અર્હમ્

દ્રવ્યાનુયોગ

જૈન સાઈટ JAINSITE.com

અ. પ્ર. ઉપાધ્યાય મુનિ શ્રી કન્હૈયાલાલજી મ. 'કમલ'

૨

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

जैन साईट
JAINSITE.com
જૈનમ્ જયતિ શાસનમ્

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

9468

૨

સમતામૂર્તિ સ્વ. પૂ. પિતાશ્રી **કાનજીભાઈ શીવજીભાઈ (સંગજીભાઈ) મહેતા**

વાત્સલ્યમૂર્તિ સ્વ. પૂ. માતુશ્રી **ગુલાબબેન કાનજીભાઈ મહેતા**

ના સ્મરણાર્થે હસ્તક

સુપુત્ર : **મહેન્દ્રકુમાર કાનજીભાઈ મહેતા**, પુત્રવધુ : **ધનલક્ષ્મીબેન (મીનાબેન)**

પૌત્ર : **પ્રશાંત મહેન્દ્રકુમાર મહેતા**, પૌત્રવધુ : **વૈશાલી પ્રશાંતકુમાર મહેતા**

પ્રપૌત્ર : **ગૌરવ પ્રશાંત મહેતા**, પ્રપૌત્રી : **નિયતી પ્રશાંત મહેતા**

તરફથી સપ્રેમ

Jainsite.com
જૈનમ્ જયતિ શાસનમ્

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

द्रव्यानुयोग

२

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

અર્હમ્

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી ફતેહ – પ્રતાપ સ્મૃતિ પુષ્પ
આગમ અનુયોગ (ગુજ.) ગ્રંથમાળા – ૮

દ્રવ્યાનુયોગ

ભાગ – ૨

જૈનાગમોમાં વર્ણિત જીવ-અજીવ વિષયક સામગ્રીનું સંકલન મૂળપાઠની સાથે ગુજરાતી ભાષાંતર (વિકુર્વણા, ઈન્દ્રિય, ઉચ્છ્વાસ, ભાષા, યોગ, પ્રયોગ, ઉપયોગ, પશ્યતા, દૃષ્ટિ, જ્ઞાન, સંયત, લેશ્યા, ક્રિયા વગેરે ૧૩ અધ્યયનોનું સંકલન)

મૂળપાઠ સાથે ગુજરાતી ભાષાંતર

: નિર્દેશક અને પ્રધાન સંપાદક :
અનુયોગ પ્રવર્તક ઉપાધ્યાય પ્રવર પં.રત્ન
મુનિશ્રી કન્હૈયાલાલજી મ. "કમલ"

: સંયોજક અને સમ્પાદક :
આગમ રસિક સેવાભાવી
ઉપપ્રવર્તક શ્રી વિનયમુનિજી મ. 'વાગીશ'

: ગુજરાતી ભાષાંતરકર્તા :
ઉપપ્રવર્તિની શ્રુતાચાર્યા
ડૉ. શ્રી મુક્તિપ્રભાજી
એમ.એ.પીએચ.ડી.
તેમજ તેમની સુશિષ્યા
ડૉ. શ્રી અનુપમાજી
શ્રી વિરતિસાધનાજી

: પરામર્શદાતા :
પં.દલસુખભાઈ માલવણિયા

: પ્રકાશન સહયોગી :
શેઠશ્રી ચુનીલાલ લઘુભાઈ ગુંદિયાળાવાળા (અમદાવાદ)
શ્રી રસિકલાલ શાંતિલાલ શાહ (અમદાવાદ)

: પ્રકાશક :
આગમ અનુયોગ ટ્રસ્ટ, અમદાવાદ–૧૩

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

☛ સર્વાધિકાર પ્રકાશકાધીન

☛ પ્રકાશક અને પ્રાપ્તિસ્થાન :

આગમ અનુયોગ ટ્રસ્ટ

શ્રી સ્થાનકવાસી જૈન વાડી,
૨૮-૨૯, સ્થાનકવાસી જૈન સોસાયટી,
નારણપુરા ક્રોસીંગ, અમદાવાદ-૧૩.
ફોન : ૭૫૫૧૪૨૬, ૭૫૫૨૭૧૧

☛ સંપર્ક સૂત્ર :

શ્રી વર્ધમાન મહાવીર કેન્દ્ર

સબ્જીમંડી સામે,
માઉન્ટ આબુ (રાજ.) પીન-૩૦૭ ૫૦૧
ફોન : (૦૨૯૭૪) ૨૩૫૫૬૬

☛ ગુજરાતી સંસ્કરણ :

વીરનિર્વાણ સંવત્ - ૨૫૨૯
વિક્રમ સંવત્ - ૨૦૫૯
૧, માર્ચ - ૨૦૦૩

☛ મૂલ્ય :

રૂા. ૭૦૦/- (સાતસો રૂપિયા)

☛ મુદ્રક :

સ્કેન-ઓ-ગ્રાફિક્સ

(કોમ્પ્યુટર - ઓફસેટ જોબ)
૩/એ, રવિકુંજ સોસાયટી,
નારણપુરા, અમદાવાદ-૧૩
ફોન : ૭૯૧૧૭૫૧, ૭૯૧૦૯૬૧

☛ સંપ્રેરક :

૧. મધુર વ્યાખ્યાની શ્રી ગૌતમમુનિજી મ.
૨. સેવાભાવી શ્રી સંજયમુનિજી મ. 'સરલ'

☛ સંપાદન સહયોગી :

અરિહંત પ્રિયા ડૉ. દિવ્યપ્રભાજી
પં. દેવકુમારજી જૈન, બીકાનેર
શ્રી શ્રીચંદજી સુરાણા, આગરા
ડૉ. ધર્મચંદજી જૈન, જોધપુર

☛ ભાષાંતર સહયોગી :

મહાસતીજી શ્રી ભવ્યસાધનાજી
મહાસતીજી શ્રી વિરાગસાધનાજી
મહાસતીજી શ્રી લક્ષિતસાધનાજી

☛ ટ્રસ્ટી મંડળ :

૧. શ્રી નવનીતભાઈ ચુનીલાલ પટેલ (અમદાવાદ)
૨. શ્રી રમણલાલ માણેકલાલ શાહ (અમદાવાદ)
૩. શ્રી અરવિંદભાઈ શાંતિલાલ શાહ (અમદાવાદ)
૪. શ્રી બચુભાઈ બળદેવભાઈ પટેલ (અમદાવાદ)
૫. શ્રી વિજયરાજ બી. જૈન (અમદાવાદ)
૬. શ્રી અજયરાજ કે. મહેતા (અમદાવાદ)
૭. શ્રી કૃષ્ણકાંતભાઈ મફતલાલ પટેલ (મુંબઈ)
૮. શ્રી જયંતિભાઈ ચંદુલાલ સંઘવી (માનદમંત્રી) (અમદાવાદ)

☛ કો.ઓપ્ટ સદસ્ય :

શ્રી મીઠાલાલ નેમીચંદ બોહરા, અમદાવાદ
શ્રી રમેશકુમાર ચંપાલાલ સાકરિયા, અમદાવાદ

☛ સંકલન-સહાયક :

માંગીલાલ શિવજીરામજી શર્મા (કુરડાયાં)

☛ પ્રૂફરીડર :

મહાવીરપ્રસાદ શિવજીરામજી શર્મા (કુરડાયાં)

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

Published in Memory of Rev.
Gurudev Shri Fateh-Pratap Agam anuyog No. 8

Dravyanuyoga

Gujarati Translation

[Part – II (Chapter 15 to 27)]

: CHIEF – EDITOR :

Anuyog Pravartak, Upadhyaya Pravar, Pandit Ratna

Muni. Shri Kanhaiyalalji 'Kamal'

: COLLIGATOR :

Agam Rasik Vice Pravartaka

Shri Vinay Muniji 'Vageesh'

: TRANSLATORS :

UpPravartini Shrutacharya

Dr. Shri MuktiPrabhaji

M.A.Ph.D.

& HER CO-TRANSLATORS :

Dr. Shri Anupamaji

Shri Virtisadhnaji

: ADVISOR :

Pt. Dalsukhbhai Malvaniya

: PUBLISHING CO-ORDINATOR :

Seth Shri Chunilal Laghubhai (Gundiyalawala) (Ahmedabad)

Shri Rasiklal Shantilal Shah (Ahmedabad)

: PUBLISHERS :

AGAM ANUYOG TRUST

Ahmedabad - 380 013.

जैन साईट JAINSITE
www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

☛ ©

☛ **PUBLISHER :**

AGAM ANUYOG TRUST

Shri Sthanakvasi Jain Wadi,

28-29, Sthanakvasi Jain Society,

Naranpura Crossing, Ahmedabad–13.

Ph. : 7551426, 7552711

☛ **CONTECT PLACE :**

SHRI VARDHMAN MAHAVIR KENDRA

Opp. Subjimandi, MOUNT ABU. (Raj.)

Pincode : 307501.

Ph. : (02974) 235566

☛ **FIRST EDITION :**

A. D. 2059

1, March – 2003

☛ **PRICE :**

Rs. : 700/- (Rupees Seven Hundred)

☛ **PRINTED BY :**

SCAN–O–GRAFIX

(Computer–Offset Printing)

3/A, Ravikunj Society, Naranpura,

Ahmedabad–380 013.

Ph. : 7911751, 7910961

☛ **PROMOTOR :**

1. Madhur Vyakhyani Shri Gautam Muniji
2. Sevabhavi Shri Sanjay Muniji "Saral"

☛ **CONTRIBUTING EDITORS :**

1. Arihantpriya Dr. Divyaprabhaji
3. Pandit Shri Devkumarji Jain – Bikaner
4. Shri Shrichandji Surana 'Saras'-Agra
5. Dr. Dharmachandji Jain – Jodhpur

☛ **TRANSLATION SAHYOGI :**

1. Mahasatiji Shri Bhavyasadhnaji
2. Mahasatiji Shri Viragsadhnaji
2. Mahasatiji Shri Laxitsadhnaji

☛ **TRUSTIES :**

1. Shri Navanitbhai Chunilal Patel (Ahmedabad)
2. Shri Ramanlal Maneklal Shah (Ahmedabad)
3. Shri Arvindbhai Shantilal Shah (Ahmedabad)
4. Shri Bachubhai Baldevbhai Patel (Ahmedabad)
5. Shri Vijayraj B. Jain (Ahmedabad)
6. Shri Ajayraj K. Mehta (Ahmedabad)
7. Shri Krishnakantbhai Mafatlal Patel (Mumbai)
8. Shri Jayantibhai Chandulal Sanghavi (Secretary) (Ahmedabad)

☛ **CO.OPT. MEMBER :**

Shri Mithalal Nemichand Bohra, Ahmedabad.

Shri Rameshkumar Champalal Sakariya, Ahmedabad.

☛ **EDITOR – ASSISTANT :**

Mangilal S. Sharma (Kurdayan)

☛ **PROOF READER :**

Mahavir S. Sharma (Kurdayan)

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

॥ સમર્પણ ॥

શ્રુત સાગરને કંઠ-કુંભમાં ભરવાવાળા અનેક
આગમોના વ્યાખ્યાતા,
શ્રમણ સંઘના પ્રથમ આચાર્ય પ્રવર !
શ્રી આત્મારામજી મહારાજના
શ્રીચરણોમાં સાદર શ્રદ્ધાપૂર્વક સમર્પિત છે...
"દ્રવ્યાનુયોગ-દ્વિતીય ભાગ-જ્ઞાનાંજલિ"

વિનીત
વિનયમુનિ 'વાગીશ'
ડૉ. મુક્તિપ્રભા અને
ટ્રસ્ટી મંડળ

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

ગ્રન્થમાલાના આદ્ય પ્રેરકો

ધર્મપ્રાણ વીરલોકાશાહની પરંપરામાં અનેક મહાપુરુષો થયા, જેમાં આચાર્ય જીવરાજજી મ. નું નામ ક્રિયોદ્ધારકમાં વિશેષરૂપથી ગણાય. તેમના મુખ્યરૂપથી ચાર શિષ્યો થયા. જેમાં આચાર્યશ્રી સ્વામીદાસજી મ. નું નામ અગ્રણીય હતું. તેઓ પરણવા જતા હતા ત્યાં રસ્તામાં જ પૂજયશ્રી દીપચંદજી મ. નો ઉપદેશ ચાલતો હતો, તે સાંભળીને વૈરાગ્ય ઉત્પન્ન થયો. તે સમયે ભાવિ પત્નીને રાખડી બાંધી, બહેન બનાવી દિક્ષિત થઈ ગયા. તે બહુ જ મહાન જ્ઞાની થયા, પ્રભાવશાળી થયા. તેમના અક્ષરો મોતી જેવા હતા. આજે પણ તેમની લખેલી બત્રીસી જ્ઞાનભંડારમાં ઉપલબ્ધ છે. તેમની પરંપરામાં ઘણા બધા તપસ્વી-જ્ઞાની સંતો થયા. આવા મહાન પુરુષને આ ગ્રન્થ સમર્પણ કરવામાં આવ્યો છે.

તેમાં જ પૂજય ગુરૂદેવશ્રી ફતેહચંદજી મ. હતા. જેમની ૮૦ વર્ષની ઉંમરમાં પણ બધી ઈન્દ્રિયો સ્વસ્થ હતી. તેઓ દરરોજ એક આસન પર બેસીને સાત કલાક ભજન કરતા હતા. તેમના જ ગુરૂભાઈ પ્રતાપચંદ્રજી મ. હતા. તેમનો અવાજ બહુ જ બુલંદ હતો તેમના રાત્રિ પ્રવચનમાં બધી જ્ઞાતિના લોકો (જૈન - જૈનેતર) આવતા હતા. એવા તે પ્રભાવશાળી હતાં. તેમના જ શિષ્ય કમલમુનિ છે. તેમને ભણાવવામાં ઘણી જ કાળજી રાખી, મોટા પંડિતો પાસે અધ્યયન કરાવ્યું. ૧૧ વર્ષ સુધી વૈરાગ્યકાળમાં (દિક્ષાર્થી અવસ્થામાં) રાખી આગમોનું અને ટીકા-ચૂર્ણી -ભાષ્યનું વિશેષ અધ્યયન કરાવ્યું તે તેમનો મહાન ઉપકાર હતો, તે કારણે જ આ ગ્રન્થશાળા તેમની સ્મૃતિમાં પ્રગટ થઈ રહી છે, પાઠક આ ગ્રન્થોનો ખૂબ જ લાભ લે એજ અભ્યર્થના.

- વિનયમુનિ

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

અર્હમ્

તમારું તમને સમર્પણ...

પૂજ્ય ગુરુદેવ ઉપાધ્યાય શ્રી કન્હૈયાલાલજી મ. 'કમલ' સાથે અનુયોગ સંબંધિત ચર્ચા કરી રહેલાં ઉપપ્રવર્તક શ્રી વિનયમુનિજી મ. 'વાગીશ'

કોમલતન, કોમલવચન, પુની કરણી કમનીય ।
'કમલ' મુને કલ્યાણકર, વિનય હૃદય રમણીય ॥

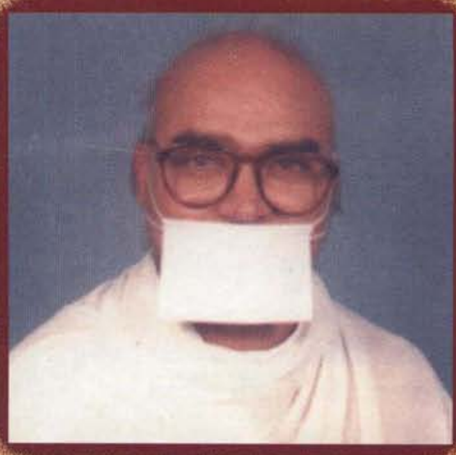

મધુર વ્યાખ્યાની શ્રી ગૌતમમુનિજી મ.

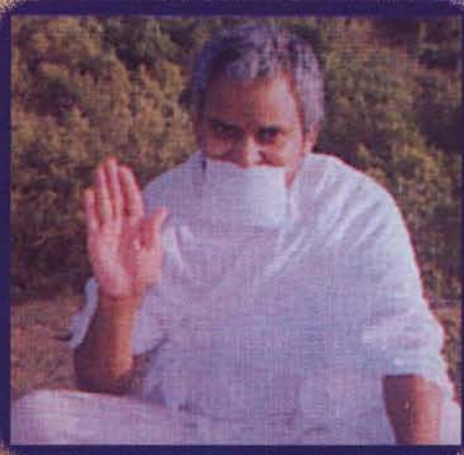

તપસ્વી સેવાભાવી શ્રી સંજય મુનિજી મ.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

|| णमो जिणाणं ||

આદ્યસ્થાપક

સ્વ. બળદેવભાઈ ડોસાભાઈ પટેલ

આદ્યસ્થાપક

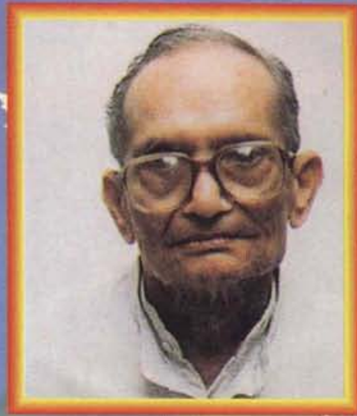

સ્વ. હિંમતલાલ શામળદાસ શાહ

આગમ અનુયોગ ટ્રસ્ટ - ટ્રસ્ટી મંડળ

શ્રી નવનીતભાઈ ચુનીલાલ પટેલ

શ્રી રમણિકભાઈ એમ. શાહ

શ્રી અરવિંદભાઈ શાંતિલાલ શાહ

શ્રી બચુભાઈ બળદેવભાઈ પટેલ

શ્રી વિજયરાજ બી. જૈન

શ્રી અજયરાજ કે. મહેતા

શ્રી કૃષ્ણકાંતભાઈ મફતલાલ પટેલ

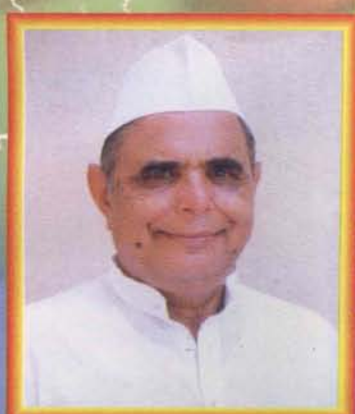

શ્રી જયંતિભાઈ સી. સંઘવી
(માનદ્‌મંત્રી)

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

એક જ્યોતિર્મય વ્યક્તિત્વ-શ્રધ્ધેય ઉપાધ્યાયશ્રી કન્હૈયાલાલજી મ. 'કમલ'

સંક્ષિપ્ત પરિચય

જ્ઞાન અને ક્રિયાની જીવંત પ્રતિમૂર્તિ **'નમો ઉવજ્ઝાયાણં'** ના ગૌરવપૂર્ણ પદથી સમલંકૃત અનુયોગ પ્રવર્તક શ્રદ્ધેય પૂજ્યગુરૂદેવ **મુનિશ્રી કન્હૈયાલાલજી મ. 'કમલ'**નું જીવદર્શન સ્વ-પરના કલ્યાણાર્થે સમર્પિત રહ્યું છે. વિચાર અને આચારની દ્રષ્ટિએ તેઓ અત્યંત ઉત્કૃષ્ટકોટિનું જીવન જીવનારા સત્પુરુષ અને પ્રતિભાશાળી પુરુષ હતાં. જેઓને અહંકાર ક્યારેય સ્પર્શી શક્યો ન હતો. વિદ્વતા, વિનમ્રતા, સૌજન્યતા, સૌમ્યતા, સહિષ્ણુતા, કરુણા, વાત્સલ્ય, ધૈર્ય, પ્રસન્નતા જેવા અનેક સદ્‌ગુણોની સુવાસથી તેઓ સદા મહેકતાં હતાં.

આપનો જન્મ વિક્રમ સંવત્ ૧૯૭૦ ચૈત્રસુદ (રામનવમી) ના દિવસે કેકીન્દ (જસનગર) રાજસ્થાનમાં **શ્રી ગોવિંદાસિંહજી** રાજપુરોહિતના ગૃહે થયો. માતુશ્રી યમુનાદેવીની કૂખ આપે દીપાવી હતી. ચારવર્ષની બાલ્યાવસ્થામાં જ માતા-પિતાની અચાનક જ છત્રછાયા ગુમાવી. સાત વર્ષની ઉંમરે પરમશ્રધ્ધેય **આચાર્યશ્રી સ્વામીદાસજી મ. ની પરંપરાના** પ્રભાવશાળી શ્રમણ શિરોમણી શ્રધ્ધેય **શ્રી ફતેહચંદ્રજી મ.** અને પંડિત પ્રવર **શ્રી પ્રતાપમલજી મ.** વગેરેનો સંપર્ક થયો.

આપનું ભવ્ય તેજોમય લલાટ અને સામુદ્રિક લક્ષણો જોતાં જ **પૂ. પ્રતાપમલજી મ.** ને પ્રતીતિ થઈ કે - 'આ બાળક અત્યંત તેજસ્વી પ્રતિભાશાળી શ્રમણ પરંપરાનો તેજસ્વી સિતારો થશે જે શાસન પ્રભાવમાં અભિવૃધ્ધિ કરશે.' ગુરૂદેવના પ્રથમદર્શનથી જ આપે આપનું સર્વસ્વ તેમના ચરણોમાં સમર્પિત કરી દીધું. અગિયાર વર્ષ સુધીના વૈરાગ્યકાળ દરમ્યાન આપે પંડિતો, વિદ્વાનો પાસે અધ્યયન અધ્યાપન કર્યું. વૈશાખસુદ-૬, વિક્રમસંવત્ ૧૯૮૮ના દિવસે સાંડેરાવ (રાજ.)માં આપે દીક્ષા અંગીકાર કરી. એ સમય દરમ્યાન ઘોડી પરથી પડવા છતાં આપે સહિષ્ણુતા, ધૈર્ય અને અતૂટ મનોબળથી મુશ્કેલીનો સામનો કર્યો તે જ આપની પરમશક્તિ, ધર્મ પ્રત્યેની અતૂટ શ્રધ્ધાનું ઉત્તમ ઉદાહરણ છે. વડીદીક્ષા સોજતરોડમાં સંપન્ન થઈ.

દીક્ષા પછી આપે પં. બેચરદાસજી દોશી, શોભાચંદજી ભારિલ્લ વગેરે પાસે જૈનાગમ-વાઙ્મયનું તલસ્પર્શી અધ્યયન કર્યું. જેના પરિણામસ્વરૂપે આપ ન્યાયતીર્થની પરીક્ષામાં પ્રથમશ્રેણીમાં સમુત્તીર્ણ થયા. પછી આપે આગમોના સંપાદનકાર્યમાં જ પોતાનું લક્ષ કેન્દ્રિત કર્યું. આગમોના મૂળ પાઠોને ક્રમાનુસાર- યોગ્યરીતે સંપાદિત કરી પ્રકાશિત કર્યા, છેદસૂત્રોના સાનુવાદ વિવેચન સહિતના પ્રકાશન માટે ભારે જહેમત ઉઠાવી અતિ જટિલ-ભગીરથ કાર્ય સંપન્ન કર્યું.

સ્થાનાંગ-સમાવાયાંગનું સાનુવાદ-સંપાદન કાર્ય કર્યું. 'જૈનાગમનિર્દેશિકા' જેવી અતિ મહત્વપૂર્ણ કૃતિ પણ આપના અથાગ શ્રમ અને પ્રબળ પુરુષાર્થનું જ પરિણામ છે.

આગમઅનુયોગનું વિશાળ વિસ્તૃત અને ભગીરથ કાર્ય આપે એક જર્મન વિદ્વાનની પ્રેરણાથી યુવાવસ્થામાં શરૂ કર્યું હતું, જે જીવનના અંતિમ શ્વાસ સુધી નિભાવ્યું. માર્ગમાં આવતી પ્રતિકૂળતાઓને આપે અપ્રમત્ત ભાવે

ધૈર્ય, સહિષ્ણુતા અને પુરુષાર્થ વડે પરાજિત કરી. આપની શારીરિક પ્રતિકૂળતાઓ દરમ્યાન આપના અંતેવાસી શિષ્ય શ્રી વિનયમુનિજી મ. 'વાગીશ' તથા સાધ્વીવૃંદ ડૉ. શ્રી દિવ્યપ્રભાજી, પં. દલસુખભાઈ માલવણિયા, પં. દેવકુમારજી વગેરેનો સાથ-સહકાર મળતો રહ્યો. આપે આગમ અનુયોગ ટ્રસ્ટ દ્વારા હિંદી અનુવાદ ૮ ભાગોમાં અને ગુજરાતી ૪ ભાગોમાં પ્રકાશિત કર્યાં શેષ ભાગોનું કાર્ય શ્રી વિનયમુનિજી મ. તથા ટ્રસ્ટીગણ અત્યધિક પરિશ્રમકરી સંપન્ન કરવા પ્રયત્નશીલ રહે છે.

આપના વિશાળ વિચરણ ક્ષેત્ર દ્વારા આપનો અનુયાયી વર્ગ પણ એટલો જ વિશાળ અને વ્યાપક છે જેનું મુખ્ય કારણ આપની બિનસાંપ્રદાયિક્તાની ભાવના હતી. સ્વાસ્થ્યની પ્રતિકૂળતા દરમ્યાન પણ આપે અદ્ભૂત આત્મબળ દ્વારા જે સમત્વ ભાવ અપનાવ્યો તે બધા માટે પ્રેરણારૂપ છે અને ખૂબ-ખૂબ વંદનીય છે.

જ્ઞાનરાધના, મૌન, તપ અને જપ આપના જીવનના પર્યાય સમા બની ગયા હતાં. નિરર્થક ચર્ચા, જ્ઞાતિ-સંપ્રદાયોની વાતો કે ટીકા-ટિપ્પણીમાં આપે કદી ક્યારેય સમય બરબાદ કર્યો નથી. યુવાવસ્થાથી જ દ્વિદળનો ત્યાગ, **એક સમય ભોજન**માં પણ માત્ર એક જ રોટલીનું ઉણોદરી તપ આપની રસેન્દ્રિય પ્રત્યેની નિસ્પૃહતા દર્શાવે છે. **છેલ્લા ૧૮ વર્ષોથી આપે અન્ન-પાણીનો ત્યાગ કરી માત્ર ફળોનો રસ, ગાયના દૂધથી જ જીવન નિર્વાહ કર્યો. છેલ્લા ૨૭ વર્ષથી દરેક મંગળવારે મૌન, રાત્રિના બે વાગ્યે નિદ્રા ત્યાગ કરી સાધનામાં લીન થતાં અને આવાં જ ઉત્તમ આચારને કારણે આપે 'સંતરત્ન' ના બિરૂદને સાર્થક કર્યું.** એટલું જ નહિ પરંતુ રાષ્ટ્રીય સંતની હરોળમાં આપનું નામ જયવંતુ બન્યું. **૯ ડિસેમ્બર ૧૯૯૩, પોષ સુદ ૧૪ સવંત ૨૦૫૦** ના રોજ જયપુરમાં આચાર્ય સમ્રાટ શ્રી દેવેન્દ્રમુનિએ આપને **'ઉપાધ્યાય પદે'** જૈનશાસન પ્રભાવકપદ ગૌરવાન્વિત કર્યા.

આપ કરુણા, દયા, વાત્સલ્ય અને પ્રેમની સાક્ષાત્ મૂર્તિ હતા અને આથી જ આપે માનવ કલ્યાણ હિતાર્થે વિવિધ પ્રવૃત્તિઓનું આયોજન કર્યું. **શ્રીવર્ધમાન મહાવીર સેવા કેન્દ્ર** દેવલાલી, જિલ્લો નાસિક (મહારાષ્ટ્ર) જ્યાં વૃધ્ધ સાધુ-સાધ્વી સેવા કેન્દ્ર, જન હિતાર્થે હોસ્પિટલ, માનવ રાહત કેન્દ્ર જેવી વિવિધ પ્રવૃત્તિઓ વિદ્યમાન છે.

શ્રી વર્ધમાન મહાવીર કેન્દ્ર-આબુ પર્વત જ્યાં પ્રતિવર્ષ ચૈત્રી ઓળીનું આયોજન થાય છે અને ભોજન શાળા, ઉપાશ્રય, પુસ્તકાલય, ઔષધાલય, અતિથિગૃહ છે. તદ્ઉપરાંત **આગમ અનુયોગ ટ્રસ્ટ અમદાવાદ, શ્રી મહાવીર કલ્યાણ કેન્દ્ર મદનગંજ, અંબિકા જૈન ભવન-અંબાજી** વગેરે અનેક સંસ્થાઓ આપની પ્રેરણા અને આશીર્વાદ વડે અનેકવિધ પ્રવૃત્તિઓમાં કાર્યરત માનવકલ્યાણનાં ઉત્તમ કાર્યો કરે છે.

૧૭ ડિસેમ્બર ૨૦૦૦ બપોરના ૧-૩૦ વાગ્યે એકાએક આપનું સ્વાસ્થ્ય બગડ્યું આપે ૨-૪૫ વાગ્યે સંથારો ગ્રહણ કર્યો અને **રાત્રે સમય ૩-૪૫ પોષ વદ આઠમ (ગુજ. માગસર વદ ૮) સોમવાર ૧૮ ડિસેમ્બરના રોજ જીવનજ્યોત દિવ્યજ્યોતમાં વિલીન થઈ.** ૧૯ ડિસેમ્બર બપોરે ૩ વાગ્યે **'કમલ કન્હૈયા વિહાર'** માં હજારો ભક્તો-સાધકોની જનમેદની વચ્ચે આત્માના નિરંજન નિરાકાર સ્વરૂપના ઘોષ સાથે અગ્નિસંસ્કારવિધિ સંપન્ન થઈ.

આપના સ્વર્ગારોહણથી શ્રમણ સંઘમાં જ નહીં પરંતુ સમગ્ર જૈન જગતમાં જે ખોટ પડી છે તેની પૂર્તિ અસંભવ, અશક્ય છે.

❋❋❋

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

આગમપ્રેમી - તત્વચિંતક - શાસનના છુપારત્ન ખંભાત સંપ્રદાયના બા.બ્ર.પૂ. મહેન્દ્રમુનિજી મ.સા.

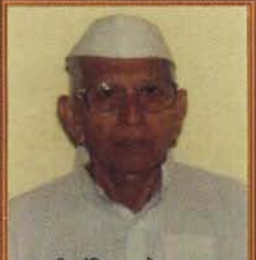

સ્વ. શ્રી શાંતિલાલ એલ. ભાવસાર

બા.બ્ર.પૂ. મહેન્દ્રમુનિજી મહારાજ

પૂ. શાંતાબેન એસ. ભાવસાર

ભારતની ગુર્જરભૂમિ પર મહીસાગરના કાંઠે બોરસદ ગામના ભાવસાર ધર્મપ્રેમી શ્રી શાંતિભાઈના ખાનદાન ખોરડે પૂ. માતુશ્રી શાન્તાબેનની કુક્ષીને દીપાવનાર મહેન્દ્રભાઈનો જન્મ સં.૨૦૦૯, તા. ૫-૧૦-૧૯૫૩ના પીજ (ગુજરાત) મુકામે થયો. પીજ માતુશ્રી શાન્તાબેન એજ્યુકેશન પામેલ હોવાથી એડમિસ્ટ્રેસ તરીકે સુંદર કાર્ય કરી રહ્યા હતા. તેમણે સુપુત્રો નવીનભાઈ (ડૉ. યોગેન્દ્ર) તથા શ્રી મહેન્દ્રભાઈ તથા લાડલી દીકરીઓને - વસુબેન - હસુબેન તથા પદ્માબેનમાં ધર્મના સંસ્કારનો ઉત્તમ વારસો આપ્યો.

ખંભાત સંપ્રદાયના તપસ્વીરાજ-એકાવતારી આ. ભગવંત ગુરૂદેવ પૂ. કાંતિઋષિજી મ.સા.ની દીક્ષા પ્રસંગ જોઈને પૂ. મહેન્દ્રભાઈને દીક્ષાના ભાવ જાગ્યા - દ્દઢ વૈરાગ્ય બન્યો. S.S.C. સુધીનો અભ્યાસ કરીને સં. ૨૦૨૭મા તા. ૬-૫-૧૯૭૧ના રોજ ખંભાત મુકામે પ્રવજ્યા ગ્રહણ કરી. મધુરકંઠી બા.બ્ર.પૂ. અરવિંદમુજી મ.સા.ના સુશિષ્ય થયા. પ્રવજ્યાના પાવન પંથે આવ્યા બાદ તેમના રોમેરોમમાં આગમનો ઉંડો અભ્યાસ કરવાની ભાવના જાગતા તેમજ તેમની તીવ્ર યાદશક્તિને સામે રાખી ઉત્તરાધ્યયન સૂત્ર ત્રણ દિવસમાં કંઠસ્થ કરી સૌને આશ્ચર્યમુક્ત કર્યા હતા અને ઉતમોત્તમ જ્ઞાનનો ક્ષયોપશમ સૌએ પ્રત્યક્ષ નિહાળતા ગુરૂદેવો તથા જૈન સાધ્વીરત્ના પૂ.બા.બ્ર. શારદાબાઈ મ.સા.ના હૃદયમંદિરમાં ભાવ જાગ્યા કે આવા તેજસ્વી ઓજસ્વી - સંતરત્નને આગમનું તલસ્પર્શી જ્ઞાન મળે તેઓ સં. ૨૦૨૭માં મુંબઈ પધાર્યા. જ્ઞાનનો ક્ષયોપશમ એટલો વંદનીય હતો કે એક વખત વાંચે તુરંત કંઠસ્થ.

આ બધું લક્ષ્યમાં લઈ જ્ઞાનના વિકાસ માટે બનારસ યુનિવર્સીટીની 'આચાર્ય'ની પરીક્ષા આપી. ચાલીસ (૪૦) હજાર વિદ્યાર્થીઓમાં પ્રથમ નંબર મેળવી જૈન શાસન-સંપ્રદાયની શાન વધારી ગોલ્ડ મેડલ મેળવ્યો. બનારસ યુનિવર્સીટીમાં દર્શનાચાર્ય (ન્યાયાચાર્ય) જ્યોતિષાચાર્ય - સાહિત્યાચાર્ય - વ્યાકરણાચાર્ય ને સિદ્ધાંતાચાર્ય એમ પાંચ-પાંચ વિષયમાં તો આચાર્ય બની સૌના વંદનીય બન્યા હતા.

આચાર્ય સમ્રાટ પં.રત્ન પૂ. આનંદઋષિજી મ.સા.ની સેવાનો લાભ લઈ પોતે ધન્યતા અનુભવેલ તેમજ આગમ અનુયોગ પ્રવર્તક - ઉપાધ્યાય પ્રવર - ગુરુદેવ પૂ. "કમલ" કનૈયાલાલજી મ.સા. પાસે બે વર્ષ આગમના લેખનકાર્યમાં ખૂબ જ સૂઝ-સમજ દ્વારા રસપૂર્વક કર્તવ્યપરાયણ રહ્યા. સાંડેરાવ અને આબુ પર્વત ગુરુદેવ સાથે રહીને ચરણાનુયોગ - દ્રવ્યાનુયોગના કાર્યમાં એમનો પુરૂષાર્થ ઘણો રહ્યો અને જ્ઞાનની ગરીમા જોઈને પૂ. ગુરુદેવ "કમલ" મુનિ મ.સા.ના હૃદયના શબ્દો સરી પડયા - જૈન શાસનમાં જ્ઞાનમાં આગવું સ્થાન ધરાવનાર ઉત્તમ સાધુ મહેન્દ્રમુનિજી મ.સા. છે. ચોમાસુ સાથે કર્યું. આબુ પર્વત ઉપર ગુફામાં રહી ધ્યાન - તપસ્યા પણ કરી જીવન ધન્ય ધન્ય બનાવ્યું.

માઉન્ટ આબુ તબિયત એકાએક બગડતા અમદાવાદ શ્રી સ્થા. જૈન સંઘ (નારણપુરા)માં પધાર્યા. પૂ. દાદાજી બળદેવભાઈ, નવનીતભાઈ, જયંતિભાઈ સંઘવી સકળ સંઘે મન મુકીને વૈયાવચ્ચ કરી - તબિયત નાજુક બનતા. સં. ૨૦૪૪ના વૈશાખ વદ-૯ને તા. ૧૦-૫-૧૯૮૮ને મંગળવારની સાંજે નારણપુરામાં હંમેશને માટે મંગલ પ્રસ્થાન મોક્ષ ભણી કર્યું. જૈફ ઉંમરે પહોંચેલ સંસારી પિતાશ્રી શ્રી શાંતિભાઈ - ડૉ. યોગેન્દ્રભાઈએ રાત-દિવસ કરેલી સેવા ચિરઃસ્મરણીય રહેશે. ૧૭ વર્ષના દિક્ષા પર્યાયમાં આત્મીક કામ કરીને શાસન - સંપ્રદાયની શાન વધારી.

હિરલા અને વિરલા સમા સંતરત્નને અવિરામ વંદના... રાત-દિવસ જોયા વગર સેવાભાવી ભગાભાઈની તથા શીવજીભાઈની સેવા ચિરઃસ્મરણીય રહેશે.

સેવા - સૌજન્યમૂર્તિ - ડો. યોગેન્દ્રભાઈ એસ. ભાવસાર (ડેન્ટલ સર્જન B.Ds.)

ખંભાત સંપ્રદાયના જૈન સંતરત્ન - આગમપ્રેમી બા.બ્ર.પૂ. મહેન્દ્રમુનિજી મ.સા.ના મોટાભાઈ શ્રી નવીનભાઈ ઉર્ફે ડૉ. યોગેન્દ્રભાઈનો જન્મ પીજ મુકામે પિતાશ્રી શાંતિભાઈના ખાનદાન ખોરડે પૂ. માતુશ્રી શાંતાબેનની કુક્ષીએ થયો - ડૉ. યોગેન્દ્રભાઈના જીવનમાં સેવા મંત્ર - બીજાને ઉપયોગી થવાની ઉત્તમોતમ ભાવના ડૉકટર હોવા છતાંય - સેવા તો એમનો જીવનમંત્ર છે. દંત ચિકિત્સક - ખંભાત ૨૫ વર્ષથી સેવા આપી સેવાની સુવાસ ચોમેર ફેલાતા હાલ - વડોદરા - ભાદરણ - ખંભાત સેવા આપી રહેલ છે. ધાર્મિક ભાવના ખૂબ જ હોવાથી પૂ.સાધુ - સાધ્વીજીની સેવાનો અણમોલો લાભ લઈ રહ્યા છે - એટલું જ નહિ તેઓનું ગુપ્ત દાન પણ વંદનીય છે.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

"વાત્સલ્યમૂર્તિ જન્મદાત્રીને વંદન સદા"
માતુશ્રી પૂ.બા. કાંતાબેન ચીમનલાલ સંઘવી (ગુંદીયાળાવાળા)

માતાના જેવું તીર્થ નથી - માતાના જેવી બીજી કોઈ ગતિ નથી - માતાના જેવું કોઈ રક્ષક નથી - માતાના જેવો કોઈનો સ્નેહ નથી - જેમના સ્વભાવમાં સરળતા અને જીવનમાં સાદાઈ આ બે મહામૂલા ગુણોથી જેઓ સંસારના ઘણા કર્મબંધનથી અલિપ્ત રહી અનર્થાદંડથી ઉગરી શકયા છે. ખરેખર આજના આ યુગમાં આવા ઉત્તમસંસ્કારથી જીવન સુવાસિત બનાવનાર માતાને વંદન હો - પૂ. સંત - સતીજીના સમાગમે અને પૂ. પિતાશ્રી ચીમનભાઈના ઉચ્ચ આદર્શને કારણે જેમનામાં શાંતિ અને સમતાના સદ્‌ગુણોનું સિંચન થયેલ છે. તેમના ધર્મપ્રત્યેની સંપૂર્ણ શ્રદ્ધાની જ્યોત અમારામાં પણ પ્રગટાવી છે. આગમ અનુયોગ પ્રવર્તક ગુરૂદેવ "કમલ" મુનિ મ.સા.નો પુરૂષાર્થ ચિરઃ સ્મરણીય રહેશે.
"જનની તણો ઉપકાર જગમાં મહાન સદા ગણાય છે" પૂ. મોટાબા (સ્વ.) સમજુબેન દલસુખભાઈ સંઘવીના ઋણને કેમ ભૂલાય ?

લી. સુપુત્રો
અરવિંદભાઈ સંઘવી તથા ભાઈઓ
(ગુંદીયાળાવાળા)

ધર્મપ્રેમી - વાત્સલ્યમૂર્તિ શ્રી રસિકલાલ શાંતિલાલ શાહ
(રાજેન્દ્રભાઈ શાહ)

સખત પરિશ્રમ- સંપૂર્ણવિવેક - ઉત્કર્ષ ધર્મભાવના સહ ધર્મીને મદદરૂપ થવા ઉત્કંઠા અને દાનમાં ઉદારતા જીવનમાં જાળવી રાખવાની ઉત્તમ ભાવના વંદનીય છે. આગમ અનુયોગમાં આપેલ ફાળો અનેકને માટે જ્ઞાનવર્ધક બની રહેશે. સરળતા - નમ્રતા - સભ્યતા - સૌમ્યતા - સદાચાર આદિ સદ્‌ગુણોની સુવાસ ધર્મના સંસ્કારોનું સિંચન સર્વને માટે દિવાદાંડીસમા બની રહ્યા છે. શાસન પ્રભાવનાદિ ભાવના આદિ જીવનની મ્હેંક સર્વત્ર પ્રસરી રહો એ જ ભાવના...

શ્રી સૌરાષ્ટ્ર સ્થાનકવાસી જૈન સંઘ

ઘીકાંટા, નગરશેઠ વંડો- અમદાવાદ

શ્રી સૌરાષ્ટ્ર સંઘની સ્થાપનામાં અનેક મુરબ્બીશ્રીઓની સુઝ-સમજ-તન-મન-ધનનો ફાળો સમાજ કદી ભૂલી શકશે નહી - સૌરાષ્ટ્ર શ્રીસંઘમાં સં. ૨૦૧૧ થી ઉત્તરોતર સારા-સારા ચાતુર્માસ પૂ. ગુરૂભગવંતોના- પૂ. સતીવૃંદના કરાવવામાં આવે છે. ચોમેર સુવાસ ફેલાઈ છે. તેમાં ભૂતકાળના, વર્તમાનકાળના પ્રમુખશ્રી મેનેજીંગ કમિટી - ટ્રસ્ટીગણ તેમજ નામી-અનામી દાતાઓનો - મૂક કાર્યકરોનો ભગીરથ ફાળો છે. આગમ અનુયોગ ટ્રસ્ટના કાર્યમાં આપેલ સહયોગ બદલ આભારી છીએ - શ્રી સંઘ શહેરની મધ્યમાં આવેલ હોઈ - સૌને માટે આશીર્વાદરૂપ બની રહ્યો છે.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

અર્હમ્

પ્રકાશકીય

અતીતમાં ઘણા સમય પૂર્વે બહુશ્રુત આર્ય રક્ષિતે અનુયોગનું વિભાજન કર્યું હતું પણ વિસ્મૃત થઈ ગયો અને આજે ઉપલબ્ધ નથી, જૂના ગ્રન્થોમાં પણ નામ માત્ર ઉલ્લેખ છે.

ચાર અનુયોગનું નામ - ૧. ધર્મકથાનુયોગ, ૨. ગણિતાનુયોગ,
૩. ચરણાનુયોગ, ૪. દ્રવ્યાનુયોગ

પૂજ્ય ઉપાધ્યાયશ્રીના મનમાં સંકલ્પ જાગ્યો, એક જર્મન વિદ્વાન્‌ની બળવતી પ્રેરણા થઈ અને પૂજ્ય ગુરુદેવોના આશિર્વાદથી આગમોનું ચાર ભાગમાં વિભાજિત કરવાનું કાર્ય પ્રારંભ કર્યો જે ઘણા વિદ્વાનોના અને આગમોના પ્રકાંડ વિદ્વાન મુનિવરો તેમજ મહાસતીજીનો સારો સહયોગ મળ્યો જેથી આ વિશાળ કાર્ય ઉત્તરોત્તર પ્રગતિ પર છે અને લક્ષ્ય પૂર્ણ થઈ રહ્યો છે.

મૂળ સાથે હિન્દી ભાષાંતરના ચારે અનુયોગ આઠ ભાગોમાં થઈ ગયા. જેમાં પહેલો ભાગ ઉપલબ્ધ પણ નથી. એના ગુજરાતી ભાષાંતર સાથે પણ ત્રણ અનુયોગ તો ૭ ભાગોમાં પરિપૂર્ણ થઈ ગયા અને ચોથા દ્રવ્યાનુયોગનો આ બીજો ભાગ પ્રકાશિત કરવામાં આવી રહ્યો છે. આના પ્રકાશન થવાથી અમને ઘણોજ આનંદ પ્રાપ્ત થઈ રહ્યો છે.

ઉપાધ્યાયશ્રીએ ઘણો જ પરિશ્રમ કર્યો છે એમનો અનંત ઉપકાર ભૂલાઈ શકાય નહિ એ વિશાળ યાદગીરી આપીને અમર થઈ ગયા છે.

તેમના સુશિષ્ય ઉપપ્રવર્તક શ્રી વિનયમુનિજીએ પણ સારો શ્રમ લીધેલ. પ્રેસ કોપી તથા પ્રૂફ તપાસવા અને બધી વ્યવસ્થાઓ ગોઠવણ કરવી વગેરેમાં ઘણી લાગણી રાખી, તેઓએ ટૂંક સમયમાં આ ગ્રન્થ કરી આપ્યો. તેમનો ઘણોજ ઉપકાર છે. આને પૂર્ણ કરવાનો શ્રેય એમને જ ફાળે જાય છે.

વિદ્વાન મહાસતીજી ડૉ. મુક્તિપ્રભાજી, ડૉ. દિવ્યપ્રભાજી તેમજ તેમના શ્રુતાભ્યાસી સુશિષ્યાઓ ડૉ. અનુપમાજી, ભવ્યાસાધનાજી, વિરતિસાધનાજી વગેરેએ હિન્દીના સંપાદનમાં અને પછી આ અનુયોગનો ગુજરાતી ભાષાંતર કરી આપ્યો છે તેથી તેઓના અમે ચિરઋણી છીએ.

ટ્રસ્ટના માનદમંત્રી શ્રી જયંતિભાઈ સંઘવીએ ટ્રસ્ટની સંપૂર્ણ વ્યવસ્થા સંભાળવી તેમજ સહયોગ એકત્રિત કરવો આદિ કાર્યોમાં સારો સમય આપ્યો છે. તેથી એમના પણ ખાસ આભારી છીએ.

પ્રૂફ વાંચનના કાર્યોમાં શ્રી માંગીલાલજી અને મહાવીરજી શર્માએ સારી મહેનત કરી છે. સ્કેન-ઓ-ગ્રાફિક્સવાળા દિવ્યાંગભાઈએ પણ ઝડપથી આ કાર્યને કરી આપ્યુ તે બદલ અમે સર્વેના આભારી છીએ. બધા દાનદાતાઓના અમે આભારી છીએ. જેથી આ વિશાળ કાર્ય સંપન્ન કરી શકયા છીએ. એમના આર્થિક સહકારથી જ આ ભગીરથકાર્ય પૂર્ણતાની તરફ અગ્રેસર છે.

જિજ્ઞાસુ પાઠક આ અનુયોગોનું પોતે વાંચન કરે, બીજાને પ્રેરણા આપે એનો વધારેમાં વધારે પ્રચાર-પ્રસાર કરી એનો સદુપયોગ કરે એ જ પૂજ્ય ગુરુદેવ પ્રતિ હાર્દિક શ્રદ્ધાંજલિ છે. ટૂંક સમયમાં જ બાકી બે ભાગ પ્રકાશિત કરવાની ભાવના છે. એ ભાવના તમારા બધાના સહકારથી પરિપૂર્ણ થાય એજ હાર્દિક અભિલાષા.

નવનીતભાઈ ચુનીલાલ પટેલ
પ્રમુખ

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

સંયોજકીય

પૂજ્ય ગુરુદેવ ઉપાધ્યાય શ્રી કન્હૈયાલાલજી મ. 'કમલ'ના શુભાશીર્વાદથી દ્રવ્યાનુયોગનો આ બીજો ભાગ પ્રકાશિત થઈ રહ્યો છે તેનો ઘણોજ આનંદ છે.

પૂજ્ય ગુરુદેવે આ અનુયોગ માટે ઘણોજ પરિશ્રમ કર્યો છે. લગભગ ૫૦ વર્ષ તેઓ આ કાર્યમાં જ લાગ્યા રહ્યા. એમના આટલા શ્રમના કારણેજ આ કાર્ય પૂર્ણ થઈ રહ્યું છે.

હિન્દીમાં ચારે અનુયોગ એમની હયાતીમાં પૂર્ણ થઈ ગયા હતા અને લોકાર્પણ પણ થઈ ગયો હતો.

ગુજરાતી ભાષાંતર સાથે ત્રણ અનુયોગ થઈ ગયા. ચોથું દ્રવ્યાનુયોગનું કાર્ય ઝડપથી ચાલે છે. આ અનુયોગ ઘણોજ વિશાળ, જટિલ અને કઠીન છે.

દ્રવ્યાનુયોગના ગુજરાતી ભાષાંતરના ચાર ભાગ પ્રકાશિત થઈ રહ્યા છે. પ્રથમ ભાગમાં ૧૪ અધ્યયન લીધેલ છે. તેમાં વધારે અધ્યયન આપવાનો વિચાર હતો પણ વધારે પેજ થવાના કારણે ઓછા કરવા પડ્યા. શેષ અધ્યયનોનો આમાં સમાવેશ કરવામાં આવ્યો છે. આમાં વિકુર્વણા, ઈન્દ્રિય, ઉચ્છ્વાસ, ભાષા, યોગ, પ્રયોગ, ઉપયોગ, પશ્યતા, દૃષ્ટિ, જ્ઞાન, સંયત, લેશ્યા, ક્રિયા આદિ ૧૩ અધ્યયનોનો સમાવેશ કરેલ છે. શેષ લગભગ ૧૮ અધ્યયન બે ભાગોમાં પ્રકાશિત કરવાનું આયોજન છે. જે લગભગ ૪-૫ માસમાં થઈ જવાની પૂર્ણ સંભાવના છે.

આ અધ્યયનોમાં તેનાથી સંબંધિત બધો વિષય લેવાનો પ્રયત્ન કર્યો છે. આમાં ઘણા વિષયદ્વાર છે તે છિન્ન-ભિન્ન ન થાય તેના માટે તેમને વિભક્ત કરેલ નથી. પરિશિષ્ટમાં તે વિષયોનાં પૃષ્ઠાંક, સૂત્રાંક, અધ્યયનનાં નામ આપી દીધા છે. તેમનો અધ્યયન કરીને પાઠક પૂર્ણ વિષય ગ્રહણ કરી શકે છે. એટલા માટે પાઠક તેનો વાંચન અવશ્ય કરીને જ્ઞાનાર્જન કરે. આ કાર્યને સફળ બનાવવા માટે ઘણા ભાવનાશીલ શ્રુત ઉપાસકોનું યોગદાન પ્રાપ્ત થયેલ છે. આ દ્રવ્યાનુયોગના સંપાદનમાં પં.દલસુખભાઈ, પં.દેવકુમારજી, શ્રીચંદજી સુરાણા વગેરે પંડિતોનો સહયોગ તો મળ્યોજ, સાથે સાથે ડૉ. મહાસતીજી મુક્તિપ્રભાજી તેમજ તેમની સુશિષ્યોઓ ઘણોજ પરિશ્રમ કર્યો છે. ગુજરાતી ભાષાંતર પણ અમૂલ્ય સમય કાઢીને કરી આપ્યો છે, તે પ્રસંશાના પાત્ર છે.

મારા સાથી મુનિવર ઉપપ્રવર્તક પ્રવચન ગજકેશરી શ્રી ગૌતમમુનિજીનો અને તપસ્વી શ્રી સંજયમુનિનો સારો સહકાર મળ્યો. તેઓ પ્રવચન સેવા સુશ્રુષા આદિની બધી જવાબદારી લીધી જેથી હું આ કાર્ય કરી શકયો.

શ્રી માંગીલાલ અને મહાવીર શર્માએ પણ પ્રૂફ રીડીંગ વગેરેમાં સારો સહકાર આપ્યો છે.

શ્રી બલદેવભાઈ, હિંમતભાઈ, વિજયરાજજી એ ટ્રસ્ટના ઉત્કર્ષ માટે ઘણોજ શ્રમ કર્યો છે. અત્યારે પણ નવનીતભાઈ, જયંતિભાઈ સંઘવી આદિ ટ્રસ્ટીઓની પ્રબળ પ્રેરણા પુરુષાર્થથી આ કાર્ય આગળ વધી રહ્યું છે તેમની ભાવના પ્રસંશનીય છે.

મને ગુજરાતી ભાષાનું જ્ઞાન નથી તેથી ઘણા સ્થાને હિન્દી શબ્દોનો પ્રયોગ થઈ ગયો હશે અથવા ભૂલો હશે જે પાઠક સંશોધન કરી લે અને અમને સૂચિત કરે જેથી બીજી આવૃત્તિમાં સંશોધન થઈ શકે.

સ્કેન-ઓ-ગ્રાફિક્સવાળા દિવ્યાંગભાઈએ પણ ઝડપથી કામ કરેલ તેમનો પણ સારો સહકાર મળેલ.

– વિનયમુનિ

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

આગમ અનુયોગ ટ્રસ્ટ, અમદાવાદ

સહયોગી સદસ્યોની નામાવલિ

વિશિષ્ટ સહયોગી :

૧. શ્રીમતી સૂરજબેન ચુન્નીભાઈ ધોરીભાઈ પટેલ, પાર્શ્વનાથ કોર્પોરેશન — અમદાવાદ
હસ્તે, સુપુત્ર શ્રી નવનીતભાઈ, પ્રવીણભાઈ, જયંતિભાઈ

૨. શ્રી બળદેવભાઈ ડોસાભાઈ પટેલ પબ્લિક ચેરીટેબલ ટ્રસ્ટ, — અમદાવાદ
હસ્તે, શ્રી બળદેવભાઈ, બચુભાઈ, બકાભાઈ

૩. આઈડિયલ સીટ મેટલ સ્ટેમ્પિંગ એન્ડ પ્રેસિંગ પ્રા.લિ.
હસ્તે, શ્રી આર.એમ.શાહ — અમદાવાદ

૪. શ્રી આત્મારામ માણિકલાલ પબ્લિક ચેરીટેબલ ટ્રસ્ટ — અમદાવાદ
હસ્તે, શ્રી બળવન્તલાલ, મહેન્દ્રકુમાર, શાન્તિલાલ શાહ

૫. શ્રી હસમુખલાલ કસ્તુરચંદભાઈ શાહ — અમદાવાદ

૬. શ્રી પ્રેમ ગ્રુપ પીપલિયા કલાં, શ્રી પ્રેમરાજ ગણપતરાજ બોહરા
હસ્તે શ્રી પૂરણચંદજી બોહરા — અમદાવાદ

૭. શ્રી રાજમલ રિખબચંદ મેહતા ચેરીટેબલ ટ્રસ્ટ — મુંબઈ
હસ્તે, શ્રી સુશીલાબેન રમણિકલાલ મહેતા, પાલનપુર

૮. શ્રી શ્રેણીકભાઈ કસ્તુરચંદ શેઠ — અમદાવાદ

૯. શ્રી દિપચંદભાઈ ગાર્ડી સાહેબ — મુંબઈ

૧૦. શ્રી યુ. એન. મહેતા સાહેબ — અમદાવાદ

૧૧. શ્રી કોકીલાબેન જંયતિલાલ કાંતિલાલ પટેલ — સાણંદ

૧૨. એક સદ્‌ગૃહસ્થ તરફથી...હસ્તે શ્રી ભરતભાઈ શેઠ — અમદાવાદ

૧૩. શ્રી વાલકેશ્વર સ્થા. જૈન સંઘ — મુંબઈ

૧૪. શેઠ શ્રી ચુનીલાલ લઘુભાઈ ગુંદીયાળાવાળા
હસ્તે અરવિંદભાઈ — અમદાવાદ

૧૫. શ્રી કે. ડી. શેઠ ચેરીટેબલ ટ્રસ્ટ
હસ્તે જગદીશભાઈ કાંતિલાલ શેઠ — અમદાવાદ

૧૬. શ્રી રસીકલાલ શાંતિલાલ રાજેન્દ્રકુમાર — અમદાવાદ

૧૭. શ્રી હસમુખલાલ સી. શેઠ — મુંબઈ

૧૮. શ્રીમતી રૂપાબેન શૈલેશભાઈ મહેતા — પાલનપુર

૧૯. શ્રી પાર્શ્વનાથ ચેરીટેબલ ટ્રસ્ટ
હસ્તે શ્રી નવનીતભાઈ — અમદાવાદ

JAINSITE જૈનમ્ જયતિ શાસનમ્

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

૨૦. શ્રી કાલુપુર કોમર્શિયલ કો.ઓ.બેંક લિ. અમદાવાદ
૨૧. શેઠશ્રી ચુન્નીલાલ નરભેરામ મેમોરિયલ ટ્રસ્ટ અમદાવાદ
હસ્તે, શ્રી મન્નુભાઈ બેકરીવાલા, રૂબી મિલ મુંબઈ
૨૨. શ્રી પ્રભુદાસભાઈ એન. વોરા મુંબઈ
૨૩. શ્રી પી. એસ. લૂંકડ ચેરિટેબલ ટ્રસ્ટ મુંબઈ
હસ્તે શ્રી પુખરાજજી લૂંકડ
૨૪. શ્રી ગાંધી પરિવાર
હસ્તે, અમરચન્દ રિખવચન્દ ગાંધી હૈદરાબાદ
૨૫. શ્રી ગુલશનરાયજી જૈન દિલ્હી
૨૬. શ્રીચન્દજી જૈન, જૈન બન્ધુ દિલ્હી
૨૭. શ્રી ઘેવરચંદજી કાનુંગા, એલ્કોબક્સ પ્રા.લિ. જોધપુર
૨૮. શ્રીમતી તારાદેવી લાલચંદજી સિંઘવી કુશાલપુરા
૨૯. શ્રી થાનચંદ મેહતા ફાઉન્ડેશન
હસ્તે, શ્રી નારાયણચંદજી મહેતા જોધપુર
૩૦. શ્રીમતી ઉદયકુંવર ધર્મપત્ની શ્રી ઉમ્મેદમલજી સાંડ
હસ્તે, શ્રી ગણેશમલજી મોહનલાલજી સાંડ જોધપુર
૩૧. શ્રીમતી સોહનકંવર ધર્મપત્ની ડો. સોહનલાલજી સંચેતી તથા
સુપુત્ર શ્રી શાન્તિપ્રકાશ, મહાવીરપ્રકાશ, જિનેન્દ્રપ્રકાશ અને નગેન્દ્રપ્રકાશ સંચેતી જોધપુર
૩૨. શ્રી જેઠમલજી ચોરડિયા, મહાવીર ડ્રગ હાઉસ બેંગ્લોર
૩૩. શ્રી શાન્તિલાલજી નાહર અમદાવાદ
૩૪. શ્રી ભીમરાજજી ઝવેરચંદજી સાંડેરાવ
૩૫. શ્રી કમળાબેન હીરાલાલજી જીરાવાલા અમદાવાદ
૩૬. શ્રી જયંતીભાઈ સુંદરજીભાઈ ગોસલિયા અમદાવાદ
૩૭. ડૉ. શ્રી યોગેન્દ્રભાઈ શાંતિલાલ ભાવસાર ખંભાત
૩૮. શ્રી હિમ્મતલાલ શામળદાસ શાહ અમદાવાદ
૩૯. શ્રી મોહનલાલજી મુકનચંદજી બાલિયા અમદાવાદ
૪૦. શ્રી વિજયરાજજી બાલાબક્સજી બોહરા - સાબરમતી અમદાવાદ
૪૧. શ્રી અજયરાજજી કે. મહેતા - એલિસબ્રીજ અમદાવાદ
૪૨. શ્રી ચીમનભાઈ ડોસાભાઈ પટેલ
હસ્તે, નવનીતભાઈ અમદાવાદ
૪૩. શ્રીમતી કાંતાબેન જંયતિલાલ મનસુખલાલ લોખંડવાળા અમદાવાદ
૪૪. શ્રી સૌરાષ્ટ્ર સ્થા. જૈન સંઘ (નગરશેઠનો વંડો) હસ્તે ભરતભાઈ શેઠ અમદાવાદ
૪૫. શ્રી સ્થા. જૈન સંઘ (નારણપુરા) અમદાવાદ
હસ્તે શાંતિભાઈ અમદાવાદ
૪૬. શ્રી સાણંદ સાર્વજનિક ટ્રસ્ટ
હસ્તે, શ્રી બલદેવભાઈ અમદાવાદ

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

૪૭. શ્રી પંજાબ જૈન ભ્રાતૃ સભા - ખાર	મુંબઈ
૪૮. શ્રી રતનકુમારજી જૈન, નિત્યાનન્દ સ્ટીલ રોલર મિલ	મુંબઈ
૪૯. શ્રી માણેકલાલજી રતનશી બગડીયા	મુંબઈ
૫૦. શ્રી હરીલાલ જયચંદ દોશી, વિશ્વ વાત્સલ્ય ટ્રસ્ટ	મુંબઈ
૫૧. શ્રી તેજરાજજી રુપરાજજી બમ્બ, ભાદવાવાળા	ઈચલકરંજી (મહારાષ્ટ્ર)
૫૨. શ્રીમતી સુગનીબાઈ મોતીલાલજી બમ્બ	
હસ્તે, શ્રી ભીમરાજજી બમ્બ પીહવાળા	હૈદરાબાદ
૫૩. શ્રી સ્થા. જૈન સંઘ, નવરંગપુરા	અમદાવાદ
૫૪. શ્રી નંદુભાઈ મહાસુખભાઈ પટેલ	અમદાવાદ
૫૫. શ્રી ભાઈલાલભાઈ હરિલાલ ગોસલિયા	અમદાવાદ
૫૬. શ્રી ધીરજલાલ ધરમશી મોરબિયા	આબુરોડ
૫૭. શ્રી સ્થા. જૈન સંઘ (સોલા)	અમદાવાદ
૫૮. શ્રી ધીરેશભાઈ ટી. શાહ	અમદાવાદ
૫૯. શ્રી બંસીભાઈ શીવલાલ કાપડિયા	અમદાવાદ
૬૦. શ્રી ગુલાબચંદજી માંગીલાલજી સુરાણા	સિકન્દ્રાબાદ
૬૧. શ્રી નેમનાથજી જૈન	ઈન્દૌર (મધ્યપ્રદેશ)
૬૨. શ્રી બાબુલાલજી ધનરાજજી મહેતા	સાદડી (મારવાડ)
૬૩. શ્રી હુકમીચંદજી મહેતા (એડવોકેટ)	જોધપુર
૬૪. શ્રી કેશરીમલજી હીરાચંદજી તાતેડ સમદડીવાળે	હુબલી
૬૫. શ્રી આર.ડી. જૈન, જૈન તાર ઉદ્યોગ	દિલ્હી
૬૬. શ્રી દેશરાજજી પૂરણચંદજી જૈન	અમદાવાદ
૬૭. શ્રી રોયલ સિન્થેટિકસ પ્રા.લિ.	મુંબઈ
હસ્તે, રમેશભાઈ કોશેલાવવાળા	
૬૮. શ્રી વિરદીચંદજી કોઠારી	કિશનગઢ
૬૯. શ્રી મદનલાલજી કોઠારી મહામંદિર	જોધપુર
૭૦. શ્રી જંવતરાજજી સોહનલાલજી બાફના	બૅંગ્લોર
૭૧. શ્રી ધનરાજજી વિમલકુમારજી રુણવાલ	બૅંગ્લોર
૭૨. શ્રી જગજીવનદાસ રતનશી બગડીયા	દામનગર (ગુજરાત)
૭૩. શ્રી સુગાલ એન્ડ દામાણી	નઈ દિલ્હી
૭૪. શ્રી ભીવરાજજી હજારીમલજી સાણ્ડેરાવવાળા	કોસમ્બા
૭૫. મે. મરુધર ઈલેક્ટ્રિકલ્સ	મુંબઈ
હસ્તે, શ્રી અક્ષયકુમાર પુષ્પેન્દ્રકુમાર સામસુખા - જોધપુરવાળા	
૭૬. શ્રી વિજયરાજજી મહેતા	અમદાવાદ

जैन साईट JAINSITE.com जैनम् जयति शासनम्

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

અર્હમ્

વિષય-સૂચી

ભાગ-૨
અધ્યયન ૧૫ થી ૨૭

અ.ક્રમ.	અધ્યયનનું નામ	પૃષ્ઠાંક
૧૫	વિકુર્વણા અધ્યયન	૬૦૫-૬૪૫
૧૬	ઈન્દ્રિય અધ્યયન	૬૪૬-૬૯૪
૧૭	ઉચ્છ્વાસ અધ્યયન	૬૯૫-૭૦૮
૧૮	ભાષા અધ્યયન	૭૦૯-૭૩૩
૧૯	યોગ અધ્યયન	૭૩૪-૭૪૭
૨૦	પ્રયોગ અધ્યયન	૭૪૮-૭૭૧
૨૧	ઉપયોગ અધ્યયન	૭૭૨-૭૮૩
૨૨	પશ્યતા અધ્યયન	૭૮૪-૭૮૯
૨૩	દૃષ્ટિ અધ્યયન	૭૯૦-૭૯૫
૨૪	જ્ઞાન અધ્યયન	૭૯૬-૧૦૮૦
૨૫	સંયત અધ્યયન	૧૦૮૧-૧૧૫૨
૨૬	લેશ્યા અધ્યયન	૧૧૫૩-૧૨૨૭
૨૭	ક્રિયા અધ્યયન	૧૨૨૮-૧૩૪૭

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

વિષયાનુક્રમણિકા

૧૫. વિકુર્વણા અધ્યયન

સૂત્રાંક	વિષય	પા. નં.
૧.	વિકુર્વણાનાં વિવિધ પ્રકાર,	૬૦૮
૨.	અરુપી જીવ દ્વારા વિકુર્વણાનાં અસામર્થ્યનું પ્રરુપણ,	૬૦૮-૬૦૯
૩.	ભાવિતાત્મા અનગારની વિકુર્વણા શક્તિનું પ્રરુપણ,	૬૦૯-૬૧૩
૪.	બાહ્ય પુદ્‌ગલોનાં ગ્રહણ દ્વારા ભાવિતાત્મા અણગારની વિકુર્વણા શક્તિની પ્રરુપણા,	૬૧૩-૬૧૪
૫.	ભાવિતાત્મા અનગાર દ્વારા સ્ત્રી રુપની વિકુર્વણાનું પરુપણ,	૬૧૪
૬.	ભાવિતાત્મા અનગાર દ્વારા ઢાળ-તલવાર હાથમાં લઈને રુપના વિકુર્વણાનું પ્રરુપણ,	૬૧૪-૬૧૫
૭.	ભાવિતાત્મા અનગાર દ્વારા પતાકા લીધેલ રુપની વિકુર્વણાનું પ્રરુપણ,	૬૧૫
૮.	ભાવિતાત્મા અનગાર દ્વારા યજ્ઞોપવીત ધારણ કરેલ રુપની વિકુર્વણાનું પ્રરુપણ,	૬૧૫-૬૧૬
૯.	ભાવિતાત્મા અનગાર દ્વારા પલાંઠી મારીને બેસેલ રુપની વિકુર્વણાનું પ્રરુપણ,	૬૧૬
૧૦.	ભાવિતાત્મા અનગાર દ્વારા પલાંઠીવાળીને બેઠેલ રુપની વિકુર્વણાનું પ્રરુપણ,	૬૧૬
૧૧.	ભાવિતાત્મા અનગારના અશ્વ આદિ રુપોનાં આભિયોગિત્વનું પ્રરુપણ,	૬૧૬-૬૧૭
૧૨.	ભાવિતાત્મા અનગાર દ્વારા ગ્રામાદિનાં રુપોની વિકુર્વણાનું પ્રરુપણ,	૬૧૭-૬૧૮
૧૩.	વિકુર્વણાકારી અનગારનાં આરાધક વિરાધકત્વનું પ્રરુપણ,	૬૧૮-૬૧૯
૧૪.	માયીની વિકુવર્ણા કરવી અને ઉત્પત્તિનું પ્રરુપણ,	૬૧૯
૧૫.	અસંવૃત્ત અનગારની વિકુર્વણા સામર્થ્યનું પ્રરુપણ,	૬૧૯-૬૨૧
૧૬.	ચૌદપૂર્વીનાં હજાર રુપ કરવાનું સામર્થ્ય,	૬૨૧
૧૭.	ભાવિતાત્મા અનગારનું અવગાહન સામર્થ્ય,	૬૨૧-૬૨૨
૧૮.	પાંચ પ્રકારનાં દેવોની વિકુર્વણા શક્તિ,	૬૨૨-૬૨૩
૧૯.	ચતુર્વિધ દેવ-દેવેન્દ્ર અને સામાનિકાદિકોની ઋદ્ધિ વિકુર્વણા આદિનું પ્રરુપણ,	૬૨૩-૬૩૫
૨૦.	દેવોમાં યથેચ્છા વિકુર્વણા કરવાનું નહિ કરવાનું સામર્થ્ય,	૬૩૫-૬૩૬
૨૧.	પુદ્‌ગલોનાં ગ્રહણ દ્વારા વિકુર્વણા કરવી,	૬૩૭-૬૩૮
૨૨.	પુદ્‌ગલોના ગ્રહણ દ્વારા વર્ણાદિનું પરિણમન,	૬૩૮-૬૪૦
૨૩.	રુપી ભાવને પ્રાપ્ત દેવની અરુપી વિકુર્વણાનાં અસામર્થ્યનું પ્રરુપણ,	૬૪૦
૨૪.	વૈમાનિક દેવોની વિકુર્વણા શક્તિ,	૬૪૦-૬૪૧
૨૫.	શક્રેન્દ્રની વિકુર્વણા શક્તિ,	૬૪૧-૬૪૨
૨૬.	મહર્દ્ધિક દેવનું સંગ્રામમાં વિકુર્વણા સામર્થ્ય,	૬૪૨
૨૭.	દેવાસુર સંગ્રામમાં શસ્ત્ર વિકુર્વણા,	૬૪૨-૬૪૩
૨૮.	નૈરયિક દ્વારા વિકુર્વિત રુપોનું પ્રરુપણ,	૬૪૩-૬૪૪

જૈન સાઇટ JAINSITE જૈનમ્ જયતિ શાસનમ્

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

સૂત્રાંક	વિષય	પા.નં.
૨૯.	વાયુકાયની વિકુર્વણાનું પ્રરુપણ,	૬૪૪-૬૪૫
૩૦.	બલાહકની સ્ત્રી આદિ રુપોનાં પરિણમનનું પ્રરુપણ,	૬૪૫

૧૬. ઈન્દ્રિય અધ્યયન

૧.	ક. ઈન્દ્રિયોનાં ભેદોનું પ્રરુપણ,	૬૪૯
	ખ. ઈન્દ્રિયોનું બાહલ્ય,	૬૪૯
	ગ. ઈન્દ્રિયોની વિશાળતા,	૬૪૯
	ઘ. ઈન્દ્રિયોનાં પ્રદેશ,	૬૪૯
	ડ. ઈન્દ્રિયોનાં પ્રદેશાવગાઢત્વ,	૬૪૯-૬૫૦
	ચ. ઈન્દ્રિયોનાં સંસ્થાન,	૬૫૦
૨.	ઈન્દ્રિયોનાં વિવિધ અર્થ,	૬૫૦-૬૫૧
૩.	ઈન્દ્રિયોનાં સ્પૃષ્ટ-અસ્પૃષ્ટ અને પ્રવિષ્ટ-અપ્રવિષ્ટ વિષયોનું ગ્રહણ,	૬૫૨
૪.	ઈન્દ્રિયોનાં વિષય ક્ષેત્રનું પ્રમાણ,	૬૫૩
૫.	છદ્દમસ્થ અને કેવળી દ્વારા શબ્દ શ્રવણનાં સામર્થ્યનું પ્રરુપણ,	૬૫૩-૬૫૪
૬.	ઈન્દ્રિય -વિષયોનાં કામ અને ભોગિત્વનું પ્રરુપણ,	૬૫૪-૬૫૫
૭.	પાંચ ઈન્દ્રિયોનાં વિષયોનું પુદ્દગલ પરિણામ,	૬૫૫-૬૫૭
૮.	ઈન્દ્રિય લબ્ધિનાં ભેદ અને ચોવીસ દંડકોમાં પ્રરુપણ,	૬૫૭
૯.	ઈન્દ્રિયોપયોગ કાળનાં ભેદ અને ચોવીસ દંડકોમાં પ્રરુપણ,	૬૫૭
૧૦.	ઈન્દ્રિયોનાં ઉપયોગ કાળનો અલ્પબહુત્વ,	૬૫૮-૬૫૯
૧૧.	સર્વેન્દ્રિય નિર્વૃત્તિનાં ભેદ અને ચોવીસ દંડકોમાં પ્રરુપણ,	૬૫૯
૧૨.	ઈન્દ્રિય નિર્વર્તનાનાં ભેદ અને ચોવીસ દંડકોમાં પ્રરુપણ,	૬૫૯-૬૬૦
૧૩.	ઈન્દ્રિય નિર્વર્તનનો સમય અને ચોવીસ દંડકોમાં પ્રરુપણ,	૬૬૦
૧૪.	ઈન્દ્રિયકરણનાં ભેદ અને ચોવીસ દંડકોમાં પ્રરુપણ,	૬૬૦
૧૫.	ઈન્દ્રિયોપચયનાં ભેદ અને ચોવીસ દંડકોમાં પ્રરુપણ,	૬૬૦
૧૬.	ચોવીસ દંડકોમાં ઈન્દ્રિયોનાં સંસ્થાનાદિનાં છ દ્વારોનું પ્રરુપણ,	૬૬૧-૬૬૫
૧૭.	ઈન્દ્રિયોની અવગાહનાનાં ભેદ અને ચોવીસ દંડકોમાં પ્રરુપણ,	૬૬૫
૧૮.	ઈન્દ્રિયોની અવગાહના અને પ્રદેશોની અપેક્ષાથી અલ્પબહુત્વ,	૬૬૫-૬૬૬
૧૯.	ઈન્દ્રિયાવગ્રહનાં ભેદ અને ચોવીસ દંડકોમાં પ્રરુપણ,	૬૬૬-૬૬૮
૨૦.	ઈન્દ્રિય ઈહાનાં ભેદ અને ચોવીસ દંડકોમાં પ્રરુપણ,	૬૬૮
૨૧.	ઈન્દ્રિય અવાયનાં ભેદ અને ચોવીસ દંડકોમાં પ્રરુપણ,	૬૬૯
૨૨.	પ્રકારાન્તરથી ઈન્દ્રિયોનાં ભેદ,	૬૬૯
૨૩.	દ્રવ્યેન્દ્રિયનાં ભેદ અને ચોવીસ દંડકોમાં પ્રરુપણ,	૬૬૯-૬૭૦
૨૪.	ચોવીસ દંડકોમાં અતીત-બદ્ધ પુરસ્કૃત દ્રવ્યેન્દ્રિયોની પ્રરુપણા,	૬૭૦-૬૮૨

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

સૂત્રાંક	વિષય	પા.નં.
૨૫.	ચોવીસ દંડકોમાં ભાવેન્દ્રિયોની પ્રરુપણા,	૬૮૨
૨૬.	ચોવીસ દંડકોમાં અતીત-બદ્ધ પુરસ્કૃત ભાવેન્દ્રિયોની પ્રરુપણા,	૬૮૨-૬૮૪
૨૭.	કર્કશ આદિ ઈન્દ્રિય ગુણોનાં પરિમાણ અને અલ્પબહુત્વનું પ્રરુપણ,	૬૮૫-૬૮૬
૨૮.	સેન્દ્રિય અનિન્દ્રિય જીવોની કાયસ્થિતિનું પ્રરુપણ,	૬૮૬-૬૮૮
૨૯.	એકેન્દ્રિય જીવોનાં અંતરકાળનું પ્રરુપણ,	૬૮૮
૩૦.	સેન્દ્રિય અનિન્દ્રિય જીવોનું અલ્પબહુત્વ,	૬૮૮-૬૯૦
૩૧.	ક્ષેત્રની અપેક્ષાએ ઈન્દ્રિયોની વિવક્ષાથી જીવોનું અલ્પબહુત્વ,	૬૯૦-૬૯૪

૧૭. ઉચ્છ્વાસ અધ્યયન

૧.	ચોવીસ દંડકોમાં ઉચ્છ્વાસ-નિઃશ્વાસનું પ્રરુપણ,	૬૯૭-૬૯૮
૨.	ચોવીસ દંડકોમાં ઉચ્છ્વાસ-નિઃશ્વાસ કાળ,	૬૯૮-૭૦૩
૩.	વિશિષ્ટ વૈમાનિક દેવોનો ઉચ્છ્વાસ-નિઃશ્વાસ કાળ,	૭૦૩-૭૦૭
૪.	વૈમાનિક દેવોનાં શ્વાસોચ્છ્વાસનાં રુપમાં પરિણમિત પુદ્ગલોનું પ્રરુપણ,	૭૦૭
૫.	નૈરયિકોનાં શ્વાસોચ્છ્વાસનાં રુપમાં પરિણમિત પુદ્ગલોનું પ્રરુપણ,	૭૦૭-૭૦૮
૬.	પૃથ્વીકાયિકાદિનાં ઉચ્છ્વાસ-નિશ્વાસનું રુપ,	૭૦૮

જૈન સાઈટ JAINSITE .com જૈનમ્ જયતિ શાસનમ્

૧૮. ભાષા અધ્યયન

૧.	ભાષાનું સ્વરુપ,	૭૧૧
૨.	પર્યાપ્તિકાદિ ભેદોથી ભાષાના પ્રકાર,	૭૧૧-૭૧૩
૩.	ચાર પ્રકારની ભાષા જાતિનું પ્રરુપણ,	૭૧૩
૪.	જીવ અને ઓગણીસ દંડકોમાં ભાષાનાં ભેદોનું પ્રરુપણ,	૭૧૩-૭૧૪
૫.	ભાષાના પ્રકારોને બોલવાવાળા જીવ આરાધક કે વિરાધક,	૭૧૪
૬.	ભાષામાં અનાત્મત્વનું પ્રરુપણ,	૭૧૪
૭.	ભાષામાં રુપિત્વનું પ્રરુપણ,	૭૧૪
૮.	ભાષામાં અચિત્તત્વનું પ્રરુપણ,	૭૧૪
૯.	ભાષામાં અજીવત્વનું પ્રરુપણ,	૭૧૫
૧૦.	અજીવોની ભાષાનો નિષેધ,	૭૧૫
૧૧.	"બોલાતી ભાષા જ ભાષા છે." તેનું પ્રરુપણ,	૭૧૫-૭૧૬
૧૨.	બોલતા સમયની ભાષાનાં ભેદનનું પ્રરુપણ,	૭૧૬
૧૩.	અવધારિણી ભાષાનું પ્રરુપણ,	૭૧૬-૭૧૭
૧૪.	પ્રજ્ઞાપની ભાષાની પ્રરુપણા,	૭૧૭-૭૧૯
૧૫.	જીવો દ્વારા સ્થિત ભાષા દ્રવ્યોના ગ્રહણનું પ્રરુપણ,	૭૧૯-૭૨૪
૧૬.	ચોવીસ દંડકો દ્વારા સ્થિત ભાષા દ્રવ્યોનાં ગ્રહણનું પ્રરુપણ,	૭૨૪-૭૨૫

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

સુત્રાંક	વિષય	પા.નં.
૧૭.	ઓગણીસ દંડકોમાં ગ્રહીત ભાષા દ્રવ્યોના નિઃ સરણનું રુપ,	૭૨૫-૭૨૬
૧૮.	ભાષા દ્રવ્યોનું ગ્રહણ અને નિઃસરણ,	૭૨૬-૭૨૭
૧૯.	ભિન્ન-અભિન્ન ભાષા દ્રવ્યોનાં ગ્રહણ નિઃસરણનું પ્રરુપણ,	૭૨૭
૨૦.	ભાષા દ્રવ્યોના ભેદનના પ્રકાર,	૭૨૭-૭૨૮
૨૧.	વિદ્યમાન ભાષા દ્રવ્યોનો અલ્પબહુત્વ,	૭૨૮-૭૨૯
૨૨.	ભાષાનિર્વૃત્તિના ભેદ અને ચોવીસ દંડકોમાં પ્રરુપણ,	૭૨૯
૨૩.	ભાષાકરણના ભેદ અને ચોવીસ દંડકોમાં પ્રરુપણ,	૭૨૯
૨૪.	જીવ-ચોવીસ દંડકોમાં ભાષક-અભાષકત્વનું પ્રરુપણ,	૭૨૯-૭૩૦
૨૫.	ભાષક-અભાષકોની કાયસ્થિતિનું પ્રરુપણ,	૭૩૦-૭૩૧
૨૬.	ભાષક-અભાષકોના અંતરકાળનું પ્રરુપણ,	૭૩૧
૨૭.	ભાષક-અભાષકોનો અલ્પબહુત્વ,	૭૩૧
૨૮.	દેવોની ભાષણ શક્તિ,	૭૩૧
૨૯.	દેવોની વિશિષ્ટ ભાષા,	૭૩૨
૩૦.	શક્રેન્દ્રની સાવદ્ય-નિરવદ્ય ભાષા,	૭૩૨
૩૧.	અન્યતીર્થિકો દ્વારા કેવળી-ભાષાની પ્રરુપણાનું પરિહાર,	૭૩૨-૭૩૩

૧૯. યોગ અધ્યયન

જૈન સાઈટ
JAINSITE
.com
જૈનમ્ જયતિ શાસનમ્

૧.	વિવિધ વિવક્ષાથી યોગોના ભેદ,	૭૩૬
૨.	યોગોના ગુરુલઘુત્વાદિનું પ્રરુપણ,	૭૩૬
૩.	સત્ય અને મૃષાની ઉત્પત્તિના કારણ,	૭૩૬-૭૩૭
૪.	ચાર ગતિઓમાં યોગિત્વ-અયોગિત્વનું પ્રરુપણ,	૭૩૭-૭૩૮
૫.	યોગોના ભેદ અને ચોવીસ દંડકોમાં પ્રરુપણ,	૭૩૮
૬.	યોગનિર્વૃત્તિના ભેદ અને ચોવીસ દંડકોમાં પ્રરુપણ,	૭૩૮
૭.	યોગકરણના ભેદ અને ચોવીસ દંડકોમાં પ્રરુપણ,	૭૩૮
૮.	ચોવીસદંડકોમાં સમયોગી વિષમયોગિત્વનું પ્રરુપણ,	૭૩૯
	૧. મન-યોગ	
૯.	મનનાં ચાર ભેદ,	૭૩૯
૧૦.	મનનાં અનાત્મત્વનું પ્રરુપણ,	૭૪૦
૧૧.	મનનાં રુપિત્વનું પ્રરુપણ,	૭૪૦
૧૨.	મનનાં અચિત્તત્વનું પ્રરુપણ,	૭૪૦
૧૩.	મનનાં અજીવત્વનું પ્રરુપણ,	૭૪૦
૧૪.	અજીવોના મન નિષેધનું પ્રરુપણ,	૭૪૦
૧૫.	મનોદ્રવ્યના ભેદનનું પ્રરુપણ,	૭૪૦
૧૬.	મનનિર્વૃત્તિના ભેદ અને ચોવીસ દંડકોમાં પ્રરુપણ,	૭૪૧

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

સૂત્રાંક	વિષય	પા.નં.

	૨. વચનયોગ	
૧૭.	મન-વચનોની ત્રિરુપતા,	૭૪૧
૧૮.	પ્રકારાન્તરથી વચનના ત્રણ પ્રકાર,	૭૪૧
	૩. કાયયોગ	
૧૯.	કાયાના સાત ભેદ,	૭૪૧
૨૦.	કાયામાં આત્મત્વ-અનાત્મત્વનું પ્રરુપણ,	૭૪૨
૨૧.	કાયામાં રુપિત્વ-અરુપિત્વનું પ્રરુપણ,	૭૪૨
૨૨.	કાયામાં સચિતત્વ-અચિતત્વનું પ્રરુપણ,	૭૪૨
૨૩.	કાયામાં જીવત્વ-અજીવત્વનું પ્રરુપણ,	૭૪૨
૨૪.	જીવથી કાયાનાં સંબંધાદિનું પ્રરુપણ,	૭૪૨-૭૪૩
૨૫.	દેવઆદિકોની તે-તે સમયમાં એક યોગ પ્રવૃત્તિ,	૭૪૩
૨૬.	યોગની અપેક્ષાથી કાયસ્થિતિનું પ્રરુપણ,	૭૪૩-૭૪૪
૨૭.	યોગની અપેક્ષાએ અંતરકાળનું પ્રરુપણ,	૭૪૪
૨૮.	યોગની અપેક્ષાએ અલ્પબહુત્વ,	૭૪૪
૨૯.	પંદર પ્રકારના યોગોનું અલ્પબહુત્વ,	૭૪૪-૭૪૫
૩૦.	પ્રણિધાનના ભેદ અને ચોવીસદંડકોમાં પ્રરુપણ,	૭૪૫-૭૪૬
૩૧.	દુઃપ્રણિધાન અને સુપ્રણિધાનના ભેદ અને ચોવીસ દંડકોમાં પ્રરુપણ,	૭૪૬
૩૨.	પંચેન્દ્રિય જીવોમાં ચતુર્વિધ પ્રણિધાનોનું પ્રરુપણ,	૭૪૭
૩૩.	ચોવીસ દંડકોમાં ગુપ્તિ-અગુપ્તિનાં ભેદોનું પ્રરુપણ,	૭૪૭
૩૪.	ચોવીસ દંડકોમાં દંડોની પ્રરુપણા,	૭૪૭

જૈન સાઈટ JAINSITE જૈનમ્ જયતિ શાસનમ્

૨૦. પ્રયોગ અધ્યયન

૧.	પ્રયોગના ભેદોનું પ્રરુપણ,	૭૫૦
૨.	જીવ-ચોવીસ દંડકોમાં પ્રયોગોનું પ્રરુપણ,	૭૫૦-૭૫૨
૩.	જીવ-ચોવીસ દંડકોમાં પ્રયોગ ભંગોનું પ્રરુપણ,	૭૫૨-૭૬૨
૪.	ગતિપ્રપાતની પ્રરુપણા,	૭૬૨
૫.	પ્રયોગગતિના ભેદ અને જીવ-ચોવીસ દંડકોમાં પ્રરુપણ,	૭૬૨-૭૬૩
૬.	તતગતિનું સ્વરુપ,	૭૬૩
૭.	બંધન છેદન ગતિનું સ્વરુપ,	૭૬૩
૮.	ઉપપાત ગતિના ભેદ-પ્રભેદ,	૭૬૩-૭૬૮
૯	સત્તર પ્રકારની વિહાયોગતિ	૭૬૮-૭૭૧

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

સૂત્રાંક	વિષય	પા.નં.

૨૧. ઉપયોગ અધ્યયન

૧.	ઉપયોગના ભેદ-પ્રભેદોનું પ્રરુપણ,	૭૭૪
૨.	સામાન્યતઃ જીવોમાં ઉપયોગોનું પ્રરુપણ,	૭૭૪
૩.	ઉપયોગોના અગુરુલઘુત્વનું પ્રરુપણ,	૭૭૪
૪.	ઉપયોગોમાં વર્ણાદિનો અભાવ,	૭૭૪
૫.	ઉપયોગ નિર્વૃત્તિના ભેદ અને ચોવીસ દંડકોમાં પ્રરુપણ,	૭૭૫
૬.	ચોવીસ દંડકોમાં ઉપયોગોના ભેદ-પ્રભેદોનું પ્રરુપણ,	૭૭૫-૭૭૭
૭.	જીવ-ચોવીસ દંડકોમાં સાકાર-અનાકારોપયુક્તત્વનું પ્રરુપણ,	૭૭૭-૭૭૯
૮.	કેવળીઓમાં એક સમયમાં બે ઉપયોગોનો નિષેધ,	૭૭૯-૭૮૧
૯.	ઉપયોગયુક્તોની કાયસ્થિતિનું પ્રરુપણ,	૭૮૧
૧૦.	ઉપયોગયુક્તોના અંતરકાળનું પ્રરુપણ,	૭૮૧
૧૧.	ઉપયોગયુક્તોનો અલ્પબહુત્વ,	૭૮૧
૧૨.	ચાર ગતિઓમાં દર્શનોપયોગનું પ્રરુપણ,	૭૮૧-૭૮૨
૧૩.	દર્શનના અગુરુલઘુત્વનું પ્રરુપણ,	૭૮૨
૧૪.	ચક્ષુદર્શનની આદિની કાયસ્થિતિનું પ્રરુપણ,	૭૮૩
૧૫.	ચક્ષુદર્શની આદિનાં અંતરકાળનું પ્રરુપણ,	૭૮૩
૧૬.	ચક્ષુદર્શની આદિનો અલ્પબહુત્વ,	૭૮૩

जैन साईट
JAINSITE.com
જૈનમ્ જયતિ શાસનમ્

૨૨. પશ્યતા અધ્યયન

૧.	પશ્યતાના ભેદ-પ્રભેદોનું પ્રરુપણ,	૭૮૫
૨.	સામાન્યથી જીવોમાં પશ્યતાનું પ્રરુપણ,	૭૮૫
૩.	ચોવીસ દંડકોમાં પશ્યતાનાં ભેદ-પ્રભેદોનું પ્રરુપણ,	૭૮૫-૭૮૭
૪.	જીવ-ચોવીસ દંડકોમાં સાકાર-અનાકાર પશ્યતાવાળાનું પ્રરુપણ,	૭૮૭-૭૮૯

૨૩. દૃષ્ટિ અધ્યયન

૧.	જીવ ચોવીસદંડકો અને સિદ્ધોમાં દૃષ્ટિનાં ભેદોનું પ્રરૂપણ,	૭૯૧
૨.	દૃષ્ટિનાં અગુરુલઘુત્વનું પ્રરુપણ,	૭૯૨
૩.	દૃષ્ટિનિર્વૃત્તિનાં ભેદ અને ચોવીસ દંડકોમાં પ્રરુપણ,	૭૯૨
૪.	દૃષ્ટિકરણના ભેદ અને ચોવીસ દંડકોમાં પ્રરુપણ,	૭૯૨
૫.	દૃષ્ટિઓ દ્વારા બંધના પ્રકાર અને ચોવીસ દંડકોમાં પ્રરુપણ,	૭૯૨-૭૯૩
૬.	સંમૂર્ચ્છિમગર્ભજ પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિકો અને મનુષ્યોમાં દૃષ્ટિ ભેદોનું પ્રરુપણ,	૭૯૩
૭.	વૈમાનિક દેવોમાં દૃષ્ટિ ભેદોનું પ્રરુપણ,	૭૯૩-૭૯૪
૮	સમ્યગ્દૃષ્ટિ આદિ જીવોની કાયસ્થિતિનું પ્રરુપણ,	૭૯૪

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

સૂત્રાંક	વિષય	પા.નં.
૯.	સમ્યગ્દૃષ્ટિ આદિ જીવોનાં અંતરકાળનું પ્રરુપણ,	૭૯૪-૭૯૫
૧૦.	સમ્યગ્દૃષ્ટિ આદિ જીવોનું અલ્પબહુત્વ	૭૯૫

૨૪. જ્ઞાન અધ્યયન

૧.	પાંચ પ્રકારના જ્ઞાન,	૮૧૦
૨.	જ્ઞાન નિર્વૃત્તિના ભેદ અને ચોવીસ દંડકોમાં પ્રરુપણ,	૮૧૦
૩.	પાંચ જ્ઞાનોના દ્વિવિધત્વ,	૮૧૦
૪.	પરોક્ષજ્ઞાનના ભેદ,	૮૧૦-૮૧૧
	૧. મતિજ્ઞાન	
૫.	આભિનિબોધિક જ્ઞાનના પર્યાયવાચી નામ,	૮૧૧
૬.	આભિનિબોધિક જ્ઞાનની ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ,	૮૧૧
૭.	આભિનિબોધિક જ્ઞાનના ભેદ,	૮૧૨
૮.	અશ્રુતનિશ્રિત મતિજ્ઞાનના ભેદ,	૮૧૨
	૧. ઔત્પાતિકી બુદ્ધિ,	૮૧૨
	૨. વૈનયિકી બુદ્ધિ,	૮૧૨-૮૧૩
	૩. કર્મજા બુદ્ધિ,	૮૧૩
	૪. પારિણામિકી બુદ્ધિ,	૮૧૩
૯.	ઔત્પાતિકી આદિ બુદ્ધિઓમાં વર્ણાદિના અભાવનું પ્રરુપણ,	૮૧૩-૮૧૪
૧૦.	શ્રુતનિશ્રિત મતિજ્ઞાનના ભેદ,	૮૧૪
૧૧.	અવગ્રહ આદિના લક્ષણ,	૮૧૪
	૧. અવગ્રહનું પ્રરુપણ,	૮૧૪
	૨. ઈહાની પ્રરુપણા,	૮૧૫
	૩. અવાયની પ્રરુપણા,	૮૧૫
	૪. ધારણાની પ્રરુપણા,	૮૧૫-૮૧૬
૧૨.	વિષયગ્રહણની અપેક્ષાએ અવગ્રહાદિનાં ભેદ,	૮૧૬-૮૧૭
૧૩.	પ્રકારાન્તરથી શ્રુત-અશ્રુતનિશ્રિતોનાં ભેદ,	૮૧૭
૧૪.	વ્યંજનાવગ્રહ પરુપક દૃષ્ટાંત,	૮૧૭-૮૧૯
૧૫.	અવગ્રહાદિમાં વર્ણાદિનાં અભાવનું પ્રરુપણ,	૮૧૯
૧૬.	અવગ્રહ આદિનું કાળ પ્રરુપણ,	૮૧૯
	૨. શ્રુતજ્ઞાન.	
૧૭.	શ્રુત જ્ઞાનના ભેદ,	૮૨૦
	૧. અક્ષરશ્રુત,	૮૨૦
	૨. અનક્ષર શ્રુત,	૮૨૧

જૈન સાઈટ JAINSITE.com જૈનમ્ જયતિ શાસનમ્

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

સૂત્રાંક	વિષય		પા.નં.
	૩-૪	સંજ્ઞી-અસંજ્ઞીશ્રુત,	૮૨૧
	૫	સમ્યક્શ્રુત,	૮૨૨
	૬	મિથ્યા શ્રુત,	૮૨૨-૮૨૩
	૭-૮	સાદિ-અનાદિ શ્રુતભેદ,	૮૨૩
	૯-૧૦	સપર્યવસિત-અપર્યવસિત ભેદ,	૮૨૩-૮૨૪
	૧૧-૧૨	ગમિક-અગમિક શ્રુત,	૮૨૪
	૧૩-૧૪	અંગપ્રવિષ્ટ-અંગબાહ્ય શ્રુત,	૮૨૪
૧૮.	અંગ પ્રવિષ્ટ શ્રુતના ભેદ,		૮૨૫
૧૯.	અંગ પ્રવિષ્ટ શ્રુતનું વિસ્તારથી પ્રરુપણ,		૮૨૫
	(૧)	**આચારાંગ સૂત્ર,**	**૮૨૫-૮૨૬**
	ક.	આચારાંગના અધ્યયન,	૮૨૬-૮૨૭
	ખ.	આચારાંગના ઉદ્દેશનકાળ,	૮૨૭
	ગ.	આચારાંગના પદ,	૮૨૭
	ઘ.	આચારાંગના દ્વિતીય શ્રુતસ્કંધનો નિક્ષેપ,	૮૨૭
૨૦.	**(૨)**	**સૂત્રકૃતાંગ સૂત્ર,**	**૮૨૭-૮૨૯**
	ક.	સૂત્રકૃતાંગના અધ્યયન,	૮૨૯
૨૧.	**(૩)**	**સ્થાનાંગ સૂત્ર,**	૮૩૦
	ક.	આચાર, સૂત્રકૃત અને સ્થાનાંગના અધ્યયન,	૮૩૧
૨૨.	**(૪)**	**સમવાયાંગ સૂત્ર,**	**૮૩૧-૮૩૨**
	ક.	સમવાયાંગનો ઉત્ક્ષેપ,	૮૩૨-૮૩૩
	ખ.	સમવાયાંગનો ઉપસંહાર,	૮૩૩
૨૩.	**(૫)**	**વ્યાખ્યા પ્રજ્ઞપ્તિ,**	**૮૩૩-૮૩૪**
	ક.	વ્યાખ્યા પ્રજ્ઞપ્તિની અધ્યયન વિધિ,	૮૩૪-૮૩૫
	ખ.	વ્યાખ્યા પ્રજ્ઞપ્તિના શતક અને ઉદ્દેશકોની સંખ્યા,	૮૩૬
	ગ.	વ્યાખ્યા પ્રજ્ઞપ્તિના પદ,	૮૩૬
	ઘ.	વ્યાખ્યા પ્રજ્ઞપ્તિના શતકોના ઉદ્દેશકોની સંગ્રહણી ગાથાઓ,	૮૩૬-૮૩૯
	ચ.	વ્યાખ્યા પ્રજ્ઞપ્તિના ઉદ્દેશકોની સંગ્રહણી ગાથાઓ,	૮૩૯-૮૪૧
	છ.	શતકો અને ઉદ્દેશકોમાં ઉત્ક્ષેપ પાઠોનું પ્રરુપણ,	૮૪૧
૨૪.	**(૬)**	**જ્ઞાતા ધર્મકથા સૂત્ર,**	**૮૪૨-૮૪૪**
	ક.	જ્ઞાતા ધર્મકથાંગના પ્રથમ શ્રુતસ્કંધનો ઉપોદ્ઘાત,	૮૪૫-૮૪૮
	ખ.	પ્રથમ અધ્યયનનો નિક્ષેપ,	૮૪૮
	ગ.	બીજા અધ્યયનનો ઉપોદ્ઘાત,	૮૪૮

જૈન સાઈટ JAINSITE જૈનમ્ જયતિ શાસનમ્

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

સૂત્રાંક		વિષય	પા.નં.
	ધ.	છઠ્ઠા અધ્યયનનો ઉપોદ્ઘાત,	૮૪૮-૮૪૯
	ચ.	પ્રથમ શ્રુત સ્કંધનો નિક્ષેપ,	૮૪૯
	છ.	પ્રથમ શ્રુતસ્કંધના અધ્યયનની વિધિ,	૮૪૯
	જ.	જ્ઞાતાધર્મકથાના બીજા શ્રુતસ્કંધનો ઉપોદ્ઘાત,	૮૫૦-૮૫૧
	ઝ.	પ્રથમ વર્ગનો ઉત્ક્ષેપ નિક્ષેપ,	૮૫૧-૮૫૨
	ટ.	દ્વિતીય વર્ગનો ઉત્ક્ષેપ,	૮૫૨
	ઠ.	તૃતીય વર્ગનો ઉત્ક્ષેપ,	૮૫૨
	ડ.	ચોથા વર્ગનો ઉત્ક્ષેપ,	૮૫૨
	ઢ.	પાંચમા-છઠ્ઠા વર્ગોનો ઉત્ક્ષેપ,	૮૫૨
	ત.	સાતમા વર્ગનો ઉત્ક્ષેપ	૮૫૨
	થ.	આઠમા વર્ગનો ઉત્ક્ષેપ,	૮૫૩
	દ.	નવમા વર્ગનો ઉત્ક્ષેપ,	૮૫૩
	ધ.	દસમાં વર્ગનો ઉત્ક્ષેપ,	૮૫૩
	ન.	જ્ઞાતા ધર્મકથાંગનો નિક્ષેપ,	૮૫૩
૨૫.	**(૭)**	**ઉપાસકદશા સૂત્ર,**	**૮૫૩-૮૫૫**
	ક.	ઉપાસક દશાંગનો ઉપોદ્ઘાત,	૮૫૫
	ખ.	પ્રથમ અધ્યયનનો નિક્ષેપ,	૮૫૫
	ગ.	દ્વિતીય અધ્યયનનો ઉપોદ્ઘાત,	૮૫૬
	ઘ.	ઉપાસકદશા સૂત્રનો ઉપસંહાર,	૮૫૬
૨૬.	**(૮)**	**અન્તકૃતદશા સૂત્ર,**	**૮૫૬-૮૫૭**
	ક.	અન્તકૃત દશાંગનો ઉપોદ્ઘાત,	૮૫૭-૮૫૮
	ખ.	પ્રથમ અધ્યયનનો નિક્ષેપ,	૮૫૮
	ગ.	અન્તકૃત દશાંગનો નિક્ષેપ,	૮૫૮
	ઘ.	અન્તકૃતદશાંગ સૂત્રનો ઉપસંહાર,	૮૫૯
૨૭.	**(૯)**	**અનુત્તરોપપાતિકદશા સૂત્ર,**	**૮૫૯-૮૬૧**
	ક.	અનુત્તરોપપાતિકદશાનો ઉપોદ્ઘાત,	૮૬૧-૮૬૨
	ખ.	અનુત્તરોપપાતિકદશાંક સૂત્રનો ઉપસંહાર,	૮૬૨
૨૮.	**(૧૦)**	**પ્રશ્નવ્યાકરણ સૂત્ર,**	**૮૬૨-૮૬૩**
	ક.	પ્રશ્નવ્યાકરણ સૂત્રનો ઉપોદ્ઘાત,	૮૬૪
	ખ.	પ્રશ્નવ્યાકરણ સૂત્રનો ઉપસંહાર,	૮૬૪

જૈન સાઈટ JAINSITE .com જૈનમ્ જયતિ શાસનમ્

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

સૂત્રાંક		વિષય	પા.નં.
૨૯.	**(૧૧)**	**વિપાક સૂત્ર,**	**૮૬૫-૮૬૭**
	ક.	વિપાક સૂત્રના પ્રથમ, શ્રુતસ્કંધનો ઉપોદ્ઘાત,	૮૬૮-૮૬૯
	ખ.	દ્વિતીય શ્રુતસ્કંધનો ઉપોદ્ઘાત,	૮૬૯
	ગ.	વિપાક સૂત્રનો ઉપસંહાર	૮૬૯
૩૦.	**(૧૨)**	**દૃષ્ટિવાદ સૂત્ર,**	**૮૬૯-૮૭૦**
	૧.	પરિકર્મ,	૮૭૦-૮૭૧
	૨.	સૂત્ર,	૮૭૧-૮૭૨
	૩.	પૂર્વગત,	૮૭૨-૮૭૪
	૪.	વીર્યપ્રવાદ પૂર્વના પ્રાભૃત, અનુયોગ,	૮૭૪-૮૭૫
	૫.	ચૂલિકા	૮૭૫
	ક.	દૃષ્ટિવાદનો ઉપસંહાર	૮૭૫-૮૭૬
	ખ.	દૃષ્ટિવાદ-શ્રુતના પર્યાયવાચી નામ,	૮૭૬
	ગ.	દૃષ્ટિવાદના માતૃકાપદ,	૮૭૬
૩૧.	ગણિપિટક		૮૭૬
૩૨.	ગણિપિટકના શાશ્વતભાવ,		૮૭૭
૩૩.	ગણિપિટકનું સ્વરુપ		૮૭૭
૩૪.	ગણિપિટક વિરાધના અને આરાધનાનું ફળ,		૮૭૮
૩૫.	પૂર્વગતશ્રુતના વિચ્છેદની વિચારણા,		૮૭૮
૩૬.	કાલિકશ્રુતના વિચ્છિન્ન થવાની વિચારણા,		૮૭૯
૩૭.	અંગબાહ્ય શ્રુત,		૮૭૯
૩૮.	ઉત્કાલિક શ્રુત,		૮૭૯-૮૮૦
૩૯.	દશવૈકાલિક સૂત્રની દ્વિતીય ચૂલિકાની ગાથા,		૮૮૦
૪૦.	જીવાજીવાભિગમ સૂત્રનો ઉપોદ્ઘાત,		૮૮૦
૪૧.	તૃતીયં પ્રતિપત્તિના દ્વિતીય ઉદ્દેશકની સંગ્રહની ગાથાઓ,		૮૮૦-૮૮૧
૪૨.	વેદની અપેક્ષાએ દ્વિતીય પ્રતિપત્તિની ઉપસંહાર ગાથા,		૮૮૧
૪૩.	પ્રજ્ઞાપના સૂત્રનો ઉપોદ્ઘાત,		૮૮૧
૪૪.	પ્રજ્ઞાપના સૂત્રના છત્રીસ પદ		૮૮૧-૮૮૨
૪૫.	પ્રજ્ઞાપના સૂત્રમાં કેટલાક પદોની સંગ્રહણીગાથાઓ,		૮૮૨-૮૮૩
૪૬.	અનુયોગ દ્વારનો ઉપસંહાર,		૮૮૪
૪૭.	સૂર્યપ્રજ્ઞપ્તિ સૂત્રનો ઉપોદ્ઘાત,		૮૮૪
૪૮.	વીસ પ્રાભૃત્તોનું વિષય પ્રરુપણ		૮૮૫

જૈન સાઈટ
JAINSITE.com
જૈનમ્ જયતિ શાસનમ્

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

સૂત્રાંક	વિષય	પા.નં.
૪૯.	પ્રથમ પ્રાભૃતગત આઠ પ્રાભૃત-પ્રાભૃતોના વિષય અને પ્રતિપત્તિ સંખ્યાનું પ્રરુપણ	૮૮૫-૮૮૬
૫૦.	દ્વિતીય પ્રાભૃતના વિષય અને પ્રતિપત્તિ સંખ્યાનુ પ્રરુપણ,	૮૮૬-૮૮૭
૫૧.	દસમ પ્રાભૃતના બાવીસ પ્રાભૃત-પ્રાભૃતોના વિષયોનું પ્રરુપણ,	૮૮૭-૮૮૮
૫૨.	સૂર્ય પ્રજ્ઞપ્તિ સૂત્રનો ઉપસંહાર,	૮૮૮
૫૩.	કાલિક શ્રુત,	૮૮૮-૮૮૯
૫૪.	ઉત્તરાધ્યયનના અધ્યયન,	૭૯૦
૫૫.	પરીષહ અધ્યયનનો ઉપોદ્ઘાત,	૮૯૦-૮૯૧
૫૬.	સમ્યક્ત્વ પરાક્રમ અધ્યયનનો ઉપસંહાર,	૮૯૧
૫૭.	ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રના કેટલાક અધ્યયનોના ઉત્ક્ષેપ-નિક્ષેપ.	૮૯૧
૫૮.	ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રનો ઉપસંહાર,	૮૯૧
૫૯.	દશાશ્રુતસ્કંધની પ્રથમ દશાનો ઉત્ક્ષેપ-નિક્ષેપ,	૮૯૧-૮૯૨
૬૦.	દશા-કલ્પ-વ્યવહારના અધ્યયન,	૮૯૨
૬૧.	ઋષિભાષિત અધ્યયનોની સંખ્યા,	૮૯૨
૬૨.	જંબુદ્વીપ પ્રજ્ઞપ્તિનો ઉપસંહાર,	૮૯૨
૬૩.	નિરયાવલિકા ઉપાંગનો ઉત્ક્ષેપ,	૮૯૨-૮૯૪
૬૪.	દ્વિતીય અધ્યયનનો ઉપોદ્ઘાત,	૮૯૪
૬૫.	કલ્પાવતંસિકા ઉપાંગનો ઉત્ક્ષેપ-નિક્ષેપ,	૮૯૪
૬૬.	પુષ્પિકા ઉપાંગનો ઉત્ક્ષેપ-નિક્ષેપ,	૮૯૫
૬૭.	પુષ્પચૂલિકા ઉપાંગનો ઉત્ક્ષેપ-નિક્ષેપ,	૮૯૫-૮૯૬
૬૮.	વૃષ્ણિદશા ઉપાંગનો ઉત્ક્ષેપ-નિક્ષેપ,	૮૯૬-૮૯૭
૬૯.	નિરયાવલિકાદિ ઉપાંગોનો ઉપસંહાર,	૮૯૭
૭૦.	ચંદ્રપ્રજ્ઞપ્તિ આદિ ત્રણ પ્રજ્ઞપ્તિ કાલિક,	૮૯૭
૭૧.	વિમાન પ્રવિભક્તિ વર્ગોના ઉદ્દેશનકાળ,	૮૯૭-૮૯૮
૭૨.	પ્રકીર્ણકોની સંખ્યા,	૮૯૮
૭૩.	દસ દશાઓના અધ્યયન,	૮૯૮-૯૦૦
૭૪.	શ્રુતના ચાર પ્રકારથી નિક્ષેપ,	૯૦૦
૭૫.	શ્રુતના નામ અને સ્થાપના નિક્ષેપ,	૯૦૦
૭૬.	દ્રવ્યશ્રુતનો નિક્ષેપ,	૯૦૦-૯૦૪
૭૭.	ભાવશ્રુતનો નિક્ષેપ,	૯૦૪-૯૦૫
૭૮.	શ્રુતના પર્યાયવાચી શબ્દ,	૯૦૫
૭૯.	શ્રુત પરિમાણ સંખ્યા,	૯૦૫

जैन साईट JAINSITE.com जैनम् जयति शासनम्

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

સૂત્રાંક	વિષય	પા.નં.

૮૦.	બ્રાહ્મી લિપીના માતૃકાક્ષરોની સંખ્યા,	૯૦૬
૮૧.	શ્રુતજ્ઞાનના ભણવાની વિધિ,	૯૦૬
૮૨.	આગમ શાસ્ત્ર ગ્રાહકના આઠ ગુણ,	૯૦૬-૯૦૭
૮૩.	પાપશ્રુતના નામ,	૯૦૭-૯૧૦
૮૪.	પાપશ્રુતોનું પ્રરુપણ,	૯૧૦
૮૫.	સ્વપ્ન દર્શનનું પ્રરુપણ,	૯૧૦-૯૧૩
૮૬.	પ્રત્યક્ષ જ્ઞાનના ભેદ,	૯૧૩
૩. અવધિજ્ઞાન		
૮૭.	અવધિજ્ઞાનનું પ્રરુપણ,	૯૧૩-૯૧૪
	૧. આનુગામિક અવધિજ્ઞાનનું પ્રરુપણ,	૯૧૪-૯૧૬
	૨. અનાનુગામિક અવધિજ્ઞાનનું પ્રરુપણ,	૯૧૬
	૩. વર્ધમાન અવધિજ્ઞાનનું પ્રરુપણ,	૯૧૬
	૪. હીયમાન અવધિજ્ઞાનનું પ્રરુપણ,	૯૧૬
	૫. પ્રતિપાતિ અવધિજ્ઞાનનું પ્રરુપણ,	૯૧૭
	૬. અપ્રતિપાતિ અવધિજ્ઞાનનું પ્રરુપણ,	૯૧૭-૯૧૮
૮૮.	અવધિજ્ઞાનનું ક્ષેત્ર,	૯૧૮-૯૧૯
૮૯.	અવધિજ્ઞાનના સ્વામીનું વર્ણન,	૯૧૯
૯૦.	અવધિજ્ઞાનના ભેદોનો ઉપસંહાર,	૯૧૯
૯૧.	અવધિજ્ઞાનના આભ્યંતર- બાહ્યદ્વારનું પ્રરુપણ,	૯૧૯
૯૨.	ચોવીસ દંડકોમાં દેશાવધિ-સર્વાવધિનું પ્રરુપણ,	૯૨૦
૯૩.	ચોવીસ દંડકોમાં અવધિજ્ઞાન દ્વારા જાણવાં-દેખવાના ક્ષેત્રનું પ્રરુપણ,	૯૨૦-૯૨૩
૯૪.	ચોવીસ દંડકોમાં અવધિજ્ઞાનના સંસ્થાનનું પ્રરુપણ,	૯૨૩-૯૨૪
૯૫.	ચોવીસ દંડકોમાં અવધિજ્ઞાનના આનુગામિત્વાદિનું પ્રરુપણ,	૯૨૪
૪. મન:પર્યવજ્ઞાન		
૯૬.	મન:પર્યવજ્ઞાનના લક્ષણ,	૯૨૫
૯૭.	મન:પર્યવજ્ઞાનના ભેદ,	૯૨૫
૯૮.	મન:પર્યવજ્ઞાનના સ્વામીત્વનું પ્રરુપણ,	૯૨૫-૯૨૮
૯૯.	કેવળજ્ઞાનનું વિસ્તારથી પ્રરુપણ,	૯૨૮-૯૩૦
૧૦૦.	કેવળીના જ્ઞાનનું વિશિષ્ટત્વ,	૯૩૦
૧૦૧.	છદ્મસ્થ અને કેવળીના જાણવાં-દેખવામાં અંતર,	૯૩૦-૯૩૧
૧૦૨.	કેવળી અને સિદ્ધોમાં જાણવાં- દેખવાનાં સામથર્યનું પ્રરુપણ,	૯૩૨-૯૩૩

જૈન સાઈટ JAINSITE.com જૈનમ્ જયતિ શાસનમ્

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

સૂત્રાંક	વિષય	પા.નં.
૧૦૩.	કેવળી અને સિદ્ધોમાં ભાષા આદિનું પ્રરુપણ,	૯૩૩-૯૩૪
૧૦૪.	છદ્મસ્થથી કેવળજ્ઞાનીની વિશેષતા,	૯૩૪
૧૦૫.	છદ્મસ્થ અને કેવળીનો પરિચય,	૯૩૪-૯૩૫
૧૦૬.	વૈમાનિક દેવો દ્વારા કેવળીના મન-વચન-યોગોનું જ્ઞાન,	૯૩૫-૯૩૬
૧૦૭.	કેવળીની સાથે અનુત્તર દેવોનો સંલાપ,	૯૩૬-૯૩૭
૧૦૮.	કેવળીના વર્તમાન ભવિષ્યકાલીન-અવગાહન સામર્થ્ય,	૯૩૭-૯૩૮
૧૦૯.	કેવળીના દસ અનુત્તર,	૯૩૮
જ્ઞાન અધ્યયન પરિશિષ્ટ		
૧૧૦.	પાંચ જ્ઞાનોની ઉત્પત્તિના હેતુઓનું પ્રરુપણ,	૯૩૮-૯૩૯
૧૧૧.	પાંચ જ્ઞાનોની અનુત્પત્તિના હેતુઓનું પ્રરુપણ,	૯૩૯-૯૪૦
૧૧૨.	બોધિ, સંયમ અને જ્ઞાનોની ઉત્પત્તિના હેતુનું પ્રરુપણ,	૯૪૦
૧૧૩.	પાંચ પ્રકારના જ્ઞાનોનો ઉપસંહાર,	૯૪૦
અજ્ઞાન		
૧૧૪.	અજ્ઞાનોના ભેદ-પ્રભેદોનું પ્રરુપણ,	૯૪૦-૯૪૧
૧૧૫.	સાત પ્રકારના વિભંગજ્ઞાનોનું પ્રરુપણ,	૯૪૧-૯૪૪
૧૧૬.	અજ્ઞાન-નિર્વૃત્તિ ભેદ અને ચોવીસ દંડકોમાં પ્રરુપણ,	૯૪૪
૧૧૭.	અશ્રુત્વા પાંચ જ્ઞાનોના ઉપાર્જન-અનુપાર્જનનું પ્રરુપણ,	૯૪૫-૯૫૧
૧૧૮.	શ્રુત્વા પાંચ જ્ઞાનોના ઉપાર્જન-અનુપાર્જનનું પરુપણ,	૯૫૧-૯૫૪
૧૧૯.	જીવ-ચોવીસદંડકો અને સિદ્ધોમાં જ્ઞાનીત્વ-અજ્ઞાનીત્વનું પ્રરુપણ,	૯૫૪-૯૫૯
૧૨૦.	ગતિ આદિ વીસ દ્વારોની વિવક્ષાથી જ્ઞાનત્વ-અજ્ઞાનત્વનું પ્રરુપણ,	૯૫૯
	૧. ગતિ-દ્વાર,	૯૫૯-૯૬૦
	૨. ઈન્દ્રિય-દ્વાર,	૯૬૦
	૩. કાય-દ્વાર,	૯૬૦
	૪. સૂક્ષ્મ-દ્વાર,	૯૬૧
	૫. પર્યાપ્ત-અપર્યાપ્ત દ્વાર,	૯૬૧-૯૬૨
	૬. ભવસ્થ-દ્વાર,	૯૬૨-૯૬૩
	૭. ભવસિદ્ધિક-દ્વાર,	૯૬૩
	૮. સંજ્ઞીદ્વાર,	૯૬૩
	૯. લબ્ધિદ્વાર,	૯૬૩-૯૭૦
	૧૦. ઉપયોગ દ્વાર,	૯૭૦-૯૭૨
	૧૧. યોગ દ્વાર,	૯૭૨

जैन साईट JAINSITE .com जयति शासनम्

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

સૂત્રાંક	વિષય	પા.નં.
	૧૨. લેશ્યા દ્વાર,	૯૭૨
	૧૩. કષાય દ્વાર,	૯૭૨
	૧૪. વેદ દ્વાર,	૯૭૨-૯૭૩
	૧૫. આહાર દ્વાર,	૯૭૩
	૧૬. વિષય દ્વાર,	૯૭૩-૯૭૬
	૧૭. સંચિટ્ઠણા કાળદ્વાર,	૯૭૬-૯૭૭
	૧૮. અંતર દ્વાર,	૯૭૮
	૧૯. અલ્પબહુત્વ દ્વાર,	૯૭૮-૯૮૦
	૨૦. પર્યાય દ્વાર અને પર્યાયોનો અલ્પબહુત્વ,	૯૮૦-૯૮૧
૧૨૧.	ભાવિતાત્મા મિથ્યાદૃષ્ટિ અનગારને જાણવાં-દેખવાં,	૯૮૧-૯૮૩
૧૨૨.	ભાવિતાત્મા સમ્યગ્દૃષ્ટિ અનગારને જાણવાં-દેખવાં,	૯૮૩-૯૮૪
૧૨૩.	ભાવિતાત્મા અણગાર દ્વારા વૈક્રિય સમુદ્ઘાતથી સમવહત દેવાદિનું જાણવું-જોવું,	૯૮૪-૯૮૫
૧૨૪.	ભાવિતાત્મા અણગાર દ્વારા વૃક્ષની અંદર અને બહાર જોવાનું પરુપણ,	૯૮૫-૯૮૬
૧૨૫.	ભાવિતાત્મા અણગાર દ્વારા મૂળાદિ જોવાનું પ્રરુપણ,	૯૮૬
૧૨૬.	છદ્મસ્થાદિ દ્વારા પરમાણુ પુદ્ગલાદિને જાણવાં-દેખવાં,	૯૮૬-૯૮૭
૧૨૭.	નિર્જરા પુદ્ગલોને જાણવાં દેખવાનું પ્રરુપણ,	૯૮૮
૧૨૮.	ચોવીસદંડકોમાં આહાર પુદ્ગલોને જાણવાં-દેખવા અને આહાર કરવાનું પ્રરુપણ,	૯૮૯-૯૯૦
૧૨૯.	પ્રશ્નના છ પ્રકાર,	૯૯૦
૧૩૦.	વિવક્ષાથી હેતુ-અહેતુનાં ભેદોનું પ્રરુપણ,	૯૯૦-૯૯૧
૧૩૧.	પ્રકારાન્તરથી હેતુના ભેદોનું પ્રરુપણ,	૯૯૧-૯૯૨
૧૩૨.	દસ પ્રકારનાં વાદ-દોષોનું પ્રરુપણ,	૯૯૨
૧૩૩.	વાદનાં વિશિષ્ટ દોષોનું પ્રરુપણ,	૯૯૨-૯૯૩
૧૩૪.	દસ પ્રકારનાં શુદ્ધ વચનાનુયોગનું પ્રરુપણ	૯૯૩
૧૩૫.	શ્રોતાજનોના પ્રકાર,	૯૯૩
૧૩૬.	શ્રોતાજનોની પરિષદ્નાં પ્રકાર,	૯૯૩-૯૯૪
૧૩૭.	ચક્ષુષ્માનોનાં પ્રકાર,	૯૯૪
૧૩૮.	જ્ઞાત(ઉદાહરણ)ના ભેદ-પ્રભેદોનું પ્રરુપણ,	૯૯૪-૯૯૫
૧૩૯.	કાવ્યનાં પ્રકાર,	૯૯૫
૧૪૦.	વાદ્ય-નૃત્ય-ગીત- અભિનયના ચતુર્વિધત્વનું પ્રરુપણ,	૯૯૬
૧૪૧.	માળા અને અલંકારોના ચતુર્વિધત્વનું પ્રરુપણ,	૯૯૬

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

સૂત્રાંક	વિષય	પા.નં.
જ્ઞાન અધ્યયનના અનુયોગ પ્રકરણ		
૧૪૨.	આવશ્યકના અનુયોગની પ્રતિજ્ઞા,	૯૯૭
૧૪૩.	આવશ્યક આદિ પદના નિક્ષેપની પ્રતિજ્ઞા,	૯૯૮
૧૪૪.	સામાયિક અધ્યયનનો અનુયોગ,	૯૯૮-૧૦૦૧
	૧. ઉપક્રમના નામાદિ છ ભેદોનું સ્વરુપ,	
૧૪૫.	ઉપક્રમના આનુપૂર્વી આદિ છ ભેદ,	૧૦૦૧
૧૪૬.	આનુપૂર્વી ઉપક્રમના ભેદોનું સ્વરુપ,	૧૦૦૧-૧૦૦૨
૧૪૭.	અર્થપદ પ્રરુપણા,	૧૦૦૨
૧૪૮.	ભંગોનો ઉચ્ચારણ,	૧૦૦૨-૧૦૦૩
૧૪૯.	ભંગોનું સંકેત કરવું,	૧૦૦૪-૧૦૦૫
૧૫૦.	સમવતાર,	૧૦૦૫-૧૦૦૬
૧૫૧.	અનુગમનાં ભેદ.	૧૦૦૬-૧૦૦૯
૧૫૨.	સંગ્રહનયસમ્મત અનૌપનિધિની આનુપૂર્વી,	૧૦૦૯-૧૦૧૧
૧૫૩.	સંગ્રહનયસમ્મત અનુગમનાં ભેદોની વક્તવ્યતા,	૧૦૧૧-૧૦૧૨
૧૫૪.	ઔપનિધિની દ્રવ્યાનુપૂર્વી,	૧૦૧૨-૧૦૧૪
૧૫૫.	ક્ષેત્રાનુપૂર્વી,	૧૦૧૪
૧૫૬.	નૈગમ-વ્યવહારનય સમ્મત અનૌપનિધિની ક્ષેત્રાનુપૂર્વી,	૧૦૧૪-૧૦૧૮
૧૫૭.	સંગ્રહનય સમ્મત ક્ષેત્રાનુપૂર્વીની પ્રરુપણા ભાવાનુપૂર્વી,	૧૦૧૮-૧૦૧૯
૧૫૮.	ઉપક્રમ અનુયોગમાં "નામ" દ્વારના ભેદ-પ્રભેદ.	૧૦૧૯-૧૦૨૦
૧૫૯.	ત્રિનામની વિવક્ષાથી શબ્દોના સ્ત્રીલિંગ આદિ સૂચક પ્રત્યય,	૧૦૨૦-૧૦૨૧
૧૬૦.	ચતુર્નામિની વિવક્ષાથી આગમ, લોપ આદિ દ્વારા શબ્દ નિષ્પત્તિ,	૧૦૨૧-૧૦૨૨
૧૬૧.	પાંચ નામની વિવક્ષાથી ઔપસર્ગિક આદિ નામ,	૧૦૨૨
૧૬૨.	ષડ્નામની વિવક્ષાથી ઉદયાદિ છ ભાવોનું વિસ્તારથી પ્રરુપણ,	૧૦૨૨
	૧. ઔદયિક ભાવ,	૧૦૨૨-૧૦૨૩
	૨. ઔપશમિક ભાવ,	૧૦૨૩-૧૦૨૪
	૩. ક્ષાયિક ભાવ,	૧૦૨૪-૧૦૨૫
	૪. ક્ષાયોપશમિક ભાવ,	૧૦૨૫-૧૦૨૬
	૫. પારિણામિક ભાવ,	૧૦૨૬-૧૦૨૭
	૬. સાન્નિપાતિક ભાવ,	૧૦૨૭-૧૦૩૩
૧૬૩.	સપ્ત નામની વિવક્ષાથી સ્વરમંડળનું વિસ્તારપૂર્વક પ્રરુપણ,	૧૦૩૩-૧૦૩૮
૧૬૪.	અષ્ટ નામ વિવક્ષાથી આઠ વચન વિભક્તિ,	૧૦૩૮-૧૦૩૯

જૈન સાઈટ JAINSITE.com જયતિ શાસનમ્

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

સૂત્રાંક	વિષય	પા.નં.
૧૬૫.	નવ નામની વિવક્ષાથી નવ કાવ્ય રસોનું પ્રરુપણ,	૧૦૩૯-૧૦૪૧
૧૬૬.	દસ નામની વિવક્ષાથી ગુણ નિષ્પન્ન આદિ નામ,	૧૦૪૨-૧૦૪૪
૧૬૭.	સંયોગ નિષ્પન્ન નામ,	૧૦૪૪-૧૦૪૫
૧૬૮.	પ્રશસ્ત-અપ્રશસ્ત નામ,	૧૦૪૬
૧૬૯.	પ્રમાણ નામના ભેદ-પ્રભેદ,	૧૦૪૬
	૧. નામ-પ્રમાણ,	૧૦૪૬
	૨. સ્થાપના- પ્રમાણ, નક્ષત્ર અને દેવ નામ સ્થાપના, કુળ આદિ નામ સ્થાપના,	૧૦૪૭-૧૦૪૮
	૩. દ્રવ્ય પ્રમાણ,	૧૦૪૮
	૪. ભાવ પ્રમાણનાં ભેદ	૧૦૪૮
૧૭૦.	૧. સમાસનાં ભેદોની પ્રરુપણા,	૧૦૪૮-૧૦૫૦
૧૭૧.	૨. તદ્ધિતનાં ભેદોની પ્રરુપણા,	૧૦૫૦-૧૦૫૨
૧૭૨.	૩. ધાતુઓ (ક્રિયાઓ)ની પ્રરુપણા,	૧૦૫૨
૧૭૩.	૪. નિરુક્તિ (વ્યુત્પત્તિ)ની પ્રરુપણા,	૧૦૫૨-૧૦૫૩
૧૭૪.	પ્રમાણનાં ભેદ-પ્રભેદ,	૧૦૫૩-૧૦૫૭
	૧. દ્રવ્ય પ્રમાણ, ધાન્ય માપવાનું પ્રમાણ, પ્રવાહી પદાર્થ માપવાનું પ્રમાણ, સાકર આદિ માપવાનું પ્રમાણ, ખાડો આદિ માપવાનું પ્રમાણ, ગણના કરવાનું પ્રમાણ, સોના આદિ માપવાનું પ્રમાણ,	
૧૭૫.	ભાવપ્રમાણમાં સંખ્યા-પ્રમાણનાં ભેદ,	૧૦૫૭-૧૦૬૨
૧૭૬.	વક્તવ્યતાનું સ્વરુપ,	૧૦૬૨-૧૦૬૩
૧૭૭.	વક્તવ્યતામાં નયનું પ્રરુપણ,	૧૦૬૩
૧૭૮.	અર્થાધિકારનું સ્વરુપ,	૧૦૬૪
૧૭૯.	સમવતારનાં ભેદ-પ્રભેદ,	૧૦૬૪-૧૦૬૭
૧૮૦.	નિક્ષેપ અનુયોગ દ્વારનાં ભેદ-પ્રભેદ,	૧૦૬૭
૧૮૧.	(૧) ઓઘનિષ્પન્ન નિક્ષેપ,	૧૦૬૭
૧૮૨.	"અધ્યયન"નો નિક્ષેપ,	૧૦૬૭-૧૦૬૯
૧૮૩.	"અક્ષીણ" (અક્ષય)નો નિક્ષેપ,	૧૦૬૯-૧૦૭૧
૧૮૪.	"આય" (પ્રાપ્તિ)નો નિક્ષેપ,	૧૦૭૧-૧૦૭૨
૧૮૫.	લૌકિક દ્રવ્ય પ્રાપ્તિ (દ્વિપદ ચતુષ્પદ આદિની પ્રાપ્તિ)	૧૦૭૨-૧૦૭૩
૧૮૬.	લોકોત્તરિક દ્રવ્ય પ્રાપ્તિ (શિષ્યાદિની પ્રાપ્તિ)	૧૦૭૩-૧૦૭૪
૧૮૭.	પ્રશસ્ત- અપ્રશસ્ત ભાવોની પ્રાપ્તિ,	૧૦૭૪
૧૮૮.	"ક્ષપણા" નો નિક્ષેપ,	૧૦૭૪-૧૦૭૬
૧૮૯.	(૨) નામનિષ્પન્નમાં સામાયિકનો નિક્ષેપ,	૧૦૭૬-૧૦૭૭

JAINSITE.com જૈનમ્ જયતિ શાસનમ્

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

સૂત્રાંક	વિષય	પા.નં.
૧૯૦.	ભાવ સામાયિકમાં શ્રમણનું સ્વરુપ,	૧૦૭૭-૧૦૭૮
૧૯૧.	(૩) સૂત્રાલાપક નિષ્પન્ન નિક્ષેપ,	૧૦૭૮
૧૯૨.	અનુગમ અનુયોગની પ્રરુપણા,	૧૦૭૮
૧૯૩.	નિર્યુકૃત્યનુગમની પ્રરુપણા,	૧૦૭૮-૧૦૭૯
૧૯૪.	સૂત્ર સ્પર્શિક નિર્યુક્તિનું અનુગમ,	૧૦૭૯-૧૦૮૦
૧૯૫.	નય અનુયોગ દ્વાર,	૧૦૮૦

૨૫. સંયત અધ્યયન

૧.	જીવ-ચોવીસ દંડકો અને સિદ્ધોમાં સંયતાદિનું પ્રરુપણ,	૧૦૮૭-૧૦૮૮
૨.	સંયત આદિની કાયસ્થિતિનું પ્રરુપણ,	૧૦૮૮
૩.	સંયત આદિનાં અંતરકાળનું પ્રરુપણ,	૧૦૮૮-૧૦૮૯
૪.	સંયત આદિનો અલ્પબહુત્વ,	૧૦૮૯
૫.	નિર્ગ્રન્થો અને સંયતોનાં પ્રરુપક-દ્વારનામ,	૧૦૮૯
	૧. નિર્ગ્રંથ	
૬.	છત્રીસ દ્વારોથી નિર્ગ્રંથનું પ્રરુપણ,	૧૦૮૯
	૧. પ્રજ્ઞાપના દ્વાર,	૧૦૮૯-૧૦૯૧
	૨. વેદ દ્વાર,	૧૦૯૧-૧૦૯૩
	૩. રાગ દ્વાર,	૧૦૯૩
	૪. કલ્પ દ્વાર,	૧૦૯૩-૧૦૯૪
	૫. ચારિત્ર દ્વાર,	૧૦૯૪
	૬. પ્રતિસેવના	૧૦૯૪-૧૦૯૫
	૭. જ્ઞાન દ્વાર,	૧૦૯૫-૧૦૯૬
	૮. તીર્થ દ્વાર,	૧૦૯૭
	૯. લિંગ દ્વાર,	૧૦૯૭
	૧૦. શરીર દ્વાર,	૧૦૯૭-૧૦૯૮
	૧૧. ક્ષેત્ર દ્વાર,	૧૦૯૮
	૧૨. કાળ દ્વાર,	૧૦૯૮-૧૧૦૧
	૧૩. ગતિ દ્વાર,	૧૧૦૨-૧૧૦૪
	૧૪. સંયમ દ્વાર,	૧૧૦૪
	૧૫. સન્નિકર્ષ દ્વાર,	૧૧૦૪-૧૧૦૭
	૧૬. યોગ દ્વાર,	૧૧૦૭
	૧૭. ઉપયોગ દ્વાર,	૧૧૦૮
	૧૮. કષાય દ્વાર,	૧૧૦૮-૧૧૦૯

જૈન સાઈટ JAINSITE.com જૈનમ્ જયતિ શાસનમ્

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

સૂત્રાંક	વિષય	પા.નં.

	૧૯. લેશ્યા દ્વાર,	૧૧૦૯
	૨૦. પરિણામ દ્વાર,	૧૧૦૯-૧૧૧
	૨૧. બંધ દ્વાર,	૧૧૧૧
	૨૨. કર્મ પ્રકૃતિ વેદન દ્વાર,	૧૧૧૧-૧૧૧૨
	૨૩. કર્મ ઉદીરણા દ્વાર,	૧૧૧૨-૧૧૧૩
	૨૪. ઉપસંપત્-જહન દ્વાર,	૧૧૧૩-૧૧૧૪
	૨૫. સંજ્ઞા દ્વાર,	૧૧૧૪
	૨૬. આહાર દ્વાર,	૧૧૧૪
	૨૭. ભવ દ્વાર,	૧૧૧૪-૧૧૧૫
	૨૮. આકર્ષ દ્વાર,	૧૧૧૫
	૨૯. કાળ દ્વાર,	૧૧૧૬
	૩૦. અંતર દ્વાર,	૧૧૧૬-૧૧૧૭
	૩૧. સમુદ્ઘાત દ્વાર,	૧૧૧૭
	૩૨. ક્ષેત્ર દ્વાર,	૧૧૧૭-૧૧૧૮
	૩૩. સ્પર્શના દ્વાર,	૧૧૧૮
	૩૪. ભાવ દ્વાર,	૧૧૧૮-૧૧૧૯
	૩૫. પરિમાણ દ્વાર,	૧૧૧૯-૧૧૨૦
	૩૬. અલ્પબહુત્વ દ્વાર,	૧૧૨૦
	૨. સંયત	
૭.	છત્રીસ દ્વારોથી સંયતની પ્રરુપણા,	૧૧૨૦
	૧. પ્રજ્ઞાપના દ્વાર,	૧૧૨૦-૧૧૨૨
	૨. વેદ દ્વાર,	૧૧૨૨-૧૧૨૩
	૩. રાગ દ્વાર,	૧૧૨૩
	૪. કલ્પ દ્વાર,	૧૧૨૩-૧૧૨૪
	૫. ચારિત્ર દ્વાર,	૧૧૨૪-૧૧૨૫
	૬. પ્રતિસેવના દ્વાર,	૧૧૨૫
	૭. જ્ઞાન દ્વાર,	૧૧૨૫-૧૧૨૬
	૮. તીર્થ દ્વાર,	૧૧૨૬-૧૧૨૭
	૯. લિંગ દ્વાર,	૧૧૨૭
	૧૦. શરીર દ્વાર,	૧૧૨૭-૧૧૨૮
	૧૧. ક્ષેત્ર દ્વાર,	૧૧૨૮
	૧૨. કાળ દ્વાર,	૧૧૨૮-૧૧૩૨
	૧૩. ગતિ દ્વાર,	૧૧૩૨-૧૧૩૪

जैन साईट JAINSITE.com જૈનમ્ જયતિ શાસનમ્

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

સૂત્રાંક	વિષય	પા.નં.
	૧૪. સંયમ દ્વાર,	૧૧૩૫
	૧૫. સન્નિકર્ષ દ્વાર,	૧૧૩૫-૧૧૩૭
	૧૬. યોગ દ્વાર,	૧૧૩૭-૧૧૩૮
	૧૭. ઉપયોગ દ્વાર,	૧૧૩૮
	૧૮. કષાય દ્વાર,	૧૧૩૮-૧૧૩૯
	૧૯. લેશ્યા દ્વાર,	૧૧૩૯-૧૧૪૦
	૨૦. પરિણામ દ્વાર,	૧૧૪૦-૧૧૪૧
	૨૧. કર્મબંધ દ્વાર,	૧૧૪૧-૧૧૪૨
	૨૨. કર્મવેદન દ્વાર,	૧૧૪૨
	૨૩. કર્મ ઉદીરણા દ્વાર,	૧૧૪૨-૧૧૪૩
	૨૪. ઉપસંપત-જહન દ્વાર,	૧૧૪૩-૧૧૪૪
	૨૫. સંજ્ઞા દ્વાર,	૧૧૪૪
	૨૬. આહાર દ્વાર,	૧૧૪૪
	૨૭. ભવ દ્વાર,	૧૧૪૪-૧૧૪૫
	૨૮. આકર્ષ દ્વાર,	૧૧૪૫-૧૧૪૬
	૨૯. કાળ દ્વાર,	૧૧૪૬-૧૧૪૭
	૩૦. અંતર દ્વાર,	૧૧૪૭
	૩૧. સમુદ્ઘાત દ્વાર,	૧૧૪૭-૧૧૪૮
	૩૨. ક્ષેત્ર દ્વાર,	૧૧૪૮
	૩૩. સ્પર્શના દ્વાર,	૧૧૪૯
	૩૪. ભાવ દ્વાર,	૧૧૪૯
	૩૫. પરિમાણ દ્વાર,	૧૧૪૯-૧૧૫૦
	૩૬. અલ્પબહુત્વ દ્વાર,	૧૧૫૦-૧૧૫૧
૮.	પ્રમત્ત અને અપ્રમત્ત સંયતનાં પ્રમત્ત તથા અપ્રમત્ત સંયત ભાવનું કાળ પ્રરુપણ,	૧૧૫૧
૯.	દેવોનાં સંયતત્વાદિનાં પૂછવા પર ભગવાન દ્વારા ગૌતમનું સમાધાન,	૧૧૫૧
૧૦.	જીવ-ચોવીસદંડકોમાં સંયતાદિનું અને અલ્પબહુત્વનું પ્રરુપણ,	૧૧૫૨

૨૬. લેશ્યા અધ્યયન

૧.	લેશ્યા અધ્યયનની ઉત્થાનિકા,	૧૧૫૬
૨.	છ પ્રકારની લેશ્યાઓ,	૧૧૫૬
૩.	દ્રવ્ય-ભાવ લેશ્યાઓનું સ્વરૂપ,	૧૧૫૬
૪.	લેશ્યાઓનાં લક્ષણ,	૧૧૫૬-૧૧૫૭
૫.	દુર્ગતિ સુગતિગામિની લેશ્યાઓ,	૧૧૫૮
૬.	લેશ્યાઓનું ગુરુત્વ-લઘુત્વ,	૧૧૫૮

જૈન સાઈટ JAINSITE.com જૈનમ્ જયતિ શાસનમ્

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

સૂત્રાંક	વિષય	પા.નં.
૭.	સરૂપી સકર્મ લેશ્યાઓનાં પુદ્દગલોનું અવભાસન (પ્રકાશિત થવું) આદિ,	૧૧૫૮-૧૧૫૯
૮.	લેશ્યાઓનાં વર્ણ,	૧૧૫૯-૧૧૬૨
૯.	લેશ્યાઓનાં ગંધ,	૧૧૬૨
૧૦.	લેશ્યાઓનાં રસ,	૧૧૬૨-૧૧૬૫
૧૧.	લેશ્યાઓનાં સ્પર્શ,	૧૧૬૫
૧૨.	લેશ્યાઓનાં પ્રદેશ,	૧૧૬૫
૧૩.	લેશ્યાઓનાં પ્રદેશાવગાઢત્વ,	૧૧૬૫-૧૧૬૬
૧૪.	લેશ્યાઓની વર્ગણા,	૧૧૬૬
૧૫.	સલેશી, અલેશી જીવોનાં આરંભાદિનું પ્રરુપણ,	૧૧૬૬-૧૧૬૭
૧૬.	લેશ્યાકરણનાં ભેદ અને ચોવીસ દંડકોમાં પ્રરુપણ,	૧૧૬૭
૧૭.	લેશ્યા નર્વૃિત્તિનાં ભેદ અને ચોવીસ દંડકોમાં પ્રરુપણ,	૧૧૬૭
૧૮.	ચોવીસ દંડકોમાં લેશ્યાઓનું પ્રરુપણ,	૧૧૬૭-૧૧૬૯
૧૯.	ચાર ગતિઓની લેશ્યાઓનું પ્રરુપણ,	૧૧૬૯
	૧. નૈરયિકોમાં લેશ્યાઓ,	૧૧૬૯-૧૧૭૦
	૨. તિર્યંચયોનિકોમાં લેશ્યાઓ,	૧૧૭૦-૧૧૭૨
	૩. મનુષ્યોમાં લેશ્યાઓ,	૧૧૭૨-૧૧૭૪
	૪. દેવોમાં લેશ્યાઓ,	૧૧૭૪
૨૦.	સંકિલષ્ટ-અસંકિલષ્ટ વિભાગગત લેશ્યાઓનાં સ્વામીત્વનું પ્રરુપણ,	૧૧૭૫
૨૧.	સલેશી ચોવીસ દંડકોમાં સમાહારાદિ સાત દ્વાર,	૧૧૭૫-૧૧૮૩
૨૨.	કૃષ્ણાદિ લેશ્યા વિશિષ્ટ ચોવીસ દંડકોમાં સમાહારાદિ સાત દ્વાર,	૧૧૮૩-૧૧૮૫
૨૩.	લેશ્યાઓનું વિવિધ અપેક્ષાઓથી પરિણમનનું પ્રરુપણ,	૧૧૮૫-૧૧૮૭
૨૪.	દ્રવ્ય લેશ્યાઓનું પરસ્પર પરિણમનની લેશ્યાગતિ,	૧૧૮૭
૨૫.	આકાર ભાવાદિ માત્રાથી લેશ્યાઓનું પરસ્પર અપરિણમન.,	૧૧૮૭-૧૧૮૯
૨૬.	લેશ્યાઓનું ત્રિવિધ બંધ અને ચોવીસ દંડકોમાં પ્રરુપણ,	૧૧૮૯
૨૭.	સલેશી ચોવીસ દંડકોની ઉત્પત્તિ,	૧૧૮૯-૧૧૯૦
૨૮.	સલેશી નૈરયિકોમાં ઉત્પત્તિ,	૧૧૯૦-૧૧૯૧
૨૯.	સલેશીની દેવોમાં ઉત્પત્તિ,	૧૧૯૧-૧૧૯૨
૩૦.	ભાવિતાત્મા અણગારનું લેશ્યાનુસાર ઉપપાતનું પ્રરુપણ,	૧૧૯૨
૩૧.	લેશ્યાયુક્ત ચોવીસ દંડકોમાં જીવોનું સામાન્યથી ઉત્પાદ- ઉદ્દવર્તન.,	૧૧૯૨-૧૧૯૪
૩૨.	સલેશી ચોવીસ દંડકોમાં અવિભાગ દ્વારા ઉત્પાદ-ઉદ્દવર્તનનું પ્રરુપણ,	૧૧૯૪-૧૧૯૬
૩૩.	સલેશી જીવોનાં પરભવ ગમનનું પ્રરુપણ,	૧૧૯૭
૩૪.	લેશ્યાઓની અપેક્ષાએ ગર્ભપ્રજનનનું પ્રરુપણ,	૧૧૯૭-૧૧૯૮
૩૫.	લેશ્યાઓની અપેક્ષાએ ચોવીસ દંડકોમાં અલ્પ-મહાકર્મત્વની પ્રરુપણા,	૧૧૯૮-૧૧૯૯
૩૬.	લેશ્યાનાં અનુસાર જીવોમાં જ્ઞાનનાં ભેદ,	૧૧૯૯-૧૨૦૦

जैन साईट JAINSITE जैनम् जयति शासनम्

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

સૂત્રાંક	વિષય	પા.નં.
૩૭.	લેશ્યાનાં અનુસાર નૈરયિકોમાં અવધિજ્ઞાન ક્ષેત્ર,	૧૨૦૦-૧૨૦૨
૩૮.	અવિશુદ્ધ-વિશુદ્ધ લેશ્યાવાળા અણગારનું જાણવું-જોવું,	૧૨૦૨-૧૨૦૩
૩૯.	અણગાર દ્વારા સ્વ-પર કર્મલેશ્યાનું જાણવું-જોવું,	૧૨૦૩
૪૦.	અવિશુદ્ધ-વિશુદ્ધ લેશ્યાયુક્ત દેવોનું જાણવું-જોવું,	૧૨૦૩-૧૨૦૫
૪૧.	શ્રમણ નિર્ગ્રંથની તેજોલેશ્યાની ઉત્પત્તિનાં કારણ,	૧૨૦૫
૪૨.	તેજોલેશ્યાથી ભસ્મ કરવાનાં કારણ,	૧૨૦૫-૧૨૦૭
૪૩.	લેશ્યાઓની જઘન્ય-ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ,	૧૨૦૭
૪૪.	ચાર ગતિઓની અપેક્ષાએ લેશ્યાઓની સ્થિતિ,	૧૨૦૭-૧૨૦૮
૪૫.	સલેશી-અલેશી જીવોની કાયસ્થિતિ,	૧૨૦૮-૧૨૦૯
૪૬.	સલેશી-અલેશી જીવોનાં અંતરકાળનું પ્રરુપણ,	૧૨૧૦
૪૭.	સલેશી-અલેશી જીવોનો અલ્પબહુત્વ,	૧૨૧૦
૪૮.	સલેશી-ચાર ગતિઓનો અલ્પબહુત્વ,	૧૨૧૦-૧૨૨૦
૪૯.	સલેશી દ્વીપકુમારાદિનો અલ્પબહુત્વ,	૧૨૨૧
૫૦.	સલેશી જીવ-ચોવીસ દંડકોમાં ઋદ્ધિનું અલ્પબહુત્વ,	૧૨૨૧-૧૨૨૩
૫૧.	સલેશી દ્વીપકુમારાદિની ઋદ્ધિનું અલ્પબહુત્વ,	૧૨૨૩
૫૨.	લેશ્યાઓનાં સ્થાન,	૧૨૨૩
૫૩.	લેશ્યાનાં સ્થાનોમાં અલ્પબહુત્વ,	૧૨૨૩-૧૨૨૭
૫૪.	લેશ્યા અધ્યયનનો ઉપસંહાર,	૧૨૨૭

જૈન સાઈટ JAINSITE .com જૈનમ્ જયતિ શાસનમ્

૨૭. ક્રિયા અધ્યયન

૧.	ક્રિયા અધ્યયનનો ઉપોદ્‌ઘાત,	૧૨૩૨
૨.	ક્રિયા રુચિનું સ્વરૂપ,	૧૨૩૨
૩.	જીવોમાં સક્રિયત્વ-અક્રિયત્વનું પ્રરુપણ,	૧૨૩૨
૪.	એક પ્રકારની ક્રિયા,	૧૨૩૨
૫.	વિવિધ અપેક્ષાઓથી ક્રિયાઓનાં ભેદ-પ્રભેદ,	૧૨૩૩-૧૨૩૭
૬.	કાયિકી આદિ પાંચ ક્રિયાઓ,	૧૨૩૮
૭.	ચોવીસ દંડકોમાં કાયિકી આદિ પાંચ ક્રિયાઓ,	૧૨૩૮
૮.	જીવોમાં કાયિકી આદિ ક્રિયાઓનાં સ્પૃષ્ટા સ્પૃષ્ટ ભાવનું પ્રરુપણ,	૧૨૩૮-૧૨૩૯
૯.	જીવ-ચોવીસ દંડકોમાં કાયિકાદિ પાંચ ક્રિયાઓનું પરસ્પર સહભાવ,	૧૨૩૯-૧૨૪૧
૧૦.	ચોવીસ દંડકોમાં આયોજીકા ક્રિયાઓનું પ્રરુપણ,	૧૨૪૧
૧૧.	આરંભિકી આદિ પાંચ ક્રિયાઓ,	૧૨૪૧
૧૨.	આરંભિકી આદિ ક્રિયાઓનાં સ્વામીત્વનું પ્રરુપણ,	૧૨૪૧-૧૨૪૨
૧૩.	ચોવીસ દંડકોમાં આરંભિકી આદિ પાંચ ક્રિયાઓ,	૧૨૪૨

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

સૂત્રાંક	વિષય	પા.નં.
૧૪.	પાપસ્થાનોથી વિરત જીવોમાં આરંભિકી આદિ ક્રિયા ભેદોનું પ્રરુપણ,	૧૨૪૨-૧૨૪૩
૧૫.	ચોવીસ દંડકોમાં સમ્યગ્દષ્ટિયોનાં આરંભિકી આદિ ક્રિયાઓનું પ્રરુપણ,	૧૨૪૩-૧૨૪૪
૧૬.	મિથ્યાદષ્ટિ ચોવીસ દંડકોમાં આરંભિકી આદિ ક્રિયાઓનું પ્રરુપણ,	૧૨૪૪
૧૭.	જીવ-ચોવીસ દંડકોમાં આરંભિકી આદિ ક્રિયાઓની નિયમા-ભજના,	૧૨૪૪-૧૨૪૬
૧૮.	ક્રેતા-વિક્રેતાઓનાં આરંભિકી આદિ ક્રિયાઓનું પ્રરુપણ,	૧૨૪૬-૧૨૪૮
૧૯.	આરંભિકી આદિ ક્રિયાઓનો અલ્પબહુત્વ,	૧૨૪૮
૨૦.	ચોવીસ દંડકોમાં દષ્ટિની આદિ પાંચ ક્રિયાઓ,	૧૨૪૯
૨૧.	ચોવીસ દંડકોમાં નૈસૃષ્ટિની આદિ પાંચ ક્રિયાઓ,	૧૨૪૯
૨૨.	મનુષ્યોમાં થનારી પ્રેય-પ્રત્યયા આદિ પાંચ ક્રિયાઓ,	૧૨૪૯
૨૩.	જીવ-ચોવીસ દંડકોમાં જીવાદિકોની અપેક્ષાએ પ્રાણાતિપાતિની આદિ ક્રિયાઓનું પ્રરુપણ,	૧૨૪૯-૧૨૫૧
૨૪.	તાડફળ પાડનાર પુરુષની ક્રિયાઓનું પ્રરુપણ,	૧૨૫૧-૧૨૫૨
૨૫.	વૃક્ષમૂળાદિને પાડનાર પુરુષની ક્રિયાઓનું પ્રરુપણ,	૧૨૫૨-૧૨૫૩
૨૬.	પુરુષને મારનારની ક્રિયાઓનું પ્રરુપણ,	૧૨૫૩-૧૨૫૪
૨૭.	ધનુષ પ્રક્ષેપકની ક્રિયાઓનું પ્રરુપણ,	૧૨૫૪-૧૨૫૫
૨૮.	મૃગવધકની ક્રિયાઓનું પ્રરુપણ,	૧૨૫૫-૧૨૫૬
૨૯.	મૃગવધક અને તેના વધકની ક્રિયાઓનું પ્રરુપણ,	૧૨૫૬-૧૨૫૭
૩૦.	તૃણદાહકની ક્રિયાઓનું પ્રરુપણ,	૧૨૫૭-૧૨૫૮
૩૧.	ગરમ થયેલ લોઢાને આમ-તેમ ફેરવનાર પુરુષની ક્રિયાઓનું પ્રરુપણ,	૧૨૫૮
૩૨.	વર્ષાની પરીક્ષા કરનાર પુરુષની ક્રિયાઓનું પ્રરુપણ,	૧૨૫૮-૧૨૫૯
૩૩.	પુરુષ અશ્વ હસ્તિ આદિને મારતા અન્ય જીવોનાં પણ નાશનું પ્રરુપણ,	૧૨૫૯-૧૨૬૦
૩૪.	મારનાર પુરુષનાં વૈર સ્પર્શનનું પ્રરુપણ,	૧૨૬૦-૧૨૬૧
૩૫.	અણગારનાં અર્શ છેદક વૈદ્ય અને અણગારની અપેક્ષાએ ક્રિયાનું પ્રરુપણ,	૧૨૬૧-૧૨૬૨
૩૬.	પૃથ્વીકાયિકાદિઓનાં દ્વારા શ્વાસોચ્છ્વાસ લેતા-છોડતા થનારી ક્રિયાઓનું પ્રરુપણ,	૧૨૬૨
૩૭.	વાયુકાયનાં દ્વારા વૃક્ષાદિ હલાવતા-પાડતા થયેલની ક્રિયાઓનું પ્રરુપણ,	૧૨૬૩
૩૮.	જીવ-ચોવીસ દંડકોમાં એક અને અનેક જીવની અપેક્ષાએ ક્રિયાઓનું પ્રરુપણ,	૧૨૬૩-૧૨૬૬
૩૯.	જીવ-ચોવીસ દંડકોમાં પાંચ શરીરોની અપેક્ષાએ ક્રિયાઓનું પ્રરુપણ,	૧૨૬૬-૧૨૬૮
૪૦.	શ્રેષ્ઠી અને ક્ષત્રિયાદિને સમાન અપ્રત્યાખ્યાન ક્રિયાનું પ્રરુપણ,	૧૨૬૮
૪૧.	હાથી અને કુંથુઓનાં જીવને સમાન-અપ્રત્યાખ્યાન ક્રિયાનું પ્રરુપણ,	૧૨૬૮-૧૨૬૯
૪૨.	શરીર-ઈન્દ્રિય અને યોગોનાં રચનાકાળમાં ક્રિયાઓનું પ્રરુપણ,	૧૨૬૯
૪૩.	જીવ-ચોવીસ દંડકોમાં ક્રિયાઓ દ્વારા કર્મપ્રકૃતિઓનો બંધ,	૧૨૭૦
૪૪.	જીવ-ચોવીસ દંડકોમાં આઠ કર્મ બાંધવાથી ક્રિયાઓનું પ્રરુપણ,	૧૨૭૦-૧૨૭૧
૪૫.	વીચી-અવીચી પથ (કષાય-અકષાયભાવ)માં સ્થિત સંવૃત્ત અણગારની ક્રિયાનું પ્રરુપણ,	૧૨૭૧-૧૨૭૩
૪૬.	ઉપયોગ રહિત અણગારની ક્રિયાનું પ્રરુપણ,	૧૨૭૩-૧૨૭૪

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

સુત્રાંક	વિષય	પા.નં.
૪૭.	ઉપયોગ સહિત સંવૃત્ત અણગારની ક્રિયાનું પ્રરુપણ,	૧૨૭૪
૪૮.	પ્રત્યાખ્યાન ક્રિયાનું વિસ્તારથી પ્રરુપણ,	૧૨૭૪-૧૨૮૧
૪૯.	શ્રમણ નિર્ગ્રંથોમાં ક્રિયાઓનું પ્રરુપણ,	૧૨૮૧
૫૦.	એક સમયમાં એક ક્રિયાનું પ્રરુપણ,	૧૨૮૧-૧૨૮૩
૫૧.	ક્રિયમાણ ક્રિયા દુઃખનું નિમિત્ત,	૧૨૮૩-૧૨૮૪
૫૨.	ક્રિયા વેદનામાં પૂર્વાપરત્વનું પ્રરુપણ,	૧૨૮૪-૧૨૮૫
૫૩.	જીવ-ચોવીસ દંડકોમાં અઢાર પાપસ્થાનો દ્વારા ક્રિયાઓનું પ્રરુપણ,	૧૨૮૫-૧૨૮૭
૫૪.	સામાન્ય જીવ અને ચોવીસ દંડકોમાં પાપક્રિયાઓનું વિરમણ પ્રરુપણ,	૧૨૮૭-૧૨૮૮
૫૫.	ક્રિયા સ્થાનનાં બે પક્ષ,	૧૨૮૮-૧૨૮૯
૫૬.	તેર ક્રિયા સ્થાનોનાં નામ,	૧૨૮૯
૫૭.	અધર્મ પક્ષનાં ક્રિયા સ્થાનોનાં સ્વરૂપનું પ્રરુપણ,	૧૨૯૦-૧૨૯૭
૫૮.	અધર્મ યુક્ત મિશ્ર સ્થાનનાં સ્વરુપનું પ્રરુપણ,	૧૨૯૭
૫૯.	અધર્મ પક્ષમાં પ્રાવાદુકોનાં સમાહરણ,	૧૨૯૭
૬૦.	અધર્મ પક્ષમાં પુરુષોની પ્રવૃત્તિ અને પરિણામ	૧૨૯૮-૧૩૦૮
૬૧.	અધર્મપક્ષીય પુરુષોનું પરીક્ષણ,	૧૩૦૮-૧૩૧૦
૬૨.	ધર્મપક્ષીય ક્રિયા સ્થાન,	૧૩૧૦-૧૩૧૧
૬૩.	ધર્મપક્ષીય પુરુષનું વૈશિષ્ટ્ય,	૧૩૧૧-૧૩૧૨
૬૪.	ધર્મ બહુલ મિશ્ર સ્થાનનાં સ્વરૂપનું પ્રરુપણ,	૧૩૧૨-૧૩૧૪
૬૫.	ધર્મપક્ષીય પુરુષોની પ્રવૃત્તિ અને પરિણામ,	૧૩૧૪-૧૩૧૮
૬૬.	સામાન્ય રુપથી અક્રિયા,	૧૩૧૮
૬૭.	અક્રિયાનું ફળ,	૧૩૧૮
૬૮.	સુપ્ત-જાગૃત-સબળત્વ-દુર્બળત્વ-દક્ષત્વ-આળસત્વની અપેક્ષાએ સાધુ-અસાધુપણાનું પ્રરુપણ,	૧૩૧૮-૧૩૨૧
૬૯.	ચાર પ્રકારની અંતક્રિયાઓ,	૧૩૨૧-૧૩૨૨
૭૦.	જીવ-ચોવીસ દંડકોમાં અંતક્રિયાનાં ભાવાભાવનું પ્રરુપણ,	૧૩૨૨-૧૩૨૩
૭૧.	ચોવીસ દંડકોમાં અનન્તરાગતાદિની અંતક્રિયાનું પ્રરુપણ,	૧૩૨૩
૭૨.	એક સમયમાં અનન્તરાગત ચોવીસ દંડકોમાં અન્તક્રિયાનું પ્રરુપણ,	૧૩૨૪-૧૩૨૫
૭૩.	ચોવીસ દંડકોમાં ઉદ્વર્તનાનન્તર અંતક્રિયાનું પ્રરુપણ,	૧૩૨૫-૧૩૩૦
૭૪.	કૃષ્ણ-નીલ-કાપોતલેશી પૃથ્વી-અપ્-વનસ્પતિકાયિકોમાં અંતક્રિયાનું પ્રરુપણ,	૧૩૩૧-૧૩૩૩
૭૫.	ચોવીસ દંડકોમાં તીર્થંકરત્વ અને અન્તક્રિયાનું પ્રરુપણ,	૧૩૩૩-૧૩૩૫
૭૬.	ચોવીસ દંડકોમાં ચક્રવર્તિત્વ આદિની પ્રરુપણા,	૧૩૩૫-૧૩૩૬
૭૭.	ચોવીસ દંડકોમાં ચક્રવર્તી રત્નોનું ઉપપાત,	૧૩૩૬-૧૩૩૭
૭૮.	ભવસિદ્ધિકોની અન્તક્રિયાનું કાળ પ્રરુપણ,	૧૩૩૭-૧૩૩૯
૭૯.	બંધ અને મોક્ષનું જ્ઞાતા અંત કરનાર હોય છે,	૧૩૪૦

જૈન સાઈટ JAINSITE.com જૈનમ્ જયતિ શાસનમ્

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

સૂત્રાંક	વિષય	પા.નં.
૮૦.	ક્રિયાવાદી આદિ સમવસરણનાં ચાર ભેદ,	૧૩૪૦
૮૧.	અક્રિયાવાદીઓનાં આઠ પ્રકાર,	૧૩૪૦
૮૨.	ચોવીસ દંડકોમાં વાદિ સમવસરણ,	૧૩૪૧
૮૩.	જીવોમાં અગિયાર સ્થાનો દ્વારા ક્રિયાવાદી આદિ સમવસરણોનું પ્રરુપણ,	૧૩૪૧-૧૩૪૨
૮૪.	ચોવીસ દંડકોમાં અગિયાર સ્થાનો દ્વારા ક્રિયાવાદી આદિ સમવસરણોનું પ્રરુપણ,	૧૩૪૨-૧૩૪૩
૮૫.	ક્રિયાવાદી આદિ જીવ-ચોવીસ દંડકોમાં ભવસિદ્ધિકત્વ અને અભવસિદ્ધિકત્વની પ્રરુપણા,	૧૩૪૩-૧૩૪૫
૮૬.	અનન્તરોપપન્નક ચોવીસ દંડકોમાં ચાર સમવસરણનું પ્રરુપણ,	૧૩૪૫-૧૩૪૬
૮૭.	ક્રિયાવાદી આદી અનન્તરોપપન્નક ચોવીસ દંડકોમાં ભવસિદ્ધિક અને અભવસિદ્ધિકનું પ્રરુપણ,	૧૩૪૬
૮૮.	પરંપરોપપન્નક ચોવીસ દંડકોમાં ચાર સમવસરણાદિનું પ્રરુપણ,	૧૩૪૭
૮૯.	અનન્તરાવગાઢાદિમાં સમવસરણાદિનું પ્રરુપણ,	૧૩૪૭

જૈન સાઈટ JAINSITE.com જૈનમ્ જયતિ શાસનમ્

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

દ્રવ્યાનુયોગ

JAINSITE
જૈનમ્ જયતિ શાસનમ્

ભાગ - ૨

અધ્યયન ૧૫ થી ૨૭

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

પ્રયુક્ત આગમ વગેરેની સંકેત સૂચી

१.	आ. आया.	आचारांग सूत्र
२.	सूय.	सूत्रकृतांग सूत्र
३.	ठाणं, ठा.	स्थानांग सूत्र
४.	सम.	समवायांग सूत्र
५.	विया., भग., वि.	व्याख्याप्रज्ञप्ति, भगवती सूत्र
६.	णाया.	ज्ञाताधर्मकथांग सूत्र
७.	उवा.	उपासकदशांग सूत्र
८.	अंत.	अन्तकृद्दशांग सूत्र
९.	अणुत्तरो.	अनुत्तरोपपातिकदशा सूत्र
१०.	पण्ह., प.	प्रश्नव्याकरण सूत्र
११.	विपाक.	विपाक सूत्र
१२.	उव.	औपपातिक सूत्र
१३.	राय.	राजप्रश्नीय सूत्र
१४.	जीवा.	जीवाभिगम सूत्र
१५.	पण्ण.	प्रज्ञापना सूत्र
१६.	जंबू.	जंबूद्वीपप्रज्ञप्ति सूत्र
१७.	चंद.	चन्द्रप्रज्ञप्ति सूत्र
१८.	सूर.	सूर्यप्रज्ञप्ति सूत्र
१९.	निर.	निरयावलिका सूत्र
२०.	कप्प., कप्पिया.	कल्पावतंसिका सूत्र
२१.	पुप्फिया.	पुष्पिका सूत्र
२२.	पुप्फ.	पुष्पचूलिका सूत्र
२३.	वण्हि.	वृष्णिदशा सूत्र
२४.	दस.	दशवैकालिक सूत्र
२५.	उत्त.	उत्तराध्ययन सूत्र
२६.	नं.	नंदी सूत्र
२७.	अणु.	अनुयोगद्वार सूत्र
२८.	दसा., आया.	दशाश्रुतस्कन्ध सूत्र, आचारदशा
२९.	कप्प.	बृहत्कल्प सूत्र
३०.	वव.	व्यवहार सूत्र
३१.	नि.	निशीथ सूत्र
३२.	आव.	आवश्यक सूत्र

JAINSITE .com
जैन साईट
જયતુ જયતિ શાસનમ્

સંક્ષિપ્ત સંકેત સૂચિ

कप्प.	कल्पसूत्र
पइ.	प्रकीर्णक
धम्म.	धर्मकथानुयोग
गणि.	गणितानुयोग
चर.	चरणानुयोग
दव्व.	द्रव्यानुयोग
अ.	अध्ययन
उ.	उद्देशक
गा.	गाथा
टि.	टिप्पण
टी.	टीका
थ.	स्थविरावली
द.	दशा
प.	पद
पडि.	प्रतिपत्ति
पा.	प्राभृत
पृ.	पृष्ठ
भा.	भाग
व.	वक्षस्कार
स.	शतक
सम.	समवाय
सु.	श्रुतस्कन्ध
सू.	सूत्र
सं.	संपादक
च.	चरित्र

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

૧૫. વિકુર્વણા અધ્યયન

વિકુર્વણાનો અર્થ છે વિભિન્ન પ્રકારના રૂપ આકાર આદિની રચના કરવી. આ વિકુર્વણા પ્રાયઃ વૈક્રિય શરીરના માધ્યમથી કરી શકાય છે. ભાવિતાત્મા અણગાર, દેવ, નૈરયિક, વાયુકાયિક જીવ અને બલાહકોના દ્વારા કરવામાં આવતી વિકુર્વણાનું આ અધ્યયનમાં વિસ્તારથી વર્ણન કરેલ છે.

વિકુર્વણા કે વિક્રિયા મુખ્ય ત્રણ પ્રકારની હોય છે,-

૧. બાહ્યપુદ્ગલોને ગ્રહણ કરીને કરવામાં આવેલ,

૨. બાહ્યપુદ્ગલોને ગ્રહણ કર્યા વગર કરવામાં આવેલ અને-

૩. બાહ્યપુદ્ગલોને ગ્રહણ કરીને અને ગ્રહણ કર્યા વગર કરવામાં આવેલ વિકુર્વણા.

વિકુર્વણાના ત્રણ ભેદ આંતરિક પુદ્ગલોને ગ્રહણ કરી, ગ્રહણ ન કરી અને મિશ્રિત સ્થિતિથી પણ બને છે. જ્યારે બાહ્ય અને આંતરિક બન્ને પુદ્ગલોને ગ્રહણ કરી, ગ્રહણ ન કરી અને મિશ્રિત સ્થિતિ બને છે ત્યારે પણ વિક્રિયાના ત્રણ ભેદ બને છે. આ ભેદોથી આ વાત સ્પષ્ટ થાય છે કે વિક્રિયા બાહ્યપુદ્ગલોને ગ્રહણ કરવાથી પણ થાય છે અને ગ્રહણ ન કરવાથી પણ થાય છે અને આંતરિક પુદ્ગલોને ગ્રહણ કરી અને ન કરવાથી પણ થઈ શકે છે.

જે જીવ એકવાર અરૂપી થઈ જાય છે અર્થાત્ સિદ્ધ બની જાય છે તે ફરી વિકુર્વણા કરતો નથી, કારણ કે વિકુર્વણાના માટે વર્ણ, ગંધ, રસ અને સ્પર્શથી યુક્ત પુદ્ગલોની આવશ્યકતા છે અને સિદ્ધ આનાથી રહિત હોય છે. તે કર્મ, વેદ, મોહ, લેશ્યા અને શરીરથી પણ રહિત હોય છે.

ભાવિતાત્મા અણગાર અનેક પ્રકારની વિકુર્વણા કરી શકે છે. તે ઉપર આકાશમાં ઉડી શકે છે, ગમન કરી શકે છે, વૈભારગિરિને ઉલંઘી શકે છે, તે સ્ત્રી રૂપ યાવત્ સ્યન્દમાનિકા રૂપની વિકુર્વણા કરી શકે છે, તે હાથમાં ઢાલ, તલવાર વગેરે લઈને કે પતાકા લઈને પણ આકાશમાં ઉડી શકે છે. પલાંઠી વાળીને પર્યંકાસન બેઠેલા પણ આકાશમાં ઉડી શકે છે, ભાવિતાત્મા અણગાર બહારના પુદ્ગલોને ગ્રહણ કરી એક મોટા અશ્વ, હાથી, સિંહ, વાઘ, ઘેટું, ચિત્તા, રીંછ આદિના રૂપનું અભિયોજન કરીને અનેક યોજન સુધી જવામાં સમર્થ છે. તેઓ એવું આત્મઋદ્ધિથી કરે છે, પરઋદ્ધિથી નથી કરતો. પોતાના કર્મથી અને આત્મ-પ્રયોગથી કરે છે પરકર્મ અને પર-પ્રયોગથી નથી કરતો બહારના પુદ્ગલોને ગ્રહણ કરીને ભાવિતાત્મા અણગાર એક મોટા ગ્રામરૂપ, નગરરૂપ આદિની પણ વિકુર્વણા કે રચના કરી શકે છે.

ઉલ્લેખનીય છે કે ભાવિતાત્મા અણગારમાં આ વિકુર્વણાઓને કરવાનું સામર્થ્ય હોવા છતાં પણ તે આ પ્રકારની વિકુર્વણાઓ કરતાં નથી. જે વિકુર્વણાઓ કરાય છે તેને માયી અણગાર કરે છે. અમાયી અનગાર નહિં.

અસંવૃત અણગાર બહારના પુદ્ગલોને ગ્રહણ કરીને લીલા પુદ્ગલોને કાળા પુદ્ગલોના રૂપમાં, ચીકણા પુદ્ગલોને લૂખા-પુદ્ગલોના રૂપમાં કે આ પ્રકારે એક વર્ણને બીજા વર્ણમાં, એક રસને બીજા રસ આદિમાં પરિણમન કરવામાં સમર્થ છે.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

દેવોની વિકુર્વણાના પ્રસંગમાં અનેક પ્રકારના તથ્ય ઉજાગર થયા છે. દેવોના પાંચ પ્રકાર કહ્યા છે - ૧. ભવ્ય દ્રવ્યદેવ, ૨. નરદેવ, ૩. ધર્મદેવ, ૪. દેવાધિદેવ અને ૫. ભાવદેવ. આમાંથી પ્રથમ ત્રણ પ્રકારના દેવ તથા ભાવદેવ એક રૂપની પણ રચના કરવામાં સમર્થ છે અને અનેક રૂપો (આકારો) ની પણ રચના કરવામાં સમર્થ છે. તે એકેન્દ્રિયથી લઈને પંચેન્દ્રિય રૂપોની રચના (વિકુર્વણા) કરી શકે છે. જે રૂપોની તે રચના કરે છે તે સંખ્યેય, અસંખ્યેય, સમ્બદ્ધ, સદૃશ અથવા અસદૃશ થઈ શકે છે. દેવાધિદેવોમાં એક અને અનેક રૂપોની રચના કરવાનું સામર્થ્ય છે. તથાપિ તેઓ આ પ્રકારની વિકુર્વણા કરતા નથી.

વિકુર્વણાના સામર્થ્યનું વર્ણન કરતાં વ્યાખ્યાપ્રજ્ઞપ્તિસૂત્ર (ભગવતી સૂત્ર) માં અસુરેન્દ્ર, અસુરરાજ ચમર, વૈરોચનેન્દ્ર વૈરોચનરાજ બલિ, નાગકુમારેન્દ્ર નાગકુમારરાજ ધરણ, સ્તનિતકુમારેન્દ્ર આદિ અન્ય ભવનપતિ દેવેન્દ્રો, વાણવ્યંતરદેવો, જ્યોતિષ્કદેવો અને દેવેન્દ્રોની વિકુર્વણાનું વિસ્તારથી વર્ણન કર્યું છે. આ બધા દેવેન્દ્રોના સામાનિકદેવો, ત્રાયસ્ત્રિંશક લોકપાલો અને અગ્રમહિષિઓની વિકુર્વણા શક્તિનું પણ આ અધ્યયનમાં વર્ણન ઉપલબ્ધ છે. વૈમાનિકદેવોના વિભિન્ન દેવલોકોના દેવેન્દ્રો, તેનાં સામાનિક દેવો, લોકપાલો અને અગ્રમહિષિઓની વિકુર્વણા શક્તિનો પણ આમાં ઉલ્લેખ છે. દેવેન્દ્ર દેવરાજ શક્ર દેવેન્દ્ર દેવરાજ ઈશાન, સનત્કુમાર દેવેન્દ્રથી લઈને અચ્યુત દેવલોકનાં દેવેન્દ્ર અને તેના સામાનિકદેવો, લોકપાલો અને અગ્રમહિષિઓની વિકુર્વણાનું વર્ણન પણ અહીં ઉપલબ્ધ છે.

દેવોની વિકુર્વણાનું આ વર્ણન ઘણું આશ્ચર્યજનક અને રોચક છે. ભગવાન મહાવીર અને ગણધરોના મધ્ય થયેલ વાર્તામાં આ દેવોની વિકુર્વણાની શક્તિનું ઉદ્ઘાટન કરેલ છે. આ પણ નિર્દેશ છે કે વિભિન્ન દેવેન્દ્ર દેવો અને દેવિઓની વિકુર્વણાની વ્યાપક શક્તિ વિદ્યમાન હોવા છતાં પણ તે ક્યારેય આ પ્રકારની વિકુર્વણા કરતાં નથી. નાગકુમારેન્દ્ર જેવા કેટલાક દેવેન્દ્રોમાં એટલી શક્તિ છે કે તે એક જંબૂદ્વીપ શું સંખ્યાત દ્વીપ સમુદ્રોને પોતાની વિકુર્વણાથી ભરી શકે છે, પરંતુ તે એવું ક્યારેય કરતાં નથી.

દેવના બે પ્રકાર છે. - ૧. માયી મિથ્યાદૃષ્ટિ- ઉપપન્નક અને ૨. અમાયી સમ્યક્દૃષ્ટિ ઉપપન્નક. આમાંથી અમાયી સમ્યક્દૃષ્ટિ ઉપપન્નક દેવ યથેચ્છ વિકુર્વણા કરી શકે છે. પરંતુ માયી મિથ્યાદૃષ્ટિ દેવ યથેચ્છ વિકુર્વણા કરી શકતા નથી. જેમ એક જ અસુરકુમારાવાસમાં બે અસુરકુમાર ઉત્પન્ન થયા, તેમાંથી જે માયી મિથ્યાદૃષ્ટિ - ઉપપન્નક દેવ છે, તે ઋજુ રૂપની વિકુર્વણા કરવા આવે છે પરંતુ વક્રરૂપની વિકુર્વણા થઈ જાય છે અને જ્યારે તે વક્રરૂપની વિકુર્વણા કરવા ચાહે છે, ત્યારે ઋજુરૂપની વિકુર્વણા થઈ જાય છે. અમાયી સમ્યક્દૃષ્ટિ ઉપપન્નક દેવની સાથે આવું નથી થતું. તે જ્યારે ઋજુરૂપની વિકુર્વણા કરવા આવે છે ત્યારે ઋજુરૂપની વિકુર્વણા થાય છે અને જ્યારે તે વક્રરૂપની વિકુર્વણા કરવા ચાહે છે ત્યારે વક્રરૂપની વિકુર્વણા થાય છે.

મહર્દ્ધિક યાવત્ મહાનુભાગદેવ બાહ્યપુદ્ગલોને ગ્રહણ કરીને એક વર્ણ અને એક રૂપ (આકાર)ની વિકુર્વણા કરી શકે છે. આ પ્રમાણે વિકુર્વણાનાં ત્રણ ભાંગા હજી છે- એક વર્ણ અનેક રૂપ, અનેક વર્ણ એક રૂપ અને અનેક વર્ણ અનેક રૂપ. તે બાહ્યપુદ્ગલોને ગ્રહણ કરીને કાળા પુદ્ગલને લીલા પુદ્ગલના રૂપમાં અને લીલા પુદ્ગલને કાળા પુદ્ગલના રૂપમાં પરિણત કરી શકે છે. આ પ્રમાણે તે એક વર્ણને બીજા વર્ણમાં, એક રસને બીજા રસમાં, એક ગંધને બીજી ગંધમાં અને એક સ્પર્શને બીજા સ્પર્શમાં પરિણત કરવામાં સમર્થ છે. રૂપીભાવને પ્રાપ્ત તે દેવ અરૂપી વિકુર્વણા કરી શકતા નથી.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

વૈમાનિકદેવ એક રૂપની વિકુર્વણા કરવામાં પણ સમર્થ છે અને અનેક રૂપોની વિકુર્વણા કરવામાં પણ સમર્થ છે. નવ ગ્રૈવેયક અને પાંચ અનુત્તર વિમાનવાસીદેવ પણ આ પ્રકારની વિકુર્વણા કરવામાં સમર્થ હોય છે, પરંતુ એમણે ક્યારેય આવી વિકુર્વણા કરી નથી, કરતા પણ નથી અને કરશે પણ નહિ.

મહર્દ્ધિક યાવત્ મહાસુખવાળા દેવ હજાર રૂપોની વિકુર્વણા કરીને પરસ્પર એક બીજા સાથે સંગ્રામ કરવામાં સમર્થ છે, પરંતુ વૈક્રિયકૃત તે શરીરનો એક જ જીવની સાથે સમ્બદ્ધ હોય છે અનેક જીવોની સાથે નહિ. તે શરીરના વચ્ચેના અંતરાલ ભાગ પણ એક જ જીવથી સંબદ્ધ હોય છે, અનેક જીવોથી સંબદ્ધ હોતા નથી. દેવો અને અસુરોમાં જ્યારે સંગ્રામ છેડાય જાય છે તો દેવ જ્યારે તૃણ, કાષ્ઠ, પાંદડા, કાંકરા આદિને સ્પર્શ કરે છે. એ જ વસ્તુ તે દેવોનું શસ્ત્ર રત્ન બની જાય છે, પરંતુ અસુરોના માટે આ વાત શક્ય નથી. અસુરકુમારોના સદૈવ વૈક્રિયકૃત શસ્ત્રરત્ન હોય છે.

નૈરયિક જીવ પણ વિકુર્વણા કરે છે. પ્રથમ નરકથી લઈને પાંચમી નરક સુધીના નૈરયિક એક રૂપની પણ વિકુર્વણા કરે છે અને અનેક રૂપોની પણ વિકુર્વણા કરે છે. એક રૂપની વિકુર્વણા કરતાં તે એક મહાન મુદ્ગર યાવત્ ભિંડમાલ રૂપની વિકુર્વણા કરે છે. અનેક રૂપોની વિકુર્વણા કરતાં તે અનેક મુદ્ગર રૂપો યાવત્ અનેક ભિંડમાલ રૂપોની વિકુર્વણા કરે છે. તે સંખ્યેય, સદૃશ અને સંબદ્ધ રૂપોની વિકુર્વણા કરે છે. વિકુર્વણા કરવાથી તેની વેદનાની ઉદીરણા થાય છે. તે વેદના ઉગ્ર, વિપુલ, પ્રગાઢ, કર્કશ, દુઃખદ અને અસહ્ય હોય છે. છઠ્ઠી અને સાતમી નરકના નૈરયિક છાણાંના કીડાના સમાન ઘણા મોટા વજ્રમય મુખવાળા રક્તવર્ણ કુંથુઓના રૂપોની વિકુર્વણા કરે છે.

વાયુકાયના જીવમાં પણ વૈક્રિય શરીર હોય છે, એટલા માટે તે પણ વિકુર્વણા કરી શકે છે. તે એક મોટા પતાકાના આકાર જેવા રૂપની વિકુર્વણા કરીને એક દિશામાં અનેક યોજન સુધી ગતિ કરી શકે છે. વાયુકાયના જીવ ઉંચી પતાકા અને ઝુકેલી પતાકા એમ બન્ને આકારથી ગતિ કરવામાં સમર્થ છે. તે પોતાની ઋદ્ધિ પોતાના કર્મ અને પ્રયોગથી જ એવું કરવામાં સમર્થ છે.

બલાહક (મેઘપંક્તિ) એક મોટા સ્ત્રીરૂપ યાવત્ સ્યન્દમાનિકાના રૂપમાં પરિણત થવામાં સમર્થ છે. તે પણ જેટલી વિક્રિયાઓ કરે છે. તે આત્મઋદ્ધિ, આત્મકર્મ અને આત્મપ્રયોગથી ન કરતા પર-કર્મ અને પર-પ્રયોગથી જ કરે છે. તે મોટા યાનના રૂપમાં પરિણત થઈને પણ અનેક યોજન સુધી જઈ શકે છે.

જૈન સાઈટ JAINSITE જૈનમ્ જયતિ શાસનમ્

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

१५. विकुव्वणा-अज्झयणं

सूत्र -

१. **विकुव्वणाया विविहपगारा-**

एगा जीवाणं अपरियाइत्ता विकुव्वणा।

- ठाणं अ. १, सु. १२

तिविहा विकुव्वणा पण्णत्ता, तं जहा-

१. बाहिरए पोग्गले परियाइत्ता एगा विकुव्वणा,
२. बाहिरए पोग्गले अपरियाइत्ता एगा विकुव्वणा,
३. बाहिरए पोग्गले परियाइत्ता वि अपरियाइत्ता वि एगा विकुव्वणा।

तिविहा विकुव्वणा पण्णत्ता, तं जहा -

१. अब्भंतरए पोग्गले परियाइत्ता एगा विकुव्वणा,
२. अब्भंतरए पोग्गले अपरियाइत्ता एगा विकुव्वणा,
३. अब्भंतरए पोग्गले परियाइत्ता वि अपरियाइत्ता वि एगा विकुव्वणा।

तिविहा विकुव्वणा पण्णत्ता, तं जहा -

१. बाहिरब्भंतरए पोग्गले परियाइत्ता एगा विकुव्वणा,
२. बाहिरब्भंतरए पोग्गले अपरियाइत्ता एगा विकुव्वणा,
३. बाहिरब्भंतरए पोग्गले परियाइत्ता वि अपरियाइत्ता वि एगा विकुव्वणा।

-ठाणं अ. ३, उ. १, सु. १९८

२. **अरूवी जीवेण विउव्वणाऽसामत्थ परूवणं -**

प. सच्चेव णं भंते ! से जीवे पुव्वामेव अरूवी भवित्ता पभू रूविं विउव्वित्ता णं चिट्ठित्तए ?

उ. गोयमा ! णो इणट्ठे समट्ठे।

प. से केणट्ठेणं भंते ! एवं वुच्चइ -

"सच्चेव णं से जीवे पुव्वामेव अरूवी भवित्ता-नो पभू रूविं विउव्वित्ता णं चिट्ठित्तए ?

उ. गोयमा ! अहमेयं जाणामि, अहमेयं पासामि, अहमेयं बुज्झामि, अहमेयं अभिसमण्णागच्छामि, मए एयं नायं, मए एयं दिट्ठं,

१५. विकुर्वणा अध्ययन

सूत्र :

१. **विकुर्वणानां विविध प्रकार :**

बाह्य पुद्गलोने ग्रहण कर्या वगर थनारी विक्रिया एक छे.

विक्रिया त्रण प्रकारनी कही छे, जेमके -

१. बाह्य पुद्गलोने ग्रहण करीने करनारी.
२. बाह्य पुद्गलोने ग्रहण कर्या वगर करनारी.
३. बाह्य पुद्गलोने ग्रहण अने अग्रहण करीने करनारी.

विक्रिया त्रण प्रकारनी कही छे, जेमके -

१. आंतरिक पुद्गलोने ग्रहण करीने करनारी,
२. आंतरिक पुद्गलोने ग्रहण कर्या वगर करनारी.
३. आंतरिक पुद्गलोने ग्रहण अने अग्रहण करीने करनारी.

विक्रिया त्रण प्रकारनी कही छे, जेमके -

१. बाह्य अने आंतरिक बंने प्रकारनां पुद्गलोने ग्रहण करीने करनारी.
२. बाह्य अने आंतरिक बंने प्रकारनां पुद्गलोने ग्रहण कर्या वगर करनारी.
३. बाह्य अने आंतरिक बंने प्रकारनां पुद्गलोने ग्रहण अने अग्रहण करीने करनारी.

२. **अरूपी जीव द्वारा विकुर्वणानां असामर्थ्यनुं प्ररूपण :**

प्र. भंते ! शुं ते जीव पहेला अरूपी थईने पछी रूपी आकारनी विकुर्वणा करी रहेवामां समर्थ छे ?

उ. गौतम ! आ अर्थ समर्थ नथी.

प्र. भंते ! कया कारणथी एवुं कहेवाय छे के-

"ते जीव पहेला अरूपी थईने पछी रूपी आकारनी विकुर्वणा करी रहेवामां समर्थ नथी ?"

उ. गौतम ! हुं आ जाणुं छुं, हुं आ जोउं छुं. हुं आ निश्चित जाणुं छुं, हुं आ सर्वथा जाणुं छुं. में आ जाण्युं छे, में आ जोयुं छे.

जैन साईट JAINSITE जैनम् जयति शासनम्

मए एयं वुद्धं, मए एयं अभिसमण्णागयं -

में આ નિશ્ચિત સમજી લીધુ છે અને મેં આ સારી રીતે જાણી લીધુ છે કે-

जण्णं तहागयस्स जीवस्स अरूविस्स,

આ પ્રકારનાં અરૂપી જીવ,

अकम्मस्स, अरागस्स, अवेदस्स,

અકર્મ, અરાગ, અવેદ,

अमोहस्स, अलेसस्स, असरीरस्स,

અમોહ, અલેશી, અશરીર,

ताओ सरीराओ विप्पमुक्कस्स नो एवं पण्णायइ, तं जहा-

અને તે શરીરથી મુક્ત જીવનાં વિષયમાં એવું જ્ઞાન થતુ નથી, જેમકે -

कालत्ते वा **-जाव-** सुक्किलत्ते वा,

કાળાપણું **-યાવત્-** સફેદપણું,

सुब्भिगंधत्ते वा, दुब्भिगंधत्ते वा,

સુગંધપણું કે દુર્ગન્ધપણું,

तित्तत्ते वा **-जाव-** महुरत्ते वा,

કડવાપણું **-યાવત્-** મધુરપણું,

कक्खडे वा **-जाव-** लुक्खत्ते वा।

કર્કશપણું **-યાવત્-** રુક્ષપણું,

से तेणट्ठेणं गोयमा ! एवं वुच्चइ -

માટે ગૌતમ ! એવું કહેવાય છે કે-

"सच्चेव णं से जीवे पुव्वामेव अरूवी भवित्ता नो पभू रूविं विउव्वित्ता णं चिट्ठित्तए।"

"તે જીવ પહેલા અરૂપી થઈને પછી રૂપી આકારની વિકુર્વણા કરી રહેવામાં સમર્થ નથી."

-विया स. १७, उ. २, सु. १९

३. भावियऽप्पणो अणगारस्स विउव्वणसत्ती परूवणं -

૩. ભાવિતાત્મા અણગારની વિકુર્વણા શક્તિનું પ્રરૂપણ :

जैन साइट JAINSITE .com जैनम् जयति शासनम्

रायगिहे **-जाव-** एवं वयासी -

રાજગૃહ નગરમાં **-યાવત્-** આ પ્રમાણે પૂછયું -

प. **से जहानामए** केइ पुरिसे केयाघडियं गहाय गच्छेज्जा,

एवामेव अणगारे वि भावियप्पा केयाघडिया किच्चहत्थगएणं अप्पाणेणं उड्ढं वेहासं उप्पएज्जा ?

પ્ર. **જેમ** કોઈ પુરુષ દોરીથી બાંધેલ ઘડિયાળ લઈને ચાલે છે.

શું તે જ પ્રમાણે ભાવિતાત્મા અણગાર પણ દોરીથી બાંધેલ ઘરિયાળ સ્વયં હાથમાં લઈને ઉપર આકાશમાં ઉડી શકે છે ?

उ. गोयमा ! हंता उप्पाएज्जा।

ઉ. હા, ગૌતમ ! તે ઉડી શકે છે.

प. **अणगारे** णं भंते ! भावियप्पा केवइयाइं पभू केयाघडियाकिच्चहत्थगयाइं रूवाइं विउव्वित्तए ?

પ્ર. ભંતે ! ભાવિતાત્મા **અણગાર** ગળા પર દોરીથી બાંધેલ ઘડિયાળ હાથમાં લઈને ચાલનાર કેટલાક રૂપ બનાવી શકે છે ?

उ. गोयमा ! **से जहानामए** जुवइं जुवाणे हत्थेणं हत्थे गेण्हेज्जा, चक्कस्स वा नाभी अरगाउत्ता सिया,

एवामेव अणगारे वि भावियप्पा वेउव्वियसमुग्घाएणं समोहण्णइ **-जाव-** पभू णं गोयमा ! अणगारे णं भावियप्पा केवलकप्पं जंबुद्दीवं दीवं बहूहिं केयाघडियकिच्चहत्थगएहिं रूवेहिं आइण्णं **-जाव-** अवगाढावगाढं करेत्तए।

एस णं गोयमा ! अणगारस्स भावियप्पो अयमेयारूवे विसए, विसयमेत्ते वुइए,

ઉ. ગૌતમ **! જે પ્રમાણે** એક યુવતી પોતાના હાથથી એક યુવાન પુરુષનાં હાથને પકડે અથવા રથનાં પૈડાનાં આરાથી વ્યાપ્ત હોય છે.

આ પ્રમાણે હે ગૌતમ ! ભાવિતાત્મા અણગાર પણ વૈક્રિય સમુદ્ઘાતથી સમવહત થઈને **-યાવત્-** ગળા પર બાંધેલ ઘડિયાળવાળા રૂપોથી સંપૂર્ણ જંબુદ્વીપને વ્યાપ્ત **-યાવત્-** ઠસોઠસ ભરી શકે છે.

હે ગૌતમ ! ભાવિતાત્મા અણગારનો આ વિષય અને વિષય માત્ર કહ્યો છે.

णो चेव णं संपत्तीए विउव्विंसु वा, विउव्वंत्ति वा, विउव्विस्संति वा।

×× ×× ××

प. **से जहानामए** केइ पुरिसे हिरण्णपेलं गहाय गच्छेज्जा, एवामेव अणगारे वि भावियप्पा हिरण्णपेल-हत्थकिच्चगएणं अप्पाणेणं उड्ढं वेहासं उप्पएज्जा ?

उ. हंता, उप्पएज्जा,

एवं सुवण्णपेलं, रयणपेलं, वइरपेलं, वत्थपेलं आभरणपेलं।

×× ×× ××

एवं वियलकडं, सुंबकडं, चम्मकडं, कंबलकडं।

×× ×× ××

एवं अयभारं, तंबभारं, तउयभारं, सीसगभारं, हिरण्णभारं, सुवण्णभारं, वइरभारं।

×× ×× ××

प. **से जहानामए वग्गुली** सिया, दो वि पाए उल्लंबिया-उल्लंबिया उड्ढंपादा अहोसिरा चिट्ठेज्जा,

एवामेव अणगारे वि भावियप्पा वग्गुली किच्चगएणं अप्पाणेणं उड्ढं वेहासं उप्पएज्जा ?

उ. हंता, उप्पएज्जा।

एवं जण्णोवइयवत्तव्वया भाणियव्वा।

प. **से जहानामए** जलोया सिया, उदगंसि कायं उव्विहिया-उव्विहिया गच्छेजा,

एवामेव अणगारे वि भावियप्पा जलोया किच्चगएणं अप्पाणेणं उड्ढं वेहासं उप्पएज्जा ?

उ. हंता, उप्पएज्जा, ***सेसं जहा वग्गुलीए।***

તેણે ક્યારે પણ આટલા રૂપોની વિકુર્વણા કરી નથી, કરતા નથી અને કરશે પણ નહીં.

×× ×× ××

પ્ર. જેમ કોઈ પુરુષ ચાંદીની પેટી લઈને ચાલે છે તેવી જ રીતે શું ભાવિતાત્મા અણગાર પણ ચાંદીની પેટી હાથમાં લઈને સ્વયં ઉપર આકાશમાં ઉડી શકે છે ?

ઉ. હા, ઉડી શકે છે.

આ પ્રમાણે સ્વર્ણ-પેટી, રત્ન-પેટી, હીરા-પેટી, વસ્ત્ર-પેટી અને આભરણ-પેટી લઈને ચાલનાર પુરુષનું વર્ણન છે.

×× ×× ××

આ પ્રમાણે વાંસની ચટ્ટાઈ, ઘાસની ચટ્ટાઈ, ચામડાની ચટ્ટાઈ, કંબલની ચટ્ટાઈ વગેરેનું વર્ણન છે.

×× ×× ××

આ પ્રમાણે લોઢાનો ભાર, તાંબાનો ભાર, કલઈનો ભાર, સીસાનો ભાર, હીરાનો ભાર, સોનાનો ભાર, ચાંદીના ભારનું વર્ણન છે.

×× ×× ××

પ્ર. **જેમ કોઈ વડવાગુલ નામનું પક્ષી** પોતાના બંને પગને લટકાડી- લટકાડીને, પગને ઉપર અને માથાને નીચે રાખે છે.

શું તે જ પ્રમાણે ભાવિતાત્મા અણગાર પણ પૂર્વોક્ત વડવાગુલની જેમ પોતાના રૂપની વિકુર્વણા કરીને સ્વયં ઉપર આકાશમાં ઉડી શકે છે ?

ઉ. હા, ઉડી શકે છે.

પૂર્વ કહેલ યજ્ઞોપવિત (જનોઈ)માં વર્ણનનાં સમાન જાણવું જોઈએ.

પ્ર. **જેમ કોઈ ચર્મ પક્ષી** પોતાના શરીરને ઉત્પ્રેરિત કરીને પાણીમાં ચાલે છે,

શું તે જ પ્રમાણે ભાવિતાત્મા અણગાર પણ ચર્મ પક્ષીની જેમ પોતાના રૂપની વિકુર્વણા કરી ઉપર આકાશમાં ઉડી શકે છે ?

ઉ. હા, ઉડી શકે છે. ***બાકીનું વર્ણન વડવાગુલની જેમ સમજવું જોઈએ.***

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

प. **से जहानामए** बीयं बीयगसउणे सिया, दो वि पाए समतुरंगेमाणे-समतुरंगेमाणे गच्छेज्जा,

एवामेव अणगारे वि भावियप्पा बीयंबीयगसउणे किच्चगएणं अप्पाणेणं उड्ढं वेहासं उप्पएज्जा ?

उ. हंता, उप्पएज्जा।

प. **से जहानामए** पक्खिविरालए सिया, रूक्खाओ रूक्खं डेवेमाणे-डेवेमाणे गच्छेज्जा,

एवामेव अणगारे वि भावियप्पा पक्खिविरालए किच्चगएणं अप्पाणेणं उड्ढं वेहासं उप्पएज्जा ?

उ. हंता, उप्पएज्जा।

प. **से जहानामए** जीवंजीवगसउणे सिया, दो वि पाए समतुरंगेमाणे - समतुरंगेमाणे गच्छेज्जा,

एवामेव अणगारे वि भावियप्पा जीवंजीवगसउणे किच्चगएणं अप्पाणेणं उड्ढं वेहासं उप्पएज्जा ?

उ. हंता, उप्पएज्जा।

प. **से जहानामए** हंसे सिया, तीराओ तीरं अभिरममाणे-अभिरममाणे गच्छेज्जा,

एवामेव अणगारे वि भावियप्पा हंसकिच्चगएणं अप्पाणेणं उड्ढं वेहासं उप्पएज्जा ?

उ. हंता, उप्पएज्जा।

प. **से जहानामए** समुद्दवायसए सिया, वीईओ वीइं डेवेमाणे-डेवेमाणे गच्छेज्जा,

एवामेव अणगारे वि भावियप्पा समुद्दवायसए किच्चगएणं अप्पाणेणं उड्ढं वेहासं उप्पएज्जा ?

उ. हंता, उप्पएज्जा।

प. **से जहानामए** केइ पुरिसे चक्कं गहाय गच्छेज्जा,

एवामेव अणगारे वि भावियप्पा चक्कहत्थ किच्चगएणं अप्पाणेणं उड्ढं वेहासं उप्पएज्जा ?

પ્ર. **જેમ કોઈ બીજ બીજક (પક્ષી વિશેષ) પક્ષી** પોતાના બન્ને પગને ઘોડાની જેમ એક સાથે ઉપાડી- ઉપાડીને ગમન કરે છે.

શું તે પ્રમાણે ભાવિતાત્મા અણગાર પણ બીજબીજક પક્ષીની જેમ વિકુર્વણા કરી ઉપર આકાશમાં ચાલી શકે છે ?

ઉ. હા, ચાલી શકે છે.

પ્ર. **જેમ કોઈ બિલાડા જેવા પક્ષી** એક વૃક્ષથી બીજા વૃક્ષને ઉલ્લંઘી ઉલ્લંઘીને જાય છે.

શું તે પ્રમાણે ભાવિતાત્મા અણગાર પણ બિલાડા જેવા પક્ષીની જેમ વિકુર્વણા કરી ઉપર આકાશમાં છલાંગ મારી શકે છે ?

ઉ. હા, છલાંગ મારી શકે છે.

પ્ર. **જેમ કોઈ ચકોર પક્ષી** પોતાના બંને પગને ઘોડાની સમાન એક સાથે ઉપાડી-ઉપાડીને ગમન કરે છે,

શું તે પ્રમાણે ભાવિતાત્મા અણગાર પણ ચકોર પક્ષીની જેમ વિકુર્વણા કરી ઉપર આકાશમાં ગમન કરી શકે છે ?

ઉ. હા, ગમન કરી શકે છે.

પ્ર. **જેમ કોઈ હંસ** સરોવરનાં એક કિનારેથી બીજા કિનારા પર ક્રીડા કરતા - કરતા ચાલ્યા જાય છે.

શું તે પ્રમાણે ભાવિતાત્મા અણગાર પણ હંસની જેમ વિકુર્વણા કરી ઉપર આકાશમાં ક્રીડા કરી શકે છે ?

ઉ. હા, કરી શકે છે.

પ્ર. **જેમ કોઈ સમુદ્રમાં ઉડનાર કાક પક્ષી** સરોવરની એક લહેરથી બીજી લહેરનું અતિક્રમણ કરતા-કરતા ચાલ્યા જાય છે.

શું તેવી જ રીતે ભાવિતાત્મા અણગાર પણ સમુદ્રમાં ઉડનાર કાક પક્ષીની જેમ વિકુર્વણા કરી ઉપર આકાશમાં અતિક્રમણ કરી શકે છે ?

ઉ. હા, અતિક્રમણ કરી શકે છે.

પ્ર. **જેમ કોઈ પુરુષ હાથમાં ચક્ર** લઈને ચાલે છે.

શું તે પ્રમાણે ભાવિતાત્મા અણગાર પણ તદનુસાર વિકુર્વણા કરી ચક્ર હાથમાં લઈને સ્વયં ઉપર આકાશમાં ઉડી શકે છે ?

उ. हंता, उप्पएज्जा।

एवं छत्तं, एवं चम्मं।

प. **से जहानामए** केइ पुरिसे रयणं गहाय गच्छेज्जा,

एवामेव अणगारे वि भावियप्पा रयण हत्थ किच्चगएणं अप्पाणेणं उड्ढं वेहासं उप्पएज्जा ?

उ. हंता, उप्पएज्जा।

एवं वइरं, वेरुलियं -जाव- रिट्ठं।

प. **से जहानामए** उप्पलहत्थगं, पउमहत्थगं, कुमुदहत्थगं, नलिणहत्थगं, सुभगहत्थगं, सुगंधियहत्थगं, पोंडरीयहत्थगं, महापोंडरीयहत्थगं, सयपत्तहत्थगं, सहस्सपत्त हत्थगं गहाय गच्छेज्जा,

एवामेव अणगारे वि भावियप्पा एवं अप्पाणेणं उड्ढं वेहासं उप्पएज्जा ?

उ. हंता, उप्पएज्जा।

प. **से जहानामए** केइ पुरिसे भिसं अवद्दालिय-अवद्दालिय गच्छेज्जा,

एवामेव अणगारे वि भिसकिच्चगएणं अप्पाणेणं उड्ढं वेहासं उप्पएज्जा ?

उ. हंता, उप्पएज्जा।

प. **से जहानामए** मुणालिया सिया, उदगंसि कायं उम्मज्जिया-उम्मज्जिया चिट्ठेज्जा,

एवामेव अणगारे वि भावियप्पा मुणालिया किच्चगएणं अप्पाणेणं उड्ढं वेहासं उप्पएज्जा ?

उ. हंता, उप्पएज्जा।

सेसं जहा वग्गुलीए।

प. **से जहानामए** वणसंडे सिया-किण्हे किण्होभासे **-जाव-** महामेहनिकुरंबभूए पासादीए दरिसणिज्जे अभिरूवे पडिरूवे,

ઉ. હા, ઉડી શકે છે.

આ પ્રમાણે છત્ર, ચામરનાં સંબંધમાં પણ વર્ણન કરવું જોઈએ.

પ્ર. **જેમ કોઈ પુરુષ રત્ન હાથમાં** લઈને ગમન કરે છે,

શું તે પ્રમાણે ભાવિતાત્મા અણગાર રત્ન હાથમાં લઈને પુરુષની જેમ વિકુર્વણા કરી ઉપર આકાશમાં ઉડી શકે છે ?

હા, ઉડી શકે છે.

આ પ્રમાણે હીરા, વૈડૂર્યમણિ -યાવત્- રત્ન વિશેષ કહેવું જોઈએ.

પ્ર. **જેમ કોઈ પુરુષ** ઉત્પલ હાથમાં લઈને, પદ્મ હાથમાં લઈને, કુમુદ હાથમાં લઈને, નલીની હાથમાં લઈને, સુભગ હાથમાં લઈને, સુગંધિત હાથમાં લઈને, કમળ હાથમાં લઈને, ઘણા મોટા કમળ હાથમાં લઈને, શતપત્ર હાથમાં લઈને અને સહસ્ત્રપત્ર હાથમાં લઈને ચાલે-

શું તે પ્રમાણે ભાવિતાત્મા અણગાર આ બધાની સમાન વિકુર્વણા કરી ઉપર આકાશમાં ગમન કરી શકે છે ?

ઉ. હા, ગમન કરી શકે છે.

પ્ર. **જેમ કોઈ પુરુષ કમળની દાંડીને** તોડતા-તોડતા ચાલે છે.

શું તે પ્રમાણે ભાવિતાત્મા અણગાર કમળની દાંડી તોડવાની જેમ વિકુર્વણા કરી ઉપર આકાશમાં ચાલી શકે છે ?

ઉ. હા, ચાલી શકે છે.

પ્ર. **જેમ કોઈ કમળના તંતુ હોય અને તે** પોતાના શરીરને પાણીમાં ડુબાડીને રાખે છે તથા તેનું મુખ બાહર રહે છે,

શું તે પ્રમાણે ભાવિતાત્મા અણગાર કમળનાં તંતુની જેમ વિકુર્વણા કરી ઉપર આકાશમાં રહી શકે છે ?

ઉ. હા, રહી શકે છે.

બાકી બધા વડવાગુલ નામનાં પક્ષીનાં સમાન સમજવું જોઈએ.

પ્ર. **જેમ કોઈ વનખંડ હોય,** જે કાળો હોય **-યાવત્-** મહામેઘના સમૂહનાં સમાન પ્રસન્નતાદાયક, દર્શનીય, અભિરૂપ અને પ્રતિરૂપ હોય,

JAINSITE जैन साइट जैनम् जयति शासनम्

एवामेव अणगारे वि भावियप्पा वणसंडकिच्चगएणं अप्पाणेणं उड्ढं वेहासं उप्पएज्जा ?

શું તે પ્રમાણે ભાવિતાત્મા અણગાર પણ સ્વયં વનખંડનાં સમાન વિકુર્વણા કરી ઉપર આકાશમાં ઉડી શકે છે ?

उ. हंता, उप्पएज्जा।

ઉ. હા, ઉડી શકે છે.

प. **से जहानामए** पुक्खरणी सिया-चउक्कोणा, समतीरा, अणुपुव्वजायवप्प-गंभीर सीयलजला **-जाव-** सद्दुन्नइयमहुरसणादिया पासादीया दरिसणिज्जा अभिरूवा, पडिरूवा।

પ્ર. **જેમ કોઈ પુષ્કરિણી હોય,** જે ચતુષ્કોણ અને સમતીર હોય તથા અનુક્રમથી જે શીતલ ગંભીર જલથી સુશોભિત હોય **-યાવત્-** વિવિધ પક્ષીઓની મધુર સ્વરનાદ આદિથી યુક્ત હોય તથા પ્રસન્નતા દાયક દર્શનીય, અભિરૂપ અને પ્રતિરૂપ હોય.

एवामेव अणगारे वि भावियप्पा पोक्खरणी-किच्चगएणं अप्पाणेणं उड्ढं वेहासं उप्पएज्जा ?

શું તે પ્રમાણે ભાવિતાત્મા અણગાર પણ તે પુષ્કરિણીનાં સમાન રૂપની વિકુર્વણા કરી સ્વયં ઉપર આકાશમાં ઉડી શકે છે ?

उ. हंता, उप्पएज्जा।

ઉ. હા, તે ઉડી શકે છે.

प. अणगारे णं भंते ! भावियप्पा केवइयाइं पभू पोक्खरणीकिच्चगयाइं रूवाइं विउव्वित्तए ?

પ્ર. ભંતે ! ભાવિતાત્મા અણગાર પુષ્કરિણીનાં સમાન કેટલા રૂપોની વિકુર્વણા કરી શકે છે ?

उ. **तं चेव सव्वं -जाव-** अणगारस भावियप्पणो अयमेयारूवे विसए विसयमेत्ते बुइए।

ઉ. **સંપૂર્ણ વર્ણન પૂર્વવત્ છે -યાવત્-** ભાવિતાત્મા અણગારનો આ વિષય છે, આ વિષયમાત્ર કહ્યો છે.

णो चेव णं संपत्तीए विउव्विंसु वा, विउव्वइ वा, विउव्विस्संति वा।

-विया. स. १३, उ. ९, सु. १-२५

તેણે ક્યારેય એટલા રૂપોની વિકુર્વણા કરી નથી, કરતા નથી અને કરશે પણ નહિં.

जैन साईट JAINSITE जैनम् जयति शासनम्

४. **बाहिरए पोग्गल गहणेण भावियप्पणो अणगारस्स विउव्वण सत्ति परूवणं -**

૪. **બાહ્ય પુદ્‌ગલોનાં ગ્રહણ દ્વારા ભાવિતાત્મા અણગારની વિકુર્વણા શક્તિની પ્રરૂપણા :**

प. अणगारे णं भंते ! भावियप्पा बाहिरए पोग्गले अपरियाइत्ता पभू वेभारं पव्वयं उल्लंघेत्तए वा पलंघेत्तए वा ?

પ્ર. ભંતે ! શું ભાવિતાત્મા અણગાર બાહરનાં પુદ્‌ગલોને ગ્રહણ કર્યા વગર વૈભારગિરિને કૂદી શકે છે કે વારંવાર કૂદી શકે છે ?

उ. गोयमा ! णो इणट्ठे समट्ठे।

ઉ. ગૌતમ ! આ અર્થ સમર્થ નથી.

प. अणगारे णं भंते ! भावियप्पा बाहिरए पोग्गले परियाइत्ता पभू वेभारं पव्वयं उल्लंघेत्तए वा पलंघेत्तए वा ?

પ્ર. ભંતે ! શું ભાવિતાત્મા અણગાર, બાહ્ય પુદ્‌ગલોને ગ્રહણ કરીને શું વૈભારગિરિને ઉલ્લંઘવામાં સમર્થ છે ?

उ. हंता, गोयमा ! पभू।

ઉ. હા, ગૌતમ ! તે સમર્થ છે.

प. अणगारे णं भंते ! भावियप्पा बाहिरए पोग्गले अपरियाइत्ता जावइयाइं रायगिहे नगरे रूवाइं एवइयाइं विकुव्वित्ता वेभारं पव्वयं अंतो अणुप्पविसित्ता पभू समं वा विसमं करेत्तए ? विसमं वा समं करेत्तए ?

પ્ર. ભંતે ! ભાવિતાત્મા અણગાર બાહરનાં પુદ્‌ગલોને ગ્રહણ કર્યા વગર રાજગૃહ નગરમાં જેટલા પણ રૂપ છે, તેટલા રૂપોની વિકુર્વણા કરીને તથા વૈભાર પર્વતમાં પ્રવેશ કરીને શું સમ પર્વતને વિષમ કરી શકે છે ? અથવા વિષમ પર્વતને સમ કરી શકે છે ?

उ. गोयमा ! णो इणट्ठे समट्ठे ।

एवं चेव बिइओ वि आलावगो ।

णवरं-परियातित्ता पभू ।

-विया. स. ३, उ. ४, सु. १५-१८

५. भावियप्पमणगारं पडुच्च इत्थिरूव-विउव्वणपरूवणं -

प. **अणगारे** णं भंते ! भावियप्पा बाहिरए पोग्गले **अपरियाइत्ता** पभू एगं महं इत्थिरूवं वा **-जाव-** संदमाणियरूवं वा विकुव्वित्तए ?

उ. गोयमा ! णो इणट्ठे समट्ठे ।

प. **अणगारे** णं भंते ! भावियप्पा बाहिरए पोग्गले **परियाइत्ता** पभू एगं महं इत्थिरूवं **वा -जाव-** संदमाणियरूवं वा विकुव्वित्तए ?

उ. हंता, गोयमा ! पभू !

प. **अणगारे** णं भंते ! भावियप्पा केवइयाइं पभू इत्थिरूवाइं विकुव्वित्तए ?

उ. गोयमा ! **से जहानामए** जुवइं जुवाणे हत्थेणं हत्थंसि गेण्हेज्जा,

चक्कस्स वा नाभी अरगाउत्ता सिया,

एवामेव **अणगारे** वि भावियप्पा वेउव्वियसमुग्घाएणं समोहण्णइ **-जाव-** पभू णं गोयमा ! **अणगारे णं** भावियप्पा केवलकप्पं जंबुद्दीवं दीवं बहूहिं इत्थीरूवेहिं आइण्णं **वितिकिण्णं -जाव-** करेत्तए ।

एस णं गोयमा ! **अणगारस्स** भावियप्पणो अयमेवारूपे विसए, विसयमेत्ते बुइए, णो चेव णं संपत्तीए विकुव्विंसु वा, विकुव्वंति वा, विकुव्विस्संति वा ।

एवं परिवाडीए नेयव्वं -जाव- संदमाणिया ।

-विया. स. ३, उ. ५, सु. १-३

६. भावियप्पमणगारं पडुच्च असिचम्म पाय हत्थकिच्च-गयरूवविउव्वण परूवणं -

प. **से जहानामए** केइ पुरिसे असि-चम्मपायं गहाय गच्छेज्जा एवामेव **अणगारे णं** भावियप्पा असि-चम्म-पाय-हत्थकिच्चगएणं अप्पाणेणं उड्ढं वेहासं उप्पएज्जा ?

ઉ. ગૌતમ ! આ અર્થ સમર્થ નથી.

આ પ્રમાણે બીજા સૂત્રપાઠ પણ કહેવા જોઈએ.

વિશેષ : બાહરનાં પુદ્ગલોને ગ્રહણ કરીને વિકુર્વણા આદિ કરી શકે છે.

૫. ભાવિતાત્મા અણગાર દ્વારા સ્ત્રીરૂપની વિકુર્વણાનું પ્રરૂપણ :

પ્ર. ભંતે ! શું ભાવિતાત્મા **અણગાર**, બાહરનાં પુદ્ગલોને ગ્રહણ કર્યા વગર એક મોટી સ્ત્રીરૂપ **-યાવત્-** પુરુષનાં જેટલી લાંબી પાલખી રૂપની વિકુર્વણા કરી શકે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! આ અર્થ સમર્થ નથી.

પ્ર. ભંતે ! ભાવિતાત્મા **અણગાર**, બહારનાં પુદ્ગલોને **ગ્રહણ કરીને** એક મોટી સ્ત્રીરૂપ **-યાવત્-** (સ્યન્દમાનિકા) પુરુષનાં જેટલી લાંબી પાલખી રૂપની વિકુર્વણા કરી શકે છે ?

ઉ. હા, ગૌતમ ! તે તેવું કરી શકે છે.

પ્ર. ભંતે ! ભાવિતાત્મા **અણગાર** કેટલી સ્ત્રીરૂપોની વિકુર્વણા કરવામાં સમર્થ છે ?

ઉ. ગૌતમ ! **જેમ કોઈ** યુવક, પોતાના હાથથી યુવતીનાં હાથને પકડી લે છે.

અથવા જેમ ચક્રનાં પૈડા આરાથી વ્યાપ્ત હોય છે.

આ પ્રમાણે હે ગૌતમ ! ભાવિતાત્મા **અણગાર** પણ વૈક્રિય સમુદ્ઘાતથી સમવહત થઈને **-યાવત્-** સંપૂર્ણ જંબુદ્વીપ નામના દ્વીપને, ઘણા સ્ત્રી રૂપોથી આકીર્ણ, વ્યતિકીર્ણ **-યાવત્-** કરી શકે છે.

હે ગૌતમ ! ભાવિતાત્મા **અણગારનો** આ અને આ પ્રમાણેનો વિષય છે, તે વિષયમાત્ર કહ્યો છે, તેણે એટલી વૈક્રિય શક્તિ સંપ્રાપ્ત કર્યા પછી પણ આટલી વિક્રિયા કરી નથી, કરતાં નથી અને કરશે પણ નહીં.

આ પ્રમાણેની પરિપાટીથી પુરુષનાં જેટલી લાંબી પાલખી-સંબંધી રૂપ વિકુર્વણા કરવા સુધી કહેવું જોઈએ.

૬. ભાવિતાત્મા અણગાર દ્વારા ઢાલ-તલવાર હાથમાં લઈને રૂપના વિકુર્વણાનું પ્રરૂપણ :

પ્ર. **જેમ કોઈ યુવક** ઢાલ અને તલવાર હાથમાં લઈને જાય છે, શું તે પ્રમાણે કોઈ ભાવિતાત્મા **અણગાર** પણ ઢાલ-તલવાર હાથમાં લઈને કોઈ કાર્યવશ સ્વયં આકાશમાં ઉડી શકે છે ?

જૈન સાઈટ JAINSITE જૈનમ્ જયતિ શાસનમ્

उ. हंता, उप्पएज्जा।

प. **अणगारे** णं भंते ! भावियप्पा केवइयाइं पभू असि-चम्म-पाय-हत्थकिच्चगयाइं रूवाइं विउव्वित्तए ?

उ. गोयमा ! **से जहानामए जुवइ** जुवाणे हत्थेणं हत्थे गेण्हेज्जा,

तं चेव -जाव- नो विकुव्विंसु वा, विकुव्वंति वा, विकुव्विस्संति वा।

-विया. स. ३, उ. ५, सु. ४-५

७. **भावियप्पमणगारं पडुच्च पडाग-रूवविउव्वण परूवणं -**

प. **से जहानामए** केइ पुरिसे एगओपडागं काउं गच्छेज्जा,

एवामेव अणगारे वि भावियप्पा एगओपडागहत्थ-किच्चगएणं अप्पाणेणं उड्ढं वेहासं उप्पएज्जा ?

उ. हंता, गोयमा ! उप्पएज्जा।

प. **अणगारे** णं भंते ! भावियप्पा केवइयाइं पभू एगओपडाग-हत्थकिच्चगयाइं रूवाइं विकुव्वित्तए ?

उ. गोयमा ! **एवं चेव -जाव-** नो विकुव्विंसु वा, विकुव्वंति वा, विकुव्विस्संति वा।

एवं दुहओपडागं पि।

-विया. स. ३, उ. ५, सु. ६-७

८. **भावियप्पमणगारं पडुच्च जण्णोवइत्त-रूवविउव्वण परूवणं -**

प. **से जहानामए** केइ पुरिसे एगओ जण्णोवइत्तं काउं गच्छेज्जा,

एवामेव अणगारे वि भावियप्पा एगओ जण्णोवइत्त-किच्चगएणं अप्पाणेणं उड्ढं वेहासं उप्पएज्जा ?

उ. हंता, गोयमा ! उप्पएज्जा।

प. **अणगारे** णं भंते ! भावियप्पा केवइयाइं पभू एगओजण्णोवइत्तकिच्चगयाइं रूवाइं विकुव्वित्तए ?

ઉ. હા, તે આકાશમાં ઉડી શકે છે.

પ્ર. ભંતે ! ભાવિતાત્મા **અણગાર,** કાર્યવશ તલવાર અને ઢાલ હાથમાં લઈને પુરુષનાં જેવી કેટલા રૂપોની વિકુર્વણા કરી શકે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! **જેમ કોઈ યુવક** પોતાના હાથથી યુવતીનાં હાથને પકડી લે છે.

-યાવત્- અહીં બધુ પૂર્વવત્ કહેવું જોઈએ. પરંતુ આટલા વૈક્રિયકૃત રૂપ બનાવે નહીં. બનાવતા નથી અને બનાવશે પણ નહીં.

૭. **ભાવિતાત્મા અણગાર દ્વારા ધ્વજા લીધેલ રૂપનાં વિકુર્વણાનું પ્રરૂપણ :**

પ્ર. **જેમ કોઈ પુરુષ** એક હાથમાં ધ્વજા લઈને ગમન કરે છે,

શું તે પ્રમાણે ભાવિતાત્મા અણગાર પણ કાર્યવશ હાથમાં એક ધ્વજા લઈને સ્વયં ઉપર આકાશમાં ઉડી શકે છે ?

ઉ. હા, ગૌતમ ! તે આકાશમાં ઉડી શકે છે.

પ્ર. ભંતે ! ભાવિતાત્મા **અણગાર** કાર્યવશ હાથમાં ધ્વજા લઈને ચાલનાર પુરુષનાં જેવા કેટલા રૂપોની વિકુર્વણા કરી શકે છે ?

ઉ ગૌતમ ! **અહીં બધું પહેલાની જેમ કહેવું -યાવત્-** એટલા રૂપોની વિકુર્વણા કરી નથી, કરતાં નથી અને કરશે પણ નહિ.

આ પ્રમાણે બંને તરફ પતાકા લઈને પુરુષનાં જેવા રૂપોની વિકુર્વણાનાં સંબંધમાં કહેવું જોઈએ.

૮. **ભાવિતાત્મા અણગાર દ્વારા યજ્ઞોપવીત (જનોઈ) ધારણ કરેલ રૂપનાં વિકુર્વણાનું પ્રરૂપણ :**

પ્ર. **જેમ કોઈ પુરુષ** એક તરફ યજ્ઞોપવીત ધારણ કરીને ચાલે છે.

શું તે પ્રમાણે ભાવિતાત્મા **અણગાર** પણ કાર્યવશ એક તરફ યજ્ઞોપવીત ધારણ કરેલ પુરુષની જેમ સ્વયં ઉપર આકાશમાં ઉડી શકે છે ?

ઉ. હા, ગૌતમ ! તે આકાશમાં ઉડી શકે છે.

પ્ર. ભંતે ! ભાવિતાત્મા **અણગાર** કાર્યવશ એક તરફ યજ્ઞોપવીત (જનોઈ) ધારણ કરેલ પુરુષનાં જેવા કેટલા રૂપોની વિકુર્વણા કરી શકે છે ?

Jainsite.com जैनम् जयति शासनम्
www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

उ. गोयमा ! **एवं चेव -जाव-** नो विकुव्विंसु वा, विकुव्वंति वा, विकुव्विस्संति वा।

एवं दुहओजण्णोवइयंपडागं पि।

-विया. स. ३, उ. ५, सु. ८-९.

ઉ. ગૌતમ ! **પહેલા કહ્યા અનુસાર જાણી લેવું જોઈએ -યાવત્-** આટલા રૂપોની વિકુર્વણા ક્યારેય કરેલ નથી, કરતા નથી અને કરશે પણ નહીં.

આ પ્રમાણે બંને અને યજ્ઞોપવીત (જનોઈ) ધારણ કરેલ પુરુષની જેમ રૂપોની વિકુર્વણા કરવાનાં સંબંધમાં પણ જાણી લેવું જોઈએ.

९. भावियप्पमणगारं पडुच्च पल्हत्थियंरूवविउव्वण परूवणं -

प. **से जहानामए** केइ पुरिसे एगओपल्हत्थियं काउं चिट्ठेज्जा,

एवामेव अणगारे वि भावियप्पा एगओपल्हत्थिय किच्चगएणं अप्पाणेणं उड्ढं वेहासं उप्पएज्जा ?

उ. गोयमा ! **तं चेव -जाव-** नो विकुव्विंसु वा, विकुव्वंति वा, विकुव्विस्संति वा।

एवं दुहओपल्हत्थियं पि।

-विया. स. ३, उ. ५, सु. १०

૯. ભાવિતાત્મા અણગાર દ્વારા પલાંઠી વાળીને બેઠેલા રૂપની વિકુર્વણાનું પ્રરૂપણ :

પ્ર. **જેમ કોઈ પુરુષ,** એક તરફ પલાંઠી વાળીને બેઠા,

શું તે પ્રમાણે ભાવિતાત્મા અણગાર પણ એક પલાંઠીવાળેલ તે પુરુષની જેમ સ્વયં આકાશમાં ઉડી શકે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! **પહેલા કહ્યા અનુસાર જાણવું, -યાવત્-** એટલા વિકુર્વિત રૂપ પણ ક્યારેય બનાવ્યું નથી, બનાવતા નથી અને બનાવશે પણ નહીં.

આ પ્રમાણે બંને તરફ પલાંઠી લગાવેલ પુરુષનાં સમાન રૂપ-વિકુર્વણાનાં સંબંધમાં જાણી લેવું જોઈએ.

१०. भावियप्पमणगारं पडुच्च पलियंकरूवविउव्वण परूवणं -

प. **से जहानामए** केइ पुरिसे एगओपलियंकं काउं चिट्ठेज्जा, एवामेव अणगारे वि भावियप्पा एगओ पलियंकं किच्चगएणं अप्पाणेणं उड्ढं वेहासं उप्पएज्जा ?

उ. गोयमा ! **तं चेव -जाव-** नो विकुव्विंसु वा, विकुव्वंति वा, विकुव्विस्संति वा।

एवं दुहओपलियंकं पि।

-विया. स. ३, उ. ५, सु. ११

૧૦. ભાવિતાત્મા અણગાર દ્વારા પલાંઠીવાળીને બેઠેલ (પદ્માસનમાં) રૂપની વિકુર્વણાનું પ્રરૂપણ :

પ્ર. **જેમ કોઈ પુરુષ,** એક તરફ પદ્માસન કરીને બેઠેલ, એ.પ્રમાણે શું ભાવિતાત્મા અણગાર પણ એક પદ્માસનમાં બેસેલ તે પુરુષનાં સમાન વિકુર્વણા કરીને આકાશમાં ઉડી શકે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! **પહેલા કહ્યા અનુસાર જાણવું -યાવત્-** એટલા રૂપ ક્યારેય વિકુર્વિત કરેલ નથી, કરતાં નથી, કરશે પણ નહીં.

આ પ્રમાણે બંને તરફ પદ્માસન કરી બેઠેલ પુરુષનાં સમાન રૂપ-વિકુર્વણાનાં સંબંધમાં જાણવું જોઈએ.

११. भावियप्पमणगारं आसाइ रूवअभिजुंजियत्त परूवणं -

प. अणगारे णं भंते ! भावियप्पा बाहिरए पोग्गले अपरियाइत्ता पभू एगं महं आसरूवं वा, हत्थिरूवं वा, सीह-वग्घ-वग-दीविय-अच्छ-तरच्छ-परासररूवं वा अभिजुंजित्तए ?

૧૧. ભાવિતાત્મા અણગારના અશ્વ આદિ રૂપોને વશ કરવાનું પ્રરૂપણ :

પ્ર. ભંતે ! ભાવિતાત્મા અણગાર, બહારનાં પુદ્ગલોને ગ્રહણ કર્યા વગર એક મોટા અશ્વનાં રૂપને, હાથીનાં રૂપને, સિંહ, વાઘ, વરુ, ચિત્તો, રીંછ, દીપડો અથવા સન્યાસીનાં રૂપને વશ કરવામાં સમર્થ છે ?

જૈન સાહિત્ય JAINSITE

उ. गोयमा ! णो इणट्ठे समट्ठे ।

अणगारे णं एवं बाहिरए पोग्गले परियादित्ता पभू ।

प. अणगारे णं भंते ! भावियप्पा एगं महं आसरूवं वा अभिजुंजित्ता अणेगाइं जोयणाइं गमित्तए ?

उ. हंता, गोयमा ! पभू ।

प. से भंते ! आयड्ढीए गच्छइ, परिड्ढीए गच्छइ ?

उ. गोयमा ! आयड्ढीए गच्छइ, नो परिड्ढीए गच्छइ ।

एवं आयकम्मुणा नो परकम्मुणा ।

आय पयोगेणं, नो परप्पयोगेणं ।

उस्सिओदगं वा गच्छइ, पतोदगं वा गच्छइ ।

प. से णं भंते ! किं अणगारे आसे ?

उ. गोयमा ! अणगारे णं से, नो खलु से आसे ।

एवं -जाव- परासररूवं वा ।

-विया. स. ३, उ. ५, सु. १२-१४

१२. भावियप्पा अणगारे णं गामाइरूव विउव्वणा परूवणं -

प. अणगारे णं भंते ! भावियप्पा बाहिरए पोग्गले अपरियाइत्ता पभू एगं महं गामरूवं वा नगररूवं वा **-जाव-** सन्निवेसरूवं वा विकुव्वित्तए ?

उ. गोयमा ! णो इणट्ठे समट्ठे ।

प. अणगारे णं भंते ! भावियप्पा बाहिरए पोग्गले परियाइत्ता पभू एगं महं गामरूवं वा नगररूवं वा **-जाव-** सन्निवेसरूवं वा विकुव्वित्तए ?

उ. हंता, गोयमा ! पभू ।

प. अणगारे णं भंते ! भावियप्पा केवइयाइं पभू गामरूवाइं विकुव्वित्तए ?

ઉ. ગૌતમ ! આ અર્થ સમર્થ નથી.

(પરંતુ) તે ભાવિતાત્મા અણગાર બાહરનાં પુદ્ગલોને ગ્રહણ કરીને પ્રવૃત્તિ કરવામાં સમર્થ છે.

પ્ર. ભંતે ! ભાવિતાત્મા અણગાર, એક મોટા અશ્વનાં રૂપને વશ કરીને અનેક યોજન સુધી જઈ શકે છે ?

ઉ. હા, ગૌતમ ! તે તેવું કરવામાં સમર્થ છે.

પ્ર. ભંતે ! શું તે આત્મ-ઋદ્ધિથી જાય છે કે પર-ઋદ્ધિથી જાય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે આત્મઋદ્ધિથી જાય છે. પર-ઋદ્ધિથી નથી જાતાં.

આ પ્રમાણે તે પોતાના કર્મથી જાય છે, પર કર્મથી નહીં.

તે આત્મ-પ્રયોગથી જાય છે, પર-પ્રયોગથી નહીં.

તે ઉપર ચઢેલ પાણીનાં (ઉપર ઉઠેલ-ઉભા) રૂપમાં પણ જઈ શકે છે અને નીચે પડેલ પાણીનાં (નીચે પડેલ-ઝુકેલ) રૂપમાં પણ જઈ શકે છે.

પ્ર. ભંતે ! તે અશ્વરૂપધારી ભાવિતાત્મા અનગાર શું અશ્વ છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે અણગાર છે, અશ્વ નથી.

આ પ્રમાણે સન્યાસી સુધીનાં રૂપોનાં સંબંધમાં પણ જાણવું જોઈએ.

૧૨. ભાવિતાત્મા અણગાર દ્વારા ગ્રામાદિનાં રૂપોની વિકુર્વણાનું પ્રરૂપણ :

પ્ર. ભંતે ! ભાવિતાત્મા અણગાર બાહરનાં પુદ્ગલોને ગ્રહણ કર્યા વગર, એક મોટા ગ્રામ રૂપની, નગરરૂપની **-યાવત્-** સન્નિવેશનાં રૂપની વિકુર્વણા કરી શકે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે અર્થ સમર્થ નથી.

પ્ર. ભંતે ! ભાવિતાત્મા અણગાર બાહરનાં પુદ્ગલોને ગ્રહણ કરીને એક મોટા ગ્રામરૂપની, નગરરૂપની **-યાવત્-** સન્નિવેશનાં રૂપની વિકુર્વણા કરી શકે છે ?

ઉ. હા, ગૌતમ ! કરી શકે છે.

પ્ર. ભંતે ! ભાવિતાત્મા અણગાર કેટલા ગ્રામરૂપોની વિકુર્વણા કરવામાં સમર્થ છે ?

JAINSITE जैन साईट जैनम् जयति शासनम्

उ. गोयमा ! से जहानामए जुवइं जुवाणे हत्थेणं हत्थे गेण्हेज्जा -**जाव**- नो विकुव्विंसु वा, विकुव्वंति वा, विकुव्विस्संति वा ।

ઉ. ગૌતમ ! જેમ યુવક-યુવતીનાં હાથ પોતાના હાથથી દૃઢતાપૂર્વક પકડીને ચાલે છે **-યાવત્-** એટલા રૂપોની વિકુર્વણા ક્યારેય કરી નથી, કરતા નથી અને કરશે પણ નહિં.

एवं -जाव- सन्निवेसरूवं वा ।

-विया. स. ३, उ. ६, सु. ११-१३

આ પ્રમાણે સન્નિવેશ રૂપો સુધીની વિકુર્વણા કહેવી જોઈએ.

१३. विकुव्वणाकारी अणगारस्स आराहग विराहगत्त परूवणं -

૧૩. વિકુર્વણાકારી અણગારનાં આરાધક વિરાધકત્વનું પ્રરૂપણ :

प. से भंते ! किं मायी विकुव्वइ, अमायी विकुव्वइ ?

પ્ર. ભંતે ! શું માયી અણગાર વિકુર્વણા કરે છે કે અમાયી અણગાર વિકુર્વણા કરે છે ?

उ. गोयमा ! मायी विकुव्वइ, नो अमायी विकुव्वइ ।

ઉ. ગૌતમ ! માયી અણગાર વિકુર્વણા કરે છે, અમાયી અણગાર વિકુર્વણા કરતાં નથી.

प. से केणट्ठेणं भंते ! एवं वुच्चइ -

"मायी विकुव्वइ, नो अमायी विकुव्वइ ?

પ્ર. ભંતે ! એવું ક્યા કારણથી કહેવાય છે કે-

"માયી અણગાર વિકુર્વણા કરે છે, અમાયી અણગાર વિકુર્વણા કરતાં નથી ?"

उ. गोयमा ! मायी णं पणीयं पाण-भोयणं भोच्चा-भोच्चा वामेइ,

ઉ. ગૌતમ ! માયી અણગાર પ્રણીત (કરેલ) આહાર-પાણી કરે છે. આ પ્રમાણે વારંવાર આહાર-પાણી કરીને તે વમન (ઊલ્ટી) કરે છે.

तस्स णं तेणं पणीएणं पाणभोयणेणं अट्ठि-अट्ठिमिंजा बहलीभवंति, पयणुए मंस-सोणिए भवइ,

તે આહાર-પાણીથી તેની અસ્થિ અને હાડકામાં રહેલ મજ્જા કઠણ થઈ જાય છે. તેનું લોહી અને માંસ પાતળું થઈ જાય છે.

जे वि य से अहाबादरा पोग्गला ते वि य से परिणमंति, तं जहा -

सोइंदियत्ताए **-जाव-** फासिंदियत्ताए, अट्ठि-अट्ठिमिंजकेस - मंसु - रोम - नहत्ताए सुक्कत्ताए सोणियत्ताए ।

તે આહારનાં જે સ્થૂલ પુદ્ગલ હોય છે તેનું પરિણમન તે-તે રૂપમાં થાય છે, જેમકે -

શ્રોત્રેન્દ્રિય રૂપમાં **-યાવત્-** સ્પર્શેન્દ્રિય રૂપમાં તથા હાડકાં, હાડકાનાં મજ્જા, વાળ, દાઢી, મૂંછ, રોમ, નખ, વીર્ય, રક્તનાં રૂપમાં તે પરિણત થાય છે.

अमायी णं लूहं पाण-भोयणं भोच्चा-भोच्चा णो वामेइ, तस्स णं तेणं लूहेणं पाण-भोयणेणं अट्ठि-अट्ठिमिंजा पतणूभवइ, बहले मंस सोणिए,

અમાયી અણગારએ રુક્ષ આહાર પાણીનું સેવન કરે છે અને એવા રુક્ષ આહાર-પાણીનો ઉપભોગ કરીને તે વમન કરતાં નથી. તે રુક્ષ આહાર-પાણીનાં સેવનથી તેની અસ્થિ તથા હાડકાંના મજ્જા પાતળા થાય છે તથા તેનું માંસ અને રક્ત કઠણ થઈ જાય છે. (જાડું થઈ જાય છે)

जे वि य से अहाबादरा पोग्गला ते वि य से परिणमंति, तं जहा-

उच्चारत्ताए पासवणत्ताए **-जाव-** सोणियत्ताए ।

તે આહાર-પાણીનાં જે સ્થૂલ પુદ્ગલ હોય છે, તેનું પરિણમન તે-તે રૂપમાં થાય છે, જેમકે -

મળ, મૂત્ર **-યાવત્-** રક્તરૂપમાં પરિણમન થઈ જાય છે.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

से तेणट्ठेणं गोयमा ! एवं वुच्चइ-
"मायी विकुव्वइ, नो अमायी विकुव्वइ।"

माटे हे गौतम ! એવું કહેવાય છે કે-
"માયી અણગાર વિકુર્વણા કરે છે અને અમાયી અણગાર વિકુર્વણા કરતાં નથી."

मायी णं तस्स ठाणस्स अणालोइयपडिक्कंते कालं करेइ णत्थि तस्स आराहणा।

માયી અણગાર પોતાના દ્વારા કરેલ વૈક્રિય કરણરૂપની આલોચના અને પ્રતિક્રમણ કર્યા વગર જો કાળ કરે છે તો તેની આરાધના થતી નથી.

अमायी णं तस्स ठाणस्स आलोइयपडिक्कंते कालं करेइ अत्थि तस्स आराहणा[1]।

-विया. स. ३, उ. ४, सु. १९

અમાયી અણગાર જો આલોચના અને પ્રતિક્રમણ કરીને કાળ કરે છે તો તેની આરાધના થાય છે.

प. से भंते ! किं मायी विकुव्वइ ? अमायी विकुव्वइ ?

પ્ર. ભંતે ! શું વિકુર્વણા માયી કરે છે કે અમાયી કરે છે ?

उ. गोयमा ! मायी विकुव्वइ, णो अमायी विकुव्वइ[2]।

-विया. स. १३, उ. ९, सु. २६

ઉ. ગૌતમ ! માયી વિકુર્વણા કરે છે, અમાયી વિકુર્વણા કરતાં નથી.

१४. माइस्स विकुव्वणा करणं उप्पत्ति य परूवणं -

૧૪. માયીની વિકુર્વણા કરવી અને ઉત્પત્તિનું પ્રરૂપણ :

प. से भंते ! किं मायी विकुव्वइ ? अमायी विकुव्वइ ?

પ્ર. ભંતે ! શું માયી અણગાર વિકુર્વણા કરે છે કે અમાયી અણગાર વિકુર્વણા કરે છે ?

उ. गोयमा ! मायी विकुव्वइ, णो अमायी विकुव्वइ।

ઉ. ગૌતમ ! માયી અણગાર વિકુર્વણા કરે છે, અમાયી અણગાર વિકુર્વણા કરતાં નથી.

माई णं तस्स ठाणस्स अणालोइयपडिक्कंते कालं करेइ अण्णयरेसु आभिओगिएसु देवलोगेसु देवत्ताए उववज्जइ।

માયી અણગાર તે પ્રકારની વિકુર્વણા કર્યા પછી તે સ્થાનની આલોચના અને પ્રતિક્રમણ કર્યા વગર જ કાળ કરે છે. તો તે મૃત્યુ પામી આભિયોગિક દેવલોકોમાંથી કોઈ પણ એક દેવલોકમાં દેવરૂપે ઉત્પન્ન થાય છે.

अमाई णं तस्स ठाणस्स आलोइय पडिक्कंते कालं करेइ अण्णयरेसु अणाभिओगिएसु देवलोगेसु देवत्ताए उववज्जइ।

-विया. स. ३, उ. ५, सु. १५-१६

પરંતુ અમાયી અણગાર તે પ્રકારની વિકુર્વણા કર્યા પછી પશ્ચાત્તાપપૂર્વક પૂર્વોક્ત પ્રમાદ રૂપ દોષ સ્થાનની આલોચના પ્રતિક્રમણ કરીને કાળ કરે છે. તો તે મરીને અનાભિયોગિક દેવલોકોમાંથી કોઈ દેવલોકમાં દેવરૂપે ઉત્પન્ન થાય છે.

१५. असंवुडाणं अणगारस्स विकुव्वणसामत्थ परूवणं -

૧૫. અસંવૃત અણગારની વિકુર્વણા સામર્થ્યનું પ્રરૂપણ :

प. **असंवुडे** णं भंते ! **अणगारे** बाहिरए पोग्गले अपरियाइत्ता पभू एगवण्णं एगरूवं विउव्वित्तए ?

પ્ર. ભંતે ! શું **અસંવૃત અણગાર** બાહરનાં પુદ્ગલોને ગ્રહણ કર્યા વગર, એક વર્ણવાળા એક રૂપની વિકુર્વણા કરવામાં સમર્થ છે ?

उ. गोयमा ! णो इणट्ठे समट्ठे।

ઉ. ગૌતમ ! આ અર્થ સમર્થ નથી.

प. **असंवुडे** णं भंते ! **अणगारे** बाहिरए पोग्गले परियाइत्ता पभू एगवण्णं एगरूवं विउव्वित्तए ?

પ્ર. ભંતે ! શું **અસંવૃત અણગાર** બાહરનાં પુદ્ગલોને ગ્રહણ કરીને એક વર્ણવાળા એક રૂપની વિકુર્વણા કરવામાં સમર્થ છે ?

१. विया. स. १३, उ. ९, सु. २७ २. (क) विया. स. ३, उ. ५, सु. १५ (१) (ख) विया. स. ३, उ. ४, सु. १९

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

उ. हंता, गोयमा ! पभू।

ઉ. હા, ગૌતમ ! તે એવું કરવામાં સમર્થ છે.

प. से णं भंते ! किं इहगए पोग्गले परियाइत्ता विकुव्वइ ?

तत्थगए पोग्गले परियाइत्ता विकुव्वइ ?

अण्णत्थगए पोग्गले परियाइत्ता विकुव्वइ ?

પ્ર. ભંતે ! તે અસંવૃત્ત અણગાર અહીં રહેલ પુદ્દગલોને ગ્રહણ કરીને વિકુર્વણા કરે છે ?

ત્યાં રહેલ પુદ્દગલોને ગ્રહણ કરીને વિકુર્વણા કરે છે.

અન્યત્ર રહેલ પુદ્દગલોને ગ્રહણ કરીને વિકુર્વણા કરે છે ?

उ. गोयमा ! इहगए पोग्गले परियाइत्ता विकुव्वइ,

नो तत्थगए पोग्गले परियाइत्ता विकुव्वइ,

नो अण्णत्थगए पोग्गले परियाइत्ता विकुव्वइ।

एवं २. *एगवण्णं अणेगरूवं*, ३. *अणेगवण्णं एगरूवं*, ४. *अणेगवण्णं अणेगरूवं*-चउभंगो।

ઉ. ગૌતમ ! તે અહીં રહેલ પુદ્દગલોને ગ્રહણ કરીને વિકુર્વણા કરે છે.

પરંતુ ત્યાં રહેલ પુદ્દગલોને ગ્રહણ કરીને વિકુર્વણા કરતાં નથી.

અને અન્યત્ર રહેલ પુદ્દગલોને ગ્રહણ કરીને વિકુર્વણા કરતાં નથી.

આ પ્રમાણે ૨. એક વર્ણ અનેક રૂપ, ૩. અનેક વર્ણ એક રૂપ, ૪. અનેક વર્ણ અનેક રૂપ. આ ચૌભંગીનું વર્ણન કરેલ છે.

प. **असंवुडे** णं भंते ! **अणगारे** बाहिरए पोग्गले अपरियाइत्ता पभू कालगं पोग्गलं नीलगपोग्गलत्ताए परिणामेत्तए ?

नीलगं पोग्गलं वा कालगपोग्गलत्ताए परिणामेत्तए ?

પ્ર. ભંતે ! **અસંવૃત્ત અણગાર** બાહ્ય પુદ્દગલોને ગ્રહણ કર્યા વગર કાળા પુદ્દગલોને નીલા પુદ્દગલોનાં રૂપમાં પરિણમન કરવામાં સમર્થ છે ?

કે નીલા પુદ્દગલોને કાળા પુદ્દગલોનાં રૂપમાં પરિણમન કરવામાં સમર્થ છે ?

उ. गोयमा ! णो इणट्ठे समट्ठे।

परियाइत्ता पभू **-जाव-** नीलगं पोग्गलं वा कालगपोग्गलत्ताए परिणामेत्तए।

ઉ. ગૌતમ ! આ અર્થ સમર્થ નથી.

બાહ્ય પુદ્દગલોને ગ્રહણ કરીને **-યાવત્-** નીલા પુદ્દગલોને કાળા પુદ્દગલોનાં રૂપમાં પરિણમન કરવામાં સમર્થ છે.

प. **असंवुडे** णं भंते ! **अणगारे** बाहिरए पोग्गले **अपरियाइत्ता** पभू निद्धपोग्गलं लुक्खपोग्गलत्ताए परिणामेत्तए ?

लुक्खपोग्गलं निद्धपोग्गलत्ताए परिणामेत्तए ?

પ્ર. ભંતે ! **અસંવૃત્ત અણગાર** બાહ્ય પુદ્દગલોને ગ્રહણ કર્યા વગર ચીકણાં પુદ્દગલોને રુક્ષ પુદ્દગલોનાં રૂપમાં પરિણમન કરવામાં સમર્થ છે ?

કે રુક્ષ પુદ્દગલોને ચીકણાં પુદ્દગલોનાં રૂપમાં પરિણમન કરવામાં સમર્થ છે ?

उ. गोयमा ! णो इणट्ठे समट्ठे, परियाइत्ता पभू।

ઉ. ગૌતમ ! આ અર્થ સમર્થ નથી. (બાહ્ય-પુદ્દગલોને ગ્રહણ કરીને) પરિણમન કરવામાં સમર્થ છે.

प. से णं भंते ! किं इहगए पोग्गले परियाइत्ता परिणामेइ ?

तत्थगए पोग्गले परियाइत्ता परिणामेइ ?

अण्णत्थगए पोग्गले परियाइत्ता परिणामेइ ?

પ્ર. ભંતે ! તે અસંવૃત્ત અણગાર અહીં રહેલ પુદ્દગલોને ગ્રહણ કરીને પરિણમન કરે છે ?

ત્યાં રહેલ પુદ્દગલોને ગ્રહણ કરીને પરિણમન કરે છે ?

અન્યત્ર રહેલ પુદ્દગલોને ગ્રહણ કરીને પરિણમન કરે છે ?

JAINSITE जैन साइट जैनम् जयति शासनम्

उ. गोयमा ! इहगए पोग्गले परियाइत्ता परिणामेइ,

णो तत्थगए पोग्गले परियाइत्ता परिणामेइ,

णो अण्णत्थगए पोग्गले परियाइत्ता परिणामेइ।

- विया. स. ७, उ. ९, सु. १-४

ઉ. ગૌતમ ! તે અહીં રહેલ પુદ્દગલોને ગ્રહણ કરીને પરિણમન કરે છે.

પરંતુ ત્યાં રહેલ પુદ્દગલોને ગ્રહણ કરીને પરિણમન કરતાં નથી,

અને અન્યત્ર રહેલ પુદ્દગલોને ગ્રહણ કરીને પણ પરિણમન કરતાં નથી.

१६. चोद्दसपुव्विस्स सहस्स रूवकरण सामत्थं-

प. पभू णं भंते ! चोद्दसपुव्वी घडाओ घडसहस्सं, पडाओ पडसहस्सं, कडाओ कडसहस्सं, रहाओ रहसहस्सं, छत्ताओ छत्तसहस्सं, दंडाओ दंडसहस्सं, अभिनिव्वत्तित्ता उवदंसेत्तए ?

उ. हंता, गोयमा ! पभू।

प. से केणट्ठेणं भंते ! एवं वुच्चइ-

'पभू चोद्दसपुव्वी घडाओ घडसहस्सं **-जाव-** दंडाओ दंडसहस्सं अभिनिव्वत्तिता उवदंसेत्तए ?'

उ. गोयमा ! चउद्दसपुव्विस्स णं अणंताइं दव्वाइं उक्करियाभेएणं भिज्जमाणाइं लद्धाइं पत्ताइं अभिसमन्नागयाइं भवंति।

से तेणट्ठेणं गोयमा ! एवं वुच्चइ-

पभू चोद्दसपुव्वी घडाओ घडसहस्सं **-जाव-** दंडाओ दंडसहस्सं अभिनिव्वत्तित्ता उवदंसेत्तए।

- विया. स. ५, उ. ४, सु. ३६

૧૬. ચૌદ પૂર્વીનાં હજાર રૂપ કરવાનું સામર્થ્ય :

પ્ર. ભંતે ! શું ચૌદ પૂર્વધારી એક ઘડામાંથી હજાર ઘડા, એક વસ્ત્રમાંથી હજાર વસ્ત્ર, એક ચટ્ટાઈમાંથી હજાર ચટ્ટાઈ, એક રથમાંથી હજાર રથ, એક છત્રમાંથી હજાર છત્ર અને એક દંડમાંથી હજાર દંડ કરીને બતાડવામાં સમર્થ છે ?

ઉ. હા, ગૌતમ ! તે એવું કરીને બતાડવામાં સમર્થ છે.

પ્ર. ભંતે ! કયા કારણથી એવું કહેવાય છે કે-

'ચૌદપૂર્વ ધારી એક ઘડામાંથી હજાર ઘડા **-યાવત્-** એક દંડમાંથી હજાર દંડ બતાડવામાં સમર્થ છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ચૌદ પૂર્વધારીએ સૂકેલ મગફળી વગેરેનાં તડ-તડ કરતા ભેદ દ્વારા ભેદન થયેલ અનન્ત દ્રવ્યોને પ્રાપ્ત કરેલ છે તથા શબ્દ-સ્વરૂપને સમજીને અવધારણ કરેલ છે.

માટે ગૌતમ ! એવું કહેવાય છે કે-

ચૌદ પૂર્વધારી એક ઘટમાંથી હજાર ઘટ **-યાવત્-** એક દંડમાંથી હજાર દંડ કરીને બતાડવામાં સમર્થ છે.

१७. भावियप्पा अणगारस्स ओगहणं सामत्थं-

प. अणगारे णं भंते ! भावियप्पा असिधारं वा खुरधारं वा ओगाहेज्जा ?

उ. हंता, गोयमा ! ओगाहेज्जा।

प. से णं तत्थ छिज्जेज्ज वा भिज्जेज्ज वा ?

उ. गोयमा ! णो इणट्ठे समट्ठे, णो खलु तत्थ सत्थं कमइ।

प. अणगारे णं भंते ! भावियप्पा अगणिकायस्स मज्झंमज्झेणं वीइवएज्जा ?

૧૭. ભાવિતાત્મા અણગારનું અવગાહન સામર્થ્ય :

પ્ર. ભંતે ! શું ભાવિતાત્મા અણગાર (વૈક્રિય લબ્ધિનાં-સામર્થ્યથી) તલવારની ધાર પર અથવા અસ્ત્રની ધાર પર રહી શકે છે ?

ઉ. હા, ગૌતમ ! તે રહી શકે છે.

પ્ર. ભંતે ! શું તે ત્યાં છિન્ન કે ભિન્ન થાય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે અર્થ સમર્થ નથી, કારણકે તેનાં પર શસ્ત્ર સંક્રમણ કરતાં નથી.

પ્ર. ભંતે ! શું ભાવિતાત્મા અણગાર અગ્નિકાયની વચમાંથી થઈને નીકળી શકે છે ?

જૈન સાઈટ JAINSITE જૈનમ્ જયતિ શાસનમ્

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

उ. हंता, गोयमा ! वीइवएज्जा।

प. से णं भंते ! तत्थ झियाएज्जा ?

उ. गोयमा ! णो इणट्ठे समट्ठे, णो खलु तत्थ सत्थं कमइ।

प. अणगारे णं भंते ! भावियप्पा पुक्खलसंवट्टगस्स महामेहस्स मज्झंमज्झेणं वीइवएज्जा ?

उ. हंता, गोयमा ! वीइवएज्जा।

प. से णं भंते ! तत्थ उल्ले सिया ?

उ. गोयमा ! णो इणट्ठे समट्ठे, णो खलु तत्थ सत्थं कमइ।

प. अणगारे णं भंते ! भावियप्पा गंगाए महाणदीए पडिसोयं हव्वमागच्छेज्जा ?

उ. हंता, गोयमा ! हव्वमागच्छेज्जा।

प. से णं भंते ! तत्थ विणिहायमावज्जेज्जा ?

उ. गोयमा ! णो इणट्ठे समट्ठे, णो खलु तत्थ सत्थं कमइ।

प. अणगारे णं भंते ! भावियप्पा उदगावत्तं वा उदगबिंदु वा ओगाहेज्जा ?

उ. हंता, गोयमा ! ओगाहेज्जा।

प. से णं भंते ! तत्थ परियावज्जेज्जा ?

उ. गोयमा ! णो इणट्ठे समट्ठे, णो खलु तत्थ सत्थं कमइ।

- विया. स. १८, उ. १०, सु. २-३

ઉ. હા, ગૌતમ ! તે નીકળી શકે છે.

પ્ર. ભંતે ! શું તે ત્યાં બળે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! આ અર્થ સમર્થ નથી. કારણ કે તેના પર શસ્ત્ર સંક્રમણ કરતાં નથી.

પ્ર. ભંતે ! શું ભાવિતાત્મા અણગાર પુષ્કર-સંહારકારક મહામેઘની મધ્ય પ્રવેશ કરી શકે છે ?

ઉ. હા, ગૌતમ ! તે પ્રવેશ કરી શકે છે.

પ્ર. ભંતે ! શું તે ત્યાં ભીનાં થાય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! આ અર્થ સમર્થ નથી. કારણકે તેના પર શસ્ત્ર સંક્રમણ કરતાં નથી.

પ્ર. ભંતે ! શું ભાવિતાત્મા અણગાર ગંગા-સિન્ધુ નદિઓનાં પ્રતિસ્ત્રોતમાંથી થઈને નીકળી શકે છે ?

ઉ. હા, ગૌતમ ! તે નીકળી શકે છે.

પ્ર. ભંતે ! શું તે વિનષ્ટ થઈ જાય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! આ અર્થ સમર્થ નથી. કારણકે તેના પર શસ્ત્ર સંક્રમણ કરતાં નથી.

પ્ર. ભંતે ! શું ભાવિતાત્મા અણગાર ઉદકાવર્તમાં કે ઉદક બિન્દુમાં પ્રવેશ કરી શકે છે ?

ઉ. હા, ગૌતમ ! તે પ્રવેશ કરી શકે છે.

પ્ર. ભંતે ! શું તે પરિતાપને પ્રાપ્ત થાય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! આ અર્થ સમર્થ નથી, કારણકે તેના પર શસ્ત્ર સંક્રમણ કરતાં નથી.

१८. पंचविहदेवाणं विकुव्वणासत्ति-

प. १. भवियदव्वदेवा णं भंते ! किं एगत्तं पि पभू विउव्वित्तए, पुहत्तं पि पभू विउव्वित्तए ?

उ. गोयमा ! एगत्तं पि पभू विउव्वित्तए,
पुहत्तं पि पभू विउव्वित्तए,

एगत्तं विउव्वमाणे एगिंदियरूवं वा **-जाव-** पंचेंदियरूवं वा,

पुहत्तं विउव्वमाणे एगिंदियरूवाणि वा **-जाव-** पंचेंदियरूवाणि वा।

૧૮. પાંચ પ્રકારનાં દેવોની વિકુર્વણા શક્તિ :

પ્ર. ૧. ભંતે ! શું ભવ્ય દ્રવ્ય દેવ એક રૂપની વિકુર્વણા કરવામાં સમર્થ છે કે અનેક રૂપોની વિકુર્વણા કરવામાં સમર્થ છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે એક રૂપની વિકુર્વણા કરવામાં સમર્થ છે અને અનેક રૂપોની વિકુર્વણા કરવામાં પણ સમર્થ છે.

એક રૂપની વિકુર્વણા કરીને તે એક એકેન્દ્રિય રૂપ **-યાવત્-** પંચેન્દ્રિય રૂપની વિકુર્વણા કરે છે.

અનેક રૂપોની વિકુર્વણા કરીને અનેક એકેન્દ્રિય રૂપો **-યાવત્-** અનેક પંચેન્દ્રિય રૂપોની વિકુર્વણા કરે છે.

जैन साहित्य JAINSITE जैनम् जयति शासनम्

ताइं संखेज्जाणि वा, असंखेज्जाणि वा,
संबद्धाणि वा, असंबद्धाणि वा,
सरिसाणि वा असरिसाणि वा विउव्वंति,
विउव्वित्ता तओ पच्छा जहिच्छियाइं कज्जाइं करेंति।

તે રૂપ સંખ્યેય કે અસંખ્યેય,
સંબદ્ધ અથવા અસંબદ્ધ,
અથવા સદૃશ કે અસદૃશ વિકુર્વિત કરાય છે.
વિકુર્વણા કર્યા પછી તે પોતાના યથેષ્ટ કાર્ય કરે છે.

एवं २. नरदेवा वि. ३. धम्मदेवा वि।

આ પ્રમાણે ૨. નરદેવ અને ૩. ધર્મદેવની વિકુર્વણા માટે પણ કહેવું જોઈએ.

प. ४. **देवाहिदेवा** णं भंते ! किं एगत्तं पभू विउव्वित्तए, पुहत्तं पि पभू विउव्वित्तए ?

પ્ર. ૪. ભંતે ! **દેવાધિદેવ** શું એક રૂપની વિકુર્વણા કરવામાં સમર્થ છે કે અનેક રૂપોની વિકુર્વણા કરવામાં સમર્થ છે ?

उ. गोयमा ! एगत्तं पि पभू विउव्वित्तए, पुहत्तं पि पभू विउव्वित्तए,

ઉ. ગૌતમ ! તે એક રૂપની વિકુર્વણા કરવામાં સમર્થ છે અને અનેક રૂપોની વિકુર્વણા કરવામાં પણ સમર્થ છે.

णो चेव णं संपत्तीए विउव्विंसु वा, विउव्वंति वा, विउव्विस्संति वा।

પરંતુ શક્તિ હોવા છતાં પણ તેણે ક્યારેય વિકુર્વણા કરી નથી, કરતાં નથી અને કરશે નહિ.

५. ***भावदेवा जहा भवियदव्वदेवा।***

- विया. स. १२, उ. ९, सु. १७-२०

૫. ***જે પ્રમાણે ભવ્ય-દ્રવ્યદેવનું વર્ણન કરેલ છે, તે જ પ્રમાણે ભાવદેવનું પણ વર્ણન કરવું જોઈએ.***

जैन साईट JAINSITE .com जैनम् जयतु शासनम्

१९. चउव्विहे देव-देविंदसामाणियाईणं इड्ढि विउव्वणाई परूवणं-

૧૯. ચતુર્વિધ દેવ- દેવેન્દ્ર અને સામાનિકાદિકોની ઋદ્ધિ વિકુર્વણા આદિનું પ્રરૂપણ :

तेणं कालेणं तेणं समएणं मोया नामं नगरी होत्था, **वण्णओ**।

તે કાળ અને તે સમયમાં "મોકા" નામની નગરી હતી. **તેનું વર્ણન કરવું જોઈએ.**

तीसे णं मोयाए नगरीए बहिया उत्तरपुरत्थिमे दिसीभाए णं नंदणे नामं चेइए होत्था। **वण्णओ**।

તે મોકા નગરીની બાહર ઉત્તરપૂર્વ દિશા ભાગમાં અર્થાત્ ઈશાનકોણમાં નંદન નામનું ચૈત્ય (ઉદ્યાન) હતું. **તેનું વર્ણન કરવું જોઈએ.**

तेणं कालेणं सामी समोसढे, परिसा निग्गच्छइ, पडिगया परिसा।

તે કાળ અને તે સમયમાં શ્રમણ ભગવાન મહાવીર સ્વામી ત્યાં પધાર્યા. (શ્રમણ ભગવાન મહાવીરનું આગમન જાણીને) પરિષદ્ (તેના દર્શનાર્થે) નીકળી. (ભગવાનનો ઉપદેશ સાંભળીને) પરિષદ્ પાછી ચાલી ગઈ.

तेणं कालेणं तेणं समएणं समणस्स भगवओ महावीरस्स दोच्चे अंतेवासी अग्गिभूई नामं अणगारे गोयमे गोत्तेणं सत्तुस्सेहे **-जाव-** पज्जुवासमाणे एवं वयासी-

તે કાળ અને તે સમયમાં શ્રમણ ભગવાન મહાવીરનાં બીજા અંતેવાસી ગૌતમગોત્રી સાત હાથ ઉંચા **-યાવત્-** શરીર સંપદાથી યુક્ત અગ્નિભૂતિ નામક અણગારની પર્યુપાસના કરતા થકાં આ પ્રમાણે પૂછ્યું :

प. चमरे णं भंते ! असुरिंदे असुरराया के महिड्ढीए ? के महज्जुईए ? के महाबले ? के महायसे ? के महासोक्खे ? के महाणुभागे केवइयं च णं पभू विकुव्वित्तए ?

પ્ર. ભંતે ! અસુરોનાં ઈન્દ્ર અસુરરાજ ચમરેન્દ્ર કેટલી મોટી ઋદ્ધિવાળા છે? કેટલી મોટી દ્યુતિવાળા છે ? કેટલા મહાન્ બળથી સંપન્ન છે ? કેટલા મહાન્ યશસ્વી છે ? કેટલા મહાન્ સુખોથી સંપન્ન છે ? કેટલા મહાન્ પ્રભાવવાળા છે ? અને તે કેટલી વિકુર્વણા કરવામાં સમર્થ છે ?

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

उ. गोयमा ! चमरे णं असुरिंदे असुरराया महिड्ढीए -जाव- महाणुभागे।

से णं तत्थ चोत्तीसाएभवणावाससयसहस्साणं, चउसट्ठीए सामाणियसाहस्सीणं, तायत्तीसाए तायत्तीसगाणं -जाव- विहरइ।

एमहिड्ढीए -जाव- ए महाणुभागे, एवइयं च णं पभू विकुव्वित्तए-

से जहानामए जुवइं जुवाणे हत्थेणं हत्थे गेण्हेज्जा,

चक्कस्स वा नाभी अरगाउत्ता सिया,

एवामेव गोयमा ! चमरे असुरिंदे असुरराया वेउव्वियसमुग्घाएणं समोहण्णइ, समोहण्णित्ता संखेज्जाइं जोयणाइं दंडं निसिरइ, तं जहा- रयणाणं -जाव- रिट्ठाणं, अहाबायरे पोग्गले परिसाडेइ, परिसाडेत्ता अहासुहुमे पोग्गले परियाइयइ

परियाइयत्ता दोच्चं पि वेउव्वियसमुग्घाएणं समोहण्णइ, समोहण्णित्ता -

पभू णं गोयमा ! चमरे असुरिंदे असुरराया केवलकप्पं जंबुद्दीवं दीवं बहूहिं असुरकुमारेहिं देवेहिं देवीहिं य आइण्णे विइकिण्णं उवत्थडं संथडं फुडं अवगाढा-वगाढं करेत्तए।

अदुत्तरं च णं गोयमा ! पभू चमरे असुरिंदे असुरराया तिरियमसंखेज्जे दीवसमुद्दे बहूहिं असुरकुमारेहिं देवेहिं देवीहि य आइण्णे विइकिण्णे उवत्थडे संथडे फुडे अवगाढावगाढे करेत्तए।

एस णं गोयमा ! चमरस्स असुरिंदस्स असुररण्णो अयमेयारूवे विसए विसयमेत्ते वुइए, णो चेव णं संपत्तीए विकुव्विंसु वा, विकुव्वइ वा, विकुव्विस्सइ वा।

ઉ. ગૌતમ ! અસુરોનાં ઈન્દ્ર અસુરરાજ ચમરેન્દ્ર મહાન્ ઋદ્ધિવાળા છે -યાવત્- મહાપ્રભાવશાળી છે.

તે ત્યાં ચોત્રીસ (૩૪) લાખ ભવનવાસી પર, ચોસઠ (૬૪) હજાર સામાનિક દેવો પર અને તેત્રીસ ત્રાયસ્ત્રિંક દેવો પર આધિપત્ય કરતા થકાં -યાવત્- વિચરણ કરે છે.

તે ચમરેન્દ્ર એટલી મોટી ઋદ્ધિવાળા છે -યાવત્- એવા મહાપ્રભાવવાળા છે અને આ પ્રમાણેની વિક્રિયા કરવામાં સમર્થ છે,

હે ગૌતમ ! જેમ કોઈ યુવા પુરૂષ (પોતાના) હાથથી યુવતી સ્ત્રીનાં હાથને (દઢતાપૂર્વક) પકડે છે,

અથવા જેમ ગાડીનાં પૈડાંની નાભિ આરાથી સરસ રીતે જોડાયેલી અને સુસંબદ્ધ હોય છે.

આ પ્રમાણે હે ગૌતમ ! અસુરેન્દ્ર અસુરરાજ ચમરેન્દ્ર વૈક્રિય સમુદ્દ્ઘાત દ્વારા સમવહત થાય છે અને સમવહત થઈને સંખ્યાત યોજન પ્રમાણવાળા દંડને કાઢે છે તથા તેના દ્વારા રત્નોનાં -યાવત્- રિષ્ટ રત્નોનાં સ્થૂલ પુદ્દગલોને છોડી દે છે અને સૂક્ષ્મ પુદ્દગલોને ગ્રહણ કરે છે.

ગ્રહણ કરીને પછી બીજીવાર વૈક્રિય સમુદ્દ્ઘાત દ્વારા સમવહત હોય છે, સમવહત થઈને-

હે ગૌતમ ! તે અસુરેન્દ્ર અસુરરાજ ચમરેન્દ્ર ઘણા અસુરકુમાર દેવો અને દેવીઓ દ્વારા પરિપૂર્ણ જંબૂદ્વીપ નામક દ્વીપને આકીર્ણ, વ્યતિકીર્ણ, ઉપસ્તીર્ણ, સંસ્તીર્ણ, સ્પૃષ્ટ અને ગાઢાવગાઢ કરવામાં સમર્થ છે.

અથવા હે ગૌતમ ! તે અસુરેન્દ્ર અસુરરાજ ચમરેન્દ્ર, અનેક અસુરકુમાર દેવો અને દેવીઓ દ્વારા આ તિર્છાલોકમાં પણ અસંખ્યાત દ્વીપો અને સમુદ્રો સુધીનાં સ્થલને આકીર્ણ, વ્યતિકીર્ણ, ઉપસ્તીર્ણ, સંસ્તીર્ણ, સ્પૃષ્ટ અને ગાઢાવગાઢ કરવામાં સમર્થ છે.

હે ગૌતમ ! અસુરેન્દ્ર અસુરરાજ ચમરેન્દ્રની એવી શક્તિનાં વિષય અને વિષયમાત્ર બતાવેલ છે. પરંતુ ચમરેન્દ્રની એવી શક્તિના રહેતા પણ ક્યારેય વિકુર્વણા કરી નથી, કરતાં નથી અને કરશે પણ નહિં.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

प. जइ णं भंते ! चमरे असुरिंदे असुरराया एमहिड्ढीए -जाव- एवइयं च णं पभू विकुव्वित्तए, चमरस्स णं भंते ! असुरिंदस्स असुररण्णो सामाणिया देवा के महिड्ढीया -जाव- केवइयं च णं पभू विकुव्वित्तए ?

उ. गोयमा ! चमरस्स असुरिंदस्स असुररण्णो सामाणिया देवा महिड्ढीया -जाव- महाणुभागा ।

ते णं तत्थ साणं-साणं भवणाणं, साणं-साणं सामाणियाणं, साणं-साणं अग्गमहिसीणं -जाव- दिव्वाइं भोगभोगाइं भुंजमाणा विहरंति ।

एमहिड्ढीया -जाव- एवइयं च णं पभू विकुव्वित्तए-

से जहानामए जुवइं जुवाणे हत्थेणं हत्थे गेण्हेज्जा

चक्कस्स वा नाभी अरयाउत्ता सिया,

एवामेव गोयमा ! चमरस्स असुरिंदस्स असुररण्णो एगमेगे सामाणिए देवे वेउव्वियसमुग्घाएणं समोहण्णइ, समोहण्णित्ता -जाव- दोच्चं पि वेउव्वियसमुग्घाएणं समोहण्णइ समोहण्णित्ता -

पभू णं गोयमा ! चमरस्स असुरिंदस्स असुररण्णो एगमेगे सामाणिए देवे केवलकप्पं जंबुद्दीवं दीवं बहूहिं असुरकुमारेहिं देवेहिं देवीहि य आइण्णं विइकिण्णं उवत्थडं संथडं फुडं अवगाढावगाढं करेत्तए ।

अदुत्तरं च णं गोयमा ! पभू चमरस्स असुरिंदस्स असुररण्णो एगमेगे सामाणियदेवे तिरियमसंखेज्जे दीव-समुद्दे बहूहिं असुरकुमारेहिं देवेहिं देवीहि य आइण्णे विइकिण्णे उवत्थडे संथडे फुडे अवगाढावगाढे करेत्तए ।

પ્ર. ભંતે ! અસુરેન્દ્ર અસુરરાજ ચમરેન્દ્ર જ્યારે એવી મોટી ઋદ્ધિવાળા છે **-યાવત્-** એટલી વિકુર્વણા કરવામાં સમર્થ છે ત્યારે ભંતે ! તે અસુરરાજ અસુરેન્દ્ર ચમરેન્દ્રનાં સામાનિક દેવ કેટલી મોટી ઋદ્ધિવાળા છે **-યાવત્-** કેટલી વિકુર્વણા કરવામાં સમર્થ છે ?

ઉ. ગૌતમ ! અસુરેન્દ્ર અસુરરાજ ચમરેન્દ્રનાં સામાનિક દેવ મહા ઋદ્ધિવાળા છે **-યાવત્-** મહાપ્રભાવશાળી છે.

તે ત્યાં પોત-પોતાના ભવનો પર, પોત-પોતાનાં સામાનિક દેવો પર તથા પોત-પોતાની અગ્ર-મહીષિઓ (પટરાણીઓ) પર આધિપત્ય કરતાં થકા **-યાવત્-** દિવ્ય ભોગોનો ઉપભોગ કરીને વિચરે છે.

તે આ પ્રકારની મોટી ઋદ્ધિવાળા છે **-યાવત્-** એટલી વિકુર્વણા કરવામાં સમર્થ છે.

હે ગૌતમ ! જેમ કોઈ યુવા પુરૂષ પોતાના હાથથી યુવતી સ્ત્રીનાં હાથને પકડે છે.

અથવા જેમ ગાડીનાં પૈડાંની ધુરી આરોથી સુસંબદ્ધ હોય છે.

આ પ્રમાણે હે ગૌતમ ! વિકુર્વણા કરવાના માટે અસુરેન્દ્ર અસુરરાજ ચમરેન્દ્રનાં એક-એક સામાનિક દેવ વૈક્રિય સમુદ્ઘાત દ્વારા સમવહત થાય છે **-યાવત્-** બીજીવાર પણ વૈક્રિય સમુદ્ઘાત દ્વારા સમવહત હોય છે અને સમવહત થઈને-

ગૌતમ ! અસુરેન્દ્ર અસુરરાજ ચમરેન્દ્રનાં પ્રત્યેક સામાનિક દેવ આ સંપૂર્ણ જંબૂદ્વીપ નામનાં દ્વીપને ઘણા અસુરકુમાર દેવ અને દેવીઓથી આકીર્ણ, વ્યતિકીર્ણ, ઉપસ્તીર્ણ, સંસ્તીર્ણ, સ્પૃષ્ટ અને ગાઢાવગાઢ કરી શકે છે.

આનાં ઉપરાંત હે ગૌતમ ! અસુરેન્દ્ર અસુરરાજ ચમરેન્દ્રનાં એક-એક સામાનિકદેવ આ તિર્છાલોકનાં અસંખ્ય દ્વીપો અને સમુદ્રો સુધીનાં સ્થળને ઘણા અસુરકુમાર દેવો અને દેવીઓથી આકીર્ણ, વ્યતિકીર્ણ, ઉપસ્તીર્ણ, સંસ્તીર્ણ, સ્પૃષ્ટ અને ગાઢાવગાઢ કરી શકે છે.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

एस णं गोयमा ! चमरस्स असुरिंदस्स असुररण्णो एगमेगस्स सामाणियदेवस्स अयमेयारूवे विसए विसयमेत्ते वुइए, णो चेव णं संपत्तीए विकुव्विंसु वा, विकुव्वइ वा, विकुव्विस्सइ वा।

હે ગૌતમ ! અસુરેન્દ્ર અસુરરાજ ચમરેન્દ્રનાં પ્રત્યેક સામાનિક દેવમાં આ પ્રકારની વિકુર્વણા કરવાની શક્તિના વિષય અને વિષયમાત્ર બતાવેલ છે. પરંતુ ચમરેન્દ્રનાં કોઈપણ સામાનિક દેવે આવી શક્તિ હોવા છતાં પણ ક્યારેય વિકુર્વણા કરી નથી, કરતાં નથી અને કરશે નહિં.

प. जइ णं भंते ! चमरस्स असुरिंदस्स असुररण्णो सामाणिया देवा एमहिड्ढीया **-जाव-** एवइयं च णं पभू विकुव्वित्तए चमरस्स णं भंते ! असुरिंदस्स असुररण्णो तायत्तीसिया देवा के महिड्ढीया **-जाव-** केवइयं च णं पभू विकुव्वित्तए ?

પ્ર. ભંતે ! અસુરેન્દ્ર અસુરરાજ ચમરેન્દ્રનાં સામાનિક દેવ જો આ પ્રકારની મહાન્ ઋદ્ધિથી સંપન્ન છે **-યાવત્-** વિકુર્વણા કરવામાં સમર્થ છે તો ભંતે તે અસુરેન્દ્ર અસુરરાજ ચમરેન્દ્રનાં ત્રાયસ્ત્રિંક દેવ કેટલી મોટી ઋદ્ધિવાળા છે **-યાવત્-** તે કેટલી વિકુર્વણા કરવામાં સમર્થ છે ?

उ. गोयमा ! ***तायत्तीसिया देवा जहा सामाणिया देवा तहा नेयव्वा।***

लोगपाला तहेव।

णवरं-संखेज्जा-दीव-समुद्दा भाणियव्वा।

ઉ. ગૌતમ ! ***જેમ સામાનિક દેવોનાં વિષયમાં કહ્યું તેવું જ ત્રાયસ્ત્રિંશક દેવોનાં વિષયમાં પણ કહેવું જોઈએ.***

લોકપાલ દેવનાં વિષયમાં પણ આ પ્રમાણે જાણવું જોઈએ.

વિશેષ : લોકપાલ વિકુર્વિત દેવ દેવીઓનાં સંખ્યાત દ્વીપ સમુદ્ર કહેવા જોઈએ.

प. जइ णं भंते ! चमरस्स असुरिंदस्स असुररण्णो लोगपाला देवा एमहिड्ढीया **-जाव-** एवइयं च णं पभू विकुव्वित्तए चमरस्स णं भंते ! असुरिंदस्स असुररण्णो अग्गमहिसीओ देवीओ केमहिड्ढीयाओ **-जाव-** केवइयं च णं पभू विकुव्वित्तए ?

પ્ર. ભંતે ! જ્યારે અસુરેન્દ્ર અસુરરાજ ચમરેન્દ્રનાં લોકપાલ આવી મહાઋદ્ધિવાળા છે **-યાવત્-** તે આટલી વિકુર્વણા કરવામાં સમર્થ છે ત્યારે અસુરેન્દ્ર અસુરરાજ ચમરેન્દ્રની અગ્રમહિષીઓ કેટલી મોટી ઋદ્ધિવાળી છે **-યાવત્-** તે કેટલી વિકુર્વણા કરવામાં સમર્થ છે ?

उ. गोयमा ! चमरस्स णं असुरिंदस्स असुररण्णो अग्गमहिसीओ महिड्ढीयाओ **-जाव-** एमहाणुभागाओ, ताओ णं तत्थ साणं साणं भवणाणं, साणं साणं सामाणियसाहस्सीणं, साणं साणं महत्तरियाणं, साणं-साणं परिसाणं **-जाव-** एमहिड्ढीयाओ,

अन्नं जहा लोगपालाणं अपरिसेसं।

ઉ. ગૌતમ ! અસુરેન્દ્ર અસુરરાજ ચમરેન્દ્રની અગ્રમહિષી દેવીઓ મહાઋદ્ધિ સંપન્ન છે **-યાવત્-** મહાપ્રભાવશાલીની છે. તે પોત-પોતાના ભવનો પર, પોત-પોતાના એક હજાર સામાનિક દેવો પર, પોત-પોતાની મહત્તરી દેવીઓ પર અને પોત-પોતાની પરિષદાઓ પર આધિપત્ય કરતી વિચરે છે **-યાવત્-** તે અગ્રમહિષિઓ એવી મહાઋદ્ધિવાળી છે.

બાકી સંપૂર્ણ વર્ણન લોકપાલોનાં સમાન જાણવું જોઈએ.

सेवं भंते ! सेवं भंते ! त्ति भगवं दोच्चे गोयमे समणं भगवं महावीरं वंदइ, नमंसइ, वंदित्ता नमंसित्ता जेणेव तच्चे गोयमे वायुभूई अणगारे तेणेव उवागच्छइ उवागच्छित्ता तच्चं गोयमं वायुभूइं अणगारं एवं वयासि -

ભંતે ! તે આ પ્રમાણે છે ભંતે ! તે આ પ્રમાણે છે. (તેવું કહીને) દ્વિતીય ગૌતમ ગોત્રીય અગ્નિભૂતિ અણગાર શ્રમણ ભગવાન મહાવીર સ્વામીને વંદન નમસ્કાર કરે છે, વંદન નમસ્કાર કરીને જ્યાં ત્રીજા ગૌતમ ! (ગોત્રીય) વાયુભૂતિ અણગાર હતા, તે અહીં આવ્યા તેની નજીક પહોંચીને તે ત્રીજા ગૌતમ (ગોત્રીય) વાયુભૂતિ અણગારથી એમ બોલ્યા -

'एवं खलु गोयमा ! चमरे असुरिंदे असुरराया एमहिड्ढीए

ते चेव एवं सव्वं अपुट्ठवागरणं नेयव्वं अपरिसेसिय -जाव- अग्गमहिसीणं वत्तव्वया समत्ता।

हे ગૌતમ ! અસુરેન્દ્ર અસુરરાજ ચમરેન્દ્ર એવી મહાઋદ્ધિવાળા છે.

ઈત્યાદિ સમગ્ર વર્ણન વગર પૂછ્યે જ અગ્રમહિષિઓ સુધી કહ્યું.

तए णं से तच्चे गोयमे वायुभूई अणगारे दोच्चस्स गोयमस्स अग्गिभूइस्स अणगारस्स एवमाइक्खमाणस्स **-जाव-** एयमट्ठं नो सद्दहइ, नो पत्तियइ, नो रोयइ, एयमट्ठं असद्दहमाणे अपत्तियमाणे अरोएमाणे उट्ठाए उट्ठेइ उट्ठित्ता जेणेव समणे भगवं महावीरे तेणेव उवागच्छइ **-जाव-** पज्जुवासमाणे एवं वयासी-

ત્યારપછી દ્વિતીય (ગણધર) ગૌતમ ગૌત્રીય અગ્નિભૂતિ અણગાર દ્વારા આ પ્રમાણે કહેલ **-યાવત્-** આ અર્થ પર તૃતીય ગૌતમ વાયુભૂતિ અણગારને શ્રદ્ધા થઈ નહિં, પ્રતીતિ થઈ નહિં, તેને રુચિકર લાગી નહિં માટે ઉપરની વાત પર શ્રદ્ધા, પ્રતીતિ અને રુચિ ન કરતાં તે પોતાના આસનથી ઉઠ્યાં અને ઉઠીને જ્યાં શ્રમણ ભગવાન મહાવીર સ્વામી બિરાજમાન હતા, ત્યાં (તેની પાસે) ગયા અને **-યાવત્-** તેની પર્યુપાસના કરતા થકાં આ પ્રમાણે બોલ્યા -

'एवं खलु भंते ! मम दोच्चे गोयमे अग्गिभूई अणगारे एवमाइक्खइ भासइ पण्णवेइ परूवेइ - एवं खलु गोयमा ! चमरे असुरिंदे असुरराया एमहिड्ढीए **-जाव-** एमहाणुभागे णं तत्थं चोत्तीसाए भवणावाससयसहस्साणं ***एवं ते चेव सव्वे अपरिसेसं भाणियव्वं -जाव- अग्गमहिसीणं वत्तव्वया समत्ता।***

ભંતે ! દ્વિતીય ગૌતમ ગૌત્રીય અગ્નિભૂતિ અનગારને મારાથી આ પ્રમાણે કહ્યું, આ પ્રમાણે ભાષણ કર્યું, આ પ્રમાણે બતાવ્યું અને આ પ્રમાણે પ્રરુપિત કર્યું, હે ગૌતમ ! અસુરેન્દ્ર અસુરરાજ ચમરેન્દ્ર એવી મોટી ઋદ્ધિવાળા છે **-યાવત્-** મહાન્ પ્રભાવશાળી છે. તે ચોત્રીસ લાખ ભવનવાસી આદિ પર આધિપત્ય કરતાં વિચરે છે. ***ઈત્યાદિ સંપૂર્ણ વર્ણન અગ્રમહિષિઓની વિકુર્વણા શક્તિ સુધી કહ્યું.***

प. से कहमेयं भंते ! एवं ?

પ્ર. ભંતે ! આ વાત કેવી રીતે કહી ?

उ. 'गोयमा !' समणे भगवं महावीरे तच्चं गोयमं वायुभूतिं अणगारं एवं वयासि-

ઉ. 'ગૌતમ !' આ પ્રમાણે સંબોધન કરીને શ્રમણ ભગવાન મહાવીરે ત્રીજા ગૌતમ વાયુભૂતિ અણગારથી આ પ્રમાણે કહ્યું-

जं णं गोयमा ! तव दोच्चे गोयमे अग्गिभूई अणगारे एवमाइक्खइ **-जाव-** परूवेइ "एवं खलु गोयमा ! चमरेणं असुरिंदे असुरराया एमहिड्ढीए ***एवं तं चेव सव्वं -जाव- अग्गमहिसीणं वत्तव्वया समत्ता" सच्चे णं एसमट्ठे,***

હે ગૌતમ ! દ્વિતીય ગૌતમ ગૌત્રીય અગ્નિભૂતિ અણગારે તમને જે આ પ્રમાણે કહ્યું **-યાવત્-** પ્રરુપિત કર્યું તેમ ગૌતમ ! અસુરેન્દ્ર અસુરરાજ ચમરેન્દ્ર આવી મહાન ઋદ્ધિવાળા છે. ***ઈત્યાદિ તેની અગ્રમહિષિઓ સુધીનું સંપૂર્ણ વર્ણન (અહીં કરવું જોઈએ.) આ વર્ણન સત્ય છે.***

अहं पि णं गोयमा ! एवमाइक्खामि **-जाव-** परूवेमि एवं खलु गोयमा ! चमरे असुरिंदे असुरराया **-जाव- एमहिड्ढीए सो चेव बिइओ गमो भाणियव्वो -जाव- अग्गमहिसीओ सच्चे णं एसमट्ठे।**

હે ગૌતમ ! હું પણ આ પ્રમાણે કહું છું- **-યાવત્-** પ્રરુપિત કરું છું કે હે ગૌતમ ! અસુરેન્દ્ર અસુરરાજ ચમરેન્દ્ર મહાઋદ્ધિશાળી છે, ઈત્યાદિ ***તેની અગ્રમહિષિઓ સુધીનું વર્ણન બીજા સૂત્રપાઠની જેમ કહેવું જોઈએ. આ વાત સત્ય છે.***

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

सेवं भंते ! सेवं भंते ! त्ति तच्चे गोयमे वायुभूई अणगारे समणं भगवं महावीरं वंदइ नमंसइ, वंदित्ता नमंसित्ता- 'जेणेव दोच्चे गोयमे अग्गिभूई अणगारे तेणेव उवागच्छइ उवागच्छित्ता दोच्चं गोयमं अग्गिभूइं अणगारं वंदइ नमंसइ वंदित्ता नमंसित्ता एयमट्ठं सम्मं विणएणं भुज्जो-भुज्जो खामेइ।

ભંતે ! આ તે પ્રમાણે છે, ભંતે ! તે આ પ્રમાણે છે, આમ કહીને ત્રીજા ગૌતમ વાયુભૂતિ અણગારે શ્રમણ ભગવાન મહાવીરને વંદન નમસ્કાર કરી અને જ્યાં બીજા ગૌતમ ગોત્રીય અગ્નિભૂતિ અણગાર હતાં, ત્યાં આવ્યાં આવીને બીજા ગૌતમ ગોત્રીય અગ્નિભૂતિ અણગારને વંદન નમસ્કાર કર્યા. વંદન નમસ્કાર કરીને પૂર્વોક્ત વાતની ઉપેક્ષાનાં માટે તેને વિનય પૂર્વક વારંવાર ક્ષમાયાચના કરી.

तए णं से दोच्चे गोयमे अग्गिभूई अणगारे तच्चेणं गोयमेणं वायुभूइणा अणगारे एयमट्ठं सम्मं विणएणं भुज्जो-भुज्जो खामिए समाणे उवट्ठाए उट्ठेइ उट्ठित्ता तच्चेणं गोयमेणं वायुभूइणा अणगारेणं सद्धिं जेणेव समणे भगवं महावीरे तेणेव उवागच्छइ उवागच्छित्ता समणं भगवं महावीरं वंदइ नमंसइ वंदित्ता नमंसित्ता **-जाव-** पज्जुवासए।

ત્યારબાદ બીજા ગૌતમ ગોત્રીય અગ્નિભૂતિ અણગાર તે પૂર્વોક્ત વાતને માટે ત્રીજા ગૌતમ ગોત્રીય વાયુભૂતિની સાથે સમ્યક્ પ્રકારથી વિનયપૂર્વક ક્ષમાયાચના કરી લીધા પછી પોતાના આસનથી ઉઠી અને ત્રીજા ગૌતમ ગોત્રીય વાયુભૂતિ અણગારની સાથે જ્યાં શ્રમણ ભગવાન મહાવીર બિરાજમાન હતા ત્યાં આવ્યાં, ત્યાં આવીને શ્રમણ ભગવાન મહાવીરને વંદન નમસ્કાર કર્યા અને વંદન નમસ્કાર કરીને **-યાવત્-** તેની પર્યુપાસના કરવા લાગ્યા.

जैन साईट JAINSITE जैनम् जयति शासनम्

तए णं से तच्चे गोयमे वायुभूई अणगारे समणं भगवं महावीरं वंदइ नमंसइ वंदित्ता नमंसित्ता एवं वयासी -

આનાં પછી ત્રીજા ગૌતમ ! ગોત્રીય વાયુભૂતિ અણગારે શ્રમણ ભગવાન મહાવીરને વંદન નમસ્કાર કર્યા, વંદન નમસ્કાર કરીને આ પ્રમાણે બોલ્યા-

जइ णं भंते ! चमरे असुरिंदे असुरराया एमहिड्ढीए **-जाव-** एवइयं च णं पभू विकुव्वित्तए बली णं भंते ! वइरोयणिंदे वइरोयणराया के महिड्ढीए **-जाव-** केवइयं च णं पभू विकुव्वित्तए ?

ભંતે ! જો અસુરેન્દ્ર અસુરેન્દ્રરાજ ચમરેન્દ્ર એટલી મોટી ઋદ્ધિવાળા છે **-યાવત્-** એટલી વિકુર્વણા શક્તિથી સંપન્ન છે, ત્યારે ભંતે ! વૈરોચનેન્દ્ર વૈરોચનરાજ બલી કેટલી મોટી ઋદ્ધિવાળા છે ? **-યાવત્-** તે કેટલી વિકુર્વણા કરવામાં સમર્થ છે ?

उ. गोयमा ! बली णं वइरोयणिंदे वइरोयणराया एमहिड्ढीए **-जाव-** महाणुभागे।

ઉ. ગૌતમ ! વૈરોચનેન્દ્ર વૈરોચનરાજ બલી મહાઋદ્ધિ સંપન્ન છે **-યાવત્-** મહાપ્રભાવશાળી છે.

से णं तत्थ तीसाए भवणावाससयसहस्साणं, सट्ठीए सामाणियसाहस्सीणं ***सेसं जहा चमरस्स,***

તે ત્યાં ત્રીસ લાખ ભવનવાસી તથા સાઈઠ હજાર સામાનિક દેવોનાં અધિપતિ છે. ***બાકી સંપૂર્ણ વર્ણન ચમરેન્દ્રનાં સમાન જાણવું જોઈએ.***

णवरं - चउण्हं सट्ठीणं आयरक्खदेवसाहस्सीणं अन्नेसिं च **-जाव-** भुंजमाणे विहरइ।

વિશેષ : બલિ વૈરોચનેન્દ્ર બે લાખ ચાલીસ હજાર આત્મરક્ષક દેવોનું તથા અન્ય ઘણા દેવ દેવીઓનું આધિપત્ય કરતાં **-યાવત્-** વિચરે છે.

से जहानामए एवं जहा चमरस्स,

ચમરેન્દ્રની વિકુર્વણા શક્તિની જેમ આની પણ વિકુર્વણા શક્તિનું રૂપ જાણવું જોઈએ.

णवरं-साइरेगं केवलकप्पं जंबूद्दीवे दीवे त्ति भाणियव्वं ।

सेसं तहेव -जाव- नो विउव्विस्सइ वा ।

प. जइ णं भंते ! बली वइरोयणिंदे वइरोयणराया एमहिड्ढीए **-जाव-** एवइयं च णं पभू विकुव्वित्तए बलिस्स णं वइरोयणस्स सामाणियदेवा के महिड्ढीया **-जाव-** केवइयं च णं पभू विकुव्वित्तए ?

उ. गोयमा ! एवं ***सामाणियदेवा, तावत्तीसा, लोकपालअग्गमहिसीओ य जहा चमरस्स ।***

णवरं-साइरेगं जंबुद्दीवे **-जाव-** एगमेगाए अग्गमहिसीए देवीए इमे बुइए विसए **-जाव-** नो विउव्विस्संति वा ।

सेवं भंते ! सेवं भंते त्ति, तच्चे गोयमे वायुभूई अणगारे समणं भगवं महावीरं वंदइ नमंसइ वंदित्ता नमंसित्ता नच्चासन्ने **-जाव-** पज्जुवासइ ।

तए णं से दोच्चे गोयमे अग्गिभूई अणगारे समणे भगवं महावीरं वंदइ नमंसइ वंदित्ता नमंसित्ता एवं वयासि -

प. जइ णं भंते ! बली वइरोयणिंदे वइरोयणराया एमहिड्ढीए **-जाव-** एवइयं च णं पभू विकुव्वित्तए धरणे णं भंते ! नागकुमारिंदे नागकुमारराया के महिड्ढीए **-जाव-** केवइयं च णं पभू विकुव्वित्तए ?

उ. गोयमा ! धरणे णं नागकुमारिंदे नागकुमारराया एमहिड्ढीए **-जाव-** से णं तत्थ चोयालीसाए भवणावाससयसहस्साणं, छण्हं सामाणियसाहस्सीणं, तायत्तीसाए तायत्तीसगाणं, चउण्हं लोगपालाणं, छण्हं अग्गमहिसीणं सपरिवाराणं, तिण्हं परिसाणं, सत्तण्हं अणियाणं, सत्तण्हं -

વિશેષ : બલિ પોતાની વિકુર્વણા શક્તિથી સાતિરેક સંપૂર્ણ જંબુદ્વીપને ભરી દે છે.

શેષ વર્ણન વિકુર્વણા કરશે નહિં ત્યાં સુધી પૂર્વવત્ સમજી લેવું જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! જો વૈરોચનેન્દ્ર વૈરોચનરાજ બલિ એટલી મહાઋદ્ધિવાળા છે **-યાવત્-** તેની એટલી વિકુર્વણા શક્તિ છે તો તે વૈરોચનેન્દ્ર વૈરોચનરાજ બલિનાં સામાનિક દેવ કેટલી મોટી ઋદ્ધિવાળા છે **-યાવત્-** તેની વિકુર્વણા શક્તિ કેટલી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ***બલિનાં સામાનિક દેવ, ત્રાયસ્ત્રિંશક દેવ અને લોકપાલ તથા અગ્રમહિષીઓની ઋદ્ધિ આદિનું વર્ણન ચમરેન્દ્રનાં સામાનિક દેવોની જેમ સમજવું જોઈએ.***

વિશેષ : આની વિકુર્વણા શક્તિ સાતિરેક જંબુદ્વીપનાં સ્થળ સુધીને ભરી દેવાની છે **-યાવત્-** પ્રત્યેક અગ્રમહિષીની એટલી વિકુર્વણા શક્તિ વિષયમાત્ર કહી છે **-યાવત્-** તે વિકુર્વણા કરશે પણ નહિં, અહીં સુધી પૂર્વવત્ સમજી લેવું જોઈએ.

ભંતે ! જેમ આપ કહો છો, તે આ પ્રમાણે છે, ભંતે ! આ તે પ્રમાણે છે. એવું કહીને ત્રીજા ગૌતમ ! વાયુભૂતિ અનગારે શ્રમણ ભગવાન મહાવીર સ્વામીને વંદન નમસ્કાર કર્યા અને વંદન નમસ્કાર કરીને ન અતિદૂર અને ન અતિ નજીક રહીને **-યાવત્-** તે પર્યુપાસના કરવા લાગ્યા.

ત્યારબાદ બીજા ગૌતમ (ગોત્રીય) અગ્નિભૂતિ અનગારે શ્રમણ ભગવાન મહાવીરને વંદન નમસ્કાર કર્યા વંદન નમસ્કાર કરીને આ પ્રમાણે કહ્યું-

પ્ર. ભંતે ! જો વૈરોચનેન્દ્ર વૈરોચનરાજ બલિ આ પ્રમાણેની મહાઋદ્ધિવાળા છે **-યાવત્-** એટલી વિકુર્વણા કરવામાં સમર્થ છે, તો ભંતે ! નાગકુમારેન્દ્ર નાગકુમારરાજ ધરણેન્દ્ર કેટલી મોટી ઋદ્ધિવાળા છે **-યાવત્-** કેટલી વિકુર્વણા કરવામાં સમર્થ છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે નાગકુમારેન્દ્ર નાગકુમારરાજ ધરણેન્દ્ર મહાઋદ્ધિવાળા છે **-યાવત્-** તે ચુમાલીસ લાખ ભવનાવાસો પર, છ હજાર સામાનિક દેવો પર, તેત્રીસ ત્રાયસ્ત્રિંશક દેવો પર, ચાર લોકપાલ પર, પરિવાર સહિત છ અગ્રમહિષીઓ પર, ત્રણ પરિષદાઓ પર, સાત સેનાઓ પર, સાત-

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

अणियाहिवईणं, चउवीसाए आयरक्खदेवसाहस्सीणं अन्नेसिं च णं -जाव- विहरइ, एवइयं च णं पभू विउव्वित्तए से जहानामए जुवइं जुवाणे -जाव- पभू केवलकप्पं जंबुद्दीवं -जाव- तिरियमसंखेज्जे दीवे-समुद्दे बहूहिं नागकुमारीहिं -जाव- नो विउव्विस्सइ वा ।

સેનાધિપતિઓ ૫૨ અને ચોવીસ હજાર આત્મરક્ષક દેવો ૫૨ તથા અન્ય અનેક દેવો અને દેવીઓ ૫૨ આધિપત્ય આદિ કરતાં રહે છે અને એટલી વિકુર્વણા કરવામાં પણ સમર્થ છે. જેમ યુવા પુરુષ પોતાના હાથથી યુવતી સ્ત્રીનાં હાથને પકડે છે. તે પ્રમાણે -યાવત્- તે પોતાના દ્વારા વૈક્રિયકૃત ઘણા નાગકુમાર દેવો અને નાગકુમાર દેવીઓથી સંપૂર્ણ જંબુદ્વીપને ભરવામાં સમર્થ છે -યાવત્- તિર્છાલોકનાં અસંખ્યાત દ્વીપ સમુદ્રોનાં જેટલા સ્થળને ભરવાની શક્તિવાળા છે. પરંતુ વિકુર્વણા કરશે નહિં.

सामाणिय-तायत्तीस-लोगपाल अग्गमहिसीओ य तहेव जहा चमरस्स ।

ધરણેન્દ્રનાં સામાનિક દેવ, ત્રાયસ્ત્રિંશક દેવ, લોકપાલ અને અગ્રમહિષીઓની ઋદ્ધિ આદિનું વર્ણન ચમરેન્દ્રનાં વર્ણનની જેમ કહેવું જોઈએ.

णवरं - संखिज्जे दीव-समुद्दे भाणियव्वं ।

વિશેષ : આ બધાની વિકુર્વણા શક્તિ સંખ્યાત દ્વીપ સમુદ્રોનાં સ્થળને ભરવાની સમજવી જોઈએ.

एवं -जाव- थणियकुमारा, वाणमंतर जोइसिया वि ।

આ પ્રમાણે સ્તનિતકુમારો સુધી બધા ભવનપતિદેવો વાણવ્યંતર અને જ્યોતિષ્કદેવોનાં સંબંધમાં કહેવું જોઈએ.

णवरं - दाहिणिल्ले सव्वे अग्गीभूई पुच्छइ, उत्तरिल्ले सव्वे वाउभूई पुच्छइ ।

વિશેષ : દક્ષિણ દિશાનાં બધા ઈન્દ્રોનાં વિષયમાં બીજા ગૌતમ (ગોત્રીય) અગ્નિભૂતિ અણગાર પૂછે છે અને ઉત્તર દિશાનાં બધા ઈન્દ્રોનાં વિષયમાં ત્રીજા ગૌતમ ગોત્રીય વાયુભૂતિ અનગાર પૂછે છે.

'भंते !' त्ति भगवं दोच्चे गोयमे अग्गिभूई अणगारे समणं भगवं महावीरं वंदइ नमंसइ वंदित्ता नमंसित्ता एवं वयासी-

'ભંતે !' આ સંબોધન કરીને બીજા ગૌતમ (ગોત્રીય) અગ્નિભૂતિ અણગારે શ્રમણ ભગવાન મહાવીરને વંદન નમસ્કાર કર્યા અને વંદન નમસ્કાર કરીને આ પ્રમાણે કહ્યું -

प. जइ णं भंते ! जोइसिंदे जोइसराया एमहिड्ढीए -जाव- एवइयं च णं पभू विकुव्वित्तए सक्के णं भंते ! देविंदे देवराया के महिड्ढीए -जाव- केवइयं च णं पभू विउव्वित्तए ?

પ્ર. ભંતે ! જે જ્યોતિષ્કેન્દ્ર જ્યોતિષ્કરાજ એવી મહાઋદ્ધિવાળા છે -યાવત્- એટલી વિકુર્વણા કરવામાં સમર્થ છે તો ભંતે ! દેવેન્દ્ર દેવરાજ શક્રેન્દ્ર કેટલી મહાઋદ્ધિવાળા છે -યાવત્- કેટલી વિકુર્વણા કરવામાં સમર્થ છે ?

उ. गोयमा ! सक्के णं देविंदे देवराया महिड्ढीए -जाव- महाणुभागे ।
से णं तत्थ बत्तीसाए विमाणावाससयसहस्साणं,

ઉ. ગૌતમ ! દેવેન્દ્ર દેવરાજ શક્રેન્દ્ર મહાન્ ઋદ્ધિવાળા છે -યાવત્- મહાપ્રભાવશાળી છે. તે ત્યાં બત્રીસ લાખ વિમાનાવાસો ૫૨ તથા

चउरासीए सामाणियसाहस्सीणं -जाव- चउण्हं चउरासीणं आयरक्खदेवसाहस्सीणं अन्नेसिं च -जाव- विहरइ ।
एमहिड्ढीए -जाव- एवइयं च णं पभू विकुव्वित्तए ।

ચોર્યાસી હજાર સામાનિક દેવો ૫૨ -યાવત્- ત્રણ લાખ છત્રીસ હજાર આત્મરક્ષક દેવો ૫૨ અને બીજા ઘણાં દેવો ૫૨ આધિપત્ય કરતાં -યાવત્- વિચરણ કરે છે. શક્રેન્દ્ર આવી મોટી ઋદ્ધિવાળા છે -યાવત્- આટલી વિક્રિયા કરવામાં સમર્થ છે.

जैन साईट JAINSITE जैनम् जयति शासनम्

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

एवं जहेव चमरस्स तहेव भाणियव्वं ।

तेनी वैक्रिय शक्तिनां विषयमां चमरेन्द्रनी जेम बधुं वर्णन करवुं जोईए.

णवरं - दो केवलकप्पे जंबुद्दीवे दीवे,

विशेष : ते पोताना विकुर्वित रूपोथी बे संपूर्ण जंबुद्वीप जेटला स्थळने भरवामां समर्थ छे.

अवसेसं तं चेव ।

शेष बधुं पूर्ववत् कहेवुं जोईए.

एस णं गोयमा ! सक्कस्स देविंदस्स देवरण्णो इमेयारूवे विसए विसयमेत्ते णं वुइए, नो चेव णं संपत्तीए विकुव्विंसु वा, विकुव्वइ वा, विकुव्विस्सइ वा ।

गौतम ! देवेन्द्र देवराज शक्रेन्द्रनी आ रूपनी वैक्रिय शक्ति तो मात्र विषय अने विषय मात्र कही छे. परंतु शक्रेन्द्र त्यां रहेवा छतां पण विकुर्वणा करी नथी, करतां नथी अने करशे पण नहिं.

प. जइ णं भंते ! सक्के देविंदे देवराया एमहिड्ढीए **-जाव-** एवइयं च णं पभू विकुव्वित्तए एवं खलु देवाणुप्पियाणं अंतेवासी तीसए णामं अणगारे पगइभद्दए **-जाव-** विणीए छट्ठंछट्ठेणं अणिक्खित्तेणं तवोकम्मेणं अप्पाणं भावेमाणे बहुपडिपुण्णाइं अट्ठसंवच्छराइं सामण्णपरियागं पाउणित्ता मासियाए संलेहणाए अत्ताणं झूसेत्ता सट्ठिं भत्ताइं अणसणाए छेदेत्ता आलोइय-पडिक्कंते समाहिपत्ते कालमासे कालं किच्चा सोहम्मे कप्पे सयंसी उववायसभाए देवसयणिज्जंसि देवदूसंतरिए अंगुलस्स असंखेज्जइभागमेत्तीए ओगाहणाए सक्कस्स देविंदस्स देवरण्णो सामाणियदेवत्ताए उववन्ने । तए णं तीसए देवे अहुणोववन्नमेत्ते समाणे पंचविहाए पज्जत्तीए पज्जत्तिभावं गच्छइ, तं जहा-

प्र. भंते ! जो देवेन्द्र देवराज शक्रेन्द्र आवी महान् ऋद्धिवाळा छे **-यावत्-** आटली विकुर्वणा करवामां समर्थ छे. तो आप देवानुप्रियनो शिष्य "तिष्यक" नामनो अणगार जे प्रकृतिथी भद्र **-यावत्-** विनीत हतो निरंतर छठ-छठ (बे-बे) नी तपस्याथी पोतानी आत्माने भावित करतो थको, पूरा आठ वर्ष सुधी श्रामण्य पर्याय (साधु-दीक्षा)नुं पालन करीने, एक मासनी संलेखनाथी पोतानी आत्माने भावित करतो तथा साईठ भक्त अनशननुं छेदन करी, आलोचना अने प्रतिक्रमण करीने, समाधिपूर्वक काळनां अवसर पर मृत्यु प्राप्त करी सौधर्म देवलोकमां गया छे. ते त्यां पोताना विमानमां, उपपात सभामां, देवदूष्यथी आच्छादित देवशय्यामां, अंगुळनां असंख्यातमां भाग जेटली अवगाहनाथी देवेन्द्र देवराज शक्रेन्द्रनां सामानिक देवनां रूपमां उत्पन्न थाय छे पछी तत्काळ उत्पन्न थईने ते तिष्यक देव पांच प्रकारनी पर्याप्तिओथी पर्याप्त भावने प्राप्त थया, जेमके -

१. आहारपज्जत्तीए, २. सरीरपज्जत्तीए,
३. इंदियपज्जत्तीए, ४. आणापाणुपज्जत्तीए,
५. भासा-मणपज्जत्तीए ।

१. आहार पर्याप्ति, २. शरीर पर्याप्ति,
३. ईन्द्रिय पर्याप्ति, ४. श्वासोच्छ्वास पर्याप्ति,
५. भाषा-मनः पर्याप्ति.

तए णं तं तीसयं देवं पंचविहाए पज्जत्तीए पज्जत्तिभावं गयं समाणं सामाणियपरिसोववन्नया देवा करयलपरिग्गहियं दसनहं सिरसावत्तं मत्थए अंजलिं कट्टु जएणं विजएणं वद्धाविंति वद्धावित्ता एवं वयासि-

त्यारबाद ज्यारे ते तिष्यकदेव पांच प्रकारनी पर्याप्तिओथी पर्याप्त भावने प्राप्त थई गया त्यारे सामानिक परिषद्नां देवो बंने हाथ जोडीने अने दसे आंगळीओनां दस नखने एकत्रित करीने मस्तक पर अंजलि करी जय विजय शब्दोथी बधाव्यो अने बधावीने आ प्रमाणे बोल्या -

जैन साइट JAINSITE जैनम् जयति शासनम्
www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

"अहो ! णं देवाणुप्पिएहिं दिव्वा देविड्ढी, दिव्वा देवज्जुई दिव्वे देवाणुभावे लद्धे पत्ते अभिसमन्नागए जारिसिया णं देवाणुप्पिएहिं दिव्वा देविड्ढी दिव्वा देवज्जुई दिव्वे देवाणुभावे लद्धे पत्ते अभिसमन्नागए तारिसिया णं सक्केणं देविंदेणं देवरण्णा दिव्वा देविड्ढी **-जाव-** अभिसमन्नागया जारिसिया णं सक्केणं देविंदेणं देवरण्णा दिव्वा देविड्ढी **-जाव-** अभिसमन्नागया तारिसिया, णं देवाणुप्पिएहिं दिव्वा देविड्ढी **-जाव-** अभिसमन्नागया ।

'અહો ! આપ દેવાનુપ્રિયે આ દિવ્ય દેવ ઋદ્ધિ, દિવ્ય દેવદ્યુતિ અને દિવ્ય દેવ-પ્રભાવ પ્રાપ્ત કરેલ છે, અધિગત કરેલ છે. જેમ દિવ્ય દેવ ઋદ્ધિ, દિવ્ય દેવકાંતિ અને દિવ્ય દેવપ્રભાવ આપ દેવાનુપ્રિય એ ઉપલબ્ધ પ્રાપ્ત અને અભિમુખ કરેલ છે તેવી જ દિવ્ય દેવઋદ્ધિ, દિવ્ય દેવકાંતિ અને દિવ્ય દેવપ્રભાવ દેવેન્દ્ર દેવરાજ શક્રેન્દ્રને ઉપલબ્ધ, પ્રાપ્ત અને અભિમુખ કરેલ છે. જેવી દિવ્ય દેવ ઋદ્ધિ **-યાવત્-** અભિમુખ શક્રેન્દ્રએ કરેલ છે. તેવી જ દિવ્ય દેવઋદ્ધિ **-યાવત્-** અભિમુખ આપે કરેલ છે.

प. से णं भंते ! तीसए देवे के महिड्ढीए **-जाव-** केवइयं च णं पभू विकुव्वित्तए ?

પ્ર. ભંતે ! તે તિષ્યક દેવ કેટલી મહાઋદ્ધિવાળા છે **-યાવત્-** કેટલી વિકુર્વણા કરવામાં સમર્થ છે ?

उ. गोयमा ! महिड्ढीए **-जाव-** महाणुभागे से णं तत्थ सयस्स विमाणस्स, चउण्हं सामाणियसाहस्सीणं, चउण्हं अग्गमहिसीणं सपरिवाराणं, तिण्हं परिसाणं, सत्तण्हं अणियाणं, सत्तण्हं अणियाहिवईणं, सोलसण्हं आयरक्खदेवसाहस्सीणं, अन्नेसिं च बहूणं वेमाणियाणं देवाण य देवीण य **-जाव-** विहरइ। एमहिड्ढीए **-जाव-** एवइयं च णं पभू विकुव्वित्तए ।

ઉ. ગૌતમ ! તે તિષ્યક દેવ મહાઋદ્ધિવાળા છે **-યાવત્-** મહાપ્રભાવવાળા છે. તે ત્યાં પોતાના વિમાન પર, ચાર હજાર સામાનિક દેવો પર, સપરિવાર ચાર અગ્રમહિષીઓ પર, ત્રણ પરિષદાઓ પર, સાત સૈન્યો પર, સાત સેનાધિપતિઓ પર અને સોળ હજાર આત્મરક્ષક દેવો અને દેવીઓ પર આધિપત્ય કરતા થકાં **-યાવત્-** વિચરણ કરે છે. તે તિષ્યકદેવ આવી મહાઋદ્ધિવાળા છે **-યાવત્-** એટલી વિકુર્વણા કરવામાં સમર્થ છે.

से जहाणामए जुवइ जुवाणे हत्थेणं हत्थे गेण्हेज्जा **जहेव सक्कस्स तहेव -जाव- एस** णं गोयमा ! तीसयस्स देवस्स अयमेयारूवे विसए विसयमेत्ते वुइए नो चेव णं संपत्तीए विउव्विंसु वा, विउव्वइ वा, विउविस्सइ वा ।

જેમ કોઈ યુવતી યુવા પુરુષનો હાથ દૃઢતાથી પકડીને ચાલે છે. **જે પ્રમાણે શક્રેન્દ્રની વિકુર્વણા શક્તિનો કહ્યો તે પ્રમાણે અહીં પણ કહેવું જોઈએ -યાવત્-** હે ગૌતમ ! તિષ્યકદેવનું આ અને આ પ્રમાણેની શક્તિનાં વિષય અને વિષયમાત્ર બતાવેલ છે. પરંતુ શક્તિનાં રહેતા પણ એણે ક્યારેય આટલી વિકુર્વણા કરી નથી, કરતા નથી અને ક્યારેય પણ કરશે નહિ.

प. जइ णं भंते ! तीसए देवे एमहिड्ढीए **-जाव-** एवइयं च णं पभू विकुव्वित्तए सक्कस्स णं भंते ! देविंदस्स देवरण्णो अवसेसा सामाणिया देवा के महिड्ढीया **-जाव-** केवइयं च णं पभू विकुव्वित्तए ?

પ્ર. ભંતે ! જો તિષ્યક દેવ એટલી મહાઋદ્ધિ-વાળા છે **-યાવત્-** એટલી વિકુર્વણા કરવાની શક્તિ રાખે છે તો ભંતે ! દેવેન્દ્ર દેવરાજ શક્રેન્દ્રનાં બીજા બધા સામાનિક દેવ કેટલી મહાઋદ્ધિ-વાળા છે **-યાવત્-** તેની વિકુર્વણા શક્તિ કેટલી છે ?

उ. गोयमा ! **तहेव सव्वं -जाव-** एस णं

ઉ. હે ગૌતમ ! **જે પ્રમાણે તિષ્યકદેવની ઋદ્ધિ અને વિકુર્વણા શક્તિ આદિનાં વિષયમાં કહ્યું તે પ્રમાણે શક્રેન્દ્રનાં વિષયમાં જાણવુ જોઈએ.** પરંતુ હે

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

गोयमा ! सक्कस्स देविंदस्स देवरण्णो एगमेगस्स सामाणियस्स देवस्स इमेयारूवे विसए विसयमेत्ते वुइए नो चेव णं संपत्तीए विकुव्विंसु वा, विकुव्वंति वा, विकुव्विस्संति वा ।

ગૌતમ ! આ વિકુર્વણા શક્તિ દેવેન્દ્ર દેવરાજ શક્રેન્દ્રનાં પ્રત્યેક સામાનિક દેવનાં વિષય અને વિષયમાત્ર બતાવ્યાં છે. પરંતુ શક્તિનાં રહેતા પણ એણે ક્યારેય આટલી વિકુર્વણા કરી નથી, કરતા નથી અને ક્યારેય આટલી વિકુર્વણા કરશે નહિ.

तायत्तीसय-लोगपाल-अग्गमहिसीणं जहेव चमरस्स ।

શક્રેન્દ્રનાં ત્રાયસ્ત્રિંશક લોકપાલ અને અગ્રમહિષીઓનું વર્ણન ચમરેન્દ્રની જેમ કરવું જોઈએ.

णवरं-दो केवलकप्पे जंबुद्दीवे दीवे, **अन्नं तं चेव ।**

વિશેષ : તે પોતાના વૈક્રિયકૃત રૂપોથી એ સંપૂર્ણ જંબુદ્વીપોને વ્યાપ્ત કરવામાં સમર્થ છે. **શેષ સંપૂર્ણ વર્ણન ચમરેન્દ્રની જેમ કહેવું જોઈએ.**

सेवं भंते ! सेवं भंते ! त्ति दोच्चे गोयमे **-जाव-** विहरइ ।

ભંતે ! તે આ પ્રમાણે છે, ભંતે ! તે આ પ્રમાણે છે, એવું કહીને બીજા ગૌતમ અગ્નિભૂતિ અણગાર **-યાવત્-** વિચરણ કરે છે.

भंते ! त्ति भगवं तच्चे गोयमे वाउभूई अणगारे भगवं **-जाव-** एवं वयासी -

ભંતે ! આ સંબોધન કરી ત્રીજા ગૌતમ વાયુભૂતિ અણગારે શ્રમણ ભગવાન મહાવીરથી **-યાવત્-** આ પ્રમાણે પૂછયું :

प. जइ णं भंते ! सक्के देविंदे देवराया एमहिड्ढीए **-जाव-** एवइयं च णं पभू विउव्वित्तए ईसाणे णं भंते ! देविंदे देवराया के महिड्ढीए **-जाव-** केवइयं च णं पभू विकुव्वित्तए ?

પ્ર. ભંતે ! જો દેવેન્દ્ર દેવરાજ શક્રેન્દ્ર આટલી મહાઋદ્ધિવાળા છે **-યાવત્-** એટલી વિકુર્વણા કરવામાં સમર્થ છે તો ભંતે દેવેન્દ્ર દેવરાજ ઈશાન કેટલી મહાઋદ્ધિવાળા છે **-યાવત્-** કેટલી વિકુર્વણા કરવાની શક્તિવાળા છે ?

उ. गोयमा ! ***एवं तहेव ।***

ઉ. ગૌતમ ! ***જેમ શક્રેન્દ્રનાં વિષયમાં કહ્યું તેવું જ બધું વર્ણન ઈશાનેન્દ્રનાં વિષયમાં પણ જાણવું જોઈએ.***

णवरं-साहिए दो केवलकप्पे जंबुद्दीवे दीवे,

વિશેષ : તે (પોતાના વૈક્રિયકૃત) રૂપોથી કંઈક અધિક સંપૂર્ણ બે જંબુદ્વીપોને ભરવામાં સમર્થ છે.

अवसेसं तहेव ।

શેષ બધું વર્ણન પૂર્વવત્ જાણવું જોઈએ.

जइ णं भंते ! ईसाणे देविंदे देवराया एमहिड्ढीए **-जाव-** एवइयं च णं पभू विउव्वित्तए खलु देवाणुप्पियाणं अंतेवासी कुरुदत्तपुत्ते नामं पगइभद्दए **-जाव-** विणीए अट्ठमंअट्ठमेण अणिक्खित्तेणं पारणए आयंबिलपरिग्गहिएणं तवोकम्मेणं उड्ढं बाहाओ पगिज्झिय-पगिज्झिय सूराभिमुहे आयावणभूमीए आयावेमाणं बहुपडिपुण्णे छम्मासे सामण्णपरियागं -

ભંતે ! જો દેવેન્દ્ર દેવરાજ ઈશાનેન્દ્ર આટલી મોટી ઋદ્ધિથી યુક્ત છે **-યાવત્-** તે એટલી વિકુર્વણા શક્તિ રાખે છે તો પ્રકૃતિથી ભદ્ર **-યાવત્-** વિનીત તથા અઠ્ઠમ - અઠ્ઠમ (ત્રણ-ત્રણ) ની તપસ્યા અને પારણામાં આયંબિલ, એવી કઠોર તપસ્યાથી આત્માને ભાવિત કરતા બંને હાથ ઉપર રાખીને સૂર્યની સામે મુખ રાખીને આતાપના ભૂમિમાં આતાપના લેનાર આપ દેવાનુપ્રિયનાં અંતેવાસી (શિષ્ય) કુરુદત્તપુત્ર અણગારે પૂરા છ મહિના સુધી શ્રામણ્ય-

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

पाउणित्ता अद्धमासियाए संलेहणाए अत्ताणं झोसित्ता तीसं भत्ताइं अणसणाए छेदित्ता आलोइयपडिक्कंते समाहिपत्ते कालमासे कालं किच्चा ईसाणे कप्पे सयंसि विमाणंसि ***जा चेव तीसाए वत्तव्वया सच्चेव अपरिसेसा कुरूदत्तपुत्ते वि।***

પર્યાયનું પાલન કરીને પંદર દિવસની સંલેખનાથી પોતાની આત્માને શુદ્ધ કરીને ત્રીસ ભક્તનાં અનશનથી છેદન કરીને આલોચના પ્રતિક્રમણ પૂર્વક સમાધિ પ્રાપ્ત કરી કાળનો અવસર આવતાં કાળ કરીને ઈશાનકલ્પમાં પોતાના વિમાનમાં ઈશાનેન્દ્રનાં સામાનિક દેવનાં રૂપમાં ઉત્પન્ન થયા છે. ***ઈત્યાદિ સંપૂર્ણ વર્ણન તિષ્યક દેવની જેમ કુરુદત્તપુત્ર દેવનાં માટે પણ કહેવું જોઈએ.***

णवरं-साइरेगे दो केवलकप्पे जंबुद्दीवे दीवे,

વિશેષ : કુરુદત્તપુત્ર દેવ પોતાના વિકુર્વિત રૂપોથી કંઈક અધિક બે જંબુદ્વીપોને ભરવામાં સમર્થ છે.

अवसेसं तं चेव।

શેષ વર્ણન તેની જેમ જ સમજવું જોઈએ.

एवं सामाणिय तायत्तीस-लोगपाल-अग्गमहिसीणं -जाव- एस णं गोयमा ! ईसाणस्स णं देविंदस्स देवरण्णो एवं एगमेगाए अग्गमहिसीए देवीए अयमेयारूवे विसए विसयमेत्ते वुइए, नो चेव णं संपत्तीए विकुव्विंसु वा, विकुव्वंति वा, विकुव्विस्संति वा।

આ પ્રમાણે (ઈશાનેન્દ્રનાં અન્ય) સામાનિક દેવ, ત્રાયસ્ત્રિંશક દેવ અને લોકપાલ તથા અગ્રમહિષીઓની ઋદ્ધિ વિકુર્વણા શક્તિ આદિ (નાં વિષયમાં) જાણવું જોઈએ -યાવત્- હે ગૌતમ ! દેવેન્દ્ર દેવરાજ ઈશાનેન્દ્ર અને એક-એક અગ્રમહિષી દેવીનું આ અને આ પ્રમાણેનાં વિષય અને વિષયમાત્ર બતાવેલ છે. પરંતુ શક્તિના રહેતા પણ આટલી વિકુર્વણા કરી નથી, કરતાં નથી અને કરશે પણ નહી.

जैन साईट JAINSITE .com जैनम् जयति शासनम्

एवं सणंकुमारे वि,

આ પ્રમાણે સનત્કુમાર દેવલોકનાં દેવેન્દ્રનાં વિષયમાં પણ સમજવું જોઈએ.

णवरं-चत्तारि केवलकप्पे जंबुद्दीवे दीवे, अदुत्तरं च णं तिरियमसंखेज्जे।

વિશેષ : સનત્કુમારેન્દ્રની વિકુર્વણા શક્તિ સંપૂર્ણ ચાર જંબુદ્વીપો જેટલા સ્થળને ભરવાની છે અને તિર્છી તેની વિકુર્વણાશક્તિ અસંખ્યાત દ્વીપ સમુદ્રો જેટલા સ્થળને ભરવાની છે.

एवं सामाणिय-तायत्तीस-लोगपाल-अग्गमहिसीणं असंखेज्जे दीव-समुद्दे सव्वे विउव्वंति।

આ પ્રમાણે (સનત્કુમારેન્દ્રનાં) સામાનિક દેવ ત્રાયસ્ત્રિંશક લોકપાલ અને અગ્રમહિષીઓની વિકુર્વણા શક્તિ અસંખ્યાત દ્વીપ સમુદ્રો જેટલા સ્થળોને ભરવાની છે.

सणंकुमाराओ आरद्धा उवरिल्ला लोगपाला सव्वे वि असंखेज्जे दीव समुद्दे विउव्वंति।

સનત્કુમારથી લઈને ઉપરના (દેવલોકના) બધા લોકપાલ અસંખ્યાત દ્વીપ સમુદ્રને ભરવાની વૈક્રિય શક્તિવાળા છે.

एवं माहिंदे वि।

આ પ્રમાણે માહેન્દ્રનાં વિષયમાં પણ સમજવું જોઈએ.

णवरं-साइरेगे चत्तारि केवलकप्पे जंबुद्दीवे दीवे।

વિશેષ : કંઈક અધિક ચાર જંબુદ્વીપો જેટલા સ્થળને ભરવાની વિકુર્વણા શક્તિવાળા છે.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

एवं बंभलोए वि,

આ પ્રમાણે બ્રહ્મલોકનાં વિષયમાં પણ જાણવું જોઈએ.

णवरं-अट्ठ केवलकप्पे जंबुद्दीवे दीवे।

વિશેષ : તે સંપૂર્ણ આઠ જંબુદ્વીપો (ને ભરવાની) વૈક્રિય શક્તિવાળા છે.

एवं लंतए वि,

આ પ્રમાણે લાંતક નામક દેવલોકનાં વિષયમાં પણ સમજવું જોઈએ.

णवरं-साइरेगे अट्ठ केवलकप्पे जंबुद्दीवे दीवे।

વિશેષ : તે કંઈક અધિક આઠ જંબુદ્વીપોનાં સ્થળને ભરવાની વિકુર્વણા શક્તિ રાખે છે.

महासुक्के सोलस केवलकप्पे जंबुद्दीवे दीवे।

મહાશુક્ર દેવલોકનાં ઈન્દ્રાદિ સંપૂર્ણ સોળ જંબુદ્વીપો (જેટલા સ્થળ)ને ભરવાની વૈક્રિય શક્તિ રાખે છે.

सहस्सारे साइरेगे सोलस केवलकप्पे जंबुद्दीवे दीवे।

સહસ્ત્રાર દેવલોકનાં ઈન્દ્રાદિ કંઈક અધિક સોળ જંબુદ્વીપોનાં સ્થળને ભરવાનું સામર્થ્ય રાખે છે.

एवं पाणए वि,

આ પ્રમાણે પ્રાણત દેવલોકનાં ઈન્દ્રાદિનાં વિષયમાં પણ જાણવું જોઈએ.

णवरं-बत्तीसं केवलकप्पे जंबुद्दीवे दीवे।

વિશેષ : તે સંપૂર્ણ બત્રીસ જંબુદ્વીપો જેટલા ક્ષેત્રને ભરવાની વૈક્રિય શક્તિવાળા છે.

एवं अच्चुए वि,

આ પ્રમાણે અચ્યુત કલ્પનાં ઈન્દ્રાદિનાં વિષયમાં પણ જાણવું જોઈએ.

णवरं-साइरेगे बत्तीसं केवलकप्पे जंबुद्दीवे दीवे।

વિશેષ : કંઈક અધિક બત્રીસ જંબુદ્વીપ ક્ષેત્રને ભરવાનું વૈક્રિય સામર્થ્ય રાખે છે.

अन्नं तं चेव।

શેષ બધુ વર્ણન પૂર્વવત્ સમજવું જોઈએ.

सेवं भंते ! सेवं भंते ! त्ति तच्चे गोयमे वायुभूई अणगारे समणं भगवं महावीरं वंदइ नमंसइ वंदित्ता नमंसित्ता **-जाव-** विहरइ।

-विया. स. ३, उ. १, सु. २-३०

ભંતે ! તે આ પ્રમાણે છે, ભંતે ! તે આ પ્રમાણે છે. એવું કહીને ત્રીજા ગૌતમ વાયુભૂતિ અનગાર શ્રમણ ભગવાન મહાવીર સ્વામીને વંદન નમસ્કાર કરે છે અને વંદન નમસ્કાર કરીને **-યાવત્-** વિચરણ કરવા લાગ્યા.

२०. देवेसु जहेच्छया विकुव्वणा करणाकरण सामत्थं -

प. दो भंते ! असुरकुमारा एगंसि असुरकुमारावासंसि असुरकुमार देवत्ताए उववण्णा,

तत्थ णं एगे असुरकुमारे देवे 'उज्जुयं विउव्विस्सामीति'

उज्जुयं विउव्वइ, 'वंकं विउव्विस्सामीति' वंकं विउव्वइ, जं जहा इच्छइ तं तहा विउव्वइ।

૨૦. દેવોમાં યથેચ્છા વિકુર્વણા કરવી, ન કરવાનું સામર્થ્ય :

પ્ર. ભંતે ! એક જ અસુરકુમારાવાસમાં બે અસુરકુમાર, અસુરકુમાર દેવ રૂપમાં ઉત્પન્ન થયા, તેમાંથી એક અસુરકુમાર દેવ એવું ચાહે છે કે "હું ઋજુ રૂપની વિકુર્વણા કરીશ."

તો તે ઋજુ રૂપની વિકુર્વણા કરે છે અને જો તે ચાહે છે કે "હું વક્ર રૂપની વિકુર્વણા કરીશ." તો તે વક્ર રૂપની વિકુર્વણા કરે છે. અર્થાત્ તે જે રૂપની વિકુર્વણા કરવા ચાહે છે તે તેવા જ રૂપની વિકુર્વણા કરે છે.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

एगे असुरकुमारे देवे 'उज्जुयं विउव्विस्सामीति' वंकं विउव्वइ, 'वंकं विउव्विस्सामीति' उज्जुयं विउव्वइ, जं जहा-इच्छइ नो तं तहा विउव्वइ,

જ્યારે એક અસુરકુમાર દેવ ચાહે છે કે "હું ઋજુ રૂપની વિકુર્વણા કરીશ." પરંતુ વક્રરૂપની વિકુર્વણા થઈ જાય છે અને તે જો ચાહે છે કે "હું વક્રરૂપની વિકુર્વણા કરીશ." પરંતુ ઋજુ રૂપની વિકુર્વણા થઈ જાય છે. અર્થાત્ તે જે રૂપની વિકુર્વણા કરવા ચાહે છે તે એવા રૂપની વિકુર્વણા કરી શકતા નથી,

से कहमेयं भंते ! एवं ?

ભંતે ! એવું શું કામ થાય છે ?

उ. गोयमा ! असुरकुमारा देवा दुविहा पण्णत्ता, तं जहा-

१. माइमिच्छदिट्ठी उववण्णा य,

२. अमाइसम्मदिट्ठी उववण्णा य।

१. तत्थ णं जे से माइमिच्छदिट्ठी उववण्णए असुरकुमारे देवे से णं उज्जुयं विउव्विस्सामीति वंकं विउव्वइ -जाव- नो तं तहा विउव्वइ।

२. तत्थ णं जे से अमाइसम्मदिट्ठी उववण्णए असुरकुमारे देवे से णं उज्जुयं विउव्विस्सामीति उज्जुयं विउव्वइ -जाव- तं तहा विउव्वइति।

ઉ. ગૌતમ ! અસુરકુમાર દેવ બે પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

૧. માયી- મિથ્યાદષ્ટિ- ઉપપન્નક,

૨. અમાયી- સમ્યગ્દષ્ટિ- ઉપપન્નક.

૧. આમાંથી જે માયી-મિથ્યાદષ્ટિ-ઉપપન્નક અસુરકુમાર દેવ છે તે ઋજુ રૂપની વિકુર્વણા કરવા ચાહે છે પરંતુ વક્ર-રૂપની વિકુર્વણા થઈ જાય છે **-યાવત્-** જે રૂપની વિકુર્વણા કરવા ચાહે છે તે રૂપની વિકુર્વણા કરી શકતા નથી,

૨. આમાંથી જે અમાયી- સમ્યગ્દષ્ટિ-ઉપપન્નક અસુરકુમાર દેવ છે તે ઋજુ રૂપની વિકુર્વણા કરવા ચાહે છે અને ઋજુ રૂપની જ વિકુર્વણા કરે છે **-યાવત્-** જે રૂપની વિકુર્વણા કરવા ચાહે છે, તે રૂપની વિકુર્વણા કરે છે.

જૈન સાઈટ JAINSITE .com જૈનમ્ જયતિ શાસનમ્

प. दो भंते ! नागकुमारा एगंसि नागकुमारावासंसि नागकुमारदेवत्ताए उववण्णा -जाव- जं जहा इच्छइ नो तं तहा विउव्वइ,

પ્ર. ભંતે ! એક જ નાગકુમારાવાસમાં બે નાગકુમાર નાગકુમારના રૂપમાં ઉત્પન્ન થયા, તેમાંથી એક નાગકુમાર દેવ જો તે ચાહે "હું ઋજુ રૂપથી **-યાવત્-** જે રૂપની જે પ્રકારની વિકુર્વણા કરવા ચાહે છે તે રૂપની તેજ પ્રકારથી વિકુર્વણા કરી શકતા નથી,

से कहमेयं भंते ! एवं ?

તો ભંતે ! એવું, શું કામ થાય છે ?

उ. गोयमा ! ***एवं चेव।***

ઉ. ગૌતમ ! ***પૂર્વવત્ (અસુરકુમારનાં સમાન) જાણવું જોઈએ.***

एवं -जाव- थणियकुमारा।

આ પ્રમાણે સ્તનિતકુમારો સુધી વિકુર્વણા જાણવી જોઈએ.

वाणमंतर-जोइसिय-वेमाणिया एवं चेव।

-विया. स. १८, उ. ५, सु. १२-१५

વાણવ્યંતર, જ્યોતિષ્ક અને વૈમાનિક પણ આ પ્રમાણે છે.

२१. पोग्गल गहणेण विकुव्वणा करणं-

प. देवे णं भंते ! महिड्ढीए -**जाव**- महाणुभागे बाहिरए पोग्गले अपरियाइत्ता वालं अच्छेत्ता अभेत्ता पभू गढित्तए ?

उ. गोयमा ! णो इणट्ठे समट्ठे।

प. देवे णं भंते ! महिड्ढीए -**जाव**- महाणुभागे बाहिरए पोग्गले अपरियाइत्ता वालं छेत्ता भेत्ता पभू गढित्तए ?

उ. गोयमा ! णो इणट्ठे समट्ठे।

प. देवे णं भंते ! महिड्ढीए -**जाव**- महाणुभागे बाहिरए पोग्गले परियाइत्ता वालं अच्छेत्ता अभेत्ता पभू गढित्तए ?

उ. गोयमा ! णो इणट्ठे समट्ठे।

प. देवे णं भंते ! महिड्ढीए -**जाव**- महाणुभागे बाहिरए पोग्गले परियाइत्ता वालं छेत्ता भेत्ता पभू गढित्तए ?

उ. हंता, गोयमा ! पभू।

तं चेव णं गंठिं छउमत्थे मणूसे ण जाणइ ण पासइ,

एसुहुमं च णं गढेज्जा।

प. देवे णं भंते ! महिड्ढीए -**जाव**- महाणुभागे बाहिरए पोग्गले अपरियाइत्ता वालं अच्छेत्ता अभेत्ता पभू दीहीकरित्तए वा हस्सीकरित्तए वा ?

उ. गोयमा ! णो इणट्ठे समट्ठे।

प. देवे णं भंते ! महिड्ढीए -**जाव**- महाणुभागे बाहिरए पोग्गले अपरियाइत्ता वालं छेत्ता भेत्ता पभू दीहीकरित्तए वा हस्सीकरित्तए वा ?

उ. गोयमा ! णो इणट्ठे समट्ठे।

प. देवे णं भंते ! महिड्ढीए -**जाव**- महाणुभागे बाहिरए पोग्गले परियाइत्ता वालं अच्छेत्ता अभेत्ता पभू दीहीकरित्तए वा हस्सीकरित्तए वा ?

उ. गोयमा ! णो इणट्ठे समट्ठे।

प. देवे णं भंते ! महिड्ढीए -**जाव**- महाणुभागे बाहिरए पोग्गले परियाइत्ता वालं छेत्ता भेत्ता पभू दीहीकरित्तए वा हस्सीकरित्तए वा ?

૨૧. પુદ્‌ગલોનાં ગ્રહણ દ્વારા વિકુર્વણા કરણ :

પ્ર. ભંતે ! મહર્દ્ધિક -**યાવત્**- મહાનુભાગ દેવ બાહ્ય પુદ્‌ગલોને ગ્રહણ કર્યા વગર વાળનું છેદન ભેદન કર્યા વગર તેને બનાવવામાં સમર્થ છે ?

ઉ. ગૌતમ ! આ અર્થ સમર્થ નથી.

પ્ર. ભંતે ! મહર્દ્ધિક -**યાવત્**- મહાનુભાગ દેવ બાહ્ય પુદ્‌ગલોને ગ્રહણ કર્યા વગર વાળનું છેદન ભેદન કર્યા વગર તેને બનાવવામાં સમર્થ છે ?

ઉ. ગૌતમ ! આ અર્થ સમર્થ નથી.

પ્ર. ભંતે ! મહર્દ્ધિક -**યાવત્**- મહાનુભાગ દેવ બાહ્ય પુદ્‌ગલોને ગ્રહણ કરીને પરંતુ વાળને છેદન ભેદન કર્યા વગર તેને બનાવવામાં સમર્થ છે ?

ઉ. ગૌતમ ! આ અર્થ સમર્થ નથી.

પ્રં. ભંતે ! મહર્દ્ધિક -**યાવત્**- મહાનુભાગ દેવ બાહ્ય પુદ્‌ગલોને ગ્રહણ કરીને અને વાળનું છેદન ભેદન કરી તેને બનાવવામાં સમર્થ છે ?

ઉ. હા, ગૌતમ ! સમર્થ છે.

તે બનાવવાને છદ્મસ્થ મનુષ્ય જાણી શકતા નથી અને જોઈ શકતા નથી.

આ પ્રમાણે તે સૂક્ષ્મ બનાવે છે.

પ્ર. ભંતે ! મહર્દ્ધિક -**યાવત્**- મહાનુભાગ દેવ બાહ્ય પુદ્‌ગલોને ગ્રહણ કર્યા વગર અને વાળનું છેદન-ભેદન કર્યા વગર તેને મોટું કે નાનું કરવામાં સમર્થ છે ?

ઉ. ગૌતમ ! આ અર્થ સમર્થ નથી.

પ્ર. ભંતે ! મહર્દ્ધિક -**યાવત્**- મહાનુભાગ દેવ બાહ્ય પુદ્‌ગલોને ગ્રહણ કર્યા વગર વાળનું છેદન ભેદન કરીને તેને મોટું કે નાનું કરવામાં સમર્થ છે ?

ઉ. ગૌતમ ! આ અર્થ સમર્થ નથી.

પ્ર. ભંતે ! મહર્દ્ધિક -**યાવત્**- મહાનુભાગ દેવ બાહ્ય પુદ્‌ગલોને ગ્રહણ કરી અને વાળનું છેદન ભેદન કર્યા વગર તેને મોટું કે નાનું કરવામાં સમર્થ છે ?

ઉ. ગૌતમ ! આ અર્થ સમર્થ નથી.

પ્ર. ભંતે ! મહર્દ્ધિક -**યાવત્**- મહાનુભાગ દેવ બાહ્ય પુદ્‌ગલ ગ્રહણ કરીને અને વાળનું છેદન ભેદન કરી તેને મોટું કે નાનું કરવામાં સમર્થ છે ?

जैन साईट JAINSITE.com जैनम् जयति शासनम्

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

उ. हंता, गोयमा ! पभू।

तं चेव णं गंठिं छउमत्थे मणूसे ण जाणइ ण पासइ, एसुहुमं च णं दीहीकरेज्ज वा हस्सी करेज्ज वा।

-जीवा. पडि. ३, सु. १९०

ઉ. હા, ગૌતમ ! આ અર્થ સમર્થ છે.

તે બનાવવા ને છદ્મસ્થ મનુષ્ય જાણી શકતા નથી અને જોઈ શકતા નથી. આ પ્રમાણે તે આટલો સૂક્ષ્મ નાનુ કે મોટું કરે છે.

२२. पोग्गल गहणेण वण्णाइ परिणमणं-

प. देवे णं भंते ! महिड्ढीए **-जाव-** महाणुभागे बाहिरए पोग्गले अपरियाइत्ता पभू एगवण्णं एगरूवं विउव्वित्तए ?

उ. गोयमा ! णो इणट्ठे समट्ठे।

प. देवे णं भंते ! बाहिरए पोग्गले परियाइत्ता पभू एगवण्णं एगरूवं विउव्वित्तए ?

उ. हंता, गोयमा ! पभू।

प. से णं भंते ! किं इहगए पोग्गले परियाइत्ता विउव्वइ ?

तत्थगए पोग्गले परियाइत्ता विउव्वइ ?

अण्णत्थगए पोग्गले परियाइत्ता विउव्वइ ?

उ. गोयमा ! णो इहगए पोग्गले परियाइत्ता विउव्वइ,

तत्थगए पोग्गले परियाइत्ता विउव्वइ,

णो अण्णत्थगए पोग्गले परियाइत्ता विउव्वइ।

एवं एएणं गमेणं -जाव-

१. एगवण्णं एगरूवं,

२. एगवण्णं अणेगरूवं,

३. अणेगवण्णं एगरूवं,

४. अणेगवण्णं अणेगरूवं-**चउभंगो।**

प. देवे णं भंते ! महिड्ढीए **-जाव-** महाणुभागे बाहिरए पोग्गले अपरियाइत्ता पभू कालगं पोग्गलं नीलगपोग्गलत्ताए परिणामेत्तए, नीलगं पोग्गलं वा कालगपोग्गलत्ताए परिणामेत्तए ?

૨૨. પુદ્‌ગલોના ગ્રહણ દ્વારા વર્ણાદિનું પરિણમન :

પ્ર. ભંતે ! શું મહર્દ્ધિક **-યાવત્-** મહાનુભાગ દેવ બાહરનાં પુદ્‌ગલોને ગ્રહણ કર્યા વગર એક વર્ણ અને એક રૂપની વિકુર્વણા કરવામાં સમર્થ છે ?

ઉ. ગૌતમ ! આ અર્થ સમર્થ નથી.

પ્ર. ભંતે ! શું બાહરનાં પુદ્‌ગલોને ગ્રહણ કરીને એક વર્ણ અને એક રૂપની વિકુર્વણા કરવામાં સમર્થ છે ?

ઉ. હા, ગૌતમ ! સમર્થ છે.

પ્ર. ભંતે ! શું તે દેવ અહીંઆ રહેલ પુદ્‌ગલોને ગ્રહણ કરીને વિકુર્વણા કરે છે ?

ત્યાં રહેલ પુદ્‌ગલોને ગ્રહણ કરીને વિકુર્વણા કરે છે ?

અન્યત્ર રહેલ પુદ્‌ગલોને ગ્રહણ કરીને વિકુર્વણા કરે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે દેવ અહીં રહેલ પુદ્‌ગલોને ગ્રહણ કરીને વિકુર્વણા કરતાં નથી,

તે ત્યાંના પુદ્‌ગલોને ગ્રહણ કરીને વિકુર્વણા કરે છે.

પરંતુ અન્યત્ર રહેલા પુદ્‌ગલોને ગ્રહણ કરીને વિકુર્વણા કરતા નથી.

આ પ્રમાણે આ સૂત્રપાઠ દ્વારા વિકુર્વણાનાં ચાર ભંગ કહેવા જોઈએ.

૧. એક વર્ણવાળા, એક રૂપવાળા,

૨. એક વર્ણવાળા, અનેક રૂપવાળા,

૩. અનેક વર્ણવાળા, એક રૂપવાળા,

૪. અનેક વર્ણવાળા, અનેકરૂપવાળા. **આ પ્રમાણે ચાર ભાંગા છે.**

પ્ર. ભંતે ! શું મહર્દ્ધિક **-યાવત્-** મહાનુભાગ દેવ, બાહરનાં પુદ્‌ગલોને ગ્રહણ કર્યા વગર કાળા પુદ્‌ગલને નીલા પુદ્‌ગલનાં રૂપમાં અને નીલા પુદ્‌ગલને કાળા પુદ્‌ગલનાં રૂપમાં પરિણત કરવામાં સમર્થ છે ?

जैन साईट JAINSITE जैनम् जयति शासनम्

उ. गोयमा ! णो इणट्ठे समट्ठे, परियाइत्ता पभू ।

ઉ. ગૌતમ ! આ અર્થ સમર્થ નથી, પરંતુ દેવ બાહરનાં પુદ્ગલોને ગ્રહણ કરીને તેવું કરવામાં સમર્થ છે.

प. से णं भंते ! किं इहगए पोग्गले परियाइत्ता परिणामेइ ?

तत्थगए पोग्गले परियाइत्ता परिणामेइ ?

अण्णत्थगए पोग्गले परियाइत्ता परिणामेइ ?

પ્ર. ભંતે ! શું તે દેવ અહીંઆ રહેલ પુદ્ગલોને ગ્રહણ કરીને પરિણમન કરે છે ?

ત્યાં રહેલ પુદ્ગલોને ગ્રહણ કરીને પરિણમન કરે છે ?

અન્યત્ર રહેલ પુદ્ગલોને ગ્રહણ કરીને પરિણમન કરે છે ?

उ. गोयमा ! णो इहगए पोग्गले परियाइत्ता परिणामेइ,

तत्थगए पोग्गले परियाइत्ता परिणामेइ,

णो अण्णत्थगए पोग्गले परियाइत्ता परिणामेइ ।

ઉ. ગૌતમ ! તે દેવ અહીં રહેલ પુદ્ગલોને ગ્રહણ કરીને પરિણમન કરતાં નથી,

તે ત્યાં રહેલ પુદ્ગલોને ગ્રહણ કરીને પરિણમન કરે છે,

પરંતુ અન્યત્ર રહેલ પુદ્ગલોને ગ્રહણ કરીને પરિણમન કરતાં નથી.

एवं एएणं गमेणं -जाव-

१. एगवण्णं एगरूवं,

२. एगवण्णं अणेगरूवं,

३. अणेगवण्णं एगरूवं,

४. अणेगवण्णं अणेगरूवं-**चउभंगो ।**

આ પ્રમાણે આ સૂત્રપાઠ દ્વારા પરિણમનનાં ચાર ભંગ કહેવા જોઈએ.

૧. એક વર્ણવાળા, એક રૂપવાળા,

૨. એક વર્ણવાળા, અનેક રૂપવાળા

૩. અનેક વર્ણવાળા, એક રૂપવાળા,

૪. અનેક વર્ણવાળા, અનેક રૂપવાળા, **આ પ્રમાણે ચાર ભાંગા છે.**

एवं कालगपोग्गलं लोहियपोग्गलत्ताए ।

આ પ્રમાણે કાળા પુદ્ગલને લાલ પુદ્ગલનાં રૂપમાં પરિણત કરવામાં સમર્થ છે.

एवं कालएणं **-जाव-** सुक्किलं ।

આ પ્રમાણે કાળા પુદ્ગલની સાથે શુક્લ પુદ્ગલ સુધી જાણવું જોઈએ.

एवं नीलएणं **-जाव-** सुक्किलं ।

આ પ્રમાણે નીલા પુદ્ગલની સાથે શુક્લ પુદ્ગલ સુધી જાણવું જોઈએ

एवं लोहिएणं **-जाव-** सुक्किलं ।

આ પ્રમાણે લાલ પુદ્ગલને **-યાવત્-** શુક્લ પુદ્ગલનાં રૂપમાં પરિણત કરવામાં સમર્થ છે.

एवं हालिद्दएणं **-जाव-** सुक्किलं ।

આ પ્રમાણે પીળા પુદ્ગલને **-યાવત્-** શુક્લ પુદ્ગલનાં રૂપમાં પરિણત કરવામાં સમર્થ છે.

एवं एयाए परिवाडीए गंध-रस-फासा ।

આ પ્રમાણે આ ક્રમનાં અનુસાર ગંધ, રસ અને સ્પર્શનાં વિષયમાં પણ સમજવું જોઈએ.

(कक्खडफासपोग्गलं मउयफासपोग्गलत्ताए ।)

(કર્કશ સ્પર્શવાળા પુદ્ગલને મૃદુ સ્પર્શવાળા પુદ્ગલમાં પરિણત કરવામાં સમર્થ છે.)

एवं दो दो गरूय-लहुय, सीय-उसिण, णिद्ध-लुक्ख, फासाइं परिणामेइ ।

આ પ્રમાણે બે-બે વિરુદ્ધ ગુણોને અર્થાત્ ગુરુ અને લઘુ, શીત અને ઉષ્ણ, સ્નિગ્ધ અને રૂક્ષ સ્પર્શ આદિને તે સર્વત્ર પરિણમાવે છે.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

आलावगा य दो दो, *तं जहा-*

पोग्गले अपरियाइत्ता, परियाइत्ता।

-विया. स. ६, उ. ९, सु. २-१२

आ क्रियानी साथे अहीं आ प्रमाणे बे-बे आलापक कहेवा जोईए. जेमके-

पुद्‌गलोने ग्रहण करीने परिणमावे छे,
पुद्‌गलोने ग्रहण कर्या वगर परिणमता नथी.

२३. रूविभावं पत्तस्स देवस्स अरूवित्तविउव्वण असामत्थ परूवणं-

प. देवे णं भंते ! महिड्ढीए **-जाव-** महेसक्खे पुव्वामेव रूवी भवित्ता पभू अरूविं विउव्वित्ता णं चिट्ठित्तए ?

उ. गोयमा ! णो इणट्ठे समट्ठे।

प. से केणट्ठेणं भंते ! एवं वुच्चइ-

"देवे णं महिड्ढीए **-जाव-** महेसक्खे पुव्वामेव रूवी भवित्ता पभू अरूविं विउव्वित्ता णं चिट्ठित्तए ?"

उ. गोयमा ! अहमेयं जाणामि, अहमेयं पासामि,
अहमेयं बुज्झामि, अहमेयं अभिसमण्णागच्छामि,
मए एयं नायं, मए एयं दिट्ठं,
मए एयं बुद्धं, मए एयं अभिसमण्णागयं,

जण्णं तहागयस्स जीवस्स सरूविस्स,
सकम्मस्स, सरागस्स, सवेदस्स,
समोहस्स, सलेसस्स, ससरीरस्स,
ताओ सरीराओ अविप्पमुक्कस्स एवं पण्णायइ, तं जहा-
कालत्ते वा **-जाव-** सुक्किलत्ते वा,
सुब्भिगंधत्ते वा, दुब्भिगंधत्ते वा,
तित्तत्ते वा **-जाव-** महुरत्ते वा,
कक्खडत्ते वा **-जाव-** लुक्खत्ते वा।
से तेणट्ठेणं गोयमा ! एवं वुच्चइ-
"देवे णं महिड्ढीए **-जाव-** महेसक्खे पुव्वामेव रूवी भवित्ता नो पभू अरूविं विउव्वित्ता णं चिट्ठित्तए।"

-विया. स. १७, उ. २, सु. १८

२३. રૂપી ભાવને પ્રાપ્ત દેવની અરૂપી વિકુર્વણાનાં અસામર્થ્યનું પ્રરૂપણ :

પ્ર. ભંતે ! શું મહર્દ્ધિક **-યાવત્-** મહાસુખ-સંપન્ન દેવ પહેલા રૂપી થઈને પછી અરૂપીની વિક્રિયા કરવામાં સમર્થ છે ?

ઉ. ગૌતમ ! આ અર્થ સમર્થ નથી.

પ્ર. ભંતે ! એવું શા માટે કહેવાય છે કે-

"મહર્દ્ધિક **-યાવત્-** મહાસુખ-સંપન્ન દેવ, પહેલા રૂપી થઈને પછી અરૂપીની વિક્રિયા કરવામાં સમર્થ નથી ?"

ઉ. ગૌતમ ! હું આ જાણું છું, હું આ જોઉં છું,
હું આ નિશ્ચય જાણું છું, હું આ સર્વથા જાણું છું,
હું આને જાણું છું, મેં આ જોયું છે,
મેં આ નિશ્ચિત સમજી લીધું છે અને મેં આ પૂર્ણ રીતે જાણ્યું છે કે-

તેવા પ્રકારનાં સરૂપી,
સકર્મ, સરાગ, સવેદ,
સમોહ, સલેશી. સશરીર અને
તે શરીરથી અવિપ્રમુક્ત જીવનાં વિષયમાં એવું સંપ્રજ્ઞાત થાય છે, જેમકે-
તે શરીરયુક્ત જીવમાં કાળાપણું **-યાવત્-** સફેદપણું,
સુગંધિત્વ કે દુર્ગંધિત્વ,
કડવાપણું **-યાવત્-** મધુરપણું,
કર્કશપણું **-યાવત્-** રૂક્ષપણું હોય છે.
માટે હે ગૌતમ ! એવું કહેવાય છે કે-
"મહર્દ્ધિક **-યાવત્-** મહાસુખ સંપન્ન દેવ પહેલા રૂપી થઈને પછી અરૂપીની વિક્રિયા કરવામાં સમર્થ નથી."

२४. वेमाणिय देवाणं विकुव्वणासत्ती-

प. सोहम्मीसाणेसु णं भंते ! कप्पेसु देवा किं एगत्तं पभू विउव्वित्तए ? पुहत्तं पभू विउव्वित्तए ?

૨૪. વૈમાનિક દેવોની વિકુર્વણા શક્તિ :

પ્ર. ભંતે ! સૌધર્મ અને ઈશાન કલ્પમાં દેવ શું એક રૂપની વિકુર્વણા કરવામાં સમર્થ છે કે અનેક રૂપોની વિકુર્વણા કરવામાં સમર્થ છે ?

जैन साइट JAINSITE जैनम् जयति शासनम्

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

उ. गोयमा ! एगत्तंपि पभू विउव्वित्तए, पुहत्तंपि पभू विउव्वित्तए,

उ. ગૌતમ ! એક રૂપની વિકુર્વણા કરવામાં પણ સમર્થ છે અને અનેક રૂપોની વિકુર્વણા કરવામાં પણ સમર્થ છે.

एगत्तं विउव्वेमाणा एगिंदियरूवं वा **-जाव-** पंचेंदियरूवं वा विउव्वंति,

એક રૂપની વિકુર્વણા કરતાં એકેન્દ્રિયનાં રૂપની **-યાવત્-** પંચેન્દ્રિયનાં રૂપની વિકુર્વણા કરે છે.

पुहत्तं विउव्वेमाणा एगिंदियरूवाणि वा **-जाव-** पंचेंदियरूवाणि वा,

અનેક રૂપોની વિકુર્વણા કરતાં અનેક એકેન્દ્રિય રૂપોની વિકુર્વણા કરે છે **-યાવત્-** અનેક પંચેન્દ્રિય રૂપોની વિકુર્વણા કરે છે.

ताइं संखेज्जाइं पि असंखेज्जाइं पि,

તેમાં સંખ્યેય રૂપોની પણ અને અસંખ્યેય રૂપોની પણ,

सरिसाइं पि असरिसाइं पि,

સદૃશ રૂપોની પણ અને અસદૃશ રૂપોની પણ,

संबद्धाइं पि असंबद्धाइं पि रूवाइं विउव्वंति,

સંબદ્ધ રૂપોની પણ અને અસંબદ્ધ રૂપોની પણ વિકુર્વણા કરે છે.

विउव्वित्ता तओ पच्छा जहिच्छियाइं कज्जाइं करेंति।

વિકુર્વણા કરીને તેના પછી ઈચ્છા થાય તે કાર્ય કરે છે.

एवं -जाव- अच्चुओ।

આ પ્રમાણે અચ્યુત કલ્પ સુધીનાં દેવ વિકુર્વણા કરે છે.

प. गेवेज्जादेवाणं भंते ! किं एगत्त पभू विउव्वित्तए ? पुहत्त पभू विउव्वित्तए ?

પ્ર. ભંતે ! શું ગ્રૈવેયક દેવ એક રૂપની વિકુર્વણા કરવામાં સમર્થ છે કે અનેક રૂપોની વિકુર્વણા કરવામાં સમર્થ છે ?

उ. गोयमा ! एगत्तं पि पभू विउव्वित्तए, पुहत्तं पि पभू विउव्वित्तिए,

ઉ. ગૌતમ ! એક રૂપની વિકુર્વણા કરવામાં પણ સમર્થ છે અને અનેક રૂપોની વિકુર્વણા કરવામાં પણ સમર્થ છે.

णो चेव णं संपत्तीए विउव्विंसु वा, विउव्वंति वा विउव्विस्संति वा।

પરંતુ તેવોએ ક્યારેય આવી વિકુર્વણા કરી નથી, કરતાં નથી અને કરશે નહિ.

एवं अणुत्तरोववाइया।

-जीवा. पडि. ३, सु. २०३

આ પ્રમાણે અનુત્તરોપપાતિક દેવ માટે પણ કહેવું જોઈએ.

२५. सक्कस्स विउव्वणासत्ती-

૨૫. શક્રેન્દ્રની વિકુર્વણા શક્તિ :

प. पभू णं भंते ! सक्के देविंदे देवराया पुरिसस्स सीसं सपाणिया असिणा छिंदित्ता कमंडलुम्मि पक्खिवित्तए ?

પ્ર. ભંતે! શું દેવેન્દ્ર દેવરાજ શક્રેન્દ્ર, પોતાના હાથમાં ગ્રહણ કરેલ તલવારથી કોઈ પુરુષનાં મસ્તક કાપીને કમંડલુમાં નાંખવામાં સમર્થ છે ?

उ. हंता, गोयमा ! पभू।

ઉ. હા, ગૌતમ ! તે સમર્થ છે.

प. भंते ! कहमिदाणिं पकरेइ ?

પ્ર. ભંતે ! તે કેવી રીતે નાંખે છે ?

उ. गोयमा ! छिंदिया छिंदिया व णं पक्खिवेज्जा,

ઉ. ગૌતમ ! શક્રેન્દ્ર તે પુરુષનાં મસ્તકને કાપી-કાપીને નાંખે છે.

भिंदिया भिंदिया व णं पक्खिवेज्जा,
कुट्टिया कुट्टिया व णं पक्खिवेज्जा,
चुण्णिया चुण्णिया व णं पक्खिवेज्जा,
तओ पच्छा खिप्पामेव पडिसंघातेज्जा,

नो चेव णं तस्स पुरिसस्स किंचि आबाहं वा वाबाहं वा उप्पाएज्जा,

छविच्छेयं पुण करेइ, एसुहुमं च णं पक्खिवेज्जा।

-विया. स. १४, उ. ८, सु. २४

અલગ-અલગ કરીને નાંખે છે
અથવા કૂટી-કૂટીને નાંખે છે.
અથવા ચૂર્ણ કરી-કરીને નાંખે છે.
ત્યાર પછી શીઘ્ર તે મસ્તકનાં ખંડિત અવયવોને એકત્રિત કરે છે અને ફરીથી મસ્તક બનાવે છે.

આ પ્રક્રિયામાં ઉપરનાં પુરુષનાં મસ્તકને છેદન કરતાં પણ તે પુરુષને થોડી કે વધારે પીડા પહુંચાડતાં નથી.

આ પ્રમાણે મસ્તક કાપવાની સૂક્ષ્મ ક્રિયા કરીને તે તેને કમંડલુમાં નાંખે છે.

२६. महिड्ढियदेवस्स संगामे विउव्वण सामत्थं-

प. देवे णं भंते ! महिड्ढीए **-जाव-** महेसक्खे रूवसहस्सं विउव्वित्ता पभू अण्णमण्णेणं सिद्धं संगामं संगामित्तए ?

उ. **हंता, गोयमा !** पभू।

प. ताओ णं भंते ! बोंदीओ किं एगजीवफुडाओ, अणेगजीवफुडाओ ?

उ. गोयमा ! एगजीवफुडाओ, णो अणेगजीवफुडाओ।

प. ते णं भंते ! तेसिं बोंदीणं अंतरा किं एगजीवफुडा, अणेगजीवफुडा ?

उ. गोयमा ! एगजीवफुडा, णो अणेगजीवफुडा।

-विया. स. १८, उ. ७, सु. ३८-४०

૨૬. મહર્દ્ધિક દેવનું સંગ્રામમાં વિકુર્વણા સામર્થ્ય :

પ્ર. ભંતે ! મહર્દ્ધિક **-યાવત્-** મહાસુખવાળા દેવ, હજાર રૂપોની વિકુર્વણા કરીને પરસ્પર એક બીજાની સાથે સંગ્રામ કરવામાં સમર્થ છે ?

ઉ. હા, ગૌતમ ! સમર્થ છે.

પ્ર. ભંતે ! વૈક્રિયકૃત તે શરીર એક જ જીવની સાથે સંબદ્ધ હોય છે કે અનેક જીવોની સાથે સંબદ્ધ હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! એક જ જીવની સાથે સંબદ્ધ હોય છે, અનેક જીવોની સાથે સંબદ્ધ હોતાં નથી.

પ્ર. ભંતે ! તે વૈક્રિયકૃત શરીરોની વચ્ચેનાં અંતરાલ ભાગ શું એક જીવથી સંબદ્ધ હોય છે કે અનેક જીવોથી સંબદ્ધ હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે શરીરની વચ્ચેનાં અંતરાલ ભાગ એક જ જીવથી સંબદ્ધ હોય છે, અનેક જીવોથી સંબદ્ધ હોતાં નથી.

२७. देवासुरसंगामे पहरण विउव्वणा-

प. अत्थि णं भंते ! देवासुरा संगामा, देवासुरा संगामा ?

उ. **हंता, गोयमा !** अत्थि।

प. देवासुरेसु णं भंते ! संगामेसु वट्टमाणेसु किं णं तेसिं देवाणं पहरणरयणत्ताए परिणमइ ?

उ. गोयमा ! जं णं ते देवा तणं वा, कट्ठं वा, पत्तं वा, सक्करं वा परामुसंति तं णं तेसिं देवाणं पहरणरयणत्ताए परिणमइ।

૨૭. દેવાસુર સંગ્રામમાં શસ્ત્ર વિકુર્વણા :

પ્ર. ભંતે ! શું દેવો અને અસુરોમાં દેવાસુર સંગ્રામ હોય છે ?

ઉ. હા, ગૌતમ ! હોય છે.

પ્ર. ભંતે ! દેવો અને અસુરોમાં સંગ્રામ થઈ જવાથી કઈ વસ્તુ તે દેવોનાં શ્રેષ્ઠ પ્રહરણ રૂપમાં પરિણત થાય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે દેવ જે તૃણ, કાષ્ઠ, પાંદડા કે કાંકરા આદિને સ્પર્શ કરે છે. તેજ વસ્તુ તે દેવોનાં શસ્ત્રરત્નનાં રૂપમાં પરિણત થઈ જાય છે.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

प. देवासुरेसु णं भंते ! संगामेसु वट्टमाणेसु किं णं तेसिं असुरकुमाराणं पहरणरयणत्ताए परिणमइ ?

प्र. ભંતે ! દેવો અને અસુરોમાં સંગ્રામ થઈ જવાથી કંઈ વસ્તુ તે અસુરોના શ્રેષ્ઠ પ્રહરણ રૂપમાં પરિણત થાય છે ?

उ. गोयमा ! णो इणट्ठे समट्ठे ।

असुरकुमाराणं देवाणं निच्चं विउव्विया पहरणरयणा पण्णत्ता ।

-विया. स. १८, उ. ७, सु. ४२-४४

ઉ. ગૌતમ ! તેના માટે આ વાત શક્ય નથી.

કારણકે અસુરકુમારદેવોનાં તો સદા વૈક્રિયકૃત શસ્ત્રરત્ન હોય છે.

२८. नेरएहिं विउव्विय रूवाणं परूवणं-

प. इमीसे णं भंते ! **रयणप्पभाए पुढवीए नेरइया किं** एकत्तं पभू विउव्वित्तए ? पुहुत्तं पभू विउव्वित्तए ?

उ. गोयमा ! एगत्तंपि पभू विउव्वित्तए, पुहुत्तंपि पभू विउव्वित्तए ।

एगत्तं विउव्वेमाणा एगं महं मोग्गररूवं वा **-जाव-** भिंडमालरूवं वा ।

पुहुत्तं विउव्वेमाणा मोग्गररूवाणि वा **-जाव-** भिंडमालरूवाणि वा ।

ताइं संखेज्जाइं, णो असंखेज्जाइं,

संबद्धाइं, णो असंबद्धाइं,

सरिसाइं, णो असरिसाइं विउव्वंति,

विउव्वित्ता अण्णमण्णस्स कायं अभिहणमाणा अभिहणमाणा-वेयणं उदीरेंति,

"उज्जलं विउलं पगाढं कक्कसं कडुयं फरूसं निट्ठुरं चंडं तिव्वं दुक्खं दुग्गं दुरहियासं ।"

एवं -जाव- धूमप्पभाए पुढवीए ।

छट्ठसत्तमासु णं पुढवीसु नेरइया बहू महंताइं लोहियकुंथुरूवाइं वइरामयतुंडाइं गोमय कीडसमाणाइं विउव्वंति,

૨૮. નૈરયિક દ્વારા વિકુર્વિત રૂપોનું પ્રરૂપણ :

પ્ર. ભંતે ! આ **રત્નપ્રભા પૃથ્વીનાં નૈરયિક** શું એક રૂપની વિકુર્વણા કરે છે કે અનેક રૂપોની વિકુર્વણા કરે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! એક રૂપની પણ વિકુર્વણા કરે છે અને અનેક રૂપોની પણ વિકુર્વણા કરે છે.

એક રૂપની વિકુર્વણા કરતાં એક મહાન્ મુદ્ગર (કસરત કરવાનું સાધન) **-યાવત્-** છરાનાં રૂપોની વિકુર્વણા કરે છે.

અનેક રૂપોની વિકુર્વણા કરતાં અનેક મુદ્ગર રૂપોની **-યાવત્-** અનેક છરાનાં રૂપોની વિકુર્વણા કરે છે.

સંખ્યેય રૂપોની વિકુર્વણા કરે છે. પણ અસંખ્યેય રૂપોની વિકુર્વણા કરતાં નથી.

સંબદ્ધ રૂપોની વિકુર્વણા કરે છે. પણ અસંબદ્ધ રૂપોની વિકુર્વણા કરતાં નથી.

સદૃશ રૂપોની વિકુર્વણા કરે છે પણ અસદૃશ રૂપોની વિકુર્વણા કરતા નથી.

વિકુર્વણા કરીને એક બીજાનાં શરીર પર પ્રહાર કરતાં-કરતાં વેદનાની ઉદીરણા કરે છે.

"તે વેદના ઉગ્ર, વિપુલ, પ્રગાઢ, કર્કશ, કટુ, કઠોર, નિષ્ઠુર, ક્રૂર, તીવ્ર, દુઃખદ, દુર્દમ અસહ્ય હોય છે."

આ પ્રમાણે ધૂમપ્રભા પૃથ્વી સુધીમાં પણ નૈરયિક વિકુર્વણા કરે છે.

છઠ્ઠી અને સાતમી પૃથ્વીમાં નૈરયિક છાણાનાં કીડાની સમાન ઘણા મોટા વજ્રમય મુખવાળા રક્તવર્ણ કુંથુઓના રૂપોની વિકુર્વણા કરે છે.

जैन साईट JAINSITE जैनम् जयति शासनम्

विउव्वित्ता अण्णमण्णस्स कायं समतुरंगेमाणा-समतुरंगेमाणा खायमाणा-खायमाणा सयपोराग-किमियाविव चालेमाणा-चालेमाणा अंतो-अंतो अणुप्पविसमाणा-अणुप्पविसमाणा वेदणं उदीरेंति-उज्जलं **-जाव-** दुरहियासं ।[1]

-जीवा. पडि. ३, सु. ८९(२)

વિકુર્વણા કરીને એક બીજાનાં શરીર પર ચઢે છે. તેના શરીરને વારંવાર કાપે છે, સૌ પર્વવાળા ઈક્ષુનાં કીડાની જેમ છેદન કરતાં અંદર- અંદર ઘુસી જાય છે અને તેને ઉજ્જવલ **-યાવત્-** અસહ્ય વેદના ઉત્પન્ન કરે છે.

२९. वाउकायस्स विउव्वणा परूवणं-

प. पभू णं भंते ! वाउकाए एगं महं इत्थिरूवं वा पुरिसरूवं वा हत्थिरूवं वा जाणरूवं वा

एवं जुग्ग-गिल्लि-थिल्लि-सीय-संदमाणियरूवं वा विउव्वित्तए ?

उ. गोयमा ! णो इणट्ठे समट्ठे ।

वाउकाए णं विकुव्वमाणे एगं महं पडागासंठियं रूवं विकुव्वइ ।

प. पभू णं भंते ! वाउकाए एगं महं पडागसंठियं रूव विउव्वित्ता अणेगाइं जोयणाइं गमित्तए ?

उ. हंता, गोयमा ! पभू ।

प. से भंते ! किं आयड्ढीए गच्छइ, परिड्ढीए गच्छइ ?

उ. गोयमा ! आयड्ढीए गच्छइ, णो परिड्ढीए गच्छइ ।

जहा आयड्ढीए,

एवं चेव आयकम्मुणा वि, आयप्पओगेण वि भाणियव्वं ।

प. से भंते ! किं ऊसिओदयं गच्छइ, पतोदयं गच्छइ ?

उ. गोयमा ! ऊसिओदयं पि गच्छइ, पतोदयं पि गच्छइ ।

प. से भंते ! किं एगओपडागं गच्छइ, दुहओपडागं गच्छइ ?

૨૯. વાયુકાયની વિકુર્વણાનું પ્રરૂપણ :

પ્ર. ભંતે ! શું વાયુકાય એક મોટા સ્ત્રીરૂપ કે પુરુષરૂપ, હસ્તીરૂપ કે પાલખીરૂપ તથા

આ પ્રમાણે રિક્ષા કે ઘોડા જેવી સવારી, હાથીની અંબાડી, ઊંટનું પલ્લાણ, પુરુષનાં જેટલી લાંબી પાલખી આ બધા રૂપોની વિકુર્વણા કરી શકે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! આ અર્થ સમર્થ નથી.

વાયુકાય જો વિકુર્વણા કરે તો એક મોટી પતાકાનાં આકારનાં રૂપની વિકુર્વણા કરી શકે છે.

પ્ર. ભંતે ! શું વાયુકાય એક મોટી પતાકાના આકાર જેવા રૂપની વિકુર્વણા કરીને અનેક યોજન સુધી ગમન કરવામાં સમર્થ છે.

ઉ. હા, ગૌતમ ! તે કરવામાં સમર્થ છે.

પ્ર. ભંતે ! શું વાયુકાય પોતાની ઋદ્ધિથી ગતિ કરે છે કે બીજાની ઋદ્ધિથી ગતિ કરે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે પોતાની ઋદ્ધિથી ગતિ કરે છે, બીજાની ઋદ્ધિથી ગતિ કરતાં નથી.

જેમ વાયુકાય આત્મઋદ્ધિથી ગતિ કરે છે.

એવી જ રીતે આત્મકર્મથી અને આત્મપ્રયોગથી પણ ગતિ કરે છે તેવું કહેવું જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! શું તે વાયુકાય ઉન્નત પતાકાનાં (ઉપર) આકારથી ગતિ કરે છે કે મુકેલ પતાકાનાં આકારથી ગતિ કરે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે ઉપર જતાં પતાકા અને નીચે જતાં પતાકા, આ બંનેનાં આકારથી ગતિ કરે છે.

પ્ર. ભંતે ! શું વાયુકાય એક દિશામાં એક પતાકાનાં સમાન રૂપ બનાવીને ગતિ કરે છે અથવા બે દિશાઓમાં બે પતાકાઓને સમાન રૂપ બનાવીને ગતિ કરે છે ?

१. विया. स. ५, उ. ६, सु. १४

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

उ. गोयमा ! एगओपडागं गच्छइ, णो दुहओपडागं गच्छइ ।

ઉ. ગૌતમ ! તે એક પતાકાનાં સમાનરૂપ બનાવીને ગતિ કરે છે, પરંતુ બે દિશાઓમાં બે પતાકાઓનાં સમાનરૂપ બનાવીને ગતિ કરતાં નથી.

प. से णं भंते ! किं वाउकाए पडागा ?

પ્ર. ભંતે ! તે સમયે શું તે વાયુકાય છે કે પતાકા છે ?

उ. गोयमा ! वाउकाए णं से, णो खलु सा पडागा ।

-विया. स. ३, उ. ४, सु. ६-७

ઉ. ગૌતમ ! તે વાયુકાય છે, પરંતુ પતાકા નથી.

३०. बलागस्स इत्थिआइ रूव परिणमण परूवणं-

૩૦. બગલાની સ્ત્રી આદિ રૂપોનાં પરિણમનનું પરૂપણ :

प. पभू णं भंते ! बलाहगे एगं महं इत्थिरूवं वा **-जाव-** संदमाणियरूवं वा परिणामेत्तए ?

પ્ર. ભંતે ! શું બાદલો મેઘ એક મોટા સ્ત્રીરૂપ **-યાવત્-** સ્યંદમાનિકાના રૂપમાં પરિણત થવામાં સમર્થ છે ?

उ. हंता, गोयमा ! पभू ।

ઉ. હા, ગૌતમ ! આવું થવામાં સમર્થ છે.

प. पभू णं भंते ! बलाहए एगं महं इत्थिरूवं परिणामेत्ता अणेगाइं जोयणाइं गमित्तए ?

પ્ર. ભંતે ! શું બલાહક મેઘ એક મોટા સ્ત્રીરૂપમાં પરિણત થઈને અનેક યોજન સુધી જવામાં સમર્થ છે ?

उ. हंता, गोयमा ! पभू ।

ઉ. હા, ગૌતમ ! તે આવું કરવામાં સમર્થ છે.

प. से भंते ! किं आयड्ढीए गच्छइ, परिड्ढीए गच्छइ ?

પ્ર. ભંતે ! શું તે બલાહક આત્મઋદ્ધિથી ગતિ કરે છે કે પરઋદ્ધિથી ગતિ કરે છે ?

उ. गोयमा ! णो आयड्ढीए गच्छइ, परिड्ढीए गच्छइ ।

एवं णो आयकम्मुणा परकम्मुणा ।
नो आयपयोगेणं, परप्पयोगेणं ।

ऊसिओदयं वा गच्छइ, पतोदयं वा गच्छइ ।

ઉ. ગૌતમ ! તે આત્મઋદ્ધિથી ગતિ કરતા નથી, પરઋદ્ધિથી ગતિ કરે છે.

એવી રીતે તે આત્મકર્મ (સ્વક્રિયાથી) અને આત્મપ્રયોગથી ગતિ કરતા નથી, પરંતુ પરકર્મથી અને પર પ્રયોગથી ગતિ કરે છે. તે ઉચ્છ્રિતપતાકા કે પતિત-પતાકા બંનેમાંથી કોઈ એકનાં આકાર રૂપથી ગતિ કરે છે.

जैन साइट JAINSITE.com जैनम् जयति शासनम्

प. से णं भंते ! किं बलाहए इत्थी ?

પ્ર. ભંતે ! તે સમયે શું તે બલાહક-મેઘના સ્ત્રી છે ?

उ. गोयमा ! बलाहए णं से, णो खलु सा इत्थी ।

ઉ. ગૌતમ ! તે બલાહક-મેઘ છે, સ્ત્રી નથી.

एवं पुरिसे, आसे हत्थी ।

આ પ્રમાણે બલાહક પુરુષ, અશ્વ કે હાથી નથી.

प. पभू णं भंते ! बलाहए एगं महं जाणरूवं परिणामेत्ता अणेगाइं जोयणाइं गमित्तए ?

પ્ર. ભંતે ! શું તે બલાહક એક મોટા યાન રૂપમાં પરિણત થઈને અનેક યોજન સુધી જઈ શકે છે ?

उ. गोयमा ! ***जहा इत्थिरूवं तहा भाणियव्वं ।***

ઉ. ગૌતમ ! ***જેમ સ્ત્રીનાં સંબંધમાં કહ્યું, તે જ પ્રમાણે યાનનાં સંબંધમાં કહેવું જોઈએ.***

णवरं- एगओ चक्कवालं पि, दुहओ चक्कवालं पि भाणियव्वं ।

વિશેષ : તે યાન એક ચક્રવાળા થઈને પણ ચાલી શકે છે. અને બંને તરફ ચક્રવાળા થઈને પણ ચાલી શકે છે.

जुग्ग-गिल्लि-थिल्लि-सीया-संदमाणियाणं तहेव ।

-विया. स. ३, उ. ४, सु. ८-११

તે પ્રમાણે પાલખી, હાથીની અંબાડી, ઊંટનો પલ્લાણ, શિવિકા અને સ્યન્દમાનિકાનાં રૂપોનાં સંબંધમાં પણ જાણવું જોઈએ.

૧૬. ઈંદ્રિય અધ્યયન

આત્માના લિંગને ઈંદ્રિય કહેવામાં આવે છે. ઈંદ્રિયોથી આત્મા છે એવું જ્ઞાન થાય છે. ઈંદ્રિયનું સામાન્ય લક્ષણ ઈન્દ્રનો અર્થ આત્મા માનીને કરી શકાય છે. પણ વ્યાવહારિક દષ્ટિએ ઈંદ્રિયાં આભિનિબોધિક જ્ઞાનમાં સહાયભૂત થાય છે. આભિનિબોધિક અથવા મતિજ્ઞાનપૂર્વક શ્રુતજ્ઞાન હોય છે. આ પ્રમાણે મતિજ્ઞાન અને શ્રુતજ્ઞાનમાં ઈંદ્રિયોની મહત્વપૂર્ણ ભૂમિકા હોય છે. સંસારી જીવ પ્રાયઃ મતિજ્ઞાન અને શ્રુતજ્ઞાન અથવા મતિઅજ્ઞાની અને શ્રુતઅજ્ઞાની હોય છે. માટે ઈંદ્રિયો જ તેના જ્ઞાનનું મુખ્ય સાધન હોય છે. જૈન દર્શનમાં ઈંદ્રિય શબ્દથી મનને ગ્રહણ કરવામાં આવતુ નથી. માટે જ મનને અનિન્દ્રિય કહેવામાં આવે છે.

ઈંદ્રિયો પાંચ પ્રકારની છે- ૧. શ્રોત્રેન્દ્રિય, ૨. ચક્ષુરિન્દ્રિય, ૩. ઘ્રાણેન્દ્રિય, ૪. રસનેન્દ્રિય (જિહ્વેન્દ્રિય) અને ૫. સ્પર્શનેન્દ્રિય. જૈનેતર કેટલાક દર્શનોમાં ઈંદ્રિયોને જ્ઞાનેન્દ્રિય કહી છે અને તેનામાં પાણિ, પાદ, પાયુ, ઉપસ્થ અને વાક્ આ પાંચ કર્મેન્દ્રિયો પણ સ્વીકારવામાં આવેલી છે. જૈન દર્શનમાં કર્મેન્દ્રિયોનું વર્ણન અલગથી ક્યાંય થયેલ નથી. આ કર્મેન્દ્રિયો જૈન દર્શનના પ્રમાણે શરીરના અંગોપાંગોમાં સમાવિષ્ટ છે.

શ્રોત્રથી શબ્દનું, ચક્ષુથી રૂપનું, ઘ્રાણથી ગંધનું, જિહ્વાથી રસનું અને સ્પર્શન ઈંદ્રિયથી સ્પર્શનું જ્ઞાન થાય છે. વર્ણાદિના ભેદોથી પાંચ ઈંદ્રિયોના ૨૩ વિષય અને ૨૪૦ વિકાર મનાય છે.

એ પાંચે પ્રકારની ઈંદ્રિયો દ્રવ્ય અને ભાવના ભેદથી બે-બે પ્રકારની હોય છે. દ્રવ્યેન્દ્રિયના આગમમાં આઠ ભેદ કહ્યા છે.- બે શ્રોત્ર, બે નેત્ર, બે ઘ્રાણ, એક જિહ્વા અને એક સ્પર્શન. ભાવેન્દ્રિયના પાંચ ભેદ છે.- શ્રોત્ર, ચક્ષુ, ઘ્રાણ, જિહ્વા અને સ્પર્શન. તત્વાર્થસૂત્રમાં દ્રવ્યેન્દ્રિયના નિર્વૃત્તિ અને ઉપકરણ બે ભેદ કર્યા છે તેમજ લબ્ધિ અને ઉપયોગ ભાવેન્દ્રિયના બે ભેદ કહ્યા છે.

દ્રવ્યેન્દ્રિયમાંથી પ્રત્યેક બાહુલ્યની દષ્ટિએ અંગુલના અસંખ્યાતમો ભાગ કહી છે તથા પ્રદેશોની અપેક્ષાએ અનંત પ્રદેશી કહી છે. શ્રોત્રેન્દ્રિય, ચક્ષુઈંદ્રિય અને ઘ્રાણેન્દ્રિય વિશાળતા (પૃથુત્વ) ની દષ્ટિએ અંગુલનો અસંખ્યાતમો ભાગ પ્રમાણ છે પરંતુ જિહ્વેન્દ્રિયની વિશાળતા અંગુલ પૃથકત્વ અને સ્પર્શનેન્દ્રિયની વિશાળતા શરીર પ્રમાણ કહી છે. પાંચે ઈંદ્રિયો અસંખ્યાત પ્રદેશોમાં અવગાઢ રહે છે. આકાર કે સંસ્થાનની દષ્ટિએ શ્રોત્રેન્દ્રિય કદમ્બપુષ્પના આકારવાળી, ચક્ષુઈંદ્રિય મસૂરચન્દ્રના આકારવાળી, ઘ્રાણેન્દ્રિય અતિમુક્તકપુષ્પના આકારવાળી, જિહ્વેન્દ્રિય તાવિયાના આકારવાળી તથા સ્પર્શેન્દ્રિય અનેક પ્રકારના આકારવાળી માનવામાં આવી છે.

પાંચ ઈંદ્રિયોમાં ચક્ષુને છોડીને ચાર ઈંદ્રિયો પ્રાપ્યકારી છે અર્થાત્ તે વિષયોનો સ્પર્શ થવાથી જ તેને જાણે છે. અન્યથા નહીં. જ્યારે ચક્ષુઈંદ્રિય અપ્રાપ્યકારી હોય છે, તે વિષયોથી અસ્પૃષ્ટ રહિત થઈ તેનું જ્ઞાન કરાવે છે. ક્યારેક ઈંદ્રિયોનો વિષય એક દેશથી જાણી શકાય છે તથા ક્યારેક સર્વદેશથી જાણી શકાય છે. આ પ્રમાણે પાંચ ઈંદ્રિયોના વિષય એક દેશ અને સર્વદેશના આધારે દસ પ્રકારના થાય છે. શ્રોત્રેન્દ્રિયાદિ ઈંદ્રિયોનું વિષય ક્ષેત્ર અલગ-અલગ છે.

પાંચ ઈંદ્રિયોના જે વિષય છે તેમાંથી શબ્દ અને રૂપને કામ કહેવાય છે. તથા ગંધ, રસ અને સ્પર્શને ભોગ કહેવાય છે. પાંચે મળીને કામ-ભોગ કહેવાય છે. તે કામભોગ જીવથી સંબદ્ધ હોવાને કારણે જીવ પણ છે અને મૂળથી અજીવ હોવાના કારણે અજીવ પણ છે. આ જ પ્રમાણે તે સચિત્ત પણ છે અને અચિત્ત પણ છે તથા પૌદ્ગલિક હોવાથી તે રૂપી હોય છે. અને જીવોમાં જ હોય છે અજીવોમાં નહિં. આ પુદ્ગલો શુભથી અશુભમાં અને અશુભથી શુભમાં

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

પરિણમન કાર્યો કર્યા કરે છે. જેમ સુશબ્દ દુ:શબ્દમાં, દુ:શબ્દ સુશબ્દમાં, સુરૂપ દુરૂપમાં, દુરૂપ સુરૂપમાં, સુગંધ દુર્ગંધમાં, દુર્ગંધ સુગંધમાં, સુરસ દુરસમાં, દુરસ સુરસમાં અને આ પ્રમાણે સ્પર્શનું શુભ અને અશુભમાં પરિણમન થયા કરે છે.

જે જીવમાં જેટલી ઇંદ્રિયો પ્રાપ્ત થાય છે તે જીવ તે જ નામથી ઓળખાય છે. જેમ જે જીવમાં એક સ્પર્શેન્દ્રિય પ્રાપ્ત થાય છે તેને એકેન્દ્રિય, જેમાં સ્પર્શ અને રસ એ બે ઇંદ્રિયો પ્રાપ્ત થાય છે તેને બેઇંદ્રિય. જેમાં સ્પર્શ, રસ અને ઘ્રાણ એ ત્રણ ઇંદ્રિયો પ્રાપ્ત થાય છે તેને ત્રેઇંદ્રિય. જેમાં ચક્ષુ સહિત ચાર ઇંદ્રિયો પ્રાપ્ત થાય છે તેને ચઉરેન્દ્રિય અને જેમાં શ્રોત્ર સહિત પાંચેં ઇંદ્રિયો પ્રાપ્ત થાય છે તે જીવને પંચેન્દ્રિય કહેવામાં આવે છે.

ચૌવીસ દંડકોમાં નૈરયિક, દેવ, મનુષ્ય અને પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક જીવોમાં પાંચે ઇંદ્રિયો પ્રાપ્ત થાય છે. માટે તે બધા પંચેન્દ્રિય જીવ છે. તિર્યંચગતિના ચઉરેન્દ્રિય જીવોમાં ચાર, તેઇંદ્રિયમાં ત્રણ અને બેઇંદ્રિયમાં બે ઇંદ્રિયો રહે છે. પૃથ્વીકાય આદિ જે એકેન્દ્રિય જીવ છે તેમાં માત્ર એક સ્પર્શેન્દ્રિય પ્રાપ્ત થાય છે. નૈરયિક અને દેવોમાં સ્પર્શેન્દ્રિય બે પ્રકારની હોય છે- ભવધારણીય (જન્મથી પ્રાપ્ત) અને ઉત્તર વૈક્રિય (વૈક્રિય શરીર જન્ય). નૈરયિકોમાં બન્ને પ્રકારની સ્પર્શેન્દ્રિય હુંડક સંસ્થાનવાળી હોય છે. જ્યારે દેવોમાં ભવધારણીય સ્પર્શેન્દ્રિય સમચતુરસ્રસંસ્થાનવાળી અને ઉત્તરવૈક્રિય સ્પર્શેન્દ્રિય અનેક સંસ્થાનવાળી કહી છે. પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિકો અને મનુષ્યોની સ્પર્શેન્દ્રિય છ પ્રકારના સંસ્થાનોવાળી હોય શકે છે. તે સંસ્થાન એ છે - સમચતુરસ્ર, ન્યગ્રોધપરિમંડળ, સાદિ, વામન, કુબ્જક અને હુંડક. એકેન્દ્રિયોની જે સ્પર્શેન્દ્રિય છે તે અલગ અલગ આકારવાળી માની છે. પૃથ્વીકાયિકોની સ્પર્શેન્દ્રિય મસૂરચન્દ્રના સમાન, અપ્કાયિકોની જલ બિન્દુના સમાન, તેજસ્કાયિકોની સૂચીકલાપના સમાન, વાયુકાયિકોની પતાકાના સમાન આકારવાળી તથા વનસ્પતિકાયિકોની અનેક આકારવાળી કહી છે. આ અધ્યયનમાં પ્રત્યેક જીવની ઇંદ્રિયોના સંસ્થાન, બાહુલ્ય, પૃથુત્વ, પ્રદેશ અને અવગાહનાનું સમ્યક્ વર્ણન કરેલ છે.

પાંચ પ્રકારની ઇંદ્રિયોમાં અવગાહનાની અપેક્ષાએ ચક્ષુઇંદ્રિય બધાથી અલ્પ છે. તથા સ્પર્શેન્દ્રિય બધાથી વધારે છે. પ્રદેશોની અપેક્ષાએ પણ ચક્ષુઇંદ્રિય બધાથી અલ્પ તથા સ્પર્શેન્દ્રિય બધાથી વધારે મનાય છે. ચક્ષુથી શ્રોત્ર, શ્રોત્રથી ઘ્રાણ, ઘ્રાણથી જિહ્વા અને જિહ્વાથી સ્પર્શની અવગાહના અને પ્રદેશ ઉત્તરોત્તર વધારે છે.

ઇંદ્રિયોના પાંચ ભેદ જ ઇંદ્રિયલબ્ધિના પાંચ ભેદ હોય છે અને તે જ ઇંદ્રિયોપયોગના પાંચ ભેદ હોય છે. આ પ્રમાણે લબ્ધિ અને ઉપયોગના રૂપમાં વિભક્ત ભાવેન્દ્રિય પણ શ્રોત્રાદિના ભેદથી પાંચ પ્રકારની જ હોય છે. જે જીવમાં જેટલી ઇંદ્રિયો પ્રાપ્ત થાય છે. એમાં એટલીજ ઇંદ્રિયલબ્ધિ અને ઇંદ્રિયોપયોગ પ્રાપ્ત થાય છે. ઉપયોગ કાળની દ્રષ્ટિએ ચક્ષુનો ઉપયોગકાળ બધાથી અલ્પ અને સ્પર્શેન્દ્રિયનો ઉપયોગકાળ બધાથી વધારે છે. ચક્ષુથી શ્રોત્ર, ઘ્રાણ અને જિહ્વાનો ઉપયોગકાળ ઉત્તરોત્તર વધારે છે.

ઇંદ્રિય નિર્વર્તના (રચના) ઇંદ્રિયકરણ અને ઇંદ્રિયોપચયના પણ ઇંદ્રિયોની જેમ શ્રોત્રાદિ પાંચ - પાંચ ભેદ છે. જે જીવમાં જેટલી ઇંદ્રિયો હોય છે. એમાં એટલી જ ઇંદ્રિયનિર્વર્તના, એટલી જ ઇંદ્રિયકરણ અને એટલીજ ઇંદ્રિયોપચય પ્રાપ્ત થાય છે. ઇંદ્રિયનિર્વર્તનાનો કાળ અસંખ્યાત સમય યુક્ત અંતર્મુહૂર્ત મનાય છે. આ કાળમાં યથાયોગ્ય ઇંદ્રિયોનું નિર્માણ થઈ જાય છે.

મતિજ્ઞાન ઇંદ્રિયોની સહાયતાથી થાય છે. મતિજ્ઞાનના અવગ્રહ, ઈહા, અવાય અને ધારણા એ ચાર ભેદ કરાય છે. અવગ્રહ બે પ્રકારના હોય છે. અર્થાવગ્રહ અને વ્યંજનાવગ્રહ, આમાંથી અર્થાવગ્રહ પાંચે ઇંદ્રિયો અને મનથી થવાના કારણે છ પ્રકારના હોય છે તથા વ્યંજનાવગ્રહ ચક્ષુ અને મનને છોડીને બાકીની ચાર ઇંદ્રિયોથી થવાને કારણે ચાર પ્રકારના હોય છે. જેમકે - શ્રોત્રેન્દ્રિય વ્યંજનાવગ્રહ, ઘ્રાણેન્દ્રિય વ્યંજનાવગ્રહ, જિહ્વેન્દ્રિય વ્યંજનાવગ્રહ અને સ્પર્શેન્દ્રિય

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

વ્યંજનાવગ્રહ. ઈહા અને અવાયમાં પાંચે ઇંદ્રિયો સહાયક હોવાથી પાંચ પાંચ પ્રકારના કહ્યા છે. મનથી એને સ્વીકાર કરવાથી એના અન્યત્ર છ - છ ભેદ પણ પ્રતિપાદિત છે. જે જીવમાં જે ઇંદ્રિયો ઉપલબ્ધ છે એમાં એની જ ઈન્દ્રિયોના વ્યંજનાવગ્રહ, અર્થાવગ્રહ, ઈહા અને અવાય જ્ઞાન ઉપલબ્ધ થાય છે.

દ્રવ્યેન્દ્રિય અને ભાવેન્દ્રિયના આધાર પર પ્રકારાન્તરથી ઇંદ્રિયોના જે બે ભેદ કહ્યા છે એમાંથી કયા જીવમાં કેટલી દ્રવ્યેન્દ્રિય અને કેટલી ભાવેન્દ્રિય પ્રાપ્ત થાય છે એનું ૨૪ દંડકોમાં આ અધ્યયનમાં વિસ્તૃત વર્ણન કરેલ છે. એટલું જ નહીં. અતીત, બદ્ધ અને પુરસ્કૃત (ભાવી) ભેદોના આધારે પણ ૨૪ દંડકોમાં દ્રવ્યેન્દ્રિય અને ભાવેન્દ્રિયની ઉપલબ્ધિનું વિસ્તારથી વર્ણન છે, જેમાં ગતિ - આગતિ અને ગણિતનું જ્ઞાન આવશ્યક છે. અહીં વિશેષ એ છે કે એમાં બે શ્રોત્ર, બે ચક્ષુ, બે ઘ્રાણ, એક જિહ્વા અને એક સ્પર્શનની ગણના કરવાથી દ્રવ્યેન્દ્રિયના આઠ ભેદ મનાય છે અને ભાવેન્દ્રિયના તે જ પાંચ ભેદ અનુમત છે જે ઇંદ્રિયોના સામાન્યતઃ શ્રોત્રાદિ પાંચ ભેદ છે.

શ્રોત્રાદિ ઇંદ્રિયોમાં અનન્ત કર્કશ અને ગુરુ ગુણ છે. તથા અનંત મૃદુ અને લઘુગુણ છે. અલ્પબહુત્વની દ્રષ્ટિથી બધાથી ઓછા ચક્ષુરેન્દ્રિયના કર્કશ ગુરુગુણ છે. તેનાથી શ્રોત્ર, ઘ્રાણ, જિહ્વા અને સ્પર્શના કર્કશ ગુરુ ગુણ ઉત્તરોત્તર અનંત અનંતગુણા છે. મૃદુલઘુ ગુણોની અપેક્ષાએ બધાથી અલ્પ સ્પર્શેન્દ્રિયના મુદુલઘુ ગુણ છે અને ઉત્તરોત્તર અનંત અનંતગુણા છે.

એકેન્દ્રિયાદિ જીવોની કાયાસ્થિતિ પર વિચાર કરવાથી જાણી શકાય છે કે એકેન્દ્રિય જીવ એકેન્દ્રિયના રુપમાં જઘન્ય અંતર્મુહૂર્ત સુધી અને ઉત્કૃષ્ટ અનન્તકાળ અર્થાત્ વનસ્પતિકાળ સુધી રહે છે. બેઇંદ્રિય, ત્રેઇંદ્રિય અને ચઉરેન્દ્રિય જીવોની કાયસ્થિતિ જઘન્ય અંતર્મુહૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ટ સહસ્ત્ર સાગરોપમથી કંઈક અધિક કાળ સુધી છે. એકેન્દ્રિયથી લઈને પંચેન્દ્રિય સુધીના જીવ અપર્યાપ્ત અવસ્થામાં જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ અંતર્મુહૂર્ત સુધી રહે છે. પર્યાપ્તા અવસ્થામાં એનો કાળ અલગ-અલગ હોય છે. એકેન્દ્રિય જીવ પર્યાપ્તા અવસ્થામાં જઘન્ય અંતર્મુહૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ટ સંખ્યાત હજાર વર્ષો સુધી રહે છે. બેઇંદ્રિયથી લઈને ચઉરેન્દ્રિય સુધીના પર્યાપ્તા જીવોનો જઘન્યકાળ તો અંતર્મુહૂર્ત જ છે. પરંતુ ઉત્કૃષ્ટકાળ ક્રમશઃ સંખ્યાત વર્ષ, સંખ્યાત રાત-દિવસ અને અસંખ્યાત માસ છે. પંચેન્દ્રિય પર્યાપ્તાનો જઘન્યકાળ અન્તર્મુહૂર્ત જ છે. પરંતુ ઉત્કૃષ્ટકાળ સાગરોપમ શતપૃથકત્વ છે.

અંતરકાળની અપેક્ષાએ એકેન્દ્રિયનો જઘન્ય અંતરકાળ અંતર્મુહૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ટ અંતરકાળ સંખ્યાતવર્ષ વધારે બે હજાર સાગરોપમ છે. બેઇંદ્રિયથી લઈને પંચેન્દ્રિયનો ઉત્કૃષ્ટ અંતરકાળ વનસ્પતિકાળ (અનન્તકાળ) છે.

અલ્પબહુત્વની અપેક્ષાએ સંસારમાં બધાથી અલ્પ પંચેન્દ્રિય જીવ છે. તેનાથી ચઉરેન્દ્રિય, ત્રેઇંદ્રિય અને બેઇંદ્રિય જીવ ઉત્તરોત્તર વધારે છે. બેઇંદ્રિયથી અનિન્દ્રિય અર્થાત્ સિદ્ધજીવ અનંતગુણા છે. તેનાથી એકેન્દ્રિય જીવ અનંતગુણા છે. આ પ્રમાણે સંસારમાં એકેન્દ્રિય જીવોનું આધિક્ય છે. પર્યાપ્તા અને અપર્યાપ્તા જીવોને ભેળવીને આ અધ્યયનમાં અલ્પ-બહુત્વનું વિશેષ વિચાર કરવામાં આવેલ છે. માટે બધાથી અલ્પ ચઉરેન્દ્રિય પર્યાપ્ત જીવ છે અને બધાથી વધારે એકેન્દ્રિય પર્યાપ્ત જીવ છે. સેન્દ્રિય જીવ તેનાથી વિશેષાધિક છે. ઉર્ધ્વલોક આદિ ક્ષેત્રોની અપેક્ષાએ પણ આ અધ્યયનમાં જીવોના અલ્પબહુત્વનું વર્ણન કરેલ છે.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

१६. इन्दियऽज्झयणं

सूत्र -

१. इंदिय भेय परूवणं-

प. कइ णं भंते ! इंदिया पण्णत्ता ?

उ. गोयमा ! पंच इंदिया पण्णत्ता, तं जहा-

१. सोइंदिए, २. चक्खिंदिए,

३. घाणिंदिए, ४. जिब्भिंदिए,

५. फासिंदिए।[1]

-पण्ण. प. १५, उ. १, सु. ९७३

इंदियाणं बाहल्लं-

प. सोइंदिए णं भंते ! केवइयं बाहल्लेणं पण्णत्ते ?

उ. गोयमा ! अंगुलस्स असंखेज्जइभागं बाहल्लेणं पण्णत्ते,

एवं -जाव- फासिंदिए।

- पण्ण. प. १५, उ. १, सु. ९७५

इंदियाणं पोहत्तं-

प. सोइंदिए णं भंते ! केवइयं पोहत्तेणं पण्णत्ते ?

उ. गोयमा ! अंगुलस्स असंखेज्जइभागं पोहत्तेणं पण्णत्ते,

एवं चक्खिंदिए वि, घाणिंदिए वि,

प. जिब्भिंदिए णं भंते ! केवइयं पोहत्तेणं पण्णत्ते ?

उ. गोयमा ! अंगुलपुहत्तं पोहत्तेणं पण्णत्ते।

प. फासिंदिए णं भंते ! केवइयं पोहत्तेणं पण्णत्ते ?

उ. गोयमा ! सरीरपमाणमेत्ते पोहत्तेणं पण्णत्ते।

-पण्ण. प. १५, उ. १, सु. ९७६

इंदियाणं पएसा-

प. सोइंदिए णं भंते ! कइपएसिए पण्णत्ते ?

उ. गोयमा ! अणंतपएसिए पण्णत्ते,

एवं -जाव- फासिंदिए।

-पण्ण. प. १५, उ. १, सु. ९७७

इंदियाणं पएसोगाढत्तं-

प. सोइंदिए णं भंते ! कइपएसोगाढे पण्णत्ते ?

૧૬. ઈન્દ્રિય અધ્યયન

સૂત્ર :

૧. ઈન્દ્રિયોના ભેદોનું પ્રરૂપણ :

પ્ર. ભંતે ! ઈન્દ્રિય કેટલી કહી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! પાંચ ઈન્દ્રિય કહી છે, જેમકે-

૧. શ્રોત્રેન્દ્રિય, ૨. ચક્ષુરિન્દ્રિય,

૩. ઘ્રાણેન્દ્રિય, ૪. રસેન્દ્રિય,

૫. સ્પર્શેન્દ્રિય.

ઈન્દ્રિયોની જાડાઈ :

પ્ર. ભંતે ! શ્રોત્રેન્દ્રિયની જાડાઈ કેટલી કહી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! અંગુલના અસંખ્યાતમાં ભાગ પ્રમાણ જાડાઈ કહી છે.

આ પ્રમાણે સ્પર્શેન્દ્રિય સુધી જાડાઈ જાણવી.

ઈન્દ્રિયોની વિશાળતા :

પ્ર. ભંતે ! શ્રોત્રેન્દ્રિયની કેટલી વિશાળતા કહી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! અંગુલના અસંખ્યાતમાં ભાગ પ્રમાણ વિશાળતા કહી છે.

આ પ્રમાણે ચક્ષુરિન્દ્રિય અને ઘ્રાણેન્દ્રિયના વિષયમાં પણ સમજવું જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! રસેન્દ્રિયની કેટલી વિશાળતા કહી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! રસેન્દ્રિયની અંગુલ પૃથક્ત્વની વિશાળતા કહી છે.

પ્ર. ભંતે ! સ્પર્શેન્દ્રિયની કેટલી વિશાળતા કહી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! સ્પર્શેન્દ્રિયની વિશાળતા શરીર પ્રમાણ કહી છે.

ઈન્દ્રિયોના પ્રદેશ :

પ્ર. ભંતે ! શ્રોત્રેન્દ્રિય કેટલા પ્રદેશવાળી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે અનન્ત પ્રદેશવાળી છે.

આ પ્રમાણે સ્પર્શેન્દ્રિય સુધીનાં પ્રદેશોનાં સંબંધમાં કહેવું જોઈએ.

ઈન્દ્રિયોના પ્રદેશાવગાઢત્વ :

પ્ર. ભંતે ! શ્રોત્રેન્દ્રિય કેટલા પ્રદેશોમાં અવગાઢ કરે છે ?

---

१. (क) विया. स. २, उ. ४, सु. १, (ख) विया. स. १६, उ. १, सु. १९ (ग) विया. स. १७, सु. १, सु. १६

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

उ. गोयमा ! असंखेज्जपएसोगाढे पण्णत्ते,

एवं -जाव- फासिंदिए।

-पण्ण. प. १५, उ. १, सु. ९७८

उ. ગૌતમ ! અસંખ્યાત પ્રદેશોમાં અવગાઢ કરે છે.

આ પ્રમાણે સ્પર્શેન્દ્રિય સુધી કહેવું જોઈએ.

इंदियाणं संठाणं-

प. सोइंदिए णं भंते ! किं संठिए पण्णत्ते ?

उ. गोयमा ! कलंबुया-पुप्फ-संठाणसंठिए पण्णत्ते,

प. चक्खिंदिए णं भंते ! किं संठिए पण्णत्ते ?

उ. गोयमा ! मसूरचंदसंठाणसंठिए पण्णत्ते।

प. घाणिंदिए णं भंते ! किं संठिए पण्णत्ते ?

उ. गोयमा ! अइमुत्तग-संठाणसंठिए पण्णत्ते।

प. जिब्भिंदिए णं भंते ! किं संठिए पण्णत्ते ?

उ. गोयमा ! खुरप्प-संठाणसंठिए पण्णत्ते।

प. फासिंदिए णं भंते ! किं संठिए पण्णत्ते ?

उ. गोयमा ! णाणासंठाणसंठिए पण्णत्ते।

- पण्ण. प. १५, उ. १, सु. ९७४

ઈન્દ્રિયોનાં સંસ્થાન :

પ્ર. ભંતે ! શ્રોત્રેન્દ્રિય કયા આકારની કહી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે કદંબ પુષ્પના આકારની કહેવાય છે.

પ્ર. ભંતે ! ચક્ષુરિન્દ્રિય કયા આકારની કહી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! મસૂરની દાળના આકારની કહેવાય છે.

પ્ર. ભંતે ! ઘ્રાણેન્દ્રિય કયા આકારની કહી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે અતિમુક્તક પુષ્પનાં આકારની કહેવાય છે.

પ્ર. ભંતે ! રસેન્દ્રિય કયા આકારની કહી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે અસ્તરાના આકારની કહેવાય છે.

પ્ર. ભંતે ! સ્પર્શેન્દ્રિય કયા આકારની કહી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે નાના પ્રકારના આકારની કહેવાય છે.

२. विविहा इंदियत्था-

चत्तारि इंदियत्था पुट्ठा वेदेंति, तं जहा-

१. सोतिंदियत्थे, २. घाणिंदियत्थे,

३. जिब्भिंदियत्थे, ४. फासिंदियत्थे।

-ठाणं. ४, उ. ३, सु. ३३४ (३)

छ इंदियत्था पण्णत्ता, तं जहा-

१. सोतिंदियत्थे **-जाव-** ५. फासिंदियत्थे[1], ६. नोइंदियत्थे।

-ठाणं अ. ६, सु. ४८६

दस इंदियत्थाऽतीता पण्णत्ता, तं जहा-

१. देसेणवि एगे सद्दाइं सुणिंसु।

२. सव्वेणवि एगे सद्दाइं सुणिंसु।

३. देसेणवि एगे रूवाइं पासिंसु।

४. सव्वेणवि एगे रूवाइं पासिंसु।

५. देसेणवि एगे गंधाइं जिंघिंसु।

२. ઈન્દ્રિયોનાં વિવિધ અર્થ :

ચાર ઈન્દ્રિયોના વિષય ઈન્દ્રિયોથી સ્પર્શિત થઈને સંવેદિત થાય છે, જેમકે -

૧. શ્રોત્રેન્દ્રિય વિષય, ૨. ઘ્રાણેન્દ્રિય વિષય,

૩. રસનેન્દ્રિય વિષય, ૪. સ્પર્શેન્દ્રિય વિષય.

ઈન્દ્રિયોના વિષય છ પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

૧. શ્રોત્રેન્દ્રિયનો અર્થ **-યાવત્-** ૫. સ્પર્શેન્દ્રિયનો અર્થ.

૬. નો-ઈન્દ્રિયનો અર્થ.

ઈન્દ્રિયોનાં અતીતકાલીન વિષય દસ કહ્યા છે, જેમકે -

૧. અનેક જીવોએ શરીરના એક દેશથી પણ શબ્દ સાંભળેલ છે.

૨. અનેક જીવોએ શરીરના સર્વ દેશથી પણ શબ્દ સાંભળેલ છે.

૩. અનેક જીવોએ શરીરના એક દેશથી પણ રૂપ જોયા હતાં.

૪. અનેક જીવોએ શરીરના સર્વ દેશથી પણ રૂપ જોયા હતાં.

૫. અનેક જીવોએ શરીરના એક દેશથી પણ ગંધ સૂંઘેલ હતી.

---

१. ठाणं. अ. ५, उ. ३, सु. ४४३

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

६. सव्वेणवि एगे गंधाइं जिंघिंसु।

૬. અનેક જીવોએ શરીરના સર્વ દેશથી પણ ગંધ સૂંઘેલ હતી.

७. देसेणवि एगे रसाइं आसादेंसु।

૭. અનેક જીવોએ શરીરના એક દેશથી પણ રસ ચાખ્યું.

८. सव्वेणवि एगे रसाइं आसादेंसु।

૮. અનેક જીવોએ શરીરના બધા દેશથી પણ રસ ચાખ્યું.

९. देसेणवि एगे फासाइं पडिसंवेदेंसु।

૯. અનેક જીવોએ શરીરના એક દેશથી પણ સ્પર્શનું વેદન કરેલ.

१०. सव्वेणवि एगे फासाइं पडिसंवेदेंसु।

૧૦. અનેક જીવોએ શરીરના સર્વ દેશથી પણ સ્પર્શનું વેદન કરેલ.

दस इंदियत्था पडुप्पण्णा पण्णत्ता, तं जहा-

ઈન્દ્રિયોનાં વર્તમાનકાલીન વિષય દસ કહ્યા છે, જેમકે-

१. देसेणवि एगे सद्दाइं सुणेंति।

૧. અનેક જીવ શરીરના એક દેશથી પણ શબ્દ સાંભળે છે.

२. सव्वेणवि एगे सद्दाइं सुणेंति।

૨. અનેક જીવ શરીરનાં સર્વ દેશથી પણ શબ્દ સાંભળે છે.

३. देसेणवि एगे रूवाइं पासंति।

૩. અનેક જીવ શરીરના એક દેશથી પણ રૂપ જુવે છે.

४. सव्वेणवि एगे रूवाइं पासंति।

૪. અનેક જીવ શરીરના સર્વ દેશથી પણ રૂપ જુવે છે.

५. देसेणवि एगे गंधाइं जिंघंति।

૫. અનેક જીવ શરીરના એક દેશથી પણ ગંધ સુંઘે છે.

६. सव्वेणवि एगे गंधाइं जिंघंति।

૬. અનેક જીવ શરીરના સર્વ દેશથી પણ ગંધ સુંઘે છે.

७. देसेणवि एगे रसाइं आसादेंति।

૭. અનેક જીવ શરીરના એક દેશથી પણ રસ ચાખે છે.

८. सव्वेणणि एगे रसाइं आसादेंति।

૮. અનેક જીવ શરીરના સર્વ દેશથી પણ રસ ચાખે છે.

९. देसेणवि एगे फासाइं पडिसंवेदेंति।

૯. અનેક જીવ શરીરના એક દેશથી પણ સ્પર્શોનું વેદન કરે છે.

१०. सव्वेणवि एगे फासाइं पडिसंवेदेंति।

૧૦. અનેક જીવ શરીરના સર્વ દેશથી પણ સ્પર્શોનું વેદન કરે છે.

दस इंदियत्था अणागता पण्णत्ता, तं जहा-

ઈન્દ્રિયોનાં ભવિષ્યકાલીન દસ વિષય કહ્યા છે, જેમકે -

१. देसेणवि एगे सद्दाइं सुणिस्संति।

૧. અનેક જીવ શરીરના એક દેશથી પણ શબ્દ સાંભળશે.

२. सव्वेणवि एगे सद्दाइं सुणिस्संति।

૨. અનેક જીવ શરીરના સર્વ દેશથી પણ શબ્દ સાંભળશે.

३. देसेणवि एगे रूवाइं पासिस्संति।

૩. અનેક જીવ શરીરના એક દેશથી પણ રૂપ જોશે.

४. सव्वेणवि एगे रूवाइं पासिस्संति।

૪. અનેક જીવ શરીરના સર્વ દેશથી પણ રૂપ જોશે.

५. देसेणवि एगे गंधाइं जिंघिस्संति।

૫. અનેક જીવ શરીરના એક દેશથી પણ ગંધ સુંઘશે.

६. सव्वेणवि एगे गंधाइं जिंघिस्संति।

૬. અનેક જીવ શરીરના સર્વ દેશથી પણ ગંધ સુંઘશે.

७. देसेणवि एगे रसाइं आसादेस्संति।

૭. અનેક જીવ શરીરના એક દેશથી પણ રસ ચાખશે.

८. सव्वेणवि एगे रसाइं आसादेस्संति।

૮. અનેક જીવ શરીરના સર્વ દેશથી પણ રસ ચાખશે.

९. देसेणवि एगे फासाइं पडिसंवेदेस्संति।

૯. અનેક જીવ શરીરના એક દેશથી પણ સ્પર્શોનું વેદન કરશે.

१०. सव्वेणवि एगे फासाइं पडिसंवेदेस्संति।

૧૦. અનેક જીવ શરીરનાં સર્વ દેશથી પણ સ્પર્શોનું વેદન કરશે.

-ठाणं. अ. १०, सु. ७०६

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

३. इंदियाणं पुट्ठापुट्ठ पविट्ठापविट्ठ य विसय गहणं-

प. पुट्ठाइं भंते ! सद्दाइं सुणेइ, अपुट्ठाइं सद्दाइं सुणेइ ?

उ. गोयमा ! पुट्ठाइं सद्दाइं सुणेइ, नो अपुट्ठाइं सद्दाइं सुणेइ,

प. पुट्ठाइं भंते ! रूवाइं पासइ, अपुट्ठाइं रूवाइं पासइ ?

उ. गोयमा ! नो पुट्ठाइं रूवाइं पासइ, अपुट्ठाइं रूवाइं पासइ,

प. पुट्ठाइं भंते ! गंधाइं अग्घाइ, अपुट्ठाइं गंधाइं अग्घाइ ?

उ. गोयमा ! पुट्ठाइं गंधाइं अग्घाइ, नो अपुट्ठाइं गंधाइं अग्घाइ,

प. पुट्ठाइं भंते ! रसाइं अस्साएइ, अपुट्ठाइं रसाइं अस्साएइ ?

उ. गोयमा ! पुट्ठाइं रसाइं अस्साएइ, नो अपुट्ठाइं रसाइं अस्साएइ,

प. पुट्ठाइं भंते ! फासाइं पडिसंवेदेइ, अपुट्ठाइं फासाइं पडिसंवेदेइ ?

उ. गोयमा ! पुट्ठाइं फासाइं पडिसंवेदेइ, नो अपुट्ठाइं फासाइं पडिसंवेदेइ।

प. पविट्ठाइं भंते ! सद्दाइं सुणेइ, अपविट्ठाइं सद्दाइं सुणेइ ?

उ. गोयमा ! पविट्ठाइं सद्दाइं सुणेइ, नो अपविट्ठाइं सद्दाइं सुणेइ।

एवं जहा पुट्ठाणि तहा पविट्ठाणि वि।

-पण्ण. प. १५, उ. १, सु. ९९०-९९१

गाहाओ-पुट्ठं सुणेइ सद्दं, रूवं पुण पासइ अपुट्ठं तु।

गंधं रसं च फासं च, बद्धपुट्ठं वियागरे॥

भासा-समसेढीओ, सद्दं जं सुणइ मीसियं सुणइ।

वीसेणी पुण सद्दं, सुणेइ नियमा पराघाए॥

-नंदी सु. ६५, गा. ७५-७६

૩. **ઈન્દ્રિયોનાં સ્પૃષ્ટ- અસ્પૃષ્ટ અને પ્રવિષ્ટ-અપ્રવિષ્ટ વિષયોનું ગ્રહણ :**

પ્ર. ભંતે શ્રોત્રેન્દ્રિય સ્પૃષ્ટ શબ્દોને સાંભળે છે કે અસ્પૃષ્ટ શબ્દોને સાંભળે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે સ્પૃષ્ટ શબ્દોને સાંભળે છે, અસ્પૃષ્ટ શબ્દોને સાંભળતા નથી.

પ્ર. ભંતે ! ચક્ષુ ઈન્દ્રિય સ્પૃષ્ટ (સ્પર્શ) રૂપોને જુવે છે કે અસ્પૃષ્ટ રૂપોને જુવે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે સ્પૃષ્ટ રૂપોને જોતી નથી, અસ્પૃષ્ટ રૂપોને જુવે છે.

પ્ર. ભંતે ! ઘ્રાણેન્દ્રિય સ્પૃષ્ટ ગંધોને સૂંઘે છે કે અસ્પૃષ્ટ ગંધોને સૂંઘે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે સ્પૃષ્ટ ગંધોને સૂંઘે છે, અસ્પૃષ્ટ ગંધોને સૂંઘતા નથી.

પ્ર. ભંતે ! રસેન્દ્રિય સ્પૃષ્ટ રસોને ચાખે છે કે અસ્પૃષ્ટ રસોને ચાખે છે.

ઉ. ગૌતમ ! તે સ્પૃષ્ટ રસોને ચાખે છે, અસ્પૃષ્ટ રસોને ચાખતી નથી.

પ્ર. ભંતે ! સ્પર્શેન્દ્રિય સ્પૃષ્ટ સ્પર્શોનું પ્રતિ સંવેદન કરે છે કે અસ્પૃષ્ટ સ્પર્શોનું પ્રતિસંવેદન કરે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે સ્પૃષ્ટ સ્પર્શોનું પ્રતિસંવેદન કરે છે, અસ્પૃષ્ટ સ્પર્શોનું પ્રતિસંવેદન કરતાં નથી.

પ્ર. ભંતે ! શ્રોત્રેન્દ્રિય પ્રવિષ્ટ શબ્દોને સાંભળે છે કે અપ્રવિષ્ટ શબ્દોને સાંભળે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે પ્રવિષ્ટ શબ્દોને સાંભળે છે, અપ્રવિષ્ટ શબ્દોને સાંભળતા નથી.

જે પ્રમાણે સ્પૃષ્ટના વિષયમાં કહ્યું તેજ પ્રમાણે પ્રવિષ્ટના વિષયમાં પણ કહેવું જોઈએ.

ગાથાર્થ : શબ્દ શ્રોત્રેન્દ્રિયથી સ્પૃષ્ટ થવાથી જ સાંભળી શકે છે, પરંતુ રૂપ નેત્રથી સ્પૃષ્ટ થયા વગરજ જોઈ શકાય છે.

ગંધ, રસ અને સ્પર્શનાં પુદ્‌ગલ ઈન્દ્રિયોથી બદ્ધ અને સ્પૃષ્ટ થવા પર જ જાણી શકાય છે.

સમ શ્રેણીમાં સ્થિત શ્રોતા અન્ય (શબ્દ) પુદ્‌ગલોથી આઘાત પ્રાપ્ત ભાષા પુદ્‌ગલોને સાંભળે છે.

जैन साइट JAINSITE जैनम् जयति शासनम्

४. **इंदियाणं विसयखेत्तपमाणं-**

प. सोइंदियस्स णं भंते ! केवइए विसए पण्णत्ते ?

उ. गोयमा ! जहण्णेणं अंगुलस्स असंखेज्जइभागाओ, उक्कोसेणं बारसहिं जोयणेहिंतो अच्छिण्णे पोग्गले पुट्ठे पविट्ठाइं सद्दाइं सुणेइ।

प. चक्खिंदियस्स णं भंते ! केवइए विसए पण्णत्ते ?

उ. गोयमा ! जहण्णेणं अंगुलस संखेज्जइभागाओ, उक्कोसेणं साइरेगाओ जोयणसयसहस्साओ अच्छिण्णे पोग्गले अपुट्ठे अपविट्ठाइं रूवाइं पासइ।

प. घाणिंदियस्स णं भंते ! केवइए विसए पण्णत्ते ?

उ. गोयमा ! जहण्णेणं अंगुलस्सअसंखेज्जइभागाओ, उक्कोसेणं णवहिं जोयणेहिंतो अच्छिण्णे पोग्गले पुट्ठे पविट्ठाइं गंधाहिं अग्घाइ।

एवं जिब्भिंदियस्स वि, फासिंदियस्स वि।

-पण्ण. प. १५, उ. १, सु. ९९२

५. **छउमत्थ केवलीहिं सद्दसवणसामत्थ परूवणं-**

प. छउमत्थे णं भंते ! मणुस्से आउडिज्जमाणाइं सद्दाइं सुणेइ, तं जहा-

१. संखसद्दाणि वा, २. सिंगसद्दाणि वा,
३. संखियसद्दाणि वा, ४. खरमुहिसद्दाणि वा,
५. पोयासद्दाणि वा, ६. परिपिरियासद्दाणि वा,
७. पणवसद्दाणि वा, ८. पडहसद्दाणि वा,
९. भंभासद्दाणि वा, १०. होरंभसद्दाणि वा,
११. भेरिसद्दाणि वा, १२. झल्लरिसद्दाणि वा,
१३. दुंदभिसद्दाणि वा, १४. तताणि वा,
१५. विततागि वा, १६. घणाणि वा,
१७. झुसिराणि वा ?

उ. हंता, गोयमा ! छउमत्थे णं मणूसे आउडिज्जमाणाइं सद्दाइं सुणेइ, तं जहा-

१. संखसद्दाणि वा **-जाव-** १७. झुसिराणि वा।

प. ताइं भंते ! किं पुट्ठाइं सुणेइ, अपुट्ठाइं सुणेइ ?

उ. गोयमा ! पुट्ठाइं सुणेइ, नो अपुट्ठाइं सुणेइ **-जाव-** णियमा छद्दिसिं सुणेइ।

૪. **ઈન્દ્રિયોનાં વિષય ક્ષેત્રનું પ્રમાણ :**

પ્ર. ભંતે ! શ્રોત્રેન્દ્રિયનાં વિષય કેટલા કહ્યા છે ?

ઉ. ગૌતમ ! જઘન્ય અંગુળનાં અસંખ્યાતમો ભાગ, ઉત્કૃષ્ટ બાર યોજન દૂરથી આવેલ અવિચ્છિન્ન શબ્દ વર્ગણાનાં પુદ્દગલ સ્પૃષ્ટ થવા પર પ્રવિષ્ટ શબ્દોને સાંભળે છે.

પ્ર. ભંતે ! ચક્ષુરિન્દ્રિયનાં વિષય કેટલા કહ્યા છે ?

ઉ. ગૌતમ ! જઘન્ય અંગુળનો સંખ્યાતમો ભાગ, ઉત્કૃષ્ટ એક લાખ યોજન દૂરના અવિચ્છિન્ન પુદ્દગલોના અસ્પૃષ્ટ અને અપ્રવિષ્ટ રૂપોને જુવે છે.

પ્ર. ભંતે ! ઘ્રાણેન્દ્રિયનાં વિષય કેટલા કહ્યા છે ?

ઉ. ગૌતમ ! જઘન્ય અંગુળના અસંખ્યાતમો ભાગ, ઉત્કૃષ્ટ નવ યોજન દૂરથી આવેલ અવિચ્છિન્ન પુદ્દગલના સ્પૃષ્ટ થવા પર પ્રવિષ્ટ ગંધોને સૂંઘી લે છે.

આ પ્રમાણે રસેન્દ્રિયનું અને સ્પર્શેન્દ્રિયનું પણ વર્ણન કરવું જોઈએ.

૫. **છદ્મસ્થ અને કેવળી દ્વારા શબ્દ શ્રવણનાં સામર્થ્યનું પ્રરૂપણ :**

જૈનસાઈટ JAINSITE જૈનમ્ જયતિ શાસનમ્

પ્ર. ભંતે ! છદમસ્થ મનુષ્ય શું વાગતાં થતાં વાદ્યોના શબ્દોને સાંભળે છે, જેમકે -

૧. શંખનાં શબ્દ, ૨. શ્રૃંગીનાં શબ્દ,
૩. શંખનીનાં શબ્દ, ૪. કાહલાનાં શબ્દ,
૫. વાદ્યનાં શબ્દ, ૬. પરિપીરિકાનાં શબ્દ,
૭. ઢોલના શબ્દ, ૮. ઢોલકીનાં શબ્દ,
૯. ઢક્કાનાં શબ્દ, ૧૦. હોરંભના શબ્દ,
૧૧. નગારાનાં શબ્દ, ૧૨. ઝાલરના શબ્દ,
૧૩. દુંદુભિના શબ્દ, ૧૪. વીણા આદિના શબ્દ,
૧૫. તબલાના શબ્દ, ૧૬. ધનના શબ્દ,
૧૭. બાંસુરીનાં શબ્દ સાંભળે છે ?

ઉ. હા, ગૌતમ ! છદમસ્થ મનુષ્ય વાગતાં શબ્દોને સાંભળે છે, જેમકે -

૧. શંખ **-યાવત્-** ૧૭. બાંસુરી આદિ વાદ્યનાં શબ્દ.

પ્ર. ભંતે ! શું તે (છદમસ્થ) પૂર્વોક્ત (વાદ્યોના) શબ્દોને સ્પૃષ્ટ થવા પર સાંભળે છે કે અસ્પૃષ્ટ થવા પર સાંભળે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! છદમસ્થ મનુષ્ય (તે વાદ્યોને) સ્પૃષ્ટ થયેલ શબ્દોને સાંભળે છે, અસ્પૃષ્ટ શબ્દોને સાંભળતા નથી. નિયમથી છ દિશાઓથી આવેલ સ્પૃષ્ટ શબ્દોને સાંભળે છે.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

प. छउमत्थे णं भंते ! मणुस्से किं आरगयाइं सद्दाइं सुणेइ ? पारगयाइं सद्दाइं सुणेइ ?

પ્ર. ભંતે ! શું છદ્મસ્થ મનુષ્ય ઈન્દ્રિય ગોચર થયેલ શબ્દોને સાંભળે છે કે પાર પામેલ શબ્દોને સાંભળે છે ?

उ. गोयमा ! आरगयाइं सद्दाइं सुणेइ, नो पारगयाइं सद्दाइं सुणेइ।

ઉ. ગૌતમ ! (છદ્મસ્થ મનુષ્ય) ઈન્દ્રિય ગોચર થયેલ શબ્દોને સાંભળે છે, પરંતુ પાર પામેલ શબ્દોને સાંભળતાં નથી.

प. जहा णं भंते ! छउमत्थ मणुस्से आरगयाइं सद्दाइं सुणेइ, नो पारगयाइं सद्दाइं सुणेइ ? तहा णं भंते ! केवली किं आरगयाइं सद्दाइं सुणेइ, नो पारगयाइं सद्दाइं सुणेइ ?

પ્ર. ભંતે ! જેમ છદ્મસ્થ મનુષ્ય ઈન્દ્રિય ગોચર શબ્દોને સાંભળે છે પરંતુ પાર પામેલ શબ્દોને સાંભળતા નથી. તો ભંતે ! શું તે કેવળજ્ઞાની તેવીજ રીતે ઈન્દ્રિય ગોચર શબ્દોને સાંભળે છે પારપામેલ શબ્દોને સાંભળતા નથી ?

उ. गोयमा ! केवली णं आरगयं वा पारगयं वा सव्वदूरमूलमणंतियं सद्दं जाणइ पासइ।

ઉ. હા, ગૌતમ ! કેવળી મનુષ્ય ઈન્દ્રિય ગોચર, પાર પામેલ કે બધા પ્રકારનાં દૂરવર્તી, નિકટવર્તી અનન્ત શબ્દોને જાણે જુવે છે.

प. से केणट्ठेणं भंते ! एवं वुच्चइ-

'केवली णं आरगयं वा पारगयं वा सव्वदूरमूलमणंतियं सद्दं जाणइ पासइ ?

પ્ર. ભંતે ! શા માટે એવું કહેવાય છે કે-

"કેવળી મનુષ્ય ઈન્દ્રિય ગોચર, પાર પામેલ કે બધા પ્રકારનાં દૂરવર્તી, નિકટવર્તી અનન્ત શબ્દોને જાણે દેખે છે ?

उ. गोयमा ! केवली णं पुरत्थिमेणं मियं पि जाणइ, अमियं पि जाणइ, ***एवं दाहिणेणं, पच्चत्थिमेणं, उत्तरेणं, उड्ढं, अहे मियं पि जाणइ अमियं पि जाणइ।***

ઉ. ગૌતમ ! કેવળી પૂર્વ દિશાની મિત વસ્તુને પણ જાણે છે અને અમિત વસ્તુને પણ જાણે છે. ***આ પ્રમાણે દક્ષિણ દિશા, પશ્ચિમ દિશા, ઉત્તર દિશા ઉર્ધ્વદિશા અને અધોદિશાની મિત (પરિમિત) વસ્તુને પણ જાણે દેખે છે તથા અમિત (અપરિમિત) વસ્તુને પણ જાણે દેખે છે.***

सव्वं जाणइ केवली, सव्वं पासइ केवली, सव्वओ जाणइ पासइ, सव्वकालं जाणइ पासइ, सव्वभावे जाणइ केवली, सव्वभावे पासइ केवली, अणंते नाणे केवलिस्स, अणंते दंसणे केवलिस्स, निव्वुडे नाणे केवलिस्स, निव्वुडे दंसणे केवलिस्स।

કેવળજ્ઞાની બધુ જાણે છે અને બધુ જુવે છે. કેવળી સર્વતઃ જાણે દેખે છે, કેવળી સર્વકાળને જાણે દેખે છે. કેવળી સર્વ ભાવો (પદાર્થો)ને જાણે દેખે છે. કેવળીનાં અનન્તજ્ઞાન અને અનન્ત દર્શન હોય છે. કેવળજ્ઞાનીનાં જ્ઞાન અને દર્શન (બધા પ્રકારનાં આવરણોથી રહિત હોય છે.)

से तेणट्ठेणं गोयमा ! एवं वुच्चइ-

'केवली णं आरगयं वा पारगयं वा सव्वदूरमूलमणंतियं सद्दं जाणइ पासइ।'

-विया. स. ५, उ. ४, सु. १-४

માટે હે ગૌતમ ! એવું કહેવાય છે કે -

"કેવળી મનુષ્ય આરગત અને પારગત શબ્દોને બધા પ્રકારનાં દૂરવર્તી અને નિકટવર્તી શબ્દોને જાણે દેખે છે."

६. इंदियाणं विसयाणं काम-भोगत्तं च परूवणं-

प. रूवी भंते ! कामा ? अरूवी कामा ?

उ. गोयमा ! रूवी कामा समणाउसो ! नो अरूवी कामा।

૬. ઈન્દ્રિય-વિષયોનાં કામ અને ભોગિત્વનું પ્રરૂપણ :

પ્ર. ભંતે ! કામ રૂપી છે કે અરૂપી છે ?

ઉ. હે આયુષ્મન્ શ્રમણ ગૌતમ ! કામ રૂપી છે. અરૂપી નથી.

જૈન સાઈટ JAINSITE જૈનમ્ જયતિ શાસનમ્

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

प. सचित्ता भंते ! कामा ? अचित्ता कामा ?

उ. गोयमा ! सचित्ता वि कामा, अचित्ता वि कामा।

प. जीवा भंते ! कामा ? अजीवा कामा ?

उ. गोयमा ! जीवा वि कामा, अजीवा वि कामा।

प. जीवाणं भंते ! कामा ? अजीवाणं कामा ?

उ. गोयमा ! जीवाणं कामा, नो अजीवाणं कामा।

प. कइविहा णं भंते ! कामा पण्णत्ता ?

उ. गोयमा ! दुविहा कामा पण्णत्ता, तं जहा-

१. सद्दा य, २. रूवा य।

प. रूवी भंते ! भोगा ? अरूवी भोगा ?

उ. गोयमा ! रूवी भोगा, नो अरूवी भोगा।

प. सचित्ता भंते ! भोगा ? अचित्ता भोगा ?

उ. गोयमा ! सचित्ता वि भोगा, अचित्ता वि भोगा।

प. जीवा भंते ! भोगा ? अजीवा भोगा ?

उ. गोयमा ! जीवा वि भोगा, अजीवा वि भोगा।

प. जीवाणं भंते ! भोगा ? अजीवाणं भोगा ?

उ. गोयमा ! जीवाणं भोगा, नो अजीवाणं भोगा।

प. कइविहा णं भंते ! भोगा पण्णत्ता ?

उ. गोयमा ! तिविहा भोगा पण्णत्ता, तं जहा-

१. गंधा, २. रसा, ३. फासा।

प. कइविहा णं भंते ! कामभोगा पण्णत्ता ?

उ. गोयमा ! पंचविहा कामभोगा पण्णत्ता, तं जहा-

१. सद्दा, २. रूवा, ३. गंधा, ४. रसा, ५. फासा।

-विया. स. ७, उ. ७, सु. २-१२

प્ર. ભંતે ! કામ સચિત્ત છે કે અચિત્ત છે ?

ઉ. ગૌતમ ! કામ સચિત્ત પણ છે અને અચિત્ત પણ છે.

પ્ર. ભંતે ! કામ જીવ છે કે અજીવ છે ?

ઉ. ગૌતમ ! કામ જીવ પણ છે અને અજીવ પણ છે.

પ્ર. ભંતે ! કામ જીવોને હોય છે કે અજીવોને હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! કામ જીવોને હોય છે, અજીવોને હોતાં નથી.

પ્ર. ભંતે ! કામ કેટલા પ્રકારનાં કહ્યા છે ?

ઉ. ગૌતમ ! કામ બે પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

૧. શબ્દ, ૨. રૂપ.

પ્ર. ભંતે ! ભોગ રૂપી છે કે અરૂપી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ભોગ રૂપી છે, તે અરૂપી હોતાં નથી.

પ્ર. ભંતે ! ભોગ સચિત્ત હોય છે કે અચિત્ત હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ભોગ સચિત્ત પણ હોય છે અને અચિત્ત પણ હોય છે.

પ્ર. ભંતે ! ભોગ જીવ હોય છે કે અજીવ હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ભોગ જીવ પણ હોય છે અને અજીવ પણ હોય છે.

પ્ર. ભંતે ! ભોગ જીવોને હોય છે કે અજીવોને હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ભોગ જીવોને હોય છે, અજીવોને હોતાં નથી.

પ્ર. ભંતે ! ભોગ કેટલા પ્રકારનાં કહ્યા છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ભોગ ત્રણ પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

૧. ગંધ, ૨. રસ, ૩. સ્પર્શ.

પ્ર. ભંતે ! કામભોગ કેટલા પ્રકારનાં કહ્યા છે ?

ઉ. ગૌતમ ! કામભોગ પાંચ પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

૧. શબ્દ, ૨. રૂપ, ૩. ગંધ, ૪. રસ, ૫. સ્પર્શ.

७. पंचविह-इंदिय-विसयाणं पोग्गल-परिणामं-

प. कइविहे णं भंते ! इंदियविसए पोग्गल-परिणामे पण्णत्ते ?

उ. गोयमा ! पंचविहे इंदियविसए पोग्गल-परिणामे पण्णत्ते, तं जहा-

૭. પાંચ ઈન્દ્રિયોનાં વિષયોનું પુદ્દગલ પરિણામ :

પ્ર. ભંતે ! ઈન્દ્રિયોમાં વિષયભૂત પુદ્દગલોનાં પરિણામ કેટલા પ્રકારનાં કહ્યા છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ઈન્દ્રિયોનાં વિષયભૂત પુદ્દગલોનાં પરિણામ પાંચ પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

જૈનમ્ જયતિ શાસનમ્ JAINSITE .com

१. सोइंदियविसए पोग्गल-परिणामे -**जाव-** ५. फासिंदियविसए पोग्गल-परिणामे।

प. सोइंदियविसए णं भंते ! पोग्गल-परिणामे कइविहे पण्णत्ते ?

उ. गोयमा ! दुविहे पण्णत्ते, तं जहा-

१. सुब्भि-सद्दपरिणामे य, २. दुब्भि-सद्दपरिणामे य,

एवं चक्खिंदियविसए पोग्गल-परिणामे दुविहे पण्णत्ते, तं जहा-

१. सुरूव-परिणामे, २. दुरूव-परिणामे य,

एवं घाणिंदियविसए पोग्गल-परिणामे दुविहे पण्णत्ते, तं जहा-

१. सुरभिगंध - परिणामे, २. दुरभिगंध-परिणामे य,

एवं जिब्भिंदियविसए पोग्गल-परिणामे दुविहे पण्णत्ते, तं जहा-

१. सुरस-परिणामे, २. दुरस-परिणामे य,

एवं फासिंदियविसए पोग्गल-परिणामे दुविहे पण्णत्ते, तं जहा-

१. सुफास-परिणामे, २. दुफास-परिणामे य,

प. से नूणं भंते ! उच्चावएसु सद्दपरिणामेसु,

उच्चावएसु रूवपरिणामेसु,

उच्चावएसु गंधपरिणामेसु,

उच्चावएसु रसपरिणामेसु,

उच्चावएसु फासपरिणामेसु,

परिणममाणा पोग्गला परिणमंतीति वत्तव्वं सिया ?

उ. हंता, गोयमा ! उच्चावएसु सद्दपरिणामेसु परिणममाणा पोग्गला परिणमंतीति वत्तव्वं सिया।

प. से नूणं भंते ! सुब्भिसद्दा पोग्गला दुब्भिसद्दत्ताए परिणमंति, दुब्भिसद्दा पोग्गला सुब्भिसद्दत्ताए परिणमंति ?

उ. हंता, गोयमा ! सुब्भिसद्दा पोग्गला दुब्भिसद्दत्ताए परिणमंति, दुब्भिसद्दा पोग्गला सुब्भिसद्दत्ताए परिणमंति,

एवं सुरूवा पोग्गला, दुरूवत्ताए परिणमंति,

दुरूवा पोग्गला, सुरूवत्ताए परिणमंति,

૧. શ્રોત્રેન્દ્રિયનાં વિષયભૂત પુદ્દગલ પરિણામ **-યાવત્-** ૫. સ્પર્શેન્દ્રિયનાં વિષયભૂત પુદ્દગલ પરિણામ.

પ્ર. ભંતે ! શ્રોત્રેન્દ્રિયનાં વિષયભૂત પુદ્દગલોનાં પરિણામ કેટલા પ્રકારનાં કહ્યા છે ?

ઉ. ગૌતમ ! બે પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

૧. સુશબ્દોનું પરિણામ, ૨. દુઃશબ્દોનું પરિણામ.

આ પ્રમાણે ચક્ષુરિન્દ્રિયનાં વિષયભૂત પુદ્દગલોનાં પરિણામ બે પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે-

૧. સુરૂપ પરિણામ, ૨. દુરૂપ પરિણામ.

આ પ્રમાણે ઘ્રાણેન્દ્રિયનાં વિષયભૂત પુદ્દગલોનાં પરિણામ બે પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

૧. સુગંધ પરિણામ, ૨. દુર્ગન્ધ પરિણામ.

આ પ્રમાણે રસેન્દ્રિયનાં વિષયભૂત પુદ્દગલોનાં પરિણામ બે પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

૧. સુરસ પરિણામ, ૨. દુરસ પરિણામ.

આ પ્રમાણે સ્પર્શેન્દ્રિયનાં વિષયભૂત પદ્દગલોનાં પરિણામ બે પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

૧. સુસ્પર્શ પરિણામ, ૨. દુસ્પર્શ પરિણામ.

પ્ર. ભંતે ! શું સારા માઠા શબ્દ પરિણામોમાં,

સારા માઠા રૂપ પરિણામોમાં.

સારા માઠા ગંધ પરિણામોમાં,

સારા માઠા રસ પરિણામોમાં,

સારા માઠા સ્પર્શ પરિણામોમાં,

પરિણમિત થયેલ પુદ્દગલ પરિણત હોય છે, એવું કહેવાય છે ?

ઉ. હા, ગૌતમ ! સારા માઠા શબ્દ પરિણામોમાં, પરિણમિત થયેલ પુદ્દગલ પરિણત હોય છે, એવું કહેવાય છે.

પ્ર. ભંતે ! શું સુશબ્દોનાં પુદ્દગલ દુઃશબ્દોનાં રૂપમાં પરિણત થાય છે કે દુઃશબ્દોનાં પુદ્દગલ સુશબ્દોનાં રૂપમાં પરિણત થાય છે ?

ઉ. હા, ગૌતમ ! સુશબ્દોનાં પુદ્દગલ દુઃશબ્દોનાં રૂપમાં પરિણત થાય છે અને દુઃશબ્દોનાં પુદ્દગલ સુશબ્દોનાં રૂપમાં પરિણત થાય છે.

આ પ્રમાણે સુરૂપનાં પુદ્દગલ દુરૂપમાં પરિણત થાય છે.

દુરૂપનાં પુદ્દગલ સુરૂપમાં પરિણત થાય છે.

जैन साईट JAINSITE जैनम् जयति शासनम्

एवं सुब्भिगंधा पोग्गला, दुब्भिगंधत्ताए परिणमंति,

दुब्भिगंधा पोग्गला, सुब्भिगंधत्ताए परिणमंति,

एवं सुरसा पोग्गला, दुरसत्ताए परिणमंति,

दुरसा पोग्गला, सुरसत्ताए परिणमंति,

एवं सुफासा पोग्गला, दुफासत्ताए परिणमंति,

दुफासा पोग्गला, सुफासत्ताए परिणमंति[1]।

-जीवा. पडि. ३, सु. १८९

આ પ્રમાણે સુગંધનાં પુદ્દગલ દુર્ગન્ધનાં રૂપમાં પરિણત થાય છે.

દુર્ગંધનાં પુદ્દગલ સુગંધનાં રૂપમાં પરિણત થાય છે.

આ પ્રમાણે સુરસનાં પુદ્દગલ દુરસનાં રૂપમાં પરિણત થાય છે.

દુરસનાં પુદ્દગલ સુરસનાં રૂપમાં પરિણત થાય છે.

આ પ્રમાણે સુસ્પર્શનાં પુદ્દગલ દુસ્પર્શનાં રૂપમાં પરિણત થાય છે.

દુસ્પર્શનાં પુદ્દગલ સુસ્પર્શનાં રૂપમાં પરિણત થાય છે.

८. इंदियलद्धी भेया चउवीसदंडएसु य परूवणं-

प. कइविहा णं भंते ! इंदियलद्धी पण्णत्ता ?

उ. गोयमा ! पंचविहा इंदियलद्धी पण्णत्ता, तं जहा-

१. सोइंदियलद्धी **-जाव-**, ५. फासिंदियलद्धी।[2]

दं. १-२४. **एवं नेरइयाणं -जाव- वेमाणियाणं।**

णवरं-जस्स जइ इंदिया तस्स तावइया लद्धी भाणियव्वा।

-पण्ण. प. १५, उ. २, सु. १०११

૮. ઈન્દ્રિય લબ્ધિનાં ભેદ અને ચોવીસ દંડકોમાં પ્રરૂપણ :

પ્ર. ભંતે ! ઈન્દ્રિય લબ્ધિ કેટલા પ્રકારની કહી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ઈન્દ્રિય લબ્ધિ પાંચ પ્રકારની કહી છે, જેમકે -

૧. શ્રોત્રેન્દ્રિય લબ્ધિ **-યાવત્-** ૫. સ્પર્શેન્દ્રિય લબ્ધિ.

દં.૧-૨૪. ***આ પ્રમાણે નૈરયિકોથી વૈમાનિકો સુધી જાણવું જોઈએ.***

વિશેષ : જેને જેટલી ઈન્દ્રિયાં હોય, તેને તેટલી જ ઈન્દ્રિય લબ્ધિ કહેવી જોઈએ.

९. इंदियउवओगद्धा भेया चउवीसदंडएसु य परूवणं-

प. कइविहा णं भंते ! इंदिय उवओगद्धा पण्णत्ता ?

उ. गोयमा ! पंचविहा इंदिय उवओगद्धा पण्णत्ता, तं जहा-

१. सोइंदिय उवओगद्धा **-जाव-** ५. फासिंदिय उवओगद्धा,

दं. १-२४ ***एवं नेरइयाणं -जाव- वेमाणियाणं।***

णवरं-जस्स इंदिया तस्स तावइया उवओगद्धा भाणियव्वा।

- पण्ण. प. १५, उ. २, सु. १०१२

૯. ઈન્દ્રિયોપયોગ કાળનાં ભેદ અને ચોવીસ દંડકોમાં પ્રરૂપણ :

પ્ર. ભંતે ! ઈન્દ્રિયોનાં ઉપયોગનો કાળ કેટલા પ્રકારનો કહ્યો છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ઈન્દ્રિયોનાં ઉપયોગનો કાળ પાંચ પ્રકારનો કહ્યો છે, જેમકે -

૧. શ્રોત્રેન્દ્રિય ઉપયોગ કાળ **-યાવત્-** ૫. સ્પર્શેન્દ્રિય ઉપયોગકાળ.

દં.૧-૨૪. ***આ પ્રમાણે નૈરયિકોથી વૈમાનિકો સુધી કહેવું જોઈએ.***

વિશેષ : જેની જેટલી ઈન્દ્રિયો હોય, તેની તેટલી જ ઈન્દ્રિય ઉપયોગકાળ કહેવા જોઈએ.

१. विया. म. ३, उ. ९, सु. १

२. विया. स. ८, उ. २, सु. ९०

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

१०. इंदिय-उवओगद्धाए अप्पबहुत्तं-

प. एएसि णं भंते ! सोइंदिय-चक्खिंदिय-घाणिंदिय-जिब्भिंदिय-फासिंदियाणं जहण्णियाए उवओगद्धाए, उक्कोसियाए उवओगद्धाए, जहण्णुक्कोसियाए उवओगद्धाए कयरे कयरेहिंतो अप्पा वा -**जाव**- विसेसाहिया वा ?

उ. गोयमा ! १. सव्वत्थोवा चक्खिंदियस्स जहण्णिया उवओगद्धा,

२. सोइंदियस्स जहण्णिया उवओगद्धा विसेसाहिया,

३. घाणिंदियस्स जहण्णिया उवओगद्धा विसेसाहिया,

४. जिब्भिंदियस्स जहण्णिया उवओगद्धा विसेसाहिया,

५. फासिंदियस्स जहण्णिया उवओगद्धा विसेसाहिया।

उक्कोसियाए उवओगद्धाए-

१. सव्वत्थोवा चक्खिंदियस्स उक्कोसिया उवओगद्धा,

२. सोइंदियस्स उक्कोसिया उवओगद्धा विसेसाहिया,

३. घाणिंदियस्स उक्कोसिया उवओगद्धा विसेसाहिया,

४. जिब्भिंदियस्स उक्कोसिया उवओगद्धा विसेसाहिया,

५. फासिंदियस्स उक्कोसिया उवओगद्धा विसेसाहिया,

जहण्णुक्कोसियाए उवओगद्धाए-

१. सव्वत्थोवा चक्खिंदियस्स जहण्णिया उवओगद्धा,

२. सोइंदियस्स जहण्णिया उवओगद्धा विसेसाहिया,

३. घाणिंदियस्स जहण्णिया उवओगद्धा विसेसाहिया,

४. जिब्भिंदियस्स जहण्णिया उवओगद्धा विसेसाहिया,

૧૦. ઈન્દ્રિયોનાં ઉપયોગકાળનો અલ્પ બહુત્વ :

પ્ર. ભંતે ! આ શ્રોત્રેન્દ્રિય, ચક્ષુરિન્દ્રિય, ઘ્રાણેન્દ્રિય, રસેન્દ્રિય અને સ્પર્શેન્દ્રિયનાં જઘન્ય ઉપયોગકાળ ઉત્કૃષ્ટ ઉપયોગકાળ અને જઘન્યોત્કૃષ્ટ ઉપયોગ કાળમાં કોણ કોનાથી અલ્પ -**યાવત્**- વિશેષાધિક છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ૧. ચક્ષુરિન્દ્રિયનો જઘન્ય ઉપયોગકાળ બધાથી અલ્પ છે.

૨. (તેનાથી) શ્રોત્રેન્દ્રિયનો જઘન્ય ઉપયોગકાળ વિશેષાધિક છે.

૩. (તેનાથી) ઘ્રાણેન્દ્રિયનો જઘન્ય ઉપયોગકાળ વિશેષાધિક છે.

૪. (તેનાથી) રસેન્દ્રિયનો જઘન્ય ઉપયોગકાળ વિશેષાધિક છે.

૫. (તેનાથી) સ્પર્શેન્દ્રિયનો જઘન્ય ઉપયોગકાળ વિશેષાધિક છે.

ઉત્કૃષ્ટ ઉપયોગકાળની અપેક્ષાથી :

૧. ચક્ષુરિન્દ્રિયનો ઉત્કૃષ્ટ ઉપયોગકાળ બધાથી અલ્પ છે.

૨. (તેનાથી) શ્રોત્રેન્દ્રિયનો ઉત્કૃષ્ટ ઉપયોગકાળ વિશેષાધિક છે.

૩. (તેનાથી) ઘ્રાણેન્દ્રિયનો ઉત્કૃષ્ટ ઉપયોગકાળ વિશેષાધિક છે.

૪. (તેનાથી) રસેન્દ્રિયનો ઉત્કૃષ્ટ ઉપયોગકાળ વિશેષાધિક છે.

૫. (તેનાથી) સ્પર્શેન્દ્રિયનો ઉત્કૃષ્ટ ઉપયોગકાળ વિશેષાધિક છે.

જઘન્યોત્કૃષ્ટ ઉપયોગકાળની અપેક્ષાથી :

૧. બધાથી અલ્પ ચક્ષુરેન્દ્રિયનો જઘન્ય ઉપયોગકાળ છે.

૨. (તેનાથી) શ્રોત્રેન્દ્રિયનો જઘન્ય ઉપયોગકાળ વિશેષાધિક છે.

૩. (તેનાથી) ઘ્રાણેન્દ્રિયનો જઘન્ય ઉપયોગકાળ વિશેષાધિક છે.

૪. (તેનાથી) રસેન્દ્રિયનો જઘન્ય ઉપયોગકાળ વિશેષાધિક છે.

जैन ... JAINSITE.com जैनम् जयति शासनम्

५. फासेंदियस्स जहण्णिया उवओगद्धा विसेसाहिया,

फासेंदियस्स जहण्णियाहिंतो उवओगद्धाहिंतो-

१. चक्खिंदियस्स उक्कोसिया उवओगद्धा विसेसाहिया,

२. सोइंदियस्स उक्कोसिया उवओगद्धा विसेसाहिया,

३. घाणिंदियस्स उक्कोसिया उवओगद्धा विसेसाहिया,

४. जिब्भिंदियस्स उक्कोसिया उवओगद्धा विसेसाहिया,

५. फासेंदियस्स उक्कोसिया उवओगद्धा विसेसाहिया,

-पण्ण. प. १५. उ. २, सु. १०१३

૫. (તેનાથી) સ્પર્શેન્દ્રિયનો જઘન્ય ઉપયોગકાળ વિશેષાધિક છે.

સ્પર્શેન્દ્રિયોનાં જઘન્ય ઉપયોગકાળથી :

૧. ચક્ષુરિન્દ્રિયનો ઉત્કૃષ્ટ ઉપયોગકાળ વિશેષાધિક છે.

૨. (તેનાથી) શ્રોત્રેન્દ્રિયનો ઉત્કૃષ્ટ ઉપયોગકાળ વિશેષાધિક છે.

૩. (તેનાથી) ઘ્રાણેન્દ્રિયનો ઉત્કૃષ્ટ ઉપયોગકાળ વિશેષાધિક છે.

૪. (તેનાથી) રસેન્દ્રિયનો જઘન્ય ઉપયોગકાળ વિશેષાધિક છે.

૫. (તેનાથી) સ્પર્શેન્દ્રિયનો જઘન્ય ઉપયોગકાળ વિશેષાધિક છે.

११. सव्विंदियणिव्वत्तीभेया चउवीसदंडएसु य परूवणं-

प. कइविहा णं भंते ! सव्विंदियनिव्वत्ती पण्णत्ता ?

उ. गोयमा !- पंचविहा सव्विंदियनिव्वत्ती पण्णत्ता, तं जहा-

१. सोइंदियनिव्वत्ती **-जाव-** ५. फासिंदियनिव्वत्ती।

दं. १-११. ***एवं नेरइया -जाव- थणियकुमाराणं।***

प. दं. १२. पुढविकाइयाणं भंते ! कइविहा इंदियनिव्वत्ती पण्णत्ता ?

उ. गोयमा ! एगा फासिंदियनिव्वत्ती पण्णत्ता।

दं. १३-२४. ***एवं जस्स जइ इंदियाणि -जाव- वेमाणियाणं।***

-विया. स. १९, उ. ८, सु. ११-१४

૧૧. સર્વેન્દ્રિય નિર્વૃત્તિનાં ભેદ અને ચોવીસ દંડકોમાં પ્રરૂપણ :

પ્ર. ભંતે ! સર્વેન્દ્રિયનિર્વૃત્તિ કેટલા પ્રકારની કહી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! સર્વેન્દ્રિયનિર્વૃત્તિ પાંચ પ્રકારની કહી છે, જેમકે -

૧. શ્રોત્રેન્દ્રિયનિર્વૃત્તિ **-યાવત્-** ૫. સ્પર્શેન્દ્રિયનિર્વૃત્તિ.

દં.૧-૧૧. ***આ પ્રમાણે નૈરયિકોથી સ્તનિતકુમારો સુધી જાણવું જોઈએ.***

પ્ર. દં.૧૨. ભંતે ! પૃથ્વીકાયિક જીવોની કેટલી ઈન્દ્રિયનિર્વૃત્તિ કહી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તેની એક માત્ર સ્પર્શેન્દ્રિયનિર્વૃત્તિ કહી છે.

દં.૧૩-૨૪. ***આ પ્રમાણે જેની જેટલી ઈન્દ્રિયો હોય, તેની તેટલી ઈન્દ્રિયનિર્વૃત્તિ વૈમાનિકો સુધી કહેવી જોઈએ.***

१२. इंदिय निव्वत्तणा भेया चउवीसदंडएसु य परूवणं-

प. कइविहा णं भंते ! इंदिय-निव्वत्तणा पण्णत्ता ?

उ. गोयमा ! पंचविहा इंदिय-निव्वत्तणा पण्णत्ता, तं जहा-

१. सोइंदिय-निव्वत्तणा **-जाव-** ५. फासिंदिय-निव्वत्तणा।

दं. १-२४. ***एवं नेरइयाणं -जाव- वेमाणियाणं।***

૧૨. ઈન્દ્રિય નિર્વર્તનાનાં ભેદ અને ચોવીસ દંડકોમાં પ્રરૂપણ :

પ્ર. ભંતે ! ઈન્દ્રિય નિર્વર્તના (નિર્વૃત્તિ) કેટલા પ્રકારની કહી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ઈન્દ્રિય નિર્વર્તના પાંચ પ્રકારની કહી છે, જેમકે -

૧. શ્રોત્રેન્દ્રિય નિર્વર્તના **-યાવત્-** ૫. સ્પર્શેન્દ્રિય નિર્વર્તના.

દં.૧-૨૪. ***આ પ્રમાણે નૈરયિકોથી વૈમાનિકો સુધી જાણવું જોઈએ.***

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

णवरं-जम्स जइ इंदिया तस्स तावइया चेव, इंदिय निव्वत्तणा भाणियव्वा।[1]

-पण्ण. प. १५, उ. २, १००९.

વિશેષ : જેની જેટલી ઈન્દ્રિયો હોય, તેની તેટલી જ ઈન્દ્રિય નિર્વર્તના કહેવી જોઈએ.

१३. इंदिय निव्वत्तणा समया चउवीसदंडएसु य परूवणं-

प. सोइंदिय निव्वत्तणा णं भंते ! कइ समया पण्णत्ता ?

उ. गोयमा ! असंखेज्जसमया अंतोमुहुत्तिया पण्णत्ता,

एवं -जाव- फासिंदिय निव्वत्तणा समया,

दं. १-२४. ***एवं नेरइयाणं -जाव- वेमाणियाणं।***

णवरं-जस्स जइ इंदिया तस्स तावइया अंतोमुहुत्तिया समया भाणियव्वा।

-पण्ण. प. १५, उ. २, सु. १०१०

૧૩. ઈન્દ્રિય નિર્વર્તનાનો સમય અને ચોવીસ દંડકોમાં પ્રરૂપણ :

પ્ર. ભંતે ! શ્રોત્રેન્દ્રિય નિર્વર્તના કેટલા સમયની કહી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! અસંખ્યાત સમયનાં અંતર્મુહૂર્તની કહી છે.

આ પ્રમાણે સ્પર્શેન્દ્રિય નિર્વર્તનાકાળ સુધી કહેવું જોઈએ.

દં.૧-૨૪. ***આ પ્રમાણે નૈરયિકોથી વૈમાનિકો સુધીની ઈન્દ્રિય નિર્વર્તનાનો કાળ જાણવો જોઈએ.***

વિશેષ : જેને જેટલી ઈન્દ્રિયો હોય તેને તેટલા જ અંતર્મુહૂર્તના સમયની નિર્વર્તના જાણવી જોઈએ.

१४. इंदियकरण भेया चउवीसदंडएसु य परूवणं-

प. कइविहे णं भंते ! इंदियकरणे पण्णत्ते ?

उ. गोयमा ! पंचविहे इंदियकरणे पण्णत्ते, तं जहा-

१. सोइंदियकरणे -**जाव**- ५-फासिंदियकरणे,

दं. १-२४. ***एवं नेरइयाणं -जाव- वेमाणियाणं।***

णवरं-जस्स जइ इंदियाइं तस्स तइ इंदियकरणाइं।

-विया. स. १९, उ. ९, सु. ६-७

૧૪. ઈન્દ્રિયકરણ ભેદ અને ચોવીસ દંડકોમાં પ્રરૂપણ :

પ્ર. ભંતે ! ઈન્દ્રિયકરણ કેટલા પ્રકારની કહી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ઈન્દ્રિયકરણ પાંચ પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

૧. શ્રોત્રેન્દ્રિય કરણ -**યાવત્**- ૫. સ્પર્શેન્દ્રિયકરણ,

દં.૧-૨૪. ***આ પ્રમાણે નૈરયિકોથી વૈમાનિકો સુધી ઈન્દ્રિયકરણ કહેવા જોઈએ.***

વિશેષ : જેને જેટલી ઈન્દ્રિયો હોય તેની તેટલી જ ઈન્દ્રિયકરણ કહેવા જોઈએ.

१५. इंदियोवचय भेया चउवीसदंडएसु य परूवणं-

प. कइविहे णं भंते ! इंदियोवचए पण्णत्ते ?

उ. गोयमा ! पंचविहे इंदियोवचए पण्णत्ते, तं जहा-

१. सोइंदिओवचए -**जाव**- ५. फासिंदिओवचए,[2]

दं. १-२४. ***एवं नेरइयाणं -जाव- वेमाणियाणं।***

णवरं-जम्स जइ इंदिया तम्स तइविहो चेव इंदियोवचओ भाणियव्वो।

-पण्ण. प. १५, उ. २, सु. १००७-१००८

૧૫. ઈન્દ્રિયોપચય ભેદ અને ચોવીસ દંડકોમાં પ્રરૂપણ :

પ્ર. ભંતે ! ઈન્દ્રિયોપચય કેટલા પ્રકારનાં કહ્યા છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ઈન્દ્રિયોપચય પાંચ પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

૧. શ્રોત્રેન્દ્રિયોપચય -**યાવત્**- ૫. સ્પર્શેન્દ્રિયોપચય.

દં.૧-૨૪. ***આ પ્રમાણે નૈરયિકોથી વૈમાનિકો સુધી ઈન્દ્રિયોપચય જાણવું જોઈએ.***

વિશેષ : જેની જેટલી ઈન્દ્રિયો હોય તેની તેટલી જ પ્રકારનાં ઈન્દ્રિયોપચય કહેવા જોઈએ.

---

૧. આ આઠ દંડકોમાં ઈન્દ્રિયોનું વર્ણન આ પ્રમાણે છે :
(ક) પાંચ સ્થાવરમાં એક સ્પર્શેન્દ્રિય. (ખ) બેઈન્દ્રિયમાં બે ઈન્દ્રિય - ૧. સ્પર્શેન્દ્રિય, ૨. રસેન્દ્રિય.
(ગ) ત્રેન્દ્રિયમાં ત્રણ ઈન્દ્રિય : ૧. સ્પર્શેન્દ્રિય, ૨. રસેન્દ્રિય, ૩. ઘ્રાણેન્દ્રિય.
(ઘ) ચઉરેન્દ્રિયમાં ચાર ઈન્દ્રિય : ૧. સ્પર્શેન્દ્રિય, ૨. રસેન્દ્રિય, ૩. ઘ્રાણેન્દ્રિય, ૪. ચક્ષુઈન્દ્રિય.
(ડ) બાકીનાં ૧૬ દંડકોમાં પાંચેય ઈન્દ્રિય છે.

२. विया. स. २०, उ. ४, सु. १

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

१६. चउवीसदंडएसु इंदियाणं संठाणाइं छद्दार परूवणं-

प. **दं. १.** णेरइयाणं भंते ! कइ इंदिया पण्णत्ता ?

उ. गोयमा ! पंचेंदिया पण्णत्ता, तं जहा-

१. सोइंदिए **-जाव-** ५. फासिंदिए।[1]

प. णेरइयाणं भंते ! सोइंदिए किं संठिए पण्णत्ते ?

उ. गोयमा ! कलंवुयासंठाणसंठिए पण्णत्ते।

एवं जहेव ओहियाणं वत्तव्वया भणिया तहेव णेरइयाण वि -जाव- अप्पाबहुयाणि दोण्णिवि।

प. णेरइयाणं भंते ! फासिंदिए किं संठिए पण्णत्ते ?

उ. गोयमा ! दुविहे पण्णत्ते, तं जहा-

१. भवधारणिज्जे य, २. उत्तरवेउव्विए य।

१. तत्थ णं जे से भवधारणिज्जे, से णं हुंडसंठाणसंठिए पण्णत्ते,

२. तत्थ णं जे से उत्तरवेउव्विए, ***से वि तहेव***

सेसं तं चेव।

प. **दं. २-११.** असुरकुमाराणं भंते ! कइ इंदिया पण्णत्ता ?

उ. गोयमा ! पंचेंदिया पण्णत्ता।

एवं जहा ओहियाणं -जाव- अप्पाबहुयाणि दोण्णि वि।

णवरं-फासेंदिए दुविहे पण्णत्ते, तं जहा-

१. भवधारणिज्जे य, २. उत्तरवेउव्विए य।[2]

१. तत्थ णं जे से भवधारणिज्जे, से णं समचउरंससंठाण-संठिए पण्णत्ते,

२. तत्थ णं से जे से उत्तरवेउव्विए, से णं णाणासंठाण-संठिए पण्णत्ते,

सेसं तं चेव।

एवं -जाव- थणियकुमाराणं।

प. **१. दं. १२.** पुढविकाइयाणं भंते ! कइ इंदिया पण्णत्ता ?

१६. ચોવીસ દંડકોમાં ઈન્દ્રિયોનાં સંસ્થાનાદિનાં છ દ્વારોનું પ્રરુપણ :

પ્ર. **દં.૧.** ભંતે ! નૈરયિકોની કેટલી ઈન્દ્રિયાં કહી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તેની પાંચ ઈન્દ્રિયાં કહી છે, જેમકે -

૧. શ્રોત્રેન્દ્રિય **-યાવત્-** ૫. સ્પર્શેન્દ્રિય.

પ્ર. ભંતે ! નારકની શ્રોત્રેન્દ્રિય ક્યા આકારની કહી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે કદંબપુષ્પનાં આકારની કહી છે.

આ પ્રમાણે જેમ સમુચ્ચય જીવોનાં પાંચ ઈન્દ્રિયોનું વર્ણન કરેલ છે તેવી જ રીતે નારકનાં બંને પ્રકારનાં અલ્પબહુત્વ સુધીનું વર્ણન કરવું જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! નૈરયિકોની સ્પર્શેન્દ્રિય ક્યા આકારની કહી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! બે પ્રકારની કહી છે, જેમકે -

૧. ભવધારણીયા, ૨. ઉત્તરવૈક્રિયા.

૧. તેમાંથી જે ભવધારણીયા છે તે હુંડક સંસ્થાનના આકારની કહી છે.

૨. તેમાંથી જે ઉત્તરવૈક્રિયા સ્પર્શેન્દ્રિય છે, ***તે પણ તેવી જ (હુંડક- સંસ્થાનની) કહી છે.***

શેષ વર્ણન પૂર્વવત્ સમજવું જોઈએ.

પ્ર. **દં.૨-૧૧.** ભંતે ! અસુરકુમારોની કેટલી ઈન્દ્રિયાં કહી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તેની પાંચ ઈન્દ્રિયાં કહી છે.

આ પ્રમાણે સમુચ્ચય જીવોનાં સમાન બંને પ્રકારનાં અલ્પબહુત્વ સુધી વર્ણન કરવું જોઈએ.

વિશેષ : સ્પર્શેન્દ્રિય બે પ્રકારની કહી છે, જેમકે -

૧. ભવધારણીયા, ૨. ઉત્તરવૈક્રિયા.

૧. તેમાં ભવધારણીયા સ્પર્શેન્દ્રિય સમચતુરસ્ત્ર સંસ્થાનવાળી કહી છે.

૨. તેમાં ઉત્તર વૈક્રિયા સ્પર્શેન્દ્રિય નાના સંસ્થાન-વાળી કહી છે.

શેષ વર્ણન પૂર્વવત્ કરવું જોઈએ.

આ પ્રમાણે સ્તનિતકુમારો સુધીનાં માટે કહેવું જોઈએ.

પ્ર. **૧. દં.૧૨.** ભંતે ! પૃથ્વીકાયની કેટલી ઈન્દ્રિયાં કહી છે ?

१. जीवा. पडि. १, सु. ३२

२. जीवा. पडि. १, सु. १३ (८)

जैन साईट JAINSITE जैनम् जयति शासनम्
www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

उ. गोयमा ! एगे फासिंदिए पण्णत्ते।

प. पुढविकाइयाणं भंते ! फासिंदिए किं संठिए पण्णत्ते ?

उ. गोयमा ! मसूरचंद संठाणसंठिए पण्णत्ते।

प. २. पुढविकाइयाणं भंते ! फासिंदिए केवइयं बाहल्लेणं पण्णत्ते ?

उ. गोयमा !अंगुलस्स असंखेज्जइभागं बाहल्लेणं पण्णत्ते।

प. ३. पुढविकाइयाणं भंते ! फासिंदिए केवइयं पोहत्तेणं पण्णत्ते ?

उ. गोयमा ! सरीरपमाणमेत्ते पोहत्तेणं पण्णत्ते।

प. ४. पुढविकाइयाणं भंते ! फासिंदिए कइ पएसिंए पण्णत्ते ?

उ. गोयमा ! अणंतपएसिए पण्णत्ते।

प. ५. पुढविकाइयाणं भंते ! फासिंदिए कइ पएसोगाढे पण्णत्ते ?

उ. गोयमा ! असंखेज्ज पएसोगाढे पण्णत्ते।

प. ६. एएसि णं भंते ! पुढविकाइयाणं फासिंदियस्स ओगाहण-पएसट्ठयाए कयरे कयरेहिंतो अप्पा वा **-जाव-** विसेसाहिया वा ?

उ. गोयमा ! सव्वत्थोवे पुढविकाइयाणं फासिंदिए ओगाहणट्ठयाए, से चेव पएसट्ठयाए अणंतगुणे।

प. पुढविकाइयाणं भंते ! फसिंदियस्स केवइया कक्खडगरूयगुणा पण्णत्ता ?

उ. गोयमा ! अणंता।

एवं मउयलहुयगुणा वि।

प. एएसि णं भंते ! पुढविकाइयाणं फासिंदियस्स कक्खड-गरूयगुण मउय-लहुयगुणाण य कयरे कयरेहिंतो अप्पा वा **-जाव-** विसेसाहिया वा ?

उ. गोयमा ! सव्वत्थोवा पुढविकाइयाणं फासेंदियस्स कक्खड-गरूयगुणा, तस्स चेव मउय-लहुयगुणा अणंतगुणा।

दं. १३-१६. ***एवं आउक्काइयाण वि -जाव- वणप्फइकाइयाणं।***[1]

ઉ. ગૌતમ ! એક સ્પર્શેન્દ્રિય કહી છે.

પ્ર. ભંતે ! પૃથ્વીકાયિકોની સ્પર્શેન્દ્રિય કયા આકારની કહી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે મસૂરચંદ્રના આકારની કહી છે.

પ્ર. ૨. ભંતે ! પૃથ્વીકાયિકોની સ્પર્શેન્દ્રિયની મોટાઈ કેટલી કહી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તેની મોટાઈ અંગુળનાં અસંખ્યાતમાં ભાગ જેટલી કહી છે.

પ્ર. ૩. ભંતે ! પૃથ્વીકાયિકોની સ્પર્શેન્દ્રિયની લંબાઈ કેટલી કહી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તેનો વિસ્તાર તેનાં શરીર પ્રમાણ માત્ર છે.

પ્ર. ૪. ભંતે ! પૃથ્વીકાયિકોની સ્પર્શેન્દ્રિય કેટલા પ્રદેશોની કહી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! અનન્ત પ્રદેશી કહી છે.

પ્ર. ૫. ભંતે ! પૃથ્વીકાયિકોની સ્પર્શેન્દ્રિય કેટલા પ્રદેશોમાં અવગાઢ કહી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! અસંખ્યાત પ્રદેશોમાં અવગાઢ કહી છે.

પ્ર. ૬. ભંતે ! આ પૃથ્વીકાયિકોની સ્પર્શેન્દ્રિય અવગાહનાની અપેક્ષાથી અને પ્રદેશોની અપેક્ષાથી કોણ કોનાથી અલ્પ **-યાવત્-** વિશેષાધિક છે ?

ઉ. ગૌતમ ! પૃથ્વીકાયિકોની સ્પર્શેન્દ્રિય અવગાહનાની અપેક્ષા બધાથી ઓછી છે, પ્રદેશોની અપેક્ષાથી અનન્તગુણી છે.

પ્ર. ભંતે ! પૃથ્વીકાયિકોની સ્પર્શેન્દ્રિયનાં કર્કશગુરુ ગુણ કેટલા કહ્યા છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે અનન્ત કહ્યા છે.

આ પ્રમાણે મૃદુ-લઘુ ગુણોનાં વિષયમાં પણ સમજવું જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! આ પૃથ્વીકાયિકની સ્પર્શેન્દ્રિયના કર્કશ-ગુરુ ગુણો અને મૃદુ-લઘુ ગુણોમાંથી કોણ કોનાથી અલ્પ **-યાવત્-** વિશેષાધિક છે ?

ઉ. ગૌતમ ! પૃથ્વીકાયિકની સ્પર્શેન્દ્રિયના કર્કશ ગુરુગુણ સૌથી અલ્પ છે અને મૃદુ લઘુગુણ અનંતગુણા છે.

દં.૧૩-૧૬. ***આ પ્રમાણે અપ્કાયિકોથી વનસ્પતિકાયિકો સુધીનું વર્ણન કરવું જોઈએ.***

1. जीवा. पडि. १, सु. १४-२६

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

णवरं-संठाणे इमो विसेसो दट्ठव्वो-

आउक्काइयाणं थिबुगबिंदुसंठाणसंठिए पण्णत्ते,

तेउक्काइयाणं सूईकलावसंठाणसंठिए पण्णत्ते,

वाउक्काइयाणं पडागासंठाणसंठिए पण्णत्ते ,

वणप्फइकाइयाणं णाणासंठाणसंठिए पण्णत्ते ।

प. **दं. १७.** बेइंदियाणं भंते ! कइ इंदिया पण्णत्ता ?

उ. गोयमा ! दो इंदिया पण्णत्ता, तं जहा-

१. जिब्भिंदिए य, २. फासिंदिए य ।[1]

दोण्हं पि इंदियाणं संठाणं, बाहल्लं, पोहत्तं, पदेसा, ओगाहणा य जहा ओहियाणं भणिया तहा भाणियव्वा ।

णवरं-फासेंदिए हुंडसंठाणसंठिए पण्णत्ते त्ति इमोविसेसो ।

एएसि णं भंते ! बेइंदियाणं जिब्भिंदिय-फासेंदियाणं ओगाहणट्ठयाए पएसट्ठयाए ओगाहणपएसट्ठाए कयरे कयरेहिंतो अप्पा वा **-जाव-** विसेसाहिया वा ?

उ. गोयमा ! ओगाहणट्ठयाए सव्वत्थोवे बेइंदियाणं जिब्भिंदिए ।

ओगाहणट्ठयाए फासिंदिए संखेज्जगुणे ।

पएसट्ठयाए सव्वत्थोवे बेइंदियाणं जिब्भिंदिए ।

पएसट्ठयाए फासेंदिए संखेज्जगुणे ।

ओगाहणपएसट्ठयाए सव्वत्थोवे बेइंदियस्स जिब्भिंदिए ।

ओगाहणपएसट्ठयाए फासिंदिए संखेज्जगुणे ।

વિશેષ : પરંતુ આના સંસ્થાનનાં વિષયમાં આ વિશેષતા સમજી લેવી જોઈએ.

અપ્કાયિકોની સ્પર્શેન્દ્રિય જલબિંદુનાં આકારની કહી છે.

તેજસ્કાયિકોની સ્પર્શેન્દ્રિય સૂચીકલાપનાં આકારની કહી છે.

વાયુકાયિકોની સ્પર્શેન્દ્રિય પતાકાનાં આકારની કહી છે.

વનસ્પતિકાયિકોની સ્પર્શેન્દ્રિયનાં નાના પ્રકારનાં આકારની કહી છે.

પ્ર. **દં.૧૭.** ભંતે ! બે ઈન્દ્રિય જીવોની કેટલી ઈન્દ્રિયાં કહી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! બે ઈન્દ્રિયો કહી છે, જેમકે -

૧. રસેન્દ્રિય, ૨. સ્પર્શેન્દ્રિય.

બંને ઈન્દ્રિયોનાં સંસ્થાન, બાહલ્ય, પૃથુત્વ, પ્રદેશ અને અવગાહનાનાં વિષયમાં જેમ સમુચ્ચયનાં સંસ્થાનાદિનાં વિષયમાં કહ્યું છે તેવું જ કહેવું જોઈએ.

વિશેષ : આની સ્પર્શેન્દ્રિય હુંડક સંસ્થાનવાળી કહી છે.

પ્ર. ભંતે ! આ બેઈન્દ્રિયોની રસેન્દ્રિય અને સ્પર્શેન્દ્રિયમાંથી અવગાહનાની અપેક્ષાથી, પ્રદેશોની અપેક્ષાથી તથા અવગાહના અને પ્રદેશોની અપેક્ષાથી કોણ કોનાથી અલ્પ **-યાવત્-** વિશેષાધિક છે ?

ઉ. ગૌતમ ! અવગાહનાની અપેક્ષાથી બેઈન્દ્રિયની રસેન્દ્રિય બધાથી ઓછી છે,

અવગાહનાની અપેક્ષાથી સ્પર્શેન્દ્રિય સંખ્યાત-ગુણી છે.

પ્રદેશોની અપેક્ષાથી - બધાથી ઓછી બેઈન્દ્રિયની રસેન્દ્રિય છે.

પ્રદેશોની અપેક્ષાથી- તેની સ્પર્શેન્દ્રિય સંખ્યાત-ગુણી છે.

અવગાહના અને પ્રદેશોની અપેક્ષાથી બેઈન્દ્રિયોની રસેન્દ્રિય બધાથી અલ્પ છે.

અવગાહના અને પ્રદેશોની અપેક્ષાથી સ્પર્શેન્દ્રિય સંખ્યાતગુણી અધિક છે.

१. जीवा. पडि. १, मु. २८

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

फासेंदियस्स ओगाहणट्ठयाएहिंतो जिब्भिंदिए पएसट्ठयाए अणंतगुणे,

पएसट्ठयाए फासिंदिए संखेज्जगुणे।

સ્પર્શેન્દ્રિયની અવગાહનાથી રસેન્દ્રિય પ્રદેશોની અપેક્ષાથી અનંતગુણી છે.

પ્રદેશોની અપેક્ષાથી સ્પર્શેન્દ્રિય સંખ્યાત ગુણી છે.

प. बेइंदियाणं भंते ! जिब्भिंदियस्स केवइया कक्खड-गरूयगुणा पण्णत्ता ?

उ. गोयमा ! अणंता।

एवं फासेंदियस्स वि,

एवं मउय-लहुयगुणा वि।

પ્ર. ભંતે ! બેઈન્દ્રિયોની રસેન્દ્રિયના કેટલા કર્કશ-ગુરુગુણ કહ્યા છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે અનન્ત છે.

આ પ્રમાણે એની સ્પર્શેન્દ્રિય પણ અનન્ત ગુણ સમજવા જોઈએ.

આ પ્રમાણે મૃદુ-લઘુ ગુણ પણ અનન્ત સમજવા જોઈએ.

प. एएसि णं भंते ! बेइंदियाणं जिब्भिंदिए-फासेंदियाणं कक्खड-गरूयगुणाणं-मउय-लहुयगुणाणं कक्खड-गरूयगुण-मउय-लहुयगुणाण य कयरे कयरेहिंतो अप्पा वा **-जाव-** विसेसाहिया वा ?

પ્ર. ભંતે ! આ બેઈન્દ્રિયોની રસેન્દ્રિય અને સ્પર્શેન્દ્રિયનાં કર્કશ-ગુરુગુણો, મૃદુ-લઘુગુણ તથા કર્કશ ગુરુગુણ અને મૃદુલઘુ ગુણોમાંથી કોણ કોનાથી અલ્પ **-યાવત્-** વિશેષાધિક છે ?

उ. गोयमा ! सव्वत्थोवा बेइंदियाणं जिब्भिंदियस्स कक्खड-गरूयगुणा,

फासेंदियस्स कक्खड-गरूयगुणा अणंतगुणा,

फासेंदियस्स कक्खड-गरूयगुणेहिंतो तस्स चेव मउय-लहुयगुणा अणंतगुणा,

जिब्भिंदियस्स मउय-लहुयगुणा अणंतगुणा।

ઉ. ગૌતમ ! બધાથી અલ્પ બેઈન્દ્રિયોની રસેન્દ્રિયનાં કર્કશ ગુરુગુણ છે,

(તેનાથી) સ્પર્શેન્દ્રિયનાં કર્કશ ગુરુગુણ અનન્ત-ગુણા છે.

સ્પર્શેન્દ્રિયનાં કર્કશ ગુરુગુણોથી તેના મૃદુ-લઘુગુણ અનન્તગુણા છે.

તેનાથી પણ રસેન્દ્રિયનાં મૃદુ-લઘુગુણ અનન્ત-ગુણા છે.

दं. १८-१९. ***एवं -जाव- चउरिंदिय त्ति।***[1]

દં.૧૮-૧૯. ***આ પ્રમાણે ચઉરેન્દ્રિય સુધી કહેવું જોઈએ.***

णवरं-इंदियपरिवुड्ढी कायव्वा।

तेइंदियाणं घाणेंदिय थोवे,

चउरिंदियाणं चक्खिंदिए थोवे।

सेसं तं चेव।

વિશેષ : ઈન્દ્રિયની પરિવૃદ્ધિ કરવી જોઈએ.

ત્રેઈન્દ્રિય જીવોની ઘ્રાણેન્દ્રિય થોડી હોય છે.

ચઉરેન્દ્રિય જીવોની ચક્ષુઈન્દ્રિય થોડી હોય છે.

શેષ વર્ણન પૂર્વવત્ છે.

दं. २०-२१. ***पंचिंदिय-तिरिक्खजोणियाणं मणूसाण य जहा णेरइयाणं।***[2]

દં.૨૦-૨૧. ***પંચેન્દ્રિય તિર્યંચ અને મનુષ્યોની ઈન્દ્રિયોનાં સંસ્થાનાદિ સંબંધી વર્ણન નારકનાં સમાન સમજવું જોઈએ.***

णवरं-फासिंदिए छव्विहसंठाणसंठिए पण्णत्ते, तं जहा-

१. समचउरंसे, २. णग्गोहपरिमंडले, ३. साती, ४. खुज्जे, ५. वामणे, ६. हुंडे।

વિશેષ : તેની સ્પર્શેન્દ્રિય છ પ્રકારનાં સંસ્થાનોવાળી કહી છે, જેમકે -

૧. સમચતુરસ્ર, ૨. ન્યગ્રોધપરિમંડળ, ૩. સાદિ, ૪. કુબ્જ, ૫. વામન, ૬. હુંડક.

---

१. जीवा. पडि. १, सु. २९-३०

२. जीवा. पडि. १, सु. ३५-४१

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

दं. २२-२४. **वाणमंतर-जोइसिय-वेमाणियाणं जहा असुरकुमाराणं ।**[1]

-पण्ण. प. १५, उ. १, सु. ९८३-९८९

દં. ૨૨-૨૪. **વાણવ્યન્તર, જ્યોતિષ્ક અને વૈમાનિક દેવોનાં ઈન્દ્રિય સંબંધી વર્ણન અસુરકુમારોનાં સમાન જાણવું જોઈએ.**

१७. इंदिय ओगाहणा भेया चउवीसदंडएसु य परूवणं-

प. कइविहा णं भंते ! इंदिय ओगाहणा पण्णत्ता ?

उ. गोयमा ! पंचविहा इंदियओगाहणा पण्णत्ता, तं जहा-

१-५. सोइंदियओगाहणा **-जाव-** फासिंदिय ओगाहणा ।

दं. १-२४. **एवं नेरइयाणं -जाव- वेमाणियाणं ।**

णवरं-जस्स जइ इंदिया तस्स तावइया ओगाहणा भाणियव्वा ।

-पण्ण. प. १५, उ. २, सु. १०१४

૧૭. ઈન્દ્રિયોની અવગાહનાનાં ભેદ અને ચોવીસ દંડકોમાં પ્રરુપણ :

પ્ર. ભંતે ! ઈન્દ્રિયાવગ્રહણ કેટલા પ્રકારનાં કહ્યા છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ઈન્દ્રિયાવગ્રહણ પાંચ પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

૧. શ્રોત્રેન્દ્રિય અવગ્રહણ **-યાવત્-** ૫. સ્પર્શેન્દ્રિય-અવગ્રહણ.

દં.૧-૨૪. **આ પ્રમાણે નારકથી વૈમાનિકો સુધી પૂર્વવત્ કહેવું જોઈએ.**

વિશેષ : જેને જેટલી ઈન્દ્રિયો હોય, તેને તેટલી જ ઈન્દ્રિયાવગ્રહણ કહેવી જોઈએ.

१८. इंदियाणं ओगाहण-पएसावेक्खा अप्प-बहुत्तं-

प. एएसि णं भंते ! सोइंदिय-चक्खिंदिय-घाणिंदिय-जिब्भिंदिय-फासिंदियाणं ओगाहणट्ठयाए पएसट्ठाए ओगाहण-पएसट्ठयाए कयरे कयरेहिंतो अप्पा वा **-जाव-** विसेसाहिया वा ?

उ. गोयमा ! १. सव्वत्थोवे चक्खिंदिए ओगाहणट्ठयाए,

२. सोइंदिए ओगाहणट्ठयाए संखेज्जगुणे,

३. घाणिंदिए ओगाहणट्ठयाए संखेज्जगुणे,

४. जिब्भिंदिए ओगाहणट्ठयाए असंखेज्जगुणे,

५. फासिंदिए ओगाहणट्ठयाए संखेज्जगुणे ।

पएसट्ठयाए-

१. सव्वत्थोवे चक्खिंदिए पएसट्ठयाए,

२. सोइंदिए पएसट्ठयाए संखेज्जगुणे,

૧૮. ઈન્દ્રિયોની અવગાહના અને પ્રદેશોની અપેક્ષાથી અલ્પબહુત્વ :

પ્ર. ભંતે ! આ શ્રોત્રેન્દ્રિય, ચક્ષુઈન્દ્રિય, ઘ્રાણેન્દ્રિય, રસેન્દ્રિય અને સ્પર્શેન્દ્રિયમાંથી અવગાહનાની અપેક્ષાથી પ્રદેશોની અપેક્ષાથી તથા અવગાહના અને પ્રદેશોની અપેક્ષાથી કોણ કોનાથી અલ્પ **-યાવત્-** વિશેષાધિક છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ૧. અવગાહનાની અપેક્ષા બધાથી અલ્પ ચક્ષુઈન્દ્રિય છે.

૨. (તેનાથી) અવગાહનાની અપેક્ષા શ્રોત્રેન્દ્રિય સંખ્યાતગુણી છે.

૩. (તેનાથી) અવગાહનાની અપેક્ષા ઘ્રાણેન્દ્રિય સંખ્યાતગુણી છે.

૪. (તેનાથી) અવગાહનાની અપેક્ષા રસેન્દ્રિય અસંખ્યાતગુણી છે.

૫. (તેનાથી) અવગાહનાની અપેક્ષા સ્પર્શેન્દ્રિય સંખ્યાતગુણી છે.

પ્રદેશોની અપેક્ષાએ :

૧. બધાથી અલ્પ ચક્ષુઈન્દ્રિય છે,

૨. (તેનાથી) પ્રદેશોની અપેક્ષા શ્રોત્રેન્દ્રિય સંખ્યાતગુણી છે.

१. जीवा. पडि. १, सु. ४२

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

३. घाणिंदिए पएसट्ठयाए संखेज्जगुणे,

૩. (તેનાથી) પ્રદેશોની અપેક્ષા ઘ્રાણેન્દ્રિય સંખ્યાતગુણી છે.

४. जिब्भिंदिए पएसट्ठयाए असंखेज्जगुणे,

૪. (તેનાથી) પ્રદેશોની અપેક્ષા રસેન્દ્રિય અસંખ્યાતગુણી છે.

५. फासिंदिए पएसट्ठयाए संखेज्जगुणे,

૫. (તેનાથી) પ્રદેશોની અપેક્ષા સ્પર્શેન્દ્રિય સંખ્યાતગુણી છે.

ओगाहण-पएसट्ठयाए-

અવગાહના અને પ્રદેશોની અપેક્ષાએ :

१. सव्वत्थोवे चक्खिंदिए पएसट्ठयाए,

૧. અવગાહનાની અપેક્ષા બધાથી અલ્પ ચક્ષુઈન્દ્રિય છે.

२. सोइंदिए ओगाहणट्ठयाए संखेज्जगुणे,

૨. (તેનાથી) અવગાહનાની અપેક્ષા શ્રોત્રેન્દ્રિય સંખ્યાતગુણી છે.

३. घाणिंदिए ओगाहणट्ठयाए संखेज्जगुणे,

૩. (તેનાથી) અવગાહનાની અપેક્ષા ઘ્રાણેન્દ્રિય સંખ્યાતગુણી છે.

४. जिब्भिंदिए ओगाहणट्ठयाए असंखेज्जगुणे,

૪. (તેનાથી) અવગાહનાની અપેક્ષા રસેન્દ્રિય અસંખ્યાતગુણી છે.

५. फसिंदिए ओगाहणट्ठयाए संखेज्जगुणे,

૫. (તેનાથી) અવગાહનાની અપેક્ષા સ્પર્શેન્દ્રિય સંખ્યાતગુણી છે.

६. फासिंदियस्स ओगाहणट्ठयाएहिंतो चक्खिंदिए पएसट्ठयाए अणंतगुणे -

૬. સ્પર્શેન્દ્રિયની અવગાહનાથી પ્રદેશોની અપેક્ષા ચક્ષુઈન્દ્રિય અનન્તગુણી છે.

७. सोइंदिय पएसट्ठयाए संखेज्जगुणे,

૭. (તેનાથી) પ્રદેશોની અપેક્ષા શ્રોત્રેન્દ્રિય સંખ્યાતગુણી છે.

८. घाणिंदिय पएसट्ठयाए संखेज्जगुणे,

૮. (તેનાથી) પ્રદેશોની અપેક્ષા ઘ્રાણેન્દ્રિય સંખ્યાતગુણી છે.

९. जिब्भिंदिय पएसट्ठयाए असंखेज्जगुणे

૯. (તેનાથી) પ્રદેશોની અપેક્ષા રસેન્દ્રિય અસંખ્યાતગુણી છે.

१०. फासिंदिय पएसट्ठयाए संखेज्जगुणे।

-पण्ण. प. १५, उ. १, सु. ९७९

૧૦. (તેનાથી) પ્રદેશોની અપેક્ષા સ્પર્શેન્દ્રિય સંખ્યાતગુણી છે.

१९. इंदियोग्गहस्स भेया चउवीसदंडएसु य परूवणं-

૧૯. ઈન્દ્રિયાવગ્રહનાં ભેદ અને ચોવીસ દંડકોમાં પ્રરુપણ :

प. कइविहे णं भंते ! उग्गहे पण्णत्ते ?

उ. गोयमा ! दुविहे उग्गहे पण्णत्ते, तं जहा-

१. अत्थोग्गहे य, २. वंजणोग्गहे य।

प. वंजणोग्गहे णं भंते ! कइविहे पण्णत्ते ?

उ. गोयमा ! चउव्विहे पण्णत्ते, तं जहा-

१. सोइंदिय वंजणोग्गहे,

२. घाणिंदिय वंजणोग्गहे,

પ્ર. ભંતે ! અવગ્રહ કેટલા પ્રકારનાં કહ્યા છે ?

ઉ. ગૌતમ ! અવગ્રહ બે પ્રકારનાં કહ્યા છે. જેમકે -

૧. અર્થાવગ્રહ, ૨. વ્યંજનાવગ્રહ.

પ્ર. ભંતે ! વ્યંજનાવગ્રહ કેટલા પ્રકારનાં કહ્યા છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે ચાર પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

૧. શ્રોત્રેન્દ્રિયાવગ્રહ,

૨. ઘ્રાણેન્દ્રિયાવગ્રહ,

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

३. जिब्भिंदिय वंजणोग्गहे,
४. फासिंदिय वंजणोग्गहे,[1]।

३. रसेन्द्रियावग्रह,
४. स्पर्शेन्द्रियावग्रह.

प. अत्थोग्गहे णं भंते ! कइविहे पण्णत्ते ?
उ. गोयमा ! छव्विहे अत्थोग्गहे पण्णत्ते, तं जहा-
१. सोइंदिय अत्थोग्गहे,
२. चक्खिंदिय अत्थोग्गहे,
३. घाणिंदिय अत्थोग्गहे,
४. जिब्भिंदिय अत्थोग्गहे,
५. फासिंदिय अत्थोग्गहे,
६. नोइंदिय अत्थोग्गहे[2]।

પ્ર. ભંતે ! અર્થાવગ્રહ કેટલા પ્રકારનાં કહ્યા છે ?
ઉ. ગૌતમ ! અર્થાવગ્રહ છ પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -
૧. શ્રોત્રેન્દ્રિય - અર્થાવગ્રહ,
૨. ચક્ષુરિન્દ્રિય - અર્થાવગ્રહ,
૩. ઘ્રાણેન્દ્રિય - અર્થાવગ્રહ,
૪. રસેન્દ્રિય - અર્થાવગ્રહ,
૫. સ્પર્શેન્દ્રિય - અર્થાવગ્રહ.
૬. નોઈન્દ્રિય (મન) - અર્થાવગ્રહ.

प. **दं. १.** नेरइयाणं भंते ! कइविहे उग्गहे पण्णत्ते ?
उ. गोयमा ! दुविहे उग्गहे पण्णत्ते, तं जहा-
१. अत्थोग्गहे य, २. वंजणोग्गहे य।
दं. २-११. ***एवं असुरकुमाराणं -जाव- थणियकुमाराणं।***

પ્ર. **દં.૧.** ભંતે ! નૈરયિકોનાં કેટલા અવગ્રહ કહ્યા છે ?
ઉ. ગૌતમ ! બે પ્રકારનાં અવગ્રહ કહ્યા છે, જેમકે -
૧. અર્થાવગ્રહ, ૨. વ્યંજનાવગ્રહ.
દં.૨-૧૧. ***આ પ્રમાણે અસુરકુમારોથી સ્તનિતકુમારો સુધી કહેવું જોઈએ.***

प. **दं. १२.** पुढविकाइयाणं भंते ! कइविहे उग्गहे पण्णत्ते ?
उ. गोयमा ! दुविहे उग्गहे पण्णत्ते, तं जहा-
१. अत्थोग्गहे य, २. वंजणोग्गहे य।

પ્ર. **દં.૧૨.** ભંતે ! પૃથ્વીકાયિકોનાં કેટલા અવગ્રહ કહ્યા છે ?
ઉ. ગૌતમ ! તેના બે અવગ્રહ કહ્યા છે, જેમકે -
૧. અર્થાવગ્રહ, ૨. વ્યંજનાવગ્રહ.

प. पुढविकाइयाणं भंते ! कइविहे वंजणोग्गहे पण्णत्ते ?
उ. गोयमा ! एगे फासिंदिय वंजणोग्गहे पण्णत्ते।

પ્ર. ભંતે ! પૃથ્વીકાયિકોનાં વ્યંજનાવગ્રહ કેટલા પ્રકારનાં કહ્યા છે ?
ઉ. ગૌતમ ! તેના માત્ર એક સ્પર્શેન્દ્રિય વ્યંજનાવગ્રહ કહ્યો છે.

प. पुढविकाइयाणं भंते ! कइविहे अत्थोग्गहे पण्णत्ते ?
उ. गोयमा ! एगे फासिंदिय अत्थोग्गहे पण्णत्ते,
दं. १३-१६. ***एवं -जाव- वणप्फइकाइयाणं।***

પ્ર. ભંતે ! પૃથ્વીકાયિકોના કેટલા અર્થાવગ્રહ કહ્યા છે ?
ઉ. ગૌતમ ! તેના માત્ર એક સ્પર્શેન્દ્રિય અર્થાવગ્રહ કહ્યા છે.
દં.૧૩-૧૬. ***આ પ્રમાણે વનસ્પતિકાયિકો સુધી કહેવું જોઈએ.***

दं. १७. बेइंदियाणं वंजणोग्गहे दुविहे पण्णत्ते, तं जहा-
१. फासिंदिय वंजणोग्गहे,
२. जिब्भिंदिय वंजणोग्गहे य,
बेइंदियाणं अत्थोग्गहे दुविहे पण्णत्ते, तं जहा-

દં.૧૭. બે ઈન્દ્રિયોનાં વ્યંજનાવગ્રહ બે પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -
૧. સ્પર્શેન્દ્રિય વ્યંજનાવગ્રહ,
૨. રસેન્દ્રિય વ્યંજનાવગ્રહ.
બેઈન્દ્રિયોનાં અર્થાવગ્રહ બે પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

---

१. ठाणं. अ. ४, उ. ३, सु. ३३६ २. (क) सम. सम. ६, सु. ६ (ख) नंदी. सु. ५४-५६

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

१. फासिंदिय अत्थोग्गहे, २. जिब्भिंदिय अत्थोग्गहेय,

दं. १८. तेइंदियाणं वंजणोग्गहे तिविहे पण्णत्ते, तं जहा-

१. फासिंदिय वंजणोग्गहे,

२. जिब्भिंदिय वंजणोग्गहे,

३. घाणिंदिय वंजणोग्गहे,

तेइंदियाणं अत्थोग्गहे तिविहे पण्णत्ते, तं जहा-

१. फासिंदिय अत्थोग्गहे, २. जिब्भिंदिय अत्थोग्गहे,

३. घाणिंदिय अत्थोग्गहे,

दं. १९. चउरिंदियाणं वंजणोग्गहे तिविहे पण्णत्ते, तं जहा-

१. फासिंदिय वंजणोग्गहे,

२. जिब्भिंदिय वंजणोग्गहे,

३. घाणिंदिय वंजणोग्गहे,

चउरिंदियाणं अत्थोग्गहे चउव्विहे पण्णत्ते, तं जहा-

१. फासिंदिय अत्थोग्गहे,

२. जिब्भिंदिय अत्थोग्गहे,

३. घाणिंदिय अत्थोग्गहे,

४. चक्खिंदिय अत्थोग्गहे,

दं. २०-२४. ***सेसाणं जहा नेरइयाणं -जाव- वेमाणियाणं।***

- पण्ण. प. १५, उ. २, सु. १०१७-१०२३

१. સ્પર્શેન્દ્રિય અર્થાવગ્રહ, ૨. રસેન્દ્રિય અર્થાવગ્રહ.

દં.૧૮. ત્રેઈન્દ્રિયોનાં વ્યંજનાવગ્રહ ત્રણ પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

૧. સ્પર્શેન્દ્રિય વ્યંજનાવગ્રહ,

૨. રસેન્દ્રિય વ્યંજનાવગ્રહ,

૩. ઘ્રાણેન્દ્રિય વ્યંજનાવગ્રહ,

ત્રેઈન્દ્રિયનાં અર્થાવગ્રહ ત્રણ પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

૧. સ્પર્શેન્દ્રિય અર્થાવગ્રહ, ૨. રસેન્દ્રિય-અર્થાવગ્રહ,

૩. ઘ્રાણેન્દ્રિય અર્થાવગ્રહ.

દં.૧૯. ચઉરેન્દ્રિયનાં વ્યંજનાવગ્રહ ત્રણ પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

૧. સ્પર્શેન્દ્રિય વ્યંજનાવગ્રહ,

૨. રસેન્દ્રિય વ્યંજનાવગ્રહ,

૩. ઘ્રાણેન્દ્રિય વ્યંજનાવગ્રહ,

ચઉરેન્દ્રિયનાં અર્થાવગ્રહ ચાર પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

૧. સ્પર્શેન્દ્રિય અર્થાવગ્રહ,

૨. રસેન્દ્રિય અર્થાવગ્રહ,

૩. ઘ્રાણેન્દ્રિય અર્થાવગ્રહ,

૪. ચક્ષુરેન્દ્રિય અર્થાવગ્રહ.

દં.૨૦-૨૪. ***બાકીનાં વૈમાનિકો સુધીનાં સમસ્ત જીવોનું વર્ણન નૈરયિકોનાં સમાન જાણવું જોઈએ.***

२०. इंदिये-ईहा भेया चउवीसदंडएसु य परूवणं -

प. कइविहा णं भंते ! ईहा पण्णत्ता ?

उ. गोयमा ! पंचविहा ईहा पण्णत्ता, तं जहा-

१-५ सोइंदिय ईहा **-जाव-** फासिंदिय ईहा,

दं. १-२४. ***एवं नेरइयाणं -जाव- वेमाणियाणं,***

णवरं-जस्स जइ इंदिया अत्थि तस्स तावइया ईहा भाणियव्वा।

- पण्ण. प. १५, उ. २, सु.१०१६

૨૦. ઈન્દ્રિય-ઈહાનાં ભેદ અને ચોવીસ દંડકોમાં પ્રરુપણ :

પ્ર. ભંતે ! ઈહા કેટલા પ્રકારની કહી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ઈહા પાંચ પ્રકારની કહી છે, જેમકે -

૧. શ્રોત્રેન્દ્રિય ઈહા **-યાવત્-** ૫. સ્પર્શેન્દ્રિય ઈહા.

દં.૧-૨૪. ***આ પ્રમાણે નૈરયિકોથી વૈમાનિકો સુધી ઈહા ભેદોનું વર્ણન કરવું જોઈએ.***

વિશેષ : જેની જેટલી ઈન્દ્રિય હોય, તેના તેટલા જ ઈહાનાં ભેદ કહેવા જોઈએ.

जैन साईट JAINSITE.com जैनम् जयति शासनम्

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

२१. **इंदिय-अवाय भेया चउवीसदंडएसु य परूवणं-**

प. कइविहे णं भंते ! इंदिय अवाए पण्णत्ते ?

उ. गोयमा ! पंचविहे इंदिय अवाए पण्णत्ते, तं जहा-

१. सोइंदिय अवाए -जाव- फासेंदिय अवाए।

दं. १-२४. ***एवं नेरइयाणं -जाव- वेमाणियाणं।***

णवरं-जस्स जत्तिया इंदिया अत्थि तस्स तत्तिया अवाया भाणियव्वा।

-पण्ण. प. १५, उ. २, सु १०१५

२२. **पयारंतरेण इंदियभेया-**

प. कइविहा णं भंते ! इंदिया पण्णत्ता ?

उ. गोयमा ! दुविहा पण्णत्ता, तं जहा-

१. दव्विंदिया य, २. भाविंदिया य।

-पण्ण. प. १५, उ. २, सु. १०२४

२३. **दव्वेंदियस्स भेया चउवीसदंडएसु य परूवणं-**

प. कइविहे णं भंते ! दव्विंदिया पण्णत्ता ?

उ. गोयमा ! अट्ठ दव्विंदिया पण्णत्ता, तं जहा-

दो सोया, दो णेत्ता, दो घाणा, जीहा, फासे।

प. **दं. १.** णेरइयाणं भंते ! कइ दव्विंदिया पण्णत्ता ?

उ. गोयमा ! अट्ठ एए चेव।

दं. २-११. ***एवं असुरकुमाराणं -जाव- थणियकुमाराण वि।***

प. **दं. १२.** पुढविकाइयाणं भंते ! कइ दव्विंदिया पण्णत्ता ?

उ. गोयमा ! एगे फासेंदिए पण्णत्ते।

दं. १३-१६. ***एवं -जाव- वणप्फइकाइयाणं।***

प. **दं. १७.** बेइंदियाणं भंते ! कइ दव्विंदिया पण्णत्ता ?

उ. गोयमा ! दो दव्विंदिया पण्णत्ता, तं जहा-

१. फासिंदिए य, २. जिब्भिंदिए य।

प. **दं. १८.** तेइंदियाणं भंते ! कइ दव्विंदिया पण्णत्ता ?

૨૧. **ઈન્દ્રિય અવાયનાં ભેદ અને ચોવીસ દંડકોમાં પ્રરુપણ :**

પ્ર. ભંતે ! ઈન્દ્રિય અવાય કેટલા પ્રકારનાં કહ્યા છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ઈન્દ્રિય અવાય પાંચ પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

૧. શ્રોત્રેન્દ્રિય અવાય -યાવત્- ૫. સ્પર્શેન્દ્રિય અવાય.

દં. ૧-૨૪. ***આ પ્રમાણે નૈરયિકોથી વૈમાનિકો સુધી અવાય ભેદોનું વર્ણન કરવું જોઈએ.***

વિશેષ : જેને જેટલી ઈન્દ્રિયાં હોય, તેને તેટલી જ ઈન્દ્રિય અવાય ભેદ કહેવા જોઈએ.

૨૨. **પ્રકારાન્તરથી ઈન્દ્રિયોનાં ભેદ :**

પ્ર. ભંતે ! ઈન્દ્રિયાં કેટલા પ્રકારની કહી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ઈન્દ્રિયાં બે પ્રકારની કહી છે, જેમકે -

૧. દ્રવ્યેન્દ્રિય, ૨. ભાવેન્દ્રિય.

૨૩. **દ્રવ્યેન્દ્રિયનાં ભેદ અને ચોવીસ દંડકોમાં પ્રરુપણ :**

પ્ર. ભંતે ! દ્રવ્યેન્દ્રિયાં કેટલા પ્રકારની કહી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! દ્રવ્યેન્દ્રિયાં આઠ પ્રકારની કહી છે, જેમકે - બે શ્રોત્ર, બે નેત્ર, બે ઘ્રાણ, એક જીહ્વા, એક સ્પર્શન.

પ્ર. **દં.૧.** ભંતે ! નૈરયિકોની કેટલી દ્રવ્યેન્દ્રિયાં કહી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! આ જ આઠ દ્રવ્યેન્દ્રિયાં છે.

દં.૨-૧૧. ***આ પ્રમાણે અસુરકુમારોથી સ્તનિતકુમારો સુધી જાણવું જેઈએ.***

પ્ર. **દં.૧૨.** ભંતે ! પૃથ્વીકાયિકોની કેટલી દ્રવ્યેન્દ્રિયાં કહી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તેને કેવળ એક સ્પર્શેન્દ્રિય કહી છે.

દં.૧૩-૧૬. ***આ પ્રમાણે વનસ્પતિકાયિક સુધી જાણવું જોઈએ.***

પ્ર. **દં.૧૭.** ભંતે ! બેઈન્દ્રિય જીવોની કેટલી દ્રવ્યેન્દ્રિયાં કહી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તેને બે દ્રવ્યેન્દ્રિયાં કહી છે, જેમકે -

૧. સ્પર્શેન્દ્રિય, ૨. રસેન્દ્રિય.

પ્ર. **દં.૧૮.** ભંતે ! ત્રેઈન્દ્રિય જીવોની કેટલી દ્રવ્યેન્દ્રિયાં કહી છે ?

JAINSITE જૈનમ્ જયતિ શાસનમ્

उ. गोयमा ! चत्तारि दव्विंदिया पण्णत्ता, तं जहा-
दो घाणा, जीहा, फासे।

प. **दं. १९.** चउरिंदियाणं भंते ! कइ दव्विंदिया पण्णत्ता ?

उ. गोयमा ! छ दव्विंदिया पण्णत्ता , तं जहा-
दो णेत्ता, दो घाणा, जीहा, फासे।

दं. २०-२४. ***सेसाणं जहा णेरइयाणं -जाव- वेमाणियाणं।***

- पण्ण. प. १५, उ.२, सु. १०२५-१०२९

ઉ. ગૌતમ ! તેને ચાર દ્રવ્યેન્દ્રિયાં કહી છે, જેમકે-
બે ઘ્રાણ, જીવ્હા, સ્પર્શન.

પ્ર. **દં.૧૯.** ભંતે ! ચઉરેન્દ્રિય જીવોને કેટલી દ્રવ્યેન્દ્રિયાં કહી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તેને છ દ્રવ્યેન્દ્રિયાં કહી છે, જેમકે -
બે નેત્ર, બે ઘ્રાણ, જીવ્હા, સ્પર્શન.

દં.૨૦-૨૪. ***બાકી બધી વૈમાનિકો સુધીની દ્રવ્યેન્દ્રિયાં નૈરયિકોનાં સમાન છે.***

२४. चउवीसदंडएसु अतीत-बद्ध-पुरेक्खडदव्विंदियाणं परूवणं-

૨૪. ચોવીસ દંડકોમાં અતીત-બદ્ધ-પુરસ્કૃત દ્રવ્યેન્દ્રિયોનું પ્રરુપણ :

प. **दं. १.** एगमेगस्स णं भंते ! णेरइयस्स केवइया दव्विंदिया अतीता ?

उ. गोयमा ! अणंता।

प. केवइया बद्धेल्लया ?

उ. गोयमा ! अट्ठ।

प. केवइया पुरेक्खडा ?

उ. गोयमा ! अट्ठ वा, सोलस वा, सत्तरस वा, संखेज्जा वा, असंखेज्ज वा, अणंता वा।

प. **दं. २.** एगमेगस्स णं भंते ! असुरकुमारस्स केवइया दव्विंदिया अतीता ?

उ. गोयमा ! अणंता।

प. केवइया बद्धेल्लगा ?

उ. गोयमा ! अट्ठ।

प. केवइया पुरेक्खडा ?

उ. गोयमा ! अट्ठ वा, णव वा, संखेज्जा वा , असंखेज्जा वा, अणंता वा।

दं. ३-११. ***एवं नागकुमाराणं -जाव- थणियकुमाराणं।***

दं. १२-१३, १६. ***एवं पुढविकाइय-आउक्काइय, वणप्फइकायस्सवि, णवरं-***

प. केवइया बद्धेल्लगा ?

उ. गोयमा ! एक्के फासिंदिए पण्णत्ते।

પ્ર. **દં.૧.** ભંતે ! એક નૈરયિકનાં અતીત (ભૂતકાલીન) દ્રવ્યેન્દ્રિયાં કેટલી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! અનન્ત છે.

પ્ર. બદ્ધ દ્રવ્યેન્દ્રિયાં કેટલી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! આઠ છે.

પ્ર. ભવિષ્યકાલીન દ્રવ્યેન્દ્રિયાં કેટલી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! આઠ છે, સોળ છે, સત્તર છે, સંખ્યાત છે, અસંખ્યાત અથવા અનન્ત છે.

પ્ર. **દં.૨.** ભંતે ! એક-એક અસુરકુમારની અતીત દ્રવ્યેન્દ્રિયાં કેટલી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! અનન્ત છે.

પ્ર. બદ્ધ દ્રવ્યેન્દ્રિયાં કેટલી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! આઠ છે.

પ્ર. ભવિષ્યત્કાલીન દ્રવ્યેન્દ્રિયાં કેટલી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! આઠ છે, નવ છે, સંખ્યાત છે, અસંખ્યાત છે અને અનન્ત છે.

દં.૩-૧૧. ***આ પ્રમાણે નાગકુમારથી સ્તનિતકુમારો સુધી દ્રવ્યેન્દ્રિયાં કહેવી જોઈએ.***

દં.૧૨-૧૩,૧૬. ***આ પ્રમાણે પૃથ્વીકાયિક, અપ્કાયિક અને વનસ્પતિકાયિકની પણ કહેવી જોઈએ, વિશેષ :***

પ્ર. બદ્ધ દ્રવ્યેન્દ્રિયાં કેટલી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! કેવળ એક સ્પર્શેન્દ્રિય કહેવામાં આવી છે.

दं. १४-१५. ***एवं तेउकाइय, वाउकाइयस्स वि।***

णवरं-पुरेक्खडा णव वा, दस वा।

दं. १७. ***एवं बेइंदियाण वि।***

णवरं-बद्धेल्लगा दोण्णि।

दं. १८. ***एवं तेइंदियस्स वि।***

णवरं-बद्धेल्लगा चत्तारि।

दं. १९. ***एवं चउरिंदिस्स वि।***

णवरं-बद्धेल्लगा छ।

दं. २०-२४. ***पंचेंदिय-तिरिक्खजोणिय-मणूस्स, वाणमंतर-जोइसिय-सोहम्मीसाणगदेवस्स जहा असुरकुमारस्स।***

णवरं-मणूसस्स पुरेक्खडा कस्सइ अत्थि, कस्सइ णत्थि।

जस्सऽत्थि अट्ठ वा, नव वा, संखेज्जा वा, असंखेज्जा वा, अणंता वा।

सणंकुमार-माहिंद-बंभ-लंतग-सुक्क-सहस्सार-आणय पाणय-आरण-अच्चुय-गेवेज्जगदेवस्स य जहा नेरइयस्स।

प. एगमेगस्स णं भंते ! विजय-वेजयंत-जयंत-अपराजियदेवस्स केवइया दव्विंदिया अतीता ?

उ. गोयमा ! अणंता।

प. केवइया बद्धेल्लगा ?

उ. गोयमा ! अट्ठ।

प. केवइया पुरेक्खडा ?

उ. गोयमा ! अट्ठ वा, सोलस वा, चउवीसा वा, संखेज्जा वा।

सव्वट्ठसिद्धिगदेवस्स अतीता अणंता, बद्धेल्लगा अट्ठ, पुरेक्खडा अट्ठ।

प. **दं. १.** णेरइयाणं भंते ! केवइया दव्विंदिया अतीता ?

उ. गोयमा ! अणंता।

प. केवइया बद्धेल्लगा ?

દં.૧૪-૧૫. ***તેજસ્કાયિક અને વાયુકાયિકની પણ આ પ્રમાણે કહેવી જોઈએ.***

વિશેષ : આની ભાવી દ્રવ્યેન્દ્રિયાં નવ કે દસ હોય છે.

દં.૧૭. ***આ પ્રમાણે બેઈન્દ્રિયની પણ છે.***

વિશેષ : બદ્ધ દ્રવ્યેન્દ્રિયમાં બે છે.

દં.૧૮. ***આ પ્રમાણે ત્રેઈન્દ્રિયની પણ છે.***

વિશેષ : બદ્ધ દ્રવ્યેન્દ્રિયાં ચાર છે.

દં.૧૯. ***આ પ્રમાણે ચઉરિન્દ્રિયની પણ છે.***

વિશેષ : બદ્ધ દ્રવ્યેન્દ્રિયાં છ છે.

દં.૨૦-૨૪. ***પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક, મનુષ્ય, વાણવ્યંતર, જ્યોતિષ્ક અને સૌધર્મ ઈશાન દેવની અતીત દ્રવ્યેન્દ્રિયાં અસુરકુમારોની જેવી છે.***

વિશેષ : ભાવી દ્રવ્યેન્દ્રિયાં કેટલાક મનુષ્યને હોય છે અને કેટલાક મનુષ્યને હોતી નથી.

જેને હોય છે, તેને આઠ, નવ, સંખ્યાત, અસંખ્યાત અથવા અનન્ત હોય છે.

સનત્કુમાર, માહેન્દ્ર, બ્રહ્મલોક, લાંતક, શુક્ર, સહસ્ત્રાર, આનત, પ્રાણત, આરણ, અચ્યુત અને ગ્રૈવેયક દેવોની અતીત દ્રવ્યેન્દ્રિયાં નૈરયિકનાં સમાન છે.

પ્ર. ભંતે ! વિજય, વૈજયંત, જયંત અને અપરાજીત વિમાનવાસી પ્રત્યેક દેવની અતીત દ્રવ્યેન્દ્રિયાં કેટલી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! અનન્ત છે.

પ્ર. બદ્ધ દ્રવ્યેન્દ્રિયાં કેટલી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! આઠ છે.

પ્ર. ભાવી દ્રવ્યેન્દ્રિયાં કેટલી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! આઠ, સોળ, ચોવીસ કે સંખ્યાત હોય છે.

સર્વાર્થ સિદ્ધ દેવની અતીત દ્રવ્યેન્દ્રિયાં અનન્ત છે. બદ્ધ દ્રવ્યેન્દ્રિયાં આઠ અને ભાવી દ્રવ્યેન્દ્રિયાં પણ આઠ છે.

પ્ર. **દં.૧.** ભંતે ! નારકની અતીત દ્રવ્યેન્દ્રિયાં કેટલી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! અનન્ત છે.

પ્ર. ભંતે ! બદ્ધ દ્રવ્યેન્દ્રિયાં કેટલી છે ?

जैन साइट JAINSITE જૈનમ્ જયતિ શાસનમ્

उ. गोयमा ! असंखेज्जा।

प. केवइया पुरेक्खडा ?

उ. गोयमा ! अणंता।

एवं -जाव- गेवेज्जगदेवाणं।

णवरं-मणूसाणं बद्धेल्लगा सिय संखेज्जा, सिय असंखेज्जा।

प. विजय-वेजयंत-जयंत-अपराजिय देवाणं भंते ! केवइया दव्विंदिया पण्णत्ता ?

उ. गोयमा ! अतीता अणंता, बद्धेल्लगा असंखेज्जा, पुरेक्खडा असंखेज्जा।

प. सव्वट्ठसिद्धगदेवाणं भंते ! केवइया दव्विंदिया पण्णत्ता ?

उ. गोयमा ! अतीता अणंता, बद्धेल्लगा संखेज्जा, पुरेक्खडा संखेज्जा।

प. **दं. १.** एगमेगस्स णं भंते ! णेरइयस्स णेरइयत्ते केवइया दव्विंदिया अतीता ?

उ. गोयमा ! अणंता।

प. केवइया बद्धेल्लगा ?

उ. गोयमा ! अट्ठ।

प. केवइया पुरेक्खडा ?

उ. गोयमा ! कस्सइ अत्थि, कस्सइ णत्थि,

जस्सऽत्थि अट्ठ वा, सोलस वा, चउवीसा वा, संखेज्जा वा, असंखेज्जा वा, अणंता वा।

प. **दं. २.** एगमेगस्स णं भंते ! णेरइयस्स असुरकुमारत्ते केवइया दव्विंदिया अतीता ?

उ. गोयमा ! अणंता।

प. केवइया बद्धेल्लगा ?

उ. गोयमा ! णत्थि।

प. केवइया पुरेक्खडा ?

उ. गोयमा ! कस्सइ अत्थि, कस्सइ णत्थि,

जस्सऽत्थि अट्ठ वा, सोलस वा, चउवीसा वा, संखेज्जा वा, असंखेज्जा वा, अणंता वा।

ઉ. ગૌતમ ! અસંખ્ય છે.

પ્ર. પુરસ્કૃત દ્રવ્યેન્દ્રિયાં કેટલી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! અનન્ત છે.

આ પ્રમાણે ગ્રૈવેયક દેવો સુધી જાણવું જોઈએ.

વિશેષ : મનુષ્યોની બદ્ધ દ્રવ્યેન્દ્રિયાં ક્યારેક સંખ્યાત છે અને ક્યારેક અસંખ્યાત છે.

પ્ર. ભંતે ! વિજય, વૈજયંત, જયંત અને અપરાજીત દેવોની દ્રવ્યેન્દ્રિયાં કેટલી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! અતીત અનન્ત છે, બદ્ધ અસંખ્યાત છે, પુરસ્કૃત અસંખ્યાત છે.

પ્ર. ભંતે ! સર્વાર્થસિદ્ધ દેવોની દ્રવ્યેન્દ્રિયાં કેટલી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! આની અતીત દ્રવ્યેન્દ્રિયાં અનન્ત છે, બદ્ધ સંખ્યાત છે, પુરસ્કૃત પણ સંખ્યાત છે.

પ્ર. **દં. ૧.** ભંતે ! એક-એક નૈરયિકની નૈરયિકપણામાં અતીત દ્રવ્યેન્દ્રિયાં કેટલી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! અનન્ત છે.

પ્ર. બદ્ધ દ્રવ્યેન્દ્રિયાં કેટલી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! આઠ છે.

પ્ર. પુરસ્કૃત દ્રવ્યેન્દ્રિયાં કેટલી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! કેટલાક નારકને હોય છે અને કેટલાક નારકને હોતી નથી.

જેને હોય છે તેને આઠ, સોળ, ચોવીસ, સંખ્યાત, અસંખ્યાત અથવા અનન્ત હોય છે.

પ્ર. **દં. ૨.** ભંતે ! એક-એક નૈરયિકની અસુરકુમાર પર્યાયમાં અતીત દ્રવ્યેન્દ્રિયાં કેટલી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! અનન્ત છે.

પ્ર. બદ્ધ દ્રવ્યેન્દ્રિયાં કેટલી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! નથી.

પ્ર. પુરસ્કૃત દ્રવ્યેન્દ્રિયાં કેટલી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! કેટલાકને હોય છે અને કેટલાકને હોતી નથી.

જેને હોય છે તેને આઠ, સોળ, ચોવીસ, સંખ્યાત, અસંખ્યાત અથવા અનન્ત હોય છે.

जैन साइट JAINSITE जैनम् जयति शासनम्

दं. ३-११. ***एवं -जाव- थणियकुमारत्ते।***

દં.૩-૧૧. ***આ પ્રમાણે સ્તનિતકુમાર પર્યાય સુધી જાણવું જોઈએ.***

प. **दं. १२.** एगमेगस्स णं भंते ! णेरइयस्स पुढविकाइयत्ते केवइया दव्विंदिया अतीता ?

उ. गोयमा ! अणंता।

प. केवइया बद्धेल्लया ?

उ. गोयमा ! णत्थि।

प. केवइया पुरेक्खडा ?

उ. गोयमा ! कस्सइ अत्थि, कस्सइ णत्थि,

जस्सऽत्थि एक्को वा, दो वा, तिण्णि वा, संखेज्जा वा, असंखेज्जा वा, अणंता वा।

दं. १३-१६. ***एवं -जाव- वणस्सइकाइयत्ते।***

પ્ર. **દં.૧૨.** ભંતે ! એક-એક નૈરયિકની પૃથ્વીકાય-પણામાં અતીત દ્રવ્યેન્દ્રિયાં કેટલી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! અનન્ત છે.

પ્ર. બદ્ધ દ્રવ્યેન્દ્રિયાં કેટલી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! નથી.

પ્ર. પુરસ્કૃત દ્રવ્યેન્દ્રિયાં કેટલી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! કેટલાકને હોય છે અને કેટલાકને હોતી નથી.

જેને હોય છે તેને એક, બે, ત્રણ કે સંખ્યાત, અસંખ્યાત કે અનન્ત હોય છે.

દં.૧૩-૧૬. ***આ પ્રમાણે વનસ્પતિકાય પર્યાય સુધી જાણવું જોઈએ.***

प. **दं. १७.** एगमेगस्स णं भंते ! णेरइयस्स बेइंदियत्ते केवइया दव्विंदिया अतीता ?

उ. गोयमा ! अणंता।

प. केवइया बद्धेल्लगा ?

उ. गोयमा ! णत्थि।

प. केवइया पुरेक्खडा ?

उ. गोयमा ! कस्सइ अत्थि, कस्सइ णत्थि,

जस्सऽत्थि दो वा, चत्तारि वा, छ वा, संखेज्जा वा, असंखेज्जा वा, अणंता वा।

दं. १८. ***एवं तेइंदियत्ते वि।***

णवरं-पुरेक्खडा चत्तारि वा, अट्ठ वा, बारस वा, संखेज्जा वा, असंखेज्जा वा, अणंता वा।

दं. १९. ***एवं चउरिंदियत्ते वि।***

णवरं-पुरेक्खडा छ वा, बारस वा, अट्ठारस वा, संखेज्जा वा, असंखेज्जा वा, अणंता वा।

दं. २०. ***पंचेंदिय-तिरिक्खजोणियत्ते जहा असुरकुमारत्ते।***

પ્ર. **દં.૧૭.** ભંતે ! એક-એક નૈરયિકની બેઈન્દ્રિયપણામાં કેટલી અતીત દ્રવ્યેન્દ્રિયાં છે ?

ઉ. ગૌતમ ! અનન્ત છે.

પ્ર. બદ્ધ દ્રવ્યેન્દ્રિયાં કેટલી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! નથી.

પ્ર. પુરસ્કૃત દ્રવ્યેન્દ્રિયાં કેટલી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! કેટલાકને હોય છે અને કેટલાકને હોતી નથી.

જેને હોય છે તેને બે, ચાર, છ, સંખ્યાત, અસંખ્યાત અથવા અનન્ત હોય છે.

દં.૧૮. ***આ પ્રમાણે ત્રેઈન્દ્રિય પર્યાયનાં માટે જાણવું જોઈએ.***

વિશેષ : 'તેની પુરસ્કૃત દ્રવ્યેન્દ્રિયાં ચાર, આઠ, બાર, સંખ્યાત, અસંખ્યાત અથવા અનન્ત છે.

દં.૧૯. ***આ પ્રમાણે ચઉરિન્દ્રિય પર્યાયનાં માટે જાણવું જોઈએ.***

વિશેષ : તેની પુરસ્કૃત દ્રવ્યેન્દ્રિયાં છ, બાર, અઢાર, સંખ્યાત, અસંખ્યાત અથવા અનન્ત છે.

દં.૨૦. ***અસુરકુમાર પર્યાયમાં જે પ્રમાણે કહ્યું તે જ પ્રમાણે પંચેન્દ્રિય પર્યાય તિર્યંચયોનિકનાં માટે પણ કહેવું જોઈએ.***

जैन साइट JAINSITE जैनम् जयति शासनम्

दं. २१. **मणूसत्ते वि एवं चेव, णवरं-**

प. केवइया पुरेक्खडा ?

उ. गोयमा ! अट्ठ वा, सोलस वा, चउवीसा वा, संखेज्जा वा, असंखेज्जा वा, अणंता वा।

सव्वेसिं मणूसवज्जाणं पुरेक्खडा मणूसत्ते "कस्सइ अत्थि कस्सइ णत्थि" त्ति एवं ण वुच्चइ।

दं. २२-२४. वाणमंतर-जोइसिय-सोहम्मग -**जाव**- गेवेज्जगदेवत्ते अतीता अणंता।

बद्धेल्लगा णत्थि।

पुरेक्खडा कस्सइ अत्थि, कस्सइ णत्थि।

जस्सऽत्थि अट्ठ वा, सोलस वा, चउवीसा वा, संखेज्जा वा, असंखेज्जा वा, अणंता वा।

प. **दं. १.** एगमेगस्स णं भंते ! णेरइयस्स विजय-वेजयंत-जयंत-अपराजियदेवत्ते केवइया दव्विंदिया अतीता ?

उ. गोयमा ! णत्थि।

प. केवइया बद्धेल्लगा ?

उ. गोयमा ! णत्थि।

प. केवइया पुरेक्खडा ?

उ. गोयमा ! कस्सइ अत्थि, कस्सइ णत्थि, जस्सऽत्थि अट्ठ वा, सोलस वा।

सव्वट्ठसिद्धगदेवत्ते अतीता णत्थि, बद्धेल्लगा णत्थि, पुरेक्खडा कस्सइ अत्थि कस्सइ णत्थि।

जस्सऽत्थि अट्ठ।

एवं जहा णेरइयदंडओ भणिओ तहा असुरकुमारेण वि णेयव्वो -जाव- पंचेंदिय-तिरिक्खजोणिएणं।

णवरं-जस्स जइ इन्दिया सट्ठाणे तस्स तइ बद्धेल्लगा भाणियव्वा।

प. **२१.** एगमेगस्स णं भंते ! मणूसस्स णेरयइत्ते केवइया दव्वेंदिया अतीता ?

દં.૨૧. **મનુષ્ય પર્યાયમાં પણ આ પ્રમાણે કહેવું જોઈએ. વિશેષ :**

પ્ર. પુરસ્કૃત દ્રવ્યેન્દ્રિયાં કેટલી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! આઠ, સોળ, ચોવીસ, સંખ્યાત, અસંખ્યાત અથવા અનન્ત છે.

મનુષ્યને છોડીને બાકી બધાને પુરસ્કૃત દ્રવ્યેન્દ્રિયાં મનુષ્યપણામાં કેટલાકને હોય છે અને કેટલાકને હોતી નથી એવું કહેવું જોઈએ.

દં.૨૨-૨૪. વાણવ્યંતર, જ્યોતિષ્ક અને સૌધર્મથી **-યાવત્-** ગ્રૈવેયક દેવ પર્યાય સુધીમાં અતીત દ્રવ્યેન્દ્રિયાં અનન્ત છે,

બદ્ધ નથી.

પુરસ્કૃત દ્રવ્યેન્દ્રિયાં કેટલાકને હોય છે અને કેટલાકને હોતી નથી.

જેને હોય છે, તેને આઠ, સોળ, ચોવીસ, સંખ્યાત, અસંખ્યાત અથવા અનન્ત હોય છે.

પ્ર. **દં.૧.** ભંતે ! વિજય, વૈજયંત, જયંત અને અપરાજીત દેવનાં રુપમાં એક-એક નૈરયિકની અતીત દ્રવ્યેન્દ્રિયાં કેટલી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! નથી.

પ્ર. બદ્ધ દ્રવ્યેન્દ્રિયાં કેટલી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! નથી.

પ્ર. પુરસ્કૃત દ્રવ્યેન્દ્રિયાં કેટલી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! કેટલાકને હોય છે અને કેટલાકને હોતી નથી, જેને હોય છે તેને આઠ કે સોળ હોય છે.

સર્વાર્થસિદ્ધ દેવપણામાં અતીત દ્રવ્યેન્દ્રિયાં નથી, બદ્ધ દ્રવ્યેન્દ્રિયાં પણ નથી, પુરસ્કૃત દ્રવ્યેન્દ્રિયાં કેટલાકને હોય છે અને કેટલાકને હોતી નથી.

જેને હોય છે, તેને આઠ હોય છે.

આ પ્રમાણે જેમ નૈરયિકનાં કહ્યા તે પ્રમાણે અસુરકુમારથી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક પર્યાય સુધી આલાપક કહેવા જોઈએ.

વિશેષ : જેને જેટલી ઈન્દ્રિયાં છે તેને તેટલી બદ્ધ દ્રવ્યેન્દ્રિયાં કહેવી જોઈએ.

પ્ર. **૨૧.** ભંતે ! એક-એક મનુષ્યનાં નૈરયિકપણામાં અતીત દ્રવ્યેન્દ્રિયાં કેટલી છે ?

જૈન સાઇટ JAINSITE જૈનમ્ જયતિ શાસનમ્

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

उ. गोयमा ! अणंता ।

प. केवइया बद्धेल्लगा ?

उ. गोयमा ! णत्थि ।

प. केवइया पुरेक्खडा ?

उ. गोयमा ! कस्सइ अत्थि, कस्सइ णत्थि,

जस्सऽत्थि अट्ठ वा, सोलस वा, चउवीसा वा, संखेज्जा वा, असंखेज्जा वा, अणंता वा ।

एवं -जाव- पंचेंदिय-तिरिक्खजोणियत्ते ।

णवरं-एगिंदिय विगलिंदिएसु जस्स जत्तिया इन्दिया तस्स तत्तिया पुरेक्खडा भाणियव्वा ।

प. एगमेगस्स णं भंते ! मणूसस्स मणूसत्ते केवइया दव्विंदिया अतीता ?

उ. गोयमा ! अणंता ।

प. केवइया बद्धेल्लगा ?

उ. गोयमा ! अट्ठ ।

प. केवइया पुरेक्खडा ?

उ. गोयमा ! कस्सइ अत्थि, कस्सइ णत्थि, जस्सऽत्थि अट्ठ वा, सोलस वा, चउवीसा वा, संखेज्जा वा, असंखेज्जा वा, अणंता वा ।

वाणमंतर-जोइसिय -जाव- गेवेज्जगदेवत्ते जहा णेरइयत्ते ।

प. एगमेगस्स णं भंते ! मणूसस्स विजय-वेजयंत-जयंतऽपराजियदेवत्ते केवइया दव्विंदिया अतीता ?

उ. गोयमा ! कस्सइ अत्थि, कस्सइ णत्थि, जस्सऽत्थि अट्ठ वा, सोलस वा ।

प. केवइया बद्धेल्लगा ?

उ. गोयमा ! णत्थि ।

प. केवइया पुरेक्खडा ?

उ. गोयमा ! कस्सइ अत्थि, कस्सइ णत्थि, जस्सऽत्थि अट्ठ वा, सोलस वा ।

प. एगमेगस्स णं भंते ! मणूसस्स सव्वट्ठसिद्धगदेवत्ते केवइया दव्विंदिया अतीता ?

ઉ. ગૌતમ ! અનન્ત છે.

પ્ર. બદ્ધ દ્રવ્યેન્દ્રિયાં કેટલી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! નથી.

પ્ર. પુરસ્કૃત દ્રવ્યેન્દ્રિયાં કેટલી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! કેટલાકને હોય છે અને કેટલાકને હોતી નથી. જેને હોય છે, તેને આઠ, સોળ, ચોવીસ, સંખ્યાત, અસંખ્યાત અથવા અનન્ત હોય છે.

આ પ્રમાણે પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક પર્યાય સુધીનાં માટે કહેવું જોઈએ.

વિશેષ : એકેન્દ્રિય અને વિકલેન્દ્રિયમાં જેને જેટલી ઈન્દ્રિય છે તેને પુરસ્કૃત દ્રવ્યેન્દ્રિય તેટલી જ કહેવી જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! મનુષ્યની મનુષ્યનાં રુપમાં અતીત દ્રવ્યેન્દ્રિય કેટલી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! અનન્ત છે.

પ્ર. બદ્ધ દ્રવ્યેન્દ્રિય કેટલી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! આઠ છે.

પ્ર. પુરસ્કૃત દ્રવ્યેન્દ્રિય કેટલી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! કેટલાકને હોય છે અને કેટલાકને હોતી નથી. જેને હોય છે તેને આઠ, સોળ, ચોવીસ, સંખ્યાત, અસંખ્યાત અથવા અનન્ત હોય છે.

વાણવ્યંતર, જ્યોતિષ્કથી -યાવત્- ગ્રૈવેયક દેવ સુધીમાં નૈરયિકનાં સમાન જાણવું જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! પ્રત્યેક મનુષ્યની વિજય, વૈજયંત, જયંત અને અપરાજીત દેવનાં રુપમાં અતીત દ્રવ્યેન્દ્રિય કેટલી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! કેટલાકને હોય છે અને કેટલાકને હોતી નથી, જેને હોય છે તેને આઠ કે સોળ હોય છે.

પ્ર. બદ્ધ દ્રવ્યેન્દ્રિય કેટલી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! નથી.

પ્ર. પુરસ્કૃત દ્રવ્યેન્દ્રિય કેટલી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! કેટલાકને હોય છે અને કેટલાકને હોતી નથી, જેને હોય છે, તેને આઠ હોય છે કે સોળ હોય છે.

પ્ર. ભંતે ! પ્રત્યેક મનુષ્યની સર્વાર્થ સિદ્ધ દેવનાં રુપમાં અતીત દ્રવ્યેન્દ્રિય કેટલી છે ?

जैन साईट JAINSITE जैनम् जयति शासनम्

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

उ. गोयमा ! कस्सइ अत्थि, कस्सइ णत्थि, जस्सऽत्थि अट्ठ।

प. केवइया बद्धेल्लगा ?

उ. गोयमा ! णत्थि।

प. केवइया पुरेक्खडा ?

उ. गोयमा ! कस्सइ अत्थि, कस्सइ णत्थि, जस्सऽत्थि अट्ठ।

वाणमंतर-जोइसिए जहा णेरइए।

सोहम्मगदेवे वि जहा णेरइए, णवरं-

प. सोहम्मगदेवस्स विजय-वेजयंत-जयंत-अपराजियत्ते केवइया दव्विंदिया अतीता ?

उ. गोयमा ! कस्सइ अत्थि, कस्सइ णत्थि, जस्सऽत्थि अट्ठ।

प. केवइया बद्धेल्लगा ?

उ. गोयमा ! णत्थि।

प. केवइया पुरेक्खडा ?

उ. गोयमा ! कस्सइ अत्थि, कस्सइ णत्थि, जस्सऽत्थि अट्ठ वा, सोलस वा।

सव्वट्ठसिद्धगदेवत्ते जहा णेरइयस्स।

एवं ईसाणस्स -जाव- गेवेज्जगदेवस्स सव्व वत्तव्वया णेयव्वं।

प. एगमेगस्स णं भंते ! विजय-वेजयंत-जयंत-अपराजियदेवस्स णेरइयत्ते केवइया दव्विंदिया अतीता ?

उ. गोयमा ! अणंता।

प. केवइया बद्धेल्लगा ?

उ. गोयमा ! णत्थि।

प. केवइया पुरेक्खडा ?

उ. गोयमा ! णत्थि।

एवं -जाव- पंचेंदिय-तिरिक्खजोणियत्ते।

ઉ. ગૌતમ ! કેટલાકને હોય છે અને કેટલાકને હોતી નથી, જેને હોય છે તેને આઠ હોય છે.

પ્ર. બદ્ધ દ્રવ્યેન્દ્રિય કેટલી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! નથી.

પ્ર. પુરસ્કૃત દ્રવ્યેન્દ્રિય કેટલી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! કેટલાકને હોય છે અને કેટલાકને હોતી નથી, જેને હોય છે તેને આઠ હોય છે.

વાણવ્યંતર અને જ્યોતિષ્ક દેવનું સંપૂર્ણ વર્ણન નૈરયિકનાં સમાન કહેવું જોઈએ.

સૌધર્મ કલ્પનાં દેવોનું વર્ણન પણ નૈરયિકનાં સમાન છે, વિશેષ :

પ્ર. સૌધર્મ દેવની વિજય, વિજયંત, જયંત અને અપરાજીત દેવનાં રુપમાં અતીત દ્રવ્યેન્દ્રિય કેટલી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! કેટલાકની હોય છે અને કેટલાકને હોતી નથી, જેને હોય છે તેને આઠ હોય છે.

પ્ર. બદ્ધ દ્રવ્યેન્દ્રિય કેટલી છે ?

ઉ. ગૌતમ! નથી.

પ્ર. પુરસ્કૃત દ્રવ્યેન્દ્રિય કેટલી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! કેટલાકને હોય છે અને કેટલાકને હોતી નથી. જેને હોય છે, તેને આઠ કે સોળ હોય છે.

સર્વાર્થ સિદ્ધ દેવનાં રુપમાં નૈરયિકની સમાન છે.

આ પ્રમાણે ઈશાન દેવલોકથી ગ્રૈવેયક દેવ સુધીનું સંપૂર્ણ વર્ણન જાણી લેવું જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! વિજય, વૈજયંત, જયંત અને અપરાજીત દેવલોકનાં એક-એક દેવની નૈરયિકનાં રુપમાં કેટલી અતીત દ્રવ્યેન્દ્રિય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! અનન્ત છે.

પ્ર. બદ્ધ દ્રવ્યેન્દ્રિય કેટલી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! નથી.

પ્ર. પુરસ્કૃત દ્રવ્યેન્દ્રિય કેટલી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! નથી.

આ પ્રમાણે પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક પર્યાય સુધીનું વર્ણન કરવું જોઈએ.

JAINSITE जैन साईट जैनम् जयति शासनम्

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

मणूसत्ते अतीता अणंता,

बद्धेल्लगा णत्थि,

पुरेक्खडा अट्ठ वा, सोलस वा, चउवीसा वा, संखेज्जा वा।

वाणमंतर-जोइसियत्ते जहा णेरइयत्ते।

सोहम्मगदेवत्ते अतीता अणंता।

बद्धेल्लगा णत्थि।

पुरेक्खडा कस्सइ अत्थि, कस्सइ णत्थि,

जस्सऽत्थि अट्ठ वा, सोलस वा, चउवीसा वा, संखेज्जा वा।

एवं -जाव- गेवेज्जगदेवत्ते।

विजय-वेजयंत-जयंत-अपराजियत्ते अतीता कस्सइ अत्थि, कस्सइ णत्थि, जस्सऽत्थि अट्ठ।

प. केवइया बद्धेल्लगा ?

उ. गोयमा ! अट्ठ।

प. केवइया पुरेक्खडा ?

उ. गोयमा ! कस्सइ अत्थि, कस्सइ णत्थि, जस्सऽत्थि अट्ठ।

प. एगमेगस्स णं भंते ! विजय-वेजयंत-जयंत-अपराजिय-देवस्स सव्वट्ठसिद्धगदेवत्ते केवइया दव्विंदिया अतीता ?

उ. गोयमा ! णत्थि।

प. केवइया बद्धेल्लगा ?

उ. गोयमा ! णत्थि।

प. केवइया पुरेक्खडा ?

उ. गोयमा ! कस्सइ अत्थि, कस्सइ णत्थि, जस्सऽत्थि अट्ठ।

प. एगमेगस्स णं भंते ! सव्वट्ठसिद्धगदेवस्स णेरइयत्ते केवइया दव्विंदिया अतीता ?

મનુષ્યનાં રુપમાં અતીત દ્રવ્યેન્દ્રિય અનન્ત છે.

બદ્ધ નથી.

પુરસ્કૃત દ્રવ્યેન્દ્રિય આઠ, સોળ કે ચોવીસ હોય છે. અથવાં સંખ્યાત હોય છે.

વાણવ્યંતર અને જ્યોતિષ્ક દેવનાં રુપમાં અતીત બદ્ધ પુરસ્કૃત દ્રવ્યેન્દ્રિય નૈરયિકનાં સમાન છે.

સૌધર્મ દેવનાં રુપમાં અતીત દ્રવ્યેન્દ્રિય અનન્ત છે.

બદ્ધ નથી.

પુરસ્કૃત દ્રવ્યેન્દ્રિય કેટલાકને હોય છે અને કેટલાકને હોતી નથી.

જેને હોય છે તેને આઠ, સોળ, ચોવીસ અથવા સંખ્યાત હોય છે.

આ પ્રમાણે ગ્રૈવેયક દેવ પર્યાય સુધી દ્રવ્યેન્દ્રિય સમજવી જોઈએ.

વિજય, વૈજયંત, જયંત અને અપરાજીત દેવનાં રૂપમાં અતીત દ્રવ્યેન્દ્રિય કેટલાકને હોય છે અને કેટલાક ને હોતી નથી. જેને હોય છે તેને આઠ હોય છે.

પ્ર. બદ્ધ દ્રવ્યેન્દ્રિય કેટલી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે આઠ છે.

પ્ર. પુરસ્કૃત દ્રવ્યેન્દ્રિય કેટલી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! કેટલાકને હોય છે અને કેટલાકને હોતી નથી. જેને હોય છે તેને આઠ હોય છે.

પ્ર. ભંતે ! પ્રત્યેક વિજય, વૈજયંત, જયંત અને અપરાજીત દેવલોકનાં એક-એક દેવની સર્વાર્થસિદ્ધ દેવનાં રુપમાં અતીત દ્રવ્યેન્દ્રિય કેટલી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! નથી.

પ્ર. બદ્ધ દ્રવ્યેન્દ્રિય કેટલી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! નથી.

પ્ર. પુરસ્કૃત દ્રવ્યેન્દ્રિય કેટલી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! કેટલાકને હોય છે અને કેટલાકને હોતી નથી. જેને હોય છે તેને આઠ હોય છે.

પ્ર. ભંતે ! પ્રત્યેક સર્વાર્થસિદ્ધ દેવની નારકનાં રુપમાં અતીત દ્રવ્યેન્દ્રિય કેટલી છે ?

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

उ. गोयमा ! अणंता ।

प. केवइया बद्धेल्लगा ?

उ. गोयमा ! णत्थि ।

प. केवइया पुरेक्खडा ?

उ. गोयमा ! णत्थि ।

एवं मणूसवज्जं -जाव- गेवेज्जगदेवत्ते ।

णवरं-मणूसत्ते अतीता अणंता ।

प. केवइया बद्धेल्लगा ?

उ. गोयमा ! णत्थि ।

प. केवइया पुरेक्खडा ?

उ. गोयमा ! अट्ठ ।

विजय-वेजयंत-जयंत-अपराजियदेवत्ते अतीता कस्सइ अत्थि, कस्सइ णत्थि,

जस्सऽत्थि अट्ठ ।

प. केवइया बद्धेल्लगा ?

उ. गोयमा ! णत्थि ।

प. केवइया पुरेक्खडा ?

उ. गोयमा ! णत्थि ।

प. एगमेगस्स णं भंते ! सव्वट्ठसिद्धगदेवस्स सव्वट्ठसिद्धगदेवत्ते केवइया दव्विंदिया अतीता ?

उ. गोयमा ! णत्थि ।

प. केवइया बद्धेल्लगा ?

उ. गोयमा ! अट्ठा ।

प. केवइया पुरेक्खडा ?

उ. गोयमा ! णत्थि ।

प. णेरइयाणं भंते ! णेरइयत्ते केवइया दव्विंदिया अतीता ?

उ. गोयमा ! अणंता ।

प. केवइया बद्धेल्लगा ?

उ. गोयमा ! असंखेज्जा ।

प. केवइया पुरेक्खडा ?

ઉ. ગૌતમ ! અનન્ત છે.

પ્ર. બદ્ધ દ્રવ્યેન્દ્રિય કેટલી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! નથી.

પ્ર. પુરસ્કૃત દ્રવ્યેન્દ્રિય કેટલી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! નથી.

આ પ્રમાણે મનુષ્યને છોડીને ગ્રૈવેયક દેવ પર્યાય સુધી દ્રવ્યેન્દ્રિય કહેવી જોઈએ.

વિશેષ : મનુષ્યનાં રુપમાં અતીત દ્રવ્યેન્દ્રિય અનન્ત છે.

પ્ર. બદ્ધ દ્રવ્યેન્દ્રિય કેટલી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! નથી.

પ્ર. પુરસ્કૃત દ્રવ્યેન્દ્રિય કેટલી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! આઠ છે.

વિજય, વૈજયંત, જયંત અને અપરાજીત દેવનાં રૂપમાં અતીત દ્રવ્યેન્દ્રિય કેટલાકને હોય છે અને કેટલાકને હોતી નથી.

જેને છે, તેને આઠ છે.

પ્ર. બદ્ધ દ્રવ્યેન્દ્રિય કેટલી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! નથી.

પ્ર. પુરસ્કૃત દ્રવ્યેન્દ્રિય કેટલી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! નથી.

પ્ર. ભંતે ! પ્રત્યેક સર્વાર્થસિદ્ધ દેવની સર્વાર્થસિદ્ધદેવનાં રુપમાં અતીત દ્રવ્યેન્દ્રિય કેટલી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! નથી.

પ્ર. બદ્ધ દ્રવ્યેન્દ્રિય કેટલી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! આઠ છે.

પ્ર. પુરસ્કૃત દ્રવ્યેન્દ્રિય કેટલી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! નથી.

પ્ર. ભંતે ! ઘણા નૈરયિકોની નારકના રૂપમાં અતીત દ્રવ્યેન્દ્રિય કેટલી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! અનન્ત છે.

પ્ર. બદ્ધ દ્રવ્યેન્દ્રિય કેટલી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! અસંખ્યાત છે.

પ્ર. પુરસ્કૃત દ્રવ્યેન્દ્રિય કેટલી છે ?

जैन साईट JAINSITE.com જૈનમ્ જયતિ શાસનમ્

उ. गोयमा ! अणंता।

प. णेरइयाणं भंते ! असुरकुमारत्ते केवइया दव्विंदिया अतीता ?

उ. गोयमा ! अणंता।

प. केवइया बद्धेल्लगा ?

उ. गोयमा ! णत्थि।

प. केवइया पुरेक्खडा ?

उ. गोयमा ! अणंता।

एवं -जाव- गेवेज्जगदेवत्ते।

प. णेरइयाणं भंते ! विजय-वेजयंत-जयंत-अपराजियदेवत्ते केवइया दव्विंदिया अतीता ?

उ. गोयमा ! णत्थि।

प. केवइया बद्धेल्लगा ?

उ. गोयमा ! णत्थि।

प. केवइया पुरेक्खडा ?

उ. गोयमा ! असंखेज्जा।

एवं सव्वट्ठसिद्धगदेवत्ते वि।

एवं -जाव- पंचेंदिय-तिरिक्खजोणियाणं णेयव्वं।

णवरं-वणप्फइकाइयाणं विजय-वेजयंत-जयंत-अपराजियदेवत्ते सव्वट्ठ-सिद्धगदेवत्ते य पुरेक्खडा अणंता।

सव्वेसिं मणूस-सव्वट्ठसिद्धगवज्जाणं सट्ठाणे बद्धेल्लगा असंखेज्जा, परट्ठाणे बद्धेल्लगा णत्थि।

वणस्सइकाइयाणं सट्ठाणे बद्धेल्लगा अणंता।

मणूस्साणं णेरइयत्ते अतीता अणंता, बद्धेल्लगा णत्थि, पुरेक्खडा अणंता।

एवं -जाव- गेवेज्जगदेवत्ते।

णवरं-सट्ठाणे अतीता अणंता,

बद्धेल्लगा सिय संखेज्जा, सिय असंखेज्जा, पुरेक्खडा अणंता।

ઉ. ગૌતમ ! અનન્ત છે.

પ્ર. ભંતે ! ઘણા નૈરયિકોની અસુરકુમારનાં રુપમાં અતીત દ્રવ્યેન્દ્રિય કેટલી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! અનન્ત છે.

પ્ર. બદ્ધ દ્રવ્યેન્દ્રિય કેટલી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! નથી.

પ્ર. પુરસ્કૃત દ્રવ્યેન્દ્રિય કેટલી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! અનન્ત છે.

આ પ્રમાણે ગ્રૈવેયક દેવ પર્યાય સુધી જાણવું જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! નૈરયિકોની વિજય, વૈજયંત, જયંત અને અપરાજીત દેવનાં રુપમાં અતીત દ્રવ્યેન્દ્રિય કેટલી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! નથી.

પ્ર. બદ્ધ દ્રવ્યેન્દ્રિય કેટલી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! નથી.

પ્ર. પુરસ્કૃત દ્રવ્યેન્દ્રિય કેટલી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! અસંખ્યાત છે.

આ પ્રમાણે સર્વાર્થસિદ્ધ દેવ રુપમાં દ્રવ્યેન્દ્રિય કહેવી જોઈએ.

આ પ્રમાણે પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક સુધીનું વર્ણન જાણવું જોઈએ.

વિશેષ : વનસ્પતિકાયિકોની વિજય, વૈજયંત, જયંત અને અપરાજીત દેવનાં રુપમાં તથા સર્વાર્થસિદ્ધ દેવનાં રુપમાં પુરસ્કૃત દ્રવ્યેન્દ્રિય અનન્ત છે.

મનુષ્યો અને સર્વાર્થસિદ્ધ દેવોને છોડીને બધાની સ્વસ્થાનમાં બદ્ધ દ્રવ્યેન્દ્રિય અસંખ્યાત છે. પરસ્થાનમાં બદ્ધ દ્રવ્યેન્દ્રિય નથી.

વનસ્પતિકાયિકની સ્વસ્થાનમાં બદ્ધ દ્રવ્યેન્દ્રિય અનન્ત છે.

મનુષ્યોની નૈરયિકનાં રુપમાં અતીત દ્રવ્યેન્દ્રિય અનન્ત છે. બદ્ધ દ્રવ્યેન્દ્રિય નથી અને પુરસ્કૃત દ્રવ્યેન્દ્રિય અનન્ત છે.

આ પ્રમાણે ગ્રૈવેયક દેવ પર્યાય સુધી દ્રવ્યેન્દ્રિય છે.

વિશેષ : સ્વસ્થાનમાં અતીત દ્રવ્યેન્દ્રિય અનન્ત છે.

બદ્ધ દ્રવ્યેન્દ્રિય સંખ્યાત પણ છે અને અસંખ્યાત પણ છે. પુરસ્કૃત દ્રવ્યેન્દ્રિય અનન્ત છે.

जैन साईट JAINSITE जैनम् जयति शासनम्

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

प. मणूसाणं भंते ! विजय-वेजयंत-जयंत-अपराजियदेवत्ते केवइया दव्विंदिया अतीता ?

પ્ર. ભંતે ! મનુષ્યોની વિજય, વૈજયંત, જયંત અને અપરાજીત દેવનાં રૂપમાં અતીત દ્રવ્યેન્દ્રિય કેટલી છે ?

उ. गोयमा ! संखेज्जा।

ઉ. ગૌતમ ! સંખ્યાત છે.

प. केवइया बद्धेल्लगा ?

પ્ર. બદ્ધ દ્રવ્યેન્દ્રિય કેટલી છે ?

उ. गोयमा णत्थि।

ઉ. ગૌતમ ! નથી.

प. केवइया पुरेक्खडा ?

પ્ર. પુરસ્કૃત દ્રવ્યેન્દ્રિય કેટલી છે ?

उ. गोयमा ! सिय संखेज्जा, सिय असंखेज्जा।

ઉ. ગૌતમ ! કદાચ સંખ્યાત પણ છે અને અસંખ્યાત પણ છે.

एवं सव्वट्ठसिद्धगदेवत्ते वि।

આ પ્રમાણે સર્વાર્થસિદ્ધ દેવનાં રુપમાં પણ સમજવું જોઈએ.

वाणमंतर-जोइसियाणं जहा णेरइयाणं।

વાણવ્યંતર અને જ્યોતિષ્ક દેવોનું વર્ણન નૈરયિકોના સમાન જાણવું જોઈએ.

सोहम्मगदेवाणं एवं चेव।

સૌધર્મ દેવોની અતીતાદિ ઈન્દ્રિયોનું પણ વર્ણન આ પ્રમાણે છે.

णवरं-विजय-वेजयंत-जयंत-अपराजियदेवत्तेअतीता असंखेज्जा, बद्धेल्लगा णत्थि। पुरेक्खडा असंखेज्जा।

વિશેષ : વિજય, વૈજયંત, જયંત તથા અપરાજીત દેવનાં રુપમાં અતીત દ્રવ્યેન્દ્રિય અસંખ્યાત છે. બદ્ધ દ્રવ્યેન્દ્રિય નથી તથા પુરસ્કૃત દ્રવ્યેન્દ્રિય અસંખ્યાત છે.

सव्वट्ठसिद्धगदेवत्ते अतीता णत्थि,

સર્વાર્થસિદ્ધદેવ રુપમાં અતીત નથી,

बद्धेल्लगा णत्थि,

બદ્ધ નથી.

पुरेक्खडा असंखेज्जा।

પરંતુ પુરસ્કૃત દ્રવ્યેન્દ્રિય અસંખ્યાત છે.

एवं ईसाणस्स -जाव- गेवेज्जगदेवाणं।

આ પ્રમાણે ઈશાન દેવલોકથી ગ્રૈવેયક દેવો સુધીનું સંપૂર્ણ વર્ણન કરવું જોઈએ.

प. विजय-वेजयंत-जयंत-अपराजियदेवाणं भंते ! णेरइयत्ते केवइया दव्विंदिया अतीता ?

પ્ર. ભંતે ! વિજય, વૈજયંત, જયંત અને અપરાજીત દેવોની નૈરયિકનાં રુપમાં અતીત દ્રવ્યેન્દ્રિય કેટલી છે ?

उ. गोयमा ! अणंता।

ઉ. ગૌતમ ! તે અનન્ત છે.

प. केवइया बद्धेल्लगा ?

પ્ર. બદ્ધ દ્રવ્યેન્દ્રિય કેટલી છે ?

उ. गोयमा ! णत्थि।

ઉ. ગૌતમ ! નથી.

प. केवइया पुरेक्खडा ?

પ્ર. પુરસ્કૃત દ્રવ્યેન્દ્રિય કેટલી છે ?

उ. गोयमा ! णत्थि।

ઉ. ગૌતમ ! નથી.

एवं -जाव- जोइसियत्ते।

આ પ્રમાણે જ્યોતિષ્કદેવ પર્યાય સુધી પણ જાણવું જોઈએ.

णवरं-एएसिं मणूसत्ते अतीता अणंता।

વિશેષ : આની મનુષ્યનાં રુપમાં અતીત દ્રવ્યેન્દ્રિય અનન્ત છે.

जैन साइट JAINSITE जैनम् जयति शासनम

प. केवइया बद्धेल्लगा ?

उ. गोयमा ! णत्थि ।

प. केवइया पुरेक्खडा ?

उ. गोयमा ! असंखेज्जा ।

एवं -जाव- गेवेज्जगदेवत्ते ।

सट्ठाणे अतीता असंखेज्जा ।

प. केवइया बद्धेल्लगा ?

उ. गोयमा ! असंखेज्जा ।

प. केवइया पुरेक्खडा ?

उ. गोयमा ! असंखेज्जा ।

सव्वट्ठसिद्धगदेवत्ते अतीता णत्थि,

बद्धेल्लगा णत्थि,

पुरेक्खडा असंखेज्जा ।

प. सव्वट्ठसिद्धगदेवाणं भंते ! णेरइयत्ते केवइया दव्विंदिया अतीता ?

उ. गोयमा ! अणंता ।

प. केवइया बद्धेल्लगा ?

उ. गोयमा ! णत्थि ।

प. केवइया पुरेक्खडा ?

उ. गोयमा ! णत्थि ।

एवं मणूसवज्जं -जाव- गेवेज्जगदेवत्ते ।

मणूसत्ते अतीता अणंता ।

प. केवइया बद्धेल्लगा ?

उ. गोयमा ! णत्थि ।

प. केवइया पुरेक्खडा ?

उ. गोयमा ! संखेज्जा ।

प. विजय-वेजयंत-जयंत-अपराजियदेवत्ते णं भंते ! केवइया दव्विंदिया अतीता ?

उ. गोयमा ! संखेज्जा ।

प. केवइया बद्धेल्लगा ?

उ. गोयमा ! णत्थि ।

प. केवइया पुरेक्खडा ?

પ્ર. બદ્ધ દ્રવ્યેન્દ્રિય કેટલી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! નથી.

પ્ર. પુરસ્કૃત દ્રવ્યેન્દ્રિય કેટલી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! અસંખ્યાત છે.

આ પ્રમાણે ગ્રૈવેયક દેવ પર્યાય સુધી પણ કહેવું જોઈએ.

આની સ્વસ્થાનમાં અતીત દ્રવ્યેન્દ્રિય અસંખ્યાત છે.

પ્ર. બદ્ધ દ્રવ્યેન્દ્રિય કેટલી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! અસંખ્યાત છે.

પ્ર. પુરસ્કૃત દ્રવ્યેન્દ્રિય કેટલી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! અસંખ્યાત છે.

સર્વાર્થસિદ્ધ દેવ રુપમાં અતીત દ્રવ્યેન્દ્રિય નથી,

બદ્ધ દ્રવ્યેન્દ્રિય પણ નથી.

પરંતુ પુરસ્કૃત દ્રવ્યેન્દ્રિય અસંખ્યાત છે.

પ્ર. ભંતે ! સર્વાર્થસિદ્ધ દેવોની નૈરયિકનાં રુપમાં દ્રવ્યેન્દ્રિય કેટલી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! અનન્ત છે.

પ્ર. બદ્ધ દ્રવ્યેન્દ્રિય કેટલી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! નથી.

પ્ર. પુરસ્કૃત દ્રવ્યેન્દ્રિય કેટલી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! નથી.

આ પ્રમાણે મનુષ્યને છોડીને ગ્રૈવેયકદેવ પર્યાય સુધી દ્રવ્યેન્દ્રિય કહેવી જોઈએ.

મનુષ્યનાં રુપમાં અતીત દ્રવ્યેન્દ્રિય અનન્ત છે.

પ્ર. બદ્ધ દ્રવ્યેન્દ્રિય કેટલી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! નથી.

પ્ર. પુરસ્કૃત દ્રવ્યેન્દ્રિય કેટલી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! સંખ્યાત છે.

પ્ર. ભંતે ! વિજય, વૈજયંત, જયંત અને અપરાજીતદેવનાં રુપમાં આની અતીત દ્રવ્યેન્દ્રિય કેટલી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! સંખ્યાત છે.

પ્ર. બદ્ધ દ્રવ્યેન્દ્રિય કેટલી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! નથી.

પ્ર. પુરસ્કૃત દ્રવ્યેન્દ્રિય કેટલી છે ?

जैन साईट JAINSITE .com जैनम् जयति शासनम्

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

उ. गोयमा ! णत्थि ।

प. सव्वट्ठसिद्धगदेवाणं भंते ! सव्वट्ठसिद्धगदेवत्ते केवइया दव्विंदिया अतीता ?

उ. गोयमा ! णत्थि ।

प. केवइया बद्धेल्लगा ?

उ. गोयमा ! संखेज्जा ।

प. केवइया पुरेक्खडा ?

उ. गोयमा ! णत्थि ।

- पण्ण. प. १५, उ. २, सु. १०३०-१०५५

ઉ. ગૌતમ ! નથી.

પ્ર. ભંતે ! સર્વાર્થસિદ્ધ દેવોની સર્વાર્થસિદ્ધ દેવ રુપમાં અતીત દ્રવ્યેન્દ્રિય કેટલી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! નથી.

પ્ર. બદ્ધ દ્રવ્યેન્દ્રિય કેટલી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! સંખ્યાત છે.

પ્ર. પુરસ્કૃત દ્રવ્યેન્દ્રિય કેટલી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! નથી.

२५. चउवीसदंडएसु भाविंदियाणं परूवणं-

प. कइ णं भंते ! भाविंदिया पण्णत्ता ?

उ. गोयमा ! पंच भाविंदिया पण्णत्ता, तं जहा-

१. सोइंदिए **-जाव-** ५. फासिंदिए ।

प. **दं. १.** णेरइयाणं भंते ! कइ भाविंदिया पण्णत्ता ?

उ. गोयमा ! पंच भाविंदिया पण्णत्ता, तं जहा-

१. सोइंदिए **-जाव-** ५. फासेंदिए ।

दं. २-२४. ***एवं -जाव- वेमाणिया ।***

णवरं-जस्स जइ इंदिया तस्स तत्तिया भाविंदिया भाणियव्वा ।

- पण्ण. प. १५, उ. २, सु. १०५६-१०५७

૨૫. ચોવીસ દંડકોમાં ભાવેન્દ્રિયોનું પ્રરુપણ :

પ્ર. ભંતે ! ભાવેન્દ્રિય કેટલી કહી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ભાવેન્દ્રિય પાંચ કહી છે, જેમકે -

૧. શ્રોત્રેન્દ્રિય **-યાવત્-** ૫. સ્પર્શેન્દ્રિય.

પ્ર. **દં.૧.** ભંતે ! નૈરયિકોની ભાવેન્દ્રિય કેટલી કહી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તેની ભાવેન્દ્રિય પાંચ કહી છે, જેમકે -

૧. શ્રોત્રેન્દ્રિય **-યાવત્-** ૫. સ્પર્શેન્દ્રિય.

દં.૨-૨૪. ***આ પ્રમાણે વૈમાનિક સુધી કહેવું જોઈએ.***

વિશેષ : જેને જેટલી ઈન્દ્રિય હોય, તેટલી ભાવેન્દ્રિય કહેવી જોઈએ.

जैन साइट JAINSITE.com जैनम् जयति शासनम्

२६. चउवीसदंडएसु अतीत-बद्ध-पुरेक्खड भाविंदिय परूवणं-

प. एगमेगस्स णं भंते ! णेरइयस्स केवइया भाविंदिया अतीता ?

उ. गोयमा ! अणंता ।

प. केवइया बद्धेल्लगा ?

उ. गोयमा ! पंच ।

प. केवइया पुरेक्खडा ?

उ. गोयमा ! पंच वा, दस वा, एक्कारस वा, संखेज्जा वा, असंखेज्जा वा, अणंता वा ।

एवं असुरकुमारस्स वि ।

णवरं-पुरेक्खडा पंच वा, छ वा, संखेज्जा वा, असंखेज्जा वा, अणंता वा ।

૨૬. ચોવીસ દંડકોમાં અતીત-બદ્ધ-પુરસ્કૃત ભાવેન્દ્રિયની પ્રરુપણા :

પ્ર. ભંતે ! એક-એક નૈરયિકને કેટલી અતીત ભાવેન્દ્રિય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! અનન્ત છે.

પ્ર. બદ્ધ ભાવેન્દ્રિય કેટલી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! પાંચ છે.

પ્ર. પુરસ્કૃત ભાવેન્દ્રિય કેટલી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે પાંચ છે, દસ છે, અગિયાર છે, સંખ્યાત છે, અસંખ્યાત છે અથવા અનન્ત છે.

આ પ્રમાણે અસુરકુમારો સુધી જાણવું જોઈએ.

વિશેષ : પુરસ્કૃત ભાવેન્દ્રિય પાંચ, છ, સંખ્યાત, અસંખ્યાત અથવા અનન્ત છે.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

दं. २-११. ***एवं -जाव- थणियकुमारस्स।***

દં.૨-૧૧. ***આ પ્રમાણે સ્તનિતકુમાર સુધી જાણવું જોઈએ.***

दं. १२-१३, १६. ***एवं पुढविकाइय आउकाइय वणस्सइकायस्स वि।***

દં.૧૨-૧૩, ૧૬. ***આ પ્રમાણે પૃથ્વીકાયિક, અપ્કાયિક તેમજ વનસ્પતિકાયનું પણ વર્ણન છે.***

णवरं-बद्धेल्लगा एक्का।

વિશેષ : બદ્ધ ઈન્દ્રિય એક છે.

दं. १४-१५, १७-१८, १९. ***तेउकाइय वाउकाइय बेइन्दिय, तेइन्दिय, चउरिन्दियस्स वि एवं चेव,***

દં.૧૪-૧૫, ૧૭-૧૮, ૧૯. ***તેજસ્કાયિક, વાયુકાયિક, બેઈન્દ્રિય, ત્રેઈન્દ્રિય, ચઉરિન્દ્રિયનું પણ વર્ણન આ પ્રમાણે છે.***

(बद्धेल्लगा जस्स जत्तिया भाविंदिया।)

(જેની જેટલી બદ્ધ ઈન્દ્રિય છે. તેટલી ભાવેન્દ્રિય છે.)

णवरं-पुरेक्खडा छ वा, सत्त वा, संखेज्जा वा, असंखेज्जा वा, अणंता वा।

વિશેષ : પુરસ્કૃત ભાવેન્દ્રિય છ, સાત, સંખ્યાત, અસંખ્યાત કે અનન્ત હોય છે.

दं. २०-२४. ***पंचेंदिय-तिरिक्खजोणियस्स -जाव- ईसाणस्स जहा असुरकुमारस्स।***

દં.૨૦-૨૪. ***પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિકથી ઈશાનકલ્પ સુધીનું વર્ણન અસુરકુમારોનાં સમાન છે.***

णवरं-मणूसस्स पुरेक्खडा कस्सइ अत्थि, कस्सइ णत्थि त्ति भाणियव्वं।

વિશેષ : મનુષ્યની પુરસ્કૃત ભાવેન્દ્રિય કેટલાકને હોય છે અને કેટલાકને હોતી નથી. આ પ્રમાણે કહેવું જોઈએ.

सणंकुमार -जाव- गेवेज्जगस्स जहा णेरइयस्स।

સનત્કુમારથી ગ્રૈવેયક સુધીનું વર્ણન નૈરયિકનાં સમાન કરવું જોઈએ.

जैन साइट JAINSITE जैनम् जयति शासनम्

विजय-वेजयंत-जयंत-अपराजियदेवस्स अतीता अणंता, बद्धेल्लगा पंच,

વિજય, વૈજયંત, જયંત અને અપરાજીત દેવની અતીત ભાવેન્દ્રિય અનન્ત છે, બદ્ધ પાંચ છે,

पुरेक्खडा पंच वा, दस वा, पण्णरस वा, संखेज्जा वा।

પુરસ્કૃત ભાવેન્દ્રિય પાંચ, દસ, પંદર કે સંખ્યાત છે.

सव्वट्ठसिद्धगदेवस्स अतीता अणंता, बद्धेल्लगा पंच।

સર્વાર્થસિદ્ધની અતીત ભાવેન્દ્રિય અનન્ત છે, બદ્ધ પાંચ છે.

प. केवइया पुरेक्खडा ?

उ. गोयमा ! पंच।

प्र. પુરસ્કૃત ભાવેન્દ્રિય કેટલી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે પાંચ છે.

प. **दं. १.** णेरइयाणं भंते ! केवइया भाविंदिया अतीता ?

उ. गोयमा ! अणंता।

प. केवइया बद्धेल्लगा ?

उ. गोयमा ! असंखेज्जा।

प. केवइया पुरेक्खडा ?

उ. गोयमा ! अणंता।

प्र. **દં.૧.** ભંતે ! નૈરયિકોની અતીત ભાવેન્દ્રિય કેટલી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે અનન્ત છે.

प्र. બદ્ધ ભાવેન્દ્રિય કેટલી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! અસંખ્યાત છે.

प्र. પુરસ્કૃત ભાવેન્દ્રિય કેટલી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે અનન્ત છે.

एवं जहा दव्विंदिएसु पोहत्तेणं दंडओ भणिओ तहा भाविंदिएसु वि पोहत्तेणं दंडओ भाणियव्वो।

આ પ્રમાણે જેમ દ્રવ્યેન્દ્રિયોમાં પૃથક્ત્વ દંડક કહ્યા છે તેજ પ્રમાણે ભાવેન્દ્રિયોમાં પણ પૃથક્ત્વ (બહુવચનથી) દંડક કહેવા જોઈએ.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

णवरं-वणप्फइकाइयाणं बद्धेल्लगा वि अणंता।

વિશેષ : વનસ્પતિકાયિકોની બદ્ધ ભાવેન્દ્રિય અનન્ત છે.

प. एगमेगस्स णं भंते ! णेरइयस्स णेरइयत्ते केवइया भाविंदिया अतीता ?

उ. गोयमा ! अणंता।

बद्धेल्लगा पंच,

पुरेक्खडा कस्सइ अत्थि, कस्सइ णत्थि,

जस्सऽत्थि पंच वा, दस वा, पण्णरस वा, संखेज्जा वा, असंखेज्जा वा, अणंता वा।

दं. २-११. ***एवं असुरकुमारत्ते-जाव-थणियकुमारत्ते,***

णवरं-बद्धेल्लगा णत्थि।

दं. १२-१७. ***पुढविकाइयत्ते-जाव-बेइंदियत्ते जहा दव्विंदिया।***

तेइंदियत्ते तहेव,

णवरं-पुरेक्खडा तिण्णि वा, छ वा, णव वा, संखेज्जा वा, असंखेज्जा वा, अणंता वा।

एवं चउरिंदियत्ते वि।

णवरं- पुरेक्खडा चत्तारि वा, अट्ठ वा, बारस वा, संखेज्जा वा, असंखेज्जा वा, अणंता वा।

एवं एए चेव गमा चत्तारि णेयव्वा जे चेव दव्विंदिएसु।

णवरं-तइयगमे जाणियव्वा जस्स जइ इंदिया ते पुरेक्खडेसु मुणेयव्वा।

चउत्थगमे जहेव दव्विंदिया -जाव-

प. सव्वट्ठसिद्धगदेवाणं सव्वट्ठसिद्धगदेवत्ते केवइया भाविंदिया अतीता ?

उ. गोयमा ! णत्थि, बद्धेल्लगा संखेज्जा, पुरेक्खडा णत्थि।

- पण्ण. प. १५, उ. २, सु. १०५८-१०६७

પ્ર. ભંતે ! એક- એક નૈરયિકની નૈરયિકનાં રુપમાં કેટલી અતીત ભાવેન્દ્રિય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે અનન્ત છે.

તેની બદ્ધ ભાવેન્દ્રિય પાંચ છે,

પુરસ્કૃત ભાવેન્દ્રિય કેટલાકને હોય છે અને કેટલાકને હોતી નથી.

જેને હોય છે, તેની પાંચ, દસ, પંદર, સંખ્યાત, અસંખ્યાત કે અનન્ત હોય છે.

દં.૨-૧૧. ***આ પ્રમાણે અસુરકુમાર પર્યાયથી સ્તનિતકુમાર પર્યાય સુધી કહેવું જોઈએ.***

વિશેષ : આને બદ્ધ ભાવેન્દ્રિય નથી.

દં.૧૨-૧૭. ***પૃથ્વીકાયથી બેઈન્દ્રિય પર્યાય સુધી દ્રવ્યેન્દ્રિયોની જેમ ભાવેન્દ્રિય કહેવી.***

ત્રેઈન્દ્રિય પર્યાયનાં માટે પણ આ પ્રમાણે કહેવું જોઈએ.

વિશેષ : પુરસ્કૃત ભાવેન્દ્રિય ત્રણ, છ, નવ, સંખ્યાત, અસંખ્યાત કે અનન્ત છે.

આ પ્રમાણે ચઉરિન્દ્રિય પર્યાયનાં વિષયમાં પણ કહેવું જોઈએ.

વિશેષ : પુરસ્કૃત ભાવેન્દ્રિય ચાર, આઠ, બાર, સંખ્યાત, અસંખ્યાત કે અનન્ત છે.

આ પ્રમાણે દ્રવ્યેન્દ્રિયોનાં ચાર આલાપક જેમ અહીં પણ ચાર આલાપક સમજવા જોઈએ.

વિશેષ : ત્રીજા ગમકમાં જેટલી ઈન્દ્રિય હોય, તેનાં અનુસાર યોગ કરતાં પુરસ્કૃત ભાવેન્દ્રિય સમજવી જોઈએ.

ચોથા આલાપકમાં દ્રવ્યેન્દ્રિયની જેમ સૂત્રપાઠ છે, -યાવત્-

પ્ર. સર્વાર્થસિદ્ધ દેવોનાં સર્વાર્થસિદ્ધત્વનાં રુપમાં અતીત ભાવેન્દ્રિય કેટલી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! અતીત ભાવેન્દ્રિય નથી, બદ્ધ ભાવેન્દ્રિય સંખ્યાત છે. પુરસ્કૃત ભાવેન્દ્રિય નથી.

जैन साईट JAINSITE जैनम् जयति शासनम्

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

२७. कक्खडाइ इंदियगुणाणं परिमाणं अप्पबहुत्तं य परूवणं-

प. सोइंदियस्स णं भंते ! केवइया कक्खड-गरूयगुणा पण्णत्ता ?

उ. गोयमा ! अणंता कक्खड-गरूयगुणा पण्णत्ता।

एवं -जाव- फासिंदियस्स।

प. सोइंदियस्स णं भंते ! केवइया मउय-लहुयगुणा पण्णत्ता ?

उ. गोयमा ! अणंता मउय-लहुयगुणा पण्णत्ता।

एवं -जाव- फासिंदियस्स।

प. एएसि णं भंते ! सोइंदिय-चक्खिंदिय-घाणिंदिय-जिब्भिंदिय-फासिंदियाणं कक्खड-गरूयगुणाणं, मउय-लहुयगुणाणं, कक्खड-गरूयगुण-मउय-लहुयगुणाण य कयरे कयरेहिंतो अप्पा वा **-जाव-** विसेसाहिया वा ?

उ. गोयमा ! १. सव्वत्थोवा चक्खिंदियस्स कक्खड-गरूयगुणा,

२. सोइंदियस्स कक्खड गरूयगुणा अणंतगुणा,

३. घाणिंदियस्स कक्खड गरूयगुणा अणंतगुणा,

४. जिब्भिंदियस्स कक्खड गरूयगुणा अणंतगुणा,

५. फासिंदियस्स कक्खड गरूयगुणा अणंतगुणा।

मउय-लहुयगुणाणं-

१. सव्वत्थोवा फासिंदियस्स मउय-लहुयगुणा,

२. जिब्भिंदियस्स मउय-लहुयगुणा अणंतगुणा,

३. घाणिंदियस्स मउय-लहुयगुणा अणंतगुणा,

४. सोइंदियस्स मउय-लहुयगुणा अणंतगुणा,

૨૭. કર્કશ આદિ ઈન્દ્રિય ગુણોનાં પરિમાણ અને અલ્પબહુત્વનું પ્રરુપણ :

પ્ર. ભંતે ! શ્રોત્રેન્દ્રિયનાં કર્કશ અને ગુરુ ગુણ કેટલા કહ્યા છે ?

ઉ. ગૌતમ ! શ્રોત્રેન્દ્રિયનાં અનન્ત કર્કશ અને ગુરુ ગુણ કહ્યા છે.

આ પ્રમાણે સ્પર્શેન્દ્રિય સુધી જાણવું જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! શ્રોત્રેન્દ્રિયનાં મૃદુ અને લઘુ ગુણ કેટલા કહ્યા છે ?

ઉ. ગૌતમ ! શ્રોત્રેન્દ્રિયનાં મૃદુ અને લઘુ ગુણ અનન્ત કહ્યા છે.

આ પ્રમાણે સ્પર્શેન્દ્રિય સુધી જાણવું જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! આ શ્રોત્રેન્દ્રિય, ચક્ષુરિન્દ્રિય, ઘ્રાણેન્દ્રિય, રસેન્દ્રિય અને સ્પર્શેન્દ્રિયનાં કર્કશ ગુરુ ગુણ અને મૃદુ લઘુ ગુણ તેમજ કર્કશ ગુરુ ગુણ અને મૃદુ લઘુ ગુણમાંથી કોન કોનાથી અલ્પ **-યાવત્-** વિશેષાધિક છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ૧. બધાથી અલ્પ ચક્ષુરિન્દ્રિયનાં કર્કશ ગુરુ ગુણ છે.

૨. (તેનાથી) શ્રોત્રેન્દ્રિયનાં કર્કશ ગુરુ ગુણ અનન્ત ગુણા છે.

૩. (તેનાથી) ઘ્રાણેન્દ્રિયનાં કર્કશ ગુરુ ગુણ અનન્ત ગુણા છે.

૪. (તેનાથી) રસેન્દ્રિયનાં કર્કશ ગુરુ ગુણ અનન્તગુણા છે.

૫. (તેનાથી) સ્પર્શેન્દ્રિયનાં કર્કશ ગુરુ ગુણ અનન્ત ગુણા છે.

મૃદુ લઘુ ગુણોમાંથી :

૧. બધાથી અલ્પ સ્પર્શેન્દ્રિયનાં મૃદુ લઘુ ગુણ છે.

૨. (તેનાથી) રસેન્દ્રિયનાં મૃદુ લઘુ ગુણ અનન્ત ગુણા છે.

૩. (તેનાથી) ઘ્રાણેન્દ્રિયનાં મૃદુ લઘુ ગુણ અનન્ત ગુણા છે.

૪. (તેનાથી) શ્રોત્રેન્દ્રિયનાં મૃદુ લઘુ ગુણ અનન્ત ગુણા છે.

जैन साईट JAINSITE .com જૈનમ્ જયતિ શાસનમ્

५. चक्खिंदियस्स मउय-लहुयगुणा अणंतगुणा,

कक्खड-गरूयगुणाणं मउय-लहुयगुणाण य-

१. सव्वत्थोवा चक्खिंदियस्स कक्खड-गरूयगुणा,

२. सोइंदियस्स कक्खड-गरूयगुणा अणंतगुणा,

३. घाणिंदियस्स कक्खड-गरूयगुणा अणंतगुणा,

४. जिब्भिंदियस्स कक्खड-गरूयगुणा अणंतगुणा,

५. फासिंदियस्स कक्खड-गरूयगुणा अणंतगुणा,

६. फासिंदियस्स कक्खड-गरूयगुणेहिंतो तस्स चेव मउय लहुयगुणा अणंतगुणा,

७. जिब्भिंदियस्स मउय-लहुयगुणा अणंतगुणा,

८. घाणिंदियस्स मउय-लहुयगुणा अणंतगुणा,

९. सोइंदियस्स मउय-लहुयगुणा अणंतगुणा,

१०. चक्खिंदियस्स मउय-लहुयगुणा अणंतगुणा।

-पण्ण. प. १५, उ. १, सु. ९८०-९८२

२८. सइंदियाणिंदिय जीवाणं कायट्ठिई परूवणं-

प. सइंदिए णं भंते ! सइंदिए त्ति कालओ केवचिरं होइ ?

उ. गोयमा ! सइंदिए दुविहे पण्णत्ते, तं जहा-

१. अणाईए वा अपज्जवसिए, २. अणाईए वा सपज्जवसिए।

प. एगिंदिए णं भंते ! एगिंदिए त्ति कालओ केवचिरं होइ ?

उ. गोयमा ! जहण्णेण अंतोमुहुत्तं,

उक्कोसेणं अणंतं कालं वणप्फइकालो।

प. बेइंदिए णं भंते ! बेइंदिए त्ति कालओ केवचिरं होइ ?

૫. (તેનાથી) ચક્ષુરેન્દ્રિયનાં મૃદુ લઘુ ગુણ અનન્ત ગુણા છે.

કર્કશ ગુરુ ગુણ અને મૃદુ લઘુ ગુણોમાંથી :

૧. બધાથી અલ્પ ચક્ષુરેન્દ્રિયનાં કર્કશ ગુરુ ગુણ છે.

૨. (તેનાથી) શ્રોત્રેન્દ્રિયનાં કર્કશ ગુરુગુણ અનન્ત ગુણા છે.

૩. (તેનાથી) ઘ્રાણેન્દ્રિયનાં કર્કશ ગુરુ ગુણ અનન્ત ગુણા છે.

૪. (તેનાથી) રસેન્દ્રિયનાં કર્કશ ગુરુ ગુણ અનન્ત ગુણા છે.

૫. (તેનાથી) સ્પર્શેન્દ્રિયનાં કર્કશ ગુરુ ગુણ અનન્તગુણા છે.

૬. સ્પર્શેન્દ્રિયનાં કર્કશ ગુરુગુણોથી તેના જ મૃદુ લઘુ ગુણ અનન્તગુણા છે.

૭. (તેનાથી) રસેન્દ્રિયનાં મૃદુ લઘુ ગુણ અનન્ત ગુણા છે.

૮. (તેનાથી) ઘ્રાણેન્દ્રિયનાં મૃદુ લઘુ ગુણ અનન્તગુણા છે.

૯. (તેનાથી) શ્રોત્રેન્દ્રિયનાં મૃદુ લઘુ ગુણ અનન્તગુણા છે.

૧૦. (તેનાથી) ચક્ષુરેન્દ્રિયનાં મૃદુ લઘુ ગુણ અનન્તગુણા છે.

૨૮. સેન્દ્રિય અનિન્દ્રિય જીવોની કાયસ્થિતિનું પ્રરુપણ :

પ્ર. ભંતે ! સઈન્દ્રિય (ઈન્દ્રિય સહિત) જીવ સઈન્દ્રિય રુપમાં કેટલા કાળ સુધી રહે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! સઈન્દ્રિય જીવ બે પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

૧. અનાદિ અનન્ત, ૨. અનાદિ સાંત.

પ્ર. ભંતે ! એકેન્દ્રિય જીવ એકેન્દ્રિય રુપમાં કેટલા કાળ સુધી રહે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! (તે) જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત,

ઉત્કૃષ્ટ અનન્તકાળ અર્થાત્ વનસ્પતિકાળ સુધી રહે છે.

પ્ર. ભંતે ! દ્વિન્દ્રીય જીવ દ્વિન્દ્રીય રુપમાં કેટલા કાળ સુધી રહે છે ?

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

उ. गोयमा ! जहण्णेणं अंतोमुहुत्तं,
उक्कोसेणं संखेज्जं कालं ।
एवं तेइंदिय चउरिंदिए वि ।

प. पंचेंदिए णं भंते ! पंचेंदिए त्ति कालओ केवचिरं होइ ?

उ. गोयमा ! जहण्णेणं अंतोमुहुत्तं,
उक्कोसेणं सागरोवमसहस्सं साइरेगं[1] ।

प. अणिंदिए णं भंते ! अणिंदिए त्ति कालओ केवचिरं होइ ?

उ. गोयमा ! साईए अपज्जवसिए[2] ।

प. सइंदियअपज्जत्तएणं भंते! सइंदियअपज्जत्तए कालओ केवचिरं होइ ?

उ. गोयमा ! जहण्णेण वि उक्कोसेण वि अंतोमुहुत्तं

एवं -जाव- पंचेंदियअपज्जत्तए ।

प. सइंदियपज्जत्तए णं भंते ! सइंदियपज्जत्तए त्ति कालओ केवचिरं होइ ?

उ. गोयमा ! जहण्णेणं अंतोमुहुत्तं,
उक्कोसेणं सागरोवमसयपुहत्तं साइरेगं ।

प. एगिंदियपज्जत्तए णं भंते ! एगिंदियपज्जत्तए त्ति कालओ केवचिरं होइ ?

उ. गोयमा ! जहण्णेणं अंतोमुहुत्तं,
उक्कोसेणं संखेज्जाइं वाससहस्साइं ।

प. बेइंदियपज्जत्तए णं भंते ! बेइंदियपज्जत्तए त्ति कालओ केवचिरं होइ ?

उ. गोयमा ! जहण्णेणं अंतोमुहुत्तं,
उक्कोसेणं संखेज्जाइं वासाइं ।

प. तेइंदियपज्जत्तए णं भंते ! तेइंदियपज्जत्तए त्ति कालओ केवचिरं होइ ?

उ. गोयमा ! जहण्णेणं अंतोमुहुत्तं,
उक्कोसेणं संखेज्जाइं राइंदियाइं ।

ઉ. ગૌતમ ! (તે) જઘન્ય અંતર્મુહૂર્ત,
ઉત્કૃષ્ટ સંખ્યાતકાળ.
આ પ્રમાણે ત્રેઈન્દ્રિય અને ચઉરિન્દ્રિયની અવસ્થિતિનાં માટે પણ સમજવું જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! પંચેન્દ્રિય જીવ પંચેન્દ્રિયનાં રુપમાં કેટલા કાળ સુધી રહે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! (તે) જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત,
ઉત્કૃષ્ટ સહસ્ત્ર સાગરોપમથી કંઈક અધિક કાળ.

પ્ર. ભંતે ! અનિન્દ્રિય (સિદ્ધ) જીવ કેટલા કાળ સુધી અનિન્દ્રિય રુપમાં રહે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! (અનિન્દ્રિય) સાદી અનન્તકાળ સુધી અનિન્દ્રિય રુપમાં રહે છે.

પ્ર. ભંતે ! સઈન્દ્રિય અપર્યાપ્તા કેટલા કાળ સુધી સઈન્દ્રિય અપર્યાપ્તા રુપમાં રહે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! (તે) જઘન્ય પણ અન્તર્મુહૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ટ પણ અન્તર્મુહૂર્ત સુધી રહે છે.

આ પ્રમાણે પંચેન્દ્રિય અપર્યાપ્તા સુધી જાણવું જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! સેન્દ્રિય પર્યાપ્તા સેન્દ્રિય પર્યાપ્તા રુપમાં કેટલા કાળ સુધી રહે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! (તે) જઘન્ય અન્તમુહૂર્ત,
ઉત્કૃષ્ટ સૌ પૃથક્ત્વ સાગરોપમનાં કંઈક અધિક કાળ સુધી રહે છે.

પ્ર. ભંતે ! એકેન્દ્રિય પર્યાપ્તા એકેન્દ્રિય પર્યાપ્તા રુપમાં કેટલા કાળ સુધી રહે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! (તે) જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત,
ઉત્કૃષ્ટ સંખ્યાત હજાર વર્ષો સુધી.

પ્ર. ભંતે ! દ્વિન્દ્રીય પર્યાપ્તા દ્વિન્દ્રીય પર્યાપ્તા રુપમાં કેટલા કાળ સુધી રહે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! (તે) જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત,
ઉત્કૃષ્ટ સંખ્યાત વર્ષો સુધી.

પ્ર. ભંતે ! ત્રેઈન્દ્રિય પર્યાપ્તા ત્રેઈન્દ્રિય પર્યાપ્તા રુપમાં કેટલા કાળ સુધી રહે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! (તે) જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત,
ઉત્કૃષ્ટ સંખ્યાત રાત્રિ - દિવસ.

१. जीवा. पडि. ८, सु. २२८
२. जीवा. पडि. ९, सु. २५८

જૈન સાઈટ JAINSITE જૈનમ્ જયતિ શાસનમ્
www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

प. चउरिंदियपज्जत्तए णं भंते ! चउरिंदियपज्जत्तए त्ति कालओ केवचिरं होइ ?

उ. गोयमा ! जहण्णेणं अंतोमुहुत्तं,

उक्कोसेणं संखेज्जमासा।

प. पंचेंदियपज्जत्तए णं भंते ! पंचेंदियपज्जत्तए त्ति कालओ केवचिरं होइ ?

उ. गोयमा ! जहण्णेणं अंतोमुहुत्तं, उक्कोसेणं सागरोवमसयपुहत्तं[1]।

-पण्ण. प. १८, सु. १२७१-१२८४

प्र. ભંતે ! ચઉરિન્દ્રિય પર્યાપ્તા ચઉરિન્દ્રિય પર્યાપ્તા રુપમાં કેટલા કાળ સુધી રહે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! (તે) જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત,

ઉત્કૃષ્ટ સંખ્યાત માસ.

પ્ર. ભંતે ! પંચેન્દ્રિય પર્યાપ્તા પંચેન્દ્રિય પર્યાપ્તા રુપમાં કેટલા કાળ સુધી રહે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! જઘન્ય અંતર્મુહૂર્ત, ઉત્કૃષ્ટ સાગરોપમ શત પૃથક્ત્વ (બસોથી નવસો) પર્યાપ્તા રુપમાં રહે છે.

२९. एगिंदियाइ जीवाणं अंतरकाल परूवणं-

प. एगिंदियस्स णं भंते ! केवइयं कालं अंतरं होइ ?

उ. गोयमा ! जहण्णेणं अंतोमुहुत्तं,

उक्कोसेणं दो सागरोवमसहस्साइं संखेज्जवासमब्भहियाइं।

प. बेइंदियस्स णं भंते ! अंतरं कालओ केवचिरं होइ ?

उ. गोयमा ! जहण्णेणं अंतोमुहुत्तं,

उक्कोसेणं वणस्सइकालो।

एवं तेइंदियस्स चउरिंदियस्स पंचेंदियस्स।

अपज्जत्तगाणं एवं चेव। पज्जत्तगाण वि एवं चेव।

-जीवा. पडि. ४, सु. २०८

૨૯. એકેન્દ્રિયાદિ જીવોનાં અંતરકાળનું પ્રરુપણ :

પ્ર. ભંતે ! એકેન્દ્રિય જીવનો અંતરકાળ કેટલો કહ્યો છે ?

ઉ. ગૌતમ ! જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત,

ઉત્કૃષ્ટ સંખ્યાત વર્ષ અધિક બે હજાર સાગરોપમ,

પ્ર. બેઈન્દ્રિયનું અંતરકાળ કેટલું કહ્યુ છે ?

ઉ. ગૌતમ ! જઘન્ય અંતર્મુહૂર્ત,

ઉત્કૃષ્ટ વનસ્પતિકાળ.

આ પ્રમાણે ત્રેઈન્દ્રિય, ચઉરિન્દ્રિય અને પંચેન્દ્રિયનો અંતરકાળ જાણવો જોઈએ.

અપર્યાપ્તા અને પર્યાપ્તાનો પણ અંતર કાળ આ પ્રમાણે કહેવો જોઈએ.

३०. सइंदियाणिंदिय जीवाणं अप्पबहुत्तं-

प. एएसि णं भंते ! सइंदियाणं, एगिंदियाणं, बेइंदियाणं, तेइंदियाणं, चउरिंदियाणं, पंचेंदियाणं, अणिंदियाण य कयरे कयरेहिंतो अप्पा वा **-जाव-** विसेसाहिया वा ?

उ. गोयमा ! १. सव्वत्थोवा पंचेंदिया,

२. चउरिंदिया विसेसाहिया,

३. तेइंदिया विसेसाहिया,

४. बेइंदिया विसेसाहिया,

५. अणिंदिया अणंतगुणा,

६. एगिंदिया अणंतगुणा[2],

७. सइंदिया विसेसाहिया[3]।

प. एएसि णं भंते ! सइंदियाणं, एगिंदियाणं, बेइंदियाणं, तेइंदियाणं, चउरिंदियाणं पंचेंदियाणं अपज्जत्तगाणं कयरे कयरेहिंतो अप्पा वा **-जाव-** विसेसाहिया वा ?

૩૦. સઈન્દ્રિય અનિન્દ્રિય જીવોનું અલ્પબહુત્વ :

પ્ર. ભંતે ! આ સઈન્દ્રિય, એકેન્દ્રિય, દ્વીન્દ્રિય, ત્રેઈન્દ્રિય, ચઉરિન્દ્રિય, પંચેન્દ્રિય અને અનિન્દ્રિયમાં કોણ કોનાથી અલ્પ **-યાવત્-** વિશેષાધિક છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ૧. બધાથી અલ્પ પંચેન્દ્રિય જીવ છે.

૨. (તેનાથી) ચઉરિન્દ્રિય જીવ વિશેષાધિક છે.

૩. (તેનાથી) ત્રેઈન્દ્રિય જીવ વિશેષાધિક છે.

૪. (તેનાથી) દ્વીન્દ્રિય જીવ વિશેષાધિક છે.

૫. (તેનાથી) અનિન્દ્રિય જીવ અનન્તગુણા છે.

૬. (તેનાથી) એકેન્દ્રિય જીવ અનન્તગુણા છે.

૭. (તેનાથી) સઈન્દ્રિય જીવ વિશેષાધિક છે.

પ્ર. ભંતે ! આ સઈન્દ્રિય, એકેન્દ્રિય, દ્વીન્દ્રિય, ત્રેઈન્દ્રિય, ચઉરિન્દ્રિય અને પંચેન્દ્રિય અપર્યાપ્તાઓમાં કોણ કોનાથી અલ્પ **-યાવત્-** વિશેષાધિક છે ?

---

१. जीवा. पडि. ४, सु. २०८ (સાઈરેગં શબ્દ વધારે છે.)

२. जीवा. पडि. ९, सु. २५०

३. विया. श. २५, उ. ३, सु. ११८

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

उ. गोयमा ! १. सव्वत्थोवा पंचेंदिया अपज्जत्तगा,
२. चउरिंदिया अपज्जत्तगा विसेसाहिया,
३. तेइंदिया अपज्जत्तगा विसेसाहिया,
४. बेइंदिया अपज्जत्तगा विसेसाहिया,
५. एगिंदिया अपज्जत्तगा अणंतगुणा,
६. सइंदिया अपज्जत्तगा विसेसाहिया,

ઉ. ગૌતમ ! ૧. બધાથી અલ્પ પંચેન્દ્રિય અપર્યાપ્તા છે.
૨. (તેનાથી) ચઉરિન્દ્રિય અપર્યાપ્તા વિશેષાધિક છે.
૩. (તેનાથી) ત્રેઈન્દ્રિય અપર્યાપ્તા વિશેષાધિક છે.
૪. (તેનાથી) દ્વીન્દ્રિય અપર્યાપ્તા વિશેષાધિક છે.
૫. (તેનાથી) એકેન્દ્રિય અપર્યાપ્તા અનન્તગુણા છે.
૬. (તેનાથી) સઈન્દ્રિય અપર્યાપ્તા વિશેષાધિક છે.

प. एएसि णं भंते ! सइंदियाणं, एगिंदियाणं, बेइंदियाणं, तेइंदियाणं, चउरिंदियाणं, पंचेंदियाणं पज्जत्तगाणं कयरे कयरेहिंतो अप्पा वा -जाव- विसेसाहिया वा ?

પ્ર. ભંતે ! આ સઈન્દ્રિય, એકેન્દ્રિય, દ્વીન્દ્રિય, ત્રેઈન્દ્રિય, ચઉરિન્દ્રિય અને પંચેન્દ્રિય પર્યાપ્તા જીવોમાં કોણ કોનાથી અલ્પ **-યાવત્-** વિશેષાધિક છે ?

उ. गोयमा ! १. सव्वत्थोवा चउरिंदिया पज्जत्तगा,
२. पंचेंदिया पज्जत्तगा विसेसाहिया,
३. बेइंदिया पज्जत्तगा विसेसाहिया,
४. तेइंदिया पज्जत्तगा विसेसाहिया,
५. एगिंदिया पज्जत्तगा अणंतगुणा,
६. सइंदिया पज्जत्तगा विसेसाहिया ।

ઉ. ગૌતમ ! ૧. બધાથી અલ્પ ચઉરિન્દ્રિય પર્યાપ્તા છે,
૨. (તેનાથી) પંચેન્દ્રિય પર્યાપ્તા વિશેષાધિક છે,
૩. (તેનાથી) દ્વીન્દ્રિય પર્યાપ્તા વિશેષાધિક છે,
૪. (તેનાથી) ત્રેઈન્દ્રિય પર્યાપ્તા વિશેષાધિક છે.
૫. (તેનાથી) એકેન્દ્રિય પર્યાપ્તા અનન્તગુણા છે.
૬. (તેનાથી) સઈન્દ્રિય પર્યાપ્તા વિશેષાધિક છે.

प. एएसि णं भंते ! सइंदियाणं पज्जत्ता-पज्जत्तगाणं कयरे कयरेहिंतो अप्पा वा -जाव- विसेसाहिया वा ?

પ્ર. ભંતે ! સઈન્દ્રિય પર્યાપ્તા અને અપર્યાપ્તામાં કોણ કોનાથી અલ્પ **-યાવત્-** વિશેષાધિક છે ?

जैन साईट JAINSITE જૈનમ્ જયતિ શાસનમ

उ. गोयमा ! १. सव्वत्थोवा सइंदिया अपज्जत्तगा,
२. सइंदिया पज्जत्तगा संखेज्जगुणा ।

ઉ. ગૌતમ ! ૧. બધાથી અલ્પ સઈન્દ્રિય અપર્યાપ્તા છે,
૨. (તેનાથી) સઈન્દ્રિય પર્યાપ્તા સંખ્યાતગુણા છે.

प. एएसि णं भंते ! एगिंदियाणं पज्जत्ता पज्जत्तगाणं कयरे कयरेहिंतो अप्पा वा -जाव- विसेसाहिया वा ?

પ્ર. ભંતે ! આ એકેન્દ્રિય પર્યાપ્તા અને અપર્યાપ્તા જીવોમાં કોણ કોનાથી અલ્પ **-યાવત્-** વિશેષાધિક છે ?

उ. गोयमा ! १. सव्वत्थोवा एगिंदिया अपज्जत्तगा,
२. एगिंदिया पज्जत्तगा संखेज्जगुणा ।

ઉ. ગૌતમ ! ૧. બધાથી અલ્પ એકેન્દ્રિય અપર્યાપ્તા છે,
૨. (તેનાથી) એકેન્દ્રિય પર્યાપ્તા સંખ્યાતગુણા છે.

प. एएसि णं भंते ! बेइंदियाणं पज्जत्तगाणं कयरे कयरेहिंतो अप्पा वा -जाव- विसेसाहिया वा ?

પ્ર. ૩. ભંતે ! આ પર્યાપ્તા અને અપર્યાપ્તા દ્વીન્દ્રિય જીવોમાં કોન કોનાથી અલ્પ **-યાવત્-** વિશેષાધિક છે ?

उ. गोयमा ! १. सव्वत्थोवा बेइंदिया पज्जत्तगा,
२. बेइंदिया अपज्जत्तगा असंखेज्जगुणा ।

ઉ. ગૌતમ ! ૧. બધાથી અલ્પ બેઈન્દ્રિય પર્યાપ્તા છે,
૨. (તેનાથી) બેઈન્દ્રિય અપર્યાપ્તા અસંખ્યાત ગુણા છે.

प. एएसि णं भंते ! तेइंदियाणं पज्जत्ता पज्जत्तगाणं कयरे कयरेहिंतो अप्पा वा -जाव- विसेसाहिया वा ?

પ્ર. ભંતે ! આ ત્રેઈન્દ્રિય પર્યાપ્તા અને અપર્યાપ્તા જીવોમાં કોણ કોનાથી અલ્પ **-યાવત્-** વિશેષાધિક છે ?

उ. गोयमा ! १. सव्वत्थोवा तेइंदिया पज्जत्तगा,
२. तेइंदिया अपज्जत्तगा असंखेज्जगुणा ।

ઉ. ગૌતમ ! ૧. બધાથી અલ્પ ત્રેઈન્દ્રિય પર્યાપ્તા છે,
૨. (તેનાથી) ત્રેઈન્દ્રિય અપર્યાપ્તા અસંખ્યાત-ગુણા છે.

प. एएसि णं भंते ! चउरिंदियाणं पज्जत्ता पज्जत्तगाणं कयरे कयरेहिंतोअप्पा वा -जाव- विसेसाहिया वा ?

પ્ર. ભંતે ! આ ચઉરિન્દ્રિય પર્યાપ્તા અને અપર્યાપ્તા જીવોમાં કોણ કોનાથી અલ્પ **-યાવત્-** વિશેષાધિક છે ?

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

उ. गोयमा ! १. सव्वत्थोवा चउरिंदिया पज्जत्तगा,

२. चउरिंदिया अपज्जत्तगा असंखेज्जगुणा।

प. एएसि णं भंते ! पंचेंदिया पज्जत्ता पज्जत्तगाणं कयरे कयरेहिंतो अप्पा वा -जाव- विसेसाहिया वा ?

उ. गोयमा ! १. सव्वत्थोवा पंचेंदिया पज्जत्तगा,

२. पंचेंदिया अपज्जत्तगा असंखेज्जगुणा।

प. एएसि णं भंते ! सइंदियाणं, एगिंदियाणं, बेइंदियाणं, तेइंदियाणं चउरिंदियाणं, पंचेंदियाणं पज्जत्ता पज्जत्तगाणं कयरे कयरेहिंतो अप्पा वा -जाव- विसेसाहिया वा ?

उ. गोयमा ! १. सव्वत्थोवा चउरिंदिया पज्जत्तगा,

२. पंचेंदिया पज्जत्तगा विसेसाहिया,

३. बेइंदिया पज्जत्तगा विसेसाहिया,

४. तेइंदिया पज्जत्तगा विसेसाहिया,

५. पंचेंदिया अपज्जत्तगा असंखेज्जगुणा,

६. चउरिंदिया अपज्जत्तगा विसेसाहिया,

७. तेइंदिया अपज्जत्तगा विसेसाहिया,

८. बेइंदिया अपज्जत्तगा विसेसाहिया,

९. एगिंदिया अपज्जत्तगा अणंतगुणा,

१०. सइंदिया अपज्जत्तगा विसेसाहिया,

११. एगिंदिया पज्जत्तगा संखेज्जगुणा,

१२. सइंदिया पज्जत्तगा विसेसाहिया,

१३. सइंदिया विसेसाहिया[१]।

-पण्ण. प. ३, सु. २२७-२३१

३१. खेत्ताणुवाएणं इंदिय विवक्खया जीवाणं अप्पबहुत्तं-

१. खेत्ताणुवाएणं-

१. सव्वत्थोवा एगिंदिया जीवा उड्ढलोय-तिरियलोए,

२. अहोलोय-तिरियलोए विसेसाहिया,

ઉ. ગૌતમ ! ૧. બધાથી અલ્પ ચઉરિન્દ્રિય પર્યાપ્તા છે.

૨. (તેનાથી) ચઉરિન્દ્રિય અપર્યાપ્તા અસંખ્યાતગુણા છે.

પ્ર. ભંતે ! આ પર્યાપ્તા અને અપર્યાપ્તા પંચેન્દ્રિય જીવોમાં કોણ કોનાથી અલ્પ **-યાવત્-** વિશેષાધિક છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ૧. બધાથી અલ્પ પર્યાપ્તા પંચેન્દ્રિય જીવ છે,

૨. (તેનાથી) અપર્યાપ્તા પંચેન્દ્રિય જીવ અસંખ્યાતગુણા છે.

પ્ર. ભંતે ! આ સઈન્દ્રિય, એકેન્દ્રિય, બેઈન્દ્રિય, ત્રેઈન્દ્રિય, ચઉરિન્દ્રિય અને પંચેન્દ્રિયનાં પર્યાપ્તા અને અપર્યાપ્તા જીવોમાં કોણ કોનાથી અલ્પ **-યાવત્-** વિશેષાધિક છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ૧. બધાથી અલ્પ ચઉરિન્દ્રિય પર્યાપ્તા છે,

૨. (તેનાથી) પંચેન્દ્રિય પર્યાપ્તા વિશેષાધિક છે,

૩. (તેનાથી) બેઈન્દ્રિય પર્યાપ્તા વિશેષાધિક છે,

૪. (તેનાથી) ત્રેઈન્દ્રિય પર્યાપ્તા વિશેષાધિક છે,

૫. (તેનાથી) પંચેન્દ્રિય અપર્યાપ્તા અસંખ્યાતગુણા છે,

૬. (તેનાથી) ચઉરિન્દ્રિય અપર્યાપ્તા વિશેષાધિક છે,

૭. (તેનાથી) ત્રેઈન્દ્રિય અપર્યાપ્તા વિશેષાધિક છે,

૮. (તેનાથી) બેઈન્દ્રિય અપર્યાપ્તા વિશેષાધિક છે,

૯. (તેનાથી) એકેન્દ્રિય અપર્યાપ્તા અનન્તગુણા છે,

૧૦. (તેનાથી) સઈન્દ્રિય અપર્યાપ્તા વિશેષાધિક છે,

૧૧. (તેનાથી) એકેન્દ્રિય પર્યાપ્તા સંખ્યાતગુણા છે,

૧૨. (તેનાથી) સઈન્દ્રિય પર્યાપ્તા વિશેષાધિક છે,

૧૩. (તેનાથી) સઈન્દ્રિય વિશેષાધિક છે.

૩૧. ક્ષેત્રની અપેક્ષાએ ઈન્દ્રિયોની વિવક્ષાથી જીવોનું અલ્પબહુત્વ :

૧. ક્ષેત્રની અપેક્ષાએ :

૧. બધાથી અલ્પ એકેન્દ્રિય જીવ ઉર્ધ્વલોક તિર્યક્‌લોકમાં છે.

૨. (તેનાથી) અધોલોક મધ્યલોકમાં વિશેષાધિક છે,

१. जीवा. पडि. ४, सु. २०९

जैन साईट JAINSITE जैनम् जयति शासनम्
www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

३. तिरियलोए असंखेज्जगुणा,	૩. (તેનાથી) મધ્યલોકમાં અસંખ્યાતગુણા છે,
४. तेलोक्के असंखेज्जगुणा,	૪. (તેનાથી) ત્રૈલોક્યમાં અસંખ્યાતગુણા છે,
५. उड्ढलोए असंखेज्जगुणा,	૫. (તેનાથી) ઉર્ધ્વલોકમાં અસંખ્યાતગુણા છે,
६. अहोलोए विसेसाहिया।	૬. (તેનાથી) અધોલોકમાં વિશેષાધિક છે.
२. **खेत्ताणुवाएणं-**	૨. **ક્ષેત્રની અપેક્ષાએ :**
१. सव्वत्थोवा एगिंदिया जीवा अपज्जत्तगा उड्ढलोय तिरियलोए,	૧. બધાથી અલ્પ એકેન્દ્રિય અપર્યાપ્તા જીવ ઉર્ધ્વલોક-મધ્યલોકમાં છે,
२. अहोलोय-तिरियलोए विसेसाहिया,	૨. (તેનાથી) અધોલોક-મધ્યલોકમાં વિશેષાધિક છે,
३. तिरियलोए असंखेज्जगुणा,	૩. (તેનાથી) મધ્યલોકમાં અસંખ્યાતગુણા છે,
४. तेलोक्के असंखेज्जगुणा,	૪. (તેનાથી) ત્રૈલોક્યમાં અસંખ્યાતગુણા છે,
५. उड्ढलोए असंखेज्जगुणा,	૫. (તેનાથી) ઉર્ધ્વલોકમાં અસંખ્યાતગુણા છે,
६. अहोलोए विसेसाहिया।	૬. (તેનાથી) અધોલોકમાં વિશેષાધિક છે.
३. **खेत्ताणुवाएणं-**	૩. **ક્ષેત્રની અપેક્ષાએ :**
१. सव्वत्थोवा एगिंदिया जीवा पज्जत्तगा उड्ढलोय तिरियलोए,	૧. એકેન્દ્રિય પર્યાપ્તા જીવ બધાથી અલ્પ ઉર્ધ્વલોક-મધ્યલોકમાં છે,
२. अहोलोय-तिरियलोए विसेसाहिया,	૨. (તેનાથી) અધોલોક-મધ્યલોકમાં વિશેષાધિક છે,
३. तिरियलोए असंखेज्जगुणा,	૩. (તેનાથી) મધ્યલોકમાં અસંખ્યાતગુણા છે,
४. तेलोक्के असंखेज्जगुणा,	૪. (તેનાથી) ત્રૈલોક્યમાં અસંખ્યાતગુણા છે,
५. उड्ढलोए असंखेज्जगुणा,	૫. (તેનાથી) ઉર્ધ્વલોકમાં અસંખ્યાતગુણા છે,
६. अहोलोए विसेसाहिया।	૬. (તેનાથી) અધોલોકમાં વિશેષાધિક છે.
४. **खेत्ताणुवाएणं-**	૪. **ક્ષેત્રની અપેક્ષાએ :**
१. सव्वत्थोवा बेइंदिया उड्ढलोए,	૧. બધાથી અલ્પ બેઈન્દ્રિય જીવ ઉર્ધ્વલોકમાં છે,
२. उड्ढलोय-तिरियलोए असंखेज्जगुणा,	૨. (તેનાથી) ઉર્ધ્વલોક-મધ્યલોકમાં અસંખ્યાત ગુણા છે,
३. तेलोक्के असंखेज्जगुणा,	૩. (તેનાથી) ત્રૈલોક્યમાં અસંખ્યાતગુણા છે,
४. अहोलोय-तिरियलोए असंखेज्जगुणा,	૪. (તેનાથી) અધોલોક-મધ્યલોકમાં અસંખ્યાત ગુણા છે,
५. अहोलोए संखेज्जगुणा,	૫. (તેનાથી) અધોલોકમાં સંખ્યાતગુણા છે,
६. तिरियलोए संखेज्जगुणा।	૬. (તેનાથી) મધ્યલોકમાં સંખ્યાતગુણા છે.
५. **खेत्ताणुवाएणं-**	૫. **ક્ષેત્રની અપેક્ષાએ :**
१. सव्वत्थोवा बेइंदिया अपज्जत्तगा उड्ढलोए,	૧. બધાથી અલ્પ બેઈન્દ્રિય અપર્યાપ્તા જીવ ઉર્ધ્વલોકમાં છે,
२. उड्ढलोय-तिरियलोए असंखेज्जगुणा,	૨. (તેનાથી) ઉર્ધ્વલોક-મધ્યલોકમાં અસંખ્યાત ગુણા છે,

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

३. तेल्लोक्के असंखेज्जगुणा, — ૩. (તેનાથી) ત્રૈલોક્યમાં અસંખ્યાતગુણા છે,

४. अहोलोय-तिरियलोए असंखेज्जगुणा, — ૪. (તેનાથી) અધોલોક-મધ્યલોકમાં અસંખ્યાત ગુણા છે,

५. अहोलोए संखेज्जगुणा, — ૫. (તેનાથી) અધોલોકમાં સંખ્યાતગુણા છે,

६. तिरियलोए संखेज्जगुणा। — ૬. (તેનાથી) મધ્યલોકમાં સંખ્યાતગુણા છે.

६. खेत्ताणुवाएणं- — **૬. ક્ષેત્રની અપેક્ષાએ :**

१. सव्वत्थोवा बेइंदिया पज्जत्तगा उड्ढलोए, — ૧. બધાથી અલ્પ બેઈન્દ્રિય પર્યાપ્તા જીવ ઉર્ધ્વલોકમાં છે,

२. उड्ढलोय-तिरियलोए असंखेज्जगुणा, — ૨. (તેનાથી) ઉર્ધ્વલોક-મધ્યલોકમાં અસંખ્યાત ગુણા છે,

३. तेलोक्के असंखेज्जगुणा, — ૩. (તેનાથી) ત્રૈલોક્યમાં અસંખ્યાતગુણા છે,

४. अहोलोय-तिरियलोए असंखेज्जगुणा, — ૪. (તેનાથી) અધોલોક-મધ્યલોકમાં અસંખ્યાત ગુણા છે,

५. अहोलोए संखेज्जगुणा, — ૫. (તેનાથી) અધોલોકમાં સંખ્યાતગુણા છે,

६. तिरियलोए संखेज्जगुणा। — ૬. (તેનાથી) મધ્યલોકમાં સંખ્યાતગુણા છે.

७. खेत्ताणुवाएणं- — **૭. ક્ષેત્રની અપેક્ષાએ :**

१. सव्वत्थोवा तेइंदिया उड्ढलोए, — ૧. બધાથી અલ્પ ત્રેઈન્દ્રિય ઉર્ધ્વલોકમાં છે,

२. उड्ढलोय-तिरियलोए असंखेज्जगुणा, — ૨. (તેનાથી) ઉર્ધ્વલોક-મધ્યલોકમાં અસંખ્યાત ગુણા છે,

३. तेलोक्के असंखेज्जगुणा, — ૩. (તેનાથી) ત્રૈલોક્યમાં અસંખ્યાતગુણા છે,

४. अहोलोय-तिरियलोए असंखेज्जगुणा, — ૪. (તેનાથી) અધોલોક-મધ્યલોકમાં અસંખ્યાત ગુણા છે,

५. अहोलोए संखेज्जगुणा, — ૫. (તેનાથી) અધોલોકમાં સંખ્યાતગુણા છે,

६. तिरियलोए संखेज्जगुणा। — ૬. (તેનાથી) મધ્યલોકમાં સંખ્યાતગુણા છે.

८. खेत्ताणुवाएणं- — **૮. ક્ષેત્રની અપેક્ષાએ :**

१. सव्वत्थोवा तेइंदिया अपज्जत्तगा उड्ढलोए, — ૧. બધાથી અલ્પ ત્રેઈન્દ્રિય અપર્યાપ્તા જીવ ઉર્ધ્વલોકમાં છે,

२. उड्ढलोय-तिरियलोए असंखेज्जगुणा, — ૨. (તેનાથી) ઉર્ધ્વલોક-મધ્યલોકમાં અસંખ્યાત ગુણા છે,

३. तेल्लोक्के असंखेज्जगुणा, — ૩. (તેનાથી) ત્રૈલોક્યમાં અસંખ્યાતગુણા છે,

४. अहोलोय-तिरियलोए असंखेज्जगुणा, — ૪. (તેનાથી) અધોલોક-મધ્યલોકમાં અસંખ્યાત ગુણા છે,

५. अहोलोए संखेज्जगुणा, — ૫. (તેનાથી) અધોલોકમાં સંખ્યાતગુણા છે,

६. तिरियलोए संखेज्जगुणा। — ૬. (તેનાથી) મધ્યલોકમાં સંખ્યાતગુણા છે.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

९. खेत्ताणुवाएणं-

१. सव्वत्थोवा तेइंदिया पज्जत्तगा उड्ढलोए,

२. उड्ढलोय-तिरियलोए असंखेज्जगुणा,

३. तेलोक्के असंखेज्जगुणा,

४. अहोलोय-तिरियलोए असंखेज्जगुणा,

५. अहोलोए संखेज्जगुणा,

६. तिरियलोए संखेज्जगुणा।

१०. खेत्ताणुवाएणं-

१. सव्वत्थोवा चउरिंदिया जीवा उड्ढलोए,

२. उड्ढलोय-तिरियलोए असंखेज्जगुणा,

३. तेलोक्के असंखेज्जगुणा,

४. अहोलोय-तिरियलोए असंखेज्जगुणा,

५. अहोलोए संखेज्जगुणा,

६. तिरियलोए संखेज्जगुणा।

११. खेत्ताणुवाएणं-

१. सव्वत्थोवा चउरिंदिया जीवा अपज्जत्तगा उड्ढलोए,

२. उड्ढलोय-तिरियलोए असंखेज्जगुणा,

३. तेलोक्के असंखेज्जगुणा,

४. अहोलोय-तिरियलोए असंखेज्जगुणा,

५. अहोलोए संखेज्जगुणा,

६. तिरियलोए संखेज्जगुणा।

१२. खेत्ताणुवाएणं-

१. सव्वत्थोवा चउरिंदिया जीवा पज्जत्तगा उड्ढलोए,

२. उड्ढलोय-तिरियलोए असंखेज्जगुणा,

३. तेलोक्के असंखेज्जगुणा,

૯. ક્ષેત્રની અપેક્ષાએ :

૧. બધાથી અલ્પ ત્રેઈન્દ્રિય પર્યાપ્તા જીવ ઉર્ધ્વલોકમાં છે,

૨. (તેનાથી) ઉર્ધ્વલોક-મધ્યલોકમાં અસંખ્યાત ગુણા છે,

૩. (તેનાથી) ત્રૈલોક્યમાં અસંખ્યાતગુણા છે,

૪. (તેનાથી) અધોલોક-મધ્યલોકમાં અસંખ્યાત ગુણા છે,

૫. (તેનાથી) અધોલોકમાં સંખ્યાતગુણા છે,

૬. (તેનાથી) મધ્યલોકમાં સંખ્યાતગુણા છે.

૧૦. ક્ષેત્રની અપેક્ષાએ :

૧. બધાથી અલ્પ ચઉરિન્દ્રિય જીવ ઉર્ધ્વલોકમાં છે,

૨. (તેનાથી) ઉર્ધ્વલોક-મધ્યલોકમાં અસંખ્યાત ગુણા છે,

૩. (તેનાથી) ત્રૈલોક્યમાં અસંખ્યાતગુણા છે,

૪. (તેનાથી) અધોલોક-મધ્યલોકમાં અસંખ્યાત ગુણા છે,

૫. (તેનાથી) અધોલોકમાં સંખ્યાતગુણા છે,

૬. (તેનાથી) મધ્યલોકમાં સંખ્યાતગુણા છે.

૧૧. ક્ષેત્રની અપેક્ષાએ :

૧. બધાથી અલ્પ ચઉરિન્દ્રિય અપર્યાપ્તા જીવ ઉર્ધ્વલોકમાં છે,

૨. (તેનાથી) ઉર્ધ્વલોક-મધ્યલોકમાં અસંખ્યાત ગુણા છે,

૩. (તેનાથી) ત્રૈલોક્યમાં અસંખ્યાતગુણા છે,

૪. (તેનાથી) અધોલોક-મધ્યલોકમાં અસંખ્યાત ગુણા છે,

૫. (તેનાથી) અધોલોકમાં સંખ્યાતગુણા છે,

૬. (તેનાથી) મધ્યલોકમાં સંખ્યાતગુણા છે.

૧૨. ક્ષેત્રની અપેક્ષાએ :

૧. બધાથી અલ્પ ચઉરિન્દ્રિય પર્યાપ્તા જીવ ઉર્ધ્વલોકમાં છે,

૨. (તેનાથી) ઉર્ધ્વલોક-મધ્યલોકમાં અસંખ્યાત ગુણા છે,

૩. (તેનાથી) ત્રૈલોક્યમાં અસંખ્યાતગુણા છે,

जैन साईट JAINSITE.com जैनम् जयति शासनम्

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

४. अहोलोय-तिरियलोए असंखेज्जगुणा,
४. (તેનાથી) અધોલોક-મધ્યલોકમાં અસંખ્યાત ગુણા છે,

५. अहोलोए संखेज्जगुणा,
૫. (તેનાથી) અધોલોકમાં સંખ્યાતગુણા છે,

६. तिरियलोए संखेज्जगुणा,
૬. (તેનાથી) મધ્યલોકમાં સંખ્યાતગુણા છે.

१३. खेत्ताणुवाएणं-

१. सव्वत्थोवा पंचेंदिया तेलोक्के,
२. उड्ढलोय-तिरियलोए संखेज्जगुणा,
३. अहोलोय-तिरियलोए संखेज्जगुणा,
४. उड्ढलोए संखेज्जगुणा,
५. अहोलोए संखेज्जगुणा,
६. तिरियलोए असंखेज्जगुणा।

૧૩. ક્ષેત્રની અપેક્ષાએ :

૧. બધાથી અલ્પ પંચેન્દ્રિય ત્રૈલોક્યમાં છે.
૨. (તેનાથી) ઉર્ધ્વલોક-મધ્યલોકમાં સંખ્યાત-ગુણા છે,
૩. (તેનાથી) અધોલોક-મધ્યલોકમાં સંખ્યાત-ગુણા છે,
૪. (તેનાથી) ઉર્ધ્વલોકમાં સંખ્યાતગુણા છે,
૫. (તેનાથી) અધોલોકમાં સંખ્યાતગુણા છે,
૬. (તેનાથી) મધ્યલોકમાં અસંખ્યાતગુણા છે.

१४. खेत्ताणुवाएणं-

१. सव्वत्थोवा पंचेंदिया अपज्जत्तगा तेलोक्के,
२. उड्ढलोय-तिरियलोए संखेज्जगुणा,
३. अहोलोय-तिरियलोए संखेज्जगुणा,
४. उड्ढलोए संखेज्जगुणा,
५. अहोलोए संखेज्जगुणा,
६. तिरियलोए असंखेज्जगुणा,

૧૪. ક્ષેત્રની અપેક્ષાએ :

૧. બધાથી અલ્પ પંચેન્દ્રિય અપર્યાપ્તા ત્રૈલોક્યમાંછે.
૨. (તેનાથી) ઉર્ધ્વલોક-મધ્યલોકમાં સંખ્યાત-ગુણા છે,
૩. (તેનાથી) અધોલોક-મધ્યલોકમાં સંખ્યાત-ગુણા છે,
૪. (તેનાથી) ઉર્ધ્વલોકમાં સંખ્યાતગુણા છે,
૫. (તેનાથી) અધોલોકમાં સંખ્યાતગુણા છે,
૬. (તેનાથી) મધ્યલોકમાં અસંખ્યાતગુણા છે.

१५. खेत्ताणुवाएणं-

१. सव्वत्थोवा पंचेंदिया पज्जत्तगा उड्ढलोए,
२. उड्ढलोय-तिरियलोए असंखेज्जगुणा,
३. तेलोक्के संखेज्जगुणा,
४. अहोलोय-तिरियलोए संखेज्जगुणा,
५. अहोलोए संखेज्जगुणा,
६. तिरियलोए असंखेज्जगुणा।

-पण्ण. प. ३, सु. २९२-३०६

૧૫. ક્ષેત્રની અપેક્ષાએ :

૧. બધાથી અલ્પ પંચેન્દ્રિય પર્યાપ્તા જીવ ઉર્ધ્વલોકમાં છે,
૨. (તેનાથી) ઉર્ધ્વલોક-મધ્યલોકમાં અસંખ્યાત ગુણા છે,
૩. (તેનાથી) ત્રૈલોક્યમાં સંખ્યાતગુણા છે,
૪. (તેનાથી) અધોલોક-મધ્યલોકમાં સંખ્યાત-ગુણા છે,
૫. (તેનાથી) અધોલોકમાં સંખ્યાતગુણા છે,
૬. (તેનાથી) મધ્યલોકમાં અસંખ્યાતગુણા છે.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

૧૭. ઉચ્છ્વાસ અધ્યયન

સંસારસ્થ ચારેય ગતિઓના જીવ જ્યાં સુધી ઔદારિક વૈક્રિયાદિ શરીરધારી રહે છે ત્યાં સુધી તેમાં નિરંતર શ્વાસ-પ્રશ્વાસની ક્રિયા ચાલતી રહે છે. સજીવ અને નિર્જીવ વસ્તુઓના ભેદ કરતાં સમયે આધુનિક વિજ્ઞાન પણ શ્વસન ક્રિયાને જીવમાં આવશ્યક માને છે. શરીરમાં શ્વસનક્રિયાની નિરંતરતામાં જો કેટલાક કાળ સુધી વ્યવધાન ઉત્પન્ન થઈ જાય તો મૃત્યુ સુધી સંભવ છે.

આ શ્વસન ક્રિયા મનુષ્યો, પશુઓ, પક્ષીઓ, કીડા, મકોડા આદિમાં તો આપણને સ્પષ્ટતઃ દેખાય છે. પરંતુ આગમના અનુસાર વૈક્રિય શરીરધારી નૈરયિક અને દેવોમાં પણ નિરંતર શ્વસનક્રિયા ચાલતી રહે છે. આ આપણે જાણીએ છીએ પણ પૃથ્વીકાય, અપ્કાય આદિ એકેન્દ્રિય જીવ પણ આ ક્રિયાથી રહિત થઈને જીવનયાપન કરતાં નથી. તેમાં પણ નિરંતર આ ક્રિયા ચાલી રહી છે.

ભગવાન મહાવીરને એમના પ્રમુખ શિષ્ય ઈન્દ્રભૂતિ ગૌતમે પ્રશ્ન કર્યો કે - બેઈન્દ્રિય, ત્રેઈન્દ્રિય, ચઉરેન્દ્રિય અને પંચેન્દ્રિય જીવોમાં થનાર આન-પ્રાણ અને શ્વાસોચ્છ્વાસને તો અમે જાણી દેખી રહ્યા છે પરંતુ પૃથ્વીકાયથી વનસ્પતિકાય સુધીના એકેન્દ્રિય જીવમાં આન-પ્રાણ અને શ્વાસોચ્છ્વાસ હોય છે કે નહીં? ભગવાને આ પ્રશ્નનો ઉત્તર આપતા કહ્યું કે - હે ગૌતમ ! પૃથ્વીકાયાદિ એકેન્દ્રિય જીવ પણ શ્વાસોચ્છ્વાસ લે છે. આમાં પણ આન-પ્રાણ અને ઉચ્છ્વાસ નિશ્વાસની ક્રિયાઓ હોય છે.

જૈન સાઈટ JAINSITE .com જૈનમ્ જયતિ શાસનમ્

આ પ્રશ્નોત્તરથી જાણી શકાય છે કે ભગવાન મહાવીર પ્રથમ વૈજ્ઞાનિક હતા. આધુનિક વિજ્ઞાનવેત્તા વનસ્પતિમાં શ્વસનક્રિયા સિદ્ધ કરવામાં સફળ થયા છે. પરંતુ પૃથ્વીકાય આદિ જીવોમાં શ્વસનક્રિયા સિદ્ધ કરવી એના માટે મુશ્કેલ ભર્યું જણાય છે. મહાવીરની દ્રષ્ટિએ પૃથ્વીકાયાદિ બધા જીવ શ્વસનક્રિયા કરે છે.

આગમોમાં શ્વસનક્રિયાને પ્રતિપાદિત કરનાર આન, પ્રાણ, ઉચ્છ્વાસ અને નિઃશ્વાસ આ ચાર શબ્દોનો પ્રયોગ થયેલ છે. બધા જીવ ચાર ક્રિયાઓ કરે છે. તેમાં સ્વાભાવિક રૂપથી શ્વાસ ગ્રહણ કરવાની અને છોડવાની જે ક્રિયા છે તેને ક્રમશઃ આન અને પ્રાણ કહેવાય છે અને ઊંચો શ્વાસ લેવો અને શ્વાસ બહાર કાઢવો તેને ઉચ્છ્વાસ અને નિઃશ્વાસ કહી શકાય છે. કુલ મળીને આ ચારેય શબ્દ શ્વસનક્રિયાને જ ઈંગિત કરે છે.

ચોવીસ દંડકોમાં ક્યા જીવ કેટલા કાળથી આન, પ્રાણ, ઉચ્છ્વાસ અને નિઃશ્વાસ ક્રિયા કરે છે. આનું પ્રસ્તુત અધ્યયનમાં વિસ્તૃત વર્ણન છે. તદનુસાર નૈરયિક જીવોમાં આન, પ્રાણ, ઉચ્છ્વાસ અને નિઃશ્વાસની આ શ્વસનક્રિયા નિરંતર ચાલતી રહે છે. દેવોમાં આના કાળમાનની ભિન્નતા છે. અસુરકુમારદેવ જઘન્ય સાત સ્તોક (કાળનું એક માપ) તથા ઉત્કૃષ્ટ કંઈક અધિક એક પક્ષથી આ ક્રિયા કરે છે. નાગકુમારોનો ઉત્કૃષ્ટકાળ અનેક મુહૂર્તોનો છે. સ્તનિતકુમાર આદિ બાકીના આઠ ભવનપતિ દેવોની શ્વસનક્રિયાનો કાળ નાગકુમારોની જેમ છે. જ્યોતિષ્ક દેવ જઘન્ય અનેક મુહૂર્ત બાદ આન -

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

પ્રાણ અને શ્વાસોચ્છ્વાસની ક્રિયા કરે છે. ઉત્કૃષ્ટકાળ પણ તેના માટે અનેક મુહૂર્ત જ છે. વૈમાનિકદેવ જઘન્ય અનેક મુહૂર્તો બાદ અને ઉત્કૃષ્ટ તેત્રીસ પક્ષ પછી આ ક્રિયા કરે છે. પૃથ્વીકાયિક આદિ એકેન્દ્રિય જીવ, બેઈન્દ્રિય. ત્રેઈન્દ્રિય. ચઉરેન્દ્રિય. તિર્યંચપંચેન્દ્રિય અને મનુષ્યોમાં શ્વસનક્રિયા વિમાત્રા (કાળમાપ) થી થાય છે. આ અધ્યયનમાં વૈમાનિક દેવોના વિભિન્ન પ્રકારોના પૃથક્-પૃથક્ શ્વાસોચ્છ્વાસના જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ કાળમાનનો નિર્દેશ કરેલ છે.

પૃથ્વીકાયના જીવ પૃથ્વીકાય, અપ્કાય, તેજસ્કાય, વાયુકાય અને વનસ્પતિકાયના જીવોના શ્વાસોચ્છ્વાસના રુપમાં ગ્રહણ કરે છે અને છોડે છે. આ પ્રમાણે અપ્કાયના જીવ સમસ્ત પૃથ્વીકાય આદિ સ્થાવરકાયિકોને ગ્રહણ કરે છે અને છોડે છે. આજ વાત તેજસ્કાયિક, વાયુકાયિક અને વનસ્પતિકાયિક જીવો પર પણ લાગુ થાય છે. નૈરયિક જીવ શ્વાસોચ્છ્વાસના રૂપમાં અનિષ્ટ, અકાંત, અપ્રિય, અમનોજ્ઞ પુદ્ગલોને ગ્રહણ કરે છે. તો દેવ ઈષ્ટ, કાન્ત, પ્રિય, મનોજ્ઞ આદિ પુદ્ગલોને ગ્રહણ કરે છે. મનુષ્ય અને તિર્યંચગતિના અન્ય જીવોનો ઉલ્લેખ આ અધ્યયનમાં નથી થયેલ છે કે તે કયા પ્રકારના પુદ્ગલોનો શ્વાસોચ્છ્વાસ ક્રિયામાં ગ્રહણ કરે છે. આનો સંબંધ જીવના શુભાશુભ કાર્યોથી જોડી શકાય છે. પરંતુ એટલું નિશ્ચિત છે કે તે બધા જીવ વર્ણ, ગંધ, રસ અને સ્પર્શથી સહિત પુદ્ગલોને શ્વાસોચ્છ્વાસના રૂપમાં ગ્રહણ કરે છે અને છોડે છે.

जैन साईट JAINSITE.com જૈનમ્ જયતિ શાસનમ્

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

१७. उस्सास-अज्झयणं

मूत्र -

१. चउवीसदंडएसु उस्सास-नीसास परूवणं-

तेणं कालेणं तेणं समएणं रायगिहे नामं नगरे होत्था, वण्णओ, सामी समोसढे, परिसा निग्गया, धम्मो कहिओ पडिगया पडिगया।

तेणं कालेणं तेणं समएणं जेट्ठे अंतेवासी -जाव- पज्जुवासमाणे एवं वयासी -

प. जे इमे भंते ! बेइंदिया, तेइंदिया, चउरिंदिया, पंचिंदिया जीवा एएसि णं आणामं वा पाणामं वा उस्सासं वा नीसासं वा जाणामो पासामो-

जे इमे पुढविकाइया -जाव- वणस्सइकाइया एगिंदिया जीवा एएसि णं आणामं वा, पाणामं वा, उस्सासं वा, निस्सासं वा ण जाणामो, ण पासामो।

एए वि य णं भंते ! जीवा आणमंति वा, पाणवंति वा, ऊससंति, नीससंति वा ?

उ. हंता, गोयमा ! एए वि य णं जीवा आणमंति वा -जाव- नीससंति वा।

प. किं णं भंते ! एए जीवा आणमंति वा -जाव- नीससंति वा ?

उ. गोयमा ! दव्वओ णं अणंतपएसियाइं दव्वाइं, खेत्तओ णं असंखेज्जपएसोगाढाइं, कालओ अन्नयरट्ठिईयाइं, भावओ वण्णमंताइं, गंधमंताइं, रसमंताइं, फासमंताइं, आणमंति वा -जाव- नीससंति वा।

प. जाइं भावओ वण्णमंताइं आणमंति -जाव- नीससंति, ताइं किं एगवण्णाइं -जाव- पंचवण्णाइं -जाव- आणमंति वा -जाव- नीससंति वा ?

૧૭. ઉચ્છ્વાસ અધ્યયન

સૂત્ર :

૧. **ચોવીસ દંડકોમાં ઉચ્છ્વાસ-નિઃશ્વાસનું પ્રરુપણ :**

તે કાળ અને તે સમયમાં રાજગૃહ નામક નગર હતું. **તેનું વર્ણન કરવું જોઈએ.** (એકવાર) (ભગવાન્ મહાવીર) સ્વામી (ત્યાં) પધાર્યા. (તેનો ઉપદેશ સાંભળવા માટે) પરિષદ્ નીકળી. (ભગવાન્ એ) ધર્મોપદેશ આપ્યો. (ધર્મોપદેશ સાંભળીને) પરિષદ્ (પ્રખદા) પાછી ચાલી ગઈ.

તે કાળ અને તે સમયમાં (શ્રમણ ભગવાન્ મહાવીર સ્વામીનાં) જ્યેષ્ઠ અંતેવાસી (શિષ્ય) (શ્રી ઈન્દ્રભૂતિ ગૌતમ અનગાર **-યાવત્-** ભગવાન્‌ની પર્યુપાસના કરતાં આ પ્રમાણે બોલ્યા -

પ્ર. ભંતે ! જે આ બેઈન્દ્રિય, ત્રેઈન્દ્રિય, ચઉરેન્દ્રિય અને પંચેન્દ્રિય જીવ છે. તેના આણ-પ્રાણ અને શ્વાસોચ્છ્વાસને (અમે) જાણીએ છીએ, જોઈએ છીએ.

પરંતુ જે આ પૃથ્વીકાયથી વનસ્પતિકાય સુધીનાં "એકેન્દ્રિય જીવ" છે. તેના આણ-પ્રાણ અને શ્વાસોચ્છ્વાસને અમે જાણતાં નથી અને જોતાં પણ નથી.

તો ભંતે ! શું તે પૃથ્વીકાયાદિ એકેન્દ્રિય જીવ આન-પ્રાણ અને શ્વાસોચ્છ્વાસ ગ્રહણ કરે છે અને છોડે છે ?

ઉ. હા ગૌતમ ! તે પૃથ્વીકાયાદિ એકેન્દ્રિય જીવ **-યાવત્-** શ્વાસોચ્છ્વાસ ગ્રહણ કરે છે અને છોડે છે.

પ્ર. ભંતે ! તે (પૃથ્વીકાયાદિ એકેન્દ્રિય) જીવ કયા પ્રકારનાં દ્રવ્યોને **-યાવત્-** શ્વાસોચ્છ્વાસના રુપમાં ગ્રહણ કરે છે અને છોડે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! દ્રવ્યની અપેક્ષાએ અનન્ત પ્રદેશવાળા દ્રવ્યોને, ક્ષેત્રની અપેક્ષાએ અસંખ્ય પ્રદેશોમાં રહેલ દ્રવ્યોને, કાળની અપેક્ષાએ કોઈપણ પ્રકારની સ્થિતિવાળા દ્રવ્યોને, ભાવની અપેક્ષાએ વર્ણવાળા, ગંધવાળા, રસવાળા અને સ્પર્શવાળા દ્રવ્યોને **-યાવત્-** શ્વાસોચ્છ્વાસના રુપમાં ગ્રહણ કરે છે અને છોડે છે.

પ્ર. ભંતે ! તે પૃથ્વીકાયાદિ એકેન્દ્રિય જીવ ભાવની અપેક્ષાએ વર્ણવાળા જે દ્રવ્યોને **-યાવત્-** શ્વાસોચ્છ્વાસનાં રુપમાં ગ્રહણ કરે છે અને છોડે છે તો શું એક વર્ણવાળા **-યાવત્-** પાંચ વર્ણવાળા દ્રવ્યોને **-યાવત્-** શ્વાસોચ્છ્વાસના રુપમાં ગ્રહણ કરે છે અને છોડે છે ?

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

उ. गोयमा ! ***आहारगमो नेयव्वो***[1] ***-जाव- ति-चउ-पंचदिसिं।***

ઉ. ગૌતમ ! ***જેવી રીતે આહારપદમાં વર્ણન કરેલ છે. તેવી જ રીતે અહીં સમજવું જોઈએ -યાવત્- તે ત્રણ, ચાર, પાંચ દિશાઓથી શ્વાસોચ્છ્વાસના પુદ્દગલોને ગ્રહણ કરે છે અને છોડે છે.***

प. किं णं भंते ! नेरइया आणमंति वा **-जाव-** नीससंति वा ?

પ્ર. ભંતે ! નારકી ક્યા પ્રકારનાં પુદ્દગલોને **-યાવત્-** શ્વાસોચ્છ્વાસના રુપમાં ગ્રહણ કરે છે અને છોડે છે ?

उ. गोयमा ! ***तं चेव -जाव- वेमाणिया, नियमा-आणमंति वा -जाव- नीससंति वा जीवा एगिंदिया वाघाय-निव्वाघाय भाणियव्वा।***

सेसा नियमा छद्दिसिं।

ઉ. ગૌતમ ! ***પૂર્વવત્ વૈમાનિક સુધી જાણવું જોઈએ. તે નિયમથી શ્વાસોચ્છ્વાસના રુપમાં ગ્રહણ કરે છે અને છોડે છે. સમુચ્ચય જીવો અને એકેન્દ્રિયોના માટે વ્યાઘાત અને નિર્વ્યાઘાતની અપેક્ષાએ શ્વાસોચ્છ્વાસનું વર્ણન કરવું જોઈએ. શેષ નિયમતઃ છ દિશાઓથી ગ્રહણ કરે છે અને છોડે છે.***

प. वाउयाए णं भंते ! वाउयाए चेव आणमंति वा **-जाव-** नीससंति वा ?

પ્ર. ભંતે ! શું વાયુકાય વાયુકાયિક જીવોને **-યાવત્-** શ્વાસોચ્છ્વાસના રુપમાં ગ્રહણ કરે છે અને છોડે છે ?

उ. गोयमा ! वाउयाए णं वाउयाए चेव आणंमति वा **-जाव-** नीससंति वा।

– विया. स. २, उ.१, सु. २-६

ઉ. હા ગૌતમ ! વાયુકાય વાયુકાયિકના જીવોને **-યાવત્-** શ્વાસોચ્છ્વાસ રુપમાં ગ્રહણ કરે છે અને છોડે છે.

२. **चउवीसदंडएसु उस्सास-नीसास कालो-**

૨. **ચોવીસ દંડકોમાં ઉચ્છ્વાસ નિઃશ્વાસ કાળ :**

प. **दं.१.** नेरइया णं भंते ! केवइकालस्स आणमंति वा **-जाव-** नीससंति वा ?

પ્ર. **દં.૧.** ભંતે ! નારકી કેટલા કાળથી (બાહ્ય અને આભ્યંતર) ઉચ્છ્વાસ **-યાવત્-** નિશ્વાસ લે છે ?

उ. गोयमा ! सततं संतयामेव आणमंति वा **-जाव-** नीससंति वा।[2]

ઉ. ગૌતમ ! તે હંમેશા નિરંતર ઉચ્છ્વાસ **-યાવત્-** નિઃશ્વાસ લે છે.

प. **दं.२-११.** असुरकुमारा णं भंते ! केवइकालस्स आणमंति वा **-जाव-** नीससंति वा ?

પ્ર. **દં.૨-૧૧.** ભંતે ! અસુરકુમાર દેવ કેટલા કાળમાં ઉચ્છ્વાસ **-યાવત્-** નિઃશ્વાસ લે છે ?

उ. गोयमा ! जहण्णेणं सत्तण्हं थोवाणं आणमंति वा **-जाव-** नीससंति वा,

उक्कोसेणं साइरेगस्स पक्खस्स आणमंति वा **-जाव-** नीससंति वा।[3]

ઉ. ગૌતમ ! તે જઘન્ય સાત સ્તોકમાં ઉચ્છ્વાસ **-યાવત્-** નિઃશ્વાસ લે છે.

ઉત્કૃષ્ટ અધિક એક પક્ષમાં ઉચ્છ્વાસ **-યાવત્-** નિઃશ્વાસ લે છે.

प. णागकुमारा णं भंते ! केवइकालस्स आणमंति वा **-जाव-** नीससंति वा ?

પ્ર. ભંતે ! નાગકુમાર કેટલા કાળમાં ઉચ્છ્વાસ **-યાવત્-** નિઃશ્વાસ લે છે ?

उ. गोयमा ! जहण्णेणं सत्तण्हं थोवाणं आणमंति वा **-जाव-** नीससंति वा,

उक्कोसेणं मुहुत्तपुहुत्तस्स आणमंति वा **-जाव-** नीससंति वा।

ઉ. ગૌતમ ! તે જઘન્ય સાત સ્તોકમાં ઉચ્છ્વાસ **-યાવત્-** નિઃશ્વાસ લે છે.

ઉત્કૃષ્ટ મુહૂર્તપૃથુક્ત્વમાં ઉચ્છ્વાસ **-યાવત્-** નિઃશ્વાસ લે છે.

૧. આહાર અધ્યયન (પણ્ણ. પ. ૨૮) માં જુઓ.
२. विया. श. १, उ. १, सु. ६ (१)
३. विया. श. १, उ. १, सु. ६ (२)

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

एवं -जाव- थणियकुमाराणं।[1]

આ પ્રમાણે સ્તનિતકુમારો સુધી શ્વાસોચ્છ્વાસના માટે જાણી લેવું જોઈએ.

प. **दं. १२.** पुढविकाइया णं भंते ! केवइकालस्स आणमंति वा **-जाव-** नीससंति वा ?

उ. गोयमा ! वेमाइयाए आणमंति वा **-जाव-** नीससंति वा।[2]

પ્ર. **દં.૧૨.** ભંતે ! પૃથ્વીકાયિક જીવ કેટલા કાળમાં ઉચ્છ્વાસ **-યાવત્-** નિઃશ્વાસ લે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! વિમાત્રાથી ઉચ્છ્વાસ **-યાવત્-** નિઃશ્વાસ લે છે.

दं. १३-२१. एवं -जाव- मणूसा।[3]

દં.૧૩-૨૧. આ પ્રમાણે મનુષ્યો સુધી શ્વાસોચ્છ્વાસના માટે જાણી લેવું જોઈએ.

दं. २२. वाणमंतरा जहा णागकुमारा।[4]

દં.૨૨. વાણવ્યંતર દેવ નાગકુમારોના સમાન ઉચ્છ્વાસ -યાવત્- નિઃશ્વાસ લે છે.

प. **दं. २३.** जोइसिया णं भंते ! केवइकालस्स आणमंति वा **-जाव-** नीससंति वा ?

उ. गोयमा ! जहण्णेणं मुहुत्तपुहुत्तस्स आणमंति वा **-जाव-** नीससंति वा,

उक्कोसेण वि मुहुत्तपुहुत्तस्स[5] आणमंति वा **-जाव-** नीससंति वा।

પ્ર. **દં.૨૩.** ભંતે ! જ્યોતિષ્ક દેવ કેટલા કાળમાં ઉચ્છ્વાસ **-યાવત્-** નિઃશ્વાસ લે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે જઘન્ય મુહૂર્તપૃથુક્ત્વમાં ઉચ્છ્વાસ **-યાવત્-** નિઃશ્વાસ લે છે.

ઉત્કૃષ્ટ પણ મુહૂર્તપૃથુક્ત્વમાં ઉચ્છ્વાસ **-યાવત્-** નિઃશ્વાસ લે છે.

प. **दं. २४.** वेमाणिया णं भंते ! केवइकालस्स आणमंति वा **-जाव-** नीससंति वा ?

उ. गोयमा ! जहण्णेणं मुहुत्तपुहुत्तस्स आणमंति वा **-जाव-** नीससंति वा,

उक्कोसेणं तेत्तीसाए पक्खाणं आणमंति वा **-जाव-** नीससंति वा।

પ્ર. **દં.૨૪.** ભંતે ! વૈમાનિક દેવ કેટલા કાળમાં ઉચ્છ્વાસ **-યાવત્-** નિઃશ્વાસ લે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે જઘન્ય અનેક મુહૂર્તોમાં ઉચ્છ્વાસ **-યાવત્-** નિઃશ્વાસ લે છે,

ઉત્કૃષ્ટ તેત્રીસ પક્ષમાં ઉચ્છ્વાસ **-યાવત્-** નિઃશ્વાસ લે છે.

प. **१.** सोहम्मगदेवा णं भंते ! केवइकालस्स आणमंति वा **-जाव-** नीससंति वा ?

उ. गोयमा ! जहण्णेणं मुहुत्तपुहुत्तस्स आणमंति वा **-जाव-** नीससंति वा,

उक्कोसेणं दोण्हं पक्खाणं आणमंति वा **-जाव-** नीससंति वा ।

પ્ર. **૧.** ભંતે ! સૌધર્મ કલ્પનાં દેવ કેટલા કાળ પછી ઉચ્છ્વાસ **-યાવત્-** નિઃશ્વાસ લે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે જઘન્ય મુહૂર્તપૃથુક્ત્વમાં ઉચ્છ્વાસ **-યાવત્-** નિઃશ્વાસ લે છે,

ઉત્કૃષ્ટ બે પક્ષોમાં ઉચ્છ્વાસ **-યાવત્-** નિઃશ્વાસ લે છે.

प. **२.** ईसाणगदेवा णं भंते ! केवइकालस्स आणमंति वा **-जाव-** नीससंति वा ?

उ. गोयमा ! जहण्णेणं साइरेगस्स मुहुत्तपुहुत्तस्स आणमंति वा **-जाव-** नीससंति वा,

उक्कोसेणं साइरेगाणं दोण्हं पक्खाणं आणमंति वा **-जाव-** नीससंति वा।

પ્ર. **૨.** ભંતે ! ઈશાન કલ્પના દેવ કેટલા કાળમાં ઉચ્છ્વાસ **-યાવત્-** નિઃશ્વાસ લે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે જઘન્ય કંઈક અધિક મુહૂર્તપૃથુક્ત્વમાં ઉચ્છ્વાસ **-યાવત્-** નિઃશ્વાસ લે છે,

ઉત્કૃષ્ટ કંઈક અધિક બે પક્ષોમાં ઉચ્છ્વાસ **-યાવત્-** નિઃશ્વાસ લે છે.

---

१. विया. स. १, उ. १, सु. ६ (३)
२. (क) विया. स. १, उ. १, सु. ६ (१२)
(ख) विया. स. १, उ. १, सु. ६ (१३-१६)
(ग) विया. स. १, उ. १, सु. ६ (१७-२०)
३. विया. स. १, उ. १, सु. ६ (२१)
४. विया. स. १, उ. १, सु. ६ (२२)
५. विया. स. १, उ. १, सु. ६ (२३)

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

प. ३. सणंकुमारदेवा णं भंते ! केवइकालस्स आणमंति वा -**जाव**- नीससंति वा ?

उ. गोयमा ! जहण्णेणं दोण्हं पक्खाणं आणमंति वा -**जाव**- नीससंति वा ?

उक्कोसेणं सत्तण्हं पक्खाणं आणमंति वा -**जाव**- नीससंति वा।[1]

प. ४. माहिंदग देवा णं भंते ! केवइकालस्स आणमंति वा -**जाव**- नीससंति वा ?

उ. गोयमा ! जहण्णेणं साइरेगाणं दोण्हं पक्खाणं आणमंति वा -**जाव**- नीससंति वा,

उक्कोसेणं साइरेगाणं सत्तण्हं पक्खाणं आणमंति वा -**जाव**- नीससंति वा।

प. ५. बंभलोगदेवा णं भंते ! केवइकालस्स आणमंति वा -**जाव**- नीससंति वा ?

उ. गोयमा ! जहण्णेणं सत्तण्हं पक्खाणं आणमंति वा -**जाव**- नीससंति वा,

उक्कोसेणं दसण्हं पक्खाणं आणमंति वा -**जाव**- नीससंति वा।

प. ६. लंतगदेवा णं भंते ! केवइकालस्स आणमंति वा -**जाव**- नीससंति वा ?

उ. गोयमा ! जहण्णेणं दसण्हं पक्खाणं आणमंति वा -**जाव**- नीससंति वा,

उक्कोसेणं चोद्दसण्हं पक्खाणं आणमंति वा -**जाव**- नीससंति वा।

प. ७. महासुक्कदेवा णं भंते ! केवइकालस्स आणमंति वा -**जाव**- नीससंति वा ?

उ. गोयमा ! जहण्णेणं चोद्दसण्हं पक्खाणं आणमंति वा -**जाव**- नीससंति वा,

उक्कोसेणं सत्तरसण्हं पक्खाणं आणमंति वा -**जाव**- नीससंति वा।

प. ८. सहस्सारगदेवा णं भंते ! केवइकालस्स आणमंति वा -**जाव**- नीससंति वा ?

उ. गोयमा ! जहण्णेणं सत्तरसण्हं पक्खाणं आणमंति वा -**जाव**- नीससंति वा,

उक्कोसेणं अट्ठारसण्हं पक्खाणं आणमंति वा -**जाव**- नीससंति वा।

પ્ર. **૩.** ભંતે ! સનત્કુમાર દેવ કેટલા કાળમાં ઉચ્છ્વાસ -**યાવત્**- નિઃશ્વાસ લે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે જઘન્ય બે પક્ષોમાં ઉચ્છ્વાસ -**યાવત્**- નિઃશ્વાસ લે છે.

ઉત્કૃષ્ટ સાત પક્ષોમાં ઉચ્છ્વાસ -**યાવત્**- નિઃશ્વાસ લે છે.

પ્ર. **૪.** ભંતે ! માહેન્દ્ર કલ્પના દેવ કેટલા કાળમાં ઉચ્છ્વાસ -**યાવત્**- નિઃશ્વાસ લે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે જઘન્ય કંઈક અધિક બે પક્ષોમાં ઉચ્છ્વાસ -**યાવત્**- નિઃશ્વાસ લે છે.

ઉત્કૃષ્ટ કંઈક અધિક સાત પક્ષોમાં ઉચ્છ્વાસ -**યાવત્**- નિઃશ્વાસ લે છે.

પ્ર. **૫.** ભંતે ! બ્રહ્મલોકકલ્પના દેવ કેટલા કાળમાં ઉચ્છ્વાસ -**યાવત્**- નિઃશ્વાસ લે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે જઘન્ય સાત પક્ષોમાં ઉચ્છ્વાસ -**યાવત્**- નિઃશ્વાસ લે છે.

ઉત્કૃષ્ટ દસ પક્ષોમાં ઉચ્છ્વાસ -**યાવત્**- નિઃશ્વાસ લે છે.

પ્ર. **૬.** ભંતે ! લાંતક કલ્પના દેવ કેટલા કાળમાં ઉચ્છ્વાસ -**યાવત્**- નિઃશ્વાસ લે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે જઘન્ય દસ પક્ષોમાં ઉચ્છ્વાસ -**યાવત્**- નિઃશ્વાસ લે છે.

ઉત્કૃષ્ટ ચૌદ પક્ષોમાં ઉચ્છ્વાસ -**યાવત્**- નિઃશ્વાસ લે છે.

પ્ર. **૭.** ભંતે ! મહાશુક્ર કલ્પના દેવ કેટલા કાળમાં ઉચ્છ્વાસ -**યાવત્**- નિઃશ્વાસ લે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે જઘન્ય ચૌદ પક્ષોમાં ઉચ્છ્વાસ -**યાવત્**- નિઃશ્વાસ લે છે.

ઉત્કૃષ્ટ સત્તર પક્ષોમાં ઉચ્છ્વાસ -**યાવત્**- નિઃશ્વાસ લે છે.

પ્ર. **૮.** ભંતે ! સહસ્ત્રારકલ્પના દેવ કેટલા કાળમાં ઉચ્છ્વાસ -**યાવત્**- નિઃશ્વાસ લે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે જઘન્ય સત્તર પક્ષોમાં ઉચ્છ્વાસ -**યાવત્**- નિઃશ્વાસ લે છે,

ઉત્કૃષ્ટ અઢાર પક્ષોમાં ઉચ્છ્વાસ -**યાવત્**- નિઃશ્વાસ લે છે.

---

१. विया. स. १, उ. १, सु. ६ (२४)

जैन साईट JAINSITE जैनम् जयति शासनम्

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

प. ९. आणयदेवा णं भंते ! केवइकालस्स आणमंति वा -**जाव**- नीससंति वा ?

उ. गोयमा ! जहण्णेणं अट्ठारसण्हं पक्खाणं आणमंति वा -**जाव**- नीससंति वा,

उक्कोसेणं एगूणवीसाए पक्खाणं आणमंति वा -**जाव**- नीससंति वा !

प. १०. पाणयदेवा णं भंते ! केवइकालस्स आणमंति वा -**जाव**- नीससंति वा ?

उ. गोयमा ! जहण्णेणं एगूणवीसाए पक्खाणं आणमंति वा -**जाव**- नीससंति वा।

उक्कोसेणं वीसाए पक्खाणं आणमंति वा -**जाव**- नीससंति वा।

प. ११. आरणदेवा णं भंते ! केवइकालस्स आणमंति वा -**जाव**- नीससंति वा ?

उ. गोयमा ! जहण्णेणं वीसाए पक्खाणं आणमंति वा -**जाव**- नीससंति वा,

उक्कोसेणं एगवीसाए पक्खाणं आणमंति वा -**जाव**- नीससंति वा।

प. १२. अच्चुयदेवा णं भंते ! केवइकालस्स आणमंति वा -**जाव**- नीससंति वा ?

उ. गोयमा ! जहण्णेणं एक्कवीसाए पक्खाणं आणमंति वा -**जाव**- नीससंति वा,

उक्कोसेणं बावीसाए पक्खाणं आणमंति वा -**जाव**- नीससंति वा।

प. १. हेट्ठिम-हेट्ठिमगेविज्जगदेवा णं भंते ! केवइकालस्स आणमंति वा -**जाव**- नीससंति वा ?

उ. गोयमा ! जहण्णेणं बावीसाए पक्खाणं आणमंति वा -**जाव**- नीससंति वा,

उक्कोसेणं तेवीसाए पक्खाणं आणमंति वा -**जाव**- नीससंति वा।[1]

प. २. हेट्ठिम-मज्झिमगेवेज्जगदेवा णं भंते ! केवइकालस्स आणमंति वा -**जाव**- नीससंति वा ?

उ. गोयमा ! जहण्णेणं तेवीसाए पक्खाणं आणमंति वा -**जाव**- नीससंति वा,

પ્ર. ૯. ભંતે ! આનતકલ્પના દેવ કેટલા કાળમાં ઉચ્છ્વાસ -**યાવત્**- નિઃશ્વાસ લે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! જઘન્ય અઢાર પક્ષોમાં ઉચ્છ્વાસ -**યાવત્**- નિઃશ્વાસ લે છે.

ઉત્કૃષ્ટ ઓગણીસ પક્ષોમાં ઉચ્છ્વાસ -**યાવત્**- નિઃશ્વાસ લે છે.

પ્ર ૧૦. ભંતે ! પ્રાણતકલ્પના દેવ કેટલા કાળમાં ઉચ્છ્વાસ -**યાવત્**- નિઃશ્વાસ લે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! જઘન્ય ઓગણીસ પક્ષોમાં ઉચ્છ્વાસ -**યાવત્**- નિઃશ્વાસ લે છે.

ઉત્કૃષ્ટ વીસ પક્ષોમાં ઉચ્છ્વાસ -**યાવત્**- નિઃશ્વાસ લે છે.

પ્ર. ૧૧. ભંતે આરણકલ્પના દેવ કેટલા કાળમાં ઉચ્છ્વાસ -**યાવત્**- નિઃશ્વાસ લે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! જઘન્ય વીસ પક્ષોમાં ઉચ્છ્વાસ -**યાવત્**- નિઃશ્વાસ લે છે.

ઉત્કૃષ્ટ એકવીસ પક્ષોમાં ઉચ્છ્વાસ -**યાવત્**- નિઃશ્વાસ લે છે.

પ્ર. ૧૨. ભંતે ! અચ્યુતકલ્પના દેવ કેટલા કાળમાં ઉચ્છ્વાસ -**યાવત્**- નિઃશ્વાસ લે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! જઘન્ય એકવીસ પક્ષોમાં ઉચ્છ્વાસ -**યાવત્**- નિઃશ્વાસ લે છે.

ઉત્કૃષ્ટ બાવીસ પક્ષોમાં ઉચ્છ્વાસ -**યાવત્**- નિઃશ્વાસ લે છે.

પ્ર. ૧. ભંતે ! અધસ્તન-અધસ્તન ગ્રૈવેયક દેવ કેટલા કાળમાં ઉચ્છ્વાસ -**યાવત્**- નિઃશ્વાસ લે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! જઘન્ય બાવીસ પક્ષોમાં ઉચ્છ્વાસ -**યાવત્**- નિઃશ્વાસ લે છે.

ઉત્કૃષ્ટ ત્રેવીસ પક્ષોમાં ઉચ્છ્વાસ -**યાવત્**- નિઃશ્વાસ લે છે.

પ્ર. ૨. ભંતે ! અધસ્તન-મધ્યમ ગ્રૈવેયક દેવ કેટલા કાળમાં ઉચ્છ્વાસ -**યાવત્**- નિઃશ્વાસ લે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! જઘન્ય ત્રેવીસ પક્ષોમાં ઉચ્છ્વાસ -**યાવત્**- નિઃશ્વાસ લે છે,

१. सम. सम. २३, सु. ९

जैन साईट JAINSITE जैनम् जयति शासनम्

उक्कोसेणं चउवीसाए पक्खाणं आणमंति वा -**जाव**- नीससंति वा ।[1]

प. **३.** हेट्ठिम-उवरिमगेवेज्जगा णं भंते ! केवइकालस्स आणमंति वा **-जाव-** नीससंति वा ?

उ. गोयमा ! जहण्णेणं चउवीसाए पक्खाणं आणमंति वा **-जाव-** नीससंति वा,

उक्कोसेणं पणुवीसाए पक्खाणं आणमंति वा **-जाव-** नीससंति वा ।[2]

प. **४.** मज्झिम-हेट्ठिमगेवेज्जगा णं भंते ! केवइकालस्स आणमंति वा **-जाव-** नीससंति वा ?

उ. गोयमा ! जहण्णेणं पणुवीसाए पक्खाणं आणमंति वा **-जाव-** नीससंति वा,

उक्कोसेणं छव्वीसाए पक्खाणं आणमंति वा **-जाव-** नीससंति वा ।[3]

प. **५.** मज्झिम-मज्झिमगेवेज्ज देवा णं भंते ! केवइकालस्स आणमंति वा **-जाव-** नीससंति वा ?

उ. गोयमा ! जहण्णेणं छव्वीसाए पक्खाणं आणमंति वा **-जाव-** नीससंति वा,

उक्कोसेणं सत्तावीसाए पक्खाणं आणमंति वा **-जाव-** नीससंति वा ।[4]

प. **६.** मज्झिम-उवरिमगेवेज्जगा णं भंते ! देवा णं केवइकालस्स आणमंति वा **-जाव-** नीससंति वा ?

उ. गोयमा ! जहण्णेणं सत्तावीसाए पक्खाणं आणमंति वा **-जाव-** नीससंति वा,

उक्कोसेणं अट्ठावीसाए पक्खाणं आणमंति वा **-जाव-** नीससंति वा ।[5]

प. **७.** उवरिम-हेट्ठिमगेवेज्जगा णं भंते ! देवा णं केवइकालस्स आणमंति वा **-जाव-** नीससंति वा ?

उ. गोयमा ! जहण्णेणं अट्ठावीसाए पक्खाणं आणमंति वा **-जाव-** नीससंति वा,

उक्कोसेणं एगूणतीसाए पक्खाणं आणमंति वा **-जाव-** नीससंति वा ।[6]

प. **८.** उवरिम-मज्झिमगेवेज्जगा णं भंते ! देवा णं केवइकालस्स आणमंति वा **-जाव-** नीससंति वा ?

ઉત્કૃષ્ટ ચોવીસ પક્ષોમાં ઉચ્છ્વાસ **-યાવત્-** નિઃશ્વાસ લે છે.

પ્ર. **૩.** ભંતે ! અધસ્તન- ઉપરિતન ગ્રૈવેયક દેવ કેટલા કાળમાં ઉચ્છ્વાસ **-યાવત્-** નિઃશ્વાસ લે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! જઘન્ય ચોવીસ પક્ષોમાં ઉચ્છ્વાસ **-યાવત્-** નિઃશ્વાસ લે છે.

ઉત્કૃષ્ટ પચ્ચીસ પક્ષોમાં ઉચ્છ્વાસ **-યાવત્-** નિઃશ્વાસ લે છે.

પ્ર. **૪.** ભંતે ! મધ્યમ-અધસ્તન ગ્રૈવેયક દેવ કેટલા કાળમાં ઉચ્છ્વાસ **-યાવત્-** નિઃશ્વાસ લે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! જઘન્ય પચ્ચીસ પક્ષોમાં ઉચ્છ્વાસ **-યાવત્-** નિઃશ્વાસ લે છે,

ઉત્કૃષ્ટ છવ્વીસ પક્ષોમાં ઉચ્છ્વાસ **-યાવત્-** નિઃશ્વાસ લે છે.

પ્ર. **૫.** ભંતે ! મધ્યમ-મધ્યમ ગ્રૈવેયક દેવ કેટલા કાળમાં ઉચ્છ્વાસ **-યાવત્-** નિઃશ્વાસ લે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! જઘન્ય છવ્વીસ પક્ષોમાં ઉચ્છ્વાસ **-યાવત્-** નિઃશ્વાસ લે છે,

ઉત્કૃષ્ટ સત્યાવીસ પક્ષોમાં ઉચ્છ્વાસ **-યાવત્-** નિઃશ્વાસ લે છે.

પ્ર. **૬.** ભંતે ! મધ્યમ-ઉપરિતન ગ્રૈવેયક દેવ કેટલા કાળમાં ઉચ્છ્વાસ **-યાવત્-** નિઃશ્વાસ લે છે?

ઉ. ગૌતમ ! જઘન્ય સત્યાવીસ પક્ષોમાં ઉચ્છ્વાસ **-યાવત્-** નિઃશ્વાસ લે છે,

ઉત્કૃષ્ટ અઠ્યાવીસ પક્ષોમાં ઉચ્છ્વાસ **-યાવત્-** નિઃશ્વાસ લે છે.

પ્ર. **૭.** ભંતે ! ઉપરિતન- અધસ્તન ગ્રૈવેયક દેવ કેટલા કાળમાં ઉચ્છ્વાસ **-યાવત્-** નિઃશ્વાસ લે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! જઘન્ય અઠ્યાવીસ પક્ષોમાં ઉચ્છ્વાસ **-યાવત્-** નિઃશ્વાસ લે છે,

ઉત્કૃષ્ટ ઓગણત્રીસ પક્ષોમાં ઉચ્છ્વાસ **-યાવત્-** નિઃશ્વાસ લે છે.

પ્ર. **૮.** ભંતે ! ઉપરિતન- મધ્યમ ગ્રૈવેયક દેવ કેટલા કાળમાં ઉચ્છ્વાસ **-યાવત્-** નિઃશ્વાસ લે છે ?

---

१. सम. सम. २४, सु. ११
२. सम. सम. २५, सु. १४
३. सम. सम. २६, सु. ८
४. सम. सम. २७, सु. १२
५. सम. सम. २८, सु. ११
६. सम. सम. २९, सु. १५

जैन साईट JAINSITE .com जैनम् जयति शासनम्
www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

उ. गोयमा ! जहण्णेणं एगूणतीसाए पक्खाणं आणमंति वा -जाव- नीससंति वा,
उक्कोसेणं तीसाए पक्खाणं आणमंति वा -जाव- नीससंति वा।[1]

प. ९. उवरिम-उवरिमगेवेज्जगा णं भंते ! देवा णं केवइकालस्स आणमंति वा -जाव- नीससंति वा ?

उ. गोयमा ! जहण्णेणं तीसाए पक्खाणं आणमंति वा -जाव- नीससंति वा,
उक्कोसेणं एक्कतीसाए पक्खाणं आणमंति वा -जाव- नीससंति वा।[2]

प. १-४. विजय-वेजयंत-जयंतऽपराजियविमाणेसु णं भंते ! देवा केवइकालस्स आणमंति वा -जाव- नीससंति वा ?

उ. गोयमा ! जहण्णेणं एक्कतीसाए पक्खाणं आणमंति वा -जाव- नीससंति वा,
उक्कोसेणं तेत्तीसाए पक्खाणं आणमंति वा -जाव- नीससंति वा।[3]

प. सव्वट्ठसिद्धगदेवा णं भंते ! केवइकालस्स आणमंति वा -जाव- नीससंति वा ?

उ. गोयमा ! अजहण्णमणुक्कोसेणं तेत्तीसाए पक्खाणं आणमंति वा -जाव- नीससंति[4] वा।

- पण्ण. प.७, सु. ६९३-७२४

ઉ. ગૌતમ ! જઘન્ય ઓગણત્રીસ પક્ષોમાં ઉચ્છ્વાસ -યાવત્- નિઃશ્વાસ લે છે,
ઉત્કૃષ્ટ ત્રીસ પક્ષોમાં ઉચ્છ્વાસ -યાવત્- નિઃશ્વાસ લે છે.

પ્ર. ૯. ભંતે ! ઉપરિતન-ઉપરિતન ગ્રૈવેયક દેવ કેટલા કાળમાં ઉચ્છ્વાસ -યાવત્- નિઃશ્વાસ લે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! જઘન્ય ત્રીસ પક્ષોમાં ઉચ્છ્વાસ -યાવત્- નિઃશ્વાસ લે છે,
ઉત્કૃષ્ટ એકત્રીસ પક્ષોમાં ઉચ્છ્વાસ -યાવત્- નિઃશ્વાસ લે છે.

પ્ર. ૧-૪. ભંતે ! વિજય, વૈજયંત, જયંત અને અપરાજીત વિમાનોના દેવ કેટલા કાળમાં ઉચ્છ્વાસ -યાવત્- નિઃશ્વાસ લે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! જઘન્ય એકત્રીસ પક્ષોમાં ઉચ્છ્વાસ -યાવત્- નિઃશ્વાસ લે છે,
ઉત્કૃષ્ટ તેત્રીસ પક્ષોમાં ઉચ્છ્વાસ -યાવત્- નિઃશ્વાસ લે છે.

પ્ર. ભંતે ! સર્વાર્થસિદ્ધ વિમાનના દેવ કેટલા કાળમાં ઉચ્છ્વાસ -યાવત્- નિઃશ્વાસ લે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! અજઘન્ય અનુત્કૃષ્ટ તેત્રીસ પક્ષોમાં ઉચ્છ્વાસ -યાવત્- નિઃશ્વાસ લે છે.

३. विसिट्ठ वेमाणिय देवाणं उस्सास नीसास कालो-

१. जे देवा सागरं सुसागरं सागरकंतं भवं मणुं माणुसुत्तरं लोगहियं विमाणं देवत्ताए उववण्णा-

ते णं देवा एगस्स अद्धमासस्स आणमंति वा -जाव- नीससंति वा। -सम.सम. १, सु. ४३-४४

२. जे देवा सुभं सुभकंतं सुभवण्णं सुभगंधं सुभलेसं सुभफासं सोहम्मवडेंसगं विमाणं देवत्ताए उववण्णा-

ते णं देवा दोण्हं अद्धमासाणं आणमंति वा -जाव- नीससंति वा। -सम.सम. २, सु. २०-२१

३. जे देवा आभंकरं पभंकरं आभंकर-पभंकरं, चंदं चंदावत्तं चंदप्पभं चंदकंतं चंदवण्णं चंदलेसं चंदज्झयं चंदरूवं चंदसिंगं चंदसिट्ठं चंदकूडं चंदुत्तरवडेंसगं विमाणं देवत्ताए उववण्णा-

૩. વિશિષ્ટ વૈમાનિક દેવોનો ઉચ્છ્વાસ-નિઃશ્વાસ કાળ :

૧. જે દેવ સાગર, સુસાગર, સાગરકાંત, ભવ, મનુ, માનુષોત્તર અને લોકહિત વિમાનોમાં દેવ રુપમાં ઉત્પન્ન થાય છે.
તે દેવ એક પક્ષથી શ્વાસોચ્છ્વાસ ગ્રહણ કરે છે અને છોડે છે.

૨. જે દેવ શુભ, શુભકાંત, શુભવર્ણ, શુભગંધ, શુભલેશ્યા, શુભસ્પર્શ અને સૌધર્માવતંસક વિમાનોમાં દેવ રુપમાં ઉત્પન્ન થાય છે.
તે દેવ બે પક્ષોથી શ્વાસોચ્છ્વાસ ગ્રહણ કરે છે અને છોડે છે.

૩. જે દેવ આભંકર, પ્રભંકર, આભંકર-પ્રભંકર, ચંદ્ર, ચંદ્રાવર્ત, ચંદ્રપ્રભ, ચંદ્રકાંત, ચન્દ્રવર્ણ, ચંદ્રલેશ્યા, ચંદ્રધ્વજ, ચંદ્રરૂપ, ચંદ્રશ્રૃંગ, ચંદ્રસૃષ્ટ, ચંદ્રકૂટ અને ચન્દ્રોત્તરાવતંસક વિમાનોમાં દેવરૂપમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

---

१. सम. सम. ३०, सु. १३
२. सम. सम. ३१, सु. ११
३. ते णं देवा बत्तीसाए अद्धमासेहिं आणमंति वा -जाव- नीससंति वा। - सम. सम. ३२, सु. १२
४. सम. सम. ३३, सु. ११

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

ते णं देवा तिण्हं अद्धमासाणं आणमंति वा -जाव- नीससंति वा । -सम. सम. ३, सु. २१-२२

४. जे देवा किट्टिं सुकिट्टिं किट्टियावत्तं किट्टिप्पभं किट्टिकंतं किट्टिवण्णं किट्टिलेसं किट्टिज्झयं किट्टिसिंगं किट्टिसिट्ठं किट्टिकूडं किट्ठोत्तरवडेंसगं विमाणं देवत्ताए उववण्णा-

ते णं देवा चउण्हं अद्धमासाणं आणमंति वा -जाव- नीससंति वा । -सम. सम. ४, सु. १५-१६

५. जे देवा वायं सुवायं वायावत्तं वातप्पभं वातकंतं वातवण्णं वातलेसं वातज्झयं वातसिंगं वातसिट्ठं वातकूडं वाउत्तरवडेंसगं,

सूर सुसूरं सूरावत्तं सूरप्पभं सूरकंतं सूरवण्णं सूरलेसं सूरज्झयं सूरसिंगं सूरसिट्ठं सूरकूडं सूरुत्तरवडेंसगं विमाणं देवत्ताए उववण्णा-

ते णं देवा पंचण्हं अद्धमासाणं आणमंति वा -जाव- नीससंति वा । -सम. सम. ५, सु. १९-२०

६. जे देवा सयंभु सयंभुरमणं घोसं सुघोसं महाघोसं किट्टिघोसं,

वीरं सुवीरं वीरगतं वीरसेणियं वीरावत्तं वीरप्पभं वीरकंतं वीरवण्णं वीरलेसं वीरज्झयं वीरसिंगं वीरसिट्ठं वीरकूडं वीरुत्तरवडेंसगं विमाणे देवत्ताए उववण्णा-

ते णं देवा छण्हं अद्धमासाणं आणमंति वा -जाव- नीससंति वा । -सम. सम. ६, सु. १४-१५

७. जे देवा समं समप्पभं महापभं पभासं भासुरं विमलं कंचणकूडं सणंकुमारवडेंसगं विमाणं देवत्ताए उववण्णा-

ते णं देवा सत्तण्हं अद्धमासाणं आणमंति वा -जाव- नीससंति वा । -सम. सम. ७, सु. २०-२१

८. जे देवा अच्चिं अच्चिमालिं वइरोयणं पभंकरं चंदाभं सुराभं सुपइट्ठाभं अग्गिचाभं रिट्ठाभं अरूणाभं अरूणोत्तरवडेंसगं विमाणं देवत्ताए उववण्णा-

ते णं देवा अट्ठण्हं अद्धमासाणं आणमंति वा -जाव- नीससंति वा । -सम. सम. ८, सु. १५-१६

તે દેવ ત્રણ પક્ષોથી શ્વાસોચ્છ્વાસ ગ્રહણ કરે છે અને છોડે છે.

૪. જે દેવ કૃષ્ટિ, સુકૃષ્ટિ, કૃષ્ટિકાવર્ત્ત, કૃષ્ટિપ્રભ, કૃષ્ટિકાંત, કૃષ્ટિવર્ણ, કૃષ્ટિલેશ્યા, કૃષ્ટિધ્વજ, કૃષ્ટિશ્રૃંગ, કૃષ્ટિસૃષ્ટ, કૃષ્ટિકૂટ અને કૃષ્ટ્યુત્તરાવતંસક વિમાનોમાં દેવરુપમાં ઉત્પન્ન થાય છે-

તે દેવ ચાર પક્ષોથી શ્વાસોચ્છ્વાસ ગ્રહણ કરે છે અને છોડે છે.

૫. જે દેવ વાત, સુવાત, વાતાવર્ત્ત, વાતપ્રભ, વાતકાંત, વાતવર્ણ, વાતલેશ્યા, વાતધ્વજ, વાતશ્રૃંગ, વાતસૃષ્ટ, વાતકૂટ અને વાતોત્તરાવતંસક તથા,

સૂર, સૂસૂર, સૂરાવર્ત્ત, સૂરપ્રભ, સૂરકાંત, સૂરવર્ણ, સૂરલેશ્યા, સૂરધ્વજ, સૂરશ્રૃંગ, સૂરસૃષ્ટ, સૂરકૂટ અને સૂરોત્તરાવતંસક વિમાનોમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

તે દેવ પાંચ પક્ષોથી શ્વાસોચ્છ્વાસ ગ્રહણ કરે છે અને છોડે છે.

૬. જે દેવ સ્વયંભૂ, સ્વયંભૂરમણ, ઘોષ, સુઘોષ, મહાઘોષ, કૃષ્ટિઘોષ,

વીર, સુવીર, વીરગત, વીરશ્રેણિક, વીરાવર્ત, વીરપ્રભ, વીરકાંત, વીરવર્ણ, વીરલેશ્યા, વીરધ્વજ, વીરશ્રૃંગ, વીરસૃષ્ટ, વીરકૂટ અને વીરોત્તરાવતંસક વિમાનોમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

તે દેવ છ પક્ષોથી શ્વાસોચ્છ્વાસ ગ્રહણ કરે છે અને છોડે છે.

૭. જે દેવ સમ, સમપ્રભ, મહાપ્રભ, પ્રભાસ, ભાસુર, વિમલ, કાંચનકૂટ અને સનત્કુમારાવતંસક વિમાનોમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

તે દેવ સાત પક્ષોથી શ્વાસોચ્છ્વાસ ગ્રહણ કરે છે અને છોડે છે.

૮. જે દેવ અર્ચિ, અર્ચિમાળી, વૈરોચન, પ્રભંકર, ચંદ્રાભ, સૂરાભ, સુપ્રતિષ્ઠાભ, અગ્ન્યર્ચાભ રિષ્ટાભ, અરુણાભ અને અરુણોત્તરાવતંસક વિમાનોમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

તે દેવ આઠ પક્ષોથી શ્વાસોચ્છ્વાસ ગ્રહણ કરે છે અને છોડે છે.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

९. जे देवा पम्हं सुपम्हं पम्हावत्तं पम्हप्पभं पम्हकंतं पम्हवण्णं पम्हलेसं **-जाव-** पम्हुत्तरवडेंसगं,

सुज्जं सुसुज्जं सुज्जावत्तं सुज्जप्पभं सुज्जकंतं **-जाव-** सुज्जुत्तरवडेंसगं -

रुइल्लं रुइल्लावत्तं रुइल्लप्पभं **-जाव-** रुइल्लुत्तरवडेंसगं विमाणं देवत्ताए उववण्णा-

ते णं देवा नवण्हं अद्धमासाणं आणमंति वा **-जाव-** नीससंति वा । - सम. ९, सु. १७-१८

१०. जे देवा घोसं सुघोसं महाघोसं नंदिघोसं सुसरं मणोरमं रम्मं रम्मगं रमणिज्जं मंगलावत्तं बंभलोगवडेंसगं विमाणं देवत्ताए उववण्णा-

ते णं देवा दसण्हं अद्धमासाणं आणमंति वा **-जाव-** नीससंति वा ।

- सम. सम. १०, सु. २२-२३

११. जे देवा बंभं सुबंभं बंभावत्तं बंभप्पभं बंभकंतं बंभवण्णं बंभलेसं बंभज्झयं बंभसिंगं बंभसिट्ठं बंभकूडं बंभुत्तरवडेंसगं विमाणं देवत्ताए उववण्णा-

ते णं देवा एक्कारसण्हं अद्धमासाणं आणमंति वा **-जाव-** नीससंति वा ।

- सम. सम. ११, सु. १३-१४

१२. जे देवा महिंदं महिंदज्झयं कंबुं कंबुग्गीवं पुंखं सुपुंखं महापुंखं पुंडुं सुपुंडुं महापुंडं नरिंदं नरिंदकंतं नरिंदुत्तरवडेंसगं विमाणं देवत्ताए उववण्णा-

ते णं देवा बारसण्हं अद्धमासाणं आणमंति वा **-जाव-** नीससंति वा ।

- सम. सम. १२, सु. १७-१८

१३. जे देवा वज्जं सुवज्जं वज्जावत्तं वज्जप्पभं वज्जकंतं वज्जवण्णं वज्जलेसं वज्जज्झयं वज्जसिंगं वज्जसिट्ठं वज्जकूडं वज्जुत्तरवडेंसगं

वइरं वइरावत्तं **-जाव-** वइरुत्तरवडेंसगं लोगं लोगावत्तं लोगप्पभं **-जाव-** लोगुत्तरवडेंसणं विमाणं देवत्ताए उववण्णा -

ते णं देवा तेरसहिं अद्धमासेहिं आणमंति वा **-जाव-** नीससंति वा ।

- सम. सम. १३, सु. १४-१५

૯. જે દેવ પક્ષ્મ, સુપક્ષ્મ, પક્ષ્માવર્ત, પક્ષ્મપ્રભ, પક્ષ્મકાંત, પક્ષ્મવર્ણ, પક્ષ્મલેશ્યા **-યાવત્-** પક્ષ્મોત્તરાવતંસક તથા

જે દેવ સૂર્ય, સુસૂર્ય, સૂર્યાવર્ત્ત, સૂર્યપ્રભ, સૂર્યકાંત **-યાવત્-** સૂર્યોત્તરાવતંસક તેમજ

રુચિર, રુચિરાવર્ત્ત, રુચિરપ્રભ **-યાવત્-** રુચિરોત્તરાવતંસક વિમાનોમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

તે દેવ નવ પક્ષોથી શ્વાસોચ્છ્વાસ ગ્રહણ કરે છે અને છોડે છે.

૧૦. જે દેવ ઘોષ, સુઘોષ, મહાઘોષ, નંદીઘોષ, સુસ્વર, મનોરમ, રમ્ય, રમ્યક્, રમણીય, મંગલાવર્ત્ત અને બ્રહ્મલોકાવતંસક વિમાનોમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

તે દેવ દસ પક્ષોથી શ્વાસોચ્છ્વાસ ગ્રહણ કરે છે અને છોડે છે.

૧૧. જે દેવ બ્રહ્મ, સુબ્રહ્મ, બ્રહ્માવર્ત્ત, બ્રહ્મપ્રભ, બ્રહ્મકાંત, બ્રહ્મવર્ણ, બ્રહ્મલેશ્યા, બ્રહ્મધ્વજ, બ્રહ્મશ્રૃંગ, બ્રહ્મસૃષ્ટ, બ્રહ્મકૂટ અને બ્રહ્મોત્તરાવતંસક વિમાનોમાં ઉત્પન્ન થાય છે -

તે દેવ અગિયાર પક્ષોથી શ્વાસોચ્છ્વાસ ગ્રહણ કરે છે અને છોડે છે.

૧૨. જે દેવ માહેન્દ્ર, માહેન્દ્ર ધ્વજ, કંબુ, કંબુગ્રીવ, પુંખ, સુપુંખ, મહાપુંખ, પુંડ્ર, સુપુંડ્ર, મહાપુંડ્ર, નરેન્દ્ર, નરેન્દ્રકાંત અને નરેન્દ્રોત્તરાવતંસક વિમાનોમાં ઉત્પન્ન થાય છે -

તે દેવ બાર પક્ષોથી શ્વાસોચ્છ્વાસ ગ્રહણ કરે છે અને છોડે છે.

૧૩. જે દેવ વજ્ર, સુવજ્ર, વજ્રાવર્ત, વજ્રપ્રભ, વજ્રકાંત, વજ્રવર્ણ, વજ્રલેશ્યા, વજ્રધ્વજ, વજ્રશ્રૃંગ, વજ્રસૃષ્ટ, વજ્રકૂટ અને વજ્રોત્તરાવતંસક તથા

વૈર, વૈરાવર્ત્ત **-યાવત્-** વૈરોત્તરાવતંસક તેમજ લોક, લોકાવર્ત્ત, લોકપ્રભ **-યાવત્-** લોકોત્તરાવતંસક વિમાનોમાં ઉત્પન્ન થાય છે-

તે દેવ તેર પક્ષોથી શ્વાસોચ્છ્વાસ ગ્રહણ કરે છે અને છોડે છે.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

१४. जे देवा सिरिकंतं सिरिमहिअं सिरिसोमणसं लंतयं काविट्ठं महिंदं महिंदोकंतं महिंदुत्तरवडेंसगं विमाणं देवत्ताए उववण्णा-

ते णं देवा चोद्दसहिं अद्धमासेहिं आणमंति वा -जाव- नीससंति वा।

- सम. सम. १४, सु. १५-१६

१५. जे देवा णंदं सुणंदं णंदावत्तं णंदप्पभं णंदकंतं णंदवण्णं णंदलेसं -जाव- णंदुत्तरवडेंसगं विमाणं देवत्ताए उववण्णा-

ते णं देवा पण्णरसण्हं अद्धमासाणं आणमंति वा -जाव- नीससंति वा।

- सम. सम.१५, सु. १३-१४

१६. जे देवा आवत्तं वियावत्तं नंदियावत्तं महाणंदियावत्तं अंकुसं अंकुसपलंबं भद्दं सुभद्दं महाभद्दं सव्वओभद्दं भद्दुत्तरवडेंसगं विमाणं देवत्ताए उववण्णा-

ते णं देवा सोलसण्हं अद्धमासाणं आणमंति वा -जाव- नीससंति वा।

- सम. सम. १६, सु. १३-१४

१७. जे देवा सामाणं सुसामाणं महासामाणं पउमं महापउमं कुमुदं महाकुमुदं नलिणं महाणलिणं पोंडरीयं महापोंडरीयं सुक्कं महासुक्कं सीहं सीहकंतं सीहवियं भावियं विमाणं देवत्ताए उववण्णा-

ते णं देवा सत्तरसहिं अद्धमासेहिं आणमंति वा -जाव- नीससंति वा।

- सम. सम. १७, सु. १८-१९

१८. जे देवा कालं सुकालं महाकालं अंजणं रिट्ठं सालं समाणं दुमं महादुमं विसालं सुसालं पउमं पउमगुम्मं कुमुदं कुमुदगुम्मं नलिणं नलिणगुम्मं पुंडरीयं पुंडरीयगुम्मं सहस्सारवडेंसगं विमाणं देवत्ताए उववण्णा-

ते णं देवा अट्ठारसहिं अद्धमासेहिं आणमंति वा -जाव- नीससंति वा।

- सम. सम. १८, सु. १५-१६

૧૪. જે દેવ શ્રીકાંત, શ્રીમહિત, શ્રીસૌમનસ, લાંતક, કાપિષ્ઠ, મહેન્દ્ર, મહેન્દ્રાવકાંત અને મહેન્દ્રોત્તરાવતંસક વિમાનોમાં ઉત્પન્ન થાય છે -

તે દેવ ચૌદ પક્ષોથી શ્વાસોચ્છ્વાસ ગ્રહણ કરે છે અને છોડે છે.

૧૫. જે દેવ નંદ, સુનંદ, નંદાવર્ત, નંદપ્રભ, નંદકાંત, નંદવર્ણ, નંદલેશ્યા -યાવત્- નંદોવત્તરાવતંસક વિમાનોમાં ઉત્પન્ન થાય છે -

તે દેવ પંદર પક્ષોથી શ્વાસોચ્છ્વાસ ગ્રહણ કરે છે અને છોડે છે.

૧૬. જે દેવ આવર્ત્ત, વ્યાવર્ત, નન્દ્યાવર્ત, મહાનન્દ્યાવર્ત, અંકુશ, અંકુશપ્રલંબ, ભદ્ર, સુભદ્ર, મહાભદ્ર, સર્વતોભદ્ર અને ભદ્રોત્તરાવતંસક વિમાનોમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

તે દેવ સોળ પક્ષોથી શ્વાસોચ્છ્વાસ ગ્રહણ કરે છે અને છોડે છે.

૧૭. જે દેવ સામાન, સુસામાન, મહાસામાન, પદ્મ, મહાપદ્મ, કુમુદ, મહાકુમુદ, નલીન, મહાનલીન, પૌંડરીક, મહાપૌંડરીક, શુક્લ, મહાશુક્લ, સિંહ, સિંહાવકાંત, સિંહવીત અને ભાવિત વિમાનોમાં ઉત્પન્ન થાય છે-

તે દેવ સત્તર પક્ષોથી શ્વાસોચ્છ્વાસ ગ્રહણ કરે છે અને છોડે છે.

૧૮. જે દેવ કાળ, સુકાળ, મહાકાળ, અંજન, રિષ્ટ, શાળ, સમાન, દ્રુમ, મહાદ્રુમ, વિશાળ, સુશાળ, પદ્મ, પદ્મગુલ્મ, કુમુદ, કુમુદગુલ્મ, નલીન, નલીનગુલ્મ, પુંડરીક, પુંડરીકગુલ્મ અને સહસ્ત્રારાવતંસક વિમાનોમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

તે દેવ અઢાર પક્ષોથી શ્વાસોચ્છ્વાસ ગ્રહણ કરે છે અને છોડે છે.

जैन साइट JAINSITE જૈનમ્ જયતિ શાસનમ્

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

१९. जे देवा आणतं पाणतं णतं विणतं घणं झुसिरं इंदं इंदोकंतं इंदुत्तरवडेंसगं विमाणं देवत्ताए उववण्णा-

ते णं देवा एगूणवीसाए अद्धमासाणं आणमंति वा -जाव- नीससंति वा।

- सम. सम. १९, सु. १२-१३

૧૯. જે દેવ આનત, પ્રાણત, નત, વિનત, ઘન, ઝુષિર, ઈન્દ્ર, ઈન્દ્રાવકાંત અને ઈન્દ્રોત્તરાવતંસક વિમાનોમાં ઉત્પન્ન થાય છે -

તે દેવ ઓગણીસ પક્ષોથી શ્વાસોચ્છ્વાસ ગ્રહણ કરે છે અને છોડે છે.

२०. जे देवा सातं विसातं सुविसायं सिद्धत्थं उप्पलं रूइलं तिगिच्छं दिसासोवत्थियं वद्धमाणयं पलंबं पुप्फं सुपुप्फं पुप्फावत्तं पुप्फप्पभं पुप्फकंतं पुप्फवण्णं पुप्फलेसं पुप्फज्झयं पुप्फसिंगं पुप्फसिट्ठं पुप्फकूडं पुप्फुत्तरवडेंसगं विमाणं देवत्ताए उववण्णा-,

ते णं देवा वीसाए अद्धमासाणं आणमंति वा -जाव- नीससंति वा।　　　- सम. २०, सु. १४-१५

૨૦. જે દેવ સાત, વિસાત, સુવિસાત, સિદ્ધાર્થ, ઉત્પલ, રુચિર, તિગિચ્છ, દિશાસૌવસ્તિક, વર્દ્ધમાનક, પ્રલંબ, પુષ્પ, સુપુષ્પ, પુષ્પાવર્ત, પુષ્પપ્રભ, પુષ્પકાંત, પુષ્ણવર્ણ, પુષ્પલેશ્યા, પુષ્પધ્વજ, પુષ્પશ્રૃંગ, પુષ્પસૃષ્ટ, પુષ્પકૂટ અને પુષ્પોત્તરાવતંસક વિમાનોમાં ઉત્પન્ન થાય છે-

તે દેવ વીસ પક્ષોથી શ્વાસોચ્છ્વાસ ગ્રહણ કરે છે અને છોડે છે.

२१. जे देवा सिरिवच्छं सिरिदामगंडं मल्लं किट्ठिं चावोण्णयं आरणवडेंसगं विमाणं देवत्ताए उववण्णा-

ते णं देवा एक्कवीसाए अद्धमासाणं आणमंति वा -जाव- नीससंति वा।

- सम. सम. २१, सु. ११-१२

૨૧. જે દેવ શ્રીવત્સ, શ્રીદામગંડ, માલ્ય, કૃષ્ટિ, ચાપોન્નત અને આરણ્યાવતંસક વિમાનોમાં ઉત્પન્ન થાય છે -

તે દેવ એકવીસ પક્ષોથી શ્વાસોચ્છ્વાસ ગ્રહણ કરે છે અને છોડે છે.

जैन साईट JAINSITE जैनम् जयति शासनम्

२२. जे देवा महितं विस्सुतं विमलं पभासं वणमालं अच्चुवडेंसगं विमाणं देवत्ताए उववण्णा-

ते णं देवा बावीसं अद्धमासाणं आणमंति वा -जाव- नीससंति वा।

- सम. सम. २२, सु. ११-१२

૨૨. જે દેવ મહિત, વિશ્રુત, વિમલ, પ્રભાસ, વનમાલ અને અચ્યુતાવતંસક વિમાનોમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

જે તે દેવ બાવીસ પક્ષોથી શ્વાસોચ્છ્વાસ ગ્રહણ કરે છે અને છોડે છે.

४. वेमाणिय देवाणं उस्सासत्ताए परिणमिय पोग्गलाणं परूवणं-

प. भंते ! सोहम्मीसाणदेवाणं केरिसया पोग्गला उस्सासत्ताए परिणमंति ?

उ. गोयमा ! जे पोग्गला इट्ठा कंता मणुण्णा मणामा एएसिं उस्सासत्ताए परिणमंति -जाव- अणुत्तरोववाइया।

- जीवा. पडि. ३, सु. २०१ (ई)

૪. વૈમાનિક દેવોના શ્વાસોચ્છ્વાસના રુપમાં પરિણમિત પુદ્દગલોનું પ્રરુપણ :

પ્ર. ભંતે ! સૌધર્મ- ઈશાન દેવોના શ્વાસોચ્છ્વાસના રુપમાં કેવી રીતે પુદ્દગલ પરિણત થાય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! જે પુદ્દગલ ઈષ્ટ, કાંત, પ્રિય, મનોજ્ઞ અને મણામ હોય છે. તે અનુત્તરોપપાતિક દેવો સુધી શ્વાસોચ્છ્વાસના રુપમાં પરિણત થાય છે.

५. णेरइयाणं उसासत्ताए परिणमिय पोग्गलाणं परूवणं-

प. इमीसे णं भंते ! रयणप्पभाए पुढवीए णेरइयाणं केरिसया पोग्गला उसासत्ताए परिणमंति ?

૫. નૈરયિકોના શ્વાસોચ્છ્વાસના રુપમાં પરિણમિત પુદ્દગલોનું પ્રરુપણ :

પ્ર. ભંતે ! આ રત્નપ્રભાપૃથ્વીના નારકના શ્વાસોચ્છ્વાસના રુપમાં કેવી રીતે પુદ્દગલ પરિણત થાય છે ?

www.jainsite.com　For Private & Personal Use Only　info@jainsite.com

उ. गोयमा ! जे पोग्गला अणिट्ठा **-जाव-** अमणामा, ते तेसिं उसासत्ताए परिणमंति ।

एवं -जाव- अहेसत्तमाए ।

- जीव. पडि. ३, सु. ८८ (१)

ઉ. ગૌતમ ! જે પુદ્ગલ અનિષ્ટ **-યાવત્-** અમણામ હોય છે તે નારકના શ્વાસોચ્છ્વાસના રુપમાં પરિણત થાય છે.

આ પ્રમાણે સાતમી પૃથ્વી સુધીના નરકનું વર્ણન કરવું જોઈએ.

६. **पुढविकाइयाईणं उस्सास निस्सास रूवं-**

प. पुढविकाइए णं भंते ! पुढविकाइयं चेव आणमंति वा, पाणमंति वा, ऊससंति वा, नीससंति वा ?

उ. हंता, गोयमा ! पुढविकाइए पुढविक्काइयं चेव आणमंति वा, पाणमंति वा, ऊससंति वा, नीससंति वा ।

प. पुढविकाइए णं भंते ! आउक्काइयं आणमंति वा **-जाव-** नीससंति वा ।

उ. हंता, गोयमा ! पुढविकाइए आउक्काइयं आणमंति वा **-जाव-** नीससंति वा ।

एवं तेउक्काइयं वाउक्काइयं वणस्सइकाइयं ।[1]

प. आउक्काइए णं भंते ! पुढविक्काइयं आणमंति वा **-जाव-** नीससंति वा ?

उ. हंता, गोयमा ! **एवं चेव ।**

प. आउक्काइए णं भंते ! आउक्काइयं आणमंति वा **-जाव-** नीससंति वा ?

उ. हंता, गोयमा ! **एवं चेव ।**

एवं तेउकाइयं, वाउकाइयं, वणस्सइकाइयं ।

जहा आउकाइय वत्तव्वया तहा तेउ - वाउ - वण्णस्सईकाइयाणं भाणियव्वा ।

- विया. स. ९, उ. ३४, सु. ९-१५

૬. **પૃથ્વીકાયિકાદિના ઉચ્છ્વાસ નિઃશ્વાસનું રુપ :**

પ્ર. ભંતે ! શું પૃથ્વીકાયિક જીવ પૃથ્વીકાયિક જીવને શ્વાસોચ્છ્વાસના રુપમાં ગ્રહણ કરે છે અને છોડે છે ?

ઉ. હા, ગૌતમ ! પૃથ્વીકાયિક જીવ, પૃથ્વીકાયિક જીવને શ્વાસોચ્છ્વાસના રુપમાં ગ્રહણ કરે છે અને છોડે છે.

પ્ર. ભંતે ! પૃથ્વીકાયિક જીવ અપ્કાયિક જીવને શ્વાસોચ્છ્વાસ રુપમાં ગ્રહણ કરે છે અને છોડે છે ?

ઉ. હા, ગૌતમ ! પૃથ્વીકાયિક જીવ, અપ્કાયિક જીવને શ્વાસોચ્છ્વાસના રુપમાં ગ્રહણ કરે છે અને છોડે છે.

આ પ્રમાણે તેજસ્કાયિક, વાયુકાયિક અને વનસ્પતિકાયિક જીવોના માટે પણ જાણવું જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! અપ્કાયિક જીવ, પૃથ્વીકાયિક જીવને શ્વાસોચ્છ્વાસના રુપમાં ગ્રહણ કરે છે અને છોડે છે ?

ઉ. હા, ગૌતમ ! **પૂર્વોક્ત રુપથી જાણવું જોઈએ.**

પ્ર. ભંતે ! અપ્કાયિક જીવ, અપ્કાયિક જીવને શ્વાસોચ્છ્વાસના રુપમાં ગ્રહણ કરે છે અને છોડે છે ?

ઉ. હા, ગૌતમ ! **પૂર્વોક્ત રુપથી જાણવું જોઈએ.**

આ પ્રમાણે તેજસ્કાયિક વાયુકાયિક અને વનસ્પતિકાયિકના માટે જાણવું જોઈએ.

જે પ્રમાણે અપ્કાયનું વર્ણન કર્યું તે પ્રમાણે તેઉકાય, વાયુકાય અને વનસ્પતિકાયના પણ આલાપક કહેવા જોઈએ.

---

१. विया. स. २, मु. १, सु. ६

जैन साईट JAINSITE जैनम् जयति शासनम्
www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

૧૮. ભાષા અધ્યયન

વિચારોનું વિમર્શન કરવા માટે ભાષા એક સશક્ત માધ્યમ છે. ભાષાની ચર્ચા દાર્શનિક યુગમાં પર્યાપ્ત માત્રામાં ચર્ચાયેલી છે. ભર્તૃહરિ જેવા દાર્શનિકોએ વ્યાકરણ દર્શનમાં વાક્યપદીયગ્રંથ રચીને ભાષાનું દિગ્દર્શન પ્રસ્તુત કરેલ છે. મીમાંસા અને ન્યાયદર્શનમાં પણ શબ્દ અને અર્થની ચર્ચા થયેલ છે. પરંતુ જૈનાગમોમાં ભાષાના સંબંધમાં જે પ્રરુપણા ઉપલબ્ધ થાય છે તે વિશેષ છે અને એ આધુનિક યુગ માટે પણ પ્રાસંગિક છે.

જૈનાગમોની અનુસાર ભાષાનું મૂળ કારણ જીવ છે. તેની ઉત્પત્તિ શરીરથી થાય છે. તેનો આકાર વજ્ર જેવો છે. તેનો અંત લોકાન્તમાં થાય છે. લોકાન્તમાં અંત કહેવાનો આશય ભાષાના પુદ્ગલો લોકાન્ત સુધી જ પહોંચી શકે છે.

ભાષાના મુખ્ય રૂપથી ચાર ભેદ કહ્યા છે - ૧. સત્યભાષા, ૨. મૃષાભાષા, ૩. સત્યમૃષાભાષા અને ૪. અસત્યમૃષા ભાષા. વિસ્તારથી જ્યારે ભાષાના ભેદોનું અધ્યયન કરવામાં આવે છે તો જાણવામાં આવે છે કે ભાષા બે પ્રકારની છે - ૧. પર્યાપ્તિકા (પ્રતિનિયત) અને ૨. અપર્યાપ્તિકા (અપ્રતિનિયત). પર્યાપ્તિકા ભાષા બે પ્રકારની હોય છે - ૧. સત્ય, ૨. મૃષા. અપર્યાપ્તિકા ભાષાના પણ બે ભેદ હોય છે - ૧. સત્યમૃષા અને ૨. અસત્યમૃષા. સત્ય પર્યાપ્તિકા ભાષાના જનપદસત્યા, સમ્મતસત્યા આદિ દસ ભેદ હોય છે. મૃષા પર્યાપ્તિકા ભાષાના ક્રોધનિઃસૃતા, માનનિઃસૃતા આદિ દસ ભેદ છે. સત્યા-મૃષા અપર્યાપ્તિકા ભાષાના ઉત્પન્નમિશ્રિતા, વિગતમિશ્રિતા આદિ દસ ભેદ હોય છે, જ્યારે અસત્યામૃષા અપર્યાપ્તિકા ભાષાના આમંત્રણી આજ્ઞાપની આદિ બાર ભેદ પ્રતિપાદિત છે.

ભાષા જ્યારે બોલાય છે ત્યારે તે ભાષા કહેવાય છે. તેના પૂર્વ અને પછી નહીં. ભાષા અવધારિણી પણ હોય છે અને પ્રજ્ઞાપની પણ હોય છે. અવધારિણી ભાષા સ્યાત્ સત્ય હોય છે. સ્યાત્ મૃષા હોય છે, સ્યાત્ સત્યમૃષા હોય છે અને સ્યાત્ અસત્યામૃષા હોય છે. જયારે તે ભાષા આરાધની હોય છે ત્યારે સત્ય હોય છે. જયારે વિરાધની હોય છે ત્યારે અસત્ય હોય છે. જયારે આરાધની અને વિરાધની બન્ને હોય છે ત્યારે સત્ય-મૃષા હોય છે અને જયારે આરાધની ન હોય, વિરાધની ન હોય અને બન્ને ન હોય ત્યારે તે અસત્યામૃષા કહેવાય છે. પ્રજ્ઞાપનીભાષા મૃષા જેવી પ્રતીત હોય છે. પરંતુ તે મૃષા હોતી નથી. તેમાં કોઈ સત્યને આદેશાત્મક રૂપમાં પ્રસ્તુત કરાય છે.

ભાષાનો પ્રયોગ કરનાર જીવને ભાષક તથા ભાષાનો પ્રયોગ ન કરનાર જીવને અભાષક કહેવામાં આવે છે. સંસારમાં કેટલાક જીવ ભાષક છે અને કેટલાક જીવ અભાષક છે. એકેન્દ્રિય જીવ અભાષક હોય છે. કારણકે તે ભાષાનો પ્રયોગ કરતાં નથી. આ પ્રમાણે સિદ્ધ જીવ અને શૈલેશી અવસ્થાને પ્રાપ્ત કેવળી પણ અભાષક હોય છે. આટલુ જ નહીં બેઈન્દ્રિયથી લઈને પંચેન્દ્રિયસુધીના જીવોમાં જે અપર્યાપ્તા જીવ હોય છે તે પણ અભાષક હોય છે. માત્ર પર્યાપ્તા બેઈન્દ્રિયથી લઈને પર્યાપ્તા પંચેન્દ્રિય સુધીના જીવ ભાષક હોય છે. એ દૃષ્ટિએ એકેન્દ્રિયના પાંચ દંડકોને છોડીને બાકીના દંડકોના જીવ બે પ્રકારના હોય છે. ભાષક પણ હોય છે અને અભાષક પણ હોય છે. ભાષાપર્યાપ્તિ જ્યાં સુધી પૂર્ણ ન થાય ત્યાં સુધી તે અભાષક રહે છે તથા પર્યાપ્તિના પૂર્ણ થવા પર તે ભાષક થઈ જાય છે.

ભાષક નૈરયિક જીવ સત્ય, મૃષા, સત્યમૃષા અને અસત્યમૃષા રુપ ચારે પ્રકારની ભાષાઓ બોલે છે. આ પ્રમાણે બધાજ દેવ અને મનુષ્યોમાં પણ ચારે પ્રકારની ભાષાઓ બોલાય છે. બેઈન્દ્રિયથી લઈને પંચેન્દ્રિયતિર્યંચયોનિક સુધીના જીવ માત્ર એક અસત્યામૃષા ભાષા બોલે છે. પંચેન્દ્રિયતિર્યંચયોનિક જીવ ક્યારેક શિક્ષાપૂર્વક કે ઉત્તરગુણલબ્ધિની અપેક્ષાએ અન્ય ત્રણ પ્રકારની ભાષાઓ પણ બોલે છે.

સત્યભાષા આદિ ચારેય પ્રકારોની ભાષાઓને ઉપયોગપૂર્વક બોલનાર જીવ આરાધક હોય છે. પણ આનાથી વિપરીત અસંયત, અવિરત, પાપકર્મનો અપ્રતિઘાતક અને પ્રત્યાખ્યાન ન કરનાર જીવ ચારે પ્રકારની ભાષાઓ બોલવાથી વિરાધક હોય છે.

ભાષાનો પ્રયોગ યદ્યપિ જીવ કરે છે. તથાપિ ભાષા જીવ હોતી નથી. તે આત્માથી ભિન્ન રુપી, અચિત્ત અને અજીવ હોય છે. જીવ ભાષાના રૂપમાં સ્થિત દ્રવ્યોને ગ્રહણ કરે છે અસ્થિત દ્રવ્યોને નહીં. જે સ્થિત દ્રવ્યોને ગ્રહણ કરે છે તેને તે દ્રવ્યથી, ક્ષેત્રથી, કાળથી અને ભાવથી ગ્રહણ કરે છે. દ્રવ્યથી અનન્ત પ્રદેશોને, ક્ષેત્રથી અસંખ્યાત પ્રદેશાવગાઢને

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

કાળથી એક સમયની સ્થિતિવાળા યાવત્ અસંખ્યાત સમયની સ્થિતિવાળાને અને ભાવથી વર્ણ, ગંધ, રસ અને સ્પર્શવાળા પુદ્ગલ દ્રવ્યોને ગ્રહણ કરે છે. વર્ણની અપેક્ષાએ એક વર્ણવાળા યાવત્ પાંચ વર્ણવાળાને, ગંધની અપેક્ષાએ એક ગંધવાળાને બે ગંધવાળાને, રસની અપેક્ષાએ એક રસવાળા યાવત્ પાંચ રસવાળાને અને સ્પર્શની અપેક્ષાએ બે સ્પર્શવાળા યાવત્ ચાર સ્પર્શવાળા પુદ્ગલોને ગ્રહણ કરે છે. વર્ણાદિમાં એક ગુણ યાવત્ અનન્તગુણની તરતમતા પણ સંભવ છે.

ભાષા યોગ્ય પુદ્ગલોને જીવ સ્પષ્ટ, અવગાઢ, અણુ, સ્થૂલ, ઉર્ધ્વ, અધઃસ્વંવિષયક, આનુપૂર્વી યુક્ત તથા છ દિશાઓથી ગ્રહણ કરે છે. એના પર પણ આ અધ્યયનમાં વર્ણન કરેલ છે.

જીવ ભાષાના રૂપમાં જે દ્રવ્યોને ગ્રહણ કરે છે તેને તે સાન્તર પણ ગ્રહણ કરે છે અને નિરંતર પણ ગ્રહણ કરે છે. સાન્તર ગ્રહણ કરનાર જઘન્ય એક સમયમાં ગ્રહણ કરે છે અને ઉત્કૃષ્ટ અસંખ્યાત સમયનો અંતર કરીને ગ્રહણ કરે છે. નિરંતર ગ્રહણ કરનાર જઘન્ય બે સમય સુધી અને ઉત્કૃષ્ટ અસંખ્યાત સમય સુધી નિરંતર ગ્રહણ કરે છે.

જીવ ભાષા વર્ગણાના જે દ્રવ્યોને સત્યભાષાના રૂપમાં ગ્રહણ કરે છે, તે તેને સત્યભાષાના રૂપમાં કાઢે છે. જે દ્રવ્યોને તે મૃષાભાષાના રૂપમાં ગ્રહણ કરે છે તેને મૃષાભાષાના રૂપમાં કાઢે છે. આ પ્રમાણે સત્યમૃષા અને અસત્યમૃષા ભાષાના રૂપમાં દ્રવ્યોને ગ્રહણ કરે છે. તો તે તેજ ભાષાઓના રૂપમાં તે દ્રવ્યોને કાઢે છે અને તે તેને સાન્તર કાઢે છે. એક સમયમાં ગ્રહણ કરે છે અને એક સમયમાં કાઢે છે. જીવ ભાષાના રૂપમાં ગૃહિત દ્રવ્યોને ભિન્ન અને અભિન્નના રૂપમાં કાઢે છે. જે જીવ ભિન્નને કાઢે છે, તે ભિન્ન દ્રવ્ય અનન્તગુણ વૃદ્ધિને પ્રાપ્ત કરનાર લોકાન્તનો સ્પર્શ કરે છે અને જે જીવ અભિન્નને કાઢે છે તે અભિન્ન દ્રવ્ય અસંખ્યાત અવગાહન વર્ગણા સુધી જઈને ભેદને પ્રાપ્ત થઈ જાય છે. પછી સંખ્યાત યોજનો સુધી આગળ જઈને વિધ્વંસને પ્રાપ્ત થઈ જાય છે.

ભાષા દ્રવ્યોના પાંચ ભેદ પ્રરૂપ્યા છે - ૧. ખંડભેદ, ૨. પ્રતરભેદ, ૩. ચૂર્ણિકાભેદ, ૪. અનુતટિકાભેદ અને ૫. ઉત્કટિકાભેદ. આ પાંચે ભેદોનું સ્વરૂપ આ અધ્યયનમાં સ્પષ્ટરૂપે પ્રસ્તુત છે.

જેટલા ભાષાના ભેદ છે. તેટલા જ ભાષાનિર્વૃત્તિના ભેદ છે અને તેટલાજ ભાષા કરણના ભેદ છે. એ અપેક્ષાએ ભાષાનિર્વૃત્તિ અને ભાષાકરણના ચાર - ચાર ભેદ છે - ૧. સત્ય, ૨. મૃષા, ૩. સત્યમૃષા અને ૪. અસત્યમૃષા.

ભાષાનો પ્રયોગ કરનાર જે ભાષક જીવ છે. તેની કાયાસ્થિતિ જઘન્ય એક સમય અને ઉત્કૃષ્ટ અંતર્મુહૂર્ત છે. અભાષક જીવ ત્રણ પ્રકારના છે - ૧. અનાદિ અપર્યવસિત, ૨. અનાદિ સપર્યવસિત અને ૩. સાદિ સપર્યવસિત. આમાંથી સાદિ સપર્યવસિતની કાયસ્થિતિ જઘન્ય અંતર્મુહૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ટ વનસ્પતિકાળ છે.

ભાષકનો અંતરકાળ જઘન્ય અંતર્મુહૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ટ વનસ્પતિકાળ છે. સાદિ સપર્યવસિત અભાષકનો અન્તરકાળ જઘન્ય એક સમય અને ઉત્કૃષ્ટ અંતર્મુહૂર્ત છે. અલ્પ બહુત્વની અપેક્ષાએ વિચાર કરીએ તો બધાથી અલ્પ સત્યભાષક જીવ છે. તેનાથી સત્યમૃષા ભાષક અસંખ્યાતગુણા છે. તેનાથી અસત્યામૃષા ભાષક અસંખ્યાતગુણા છે અને તેનાથી અભાષક જીવ અનન્તગુણા છે.

આ અધ્યયનના અંતમાં દેવોની ભાષા, શક્રેન્દ્રની ભાષા અને કેવળીની ભાષાનું વર્ણન પણ છે. જેના અનુસાર મહર્દ્ધિક યાવત્ મહાસુખીદેવ હજાર રૂપોની વિકુર્વણા કરીને હજાર ભાષાઓ બોલવામાં સમર્થ છે. પરંતુ તે વસ્તુતઃ એક જ ભાષા હોય છે, હજાર નથી. દેવ અર્ધમાગધીભાષા બોલે છે. દેવેન્દ્ર દેવરાજ શક્રનીભાષા સાવદ્ય પણ હોય છે અને નિરવદ્ય પણ હોય છે યતનાથી બોલવા પર નિરવદ્ય હોય છે અને અયતના પર બોલવાથી સાવદ્ય હોય છે. કેવળી બે જ પ્રકારની ભાષા બોલે છે - ૧. સત્યભાષા અને ૨. અસત્યમૃષા ભાષા. તે ક્યારે પણ મૃષા અને સત્ય-મૃષા ભાષા બોલતા નથી.

આ પ્રમાણે આ ભાષા અધ્યયનમાં અનેક મહત્વપૂર્ણ તથ્ય સંકલિત છે. કેટલાક તથ્ય વચનયોગ, વર્ગણા અને પુદ્ગલોથી સંકળાયેલા છે માટે તેનું ત્યાં તે અધ્યયનોમાં વર્ણન જુઓ.

JAINSITE

१८. भासा अज्झयणं

सूत्र -

१. **भासासरूवं-**

प. भासा णं भंते ! १. किमादीया ?

२. किं पहवा ?

३. किं संठिया ?

४. किं पज्जवसिया ?

उ. गोयमा ! १. भासा णं जीवादीया,

२. सरीरपहवा,

३. वज्जसंठिया,

४. लोगंतपज्जवसिया पण्णत्ता।

प. १. भासो कओ य पहवइ ?

२. कतिहिं च समएहिं भासती भासं ?

३. भासा कतिप्पगारा ?

४. कति वा भासा अणुमयाओ ?

उ. १. सरीरप्पहवा भासा,

२. दोहि य समएहिं भासती भासं।

३. भासा चउप्पगारा,

४. दोण्णि य भासा अणुमयाओ।

- पण्ण.प.११, सु. ८५८-८५९

२. **पज्जत्तियाइ भेएण भासापगारा :-**

प. कइविहा णं भंते ! भासा पण्णत्ता ?

उ. गोयमा ! दुविहा भासा पण्णत्ता, तं जहा -

१. पज्जत्तिया य,

२. अपज्जत्तिया य।

प. पज्जतिया णं भन्ते ! भासा कइविहा पण्णत्ता ?

उ. गोयमा ! दुविहा पण्णत्ता, तं जहा-

१. सच्चा य, २. मोसा य।

प. सच्चा णं भंते ! भासा पज्जत्तिया कइविहा पण्णत्ता ?

उ. गोयमा ! दसविहा पण्णत्ता, तं जहा-

१. जणवयसच्चा, २. सम्मतसच्चा,

३. ठवणासच्चा, ४. णामसच्चा,

૧૮. ભાષા અધ્યયન

સૂત્ર :

૧. **ભાષાનું સ્વરુપ :**

પ્ર. ભંતે ! ૧. ભાષાનું મૂળ કારણ શું છે ?

૨. ભાષાની ઉત્પત્તિ ક્યાંથી થાય છે ?

૩. ભાષાનો આકાર કેવો છે ?

૪. ભાષાનું અંત ક્યાં થાય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ૧. ભાષાનું મૂળ કારણ જીવ છે,

૨. ભાષાની ઉત્પત્તિ શરીરથી થાય છે,

૩. ભાષાનો આકાર વજ્ર જેવો છે,

૪. ભાષાનો અંત લોકાન્તમાં થાય છે એમ કહેવામાં આવે છે.

પ્ર. ૧. ભાષા ક્યાંથી ઉત્પન્ન થાય છે ?

૨. ભાષા કેટલા સમયમાં બોલાય છે ?

૩. ભાષા કેટલા પ્રકારની છે ?

૪. કેટલી ભાષાઓ અનુમત છે ?

ઉ. ૧. ભાષા શરીરથી ઉત્પન્ન થાય છે.

૨. ભાષા બે સમયમાં બોલાય છે.

૩. ભાષા ચાર પ્રકારની છે.

૪. બે ભાષાઓ અનુમત છે.

૨. **પર્યાપ્તિકાદિ ભેદોથી ભાષાના પ્રકાર :**

પ્ર. ભંતે ! ભાષા કેટલા પ્રકારની કહી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ભાષા બે પ્રકારની કહી છે, જેમકે -

૧. પર્યાપ્તિકા (પ્રતિનિયત- નિશ્ચિત)

૨. અપર્યાપ્તિકા (અપ્રતિનિયત- અનિશ્ચિત)

પ્ર. ભંતે ! પર્યાપ્તિકા ભાષા કેટલા પ્રકારની કહી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! બે પ્રકારની કહી છે, જેમકે -

૧. સત્ય, ૨. મૃષા.

પ્ર. ભંતે ! સત્ય પર્યાપ્તિકા ભાષા કેટલા પ્રકારની કહી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! દસ પ્રકારની કહી છે, જેમકે -

૧. જનપદ સત્ય, ૨. સમ્મત સત્ય,

૩. સ્થાપના સત્ય, ૪. નામ સત્ય,

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

५. रूवसच्चा, ६. पडुच्चसच्चा,
७. ववहारसच्चा, ८. भावसच्चा,
९. जोगसच्चा, १०. ओवम्मसच्चा[1]।

प. मोसा णं भंते ! भासा पज्जत्तिया कइविहा पण्णत्ता ?

उ. गोयमा ! दसविहा पण्णत्ता, तं जहा-
१. कोहणिस्सिया, २. माणणिस्सिया,
३. मायाणिस्सिया, ४. लोभणिस्सिया,
५. पेज्जणिस्सिया, ६. दोसणिस्सिया,
७. हासणिस्सिया, ८. भयणिस्सिया,
९. अक्खाइयाणिस्सिया, १०. उवघायणिस्सिया[2]।

प. अपज्जत्तिया णं भंते ! भासा कइविहा पण्णत्ता ?

उ. गोयमा ! दुविहा पण्णत्ता, तं जहा-
१. सच्चामोसा य, २. असच्चामोसा य।

प. सच्चामोसा णं भंते ! भासा अपज्जत्तिया कइविहा पण्णत्ता ?

उ. गोयमा ! दसविहा पण्णत्ता, तं जहा-
१. उप्पण्णमिस्सिया, २. विगयमिस्सिया,
३. उप्पण्णविगयमिस्सिया, ४. जीवमिस्सिया,
५. अजीवमिस्सिया, ६. जीवाजीवमिस्सिया,
७. अणंतमिस्सिया, ८. परित्तमिस्सिया,
९. अद्धामिस्सिया, १०. अद्धद्धामिस्सिया[3]।

प. असच्चामोसा णं भंते ! भासा अपज्जत्तिया कइविहा पण्णत्ता ?

उ. गोयमा ! दुवालसविहा पण्णत्ता, तं जहा-
१. आमंतणि, २. आणमणी,
३. जायणि, ४. तह पुच्छणी य,

૫. રુપ સત્ય, ૬. પ્રતીત સત્ય,
૭. વ્યવહાર સત્ય, ૮. ભાવસત્ય,
૯. યોગ સત્ય, ૧૦. ઔપમ્ય સત્ય.

પ્ર. ભંતે ! મૃષા- પર્યાપ્તિકા ભાષા કેટલા પ્રકારની કહી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! દસ પ્રકારની કહી છે, જેમકે -
૧. ક્રોધ નિઃસૃતા, ૨. માન નિઃસૃતા,
૩. માયા નિઃસૃતા, ૪. લોભ નિઃસૃતા,
૫. રાગ નિઃસૃતા, ૬. દ્વેષનિઃસૃતા,
૭. હાસ્ય નિઃસૃતા, ૮. ભયનિઃસૃતા.
૯. આખ્યાનિકા નિઃસૃતા. ૧૦. ઉપઘાતનિઃસૃતા.

પ્ર. ભંતે ! અપર્યાપ્તિકા ભાષા કેટલા પ્રકારની કહી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે બે પ્રકારની કહી છે, જેમકે -
૧. સત્યામૃષા, ૨. અસત્યામૃષા.

પ્ર. ભંતે ! સત્યામૃષા અપર્યાપ્તિકા ભાષા કેટલા પ્રકારની કહી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે દસ પ્રકારની કહી છે, જેમકે -
૧. ઉત્પન્નમિશ્રિતા, ૨. વિગત મિશ્રિતા,
૩. ઉત્પન્ન વિગત મિશ્રિતા, ૪. જીવમિશ્રિતા,
૫. અજીવ મિશ્રિતા, ૬. જીવાજીવમિશ્રિતા,
૭. અનન્તમિશ્રિતા, ૮. પરિત્ત મિશ્રિતા,
૯. અદ્ધામિશ્રિતા, ૧૦. અદ્ધદ્ધામિશ્રિતા.

પ્ર. ભંતે ! અસત્યામૃષા અપર્યાપ્તિકા ભાષા કેટલા પ્રકારની કહી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે બાર પ્રકારની કહી છે, જેમકે -
૧. આમંત્રણી, ૨. આજ્ઞાપની,
૩. યાચની, ૪. પૃચ્છની,

जैन साईट JAINSITE जैनम् जयति शासनम्

---

१. गाहा - (१) जणवय, (२) सम्मत, (३) ठवणा, (४) णामे, (५) रूवे,
(६) पडुच्चसच्चेय, (७) ववहार, (८) भाव, (९) जोगे, (१०) दसमे ओवम्मसच्चे य। - ठाणं. अ. १०, सु. ७४१
२. (क) गाहा -(१) कोहे, (२) माणे, (३) माया, (४) लोभे, (५) पेज्जे, (६) तहेवदोसे य।
(७) हास, (८) भए, (९) अक्खाइय, (१०) उवघाइयणिस्सिया दसमा ॥ - पण्ण. पद. ११, सु. ८६३, गा. १९५
(ख) गाहा -(१) कोहे, (२) माणे य, (३) मायाए, (४) लोभे य उवउत्तया।
(५) हासे, (६) भय, (७) मोहरिए, (८) विगहासु तहेव य ॥ - उत्त. अ. २४, गा. ९
(ग) ठाणं अ. १०, सु. ७४१
३. ठाणं अ. १०, सु. ७४१

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

५. पण्णवणी, ६. पच्चक्खाणी भासा,
७. भासा इच्छाणुलोमा य, ८. अणभिग्गहिया भासा,
९. भासा य अभिग्गहम्मि बोधव्वा,
१०. संसयकरणी भासा,
११. वोयडा, १२. अव्वोयडा चेव ।
- पण्ण. प. ११, सु. ८६०-८६६

५. પ્રજ્ઞાપની, ૬. પ્રત્યાખ્યાની,
૭. ઈચ્છાનુલોમા, ૮. અનભિગૃહીતા,
૯. અભિગૃહીતા,
૧૦. સંશય કરણી,
૧૧. વ્યાકૃતા, ૧૨. અવ્યાકૃતા.

३. **चत्तारि भासज्जायं परूवणं-**

प. कइ णं भंते ! भासज्जाया पण्णत्ता ?
उ. गोयमा ! चत्तारि भासज्जाया पण्णत्ता, तं जहा-
१. सच्चमेगं भासज्जायं,
२. बितियं मोसं भासज्जायं,
३. ततियं सच्चामोसं भासज्जायं,
४. चउत्थं असच्चामोसं भासज्जायं[1] ।
- पण्ण. प. ११, सु. ८७०

૩. **ચાર પ્રકારની ભાષા જાતિનું પ્રરુપણ :**

પ્ર. ભંતે ! ભાષાજાતિ કેટલા પ્રકારની કહી છે ?
ઉ. ગૌતમ ! ચાર પ્રકારની ભાષા જાતિ કહી છે, જેમકે-
૧. એક સત્ય ભાષાજાતિ,
૨. બીજી મૃષા ભાષાજાતિ,
૩. ત્રીજી સત્યામૃષા ભાષાજાતિ,
૪. ચોથી અસત્યામૃષા ભાષાજાતિ.

४. **जीव एगूणवीसदंडएसु भासज्जायं परूवणं-**

प. जीवाणं भंते !
१. किं सच्चं भासं भासंति,
२. मोसं भासं भासंति,
३. सच्चामोसं भासं भासंति,
४. असच्चामोसं भासं भासंति ?
उ. गोयमा ! जीवा १. सच्चं पि भासं भासंति,
२. मोसं पि भासं भासंति,
३. सच्चामोसं पि भासं भासंति,
४. असच्चामोसं पि भासं भासंति ।
प. **दं. १.** णेरइया णं भंते ! किं सच्चं भासं भासंति **-जाव-** किं असच्चामोसं भांस भासंति ?
उ. गोयमा ! णेरइया णं सच्चं पि भासं भासंति **-जाव-** असच्चामोसं पि भासं भासंति ।
दं.२-११. ***एवं असुरकुमारा -जाव- थणियकुमारा।***
दं. १७-१९. वेइंदिय-तेइंदिय-चउरिंदिया य णो सच्चं, णो मोसं, णो सच्चामोसं भासं भासंति, असच्चामोसं भासं भासंति ।

૪. **જીવ અને ઓગણીસ દંડકોમાં ભાષાના ભેદોનું પ્રરુપણ :**

પ્ર. ભંતે ! જીવ શું -
૧. સત્યભાષા બોલે છે,
૨. મૃષાભાષા બોલે છે,
૩. સત્યામૃષાભાષા બોલે છે,
૪. અસત્યામૃષાભાષા બોલે છે ?
ઉ. ગૌતમ ! જીવ, ૧. સત્યભાષા બોલે છે,
૨. મૃષાભાષા બોલે છે,
૩. સત્યામૃષા ભાષા બોલે છે,
૪. અસત્યામૃષા ભાષા પણ બોલે છે.
પ્ર. **દં.૧.** ભંતે ! શું નારક સત્યભાષા બોલે છે. **-યાવત્-** અસત્યામૃષાભાષા બોલે છે ?
ઉ. ગૌતમ ! નારક સત્યભાષા પણ બોલે છે **-યાવત્-** અસત્યામૃષા ભાષા પણ બોલે છે.
દં.૨-૧૧. ***આ પ્રમાણે અસુરકુમારોથી સ્તનિતકુમારો સુધી જાણવું જોઈએ.***
દં. ૧૭-૧૯. બેઈન્દ્રિય, ત્રેઈન્દ્રિય, ચઉરિન્દ્રિય જીવ સત્યભાષા, મૃષાભાષા, સત્યામૃષાભાષા બોલતાં નથી, પરંતુ અસત્યામૃષાભાષા બોલે છે.

---

१. (क) ठाणं अ. ४, उ. ४, सु. २३८
(ख) विया. श. १३, उ. ७, सु. ९
(ग) पण्ण. प. ११, सु. ८९८

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

प. **दं. २०.** पंचेंदिय-तिरिक्खजोणिया णं भंते ! किं सच्चं भासं भासंति **-जाव-** किं असच्चामोसं भासं भासंति ?

उ. गोयमा ! पंचेंदिय-तिरिक्खजोणिया णो सच्चं भासं भासंति, णो मोसं भासं भासंति, णो सच्चामोसं भासं भासंति, एगं असच्चामोसं भासं भासंति णऽण्णत्थ सिक्खापुव्वगं उत्तरगुणलद्धिं वा पडुच्च सच्चं पि भासं भासंति, मोसं पि भासं भासंति, सच्चामोसं पि भासं भासंति, असच्चामोसं पि भासं भासंति।

दं. २१-२४. ***मणुस्सा -जाव- वेमाणिया एए जहा जीवा तहा भाणियव्वा।***

- पण्ण. प. ११, सु. ८७१-८७६

પ્ર. **દં.૨૦.** ભંતે ! પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક જીવ શું સત્યભાષા બોલે છે **-યાવત્-** શું અસત્યામૃષાભાષા બોલે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક જીવ સત્યભાષા બોલતા નથી, મૃષાભાષા બોલતા નથી. સત્યામૃષાભાષા બોલતા નથી. તે ફક્ત એક અસત્યામૃષાભાષા બોલે છે. પરંતુ શિક્ષાપૂર્વક કે ઉત્તરગુણ લબ્ધિની અપેક્ષાથી સત્યભાષા પણ બોલે છે, મૃષાભાષા પણ બોલે છે, સત્યામૃષાભાષા પણ બોલે છે. અસત્યામૃષાભાષા પણ બોલે છે.

દં.૨૧-૨૪. ***મનુષ્યોથી વૈમાનિકો સુધી ભાષા સંબંધી વર્ણન ઔધિક જીવોના સમાન કરવું જોઈએ.***

५. भासज्जायं भासमाण जीवस्स आराहग विराहगत्तं-

प. इच्चेयाइं भंते ! चत्तारि भासज्जायाइं भासमाणे किं आराहए विराहए ?

उ. गोयमा ! इच्चेयाइं चत्तारि भासज्जायाइं आउत्ते भासमाणे आराहए, णो विराहए,

तेण परं अस्संजयाऽविरयाऽपडिहयाऽपच्चक्खाय-पावकम्मे सच्चं वा भासं भासंति, मोसं वा, सच्चामोसं वा, असच्चामोसं वा भासं भासमाणे णो आराहए, विराहए। - पण्ण. प. ११, सु. ८९९

૫. ભાષા પ્રકારોને બોલનાર જીવ આરાધક કે વિરાધક :

પ્ર. ભંતે ! આ ચારે ભાષા પ્રકારોને બોલનાર આરાધક હોય છે કે વિરાધક હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! આ ચારે પ્રકારની ભાષાઓનો ઉપયોગ પૂર્વક બોલનાર આરાધક હોય છે, વિરાધક હોતા નથી.

તેનાથી અન્ય જે અસંયત, અવિરત, પાકકર્મનો અપ્રતિઘાતક અને પ્રત્યાખ્યાન ન કરનાર સત્યભાષા બોલનાર તથા મૃષા, સત્યામૃષા અને અસત્યામૃષા ભાષા બોલનાર આરાધક નથી થતો પણ વિરાધક હોય છે.

६. भासाए अण्णत्तत्त परूवणं-

प. आया भंते ! भासा, अन्ना भासा ?

उ. गोयमा ! नो आया भासा, अन्ना भासा।

- विया. स. १३, उ. ७, सु. २

૬. ભાષામાં અનાત્મત્વનું પ્રરુપણ :

પ્ર. ભંતે ! ભાષા આત્મા છે કે અન્ય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ભાષા આત્મા નથી, અન્ય છે.

७. भासाए रूवित्त परूवणं-

प. रूविं भंते ! भासा, अरूविं भासा ?

उ. गोयमा ! रूविं भासा, नो अरूविं भासा।

- विया, स. १३, उ. ७, सु. ३

૭. ભાષામાં રુપિત્વનું પ્રરુપણ :

પ્ર. ભંતે ! ભાષા રુપી છે કે અરુપી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ભાષા રુપી છે, અરુપી નથી.

८. भासाए अचित्तत्त परूवणं-

प. सचित्ता भंते ! भासा, अचित्ता भासा ?

उ. गोयमा ! नो सचित्ता भासा, अचित्ता भासा।

- विया. स. १३, उ. ७, सु. ४

૮. ભાષામાં અચિત્તત્વનું પ્રરુપણ :

પ્ર. ભંતે ! ભાષા સચિત્ત છે કે અચિત્ત છે ?

ગૌતમ ! ભાષા સચિત્ત નથી, અચિત્ત છે.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

९. भासाए अजीवत्त परूवणं-

प. जीवा भंते ! भासा, अजीवा भासा ?

उ. गोयमा ! नो जीवा भासा, अजीवा भासा ।

- विया. स. १३, उ. ७, सु. ५

૯. ભાષામાં અજીવત્વનું પ્રરુપણ :

પ્ર. ભંતે ! ભાષા જીવ છે કે અજીવ છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ભાષા જીવ નથી અજીવ છે.

१०. अजीवाणं भासा णिसेहो-

प. जीवाणं भंते ! भासा, अजीवाणं भासा ?

उ. गोयमा ! जीवाणं भासा, नो अजीवाणं भासा ।

- विया, स. १३, उ. ७, सु. ६

૧૦. અજીવોની ભાષાનો નિષેધ :

પ્ર. ભંતે ! ભાષા જીવોને હોય છે કે અજીવોને હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ભાષા જીવોને હોય છે, અજીવોને હોતી નથી.

११. भासिज्जमाणीभासाभासा परूवणं-

प. अण्णउत्थिया णं भंते ! एवमाइक्खंति **-जाव-** एवं परूवेंति-

"पुव्विं भासा भासा, भासिज्जमाणी भासा अभासा,

भासा समय विइक्कंतं च णं भासिया भासा भासा,"

जा सा पुव्विं भासा भासा, भासिज्जभाणी भासा अभासा, भासा समय विइक्कंतं च णं भासिया भासा भासा, सा किं भासओ भासा ? अभासओ भासा ?

उ. अभासओ णं सा भासा, नो खलु सा भासओ भासा ।

प. से कहमेयं भंते ! एवं ?

उ. गोयमा ! जण्णं ते अण्णउत्थिया एवमाइक्खंति **-जाव-** एवं परूवेंति-

"पुव्विं भासा भासा, भासिज्जभाणी भासा अभासा **-जाव-** नो खलु सा भासओ भासा"

जे ते एवमाहंसु मिच्छा ते एवमाहंसु,

अहं पुण गोयमा ! एवमाइक्खामि **-जाव-** एवं परूवेमि

"पुव्विं भासा अभासा, भासिज्जमाणी भासा भासा, भासा समय विइक्कंतं च णं सा भासिया भासा अभासा[1] ।

प. जा सा पुव्विं भासा अभासा, भासिज्जमाणी भासा भासा, भासा समय विइक्कंतं च णं भासिया भासा अभासा, सा किं भागओ भासा, अभासओ भासा ?

૧૧. "બોલનારી ભાષા જ ભાષા છે" તેનું પ્રરુપણ :

પ્ર. ભંતે ! અન્યતીર્થિક જે આ પ્રમાણે કહે છે **-યાવત્-** પ્રરુપણા કરે છે કે -

"બોલતા પહેલાની જે ભાષા છે તે ભાષા છે, બોલનારની ભાષા ભાષા નથી."

બોલવાનો સમય વ્યતીત થઈ ગયા પછીની જે ભાષા છે તે ભાષા છે."

જે તે બોલતા પહેલાની ભાષા ભાષા છે, બોલનારની ભાષા ભાષા નથી, બોલવાનો સમય વ્યતીત થઈ ગયા પછીની ભાષા તે ભાષા છે તો શું બોલનારની ભાષા છે કે ન બોલનારની ભાષા છે ?

ઉ. તે ન બોલનારની જ ભાષા છે પરંતુ બોલનારની ભાષા નથી.

પ્ર. ભંતે ! શું તે વર્ણન બરાબર છે ?

ઉ. ગૌતમ ! અન્યતીર્થિક જે આ પ્રમાણે કહે છે **-યાવત્-** પ્રરુપણા કરે છે કે -

"બોલતા પહેલાની જ ભાષા ભાષા છે-બોલનારની ભાષા અભાષા છે **-યાવત્-** બોલનારની ભાષા ભાષા નથી."

આ જે તેનું વર્ણન છે તે મિથ્યા છે.

ગૌતમ ! હું આ પ્રમાણે કહું છું **-યાવત્-** પ્રરુપણા કરું છું કે -

"બોલતા પહેલાની ભાષા અભાષા છે. બોલનારની ભાષા ભાષા છે. બોલવાનો સમય વ્યતીત થઈ ગયા પછીની ભાષા ભાષા નથી.

પ્ર. જે તે બોલતા પહેલાની ભાષા ભાષા નથી, બોલનારની ભાષા ભાષા છે, બોલવાનો સમય વ્યતીત થઈ ગયા પછીની ભાષા ભાષા નથી, તે શું બોલનારની ભાષા છે કે ન બોલનારની ભાષા છે ?

---

१. (क) विया. स. १३, उ. ७, सु. ७ (ख) आचा. सु. २, अ. ४, उ. १, सु. ५२३

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

उ. भासओ णं भासा, नो खलु सा अभासओ भासा।

- विया. स. १, उ. १०, सु. १

१२. भासिज्जमाणी भासा भिज्जइ त्ति परूवणं :-

प. १. पुव्विं भंते ! भासा भिज्जइ ?

२. भासिज्जमाणी भासा भिज्जइ ?

३. भासासमयवीइक्कंता भासा भिज्जइ ?

उ. गोयमा ! १. नो पुव्विं भासा भिज्जइ,

२. भासिज्जमाणी भासा भिज्जइ,

३. नो भासासमयवीइक्कंता भासा भिज्जइ।

- विया. स. १३, उ. ७, सु. ८

१३. ओहारिणी भासा परूवणं-

प. से णूणं भंते ! मण्णामीति ओहारिणी भासा ?

चिंतेमीति ओहारिणी भासा ?

अह मण्णामीति ओहारिणी भासा ?

अह चिंतेमीती ओहारिणी भासा ?

तह मण्णामीति ओहारिणी भासा ?

तह चिंतेमीति ओहारिणी भासा ?

उ. गोयमा ! मण्णामीति ओहारिणी भासा,

चिंतेमीति ओहारिणी भासा,

अह मण्णामीति ओहारिणी भासा,

अह चिंतेमीति ओहारिणी भासा,

तह मण्णामीति ओहारिणी भासा,

तह चिंतेमीति ओहारिणी भासा।

प. ओहारिणी णं भंते ! भासा किं सच्चा, मोसा, सच्चामोसा, असच्चामोसा ?

उ. गोयमा ! सिय सच्चा, सिय मोसा, सिय सच्चामोसा, सिय असच्चामोसा।

प. से केणट्ठेणं भंते ! एवं वुच्चइ-

ઉ. ગૌતમ ! તે બોલનારની ભાષા છે, ન બોલનારની ભાષા નથી.

૧૨. બોલતા સમયની ભાષાના ભેદનનું પ્રરુપણ:

પ્ર. ભંતે ! ૧. બોલતા પહેલા ભાષાનું ભેદન થાય છે?

૨. બોલતા સમયે ભાષાનું ભેદન થાય છે ?

૩. બોલવાનો સમય વ્યતીત થઈ ગયા પછી ભાષાનું ભેદન થાય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ૧. બોલતા પહેલા ભાષાનું ભેદન થતું નથી.

૨. બોલતા સમયે ભાષાનું ભેદન થાય છે.

૩. બોલવાનો સમય વ્યતીત થઈ ગયા પછી ભાષાનું ભેદન થતું નથી.

૧૩. અવધારિણી ભાષાનું પરુપણ :

પ્ર. ભંતે ! હું એવું માનું છું કે- ભાષા અવધારિણી છે ?

હું એવું ચિંતન કરું છું કે- ભાષા અવધારિણી છે ?

શું હું એવું માનું કે- ભાષા અવધારિણી છે ?

શું હું એવું ચિંતન કરું કે - ભાષા અવધારિણી છે ?

તે પ્રમાણે હું એવું માનુ છું કે- ભાષા અવધારિણી છે ?

તે પ્રમાણે હું એવું ચિંતન કરું છું કે- ભાષા અવધારિણી છે ?

ઉ. હા ગૌતમ ! હું માનું છું કે- ભાષા અવધારિણી છે.

હું ચિંતન કરું છું કે- ભાષા અવધારિણી છે.

હમણાં પણ હું માનું છું કે- ભાષા અવધારિણી છે.

હમણાં પણ હું ચિંતન કરું છું કે- ભાષા અવધારિણી છે.

તે પ્રમાણે હું માનું છું કે- ભાષા અવધારિણી છે.

તે પ્રમાણે હું ચિંતન કરું છું કે- ભાષા અવધારિણી છે.

પ્ર. ભંતે ! અવધારિણી ભાષા શું સત્ય છે, મૃષા છે, સત્યામૃષા છે, અસત્યામૃષા (ન સત્ય, ન અસત્ય) છે ?

ઉ. હા, ગૌતમ ! તે સત્ય પણ હોય છે, મૃષા પણ હોય છે, સત્યામૃષા પણ હોય છે અને અસત્યામૃષા પણ હોય છે.

પ્ર. ભંતે ! શા કારણથી એવું કહેવાય છે કે -

JAINSITE जैनम् जयति शासनम्

"ओहारिणी णं भासा सिय सच्चा, सिय मोसा, सिय सच्चामोसा, सिय असच्चामोसा ?

उ. गोयमा ! १. आराहणी सच्चा,

२. विराहणी मोसा,

३. आराहणविराहणी सच्चामोसा,

४. जा णेव आराहरणी, णेव विराहणी, णेव आराहण-विराहणी, असच्चामोसा णामं सा चउत्थी भासा।

से तेणट्ठेणं गोयमा ! एवं वुच्चइ -

"ओहारिणी णं भासा सिय सच्चा, सिय मोसा, सिय सच्चामोसा, सिय असच्चामोसा।"

- पण्ण. प. ११, सु. ८३०-८३१

१४. पण्णवणी भासा परूवणं-

प. अह भंते ! गाओ, मिया, पसू, पक्खी-

पण्णवणी णं एसा भासा ?

ण एसा भासा मोसा ?

उ. हंता, गोयमा ! गाओ, मिया, पसू, पक्खी-

पण्णवणी णं एसा भासा,

ण एसा भासा मोसा।

प. अह भंते ! जा य इत्थिवयू, जा य पुमवयू, जा य णपुंसगवयू-

पण्णवणी णं एसा भासा ?

ण एसा भासा मोसा ?

उ. हंता, गोयमा ! जा य इत्थिवयू, जा य पुमवयू, जा य णपुंसगवयू-

पण्णवणी णं एसा भासा,

ण एसा भासा मोसा।

प. अह भंते ! जा य इत्थिआणमणी, जा य पुमआणमणी, जा य णपुंसगआणमणी-

पण्णवणी णं एसा भासा ?

ण एसा भासा मोसा ?

उ. हंता, गोयमा ! जा य इत्थिआणमणी, जा य पुमआणमणी, जा य णपुंसगआणमणी-

पण्णवणी णं एसा भासा,

ण एसा भासा मोसा।

"અવધારિણી ભાષા સત્ય, મૃષા, સત્યામૃષા અને અસત્યામૃષા પણ હોય છે ?"

ઉ. ગૌતમ ! ૧. આરાધની સત્ય છે,

૨. વિરાધની મૃષા છે.

૩. આરાધની વિરાધની સત્યામૃષા છે.

૪. જો તે આરાધની નથી, વિરાધની નથી અને આરાધની વિરાધની નથી, પણ ચોથી અસત્યામૃષા નામની ભાષા છે.

માટે હે ગૌતમ ! એવું કહેવાય છે કે-

"અવધારિણી ભાષા સત્ય, મૃષા, સત્યામૃષા અને અસત્યામૃષા પણ હોય છે."

૧૪. પ્રજ્ઞાપની ભાષાની પ્રરુપણા :

પ્ર. ભંતે ! ગાય, મૃગ, પશુ, પક્ષી -

શું તે ભાષા પ્રજ્ઞાપની છે ?

તે ભાષા મૃષા તો નથી ?

ઉ. હા ગૌતમ ! ગાય, મૃગ, પશુ, પક્ષીની -

તે ભાષા પ્રજ્ઞાપની છે,

તે ભાષા મૃષા નથી.

પ્ર. ભંતે ! તે સ્ત્રીવચન છે, પુરુષવચન છે અને નપુંસકવચન છે,

શું તે પ્રજ્ઞાપની ભાષા છે ?

તે ભાષા મૃષા તો નથી ?

ઉ. હા ગૌતમ ! તે સ્ત્રી વચન છે, પુરુષ વચન છે, નપુંસક વચન છે,

તે ભાષા પ્રજ્ઞાપની છે,

તે ભાષા મૃષા નથી.

પ્ર. ભંતે ! તે સ્ત્રી- આજ્ઞાપની છે, પુરુષ આજ્ઞાપની છે અને નપુંસક આજ્ઞાપની છે,

શું તે પ્રજ્ઞાપની ભાષા છે ?

તે ભાષા મૃષા તો નથી ?

ઉ. હા ગૌતમ ! તે સ્ત્રી આજ્ઞાપની છે, પુરુષ આજ્ઞાપની છે, નપુંસક-આજ્ઞાપની છે.

તે ભાષા પ્રજ્ઞાપની છે.

તે ભાષા મૃષા નથી.

जैन साईट JAINSITE.com जैनम् जयति शासनम्

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

प. अह भंते ! जा य इत्थीपण्णवणी, जा य पुमपण्णवणी, जा य णपुंसगपण्णवणी-

पण्णवणी णं एसा भासा ?

ण एसा भासा मोसा ?

उ. हंता, गोयमा ! जा य इत्थिपण्णवणी, जा य पुमपण्णवणी, जा य णपुंसगपण्णवणी-

पण्णवणी णं एसा भासा,

ण एसा भासा मोसा।

प. अह भंते ! जाईति इत्थिवयू, जाईति पुमवयू, जाईति णपुंसगवयू-

पण्णवणी णं एसा भासा ?

ण एसा भासा मोसा ?

उ. हंता, गोयमा ! जाईति इत्थिवयू, जाईति पुमवयू, जाईति णपुंसगवयू-

पण्णवणी णं एसा भासा,

ण एसा भासा मोसा।

प. अह भंते ! जाईति इत्थिआणमणी, जाईति पुमआणमणी, जाईति णपुंसगआणमणी-

पण्णवणी णं एसा भासा ?

ण एसा भासा मोसा ?

उ. हंता, गोयमा ! जाईति इत्थिआणमणी, जाईति पुमआणमणी, जाईति णपुंसगआणमणी-

पण्णवणी णं एसा भासा,

ण एसा भासा मोसा।

प. अह भंते ! जाईति इत्थिपण्णवणी, जाईति पुमपण्णवणी, जाईति णपुंसगपण्णवणी-

पण्णवणी णं एसा भासा ?

ण एसा भासा मोसा ?

उ. हंता, गोयमा ! जाईति इत्थिपण्णवणी, जाईति पुमपण्णवणी, जाईति णपुंसगपण्णवणी-

पण्णवणी णं एसा भासा,

ण एसा भासा मोसा।

- पण्ण. प. ११, सु. ८३२-८३८

પ્ર. ભંતે ! તે સ્ત્રી પ્રજ્ઞાપની છે, પુરુષ પ્રજ્ઞાપની છે, નપુંસક- પ્રજ્ઞાપની છે,

શું તે પ્રજ્ઞાપની ભાષા છે ?

તે ભાષા મૃષા તો નથી ?

ઉ. હા ગૌતમ ! તે સ્ત્રી પ્રજ્ઞાપની છે, પુરુષ પ્રજ્ઞાપની છે અને નપુંસક પ્રજ્ઞાપની છે,

તે પ્રજ્ઞાપની ભાષા છે.

તે ભાષા મૃષા નથી.

પ્ર. ભંતે ! તે જાતિથી સ્ત્રીવચન છે, જાતિથી પુરુષવચન છે અને જાતિથી નપુંસક વચન છે,

શું તે પ્રજ્ઞાપની ભાષા છે ?

તે ભાષા મૃષા તો નથી ?

ઉ. હા ગૌતમ ! જાતિથી સ્ત્રીવચન, જાતિથી પુરુષવચન અને જાતિથી નપુંસક વચન છે.

તે પ્રજ્ઞાપની ભાષા છે,

તે ભાષા મૃષા નથી.

પ્ર. ભંતે ! જાતિથી જે સ્ત્રી- આજ્ઞાપની છે, જાતિથી જે પુરુષ-આજ્ઞાપની છે અને જાતિથી જે નપુંસક-આજ્ઞાપની છે.

શું તે પ્રજ્ઞાપની ભાષા છે ?

તે ભાષા મૃષા તો નથી ?

ઉ. હા ગૌતમ ! જાતિથી જે સ્ત્રી આજ્ઞાપની છે, જાતિથી જે પુરુષ આજ્ઞાપની છે અને જાતિથી જે નપુંસક આજ્ઞાપની છે,

તે પ્રજ્ઞાપની ભાષા છે,

તે ભાષા મૃષા નથી.

પ્ર. ભંતે ! જાતિથી જે સ્ત્રી પ્રજ્ઞાપની છે, જાતિથી જે પુરુષ પ્રજ્ઞાપની છે, જાતિથી જે નપુંસક પ્રજ્ઞાપની છે,

શું તે ભાષા પ્રજ્ઞાપની છે ?

તે ભાષા મૃષા તો નથી ?

ઉ. હા ગૌતમ ! જે જાતિથી સ્ત્રી પ્રજ્ઞાપની છે, જાતિથી પુરુષ પ્રજ્ઞાપની છે, જાતિથી નપુંસક પ્રજ્ઞાપની છે,

તે પ્રજ્ઞાપની ભાષા છે,

તે ભાષા મૃષા નથી.

जैन साईट JAINSITE.com जैनम् जयति शासनम्

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

प. अह भंते ! आसइस्सामो सहस्साओ चिट्ठिस्सामो निसिइस्सामो तुयट्टिस्सामो,

१. आमंतणि, २. आणमणी, ३. जायणि, ४. तह पुच्छणी य, ५. पण्णवणी ।

६. पच्चक्खाणी भासा, ७. भासा इच्छाणुलोमा य, ॥१॥

८. अणभिग्गहिया भासा, ९. भासा य अभिग्गहम्मि बोधव्वा ।

१०. संसयकरणी भासा ११. वोयड, १२. मव्वोयडा चेव ॥ २ ॥

पण्णवणी णं एसा भासा ण एसा भासा मोसा ?

उ. हंता, गोयमा ! आइस्सामो **-जाव-** तुयट्टिस्सामो तं चेव **-जाव-** ण एसा भासा मोसा ।

- विया. स. १०, उ. ३, सु. १९

प्र. ભંતે ! ૧. આમંત્રણી, ૨. આજ્ઞાપની, ૩. યાચની, ૪. પૃચ્છની, ૫. પ્રજ્ઞાપની, ૬. પ્રત્યાખ્યાની, ૭. ઈચ્છાનુલોમા, ૮. અનભિગૃહીતા, ૯. અભિગૃહીતા, ૧૦. સંશયકરણી, ૧૧. વ્યાકૃતા અને ૧૨. અવ્યાકૃતા.

આ બાર પ્રકારની ભાષાઓમાં અમે આશ્રય કરશું, શયન કરશું, ઉભા રહેશું, બેસશું અને સૂઈ જશું ઈત્યાદિ એવું ભાષણ કરવું શું પ્રજ્ઞાપની ભાષા કહેવાય છે અને તેવી ભાષા મૃષા (અસત્ય) તો કહેવાતી નથી ?

ઉ. હા ગૌતમ ! તે (પૂર્વોક્ત) આશ્રય કરશું **-યાવત્-** સૂઈ જશું આદિ ભાષા પ્રજ્ઞાપની ભાષા છે. તે ભાષા મૃષા (અસત્ય) નથી.

१५. जीवेहिं ठिय भासादव्वाणं गहण परूवणं-

प. **१.** जीवे णं भंते ! जाइं दव्वाइं भासत्ताए गेण्हइ, ताइं किं ठियाइं गेण्हइ, अठियाइं गेण्हइ ?

उ. गोयमा ! ठियाइं गेण्हइ, णो अठियाइं गेण्हइ ।

प. २. जाइं भंते ! ठियाइं गेण्हइ,

ताइं किं दव्वओ गेण्हइ ? खेत्तओ गेण्हइ ?

कालओ गेण्हइ ? भावओ गेण्हइ ?

उ. गोयमा ! **दव्वओ** वि गेण्हइ, **खेत्तओ** वि गेण्हइ,

कालओ वि गेण्हइ, **भावओ** वि गेण्हइ ।

प. ३. जाइं दव्वओ गेण्हइ,

ताइं किं एगपदेसियाइं गेण्हइ,

दुपदेसियाइं गेण्हइ **-जाव-**

अणंतपदेसियाइं गेण्हइ ?

उ. गोयमा ! णो एगपदेसियाइं गेण्हइ **-जाव-**

णो असंखेज्जपदेसियाइं गेण्हइ,

अणंत पदेसियाइं गेण्हइ ।

૧૫. જીવો દ્વારા સ્થિત ભાષા દ્રવ્યોના ગ્રહણનું પ્રરુપણ :

પ્ર. **૧.** ભંતે ! જીવ જે દ્રવ્યોને ભાષાના રુપમાં ગ્રહણ કરે છે, શું તે સ્થિત દ્રવ્યોને ગ્રહણ કરે છે કે અસ્થિત દ્રવ્યોને ગ્રહણ કરે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! સ્થિત દ્રવ્યોને ગ્રહણ કરે છે, અસ્થિત દ્રવ્યોને ગ્રહણ કરતાં નથી.

પ્ર. ૨. ભંતે ! જે સ્થિત દ્રવ્યોને ગ્રહણ કરે છે તો -

શું તેને **દ્રવ્યથી** ગ્રહણ કરે છે, **ક્ષેત્રથી** ગ્રહણ કરે છે,

કાળથી ગ્રહણ કરે છે કે **ભાવથી** ગ્રહણ કરે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! દ્રવ્યથી પણ ગ્રહણ કરે છે, ક્ષેત્રથી પણ ગ્રહણ કરે છે,

કાળથી પણ ગ્રહણ કરે છે અને ભાવથી પણ ગ્રહણ કરે છે.

પ્ર. ૩. જેને તે દ્રવ્યથી ગ્રહણ કરે છે તો -

શું તે એક પ્રદેશીને ગ્રહણ કરે છે,

દ્વિપ્રદેશીને ગ્રહણ કરે છે **-યાવત્-**

અનન્ત પ્રદેશીને ગ્રહણ કરે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે એક પ્રદેશીને ગ્રહણ કરતા નથી **-યાવત્-**

અસંખ્યેય પ્રદેશીને ગ્રહણ કરતા નથી.

પરંતુ અનન્ત પ્રદેશીને ગ્રહણ કરે છે.

जैन साइट JAINSITE जैनम् जयति शासनम्

प. ४. जाइं खेत्तओ गेण्हइ,
ताइं किं एगपदेसोगाढाइं गेण्हइ,
दुपदेसोगाढाइं गेण्हइ **-जाव-**
असंखेज्जपदेसोगाढाइं गेण्हइ ?

उ. गोयमा ! णो एगपदेसोगाढाइं गेण्हइ **-जाव-**
णो संखेज्जपदेसोगाढाइं गेण्हइ,
असंखेज्जपदेसोगाढाइं गेण्हइ ।

प. ५. जाइं कालओ गेण्हइ,
ताइं किं एगसमयठिइयाइं गेण्हइ,
दुसमयठिइयाइं गेण्हइ **-जाव-**
असंखेज्जसमयठिइयाइं गेण्हइ ?

उ. गोयमा ! एगसमयठिइयाइं पि गेण्हइ,
दुसमयठिइयाइं पि गेण्हइ **-जाव-**
असंखेज्जसमयठिइयाइं पि गेण्हइ ।

प. ६. जाइं भावओ गेण्हइ,
ताइं किं वण्णमंताइं गेण्हइ,
गंधमंताइं गेण्हइ,
रसमंताइं गेण्हइ,
फासमंताइं गेण्हइ ?

उ. गोयमा ! वण्णमंताइं पि गेण्हइ **-जाव-** फासमंताइं पि गेण्हइ ।

प. ७. जाइं भावओ वण्णमंताइं गेण्हइ,
ताइं किं एगवण्णाइं गेण्हइ **-जाव-**
पंचवण्णाइं गेण्हइ ?

उ. गोयमा ! **गहणदव्वाइं पडुच्च-**
एगवण्णाइं पि गेण्हइ **-जाव-**
पंचवण्णाइं पि गेण्हइ ।
सव्वगहणं पडुच्च-
णियमा पंचवण्णाइं गेण्हइ, तं जहा-
१. कालइं, २. नीलाइं, ३. लोहियाइं,
४. हालिद्दाइं, ५. सुक्किलाइं ।

પ્ર. **૪.** જે દ્રવ્યોને તે ક્ષેત્રથી ગ્રહણ કરે છે તો -
શું એક પ્રદેશાવગાઢોને ગ્રહણ કરે છે.
દ્વિ પ્રદેશાવગાઢોને ગ્રહણ કરે છે **-યાવત્-**
અસંખ્યેય પ્રદેશાવગાઢોને ગ્રહણ કરે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે એક પ્રદેશાવગાઢોને ગ્રહણ કરતા નથી **-યાવત્-**
સંખ્યાત પ્રદેશાવગાઢોને ગ્રહણ કરતા નથી.
પરંતુ અસંખ્યાત પ્રદેશાવગાઢોને ગ્રહણ કરે છે.

પ્ર. **૫.** જેને કાળથી ગ્રહણ કરે છે તો -
શું એક સમયની સ્થિતિવાળોને ગ્રહણ કરે છે.
બે સમયની સ્થિતિવાળોને ગ્રહણ કરે છે **-યાવત્-**
અસંખ્યાત સમયની સ્થિતિવાળોને ગ્રહણ કરે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! એક સમયની સ્થિતિવાળાને પણ ગ્રહણ કરે છે,
બે સમયની સ્થિતિવાળાને પણ ગ્રહણ કરે છે **-યાવત્-**
અસંખ્યાત સમયની સ્થિતિવાળાને પણ ગ્રહણ કરે છે.

जैन साईट JAINSITE .com જૈનમ્ જયતિ શાસનમ્

પ્ર. **૬.** જેને ભાવથી ગ્રહણ કરે છે તો -
શું વર્ણવાળાને ગ્રહણ કરે છે,
ગંધવાળાને ગ્રહણ કરે છે,
રસવાળાને ગ્રહણ કરે છે,
કે સ્પર્શવાળાને ગ્રહણ કરે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે વર્ણવાળાને પણ ગ્રહણ કરે છે **-યાવત્-** સ્પર્શવાળાને પણ ગ્રહણ કરે છે.

પ્ર. **૭.** ભાવથી જે વર્ણવાળાને ગ્રહણ કરે છે તો શું -
તે એક વર્ણવાળાને ગ્રહણ કરે છે **-યાવત્-**
પાંચ વર્ણવાળાને ગ્રહણ કરે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! **ગ્રહણ કરનાર દ્રવ્યોની અપેક્ષાથી-**
એક વર્ણવાળાને પણ ગ્રહણ કરે છે **-યાવત્-**
પાંચ વર્ણવાળાને પણ ગ્રહણ કર છે.
બધા દ્રવ્યોના ગ્રહણ કરવાની અપેક્ષાથી -
નિયમથી પાંચે વર્ણોવાળાને ગ્રહણ કરે છે, જેમકે -
૧. કાળો, ૨. નીલો, ૩. લાલ,
૪. પીળો, ૫. શુકલ (સફેદ).

प. ८. जाइं वण्णओ कालाइं गेण्हइ,
ताइं किं एगगुणकालाइं गेण्हइ **-जाव-**
अणंतगुणकालाइं गेण्हइ ?

उ. गोयमा ! एगगुणकालाइं पि गेण्हइ **-जाव-**
अणंतगुणकालाइं पि गेण्हइ।

एवं -जाव- सुक्किलाइं पि।

પ્ર. ૮. વર્ણથી જે કાળા વર્ણ વાળાને ગ્રહણ કરે છે -
તો શું તે એક ગુણ કાળાને ગ્રહણ કરે છે **-યાવત્-**
અનન્તગુણ કાળાને ગ્રહણ કરે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! એક ગુણ કાળા વર્ણવાળાને પણ ગ્રહણ કરે છે **-યાવત્-** અનન્તગુણ કાળા વર્ણવાળાને પણ ગ્રહણ કરે છે.

આ પ્રમાણે -યાવત્- શુકલવર્ણવાળાને પણ ગ્રહણ કરે છે.

प. ९. जाइं भावओ गंधमंताइं गेण्हइ,
ताइं किं एगगंधाइं गेण्हइ
दुगंधाइं गेण्हइ ?

उ. गोयमा ! **गहणदव्वाइं पडुच्च-**
एगगंधाइं पि गेण्हइ,
दुगंधाइं पि गेण्हइ
सव्वग्गहणं पडुच्च-
णियमा दुगंधाइं गेण्हइ।

પ્ર. ૯. ભાવથી તે ગંધવાળાને ગ્રહણ કરે છે તો -
શું એક ગંધવાળાને ગ્રહણ કરે છે,
બે ગંધવાળાને ગ્રહણ કરે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! **ગ્રહણ કરનાર દ્રવ્યોની અપેક્ષાથી :**
એક ગંધવાળાને પણ ગ્રહણ કરે છે,
બે ગંધવાળાને પણ ગ્રહણ કર છે.
બધાને ગ્રહણ કરવાની અપેક્ષાથી -
નિયમથી બે ગંધવાળાને નિશ્ચિત રુપથી ગ્રહણ કરે છે.

जैन साइट
JAINSITE
જૈનમ્ જયતિ શાસનમ્

प. १०. जाइं गंधओ सुब्भिगंधाइं गेण्हइ,
ताइं किं एगगुणसुब्भिगंधाइं गेण्हइ **-जाव-**
अणंतगुणसुब्भिगंधाइं गेण्हइ ?

उ. गोयमा ! एगगुणसुब्भिगंधाइं पि गेण्हइ
-जाव- अणंतगुणसुब्भिगंधाइं पि गेण्हइ।

एवं दुब्भिगंधाइं पि गेण्हइ।

પ્ર. ૧૦. ગંધથી સુગંધવાળાને ગ્રહણ કરે છે તો શું -
તે એક ગુણ સુગંધવાળાને ગ્રહણ કરે છે **-યાવત્-**
અનન્તગુણ સુગંધવાળાને ગ્રહણ કરે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે એક ગુણ સુગંધવાળાને પણ ગ્રહણ કરે છે **-યાવત્-** અનન્તગુણ સુગંધવાળાને પણ ગ્રહણ કરે છે.

આ પ્રમાણે તે બે ગુણ દુર્ગંધવાળાને પણ ગ્રહણ કરે છે.

प. ११. जाइं भावओ रसमंताइं गेण्हइ,
ताइं किं एगरसाइं गेण्हइ **-जाव-**
किं पंचरसाइं गेण्हइ ?

उ. गोयमा ! **गहणदव्वाइं पडुच्च-**
एगरसाइं पि गेण्हइ **-जाव-**
पंचरसाइं पि गेण्हइ,
सव्वग्गहणं पडुच्च -
णियमा पंचरसाइं गेण्हइ।

પ્ર. ૧૧. ભાવથી તે રસવાળાને ગ્રહણ કરે છે તો શું -
તે એક રસવાળાને ગ્રહણ કરે છે **-યાવત્-**
પાંચ રસવાળાને ગ્રહણ કરે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! **ગ્રહણ કરનાર દ્રવ્યોની અપેક્ષાથી -**
એક રસવાળાને પણ ગ્રહણ કરે છે **-યાવત્-**
પાંચ રસવાળાને પણ ગ્રહણ કર છે.
બધાને ગ્રહણ કરવાની અપેક્ષાથી -
પાંચ રસવાળાને નિશ્ચિત રુપથી ગ્રહણ કરે છે.

प. **१२.** जाइं रसओ तित्तरसाइं गेण्हइ,

ताइं किं एगगुणतित्तरसाइं गेण्हइ **-जाव-** अणंतगुणतित्तरसाइं गेण्हइ ?

उ. गोयमा ! एगगुणतित्तरसाइं पि गेण्हइ,

-जाव- अणंतगुणतित्तरसाइं पि गेण्हइ।

एवं -जाव- महुरो रसो।

प. **१३.** जाइं भावओ फासमंताइं गेण्हइ,

ताइं किं एगफासाइं गेण्हइ **-जाव-** अट्ठफासाइं गेण्हइ ?

उ. गोयमा ! **गहणदव्वाइं पडुच्च-**

णो एगफासाइं गेण्हइ

दुफासाइं गेण्हइ **-जाव-**

चउफासाइं पि गेण्हइ,

णो पंचफासाइं गेण्हइ **-जाव-**

णो अट्ठफासाइं पि गेण्हइ।

सव्वग्गहणं पडुच्च-

णियमा चउफासाइं गेण्हइ, तं जहा-

१. सीयफासाइं गेण्हइ,

२. उसिणफासाइं गेण्हइ,

३. णिद्धफासाइं गेण्हइ,

४. लुक्खफासाइं गेण्हइ।

प. **१४.** जाइं फासओ सीयाइं गेण्हइ,

ताइं किं एगगुणसीयाइं गेण्हइ **-जाव-** अणंतगुणसीयाइं गेण्हइ ?

उ. गोयमा ! एगगुणसीयाइं पि गेण्हइ **-जाव-**

अणंतगुणसीयाइं पि गेण्हइ।

एवं उसिण-णिद्ध-लुक्खाइं -जाव- अणंतगुणाइं पि गेण्हइ।

પ્ર. **૧૨.** ભાવથી તે તીખા રસવાળાને ગ્રહણ કરે છે. તો શું -

એક ગુણ તીખા રસવાળાને ગ્રહણ કરે છે **-યાવત્-** અનન્તગુણ તીખા રસવાળાને ગ્રહણ કરે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! એક ગુણ તીખા રસવાળાને પણ ગ્રહણ કરે છે -

-યાવત્- અનન્તગુણ તીખા રસવાળાને પણ ગ્રહણ કરે છે.

આ પ્રમાણે -યાવત્- મધુર રસવાળાને પણ ગ્રહણ કરે છે.

પ્ર. **૧૩.** ભાવથી તે સ્પર્શવાળાને ગ્રહણ કરે છે તો -

શું એક સ્પર્શવાળાને ગ્રહણ કરે છે **-યાવત્-** આઠ સ્પર્શવાળાને ગ્રહણ કરે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! **ગ્રહણ કરનાર દ્રવ્યોની અપેક્ષાથી -**

એક સ્પર્શવાળાને ગ્રહણ કરતાં નથી,

બે સ્પર્શવાળાને ગ્રહણ કરે છે **-યાવત્-**

ચાર સ્પર્શવાળાને ગ્રહણ કરે છે.

પાંચ સ્પર્શવાળાને પણ ગ્રહણ કરતાં નથી **-યાવત્-**

આઠ સ્પર્શવાળાને ગ્રહણ કરતાં નથી.

બધાને ગ્રહણ કરવાની અપેક્ષાથી -

ચાર સ્પર્શવાળાને નિશ્ચિત રુપથી ગ્રહણ કરે છે, જેમકે -

૧. શીત સ્પર્શવાળાને ગ્રહણ કરે છે,

૨. ઉષ્ણ સ્પર્શવાળાને ગ્રહણ કરે છે,

૩. સ્નિગ્ધ સ્પર્શવાળાને ગ્રહણ કરે છે,

૪. રુક્ષસ્પર્શવાળાને ગ્રહણ કરે છે.

પ્ર. **૧૪.** સ્પર્શથી તે શીતસ્પર્શવાળાને ગ્રહણ કરે છે તો-

શું એક ગુણ શીતસ્પર્શવાળાને ગ્રહણ કરે છે **-યાવત્-** અનન્તગુણ શીત સ્પર્શવાળાને ગ્રહણ કરે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે એક ગુણ શીત સ્પર્શવાળાને પણ ગ્રહણ કરે છે **-યાવત્-**

અનન્તગુણ શીત સ્પર્શવાળાને પણ ગ્રહણ કરે છે.

આ પ્રમાણે ઉષ્ણ, સ્નિગ્ધ અને રુક્ષ સ્પર્શવાળાને -યાવત્- અનન્તગુણ રુક્ષાદિ સ્પર્શવાળાને પણ ગ્રહણ કરે છે.

JAINSITE जैनम् जयति शासनम्

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

प. १५. जाइं भंते ! एगगुणलुक्खाइं -जाव- अणंतगुणलुक्खाइं गेण्हइ,
ताइं किं पुट्ठाइं गेण्हइ, अपुट्ठाइं गेण्हइ ?

उ. गोयमा ! पुट्ठाइं गेण्हइ, णो अपुट्ठाइं गेण्हइ।

प. १६. जाइं भंते ! पुट्ठाइं गेण्हइ,
ताइं किं ओगाढाइं गेण्हइ,
अणोगाढाइं गेण्हइ ?

उ. गोयमा ! ओगाढाइं गेण्हइ,
णो अणोगाढाइं गेण्हइ।

प. १७. जाइं भंते ! ओगाढाइं गेण्हइ,
ताइं किं अणंतरोगाढाइं गेण्हइ,
परंपरोगाढाइं गेण्हइ ?

उ. गोयमा ! अणंतरोगाढाइं गेण्हइ,
णो परंपरोगाढाइं गेण्हइ।

प. १८. जाइं भंते ! अणंतरोगाढाइं गेण्हइ,
ताइं किं अणूइं गेण्हइ,
बायराइं गेण्हइ ?

उ. गोयमा ! अणूइं पि गेण्हइ,
बायराइं पि गेण्हइ।

प. १९. जाइं भंते ! अणूइं पि गेण्हइ, बायराइं पि गेण्हइ,
ताइं किं उड्ढं गेण्हइ, अहे गेण्हइ, तिरियं गेण्हइ ?

उ. गोयमा ! उड्ढं पि गेण्हइ, अहे पि गेण्हइ, तिरियं पि गेण्हइ।

प. २०. जाइं भंते ! उड्ढं पि गेण्हइ, अहे पि गेण्हइ, तिरियं पि गेण्हइ,
ताइं किं आइं गेण्हइ, मज्झे गेण्हइ, पज्जवसाणे गेण्हइ ?

उ. गोयमा ! आइं पि गेण्हइ, मज्झे वि गेण्हइ, पज्जवसाणे वि गेण्हइ।

प. २१. जाइं भंते ! आइं वि गेण्हइ, मज्झे वि गेण्हइ, पज्जवसाणे वि गेण्हइ ?

પ્ર. ૧૫. ભંતે ! જો એક ગુણ રુક્ષસ્પર્શથી અનન્ત ગુણ રુક્ષ સ્પર્શ સુધીને ગ્રહણ કરે છે તો -
શું સ્પૃષ્ટોને ગ્રહણ કરે છે કે અસ્પૃષ્ટોને ગ્રહણ કરે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે સ્પૃષ્ટોને ગ્રહણ કરે છે, અસ્પૃષ્ટોને ગ્રહણ કરતાં નથી.

પ્ર. ૧૬. ભંતે ! સ્પૃષ્ટોને ગ્રહણ કરે છે તો -
શું અવગાઢોને ગ્રહણ કરે છે,
કે અનવગાઢોને ગ્રહણ કરે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! અવગાઢોને ગ્રહણ કરે છે,
અનવગાઢોને ગ્રહણ કરતાં નથી.

પ્ર. ૧૭. ભંતે ! અવગાઢોને ગ્રહણ કરે છે તો -
શું અનન્તરાવગાઢોને ગ્રહણ કરે છે,
કે પરંપરાવગાઢોને ગ્રહણ કરે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! અનન્તરાવગાઢોને ગ્રહણ કરે છે.
પરંપરાવગાઢોને ગ્રહણ કરતાં નથી.

પ્ર. ૧૮. ભંતે ! તે અનન્તરાવગાઢોને ગ્રહણ કરે છે તો-
શું અણુ (સૂક્ષ્મ) દ્રવ્યોને ગ્રહણ કરે છે,
કે સ્થૂળ (બાદર) દ્રવ્યોને ગ્રહણ કરે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! અણુ દ્રવ્યોને પણ ગ્રહણ કરે છે.
સ્થૂલ દ્રવ્યોને પણ ગ્રહણ કરે છે.

પ્ર. ૧૯. ભંતે ! અણુને પણ ગ્રહણ કરે છે અને સ્થૂળ ને પણ ગ્રહણ કરે છે તો -
શું ઊર્ધ્વદિશામાં ગ્રહણ કરે છે, અધોદિશામાં ગ્રહણ કરે છે કે મધ્યલોકમાં ગ્રહણ કરે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ઊર્ધ્વદિશામાં, અધોદિશામાં અને મધ્યલોકમાં ગ્રહણ કરે છે.

પ્ર. ૨૦. ભંતે ! અણુને ઊર્ધ્વ દિશામાં, અધોદિશામાં અને મધ્ય દિશામાં ગ્રહણ કરે છે તો -
શું તેને પ્રારંભમાં ગ્રહણ કરે છે, મધ્યમાં ગ્રહણ કરે છે કે અંતમાં ગ્રહણ કરે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! આદિમાં પણ ગ્રહણ કરે છે, મધ્યમાં પણ ગ્રહણ કરે છે અને અંતમાં પણ ગ્રહણ કરે છે.

પ્ર. ૨૧. ભંતે ! આદિ, મધ્ય અને અંતમાં ગ્રહણ કરે છે તો -

जैन साइट JAINSITE जैनम् जयति शासनम्

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

ताइं किं सविसए गेण्हइ, अविसए गेण्हइ ?

उ. गोयमा ! सविसए गेण्हइ, णो अविसए गेण्हइ।

प. २२. जाइं भंते ! सविसए गेण्हइ,

ताइं किं आणुपुव्विं गेण्हइ, अणाणुपुव्विं गेण्हइ ?

उ. गोयमा ! आणुपुव्विं गेण्हइ, णो अणाणुपुव्विं गेण्हइ।

प. २३. जाइं भंते ! आणुपुव्विं गेण्हइ,

ताइं किं तिदिसिं गेण्हइ **-जाव-** छद्दिसिं गेण्हइ ?

उ. गोयमा ! णियमा छद्दिसिं गेण्हइ।

गाहा - पुट्ठोगाढ अणंतर अणु य, तह बायरे य उड्ढमहे।

आदि विसयाऽणुपुव्विं, णियमा तह छद्दिसिं चेव॥

प. २४. जीवे णं भंते ! जाइं दव्वाइं भासत्ताए गेण्हइ,

ताइं किं संतरं गेण्हइ, निरंतरं गेण्हइ ?

उ. गोयमा ! संतरं पि गेण्हइ, निरंतरं पि गेण्हइ।

संतरं गेण्हमाणे जहण्णेणं एगं समयं,

उक्कोसेणं असंखेज्जसमए अंतरं कट्टु गेण्हइ।

निरंतरं गेण्हमाणे जहण्णेणं दो समए,

उक्कोसेणं असंखेज्जसमए अणुसमयं अविरहियं निरंतरं गेण्हइ।

-पण्ण. प. ११, सु. ८७७-८७८

शुं स्वविषयकने ग्रहण करे छे के अविषयकने ग्रहण करे छे ?

ઉ. ગૌતમ ! સ્વવિષયકને ગ્રહણ કરે છે. અવિષયકને ગ્રહણ કરતાં નથી.

પ્ર. ૨૨. ભંતે ! સ્વવિષયકને ગ્રહણ કરે છે તો -

શું આનુપૂર્વીથી ગ્રહણ કરે છે કે અનાનુપૂર્વીથી ગ્રહણ કરે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! આનુપૂર્વીથી ગ્રહણ કરે છે. અનાનુપૂર્વીથી ગ્રહણ કરતાં નથી.

પ્ર. ૨૩. ભંતે ! આનુપૂર્વીથી ગ્રહણ કરે છે તો -

શું ત્રણે દિશાઓથી ગ્રહણ કરે છે **-યાવત્-** છહો દિશાઓથી ગ્રહણ કરે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! નિયમથી છયે દિશાઓથી ગ્રહણ કરે છે.

ગાથાર્થ : સ્પૃષ્ટ, અવગાઢ, અનન્તરાવગાઢ, અણુ તથા સ્થૂલ, ઊર્ધ્વ, અધઃઆદિ સ્વવિષયક, અવિષયક, આનુપૂર્વી તથા છયે દિશાઓથી નિશ્ચિત રુપથી ગ્રહણ કરે છે.

પ્ર. ૨૪. ભંતે ! જે દ્રવ્યોને ભાષાના રુપમાં ગ્રહણ કરે છે, શું તેને સાન્તર ગ્રહણ કરે છે કે નિરંતર ગ્રહણ કરે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! સાન્તર પણ ગ્રહણ કરે છે, નિરંતર પણ ગ્રહણ કરે છે,

સાન્તર ગ્રહણ કરતા જઘન્ય એક સમયમાં ગ્રહણ કરે છે.

ઉત્કૃષ્ટ અસંખ્યાત સમયનો અંતર કરીને ગ્રહણ કરે છે.

નિરંતર ગ્રહણ કરતા જઘન્ય બે સમય સુધી ગ્રહણ કરે છે.

ઉત્કૃષ્ટ અસંખ્યાત સમય સુધી પ્રતિ સમય નિરંતર ગ્રહણ કરે છે.

१६. चउवीसदंडएहिं ठिय भासा दव्वाणं गहण परूवणं-

प. णेरइए णं भंते ! जाइं दव्वाइं भासत्ताए गेण्हइ,

ताइं किं ठियाइं गेण्हइ, अठियाइं गेण्हइ ?

૧૬. ચોવીસ દંડકો દ્વારા સ્થિત ભાષા દ્રવ્યોના ગ્રહણનું પ્રરુપણ :

પ્ર. ભંતે ! નારક જે દ્રવ્યોને ભાષા રુપમાં ગ્રહણ કરે છે તો શું સ્થિતોને ગ્રહણ કરે છે કે અસ્થિતોને ગ્રહણ કરે છે ?

જૈન સાઈટ JAINSITE જૈનમ્ જયતિ શાસનમ્

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

उ. गोयमा ! ***एवं चेव जहा जीवे वत्तव्वया भणिया तहा णेरइयस्सावि -जाव- अप्पाबहुयं।***

एवं एगिंदियवज्जो दंडओ -जाव- वेमाणिया।

प. जीवा णं भंते ! जाइं दव्वाइं भासत्ताए गेण्हंति, ताइं किं ठियाइं गेण्हंति, अठियाइं गेण्हंति ?

उ. गोयमा ! ***एवं चेव पुहुत्तेण वि णेयव्वं -जाव- वेमाणिया।***

प. जीवे णं भंते ! जाइं दव्वाइं सच्चभासत्ताए गेण्हंति, ताइं किं ठियाइं गेण्हइ अठियाइं गेण्हइ ?

उ. गोयमा ! ***जहा ओहियदंडओ तहा एसो वि।***

णवरं-विगलेंदिया ण पुच्छिज्जंति।

एवं मोसभासाए वि।

एवं सच्चामोसभासाए वि।

एवं असच्चामोसभासाए वि।

णवरं-असच्चामोसभासाए विगलिंदिया वि पुच्छिज्जंति इमेणं अभिलावेणं।

प. विगलिंदिए णं भंते ! जाइं दव्वाइं असच्चामोसभासत्ताए गेण्हइ, ताइं किं ठियाइं गेण्हइ, अठियाइं गेण्हइ ?

उ. गोयमा ! ***जहा ओहियदंडओ।***

एवं एए एगत्तपुहत्तेणं दस दंडगा भाणियव्वा।

-पण्ण. प. ११, सु. ८८८-८९१

ઉ. ગૌતમ ! ***જીવનાં વિષયમાં જેવું કહ્યું છે તેવું જ અલ્પબહુત્વ સુધી નૈરયિકના વિષયમાં પણ કહેવું જોઈએ.***

આ પ્રમાણે એકેન્દ્રિયને છોડીને વૈમાનિકો સુધી કહેવું જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! અનેક જીવ જે દ્રવ્યોને ભાષાના રુપમાં ગ્રહણ કરે છે તો શું સ્થિત દ્રવ્યોને ગ્રહણ કરે છે કે અસ્થિતને ગ્રહણ કરે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ***દ્રવ્ય જે પ્રમાણે એકત્વ (એકવચન)ના રુપમાં વર્ણન કરેલ છે. તેવી જ રીતે બહુવચનનાં રુપમાં પણ વૈમાનિકો સુધી વર્ણન કરવું જોઈએ.***

પ્ર. ભંતે ! જીવ જે દ્રવ્યોને સત્યભાષાના રુપમાં ગ્રહણ કરે છે તો શું સ્થિત દ્રવ્યોને ગ્રહણ કરે છે કે અસ્થિત દ્રવ્યોને ગ્રહણ કરે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ***જેમ જીવ વિષયક ઔધિક સૂત્રપાઠ કહ્યા છે તેવી જ રીતે આ સૂત્રપાઠ કહેવા જોઈએ.***

વિશેષ : વિકલેન્દ્રિયોના વિષયમાં પ્રશ્ન નહીં કરવો જોઈએ.

આ પ્રમાણે મૃષાભાષાના દ્રવ્યોને ગ્રહણ કરે છે.

આ પ્રમાણે સત્યામૃષા ભાષાના દ્રવ્યોને ગ્રહણ કરે છે.

આ પ્રમાણે અસત્યામૃષા ભાષાના દ્રવ્યોને ગ્રહણ કરે છે.

વિશેષ : અસત્યામૃષા ભાષાના ગ્રહણના સંબંધમાં આ સૂત્રપાઠના દ્વારા વિકલેન્દ્રિયોના માટે પણ પ્રશ્ન કરવા જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! વિકલેન્દ્રિય જીવ જે દ્રવ્યોને અસત્યામૃષા ભાષાના રુપમાં ગ્રહણ કરે છે તો શું સ્થિત દ્રવ્યોને ગ્રહણ કરે છે કે અસ્થિત દ્રવ્યોને ગ્રહણ કરે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ***જેમ ઔધિક દંડક કહ્યા છે તેવી જ રીતે અહીં સમજી લેવું જોઈએ.***

આ પ્રમાણે એકત્વ અને પૃથક્ત્વનાં આ દસ દંડક કહેવા જોઈએ.

१७. एगूणवीसदंडएसु गहीय भासा दव्वाणं निसिरण रूवं-

प. जीवे णं भंते ! जाइं दव्वाइं सच्चभासत्ताए गेण्हइ,

ताइं किं सच्चभासत्ताए णिसिरइ ?

૧૭. ઓગણીસ દંડકોમાં ગ્રહીત ભાષા દ્રવ્યોનાં નિઃસિરણનું રુપ :

પ્ર. ભંતે ! જીવ જે દ્રવ્યોને સત્યભાષાના રુપમાં ગ્રહણ કરે છે તો -

શું તે સત્યભાષાના રુપમાં નીકાળે છે ?

JAINSITE जैन साइट जैनम् जयति शासनम्

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

मोसभासत्ताए णिसिरइ ?
सच्चामोसभासत्ताए णिसिरइ ?
असच्चामोसभासत्ताए णिसिरइ ?

उ. गोयमा ! सच्चभासत्ताए णिसिरइ,
णो मोसभासत्ताए णिसिरइ,
णो सच्चामोसभासत्ताए णिसिरइ,
णो असच्चामोसभासत्ताए णिसिरइ।

एवं एगिंदिय-विगलिंदियवज्जो दंडओ -जाव- वेमाणिए।

एवं पुहुत्तेण वि।

प. जीवे णं भंते ! जाइं दव्वाइं मोसभासत्ताए गेण्हइ,
ताइं किं सच्चभासत्ताए णिसिरइ ?
मोसभासत्ताए णिसिरइ ?
सच्चामोसभासत्ताए णिसिरइ ?
असच्चामोसभासत्ताए णिसिरइ ?

उ. गोयमा ! णो सच्चभासत्ताए णिसिरइ,
मोसभासत्ताए णिसिरइ,
णो सच्चामोसभासत्ताए णिसिरइ,
णो असच्चामोसभासत्ताए णिसिरइ।

एवं सच्चामोसभासत्ताए वि।

असच्चामोसभासत्ताए वि एवं चेव।

णवरं-असच्चामोसभासत्ताए विगलिंदिया तहेव पुच्छिज्जंति।

जाए चेव गेण्हइ ताए चेव णिसिरइ।

एवं एए एगत्त-पुहत्तेणं अट्ठ दंडगा भाणियव्वा।

-पण्ण. प. ११, सु. ८९२-८९५

१८. भाषा दव्वाणं गहण-णिस्सरणं-

प. जीवे णं भंते ! जाइं दव्वाइं भासत्ताए गहियाइं णिसिरइ,
ताइं किं संतरं णिसिरइ, णिरंतरं णिसिरइ ?

મૃષાભાષાના રુપમાં નીકાળે છે ?
સત્યામૃષા ભાષાના રુપમાં નીકાળે છે ?
કે અસત્યામૃષા ભાષાના રુપમાં નીકાળે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે સત્યભાષાના રુપમાં નીકાળે છે,
પરંતુ મૃષા ભાષાના રુપમાં નીકાળતા નથી,
સત્યામૃષા ભાષાના રુપમાં નીકાળતા નથી
અને અસત્યામૃષા ભાષાના રુપમાં નીકાળતા નથી.

આ પ્રમાણે એકેન્દ્રિય અને વિકલેન્દ્રિયને છોડીને વૈમાનિક સુધી દંડક કહેવા જોઈએ.

આ પ્રમાણે બહુવચનના દંડક પણ કહેવા જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! જીવ જે દ્રવ્યોને મૃષાભાષાના રુપમાં ગ્રહણ કરે છે તો -
શું તેને સત્યભાષાના રુપમાં નીકાળે છે ?
મૃષાભાષાના રુપમાં નીકાળે છે ?
સત્યામૃષા ભાષાના રુપમાં નીકાળે છે ?
કે અસત્યામૃષા ભાષાના રુપમાં નીકાળે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે સત્યભાષાના રુપમાં નીકાળતા નથી,
મૃષાભાષાના રુપમાં નીકાળે છે,
સત્યામૃષા ભાષાના રુપમાં નીકાળતા નથી
અને અસત્યામૃષા ભાષાના રુપમાં પણ નીકળતા નથી.

આ પ્રમાણે સત્યામૃષા ભાષાના માટે પણ કહેવું જોઈએ.

આ પ્રમાણે અસત્યામૃષા ભાષાના દ્રવ્યોને માટે પણ કહેવું જોઈએ.

વિશેષ : અસત્યામૃષા ભાષાના રુપમાં ગૃહીત દ્રવ્યોના વિષયમાં વિકલેન્દ્રિયોના માટે પણ કહેવું જોઈએ.

જે ભાષાના રુપમાં દ્રવ્યોને ગ્રહણ કરે છે, તે જ ભાષાના રુપમાં દ્રવ્યોને નીકાળે છે.

આ પ્રમાણે એકત્વ અને પૃથકત્વનાં આ આઠ દંડક કહેવા જોઈએ.

૧૮. ભાષા દ્રવ્યોનું ગ્રહણ અને નિઃસરણ :

પ્ર. ભંતે ! જીવ જે દ્રવ્યોને ભાષાનાં રુપમાં ગ્રહણ કરીને નીકાળે છે,
શું તે તેને સાન્તર કાઢે છે કે નિરંતર કાઢે છે ?

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

उ. गोयमा ! संतरं णिसिरइ, णो णिरंतरं णिसिरइ।

संतरं णिसिरमाणे एगेणं समएणं गेण्हइ, एगेणं समएणं णिसिरइ,

०	नि	नि	नि	नि	नि	नि	नि
ग्र	ग्र	ग्र	ग्र	ग्र	ग्र	ग्र	०

एएणं गहणं-णिसिरणोवाएणं जहण्णेणं दुसमइयं, उक्कोसेणं असंखेज्जसमइयं अंतोमुहुत्तियं गहणणिसिरणोवायं करेइ।

-पण्ण. प. ११, सु. ८७९

१९. भिण्णाभिण्ण भासादव्वाणं गहण णिसरण परूवणं-

प. जीवे णं भंते ! जाइं दव्वाइं भासत्ताए गहियाइं णिसिरइ,

ताइं किं भिण्णाइं णिसिरइ, अभिण्णाइं णिसिरइ ?

उ. गोयमा ! भिण्णाइं पि णिसिरइ, अभिण्णाइं पि णिसिरइ।

जाइं भिण्णाइं णिसिरइ,

ताइं अणंतगुणपरिवुड्ढीए परिवड्ढमाणाइं परिवड्ढमाणाइं लोयंतं फुसंति।

जाइ अभिण्णाइं णिसिरइ,

ताइं असंखेज्जाओ ओगाहणवग्गणाओ गंता भेयमावज्जंति,

संखेज्जाइं जोयणाइं गंता विद्धंसमागच्छंति।

-पण्ण. प. ११, सु. ८८०

२०. भासा दव्वाणं भेयण पगारा-

प. तेसि णं भंते ! दव्वाणं कइविहे भेए पण्णत्ते ?

उ. गोयमा ! पंचविहे भेए पण्णत्ते, तं जहा-

१. खंडाभेए, २. पतराभेए, ३. चुण्णियाभेए, ४. अणुतडियाभेए, ५. उक्करियाभेए।

प. **१.** से किं तं खंडाभेए ?

उ. खंडाभेए-जण्णं अयखंडाण वा, तउखंडाण वा, तंबखंडाण वा, सीसगखंडाण वा, रययखंडाण वा, जायरूवखंडाण वा, खंडएण भेए भवइ, से त्तं खंडाभेए।

ઉ. ગૌતમ ! સાન્તર કાઢે છે, નિરંતર કાઢતાં નથી.

સાન્તર કાઢનાર જીવ એક જ સમયમાં ગ્રહણ કરે છે અને એક જ સમયમાં કાઢે છે.

આ ગ્રહણ અને નિઃસરણનાં ઉપાયથી જઘન્ય બે સમયથી ઉત્કૃષ્ટ અસંખ્યાત સમયનાં અન્તર્મુહૂર્ત સુધી ગ્રહણ અને નિઃસરણ કરે છે.

૧૯. ભિન્ન-અભિન્ન ભાષા દ્રવ્યોનાં ગ્રહણ નિઃસરણનું પ્રરુપણ :

પ્ર. ભંતે ! જીવ ભાષાનાં રુપમાં ગૃહીત જે દ્રવ્યોને કાઢે છે તો -

શું ભિન્નોને કાઢે છે કે અભિન્નોને કાઢે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! કોઈ જીવ ભિન્નોને કાઢે છે અને કોઈ જીવ અભિન્નોને પણ કાઢે છે.

જે જીવ ભિન્નોને કાઢે છે.

તે ભિન્ન દ્રવ્ય અનન્તગુણ વૃદ્ધિને પ્રાપ્ત કરતા લોકાન્તને સ્પર્શ કરે છે.

જે જીવ અભિન્નોને કાઢે છે.

તે અભિન્ન દ્રવ્ય અસંખ્યાત અવગાહન વર્ગણા સુધી જઈને ભેદને પ્રાપ્ત થઈ જાય છે.

પછી સંખ્યાત યોજનો સુધી આગળ જઈને તે વિધ્વંસને પ્રાપ્ત થઈ જાય છે.

૨૦. ભાષા દ્રવ્યોના ભેદનના પ્રકાર :

પ્ર. ભંતે ! તે ભાષા દ્રવ્યોના ભેદ કેટલા પ્રકારના કહ્યા છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે ભેદ પાંચ પ્રકારના કહ્યા છે, જેમકે-

૧. ખંડભેદ, ૨. પ્રતરભેદ, ૩. ચૂર્ણિકાભેદ, ૪. અનુતટિકાભેદ, ૫. ઉત્કટિકાભેદ.

પ્ર. **૧.** તે ખંડભેદ શું છે ?

ઉ. ખંડભેદ તે છે - જે લોખંડનાં ખંડોના, કલાઈના ખંડોના, તાંબાના ખંડોના, સીસાના ખંડોના, ચાંદીના ખંડોના અથવા સોનાના ખંડોના, ખંડ દ્વારા ભેદ કરવાથી થાય છે. આ ખંડભેદનું સ્વરુપ છે.

जैन साईट JAINSITE जैनम् जयति शासनम्

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

प. २. से किं पतराभेए ?

उ. पतराभेए-जण्णं वंसाण वा, वेत्ताण वा, णलाण वा, कदलिथंभाण वा, अब्भपडलाण वा, पतरएणं भेए भवइ, से त्तं पतराभेए।

प. ३. से किं तं चुण्णियाभेए ?

उ. चुण्णियाभेए-जण्णं तिलचुण्णाण वा, मुग्गचुण्णाण वा, मासचुण्णाण वा, पिप्पलिचुण्णाण वा, मिरियचुण्णाण वा, सिंगबेरचुण्णाण वा, चुण्णियाए भेए भवइ, से त्तं चुण्णियाभेए।

प. ४. से किं तं अणुतडियाभेए ?

उ. अणुतडियाभेए-जण्णं अगडाण वा, तलागाण वा, दहाण वा, णदीण वा, वापीण वा, पुक्खरिणीण वा, दीहियाण वा, गुंजालियाण वा, सराण वा, सरपंतियाण वा, सरसरपंतियाण वा, अणुतडियाए भेए भवइ, से त्तं अणुतडियाभेए।

प. ५. से किं तं उक्करियाभेए ?

उ. उक्करियाभेए-जण्णं मूसगाण वा, मगूसाण वा, तिलसिंगाण वा, मुग्गसिंगाण वा, माससिंगाण वा, एरंडबीयाण वा, फुडित्ता उक्करियाए भेए भवइ, से त्तं उक्करियाभेए।

-पण्ण. प. ११, सु. ८८१-८८६

२१. भिज्जमाणाणं भासा दव्वाणं अप्पबहुत्तं-

प. एएसि णं भंते ! दव्वाणं खंडाभेएणं पतराभेएणं चुण्णियाभेएणं अणुतडियाभेएणं उक्करियाभेएण य भिज्जमाणाणं कयरे कयरेहिंतो अप्पा वा -जाव- विसेसाहिया वा ?

उ. गोयमा ! १. सव्वत्थोवाइं दव्वाइं उक्करियाभेएणं भिज्जमाणाइं,

२. अणुतडियाभेएणं भिज्जमाणाइं अणंतगुणाइं,

३. चुण्णियाभेएणं भिज्जमाणाइं अणंतगुणाइं,

४. पतराभेएणं भिज्जमाणाइं अणंतगुणाइं,

પ્ર. ૨. તે પ્રતરભેદ શું છે ?

ઉ. પ્રતરભેદ તે છે- જે વાંસના ઝાડનું, નેતરનાં નલનાં કેળાના સ્તમ્ભોના, અભ્રકના પટલોના પ્રતર દ્વારા ભેદ કરવાથી થાય છે. આ પ્રતરભેદનું સ્વરુપ છે.

પ્ર. ૩. તે ચૂર્ણિકા ભેદ શું છે ?

ઉ. ચૂર્ણિકા ભેદ તે છે- જે તલનાં ચૂર્ણોના, મગના ચૂર્ણોના, અડદના ચૂર્ણોના, પિપરના ચૂર્ણોના, કાળી મરીના ચૂર્ણોના, સૂંઠના ચૂર્ણોના, ચૂર્ણિકા દ્વારા ભેદ કરવાથી થાય છે. આ ચૂર્ણિકા ભેદનું સ્વરૂપ છે.

પ્ર. ૪. તે અનુતટિકા ભેદ શું છે ?

ઉ. અનુતટિકાભેદ તે છે- જે કૂવાના, તળાવના, દ્રહના, નદિઓના, વાવડિઓના, પુષ્કરિણીઓના, દીર્ઘિકાઓના, નહેરના, સરોવરોના, પંક્તિબદ્ધ સરોવરોનાં અને પરસ્પર પંક્તિબદ્ધ સરોવરોનાં અનુતટિકારુપમાં ભેદ થાય છે. આ અનુતટિકા ભેદનું સ્વરુપ છે.

પ્ર. ૫. તે ઉત્કટિકાભેદ શું છે ?

ઉ. ઉત્કટિકા ભેદ તે છે- મસૂરના, મુંગફળીના, તલની ફળિયોના, મગની ફળિયોના, અડદની ફળિયોના અથવા એરંડાના બીજનું ફૂટવું કે ફાટવાથી જે ભેદ થાય છે તે ઉત્કટિકા ભેદ છે. તે ઉત્કટિકા ભેદનું સ્વરૂપ છે.

૨૧. વિદ્યમાન ભાષા દ્રવ્યોનું અલ્પ બહુત્વ :

પ્ર. ભંતે ! ખંડભેદથી, પ્રતરભેદથી, ચૂર્ણિકાભેદથી, અનુતટિકાભેદથી અને ઉત્કટિકા ભેદથી ભેદવાથી આ ભાષા દ્રવ્યોમાં કોણ કોનાથી અલ્પ **-યાવત્-** વિશેષાધિક છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ૧. બધાથી અલ્પ ઉત્કટિકાભેદથી ભિન્ન ભાષા દ્રવ્ય છે.

૨. (તેનાથી) અનુતટિકાભેદથી ભિન્ન ભાષા દ્રવ્ય અનન્તગુણા છે.

૩. (તેનાથી) ચૂર્ણિકાભેદથી ભિન્ન ભાષા દ્રવ્ય અનન્તગુણા છે.

૪. (તેનાથી) પ્રતરભેદથી ભિન્ન ભાષા દ્રવ્ય અનન્તગુણા છે.

जैन साईट JAINSITE.com जैनम् जयति शासनम्

५. खंडाभेएणं भिज्जमाणाइं अणंतगुणाइं ।

-पण्ण. प. ११, सु. ८८७

५. (તેનાથી) ખંડભેદથી ભિન્ન ભાષા દ્રવ્ય અનન્તગુણા છે.

२२. भासाणिव्वत्तीभेया चउवीसदंडएसु य परूवणं-

प. कइविहा णं भंते ! भासानिव्वत्ती पण्णत्ता ?

उ. गोयमा ! चउव्विहा भासानिव्वत्ती पण्णत्ता, तं जहा-

१. सच्चभासानिव्वत्ती,

२. मोसभासानिव्वत्ती,

३. सच्चामोसभासानिव्वत्ती,

४. असच्चामोसभासानिव्वत्ती ।

एवं एगिंदियवज्जं जस्स जा भासा -जाव- वेमाणियाणं।

-विया. स. १९, उ. ८, सु. १५-१६

૨૨. ભાષાનિર્વૃત્તિના ભેદ અને ચોવીસ દંડકોમાં પ્રરુપણ :

પ્ર. ભંતે ! ભાષાનિર્વૃત્તિ કેટલા પ્રકારની કહી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ભાષાનિર્વૃત્તિ ચાર પ્રકારની કહી છે, જેમકે -

૧. સત્યભાષા નિર્વૃત્તિ,

૨. મૃષાભાષા નિર્વૃત્તિ,

૩. સત્યામૃષાભાષા નિર્વૃત્તિ,

૪. અસત્યામૃષા ભાષા નિર્વૃત્તિ.

આ પ્રમાણે એકેન્દ્રિયોને છોડીને વૈમાનિકો સુધી જેની જે ભાષા હોય તેની તે ભાષાનિર્વૃત્તિ કહેવી જોઈએ.

२३. भासाकरणभेया चउवीसदंडएसु य परूवणं-

प. कइविहा णं भंते ! भासाकरणे पण्णत्ते ?

उ. गोयमा ! चउव्विहं भासाकरणे पण्णत्ते, तं जहा-

१. सच्चभासाकरणे, २. मोसभासाकरणे,

३. सच्चामोसभासाकरणे,

४. असच्चामोसभासाकरणे ।

(एगिंदियवज्जं) नेरइयाणं -जाव- वेमाणियाणं जस्स जा अत्थि तं तस्स सव्वं भणियव्वं ।

-विया. स. १९, उ. ९, सु. ८

૨૩. ભાષાકરણના ભેદ અને ચોવીસ દંડકોમાં પ્રરુપણ :

પ્ર. ભંતે ! ભાષાકરણ કેટલા પ્રકારના કહ્યા છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ભાષાકરણ ચાર પ્રકારના કહ્યા છે, જેમ કે -

૧. સત્યભાષા કરણ, ૨. મૃષાભાષા કરણ,

૩. સત્યામૃષાભાષા કરણ,

૪. અસત્યામૃષા ભાષા કરણ.

(એકેન્દ્રિયોને છોડીને) નૈરયિકોથી વૈમાનિકો સુધી જેના જેટલા કરણ હોય તે બધા કહેવા જોઈએ.

२४. जीव-चउवीसदंडएसु भासगाभासगत्त परूवणं-

प. जीवा णं भंते ! किं भासगा, अभासगा ?

उ. गोयमा ! जीवा भासगा वि, अभासगा वि ।

प. से केणट्ठेणं भंते ! एवं वुच्चइ-

"जीवा भासगा वि, अभासगा वि ?"

उ. गोयमा ! जीवा दुविहा पण्णत्ता, तं जहा-

१. संसारसमावण्णगा य, २. असंसारसमावण्णगा य।

१. तत्थ णं जे ते असंसारसमावण्णगा ते णं सिद्धा, सिद्धा णं अभासगा ।

२. तत्थ णं जे ते संसारसमावण्णगा ते णं दुविहा पण्णत्ता, तं जहा-

૨૪. જીવ-ચોવીસ દંડકોમાં ભાષક- અભાષકત્વનું પ્રરુપણ :

પ્ર. ભંતે ! જીવ ભાષક છે કે અભાષક છે ?

ઉ. ગૌતમ ! જીવ ભાષક પણ છે અને અભાષક પણ છે.

પ્ર. ભંતે ! શા માટે એવું કહેવાય છે કે-

"જીવ ભાષક પણ છે અને અભાષક પણ છે ?"

ઉ. ગૌતમ ! જીવ બે પ્રકારના કહ્યા છે, જેમકે -

૧. સંસાર સમાપન્નક, ૨. અસંસાર સમાપન્નક.

૧. તેમાં જે અસંસાર સમાપન્નક જીવ છે, તે સિદ્ધ છે અને સિદ્ધ અભાષક હોય છે.

૨. તેમાંથી જે સંસારસમાપન્નક જીવ છે, તે બે પ્રકારના કહ્યા છે, જેમ કે-

जैन साईट JAINSITE.com जैनम् जयति शासनम्

१. सेलेसिपडिवण्णगा य, २. असेलेसिपडिवण्णगा य।

१. तत्थ णं जे ते सेलेसिपडिवण्णगा ते णं अभासगा।

२. तत्थ णं जे ते असेलेसिपडिवण्णगा ते दुविहा पण्णत्ता, तं जहा -

१. एगिंदिया य, २. अणेगिंदिया य।

१. तत्थ णं जे ते एगिंदिया ते णं अभासगा।

२. तत्थ णं जे ते अणेगिंदिया ते दुविहा पण्णत्ता, तं जहा-

१. पज्जत्तगा य, २. अपज्जत्तगा य।

१. तत्थ णं जे ते अपज्जत्तगा ते णं अभासगा।

२. तत्थ णं जे ते पज्जत्तगा ते णं भासगा।

से तेणट्ठेणं गोयमा ! एवं वुच्चइ-

"जीवा भासगा वि, अभासगा वि।"

प. दं. १. नेरइया णं भंते ! किं भासगा, अभासगा ?

उ. गोयमा ! नेरइया भासगा वि, अभासगा वि।

प. से केणट्ठेणं भंते ! एवं वुच्चइ-

"नेरइया भासगा वि, अभासगा वि ?"

उ. गोयमा ! नेरइया दुविहा पण्णत्ता, तं जहा-

१. पज्जत्तगा य, २. अपज्जत्तगा य।

१. तत्थ णं जे ते अपज्जत्तगा ते णं अभासगा,

२. तत्थ णं जे ते पज्जत्तगा ते णं भासगा।

से तेणट्ठेणं गोयमा ! एवं वुच्चइ-

"नेरइया भासगा वि, अभासगा वि।"

एवं एगिंदियवज्जाणं णिरंतरं -जाव- वेमाणियाणं भाणियव्वं[1]। -पण्ण. प. ११, सु. ८६७-८६९

२५. भासगाभासगाणं कायट्ठिई परूवणं-

प. भासए णं भंते ! भासए त्ति कालओ केवचिरं होइ ?

उ. गोयमा ! जहण्णेणं एक्कं समयं,
उक्कोसेणं अंतोमुहुत्तं।

प. अभासए णं भंते ! अभासए त्ति कालओ केवचिरं होइ ?

उ. गोयमा ! अभासए तिविहे पण्णत्ते, तं जहा-

१. अणाईए वा अपज्जवसिए,

૧. શૈલેશી પ્રતિપન્નક, ૨. અશૈલેશી પ્રતિપન્નક.

૧. તેમાંથી જે શૈલેશી પ્રતિપન્નક છે, તે અભાષક છે.

૨. તેમાંથી જે અશૈલેશી પ્રતિપન્નક છે તે બે પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

૧. એકેન્દ્રિય, ૨. અનેકેન્દ્રિય.

૧. તેમાંથી જે એકેન્દ્રિય છે તે અભાષક છે.

૨. તેમાંથી જે અનેકેન્દ્રિય છે તે બે પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

૧. પર્યાપ્તક ૨. અપર્યાપ્તક.

૧. તેમાંથી જે અપર્યાપ્તક છે તે અભાષક છે.

૨. તેમાંથી જે પર્યાપ્તક છે તે ભાષક છે.

આ માટે હે ગૌતમ ! એવું કહેવાય છે કે -

"જીવ ભાષક પણ છે અને અભાષક પણ છે."

પ્ર. **દં.૧.** ભંતે ! નારક ભાષક છે કે અભાષક છે ?

ઉ. ગૌતમ ! નારક ભાષક પણ છે અને અભાષક પણ છે.

પ્ર. ભંતે ! શા કારણથી એવું કહેવાય છે કે -
"નારક ભાષક પણ છે અને અભાષક પણ છે"?

ઉ. ગૌતમ ! નારક બે પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

૧. પર્યાપ્તક, ૨. અપર્યાપ્તક.

૧. આમાં જે અપર્યાપ્તક છે તે અભાષક છે.

૨. આમાં જે પર્યાપ્તક છે તે ભાષક છે.

માટે હે ગૌતમ ! એવું કહેવાય છે કે -

'નારક ભાષક પણ છે અને અભાષક પણ છે.'

આ પ્રમાણે એકેન્દ્રિયોને છોડીને નિરંતર વૈમાનિકો સુધી જાણી લેવું જોઈએ.

૨૫. ભાષક - અભાષકોની કાયસ્થિતિનું પ્રરુપણ :

પ્ર. ભંતે ! ભાષક જીવ ભાષક રુપમાં કેટલા કાળ સુધી રહે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! જઘન્ય એક સમય સુધી,
ઉત્કૃષ્ટ અન્તર્મુહૂર્ત સુધી રહે છે.

પ્ર. ભંતે ! અભાષક જીવ અભાષક રુપમાં કેટલા કાળ સુધી રહે છે.

ઉ. ગૌતમ ! અભાષક ત્રણ પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

૧. અનાદિ - અપર્યવસિત,

---

१. ठाणं. अ. २, उ. २, सु. ६९/१०

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

२. अणाईए वा सपज्जवसिए,

३. साईए वा सपज्जवसिए।

तत्थ णं जे ते साईए सपज्जवसिए से जहण्णेणं अंतोमुहुत्तं, उक्कोसेणं वणस्सइकालो[1]।

- पण्ण. प. १८, सु. १३७४-७५

२. અનાદિ - સપર્યવસિત,

૩. સાદિ - સપર્યવસિત.

તેમાંથી જે સાદિ - સપર્યવસિત છે, તે જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ટ વનસ્પતિકાળ સુધી રહે છે.

२६. भासगाभासगाणं अंतरकाल परूवणं -

प. भासगस्स णं भंते ! केवइयं कालं अंतरं होइ ?

उ. गोयमा ! जहण्णेणं अंतोमुहुत्तं, उक्कोसेणं वणस्सइकालो।

अभासगस्स साइयस्स अपज्जवसियस्स णत्थि अंतरं,

साइयस्स सपज्जवसियस्स जहण्णेणं एक्कं समयं, उक्कोसेणं अंतोमुहुत्तं।

-जीवा. पडि. ९, सु. २३५

૨૬. ભાષક - અભાષકોનાં અંતરકાળનું પ્રરુપણ :

પ્ર. ભંતે ! ભાષકનું કેટલા કાળનું અંતર હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત, ઉત્કૃષ્ટ વનસ્પતિકાળ છે.

સાદિ - અપર્યવસિત અભાષકનું અંતર નથી,

સાદિ - સપર્યવસિત અભાષકનું અંતર જઘન્ય એક સમય, ઉત્કૃષ્ટ અન્તર્મુહૂર્ત છે.

२७. भासगाभासगाणं अप्पबहुत्तं-

प. एएसि णं भंते ! जीवाणं सच्चभासगाणं, मोसभासगाणं, सच्चामोसभासगाणं, असच्चामोसभासगाणं, अभासगाण य कयरे कयरेहिंतो अप्पा वा -जाव- विसेसाहिया वा ?

उ. गोयमा ! १. सव्वत्थोवा जीवा सच्चभासगा,

२. सच्चामोसभासगा असंखेज्जगुणा,

३. मोसभासगा असंखेज्जगुणा,

४. असच्चामोसभासगा असंखेज्जगुणा,

५. अभासगा अणंतगुणा[2]।

-पण्ण. प. ११, सु. ९००

૨૭. ભાષક - અભાષકોનું અલ્પબહુત્વ :

પ્ર. ભંતે ! આ સત્યભાષક, મૃષાભાષક, સત્યામૃષાભાષક અને અસત્યામૃષાભાષક તથા અભાષક જીવોમાંથી કોણ કોનાથી અલ્પ **-યાવત્-** વિશેષાધિક છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ૧. બધાથી અલ્પ જીવ સત્યભાષક છે.

૨. (તેનાથી) સત્યા મૃષાભાષક અસંખ્યાત ગુણા છે.

૩. (તેનાથી) મૃષાભાષક અસંખ્યાતગુણા છે.

૪. (તેનાથી) અસત્યામૃષાભાષક અસંખ્યાત ગુણા છે.

૫. (તેનાથી) અભાષક જીવ અનન્તગુણા છે.

२८. देवाणं भासणसत्ति-

प. देवे णं भंते ! महिड्ढीए -जाव- महेसक्खे रूवसहस्सं विउव्वित्ता पभू भासासहस्सं भासित्तए ?

उ. हंता, गोयमा ! पभू।

प. सा णं भंते ! किं एगा भासा, भासासहस्सं ?

उ. गोयमा ! एगा णं सा भासा, णो खलु तं भासासहस्सं।

-विया. स. १४, उ. ९, सु. १२

૨૮. દેવોની ભાષણ શક્તિ :

પ્ર. ભંતે ! મહર્દ્ધિક **-યાવત્-** મહાસુખી દેવ શું હજાર રુપોની વિકુર્વણા કરીને હજાર ભાષાઓ બોલવામાં સમર્થ છે ?

ઉ. હા ગૌતમ ! તે સમર્થ છે.

પ્ર. ભંતે ! તે એક જ ભાષા છે કે હજાર ભાષાઓ છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે એક જ ભાષા છે, હજાર ભાષાઓ નથી.

---

१. जीवा. पडि. ९, सु. २३५

२. (क) पण्ण. प. ३, सु. २६४ (ख) सव्वत्थोवा भासगा, अभासगा अणंतगुणा। - जीवा. पडि. ९, सु. २३५

(ग) विया. स. २, उ. ६, सु. १

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

२९. देवाणं विसिट्ठा भासा-

प. देवाणं भंते ! कतराए भासाए भासंति ?

कतरा वा भासा भासिज्जमाणी विसिस्सइ ?

उ. गोयमा ! देवा णं अद्धमागहाए भासाए भासंति, सावि य णं अद्धमागहा भासा भासिज्जमाणी विसिस्सइ।

-विया. स. ५, उ. ४, सु. २४

૨૯. દેવોની વિશિષ્ટ ભાષા :

પ્ર. ભંતે ! દેવ કંઈ ભાષા બોલે છે ?

તથા બોલવાવાળી કંઈ ભાષા વિશિષ્ટ રુપે હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! દેવ અર્ધમાગધી ભાષા બોલે છે અને બોલવાવાળી તે અર્ધમાગધી ભાષા જ વિશિષ્ટ રુપે હોય છે.

३०. सक्किंदस्स सावज्जाणवज्ज भासा-

प. सक्के णं भंते ! देविंदे देवराया किं सच्चं भासं भासइ, मोसं भासं भासइ, सच्चामोसं भासं भासइ, असच्चामोसं भासं भासइ ?

उ. गोयमा ! सच्चं पि भासं भासइ **-जाव-** असच्चामोसं पि भासं भासइ।

प. सक्के णं भंते ! देविंदे देवराया किं सावज्जं भासं भासइ, अणवज्जं भासं भासइ ?

उ. गोयमा ! सावज्जं पि भासं भासइ, अणवज्जं पि भासं भासइ।

प. से केणट्ठेणं भंते ! एवं वुच्चइ-

"देविंदे देवराया सक्के सावज्जं पि भासं भासइ, अणवज्जं पि भासं भासइ ?

उ. गोयमा ! जाहे णं सक्के देविंदे देवराया सुहुमकायं अनिज्जूहित्ताणं भासं भासइ, ताहे णं सक्के देविंदे देवराया सावज्जं भासं भासइ,

जाहे णं सक्के देविंदे देवराया सुहुमकायं निज्जूहित्ताणं भासं भासइ, ताहे सक्के देविंदे देवराया अणवज्जं भासं भासइ।

से तेणट्ठेणं गोयमा ! एवं वुच्चइ-

"देविंदे देवराया सक्के सावज्जं पि भासं भासइ अणवज्जं पि भासं भासइ।"

-विया. स. १६, उ. २, सु. १४-१५

૩૦. શક્રેન્દ્રની સાવદ્ય નિરવદ્ય ભાષા :

પ્ર. ભંતે ! દેવેન્દ્ર દેવરાજ શક્રેન્દ્ર શું સત્ય ભાષા બોલે છે, મૃષા ભાષા બોલે છે, સત્યામૃષા ભાષા બોલે છે અથવા અસત્યામૃષા ભાષા બોલે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે સત્ય ભાષા પણ બોલે છે **-યાવત્-** અસત્યામૃષા ભાષા પણ બોલે છે.

પ્ર. ભંતે ! દેવેન્દ્ર દેવરાજ શક્રેન્દ્ર શું સાવદ્ય ભાષા બોલે છે કે નિરવદ્ય ભાષા બોલે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે સાવદ્ય ભાષા પણ બોલે છે અને નિરવદ્ય ભાષા પણ બોલે છે.

પ્ર. ભંતે ! શા માટે એવું કહેવાય છે કે -

"દેવેન્દ્ર દેવરાજ શક્રેન્દ્ર સાવદ્ય ભાષા પણ બોલે છે અને નિરવદ્ય ભાષા પણ બોલે છે ?"

ઉ. ગૌતમ ! જ્યારે દેવેન્દ્ર દેવરાજ શક્રેન્દ્ર સુક્ષ્મકાયની રક્ષા કર્યા વગર (અથવા મુખ ઢાંક્યા વગર) બોલે છે, ત્યારે દેવેન્દ્ર દેવરાજ શક્રેન્દ્ર સાવદ્ય ભાષા બોલે છે.

જ્યારે દેવેન્દ્ર દેવરાજ શક્રેન્દ્ર સુક્ષ્મકાયની રક્ષાનાં માટે હાથ કે વસ્ત્રથી મુખને ઢાંકીને બોલે છે, ત્યારે દેવેન્દ્ર દેવરાજ શક્રેન્દ્ર નિરવદ્ય ભાષા બોલે છે.

માટે હે ગૌતમ ! એવું કહેવાય છે કે -

"દેવેન્દ્ર દેવરાજ શક્રેન્દ્ર સાવદ્ય ભાષા પણ બોલે છે અને નિરવદ્ય ભાષા પણ બોલે છે."

३१. अन्नउत्थियाणं केवलिस्स भासपरूवणपरिहारो-

प. अन्नउत्थिया णं भंते ! एवमाइक्खंति **-जाव-** परूवेंति-

૩૧. અન્યતીર્થિકો દ્વારા કેવળી ભાષાની પ્રરુપણાનું પરિહાર :

પ્ર. ભંતે ! અન્યતીર્થિક આ પ્રમાણે કહે છે **-યાવત્-** પ્રરુપણા કરે છે કે -

जैन साईट JAINSITE जैनम् जयति शासनम्

एवं खलु केवली जक्खाएसेणं आइस्सइ, एवं खलु केवली जक्खाएसेणं आइट्ठे समाणे आहच्च दो भासाओ भासइ, तं जहा-

१. मोसं वा, २. सच्चामोसं वा।

से कहमेयं भंते ! एवं ?

उ. गोयमा ! जं णं ते अन्नउत्थिया **-जाव-** जे ते एवमाहंसु मिच्छं ते एवमाहंसु,

अहं पुण गोयमा ! एवमाइक्खामि **-जाव-** परूवेमि-नो खलु केवली जक्खाएसेणं आइस्सइ,

नो खलु केवली जक्खाएसेणं आइट्ठे समाणे आहच्च दो भासाओ भासइ, तं जहा-

१. मोसं वा, २. सच्चामोसं वा।

केवली णं असावज्जाओ अपरोवघाइयाओ आहच्च दो भासाओ भासइ, तं जहा-

१. सच्चं वा, २. असच्चामोसं वा।

-विया. स. १८, उ. ७, सु. २

કેવળી યક્ષાવેશથી આવિષ્ટ હોય છે અને જ્યારે કેવળી યક્ષાવેશથી આવિષ્ટ થાય છે ત્યારે તે ક્યારેક બે પ્રકારની ભાષાઓ બોલે છે, જેમકે -

૧. મૃષાભાષા, ૨. સત્યામૃષાભાષા.

હે ભંતે ! આવું કેવી રીતે થઈ શકે છે ?

ગૌતમ ! અન્યતીર્થિકોએ **-યાવત્-** જે આ પ્રમાણે કહ્યું છે તે તેવોએ મિથ્યા કહ્યું છે.

હે ગૌતમ ! હું આ પ્રમાણે કહું છું **-યાવત્-** પ્રરુપણા કરું છું કે - "કેવળી યક્ષાવિષ્ટ થતા જ નથી.

કેવળી યક્ષાવિષ્ટ પણ નથી થતા અને તે ક્યારેક બે ભાષાઓ પણ બોલતા નથી, જેમકે -

૧. મૃષાભાષા, ૨. સત્યામૃષા ભાષા.

કેવળી જ્યારે પણ બોલે છે તો બીજાને ઉપઘાત ન કરનારી અસાવદ્ય ભાષાઓ બોલે છે, જેમકે -

૧. સત્યભાષા, ૨. અસત્યામૃષા ભાષા.

जैन साहित्य JAINSITE .com જૈનમ્ જયતિ શાસનમ્

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

૧૯. યોગ અધ્યયન

યોગનો સામાન્ય અર્થ છે મન, વચન અને કાયાની પ્રવૃત્તિનું જીવની સાથે જોડાવું. મન, વચન અને કાયાના કારણે જીવના પ્રદેશોમાં જે સ્પન્દન કે હલચલ હોય છે તેને પણ યોગ કહેવાય છે. જીવ તેરમાં ગુણસ્થાન સુધી યોગયુક્ત રહે છે. ચૌદમાં ગુણસ્થાનમાં પહોંચ્યા બાદ તે અયોગી થાય છે. સિદ્ધ પણ આ અપેક્ષાએ અયોગી છે.

યોગ દર્શનમાં યોગ શબ્દનો ભિન્ન અર્થમાં પ્રયોગ થયેલ છે. ત્યાં ચિત્ત વૃત્તિઓના નિરોધને યોગ કહ્યો છે. જેમ- "योगश्चित्तवृत्तिनिरोधः" ભગવદ્ગીતામાં કર્મના કૌશલને યોગ કહેવાય છે. "योगः कर्मसु कौशलम्". યોગનો સમાધિ અર્થમાં પણ પ્રયોગ થયેલ છે. યોગ દર્શનના વર્ણનમાં અષ્ટાંગયોગના અન્તર્ગત "સમાધિ" યોગનું આઠમું અંગ છે.

જૈન દર્શનમાં યોગ શબ્દનો પ્રયોગ સમાધિ અર્થમાં નથી. પરંતુ અહીં જે યોગ છે તે સંસાર તરફ લઈ જનાર કર્મબંધના હેતુ રુપ પ્રયોગમાં ગણાય છે. પ્રકૃતિબંધ અને પ્રદેશબંધ યોગના નિમિત્તે થાય છે તથા સ્થિતિબંધ અને અનુભાગબંધ કષાયના નિમિત્તે થાય છે.

અહીં યોગ મુખ્ય ત્રણ પ્રકારના છે - ૧. મનોયોગ, ૨. વચનયોગ, ૩. કાયયોગ, મનોવર્ગણાના પુદ્ગલોને ગ્રહણ કરી તેને મન રુપમાં પરિણત કરવું તથા ચિંતન - મનન કરવું મનોયોગ છે. ભાષાવર્ગણાના પુદ્ગલોને ગ્રહણ કરી વસ્તુ સ્વરુપનું વર્ણન કરવું, બોલવું વચનયોગ છે. ઔદારિક આદિ શરીરોથી હલન, ચલન, સંક્રમણ આદિ ક્રિયાઓ કરવી કાયયોગ છે. આ ત્રણેય યોગોના ઉપભેદોની ગણના કરવાથી યોગના પંદર ભેદ પણ હોય છે. તેમાં ચાર ભેદ મનોયોગના, ચાર ભેદ વચનયોગના તથા સાત ભેદ કાયયોગના કહેવાય છે. મનોયોગના ચાર ભેદ છે - ૧. સત્ય મનોયોગ, ૨. મૃષા મનોયોગ, ૩. સત્યમૃષા મનોયોગ અને ૪. અસત્યામૃષા મનોયોગ. વચનયોગના પણ સત્ય, મૃષા, સત્યમૃષા અને અસત્યામૃષા આ ચાર ભેદ છે. કાયયોગ સાત પ્રકારના છે - ૧. ઔદારિક શરીર કાયયોગ, ૨. ઔદારિક મિશ્ર શરીર કાયયોગ, ૩. વૈક્રિય શરીર કાયયોગ, ૪. વૈક્રિય-મિશ્ર શરીર કાયયોગ, ૫. આહારક શરીર કાયયોગ, ૬. આહારક મિશ્ર શરીર કાયયોગ અને ૭. કાર્મણ શરીર કાયયોગ.

મનોયોગ અને વચનયોગના જે ચાર - ચાર ભેદ બને છે તે સત્ય અને મૃષાના બે મૂળ ભેદોના આધાર પર બને છે. સત્ય ચાર પ્રકારના મનાય છે. જેમાં કાયઋજુતા, ભાષાઋજુતા, ભાવઋજુતા અને અવિસંવાદના યોગનું ગ્રહણ હોય છે. આનાથી વિપરીત મૃષાના ચાર પ્રકારોમાં એની અનૃજુતા અર્થાત્ કુટિલતાને ગ્રહણ કરે છે.

ચાર ગતિઓના જીવોમાં નૈરયિકો, દેવો, ગર્ભજમનુષ્યો અને ગર્ભજતિર્યંચ પંચેન્દ્રિયોમાં ત્રણેય યોગ પ્રાપ્ત થાય છે. આમાંથી કોઈપણ જીવ ત્રણયોગ રહિત હોતા નથી. પૃથ્વીકાય આદિ સમસ્ત એકેન્દ્રિય જીવને માત્ર કાયયોગજ હોય છે. બેઈન્દ્રિય, ત્રેન્દ્રિય, ચઉરેન્દ્રિય અને સમ્મુચ્છિમ તિર્યંચ પંચેન્દ્રિય જીવોમાં કાયયોગ અને વચનયોગ એ બે યોગ ઉપલબ્ધ હોય છે. એમાં મનોયોગ હોતો નથી. સમ્મૂર્ચ્છિમ મનુષ્યોમાં એકેન્દ્રિય જીવોની જેમ એકમાત્ર કાયયોગ હોય છે.

યોગ ત્રણ પ્રકારના છે. એટલા માટે યોગનિર્વૃત્તિ અને યોગકરણ પણ ત્રણ-ત્રણ પ્રકારના છે. તેમાં પણ મન, વચન અને કાયાના ત્રણ ભેદોની જ ગણના થાય છે. તેમાં તેટલી જ યોગનિર્વૃત્તિ અને તેટલા જ યોગકરણ ઉપલબ્ધ હોય છે.

પ્રસ્તુત અધ્યયનમાં મન, વચન અને કાયાના વિષયમાં વિશેષ વર્ણન હોવાથી તેના કહેવા પ્રમાણે મન આત્માથી ભિન્ન રુપી અને અચિત્ત છે. તે અજીવ હોવા છતાં પણ જીવોમાં હોય છે, અજીવોમાં નથી થતો. ભગવતીસૂત્રમાં મનની વ્યાખ્યા કરતા કહ્યું છે કે - 'મનન કરતાં સમયેજ મન, મન કહેવાય છે. એના પૂર્વ અને પછી નહિ. મનના આગમમાં સત્યમન, અસત્યમન, સત્યમૃષામન અને અસત્યમૃષામન આ ચાર ભેદોનું વર્ણન છે. ત્યારબાદ તન્મન તદન્યમન અને નોઅમન આ મનના ત્રણ ભેદ પણ મળે છે.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

વચનના ભેદોનું વર્ણન પણ વિવિધ પ્રકારથી કરેલ છે. એક વચન, દ્વિવચન અને બહુવચનના રુપમાં વચન શબ્દ સંખ્યાના અર્થમાં પ્રયુક્ત કરેલ છે. ત્યાં ભાષા કે વાણી અર્થ નથી. સ્ત્રીવચન, પુરુષવચન અને નપુંસકવચનના રુપમાં વચનના જે ત્રણ ભેદ વર્ણવ્યા છે. તે સ્ત્રીલિંગ આદિ દ્વારા પ્રયુક્ત વચનોના ઘોતક છે. કાળના આધારે પણ વચનના ત્રણ ભેદ છે - અતીતવચન, પ્રત્યુત્પન્નવચન અને અનાગતવચન. આમાંથી અતીતવચન ભૂતકાળથી, પ્રત્યુત્પન્ન વચન વર્તમાનકાળથી અને અનાગતવચન ભવિષ્યકાળથી સમ્બન્ધિત છે. મનની જેમ વચનના તદ્વચન, તદન્યવચન અને નોઅવચન પણ ભેદ કરાય છે.

કાયાને મનની જેમ એકદમ અજીવ કહેવાય નહિ. અનૈકાન્તિક શૈલીમાં તેને જીવરુપ પણ કહેવાય છે અને અજીવરુપ પણ કહેવાય છે. કાયા એક અપેક્ષાએ આત્મા પણ છે અને આત્માથી ભિન્ન પણ છે. તે એક અપેક્ષાએ રુપી પણ છે અને અરુપી પણ છે. તે એક અપેક્ષાએ સચિત્ત પણ છે અને અચિત્ત પણ છે. અહીં એવું વર્ણન કરવાનું કારણ એ છે કે સંસારી જીવોમાં કાર્મણ કાયા સદૈવ હોવાનું પ્રતીત થાય છે. કાયાની ઉપલબ્ધિ જે પ્રકારે જીવોમાં હોય છે તેવી જ રીતે અજીવોમાં પણ મનાય છે. ધર્માસ્તિકાય, અધર્માસ્તિકાય આદિમાં પ્રયુક્ત કાય શબ્દ કાયાનો જ ઘોતક છે.

કાયાના સંબંધમાં સ્પષ્ટીકરણ કરેલ છે કે જીવનો સંબંધ થવાના પૂર્વ પણ કાયા હોય છે, કાયિક પુદ્ગલોને ગ્રહણ કરતા સમયે પણ કાયા હોય છે તથા કાયિક પુદ્ગલોને ગ્રહણ કરવાનો સમય પસાર થઈ ગયા પછી પણ કાયા હોય છે.

મન, વચન અને કાયાની પ્રવૃત્તિના આધાર પર દંડ પણ ત્રણ પ્રકારના કહેવાય છે. ૧.મનોદંડ, ૨. વચનદંડ અને ૩. કાયદંડ.

જ્યારે મન, વચન અને કાયાની પ્રવૃત્તિનું ગોપન કરાય છે ત્યારે તેને ગુપ્તિ કહેવાય છે. સંવરના માટે ગુપ્તિનું અત્યધિક મહત્વ છે. તે ગુપ્તિ પણ ત્રણ પ્રકારની હોય છે. ૧. મનોગુપ્તિ, ૨. વચનગુપ્તિ અને ૩. કાયગુપ્તિ. મન, વચન અને કાયાથી જ્યારે દુષ્પ્રવૃત્તિ કરાય છે તો તેને દુષ્પ્રણિધાન અને સુપ્રવૃત્તિ કરાય છે તો તેને સુપ્રણિધાન કહેવાય છે. સામાન્ય રુપથી પ્રણિધાન ત્રણ પ્રકારના છે - મનઃ પ્રણિધાન, વચન પ્રણિધાન અને કાય પ્રણિધાન, દુષ્પ્રણિધાન અને સુપ્રણિધાનના પણ આજ ત્રણ ત્રણ ભેદ હોય છે. જે જીવમાં જે યોગની ઉપલબ્ધિ હોય છે તેમાં તે જ પ્રણિધાન પ્રાપ્ત થાય છે. સ્થાનાંગસૂત્રમાં ઉપકરણ પ્રણિધાનને મેળવીને પ્રણિધાનના ચાર ભેદ પણ કર્યા છે.

મન, વચન અને કાયાના ત્રણ યોગોમાંથી પ્રથમ બે અગુરુલઘુ છે જ્યારે અંતિમ (કાય) યોગ ગુરુલઘુ હોય છે.

કાયાસ્થિતિની અપેક્ષાએ સયોગી જીવ બે પ્રકારના છે - અનાદિ અપર્યવસિત અને અનાદિ સપર્યવસિત, મનોયોગી જીવ મનોયોગી અવસ્થામાં જઘન્ય એક સમય અને ઉત્કૃષ્ટ અન્તર્મુહૂર્ત સુધી રહી શકે છે. આ જ કાળ વચનયોગીનો પણ છે. કાયયોગીના માટે જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ટ વનસ્પતિકાળ નિર્ધારિત છે. અયોગી જીવ આદિ અપર્યવાસિત છે. મનોયોગી અને વચનયોગીનો જઘન્ય અંતરકાળ અન્તર્મુહૂર્ત તથા ઉત્કૃષ્ટ અંતરકાળ વનસ્પતિકાળ હોય છે. કાયયોગીનો જઘન્ય અંતરકાળ એક સમય તથા ઉત્કૃષ્ટ અંતરકાળ અન્તર્મુહૂર્ત હોય છે.

અલ્પબહુત્વનું વિવેચન ત્રણ યોગો અને પંદરયોગો બન્નેના આધારે થયેલ છે. પરંતુ સયોગી, મનોયોગી, વચનયોગી, કાયયોગી અને અયોગી જીવોનો અલ્પબહુત્વ જાણીએ તો બધાથી અલ્પ મનોયોગવાળા જીવ છે. વચનયોગવાળા તેનાથી અસંખ્યાતગુણા છે. અયોગી તેનાથી અનન્તગુણા છે. કાયયોગી તેનાથી અનન્તગુણા છે અને સયોગી વિશેષાધિક છે.

આ અધ્યયનમાં પ્રસંગવશ સમયોગી અને વિષમયોગીનું પણ ચોવીસ દંડકોથી વર્ણન કરેલ છે.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

१९. जोगऽज्झयणं

૧૯. યોગ અધ્યયન

सूत्र -

१. **विविह-विवक्खया जोगाणं भेया-**

प. कइविहे णं भंते ! जोए पण्णत्ते ?

उ. गोयमा ! तिविहे जोए पण्णत्ते, तं जहा-

१. मणजोए, २. वइजोए, ३. कायजोए।

- विया. स. १७, उ. १, सु. १७

प. कइविहे णं भंते ! जोए पण्णत्ते ?

उ. गोयमा ! पण्णरसविहे जोए पण्णत्ते, तं जहा-

१. सच्चमणजोए,
२. मोसमणजोए,
३. सच्चामोसमणजोए,
४. असच्चामोसमणजोए,
५. सच्चवइजोए,
६. मोसवइजोए,
७. सच्चामोसवइजोए,
८. असच्चामोसवइजोए,
९. ओरालियसरीरकायजोए,
१०. ओरालियमीसासरीरकायजोए,
११. वेउव्वियसरीरकायजोए,
१२. वेउव्वियमीसासरीर कायजोए,
१३. आहारकसरीरकायजोए,
१४. आहारगमीसासरीरकायजोए,
१५. कम्मासरीरकायजोए।

-विया. स. २५, उ. १, सु. ८

२. **जोगाणं गरूयलहुयत्ताइ परूवणं-**

मणजोगो वइजोगो चउत्थपएणं (अगरू-लहुयपएणं),

कायजोगो तईय पएणं (गरूय-लहुयपएणं) नेयव्वं।

-विया. स. १, उ. ९, सु. १३

३. **सच्चस्स मोसस्स य उप्पत्तिकारणाणि-**

चउव्विहे सच्चे पण्णत्ते, तं जहा-

१. काउज्जुयया,

સૂત્ર :

૧. **વિવિધ વિવક્ષાથી યોગોના ભેદ :**

પ્ર. ભંતે ! યોગ કેટલા પ્રકારના કહ્યા છે ?

ઉ. ગૌતમ ! યોગ ત્રણ પ્રકારના કહ્યા છે, જેમકે -

૧. મનોયોગ, ૨. વચન યોગ, ૩. કાયયોગ.

પ્ર. ભંતે ! યોગ કેટલા પ્રકારના કહ્યા છે ?

ઉ. ગૌતમ ! યોગ પંદર પ્રકારના કહ્યા છે, જેમકે -

૧. સત્ય-મનોયોગ,
૨. મૃષા-મનોયોગ,
૩. સત્યમૃષા-મનોયોગ,
૪. અસત્યામૃષા-મનોયોગ,
૫. સત્ય- વચનયોગ,
૬. મૃષા - વચનયોગ,
૭. સત્યમૃષા-વચનયોગ,
૮. અસત્યામૃષા- વચનયોગ,
૯. ઔદારિક શરીર-કાયયોગ,
૧૦. ઔદારિક-મિશ્ર-શરીર-કાયયોગ,
૧૧. વૈક્રિયશરીર-કાયયોગ,
૧૨. વૈક્રિય-મિશ્ર શરીર કાયયોગ,
૧૩. આહારકશરીર-કાયયોગ,
૧૪. આહારક-મિશ્ર-શરીર-કાયયોગ.
૧૫. કાર્મણ-શરીર-કાયયોગ.

૨. **યોગોના ગુરુલઘુત્વાદિનું પ્રરુપણ :**

મનોયોગ અને વચનયોગ ચતુર્થપદ (અગુરુ-લઘુ) વાળા છે.

કાયયોગ તૃતીય પદ (ગુરુ-લઘુ) વાળા છે.

૩. **સત્ય અને મૃષાની ઉત્પત્તિના કારણ :**

સત્ય ચાર પ્રકારના કહ્યા છે, જેમકે -

૧. **કાયઋજુતા** - કાયાની સરળતા,

जैन साईट JAINSITE.com जैनम् जयति शासनम्

२. भासुज्जुयया,

३. भावुज्जुयया,

४. अविसंवायणाजोगे।

चउव्विहे मोसे पण्णत्ते, तं जहा-

१. कायअणुज्जुयया,

२. भासअणुज्जुयया,

३. भावअणुज्जुयया,

४. विसंवादणाजोगे।

-ठाणं. अ. ४, उ. १, सु. २५४

४. चउगईसु जोगित्ताजोगित्त परूवणं-

प. णेरइयाणं णं भंते ! मणजोगी, वयजोगी, कायजोगी ?

उ. गोयमा ! तिन्नि वि।

-जीवा. पडि. १, सु. ३२

प. सुहुम पुढविकाइयाणं भंते ! जीवा किं मणजोगी, वयजोगी, कायजोगी ?

उ. गोयमा ! नो मणजोगी, नो वयजोगी, कायजोगी।

-जीवा. पडि. १, सु. १३ (१६)

एवं -जाव- सुहुम-बायर वणप्फइकाइया वि।

-जीवा. पडि. १, सु. १४-२६

बेइंदिया-नो मणजोगी, वयजोगी, कायजोगी।

-जीवा. पडि. १, सु. २८

एवं तेइंदिया चउरिंदिया वि।

-जीवा. पडि. १, सु. २९-३०

प. सम्मुच्छिम पंचेंदिय तिरिक्खजोणिय जलयराणं भंते ! किं मणजोगी, वयजोगी, कायजोगी ?

उ. गोयमा ! नो मणजोगी, वयजोगी, कायजोगी।

थलयराणं खहयराण वि एवं चेव।

प. गब्भवक्कंतिय पंचेंदिय तिरिक्खजोणिय जलयराणं भंते ! किं मणजोगी, वयजोगी, कायजोगी ?

उ. गोयमा ! तिन्नि वि।

૨. **ભાષાઋજુતા** - ભાષાની સરળતા,

૩. **ભાવઋજુતા** - ભાવની સરળતા,

૪. **અવિસંવાદનાયોગ** - યથાર્થ પ્રવૃત્તિ.

અસત્ય ચાર પ્રકારના કહ્યા છે, જેમકે -

૧. કાયાની કુટિલતા,

૨. ભાષાની કુટિલતા,

૩. ભાવની કુટિલતા,

૪. વિસંવાદનાયોગ - અયથાર્થ પ્રવૃત્તિ.

૪. ચાર ગતિઓમાં યોગિત્વ-અયોગિત્વનું પ્રરુપણ :

પ્ર. ભંતે ! શું નૈરયિક મનોયોગી છે. વચનયોગી છે કે કાયયોગી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ત્રણેય યોગવાળા છે.

પ્ર. ભંતે ! સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાયિક જીવ શું મનોયોગી છે, વચનયોગી છે કે કાયયોગી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! મનોયોગી અને વચનયોગી નથી પરંતુ કાયયોગી છે.

આ પ્રમાણે સૂક્ષ્મ બાદર વનસ્પતિકાયિક જીવો સુધીના માટે જાણવું જોઈએ.

બે ઈન્દ્રિય- મનોયોગી નથી, વચનયોગી અને કાયયોગી છે.

આ પ્રમાણે ત્રેઈન્દ્રિય અને ચઉરેન્દ્રિય જીવોના માટે પણ જાણવું જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! સમ્મૂર્છિમ પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક જલચર શું મનોયોગી છે, વચનયોગી છે કે કાયયોગી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! મનોયોગી નથી, વચનયોગી અને કાયયોગી છે.

સમ્મૂર્છિમ સ્થળચરો, ખેચરોના માટે પણ આ પ્રમાણે જાણવું જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! ગર્ભજ પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક જલચર શું મનોયોગી, વચનયોગી કે કાયયોગી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ત્રણે યોગવાળા છે.

जैन साईट JAINSITE .com जैनम् जयति शासनम्

थलयराणं खहयराण[1] वि एवं चेव।

- जीवा. पडि. १, सु. ३५-४०

ગર્ભજ સ્થળચરો, ખેચરોના માટે પણ આ પ્રમાણે જાણવું જોઈએ.

प. सम्मुच्छिम मणुस्सा णं भंते ! किं मणजोगी, वयजोगी, कायजोगी ?

उ. गोयमा ! नो मणजोगी, नो वयजोगी, कायजोगी।

प. गब्भवक्कंतिय मणुस्साणं भंते ! किं मणजोगी, वयजोगी, कायजोगी ?

उ. गोयमा ! मणजोगी वि, वयजोगी वि, कायजोगी वि, अजोगी वि।

-जीवा. पडि. १, सु. ४१

देवा-तिन्नि वि। -जीवा. पडि. १, सु. ४२

પ્ર. ભંતે ! સમ્મૂર્ચ્છિમ મનુષ્ય શું મનોયોગી, વચનયોગી કે કાયયોગી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! મનોયોગી અને વચનયોગી નથી, પરંતુ કાયયોગી છે.

પ્ર. ભંતે ! ગર્ભજ મનુષ્ય શું મનોયોગી, વચનયોગી કે કાયયોગી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! મનોયોગી પણ છે, વચનયોગી પણ છે, કાયયોગી પણ છે અને અયોગી પણ છે.

દેવ- ત્રણે યોગવાળા છે.

५. जोगाणं भेया चउवीसदंडएसु य परूवणं-

तिविहे जोगे पण्णत्ते, तं जहा-

१. मणजोगे, २. वइजोगे, ३. कायजोगे[2]।

एवं णेरईयाणं[3] विगलिंदियवज्जाणं -जाव- वेमाणियाणं।

-ठाणं अ. ३, उ. १, सु. १३२

૫. યોગોના ભેદ અને ચોવીસ દંડકોમાં પ્રરુપણ :

યોગ ત્રણ પ્રકારના કહ્યા છે, જેમકે -

૧. મનોયોગ, ૨. વચનયોગ, ૩. કાયયોગ.

આ પ્રમાણે (એકેન્દ્રિયો સહિત) વિકલેન્દ્રિયોને છોડીને નારકીથી લઈને વૈમાનિકો સુધી ત્રણેય યોગવાળા હોય છે.

६. जोग णिव्वत्तिभेया चउवीसदंडएसु य परूवणं-

प. कइविहा णं भंते ! जोगनिव्वत्ती पण्णत्ता ?

उ. गोयमा ! तिविहा जोगनिव्वत्ती पण्णत्ता, तं जहा-

१. मणजोगनिव्वत्ती, २. वइजोगनिव्वत्ती,
३. कायजोगनिव्वत्ती।

एवं णेरईयाणं -जाव- वेमाणियाणं जस्स जइविधो जोगो।

तस्स तइ जोग णिव्वत्ती भाणियव्वं।

- विया. स. १९, उ. ८, सु. ४२-४३

૬. યોગ નિર્વૃત્તિનાં ભેદ અને ચોવીસ દંડકોમાં પ્રરુપણ :

પ્ર. ભંતે ! યોગ-નિર્વૃત્તિ કેટલા પ્રકારની કહી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! યોગ-નિર્વૃત્તિ ત્રણ પ્રકારની કહી છે, જેમકે -

૧. મનોયોગ નિર્વૃત્તિ, ૨. વચનયોગ નિર્વૃત્તિ,
૩. કાયયોગ-નિર્વૃત્તિ.

આ પ્રમાણે નારકીથી વૈમાનિકો સુધી જેના જેટલા યોગ હોય,

તેટલા જ યોગ નિર્વૃત્તિ કહેવા જોઈએ.

७. जोगकरण भेया चउवीसदंडएसु य परूवणं-

तिविहे जोगकरणे पण्णत्ते, तं जहा-

१. मनकरणे २. वइकरणे, ३. कायकरणे।

एवं णेरईयाणं विगलिंदियवज्जाणं -जाव- वेमाणियाणं

-ठाणं. अ. ३, उ. १, सु. १३२(३)

૭. યોગકરણના ભેદ અને ચોવીસ દંડકોમાં પ્રરુપણ :

યોગકરણ ત્રણ પ્રકારના કહ્યા છે, જેમકે -

૧. મનઃકરણ, ૨. વચનકરણ, ૩. કાયકરણ.

આ પ્રમાણે વિકલેન્દ્રિયોને છોડીને નારકીથી વૈમાનિકો સુધી ત્રણેય કરણ હોય છે.

---

१. जीवा. पडि. ३, सु. ९७

२. तिविहे जोगो - जीवा. पडि. १, सु. ३२, ३८

३. जीवा. पडि. ३, सु. ८८ (२)

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

८. **चउवीसदंडएसु समविसमजोगि परूवणं-**

प. **दं. १.** दो भंते ! नेरइया पढमसमयोववन्नगा किं समजोगी विसमजोगी ?

उ. गोयमा ! सिय समजोगी, सिय विसमजोगी।

प. से केणट्ठेणं भंते ! एवं वुच्चइ-

"सिय समजोगी, सिय विसमजोगी ?"

उ. गोयमा! आहारयाओ वा से अणाहारए, अणाहारयाओ वा से आहारए,

सिय हीणे, सिय तुल्ले, सिय अब्भहिए।

जइ हीणे असंखेज्जइभागहीणे वा, संखेज्जइभागहीणे वा, संखेज्जगुणहीणे वा, असंखेज्जगुणहीणे वा।

अह अब्भहिए असंखेज्जइभागमब्भहिए वा, संखेज्जभागमब्भहिए वा, संखेज्जगुणमब्भहिए वा, असंखेज्जगुणमब्भहिए वा।

से तेणट्ठेणं गोयमा ! एवं वुच्चइ-

"सिय समजोगी, सिय विसमजोगी।"

दं. २-२४. एवं -जाव- वेमाणियाणं।

-विया. स. २५, उ. १, सु. ६-७

૮. **ચોવીસ દંડકોમાં સમયોગી વિષમયોગિત્વનું પ્રરુપણ :**

પ્ર. **દં.૧.** ભંતે ! પ્રથમ સમયમાં ઉત્પન્ન બે નારક સમયોગી હોય છે કે વિષમયોગી હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ક્યારેક સમયોગી હોય છે અને ક્યારેક વિષમયોગી હોય છે.

પ્ર. ભંતે ! શા માટે એવું કહેવાય છે કે -

"ક્યારેક સમયોગી હોય છે અને ક્યારેક વિષમયોગી હોય છે."?

ઉ. ગૌતમ ! આહારકનારકથી અનાહારકનારક અને અનાહારકનારકથી આહારકનારક.,

ક્યારેક હીનયોગી, ક્યારેક (તુલ્ય) સમાનયોગી અને ક્યારેક અધિકયોગી હોય છે.

જો તે હીનયોગવાળા હોય છે તો અસંખ્યાતમો ભાગ હીન, સંખ્યાતમો ભાગ હીન, સંખ્યાતગુણ હીન કે અસંખ્યાતગુણ હીન હોય છે.

જો અધિક યોગવાળા હોય છે તો અસંખ્યાતમો ભાગ અધિક, સંખ્યાતમોભાગ અધિક, સંખ્યાતગુણ અધિક કે અસંખ્યાતગુણ અધિક હોય છે.

માટે હે ગૌતમ ! એવું કહેવાય છે કે -

"ક્યારેક સમયોગી હોય છે અને ક્યારેક વિષમયોગી હોય છે."

દં.૨-૨૪. આ પ્રમાણે વૈમાનિકો સુધી કહેવું જોઈએ.

९. **मणस्स भेयचउक्कं-**

प. कइविहे णं भंते ! मणे पण्णत्ते ?

उ. गोयमा ! चउव्विहे मणे पण्णत्ते, तं जहा-

१. सच्चे, २. मोसे,

३. सच्चामोसे, ४. असच्चामोसे।

-विया. स. १३. उ. ७, सु. १४

૯. **મનનાં ચાર ભેદ :**

પ્ર. ભંતે ! મન કેટલા પ્રકારનાં કહ્યા છે ?

ઉ. ગૌતમ ! મન ચાર પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

૧. સત્યમન, ૨. અસત્યમન,

૩. સત્યમૃષામન, ૪. અસત્યામૃષામન.

१०. **मणस्स अण्णत्तत्त परूवणं-**

प. आया भंते ! मणे ? अण्णे मणे ?

उ. गोयमा ! नो आया मणे, अण्णे मणे।

-विया. स. १३, उ. ७, सु. १०

૧૦. **મનનાં અનાત્મત્વનું પ્રરુપણ :**

પ્ર. ભંતે ! મન આત્મા છે કે અન્ય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! મન આત્મા નથી પરંતુ અન્ય છે.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

११. मणस्स रूवित्त परूवणं-

प. रूविं भंते ! मणे ? अरूविं मणे ?

उ. गोयमा ! रूविं मणे, नो अरूविं मणे।

- विया. स. १३, उ. ७, सु. ११ (१)

૧૧. મનના રુપિત્વનું પ્રરુપણ :

પ્ર. ભંતે ! મનરુપી છે કે અરુપી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! મન રુપી છે, અરુપી નથી.

१२. मणस्स अचित्तत्त परूवणं-

प. सचित्ते भंते ! मणे ? अचित्ते मणे ?

उ. गोयमा ! नो सचित्ते मणे, अचित्ते मणे।

- विया. स. १३, उ. ७, सु. ११ (२)

૧૨. મનના અચિત્તત્વનું પ્રરુપણ :

પ્ર. ભંતે ! મન સચિત્ત છે કે અચિત્ત છે ?

ઉ. ગૌતમ ! મન સચિત્ત નથી, પરંતુ અચિત્ત છે.

१३. मणस्स अजीवत्त परूवणं-

प. जीवे भंते ! मणे ? अजीवे मणे ?

उ. गोयमा ! नो जीवे मणे, अजीवे मणे।

- विया. स. १३, उ. ७, सु. ११ (३)

૧૩. મનના અજીવત્વનું પ્રરુપણ :

પ્ર. ભંતે ! મન જીવ છે કે અજીવ છે ?

ઉ. ગૌતમ ! મન જીવ નથી, પરંતુ અજીવ છે.

१४. अजीवाणं मणणिसेह परूवणं-

प. जीवाणं भंते ! मणे ? अजीवाणं मणे ?

उ. गोयमा ! जीवाणं मणे, नो अजीवाणं मणे।

- विया. स. १३, उ. ७, सु. ११ (४)

૧૪. અજીવોના મન નિષેધનું પ્રરુપણ :

પ્ર. ભંતે ! મન જીવોને હોય છે કે અજીવોને હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! મન જીવોને હોય છે, અજીવોને હોતું નથી.

जैन साईट JAINSITE જૈનમ્ જયતિ શાસનમ્

१५. मणोदव्वस्स भेयणकाल परूवणं-

प. पुव्विं भंते ! मणे ?

मणिज्जमाणे मणे ?

मणसमयवीइक्कंते मणे ?

उ. गोयमा ! नो पुव्विं मणे,

मणिज्जमाणे मणे,

नो मणसमयवीइक्कंते मणे।

प. पुव्विं भंते ! मणे ? मणे भिज्जइ,

मणिज्जमाणे मणे भिज्जइ,

मणसमयवीइक्कंते मणे भिज्जइ ?

उ. गोयमा ! नो पुव्विं मणे भिज्जइ,

मणिज्जमाणे मणे भिज्जइ,

नो मणसमयवीइक्कंते मणे भिज्जइ।

- विया. स. १३, उ. ७, सु. १२-१३

૧૫. મનોદ્રવ્યનાં ભેદનનું પ્રરુપણ :

પ્ર. ભંતે ! મનનથી પૂર્વ મન કહેવાય છે ?

મનનનાં સમયે મન કહેવાય છે ?

કે મનનનો સમય વ્યતીત થઈ જવા પર મન કહેવાય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! મનનથી પૂર્વ મન કહેવાય નહિં.

મનન કરતાં સમયેનો મન મન કહેવાય છે.

મનનનો સમય વ્યતીત થઈ ગયા પછી મન કહેવાય નહિં.

પ્ર. ભંતે ! મનનથી પૂર્વ મનનું ભેદન હોય છે ?

મનન કરતાં મનનું ભેદન હોય છે ?

કે મનનનો સમય વ્યતીત થઈ જવા પર મનનું ભેદન હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! મનનથી પૂર્વ મનનું ભેદન થતું નથી.

મનન કરતાં સમયે મનનું ભેદન થાય છે.

મનનનો સમય વ્યતીત થઈ ગયા પછી મનનું ભેદન થતું નથી.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

१६. मणनिव्वत्ति भेया चउवीसदंडएसु य परूवणं-

प. कइविहा णं भंते ! मणनिव्वत्ती पण्णत्ता ?

उ. गोयमा ! चउव्विहा मण निव्वत्ती पण्णत्ता, तं जहा-

१. सच्चमणनिव्वत्ती **-जाव-** ४. असच्चामोसमण-निव्वत्ती।

एवं एगिंदिय विगलिंदियवज्जं -जाव- वेमाणियाणं।

-विया. स. १९, उ. ८, सु. १७-१८

१६. મનનિર્વૃત્તિનાં ભેદ અને ચોવીસ દંડકોમાં પ્રરુપણ :

પ્ર. ભંતે ! મનોનિર્વૃત્તિ કેટલા પ્રકારની કહી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! મનોનિર્વૃત્તિ ચાર પ્રકારની કહી છે, જેમકે -

૧. સત્યમનોનિર્વૃત્તિ **-યાવત્-** ૪. અસત્યામૃષા-મનોનિર્વૃત્તિ.

આ પ્રમાણે એકેન્દ્રિય અને વિકલેન્દ્રિયને છોડીને વૈમાનિકો સુધી કહેવું જોઈએ.

१७. मण वयणाणं तिरूवत्तं-

तिविहे मणे पण्णत्ते, तं जहा-

१. तम्मणे, २. तदन्नमणे, ३. णोअमणे।

तिविहे अमणे पण्णत्ते, तं जहा-

१. णोतम्मणे, २. णोतदन्नमणे, ३. अमणे।

तिविहे वयणे पण्णत्ते, तं जहा-

१. तव्वयणे, २. तदन्नवयणे, ३. णोअवयणे।

तिविहे अवयणे पण्णत्ते, तं जहा-

१. णोतव्वयणे, २. णोतदन्नवयणे, ३. अवयणे।

- ठाणं. अ. ३, उ. १, सु. १८१

१७. મન અને વચનોની ત્રિરુપતા :

મન ત્રણ પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

૧. તન્મન, ૨. તદન્યમન, ૩. નોઅમન.

અમન ત્રણ પ્રકારના કહ્યા છે, જેમકે -

૧. નોતન્મન, ૨. નોતદન્યમન, ૩. અમન.

વચન ત્રણ પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

૧. તદ્‌વચન, ૨. તદન્યવચન, ૩. નો અવચન.

અવચન ત્રણ પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

૧. નોતદ્‌વચન, ૨. નોતદન્યવચન, ૩. અવચન.

१८. पगारांतरेण वयण तिविहत्तं-

तिविहे वयणे पण्णत्ते, तं जहा-

१. एगवयणे, २. दुवयणे, ३. बहुवयणे।

अहवा तिविहे वयणे पण्णत्ते, तं जहा-

१. इत्थिवयणे, २. पुमवयणे, ३. नपुंसगवयणे।

अहवा तिविहे वयणे पण्णत्ते, तं जहा-

१. तीतवयणे. २. पडुप्पन्नवयणे, ३. अणागयवयणे।

- ठाणं. अ. ३, उ. ४, सु. १९८

૧૮. પ્રકારાન્તરથી વચનનાં ત્રણ પ્રકાર :

વચન ત્રણ પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

૧. એકવચન, ૨. દ્વિવચન, ૩. બહુવચન.

અથવા વચન ત્રણ પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

૧. સ્ત્રીવચન, ૨. પુરુષવચન, ૩. નપુંસકવચન.

અથવા વચન ત્રણ પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

૧. અતીતવચન, ૨. પ્રત્યુત્પન્ન વચન, ૩. અનાગત વચન.

१९. कायस्स भेयसत्तगं-

प. कइविहे णं भंते ! काये पण्णत्ते ?

उ. गोयमा ! सत्तविहे काये पण्णत्ते, तं जहा-

१. ओरालिए, २. ओरालियमीसए, ३. वेउव्विए, ४. वेउव्वियमीसए, ५. आहारए, ६. आहारगमीसए, ७. कम्मए।

- विया. स. १३, उ. ७, सु. २२

૧૯. કાયાનાં સાત ભેદ :

પ્ર. ભંતે ! કાયા કેટલા પ્રકારની કહી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! કાયા સાત પ્રકારની કહી છે, જેમકે -

૧. ઔદારિક, ૨. ઔદારિકમિશ્ર, ૩. વૈક્રિય, ૪. વૈક્રિયમિશ્ર, ૫. આહારક, ૬. આહારકમિશ્ર, ૭. કાર્મણ.

JAINSITE जैन साईट જૈનમ્ જયતિ શાસનમ્

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

२०. कायस्स अत्तत्ताणात्तत्त परूवणं-

प. आया भंते ! काये ? अन्ने काये ?

उ. गोयमा ! आया वि काये, अन्ने वि काये।

- विया. स. १३, उ. ७, सु. १५

૨૦. કાયામાં આત્મત્વ-અનાત્મત્વનું પ્રરુપણ :

પ્ર. ભંતે ! કાયા આત્મા છે કે અનાત્મા છે ?

ઉ. ગૌતમ ! કાયા આત્મા પણ છે અને આત્માથી ભિન્ન પણ છે.

२१. कायस्स रूवित्तारूवित्त परूवणं-

प. रूविं भंते ! काये ? अन्ने काये ?

उ. गोयमा ! रूविं पि काये, अरूविं पि काये।

- विया. स. १३, उ. ७, सु. १६

૨૧. કાયામાં રુપિત્વ- અરુપિત્વનું પ્રરુપણ :

પ્ર. ભંતે ! કાયા રુપી છે કે અરુપી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! કાયા રુપી પણ છે અને અરુપી પણ છે.

२२. कायस्स सचित्ताचित्तत्त परूवणं-

प. सचित्ते भंते ! काये, अचित्ते काये ?

उ. गोयमा ! सचित्ते वि काये, अचित्ते वि काये।

- विया. स. १३, उ. ७, सु. १७

૨૨. કાયામાં સચિત્તત્વ- અચિત્તત્વનું પ્રરુપણ :

પ્ર. ભંતે ! કાયા સચિત્ત છે કે અચિત્ત છે ?

ઉ. ગૌતમ ! કાયા સચિત્ત પણ છે અને અચિત્ત પણ છે.

२३. कायस्स जीवत्ताजीवत्तरूव परूवणं-

प. जीवे भंते ! काये ? अजीवे काये ?

उ. गोयमा ! जीवे वि काये, अजीवे वि काये।

प. जीवाणं भंते ! काये ? अजीवाणं काये ?

उ. गोयमा ! जीवाण वि काये, अजीवाण वि काये।

- विया. स. १३, उ. ७, सु. १८-१९

૨૩. કાયામાં જીવત્વ- અજીવત્વ રુપનું પ્રરુપણ :

પ્ર. ભંતે ! કાયા જીવ રુપ છે કે અજીવ રુપ છે ?

ઉ. ગૌતમ ! કાયા જીવ રુપ પણ છે અને અજીવ રુપ પણ છે.

પ્ર. ભંતે ! કાયા જીવોને હોય છે કે અજીવોને હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! કાયા જીવોને પણ હોય છે અને અજીવોને પણ હોય છે.

२४. जीवकायसंबंधाइ परूवणं -

प. पुव्विं भंते ! काये ?

कायिज्जमाणे काये ?

कायसमयवीइक्कंते काये ?

उ. गोयमा ! पुव्विं पि काये,

कायिज्जमाणे वि काये,

कायसमयवीइक्कंते वि काये।

प. पुव्विं भंते ! काये भिज्जइ ?

૨૪. જીવથી કાયાનાં સંબંધાદિનું પ્રરુપણ :

પ્ર. ભંતે ! શું (જીવનો સંબંધ હોવાથી) પૂર્વ કાયા હોય છે ?

કાયિક પુદ્‌ગલોને ગ્રહણ કરતાં સમયે કાયા હોય છે ?

કે કાયા સમય (કાયિક પુદ્‌ગલોનાં ગ્રહણનો સમય) વ્યતીત થઈ જવા પર કાયા હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! (જીવનો સંબંધ થવાથી) પૂર્વ પણ કાયા હોય છે.

કાયિક પુદ્‌ગલોને ગ્રહણ કરતા સમયે પણ કાયા હોય છે.

કાયા સમય (કાયિક પુદ્‌ગલોના ગ્રહણનો સમય) વ્યતીત થઈ ગયા પછી પણ કાયા હોય છે.

પ્ર. ભંતે ! શું પૂર્વ કાયાનું ભેદન થાય છે ?

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

कायिज्जमाणे काये भिज्जइ ?

કાયા રુપથી પુદ્દગલોને ગ્રહણ કરતાં સમયે કાયાનું ભેદન થાય છે ?

कायसमयवीइक्कंते काये भिज्जइ ?

કે કાયાનો સમય વ્યતીત થઈ ગયા પછી કાયાનું ભેદન થાય છે ?

उ. गोयमा ! पुव्विं पि काये भिज्जइ,

ઉ. ગૌતમ ! પૂર્વ પણ કાયાનું ભેદન થાય છે,

कायिज्जमाणे वि काये भिज्जइ,

કાયિક પુદ્દગલોને ગ્રહણ કરતાં સમયે પણ કાયાનું ભેદન થાય છે.

कायसमयवीइक्कंते वि काये भिज्जइ ।

કાયાનો સમય વ્યતીત થઈ ગયા પછી પણ કાયાનું ભેદન થાય છે.

- विया. स. १३, उ. ७, सु. २०-२१

२५. देवाईणं तंसि-तंसि समयंसि एगा जोगपवत्ति-

एगे मणे, एगा वई, एगे कायवायामे ।

- ठाणं. अ. १, सु. १३

૨૫. દેવાદિઓની તે-તે સમયમાં એક યોગ પ્રવૃત્તિ :

મન એક છે, વચન એક છે, કાય વ્યાપાર એક છે.

एगे मणे देवाऽसुर-मणुयाणं तंसि-तंसि समयंसि ।

દેવો, અસુરો અને મનુષ્યોનાં તે- તે ચિંતનકાળમાં એક મન હોય છે.

एगा वई देवाऽसुर-मणुयाणं तंसि-तंसि समयंसि ।

દેવો, અસુરો અને મનુષ્યોનાં તે-તે વચન પ્રયોગનાં સમયે એક વચન હોય છે.

एगे कायवायामे देवाऽसुर- मणुयाणं तंसि-तंसि समयंसि ।

- ठाणं अ. १, सु. ३१-३३

દેવો, અસુરો અને મનુષ્યોનાં તે-તે કાય વ્યાપારનાં સમયે એક કાય-વ્યાપાર હોય છે.

जैन साईट JAINSITE .com જૈનમ્ જયતિ શાસનમ્

२६. जोगं पडुच्च कायट्ठिई परूवणं-

૨૬. યોગની અપેક્ષાથી કાયસ્થિતિનું પ્રરુપણ :

प. सजोगी णं भंते ! सजोगि त्ति कालओ केवचिरं होइ ?

પ્ર. ભંતે ! સયોગી જીવ કેટલા કાળ સુધી સયોગી અવસ્થામાં રહે છે ?

उ. गोयमा ! सजोगी दुविहे पण्णत्ते, तं जहा-

ઉ. ગૌતમ ! સયોગી જીવ બે પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

१. अणाइए वा अपज्जवसिए,

૧. અનાદિ અપર્યવસિત,

२. अणाईए वा सपज्जवसिए ।

૨. અનાદિ સપર્યવસિત.

प. मणजोगी णं भंते ! मणजोगि त्ति कालओ केवचिरं होइ ?

પ્ર. ભંતે ! મનોયોગી જીવ કેટલા કાળ સુધી મનોયોગી અવસ્થામાં રહે છે ?

उ. गोयमा ! जहण्णेणं एक्कं समयं,

ઉ. ગૌતમ ! જઘન્ય એક સમય,

उक्कोसेणं अंतोमुहुत्तं ।

ઉત્કૃષ્ટ અન્તર્મુહૂર્ત સુધી.

एवं वयजोगी वि ।

આ પ્રમાણે વચનયોગીનો પણ કાળ સમજવો જોઈએ.

प. कायजोगी णं भंते ! कायजोगि त्ति कालओ केवचिरं होइ ?

પ્ર. ભંતે ! કાયયોગી જીવ કેટલા કાળ સુધી કાયયોગી અવસ્થામાં રહે છે ?

उ. गोयमा ! जहण्णेणं अंतोमुहुत्तं,

ઉ. ગૌતમ ! જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત,

उक्कोसेणं वणस्सइकालो ।

ઉત્કૃષ્ટ વનસ્પતિકાળ સુધી.

प. अजोगी णं भंते ! अजोगि त्ति कालओ केवचिरं होइ ?

उ. गोयमा ! साईए अपज्जवसिए[1] ।

- पण्ण. प. १८, सु. १३२१-१३२५

प्र. ભંતે ! અયોગી જીવ કેટલા કાળ સુધી અયોગી અવસ્થામાં રહે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! સાદિ અપર્યવસિત રહે છે.

२७. जोगं पडुच्च अंतर काल परूवणं-

मणजोगिस्स जहण्णेणं अंतरं अंतोमुहुत्तं,

उक्कोसेणं वणस्सइकालो.

एवं वइजोगिस्स वि.

कायजोगिस्स जहण्णेणं अंतरं एक्कं समयं,

उक्कोसेणं अंतोमुहुत्तं,

अजोगिस्स नत्थि अंतरं । - जीवा. पडि. ९, सु. २४४

२७. યોગની અપેક્ષાએ અંતરકાળનું પ્રરુપણ :

મનોયોગીનું જઘન્ય અંતર અન્તર્મુહૂર્તનું,

ઉત્કૃષ્ટ અંતર વનસ્પતિકાળનું છે.

આ પ્રમાણે વચનયોગીનું પણ અંતર છે.

કાયયોગીનું જઘન્ય અંતર એક સમયનું,

ઉત્કૃષ્ટ અંતર અન્તર્મુહૂર્તનું છે.

અયોગીનું અંતર નથી.

२८. जोगवेक्खया अप्पबहुत्तं-

प. एएसि णं भंते ! जीवाणं सजोगीणं, मणजोगीणं, वइजोगीणं, कायजोगीणं, अजोगीण य कयरे कयरेहिंतो अप्पा वा **-जाव-** विसेसाहिया वा ?

उ. गोयमा ! १. सव्वत्थोवा जीवा मणजोगी,

२. वइजोगी असंखेज्जगुणा,

३. अजोगी अणंतगुणा,

४. कायजोगी अणंतगुणा,

५. सजोगी विसेसाहिया[2] ।

-पण्ण. प. ३, सु. २५२

२८. યોગની અપેક્ષાએ અલ્પબહુત્વ :

પ્ર. ભંતે ! સયોગી, મનોયોગી, વચનયોગી, કાયયોગી અને અયોગી જીવોમાંથી કોણ કોનાથી અલ્પ **-યાવત્-** વિશેષાધિક છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ૧. બધાથી અલ્પ જીવ મનોયોગ-વાળા છે.

૨. (તેનાથી) વચનયોગવાળા જીવ અસંખ્યાતગુણા છે.

૩. (તેનાથી) અયોગી અનન્તગુણા છે.

૪. (તેનાથી) કાયયોગી અનન્તગુણા છે.

૫. (તેનાથી) સયોગી વિશેષાધિક છે.

२९. पण्णरसविह जोगाणं अप्प-बहुत्तं-

प. एयस्स णं भंते ! पण्णरसविहस्स जहण्णुक्कोसगस्स जोगस्स कयरे कयरेहिंतो अप्पा वा **-जाव-** विसेसाहिया वा ?

उ. गोयमा ! १. सव्वत्थोवे कम्मासरीरस्स जहण्णए जोए,

२. ओरालियमीसगस्स जहण्णए जोए असंखेज्जगुणे,

३. वेउव्वियमीसगस्स जहण्णए जोए असंखेज्जगुणे,

४. ओरालियसरीरस्स जहण्णए जोए असंखेज्जगुणे,

२९. પંદર પ્રકારના યોગોનું અલ્પબહુત્વ :

પ્ર. ભંતે ! આ પંદર પ્રકારના યોગોમાં કયો યોગ કયા યોગથી, જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટની અપેક્ષાથી અલ્પ **-યાવત્-** વિશેષાધિક છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ૧. કાર્મણ શરીરનો જઘન્ય કાયયોગ બધાથી અલ્પ છે.

૨. (તેનાથી) ઔદારિકમિશ્રનો જઘન્ય યોગ અસંખ્યાતગુણા છે.

૩. (તેનાથી) વૈક્રિયમિશ્રનો જઘન્ય યોગ અસંખ્યાતગુણા છે.

૪. (તેનાથી) ઔદારિક શરીરનો જઘન્ય યોગ અસંખ્યાતગુણા છે.

१-२. जीवा. पडि. ९, सु. २४४

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

५. वेउव्वियसरीरस्स जहण्णए जोए असंखेज्जगुणे,

५. (તેનાથી) વૈક્રિય શરીરનો જઘન્ય યોગ અસંખ્યાતગુણા છે.

६. कम्मासरीरस्स उक्कोसए जोए असंखेज्जगुणे।[1]

૬. (તેનાથી) કાર્મણ શરીરનો ઉત્કૃષ્ટ યોગ અસંખ્યાતગુણા છે.

७. आहारगमीसगस्स जहण्णए जोए असंखेज्जगुणे,

૭. (તેનાથી) આહારકમિશ્રનો જઘન્ય યોગ અસંખ્યાતગુણા છે.

८. आहारगमीसगस्स उक्कोसए जोए असंखेज्जगुणे,

૮. (તેનાથી) આહારકમિશ્રનો ઉત્કૃષ્ટ યોગ અસંખ્યાતગુણા છે.

९-१०. ओरालियमीसगस्स वेउव्वियमीसगस्स य-एएसि णं उक्कोसए जोए दोण्ह वि तुल्ले असंखेज्जगुणे,

૯-૧૦. (તેનાથી) ઔદારિકમિશ્ર અને વૈક્રિયમિશ્ર આ બંનેનો ઉત્કૃષ્ટ યોગ અસંખ્યાતગુણા છે અને બંને પરસ્પર સમાન છે.

११. असच्चामोसमणजोगस्स जहण्णए जोए असंखेज्जगुणे,

૧૧. (તેનાથી) અસત્યામૃષા મનોયોગનો જઘન્ય યોગ અસંખ્યાતગુણા છે.

१२. आहारगसरीरस्स जहण्णए जोए असंखेज्जगुणे,

૧૨. (તેનાથી) આહારક શરીરનો જઘન્ય યોગ અસંખ્યાતગુણા છે.

१३-१९. ***तिविहस्स मणजोगस्स चउव्विहस्स वइजोगस्स-***
एएसि णं सत्तण्ह वि तुल्ले जहण्णए जोए असंखेज्जगुणे,

૧૩-૧૯. ***(તેનાથી) ત્રણે પ્રકારના મનોયોગ, ચાર પ્રકારના વચનયોગ, આ સાતેનો જઘન્ય યોગ પરસ્પર સમાન અને અસંખ્યાતગુણા છે.***

२०. आहारगसरीरस्स उक्कोसए जोए असंखेज्जगुणे,

૨૦. (તેનાથી) આહારક શરીરનો ઉત્કૃષ્ટ યોગ અસંખ્યાતગુણા છે.

२१-३०. ***ओरालियसरीरस्स, वेउव्वियसरीरस्स, चउव्विहस्स य मणजोगस्स, चउव्विहस्स य वइजोगस्स-एएसि णं दसण्ह वि तुल्ले उक्कोसए जोए असंखेज्जगुणे।***

-विया. स. २५, उ. १, सु. ९

૨૧-૩૦. ***(તેનાથી) ઔદારિક શરીર, વૈક્રિય શરીર, ચાર પ્રકારના મનોયોગ, ચાર પ્રકારના વચનયોગ, આ દસનો ઉત્કૃષ્ટ યોગ અસંખ્યાતગુણા છે અને પરસ્પર સમાન છે.***

३०. पणिहाणस्स भेया चउवीसदंडएसु य परूवणं-

प. कइविहे णं भंते ! पणिहाणे पन्नत्ते ?

उ. गोयमा ! तिविहे पणिहाणे पन्नत्ते, तं जहा-

१. मणपणिहाणे, २. वइ पणिहाणे,
३. कायपणिहाणे।

प. **दं. १.** नेरइयाणं भंते! कइविहे पणिहाणे पन्नत्ते ?

उ. गोयमा ! ***एवं चेव।***

૩૦. પ્રણિધાનનાં ભેદ અને ચોવીસ દંડકોમાં પ્રરુપણ :

પ્ર. ભંતે ! પ્રણિધાન કેટલા પ્રકારનાં કહ્યા છે ?

ઉ. ગૌતમ ! પ્રણિધાન ત્રણ પ્રકારના કહ્યા છે, જેમ કે -

૧. મનઃ પ્રણિધાન, ૨. વચન પ્રણિધાન,
૩. કાય પ્રણિધાન.

પ્ર. **દં.૧.** ભંતે ! નરકોના કેટલા પ્રકારના પ્રણિધાન કહ્યા છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ***પૂર્વવત્ (ત્રણે પ્રણિધાન) છે,***

---
१. जीवा. पडि. ९, सु. २४४

जैन साइट JAINSITE जैनम् जयति शासनम्
www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

दं. २-११. ***एवं -जाव- थणियकुमाराणं ।***

द.૨-૧૧. **આ પ્રમાણે સ્તનિતકુમારો સુધી જાણવું જોઈએ.**

प. **दं. १२.** पुढविकाइयाणं भंते ! कइविहे पणिहाणे पण्णत्ते ?

उ. गोयमा ! एगे कायपणिहाणे पण्णत्ते ।

दं. १३-१६. ***एवं -जाव- वणस्सइकाइयाणं ।***

प्र. **દ.૧૨.** ભંતે ! પૃથ્વીકાયિક જીવોના કેટલા પ્રકારના પ્રણિધાન કહ્યા છે ?

ઉ. ગૌતમ ! એક માત્ર કાય પ્રણિધાન હોય છે.

દ.૧૩-૧૬. **આ પ્રમાણે વનસ્પતિકાયિકો સુધી જાણવું જોઈએ.**

प. **दं. १७.** बेइंदियाणं भंते ! कइविहे पणिहाणे पण्णत्ते ?

उ. गोयमा ! दुविहे पणिहाणे पण्णत्ते, तं जहा-

१. वइपणिहाणे य, २. कायपणिहाणे य ।

दं. १८-१९. ***एवं तेइंदियाणं चउरिंदियाण वि ।***

दं. २०-२४. ***सेसाणं तिविहे वि -जाव- वेमाणियाणं***[1] ।

-विया. स. १८, उ. ७, सु. १२-१९

प्र. **દ.૧૭.** ભંતે ! બેઈન્દ્રિય જીવોના કેટલા પ્રકારનાં પ્રણિધાન કહ્યા છે ?

ઉ. ગૌતમ ! બે પ્રકારના પ્રણિધાન કહ્યા છે, જેમકે -

૧. વચન પ્રણિધાન, ૨. કાય પ્રણિધાન.

દ.૧૮-૧૯. **આ પ્રમાણે ત્રેઈન્દ્રિય, ચઉરેન્દ્રિય જીવોનાં માટે પણ કહેવું જોઈએ.**

દ.૨૦-૨૪. **વૈમાનિકો સુધી બાકી દંડકોમાં ત્રણેય પ્રકારનાં પ્રણિધાન હોય છે.**

३१. दुप्पणिहाणस्स-सुप्पणिहाणस्स भेया-चउवीसदंडएसु य परूवणं-

प. कइविहे णं भंते ! दुप्पणिहाणे पण्णत्ते ?

उ. गोयमा ! तिविहे दुप्पणिहाणे पण्णत्ते, तं जहा-

१. मणदुप्पणिहाणे २. वइदुप्पणिहाणे, ३. काय दुप्पणिहाणे,

जहेव पणिहाणेणं दंडओ भणिओ तहेव दुप्पणिहाणेण वि भाणियव्वो ।

प. कइविहे णं भंते ! सुप्पणिहाणे पण्णत्ते ?

उ. गोयमा ! तिविहे सुप्पणिहाणे पण्णत्ते, तं जहा-

१. मणसुप्पणिहाणे, २. वइसुप्पणिहाणे,
३. कायसुप्पणिहाणे,[2] ।

प. मणुस्साणं भंते ! कइविहे सुप्पणिहाणे पण्णत्ते ?

उ. गोयमा ! ***एवं चेव ।***

-विया. स. १८, उ. ७, सु. २०-२२

૩૧. દુ:પ્રણિધાન અને સુપ્રણિધાનના ભેદ અને ચોવીસ દંડકોમાં પ્રરુપણ :

પ્ર. ભંતે ! દુષ્પ્રણિધાન કેટલા પ્રકારનાં કહ્યા છે ?

ઉ. ગૌતમ ! દુષ્પ્રણિધાન ત્રણ પ્રકારના કહ્યા છે, જેમકે -

૧. મન:દુષ્પ્રણિધાન, ૨. વચન દુષ્પ્રણિધાન, ૩. કાય દુષ્પ્રણિધાન.

જે પ્રમાણે દંડકોમાં પ્રણિધાનનાં માટે કહ્યું તે પ્રમાણે દુષ્પ્રણિધાનનાં માટે પણ જાણવું જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! સુપ્રણિધાન કેટલા પ્રકારનાં કહ્યા છે ?

ઉ. ગૌતમ ! સુપ્રણિધાન ત્રણ પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

૧. મન:સુપ્રણિધાન, ૨. વચન સુપ્રણિધાન, ૩. કાયસુપ્રણિધાન.

પ્ર. ભંતે ! મનુષ્યોના કેટલા પ્રકારનાં સુપ્રણિધાન કહ્યા છે ?

ઉ. ગૌતમ ! **પૂર્વવત્ (ત્રણે પ્રકારના સુપ્રણિધાન) હોય છે.**

१-२. ठाणं. अ. ३, उ. १, सु. १४७

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

३२. पंचेंदियजीवेसु चउव्विह पणिहाणाणं परूवणं-

चउव्विहे पणिहाणे पण्णत्ते, तं जहा-

१. मणपणिहाणे, २. वइपणिहाणे,

३. कायपणिहाणे, ४. उवगरणपणिहाणे।

एवं णेरइयाणं पंचेंदियाणं -जाव- वेमाणियाणं।

चउव्विहे सुप्पणिहाणे पण्णत्ते, तं जहा-

१. मण सुप्पणिहाणे **-जाव-** ४. उवगरण सुप्पणिहाणे।

एवं संजयमणुस्साण वि।

चउव्विहे दुप्पणिहाणे पण्णत्ते, तं जहा-

१. मणदुप्पणिहाणे **-जाव-** २. उवगरणदुप्पणिहाणे।

एवं णेरइयाणं पंचेंदियाणं -जाव- वेमाणियाणं।

-ठाणं. अ. ४, उ. १, सु. २५५

૩૨. પંચેન્દ્રિય જીવોમાં ચતુર્વિધ પ્રણિધાનોનું પ્રરુપણ :

પ્રણિધાન ચાર પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

૧. મનઃપ્રણિધાન, ૨. વચનપ્રણિધાન,

૩. કાયપ્રણિધાન, ૪. ઉપકરણ પ્રણિધાન.

આ પ્રમાણે નારકો આદિથી વૈમાનિકો સુધી બધા પંચેન્દ્રિયોમાં ચારેય પ્રણિધાન હોય છે.

સુપ્રણિધાન ચાર પ્રકારના કહ્યા છે, જેમકે -

૧. મનઃ સુપ્રણિધાન **-યાવત્-** ૨. ઉપકરણ-સુપ્રણિધાન.

આ પ્રમાણે સંયત મનુષ્યોમાં ચારે સુપ્રણિધાન હોય છે.

દુષ્પ્રણિધાન ચાર પ્રકારના કહ્યા છે, જેમકે -

૧. મનઃદુષ્પ્રણિધાન. **-યાવત્-** ૨. ઉપકરણ-દુષ્પ્રણિધાન.

આ પ્રમાણે નારકો આદિથી વૈમાનિકો સુધી બધા પંચેન્દ્રિયોમાં ચારે દુષ્પ્રણિધાન હોય છે.

३३. चउवीसदंडएसु गुत्ती-अगुत्तीभेयाणं परूवणं-

तओ गुत्तीओ पण्णत्ताओ, तं जहा-

१. मणगुत्ती २. वइगुत्ती, ३. कायगुत्ती।

संजयमणुस्साणं तओ गुत्तीओ पण्णत्ताओ, तं जहा-

१. मणगुत्ती २. वइगुत्ती, ३. कायगुत्ती।

तओ अगुत्तीओ पण्णत्ताओ, तं जहा-

मणअगुत्ती २. वइअगुत्ती, ३. कायअगुत्ती।

एवं णेरइयाणं -जाव- थणियकुमाराणं पंचिंदियतिरिक्ख-जोणियाणं असंजयमणुस्साणं वाणमंतराणं जोइसियाणं वेमाणियाणं।

- ठाणं. अ. ३, उ. १, सु. १३४(३)

૩૩. ચોવીસ દંડકોમાં ગુપ્તિ-અગુપ્તિનાં ભેદોનું પ્રરુપણ :

ગુપ્તિ ત્રણ પ્રકારની કહી છે, જેમકે -

૧. મન ગુપ્તિ, ૨. વચન ગુપ્તિ, ૩. કાયગુપ્તિ.

સંયત મનુષ્યોની ત્રણ ગુપ્તિઓ કહી છે, જેમકે -

૧. મન ગુપ્તિ, ૨. વચનગુપ્તિ, ૩. કાય ગુપ્તિ.

અગુપ્તિ ત્રણ પ્રકારની કહી છે, જેમકે -

૧. મનઃ અગુપ્તિ, ૨. વચન અગુપ્તિ, ૩. કાય અગુપ્તિ.

આ પ્રમાણે નારકોથી સ્તનિતકુમારો સુધી તથા પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિકો, અસંયત મનુષ્યો, વાણવ્યંતર, જ્યોતિષી તથા વૈમાનિક દેવોમાં ત્રણેય અગુપ્તિઓ પ્રાપ્ત થાય છે.

३४. चउवीसदंडएसु दंडाणं परूवणं-

तओ दंडा पण्णत्ता, तं जहा-

१. मणदंडे, २. वइदंडे, ३. कायदंडे।

णेरइयाणं तओ दंडा पण्णत्ता, तं जहा-

१. मणदंडे, २. वइदंडे, ३. कायदंडे,

एवं विगलिंदियवज्जाणं -जाव- वेमाणियाणं।

- ठाणं. अ. ३, उ. १, सु. १३४/४-५

૩૪. ચોવીસ દંડકોમાં દંડોની પ્રરુપણા :

દંડ ત્રણ પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

૧. મનોદંડ, ૨. વચનદંડ, ૩. કાયદંડ.

નારકોમાં ત્રણ દંડ કહ્યા છે, જેમકે -

૧. મનોદંડ, ૨. વચનદંડ, ૩. કાયદંડ.

આ પ્રમાણે વિકલેન્દ્રિયોને છોડીને વૈમાનિકો સુધી ત્રણેય દંડ હોય છે.

जैन सार्इट JAINSITE.com जैनम् जयति शासनम्

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

૨૦. પ્રયોગ અધ્યયન

પ્રસ્તુત અધ્યયનમાં પ્રયોગ અને ગતિપ્રપાત એમ બે વિષયોનું વર્ણન કરેલ છે. યોગ અને પ્રયોગમાં થોડો જ અંતર છે. મન, વચન અને કાયાની પ્રવૃત્તિને જ્યાં યોગ કહેવાય છે. ત્યાં યોગના સાથે જીવના વ્યાપારનું જોડાવું તે પ્રયોગ કહેવાય છે. પ્રયોગબંધ, પ્રયોગકરણ આદિ પદ જ્યારે આગમોમાં પ્રયુક્ત હોય છે તો તે જીવના વ્યાપારની પ્રધાનતાને જ અભિવ્યક્ત કરે છે. વિશેષાવશ્યક ભાષ્યમાં જિનભદ્રગણિએ પ્રયોગકરણને સ્પષ્ટ કરતાં કહ્યું છે કે-

"होइ उ एगो जीवव्वावारो तेण जं विणिम्माणं पओगकरणं तयं बहुहो"

તદ્નુસાર સ્પષ્ટ છે કે પ્રયોગમાં જીવના વ્યાપારની પ્રધાનતા હોય છે. બીજી તરફ યોગમાં મન, વચન અને કાયાના વ્યાપારની પ્રધાનતા હોય છે.

દિગંબર આગમ ષટ્ખંડાગમની ધવલા ટીકામાં **"पओएण जोगपच्चओ परूविदो"** વાક્યથી સ્પષ્ટ થાય છે કે પ્રયોગથી યોગનું પણ વર્ણન કરેલ છે. અર્થાત્ પ્રયોગમાં યોગનો સમાવેશ છે. યોગ અને પ્રયોગના પંદરભેદ સમાન છે. પરંતુ આગમોમાં યોગ અને પ્રયોગનો ભિન્ન અર્થમાં પ્રયોગ થયેલ છે. એનું પ્રમાણ છે.- **"जहा जोगे विगलिंदियवज्जाणं तहा पओगे वि"** સ્થાનાંગસૂત્ર અ. ૩, ઉ.૧ માં પ્રયુક્ત આ સૂત્ર યોગ અને પ્રયોગ બન્ને શબ્દોનો એક સાથે પ્રયોગ કરીને બન્નેના અર્થની પૃથક્તાને બતાવે છે.

યોગની જેમ પ્રયોગના પણ ત્રણ અને પંદરભેદ હોય છે. - ત્રણ ભેદ છે - ૧. મનઃ પ્રયોગ, ૨. વચન પ્રયોગ અને ૩. કાય પ્રયોગ. પંદરભેદ છે - ૧. સત્યમનઃ પ્રયોગ, ૨. મૃષામનઃ પ્રયોગ, ૩. સત્યમૃષામનઃ પ્રયોગ, ૪. અસત્યામૃષામનઃ પ્રયોગ ૫. સત્યવચન પ્રયોગ, ૬. મૃષાવચન પ્રયોગ, ૭. સત્યમૃષાવચન પ્રયોગ, ૮. અસત્યામૃષાવચન પ્રયોગ, ૯. ઔદારિકશરીરકાય પ્રયોગ, ૧૦. ઔદારિકમિશ્રશરીરકાય પ્રયોગ, ૧૧. વૈક્રિયશરીરકાય પ્રયોગ, ૧૨. વૈક્રિય-મિશ્ર શરીરકાય પ્રયોગ, ૧૩. આહારકશરીરકાય પ્રયોગ, ૧૪. આહારકમિશ્રશરીરકાય પ્રયોગ અને ૧૫. કાર્મણશરીરકાય પ્રયોગ.

નૈરયિકોમાં અગિયાર પ્રકારના પ્રયોગ પ્રાપ્ત થાય છે.- ચાર મનના, ચાર વચનના તથા વૈક્રિય, વૈક્રિયમિશ્ર અને કાર્મણશરીરકાય પ્રયોગ. દેવોમાં પણ આજ અગિયાર પ્રયોગ ઉપલબ્ધ હોય છે.- પૃથ્વીકાયિક આદિ એકેન્દ્રિય જીવોમાં (વાયુકાયિકને છોડીને) ત્રણ પ્રકારના પ્રયોગ હોય છે અને તે ત્રણેય કાયયોગથી સંબધ્ધ છે, જેમ- ઔદારિક શરીરકાય પ્રયોગ, ઔદારિક મિશ્રશરીરકાય પ્રયોગ અને કાર્મણશરીરકાય-પ્રયોગ. વાયુકાયિક જીવોમાં વૈક્રિય અને વૈક્રિયમિશ્રશરીરકાય પ્રયોગ ભેદ વધારે હોય છે. બેઈન્દ્રિયથી ચઉરેન્દ્રિય સુધીના જીવોમાં સામાન્ય એકેન્દ્રિય (પૃથ્વીકાય આદિ) થી અસત્યામૃષાવચન પ્રયોગ અધિક હોવાથી ચાર પ્રયોગ પ્રાપ્ત થાય છે. પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિકોમાં નૈરયિકોથી બે પ્રયોગ અધિક હોવાથી તેર પ્રયોગ પ્રાપ્ત થાય છે. એમાં બે પ્રયોગ ઔદારિક શરીરકાય પ્રયોગ અને ઔદારિક મિશ્રશરીરકાય પ્રયોગ વધારે હોય છે. મનુષ્યોમાં સંપૂર્ણ પંદર પ્રયોગ કહ્યા છે. તે આહારક અને આહારકમિશ્રશરીરકાય પ્રયોગથી પણ પ્રયુક્ત થઈ શકે છે. ચૌવીસ દંડકોમાં પ્રયોગની ઉપલબ્ધિ યોગની જેમ જ હોય છે તેમાં કોઈ ભેદ નથી.

પ્રયોગોની પ્રરુપણા ચોવીસ દંડકોમાં વિભિન્ન વિભાગોનાં આધારે પણ કરી છે. જેમાં અસંયોગી, દ્વિકસંયોગી આદિ અનેક ભાંગા બને છે. મનુષ્યમાં પ્રયોગ પ્રરુપણા કરતા સમયે અસંયોગીના ૮, દ્વિકસંયોગીના ૨૪, ત્રિકસંયોગીના ૩૨ અને ચતુઃસંયોગીના ૧૬. આ પ્રમાણે કુલ-૮૦ ભાંગા બને છે. સૂક્ષ્મ બોધના માટે આ ભાંગાનું વર્ણન ઉપયોગી છે.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

આ પ્રયોગ અધ્યયનમાં ગતિપ્રપાતનો સમાવેશ એટલા માટે કરેલ છે. કારણ કે પ્રયોગ પણ એક ગતિ છે. ગતિપ્રપાતના અન્તર્ગત પાંચ પ્રકારની ગતિઓનું નિરુપણ છે. તે પાંચ ગતિઓ છે -૧. પ્રયોગગતિ, ૨. તતગતિ, ૩. બંધછેદનગતિ, ૪. ઉપપાતગતિ અને ૫. વિહાયોગતિ. આ પાંચ પ્રકારની ગતિઓમાં પ્રયોગગતિ પ્રથમ સ્થાન પર છે. પ્રયોગરુપ ગતિને પ્રયોગ ગતિ કહે છે. આના સત્યમન આદિ તે પંદરભેદ હોય છે. જેણે કોઈ ગ્રામ યાવત્ સન્નિવેશના માટે પ્રસ્થાન તો કરી દીધેલ છે પરંતુ હજી પહોંચેલ નથી વચ્ચે માર્ગમાં જ છે. તો આ ગતિને તતગતિ કહેવામાં આવે છે. બન્ધન છેદન ગતિ તે છે - જેના દ્વારા જીવ શરીરથી અથવા શરીર જીવથી પૃથક્ હોય છે. ઉપપાત ગતિનો સંબંધ ઉત્પન્ન થવાથી કે પ્રકટ થવાથી છે. આ ઉપપાતગતિ ત્રણ પ્રકારની હોય છે ક્ષેત્ર, ભવ અને નોભવ. ક્ષેત્રોપપાતગતિ ફરીથી પાંચ પ્રકારની હોય છે.- નારકી, તિર્યંચ, મનુષ્ય, દેવ અને સિદ્ધ ક્ષેત્રોપપાત ગતિ. આના પણ ઘણા ભેદોપભેદ છે. સિદ્ધક્ષેત્રોપપાતગતિનું આ અધ્યયનમાં વિસ્તૃત પ્રતિપાદન કરેલ છે.

ભવોપપાતગતિ નારકી અને દેવના ભેદથી બે પ્રકારની હોય છે. તથા નોભવોપપાતગતિ પુદ્ગલ અને સિદ્ધના ભેદથી બે પ્રકારની કહી છે.

પુદ્ગલ- નોભવોપપાતગતિના સ્વરુપના સંબંધમાં કહેવાય છે કે - જ્યારે કોઈ પુદ્ગલ પરમાણુ લોકના પૂર્વી ચરમાન્તથી પશ્ચિમી ચરમાન્ત સુધી, પશ્મિચી ચરમાન્તથી પૂર્વી ચરમાન્ત સુધી, દક્ષિણી ચરમાન્તથી ઉત્તરી ચરમાન્ત સુધી, ઉત્તરી ચરમાન્તથી દક્ષિણી ચરમાન્ત સુધી, ઉપરી ચરમાન્તથી નીચેની ચરમાંન્ત સુધી તેમજ નીચેની ચરમાન્તથી ઉપરી ચરમાન્ત સુધી બધામાં એક-એક સમયથી ગતિ કરે છે તો તેને પુદ્ગલ નોભવોપપાતગતિ કહે છે.

સિદ્ધોના ભેદોના પ્રમાણે સિદ્ધની ભવોપપાતગતિ બે પ્રકારની હોય છે.- ૧. અનન્તર સિદ્ધોથી સંબધ્ધ અને ૨. પરમ્પર સિદ્ધોથી સંબધ્ધ. અનન્તર સિદ્ધોના અન્તર્ગત તીર્થસિદ્ધ, અતીર્થસિદ્ધ આદિ પંદર ભેદોની જ ગણના હોય છે અને પરંપરસિદ્ધોમાં અપ્રથમસમયસિદ્ધથી લઈને અનન્તરસમયસિદ્ધોની ગણના હોય છે.

વિહાયોગતિનો અર્થ છે - આકાશમાં થનારી ગતિ. આ ગતિ સત્તર પ્રકારથી પ્રસિદ્ધ છે. જેમાં સ્પૃશદ્ગતિ, અસ્પૃશદ્ગતિ, ઉપસંપધમાનગતિ આદિ ભેદોની ગણના થાય છે. ગતિનું આ વર્ણન વૈજ્ઞાનિકોના માટે શોધનો વિષય છે. વિશેષતઃ અસ્પૃશદ્ગતિનું વર્ણન આશ્ચર્યજનક છે. પરમાણુ પુદ્ગલોથી લઈને અનન્તપ્રદેશી સ્કંધોને પરસ્પર સ્પર્શ કર્યા વગર થનારી ગતિને અસ્પૃશદ્ગતિ કહેવાય છે. શું કોઈ પરમાણુ અન્ય પરમાણુઓને સ્પર્શ કર્યા વગર સંપૂર્ણ લોકમાં ગતિ કરી શકે છે, આ શોધનો વિષય છે. સ્પૃશદ્ગતિના ઉદાહરણ તો આધુનિક વિજ્ઞાનમાં મળી જશે, જેમ- રેડિયો, દૂરદર્શન આદિની તરંગો સ્પૃશદ્ગતિવાળી છે.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

२०. पओगऽज्झयणं

૨૦. પ્રયોગ અધ્યયન

सूत्र -

पओगभेयपरूवणं-

प. कइविहे णं भंते ! पओगे पण्णत्ते ?

उ. गोयमा ! पण्णरसविहे पओगे पण्णत्ते, तं जहा -

१. सच्चमणप्पओगे,
२. मोसमणप्पओगे,
३. सच्चामोसमणप्पओगे,
४. असच्चामोसमणप्पओगे,
५. सच्चवइप्पओगे,
६. मोसवंइप्पओगे,
७. सच्चामोसवइप्पओगे,
८. असच्चामोसवइप्पओगे,
९. ओरालियसरीरकायप्पओगे,
१०. ओरालियमीसगसरीरकायप्पओगे,
११. वेउव्वियसरीरकायप्पओगे,
१२. वेउव्वियमीसगसरीरकायप्पओगे,
१३. आहारगसरीरकायप्पओगे,
१४. आहारगमीसगसरीरकायप्पओगे,
१५. कम्मगसरीरकायप्पओगे[1] ।

- पण्ण. प. १६, सु. १०६८

२. जीव-चउवीसदंडएसु पओग परूवणं-

तिविहे पओगे पण्णत्ते, तं जहा-

१. मणप्पओगे, २. वइप्पओगे, ३. कायप्पओगे ।

जहा जोगे विगलिंदियवज्जाणं तहा पओगे वि ।

- ठाणं. अ. ३, उ. १, सु. १३२/२

प. जीवाणं भंते ! कइविहे पओगे पण्णत्ते ?

उ. गोयमा ! पण्णरसविहे पओगे पण्णत्ते, तं जहा-

१. सच्चमणप्पओगे **-जाव-** १५. कम्मगसरीरकायप्पओगे ।

સૂત્ર :

૧. પ્રયોગના ભેદોનું પ્રરુપણ :

પ્ર. ભંતે ! પ્રયોગ કેટલા પ્રકારનાં કહ્યા છે ?

ઉ. ગૌતમ ! પ્રયોગ પંદર પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

૧. સત્યમનઃ પ્રયોગ,
૨. અસત્ય (મૃષા) મનઃ પ્રયોગ,
૩. સત્યમૃષા (મિશ્ર) મનઃ પ્રયોગ,
૪. અસત્યામૃષા મનઃ પ્રયોગ,
૫. સત્યવચન પ્રયોગ,
૬. મૃષાવચન પ્રયોગ,
૭. સત્યમૃષાવચન પ્રયોગ,
૮. અસત્યામૃષાવચન પ્રયોગ,
૯. ઔદારિકશરીરકાય પ્રયોગ,
૧૦. ઔદારિકમિશ્રશરીરકાય પ્રયોગ,
૧૧. વૈક્રિયશરીરકાય પ્રયોગ,
૧૨. વૈક્રિયમિશ્રશરીરકાય પ્રયોગ,
૧૩. આહારકશરીરકાય પ્રયોગ,
૧૪. આહારકમિશ્રશરીરકાય પ્રયોગ,
૧૫. કાર્મણશરીરકાય પ્રયોગ.

૨. જીવ ચોવીસ દંડકોમાં પ્રયોગોનું પ્રરુપણ :

પ્રયોગ ત્રણ પ્રકારના કહ્યા છે, જેમકે -

૧. મનઃપ્રયોગ, ૨. વચનપ્રયોગ, ૩. કાયપ્રયોગ.

જેમ વિકલેન્દ્રિયોને છોડીને (ત્રણ) યોગનું વર્ણન કરેલ છે. તેવી રીતે જ (નારકથી વૈમાનિકો સુધી) (ત્રણ) પ્રયોગનું વર્ણન કરવું જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! જીવોના પ્રયોગ કેટલા પ્રકારનાં કહ્યા છે ?

ઉ. ગૌતમ ! જીવોના પ્રયોગ પંદર પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

૧. સત્યમન : પ્રયોગ **-યાવત્-** ૧૫. કાર્મણશરીરકાય પ્રયોગ.

[1] सम. सम. १५, सु. १

जैन साईट JAINSITE.com जैनम् जयति शासनम्
www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

प. **दं. १.** णेरइयाणं भंते ! कइविहे पओगे पण्णत्ते ?

उ. गोयमा ! एक्कारसविहे पओगे पण्णत्ते, तं जहा-

१-८. सच्चमणप्पओगे **-जाव-**

असच्चामोसवइप्पओगे,

९. वेउव्वियसरीरकायप्पओगे,

१०. वेउव्वियमीसगसरीरकायप्पओगे,

११. कम्मगसरीरकायप्पओगे।

दं. २-११. ***एवं असुरकुमाराण वि -जाव- थणिय-कुमाराणं।***

प. **दं. १२.** पुढविक्काइयाणं भंते ! कइविहे पओगे पण्णत्ते ?

उ. गोयमा ! तिविहे पओगे पण्णत्ते, तं जहा-

१. ओरालियसरीरकायप्पओगे,

२. ओरालियमीसगसरीरकायप्पओगे,

३. कम्मगसरीरकायप्पओगे।

दं. १३-१६. ***एवं -जाव- वणस्सइकाइयाणं।***

णवरं-वाउक्काइयाणं पंचविहे पओगे पण्णत्ते, तं जहा-

१. ओरालियसरीरकायप्पओगे,

२. ओरालियमीसगसरीरकायप्पओगे,

३-४. वेउव्विए दुविहे,

५. कम्मगसरीरकायप्पओगे य।

प. **दं. १७.** बेइंदियाणं भंते ! कइविहे पओगे पण्णत्ते ?

उ. गोयमा ! चउव्विहे पओगे पण्णत्ते, तं जहा-

१. असच्चामोसवइप्पओगे,

२. ओरालियसरीरकायप्पओगे,

३. ओरालियमीसगसरीरकायप्पओगे,

પ્ર. **દં.૧.** ભંતે ! નારકનાં પ્રયોગ કેટલા પ્રકારનાં કહ્યા છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તેના પ્રયોગ અગિયાર પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

૧-૮. સત્યમનઃપ્રયોગ **-યાવત્-**

અસત્યામૃષાવચન પ્રયોગ,

૯. વૈક્રિયશરીરકાય પ્રયોગ,

૧૦. વૈક્રિયમિશ્રશરીરકાય પ્રયોગ,

૧૧. કાર્મણશરીરકાય પ્રયોગ.

દં.૨-૧૧. ***આ પ્રમાણે અસુરકુમારોથી સ્તનિતકુમારો સુધી જાણવું જોઈએ.***

પ્ર. **દં.૧૨.** ભંતે ! પૃથ્વીકાયિકોનાં પ્રયોગ કેટલા પ્રકારનાં કહ્યા છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તેના પ્રયોગ ત્રણ પ્રકારના કહ્યા છે, જેમકે -

૧. ઔદારિકશરીરકાય પ્રયોગ,

૨. ઔદારિકમિશ્રશરીરકાય પ્રયોગ,

૩. કાર્મણશરીરકાય પ્રયોગ.

દં. ૧૩-૧૬. ***આ પ્રમાણે વનસ્પતિકાયિકો સુધી સમજવું જોઈએ.***

વિશેષ : વાયુકાયિકોના પ્રયોગ પાંચ પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે-

૧. ઔદારિકશરીરકાય પ્રયોગ,

૨. ઔદારિકમિશ્રશરીરકાય પ્રયોગ,

૩-૪. વૈક્રિયશરીરકાય પ્રયોગ અને વૈક્રિય મિશ્રશરીરકાય પ્રયોગ,

૫. કાર્મણ શરીરકાય પ્રયોગ.

પ્ર. **દં.૧૭.** ભંતે ! બેઈન્દ્રિય જીવોનાં પ્રયોગ કેટલા પ્રકારનાં કહ્યા છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તેના પ્રયોગ ચાર પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

૧. અસત્યામૃષાવચન પ્રયોગ,

૨. ઔદારિકશરીરકાય પ્રયોગ,

૩. ઔદારિકમિશ્રશરીરકાય પ્રયોગ,

जैन साईट JAINSITE जैनम् जयति शासनम्

४. कम्मगसरीरकायप्पओगे,

दं. १८-१९. ***एवं -जाव- चउरिंदियाणं।***

प. **दं. २०.** पंचेंदियतिरिक्खजोणियाणं भंते ! कइविहे पओगे पण्णत्ते ?

उ. गोयमा ! तेरसविहे पओगे पण्णत्ते, तं जहा-

१. सच्चमणप्पओगे,

२. मोसमणप्पओगे,

३. सच्चामोसमणप्पओगे,

४. असच्चामोसमणप्पओगे,

५-८. ***एवं वइप्पओगे वि,***

९. ओरालियसरीरकायप्पओगे,

१०. ओरालियमीसगसरीरकायप्पओगे,

११. वेउव्वियसरीरकायप्पओगे,

१२. वेउव्वियमीसगसरीरकायप्पओगे,

१३. कम्मगसरीरकायप्पओगे।[१]

प. **दं. २१.** मणूसाणं भंते ! कइविहे पओगे पण्णत्ते ?

उ. गोयमा ! पण्णरसविहे पओगे पण्णत्ते, तं जहा-

१. सच्चमणप्पओगे **-जाव-** १५. कम्मगसरीर-कायप्पोगे।[२]

दं. २२-२४. वाणमंतर-जोइसिय-वेमाणियाणं जहा णेरइयाणं।

- पण्ण. प. १६, सु. १०७०-१०७६

४. કાર્મણશરીરકાય પ્રયોગ,

દં.૧૮-૧૯. ***આ પ્રમાણે ચઉરેન્દ્રિય જીવો સુધી પ્રયોગ સમજવું જોઈએ.***

પ્ર. **દં.૨૦.** ભંતે ! પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિકોનાં પ્રયોગ કેટલા પ્રકારનાં કહ્યા છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તેના પ્રયોગ તેર પ્રકારના કહ્યા છે, જેમકે -

૧. સત્યમનઃ પ્રયોગ,

૨. મૃષામનઃ પ્રયોગ,

૩. સત્યમૃષામનઃ પ્રયોગ,

૪. અસત્યામૃષામનઃ પ્રયોગ,

૫-૮. ***આ પ્રમાણે ચારે વચન પ્રયોગ પણ સમજવા જોઈએ,***

૯. ઔદારિકશરીરકાય પ્રયોગ,

૧૦. ઔદારિકમિશ્રશરીરકાય પ્રયોગ,

૧૧. વૈક્રિયશરીરકાયપ્રયોગ,

૧૨. વૈક્રિયમિશ્રશરીરકાય પ્રયોગ,

૧૩. કાર્મણશરીરકાય પ્રયોગ.

પ્ર. **દં.૨૧.** ભંતે ! મનુષ્યોનાં પ્રયોગ કેટલા પ્રકારનાં કહ્યા છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તેના પ્રયોગ પંદર પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

૧. સત્યમનઃ પ્રયોગ **-યાવત્-** ૧૫. કાર્મણ શરીરકાય પ્રયોગ.

દં.૨૨-૨૪ વાણવ્યંતર, જ્યોતિષ્ક અને વૈમાનિક દેવોના પ્રયોગ નારકનાં સમાન સમજવા જોઈએ.

३. जीव-चउवीसदंडएसु पओगे भंगाणं परूवणं-

प. जीवा णं भंते ! किं सच्चमणप्पओगी **-जाव-** कम्मगसरीरकायप्पओगी ?

૩. જીવ-ચોવીસ દંડકોમાં પ્રયોગ ભંગોનું પ્રરુપણ :

પ્ર. ભંતે ! જીવ સત્યમનઃ પ્રયોગી હોય છે **-યાવત્-** કાર્મણ શરીરકાય પ્રયોગી હોય છે ?

---

१. गब्भवक्कंतिअ पंचेंदियतिरिक्खजोणियाणं तेरसविहेपओगे पण्णत्ते, तं जहा-
१. सच्चमणप्पओगे,
२. मोसमणप्पओगे,
३. सच्चामोसमणप्पओगे,
४. असच्चामोसमणप्पओगे,
५. सच्चवइप्पओगे,
६. मोसवइप्पओगे,
७. सच्चामोसवइप्पओगे,
८. असच्चामोसवइप्पओगे,
९. ओरालियसरीरकायप्पओगे
१०. ओरालियमीसगसरीरकायप्पओगे,
११. वेउव्वियसरीरकायप्पओगे,
१२. वेउव्वियमीसगसरीरकायप्पओगे,
१३. कम्मगसरीरकायप्पओगे।
-सम. सम. १३, सु. ७

२. सम. सम. १५, सु. ७

जैन साईट JAINSITE जैनम् जयति शासनम्

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

उ. गोयमा ! जीवा सव्वे वि ताव होज्जा सच्चमणप्पओगी वि **-जाव-** वेउव्वियमीसगसरीरकायप्पओगी वि, कम्मगसरीरकायप्पओगी वि ।

१. **अहवेगे** य आहारगसरीरकायप्पओगी य,

२. **अहवेगे** य आहारमीसगसरीरकायप्पओगिणो य,

३. **अहवेगे** य आहारगमीसगसरीरकायप्पओगी य,

४. **अहवेगे** य आहारगमीसगसरीरकायप्पओगिणो य, **चउभंगो,**

५. **अहवेगे** य आहारगसरीरकायप्पओगी य आहारगमीसगसरीरकायप्पओगी य,

६. **अहवेगे** य आहारगसरीरकायप्पओगी य, आहारगमीसगसरीरकायप्पओगिणो य,

७. **अहवेगे** य आहारगसरीरकायप्पओगिणो य, आहारगमीसगसरीरकायप्पओगी य,

८. **अहवेगे** य आहारगसरीरकायप्पओगिणो य, आहारगमीसगसरीरकायप्पओगिणो य,

एए जीवाणं अट्ठ भंगा ।

प. **दं. १**. णेरइया णं भंते किं सच्चमणप्पओगी **-जाव-** किं कम्मगसरीरकायप्पओगी ?

उ. गोयमा ! णेरइया सव्वे वि ताव होज्जा सच्चमणप्पओगी वि **-जाव-** असच्चामोसवइप्पओगी, वेउव्वियमीसगसरीरकायप्पओगी वि, तं जहा-

१. **अहवेगे** य कम्मगसरीरकायप्पओगी य,

२. **अहवेगे** य कम्मगसरीरकायप्पओगिणो य,

दं. २-११ ***एवं असुराकुमारा वि -जाव- थणियकुमारा वि ।***

प. **दं. १२**. पुढविकाइया णं भंते ! किं ओरालियसरीरकायप्पओगी ओरालियमीसग सरीरकायप्पओगी कम्मगसरीरकायप्पओगी ?

ઉ. ગૌતમ ! જીવ બધા સત્યમનઃ પ્રયોગી પણ હોય છે **-યાવત્-** વૈક્રિયમિશ્રશરીરકાય પ્રયોગી પણ હોય છે અને કાર્મણ શરીરકાય પ્રયોગી પણ હોય છે.

૧. **અથવા** એક આહારક શરીરકાય પ્રયોગી હોય છે.

૨. **અથવા** ઘણા આહારક શરીરકાય પ્રયોગી હોય છે.

૩. **અથવા** એક આહારક મિશ્ર શરીરકાય પ્રયોગી હોય છે.

૪. **અથવા** ઘણા આહારક મિશ્ર શરીરકાય પ્રયોગી હોય છે. **આ ચાર ભંગ થયા.**

૫. **અથવા** એક આહારક શરીરકાય પ્રયોગી અને એક આહારકમિશ્ર શરીરકાય પ્રયોગી.

૬. **અથવા** એક આહારક શરીરકાય પ્રયોગી અને ઘણા આહારક મિશ્ર શરીરકાય પ્રયોગી.

૭. **અથવા** ઘણા આહારક શરીરકાય પ્રયોગી અને એક આહારકમિશ્ર શરીરકાય પ્રયોગી.

૮. **અથવા** ઘણા આહારક શરીરકાય પ્રયોગી અને ઘણા આહારક મિશ્ર શરીરકાય પ્રયોગી હોય છે.

આ સમુચ્ચય જીવોનાં આઠ ભંગ થયા.

પ્ર. **દં.૧.** ભંતે ! શું નારક સત્ય મનઃ પ્રયોગી હોય છે **-યાવત્-** કાર્મણ શરીરકાય પ્રયોગી હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! નારક બધા સત્યમનઃ પ્રયોગી પણ હોય છે **-યાવત્-** અસત્યામૃષા વચન પ્રયોગી પણ હોય છે. વૈક્રિય મિશ્ર શરીરકાય પ્રયોગી પણ હોય છે, જેમકે -

૧. **અથવા** કોઈ એક (નારક) કાર્મણ શરીરકાય પ્રયોગી હોય છે.

૨. **અથવા** ઘણા (નારક) કાર્મણ શરીરકાય પ્રયોગી હોય છે.

દં.૨-૧૧. ***આ પ્રમાણે અસુરકુમારોથી સ્તનિતકુમારો સુધી જાણવું જોઈએ.***

પ્ર. **દં.૧૨.** ભંતે ! પૃથ્વીકાયિક જીવ શું ઔદારિક શરીરકાય પ્રયોગી છે. ઔદારિક મિશ્ર શરીરકાય પ્રયોગી છે કે કાર્મણ શરીરકાય પ્રયોગી છે?

जैन साहित्य JAINSITE.com जैनम् जयति शासनम्

उ. गोयमा ! पुढविकाइया णं ओरालियसरीरकायप्पओगी वि, ओरालियमीसगसरीरकायप्पओगी वि, कम्मगसरीरकायप्पओगी वि ।

ઉ. ગૌતમ ! પૃથ્વીકાયિક જીવ ઔદારિક શરીરકાય પ્રયોગી પણ હોય છે, ઔદારિક મિશ્ર શરીરકાય પ્રયોગી પણ હોય છે અને કાર્મણ શરીરકાય પ્રયોગી પણ હોય છે.

दं. १३-१६. ***एवं -जाव- वणस्सइकाइयाणं ।***

દં.૧૩-૧૬. ***આ પ્રમાણે વનસ્પતિકાયિકો સુધી જાણવું જોઈએ.***

णवरं-वाउक्काइया वेउव्वियसरीरकायप्पओगी वि, वेउव्वियमीसगसरीरकायप्पओगी वि ।

વિશેષ : વાયુકાયિક વૈક્રિય શરીરકાય પ્રયોગી પણ છે અને વૈક્રિયમિશ્ર શરીરકાય પ્રયોગી પણ છે.

प. **दं. १७.** बेइंदिया णं भंते ! किं ओरालियसरीरकायप्पओगी **-जाव-** कम्मगसरीरकायप्पओगी ?

પ્ર. **દં.૧૭.** ભંતે ! બેઈન્દ્રિય જીવ શું ઔદારિક શરીરકાય પ્રયોગી છે **-યાવત્-** કાર્મણશરીરકાય પ્રયોગી છે ?

उ. गोयमा ! बेइंदिया सव्वे वि ताव होज्जा, असच्चामोसवइप्पओगी वि, ओरालियसरीरकायप्पओगी वि, ओरालियमीसगसरीरकायप्पओगी वि ।

ઉ. ગૌતમ ! બધા બેઈન્દ્રિય જીવ અસત્યામૃષાવચન પ્રયોગી પણ હોય છે, ઔદારિક શરીરકાય પ્રયોગી પણ હોય છે, ઔદારિક મિશ્ર શરીરકાય પ્રયોગી પણ હોય છે.

१. **अहवेगे** य कम्मगसरीरकायप्पओगी य,

૧. **અથવા** કોઈ એક કાર્મણ શરીરકાય પ્રયોગી હોય છે.

२. **अहवेगे** य कम्मगसरीरकायप्पओगिणो य ।

૨. **અથવા** ઘણા (બેઈન્દ્રિય જીવ) કાર્મણ શરીરકાય પ્રયોગી હોય છે.

दं. १८-१९. ***एवं तेइंदिया चउरिंदिया वि ।***

દં.૧૮-૧૯. ***આ પ્રમાણે ત્રેઈન્દ્રિય ચઉરેન્દ્રિયોનું વર્ણન કરવું જોઈએ.***

दं. २०. ***पंचेंदियतिरिक्खजोणिया जहा णेरइया ।***

દં.૨૦. ***પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિકોનું વર્ણન નારકનાં સમાન છે.***

णवरं-ओरालियसरीरकायप्पओगी वि, ओरालियमीसगसरीरकायप्पओगी वि ।

વિશેષ : આ ઔદારિક શરીરકાય પ્રયોગી પણ હોય છે તથા ઔદારિકમિશ્ર શરીરકાય પ્રયોગી પણ હોય છે.

१. **अहवेगे** य कम्मगसरीरकायप्पओगी य,

૧. **અથવા** કોઈ એક કાર્મણ શરીરકાય પ્રયોગી પણ હોય છે.

२. **अहवेगे** य कम्मगसरीरकायप्पओगिणो य ।

૨. **અથવા** ઘણા કાર્મણ શરીરકાય પ્રયોગી પણ હોય છે.

प. **दं. २१.** मणूसा णं भंते ! किं सच्चमणप्पओगी **-जाव-** किं कम्मगसरीरकायप्पओगी ?

પ્ર. **દં.૨૧.** ભંતે ! બધા મનુષ્ય શું સત્યમન : પ્રયોગી **-યાવત્-** કાર્મણ શરીરકાય પ્રયોગી હોય છે ?

उ. गोयमा ! मणूसा सव्वे वि ताव होज्जा, सच्चमणप्पओगी वि **-जाव-** ओरालियसरीरकायप्पओगी वि, वेउव्वियसरीरकायप्पओगी वि, वेउव्वियमीसगसरीरकायप्पओगी वि ।

ઉ. ગૌતમ ! બધા મનુષ્ય સત્યમન: પ્રયોગી **-યાવત્-** ઔદારિક શરીરકાય પ્રયોગી પણ હોય છે. વૈક્રિય શરીરકાય પ્રયોગી પણ હોય છે અને વૈક્રિય મિશ્ર શરીરકાય પ્રયોગી પણ હોય છે.

JAINSITE जैनम् जयति शासनम्

१. **अहवेगे य** ओरालियमीसगसरीरकायप्प-ओगी य,

१. **અથવા** કોઈ એક ઔદારિક મિશ્ર શરીરકાય પ્રયોગી હોય છે.

२. **अहवेगे य** ओरालियमीसगसरीरकायप्पओ-गिणो य,

૨. **અથવા** અનેક (મનુષ્ય) ઔદારિકમિશ્ર શરીરકાય પ્રયોગી હોય છે.

३. **अहवेगे य** आहारगसरीरकायप्पओगी य,

૩. **અથવા** કોઈ એક આહારક શરીરકાય પ્રયોગી હોય છે.

४. **अहवेगे य** आहारगसरीरकायप्पओगिणो य,

૪. **અથવા** અનેક આહારક શરીરકાય પ્રયોગી હોય છે.

५. **अहवेगे य** आहारगमीसगसरीरकायप्पओगी य,

૫. **અથવા** કોઈ એક આહારક મિશ્ર શરીરકાય પ્રયોગી હોય છે.

६. **अहवेगे य** आहारगमीसगसरीरकायप्पओगिणो य,

૬. **અથવા** અનેક આહારક મિશ્ર શરીરકાય પ્રયોગી હોય છે.

७. **अहवेगे य** कम्मगसरीरकायप्पओगी य,

૭. **અથવા** કોઈ એક કાર્મણ શરીરકાય પ્રયોગી હોય છે.

८. **अहवेगे य** कम्मगसरीरकायप्पओगिणो य,

૮. **અથવા** અનેક કાર્મણ શરીરકાય પ્રયોગી હોય છે.

एए अट्ठ भंगा पत्तेयं।

આ પ્રમાણે એક એકનાં સંયોગથી અસંયોગીના આઠ ભંગ હોય છે.

जैन साहित्य JAINSITE जैनम् जयति शासनम्

९. (१) **अहवेगे य** ओरालियमीसगसरीरकायप्प-ओगी य, आहारगसरीरकायप्पओगी य,

૯. (૧) **અથવા** કોઈ એક (મનુષ્ય) ઔદારિક મિશ્ર શરીરકાય પ્રયોગી અને એક આહારક શરીરકાય પ્રયોગી હોય છે.

१०. (२) **अहवेगे य** ओरालियमीसगसरीरकायप्प-ओगी य, आहारगसरीरकायप्पओगिणो य,

૧૦. (૨) **અથવા** એક ઔદારિક મિશ્ર શરીરકાય પ્રયોગી હોય છે અને અનેક આહારક શરીરકાય પ્રયોગી હોય છે.

११. (३) **अहवेगे य** ओरालियमीसगसरीरकायप्प-ओगिणो य, आहारगसरीरकायप्पओगी य,

૧૧. (૩) **અથવા** અનેક ઔદારિક મિશ્ર શરીરકાય પ્રયોગી અને એક આહારક શરીરકાય પ્રયોગી હોય છે.

१२. (४) **अहवेगे य** ओरालियमीसगसरीरकाय-प्पओगिणो य, आहारगसरीरकायप्पओगिणो य,

૧૨. (૪) અથવા અનેક ઔદારિક મિશ્ર શરીરકાય પ્રયોગી અને અનેક આહારક શરીરકાય પ્રયોગી હોય છે.

एए चत्तारि भंगा।

આ પ્રમાણે ચાર ભંગ છે.

१३. (१) **अहवेगे य** ओरालियमीसगसरीरकायप्प-ओगी य, आहारगमीसगसरीरकायप्पओगी य,

૧૩. (૧) **અથવા** એક ઔદારિક મિશ્ર શરીરકાય પ્રયોગી અને એક આહારક મિશ્ર શરીરકાય પ્રયોગી હોય છે.

१४. (२) **अहवेगे य** ओरालियमीसगसरीरकायप्प-ओगी य, आहारगमीसगसरीरकायप्पओगिणो य,

૧૪. (૨) **અથવા** એક ઔદારિક મિશ્ર શરીરકાય પ્રયોગી અને અનેક આહારક મિશ્ર શરીરકાય પ્રયોગી હોય છે.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

१५. (३) **अहवेगे** य ओरालियमीसगसरीरकायप्पओगिणो य आहारगमीसगसरीरकायप्पओगी य,

૧૫. (૩) **અથવા** અનેક ઔદારિક મિશ્ર શરીરકાય પ્રયોગી અને એક આહારક શરીરકાય પ્રયોગી હોય છે.

१६. (४) **अहवेगे** य ओरालियमीसगसरीरकायप्पओगिणो य आहारगमीसगसरीरकायप्पओगिणो य,

૧૬. (૪) **અથવા** અનેક ઔદારિક મિશ્ર શરીરકાય પ્રયોગી અને અનેક આહારક મિશ્ર શરીરકાય પ્રયોગી હોય છે.

एए चत्तारि भंगा।

આ પ્રમાણે ચાર ભંગ છે.

१७. (१) **अहवेगे** य ओरालियमीसगसरीरकायप्पओगी य कम्मगसरीरकायप्पओगी य,

૧૭. (૧) **અથવા** કોઈ એક (મનુષ્ય) ઔદારિક મિશ્ર શરીરકાય પ્રયોગી અને એક કાર્મણ શરીરકાય પ્રયોગી હોય છે.

१८. (२) **अहवेगे** य ओरालियमीसगसरीरकायप्पओगी य कम्मगसरीरकायप्पओगिणो य,

૧૮. (૨) **અથવા** એક ઔદારિક મિશ્ર શરીરકાય પ્રયોગી અને અનેક કાર્મણ શરીરકાય પ્રયોગી હોય છે.

१९. (३) **अहवेगे** य ओरालियमीसगसरीरकायप्पओगिणो य कम्मगसरीरकायप्पओगी य,

૧૯. (૩) **અથવા** અનેક ઔદારિક મિશ્ર શરીરકાય પ્રયોગી અને એક કાર્મણશરીરકાય પ્રયોગી હોય છે.

२०. (४) **अहवेगे** य ओरालियमीसगसरीरकायप्पओगिणो य कम्मगसरीरकायप्पओगिणो य,

૨૦. (૪) **અથવા** અનેક ઔદારિક મિશ્ર શરીરકાય પ્રયોગી અને અનેક કાર્મણ શરીરકાય પ્રયોગી હોય છે.

एए चत्तारि भंगा।

આ પ્રમાણે ચાર ભંગ છે.

२१. (१) **अहवेगे** य आहारगसरीरकायप्पओगी य, आहारगमीसगसरीरकायप्पओगी य,

૨૧. (૧) **અથવા** એક આહારક શરીરકાય પ્રયોગી અને એક આહારકમિશ્ર શરીરકાય પ્રયોગી હોય છે.

२२. (२) **अहवेगे** य आहारगसरीरकायप्पओगी य आहारगमीसगसरीरकायप्पओगिणो य,

૨૨. (૨) **અથવા** એક આહારક શરીરકાય પ્રયોગી અને અનેક આહારક મિશ્ર શરીરકાય પ્રયોગી હોય છે.

२३. (३) **अहवेगे** य आहारगसरीरकायप्पओगिणो य आहारगमीसगसरीरकायप्पओगी य,

૨૩. (૩) **અથવા** અનેક આહારક શરીરકાય પ્રયોગી અને એક આહારક મિશ્ર શરીરકાય પ્રયોગી હોય છે.

२४. (४) **अहवेगे** य आहारगसरीरकायप्पओगिणो य आहारगमीसगसरीरकायप्पओगिणो य।

૨૪. (૪) **અથવા** અનેક આહારક શરીરકાય પ્રયોગી અને અનેક આહારકમિશ્ર શરીરકાય પ્રયોગી હોય છે.

एए चत्तारि भंगा।

આ પ્રમાણે ચાર ભંગ છે.

२५. (१) **अहवेगे** य आहारगसरीरकायप्पओगी य कम्मगसरीरकायप्पओगी य,

૨૫. (૧) **અથવા** એક આહારક શરીરકાય પ્રયોગી અને એક કાર્મણ શરીરકાય પ્રયોગી હોય છે.

जैन साईट JAINSITE जैनम् जयति शासनम्

२६. (२) **अहवेगे** य आहारगसरीरकायप्पओगी य कम्मगसरीरकायप्पओगिणो य,

૨૬. (૨) **અથવા** એક આહારક શરીરકાય પ્રયોગી અને અનેક કાર્મણ શરીરકાય પ્રયોગી હોય છે.

२७. (३) **अहवेगे** य आहारगसरीरकायप्पओगिणो य कम्मगसरीरकायप्पओगी य,

૨૭. (૩) **અથવા** અનેક આહારક શરીરકાય પ્રયોગી અને એક કાર્મણ શરીરકાય પ્રયોગી હોય છે.

२८. (४) **अहवेगे** य आहारगसरीरकायप्पओगिणो य कम्मगसरीरकायप्पओगिणो य,

૨૮. (૪) **અથવા** અનેક આહારક શરીરકાય પ્રયોગી અને અનેક કાર્મણ શરીરકાય પ્રયોગી હોય છે.

एए चत्तारि भंगा।

આ પ્રમાણે ચાર ભંગ છે.

२९. (१) **अहवेगे** य आहारगमीसगसरीर कायप्पओगी य कम्मगसरीरकायप्पओगी य,

૨૯. (૧) **અથવા** એક આહારકમિશ્ર શરીરકાય પ્રયોગી અને એક કાર્મણ શરીરકાય પ્રયોગી હોય છે.

३०. (२) **अहवेगे** य आहारगमीसगसरीरकायप्पओगी य कम्मगसरीरकायप्पओगिणो य,

૩૦. (૨) **અથવા** એક આહારકમિશ્ર શરીરકાય પ્રયોગી અને અનેક કાર્મણ શરીરકાય પ્રયોગી હોય છે.

३१. (३) **अहवेगे** य आहारगमीसगसरीरकायप्पओगिणो य, कम्मगसरीरकायप्पओगी य,

૩૧. (૩) **અથવા** અનેક આહારક મિશ્ર શરીરકાય પ્રયોગી અને એક કાર્મણશરીરકાય પ્રયોગી હોય છે.

३२. (४) **अहवेगे** य आहारगमीसगसरीरकायप्पओगिणो य, कम्मगसरीरकायप्पओगिणो य,

૩૨. (૪) **અથવા** અનેક આહારક મિશ્ર શરીરકાય પ્રયોગી અને અનેક કાર્મણ શરીરકાય પ્રયોગી હોય છે.

एए चत्तारि भंगा एवं चउवीसं भंगा।

આ પ્રમાણે ચાર ભંગ છે. આ પ્રમાણે તે ૨૪ ભંગ (દ્વિકસંયોગી)ના થયા.

३३. (१) **अहवेगे** य ओरालियमीसगसरीरकायप्पओगी य, आहारगसरीरकायप्पओगी य, आहारगमीसगसरीर-कायप्पओगी य,

૩૩. (૧) **અથવા** એક ઔદારિક મિશ્ર શરીરકાય પ્રયોગી, એક આહારક શરીરકાય પ્રયોગી અને એક આહારકમિશ્ર શરીરકાય પ્રયોગી હોય છે.

३४. (२) **अहवेगे** य ओरालियमीसगसरीरकायप्पओगी य, आहारगसरीरकायप्पओगिणो य, आहारगमीसग-सरीरकायप्पओगिणो य,

૩૪. (૨) **અથવા** એક ઔદારિક મિશ્ર શરીરકાય પ્રયોગી, અનેક આહારક શરીરકાય પ્રયોગી અને અનેક આહારક મિશ્ર શરીરકાય પ્રયોગી હોય છે.

३५. (३) **अहवेगे** य ओरालियमीसगसरीरकायप्पओगी य, आहारगसरीरकायप्पओगिणो य, आहारगमीसग-सरीरकायप्पओगी य,

૩૫. (૩) **અથવા** એક ઔદારિક મિશ્ર શરીરકાય પ્રયોગી, અનેક આહારક શરીરકાય પ્રયોગી અને એક આહારક મિશ્ર શરીરકાય પ્રયોગી હોય છે.

३६. (४) **अहवेगे** य ओरालियमीसगसरीरकायप्पओगी य, आहारगसरीरकायप्पओगिणो य, आहारगमीसग-सरीरकायप्पओगिणो य,

૩૬. (૪) **અથવા** એક ઔદારિકમિશ્ર શરીરકાય પ્રયોગી, અનેક આહારક શરીરકાય પ્રયોગી અને અનેક આહારકમિશ્ર શરીરકાય પ્રયોગી હોય છે.

३७. (५) **अहवेगे** य ओरालियमीसगसरीरकायप्पओगिणो य, आहारगसरीरकायप्पओगी य, आहारगमीसगसरीरकायप्पओगी य,

૩૭. (૫) **અથવા** અનેક ઔદારિક મિશ્ર શરીર કાય પ્રયોગી એક આહારક શરીરકાય પ્રયોગી અને એક આહારક મિશ્ર શરીરકાય પ્રયોગી હોય છે.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

३८. (६) **अहवेगे** य ओरालियमीसगसरीरकायप्पओगिणो य आहारगसरीरकायप्पओगी य आहारगमीसगसरीरकायप्पओगिणो य,

૩૮. (૬) **અથવા** અનેક ઔદારિક મિશ્ર શરીરકાય પ્રયોગી, એક આહારક શરીરકાય પ્રયોગી અને અનેક આહારક મિશ્ર શરીરકાય પ્રયોગી હોય છે.

३९. (७) **अहवेगे** य ओरालियमीसगसरीरकायप्पओगिणो य आहारगसरीरकायप्पओगिणो य आहारगमीसगसरीरकायप्पओगी य,

૩૯. (૭) **અથવા** અનેક ઔદારિક મિશ્ર શરીરકાય પ્રયોગી, અનેક આહારક શરીરકાય પ્રયોગી અને એક આહારક મિશ્રશરીરકાય પ્રયોગી હોય છે.

४०. (८) **अहवेगे** य ओरालियमीसगसरीरकायप्पओगिणो य आहारगसरीरकायप्पओगिणो य आहारगमीसगसरीरकायप्पओगिणो य,

૪૦. (૮) **અથવા** અનેક ઔદારિક મિશ્ર શરીરકાય પ્રયોગી, અનેક આહારક શરીરકાય પ્રયોગી અને અનેક આહારક મિશ્રશરીરકાય પ્રયોગી હોય છે.

एए अट्ठ भंगा।

આ પ્રમાણે આઠ ભંગ છે.

४१. (१) **अहवेगे** य ओरालियमीसगसरीरकायप्पओगी य आहारगसरीरकायप्पओगी य कम्मगसरीरकायप्पओगी य,

૪૧. (૧) **અથવા** એક ઔદારિક મિશ્ર શરીરકાય પ્રયોગી, એક આહારક શરીરકાય પ્રયોગી અને એક કાર્મણ શરીરકાય પ્રયોગી હોય છે.

४२. (२) **अहवेगे** य ओरालियमीसगसरीरकायप्पओगी य आहारगसरीरकायप्पओगी य कम्मगसरीरकायप्पओगिणो य,

૪૨. (૨) **અથવા** એક ઔદારિક મિશ્ર શરીરકાય પ્રયોગી, એક આહારક શરીરકાય પ્રયોગી અને અનેક કાર્મણ શરીરકાય પ્રયોગી હોય છે.

४३. (३) **अहवेगे** य ओरालियमीसगसरीरकायप्पओगी य आहारगसरीरकायप्पओगिणो य कम्मगसरीरकायप्पओगी य,

૪૩. (૩) **અથવા** એક ઔદારિક મિશ્ર શરીરકાય પ્રયોગી, અનેક આહારક શરીરકાય પ્રયોગી અને એક કાર્મણ શરીરકાય પ્રયોગી હોય છે.

४४. (४) **अहवेगे** य ओरालियमीसगसरीरकायप्पओगी य आहारगसरीरकायप्पओगिणो य कम्मगसरीरकायप्पओगिणो य,

૪૪. (૪) **અથવા** એક ઔદારિક મિશ્ર શરીરકાય પ્રયોગી, અનેક આહારક શરીરકાય પ્રયોગી અને અનેક કાર્મણ શરીરકાય પ્રયોગી હોય છે.

४५. (५) **अहवेगे** य ओरालियमीसगसरीरकायप्पओगिणो य आहारगसरीरकायप्पओगी य कम्मगसरीरकायप्पओगी य,

૪૫. (૫) **અથવા** અનેક ઔદારિક મિશ્ર શરીરકાય પ્રયોગી, એક આહારક શરીરકાય પ્રયોગી અને એક કાર્મણ શરીરકાય પ્રયોગી હોય છે.

४६. (६) **अहवेगे** य ओरालियमीसगसरीरकायप्पओगिणो य आहारगसरीरकायप्पओगी य कम्मगसरीरकायप्पओगिणो य,

૪૬. (૬) **અથવા** અનેક ઔદારિક મિશ્ર શરીરકાય પ્રયોગી, એક આહારક શરીરકાય પ્રયોગી અને અનેક કાર્મણ શરીરકાય પ્રયોગી હોય છે.

४७. (७) **अहवेगे** य ओरालियमीसगसरीरकायप्पओगिणो य आहारगसरीरकायप्पओगिणो य कम्मग-सरीरकायप्पओगी य,

૪૭. (૭) **અથવા** અનેક ઔદારિક મિશ્ર શરીરકાય પ્રયોગી; અનેક આહારક શરીરકાય પ્રયોગી અને એક કાર્મણ શરીરકાય પ્રયોગી હોય છે.

४८. (८) **अहवेगे** य ओरालियमीसगसरीरकायप्पओगिणो य आहारगसरीरकायप्पओगिणो य कम्मगसरीरकायप्पओगिणो य,

૪૮. (૮) **અથવા** અનેક ઔદારિક મિશ્ર શરીરકાય પ્રયોગી, અનેક આહારક શરીરકાય પ્રયોગી અને અનેક કાર્મણ શરીરકાય પ્રયોગી હોય છે.

एए अट्ठ भंगा।

આ આઠ ભંગ છે.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

४९. (१) **अहवेगे** य ओरालियमीसगसरीरकायप्पओगी य आहारगमीसगसरीरकायप्पओगी य कम्मगसरीर कायप्पओगी य,

૪૯. (૧) **અથવા** એક ઔદારિક મિશ્ર શરીરકાય પ્રયોગી, એક આહારકમિશ્ર શરીરકાય પ્રયોગી અને એક કાર્મણ શરીરકાય પ્રયોગી હોય છે.

५०. (२) **अहवेगे** य ओरालियमीसगसरीरकायप्पओगी य आहारगमीसगसरीरकायप्पओगी य कम्मगसरीर कायप्पओगिणो य,

૫૦. (૨) **અથવા** એક ઔદારિક મિશ્ર શરીરકાય પ્રયોગી, એક આહારક મિશ્ર શરીરકાય પ્રયોગી અને અનેક કાર્મણશરીરકાય પ્રયોગી હોય છે.

५१. (३) **अहवेगे** य ओरालियमीसगसरीरकायप्पओगी य आहारगमीसगसरीरकायप्पओगिणो य कम्मगसरीर कायप्पओगी य,

૫૧. (૩) **અથવા** એક ઔદારિક મિશ્ર શરીરકાય પ્રયોગી, અનેક આહારક મિશ્ર શરીરકાય પ્રયોગી અને એક કાર્મણ- શરીરકાય પ્રયોગી હોય છે.

५२. (४) **अहवेगे** य ओरालियमीसगसरीरकायप्पओगी य आहारगमीसगसरीरकायप्पओगिणो य कम्मगसरीर कायप्पओगिणो य,

૫૨. (૪) **અથવા** એક ઔદારિક મિશ્ર શરીરકાય પ્રયોગી, અનેક આહારક મિશ્ર શરીરકાય પ્રયોગી અને અનેક કાર્મણ શરીરકાય પ્રયોગી હોય છે.

५३. (५) **अहवेगे** य ओरालियमीसगसरीरकायप्पओगिणो य आहारगमीसगसरीरकायप्पओगी य कम्मगसरीरकायप्पओगी य,

૫૩. (૫) **અથવા** અનેક ઔદારિકમિશ્ર શરીરકાય પ્રયોગી, એક આહારક મિશ્ર શરીરકાય પ્રયોગી અને એક કાર્મણ શરીરકાય પ્રયોગી હોય છે.

५४. (६) **अहवेगे** य ओरालियमीसगसरीरकायप्पओगिणो य आहारगमीसगसरीरकायप्पओगी य कम्मगसरीरकायप्पओगिणो य,

૫૪. (૬) **અથવા** અનેક ઔદારિક મિશ્ર શરીરકાય પ્રયોગી, એક આહારક મિશ્ર શરીરકાય પ્રયોગી અને અનેક કાર્મણ શરીરકાય પ્રયોગી હોય છે.

५५. (७) **अहवेगे** य ओरालियमीसगसरीरकायप्पओगिणो य आहारगमीसगसरीरकायप्पओगिणो य कम्मगसरीरकायप्पओगी य,

૫૫. (૭) **અથવા** અનેક ઔદારિક મિશ્ર શરીરકાય પ્રયોગી, અનેક આહારક મિશ્ર શરીરકાય પ્રયોગી અને એક કાર્મણ શરીરકાય પ્રયોગી હોય છે.

५६. (८) **अहवेगे** य ओरालियमीसगसरीरकायप्पओगिणो य आहारगमीसगसरीरकायप्पओगिणो य कम्मगसरीरकायप्पओगिणो य,

૫૬. (૮) **અથવા** અનેક ઔદારિક મિશ્ર શરીરકાય પ્રયોગી, અનેક આહારકમિશ્ર શરીરકાય પ્રયોગી અને અનેક કાર્મણ શરીરકાય પ્રયોગી હોય છે.

एए अट्ठ भंगा।

આ આઠ ભંગ છે.

५७. (१) **अहवेगे** य आहारगसरीरकायप्पओगी य, आहारगमीसगसरीरकायप्पओगी य कम्मगसरीरकायप्पओगी य,

૫૭. (૧) **અથવા** એક આહારક શરીરકાય પ્રયોગી, એક આહારક મિશ્ર શરીરકાય પ્રયોગી અને એક કાર્મણ શરીરકાય પ્રયોગી હોય છે.

५८. (२) **अहवेगे** य आहारगसरीरकायप्पओगी य, आहारगमीसगसरीरकायप्पओगी य, कम्मगसरीरकायप्पओगिणो य,

૫૮. (૨) **અથવા** એક આહારક શરીરકાય પ્રયોગી, એક આહારક મિશ્ર શરીરકાય પ્રયોગી અને અનેક કાર્મણ શરીરકાય પ્રયોગી હોય છે.

५९. (३) **अहवेगे** य आहारगसरीरकायप्पओगी य, आहारगमीसगसरीरकायप्पओगिणो य कम्मगसरीर कायप्पओगी य,

૫૯. (૩) **અથવા** એક આહારક શરીરકાય પ્રયોગી, અનેક આહારક મિશ્ર શરીરકાય પ્રયોગી અને એક કાર્મણ શરીરકાય પ્રયોગી હોય છે.

६०. (४) **अहवेगे** य आहारगसरीरकायप्पओगी य, आहारगमीसगसरीरकायप्पओगिणो य, कम्मगसरीर कायप्पओगिणो य,

૬૦. (૪) **અથવા** એક આહારક શરીરકાય પ્રયોગી, અનેક આહારક મિશ્ર શરીરકાય પ્રયોગી અને અનેક કાર્મણ શરીરકાય પ્રયોગી હોય છે.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

६१. (५) **अहवेगे** य आहारगसरीरकायप्पओगिणो य, आहारगमीसगसरीरकायप्पओगी य कम्मगसरीर-कायप्पओगी य,

६१. (५) **અથવા** અનેક આહારક શરીરકાય પ્રયોગી, એક આહારક મિશ્ર શરીરકાય પ્રયોગી અને એક કાર્મણ શરીરકાય પ્રયોગી હોય છે.

६२. (६) **अहवेगे** य आहारगसरीरकायप्पओगिणो य, आहारगमीसगसरीरकायप्पओगी य, कम्मगसरीर कायप्पओगिणो य,

६२. (६) **અથવા** અનેક આહારક શરીરકાય પ્રયોગી, એક આહાર મિશ્ર શરીરકાય પ્રયોગી અને અનેક કાર્મણ શરીરકાય પ્રયોગી હોય છે.

६३. (७) **अहवेगे** य आहारगसरीरकायप्पओगिणो य, आहारगमीसगसरीरकायप्पओगिणो य, कम्मगसरीर- कायप्पओगी य,

६३. (७) **અથવા** અનેક આહારક શરીરકાય પ્રયોગી, અનેક આહારક મિશ્ર શરીરકાય પ્રયોગી અને એક કાર્મણ શરીરકાય પ્રયોગી હોય છે.

६४. (८) **अहवेगे** य आहारगसरीरकायप्पओगिणो य, आहारगमीसगसरीरकायप्पओगिणो य, कम्मगसरीर - कायप्पओगिणो य।

६४. (८) **અથવા** અનેક આહારક શરીરકાય પ્રયોગી, અનેક આહાર મિશ્ર શરીરકાય પ્રયોગી અને અનેક કાર્મણ શરીરકાય પ્રયોગી હોય છે.

एवं एए तियसंजोएणं चत्तारि अट्ठ भंगा,

આ પ્રમાણે ત્રિકસંયોગથી તે ચાર આઠ-આઠ ભંગ હોય છે,

सव्वे वि मिलिया बत्तीसं भंगा जाणियव्वा।

આ બધા મળીને કુલ બત્રીસ ભંગ જાણવાં જોઈએ.

६५. (१) **अहवेगे** य ओरालियमीसगसरीरकायप्पओगी य, आहारगसरीरकायप्पओगी य, आहारगमीसगसरीर-कायप्पओगी य, कम्मगसरीरकायप्पओगी य,

जैन साईट JAINSITE .com जैनम् जयति शासनम्

६५. (१) **અથવા** એક ઔદારિક મિશ્ર શરીરકાય પ્રયોગી, એક આહારક શરીરકાય પ્રયોગી, એક આહારક મિશ્ર શરીરકાય પ્રયોગી અને એક કાર્મણ શરીરકાય પ્રયોગી હોય છે.

६६. (२) **अहवेगे** य ओरालियमीसगसरीरकायप्पओगी य, आहारगसरीरकायप्पओगी य, आहारगमीसगसरीर-कायप्पओगी य, कम्मगसरीरकायप्पओगिणो य,

६६. (२) **અથવા** એક ઔદારિક મિશ્ર શરીરકાય પ્રયોગી, એક આહારક શરીરકાય પ્રયોગી, એક આહારક મિશ્ર શરીરકાય પ્રયોગી અને અનેક કાર્મણ શરીરકાય પ્રયોગી હોય છે.

६७. (३) **अहवेगे** य ओरालियमीसगसरीरकायप्पओगी य, आहारगसरीरकायप्पओगी य, आहारगमीसगसरीर-कायप्पओगिणो य, कम्मगसरीरकायप्पओगी य,

६७. (३) **અથવા** એક ઔદારિક મિશ્ર શરીરકાય પ્રયોગી, એક આહારક શરીરકાય પ્રયોગી, અનેક આહારક મિશ્ર શરીરકાય પ્રયોગી અને એક કાર્મણ શરીરકાય પ્રયોગી હોય છે.

६८. (४) **अहवेगे** य ओरालियमीसगसरीरकायप्पओगी य, आहारगसरीरकायप्पओगी य, आहारगमीसगसरीर-कायप्पओगिणो य, कम्मगसरीरकायप्पओगिणो य,

६८. (४) **અથવા** એક ઔદારિક મિશ્ર શરીરકાય પ્રયોગી, એક આહારક શરીરકાય પ્રયોગી, અનેક આહારક મિશ્ર શરીરકાય પ્રયોગી અને અનેક કાર્મણ શરીરકાય પ્રયોગી હોય છે.

६९. (५) **अहवेगे** य ओरालियमीसगसरीरकायप्पओगी य, आहारगसरीरकायप्पओगिणो य, आहारगमीसगसरीरकायप्पओगी य, कम्मगसरीरकायप्पओगी य,

६९. (५) **અથવા** એક ઔદારિક મિશ્ર શરીરકાય પ્રયોગી, અનેક આહારક શરીરકાય પ્રયોગી, એક આહારક મિશ્ર શરીરકાય પ્રયોગી અને એક કાર્મણ શરીરકાય પ્રયોગી હોય છે.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

७०. (६) **अहवेगेय** ओरालियमीसगसरीरकायप्पओगी य, आहारगसरीरकायप्पओगिणो य, आहारगमीसग-सरीरकायप्पओगी य, कम्मगसरीरकायप्पओगिणो य,

૭૦. (૬) **અથવા** એક ઔદારિક મિશ્ર શરીરકાય પ્રયોગી, અનેક આહારક શરીરકાય પ્રયોગી, એક આહારક મિશ્ર શરીરકાય પ્રયોગી અને અનેક કાર્મણ શરીરકાય પ્રયોગી હોય છે.

७१. (७) **अहवेगे** य ओरालियमीसगसरीरका-यप्पओगी य, आहारगसरीरकायप्पओगिणो य, आहारगमीसग-सरीरकायप्पओगिणो य, कम्मगसरीरकायप्पओगी य,

૭૧. (૭) **અથવા** એક ઔદારિક મિશ્ર શરીરકાય પ્રયોગી, અનેક આહારક શરીરકાય પ્રયોગી, અનેક આહારક મિશ્ર શરીરકાય પ્રયોગી અને એક કાર્મણ શરીરકાય પ્રયોગી હોય છે.

७२. (८) **अहवेगे य** ओरालियमीसगसरीरका-यप्पओगी य, आहारगसरीरकायप्पओगिणो य, आहारगमीसगसरीरकायप्पओगिणो य, कम्मगसरीरकायप्पओगिणो य,

૭૨. (૮) **અથવા** એક ઔદારિક મિશ્ર શરીરકાય પ્રયોગી, અનેક આહારક શરીરકાય પ્રયોગી, અનેક આહારક મિશ્ર શરીરકાય પ્રયોગી અને અનેક કાર્મણ શરીરકાય પ્રયોગી હોય છે.

७३. (९) **अहवेगे य** ओरालियमीसगसरीरका-यप्पओगिणो य, आहारगसरीरकायप्पओगी य, आहारगमीसगसरीरकायप्पओगी य, कम्मगस-रीरकायप्पओगी य,

૭૩. (૯) **અથવા** અનેક ઔદારિક મિશ્ર શરીરકાય પ્રયોગી, એક આહારક શરીરકાય પ્રયોગી, એક આહારકમિશ્ર શરીરકાય પ્રયોગી અને એક કાર્મણ શરીરકાય પ્રયોગી હોય છે.

७४. (१०) **अहवेगे** य ओरालियमीसगसरीरका-यप्पओगिणो य, आहारगसरीरकायप्पओगी य, आहारगमीसगसरीरकायप्पओगी य, कम्मगसरीर-कायप्पओगिणो य,

૭૪. (૧૦) **અથવા** અનેક ઔદારિક મિશ્ર શરીરકાય પ્રયોગી, એક આહારક શરીરકાય પ્રયોગી, એક આહારક મિશ્ર શરીરકાય પ્રયોગી અને અનેક કાર્મણ શરીરકાય પ્રયોગી હોય છે.

जैन साइट JAINSITE જૈનમ્ જયતિ શાસનમ્

७५. (११) **अहवेगे** य ओरालियमीसगसरीर-कायप्पओगिणो य, आहारगसरीरकायप्पओगी य, आहारगमीसगसरीरकायप्पओगिणो य, कम्मगसरीर - कायप्पओगी य,

૭૫. (૧૧) **અથવા** અનેક ઔદારિક મિશ્ર શરીરકાય પ્રયોગી, એક આહારક શરીરકાય પ્રયોગી, અનેક આહારક મિશ્ર શરીરકાયપ્રયોગી અને એક કાર્મણ શરીરકાય પ્રયોગી હોય છે.

७६. (१२) **अहवेगे य** ओरालियमीसगसरीर-कायप्पओगिणो य, आहारगसरीरकायप्पओगी य, आहारगमीसगसरीरकायप्पओगिणो य, कम्मगसरीर-कायप्पओगिणो य,

૭૬. (૧૨) **અથવા** અનેક ઔદારિક મિશ્ર શરીરકાય પ્રયોગી, એક આહારક શરીરકાય પ્રયોગી, અનેક આહારક મિશ્ર શરીરકાય પ્રયોગી અને અનેક કાર્મણ શરીરકાય પ્રયોગી હોય છે.

७७. (१३) **अहवेगे** य ओरालियमीसगसरीर-कायप्पओगिणो य, आहारगसरीरकायप्पओगिणो य, आहारगमीसगसरीरकायप्पओगी य, कम्मगसरीर-कायप्पओगी य,

૭૭. (૧૩) **અથવા** અનેક ઔદારિક મિશ્ર શરીરકાય પ્રયોગી, અનેક આહારક શરીરકાય પ્રયોગી, એક આહારક મિશ્ર શરીરકાય પ્રયોગી અને એક કાર્મણ શરીરકાય પ્રયોગી હોય છે.

७८. (१४) **अहवेगे** य ओरालियमीसगसरीरका-यप्पओगिणो य, आहारगसरीरकायप्पओगिणो य, आहारगमीसगसरीरकायप्पओगी य, कम्मगसरीर-कायप्पओगिणो य,

૭૮. (૧૪) **અથવા** અનેક ઔદારિક મિશ્ર શરીરકાય પ્રયોગી, અનેક આહારક શરીરકાય પ્રયોગી, એક આહારક મિશ્ર શરીરકાય પ્રયોગી અને અનેક કાર્મણ શરીરકાય પ્રયોગી હોય છે.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

७९. (१५) **अहवेगे** य ओरालियमीसगसरीरकायप्पओगिणो य, आहारगसरीरकायप्पओगिणो य, आहारगमीसगसरीरकायप्पओगिणो य, कम्मगसरीर-कायप्पओगी य,

७९. (१५) **અથવા** અનેક ઔદારિક મિશ્ર શરીરકાય પ્રયોગી, અનેક આહારક શરીરકાય પ્રયોગી, અનેક આહારક મિશ્ર શરીરકાય પ્રયોગી અને એક કાર્મણ શરીરકાય પ્રયોગી હોય છે.

८०. (१६) **अहवेगे** य ओरालियमीसगसरीरकायप्पओगिणो य, आहारगसरीरकायप्पओगिणो य, आहारगमीसगसरीरकायप्पओगिणो य, कम्मगसरीर-कायप्पओगिणो य,

८०. (१६) **અથવા** અનેક ઔદારિક મિશ્ર શરીરકાય પ્રયોગી, અનેક આહારક શરીરકાય પ્રયોગી, અનેક આહારક મિશ્ર શરીરકાય પ્રયોગી અને અનેક કાર્મણ શરીરકાય પ્રયોગી હોય છે.

एवं एए चउसंजोएणं सोलस भंगा भवंति।

આ પ્રમાણે ચતુઃ સંયોગીથી સોળ ભંગ હોય છે.

सव्वेवि य णं सपिंडिया असीतिं भंगा भवंति।

તે બધા અસંયોગી ૮, દ્વિકસંયોગી ૨૪, ત્રિકસંયોગી ૩૨ અને ચતુઃસંયોગી ૧૬ એ બધા (મળીને) એંસી (૮૦) ભંગ થાય છે.

दं. २२-२४. वाणमंतर-जोइसिय-वेमाणिया जहा असुरकुमारा।

- पण्ण. प. १६, सु. १०७७-१०८४

દં. ૨૨-૨૪. વાણવ્યંતર, જ્યોતિષ્ક અને વૈમાનિક દેવોના પ્રયોગ અસુરકુમારોના પ્રયોગનાં સમાન સમજવાં જોઈએ.

४. गइप्पवाय परूवणं-

प. कइविहे णं भंते ! गइप्पवाए पण्णत्ते ?

उ. गोयमा ! पंचविहे पण्णत्ते, तं जहा-

१. पओगगई २. ततगई,

३. बंधणच्छेयणगई, ४. उववायगई,

५. विहायगई। -पण्ण. प. १६, सु. १०८५

४. ગતિપ્રપાતની પ્રરુપણા :

પ્ર. ભંતે ! ગતિપ્રપાત કેટલા પ્રકારની કહી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! પાંચ પ્રકારની કહી છે, જેમકે -

૧. પ્રયોગ ગતિ, ૨. તતગતિ,

૩. બંધનછેદન ગતિ, ૪. ઉપપાત ગતિ,

૫. વિહાયોગતિ.

५. पओगगई भेया जीव-चउवीसदंडएसु य परूवणं-

प. १. से किं तं पओगगई ?

उ. पओगगई पण्णरसविहा पण्णत्ता, तं जहा-

१. सच्चमणप्पओगगई **-जाव-** १५ कम्मगसरीर कायप्पओगगई।

एवं जहा पओगो भणिओ तहा एसा वि भाणियव्वा।

प. जीवाणं भंते ! कइविहा पओगगई पण्णत्ता ?

उ. गोयमा ! पण्णरसविहा पण्णत्ता, तं जहा-

१. सच्चमणप्पओगगई **-जाव-**

१५. कम्मगसरीरकायप्पओगगई।

५. પ્રયોગગતિના ભેદ અને જીવ-ચોવીસ દંડકોમાં પ્રરુપણ :

પ્ર. ૧. પ્રયોગ ગતિ કેટલા પ્રકારની છે ?

ઉ. પ્રયોગ ગતિ પંદર પ્રકારની કહી છે, જેમકે -

૧. સત્યમન : પ્રયોગગતિ **-યાવત્-** ૧૫. કાર્મણ શરીરકાય પ્રયોગ ગતિ.

જે પ્રમાણે પ્રયોગ પંદર પ્રકારનાં કહ્યા છે. તે જ પ્રમાણે પ્રયોગ ગતિ પણ પંદર પ્રકારની કહેવી જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! જીવોની પ્રયોગગતિ કેટલા પ્રકારની કહી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે પંદર પ્રકારની કહી છે, જેમકે

૧. સત્યમનઃ પ્રયોગગતિ **-યાવત્-**

૧૫. કાર્મણ શરીરકાય પ્રયોગગતિ.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

प. **दं. १.** णेरइयाणं भंते ! कइविहा पओगगई पण्णत्ता ?

उ. गोयमा ! एक्कारसविहा पण्णत्ता, तं जहा-

१. सच्चमणप्पओगगई ***एवं उवउज्जिऊण जस्स जइविहा तस्स तइविहा भाणियव्वा -जाव- वेमाणियाणं।***

प. जीवा णं भंते! किं सच्चमणप्पओगगई **-जाव-** कम्मगसरीरकायप्पओगगई ?

उ. गोयमा ! जीवा सव्वे वि ताव होजा, सच्चमणप्पओगगई वि,

एवं तं चेव पुव्ववण्णियं भाणियव्वं,

दं. १-२४ ***भंगा तहेव -जाव- वेमाणियाणं।***

से तं पओगगई।

- पण्ण. प. १६, सु. १०८६-१०८९

प्र. **દં.૧.** ભંતે ! નારકની પ્રયોગગતિ કેટલા પ્રકારની કહી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! અગિયાર પ્રકારની કહી છે, જેમકે -

૧. સત્યમનઃ પ્રયોગગતિ આદિ ***આ પ્રમાણે ઉપયોગ કરીને વૈમાનિકો સુધી જેની જેટલા પ્રકારની ગતિ છે તેની તેટલા પ્રકારની ગતિ કહેવી જોઈએ.***

પ્ર. ભંતે ! જીવ શું સત્યમનઃ પ્રયોગ ગતિવાળા છે **-યાવત્-** કાર્મણ શરીરકાય પ્રયોગ ગતિવાળા છે ?

ઉ. ગૌતમ ! જીવ બધા પ્રકારની ગતિવાળા હોય છે. સત્યમનઃ પ્રયોગ ગતિવાળા પણ હોય છે.

ઈત્યાદિ પૂર્વવત્ કહેવું જોઈએ.

દં.૧-૨૪. ***તે પ્રમાણે પૂર્વવત્ (નારકથી) વૈમાનિકો સુધી ભંગ કહેવા જોઈએ.***

આ પ્રયોગગતિની પ્રરુપણા થઈ.

जैन साईट JAINSITE .com जैनम् जयति शासनम्

६. **ततगई सरूवं-**

प. २. से किं तं ततगई ?

उ. ततगई जेणं जं गामं **-जाव-** सण्णिवेसं वा संपट्ठिए असंपत्ते अंतरापहे वट्टइ।

से तं ततगई। -पण्ण. प. १६, सु. १०९०

૬. **તતગતિનું સ્વરુપ :**

પ્ર. ૨. તતગતિ ક્યા પ્રકારની છે ?

ઉ. તતગતિ તે છે, જેના દ્વારા જે ગ્રામ **-યાવત્-** સન્નિવેશના માટે પ્રસ્થાન કરેલ હોય વ્યક્તિ હજી પહોંચેલ નથી વચના માર્ગમાં જ છે.

આ તતગતિનું સ્વરુપ છે.

७. **बंधणछेयणगई सरूवं-**

प. ३. से किं तं बंधणच्छेयणगई ?

उ. बंधणच्छेयणगई जेणं जीवो वा सरीराओ, सरीरं वा जीवाओ।

से तं बंधणच्छेयणगई।

- पण्ण. प. १६, सु. १०९१

૭. **બન્ધન છેદન ગતિનું સ્વરુપ :**

પ્ર. ૩. બન્ધન છેદન ગતિ શું છે ?

ઉ. બન્ધન છેદન ગતિ તે છે, જેના દ્વારા જીવ શરીરથી બન્ધન તોડીને બાહર નીકળે છે અથવા શરીર જીવથી પૃથક્ હોય છે.

આ બન્ધન છેદન ગતિનું સ્વરુપ છે.

८. **उववायगई भेयप्पभेया-**

प. ४. से किं तं उववायगई ?

उ. उववायगई तिविहा पण्णत्ता, तं जहा-

१. खेत्तोववायगई, २. भवोववायगई,

३. णोभवोववायगई।

૮. **ઉપપાત ગતિનાં ભેદ-પ્રભેદ :**

પ્ર. ૪. ઉપપાત ગતિ કેટલા પ્રકારની છે ?

ઉ. ઉપપાત ગતિ ત્રણ પ્રકારની કહી છે, જેમકે -

૧. ક્ષેત્રોપપાતગતિ, ૨. ભવોપપાતગતિ,

૩. નોભવોપપાતગતિ.

प. से किं तं खेत्तोववायगई ?

उ. खेत्तोववायगई पंचविहा पण्णत्ता, तं जहा-

१. णेरइयखेत्तोववायगई,

२. तिरिक्खजोणियखेत्तोववायगई,

३. मणूसखेत्तोववायगई,

४. देवखेत्तोववायगई,

५. सिद्धखेत्तोववायगई।

प. से किं तं णेरइयखेत्तोववायगई ?

उ. णेरइयखेत्तोववायगई सत्तविहा पण्णत्ता, तं जहा-

१. रयणप्पहापुढविणेरइयखेत्तोववायगई **-जाव-**

७. अहेसत्तमापुढविणेरइयखेत्तोववायगई।

से तं णेरइयखेत्तोववायगई।

प. से किं तं तिरिक्खजोणिय खेत्तोववागयई ?

उ. तिरिक्खजोणिय-खेत्तोववायगई पंचविहा पण्णत्ता, तं जहा-

१. एगिंदिय-तिरिक्खजोणिय-खेत्तोववायगई **-जाव-**

५. पंचेंदिय-तिरिक्खजोणिय-खेत्तोववायगई।

से तं तिरिक्खजोणिय-खेत्तोववायगई।

प. से किं तं मणूसखेत्तोववायगई ?

उ. मणूस-खेत्तोववायगई दुविहा पण्णत्ता, तं जहा-

१. सम्मुच्छिम-मणुस्स-खेत्तोववायगई,

२. गब्भवक्कंतिय-मणुस्स-खेत्तोववायगई।

से तं मणूस-खेत्तोववायगई।

प. से किं तं देवखेत्तोववायगई ?

उ. देवखेत्तोववायगई चउव्विहा पण्णत्ता, तं जहा-

१. भवणवइ देव- खेत्तोववायगई **-जाव-**

४. वेमाणिय देव-खेत्तोववायगई।

से तं देवखेत्तोववायगई।

પ્ર. ક્ષેત્રોપપાતગતિ કેટલા પ્રકારની છે ?

ઉ. ક્ષેત્રોપપાતગતિ પાંચ પ્રકારની કહી છે, જેમકે -

૧. નારક ક્ષેત્રોપપાતગતિ,

૨. તિર્યંચયોનિક ક્ષેત્રોપપાતગતિ,

૩. મનુષ્ય ક્ષેત્રોપપાતગતિ,

૪. દેવ ક્ષેત્રોપપાતગતિ,

૫. સિદ્ધ ક્ષેત્રોપપાતગતિ.

પ્ર. નારક ક્ષેત્રોપપાત ગતિ કેટલા પ્રકારની છે ?

ઉ. નારક ક્ષેત્રોપપાત ગતિ સાત પ્રકારની કહી છે, જેમકે -

૧. રત્નપ્રભા પૃથ્વીનારક ક્ષેત્રોપપાત ગતિ **-યાવત્-**

૭. અધઃસપ્તમપૃથ્વી નારક ક્ષેત્રોપપાત ગતિ.

આ નારક ક્ષેત્રોપપાત ગતિની પ્રરુપણા થઈ.

પ્ર. તિર્યંચયોનિક ક્ષેત્રોપપાતગતિ કેટલા પ્રકારની છે ?

ઉ. તિર્યંચયોનિક ક્ષેત્રોપપાતગતિ પાંચ પ્રકારની કહી છે, જેમકે -

૧. એકેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક ક્ષેત્રોપપાતગતિ **-યાવત્-**

૫. પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક ક્ષેત્રોપપાતગતિ.

આ તિર્યંચયોનિક ક્ષેત્રોપપાત ગતિની પ્રરુપણા થઈ.

પ્ર. મનુષ્ય ક્ષેત્રોપપાત ગતિ કેટલા પ્રકારની છે ?

ઉ. મનુષ્ય ક્ષેત્રોપપાત ગતિ બે પ્રકારની કહી છે, જેમકે -

૧. સમ્મૂર્ચ્છિમ મનુષ્ય- ક્ષેત્રોપપાત ગતિ,

૨. ગર્ભજ મનુષ્ય- ક્ષેત્રોપપાત ગતિ.

આ મનુષ્ય ક્ષેત્રોપપાત ગતિની પ્રરુપણા થઈ.

પ્ર. દેવક્ષેત્રોપપાતગતિ કેટલા પ્રકારની છે ?

ઉ. દેવક્ષેત્રોપપાતગતિ ચાર પ્રકારની કહી છે, જેમકે -

૧. ભવનપતિ દેવ - ક્ષેત્રોપપાત ગતિ **-યાવત્-**

૪. વૈમાનિક દેવ - ક્ષેત્રોપપાત ગતિ.

આ દેવ ક્ષેત્રોપપાતગતિની પ્રરુપણા થઈ.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

प. से किं सिद्धखेत्तोववायगई ?

उ. सिद्धखेत्तोववायगई अणेगविहा पण्णत्ता, तं जहा-

जंबुद्दीवे दीवे भरहेरवयवाससपक्खिं सपडिदिसिं सिद्धखेत्तोववायगई,

जंबुद्दीवे दीवे चुल्लहिमवंत-सिहरिवा सहरपव्वयस-पक्खिं सपडिदिसिं सिद्धखेत्तोववायगई,

जंबुद्दीवे दीवे हेमवय-हेरण्णवयवाससपक्खिं सपडिदिसिं सिद्धखेत्तोववायगई,

जंबुद्दीवे दीवे सद्दावइ-वियडावइवट्टवेयड्ढ-सपक्खिं सपडिदिसिं सिद्धखेत्तोववायगई,

जंबुद्दीवे दीवे महाहिमवंत-रूप्पिवासहरपव्व-यसपक्खिं सपडिदिसिं सिद्धखेत्तोववायगई,

जंबुद्दीवे दीवे हरिवास-रम्मगवाससपक्खिं सपडिदिसिं सिद्धखेत्तोववायगई,

जंबुद्दीवे दीवे गंधावइ-मालवंतपरियायवट्टवेयड्ढ-सपक्खिं सपडिदिसिं सिद्धखेत्तोववायगई,

जंबुद्दीवे दीवे णिसढ-णीलवंतवासहरपव्वयसपक्खिं सपडिदिसिं सिद्धखेत्तोववायगई,

जंबुद्दीवे दीवे पुव्वविदेह-अवरविदेहसपक्खिं सपडिदिसिं सिद्धखेत्तोववायगई,

जंबुद्दीवे दीवे देवकुरूत्तरकुरूसपक्खिं सपडिदिसिं सिद्धखेत्तोववायगई,

जंबुद्दीवे दीवे मंदरस्स पव्वयस्स सपक्खिं सपडिदिसिं सिद्धखेत्तोववायगई,

પ્ર. સિદ્ધ ક્ષેત્રોપપાત ગતિ કેટલા પ્રકારની છે ?

ઉ. સિદ્ધ ક્ષેત્રોપપાત ગતિ અનેક પ્રકારની કહી છે, જેમકે-

જમ્બૂદ્વીપ નામક દ્વીપમાં ભરત અને ઐરવત વર્ષ (ક્ષેત્ર)ની બધી દિશાઓ અને બધી વિદિશાઓમાં સિદ્ધક્ષેત્રોપપાતગતિ હોય છે.

જમ્બૂદ્વીપ નામક દ્વીપમાં ક્ષુદ્ર હિમવાન અને શિખરી વર્ષધર પર્વતની બધી દિશાઓમાં અને વિદિશાઓમાં સિદ્ધ ક્ષેત્રોપપાતગતિ હોય છે.

જમ્બૂદ્વીપ નામક દ્વીપમાં હેમવત અને હૈરણ્યવત વર્ષમાં બધી દિશાઓ અને વિદિશાઓમાં સિદ્ધક્ષેત્રોપપાતગતિ હોય છે.

જમ્બૂદ્વીપ નામક દ્વીપમાં શબ્દાપાતી અને વિકટાપાતી વૃત્ત વૈતાઢ્ય પર્વતની બધી દિશાઓ અને વિદિશાઓમાં સિદ્ધ ક્ષેત્રોપપાતગતિ હોય છે.

જમ્બૂદ્વીપ નામક દ્વીપમાં મહાહિમવન્ત અને રુક્મી નામક વર્ષધર પર્વતોની બધી દિશાઓ અને વિદિશાઓમાં સિદ્ધ ક્ષેત્રોપપાતગતિ હોય છે.

જમ્બૂદ્વીપ નામક દ્વીપમાં હરિવર્ષ અને રમ્યક્‌વર્ષની બધી દિશાઓ-વિદિશાઓમાં સિદ્ધક્ષેત્રોપપાત ગતિ હોય છે.

જમ્બૂદ્વીપ નામક દ્વીપમાં ગન્ધાવતી માલ્યવન્ત પર્યાય નામક વૃત્તવૈતાઢ્યપર્વતની સમસ્ત દિશાઓ - વિદિશાઓમાં સિદ્ધક્ષેત્રોપપાતગતિ હોય છે.

જમ્બૂદ્વીપ નામક દ્વીપમાં નિષધ અને નીલવંત નામક વર્ષધર પર્વતની બધી દિશાઓ-વિદિશાઓમાં સિદ્ધક્ષેત્રોપપાતગતિ હોય છે.

જમ્બૂદ્વીપ નામક દ્વીપમાં પૂર્વવિદેહ અને અપરવિદેહની બધી દિશાઓ-વિદિશાઓમાં સિદ્ધક્ષેત્રોપપાતગતિ હોય છે.

જમ્બૂદ્વીપ નામક દ્વીપમાં દેવકુરુ અને ઉત્તરકુરુ ક્ષેત્રની બધી દિશાઓ-વિદિશાઓમાં સિદ્ધક્ષેત્રોપપાતગતિ હોય છે.

જમ્બૂદ્વીપ નામક દ્વીપમાં મંદર પર્વતની બધી દિશાઓ અને વિદિશાઓમાં સિદ્ધક્ષેત્રોપપાતગતિ હોય છે.

जैन साइट JAINSITE जैनम् जयति शासनम्

लवणसमुद्दे सपक्खिं सपडिदिसिं सिद्धखेत्तोववायगई,

लवण समुद्रनी बधी दिशाओ अने विदिशाओमां सिद्धक्षेत्रोपपात गति होय छे.

धायइसंडे दीवे पुरिमद्धपच्छिमद्धमंदरपव्वयस्स सपक्खिं सपडिदिसिं सिद्धखेत्तोववायगई,

धातकीखंड द्वीपना पूर्वार्द्ध अने पश्चिमार्द्धमां स्थित मंदर पर्वतनी बधी दिशाओ-विदिशाओमां सिद्धक्षेत्रोपपात गति होय छे.

कालोयसमुद्दे सपक्खिं सपडिदिसिं सिद्धखेत्तोववायगई,

काळोदसमुद्रनी समस्त दिशाओ-विदिशाओमां सिद्धक्षेत्रोपपात गति होय छे.

पुक्खरवरदीवड्ढ पुरिमड्ढभरहेरवयवाससपक्खिं सपडिदिसिं सिद्धखेत्तोववायगई,

पुष्करवर द्वीपार्द्धनां पूर्वार्द्धमां भरत अने ऐरवत वर्षनी बधी दिशाओ अने विदिशाओमां सिद्धक्षेत्रोपपात गति होय छे.

एवं -जाव- पुक्खरवरदीवड्ढपच्छिमद्धमंदरपव्वयस्स सपक्खिं सपडिदिसिं सिद्धखेत्तोववायगई।

आ प्रमाणे -यावत्- पुष्करवर द्वीपार्द्धनां पश्चिमार्द्धमां स्थित मंदर पर्वतनी बधी दिशाओ अने विदिशाओमां सिद्धक्षेत्रोपपात गति होय छे.

से तं सिद्धखेत्तोववायगई।

आ सिद्धक्षेत्रोपपातगतिनुं वर्णन थयुं.

से तं खेत्तोववायगई।

आ प्रमाणे क्षेत्रोपपातगतिनी प्ररुपणा पूर्ण थई.

प. से किं तं भवोववायगई ?

उ. भवोववायगई चउव्विहा पण्णत्ता, तं जहा-

१. णेरइयभवोववायगई **-जाव-**

४. देवभवोववायगई।

प्र. भवोपपातगति केटला प्रकारनी छे ?

उ. भवोपपातगति चार प्रकारनी कही छे, जेमके-

१. नारक भवोपपात गति **-यावत्-**

४. देव भवोपपात गति.

प. से किं तं णेरइयभवोववायगई ?

प्र. नारक भवोपपात गति केटला प्रकारनी कही छे ?

उ. णेरइयभवोववायगई सत्तविहा पण्णत्ता, तं जहा-

उ. नारक भवोपपात गति सात प्रकारनी कही छे, जेमके-

१. रयणप्पभापुढविणेरइय-भवोववायगई **-जाव-**

७. अहेसत्तमापुढविणेरइय-भवोववायगई।

१. रत्नप्रभापृथ्वी नारक भवोपपात गति **-यावत्-**

७. अधःसप्तम पृथ्वी नारक भवोपपात गति.

एवं सिद्धवज्जो भेओ भाणियव्वो, जो चेव खेत्तोववायगईए सो चेव भवोववायगईए।

आ प्रमाणे सिद्धोने छोडीने क्षेत्रोपपात गतिनां जे भेद कह्या छे ते ज भवोपपात गतिनां भेद पण कहेवा जोईए.

से त्तं भवोववायगई।

आ भवोपपातगतिनी प्ररुपणा थई.

प. से किं तं णो भवोववायगई ?

उ. णो भवोववायगई दुविहा पण्णत्ता, तं जहा-

१. पोग्गलणोभवोववायगई,

२. सिद्धणोभवोववायगई य।

प्र. नो भवोपपातगति केटला प्रकारनी छे ?

उ. नोभवोपपातगति बे प्रकारनी कही छे, जेमके-

१. पुद्गल-नोभवोपपात गति.

२. सिद्ध-नोभवोपपात गति.

जैनम् जयति शासनम् JAINSITE .com

प. से किं तं पोग्गलणोभवोववायगई ?

उ. पोग्गलणोभवोववायगई-जण्णं परमाणुपोग्गले लोगस्स पुरत्थिमिल्लाओ चरिमंताओ पच्छिमिल्लं चरिमंतं एगसमएणं गच्छइ,

पच्छिल्लिाओ वा चरिमंताओ पुरत्थिमिल्लं चरिमंतं एगसमएणं गच्छइ,

दाहिणिल्लाओ वा चरिमंताओ उत्तरिल्लं चरिमंतं एगसमएणं गच्छइ,

एवं उत्तरिल्लाओ दाहिणिल्लं, उवरिल्लाओ हेट्ठिल्लं, हेट्ठिल्लाओ वा उवरिल्लं।

से तं पोग्गल णोभवोववायगई।

प. से किं तं सिद्धणोभवोववायगई ?

उ. सिद्धणोभवोववायगई दुविहा पण्णत्ता, तं, जहा-

१. अणंतरसिद्धणोभवोववायगई य,

२. परंपरसिद्धणोभवोववायगई य।

प. से किं तं अणंतरसिद्धणोभवोववायगई ?

उ. अणंतरसिद्धणोभवोववायगई पन्नरसविहा पण्णत्ता, तं जहा-

१. तित्थसिद्धअणंतरसिद्धणोभवोववायगई य **-जाव-**

१५. अणेगसिद्धअणंतरसिद्धणोभवोववायगई य।

से तं अणंतरसिद्धणोभवोववायगई।

प. से किं तं परंपरसिद्धणोभवोववायगई ?

उ. परंपरसिद्धणोभवोववायगई अणेगविहा पण्णत्ता, तं जहा-

अपढमसमयसिद्धणोभवोववायगई एवं - दुसमय - सिद्धणोभवोववायगई **-जाव-** अणंतरसमयसिद्धणोभवोववायगई।

से तं परंपरसिद्धणोभवोववायगई।

પ્ર. પુદ્‌ગલ નોભવોપપાત ગતિ શું છે ?

ઉ. પુદ્‌ગલ નોભવોપપાત ગતિ એ છે, જે પુદ્‌ગલ પરમાણુ લોકનાં પૂર્વી ચરમાન્ત અર્થાત્ કિનારાથી પશ્ચિમી ચરમાન્ત સુધી એક જ સમયમાં ગમન કરે છે.

પશ્ચિમી ચરમાન્તથી પૂર્વી ચરમાન્ત સુધી એક જ સમયમાં ગમન કરે છે.

દક્ષિણી ચરમાન્તથી ઉત્તરી ચરમાન્ત સુધી એક જ સમયમાં ગતિ કરે છે.

ઉત્તરી ચરમાન્તથી દક્ષિણી ચરમાન્ત સુધી તથા ઉપરી ચરમાન્તથી નીચેના ચરમાન્ત સુધી અને નીચેના ચરમાંન્તથી ઉપરના ચરમાન્ત સુધી એક જ સમયમાં ગતિ કરે છે.

આ પુદ્‌ગલ નોભવોપપાતગતિ કહેવાય છે.

પ્ર. સિદ્ધ નોભવોપપાતગતિ કેટલા પ્રકારની છે.?

ઉ. સિદ્ધ નોભવોપપાતગતિ બે પ્રકારની કહી છે, જેમકે-

૧. અનન્તરસિદ્ધ નોભવોપપાતગતિ,

૨. પરંપરસિદ્ધ નોભવોપપાતગતિ.

પ્ર. અનન્તરસિદ્ધ નોભવોપપાતગતિ કેટલા પ્રકારની છે ?

ઉ. અનન્તર સિદ્ધ નોભવોપપાતગતિ પંદર પ્રકારની કહી છે, જેમકે-

૧. તીર્થસિદ્ધ-અનન્તર સિદ્ધ-નોભવોપપાતગતિ **-યાવત્-**

૧૫. અનેક સિદ્ધ-અનન્તર સિદ્ધ- નોભવોપપાતગતિ..

આ અનન્તરસિદ્ધ-નોભવોપપાતગતિનું પ્રરુપણ થયું.

પ્ર. પરંપરસિદ્ધ-નોભવોપપાતગતિ કેટલા પ્રકારની છે ?

ઉ. પરંપરસિદ્ધ-નોભવોપપાતગતિ અનેક પ્રકારની કહી છે, જેમકે-

અપ્રથમ સમયસિદ્ધ- નોભવોપપાતગતિ અને દ્વિસમય સિદ્ધ નોભવોપપાતગતિ **-યાવત્-** અનન્તર સમયસિદ્ધ-નોભવોપપાતગતિ.

આ પરંપરસિદ્ધ-નોભવોપપાતગતિનું પ્રરુપણ થયું.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

से तं सिद्धणोभवोववायगई ।

से तं णोभवोववायगई ।

से तं उववायगई ।

- पण्ण. प. १६, सु. १०९२-११०४

९. सत्तरसविहाविहायगई-

प. ५. से किं तं विहायगई ?

उ. विहायगई सत्तरसविहा पण्णत्ता, तं जहा-

१. फुसमाणगई, २. अफुसमाणगई,
३. उवसंपज्जमाणगई, ४. अणुवसंपज्जमाणगई,
५. पोग्गलगई, ६. मंडूयगई,
७. णावागई, ८. णयगई,
९. छायागई, १०. छायाणुवायगई,
११. लेसागई, १२. लेस्साणुवायगई,
१३. उद्दिसपविभत्तगई,
१४. चउपुरिसपविभत्तगई,
१५. वंकगई, १६. पंकगई,
१७. बंधणविमोयणगई ।

प. १. से किं तं फुसमाणगई ?

उ. फुसमाणगई जण्णं परमाणुपोग्गले दुपएसिय -जाव- अणंतपएसियाणं खंधाणं अण्णमण्णं फुसित्ताण गई पवत्तइ ।

से तं फुसमाणगई ।

प. २. से किं तं अफुसमाणगई ?

उ. अफुसमाणगई जण्णं एएसिं चेव अफुसित्ता णं गई पवत्तइ ।

से तं अफुसमाणगई ।

प. ३. से किं तं उवसंपज्जमाणगई ?

उ. उवसंपज्जमाणगई जण्णं रायं वा, जुवरायं वा, ईसरं वा, तलवरं वा, माडंबियं वा, कोडुंबियं वा, इब्भं वा, सेट्ठिं वा, सेणावइं वा, सत्थवाहं वा उवसंपज्जित्ता णं गच्छइ ।

से तं उवसंपज्जमाणगई ।

આ સિદ્ધ-નોભવોપપાતગતિનું વર્ણન થયું.

આ નોભવોપપાતગતિની પ્રરુપણા થઈ.

આ ઉપપાતગતિનું વર્ણન પૂર્ણ થયું.

૯. સત્તર પ્રકારની વિહાયોગતિ :

પ્ર. ૫. વિહાયોગતિ કેટલા પ્રકારની છે ?

ઉ. વિહાયોગતિ સત્તર પ્રકારની કહી છે, જેમકે-

૧. સ્પૃશદ્માનગતિ, ૨. અસ્પૃશદ્માનગતિ.
૩. ઉપસંપદ્યમાનગતિ, ૪. અનુપસંપદ્યમાનગતિ.
૫. પુદ્‌ગલગતિ, ૬. મંડૂકગતિ,
૭. નૌકાગતિ, ૮. નયગતિ,
૯. છાયાગતિ, ૧૦. છાયાનુપાતગતિ,
૧૧. લેશ્યાગતિ, ૧૨. લેશ્યાનુપાતગતિ,
૧૩. ઉદ્દિશ્યપ્રવિભક્તગતિ,
૧૪. ચતુઃપુરુષ પ્રવિભક્તગતિ,
૧૫. વક્રગતિ, ૧૬. પંકગતિ,
૧૭. બંધનવિમોચનગતિ.

પ્ર. ૧. સ્પૃશદ્માનગતિ કોને કહે છે ?

ઉ. પરમાણુ પુદ્‌ગલની અથવા દ્વિપ્રદેશી -યાવત્- અનન્ત પ્રદેશી સ્કંધોની એક બીજાને સ્પર્શ કરતાં જે ગતિ થાય છે તે સ્પૃશદ્માન ગતિ છે.

આ સ્પૃશદ્માનગતિનું વર્ણન છે.

પ્ર. ૨. અસ્પૃશદ્માન ગતિ કોને કહે છે ?

ઉ. (જે આ પરમાણુ પુદ્‌ગલોથી લઈને અનન્ત પ્રદેશી સ્કંધોને) પરસ્પર સ્પર્શ કર્યા વગર જે ગતિ થાય છે તે અસ્પૃશદ્‌ગતિ છે.

આ અસ્પૃશદ્માનગતિનું સ્વરુપ છે.

પ્ર. ૩. ઉપસંપદ્યમાનગતિ કોને કહે છે ?

ઉ. ઉપસંપદ્યમાનગતિ એવી છે, જેમાં વ્યક્તિ રાજા, યુવરાજ, ઈશ્વર (ઐશ્વર્યશાળી) તલવર (કોઈ રાજા દ્વારા નિયુક્ત પટ્ટધર શાસક) માડંલિક (મંડલાધિપતિ) ઈભ્ય (ધનાઢ્ય) શેઠ, સેનાપતિ કે સાર્થવાહને આશ્રય કરીને (તેના સહયોગ કે સહારાથી) ગમન કરે છે.

આ ઉપસંપદ્યમાન ગતિનું સ્વરૂપ છે.

जैन साईट JAINSITE.com जैनम् जयति शासनम्

प. ४. से किं तं अणुवसंपज्जमाणगई ?

उ. अणुवसंपज्जमाणगई जण्णं एएसिं चेव अण्णमण्णं अणुवसंपज्जित्ता णं गच्छइ।

से तं अणुवसंपज्जमाणगई।

પ્ર. ૪. અનુપસંપદ્યમાનગતિ કોને કહે છે ?

ઉ. આજ પૂર્વોક્ત (રાજા આદિ)નું પરસ્પર આશ્રય ન લઈને જે ગતિ થાય છે. તે અનુપસંપદ્યમાન ગતિ છે.

આ અનુપસંપદ્યમાન ગતિનું સ્વરૂપ છે.

प. ५. से किं तं पोग्गलगई ?

उ. पोग्गलगई जण्णं परमाणुपोग्गलाणं **-जाव-** अणंतपएसियाणं खंधाणं पवत्तइ।

से तं पोग्गलगई।

પ્ર. ૫. પુદ્ગલગતિ કોને કહે છે ?

ઉ. પરમાણુ પુદ્ગલોની **-યાવત્-** અનન્તપ્રદેશી સ્કંધોની ગતિ પુદ્ગલગતિ છે.

આ પુદ્ગલગતિનું સ્વરૂપ છે.

प. ६. से किं तं मंडूयगई ?

उ. मंडूयगई जण्णं मंडूए उप्फिडिया उप्फिडिया गच्छइ।

से तं मंडूयगई।

પ્ર. ૬. દેડકાગતિ કોને કહે છે ?

ઉ. દેડકો જે ઉછળી-ઉછળીને ગતિ કરે છે તે દેડકાગતિ કહેવાય છે.

આ દેડકાગતિનું સ્વરૂપ છે.

प. ७. से किं तं णावागई ?

उ. णावागई जण्णं णावा पुव्ववेयालीओ दाहिणवेयालिं जलपहेणं गच्छइ, दाहिणवेयालीओ वा अवरवेयालिं जलपहेणं गच्छइ।

से तं णावागई।

પ્ર. ૭. નૌકાગતિ કોને કહે છે ?

ઉ. જેમ નૌકા પૂર્વી વૈતાલી (તટ)થી દક્ષિણી વૈતાલીની તરફ જલપથથી જાય છે અથવા દક્ષિણી વૈતાલીથી પશ્ચિમી વૈતાલીની તરફ જલપથથી જાય છે. એવી ગતિ નૌકાગતિ છે

આ નૌકાગતિનું સ્વરૂપ છે.

प. ८. से किं तं णयगई ?

उ. णयगई जण्णं णेगम-संगह-ववहार-उज्जुसुय-सद्द-समभिरूढ-एवंभूयाणं णयाणं जा गई, अहवा सव्वणया वि जं इच्छंति।

से तं णयगई।

પ્ર. ૮. નયગતિ કોને કહે છે ?

ઉ. નૈગમ, સંગ્રહ, વ્યવહાર, ઋજુસૂત્ર, શબ્દ, સમભિરુઢ અને એવંભૂત આ સાત નયોની જે પ્રવૃત્તિ છે અથવા બધા નય જે માને છે તે નયગતિ છે.

આ નયગતિનું સ્વરૂપ છે.

प. ९. से किं तं छायागई ?

उ. छायागई जण्णं हयच्छायं वा, गयच्छायं वा, नरच्छायं वा, किन्नरच्छायं वा, महोरगच्छायं वा, गंधव्वच्छायं वा, उसहच्छायं वा, रहच्छायं वा, छत्तच्छायं वा, उवसंपज्जित्ता णं गच्छइ।

से तं छायागई।

પ્ર. ૯. છાયાગતિ કોને કહે છે ?

ઉ. અશ્વની છાયા, હાથીની છાયા, મનુષ્યની છાયા, કિન્નરની છાયા, મહોરગની છાયા ગન્ધર્વની છાયા, વૃષભની છાયા, રથની છાયા, છત્રની છાયાનો આશ્રય કરીને જે ગમન કરે છે તે છાયાગતિ છે.

આ છાયાગતિનું સ્વરૂપ છે.

प. १०. से किं तं छायाणुवायगई ?

उ. छायाणुवायगई-जण्णं पुरिसं छाया अणुगच्छइ, णो पुरिसे छायं अणुगच्छइ।

પ્ર. ૧૦. છાયાનુપાતગતિ કોને કહે છે ?

ઉ. છાયા પુરુષ આદિ પોતાના નિમિત્તનું અનુગમન કરે છે, પરંતુ પુરુષ છાયાનું અનુગમન કરતા નથી. તે છાયાનુપાતગતિ છે.

JAINSITE जैन साईट जैनम् जयति शासनम्

से तं छायाणुवायगई।

प. ११. से किं तं लेस्सागई ?

उ. लेस्सागई जण्णं कण्हलेस्सा णीललेस्सं पप्प तारूवत्ताए तावणत्ताए तागंधत्ताए तारसत्ताए ताफासत्ताए भुज्जो-भुज्जो परिणमइ,

एवं णीललेस्सा काउलेस्सं पप्प तारूवत्ताए **-जाव-** ताफासत्ताए परिणमइ,

एवं काउलेस्सा वि तेउलेस्सं, तेउलेस्सा वि पम्हलेस्सं, पम्हलेस्सा वि सुक्कलेस्सं पप्प तारूवत्ताए **-जाव-** परिणमइ।

से तं लेस्सागई।

प. १२. से किं तं लेस्साणुवायगई ?

उ. लेस्साणुवायगई जल्लेस्साइं दव्वाइं परियाइत्ता कालं करेइ तल्लेस्सेसु उववज्जइ, तं जहा-

कण्हलेस्सेसु वा **-जाव-** सुक्कलेस्सेसु वा।

से तं लेस्साणुवायगई।

प. १३. से किं तं उद्दिस्सपविभत्तगई ?

उ. उद्दिस्सपविभत्तगई जेणं आयरियं वा, उवज्झायं वा, थेरं वा, पवत्तं वा, गणिं वा, गणहरं वा, गणावच्छेइयं वा उद्दिसिय-उद्दिसिय गच्छइ।

से तं उद्दिस्सपविभत्तगई।

प. १४. से किं तं चउपुरिसपविभत्तगई ?

उ. चउपुरिसपविभत्तगई से जहाणामए चत्तारि पुरिसा, तं जहा-

१. समगं पट्ठिता समगं पज्जवट्ठिया,

२. समगं पट्ठिया विसमं पज्जवट्ठिया,

આ છાયાનુપાતગતિનું સ્વરૂપ છે.

પ્ર. ૧૧. લેશ્યાગતિ કોને કહે છે ?

ઉ. કૃષ્ણલેશ્યાનાં દ્રવ્ય, નીલ લેશ્યાનાં દ્રવ્યને પ્રાપ્ત કરીને તેના જ વર્ણરુપમાં, તેના જ ગંધરુપમાં, તેના જ રસ રુપમાં તથા તેના જ સ્પર્શરુપમાં વારંવાર જે પરિણત થાય છે.

આ પ્રમાણે નીલલેશ્યા પણ કાપોતલેશ્યાને પ્રાપ્ત કરીને તેના જ વર્ણરુપમાં **-યાવત્-** તેના જ સ્પર્શરુપમાં પરિણત થાય છે.

આ પ્રમાણે કાપોતલેશ્યા પણ તેજોલેશ્યાને, તેજોલેશ્યા પદ્મલેશ્યાને અને પદ્મલેશ્યા શુકલ-લેશ્યાને પ્રાપ્ત કરીને તેનાજ વર્ણ રુપમાં **-યાવત્-** તેના જ સ્પર્શરુપમાં પરિણત થાય છે. તે લેશ્યાગતિ છે.

આ લેશ્યાગતિનું સ્વરૂપ છે.

પ્ર. ૧૨. લેશ્યાનુપાતગતિ કોને કહે છે ?

ઉ. જે જેવી લેશ્યાનાં દ્રવ્યોને ગ્રહણ કરીને (જીવ) કાળ કરે છે. (મરે છે) તેવી લેશ્યાવાળા (જીવો)માં તે ઉત્પન્ન થાય છે, જેમકે-

કૃષ્ણલેશ્યાવાળા દ્રવ્યોમાં **-યાવત્-** શુકલ લેશ્યાવાળા દ્રવ્યોમાં (આ પ્રકારની ગતિ) લેશ્યાનુપાત ગતિ છે.

આ લેશ્યાનુપાતગતિનું સ્વરૂપ છે.

પ્ર. ૧૩. ઉદ્દિશ્યપ્રવિભક્તગતિ કોને કહે છે ?

ઉ. આચાર્ય, ઉપાધ્યાય, સ્થવિર, પ્રવર્તક, ગણી, ગણધર કે ગણાવચ્છેદકને લક્ષ્ય (ઉદ્દેશ્ય) કરીને જે ગમન કરાય છે તે ઉદ્દિશ્યપ્રવિભક્તગતિ છે.

આ ઉદ્દિશ્યપ્રવિભક્તગતિનું સ્વરૂપ છે.

પ્ર. ૧૪. ચતુઃપુરુષપ્રવિભક્તગતિ કોને કહે છે ?

ઉ. ચતુઃ પુરુષપ્રવિભક્તગતિ ચાર પ્રકારની છે, જેમકે-

૧. જેમ ચાર પુરુષોનું એક સાથે પ્રસ્થાન અને ચારેયનું એક સાથે પહોંચવું.

૨. ચાર પુરુષોનું એક સાથ પ્રસ્થાન, પરંતુ અલગ-અલગ પહોંચવું.

जैन साईट JAINSITE जैनम् जयति शासनम्

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

३. विसमं पट्ठिया समगं पज्जवट्ठिया,

४. विसमं पट्ठिया विसमं पज्जवट्ठिया।

से तं चउपुरिसपविभत्तगई।

प. १५. से किं तं वंकगई ?

उ. वंकगई चउव्विहा पण्णत्ता, तं जहा-

१. घट्टणया, २. थंभणया,

३. लेसणया, ४. पवडणया।

से तं वंकगई।

प. १६. से किं तं पंकगई ?

उ. पंकगई से जहाणामए केइ पुरिसे सेयंसि वा, पंकंसि वा, उदयंसि वा कायं उब्बहिया गच्छइ।

से तं पंकगई।

प. १७. से किं तं बंधणविमोयणगई ?

उ. बंधणविमोयणगई जण्णं अंबाण वा, अंबाडगाण वा, माउलुंगाण वा, बिल्लाण वा, कविट्ठाण वा, भल्लाणं वा, फणसाण वा, दाडिमाण वा, पारेवाण वा, अक्खोडाण वा, चोराण वा, बोराण वा, तिंदुयाण वा, पक्काणं परियागयाणं बंधणाओ विप्पमुक्काणं णिव्वाघाएणं अहे वीससाए गई पवत्तइ।

से तं बंधणविमोयणगई।

से तं विहायगई।

से तं गइप्पवाए।[1]

- पण्ण. प. १६, सु. ११०५-११२२

૩. ચાર પુરુષોનું અલગ-અલગ પ્રસ્થાન, પરંતુ એક સાથ પહોંચવું.

૪. ચાર પુરુષોનું અલગ-અલગ પ્રસ્થાન અને અલગ-અલગ પહોંચવું.

આ ચતુ:પુરુષપ્રવિભક્તગતિનું સ્વરુપ છે.

પ્ર. ૧૫. વક્રગતિ કેટલા પ્રકારની છે ?

ઉ. વક્રગતિ ચાર પ્રકારની કહી છે, જેમકે-

૧. સંઘટ્ટો કરવાથી, ૨. અટકાવવાથી,

૩. ભેટવાથી, ૪. પડવાથી.

આ વક્રગતિનું સ્વરુપ છે.

પ્ર. ૧૬. પંકગતિ કોને કહે છે ?

ઉ. જેમ કોઈ પુરુષ કાદવમાં, પંકમાં અથવા પાણીમાં પોતાના શરીર દ્વારા લપસી જવાથી કે ડુબી જવાથી ગમન કરે છે. તેની આ પંકગતિ છે.

આ પંકગતિનું સ્વરુપ છે.

પ્ર. ૧૭. બંધનવિમોચન ગતિ કોને કહે છે ?

ઉ. અત્યંત પાકીને તૈયાર થયેલ અથવા બંધનથી વિમુક્ત (છૂટેલા) આમ્રો, આમ્રાતકો, બીજોરા, બિલ્બફળ, કવિત્થ ફળો, ભદ્ર નામક ફળો, કટહલો (ફણસ), દાડમ, પારેવત નામક ફળ અખરોટ, ચોરફળો, બોર અથવા તિન્દુકફળોની વ્યાઘાત ન હોય તો સ્વભાવથી જ-જે અધોગતિ હોય છે. તે બંધન વિમોચનગતિ છે.

આ બંધન વિમોચનગતિનું સ્વરુપ છે.

આ વિહોયોગતિની પ્રરુપણા પૂર્ણ થઈ.

આ ગતિપ્રપાતનું વર્ણન પૂર્ણ થયું.

१. विया. स. ८, उ. ७, सु. २५

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

૨૧. ઉપયોગ અધ્યયન

જ્ઞાન અને દર્શન જીવના શાશ્વત ગુણ છે. આના જ આધારે જીવ જડ પદાર્થોથી જુદો દર્શાવી શકાય છે. એ બન્ને જીવના લક્ષણ છે. આ હમેંશા જીવની સાથે રહીને પોતાની જુદી વિશેષતાઓ દર્શાવે છે. જૈન આગમોમાં જ્ઞાન અને દર્શનને ઉપયોગ કહેવામાં આવે છે, પરંતુ સાથે એ પણ દર્શાવ્યું છે કે એક સમયમાં એક જ ઉપયોગ હોય છે. ઉપયોગના રુપમાં જ્ઞાન અને દર્શન યુગપદ્ ભાવી નથી. એક અન્તર્મુહૂર્ત પછી જ એ ઉપયોગોમાં પરિવર્તન થયા કરે છે. ગુણના રુપમાં જ્ઞાન અને દર્શન યુગપદ્ભાવી છે., એક સાથે રહે છે. પરંતુ ઉપયોગના રુપમાં તે યુગપદ્ભાવી નથી, ક્રમભાવી છે. આજ ગુણ અને ઉપયોગમાં ભેદ છે.

ઉપયોગના બે ભેદ કરાય છે- સાકારોપયોગ અને અનાકારોપયોગ. સાકારોપયોગમાં જ્ઞાન અને અનાકારોપયોગમાં દર્શનનો અન્તર્ભાવ હોય છે. સાકારોપયોગનાં પાંચ જ્ઞાન અને ત્રણ અજ્ઞાનના આધારે આઠ ભેદ કરાય છે, જેમ- આભિનિબોધિકજ્ઞાન, શ્રુતજ્ઞાન, અવધિજ્ઞાન, મનઃપર્યવજ્ઞાન, કેવળજ્ઞાન, મતિઅજ્ઞાન, શ્રુતઅજ્ઞાન અને વિભંગજ્ઞાન, અનાકારોપયોગના ચાર ભેદ છે- ચક્ષુદર્શન, અચક્ષુદર્શન, અવધિદર્શન અને કેવળદર્શન. આ પ્રમાણે સાકારોપયોગ જ્ઞાનાત્મક અને અનાકારોપયોગ દર્શનાત્મક હોય છે. જ્ઞાન સાકાર ઉપયોગ છે પરંતુ દર્શન અનાકાર ઉપયોગ છે.

બન્ને પ્રકારના ઉપયોગ વર્ણ, ગંધ, રસ અને સ્પર્શથી રહિત હોય છે અને અગુરુલઘુ પણ હોય છે. નિર્વૃત્તિ કે નિષ્પત્તિના આધારે પણ ઉપયોગનિર્વૃત્તિને સાકારોપયોગ અને અનાકારોપયોગના ભેદથી બે પ્રકારના કહ્યા છે.

ચોવીસ દંડકોમાંથી કોઈ પણ જીવ કોઈ પણ સમયે ઉપયોગ રહિત હોતા નથી. તથાપિ સામાન્ય રુપે વિચાર કરીએ તો પ્રત્યેક જીવમાં બે ઉપયોગ હોય છે - સાકાર અને અનાકાર. ક્યારેક સાકાર ઉપયોગ હોય છે - તો ક્યારેક અનાકાર ઉપયોગ હોય છે. જે જીવમાં જે જ્ઞાન કે અજ્ઞાન પ્રાપ્ત હોય છે, તેમાં તે જ સાકારોપયોગ હોય છે. અને જે દર્શન પ્રાપ્ત હોય છે, તેમાં તે જ અનાકારોપયોગ હોય છે. આ દષ્ટિથી પૃથ્વીકાયિક આદિ એકેન્દ્રિય જીવોમાં મતિઅજ્ઞાન અને શ્રુતઅજ્ઞાન એ બે સાકારોપયોગ અને અચક્ષુદર્શન નામક એક અનાકાર ઉપયોગ હોય છે. બેઈન્દ્રિય અને ત્રેઈન્દ્રિય જીવોમાં પણ એકેન્દ્રિય જીવોની જેમ અનાકાર ઉપયોગ તો એક અચક્ષુદર્શનને જ હોય છે, પરંતુ સાકારોપયોગમાં આભિનિબોધિક જ્ઞાન અને શ્રુતજ્ઞાન એ બે વધારે થાય છે. કારણ કે એ બન્ને સાકારોપયોગમાં સમ્યગ્દષ્ટિ પ્રાપ્ત થવાથી તે ઉપલબ્ધ હોય છે. ચઉરેન્દ્રિય જીવમાં ત્રેઈન્દ્રિયની જેમ ચાર જ સાકારોપયોગ હોય છે - આભિનિબોધિકજ્ઞાન, શ્રુતજ્ઞાન, મતિઅજ્ઞાન અને શ્રુતઅજ્ઞાન. અનાકારોપયોગ બે હોય છે - ચક્ષુદર્શન અને અચક્ષુદર્શન. ચઉરેન્દ્રિયમાં ચક્ષુ વધવાથી તેમાં ચક્ષુદર્શન પ્રાપ્ત થાય છે. નૈરયિકજીવો, દેવો અને પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિકોમાં છ સાકારોપયોગ અને ત્રણ અનાકારોપયોગ હોય છે. તેમાં અવધિદર્શન નામક એક અનાકારોપયોગ તથા અવધિજ્ઞાન અને વિભંગજ્ઞાન નામક બે સાકારોપયોગ ચઉરેન્દ્રિયથી અધિક પ્રાપ્ત થાય છે. મનુષ્યોમાં સાકારોપયોગના સમસ્ત આઠ ભેદ તથા અનાકારોપયોગના સમસ્ત ચાર ભેદ માનવામાં આવે છે. સમસ્ત પ્રાણીઓમાં મનુષ્ય બધાથી અધિક વિકસિત જીવ છે. કેવલજ્ઞાન જેવા સાકારોપયોગ અને કેવળદર્શન જેવા અનાકારોપયોગ તેમાં જ ઉપલબ્ધ થાય છે.

પ્રસંગવશ આ અધ્યયનમાં એવી ચર્ચાનો પણ સમાવેશ થયેલ છે કે કેવલજ્ઞાનીઓમાં બે ઉપયોગ એક સાથે પ્રાપ્ત થતાં નથી. તેઓ કેવલજ્ઞાન નામક સાકારોપયોગ અને કેવલદર્શન નામક અનાકારોપયોગવાળા હોવા છતા એક સમયમાં તેઓને આમાંથી એક જ ઉપયોગ પ્રાપ્ત થાય છે. ગુણની દષ્ટિથી તેમાં કેવળજ્ઞાન અને કેવળદર્શન બન્ને એક સાથે રહે છે. કેવળજ્ઞાની જે સમયે રત્નપ્રભાપૃથ્વી આદિને આકારો, હેતુઓ, ઉપમાઓ, દૃષ્ટાન્તો, વર્ણો, સંસ્થાનો, પ્રમાણો

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

અને ઉપકરણોથી જાણે છે તે સમયે જોતા નથી. તથા જે સમયે જુવે છે તે સમયે જાણતાં નથી. કારણ કે જે સાકાર છે તે જ્ઞાન છે તથા જે અનાકાર છે તે દર્શન છે.

સાકારોપયોગ અને અનાકારોપયોગમાં પ્રત્યેકની કાયસ્થિતિ (સ્થિતિકાળ) જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ અન્તર્મૂહૂર્ત્ત છે. તેનો પરસ્પર અંતરકાળ પણ અન્તર્મુહૂર્ત્ત જ છે. એક અન્તર્મુહૂર્ત્તનાં અનન્તર તે ક્રમશઃ બદલતા રહે છે. અલ્પબહુત્વની દૃષ્ટિએ અનાકારોપયોગ યુક્ત જીવ અલ્પ છે તથા સાકારોપયોગયુક્ત જીવ તેનાથી સંખ્યાતગુણા છે.

આ અધ્યયનમાં દર્શનોપયોગનું વિશેષ વર્ણન થયેલ છે. ચાર ગતિઓમાં ક્યો જીવ ક્યાં દર્શનોપયોગથી યુક્ત છે એનું વિસ્તૃત વર્ણન કરેલ છે. આમાં સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાયિક આદિ જીવો અને સમ્મૂર્ચ્છિમ જીવોના દર્શનોપયોગની વિશેષ ચર્ચા છે. માટે સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાયિક, બાદર પૃથ્વીકાયિક આદિ જીવોમાં પણ સામાન્ય એકેન્દ્રિય જીવોની જેમ એક અચક્ષુદર્શન-ઉપયોગ રહે છે. સમ્મૂર્ચ્છિમ પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક જીવોમાં ચક્ષુદર્શન અને અચક્ષુદર્શન એ બે દર્શનોપયોગ હોય છે. જ્યારે સમ્મૂર્ચ્છિમ મનુષ્યોમાં માત્ર અચક્ષુદર્શન હોય છે પરન્તુ ચક્ષુદર્શનનો ઉપયોગ થતો નથી.

દર્શન ગુણથી સંપન્ન ચક્ષુદર્શની આદિ જીવોની કાયસ્થિતિ, અંતરકાળ અને અલ્પબહુત્વનો પણ આ અધ્યયનમાં વર્ણન થયેલ છે. તેના પ્રમાણે ચક્ષુદર્શની જીવ ચક્ષુદર્શનીના રુપમાં જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત્ત સુધી અને ઉત્કૃષ્ટ કંઈક અધિક હજાર સાગરોપમ સુધી રહે છે. અચક્ષુદર્શનીની આ કાયસ્થિતિ બે પ્રકારની હોય છે - ૧. અનાદિ અપર્યવસિત અને ૨. અનાદિ સપર્યવસિત. અવધિદર્શનીની કાયસ્થિતિ જઘન્ય એક સમય અને ઉત્કૃષ્ટ કંઈક અધિક બે છાસઠ સાગરોપમ સુધી હોય છે. કેવલદર્શની સાદી અપર્યવસિત હોય છે. અલ્પબહુત્વની અપેક્ષાએ બધાથી અલ્પ અવધિદર્શની છે, તેનાથી ચક્ષુદર્શની અસંખ્યાતગુણા છે, તેનાથી- કેવળદર્શની અનન્તગુણા છે અને તેનાથી અચક્ષુદર્શની અનન્તગુણા છે.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

२१. उवओग-अज्झयणं

सूत्र -

१. **उवओगस्सभेयप्पभेय परूवणं-**

प. कइविहे णं भंते ! उवओगे पण्णत्ते ?

उ. गोयमा ! दुविहे उवओगे पण्णत्ते, तं जहा-

१. सागारोवओगे य, २. अणागारोवओगे य।[1]

प. सागारोवओगे णं भंते ! कइविहे पण्णत्ते ?

उ. गोयमा ! अट्ठविहे पण्णत्ते, तं जहा-

१. आभिणिबोहियणाणसागारोवओगे,
२. सुयणाणसागारोवओगे,
३. ओहिणाणसागारोवओगे,
४. मणपज्जवणाणसागारोवओगे,
५. केवलणाणसागारोवओगे,
६. मइअण्णाणसागारोवओगे,
७. सुयअण्णाणसागारोवओगे,
८. विभंगणाणसागारोवओगे।

प. अणागारोवओगे णं भंते ! कइविहे पण्णत्ते ?

उ. गोयमा ! चउव्विहे पण्णत्ते, तं जहा-

१. चक्खुदंसणअणागारोवओगे,
२. अचक्खुदंसणअणागारोवओगे,
३. ओहिदंसणअणागारोवओगे,
४. केवलदंसणअणागारोवओगे।

- पण्ण. प. २९, सु. १९०८-१९१०

२. **ओहेण जीवेसु उवओग परूवणं-**

एवं जीवाणं पि। - पण्ण. प. २९, सु. १९११

३. **उवओगाणं अगरूयलहुयत्त परूवणं-**

सागारोवओगो अणागारोवओगो चउत्थएणं पएणं (अगरूय लहुयपएणं)

- विया. स. १, उ. ९, सु. १४

४. **उवओगाणं वण्णाइअभावो-**

सागारोवओगे य अणागारोवओगे य अवण्णा, अगंधा, अरसा, अफासा।

- विया. स. १२, उ. ५, सु. ३२

२१. ઉપયોગ અધ્યયન

સૂત્ર :

૧. **ઉપયોગનાં ભેદ-પ્રભેદોનું પ્રરુપણ :**

પ્ર. ભંતે ! ઉપયોગ કેટલા પ્રકારના કહ્યા છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ઉપયોગ બે પ્રકારના કહ્યા છે, જેમકે-

૧. સાકારોપયોગ, ૨. અનાકારોપયોગ.

પ્ર. ભંતે ! સાકારોપયોગ કેટલા પ્રકારના કહ્યા છે ?

ઉ. ગૌતમ ! આઠ પ્રકારના કહ્યા છે, જેમકે-

૧. આભિનિબોધિકજ્ઞાન - સાકારોપયોગ.
૨. શ્રુતજ્ઞાન - સાકારોપયોગ,
૩. અવધિજ્ઞાન-સાકારોપયોગ,
૪. મનઃપર્યવજ્ઞાન-સાકારોપયોગ,
૫. કેવળજ્ઞાન-સાકારોપયોગ,
૬. મતિ અજ્ઞાન - સાકારોપયોગ,
૭. શ્રુત અજ્ઞાન - સાકારોપયોગ,
૮. વિભંગજ્ઞાન - સાકારોપયોગ.

પ્ર. ભંતે ! અનાકારોપયોગ કેટલા પ્રકારના કહ્યા છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ચાર પ્રકારના કહ્યા છે, જેમકે-

૧. ચક્ષુદર્શન - અનાકારોપયોગ,
૨. અચક્ષુદર્શન- અનાકારોપયોગ,
૩. અવધિદર્શન - અનાકારોપયોગ,
૪. કેવળ-દર્શન - અનાકારોપયોગ.

૨. **સામાન્યથી જીવોમાં ઉપયોગોનું પ્રરુપણ :**

આ પ્રમાણે સમુચ્ચય જીવોમાં જાણવું જોઈએ.

૩. **ઉપયોગોનું અગુરુલઘુત્વનું પ્રરુપણ :**

સાકારોપયોગ અને અનાકારોપયોગના ચતુર્થપદ (અગુરુ લઘુત્વ) વાળા જાણવાં જોઈએ.

૪. **ઉપયોગોમાં વર્ણાદિનો અભાવ :**

સાકારોપયોગ અને અનાકારોપયોગ આ બંને વર્ણ-ગંધ- રસ અને સ્પર્શથી રહિત છે.

१. विया. स. १६, उ. ७, सु. १

JAINSITE जैन साईट जैनम् जयति शासनम्

५. **उवओगनिव्वत्ती भेया चउवीसदंडएसु य परूवणं-**

प. कइविहा णं भंते ! उवओगनिव्वत्ती पण्णत्ता ?

उ. गोयमा ! दुविहा उवओगनिव्वत्ती पण्णत्ता, तं जहा-

१. सागारोवओगनिव्वत्ती,

२. अणागारोवओगनिव्वत्ती ।

दं. २-२४. ***एवं णेरइयाणं -जाव- वेमाणियाणं ।***

- विया. स. १९, उ. ८, सु. ४४-४५

६. **चउवीसदंडएसु उवओगभेयप्पभेयाणं परूवणं-**

प. **दं. १.** णेरइयाणं भंते ! कइविहे उवओगे पण्णत्ते ?

उ. गोयमा ! दुविहे उवओगे पण्णत्ते, तं जहा-

१. सागारोवओगे य, २. अणागारोवओगे य ।[1]

प. णेरइयाणं भंते ! सागारोवओगे कइविहे पण्णत्ते ?

उ. गोयमा ! छव्विहे पण्णत्ते, तं जहा-

१. मइणाणसागारोवओगे,

२. सुयणाणसागारोवओगे,

३. ओहिणाणसागारोवओगे,

४. मइअण्णाणसागारोवओगे,

५. सुयअण्णाणसागारोवओगे,

६. विभंगणाणसागारोवओगे ।

प. णेरइयाणं भंते ! अणागारोवओगे कइविहे पण्णत्ते ?

उ. गोयमा ! तिविहे पण्णत्ते, तं जहा-

१. चक्खुदंसणअणागारोवओगे,

२. अचक्खुदंसणअणागारोवओगे,

३. ओहिदंसणअणागारोवओगे य ।

दं. २-११. ***एवं -जाव- थणियकुमाराणं ।***

प. **दं. १२.** पुढविक्काइयाणं भंते ! कइविहे उवओगे पण्णत्ते ?

૫. **ઉપયોગ- નિર્વૃત્તિનાં ભેદ અને ચોવીસ દંડકોમાં પ્રરુપણ :**

પ્ર. ભંતે ! ઉપયોગ નિર્વૃત્તિ કેટલા પ્રકારની કહી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ઉપયોગ નિર્વૃત્તિ બે પ્રકારની કહી છે, જેમકે-

૧. સાકારોપયોગ નિર્વૃત્તિ,

૨. અનાકારોપયોગ નિર્વૃત્તિ.

દં.૨-૨૪. **આ પ્રમાણે નારકોથી વૈમાનિકો સુધી જાણવું જોઈએ.**

૬. **ચોવીસ દંડકોમાં ઉપયોગોનાં ભેદ-પ્રભેદોનું પ્રરુપણ :**

પ્ર. **દં.૧.** ભંતે ! નારકના ઉપયોગ કેટલા પ્રકારના કહ્યા છે ?

ઉ. ગૌતમ ! બે પ્રકારના કહ્યા છે, જેમકે-

૧. સાકારોપયોગ, ૨. અનાકારોપયોગ.

પ્ર. ભંતે ! નારકનાં સાકારોપયોગ કેટલા પ્રકારનાં કહ્યા છે ?

ઉ. ગૌતમ ! છ પ્રકારના કહ્યા છે, જેમકે-

૧. મતિજ્ઞાન- સાકારોપયોગ,

૨. શ્રુતજ્ઞાન- સાકારોપયોગ,

૩. અવધિજ્ઞાન-સાકારોપયોગ,

૪. મતિઅજ્ઞાન-સાકારોપયોગ,

૫. શ્રુતઅજ્ઞાન-સાકારોપયોગ,

૬. વિભંગજ્ઞાન-સાકારોપયોગ.

પ્ર. ભંતે ! નારકનાં અનાકારોપયોગ કેટલા પ્રકારનાં કહ્યા છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ત્રણ પ્રકારના કહ્યા છે, જેમકે-

૧. ચક્ષુદર્શન - અનાકારોપયોગ.

૨. અચક્ષુદર્શન-અનાકારોપયોગ,

૩. અવધિદર્શન - અનાકારોપયોગ,

દં.૨-૧૧. **આ પ્રમાણે સ્તનિતકુમારો સુધી જાણવું જોઈએ.**

પ્ર. **દં.૧૨.** ભંતે ! પૃથ્વીકાયિકોનાં ઉપયોગ કેટલા પ્રકારનાં કહ્યા છે ?

---

१. (क) जीवा. पडि. १, सु. ३२

(ख) जीवा. पडि. ३, सु. १०६, १२७

(ग) विया. स. १, उ. ५, सु. २६

जैन साहित्य JAINSITE.com जैनम् जयति शासनम्
www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

उ. गोयमा ! दुविहे उवओगे पण्णत्ते, तं जहा-
१. सागारोवओगे य, २. अणागारोवओगे य।[1]

प. पुढविक्काइयाणं भंते ! सागारोवओगे कइविहे पण्णत्ते ?

उ. गोयमा ! दुविहे पण्णत्ते, तं जहा-
१. मइअण्णाणे, २. सुयअण्णाणे।

प. पुढविक्काइयाणं भंते ! अणागारोवओगे कइविहे पण्णत्ते ?

उ. गोयमा ! एगे अचक्खुदंसणाणागारोवओगे पण्णत्ते।

दं. १३-१६. ***एवं -जाव- वणप्फइकाइयाणं।***[2]

प. **दं. १७.** बेइंदियाणं भंते ! कइविहे उवओगे पण्णत्ते ?

उ. गोयमा ! दुविहे उवओगे पण्णत्ते, तं जहा-
१. सागारोवओगे य, २. अणागारोवओगे य।[3]

प. बेइंदियाणं भंते ! सागारोवओगे कइविहे पण्णत्ते ?

उ. गोयमा ! चउव्विहे पण्णत्ते, तं जहा-
१. आभिणिबोहियणाणसागारोवओगे,
२. सुयणाणसागारोवओगे,
३. मइअण्णाणसागारोवओगे,
४. सुयअण्णाणासागारोवओगे।

प. बेइंदियाणं भंते ! अणागारोवओगे कइविहे पण्णत्ते ?

उ. गोयमा ! एगे अचक्खुदंसणअणागारोवओगे।

दं. १८. ***एवं तेइंदियाण वि।***[4]

दं. १९. ***चउरिंदियाण वि एवं चेव।***[5]

ઉ. ગૌતમ ! ઉપયોગ બે પ્રકારના કહ્યા છે, જેમકે-
૧. સાકારોપયોગ, ૨. અનાકારોપયોગ.

પ્ર. ભંતે ! પૃથ્વીકાયિકોના સાકારોપયોગ કેટલા પ્રકારનાં કહ્યા છે ?

ઉ. ગૌતમ ! બે પ્રકારના કહ્યા છે, જેમકે-
૧. મતિઅજ્ઞાન, ૨. શ્રુત અજ્ઞાન.

પ્ર. ભંતે ! પૃથ્વીકાયિકોના અનાકારોપયોગ કેટલા પ્રકારનાં કહ્યા છે ?

ઉ. ગૌતમ ! એક જ અચક્ષુદર્શન અનાકારોપયોગ કહ્યો છે.

દં.૧૩-૧૬. **આ પ્રમાણે વનસ્પતિકાયકો સુધી જાણવું જોઈએ.**

પ્ર. **દં.૧૭.** ભંતે ! બેઈન્દ્રિયોના ઉપયોગ કેટલા પ્રકારનાં કહ્યા છે ?

ઉ. ગૌતમ ! (તેના) ઉપયોગ બે પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે-
૧. સાકારોપયોગ, ૨. અનાકારોપયોગ.

પ્ર. ભંતે ! બેઈન્દ્રિયોના સાકારોપયોગ કેટલા પ્રકારનાં કહ્યા છે ?

ઉ. ગૌતમ ! (તેના) ઉપયોગ ચાર પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે-
૧. આભિનિબોધિકજ્ઞાન - સાકારોપયોગ,
૨. શ્રુતજ્ઞાન - સાકારોપયોગ,
૩. મતિઅજ્ઞાન - સાકારોપયોગ,
૪. શ્રુતઅજ્ઞાન - સાકારોપયોગ.

પ્ર. ભંતે ! બેઈન્દ્રિયોના અનાકારોપયોગ કેટલા પ્રકારનાં કહ્યા છે ?

ઉ. ગૌતમ ! (તેના) એક અચક્ષુદર્શન-અનાકારોપયોગ કહ્યા છે.

દં.૧૮. **આ પ્રમાણે ત્રેઈન્દ્રિયોનાં ઉપયોગ છે.**

દં.૧૯. **ચઉરેન્દ્રિયનાં ઉપયોગ પણ આ પ્રમાણે છે.**

---

१. जीवा. पडि. १, सु. १३ (१७)
२. जीवा. पडि. १, सु. १४-२६
३. जीवा. पडि. १, सु. २८
४. जीवा. पडि. १, सु. २९
५. जीवा. पडि. १, सु. ३०

जैन साईट JAINSITE जैनम् जयति शासनम्

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

णवरं-अणागारोवओगे दुविहे पण्णत्ते, तं जहा-

१. चक्खुदंसणअणागारोवओगे य,

२. अचक्खुदंसणअणागारोवओगे य।

दं. २०. ***पंचेंदिय-तिरियक्खजोणियाणं जहा णेरइयाणं।***[1]

दं. २१. ***मणुस्साणं जहा ओहिए उवओगे भणियं तहेव भाणियव्वं।***[2]

दं. २२-२४. ***वाणमंतर -जोइसिय-वेमाणियाणं जहा णेरइयाणं।***[3]

- पण्ण. प. २९, सु. १९१२-१९२७

विશેષ : (તેના) અનાકારોપયોગ બે પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે-

૧. ચક્ષુદર્શન- અનાકારોપયોગ,

૨. અચક્ષુદર્શન-અનાકારોપયોગ.

દં.૨૦. **પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિકોનાં (સાકારોપયોગ તથા અનાકારોપયોગ) વર્ણન નારકનાં સમાન છે.**

દં.૨૧. **ઔઘિક ઉપયોગ જેટલા કહ્યા છે તેટલા જ મનુષ્યોનાં ઉપયોગ કહેવા જોઈએ.**

દં.૨૨-૨૪. **વાણવ્યંતર, જ્યોતિષ્ક અને વૈમાનિકોનાં ઉપયોગ નારકનાં સમાન છે.**

७. जीव-चउवीसदंडएसु सागाराणागारोवउत्तत्त परूवणं-

प. जीवा णं भंते ! किं सागारोवउत्ता अणागारोवउत्ता ?

उ. गोयमा ! सागारोवउत्ता वि, अणागारोवउत्ता वि।

प. से केणट्ठेणं भंते ! एवं वुच्चइ-
"जीवा सागारोवउत्ता वि, अणागारोवउत्ता वि ?"

उ. गोयमा ! जे णं जीवा आभिणिबोहियणाण-सुयणाण-ओहिणाण-मण-केवल-मइअण्णाण-सुयअण्णाण-विभंगणाणोवउत्ता

ते णं जीवा सागारोवउत्ता,

जे णं जीवा चक्खुदंसण-अचक्खुदंसण-ओहिदंसण-केवलदंसणोवउत्ता, ते णं जीवा अणागारोवउत्ता,

से तेणट्ठेणं गोयमा ! एवं वुच्चइ-
"जीवा सागारोवउत्ता वि, अणागारोवउत्ता वि।"

प. **दं. १.** णेरइयाणं भंते ! किं सागारोवउत्ता अणागारोवउत्ता ?

૭. જીવ-ચોવીસ દંડકોમાં સાકાર-અનાકારોપયુક્તત્વનું પ્રરુપણ :

પ્ર. ભંતે ! જીવ સાકારોપયોગ યુક્ત છે કે અનાકારોપયોગ યુક્ત છે ?

ઉ. ગૌતમ ! જીવ સાકારોપયોગ યુક્ત પણ છે અને અનાકારોપયોગ યુક્ત પણ છે.

પ્ર. ભંતે ! શા માટે એવું કહ્યું છે કે -
"જીવ સાકારોપયોગ યુક્ત પણ છે અને અનાકારોપયોગ યુક્ત પણ છે ?"

ઉ. ગૌતમ ! જે જીવ આભિનિબોધિકજ્ઞાન, શ્રુતજ્ઞાન, અવધિજ્ઞાન, મનઃપર્યવજ્ઞાન, કેવળ જ્ઞાન, મતિઅજ્ઞાન, શ્રુતઅજ્ઞાન અને વિભંગ-જ્ઞાનોપયોગવાળા છે.

તે જીવ સાકારોપયોગ યુક્ત કહેવાય છે.

જે જીવ ચક્ષુદર્શન, અચક્ષુદર્શન, અવધિદર્શન અને કેવળદર્શનના ઉપયોગથી યુક્ત છે, તે જીવ અનાકારોપયોગ યુક્ત કહેવાય છે.

માટે હે ગૌતમ ! એવું કહેવાય છે કે -
"જીવ સાકારોપયોગયુક્ત પણ છે અને અનાકારોપયોગ યુક્ત પણ છે."

પ્ર. **દં.૧.** ભંતે ! નારક સાકારોપયોગયુક્ત છે કે અનાકારોપયોગ યુક્ત છે ?

---

१. (क) जीवा. पडि. ३, सु. ९७(१)
(ख) जीवा. पडि. १, सु. ३५-४०

२. जीवा. पडि. १, सु. ४१

३. (क) जीवा. पडि. ३, सु. २०१ (ई)
(ख) जीवा. पडि. १, सु. ४२

जैन साईट JAINSITE जैनम् जयति शासनम्

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

उ. गोयमा ! णेरइया सागारोवउत्ता वि, अणागारोवउत्ता वि ।

ઉ. ગૌતમ ! નારક સાકારોપયોગ યુક્ત પણ છે અને અનાકારોપયોગ યુક્ત પણ છે.

प. से केणट्ठेणं भंते ! एवं वुच्चइ-
"णेरइया सागारोवउत्ता वि, अणागारोवउत्ता वि ?"

પ્ર. ભંતે ! શા માટે એવું કહેવાય છે કે -
"નારક સાકારોપયોગ યુક્ત પણ છે અને અનાકારોપયોગ યુક્ત પણ છે ?"

उ. गोयमा ! जे णं णेरइया आभिणिबोहियणाण-सुयणाण-ओहिणाण - मइअण्णाण - सुयअण्णाण-विभंगणाणोवउत्ता,
ते णं णेरइया सागारोवउत्ता,
जे णं णेरइया चक्खुदंसण-अचक्खुदंसण-ओहिदंसणोवउत्ता,
ते णं णेरइया अणागारोवउत्ता,
से तेणट्ठेणं गोयमा ! एवं वुच्चइ-
"णेरइया सागारोवउत्ता वि, अणागारोवउत्ता वि ।

ઉ. ગૌતમ ! જે નારક આભિનિબોધિકજ્ઞાન, શ્રુતજ્ઞાન, અવધિજ્ઞાન, મતિઅજ્ઞાન, શ્રુતઅજ્ઞાન અને વિભંગજ્ઞાનના ઉપયોગથી યુક્ત છે.
તે નારક સાકારોપયોગયુક્ત છે.
જે નારક ચક્ષુદર્શન, અચક્ષુદર્શન અને અવધિદર્શનનાં ઉપયોગથી યુક્ત છે,
તે નારક અનાકારોપયોગયુક્ત છે
માટે હે ગૌતમ ! એવું કહેવાય છે કે -
"નારક સાકારોપયોગ યુક્ત પણ છે અને અનાકારોપયોગ યુક્ત પણ છે."

दं. २-११. ***एवं -जाव- थणियकुमारा ।***

દં.૨-૧૧. ***આ પ્રમાણે સ્તનિતકુમારો સુધી જાણવું જોઈએ.***

जैन साइट JAINSITE जैनम् जयति शासनम्

प. **दं. १२.** पुढविक्काइयाणं भंते ! किं सागारोवउत्ता अणागारोवउत्ता ?

પ્ર. **દં.૧૨.** ભંતે ! પૃથ્વીકાયિકો સાકારોપયોગ યુક્ત છે કે અનાકારોપયોગ યુક્ત છે ?

उ. गोयमा ! पुढविक्काइया सागारोवउत्ता वि, अणागारोवउत्ता वि ।

ઉ. ગૌતમ ! પૃથ્વીકાયિક સાકારોપયોગ યુક્ત પણ છે અને અનાકારોપયોગ યુક્ત પણ છે.

प. से केणट्ठेणं भंते ! एवं वुच्चइ-
"पुढविक्काइया सागारोवउत्ता वि, अणागारोवउत्ता वि ?"

પ્ર. ભંતે ! શા માટે એવું કહેવાય છે કે -
"પૃથ્વીકાયિક સાકારોપયોગ યુક્ત પણ છે અને અનાકારોપયોગ યુક્ત પણ છે?"

उ. गोयमा ! जे णं पुढविक्काइया मइअण्णाण सुयअण्णाणोवउत्ता,
ते णं पुढविकाइया सागारोवउत्ता,
जे णं पुढविक्काइया अचक्खुदंसणोवउत्ता,
ते णं पुढविकाइया अणागारोवउत्ता,
से तेणट्ठेणं गोयमा ! एवं वुच्चइ-
"पुढविकाइया सागारोवउत्ता वि, अणागारोवउत्ता वि ।"

ઉ. ગૌતમ ! જે પૃથ્વીકાયિક મતિઅજ્ઞાન અને શ્રુતઅજ્ઞાનના ઉપયોગવાળા છે,
તે પૃથ્વીકાયિક સાકારોપયોગ યુક્ત છે.
જે પૃથ્વીકાયિક અચક્ષુદર્શનના ઉપયોગવાળી છે.
તે પૃથ્વીકાયિક અનાકારોપયોગયુક્ત છે.
માટે હે ગૌતમ ! એવું કહેવાય છે કે -
"પૃથ્વીકાયિક સાકારોપયોગયુક્ત પણ છે અને અનાકારોપયોગ યુક્ત પણ છે."

दं. १३-१६. ***एवं -जाव- वणप्फइकाइया ।***

દં.૧૩-૧૬. ***આ પ્રમાણે વનસ્પતિકાયિકો સુધી જાણવું જોઈએ.***

प. **दं. १७.** बेइंदियाणं भंते ! किं सागारोवउत्ता अणागारोवउत्ता ?

પ્ર. **દં.૧૭.** ભંતે ! બેઈન્દ્રિય સાકારોપયોગયુક્ત છે કે અનાકારોપયોગયુક્ત છે ?

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

उ. गोयमा ! बेइंदिया सागारोवउत्ता वि, अणागारोवउत्ता वि ।

प. से केणट्ठेणं भंते ! एवं वुच्चइ-

"बेइंदिया सागारोवउत्ता वि, अणागारोवउत्ता वि ?"

उ. गोयमा ! जे णं बेइंदिया आभिणिबोहियणाण-सुयणाण-मइअण्णाण - सुय-अण्णाणोवउत्ता,

ते णं बेइंदिया सागारोवउत्ता,

जे णं बेइंदिया अचक्खुदंसणोवउत्ता,

ते णं बेइंदिया अणागारोवउत्ता,

से तेणट्ठेणं गोयमा ! एवं वुच्चइ-

"अट्ठसहिया बेइंदिया सागारोवउत्ता वि, अणागारोवउत्ता वि ।"

दं. १८-१९. ***एवं -जाव- चउरिंदिया ।***

णवरं-चक्खुदंसणं अब्भइयं चउरिंदियाणं ।

दं. २०. ***पंचेंदिय-तिरिक्खजोणिया जहा णेरइया ।*** [1]

दं. २१. ***मणूसा जहा जीवा ।*** [2]

दं. २२-२४. ***वाणमंतर-जोइसिय-वेमाणियाणं जहा णेरइया ।*** [3]

- पण्ण. प. २९, सु. १९२८-१९३५

ઉ. ગૌતમ ! બેઈન્દ્રિય સાકારોપયોગ યુક્ત પણ છે અને અનાકારોપયોગયુક્ત પણ છે.

પ્ર. ભંતે ! શા માટે એવું કહેવાય છે કે -

"બેઈન્દ્રિય સાકારોપયોગયુક્ત પણ છે અને અનાકારોપયોગયુક્ત પણ છે ?"

ઉ. ગૌતમ ! જે બેઈન્દ્રિય આભિનિબોધિકજ્ઞાન, શ્રુતજ્ઞાન, મતિઅજ્ઞાન અને શ્રુતઅજ્ઞાનનાં ઉપયોગવાળા છે.

તે બેઈન્દ્રિય સાકારોપયોગયુક્ત છે,

જે બેઈન્દ્રિય અચક્ષુદર્શનના ઉપયોગથી યુક્ત છે.

તે બેઈન્દ્રિય અનાકારોપયોગ યુક્ત છે,

માટે હે ગૌતમ ! એવું કહેવાય છે કે -

"બેઈન્દ્રિય સાકારોપયોગયુક્ત પણ છે અને અનાકારોપયોગ યુક્ત પણ છે."

દં.૧૮-૧૯. ***આ પ્રમાણે ચઉરેન્દ્રિય સુધી જાણવું જોઈએ.***

વિશેષ : ચઉરેન્દ્રિય જીવોમાં ચક્ષુદર્શન અધિક કહેવા જોઈએ.

દં.૨૦. ***પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિકોની ઉપયોગ યુક્તતા નારકનાં સમાન છે.***

દં.૨૧. ***મનુષ્યોની ઉપયોગ યુક્તતા સમુચ્ચય જીવોનાં સમાન છે.***

દં.૨૨-૨૪. ***વાણવ્યંતર, જ્યોતિષ્ક અને વૈમાનિક દેવોની ઉપયોગ યુક્તતા નારકનાં સમાન છે.***

८. **केवलिसु एगसमए दोउवओगाणं णिसेहो-**

प. केवली णं भंते ! इमं रयणप्पभं पुढविं आगारेहिं, हेऊहिं, उवमाहिं, दिट्ठंतेहिं, वण्णेहिं, संठाणेहिं, पमाणेहिं, पडोयारेहिं जं समयं जाणइ तं समयं पासइ, जं समयं पासइ तं समयं जाणइ ?

उ. गोयमा ! णो इणट्ठे समट्ठे ।

૮. **કેવળીઓમાં એક સમયમાં બે ઉપયોગોનો નિષેધ :**

પ્ર. ભંતે ! કેવળજ્ઞાની આ રત્નપ્રભાપૃથ્વીનો આકારોથી, હેતુઓથી, ઉપમાઓથી, દૃષ્ટાંતોથી, વર્ણોથી, સંસ્થાનોથી, પ્રમાણોથી અને પ્રત્યવતારોથી (ઉપકરણોથી) સહિત જે સમય જાણે છે શું તે સમયે જુવે છે તથા જે સમયે જુવે છે શું તે સમયે જાણે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! આ અર્થ સમર્થ નથી.

---

१. (क) जीवा. पडि. १, सु. ३५
(ख) जीवा. पडि. ३, सु. ९७ (१)

२. जीवा. पडि. १, सु. ४२

३. (क) विया. स. १६, उ. ७, सु. १
(ख) जीवा. पडि. १, सु. ४२
(ग) जीवा. पडि. ३, सु. २०१ (ई)

जैन साइट JAINSITE जैनम् जयति शासनम्
www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

प. से केणट्ठेणं भंते ! एवं वुच्चइ-

"केवली णं इमं रयणप्पभं पुढवीं आगारेहिं -जाव- पडोयारेहिं जं समयं जाणइ, णो तं समयं पासइ, जं समयं पासइ, णो तं समयं जाणइ ?"

प्र. ભંતે ! શા માટે એવું કહેવાય છે કે -

"કેવળી આ રત્નપ્રભાપૃથ્વીને આકારો **-યાવત્-** ઉપકરણોથી સહિત જે સમયે જાણે છે તે સમયે જાણતાં નથી અને જે સમયે જુવે છે તે સમયે જાણતાં નથી ?"

उ. गोयमा ! सागारे से णाणे भवइ, अणागारे से दंसणे भवइ ।

से तेणट्ठेणं गोयमा ! एवं वुच्चइ-

"केवली णं इमं रयणप्पभं पुढवीं आगारेहिं -जाव- पडोयारेहिं जं समयं जाणइ, णो तं समयं पासइ, जं समयं पासइ, णो तं समयं जाणइ ।

ઉ. ગૌતમ ! જે સાકાર છે તે જ્ઞાન છે અને જે અનાકાર છે તે દર્શન છે.

માટે હે ગૌતમ ! એવું કહેવાય છે કે -

"કેવળી આ રત્નપ્રભાપૃથ્વીને આકારો **-યાવત્-** ઉપકરણોથી સહિત જે સમયે જાણે છે તે સમયે દેખતા નથી. અને જે સમયે જુવે છે તે સમયે જાણતાં નથી."

एवं -जाव- अहेसत्तमपुढविं ।

આ પ્રમાણે અધઃસપ્તમ પૃથ્વી સુધી જાણવું જોઈએ.

एवं सोहम्मं कप्पं -जाव- अच्चुय, गेवेज्जगविमाणे, अणुत्तरविमाणे, ईसीपब्भारं पुढवीं, परमाणुपोग्गलं, दुपएसियं खंधं -जाव- अणंतपदेसियं खंधं ।

આ પ્રમાણે સૌધર્મકલ્પથી અચ્યુતકલ્પ સુધી, ગ્રૈવેયક વિમાન, અનુત્તરવિમાન, ઈષત્પ્રાગ્ભારા પૃથ્વી, પરમાણુપુદ્ગલ, દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ -યાવત્- અનન્તપ્રદેશી સ્કંધનાં માટે પણ જાણવું જોઈએ.

प. केवली णं भंते ! इमं रयणप्पभं पुढवीं अणागारेहिं, अहेऊहिं, अणुवमाहिं, अदिट्ठं तेहिं अवण्णेहिं, असंठाणेहिं, अपमाणेहिं, अपडोयारेहिं पासइ ण जाणइ ?

પ્ર. ભંતે ! શું કેવળજ્ઞાની આ રત્નપ્રભા પૃથ્વીને અનાકારોથી, અહેતુઓથી, અનુપમાઓથી, અદૃષ્ટાંતોથી, અવર્ણોથી, અસંસ્થાનોથી, અપ્રમાણોથી અને ઉપકરણોથી રહિત જે સમયે જુવે છે શું તે સમયે જાણતાં નથી ?

उ. हंता, गोयमा ! केवली णं इमं रयणप्पभं पुढविं अणागारेहिं **-जाव-** अपडोयारेहिं पासइ, ण जाणइ ।

ઉ. હા, ગૌતમ ! કેવળી આ રત્નપ્રભા પૃથ્વીને અનાકારોથી **-યાવત્-** ઉપકરણોથી જે સમયે જુવે છે, તે સમયે જાણતાં નથી.

प. से केणट्ठेणं भंते ! एवं वुच्चइ-

"केवली णं इमं रयणप्पभं पुढविं अणागारेहिं **-जाव-** अपडोयारेहिं पासइ, ण जाणइ ?"

પ્ર. ભંતે ! શા માટે એવું કહેવાય છે કે -

"કેવળી આ રત્નપ્રભા પૃથ્વીને અનાકારોથી **-યાવત્-** ઉપકરણોથી જે સમયે જુવે છે તે સમયે જાણતાં નથી?"

उ. गोयमा ! अणागारे से दंसणे भवइ, सागारे से णाणे भवइ,

से तेणट्ठेणं गोयमा ! एवं वुच्चइ-

"केवली णं इमं रयणप्पभं पुढविं अणागारेहिं **-जाव-** अपडोयारेहिं पासइ, ण जाणइ ।

ઉ. ગૌતમ ! જે અનાકાર હોય છે તે દર્શન (જેવું) છે અને જે સાકાર છે તે જ્ઞાન (જાણે) છે.

માટે હે ગૌતમ ! એવું કહેવાય છે કે -

"કેવળી આ રત્નપ્રભાપૃથ્વીને અનાકારોથી **-યાવત્-** ઉપકરણોથી જે સમયે જુવે છે, તે સમયે જાણતાં નથી."

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

एवं -जाव- ईसीपब्भारं पुढविं परमाणुपोग्गलं, अणंतपदेसियं खंधं पासइ, ण जाणइ ।

- पण्ण. प. ३०, सु. १९६३-१९६४

આ પ્રમાણે ઈષત્પ્રાગ્ભારા પૃથ્વી સુધી પરમાણુ પુદ્‌ગલ તથા અનન્તપ્રદેશી સ્કંધ સુધી કેવળી જે સમયે જુવે છે તે સમયે જાણતાં નથી.

९. उवओगोत्ताणं कायट्ठिई परूवणं-

प. सागारोवउत्ते णं भंते ! सागारोवउत्ते त्ति कालओ केवचिरं होइ ?

उ. गोयमा ! जहण्णेण वि उक्कोसेण वि अंतोमुहुत्तं ।

अणागारोवउत्ते वि एवं चेव ।[1]

- पण्ण. प. १८, सु. १३६२-१३६३

૯. ઉપયોગયુક્તોની કાય-સ્થિતિનું પ્રરુપણ :

પ્ર. ભંતે ! સાકારોપયોગ યુક્ત જીવ સાકારોપયોગ-યુક્ત રુપમાં કેટલા કાળ સુધી રહે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ અન્તર્મુહૂર્ત સુધી રહે છે.

અનાકારોપયોગ યુક્ત જીવ પણ આ પ્રમાણે છે.

१०. उवओगोत्ताणं अंतरकाल परूवणं-

सागारोवउत्ता य अणागारोवउत्ता य अंतरं जहण्णेण वि उक्कोसेण वि अंतोमुहुत्तं ।

- जीवा. पडि. ९, सु. २३३

૧૦. ઉપયોગયુક્તોનાં અંતરકાળનું પ્રરુપણ :

સાકારોપયોગયુક્તો અને અનાકારોપયોગયુક્તોનું જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ અંતરકાળ અંતર્મુહૂર્તનું છે.

११. उवओगोत्ताणं अप्पबहुत्तं-

प. एएसि णं भंते ! जीवाणं सागारोवउत्ताणं अणागारोवउत्ताण य कयरे कयरेहिंतो अप्पा वा **-जाव-** विसेसाहिया वा ?

उ. गोयमा ! १. सव्वत्थोवा जीवा अणागारोवउत्ता,

२. सागारोवउत्ता संखेज्जगुणा ।[2]

- पण्ण. प. ३, सु. २६२

૧૧. ઉપયોગયુક્તોનો અલ્પબહુત્વ :

પ્ર. ભંતે ! આ સાકારોપયોગયુક્ત અને અનાકારોપયોગયુક્ત જીવોમાં કોણ કોનાથી અલ્પ **-યાવત્-** વિશેષાધિક છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ૧. બધાથી અલ્પ અનાકારોપયોગ યુક્ત જીવ છે.

૨. (તેનાથી) સાકારોપયોગયુક્ત જીવ સંખ્યાતગુણા છે.

१२. चउगईसु दंसणोवओग परूवणं[3] **-**

प. णेरइयाणं भंते ! जीवा किं चक्खुदंसणी, अचक्खुदंसणी, ओहिदंसणी, केवलदंसणी ?

उ. गोयमा ! चक्खुदंसणी वि, अचक्खुदंसणी वि, ओहिदंसणी वि, णो केवलदंसणी ।

- जीवा. पडि. १, सु. ३२

प. सुहुमपुढविकाइयाणं भंते ! जीवा किं चक्खुदंसणी **-जाव-** केवलदंसणी ?

उ. गोयमा ! णो चक्खुदंसणी, अचक्खुदंसणी, णो ओहिदंसणी, णो केवलदंसणी ।

- जीवा. पडि. १, सु. १३(१४)

एवं -जाव- सुहुम बायर वणप्फइकाइयाण वि ।

- जीवा. पडि. १, सु. १४-२६

૧૨. ચાર ગતિઓમાં દર્શનોપયોગનું પ્રરુપણ :

પ્ર. ભંતે ! નારક જીવ શું ચક્ષુદર્શની, અચક્ષુદર્શની, અવધિદર્શની કે કેવળદર્શની છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ચક્ષુદર્શની, અચક્ષુદર્શની અને અવધિદર્શની છે. પરંતુ કેવળદર્શની નથી.

પ્ર. ભંતે ! સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાયિક જીવો શું ચક્ષુદર્શની **-યાવત્-** કેવળદર્શની છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ચક્ષુદર્શની, અવધિદર્શની અને કેવળ દર્શની નથી પરંતુ અચક્ષુદર્શની છે.

આ પ્રમાણે સૂક્ષ્મ બાદર વનસ્પતિકાયિકો સુધી જાણવું જોઈએ.

१-२. जीवा. पडि. ९, सु. २३३

૩. દર્શન આ ઉપયોગનો જ ભેદ છે તે કારણે અહીંયા આ પ્રકરણ લેવામાં આવે છે.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

बेंइंदिया तेइंदिया जहेव सुहुमपुढविकाइया ।

- जीवा. पडि. १, सु. २८-२९

બેઈન્દ્રિય, તેઈન્દ્રિય જીવોનું વર્ણન સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાયિકોના સમાન જાણવું જોઈએ.

प. चउरिंदिया णं भंते ! जीवा किं चक्खुदंसणी **-जाव-** केवलदंसणी ?

उ. गोयमा ! चक्खुदंसणी वि, अचक्खुदंसणी वि, णो ओहिदंसणी, णो केवलदंसणी ।

- जीवा. पडि. १, सु. ३०

પ્ર. ભંતે ! ચઉરેન્દ્રિય જીવ શું ચક્ષુદર્શની **-યાવત્-** કેવળ દર્શની છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ચક્ષુદર્શની પણ છે અને અચક્ષુદર્શની પણ છે. પરંતુ અવધિદર્શની અને કેવળદર્શની નથી.

प. सम्मुच्छिम पंचेंदिय तिरियक्खजोणिय जलयराणं भंते ! किं चक्खुदंसणी **-जाव-** केवलदंसणी ?

उ. गोयमा ! चक्खुदंसणी वि, अचक्खुदंसणी वि, णो ओहिदंसणी, णो केवलदंसणी ।

थलयरा खहयरा एवं चेव ।

પ્ર. ભંતે ! સમ્મૂર્ચ્છિમ પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક જળચર શું ચક્ષુદર્શની **-યાવત્-** કેવળદર્શની છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ચક્ષુદર્શની પણ છે અને અચક્ષુદર્શની પણ છે. પરંતુ અવધિદર્શની અને કેવળદર્શની નથી.

આ પ્રમાણે (સમ્મૂર્છિમ) સ્થળચર ખેચર જીવોના માટે પણ જાણવું જોઈએ.

प. गब्भवक्कंतिय पंचेंदिय तिरिक्खजोणिय जलयराणं भंते ! किं चक्खुदंसणी **-जाव-** केवलदंसणी ?

उ. गोयमा ! चक्खुदंसणी वि, अचक्खुदंसणी वि, ओहिदंसणी वि, णो केवलदंसणी ।

थलयरा खहयरा एवं चेव ।

- जीवा. पडि. १, सु. ३५-४०

પ્ર. ભંતે ! ગર્ભજ પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક જળચર શું ચક્ષુદર્શની **-યાવત્-** કેવળદર્શની છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ચક્ષુદર્શની, અચક્ષુદર્શની અને અવધિદર્શની છે પરંતુ કેવળદર્શની નથી.

આ પ્રમાણે ગર્ભજ સ્થળચર ખેચર જીવોનાં માટે પણ જાણવું જોઈએ.

प. सम्मुच्छिम मणुस्सा णं भंते ! किं चक्खुदंसणी **-जाव-** केवलदंसणी ?

उ. गोयमा ! णो चक्खुदंसणी, अचक्खुदंसणी, णो ओहिदंसणी, णो केवलदंसणी ।

પ્ર. ભંતે ! સમ્મૂર્ચ્છિમ મનુષ્ય શું ચક્ષુદર્શની **-યાવત્-** કેવળદર્શની છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ચક્ષુદર્શની, અવધિદર્શની અને કેવળ દર્શની નથી. પરંતુ અચક્ષુદર્શની છે.

प. गब्भवक्कंतिय मणुस्साणं भंते ! किं चक्खुदंसणी **-जाव-** केवलदंसणी ?

उ. गोयमा ! चक्खुदंसणी वि **-जाव-** केवलदंसणी वि ।

- जीवा. पडि. १, सु. ४१

પ્ર. ભંતે ! ગર્ભજ મનુષ્ય શું ચક્ષુદર્શની **-યાવત્-** કેવળદર્શની છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ચક્ષુદર્શની પણ છે **-યાવત્-** કેવળ દર્શની પણ છે.

प. देवा णं भंते ! किं चक्खुदंसणी **-जाव-** केवलदंसणी ?

उ. गोयमा ! चक्खुदंसणी वि, अचक्खुदंसणी वि, ओहिदंसणी वि, णो केवलदंसणी ।

- जीवा. पडि. १, सु. ४२

પ્ર. ભંતે ! દેવ શું ચક્ષુદર્શની **-યાવત્-** કેવળ દર્શની છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ચક્ષુદર્શની પણ છે, અચક્ષુદર્શની પણ છે અને અવધિદર્શની પણ છે પરંતુ કેવળ દર્શની નથી.

१३. दंसणस्स अगरूयलहुयत्त परूवणं-

प. दंसणे णं भंते ! किं गरूया ? लहुया ? गरूयलहुया ? अगरूयलहुया ?

उ. गोयमा ! णो गरूया, णो लहुया, णो गरूयलहुया, अगरूयलहुया ।

- विया. स. १, उ. ९, सु. ११

૧૩. દર્શનનાં અગુરુલઘુત્વનું પ્રરુપણ :

પ્ર. ભંતે ! દર્શન શું ગુરુ છે, લઘુ છે. ગુરુલઘુ છે કે અગુરુલઘુ છે ?

ઉ. ગૌતમ ! દર્શન ગુરુ નથી, લઘુ નથી અને ગુરુલઘુ પણ નથી પરંતુ અગુરુલઘુ છે.

JAINSITE જૈનમ્ જયતિ શાસનમ્
www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

१४. चक्खुदंसणी आईणं कायट्ठिई परूवणं-

प. चक्खुदंसणी णं भंते ! चक्खुदंसणी त्ति कालओ केवचिरं होइ ?

उ. गोयमा ! जहण्णेणं अंतोमुहुत्तं,
उक्कोसेणं सागरोवमसहस्सं साइरेगं ।

प. अचक्खुदंसणी णं भंते ! अचक्खुदंसणी त्ति कालओ केवचिरं होइ ?

उ. गोयमा ! अचक्खुदंसणी दुविहे पण्णत्ते, तं जहा-
१. अणाईए वा अपज्जवसिए,
२. अणाईए वा सपज्जवसिए ।

प. ओहिदंसणी णं भंते ! ओहिदंसणी त्ति कालओ केवचिरं होइ ?

उ. गोयमा ! जहण्णेणं एक्कं समयं,
उक्कोसेणं दो छावट्ठीओ सागरोवमाणं साइरेगाओ ।

प. केवलदंसणी णं भंते ! केवलदंसणी त्ति कालओ केवचिरं होइ ?

उ. गोयमा ! साईए अपज्जवसिए ।[1]

- पण्ण. प. १८, सु. १३४६-१३५७

१४. ચક્ષુદર્શની આદિની કાયસ્થિતિનું પ્રરુપણ :

પ્ર. ભંતે ! ચક્ષુદર્શની, ચક્ષુદર્શનીનાં રુપમાં કેટલા કાળ સુધી રહે છે?

ઉ. ગૌતમ ! જઘન્ય - અન્તર્મુહૂર્ત સુધી,
ઉત્કૃષ્ટ કંઈક અધિક હજાર સાગરોપમ સુધી રહે છે.

પ્ર. ભંતે ! અચક્ષુદર્શની, અચક્ષુદર્શનીનાં રુપમાં કેટલા કાળ સુધી રહે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! અચક્ષુદર્શની બે પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે-
૧. અનાદિ અપર્યવસિત,
૨. અનાદિ સપર્યવસિત.

પ્ર. ભંતે ! અવધિદર્શની, અવધિદર્શનીનાં રુપમાં કેટલા કાળ સુધી રહે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! જઘન્ય એક સમય સુધી,
ઉત્કૃષ્ટ કંઈક અધિક બે છયાસઠ સાગરોપમ સુધી રહે છે.

પ્ર. ભંતે ! કેવળદર્શની, કેવળદર્શનીનાં રુપમાં કેટલા કાળ સુધી રહે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! કેવળદર્શની સાદિ અપર્યવસિત હોય છે.

JAINSITE जैन साईट .com जैनम् जयति शासनम्

१५. चक्खुदंसणी आईणं अंतरकाल परूवणं-

चक्खुदंसणिस्स अंतरं-जहण्णेणं अंतोमुहुत्तं, उक्कोसेणं वणस्सइकालो ।

अचक्खुदंसणिस्स-दुविहस्स नत्थि अंतरं ।

ओहिदंसणिस्स-जहन्नेणं अंतोमुहुत्तं,
उक्कोसेणं वणस्सइकालो ।

केवलदंसणिस्स-णत्थि अंतरं ।

- जीवा. पडि. ९, सु. २४६

૧૫. ચક્ષુદર્શની આદિનાં અંતરકાળનું પ્રરુપણ :

ચક્ષુદર્શનીનું અંતર-જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ટ વનસ્પતિકાળ છે.

બંને પ્રકારના અચક્ષુદર્શનીઓનું અંતર નથી.

અવધિદર્શનીનું અંતર જઘન્ય અંતર્મુહૂર્ત,
ઉત્કૃષ્ટ વનસ્પતિકાળ છે.

કેવળદર્શનીનું અંતર નથી.

१६. चक्खुदंसणीआईणं अप्पबहुत्तं-

प. एएसि णं भंते ! चक्खुदंसणीणं **-जाव-** केवलदंसणीण य कयरे कयरेहिंतो अप्पा वा **-जाव-** विसेसाहिया वा ?

उ. गोयमा ! १. सव्वत्थोवा ओहिदंसणी,
२. चक्खुदंसणी असंखेज्जगुणा,
३. केवलदंसणी अणंतगुणा,
४. अचक्खुदंसणी अणंतगुणा ।

- जीवा. पडि. ९, सु. २४६

૧૬. ચક્ષુદર્શની આદિનું અલ્પબહુત્વ :

પ્ર. ભંતે ! આ ચક્ષુદર્શની **-યાવત્-** કેવળ દર્શનીમાંથી કોણ કોનાથી અલ્પ **-યાવત્-** વિશેષાધિક છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ૧. બધાથી અલ્પ અવધિદર્શની છે.
૨. (તેનાથી) ચક્ષુદર્શની અસંખ્યાતગુણા છે.
૩. (તેનાથી) કેવળદર્શની અનન્તગુણા છે.
૪. (તેનાથી) અચક્ષુદર્શની અનન્તગુણા છે.

१. जीवा. पडि. ९, सु. २४६

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

૨૨. પશ્યતા અધ્યયન

'पासणया' શબ્દ જૈન આગમોમાં પ્રયુક્ત એક વિશિષ્ટ શબ્દ છે, જેમાં જ્ઞાન અને દર્શનનો સમાવેશ થઈ જાય છે. જ્ઞાન અને દર્શનનો સમાવેશ "ઉપયોગ" શબ્દમાં પણ થયો છે, પરંતુ ઉપયોગ અને पासणया (પશ્યતા) માં ભેદ છે. ઉપયોગમાં જ્ઞાન અને દર્શનના સમસ્ત ભેદો ગ્રહણ થાય છે, જ્યારે पासणया માં મતિજ્ઞાન અને અચક્ષુદર્શન ગ્રહણ થતાં નથી. पासणया ના માટે હિંદીમાં પશ્યતા શબ્દનો પ્રયોગ થયો છે. જે બૌદ્ધ દર્શનમાં પ્રચલિત વિપશ્યનાથી અલગ અર્થ રાખે છે. पासणया શબ્દનો વાસ્તવિક અર્થ શું છે એ શોધનો વિષય છે, પરંતુ એના સંબંધમાં આગમોમાં જે તથ્ય સંકલિત છે તેનાથી જાણ થાય છે કે તે ઉપયોગથી જુદો જ છે.

ઉપયોગની જેમ પાસણયાના બે ભેદ વર્ણવ્યા છે.- સાકારપાસણયા અને અનાકાર પાસણયા. સાકારપશ્યતા (પાસણયા) છ પ્રકારની છે.- શ્રુતજ્ઞાન, અવધિજ્ઞાન, મનઃપર્યવજ્ઞાન, કેવળજ્ઞાન, શ્રુતઅજ્ઞાન અને વિભંગજ્ઞાન. મતિજ્ઞાન અને મતિઅજ્ઞાનને પાસણયાના ભેદોમાં ગણેલ નથી. માટે જાણ થાય છે કે સાકારપાસણયાના અન્તર્ગત માત્ર વર્તમાનકાળનો વિષય કરનાર આભિનિબોધિક (મતિ) જ્ઞાન અને મતિઅજ્ઞાનનો સમાવેશ થતો નથી. પાષણયા ત્રૈકાલિક વિષયોથી સમ્બદ્ધ છે. અનાકાર પશ્યતાના ત્રણ પ્રકાર છે - ચક્ષુદર્શન, અવધિદર્શન અને કેવળદર્શન. આમાં અચક્ષુદર્શનનો સમાવેશ થતો નથી. કારણ કે તે બાકીના ત્રણ દર્શનોની અપેક્ષાએ અપરિસ્ફુટ હોય છે. અનાકાર પશ્યતામાં તે જ ત્રણ દર્શનોનો સમાવેશ છે. જેમાં વિશદતા કે પરિસ્ફુટતા છે.

ચોવીસ દંડકોમાં પાસણયાનું વર્ણન કરવાથી જાણી શકાય છે કે એકેન્દ્રિય જીવોમાં એક માત્ર શ્રુતઅજ્ઞાન સાકાર પશ્યતા પ્રાપ્ત થાય છે. બેઈન્દ્રિય અને ત્રેઈન્દ્રિય જીવોમાં શ્રુતજ્ઞાન કે શ્રુતઅજ્ઞાન સાકાર પશ્યતા મળે છે. ચઉરેન્દ્રિય જીવોમાં શ્રુતજ્ઞાન અને શ્રુતઅજ્ઞાન સાકાર પશ્યતાના સિવાય ચક્ષુદર્શન અનાકારપશ્યતા પણ ઉપલબ્ધ હોય છે. કારણ કે તે ચક્ષુઈન્દ્રિય યુક્ત હોય છે. નૈરયિકો, દેવો અને પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિકોમાં શ્રુતજ્ઞાન, અવધિજ્ઞાન, શ્રુતઅજ્ઞાન અને વિભંગજ્ઞાનના ભેદથી ચાર પ્રકારની સાકારપશ્યતા તથા ચક્ષુદર્શન અને અવધિદર્શનના ભેદથી બે પ્રકારની અનાકારપશ્યતા થઈ શકે છે. મનુષ્યોમાં સાકાર પશ્યતાના છ અને અનાકારપશ્યતાના ત્રણેય ભેદ પ્રાપ્ત થાય છે. આ વર્ણન સમુચ્ચયથી છે. પ્રત્યેક જીવની અપેક્ષાએ તેમાં ભિન્નતા રહે છે.

જીવમાં પ્રાપ્ત થનારી સાકારપશ્યતાના આધારે તે સાકારપશ્યી અને અનાકારપશ્યતાના આધારે તે અનાકારપશ્યી કહેવાય છે.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

२२. पासणया अज्झयणं

सूत्र -

१. **पासणयाभेय-प्पभेयपरूवणं-**

प. कइविहा णं भंते ! पासणया पण्णत्ता ?

उ. गोयमा ! दुविहा पासणया पण्णत्ता, तं जहा -

१. सागारपासणया, २. अणागारपासणया य।

प. सागारपासणया णं भंते ! कइविहा पण्णत्ता ?

उ. गोयमा ! छव्विहा पण्णत्ता, तं जहा-

१. सुयणाणसागारपासणया,

२. ओहिणाणसागारपासणया,

३. मणपज्जवणाणसागारपासणया,

४. केवलणाणसागारपासणया,

५. सुयअण्णाणसागारपासणया,

६. विभंगणाण सागारपासणया।

प. अणागारपासणया णं भंते ! कइविहा पण्णत्ता ?

उ. गोयमा ! तिविहा पण्णत्ता, तं जहा-

१. चक्खुदंसणअणागारपासणया,

२. ओहिदंसणअणागारपासणया,

३. केवलदंसणअणागारपासणया।

- पण्ण. प. ३०, सु. १९३६-१९३८

२. **जीवेसु ओहेण पासणया परूवणं-**

एवं जीवाणं पि। -पण्ण. प. ३०, सु. १९३९

३. **चउवीसदंडएसु पासणया भेयप्पभेया परूवणं-**

प. **दं. १.** णेरइयाणं भंते ! कइविहा पासणया पण्णत्ता ?

उ. गोयमा ! दुविहा पण्णत्ता, तं जहा-

१. सागारपासणया य, २. अणागारपासणया य।

प. णेरइयाणं भंते ! सागारपासणया कइविहा पण्णत्ता ?

उ. गोयमा ! चउव्विहा पण्णत्ता, तं जहा-

१. सुयणाणसागारपासणया,

२. ओहिणाणसागारपासणया,

३. सुयअण्णाणसागारपासणया,

४. विभंगणाणसागारपासणया।

૨૨. પશ્યતા અધ્યયન

સૂત્ર :

૧. **પશ્યતા (જોવું) નાં ભેદ-પ્રભેદોનું પ્રરુપણ :**

પ્ર. ભંતે ! પશ્યતા કેટલા પ્રકારની કહી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! બે પ્રકારની કહી છે, જેમકે-

૧. સાકાર પશ્યતા, ૨. અનાકારપશ્યતા.

પ્ર. ભંતે ! સાકાર પશ્યતા કેટલા પ્રકારની કહી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! છ પ્રકારની કહી છે, જેમકે-

૧. શ્રુતજ્ઞાન સાકાર પશ્યતા,

૨. અવધિજ્ઞાન સાકાર પશ્યતા,

૩. મન:પર્યવજ્ઞાન સાકાર પશ્યતા,

૪. કેવળજ્ઞાન સાકાર પશ્યતા,

૫. શ્રુત અજ્ઞાન સાકાર પશ્યતા,

૬. વિભંગજ્ઞાન સાકાર પશ્યતા.

પ્ર. ભંતે ! અનાકારપશ્યતા કેટલા પ્રકારની કહી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ત્રણ પ્રકારની કહી છે, જેમકે-

૧. ચક્ષુદર્શન અનાકાર પશ્યતા,

૨. અવધિદર્શન અનાકાર પશ્યતા,

૩. કેવળદર્શન અનાકાર પશ્યતા.

૨. **સામાન્યથી જીવોમાં પશ્યતાનું પ્રરુપણ :**

આ પ્રમાણે સમુચ્ચય જીવોમાં પશ્યતાનું વર્ણન કરવું જોઈએ.

૩. **ચોવીસ દંડકોમાં પશ્યતાનાં ભેદ-પ્રભેદોનું પ્રરુપણ :**

પ્ર. **દં.૧.** ભંતે ! નારકની પશ્યતા કેટલા પ્રકારની કહી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! બે પ્રકારની કહી છે, જેમકે-

૧. સાકારપશ્યતા, ૨. અનાકારપશ્યતા.

પ્ર. ભંતે ! નારકની સાકારપશ્યતા કેટલા પ્રકારની કહી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ચાર પ્રકારની કહી છે, જેમકે-

૧. શ્રુતજ્ઞાન સાકાર પશ્યતા,

૨. અવધિજ્ઞાન સાકાર પશ્યતા,

૩. શ્રુત અજ્ઞાન સાકાર પશ્યતા,

૪. વિભંગજ્ઞાન સાકાર પશ્યતા.

JAINSITE जैन साईट .com જૈનમ્ જયતિ શાસનમ્

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

प. णेरइयाणं भंते ! अणागारपासणया कइविहा पण्णत्ता ?

उ. गोयमा ! दुविहा पण्णत्ता, तं जहा-

१. चक्खुदंसणअणागारपासणया य,

२. ओहिदंसणअणागारपासणया य।

दं. २-११. ***एवं -जाव- थणियकुमारा।***

પ્ર. ભંતે ! નારકોની અનાકારપશ્યતા કેટલા પ્રકારની કહી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! બે પ્રકારની કહી છે, જેમકે-

૧. ચક્ષુદર્શન અનાકાર પશ્યતા,

૨. અવધિદર્શન અનાકાર પશ્યતા.

દં.૨-૧૧. ***આ પ્રમાણે સ્તનિતકુમારો સુધી જાણવું જોઈએ.***

प. **दं. १२.** पुढविक्काइयाणं भंते ! कइविहा पासणया पण्णत्ता ?

उ. गोयमा ! एगा सागारपासणया।

प. पुढविक्काइयाणं भंते ! सागारपासणया कइविहा पण्णत्ता ?

उ. गोयमा ! एगा सुयअण्णाणसागारपासणया पण्णत्ता।

दं. १३-१६. ***एवं -जाव- वणप्फइकाइयाणं।***

પ્ર. **દં.૧૨.** ભંતે ! પૃથ્વીકાયિકોની પશ્યતા કેટલા પ્રકારની કહી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! એક સાકારપશ્યતા કહી છે.

પ્ર. ભંતે ! પૃથ્વીકાયિકોની સાકાર પશ્યતા કેટલા પ્રકારની કહી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! એકમાત્ર શ્રુતઅજ્ઞાન સાકારપશ્યતા કહી છે.

દં.૧૩-૧૬. ***આ પ્રમાણે વનસ્પતિકાયિકો સુધીની પશ્યતા જાણવી જોઈએ.***

प. **दं. १७.** बेइंदियाणं भंते ! कइविहा पासणया पण्णत्ता ?

उ. गोयमा ! एगा सागारपासणया पण्णत्ता।

प. बेइंदियाणं भंते ! सागारपासणया कइविहा पण्णत्ता ?

उ. गोयमा ! दुविहा पण्णत्ता, तं जहा-

१. सुयण्णाणसागारपासणया य।

२. सुयअण्णाणसागारपासणया य।

दं. १८. ***एवं तेइंदियाण वि।***

પ્ર. **દં.૧૭.** ભંતે ! બેઈન્દ્રિયોની પશ્યતા કેટલા પ્રકારની કહી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! એક માત્ર સાકારપશ્યતા કહી છે.

પ્ર. ભંતે ! બેઈન્દ્રિયોની સાકારપશ્યતા કેટલા પ્રકારની કહી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! બે પ્રકારની કહી છે, જેમકે-

૧. શ્રુતજ્ઞાન સાકાર પશ્યતા,

૨. શ્રુત અજ્ઞાન સાકાર પશ્યતા.

દં.૧૮. ***આ પ્રમાણે ત્રેઈન્દ્રિય જીવોની પણ પશ્યતા કહેવી જોઈએ.***

प. **दं. १९.** चउरिंदियाणं भंते ! कइविहा पासणया पण्णत्ता ?

उ. गोयमा ! दुविहा पण्णत्ता, तं जहा-

१. सागारपासणया य, २. अणागारपासणया य।

सागारपासणया जहा बेइंदियाणं।

प. चउरिंदियाणं भंते ! अणागारपासणया कइविहा पण्णत्ता ?

પ્ર. **દં.૧૯.** ભંતે ! ચઉરેન્દ્રિયોની પશ્યતા કેટલા પ્રકારની કહી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! બે પ્રકારની કહી છે, જેમકે-

૧. સાકારપશ્યતા, ૨. અનાકારપશ્યતા.

આની સાકારપશ્યતા બેઈન્દ્રિયોની સાકાર-પશ્યતાનાં સમાન જાણવી જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! ચઉરેન્દ્રિયોની અનાકાર પશ્યતા કેટલા પ્રકારની કહી છે ?

जैन साईट JAINSITE जैनम् जयति शासनम्

उ. गोयमा ! एगा चक्खुदंसणअणागारपासणया पण्णत्ता।

दं. २०. ***पंचेंदिय-तिरिक्खजोणिया जहा णेरइया।***

दं. २१. ***मणूसाणं जहा जीवाणं।***

दं. २२-२४. ***सेसा जहा णेरइया जाव वेमाणिया।***

- पण्ण. प. ३०, सु. १९४०-१९५३

ઉ. ગૌતમ ! એકમાત્ર ચક્ષુદર્શનની જ અનાકારપશ્યતા કહી છે.

દં.૨૦. ***પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિકોની પશ્યતા નારકનાં જેવી છે.***

દં.૨૧. **મનુષ્યોની પશ્યતા સમુચ્ચય જીવોનાં સમાન છે.**

દં.૨૨-૨૪ ***શેષ-વૈમાનિકો સુધી નારકનાં સમાન પશ્યતા જાણવી જોઈએ.***

४. **जीव-चउवीसदंडएसु सागारणागारपस्सी परूवणं-**

प. जीवा णं भंते ! किं सागारपस्सी, अणागारपस्सी ?

उ. गोयमा ! जीवा सागारपस्सी वि, अणागारपस्सी वि।

प. से केणट्ठेणं भंते ! एवं वुच्चइ-

"जीवा सागारपस्सी वि, अणागारपस्सी वि ?"

उ. गोयमा ! जे णं जीवा सुयणाणी, ओहिणाणी, मणपज्जवणाणी, केवलणाणी, सुयअण्णाणी, विभंगणाणी,

ते णं जीवा सागारपस्सी,

जे णं जीवा चक्खुदंसणी, ओहिदंसणी, केवलदंसणी,

ते णं जीवा अणागारपस्सी,

से तेणट्ठेणं गोयमा ! एवं वुच्चइ-

"जीवा सागारपस्सी वि, अणागारपस्सी वि।"

प. **दं. १.** णेरइया णं भंते ! किं सागारपस्सी अणागारपस्सी ?

उ. गोयमा ! ***एवं चेव।***

णवरं-सागारपासणयाए मणपज्जवणाणी केवलणाणी य वुच्चंति, अणागार-पासणयाए केवलदंसणं णत्थि।

दं. २-११. ***एवं -जाव- थणियकुमारा।***

૪. **જીવ-ચોવીસ દંડકોમાં સાકાર-અનાકાર પશ્યતાવાળાનું પ્રરુપણ :**

પ્ર. ભંતે ! જીવ સાકાર પશ્યતાવાળા છે કે અનાકાર પશ્યતાવાળા છે ?

ઉ. ગૌતમ ! જીવ સાકારપશ્યતાવાળા પણ છે અને અનાકારપશ્યાતાવાળા પણ છે.

પ્ર. ભંતે ! શા માટે એવું કહેવાય છે કે -

"જીવ સાકારપશ્યતાવાળા પણ છે અને અનાકાર પશ્યતાવાળા પણ છે ?"

ઉ. ગૌતમ ! જે જીવ શ્રુતજ્ઞાની, અવધિજ્ઞાની, મનઃપર્યવજ્ઞાની, કેવળજ્ઞાની, શ્રુતઅજ્ઞાની અને વિભંગજ્ઞાની છે.

તે જીવ સાકારપશ્યતાવાળા છે.

જે જીવ ચક્ષુદર્શની, અવધિદર્શની અને કેવળ દર્શની છે.

તે જીવ અનાકારપશ્યતાવાળા છે.

માટે હે ગૌતમ ! એવું કહેવાય છે કે -

"જીવ સાકારપશ્યતાવાળા પણ છે અને અનાકારપશ્યતાવાળા પણ છે."

પ્ર. **દં.૧.** ભંતે ! નારક સાકારપશ્યતાવાળા છે કે અનાકારપશ્યતાવાળા છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ***પૂર્વવત્ જાણવું જોઈએ.***

વિશેષ : સાકારપશ્યતામાં મનઃપર્યાયજ્ઞાની અને કેવળજ્ઞાની તથા અનાકાર પશ્યતામાં કેવળ દર્શની નથી એવું કહેવું જોઈએ.

દં.૨-૧૧. ***આ પ્રમાણે સ્તનિતકુમારો સુધી જાણવું જોઈએ.***

जैन साईट JAINSITE जैनम् जयति शासनम्

प. **दं. १२.** पुढविक्काइयाणं भंते ! किं सागारपस्सी, अणागारपस्सी ?

उ. गोयमा ! पुढविक्काइया सागारपस्सी, णो अणागारपस्सी।

प. से केणट्ठेणं भंते ! एवं वुच्चइ-

"पुढविक्काइया सागारपस्सी, णो अणागारपस्सी ?

उ. गोयमा ! पुढविक्काइयाणं एगा सुयअण्णाणसागारपासणया पण्णत्ता।

से तेणट्ठेणं गोयमा ! एवं वुच्चइ-

"पुढविक्काइया सागारपस्सी, णो अणागारपस्सी।"

दं. १३-१६. एवं -जाव- वणस्सइकाइया।

प. **दं. १७.** बेइंदियाणं भंते ! किं सागारपस्सी, अणागारपस्सी ?

उ. गोयमा ! सागारपस्सी, णो अणागारपस्सी।

प. से केणट्ठेणं भंते ! एवं वुच्चइ-

"बेइंदिया सागारपस्सी, णो अणागारपस्सी ?"

उ. गोयमा ! बेइंदियाणं दुविहा सागारपासणया पण्णत्ता, तं जहा-

१. सुयणाणसागारपासणया य,

२. सुयअण्णाणसागारपासणया य।

से तेणट्ठेणं गोयमा ! एवं वुच्चइ-

"बेइंदिया सागारपस्सी, णो अणागारपस्सी।"

दं. १८. ***एवं तेइंदियाण वि।***

प. **दं. १९.** चउरिंदियाणं भंते ! किं सागारपस्सी, अणागारपस्सी ?

उ. गोयमा ! चउरिंदिया सागारपस्सी वि, अणागारपस्सी वि।

प. से केणट्ठेण भंते ! एवं वुच्चइ-

"चउरिंदिया सागारपस्सी वि, अणागारपस्सी वि ?

પ્ર. **દં.૧૨.** ભંતે ! પૃથ્વીકાયિક સાકારપશ્યતાવાળા છે કે અનાકારપશ્યતાવાળા છે ?

ઉ. ગૌતમ ! પૃથ્વીકાયિક સાકારપશ્યતાવાળા છે, અનાકારપશ્યતાવાળા નથી.

પ્ર. ભંતે ! શા માટે એવું કહેવાય છે કે -

"પૃથ્વીકાયિક જીવ સાકાર પશ્યતાવાળા છે પરંતુ અનાકારપશ્યતાવાળા નથી?"

ઉ. ગૌતમ ! પૃથ્વીકાયિકોમાં એકમાત્ર શ્રુત્રઅજ્ઞાન સાકારપશ્યતા કહી છે.

માટે હે ગૌતમ ! એવું કહેવાય છે કે -

"પૃથ્વીકાયિક સાકારપશ્યતાવાળા છે અનાકારપશ્યતાવાળા નથી."

દં. ૧૩-૧૬. ***આ પ્રમાણે વનસ્પતિકાયિકો સુધી જાણવું જોઈએ.***

પ્ર. **દં.૧૭.** ભંતે ! બેઈન્દ્રિય સાકારપશ્યતાવાળા છે કે અનાકારપશ્યતાવાળા છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે સાકારપશ્યતાવાળા છે, અનાકાર-પશ્યતાવાળા નથી.

પ્ર. ભંતે ! શા માટે એવું કહેવાય છે કે -

"બેઈન્દ્રિય સાકારપશ્યતાવાળા છે. અનાકાર-પશ્યતાવાળા નથી"?

ઉ. ગૌતમ ! તે બેઈન્દ્રિય બે પ્રકારથી સાકારપશ્ય-તાવાળા કહ્યા છે, જેમકે-

૧. શ્રુતજ્ઞાન સાકારપશ્યતા,

૨. શ્રુતઅજ્ઞાનસાકારપશ્યતા.

માટે હે ગૌતમ ! એવું કહેવાય છે કે -

"બેઈન્દ્રિય સાકારપશ્યતાવાળા છે, અનાકાર પશ્યતાવાળા નથી."

દં.૧૮. ***આ પ્રમાણે ત્રેઈન્દ્રિય જીવોનાં વિષયમાં સમજવું જોઈએ.***

પ્ર. **દં.૧૯.** ભંતે ! ચઉરેન્દ્રિય સાકારપશ્યતાવાળા છે કે અનાકારપશ્યતાવાળા છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ચઉરેન્દ્રિય સાકારપશ્યતાવાળા પણ છે અને અનાકારપશ્યતાવાળા પણ છે.

પ્ર. ભંતે ! શા માટે એવું કહેવાય છે કે -

"ચઉરેન્દ્રિય સાકારપશ્યતાવાળા પણ છે અને અનાકારપશ્યતાવાળા પણ છે"?

जैन साईट JAINSITE .com जैनम् जयति शासनम्

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

उ. गोयमा ! जे णं चउरिंदियाणं सुयणाणी सुयअण्णाणी,

ते णं चउरिंदिया सागारपस्सी,

जे णं चउरिंदिया चक्खुदंसणी,

ते णं चउरिंदिया अणागारपस्सी।

से तेणट्ठेणं गोयमा ! एवं वुच्चइ-

"चउरिंदिया सागारपस्सी वि, अणागारपस्सी वि।"

दं. २०. ***पंचेंदिय-तिरिक्खजोणिया जहा णेरइया।***

दं. २१. ***मणूसा जहा जीवा।***

दं. २२-२४. ***अवसेसा जहा णेरइया -जाव- वेमाणिया।***[1]

- पण्ण. प. ३०, सु. १९५४-१९६२

ઉ. ગૌતમ ! જે ચઉરેન્દ્રિય શ્રુતજ્ઞાની અને શ્રુતઅજ્ઞાની છે,

તે ચઉરેન્દ્રિય સાકારપશ્યતાવાળા છે.

જે ચઉરેન્દ્રિય ચક્ષુદર્શની છે,

તે ચઉરેન્દ્રિય અનાકારપશ્યતાવાળા છે.

માટે હે ગૌતમ ! એવું કહેવાય છે કે -

"ચઉરેન્દ્રિય સાકારપશ્યતાવાળા પણ છે અને અનાકારપશ્યતાવાળા પણ છે."

દં.૨૦. **પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિકોનું વર્ણન નારકનાં સમાન છે.**

દં.૨૧. **મનુષ્યોનું વર્ણન સમુચ્ચય જીવોનાં સમાન છે.**

દં.૨૨-૨૪. **બાકીનાં વૈમાનિકો સુધી નારકનાં સમાન પશ્યતાવાળા જાણવું જોઈએ.**

जैन साईट
JAINSITE.com
જૈનમ્ જયતિ શાસનમ્

---

१. विया. स. १६, उ. ७, सु. १

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

૨૩. દષ્ટિ અધ્યયન

દષ્ટિ અધ્યયનના અન્તર્ગત ત્રણ પ્રકારની દષ્ટિયોનું વિવેચન થયેલ છે. ત્રણ દષ્ટિઓ છે.- ૧. સમ્યગ્દષ્ટિ, ૨. મિથ્યાદષ્ટિ અને ૩. મિશ્રદષ્ટિ. આમાંથી કોઈપણ એક દષ્ટિ પ્રત્યેક જીવમાં પ્રાપ્ત હોય છે. કોઈપણ જીવ દષ્ટિવિહીન હોતાં નથી. ચાહે તે એકેન્દ્રિયનો પૃથ્વીકાય જીવ હોય કે સિદ્ધનો જીવ હોય. બધામાં દષ્ટિ વિદ્યમાન છે. આ દષ્ટિ જીવન અને જગતના પ્રત્યે જેની દષ્ટિ જે પ્રમાણે હોય તે પ્રમાણે દર્શાવામાં આવી છે. જે જીવ સંસારને સુખ સમજે છે, વિષયભોગોમાં રમે છે તે મિથ્યાદષ્ટિવાળો હોય છે, જે જીવ સંસારથી પર મોક્ષસુખનો અભિલાષી હોય છે તે સમ્યગ્દષ્ટિવાળો હોય છે. એવા જીવોની વિષયભોગોમાં આસક્તિ તીવ્ર હોતી નથી. સમ્યગ્દર્શનની પ્રાપ્તિ માટે સાત પ્રકૃતિઓનો ક્ષય, ઉપશમ કે ક્ષયોપશમ હોવો આવશ્યક છે. તે સાત પ્રકૃતિઓ આ પ્રમાણે છે.- અનન્તાનુબંધી કષાયની ચતુષ્ક, સમ્યક્ત્વમોહનીય, મિથ્યાત્વમોહનીય અને મિશ્રમોહનીય. જ્યારે મોહકર્મની એ સાત પ્રકૃતિઓ ક્ષીણ થાય છે ત્યારે સમ્યગ્દષ્ટિવાળો બને છે. આને દષ્ટિની નિર્વૃતિ કહેવામાં આવે છે. નિર્વૃતિનો અર્થ છે નિષ્પત્તિ કે નિર્મિતિ, જ્યારે સમ્યગ્દર્શન પણ ન થાય અને મિથ્યાદષ્ટિ પણ ન થાય ત્યારે તેને સમ્યગ્મિથ્યા દષ્ટિ કહેવામાં આવે છે. મલયગિરિ પ્રજ્ઞાપનાસૂત્રની વૃત્તિ (પત્રાંક-૩૮૮) માં કહેલ છે કે જીનેન્દ્ર પ્રરુપિત જીવાદિ તત્વો પ્રત્યે અવિપરીત દષ્ટિનું હોવું સમ્યગ્દષ્ટિ છે અને જીનેન્દ્ર પ્રરુપિત તત્વો પ્રત્યે સમ્યક્ શ્રદ્ધા પણ ન હોય અને વિપ્રતિપત્તિ પણ ન હોય તે સમ્યગ્મિથ્યાદષ્ટિ હોય છે. તેને જીન પ્રરુપિત તત્વોના સંબંધમાં રુચિ પણ હોતી નથી અને અરૂચિ પણ હોતી નથી.

સમુચ્ચયની અપેક્ષાએ નૈરયિકો અને દેવોમાં ત્રણ પ્રકારની દષ્ટિ પ્રાપ્ત થાય છે. ગર્ભજ પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક અને ગર્ભજ મનુષ્યોમાં પણ એ ત્રણેય દષ્ટિઓ પ્રાપ્ત થાય છે. સમ્મૂર્ચ્છિમ પંચેન્દ્રિય તિર્યંચ જીવોમાં સમ્યગ્દષ્ટિ અને મિથ્યાદષ્ટિ એ બે દષ્ટિઓ કહી છે તથા સમ્મૂર્ચ્છિમ મનુષ્યોમાં એક માત્ર મિથ્યાદષ્ટિ મનાય છે. એકેન્દ્રિય જીવોમાં પણ માત્ર મિથ્યાદષ્ટિ હોય છે. જ્યારે બેઈન્દ્રિય, ત્રેઈન્દ્રિય અને ચઉરેન્દ્રિય જીવોમાં બે દષ્ટિઓ મનાય છે - સમ્યગ્દષ્ટિ અને મિથ્યાદષ્ટિ. સિદ્ધ જીવ માત્ર સમ્યગ્દષ્ટિ હોય છે. તે મિથ્યાદષ્ટિ અને સમ્યગ્મિથ્યાદષ્ટિ હોતાં નથી. દેવોમાં પાંચ અનુત્તરવિમાન (ના દેવો) માં પણ માત્ર સમ્યગ્દષ્ટિ રહે છે બીજી નહિ.

દષ્ટિનો સંબંધ આત્માથી છે, એટલા માટે તે સંસારી જીવોમાં પણ હોય છે. તેમજ સિદ્ધોમાં પણ હોય છે. દષ્ટિ સિદ્ધોની જેમ અગુરુલઘુ હોય છે માટે ગુરુલઘુતાથી રહિત હોય છે. જીવ જે દષ્ટિથી ક્રિયા કરે છે, એ દષ્ટિ તે ક્રિયાની અપેક્ષાએ કરણ કહેવાય છે. આ પ્રમાણે દષ્ટિકરણ પણ ત્રણ જ હોય છે. જેમ- સમ્યગ્દષ્ટિકરણ, મિથ્યાદષ્ટિકરણ અને સમ્યગ્મિથ્યાદષ્ટિકરણ. જે જીવમાં જે દષ્ટિ પ્રાપ્ત થાય છે તે જ દષ્ટિકરણ તેમાં ઉપલબ્ધ થાય છે. આ દષ્ટિઓથી ત્રણ પ્રકારના બંધ થાય છે - ૧. જીવ પ્રયોગ-બંધ, ૨. અનન્તર-બંધ અને ૩. પરંપર-બંધ.

કાયસ્થિતિની અપેક્ષાએ વિચાર કરવાથી જાણ થાય છે કે એક તો તે જીવ છે જેમાં એકવાર સમ્યગ્દષ્ટિ ઉત્પન્ન થઈ ગયા પછી ફરી પૂર્ણ થતી નથી. તેની આ સમ્યગ્દષ્ટિને સાદિ અપર્યવસિત કહેવામાં આવે છે પણ કેટલાક એવા પણ જીવ છે જેમાં સમ્યગ્દર્શન પ્રગટ થયા પછી ફરી ચાલી જાય છે, તે સમ્યગ્દષ્ટિ સાદી સપર્યવસિત કહેવાય છે. તે જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત્ત સુધી અને વધારેમાં કંઈક વધારે (૬૬) છયાંસઠ સાગરોપમ સુધી રહે છે. મિથ્યાદષ્ટિ ત્રણ પ્રકારની હોય છે.- ૧. સાદી સપર્યવસિત, ૨. અનાદિ અપર્યવસિત અને ૩. અનાદિ સપર્યવસિત. આમાં જે સાદી સપર્યવસિત છે તેની જઘન્ય કાયસ્થિતિ અન્તર્મુહૂર્ત્તની છે અને ઉત્કૃષ્ટ કાયસ્થિતિ દેશોન અર્ધપુદ્ગલ પરાવર્તન કાળ છે. સમ્યગ્મિથ્યાદષ્ટિ અર્થાત્ મિશ્રદષ્ટિ જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ અન્તર્મુહૂર્ત્ત સુધી રહે છે. કાયસ્થિતિના અનુસાર જ દષ્ટિઓના અંતરકાળનું પણ આ અધ્યયનમાં વર્ણન કરેલ છે.

અલ્પબહુત્વની અપેક્ષાએ સર્વેથી અલ્પ સમ્યગ્મિથ્યાદષ્ટિ (મિશ્રદષ્ટિ) જીવ છે. તેનું ત્રીજુ ગુણસ્થાન મનાય છે. આ ગુણસ્થાન એક અન્તર્મુહૂર્ત્તથી અધિક કાળ સુધી રહેતું નથી. પછી તેના અનન્તર જીવ મિથ્યાદષ્ટિ કે સમ્યગ્દષ્ટિ જ હોય છે. મિશ્રદષ્ટિથી સમ્યગ્દષ્ટિ જીવ અનન્તગુણા છે તથા સમ્યગ્દષ્ટિથી મિથ્યાદષ્ટિ જીવ અનન્તગુણા છે. આ સંસાર મિથ્યાદષ્ટિ જીવોથી ભરેલ છે.

✱ ✱ ✱

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

२३. दिट्ठी अज्झयणं

सूत्र -

१. **जीव-चउवीसदंडएसु सिद्धेसु य दिट्ठी भेय परूवणं-**

प. जीवा णं भंते ! किं सम्मदिट्ठी, मिच्छादिट्ठी सम्मामिच्छादिट्ठी ?

उ. गोयमा ! जीवा सम्मदिट्ठी वि, मिच्छादिट्ठी वि, सम्मामिच्छादिट्ठी वि ।[1]

दं. १. ***एवं णेरइया वि ।***[2]

दं. २-११. ***असुरकुमारा वि एवं चेव -जाव- थणियकुमारा ।***

प. **दं. १२.** पुढविक्काइयाणं भंते ! किं सम्मदिट्ठी, मिच्छादिट्ठी, सम्मामिच्छादिट्ठी ?

उ. गोयमा ! पुढविक्काइया णो सम्मदिट्ठी, मिच्छादिट्ठी, णो सम्मामिच्छादिट्ठी ।[3]

दं. १३-१६. ***एवं -जाव- वणफ्फइकाइया ।***[4]

प. **दं. १७.** बेइंदियाणं भंते ! किं सम्मदिट्ठी, मिच्छादिट्ठी, सम्मामिच्छादिट्ठी ?

उ. गोयमा ! बेइंदिया सम्मदिट्ठी वि, मिच्छादिट्ठी वि, णो सम्मामिच्छादिट्ठी ।[5]

दं. १८-१९. ***एवं तेइंदिया चउरिंदिया वि ।***[6]

दं. २०-२४. ***पंचेंदिय-तिरिक्खजोणिय[7] मणुस्सा[8], वाणमंतर-जोइसिय-वेमाणिया य सम्मदिट्ठी वि, मिच्छादिट्ठी वि, सम्मामिच्छादिट्ठी वि ।***[9]

प. सिद्धा णं भंते ! किं सम्मदिट्ठी, मिच्छादिट्ठी, सम्मामिच्छादिट्ठी ?

उ. गोयमा ! सिद्धा णं सम्मदिट्ठी, णो मिच्छादिट्ठी, णो सम्मामिच्छादिट्ठी ।

- पण्ण. प. १९. सु. १३९९-१४०५

૨૩. દૃષ્ટિ અધ્યયન

સૂત્ર :

૧. **જીવ ચોવીસદંડકો અને સિદ્ધોમાં દૃષ્ટિનાં ભેદોનું પ્રરુપણ :**

પ્ર. ભંતે ! શું જીવ સમ્યગ્દૃષ્ટિ છે, મિથ્યાદૃષ્ટિ છે કે સમ્યગ્મિથ્યાદૃષ્ટિ છે ?

ઉ. ગૌતમ ! જીવ સમ્યગ્દૃષ્ટિ પણ છે, મિથ્યાદૃષ્ટિ પણ છે અને સમ્યગ્મિથ્યાદૃષ્ટિ પણ છે.

દં.૧ ***આ પ્રમાણે નારક પણ ત્રણે દૃષ્ટિવાળા છે.***

દં.૨-૧૧. ***અસુરકુમારોથી સ્તનિતકુમારો સુધીને પણ ત્રણે દૃષ્ટિઓ પ્રાપ્ત થાય છે.***

પ્ર. **દં.૧૨.** ભંતે ! પૃથ્વીકાયિક જીવ શું સમ્યગ્દૃષ્ટિ છે, મિથ્યાદૃષ્ટિ છે કે સમ્યગ્મિથ્યાદૃષ્ટિ છે ?

ઉ. ગૌતમ ! પૃથ્વીકાયિક જીવ સમ્યગ્દૃષ્ટિ અને સમ્યગ્મિથ્યાદૃષ્ટિ નથી પરંતુ મિથ્યાદૃષ્ટિ છે.

દં.૧૩-૧૬. ***આ પ્રમાણે વનસ્પતિકાયિકો સુધી જાણવું જોઈએ.***

પ્ર. દં.૧૭. ભંતે ! બેઈન્દ્રિય જીવ સમ્યગ્દૃષ્ટિ છે, મિથ્યાદૃષ્ટિ છે કે સમ્યગ્મિથ્યાદૃષ્ટિ છે ?

ઉ. ગૌતમ ! બેઈન્દ્રિય જીવ સમ્યગ્દૃષ્ટિ પણ છે, મિથ્યાદૃષ્ટિ પણ છે, પરંતુ સમ્યગ્મિથ્યાદૃષ્ટિ નથી.

દં.૧૮-૧૯. ***આ પ્રમાણે ત્રેઈન્દ્રિય અને ચઉરેન્દ્રિયની પણ દૃષ્ટિઓ જાણવી જોઈએ.***

દં.૨૦-૨૪. ***પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક, મનુષ્ય, વાણવ્યંતર, જ્યોતિષ્ક અને વૈમાનિક દેવ સમ્યગ્દૃષ્ટિ પણ હોય છે, મિથ્યાદૃષ્ટિ પણ હોય છે અને સમ્યગ્મિથ્યાદૃષ્ટિ પણ હોય છે.***

પ્ર. ભંતે ! શું સિદ્ધ જીવ સમ્યગ્દૃષ્ટિ છે, મિથ્યાદૃષ્ટિ છે કે સમ્યગ્મિથ્યાદૃષ્ટિ છે ?

ઉ. ગૌતમ ! સિદ્ધ જીવ સમ્યગ્દૃષ્ટિ હોય છે, તે મિથ્યાદૃષ્ટિ અને સમ્યગ્મિથ્યાદૃષ્ટિ હોતા નથી.

---

१. ठाणं. अ. ३, उ. ३, सु. १८७
२. (क) जीवा. पडि. ३, उ. ३, सु. ८८ (२)
(ख) जीवा. पडि. १, सु. ३२
३. (क) जीवा. पडि. १, सु. (१३/१३)
(ख) विया. स. १९, उ. ३, सु. ४
(ग) विया. स. २४, उ. १२, सु. ३
४. जीवा. पडि. १, सु. १६-२६
५. (क) जीवा. पडि. १, सु. २८
(ख) विया. स. २०, उ. १, सु. ४
६. जीवा. पडि. १, सु. २९-३०
७. (क) विया. स. १, उ. २, सु. ९/२
(ख) विया. स. २०, उ. १, सु. ७
८. विया. स. १, उ. २, सु. १०/२
९. (क) ठाणं. अ. ३, उ. ३, सु. १८७
(ख) जीवा. पडि. ३, सु. ९७ (१)
(ग) जीवा. पडि. १, सु. ४२

જૈન સાઈટ JAINSITE .com જૈનમ્ જયતિ શાસનમ્
www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

२. **दिट्ठिस्स अगरूयलहुयत्त परूवणं-**

प. दिट्ठी णं भंते ! किं गरूया ? लहुया ? गरूयलहुया ? अगरूयलहुया ?

उ. गोयमा ! णो गरूया, णो लहुया, णो गरूयलहुया, अगरूयलहुया।

- विया. स. १, उ. ९. सु. ११

૨. **દૃષ્ટિનાં અગુરુલઘુત્વનું પ્રરુપણ :**

પ્ર. ભંતે ! દૃષ્ટિ શું ગુરુ છે, લઘુ છે, ગુરુલઘુ છે કે અગુરુલઘુ છે ?

ઉ. ગૌતમ ! દૃષ્ટિ ગુરુ નથી, લઘુ નથી અને ગુરુ લઘુ પણ નથી પરંતુ અગુરુલઘુ છે.

३. **दिट्ठी निव्वत्ती भेया चउवीसदंडएसु य परूवणं-**

प. कइविहा णं भंते ! दिट्ठी निव्वत्ती पण्णत्ता ?

उ. गोयमा ! तिविहा दिट्ठी निव्वत्ती पण्णत्ता, तं जहा-

१. सम्मदिट्ठी निव्वत्ती,

२. मिच्छादिट्ठी निव्वत्ती,

३. सम्मामिच्छादिट्ठी निव्वत्ती।

दं. १-२४. ***एवं -जाव- वेमाणियाणं जस्स जइविहा दिट्ठी तस्स तइ भाणियव्वा।***

- विया. स. १९, उ. ८, सु. ३६-३७

૩. **દૃષ્ટિનિર્વૃત્તિનાં ભેદ અને ચોવીસ દંડકોમાં પ્રરુપણ :**

પ્ર. ભંતે ! દૃષ્ટિનિર્વૃત્તિ કેટલા પ્રકારની કહી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! દૃષ્ટિનિર્વૃત્તિ ત્રણ પ્રકારની કહી છે, જેમકે-

૧. સમ્યગ્દૃષ્ટિ નિર્વૃત્તિ,

૨. મિથ્યાદૃષ્ટિનિર્વૃત્તિ,

૩. સમ્યગ્મિથ્યા દૃષ્ટિનિર્વૃત્તિ.

દં.૧-૨૪. ***આ પ્રમાણે વૈમાનિકો સુધી જેની જેટલી દૃષ્ટિઓ હોય તેની તેટલી દૃષ્ટિનિર્વૃત્તિ કહેવી જોઈએ.***

४. **दिट्ठी करण भेया चउवीसदंडएसु य परूवणं-**

प. कइविहे णं भंते ! दिट्ठी करणे पण्णत्ते ?

उ. गोयमा ! तिविहे दिट्ठी करणे पण्णत्ते, तं जहा-

१. सम्मदिट्ठी करणे,

२. मिच्छादिट्ठी करणे,

३. सम्मामिच्छादिट्ठी करणे,

दं. १-२४. ***एवं -जाव- वेमाणियाणं।***

णवरं-जस्स जं अत्थि तस्स तं सव्वं भाणियव्वं।

- विया. सं. १९, उ. ९, सु. ८

૪. **દૃષ્ટિકરણના ભેદ અને ચોવીસ દંડકોમાં પ્રરુપણ :**

પ્ર. ભંતે ! દૃષ્ટિકરણ કેટલા પ્રકારનાં કહ્યા છે ?

ઉ. ગૌતમ ! દૃષ્ટિકરણ ત્રણ પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે-

૧. સમ્યગ્દૃષ્ટિકરણ,

૨. મિથ્યાદૃષ્ટિકરણ,

૩. સમ્યગ્મિથ્યાદૃષ્ટિકરણ.

દં.૧-૨૪: ***આ પ્રમાણે વૈમાનિકો સુધી જાણવું જોઈએ.***

વિશેષ : જેની જે દૃષ્ટિ હોય તે બધી કહેવી જોઈએ.

५. **दिट्ठी एहिं बंध पगारा चउवीसदंडएसु य परूवणं-**

प. सम्मदिट्ठीएणं मिच्छादिट्ठीएणं सम्मामिच्छादिट्ठीएणं भंते ! कइविहे बंधे पण्णत्ते ?

उ. गोयमा ! तिविहे बंधे पण्णत्ते, तं जहा-

१. जीवप्पओग बंधे,

२. अणंतर बंधे,

३. परंपर बंधे।

१-२४. ***एवं चउवीसं दंडगा भाणियव्वा।***

૫. **દૃષ્ટિઓ દ્વારા બંધના પ્રકાર અને ચોવીસ દંડકોમાં પ્રરુપણ :**

પ્ર. ભંતે ! સમ્યગ્દૃષ્ટિ, મિથ્યાદૃષ્ટિ અને સમ્યગ્-મિથ્યાદૃષ્ટિનાં દ્વારા બંધ કેટલા પ્રકારનાં કહ્યા છે ?

ઉ. ગૌતમ ! બંધ ત્રણ પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે-

૧. જીવપ્રયોગ બંધ,

૨. અનન્તર બંધ,

૩. પરંપરબંધ.

૧-૨૪. ***આ પ્રમાણે ચોવીસ દંડકોમાં બંધ કહેવા જોઈએ.***

जैन साइट JAINSITE जैनम् जयति शासनम्

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

णवरं-जाणियव्वं जस्स जं अत्थि।

- विया. स. २०, उ. ७, सु. १८

विशेष : જેને જે હોય તે જાણવું જોઈએ.

६. **सम्मुच्छिम गब्भवक्कंतिय पंचेंदियतिरिक्खजोणिएसु मणुस्सेसु य दिट्ठी परूवणं-**

प. सम्मुच्छिम पंचेंदिय तिरिक्खजोणिय जलयराणं भंते ! कइ दिट्ठीओ पण्णत्ताओ ?

उ. गोयमा ! दो दिट्ठीओ पण्णत्ताओ, तं जहा-

१. सम्मदिट्ठी वि,

२. मिच्छादिट्ठी वि

नो सम्मामिच्छादिट्ठी।

थलयरा खहयरा वि एवं चेव।

प. गब्भवक्कंतिय पंचिंदिय तिरिक्खजोणिय जलयराणं भंते ! कइ दिट्ठीओ पण्णत्ताओ ?

उ. गोयमा ! तओ दिट्ठीओ पण्णत्ताओ, तं जहा-

१. सम्मदिट्ठी वि,

२. मिच्छादिट्ठी वि,

३. सम्मामिच्छादिट्ठी वि।

थलयरा खहयरा वि एवं चेव।

- जीवा. पडि. १, सु. ३५-४०

प. सम्मुच्छिम मणुस्सा णं भंते ! कइ दिट्ठीओ पण्णत्ताओ ?

उ. गोयमा ! एगा दिट्ठी पण्णत्ता, तं जहा-

नो सम्मदिट्ठी, मिच्छादिट्ठी, नो सम्मामिच्छादिट्ठी।

प. गब्भवक्कंतिय मणुस्सा णं भंते ! कइ दिट्ठीओ पण्णत्ताओ ?

उ. गोयमा ! तओ दिट्ठीओ पण्णत्ताओ, तं जहा-

१. सम्मदिट्ठी वि,

२. मिच्छादिट्ठी वि,

३. सम्मामिच्छादिट्ठी वि।

- जीवा. पडि. १, सु. ४१

६. **સમ્મૂર્ચ્છિમ ગર્ભજ પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિકો અને મનુષ્યોમાં દષ્ટિ ભેદોનું પ્રરુપણ :**

પ્ર. ભંતે ! સમ્મૂર્ચ્છિમ પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક જલચરોમાં કેટલી દષ્ટિઓ કહી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! બે દષ્ટિઓ કહી છે, જેમકે-

૧. સમ્યગ્દષ્ટિ,

૨. મિથ્યાદષ્ટિ,

તે સમ્યગ્મિથ્યા દષ્ટિવાળા હોતા નથી.

આ પ્રમાણે સમ્મૂર્ચ્છિમ સ્થળચરો, ખેચરોમાં પણ બે દષ્ટિઓ જાણવી જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! ગર્ભજ પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક જલચરોની કેટલી દષ્ટિઓ કહી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ત્રણ દષ્ટિઓ કહી છે, જેમકે-

૧. સમ્યગ્દષ્ટિ,

૨. મિથ્યાદષ્ટિ,

૩. સમ્યગ્મિથ્યાદષ્ટિ.

આ પ્રમાણે ગર્ભજ સ્થળચરો, ખેચરોમાં પણ ત્રણે દષ્ટિઓ જાણવી જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! સમ્મૂર્ચ્છિમ મનુષ્યોમાં કેટલી દષ્ટિઓ કહી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! એક દષ્ટિ કહી છે, જેમકે-

તે સમ્યગ્દષ્ટિ અને સમ્યગ્મિથ્યાદષ્ટિ નથી. એકમાત્ર મિથ્યાદષ્ટિ છે.

પ્ર. ભંતે ! ગર્ભજ મનુષ્યોમાં કેટલી દષ્ટિઓ કહી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ત્રણ દષ્ટિઓ કહી છે, જેમકે-

૧. સમ્યગ્દષ્ટિ,

૨. મિથ્યાદષ્ટિ,

૩. સમ્યગ્મિથ્યાદષ્ટિ.

७. **वेमाणिय देवेसु दिट्ठी भेय परूवणं-**

प. सोहम्मीसाणदेवा णं भंते ! किं सम्मदिट्ठी, मिच्छादिट्ठी, सम्मामिच्छादिट्ठी ?

૭. **વૈમાનિક દેવોમાં દષ્ટિ ભેદોનું પ્રરુપણ :**

પ્ર. ભંતે ! શું સૌધર્મ- ઈશાન કલ્પનાં દેવ સમ્યગ્દષ્ટિ છે, મિથ્યાદષ્ટિ છે કે સમ્યગ્મિથ્યાં દષ્ટિ છે ?

जैन साईट JAINSITE जैनम् जयति शासनम्

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

उ. गोयमा ! तिण्णि वि -जाव- अंतिम गेवेज्जादेवा सम्मदिट्ठी वि, मिच्छादिट्ठी वि, सम्मामिच्छादिट्ठी वि ।

अणुत्तरोववाइया सम्मदिट्ठी, नो मिच्छादिट्ठी, नो सम्मामिच्छादिट्ठी ।

- जीवा. पडि. ३, सु. २०१ (ई)

ઉ. ગૌતમ ! ત્રણેય પ્રકારની છે. અંતિમ ગ્રૈવેયક સુધીનાં દેવ સમ્યગ્દૃષ્ટિ પણ હોય છે, મિથ્યાદૃષ્ટિ પણ હોય છે અને સમ્યગ્મિથ્યાદૃષ્ટિ પણ હોય છે.

અનુત્તર વિમાનોનાં દેવ સમ્યગ્દૃષ્ટિ જ હોય છે, પરંતુ મિથ્યાદૃષ્ટિ અને સમ્યગ્મિથ્યાદૃષ્ટિ હોતાં નથી.

८. सम्मद्दिट्ठीआई जीवाणं कायट्ठिई परूवणं-

प. सम्मदिट्ठी णं भंते ! सम्मदिट्ठी त्ति कालओ केवचिरं होइ ?

उ. गोयमा ! सम्मदिट्ठी दुविहे पण्णत्ते, तं जहा-

१. साईए वा अपज्जवसिए,

२. साईए वा सपज्जवसिए ।

तत्थं णं जे से साईए सपज्जवसिए से जहण्णेणं अंतोमुहुत्तं,

उक्कोसेणं छावट्ठिं सागरोवमाइं साइरेगाइं ।

प. मिच्छादिट्ठी णं भंते ! मिच्छादिट्ठी त्ति कालओ केवचिरं होइ ?

उ. गोयमा ! मिच्छादिट्ठी तिविहे पण्णत्ते, तं जहा-

१. अणाईए वा अपज्जवसिए,

२. अणाईए वा सपज्जवसिए,

३. साईए वा सपज्जवसिए ।

तत्थं णं जे से साईए सपज्जवसिए से जहण्णेणं अंतोमुहुत्तं,

उक्कोसेणं अणंतं कालं -जाव- खेत्तओ अवड्ढं पोग्गलपरियट्टं देसूणं ।

प. सम्मामिच्छादिट्ठी णं भंते ! सम्मामिच्छादिट्ठी त्ति कालओ केवचिरं होइ ?

उ. गोयमा ! जहण्णेण वि उक्कोसेण वि अंतोमुहुत्तं ।

- जीवा. पडि. ९, सु. २३७

૮. સમ્યગ્દૃષ્ટિ આદિ જીવોની કાયસ્થિતિનું પ્રરુપણ :

પ્ર. ભંતે ! સમ્યગ્દૃષ્ટિ જીવ સમ્યગ્દૃષ્ટિનાં રુપમાં કેટલા કાળ સુધી રહે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! સમ્યગ્દૃષ્ટિ જીવ બે પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે-

૧. સાદિ અપર્યવસિત,

૨. સાદિ સપર્યવસિત.

જે સાદિ સપર્યવસિત સમ્યગ્દૃષ્ટિ છે. તે જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત,

ઉત્કૃષ્ટ કંઈક અધિક છયાસઠ સાગરોપમ સુધી રહે છે.

પ્ર. ભંતે ! મિથ્યાદૃષ્ટિ જીવ મિથ્યાદૃષ્ટિનાં રુપમાં કેટલા કાળ સુધી રહે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! મિથ્યાદૃષ્ટિ ત્રણ પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે-

૧. અનાદિ અપર્યવસિત,

૨. અનાદિ સપર્યવસિત,

૩. સાદિ સપર્યવસિત.

આમાંથી જે સાદિ સપર્યવસિત છે, તે જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત,

ઉત્કૃષ્ટ અનન્તકાળ અર્થાત્ ક્ષેત્રથી દેશોન અર્ધપુદ્‌ગલ પરાવર્ત કાળ સુધી રહે છે.

પ્ર. ભંતે ! સમ્યગ્મિથ્યાદૃષ્ટિ જીવ સમ્યગ્મિથ્યાદૃષ્ટિનાં રુપમાં કેટલા કાળ સુધી રહે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! (સમ્યગ્મિથ્યાદૃષ્ટિ જીવ) જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ અન્તર્મુહૂર્ત સુધી રહે છે.

९. सम्मद्दिट्ठीआई जीवाणं अंतरकाल परूवणं-

सम्मदिट्ठीस्स साईयस्स अपज्जवसियस्स णत्थि अंतरं,

साइयस्स सपज्जवसियस्स जहण्णेणं अंतोमुहुत्तं,

૯. સમ્યગ્દૃષ્ટિ આદિ જીવોનાં અંતરકાળનું પ્રરુપણ :

સાદિ અપર્યવસિત સમ્યગ્દૃષ્ટિનું અંતર નથી,

સાદિ સપર્યવસિતનું અંતર જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત.

जैन साईट JAINSITE जैनम् जयति शासनम्

उक्कोसेणं अणंतं कालं **-जाव-** अवड्ढं पोग्गलपरियट्टं देसूणं,

मिच्छादिट्ठियस्स अणाइयस्स अपज्जवसियस्स णत्थि अंतरं,

अणाइयस्स सपज्जवसियस्स णत्थि अंतरं,

साइयस्स सपज्जवसियस्स जहण्णेणं अंतोमुहुत्तं,

उक्कोसेणं छावट्ठिं सागरोवमाइं साइरेगाइं,

सम्मामिच्छादिट्ठिस्स जहण्णेणं अंतोमुहुत्तं,

उक्कोसेणं अणंतं कालं **-जाव-** अवड्ढं पोग्गलपरियट्टं देसूणं।

– जीवा. पडि. ९, सु. २३७

ઉત્કૃષ્ટ અનન્તકાળ અર્થાત્ દેશોન અર્દ્ધપુદ્‌ગલપરાવર્ત સુધી છે.

અનાદિ અપર્યવસિત મિથ્યાદષ્ટિનું અંતર નથી.

અનાદિ સપર્યવસિત મિથ્યાદષ્ટિનું પણ અંતર નથી.

સાદિ સપર્યવસિતનું અંતર જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત,

ઉત્કૃષ્ટ કંઈક અધિક છયાસઠ સાગરોપમ છે.

સમ્યગ્‌મિથ્યાદષ્ટિનું અંતર જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત,

ઉત્કૃષ્ટ અનંતકાળ દેશોન અર્દ્ધ પુદ્‌ગલ પરાવર્તન સુધી છે.

१०. सम्मदिट्ठीआई जीवाणं अप्पबहुत्तं-

प. एएसि णं भंते ! जीवाणं सम्मदिट्ठी णं, मिच्छादिट्ठीणं, सम्मामिच्छादिट्ठीण य कयरे कयरेहिंतो अप्पा वा **-जाव-** विसेसाहिया वा ?

उ. गोयमा ! १. सव्वत्थोवा जीवा सम्मामिच्छादिट्ठी,

२. सम्मदिट्ठी अणंतगुणा,

३. मिच्छादिट्ठी अणंतगुणा।[1]

– पण्ण. प. ३, सु. २५६

૧૦. સમ્યગ્‌દષ્ટિ આદિ જીવોનું અલ્પબહુત્વ :

પ્ર. ભંતે ! સમ્યગ્‌દષ્ટિ, મિથ્યાદષ્ટિ અને સમ્યગ્‌-મિથ્યાદષ્ટિ જીવોમાં કોણ કોનાથી અલ્પ **-યાવત્-** વિશેષાધિક છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ૧. બધાથી અલ્પ સમ્યગ્‌મિથ્યાદષ્ટિ જીવ છે,

૨. (તેનાથી) સમ્યગ્‌દષ્ટિ જીવ અનન્તગુણા છે.

૩. (તેનાથી) મિથ્યાદષ્ટિ જીવ અનન્તગુણા છે.

१. जीवा. पडि. ९, सु. २३७

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

૨૪. જ્ઞાન અધ્યયન

પ્રસ્તુત અધ્યયનમાં પ્રમુખરુપે પાંચ જ્ઞાન અને ત્રણ અજ્ઞાનનું વિવેચન છે. અંતમાં અનુયોગદ્વાર સૂત્રના અનુસાર શ્રુતજ્ઞાનના ભેદ અંગબાહ્ય આવશ્યકસૂત્રના સામાયિક અધ્યયનમાં ચાર અનુયોગ કહીને તે ચાર અનુયોગો (ઉપક્રમ, નિક્ષેપ, અનુગમ અને નય) નું વિસ્તૃત વર્ણન છે. મધ્ય-ભાગમાં ભાવિતાત્મા અનગાર અને છદ્મસ્થોના વિવિધ જ્ઞાન, ૨૪ દંડકોમાં આહાર-પુદ્ગલોને જાણવું-દેખવું, છ પ્રકારના પ્રશ્ન, દસ પ્રકારના વાદ- દોષ, શ્રોતાઓના ૧૪ પ્રકાર, જ્ઞાત અથવા ઉદાહરણના ચાર પ્રકાર, કાવ્યના ચાર-પ્રકાર, ચાર પ્રકારની માળાઓ અને અલંકારોનું પણ વર્ણન થયેલ છે. અનુયોગોના અન્તર્ગત સંગીતમાં પ્રયુક્ત સાત પ્રકારના સ્વરો, ભાષામાં પ્રયુક્ત આઠ પ્રકારની વિભક્તિઓ અને નવ પ્રકારના સાહિત્યિક રસોનું પણ વિવેચન કરેલ છે. આ પ્રમાણે આ અધ્યયન જ્ઞાનની વિવિધ સામગ્રીથી અલંકૃત છે.

જ્ઞાનનો સામાન્ય અર્થ છે- જાણવું. આ જાણવું ક્યારેક ઈન્દ્રિય અને મનના માધ્યમથી થાય છે એનાથી રહિત સીધુ તથા ક્યારેક આત્માથી પણ થાય છે. આ માટે જ્ઞાનને પ્રત્યક્ષ અને પરોક્ષ એ બે વિભાગોમાં વિભક્ત કરવામાં આવેલ છે. આત્માથી થવાનું જ્ઞાન પ્રત્યક્ષ તથા ઈન્દ્રિયાદિની સહાયતાથી થનારુ જ્ઞાન પરોક્ષ કહેવાય છે. જ્ઞાનના આ બે પ્રકાર જ ન્યાય અથવા પ્રમાણ- વ્યવસ્થા યુગમાં બે પ્રમાણો (પ્રત્યક્ષ અને પરોક્ષ) ના રુપમાં પ્રતિષ્ઠિત થયેલ છે. સ્વરુપગત ભેદના આધારે જ્ઞાનના પાંચ પ્રકાર પ્રતિપાદિત છે.- ૧. આભિનિબોધિકજ્ઞાન, ૨. શ્રુતજ્ઞાન, ૩. અવધિજ્ઞાન, ૪. મનઃપર્યવજ્ઞાન અને ૫. કેવળજ્ઞાન. આ પાંચ જ્ઞાનોમાં પ્રથમ બે જ્ઞાન પરોક્ષ છે તથા અંતિમ ત્રણ જ્ઞાન પ્રત્યક્ષ છે.

જૈન સાઈટ JAINSITE.com

આભિનિબોધિકજ્ઞાન (મતિજ્ઞાન) અને શ્રુતજ્ઞાનમાં એ અંતર છે કે શ્રુતજ્ઞાન મતિજ્ઞાનપૂર્વક થાય છે. જેને મતિજ્ઞાન હોતું નથી તેને શ્રુતજ્ઞાન પણ હોતું નથી. આ બન્ને જ્ઞાનોનું વિશેષ સ્વરુપ આના ભેદોથી જાણી શકાય છે.

આભિનિબોધિક જ્ઞાનનાં બે પ્રકાર છે.- ૧. શ્રુતનિશ્રિત અને ૨. અશ્રુતનિશ્રિત. શ્રુતનિશ્રિત આભિનિબોધિકજ્ઞાન (મતિજ્ઞાન) ચાર પ્રકારના છે - ૧. અવગ્રહ, ૨. ઈહા, ૩. અવાય અને ૪. ધારણા. અશ્રુતનિશ્રિત મતિજ્ઞાન પણ ચાર પ્રકારના છે. જેમાં ચાર પ્રકારની બુધ્ધિઓની ગણના થાય છે, તે ચાર બુધ્ધિઓ છે.- ૧. ઔત્પાતિકી, ૨. વૈનયિકી, ૩. કર્મજા અને ૪. પારિણામિકી.

પહેલા જોયા વગર, સાંભળ્યા વગર અને જાણ્યાં વગર પદાર્થોના વિશુધ્ધ અભિપ્રાયને જે બુધ્ધિથી તત્કાળ ગ્રહણ કરી લે છે તેને 'ઔત્પાતિકી બુધ્ધિ' કહેવામાં આવે છે. આનું ફળ અબાધિત હોય છે. જે બુધ્ધિ કાર્યને વહન કરવામાં સમર્થ, ત્રિવર્ગ (ધર્મ,અર્થ અને કામ) ના સૂત્રાર્થને ગ્રહણ કરવામાં પ્રમુખ તથા આ લોક અને પરલોકમાં ફળ દેનારી હોય તેને 'વૈનયિકીબુધ્ધિ' કહેવામાં આવે છે. કાર્ય કરતાં- કરતાં જે બુધ્ધિ ઉત્પન્ન થાય તેને 'કર્મજા બુધ્ધિ' કહેવામાં આવે છે તથા અનુમાનદષ્ટાન્ત આદિથી સ્વપર હિતકારી જે બુધ્ધિ ઉત્પન્ન થાય છે તે 'પારિણામિકી બુધ્ધિ' હોય છે. આ બુધ્ધિ નિઃશ્રેયસ્ અર્થાત્ મોક્ષમાર્ગની તરફ લઈ જાય છે.

શ્રુતનિશ્રિત મતિજ્ઞાનના જે ચાર ભેદ છે, તેમાં અર્થો (પદાર્થો) ના સામાન્ય ગ્રહણને અવગ્રહ, તેના પર્યાલોચન (વિચારણા) ને ઈહા, નિર્ણયાત્મક જ્ઞાનને અવાય તથા સ્મૃતિમાં ધારણ કરનારને ધારણા કહેવામાં આવે છે. અવગ્રહ પણ બે પ્રકારના હોય છે.- ૧. વ્યંજનાવગ્રહ અને ૨. અર્થાવગ્રહ. ઈન્દ્રિય અને પદાર્થના સંયોગ (સન્નિકર્ષ) થી જે અવગ્રહ થાય છે તે વ્યંજનાવગ્રહ છે. તથા પદાર્થના સામાન્ય બોધ અર્થાવગ્રહ કહેવાય છે.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

અર્થાવગ્રહ પાંચ ઈન્દ્રિય અને એક મનથી થવાને કારણે છ પ્રકારના હોય છે. જેમ- શ્રોત્રેન્દ્રિયાર્થાવગ્રહ, ચક્ષુરિન્દ્રિયાર્થાવગ્રહ, ઘ્રાણેન્દ્રિયાર્થાવગ્રહ, રસનેન્દ્રિયાર્થાવગ્રહ, સ્પર્શેન્દ્રિયાર્થાવગ્રહ અને નોઈન્દ્રિયાર્થાવગ્રહ. ચક્ષુ અને મનથી વ્યંજનાવગ્રહ થતું નથી. માટે વ્યંજનાવગ્રહ ચાર પ્રકારના હોય છે - શ્રોત્રેન્દ્રિય- વ્યંજનાવગ્રહ, ઘ્રાણેન્દ્રિય-વ્યંજનાવગ્રહ, રસનેન્દ્રિય-વ્યંજનાવગ્રહ અને સ્પર્શેન્દ્રિય વ્યંજનાવગ્રહ. જે ઈન્દ્રિયથી વ્યંજનાવગ્રહ અને અર્થાવગ્રહ બન્ને થાય છે, તેમાં પહેલા વ્યંજનાવગ્રહ થાય છે પછી અર્થાવગ્રહ થાય છે. ઈહા, અવાય અને ધારણાના પણ પાંચ ઈન્દ્રિય અને એક મન (નોઈન્દ્રિય અથવા અનિન્દ્રિય)ના આધાર પર છ- છ ભેદ થાય છે.

પ્રમાણનયતત્વાલોકમાં અવગ્રહના સ્વરુપને સ્પષ્ટ કરતા કહ્યું છે કે વિષય અને ઈન્દ્રિયનું સન્નિકર્ષ થવાથી દર્શન થાય છે અને ત્યારબાદ અવાન્તર સામાન્યનું જે જ્ઞાન થાય છે તે અવગ્રહ છે. અવગ્રહ દ્વારા જાણેલ પદાર્થના સંબંધમાં વિશેષ જાણવાની કાંક્ષાને 'ઈહા' કહેવામાં આવે છે. તથા **"ईहितविशेषनिर्णयोऽवायः"** સૂત્રના અનુસાર ઈહા દ્વારા જાણેલ પદાર્થનો નિર્ણયાત્મક જ્ઞાન 'અવાય' છે. જ્યારે અવાય જ્ઞાનને સ્મૃતિના હેતુ રુપમાં ધારણ કરાય છે ત્યારે તેને 'ધારણા' કહેવાય છે. અવગ્રહ આદિની વિશેષ ચર્ચા માટે વિશેષાવશ્યક ભાષ્ય જોવું જોઈએ. તેમાં રુપ, રસ આદિના ભેદોથી અનિર્દેશ્ય અને અવ્યક્ત સ્વરુપ સામાન્ય અર્થના ગ્રહણને 'અવગ્રહ' કહેવામાં આવે છે. સંક્ષિપ્ત સ્વરુપ આ પ્રમાણે છે.-

"सामण्णत्थावग्गहणमुग्गहो भेयमग्गणमहेहा ।
तस्सावगमोऽवाओ अविच्चुई धारणा तस्स ॥

વિશેષાવશ્યક ભાષ્યગાથા-૧૮૦

જિનભદ્રગણિ ક્ષમાશ્રમણ દ્વારા પ્રદત્ત ઉપર્યુક્ત લક્ષણોને વૃત્તિકાર મલધારી હેમચન્દ્ર સ્પષ્ટ કરતા કહે છે કે- 'વિશેષ યુક્ત- સામાન્ય અર્થને કોઈપણ પ્રકારના નિર્દેશ વગર એક સમયના માટે જે ગ્રહણ થાય છે તેને 'અવગ્રહ' કહેવામાં આવે છે. અથવા સામાન્યરુપથી પદાર્થના ગ્રહણ પણ 'અવગ્રહ' કહેવાય છે. વસ્તુના ધર્મોનું અન્વેષણ કરવું 'ઈહા' છે. જેમ- કોઈ સ્થાણુને જોઈને તેમાં પુરુષનું માથું ખંજાળવું આદિની ક્રિયા જોયા વગર તથા કાગડા આદિના માળા આદિ જોઈને એવું વિચારવું કે આમાં સ્થાણુનો ધર્મ છે તે 'ઈહા' છે. ઈહા દ્વારા જાણેલ પદાર્થનો નિશ્ચય 'અવાય' છે. જેમ- આ સ્થાણુ (ઠુંઠ) જ છે. એવો નિર્ણય વસ્તુની અવિચ્યુતિ કે વાસના રુપ સંસ્કાર 'ધારણા' કહેવાય છે. આગમોમાં સુતેલ વ્યક્તિને જગાડવાથી જે જ્ઞાનની પ્રક્રિયા ચાલે છે તેને પણ આ ચાર સોપાનોમાં ઘટિત કરાય છે.

ઈન્દ્રિયાદિની સહાયતાથી થનાર જ્ઞાનના અવગ્રહાદિના ચાર સોપાન છે. કોઈ પણ અવાયજ્ઞાન વગર અવગ્રહ અને ઈહાના અવાયત્વ સુધી પહોચી શકાતું નથી અને અવાય જ્ઞાન વગર ધારણા હોતી નથી. જ્ઞાનની આ પ્રક્રિયા અતિશીઘ્ર હોવાથી એના ક્રમશઃ થવાના જાણની ખબર તરત જ પડતી નથી.

તત્ત્વાર્થસૂત્ર (૧-૧૬) માં અવગ્રહાદિના બહુ, બહુવિધ, ક્ષિપ્ર, નિશ્રિત, અસંદિગ્ધ, ધ્રુવ અને એનાથી વિપરીત અલ્પ, અલ્પવિધ, અક્ષિપ્ર, અનિશ્રિત, સંદિગ્ધ અને અધ્રુવ એ ૧૨ ભેદનું વર્ણન છે. સ્થાનાંગ સૂત્રમાં આના છ- છ ભેદોનો ઉલ્લેખ છે, જેમ- ૧. શીઘ્ર, ૨. બહુ, ૩. બહુવિધ, ૪. ધ્રુવ, ૫. અનિશ્રિત (હેતુ આદિના સહારા લીધા વગર જાણવું) અને ૬. અસંદિગ્ધ.

આભિનિબોધિક જ્ઞાનના પર્યાયવાચી શબ્દના રુપમાં મતિજ્ઞાન શબ્દ પ્રસિદ્ધ છે. પરંતુ આ જ્ઞાનની અનેક વિશેષતાઓને વ્યક્ત કરનાર ઈહા, અપોહ, વિમર્શ, માર્ગણા, ગવેષણા, સંજ્ઞા, સ્મૃતિ અને પ્રજ્ઞા પણ આભિનિબોધિક જ્ઞાન કહેવાય છે. અવગ્રહ અથવા અર્થાવગ્રહને વ્યક્ત કરનાર અન્ય શબ્દ છે - અવગ્રહણતા, ઉપધારણતા, શ્રવણતા, અવલંબનતા અને મેધા. ઈહાના સમાનાર્થક શબ્દ છે.- આભોગનતા, માર્ગણતા, ગવેષણતા, ચિંતા અને વિમર્શ. અવાયના સમાનાર્થક શબ્દ આવર્તનતા, પ્રત્યાવર્તનતા, અપાય, બુધ્ધિ અને વિજ્ઞાન છે. ધારણાને- સાધારણા, સ્થાપના, પ્રતિષ્ઠા અને કોષ્ઠ પણ કહેવામાં આવે છે.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

અવગ્રહનો કાળ નન્દીસૂત્રના અનુસારે એક સમય છે. ઈહા અને અવાયનો કાળ અન્તર્મુહૂર્ત છે તથા ધારણાનો કાળ સંખ્યાત કે અસંખ્યાત છે.

અવગ્રહ આદિના ભેદોના આધાર પર આભિનિબોધિક જ્ઞાનના ૩૩૬ ભેદ કરાય છે. તેમાં વ્યંજનાવગ્રહના ૪ (ચક્ષુ અને મન છોડીને) તથા અર્થાવગ્રહ, ઈહા, અવાય અને ધારણાના ૬-૬ ભેદોને બહુ, બહુવિધ આદિ ૧૨ ભેદોનો ગુણાકાર કરવાથી ૩૩૬ (૪ + ૬ + ૬ + ૬ + ૬ = ૨૮ × ૧૨ = ૩૩૬) ભેદ થાય છે. આમાં બુધ્ધિના ચાર ભેદ મેળવવાથી ૩૪૦ ભેદ બને છે.

આભિનિબોધિક જ્ઞાન પૌદ્ગલિક ઈન્દ્રિયાદિની સહાયતાથી થવા છતા પણ વર્ણ, ગંધ, રસ અને સ્પર્શથી રહિત હોય છે. જ્ઞાન તો જીવનો સ્વભાવ છે. તે જ્ઞાનના આવરણના ક્ષયોપશમ કે ક્ષય થવાથી પ્રગટ થાય છે. માટે તે વર્ણાદિથી રહિત હોય છે.

શ્રુતજ્ઞાન શું છે ? શ્રુતજ્ઞાનાવરણનો ક્ષયોપશમ થવાથી આત્મામાં સંકેતગ્રાહી શબ્દ આદિના નિમિત્તથી જે જ્ઞાન પ્રકટ થાય છે તે શ્રુતજ્ઞાન છે. એ શ્રુતજ્ઞાન આભિનિબોધિક જ્ઞાનના અનન્તર હોય છે. શબ્દ કે સંકેત તો તેમાં નિમિત્ત માત્ર હોય છે. જ્ઞાન આત્મામાં જ પ્રકટ થાય છે. એ દૃષ્ટિએ પરમાર્થતઃ તો જીવ જ શ્રુત છે. પરંતુ શ્રુતજ્ઞાનનું કારણભૂત કે કાર્યભૂત શબ્દ ઉપચારથી શ્રુતજ્ઞાન કહેવાય છે. જેમ- "श्रुतज्ञानस्य कारणभूते कार्यभूते वा शब्दे श्रुतोपचारः क्रियते । ततो न परमार्थतः शब्दः श्रुतम् किन्तूउपचारतः इत्यदोषः । परमार्थतस्तर्हि किं श्रुतम् ? परमार्थतस्तु जीवः श्रुतम्, ज्ञानज्ञानिनोरनन्य भूतत्वात् ।" (વિશેષાવશ્યકભાષ્યવૃત્તિ ગાથા-૯૯)

જૈન સાઈટ JAINSITE જૈનમ્ જયતિ શાસનમ્

શ્રુતજ્ઞાન પણ બે પ્રકારના હોય છે.- દ્રવ્યશ્રુત અને ભાવશ્રુત. શ્રોત્ર રહિત એકેન્દ્રિયાદિ જીવોમાં ભાવશ્રુત જ્ઞાન હોય છે, તેમાં દ્રવ્યશ્રુત નથી.

આગમોમાં શ્રુતજ્ઞાનના ૧૪ ભેદ પ્રસિદ્ધ છે. જેમકે -

૧. અક્ષરશ્રુત,	૨. અનક્ષરશ્રુત,	૩. સંજ્ઞીશ્રુત,	૪. અસંજ્ઞીશ્રુત,
૫. સમ્યક્શ્રુત,	૬. મિથ્યાશ્રુત,	૭. સાદિશ્રુત,	૮. અનાદિશ્રુત,
૯. સપર્યવસિતશ્રુત,	૧૦. અપર્યવસિતશ્રુત,	૧૧. ગમિકશ્રુત,	
૧૨. અગમિકશ્રુત,	૧૩. અંગપ્રવિષ્ટશ્રુત અને	૧૪. અનંગપ્રવિષ્ટશ્રુત.	

અક્ષર અર્થાત્ વર્ણોના નિમિત્તથી જે શ્રુતજ્ઞાન પ્રગટ થાય છે તે 'અક્ષરશ્રુતજ્ઞાન' કહેવાય છે. આ સંજ્ઞા, વ્યંજન અને લબ્ધ્યક્ષરના ભેદથી ત્રણ પ્રકારના હોય છે. ઉંચો શ્વાસ લેવો, શ્વાસ છોડવો, થૂંકવું, ખંજવાળવું, છીંકવું આદિ અવર્ણાત્મક સંકેતોથી જે શ્રુતજ્ઞાન થાય છે તે 'અનક્ષરશ્રુતજ્ઞાન' કહેવાય છે. આ અનેક પ્રકારના હોય છે. સંજ્ઞા અર્થાત્ મનોજ્ઞાનથી યુક્ત સંજ્ઞીનું શ્રુતજ્ઞાન 'સંજ્ઞીશ્રુત' કહેવાય છે. આ ત્રણ પ્રકારના હોય છે. - ૧. કાલીકી ઉપદેશ, ૨. હેતુ- ઉપદેશ અને ૩. દૃષ્ટિવાદ ઉપદેશ. કાલિકી સંજ્ઞામાં અતીત અર્થનું સ્મરણ અને ભવિષ્યત્ વસ્તુનું ચિંતન હોય છે. આ દીર્ઘકાલિકી સંજ્ઞા પણ કહેવાય છે. છાયો, તડકો, આહાર આદિ ઈષ્ટ અનિષ્ટ વસ્તુઓમાંથી જે પોતાની દેહ રક્ષાના માટે ઈષ્ટમાં પ્રવૃત્ત રહે છે એવી હેતુવાદોપદેશ સંજ્ઞાથી બેઈન્દ્રિયાદિ જીવ યુક્ત હોય છે. માટે તેમાં તે સંજ્ઞા પ્રાપ્ત થાય છે અને તેનું જ્ઞાન હેતુ ઉપદેશ 'સંજ્ઞીશ્રુત' કહેવાય છે. ક્ષાયોપશમિક સમ્યગ્દૃષ્ટિને પણ સંજ્ઞી કહેવાય છે. એની એ સંજ્ઞા દૃષ્ટિવાદોપદેશથી છે. આ શ્રુતજ્ઞાન દૃષ્ટિવાદોપદેશ સંજ્ઞીશ્રુતજ્ઞાન છે.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

અસંજ્ઞીશ્રુતજ્ઞાન સંજ્ઞીશ્રુતથી ભિન્ન હોય છે. આ અસંજ્ઞીઓમાં થાય છે. સર્વજ્ઞ અને સર્વદર્શી અર્હત્ દ્વારા પ્રણીત દ્વાદશાંગ રુપ ગણિપિટક 'સમ્યક્શ્રુત' કહેવાય છે. અજ્ઞાની અને મિથ્યાદષ્ટિયો દ્વારા સ્વચ્છંદ અને વિપરીત બુધ્ધિથી કલ્પિત ગ્રંથ મિથ્યાશ્રુત છે. જેમ- મહાભારત, રામાયણ આદિ. અહીં એક સ્પષ્ટીકરણ આવશ્યક છે કે મિથ્યાદષ્ટિવાળા સાધક માટે આ ગ્રંથ મિથ્યાશ્રુત છે તથા સમ્યગ્દષ્ટિવાળા સાધક માટે આ ગ્રંથ સમ્યક્શ્રુત છે. માટે આ જ્ઞાન જ્ઞાતાની દષ્ટિએ જ જાણી શકાય છે. દ્વાદશાંગ રુપ ગણિપિટક પર્યાયાર્થિકનયની અપેક્ષાએ વ્યુચ્છિત્તિના કારણે સાદિ-સાન્ત છે તથા અવ્યુચ્છિત્તિ (દ્રવ્યાર્થિકનય) ના કારણે આદિ અંત રહિત છે. સાદિ- સાન્ત હોવાથી તેને સાદિ- સપર્યવસિત તથા આદિ- અંત રહિત હોવાથી અનાદિ અપર્યવસિત કહેવાય છે. દ્વાદશાંગોમાંથી દષ્ટિવાદ 'ગમિકશ્રુત' છે તથા દષ્ટિવાદના સિવાય અંગ-આગમ 'આગમિકશ્રુત' છે. આચારાંગ આદિ બાર અંગ આગમોને 'અંગપ્રવિષ્ટ' કહેવામાં આવે છે. અંગબાહ્ય આગમો 'અનંગપ્રવિષ્ટ' કહેવાય છે. તે બે પ્રકારના હોય છે - આવશ્યકસૂત્ર અને આવશ્યકથી વ્યતિરિક્ત આગમ. આવશ્યક શ્રુત ૬ પ્રકારના મનાય છે - ૧. સામાયિક, ૨. ચતુર્વિંશતિસ્તવ, ૩. વંદના, ૪. પ્રતિક્રમણ, ૫. કાયોત્સર્ગ અને ૬. પ્રત્યાખ્યાન. આવશ્યક વ્યતિરિક્તશ્રુત બે પ્રકારના પ્રતિપાદિત છે - ૧. કાલિક અને ૨. ઉત્કાલિક. કાલિક અને ઉત્કાલિક શ્રુત અનેક પ્રકારના છે.

આ અધ્યયનમાં અંગ આગમો અને અંગબાહ્ય આગમોના સમવાયાંગ, નન્દીસૂત્રોના આધાર પર વિસ્તૃત પરિચય આપેલ છે. સમસ્ત આગમોમાં ક્યા પ્રકારનું વર્ણન છે, તેને આ અધ્યયનને ભણીને સંક્ષેપમાં જાણી શકાય છે. ક્યાંક ક્યાંક સંબંધિત આગમોથી જ કેટલાક પાઠ આપેલ છે. એક પ્રશ્ન અવશ્ય થાય છે કે આગમોની જે વિષય-વસ્તુ સમવાયાંગ અને નન્દીસૂત્રમાં આપેલ છે તેમાં અને સમ્પ્રતિ પ્રાપ્ત આગમોની વિષય- વસ્તુમાં કંઈક કંઈક ભેદ કર્યો છે ? કાલ - કવલન અને સ્મૃતિભ્રંશ પણ આ ભેદનું કારણ હોય શકે છે.

અહીં બાર અંગ આગમોનો પરિચય આપેલ છે - તે એ છે- ૧. આચારાંગ, ૨. સૂત્રકૃતાંગ, ૩. સ્થાનાંગ, ૪. સમવાયાંગ, ૫. વ્યાખ્યાપ્રજ્ઞપ્તિ, ૬. જ્ઞાતાધર્મકથા, ૭. ઉપાસકદશા, ૮. અન્તકૃત્દશા, ૯. અનુત્તરોપપાતિક, ૧૦. પ્રશ્નવ્યાકરણ, ૧૧. વિપાકસૂત્ર અને ૧૨. દષ્ટિવાદસૂત્ર, આગમોનો પરિચય દેવાની સાથે તેના સ્કંધ, ઉદ્દેશનકાળ, સમુદ્દેશનકાળનો પણ ઉલ્લેખ કરેલ છે. આ સમયે દષ્ટિવાદ અંગ લુપ્ત થઈ ચુક્યો છે. આમાં સર્વભાવોની પ્રરુપણા હતી. તે સંક્ષેપમાં પાંચ પ્રકારના છે- ૧. પરિકર્મ, ૨. સૂત્ર, ૩. પૂર્વગત, ૪. અનુયોગ અને ૫. ચૂલિકા. પરિકર્મ પણ સિદ્ધ શ્રેણિકા આદિના ભેદથી સાત પ્રકારના છે. તે સાતે પરિકર્મ પૂર્વાપર ભેદોની અપેક્ષાએ ત્યાસી (૮૩) પ્રકારના છે. સૂત્રના ૨૨ ભેદ છે. તે પૂર્વાપર ભેદોની અપેક્ષાએ ૮૮ પ્રકારના છે. પૂર્વગત દષ્ટિવાદ ૧૪ પ્રકારના છે. તે ૧૪ પૂર્વ એ છે- ૧. ઉત્પાદ, ૨. અગ્રાયણીય, ૩. વીર્યપ્રવાદ, ૪. અસ્તિનાસ્તિપ્રવાદ, ૫. જ્ઞાનપ્રવાદ, ૬. સત્યપ્રવાદ, ૭. આત્મપ્રવાદ, ૮. કર્મપ્રવાદ, ૯. પ્રત્યાખ્યાન પ્રવાદ, ૧૦. વિધુનુપ્રવાદ, ૧૧. અબન્ધ્ય, ૧૨. પ્રાણાયુ, ૧૩. ક્રિયાવિશાળ અને ૧૪. લોકબિન્દુસાર. અનુયોગ બે પ્રકારના હોય છે - ૧. મૂળ પ્રથમાનુયોગ અને ૨. ગંડિકાનુયોગ. આદિના ચાર પૂર્વોમાં ચૂલિકા નામનો અધિકાર છે તેને ચૂલિકા કહેવાય છે. દષ્ટિવાદ એક મહત્વપૂર્ણ અંગ છે. પરંતુ અંતિમ તીર્થંકરના ઉપદેશના એક હજાર વર્ષ પછી તેનો લોપ થઈ જાય છે. દષ્ટિવાદના ૪૬ માતૃકાપદ કહેવાય છે. આ અંગને હેતુવાદ, ભૂતવાદ, તત્વવાદ, સમ્યગ્વાદ, ધર્મવાદ, ભાષાવિચય, પૂર્વગત, અનુયોગગત, સર્વ પ્રાણ ભૂત-જીવ સત્વ સુખાવહ પણ કહેવાય છે.

દ્વાદશાંગ ગણિપિટકને પ્રવચન પણ કહેવાય છે તથા અરિહન્તોને પ્રવચની કહેવાય છે. દિગમ્બર આગમ ષટ્ખંડાગમની ધવલા ટીકામાં શ્રુતજ્ઞાનના ૨૦ પર્યાયવાચી નામોની ગણના કરતા પ્રવચન અને પ્રવચનીને પણ શ્રુતજ્ઞાનનો પર્યાયવાચી કહેવાય છે. દ્વાદશાંગ ગણિપિટક ભૂતકાળમાં પણ હતા, વર્તમાનકાળમાં પણ છે અને ભવિષ્યકાળમાં પણ રહેશે. આ ગણિપિટકમાં અનન્ત ભાવો, અનન્ત અભાવો, અનન્ત હેતુઓ, અનન્ત અહેતુઓ, અનન્ત કારણો, અનન્ત

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

અકારણો, અનન્ત જીવો, અનન્ત અજીવો, અનન્ત ભવ્યસિદ્ધિઓ, અનન્ત અભવ્યસિદ્ધિઓ, અનન્ત સિદ્ધો અને અનન્ત અસિદ્ધોનું વર્ણન કરેલ છે. ગણિપિટકમાં પ્રરુપિત આજ્ઞાઓની આરાધના કરનાર ચતુર્ગતિરુપ સંસાર અટવીથી પાર થઈ જાય છે.

પૂર્વોનો વિચ્છેદ પ્રત્યેક જિનાન્તરમાં હોય છે. કેટલાક તીર્થંકરોનું પૂર્વગત શ્રુત સંખ્યાતકાળ સુધી રહ્યું છે અને કેટલાક તીર્થંકરોનું અસંખ્યાતકાળ સુધી રહ્યું છે. ભગવાન મહાવીરનું પૂર્વગત શ્રુત એક હજાર વર્ષ સુધી રહ્યું છે. કાલિક-શ્રુતનો પણ વિચ્છેદ થાય છે. તેવીસ જિનાન્તરો (એક જિન અને બીજા જિનના મધ્યનું અંતરકાલ)માંથી પહેલા અને છેલ્લેથી આઠ-આઠ જિનાન્તરોમાં કાલિકશ્રુત અવિચ્છિન્ન કહેવાય છે તથા મધ્યના સાત જિનાન્તરોમાં કાલિકશ્રુત વિચ્છિન્ન કહેવાય છે.

કાલિક અને ઉત્કાલિકસૂત્ર અનેક છે. જે સૂત્રોનું અધ્યયન નિર્ધારિત કાળમાં કરાય છે તે 'કાલિક' તથા જે અધ્યયનનો કાળ નિર્ધારિત હોતો નથી તે 'ઉત્કાલિકસૂત્ર' કહેવાય છે. નન્દીસૂત્રની સૂચીના પ્રમાણે ૨૯ સૂત્ર ઉત્કાલિક છે. જેમાં દસવૈકાલિક, કલ્પિતાકલ્પિત, ચુલ્લકલ્પ, મહાકલ્પ, ઔપપાતિક, રાજપ્રશ્નીય, જીવાભિગમ, પ્રજ્ઞાપના આદિની ગણના થાય છે. તેમાં કેટલાક ઉપાંગસૂત્ર છે. કેટલાક મૂળ સૂત્ર છે તથા કેટલાક પ્રકીર્ણક પણ છે. પ્રકીર્ણકોમાં પ્રમુખ છે- દેવેન્દ્રસ્તવ, તન્દુલવૈચારિક, આત્મવિશુદ્ધિ, આતુર પ્રત્યાખ્યાન, મહાપ્રત્યાખ્યાન આદિ.

કાલિકસૂત્રોમાં ૩૦ સૂત્રોની સૂચી આપેલી છે. એમાં પ્રમુખ સૂત્ર છે- ઉત્તરાધ્યયન, દશાશ્રુતસ્કંધ, બૃહત્કલ્પ, વ્યવહાર, નિશીથ, મહાનિશીથ, ઋષિભાષિત, જંબૂદ્વીપપ્રજ્ઞપ્તિ, દ્વીપસાગરપ્રજ્ઞપ્તિ, અંગચૂલિકા, વર્ગચૂલિકા આદિ.

પ્રકીર્ણકોની ચર્ચા કરતાં કહેવાય છે કે આદિ તીર્થંકર ઋષભદેવના સમયના ૮૪ હજાર પ્રકીર્ણક છે, મધ્યમાં ૨૨ તીર્થંકરોના સમયના સંખ્યાત સહસ્ત્ર પ્રકીર્ણક છે તથા ભગવાન્ મહાવીરના સમયના ૧૪ હજાર પ્રકીર્ણક છે. એવું મનાય છે કે જે તીર્થંકરના જેટલા શિષ્ય ઔત્પાતિકી આદિ બુદ્ધિઓથી યુક્ત છે તેના તેટલા સહસ્ત્ર પ્રકીર્ણક હોય છે. પ્રત્યેક બુદ્ધો અને પ્રકીર્ણકોની સંખ્યા પણ સમાન મનાય છે. આ સમયે ૧૦ - ૧૦ પ્રકીર્ણકોના ૩ સમૂહ માન્ય છે. આ પ્રમાણે કુલ ૩૦ પ્રકીર્ણક સમ્પ્રતિ માન્ય છે.

દસ આગમ એવા છે જેમાં પ્રત્યેકમાં ૧૦ -૧૦ અધ્યયન કહ્યા છે. તે છે - ૧. કર્મ વિપાક દશા, ૨. ઉપાસકદશા, ૩. અન્તકૃદ્દશા, ૪. અનુત્તરોપપાતિકદશા, ૫. આચારદશા, ૬. પ્રશ્નવ્યાકરણ દશા, ૭. બંધદશા, ૮. વિગૃદ્ધિદશા, ૯. દીર્ઘદશા અને ૧૦. સંક્ષેપકદશા. આમાંથી કેટલાક આગમ સંપ્રતિ અનુપલબ્ધ છે.

અનુયોગદ્વાર સૂત્રના અનુસાર શ્રુત ચાર પ્રકારના હોય છે- ૧. નામશ્રુત, ૨. સ્થાપનાશ્રુત, ૩. દ્રવ્યશ્રુત અને ૪. ભાવશ્રુત. કોઈ જીવ કે અજીવનું નામ "શ્રુત" રાખી લેવું 'નામશ્રુત' છે. કોઈ કાષ્ઠ આદિમાં શ્રુતની સ્થાપના કરવી 'સ્થાપના શ્રુત' છે. દ્રવ્યશ્રુત બે પ્રકારના હોય છે- ૧. આગમ દ્રવ્યશ્રુત અને ૨. નો આગમ દ્રવ્યશ્રુત. ઉપયોગ રહિત સીખેલશ્રુત 'આગમ દ્રવ્યશ્રુત' છે, નોઆગમશ્રુત ત્રણ પ્રકારના છે- ૧. જ્ઞાયકશરીર દ્રવ્યશ્રુત, ૨. ભવ્યશરીર દ્રવ્યશ્રુત અને ૩. જ્ઞાયકશરીર-ભવ્યશરીર વ્યતિરિક્ત દ્રવ્યશ્રુત. પૂર્વકાળમાં આગમજ્ઞ સિદ્ધને આ સમયમાં 'જ્ઞાયક શરીર દ્રવ્યશ્રુત' કહી શકાય છે. ભવિષ્યમાં જિનોપદિષ્ટ શ્રુતપદને સીખનારને આ સમયે 'ભવ્ય શરીર દ્રવ્યશ્રુત' કહી શકાય છે. તાડપત્રો, વસ્ત્રખંડો કે કાગળ પર લખેલ શ્રુતને 'જ્ઞાયક શરીર ભવ્ય શરીર વ્યતિરિક્ત દ્રવ્યયુક્ત' કહી શકાય છે. ભાવશ્રુતના બે પ્રકાર છે ૧. આગમ ભાવશ્રુત અને ૨. નો આગમ ભાવશ્રુત. શ્રુતના જ્ઞાતા થવાની સાથે તેનો ઉપયોગથી પણ યુક્ત થવું તે 'આગમભાવશ્રુત' છે. નો આગમ ભાવશ્રુત બે પ્રકારના છે- ૧. લૌકિક અને ૨. લોકોત્તરિક. અજ્ઞાની મિથ્યાદષ્ટિઓ દ્વારા રચિત મહાભારત આદિ 'લૌકિકનોઆગમ ભાવશ્રુત' છે. અરિહંતો દ્વારા પ્રણીત દ્વાદશાંગ ગણિપિટક 'લોકોત્તરનો આગમભાવશ્રુત' છે.

શ્રુતના સૂત્ર, ગ્રંથ, સિદ્ધાન્ત, શાસન, આજ્ઞા, વચન, ઉપદેશ, પ્રજ્ઞાપના અને આગમ પર્યાયાર્થક શબ્દ છે.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

જૈનમ્ જયતિ શાસનમ

શ્રુતને ભણવાની વિધિ અને આગમોના અધ્યેતાના આઠ ગુણોનો પણ આ પ્રસંગમાં ઉલ્લેખ કરેલ છે. જે શ્રુત જીજ્ઞાસુઓના માટે અત્યધિક ઉપયોગી છે.

સૂત્રકૃતાંગ સૂત્રમાં ૬૫ વિદ્યાઓને પાપ-શ્રુતના અન્તર્ગત ગણેલ છે તથા એવું કહેવાય છે કે આવી હજી પણ વિદ્યાઓ હોઈ શકે છે જે આ શ્રેણીમાં આવે છે આવી પાપજનક વિદ્યાઓનું અધ્યયન ભોજન, પેય, વસ્ત્ર, આવાસ, શય્યાની પ્રાપ્તિ તથા નાના પ્રકારના કામ-ભોગોના માટે કરાય છે.

સ્થાનાંગ સૂત્રમાં પાપશ્રુતના નવ પ્રકાર છે. જેમ - ઉત્પાત, નિમિત્ત, મંત્ર, આખ્યાયિકા, ચિકિત્સા, કળા, આવરણ, અજ્ઞાન અને મિથ્યા પ્રવચન. સમવાયાંગમાં પાપ શ્રુતના પ્રસંગ ૨૯ પ્રકારના પ્રતિપાદિત છે. આમાં ભૌમ, ઉત્પાત, સ્વપ્ન, અંતરિક્ષ, અંગ, સ્વર, વ્યંજન અને લક્ષણ આ આઠ ભેદોના સૂત્ર, વૃત્તિ અને વાર્તિકના આધાર પર ૮ × ૩ = ૨૪ ભેદ બને છે. પછી વિકથાનુયોગ, વિદ્યાનુયોગ, મંત્રાનુયોગ, યોગાનુયોગ અને અન્યતીર્થિક પ્રવૃત્તાનુયોગને મેળવીને ૨૯ ભેદ થઈ જાય છે.

સ્વપ્નને પાપશ્રુતમાં ગણેલ છે. માટે આ પ્રસંગમાં સ્વપ્નના સંબંધમાં પણ ચર્ચા થયેલ છે. સ્વપ્ન દર્શન પાંચ પ્રકારના બતાવ્યા છે - ૧. યથાર્થ, ૨. વિસ્તૃત, ૩. ચિંતા સ્વપ્ન, ૪. તદ્વિપરીત અને ૫. અવ્યક્ત સ્વપ્નદર્શન. સુતેલ અને જાગેલ પ્રાણી સ્વપ્ન ન જોઈ શકે છે પરંતુ સુપ્ત-જાગૃત સ્વપ્ન જુવે છે. આને આધુનિક મનોવિજ્ઞાનમાં ચિત્તની અવચેતન અવસ્થા તથા અન્ય ભારતીય દર્શનોમાં સ્વપ્નાવસ્થા જ કહી છે.

પ્રત્યક્ષજ્ઞાનના નન્દીસૂત્રમાં બે ભેદ કર્યા છે - ૧. ઈન્દ્રિય પ્રત્યક્ષ અને ૨. નો ઈન્દ્રિય પ્રત્યક્ષ. પાંચ ઈન્દ્રિયોના આધારે ઈન્દ્રિયપ્રત્યક્ષના શ્રોત્રેન્દ્રિય આદિ પાંચ ભેદ કર્યા છે. નો ઈન્દ્રિય પ્રત્યક્ષના ત્રણ ભેદ પ્રતિપાદિત છે- ૧. અવધિજ્ઞાન, ૨. મનઃપર્યવજ્ઞાન અને ૩. કેવળજ્ઞાન. નો ઈન્દ્રિયનો અર્થ અહીં મન નથી, આત્મા છે. મનથી થનાર પ્રત્યક્ષને અહીં અલગથી ગણેલ નથી. પ્રમાણ પ્રતિપાદિત કરનાર આચાર્યોએ સાંવ્યવહારિક પ્રત્યક્ષના અન્તર્ગત ઈન્દ્રિય અને અનિન્દ્રિય (મન) પ્રત્યક્ષ આ બે ભેદ કરીને મનથી થનાર પ્રત્યક્ષને પણ પૃથક્ રુપે સ્થાન આપેલ છે. પારમાર્થિક પ્રત્યક્ષના અન્તર્ગત તે અવધિ આદિ ત્રણ જ્ઞાનને ગણાવે છે. જેને નન્દીસૂત્રમાં નોઈન્દ્રિય પ્રત્યક્ષના રુપમાં કહેલ છે.

ક્ષેત્ર, કાળ આદિની મર્યાદાથી સીધુ આત્મા દ્વારા જે રુપી પદાર્થોનું જ્ઞાન થાય છે તેને અવધિજ્ઞાન કહેવામાં આવે છે. આ અવધિજ્ઞાન બે પ્રકારના હોય છે- ૧. ભવપ્રત્યયિક અને ૨. ક્ષાયોપશમિક. જન્મથી થનાર અવધિજ્ઞાન ભવપ્રત્યયિક કહેવાય છે. આ દેવો અને નારકોને હોય છે. જન્મથી પ્રાપ્ત ન થતા પછી અવધિજ્ઞાનાવરણના ક્ષયોપશમથી જે અવધિજ્ઞાન હોય છે તે 'ક્ષાયોપશમિક અવધિજ્ઞાન' કહેવાય છે. આ મનુષ્યો અને પંચેન્દ્રિય તિર્યંચોને હોય છે. ક્ષાયોપશમિક (ગુણ પ્રત્યય) અવધિજ્ઞાન છ પ્રકારના હોય છે - ૧. આનુગામિક, ૨. અનાનુગામિક, ૩. વર્ધમાન, ૪. હીયમાન, ૫. પ્રતિપાતી અને ૬. અપ્રતિપાતી.

જે અવધિજ્ઞાન જે સ્થાન વિશેષમાં પ્રકટ થયેલ છે તે સ્થાનને છોડવા પર પણ જ્ઞાતાની સાથે-સાથે અનુગમન કરવામાં આવે તે 'આનુગામિક અવધિજ્ઞાન' કહેવાય છે. આનુગામિક અવધિજ્ઞાન બે પ્રકારના હોય છે- ૧. અન્તગત અને ૨. મધ્યગત. અન્તગત અવધિજ્ઞાન પુરતઃ, માર્ગતઃ અને પાર્શ્વતઃના ભેદથી ત્રણ પ્રકારના છે. 'પુરતઃ આનુગામિક અવધિજ્ઞાન'થી જ્ઞાતા આગળના પ્રદેશમાં સંખ્યાત, અસંખ્યાત યોજન સુધી પદાર્થોને જોતા ચાલે છે. પાછળના પ્રદેશમાં સંખ્યાત, અસંખ્યાત યોજન સુધીના પદાર્થોને જોતા ચાલવાવાળાને 'માર્ગતઃ અન્તગતઅવધિજ્ઞાન' થાય છે. પાર્શ્વતઃ અવધિજ્ઞાનથી પાર્શ્વવર્તી પ્રદેશમાં સંખ્યાત, અસંખ્યાત યોજન સુધીના પદાર્થોને જોતા ચાલી શકાય છે. મધ્યગત અવધિજ્ઞાનથી ચારો તરફના સંખ્યાત, અસંખ્યાત યોજન સુધીના પદાર્થોને જોતા ચાલે છે. અન્તગત અને મધ્યગત આનુગામિક અવધિજ્ઞાનમાં એક અંતર એ છે કે અન્તગત અવધિજ્ઞાનથી અવધિજ્ઞાની એક દિશામાંજ જાણે છે, જુવે છે. જ્યારે મધ્યગત અવધિજ્ઞાનથી તે બધી દિશાઓમાં જાણે છે. જુવે છે.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

અનાનુગામિક અવધિજ્ઞાન જે ક્ષેત્રમાં કોઈ જ્ઞાતાને પ્રકટ થાય છે. તે જ્ઞાતા તે જ ક્ષેત્રમાં સ્થિત થઈને સંખ્યાત અને અસંખ્યાત યોજન સુધી વિશેષ રુપથી અને સામાન્ય રુપથી રુપી પદાર્થોને જાણે-જુવે છે. પરંતુ અન્યત્ર જવા પર જાણતા નથી અને જોતા નથી.

અધ્યવસાયોના વિશુદ્ધ થવાથી અને ચારિત્રની વૃદ્ધિ થવાથી તથા આવરણ કર્મ-મલથી રહિત થવાથી જે અવધિજ્ઞાન દિશાઓ અને વિદિશાઓમાં ચારે તરફ વધે છે તે 'વર્ધમાન અવધિજ્ઞાન' કહેવામાં આવે છે. જે અવધિજ્ઞાન હ્રાસને પ્રાપ્ત થાય છે તે 'હીયમાન અવધિજ્ઞાન' કહેવાય છે તે અધ્યવસાયોની અશુભતા અને સંક્લિષ્ટ ચારિત્રના કારણે હ્રાસને પ્રાપ્ત થાય છે. જે અવધિજ્ઞાન એકવાર પ્રકટ થઈને નષ્ટ થઈ જાય છે તે 'પ્રતિપાતી અવધિજ્ઞાન' કહેવાય છે. તથા જે અવધિજ્ઞાની પોતાના અવધિજ્ઞાનથી અલોકના એક આકાશ પ્રદેશને પણ જાણે છે- જુવે છે તેનું 'અવધિજ્ઞાન અપ્રતિપાતી' (જીવન પર્યંત રહેનાર) હોય છે.

અવધિજ્ઞાનીનું જઘન્ય અવધિજ્ઞાન કેટલું હોય છે તથા ક્ષેત્ર અને કાળથી અવધિજ્ઞાનનો શું સંબંધ રહે છે એ વિષયમાં પણ આ અધ્યયનમાં સામગ્રી મળે છે. એવું કહેવાય છે કે ત્રણ સમયના આહારક સૂક્ષ્મ-નિગોદ જીવની જઘન્ય અવગાહના જેટલી હોય છે તેટલું જ જઘન્ય અવધિજ્ઞાનનું ક્ષેત્ર છે. તથા સમસ્ત સૂક્ષ્મ, બાદર, પર્યાપ્તા અને અપર્યાપ્તા અગ્નિકાયના જીવ બધી દિશાઓમાં જેટલું ક્ષેત્ર નિરંતર પૂર્ણ કરે છે તેટલું ક્ષેત્ર પરમાવધિ જ્ઞાનીનું મનાય છે. જો અવધિજ્ઞાની ક્ષેત્રથી અંગુલના અસંખ્યાતમા ભાગને જાણે છે તો કાળથી આવલિકાનો સંખ્યાતમો ભાગ જાણે છે. જે ક્ષેત્રથી મનુષ્ય લોક પરિમાણ ક્ષેત્રને જાણે છે તો કાળથી એક વર્ષ પર્યન્ત ભૂત- ભવિષ્યકાળને જાણે છે. અવધિજ્ઞાનમાં કાળની વૃદ્ધિ હોવાથી દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાળ અને ભાવ ચારેયની વૃદ્ધિ થાય છે. ક્ષેત્રની વૃદ્ધિ થવાથી કાળની વૃદ્ધિમાં ભજના (વિકલ્પ) છે. અવધિજ્ઞાનમાં દ્રવ્ય અને પર્યાયની વૃદ્ધિ થવાથી ક્ષેત્ર અને કાળની વૃદ્ધિ ભજના (વિકલ્પ) થાય છે. કારણકે કાળ સૂક્ષ્મ હોય છે. પરંતુ ક્ષેત્ર તેનાથી પણ સૂક્ષ્મતર હોય છે. એનું કારણ એ છે કે અંગુલના પ્રથમ શ્રેણી રુપ ક્ષેત્રમાં અસંખ્યાત અવસર્પિણીઓ જેટલો સમય થાય છે.

નારકી, દેવ અને પંચેન્દ્રિય તિર્યંચોનું અવધિજ્ઞાન દેશાવધિ છે, જ્યારે મનુષ્યોનું અવધિજ્ઞાન દેશાવધિ અને સર્વાવધિ બન્ને પ્રકારનું હોય છે.

ચોવીસ દંડકોમાં કયા અવધિજ્ઞાની કેટલા ક્ષેત્રને જાણે-જુવે છે. એનું વિવેચન કરતા જાણી શકાય છે કે નૈરયિકોમાં સર્વેથી અલ્પક્ષેત્ર (અવધિજ્ઞાનનું) સાતમી નરકના નૈરયિકોને હોય છે. તે જઘન્ય અર્ધગાઉ અને ઉત્કૃષ્ટ એક ગાઉ પર્યંત જાણે-જુવે છે, જ્યારે પ્રથમ નરકનો નૈરયિક જઘન્ય અડધાગાઉ અને ઉત્કૃષ્ટ ચાર ગાઉ સુધી જાણે-જુવે છે. અસુરકુમારદેવ જઘન્ય પચ્ચીસ યોજન તથા ઉત્કૃષ્ટ અસંખ્યાત દ્વીપ સમુદ્રોને જાણે-જુવે છે. બાકીના નવ ભવનપતિદેવ જઘન્ય પચ્ચીસ યોજન અને ઉત્કૃષ્ટ સંખ્યાત દ્વીપ સમુદ્રોને જાણે-જુવે છે. પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક જીવ પોતાના અવધિજ્ઞાનથી જઘન્ય અંગુલના અસંખ્યાતમાં ભાગ ક્ષેત્રને અને ઉત્કૃષ્ટ અસંખ્યાતદ્વીપ સમુદ્રોને જાણે-જુવે છે. મનુષ્ય પણ જઘન્ય તો પંચેન્દ્રિય તિર્યંચના સમાન જ જાણે-જુવે છે. પરંતુ ઉત્કૃષ્ટ અલોકમાં લોક પ્રમાણ અસંખ્ય ખંડોને જાણે-જુવે છે. વાણવ્યંતરદેવ બીજાથી દસમાં ભવનપતિદેવના સમાન જાણ-જુવે છે. જ્યોતિષ્કદેવ જઘન્ય સંખ્યાતદ્વીપ- સમુદ્રો અને ઉત્કૃષ્ટ પણ સંખ્યાતદ્વીપ - સમુદ્રોને જાણે - જુવે છે. વૈમાનિકદેવ જઘન્ય અંગુલના અસંખ્યાતમાં ભાગને જાણે-જુવે છે. પરંતુ તેનો ઉત્કૃષ્ટ જ્ઞાન-ક્ષેત્ર ભિન્ન છે. નરક પૃથ્વીઓનું તથા પોતાના વિમાનો સુધીનું જ્ઞાન તેને થાય છે. વૈમાનિકોમાં અનુત્તરૌપપાતિકદેવ સંપૂર્ણ લોક નાડીને જાણે-જુવે છે.

અવધિજ્ઞાનની સ્વરુપની દૃષ્ટિથી અલગ અલગ આકૃતિઓવાળા મનાય છે. જેમ - નૌકા, પલ્લક, પટહ, ઝાલર આદિની આકૃતિઓવાળા (આ આકૃતિ જેવા ક્ષેત્રને જાણનાર)ને અવધિજ્ઞાન બતાવ્યું છે.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

દેવો અને નારકોનું અવધિજ્ઞાન આનુગામિક, અપ્રતિપાતી અને અવસ્થિત હોય છે. જ્યારે પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિકો અને મનુષ્યોનું અવધિજ્ઞાન આનુગામિક, અનાનુગામિક, વર્ધ્ધમાન, હીયમાન, પ્રતિપાતી, અપ્રતિપાતી, અવસ્થિત અને અનવસ્થિત બધા પ્રકારના હોય છે.

મનઃપર્યવજ્ઞાનથી મનમાં ચિન્ત્યમાન પદાર્થોનું જ્ઞાન થાય છે. આ જ્ઞાનના સંબંધમાં દાર્શનિકોની બે ધારાઓ છે- એક ધારા આવશ્યકનિર્યુક્તિ (ગાથા ૭૬) તથા તત્વાર્થભાષ્ય (૧.૨૯) ના અનુસાર છે. આના અનુસાર મનઃપર્યાયજ્ઞાન પરકીય મનમાં ચિન્ત્યમાન પદાર્થોને જાણે છે. બીજી પરંપરાના અનુસાર મનઃપર્યાયજ્ઞાન ચિન્તનમાં લાગેલ મનોદ્રવ્યની પર્યાયોને સાક્ષાત્ જાણે છે. પરંતુ ચિન્ત્યમાન પદાર્થોને અનુમાનથી જાણે છે. આ પરંપરા વિશેષાવશ્યકભાષ્ય (ગાથા ૮૧૪) અને નન્દીચૂર્ણિના અનુસાર છે. મનઃપર્યાયજ્ઞાન મનુષ્ય ક્ષેત્રમાં રહેનાર સાધુને ક્ષયોપશમથી થાય છે.

આના સ્વામિત્વનો વિચાર કરવાથી આ જાણ થાય છે કે મનઃપર્યાયજ્ઞાન સંખ્યાતવર્ષની આયુવાળા પર્યાપ્તા કર્મભૂમિજ ગર્ભજ લબ્ધિધારી અપ્રમાદી સમ્યગ્દષ્ટિ મનુષ્યો (સાધુઓ) ને જ થાય છે, અન્યને નહીં.

મનઃપર્યવજ્ઞાન બે પ્રકારના હોય છે- ૧. ઋજુમતિ અને ૨. વિપુલમતિ. ઋજુમતિની અપેક્ષાએ વિપુલમતિ મનઃપર્યવજ્ઞાન વિશેષ અને વિશુદ્ધ હોય છે. આ ઋજુમતિની અપેક્ષાએ સૂક્ષ્મતર અને અધિક વિશેષોને સ્પષ્ટ રુપથી જાણે છે. એક અન્તર એ છે કે ઋજુમતિજ્ઞાન ઉત્પન્ન થયા પછી કદાચ સમાપ્ત પણ થઈ શકે છે. પરંતુ વિપુલમતિ મનઃપર્યવજ્ઞાન કેવળજ્ઞાનની પ્રાપ્તિ થવા સુધી નિરંતર બની રહે છે.

કેવળજ્ઞાન અનન્તજ્ઞાન છે. તેના દ્વારા સંપૂર્ણજ્ઞેય પદાર્થોનું તેની પર્યાયો સહિત ત્રૈકાલિકજ્ઞાન થાય છે. કેવળજ્ઞાન બે પ્રકારનું પ્રતિપાદિત છે- ૧. ભવસ્થ કેવળજ્ઞાન અને ૨. સિદ્ધ કેવળજ્ઞાન. કેવળજ્ઞાનાવરણનો ક્ષય થવાથી સંસારસ્થ વીતરાગીઓને જે કેવળજ્ઞાન થાય છે તે ભવસ્થ કેવળજ્ઞાન કહેવાય છે. તથા સિદ્ધોનું કેવળજ્ઞાન સિદ્ધ કેવળજ્ઞાન કહેવાય છે. આ બન્ને જ્ઞાનોમાં સ્વરુપની દ્રષ્ટિએ કોઈ ભેદ થતાં નથી ભવસ્થ કેવળજ્ઞાન સયોગી અને અયોગીના હોવાથી સયોગી ભવસ્થ કેવળજ્ઞાન અને અયોગી ભવસ્થ કેવળજ્ઞાન એ બે ભેદોમાં વિભક્ત થાય છે. આ બન્નેને પ્રથમ સમય, અપ્રથમસમય અથવા ચરમસમય અને અચરમ સમય આ બે - બે પ્રકારોમાં વિભક્ત કરવામાં આવ્યા છે. સિદ્ધ કેવલજ્ઞાન અનન્તર સિદ્ધ અને પરંપરસિદ્ધ (બીજા આદિ સમયવાળા સિદ્ધ) આ બે પ્રકારોમાં વેચાય છે. અનન્તરસિદ્ધ કેવળજ્ઞાન સિદ્ધ પંદર પ્રકારના હોવાથી પંદર પ્રકારના માનવામાં આવ્યા છે. અનન્તર સિદ્ધના પંદર પ્રકાર છે- તીર્થસિદ્ધ, અતીર્થસિદ્ધ, તિર્થંકરસિદ્ધ, અતીર્થંકરસિદ્ધ આદિ. પરંપરસિદ્ધ કેવળજ્ઞાન અનેક પ્રકારના છે. કારણકે તે સિદ્ધ અપ્રથમસમય સિદ્ધ, દ્વિસમય સિદ્ધ, ત્રણ સમય સિદ્ધ, સંખ્યાત સમય સિદ્ધ, અસંખ્યાત સમય સિદ્ધ, અનન્તસમયસિદ્ધ આદિ ભેદોથી અનેક પ્રકારના હોય છે.

કેવળજ્ઞાનનું વિશેષ પ્રતિપાદિત કરતા નન્દીસૂત્રમાં કહ્યું છે કે આ સંપૂર્ણ દ્રવ્યો, પરિણામો, ભાવોને જાણવાનું કારણ એ છે કે આ જ્ઞાન અનન્ત, શાશ્વત તથા અપ્રતિપાતી છે અને તે એક જ પ્રકારનું છે.

કેવળજ્ઞાની ઈન્દ્રિયોથી જાણતા નથી, જોતા નથી, કારણ કે ઈન્દ્રિયોથી સમસ્ત પદાર્થો અને તેની પર્યાયોને એક સાથે જાણી શકાતું નથી. કેવળી બધી દિશાઓમાં પરિમિત પણ જાણે જુવે છે અને અપરિમિત પણ જાણે જુવે છે. તે બધી તરફથી જાણે જુવે છે. બધા કારણોને જાણે જુવે છે. તેનું જ્ઞાન અને દર્શન અનન્ત છે અને નિરાવરણ છે. કેવળી સિદ્ધો અને ચરમશરીરીઓને પણ જાણે-જુવે છે. પરંતુ છદ્મસ્થ એવું કરી શકતા નથી. તે કોઈ આપ્ત પુરુષથી સાંભળી કે પ્રમાણ દ્વારા જાણે -જુવે છે.

પ્રમાણને આગમોમાં ચાર પ્રકારના બતાવ્યા છે- ૧. પ્રત્યક્ષ, ૨. અનુમાન, ૩. ઔપમ્ય અને ૪. આગમ. આ ચારેય પ્રમાણોનું અનુયોગદ્વાર સૂત્રમાં વિસ્તારથી ઉલ્લેખ છે. તત્વાર્થ સૂત્રમાં તેમજ ઉત્તરકાલીન જૈન દાર્શનિકોએ પ્રમાણના બે ભેદ કર્યા છે- ૧. પ્રત્યક્ષ અને ૨. પરોક્ષ. પ્રત્યક્ષના તેણે ફરીથી બે ભેદ કર્યા છે- ૧. સાંવ્યવહારિક

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

પ્રત્યક્ષ અને ૨. પારમાર્થિક પ્રત્યક્ષ. સાંવ્યવહારિક પ્રત્યક્ષ પણ ઈન્દ્રિય અને અનિન્દ્રિય (મન) નાં ભેદથી બે પ્રકારના છે. તથા પારમાર્થિક પ્રત્યક્ષના સકળ અને વિકળ એ બે ભેદ કર્યા છે. સકળ પ્રત્યક્ષમાં કેવળજ્ઞાનનો સમાવેશ થાય છે અને વિકલ પ્રત્યક્ષમાં અવધિજ્ઞાન અને મનઃ પર્યવજ્ઞાનની ગણના થાય છે.

સિદ્ધો અને ભવસ્થ કેવળીઓના કેવળજ્ઞાનમાં કોઈ અન્તર હોતું નથી. બન્ને સમાન રુપથી જાણે છે. પરંતુ કેવળી (ભવસ્થ) ઉત્થાન, કર્મ, બળ, વીર્ય અને પુરુષાર્થ - પરાક્રમથી યુક્ત હોય છે. જ્યારે સિદ્ધ આનાથી રહિત હોય છે. માટે કેવળજ્ઞાનીઓને પ્રશ્ન પૂછવાથી તેઓ તેનો જવાબ આપે છે. પરંતુ સિદ્ધ આપતા નથી. કેવળી પોતાની આંખો બંધ કરે અને ખોલે છે, જ્યારે સિદ્ધ નહિ. આ પ્રમાણે અંગોના સંકોચ, વિસ્તાર, ઉભા રહેવું, સુવું-બેસવું આદિ ક્રિયાઓની દ્રષ્ટિએ કેવળી અને સિદ્ધોમાં અંતર છે. કેવળી અને સિદ્ધોમાં વેદનીય આદિ ચાર અઘાતિ કર્મોનું પણ અંતર રહે જ છે.

છદ્મસ્થો અને કેવળીઓના જ્ઞાનમાં અંતર પ્રતિપાદિત કરતાં સ્થાનાંગસૂત્રમાં કહ્યું છે - કે છદ્મસ્થ દસ વાતો (પદાર્થો)ને સંપૂર્ણ રુપથી જાણતાં-જોતાં નથી. જ્યારે કેવળી એને સર્વભાવથી સંપૂર્ણ રુપમાં જાણે-જુવે છે. તે દસ પદાર્થ આ છે - ૧. ધર્માસ્તિકાય, ૨. અધર્માસ્તિકાય, ૩. આકાશાસ્તિકાય, ૪. શરીર મુક્ત જીવ, ૫. પરમાણુ પુદ્ગલ, ૬. શબ્દ, ૭. ગંધ, ૮. વાયુ, ૯. આ જિન થશે કે નહિ, ૧૦. આ બધા દુઃખોનો અંત કરશે કે નહિ. છદ્મસ્થ અને કેવળીઓમાં સાત વાતોનું અંતર હોય છે- છદ્મસ્થ.- ૧. પ્રાણોનો અતિપાત કરે છે, ૨. મૃષા બોલે છે, ૩. અદત્તને ગ્રહણ કરે છે, ૪. શબ્દ, સ્પર્શ, રસ, રુપ અને ગંધનો આસ્વાદક હોય છે, ૫. પૂજા - સત્કારનો અનુમોદના કરે છે, ૬. સાવદ્યને સાવદ્ય કહીને પણ તેનું સેવન કરે છે, ૭. જેવું કહે તેવું કરતા નથી.કેવળીનો વ્યવહાર આ સાત વાતોથી વિપરીત હોય છે તથા તેઓ પ્રાણોનો અતિપાત કરતા નથી વગેરે.

અનુત્તરોપપાતિકદેવ પોતાના સ્થાનપર રહીને જ અહીં રહેલ કેવળીઓની સાથે આલાપ અને સંલાપ કરી શકે છે. કેવળીના દસ અનુત્તર (ઉત્કૃષ્ટ) કહ્યા છે- ૧. અનુત્તરજ્ઞાન, ૨. અનુત્તરદર્શન, ૩. અનુત્તર ચારિત્ર, ૪. અનુત્તર તપ, ૫. અનુત્તર વીર્ય, ૬. અનુત્તર ક્ષાન્તિ, ૭. અનુત્તર મુક્તિ, ૮. અનુત્તર આર્જવ, ૯. અનુત્તર માર્દવ અને અનુત્તર લાઘવ. કેવળી પ્રશસ્ત મન અને વચનને ધારણ કરે છે. કેટલાક દેવતા એને જાણે છે તથા કેટલાક નથી જાણતા.

પાંચ જ્ઞાનોમાંથી કોઈપણ વિશુદ્ધ જ્ઞાનની ઉત્પત્તિમાં શ્રવણ તથા જાણપણના નિમિત્ત બને છે. તેમજ આ જ્ઞાનોની વિશુદ્ધતા માટે આરંભ અને પરિગ્રહને જાણીને છોડવું આવશ્યક છે. કેવળી પ્રરુપિત ધર્મનું શ્રવણ કર્મપુદ્ગલોનો ક્ષય કે ઉપશમ થવાથી થાય છે.

અજ્ઞાન ત્રણ પ્રકારના હોય છે- ૧. મતિ અજ્ઞાન, ૨. શ્રુત અજ્ઞાન અને ૩. વિભંગજ્ઞાન. મનઃપર્યાયજ્ઞાન અને કેવળજ્ઞાન આ બે જ્ઞાન અજ્ઞાન રુપ હોતા નથી. બાકીના ત્રણ જ્ઞાન અજ્ઞાન રુપ હોય છે. સમ્યગ્દષ્ટિ જીવને એ ત્રણે જ્ઞાન જ્ઞાનરુપ હોય છે તથા મિથ્યાદષ્ટિના આ ત્રણેય અજ્ઞાન રુપ હોય છે. અજ્ઞાનનો અર્થ જ્ઞાનનો અભાવ નથી પરંતુ અશુદ્ધ (મિથ્યાદષ્ટિ યુક્ત) જ્ઞાનને અજ્ઞાન કહેવાય છે. મતિ- અજ્ઞાનના પણ આભિનિબોધિક જ્ઞાનની જેમ ચાર ભેદ થાય છે- ૧. અવગ્રહ, ૨. ઈહા, ૩. અવાય અને ૪. ધારણા. આ ચારેના ભેદોપભેદ પણ અજ્ઞાનમાં ઘટિત થાય છે. અજ્ઞાની મિથ્યાદષ્ટિયો દ્વારા સ્વચ્છંદ બુદ્ધિથી કલ્પિત ગ્રંથ 'શ્રુત અજ્ઞાન' કહેવાય છે. જેમ મહાભારત **યાવત્** સાંગોપાંગ વેદ.

અવધિજ્ઞાન જ્યારે અજ્ઞાન રુપ હોય છે તો તેને વિભંગજ્ઞાન કહેવામાં આવે છે તે પણ મિથ્યાદષ્ટિઓને હોય છે. સમ્યગ્દષ્ટિઓને અવધિજ્ઞાન નથી થતો. વિભંગજ્ઞાનને ગ્રામસંસ્થિત, દ્વીપ સંસ્થિત, સમુદ્રસંસ્થિત વગેરે ભેદોથી અનેક પ્રકારનો કહેવામાં આવ્યો છે. વિભંગજ્ઞાન સાત પ્રકારના પણ કહેવાય છે. જેમ- ૧. એક દિશામાં લોકનું જ્ઞાન,

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

૨. પાંચ દિશાઓમાં લોકનું જ્ઞાન, ૩. જીવ ક્રિયાવરણ છે, ૪. પુદ્ગલ નિર્મિત શરીર જ જીવ છે, ૫. પુદ્ગલોથી અનિષ્પન્ન શરીરવાળા જીવ છે, ૬. રુપી જીવ છે અને ૭. તે બધા (ગતિશીલ પદાર્થ) જીવ છે.

જ્ઞાનની ઉત્પતિ મુખ્ય તથા તેના આવરણના ક્ષયોપશમ અથવા ક્ષયથી થાય છે. ધર્મશ્રવણ આદિ એમાં નિમિત્ત માત્ર બને છે. જ્યારે ઉપાસિકા આદિથી ધર્મ સાંભળ્યા વગર જ જ્ઞાન પ્રકટ થઈ જાય છે તો તે 'અશ્રુત્વા જ્ઞાનોપાર્જન' કહેવાય છે તથા જ્યારે ઉપાસિકા આદિથી ધર્મ શ્રવણ કરી જ્ઞાનોપાર્જન થાય છે તો તે 'શ્રુત્વા જ્ઞાનોપાર્જન' કહેવાય છે.

જીવ જ્ઞાની પણ છે અને અજ્ઞાની પણ છે. કેટલાક જીવ જ્ઞાની છે તથા કેટલાક જીવ અજ્ઞાની છે. જે જ્ઞાની છે તેમાં કેટલાક જીવ બે જ્ઞાનવાળા છે. કેટલાક ત્રણ જ્ઞાનવાળા છે, કેટલાક ચાર જ્ઞાનવાળા છે તથા કેટલાક એક જ્ઞાનવાળા છે. બે જ્ઞાનવાળા આભિનિબોધિકજ્ઞાની અને શ્રુતજ્ઞાની છે. ત્રણ જ્ઞાનવાળા આ બે ને મેળવી અવધિજ્ઞાની કે મનઃપર્યવજ્ઞાની હોય છે. ચાર જ્ઞાનવાળામાં આભિનિબોધિક, શ્રુત, અવધિ અને મનઃપર્યવ એ ચાર જ્ઞાન હોય છે. જે એક જ્ઞાનવાળા છે તે નિયમથી કેવળજ્ઞાની છે. કેવળજ્ઞાનીને બાકી ચારેય જ્ઞાન માનવામાં આવતા નથી.

જે જીવ અજ્ઞાની છે, તેમાંથી કેટલાક બે અજ્ઞાનવાળા છે તેમજ તે કેટલાક ત્રણ અજ્ઞાનવાળા છે બે અજ્ઞાનવાળામાં મતિઅજ્ઞાન અને શ્રુતઅજ્ઞાન હોય છે. તથા ત્રણ અજ્ઞાનવાળાને વિભંગજ્ઞાન પણ હોય છે.

૨૪ દંડકોમાં નૈરયિક જીવ જ્યારે જ્ઞાનવાળા હોય છે તો નિયમથી આભિનિબોધિક, શ્રુત અને અવધિજ્ઞાનના ધારક હોય છે. તથા જ્યારે અજ્ઞાની હોય છે તો બે કે ત્રણ અજ્ઞાનવાળા હોય છે. ભવનપતિ અને વાણવ્યંતરોનું વર્ણન પણ નૈરયિકોની જેમ જાણવું. જ્યોતિષ્ક અને વૈમાનિકદેવોમાં ત્રણ જ્ઞાન કે ત્રણ અજ્ઞાન નિયમથી પ્રાપ્ત થાય છે. સૌધર્મકલ્પથી લઈને નવગ્રૈવેયક સુધીના દેવ જ્ઞાની કે અજ્ઞાની બન્ને પ્રકારના હોય શકે છે. પરંતુ અનુત્તરોપપાતિક દેવ જ્ઞાની જ હોય છે, અજ્ઞાની નહિ, કારણ કે તેમાં સમ્યગ્દર્શન રહે છે. આ દેવ નિયમ પ્રમાણે ત્રણ જ્ઞાનવાળા હોય છે- આભિનિબોધિક, શ્રુત અને અવધિજ્ઞાનવાળા હોય છે. પૃથ્વીકાયિક આદિ એકેન્દ્રિય જીવ નિયમતઃ બે અજ્ઞાનવાળા હોય છે - ૧. મતિઅજ્ઞાન અને ૨. શ્રુતઅજ્ઞાન. બેઈન્દ્રિય, ત્રેઈન્દ્રિય, ચઉરેન્દ્રિય અને સંમૂર્છિમ પંચેન્દ્રિય તિર્યંચજીવ જ્ઞાની પણ હોય છે અને અજ્ઞાની પણ હોય છે. જે જ્ઞાનવાળા છે તે આભિનિબોધિક અને શ્રુતજ્ઞાન યુક્ત છે. તથા જે અજ્ઞાની છે તે નિયમતઃ મતિઅજ્ઞાની અને શ્રુતઅજ્ઞાની છે. ગર્ભજ પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક જીવ જ્ઞાની પણ છે અને અજ્ઞાની પણ છે. તે બે જ્ઞાનવાળા અથવા ત્રણ જ્ઞાનવાળા (અવધિજ્ઞાન યુક્ત) હોય છે. તેમજ બે અજ્ઞાન અને ત્રણ અજ્ઞાન યુક્ત પણ હોય છે. સંમૂર્છિમ મનુષ્ય જ્ઞાની હોતા નથી, અજ્ઞાની જ હોય છે. તેને નિયમતઃ મતિ-અજ્ઞાન અને શ્રુત-અજ્ઞાન જ પ્રાપ્ત હોય છે. ગર્ભજ મનુષ્ય જ્ઞાની પણ હોય છે અને અજ્ઞાની પણ હોય છે. તે જ્ઞાની હોવાથી ઔધિક જીવોની જેમ બે, ત્રણ, ચાર કે એક જ્ઞાનવાળા હોય છે. તથા અજ્ઞાની હોવાથી બે કે ત્રણ અજ્ઞાનવાળા છે. સિદ્ધ જીવોમાં નિયમતઃ એક જ્ઞાન "કેવળજ્ઞાન" જ પ્રાપ્ત થાય છે.

જ્ઞાન અને અજ્ઞાનની પ્રાપ્તિ અપ્રાપ્તિનું વિવેચન આ અધ્યયનમાં ૨૦ દ્વારોના માધ્યમથી પ્રસ્તુત છે. તે ૨૦ દ્વાર છે- ૧. ગતિ, ૨. ઈન્દ્રિય, ૩. કાય, ૪. સૂક્ષ્મ, ૫. પર્યાપ્તા-અપર્યાપ્તા, ૬. ભવસ્થ, ૭. ભવસિદ્ધિક, ૮. સંજ્ઞી, ૯. લબ્ધિ, ૧૦. ઉપયોગ, ૧૧. યોગ, ૧૨. લેશ્યા, ૧૩. કષાય, ૧૪. વેદ, ૧૫. આહાર, ૧૬. વિષય, ૧૭. સંચિટ્ઠણા (કેટલા કાળસુધી), ૧૮. અંતર, ૧૯. અલ્પ-બહુત્વ અને ૨૦. પર્યાય.

આ વીસ દ્વારોમાં જે વિવેચન કરેલ છે તેનાથી જ્ઞાન કે અજ્ઞાનની ઉપલબ્ધિની વિભિન્ન સ્થિતિઓની જાણકારી થઈ જાય છે. લબ્ધિ દ્વારના અન્તર્ગત દસ પ્રકારની લબ્ધિઓનું વર્ણન કરેલ છે. તે દસ લબ્ધિઓ આ છે. - ૧. જ્ઞાનલબ્ધિ, ૨. દર્શન લબ્ધિ, ૩. ચારિત્ર લબ્ધિ, ૪. ચારિત્રાચારિત્ર લબ્ધિ, ૫. દાન લબ્ધિ, ૬. લાભ-લબ્ધિ, ૭. ભોગ લબ્ધિ, ૮. ઉપભોગ-લબ્ધિ, ૯. વીર્ય લબ્ધિ અને ૧૦. ઈન્દ્રિય લબ્ધિ. વિષય દ્વારમાં વિષયને દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાળ અને ભાવથી ચાર પ્રકારના કહ્યા છે.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

આભિનિબોધિક જ્ઞાની કોઈ અપેક્ષાએ (આદેશ) દ્રવ્યથી સર્વદ્રવ્યોને, ક્ષેત્રથી સર્વક્ષેત્રને, કાળથી સર્વકાળને અને ભાવથી સર્વભાવોને જાણે-દેખે છે. શ્રુતજ્ઞાની ઉપયોગ યુક્ત (શ્રુતજ્ઞાનોપયોગયુક્ત) હોય ત્યારે દ્રવ્યથી સર્વદ્રવ્યોને, ક્ષેત્રથી સર્વક્ષેત્રને, કાળથી સર્વકાળને તથા ભાવથી સર્વ ભાવને જાણે-દેખે છે. અવધિજ્ઞાની દ્રવ્યથી જઘન્ય અનન્ત રુપી દ્રવ્યોને, ઉત્કૃષ્ટ સમસ્ત રુપી દ્રવ્યોને જાણે-દેખે છે. ક્ષેત્રથી તે જઘન્ય અંગુલના અસંખ્યાતમાં ભાગને, ઉત્કૃષ્ટ અલોકમાં લોક જેવડા અસંખ્યખંડોને જાણે-દેખે છે. કાળથી અવધિજ્ઞાની જઘન્ય એક આવલિકાના અસંખ્યાતમો ભાગને, ઉત્કૃષ્ટ અતીત અને અનાગત અસંખ્યાત ઉત્સર્પિણી અને અવસર્પિણી પરિમાણ કાળને જાણે-દેખે છે. ભાવથી જઘન્ય અનંત ભાવોને જાણે દેખે છે તથા ઉત્કૃષ્ટ પણ અનંત ભાવોને જાણે-દેખે છે. પરંતુ સર્વ ભાવોના અનન્તમાં ભાગનેજ જાણે-દેખે છે. મનઃપર્યવજ્ઞાની બે પ્રકારના છે.- ઋજુમતિ અને વિપુલમતિ, દ્રવ્યથી ઋજુમતિ અનન્ત અનન્તપ્રદેશિક સ્કંધોને જાણે-દેખે છે અને વિપુલમતિ તે જ સ્કંધોને અધિક વિપુલ, વિશુદ્ધ અને સ્પષ્ટ જાણે-દેખે છે. ક્ષેત્રથી ઋજુમતિ જઘન્ય અંગુલના અસંખ્યાતમા ભાગને તથા ઉત્કૃષ્ટ નીચેની તરફ રત્નપ્રભા-પૃથ્વીને ઉપરિતન- અધસ્તન ક્ષુદ્રક પ્રતરો, ઉપર જ્યોતિષ ચક્રના ઉપરિતલ સુધી, તિર્છાલોકમાં મનુષ્ય ક્ષેત્રની અંદર અઢીદ્વીપ સમુદ્ર સુધી, પંદર કર્મભૂમીઓ, ત્રીસ અકર્મભૂમીઓ અને છપ્પન અર્ન્તદ્વીપોમાં વિદ્યમાન સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય જીવોના મનોગત ભાવોને જાણે-દેખે છે. વિપુલમતિ એટલા જ ક્ષેત્રોને અઢી અંગુલ અધિક વિપુલ, વિશુદ્ધ અને સ્પષ્ટ જાણે છે. કાળથી ઋજુમતિ જઘન્ય પલ્યોપમના અસંખ્યાતમાં ભાગને તથા ઉત્કૃષ્ટ પણ પલ્યોપમના અસખ્યાતમો ભાગ ભૂત-ભવિષ્યકાળને જાણે-દેખે છે. વિપુલમતિ તે જ કાળને કંઈક અધિક **યાવત્** સુસ્પષ્ટ જાણે-દેખે છે. ભાવથી ઋજુમતિ અનન્ત ભાવોને જાણે-દેખે છે. પરંતુ સર્વ ભાવોના અનન્તમાં ભાગને જ જાણે-દેખે છે. તે જ ભાવોને વિપુલમતિ કંઈક અધિક **યાવત્** સુસ્પષ્ટ જાણે-દેખે છે. કેવલજ્ઞાની દ્રવ્યથી સર્વ દ્રવ્યને, ક્ષેત્રથી સર્વક્ષેત્ર (લોકાલોક બન્ને)ને, કાળથી ભૂત, વર્તમાન અને ભવિષ્યત્ ત્રણેય કાળોને તથા ભાવથી સર્વ દ્રવ્યોને સર્વ ભાવો કે પર્યાયોને જાણે-દેખે છે.

JAINSITE.com
જૈનમ્ જયતિ શાસનમ્

મતિ અજ્ઞાની દ્રવ્યથી મતિઅજ્ઞાન પરિગત દ્રવ્યોને, ક્ષેત્રથી મતિ-અજ્ઞાન પરિગત ક્ષેત્રને, કાળથી મતિઅજ્ઞાન પરિગત કાળને અને ભાવથી મતિ અજ્ઞાન પરિગત ભાવોને જાણે-દેખે છે. શ્રુત-અજ્ઞાની પણ દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાળ અને ભાવથી પોતાના શ્રુત અજ્ઞાનના વિષયભૂત દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાળ અને ભાવને જાણીને તેનું વર્ણન કે પ્રરુપણા કરે છે. વિભંગજ્ઞાની પોતાના વિભંગજ્ઞાનના વિષયગત દ્રવ્ય-ક્ષેત્ર, કાળ અને ભાવોને જાણે-દેખે છે.

સંચિટ્ઠણા કાળદ્વારના અન્તર્ગત જે વર્ણન કરવામાં આવ્યું છે તે આ પ્રમાણે છે- આભિનિબોધિક આદિ જ્ઞાની તે જ્ઞાનથી યુક્ત કેટલા કાળ સુધી રહે છે ? એના અનુસાર આભિનિબોધિકજ્ઞાની - આભિનિબોધિકજ્ઞાનીના રુપમાં જઘન્ય અન્નર્મૂહૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ટ કંઈક અધિક છાંસઠ સાગરોપમ સુધી રહે છે. આજ કાળ શ્રુતજ્ઞાની અને અવધિજ્ઞાનીના માટે પણ જાણવો જોઈએ. અવધિજ્ઞાનીનો જઘન્ય સંસ્થિતિ કાળ એક સમય છે. મનઃપર્યવજ્ઞાનીનું સંસ્થિતિકાળ જઘન્ય એક સમય અને ઉત્કૃષ્ટ દેશોન પૂર્વકોટિ સુધી હોય છે. કેવળજ્ઞાની સાદી અપર્યવસિત હોય છે. મતિ-અજ્ઞાની અને શ્રુત-અજ્ઞાની ત્રણ પ્રકારના હોય છે - ૧. અનાદિ અપર્યવસિત, ૨. અનાદિ સપર્યવસિત અને ૩. સાદિ સપર્યવસિત. આમાંથી સાદિસપર્યવસિત જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ટ અનન્તકાળ સુધી રહે છે. અર્થાત્ અનન્ત ઉત્સર્પિણી અવસર્પિણીઓ સુધી રહે છે. ક્ષેત્રની અપેક્ષાએ તે દેશોન અપાર્દ્ધ પુદ્દગલ પરાવર્તન સુધી રહે છે. વિભંગજ્ઞાનીનું સંસ્થિતિ કાળ જઘન્ય એક સમય તથા ઉત્કૃષ્ટ દેશોન પૂર્વકોટિ અધિક (૩૩) તેત્રીસ સાગરોપમ સુધી રહે છે.

અલ્પ-બહુત્વ દ્વારના પ્રમાણે બધાથી અલ્પ જ્ઞાની છે તથા અજ્ઞાની તેનાથી અનન્તગુણા છે. પાંચે જ્ઞાનોમાં બધાથી અલ્પ મનઃપર્યવજ્ઞાની છે, તેનાથી અવધિજ્ઞાની અસંખ્યાતગુણા છે, તેનાથી આભિનિબોધિકજ્ઞાની અને શ્રુતજ્ઞાની વિશેષાધિક

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

છે. તેનાથી કેવળજ્ઞાની અનન્તગુણા છે. જેટલા આભિનિબોધિક જ્ઞાની છે તેટલા જ શ્રુતજ્ઞાની છે. કારણ કે તે એક સાથે રહે છે. અજ્ઞાનીઓમાં વિભંગજ્ઞાની અલ્પ છે. તથા તેનાથી મતિઅજ્ઞાની અને શ્રુતઅજ્ઞાની અનન્તગુણા છે. બધા જ્ઞાનો અને અજ્ઞાનોની અનન્ત પર્યાયો હોય છે.

જ્ઞાનના આ પ્રકરણમાં ભાવિતાત્મા મિથ્યાદૃષ્ટિ અનગારના નગરાદિની વિકુર્વણા કરીને જાણવા જોવા, ભાવિતાત્મા સમ્યગ્દૃષ્ટિ અનગારના નગરાદિની વિકુર્વણા કરીને જાણવા જોવા, ભાવિતાત્મા અનગાર દ્વારા વૈક્રિય સમુદ્ઘાતથી સમવહત દેવાદિને જાણવા-જોવા, વૃક્ષના અંદર અને બાહર જોવવો, વૃક્ષના મૂળ, કંદ, ફળ આદિને જોવાનું ઈત્યાદિ વર્ણન કરવામાં આવ્યું છે. વ્યાખ્યાપ્રજ્ઞપ્તિમાં છદ્મસ્થ દ્વારા પરમાણુ પુદ્ગલને જાણવા-જોવા સંબંધી પ્રશ્નનો ઉત્તર દેતા ભગવાન મહાવીરે કહ્યું છે કે- 'કોઈ છદ્મસ્થ મનુષ્ય પરમાણુ પુદ્ગલને જાણે છે, પરંતુ જોતા નથી. કોઈ જાણતા પણ નથી, અને જોતા પણ નથી. અનંત પ્રદેશી સ્કન્ધને કોઈ છદ્મસ્થ મનુષ્ય જાણે છે અને જુવે છે, કોઈ જાણે છે પણ જોતા નથી કોઈ જાણતા નથી પણ જુવે છે, કોઈ જાણતા પણ નથી અને જોતા પણ નથી. પરમાવધિજ્ઞાની મનુષ્ય જે સમયે પરમાણુ પુદ્ગલને કે અનન્ત પ્રદેશી સ્કંધને જે સમયે જાણે છે તે સમયે જોતાં નથી તથા જુવે છે તે સમયે જાણતાં નથી. કેવળ જ્ઞાનીના માટે પણ એવું મનાય છે કારણ કે જ્ઞાન સાકાર હોય છે. તથા દર્શન નિરાકાર હોય છે. નિર્જરા-પુદ્ગલો આહાર પુદ્ગલો આદિને જાણવા-દેખવાનું વર્ણન પણ આ અધ્યયનમાં કરેલ છે.

જ્ઞાનથી જોડાયેલ અનેક વાતો કે તથ્યોનું પણ આ અધ્યયનમાં સમાવેશ કરેલ છે. જેમ-પ્રશ્નોના ૬ પ્રકાર, વિવક્ષાથી હેતુ ભેદ, દસ પ્રકારના વાદ દોષ, ૧૦ પ્રકારના શુદ્ધ વચનાનુયોગ, શ્રોતાઓના ૧૪ પ્રકાર, શ્રોતૃજનોની પરિષદના ૩ પ્રકાર, ત્રણ પ્રકારના ચક્ષુષ્માન્, જ્ઞાત અથવા ઉદાહરણના ચાર - ચાર પ્રકાર, કાવ્યના ચાર પ્રકાર, વાદ્ય, નૃત્ય, ગીત અને અભિનયના ચાર પ્રકાર, માળાઓના ચાર પ્રકાર, અલંકારોના ચાર પ્રકાર આદિ.

JAINSITE.com જૈનમ્ જયતિ શાસનમ્

પ્રશ્ન છ પ્રકારના હોય છે - ૧. સંશય પ્રશ્ન, ૨. વ્યુદ્ગ્રહ પ્રશ્ન, ૩. અનુયોગી, ૪. અનુલોમ, ૫. તથાજ્ઞાન અને ૬. અતથાજ્ઞાન. આમાંથી ચાર પ્રકારના પ્રશ્ન સારા છે. - સંશયપ્રશ્ન, અનુયોગી (વ્યાખ્યામાટે પૂછેલ) પ્રશ્ન, અનુલોમ (કુશલ કામનાથી પૂછેલ) પ્રશ્ન અને અતથાજ્ઞાન (સ્વયં ન જાણવાની સ્થિતિમાં પૂછેલ) પ્રશ્ન આમાંથી બે પ્રકારના પ્રશ્ન અનુચિત છે - વ્યુદ્ગ્રહ પ્રશ્ન (કપટથી બીજાને પરાજીત કરવા માટે પૂછેલ પ્રશ્ન) અને તથાજ્ઞાન (સ્વયં જાણે છે છતાપણ પૂછેલ પ્રશ્ન). જો આમાં બીજાને જ્ઞાન કરાવવાની ભાવના હોય તો આ યોગ્ય છે.

હેતુના ત્રણ પ્રકારથી ચાર- ચાર ભેદ કર્યા છે પ્રથમ પ્રકારમાં હેતુના ચાર ભેદ છે- ૧. યાપક, ૨. સ્થાપક, ૩. વ્યંસક અને ૪. લૂપક. બીજા પ્રકારમાં હેતુના ચાર ભેદ તે જ છે. જે પ્રમાણના ચાર ભેદ છે- ૧. પ્રત્યક્ષ, ૨. અનુમાન, ૩. ઉપમાન અને ૪. આગમ. ત્રીજા પ્રકારમાં હેતુના ચાર પ્રકાર છે- ૧. વિધિ સાધક વિધિ હેતુ, ૨. વિધિ સાધક નિષેધ હેતુ, ૩. નિષેધ સાધક વિધિ હેતુ અને ૪. નિષેધ સાધક નિષેધ હેતુ.

કાવ્યના ચાર પ્રકાર છે - ૧. ગદ્ય, ૨. પદ્ય, ૩. કથ્ય અને ૪. ગેય. વાદ્ય ચાર પ્રકારના છે- ૧. તત, ૨. વિતત, ૩. ધન અને ૪. શુષિર. નાટ્ય, ગેય અને અભિનયના ચાર-ચાર પ્રકાર નિરુપિત છે. માળાઓના ચાર પ્રકાર છે- ૧. ગુથેલી, ૨. ફૂલોથી લપેટેલી, ૩. પૂરી થયેલ અને ૪. એકથી બીજા પુષ્પને જોડીને બનાવેલી.

અલંકારનો અર્થ છે- શોભાવર્ધક. આના ચાર પ્રકાર છે- ૧. કેશાલંકાર, ૨. વસ્ત્રાલંકાર, ૩. માલ્યાલંકાર અને ૪. આભરણાલંકાર.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only www.jainsite.com

અંતમા જ્ઞાન અધ્યયનનું અનુયોગ પ્રકરણ છે. આમાં અનુયોગની વિધિનું વર્ણન છે. પ્રારંભમાં કહ્યું છે કે પાંચ જ્ઞાનમાંથી શ્રુતજ્ઞાનમાંજ ઉદ્દેશ, સમુદ્દેશ, અનુજ્ઞા અને અનુયોગ પ્રવૃત્ત હોય છે, બાકીના ચાર જ્ઞાનોમાં ઉદ્દેશ, સમુદ્દેશ અને અનુજ્ઞા ન હોવાથી આમાં અનુયોગની પણ પ્રવૃત્તિ હોતી નથી.

શ્રુત જ્ઞાનમાં પ્રવૃત્ત અનુયોગ અંગપ્રવિષ્ટ અને અંગબાહ્ય દ્વિવિધ આગમોમાં પ્રવૃત્ત થાય છે. અંગબાહ્યોમાં કાલિક અને ઉત્કાલિક બન્ને પ્રકારના આગમોમાં એ પ્રવૃત્ત થાય છે. ઉત્કાલિક શ્રુંતોમાં આવશ્યકસૂત્ર અને આવશ્યક વ્યતિરિક્ત સૂત્રોમાં પણ અનુયોગ કરવામાં આવે છે. અહીં આવશ્યકસૂત્રના પ્રથમ સામાયિક અધ્યયનમાં અનુયોગનું વર્ણન કરેલ છે.

અનુયોગના ચાર દ્વાર છે- ૧. ઉપક્રમ (સ્વરુપ જાણવું) ૨. નિક્ષેપ (સ્થાપના કરવી), ૩. અનુગમ (વ્યાખ્યા કરવી) અને ૪. નય (વસ્તુના અનેક ધર્મોમાંથી એક ધર્મનું વર્ણન કરવું). ઉપક્રમના છ ભેદ છે - ૧. નામ, ૨. સ્થાપના, ૩. દ્રવ્ય, ૪. ક્ષેત્ર, ૫. કાળ અને ૬. ભાવ. આ ભેદોના સ્વરુપનું વર્ણન કર્યા બાદ ઉપક્રમના ફરીથી છ ભેદ કરેલ છે- ૧. આનુપૂર્વી, ૨. નામ, ૩. પ્રમાણ, ૪. વક્તવ્યતા, ૫. અર્થાધિકાર અને ૬. સમવતાર. આનુપૂર્વી, નામ, સ્થાપના આદિના ૧૦ ભેદ કહ્યા છે.

ઉપક્રમ અનુયોગમાં નામ દ્વારના દસ પ્રકારનું વર્ણન છે- એક નામ, બે નામ, ત્રણ નામ **યાવત્** દસનામ. આ નામોનું ઉદાહરણ આપીને વિવેચન કરતાં વ્યાકરણ, સાહિત્ય, સંગીત આદિથી પણ ઉદાહરણ આપેલ છે. પાંચ નામોમાં નામિક, નૈપાતિક, આખ્યાતિક, ઔપસર્ગિક અને મિશ્ર નામ આપીને, આઠ નામોમાં આઠ વિભક્તિઓનું વિવેચન કરી વ્યાકરણજ્ઞાનને પ્રગટ કરેલ છે. સાત નામોથી સ્વરના સાત પ્રકાર આપેલ છે- ૧. ષડ્જ, ૨. ઋષભ, ૩. ગાંધાર, ૪. મધ્યમ, ૫. પંચમ, ૬. ધૈવત અને ૭. નિષાદ. એમાંથી સંગીતજ્ઞાન પ્રકટ થયેલ છે. એ સાતે સ્વર નાભિથી ઉત્પન્ન થાય છે. ગીતમાં છ દોષ, આઠ ગુણ, ત્રણ વૃત્ત અને બે ભણિતિયાં (ગીતની ભાષા વિશેષ) હોય છે. નવ નામોમાં સાહિત્યના નવ રસોનો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે. જેમ - ૧. વીર, ૨. શ્રૃંગાર, ૩. અદ્દભુત, ૪. રૌદ્ર, ૫. વ્રીડન, ૬. બિભત્સ, ૭. હાસ્ય, ૮. કારુણ્ય અને ૯. પ્રશાંતરસ. અહીં રસોના ઉદાહરણ આપીને સ્પષ્ટ કરેલ છે.

છ નામોના અન્તર્ગત છ ભાવોનું વિસ્તૃત વર્ણન મળે છે. છ ભાવ છે. - ૧. ઔદયિક, ૨. ઔપશમિક, ૩. ક્ષાયિક, ૪. ક્ષાયોપશમિક, ૫. પારિણામિક અને ૬. સાન્નિપાતિક.

તત્ત્વાર્થસૂત્રમાં સાન્નિપાતિક ભાવનો ઉલ્લેખ નથી. પરંતુ આગમોમાં આને પૃથક્ ભાવના રુપમાં સ્થાન આપેલ છે.

પ્રમાણ - દ્વારના અન્તર્ગત પ્રમાણના ચાર ભેદ કર્યા છે- ૧. નામ પ્રમાણ, ૨. સ્થાપના પ્રમાણ, ૩. દ્રવ્ય પ્રમાણ અને ૪. ભાવ પ્રમાણ. આ બધા ભેદોની વ્યાખ્યા કરતા ભાવ- પ્રમાણના અન્તર્ગત સમાસ, તદ્ધિત, ધાતુ અને નિરુક્તિ પર વિસ્તૃત પ્રકાશ નાખ્યો છે. પ્રમાણના ભિન્ન પ્રકારથી પણ ચાર ભેદ કર્યા છે. જેમ- ૧. દ્રવ્ય પ્રમાણ, ૨. ક્ષેત્ર પ્રમાણ, ૩. કાળ પ્રમાણ અને ૪. ભાવ પ્રમાણ. અહીં પ્રમાણ શબ્દ પરિમાણના અર્થમાં જાણવો.

"વક્તવ્યતા - દ્વાર" ના ત્રણ પ્રકાર છે.- ૧. સ્વ સમય- વક્તવ્યતા, ૨. પરસમય વક્તવ્યતા અને ૩. સ્વસમય-પરસમય વક્તવ્યતા. સમયનો અર્થ હોય છે- સિદ્ધાન્ત. જેમાં અવિરોધી રુપથી સ્વસિદ્ધાન્તનું વર્ણન, પ્રજ્ઞાપન, પ્રરુપણ આદિ કરાય તે 'સ્વસમય વક્તવ્યતા' છે. અન્ય મતના સિદ્ધાન્તનું વર્ણન, પ્રજ્ઞાપન આદિ કરવું 'પર સમય વક્તવ્યતા' છે. તથા બન્ને સિદ્ધાંતોનું વર્ણન હોય તેને 'સ્વસમય-પરસમય વક્તવ્યતા' કહ્યું છે. વક્તવ્યતામાં નયનું પણ વર્ણન કરવામાં આવેલ છે.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

અર્થાધિકારનો અર્થ છે વર્ણ્ય વિષયનો અધિકાર. જેમ આવશ્યકસૂત્રના સામાયિકસૂત્રમાં સામાયિક આદિ છ અધ્યયનોમાં પ્રથમ અધ્યયનનો અર્થાધિકાર સાવદ્યયોગવિરતિ છે. બીજા અધ્યયનનો અર્થાધિકાર ઉત્કીર્તન છે આદિ.

"સમવતાર" છ પ્રકારનું નિરુપિત છે- ૧. નામ, ૨. સ્થાપના, ૩. દ્રવ્ય, ૪. ક્ષેત્ર, ૫. કાળ અને ૬. ભાવ.

અનુયોગના બીજા દ્વાર નિક્ષેપને ત્રણ પ્રકારના કહ્યા છે- ૧. ઓઘ નિષ્પન્ન, ૨. નામ નિષ્પન્ન, ૩. સૂત્રાલાપક નિષ્પન્ન. આ ત્રણના ભેદોપભેદોનું ઉદાહરણ સહિત આ અધ્યયનમાં જે વિવેચન થયેલ છે તે નિક્ષેપના જીજ્ઞાસુઓના માટે વિશેષરૂપથી પઠનીય છે. અનુયોગના ત્રીજા દ્વાર અનુગમના બે પ્રકાર કહ્યા છે. - ૧. સૂત્રાનુગમ અને ૨. નિર્યુક્ત્યનુગમ. નિર્યુક્ત્યનુગમ નિક્ષેપ, ઉપોદ્ઘાત અને સૂત્રસ્પર્શિકના ભેદથી ત્રણ પ્રકારના માનવામાં આવ્યા છે. સૂત્રાર્થને સમજવા-જાણવા માટે એનો ઘણો મોટો સહારો છે. ચતુર્થદ્વાર "નય" ના સાત ભેદ છે- ૧. નૈગમ, ૨. સંગ્રહ, ૩. વ્યવહાર, ૪. ઋજુસૂત્ર, ૫. શબ્દ, ૬. સમભિરુઢ અને ૭. એવંભૂતનય. આ નયોના દ્વારા હેય અને ઉપાદેયને જાણીને તદનુકૂળ પ્રવૃત્તિ કરવી જોઈએ.

આ પ્રમાણે આ જ્ઞાન - અધ્યયનમાં માત્ર પાંચ જ્ઞાન અને ત્રણ અજ્ઞાનનુંજ વર્ણન નથી. પરંતુ જ્ઞાન સંબંધિત વિવિધ સામગ્રીઓ અને અનુયોગ - પદ્ધતિનું પણ આમાં સંકલન મળે છે. વાચક વાંચીને જ્ઞાનના સંબંધમાં અવશ્ય નવીન જાણકારી મેળવશે.

जैन साईट
JAINSITE.com
જૈનમ્ જયતિ શાસનમ્

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

२४. णाणऽज्झयणं

सूत्र -

१. **पंचविह णाणं-**

प. कइविहे णं भंते ! नाणे पण्णत्ते ?

उ. गोयमा ! पंचविहे नाणे पण्णत्ते, तं जहा-

१. आभिणिबोहियनाणे, २. सुयनाणे,

३. ओहिनाणे, ४. मणपज्जवनाणे,

५. केवलनाणे ।[1]

- विया. स. ८, उ. २, सु. २२

२. **णाणणिव्वत्ती भेया चउवीसदंडएसु य परूवणं-**

प. कइविहा णं भंते ! णाणणिव्वत्ती पण्णत्ता ?

उ. गोयमा ! पंचविहा णाणणिव्वत्ती पण्णत्ता, तं जहा-

१. आभिणिबोहियनाणणिव्वत्ती **-जाव-**

५. केवलनाणणिव्वत्ती ।

एवं एगिंदियवज्जं -जाव- वेमाणियाणं जस्स जइ णाणा तस्स तइ णाणणिव्वत्ती भाणियव्वा ।

- विया. स. १९, उ. ८, सु. ३८-३९

३. **पंच णाणाणं दुविहत्तं-**

तं समासओ दुविहं पण्णत्तं, तं जहा-

१. पच्चक्खं च, २. परोक्खं च ।[2] - नंदी. सु. २

४. **परोक्ख णाणस्स भेया -**

प. से किं तं परोक्खं ?

उ. परोक्खं दुविहं पण्णत्तं, तं जहा-

१. आभिणिबोहियनाणपरोक्खं च,

२. सुयनाणपरोक्खं च ।[3]

जत्थ आभिणिबोहियनाणं तत्थ सुयनाणं,

जत्थ सुयनाणं तत्थ आभिणिबोहियनाणं ।

दोऽवि एयाइं अण्णमण्णमणुगयाइं,

तह वि पुण एत्थ आयरिया णाणत्तं पण्णवेंति-

૨૪. જ્ઞાન-અધ્યયન

સૂત્ર :

૧. **પાંચ પ્રકારના જ્ઞાન :**

પ્ર. ભંતે ! જ્ઞાનના કેટલા પ્રકાર કહ્યા છે ?

ઉ. ગૌતમ ! જ્ઞાનના પાંચ પ્રકાર કહ્યા છે, જેમકે-

૧. આભિનિબોધિક જ્ઞાન ૨. શ્રુતજ્ઞાન,

૩. અવધિજ્ઞાન, ૪. મનઃ પર્યવજ્ઞાન,

૫. કેવલજ્ઞાન.

૨. **જ્ઞાનનિર્વૃત્તિના ભેદ અને ચોવીસ દંડકોમાં પ્રરુપણ :**

પ્ર. ભંતે ! જ્ઞાનનિર્વૃત્તિના કેટલા પ્રકાર કહ્યા છે ?

ઉ. ગૌતમ ! જ્ઞાનનિર્વૃત્તિના પાંચ પ્રકાર કહ્યા છે, જેમકે-

૧. આભિનિબોધિક જ્ઞાન - નિર્વૃત્તિ **-યાવત્-**

૨. કેવલજ્ઞાન - નિર્વૃત્તિ.

આ પ્રમાણે એકેન્દ્રિયને છોડીને વૈમાનિકો સુધી જેમાં જેટલા જ્ઞાન હોય તે પ્રમાણે તેમાં તેટલી જ્ઞાનનિર્વૃત્તિ કહેવી જોઈએ.

૩. **પાંચ જ્ઞાનોનું દ્વિવિધત્વ :**

તે જ્ઞાન બે પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે-

૧. પ્રત્યક્ષ, ૨. પરોક્ષ.

૪. **પરોક્ષ જ્ઞાનના ભેદ :**

પ્ર. પરોક્ષ જ્ઞાનના કેટલા પ્રકાર છે ?

ઉ. પરોક્ષજ્ઞાનના બે પ્રકાર કહ્યા છે, જેમકે-

૧. આભિનિબોધિકજ્ઞાન,

૨. શ્રુતજ્ઞાન.

જ્યાં આભિનિબોધિકજ્ઞાન છે ત્યાં શ્રુતજ્ઞાન પણ છે,

જ્યાં શ્રુતજ્ઞાન છે ત્યાં આભિનિબોધિકજ્ઞાન પણ છે.

આ બન્ને એક બીજા સાથે રહેવાવાળા છે.

તો પણ આચાર્ય એ આ (બન્ને) માં અંતરનું પ્રતિપાદન કર્યું છે.

---

१. (क) ठाणं. अ. ५, उ.३, सु. ४६४ (१)
(ख) नंदी. सु. १ (ग) अणु. सु. १
(घ) तत्थ पंचविहं नाणं, सुयं आभिणिबोहियं ।
ओहिनाणं तइयं, मणनाणं च केवलं ॥ - उत्त. अ. २८, गा. ४

२. ठाणं अ. २, उ. १, सु. ६० (१)

३. ठाणं अ. २, उ. १, सु. ६० (१७)

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

अभिणिवुज्झइ त्ति आभिणिवोहियं नाणं सुणेइ त्ति सुयं ।

જે સામે આવેલા પદાર્થોને પ્રમાણપૂર્વક જાણી લે છે તે "આભિનિબોધિક જ્ઞાન" છે અને જે સાંભળી શકાય છે તે "શ્રુતજ્ઞાન છે."

"मईपुव्व जेण सुयं, ण मईसुयपुव्विया ।"

"શ્રુતજ્ઞાન મતિજ્ઞાનપૂર્વક હોય છે પણ મતિજ્ઞાન શ્રુતજ્ઞાનપૂર્વક નથી હોતું.

अविसेसिया मई-
मईनाणं च मईअन्नाणं च ।
विसेसया मई-
सम्मदिट्ठिस्स मई मईनाणं,
मिच्छादिट्ठिस्स मई मईअन्नाणं ।
अविसेसियं सुयं-
सुयनाणं च, सुयअन्नाणं च ।
विसेसियं सुयं-
सम्मदिट्ठिस्स सुयं सुयनाणं,
मिच्छादिट्ठिस्स सुयं सुयअन्नाणं ।

- नंदी. सु. ४५-४६

સામાન્ય રુપથી બુદ્ધિ-
મતિજ્ઞાન અને મતિ-અજ્ઞાન રુપ છે.
તે મતિ- વિશેષ રુપથી-
સમ્યક્દષ્ટિની મતિ-મતિજ્ઞાન છે.
મિથ્યાદષ્ટિની મતિ-મતિ-અજ્ઞાન છે.
સામાન્ય રુપથી શ્રુત-
શ્રુતજ્ઞાન અને શ્રુત- અજ્ઞાનરુપ છે.
તેજ શ્રુત વિશેષ રુપથી-
સમ્યક્દષ્ટિનું શ્રુત-શ્રુતજ્ઞાન છે,
મિથ્યાદષ્ટિનું શ્રુત-શ્રુતઅજ્ઞાન છે.

जैन साईट JAINSITE.com जैनम् जयति शासनम्

५. **आभिणिवोहियनाणस्स पज्जव णामाणि-**

१. **ईहा,**
२. **अपोह,**
३. **वीमंसा,**
४. **मग्गणा य,**
५. **गवेसणा,**
६. **सण्णा,**
७. **सई,**
८. **मई,**
९. **पण्णा,**

- नंदी. सु. ६०

सव्वं आभिणिबोहियं ॥

૫. **આભિનિબોધિક જ્ઞાનનાં પર્યાયવાચી નામ :**

૧. **ઈહા** - પદાર્થનું પર્યાલોચન.
૨. **અપોહ** - નિશ્ચય કરવું.
૩. **વિમર્શ** - ઈહા અને અવાયના મધ્યમાં થનારી વિચારધારા.
૪. **માર્ગણા** - અન્વય ધર્મોનું અન્વેષણ કરવું.
૫. **ગવેષણા** - વ્યતિરેક ધર્મોથી વ્યાવૃત્તિ કરવી.
૬. **સંજ્ઞા** - અતીતમાં અનુભવ કરેલ અને વર્તમાનમાં અનુભવ કરેલ વસ્તુની એકતાનું - અનુસંધાન- જ્ઞાન કરવું.
૭. **સ્મૃતિ** - અતીતમાં અનુભવ કરેલનું સ્મરણ કરવું.
૮. **મતિ** - જે જ્ઞાન વર્તમાન વિષયનો ગ્રાહક હોય,
૯. **પ્રજ્ઞા** - વિશિષ્ટ ક્ષયોપશમથી ઉત્પન્ન યથાવસ્થિત વસ્તુગત ધર્મનું પર્યાલોચન કરવું.

આ બધા આભિનિબોધિકજ્ઞાનનાં પર્યાયવાચી નામ છે.

६. **आभिणिवोहिय नाणस्स उक्किट्ठा ठिई-**

आभिणिबोहियनाणस्स णं उकोसेणं छावट्ठिं सागरोवमाइं ठिई पण्णत्ता ।

- सम. सम. ६६, सु. ४

૬. **આભિનિબોધિક જ્ઞાનની ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ :**

આભિનિબોધિક જ્ઞાનની ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ છયાસઠ સાગરોપમની કહી છે.

७. **आभिणिबोहियणाणस्स भेया-**

प. से किं तं आभिणिबोहियनाणं ?

उ. आभिणिबोहियनाणं दुविहं पण्णत्तं, तं जहा -

१. सुयणिस्सियं च, २. असुयणिस्सियं च ।[1]

- नंदी सु. ४७

७. **આભિનિબોધિક જ્ઞાનનાં ભેદ :**

પ્ર. આભિનિબોધિક જ્ઞાન કેટલા પ્રકારનાં છે ?

ઉ. આભિનિબોધિક જ્ઞાન બે પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે-

૧. શ્રુત નિશ્રિત, ૨. અશ્રુતનિશ્રિત.

८. **अस्सुय-णिस्सिय मई णाणस्स भेया-**

प. से किं तं असुयणिस्सियं ?

उ. असुयणिस्सियं चउव्विहं पण्णत्तं, तं जहा-

१. उप्पत्तिया, २. वेणइया,

३. कम्मया, ४. पारिणामिया ।

बुद्धी चउव्विहा वुत्ता, पंचमा नोवलब्भइ ॥[2]

८. **અશ્રુતનિશ્રિત મતિજ્ઞાનનાં ભેદ :**

પ્ર. અશ્રુતનિશ્રિત કેટલા પ્રકારના છે ?

અશ્રુતનિશ્રિત ચાર પ્રકારના કહ્યા છે, જેમકે-

૧. ઔત્પાતિકી, ૨. વૈનયિકી,

૩. કર્મજા, ૪. પારિણામિકી.

આ ચાર પ્રકારની બુદ્ધિઓ શાસ્ત્રકારોએ વર્ણિત કરેલ છે, પાંચમો ભેદ ઉપલબ્ધ નથી.

१. **उप्पत्तिया बुद्धी-**

पुव्वंमदिट्ठमसुयमवेइयतक्खणविसुद्धगहियत्था ।
अव्वाहयफलजोगा, बुद्धी उप्पत्तिया णामं ॥

१. भरह, २. सिल, ३. मिंढ, ४. कुक्कुड, ५. तिल, ६. वालुय, ७. हत्थी य, ८. अगड ९. वणसंडे, १०. पायस, ११. अइया, १२. पत्ते, १३. खाडहिला १४. पंच पियरो य,

१. भरहसिल, २. पणिय ३. रूक्खे, ४. खुड्डग, ५. पड, ६. सरड, ७. काय, ८. उच्चारे, ९. गय, १०. घयण, ११. गोल, १२. खंभे, १३. खुड्डग १४-१५. मग्गित्थि, १६. पति १७. पुत्ते, १८. महुसित्थ, १९-२०. मुद्दियंके य, २१. णाणए, २२. भिक्खु, २३. चेडगणिहाणे, २४. सिक्खा य २५. अत्थसत्थे, २६. इच्छा य महं, २७. सयसहस्से ॥

१. **ઔત્પાતિકી બુદ્ધિ :**

પૂર્વમાં જોયા વગર, વગર સાંભળે અને વગર જાણીએ પદાર્થોનાં વિશુદ્ધ અર્થ - (અભિપ્રાય) ને જે બુદ્ધિનાં દ્વારા તત્કાળ ગ્રહણ કરેલ છે અને જેનો અવ્યાહત (બાધા વગર) ફળ હોય તે ઔત્પાતિકી બુદ્ધિ કહેવાય છે.

૧. ભરતક્ષેત્ર, ૨. શિલા, ૩. દેડકો, ૪. મરઘી, ૫. તેલ, ૬. રેતી, ૭. હાથી, ૮. કૂવો, ૯. વનખંડ, ૧૦. ખીર, ૧૧. અતિગ, ૧૨. પાંદડું, ૧૩. ખાડહિલા (ગિલહરી) ૧૪. પાંચપિતા.

૧. ભરતશિલા, ૨. પ્રતિજ્ઞા, ૩. વૃક્ષ, ૪. અંગુઠી, ૫. વસ્ત્ર, ૬. કાકીડો, ૭. કાગડો, ૮. વડી નીત (મલ) ૯. હાથી, ૧૦. ઘૃત, ૧૧. ગોલ (લખોટો), ૧૨. સ્તમ્ભ, ૧૩. ક્ષુદ્રક, ૧૪. માર્ગ, ૧૫. સ્ત્રી, ૧૬. પતિ, ૧૭. પુત્ર, ૧૮. મીણ, ૧૯. મુદ્રિકા, ૨૦. અંક, ૨૧. મોહર, ૨૨. ભિક્ષુ, ૨૩. ચેટકનિધાન, ૨૪. શિક્ષા, ૨૫. અર્થશાસ્ત્ર, ૨૬. અધિક ઈચ્છા, ૨૭. શતસહસ્ત્ર. આ ઔત્પાતિકી બુદ્ધિનાં ઉદાહરણ છે.

२. **वेणइया बुद्धी-**

भरणित्थरणसमत्थातिवग्गसुत्तत्थगहियपेयाला ।
उभयोलोगफलवती विणयसमुत्था हवइ बुद्धी ॥

१. णिमित्ते, २. अत्थसत्थे य,

३. लेहे ४. गणिए य ५. कूव ६. अस्से य ।

२. **વૈનયિકી બુદ્ધિ :**

કાર્ય ભારને વહન કરવામાં સમર્થ, ત્રિવર્ગ.

(ધર્મ, અર્થ, કામ)નાં સૂત્રાર્થોનાં સાર ગ્રહણ કરવામાં પ્રધાન આ લોક અને પરલોકમાં ફળ આપનાર વૈનયિકી બુદ્ધિ હોય છે.

૧. નિમિત્ત, ૨. અર્થશાસ્ત્ર,

૩. લેખ, ૪. ગણિત, ૫. કૂવો, ૬. અશ્વ,

---

१. ठाणं अ. २, उ. १, सु. ६० (१६) २. ठाणं अ. ४, उ. ४, सु. ३६४ (१)

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

७. गद्दभ ८. लक्खण ९. गंठी
१०. अगए ११. रहिए य १२. गणिया य ॥
१३. मीया साडी दीहं च तणं, अवसव्वयं च कुंचस्स ।
१४. निव्वोदए य १५. गोणे घोडग पडणं च रुक्खाओ ॥

૭. ગર્દભ, ૮. લક્ષણ, ૯. ગ્રંથિ.
૧૦. અગડ, ૧૧. રથિક, ૧૨. ગણિકા.
૧૩. ભીનીસાડી, લાંબાતૃણ, ક્રૌંચ પક્ષી, ૧૪. નેવાનું પાણી, ૧૫. બળદોની ચોરી, અશ્વનું મરણ અને વૃક્ષથી પડવું એ આ વૈનયિકી બુદ્ધિનાં ઉદાહરણ છે.

३. कम्मिया बुद्धी-

उवओगदिट्ठसारा कम्मपसंगपरिघोलणविसाला ।
साहुक्कारफलवती कम्मसमुत्था हवइ बुद्धी ॥

૩. કર્મજા બુદ્ધિ :

ઉપયોગથી કાર્યોની વિશેષતાને જોનારી, કાર્ય કરતાં - કરતાં અને ચિંતન કરતાં-કરતાં વ્યાપક થનારી અને પ્રશંસા પ્રાપ્તિરુપ ફળવાળી તે કર્મજા બુદ્ધિ હોય છે.

१. हेरण्णिए २. करिसए
३. कोलिय ४. डोए य
५. मुत्ति ६. घय ७. पवए ।
८. तुण्णाग, ९. वड्ढई य १०. पूविए य ११. घड
१२. चित्तकारे य ॥

૧. સુવર્ણકાર, (સોની) ૨. કિસાન, (ખેડૂત)
૩. જુલાહા, ૪. દર્વીકાર (લાકડાનો ચાટવો)
૫. મોતી, ૬. ઘી, ૭. નટ,
૮. દરજી, ૯. સુતાર, ૧૦. કંદોઈ, ૧૧. ઘટ, ૧૨. ચિત્રકાર. એ કર્મથી ઉત્પન્ન બુદ્ધિનાં ઉદાહરણ છે.

४. पारिणामिया बुद्धी-

अणुमाणं-हेउ-दिट्ठंतसाहिया वयविवागपरिणामा ।
हियं णिस्सेयस फलवती, बुद्धी पारिणामिया णामं ॥

૪. પારિણામિકી બુદ્ધિ :

અનુમાન, હેતુ અને દૃષ્ટાંતથી (કાર્ય) સિદ્ધ કરનારી, આયુનાં પરિપકવ થવાથી પ્રાપ્ત થનારી, સ્વપર હિતકારી તથા મોક્ષરુપી ફળ આપનારી પારિણામિકી બુદ્ધિ હોય છે.

જૈન આગમ JAINSITE .com જૈનમ્ જયતિ શાસનમ્

१. अभए, २. सेट्ठि, ३. कुमारे,
४. देवी, ५. उदिओदए हवइ राया ।
६. साहू य णंदिसेणे,
७. धणदत्ते, ८. सावग, ९. अमच्चे ॥
१०. खमए, ११. अमच्चपुत्ते,
१२. चाणक्के चेव, १३. थूलभद्दे य ।
१४. णासिकसुंदरी-नंदे,
१५. वइरे परिणामिया बुद्धी ॥
१६. चलणाहण, १७. आमंडे,
१८. मणी य १९. सप्पे य २०. खग्गि २१. थूभिंदे ।
पारिणामियबुद्धीए, एवमाई उदाहरणा,
से तं असुयणिस्सियं । - नंदी सु. ४८-५२

૧. અભયકુમાર, ૨. શેઠ, ૩. કુમાર,
૪. દેવી, ૫. ઉદિતોદયરાજા,
૬. સાધુ(શિષ્ય) અને નન્દીષેણ,
૭. ધનદત્ત, ૮. શ્રાવક, ૯. અમાત્ય,
૧૦. ક્ષપક, ૧૧. અમાત્યપુત્ર,
૧૨. ચાણક્ય, ૧૩. સ્થૂલિભદ્ર,
૧૪. નાકનું સુન્દરીનંદ,
૧૫. વજ્રસ્વામી,
૧૬. ચરણાહત, ૧૭. આંબળા,
૧૮. મણિ, ૧૯. સર્પ, ૨૦. ગેંડો, ૨૧. સ્તૂપ-ભેદન.
આ પારિણામિકી બુદ્ધિનાં ઉદાહરણ છે.
આ અશ્રુતનિશ્રિત (આભિનિબોધિક જ્ઞાન) છે.

९. उप्पत्तियाई बुद्धीसु वण्णाइअभाव परूवणं-

प. अह भंते ! १. उप्पत्तिया २. वेणइया ३. कम्मया ४. परिणामिया, एस णं कइवण्णा कइगंधा कइरसा कइफासा पण्णत्ता ?

૯. ઔત્પાતિકી આદિ બુદ્ધિઓમાં વર્ણાદિનાં અભાવનું પ્રરુપણ :

પ્ર. ભંતે ! ૧. ઔત્પાતિકી, ૨. વૈનયિકી, ૩. કાર્મિકી અને ૪. પારિણામિકી બુદ્ધિ કેટલા વર્ણ, ગંધ, રસ અને સ્પર્શવાળી કહી છે ?

उ. गोयमा ! उप्पत्तिया **-जाव-** परिणामिया, एस णं अवण्णा **-जाव-** अफासा पण्णत्ता।

- विया. स. १२, उ. ५, सु. ९

१०. सुयणिस्सिय मई णाणस्स भेया-

प. से किं तं सुयणिस्सियं मईनाणं ?

उ. सुयणिस्सियं मईनाणं चउव्विहं पण्णत्तं, तं जहा-

१. उग्गहे, २. ईहा, ३. अवाए, ४. धारणा।[1]

- नंदी. सु. ५३

११. उग्गहादीणं लक्खणाणि-

अत्थाणं उग्गहणं तु उग्गहं, तह वियालणं ईहं।
ववसायं तु अवायं, धरणं पुण धारणं बिंति॥

- नंदी. सु. ६७

१. उग्गह परूवणं-

प. से किं तं उग्गहे ?

उ. उग्गहे दुविहे पण्णत्ते, तं जहा-

१. अत्थोग्गहे य, २. वंजणोग्गहे य।[2]

प. से किं तं वंजणोग्गहे ?

उ. वंजणोग्गहे चउव्विहे पण्णत्ते, तं जहा-

१. सोइंदियवंजणोग्गहे, २. घाणेंदियवंजणोग्गहे, ३. जिब्भिंदियवंजणोग्गहे, ४. फासेंदियवंजणोग्गहे।

से त्तं वंजणोग्गहे।

प. से किं तं अत्थोग्गहे ?

उ. अत्थोग्गहे छव्विहे पण्णत्ते, तं जहा-

१. सोइंदियअत्थोग्गहे, २. चक्खिंदियअत्थोग्गहे, ३. घाणिंदियअत्थोग्गहे, ४. जिब्भिंदियअत्थोग्गहे, ५. फासिंदियअत्थोग्गहे, ६. णोइंदियअत्थोग्गहे।[3]

तस्स णं इमे एगट्ठिया णाणाघोसा णाणावंजणा पंच णामधेया भवंति, तं जहा-

१. ओगिण्हणया, २. उवधारणया, ३. सवणता, ४. अवलंबणता, ५. मेहा।

से तं उग्गहे। - नंदी. सु. ५४-५६

ઉ. ગૌતમ ! ઔત્પાતિકી **-યાવત્-** પારિણામિકી આ ચારે બુદ્ધિઓ વર્ણ **-યાવત્-** સ્પર્શથી રહિત કહી છે.

૧૦. શ્રુતનિશ્રિત મતિજ્ઞાનના ભેદ :

પ્ર. શ્રુતનિશ્રિત મતિજ્ઞાન કેટલા પ્રકારના છે ?

ઉ. શ્રુતનિશ્રિત મતિજ્ઞાન ચાર પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે-

૧. અવગ્રહ, ૨. ઈહા, ૩. અવાય, ૪. ધારણા.

૧૧. અવગ્રહ આદિના લક્ષણ :

અર્થોનાં સામાન્ય જ્ઞાનને અવગ્રહ, અર્થોનાં પર્યાલોચન (વિચારણા)ને ઈહા, અર્થોનાં નિર્ણયાત્મક જ્ઞાનને અવાય અને સ્મૃતિમાં ધારણ કરનારને ધારણા કહે છે.

૧. અવગ્રહનું પ્રરુપણ :

પ્ર. અવગ્રહ કેટલા પ્રકારના છે ?

ઉ. અવગ્રહ બે પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે-

૧. અર્થાવગ્રહ, ૨. વ્યંજનાવગ્રહ.

પ્ર. વ્યંજનાવગ્રહ કેટલા પ્રકારના છે ?

ઉ. વ્યંજનાવગ્રહ ચાર પ્રકારના કહ્યા છે, જેમકે-

૧. શ્રોત્રેન્દ્રિય વ્યંજનાવગ્રહ, ૨. ઘ્રાણેન્દ્રિય-વ્યંજનાવગ્રહ, ૩. રસેન્દ્રિય વ્યંજનાવગ્રહ, ૪. સ્પર્શેન્દ્રિય વ્યંજનાવગ્રહ.

આ વ્યંજનાવગ્રહનું વર્ણન થયું.

પ્ર. અર્થાવગ્રહ કેટલા પ્રકારના છે ?

ઉ. અર્થાવગ્રહ છ પ્રકારના કહ્યા છે, જેમકે-

૧. શ્રોત્રેન્દ્રિય અર્થાવગ્રહ, ૨. ચક્ષુરેન્દ્રિય અર્થાવગ્રહ, ૩. ઘ્રાણેન્દ્રિય અર્થાવગ્રહ, ૪. રસેન્દ્રિય અર્થાવગ્રહ, ૫. સ્પર્શેન્દ્રિય અર્થાવગ્રહ, ૬. નો ઈન્દ્રિય અર્થાવગ્રહ.

અર્થાવગ્રહનાં સમાનાર્થક નાનાઘોષ તથા નાના વ્યંજનવાળા પાંચ નામ આ પ્રમાણે છે, જેમકે-

૧. અવગ્રહનતા, ૨. ઉપધારણતા, ૩. શ્રવણતા, ૪. અવલમ્બનતા, ૫. મેધા.

આ અવગ્રહનું વર્ણન થયું.

---

१. उग्गह ईहाऽवाओ य, धारणा एव होंति चत्तारि।
आभिणिबोहियनाणस्स, भेयवत्थू समासेणं॥ - नंदी सु. ६६

२. राय. सु. २४१

३. (क) पण्ण. प. १५, सु. १०१७-१०१९
(ख) सम. सम. ६, सु. ६
(ग) ठाणं. अ. ६, सु. ५२५

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

२. **ईहा परूवणं-**

प. से किं तं ईहा ?

उ. ईहा छव्विहा पण्णत्ता, तं जहा-

१. सोइंदियईहा, २. चक्खिंदियईहा,
३. घाणिंदियईहा, ४. जिब्भिंदियईहा,
५. फासिंदियईहा, ६. णोइंदियईहा।

तीसे णं इमे एगट्ठिया णाणाघोसा णाणावंजणा पंच णामधेया भवंति, तं जहा-

१. आभोगणया, २. मग्गणया,
२. गवेसणया, ४. चिंता,
५. वीमंसा।

से तं ईहा। - नंदी सु. ५८

३. **अवाय परूवणं-**

प. से किं तं अवाए ?

उ. अवाए छव्विहे पण्णत्ते, तं जहा-

१. सोइंदियावाए, २. चक्खिंदियावाए,
३. घाणिंदियावाए, ४. जिब्भिंदियावाए,
५. फासिंदियावाए, ६. णोइंदियावाए।[1]

तस्स णं इमे एगट्ठिया णाणाघोसा णाणावंजणा पंच णामधेया भवंति, तं जहा-

१. आवट्टणया, २. पच्चावट्टणया,
३. अवाए, ४. बुद्धी,
५. विण्णाणे।

से तं अवाए। - नंदी. सु. ५९

४. **धारणा परूवणं -**

प. से किं तं धारणा ?

उ. धारणा छव्विहा पण्णत्ता, तं जहा-

१. सोइंदियधारणा, २. चक्खिंदियधारणा,
३. घाणिंदियधारणा, ४. जिब्भिंदियधारणा,
५. फासिंदियधारणा, ६. णोइंदियधारणा।

तीसे णं इमे एगट्ठिया णाणाघोसा णाणावंजणा पंच णामधेया भवंति, तं जहा-

૨. **ઈહાની પ્રરુપણા :**

પ્ર. ઈહા કેટલા પ્રકારની છે ?

ઉ. ઈહા છ પ્રકારની કહી છે, જેમકે-

૧. શ્રોત્રેન્દ્રિય-ઈહા, ૨. ચક્ષુરેન્દ્રિય-ઈહા,
૩. ઘ્રાણેન્દ્રિય-ઈહા, ૪. રસેન્દ્રિય-ઈહા,
૫. સ્પર્શેન્દ્રિય-ઈહા, ૬. નોઈન્દ્રિય-ઈહા

ઈહાનાં સમાનાર્થક નાનાઘોષ અને નાના વ્યંજનવાળા પાંચ નામ આ પ્રમાણે છે, જેમકે-

૧. આભોગનતા, ૨. માર્ગનતા,
૩. ગવેષણતા, ૪. ચિંતા,
૫. વિમર્શ.

આ ઈહાનું વર્ણન થયું.

૩. **અવાયની પ્રરુપણા :**

પ્ર. અવાય કેટલા પ્રકારનાં છે ?

ઉ. અવાય છ પ્રકારનાં છે, જેમકે-

૧. શ્રોત્રેન્દ્રિય-અવાય, ૨. ચક્ષુરેન્દ્રિય-અવાય,
૩. ઘ્રાણેન્દ્રિય-અવાય, ૪. રસેન્દ્રિય-અવાય,
૫. સ્પર્શેન્દ્રિય-અવાય, ૬. નોઈન્દ્રિય-અવાય.

અવાયનાં સમાનાર્થક નાનાઘોષ અને નાના વ્યંજનવાળા પાંચ નામ આ પ્રમાણે છે, જેમકે-

૧. આવર્તન, ૨. પ્રત્યાવર્તન,
૩. અવાય, ૪. બુદ્ધિ,
૫. વિજ્ઞાન.

આ અવાયનું વર્ણન થયું.

૪. **ધારણાની પ્રરુપણા :**

પ્ર. ધારણા કેટલા પ્રકારની છે ?

ઉ. ધારણા છ પ્રકારની કહી છે, જેમકે-

૧. શ્રોત્રેન્દ્રિય-ધારણા, ૨. ચક્ષુરેન્દ્રિય-ધારણા,
૩. ઘ્રાણેન્દ્રિય-ધારણા, ૪. રસેન્દ્રિય-ધારણા,
૫. સ્પર્શેન્દ્રિય-ધારણા, ૬. નોઈન્દ્રિય-ધારણા

ધારણાનાં સમાનાર્થક નાનાઘોષ અને નાના વ્યંજનવાળા પાંચ નામ આ પ્રમાણે છે, જેમકે-

१. सम. सम. २८, सु. ३

जैन साइट JAINSITE.com जैनम् जयति शासनम्

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

१. धारणा, २. साधारणा,

३. ठवणा, ४. पइट्ठा,

५. कोट्ठे।

से तं धारणा। - नंदी. सु. ६०

१. ધારણા, ૨. સાધારણા,

૩. સ્થાપના, ૪. પ્રતિષ્ઠા,

૫. કોષ્ઠ.

આ ધારણાનું વર્ણન થયું.

१२. विसयगहण विवक्खया उग्गहाणं भेया-

चउव्विहा मई पण्णत्ता, तं जहा-

१. उग्गहमई, २. ईहामई,

३. अवायमई, ४. धारणामई।

अहवा चउव्विहा मई पण्णत्ता, तं जहा-

१. अरंजरोदगसमाणा, २. वियरोदगसमाणा,

३. सरोदगसमाणा, ४. सागरोदगसमाणा,

- ठाणं अ. ४, उ. ४, सु. ३६४ (२-३)

(क) छव्विहा उग्गहमई पण्णत्ता, तं जहा-

१. खिप्पमोगिण्हइ,
२. बहुमोगिण्हइ,
३. बहुविहमोगिण्हइ,
४. धुवमोगिण्हइ,
५. अणिस्सियमोगिण्हइ,
६. असंदिद्धमोगिण्हइ।

(ख) छव्विहा ईहामई पण्णत्ता, तं जहा-

१. खिप्पमीहइ,
२. बहुमीहइ,
३. बहुविहमीहइ,
४. धुवमीहइ,
५. अणिस्सियमीहइ,
६. असंदिद्धमीहइ।

(ग) छव्विहा अवायमई पण्णत्ता, तं जहा-

१. खिप्पमवेइ,
२. बहुमवेइ,
३. बहुविहमवेइ,
४. धुवमवेइ,
५. अणिस्सियमवेइ,
६. असंदिद्धमवेइ।

૧૨. વિષયગ્રહણની અપેક્ષા અવગ્રહાદિનાં ભેદ :

મતિ ચાર પ્રકારની કહી છે, જેમકે-

૧. અવગ્રહ મતિ, ૨. ઈહામતિ,

૩. અવાયમતિ, ૪. ધારણામતિ.

અથવા મતિ ચાર પ્રકારની કહી છે, જેમકે-

૧. ઘડાનાં પાણીનાં સમાન, ૨. ખાડાનાં પાણીનાં સમાન,

૩. તળાવનાં પાણીનાં સમાન, ૪. સમુદ્રનાં પાણીનાં સમાન.

(ક) અવગ્રહમતિ છ પ્રકારની કહી છે, જેમકે-

૧. શીઘ્ર ગ્રહણ કરવું,
૨. ઘણુ ગ્રહણ કરવું,
૩. ઘણા પ્રકારની વસ્તુઓને ગ્રહણ કરવી,
૪. ધ્રુવ ગ્રહણ કરવું,
૫. અનિશ્રિત (વગર સહારે) ગ્રહણ કરવું,
૬. અસંદિગ્ધ ગ્રહણ કરવું.

(ખ) ઈહામતિ છ પ્રકારની કહી છે, જેમકે-

૧. શીઘ્ર ઈહા કરવી,
૨. ઘણી ઈહા કરવી,
૩. ઘણા પ્રકારની વસ્તુઓની ઈહા કરવી,
૪. ધ્રુવ ઈહા કરવી,
૫. અનિશ્રિત ઈહા કરવી,
૬. અસંદિગ્ધ ઈહા કરવી.

(ગ) અવાયમતિ છ પ્રકારની કહી છે, જેમકે-

૧. શીઘ્ર અવાય કરવી,
૨. ઘણી અવાય કરવી,
૩. ઘણા પ્રકારની વસ્તુઓની અવાય કરવી,
૪. ધ્રુવ અવાય કરવી,
૫. અનિશ્રિત અવાય કરવી,
૬. અસંદિગ્ધ અવાય કરવી.

जैन साईट JAINSITE जैनम् जयति शासनम्

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

(घ) छव्विहा धारणा (मई) पण्णत्ता, तं जहा-

१. वहुं धरेइ,
२. वहुविहं धरेइ,
३. पोराणं धरेइ,
४. दुद्धरं धरेइ,
५. अणिस्सियं धरेइ,
६. असंदिद्धं धरेइ ।

- ठाणं अ. ६, सु. ५१० (१-४)

(ઘ) ધારણા (મતિ) છ પ્રકારની કહી છે, જેમકે-

૧. ઘણી ધારણા કરવી,
૨. ઘણા પ્રકારની વસ્તુઓની ધારણા કરવી,
૩. જુની વસ્તુઓની ધારણા કરવી,
૪. દુઃખે પકડી શકાય તેવી ધારણા કરવી,
૫. અનિશ્રિતની ધારણા કરવી,
૬. અસંદિગ્ધની ધારણા કરવી.

१३. पगारान्तरेण सुय असुयणिस्सियाणं भेया-

सुयनिस्सिए दुविहे पण्णत्ते, तं जहा-

१. अत्थोग्गहे चेव, २. वंजणोग्गहे चेव ।

असुयनिस्सिए वि एवमेव ।

- ठाणं अ. २, उ. १, सु. ६० (१९-२०)

૧૩. પ્રકારાન્તરથી શ્રુત-અશ્રુત નિશ્રિતોનાં ભેદ :

શ્રુતનિશ્રિત બે પ્રકારના કહ્યા છે, જેમકે-

૧. અર્થાવગ્રહ, ૨. વ્યંજનાવગ્રહ.

અશ્રુતનિશ્રિત પણ આ પ્રમાણે બે પ્રકારનાં છે.

१४. वंजणुग्गह परूवगं दिट्ठंते-

अट्ठावीसइविहस्स आभिणिबोहियनाणस्स वंजणोग्गहस्स परूवणं करिस्सामि-पडिबोहगदिट्ठंतेणं, मल्लगदिट्ठंतेण य ।

प. (क) से किं तं पडिवोहगदिट्ठंतेणं ?

उ. पडिवोहगदिट्ठंतेणं-

से जहानामए केइ पुरिसे कंचि पुरिसं सुत्तं पडिवोहेज्जा "अमुगा ! अमुग !" त्ति ।

तत्थ च चोयगे पण्णवगं एवं वयासी-

प. किं एगसमयपविट्ठा पोग्गला गहणमागच्छंति ?

दुसमयपविट्ठा पोग्गला गहणमागच्छंति **-जाव-** दससमयपविट्ठा पोग्गला गहणमागच्छंति ?

संखेज्जसमयपविट्ठा पोग्गला गहणमागच्छंति ?

असंखेज्जसमयपविट्ठा पोग्गला गहणमागच्छंति ?

उ. **एवं** वदंतं चोयगं पण्णवगे **एवं** वयासी-

"**णो** एगसमयपविट्ठा पोग्गला गहणमागच्छंति,

૧૪. વ્યંજનાવગ્રહ પ્રરુપક દૃષ્ટાંત :

પ્રતિબોધક દૃષ્ટાંત અને મલ્લક (કોડીયું)નું દૃષ્ટાંત દ્વારા અઠ્યાવીસ પ્રકારનાં આભિનિબોધિક-જ્ઞાન (મતિજ્ઞાન) નાં વ્યંજનાવગ્રહની હું પ્રરુપણા કરીશ.

પ્ર. (ક) પ્રતિબોધક (જગાડેલ)નું દૃષ્ટાંત શું છે ?

ઉ. પ્રતિબોધકનું દૃષ્ટાંત -

જે પ્રમાણે સુતેલ કોઈ વ્યક્તિને "હે અમુક ! હે અમુક."

આ પ્રમાણે કહીને જગાડે ત્યાં પ્રશ્નકર્તા પ્રરુપકથી આ પ્રમાણે કહે છે કે -

પ્ર. શું (તે પુરુષનાં કાનમાં) એક સમયમાં પ્રવિષ્ટ પુદ્‌ગલ ગ્રહણ કરવામાં આવે છે ?

શું બે સમયમાં પ્રવિષ્ટ પુદ્‌ગલ ગ્રહણ કરવામાં આવે છે **-યાવત્-** દસ સમયોમાં પ્રવિષ્ટ પુદ્‌ગલ ગ્રહણ કરવામાં આવે છે ?

શું સંખ્યાત સમયોમાં પ્રવિષ્ટ પુદ્‌ગલ ગ્રહણ કરવામાં આવે છે ?

શું અસંખ્યાત સમયોમાં પ્રવિષ્ટ પુદ્‌ગલ ગ્રહણ કરવામાં આવે છે ?

ઉ. **આ પ્રમાણે** કહેતા પ્રશ્નકર્તાને પ્રરુપક **આ પ્રમાણે** કહે છે -

એક સમયમાં પ્રવિષ્ટ પુદ્‌ગલ ગ્રહણ કરવામાં આવતા નથી.

जैन साहित्य JAINSITE जैनम् जयति शासनम्
www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

णो दुसमयपविट्ठा पोग्गला गहणमागच्छंति **-जाव-**

બે સમયમાં પ્રવિષ્ટ પુદ્ગલ ગ્રહણ કરવામાં આવતાં નથી **-યાવત્-**

णो दससमयपविट्ठा पोग्गला गहणमागच्छंति,

દસ સમયમાં પ્રવિષ્ટ પુદ્ગલ ગ્રહણ કરવામાં આવતાં નથી.

णो संखेज्जसमयपविट्ठा पोग्गला गहणमागच्छंति,

સંખ્યાત સમયમાં પ્રવિષ્ટ પુદ્ગલ ગ્રહણ કરવામાં આવતા નથી.

असंखेज्जसमयपविट्ठा पोग्गला गहणमागच्छंति।

પરંતુ અસંખ્યાત સમયોમાં પ્રવિષ્ટ પુદ્ગલ ગ્રહણ કરવામાં આવે છે.

से त्तं पडिबोहगदिट्ठंतेणं।

આ પ્રતિબોધકનું દૃષ્ટાંત થયું.

प. (ख) से किं तं मल्लगदिट्ठंतेणं ?

પ્ર. (ખ) કોડિયાનું દૃષ્ટાંત શું છે ?

उ. मल्लगदिट्ठंतेणं-

ઉ. કોડિયાનું દૃષ્ટાંત :

से जहाणामए केइ पुरिसे आवागसीसाओ मल्लगं गहाय तत्थेगं उदगबिंदू पक्खिवेज्जा, से णट्ठे, अण्णे पक्खित्ते. से वि णट्ठे,

જે પ્રમાણે કોઈ વ્યક્તિ નિભાડાથી (કુંભારનાં વાસણ પકાવવાનું સ્થાન) એક પ્યાલો લઈને તેમાં પાણીની એક બૂંદ નાંખે તો તે પણ નષ્ટ થઈ જાય,

एवं पक्खिप्पमाणेसु पक्खिप्पमाणेसु होही से उदगबिंदू, जं णं तं मल्लगं रावेहिइ, होही से उदगबिंदू,

આ પ્રમાણે (પાણીની એક-એક બૂંદ) નાંખતા-નાંખતાં પાણીનું કોઈ ટીપું એવું હશે જે પ્યાલાને ભીનું કરશે.

जं णं तंसि मल्लगंसि ठाहिइ, होही से उदगबिंदू,

ત્યારબાદ કોઈ ટીપું એવું હશે જે તેમાં રહેશે,

जं णं तं मल्लगं भरेहिइ, होही से उदगबिंदू,

કોઈ ટીપાં એવાં હશે જેનાથી પ્યાલો ભરાશે.

जं णं तं मल्लगं पवाहेहिइ,

કોઈ ટીપાં એવા હશે જેનાથી પાણી બહાર પડશે.

एवामेव पक्खिप्पमाणेहिं पक्खिप्पमाणेहिं अणंतेहिं पोग्गलेहिं जाहे तं वंजणं पूरितं होइ ताहे "हुं" ति करेइ णो चेव णं जाणइ, के वेस सद्दाइ ?

આ પ્રમાણે તે વ્યંજન (શબ્દનાં) અનન્ત પુદ્ગલ પ્રવેશ કરતાં-કરતાં કાનમાં સંભળાય છે ત્યારે તે પુરુષ હુંકાર કરે છે. પરંતુ તે આ જાણતાં નથી કે આ કોની અવાજ છે ?

तओ ईहं पविसइ, तओ जाणइ, अमुगे एस सद्दाइ,

જ્યારે તે ઈહા કરે છે, ત્યારે જાણે છે કે તે અમુક વ્યક્તિ અવાજ આપી રહ્યો છે,

तओ अवायं पविसइ, तओ से उवगयं हवइ,

ત્યાર પછી તે અવાય કરે છે, ત્યારે તે સારી રીતે જાણી લે છે કે અમુક વ્યક્તિ જ આવાજ આપી રહ્યા છે.

तओ णं धारणं पविसइ,

ત્યારબાદ તે ધારણા કરે છે;

तओ णं धारेइ संखेज्जं वा कालं, असंखेज्जं वा कालं।

ત્યારે તે સંખ્યાત અથવા અસંખ્યાતકાળ સુધી (ઘણા સમય સુધી) ધારણ કરીને રહે છે. (વિસ્મૃત થતું નથી)

प. से जहाणामए केइ पुरिसे अव्वत्तं सद्दे सुणेज्जा तेणं सद्दे त्ति उग्गहिए, णो चेवं णं जाणइ, के वेस सद्दाइ ?

પ્ર. જેમ કોઈ પુરુષે અવ્યક્ત શબ્દને સાંભળીને "આ કોઈ શબ્દ છે." એ પ્રમાણે જાણ્યું પરંતુ તે ન જાણ્યું કે" આ શબ્દ કોનો છે ?

જૈન સાઈટ JAINSITE.com જૈનમ્ જયતિ શાસનમ્

उ. तओ ईहं पविसइ,
तओ जाणइ, 'अमुगे एस सद्दे',
तओ णं अवायं पविसइ, तओ से अवगयं हवइ,

तओ धारणं पविसइ,
तओ णं धारेइ संखेज्जं वा कालं असंखेज्जं वा कालं।

एवं अव्वत्तं रूवं, अव्वत्तं गंधं, अव्वत्तं रसं, अव्वत्तं फासं, पडिसंवेदेज्जा।

प. से जहाणामए केइ पुरिसे अव्वत्तं सुमिणं पडिसंवेदेज्जा, 'तेणं सुमिणे' त्ति उग्गहिए, णो चेव णं जाणइ, 'के वेसे सुमिणेत्ति ?'

उ. तओ ईहं पविसइ,
तओ जाणइ, 'अमुगे एस सुमिणे' त्ति,
तओ अवायं पविसइ, तओ से अवगयं हवइ,
तओ धारणं पविसइ,
तओ णं धारेइ संखेज्जं कालं, असंखेज्जं वा कालं।

से तं मल्लगदिट्ठतेणं,

से तं सुयणिस्सियं। - नंदी. सु. ६२-६४

उ. પછી તે ઈહા કરે છે.
ત્યારે તે જાણે છે કે "આ અમુક શબ્દ છે."
ત્યારબાદ તે અવાય (નિશ્ચિત જ્ઞાન) કરે છે. ત્યારે તેને પૂર્ણ જાનકારી થઈ જાય છે,
પછી તે ધારણા કરે છે.
ત્યારે તેને સંખ્યાતકાળ કે અસંખ્યાતકાળ સુધી ધારણા (સંસ્મૃતિ) બની રહે છે.

આ પ્રમાણે તે અવ્યક્ત રુપ, અવ્યક્ત ગંધ, અવ્યક્ત રસાસ્વાદન અને અવ્યક્ત સ્પર્શને જાણે છે.

પ્ર. જેમ કોઈ પુરુષ અવ્યક્ત સ્વપ્નને જુવે, તો તેને "આ સ્વપ્ન છે." એવો બોધ થાય છે, પરંતુ તે જાણતા નથી કે "આ કેવું સ્વપ્ન છે"?

ઉ. પછી તે ઈહા કરે છે.
ત્યારે તે જાણે છે કે "આ અમુક સ્વપ્ન છે."
પછી તે અવાય કરીને પૂર્ણ રુપમાં જાણે છે.
પછી તે ધારણા કરે છે.
ત્યારે તેને સંખ્યાતકાળ કે અસંખ્યાતકાળ સુધી ધારણા (સ્મૃતિ) બની રહે છે.

આ (કોડિયા) મલ્લક દૃષ્ટાંતથી અવગ્રહનું સ્વરુપ છે.

આ શ્રુતનિશ્રિત જ્ઞાન છે.

१५. उग्गहाईसु वण्णाइ अभाव परूवणं-

प. अह भंते ! १. उग्गहे, २. ईहा, ३. अवाये, ४. धारणा एस णं कइवण्णा, कइगंधा, कइरसा, कइफासा पण्णत्ता ?

उ. गोयमा ! उग्गहे **-जाव-** धारणा, एस णं अवण्णा **-जाव-** अफासा पण्णत्ता।

- विया. स. १२, उ. ५, सु. १०

૧૫. અવગ્રહાદિમાં વર્ણાદિના અભાવનું પ્રરુપણ :

પ્ર. ભંતે ! ૧. અવગ્રહ, ૨. ઈહા, ૩. અવાય અને ૪. ધારણામાં કેટલા વર્ણ, ગંધ, રસ અને સ્પર્શ કહ્યા છે ?

ઉ. ગૌતમ ! અવગ્રહ **-યાવત્-** ધારણા એ ચારે વર્ણ **-યાવત્-** સ્પર્શથી રહિત કહ્યા છે.

१६. उग्गहाईणं काल परूवणं-

उग्गहे एक्कसामइए,
अंतोमुहुत्तिया ईहा,
अंतोमुहुत्तिए अवाए, धारणा संखेज्जं वा कालं असंखेज्जं वा कालं।[1] - नंदी. सु. ६१

૧૬. અવગ્રહ આદિનું કાળ પ્રરુપણ :

અવગ્રહ (જ્ઞાન)નો કાળ એક સમય છે.
ઈહાનો કાળ અન્તર્મુહૂર્ત છે.
અવાયનો કાળ પણ અન્તર્મુહૂર્ત છે, ધારણાનો કાળ સંખ્યાત કે અસંખ્યાતકાળ છે.

---

१. उग्गहा एक्कं समयं, ईहाऽवाया मुहुत्तमद्धं तु।
कालमसंखं संखं च, धारणा होंति णायव्वा॥ - नंदी सु. ६८

जैन साईट JAINSITE जैनम् जयति शासनम
www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

१७. सुयनाणस्स भेया-

प. से किं तं सुयनाणपरोक्खं ?

उ. सुयनाणपरोक्खं चोद्दसविहं पण्णत्तं, तं जहा-

१. अक्खरसुयं, २. अणक्खरसुयं,
३. सण्णिसुयं, ४. असण्णिसुयं,
५. सम्मसुयं, ६. मिच्छसुयं,
७. सादीयं, ८. अणादीयं,
९. सपज्जवसियं, १०. अपज्जवसियं,
११. गमियं, १२. अगमियं,
१३. अंगपविट्ठं, १४. अणंगपविट्ठं।[1]

- नंदी. सु. ७२

(१) अक्खरसुयं-

प. से किं तं अक्खरसुयं ?

उ. अक्खरसुयं तिविहं पण्णत्तं, तं जहा-

१. सण्णक्खरं, २. वंजणक्खरं,
३. लद्धिअक्खरं।

प. (क) से किं तं सण्णक्खरं ?

उ. सण्णक्खरं अक्खरस्स संठाणाऽगिई।

से तं सण्णक्खरं।

प. (ख) से किं तं वंजणक्खरं ?

उ. वंजणक्खरं अक्खरस्स वंजणाभिलावो।

से तं वंजणक्खरं।

प. (ग) से किं तं लद्धिअक्खरं ?

उ. लद्धिअक्खरं - अक्खरलद्धियस्स लद्धिअक्खरं समुप्पज्जइ, तं जहा-

१. सोइंदियलद्धिअक्खरं,
२. चक्खिंदियलद्धिअक्खरं,
३. घाणेंदियलद्धिअक्खरं,
४. रसनिंदियलद्धिअक्खरं,
५. फासेंदियलद्धिअक्खरं,
६. णोइंदियलद्धिअक्खरं।

से तं लद्धिअक्खरं, से तं अक्खरसुयं।

- नंदी. सु. ७३

૧૭. શ્રુતજ્ઞાનના ભેદ :

પ્ર. શ્રુતજ્ઞાન પરોક્ષ કેટલા પ્રકારનાં છે ?

ઉ. શ્રુતજ્ઞાન પરોક્ષ ચૌદ પ્રકારના કહ્યા છે, જેમકે-

૧. અક્ષરશ્રુત, ૨. અનક્ષરશ્રુત,
૩. સંજ્ઞીશ્રુત, ૪. અસંજ્ઞીશ્રુત,
૫. સમ્યક્શ્રુત, ૬. મિથ્યાશ્રુત,
૭. સાદિ શ્રુત, ૮. અનાદિશ્રુત,
૯. સપર્યવસિત શ્રુત ૧૦. અપર્યવસિતશ્રુત,
૧૧. ગમિક શ્રુત, ૧૨. અગમિક શ્રુત,
૧૩. અંગપ્રવિષ્ટ શ્રુત, ૧૪. અનંગપ્રવિષ્ટ શ્રુત.

(૧) અક્ષરશ્રુત :

પ્ર. અક્ષરશ્રુત કેટલા પ્રકારના છે ?

ઉ. અક્ષરશ્રુત ત્રણ પ્રકારના કહ્યા છે, જેમકે-

૧. સંજ્ઞા-અક્ષર, ૨. વ્યંજન-અક્ષર,
૩. લબ્ધિ-અક્ષર.

પ્ર. (ક) સંજ્ઞા-અક્ષર શું છે ?

ઉ. અક્ષરનાં સંસ્થાન આકૃતિ સંજ્ઞા અક્ષર છે.

આ સંજ્ઞા - અક્ષરનું સ્વરુપ છે.

પ્ર. (ખ) વ્યંજન-અક્ષર શું છે ?

ઉ. ઉચ્ચારણ કરાય તેવા અક્ષર વ્યંજન અક્ષર છે.

આ વ્યંજન-અક્ષરનું સ્વરુપ છે.

પ્ર. (ગ) લબ્ધિ અક્ષર શું છે ?

ઉ. અક્ષર-લબ્ધિવાળા જીવને લબ્ધિઅક્ષર (ભાવ શ્રુતજ્ઞાન) ઉત્પન્ન થાય છે. (તે છ પ્રકારનાં છે) જેમકે-

૧. શ્રોત્રેન્દ્રિય લબ્ધિ અક્ષર,
૨. ચક્ષુરેન્દ્રિય-લબ્ધિઅક્ષર,
૩. ઘ્રાણેન્દ્રિયલબ્ધિ અક્ષર,
૪. રસનેન્દ્રિયલબ્ધિ અક્ષર,
૫. સ્પર્શેન્દ્રિય લબ્ધિ અક્ષર,
૬. નોઈન્દ્રિય લબ્ધિ અક્ષર.

આ લબ્ધિ અક્ષરનું સ્વરુપ છે, આ અક્ષરશ્રુતનું વર્ણન થયું.

---

१. नंदी. सु. ११५

जैन साईट JAINSITE जैनम् जयति शासनम्
www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

(२) अणक्खरसुयं-

प. से किं तं अणक्खरसुयं ?

उ. अणक्खरसुयं अणेगविहं पण्णत्तं, तं जहा-
ऊससियं णीससियं णिच्छूढं, खासियं च छीयं च।
णिस्सिंघियमणुसारं, अणक्खरं छेलियादीयं॥

से तं अणक्खरसुयं। - नंदी. सु. ७४

(३-४) सण्णि-असण्णिसुयं-

प. से किं तं सण्णिसुयं ?

उ. सण्णिसुयं तिविहं पण्णत्तं, तं जहा-
१. कालिओवएसेणं, २. हेऊवएसेणं,
३. दिट्ठिवाओवदेसेणं।

प. से किं तं कालिओवएसेणं ?

उ. कालिओवएसेणं जस्स णं अत्थि ईहा अवोहो मग्गणा गवेसणा चिंता वीमंसा, से णं सण्णि त्ति लब्भइ,

जस्स णं णत्थि ईहा अवोहो मग्गणा गवेसणा चिंता वीमंसा, से णं असण्णि त्ति लब्भइ।

से तं कालिओवएसेणं।

प. से किं तं हेऊवएसेणं ?

उ. **हेऊवएसेणं** - जस्स णं अत्थि अभिसंधारणपुव्विया करणसत्ती से णं सण्णि त्ति लब्भइ.

जस्स णं णत्थि अभिसंधारणपुव्विया करणसत्ती से णं असण्णि त्ति लब्भइ।

से तं हेऊवएसेणं।

प. से किं तं दिट्ठिवाओवएसेणं ?

उ. दिट्ठिवाओवएसेणं - सण्णिसुयस्स खओवसमेणं सण्णी लब्भइ,

असण्णिसुयस्स खओवसमेणं असण्णी लब्भइ,

से तं दिट्ठिवाओवएसेणं।

से तं सण्णिसुयं, से तं असण्णिसुयं।

- नंदी. सु. ७८

(૨) અનક્ષરશ્રુત :

પ્ર. અનક્ષરશ્રુત કેટલા પ્રકારના છે ?

ઉ. અનક્ષરશ્રુત અનેક પ્રકારનાં કહ્યા છે. જેમકે- લાંબો-લાંબો શ્વાસ લેવો, શ્વાસ છોડવો, થૂંકવું, ઉધરસ ખાવું, છીંકવું, નાક સાફ કરવું, બીજી અનુસ્વાર યુક્ત ચેષ્ટા કરવી, ચપટી વગાડવી.

આ અનક્ષરશ્રુતનું સ્વરુપ છે.

(૩-૪) સંજ્ઞી-અસંજ્ઞી શ્રુત :

પ્ર. સંજ્ઞીશ્રુત કેટલા પ્રકારના છે ?

ઉ. સંજ્ઞી શ્રુત ત્રણ પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે-
૧. કાલીકી- ઉપદેશ, ૨. હેતુ-ઉપદેશ,
૩. દૃષ્ટિવાદ ઉપદેશ.

પ્ર. કાલીકી-ઉપદેશ સંજ્ઞીશ્રુત શું છે ?

ઉ. કાલિકી ઉપદેશથી જેના ઈહા, નિશ્ચય માર્ગણા (અન્વય ધર્મનું અન્વેષણ), ગવેષણા (વ્યતિરેક ધર્મનું અન્વેષણ), ચિંતા અને વિમર્ષ હોય તે સંજ્ઞી કહેવાય છે.

જેને ઈહા, અપોહ,માર્ગણા, ગવેષણા, ચિંતા અને વિમર્શ ન હોય તે અસંજ્ઞી કહેવાય છે.

આ કાલિકી ઉપદેશનું સ્વરુપ છે.

પ્ર. હેતુ-ઉપદેશ સંજ્ઞીશ્રુત શું છે ?

ઉ. **હેતુ-ઉપદેશથી** જે પ્રાણીમાં અભિસંધારણપૂર્વક કરણ શક્તિ અર્થાત્ વિચારપૂર્વક ક્રિયા કરવાની શક્તિ છે તે સંજ્ઞી કહેવાય છે.

જે પ્રાણીમાં અભિસંધારણપૂર્વક કરણશક્તિ અર્થાત્ વિચારપૂર્વક ક્રિયા કરવાની શક્તિ નથી તે અસંજ્ઞી કહેવાય છે.

આ હેતુ ઉપદેશનું સ્વરુપ છે.

પ્ર. દૃષ્ટિવાદ ઉપદેશ સંજ્ઞીશ્રુત શું છે ?

ઉ. દૃષ્ટિવાદ ઉપદેશથી સંજ્ઞીશ્રુતનાં ક્ષયોપશમથી સંજ્ઞી કહેવાય છે.

અસંજ્ઞીશ્રુતનાં ક્ષયોપશમથી અસંજ્ઞી કહેવાય છે.

આ દૃષ્ટિવાદોપદેશનું સ્વરુપ છે.

આ સંજ્ઞીશ્રુત અને અસંજ્ઞીશ્રુતનું વર્ણન થયું.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

(५) सम्मसुयं-

प. से किं तं सम्मसुयं ?

उ. सम्मसुयं-जं इमं अरहंतेहिं भगवंतेहिं उप्पण्णणाण-दंसणधरेहिं तेलोक्कणिरिक्खिय-महिय पूइएहिं,

तीय-पच्चुप्पण्ण-मणागयजाणएहिं,

सव्वण्णूहिं सव्वदरिसीहिं पणीयं दुवालसंगं-गणिपिडगं, तं जहा-

१. आयारो, २. सूयगडो,

३. ठाणं, ४. समवाओ,

५. विवाहपण्णत्ती, ६. णायाधम्मकहाओ,

७. उवासगदसाओ, ८. अतंगडदसाओ,

९. अणुत्तरोववाइयदसाओ,

१०. पण्हावागरणाइं,

११. विवागसुयं, १२. दिट्ठिवाओ।

इच्चेयं दुवालसंगं गणिपिडगं-चोद्दसपुव्विस्स सम्मसुयं, अभिण्णदसपुव्विस्स सम्मसुयं, तेण परं भिण्णेसु भयणा॥

से तं सम्मसुयं। - नंदी. सु. ७६

(६) मिच्छसुयं-

प. से किं तं मिच्छसुयं ?

उ. मिच्छसुयं-जं इमं अण्णाणिएहिं मिच्छादिट्ठिहिं सच्छंदबुद्धि मइविगप्पियं, तं जहा-

१. भारहं, २. रामायणं,

३. भीमासुरक्खं, ४. कोडिल्लयं,

५. सगडभद्दियाओ, ६. खोडगमुहं,

७. कप्पासियं, ८. नागसुहुमं,

९. कणगसत्तरी, १०. वइसेसियं,

११. बुद्धवयणं, १२. तेरासियं,

१३. काविलियं, १४. लोगायतं,

१५. सट्ठितंतं १६. माढरं,

१७. पुराणं, १८. वारणं,

१९. णाडगादी।

(५) सम्यक्श्रुत :

प्र. सम्यक्श्रुत शुं छे ?

उ. सम्यक्श्रुत-उत्पन्न-ज्ञान अने दर्शननां धारक त्रण लोकनां जीवो द्वारा आदर-सन्मानपूर्वक जोयेल तथा यथावस्थित भावयुक्त कीर्तन नमस्कार करेल,

अतीत, वर्तमान अने अनागतनां ज्ञाता,

सर्वज्ञ अने सर्वदर्शी अर्हंत (तीर्थंकर-भवगन्तो) द्वारा प्रणीत जे आ द्वादशांग रुप गणिपिटक छे ते सम्यक्श्रुत छे, जेमके-

१. आचारांग, २. सूत्रकृतांग,

३. स्थानांग, ४. समवायांग,

५. व्याख्याप्रज्ञप्ति, ६. ज्ञाताधर्मकथांग,

७. उपासक दशांग, ८. अन्तकृत दशांग,

९. अनुत्तरोपपातिकदशा,

१०. प्रश्नव्याकरण,

११. विपाकश्रुत, १२. दृष्टिवाद.

आ द्वादशांग गणिपिटक चोद पूर्वधारी अने संपूर्ण दस पूर्वधारीने सम्यक्श्रुत थाय छे. तेनाथी ओछुं अर्थात् कंईक ओछुं दस पूर्व अने नव आदि पूर्वोनां ज्ञातानुं श्रुत विकल्पथी सम्यक्श्रुत छे.

आ सम्यक्श्रुतनुं स्वरुप छे.

(६) मिथ्याश्रुत :

प्र. मिथ्याश्रुत शुं छे ?

उ. अज्ञानी अने मिथ्यादृष्टिओ द्वारा स्वच्छंद अने विपरीत बुद्धिथी कल्पित करेल ग्रंथ मिथ्याश्रुत छे, जेमके-

१. महाभारत, २. रामायण,

३. भीमासुरोक्त, ४. कौटिल्य,

५. शकटभद्रिका, ६. घोटकमुख,

७. कार्पासिक, ८. नाग-सूक्ष्म,

९. कनकसप्तति, १०. वैशेषिक,

११. बुद्धवचन, १२. त्रैराशिक,

१३. कापिलीय, १४. लोकायत,

१५. षष्टितंत्र, १६. माठर,

१७. पुराण, १८. व्याकरण,

१९. नाटक आदि.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

अहवा बावत्तरिकलाओ चत्तारि य वेदा संगोवंगा।

एयाइं मिच्छदिट्ठिस्स मिच्छत्तपरिग्गहियाइं मिच्छसुयं,

एयाइं चेव सम्मदिट्ठिस्स सम्मत्तपरिग्गहियाइं सम्मसुयं।

अहवा मिच्छदिट्ठिस्स वि सम्मसुयं।

प. कम्हा ?

उ. सम्मत्तहेउत्तणओ जम्हा ते मिच्छदिट्ठिया तेहिं चेव समएहिं चोइया समाणा केइ सपक्खदिट्ठीओ वमेंति।

से तं मिच्छसुयं। - नंदी. सु. ७७

अथवा બોત્તેર કળાઓ અને અંગોપાંગ સહિત ચાર વેદ છે.

આ ગ્રંથ મિથ્યાદૃષ્ટિ દ્વારા મિથ્યારુપથી ગ્રહણ કરેલ હોય તો મિથ્યાશ્રુત છે.

આ જ ગ્રંથ સમ્યક્દૃષ્ટિ દ્વારા સમ્યક્રુપથી ગ્રહણ કરેલ હોય તો સમ્યક્શ્રુત છે.

અથવા મિથ્યાદૃષ્ટિનાં માટે પણ આ જ ગ્રંથ સમ્યક્શ્રુત છે.

પ્ર. કયાં કારણથી ?

ઉ. સમ્યક્ત્વનો હેતુ હોવાથી કેટલાક મિથ્યાદૃષ્ટિ આ ગ્રંથોથી પ્રેરિત થઈને પોતાના મિથ્યાત્વને ત્યાગી દે છે.

આ મિથ્યાશ્રુતનું સ્વરુપ છે.

(૭-૮) साई अणाई सुय भेया-

प. से किं तं सादीयं सपज्जवसियं ? अणादीयं अपज्जवसियं च ?

उ. इच्चेयं दुवालसंगं गणिपिडगं वुच्छित्तिणयट्ठयाए सादीयं सपज्जवसियं।

अवुच्छित्तिणयट्ठयाए अणादीयं अपज्जवसियं।

(૭-૮) સાદિ-અનાદિ શ્રુત ભેદ :

પ્ર. સાદિ સપર્યવસિત અને અનાદિ અપર્યવસિતશ્રુત શું છે ?

ઉ. આ દ્વાદશાંગ રુપ ગણિપિટક-પર્યાયાર્થિક નયની અપેક્ષાથી સાદિ-સાન્ત છે,

દ્રવ્યાર્થિક નયની અપેક્ષાથી આદિ અંત રહિત છે.

(९-१०) सपज्जवसिय अपज्जवसिय भेया-

तं समासओ चउव्विहं पण्णत्तं, तं जहा-

१. दव्वओ, २. खेत्तओ, ३. कालओ, ४. भावओ।

१. तत्थ दव्वओ णं सम्मसुयं-

एगं पुरिसं पडुच्च सादीयं सपज्जवसियं,

बहवे पुरिसे पडुच्च अणादीयं अपज्जवसियं।

२. खेत्तओ णं सम्मसुयं-पंच भरहाइं, पंच एरवयाइं पडुच्च सादीयं सपज्जवसियं,

पंच महाविदेहाइं पडुच्च अणादीयं अपज्जवसियं।

३. कालओ णं सम्मसुयं-ओसप्पिणिं उस्सप्पिणिं च पडुच्च सादीयं सपज्जवसियं,

णो ओसप्पिणिं णो उस्सप्पिणिं च पडुच्च अणादीयं अपज्जवसियं।

(૯-૧૦) સપર્યવસિત અપર્યવસિત ભેદ :

આ શ્રુતજ્ઞાન સંક્ષેપમાં ચાર પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે-

૧. દ્રવ્યથી, ૨. ક્ષેત્રથી, ૩. કાળથી, ૪. ભાવથી.

૧. દ્રવ્યથી-સમ્યક્શ્રુત -

એક વ્યક્તિની અપેક્ષાથી- સાદિ સપર્યવસિત અર્થાત્ સાદિ અને સાન્ત છે.

ઘણા પુરુષોની અપેક્ષાથી અનાદિ અપર્યવસિત અર્થાત્ આદિ અને અંતથી રહિત છે.

૨. ક્ષેત્રથી : સમ્યક્શ્રુત પાંચ ભરત અને પાંચ ઐરવત ક્ષેત્રોની અપેક્ષાથી સાદિ સાન્ત છે.

પાંચ મહાવિદેહ ક્ષેત્રોની અપેક્ષાથી અનાદિ અનન્ત છે.

૩. કાળથી : સમ્યક્શ્રુત ઉત્સર્પિણી અને અવસર્પિણી કાળની અપેક્ષાથી સાદિ-સાન્ત છે.

નો ઉત્સર્પિણી નો અવસર્પિણી કાળની અપેક્ષાથી અનાદિ અનન્ત છે.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

४. भावओ णं - जे जया जिणपण्णत्ता भावा १. आघविज्जंति, २. पण्णविज्जंति, ३. परूविज्जंति, ४. दंसिज्जंति, ५. णिदंसिज्जंति, ६. उवदंसिज्जंति,

૪. ભાવથી : તીર્થંકરો દ્વારા કહેલ જે ભાવ (પદાર્થ) જે સમય ૧. સામાન્ય રુપથી કહેવાય છે, ૨. વિશેષ રુપથી કહેવાય છે. ૩. પ્રરુપિત કરાય છે, ૪. ઉપમા દ્વારા સમજાવાય છે, ૫. હેતુ કહીને સમજાવાય છે, ૬. ઉદાહરણ આપીને સમજાવાય છે.

ते तया भावे पडुच्च सादीयं सपज्जवसियं,

ત્યારે તે ભાવોની અપેક્ષાથી સમ્યક્શ્રુત સાદિ સાન્ત છે.

खाओवसमियं पुण भावं पडुच्च अणादीयं अपज्जवसियं।

ક્ષયોપશમ ભાવની અપેક્ષાથી સમ્યક્શ્રુત અનાદિ અનન્ત છે.

अहवा भवसिद्धियस्स सुयं साईयं सपज्जवसियं,

અથવા ભવસિદ્ધિક પ્રાણીનું શ્રુત સાદિ સાન્ત છે.

अभवसिद्धीयस्स सुयं अणादीयं अपज्जवसियं।

અભવસિદ્ધિક પ્રાણીનું શ્રુત અનાદિ અનન્ત છે.

सव्वागासपएसग्गं सव्वगासपएसेहिं अणंतगुणियं पज्जवक्खरं णिप्फज्जइ।

સંપૂર્ણ આકાશ પ્રદેશોનાં સમસ્ત આકાશ પ્રદેશોની સાથે અનન્તવાર ગુણાકાર કરવાથી પર્યાય અક્ષર નિષ્પન્ન થાય છે.

सव्वजीवाणं पि य णं अक्खरस्स अणंतभागो णिच्चुग्घाडियो, जइ पुण सो वि आवरिज्जा तेणं जीवो अजीवत्तं पावेज्जा।

બધા જીવોનાં અક્ષર (શ્રુતજ્ઞાન)નો અનન્તમો ભાગ સદૈવ ઉદ્ઘાટિત રહે છે. જો તે પણ આવરણને પ્રાપ્ત થઈ જાય તો જીવ-અજીવભાવને પ્રાપ્ત થઈ જાય છે.

"सुट्ठु वि मेहसमुदए होइ पभा चंद-सूराणं।"

જેમ કે "સઘન વાદળા છવાય જાય તો પણ ચંદ્ર અને સૂર્યની કંઈ ને કંઈ (થોડી પણ) પ્રભા રહે જ છે."

से तं सादीयं सपज्जवसियं, से तं अणादीयं अपज्जवसियं। - नंदी. सु. ७८

આ સાદિ સપર્યવસિત શ્રુત છે, આ અનાદિ અપર્યવસિત શ્રુત છે.

(११-१२) गमिय-अगमियसुयं-

(૧૧-૧૨) ગમિક-અગમિક શ્રુત :

प. से किं तं गमियं ?

उ. गमियं दिट्ठिवाओ।

प. से किं तं अगमियं ?

उ. अगमियं कालियं सुयं।

પ્ર. ગમિક શ્રુત શું છે ?

ઉ. દૃષ્ટિવાદ ગમિક શ્રુત છે.

પ્ર. અગમિક શ્રુત શું છે ?

ઉ. કાલિક શ્રુત (દૃષ્ટિવાદનાં સિવાય) આચારાંગ આદિ અગમિક શ્રુત છે.

से तं गमियं, से तं अगमियं।

- नंदी. सु. ७९ (क)

આ ગમિક શ્રુત છે, આ અગમિક શ્રુત છે.

(१३-१४) अंगपविट्ठ अंगबाहिर सुयं-

(૧૩-૧૪) અંગપ્રવિષ્ટ અંગબાહ્યશ્રુત :

अहवा तं (सुयं) समासओ दुविहं पण्णत्तं, तं जहा-

१. अंगपविट्ठं च, २. अंगबाहिरं च।[1]

- नंदी. सु. ७९ (ख)

અથવા તે(શ્રુત) સંક્ષેપમાં બે પ્રકારનાં કહ્યા છે. જેમકે-

૧. અંગપ્રવિષ્ટ, ૨. અંગબાહ્ય.

१. ठाणं अ. २, उ. १, सु. ६०/२१

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

१८. अंगपविट्ठसुयभेया-

प. से किं तं अंगपविट्ठं ?

उ. अंगपविट्ठं दुवालसविहं पण्णत्तं, तं जहा-

१. आयारो, २. सूयगडो,

३. ठाणं, ४. समवाओ,

५. विवाहपन्नत्ती,

६. नायाधम्मकहाओ, ७. उवासगदसाओ,

८. अंतगडदसाओ,

९. अणुत्तरोववाइयदसाओ,

१०. पण्हावागरणाइं, ११. विवागसुयं,

१२. दिट्ठिवाओ।[1] - नंदी. सु. ८२

१८. અંગ પ્રવિષ્ટ શ્રુતના ભેદ :

પ્ર. અંગ પ્રવિષ્ટ શ્રુત કેટલા પ્રકારના છે ?

ઉ. અંગપ્રવિષ્ટ બાર પ્રકારના કહ્યા છે. જેમકે-

૧. આચાર (આચારાંગસૂત્ર), ૨. સૂત્રકૃતાંગસૂત્ર,

૩. સ્થાનાંગ સૂત્ર, ૪. સમવાયાંગ સૂત્ર,

૫. વ્યાખ્યાપ્રજ્ઞપ્તિ (ભગવતીસૂત્ર),

૬. જ્ઞાતા ધર્મકથાંગસૂત્ર, ૭. ઉપાસક દશાંગસૂત્ર,

૮. અંતકૃત દશાંગસૂત્ર,

૯. અનુત્તરોપપાતિક દશાંગસૂત્ર,

૧૦. પ્રશ્ન વ્યાકરણ સૂત્ર, ૧૧. વિપાક સૂત્ર,

૧૨. દૃષ્ટિવાદ સૂત્ર.

१९. अंगपविट्ठसुयस्स वित्थरओ परूवणं-

(१) आयारो-

प. से किं तं आयारे[2] ?

उ. आयारे णं समणाणं निग्गंथाणं आयार-गोयर-विणय-वेणइय-ट्ठाण-गमण-चंकमण-पमाण-जोगजुंजण-भासासमिति-गुत्ती-सेज्जोवहि-भत्त-पाण-उग्गम-उप्पायण-एसणाविसोहि सुद्धासुद्ध ग्गहण-वय णियम-तवोवहाण-सुप्पसत्थमाहिज्जइ।

से समासओ पंचविहे पण्णत्ते, तं जहा-

१. णाणायारे, २. दंसणायारे,

३. चरित्तायारे, ४. तवायारे,

५. वीरियायारे।

आयारस्स णं परित्ता वायणा,

संखेज्जा अणुओगदारा,

संखेज्जाओ पडिवत्तीओ,

संखेज्जा वेढा, संखेज्जा सिलोगा,

संखेज्जाओ निज्जुत्तिओ,

૧૯. અંગ પ્રવિષ્ટ શ્રુતનું વિસ્તારથી પ્રરુપણ :

(૧) આચારાંગ સૂત્ર :

પ્ર. આચાર (આચારાંગ સૂત્ર) માં શું છે ?

આચારાંગ સૂત્રમાં શ્રમણ નિર્ગ્રંથોનાં આચાર, ગોચર, વિનય, વૈનયિક, સ્થાન, ગમન, ચંક્રમણ, પ્રમાણ, યોગોનો વ્યાપાર, ભાષા સમિતિ, ગુપ્તિ, શય્યા, ઉપધિ, ભક્ત-પાન, ઉદ્‌ગમ, ઉત્પાદન, એષણા-વિશુદ્ધિ, શુદ્ધ-ગ્રહણ, અશુદ્ધ-ગ્રહણ, વ્રત, નિયમ અને તપ ઉપધાન આ બધાનું સુપ્રશસ્ત (સ્પષ્ટ) વર્ણન કરેલ છે.

સંક્ષેપમાં આચાર પાંચ પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે-

૧. જ્ઞાનાચાર, ૨. દર્શનાચાર,

૩. ચારિત્રાચાર, ૪. તપાચાર,

૫. વીર્યાચાર.

આચારાંગની પરિમિત વાચનાઓ છે.

સંખ્યાત (ઉપક્રમ આદિ) અનુયોગદ્વાર છે,

સંખ્યાત (પ્રતિપત્તિઓ) મતાન્તર છે.

સંખ્યાત છંદ છે, સંખ્યાત શ્લોક છે.

સંખ્યાત નિર્યુક્તિઓ (વ્યાખ્યાઓ) છે,

---

१. (क) राय. सु. २४१ (ख) सम. सम. १३६

२. प. से किं तं आयारे ?

उ. आयारे णं समणाणं निग्गंथाणं आयारगोयर **-जाव-** सव्वा दुवालसंग परूवणा भाणियव्वा **जहा नंदीए -जाव-**

सुत्तत्थो खलु पढमो बीओ, निज्जुत्तिमीसओ भणिओ।

तइओ य निरवसेसो, एस विही होइ अणुयोगे ॥१॥

- विया. स. २५, उ. ३, सु. ११६

जैन साहित्य JAINSITE जैनम् जयति शासनम्
www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

से णं अंगट्ठयाए पढमे अंगे-
दो सुयक्खंधा, पणवीसं अज्झयणा,
पंचासीइं उद्देसणकाला, पंचासीइं समुद्देसणकाला,
अट्ठारस पदसहस्साइं पदग्गेणं,
संखेज्जा अक्खरा,
अणंता गमा, अणंता पज्जवा,
परित्ता तसा, अणंता थावरा,
सासया-कडा-निबद्धा-णिकाइया-जिणपण्णत्ता भावा-

१. आघविज्जंति,
२. पण्णविज्जंति,
३. परूविज्जंति,
४. दंसिज्जंति,
५. नदंसिज्जंति,
६. उवदंसिज्जंति।

से एवं आया एवं णाया, एवं विण्णाया।

एवं चरणकरणपरूवणया आघविज्जंति **-जाव-** उवदंसिज्जंति।

से तं आयारे।[1] -सम. सु. १३६

(क) आयारस्स अज्झयणा-

नव बंभचेरा पण्णत्ता, तं जहा-

१. सत्थपरिन्ना, २. लोगविजओ,

અંગની દૃષ્ટિથી આ પ્રથમ અંગ છે.
આમાં બે શ્રુતસ્કંધ છે, પચ્ચીસ અધ્યયન છે,
પંચ્યાસી ઉદ્દેશનકાળ છે, પંચ્યાસી સમુદ્દેશનકાળ છે.
પદ-ગણનાની અપેક્ષાએ આમાં અઢારહજાર પદ છે,
સંખ્યાત અક્ષર છે,
અનન્ત ગમ (આશય) છે, પર્યાય પણ અનન્ત છે.
ત્રસ જીવ પરિમિત છે, સ્થાવર જીવ અનન્ત છે,
શાશ્વત (નિત્ય), કૃત (અનિત્ય) નિબદ્ધ (સંબદ્ધ) અને નિકાચિત્ (નિયમિત) જિન પ્રજ્ઞપ્તભાવ -

૧. સામાન્ય રુપથી કહ્યા છે,
૨. વિશેષ રુપથી કહ્યા છે,
૩. પ્રરુપિત કરેલ છે,
૪. ઉપમાઓ દ્વારા દેખાડેલ છે, અર્થાત્ બતાવેલ છે.
૫. હેતુ-કારણ કહીને બતાવેલ છે,
૬. ઉદાહરણ આપીને બતાવેલ છે.

આચારાંગનાં અધ્યયનથી આત્મા વસ્તુસ્વરૂપ અને આચાર ધર્મને જાણે છે. ગુણ પર્યાયોને વિશિષ્ટરૂપે જાણે છે અથવા અન્ય મતોનાં પણ વિજ્ઞાતા હોય છે.

આ પ્રમાણે આચાર અને કરણ (ગોચર)ની પ્રરુપણાનાં દ્વારા વસ્તુઓનાં સ્વરુપ સામાન્ય રુપથી કહ્યા છે **-યાવત્-** ઉદાહરણ દ્વારા સમજાવેલ છે.

આ આચારાંગનું વર્ણન છે.

(ક) આચારાંગનાં અધ્યયન :

બ્રહ્મચર્ય અર્થાત્ આચારાંગ સૂત્રનાં નવ અધ્યયન કહ્યા છે, જેમકે-

૧. શસ્ત્ર પરિજ્ઞા, ૨. લોક વિજય,

---

१. प. से किं तं आयारे?
उ. आयारे णं समणाणं णिग्गंथाणं आयार-गोयर-विणय-वेणइय-सिक्खा-भासा-अभासा-चरण-करण-जाया-माया-वित्तीओ आघविज्जंति।
से समासओ पंचविहे पण्णत्ते, तं जहा- १. णाणायारे, २. दंसणायारे, ३. चरित्तायारे, ४. तवायारे, ५. वीरियायारे।
आयारे णं परित्ता वायणा **-जाव-** संखेज्जाओ पडिवत्तीओ,
से णं अंगट्ठयाए पढमे अंगे, दो सुयक्खंधा, पणवीसं अज्झयणा, पंचासीति उद्देसणकाला, पंचासीति समुद्देसणकाला, अट्ठारस पयसहस्साइं पदग्गेणं, संखेज्जा अक्खरा **-जाव-** उवदंसिज्जंति।
से एवं आया, एवं नाया, एवं विण्णाया, एवं चरणकरण परूवणा आघविज्जइ,
से त्तं आयारे -नंदी. सु. ८३

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

३. सीओसणिज्जं, ४. सम्मत्तं,

५. आवंती, ६. धूतं,

७. विमोही, ८. उवहाणसुयं,

९. महापरिण्णा।[1] - ठाणं. अ. ९, सु. ६६२

आयारस्स णं भगवओ सचूलियागस्स पणवीसं अज्झयणा पण्णत्ता, - सम. सम. २५, सु. ५

सत्त सत्तिकया पण्णत्ता।

सत्तमहज्झयणा पण्णत्ता।

- ठाणं. अ. ७, सु. ५४५ (४-५)

(ख) आयारे उद्देसणकालाइं-

नवण्हं बंभचेराणं एकावन्नं उद्देसणकाला पण्णत्ता।

- सम. सम. ५१, सु. १

आयारस्स णं सचूलियागस्स पंचासीइ उद्देसणकाला पण्णत्ता। - सम. सम. ८५, सु. १

(ग) आयारस्स पया-

आयारस्स णं सचूलियागस्स अट्ठारस्स पयसहस्साइं पयग्गेणं पण्णत्ताइं। - सम. सम. १८, सु. ४

(घ) आयारस्स विईय सुयक्खंधस्स निक्खेवो-

एवं खलु तस्स भिक्खुस्स वा भिक्खुणीए वा सामग्गियं जं सव्वट्ठेहिं समिए सहिए सदा जए **त्ति बेमि।**[2]

- आ. सु. २, अ. १, उ. १, सु. ३३४

२०. **(२) सूयगडो-**

प. से किं तं सूयगडे ?

उ. सूयगडे णं ससमया सूइज्जंति,

परसमया सूइज्जंति,

ससमयपरसमया सूइज्जंति,

जीवा सूइज्जंति,

अजीवा सूइज्जंति,

जीवाजीवा सूइज्जंति,

लोगे सूइज्जइ,

अलोगे सूइज्जइ,

૩. શીતોષ્ણીય, ૪. સમ્યક્ત્વ,

૫. આવન્તી-લોકસાર, ૬. ધૂત,

૭. વિમોહ, ૮. ઉપધાનશ્રુત,

૯. મહાપરિજ્ઞા.

ભગવાને ચૂલિકા-સહિત આચારાંગ સૂત્રનાં પચ્ચીસ અધ્યયન કહ્યા છે.

સાત સપ્તકૈક આચારચૂલાની બીજી ચૂલિકાનાં ઉદ્દેશક -રહિત સાત અધ્યયન કહ્યા છે.

આચાર ચૂલાની પ્રથમ ચૂલિકાનાં ઉદ્દેશક સહિત સાત મહાધ્યયન કહ્યા છે.

(ખ) આચારાંગનાં ઉદ્દેશનકાળ :

નવ બ્રહ્મચર્ય અધ્યયનોના એકાવન ઉદ્દેશન કાળ કહ્યા છે.

ચૂલિકા સહિત આચારાંગ સૂત્રનાં પંચ્યાસી ઉદ્દેશનકાળ કહ્યા છે.

(ગ) આચારાંગના પદ :

ચૂલિકા સહિત આચારાંગ સૂત્રનાં પદ-પ્રમાણથી અઢાર હજાર પદ કહ્યા છે.

(ઘ) આચારાંગનાં દ્વિતીય શ્રુતસ્કંધનું નિક્ષેપ :

આ તે (સુવિહિત) ભિક્ષુ કે ભિક્ષુણીનાં માટે (જ્ઞાનાદિ આચારની) સમગ્રતા છે કે- 'તે સમસ્ત પદાર્થોમાં પાંચ સમિતિઓથી યુક્ત થઈને સ્વકલ્યાણનાં માટે સદા પ્રયત્નશીલ રહે, **આ હું કહું છું.'**

૨૦. **(૨) સૂત્રકૃતાંગ સૂત્ર :**

પ્ર. સૂત્રકૃતાંગ સૂત્રમાં શું છે ?

ઉ. સૂત્રકૃતાંગમાં સ્વસિદ્ધાંતોનું વર્ણન કરેલ છે.

પર-સિદ્ધાંતોનું નિરુપણ કરેલ છે,

સ્વ-પર સિદ્ધાંતોનું પ્રરુપણ કરેલ છે.

જીવ સૂચિત કરેલ છે,

અજીવ સૂચિત કરેલ છે,

જીવ અને અજીવ સૂચિત કરેલ છે,

લોક સૂચિત કરેલ છે,

અલોક સૂચિત કરેલ છે,

१. सम. सम. ९, सु. ३

૨. આ પ્રમાણે દ્વિતીય શ્રુતસ્કંધના પ્રથમ અધ્યયનથી ચૌદ અધ્યયન અને ઉદ્દેશકો સુધીના ઉપસંહાર સૂત્ર જાણવા જોઈએ.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

लोगालोगे सूइज्जइ ।	લોક અને અલોક સૂચિત કરેલ છે,
सूयगडे णं जीवा-ऽजीव-पुण्ण-पावाऽसव-संवर-निज्जर-बंध-मोक्खावसाणा पयत्था सूइज्जंति,	સૂત્રકૃતાંગમાં જીવ, અજીવ, પુણ્ય, પાપ, આશ્રવ, સંવર, નિર્જરા, બંધ અને મોક્ષ સુધીનાં બધા પદાર્થ સૂચિત કરેલ છે.
समणाणं अचिरकालपव्वइयाणं,	જે શ્રમણ અલ્પકાળથી પ્રવ્રજિત છે.
कुसमयमोह-मोहमइमोहियाणं,	જેની બુદ્ધિ મિથ્યા (સિદ્ધાંતો) ને સાંભળવાથી મોહિત છે.
संदेहजायसहजबुद्धिपरिणामसंसइयाणं,	જેના હૃદય તત્વનાં વિષયમાં સંદેહ ઉત્પન્ન હોવાથી વિચલિત થઈ રહી છે, સહજ બુદ્ધિનું પરિણમન સંશયને પ્રાપ્ત કરે છે,
पावकरमइलमइगुणविसोहणत्थं,	પાપ ઉપાર્જન કરનારી મલિન મતિના દુર્ગુણોનું શોધન કરવા માટે,
असीतस्स किरियावाइयसयस्स,	ક્રિયાવાદીઓનાં એકસો એંશી (૧૮૦),
चउरासीतीए अकिरियावाईणं,	અક્રિયાવાદીઓનાં ચોર્યાસી (૮૪),
सत्तट्ठीए अण्णाणियवाईणं,	અજ્ઞાનવાદીઓનાં સડસઠ (૬૭),
बत्तीसाए वेणइयवाईणं,	વિનયવાદીઓનાં બત્રીસ (૩૨),
तिण्हं तेसट्ठाणं अण्णदिट्ठियसयाणं वूहं किच्चा ससमए ठाविज्जइ,	આ ત્રણસો ત્રેસઠ અન્ય વાદીઓનાં વ્યુહ સમૂહોને (નિરસ્ત) કરીને સ્વ-સિદ્ધાંત સ્થાપિત કરેલ છે.
णाणादिट्ठंतवयणणिस्सारं सुट्ठु दरिसयंता,	સૂત્રકૃતાંગનાં સૂત્રાર્થ નાના પ્રકારનાં દૃષ્ટાંત યુક્ત વચનોથી (પર-મતનાં) વચનોને ભલી ભાંતિ નિઃસાર બતાવે છે.
विविहवित्थराणुगमपरमसब्भावगुणविसिट्ठा, मोक्खपहोयारगा,	વિવિધ પ્રકારથી વિસ્તૃત વ્યાખ્યા યુક્ત અને પરમ સદ્‌ભાવગુણ રુપથી વિશિષ્ટ છે. મોક્ષ માર્ગનાં પ્રદર્શક છે.
उदारा अण्णाणतमंधकारदुग्गेसु दीवभूआ,	ઉદાર, પ્રગાઢ જ્ઞાન અંધકારમાં દુર્ગમતત્વજ્ઞાનનું બોધ કરાવવા માટે દીપક સ્વરુપ છે.
सोवाणा चेव सिद्धिसुगइगिहुत्तमस्स णिक्खोभनिप्पकंपा सुत्तत्था ।	સિદ્ધિ અને સુગતિ રુપી ઉત્તમ ગૃહનાં માટે સોપાનનાં સમાન, પ્રવાદિઓનાં વિક્ષોભથી રહિત અને નિષ્પ્રકંપ અર્થ કરેલ છે.
सूयगडस्स णं परित्ता वायणा, संखेज्जा अणुओगदारा, संखेज्जाओ पडिवत्तीओ,	સૂત્રકૃતાંગની વાચનાઓ પરિમિત છે. સંખ્યાત અનુયોગદ્વાર છે, સંખ્યાત પ્રતિપત્તિઓ છે,
संखेज्जा वेढा, संखेज्जा सिलोगा, संखेज्जाओ निज्जुत्तीओ,	સંખ્યાત છંદ છે, સંખ્યાત શ્લોક છે, સંખ્યાત વ્યાખ્યાઓ છે,
से णं अंगट्ठयाए दोच्चे अंगे,	અંગોની અપેક્ષાએ આ બીજુ અંગ છે,
दो सुयक्खंधा, तेवीसं अज्झयणा,	આના બે શ્રુતસ્કંધ છે, ત્રેવીસ અધ્યયન છે,
तेत्तीसं उद्देसणकाला,	તેત્રીસ ઉદ્દેશનકાળ છે,

જૈન સાહિત્ય JAINSITE.com જૈનમ્ જયતિ શાસનમ્

तेत्तीसं समुद्देसणकाला, — તેત્રીસ સમુદ્દેશનકાળ છે,

छत्तीसं पदसहस्साइं पयग्गेणं पण्णत्ताइं, — છત્રીસ હજાર પદ પ્રમાણ કહ્યા છે,

संखेज्जा अक्खरा **-जाव-** उवदंसिज्जंति, — સંખ્યાત અક્ષર છે **-યાવત્-** ઉદાહરણ આપીને સમજાવેલ છે.

से एवं आया, एवं नाया, एवं विण्णाया, — સૂત્રકૃતાંગનાં અધ્યયનથી આત્મ વસ્તુ સ્વરૂપનું જ્ઞાતા અને વિજ્ઞાતા થઈ જાય છે.

एवं चरणकरण परूवणा आघविज्जइ **-जाव-** उवदंसिज्जइ। — આ પ્રમાણે આ સૂત્રમાં ચરણકરણની પ્રરુપણા કહી છે **-યાવત્-** ઉદાહરણ આપીને સમજાવેલ છે.

से त्तं सूयगडे।[1] - सम. सु. १३७ — ***આ સૂત્રકૃતાંગનું વર્ણન છે.***

(क) सूयगडे अज्झयणा- — **(ક) સૂત્રકૃતાંગના અધ્યયન :**

तेवीसं सुयगडज्झयणा पण्णत्ता, तं जहा- — સૂત્રકૃતાંગના ત્રેવીસ અધ્યયન કહ્યા છે, જેમકે-

१. समए	२. वेयालिए,	૧. સમય,	૨. વૈતાલિક,
३. उवसग्गपरिण्णा,	४. इत्थीपरिण्णा,	૩. ઉપસર્ગ પરિજ્ઞા,	૪. સ્ત્રી પરિજ્ઞા,
५. नरयविभत्ती,	६. महावीरथुई,	૫. નરક વિભક્તિ,	૬. મહાવીર સ્તુતિ
७. कुसीलपरिभासिए,	८. वीरिए,	૭. કુશીલ પરિભાષિત,	૮. વીર્ય,
९. धम्मे,	१०. समाही,	૯. ધર્મ,	૧૦. સમાધિ,
११. मग्गे,	१२. समोसरणे,	૧૧. માર્ગ,	૧૨. સમવસરણ,
१३. आहत्तहिए,	१४. गंथे,	૧૩. યથાતથ્ય,	૧૪. ગ્રંથ,
१५. जमईए,	१६. गाथा,[2]	૧૫. યમતીત,	૧૬. ગાથા,
१७. पुंडरीए,	१८. किरियाठाणा,	૧૭. પુંડરીક,	૧૮. ક્રિયાસ્થાન,
१९. आहारपरिण्णा,	२०. अपच्चक्खाण किरिआ,	૧૯. આહારપરિજ્ઞા,	૨૦. અપ્રત્યાખ્યાનક્રિયા,
२१. अणगारसुयं,	२२. अद्दइज्जं,	૨૧. અનગાર શ્રુત,	૨૨. આર્દ્રકીય,
२३. णालंदइज्जं।	- सम. सम. २३, सु. १	૨૩. નાલન્દીય.	

---

१. से किं तं सूयगडे ?
सूयगडे णं लोए सूइज्जइ, अलोए सूइज्जइ, लोयालोए सूइज्जइ,
जीवा सूइज्जंति, अजीवा सूइज्जंति, जीवाजीवा सूइज्जंति,
ससमए सूइज्जइ, परसमए सूइज्जइ, ससमय-परसमए सूइज्जइ।
सूयगडे णं असीतस्स किरियावादिसयस्स चउरासीईए अकिरियावादीणं,
सत्तट्ठीए अण्णाणियवादीणं, बत्तीसाए वेणइयवादीणं, तिण्हं ते सट्ठाणं
पावादुयसयाणं वूहं किच्चा ससमए ठाविज्जइ।
सूयगडे णं परित्ता वायणा **-जाव-** संखेज्जाओ पडिवत्तीओ।
सेणं अंगट्ठयाए बिइए अंगे, दो सुयक्खंधा,
तेवीसं अज्झयणा, तेत्तीसं उद्देसणकाला, तेत्तीसं समुद्देसणकाला,
छत्तीसं पदसहस्साणि पयग्गेणं, संखेज्जा अक्खरा **-जाव-** उवदंसिज्जंति।
से एवं आया, एवं नाया, एवं विण्णाया, एवं चरणकरणपरूवणा आघविज्जइ,
से तं सूयगडे। - नंदी. सु. ८४

२. सम. सम. १६, सु. १

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

२१. (३) ठाणं-

प. से किं तं ठाणे ?

उ. ठाणे णं ससमया ठाविज्जंति -जाव- लोगालोगे वा ठाविज्जंति,

ठाणे णं दव्व-गुण-खेत्त-काल-पज्जव-पयत्थाणं-

सेला सलिला य समुद्दा, सुरभवण-विमाण-आगरणदीओ ।

णिहिओ पुरिसज्जाया, सरा य गोत्ता य जोइसंचाला ॥१॥

एक्कविहवत्तव्वयं -जाव- दसविहवत्तव्वयं,

जीवाणं पोग्गलाण य लोगट्ठाइं च णं परूवणया आघविज्जंति ।

ठाणस्स णं परित्ता वायणा, संखेज्जा अणुओगदारा, संखेज्जाओ पडिवत्तीओ,

संखेज्जा वेढा, संखेज्जा सिलोगा, संखेज्जाओ निज्जुत्तिओ, संखेज्जाओ संगहणीओ ।

से णं अंगट्ठयाए तइए अंगे,

एगे सुयक्खंधे, दस अज्झयणा,

एक्कवीसं उद्देसणकाला, एक्कवीसं समुद्देसणकाला,

बावत्तरिं पयसहस्साइं पयग्गेणं पण्णत्ताइं ।

संखेज्जा अक्खरा -जाव- उवदंसिज्जंति ।

से एवं आया, एवं नाया, एवं विण्णाया,

एवं चरण करण परूवणा आघविज्जइ -जाव- उवदंसिज्जइ ।

से तं ठाणे ।[1] - सम. सु. १३८

२१. (૩) સ્થાનાંગ સૂત્ર :

પ્ર. સ્થાનાંગ સૂત્રમાં શું છે ?

ઉ. સ્થાનાંગમાં સ્વ-સિદ્ધાંત સ્થાપિત કરેલ છે -યાવત્- લોકાલોક સ્થાપિત કરેલ છે,

સ્થાનાંગમાં જીવ આદિ પદાર્થોનાં દ્રવ્ય, ગુણ, ક્ષેત્ર, કાળ અને પર્યાયોનું નિરુપણ કરેલ છે.

તથા પર્વતોનું, ગંગા આદિ મહાનદિઓનું, સમુદ્રો, દેવ ભવનો, વિમાનો, આકારો, સામાન્ય નદીઓ.

ચક્રવર્તીની નિધિઓ અને પુરુષોની અનેક જાતિઓનાં, સ્વરોનાં ભેદો, ગોત્ર અને જ્યોતિષ્ક દેવોનાં સંચારનું વર્ણન કરેલ છે.

એકથી દસ સુધીની સંખ્યાને લઈને,

જીવોનાં, પુદ્ગલોનાં તથા લોકમાં અવસ્થિત (ધર્માસ્તિકાય, અધર્માસ્તિકાય આદિ) દ્રવ્યોનું પણ પ્રરુપણ કરેલ છે.

સ્થાનાંગની વાચનાઓ પરિમિત છે, સંખ્યાત અનુયોગ દ્વાર છે, સંખ્યાત પ્રતિપત્તિઓ છે,

સંખ્યાત છંદ છે, સંખ્યાત શ્લોક છે, સંખ્યાત નિર્યુક્તિઓ છે, સંખ્યાત સંગ્રહણીઓ છે.

અંગોની અપેક્ષાએ આ ત્રીજુ અંગ છે.

આમાં એક શ્રુતસ્કંધ છે, દસ અધ્યયન છે,

એકવીસ ઉદ્દેશન કાળ છે, એકવીસ સમુદ્દેશનકાળ છે.

પદ-ગણનાની અપેક્ષાએ આમાં બોત્તેર હજાર પદ છે.

સંખ્યાત અક્ષર છે -યાવત્- ઉદાહરણ આપીને સમજાવેલ છે.

આનું અધ્યયન કરનારા તદાત્મ રુપ જ્ઞાતા અને વિજ્ઞાતા થઈ જાય છે

આ પ્રમાણે આમાં ચરણ કરણની પ્રરુપણા કરેલ છે -યાવત્- ઉપદર્શન કરેલ છે.

આ સ્થાનાંગ સૂત્રનું વર્ણન છે.

---

१. से किं तं ठाणे ?
ठाणे णं जीवा ठाविज्जंति, अजीवा ठाविज्जंति, जीवाजीवा ठाविज्जंति,
लोए ठाविज्जइ, अलोए ठाविज्जइ, लोयालोए ठाविज्जइ,
ससमए ठाविज्जइ, परसमए ठाविज्जइ, ससमय-परसमए ठाविज्जइ ।
ठाणे णं टंका कूडा सेला सिहरिणो पब्भारा कुंडाइं गुहाओ आगरा दहा णदीओ

(બાકી ટિપ્પણ પા.નં. ૮૩૧ ઉપર)

जैन साईट JAINSITE जैनम् जयति शासनम्
www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

(क) आयार-सूयगड-ठाणाणं अज्झयणा-

तिण्हं गणिपिडगाणं आयारचूलिया वज्जाणं सत्तावन्नं अज्झयणा पण्णत्ता, तं जहा-

१. आयारे, २. सूयगडे, ३. ठाणे।

- सम. सम. ५७, सु. १

(ક) આચાર, સૂત્રકૃત અને સ્થાનાંગના અધ્યયન :

આચાર ચૂલિકાને છોડીને ત્રણ ગણિપિટકોનાં સત્તાવન (૫૭) અધ્યયન કહ્યા છે, જેમકે-

૧. આચારાંગ, ૨. સૂત્રકૃતાંગ, ૩. સ્થાનાંગ.

२२. **(४) समवाओ-**

प. से किं तं समवाए ?

उ. समवाए णं ससमया समासिज्जंति **-जाव-** लोगालोगे समासिज्जइ।

समवाए णं एकाइयाणं एगट्ठाणं एगुत्तरियपरिवुड्ढीए, ठाणगसयस्स, दुवालसंगस्स य गणिपिडगस्स पल्लवग्गे समासिज्जइ,

बारसविहवित्थरस्स सुयणाणस्स जगजीवहियस्स भगवओ समासेणं समायारे आहिज्जइ।

तत्थ णं णाणाविहप्पगारा जीवाजीवा य वण्णिया वित्थरेणं,

अवरे वि अ बहुविहा विसेसा नरग-तिरियमणुयसुर-गणाणं आहारूस्सास-लेसा- आवाससंख-आयय-प्पमाण-उववाय-चवण- ओगाहणोहि-वेयणविहाण-उवओग-जोग-इंदिय-कसाय, विविहा य जीवजोणी, विक्खंभुस्सेह- परिरयप्पमाणं, विहिविसेसा य मंदरादीणं महीधराणं, कुलगर-तित्थगर-गणहराणं समत्तभरहाहिवाण- चक्कीण चेव, चक्कहर-हलहराण य, वासाण य निगमा य समाए।

२२. **(४) સમવાયાંગ સૂત્ર :**

પ્ર. સમવાયાંગ સૂત્રમાં શું છે ?

ઉ. સમવાયાંગમાં સ્વ સિદ્ધાંતોનું વર્ણન કરેલ છે **-યાવત્-** લોક-અલોકનું વર્ણન કર્યુ છે.

સમવાયાંગમાં એક સમવાયથી એક-એક સમવાય વધારતાં સો સમવાયોનાં તથા દ્વાદશાંગ ગણિપિટકનાં પરિમાણનું વર્ણન કરેલ છે.

બાર અંગરુપમાં વિસ્તારને પ્રાપ્ત શ્રુત જ્ઞાનનું જગતનાં જીવોનાં હિતને માટે ભગવાન દ્વારા સંક્ષેપમાં સમાવેશ કરેલ છે.

આ સમવાયાંગમાં નાના પ્રકારનાં ભેદ-પ્રભેદવાળા જીવ અને અજીવ પદાર્થોનું વિસ્તારથી વર્ણન કરેલ છે.

તથા અન્ય અનેક પ્રકારનાં વિશેષતત્વોનાં, નરક, તિર્યંચ, મનુષ્ય અને દેવ ગણોનાં આહાર, ઉચ્છ્વાસ, લેશ્યા, આવાસ સંખ્યાનું, આયામ-વિષ્કંભનું પ્રમાણ, ઉપપાત, ચ્યવન, અવગાહના, અવધિજ્ઞાન, વેદના, વિધાન, ઉપયોગ, યોગ, ઈન્દ્રિય, કષાય, નાના પ્રકારની જીવયોનીઓ, પર્વત-કૂટ આદિનાં વિષ્કંભ, ઉત્સેધ, પરિધિનાં પ્રમાણનું, મંદર આદિ મહીધરોનાં વિધિ-વિશેષોનું કુલકરો, તીર્થંકરો, ગણધરો તથા સમસ્ત ભરતક્ષેત્રનાં સ્વામી ચક્રવર્તીઓનાં, ચક્રધર,-વાસુદેવો અને હલધરોનું, ક્ષેત્રોનું, નિર્ગમોનું.

(પા.નં. ૮૩૦ થી આગળ ટિપ્પણ)

आघविज्जंति ठाणे णं एगाइयाए एगुत्तरियाए वुड्ढीए दसट्ठाणविवड्ढियाणं भावाणं परूवणा आघविज्जइ।

ठाणे णं परित्ता वायणा **-जाव-** संखेज्जाओ संगहणिओ।

से णं अंगट्ठयाए तइए अंगे, एगे सुयक्खंधे, दस अज्झयणा, एक्कवीसं उद्देसणकाला, एक्कवीसं समुद्देसणकाला, बावत्तरिं पदसहस्साइं पयग्गेणं, संखेज्जा अक्खरा **-जाव-** उवदंसिज्जंति।

से एवं आया, एवं नाया, एवं विण्णाया, एवं चरण करण परूवणा आघविज्जइ।

से तं ठाणे।

-नंदी सु. ८५

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

एए अण्णे य एवमाइया अत्था एत्थ वित्थरेणं समासिज्जंति।

तथा આ પ્રકારનાં અન્ય પદાર્થોનું પણ આ સમવાયાંગ સૂત્રમાં વિસ્તારથી વર્ણન કરેલ છે.

समवायस्स णं परित्ता वायणा **-जाव-** संखेज्जाओ संगहणीओ,

સમવાયાંગની વાચનાઓ પરિમિત છે **-યાવત્-** સંગ્રહણીઓ સંખ્યાત છે.

से णं अंगट्ठयाए चउत्थे अंगे,

અંગની અપેક્ષાએ આ ચોથું અંગ છે.

एगे अज्झयणे, एगे सुयक्खंधे,

આમાં એક અધ્યયન છે, એક શ્રુતસ્કંધ છે.

एगे उद्देसणकाले, एगे समुद्देसणकाले,

એક ઉદ્દેશન-કાળ છે, એક સમુદ્દેશન-કાળ છે.

एगे चउयाले पदसयसहस्से पदग्गेणं पण्णत्ते।

પદ-ગણનાની અપેક્ષાએ આનાં એક લાખ ચુમાલીસ હજાર પદ કહેવામાં આવ્યા છે.

संखेज्जा अक्खरा **-जाव-** उवदंसिज्जंति।

સંખ્યાત અક્ષર છે **-યાવત્-** ઉદાહરણ આપીને સમજાવેલ છે.

से एवं आया, एवं नाया, एवं विण्णाया,

આનું અધ્યયન કરનાર તદાત્મરુપ, જ્ઞાતા અને વિજ્ઞાતા થઈ જાય છે.

एवं चरणकरण परूवणा आघविज्जइ **-जाव-** उवदंसिज्जइ।

આ પ્રમાણે આમાં ચરણ કરણની પરુપણા કરી છે **-યાવત્-** ઉપદર્શન કરેલ છે.

से तं समवाए।[1] - सम. सु. १३९

આ સમવાયાંગનું વર્ણન છે.

(क) समवायांगस्स उक्खेवो-

(ક) સમવાયાંગનું ઉત્ક્ષેપ :

सुयं मे आउसं ! तेणं भगवया एवमक्खायं-

હે આયુષ્મન્ ! મેં સાંભળ્યું છે, તે ભગવાને આવું કહ્યું છે કે -

इह खलु समणेणं भगवया महावीरेणं आइगरेणं तित्थयरेणं सयंसंबुद्धेणं पुरिसुत्तमेणं पुरिससीहेणं पुरिसवरपोंडरीएणं पुरिसवरगंधहत्थिणं।

આદિ (શ્રુત ધર્મ-પ્રણાયક) તીર્થંકર, સ્વયંસંબુદ્ધ, પુરુષોત્તમ, પુરુષસિંહ, પુરુષવર પુંડરીક, પુરુષવર ગંધહસ્તી.

लोगोत्तमेणं लोगनाहेणं लोगहिएणं लोगपईवेणं लोगपज्जोयगरेणं।

લોકોત્તમ, લોકનાથ, લોકહિતકર, લોકપ્રદીપ, લોક પ્રદ્યોતકર,

अभयदएणं चक्खुदएणं मग्गदएणं सरणदएणं जीवदएणं बोहिदएणं धम्मदएणं।

અભયદાતા, ચક્ષુદાતા, માર્ગદાતા, શરણદાતા, જીવનદાતા, બોધિદાતા, ધર્મદાતા,

---

१. प. से किं तं समवाए ?

उ. समवाए णं जीवा समासिज्जंति, अजीवा समासिज्जंति, जीवाजीवा समासिज्जंति,

लोए समासिज्जइ, अलोए समासिज्जइ, लोयालोए समासिज्जइ,

ससमए समासिज्जइ, परसमए समासिज्जइ, ससमयपरसमए समासिज्जइ।

समवाए णं एगाइयाणं एगुत्तरियाणं ठाणगसयविवड्ढियाणं भावाणं परूवणा आघविज्जइ।

दुवालसंगस्स य गणिपिडगस्स पल्लवग्गे समासिज्जइ।

समवाए णं परित्ता वायणा **-जाव-** संखेज्जाओ संगहणीओ।

से णं अंगट्ठयाए चउत्थे अंगे, एगे सुयक्खंधे, एगे अज्झयणे,

एगे उद्देसणकाले, एगे समुद्देसणकाले, एगे चोयाले पदसयसहस्से पदग्गेणं,

संखेज्जा अक्खरा **-जाव-** उवदंसिज्जंति।

से एवं आया, एवं नाया, एवं विण्णाया, एवं चरण करण परूवणा आघविज्जइ **-जाव-** उवदंसिज्जइ।

- नंदी. सु. ८६

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

धम्मदेसएणं धम्मनायगेणं धम्मसारहिणं धम्मवरचाउरंतचक्कवट्टिणं अप्पडिहयवर णाणदंसणधरेणं,

वियट्टछउमेणं, जिणेणं जावएणं, तिण्णेणं तारएणं, बुद्धेणं बोहिएणं, मुत्तेणं मोयगेणं,

सव्वण्णुणं सव्वदरिसिणं सिव-मयल-मरूय-मणंत-मक्खय मव्वाबाहमपुणरावित्ति सिद्धिगइनामधेयं ठाणं संपाविउकामेणं इमे दुवालसंगे गणिपिडगे पण्णत्ते, तं जहा-

१. आयारे -जाव- १२. दिट्ठिवाए।

तत्थ णं जे से चउत्थे अंगे समवाए त्ति आहिए।

- सम. सम. १, सु. १-३

धर्मदेशक, धर्मनायक, धर्मसारथी, धर्मवरचाઉरन्त चक्रवर्ती, अप्रतिहत, श्रेष्ठज्ञान-दर्शनधारक,

छद्म रहित ज्ञाता અને જ્ઞાપક, તીર્ણ અને તારક, બુદ્ધ અને બોધક, મુક્ત અને મોચક.

સર્વજ્ઞ, સર્વદર્શી, શિવ-અચલ-અરુજ-અનન્ત-અક્ષય-અવ્યાબાધ-અપુનરાવર્ત્તક સિદ્ધગતિ નામક સ્થાનની સંપ્રાપ્તિનાં માટે અગ્રસર શ્રમણ ભગવાન મહાવીરે આ દ્વાદશાંગ ગણિપિટકની પ્રરુપણા કરી છે, જેમકે-

૧. આચાર **-યાવત્-**, ૨. દૃષ્ટિવાદ.

આમાં ચોથુ અંગ સમવાય કહ્યું છે.

(ख) समवायांगस्स उवसंहारो-

इच्चेयं एवमाहिज्जइ, तं जहा-

कुलगरवंसेइ य, तित्थगरवंसेइ य, चक्कवट्टिवंसेइ य, दसारवंसेइ य, गणधरवंसेइ य, इसिवंसेइ य, जइवंसेइ य, मुणिवंसेइ य, सुयेइ वा, सुयंगेइ वा, सुयसमासेइ वा, सुयखंधाइ वा, समावाएइ वा, संखेइ वा, समत्तमंगमक्खायं अज्झयणं।

- सम. सु. १५९

(ખ) સમવાયાંગનો ઉપસંહાર :

એટલા માટે એવું કહેવાય છે કે, જેમકે-

કુલકરોનાં વંશ, તીર્થંકરોનાં વંશ, ચક્રવર્તિઓનાં વંશ, દશારોનાં વંશ, ગણધરોનાં વંશ, ઋષિઓનાં વંશ, યતિઓનાં વંશ અને મુનિઓનાં વંશનું વર્ણન કરેલ છે. તથા આ શ્રુતજ્ઞાન રુપ છે, શ્રુતાંગ રુપ છે, શ્રુત સમાસરુપ છે, શ્રુતસ્કંધ રુપ છે, સમવાય રુપ છે, સંખ્યા રુપ છે અને સમસ્ત અંગરુપ છે તથા અધ્યયન રુપ છે.

जैन साइट JAINSITE जैनम् जयति शासनम्

२३. **(५) वियाहपण्णत्ती-**

प. से किं तं वियाहे ?

उ. वियाहे णं ससमया वियाहिज्जइ **-जाव-** लोगालोगे वियाहिज्जइ।

वियाहे णं नाणाविहसुर-नरिंद-रायरिसिविविह-संसइयपुच्छियाणं जिणेणं वित्थरेण भासियाणं

दव्व-गुण-खेत्त-काल-पज्जव-पएस-परिणाम-जहत्थि- भाव-अणुगम-निक्खेव-णय-प्पमाण-सुनिउणोवक्कम-विविहप्पकारपागडपयं सियाणं,

लोगालोगप्पयासियाणं संसारसमुद्द-रूद उत्तरणसमत्थाणं सुरवइसंपूजियाणं,

૨૩. **(૫) વ્યાખ્યાપ્રજ્ઞપ્તિ :**

પ્ર. વિવાહ (વ્યાખ્યા પ્રજ્ઞપ્તિ સૂત્ર)માં શું છે ?

ઉ. વ્યાખ્યા પ્રજ્ઞપ્તિમાં સિદ્ધાંતની વ્યાખ્યા કરેલ છે **-યાવત્-** લોક અને અલોકની વ્યાખ્યા કરેલ છે.

વ્યાખ્યાપ્રજ્ઞપ્તિમાં નાના પ્રકારનાં દેવો, નરેન્દ્રો, રાજર્ષિઓ અને અનેક પ્રકારનાં સંશયોમાં પડેલ જનોનાં દ્વારા પૂછેલ પ્રશ્નોનાં અને જીનેન્દ્રદેવના દ્વારા ભાષિત (ઉત્તરો)નું વર્ણન કરેલ છે.

તથા દ્રવ્ય, ગુણ, ક્ષેત્ર, કાળ ,પર્યાય, પ્રદેશ, પરિણામ, યથાસ્તિભાવ, અનુગમ, નિક્ષેપ, નય, પ્રમાણ, સુનિપુણ, ઉપક્રમોનાં વિવિધ પ્રકારો દ્વારા પ્રકટ રુપથી પ્રકાશિત કરનાર,

લોકાલોકનાં પ્રકાશક, વિસ્તૃત સંસારસમુદ્રથી પાર ઉતારવામાં સમર્થ, ઈન્દ્રો દ્વારા સંપૂજીત,

भवियजणहिययाभिनंदियाणं तमरयविद्धंसणाणं सुदिट्ठदीवभूय ईहा-मइ-बुद्धिवद्धणाणं छत्तीस-सहस्समणूणयाणं वागरणाणं दंसणाओ सुयत्थ-बहुविहप्पगारा सीसहियत्था य गुणमहत्था।

ભવ્યજનોનાં હૃદયોને અભિનન્દિત કરનાર, તમોરજનું વિધ્વંસન કરનાર, સુદૃષ્ટ દીપક સ્વરુપ, ઈહા, મતિ અને બુદ્ધિને વધારનાર એવા પરિપૂર્ણ છત્તીસ હજાર વ્યાકરણોને બતાવવાંથી આ વ્યાખ્યા-પ્રજ્ઞપ્તિ સૂત્રાર્થ અનેક પ્રકારોનાં પ્રકાશક છે. શિષ્યોનાં હિત-કારક છે અને ગુણોનાં મહાન્ અર્થથી પરિપૂર્ણ છે.

वियाहस्स णं परित्ता वायणा **-जाव-** संखेज्जाओ संगहणीओ।

વ્યાખ્યા પ્રજ્ઞપ્તિની વાચનાઓ પરિમિત છે **-યાવત્-** સંગ્રહણીઓ સંખ્યાત છે.

से णं अंगट्ठयाए पंचमे अंगे,

અંગોમાં આ પાંચમું અંગ છે.

एगे सुयक्खंधे, एगे साइरेगे अज्झयणसए,

આમાં એક શ્રુતસ્કંધ છે. સોથી કંઈક વધારે અધ્યયન છે,

दस उद्देसगसहस्साइं, दस समुद्देसगसहस्साइं,

દસ હજાર ઉદ્દેશન-કાળ છે, દસ હજાર સમુદ્દેશન-કાળ છે,

छत्तीसं वागरणसहस्साइं,

છત્રીસ હજાર પ્રશ્નોનાં ઉત્તર છે.

चउरासीई पयसहस्साइं पयग्गेणं पण्णत्ताइं।[१]

પદ-ગણનાની અપેક્ષાએ ચોર્યાસી હજાર પદ છે.

संखेज्जा अक्खरा **-जाव-** उवदंसिज्जंति।

સંખ્યાત અક્ષર છે **-યાવત્-** ઉદાહરણ આપીને સમજાવેલ છે.

से एवं आया, एवं णाया, एवं विण्णाया,

આનું અધ્યયન કરનાર તદાત્મરુપ અને જ્ઞાતા-વિજ્ઞાતા બની જાય છે.

एवं चरणकरण परूवणा आघविज्जइ **-जाव-** उवदंसिज्जइ।[२]

આ પ્રમાણે આમાં ચરણ-કરણની પ્રરુપણા કરેલ છે **-યાવત્-** ઉપદર્શન કરેલ છે.

से तं वियाहे। - सम. सु. १४०

આ વ્યાખ્યાપ્રજ્ઞપ્તિનું વર્ણન છે.

(क) वियाहपण्णत्तीए उद्देसण विही-

(ક) વ્યાખ્યા પ્રજ્ઞપ્તિના અધ્યયનની વિધિ :

पण्णत्तीए आइमाणं अट्ठण्हं सयाणं दो-दो उद्देसगा उद्दिसिज्जंति।

વ્યાખ્યા પ્રજ્ઞપ્તિનાં પ્રારંભનાં આઠ શતકોનાં બે-બે ઉદ્દેશકોનું એક-એક દિવસમાં વાંચન કરાય છે.

---

૧. (क) સમવાયાંગમાં ૮૪ હજાર પદ પ્રમાણ બતાવ્યા છે, જ્યારે નંદી સૂત્રમાં બે લાખ ઈઠ્યાસી હજાર પદ પ્રમાણ છે.

(ख) सम. सम. ८४, सु. १०

૨. प. से किं तं वियाहे?

उ. वियाहे णं जीवा वियाहिज्जंति, अजीवा वियाहिज्जंति, जीवाजीवा वियाहिज्जंति।
लोए वियाहिज्जइ, अलोए वियाहिज्जइ, लोयालोए वियाहिज्जइ।
ससमए वियाहिज्जइ, परसमए वियाहिज्जइ, ससमयपरसमए वियाहिज्जइ।
वियाहे णं परित्ता वायणा **-जाव-** संखेज्जाओ संगहणीओ,
से णं अंगट्ठयाए पंचमे अंगे, एगे सुयक्खंधे, एगे साइरेगे अज्झयणसए, दस उद्देसगसहस्साइं, दस समुद्देसगसहस्साइं, छत्तीसं वागरणसहस्साइं, दो लक्खा अट्ठासीतिं पयसहस्साइं पयग्गेणं,
संखेज्जा अक्खरा **-जाव-** उवदंसिज्जंति।
से एवं आया, एवं नाया, एवं विण्णाया, एवं चरणकरण परूवणं आघविज्जइ, **से तं वियाहे।** - नंदी. सु. ८८

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

णवरं-चउत्थसए पढमदिवसे अट्ठ, बिइयदिवसे दो उद्देसगा उद्दिसिज्जंति।

વિશેષ : ચોથા શતકનાં આઠ ઉદ્દેશકોનું વાંચન પહેલા દિવસે અને બાકીના બે ઉદ્દેશકોનું વાંચન બીજા દિવસે કરાય છે.

नवमाओ सयाओ आरद्धं जावइयं जावइयं ठाइ तावइयं तावइयं उद्दिसिज्जइ,

નવમાં શતકથી લઈને વીસમાં શતક સુધી જેટલું-જેટલું શિષ્યની બુદ્ધિમાં સ્થિર થઈ શકે તેટલું-તેટલું એક-એક દિવસમાં વાંચન કરાય છે.

उक्कोसेणं सयं पि एगदिवसेणं उद्दिसिज्जइ, मज्झिमेणं दोहिं दिवसेहिं सयं, जहण्णेणं तिहिं दिवसेहिं सयं।

ઉત્કૃષ્ટ એક દિવસમાં એક શતકનું પણ વાંચન કરી શકાય છે, મધ્યમ બે દિવસમાં અને જઘન્ય ત્રણ દિવસમાં એક શતકનું વાંચન કરી શકાય છે.

एवं -जाव- वीसइमं सयं।

આ પ્રમાણે વીસ શતક સુધી જાણવા જોઈએ.

णवरं-गोसालो एगदिवसेणं उद्दिसिज्जइ, जइ ठिओ एगेण चेव आयंबिलेणं अणुण्णव्वइ, अहण्णं ठिओ आयंबिल छट्ठेणं अणुण्णव्वइ।

વિશેષ : પંદરમું ગોશાલક શતકનું એક જ દિવસમાં વાંચન કરવું જોઈએ. જો બાકી રહી જાય તો બીજા દિવસે આયંબિલ કરીને વાંચન કરવું જોઈએ. છતાં પણ રહી જાય તો ત્રીજા દિવસે આયંબિલ (છ ભક્ત અર્થાત્ બે આયંબિલ) કરીને વાંચન કરવું જોઈએ.

एक्कवीस-बावीस-तेवीसइमाइं सयाइं एक्केक्कदिवसेणं उद्दिसिज्जंति।

એકવીસ, બાવીસ અને ત્રેવીસમું શતકને એક-એક દિવસમાં વાંચન કરવું જોઈએ.

चउवीसइमं चउहिं दिवसेहिं - छ छ उद्देसगा उद्दिसिज्जंति।

ચોવીસમાં શતકને છ - છ ઉદ્દેશકોનું વાંચન કરીને ચાર દિવસોમાં પૂર્ણ કરવું જોઈએ.

पंचवीसइमं दोहिं दिवसेहिं - छ छ उद्देसगा उद्दिसिज्जंति।

પચ્ચીસમાં શતકનાં પ્રતિદિન છ - છ ઉદ્દેશકોનું વાંચન કરીને બે દિવસમાં પૂર્ણ કરવું જોઈએ.

गमियाणं आइमाइं सत्तसयाइं एक्केक्कदिवसेणं उद्दिसिज्जंति।

એક સમાન પાઠવાળા બંધી શતક આદિ સાત શતકોનું વાંચન એક દિવસમાં પૂર્ણ કરવું જોઈએ.

एगिंदिय-सयाइं बारस एगेण दिवसेणं उद्दिसिज्जंति।

બાર એકેન્દ્રિય શતકોનું વાંચન એક દિવસમાં કરવું જોઈએ.

सेढिसयाइं बारस एगेण दिवसेणं उद्दिसिज्जंति।

બાર શ્રેણી શતકોનું વાંચન એક દિવસમાં કરવું જોઈએ.

एगिंदियमहाजुम्मसयाइं बारस एगेण दिवसेणं उद्दिसिज्जंति।

એકેન્દ્રિયનાં બાર મહાયુગ્મશતકોનું વાંચન એક જ દિવસમાં કરવું જોઈએ.

एवं बेइंदियाणं बारस, तेइंदियाणं बारस, चउरिंदियाणं बारस, असन्निपंचिंदियाणं बारस, सन्निपंचेंदियमहाजुम्मसयाइं एक्कवीसं एगदिवसेणं उद्दिसिज्जंति।

આ પ્રમાણે બેઈન્દ્રિયનાં બાર, તેઈન્દ્રિયનાં બાર, ચઉરેન્દ્રિયનાં બાર, અસંજ્ઞી પંચેન્દ્રિયનાં બાર શતકોનું તથા એકવીસ સંજ્ઞી-પંચેન્દ્રિય મહાયુગ્મ શતકોનું વાંચન પણ એક-એક દિવસમાં કરવું જોઈએ.

रासीजुम्मसयं एगदिवसेणं उद्दिसिज्जंति।

- विया. उपसंहार सूत्र

એકતાલીસમાં રાશિયુગ્મની વાંચના પણ એક દિવસમાં આપવી જોઈએ.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

(ख) वियाहपण्णत्तीए सयगुद्देगणि य संखा-

सव्वाए भगवईए अट्ठतीसं सयं सयाणं (१३८)

उद्देसगाणं एगूणविंसइ सयाणी पंचविसइ अहियाणी

- विया. उपसंहार

वियाहपण्णत्तीए एकासीइ महाजुम्मसया पण्णत्ता।

- सम. सम. ८१, सु. ३

(ख) વ્યાખ્યા પ્રજ્ઞપ્તિના શતક અને ઉદ્દેશકોની સંખ્યા :

સંપૂર્ણ ભગવતી સૂત્રમાં કુલ એકસો આડત્રીસ (૧૩૮) શતક છે.

જેમાં એક હજાર નવસો પચ્ચીસ (૧૯૨૫) ઉદ્દેશક છે.

વ્યાખ્યા પ્રજ્ઞપ્તિમાં એક્યાસી (૮૧) મહાયુગ્મશતક કહ્યા છે.

(ग) वियाहपण्णत्तीए पया

चुलसीइसयसहस्सा पयाणं पवरवरणाण-दंसीहिं।
भावाभावमणंता पण्णत्ता एत्थमंगम्मि[1] ॥१॥

- विया. पृ. ११८३, सु. २

वियाहपण्णत्तीए णं भगवतीए चउरासीइं पयसहस्सा पदग्गेणं पण्णत्ता।

- सम. सम. ८४, सु. १०

(ગ) વ્યાખ્યા પ્રજ્ઞપ્તિના પદ :

સર્વ શ્રેષ્ઠ જ્ઞાન અને દર્શનનાં ધારક મહાપુરુષોએ આ અંગસૂત્રમાં (૮૪) ચોર્યાસી લાખ પદ કહ્યા છે. તથા વિધિ-નિષેધ રુપ ભાવ તો અનન્ત કહ્યા છે.

વ્યાખ્યા પ્રજ્ઞપ્તિ નામક ભગવતી સૂત્રનાં પદ-ગણનાની અપેક્ષાએ (૮૪) ચૌર્યાસી હજાર પદ કહ્યા છે.

(घ) वियाहपण्णत्तीए सयगुद्देसगाणं संगहणी गाहाओ-

१. रायगिह चलण, २. दुक्खे, ३. कंखपओसे य,
४. पगइ, ५. पुढवीओ। ६. जावंते, ७. नेरइए,
८. बाले, ९. गुरूए य, १०. चलणाओ ॥१॥

- विया. स. १, उ. १, सु. २

१. आणमइ, २. समुग्घाया, ३. पुढवी, ४. इंदिय,
५. णियंठ, ६. भासा य। ७. देव, ८. सभा, ९. दीव,
१०. अत्थि य बीयम्मि सए दसुद्देसा[2] ॥२॥

- विया. स. २, उ. १, सु. १

(ઘ) વ્યાખ્યા પ્રજ્ઞપ્તિના શતકોનાં ઉદ્દેશકોની સંગ્રહણી ગાથાઓ :

૧. રાજગૃહ નગરમાં "ચલન", ૨. દુઃખ, ૩. કાંક્ષા-પ્રદોષ, ૪. (કર્મ) પ્રકૃતિ, ૫. પૃથ્વીઓ, ૬. જેટલા દૂરથી, ૭. નારક, ૮. બાલ, ૯. ગુરુ, ૧૦. ચલનાદિ. પ્રથમ શતકમાં આ દસ ઉદ્દેશક છે.

૧. શ્વાસોચ્છ્વાસ, ૨. સમુદ્ઘાત, ૩. પૃથ્વી, ૪. ઈન્દ્રિયો, ૫. નિર્ગ્રંથ, ૬. ભાષા, ૭. દેવ, ૮. (ચમરેન્દ્ર) સભા, ૯. દ્વીપ (સમયક્ષેત્રનું સ્વરુપ), ૧૦. અસ્તિકાય. બીજા શતકમાં આ દસ ઉદ્દેશક છે.

---

१. तवनियमविणयवेलो, जयइ सदा नाणविमलविपुलजलो।
हेउसयविपुलवेगो, संघसमुद्दो गुणविसालो ॥२॥
णमो गोयमाईणं गणहराणं, णमो भगवईए वियाहपण्णत्तीए, णमो दुवालसंगस्स गणिपिडगस्स।
कुम्मुयसुसंठियचलणा, अमलियकोरेंटबिंटसंकासा।
सुयदेवया भगवई, मम मतितिमिरं पणासेउ ॥१॥
वियसियअरविंदकरा, नासियतिमिरा सुयाहिया देवी।
मज्झं पि देउ मेहं, बुहविबुहणमंसिया णिच्चं ॥१॥
सुयदेवयाए पणमिमो, जीए पसाएण सिक्खियं नाणं।
अण्णं पवयणदेविं, संतिकरिं तं नमंसामि ॥२॥
सुयदेवया य जक्खो, कुंभधरो बंभसंतिवेरोट्टा।
विज्जा य अंतहुंडी, देउ अविग्घं लिहंतस्स ॥३॥

- विया. उपसंहार सूत्र

આ અંશ લેખનકર્તા આદિનાં દ્વારા પરિવર્ધિત છે. એવું વ્યાખ્યાકાર પૂર્વાચાર્યોનું મંતવ્ય છે.

२. (क) १. उस्सास खंदए वि य, २. समुग्घाय, ३-४. पुढविंदिय, ५. अण्णउत्थि, ६ भासा य।
७. देवा य, ८. चमरचंचा, ९-१०. समयक्खित्तत्थिकाय बीय सए ॥१॥

(ख) बीए १. खंदए, २. समुग्धाय, ३. पुढवि तह, ४. इन्दिय, ५. अण्णउत्थिय।
६. मण्णामि, ७. देव, ८. नयरी, ९-१०. समयक्खेत्त अण्णउत्थिय ॥

- विया. स. २, उ. १, सु. १ ના પાઠાન્તર.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

१. केरिस विउव्वणा, २. चमर, ३. किरिय, ४-५. जाणित्थि, ६. नगर, ७. पाला य। ८. अहिवइ, ९. इंदिय, १०. परिसा तइयम्मि सए दसुद्देसा ॥१॥

- विया. स. ३, उ. १, सु. १

૧. વિકુર્વણા-શક્તિ, ૨. ચમરેન્દ્રનો ઉત્પાત, ૩. ક્રિયા, ૪. દેવ દ્વારા વિકુર્વિત યાન, ૫. સાધુ દ્વારા સ્ત્રી આદિનાં રુપોની વિકુર્વણા, ૬. નગર, ૭. લોકપાલ, ૮. અધિપતિ, ૯. ઈન્દ્રિય, ૧૦. પરિષદ્ ત્રીજા શતકમાં આ દસ ઉદ્દેશક છે.

१-४. चत्तारि विमाणेहिं, ५-८. चत्तारि य होंति रायहाणीहिं ।

९. नेरइए, १०. लेस्साहि य दस उद्देसा चउत्थसए ॥१॥

- विया. स. ४, उ. १, सु. १

એકથી ચાર ઉદ્દેશકોમાં વિમાન સંબંધી, પાચથી આઠ ઉદ્દેશકોમાં રાજધાનીઓનું, નવમાં ઉદ્દેશકમાં નરકનું અને દસમાં ઉદ્દેશકમાં લેશ્યાઓ સંબંધી વર્ણન છે. ચોથા શતકમાં આ દસ ઉદ્દેશક છે.

१. चंप रवि, २. अणिल, ३. गंठिय, ४. सद्दे, ५-६. छउमायु, ७. एयणं, ८. णियंठे। ९. रायगिहं, १०. चंपाचंदिमा य दस पंचम्मि सए ॥१॥

- विया. स. ५, उ. १, सु. १

૧. ચંપા નગરીમાં સૂર્ય સંબંધી પ્રશ્નોત્તર, ૨. વાયુ સંબંધી પ્રરુપણ, ૩. જાલગ્રંથીનું ઉદાહરણ, ૪. શબ્દ, ૫. છદ્મસ્થ, ૬. આયુ, ૭. પુદ્ગલોનું કંપન, ૮. નિર્ગ્રંથી-પુત્ર અણગાર, ૯. રાજગૃહ, ૧૦. ચંપાનગરીમાં ચંદ્ર. પાંચમાં શતકમાં આ દસ ઉદ્દેશકો છે.

१. वेयणं, २. आहार, ३. महस्सवे य, ४. सपदेस, ५. तमुयए, ६. भविए । ७. साली, ८. पुढवी, ९-१०. कम्मऽन्नउत्थि दस छट्ठगम्मि सए ॥१॥

- विया. स. ६, उ. १, सु. १

૧. વેદના, ૨. આહાર, ૩. મહાશ્રવ, ૪. સપ્રદેશ, ૫. તમસ્કાય, ૬. ભવ્ય, ૭. શાળી, ૮. પૃથ્વી, ૯. કર્મ, ૧૦. અન્યતીર્થિક. છઠ્ઠા શતકમાં આ દસ ઉદ્દેશક છે.

१. आहार, २. विरइ, ३. थावर, ४. जीवा, ५. पक्खी य, ६. आउ, ७. अणगारे। ८. छउमत्थ, ९. असंवुड, १०. अन्नउत्थि दस सत्तमम्मि सए ॥१॥

- विया. स. ७, उ. १, सु. १

૧. આહાર, ૨. વિરતિ, ૩. સ્થાવર, ૪. જીવ, ૫. પક્ષી, ૬. આયુષ્ય, ૭. અણગાર, ૮. છદ્મસ્થ, ૯. અસંવૃત, ૧૦. અન્યતીર્થિક. સાતમાં શતકમાં આ દસ ઉદ્દેશક છે.

१. पोग्गल, २. आसीविस, ३. रूक्ख, ४. किरिय, ५. आजीव, ६-७. फासुगमदत्ते ८. पडिणीय, ९. बंध, १०. आराहणा य दस अट्ठमम्मि सए ॥१॥

- विया. स. ८, उ. १, सु. १

૧. પુદ્ગલ, ૨. આશીવિષ, ૩. વૃક્ષ, ૪. ક્રિયા, ૫. આજીવ, ૬. પ્રાસુક, ૭. અદત્ત, ૮. પ્રત્યનીક, ૯. બંધ, ૧૦. આરાધના. આઠમાં શતકમાં આ દસ ઉદ્દેશક છે.

१. जंबुद्दीवे, २. जोइस, ३-३०. अंतरदीवा, ३१. असोच्च, ३२. गंगेय । ३३. कुंडग्गामे, ३४. पुरिसे नवमम्मि सयम्मि चोत्तीसा ॥१॥

- विया. स. ९, उ. १, सु. १

૧. જંબુદ્વીપ, ૨. જ્યોતિષ, ૩-૩૦. (અઠ્યાવીસ) અંતર્દ્વીપ, ૩૧. અશ્રુત્વાકેવળી, ૩૨. ગાંગેય અણગાર, ૩૩. (બ્રાહ્મણ) કુંડગ્રામ, ૩૪. પુરુષ. નવમાં શતકમાં આ ચોત્રીસ (૩૪) ઉદ્દેશક છે.

१. दिसि, २. संवुडअणगारे, ३. आइड्ढी, ४. सामहत्थि, ५. देवि, ६. सभा। ७-३४. उत्तर अतंरदीवा दसमम्मि सयम्मि चोत्तीसा ॥१॥

- विया. स. १०, उ. १. सु.१

૧. દિશા, ૨. સંવૃત અનગાર, ૩. આત્મઋદ્ધિ, ૪. શ્યામહસ્તી, ૫. દેવી, ૬. સુધર્મા સભા અને ૭ થી ૩૪ ઉત્તરવર્તી અન્તર્દ્વીપ. દસમાં શતકમાં આ ચોત્રીસ (૩૪) ઉદ્દેશક છે.

१. उप्पल, २. सालु, ३. पलासे, ४. कुंभी, ५. नालीय, ६. पउम, ७. कण्णीय । ८. नलिण, ९. सिव, १०. लोग, ११-१२. काला लंभिया दस दो य एक्कारे ॥१॥

- विया. स. ११, उ. १, सु.१

૧. ઉત્પલ, ૨. શાલૂક, ૩. પલાશ, ૪. કુંભી, ૫. નાડીક, ૬. પદ્મ, ૭. કર્ણિકા, ૮. નલીન, ૯. શિવરાજર્ષિ, ૧૦. લોક, ૧૧. કાળ, ૧૨. આલંભિકા નગરી. અગિયારમાં શતકમાં આ બાર ઉદ્દેશક છે.

જૈન સાઈટ JAINSITE.com જૈનમ્ જયતિ શાસનમ્

१. संखे, २. जयंति, ३. पुढवी, ४. पोग्गल, ५. अइवाय, ६. राहू, ७. लोगे य। ८. नागे य, ९. देव, १०. आया आरसमए दसुद्देसा ॥१॥

- विया. स. १२, उ. १, सु.१

૧. શંખ, ૨. જયંતી, ૩. પૃથ્વી, ૪. પુદ્ગલ, ૫. અતિપાત, ૬. રાહૂ, ૭. લોક, ૮. નાગ, ૯. દેવ, ૧૦. આત્મા. બારમાં શતકમાં આ દસ ઉદ્દેશક છે.

१. पुढवी, २. देव, ३. मणंतर, ४. पुढवी, ५. आहारमेव, ६. उववाए। ७. भासा, ८. कम्म, ९. अणगारे केयाघडिया, १०. समुग्घाए ॥१॥

- विया. स. १३, उ. १, सु. १

૧. પૃથ્વી, ૨. દેવ, ૩. અનન્તર, ૪. પૃથ્વી, ૫. આહાર, ૬. ઉપપાત, ૭. ભાષા, ૮. કર્મ, ૯. અણગાર, દોરીના છેડે બાંધેલ ઘડી, ૧૦. સમુદ્ઘાત: તેરમાં શતકમાં આ દસ ઉદ્દેશક છે.

१. चर, २. उम्माद, ३. सरीरे, ४. पोग्गले, ५. अगणी तहा, ६. किमाहारे। ७-८. संसिट्ठमंतरे खलु, ९. अणगारे, १०. केवली चेव।

- विया. स. १४, उ. १, सु. १

૧. ચરમ, ૨. ઉન્માદ, ૩. શરીર, ૪. પુદ્ગલ, ૫. અગ્નિ, ૬. આહારપૃચ્છા, ૭. સંશ્લિષ્ટ, ૮. અંતર, ૯. અનગાર, ૧૦. કેવળી. ચૌદમાં શતકમાં આ દસ ઉદ્દેશક છે.

१. अहिकरणि, २. जरा, ३. कम्मे, ४. जावतियं, ५. गंगदत्त, ६. सुमिणे य।, ७. उवयोग, ८. लोग, ९. बलि, १०. ओहि, ११. दीव, १२. उदही, १३. दिसा, १४. थणिए ॥

- विया. स. १६, उ. १, सु. १

૧. અધિકરણી, ૨. જરા, ૩. કર્મ, ૪. યાવતીય, ૫. ગંગદત્ત, ૬. સ્વપ્ન, ૭. ઉપયોગ, ૮. લોક, ૯. બલી, ૧૦. અવધિ, ૧૧. દ્વીપ, ૧૨. ઉદધિ, ૧૩. દિશા, ૧૪. સ્તનિત. સોળમાં શતકમાં આ ચૌદ ઉદ્દેશક છે.

१. कुंजर, २. संजय, ३. सेलेसिं, ४. किरियं, ५. ईसाण, ६-७. पुढवि, ८-९. दग, १०-११. वाऊ। १२. एगिंदिय, १३. नाग, १४. सुवण्णं, १५. विज्जु, १६. वाय, १७. ऽग्गि सत्तरसे ॥१॥

- विया. स. १७, उ. १, सु.२

૧. કુંજર, ૨. સંયત, ૩. શૈલેશી, ૪. ક્રિયા, ૫. ઈશાન, ૬-૭. પૃથ્વી, ૮-૯. ઉદક, ૧૦-૧૧. વાયુ, ૧૨. એકેન્દ્રિય, ૧૩. નાગકુમાર, ૧૪. સુવર્ણકુમાર, ૧૫. વિદ્યુતકુમાર, ૧૬. વાયુકુમાર, ૧૭. અગ્નિ-કુમાર. સત્તરમાં શતકમાં સત્તર ઉદ્દેશક છે.

१. पढमा, २. विसाह, ३. मायंदिए य, ४. पाणाइवाय, ५. असुरे य।, ६. गुल, ७. केवलि, ८. अणगारे, ९. भविए तह, १०. सोमिलऽट्ठारसे ॥१॥

- विया. स. १८, उ.१, सु.१

૧. પ્રથમ, ૨. વિશાખા, ૩. માકંદિક, ૪. પ્રાણાતિપાત, ૫. અસુર, ૬. ગોળ, ૭. કેવળી, ૮. અનગાર, ૯. ભવિક, ૧૦. સોમિલ. અઢારમાં શતકમાં આ દસ ઉદ્દેશક છે.

१. लेस्सा य, २. गब्भ, ३. पुढवी, ४. महासवा, ५. चरम, ६. दीव, ७. भवणा य। ८. निव्वत्ति, ९. करण, १०. वणचरसुरा य एगुणवीसइमे ॥१॥

- विया. स. १९, उ. १, सु.१

૧. લેશ્યા, ૨. ગર્ભ, ૩. પૃથ્વી, ૪. મહાશ્રવ, ૫. ચરમ, ૬. દ્વીપ, ૭. ભવન, ૮. નિર્વૃત્તિ; ૯. કરણ, ૧૦. વાણવ્યંતર દેવ. ઓગણીસમાં શતકમાં આ દસ ઉદ્દેશક છે.

१. बेइंदिय, २. मागासे, ३. पाणवहे, ४. उवचए य, ५. परमाणू। ६. अंतर, ७. बंधे, ८. भूमि, ९. चारण, १०. सोवक्कमा जीवा ॥१॥

- विया. स. २०, उ. १, सु. १

૧. બેઈન્દ્રિય, ૨. આકાશ, ૩. પ્રાણવધ, ૪. ઉપચય, ૫. પરમાણુ, ૬. અંતર, ૭. બંધ, ૮ ભૂમિ, ૯. ચારણ, ૧૦. સોપક્રમી જીવ. વીસમાં શતકમાં આ દસ ઉદ્દેશક છે.

१. सालि, २. कल, ३. अयसि, ४. वंसे, ५. उक्खू, ६. दब्भे य, ७. अब्भ, ८. तुलसी य। अट्ठेए दसवग्गा असीइ पुण होंति उद्देसा ॥१॥

- विया. स. २१, उ. १, सु.१

૧. શાળી, ૨. કલાય (વટાણા), ૩. અળસી, ૪. વાંસ, ૫. ઈક્ષુ, ૬. દાર્ભડો, ૭. વાદળા, ૮. તુલસી. એકવીસમાં શતકમાં આ આઠ વર્ગ છે. પ્રત્યેક વર્ગમાં દસ-દસ ઉદ્દેશક હોવાથી બધા મળીને ૮૦ ઉદ્દેશક હોય છે.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

१-२. तालेगट्ठिय, ३. बहुबीयगा य, ४. गुच्छा य, ५. गुम्म, ६. वल्ली य। छद्दसवग्गा एए सट्ठिं पुण होंति उद्देसा ॥१॥

- विया. स. २२, उ. १, सु. १

૧. તાળ, ૨. એક ગોઠલીવાળા, ૩. બહુબીજક, ૪. ગુચ્છ, ૫. ગુલ્મ, ૬. વલ્લી. બાવીસમાં શતકમાં આ છ વર્ગ છે. પ્રત્યેક વર્ગનાં ૧૦-૧૦ ઉદ્દેશક હોવાથી બધા મળીને સાઈઠ ઉદ્દેશક હોય છે.

१. आलुय, २. लोही, ३. अवए, ४. पाढा, ५. तह मासवण्णि वल्ली य। पंचेते दसवग्गा पण्णासं होंति उद्देसा ॥१॥

- विया. स. २३, उ. १, सु. १

૧. બટેટા, ૨. લોહી, ૩. અવક, ૪. પાઠા, ૫. માષપર્ણીવલ્લી, ત્રેવીસમાં શતકમાં આ પાંચ વર્ગ છે. પ્રત્યેક વર્ગનાં ૧૦-૧૦ ઉદ્દેશક હોવાથી પાંચ વર્ગોનાં પચાસ ઉદ્દેશક હોય છે.

१. लेसा य, २. दव्व, ३. संठाणं, ४. जुम्म, ५. पज्जव, ६. नियंठ, ७. समणा य। ८. ओहे, ९-१०. भविया भविए, ११. सम्मा, १२. मिच्छे य उद्देसा ॥१॥

- विया. स. २५, उ. १, सु. १

૧. લેશ્યા, ૨. દ્રવ્ય, ૩. સંસ્થાન, ૪. યુગ્મ, ૫. પર્યવ, ૬. નિર્ગ્રંથ, ૭. શ્રમણ, ૮. ઓઘ, ૯. ભવ્ય, ૧૦. અભવ્ય, ૧૧. સમ્યગ્દષ્ટિ, ૧૨. મિથ્યાદષ્ટિ. પચ્ચીસમાં શતકમાં આ બાર ઉદ્દેશક છે.

१. जीवा य, २. लेस, ३. पक्खिय, ४. दिट्ठी, ५. अन्नाण, ६. नाण, ७. सन्नाओ। ८. वेय, ९. कसाय, १०. उवयोग, ११. योग एक्कारस वि ठाणा ॥१॥

- विया. स. २६, उ. १, सु. १

૧. જીવ, ૨. લેશ્યા, ૩ પાક્ષિક, ૪. દૃષ્ટિ, ૫. અજ્ઞાન, ૬. જ્ઞાન, ૭. સંજ્ઞા, ૮. વેદ, ૯. કષાય, ૧૦. ઉપયોગ, ૧૧. યોગ. છવ્વીસમા શતકમાં આ અગિયાર ઉદ્દેશક છે.

(च) वियाहपण्णत्तीए उद्देसगाणं संगहणीगाहाओ-

(ચ) વ્યાખ્યા પ્રજ્ઞપ્તિના ઉદ્દેશકોની સંગ્રહણી ગાથાઓ :

जैनम् JAINSITE .com जैनम् जयति शासनम्

छट्ठऽट्ठम मासो अद्धमासो वासाइं अट्ठ छम्मासा। तीसग-कुरूदत्ताणं तव भत्तपरिण्ण परियाओ ॥१॥

તિષ્યક શ્રમણ અને કુરુદત્ત પુત્ર શ્રમણનાં છટ્ઠ-છટ્ઠ, અટ્ઠમ-અટ્ઠમ તપ, માસ, અર્દ્ધ માસનું અનશન, આઠ વર્ષ કે છ માસની દીક્ષા પર્યાયનું વર્ણન તથા -

उच्चत्त विमाणाणं पादुब्भव पेच्छणा य संलावे। किच्च विवादुप्पती, सणंकुमारे य भवियत्तं ॥१॥

- विया. स. ३. उ. १, सु. ६५

ઈન્દ્રોનાં વિમાનોની ઉંચાઈ, એક ઈન્દ્રનાં બીજા ઈન્દ્રની પાસે આગમન, પરસ્પર પ્રેક્ષણ, આલાપ-સંલાપ, કાર્ય, વિવાદોત્પત્તિ તથા સનત્કુમારેન્દ્રની ભવસિદ્ધિકતા આદિની પૃચ્છા આ ઉદ્દેશકમાં છે.

इत्थी असी पडागा जण्णोवइते य होइ बोद्धव्वे। पल्हत्थिय पलियंके अभियोगविकुव्वणा मायी ॥१॥

- विया. स. ३, उ. ५, सु. १६

સ્ત્રી, તલવાર, પતાકા, યજ્ઞોપવીત, પલ્હથી, પર્યંકાસન આ બધા રુપોમાં અભિયોગ અને વિકુર્વણા અને તેને માયી કરે છે તેનું વર્ણન આ ઉદ્દેશકમાં છે.

किमिदं रायगिहं ति य, उज्जोए अंधकारो समए य। पासंतिवासिपुच्छा राइंदिय देवलोगा य ॥१॥

- विया. स. ५, उ. ९, सु. १८

રાજગૃહ નગર શું છે ? ઉદ્યોત, અંધકાર, સમય સંબંધી જીજ્ઞાસા, રાત-દિવસના વિષયમાં પાર્શ્વજિનશિષ્યોનાં પ્રશ્નોત્તર અને દેવલોક વિષયક પ્રશ્નોત્તર આ ઉદ્દેશકમાં છે.

महावेदणे य वत्थेकद्दम खंजणमए य अहिकरणी। तणहत्थे य कवल्ले करण महावेयणा जीवा ॥

- विया. स. ६, उ. १, सु. १४

મહાવેદના, કર્દમ અને ખંજનના રંગથી રંગાયેલ વસ્ત્ર, અધિકરણી, તૃણ હસ્તક, લોઢાની લોઢી કે કડાઈ કરણ અને મહાવેદનાવાળા જીવ આ વિષયોનું આ ઉદ્દેશકમાં વર્ણન કરેલ છે.

१. बहुकम्म, २. वत्थपोग्गल पयोगसा वीससा य, ३. सादीए ।, ४-५. कम्मट्ठिई-त्थि, ६. संजय, ७. सम्मदिट्ठी य, ८. सण्णी य ॥१॥

૧. બહુકર્મ, ૨. વસ્ત્ર પુદ્‌ગલમાં પ્રયોગથી અને સ્વાભાવિક રુપથી પુદ્‌ગલ, ૩. સાદિ, ૪. કર્મસ્થિતિ, ૫. સ્ત્રી, ૬. સંયત, ૭. સમ્યગ્દૃષ્ટિ, ૮. સંજ્ઞી.

९. भविए, १०. दंसण, ११. पज्जत्त, १२. भासए, १३. परित्त, १४. नाण, १५. जोगे य । १६-१७. उवओगाऽहारग, १८. सुहुम, १९. चरिम बंधे य, २०. अप्पबहुयं ॥२॥

- विया. स. ६, उ. ३, सु. १

૯. ભવ્ય, ૧૦. દર્શન, ૧૧. પર્યાપ્ત, ૧૨. ભાષક, ૧૩. પરિત્ત, ૧૪. જ્ઞાન, ૧૫. યોગ, ૧૬. ઉપયોગ, ૧૭. આહારક, ૧૮. સૂક્ષ્મ, ૧૯. ચરમબંધ, ૨૦. અલ્પબહુત્વનું આ ઉદ્દેશકમાં વર્ણન કરેલ છે.

तमुकाए कप्पपणए, अगणी, पुढवी य, अगणि पुढवीसु ।

તમસ્કાય અને પાંચ દેવલોકમાં અગ્નિકાય અને પૃથ્વીકાય સંબંધી પ્રશ્નોત્તર પૃચ્છા, નરકપૃથ્વીઓમાં અગ્નિકાય સંબંધી પ્રશ્નોત્તર.

आउ-तेउ-वणस्सइ, कप्पुवरिम कण्हराईसु ॥१॥

- विया. स. ६, उ. ८, सु. २६

પાંચમા દેવલોકથી ઉપર બધા સ્થાનોમાં તથા કૃષ્ણરાજીઓમાં અપ્કાય, તેજસ્કાય અને વનસ્પતિકાયનાં પ્રશ્નોત્તરોનું વર્ણન આ ઉદ્દેશકમાં કરેલ છે.

जीवाणं सुहं दुक्खं, जीवे जीवइ तहेव भविया य । एगंतदुक्खवेदण, अत्तमायाय केवली ॥१॥

- विया. स. ६, उ. १०, सु. १५

જીવોનાં સુખ-દુઃખ, જીવોનાં પ્રાણધારણ, ભવ્યત્વ, એકાંત દુઃખવેદન, આત્મા દ્વારા પુદ્‌ગલોનું ગ્રહણ અને કેવળીનાં જાણવા દેખવાનું વર્ણન આ ઉદ્દેશકમાં છે.

१. नेरइय, २. फास, ३. पणिही, ४. निरयंते चेव, ५. लोयमज्झेय । ६. दिसि दिसाण य पवहा, ७. पवत्तणं अत्थिकाएहिं ॥ ८. अत्थि पएसफुसणा, ९. ओगाहणा य, १०. जीव मोगाढा । ११. अत्थि पएस निसीयण, १२. बहुस्समे, १३. लोग संठाणे ॥

- विया. स. १३, उ. ४, सु. १

૧. નારક, ૨. સ્પર્શ, ૩. પ્રણિધિ, ૪. નિર્યાત ૫. લોક મધ્ય, ૬. દિશા-વિદિશા પ્રવાહ, ૭. અસ્તિકાય પ્રવર્તન, ૮. અસ્તિ પ્રદેશ સ્પર્શન, ૯. અવગાહના, ૧૦. જીવાવગાઢ, ૧૧. અસ્તિ પ્રદેશ નિષીદન, ૧૨. બહુ શ્રમ અને ૧૩. લોક સંસ્થાન. આ ઉદ્દેશકમાં તેર દ્વાર છે.

महक्काए सक्कारे सत्थेणं वीवयंति देवा उ । वासं चेव य वाणा नेरइयाणं तु परिणामे ॥

- विया. स. १४, उ. ३, सु. १

૧. મહાકાળ, ૨. સત્કાર, ૩. દેવો દ્વારા વ્યતિક્રમણ, ૪. શસ્ત્ર દ્વારા અવક્રમણ, ૫. નારક દ્વારા પુદ્‌ગલ પરિણામાનુભવ, ૬. વેદના પરિણામાનુભવ અને ૭. પરિગ્રહ સંજ્ઞાનુભવ. આ ઉદ્દેશકમાં તેનું વર્ણન કરેલ છે.

१. पोग्गल, २. खंधे, ३. जीवे, ४. परमाणु, ५. सासए य, ६. चरमे य । दुविहे खलु परिणामे, अजीवाण य जीवाणं ।

- विया. स. १४, उ. ४. सु. १

૧. પુદ્‌ગલ, ૨. સ્કંધ, ૩. જીવ, ૪. પરમાણુ, ૫. શાશ્વત, ૬. ચરમ તથા દ્વિવિધ પરિણામ જીવ અને અજીવ પરિણામ આનું આ ઉદ્દેશકમાં વર્ણન છે.

नेरइयं अगणिमज्झे दस ठाणा तिरिय पोग्गले देव । पव्वय भित्ती उल्लंघणा य, पल्लंघणा चेव ॥

- विया. स. १४, उ. ५. सु. १

૧. નારકાદિનું અગ્નિમાંથી થઈને ગમન, ૨. (ચોવીસ દંડકોમાં) દસ સ્થાનોનું ઈષ્ટ-અનિષ્ટ અનુભવ અને ૩. દેવ દ્વારા બાહ્ય પુદ્‌ગલ ગ્રહણ પૂર્વક તિર્છા પર્વતાદિનું ઉલ્લંઘન પ્રલંઘનનું સામર્થ્ય. આ વિષયોનું આ ઉદ્દેશકમાં વર્ણન છે.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

पडिसेवण दोसालोयणा य, आलोयणारिहे चेव ।
तत्तो सामायारी, पायच्छित्ते तवे चेव ॥१॥

- विया. स. २५, उ. ७ सु. १८९

૧. પ્રતિસેવના, ૨. દોષાલોચના, ૩. આલોચના, ૪. સમાચારી, ૫. પ્રાયશ્ચિત્ત અને ૬. તપનું અહીં વર્ણન કર્યું છે.

(छ) एएसु-उद्देसेसु य उक्खेव पाठाणं परूवणं -

तेणं कालेणं तेणं समएणं रायगिहे नामं नगरे होत्था, वण्णओ ।

सामी समोसढे, परिसा निग्गया,

धम्मो कहिओ, परिसा पडिगया,

तेणं कालेणं तेणं समएणं जेट्ठे अंतेवासी इंदभूई नामं अणगारे गोयमे गोत्तेणं **-जाव-** पज्जुवासमाणे एवं वयासी[1]-

- विया. स. २, उ. १, सु. २

(છ) શતકો અને ઉદ્દેશકોમાં ઉત્ક્ષેપ પાઠોનું પ્રરુપણ :

તે કાળ અને તે સમયમાં રાજગૃહ નામક નગર હતું. (તેની સમૃદ્ધિ આદિનું) વર્ણન કરવું જોઈએ.

ભગવાન મહાવીર સ્વામી ત્યાં પધાર્યા, તેનો ધર્મોપદેશ સાંભળવા માટે પરિષદ નીકળી.

ભગવાને ધર્મ દેશના આપી, દેશના સાંભળી પરિષદ પાછી આવી ગઈ.

તે કાળ અને તે સમયમાં મહાવીર સ્વામીનાં જ્યેષ્ઠ અંતેવાસી ગૌતમ ગોત્રીય ઈન્દ્રભૂતિ અનગારે **-યાવત્-** ભગવાનની પર્યુપાસના કરતા આ પ્રમાણે પૂછ્યું -

---

१. શતક ઉદ્દેશકોના પ્રારમ્ભમાં પ્રાયઃ કરીને આ પ્રકારના સંક્ષેપ અને વિસ્તૃત રૂપમાં નીચે અંકિત સ્થળો પર ઉપોદ્ઘાત પાઠ છે જ્યાં વિશેષ ફેરફાર છે તેનો સંકેત યથાસ્થાન કરેલ છે.

१. विया. स. १, उ. २, सु. १
२. विया. स. २, उ. ५, सु. २०
३. विया. स. ३, उ. १, सु. १ (મોકાનગરી, નંદન ચૈત્ય)
४. विया. स. ३, उ. २, सु. १
५. विया. स. ३, उ. ३, सु. १
६. विया. स. ३, उ. ७, सु. १
७. विया. स. ३, उ. ८, सु. १
८. विया. स. ३, उ. ९, सु. १
९. विया. स. ३, उ. १०, सु. १
१०. विया. स. ४, उ. १, सु. १
११. विया. स. ५, उ. १, सु. २-३ (ચંપાનગરી, પૂર્ણભદ્ર ચૈત્ય)
१२. विया. स. ५, उ. २, सु. १
१३. विया. स. ५, उ. ८, सु. १-३, (નારદપુત્ર, નિગ્રન્થિપુત્ર અણગાર.)
१४. विया. स. ५, उ. ९, सु. १
१५. विया. स. ५, उ. १०, सु. १ (ચંપાનગરી)
१६. विया. स. ६, उ. २, सु. १
१७. विया. स. ७, उ. १, सु. १
१८. विया. स. ७, उ. ४, सु. १
१९. विया. स. ७, उ. ५, सु. १
२०. विया. स. ७, उ. ६, सु. १
२१. विया. स. ८, उ. १, सु. १
२२. विया. स. ८, उ. ४, सु. १
२३. विया. स. ८, उ. ५, सु. १
२४. विया. स. ८, उ. ७, सु. १-२
२५. विया. स. ८, उ. ८, सु. १
२६. विया. स. ८, उ. १०, सु. १
२७. विया. स. ९, उ. १, सु. १ (મિથિલાનગરી, માણિભદ્ર ચૈત્ય)
२८. विया. स. ९, उ. २, सु. १
२९. विया. स. ९, उ. ३, सु. १
३०. विया. स. ९, उ. ३, सु. १
३१. विया. स. ९, उ. ३१, सु. १
३२. विया. स. ९, उ. ३२, सु. १ (વાણિજ્ય ગ્રામનગર, દ્યુતિપલાશ ચૈત્ય)
३३. विया. स. ९, उ. ३३, सु. १ (બ્રાહ્મણ કુણ્ડનગર, બહુશાલ ચૈત્ય)
३४. विया. स. ९, उ. ३४, सु. १
३५. विया. स. १०, उ. १, सु. १
३६. विया. स. १०, उ. २, सु. १
३७. विया. स. १०, उ. ३, सु. १
३८. विया. स. १०, उ. ४, सु. १-४ (વાણિજ્યગ્રામ, દ્યુતિપલાશ ચૈત્ય, શ્યામહસ્તી અણગાર)
३९. विया. स. १०, उ. ५, सु. १
४०. विया. स. ११, उ. १, सु. ३
४१. विया. स. ११, उ. १०, सु. १

(બાકી ટિપ્પણ પા.નં. ૮૪૨ ઉપર)

જૈન સાઈટ JAINSITE.com જૈનમ્ જયતિ શાસનમ્
www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

२४. (६) णाया धम्मकहाओ-

प. से किं तं णायाधम्मकहाओ-

उ. णायाधम्मकहासु णं णायाणं णगराइं उज्जाणाइं चेइयाइं वणखंडा रायाणो अम्मापियरो समोसरणाइं धम्मायरिया धम्मकहाओ,

इहलोइया-परलोइया इड्ढीविसेसा भोगपरिच्चाया पव्वज्जाओ सुयपरिग्गहा,

तवोवहाणाइं परियागा संलेहणाओ भत्तपच्चक्खाणाइं पाओवगमणाइं देवलोगगमणाइं सुकुलपच्चायाइं पुण बोहिलाभो अंतकिरियाओ य आघविज्जंति।

नायाधम्मकहासु णं पव्वइयाणं विणयकरणजिण-सामिसासणवरे संजमपइण्णा पालणधिइ - मइ - ववसाय-दुब्बलाणं,

૨૪. (૬) જ્ઞાતા ધર્મકથા સૂત્ર :

પ્ર. જ્ઞાતા ધર્મકથા સૂત્રમાં શું છે ?

ઉ. જ્ઞાતાધર્મકથામાં ઉદાહરણ રુપમાં કહેલ પુરુષોનાં નગર, ઉદ્યાન, ચૈત્ય, વનખંડ, રાજા, તેના માતા-પિતા, સમવસરણ, ધર્માચાર્ય, ધર્મકથા,

ઈહલૌકિક-પરલૌકિક ઋદ્ધિ-વિશેષ, ભોગ-પરિત્યાગ, પ્રવ્રજ્યા, શ્રુત-પરિગ્રહ,

તપ-ઉપધાન, દીક્ષાપર્યાય, સંલેખના, ભક્ત પ્રત્યાખ્યાન, પાદપોપગમન, દેવલોક ગમન, સુકુળમાં પુનર્જન્મ. ફરીથી બોધિલાભ અને અંતક્રિયાઓનું વર્ણન છે.

જ્ઞાતા ધર્મકથામાં વિનય મૂળ જિન શાસનમાં પ્રવ્રજિત થઈને પણ સંયમ પ્રતિજ્ઞાનું પાલન કરવામાં જેની ધ્રુતિ, મતિ અને વ્યવસાય દુર્બળ છે.

(પા.નં. ૮૪૧ થી આગળ ટિપ્પણ)

४२. विया. स. १२, उ. ३, सु.१
४३. विया. स. १२, उ. ४, सु. १
४४. विया. स. १२, उ. ५, सु.१
४५. विया. स. १२, उ. ६, सु.१
४६. विया. स. १२, उ. ७, सु. १
४७. विया. स. १२, उ. ८, सु.१
४८. विया. स. १३, उ. १, सु. १
४९. विया. स. १३, उ. ६, सु. १
५०. विया. स. १३, उ. ७, सु. १
५१. विया. स. १३, उ. ९, सु. १
५२. विया. स. १४, उ. १, सु. १
५३. विया. स. १४, उ. ६, सु. १
५४. विया. स. १४, उ. ७, सु. १
५५. विया. स. १६, उ. १, सु. १
५६. विया. स. १६, उ. २, सु. १
५७. विया. स. १६, उ. २, सु. १
५८. विया. स. १६, उ. ३, सु. १
५९. विया. स. १६, उ. ४, सु. १
६०. विया.स. १६, उ.५, सु. १-२ (ઉલ્લૂકતીરનગર, એકજંબૂ ચૈત્ય)
६१. विया. स. १७, उ. १, सु. १
६२. विया. स. १८, उ. १, सु. १
६३. विया.स. १८, उ. २, सु. १ (વિશાખાનગર, બહુપુત્રિકા ચૈત્ય)
६४. विया. स. १८, उ. ३, सु. १ (રાજગૃહનગર, ગુણશીલ ચૈત્ય, માકંદીપુત્ર અણગાર)
६५. विया. स. १८, उ. ४, सु. १
६६. विया. स. १८, उ. ७, सु. १
६७. विया. स. १८, उ. ८, सु. १
६८. विया. स. १८, उ. ९, सु. १
६९. विया. स. १८, उ. १०, सु. १
७०. विया. स. १९, उ. १, सु. १
७१. विया. स. १९, उ. ३, सु. १
७२. विया. स. २०, उ. १, सु. १
७३. विया. स. २१, उ. १, सु. १
७४. विया. स. २२, उ. १, सु. १
७५. विया. स. २३, उ. १, सु. १
७६. विया. स. २४, उ. १, सु. १
७७. विया. स. २४, उ. २, सु. १
७८. विया. स. २४, उ. ३, सु. १
७९. विया. स. २४, उ. ३, सु. १
८०. विया. स. २५, उ. १, सु. १
८१. विया. स. २५, उ. ६, सु. २
८२. विया. स. २५, उ. ८, सु. १
८३. विया. स. २६, उ. १, सु. ३
८४. विया. स. ३१, उ. १, सु. १

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

तवनियम-तवोवहाणरणदुद्धरभरभग्गा णिस्सहा णिसिट्ठाणं, घोरपरीसहपराजियाणं,	જે તપના નિયમ અને તપના પરિપાલન રુપ કર્મ યુદ્ધનાં દુર્ધર ભારથી પરાંમુખ થઈ ગયેલ છે. અત્યંત અશક્ત થઈને સંયમ પાલન કરવાનો સંકલ્પ છોડીને જે ઘોર પરીષહોથી પરાજીત થઈ ચુકેલ છે.
सहपारद्धरूद्धसिद्धालय - मग्गनिग्गयाणं,	સંયમની સાથે પ્રારંભ કરેલ મોક્ષ-માર્ગના અવરુદ્ધ થઈ જવાથી જે માર્ગથી બાહર નીકળી ગયા છે.
विसयसुहतुच्छआसावसदोसमुच्छियाणं,	જે ઈન્દ્રિયોનાં તુચ્છ વિષય-સુખોની આશાનાં વશ થઈને દોષોથી મૂર્ચ્છિત થઈ રહેલ છે.
विराहियचरित्त-नाण-दंसण-जइगुणविविहप्पयार निस्सारसुन्नयाणं,	જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર રુપ યતિ-ગુણોને વિરાધિત કરીને જે વિવિધ પ્રકારથી નિઃસાર અને શૂન્ય સંયમવાળા છે.
संसार अपारदुक्ख-दुग्गइ-भवविविहपरंपरापवंचा।	જે સંસારનાં અપાર દુઃખોની અને નરક, તિર્યંચાદિના નાના દુર્ગતિઓની ભવ પરંપરાના પ્રપંચમાં પડેલ છે એવા પતિત પુરુષોની કથાઓ છે.
धीराण य जियपरीसह-कसाय-सेण्ण-धिइ-धणिय-संजमउच्छाहनिच्छियाणं,	તથા જે ધીર છે તે પરીષહો અને કષાયોની સેનાને જીતનારા છે, જે ધર્મનાં ધણી છે તે સંયમમાં ઉત્સાહ રાખનાર અને બળ-વીર્યને પ્રકટ કરવામાં દૃઢ નિશ્ચયવાળા છે.
आराहिय नाण-दंसण-चरित्त-जोग- निस्सल्ल - सुद्ध-सिद्धालयमग्गमभिमुहाणं,	જે જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્રની આરાધના કરનાર છે. યોગ (દંડોથી) અને મિથ્યાદર્શનાદિ શલ્યોથી રહિત થઈને શુદ્ધ નિર્દોષ સિદ્ધાન્તનાં માર્ગની તરફ અભિમુખ છે,
सुरभवण-विमाणसुक्खाइं अणोवमाइं भुत्तूण चिरं च भोगभोगाणि ताणि दिव्वाणि महरिहाणि, तओ य कालक्कमचुयाणं जह य पुणो लद्धसिद्धिमग्गाणं अंतकिरिया।	તથા જે દેવ-ભવનો અને દેવ-વિમાનોનાં અનુપમ સુખ અને ભોગ-ઉપભોગોને ચીરકાળ સુધી ભોગવીને કાળક્રમનાં અનુસાર ત્યાંથી ચ્યુત થઈ ફરીથી યથાયોગ્ય મુક્તિનાં માર્ગને પ્રાપ્ત કરી અંતક્રિયા કરે છે તેનું વર્ણન છે.
चलियाण य सदेवमाणुस्स धीरकरणकारणाणि बोधण-अणुसासणाणि,	જે સમાધિમરણનાં સમયે કર્મ-વશ વિચલિત થઈ ગયેલ છે. તેને દેવો અને મનુષ્યોનાં દ્વારા ધૈર્ય ધારણ કરવામાં કારણભૂત બોધવચનો અને અનુશાસનોને,
गुण-दोस-दरिसणाणि, दिट्ठंतए पच्चये य सोऊण लोगमुणिणो जहयट्ठियसासणम्मि, जर-मरणनासणकरे आराहिअसंजमा य,	સંયમનાં ગુણ અને દોષ-દર્શક દૃષ્ટાંતોને તથા બોધિનાં કારણભૂત વાક્યોને સાંભળીને શુકપરિવ્રાજક આદિએ પણ જરા-મરણનો નાશ કરનાર જિન-શાસનને સ્વીકાર કરીને સ્થિત થઈને સંયમની આરાધના કરી,
सुरलोगपडिनियत्ता उवेंति जह सासयं सिवं सव्वदुक्खमोक्खं।	ફરી દેવલોકમાં ઉત્પન્ન થયેલ, ત્યાંથી આવીને શાશ્વત સુખ અને સર્વ દુઃખોથી વિમોક્ષને પ્રાપ્ત કર્યું.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

एए अण्णे य एवमाइ अत्था वित्थरेण समासिज्जंति।	અન્ય પણ એવી અનેક મહાપુરુષોની કથાઓ આ અંગમાં વિસ્તારથી કહી છે.
दस धम्मकहाणं वग्गा।	**ધર્મકથાઓના દસ વર્ગ છે.**
तत्थ णं एगमेगाए धम्मकहाए पंच पंच अक्खाइयासयाइं,	તેમાંથી એક- એક ધર્મકથામાં પાંચ-પાંચ સો આખ્યાયિકાઓ છે.
एगमेगाए अक्खाइयाए पंच पंच उवक्खाइयासयाइं,	એક-એક આખ્યાયિકામાં પાંચ-પાંચ સો ઉપઆખ્યાયિકાઓ છે,
एगमेगाए उवक्खाइयाए पंच पंच अक्खाइयउवक्खाइयासयाइं,	એક-એક ઉપઆખ્યાયિકામાં પાંચ-પાંચ સૌ આખ્યાયિકાઓ-ઉપઆખ્યાયિકાઓ છે.
एवामेव सपुव्वावरेणं अद्धुट्ठाओ अक्खाइयाकोडीओ भवंतीति मक्खायाओ।	***આ પ્રમાણે બધી મળીને સાડા ત્રણ કરોડ કથાઓ કહી છે.***
णायाधम्मकहासु णं परित्ता वायणा **-जाव-** संखेज्जाओ संगहणीओ।	જ્ઞાતા ધર્મકથામાં પરિમિત વાચનાઓ છે **-યાવત્-** સંખ્યાત સંગ્રહણીઓ છે.
से णं अंगट्ठयाए छट्ठे अंगे,	અંગોમાં આ છઠ્ઠો અંગ છે.
दो सुयक्खंधा, एगूणतीसं अज्झयणा।	તેમાં બે શ્રુત સ્કંધ છે અને ઓગણત્રીસ અધ્યયન છે.
ते समासओ दुविहा पण्णत्ता, तं जहा-	તે સંક્ષેપમાં બે પ્રકારના કહ્યા છે, જેમકે-
१. चरिया य, २. कप्पिया य।	૧. ચરિત, ૨. કલ્પિત.
एगूणतीसं उद्देसणकाला,	જ્ઞાતા ધર્મકથામાં ઓગણત્રીસ ઉદ્દેશનકાળ છે.
एगूणतीसं समुद्देसणकाला,	ઓગણત્રીસ સમુદ્દેશન-કાળ છે,
संखेज्जाइं पयसयसहस्साइं पयग्गेणं पण्णत्ता, संखेज्जा अक्खरा **-जाव-** उवदंसिज्जंति।	પદ-ગણનાની અપેક્ષાએ સંખ્યાત હજાર પદ છે, સંખ્યાત અક્ષર છે **-યાવત્-** ઉદાહરણ આપીને સમજાવેલ છે.
से एवं आया, एवं णाया, एवं विण्णाया, एवं चरण करण परूवणा आघविज्जंति **-जाव-** उवदंसिज्जंति।	આનો સમ્યક્ અધ્યયન કરનાર તદાત્મરુપ જ્ઞાતા અને વિજ્ઞાતા થઈ જાય છે. આ પ્રમાણે આ અંગમાં ચરણ કરણની વિશિષ્ટ પ્રરુપણા કરી છે **-યાવત્-** ઉપદર્શન કરેલ છે.
से त्तं णायाधम्मकहाओ।[1] - सम., सु. १४१	**આ જ્ઞાતાધર્મકથાનું વર્ણન છે.**

१. प. से किं तं णायाधम्मकहाओ ?

उ. णायाधम्मकहासु णं णायाणं णगराइं उज्जाणाइं चेइआइं वणसंडाइं समोसरणाइं रायाणो अम्मापियरो धम्मकहाओ धम्मायरिया इहलोग-परलोगिया रिद्धि-विसेसा भोगपरिच्चागा पव्वज्जाओ परियागा सुयपरिग्गहा तवोवहाणाइं संलेहणाओ भत्तपच्चक्खाणाइं पाओवगमणाइं देवलोगगमणाइं सुकुलपच्चायाईओ पुणबोहिलाभा अंतकिरियाओ य आघविज्जंति।

दस धम्मकहाणं वग्गा तत्थ णं एगमेगाए धम्मकहाए पंच पंच अक्खाइयासयाइं,

एगमेगाए अक्खाइयाए पंच पंच उवक्खाइयासयाइं, एगमेगाए उवक्खाइयाए पंच पंच अक्खाइओवक्खाइयासयाइं, एवमेव सपुव्वावरेणं अद्धुठाओ कहाणगकोडीओ भवंतीति मक्खायं।

णाया धम्मकहाणं परित्ता वायणा **-जाव-** संखेज्जाओ संगहणीओ।

से णं अंगट्ठयाए छट्ठे अंगे, दो सुयक्खंधा, एगूणवीसं णायज्झयणा, एगूणवीसं उद्देसणकाला, एगूणवीसं समुद्देसणकाला, संखेज्जाइं पयसहस्साइं पयग्गेणं, संखेज्जा अक्खरा **-जाव-** उवदंसिज्जंति।

से एवं आया, एवं नाया, एवं विण्णाया, एवं चरण-करण परूवणा आघवज्जिइ। **से त्तं णायाधम्मकहाओ।**

- नंदी. सु. ८८

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

(क) णायाधम्मकहांगस्स पढम सुयक्खंधस्स उक्खेवो-

तेणं कालेणं तेणं समएणं चंपा नामं नयरी होत्था-**वण्णओ।**

तीसे णं चंपाए नयरीए बहिया उत्तरपुरत्थिमे दिसीभाए पुण्णभद्दे नामं चेइए होत्था-**वण्णओ।**

तत्थ णं चंपाए नयरीए कोणिए नामं राया होत्था-**वण्णओ।**

तेणं कालेणं तेणं समएणं समणस्स भगवओ महावीरस्स अंतेवासी अज्जसुहम्मे नामं थेरे जाइ संपण्णे कुल संपण्णे,

बल-रूव-विणय-नाण-दंसण-चरित्त-लाघवसंपण्णे,

ओयंसी तेयंसी वच्चंसी जसंसी,

जियकोहे जियमाणे जियमाए जियलोहे,

जियइंदिए जियनिद्दे जियपरीसहे,

जीवियास-मरणभयविप्पमुक्के,

तवप्पहाणे गुणप्पहाणे,

एवं-करण-चरण-निग्गह-निच्छय,

अज्जव-मद्दव-लाघव-खंति-गुत्ति-मुत्ति,

विज्जा-मंत-बंभ-वेय-नय-नियम-सच्च-सोय,

नाण-दंसण-चरित्तप्पहाणे

ओराले घोरे घोरव्वए घोरतवस्सी घोरबंभचेरवासी,

उच्छूढसरीरे,

संखित्त-विउल-तेयलेस्से,

चोद्दसपुव्वी चउनाणोवगए,

(ક) જ્ઞાતાધર્મકથાના પ્રથમ શ્રુતસ્કંધનું ઉપોદ્ઘાત :

તે કાળ અને તે સમયમાં ચંપા નામની નગરી હતી- **અહીં નગરીનું વર્ણન કરવું જોઈએ.**

તે ચંપા નગરીનાં બહાર ઉત્તર-પૂર્વનાં દિશા ભાગ (ઈશાન કોણ) માં પૂર્ણભદ્ર નામનું ચૈત્ય (બાગ) હતું. **ત્યાં ચૈત્યનું વર્ણન જાણવું જોઈએ.**

તે ચંપા નગરીમાં કોણિક નામનો રાજા રહેતો હતો. **અહીં રાજાનું વર્ણન કરવું જોઈએ.**

તે કાળ અને તે સમયમાં શ્રમણ ભગવાન મહાવીરના અંતેવાસી આર્ય સુધર્મા નામનાં સ્થવિર જે ઉત્તમ જાતિ અને ઉત્તમ કુળના હતા.

તે બળથી, રુપથી, વિનયથી તથા જ્ઞાનદર્શન ચારિત્રથી પણ શ્રેષ્ઠ હતા. અલ્પ કર્મ રજવાળા હતા.

તે ઓજસ્વી તેજસ્વી વર્ચસ્વી અને યશસ્વી હતા.

તે ક્રોધ, માન, માયા અને લોભને જીતનાર હતા,

તે ઈન્દ્રિયો પર અને નિદ્રા પર વિજય પ્રાપ્ત કરનાર અને પરીષહોને સહન કરનાર હતા.

તે જીવવાની ઈચ્છા કરતા નથી અને મરવાનાં ભયથી પણ સર્વથા મુક્ત હતા,

તે તપશ્ચર્યા કરવા માટે સદા તત્પર રહેતા હતા, તે અનેક ગુણોનાં ધારક હતા,

આ પ્રમાણે તે 'કરણ'-કૃત, કારિત, અનુમોદનાદિનું 'ચરણ'-મન, વચન, કાયાનો તે નિગ્રહ કરતા હતા, નિશ્ચય કરવામાં નિપુણ હતા,

તે સ્વભાવથી સરળ, પ્રકૃતિથી મૃદુ, અલ્પ ઉપધિવાળા, ક્ષમાશીલ, ગુપ્તિ યુક્ત અને નિર્લોભી હતા.

તે અનેક વિદ્યાઓ અને મંત્રોને જાણનાર હતા, બ્રહ્મચર્યનાં પાલક, વેદોનાં પારંગત, નયોમાં નિષ્ણાત, નિયમોનાં પાલક, સત્યવાદી દ્રવ્યથી અને ભાવથી શૌચ (શુદ્ધિ) વાળા હતા.

તે જ્ઞાન દર્શન ચારિત્રનું પાલન કરવા માટે પ્રયત્નશીલ હતા.

ઉદાર વ્રતોનું વિવેક પૂર્વક પાલન કરનાર ઉત્કૃષ્ટ તપસ્વી બ્રહ્મચર્યનું દૃઢતાથી પાલન કરનાર હતા.

તેનું શરીર પ્રમાણોપેત ઊંચાઈવાળો હતો,

ઘણી મોટી તેજોલબ્ધિને પ્રાપ્ત કરેલ હતા,

ચૌદપૂર્વ અને ચાર જ્ઞાનનાં ધારક હતા,

जैन साईट JAINSITE.com जैनम् जयति शासनम्

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

पंचहिं अणगारसएहिं सद्धिं संपरिवुडे पुव्वाणुपुव्विं चरमाणे गामाणुगामं दूइज्जमाणे सुहंसुहेणं विहरमाणे जणेव चंपा नयरी जेणेव पुण्णभद्दे चेइए तेणामेव उवागच्छइ,

પાંચસો અણગારને સાથે લઈને એક ગામથી બીજા ગામ ક્રમશઃ સુખપૂર્વક વિહાર કરતા ચંપાનગરીનાં બહાર જ્યાં પૂર્ણભદ્ર ઉદ્યાન હતા ત્યાં તે આવ્યા.

उवागच्छित्ता अहापडिरूवं ओग्गहं ओगिण्हइ ओगिण्हित्ता संजमेणं तवसा अप्पाणं भावेमाणे विहरइ ।

આવીને આગમ વિહિત વિધિથી યોગ્ય સ્થાનની આજ્ઞા લઈને સંયમ તથા તપની સાધના કરતા-કરતા તે ત્યાં આવ્યા.

तए णं चंपाए नयरीए परिसा निग्गया ।

તે સમયે ચંપા નગરીથી ધર્મ શ્રવણનાં માટે પરિષદ નીકળી.

कोणिओ निग्गओ ।

કોણિક રાજા પણ નીકળ્યા.

धम्मो कहिओ ।

આર્ય સુધર્મા (સ્થવિર)ને ધર્મ (નું સ્વરૂપ) કહ્યું :

परिसा जामेव दिसिं पाउब्भूया, तामेव दिसिं पडिगया ।

પરિષદ જે દિશાથી આવી તેજ દિશામાં ચાલી ગઈ.

तेणं कालेणं तेणं समएणं अज्जसुहम्मस्स अणगारस्स जेटठे अंतेवासी अज्ज जंबू नामं अणगारे कासवा-गोत्तेणं सत्तुस्सेहे समचउरंस-संठाण-संठिए, वइररिसहणाराय संघयणे,

તે કાળ અને તે સમયમાં આર્ય સુધર્મા અણગારનાં મોટા શિષ્ય આર્ય જંબૂ નામનાં અણગાર જેનું કાશ્યપ ગોત્ર હતું. તે સાત હાથ ઉંચા હતા, સમચતુરસ્ત્ર સંસ્થાનથી સંસ્થિત હતા, વજ્રઋષભનારાચ સંહનનવાળા હતા,

कणग-पुलग-निघस-पम्ह-गोरे,

તે કસૌટી પર કસેલ, સ્વર્ણ પદ્મનાં સમાન ગૌરવર્ણવાળા હતા.

उग्गतवे दित्ततवे तत्ततवे महातवे, उराले,

તે ઉગ્ર તપસ્વી, અગ્નિનાં સમાન તેજોમય તપવાળા, તપોમય આત્માવાળા હતા, મહાતપસ્વી અને ઉદાર પ્રકૃતિનાં હતા અથવા અનેકાનેક ગુણોનાં ધારક હતા.

घोरे घोरगुणे घोर तवस्सी घोरबंभचेरवासी,

તે કર્મોનું ઉન્મૂલન કરવામાં કઠોર હતા. સર્વોત્તમ ગુણોથી સંપન્ન અને કઠિન તપ કરનાર બ્રહ્મચર્યનું દૃઢતાપૂર્વક પાલન કરનાર હતા.

उच्छूढसरीरे,

તેનું શરીર પ્રમાણોપેત ઉંચાઈવાળો હતો,

संखित्त-विउलतेयलेस्से,

ઘણી મોટી તેજોલબ્ધિને અંદર ધારણ કરેલ હતા.

अज्जसुहम्मस्स थेरस्स अदूरसामंते उड्ढं जाणू अहोसिरे झाणकोट्ठोवगए संजेमेणं तवसा अप्पाणं भावेमाणे विहरइ ।

તે આર્ય સુધર્મા સ્થવિરથી થોડી દૂર ઉંચે જાનુ (ગોઠણ) અને નીચે મસ્તક કરીને ધ્યાન કરતાં થકા સંયમ અને તપથી પોતાની આત્માને ભાવિત કરતા હતા,

तए णं से अज्ज जंबू नामे अणगारे जायसड्ढे जायसंसए जायकोउहल्ले **-जाव-** अज्ज सुहम्मस्स थेरस्स नच्चासण्णे नाइदूरे सुस्सूसमाणे नमंसमाणे अभिमुहे पंजलिउडे विणएणं पज्जुवासमाणे एवं वयासी[१] -

તે સમયે આર્ય જંબૂ નામનાં અણગારને શ્રદ્ધાપૂર્વક પોતાના સંશયનું સમાધાન પ્રાપ્ત કરવા માટે સામાન્ય ઉત્સુકતા થઈ **-યાવત્-** આર્ય સુધર્મા સ્થવિરથી થોડી દૂર બેસીને તેની તરફ મોઢું કરીને વિનયપૂર્વક સૂચન કરતા અને હાથ જોડીને ઉપાસના કરતા આ પ્રમાણે બોલ્યા :

---

१. (क) उवा. अ. १, सु. १-५ (क)
(ख) अंत. अ. १, सु. १-३
(ग) अणु. अ. १, सु. १
(घ) विपा. सुय. १, अ. १, सु. १-४
(च) निरिय वग्ग. १, अ. १, सु. १
(छ) विपा. सुय. २, अ. १, सु. १

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

प. "जइ णं भंते ! समणेणं भगवया महावीरेणं
आइगरेणं तित्थयरेणं सयंसंबुद्धेणं
पुरिसुत्तमेणं पुरिससीहेणं, पुरिसवरपुंडरीएणं पुरिसवर गंध हत्थिणं,
लोगुत्तमेणं लोगनाहेणं लोगहिएणं लोगपईवेणं लोगपज्जोयगरेणं,
अभयदएणं चक्खुदएणं मग्गदएणं सरणदएणं जीवदएणं बोहीदएणं,
धम्मदएणं धम्मदेसएणं धम्मनायगेणं धम्मसारहीणं धम्मवरचाउरंतचक्कवट्टिणं,
दीवोत्ताणं सरणगइपइट्ठाणेणं अप्पडिहयवरनाणदंसणधरेणं विअट्टछउमेणं,
जिणेणं जावएणं
तिण्णेणं तारएणं
बुद्धेणं बोहएणं
मुत्तेणं मोयगेणं
सव्वण्णूणं, सव्वदरिसिणं
सिव-मयल-मरूय-मणंतमक्खयव्वाबाह मपुणरावित्तियं सिद्धिगइनामधेयं ठाणं संपत्तेणं पंचमस्स अंगस्स अयमट्ठे पण्णत्ते,
छट्ठस्स णं भंते ! अंगस्स नायाधम्मकहाणं के अट्ठे पण्णत्ते ?
जंबू त्ति अज्जसुहम्मे थेरे अज्जजंबूनामं अणगारं एवं वयासी-

उ. एवं खलु जंबू ! समणेणं भगवया महावीरेणं **-जाव-** सिद्धिगइनामधेयं ठाणं संपत्तेणं छट्ठस्स अंगस्स दो सुयक्खंधा पण्णत्ता, तं जहा -

१. नायाणि य, २. धम्मकहाओ य।

प. जइ णं भंते ! समणेणं भगवया महावीरेणं **-जाव-** सिद्धिगइनामधेयं ठाणं संपत्तेणं छट्ठस्स अंगस्स दो सुयक्खंधा पण्णत्ता,
पढमस्स णं भंते ! सुयक्खंधस्स समणेणं भगवया महावीरेणं **-जाव-** सिद्धिगइनामधेयं ठाणं संपत्तेणं नायाणं कइ अज्झयणा पण्णत्ता ?

પ્ર. ભંતે ! આદિકર્તા તીર્થંકર સહજ સંબુદ્ધ શ્રમણ ભગવાન મહાવીર જે,
પુરુષોમાં ઉત્તમ, પુરુષોમાં સિંહ સમાન, પુરુષોમાં પુંડરીક સમાન, પુરુષોમાં ગંધહસ્તિ સમાન,
(મનુષ્ય) લોકમાં ઉત્તમ, લોકના નાથ, લોકનાં હિતૈષી, લોકમાં દીપક સમાન, લોકમાં પ્રકાશકર્તા,
અભયદાતા, જ્ઞાન ચક્ષુના દાતા, મોક્ષમાર્ગ દાતા, શરણદાતા (લોકોત્તર), જીવનદાતા (આત્મ) બોધદાતા,
ધર્મદાતા, ધર્મોપદેશક, ધર્મનાં નાયક, ધર્મનાં સારથી, ચારે ગતિઓનાં અંતકરનાર, ધર્મનાં ચક્રવર્તી,
દ્વીપ રુપ રક્ષક, શરણ યોગ્ય, શિવગતિદાતા, આધાર રુપ અવિનાશી જ્ઞાનદર્શન ધારક છદ્મસ્થતાથી રહિત,
રાગ-દ્વેષ વિજેતા, વિજય બોધક,
ભવોદધિ તીર્ણ, ભવ્યજન તારક,
સ્વયંબુદ્ધ, ભવ્યજનબોધક,
કર્મ બંધન મુક્ત, મુમુક્ષુજન મોચક,
સર્વજ્ઞ, સર્વદર્શી,
શિવ અચલ અરુજ (રોગ રહિત) અનન્ત અક્ષય અવ્યાબાધ અપુનરાવર્ત સિદ્ધગતિ નામનો સ્થાન પ્રાપ્તએ પાંચમા અંગનો આ અર્થ કહ્યો છે તો,
ભંતે ! છઠ્ઠા અંગ જ્ઞાતાધર્મકથાનો શું અર્થ કહ્યો છે ?
આર્ય સુધર્મા નામક સ્થવિરએ આર્યજંબૂ અણગારને આ પ્રમાણે કહ્યું :

ઉ. જંબૂ ! શ્રમણ ભગવાન મહાવીર **-યાવત્-** સિદ્ધગતિ નામક શાશ્વત સ્થાન પ્રાપ્ત દ્વારા છઠ્ઠા અંગનાં બે શ્રુતસ્કંધ કહ્યા છે, જેમકે-

૧. જ્ઞાત અને ૨. ધર્મકથાઓ.

પ્ર. ભંતે ! જો શ્રમણ ભગવાન મહાવીર **-યાવત્-** સિદ્ધગતિ નામક શાશ્વત સ્થાન પ્રાપ્ત દ્વારા છઠ્ઠા અંગનાં બે શ્રુતસ્કંધ કહ્યા છે તો,
ભંતે ! શ્રમણ ભગવાન મહાવીર સિદ્ધગતિ નામક શાશ્વત સ્થાન પ્રાપ્ત દ્વારા જ્ઞાતાના પ્રથમ શ્રુતસ્કંધમાં કેટલા અધ્યયન કહ્યા છે ?

जैन साईट JAINSITE जैनम् जयति शासनम्

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

उ. एवं खलु जंबू ! समणेणं भगवया महावीरेणं **-जाव-** सिद्धिगइनामधेयं ठाणं संपत्तेणं नायाणं एगूणवीसं अज्झयणा पण्णत्ता, तं जहा -

१. उक्खित्तणाए, २. संघाडे, ३. अंडे, ४. कुम्मे य, ५. सेलगे । ६. तुंबे य, ७. रोहिणी, ८. मल्ली, ९. मायंदी, १०. चंदिमा इ य ॥

११. दावद्दवे १२. उदगणाए, १३. मंडुक्के, १४. तेयली वि य। १५. नंदीफले, १६. अवरकंका, १७.आइण्णे, १८. सुंसमा इ य ॥

१९. अवरे य पुंडरीए, नामा एगूणवीसमे ॥[1]

प. जइ णं भंते ! समणेणं भगवया महावीरेणं **-जाव-** सिद्धिगइनामधेयं ठाणं संपत्तेणं नायाणं एगूणवीसं अज्झयणा पण्णत्ता,

पढमस्स णं भंते ! अज्झयणस्स के अट्ठे पण्णत्ते ?

उ. एवं खलु जंबू ! ....

- णाया. सुय. १, अ. १, सु. १-१३

(ख) पढमज्झयणस्स निक्खेवो-

एवं खलु जंबू समणेणं भगवया महावीरेणं **-जाव-** सिद्धिगइनामधेयंठाणंसंपत्तेणं (अप्पोपालंभ निमित्त) पढमस्स नायज्झयणस्स अयमट्ठे पण्णत्ते ।[2] त्ति बेमि । - णाया. सुय. १, अ. १, सु. २१

(ग) बिईज्झयणस्स उक्खेवो -

प. जइ णं भंते ! समणेणं भगवया महावीरेणं **-जाव-** सिद्धिगइनामधेयं ठाणं संपत्तेणं पढमस्स नायज्झयणस्स अयमट्ठे पण्णत्ते,

बिइयस्स णं भंते ! नायज्झयणस्स के अट्ठे पण्णत्ते ?

उ. एवं खलु जम्बू !............[3]

- णाया. सुय. १, अ. २, सु. १-२

(घ) छट्ठज्झयणस्स उक्खेवो-

प. जइ णं भंते ! समणेणं भगवया महावीरेणं **-जाव-** सिद्धिगइनामधेयं ठाणं संपत्तेणं पंचमस्स नायज्झयणस्स अयमट्ठे पण्णत्ते,

छट्ठस्स णं भंते ! णायज्झयणस्स के अट्ठे पण्णत्ते ?

ઉ. જંબૂ ! શ્રમણ ભગવાન મહાવીર **-યાવત્-** સિદ્ધ ગતિ નામક શાશ્વત સ્થાન પ્રાપ્ત દ્વારા જ્ઞાતાના (ઉદાહરણો) ઓગણીસ અધ્યયન કહ્યા છે. જેમકે-

૧. ઉત્ક્ષિપ્તજ્ઞાન, ૨. સંઘાટક, ૩. અંડજ, ૪. કૂર્મ, ૫. શૈલક-રાજર્ષિ, ૬. તુંબ, ૭. રોહિણી (પુત્રવધુ) ૮. રાજકુમારી, ૯. માકંદી પુત્ર, ૧૦. ચંદ્ર. (કૃષ્ણ-શુકલ પક્ષની વધ-ઘટ)

૧૧. વૃક્ષ, ૧૨. ઉદકજ્ઞાત, ૧૩. દેડકો, ૧૪. તેતલી પુત્ર, ૧૫. નંદીફળ, ૧૬. અવરકંકા (નગરી), ૧૭. આકીર્ણ અશ્વ, ૧૮. સુસમા દારિકા, ૧૯. પુંડરીક (રાજા) આ ઓગણીસ નામ છે.

પ્ર. ભંતે ! શ્રમણ ભગવાન મહાવીર **-યાવત્-** સિદ્ધગતિ નામક શાશ્વત સ્થાન પ્રાપ્ત દ્વારા જ્ઞાતાના ઓગણીસ અધ્યયન કહ્યા છે તો :

ભંતે ! પ્રથમ અધ્યયનનો શો અર્થ કહ્યો છે ?

ઉ. જંબૂ ! (આગળનું કથાનક ધર્મકથાનુયોગમાં જુવો.)

(ખ) પ્રથમ અધ્યયનનો નિક્ષેપ :

જંબૂ ! શ્રમણ ભગવાન મહાવીર **-યાવત્-** સિદ્ધગતિ નામક સ્થાન પ્રાપ્ત દ્વારા (અલ્પ ઉપાલંભ દેવા રુપ) પ્રથમ જ્ઞાત અધ્યયનનો આ અર્થ કહ્યો છે. એવું હું કહું છું.

(ગ) બીજા અધ્યયનનો ઉપોદ્ઘાત :

પ્ર. ભંતે ! જો શ્રમણ ભગવાન મહાવીર **-યાવત્-** સિદ્ધગતિ નામક સ્થાન પ્રાપ્ત દ્વારા પ્રથમ જ્ઞાતાધ્યયનનો આ અર્થ કહ્યો છે તો -

ભંતે ! બીજા જ્ઞાતાધ્યયનનો શું અર્થ કહ્યો છે ?

ઉ. જંબૂ ! (આગળનું કથાનક ધર્મકથાનુયોગમાં જોવું.)

(ઘ) છઠા અધ્યયનનો ઉપોદઘાત :

પ્ર. ભંતે ! જો ભગવાન મહાવીર **-યાવત્-** સિદ્ધગતિ નામક શાશ્વત સ્થાન પ્રાપ્ત દ્વારા પાંચમાં જ્ઞાતાધ્યયનનો આ અર્થ કહ્યો છે તો -

ભંતે ! છઠા જ્ઞાતાધ્યયનનો શું અર્થ કહ્યો છે ?

---

१. सम. सम. १९, सु. १

૨. બધા અધ્યયનો (૨-૧૯)ના ઉપસંહાર સૂત્ર આ પ્રમાણે છે.

૩. બધા અધ્યયનો (૩-૧૯)ના ઉપોદ્ઘાત સૂત્ર આ પ્રમાણે છે.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

उ. एवं खलु जंबू ! तेणं कालेणं तेणं समएणं रायगिहे णामं नयरे होत्था, तत्थ णं रायगिहे णयरे सेणिए नामं राया होत्था, तस्स णं रायगिहस्स बहिया उत्तरपुरित्थिमे दिसीभाए एत्थ णं गुणसिलए नामं चेइए होत्था।

ઉ. જંબૂ ! તે કાળ અને તે સમયમાં રાજગૃહ નામક નગર હતું, તે રાજગૃહ નગરમાં શ્રેણિક નામક રાજા રહેતો હતો. તે રાજગૃહ નગરની બાહર ઉત્તરપૂર્વ દિશામાં (ઈશાન કોણમાં) ગુણશીલનામક ચૈત્ય હતું.

तेणं कालेणं तेणं समएणं समणे भगवं महावीरे पुव्वाणुपुव्विं चरमाणे **-जाव-** जेणेव रायगिहे णयरे जेणेव गुणसिलए चेइए तेणेव समोसढे अहापडिरूवं उग्गहं गिण्हित्ता संजमेणं तवसा अप्पाणं भावेमाणे विहरइ,

તે કાળ અને તે સમયમાં શ્રમણ ભગવાન મહાવીર અનુક્રમથી વિચરણ કરતાં **-યાવત્-** જ્યાં રાજગૃહ નગર હતું અને જ્યાં ગુણશીલ નામક ચૈત્ય હતું ત્યાં પધાર્યા. યથાયોગ્ય અવગ્રહ ગ્રહણ કરીને સંયમ અને તપથી આત્માને ભાવિત કરતાં વિચરણ કરવા લાગ્યા.

परिसा निग्गया, सेणिओ वि निग्गओ,

ભગવાનને વંદના કરવા માટે પરિષદ નીકળી. શ્રેણિક રાજા પણ નીકળ્યા.

धम्मो कहिओ, परिसा पडिगया,

ભગવાને ધર્મદેશના આપી. તેને સાંભળી પરિષદ પાછી ચાલી ગઈ.

तेणं कालेणं तेणं समएणं समणस्स भगवओ महावीरस्स जेट्ठे अंतेवासी इंदभूई नामं अणगारे समणस्स भगवओ महावीरस्स अदूरसामंते **-जाव-** सुक्कज्झाणोवगए विहरइ।

તે કાળ અને તે સમયમાં શ્રમણ ભગવાન મહાવીરનાં જ્યેષ્ઠ શિષ્ય ઈન્દ્રભૂતિ નામક અનગાર શ્રમણ ભગવાન મહાવીરથી ન તો અધિક દૂર અને ન તો અધિક પાસે સ્થાન પર રહેતા **-યાવત્-** નિર્મળ ઉત્તમ ધ્યાનમાં લીન થઈને સ્થિત હતા.

जैन साईट JAINSITE .com जैनम् जयति शासनम्

तए णं से इंदभूई नामं अणगारे जायसड्ढे **-जाव-** एवं वयासी।[1]

- णाया. सुय. १, अ. ६, सु. १-४

ત્યારબાદ જેને શ્રદ્ધા ઉત્પન્ન થઈ છે. એવા ઈન્દ્રભૂતિ અનગારે **-યાવત્-** (શ્રમણ ભગવાન મહાવીર સ્વામીથી) આ પ્રમાણે પ્રશ્ન કર્યો- (આગળનું વર્ણન જીવ પ્રજ્ઞપ્તિમાં જોવું.)

(ष) पढमसुयक्खंधस्स निक्खेवो -

एवं खलु जंबू ! समणेणं भगवया महावीरेणं **-जाव-** सिद्धिगइनामधेयं ठाणं संपत्तेणं छट्ठस्स अंगस्स पढमस्सणायस्स सुयक्खंधस्स अयमट्ठे पण्णत्ते[2] त्ति बेमि। - णाया. सु. १, अ. १९, सु. ३२

(ચ) પ્રથમ શ્રુતસ્કંધનો નિક્ષેપ :

જંબૂ ! શ્રમણ ભગવાન મહાવીર **-યાવત્-** સિદ્ધગતિ નામક સ્થાન પ્રાપ્ત દ્વારા છઠા અંગ જ્ઞાતાનાં પ્રથમ શ્રુતસ્કંધનો આ અર્થ કહ્યો છે, એવું હું કહું છું.

(छ) पढमसुयक्खंधस्स पठणविही-

तस्स (पढमस्स) णंसुयक्खंधस्स एगुणवीसं अज्झयणाणि एक्कसरगाणि एगूणवीसाए दिवसेसु समप्पंति।

- णाया. सु. १, अ. १९, सु. ३३

(છ) પ્રથમ શ્રુતસ્કંધના અધ્યયનની વિધિ :

આ પ્રથમ શ્રુતસ્કંધનાં ઓગણીસ અધ્યયન કહ્યા છે. પ્રતિદિન એક-એક અધ્યયનને ભણવાથી ઓગણીસ દિવસમાં આ શ્રુતસ્કંધ પૂર્ણ થાય છે.

---

१. (क) णाया. सुय. १, अ. १०, सु. १-४

(ख) णाया. सुय. १, अ. ११, सु.१-३

२. દ્વિતીય શ્રુતસ્કન્ધના ઉપસંહાર સૂત્ર આ પ્રમાણે છે.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

(ज) णायाधम्मकहाणगस्स विईय सुयक्खंधस्स उक्खेवो-

तेणं कालेणं तेणं समएणं रायगिहे नयरे होत्था, **वण्णओ।**

तस्स णं रायगिहस्स बहिया उत्तरपुरत्थिमे दिसीभाए तत्थ णं गुणसीलए णामं चेइए होत्था, **वण्णओ।**

तेणं कालेणं तेणं समएणं समणस्स भगवओ महावीरस्स अंतेवासी अज्जसुहम्मा णामं थेरा भगवंतो जाइसंपन्ना, कुलसंपन्ना **-जाव-** चउद्दसपुव्वी चउणाणोवगया पंचहिं अणगारसएहिं सद्धिं संपरिवुडा पुव्वाणुपुव्विं चरमाणा गामाणुगामं दुइज्जमाणा, सुहंसुहेणं विहरमाणा जेणेव रायगिहे णयरे जेणेव गुणसीलए चेइए **-जाव-** संजमेणं तवसा अप्पाणं भावेमाणा विहरंति।

परिसा णिग्गया, धम्मो कहिओ। परिसा जामेव दिसं पाउब्भूया, तामेव दिसिं पडिगया।

तेणं कालेणं तेणं समएणं अज्जसुहम्मस्स अणगारस्स अंतेवासी अज्जजंबू णामं अणगारे **-जाव-** पज्जुवासमाणे एवं वयासी-

प. जइ णं भंते ! समणेणं भगवया महावीरेणं **-जाव-** सिद्धिगईनामधेयं ठाणं संपत्तेणं छट्ठस्स अंगस्स पढमस्स सुयक्खंधस्स नायाणं अयमट्ठे पण्णत्ते,

दोच्चस्स णं भंते ! सुयक्खंधस्स के अट्ठे पण्णत्ते ?

उ. एवं खलु जंबू ! धम्मकहाणं दस वग्गा पण्णत्ता, तं जहा-

१. चमरस्स अग्गमहिसीणं पढमे वग्गे।

२. बलिस्स वइरोयणिंदस्स वइरोयणरण्णो अग्गमहिसीणं बीए वग्गे।

३. असुरिंदवज्जियाणं दाहिणिल्लाणं भवणवासि-इंदाणं अग्गमहिसीणं तइये वग्गे।

४. उत्तरिल्लाणं असुरिंदवज्जियाणं भवणवासि-इंदाणं अग्गमहिसीणं चउत्थे वग्गे।

(४) જ્ઞાતાધર્મકથાના બીજા શ્રુતસ્કંધનો ઉપોદ્‌ઘાત :

તે કાળ અને તે સમયમાં રાજગૃહ નામક નગર હતું, **તેનું વર્ણન (ઔપપાતિક સૂત્રનાં અનુસાર અહીં) કહેવું જોઈએ.**

તે રાજગૃહની બહાર ઉત્તરપૂર્વ દિશાભાગ (ઈશાન કોણ) માં ગુણશીલ નામક ચૈત્ય હતું. **તેનું પણ વર્ણન કરવું જોઈએ.**

તે કાળ અને તે સમયમાં શ્રમણ ભગવાન મહાવીરનાં અંતેવાસી આર્ય સુધર્મા નામક સ્થવિર જે જાતિ સંપન્ન, કુળ સંપન્ન **-યાવત્-** ચૌદ પૂર્વી અને ચાર જ્ઞાનોથી યુક્ત હતા. તે પાંચ સો અણગારોથી પરિવૃત્ત થઈને અનુક્રમથી ચાલતા ગ્રામાનુગ્રામ વિચરતા થકાં અને સુખે - સુખે વિહાર કરતા જ્યાં રાજગૃહ નગર હતું અને જ્યાં ગુણશીલ ચૈત્ય હતું. ત્યાં પધાર્યા **-યાવત્-** સંયમ અને તપનાં દ્વારા આત્માને ભાવિત કરતાં વિરાજમાન થયા.

(સુધર્મા સ્વામીને વંદના કરવા માટે) પરિષદ નીકળી. (સુધર્મા સ્વામીએ) ધર્મનો ઉપદેશ આપ્યો. ત્યારબાદ પરિષદ જે દિશાથી આવી હતી તે જ દિશામાં પાછી ચાલી ગઈ.

તે કાળ અને તે સમયમાં આર્ય સુધર્મા અનગારનાં અંતેવાસી આર્ય જંબૂ નામક અણગારે **-યાવત્-** પર્યુપાસના કરીને આ પ્રમાણે પૂછયું -

પ્ર. ભંતે ! જો શ્રમણ ભગવાન મહાવીર **-યાવત્-** સિદ્ધગતિ નામક સ્થાન પ્રાપ્ત દ્વારા છઠા અંગના પ્રથમ શ્રુતસ્કંધ "જ્ઞાત" નો આ અર્થ કહ્યો છે તો

ભંતે ! બીજા શ્રુતસ્કંધનો શું અર્થ કહ્યો છે ?

ઉ. જંબૂ ! (જ્ઞાતા) ધર્મકથાના દસ વર્ગ કહ્યા છે, જેમકે-

૧. પ્રથમ વર્ગમાં ચમરેન્દ્રની અગ્રમહિષીઓનું વર્ણન છે.

૨. બીજા વર્ગમાં વૈરોચનેન્દ્ર વૈરોચનરાજ બલીની અગ્રમહિષીઓનું વર્ણન છે.

૩. ત્રીજા વર્ગમાં અસુરેન્દ્રને છોડીને દક્ષિણ દિશાનાં ભવનવાસી ઈન્દ્રોની અગ્રમહિષીઓનું વર્ણન છે.

૪. ચોથા વર્ગમાં અસુરેન્દ્રને છોડીને ઉત્તર દિશાનાં ભવનવાસી ઈન્દ્રોની અગ્રમહિષીઓનું વર્ણન છે.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

५. दाहिणिल्लाणं वाणमंतराणं इंदाणं अग्गमहिसीणं पंचमे वग्गे।

६. उत्तरिल्लाणं वाणमंतराणं इंदाणं अग्गमहिसीणं छट्ठे वग्गे।

७. चंदस्स अग्गमहिसीणं सत्तमे वग्गे।

८. सूरस्स अग्गमहिसीणं अट्ठमे वग्गे।

९. सक्कस्स अग्गमहिसीणं नवमे वग्गे।

१०. ईसाणस्स य अग्गमहिसीणं दसमे वग्गे।

- णाया. सु. २, अ. १, सु. १-४

૫. પાંચમા વર્ગમાં દક્ષિણ દિશાનાં વાણવ્યંતર ઈન્દ્રોની અગ્રમહિષીઓનું વર્ણન છે.

૬. છઠા વર્ગમાં ઉત્તર દિશાનાં વાણવ્યંતર ઈન્દ્રોની અગ્રમહિષીઓનું વર્ણન છે.

૭. સાતમા વર્ગમાં ચંદ્રની અગ્રમહિષીઓનું વર્ણન છે.

૮. આઠમા વર્ગમાં સૂર્યની અગ્રમહિષીઓનું વર્ણન છે.

૯. નવમા વર્ગમાં શક્રેન્દ્રની અગ્રમહિષીઓનું વર્ણન છે.

૧૦. દસમા વર્ગમાં ઈશાનેન્દ્રની અગ્રમહિષીઓનું વર્ણન છે.

(झ) पढम वग्गस्स उक्खेव निक्खेवो-

प. जइ णं भंते ! समणेणं भगवया महावीरेणं **-जाव-** सिद्धिगईनामधेयं ठाणं संपत्तेणं धम्मकहाणं दस वग्गा पण्णत्ता,

पढमस्स णं भंते ! वग्गस्स के अट्ठे पण्णत्ते ?

उ. एवं खलु जंबू। समणेणं भगवया महावीरेणं **-जाव-** सिद्धिगईनामधेयं ठाणं संपत्तेणं पढमस्स वग्गस्स पंच अज्झयणा पण्णत्ता, तं जहा-

१. काली, २. राई, ३. रयणी, ४. विज्जू, ५. मेहा।

प. जइ णं भंते ! समणेणं भगवया महावीरेणं **-जाव-** सिद्धिगईनामधेयं ठाणं संपत्तेणं पढमस्स वग्गस्स पंच अज्झयणा पण्णत्ता,

पढमस्स णं भंते ! अज्झयणस्स के अट्ठे पण्णत्ते ?

उ. एवं खलु जंबू !.........

- णाया. सुय. २, व. १, अ. १, सु. ५-६

एवं खलु जंबू ! समणेणं भगवया महावीरेणं **-जाव-** सिद्धिगईनामधेयं ठाणं संपत्तेणं पढमस्स पढमज्झयणस्स अयमट्ठे पण्णत्ते[1], **त्ति बेमि।**

- णाया. सुय. २, व. १, अ. १, सु. ३४

प. जइ णं भंते ! समणेणं भगवया महावीरेणं **-जाव-** सिद्धिगईनामधेयं ठाणं संपत्तेणं धम्मकहाणं पढमस्स वग्गस्स पढमज्झयणस्स अयमट्ठे पण्णत्ते,

(ઝ) પ્રથમ વર્ગનું ઉત્ક્ષેપ-નિક્ષેપ :

પ્ર. ભંતે ! જો શ્રમણ ભગવાન મહાવીર **-યાવત્-** સિદ્ધગતિ નામક સ્થાન પ્રાપ્ત દ્વારા ધર્મકથાનાં દસ વર્ગ કહ્યા છે તો -

ભંતે ! પ્રથમ વર્ગનો શું અર્થ કહ્યો છે ?

ઉ. જંબૂ ! શ્રમણ ભગવાન મહાવીર **-યાવત્-** સિદ્ધગતિ નામક સ્થાન પ્રાપ્ત પ્રથમ વર્ગનાં પાંચ અધ્યયન કહ્યા છે, જેમકે -

૧. કાળી, ૨. રાજી, ૩. રજની, ૪. વિદ્યુત્, ૫. મેઘા.

પ્ર. ભંતે ! જો શ્રમણ ભગવાન મહાવીર **-યાવત્-** સિદ્ધગતિ નામક સ્થાન પ્રાપ્ત દ્વારા પ્રથમ વર્ગના પાંચ અધ્યયન કહ્યા છે તો -

ભંતે ! પ્રથમ અધ્યયનનો શું અર્થ કહ્યો છે ?

ઉ. જંબૂ ! (આગળનું વર્ણન ધર્મકથાનુંયોગમાં જોવું.)

હે જંબૂ ! શ્રમણ ભગવાન મહાવીર **-યાવત્-** સિદ્ધગતિ નામક સ્થાન પ્રાપ્ત દ્વારા પ્રથમ વર્ગનાં પ્રથમ અધ્યયનનો આ અર્થ કહ્યો છે. **એવું હું કહું છું.**

પ્ર. ભંતે ! જો શ્રમણ ભગવાન મહાવીર **-યાવત્-** સિદ્ધગતિ નામક સ્થાન પ્રાપ્ત દ્વારા ધર્મ કથાનાં પ્રથમ વર્ગનાં પ્રથમ અધ્યયનનો અર્થ કહ્યો છે તો-

૧. બધા અધ્યયનોના નિક્ષેપ સૂત્ર આ પ્રમાણે છે.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

बिइयस्स णं भंते ! अज्झयणस्स के अट्ठे पण्णत्ते ?

उ. एवं खलु जंबू ! ....

- णाया. सुय. २, व. १, अ. २, सु. ३५-३६

एवं खलु जंबू ! समणेणं भगवया महावीरेणं **-जाव-** सिद्धिगईनामधेयं ठाणं संपत्तेणं धम्मकहाणं पढमस्स वग्गस्स अयमट्ठे पण्णत्ते,[१] **त्ति बेमि।**

- णाया. सुय. २, व.१, अ. ५, सु. ६३

भंते ! बीજા અધ્યયનનો શું અર્થ કહ્યો છે ?

ઉ. જંબૂ ! (આગળનું વર્ણન ધર્મકથાનુયોગમાં જોવું)

જંબૂ ! શ્રમણ ભગવાન મહાવીર **-યાવત્-** સિદ્ધગતિ નામક સ્થાન પ્રાપ્ત દ્વારા પ્રથમ વર્ગનો આ અર્થ કહ્યો છે, **એવું હું કહું છું.**

(ट) बीयस्स वग्गस्स उक्खेवो-

दोच्चस्स वग्गस्स पंच अज्झयणा पण्णत्ता, तं जहा- १. सुंभा, २ निसुंभा, ३. रंभा, ४. निरंभा, ५. मदणा।

- णाया. सु. २, व. २, अ. १, सु. ४४-४५

(ટ) બીજા વર્ગનો ઉત્ક્ષેપ :

બીજા વર્ગનાં પાંચ અધ્યયન કહ્યા છે, જેમકે - ૧. શુંભા, ૨. નિશુંભા, ૩. રંભા, ૪. નિરંભા, ૫. મદના.

(ठ) तइयस्स वग्गस्स उक्खेवो -

तइयस्स वग्गस्स चउप्पण्णं अज्झयणा पण्णत्ता, तं जहा- पढमे अज्झयणे **-जाव-** चउपण्णइमे अज्झयणे।

-णाया. सु. २, व. ३, अ. १, सु. ५१

(ઠ) ત્રીજા વર્ગનો ઉત્ક્ષેપ :

ત્રીજા વર્ગના ચોપ્પન અધ્યયન કહ્યા છે, જેમકે- ૧. પ્રથમ અધ્યયન **-યાવત્-** ચોપ્પન અધ્યયન.

(ड) चउत्थस्स वग्गस्स उक्खेवो -

चउत्थस्स वग्गस्स चउपण्णं अज्झयणा पण्णत्ता।

- णाया. सु. २, व. ४, अ. १, सु. ६०

(ડ) ચોથા વર્ગનો ઉત્ક્ષેપ :

ચોથા વર્ગમાં ચોપ્પન અધ્યયન કહ્યા છે.

(ढ) पंचम-छट्ठ वग्गाणं उक्खेवो -

पंचमस्स वग्गस्स बत्तीसं अज्झयणा पण्णत्ता, तं जहा- १. कमला **-जाव-** ३२. सरस्सई।

- णाया. सु. २, व. ५, अ. १, सु. ६५

छट्ठो वि वग्गो पंचम वग्गसरिसो।

णवरं-महाकालादीणं उत्तरिल्लाणं इंदाणं अग्गमहिसीओ।

- णाया. सु. २, व. ५, अ. १, सु. ६९

(ઢ) પાંચમાં - છઠા વર્ગોનો ઉત્ક્ષેપ :

પાંચમા વર્ગના બત્રીસ અધ્યયન કહ્યા છે, જેમકે- ૧. કમળા **-યાવત્-** ૩૨. સરસ્વતી.

છઠ્ઠા વર્ગનાં અધ્યયન પણ પાંચમા વર્ગની સમાન છે.

વિશેષ : આ બધી કુમારિઓ મહાકાળાદિ ઉત્તર દિશાના ઈન્દ્રોની બત્રીસ અગ્રમહિષીઓ છે.

(त) सत्तमस्स वग्गस्स उक्खेवो -

सत्तमस्स वग्गस्स चत्तारि अज्झयणा पण्णत्ता, तं जहा- १. सूरप्पभा, २. आयवा, ३. अच्चिमाली, ४. पभंकरा।

- णाया. सु. २, व. ७, अ. १, सु. ७०

(ત) સાતમા વર્ગનો ઉત્ક્ષેપ :

સાતમા વર્ગનાં ચાર અધ્યયન કહ્યા છે, જેમકે- ૧. સૂર્યપ્રભા, ૨. આતપા, ૩. અર્ચિમાળી, ૪. પ્રભંકરા.

---

૧. બધા વર્ગોના નિક્ષેપ સૂત્ર આ પ્રમાણે છે.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com
जैन साईट JAINSITE जैनम् जयति शासनम्

(थ) अट्ठमस्स वग्गस्स उक्खेवो -

अट्ठमस्स वग्गस्स चत्तारि अज्झयणा पण्णत्ता, तं जहा -

१. चंदप्पहा, २. दोसिणाभा, ३. अच्चिमाली, ४. पभंकरा।

- णाया. सु. २, व. ८, अ. १, सु. ७३

(દ) નવમસ્સ વગ્ગસ્સ

(द) नवमस्स वग्गस्स उक्खेवो -

नवमस्स वग्गस अट्ठ अज्झयणा पण्णत्ता, तं जहा -

१. पउमा, २. सिवा, ३. सती, ४. अंजू, ५. रोहिणी, ६. णवमिया, ७, अचला, ८. अच्छरा।

- णाया. सु. २, व. ९, अ. १, सु. ७६

(ध) दसमस्स वग्गस्स उक्खेवो -

दसमस्स वग्गस्स अट्ठ अज्झयणा पण्णत्ता, तं जहा -

१. कण्हा **-जाव-** ८. वसुंधरा।

- णाया. सु. २, व. १०, अ. १, सु. ७८

(न) णायाधम्मकहांगस्स निक्खेवो -

एवं खलु जंबू ! समणेणं भगवया महावीरेणं आइगरेणं तित्थयरेणं सयंसंबुद्धेणं पुरिसुत्तमेणं **-जाव-** संपत्तेणं धम्मकहाणं अयमट्ठे पण्णत्ते।

धम्मकहासुयक्खंधो समत्तो दसहिं वग्गेहिं।

- णाया. सु. २, व. १०, सु. ८०

२५. **(७) उवासगदसाओ -**

प. से किं तं उवासगदसाओ ?

उ. उवासगदसासु णं उवासयाणं -

णगराइं उज्जाणाइं चेइआइं

वणखंडाइं रायाणो अम्मापियरो समोसरणाइं,

धम्मायरिया धम्मकहाओ इहलोइय-परलोइया इड्ढिविसेसा, उवासयाणं सीलव्वय-वेरमण-गुण-पच्चक्खाण-पोसहोववास-पडिवज्जणयाओ,

सुयपरिग्गहा तवोवहाणाइं पडिमाओ,

उवसग्गा, संलेहणाओ,

भत्तपच्चक्खाणाइं पाओवगमणाइं देवलोगगमणाइं,

सुकुलणच्चायाई पुण बोहिलाभो,

(થ) આઠમા વર્ગનો ઉત્ક્ષેપ :

આઠમા વર્ગના ચાર અધ્યયન કહ્યા છે, જેમકે-

૧. ચંદ્રપ્રભા, ૨. જ્યોત્સ્નાભા, ૩. અર્ચિમાળી, ૪. પ્રભંકરા.

(દ) નવમા વર્ગનો ઉત્ક્ષેપ :

નવમા વર્ગના આઠ અધ્યયન કહ્યા છે, જેમકે -

૧. પદ્મા, ૨. શિવા, ૩. સતી, ૪. અંજૂ, ૫. રોહિણી, ૬. નવમિકા, ૭. અચલા, ૮. અપ્સરા.

(ધ) દસમા વર્ગનો ઉત્ક્ષેપ :

દસમા વર્ગના આઠ અધ્યયન કહ્યા છે, જેમકે -

૧. કૃષ્ણા **-યાવત્-** ૮. વસુંધરા.

(ન) જ્ઞાતા ધર્મકથાંગનો નિક્ષેપ :

હે જંબૂ ! પોતાના યુગમાં ધર્મની આદિ કરનાર તીર્થંકર સ્વયંસંબુદ્ધ પુરુષોત્તમ **-યાવત્-** સિદ્ધિ પ્રાપ્ત શ્રમણ ભગવાન મહાવીરે ધર્મકથાઓનો આ અર્થ કહ્યો છે.

ધર્મકથા નામક (બીજા) શ્રુતસ્કંધ દસ વર્ગોમાં પૂર્ણ થાય છે.

૨૫. **(૭) ઉપાસકદશા સૂત્ર :**

પ્ર. ઉપાસકદશામાં શું (વર્ણન) છે ?

ઉ. ઉપાસકદશામાં ઉપાસકોના :

નગર, ઉદ્યાન, ચૈત્ય,

વનખંડ, રાજા, માતા-પિતા, સમવસરણ,

ધર્માચાર્ય, ધર્મકથાઓ, ઈહલૌકિક-પારલૌકિક ઋદ્ધિ-વિશેષ, ઉપાસકોના શીલવ્રત, પાપ-વિરમણ, ગુણ-પ્રત્યાખ્યાન, પૌષધોપવાસ સ્વીકાર કરવો.

શ્રુત-પરિગ્રહ, તપ-ઉપધાન, અગિયાર પ્રતિમા,

ઉપસર્ગ, સંલેખના.

ભક્ત પ્રત્યાખ્યાન, પાદપોગમન, દેવલોકગમન,

સુકુળમાં જન્મ, પુનઃબોધિલાભ અને

जैन साईट JAINSITE जैनम् जयति शासनम्

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

अंतकिरियाओ आघविज्जंति।	અંતક્રિયાનું વર્ણન કરેલ છે.
उवासगदसासु णं उवासयाणं रिद्धिविसेसा परिसा वित्थरधम्मसवणाणि	ઉપાસકદશામાં ઉપાસકોની ઋદ્ધિ-વિશેષ, પરિષદ્, વિસ્તૃત ધર્મ-શ્રવણ,
बोहिलाभअभिगमसम्मत्तविसुद्धया थिरत्तं,	બોધિલાભ, અભિગમ (જ્ઞાન પ્રાપ્તિ), સમ્યક્ત્વની વિશુદ્ધતા, સ્થિરતા,
मूलगुण-उत्तरगुणाइयारा, ठिईविसेसा य, बहुविसेसा पडिमाभिग्गहणपालणा उवसग्गाहियासणा णिरुवसग्गा य, तवा य विचित्ता,	મૂળગુણ અને ઉત્તર ગુણોનાં ધારક, તેના અતિચાર, સ્થિતિ-વિશેષ (ઉપાસક પર્યાયનો કાળમાન) અનેક પ્રકારની પ્રતિમાઓ અને અભિગ્રહોંનું ગ્રહણ અને તેનું પાલન, ઉપસર્ગ સહન કે નિરુપસર્ગ-પરિપાલન, અનેક પ્રકારના વિચિત્ર તપ,
सीलव्वय-गुण-वेरमण-पच्चक्खाण-पोसहोववासा,	શીલવ્રત, ગુણવ્રત, વેરમણ, પ્રત્યાખ્યાન, પૌષધોપવાસ અને
अपच्छिममारणंतिया य संलेहणाझोसणाहिं अप्पाणं जह य भावइत्ता,	અપશ્ચિમ મારણાંતિક સંલેખના ઝુસણાથી આત્માને યથાવિધિ ભાવિત કરી.
बहूणि भत्ताणि अणसणाए य छेयइत्ता,	ઘણા ભક્તોનું અનશન તપથી છેદન કરી,
उववण्णा कप्पवरविमाणुत्तमेसु,	ઉત્તમ દેવ-વિમાનોમાં ઉત્પન્ન થઈને,
जह अणुभवंति सुरवरविमाणवरपोंडरीएसु सोक्खाइं अणोवमाइं कमेण भोत्तूण उत्तमाइं तओ आउक्खएणं चुया समाणा जह जिणमयम्मि बोहिं लद्धूण य संजमुत्तमं तमरयोघविप्पमुक्का उवेंति जह अक्खयं सव्वदुक्खमोक्खं।	ત્યાંથી તે શ્રેષ્ઠ વિમાનોમાં અનુપમ ઉત્તમ સુખોનો અનુભવ કરે છે. તેને ભોગીને પછી આયુનો ક્ષય થવાથી ચ્યુત થઈને અને જિનમતમાં બોધિને પ્રાપ્ત કરી તથા ઉત્તમ સંયમ ધારણ કરી તમોરજનાં સમૂહથી વિપ્રમુક્ત થઈને અક્ષય શિવસુખને પ્રાપ્ત કરીને સર્વ દુઃખોથી રહિત થાય છે.
एए अन्ने य एवमाई (अत्था वित्थेरेण य) परूविज्जंति।	આ બધાનું અને આ પ્રમાણેનાં અન્ય પણ અર્થોનું આ (ઉપાસકદશા)માં વિસ્તારથી વર્ણન કરેલ છે.
उवासयदसासु णं परित्ता वायणा **-जाव-** संखेज्जाओ संगहणीओ।	ઉપાસકદશા અંગમાં પરિમિત વાચનાઓ છે **-યાવત્-** સંખ્યાત સંગ્રહણીઓ છે.
से णं अंगट्ठयाए सत्तमे अंगे,	અંગોની અપેક્ષાએ આ સાતમો અંગ છે,
एगे सुयक्खंधे, दस अज्झयणा,	આમાં એક શ્રુતસ્કંધ છે, દસ અધ્યયન છે.
दस उद्देसणकाला, दस समुद्देसणकाला,	દસ ઉદ્દેશન-કાળ છે, દસ સમુદ્દેશન-કાળ છે,
संखेज्जाइं पयसयसहस्साइं पयग्गेणं पण्णत्ता।	પદ ગણનાની અપેક્ષાએ સંખ્યાત લાખ પદ છે,
संखेज्जाइं अक्खराइं **-जाव-** उवदंसिज्जंति।	સંખ્યાત અક્ષર છે **-યાવત્-** ઉદાહરણ આપીને સમજાવેલ છે.
से एवं आया, एवं णाया, एवं विण्णाया	આનું સમ્યક્ અધ્યયન કરનાર તદાત્મરુપ જ્ઞાતા અને વિજ્ઞાતા થઈ જાય છે.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

एवं चरण करण परूवणया आघविज्जंति -**जाव**- उववंसिज्जंति ***से तं उवासगदसाओ***[1] ।

- सम., सु. १४२

આ પ્રમાણે આ અંગમાં ચરણ કરણની વિશિષ્ટ પ્રરુપણા કરી છે -**યાવત્**- ઉપદર્શન કરેલ છે. ***આ ઉપાસકદશાનું વર્ણન છે.***

(क) उवासगदसांगस्स उक्खेवो -

(ક) ઉપાસક દશાંગનું ઉપોદ્ઘાત :

प. जइ णं भंते ! समणेणं भगवया महावीरेणं -**जाव**- सिद्धिगइणामधेयं ठाणं संपत्तेणं छट्ठस्स अंगस्स नायाधम्मकहाणं अयमट्ठे पण्णत्ते,

सत्तमस्स णं भन्ते ! अंगस्स उवासगदसाणं के अट्ठे पण्णत्ते ?

પ્ર. ભંતે ! જો શ્રમણ ભગવાન મહાવીર -**યાવત્**- સિદ્ધ ગતિ નામક શાશ્વત સ્થાન પ્રાપ્ત દ્વારા છઠા અંગ જ્ઞાતા ધર્મકથાનો આ અર્થ કહ્યો છે તો -

ભંતે ! સાતમો અંગ ઉપાસક દશાનો શું અર્થ કહ્યો છે ?

उ. एवं खलु जंबू ! समणेणं भगवया महावीरेणं -**जाव**- सिद्धिगइनामधेयं ठाणं संपत्तेणं सत्तमस्स अंगस्स उवासगदसाणं दस अज्झयणा पण्णत्ता, तं जहा-

१. आणंदे, २. कामदेवे य, ३. गाहावइचुलणीपिया, ४. सुरादेवे, ५. चुल्लसयए, ६. गाहावइकुंडकोलिए। ७. सद्दालपुत्ते, ८. महासयग, ९. नंदिणीपिया, १०. सालिहीपिया ॥१॥

ઉ. જંબૂ ! શ્રમણ ભગવાન મહાવીર -**યાવત્**- સિદ્ધ ગતિનામક શાશ્વત સ્થાન પ્રાપ્ત દ્વારા સાતમો અંગ ઉપાસકદશાનાં દસ અધ્યયન કહ્યા છે, જેમકે-

૧. આનંદ, ૨. કામદેવ, ૩. ગાથાપતિ ચુલની પિતા, ૪. સુરાદેવ, ૫. ચુલ્લક-શતક, ૬. ગાથાપતિ કુંડકોલિક, ૭. સકડાલપુત્ર, ૮. મહાશતક, ૯. નન્દિનીપિતા, ૧૦. શાલીહીપિતા.

प. जइ णं भंते ! समणेणं भगवया महावीरेणं -**जाव**- सिद्धिगइणामधेयं ठाणं संपत्तेणं सत्तमस्स अंगस्स उवासगदसाणं दस अज्झयणा पण्णत्ता,

पढमस्स णं भन्ते ! अज्झयणस्स के अट्ठे पण्णत्ते ?

उ. एवं खलु जंबू ! .... - उवा. सु. २

પ્ર. ભંતે ! જો શ્રમણ ભગવાન મહાવીર -**યાવત્**- સિદ્ધગતિ નામક શાશ્વત સ્થાન પ્રાપ્ત દ્વારા સાતમો અંગ ઉપાસક દશાનાં દસ અધ્યયન કહ્યા છે તો-

ભંતે ! પ્રથમ અધ્યયનનો શું અર્થ કહ્યો છે ?

ઉ. જંબૂ ! (આગળનું વર્ણન ધર્મકથાનુયોગમાં જોવું.)

(ख) पढमज्झयणस्स निक्खेवो -

एवं खलु जंबू ! समणेणं भगवया महावीरेणं -**जाव**- सिद्धिगइणामधेयं ठाणं संपत्तेणं उवासगदसाणं पढमस्स अज्झयणस्स अयमट्ठे पण्णत्ते[2] **त्ति बेमि**।

- उवा. अ. १, सु. ८६

(ખ) પ્રથમ અધ્યનનું નિક્ષેપ :

જંબૂ ! શ્રમણ ભગવાન મહાવીર -**યાવત્**- સિદ્ધગતિ નામક શાશ્વત સ્થાન પ્રાપ્ત દ્વારા ઉપાસકદશાના પ્રથમ અધ્યયનનો આ અર્થ કહ્યો છે. **એવું હું કહું છું.**

---

१. से किं तं उवासगदसाओ ?

उवासगदसासु णं समणोवासगाणं णगराइं उज्जाणाइं चेइयाइं वणसंडाइं समोसरणाइं रायाणो अम्मापियरो धम्मकहाओ धम्मायरिया इहलोग-परलोइया रिद्धिविसेसा भोगपरिच्चाया परियागा सुयपरिग्गहा तवोवहाणाइं सीलव्वय-गुण-वेरमण-पच्चक्खाण-पोसहोववासपडिवज्जणया पडिमाओ, उवसग्गा संलेहणाओ भत्तपच्चक्खाणाइं पाओवगमणाइं देवलोगगमणाइं सुकुलपच्चायाईओ पुण बोहिलाभा अंतकिरियाओ य आघविज्जंति -**जाव**- उववंसिज्जंति ।

उवासगदसासु णं परित्ता वायणा -**जाव**- संखेज्जाओ संगहणीओ ।

से णं अंगट्ठयाए सत्तमे अंगे, एगे सुयक्खंधे, दस अज्झयणा, दस उद्देसणकाला, दस समुद्देसणकाला, संखेज्जाइं पदसहस्साइं पयग्गेणं, संखेज्जा अक्खरा -**जाव**- उववंसिज्जंति ।

से एवं आया, एवं णाया, एवं विण्णाया, एवं चरण करण परूवणा आघविज्जइ, से तं **उवासगदसाओ** । - नंदी. सु. ८९.

२. આ પ્રમાણે બધા (૨-૧૦) અધ્યયનોના ઉપસંહાર સૂત્ર છે.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

(ग) बिईयज्झयणस्स उक्खेवो-

प. जइ णं भंते ! समणेणं भगवया महावीरेणं **-जाव-** सिद्धिगइणामधेयं ठाणं संपत्तेणं सत्तमस्स अंगस्स उवासगदसाणं पढमस्स अज्झयणस्स अयमट्ठे पण्णत्ते,

दोच्चस्स णं भन्ते ! अज्झयणस्स के अट्ठे पण्णत्ते ?

उ. एवं खलु जंबू[1] ! ....

- उवा. अ. २, सु. १-२

(घ) उवासगदसांगस्स उवसंहारो -

उवासगदसाणं सत्तमस्स अंगस्स एगो सुयक्खंधो,

दस अज्झयणा एक्कसरगा दससु चेव दिवसेसु उद्दिसिज्जंति ।

तओ सुयक्खंधो समुद्दिसइ, अणुण्णविज्जइ, दोसु दिवसेसु अंगं तहेव ।

- उवा. अ. १०, सु. २८

२६. **(८) अंतगडदसाओ -**

प. से किं तं अंतगडदसाओ ?

उ. अंतगडदसासु णं अंतगडाणं णगराइं उज्जाणाइं चेइयाइं वणसंडाइं रायाणो अम्मापियरो समोसरणाइं,

धम्मायरिया धम्मकहाओ इहलोइय-परलोइया इड्ढि विसेसा,

भोगपरिच्चाया पव्वज्जाओ सुयपरिग्गहा तवोवहाणाइं, पडिमाओ बहुविहाओ,

खमा, अज्जवं, मद्दवं च, सोयं च सच्चसहियं,

सत्तरसविहो य संजमो, उत्तमं च बंभं, अकिंचणया, तवोचियाओ किरियाओ समिइगुत्तीओ चेव,

तह अप्पमायजोगो, सज्झायज्झाणेण य उत्तमाणं दोण्हंपि लक्खणाइं, पत्ताण य संजमुत्तमं,

जियपरीसहाणं चउव्विहकम्मक्खयम्मि जह केवलस्स लंभो,

(ગ) બીજા અધ્યયનનો ઉપોદ્‌ઘાત :

પ્ર. ભંતે ! જો શ્રમણ ભગવાન મહાવીર **-યાવત્-** સિદ્ધગતિ નામક શાશ્વત સ્થાન પ્રાપ્ત દ્વારા સાતમો અંગ ઉપાસક દશાનાં પ્રથમ અધ્યયનનો આ અર્થ કહ્યો છે તો -

ભંતે ! બીજા અધ્યયનનો શું અર્થ કહ્યો છે ?

ઉ. જંબૂ ! (આગળનું વર્ણન ધર્મકથાનુંયોગમાં જોવું.)

(ઘ) ઉપાસકદશા સૂત્રનો ઉપસંહાર :

સાતમો અંગ ઉપાસકદશામાં એક શ્રુતસ્કંધ છે.

દસ અધ્યયન છે, તેમાં એક સરખું વર્ણન છે. આનું દસ દિવસમાં વાંચન કરાય છે.

ત્યારબાદ સંપૂર્ણ શ્રુતસ્કંધનો બે દિવસમાં સમુદ્દેશ (સૂત્રને સ્થિર અને પરિચિત) કરાય છે અને તેની સાથે જ અનુમતિ અપાય છે, આ રીતે અંગનો સમુદ્દેશ અને અનુમતિ સમજવી જોઈએ.

૨૬. **(૮) અન્તકૃત્‌દશા સૂત્ર :**

પ્ર. અન્તકૃત્‌દશા સૂત્રમાં શું (વર્ણન) છે ?

ઉ. અન્તકૃત્‌દશામાં કર્મોનો અંત કરનાર (મહાપુરુષો) નાં નગર, ઉદ્યાન, ચૈત્ય, વનખંડ, રાજા, તેના માતા-પિતા, સમવસરણ,

(તેના) ધર્માચાર્ય, ધર્મકથાઓ, ઈહલૌકિક-પારલૌકિક, ૠદ્ધિ-વિશેષ,

ભોગ પરિત્યાગ, પ્રવ્રજ્યા, શ્રુત-પરિગ્રહણ, તપ-ઉપધાન, અનેક પ્રકારની પ્રતિમાઓ,

ક્ષમા, આર્જવ, માર્દવ, સત્ય, શૌચ (નિરવદ્ય આચાર)

સત્તર પ્રકારનાં સંયમ, ઉત્તમ બ્રહ્મચર્ય, આકિંચન્ય તપ, ત્યાગ, ક્રિયાઓ, સમિતિઓ અને ગુપ્તિઓનું વર્ણન છે,

અપ્રમાદ- યોગ અને સ્વાધ્યાય-ધ્યાન આ બંને ઉત્તમ ગુણો અને ઉત્તમ સંયમને પ્રાપ્ત કરીને.

પરીષહોને સહન કરનાર ચાર ઘાતીકર્મોનો ક્ષય થવાથી કેવળજ્ઞાનને પ્રાપ્ત કરનાર,

---

૧. (ક) આ પ્રમાણે બધા (૩-૧૦) અધ્યયનોના ઉપોદ્‌ઘાત છે.
(ખ) આ પ્રમાણે અંતગડદસા, અણુત્તરોવવાઈયદસા, વિપાકસૂત્રના દ્વિતીય વગેરે અધ્યયનોની ઉત્થાનિકાઓ સમજી લેવી જોઈએ.

जैन साईट JAINSITE जैनम् जयति शासनम्
www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

परियाओ जत्तिओ य जह पालिओ मुणिहिं, पायोवगओ य जो जहिं जत्तियाणि भत्ताणि छेयइत्ता अंतगडो मुणिवरो तमरयोघविप्पमुक्को, मोक्खसुहमणुत्तरं च पत्ता,

જે મુનીઓએ જેટલા કાળ સુધી શ્રમણપર્યાયનું પાલન કર્યું, પાદપોગમન દ્વારા જેટલા સમય ભોજનનો ત્યાગ કરી કર્મોને અંત કરનાર અજ્ઞાનાન્ધકાર રુપ રજ નાં પુંજથી વિપ્રમુક્ત થઈને અનુત્તર (મોક્ષ) સુખને પ્રાપ્ત કરનાર મુનિવરોનું વર્ણન છે.

एए अन्ने य एवमाई अत्था वित्थरेणं परूविज्जंति।

આ પ્રમાણેના અન્ય અનેક અર્થોનું આ અંગમાં વિસ્તારથી પ્રરુપણ કરેલ છે.

अंतगडदसासु णं परित्ता वायणा **-जाव-** संखेज्जाओ संगहणीओ।

અન્તકૃત્દશામાં પરિમિત વાચનાઓ છે **-યાવત્-** સંખ્યાત સંગ્રહણીઓ છે.

से णं अंगट्ठयाए अट्ठमे अंगे,

અંગોની અપેક્ષાએ આ આઠમો અંગ છે,

एगे सुयक्खंधे, दस अज्झयणा, सत्त वग्गा,

આમાં એક શ્રુતસ્કંધ છે, દસ અધ્યયન છે, સાત વર્ગ છે.

दस उद्देसणकाला, दस समुद्देसणकाला,

દસ ઉદ્દેશનકાળ છે, દસ સમુદ્દેશનકાળ છે,

संखेज्जाइं पयसयसहस्साइं पयग्गेणं पण्णत्ता,

પદ-ગણનાની અપેક્ષાએ સંખ્યાત લાખ પદ છે,

संखेज्जा अक्खरा **-जाव-** उवदंसिज्जंति।

સંખ્યાત અક્ષર છે **-યાવત્-** ઉદાહરણ આપીને સમજાવેલ છે.

से एवं आया, एवं णाया, एवं विण्णाया।

આનું સમ્યક્ અધ્યયન કરનાર તદાત્મરુપ જ્ઞાતા અને વિજ્ઞાતા થઈ જાય છે.

एवं चरण-करण-परूवणया आघविज्जंति **-जाव-** उवदंसिज्जंति।

આ પ્રમાણે આ અંગમાં ચરણ-કરણની વિશિષ્ટ પ્રરુપણા કરી છે **-યાવત્-** ઉપદર્શન કરેલ છે.

से त्तं अंतगडदसाओ[1]।

આ અન્તકૃત્દશાનું વર્ણન છે.

- सम., सु. १४३

(क) अंतगडदसांगस्स उक्खेवो -

(ક) અન્તકૃત્દશાંગનું ઉપોદ્ઘાત :

प. जइ णं भंते ! समणेणं भगवया महावीरेणं **-जाव-** सिद्धिगइणामधेयं ठाणं संपत्तेणं सत्तमस्स अंगस्स उवासगदसाणं अयमट्ठे पण्णत्ते,

अट्ठमस्स णं भंते ! अंगस्स अंतगडदसाणं के अट्ठे पण्णत्ते ?

પ્ર. ભંતે ! જો શ્રમણ ભગવાન મહાવીર **-યાવત્-** સિદ્ધગતિ નામક સ્થાન પ્રાપ્ત દ્વારા સાતમો અંગ ઉપાસકદશાનો આ અર્થ કહ્યો છે તો -

ભંતે ! આઠમો અંગ અન્તકૃત્દશાનો શુ અર્થ કહ્યો છે ?

---

१. से किं तं अंतगडदसाओ ?

अंतगडदसासु णं अंतगडाणं णगराइं उज्जाणाइं चेइयाइं वणसंडाइं समोसरणाइं रायाणो अम्मा-पियरो धम्मकहाओ धम्मायरिया इहलोग-परलोइया इड्ढिविसेसा भोगपरिच्चाया, पव्वज्जाओ परियागा सुयपरिग्गहा तवोवहाणाइं संलेहणाओ भत्तपच्चक्खाणाइं पाओवगमणाइं अंतकिरियाओ य आघविज्जंति **-जाव-** उवदंसिज्जंति।

अंतगडदसासु णं परित्ता वायणा **-जाव-** संखेज्जाओ संगहणीओ।

से णं अंगट्ठयाए अट्ठमे अंगे, एगे सुयक्खंधे, अट्ठ वग्गा, अट्ठ उद्देसणकाला,

अट्ठ समुद्देसणकाला, संखेज्जाइं पयसहस्साइं पदग्गेणं, संखेज्जा अक्खरा **-जाव-** उवदंसिज्जंति।

से त्तं अंतगडदसाओ।

- नंदी., सु. ९०

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

उ. एवं खलु जंबू ! समणेणं भगवया महावीरेणं **-जाव-** सिद्धिगइणामधेयं ठाणं संपत्तेणं अट्ठमस्स अंगस्स अंतगडदसाणं अट्ठ वग्गा पण्णत्ता।

प. जइ णं भंते ! समणेणं भगवया महावीरेणं **-जाव-** सिद्धिगइणामधेयं ठाणं संपत्तेणं अट्ठमस्स अंगस्स अंतगडदसाणं अट्ठ वग्गा पण्णत्ता, पढमस्स णं भंते ! वग्गस्स अंतगडदसाणं कइ अज्झयणा पण्णत्ता ?

उ. एवं खलु जंबू ! समणेणं भगवया महावीरेणं **-जाव-** सिद्धिगइणामधेयं ठाणं संपत्तेणं अट्ठमस्स अंगस्स अंतगडदसाणं पढमस्स वग्गस्स दस अज्झयणा पण्णत्ता, तं जहा -

१. गोयम, २. समुद्द, ३. सागर, ४. गंभीरे चेव होइ, ५. थिमिये य, ६. अयले , ७. कंपिल्ले खलु, ८. अंक्खोभ, ९. पसेणइ, १०. विण्हू ॥१॥

प. जइ णं भंते ! समणेणं भगवया महावीरेणं **-जाव-** सिद्धिगइणामधेयं ठाणं संपत्तेणं अट्ठमस्स अंगस्स अंतगडदसाणं पढमस्स वग्गस्स दस अज्झयणा पण्णत्ता,

पढमस्स णं भंते ! अज्झयणस्स अंतगडदसाणं पढमस्स वग्गस्स के अट्ठे पण्णत्ते ?

उ. एवं खलु जंबू ! ....

- अंत. अ. १, सु. ३-८

(ख) पढमज्झयणस्स णिक्खेवो -

एवं खलु जंबू ! समणेणं भगवया महावीरेणं **-जाव-** सिद्धिगइणामधेयं ठाणं संपत्तेणं अट्ठमस्स अंगस्स अंतगडदसाणं पढमस्स वग्गस्स पढमस्स अज्झयणस्स अयमट्ठे पण्णत्ते।[1]

त्ति बेमि।

- अंत. व. १, सु. २५

(ग) अंतगडदसाणं निक्खेवो -

एवं खलु जंबू ! समणेणं भगवया महावीरेणं **-जाव-** सिद्धिगइणामधेयं ठाणं संपत्तेणं अट्ठमस्स अंगस्स अंतगडदसाणं अयमट्ठे **पण्णत्ते**[2] **त्ति बेमि।**

- अंत. व. ८, सु. १५

ઉ. જંબૂ ! શ્રમણ ભગવાન મહાવીર **-યાવત્-** સિદ્ધગતિ નામક સ્થાન પ્રાપ્ત દ્વારા આઠમો અંગ અન્તકૃત્દશાનાં આઠ વર્ગ કહ્યા છે.

પ્ર. ભંતે ! જો શ્રમણ ભગવાન મહાવીર **-યાવત્-** સિદ્ધગતિ નામક સ્થાન પ્રાપ્ત દ્વારા અન્તકૃત્દશાનાં આઠ વર્ગ કહ્યા છે તો ભંતે ! અન્તકૃત્દશાનાં પ્રથમ વર્ગનાં કેટલા અધ્યયન કહ્યા છે ?

ઉ. જંબૂ ! શ્રમણ ભગવાન મહાવીર **-યાવત્-** સિદ્ધગતિ નામક સ્થાન પ્રાપ્ત દ્વારા આઠમો અંગ અન્તકૃત્દશાનાં પ્રથમ વર્ગનાં દસ અધ્યયન કહ્યા છે, જેમકે -

૧. ગૌતમ, ૨. સમુદ્ર, ૩. સાગર, ૪. ગંભીર, ૫. સ્તિમિત, ૬. અચલ, ૭. કાંપિલ્ય, ૮. અક્ષોભ, ૯. પ્રસેનજીત, ૧૦. વિષ્ણુ.

પ્ર. ભંતે ! જો શ્રમણ ભગવાન મહાવીર **-યાવત્-** સિદ્ધગતિ નામક સ્થાન પ્રાપ્ત દ્વારા આઠમો અંગ અન્તકૃત્દશાનાં પ્રથમ વર્ગના દસ અધ્યયન કહ્યા છે, તો -

ભંતે ! અન્તકૃત્દશાના પ્રથમ વર્ગના પ્રથમ અધ્યયનનો શું અર્થ કહ્યો છે ?

ઉ. જંબૂ ! (આગળનું વર્ણન ધર્મકથાનુયોગમાં જોવું.)

(ખ) પ્રથમ અધ્યયનનો નિક્ષેપ :

જંબૂ ! શ્રમણ ભગવાન મહાવીર **-યાવત્-** સિદ્ધગતિ નામક સ્થાન પ્રાપ્ત દ્વારા આઠમો અંગ અન્તકૃત્દશાના પ્રથમ વર્ગનાં પ્રથમ અધ્યયનનો આ અર્થ કહ્યો છે.

એવું હું કહું છું.

(ગ) અન્તકૃત્દશાનો નિક્ષેપ :

જંબૂ ! શ્રમણ ભગવાન મહાવીર **-યાવત્-** સિદ્ધગતિ નામક સ્થાન પ્રાપ્ત દ્વારા આઠમો અંગ અન્તકૃત્દશાનો આ અર્થ કહ્યો છે, **એવું હું કહું છું.**

---

૧. આ પ્રમાણે બધા વર્ગ અને અધ્યયનોના ઉપોદ્ઘાત અને ઉપસંહાર સૂત્ર સમજી લેવા જોઈએ.

૨. આ પ્રમાણે અણુત્તરોપપાતિકદશા અને વિપાકસૂત્રના બધા અધ્યયનોના ઉપસંહાર સૂત્ર છે.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

(घ) अंतगडदसांगस्स उवसंहारो -

अंतगडदसाणं अंगस्स एगो सुयक्खंधो,
अट्ठ वग्गा अट्ठसु चेव दिवसेसु उद्दिसिज्जंति,

तत्थ पढमबिइयवग्गे दस-दस उद्देसगा,
तइयवग्गे तेरस उद्देसगा,
चउत्थ-पंचमवग्गे दस-दस उद्देसगा,
छट्ठवग्गे सोलस उद्देसगा,
सत्तमवग्गे तेरस उद्देसगा,
अट्ठमवग्गे दस उद्देसगा।

- अंत. व. ८, सु. ३८

(ઘ) અંતકૃત્‌દશા સૂત્રનો ઉપસંહાર :

અન્તકૃત્‌દશા અંગમાં એક શ્રુતસ્કંધ છે,
આઠ વર્ગ છે અને આઠ દિવસમાં આનું વાંચન થાય છે.
આમાં પ્રથમ અને દ્વિતીય વર્ગમાં દસ-દસ ઉદ્દેશક છે.
ત્રીજા વર્ગમાં તેર ઉદ્દેશક છે,
ચોથા અને પાંચમાં વર્ગમાં દસ-દસ ઉદ્દેશક છે,
છઠ્ઠા વર્ગમાં સોળ ઉદ્દેશક છે,
સાતમાં વર્ગમાં તેર ઉદ્દેશક છે,
આઠમાં વર્ગમાં દસ ઉદ્દેશક છે.

२७. (९) अणुत्तरोववाइयदसाओ-

प. से किं तं अणुत्तरोववाइयदसाओ ?

उ. अणुत्तरोववाइयदसासु णं अणुत्तरोववाइयाणं णगराइं उज्जाणाइं चेइयाइं वणखंडाइं रायाणो अम्मा-पियरो समोसरणाइं,

धम्मायरिया धम्मकहाओ इहलोग-परलोग इड्ढि-विसेसा भोगपरिच्चाया पव्वज्जाओ सुयपरिग्गहा तवोवहाणाइं,

परियागो पडिमाओ संलेहणाओ भत्तपाणपच्च-क्खाणाइं पाओवगमणाइं,

अणुत्तरोववाओ सुकुलपच्चायाया पुण बोहिलाभो अंतकिरियाओ य आघविज्जंति।

अणुत्तरोववाइयदसासु णं तित्थकरसमोसरणाइं परममंगल्लंजगहियाणि, जिणाइसेसा य बहुविसेसा,

जिणसीसाणं चेव समणगणपवरगंधहत्थीणं,

थिरजसाणं परिसह-सेण्ण-रिउबलपमद्दणाणं,

तवदित्तचरित्त-णाण-सम्मत्तसार-विविहप्पगार-वित्थरपसत्थगुणसंजुयाणं अणगारमहरिसीणं अणगारगुणाण वण्णओ,

उत्तमवरतव-विसिट्ठणाणजोगजुत्ताणं,

૨૭. (૯) અનુત્તરોપપાતિકદશા સૂત્ર :

પ્ર. અનુત્તરોપપાતિકદશામાં શું છે ?

ઉ. અનુત્તરોપપાતિકદશામાં અનુત્તર વિમાનોમાં ઉત્પન્ન થનાર (મહાઅનગારોનાં) નગર, ઉદ્યાન, ચૈત્ય, વનખંડ, રાજા, માતા-પિતા, સમવસરણ,

ધર્માચાર્ય, ધર્મકથાઓ, ઈહલૌકિક, પરલૌકિક, વિશિષ્ટ ઋદ્ધિઓ, ભોગપરિત્યાગ, પ્રવ્રજ્યા, શ્રુતનું પરિગ્રહણ, તપ ઉપધાન.

પર્યાય, પ્રતિમા, સંલેખના, ભક્તપ્રત્યાખ્યાન, પાદપોપગમન (સંથારા).

અનુત્તર વિમાનોમાં ઉત્પત્તિ, સુકુળમાં જન્મ, પુનઃબોધિલાભ અને અન્તક્રિયાઓ કહી છે.

અનુત્તરોપપાતિકદશામાં પરમ મંગળકારી, જગત્‌-હિતકારી તીર્થંકરોનાં સમવસરણ અને ઘણા પ્રકારનાં જિન-અતિશયોનું વર્ણન છે.

તથા તીર્થંકરોનાં વિશિષ્ટ શિષ્ય- જે શ્રમણજનોમાં ગંધહસ્તીનાં સમાન શ્રેષ્ઠ છે.

સ્થિર યશવાળા છે, પરીષહ-સેના રુપી શત્રુબળનાં મર્દન કરનાર છે,

તપ સે દીપ્ત છે, જે ચારિત્ર, જ્ઞાન, સમ્યક્ત્વરુપ સારવાળા અનેક પ્રકારનાં વિશાળ પ્રશસ્ત ગુણોથી યુક્ત છે, એવા મહર્ષિઓનાં અનગાર-ગુણોનો અનુત્તરોપપાતિક દશામાં વર્ણન છે.

અતીવ શ્રેષ્ઠ તપવિશેષથી અને વિશિષ્ટ જ્ઞાન-યોગથી યુક્ત છે.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

जह य जगहियं भगवओ, जारिसा य रिद्धिविसेसा देवासुरमाणुसाणं परिसाणं पाउब्भावा य जिणसमीवं जह य उवासंति जिणवरं,

જેમણે જગત હિતકારી ભગવાન તીર્થંકરોની જેવી પરમ આશ્ચર્યકારિણી ઋદ્ધિઓની વિશેષતાઓ અને દેવ, અસુર, મનુષ્યોની સભાઓનો જિનવરનાં સમીપે પ્રકટ થવાનું અને ઉપાસના કરવાનું,

जह य परिकहेंति धम्मं लोगगुरू-अमर-नरा सुरगणाणं,

તથા અમર, નર, સુરગણોનાં ત્રૈલોક્ય ગુરુ જીનવર જે પ્રમાણે તેને ધર્મનો ઉપદેશ આપે છે.

सोऊण य तस्स भासियं अवसेसकम्म विसयविरत्ता नरा जह अब्भुट्ठेंति धम्ममुरालं संजमं तवं चावि बहुविहप्पगारं,

તેના દ્વારા ઉપદિષ્ટ ધર્મને સાંભળીને ક્ષીણકર્મા મહાપુરુષ પોતાના સમસ્ત કામ-ભોગોથી અને ઈન્દ્રિયોના વિષયોથી વિરક્ત થઈને જે પ્રમાણે ઉદાર ધર્મને અને વિવિધ પ્રકારથી સંયમ અને તપને સ્વીકાર કરે છે.

जह बहूणि वासाणि अणुचरित्ता आराहियनाणदंसण-चरित्तजोगा जिणवयणमणुगयमहियं भासित्ता, जिणवराण हिययेण मणुण्णेत्ता, जे य जहिं जत्तियाणि भत्ताणि छेयइत्ता लद्धूण य,

તથા જે પ્રમાણે ઘણા વર્ષો સુધી તેનું આચરણ કરીને, જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર યોગની આરાધના કરી જીન-વચનનાં અનુસાર પૂજીત ધર્મનો બીજા ભવ્ય જીવોને ઉપદેશ આપીને જીનેશ્વરોની હૃદયથી આરાધના કરી ઉત્તમ મુનિવર જ્યાં જેટલા સમય ભોજનનો ત્યાગ કરી તેમજ -

समाहिमुत्तमं ज्ञाणजोगजुत्ता उववण्णा मुणिवरोत्तमा जह अणुत्तरेसु,

સમાધિને પ્રાપ્ત કરી અને ઉત્તમ ધ્યાનયોગથી યુક્ત થઈને જે પ્રમાણે અનુત્તર વિમાનોમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

पावंति जह अणुत्तरं तत्थ विसयसोक्खं,

ત્યાં જેમ અનુપમ વિષય સુખને ભોગે છે, તે બધાનું અનુત્તરોપપાતિક દશામાં વર્ણન કરેલ છે.

तओ य चुआ कमेण काहिंति संजया जह य अंतकिरियं, एए अन्ने य एवमाई अत्था वित्थेरणं परूविज्जंति।

ત્યારબાદ ત્યાંથી ચ્યુત થઈને તે જે પ્રમાણેથી સંયમને ધારણ કરી અંતક્રિયા કરશે અને મોક્ષને પ્રાપ્ત કરશે. તે બધાનું તથા આ પ્રમાણે અન્ય અર્થોનું વિસ્તારથી આ અંગમાં વર્ણન કરેલ છે.

अणुत्तरोववाइयदसासु णं परित्ता वायणा **-जाव-** संखेज्जाओ संगहणीओ।

અનુત્તરોપપાતિકદશામાં પરિમિત વાચનાઓ છે **-યાવત્-** સંખ્યાત સંગ્રણીઓ છે.

से णं अंगट्ठयाए नवमे अंगे,

અંગોમાં આ નવમું અંગ છે.

एगे सुयक्खंधे, दस अज्झयणा, तिण्णि वग्गा,

આમાં એક શ્રુત સ્કંધ છે, દસ અધ્યયન છે, ત્રણ વર્ગ છે.

दस उद्देसणकाला, दस समुद्देसणकाला,

દસ ઉદ્દેશન-કાળ છે, દસ સમુદ્દેશન-કાળ છે.

संखेज्जाइं पयसयसहस्साइं पयग्गेणं पण्णत्ता,

તથા પદ-ગણનાની અપેક્ષાએ સંખ્યાત લાખ પદ કહ્યા છે.

संखेज्जा अक्खरा **-जाव-** उवदंसिज्जंति।

સંખ્યાત અક્ષર છે **-યાવત્-** ઉદાહરણ આપીને સમજાવેલ છે.

से एवं आया, एवं णाया, एवं विण्णाया,

આનું સમ્યક્ અધ્યયન કરનાર તદાત્મરુપ જ્ઞાતા અને વિજ્ઞાતા થઈ જાય છે.

जैन साईट JAINSITE जैनम् जयति शासनम्
www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

एवं चरण-करण परूवणया आघविज्जंति **-जाव-** उववंसिज्जंति,

से त्तं अणुत्तरोववाइयदसाओ[1] ।

- सम. सु. १४४

आ प्रमाणे आ अंगमां चरण-करणनी विशिष्ट प्ररुपणा करी छे **-यावत्-** उपदर्शन करेल छे.

आ अनुत्तरोपपातिक दशानुं वर्णन छे.

(क) अणुत्तरोववाइयदसाणं उक्खेवो -

प. जइ णं भन्ते ! समणेणं भगवया महावीरेणं **-जाव-** सिद्धिगइणामधेयं ठाणं संपत्तेणं अट्ठमस्स अंगस्स अंतगडगदसाणं अयमट्ठे पण्णत्ते,

नवमस्स णं भन्ते ! अंगस्स अणुत्तरोववाइयदसाणं के अट्ठे पण्णत्ते ?

तएणं से सुहम्मे अणगारे जम्बू अणगारं एवं वयासी-

उ. एवं खलु जंबू ! समणेणं भगवया महावीरेणं **-जाव-** सिद्धिगइणामधेयं ठाणं संपत्तेणं नवमस्स अंगस्स अणुत्तरोववाइयदसाणं तिण्णि वग्गा पण्णत्ता ।

प. जइ णं भंते ! समणेणं भगवया महावीरेणं **-जाव-** सिद्धिगइणामधेयं ठाणं संपत्तेणं नवमस्स अंगस्स अणुत्तरोववाइयदसाणं तओ वग्गा पण्णत्ता,

पढमस्स णं भन्ते ! वग्गस्स अणुत्तरोववाइयदसाणं कइ अज्झयणा पण्णत्ता ?

उ. एवं खलु जंबू ! समणेणं भगवया महावीरेणं **-जाव-** सिद्धिगइणामधेयं ठाणं संपत्तेणं अणुत्तरोववाइयदसाणं पढमस्स वग्गस दस अज्झयणा पण्णत्ता, तं जहा -

१. जालि, २. मयालि, ३. उवयालि, ४. पुरिससेणे य, ५. वारिसेणे य । ६. दीहदंते य, ७. लट्ठदंते य, ८. वेहल्ले, ९. वेहायसे, १०, अभये इ य कुमारे ॥१॥

(क) अनुत्तरोपपातिक दशानुं उपोद्घात :

प्र. भंते ! जो श्रमण भगवान महावीर **-यावत्-** सिद्धगति नामक स्थान प्राप्त द्वारा आठमुं अंग अन्तकृत्‌दशानो आ अर्थ कह्यो छे तो-

भंते ! नवमा अंग अनुत्तरोपपातिक दशानो शुं अर्थ कह्यो छे ?

त्यारे आर्य सुधर्मा अनगारे जंबू अणगारथी आ प्रमाणे कह्यु -

उ. जंबू ! श्रमण भगवान महावीर **-यावत्-** सिद्धगति नामक स्थान प्राप्त द्वारा नवमुं अंग अनुत्तरोपपातिक दशानां त्रण वर्ग कह्या छे.

प्र. भंते ! जो श्रमण भगवान महावीर **-यावत्-** सिद्धगति नामक स्थान प्राप्त द्वारा अनुत्तरोपपातिक दशानां त्रण वर्ग कह्या छे तो -

भंते ! अनुत्तरोपपातिक दशाना प्रथम वर्गनां केटला अध्ययन कह्या छे ?

उ. जंबू ! श्रमण भगवान महावीर **-यावत्-** सिद्धगति नामक स्थान प्राप्त द्वारा अनुत्तरोपपातिक दशानां प्रथम वर्गनां दस अध्ययन कह्या छे, जेमके -

१. जालि, २. मयाली, ३. उवयाली, ४. पुरिससेन, ५. वारिसेण, ६. दीर्घदंत, ७. लष्टदंत, ८. वेहल्ल, ९. वेहायस, १०. अभयकुमार.

---

१. से किं तं अणुत्तरोववाइयदसाओ ?

अणुत्तरोववाइयदसासु णं अणुत्तरोववाइयाणं णगराइं उज्जाणाइं चेइयाइं वणसंडाइं समोसरणाइं । रायाणो अम्मा-पियरो धम्मकहाओ धम्मायरिया इहलोग-परलोइया रिद्धिविसेसा भोगपरिच्चागा पव्वज्जाओ, परियागा, सुयपरिग्गहा, तवोवहाणाइं, पडिमाओ, उवसग्गा, संलेहणाओ, भत्तपच्चक्खाणाइं, पाओवगमणाइं, अणुत्तरोववाइयत्ते उववत्ती सुकुलपच्चायाईओ पुण बोहिलाभो अंतकिरियाओ य आघविज्जंति **-जाव-** उवदंसिज्जंति ।

अणुत्तरोववाइयदसासु णं परित्ता वायणा **-जाव-** संखेज्जाओ संगहणीओ,

से णं अंगट्ठयाए णवमे अंगे, एगे सुयक्खंधे, तिण्णि वग्गा, तिण्णि उद्देसणकाला, तिण्णि समुद्देसणकाला, संखेज्जाइं पयसहस्साइं, पयग्गेणं संखेज्जा अक्खरा **-जाव-** उवदंसिज्जंति ।

से एवं आया, एवं णाया, एवं विण्णाया, एवं चरण करण परूवणया आघविज्जइ ।

से तं अणुत्तरोववाइयदसाओ । - नंदी., सु. ९१

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

प. जइ णं भंते ! समणेणं भगवया महावीरेणं **-जाव-** सिद्धिगइणामधेयं ठाणं संपत्तेणं पढमस्स वग्गस्स दस अज्झयणा पण्णत्ता,

पढमस्स णं भन्ते ! अज्झयणस्स अणुत्तरोववाइयदसाणं के अट्ठे पण्णत्ते ?

उ. एवं खलु जंबू[1] !.........

- अणु. व. १, सु. १-२

प्र. ભંતે ! જો શ્રમણ ભગવાન મહાવીર **-યાવત્-** સિદ્ધગતિ નામક સ્થાન પ્રાપ્ત દ્વારા પ્રથમ વર્ગનાં દસ અધ્યયન કહ્યા છે તો -

ભંતે ! અનુત્તરોપપાતિક દશાનાં પ્રથમ અધ્યયનનો શું અર્થ કહ્યો છે ?

ઉ. જંબૂ ! (આની આગળનું વર્ણન ધર્મકથાનુંયોગમાં જોવું.)

(ख) अणुत्तरोववाइयदसांगस्स उवसंहारो-

अणुत्तरोववाइयदसाणं एगो सुयक्खंधो,

तिण्णि वग्गा, तिसु चेव दिवसेसु उद्दिसंति ।

तत्थ पढमे वग्गे दस उद्देसगा,

बिइए वग्गे तेरस उद्देसगा,

तइए वग्गे दस उद्देसगा ।

- अणु. व. ३, सु. ७५

(૫) અનુત્તરોપપાતિકદશાંગ સૂત્રનો ઉપસંહાર :

અનુત્તરોપપાતિક દશામાં એક શ્રુતસ્કંધ છે.

ત્રણ વર્ગ છે, ત્રણ જ દિવસમાં આનું વાંચન થાય છે.

તેના પ્રથમ વર્ગમાં દસ ઉદ્દેશક છે,

બીજા વર્ગમાં તેર ઉદ્દેશક છે,

ત્રીજા વર્ગમાં દસ ઉદ્દેશક છે.

२८. (१०) पण्हावागरणाइं -

प. से किं तं पण्हावागरणाणि ?

उ. पण्हावागरणेसु अट्ठुत्तरं पसिणसयं,

अट्ठुत्तरं अपसिणसयं,

अट्ठुत्तरं पसिणापसिणसयं, विज्जाइसया, नागसुवन्नेहिं सद्धिं दिव्वा संवाया आघविज्जंति ।

पण्हावागरणदसासु णं-ससमय-परसमयपण्णवय-पत्तेयबुद्धविविहत्थभासाभासियाणं,

अइसयगुण-उवसमणाणप्पगार-आयरियभासियाणं,

वित्थरेणं वीरमहेसीहिं विविहवित्थरभासियाणं च जगहियाणं

अद्दागंगुट्ठ-बाहु-असि-मणि-खोम-आइच्चमाइयाणं,

विविहमहापसिणाविज्जा -

૨૮. (૧૦) પ્રશ્નવ્યાકરણ સૂત્ર :

પ્ર. પ્રશ્નવ્યાકરણમાં શું (વર્ણન) છે ?

ઉ. પ્રશ્નવ્યાકરણ અંગમાં એક સો આઠ પ્રશ્ન,

એક સો આઠ અપ્રશ્ન,

અને એક સો આઠ પ્રશ્નાપ્રશ્ન, અનેક વિદ્યાઓ તથા નાગ સુપર્ણોની સાથે થયેલ દિવ્ય સંવાદ કહ્યા છે.

પ્રશ્નવ્યાકરણદશામાં સ્વસમય-પર સમયના પ્રજ્ઞાપક પ્રત્યેક બુદ્ધોની દ્વારા વિવિધ અર્થવાળી ભાષાઓ દ્વારા વર્ણિત વચનોનું -

નાના પ્રકારનાં અતિશયોનું, જ્ઞાનાદિ ગુણો અને ઉપશમભાવ આદિ આચાર્ય ભાષિતોનો,

વિસ્તારથી વીર મહર્ષિઓનાં જગત હિતકારી અનેક પ્રકારનાં વિસ્તૃત સુભાષિતોનું,

આદર્શ, અંગુષ્ઠ, બાહુ, અસિ, મણિ, ક્ષોમ અને સૂર્ય આદિ (નાં આશ્રયથી આપેલ વિદ્યા-દેવતાઓના ઉત્તરો) નું આ અંગમાં વર્ણન છે.

અનેક મહા પ્રશ્નવિદ્યાઓ વચનથી જ પ્રશ્ન કરવા પર ઉત્તર આપે છે.

---

૧. બાકી બધા અધ્યયનો અને વર્ગોના ઉપોદ્ઘાત અને ઉપસંહાર જ્ઞાતાસૂત્રના પ્રમાણે જ છે.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

मणपसिणविज्जा -	અનેક વિદ્યાઓ મનથી ચિંતિત પ્રશ્નોનાં ઉત્તર આપે છે.
देवय-पयोगपाहण्णगुणप्पगासियाणं,	અનેક વિદ્યાઓ અનેક અધિષ્ઠાતા દેવતાઓનાં પ્રયોગ-વિશેષની પ્રધાનતાથી અનેક અર્થોનાં સંવાદક ગુણોને પ્રકાશિત કરે છે,
सब्भूय-दुगुणप्पभाव-नरगण-मइविम्हयकारीणं	પોતાના સદ્દભૂત દ્વિગુણ પ્રભાવક ઉત્તરોનાં દ્વારા જન સમુદાયને વિસ્મિત કરે છે.
अईसयमतीतकालसमय-दम-सम-तित्थकरूत्तमस्स ठिइकरणकारणाणं	અતીત કાળનાં સમયમાં દમ અને શમનાં ધારક વિશિષ્ટ અતિશય સંપન્ન તીર્થંકર થયેલ છે. આ પ્રમાણે સંશયશીલ મનુષ્યોનાં સ્થિરીકરણ કરનાર
दुरहिगमदुरवगाहस्स, सव्वसव्वन्नुसम्मवस्स,	સમજવામાં અને અવગાહન કરવામાં કઠિન બધા સર્વજ્ઞોનાં દ્વારા સમ્મત,
अबुहजणविबोहणकरस्स,	અબુધજનોને પ્રબોધ કરનાર એવા
पच्चक्खयपच्चयकराणं पण्हाणं विविहगुणमहत्था जिणवरप्पणीया आघविज्जंति।	પ્રત્યક્ષ પ્રતીતિ-કારક પ્રશ્નોનું અને વિવિધ ગુણ અને મહાન્ અર્થવાળા જીનવર-પ્રણીત ઉત્તરોનું આ અંગમાં વર્ણન કરેલ છે.
पण्हावागरणेसु णं परित्ता वायणा **-जाव-** संखेज्जाओ संगहणीओ।	પ્રશ્નવ્યાકરણ અંગમાં પરિમિત વાચનાઓ છે **-યાવત્-** સંખ્યાત સંગ્રહણીઓ છે.
से णं अंगट्ठयाए दसमे अंगे,	પ્રશ્નવ્યાકરણ અંગરુપમાં દસમો અંગ છે.
एगे सुयक्खंधे	આમાં એક શ્રુતસ્કંધ છે,
पणयालीसं उद्देसणकाला,	પિસ્તાલીસ ઉદ્દેશન-કાળ છે,
पणयालीसं समुद्देसणकाला,	પિસ્તાલીસ સમુદ્દેશન-કાળ છે,
संखेज्जाणि पयसयसहस्साणि पयग्गेणं पण्णत्ता।	પદ-ગણનાની અપેક્ષાએ સંખ્યાત લાખ પદ કહ્યા છે.
संखेज्जा अक्खरा **-जाव-** उवदंसिज्जंति।	આમાં સંખ્યાત અક્ષર છે **-યાવત્-** ઉદાહરણ આપીને સમજાવેલ છે.
से एवं आया, एवं णाया, एवं विण्णाया,	આનું સમ્યક્ અધ્યયન કરનાર તદાત્મરુપજ્ઞાતા અને વિજ્ઞાતા થઈ જાય છે.
एवं चरण-करण परूवणया आघविज्जंति **-जाव-** उवदंसिज्जंति।	આ પ્રમાણે આ અંગમાં ચરણ-કરણની વિશિષ્ટ પરુપણા કરી છે **-યાવત્-** ઉપદર્શન કરેલ છે.
से त्तं पण्हावागरणाइं[१]। - सम. सु. १४५	***આ પ્રશ્નવ્યાકરણનું વર્ણન છે.***

---

१. से किं तं पण्हावागरणाइं ?
पण्हावागरणेसु णं अट्ठुत्तरं पसिणसयं अट्ठुत्तरं अपसिणसयं, अट्ठुत्तरं पसिणापसिणसयं, अण्णे वि विविहा दिव्वा विज्जाइसया नाग-सुवण्णेहिं सद्धिं दिव्वा संवाया आघविज्जंति।
पण्हावागरणाणं परित्ता वायणा **-जाव-** संखिज्जाओ संगहणीओ।
से णं अंगट्ठयाए दसमे अंगे, एगे सुयक्खंधे, पणयालीसं अज्झयणा, पणयालीसं उद्देसणकाला, पणयालीसं समुद्देसणकाला, संखेज्जाइं पयसहस्साइं पदग्गेणं, संखेज्जा अक्खरा **-जाव-** उवदंसिज्जंति।
से एवं आया, एवं णाया, एवं विण्णाया, एवं चरण करण परूवणया आघविज्जइ।
से तं पण्हावागरणाइं। - नंदी., सु. ९२

जैन साईट JAINSITE जैनम् जयति शासनम्

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

(क) पण्हावागरणस्स उक्खेवो -

प. जइ णं भंते ! समणेणं भगवया महावीरेणं **-जाव-** सिद्धिगइणामधेयं ठाणं संपत्तेणं णवमस्स अंगस्स अणुत्तरोववाइयदसाणं अयमट्ठे पण्णत्ते -

दसमस्स णं भन्ते ! अंगस्स पण्हावागरणाणं के अट्ठे पण्णत्ते ?

उ. जंबू ! समणेणं भगवया महावीरेणं **-जाव-** सिद्धिगइणामधेयं ठाणं संपत्तेणं दसमस्स अंगस्स पण्हावागरणस्स दो सुयक्खंधा पण्णत्ता, तं जहा -

१. आसवदारा य, २. संवरदारा य।

प. जइ णं भंते ! समणेणं भगवया महावीरेणं **-जाव-** सिद्धिगइणामधेयं ठाणं संपत्तेणं दसमस्स अंगस्स पण्हावागरणस्स दो सुयक्खंधा पण्णत्ता,

पढमस्स णं भन्ते ! सुयक्खंधस्स कइ अज्झयणा पण्णत्ता ?

उ. जंबू ! पढमस्स णं सुयक्खंधस्स समणेणं भगवया महावीरेणं **-जाव-** सिद्धिगइणामधेयं ठाणं संपत्तेणं पंच अज्झयणा पण्णत्ता।

प. दोच्चस्स णं भंते ! सुयक्खंधस्स कइ अज्झयणा पण्णत्ता ?

उ. जंबू ! ***एवं चेव पंच अज्झयणा पण्णत्ता,***

प. एएसि णं भंते ! अण्हय संवराणं समणेणं भगवया महावीरेणं **-जाव-** सिद्धिगइणामधेयं ठाणं संपत्तेणं के अट्ठे पण्णत्ते ?

तए णं अज्ज सुहम्मेथेरे जंबू नामेणं अणगारेणं एवं वुत्ते समाणे जंबू अणगारं एवं वयासी -

उ. इणमो अण्हय संवर विणिच्छयं, पवयणस्स णिस्संदं।
वोच्छामि णिच्छयत्थं, सुभासियत्थं महेसीहिं ॥

- पण्ह. सु. १, अ. १, सु. १

(ख) पण्हावागरणस्स उवसंहारो -

पण्हावागरणे एगो सुयक्खंधो,

दस अज्झयणा एक्कसरगा दससु चेव दिवसेसु उद्दिसिज्जंति।

एगंतरेसु आयंबिलेसु निरूद्धेसु आउत्तभत्तपाणएणं।

-पण्ह. सु. २, अ. ५, सु. २३

(ક) પ્રશ્નવ્યાકરણ સૂત્રનું ઉપોદ્‌ઘાત :

પ્ર. ભંતે ! શ્રમણ ભગવાન મહાવીર **-યાવત્-** સિદ્ધગતિ નામક સ્થાન પ્રાપ્ત દ્વારા નવમું અંગ અનુત્તરોપપાતિક દશાનું આ અર્થ કહ્યો છે તો-

ભંતે ! દસમાં અંગ પ્રશ્નવ્યાકરણનો શું અર્થ કહ્યો છે ?

ઉ. જંબૂ ! શ્રમણ ભગવાન મહાવીર **-યાવત્-** સિદ્ધગતિ નામક સ્થાન પ્રાપ્ત દ્વારા દસમાં અંગ પ્રશ્નવ્યાકરણનાં બે શ્રુતસ્કંધ કહ્યા છે, જેમકે -

૧. આશ્રવદ્વાર, ૨. સંવર દ્વાર,

પ્ર. ભંતે ! જો શ્રમણ ભગવાન મહાવીર **-યાવત્-** સિદ્ધગતિ નામક સ્થાન પ્રાપ્ત દ્વારા દસમાં અંગ પ્રશ્નવ્યાકરણનાં બે શ્રુતસ્કંધ કહ્યા છે તો -

ભંતે ! પ્રથમ શ્રુતસ્કંધનાં કેટલા અધ્યયન કહ્યા છે ?

ઉ. શ્રમણ ભગવાન મહાવીર **-યાવત્-** સિદ્ધગતિ નામક સ્થાન પ્રાપ્ત દ્વારા પ્રથમ શ્રુતસ્કંધનાં પાંચ અધ્યયન કહ્યા છે.

પ્ર. ભંતે ! બીજા શ્રુતસ્કંધનાં કેટલા અધ્યયન કહ્યા છે ?

ઉ. જંબૂ ! ***પૂર્વવત્ પાંચ અધ્યયન કહ્યા છે.***

પ્ર. ભંતે ! આ આશ્રવ અને સંવરોનું શ્રમણ ભગવાન મહાવીર **-યાવત્-** સિદ્ધગતિ નામક સ્થાન પ્રાપ્ત દ્વારા શું અર્થ કહ્યો છે ?

ત્યારે આર્ય સુધર્મા સ્થવિરએ જંબૂ નામક અણગારની આ વાતને સાંભળીને જંબૂ અણગારથી આ પ્રમાણે કહ્યુ-

ઉ. મહર્ષીઓ (તીર્થંકરો, ગણધરો) દ્વારા નિશ્ચિત રુપથી કહેલ તે આશ્રવ સંવરનો ભલીભાંતિ નિશ્ચય કરાવનાર પ્રવચનનાં સારને હું કહીશ.

(ખ) પ્રશ્નવ્યાકરણ સૂત્રનો ઉપસંહાર :

પ્રશ્નવ્યાકરણ સૂત્રમાં એક શ્રુતસ્કંધ છે.

દસ અધ્યયન એક સરખા છે અને દસ દિવસમાં જ આનું વાંચન કરાય છે.

ઉપયોગપૂર્વક ભક્તપાનનો નિરોધ કરીને એકાન્તર આયંબિલનાં તપ દ્વારા આનું વાંચન કરાય છે.

जैन साईट JAINSITE.com जैनम् जयति शासनम्
www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

२९. (११) विवागसुयं-

प. से किं तं विवागसुयं ?

उ. विवागसुए णं सुकडदुक्कडाणं कम्माणं फलविवागे आघविज्जंति ।

से समासओ दुविहे पण्णत्ते, तं जहा-

१. दुहविवागे चेव, २. सुहविवागे चेव ।

तत्थ णं दस दुहविवागाणि, दस सुहविवागाणि ।

प. (१) से किं तं दुहविवागाणि ?

उ. दुहविवागेसु णं दुहविवागाणं नगराइं उज्जाणाइं चेइयाइं वणखंडाइं रायाणो अम्मा-पियरो-समोसरणाइं धम्मायरिया धम्मकहाओ नगरगमणाइं संसारपवंधे दुहपरंपराओ य आघविज्जंति ।

से तं दुहविवागाणि ।

प. (२) से किं तं सुहविवागाणि ?

उ. सुहविवागेसु सुहविवागाणं णगराइं उज्जाणाइं चेइयाइं वणखंडाइं रायाणो अम्मा-पियरो समोसरणाइं,

धम्मायरिया धम्मकहाओ,

इहलोइय-परलोइय-इड्ढिविसेसा,

भोगपरिच्चाया पव्वज्जाओ,

सुयपरिग्गहा तवोवहाणाइं परियागा,

पडिमाओ संलेहणाओ,

भत्तपच्चक्खाणाइं पाओवगमणाइं,

देवलोगगमणाइं सुकुलपच्चायाई पुण बोहिलाभो

अंतकिरियाओ य आघविज्जंति ।

दुहविवागेसु णं-पाणाइवाय-अलियवयण-चोरिक्ककरण-परदारमेहुण-ससंगयाए महतिव्वकसाय-इंदिय-प्पमाय-पावप्पओय-असुहज्झवसाणसंचियाणं कम्माणं पावगाणं पावअणुभाग-फलविवागा ।

णिरयगइ-तिरिक्खजोणि-बहुविहवसणसय-परंपरापबद्धा णं,

मणुयत्ते वि आगयाणं जहा पावकम्मसेसेण पावगा होंति फलविवागा,

૨૯. (૧૧) વિપાક સૂત્ર :

પ્ર. વિપાક સૂત્રમાં શું (વર્ણન) છે ?

ઉ. વિપાક સૂત્રમાં સુકૃત અને દુષ્કૃત કર્મોનાં ફળ-વિપાક કહ્યા છે.

આ સંક્ષેપમાં બે પ્રકારના કહ્યા છે, જેમકે -

૧. દુઃખ વિપાક, ૨. સુખ-વિપાક.

દુઃખ વિપાકમાં દસ અધ્યયન છે અને સુખ વિપાકમાં પણ દસ અધ્યયન છે.

પ્ર. (૧) દુઃખવિપાકના અધ્યયનોમાં શું વર્ણન છે ?

ઉ. દુઃખ વિપાકમાં દુષ્કૃતોનાં (દુઃખરુપફળોને ભોગનારનાં) નગર, ઉદ્યાન, ચૈત્ય, વનખંડ, રાજા, માતા-પિતા, સમવસરણ, ધર્માચાર્ય, ધર્મકથાઓ, નગર-ગમન, સંસાર પ્રબન્ધ આદિ દુઃખ પરંપરાઓને ભોગવવાનું વર્ણન કરેલ છે.

આ દુઃખ વિપાકનું વર્ણન છે.

પ્ર. (૨) સુખ-વિપાકના અધ્યયનોમાં શું વર્ણન છે ?

ઉ. સુખ-વિપાકમાં સુકૃતોના (સુખરુપ ફળોને ભોગનાર) નગર, ઉદ્યાન, ચૈત્ય, વનખંડ, રાજા, માતા-પિતા, સમવસરણ,

ધર્માચાર્ય, ધર્મકથાઓ.

ઈહલૌકિક-પારલૌકિક-ઋદ્ધિવિશેષ,

ભોગ પરિત્યાગ, પ્રવ્રજ્યા.

શ્રુતપરિગ્રહ, તપ-ઉપધાન, દીક્ષા-પર્યાય,

પ્રતિમા, સંલેખના,

ભક્ત પ્રત્યાખ્યાન, પાદપોગમન, (સંથારો)

દેવલોક-ગમન, સુકુળ-પ્રત્યાગમન, પુનઃબોધિલાભ

અને તેની અન્તક્રિયાઓ કહી છે.

દુઃખ વિપાકમાં- પ્રાણતિપાત, અસત્ય વચન, ચૌર્ય કર્મ, પરદાર-મૈથુન, સસંગતા, મહાતીવ્ર કષાય, ઈન્દ્રિય (વિષય સેવન) પ્રમાદ, પાપ-પ્રયોગ અને અશુભ અધ્યવસાયોથી સંચિત પાપકર્મોના પાપરુપ ફળ-વિપાકોનું વર્ણન કરેલ છે.

જેને નરકગતિ અને તિર્યંચ-યોનિગતિમાં ઘણા પ્રકારનાં અસીમ સંકટોની પરંપરામાં પડીને ભોગવવા પડે છે.

ત્યાંથી નીકળીને મનુષ્ય ભવમાં આવવા છતાં પણ જીવોને પાપ-કર્મોનાં બાકી રહેવાથી અનેક પાપરુપ અશુભફળવિપાક ભોગવવા પડે છે,

JAINSITE जैनम् जयति शासनम्

वह-वसणविणास-नासा-कन्नोट्ठं-गुट्ठ-कर-चरण-नहच्छेयण-जिब्भच्छेयण-

જેમ - વધ, વૃષણવિનાશ, નાસિકા છેદન, કર્ણ કર્તન, ઓષ્ઠ-છેદન, અંગુષ્ઠ-છેદન, હસ્ત-કર્તન, ચરણ-છેદન, નખ-છેદન,જીવ્હા-છેદન.

अंजण-कडग्गिदाहण-गयचलणमलण-फालण-उल्लंबण-सूल-लया-लउड-लट्ठिभंजण-तउ-सीसग-तत्ततेल्ल-कल कलअभिसिंचण - कुंभिपाग - कंपण-थिरबंधण - वेह-वेज्झकत्तण - अतिभयकरकरप-लीवणादिदारूणाणि दुक्खाणि अणोवमाणि,

લોખંડના ગરમ સળીયાથી આંખોને આંજવાથી, કટાગ્નિદાહ, હાથીનાં પગની નીચે નાંખીને શરીરને કચરી નખાવવું, ફરસા આદિથી શરીરને ફાડવું, ફાંસી આપીને વૃક્ષથી લટકાવવું, ત્રિશૂલ, લતા, લાકડી અને લાઠીથી શરીરને છેદવું, તપેલ કડકડતું સીસા તેમજ તેલથી શરીરને અભિસિંચન કરવું, કુંભીમાં પકાવવું, શરીરમાં કંપન પૈદા કરનાર અતિ શીતળ જલ શીતકાળમાં નાંખવું, સ્થિર કરવા માટે કાષ્ઠ આદિમાં પણ ફસાવીને બાંધવું, ભાલા આદિથી વીંધવા, વર્ધ્ધકીર્તન, ચામડી ઉખાડવી, અતિ ભયકારક હાથોમાં અગ્નિ પ્રગટાવવી આદિ અનુપમ દારુણ દુઃખોનું આખ્યાન કરેલ છે.

बहुविविहपरंपराणुबद्धा ण मुच्चंति पावकम्म-वल्लीए।

દુઃખોની વિવિધ પરંપરાથી અનુબદ્ધ જીવ પાપ કર્મ રુપી વેલથી મુક્ત થતા નથી.

अवेयइत्ता हु णत्थि मोक्खो, तवेण धिइधणियब-द्धकच्छेण सोहणं तस्स वावि हुज्जा।

કેમકે - કર્મોનું વેદન કર્યા વગર તેનાથી છુટકારો થતો નથી. પરંતુ ક્યારેક પ્રબળ ધૃતિબળથી કટિબદ્ધ તપના દ્વારા તેનું શોધન પણ થઈ શકે છે.

एत्तो य सुहविवागेसु सील-संजम-णियम-गुण-तवोवहाणेसु साहुसु सुविहिएसु अणुकंपाऽऽस-यप्पओग-तिकाल-मइविसुद्धभत्तपाणाइं पययमणसा हिय-सुहनीसेस-तिव्वपरिणाम-निच्छियमई पयच्छिऊणं पयोगसुद्धाइं जह य निव्वत्तेति उ बोहिलाभं,

સુખવિપાકમાં શીલ, સંયમ, નિયમ, ગુણ અને તપ-ઉપધાનને ધારણ કરનાર સુવિહિત સાધુઓનો અત્યંત આદરવાળા, હિતકારક, સુખકારક અને કલ્યાણકારક તીવ્ર અધ્યવસાય તથા નિશ્ચિત મતિવાળા વ્યક્તિ અનુકંપાના આશય-પ્રયોગથી તથા દાન આપનારની ત્રૈકાલિક મતિથી વિશુદ્ધ તથા પ્રયોગ-શુદ્ધ ભક્ત-પાન આપીને જે પ્રમાણે બોધિને પ્રાપ્ત કરે છે તેનું આખ્યાન કરેલ છે.

जह य परित्तीकरेंति नर-नरय-तिरिय-सुरगइगमण-विपुलपरियट्ट-अरइ-भय-विसाय-सोग-मिच्छत्त-सेलसंकडं अन्नाणतमंधकारचिक्खिल्लसुदुत्तारं जर-मरण-जोणिसंखुभियचक्कवालं सोलसकसाय-सावय-पयंडचंड-अणाइअं अणवदग्गं संसारसागरमिणं,

આમાંથી નર, નરક, તિર્યંચ અને દેવગતિ-ગમન સંબંધી જન્મ મરણોને પરિમિત કરે છે તથા જે અરતિ, ભય, વિસ્મય, શોક અને મિથ્યાત્વરુપ પર્વતોથી સંકુળ છે. ગહન-અજ્ઞાન-અંધકાર રુપ કાદવથી પરિપૂર્ણ થવાથી જેનું પાર ઉતરવું કઠિન છે, જેનો ચક્રવાલ જરા, મરણ યોનિરુપ મગરમચ્છોથી ક્ષોભિત થઈ રહ્યા છે, જે અનન્તાનુબંધી આદિ સોળ કષાય રુપ અતિ પ્રચંડ પોતાના પદોથી ભયંકર એવા અનાદિ અનન્ત આ સંસાર- સાગરને જે પ્રમાણે પાર કરે છે તેનું વર્ણન કરેલ છે.

जह य णिबंधंति आउगं सुरगणेसु,

જે પ્રમાણે દેવાયુનો બંધ કરે છે,

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

जह य अणुभवंति सुरगणविमाणसोक्खाणि अणोवमाणि, तओ य कालंतरे चुआणं इहेव नरलोगमागयाणं आउ-वपुवण्ण-रूवजाइ-कुलजम्मआरोग्ग-बुद्धि-मेहाविसेसा - मित्तजण - सयण-धण-धण्ण-विभवसमिद्धिसार-समुदयविसेसा बहुविहकामभोगुब्भवाण सोक्खाण सुहविवागोत्तमेसु ।

તથા જે પ્રમાણે સુર-ગણોનાં વિમાનોત્પન્ન અનુપમ સુખોનો અનુભવ કરે છે. ત્યારબાદ કાળાન્તરમાં ત્યાંથી ચ્યુત થઈને આ મનુષ્યલોકમાં આવીને દીર્ઘ આયુ, પરિપૂર્ણ શરીર, ઉત્તમ રુપ, ઉચ્ચજાતિ કુળમાં જન્મ લઈને આરોગ્ય, બુદ્ધિ અને વૈભવથી સમૃદ્ધ અને સારભૂત મેધા-વિશેષથી સંપન્ન હોય છે, મિત્રજન, સ્વજન, ધન, ધાન્ય, સુખ સંપદાના સમૂહથી સંયુક્ત થઈને ઘણા પ્રકારનાં કામ-ભોગ-જનિત, સુખ-વિપાકથી પ્રાપ્ત ઉત્તમ સુખોની અનુપરત પરંપરાથી પરિપૂર્ણ રહેતા સુખોને ભોગે છે, એવા પુન્યશાળી જીવોનું આ સુખ-વિપાકમાં વર્ણન કરેલ છે.

अणुवरयपरंपराणुबद्धा असुभाणं सुभाणं चेव कम्माणं भासिआ बहुविहा विवागा विवागसुयम्मि भगवया जिणवरेण संवेगकारणत्था ।

આ પ્રમાણે અશુભ અને શુભ કર્મોનાં ઘણા પ્રકારનાં વિપાક આ વિપાક સૂત્રમાં ભગવાન જીનેન્દ્ર દેવે સંસારીજનોનો સંવેગ ઉત્પન્ન કરવા માટે કરેલ છે.

अन्ने वि य एवमाइया बहुविहा वित्थरेणं अत्थपरूवणया आघविज्जंति ।

આ પ્રમાણે અન્ય પણ ઘણા પ્રકારની અર્થ-પ્રરુપણા વિસ્તારથી આ અંગમાં કહી છે.

जैन साईट JAINSITE जैनम् जयति शासनम

विवागसुयस्स णं परित्ता वायणा **-जाव-** संखेज्जाओ संगहणीओ,

વિપાક સૂત્રની પરિમિત વાચનાઓ છે **-યાવત્-** સંખ્યાત સંગ્રહણીઓ છે.

से णं अंगट्ठयाए एक्कारसमे अंगे,

અંગોમાં આ અગિયારમું અંગ છે,

वीसं अज्झयणा, वीसं उद्देसणकाला, वीसं समुद्देसणकाला,

વીસ અધ્યયન છે, વીસ ઉદ્દેશન-કાળ છે. વીસ સમુદ્દેશનકાળ છે.

संखेज्जाइं पयसयसहस्साइं पयग्गेणं पण्णत्ता, संखेज्जा अक्खरा **-जाव-** उवदंसिज्जंति ।

પદ-ગણનાની અપેક્ષાએ સંખ્યાત લાખ પદ કહ્યા છે, સંખ્યાત અક્ષર છે **-યાવત્-** ઉદાહરણ આપીને સમજાવેલ છે.

से एवं आया, एवं णाया, एवं विण्णाया

આનું સમ્યક્ અધ્યયન કરનાર તદાત્મરુપ જ્ઞાતા અને વિજ્ઞાતા થઈ જાય છે.

एवं चरण करण परूवणया आघविज्जंति **-जाव-** उवदंसिज्जंति ।

આ પ્રમાણે આ અંગમાં ચરણ-કરણની વિશિષ્ટ પ્રરુપણા કરી છે **-યાવત્-** ઉપદર્શન કર્યું છે.

से तं विवागसुए[1] । - सम., सु.१४६

આ વિપાક સૂત્રનું વર્ણન છે.

---

१. से किं तं विवागसुयं ?

विवागसुए णं सुकड-दुक्कडाणं कम्माणं फलविवागा आघविज्जंति । तत्थ णं दस दुहविवागा, दस सुहविवागा ।

से किं तं दुहविवागा ?

दुहविवागेसु णं दुहविवागाणं णगराइं उज्जाणाइं वणसंडाइं चेइयाइं समोसरणाइं रायाणो अम्मापियरो धम्मकहाओ धम्मायरिया इहलोइय-परलोइया रिद्धिविसेसा निरयगमणाइं दुहपरंपराओ संसारभवपवंचा दुकुलपच्चायाईओ दुलहबोहियत्तं आघविज्जंति ।

से तं दुहविवागा ।

से किं तं सुहविवागा ?

(બાકી ટિપ્પણ પા.નં. ૮૬૮ ઉપર)

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

(क) विवागसुयस्स पढमसुयखंधस्स उक्खेवो -

प. जइ णं भंते ! समणेणं भगवया महावीरेणं **-जाव-** सिद्धिगइणामधेयं ठाणं संपत्तेणं दसमस्स अंगस्स पण्हावागरणाणं अयमट्ठे पण्णत्ते,

एक्कारसमस्स णं भंते ! अंगस्स विवागसुयस्स के अट्ठे पण्णत्ते ?

उ. एवं खलु जंबू ! समणेणं भगवया महावीरेणं **-जाव-** सिद्धिगइणामधेयं ठाणं संपत्तेणं एक्कारसमस्स अंगस्स विवागसुयस्स दो सुयक्खंधा पण्णत्ता, तं जहा -

१. दुहविवागा य, २. सुहविवागा य।

प. जइ णं भंते ! समणेणं भगवया महावीरेणं **-जाव-** सिद्धिगइणामधेयं ठाणं संपत्तेणं एक्कारसमस्स अंगस्स विवागसुयस्स दो सुयक्खंधा पण्णत्ता,

पढमस्स णं भंते ! सुयक्खंधस्स दुहविवागाणं कइ अज्झयणा पण्णत्ता ?

उ. एवं खलु जंबू ! समणेणं भगवया महावीरेणं **-जाव-** सिद्धिगइणामधेयं ठाणं संपत्तेणं दुहविवागाणं दस अज्झयणा पण्णत्ता, तं जहा -

१. मियापुत्ते य, २. उज्झियए, ३. अभग्ग, ४. सगडे, ५. वहस्सइ, ६. नंदी, ७. उंबर, ८. सोरियदत्ते य, ९. देवदत्ता य, १०. अंजू य ॥१॥

प. जइ णं भंते ! समणेणं भगवया महावीरेणं **-जाव-** सिद्धिगइणामधेयं ठाणं संपत्तेणं दुहविवागाणं दस अज्झयणा पण्णत्ता,

पढमस्स णं भंते ! अज्झयणस्स दुहविवागाणं के अट्ठे पण्णत्ते ?

(ક) વિપાક સૂત્રના પ્રથમ શ્રુતસ્કંધનું ઉપોદ્ઘાત :

પ્ર. ભંતે ! શ્રમણ ભગવાન મહાવીર **-યાવત્-** સિદ્ધગતિ નામક સ્થાન પ્રાપ્ત દ્વારા દસમું અંગ પ્રશ્નવ્યાકરણનો આ અર્થ કહ્યો છે તો -

ભંતે ! અગિયારમું અંગ વિપાક શ્રુતનો શું અર્થ કહ્યો છે ?

ઉ. જંબૂ ! શ્રમણ ભગવાન મહાવીર **-યાવત્-** સિદ્ધગતિ નામક સ્થાન પ્રાપ્ત દ્વારા અગિયારમું અંગ વિપાક શ્રુતનાં બે શ્રુતસ્કંધ કહ્યા છે, જેમકે -

૧. દુઃખ વિપાક, ૨. સુખ વિપાક.

પ્ર. ભંતે ! જો શ્રમણ ભગવાન મહાવીર **-યાવત્-** સિદ્ધગતિ નામક સ્થાન પ્રાપ્ત દ્વારા અગિયારમું અંગ વિપાક શ્રુતના બે શ્રુતસ્કંધ કહ્યા છે. તો-

ભંતે ! પ્રથમ શ્રુતસ્કંધ દુઃખ વિપાકનાં કેટલા અધ્યયન કહ્યા છે ?

ઉ. જંબૂ ! શ્રમણ ભગવાન મહાવીર **-યાવત્-** સિદ્ધગતિ નામક સ્થાન પ્રાપ્ત દ્વારા દુઃખ વિપાકના દસ અધ્યયન કહ્યા છે, જેમકે -

૧. મૃગાપુત્ર, ૨. ઉજ્જિતક, ૩. અભગ્ન, ૪. શકટ, ૫. બૃહસ્પતિ, ૬. નંદી, ૭. ઉંબર, ૮. સૌરિકદત્ત, ૯. દેવદત્ત, ૧૦. અંજૂ.

પ્ર. ભંતે ! શ્રમણ ભગવાન મહાવીર **-યાવત્-** સિદ્ધગતિ નામક સ્થાન પ્રાપ્ત દ્વારા દુઃખ વિપાકનાં દસ અધ્યયન કહ્યા છે તો -

ભંતે ! દુઃખ વિપાકનાં પ્રથમ અધ્યયનનો શું અર્થ કહ્યો છે ?

(ટિપ્પણ પા.નં. ૮૫૭થી આગળ)

सुहविवागेसु णं सुहविवागाणं णगराइं उज्जाणाइं वणसंडाइं चेइयाइं समोसरणाइं रायाणो अम्मापियरो धम्मायरिया इहलोइय-परलोइया रिद्धिविसेसा भोगपरिच्चागा पव्वज्जाओ परियागा सुयपरिग्गहा तवोवहाणाइं संलेहणाओ भत्तपच्चक्खाणाइं पाओवगमणाइं देवलोगगमणाइं सुहपरंपराओ सुकुलपच्चायाईओ पुणबोहिलाभा अंतकिरियाओ य आघविज्जंति। **से त्तं सुहविवागा।**

विवागसुए णं परित्ता वायणा **-जाव-** संखेज्जाओ संगहणीओ।

से णं अंगट्ठयाए एक्कारसमे अंगे दो सुयक्खंधा, वीसं अज्झयणा, वीसं उद्देसणकाला, वीसं समुद्देसणकाला, संखेज्जाइं पयसहस्साइं पयग्गेणं, संखेज्जा अक्खरा, अणंता गमा, अणंता पज्जवा, परित्ता तसा, अणंता थावरा, सासय-कड-णिबद्ध-णिकाइया जिणपण्णत्ता भावा आघविज्जंति **-जाव-** उवदंसिज्जंति।

से एवं आया, एवं णाया, एवं विण्णाया, एवं चरण-करण परूवणया आघविज्जइ।

से त्तं विवागसुयं।

- नंदी., सु. ९३

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

उ. एवं खलु जंबू ! ....

- विपाक. सु. १, अ. १, सु. ४-९

(ख) बिइय सुयक्खंधस्स उक्खेवो -

प. जइ णं भंते ! समणेणं भगवया महावीरेणं **-जाव-** सिद्धिगइणामधेयं ठाणं संपत्तेणं दुहविवागाणं अयमट्ठे पण्णत्ते,

सुहविवागाणं भन्ते ! के अट्ठे पण्णत्ते ?

तए णं से सुहम्मे अणगारे जंबू अणगारं एवं वयासी-

उ. एवं खलु जंबू ! समणेणं भगवया महावीरेणं **-जाव-** सिद्धिगइणामधेयं ठाणं संपत्तेणं सुहविवागाणं दस अज्झयणा पण्णत्ता, तं जहा -

१. सुबाहू, २. भद्दनंदी य, ३. सुजाए य, ४. सुवासवे। तहेव, ५. जिणदासे य, ६. धणवई य, ७. महब्बले ॥ १॥ ८. भद्दनंदी, ९. महच्चंदे, १०. वरदत्ते तहेव य।

प. जइ णं भंते ! समणेणं भगवया महावीरेणं **-जाव-** सिद्धिगइणामधेयं ठाणं संपत्तेणं सुहविवागणं दस अज्झयणा पण्णत्ता।

पढमस्स णं भन्ते ! अज्झयणस्स सुहविवागाणं के अट्ठे पण्णत्ते ?

उ. एवं खलु जंबू ! ....

- विपाक. सुय. २, अ. १, सु. १-४

(ग) विवागसुयस्स उवसंहारो -

विवागसुयस्स दो सुयक्खंधा, तं जहा-

१. दुहविवागो य, २. सुहविवागो य।

तत्थ दुहविवागो य दस अज्झयणा एक्कसरगा, दसेसु चेव दिवसेसु उद्दिसिज्जंति।

एवं सुहविवागो वि।

- विपाक., सुय. २, अ. १०, सु. २

तेयालीसं कम्मविवागज्झयणा पण्णत्ता।

- सम. सम. ४३, सु. १

३०. **(१२) दिट्ठिवाओ -**

प. से किं त दिट्ठिवाए ?

उ. दिट्ठिवाए णं सव्वभावपरूवणया आघविज्जंति।

ઉ. જંબૂ ! (આગળનું વર્ણન ધર્મકથાનુંયોગમાં જોવું)

(ખ) દ્વિતીય શ્રુતસ્કંધનું ઉપોદ્‌ઘાત :

પ્ર. ભંતે ! જો શ્રમણ ભગવાન મહાવીર **-યાવત્-** સિદ્ધગતિ નામક સ્થાન પ્રાપ્ત દ્વારા દુઃખ વિપાકનો આ અર્થ કહ્યો છે તો -

ભંતે ! સુખવિપાકનો શું અર્થ કહ્યો છે ?

ત્યારે સુધર્મા અણગારે જંબૂ અણગારથી આ પ્રમાણે કહ્યું -

ઉ. જંબૂ ! શ્રમણ ભગવાન મહાવીર **-યાવત્-** સિદ્ધગતિ નામક સ્થાન પ્રાપ્ત દ્વારા સુખવિપાકનાં દસ અધ્યયન કહ્યા છે, જેમકે -

૧. સુબાહુ, ૨. ભદ્રનંદી, ૩. સુજાત, ૪. સુવાસવ, ૫. જીનદાસ, ૬. ધનપતિ, ૭. મહાબળ, ૮. ભદ્રનંદી, ૯. મહાચંદ્ર, ૧૦. વરદત્ત.

પ્ર. ભંતે ! જો શ્રમણ ભગવાન મહાવીર **-યાવત્-** સિદ્ધગતિ નામક સ્થાન પ્રાપ્ત દ્વારા સુખ વિપાકના દસ અધ્યયન કહ્યા છે, તો -

ભંતે ! સુખવિપાકનાં પ્રથમ અધ્યયનનો શું અર્થ કહ્યો છે ?

ઉ. જંબૂ ! (આગળનું વર્ણન ધર્મકથાનું યોગમાં જોવું.)

(ગ) વિપાક સૂત્રનો ઉપસંહાર :

વિપાક સૂત્રનાં બે શ્રુતસ્કંધ છે, જેમકે -

૧. દુઃખ વિપાક, ૨. સુખ વિપાક.

તેમાંથી દુઃખ વિપાકનાં દસ અધ્યયન એક સમાન છે અને દસ દિવસોમાં જ તેનું અધ્યયન થાય છે.

આ પ્રમાણે સુખ વિપાકનાં પણ સમજવું જોઈએ.

કર્મ વિપાકનાં તેતાલીસ અધ્યયન કહ્યા છે.

૩૦. **(૧૨) દૃષ્ટિવાદ સૂત્ર :**

પ્ર. દૃષ્ટિવાદમાં શું છે.

ઉ. દૃષ્ટિવાદ અંગમાં સર્વભાવોની પ્રરુપણા કરાય છે.

जैन साहित्य JAINSITE.com जैनम् जयति शासनम्

से समासओ पंचविहे[1] पण्णत्ते, तं जहा -

१. परिकम्म, २. सुत्ताइं, ३. पुव्वगयं, ४. अणुओगो[2], ५. चूलिया। - सम. सु. १४७

(१) परिकम्मे-

प. से किं तं परिकम्मे ?

उ. परिकम्मे सत्तविहे पण्णत्ते, तं जहा-

१. सिद्धसेणियापरिकम्मे,
२. मणुस्ससेणियापरिकम्मे,
३. पुट्ठसेणियापरिकम्मे,
४. ओगाहणसेणियापरिकम्मे,
५. उवसंपज्जणसेणियापरिकम्मे,
६. विप्पजहणसेणियापरिकम्मे,
७. चुआचुअसेणियापरिकम्मे[3]।

प. से किं तं सिद्धसेणियापरिकम्मे ?

उ. सिद्धसेणियापरिकम्मे चोद्दसविहे पण्णत्ते, तं जहा-

१. माउयापयाणि,	२. एगट्ठियपयाणि,
३. अट्ठपयाणि,	४. पाढो,
५. आगासपयाणि,	६. केउभूयं,
७. रासिबद्धं,	८. एगगुणं,
९. दुगुणं,	१०. तिगुणं,
११. केउभूयपडिग्गहो,	१२. संसारपडिग्गहो,
१३. नंदावत्तं,	१४. सिद्धावत्तं।

से त्तं सिद्धसेणियापरिकम्मे[4]।

प. से किं तं मणुस्ससेणियापरिकम्मे ?

उ. मणुस्ससेणियापरिकम्मे चोद्दसविहे पण्णत्ते, तं जहा -

સંક્ષેપથી તે પાંચ પ્રકારનાં કહ્યા છે. જેમકે -

૧. પરિકર્મ, ૨. સૂત્ર, ૩. પૂર્વગત, ૪. અનુયોગ, ૫. ચૂલીયા.

(૧) પરિકર્મ :

પ્ર. પરિકર્મ કેટલા પ્રકારના છે ?

ઉ. પરિકર્મ સાત પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

૧. સિદ્ધ શ્રેણિકા - પરિકર્મ,
૨. મનુષ્ય શ્રેણિકા - પરિકર્મ,
૩. પૃષ્ટ શ્રેણિકા - પરિકર્મ,
૪. અવગાહન શ્રેણિકા- પરિકર્મ,
૫. ઉપસંપદ્ય શ્રેણિકા - પરિકર્મ,
૬. વિપ્રજહત શ્રેણિકા - પરિકર્મ,
૭. ચ્યુતાચ્યુત શ્રેણિકા - પરિકર્મ.

પ્ર. સિદ્ધશ્રેણિકા પરિકર્મ કેટલા પ્રકારની છે ?

ઉ. સિદ્ધ શ્રેણિકા પરિકર્મ ચૌદ પ્રકારની કહી છે, જેમકે -

૧. માતૃકાપદ,	૨. એકાર્થકપદ,
૩. અર્થપદ,	૪. પાઠ,
૫. આકાશપદ,	૬. કેતુભૂત,
૭. રાશિબદ્ધ,	૮. એકગુણ,
૯. દ્વિગુણ,	૧૦. ત્રિગુણ,
૧૧. કેતુભૂત પ્રતિગ્રહ,	૧૨. સંસાર-પ્રતિગ્રહ,
૧૩. નન્દ્યાવર્ત્ત,	૧૪. સિદ્ધાવર્ત.

આ સિદ્ધ શ્રેણિકા પરિકર્મ છે.

પ્ર. મનુષ્ય શ્રેણિકા પરિકર્મ કેટલા પ્રકારના છે ?

ઉ. મનુષ્ય શ્રેણિકા પરિકર્મ ચૌદ પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

---

१. चउव्विहे दिट्ठिवाए पण्णत्ते,
तं जहा-१. परिकम्मं, २. सुत्ताइं, ३. पुव्वगए, ४. अणुओगो।
- ठाणं. अ. ४, उ. १, सु. २६२

२. से किं तं दिट्ठिवाए ?
दिट्ठिवाए णं सव्वभावपरूवणया आघविज्जंति।
से समासओ पंचविहे पण्णत्ते, तं जहा -
१. परिकम्मे -जाव- ५-चूलिया।
- नंदी. सु. ९८

३. से किं तं परिकम्मे ?
परिकम्मे सत्तविहे पण्णत्ते, तं जहा-
१. सिद्धसेणिया परिकम्मे -जाव- ७-चुयाचुयसेणियापरिकम्मे।
- नंदी. सु. ९९

४. से किं तं सिद्धसेणियापरिकम्मे ?
सिद्धसेणियापरिकम्मे चोद्दसविहे पण्णत्ते, तं जहा -
१. माउगापयाणि -जाव- १४-सिद्धावत्तं।
- नंदी. सु. १००

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

१. माउआपयाणि -**जाव**- १४. मणुस्सावत्तं,

से तं मणुस्ससेणियापरिकम्मे[1] ***।***

अवसेसाईपरिकम्माइं पुट्ठाइयाइं एक्कारसविहाइं पण्णत्ताइं[2] ***।***

इच्चेयाइं सत्त परिकम्माइं छ ससमइयाणि,

सत्त आजीवियाणि,

छ चउक्कणयाणि,

सत्त तेरासियाणि ।

एवामेव सपुव्वावरेणं सत्त परिकम्माइं तेसीतिं भवंतीतिमक्खायाइं ।

से तं परिकम्माइं[3] ***।*** - सम. सु. १४७ (१)

(२) सुत्ताइं-

प. से किं तं सुत्ताइं ?

उ. सुत्ताइं अट्ठासीतिं भवंतीतिमक्खायाइं, तं जहा -

१. उजुगं,	२. परिणयापरिणयं,
३. बहुभंगियं,	४. विजयचरियं,
५. अणंतरं,	६. परंपरं,
७. समाणं,	८. संजूहं,
९. संभिन्नं,	१०. आहच्चायं,
११. सोवत्थियं घंटं,	१२. णंदावत्तं,
१३. बहुलं,	१४. पुट्ठापुट्ठं,
१५. वियावत्तं,	१६. एवंभूयं,

૧. માતૃકા પદ **-યાવત્-** ૧૪. મનુષ્યાવર્ત.

આ મનુષ્ય શ્રેણિકા પરિકર્મ છે.

પૃષ્ઠ શ્રેણિકા પરિકર્મથી લઈને બાકી પરિકર્મ અગિયાર-અગિયાર પ્રકારના કહ્યા છે.

પૂર્વોક્ત સાત પરિકર્મમાંથી છ સ્વસિદ્ધાંતનાં પ્રરુપક છે.

સાતમું આજીવિક મતાનુસારી છે,

છ ચતુષ્ક નયવાળોનાં મતાનુસારી છે.

સાતમું ત્રૈરાશિક મતાનુસારી છે.

આ પ્રકારથી સાતેય પરિકર્મ પૂર્વાપર ભેદોની અપેક્ષાએ ત્ર્યાંસી હોય છે.

આ પરિકર્મનું વર્ણન છે.

(૨) સૂત્ર :

પ્ર. સૂત્ર કેટલા પ્રકારના છે ?

ઉ. સૂત્ર અઠ્યાસી પ્રકારના કહ્યા છે, જેમકે -

૧. ઋજુક,	૨. પરિણતા પરિણત,
૩. બહુભંગિક,	૪. વિજયચરિત,
૫. અનન્તર,	૬. પરંપર,
૭. સમાન,	૮. સંયૂથ,
૯. સંભિન્ન,	૧૦. યથાત્યાગ,
૧૧. સૌવસ્તિક ઘંટ,	૧૨. નન્દ્યાવર્ત,
૧૩. બહુલ,	૧૪. પૃષ્ટાપૃષ્ટ,
૧૫. વ્યાવર્ત,	૧૬. એવંભૂત,

---

१. से किं तं मणुस्ससेणियापरिकम्मे,
मणुस्ससेणियापरिकम्मे चोद्दसविहे पण्णत्ते, तं जहा-
१. माउगापयाइं **-जाव-** १४. मणुस्सावत्तं ।
- नंदी सु. १०१
से त्तं मणुस्ससेणिया परिकम्मे ।

२. से किं तं पुट्ठसेणियापरिकम्मे ?
पुट्ठसेणियापरिकम्मे एक्कारसविहे पण्णत्ते, तं जहा -
१. पाढो **-जाव-** ११. पुट्ठावत्तं ।
से त्तं पुट्ठसेणियापरिकम्मे ।
से किं तं ओगाढसेणियापरिकम्मे ?
ओगाढसेणियापरिकम्मे एक्कारसविहे पण्णत्ते, तं जहा-
१. पाढो **-जाव-** ११. ओगाढावत्तं ।
से तं ओगाढसेणियापरिकम्मे ।
से किं तं उवसंपज्जणसेणियापरिकम्मे ?
उवसंपज्जणसेणियापरिकम्मे एक्कारसविहे पण्णत्ते, तं जहा-
१. पाढो **-जाव-** ११. उवसंपज्जणावत्तं ।
से तं उवसंपज्जणसेणियापरिकम्मे ।
से किं तं विप्पजहणसेणियापरिकम्मे ?
विप्पजहणसेणियापरिकम्मे एगारसविहे पण्णत्ते, तं जहा -
१. पाढो **-जाव-** ११. विप्पजहणावत्तं ।
से तं विप्पजहणसेणियापरिकम्मे ।
से किं तं चुयमचुयसेणियापरिकम्मे ?
चुयमचुयसेणियापरिकम्मे एगारसविहे पण्णत्ते, तं जहा -
१. पाढो **-जाव-** ११. चुयमचुयावत्तं ।
से तं चुयमचुयसेणिया परिकम्मे ।

३. इच्चेइयाइं सत्त परिकम्माइं छ ससमइयाइं, सत्त आजीवियाइं, छ चउक्कणइयाइं, सत्त तेरासियाइं ।
एवामेव सपुव्वावरेणं सत्त परिकम्माइं तेसीतिं भवंतीतिमक्खायाइं, से **त्तं परिकम्माइं ।**
- नंदी सु. १०२-१०७

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

१७. दुआवत्तं, १८. वत्तमाणुपयं,

१९. समभिरूढं, २०. सव्वओभद्दं,

२१. पण्णासं, २२. दुपडिग्गहं।

इच्चेयाइं बावीसं सुत्ताइं छिण्णच्छेयणयाइं ससमयसुत्तपरिवाडीए,

इच्चेयाइं बावीसं सुत्ताइं अछिण्णछेयणइयाइं आजीवियसुत्तपरिवाडीए,

इच्चेयाइं बावीसं सुत्ताइं तिकणइयाइं तेरासियसुत्तपरिवाडीए,

इच्चेयाइं बावीसं सुत्ताइं चउक्कणइयाइं ससमयसुत्तपरिवाडीए[१]।

एवामेव सपुव्वावरेणं अट्ठासीइ सुत्ताइं भवंतीतिमक्खायाइं[२]।

से तं सुत्ताइं - सम. सु. १४७ (२)

(३) पुव्वगए -

प. से किं तं पुव्वगए ?

उ. पुव्वगए चउद्दसविहे पण्णत्ते, तं जहा -

१. उप्पायपुव्वं, २. अग्गेणीयं,

३. वीरियं, ४. अत्थिणत्थिप्पवायं,

५. नाणप्पवायं, ६. सच्चप्पवायं,

७. आयप्पवायं, ८. कम्मप्पवायं,

९. पच्चक्खाणप्पवायं, १०. विज्जाणुप्पवायं,

११. अवंझं, १२. पाणाऊं,

१३. किरियाविसालं, १४. लोगबिंदुसारं[३]।

१७. द्विકાवर्त, १८. वर्तमान પદ,

૧૯. સમભિરુઢ, ૨૦. સર્વતોભદ્ર,

૨૧. પન્યાસ, ૨૨. દ્વિપ્રતિગ્રહ.

આ બાવીસ સૂત્ર સ્વસમયસૂત્ર પરિપાટીથી છિન્નચ્છેદ-નયિક છે.

આ બાવીસ સૂત્ર આજીવિકસૂત્ર પરિપાટીથી અચ્છિન્નચ્છેદ-નયિક છે.

આ બાવીસ સૂત્ર ત્રૈરાશિક સૂત્ર પરિપાટીથી ત્રણ નયવાળા છે.

આ જ બાવીસ સૂત્ર સ્વસમય સૂત્ર પરિપાટીથી ચતુષ્કનયવાળા છે.

આ પ્રમાણે આ બધા પૂર્વાપર ભેદ મળીને અઠ્યાસી સૂત્ર થાય છે.

આ સૂત્રોનું વર્ણન છે.

(૩) પૂર્વગત :

પ્ર. પૂર્વગત કેટલા પ્રકારના છે ?

ઉ. પૂર્વગત ચૌદ પ્રકારના કહ્યા છે, જેમકે -

૧. ઉત્પાદ પૂર્વ, ૨. અગ્રાયણીય પૂર્વ,

૩. વીર્યપ્રવાદ પૂર્વ, ૪. અસ્તિનાસ્તિ પ્રવાદ પૂર્વ,

૫. જ્ઞાનપ્રવાદ પૂર્વ, ૬. સત્યપ્રવાદ પૂર્વ,

૭. આત્મપ્રવાદ પૂર્વ, ૮. કર્મપ્રવાદ પૂર્વ,

૯. પ્રત્યાખ્યાન પ્રવાદ પૂર્વ, ૧૦. વિદ્યાનુપ્રવાદ પૂર્વ,

૧૧. અબન્ધ્ય પૂર્વ, ૧૨. પ્રાણાયુ પૂર્વ,

૧૩. ક્રિયા વિશાલ પૂર્વ, ૧૪. લોક બિન્દુસાર પૂર્વ,

---

१. सम. सम. २२, सु. २

२. (क) दिट्ठिवायस्स णं अट्ठासीइं सुत्ताइं पण्णत्ताइं, तं जहा-उज्जुसुयं -जाव- दुपडिग्गहं, एवं अट्ठासीइ सुत्ताणि भाणियव्वाणि जहा नंदीए। - सम. सम. ८८, सु. २,

(ख) से किं तं सुत्ताइं ?
सुत्ताइं बावीसं पण्णत्ताइं, तं जहा-
१. उज्जुसुयं **-जाव-** २२. दुपडिग्गहं।
इच्चेयाइं बावीसं सुत्ताइं छिण्णच्छेयणइयाइं ससमयसुत्तपरिवाडीए **-जाव-** एवामेव सपुव्वावरेणं अट्ठासीतिं सुत्ताइं भवंतीति मक्खायं।
से तं सुत्ताइं। - नंदी सु. १०८

३. (क) चउद्दस पुव्वा पण्णत्ता, तं जहा-
उप्पायपुव्वमग्गेणियं च तइयं च वीरियं पुव्वं
अत्थिणत्थिपवायं तत्तो नाणप्पवायपुव्वं च ॥१॥
सच्चप्पवायपुव्वं तत्तो आयप्पवायपुव्वं च।
कम्मप्पवायपुव्वं पच्चक्खाण भवे नवमं च ॥२॥
विज्जाणुप्पवायं अवंझ पाणाउ बारसं पुव्वं।
तत्तो किरियविसालं पुव्वं तह बिंदुसारं च ॥३॥
- सम. सम. १४, सु. २

(ख) से किं तं पुव्वगए ?
पुव्वगए चोद्दसविहे पण्णत्ते, तं जहा -
१. उप्पायपुव्वं **-जाव-** १४. लोगबिंदुसारं।
- नंदी, सु. १०९(१)

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

१. उप्पायपुव्वस्स णं दस वत्थू[1], चत्तारि चूलियावत्थू पण्णत्ता[2]।

२. अग्गेणियस्स णं पुव्वस्स चोद्दस वत्थू[3], बारस चूलियावत्थू पण्णत्ता।

३. वीरियपवायस्स णं पुव्वस्स अट्ठ वत्थू, अट्ठ चूलियावत्थू पण्णत्ता[4]।

४. अत्थिणत्थिप्पवायस्स णं पुव्वस्स अट्ठारस वत्थू[5], दस चूलियावत्थू पण्णत्ता।

५. नाणप्पवायस्स णं पुव्वस्स बारस वत्थू पण्णत्ता।

६. सच्चप्पवायस्स णं पुव्वस्स दो वत्थू पण्णत्ता[6]।

७. आपप्पवायस्स णं पुव्वस्स सोलस वत्थू पण्णत्ता[7]।

८. कम्मप्पवाय णं पुव्वस्स तीसं वत्थू पण्णत्ता।

९. पच्चक्खाणस्स णं पुव्वस्स वीसं वत्थू पण्णत्ता[8]।

१०. विज्जाणुप्पवायस्स णं पुव्वस्स पण्णरस्स वत्थू पण्णत्ता[9]।

११. अवंझस्स णं पुव्वस्स बारस वत्थू पण्णत्ता।

१२. पाणाउस्स णं पुव्वस्स तेरस वत्थू पण्णत्ता[10]।

१३. किरियाविसालस्स णं पुव्वस्स तीसं वत्थू पण्णत्ता।

१४. लोगविंदुसारस्स णं पुव्वस्स पणवीसं वत्थू पण्णत्ता[11]।

दस चोद्दस अट्ठ अट्ठारसे व बारस दुवे य वत्थूणि।
सोलस तीसा वीसा, पण्णरस अणुप्पवायम्मि ॥१॥

૧. ઉત્પાદપૂર્વની દસ વસ્તુ(અધિકાર) અને ચાર ચૂલિકા વસ્તુ કહી છે.

૨. અગ્રાયણીય પૂર્વની ચૌદ વસ્તુ અને બાર ચૂલિકા વસ્તુ કહી છે.

૩. વીર્યપ્રવાદ પૂર્વની આઠ વસ્તુ અને આઠ ચૂલિકા વસ્તુ કહી છે.

૪. અસ્તિનાસ્તિ પ્રવાદ પૂર્વની અઢાર વસ્તુ અને દસ ચૂલિકા વસ્તુ કહી છે.

૫. જ્ઞાનપ્રવાદ પૂર્વની બાર વસ્તુ કહી છે.

૬. સત્યપ્રવાદ પૂર્વની બે વસ્તુ કહી છે.

૭. આત્મપ્રવાદ પૂર્વની સોળ વસ્તુ કહી છે.

૮. કર્મપ્રવાદ પૂર્વની ત્રીસ વસ્તુ કહી છે.

૯. પ્રત્યાખ્યાન પૂર્વની વીસ વસ્તુ કહી છે.

૧૦. વિદ્યાનુપ્રવાદ પૂર્વની પંદર વસ્તુ કહી છે.

૧૧. અબન્ધ્યપૂર્વની બાર વસ્તુ કહી છે.

૧૨. પ્રાણાયુપૂર્વની તેર વસ્તુ કહી છે.

૧૩. ક્રિયા વિશાળ પૂર્વની ત્રીસ વસ્તુ કહી છે.

૧૪. લોકબિન્દુસાર પૂર્વની પચ્ચીસ વસ્તુ કહી છે.

પ્રથમ પૂર્વમાં દસ, બીજામાં ચૌદ, ત્રીજામાં આઠ, ચોથામાં અઢાર, પાંચમામાં બાર, છઠ્ઠામાં બે, સાતમામાં સોળ, આઠમામાં ત્રીસ, નવમામાં વીસ, દસમામાં પંદર.

---

१. उप्पायपुव्वस्स णं दस वत्थू पण्णत्ता। - ठाणं अ. १०, सु. ७३१ (१)

२. उप्पायपुव्वस्स णं चत्तारि चुलियावत्थू पण्णत्ता। - ठाणं. अ. ४, सु. ३७८

३. अग्गेणीयस्स णं पुव्वस्स चउद्दस वत्थू पण्णत्ता। - सम. सम. १४, सु. ३

४. वीरियपुव्वस्स णं अट्ठ वत्थू, अट्ठ चूलियावत्थू पण्णत्ता। - ठाणं अ. ८, सु. ६२९

५. (क) अत्थिणत्थिप्पवायस्स णं पुव्वस्स अट्ठारस वत्थू पण्णत्ता। - सम. सम. १८, सु. ६
(ख) अत्थिणत्थिप्पवायपुव्वस्स णं दस चूलवत्थू पण्णत्ता। - ठाणं, अ. १०, सु. ७३१ (२)

६. सच्चप्पवायस्सणंपुव्वस्स दुवे वत्थू पण्णत्ता। - ठाणं, अ. २, उ. ४, सु. १२०

७. आयप्पवायस्स णं पुव्वस्स सोलस वत्थू पण्णत्ता। - सम. सम. १६, सु. ५

८. पच्चक्खाणस्स णं पुव्वस्स वीसं वत्थू पण्णत्ता। - सम. सम. २०, सु. ६

९. विज्जाणुप्पवायस्स णं पुव्वस्स पण्णरस वत्थू पण्णत्ता। - सम. सम. १५, सु. ६

१०. पाणाउस्स णं पुव्वस्स तेरस वत्थू पण्णत्ता। - सम. सम. १३, सु. ६

११. (क) लोगबिंदुसारस्स णं पुव्वस्स पणवीसं वत्थू पण्णत्ता। - सम., सम. २५, सु. ९
(ख) उप्पायस्स णं पुव्वस्स दस वत्थू, चत्तारि चुल्लवत्थू पण्णत्ता -जाव- लोगबिंदुसारस्स णं पुव्वस्स पणवीसं वत्थू पण्णत्ता। - नंदी सु. १०९ (२-३)

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

बारस एक्कारसमे, बारसमे तेरसेव वत्थूणि ।
तीसा पुण तेरसमे, चउद्दसमे पण्णवीसाओ ॥२॥
चत्तारि दुवालस अट्ठ चेव, दस चेव चूलवत्थूणि ।
आदिल्लाणं चउण्हं, सेसाणं चूलिया णत्थि ॥३॥

से तं पुव्वगयं । - सम., सु. १४७ (३)

वीरिप्पवाय पुव्वस्सपाहुडा -

वीरिप्पवायस्स णं पुव्वस्स एकसत्तरिं पाहुडा पण्णत्ता ।
- सम. सम. ७१, सु. २

(४) अणुओगे-

प. से किं तं अणुओगे ?

उ. अणुओगे दुविहे पण्णत्ते, तं जहा -

१. मूलपढमाणुओगे य, २. गंडियाणुओगे य ।

प. से किं तं मूलपढमाणुओगे ?

उ. मूलपढमाणुओगे-एत्थ णं अरहंताणं भगवंताणं पुव्वभवा, देवलोगगमणाणि, आउं, चवणाणि, जम्मणाणि य, अभिसेया, रायवरसिरीओ, सीयाओ, पव्वज्जाओ, तवा य भत्ता, केवलणाणुप्पया, तित्थपवत्तणाणि य, संघयणं, संठाणं उच्चत्तं, आउं, वण्णविभागो, सीसा, गणा, गणहरा य, अज्जा, पवत्तणीओ, संघस्स चउव्विहस्स जं वा वि परिमाणं, जिण-मणपज्जव-ओहिनाणी-सम्मत्त-सुयनाणिणो य वाई जत्तिया अणुत्तरगई य जत्तिया, जत्तिया सिद्धा, पाओवगआ य जो जहिं जत्तियाइं भत्ताइं छेयइत्ता अंतगडो मुणिवरूत्तमो तिमिरओघविप्पमुक्का सिद्धिपहमणुत्तरं च पत्ता,

अन्ने य एवमाइया भावा मूलपढमाणुओगे कहिआ ।

से तं मूलपढमाणुओगे[1] ।

અગિયારમામાં બાર, બારમામાં તેર, તેરમામાં ત્રીસ, અને ચૌદમામાં પચ્ચીસ વસ્તુ **નામક** મહાધિકાર છે.

આદિનાં ચાર પૂર્વોમાં ક્રમથી ચાર, બાર, આઠ અને દસ ચૂલિકા વસ્તુ નામક અધિકાર છે. બાકીનાં દસ પૂર્વોમાં ચૂલિકા નામક અધિકાર નથી.

આ પૂર્વગતનું વર્ણન છે.

વીર્યપ્રવાદ પૂર્વનાં પ્રાભૃત :

વીર્ય પ્રવાદ પૂર્વનાં એકોત્તેર પ્રાભૃત કહ્યા છે.

(૪) અનુયોગ :

પ્ર. અનુયોગ કેટલા પ્રકારના છે ?

ઉ. અનુયોગ બે પ્રકારના કહ્યા છે, જેમકે -

૧. મૂલ પ્રથમાનુયોગ, ૨. ગંડિકાનુયોગ.

પ્ર. મૂલપ્રથમાનુંયોગમાં શું છે ?

ઉ. મૂલપ્રથમાનુયોગમાં અરહન્ત ભગવંતોનાં પૂર્વભવ, દેવલોક-ગમન, દેવાયુ, ચ્યવન, જન્મ, અભિષેક, રાજ્યવરશ્રી, શિબિકા, પ્રવ્રજ્યા, તપ, ભક્ત (આહારનો સમય), કેવળ જ્ઞાનોત્પત્તિ, તીર્થ-પ્રવર્તન, સંહનન, સંસ્થાન, શરીરની ઉંચાઈ, આયુ, વર્ણ વિભાગ, શિષ્ય, ગણ, ગણધર, આર્યા, પ્રવર્તિની, ચતુર્વિધ સંઘનું પરિમાણ, જીન-કેવળી, મનઃપર્યવજ્ઞાની, અવધિજ્ઞાની, સંપૂર્ણ શ્રુતજ્ઞાની, વાદી, અનુત્તરવિમાનોમાં ઉત્પન્ન થનાર સાધુ, સિદ્ધ, પાદપોપગત, જેટલા સમયનો ભોજન ત્યાગીને સિદ્ધ થયેલ એવા ઉત્તમ મુનિવરોનાં અજ્ઞાનાંધકાર સમૂહથી વિપ્રમુક્ત અને અનુત્તર સિદ્ધિપદને પ્રાપ્ત કરેલ મહાપુરુષોનું વર્ણન છે.

આ પ્રમાણેનાં અન્ય ભાવ મૂલપ્રથમાનુયોગમાં કહ્યા છે.

આ મૂલપ્રથમાનુયોગનું વર્ણન છે.

---

१. प. से किं तं अणुओगे ?
उ. अणुओगे दुविहे पण्णत्ते, तं जहा-
१. मूलपढमाणुओगे य, २. गंडियाणुओगे य ।
प. से किं तं मूलपढमाणुओगे ?
उ. मूलपढमाणुओगे णं अरहंताणं भगवंताणं पुव्वभवा देवलोगगमणाइं आउं चवणाइं जम्मणाणि य अभिसेया रायवरसिरीओ पव्वज्जाओ, तवा य उग्गा, केवलनाणुप्पयाओ तित्थपवत्तणाणि य सीसा गणा गणधरा य, अज्जा य पवत्तिणीओ य, संघस्स चउव्विहस्स जं च परिमाणं, जिण-मणपज्जव-ओहिणाणिसमत्तसुयणाणिणो य, वादी य, अणुत्तरगई य उत्तरवेउव्विणो य मुणिणो जत्तिया, जत्तिया सिद्धा, सिद्धिपहो जह य देसिओ, जच्चिरं च कालं पादोवगओ, जो जहिं जत्तियाइं भत्ताइं छेयइत्ता अंतगडो मुणिवरूत्तमो तिमिरओघविप्पमुक्को मुक्खसुहमणुत्तरं च पत्तो ।
अन्ने य एवमाइया भावा मूलपढमाणुओगे कहिया ।
से तं मूलपढमाणुओगे ।
- नंदी सु. ११०-१११

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

प. से किं तं गंडियाणुओगे ?

उ. गंडियाणुओगे अणेगविहे पण्णत्ते, तं जहा -

कुलकरगंडियाओ, तित्थकरगंडियाओ,

गणधरगंडियाओ, चक्कहरगंडियाओ,

दसारगंडियाओ, बलदेवगंडियाओ,

वासुदेवगंडियाओ, हरिवंसगंडियाओ,

भद्दबाहुगंडियाओ, तवोकम्मगंडियाओ,

चित्तंतरगंडियाओ, उस्सप्पिणीगंडियाओ,

ओसप्पिणीगंडियाओ ।

अमर-नर-तिरिय-निरयगइगमणविविह परियट्ट-णाणुयोगे ।

एवमाइयाओ गंडियाओ आघविज्जंति -जाव- उवदंसिज्जंति ।

***से तं गंडियाणुओगे*[1] ।**

- सम. सु. १४७ (४)

प्र. ગંડિકાનુયોગ કેટલા પ્રકારના છે ?

ઉ. ગંડિકાનુયોગ અનેક પ્રકારના કહ્યા છે, જેમકે-

કુલકર ગંડિકા, તીર્થંકર ગંડિકા,

ગણધર ગંડિકા, ચક્રવર્તી ગંડિકા,

દશાર ગંડિકા, બલદેવ ગંડિકા,

વાસુદેવ ગંડિકા, હરિવંશ ગંડિકા,

ભદ્રબાહુ ગંડિકા, તપઃકર્મ ગંડિકા,

ચિત્રાન્તર ગંડિકા, ઉત્સર્પિણી ગંડિકા,

અવસર્પિણી ગંડિકા.

દેવ, મનુષ્ય, તિર્યંચ અને નરક ગતિઓમાં ગમન તથા વિવિધ યોનીઓમાં પરિવર્તનાનુયોગ.

ઈત્યાદિ ગંડિકાઓ આ ગંડિકાનુયોગમાં વર્ણિત છે -યાવત્- ઉપદર્શિત કરેલ છે.

આ ગંડિકાનુયોગનું વર્ણન છે.

(५) चूलिया -

प. से किं तं चूलियाओ ?

उ. जण्णं आइल्लाणं चउण्हं पुव्वाणं चूलियाओ ।

सेसाइं पुव्वाइं अचूलियाइं ।

***से तं चूलियाओ*[2] ।** - सम. सु. १४७ (५)

(૫) ચૂલિકા.

પ્ર. ચૂલિકા શું છે ?

ઉ. આદિનાં ચાર પૂર્વોમાં ચૂલિકા નામનાં અધિકાર છે.

બાકીનાં દસ પૂર્વોમાં ચૂલિકાઓ નથી.

આ ચૂલિકા છે.

(क) दिट्ठिवायस्स उवसंहारो -

दिट्ठिवायस्स णं परित्ता वायणा -जाव- संखेज्जाओ संगहणीओ ।

से णं अंगट्ठयाए बारसमे अंगे,

एगे सुयक्खंधे, चउद्दस पुव्वाइं,

संखेज्जा वत्थू, संखेज्जा चूलवत्थू,

संखेज्जा पाहुडा, संखेज्जा पाहुडपाहुडा,

संखेज्जाओ पाहुडियाओ, संखेज्जाओ पाहुडपाहुडियाओ,

(ક) દૃષ્ટિવાદનો ઉપસંહાર :

દૃષ્ટિવાદની પરિમિત વાચનાઓ છે -યાવત્- સંખ્યાત સંગ્રહણીઓ છે.

અંગોમાં આ બારમું અંગ છે.

તેમાં એક શ્રુતસ્કંધ છે, ચૌદ પૂર્વ છે,

સંખ્યાત વસ્તુ છે, સંખ્યાત ચૂલિકા વસ્તુ છે,

સંખ્યાત પ્રાભૃત છે, સંખ્યાત પ્રાભૃત-પ્રાભૃત છે,

સંખ્યાત પ્રાભૃતિકાઓ છે, સંખ્યાત પ્રાભૃત-પ્રાભૃતિકાઓ છે.

---

१. प. से किं तं गंडियाणुओगे ?

उ. गंडियाणुओगे णं कुलगरगंडियाओ -जाव- अमर-नर-तिरिय-निरयगइगमणविविह-परियट्टणेसु ।

एवमाइयाओ गंडियाओ आघविज्जंति -जाव- उवदंसिज्जंति ।

से तं गंडियाणुओगे, से तं अणुओगे ।

- नंदी सु. ११२

२. प. से किं तं चूलियाओ ?

उ. चूलियाओ आइल्लाणं चउण्हं पुव्वाणं चूलिया, अवसेसा पुव्वा अचूलिया ।

से तं चूलियाओ । - नंदी सु. ११३

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

संखेज्जाणि पयसयसहस्साणि पयग्गेणं पण्णत्ता,

संखेज्जा अक्खरा -जाव- उवदंसिज्जंति ।

से तं दिट्ठिवाए[1] *।* - सम. सु. १४७

(ख) दिट्ठिवायसुयस्स पज्जवनामा-

दिट्ठिवायस्स णं दस नामधेज्जा पण्णत्ता, तं जहा -

१. दिट्ठिवाए इ वा, २. हेउवाए इ वा,

३. भूयवाए इ वा, ४. तच्चावाए इ वा,

५. सम्मावाए इ वा, ६. धम्मावाए इ वा,

७. भासाविजए इ वा, ८. पुव्वगइ इ वा,

९. अणुजोगगए इ वा,

१०. सव्वपाण-भूय-जीव-सत्तसुहावहे इ वा ।

- ठाणं, अ. १०, सु. ७४२

(ग) दिट्ठिवायस्स माउया पया-

दिट्ठिवायस्स णं छायालीसं माउयापया पण्णत्ता ।

- सम. सम. ४६, सु. १

३१. गणिपिडगो-

प. पवयणं भंते ! पवयणं पावयणी पवयणं ?

उ. गोयमा ! अरहा ताव नियमं पावयणी,
पवयणं पुण दुवालसंगे गणिपिडगे, तं जहा-
१. आयारो -जाव- १२. दिट्ठिवाओ ।

- विया. स. २०, उ. ८, सु. १५

प. कइविहे णं भंते ! गणिपिडए पण्णत्ते ?

उ. गोयमा ! दुवालसंगे गणिपिडए पण्णत्ते, तं जहा -
१. आयारो -जाव- १२. दिट्ठिवाओ ।[2]

- विया. स. २५, उ. ३, सु. ११५

પદ-ગણનાની અપેક્ષાએ સંખ્યાત લાખ પદ કહ્યા છે.

સંખ્યાત અક્ષર છે **-યાવત્-** ઉદાહરણ આપીને સમજાવેલ છે.

આ દૃષ્ટિવાદ અંગનું વર્ણન થયું.

(ખ) દૃષ્ટિવાદ શ્રુતનાં પર્યાયવાચી નામ :

દૃષ્ટિવાદનાં દસ નામ કહ્યા છે, જેમકે -

૧. દૃષ્ટિવાદ, ૨. હેતુવાદ,

૩. ભૂતવાદ, ૪. તત્વવાદ,

૫. સમ્યગ્વાદ, ૬. ધર્મવાદ,

૭. ભાષાવિચય, ૮. પૂર્વગત,

૯. અનુયોગગત,

૧૦. સર્વપ્રાણ-ભૂત-જીવ-સત્વ સુખાવહ.

(ગ) દૃષ્ટિવાદનાં માતૃકા પદ :

દૃષ્ટિવાદ અંગનાં છેતાલીસ માતૃકા પદ કહ્યા છે.

૩૧. ગણિપિટક :

પ્ર. ભંતે ! પ્રવચનને જ પ્રવચન કહેવામાં આવે છે, અથવા પ્રવચની પ્રવચન કહેવાય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! અરિહંત અવશ્ય પ્રવચની છે. (પ્રવચન નથી) પરંતુ દ્વાદશાંગ ગણિપિટક પ્રવચન છે. જેમકે-
૧. આચારાંગ **-યાવત્-** ૧૨. દૃષ્ટિવાદ.

પ્ર. ભંતે ! ગણિપિટક કેટલા પ્રકારના કહ્યા છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ગણિપિટક દ્વાદશાંગ રૂપ કહ્યા છે, જેમકે -
૧. આચારાંગ **-યાવત્-** ૧૨. દૃષ્ટિવાદ.

---

१. दिट्ठिवायस्स णं परित्ता वायणा **-जाव-** संखेज्जाओ संगहणीओ ।
से णं अंगट्ठयाए दुवालसमे अंगे, एगे सुयक्खंधे, चोद्दस पुव्वा, संखेज्जा वत्थू, संखेज्जा चुल्लवत्थू, संखेज्जा पाहुडा, संखेज्जा पाहुडपाहुडा, संखेज्जाओ पाहुडियाओ, संखेज्जाओ पाहुडपाहुडियाओ, संखेज्जाइं पदसहस्साइं पदग्गेणं, संखेज्जा अक्खरा **-जाव-** उवदंसिज्जंति ।
से तं दिट्ठिवाए। - नंदी. सु. ११६

२. सम. सम. सु. १३६

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

३२. गणिपिडगस्स सासयभावो -

दुवालसंगे णं गणिपिडगे ण कयावि णासि, ण कयाइ णत्थि, ण कयाई ण भविस्सइ,

भुविं च, भवइ य, भविस्सइ य।

धुवे णितिए सासए अक्खए अव्वए अवट्ठिए णिच्चे।

से जहाणामए पंच अत्थिकाया ण कयाइ ण आसि, ण कयाइ णत्थि, ण कयाइ ण भविस्संति,

भुविं च भवंति य भविस्संति य।

धुवा णितिया सासया अक्खया अव्वया अवट्ठिया णिच्चा।

एवामेव दुवालसंगे गणिपिडगे ण कयाइ ण आसि, ण कयाइ णत्थि, ण कयाइ ण भविस्सइ,

भुविं च भवइ य भविस्सइ य।

धुवे णितिए सासए अक्खए अव्वए अवट्ठिए णिच्चे।[1]

- सम. सु. १४८ (३)

૩૨. ગણિ-પિટકના શાશ્વત ભાવ :

આ દ્વાદશાંગ ગણિ-પિટક ભૂતકાળમાં ક્યારેય ન હતું એવું નથી. વર્તમાન કાળમાં ક્યારેય નથી એવું નથી અને ભવિષ્યકાળમાં ક્યારેય રહેશે નહિં એવું નથી.

પરંતુ ભૂતકાળમાં પણ આ દ્વાદશાંગ ગણિ-પિટક હતું, વર્તમાનકાળમાં પણ છે અને ભવિષ્યકાળમાં પણ રહેશે.

કારણકે - આ દ્વાદશાંગ ગણિ-પિટક (મેરુ પર્વતનાં સમાન) ધ્રુવ છે, લોકનાં સમાન નિયત છે, કાળનાં સમાન શાશ્વત છે, નિરંતર વાચના આપતા પણ ક્ષય ન થાય આ કારણે તે અક્ષય છે, ગંગા-સિન્ધુ નદીઓનાં પ્રવાહના સમાન અવ્યય છે, જંબૂદ્વીપાદિનાં સમાન અવસ્થિત છે અને આકાશનાં સમાન નિત્ય છે.

જે પ્રમાણે પાંચ અસ્તિકાય દ્રવ્ય ભૂતકાળમાં ક્યારેય ન હતા એવું નથી. વર્તમાનકાળમાં પણ નથી એવું પણ નથી અને ભવિષ્યકાળમાં ક્યારેય રહેશે નહિ એવું પણ નથી.

પરંતુ તે પાંચે અસ્તિકાય દ્રવ્ય ભૂતકાળમાં પણ હતા. વર્તમાનકાળમાં પણ છે અને ભવિષ્યકાળમાં પણ રહેશે.

એટલા માટે તે ધ્રુવ છે, નિયત છે, શાશ્વત છે, અક્ષય છે, અવ્યય છે, અવસ્થિત છે અને નિત્ય છે.

આ પ્રમાણે આ દ્વાદશાંગ ગણિ-પિટક ભૂતકાળમાં પણ ન હતું એવું નથી. વર્તમાનકાળમાં પણ નથી એવું પણ નથી અને ભવિષ્યકાળમાં પણ નહી રહેશે એવું પણ નથી.

પરંતુ આ ભૂતકાળમાં પણ હતું, વર્તમાનકાળમાં પણ છે અને ભવિષ્યકાળમાં પણ રહેશે.

એટલા માટે આ ધ્રુવ છે, નિયત છે, શાશ્વત છે, અક્ષય છે, અવ્યય છે, અવસ્થિત છે અને નિત્ય છે.

३३. गणिपिडगसरूवं-

एत्थ णं दुवालसंगे गणिपिडगे -

अणंता भावा, अणंता अभावा,

अणंता हेऊ, अणंता अहेऊ,

अणंता कारणा, अणंता अकारणा,

अणंता जीवा, अणंता अजीवा,

अणंता भवसिद्धिया, अणंता अभवसिद्धिया,

अणंता सिद्धा, अणंता असिद्धा,

आघविज्जंति **-जाव-** उवदंसिज्जंति।[2]

- सम. सु. १४८ (४)

૩૩. ગણિપિટકનું સ્વરુપ :

આ દ્વાદશાંગ ગણિ-પિટકમાં -

અનન્ત ભાવો, અનન્ત અભાવો,

અનન્ત હેતુઓ, અનન્ત અહેતુઓ,

અનન્ત કારણો, અનન્ત અકારણો,

અનન્ત જીવો, અનન્ત અજીવો,

અનન્ત ભવ્યસિદ્ધિકો, અનન્ત અભવ્યસિદ્ધિકો,

અનન્ત સિદ્ધો, અનન્ત અસિદ્ધોનાં

વર્ણન કરેલ છે **-યાવત્-** નિરુપણ કરેલ છે.

१. नंदी. सु. ११४

२. नंदी सु. १११

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

३४. गणिपिडगविराहणा आराहणा य फलं -

इच्चेइयं दुवालसंगं गणिपिडगं अतीतकाले अणंता जीवा आणाए विराहित्ता चाउरंतसंसारकंतारं अणुपरियट्टिंसु,

इच्चेइयं दुवालसंगं गणिपिडगं पडुप्पण्णे काले परित्ता जीवा आणाए विराहित्ता चाउरंतसंसारकंतारं अणुपरियट्टंति,

इच्चेइयं दुवालसंगं गणिपिडगं अणागए काले अणंता जीवा आणाए विराहित्ता चाउरंतसंसारकंतारं अणुपरियट्टिस्संति ।[१]

इच्चेइयं दुवालसंगं गणिपिडगं अतीतकाले अणंता जीवा आणाए आराहेत्ता चाउरंतसंसारकंतारं विइवइंसु ।

इच्चेइयं दुवालसंगं गणिपिडगं पडुप्पणकाले परित्ता जीवा आणाए आराहेत्ता चाउरंतसंसारकंतारं विइवयंति ।

इच्चेइयं दुवालसंगं गणिपिडगं अणागए काले अणंता जीवा आणाए आराहेत्ता चाउरंतसंसारकंतारं विइवइस्संति ।[२] - सम. सु. १४८ (१-२)

३५. पुव्वगय सुयस्स विच्छेय वियारणा -

प. जंबुद्दीवे णं भंते ! दीवे भारहे वासे इमीसे ओसप्पिणीए देवाणुप्पियाणं केवइयं कालं पुव्वगए अणुसज्जिस्सइ ?

उ. गोयमा ! जंबुद्दीवे णं दीवे भारहे वासे इमीसे ओसप्पिणीए ममं एगं वाससहस्सं पुव्वगए अणुसज्जिस्सइ ।

प. जहा णं भंते ! जंबुद्दीवे दीवे भारहे वासे इमीसे ओसप्पिणीए देवाणुप्पियाणं एगं वाससहस्सं पुव्वगए अणुसज्जिस्सइ तहा णं भंते ! जंबुद्दीवे दीवे भारहे वासे इमीसे ओसप्पिणीए अवसेसाणं तित्थगराणं केवइयं कालं पुव्वगए अणुसज्जित्था ?

उ. गोयमा ! अत्थेगइयाणं संखेज्जं कालं, अत्थेगइयाणं असंखेज्जं कालं ।

- विया. स. २०, उ. ८, सु. १०-११

૩૪. ગણિપિટક વિરાધના અને આરાધનાનું ફળ :

આ દ્વાદશાંગ ગણિ-પિટકમાં પ્રરુપિત આજ્ઞાઓની વિરાધના કરીને અનન્ત જીવોએ ભૂતકાળમાં ચતુર્ગતિરુપ સંસાર અટવીમાં પરિભ્રમણ કર્યું છે.

આ દ્વાદશાંગ ગણિ-પિટકમાં પ્રરુપિત આજ્ઞાઓની વિરાધના કરીને વર્તમાન કાળમાં અનેક જીવ ચતુર્ગતિરુપ સંસાર અટવીમાં પરિભ્રમણ કરી રહ્યા છે.

આ દ્વાદશાંગ ગણિ-પિટકમાં પ્રરુપિત આજ્ઞાઓની વિરાધના કરીને ભવિષ્યકાળમાં અનન્ત જીવ ચતુર્ગતિરુપ સંસાર અટવીમાં પરિભ્રમણ કરશે.

આ દ્વાદશાંગ ગણિ-પિટકમાં પ્રરુપિત આજ્ઞાઓની આરાધના કરીને અનન્ત જીવોએ ભૂતકાળમાં ચતુર્ગતિરુપ સંસાર અટવીને પાર કરેલ છે.

વર્તમાનકાળમાં પણ આ દ્વાદશાંગ ગણિ-પિટકમાં પ્રરુપિત આજ્ઞાઓની આરાધના કરીને અનેક જીવ ચતુર્ગતિરુપ સંસાર-અટવીને પાર કરી રહ્યા છે.

ભવિષ્યકાળમાં પણ આ દ્વાદશાંગ ગણિ-પિટકમાં પ્રરુપિત આજ્ઞાની આરાધના કરીને અનન્ત જીવ ચતુર્ગતિરુપ સંસાર-અટવીને પાર કરશે.

૩૫. પૂર્વગત શ્રુતનાં વિચ્છેદની વિચારણા :

પ્ર. ભંતે ! જંબૂદ્વીપના ભરતવર્ષમાં આ અવસર્પિણીકાળમાં આપ દેવાનુંપ્રિયનું પૂર્વગત શ્રુત કેટલા કાળ સુધી રહેશે ?

ઉ. ગૌતમ ! આ જંબૂદ્વીપનાં ભરતવર્ષમાં આ અવસર્પિણી કાળમાં મારું પૂર્વગત શ્રુત એક હજાર વર્ષ સુધી રહેશે.

પ્ર. ભંતે ! જે પ્રમાણે આ જંબૂદ્વીપનાં ભરતક્ષેત્રમાં આ અવસર્પિણીકાળમાં આપ દેવાનુપ્રિયનું પૂર્વગતશ્રુત એક હજાર વર્ષ સુધી રહેશે તો ભંતે ! તે પ્રમાણે જંબૂદ્વીપનાં ભરતવર્ષમાં આ અવસર્પિણીકાળમાં અન્ય તીર્થંકરોનાં શાસનમાં પૂર્વગતશ્રુત કેટલા કાળ સુધી હતું ?

ઉ. ગૌતમ ! કેટલાક તીર્થંકરોનાં પૂર્વગતશ્રુત સંખ્યાતકાળ સુધી રહ્યું અને કેટલાક તીર્થંકરોનું અસંખ્યાતકાળ સુધી રહ્યું.

१. नंदी सु. ११२
२. नंदी. सु. ११३

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

३६. कालियसुयस्स विच्छेय वियारणा -

प. जंबुद्दीवे णं भंते ! दीवे भारहे वासे इमीसे ओसप्पिणीए कइ तित्थयरा पण्णत्ता ?

उ. गोयमा ! चउव्वीसं तित्थयरा पण्णत्ता, तं जहा-

१. उसभ **-जाव-** वड्ढमाणा।

प. एएसि णं भंते ! चउवीसाए तित्थयराणं कइ जिणंतरा पण्णत्ता ?

उ. गोयमा ! तेवीसं जिणंतरा पण्णत्ता।

प. एएसु णं भंते ! तेवीसाए जिणंतरेसु कस्स कहिं कालियसुयस्स वोच्छेदे पण्णत्ते ?

उ. गोयमा ! एएसु णं तेवीसाए जिणंतरेसु पुरिमपच्छिमएसु अट्ठसु-अट्ठसु जिणंतरेसु, एत्थ णं कालियसुयस्स अवोच्छेदे पण्णत्ते,

मज्झिमएसु सत्तसु जिणंतरेसु एत्थ णं कालियसुयस्स वोच्छेदे पण्णत्ते, सव्वत्थ वि णं वोच्छिन्ने दिट्ठिवाए।

-विया. स. २०, उ. ८, सु. ८-९

૩૬. કાલિકશ્રુતનાં વિચ્છિન્ન થવાની વિચારણા :

પ્ર. ભંતે ! જંબૂદ્વીપ નામક દ્વીપનાં ભરતક્ષેત્રમાં આ અવસર્પિણી કાળમાં કેટલા તીર્થંકર કહેવામાં આવ્યા ?

ઉ. ગૌતમ ! ચોવીસ તીર્થંકર કહ્યા છે, જેમકે -

૧. ઋષભ **-યાવત્-** ૨૪. વર્ધમાન.

પ્ર. ભંતે ! આ ચોવીસ તીર્થંકરોનાં જીનાન્તર (તીર્થંકરોનાં અન્તરકાળ) કેટલા કહ્યા છે ?

ઉ. ગૌતમ ! આના ત્રેવીસ જીનાન્તર કહ્યા છે.

પ્ર. ભંતે ! આ ત્રેવીસ જીનાન્તરોમાંથી કોનામાં કેટલા સમય સુધી કાલિકશ્રુતનું વિચ્છેદ કહ્યું છે ?

ઉ. ગૌતમ ! આ ત્રેવીસ જીનાન્તરોમાંથી પહેલા અને પાછળનાં આઠ-આઠ જીનાન્તરોમાં કાલિકશ્રુત અવિચ્છિન્ન કહ્યા છે.

મધ્યનાં સાત જીનાન્તરોમાં કાલિકશ્રુત વિચ્છિન્ન કહ્યા છે, પરંતુ દૃષ્ટિવાદ તો બધા જીનાન્તરોમાં વિચ્છિન્ન થયું છે.

JAINSITE जैनम् जयति शासनम्

३७. अंगबाहिर सुयं -

प. से किं तं अंगबाहिरं ?

उ. अंगबाहिरं दुविहं पण्णत्तं, तं जहा-

१. आवस्सगं, २. आवस्सगवइरित्तं च।[1]

प. से किं तं आवस्सगं ?

उ. आवस्सगं छव्विहं पण्णत्तं, तं जहा -

१. सामाइयं, २. चउवीसत्थओ,

३. वंदणयं, ४. पडिक्कमणं,

५. काउस्सग्गो, ६. पच्चक्खाणं।

से तं आवस्सगं।

प. से किं तं आवस्सगवइरित्तं ?

उ. आवस्सगवइरित्तं दुविहं पण्णत्तं, तं जहा -

१. कालियं च, २. उक्कालियं च।[2]

- नंदी. सु. ८०-८२

૩૭. અંગબાહ્યશ્રુત :

પ્ર. અંગબાહ્ય - શ્રુત કેટલા પ્રકારનાં છે ?

ઉ. અંગબાહ્ય - શ્રુત બે પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

૧. આવશ્યક, ૨. આવશ્યક વ્યતિરિક્ત.

પ્ર. આવશ્યક-શ્રુત શું છે ?

ઉ. આવશ્યક-શ્રુત છ પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

૧. સામાયિક, ૨. ચતુર્વિંશતિસ્તવ,

૩. વંદના, ૪. પ્રતિક્રમણ,

૫. કાયોત્સર્ગ, ૬. પ્રત્યાખ્યાન.

આ આવશ્યક શ્રુત છે.

પ્ર. આવશ્યક - વ્યતિરિક્ત શ્રુત કેટલા પ્રકારનાં છે ?

ઉ. આવશ્યક-વ્યતિરિક્ત શ્રુત બે પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

૧. કાલિક, ૨. ઉત્કાલિક.

३८. उक्कालियसुयं-

प. से किं तं उक्कालियं ?

उ. उक्कालियं अणेगविहं पण्णत्तं, तं जहा -

૩૮. ઉત્કાલિક શ્રુત :

પ્ર. ઉત્કાલિક શ્રુત કેટલા પ્રકારનાં છે ?

ઉ. ઉત્કાલિક શ્રુત અનેક પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે-

---

१. ठाणं अ. २, उ. १, सु. ६० (२२)

२. ठाणं अ. २, उ. १, सु. ६० (२३)

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

१. दसवेयालियं, २. कप्पियाकप्पियं,
३. चुल्लकप्पसुयं, ४. महाकप्पसुयं,
५. ओवाइयं, ६. रायपसेणियं,
७. जीवाभिगमो, ८. पण्णवणा,
९. महापण्णवणा, १०. पमायप्पमायं,
११. नंदी, १२. अणुओगदाराइं,
१३. देविंदत्थओ, १४. तंदुलवेयालियं,
१५. चंदावेज्झयं, १६. सूरपण्णत्ती,
१७. पोरिसिमंडलं, १८. मंडलप्पवेसो,
१९. विज्जाचरणविणिच्छाओ,
२०. गणिविज्जा,
२१. झाणविभत्ती, २२. मरणविभत्ती,
२३. आयविसोही, २४. वीयरागसुयं,
२५. संलेहणासुयं, २६. विहारकप्पो,
२७. चरणविही, २८. आउरपच्चक्खाणं,
२९. महापच्चक्खाणं एवमाइ ।

से तं उक्कालियं ।

- नंदी. सु. ८३

૧. દશવૈકાલિક, ૨. કલ્પિતા કલ્પિત,
૩. ચુલ્લકલ્પશ્રુત, ૪. મહાકલ્પશ્રુત,
૫. ઔપપાતિક, ૬. રાજપ્રશ્રીય,
૭. જીવાભિગમ, ૮. પ્રજ્ઞાપના.
૯. મહાપ્રજ્ઞાપના, ૧૦. પ્રમાદાપ્રમાદ,
૧૧. નન્દી, ૧૨. અનુયોગદ્વાર,
૧૩. દેવેન્દ્રસ્ત, ૧૪. તંદુલવૈચારિક,
૧૫. ચન્દ્રવિદ્યા, ૧૬. સૂર્યપ્રજ્ઞપ્તિ,
૧૭. પૌરુષીમંડલ, ૧૮. મંડલ પ્રવેશ,
૧૯. વિદ્યાચરણવિનિશ્ચય,
૨૦. ગણિવિદ્યા,
૨૧. ધ્યાનવિભક્તિ, ૨૨. મરણવિભક્તિ,
૨૩. આત્મવિશુદ્ધિ, ૨૪. વીતરાગશ્રુત,
૨૫. સલેખણાશ્રુત, ૨૬. વિહારકલ્પ,
૨૭. ચરણવિધિ, ૨૮. આતુર પ્રત્યાખ્યાન,
૨૯. મહાપ્રત્યાખ્યાન ઈત્યાદિ.

આ ઉત્કાલિક શ્રુતનું વર્ણન છે.

जैन साईट JAINSITE जैनम् जयति शासनम्

३९. दसवेआलिय सुत्तस्स बिइय चुलिआ गाहा -

चूलियं तु पवक्खामि, सुयं केवलिभासियं ।
जं सुणेत्तु सपुण्णाणं, धम्मे उप्पज्जई मई ॥

- दस. चू. २, गा. १

૩૯. દશવૈકાલિક સૂત્રની દ્વિતીય ચૂલિકાની ગાથા :

હું તે ચૂલિકાને કહીશ જે શ્રુત રુપ છે અને કેવળી ભાષિત છે, જેને સાંભળીને પુન્યશાળી જીવોની ધર્મમાં શ્રદ્ધા ઉત્પન્ન થાય છે.

४०. जीवाजीवाभिगमसुयस्स उक्खेवो -

इह खलु जिणमयं जिणाणुमयं जिणाणुलोमं जिणप्पणीयं जिणपरूवियं, जिणक्खायं जिणाणुचिन्नं जिणपण्णत्तं जिणदेसियं जिणपसत्थं,

अणुव्वीइयं तं सद्दहमाणा तं पत्तियमाणा तं रोएमाणा थेरा भगवंतो जीवाजीवाभिगमं णाममज्झयणं पण्णवइंसु ।

- जीवा. पडि. १, सु. १

૪૦. જીવાજીવાભિગમ સૂત્રનું ઉપોદ્ઘાત :

આ જીન પ્રવચનમાં જે જીનાનુમત, જીનાનુકૂળ, જીન પ્રણીત, જીન પ્રરુપિત, જીન કથિત, જિન આચરિત, જીન પ્રજ્ઞપ્ત, જીન દેશિત અને જીન પ્રશસ્ત છે,

તેનો વિચાર કરી તેના પર શ્રદ્ધા કરતા, પ્રતીતિ કરતા, રુચિ કરતા, સ્થવીર ભગવંતોએ જીવાજીવાભિગમ નામનું અધ્યયન કહ્યુ છે.

४१. तइया पडिवत्तिए बीइए उद्देसस्स संगहणी गाहाओ -

पुढविं ओगाहित्ता नरगा संठाणमेव बाहल्लं ।
विक्खंभपरिक्खेवे वण्णो गंधो य फासो य ॥१॥

तेसिं महालयाए उवमा, देवेण होइ कायव्वा ।
जीवा य पोग्गला वक्कमंति, तह सासया निरया ॥२॥

૪૧. તૃતીય પ્રતિપત્તિનાં દ્વિતીય ઉદેશકની સંગ્રહણી ગાથાઓ :

પૃથ્વીની સંખ્યા, કેટલા ક્ષેત્રમાં નરકવાસ, નારકોનાં સંસ્થાન, તદનન્તર મોટાઈ, વિષ્કમ્ભ, પરિક્ષેપ (લંબાઈ-ચોડાઈ અને પરિધિ) વર્ણ, ગંધ, સ્પર્શ,

નરકોની વિસ્તીર્ણતા બતાવતા દેવની ઉપમા, જીવ અને પુદ્ગલોની વ્યુત્ક્રાન્તિ, શાશ્વત-અશાશ્વત પ્રરુપણા,

उववायपरीमाणं अवहारूच्चत्तमेव संघयणं ।
संठाण वण्ण गंधा फासा ऊसासमाहारे ॥३॥

ઉપપાત (ક્યાંથી આવીને જન્મ લે છે) પરિમાણ (એક સમયમાં કેટલા ઉત્પન્ન થાય છે.) આહાર, ઊંચાઈ, નારકોનાં સંહનન, સંસ્થાન, વર્ણ, ગંધ, સ્પર્શ, ઉચ્છ્વાસ, આહાર,

लेसा दिट्ठी नाणे जोगुवओगे तहा समुग्घाया ।
तत्तो खुहा पिवासा विउव्वणा वेयणा य भए ॥४॥

લેશ્યા, દૃષ્ટિ, જ્ઞાન, યોગ, ઉપયોગ, સમુદ્ઘાત, ભૂખ-પ્યાસ, વિકુર્વણા, વેદના, ભય,

उववाओ पुरिसाणं ओवम्मं वेयणाए दुविहाए ।
उव्वट्टण पुढवी उ उववाओ सव्वजीवाणं ॥५॥

પાંચ મહાપુરુષોનાં સપ્તમ પૃથ્વીમાં ઉપપાત, દ્વિવિધ વેદના (ઉષ્ણવેદના, શીતવેદના) સ્થિતિ, ઉદ્વર્તના, પૃથ્વીનો સ્પર્શ અને સર્વ જીવોનાં ઉપપાત,

एयाओ संगहणीगाहाओ ।

- जीवा. पडि. ३, सु. ९४

આ વિષયોની આ સંગ્રહણી ગાથાઓ છે.

४२. वेय विवक्खया दुविह पडिवत्तिस्स उवसंहार गाहा -

तिविहेसु होइ भेयो, ठिई य संचिट्ठणंतरप्पबहुं ।
वेदाण य बंधठिई वेओ तह किंपगारो उ ॥

- जीवा. पडि. २, सु. ६४

૪૨. વેદની અપેક્ષાએ દ્વિતીય પ્રતિપત્તિની ઉપસંહાર ગાથા :

ત્રણ વેદરુપ બીજી પ્રતિપત્તિમાં પ્રથમ અધિકાર ભેદ વિષયક છે, તેના પછી સ્થિતિ સંચિટ્ઠણા, અંતર અને અલ્પબહુત્વનું વર્ણન છે. ત્યારબાદ વેદોની બંધ સ્થિતિ તથા વેદોનો અનુભાવ કયાં પ્રકારનો છે તેનું વર્ણન કરેલ છે.

४३. पण्णवणासुत्तस्स उक्खेवो -

सुयरयणनिहाणं जिणवरेण भवियजणणिव्वुइकरेण ।
उवदंसिया भगवया पण्णवणा सव्वभावाणं ॥१॥

૪૩. પ્રજ્ઞાપના સૂત્રનું ઉપોદ્ઘાત :

ભવ્યજનોને નિર્વૃત્તિ માર્ગની તરફ પ્રેરિત કરનાર જિનેશ્વર ભગવાને શ્રુત રુપ રત્નોની નિધિ અને સર્વભાવોને પ્રરુપિત કરનાર પ્રજ્ઞાપના સૂત્રનું વર્ણન કરેલ છે.

अज्झयणमिणं चित्तं सुयरयणं दिट्ठिवायणीसंदं ।
जह वण्णियं भगवया अहमवि तह वण्णइस्सामि ॥२॥

- पण्ण. प. १, सु. १

દૃષ્ટિવાદનાં સારભૂત અને વિચિત્ર શ્રુત રત્નરુપ આ પ્રજ્ઞાપના અધ્યયનનું શ્રી તીર્થંકર ભગવાને જેવું વર્ણન કરેલ છે તે પ્રમાણે હું પણ વર્ણન કરીશ.

४४. पण्णवणा सुत्तस्स छत्तीसं पया-

१. पण्णवणा २. ठाणाइं,
३. बहुवत्तव्वं ४. ठिई ५. विसेसा य ।
६. वक्कंती ७.उस्साओ,
८. सण्णा, ९. जोणी य १०. चरिमाइं ॥६॥
११. भासा १२. सरीर १३. परिणाम,
१४. कसाए १५. इंदिए १६. पओगे य ।
१७. लेसा १८. कायठिई या,
१९. सम्मत्ते २०.अंतकिरिया य ॥७॥
२१. ओगाहणसंठाणे २२. किरिया,
२३. कम्मे त्ति यावरे ।
२४. कम्मस्स बंधए २५. कम्मवेदए,
२६. वेदस्स बंधए २७. वेयवेयए ॥८॥

૪૪. પ્રજ્ઞાપના સૂત્રનાં છત્રીસ પદ :

૧. પ્રજ્ઞાપના, ૨. સ્થાન,
૩. બહુવક્તવ્ય, ૪. સ્થિતિ, ૫. વિશેષ,
૬. વ્યુત્ક્રાંતિ, ૭. ઉચ્છ્વાસ,
૮. સંજ્ઞા, ૯. યોનિ, ૧૦. ચરમ,
૧૧. ભાષા, ૧૨. શરીર, ૧૩. પરિણામ,
૧૪. કષાય, ૧૫. ઈન્દ્રિય, ૧૬. પ્રયોગ,
૧૭. લેશ્યા, ૧૮. કાયસ્થિતિ,
૧૯. સમ્યક્ત્વ, ૨૦. અન્તક્રિયા,
૨૧. અવગાહના-સંસ્થાન, ૨૨. ક્રિયા,
૨૩. કર્મ,
૨૪. કર્મનું બંધન, ૨૫. કર્મનું વેદન,
૨૬. વેદબંધન, ૨૭. વેદ-વેદન,

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

२८. आहारे २९. उववोगे,
३०. पासणया ३१. सण्णि ३२. संजमे चेव ।
३३. ओही ३४. पवियारणा,
३५. वेयणा य ३६. तत्तो समुग्घाए ॥९॥
- पण्ण. प. १, सु. २

૨૮. આહાર, ૨૯. ઉપયોગ,
૩૦. પશ્યતા, ૩૧. સંજ્ઞી, ૩૨. સંયમ,
૩૩. અવધિ, ૩૪. પ્રવિચારણા,
૩૫. વેદના, ૩૬. સમુદ્ઘાત.
(આ છત્રીસ પદ પ્રજ્ઞાપનામાં છે.)

४५. पण्णवणासुत्ते कतिपयपएसु संगहणी गाहाओ -

१ दिसि २ गइ ३ इंदिय ४ काए,
५ जोगे ६ वेदे ७ कसाय ८ लेस्सा य ॥
९ सम्मत्त १० णाण ११ दंसण
१२ संजय १३ उवओगे १४ आहारे ॥
१५ भासग १६ परित्त १७ पज्जत्त
१८ सुहुम १९ सण्णी २०-२१ भवऽत्थिए २२ चरिमे ।
२३ जीवे य २४ खेत्त २५ बंधे
२६ पोग्गले २७ महदंडए चेव ॥
- पण्ण. प. ३, सु. २१२

૪૫. પ્રજ્ઞાપના સૂત્રમાં કેટલાક પદોની સંગ્રહણી ગાથાઓ :

૧. દિશા, ૨. ગતિ, ૩. ઈન્દ્રિય, ૪. કાય,
૫. યોગ, ૬. વેદ, ૭. કષાય, ૮. લેશ્યા,
૯. સમ્યક્ત્વ, ૧૦. જ્ઞાન, ૧૧. દર્શન,
૧૨. સંયત, ૧૩. ઉપયોગ, ૧૪. આહાર,
૧૫. ભાષક, ૧૬. પરીત, ૧૭. પર્યાપ્ત,
૧૮. સૂક્ષ્મ, ૧૯. સંજ્ઞી, ૨૦. ભવ, ૨૧. અસ્તિક, ૨૨. ચરમ,
૨૩. જીવ, ૨૪. ક્ષેત્ર, ૨૫. બંધ,
૨૬. પુદ્ગલ અને ૨૭. મહાદંડક.
(આ ૨૭ દ્વારોનાં માધ્યમથી પ્રજ્ઞાપના સૂત્રનાં બહુવક્તવ્યતા પદમાં જીવોનાં અલ્પબહુત્વનું વર્ણન કરેલ છે.)

१ बारस २ चउवीसाइं ३ सांतरं ४ एगसमय ५ कत्तो य ।
६ उव्वट्टण परभवियाउयं ७ च अट्ठेव आगरिसा ॥
- पण्ण. प. ६, सु. ५५९

૧. બાર, ૨. ચોવીસ, ૩. અંતરસહિત, ૪. એક સમય, ૫. ક્યાંથી ? ૬. ઉદ્વર્તના ૭. પરભવ સંબંધી આયુષ્ય અને ૮. આકર્ષ,
(આ આઠ દ્વારોનાં માધ્યમથી પ્રજ્ઞાપના સૂત્રનાં વ્યુત્ક્રાન્તિ પદમાં જીવોનું વર્ણન કરેલ છે.)

१ संठाण २ बाहल्लं ३ पोहत्तं ४ कतिपएस ५ ओगाढे ।
६ अप्पाबहु ७ पुट्ठ ८ पविट्ठ ९ विसय १० अणगार ११ आहारे ॥
१२ अद्दाय १३ असी १४ य मणी १५ उडुपाणे १६ तेल्ल १७ फाणिय ॥
१८ वसा य १९ कंबल २० थूणा २१ थिग्गल २२ दीवोदहि २३-२४ लोगालोगे ॥
- पण्ण. प. १५, सु. ९७२

૧. સંસ્થાન, ૨. સ્થૂલતા, ૩. વિસ્તાર, ૪. કેટલાક પ્રદેશવાળી, ૫. અવગાઢ,
૬. અલ્પબહુત્વ, ૭. સ્પૃષ્ટ, ૮. પ્રવિષ્ટ, ૯. વિષય, ૧૦. અનગાર, ૧૧. આહાર,
૧૨. દર્પણ, ૧૩. તલવાર, ૧૪. મણિ, ૧૫. દુગ્ધપાનક, ૧૬. તૈલ, ૧૭. ગોળની રાબ,
૧૮. ચરબી, ૧૯. કંબલ, ૨૦. સ્તૂપ, ૨૧. થિગ્ગલ, ૨૨. દ્વીપ અને ઉદધિ, ૨૩. લોક અને ૨૪. અલોક.
(આ ચોવીસ દ્વારોનાં માધ્યમથી ઈન્દ્રિય પદનાં પ્રથમ ઉદ્દેશકમાં ઈન્દ્રિય સંબંધી પ્રરુપણા કરી છે.)

१ इंदियउवचय २ णिव्वत्तणा य ३ समया भवे असंखेज्जा ।
४ लद्धी ५ उवओगद्धा ६ अप्पाबहुए विसेसाहिया ॥
७ ओगाहणा ८ अवाए ९ ईहा १० तह वंजणोग्गहे चेव ।

૧. ઈન્દ્રિયોપચય, ૨. નિર્વર્તના, ૩. નિર્વર્તનાનાં અસંખ્યાત સમય,
૪. લબ્ધિ, ૫. ઉપયોગકાળ, ૬. અલ્પબહુત્વમાં વિશેષાધિક,
૭. અવગ્રહ, ૮. અવાય, ૯. ઈહા, ૧૦. વ્યંજનાવગ્રહ અને અર્થાવગ્રહ,

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

११ दव्विंदिया १२ भाविंदिया तीया बद्ध पुरेक्खडिया ॥

- पण्ण. प. १५, उ. २, सु. १००६

११. અતીત બદ્ધ પુરસ્કૃત દ્રવ્યેન્દ્રિય, ૧૨. ભાવેન્દ્રિય, (આ બાર દ્વારોનાં માધ્યમથી ઈન્દ્રિય પદનાં દ્વિતીય ઉદ્દેશકમાં ઈન્દ્રિય સંબંધી પ્રરુપણા કરી છે.)

१ परिणाम २ वण्ण ३ रस ४ गंध ५ सुद्ध ६ अपसत्थ ७-८ संकिलिट्ठण्हा ।

૧. પરિણામ, ૨. વર્ણ, ૩. રસ, ૪. ગંધ, ૫. શુદ્ધ, (અશુદ્ધ), ૬. અપ્રશસ્ત (પ્રશસ્ત), ૭. સંક્લિષ્ટ (અસંક્લિષ્ટ), ૮. ઉષ્ણ (શીત),

९ गति १० परिणाम ११-१२ पदेसावगाह १३ वग्गण १४-१५ ठाणाणमप्पबहुं ॥

- पण्ण. प. १७, उ. ४, सु. १२१८

૯. ગતિ, ૧૦. પરિણામ, ૧૧. પ્રદેશ, ૧૨. અવગાહ, ૧૩. વર્ગણા, ૧૪. સ્થાન અને ૧૫. અલ્પબહુત્વ.

(આ પંદર દ્વારોનાં માધ્યમથી લેશ્યા પદનાં ચતુર્થ ઉદ્દેશકમાં લેશ્યા સંબંધી વર્ણન કરેલ છે.)

१ जीव २-३ गतिंदिय ४ काए ५ जोगे ६ वेदे ७ कसाय ८ लेस्सा य ।

૧. જીવ, ૨. ગતિ, ૩. ઈન્દ્રિય, ૪. કાય, ૫. યોગ, ૬. વેદ, ૭. કષાય, ૮. લેશ્યા,

९ सम्मत्त १०णाण ११ दंसण १२ संजय १३ उवओग १४ आहारे ॥

૯. સમ્યક્ત્વ, ૧૦. જ્ઞાન, ૧૧. દર્શન, ૧૨. સંયત, ૧૩. ઉપયોગ, ૧૪. આહાર,

१५ भासग १६ परित्त १७ पज्जत्त १८ सुहुम १९ सण्णी २०-२१ भवऽत्थि ।

૧૫. ભાષક, ૧૬. પરીત, ૧૭. પર્યાપ્ત, ૧૮. સૂક્ષ્મ, ૧૯. સંજ્ઞી, ૨૦. ભવસિદ્ધિક, ૨૧. અસ્તિકાય અને

२२ चरिमे य एएसिं तु पदाणं कायठिई होइ णायव्वा ॥

- पण्ण. प. १८, सु. १२५९

૨૨. ચરમ. (આ બાવીસ દ્વારોનાં માધ્યમથી કાયસ્થિતિ સંબંધી પ્રરુપણા કરેલ છે.)

१ णेरइय अंतकिरिया २ अणंतरं ३ एगसमय ४ उव्वट्टा ।
५ तित्थगर ६ चक्कि ७ बल ८ वासुदेव ९ मंडलिय १० रयणा य ॥

- पण्ण. प. २०, सु. १४०६

૧. નૈરયિકોની અંતક્રિયા, ૨. અનન્તરાગત જીવની અંતક્રિયા, ૩. એક સમયની અંતક્રિયા, ૪. ઉદ્વર્તના (જીવોની) ઉત્પત્તિ, ૫. તીર્થંકર, ૬. ચક્રવર્તી, ૭. બળદેવ, ૮. વાસુદેવ, ૯. માંડલિક, ૧૦. રત્ન. (આ દસ દ્વારોનું અંતક્રિયા પદમાં વર્ણન કરેલ છે.)

१. भेद २ विसय ३ संठाणे ४ अब्भिंतर-बाहिरे य ५ देसोही ।

૧. ભેદ, ૨. વિષય, ૩. સંસ્થાન, ૪. આભ્યંતર-બાહ્ય, ૫. દેશાવધિ,

६ ओहिस्स य खय वुड्ढी ७ पडिवाई चेवऽपडिवाइ ॥

- पण्ण. प. ३३, सु. १९८१

૬. અવધિનું ક્ષય અને વૃદ્ધિ, ૭. પ્રતિપાતી-અપ્રતિપાતી. (આ સાત દ્વારોનાં માધ્યમથી પ્રજ્ઞાપના સૂત્રનાં અવધિજ્ઞાન પદમાં અવધિજ્ઞાનનું વર્ણન છે.)

१ अणंतरागयआहारे २ आहाराभोगणाइ य ।
३ पोग्गला नेव जाणंति ४ अज्झवसाणा य आहिया ।
५ सम्मत्तस्स अभिगमे तत्तो ६ परियारणा य बोद्धव्वा ।
७ काए फासे रूवे सद्दे य मणे य अप्पबहुं ॥

- पण्ण. प. ३४, सु. २०३२

૧. અનન્તરાગત આહાર, ૨. આહારભોગતા આદિ,
૩. પુદ્ગલોને જાણતાં નથી, ૪. અધ્યવસાન,
૫. સમ્યક્ત્વનો અભિગમ, ૬. કાય, સ્પર્શ, રુપ, શબ્દ અને મનથી સંબંધિત પરિચારણા અને
૭. અંતમાં કાય, સ્પર્શ, રુપ, શબ્દ અને મનથી પરિચારણા કરનારનું અલ્પબહુત્વ, (આ સાત દ્વારોનું પ્રજ્ઞાપના સૂત્રનાં પરિચારણા પદમાં વર્ણન કરેલ છે.)

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

४६. **अणुओगद्दारस्स उवसंहारो -**

सोलससयाणि चउरूत्तराणि, गाहाण जाण सव्वग्गं ।
दुसहस्समणुट्ठुभछंदवित्तपरिमाणओ भणियं ॥

नगरमहादारा इव कम्मद्दाराणुओगवरदारा ।
अक्खर-बिंदु मत्ता लिहिया, दुक्खक्खयट्ठाए ॥

- अणु. सु. ६०६

४६. **અનુયોગ દ્વારનો ઉપસંહાર :**

અનુયોગ દ્વાર સૂત્રમાં કુળ મળીને સોળસો ચાર (૧૬૦૪) ગાથાઓ છે તથા બે હજાર (૨૦૦૦) અનુષ્ટુપ છંદોનું પરિમાણ છે.

જેમ મહાનગરનાં મુખ્ય-મુખ્ય ચાર દ્વાર હોય છે, તે પ્રમાણે આ શ્રીમદ્ અનુયોગદ્વાર સૂત્રનાં ઉપક્રમ આદિ ચાર દ્વાર છે. આ સૂત્રમાં અક્ષર, બિંદુ અને માત્રાઓનો જે લખેલ છે તે બધા દુઃખોનો ક્ષય કરવા માટે છે.

४७. **सूरियपण्णत्ति सुत्तस्स उक्खेवो -**

फुड-वियड-पागडत्थं, वुच्छं पुव्व-सुय-सार-णिस्संदं ।
सुहुमं गणिणोवइट्ठं जोइसगणराय-पण्णत्ति ॥३॥

नामेण "इंदभूइ" त्ति, गोयमो वंदिऊण तिविहेणं ।
पुच्छइ जिणवरवसहं, जोइसरायस्स पण्णत्तिं ॥४॥

तेणं कालेणं तेणं समएणं "मिहिला" णामं णयरी होत्था, **वण्णओ ।**

तीसे णं मिहिलाए णयरीए बहिया उत्तरपुरत्थिमे दिसिभाए, एत्थ णं "माणिभद्दे" णामं चेइए होत्था, **वण्णओ ।**

तीसे णं मिहिलाए जियसत्तू" राया परिवसइ, **वण्णओ ।**

तस्स णं जियसत्तुस्स रण्णो "धारिणी" णामं देवी होत्था, **वण्णओ ।**

तेणं कालेणं तेणं समएणं तंमि माणिभद्दे चेइए सामी समोसढे, **वण्णओ ।**

परिसा णिग्गया, धम्मो कहिओ ।

परिसा पडिगया ।

राया जामेव दिसिं पाउब्भूए तामेव दिसिं पडिगए ।

तेणं कालेणं तेणं समएणं समणस्स भगवओ महावीरस्स जेट्ठे अंतेवासी "इंदभूई" णामं अणगारे **-जाव-** पंजलिउडे पज्जुवासमाणे एवं वयासी-

- सूरिय. पा. १, सु. १-२

४७. **સૂર્ય પ્રજ્ઞપ્તિ સૂત્રનું ઉપોદ્‌ઘાત :**

સ્પષ્ટ અને અસ્પષ્ટ સૂક્ષ્મ અર્થ-ગણિતને પ્રગટ કરવા માટે પૂર્વશ્રુતનાં સારનો નિષ્પન્દ-પ્રવાહ રુપ ગણિ દ્વારા ઉપદિષ્ટ "જ્યોતિષ ગણરાજ (ચંદ્ર-સૂર્ય) પ્રજ્ઞપ્તિ"ને હું કહીશ.

ઈન્દ્રભૂતિ નામક ગૌતમ ગોત્રીય જીનવર તીર્થંકર ભગવાન મહાવીરને ત્રિયોગ (મન-વચન-કાયા)નાં યોગથી વંદના કરીને "જ્યોતિષ ગણરાજ (ચંદ્ર-સૂર્ય) પ્રજ્ઞપ્તિનાં સંબંધમાં પૂછ્યું.

તે કાળ અને તે સમયમાં "મિથિલા" નામક નગરી હતી, **વર્ણન કરવું જોઈએ.**

તે મિથિલા નગરીની બહાર ઉત્તર-પૂર્વ "ઈશાનકોણ" દિગ્વિભાગમાં "મણિભદ્ર" નામક ચૈત્ય હતું. **વર્ણન કરવું જોઈએ.**

તે મિથિલામાં જીતશત્રુ રાજા રહેતો હતો, **વર્ણન કરવું જોઈએ.**

તે જિતશત્રુ રાજાની "ધારિણી" નામની દેવી (રાણી) હતી, **વર્ણન કરવું જોઈએ.**

તે કાળ અને તે સમયે તે માણિભદ્ર ચૈત્યમાં ભગવાન મહાવીર સ્વામી સમવસૃત થયાં. "પધાર્યા" **વર્ણન કરવું જેઈએ.**

પરિષદ "નગરીથી" નીકળી "ભ. મહાવીરે" ધર્મનું સ્વરુપ કહ્યું.

"ધર્મ શ્રવણ કરી" પરિષદ "નગરીમાં પાછી ફરી.

રાજા જે દિશાથી આવ્યા હતા, તે જ દિશામાં પાછા ફર્યા.

તે કાળ અને તે સમયમાં શ્રમણ ભ. મહાવીરનાં મોટા શિષ્ય "ઈન્દ્રભૂતિ" નામનાં અણગારે **-યાવત્-** હાથ જોડીને પર્યુપાસના કરીને આ પ્રમાણે કહ્યુ -

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

४८. वीसं पाहुडाणं विसयपरूवणं-

१. कइ मंडलाइ वच्चइ,

२. तिरिच्छा किं च गच्छइ।

३. ओभासइ केवइयं,

४. सेयाइ किं ते संठिइ ॥१॥

५. कहिं पडिहया लेसा,

६. कहिं ते ओयसंठिई।

७. के सूरियं वरयंति,

८. कहं ते उदयसंठिई ॥२॥

९. कइ कट्ठा पोरिसिच्छाया,

१०. जोगे किं ते व आहिए।

११. किं ते संवच्छरेणाई,

१२. कइ संवच्छराइ य ॥३॥

१३. कहं चंदमसो वुड्ढी,

१४. कया ते दोसिणा बहू।

१५. के सिग्घगई वुत्ते,

१६. कहं दोसिण लक्खणं ॥४॥

१७. चयणोववाय,

१८. उच्चत्ते,

१९. सूरिया कइ आहिया।

२०. अणुभावे के व संवुत्ते, एवमेयाइं वीसई ॥५॥

- सूरिय. पा. १, सु. ३

૪૮. વીસ પ્રાભૃતોનું વિષય પ્રરુપણ :

૧. વર્ષ ભરમાં સૂર્ય કેટલા મંડળોમાં "કેટલીવાર" ગતિ કરે છે ?

૨. તિર્યક્ લોકમાં સૂર્ય કેટલા ક્ષેત્રને પ્રકાશિત કરે છે ?

૩. ચંદ્ર સૂર્ય કેટલા ક્ષેત્રને પ્રકાશિત કરે છે ?

૪. ચંદ્ર સૂર્યનાં પ્રકાશની મર્યાદા કેટલી છે ?

૫. સૂર્યની તેજોલેશ્યા ક્યાં અવરુદ્ધ થાય છે ?

૬. સૂર્યનાં ઓજ "પ્રકાશ"ની સ્થિતિ કેવી છે ?

૭. સૂર્યનો પ્રકાશ ક્યા પુદ્‌ગલો પર પડે છે ?

૮. ચંદ્ર-સૂર્યનાં "ઉદય" "અસ્ત"ની સ્થિતિ કેવી છે ?

૯. પોરષી છાયાનું પ્રમાણ કેટલુ છે ?

૧૦. ચંદ્રની સાથે યોગ કરનાર ક્યા ક્યા નક્ષત્ર છે ?

૧૧. સંવત્સરોનું આદિ કાળ કયો છે ?

૧૨. સંવત્સર કેટલા છે ?

૧૩. ચંદ્રનાં પ્રકાશની હાનિ-વૃદ્ધિ ક્યા પ્રકારથી થાય છે ?

૧૪. ચંદ્રની ચાંદની ક્યારે ઘટે છે અને ક્યારે વધે છે ?

૧૫. ચંદ્રાદિ ગ્રહોમાં કોની શીઘ્ર ગતિ છે અને કોની મંદ ગતિ છે ?

૧૬. ચંદ્રની ચાંદનીનું સ્વરુપ શું છે ?

૧૭. ચંદ્રાદિનું ચ્યવન (દેહત્યાગ) અને ઉપપાત (દેહ પ્રાદુર્ભાવ) કેવો છે?

૧૮. સમભૂતળથી ચંદ્રાદિની ઉંચાઈ કેટલી છે ?

૧૯. જંબૂદ્વીપ આદિમાં સૂર્યાદિની સંખ્યા કેટલી છે ?

૨૦. ચંદ્રાદિનો પ્રભાવ કેવો છે ? વીસ પ્રાભૃતોમાં આ વિષયોનું વર્ણન કરેલ છે.

४९. पढमपाहुडगय अट्ठपाहुडपाहुडाणं विसयं पडिवत्ति संखा य परूवणं -

१. वड्ढो वड्ढी मुहूत्ताण,

२. मद्धमंडल संठिई ॥

३. के ते चिण्णं परियरइ,

૪૯. પ્રથમ પ્રાભૃતગત આઠ પ્રાભૃત-પ્રાભૃતોનાં વિષય અને પ્રતિપત્તિ સંખ્યાનું પ્રરુપણ :

૧. નક્ષત્ર માસોનાં મુહૂર્તોની હાનિવૃદ્ધિ ક્યા પ્રકારની છે ?

૨. સૂર્યોની અર્ધ્ય મંડલ સંસ્થિતિ ક્યા પ્રકારની છે ?

૩. ક્યો સૂર્ય ક્યા સૂર્યનાં સંચરિત ક્ષેત્રમાં સંચરણ કરે છે ?

जैन साईट JAINSITE.com जैनम् जयति शासनम्

४. अंतरं किं चरंति य ॥१॥

૪. એક સૂર્ય બીજા સૂર્યથી કેટલા અંતર પર ગતિ કરે છે ?

५. ओगाहइ केवइयं,

૫. કેટલા દ્વીપ સમુદ્રોનું અવગાહન કરીને સૂર્ય ગતિ કરે છે ?

६. केवइयं य विकंपइ,

૬. પ્રત્યેક સૂર્ય કેટલા ક્ષેત્રને છોડીને ગતિ કરે છે ?

७. मंडलाण य संठाणे,

૭. સૂર્યમંડળોનાં સંસ્થાન કેવા છે ?

८. विक्खंभो-अट्ठ पाहुडा ॥२॥

૮. સૂર્ય મંડળોનાં વિષ્કંભ કેટલા છે ?

આ પ્રથમ પ્રાભૃતનાં અન્તર્ગત આઠ-આઠ પ્રાભૃત પ્રાભૃતોનાં વિષયોનું પ્રરુપણ છે.

४. छ,

૪. પ્રથમ પ્રાભૃતનાં ચતુર્થ પ્રાભૃત-પ્રાભૃતમાં "સૂત્ર ૧૫માં" ૬ પ્રતિપત્તિઓ છે.

५. प्पंच य,

૫. પ્રથમ પ્રાભૃતનાં પંચમ પ્રાભૃત-પ્રાભૃતમાં "સૂત્ર ૧૬માં" ૫ પ્રતિપ્રત્તિઓ છે.

६. सत्तेव य,

૬. પ્રથમ પ્રાભૃતનાં છઠ્ઠા પ્રાભૃત-પ્રાભૃતમાં "સૂત્ર ૮માં" ૭ પ્રતિપત્તિઓ છે.

७. अट्ठ,

૭. પ્રથમ પ્રાભૃતનાં સાતમાં પ્રાભૃત-પ્રાભૃતમાં "સૂત્ર ૯માં" ૮ પ્રતિપતિઓ છે.

८. तिन्नि य हवंति पडिवत्ती ॥

૮. પ્રથમ પ્રાભૃતનાં આઠમાં પ્રાભૃત-પ્રાભૃતમાં "સૂત્ર ૨૦માં" ૩ પ્રતિપત્તિઓ છે.

९. पढमस्स पाहुडस्स, हवंति एयाउ पडिवत्ती ॥१॥

- सूरिय. पा. १, सु. ४-५

૯. પ્રથમ પ્રાભૃતનાં પાંચ પ્રાભૃત-પ્રાભૃતમાં "સૂત્ર ૧૫ થી ૨૦માં" આ ૨૯ પ્રતિપતિઓ છે.

५०. बिइयपाहुडस्स विसयं पडिवत्ति संखा य परूवणं -

૫૦. દ્વિતીય પ્રાભૃતનાં વિષય અને પ્રતિપત્તિ સંખ્યાનું પ્રરુપણ :

१. पडिवत्तीओ उदए, तह अत्थमणेसु य ॥

૧. દ્વિતીય પ્રાભૃતનાં પ્રથમ પ્રાભૃત-પ્રાભૃતમાં સૂર્યનાં ઉદય અસ્તથી સંબંધિત પ્રતિપત્તીઓ છે.

२. भेयग्घाए कण्णकला,

૨. દ્વિતીય પ્રાભૃતનાં દ્વિતીય પ્રાભૃત-પ્રાભૃતમાં ભેદ ઘાત અને કર્ણકળાનું વર્ણન છે.

३. मुहुत्ताणं गती ति य ॥

૩. દ્વિતીય પ્રાભૃતનાં તૃતીય પ્રાભૃત-પ્રાભૃતમાં એક મુહૂર્તમાં થનારી સૂર્યની ગતિનું વર્ણન છે.

निक्खममाणे सिग्घगई,

સર્વાભ્યન્તર મંડળથી નીકળતા સૂર્યની શીઘ્ર ગતિ હોય છે.

पविसंते मंदगई इ य ।

આભ્યંતર મંડળોમાં પ્રવેશ કરતા સૂર્યની મંદ ગતિ હોય છે.

चुलसीइ सयं पुरिसाणं, तेसिं च पडिवत्तीओ ॥२॥

સૂર્યનાં એક સો ચોર્યાસી મંડળોમાં સૂર્યનો પુરુષ ચક્ષુ દ્વારા દર્શન અને તેની પ્રતિપત્તિઓ છે.

१. उदयंमि अट्ठ भणिया,

૧. દ્વિતીય પ્રાભૃતનાં પ્રથમ પ્રાભૃત-પ્રાભૃતમાં "સૂર્યોદય સૂર્યાસ્ત" થી સંબંધિત આઠ પ્રતિપત્તિઓ છે.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

२. भेयग्घाए दुवे य पडिवत्ती।

૨. દ્વિતીય પ્રાભૃતનાં દ્વિતીય પ્રાભૃત-પ્રાભૃતમાં ભેદ ઘાત અને કર્ણકળાથી સંબંધિત બે પ્રતિપત્તિઓ છે.

३. चत्तारि मुहुत्तगईए, हुंति तइयंमि पडिवत्ती ॥३॥

- सूरिय. पा. १, सु. ६

૩. દ્વિતીય પ્રાભૃતનાં તૃતીય પ્રાભૃત-પ્રાભૃતમાં સૂર્યની મુહૂર્ત ગતિથી સંબંધિત ચાર પ્રતિપતિઓ છે.

५१. दसमेपाहुडे बावीसं पाहुडपाहुडाणं विसय परूवणं -

૫૧. દસમ પ્રાભૃતનાં બાવીસ પ્રાભૃત-પ્રાભૃતોનાં વિષયોનું પ્રરુપણ :

१. आवलिय,

૧. પ્રથમ પ્રાભૃત-પ્રાભૃતમાં નક્ષત્રોનાં ક્રમનું વર્ણન.

२. मुहुत्तग्गो,

૨. દ્વિતીય પ્રાભૃત-પ્રાભૃતમાં નક્ષત્રોનાં મુહૂર્તોનું વર્ણન.

३. एवं भागा य,

૩. તૃતીય પ્રાભૃત-પ્રાભૃતમાં નક્ષોત્રોનાં પૂર્વાદિ દિગ્વિભાગોનું વર્ણન.

४. जोगस्स।

૪. ચતુર્થ પ્રાભૃત-પ્રાભૃતમાં નક્ષત્રોનાં યોગ પ્રારંભ આદિનું વર્ણન.

५. कुलाइं,

૫. પાંચમા પ્રાભૃત-પ્રાભૃતમાં નક્ષોત્રોનાં કુળ આદિનું વર્ણન.

६. पुण्णमासी य,

૬. છઠ્ઠા પ્રાભૃત- પ્રાભૃતમાં પૂર્ણમાસીમાં નક્ષત્રાદિનાં યોગોનું વર્ણન.

७. सन्निवाए य,

૭. સાતમાં પ્રાભૃત-પ્રાભૃતમાં પૂર્ણિમા અને અમાવસ્યામાં નક્ષત્રોનાં સમાનયોગોનું વર્ણન.

८. संठिई ॥१॥

૮. આઠમાં પ્રાભૃત-પ્રાભૃતમાં નક્ષત્રોની સંસ્થિતિનું વર્ણન.

९. तारग्गं च,

૯. નવમા પ્રાભૃત-પ્રાભૃતમાં નક્ષોત્રોનાં તારાઓની સંખ્યાનું વર્ણન.

१०. नेता य,

૧૦. દસમાં પ્રાભૃત-પ્રાભૃતમાં નક્ષત્રોનાં નેતાઓ અહોરાત્ર પૂર્ણ કરનાર નક્ષત્રોનું વર્ણન.

११. चंदमग्गत्ति-यावरे।

૧૧. અગિયારમાં પ્રાભૃત-પ્રાભૃતમાં ચંદ્રમંડળનાં નક્ષત્રોથી સંબંધનું વર્ણન.

१२. देवता य अज्झयणे,

૧૨. બારમાં પ્રાભૃત-પ્રાભૃતમાં નક્ષત્રોનાં અધિપતિ દેવતાઓનું વર્ણન.

१३. मुहुत्ताणं नामाइ य ॥२॥

૧૩. તેરમાં પ્રાભૃત-પ્રાભૃતમાં મુહૂર્તોનાં નામોનું વર્ણન.

१४. दिवसा-राइवुत्ता य,

૧૪. ચૌદમાં પ્રાભૃત-પ્રાભૃતમાં દિવસ અને રાત્રિનાં નામોનું વર્ણન.

१५. तिहि,

૧૫. પંદરમાં પ્રાભૃત-પ્રાભૃતમાં તીથિઓનાં નામોનું વર્ણન.

१६. गोत्ता,

૧૬. સોળમા પ્રાભૃત-પ્રાભૃતમાં નક્ષત્રોનાં ગોત્રોનું વર્ણન.

१७. भोयणाणि य।

૧૭. સત્તરમાં પ્રાભૃત-પ્રાભૃતમાં નક્ષત્ર દોષ નિવારણ ભોજનનું વર્ણન.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

१८. आइच्चचार,

१८. અઢારમાં પ્રાભૃત-પ્રાભૃતમાં સૂર્ય અને ચંદ્રની ગતિનું વર્ણન.

१९. मासा य,

૧૯. ઓગણીસમાં પ્રાભૃત-પ્રાભૃતમાં માસનાં નામોનું વર્ણન.

२०. पंच संवच्छराइ य ॥३॥

૨૦. વીસમાં પ્રાભૃત-પ્રાભૃતમાં પાંચ સંવત્સરોનું વર્ણન.

२१. जोइस्स य दाराइं,

૨૧. એકવીસમાં પ્રાભૃત-પ્રાભૃતમાં જ્યોતિષ્કોનાં દ્વારોનું વર્ણન.

२२. नक्खत्ता विजये वि य ।

૨૨. બાવીસમાં પ્રાભૃત-પ્રાભૃતમાં ચંદ્ર સૂર્યની સાથે નક્ષત્રોનાં યોગોનું વર્ણન.

दसमे पाहुडे एए, बावीसं पाहुड-पाहुडा ॥४॥[1]

- सूरिय. पा. १, सु. ७

દસમાં પ્રાભૃતમાં આ બાવીસ "પ્રાભૃત-પ્રાભૃત" છે.

५२. सूरियपण्णत्ति सुत्तस्स उवसंहारो -

इइ एस पाहुडत्था, अभव्वजणहियय दुल्लहा इणमो ।
उक्कित्तिया भगवइ, जोइसरायस्स पण्णत्ती ॥

एस गहिया वि संता, थद्धे गारविय माणि-पडिणीए ।

अबहुस्सए ण देया, तव्विवरीए भवे देया ॥

सद्धा धिइ उट्ठाणुच्छह-कम्म-बल-विरिय पुरिसकारेहिं ।
जो सिक्खिओऽवि संतो, अभायणे पक्खिवेज्जाहिं ॥
सो पवयण-कुल-गण-संघबाहिरो, णाण-विणय-परिहीणो ।
अरहंत-थेर गणहरमेरं, किर होइ वोलीणो ॥

तम्हा धिइ उट्ठाणुच्छाह, कम्म-बल विरियसिक्खिअं णाणं ।
धारेयव्वं णियमा ण य अविणएसु दायव्वं ॥
वीरवरस्स भगवओ, जर-मरण-किलेस-दोसरहियस्स ।
वंदामि विणयपणओ, सोक्खुप्पाए सया पाए ॥

- सूरिय. पा. २०, सु. १०७

૫૨. સૂર્ય પ્રજ્ઞપ્તિ સૂત્રનો ઉપસંહાર :

તે ભગવતી જ્યોતિષરાજ પ્રજ્ઞપ્તિ કહી છે. એમાં કહ્યા પ્રાભૃતોનાં અર્થ અયોગ્ય અવિનયી હૃદયોનાં માટે દુર્લભ છે.

જો કોઈ અવિનયી એ પ્રાભૃતોનાં અર્થ ગ્રહણ પણ કરી લે તો તે અહંકારી ઘમંડી અભિમાની વિરોધી થઈ જશે.

માટે અબહુશ્રુતોને આ પ્રાભૃતાર્થ આપવા ન જોઈએ. પરંતુ બહુશ્રુતને જ આપવા જોઈએ.

જે શ્રદ્ધા, ધૈર્ય, ઉત્થાન, ઉત્સાહ, કર્મ, બળ, વીર્ય અને પુરુષાર્થથી સીખેલ પ્રાભૃતોનાં અર્થ અપાત્રને આપશે તો તે નિર્ગ્રંથ પ્રવચન, કુળ, ગણ, સંઘથી બહિષ્કાર થઈ જાય છે. જ્ઞાન અને વિનયથી હીન થઈ જાય છે તથા અરિહંત (તીર્થંકર) ગણધર અને સ્થવિરોની મર્યાદાને ભંગ કરનાર હોય છે.

માટે ધૈર્ય, ઉત્થાન અને ઉત્સાહથી તથા કર્મ બળ વીર્યથી સીખેલ જ્ઞાન નિશ્ચય જ સ્વયંને ધારણ કરીને રાખવું જોઈએ. પરંતુ અવિનયી લોકોને ન આપવું જોઈએ. શાશ્વત સુખની પ્રાપ્તિ માટે જરા મરણ કલેશાદિ દોષથી રહિત ભગવાન મહાવીરનાં ચરણોમાં વિનય સહિત સદા વંદન કરું છું.

५३. कालियसुयं -

प. से किं तं कालियं ?

उ. कालियं अणेगविहं पण्णत्तं, तं जहा -

१. उत्तरज्झयणाइं, २. दसाओ,

३. कप्पो, ४. ववहारो,

૫૩. કાલિક શ્રુત :

પ્ર. કાલિક શ્રુત કેટલા પ્રકારનાં છે ?

ઉ. કાલિક શ્રુત અનેક પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

૧. ઉત્તરાધ્યયન, ૨. દશાશ્રુત સ્કંધ,

૩. બૃહત્કલ્પ, ૪. વ્યવહાર,

१. चंद. पा. १, सु. १-७

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

५. णिसीहं, ६. महाणिसीहं,	૫. નિશીથ, ૬. મહાનિશીથ,
७. इसिभासियाइं, ८. जंबुद्दीवपण्णत्ती,	૭. ઋષિભાષિત, ૮. જંબૂદ્વીપ પ્રજ્ઞપ્તિ,
९. दीवसागरपण्णत्ती, १०. चंदपण्णत्ती,[१]	૯. દ્વીપ સાગર પ્રજ્ઞપ્તિ, ૧૦. ચંદ્ર પ્રજ્ઞપ્તિ,
११. खुड्डिया विमाणपविभत्ती,	૧૧. ક્ષુદ્રિકા વિમાન પ્રવિભક્તિ,
१२. महल्लिया विमाणपविभत्ती,	૧૨. મહલ્લિકા વિમાન પ્રવિભક્તિ,
१३. अंगचूलिया, १४. वग्गचूलिया,	૧૩. અંગ ચૂલિકા, ૧૪. વર્ગ ચૂલિકા,
१५. विवाहचूलिया, १६. अरूणोववाए,	૧૫. વિવાહ ચૂલિકા, ૧૬. અરુણોપપાત,
१७. वरूणोववाए, १८. गरूलोववाए,	૧૭. વરુણોપપાત, ૧૮. ગરુડોપપાત,
१९. धरणोववाए, २०. वेसमणोववाए,	૧૯. ધરણોપપાત, ૨૦. વૈશ્રમણોપપાત,
२१. देविंदोववाए, २२. वेलंधरोववाए,	૨૧. દેવેન્દ્રોપપાત, ૨૨. વેલંધરોપપાત,
२३. उट्ठाणसुयं, २४. समुट्ठाणसुयं,	૨૩. ઉત્થાન શ્રુત, ૨૪. સમુત્થાન શ્રુત,
२५. नागपरियावणियाओ,	૨૫. નાગ પરિજ્ઞાપનિકા,
२६. निरयावलियाओ (कप्पियाओ)	૨૬. નિરયાવલિકા (કલ્પિકા)
२७. कप्पवडिंसियाओ, २८. पुप्फियाओ,	૨૭. કલ્પાવતંસિકા, ૨૮. પુષ્પિકા,
२९. पुप्फचूलियाओ, ३०. वण्हीदसाओ,	૨૯. પુષ્પ ચૂલિકા, ૩૦. વૃષ્નિદશા,

जैन साइट JAINSITE जैनम् जयति शासनम्

एवमाइयाइं चउरासीइ पइण्णगसहस्साइं भगवओ अरहंतो सिरि उसहसामिस्स आइतित्थयरस्स,

ઈત્યાદિ ચોર્યાસી હજાર (૮૪,૦૦૦) પ્રકીર્ણક આદિ તીર્થંકર અર્હંત ભગવંત શ્રી ઋષભદેવ સ્વામીનાં છે.

तहा संखेज्जाणि पइण्णगसहस्साणि मज्झिमगाणं जिणवराणं,

સંખ્યાત સહસ્ત્ર પ્રકીર્ણક મધ્યમ તીર્થંકરોનાં છે.

चोद्दस पइण्णगसहस्साणि भगवओ वद्धमाण-सामिस्स ।

ચૌદ હજાર પ્રકીર્ણક ભગવાન મહાવીર સ્વામીનાં છે.

अहवा जस्स जत्तिया सिस्सा उप्पत्तियाए वेणइयाए, कम्मयाए पारिणामियाए चउव्विहाए बुद्धीए उववेया तस्स तत्तियाइं पइण्णगसहस्साइं,

અથવા જે તીર્થંકરનાં જેટલા શિષ્ય ઔત્પાતિકી, વૈનયિકી, કર્મજા અને પારિણામિકી બુદ્ધિથી યુક્ત છે તેના તેટલા જ હજાર પ્રકીર્ણક હોય છે.

पत्तेयबुद्धा वि तत्तिया चेव ।

પ્રત્યેકબુદ્ધ પણ તેટલા જ હોય છે.

से तं कालियं ।

આ કાલિક શ્રુતનું વર્ણન છે.

से तं आवस्सयवइरित्तं ।

આ આવશ્યક-વ્યતિરિક્ત-શ્રુતનું વર્ણન છે.

से तं अणंगपविट्ठं ।

આ અંગ બાહ્યશ્રુતનું વર્ણન છે.

- नंदी. सु. ८४-८५

---

१. चत्तारि पण्णत्तीओ अंगबाहिरियाओ पण्णत्ताओ, तं जहा -

१. चंदपण्णत्ती, २. सूरपण्णत्ती,

३. जंबूद्दीवपण्णत्ती, ३. दीवसागरपण्णत्ती । - ठाणं. अ. ४, उ. १, सु. २७७

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

५४. उत्तरज्झयणस्स अज्झयणा -

छत्तीसं उत्तरज्झयणा पण्णत्ता, तं जहा -

१. विणयसुयं,	२. परीसहो,
३. चाउरंगिज्जं,	४. असंखयं,
५. अकाममरणिज्जं,	६. पुरिसविज्जा,
७. उरब्भिज्जं,	८. काविलियं,
९. नमिपव्वज्जा,	१०. दुमपत्तयं,
११. बहुसुयपूजा,	१२. हरिएसिज्जं,
१३. चित्तसंभूयं,	१४. उसुकारिज्जं,
१५. सभिक्खुयं,	१६. समाहिठाणाइं,
१७. पावसमणिज्जं,	१८. संजइज्जं,
१९. मियचारिया,	२०. अणाहपव्वज्जा,
२१. समुद्दपालिज्जं,	२२. रहनेमिज्जं,
२३. गोयमकेसिज्जं,	२४. समितीओ,
२५. जन्नइज्जं,	२६. सामायारी,
२७. खलुंकिज्जं,	२८. मोक्खमग्गगई,
२९. अप्पमाओ,	३०. तवोमग्गो,
३१. चरणविही,	३२. पमायठाणाइं,
३३. कम्मपयडी,	३४. लेस्सज्झयणं,
३५. अणगारमग्गे,	३६. जीवाजीवविभत्ती य।

- सम., सम. ३६, सु. १

૫૪. ઉત્તરાધ્યયનનાં અધ્યયન :

ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રનાં છત્રીસ અધ્યયન કહ્યા છે, જેમકે -

૧. વિનયશ્રુત,	૨. પરીષહ,
૩. ચતુરંગીય,	૪. અસંસ્કૃત,
૫. અકામ મરણીય,	૬. પુરુષવિદ્યા,
૭. ઔરભ્રીય,	૮. કાપિલ્ય,
૯. નમિપ્રવ્રજ્યા,	૧૦. દ્રુમપત્રક,
૧૧. બહુશ્રુતપૂજા,	૧૨. હરિકેશી,
૧૩. ચિત્તસંભૂતી,	૧૪. ઈષુકારી,
૧૫. સભિક્ષુ,	૧૬. સમાધિસ્થાન,
૧૭. પાપશ્રમણ,	૧૮. સંયતી,
૧૯. મૃગચારિકા,	૨૦. અનાથ પ્રવ્રજ્યા (મૃગાપુત્ર)
૨૧. સમુદ્રપાલ,	૨૨. રથનેમી,
૨૩. ગૌતમ કેશી,	૨૪. સમિતિ,
૨૫. યજ્ઞીય,	૨૬. સમાચારી,
૨૭. ખલુંકીય,	૨૮. મોક્ષમાર્ગગતિ,
૨૯. અપ્રમાદ,	૩૦. તપોમાર્ગ,
૩૧. ચરણવિધિ,	૩૨. પ્રમાદસ્થાન,
૩૩. કર્મપ્રકૃતિ,	૩૪. લેશ્યા અધ્યયન,
૩૫. અણગારમાર્ગ,	૩૬. જીવાજીવવિભક્તિ.

५५. परीसहऽज्झयणस्स उक्खेवो -

सुयं मे, आउसं ! तेणं भगवया एवमक्खायं -

इह खलु बावीसं परीसहा समणेणं भगवया महावीरेणं कासवेणं पवेइया, जे भिक्खू सोच्चा, नच्चा, जिच्चा, अभिभूय भिक्खायरियाए परिव्वयन्तो पुट्ठो नो विहन्नेज्जा।

कयरे खलु ते बावीसं परीसहा समणेणं भगवया महावीरेणं कासवेणं पवेइया, जे भिखू सोच्चा, नच्चा, जिच्चा, अभिभूय भिक्खायरियाए परिव्वयन्तो पुट्ठो नो विहन्नेज्जा ?

૫૫. પરીષહ અધ્યયનનો ઉપોદ્ઘાત :

હે આયુષ્યમન્ ! મેં સાંભળ્યું છે, તે ભગવાને આ પ્રમાણે કહ્યું છે :

કાશ્યપગોત્રીય શ્રમણ ભગવાન મહાવીરે બાવીસ પરીષહ કહ્યા છે. જેને સાંભળીને, જાણીને, અભ્યાસના દ્વારા પરિચિત કરી, પરાજીત કરી અને ભિક્ષાચર્યાનાં માટે પર્યટન કરતા થકા ભિક્ષુ આ પરીષહોથી સ્પૃષ્ટ થઈ જવા પર પણ વિચલિત થતા નથી.

તે બાવીસ પરીષહ કયા છે, જે કાશ્યપગોત્રીય શ્રમણ ભગવાન મહાવીરે કહ્યા છે, જેને સાંભળીને, જાણીને અભ્યાસનાં દ્વારા પરિચિત કરી, પરાજીત કરી ભિક્ષાચર્યાનાં માટે પર્યટન કરતા ભિક્ષુ તેનાથી સ્પૃષ્ટ થઈ જવા પર પણ વિચલિત થતાં નથી ?

जैन साईट JAINSITE जैनम् जयति शासनम्

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

इमे खलु ते बावीसं परीसहा समणेणं भगवया महावीरेणं कासवेणं पवेइया, जे भिक्खू सोच्चा, नच्चा, जिच्चा, अभिभूय, भिक्खायरियाए परिव्वयन्तो पुट्ठो नो विहन्नेज्जा।[1] - उत्त. अ. २, सु. १-२

તે બાવીસ પરીષહ આ છે, જે કાશ્યપગોત્રીય શ્રમણ ભગવાન મહાવીરે કહ્યા છે, જેને ભિક્ષુ સાંભળીને, જાણીને, અભ્યાસનાં દ્વારા પરિચિત કરી, પરાજીત કરી, ભિક્ષાચર્યાનાં માટે પર્યટન કરતા ભિક્ષુ તેનાથી સ્પૃષ્ટ થઈ જવા પર પણ વિચલિત થતા નથી.

५६. सम्मत्तपरक्कमस्स निक्खेवो -

एस खलु सम्मत्तपरक्कमस्स अज्झयणस्स अट्ठे समणेणं भगवया महावीरेणं आघविए, पन्नविए, परूविए, दंसिए, निदंसिए, उवदंसिए।

- उत्त. अ. २९, सु. ७४

૫૬. સમ્યક્ત્વ પરાક્રમ અધ્યયનનો ઉપસંહાર :

શ્રમણ ભગવાન મહાવીરે સમ્યક્ત્વ પરાક્રમ નામના અધ્યયનનો આ અર્થ કહ્યો છે, પ્રજ્ઞાપિત કરેલ છે, પ્રરુપિત કરેલ છે, દર્શિત, વિશેષ રુપથી દર્શિત અને ઉપદર્શિત કરેલ છે.

५७. उत्तरज्झयणस्स कइपय अज्झयणाणं उक्खेव-निक्खेवो -

संजोगा विप्पमुक्कस्स, अणगारस्स भिक्खुणो।
अयारं पाउकरिस्सामि, आणुपुव्विं सुणेह मे॥

- उत्त. अ. ११, गा. १

૫૭. ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રનાં કેટલાક અધ્યયનોનાં ઉત્ક્ષેપ - નિક્ષેપ :

જે (બાહ્ય અને આભ્યન્તર) સંયોગથી સર્વથા મુક્ત અનગાર ભિક્ષુ છે, તેના આચારને અનુક્રમથી હું પ્રકટ કરીશ. (તેને) મારાથી સાંભળો.

एवं से उदाहु अणुत्तरनाणी, अणुत्तरदंसी अणुत्तरनाण-दंसणधरे। अरहा नायपुत्ते भगवं, वेसालिए वियाहिए।

- उत्त. अ. ६, गा. १८

આ પ્રમાણે અનુત્તરજ્ઞાની, અનુત્તરદર્શી, અનુત્તરજ્ઞાન-દર્શનધારક, અર્હત્ વ્યાખ્યાતા, જ્ઞાતપુત્ર, વૈશાલિક (તીર્થંકર) ભગવાન મહાવીરે અપ્રમાદનો ઉપદેશ કહ્યો છે.

इह एस धम्मे अक्खाए, कविलेणं च विसुद्धपन्नेणं।
तरिहिन्ति जे उ काहिन्ति, तेहिं आराहिया दुवे लोगा॥

- उत्त. अ. ८, गा. २०

આ પ્રમાણે વિશુદ્ધ પ્રજ્ઞાવાળા કપિલે આ ધર્મનું પ્રતિપાદન કરેલ છે. જે આ ધર્મની સમ્યક્ આરાધના કરશે, તે સંસારસાગરને પાર કરશે અને તેના દ્વારા બંને લોક આરાધિત થશે.

एसा अजीवविभत्ती, समासेण वियाहिया।
इत्तो जीवविभत्तिं वुच्छामि अणुपुव्वसो॥

- उत्त. अ. ३६, गा. ४७

આ સંક્ષેપથી અજીવ વિભાગનો નિરુપણ કરેલ છે. હવે અહીંથી આગળ જીવ વિભાગનો ક્રમશઃ વર્ણન કરીશ.

५८. उत्तरज्झयणस्स निक्खेवो -

इइ पाउकरे बुद्धे, नायए परिनिव्वुए।
छत्तीसं उत्तरज्झाए, भवसिद्धियसम्मए॥ **त्ति बेमि॥**

- उत्त. अ. ३६, गा. २६८

૫૮. ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રનો ઉપસંહાર :

આ પ્રમાણે ભવ્ય જીવોને અભીષ્ટ છત્રીસ ઉત્તમ અધ્યાયોને પ્રકટ કરીને બોધિ પ્રાપ્ત જ્ઞાતવંશીય ભગવાન મહાવીર નિર્વાણને પ્રાપ્ત થયા, **એવું હું કહું છું.**

५९. दसासुयक्खंधस्स पढमा दसाया उक्खेव-निक्खेवो -

सुयं मे आउसं! तेणं भगवया एवमक्खायं -

इह खलु थेरेहिं भगवंतेहिं वीसं असमाहिट्ठाणा पण्णत्ता।

प. कयरे खलु ते थेरेहिं भगवंतेहिं वीसं असमाहिट्ठाणा पण्णत्ता?

૫૯. દશાશ્રુતસ્કંધની પ્રથમ દશાનો ઉત્ક્ષેપ-નિક્ષેપ :

હે આયુષ્યમાન્ ! મેં સાંભળ્યું છે- તે ભગવાન મહાવીર સ્વામીએ આવું કહ્યુ છે :

આ આર્હત્ પ્રવચનમાં નિશ્ચયથી સ્થવિર ભગવંતોએ વીસ અસમાધિસ્થાન કહ્યા છે.

પ્ર. સ્થવિર ભગવન્તોએ તે ક્યા વીસ અસમાધિસ્થાન કહ્યા છે ?

૧. પરીષહોનું વર્ણન ચરણાનુયોગ (હિન્દી)ના બીજા ભાગે પા.નં. ૯૭૨ પર જુઓ.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

उ. इमे खलु ते थेरेहिं भगवंतेहिं वीसं असमाहिट्ठाणा पण्णत्ता[1]।

ઉ. સ્થવિર ભગવંતોએ તે વીસ અસમાધિસ્થાન આ પ્રમાણે કહ્યા છે, (આગળનું વર્ણન ચરણાનુયોગમાં જુવો)

निक्खेवो-एए खलु ते थेरेहिं भगवंतेहिं वीसं असमाहिट्ठाणा पण्णत्ता,[2] **त्ति बेमि।**

- दसा. द. १, सु. १

નિક્ષેપ : સ્થવિર ભગવંતોએ વીસ અસમાધિસ્થાન કહ્યા છે. **એવું હું કહું છું.**

६०. दसा-कप्प-ववहाराणं अज्झयणा -

छव्वीसं दसा-कप्प-ववहाराणं उद्देसणकाला पण्णत्ता, तं जहा -

दस दसाणं, छ कप्पस्स, दस ववहारस्स।

- सम. सम. २६, सु. १

૬૦. દશા-કલ્પ- વ્યવહારનાં અધ્યયન :

દશા-કલ્પ અને વ્યવહાર સૂત્રનાં છવીસ ઉદ્દેશનકાળ (અધ્યયન) કહ્યા છે, જેમકે -

દશાશ્રુત સ્કંધનાં દસ, બૃહત્ કલ્પ સૂત્રનાં છ અને વ્યવહાર સૂત્રનાં દસ અધ્યયન છે.

६१. इसिभासियऽज्झयणस्स संखा -

चोयालीसं अज्झयणा इसिभासियादियलोगचुया भासिया पण्णत्ता।

- सम. सम. ४४, सु. १

૬૧. ઋષિભાષિત અધ્યયનોની સંખ્યા :

દેવલોકથી ચ્યુત-ઋષિભાષિતનાં ચુમાલીસ (૪૪) અધ્યયન કહ્યા છે.

६२. जंबूदीवपण्णत्तीए उवसंहारो-

तए णं समणं भगवं महावीरं मिहिलाए णयरीए माणिभद्दे चेइए बहूणं समणाणं, बहूणं समणीणं, बहूणं सावयाणं, बहूणं सावियाणं, बहूणं देवाणं, बहूणं देवीणं मज्झगए एवमाइक्खइ, एवं भासइ, एवं पण्णवेइ एवं परूवेइ जम्बूद्दीवपण्णत्ती णामत्ति अज्जो! अज्झयणे अट्ठं च हेउं च पसिणं च कारणं च वागरणं च भुज्जो-भुज्जो उवदंसेइ, **त्ति बेमि।**

- जंबू. वक्ख.७, सु. २१३

૬૨. જંબૂદ્વીપ પ્રજ્ઞપ્તિનો ઉપસંહાર :

(સુધર્મા સ્વામીએ પોતાના અંતેવાસી જંબૂને સંબોધિત કરી કહ્યું -)

"હે આર્ય જંબૂ! મિથિલા નગરીનાં અન્તર્ગત માણિભદ્ર ચૈત્યમાં ઘણા બધા શ્રમણો, ઘણી બધી શ્રમણીઓ, ઘણા બધા શ્રાવકો, ઘણી બધી શ્રાવિકાઓ, ઘણા દેવો, ઘણી દેવીઓની પરિષદ્‌નાં વચ્ચે શ્રમણ ભગવાન મહાવીરે જંબૂદ્વીપ પ્રજ્ઞપ્તિ નામક અધ્યયનનું આ પ્રમાણે વર્ણન, ભાષણ, નિરુપણ અને પ્રરુપણ કર્યું તથા શ્રોતાઓનાં અનુગ્રહનાં માટે અધ્યયનનાં અર્થ, હેતુ, પ્રશ્ન, કારણ અને વ્યાખ્યાનુ વારંવાર વિવેચન કર્યું," **એવું હું કહું છું.**

६३. निरयावलिया उवंगस्स उक्खेवो-

तेणं कालेणं तेणं समएणं रायगिहे नामं नयरे होत्था, रिद्धित्थिमियसमिद्धे गुणसीलए चेइए, **वण्णओ** असोगवरपायवे पुढविसिलापट्टए।

૬૩. નિરયાવલિકા ઉપાંગનો ઉત્ક્ષેપ :

તે કાળ અને તે સમયમાં રાજગૃહ નામક નગર હતું, તે ઋદ્ધિ સમૃદ્ધિ આદિથી સંપન્ન હતું, ત્યાં (ઉત્તર-પૂર્વમાં) ગુણશીલક નામક ચૈત્ય હતું. **વર્ણન કરવું જોઈએ.** ત્યાં ઉત્તમ અશોક વૃક્ષ હતું અને તેની નીચે એક પૃથ્વી-શિલાપટ્ટક સ્થિત હતું.

तेणं कालेणं तेणं समएणं समणस्स भगवओ महावीरस्स अन्तेवासी अज्जसुहम्मे नामं अणगारे जाइसंपन्ने **-जाव-** पंचहिं अणगारसएहिं सद्धिं संपरिवुडे, पुव्वाणुपुव्विं चरमाणे, जेणेव रायगिहे नयरे **-जाव-** अहापडिरूवं उग्गहं ओगिण्हित्ता संजमेणं तवसा अप्पाणं भावेमाणे विहरइ।

તે કાળ અને તે સમયમાં શ્રમણ ભગવાન મહાવીરનાં અંતેવાસી જાતિ કુળ આદિથી સંપન્ન આર્ય સુધર્મા સ્વામી નામક અનગાર **-યાવત્-** પાંચ સો અણગારોની સાથે પૂર્વાનુપૂર્વીનાં ક્રમથી ચાલતા જ્યાં રાજગૃહ નગર હતું ત્યાં પધાર્યા **-યાવત્-** યથા પ્રતિરુપ (સાધુ મર્યાદાનુરુપ) અવગ્રહ (અનુમતિ) પ્રાપ્ત કરીને સંયમ અને તપશ્ચર્યાથી પોતાની આત્માને ભાવિત કરતાં વિચરવા લાગ્યા.

૧-૨. આ પ્રમાણે બીજી દશાથી સાતમી દશા સુધી ઉપોદ્ઘાત અને ઉપસંહાર સૂત્ર છે.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

परिसा निग्गया, धम्मो कहिओ, परिसा पडिगया।

तेणं कालेणं तेणं समएणं अज्जसुहम्मस्स अणगारस्स अंतेवासी जंबू णामं अणगारे समचउरंस संठाण संठिए (-जाव-) संखित्तविउल तेउलेस्से अज्जसुहम्मस्स अणगारस्स अदूरसामंते उड्ढं जाणू **-जाव-** विहरइ।

तए णं से जंबू ! जायसड्ढे **(-जाव-)** पज्जुवासमाणे एवं वयासी-

प. उवंगाणं भंते ! समणेणं भगवया महावीरेणं **-जाव-** सिद्धिगइणामधेयं ठाणं संपत्तेणं के अट्ठे पण्णत्ते ?

उ. एवं खलु जंबू ! समणेणं भगवया महावीरेणं **-जाव-** सिद्धिगइणामधेयं ठाणं संपत्तेणं उवंगाणं पंच वग्गा पण्णत्ता, तं जहा -

१. निरयावलियाओ, २. कप्पवडिंसियाओ,
३. पुप्फियाओ, ४. पुप्फचूलियाओ,
५. वण्हिदसाओ।

प. जइ णं भंते ! समणेणं भगवया महावीरेणं **-जाव-** सिद्धिगइणामधेयं ठाणं संपत्तेणं उवंगाणं पंच वग्गा पण्णत्ता, तं जहा -

१. निरयावलियाओ **-जाव-** ५. वण्हिदसाओ।

पढमस्स णं भंते ! वग्गस्स उवंगाणं निरयावलियाणं कइ अज्झयणा पण्णत्ता ?

उ. एवं खलु जंबू ! समणेणं भगवया महावीरेणं **-जाव-** सिद्धिगइणामधेयं ठाणं संपत्तेणं उवंगाणं पढमस्स वग्गस्स निरयावलियाणं दस अज्झयणा पण्णत्ता, तं जहा-

१. काले, २. सुकाले, ३. महाकाले, ४. कण्हे, ५. सुकण्हे तहा ६. महाकण्हे। ७. वीरकण्हे य बोद्धव्वे, ८. रामकण्हे तहेव य ९. पिउसेणकण्हे नवमे, १०. दसमे महासेणकण्हे ॥१॥

प. जइ णं भंते ! समणेणं भगवया महावीरेणं **-जाव-** सिद्धिगइणामधेयं ठाणं संपत्तेणं उवंगाणं पढमस्स वग्गस्स निरयावलियाणं दस अज्झयणा पण्णत्ता,

તેના દર્શનાર્થે પરિષદ્ નીકળી. આર્ય સુધર્માએ ધર્મોપદેશ આપ્યો અને (ધર્મ દેશના સાંભળી) પરિષદ્ પાછી ફરી.

તે કાળ અને તે સમયમાં આર્ય સુધર્મા અણગારનાં અંતેવાસી સમચતુરસ્ત્ર સંસ્થાનથી સંસ્થિત **(-યાવત્-)** વિપુલ તેજો લેશ્યાથી સમાહિત જંબૂ નામક અનગાર આર્ય સુધર્મા સ્વામીનાં સમીપ ઉર્ધ્વ જાનુ અધઃશિર કરીને **-યાવત્-** વિચરણ કરતા હતાં.

ત્યારે તે જંબૂ સ્વામીને શ્રદ્ધા ઉત્પન્ન થઈ **(-યાવત્-)** પર્યુપાસના કરતાં (આર્ય-સુધર્મા સ્વામીથી) આ પ્રમાણે પૂછયું -

પ્ર. ભંતે ! શ્રમણ ભગવાન મહાવીર **-યાવત્-** સિદ્ધગતિ નામક સ્થાન પ્રાપ્ત દ્વારા ઉપાંગસૂત્રનો શું અર્થ કહ્યો છે ?

ઉ. જંબૂ ! શ્રમણ ભગવાન મહાવીર **-યાવત્-** સિદ્ધગતિ નામક સ્થાન પ્રાપ્ત દ્વારા ઉપાંગ સૂત્રનાં પાંચ વર્ગ કહ્યા છે, જેમકે -

૧. નિરયાવલિકા, ૨. કલ્પાવતંસિકા,
૩. પુષ્પિકા, ૪. પુષ્પચૂલિકા,
૫. વૃષ્ણિદશા.

પ્ર. ભંતે ! જો શ્રમણ ભગવાન મહાવીર **-યાવત્-** સિદ્ધગતિ નામક સ્થાન પ્રાપ્ત દ્વારા ઉપાંગ સૂત્રનાં પાંચ વર્ગ કહ્યા છે, જેમકે -

૧. નિરયાવલિકા **-યાવત્-** ૫. વૃષ્ણિદશા.

ભંતે ! ઉપાંગ સૂત્રનાં પ્રથમ વર્ગ નિરયાવલિકાનાં કેટલા અધ્યયન કહ્યા છે ?

ઉ. જંબૂ ! શ્રમણ ભગવાન મહાવીર **-યાવત્-** સિદ્ધગતિ નામક સ્થાન પ્રાપ્ત દ્વારા ઉપાંગ સૂત્રનાં પ્રથમ વર્ગ નિરયાવલિકાનાં દસ અધ્યયન કહ્યા છે, જેમકે -

૧. કાળ, ૨. સુકાળ, ૩. મહાકાળ, ૪. કૃષ્ણ, ૫. સુકૃષ્ણ, ૬. મહાકૃષ્ણ, ૭. વીરકૃષ્ણ, ૮. રામકૃષ્ણ, ૯. પિતૃસેનકૃષ્ણ, ૧૦. મહાસેનકૃષ્ણ.

પ્ર. ભંતે ! જો શ્રમણ ભગવાન મહાવીર **-યાવત્-** સિદ્ધગતિ નામક સ્થાન પ્રાપ્ત દ્વારા ઉપાંગ સૂત્રનાં પ્રથમ વર્ગ નિરયાવલિકાનાં દસ અધ્યયન કહ્યા છે, તો -

જૈન સાઈટ JAINSITE જૈનમ્ જયતિ શાસનમ્

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

पढमस्स णं भंते ! अज्झयणस्स निरयावलियाणं के अट्ठे पण्णत्ते ?

उ. एवं खलु जंबू ! - निर. व. १, अ. १, सु. १-५

६४. **विइयज्झयणस्स उक्खेवो-**

प. जइ णं भंते ! समणेणं भगवया महावीरेणं **-जाव-** सिद्धिगइणामधेयं ठाणं संपत्तेणं निरयावलियाणं पढमस्स अज्झयणस्स अयमट्ठे पण्णत्ते,

दोच्चस्स णं भंते ! अज्झयणस्स निरयावलियाणं के अट्ठे पण्णत्ते ?

उ. एवं खलु जंबू[१] !

एवं सेसा वि अट्ठ अज्झयणा नेयव्वा पढम सरिसा।

णवरं-मायाओ सरिसणामाओ ।

-निर. व. १. सु. ३५

६५. **कप्पवडिंसिया उवंगस्स उक्खेव-निक्खेवो-**

प. जइ णं भंते ! समणेणं भगवया महावीरेणं **-जाव-** सिद्धिगइणामधेयं ठाणं संपत्तेणं उवंगाणं पढमस्स वग्गस्स निरयावलियाणं अयमट्ठे पण्णत्ते,

दोच्चस्स णं भंते ! वग्गस्स कप्पवडिंसियाणं कइ अज्झयणा पण्णत्ता ?

उ. एवं खलु जंबू ! समणेणं भगवया महावीरेणं **-जाव-** सिद्धिगइणामधेयं ठाणं संपत्तेणं कप्पवडिंसियाणं दस अज्झयणा पण्णत्ता, तं जहा-

१. पउमे **-जाव-** १०. नंदणे ।

प. जइ णं भंते ! समणेणं भगवया महावीरेणं **-जाव-** सिद्धिगइणामधेयं ठाणं संपत्तेणं कप्पवडिंसियाणं दस अज्झयणा पण्णत्ता ।

पढमस्स णं भंते ! अज्झयणस्स कप्पवडिंसियाणं के अट्ठे पण्णत्ते ?

उ. एवं खलु जंबू[२] ! - कप्प. वग्ग. २, सु. १

निक्खेवओ-

एवं खलु जंबू ! समणेणं भगवया महावीरेणं **-जाव-** सिद्धिगइणामधेयं ठाणं संपत्तेणं कप्पवडिंसियाणं पढमस्स अज्झयणस्स अयमट्ठे पण्णत्ते,[३] **त्ति बेमि ।**

- कप्प. वग्ग. २, सु. ३

ભંતે ! નિરયાવલિકાનાં પ્રથમ અધ્યયનનો શું અર્થ કહ્યો છે ?

ઉ. જંબૂ ! (આગળનું વર્ણન ધર્મકથાનુયોગમાં જોવું)

૬૪. **બીજા અધ્યયનનો ઉપોદ્ઘાત :**

પ્ર. ભંતે ! જો શ્રમણ ભગવાન મહાવીર **-યાવત્-** સિદ્ધગતિ નામક સ્થાન પ્રાપ્ત દ્વારા નિરયાવલિકાનાં પ્રથમ અધ્યયનનો આ અર્થ કહ્યો છે તો,

ભંતે ! નિરયાવલિકાનાં બીજા અધ્યયનનો શું અર્થ કહ્યો છે?

ઉ. જંબૂ ! (આગળનું વર્ણન ધર્મકથાનુયોગમાં જોવું.)

આ પ્રમાણે બાકીનાં આઠ અધ્યયન પણ પ્રથમ અધ્યયનનાં સમાન જાણવું જોઈએ.

વિશેષ : માતાઓનાં નામ પુત્રનાં નામના સમાન છે.

૬૫. **કલ્પાવતંસિકા ઉપાંગનો ઉત્ક્ષેપ-નિક્ષેપ :**

પ્ર. ભંતે ! જો શ્રમણ ભગવાન મહાવીર **-યાવત્-** સિદ્ધગતિ નામક સ્થાન પ્રાપ્ત દ્વારા ઉપાંગ સૂત્રનાં પ્રથમ નિરયાવલિકા વર્ગનો આ અર્થ કહ્યો છે તો -

ભંતે ! બીજા વર્ગ કલ્પાવતંસિકાનાં કેટલા અધ્યયન કહ્યા છે ?

ઉ. જંબૂ ! શ્રમણ ભગવાન મહાવીર **-યાવત્-** સિદ્ધગતિ નામક સ્થાન પ્રાપ્ત દ્વારા કલ્પાવતંસિકાનાં દસ અધ્યયન કહ્યા છે, જેમકે-

૧. પદ્મ **-યાવત્-** ૧૦. નંદન.

પ્ર. ભંતે ! જો શ્રમણ ભગવાન મહાવીર **-યાવત્-** સિદ્ધગતિ નામક સ્થાન પ્રાપ્ત દ્વારા કલ્પાવતંસિકાના દસ અધ્યયન કહ્યા છે તો-

ભંતે ! કલ્પાવતંસિકાનાં પ્રથમ અધ્યયનનો શું અર્થ કહ્યો છે ?

ઉ. જંબૂ ! (આગળનું વર્ણન ધર્મકથાનુયોગમાં જોવું.)

નિક્ષેપ :

આ પ્રમાણે હે જંબૂ ! શ્રમણ ભગવાન મહાવીર **-યાવત્-** સિદ્ધગતિ નામક સ્થાન પ્રાપ્ત દ્વારા કલ્પાવતંસિકાનાં પ્રથમ અધ્યયનનો આ અર્થ કહ્યો છે. **એવું હું કહું છું.**

---

૧. (ક) આ જ પ્રમાણે બધા અધ્યયનોના ઉપોદ્ઘાત છે.
(ખ) આ સૂત્રમાં ઉપસંહાર સૂત્ર નથી.

૨. આ જ પ્રમાણે બાકી અધ્યયનોના ઉપોદ્ઘાત છે.

૩. આ જ પ્રમાણે બાકી અધ્યયનોના ઉપસંહાર સૂત્ર જાણવા જોઈએ.

जैन साईट JAINSITE जैनम् जयति शासनम्
www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

६६. पुप्फिया उवंगस्स उक्खेव-निक्खेवो-

प. जइ णं भंते ! समणेणं भगवया महावीरेणं **-जाव-** सिद्धिगइणामधेयं ठाणं संपत्तेणं उवंगाणं दोच्चस्स वग्गस्स कप्पवडिंसियाणं अयमट्ठे पन्नत्ते,

तच्चस्स णं भंते ! वग्गस्स उवंगाणं पुप्फियाणं के अट्ठे पन्नत्ते ?

उ. एवं खलु जंबू ! समणेणं भगवया महावीरेणं **-जाव-** सिद्धिगइणामधेयं ठाणं संपत्तेणं उवंगाणं तच्चस्स वग्गस्स पुप्फियाणं दस अज्झयणा पण्णत्ता, तं जहा-

१. चन्दे, २. सूरे, ३. सुक्के, ४. बहुपुत्तिय, ५. पुण्ण, ६. माणिभद्दे य । ७. दत्ते, ८. सिवे, ९. बले या, १०. अणादिए चेव बोद्धव्वे ॥

प. जइ णं भंते ! समणेणं भगवया महावीरेणं **-जाव-** सिद्धिगइणामधेयं ठाणं संपत्तेणं पुप्फियाणं दस अज्झयणा पन्नत्ता,

पढमस्स णं भंते ! अज्झयणस्स पुप्फियाणं के अट्ठे पन्नत्ते ?

उ. एवं खलु जंबू[1] ! - पुप्फिया व. ३. सु. १

निक्खेवओ-

एवं खलु जंबु ! समणेणं भगवया महावीरेणं **-जाव-** सिद्धिगइणामधेयं ठाणं संपत्तेणं पुप्फियाणं पढमस्स अज्झयणस्स अयमट्ठे पण्णत्ते, **त्ति बेमि**[2] ।

- पुप्फिया व. ३. सु. ७

६६. પુષ્પિકા ઉપાંગનો ઉત્ક્ષેપ નિક્ષેપ :

પ્ર. ભંતે ! જો શ્રમણ ભગવાન મહાવીર **-યાવત્-** સિદ્ધગતિ નામક સ્થાન પ્રાપ્ત દ્વારા ઉપાંગ સૂત્રનાં બીજા વર્ગ કલ્પાવતંસિકાનો આ અર્થ કહ્યો છે તો-

ભંતે ! ઉપાંગ સૂત્રનાં ત્રીજા વર્ગ પુષ્પિકાનો શું અર્થ કહ્યો છે ?

ઉ. જંબૂ ! શ્રમણ ભગવાન મહાવીર **-યાવત્-** સિદ્ધગતિ નામક સ્થાન પ્રાપ્ત દ્વારા ઉપાંગ સૂત્રનાં ત્રીજા વર્ગ પુષ્પિકાનાં દસ અધ્યયન કહ્યા છે, જેમકે -

૧. ચંદ્ર, ૨. સૂર્ય, ૩. શુક્ર, ૪. બહુપુત્રીકા, ૫. પૂર્ણભદ્ર, ૬. માણિભદ્ર, ૭. દત્ત, ૮. શિવ, ૯. બળ, ૧૦. અનાધૃત.

પ્ર. ભંતે ! જો શ્રમણ ભગવાન મહાવીર **-યાવત્-** સિદ્ધગતિ નામક સ્થાન પ્રાપ્ત દ્વારા ઉપાંગ સૂત્રનાં પુષ્પિકા નામક વર્ગનાં દસ અધ્યયન કહ્યા છે તો -

ભંતે ! પુષ્પિકાનાં પ્રથમ અધ્યયનનો શું અર્થ કહ્યો છે ?

ઉ. જંબૂ ! (આગળનું વર્ણન ધર્મકથાનુયોગમાં જોવું.)

નિક્ષેપ :

જંબૂ ! આ પ્રમાણે શ્રમણ ભગવાન મહાવીર **-યાવત્-** સિદ્ધગતિ નામક સ્થાન પ્રાપ્ત દ્વારા પુષ્પિકા (વર્ગ)નાં પ્રથમ અધ્યયનનો આ અર્થ કહ્યો છે. **એવું હું કહું છું.**

६७. पुप्फचूलिया उवंगस्स उक्खेव-निक्खेवो-

प. जइ णं भंते ! समणेणं भगवया महावीरेणं **-जाव-** सिद्धिगइणामधेयं ठाणं संपत्तेणं उवंगाणं तच्चस्स पुप्फियाणं अयमट्ठे पन्नत्ते,

चउत्थस्स णं भंते ! वग्गस्स उवंगाणं पुप्फचूलियाणं के अट्ठे पन्नत्ते ?

उ. एवं खलु जंबू ! समणेणं भगवया महावीरेणं **-जाव-** सिद्धिगइणामधेयं ठाणं संपत्तेणं उवंगाणं चउत्थस्स णं पुप्फचूलियाणं दस अज्झयणा पण्णत्ता, तं जहा-

१. सिरि, २. हिरि, ३. धिइ, ४. कित्तीओ, ५. बुद्धी, ६. लच्छी य होइ बोद्धव्वा । ७. इलादेवी, ८. सुरादेवी, ९. रसदेवी, १०. गंधदेवी य ।

૬૭. પુષ્પચૂલિકા ઉપાંગનો ઉત્ક્ષેપ-નિક્ષેપ :

પ્ર. ભંતે ! જો શ્રમણ ભગવાન મહાવીર **-યાવત્-** સિદ્ધગતિ નામક સ્થાન પ્રાપ્ત દ્વારા ઉપાંગ સૂત્રનાં પુષ્પિકા નામક ત્રીજા વર્ગનો આ અર્થ કહ્યો છે તો -

ભંતે ! ઉપાંગ સૂત્રનાં પુષ્પચૂલિકા નામક ચતુર્થ વર્ગનો શું અર્થ કહ્યો છે ?

ઉ. જંબૂ ! શ્રમણ ભગવાન મહાવીર **-યાવત્-** સિદ્ધગતિ નામક સ્થાન પ્રાપ્ત દ્વારા ઉપાંગ સૂત્રનાં ચતુર્થ પુષ્પચૂલિકા વર્ગનાં દસ અધ્યયન કહ્યા છે, જેમકે -

૧. શ્રીદેવી, ૨. હ્રીદેવી, ૩. ધૃતિદેવી, ૪. કીર્તિદેવી, ૫. બુદ્ધિદેવી, ૬. લક્ષ્મીદેવી, ૭. ઈલાદેવી, ૮. સુરાદેવી, ૯. રસદેવી, ૧૦. ગંધદેવી.

---

૧. આ જ પ્રમાણે બાકી અધ્યયનોના ઉપોદ્ઘાત છે.

૨. આ જ પ્રમાણે બાકી અધ્યયનોના ઉપસંહાર સૂત્ર જાણવા જોઈએ.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

प. जइ णं भंते ! समणेणं भगवया महावीरेणं -जाव- सिद्धिगइणामधेयं ठाणं संपत्तेणं उवंगाणं चउत्थस्स वग्गस्स पुप्फचूलियाणं दस अज्झयणा पन्नत्ता,

पढमस्स णं भंते ! पुप्फचूलियाणं के अट्ठे पन्नत्ते ? तए णं से सुहम्मे जम्बू अणगारे एवं वयासी[1] -

उ. एवं खलु जंबू !

- पुप्फचूलिया व. ४, सु. १-५

निक्खेवओ-

तं एवं खलु जंबू ! समणेणं भगवया महावीरेणं -जाव- सिद्धिगइणामधेयं ठाणं संपत्तेणं पुप्फचूलियाणं पढमस्स अज्झयणस्स अयमट्ठे पन्नत्ते[2] । **त्ति बेमि ।**

- पुप्फचूलिया व. ४, सु. १०

પ્ર. ભંતે ! જો શ્રમણ ભગવાન મહાવીર **-યાવત્-** સિદ્ધગતિ નામક સ્થાન પ્રાપ્ત દ્વારા ઉપાંગ સૂત્રનાં પુષ્પચૂલિકા નામક ચતુર્થ વર્ગનાં દસ અધ્યયન કહ્યા છે તો -

ભંતે ! પુષ્પચૂલિકાનાં પ્રથમ અધ્યયનનો શું અર્થ કહ્યો છે ? ત્યારે આર્ય સુધર્માએ પોતાના શિષ્ય જંબૂ અણગારથી આ પ્રમાણે કહ્યું -

ઉ. જંબૂ ! (આગળનું વર્ણન ધર્મકથાનુયોગમાં જોવું.)

નિક્ષેપ :

હે જંબૂ ! આ પ્રમાણે શ્રમણ ભગવાન મહાવીર **-યાવત્-** સિદ્ધગતિ નામક સ્થાન પ્રાપ્ત દ્વારા પુષ્પચૂલિકાનાં પ્રથમ અધ્યયનનો આ અર્થ કહ્યો છે. **એવું હું કહું છું.**

६८. वण्हिदसा उवंगस्स उक्खेव-निक्खेवो-

प. जइ णं भंते ! समणेणं भगवया महावीरेणं -जाव- सिद्धिगइणामधेयं ठाणं संपत्तेणं उवंगाणं चउत्थस्स णं वग्गस्स पुप्फचूलियाणं अयमट्ठे पन्नत्ते,

पंचमस्स णं भंते ! वग्गस्स उवंगाणं वण्हिदसाणं के अट्ठे पण्णत्ते ?

उ. एवं खलु जंबू ! समणेणं भगवया महावीरेणं -जाव- सिद्धिगइणामधेयं ठाणं संपत्तेणं उवंगाणं पंचमस्स णं वग्गस्स वण्हिदसाणं दुवालस अज्झयणा पण्णत्ता, तं जहा-

१. निसढे, २. माउणि, ३. वह, ४. वहे, ५. पगया, ६. जुत्ती, ७. दसरहे, ८. दढरहे य । ९. महाधणू, १०. सत्तधणू ११. दसधणू नामे, १२. सयधणू य ॥

प. जइ णं भंते ! समणेणं भगवया महावीरेणं -जाव- सिद्धिगइणामधेयं ठाणं संपत्तेणं उवंगाणं पंचमस्स वग्गस्स वण्हिदसाणं दुवालस अज्झयणा पण्णत्ता, पढमस्स णं भंते ! अज्झयणस्स वण्हिदसाणं के अट्ठे पण्णत्ते ?

तए णं से सुहम्मे जम्बू अणगारं एवं वयासी-

६८. વૃષ્ણિદશા ઉપાંગનો ઉત્ક્ષેપ-નિક્ષેપ :

પ્ર. ભંતે ! જો શ્રમણ ભગવાન મહાવીર **-યાવત્-** સિદ્ધગતિ નામક સ્થાન પ્રાપ્ત દ્વારા ઉપાંગ સૂત્રનાં ચતુર્થ પુષ્પચૂલિકા વર્ગનો આ અર્થ કહ્યો છે તો -

ભંતે ! ઉપાંગ સૂત્રનાં પાંચમા વૃષ્ણિદશા નામક વર્ગનો શું અર્થ કહ્યો છે ?

ઉ. જંબૂ ! આ પ્રમાણે શ્રમણ ભગવાન મહાવીર **-યાવત્-** સિદ્ધગતિ નામક સ્થાન પ્રાપ્ત દ્વારા ઉપાંગ સૂત્રનાં પાંચમા વૃષ્ણિદશા વર્ગનાં બાર અધ્યયન કહ્યા છે, જેમકે -

૧. નિષધ, ૨. માતુલી, ૩. વહ, ૪. વહે, ૫. પગયા, ૬. યુક્તિ, ૭. દશરથ, ૮. દૃઢરથ, ૯. મહાધનુ, ૧૦. સપ્તધનુ, ૧૧. દસધનુ, ૧૨. શતધનુ.

પ્ર. ભંતે ! જો શ્રમણ ભગવાન મહાવીર **-યાવત્-** સિદ્ધગતિ નામક સ્થાન પ્રાપ્ત દ્વારા ઉપાંગ સૂત્રનાં વૃષ્ણિદશા નામક પાંચમાં વર્ગનાં બાર અધ્યયન કહ્યા છે તો - ભંતે ! વૃષ્ણિદશાનાં પ્રથમ અધ્યયનનો શું અર્થ કહ્યો છે ?

ત્યારે આર્ય સુધર્માએ ઉત્તરમાં જંબૂ અનગારથી આ પ્રમાણે કહ્યું -

---

૧. આ જ પ્રમાણે બાકી અધ્યયનોના ઉપોદ્ઘાત છે.

૨. આ જ પ્રમાણે બાકી અધ્યયનોના ઉપસંહાર સૂત્ર જાણવું જોઈએ.

जैन साईट JAINSITE जैनम् जयति शासनम्
www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

उ. एवं खलु जंबू[1] ! वण्हिदसा. वग्ग. ५, सु. १-५

निक्खेवओ-

एवं खलु जम्बू ! समणेणं भगवया महावीरेणं **-जाव-** सिद्धिगइणामधेयं ठाणं संपत्तेणं वण्हिदसाणं पढमस्स अज्झयणस्स अयमट्ठे पन्नत्ते[2] । **त्ति बेमि ।**

एवं सेसा वि एक्कारस अज्झयणा नेयव्वा, संगहणी-अणुसारेण अहीणमइरित्त एक्कारससु वि ।

- वण्हिदसा, वग्ग. ५ सु. २०

ઉ. જંબૂ ! (આગળનું વર્ણન ધર્મકથાનુયોગમાં જોવું.)

નિક્ષેપ :

હે જંબૂ ! આ પ્રમાણે શ્રમણ ભગવાન મહાવીર **-યાવત્-** સિદ્ધગતિ નામક સ્થાન પ્રાપ્ત દ્વારા વૃષ્ણિદશાનાં પ્રથમ અધ્યયનનો આ અર્થ કહ્યો છે, **હું એવું કહું છું.**

આ પ્રમાણે સંગ્રહણી ગાથાનાં અનુસાર કોઈપણ પ્રકારનાં હીનાધિકતા કર્યા વગર અગિયાર અધ્યયનોનો અર્થ જાણી લેવો.

६९. निरयावलियाई उवंगाणं उवसंहारो-

उवंगाणं पंच वग्गा पन्नत्ता, तं जहा-

१. निरयावलियाओ, २. कप्पवडिंसियाओ, ३. पुप्फियाओ, ४. पुप्फचूलियाओ, ५. वण्हिदसाओ ।

निरयावलिया उवंगे णं एगो सुयक्खंधो, पंच वग्गो, पंचसु दिवसेसु उद्दिस्संति, तत्थ चउसु वग्गेसु दस-दस उद्देसगा, पंचमवग्गे बारस उद्देसगा । -निरया. वग्ग. ५

૬૯. નિરયાવલિકાદિ-ઉપાંગોનો ઉપસંહાર :

ઉપાંગોનાં પાંચ વર્ગ કહ્યા છે, જેમકે -

૧. નિરયાવલિકા, ૨. કલ્પાવતંસિકા, ૩. પુષ્પિકા, ૪. પુષ્પચૂલિકા, ૫. વૃષ્ણિદશા.

નિરયાવલિકા ઉપાંગમાં એક શ્રુતસ્કંધ છે. પાંચ વર્ગ છે, પાંચ દિવસમાં વાંચન કરાય છે. પ્રારંભનાં ચાર વર્ગોમાં દસ-દસ ઉદ્દેશક છે અને પાંચમાં વર્ગમાં બાર ઉદ્દેશક છે.

७०. चंदपण्णत्तीआई तओ पण्णत्तीओ कालियाओ-

तओ पण्णत्तीओ कालेणं अहिज्जंति, तं जहा-

१. चंदपण्णत्ती, २. सूरपण्णत्ती, ३ दीवसागरपण्णत्ती ।

- ठाणं. अ. ३, उ. १, सु. १६०

૭૦. ચંદ્રપ્રજ્ઞપ્તિ આદિ ત્રણ પ્રજ્ઞપ્તિ કાલિક :

ત્રણ પ્રજ્ઞપ્તિઓ યથાકાળ વંચાય છે, જેમકે -

૧. ચંદ્રપ્રજ્ઞપ્તિ, ૨. સૂર્યપ્રજ્ઞપ્તિ, ૩. દ્વીપસાગરપ્રજ્ઞપ્તિ.

७१. विमाणपविभत्तीणं वग्गाणं उद्देसणकाला-

खुड्डियाए णं विमाणपविभत्तीए पढमे वग्गे सत्ततीसं उद्देसणकाला पण्णत्ता । - सम. सम. ३७, सु.४

खुड्डियाए णं विमाणपविभत्तीए बिइए वग्गे अट्ठतीसं उद्देसणकाला पण्णत्ता । - सम. सम. ३८, सु. ४

खुड्डियाए णं विमाणपविभत्तीए तइए वग्गे चत्तालीसं उद्देसणकाला पण्णत्ता । - सम. सम. ४०, सु. ५

महालियाए णं विमाणपविभत्तीए पढमे वग्गे एकचत्तालीसं उद्देसणकाला पण्णत्ता ।

- सम. सम. ४१, सु. ३

महालियाए णं विमाणपविभत्तीए बिइए वग्गे बायालीसं उद्देसणकाला पण्णत्ता । - सम. सम. ४२, सु. ८

महालियाए णं विमाणपविभत्तीए तइए वग्गे तेयालीसं उद्देसणकाला पण्णत्ता । - सम. सम. ४३, सु. ५

૭૧. વિમાન પ્રવિભક્તિ વર્ગોનો ઉદ્દેશનકાળ :

ક્ષુદ્રિકા વિમાન પ્રવિભક્તિ (નામક કાલિકશ્રુત)ના પ્રથમ વર્ગમાં સાડત્રીસ ઉદ્દેશનકાળ કહ્યા છે.

ક્ષુદ્રિકા વિમાન પ્રવિભક્તિ (નામક કાલિકશ્રુત)ના બીજા વર્ગમાં (૩૮) આડત્રીસ ઉદ્દેશનકાળ કહ્યા છે.

ક્ષુદ્રિકા વિમાન પ્રવિભક્તિના ત્રીજા વર્ગમાં ચાલીસ ઉદ્દેશનકાળ કહ્યા છે.

મહાલિકા વિમાન પ્રવિભક્તિનાં પ્રથમ વર્ગમાં (૪૧) એકતાલીસ ઉદ્દેશનકાળ કહ્યા છે.

મહાલિકા વિમાન પ્રવિભક્તિનાં બીજા વર્ગમાં (૪૨) બેંતાલીસ ઉદ્દેશનકાળ કહ્યા છે.

મહાલિકા વિમાન પ્રવિભક્તિનાં ત્રીજા વર્ગમાં (૪૩) તેતાલીસ ઉદ્દેશનકાળ કહ્યા છે.

---

૧. આ પ્રમાણે બાકીના અધ્યયનોના ઉપોદ્‌ઘાત છે.

૨. આ પ્રમાણે બાકી અધ્યયનોના ઉપસંહાર સૂત્ર જાણવા જોઈએ.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

महालियाए णं विमाणपविभत्तीए चउत्थे वग्गे चोयालीसं उद्देमणकाला पण्णत्ता। - सम. सम. ४४, सु. ५

महालियाए णं विमाणपविभत्तीए पंचमे वग्गे पणयालीसं उद्देसणकाला पण्णत्ता। - सम. सम. ४५, सु. ८

મહાલિકા વિમાન પ્રવિભક્તિનાં ચોથા વર્ગમાં (૪૪) ચુમાલીસ ઉદ્દેશનકાળ કહ્યા છે.

મહાલિકા વિમાન પ્રવિભક્તિનાં પાંચમાં વર્ગમાં (૪૫) પિસ્તાલીસ ઉદ્દેશનકાળ કહ્યા છે.

७२. पइण्णगाणं संखा-

चोरासीइं पइण्णगसहस्सा पण्णत्ता।

- सम. सम. ८४, सु. १३

૭૨. પ્રકીર્ણકોની સંખ્યા :

ચોર્યાસી હજાર પ્રકીર્ણક કહ્યા છે.

७३. दसदसाणं-अज्झयणाणि-

दस दसाओ पण्णत्ताओ, तं जहा-

१. कम्मविवागदसाओ, २. उवासगदसाओ,
३. अंतगडदसाओ, ४. अणुत्तरोववाइयदसाओ,
५. आयारदसाओ, ६. पण्हावागरणदसाओ,
७. बंधदसाओ, ८. दोगिद्धिदसाओ,
९. दीहदसाओ, १०. संखेवियदसाओ।

१. कम्मविवागदसाणं दस अज्झयणा पण्णत्ता, तं जहा-

१. मियापुत्ते य, २. गोत्तासे, ३. अंडे, ४. संगडे य यावरे ५. माहणे, ६. णंदिसेणे य, ७. सोरिय त्ति, ८. उदुंबरे ९. सहसुद्दाहे आमलए, १०. कुमारे लेच्छइ इति ॥१॥

२. उवासगदसाणं दस अज्झयणा पण्णत्ता, तं जहा-

१. आणंदे, २. कामदेवे अ, ३. गाहावति चूलणीपिता, ४. सुरादेवे, ५. चुल्लसतये, ६. गाहावइ कुंडकोलिए ७. सद्दालपुत्ते, ८. महासतये, ९. णंदिणीपिया, १०. सालहियापिया ॥२॥

३. अंतगडदसाणं दस अज्झयणा पण्णत्ता, तं जहा-

१. णमि, २. मातंगे, ३. सोमिले, ४. रामगुत्ते, ५. सुदंसणे चेव। ६. जमाली य, ७. भगाली य, ८. किंकसे, ९. चिल्लाए इ या। १०. पाले अंबडपुत्ते य, एमेए दस आहिया ॥३॥

४. अणुत्तरोववाइयदसाणं दस अज्झयणा पण्णत्ता, तं जहा-

१. ईसिदासे य, २. धण्णे य, ३. सुणक्खत्ते य, ४. कातिए ति य। ५. संठाणे, ६. सालिभद्दे य, ७. आणंदे, ८. तेतली ई य। ९. दसन्नभद्दे, १०. अतिमुत्ते, एमेए दस आहिया ॥४॥

૭૩. દસ દશાઓનાં અધ્યયન :

દસ દશા અધ્યયનવાળા દસ આગમ કહ્યા છે, જેમકે -

૧. કર્મવિપાક દશા, ૨. ઉપાસકદશા,
૩. અન્તકૃત દશા, ૪. અનુત્તરોપપાતિકદશા
૫. આચાર દશા, ૬. પ્રશ્ન વ્યાકરણ દશા,
૭. બંધ દશા, ૮. દ્વિગૃદ્ધિ દશા,
૯. દીર્ઘ દશા, ૧૦. સંક્ષેપિક દશા.

૧. કર્મવિપાક દશાનાં દસ અધ્યયન કહ્યા છે, જેમકે -

૧. મૃગાપુત્ર, ૨. ગોત્રાસ, ૩. અંડ, ૪. શકટ, ૫. બ્રાહ્મણ, ૬. નંદિષેણ, ૭. શૌરિક, ૮. ઉદુંબર, ૯. સહસ્ત્રોદાહ આમરક, ૧૦. કુમારલિચ્છવી.

૨. ઉપાસક દશાનાં દસ અધ્યયન કહ્યા છે, જેમકે -

૧. આનન્દ, ૨. કામદેવ, ૩. ગૃહપતિ ચુલિનીપિતા, ૪. સુરાદેવ, ૫. ચુલ્લશતક, ૬. ગૃહપતિ કુંડકોલિક, ૭. સદ્દાલપુત્ર, ૮. મહાશતક, ૯. નંદિની પિતા, ૧૦. સાલિયિકીપિતા.

૩. અંતકૃતદશાનાં દસ અધ્યયન કહ્યા છે, જેમકે -

૧. નમિ, ૨. માતંગ, ૩. સોમિલ, ૪. રામગુપ્ત, ૫. સુદર્શન, ૬. જમાલી, ૭. ભગાલી, ૮. કિંકસ, ૯. ચિલ્વક, ૧૦. પાલ અંબડપુત્ર.

૪. અનુત્તરોપપાતિક દશાનાં દસ અધ્યયન કહ્યા છે, જેમકે -

૧. ઋષિદાસ, ૨. ધન્ય, ૩. સુનક્ષત્ર, ૪. કાર્તિક, ૫. સંસ્થાન, ૬. શાલિભદ્ર, ૭. આનંદ, ૮. તેતલી, ૯. દશાર્ણભદ્ર, ૧૦. અતિમુક્ત.

જૈન સાઈટ JAINSITE જૈનમ્ જયતિ શાસનમ્

५. आयारदसाणं दस अज्झयणा पण्णत्ता, तं जहा-

१. वीसं असमाहिट्ठाणा, २. एगवीसं सबला, ३. तेत्तीसं आसायणाओ, ४. अट्ठविहा गणिसंपया, ५. दस चित्तसमाहिट्ठाणा, ६. एगारस उवासगपडिमाओ, ७. बारस भिक्खुपडिमाओ, ८. पज्जोसवणाकप्पो, ९. तीसं मोहणिज्जट्ठाणा, १०. आजाइट्ठाणं ॥५॥

૫. આચાર દશાનાં દસ અધ્યયન કહ્યા છે, જેમકે -

૧. વીસ અસમાધિસ્થાન, ૨. એકવીસ સબલદોષ. ૩. તેત્રીસ આશાતના, ૪. અષ્ટવિધ ગણિસંપદા. ૫. દસચિત્ત-સમાધિસ્થાન, ૬. અગિયાર ઉપાસક-પ્રતિમા, ૭. બારભિક્ષુપ્રતિમા, ૮. પર્યુષણાકલ્પ, ૯. ત્રીસ મોહનીય સ્થાન, ૧૦. આયતિસ્થાન (નિદાન).

६. पण्हावागरणदसाणं दस अज्झयणा पण्णत्ता, तं जहा-

१. उवमा, २. संखा,
३. इसिभासियाइं, ४. आयरियभासियाइं,
५. महावीरभासियाइं, ६. खोमगपसिणाइं,
७. कोमलपसिणाइं, ८. अद्दागपसिणाइं,
९. अंगुट्ठपसिणाइं, १०. बाहुपसिणाइं ॥६॥

૬. પ્રશ્નવ્યાકરણ દશાનાં દસ અધ્યયન કહ્યા છે, જેમકે -

૧. ઉપમા, ૨. સંખ્યા,
૩. ઋષિભાષિત, ૪. આચાર્ય ભાષિત,
૫. મહાવીરભાષિત, ૬. ક્ષોમક પ્રશ્ન,
૭. કોમલ પ્રશ્ન, ૮. આદર્શ પ્રશ્ન,
૯. અંગુષ્ઠ પ્રશ્ન, ૧૦. બાહુ પ્રશ્ન.

७. बंधदसाणं दस अज्झयणा पण्णत्ता, तं जहा-

१. बंधे य, २. मोक्खे य,
३. देवद्धि, ४. दसारमंडले वि य,
५. आयरियविप्पडिवत्ती,
६. उवज्झायविप्पडिवत्ती,
७. भावणा, ८. विमुत्ती,
९. साओ, १०. कम्मे ॥७॥

૭. બંધ દશાનાં દસ અધ્યયન કહ્યા છે, જેમકે -

૧. બંધ, ૨. મોક્ષ,
૩. દેવર્દ્ધિ ૪. દશારમંડલ,
૫. આચાર્યવિપ્રતિપત્તિ,
૬. ઉપાધ્યાયવિપ્રતિપત્તિ,
૭. ભાવના, ૮. વિમુક્તિ,
૯. સાત, ૧૦. કર્મ.

८. दोगिद्धिदसाणं दस अज्झयणा पण्णत्ता, तं जहा-

१. वाते, २. विवाते,
३. उववाते, ४. सुक्खेत्ते,
५. कसिणे, ६. बायालीसं सुमिणा,
७. तीसं महासुमिणा, ८. बावत्तरिं सव्वसुमिणा,
९. हारे,
१०. राम-गुत्ते य एमेए दस आहिया ॥८॥

૮. દ્વિગૃદ્ધિ દશાનાં દસ અધ્યયન કહ્યા છે, જેમકે -

૧. વાદ, ૨. વિવાદ,
૩. ઉપપાત, ૪. સુક્ષેત્ર,
૫. કૃત્સ્ન ૬. બેંતાલીસ સ્વપ્ન,
૭. ત્રીસ મહાસ્વપ્ન, ૮. બોંત્તેર સર્વસ્વપ્ન,
૯. હાર,
૧૦. રામગુપ્ત.

९. दीहदसाणं दस अज्झयणा पण्णत्ता, तं जहा-

१. चंदे, २. सूरे,
३. सुक्के य, ४. सिरिदेवी,
५. पभावती, ६. दीवसमुद्दोववत्ती,
७. बहुपुत्ती मंदरे ई य, ८. थेरे संभूतविजए,
९. थेरे पम्ह, १०. ऊसासनीसासे ॥९॥

૯. દીર્ઘદશાનાં દસ અધ્યયન કહ્યા છે, જેમકે -

૧. ચંદ્ર, ૨. સૂર્ય,
૩. શુક્ર, ૪. શ્રીદેવી,
૫. પ્રભાવતી, ૬. દ્વીપ સમુદ્રોત્પત્તિ,
૭. બહુપુત્રી મંદરા, ૮. સ્થવિર સંભૂતિવિજય,
૯. સ્થવિર પક્ષ્મ, ૧૦. ઉચ્છ્વાસ-નિઃશ્વાસ.

जैन साइट JAINSITE .com जैनम् जयति शासनम्

१०. संखेवियदसाणं दस अज्झयणा पण्णत्ता, तं जहा-

१. खुड्डिया विमाणपविभत्ती,

२. महल्लिया विमाणपविभत्ती,

३. अंगचूलिया, ४. वग्गचूलिया,

५. विवाहचूलिया, ६. अरूणोववाए,

७. वरूणोववाए, ८. गरूलोववाए,

९. वेलंधरोववाए, १०. वेसमणोववाए ॥१०॥

- ठाणं. अ. १०, सु. ७५५

१०. સંક્ષેપિત દશાનાં દસ અધ્યયન કહ્યા છે, જેમકે -

૧. ક્ષુલ્લિકા વિમાનપ્રવિભક્તિ,

૨. મહતી વિમાનપ્રવિભક્તિ,

૩. અંગ ચૂલિકા, ૪. વર્ગચૂલિકા,

૫. વિવાહચૂલિકા, ૬. અરુણોપપાત,

૭. વરુણોપપાત, ૮. ગરુડોપપાત,

૯. વેલંધરોપપાત, ૧૦. વૈશ્રમણોપપાત.

७४. सुयस्स चउव्विहो निक्खेवो-

प. से किं तं सुयं ?

उ. सुयं चउव्विहं पण्णत्तं, तं जहा-

१. नामसुयं, २. ठवणासुयं, ३. दव्वसुयं, ४. भावसुयं।

- अणु. सु. ३०

७४. શ્રુતના ચાર પ્રકારથી નિક્ષેપ :

પ્ર. શ્રુત શું છે ?

ઉ. શ્રુત ચાર પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

૧. નામ શ્રુત, ૨. સ્થાપના શ્રુત, ૩. દ્રવ્ય શ્રુત, ૪. ભાવ શ્રુત.

७५. सुयस्स नाम-ठवणा निक्खेवो-

प. से किं तं नामसुयं ?

उ. नामसुयं जस्स णं जीवस्स वा, अजीवस्स वा, जीवाण वा, अजीवाण वा, तदुभयस्स वा, तदुभयाण वा "सुए" इ नामं कीरइ।

से तं नामसुयं।

प. से किं तं ठवणासुयं ?

उ. ठवणासुयं जण्णं कट्ठकम्मे वा **-जाव-** वराडए वा, एगो वा, अणेगा वा, सब्भावठवणाए वा, असब्भावठवणाए वा "सुए" त्ति ठवणा ठविज्जइ।

से तं ठवणासुयं।

प. नाम-ठवणाणं को पइविसेसो ?

उ. नामं आवकहियं, ठवणा इत्तरिया वा होज्जा, आवकहिया वा होज्जा।

- अणु. सु. ३१-३३

૭૫. શ્રુતના નામ અને સ્થાપના નિક્ષેપ :

પ્ર. નામ શ્રુત શું છે ?

ઉ. જેમ કોઈ જીવ કે અજીવનાં, જીવો કે અજીવોનાં, ઉભયનાં અથવા ઉભયોનાં "શ્રુત" એવું નામ આપી દેવાય છે, તે નામશ્રુત કહેવાય છે.

આ નામશ્રુતનું સ્વરૂપ છે.

પ્ર. સ્થાપના શ્રુત શું છે ?

ઉ. કાષ્ટમાં **-યાવત્-** કોડી આદિમાં એક કે અનેક સદ્દભાવ સ્થાપનાથી કે અસદ્દભાવ સ્થાપનાથી "આ શ્રુત છે" એવી જે સ્થાપના, કલ્પના કે આરોપણ કરાય છે.

આ સ્થાપના શ્રુતનું સ્વરુપ છે.

પ્ર. નામ અને સ્થાપનામાં શું વિશેષતા (અંતર) છે ?

ઉ. નામ યાવત્કથિક હોય છે, જ્યારે સ્થાપના ઈત્વરિક અને યાવત્કથિક બંને પ્રકારની હોય છે.

७६. दव्वसुय निक्खेवो-

प. से किं तं दव्वसुयं ?

उ. दव्वसुयं दुविहं पण्णत्तं, तं जहा-

१. आगमओ य, २. नो आगमओ य।

૭૬. દ્રવ્યશ્રુતનો નિક્ષેપ :

પ્ર. દ્રવ્યશ્રુતનું શું સ્વરુપ છે ?

ઉ. દ્રવ્યશ્રુત બે પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

૧. આગમ દ્રવ્યશ્રુત, ૨. નો આગમ દ્રવ્યશ્રુત.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

प. से किं तं आगमओ दव्वसुयं ?

उ. आगमओदव्वसुयं-

जस्स णं "सुए" त्ति, पदं सिक्खियं, ठियं, जियं, मियं, परिजियं, नामसमं, घोससमं,

अहीणक्खरं, अणच्चक्खरं, अव्वाइद्धक्खरं, अक्खलियं अमिलियं, अवच्चामेलियं,

पडिपुण्णं, पडिपुण्णघोसं, कंठोट्ठविप्पमुक्कं,

गुरूवायणोवगयं,

से णं तत्थ वायणाए पुच्छणाए परियट्टणाए धम्मकहाए, नो अणुप्पेहाए।

प. कम्हा ?

उ. अणुवओगो दव्वमिति कट्टु।

नेगमस्स एगो अणुवउत्तो आगमओ एगं दव्वसुयं,

दोण्णि अणुवउत्ता आगमओ दोण्णि दव्वसुयाइं,

तिण्णि अणुवउत्ता आगमओ तिण्णि दव्वसुयाइं,

પ્ર. ભંતે ! આગમ દ્રવ્યશ્રુત શું છે ?

ઉ. આગમ દ્રવ્ય શ્રુતનું સ્વરુપ આ પ્રમાણે છે -

જે (સાધુ) એ "શ્રુત" પદને શીખી લીધુ છે, (હૃદયમાં) **સ્થિત** કરેલ છે. જેને આવૃત્તિ કરીને ધારણા રુપ કરી લીધેલ છે. **મિત** શ્લોક, પદ, વર્ણ આદિના સંખ્યા પ્રમાણનું ભલી-ભાંતિ અભ્યાસ કરી લીધો છે. **પરિજીત** :આનુપૂર્વી - અનાનુપૂર્વી પૂર્વક સર્વાત્મના પરાવર્ત્તિત કરી લીધું છે, **નામ સમ** :સ્વકીય નામની જેમ અવિસ્મૃત કરી લીધુ છે. **ઘોષસમ** : ઉદાત્તાદિ સ્વરોની અનુરુપ ઉચ્ચારણ કરેલ છે.

અહીનાક્ષર : અક્ષરની હીનતાથી રહિત ઉચ્ચારણ કરેલ છે. **અનત્યાક્ષર** : અક્ષરની અધિકતાથી રહિત ઉચ્ચારણ કરેલ છે. **અવ્યાવિદ્ધાક્ષર** : અક્ષરોનું વ્યતિક્રમ રહિત ઉચ્ચારણ કરેલ છે. **અસ્ખલિત** : વચ-વચમાં કોઈક અક્ષરોને છોડીને ઉચ્ચારણ કરેલ નથી. **અમિલિત** :શાસ્ત્રાન્તર્વર્તી પદોને મિશ્રિત કરીને ઉચ્ચારણ કરેલ નથી. **અવ્યત્યામ્રેડિત** :એક શાસ્ત્રનાં અલગ-અલગ સ્થાનગત એકાર્થક સૂત્રોને એકત્રિત કરીને પાઠ કરેલ નથી.

પ્રતિપૂર્ણ :અક્ષરો અને અર્થની અપેક્ષાએ શાસ્ત્રના અન્યૂનાધિક અભ્યાસ કરેલ છે. **પ્રતિપૂર્ણ ઘોષ** : યથાસ્થાન સમુચિત ઘોષપૂર્વક શાસ્ત્રનું પરિવર્તન કરેલ છે. **કંઠોષ્ઠવિપ્રમુક્ત** :સ્વરોત્પાદક કંઠાદિનાં માધ્યમથી સ્પષ્ટ ઉચ્ચારણ કરેલ છે.

ગુરુવચનોપગત : ગુરુની પાસે શ્રુતની વાચના કરી છે.

જેનાથી તે શ્રુતની વાચના પૃચ્છના પરાવર્તના ધર્મકથાથી પણ યુક્ત છે. પરંતુ અનુપ્રેક્ષાઅર્થનું અનુચિંતન કરવા રુપથી રહિત છે.

પ્ર. એવું શા માટે ?

ઉ. ઉપયોગથી રહિત હોવાને કારણે જ આગમ દ્રવ્ય-શ્રુત કહેવાય છે.

નૈગમનયની અપેક્ષાથી એક અનુપયુક્ત આત્મા એક આગમદ્રવ્ય-શ્રુત છે.

બે અનુપયુક્ત આત્માઓ બે આગમ દ્રવ્ય-શ્રુત છે.

ત્રણ અનુપયુક્ત આત્માઓ ત્રણ આગમ દ્રવ્ય-શ્રુત છે.

जैन साइट JAINSITE जैनम् जयति शासनम्

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

एवं जावइया अणुवउत्ता तावइयाइं ताइं नेगमस्स आगमओ दव्वसुयाइं।	***આ પ્રમાણે જેટલી પણ અનુપયુક્ત આત્માઓ છે, તે બધી તેટલી જ નૈગમનયની અપેક્ષાએ આગમ દ્રવ્ય-શ્રુત છે.***
एवमेव ववहारस्स वि।	***આ પ્રમાણે (નૈગમનયની જેમ જ) વ્યવહારનય પણ આગમ દ્રવ્ય-શ્રુતનાં ભેદ સ્વીકાર કરે છે.***
संगहस्स एगो वा अणेगा वा अणुवउत्तो वा अणुवउत्ता वा आगमओ दव्वसुयं वा दव्वसुयाणि वा, से एगे दव्वसुए।	સંગ્રહનયની અપેક્ષાએ એક અનુપયુક્ત આત્મા અને અનેક અનુપયુક્ત આત્માઓ એક દ્રવ્ય-શ્રુત અને અનેક દ્રવ્ય-શ્રુત છે. તે બધા એક દ્રવ્ય-શ્રુત જ છે.
उज्जुसुयस्स एगो अणुवउत्तो आगमओ एगं दव्वसुयं, पुहत्तं नेच्छइ।	ઋજુ સૂત્રનયનાં મતથી એક અનુપયુક્ત આત્મા એક આગમ દ્રવ્ય-શ્રુત છે. તે પૃથકૃત્વ (અલગ) ને સ્વીકાર કરતા નથી.
तिण्हं सद्दनयाणं जाणए अणुवउत्ते अवत्थू।	ત્રણેય શબ્દનય-શબ્દ, સમભિરુઢ, એવંભૂતનય જ્ઞાયક આદિ અનુપયુક્ત હોય તો તેને અસત્ માને છે.
प. कम्हा?	પ્ર. એવું શા માટે?
उ. जइ जाणइ अणुवउत्ते न भवइ, जइ अणुवउत्ते से जाणए न भवइ।	ઉ. જે જ્ઞાયક છે તે ઉપયોગ-શૂન્ય હોતાં નથી અને જે ઉપયોગ રહિત છે તેને જ્ઞાયક કહી શકતા નથી.
से तं आगमओ दव्वसुयं।	***આ આગમથી દ્રવ્ય-શ્રુતનું સ્વરુપ છે.***
प. से किं तं णोआगमओ दव्वसुयं?	પ્ર. નો આગમ દ્રવ્ય શ્રુત શું છે?
उ. णो आगमओ दव्वसुयं तिविहं पण्णत्तं, तं जहा-	ઉ. નો આગમ દ્રવ્ય શ્રુત ત્રણ પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -
१. जाणयसरीरदव्वसुयं,	૧. જ્ઞાયક શરીર દ્રવ્ય શ્રુત,
२. भवियसरीरदव्वसुयं,	૨. ભવ્ય શરીર દ્રવ્યશ્રુત,
३. जाणयसरीरभवियसरीरवइरित्तं दव्वसुयं।	૩. જ્ઞાયક શરીર-ભવ્ય શરીર વ્યતિરિક્ત દ્રવ્યશ્રુત.
प. से किं तं जाणयसरीरदव्वसुयं?	પ્ર. જ્ઞાયક શરીર-દ્રવ્યશ્રુત શું છે?
उ. जाणयसरीरदव्वसुयं सुतत्तिपदत्थाहिकारजाणयस्स जं सरीरयं ववगयचुत-चावित-चत्तदेहं जीवविप्पजढं सेज्जागयं वा, संथारगयं वा, सिद्धसिलातलगयं वा -	ઉ. શ્રુત અર્થાધિકારનાં જ્ઞાતાનાં વ્યપગત, ચ્યુત, ચ્યાવિત, ત્યક્ત, જીવરહિત શરીરને શય્યાગત, સંસ્તારકગત, અથવા સિદ્ધ શિલાતલગત જોઈને કોઈ કહે -
"अहो! णं इमेणं सरीरसमुस्सएणं जिणदिट्ठेणं भावेणं "सुए" इ पयं आघवियं पण्णवियं परूवियं दंसियं निदंसियं उवदंसियं।"	"અહો! આ શરીરરુપથી પરિણત પુદ્ગલસંઘાત દ્વારા જીનોપદેશિત ભાવથી "શ્રુત" આ પદની ગુરુથી વાચના લીધી હતી, શિષ્યોને સામાન્ય રુપથી પ્રજ્ઞાપિત અને વિશેષ રુપથી પ્રરુપિત, દર્શિત, નિદર્શિત, ઉપદર્શિત કરેલ હતું તેનું તે શરીર જ્ઞાયક શરીર દ્રવ્યાવશ્યક છે."
प. जहा को दिट्ठंतो?	પ્ર. આનું શું દૃષ્ટાંત છે?
उ. अयं महुकुंभेआसी, अयं घयकुंभे आसी।	ઉ. આ મધુનો ઘડો હતો, આ ઘીનો ઘડો હતો.
से तं जाणयसरीरदव्वसुयं।	***આ જ્ઞાયક શરીર દ્રવ્યશ્રુત છે.***

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

प. से किं तं भवियसरीरदव्वसुयं ?

उ. भवियसरीरदव्वसुयं-

जे जीवे जोणी जम्मण निक्खंते इमेणं चेव सरीरसमुस्सएणं आदत्तएणं जिणोवइट्ठेणं भावेणं "सुए" इ पयं सेयकाले सिक्खिस्सइ, ण ताव सिक्खइ।

प. जहा को दिट्ठंतो ?

उ. अयं महुकुंभे भविस्सइ, अयं घयकुंभे भविस्सइ।

से तं भवियसरीरदव्वसुयं।

प. से किं तं जाणयसरीर-भवियसरीरवइरित्तं दव्वसुयं ?

उ. जाणयसरीरभवियसरीरवइरित्तं पत्तयपोत्थय-लिहियं।

अहवा सुत्तं पंचविहं पण्णत्तं, तं जहा-

१. अंडयं, २. बोंडयं, ३. कीडयं, ४. वालयं, ५. बक्कयं।

प. से किं तं अंडयं ?

उ. अंडयं हंसगब्भादि।

से तं अंडयं।

प. से किं तं बोंडयं ?

उ. बोंडयं फलिहमादि।

से तं बोंडयं।

प. से किं तं कीडयं ?

उ. कीडयं पंचविहं पण्णत्तं, तं जहा-

१. पट्टे, २. मलए, ३. अंसुए, ४. चीणंसुए, ५. किमिरागे।

से तं कीडयं।

प. से किं तं वालयं ?

उ. वालयं पंचविहं पण्णत्तं, तं जहा-

१. उण्णिए, २. उट्टिए, ३. मियलोमिए, ४. कुतवे, ५. किट्टिसे।

से तं वालयं।

પ્ર. ભવ્ય શરીર દ્રવ્યશ્રુત શું છે ?

ઉ. ભવ્ય શરીર દ્રવ્યશ્રુતનું સ્વરુપ આ પ્રમાણે જાણવું જોઈએ -

સમય પૂર્ણ થવા પર જે જીવ યોનિમાંથી નીકળી અને પ્રાપ્ત શરીર સંઘાત દ્વારા ભવિષ્યમાં જીનોપદિષ્ટ ભાવાનુસાર શ્રુતપદને સીખશે. પરંતુ વર્તમાનમાં શિખતો નથી, એવા તે જીવનું શરીર ભવ્ય શરીર-દ્રવ્યશ્રુત છે.

પ્ર. એનું દૃષ્ટાંત શું છે ?

ઉ. "તે મધુઘટ હશે, તે ઘૃતઘટ હશે." એવું કહેવાય છે.

આ ભવ્ય શરીર-દ્રવ્યશ્રુત છે.

પ્ર. જ્ઞાયક શરીર-ભવ્ય શરીર વ્યતિરિક્ત-દ્રવ્યશ્રુત શું છે ?

ઉ. તાડપત્રો અથવા પત્રોનાં સમૂહરુપ પુસ્તકમાં અથવા વસ્ત્રખંડો પર લિખીત શ્રુત જ્ઞાયક શરીર-ભવ્યશરીર વ્યતિરિક્ત દ્રવ્યશ્રુત છે.

અથવા સૂત્ર પાંચ પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

૧. અંડજ, ૨. બોંડજ, ૩. કીટજ, ૪. વાલજ, ૫. બલ્કજ.

પ્ર. અંડજ સૂત્ર શું છે ?

ઉ. હંસગર્ભાદિથી બનેલ સૂત્ર અંડજ છે.

આ અંડજ સૂત્ર છે.

પ્ર. બોંડજ સૂત્ર શું છે ?

ઉ. કપાસ કે રૂથી બનાવેલ સૂત્ર બોંડજ છે.

આ બોંડજ સૂત્ર છે.

પ્ર. કીટજ સૂત્ર શું છે ?

ઉ. કીટજ સૂત્ર પાંચ પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

૧. પટ્ટ, ૨. મલય, ૩. અંશુક, ૪. ચીનાંશુક, ૫. કૃમિરાગ.

આ કીટજ સૂત્ર છે.

પ્ર. વાલજ સૂત્ર શું છે ?

ઉ. વાલજ સૂત્ર પાંચ પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

૧. ઔર્ણીક, ૨. ઔષ્ટ્રિક, ૩. મૃગલોમિક, ૪. કૌતવ, ૫. કિટ્ટિસ.

આ વાલજ સૂત્ર છે.

જૈન સાહિત્ય JAINSITE.com જૈનમ્ જયતિ શાસનમ્
www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

प. से किं तं वक्कयं ?

उ. वक्कय मणमाइं ।

से तं वक्कयं ।

से तं जाणयसरीरभवियसरीरवइरित्तं दव्वसुयं ।

से तं नो आगमओ दव्वसुयं । से तं दव्वसुयं ।

- अणु. सु. ३४-४५

प्र. બલ્કજ સૂત્ર શું છે ?

ઉ. સન આદિથી નિર્મિત સૂત્ર બલ્કજ છે.

આ બલ્કજ સૂત્ર છે.

આ પ્રમાણે તે જ્ઞાયક શરીર-ભવ્યશરીર-વ્યતિરિક્ત-દ્રવ્યશ્રુત છે.

આ નો આગમદ્રવ્યશ્રુત છે. આ દ્રવ્યશ્રુત છે.

७७. भावसुय निक्खेवो-

प. से किं तं भावसुयं ?

उ. भावसुयं दुविहं पण्णत्तं, तं जहा-

१. आगमओ य, २. नो आगमओ य ।

प. से किं तं आगमओ भावसुयं ?

उ. आगमओ भावसुयं जाणए उवउत्ते ।

से तं आगमओ भावसुयं ।

प. से किं तं नो आगमओ भावसुयं ?

उ. नो आगमओ भावसुयं दुविहं पण्णत्तं, तं जहा-

१. लोइयं, २. लोउत्तरियं च ।

प. से किं तं लोइयं भावसुयं ?

उ. लोइयं भावसुयं जं इमं अण्णाणिएहिं मिच्छादिट्ठीहिं सच्छंदबुद्धि-मइविगप्पियं, तं जहा-

भारहं **-जाव-** नाडगादी,

अहवा बावत्तरिकलाओ चत्तारि य वेदा संगोवंगा ।

से तं लोइयं भावसुयं ।

प. से किं तं लोगोत्तरियं भावसुयं ?

उ. लोगोत्तरियं भावसुयं जं इमं अरहंतेहिं भगवंतेहिं उप्पन्ननाण-दंसणधरेहिं, तीत-पडुप्पन्न-मणागत जाणएहिं, सव्वन्नूहिं, सव्वदरिसीहिं, तेलोक्कवहिय,

महिय-पूइएहिं अप्पडिहयवरणाण-दंसणधरेहिं पणीयं दुवालसंगं गणिपिडगं, तं जहा-

૭૭. ભાવશ્રુતનો નિક્ષેપ :

પ્ર. ભાવ શ્રુત શું છે ?

ઉ. ભાવશ્રુત બે પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

૧. આગમભાવશ્રુત, ૨. નોઆગમ ભાવશ્રુત.

પ્ર. આગમભાવશ્રુત શું છે ?

ઉ. જે શ્રુતનો જ્ઞાતા હોવાની સાથે તેના ઉપયોગથી પણ સહિત હોય, તે આગમભાવ શ્રુત છે.

આ આગમભાવશ્રુતનું સ્વરુપ છે.

પ્ર. નો આગમભાવશ્રુત શું છે ?

ઉ. નો આગમભાવશ્રુત બે પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

૧. લૌકિક, ૨. લોકોત્તરિક.

પ્ર. લૌકિક ભાવશ્રુતનું શું સ્વરુપ છે ?

ઉ. અજ્ઞાની મિથ્યાદૃષ્ટિઓ દ્વારા પોતાની સ્વચ્છંદ બુદ્ધિ અને મતિથી રચિત જે લૌકિક ભાવશ્રુત છે. તે આ પ્રમાણે છે, જેમકે -

મહાભારત **-યાવત્-** નાટક આદિ,

અથવા બોત્તેર કલાઓ અને સાંગોપાંગ ચાર વેદ તે લૌકિકનો આગમભાવશ્રુત છે.

આ લૌકિક ભાવશ્રુતનું સ્વરુપ છે.

પ્ર. લોકોત્તરિક ભાવશ્રુતનું શું સ્વરુપ છે ?

ઉ. ઉત્પન્ન કેવળજ્ઞાન અને કેવળદર્શનને ધારણ કરનાર ભૂત-ભવિષ્ય અને વર્તમાન કાલિક પદાર્થોને જાણનાર, સર્વજ્ઞ, સર્વદર્શી, ત્રિલોકવર્તી જીવો દ્વારા અવલોકિત,

મહિત-પૂજીત, અપ્રતિહત શ્રેષ્ઠ જ્ઞાન-દર્શનનાં ધારક અરિહંત ભગવંતો દ્વારા પ્રણીત લોકોત્તર દ્વાદશાંગ ગણિપિટક ભાવશ્રુત છે, તે આ પ્રમાણે છે, જેમકે -

જૈન સાઈટ JAINSITE.com જૈનમ્ જયતિ શાસનમ્

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

आयारो -**जाव**- दिट्ठिवाओ य।

से तं लोगोत्तरियं भावसुयं।

से तं नो आगमओ भावसुयं।

से तं भावसुयं। - अणु. सु. ४६-५०

७८. सुयस्स परियायसद्दा-

तस्स णं इमं एगट्ठिया नाणाघोसा नाणावंजणा नामधेज्जा भवंति, तं जहा-

१. सुय, २. सुत्त, ३. गंथ, ४. सिद्धंत, ५. सासणे, ६. आण, ७. वयण, ८. उवदेसे, ९. पण्णवण, १०. आगमेया।

एगट्ठा पज्जवा सुत्ते ॥४॥

से तं सुयं। - अणु. सु. ५१

७९. सुयपरिमाणसंखा -

प. से किं तं परिमाणसंखा ?

उ. परिमाणसंखा-दुविहा पण्णत्ता, तं जहा

१. कालियसुयपरिमाणसंखा,

२. दिट्ठिवायसुयपरिमाणसंखा य।

प. से किं तं कालियसुयपरिमाणसंखा ?

उ. कालियसुयपरिमाणसंखा अणेगविहा पण्णत्ता, तं जहा-

पज्जवसंखा, अक्खरसंखा, संघायसंखा, पदसंखा, पादसंखा, गाहासंखा, सिलोगसंखा, वेढसंखा, निज्जुत्तिसंखा, अणुओगदारसंखा, उद्देसगसंखा, अज्झयणसंखा, सुयक्खंधसंखा, अंगसंखा।

से तं कालियसुयपरिमाणसंखा।

प. से किं तं दिट्ठवायसुयपरिमाणसंखा ?

उ. दिट्ठिवायसुयपरिमाणसंखा अणेगविहा पण्णत्ता, तं जहा-

पज्जवसंखा -**जाव**- अणुओगदारसंखा, पाहुडसंखा, पाहुडियासंखा, पाहुड-पाहुडियासंखा, वत्थुसंखा, पुव्वसंखा।

से तं दिट्ठिवायसुयपरिमाणसंखा।

से तं परिमाणसंखा।

- अणु. सु. ४९३-४९५

આચારાંગ સૂત્ર -**યાવત્**- દૃષ્ટિવાદ.

આ લોકોત્તરિક ભાવશ્રુતનું સ્વરુપ છે.

આ નો આગમ ભાવશ્રુતનું સ્વરુપ છે.

આ ભાવશ્રુતનું વર્ણન છે.

૭૮. શ્રુતનાં પર્યાયવાચી શબ્દ :

ઉદાત્તાદિ વિવિધ સ્વરો તથા કકારાદિ અનેક વ્યંજનોથી યુક્ત તે શ્રુતનાં એકાર્થવાચક નામ આ પ્રમાણે છે, જેમકે -

૧. શ્રુત, ૨. સૂત્ર, ૩. ગ્રંથ, ૪. સિદ્ધાન્ત, ૫. શાસન, ૬. આજ્ઞા, ૭. વચન, ૮. ઉપદેશ, ૯. પ્રજ્ઞાપના, ૧૦. આગમ.

તે બધા શ્રુતનાં એકાર્થક (સમાનાર્થક) પર્યાય છે.

આ શ્રુતનું સ્વરુપ છે.

૭૯. શ્રુત પરિમાણ સંખ્યા :

પ્ર. પરિમાણ સંખ્યા કેટલા પ્રકારની છે ?

ઉ. પરિમાણ સંખ્યા બે પ્રકારની કહી છે, જેમકે -

૧. કાલિકશ્રુત પરિમાણ સંખ્યા,

૨. દૃષ્ટિવાદ શ્રુત પરિમાણ સંખ્યા.

પ્ર. કાલિકશ્રુત પરિમાણ સંખ્યા કેટલા પ્રકારની છે ?

ઉ. કાલિકશ્રુત પરિમાણ સંખ્યા અનેક પ્રકારની કહી છે, જેમકે -

પર્યવસંખ્યા, અક્ષરસંખ્યા, સંઘાતસંખ્યા, પદસંખ્યા, પાદસંખ્યા, ગાથા સંખ્યા, શ્લોક સંખ્યા, વેષ્ટક સંખ્યા, નિર્યુક્તિ સંખ્યા, અનુયોગદ્વાર સંખ્યા, ઉદ્દેશક સંખ્યા, અધ્યયન સંખ્યા, શ્રુતસ્કંધ સંખ્યા, અંગસંખ્યા.

આ કાલિકશ્રુત પરિમાણ સંખ્યા છે.

પ્ર. દૃષ્ટિવાદ શ્રુત પરિમાણ સંખ્યા કેટલા પ્રકારની છે ?

ઉ. દૃષ્ટિવાદ શ્રુત પરિમાણ સંખ્યા અનેક પ્રકારની કહી છે, જેમકે -

પર્યવ સંખ્યા -**યાવત્**- અનુયોગદ્વાર સંખ્યા, પ્રાભૃત સંખ્યા, પ્રાભૃતિકા સંખ્યા, પ્રાભૃત-પ્રાભૃતિકા સંખ્યા, વસ્તુ સંખ્યા અને પૂર્વ સંખ્યા.

આ દૃષ્ટિવાદશ્રુત પરિમાણ સંખ્યા છે.

આ પરિમાણ સંખ્યાનું વર્ણન છે.

જૈન સાઈટ JAINSITE .com જૈનમ્ જયતિ શાસનમ્

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

८०. बंभीलिवीए माउक्खर संखा-

बंभीए णं लिवीए छायालीसं माउयक्खरा पण्णत्ता।

- सम. सम. ४६, सु. २

૮૦. બ્રાહ્મીલિપિનાં માતૃકાક્ષરોની સંખ્યા :

બ્રાહ્મીલિપિનાં માતૃકાક્ષર છેતાલીસ (૪૬) કહ્યા છે.

८१. सुयस्स पठणविही-

१. मूयं,

२. हुंकारं वा,

३. बाढंकार,

४. पडिपुच्छइ,

५. वीमंसा,

६. तत्तो पसंगपारायणं च,

७. परिणिट्ठ सत्तमए॥

१. सुत्तत्थो खलु पढमो,

२. बीओ णिज्जुत्तिमीसिओ भणिओ,

३. तइओ य णिरवसेसो एस विही होइ अणुओगे॥

से तं अंगपविट्ठं, से तं सुयणाणं, से तं परोक्खणाणं।

- नंदी. सु. १२०

૮૧. શ્રુતજ્ઞાનને વાંચવાની વિધિ :

૧. શિષ્ય મૌન રહીને સાંભળે.

૨. પછી હુંકાર- "જી હાં" એવું કહે,

૩. તેના પછી "આ એમજ છે જેમ ગુરૂદેવ ફરમાવે છે" આ પ્રમાણે શ્રદ્ધાપૂર્વક માને.

૪. પછી જો શંકા હોય તો પૂછે કે "આ કયા પ્રકારથી છે ?"

૫. પછી વિચારવિમર્શ કરે.

૬. ત્યારે ઉત્તરોત્તર ગુણ પ્રસંગથી શિષ્ય પારગામી થઈ જાય છે.

૭. પછી તે ચિંતન-મનન આદિથી ગુરુવત્ (જેમ) ભાષણ અને શાસ્ત્રની પ્રરુપણા કરે

આ સાત ગુણ શાસ્ત્ર સાંભળવાનાં કહ્યા છે.

૧. પ્રથમ વાચનામાં સૂત્ર અને અર્થ કહેવાય છે.

૨. બીજી વાચનામાં સૂત્રસ્પર્શિક નિર્યુક્તિનું વર્ણન કરાય છે.

૩. ત્રીજી વાચનામાં નય-નિક્ષેપ આદિથી પૂર્ણ વ્યાખ્યા કરાય છે.

આ પ્રમાણે અનુયોગ સૂત્ર આપવાની વિધિ શાસ્ત્રકારોએ પ્રતિપાદિત કરી છે.

આ અંગ પ્રવિષ્ટનું વર્ણન છે. આ શ્રુતનું વર્ણન છે. આ પરોક્ષજ્ઞાનનું વર્ણન છે.

८२. सुयस्स गाहगस्स अट्ठगुणा-

आगमसत्थग्गहणं जं बुद्धिगुणेहिं अट्ठहिं दिट्ठं।

बिंति सुयणाणलंभं, तं पुव्वविसारया धीरा॥८४॥

१. सुस्सुसइ,

२. पडिपुच्छइ,

३. सुणेइ,

४. गिण्हइ य,

५. ईहए याऽवि तत्तो,

૮૨. આગમ શાસ્ત્ર ગ્રાહકનાં આઠ ગુણ :

બુદ્ધિના જે આઠ ગુણોથી આગમ શાસ્ત્રોનું અધ્યયન અને શ્રુતજ્ઞાનનો લાભ જોયો છે, તેને પૂર્વ વિશારદ અને ધીર આચાર્ય આ પ્રમાણે કહે છે, તે આઠ ગુણ આ છે.

૧. વિનયયુક્ત શિષ્ય ગુરુનાં મુખારવિંદથી નીકળેલ વચનોને સાંભળવા ઈચ્છે છે.

૨. જ્યારે શંકા થાય છે, ત્યારે ફરીથી વિનમ્ર થઈને ગુરુને પ્રસન્ન કરતા પૂછે છે.

૩. ગુરુનાં દ્વારા કહેવાથી સમ્યક્ પ્રકારથી શ્રવણ કરે છે.

૪. સાંભળીને તેના અર્થને ગ્રહણ કરે છે.

૫. ગ્રહણ કરતાં અનંતર પૂર્વાપર અવિરોધથી પર્યાલોચન કરે છે.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

६. अपोहए वा,

૬. ત્યારપછી "આ એવું જ છે જેવું ગુરુજી ફરમાવે છે." એવું માને છે.

७. धारेइ,

૭. એના પછી નિશ્ચિત અર્થને હૃદયમાં સમ્યક્ રુપથી ધારણ કરે છે.

८. करेइ वा सम्मं ॥ ८५ ॥

- नंदी. सु. १२०

૮. પછી જેવું ગુરુએ પ્રતિપાદન કર્યું તેના અનુસાર આચરણ કરે છે.

८३. पावसुयम्म णामाणि-

अदुत्तरं च णं पुरिसविजय विभंगमाइक्खिस्सामि ।

इह खलु णाणापण्णाणं, णाणाछंदाणं, णाणासीलाणं, णाणादिट्ठीणं, णाणारूईणं, णाणारंभाणं, णाणाज्झवसाणसंजुत्ताणं, णाणाविहपावसुयज्झयणं एवं भवइ, तं जहा-

१. भोमं,
२. उप्पायं,
३. सुविणं,
४. अंतलिक्खं,
५. अंगं,
६. सरं,
७. लक्खणं,
८. वंजणं,
९. इत्थिलक्खणं,
१०. पुरिसलक्खणं,
११. हयलक्खणं,
१२. गयलक्खणं,
१३. गोणलक्खणं,
१४. मेंढलक्खणं,
१५. कुक्कुडलक्खणं,
१६. तित्तिरलक्खणं,
१७. वट्टगलक्खणं,
१८. लावगलक्खणं,
१९. चक्कलक्खणं,

૮૩. પાપશ્રુતનાં નામઃ

આના પછી પુરુષવિજય અથવા પુરુષવિચયનાં વિભંગનું પ્રતિપાદન કરીશ.

આ મનુષ્ય ક્ષેત્રમાં નાના પ્રકારની પ્રજ્ઞાઓ, નાના પ્રકારનાં અભિપ્રાયો, નાના પ્રકારની શીલાઓ, નાના પ્રકારની દૃષ્ટિઓ, નાના પ્રકારની રુચિઓ, નાના પ્રકારનાં આરંભ તથા નાના પ્રકારનાં અધ્યવસાયોથી યુક્ત મનુષ્યોનાં દ્વારા અનેક પ્રકારનાં પાપ શ્રુતોનું અધ્યયન કરાય છે, જેમકે -

૧. **ભોમ** : ભૂગર્ભ-શાસ્ત્ર,
૨. **ઉત્પાત** : ઉલ્કાપાત આદિ પ્રાકૃતિક ઘટનાઓની વ્યાખ્યા કરનાર શાસ્ત્ર,
૩. **સ્વપ્ન** : સ્વપ્નશાસ્ત્ર,
૪. **અંતરિક્ષ** : જ્યોતિષશાસ્ત્ર,
૫. **અંગ** : અંગવિદ્યા,
૬. **સ્વર** : સ્વર-શાસ્ત્ર,
૭. **લક્ષણ** : સામુદ્રિકશાસ્ત્ર, હસ્તરેખા-વિજ્ઞાન,
૮. **વ્યંજન** : તલ આદિ ચિહ્નોનાં આધાર પર શુભ-અશુભ બતાવનાર શાસ્ત્ર,
૯. **સ્ત્રીલક્ષણ** : સ્ત્રી લક્ષણશાસ્ત્ર,
૧૦. **પુરુષલક્ષણ** : પુરુષ લક્ષણશાસ્ત્ર,
૧૧. **હય લક્ષણ** : અશ્વ લક્ષણશાસ્ત્ર,
૧૨. **ગજ લક્ષણ** : હસ્તિ લક્ષણશાસ્ત્ર,
૧૩. **ગૌલક્ષણ** : બળદ લક્ષણશાસ્ત્ર,
૧૪. **મેષ લક્ષણ** : મેષ લક્ષણશાસ્ત્ર,
૧૫. **કુક્કુટ લક્ષણ** : કુક્કુટ લક્ષણશાસ્ત્ર,
૧૬. **તીતર લક્ષણ** : તીતર લક્ષણ શાસ્ત્ર,
૧૭. **વર્તક લક્ષણ** : બટેર લક્ષણ શાસ્ત્ર,
૧૮. **લાવક લક્ષણ** : લાવક લક્ષણ શાસ્ત્ર,
૧૯. **ચક્ર લક્ષણ** : ચક્રવર્તીનાં ચક્ર રત્નનું લક્ષણ શાસ્ત્ર,

जैन साईट JAINSITE.com जैनम् जयति शासनम्

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

२०. छत्तलक्खणं,	૨૦. **છત્ર લક્ષણ**	: ચક્રવર્તીના છત્ર રત્નનું લક્ષણ શાસ્ત્ર,
२१. चम्मलक्खणं,	૨૧. **ચર્મ લક્ષણ**	: ચક્રવર્તીના ચર્મ રત્નનું લક્ષણ શાસ્ત્ર,
२२. दंडलक्खणं.	૨૨. **દંડ લક્ષણ**	: ચક્રવર્તીના દંડ રત્નનું લક્ષણ શાસ્ત્ર,
२३. असिलक्खणं,	૨૩. **અસિલક્ષણ**	: ચક્રવર્તીનાં અસિરત્નનું લક્ષણ શાસ્ત્ર,
२४. मणिलक्खणं,	૨૪. **મણિલક્ષણ**	: ચક્રવર્તીના મણિરત્નનું લક્ષણ શાસ્ત્ર,
२५. कागणिलक्खणं,	૨૫. **કાકિણી લક્ષણ**	: ચક્રવર્તીનાંકાકિણીનુંલક્ષણશાસ્ત્ર,
२६. सुभगाकरं,	૨૬. **સુભગાકર**	: દુર્ભાગ્યનેસુભાગ્ય કરનારી વિદ્યા,
२७. दुब्भगाकरं,	૨૭. **દુર્ભગાકર**	: સુભાગ્યનેદુર્ભાગ્ય કરનારી વિદ્યા,
२८. गब्भाकरं,	૨૮. **ગર્ભકર**	: ગર્ભાધાનની વિદ્યા,
२९. मोहणकरं,	૨૯. **મોહનકર**	: વશીકરણ વિદ્યા,
३०. आहव्वणिं,	૩૦. **આંથર્વણી**	: અથર્વવેદનાં મંત્ર,
३१. पागसासणिं.	૩૧. **પાકશાસની**	: ઈન્દ્રજાલ વિદ્યા,
३२. दव्वहोमं,	૩૨. **દ્રવ્યહોમ**	: ઉચ્ચાટન આદિનાં માટે કરનારી હવનક્રિયા,
३३. खत्तियविज्जं,	૩૩. **ક્ષત્રિય વિદ્યા**	: ધનુર્વેદ,
३४. चंदचरियं,	૩૪. **ચન્દ્ર ચરિત્ર**	: ચંદ્ર સંબંધી જ્યોતિષ શાસ્ત્ર,
३५. सूरचरियं,	૩૫. **સૂર્યચરિત્ર**	: સૂર્ય સંબંધી જ્યોતિષ શાસ્ત્ર,
३६. सुक्कचरियं,	૩૬. **શુક્રચરિત્ર**	: શુક્ર સંબંધી જ્યોતિષ શાસ્ત્ર,
३७. बहस्सइचरियं,	૩૭. **બૃહસ્પતિ ચરિત્ર**	: બૃહસ્પતિ સંબંધી જ્યોતિષ શાસ્ત્ર,
३८. उक्कापायं,	૩૮. **ઉલ્કાપાત**	: ઉલ્કાપાત સંબંધી શાસ્ત્ર,
३९. दिसादाहं,	૩૯. **દિગ્દાહ**	: દિશાદાહ સંબંધી શાસ્ત્ર,
४०. मियचक्कं,	૪૦. **મૃગચક્ર**	: પશુઓના દર્શન કે શબ્દ-શ્રવણનાં આધાર પર શુભ-અશુભ બતાવનાર શાસ્ત્ર,
४१. वायसपरिमंडलं,	૪૧. **વાયસ પરિમંડલ**	: કાગડા આદિ પક્ષીઓની અવસ્થિતિ અને શબ્દનાં આધાર પર શુભ-અશુભ બતાવનાર શાસ્ત્ર,
४२. पंसुवुट्ठिं,	૪૨. **પાંસુવૃષ્ટિ**	: ધૂળની વૃષ્ટિનાં આધાર પર શુભ-અશુભ બતાવનાર શાસ્ત્ર,

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

४३. केसवुट्ठिं,	૪૩. **કેશવૃષ્ટિ** : કેશની વૃષ્ટિનાં આધાર પર શુભ-અશુભ બતાવનાર શાસ્ત્ર,
४४. मंसवुट्ठिं,	૪૪. **માંસવૃષ્ટિ** : માંસની વૃષ્ટિનાં આધાર પર શુભ-અશુભ બતાવનાર શાસ્ત્ર,
४५. रुहिरवुट्ठिं,	૪૫. **રુધિરવૃષ્ટિ** : રક્તની વૃષ્ટિનાં આધાર પર શુભ-અશુભ બતાવનાર શાસ્ત્ર,
४६. वेयालिं,	૪૬. **વૈતાળી** : ઈચ્છિત દેશ-કાળમાં દંડાને ઉપર ઉપાડનારી વિદ્યા,
४७. अद्धवेयालिं,	૪૭. **અર્ધવૈતાલી** : વૈતાલીની પ્રતિપક્ષી વિદ્યા જેનાથી દંડા નીચે આવી જાય છે,
४८. ओसोवणिं,	૪૮. **અવસ્વાપિની** : નિદ્રા આપનારી વિદ્યા,
४९. तालुग्घाडणिं,	૪૯. **તાલોદ્‌ઘાટિની** : તાળા ખોલનારી વિદ્યા,
५०. सोवागिं,	૫૦. **શ્વપાકી** : માતંગી વિદ્યા,
५१. सावरिं,	૫૧. **શાબરી** : શબર ભાષામાં નિબધ્ધ વિદ્યા,
५२. दामिलिं,	૫૨. **દ્રાવિડી** : તામીલ ભાષામાં નિબધ્ધ વિદ્યા,
५३. कालिंगी,	૫૩. **કાલિંગી** : કલિંગ દેશની ભાષામાં નિબધ્ધ વિદ્યા,
५४. गोरिं,	૫૪. **ગૌરી** : એક માતંગ વિદ્યા,
५५. गंधारिं,	૫૫. **ગાન્ધારી** : એક માતંગ વિદ્યા,
५६. ओवतणिं,	૫૬. **અવપતની** : નીચે પાડનારી વિદ્યા,
५७. उप्पतणिं,	૫૭. **ઉત્પતની** : ઉપર ઉઠાવનારી વિદ્યા,
५८. जंभणिं,	૫૮. **જૃમ્ભણી** : બગાસુ લાવનારી વિદ્યા,
५९. थंभणिं,	૫૯. **સ્તંભની** : સ્તંભિત કરનારી વિદ્યા,
६०. लेसणिं,	૬૦. **શ્લેષની** : પગ આદિને ચિપકાવનારી વિદ્યા,
६१. आमयकरणिं,	૬૧. **આમયકરણી** : રોગ પેદા કરનારી વિદ્યા,
६२. विसल्लकरणिं,	૬૨. **વિશલ્યકરણી** : નિરોગ કરનારી વિદ્યા,
६३. पक्कमणिं,	૬૩. **પ્રકામણી** : ભૂત દૂર કરનારી વિદ્યા,
६४. अंतद्धाणिं,	૬૪. **અન્તર્ધાની** : અદશ્ય કરનારી વિદ્યા,
६५. आयमणिं।	૬૫. **આયામની** : નાનાને મોટા દેખાડનારી વિદ્યા.

एवमाइआओ विज्जाओ,

अन्नस्स हेउं पउंजंति, पाणस्स हेउं पउंजंति,

वत्थस्स हेउं पउंजंति, लेणस्स हेउं पउंजंति, सयणस्स हेउं पउंजंति, अन्नेसिं वा विरूवरूवाणं कामभोगाणं हेउं पउंजंति,

ઈત્યાદિ અનેક વિદ્યાઓનો પ્રયોગ,

તે ભોજન અને પેય પદાર્થોનાં માટે,

વસ્ત્રનાં માટે, આવાસ-સ્થાનનાં માટે, શય્યાની પ્રાપ્તિનાં માટે તથા અન્ય નાના પ્રકારનાં કામભોગોની પ્રાપ્તિનાં માટે કરે છે,

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

तिरिच्छं तेगविज्जं सेवेंति।

ते अणारिया विप्पडिवन्ना कालमासे कालं किच्चा अन्नयराइं आसुरियाइं किब्भिसियाइं ठाणाइं उववत्तारो भवंति।

तओऽवि विप्पमुच्चमाणा भुज्जो एलमूयताए तमअंधयाए पच्चायंति। - सूय. सु. २, अ. २, सु. ७०८

તે આ પ્રતિકૂળ વક્રવિદ્યાઓનું સેવન કરે છે.

વસ્તુતઃ તે ભ્રમમાં પડેલ અનાર્ય જ છે. તે મૃત્યુનો સમય આવતા મરીને આસુરિક કિલ્વિષિક સ્થાનમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

ત્યાંથી આયુ પૂર્ણ થતાં જ દેહ છૂટતા તે ફરી-ફરી એવી યોનીઓમાં જાય છે. ત્યાં તે બકરાની જેમ મુંગા કે જન્મથી આંધળા અથવા જન્મથી જ ગૂંગા થાય છે.

८४. पावसुयपरूवणं-

नवविहे पावसुयपसंगे पण्णत्ते, तं जहा-

१. उप्पाए, २. निमित्ते, ३. मंते, ४. आइक्खिए, ५. तिगिच्छिए। ६. कला, ७. आवरणे, ८. अन्नाणे, ९. मिच्छापवयणेतिय ॥ १ ॥

- ठाणं. अ. ९, सु. ६७८

एगूणतीसइविहे पावसुयपसंगे पण्णत्ते, तं जहा-

१. भोमे, २. उप्पाए,
३. सुमिणे, ४. अंतरिक्खे,
५. अंगे, ६. सरे,
७. वंजणे, ८. लक्खणे।

भोमे तिविहे पण्णत्ते, तं जहा-

१. सुत्ते, २. वित्ती, ३. वत्तिए।

एवं एक्केकं तिविहं। १-२४।

२५. विकहाणुजोगे, २६. विज्जाणुजोगे, २७. मंताणुजोगे, २८. जोगाणुजोगे, २९. अण्णतित्थियपवत्ताणुजोगे[1]।

- सम. सम. २९, सु. १

૮૪. પાપ શ્રુતોનું પ્રરુપણ :

પાપશ્રુત નવ પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

૧. ઉત્પાત, ૨. નિમિત્ત, ૩. મંત્ર, ૪. આખ્યાયિકા, ૫. ચિકિત્સા, ૬. કળા, ૭. આવરણ, ૮. અજ્ઞાન, ૯. મિથ્યા પ્રવચન.

પાપશ્રુત (પાપોને ઉપાર્જન કરનાર શાસ્ત્રો)નાં શ્રવણ-સેવનનાં નિમિત્ત ઓગણત્રીસ (૨૯) પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

૧. ભૌમ, ૨. ઉત્પાત,
૩. સ્વપ્ન, ૪. અંતરિક્ષ,
૫. અંગ, ૬. સ્વર,
૭. વ્યંજન, ૮. લક્ષણ.

પહેલો ભેદ ભૌમ શ્રુત ત્રણ પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

૧. સૂત્ર, ૨. વૃત્તિ, ૩. વાર્તિક.

આ પ્રમાણે શેષ આઠેયનાં ત્રણ-ત્રણ ભેદ કરવાથી ચોવીસ (૨૪) ભેદ થાય છે, તથા -

૨૫. વિકથાનુયોગ, ૨૬. વિદ્યાનુયોગ, ૨૭. મંત્રાનુયોગ, ૨૮. યોગાનુયોગ, ૨૯. અન્યતીર્થિક પ્રવૃત્તાનુયોગ. (એ ઓગણત્રીસ (૨૯) પ્રકાર પાપશ્રુત સેવનનાં નિમિત્ત છે.)

८५. सुविणदंसण परूवणं-

प. कइविहे णं भंते ! सुविणदंसणे पण्णत्ते ?

उ. गोयमा ! पंचविहे सुविणदंसणे पण्णत्ते, तं जहा-

१. अहातच्चे,
२. पयाणे,
३. चिंतासुविणे,
४. तव्विवरीए,
५. अव्वत्तदंसणे।

૮૫. સ્વપ્ન દર્શનનું પ્રરુપણ :

પ્ર. ભંતે ! સ્વપ્ન દર્શન કેટલા પ્રકારનાં કહ્યા છે ?

ઉ. ગૌતમ ! સ્વપ્ન દર્શન પાંચ પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

૧. યથાતથ્ય (યથાર્થ) સ્વપ્ન દર્શન,
૨. પ્રતાન (વિસ્તૃત) સ્વપ્ન દર્શન,
૩. ચિંતા (ચિંતન અનુસાર) સ્વપ્ન દર્શન,
૪. તદ્દવિપરીત સ્વપ્ન દર્શન,
૫. અવ્યક્ત (અસ્પષ્ટ) સ્વપ્ન દર્શન,

1. आव. अ. ४

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

प. सुत्ते णं भंते ! सुविणं पासइ, जागरे सुविणं पासइ, सुत्तजागरे सुविणं पासइ ?

उ. गोयमा ! नो सुत्ते सुविणं पासइ,
नो जागरे सुविणं पासइ,
सुत्तजागरे सुविणं पासइ।

- विया. स. १६, उ. ६. सु. १-२

१. इत्थी वा पुरिसे वा सुविणंते एगं महं हयपंति वा, गयपंति वा, नरपंति वा, किन्नरपंति वा, किंपुरिसपंति वा, महोरगपंति वा, गंधव्वपंति वा, वसभपंति वा पासमाणे पासइ दुरूहमाणे दुरूहइ दुरूढमिति अप्पाणं मन्नइ, तक्खणामेव बुज्झइ तेणेव भवग्गहणेणं सिज्झइ **-जाव-** सव्वदुक्खाणं अंतं करेइ।

२. इत्थी वा पुरिसे वा सुविणंते एगं महं दामिणिं पाईणपडिणायतं दुहओ समुद्दे पुट्ठं पासमाणे पासइ संवेल्लेमाणे संवेल्लइ, संवेल्लियमिति अप्पाणं मन्नइ, तक्खणामेव बुज्झइ, तेणेव भवग्गहणेणं सिज्झइ **-जाव-** सव्वदुक्खाणं अंतं करेइ।

३. इत्थी वा पुरिसे वा सुविणंते एगं महं रज्जुं पाईणपडिणायतं दुहओ लोगंते पुट्ठं पासमाणे पासइ, छिंदमाणे छिंदइ, छिन्नमिति अप्पाणं मन्नइ, तक्खणामेव बुज्झइ, तेणेव भवग्गहणेणं सिज्झइ **-जाव-** सव्वदुक्खाणं अंतं करेइ।

४. इत्थी वा पुरिसे वा सुविणंते एगं महं किण्हसुत्तगं वा, नीलसुत्तगं वा, लोहियसुत्तगं, हालिद्दसुत्तगं वा, सुक्किलसुत्तगं वा पासमाणे पासइ, उग्गोवेमाणे उग्गोवेइ, उग्गोवितमिति अप्पाणं मन्नइ, तक्खणामेव बुज्झइ, तेणेव भवग्गहणेणं सिज्झइ **-जाव-** सव्वदुक्खाणं अंतं करेइ।

५. इत्थी वा पुरिसे वा सुविणंते एगं महं अयरासिं वा तंबरासिं वा तउयरासिं वा सीसगरासिं वा पासमाणे पासइ, दुरुहमाणे दुरुहइ दुरूढमिति अप्पाणं मन्नइ, तक्खणामेव बुज्झइ, दोच्चे भवग्गहणे सिज्झइ **-जाव-** सव्वदुक्खाणं अंतं करेइ।

પ્ર. ભંતે ! સુતેલ પ્રાણી સ્વપ્ન જુવે છે. જાગતા પ્રાણી સ્વપ્ન જુવે છે કે સુતા જાગતાં પ્રાણી સ્વપ્ન જુવે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! સુતેલ પ્રાણી સ્વપ્ન જોતાં નથી,
જાગતાં પ્રાણી સ્વપ્ન જોતાં નથી,
પરંતુ સુતા-જાગતાં પ્રાણી સ્વપ્ન જુવે છે.

૧. કોઈપણ સ્ત્રી કે પુરુષ સ્વપ્નનાં અંતમાં એક મોટી અશ્વપંક્તિ, ગજપંક્તિ, મનુષ્યપંક્તિ, કિન્નરપંક્તિ, કિંપુરુષપંક્તિ, મહોરગપંક્તિ, ગધર્વપંક્તિ અથવા વૃષભપંક્તિને જુવે અને તેના ઉપર ચઢે અને તેના પર સ્વયં ચઢેલ છે એવું પોતાને માને તથા આ પ્રમાણે જોઈને જો તત્ક્ષણ જાગે તો તે તેજ ભવમાં સિદ્ધ થાય છે **-યાવત્-** સર્વ દુઃખોનો અંત કરે છે.

૨. કોઈપણ સ્ત્રી કે પુરુષ જો સ્વપ્નનાં અંતમાં સમુદ્રનાં બંને કિનારેથી અડેલ અને પૂર્વ તથા પશ્ચિમની તરફ લાંબુ એક મોટું દોરડું જુવે અને તેને લપેટે તથા પોતે તેને લપેટે છે. એવું પોતાને માને તથા આ પ્રમાણે જોઈને કોઈ શીઘ્ર જાગે છે તો તે તેજ ભવમાં સિદ્ધ થાય છે **-યાવત્-** સર્વદુઃખોનો અંત કરે છે.

૩. કોઈ સ્ત્રી કે પુરુષ સ્વપ્નનાં અંતમાં લોકનાં બંને કિનારોને સ્પર્શ કરેલ અને પૂર્વ તથા પશ્ચિમમાં લાંબી એક મોટી રસ્સી જુવે અને તેને કાપી નાંખે તથા સ્વયં તેને કાપે છે, એવું પોતાને માને તથા આ પ્રમાણે જોઈને તત્ક્ષણ જાગે તો તે તેજ ભવમાં સિદ્ધ થાય છે **-યાવત્-** સર્વ દુઃખોનો અંત કરે છે.

૪. કોઈપણ સ્ત્રી કે પુરુષ સ્વપ્નનાં અંતમાં એક મોટા લાંબાકાળા દોરાને, લીલા દોરાને, લાલ દોરો, પીળો દોરો કે સફેદ દોરાને જુવે અને તેને ઉકેલે, અને પોતે તેને ઉકેલ્યું છે એવું સ્વયં તેને માને અને એવું જોઈને તેજક્ષણ જાગે તો તે તેજ ભવમાં સિદ્ધ થાય છે **-યાવત્-** સર્વ દુઃખોનો અંત કરે છે.

૫. કોઈપણ સ્ત્રી કે પુરુષ સ્વપ્નનાં અંતમાં એક મોટા લોખંડનાં ઢગલાને, તાંબાનાં ઢગલાને, પીતળનાં ઢગલાને, સીસાનાં ઢગલાને જુવે અને સ્વયં તેના પર ચઢે અને સ્વયં તેના પર ચઢેલ છે, એવું પોતે માને તથા એવું જોઈને શીઘ્ર જાગે તો તે બે ભવમાં સિદ્ધ થાય છે **-યાવત્-** સર્વ દુઃખોનો અંત કરે છે.

जैन साइट JAINSITE जैनम् जयति शासनम्

६. इत्थी वा पुरिसे वा सुविणंते एगं महं हिरण्णरासिं वा, सुवण्णरासिं वा, रयणरासिं वा, वइररासिं वा पासमाणे पासइ, दुरूहमाणे दुरुहइ, दुरूढमिति अप्पाणं मन्नइ, तक्खणामेव बुज्झइ, तेणेव भवग्गहणेणं सिज्झइ **-जाव-** सव्वदुक्खाणं अंतं करेइ।

७. इत्थी वा पुरिसे वा सुविणंते एगं महं तणरासिं वा, कट्ठरासिं वा, पत्तरासिं वा, तयरासिं वा, तुसरासिं वा, भुसरासिं वा, गोमयरासिं वा, अवकररासिं वा पासमाणे पासइ विक्खिरमाणे विक्खिरइ, विक्खिण्णमिति अप्पाणं मन्नइ, तक्खणामेव बुज्झइ, तेणेव भवग्गहणेणं सिज्झइ **-जाव-** सव्वदुक्खाणं अंतं करेइ।

८. इत्थी वा पुरिसे वा सुविणंते एगं महं सरथंभं वा, वीरणथंभं वा, वंसीमूलथंभं वा, वल्लीमूलथंभं वा पासमाणे पासइ उम्मूलेमाणे उम्मूलेइ उम्मूलितमिति अप्पाणं मन्नइ तक्खणामेव बुज्झइ, तेणेव भवग्गहणेणं सिज्झइ **-जाव-** सव्वदुक्खाणं अंतं करेइ।

९. इत्थी वा पुरिसे वा सुविणंते एगं महं खीरकुम्भं वा दधिकुम्भं वा, घयकुम्भं वा, मधुकुम्भं वा, पासमाणे पासइ, उप्पाडेमाणे वा उप्पाडेइ, उप्पाडितमिति अप्पाणं मन्नइ, तक्खणामेव बुज्झइ, तेणेव भवग्गहणेणं सिज्झइ **-जाव-** सव्वदुक्खाणं अंतं करेइ।

१०. इत्थी वा पुरिसे वा सुविणंते एगं महं सुरावियडकुम्भं वा, सोवीरवियडकुम्भं वा, तेल्लकुम्भं वा, वसाकुम्भं वा, पासमाणे पासइ, भिंदमाणे भिंदइ भिन्नमिति अप्पाणं मन्नइ, तक्खणामेव बुज्झइ, दोच्चे भवग्गहणे सिज्झइ **-जाव-** सव्वदुक्खाणं अंतं करेइ।

११. इत्थी वा पुरिसे वा सुविणंते एगं महं पउमसरं कुसुमियं पासमाणे पासइ, ओगाहमाणे ओगाहइ, ओगाढमिति अप्पाणं मन्नइ, तक्खणामेव बुज्झइ, तेणेव भवग्गहणेणं सिज्झइ **-जाव-** सव्वदुक्खाणं अंतं करेइ।

१२. इत्थी वा पुरिसे वा सुविणंते एगं महं सागरं उम्मीवीयीसहस्सकलियं पासमाणे पासइ, तरमाणे तरइ, तिण्णिमिति अप्पाणं मन्नइ, तक्खणामेव बुज्झइ, तेणेव भवग्गहणेणं सिज्झइ **-जाव-** सव्वदुखाणं अंतं करेइ।

૬. કોઈપણ સ્ત્રી કે પુરુષ સ્વપ્નનાં અંતમાં એક વિશાળ ચાંદીનાં ઢગલાને, સોનાનાં ઢગલાને, રત્નનાં ઢગલાને, વજ્રનાં ઢગલાને જુવે અને તેના પર સ્વયં ચઢે અને સ્વયં તેના પર ચઢેલ છે એવું પોતાને માને તથા તેજ ક્ષણે જાગે તો તે તેજ ભવમાં સિદ્ધ થાય છે **-યાવત્-** સર્વ દુઃખોનો અંત કરે છે.

૭. કોઈપણ સ્ત્રી કે પુરુષ સ્વપ્નનાં અંતમાં એક મોટા ઘાસનાં ઢગલાને, લાકડીઓનાં ઢગલાને, પાંદડાનાં, વૃક્ષની છાલ કે તુસનાં ઢગલાને, ભૂસાનાં ઢગલાને, ઘઉંનાં ઢગલાને કે કૂડા કચરાનાં ઢગલાને જુવે અને તેને વિખેરે અને સ્વયં એ તેને વિખેર્યા છે, એવું પોતે માને અને તત્ક્ષણ જાગે તો તેજ ભવમાં સિદ્ધ થાય છે **-યાવત્-** સર્વ દુઃખોનો અંત કરે છે.

૮. કોઈપણ સ્ત્રી કે પુરુષ સ્વપ્નનાં અંતમાં એક મોટા શરસ્તંભને, વીરણ સ્તંભને, વંસીમૂલ સ્તંભને અથવા વલ્લીમૂલ સ્તંભને જુવે અને ઉખાડે અને સ્વયં એ તેને ઉખાડેલ છે. એવું પોતાને માને અને તેજક્ષણે જાગે તો તેજ ભવમાં સિદ્ધ થાય છે **-યાવત્-** સર્વ દુઃખોનો અંત કરે છે.

जैन साहित्य JAINSITE .com जैनम् जयति शासनम्

૯. કોઈ પણ સ્ત્રી કે પુરુષ સ્વપ્નનાં અંતમાં એક મોટા ક્ષીર ઘડાને, દહીનાં ઘડાને, ઘીનાં ઘડાને કે મધુનાં ઘડાને જુવે અને તેને ઉપાડે અને સ્વયં તેને ઉપાડેલ છે એવું પોતે માને અને તત્ક્ષણ જાગે તો તે જ ભવમાં સિદ્ધ થાય છે **-યાવત્-** સર્વ દુઃખોનો અંત કરે છે.

૧૦. કોઈ પણ સ્ત્રી કે પુરુષ સ્વપ્નનાં અંતમાં એક વિશાળ મદિરાનો ઉઘાડેલ ઘડો, કાંજીનો ઘડો, તેલનો ઘડો કે ચરબીના ઘડાને જુવે છે અને જોઈને ભેદન કરે છે, ફોડે છે અને પોતે તેને ફોડેલ છે એવું પોતાને માને છે અને તેજ ક્ષણે જાગે તો તે બીજા ભવમાં સિદ્ધ થાય છે **-યાવત્-** સર્વ દુઃખોનો અંત કરે છે.

૧૧. કોઈ પણ સ્ત્રી કે પુરુષ સ્વપ્નનાં અંતમાં એક વિશાળ કુસુમિત પદ્મ સરોવરને જુવે છે, જોઈને તેમાં પ્રવેશ કરે છે અને પ્રવેશ કરીને તેઓ પોતે જ તેમાં પ્રવેશ કરેલ છે એવું પોતાને માને છે અને તેજ ક્ષણે જાગે છે તો તેજ ભવમાં સિદ્ધ થાય છે **-યાવત્-** સર્વ દુઃખોનો અંત કરે છે.

૧૨. કોઈપણ સ્ત્રી કે પુરુષ સ્વપ્નનાં અંતમાં હજારો તરંગો અને અવાજોથી વ્યાપ્ત એક મહાસાગરને જુવે છે, જોઈને તરે છે અને તરી તેને પાર કરે છે, એવું સ્વયંને માને અને તેજક્ષણે જાગે છે તો તેજ ભવમાં સિદ્ધ થાય છે **-યાવત્-** સર્વ દુઃખોનો અંત કરે છે.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

१३. इत्थी वा पुरिसे वा सुविणंते एगं महं भवणं सव्वरयणामयं पासमाणे पासइ, अणुप्पविसमाणे अणुप्पविसइ, अणुप्पविट्ठमिति अप्पाणं मन्नइ, तक्खणामेव बुज्झइ, तेणेव भवग्गहणेणं सिज्झइ -जाव- सव्वदुक्खाणं अंतं करेइ।

१४. इत्थी वा पुरिसे वा सुविणंते एगं महं विमाणं सव्वरयणामयं पासमाणे पासइ, दुरूहमाणे दुरूहइ, दुरूढमिति अप्पाणं मन्नइ, तक्खणामेव बुज्झइ, तेणेव भवग्गहणेणं सिज्झइ -जाव- सव्वदुक्खाणं अंतं करेइ।

- विया. स. १६, उ. ६, सु. २०-३५

८६. पच्चक्खनाणस्स भेया-

प. से किं तं पच्चक्खं ?

पच्चक्खं दुविहं पण्णत्तं, तं जहा-

१. इंदियपच्चक्खं च, २. णो इंदियपच्चक्खं च।

प. से किं तं इंदियपच्चक्खं ?

उ. इंदियपच्चक्खं पंचविहं पण्णत्तं, तं जहा-

१. सोइंदियपच्चक्खं, २. चक्खिंदियपच्चक्खं, ३. घाणिंदियपच्चक्खं, ४. रसणेंदियपच्चक्खं, ५. फासिंदियपच्चक्खं।

से तं इंदियपच्चक्खं।

प. से किं तं णो इंदियपच्चक्खं ?

उ. णो इंदियपच्चक्खं तिविहं पण्णत्तं, तं जहा-

१. ओहिनाणपच्चक्खं, २. मणपज्जवनाणपच्चक्खं, ३. केवलनाणपच्चक्खं।[1] - नंदी. सु. ३-५

८७. ओहिनाणस्स परूवणं-

प. से किं ओहिनाणपच्चक्खं ?

उ. ओहिनाणपच्चक्खं दुविहं पण्णत्तं, तं जहा-

१. भवपच्चइयं च, २. खओवसमियं च।[2]

दोण्हं भवपच्चइयं, तं जहा-

१. देवाणं च, २. णेरइयाणं च।[3]

૧૩. કોઈપણ સ્ત્રી કે પુરુષ સ્વપ્નનાં અંતમાં એક વિશાળ રત્નોથી બનેલ ભવનને જુવે છે જોઈને તેમાં પ્રવેશ કરે છે, પ્રવેશ કરીને પોતે જ તેમાં પ્રવેશ કરેલ છે એવું પોતાને માને છે અને તે જ ક્ષણ જાગે છે તો તેજ ભવમાં સિદ્ધ થાય છે -યાવત્- સર્વ દુઃખોનો અંત કરે છે.

૧૪. કોઈપણ સ્ત્રી કે પુરુષ સ્વપ્નનાં અંતમાં સર્વ રત્નમયી એક વિશાળ વિમાનને જુવે છે, જોઈને તેના પર ચઢે છે, ચઢીને પોતે તેના પર ચઢેલ છે એવું પોતે માને છે અને તેજક્ષણે જાગે તો તેજ ભવમાં સિદ્ધ થાય છે -યાવત્- સર્વ દુઃખોનો અંત કરે છે.

૮૬. પ્રત્યક્ષ જ્ઞાનનાં ભેદ :

પ્ર. પ્રત્યક્ષ જ્ઞાન શું છે ?

ઉ. પ્રત્યક્ષ જ્ઞાન બે પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

૧. ઈન્દ્રિય-પ્રત્યક્ષ, ૨. નો ઈન્દ્રિય-પ્રત્યક્ષ.

પ્ર. ઈન્દ્રિય પ્રત્યક્ષ શું છે ?

ઉ. ઈન્દ્રિય પ્રત્યક્ષ પાંચ પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

૧. શ્રોત્રેન્દ્રિય પ્રત્યક્ષ, ૨. ચક્ષુરેન્દ્રિય પ્રત્યક્ષ, ૩. ઘ્રાણેન્દ્રિય પ્રત્યક્ષ, ૪. રસેન્દ્રિય પ્રત્યક્ષ, ૫. સ્પર્શનેન્દ્રિય પ્રત્યક્ષ,

આ ઈન્દ્રિય પ્રત્યક્ષ છે.

પ્ર. નો ઈન્દ્રિય પ્રત્યક્ષ શું છે ?

ઉ. નો ઈન્દ્રિય પ્રત્યક્ષ ત્રણ પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

૧. અવધિજ્ઞાન પ્રત્યક્ષ, ૨. મનઃપર્યવજ્ઞાન પ્રત્યક્ષ, ૩. કેવળજ્ઞાન પ્રત્યક્ષ.

૮૭. અવધિજ્ઞાનનું પ્રરુપણ :

પ્ર. પ્રત્યક્ષ અવધિજ્ઞાન શું છે ?

પ્રત્યક્ષ અવધિજ્ઞાન બે પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

૧. ભવપ્રત્યયિક, ૨. ક્ષાયોપશમિક.

ભવ પ્રત્યયિક અવધિજ્ઞાન બેને થાય છે, જેમકે -

૧. દેવોને, ૨. નારકોને.

---

१. पच्चक्खे नाणे दुविहे पण्णत्ते, तं जहा-
१. केवलनाणे चेव, २. णो केवलनाणे चेव। - ठाणं. अ. २, उ. १, सु. ६० (२)
णो केवलनाणे दुविहे पण्णत्ते, तं जहा -
१. ओहिनाणे चेव, २. मणपज्जवनाणे चेव। - ठाणं. अ. २, उ. १, सु. ६० (१२)

२. मम. सु. १५३,

३. (क) ठाणं. अ. २, उ. १, सु. ६०/१३-१५ (ख) राय. सु. २४१ (ग) पण्ण प. ३३, सु. १९८२

जैन साईट JAINSITE जैनम् जयति शासनम्
www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

दोण्हं खओवसमियं, तं जहा-

१. मणुस्साणं च,

२. पंचेंदिय-तिरिक्खजोणियाणं च ।

ક્ષાયોપશમિક અવધિજ્ઞાન બેને થાય છે, જેમકે -

૧. મનુષ્યોને,

૨. પંચેન્દ્રિય તિર્યંચોને.

प. को हेउ खओवसमियं ?

પ્ર. ક્ષાયોપશમિક અવધિજ્ઞાન એમને શા માટે થાય છે ?

उ. खओवसमियं तयावरणिज्जाणं कम्माणं उदिण्णाणं खएणं, अणुदिण्णं उवसमेणं ओहिनाणं समुपज्जइ ।

ઉ. જે કર્મ અવધિજ્ઞાનમાં બાધા ઉત્પન્ન કરનાર છે, તેમાંથી ઉદયમાં આવેલ કર્મોનો ક્ષય થવાથી તથા ઉદયમાં ન આવેલ કર્મોનો ઉપશમ થવાથી જે અવધિજ્ઞાન ઉત્પન્ન થાય છે તે ક્ષાયોપશમિક અવધિજ્ઞાન કહેવાય છે.

अहवा गुणपडिवण्णस्स अणगारस्स ओहिनाणं समुपज्जइ ।

અથવા જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્ર રુપ ગુણ-સંપન્ન મુનિને જે અવધિજ્ઞાન ઉત્પન્ન થાય છે તે ક્ષાયોપશમિક અવધિજ્ઞાન કહેવાય છે.

तं समासओ छव्विहं पण्णत्तं, तं जहा-

१. आणुगामियं, २. अणाणुगामियं,

३. वड्ढमाणयं, ४. हीयमाणयं,

५. पडिवाइ, ६. अपडिवाइ ।[1]

– नंदी. सु. ६-९

તે (ક્ષાયોપશમિક અવધિજ્ઞાન) સંક્ષેપમાં છ પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

૧. આનુગામિક, ૨. અનાનુગામિક,

૩. વર્દ્ધમાન, ૪. હીયમાન,

૫. પ્રતિપાતિક, ૬. અપ્રતિપાતિક.

જૈન સાઈટ JAINSITE.com જૈનમ્ જયતિ શાસનમ્

(१) आणुगामि ओहिनाणस्स परूवणं-

प. से किं तं आणुगामियं ओहिनाणं ?

उ. आणुगामियं ओहिनाणं दुविहं पण्णत्तं, तं जहा-

१. अंतगयं च, २. मज्झगयं च ।

(૧) આનુગામિક અવધિજ્ઞાનનું પ્રરુપણ :

પ્ર. આનુગામિક અવધિજ્ઞાન શું છે ?

ઉ. આનુગામિક અવધિજ્ઞાન બે પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

૧. અંતગત, ૨. મધ્યગત.

प. से किं तं अंतगयं ?

उ. अंतगयं तिविहं पण्णत्तं, तं जहा-

१. पुरओ अंतगयं, २. मग्गओ अंतगयं,

३. पासओ अंतगयं ।

પ્ર. અન્તગત અવધિજ્ઞાન શું છે ?

ઉ. અન્તગત અવધિજ્ઞાન ત્રણ પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે-

૧. પુરતઃ અન્તગત, ૨. માર્ગતઃ અન્તગત,

૩. પાર્શ્વતઃ અન્તગત.

प. १. से किं तं पुरओ अंतगयं ?

उ. **पुरओ अंतगयं**-से जहानामए केइ पुरिसे उक्कं वा,चुडलियं वा, अलायं वा, मणिं वा, जोइं वा, पईवं वा, पुरओ काउं पणोल्लेमाणे-पणोल्लेमाणे गच्छेज्जा । से तेणं जोइट्ठाणेणं पुरओ चेव पासइ ।

પ્ર. ૧. પુરતઃ અન્તગત અવધિજ્ઞાન શું છે ?

ઉ. **પુરતઃ અન્તગત** - જેમ કોઈ વ્યક્તિ ઉલ્કા (અગ્નિ પિંડ), ઘાસનો બળતો ઢગલો, અગ્રભાગથી બળતું કાષ્ઠ, નીલ-મણિ પાત્રમાં રાખેલ પ્રજવલિત જ્યોતિ કે દીપકને હાથ અથવા દંડાથી આગળ કરીને ચાલે છે અને ઉપર્યુક્ત પદાર્થો દ્વારા થયેલ પ્રકાશથી માર્ગમાં પડેલ પદાર્થોને જોતો જાય છે.

१. ठाणं. अ. ६, सु. ५२६

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

एवामेव पुरओ अंतगएणं ओहिणाणेणं पुरओ चेव संखेज्जाइं वा, असंखेज्जाइं वा जोयणाइं जाणइ पासइ।

से तं पुरओ अंतगयं।

प. २. से किं तं मग्गओ अंतगयं ?

उ. **मग्गओ अंतगयं**-से जहानामए केइ पुरिसे उक्कं वा **-जाव-** पईवं वा मग्गओ काउं अणुकड्ढेमाणे-अणुकड्ढेमाणे गच्छेज्जा। से तेणं जोइट्ठाणेणं मग्गओ चेव पासइ।

एवामेव मग्गओ अंतगएणं ओहिणाणेणं मग्गओ चेव संखेज्जाइं वा असंखेज्जाइ वा जोयणाइं जाणइ पासइ।

से तं मग्गओ अंतगयं।

प. ३. से किं तं पासओ अंतगयं ?

उ. **पासओ अंतगयं**-से जहानामए केइ पुरिसे उक्कं वा **-जाव-** पईवं वा पासओ काउं परिकड्ढेमाणे-परिकड्ढेमाणे गच्छेज्जा। से तेणं जोइट्ठाणेणं पासओ चेव पासइ।

एवामेव पासओ अंतगएणं ओहिणाणेणं पासओ चेव संखेज्जाइं वा, असंखेज्जाइं वा जोयणाइं जाणइ पासइ।

से तं पासओ अंतगयं।

प. ४. से किं मज्झगयं ?

उ. **मज्झगयं-** से जहानामए केइ पुरिसे उक्कं वा **-जाव-** पईवं वा मत्थए काउं गच्छेज्जा। से तेणं जोइट्ठाणेणं सव्वओ समंता पासइ।

एवामेव मज्झगएणं ओहिणाणेणं सव्वओ समंता संखेज्जाइं वा, असंखेज्जाइं वा जोयणाइं जाणइ पासइ।

से तं मज्झगयं।

प. अंतगयस्स मज्झगयस्स य को पईविसेसो ?

उ. अंतगएणं ओहिणाणेणं एग दिसिं चेव जाणइ पासइ। मज्झगएणं ओहिणाणेणं सव्वओ समंता जाणइ पासइ।

આ પ્રમાણે પુરતઃ અન્તગત અવધિજ્ઞાનથી અવધિજ્ઞાની આગળનાં પ્રદેશમાં સંખ્યાત કે અસંખ્યાત યોજનો સુધી પદાર્થોને જોતા ચાલે છે.

આ પુરતઃ અન્તગત અવધિજ્ઞાનનું સ્વરુપ છે.

પ્ર. ૨. માર્ગતઃ અન્તગત અવધિજ્ઞાનનું સ્વરુપ શું છે ?

ઉ. **માર્ગતઃ અન્તગત -** જેમ કોઈ વ્યક્તિ ઉલ્કા **-યાવત્-** દીપકને હાથ કે કોઈ દંડા દ્વારા પાછળ કરીને ચાલે છે અને ઉપર્યુક્ત પદાર્થોનાં પ્રકાશથી પાછળ સ્થિત પદાર્થોને જોતો જાય છે.

આ પ્રમાણે માર્ગતઃ અન્તગત અવધિજ્ઞાનથી અવધિજ્ઞાની પાછળનાં પ્રદેશમાં સંખ્યાત કે અસંખ્યાત યોજન સુધી પદાર્થોને જોતો ચાલે છે.

આ માર્ગતઃ અન્તગતનું સ્વરુપ છે.

પ્ર. ૩. પાર્શ્વતઃ અવધિજ્ઞાન શું છે ?

ઉ. **પાર્શ્વત : અન્તગત** - જેમ કોઈ પુરુષ ઉલ્કા **-યાવત્-** દીપકને હાથ કે કોઈ દંડાનાં અગ્રભાગથી પાર્શ્વભાગમાં લઈને ચાલે છે અને ઉપર્યુક્ત પદાર્થોનાં પ્રકાશથી માર્ગમાં પડેલ પદાર્થોને જોતો ચાલે છે.

આ પ્રમાણે પાર્શ્વવર્તી અવધિજ્ઞાની પાર્શ્વવર્તી પ્રદેશમાં સંખ્યાત કે અસંખ્યાત યોજન સુધી પદાર્થોને જોતો ચાલે છે.

આ પાર્શ્વતઃ અન્તગત અવધિજ્ઞાનનું સ્વરુપ છે.

પ્ર. ૪. મધ્યગત અવધિજ્ઞાન શું છે ?

ઉ. **મધ્યગત અવધિજ્ઞાન -** જેમ કોઈ પુરુષ ઉલ્કા **-યાવત્-** દીપકને મસ્તક પર રાખીને ચાલે છે તે પુરુષ ઉપર્યુક્ત પ્રકાશનાં દ્વારા સર્વ દિશાઓમાં સ્થિત પદાર્થોને જોતો ચાલે છે.

આ પ્રમાણે મધ્યગત અવધિજ્ઞાન પણ ચારે તરફનાં સંખ્યાત કે અસંખ્યાત યોજન સુધીનાં પદાર્થોને જોતો ચાલે છે.

આ મધ્યગત અવધિજ્ઞાનનું સ્વરુપ છે.

પ્ર. અન્તગત અને મધ્યગત અવધિજ્ઞાનમાં શું અંતર છે ?

ઉ. અન્તગત અવધિજ્ઞાનથી અવધિજ્ઞાની કોઈ એક દિશામાં જ જાણે-દેખે છે પરંતુ મધ્યગત અવધિજ્ઞાનથી બધી દિશાઓમાં જાણે-જુવે છે.

જૈન સાઇટ JAINSITE .com જૈનમ્ જયતિ શાસનમ્

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

से तं आणुगामियं ओहिणाणं।[1]

- नंदी. सु. १६-२२

(२) अणाणुगामि-ओहिनाणस्स परूवणं-

प. से किं तं अणाणुगामियं ओहिनाणं ?

उ. **अणाणुगामियं ओहिनाणं** - से जहानामए केइ पुरिसे एगं महंतं जोइट्ठाणं काउं तस्सेव जोइट्ठाणस्स परिपेरंतेहिं-परिपेरंतेहिं परिघोलेमाणे-परिघोलेमाणे तमेव जोइट्ठाणं पासइ, अण्णत्थ गए ण पासइ,

एवामेव अणाणुगामियं ओहिनाणं जत्थेव समुप्पज्जइ तत्थेव संखेज्जाणि वा, असंखेज्जाणि वा, संबद्धाणि वा, असंबद्धाणि वा, जोयणाइं जाणइ पासइ, अण्णत्थ गए ण जाणइ ण पासइ।

से तं अणाणुगामियं ओहिनाणं।

- नंदी. सु. १२

(३) वड्ढमाण-ओहिनाणस्स परूवणं-

प. से किं तं वड्ढमाणयं ओहिनाणं ?

उ. **वड्ढमाणयं ओहिनाणं**-पसत्थेसु अज्झवसायणट्ठाणेसु वड्ढमाणस्स, वड्ढमाणचरित्तस्स, विसुज्झमाणस्स, विसुज्झमाणचरित्तस्स सव्वओ समंता ओही वड्ढइ।

से त्तं वड्ढमाणयं ओहिनाणं।

- नंदी. सु. १३

(४) हीयमाण-ओहिनाणस्स परूवणं-

प. से किं तं हीयमाणयं ओहिनाणं ?

उ. हीयमाणयं ओहिनाणं अप्पसत्थेहिं अज्झवसायट्ठाणेहिं वट्टमाणस्स, वट्टमाणचरित्तस्स, संकिलिस्समाणस्स, संकिलिस्समाणचरित्तस्स, सव्वओ समंता ओही परिहीयइ।

से त्तं हीयमाणयं ओहिनाणं।

- नंदी. सु. २५

આ આનુગામિક અવધિજ્ઞાનનું સ્વરુપ છે.

(૨) અનાનુગામિક અવધિજ્ઞાનનું પ્રરુપણ :

પ્ર. અનાનુગામિક અવધિજ્ઞાન શું છે ?

ઉ. **અનાનુગામિક અવધિજ્ઞાન** : જેમ કોઈ વ્યક્તિ એક ઘણા મોટા અગ્નિકુંડમાં અગ્નિને પ્રજવલિત કરીને તે અગ્નિનાં ચારે તરફ બધી દિશા-વિદિશાઓમાં ફરે છે તથા તે જ્યોતિથી પ્રકાશિત ક્ષેત્રને જ જુવે છે પરંતુ અન્યત્ર જવાથી તેને જોતો નથી,

આ પ્રમાણે અનાનુગામિક અવધિજ્ઞાન જે ક્ષેત્રમાં જેને ઉત્પન્ન થાય છે, તે તેજ ક્ષેત્રમાં સ્થિત થઈને સંખ્યાત અને અસંખ્યાત યોજન સુધી, સ્વઅવગાઢ ક્ષેત્રથી અંતર રહિત કે અંતર સહિત રહેલ દ્રવ્યોને વિશેષ રુપથી અને સામાન્ય રુપથી જાણે-જુવે છે, પરંતુ અન્યત્ર જવાથી જાણતાં નથી અને જોતા પણ નથી.

આ અનાનુગામિક અવધિજ્ઞાનનું સ્વરુપ છે.

(૩) વર્દ્ધમાન અવધિજ્ઞાનનું પ્રરુપણ :

પ્ર. વર્દ્ધમાન અવધિજ્ઞાન શું છે ?

ઉ. અધ્યવસાયો (વિચારો) નાં વિશુદ્ધ અને પ્રશસ્ત થવાથી અને ચારિત્રની વૃદ્ધિ થવાથી તથા વિશુદ્ધ ચારિત્રનાં દ્વારા કર્મ મળથી રહિત થવાથી આત્માનું જ્ઞાન દિશાઓ અને વિદિશાઓમાં ચારે તરફ વધે છે તે વર્દ્ધમાન અવધિજ્ઞાન કહેવામાં આવે છે.

આ વર્દ્ધમાન અવધિજ્ઞાનનું સ્વરુપ છે.

(૪) હીયમાન અવધિજ્ઞાનનું પ્રરુપણ :

પ્ર. હીયમાન અવધિજ્ઞાન શું છે ?

ઉ. અશુભ અધ્યવસાયોમાં વિદ્યમાન ચારિત્રવાળા અને સંક્લેશને પ્રાપ્ત સંક્લિષ્ટ ચારિત્રવાળાને જે બધા તરફથી અવધિજ્ઞાનનો હ્રાસ થાય છે તે હીયમાન અવધિજ્ઞાન કહેવામાં આવે છે.

આ હીયમાન અવધિજ્ઞાનનું સ્વરુપ છે.

---

1. આ પાઠ વ્યવસ્થિત કરેલ છે.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

(५) पडिवाइ-ओहिनाणस्स परूवणं-

प. से किं तं पडिवाइ ओहिनाणं ?

उ. पडिवाइ ओहिनाणं जण्णं जहण्णेणं अंगुलस्स असंखेज्जइभागं वा, संखेज्जइभागं वा,

वालग्गं वा, वालग्गपुहत्तं वा,

लिक्खं वा, लिक्खपुहत्तं वा,

जूयं वा, जूयपुहत्तं वा,

जवं वा, जवपुहत्तं वा,

अंगुलं वा, अंगुलपुहत्तं वा,

पायं वा, पायपुहत्तं वा,

वियत्थिं वा, वियत्थिपुहत्तं वा,

रयणिं वा, रयणिपुहत्तं वा,

कुच्छिं वा, कुच्छिपुहत्तं वा,

धणुयं वा, धणुपुहत्तं वा,

गाउयं वा, गाउयपुहत्तं वा,

जोयणं वा, जोयणपुहत्तं वा,

जोयणसयं वा, जोयणसयपुहत्तं वा,

जोयणसहस्सं वा, जोयणसहस्सपुहत्तं वा,

जोयणसयसहस्सं वा, जोयणसयसहस्सपुहत्तं वा,

जोयणकोडिं वा, जोयणकोडिपुहत्तं वा,

जोयणकोडाकोडिं वा, जोयणकोडाकोडिपुहत्तं वा,

जोयण संखेज्जं वा, जोयणसंखेज्जपुहत्तं वा,

जोयण असंखेज्जं वा, जोयण असंखेज्जपुहत्तं वा,

उक्कोसेणं लोगं वा, पासित्ता णं पडिवएज्जा।

से तं पडिवाइ ओहिनाणं - नंदी. सु. २३

(६) अपडिवाइ-ओहिनाणस्स परूवणं-

प. से किं तं अपडिवाइ ओहिनाणं ?

उ. अपडिवाइ ओहिनाणं जेणं अलोगस्स एगमवि आगासपएसं पासेज्जा तेण परं अपडिवाइ ओहिनाणं।

(५) પ્રતિપાતિ અવધિજ્ઞાનનું પ્રરુપણ :

પ્ર. પ્રતિપાતિ અવધિજ્ઞાનનું સ્વરુપ શું છે ?

ઉ. પ્રતિપાતિ અવધિજ્ઞાન જઘન્ય અંગુળનાં અસંખ્યાતમાં ભાગ કે સંખ્યાતમો ભાગ,

બાલાગ્ર, બાલાગ્રપૃથક્ત્વ,

લીખ કે લીખપૃથક્ત્વ,

યુગ કે યુગ પૃથક્ત્વ,

જવ કે જવપૃથક્ત્વ,

અંગુળ કે અંગુળ પૃથક્ત્વ,

પાદ કે પાદપૃથક્ત્વ,

વિતસ્તિ કે વિતસ્તિ પૃથક્ત્વ,

રત્નિ (હાથ પરિમાણ) કે રત્નિપૃથક્ત્વ,

કુક્ષિ (બે હસ્તપરિમાણ) કે કુક્ષિપૃથક્ત્વ,

ધનુષ (ચાર હાથ પરિમાણ) કે ધનુષ પૃથક્ત્વ,

ગવ્યૂતિ કે ગવ્યૂતિ પૃથક્ત્વ,

યોજન કે યોજન પૃથક્ત્વ,

યોજનશત કે યોજનશત પૃથક્ત્વ,

યોજન-સહસ્ત્ર (એક હજાર યોજન) કે યોજન-સહસ્ત્ર પૃથક્ત્વ,

લાખ યોજન કે લાખ યોજનપૃથક્ત્વ,

યોજનકોટિ (એક કરોડ યોજન) કે યોજન કોટિ પૃથક્ત્વ,

યોજન ક્રોડા ક્રોડી કે યોજન ક્રોડા ક્રોડી પૃથક્ત્વ,

સંખ્યાત યોજન કે સંખ્યાત યોજન પૃથક્ત્વ,

અસંખ્યાત યોજન કે અસંખ્યાત યોજન પૃથક્ત્વ,

અથવા ઉત્કૃષ્ટ રુપથી સંપૂર્ણ લોકને જોઈને જે અવધિજ્ઞાન નષ્ટ થઈ જાય છે તેને પ્રતિપાતિ અવધિજ્ઞાન કહેવામાં આવે છે.

આ પ્રતિપાતિ અવધિજ્ઞાનનું સ્વરુપ છે.

(૬) અપ્રતિપાતિ અવધિજ્ઞાનનું પ્રરુપણ :

પ્ર. અપ્રતિપાતિ અવધિજ્ઞાન શું છે ?

ઉ. જે અવધિજ્ઞાનના જ્ઞાતા અલોકનાં એક આકાશ-પ્રદેશને પણ જાણે છે અને જુવે છે. અર્થાત્ જાણવાની ક્ષમતાવાળા થઈ જાય છે. તે અપ્રતિપાતિ (જીવન પર્યંત રહેનાર)અવધિજ્ઞાન કહેવામાં આવે છે.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

से तं अपडिवाइ ओहिनाणं। - नंदी. सु. २४

આ અપ્રતિપાતિ અવધિજ્ઞાનનું સ્વરુપ છે.

८८. ओहिनाणस्स खेत्तं-

जावइया तिसमयाहारगस्स, सुहुमस्स पणगजीवस्स।
ओगाहणा जहन्ना, ओहीखेत्तं जहन्नं तु ॥४५॥

सव्वबहुअगणिजीवा, णिरंतरं जत्तियं भरिज्जंसु।
खेत्तं सव्वदिसागं, परमोही खेत्तनिद्दिट्ठो ॥४६॥

अंगुलमावलियाणं भागमसंखेज्ज दोसु संखेज्जा।

अंगुलमावलियंतो आवलिया अंगुलपुहत्तं ॥४७॥

हत्थम्मि मुहुत्तंतो, दिवसंतो गाउयम्मि बोद्धव्वो।

जोयण दिवसपुहत्तं, पक्खंतो पण्णवीसाओ ॥४८॥

भरहम्मि अद्धमासो, जंबुद्दीवम्मि साहिओ मासो।

वासं च मणुयलोए, वासपुहत्तं च रूयगम्मि ॥४९॥

संखेज्जम्मि उ काले दीव-समुद्दा वि होंति संखेज्जा।
कालम्मि असंखेज्जे दीव-समुद्दा उ भइयव्वा ॥५०॥

८८. અવધિજ્ઞાનનું ક્ષેત્ર :

ત્રણ સમયનાં આહારક સૂક્ષ્મ-નિગોદ જીવની જઘન્ય અવગાહના જેટલી થાય છે તેટલો જ જઘન્ય અવધિજ્ઞાનનું ક્ષેત્ર છે.

સમસ્ત સૂક્ષ્મ, બાદર, પર્યાપ્ત અને અપર્યાપ્ત અગ્નિકાયનાં જીવ બધી દિશાઓમાં જેટલું ક્ષેત્ર નિરંતર પરિપૂર્ણ કરે છે તેટલું જ ક્ષેત્ર પરમાવધિજ્ઞાનનું કહ્યુ છે.

જો અવધિજ્ઞાની ક્ષેત્રથી અંગુલનાં અસંખ્યાતમાં ભાગને જાણે છે તો કાળથી આવલિકાનાં અસંખ્યાતમા ભાગને જાણે છે.

જો ક્ષેત્રથી અંગુળનાં સંખ્યાતમાં ભાગને જાણે છે તો કાળથી આવલિકાનાં સંખ્યાતમાં ભાગને જાણે છે.

જો ક્ષેત્રથી અંગુળ પ્રમાણ ક્ષેત્રને જાણે છે તો કાળથી આવલિકાથી કંઈક ઓછું જુવે છે.

જો સંપૂર્ણ આવલિકા પ્રમાણ કાળ જુવે છે તો ક્ષેત્રથી અંગુળ પૃથક્ત્વ (અનેક અંગુળ) પ્રમાણ ક્ષેત્રને જુવે છે.

જો અવધિજ્ઞાની ક્ષેત્રથી એક હાથ ક્ષેત્ર જુવે છે તો કાળ થી કંઈક ન્યૂન એક મુહૂર્ત જુવે છે અને કાળથી કંઈક ઓછું એક દિવસ જુવે છે તો ક્ષેત્રથી એક ગાઉ (કોસ પરિમાણ) જુવે છે.

જો ક્ષેત્રથી યોજન પરિમાણ (ચાર કોસ) જુવે તો કાળ થી દિવસ પૃથક્ત્વ સુધી જુવે છે.

જો કાળથી કંઈક ન્યૂન એક પક્ષ જુવે તો ક્ષેત્રથી પચ્ચીસ યોજન સુધી જુવે છે.

જો ક્ષેત્રથી સંપૂર્ણ ભરતક્ષેત્રને જુવે તો કાળથી અર્ધમાસ પરિમિત (ભૂત ભવિષ્ય) કાળને જાણે છે.

જો ક્ષેત્રથી જંબૂદ્વીપ સુધી જુવે તો કાળથી એક માસથી પણ વધારે ભૂત, ભવિષ્યકાળને જુવે છે.

જો ક્ષેત્રથી મનુષ્યલોક પરિમાણ ક્ષેત્રને જુવે તો કાળથી એક વર્ષ સુધી ભૂત, ભવિષ્યકાળને જુવે છે.

જો ક્ષેત્રથી રુચક ક્ષેત્ર સુધી જુવે તો કાળથી વર્ષ પૃથક્ત્વ (અનેક વર્ષ) ભૂત અને ભવિષ્ય કાળને જાણે છે.

જો અવધિજ્ઞાની કાળથી સંખ્યાતકાળને જાણે છે તો ક્ષેત્રથી સંખ્યાત દ્વીપ-સમુદ્ર સુધી જાણે છે અને અસંખ્યાત કાળ જાણવા પર ક્ષેત્રથી દ્વીપો અને સમુદ્રોને ભજનાથી જાણે છે અર્થાત્ કોઈ સંખ્યાત અને કોઈ અસંખ્યાત દ્વીપ સમુદ્ર જાણે છે.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

कालं चउण्ह वुड्ढी, कालो भइयव्वो खेत्तवुड्ढीए।

અવધિજ્ઞાનમાં કાળની વૃદ્ધિ થવાથી દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાળ અને ભાવ ચારેયની વૃદ્ધિ થાય છે. ક્ષેત્રની વૃદ્ધિ થવાથી કાળની વૃદ્ધિમાં ભજના છે. અર્થાત્ કોઈની કાળની વૃદ્ધિ થાય છે અને કોઈની થતી નથી.

वुड्ढीए दव्व-पज्जव भइयव्वा खेत्त-काला उ ॥५१॥

અવધિજ્ઞાનમાં દ્રવ્ય અને પર્યાયની વૃદ્ધિ થવાથી ક્ષેત્ર અને કાળમાં વૃદ્ધિની ભજના થાય છે. અર્થાત્ ક્ષેત્રકાળ વૃદ્ધિ પામે પણ છે અને નથી પણ પામતા. કારણકે-

सुहुमो य होइ कालो, तत्तो सुहुमयरं हवइ खेत्तं।
अंगुलसेढिमेत्ते ओसप्पिणिओ असंखेज्जा ॥५२॥

- नंदी. सु. १४

કાળ સૂક્ષ્મ હોય છે. પરંતુ ક્ષેત્ર તેનાથી પણ સૂક્ષ્મતર થાય છે. તેનું કારણ એ છે કે એક અંગુળ પ્રથમ શ્રેણીરુપ ક્ષેત્રમાં અસંખ્યાત અવસર્પિણીઓ જેટલા સમય હોય છે.

८९. ओहिनाणस्स सामित्त परूवणं-

णेरइए-देव-तित्थंकरा य, ओहिस्स बाहिरा होंति।
पासंति सव्वओ खलु, सेसा देसेण पासंति ॥५४॥

से तं ओहिनाणं। - नंदी. सु. २७

૮૯. અવધિજ્ઞાનનાં સ્વામિત્વનું પ્રરૂપણ :

નારક, દેવ અને તીર્થંકર અવધિજ્ઞાનથી અબાહ્ય (યુક્ત) જ હોય છે અને તે બધી દિશાઓ અને વિદિશાઓને જુવે છે. શેષ મનુષ્ય અને તિર્યંચ એક દેશથી જુવે છે.

આ અવધિજ્ઞાનનું સ્વરુપ છે.

९०. ओहिनाणभेयस्स उवसंहारो-

ओही भवपच्चइओ, गुणपच्चइओ य वण्णिओ एसो[1]।
तस्स य बहू विगप्पा, दव्वे खेत्ते य काले य ॥५३॥

- नंदी. सु. २६

૯૦. અવધિજ્ઞાનનાં ભેદોનો ઉપસંહાર :

અવધિજ્ઞાન ભવપ્રત્યયિક અને ગુણપ્રત્યયિક બે પ્રકારનાં કહ્યા છે અને તેના પણ દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાળ અને ભાવથી ઘણા વિકલ્પ કહ્યા છે.

९१. ओहिनाणस्स अंतो बाहिरदार परूवणं-

प. **दं. १.** णेरइया णं भंते ! ओहिस्स किं अंतो बाहिं[2] ?

उ. गोयमा ! अंतो, नो बाहिं।

दं. २-११. ***एवं -जाव- थणियकुमारा।***

प. **दं. २०.** पंचेंदिय-तिरिक्खजोणियाणं भंते ! ओहिस्स किं अंतो बाहिं ?

उ. गोयमा ! नो अंतो, बाहिं।

प. **दं. २१.** मणूसाणं भंते ! ओहिस्स किं अंतो बाहिं ?

उ. गोयमा ! अंतो वि, बाहिं वि।

दं. २२-२४. ***वाणमन्तर-जोइसिय-वेमाणियाणं जहा णेरइयाणं।***

- पण्ण. प. ३३, सु. २०१७-२०२१

૯૧. અવધિજ્ઞાનનાં આભ્યંતર-બાહ્ય દ્વારનું પ્રરુપણ :

પ્ર. **દં.૧.** ભંતે ! શું નારક અવધિજ્ઞાનનાં અંદર છે કે બાહર છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે અવધિજ્ઞાનનાં અંદર છે, બાહર નથી,

દં.૨-૧૧. ***આ પ્રમાણે સ્તનિતકુમારો સુધી જાણવું જોઈએ.***

પ્ર. **દં.૨૦.** ભંતે ! પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક અવધિજ્ઞાનનાં અંદર છે કે બાહર છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે અંદર નથી, બાહર છે.

પ્ર. **દં.૨૧.** ભંતે ! મનુષ્ય અવધિજ્ઞાનનાં અંદર છે કે બાહર છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે અંદર પણ છે અને બાહર પણ છે.

દં.૨૨-૨૪. ***વાણવ્યંતર, જ્યોતિષ્ક અને વૈમાનિક દેવોનું વર્ણન નૈરયિકોનાં સમાન છે.***

---

१. राय. सु. २४१

૨. જો અવધિજ્ઞાની પોતાની જગ્યાથી ચારેય દિશાઓમાં જોતો જાય છે તો તે અવધિજ્ઞાનીની અંદર છે.
જો અવધિજ્ઞાની પોતાની જગ્યાથી એક જ દિશાઓમાં જોતો જાય છે તો તે અવધિજ્ઞાનીની બહાર છે.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

९२. चउवीसदंडएसु देसोहि सव्वोही परूवणं-

प. **दं. १.** णेरइया णं भंते ! किं देसोही सव्वोही ?

उ. गोयमा ! देसोही, णो सव्वोही।

दं. २-११. ***एवं -जाव- थणियकुमाराणं।***

प. **दं. २०.** पंचेंदिय तिरिक्खजोणियाणं भंते ! किं देसोही सव्वोही ?

उ. गोयमा ! देसोही, णो सव्वोही।

प. **दं. २१.** मणूसाणं भंते ! किं देसोही सव्वोही ?

उ. गोयमा ! देसोही वि, सव्वोही वि।

दं. २२-२४. ***वाणमंतर-जोइसिय-वेमाणियाणं जहा णेरइयाणं।***

- पण्ण. प. ३३, सु. २०२२-२०२६

९२. ચોવીસ દંડકોમાં દેશાવધિ - સર્વાવધિનું પ્રરુપણ :

પ્ર. **દં.૧.** ભંતે ! નારકોનું અવધિજ્ઞાન દેશાવધિ છે કે સર્વાવધિ છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તેનું અવધિજ્ઞાન દેશાવધિ છે, સર્વાવધિ નથી.

દં.૨-૧૧. ***આ પ્રમાણે સ્તનિતકુમારો સુધી જાણવું જોઈએ.***

પ્ર. **દં.૨૦.** ભંતે ! પંચેન્દ્રિય-તિર્યંચયોનિકોનું અવધિજ્ઞાન દેશાવધિ છે કે સર્વાવધિ છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તેનું અવધિજ્ઞાન દેશાવધિ છે, સર્વાવધિ નથી.

પ્ર. **દં.૨૧.** ભંતે ! મનુષ્યોનું અવધિજ્ઞાન દેશાવધિ છે કે સર્વાવધિ છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તેનું અવધિજ્ઞાન દેશાવધિ પણ છે, સર્વાવધિ પણ છે.

દં.૨૨-૨૪. ***વાણવ્યંતર, જ્યોતિષ્ક અને વૈમાનિક દેવોનું અવધિજ્ઞાન નારકોનાં સમાન દેશાવધિ છે.***

९३. चउवीसदंडएसु ओहिणाणेण जाणण पासण खेत्त परूवणं-

प. **दं. १.** णेरइया णं भंते ! केवइयं खेत्तं ओहिणा जाणंति पासंति ?

उ. गोयमा ! जहण्णेणं अद्ध गाउयं,
उक्कोसेणं चत्तारि गाउयाइं ओहिणा जाणंति पासंति।

प. रयणप्पभापुढविणेरइया णं भंते ! केवइयं खेत्तं ओहिणा जाणंति पासंति ?

उ. गोयमा ! जहण्णेणं अद्धुट्ठाइं गाउयाइं,
उक्कोसेणं चत्तारि गाउयाइं ओहिणा जाणंति पासंति।

प. सक्करप्पभापुढविणेरइया णं भंते ! केवइयं खेत्तं ओहिणा जाणंति, पासंति ?

उ. गोयमा ! जहण्णेणं तिण्णि गाउयाइं,
उक्कोसेणं अद्धुट्ठाइं गाउयाइं ओहिणा जाणंति पासंति।

प. वालुयप्पभापुढविणेरइया णं भंते ! केवइयं खेत्तं ओहिणा जाणंति पासंति ?

૯૩. ચોવીસ દંડકોમાં અવધિજ્ઞાન દ્વારા જાણવા જોવાનાં ક્ષેત્રનું પ્રરુપણ :

પ્ર. **દં.૧.** ભંતે ! નૈરયિક અવધિજ્ઞાનથી કેટલા ક્ષેત્રને જાણે-જુવે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે અવધિજ્ઞાનથી જઘન્ય અડધો ગાઉ સુધી,
ઉત્કૃષ્ટ ચાર ગાઉ સુધી જાણે-જુવે છે.

પ્ર. ભંતે ! રત્નપ્રભા પૃથ્વીનાં નારક અવધિજ્ઞાનથી કેટલા ક્ષેત્રને જાણે-જુવે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે અવધિજ્ઞાનથી જઘન્ય સાડાત્રણ ગાઉ,
ઉત્કૃષ્ટ ચાર ગાઉ સુધી જાણે-જુવે છે.

પ્ર. ભંતે ! શર્કરાપ્રભા પૃથ્વીનાં નારક અવધિજ્ઞાનથી કેટલા ક્ષેત્રને જાણે-જુવે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે અવધિજ્ઞાનથી જઘન્ય ત્રણ ગાઉ,
ઉત્કૃષ્ટ સાડાત્રણ ગાઉ સુધી જાણે-જુવે છે.

પ્ર. ભંતે ! બાલુકાપ્રભા પૃથ્વીનાં નારક અવધિજ્ઞાનથી કેટલા ક્ષેત્રને જાણે-જુવે છે ?

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

उ. गोयमा ! जहण्णेणं अड्ढाइज्जाइं गाउयाइं,
उक्कोसेणं तिण्णि गाउयाइं ओहिणा जाणंति पासंति।

प. पंकप्पभापुढविणेरइया णं भंते ! केवइयं खेत्तं ओहिणा जाणंति पासंति ?

उ. गोयमा ! जहण्णेणं दोण्णि गाउयाइं,
उक्कोसेणं अड्ढाइज्जाइं गाउयाइं ओहिणा जाणंति पासंति।

प. धूमप्पभापुढविणेरइया णं भंते ! केवइयं खेत्तं ओहिणा जाणंति पासंति ?

उ. गोयमा ! जहण्णेणं दिवड्ढं गाउयं,
उक्कोसेणं दो गाउयाइं ओहिणा जाणंति पासंति।

प. तमापुढविणेरइया णं भंते ! केवइयं खेत्तं ओहिणा जाणंति पासंति ?

उ. गोयमा ! जहण्णेणं गाउयं,
उक्कोसेणं दिवड्ढं गाउयं ओहिणा जाणंति पासंति।

प. अहेसत्तमापुढविणेरइया णं भंते ! केवइयं खेत्तं ओहिणा जाणंति पासंति ?

उ. गोयमा ! जहण्णेणं अद्धगाउयं,
उक्कोसेणं गाउयं ओहिणा जाणंति पासंति[1]।

प. दं. २. असुरकुमारा णं भंते ! केवइयं खेत्तं ओहिणा जाणंति पासंति ?

उ. गोयमा ! जहण्णेणं पणुवीसं जोयणाइं,
उक्कोसेणं असंखेज्जे दीव-समुद्दे ओहिणा जाणंति पासंति।

प. दं. ३. णागकुमारा णं भंते ! ओहिणा केवइयं खेत्तं जाणंति पासंति ?

उ. गोयमा ! जहण्णेणं पणवीसं जोयणाइं,
उक्कोसेणं संखेज्जे दीव-समुद्दे ओहिणा जाणंति पासंति।

दं. ४-११. ***एवं -जाव- थणियकुमारा***[2]।

प. दं. २०. पंचेंदिय-तिरिक्खजोणिया णं भंते ! केवइयं खेत्तं ओहिणा जाणंति पासंति ?

ઉ. ગૌતમ ! તે અવધિજ્ઞાનથી જઘન્ય અઢીગાઉ,
ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ ગાઉ સુધી જાણે-જુવે છે.

પ્ર. ભંતે ! પંકપ્રભા પૃથ્વીનાં નારક અવધિજ્ઞાનથી કેટલા ક્ષેત્રને જાણે-જુવે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે અવધિજ્ઞાનથી જઘન્ય બે ગાઉ,
ઉત્કૃષ્ટ અઢી ગાઉ સુધી જાણે-જુવે છે.

પ્ર. ભંતે ! ધૂમપ્રભા પૃથ્વીનાં નારક અવધિજ્ઞાનથી કેટલા ક્ષેત્રને જાણે-જુવે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે અવધિજ્ઞાનથી જઘન્ય દોઢ ગાઉ,
ઉત્કૃષ્ટ બે ગાઉ સુધી જાણે-જુવે છે.

પ્ર. ભંતે ! તમ : પ્રભા પૃથ્વીનાં નારક અવધિજ્ઞાનથી કેટલા ક્ષેત્રને જાણે-જુવે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે અવધિજ્ઞાનથી જઘન્ય એક ગાઉ,
ઉત્કૃષ્ટ દોઢ ગાઉ સુધી જાણે-જુવે છે.

પ્ર. ભંતે ! અધઃ સપ્તમ પૃથ્વીનાં નારક અવધિજ્ઞાનથી કેટલા ક્ષેત્રને જાણે-જુવે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે અવધિજ્ઞાનથી જઘન્ય અડધો ગાઉ,
ઉત્કૃષ્ટ એક ગાઉ સુધી જાણે-જુવે છે.

પ્ર. **દં.૨.** ભંતે ! અસુરકુમારદેવ અવધિજ્ઞાનથી કેટલા ક્ષેત્રને જાણે-જુવે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે અવધિજ્ઞાનથી જઘન્ય પચ્ચીસ યોજન,
ઉત્કૃષ્ટ અસંખ્યાત દ્વીપ સમુદ્રોને જાણે-જુવે છે.

પ્ર. **દં.૩.** ભંતે ! નાગકુમારદેવ અવધિજ્ઞાનથી કેટલા ક્ષેત્રને જાણે -જુવે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે અવધિજ્ઞાનથી જઘન્ય પચ્ચીસ યોજન,
ઉત્કૃષ્ટ સંખ્યાત દ્વીપ-સમુદ્રોને જાણે-જુવે છે.

દં.૪.૧૧. ***આ પ્રમાણે સ્તનિતકુમારો સુધી જાણવું જોઈએ.***

પ્ર. **દં.૨૦.** ભંતે ! પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક જીવ અવધિજ્ઞાનથી કેટલા ક્ષેત્રને જાણે-જુવે છે ?

---

१. जीवा. पडि. ३, सु. ८८(२)
૨. બારમાં દંડકથી ઓગણીસમાં દંડક સુધીનાં જીવોને અવધિજ્ઞાન થતું નથી, એટલા માટે તેમનું અહીં વર્ણન કરેલ નથી.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

उ. गोयमा ! जहण्णेणं अंगुलस्स असंखेज्जइभागं,

उक्कोसेणं असंखेज्जे दीव-समुद्दे।

प. **दं. २१.** मणूसा णं भंते ! केवइयं खेत्तं ओहिणा जाणंति पासंति ?

उ. गोयमा ! जहण्णेणं अंगुलस्स असंखेज्जइभागं,

उक्कोसेणं असंखेज्जाइं अलोए लोयपमाणमेत्ताइं खंडाइं ओहिणा जाणंति पासंति।

दं. २२. ***वाणमंतरा जहा णागकुमारा।***

प. **दं. २३.** जोइसिया णं भंते ! केवइयं खेत्तं ओहिणा जाणंति पासंति ?

उ. गोयमा ! जहण्णेणं संखेज्जे दीव-समुद्दे,

उक्कोसेण वि संखेज्जे दीव-समुद्दे।

प. **दं. २४.** सोहम्मदेवा णं भंते ! केवइयं खेत्तं ओहिणा जाणंति पासंति ?

उ. गोयमा ! जहण्णेणं अंगुलस्स असंखेज्जइ भागं,

उक्कोसेणं अहे **-जाव-** इमीसे रयणप्पभाए पुढवीए हेट्ठिल्ले चरिमंते, तिरियं **-जाव-** असंखेज्जे दीव-समुद्दे, उड्ढं **-जाव-** सगाइं विमाणाइं ओहिणा जाणंति पासंति।

एवं ईसाणगदेवा वि।

सणंकुमारदेवा माहिंदगदेवा वि एवं चेव।

णवरं-अहे **-जाव-** दोच्चाए सक्करप्पभाए पुढवीए हेट्ठिल्ले चरिमंते ओहिणा जाणंति पासंति।

बंभलोग-लंतगदेवा तच्चाए पुढवीए हेट्ठिल्ले चरिमंते ओहिणा जाणंति पासंति।

महासुक्क-सहस्सारगदेवा चउत्थीए पंकप्पभाए पुढवीए हेट्ठिल्ले चरिमंते ओहिणा जाणंति पासंति।

आणय-पाणय-आरण-अच्चुयदेवा अहे **-जाव-** पंचमाए धूमप्पभाए पुढवीए हेट्ठिल्ले चरिमंते ओहिणा जाणंति पासंति।

ઉ. ગૌતમ ! તે અવધિજ્ઞાનથી જઘન્ય અંગુળનાં અસંખ્યાતમાં ભાગને જાણે-જુવે છે.
ઉત્કૃષ્ટ અસંખ્યાત દ્વીપ-સમુદ્રોને જાણે-જુવે છે.

પ્ર. **દં.૨૧.** ભંતે ! મનુષ્ય અવધિજ્ઞાનથી કેટલા ક્ષેત્રને જાણે-જુવે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે અવધિજ્ઞાનથી જઘન્ય અંગુળનાં અસંખ્યાતમાં ભાગ ક્ષેત્રને,
ઉત્કૃષ્ટ અલોકમાં લોક પ્રમાણ અસંખ્ય ખંડોને જાણે-જુવે છે.

દં.૨૨. ***વાણવ્યંતર દેવોનાં જાણવા જોવાની ક્ષેત્ર સીમા નાગકુમાર દેવોની જેમ છે.***

પ્ર. **દં.૨૩.** ભંતે ! જ્યોતિષ્કદેવ અવધિજ્ઞાનથી કેટલા ક્ષેત્રને જાણે-જુવે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે અવધિજ્ઞાનથી જઘન્ય સંખ્યાત દ્વીપ-સમુદ્રોને,
ઉત્કૃષ્ટ પણ સંખ્યાત દ્વીપ-સમુદ્રોને જાણે-જુવે છે.

પ્ર. **દં.૨૪.** ભંતે ! સૌધર્મ દેવકલ્પનાં દેવ અવધિજ્ઞાનથી કેટલા ક્ષેત્રને જાણે-જુવે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે અવધિજ્ઞાનથી જઘન્ય અંગુળનાં અસંખ્યાતમા ભાગ ક્ષેત્રને અને
ઉત્કૃષ્ટ **નીચે** આ રત્નપ્રભા પૃથ્વીનાં નીચલા ચરમાન્ત સુધી, તિરછા અસંખ્યાત દ્વીપ-સમુદ્રો સુધી અને **ઉપર** પોત-પોતાના વિમાનો સુધી અવધિજ્ઞાનથી જાણે જુવે છે.

આ પ્રમાણે ઈશાન કલ્પ દેવોનાં વિષયમાં પણ સમજવું જોઈએ.

સનત્કુમાર અને માહેન્દ્રકલ્પ દેવોના વિષયમાં પણ આ પ્રમાણે કહેવું જોઈએ.

વિશેષ : તે નીચે બીજી શર્કરાપ્રભા પૃથ્વીનાં નીચલા ચરમાન્ત સુધી જાણે-જુવે છે.

બ્રહ્મલોક અને લાંતક દેવ અવધિજ્ઞાનથી ત્રીજી પૃથ્વીનાં નીચલા ચરમાન્ત સુધી જાણે-દેખે છે. (બાકી બધુ પૂર્વવત્ છે.)

મહાશુક્ર અને સહસ્ત્રાર કલ્પનાં દેવ અવધિજ્ઞાનથી ચોથી પંકપ્રભા પૃથ્વીનાં નીચલા ચરમાન્ત સુધી જાણે-દેખે છે.

આનત, પ્રાણત, આરણ અને અચ્યુતદેવ અવધિજ્ઞાનથી નીચે પાંચમી ધૂમપ્રભા પૃથ્વીનાં નીચલા ચરમાન્ત સુધી જાણે-જુવે છે.

JAINSITE जैनम् जयति शासनम्
www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

हेट्ठिम-मज्झिमगेवेज्जगदेवा अहे -जाव- छट्ठाए तमाए पुढवीए हेट्ठिल्ले चरिमंते ओहिणा जाणंति पासंति।

नीचेना अने मध्यना ग्रैवेयक देव अवधिज्ञानथी नीचे छठी तमःप्रभापृथ्वीनां नीचला चरमान्त सुधी जाणे-जुवे छे.

प. उवरिमगेवेज्जगदेवा णं भंते ! केवइयं खेत्तं ओहिणा जाणंति पासंति ?

उ. गोयमा ! जहण्णेणं अंगुलस्स असंखेज्जइभागं, उक्कोसेणं अहेसत्तमाए पुढवीए हेट्ठिल्ले चरिमंते, तिरियं -जाव- असंखेज्जे दीव-समुद्दे, उड्ढं -जाव- सगाइं विमाणाइं ओहिणा जाणंति पासंति।

પ્ર. ભંતે ! ઉપરનાં ગ્રૈવેયક દેવ અવધિજ્ઞાનથી કેટલા ક્ષેત્રને જાણે-જુવે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે અવધિજ્ઞાનથી જઘન્ય અંગુળનાં અસંખ્યાતમા ભાગ ક્ષેત્રને અને ઉત્કૃષ્ટ અધઃસપ્તમ પૃથ્વીનાં નીચલા ચરમાન્ત સુધી, તિરછા અસંખ્યાત દ્વીપ સમુદ્ર સુધી, ઉપર પોતાના વિમાનો સુધી અવધિજ્ઞાનથી જાણે-જુવે છે.

प. अणुत्तरोववाइयदेवा णं भंते ! केवइयं खेत्तं ओहिणा जाणंति पासंति ?

उ. गोयमा ! संभिन्नं लोगणालिं ओहिणा जाणंति पासंति[1]।

- पण्ण. प. ३३, सु. १९८३-२००७

પ્ર. ભંતે ! અનુત્તરોપપાતિક દેવ અવધિજ્ઞાનથી કેટલા ક્ષેત્રને જાણે-જુવે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે અવધિજ્ઞાનથી સંપૂર્ણ લોકનાડીને જાણે-જુવે છે.

९४. चउवीसदंडएसु ओहिणाणस्स संठाण परूवणं-

૯૪. ચોવીસ દંડકોમાં અવધિજ્ઞાનનાં સંસ્થાનનું પ્રરુપણ :

प. **दं.१.** णेरइयाणं भंते ! ओही किं संठिए पण्णत्ते ?

उ. गोयमा ! तप्पगारसंठिए पण्णत्ते।

પ્ર. **દં.૧.** ભંતે ! નારકોનું અવધિજ્ઞાન ક્યા આકારવાળુ કહ્યુ છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે તપ્ર (હોડી)નાં આકારનું કહ્યુ છે.

प. **दं. २.** असुरकुमाराणं भंते ! ओही किं संठिए पण्णत्ते ?

उ. गोयमा ! पल्लगसंठिए पण्णत्ते।

दं. ३-११. ***एवं -जाव- थणियकुमाराणं।***

પ્ર. **દં.૨.** ભંતે ! અસુરકુમારોનું અવધિજ્ઞાન ક્યા આકારનું કહ્યુ છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે પલ્લક (ધાન્ય માપવાનું પાત્ર) નાં આકારનું કહ્યુ છે.

દં.૩-૧૧. ***આ પ્રમાણે સ્તનિતકુમારો સુધીનાં અવધિજ્ઞાનનાં સંસ્થાન જાણવાં જોઈએ.***

प. **दं. २०.** पंचेंदिय-तिरिक्खजोणियाणं भंते ! ओही किं संठिए पण्णत्ते ?

उ. गोयमा ! णाणासंठाणसंठिए पण्णत्ते।

दं. २१. ***एवंमणूसाण वि।***

પ્ર. **દં.૨૦.** ભંતે ! પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિકોનું અવધિજ્ઞાન ક્યા આકારનું કહ્યુ છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે નાના આકારવાળુ કહ્યુ છે.

દં.૨૧. ***આ પ્રમાણે મનુષ્યોનાં અવધિજ્ઞાનનાં સંસ્થાન જાણવાં જોઈએ.***

प. **दं. २२.** वाणमंतराणं भंते ! ओही किं संठिए पण्णत्ते ?

उ. गोयमा ! पडहसंठाणसंठिए पण्णत्ते।

प. **दं. २३.** जोइसियाणं भंते ! ओही किं संठिए पण्णत्ते ?

પ્ર. **દં.૨૨.** ભંતે ! વાણવ્યંતર દેવોનું અવધિજ્ઞાન ક્યા આકારનું કહ્યુ છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે વાદ્યનાં આકારનું કહ્યુ છે.

પ્ર. **દં.૨૩.** ભંતે ! જ્યોતિષ્કદેવોનું અવધિજ્ઞાન ક્યા આકારનું કહ્યુ છે ?

---

१. जीवा. पडि. ३, सु. २०२ (અનુત્તર વિમાનવાસી દેવ ચૌદ રજ્જુ પ્રમાણ લોકનાલી ક્ષેત્રને જોવે છે આ અંતર છે.)

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

उ. गोयमा ! झल्लरिसंठाणसंठिए पण्णत्ते।

प. **दं. २४.** सोहम्मगदेवाणं भंते ! ओही किं संठिए पण्णत्ते ?

उ. गोयमा ! उड्ढमुइंगागारसंठिए पण्णत्ते।

एवं -जाव- अच्चुयदेवाणं।

प. गेवेज्जगदेवाणं भंते ! ओही किं संठिए पण्णत्ते ?

उ. गोयमा ! पुप्फचंगेरिसंठिए पण्णत्ते ।

प. अणुत्तरोववाइयाणं भंते ! ओही किं संठिए पण्णत्ते ?

उ. गोयमा ! जवणालियासंठिए ओही पण्णत्ते।

- पण्ण. प. ३३, सु. २००८-२०१६

ઉ. ગૌતમ ! તે ઝાલરનાં આકારનું કહ્યુ છે.

પ્ર. **દં.૨૪.** ભંતે ! સૌધર્મ દેવોનું અવધિજ્ઞાન ક્યા આકારનું કહ્યુ છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે ઉર્ધ્વ મૃદંગનાં આકારનું કહ્યુ છે.

આ પ્રમાણે અચ્યુતદેવો સુધીનાં અવધિજ્ઞાનનાં આકાર સમજવા જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! ગ્રૈવેયકદેવોનું અવધિજ્ઞાન ક્યા આકારનું કહ્યુ છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે ફૂલ રાખવાની છાબડીનાં આકારનું કહ્યુ છે.

પ્ર. ભંતે ! અનુત્તરોપપાતિક દેવોનું અવધિજ્ઞાન ક્યા આકારનું કહ્યુ છે.

ઉ. ગૌતમ ! તેનું અવધિજ્ઞાન યવનાલિકાનાં આકારનું કહ્યુ છે.

९५. चउवीसदंडएसु ओहिनाणस्स आणुगामित्ताइ परूवणं-

प. **दं.१.** णेरइयाणं भंते ! ओही किं

१. आणुगामिए, २. अणाणुगामिए, ३. वड्ढमाणए, ४. हीयमाणए, ५. पडिवाई, ६. अपडिवाई, ७. अवट्ठिए, ८. अणवट्ठिए ?

उ. गोयमा ! आणुगामिए, णो अणाणुगामिए, नो वड्ढमाणए, नो हीयमाणए, नो पडिवाई, अपडिवाई, अवट्ठिए, नो अणवट्ठिए।

दं. २-११. ***एवं -जाव- थणियकुमाराणं।***

प. **दं. २०.** पंचेंदिय-तिरिक्खजोणियाणं भंते ! ओही किं आणुगामिए **-जाव-** अणवट्ठिए ?

उ. गोयमा ! आणुगामिए वि **-जाव-** अणवट्ठिए वि।

दं. २१. ***एवं मणूसाण वि।***

दं. २२-२४. ***वाणमंतर-जोइसिय-वेमाणियाणं जहा णेरइयाणं***[1] ।

- पण्ण. प. ३३, सु. २०२७-२०३१

૯૫. ચોવીસ દંડકોમાં અવધિજ્ઞાનનાં આનુગામિત્વાદિનું પ્રરુપણ :

પ્ર. **દં.૧.** ભંતે ! નારકોનું અવધિજ્ઞાન શું :

૧. આનુગામિક છે, ૨. અનાનુગામિક છે, ૩. વર્દ્ધમાન છે, ૪. હીયમાન છે, ૫. પ્રતિપાતી છે, ૬. અપ્રતિપાતી છે, ૭. અવસ્થિત છે કે ૮. અનવસ્થિત છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે આનુગામિક છે, પરંતુ અનાનુગામિક, વર્દ્ધમાન, હીયમાન, પ્રતિપાતી અને અનવસ્થિત નથી, અપ્રતિપાતી અને અવસ્થિત છે.

દં.૨-૧૧. ***આ પ્રમાણે સ્તનિતકુમારો સુધીનાં અવધિજ્ઞાનનાં માટે જાણવું જોઈએ.***

પ્ર. **દં.૨૦.** ભંતે ! પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિકોનું અવધિજ્ઞાન આનુગામિક છે **-યાવત્-** અનવસ્થિત છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે આનુગામિક પણ છે **-યાવત્-** અનવસ્થિત પણ છે.

દં.૨૧. ***આ પ્રમાણે મનુષ્યોનાં અવધિજ્ઞાનનાં માટે જાણવું જોઈએ.***

દં.૨૨-૨૪. ***વાણવ્યંતર, જ્યોતિષ્ક અને વૈમાનિક દેવોનું વર્ણન નારકો જેવું છે.***

---

१. (क) विया. स. १६, उ. १०, सु.१

(ख) सम. सु. १५३

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

९६. मणपज्जवनाणस्स लक्खणं-

मणपज्जवणाणं पुण, जणमणपरिचिंतियत्थपागडणं ।
माणुसखेत्तणिबद्धं, गुणपच्चइयं चरित्तवओ ॥५५॥

- नंदी. सु. ३८

૯૬. મનઃપર્યવજ્ઞાનનું લક્ષણ :

મનઃપર્યવજ્ઞાન બધા જીવોનાં મનમાં વિચારેલ અર્થને પ્રકટ કરનાર છે અને મનુષ્ય ક્ષેત્રમાં સીમિત તથા ચારિત્રયુક્ત સાધુનાં ક્ષયોપશમ ગુણથી ઉત્પન્ન થનાર છે.

९७. मणपज्जवनाणस्स भेया-

तं च दुविहं उप्पज्जइ, तं जहा-

१. उज्जुमई य, २. विउलमई य[1] ।

- नंदी. सु. ३६ (ख)

૯૭. મનઃ પર્યવજ્ઞાનનાં ભેદ :

તે (મનઃ પર્યવજ્ઞાન) બે પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

૧. ઋજુમતિ, ૨. વિપુલમતિ.

९८. मणपज्जवणाणस्स सामित्त परूवणं-

प. से किं तं मणपज्जवनाणं ?

मणपज्जवनाणे णं भंते ! किं मणुस्साणं उप्पज्जइ, अमणुस्साणं उप्पज्जइ ?

उ. गोयमा ! मणुस्साणं, णो अमणुस्साणं ।

प. जइ मणुस्साणं-किं सम्मुच्छिममणुस्साणं, गब्भवक्कंतिय मणुस्साणं ?

उ. गोयमा ! णो सम्मुच्छिममणुस्साणं, गब्भवक्कंतिय-मणुस्साणं उप्पज्जइ ।

प. जइ गब्भवक्कंतिय-मणुस्साणं

किं कम्मभूमिअ-गब्भवक्कंतिय मणुस्साणं ?

अकम्मभूमिअ-गब्भवक्कंतिय-मणुस्साणं ?

अंतरदीवग-गब्भवक्कंतिय-मणुस्साणं ?

उ. गोयमा ! कम्मभूमिअ- गब्भवक्कंतिय-मणुस्साणं, णो अकम्मभूमिअ - गब्भवक्कंतिय - मणुस्साणं, णो अंतरदीवग- गब्भवक्कंतिय मणुस्साणं ।

प. जइ कम्मभूमिअ-गब्भवक्कंतिय-मणुस्साणं,

किं संखेज्जवासाउय-कम्मभूमिअ-गब्भवक्कंतिय-मणुस्साणं,

असंखेज्जवासाउय-कम्मभूमिअ-गब्भवक्कंतिय-मणुस्साणं ?

૯૮. મનઃપર્યવજ્ઞાનનાં સ્વામિત્વનું પ્રરુપણ :

પ્ર. ભંતે ! મનઃપર્યવજ્ઞાનનું શું સ્વરૂપ છે ?

ભંતે ! તે મનઃપર્યવજ્ઞાન મનુષ્યોને ઉત્પન્ન થાય છે કે અમનુષ્યોને ઉત્પન્ન થાય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! (મનઃપર્યવજ્ઞાન) મનુષ્યોને જ ઉત્પન્ન થાય છે, અમનુષ્યોને થતું નથી.

પ્ર. જો મનુષ્યોને ઉત્પન્ન થાય છે તો શું સમ્મૂર્ચ્છિમ મનુષ્યોને ઉત્પન્ન થાય છે કે ગર્ભ વ્યુત્ક્રાન્તિક મનુષ્યોને ઉત્પન્ન થાય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! સમ્મૂર્ચ્છિમ મનુષ્યોને ઉત્પન્ન થતું નથી. પરંતુ ગર્ભ વ્યુત્ક્રાન્તિક મનુષ્યોને ઉત્પન્ન થાય છે.

પ્ર. જો ગર્ભજ મનુષ્યોને જ મનઃ પર્યવજ્ઞાન થાય છે તો

શું કર્મભૂમિજ ગર્ભજ મનુષ્યોને થાય છે ?

અકર્મભૂમિજ ગર્ભજ મનુષ્યોને થાય છે ?

કે અન્તરદ્વીપજ ગર્ભજ મનુષ્યોને થાય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! કર્મભૂમિજ ગર્ભજ મનુષ્યોને જ મનઃપર્યવજ્ઞાન ઉત્પન્ન થાય છે. અકર્મભૂમિજ ગર્ભજ મનુષ્યોને ઉત્પન્ન થતું નથી. અંતર દ્વીપજ ગર્ભજ મનુષ્યોને પણ ઉત્પન્ન થતું નથી.

પ્ર. જો કર્મભૂમિજ મનુષ્યોને જ મનઃ પર્યવજ્ઞાન ઉત્પન્ન થાય છે તો -

શું સંખ્યાત વર્ષની આયુવાળા કર્મભૂમિજ ગર્ભજ મનુષ્યોને થાય છે ?

કે અસંખ્યાત વર્ષની આયુવાળા કર્મભૂમિજ ગર્ભજ મનુષ્યોને થાય છે ?

---

१. (क) ठाणं. अ. २, उ. १, सु. ६०/१६
(ख) राय. सु. २४१

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

उ. गोयमा! संखेज्जवासाउय-कम्मभूमिअ-गब्भवक्कंतिय-मणुस्साणं,

णो असंखेज्जवासाउय-कम्मभूमिअ-गब्भवक्कंतिय मणुस्साणं।

प. जइ संखेज्जवासाउय-कम्मभूमिअ-गब्भवक्कंतिय-मणुस्साणं-

किं पज्जत्तग-संखेज्जवासाउय-कम्मभूमिअ-गब्भवक्कंतिय-मणुस्साणं,

अपज्जत्तग-संखेज्जवासाउय-कम्मभूमिअ-गब्भवक्कंतिय-मणुस्साणं ?

उ. गोयमा! पज्जत्तग-संखेज्जवासाउय-कम्मभूमिअ-गब्भवक्कंतिय-मणुस्साणं,

णो अपज्जत्तग-संखेज्जवासाउय-कम्मभूमिअ-गब्भवक्कंतिय-मणुस्साणं।

प. जइ पज्जत्तग-संखेज्जवासाउय-कम्मभूमिअ-गब्भवक्कंतिय-मणुस्साणं-

किं सम्मद्दिट्ठि-पज्जत्तग-संखेज्जवासाउय-कम्मभूमिअ-गब्भवक्कंतिय-मणुस्साणं ?

मिच्छद्दिट्ठि-पज्जत्तग-संखेज्जवासाउय-कम्मभूमिअ-गब्भवक्कंतिय-मणुस्साणं ?

सम्मामिच्छद्दिट्ठि-पज्जत्तग-संखेज्जवासाउय-कम्मभूमिअ-गब्भवक्कंतिय-मणुस्साणं ?

उ. गोयमा! सम्मद्दिट्ठि-पज्जत्तग-संखेज्जवासाउय-कम्मभूमिअ-गब्भवक्कंतिय-मणुस्साणं,

णो मिच्छद्दिट्ठि-पज्जत्तग-संखेज्जवासाउय-कम्मभूमिअ-गब्भवक्कंतिय-मणुस्साणं,

णो सम्मामिच्छद्दिट्ठि-पज्जत्तग-संखेज्जवासाउय-कम्मभूमिअ-गब्भवक्कंतिय-मणुस्साणं,

प. जइ सम्मद्दिट्ठि-पज्जत्तग-संखेज्जवासाउयकम्म-भूमिअ-गब्भवक्कंतिय-मणुस्साणं,

किं संजय सम्मद्दिट्ठि-पज्जत्तग-संखेज्जवासाउय-कम्मभूमिअ-गब्भवक्कंतिय-मणुस्साणं ?

असंजय सम्मद्दिट्ठि-पज्जत्तग-संखेज्जवासाउय-कम्मभूमिअ-गब्भवक्कंतिय-मणुस्साणं ?

ઉ. ગૌતમ ! સંખ્યાત વર્ષની આયુવાળા કર્મભૂમિજ ગર્ભજ મનુષ્યોને જ ઉત્પન્ન થાય છે.

અસંખ્યાત વર્ષની આયુવાળા કર્મભૂમિજ ગર્ભજ મનુષ્યોને ઉત્પન્ન થતું નથી.

પ્ર. જો સંખ્યાત વર્ષની આયુવાળા કર્મભૂમિજ ગર્ભજ મનુષ્યોને ઉત્પન્ન થાય છે તો -

શું સંખ્યાત વર્ષની આયુવાળા પર્યાપ્ત કર્મભૂમિજ ગર્ભજ મનુષ્યોને થાય છે ?

કે સંખ્યાત વર્ષની આયુવાળા અપર્યાપ્ત કર્મભૂમિજ ગર્ભજ મનુષ્યોને થાય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! સંખ્યાત વર્ષની આયુવાળા પર્યાપ્ત કર્મભૂમિજ ગર્ભજ મનુષ્યોને થાય છે,

સંખ્યાત વર્ષની આયુવાળા અપર્યાપ્ત કર્મભૂમિજ ગર્ભજ મનુષ્યોને થતું નથી.

પ્ર. જો મનઃ પર્યવજ્ઞાન સંખ્યાત વર્ષની આયુવાળા પર્યાપ્ત કર્મભૂમિજ ગર્ભજ મનુષ્યોને ઉત્પન્ન થાય છે તો -

શું તે સંખ્યાત વર્ષની આયુવાળા પર્યાપ્ત કર્મભૂમિજ ગર્ભજ સમ્યગ્દૃષ્ટિ મનુષ્યોને થાય છે ?

સંખ્યાત વર્ષની આયુવાળા પર્યાપ્ત કર્મભૂમિજ ગર્ભજ મિથ્યાદૃષ્ટિ મનુષ્યોને થાય છે ?

કે સંખ્યાત વર્ષની આયુવાળા પર્યાપ્ત કર્મભૂમિજ ગર્ભજ સમ્યગ્મિથ્યાદૃષ્ટિ મનુષ્યોને ઉત્પન્ન થાય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! સંખ્યાત વર્ષની આયુવાળા પર્યાપ્ત કર્મભૂમિજ ગર્ભજ સમ્યકૃદૃષ્ટિ મનુષ્યોને થાય છે.

સંખ્યાત વર્ષની આયુવાળા પર્યાપ્ત કર્મભૂમિજ ગર્ભજ મિથ્યાદૃષ્ટિ મનુષ્યોને થતું નથી.

સંખ્યાત વર્ષની આયુવાળા પર્યાપ્ત કર્મભૂમિજ ગર્ભજ સમ્યગ્મિથ્યાદૃષ્ટિ મનુષ્યોને પણ થતું નથી.

પ્ર. જો સંખ્યાત વર્ષની આયુવાળા પર્યાપ્ત કર્મભૂમિજ ગર્ભજ સમ્યગ્દૃષ્ટિ મનુષ્યોને થાય છે તો-

શું સંખ્યાત વર્ષની આયુવાળા પર્યાપ્ત કર્મભૂમિજ ગર્ભજ સંયત (સંયમી) સમ્યગ્દૃષ્ટિ મનુષ્યોને થાય છે ?

સંખ્યાત વર્ષની આયુવાળા પર્યાપ્ત કર્મભૂમિજ ગર્ભજ અસંયત (અસંયમી) સમ્યગ્દૃષ્ટિ મનુષ્યોને થાય છે ?

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

संजया-संजय सम्मद्दिट्ठि-पज्जत्तग-संखेज्जवासाउय-कम्मभूमिअ-गब्भवक्कंतिय-मणुस्साणं ?

કે સંખ્યાત વર્ષની આયુવાળા પર્યાપ્ત કર્મભૂમિજ ગર્ભજ સંયતાસંયત (દેશવિરતિ) સમ્યગ્દૃષ્ટિ મનુષ્યોને થાય છે ?

उ. गोयमा ! संजय सम्मद्दिट्ठि-पज्जत्तग- संखेज्जवासाउय-कम्मभूमिअ-गब्भवक्कंतिय-मणुस्साणं,

ઉ. ગૌતમ ! સંખ્યાત વર્ષની આયુવાળા પર્યાપ્ત કર્મભૂમિજ ગર્ભજ સંયત સમ્યગ્દૃષ્ટિ મનુષ્યોને ઉત્પન્ન થાય છે.

णो असंजय सम्मद्दिट्ठि-पज्जत्तग-संखेज्जवासाउय-कम्मभूमिअ-गब्भवक्कंतिय-मणुस्साणं,

સંખ્યાત વર્ષની આયુવાળા પર્યાપ્ત કર્મભૂમિજ ગર્ભજ અસંયત સમ્યગ્દૃષ્ટિ મનુષ્યોને થતું નથી.

णो संजया-संजय सम्मद्दिट्ठि-पज्जत्तग- संखेज्जवासाउय-कम्मभूमिअ-गब्भवक्कंतिय-मणुस्साणं ।

સંખ્યાત વર્ષની આયુવાળા પર્યાપ્ત કર્મભૂમિજ ગર્ભજ સંયતાસંયત સમ્યગ્દૃષ્ટિ મનુષ્યોને પણ થતું નથી.

प. जइ संजय-सम्मद्दिट्ठि-पज्जत्तग-संखेज्जवासाउय-कम्मभूमिअ-गब्भवक्कंतिय-मणुस्साणं,

કिं पमत्तसंजय-सम्मद्दिट्ठि-पज्जत्तग- संखेज्जवासाउय-कम्मभूमिअ-गब्भवक्कंतिय-मणुस्साणं ?

अपमत्तसंजय-सम्मद्दिट्ठि-पज्जत्तग-संखेज्जवासाउय-कम्मभूमिअ-गब्भवक्कंतिय-मणुस्साणं ?

પ્ર. જો સંખ્યાત વર્ષની આયુવાળા પર્યાપ્ત કર્મભૂમિજ ગર્ભજ સંયત સમ્યગ્દૃષ્ટિ મનુષ્યોને થાય છે તો -

શું સંખ્યાત વર્ષની આયુવાળા પર્યાપ્ત કર્મભૂમિજ ગર્ભજ પ્રમત્ત સંયત સમ્યગ્દૃષ્ટિ મનુષ્યોને થાય છે ?

કે સંખ્યાત વર્ષની આયુવાળા પર્યાપ્ત કર્મભૂમિજ ગર્ભજ અપ્રમત્ત સંયત સમ્યગ્દૃષ્ટિ મનુષ્યોને થાય છે ?

उ. गोयमा ! अपमत्तसंजय-सम्मद्दिट्ठि-पज्जत्तग-संखेज्जवासाउय-कम्मभूमिअ-गब्भवक्कंतिय-मणुस्साणं,

ઉ. ગૌતમ ! સંખ્યાત વર્ષની આયુવાળા પર્યાપ્ત કર્મભૂમિજ અપ્રમત્ત સંયત સમ્યગ્દૃષ્ટિ મનુષ્યોને થાય છે.

णो पमत्तसंजय-सम्मद्दिट्ठि-पज्जत्तग-संखेज्जवासाउय- कम्मभूमिअ-गब्भवक्कंतिय-मणुस्साणं ।

સંખ્યાત વર્ષની આયુવાળા પર્યાપ્ત કર્મભૂમિજ ગર્ભજ પ્રમત્ત સંયત સમયગ્દૃષ્ટિ મનુષ્યોને થતું નથી.

प. जइ अपमत्तसंजय-सम्मद्दिट्ठि-पज्जत्तग-संखेज्जवासाउय-कम्मभूमिअ-गब्भवक्कंतिय-मणुस्साणं-

किं इड्ढिपत्त-अपमत्तसंजय-समद्दिट्ठि-पज्जत्तग-संखेज्जवासाउय-कम्मभूमिअ-गब्भवक्कंतिय - मणुस्साणं ?

अणिड्ढिपत्त-अपमत्त-संजय-सम्मद्दिट्ठि-पज्जत्तग-संखेज्जवासाउय-कम्मभूमिअ-गब्भवक्कंतिय-मणुस्साणं ?

પ્ર. જો સંખ્યાત વર્ષની આયુવાળા પર્યાપ્ત કર્મભૂમિજ ગર્ભજ અપ્રમત્ત સંયત સમ્યગ્દૃષ્ટિ મનુષ્યોને મનઃપર્યવજ્ઞાન ઉત્પન્ન થાય છે તો -

શું સંખ્યાત વર્ષની આયુવાળા પર્યાપ્ત કર્મભૂમિજ ગર્ભજ ઋદ્ધિ પ્રાપ્ત લબ્ધિધારી અપ્રમત્ત સંયત સમ્યગ્દૃષ્ટિ મનુષ્યોને થાય છે ?

કે સંખ્યાત વર્ષની આયુવાળા પર્યાપ્ત કર્મભૂમિજ ગર્ભજ લબ્ધિ રહિત અપ્રમત્ત સંયત સમ્યગ્દૃષ્ટિ મનુષ્યોને થાય છે ?

उ. गोयमा ! इड्ढिपत्त-अपमत्त-संजय-सम्मद्दिट्ठि-पज्जत्तग-संखेज्जवासाउय-कम्मभूमिअ-गब्भवक्कंतिय-मणुस्साणं,

ઉ. ગૌતમ ! સંખ્યાતવર્ષની આયુવાળા પર્યાપ્ત કર્મભૂમિજ ગર્ભજ ઋદ્ધિ સહિત અપ્રમત્ત સંયત સમ્યગ્દૃષ્ટિ મનુષ્યોને મનઃપર્યવજ્ઞાન ઉત્પન્ન થાય છે.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

णो अणिड्ढिपत्त-अपमत्त-संजय-सम्मद्दिट्ठि-पज्जत्तग-संखेज्जवासाउय-कम्मभूमिअ-गब्भवक्कंतिय-मणुस्साणं मणपज्जवनाणं समुप्पज्जइ।

- नंदी. सु. २८-३६

સંખ્યાત વર્ષની આયુવાળા પર્યાપ્ત કર્મભૂમિજ ગર્ભજ ઋદ્ધિ રહિત અપ્રમત સંયત સમ્યગ્દષ્ટિ મનુષ્યોને મનઃપર્યવજ્ઞાન ઉત્પન્ન થતું નથી.

९९. केवलनाणस्स वित्थरओ परूवणं-

प. से किं तं केवलनाणं ?

उ. केवलनाणं दुविहं पण्णत्तं, तं जहा-

१. भवत्थकेवलनाणं च, २. सिद्धकेवलनाणं च।

प. से किं तं भवत्थकेवलनाणं ?

उ. भवत्थकेवलनाणं दुविहं पण्णत्तं, तं जहा-

१. सजोगिभवत्थकेवलनाणं च,

२. अजोगिभवत्थकेवलनाणं च।

प. से किं तं सजोगिभवत्थकेवलनाणं ?

उ. सजोगिभवत्थकेवलनाणं दुविहं पण्णत्तं, तं जहा-

१. पढमसमय-सजोगिभवत्थकेवलनाणं च,

२. अपढमसमय-सजोगिभवत्थकेवलनाणं च।

अहवा १. चरिमसमय-सजोगिभवत्थकेवलनाणं च,

२. अचरिमसमय-सजोगिभवत्थकेवलनाणं च।

से तं सजोगिभवत्थकेवलनाणं।

प. से किं तं अजोगिभवत्थकेवलनाणं ?

उ. अजोगिभवत्थकेवलनाणं दुविहं पण्णत्तं, तं जहा-

१. पढमसमय-अजोगिभवत्थकेवलनाणं च,

२. अपढमसमय-अजोगिभवत्थकेवलनाणं च।

अहवा १. चरिमसमय-अजोगिभवत्थकेवलनाणं च,

२. अचरिमसमय-अजोगिभवत्थकेवलनाणं च।

से तं अजोगिभवत्थकेवलनाणं।

से तं भवत्थकेवलनाणं।

प. से किं तं सिद्धकेवलनाणं ?

उ. सिद्धकेवलनाणं दुविहं पण्णत्तं, तं जहा-

१. अणंतरसिद्धकेवलनाणं च,

२. परंपरसिद्धकेवलनाणं च।

प. से किं तं अणंतरसिद्धकेवलनाणं ?

૯૯. કેવળજ્ઞાનનું વિસ્તારથી પ્રરુપણ :

પ્ર. કેવળજ્ઞાન શું છે ?

ઉ. કેવળજ્ઞાન બે પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

૧. ભવસ્થ-કેવળજ્ઞાન, ૨. સિદ્ધ-કેવળજ્ઞાન.

પ્ર. ભવસ્થ-કેવળજ્ઞાન કેટલા પ્રકારનાં છે ?

ઉ. ભવસ્થ-કેવળજ્ઞાન બે પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

૧. સયોગિભવસ્થ- કેવળજ્ઞાન.

૨. અયોગિભવસ્થ- કેવળજ્ઞાન.

પ્ર. સયોગિભવસ્થ-કેવળજ્ઞાન શું છે ?

ઉ. સયોગિભવસ્થ-કેવળજ્ઞાન બે પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

૧. પ્રથમ સમય- સયોગિભવસ્થ-કેવળજ્ઞાન,

૨. અપ્રથમ સમય- સયોગિભવસ્થ- કેવળજ્ઞાન.

અથવા ૧. ચરમ સમય - સયોગિભવસ્થ- કેવળજ્ઞાન.

૨. અચરમ સમય- સયોગિભવસ્થ-કેવળજ્ઞાન.

આ સયોગિભવસ્થ કેવળજ્ઞાન છે.

પ્ર. અયોગિભવસ્થ કેવળજ્ઞાન શું છે ?

ઉ. અયોગિભવસ્થ કેવળજ્ઞાન બે પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

૧. પ્રથમ સમય - અયોગિભવસ્થ કેવળજ્ઞાન,

૨. અપ્રથમસમય- અયોગિભવસ્થ કેવળજ્ઞાન.

અથવા ૧. ચરમ સમય-અયોગિભવસ્થ-કેવળજ્ઞાન,

૨. અચરમસમય - અયોગિભવસ્થ કેવળજ્ઞાન.

આ અયોગિભવસ્થ કેવળજ્ઞાન છે.

આ ભવસ્થ કેવળજ્ઞાન છે.

પ્ર. સિદ્ધ કેવળજ્ઞાન શું છે ?

ઉ. સિદ્ધ કેવળજ્ઞાન બે પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

૧. અનન્તર સિદ્ધ કેવળજ્ઞાન,

૨. પરંપર સિદ્ધ કેવળજ્ઞાન.

પ્ર. અનન્તરસિદ્ધ કેવળજ્ઞાન શું છે ?

जैन साईट JAINSITE.com जैनम् जयति शासनम्

उ. अणंतरसिद्धकेवलनाणं पण्णरसविहं पण्णत्तं, तं जहा-

१. तित्थसिद्धा, २. अतित्थसिद्धा,
३. तित्थगरसिद्धा, ४. अतित्थगरसिद्धा,
५. सयंबुद्धसिद्धा, ६. पत्तेयबुद्धसिद्धा,
७. बुद्धबोहियसिद्धा, ८. इत्थिलिंगसिद्धा,
९. पुरिसलिंगसिद्धा, १०. णपुंसगलिंगसिद्धा,
११. सलिंगसिद्धा, १२. अण्णलिंगसिद्धा,
१३. गिहिलिंगसिद्धा, १४. एगसिद्धा,
१५. अणेगसिद्धा।

से तं अणंतरसिद्धकेवलनाणं।

प. से किं तं परंपरसिद्धकेवलनाणं ?

उ. परम्परसिद्धकेवलनाणं अणेगविहं पण्णत्तं, तं जहा-

अपढमसमयसिद्धा, दुसमयसिद्धा **-जाव-** दससमयसिद्धा,
संखेज्जसमयसिद्धा, असंखेज्जसमयसिद्धा,
अणंतसमयसिद्धा[1]

से तं परंपरसिद्धकेवलनाणं।

से तं सिद्धकेवलनाणं।

अह सव्वदव्व-परिणाम-भाव-विण्णत्तिकारणमणंतं।
सासयमप्पडिवाई, एगविहं केवलं नाणं॥

ઉ. અનન્તરસિદ્ધ કેવળજ્ઞાન પંદર પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

૧. તીર્થ સિદ્ધ, ૨. અતીર્થસિદ્ધ,
૩. તીર્થંકર સિદ્ધ, ૪. અતીર્થંકર સિદ્ધ,
૫. સ્વયંબુદ્ધસિદ્ધ, ૬. પ્રત્યેકબુદ્ધ સિદ્ધ,
૭. બુદ્ધબોધિત સિદ્ધ, ૮. સ્ત્રીલિંગસિદ્ધ,
૯. પુરુષલિંગસિદ્ધ, ૧૦. નપુંસકલિંગસિદ્ધ,
૧૧. સ્વલિંગ સિદ્ધ, ૧૨. અન્યલિંગસિદ્ધ,
૧૩. ગૃહસ્થલિંગ સિદ્ધ, ૧૪. એક સિદ્ધ,
૧૫. અનેક સિદ્ધ.

આ અનન્તર સિદ્ધ કેવળજ્ઞાન છે.

પ્ર. પરંપરસિદ્ધ કેવળજ્ઞાન શું છે ?

ઉ. પરંપરસિદ્ધ કેવળજ્ઞાન અનેક પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

અપ્રથમ સમય સિદ્ધ, દ્વિસમય સિદ્ધ **-યાવત્-** દસ સમય સિદ્ધ,
સંખ્યાત સમય સિદ્ધ, અસંખ્યાત સમય સિદ્ધ,
અનન્ત સમયસિદ્ધ.

આ પરંપરસિદ્ધ કેવળજ્ઞાન છે.

આ સિદ્ધ કેવળજ્ઞાન છે.

કેવળજ્ઞાન સંપૂર્ણ દ્રવ્યોને, ઉત્પાદ આદિ પરિણામોને અને ભાવ (પર્યાયો)ને જાણવાનું કારણ છે. તે અનન્ત, શાશ્વત તથા અપ્રતિપાતિ છે અને તે એક જ પ્રકારનો છે.

---

१. केवलनाणे दुविहे पण्णत्ते,
तं जहा- १. भवत्थकेवलनाणे चेव, २. सिद्धकेवलनाणे चेव।
भवत्थकेवलनाणे दुविहे पण्णत्ते, तं जहा-
१. सजोगिभवत्थकेवलनाणे चेव,
२. अजोगिभवत्थकेवलनाणे चेव।
सजोगिभवत्थकेवलनाणे दुविहे पण्णत्ते, तं जहा-
१. पढमसमय-सजोगिभवत्थकेवलनाणे चेव,
२. अपढमसमय-सजोगिभवत्थकेवलनाणे चेव,
अहवा १. चरिमसमय-सजोगिभवत्थकेवलनाणे चेव,
२. अचरिमसमय-सजोगिभवत्थकेवलनाणे चेव।
एवं अजोगिभवत्थकेवलनाणे वि।
सिद्धकेवलनाणे दुविहे पण्णत्ते, तं जहा-
१. अणंतरसिद्धकेवलनाणे चेव,
२. परंपरसिद्धकेवलनाणे चेव।
अणंतरसिद्धकेवलनाणे दुविहे पण्णत्ते, तं जहा-
१. एक्काणंतरसिद्धकेवलनाणे चेव,
२. अणेक्काणंतरसिद्धकेवलनाणे चेव।
परंपरसिद्धकेवलनाणे दुविहे पण्णत्ते, तं जहा-
१. एक्कपरंपरसिद्धकेवलनाणे चेव,
२. अणेक्कपरंपरसिद्धकेवलनाणे चेव।
- ठाणं. अ. २, उ. १, सु. ६०/३-११

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

केवलनाणेणऽत्थे, नाउं जे तत्थ पण्णवणजोग्गे।
ते भासइ तित्थयरो, वइजोगसुअं हवइ सेसं॥

કેવળજ્ઞાનનાં દ્વારા પદાર્થોને જાણીને તેમાં જે વર્ણન કરવા યોગ્ય હોય છે તેનું વર્ણન તીર્થંકર દેવ કરે છે. તે તેનું સંપૂર્ણ વચનયોગ દ્રવ્યશ્રુત છે.

से तं केवलनाणं।

આ કેવળજ્ઞાનનું સ્વરુપ છે.

से तं नोइन्दियपच्चक्खं। - नंदी सु. ३९-४४

આ નોઈન્દ્રિય પ્રત્યક્ષનું વર્ણન છે.

१००. केवलिणो नाणे विसिट्ठत्तं-

प. केवली णं भंते ! आयाणेहिं जाणइ पासइ ?

उ. गोयमा ! नो इणट्ठे समट्ठे।

प. से केणट्ठेणं भंते ! एवं वुच्चइ-
"केवली आयाणेहिं ण जाणइ, ण पासइ ?"

उ. गोयमा ! केवली णं पुरत्थिमे णं मियं पि जाणइ, अमियं पि जाणइ।

एवं दाहिणे णं, पच्चत्थिमे णं, उत्तरे णं।
उड्ढं अहे मियं पि जाणइ, अमियं पि जाणइ।

सव्वं जाणइ केवली, सव्वं पासइ केवली।

सव्वओ जाणइ केवली, सव्वओ पासइ केवली।

सव्वकालं जाणइ केवली, सव्वकालं पासइ केवली।

सव्वभावे जाणइ केवली, सव्वभावे पासइ केवली।

अणंते नाणे केवलिस्स, अणंते दंसणे केवलिस्स। निव्वुडे (णिरावरणे) नाणे केवलिस्स निव्वुडे (णिरावरणे) दंसणे केवलिस्स[1]।

से तेणट्ठेणं गोयमा ! एवं वुच्चइ-
"केवली आयाणेहिं ण जाणइ, ण पासइ[2]।
- विया. स. ५, उ. ४, सु. ३४

१००. કેવળીનાં જ્ઞાનનું વિશિષ્ટત્વ :

પ્ર. ભંતે ! શું કેવળી ભગવાન્ ઈન્દ્રિયો (આદાનો)થી જાણે-જુવે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે શક્ય નથી.

પ્ર. ભંતે ! શા માટે એવું કહેવાય છે કે-
"કેવળી ભગવાન્ ઈન્દ્રિયોથી જાણતાં નથી અને જોતા નથી ?"

ઉ. ગૌતમ ! કેવળી ભગવાન્ પૂર્વ દિશામાં પરિમિત પણ જાણે-જુવે છે અને અપરિમિત પણ જાણે-જુવે છે.

આ પ્રમાણે દક્ષિણમાં, પશ્ચિમમાં, ઉત્તરમાં, ઉપર, નીચે પરિમિત પણ જાણે-જુવે છે અને અપરિમિત પણ જાણે-જુવે છે.

કેવળી બધુ જાણે છે, કેવળી બધુ જુવે છે.

કેવળી બધી તરફથી જાણે છે, કેવળી બધી તરફથી જુવે છે.

કેવળી બધા કાળને જાણે છે, કેવળી બધા કાળ ને જુવે છે.

કેવળી બધા ભાવોને જાણે છે, કેવળી બધા ભાવોને જુવે છે.

કેવળીનું જ્ઞાન અનન્ત છે, કેવળીનું દર્શન અનન્ત છે. કેવળીનું જ્ઞાન નિરાવરણ છે, કેવળીનું દર્શન નિરાવરણ છે.

માટે હે ગૌતમ ! એવું કહેવાય છે કે -
"કેવળી ઈન્દ્રિયોથી જાણતાં નથી અને જોતાં નથી."

१०१. केवली छउमत्थाणं जाणण-पासण-अंतरं-

प. केवली णं भंते ! अंतकरं वा अंतिमसरीरियं वा जाणइ पासइ ?

१०१. છદ્મસ્થ અને કેવળીનાં જાણવાં-જોવામાં અંતર :

પ્ર. ભંતે ! શું કેવળી અન્તકર(સિદ્ધ)ને કે ચરમશરીરીને જાણે-જુવે છે ?

---

१. "अमियं पि जाणइ **-जाव-** निव्वुडे दंसणे केवलिस्स" (विया. स. ५, उ. ४, सु. ४/२)થી આ પાઠને અહીં પૂર્ણ કરવામાં આવે છે.
२. विया. स. ६, उ. १०, सु. १४

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

उ. हंता, गोयमा ! जाणइ पासइ।

प. जहा णं भंते ! केवली अंतकरं वा अंतिमसरीरियं वा जाणइ पासइ, तहा णं छउमत्थे वि अंतकरं वा अंतिमसरीरियं वा जाणइ पासइ ?

उ. गोयमा ! णो इणट्ठे समट्ठे, सोच्चा जाणइ पासइ, पमाणओ वा।

प. से किं तं सोच्चा ?

उ. सोच्चा णं केवलिस्स वा, केवलिसावयस्स वा, केवलिसावियाए वा, केवलिउवासगस्स वा, केवलिउवासियाए वा, तप्पक्खियस्स वा, तप्पक्खियसावगस्स वा, तप्पक्खियसावियाए वा, तप्पक्खियउवासगस्स वा, तप्पक्खियउवासियाए वा।

से तं सोच्चा।

प. से किं तं पमाणे ?

उ. गोयमा ! पमाणे चउव्विहे पण्णत्ते, तं जहा-

१. पच्चक्खे, २. अणुमाणे, ३. ओवम्मे, ४. आगमे।

जहा अणुओगद्दारे तहा णेयव्वं पमाणं -जाव- तेण परं नो अत्तागमे, नो अणंतरागमे, परंपरागमे।

प. केवली णं भंते ! चरमकम्मं वा, चरमनिज्जरं वा जाणइ पासइ ?

उ. हंता, गोयमा ! जाणइ, पासइ।

प. जहा णं भंते ! केवली चरमकम्मं वा, चरमनिज्जरं वा जाणइ पासइ, तहा णं छउमत्थे वि चरिमकम्मं वा, चरिमनिज्जरं वा जाणइ, पासइ ?

उ. गोयमा ! णो इणट्ठे समट्ठे, सोच्चा जाणइ पमाणओ वा।

सेसं जहा अंतकरेण आलावगो तहा चरिमकम्मेण वि अपरिसेसिओ णेयव्वो।

- विया. स. ५, उ. ४, सु. २५-२८

ઉ. હા, ગૌતમ ! તે જાણે-જુવે છે.

પ્ર. ભંતે ! જે પ્રમાણે કેવળી મનુષ્ય સિદ્ધને કે અંતિમ શરીરીને જાણે-જુવે છે, શું તે પ્રમાણે છદ્મસ્થ-મનુષ્ય પણ સિદ્ધને અથવા અંતિમશરીરીને જાણે-જુવે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે શક્ય નથી, પરંતુ છદ્મસ્થ મનુષ્ય કોઈનાથી સાંભળી અથવા પ્રમાણ દ્વારા કર્મોના અંતકરને અને અંતિમ શરીરીને જાણે-જુવે છે.

પ્ર. ભંતે ! સાંભળવાનો શો અર્થ છે ?

ઉ. ગૌતમ ! કેવળીથી, કેવળીનાં શ્રાવકથી, કેવળીની શ્રાવિકાથી, કેવળીનાં ઉપાસકથી, કેવળીની ઉપાસિકાથી, કેવળી-પાક્ષિકથી, કેવળી-પાક્ષિકનાં શ્રાવકથી, કેવળી-પાક્ષિકની શ્રાવિકાથી, કેવળી પાક્ષિકનાં ઉપાસકથી અથવા કેવળી-પાક્ષિકની ઉપાસિકાથી, આમાંથી કોઈનાં દ્વારા "સાંભળીને" જાણે-જુવે છે

આ સાંભળવાનું સ્વરુપ છે.

પ્ર. ભંતે ! પ્રમાણનો શું અર્થ છે ?

ઉ. ગૌતમ ! પ્રમાણ ચાર પ્રકારનાં કહ્યા છે. જેમકે -

૧. પ્રત્યક્ષ, ૨. અનુમાન, ૩. ઉપમાન, ૪. આગમ (આમાંથી કોઈપણ પ્રમાણનાં દ્વારા જાણે-જુવે છે.)

જે પ્રમાણે પ્રમાણ ભેદોનું અનુયોગદ્વારમાં વર્ણન કરેલ છે. તે પ્રમાણે અહીં પણ આપ્તાગમ નથી, અનંતરાગમ નથી પરંતુ પરંપરાગમ છે ત્યાં સુધીનું વર્ણન કરવું જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! શું કેવળી ચરમકર્મને કે ચરમનિર્જરાને જાણે-જુવે છે ?

ઉ. હા, ગૌતમ ! તે જાણે-જુવે છે.

પ્ર. ભંતે ! જે પ્રમાણે કેવળી ચરમકર્મને કે ચરમ નિર્જરાને જાણે-જુએ છે, શું તે જ પ્રમાણે છદ્મસ્થ પણ ચરમકર્મ કે ચરમનિર્જરાને જાણે-જુવે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે શક્ય નથી. પરંતુ કોઈનાથી સાંભળીને કે પ્રમાણ દ્વારા જાણે-જુવે છે.

બાકીનું સંપૂર્ણ વર્ણન સિદ્ધનાં આલાપક જેવું ચરમકર્મનું પણ જાણવું જોઈએ.

जैन साहित्य JAINSITE जैनम् जयति शासनम

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

१०२. केवलि-सिद्धाणं जाणण-पासण सामत्थ परूवणं-

प. केवली णं भंते ! छउमत्थं जाणइ, पासइ ?

उ. हंता, गोयमा ! जाणइ, पासइ ।

प. जहा णं भंते ! केवली छउमत्थं जाणइ पासइ, तहा णं सिद्धे वि छउमत्थं जाणइ पासइ ?

उ. हंता, गोयमा ! जाणइ, पासइ ।

प. केवली णं भंते ! आहोहियं जाणइ पासइ ?

उ. गोयमा ! ***एवं चेव ।***

एवं परमाहोहियं ।

एवं केवलिं ।

एवं सिद्धं -जाव-

प. जहा णं भंते ! केवली सिद्धं जाणइ पासइ, तहा णं सिद्धे वि सिद्धं जाणइ पासइ ?

उ. हंता, गोयमा ! जाणइ, पासइ ।

- विया. स. १४, उ. १०, सु. १-६

प. केवली णं भंते ! इमं रयणप्पभं पुढविं "रयणप्पभ पुढवी" त्ति जाणइ, पासइ ?

उ. हंता, गोयमा ! जाणइ, पासइ ।

प. जहा णं भंते ! केवली इमं रयणप्पभं पुढविं "रयणप्पभपुढवी" त्ति जाणइ पासइ ?

तहा णं सिद्धे वि इमं रयणप्पभं पुढविं "रयणप्पभ पुढवी" त्ति जाणइ पासइ ?

उ. हंता, गोयमा ! जाणइ, पासइ ।

प. केवली णं भंते ! सक्करप्पभं पुढविं सक्करप्पभपुढवी त्ति जाणइ पासइ ?

उ. हंता, गोयमा ! ***एवं चेव ।***

एवं -जाव- अहेसत्तमा ।

प. केवली णं भंते ! सोहम्मं कप्पं, सोहम्मकप्पे त्ति जाणइ पासइ ?

उ. गोयमा ! ***एवं चेव ।***

एवं ईसाणं ।

१०२. કેવળી અને સિદ્ધોમાં જાણવા-જોવાનું સામર્થ્યનું વર્ણન :

પ્ર. ભંતે ! શું કેવળજ્ઞાની છદ્મસ્થને જાણે-જુવે છે ?

ઉ. હા, ગૌતમ ! જાણે-જુવે છે.

પ્ર. ભંતે ! જે પ્રમાણે કેવળજ્ઞાની છદ્મસ્થને જાણે-જુવે છે, શું તે પ્રમાણે સિદ્ધ પણ છદ્મસ્થને જાણે-જુવે છે ?

ઉ. હા, ગૌતમ ! જાણે-જુવે છે.

પ્ર. ભંતે ! શું કેવળજ્ઞાની આધોવધિક (પ્રતિનિયત ક્ષેત્ર અવધિજ્ઞાન- વાળા)ને જાણે-જુવે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! **પૂર્વવત્ જાણવું જોઈએ.**

આ પ્રમાણે પરમાવધિજ્ઞાનીને પણ જાણે-જુવે છે.

આ પ્રમાણે કેવળજ્ઞાનીને પણ જાણે-જુવે છે.

આ પ્રમાણે સિદ્ધોનાં માટે પણ કહેવું જોઈએ -યાવત્-

પ્ર. ભંતે ! જે પ્રમાણે કેવળજ્ઞાની સિદ્ધને જાણે-જુવે છે, શું તે પ્રમાણે સિદ્ધ પણ (બીજા) સિદ્ધને જાણે-જુવે છે ?

ઉ. હા, ગૌતમ ! તે જાણે-જુવે છે.

પ્ર. ભંતે ! શું કેવળજ્ઞાની આ રત્નપ્રભા પૃથ્વીને આ "રત્નપ્રભાપૃથ્વી છે." આ પ્રમાણે જાણે-જુવે છે?

ઉ. હા, ગૌતમ ! જાણે-જુવે છે.

પ્ર. ભંતે ! જે પ્રમાણે કેવળી આ રત્નપ્રભા પૃથ્વીને આ "રત્નપ્રભા પૃથ્વી છે." આ પ્રમાણે જાણે-જુવે છે ?

શું તે પ્રમાણે સિદ્ધ પણ આ રત્નપ્રભાપૃથ્વીને "આ રત્નપ્રભા પૃથ્વી છે." આ પ્રમાણે જાણે-જુવે છે ?

ઉ. હા, ગૌતમ ! જાણે-જુવે છે.

પ્ર. ભંતે ! શું કેવળજ્ઞાની શર્કરાપ્રભા પૃથ્વીને "આ શર્કરાપ્રભા પૃથ્વી છે." આ પ્રમાણે જાણે-જુવે છે ?

ઉ. હા, ગૌતમ ! ***તે પ્રમાણે (કેવળી અને સિદ્ધ બંનેના વિષયમાં પૂર્વવત્) સમજવું જોઈએ.***

આ પ્રમાણે અધઃસપ્તમ પૃથ્વી સુધી જાણવું જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! શું કેવળજ્ઞાની સૌધર્મકલ્પને "આ સૌધર્મકલ્પ છે." આ પ્રમાણે જાણે-જુવે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! **પૂર્વવત્ જાણવું જોઈએ.**

આ પ્રમાણે ઈશાન દેવલોકનાં વિષયમાં પણ જાણવું જોઈએ.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

एवं -जाव- अच्चुयं।

प. केवली णं भंते ! गेवेज्जविमाणे-गेवेज्जविमाणे त्ति जाणइ पासइ ?

उ. गोयमा ! **एवं चेव।**

एवं अणुत्तरविमाणे वि।

प. केवली णं भंते ! ईसिपब्भारं पुढविं "ईसीपब्भार-पुढवी" त्ति जाणइ पासइ ?

उ. गोयमा ! **एवं चेव।**

प. केवली णं भंते ! परमाणुपोग्गलं परमाणुपोग्गले त्ति जाणइ पासइ ?

उ. गोयमा ! **एवं चेव।**

एवं दुपदेसियं खंधं एवं -जाव-

प. जहा णं भंते ! केवली अणंतपदेसियं खंधे "अणंतपदेसिए खंधे" त्ति जाणइ पासइ, तहा णं सिद्धे वि अणंतपदेसियं जाणइ, पासइ।

उ. हंता, गोयमा ! जाणइ, पासइ।

- विया. स. १४, उ. १०, सु. १२-२४

આ પ્રમાણે અચ્યુતકલ્પ સુધીનાં માટે કહેવું જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! શું કેવળજ્ઞાની ગ્રૈવેયકવિમાનને "ગ્રૈવેયક વિમાન છે." આ પ્રમાણે જાણે-જુવે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! **પૂર્વવત્ સમજવું જોઈએ.**

આ પ્રમાણે (પાંચ) અનુત્તર વિમાનોનાં વિષયમાં કહેવું જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! શું કેવળજ્ઞાની ઈષત્પ્રાગ્ભારા પૃથ્વીને "ઈષત્ પ્રાગ્ભારા પૃથ્વી છે." આ પ્રમાણે જાણે-જુવે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! **પૂર્વવત્ સમજવું જોઈએ.**

પ્ર. ભંતે ! શું કેવળજ્ઞાની પરમાણુ પુદ્દગલને "આ પરમાણુપુદ્દગલ છે." આ પ્રમાણે જાણે-જુવે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! **પૂર્વવત્ સમજવું જોઈએ.**

આ પ્રમાણે દ્વિ પ્રદેશી સ્કંધનાં વિષયમાં પણ સમજવું જોઈએ, આ પ્રમાણે -યાવત્- -

પ્ર. ભંતે ! જેમ કેવળી અનન્તપ્રદેશિક સ્કંધને "આ અનન્તપ્રદેશિક સ્કંધ છે." આ પ્રમાણે જાણે-જુવે છે શું તેજ પ્રમાણે સિદ્ધ પણ "અનન્તપ્રદેશિક સ્કંધ" ને અનન્તપ્રદેશિક સ્કંધ છે. આ પ્રમાણે જાણે-જુવે છે ?

ઉ. હા, ગૌતમ ! તે જાણે-જુવે છે.

१०३. केवलि-सिद्धेसु भासणाइ परूवणं-

प. केवली णं भंते ! भासेज्ज वा, वागरेज्ज वा।

उ. हंता, गोयमा ! भासेज्ज वा, वागरेज्ज वा।

प. जहा णं भंते ! केवली भासेज्ज वा, वागरेज्ज वा, तहा णं सिद्धे वि भासेज्ज वा, वागरेज्ज वा ?

उ. गोयमा ! नो इणट्ठे समट्ठे।

प. से केणट्ठेणं भंते ! एवं वुच्चइ-

"जहा णं केवली भासेज्ज वा, वागरेज्ज वा, नो तहा णं सिद्धे भासेज्ज वा, वागरेज्ज वा ?"

उ. गोयमा ! केवली णं सउट्ठाणे सकम्मे सबले सवीरिए सपुरिसक्कार परक्कमे, सिद्धे णं अणुट्ठाणे -जाव- अपुरिसक्कारपरक्कमे।

૧૦૩. કેવળી અને સિદ્ધોમાં ભાષા આદિનું પ્રરુપણ :

પ્ર. ભંતે ! શું કેવળજ્ઞાની બોલે છે કે પ્રશ્નનો ઉત્તર આપે છે ?

ઉ. હા, ગૌતમ ! તે બોલે પણ છે અને પ્રશ્નનો ઉત્તર પણ આપે છે.

પ્ર. ભંતે ! જે પ્રમાણે કેવળી બોલે છે કે પ્રશ્નનો ઉત્તર આપે છે, શું તે પ્રમાણે સિદ્ધ પણ બોલે છે અને પ્રશ્નનો ઉત્તર પણ આપે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે શક્ય નથી.

પ્ર. ભંતે ! શા માટે એવું કહેવાય છે કે -

"કેવળી બોલે છે અને પ્રશ્નનો ઉત્તર આપે છે, પરંતુ સિદ્ધ ભગવાન બોલતા નથી. અને પ્રશ્નનો ઉત્તર પણ આપતાં નથી ?"

ઉ. ગૌતમ ! કેવળજ્ઞાની ઉત્થાન, કર્મ, બળ, વીર્ય અને પુરુષકાર-પરાક્રમથી સહિત છે, જ્યારે સિદ્ધ ભગવાન ઉત્થાન **-યાવત્-** પુરુષકાર-પરાક્રમથી રહિત છે.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

से तेणट्ठेणं गोयमा ! एवं वुच्चइ-

"जहा णं केवली भासेज्ज वा, वागरेज्ज वा, नो तहा णं सिद्धे भासेज्ज वा वागरेज्ज वा।

प. केवली णं भंते ! उम्मिसेज्ज वा, निम्मिसेज्ज वा।

उ. हंता, गोयमा ! उम्मिसेज्ज वा, निम्मिसेज्ज वा।

प. जहा णं भंते ! केवली उम्मिसेज्ज वा, निम्मिसेज्ज वा तहा णं सिद्धे वि उम्मिसेज्ज वा, निम्मिसेज्ज वा ?

उ. गोयमा ! णो इणट्ठे समट्ठे। ***सेसं जहा वागरणं आलावगो तहा उम्मिसेण वि अपरिसेसिओ णेयव्वो।***

एवं आउट्टेज्ज वा, पसारेज्ज वा।

एवं ठाणं वा, सेज्जं वा, निसीहियं वा चेएज्जा।

- विया. स. १४, उ. १०, सु. ७-११

માટે હે ગૌતમ ! એવું કહેવાય છે કે -

"કેવળજ્ઞાની બોલે છે અને પ્રશ્નનો ઉત્તર આપે છે, પરંતુ સિદ્ધ ભગવાન્ બોલતા નથી અને પ્રશ્નનો ઉત્તર આપતાં નથી."

પ્ર. ભંતે ! કેવળજ્ઞાની પોતાની આંખો ખોલે છે. અથવા બંધ કરે છે?

ઉ. હા, ગૌતમ ! તે આંખ ખોલે છે અને બંધ કરે છે.

પ્ર. ભંતે ! જે પ્રમાણે કેવળી આંખો ખોલે છે અને બંધ કરે છે, શું તે પ્રમાણે સિદ્ધ પણ આંખો ખોલે છે અને બંધ કરે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! આ શક્ય નથી. **બાકી સંપૂર્ણ વર્ણન ઉપરોક્ત સિદ્ધનાં બોલવા આદિના આલાપકની સમાન જાણવુ જોઈએ.**

આ પ્રમાણે અંગોને સંકુચિત કરવા અને ફેલાવા સંબંધી આલાપક જાણવા જોઈએ.

આ પ્રમાણે ઉભા રહેવું, સૂવા અને બેસવા સંબંધી આલાપક પણ જાણવા જોઈએ.

१०४. छउमत्थेणं केवलणाणिस्स विसेसओ-

दस ठाणाइं छउमत्थे सव्वभावेणं न जाणइ न पासइ, तं जहा-

१. धम्मत्थिकायं, २. अधम्मत्थिकायं,
३. आगासत्थिकायं, ४. जीवं असरीरपडिबद्धं,
५. परमाणुपोग्गलं[1], ६. सद्दं[2]
७. गंधं[3], ८. वातं[4],
९. अयं जिणे भविस्सइ वा, ण वा भविस्सइ,
१०. अयं सव्वदुक्खाणं अंतं करेस्सइ वा, न वा करेस्सइ।

एयाणि चेव उप्पन्न-नाण-दंसणधरे अरहा जिणे केवली सव्वभावेणं जाणइ पासइ, तं जहा-

१. धम्मत्थिकायं **-जाव-**

१०. अयं सव्वदुक्खाणं अंतं करेस्सइ वा, न वा करेस्सइ[5]। - ठाणं, अ. १०, सु. ७५४

૧૦૪. છદ્મસ્થથી કેવળજ્ઞાનીની વિશેષતા :

દસ પદાર્થોને છદ્મસ્થ સંપૂર્ણ રુપથી જાણતાં નથી અને જોતા નથી, જેમકે -

૧. ધર્માસ્તિકાય, ૨. અધર્માસ્તિકાય,
૩. આકાશાસ્તિકાય, ૪. શરીરમુક્તજીવ,
૫. પરમાણુ પુદ્ગલ, ૬. શબ્દ,
૭. ગંધ, ૮. વાયુ,
૯. આ જિન થશે કે નહીં ?
૧૦. આ બધા દુઃખોનો અંત કરશે કે નહીં ?

પરંતુ ઉત્પન્ન જ્ઞાન-દર્શનને ધારણ કરનાર, અર્હત્ જિન કેવળી આને સંપૂર્ણ રુપથી જાણે જુવે છે, જેમકે -

૧. ધર્માસ્તિકાય **-યાવત્-**

૧૦. આ બધા દુઃખોનો અંત કરશે કે નહીં.

१०५. छउमत्थ-केवलिणं परियियो-

सत्तहिं ठाणेहिं छउमत्थं जाणेज्जा, तं जहा-

१. पाणे अइवाएत्ता भवइ,

૧૦૫. છદ્મસ્થ અને કેવળીનો પરિચય :

સાત હેતુઓથી છદ્મસ્થ જાણી શકાય છે, જેમકે -

૧. જે પ્રાણોનો અતિપાત કરે છે,

---

१. ठाणं. अ.५, सु. ४५०
२. ठाणं. अ. ६, सु. ४७८
३. ठाणं अ. ७, सु. ५६७
४. ठाणं. अ. ८, सु. ६१०
५. विया.स. ८, उ. २, सु. २०-२१

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

२. मुसं वइत्ता भवइ,

३. अदिन्नमादित्ता भवइ,

४. सद्द-फरिस-रस-रूव-गंधे आसादेत्ता भवइ,

५. पूयासक्कारमणुवूहेत्ता भवइ,

६. इमं सावज्ज त्ति पण्णवेत्ता पडिसेवेत्ता भवइ,

७. णो जहावादी तहाकारी यावि भवइ।

सत्तहिं ठाणेहिं केवली जाणेज्जा, तं जहा-

१. णो पाणे अइवाइत्ता भवइ **-जाव-**

२-७ जहावाई तहाकारी यावि भवइ।

- ठाणं. अ. ७. सु. ५५०

१०६. वेमाणियदेवेहिं केवलिस्स मणोवययोग विन्नाणं-

प. केवली णं भंते ! पणीयं मणं वा, वइं वा धारेज्जा ?

उ. हंता, गोयमा ! धारेज्जा।

प. जे णं भंते ! केवली पणीयं मणं वा, वइं वा धारेज्जा तं णं वेमाणिया देवा जाणंति पासंति ?

उ. गोयमा ! अत्थेगइया जाणंति पासंति,
अत्थेगइया न जाणंति, न पासंति।

प. से केणट्ठेणं भंते ! एवं वुच्चइ-
"अत्थेगइया जाणंति पासंति, अत्थेगइया न जाणंति न पासंति ?"

उ. गोयमा ! वेमाणिया देवा दुविहा पण्णत्ता, तं जहा-
१. मायिमिच्छादिट्ठिउववन्नगा य,
२. अमायिसम्मदिट्ठिउववन्नगा य,
तत्थ णं जे ते माइमिच्छादिट्ठीउववन्नगा ते ण जाणंति, ण पासंति।
तत्थ णं जे ते अमाइसम्मदिट्ठीउववन्नगा ते णं अत्थेगइया जाणंति-पासंति, अत्थेगइया ण जाणंति ण पासंति।

प. से केणट्ठेणं भंते ! एवं वुच्चइ -
"अत्थेगइया जाणंति-पासंति, अत्थेगइया ण जाणंति, ण पासंति ?"

૨. જે મૃષા બોલે છે.

૩. જે અદત્તને ગ્રહણ કરે છે.

૪. જે શબ્દ, સ્પર્શ, રસ, રુપ અને ગંધનો આસ્વાદક હોય છે.

૫. જે પૂજા અને સત્કારનું અનુમોદન કરે છે.

૬. જે આ "સાવદ્ય સપાપ છે." એવું કહીને પણ તેનું આસેવન કરે છે.

૭. જે જેવું કહે છે તેવું કરતા નથી.

આ સાત હેતુઓથી કેવળી જાણી શકાય છે, જેમકે -

૧. જે પ્રાણોનો અતિપાત કરતા નથી **-યાવત્-**

૨-૭. જે જેવું કહે છે તેવું કરે છે.

૧૦૬. વૈમાનિક દેવો દ્વારા કેવળીનાં મન, વચન યોગોનું જ્ઞાન :

પ્ર. ભંતે ! શું કેવળી પ્રશસ્ત મન અને પ્રશસ્ત વચન ધારણ કરે છે ?

ઉ. હા, ગૌતમ ! ધારણ કરે છે.

પ્ર. ભંતે ! કેવળી જે પ્રકારથી પ્રશસ્ત મન અને પ્રશસ્ત વચનને ધારણ કરે છે શું તેને વૈમાનિક દેવ જાણે-જુવે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! કેટલાક જાણે-જુવે છે અને કેટલાક જાણતાં નથી, જોતાં નથી.

પ્ર. ભંતે ! શા માટે એવું કહેવાય છે કે -
"કેટલાક દેવ જાણે-જુવે છે, કેટલાક દેવ જાણતાં નથી, જોતાં નથી"?

ઉ. ગૌતમ ! વૈમાનિક દેવ બે પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે-
૧. માયી મિથ્યાદષ્ટિ રુપથી ઉત્પન્ન,
૨. અમાયી સમ્યગ્દષ્ટિ રુપથી ઉત્પન્ન.
આમાં જે માયી મિથ્યાદષ્ટિ છે તે જાણતાં નથી, જોતાં નથી.
પરંતુ જે અમાયી સમ્યગ્દષ્ટિ છે તે કંઈક જાણે-જુવે છે અને કંઈક જાણતાં નથી, જોતાં નથી.

પ્ર. ભંતે ! શા માટે એવું કહેવાય છે કે -
"કેટલાક જાણે-જુવે છે અને કેટલાક જાણતાં નથી, જોતાં નથી ?

जैन साईट JAINSITE जैनम् जयति शासनम्

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

उ. गोयमा ! अमाइसम्मदिट्ठी दुविहा पण्णत्ता, तं जहा-

१. अणंतरोववण्णगा य,

२. परंपरोववण्णगा य।

तत्थ णं जे ते अणंतरोववण्णगा ते ण जाणंति, ण पासंति।

तत्थ णं जे ते परंपरोववण्णगा ते णं अत्थेगइया जाणंति-पासंति, अत्थेगइया ण जाणंति, ण पासंति।

प. से केणट्ठेणं भंते ! एवं वुच्चइ-

"अत्थेगइया जाणंति-पासंति, अत्थेगइया ण जाणंति, ण पासंति ?"

उ. गोयमा ! परंपरोववण्णगा दुविहा पण्णत्ता, तं जहा-

१. अपज्जत्तगा य, २. पज्जत्तगा य।

तत्थ णं जे ते अपज्जत्तगा ते ण जाणंति, ण पासंति।

तत्थ णं जे ते पज्जत्तगा ते णं अत्थेगइया जाणंति-पासंति, अत्थेगइया ण जाणंति, ण पासंति।

प. से केणट्ठेणं भंते ! एवं वुच्चइ-

"अत्थेगइया जाणंति-पासंति, अत्थेगइया ण जाणंति, ण पासंति ?"

उ. गोयमा ! पज्जत्तगा दुविहा पण्णत्ता, तं जहा-

१. अणुवउत्ता य, २. उवउत्ता य।

तत्थ णं जे ते अणुवउत्ता ते ण जाणंति, ण पासंति।

तत्थ णं जे ते उवउत्ता ते जाणंति - पासंति।

से तेणट्ठेणं गोयमा ! एवं वुच्चइ-

"अत्थेगइया जाणंति-पासंति, अत्थेगइया ण जाणंति, ण पासंति।

- विया. स. ५, उ. ४, सु. २९-३०

ઉ. ગૌતમ ! અમાયી સમ્યગ્દૃષ્ટિ બે પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

૧. અનન્તરોપપન્નક,

૨. પરંપરોપપન્નક.

આમાંથી જે અનન્તરોપપન્નક છે તે જાણતાં નથી, જોતાં નથી.

આમાંથી જે પરંપરોપપન્નક છે તે કેટલાક જાણે-જુવે છે અને કેટલાક જાણતાં નથી, જોતાં નથી.

પ્ર. ભંતે ! શા માટે એવું કહેવાય છે કે -

"કેટલાક જાણે-જુવે છે અને કેટલાક જાણતાં નથી, જોતાં નથી ?

ઉ. ગૌતમ ! પરંપરોપપન્નક (સમ્યગ્દૃષ્ટિ) પણ બે પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

૧. અપર્યાપ્તક, ૨. પર્યાપ્તક.

આમાંથી જે અપર્યાપ્તા છે તે જાણતાં નથી, જોતાં નથી.

અને જે પર્યાપ્તા છે તે કેટલાક જાણે - જુવે છે અને કેટલાક જાણતાં નથી, જોતાં નથી.

પ્ર. ભંતે ! શા માટે એવું કહેવાય છે કે -

"કેટલાક જાણે-જુવે છે અને કેટલાક જાણતાં નથી, જોતાં નથી ?

ઉ. ગૌતમ ! પર્યાપ્તા (સમ્યગ્દૃષ્ટિ) પણ બે પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

૧. અનુપયુક્ત, ૨. ઉપયુક્ત.

આમાંથી જે અનુપયુક્ત છે તે જાણતાં નથી, જોતાં નથી અને જે ઉપયુક્ત છે તે જાણે-જુવે છે.

માટે હે ગૌતમ ! એવું કહેવાય છે કે -

"કેટલાક (વૈમાનિક દેવ કેવળીનાં મનને) જાણે-જુવે છે અને કેટલાક જાણતાં નથી, જોતાં નથી.

१०७. केवलि सद्धिं अणुत्तर देवाणं संलावो -

प. पभू णं भंते ! अणुत्तरोववाइया देवा तत्थगया चेव समाणा इहगएणं केवलिणा सद्धिं आलावं वा, संलावं वा करेत्तए ?

૧૦૭. કેવળીની સાથે અનુત્તર દેવોનો સંલાપ (પરસ્પર સંભાષણ) :

પ્ર. ભંતે ! શું અનુત્તરોપપાતિક દેવ પોતાના સ્થાન પર ઉભા રહીને જ અહીં રહેલ કેવળીની સાથે આલાપ અને સંલાપ કરવામાં સમર્થ છે ?

जैन साईट JAINSITE जैनम् जयति शासनम्

उ. हंता, गोयमा ! पभू ।

प. से केणट्ठेणं भंते ! एवं वुच्चइ -

"पभू णं अणुत्तरोववाइया देवा तत्थगया चेव समाणा इहगएणं केवलिणा सद्धिं आलावं वा, संलावं वा करेत्तए ।"

उ. गोयमा ! जं णं अणुत्तरोववाइया देवा तत्थगया चेव समाणा अट्ठं वा, हेउं वा, पसिणं वा, कारणं वा, वागरणं वा पुच्छंति तं णं इहगए केवली अट्ठं वा -जाव- वागरणं वा वागरेइ ।

से तेणट्ठेणं गोयमा ! एवं वुच्चइ-

"पभू णं अणुत्तरोववाइया देवा तत्थगया चेव समाणा इहगएणं केवलिणा सद्धिं आलावं वा, संलावं वा करेत्तए ।"

प. जं णं भंते ! इहगए चेव केवली अट्ठं -जाव- वागरणं वा वागरेइ तं णं अणुत्तरोववाइया देवा तत्थगया चेव समाणा जाणंति पासंति ?"

उ. हंता, जाणंति, पासंति ।

प. से केणट्ठेणं भंते ! एवं वुच्चइ -

"जं णं इहगए चेव केवली अट्ठं वा -जाव- वागरणं वा वागरेइ तं णं अणुत्तरोववाइया देवा तत्थगया चेव समाणा जाणंति पासंति ?"

उ. गोयमा ! तेसिं णं देवाणं अणंताओ मणोदव्व वग्गणाओ लद्धाओ पत्ताओ अभिसमन्नागयाओ भवंति ।

से तेणट्ठेणं गोयमा ! एवं वुच्चइ-

"जं णं इहगए चेव केवली अट्ठं वा -जाव- वागरणं वा वागरेइ तं णं अणुत्तरोववाइया देवा तत्थगइया चेव समाणा जाणंति पासंति ।

- विया. स. ५, उ. ४, सु. ३१-३२

१०८. केवलिणो अस्सिं सेयकालंसि ओगाहणा सामत्थं-

प. केवली णं भंते ! अस्सिं समयंसि जेसु आगासपएसेसु हत्थं वा पायं वा बाहं वा उरूं वा ओगाहित्ताणं चिट्ठइ ।

पभू णं भंते ! केवली सेयकालंसि वि तेसु चेव आगासपएसेसु हत्थं वा -जाव- उरूं वा ओगाहित्ताणं चिट्ठित्तए ?

ઉ. હા, ગૌતમ ! સમર્થ છે.

પ્ર. ભંતે ! શા માટે એવું કહેવાય છે કે -

અનુત્તરોપપાતિક દેવ પોતાના સ્થાન પર ઉભા રહીને જ અહીં રહેલ કેવળીની સાથે આલાપ અને સંલાપ કરવામાં સમર્થ છે ?"

ઉ. ગૌતમ ! અનુત્તરોપપાતિક દેવ પોતાના સ્થાન પર ઉભા રહીને જ-જે અર્થો, હેતુઓ, પ્રશ્નો, કારણો કે વ્યાખ્યાઓને પૂછે છે તે અર્થો -યાવત્- વ્યાખ્યાઓનાં ઉત્તર અહીં રહેલ કેવળી આપે છે.

માટે હે ગૌતમ ! એવું કહેવાય છે કે -

"અનુત્તરોપપાતિક દેવ પોતાના સ્થાન પર ઉભા રહીને જ અહીં રહેલ કેવળીની સાથે આલાપ અને સંલાપ કરવામાં સમર્થ છે."

પ્ર. ભંતે ! કેવળી ભગવાન્ અહીં રહેલ જે અર્થ -યાવત્- વ્યાખ્યાનોના ઉત્તર આપે છે શું તે ઉત્તરને ત્યાં રહેલ અનુત્તરોપપાતિક દેવ જાણે-જુવે છે ?

ઉ. હા, ગૌતમ ! તે જાણે- જુવે છે.

પ્ર. ભંતે ! શા માટે એવું કહેવાય છે કે -

"અહીં રહેલ કેવળી જે અર્થ -યાવત્- વ્યાખ્યાનોના ઉત્તર આપે છે, તે ઉત્તરને ત્યાં રહેલ અનુત્તરોપપાતિક દેવ જાણે-જુવે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે દેવોને અનન્ત મનોદ્રવ્ય-વર્ગણાઓ ઉપલબ્ધ છે, પ્રાપ્ત છે, સમ્મુખ કરેલ છે,

માટે હે ગૌતમ ! એવું કહેવાય છે કે -

"અહીં રહેલ કેવળી જે અર્થ -યાવત્- વ્યાખ્યાનોના ઉત્તર આપે છે, તે ઉત્તરને ત્યાં રહેલ અનુત્તરોપપાતિક દેવ જાણે-જુવે છે."

૧૦૮. કેવળીનું વર્તમાન ભવિષ્યકાલીન અવગાહન સામર્થ્ય :

પ્ર. ભંતે ! કેવળી આ સમયમાં જે આકાશ પ્રદેશો પર પોતાના હાથ, પગ, ભુજા અને સાથળને અવગાહિત કરીને રહે છે,

તો ભંતે ! શું ભવિષ્યકાળમાં પણ તે એ જ આકાશ-પ્રદેશો પર પોતાના હાથ -યાવત્- સાથળ આદિને અવગાહિત કરીને રહી શકે છે ?

JAINSITE.com जैनम् जयति शासनम्

उ. गोयमा ! णो इणट्ठे समट्ठे।

प. से केणट्ठेणं भंते ! एवं वुच्चइ-

"केवली णं अस्सिं समयंसि जेसु आगासपएसेसु हत्थं वा **-जाव-** उरूं वा चिट्ठइ, नो णं पभू केवली सेयकालंसि वि तेसु चेव आगासपएसेसु हत्थं वा **-जाव-** उरूं वा ओगाहित्ताणं चिट्ठित्तए ?

उ. गोयमा ! केवलिस्स णं वीरियसजोगसद्दव्वयाए चलाइं उवगरणाइं भवंति, चलोवगरणट्ठयाए य णं केवली अस्सिं समयंसि जेसु आगासपएसेसु हत्थं वा **-जाव-** उरूं वा चिट्ठइ णो णं पभू केवली सेयकालंसि वि तेसु चेव आगासपएसेसु हत्थं वा **-जाव-** उरूं वा ओगाहित्ताणं चिट्ठित्तए।

से तेणट्ठेणं गोयमा ! एवं वुच्चइ-

"केवली णं अस्सिं समयंसि जेसु आगासपएसेसु हत्थं वा **-जाव-** उरूं वा ओगाहित्ताणं चिट्ठित्तए। णो णं पभू केवली सेयकालंसि वि तेसु चेव आगासपएसेसु हत्थं वा **-जाव-** उरूं वा ओगाहित्ताणं चिट्ठित्तए।

- विया. स. ५, उ. ४, सु. ३५

ઉ. ગૌતમ ! આ શક્ય નથી.

પ્ર. ભંતે ! શા માટે એવું કહેવાય છે કે -

"કેવળી આ સમયમાં જે આકાશ-પ્રદેશો પર પોતાના હાથ **-યાવત્-** સાથળને અવગાહિત કરીને રહે છે તે એ જ આકાશ પ્રદેશો પર ભવિષ્યકાળમાં પોતાના હાથ **-યાવત્-** સાથળને અવગાહિત કરીને રહેવામાં સમર્થ નથી ?

ઉ. ગૌતમ ! કેવળીનો જીવ દ્રવ્ય વીર્યપ્રધાન યોગવાળા હોય છે, એનાથી તેના હાથ આદિ ઉપકરણ ચલાયમાન હોય છે, તે ચલિત રહેવાથી વર્તમાન સમયમાં જે આકાશપ્રદેશોમાં કેવળી પોતાના હાથ **-યાવત્-** સાથળ અવગાહિત કરીને રહે છે. એજ આકાશ- પ્રદેશો પર ભવિષ્યકાળ માં તે હાથ **-યાવત્-** સાથળને અવગાહિત કરીને રહી સકતા નથી.

માટે હે ગૌતમ ! એવું કહેવાય છે કે -

"કેવળી આ સમયમાં જે આકાશપ્રદેશો પર પોતાના હાથ **-યાવત્-** સાથળને અવગાહિત કરીને રહે છે તે એજ આકાશપ્રદેશો પર ભવિષ્યકાળમાં પોતાના હાથ **-યાવત્-** સાથળને અવગાહિત કરીને રહી સકતા નથી.

१०९. केवलिस्स दस अणुत्तरा-

केवलिस्स णं दस अणुत्तरा पण्णत्ता, तं जहा-

१. अणुत्तरे णाणे, २. अणुत्तरे दंसणे,
३. अणुत्तरे चरित्ते, ४. अणुत्तरे तवे,
५. अणुत्तरे वीरिए, ६. अणुत्तरा खंती
७. अणुत्तरा मुत्ती, ८. अणुत्तरे अज्जवे,
९. अणुत्तरे मद्दवे, १०. अणुत्तरे लाघवे।

- ठाणं. अ. १०, सु. ७६३

૧૦૯. કેવળીનાં દસ અનુત્તર :

કેવળીનાં દસ અનુત્તર કહ્યા છે, જેમકે -

૧. અનુત્તર જ્ઞાન, ૨. અનુત્તર દર્શન,
૩. અનુત્તર ચારિત્ર, ૪. અનુત્તર તપ,
૫. અનુત્તર વીર્ય (શક્તિ), ૬. અનુત્તર ક્ષાન્તિ, (ક્રોધક્ષય)
૭. અનુત્તર મુક્તિ (નિર્લોભતા) ૮. અનુત્તર આર્જવ,
૯. અનુત્તર માર્દવ, ૧૦. અનુત્તર લાઘવ.

११०. पंच णाणाणं उप्पाय हेउ परूवणं-

दोहिं ठाणेहिं आया केवलं आभिणिबोहियणाणं उप्पाडेज्जा, तं जहा-

१. सोच्चा चेव, २. अभिसमेच्च चेव।

दोहिं ठाणेहिं आया केवलं सुयणाणं उप्पाडेज्जा, तं जहा-

૧૧૦. પાંચ જ્ઞાનોની ઉત્પત્તિનાં હેતુઓનું પ્રરુપણ :

આ બે સ્થાનોથી આત્મા વિશુદ્ધ આભિનિબોધિક જ્ઞાનને ઉત્પન્ન કરે છે, જેમકે -

૧. સાંભળવાથી, ૨. જાણવાથી.

આ બે સ્થાનોથી આત્મા વિશુદ્ધ શ્રુતજ્ઞાનને ઉત્પન્ન કરે છે, જેમકે -

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

१. सोच्चा चेव, २. अभिसमेच्च चेव।

दोहिं ठाणेहिं आया केवलं ओहिणाणं उप्पाडेज्जा, तं जहा-

१. सोच्चा चेव, २. अभिसमेच्च चेव।

दोहिं ठाणेहिं आया केवलं मणपज्जवणाणं उप्पाडेज्जा, तं जहा-

१. सोच्चा चेव, २. अभिसमेच्च चेव।

दोहिं ठाणेहिं आया केवलं केवलणाणं उप्पाडेज्जा, तं जहा-

१. सोच्चा चेव, २. अभिसमेच्च चेव।

दोहिं ठाणाहिं परियाणेत्ता आया केवलमाभिणिबोहियणाणं उप्पाडेज्जा, तं जहा-

१. आरंभे चेव, २. परिग्गहे चेव।

दो ठाणाइं परियाणेत्ता आया केवलं सुयणाणं उप्पाडेज्जा, तं जहा-

१. आरंभे चेव, २. परिग्गहे चेव।

दो ठाणाइं परियाणेत्ता आया केवलं ओहिनाणं उप्पाडेज्जा, तं जहा-

१. आरंभे चेव, २. परिग्गहे चेव।

दो ठाणाइं परियाणेत्ता आया केवलं मणपज्जवणाणं उप्पाडेज्जा, तं जहा-

१. आरंभे चेव, २. परिग्गहे चेव।

दो ठाणाइं परियाणेत्ता आया केवलं केवलणाणं उप्पाडेज्जा, तं जहा-

१. आरंभे चेव, २. परिग्गहे चेव।

- ठाणं. अ. २, उ. १, सु. ५५

१११. पंच णाणाणं अणुप्पइं हेउ परूवणं-

दो ठाणाइं अपरियाणेत्ता आया णो केवलमाभिणिबोहियणाणं उप्पाडेज्जा, तं जहा-

१. आरंभे चेव, २. परिग्गहे चेव।

दो ठाणाइं अपरियाणेत्ता आया णो केवलं सुयणाणं उप्पाडेज्जा, तं जहा-

१. आरंभे चेव, २. परिग्गहे चेव।

दो ठाणाइं अपरियाणेत्ता आया णो केवलं ओहिणाणं उप्पाडेज्जा, तं जहा-

૧. સાંભળવાથી, ૨. જાણવાથી.

આ બે સ્થાનોથી આત્મા વિશુદ્ધ અવધિજ્ઞાનને ઉત્પન્ન કરે છે, જેમકે -

૧. સાંભળવાથી, ૨. જાણવાથી.

આ બે સ્થાનોથી આત્મા વિશુદ્ધ મનઃ પર્યવજ્ઞાનને ઉત્પન્ન કરે છે, જેમકે -

૧. સાંભળવાથી, ૨. જાણવાથી.

આ બે સ્થાનોથી આત્મા વિશુદ્ધ કેવળજ્ઞાનને ઉત્પન્ન કરે છે, જેમકે -

૧. સાંભળવાથી, ૨. જાણવાથી.

આ બે સ્થાનોને જાણીને અને છોડીને આત્મા આભિનિબોધિક જ્ઞાનને પ્રાપ્ત કરે છે, જેમકે -

૧. આરંભ, ૨. પરિગ્રહ.

આ બે સ્થાનોને જાણીને અને છોડીને આત્મા વિશુદ્ધ શ્રુતજ્ઞાનને પ્રાપ્ત કરે છે, જેમકે -

૧. આરંભ, ૨. પરિગ્રહ.

આ બે સ્થાનોને જાણીને અને છોડીને આત્મા વિશુદ્ધ અવધિજ્ઞાનને પ્રાપ્ત કરે છે, જેમકે -

૧. આરંભ, ૨. પરિગ્રહ.

આ બે સ્થાનોને જાણીને અને છોડીને આત્મા વિશુદ્ધ મનઃ પર્યવજ્ઞાનને પ્રાપ્ત કરે છે, જેમકે -

૧. આરંભ, ૨. પરિગ્રહ.

આ બે સ્થાનોને જાણીને અને છોડીને આત્મા વિશુદ્ધ કેવળજ્ઞાનને પ્રાપ્ત કરે છે, જેમકે -

૧. આરંભ, ૨. પરિગ્રહ.

૧૧૧. પાંચ જ્ઞાનોની અનુત્પત્તિનાં હેતુઓનું પ્રરુપણ :

આ બે સ્થાનોને જાણ્યા અને છોડ્યા વગર આત્મા વિશુદ્ધ આભિનિબોધિક જ્ઞાનને પ્રાપ્ત કરતા નથી, જેમકે -

૧. આરંભ, ૨. પરિગ્રહ.

આ બે સ્થાનોને જાણ્યા અને છોડ્યા વગર આત્મા વિશુદ્ધ શ્રુતજ્ઞાનને પ્રાપ્ત કરતાં નથી, જેમકે -

૧. આરંભ, ૨. પરિગ્રહ.

આ બે સ્થાનોને જાણ્યા અને છોડ્યા વગર આત્મા વિશુદ્ધ અવધિજ્ઞાનને પ્રાપ્ત કરતા નથી, જેમકે -

जैन साईट JAINSITE जैनम् जयति शासनम

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

१. आरंभे चेव, २. परिग्गहे चेव।

दो ठाणाइं अपरियाणेत्ता आया णो केवलं मणपज्जवणाणं उप्पाडेज्जा, तं जहा-

१. आरंभे चेव, २. परिग्गहे चेव।

दो ठाणाइं अपरियाणेत्ता आया णो केवलं केवलणाणं उप्पाडेज्जा, तं जहा-

१. आरंभे चेव, २. परिग्गहे चेव।

- ठाणं अ. २, उ. १, सु. ५५

૧. આરંભ, ૨. પરિગ્રહ.

આ બે સ્થાનોને જાણ્યા અને છોડ્યા વગર આત્મા વિશુદ્ધ મનઃપર્યવ જ્ઞાનને પ્રાપ્ત કરતા નથી, જેમકે -

૧. આરંભ, ૨. પરિગ્રહ.

આ બે સ્થાનોને જાણ્યા અને છોડ્યા વગર આત્મા વિશુદ્ધ કેવળજ્ઞાનને પ્રાપ્ત કરતા નથી, જેમકે -

૧. આરંભ, ૨. પરિગ્રહ.

११२. बोहि-संजम-णाणाण य उवलद्धि हेउ परूवणं-

दोहिं ठाणेहिं आया केवलिपण्णत्तं धम्मं लभेज्जा सवणयाए, तं जहा-

१. खएण चेव, २. उवसमेण चेव।

दोहिं ठाणेहिं आया एवमेव केवलं बोहिं बुज्झेज्जा, केवलं मुंडे भवित्ता अगाराओ अणगारियं पव्वइज्जा, केवलं बंभचेरवासमावसेज्जा, केवलेणं संजमेणं संजमेज्जा, केवलेणं संवरेणं संवरेज्जा, केवलमाभिणिबोहियणाणं उप्पाडेज्जा, केवलं सुयणाणं उप्पाडेज्जा, केवलं ओहिणाणं उप्पाडेज्जा, केवलं मणपज्जवणाणं उप्पाडेज्जा।

- ठाणं. अ.२, सु. १०१

૧૧૨. બોધિ, સંયમ અને જ્ઞાનોની ઉત્પત્તિનાં હેતુનું પ્રરુપણ :

આ બે સ્થાનોથી આત્મા કેવળીપ્રજ્ઞપ્ત ધર્મને સાંભળી શકે છે, જેમકે -

૧. કર્મ પુદ્દગલોનાં ક્ષયથી, ૨. કર્મ પુદ્દગલોનાં ઉપશમથી.

આ જ પ્રમાણે બે સ્થાનોથી આત્મા વિશુદ્ધ બોધિનો અનુભવ કરે છે. માથું મુંડીને ઘર છોડીને સંપૂર્ણ અણગારતામાં પ્રવ્રજિત થાય છે. સંપૂર્ણ બ્રહ્મચર્યવાસને પ્રાપ્ત થાય છે. સંપૂર્ણ સંયમનાં દ્વારા સંયત થાય છે, સંપૂર્ણ સંવર દ્વારા સંવૃત થાય છે. વિશુદ્ધ આભિનિબોધિકજ્ઞાનને ઉત્પન્ન કરે છે. વિશુદ્ધ શ્રુતજ્ઞાનને ઉત્પન્ન કરે છે, વિશુદ્ધ અવધિજ્ઞાનને ઉત્પન્ન કરે છે. વિશુદ્ધ મનઃપર્યવજ્ઞાનને ઉત્પન્ન કરે છે.

जैन साइट JAINSITE जैनम् जयति शासनम्

११३. पंचविह णाणाणं उवसंहारो-

एयं पंचविहं नाणं, दव्वाण य गुणाण य।

पज्जवाणं च सव्वेसिं, नाणं नाणीहि देसियं॥

- उत्त. अ. २८, गा. ५

૧૧૩. પાંચ પ્રકારનાં જ્ઞાનોનો ઉપસંહાર :

આ પાંચ પ્રકારનાં જ્ઞાન સર્વ દ્રવ્યો, ગુણો અને પર્યાયોનાં અવબોધક છે. એવું જ્ઞાની પુરુષોએ બતાવ્યું છે.

११४. अण्णाणाणं भेयप्पभेय परूवणं-

प. अण्णाणे णं भंते ! कइविहे पण्णत्ते ?

उ. गोयमा ! तिविहे पण्णत्ते, तं जहा-

१. मइअण्णाणे, २. सुयअण्णाणे, ३. विभंगणाणे।

प. से किं तं मइअण्णाणे ?

उ. मइअण्णाणे चउव्विहे पण्णत्ते, तं जहा-

१. उग्गहो, २. ईहा, ३. अवाय, ४. धारणा।

प. से किं तं उग्गहे ?

उ. उग्गहे दुविहे पण्णत्ते, तं जहा-

१. अत्थोग्गहे य, २. वंजणोग्गहे य।

૧૧૪. અજ્ઞાનોનાં ભેદ-પ્રભેદોનું પ્રરુપણ :

પ્ર. ભંતે ! અજ્ઞાન કેટલા પ્રકારનાં કહ્યા છે ?

ઉ. ગૌતમ ! અજ્ઞાન ત્રણ પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

૧. મતિ અજ્ઞાન, ૨. શ્રુત-અજ્ઞાન, ૩. વિભંગજ્ઞાન.

પ્ર. મતિ-અજ્ઞાન કેટલા પ્રકારનાં છે ?

ઉ. મતિ-અજ્ઞાન ચાર પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

૧. અવગ્રહ, ૨. ઈહા, ૩. અવાય, ૪. ધારણા.

પ્ર. અવગ્રહ કેટલા પ્રકારનાં છે ?

ઉ. અવગ્રહ બે પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

૧. અર્થાવગ્રહ, ૨. વ્યંજનાવગ્રહ.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

एवं जहेव आभिणिबोहिनाणं तहेव णेयव्वं ।

જે પ્રમાણે આભિનિબોધિક જ્ઞાનનાં વિષયમાં કહ્યુ છે તેજ પ્રમાણે અહીં પણ ધારણા સુધી સંપૂર્ણ વર્ણન જાણી લેવું જોઈએ.

णवरं-एगट्ठियवज्जं **-जाव-** नो इंदिय धारणा ।

વિશેષ : આભિનિબોધિક જ્ઞાનમાં જે એકાર્થિક શબ્દ કહ્યા છે. તેને છોડીને આ નોઈન્દ્રિય ધારણા છે ત્યાં સુધી કહેવું જોઈએ.

से तं धारणा । से तं मइअण्णाणे ।

આ ધારણાનું સ્વરુપ છે. આ મતિ-અજ્ઞાનનું સ્વરુપ છે.

प. से किं तं सुयअण्णाणे ?

उ. सुयअण्णाणे जं इमं अण्णाणिएहिं मिच्छद्दिट्ठिएहिं सच्छंदबुद्धि मइ विगप्पियं, तं जहा-

भारहं **-जाव-** चत्तारि वेदा संगोवंगा ।

से तं सुयअण्णाणे ।

પ્ર. શ્રુત-અજ્ઞાન શું છે ?

ઉ. જે અજ્ઞાની મિથ્યાદષ્ટિઓ દ્વારા સ્વચ્છંદ બુદ્ધિ અને સ્વમતિથી કલ્પિત છે તે શ્રુત-અજ્ઞાન છે, જેમકે -

મહાભારત **-યાવત્-** સાંગોપાંગ ચાર વેદ.

આ શ્રુત-અજ્ઞાનનું વર્ણન છે.

प. से किं तं विभंगणाणे ?

उ. विभंगणाणे अणेगविहे **पण्णत्ते**, तं जहा-

गामसंठिए **-जाव-** सन्निवेससंठिए, दीवसंठिए समुद्दसंठिए, वाससंठिए, वासहरसंठिए पव्वयसंठिए, रुक्खसंठिए, थूभसंठिए, हयसंठिए, गयसंठिए, नरसंठिए, किन्नरसंठिए, किंपुरिससंठिए, महोरगसंठिए, गंधव्वसंठिए, उसभसंठिए, पसु पसय-विहग-वानर-णाणासंठाणसंठिए पण्णत्ते ।

- विया. स. ८, उ. २, सु. २४-२८

પ્ર. વિભંગજ્ઞાન કેટલા પ્રકારનાં છે ?

ઉ. વિભંગજ્ઞાન અનેક પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

ગ્રામસંસ્થિત **-યાવત્-** સન્નિવેશસંસ્થિત, દ્વીપ-સંસ્થિત, સમુદ્રસંસ્થિત, વર્ષ-સંસ્થિત, વર્ષધર સંસ્થિત, પર્વત સંસ્થિત, વૃક્ષ-સંસ્થિત, સ્તૂપસંસ્થિત, હયસંસ્થિત, ગજસંસ્થિત, નરસંસ્થિત, કિન્નર- સંસ્થિત, કિંપુરુષ સંસ્થિત, મહોરગસંસ્થિત, ગન્ધર્વસંસ્થિત, વૃષભસંસ્થિત, પશુ, પશય. (બેખુરવાળા જંગલી જાનવર) વિહગ અને વાંદરાનાં આકારવાળા છે. આ પ્રમાણે વિભંગજ્ઞાન નાના સંસ્થાનથી સંસ્થિત કહ્યા છે.

११५. सत्तविह विभंगणाण परूवणं-

सत्तविहे विभंगणाणे पण्णत्ते, तं जहा-

१. एगदिसिलोगाभिगमे,

२. पंचदिसिलोगाभिगमे,

३. किरियावरणे जीवे,

४. मुदग्गे जीवे,

५. अमुदग्गे जीवे,

६. रूवी जीवे,

७. सव्वमिणं जीवा ।

૧૧૫. સાત પ્રકારનાં વિભંગજ્ઞાનોનું પ્રરુપણ :

વિભંગજ્ઞાન સાત પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

૧. એક દિશામાં લોકનું જ્ઞાન,

૨. પાંચ દિશામાં લોકનું જ્ઞાન,

૩. જીવ ક્રિયાવરણ છે. (કર્માવરણ નથી.)

૪. પુદ્ગલ નિર્મિત શરીર જ જીવ છે.

૫. પુદ્ગલોથી અનિષ્પન્ન શરીર,

૬. રુપીજીવ, (રુપવાળા જીવ છે.)

૭. આ બધા ગતિશીલ પદાર્થ જીવ છે.

जैन साईट JAINSITE जैनम् जयति शासनम्

१. तत्थ खलु इमे पढमे विभंगनाणे-

जया णं तहारूवस्स समणस्स वा माहणस्स वा विभंगनाणे समुप्पज्जइ, से णं तेण विभंगनाणेण समुप्पन्नेणं अण्णयरिं एगं दिसिं पासइ पाईणं वा, पडीणं वा, दाहिणं वा, उदीणं वा, उड्ढं वा -जाव- सोहम्मे कप्पे,

तस्स णमेवं भवइ "अत्थि णं मम अइसेसे नाणदंसणे समुप्पन्ने-एगदिसिं लोगाभिगमे",

संतेगइया समणा वा माहणा वा एवमाहंसु "पंचदिसिं लोगाभिगमे", जे ते एवमाहंसु मिच्छा ते एवमाहंसु।

पढमे विभंगनाणे।

२. अहावरे दोच्चे विभंगनाणे,

जया णं तहारूवस्स समणस्स वा, माहणस्स वा विभंगनाणे समुप्पज्जइ, से णं तेण विभंगनाणेणं समुप्पन्नेणं पासइ पाईणं वा -जाव- उदीणं वा, उड्ढं वा -जाव- सोहम्मे कप्पे,

तस्स णमेवं भवइ "अत्थि णं मम अइसेसे नाण-दंसणे समुप्पन्ने "पंचदिसिं लोगाभिगमे",

संतेगइया समणा वा माहणा वा एवमाहंसु-"एगदिसिं लोगाभिगमे", जे ते एवमाहंसु मिच्छं ते एवमाहंसु,

दोच्चे विभंगनाणे।

३. अहावरे तच्चे विभंगनाणे,

जया णं तहारूवस्स समणस्स वा माहणस्स वा विभंगनाणे समुप्पज्जइ, से णं तेण विभंगनाणेणं समुप्पन्नेणं पासइ पाणे अइवाएमाणे, मुसं वएमाणे, अदिन्नमादिएमाणे, मेहुणं पडिसेवमाणे, परिग्गहं परिगिण्हमाणे, राइभोयणं भुंजमाणे वा पावं च णं कम्मं कीरमाणं णो पासइ,

तस्स णमेवं भवइ-अत्थि णं मम अइसेसे नाण-दंसणे समुप्पन्ने, "किरियावरणे जीवे",

संतेगइया समणा वा माहणा वा एवमाहंसु-"नो किरियावरणे जीवे", जे ते एवमाहंसु मिच्छं ते एवमाहंसु,

तच्चे विभंगनाणे।

૧. પહેલું વિભંગજ્ઞાનઃ

જ્યારે તથારુપ શ્રમણ કે બ્રાહ્મણને વિભંગજ્ઞાન પ્રાપ્ત થાય છે ત્યારે તે સમુત્પન્ન વિભંગજ્ઞાનથી પૂર્વ, પશ્ચિમ, દક્ષિણ કે ઉત્તર દિશામાં **-યાવત્-** સૌધર્મ દેવલોક સુધીની ઊર્ધ્વ દિશામાંથી કોઈ એક દિશાને જુવે છે.

ત્યારે તેના મનમાં એવો વિચાર ઉત્પન્ન થાય છે કે - "મને અતિશય યુક્ત જ્ઞાન-દર્શન પ્રાપ્ત થયું છે. જેમાં હું એક દિશામાં જ લોકને જોઈ રહ્યો છું."

કેટલાક શ્રમણ- બ્રાહ્મણ એવું કહે છે કે - "લોક પાંચ દિશાઓમાં છે." જે એવું કહે છે. તે મિથ્યા કહે છે.

આ પહેલું વિભંગજ્ઞાન છે.

૨. બીજું વિભંગજ્ઞાન :

જ્યારે તથારુપ શ્રમણ કે બ્રાહ્મણને વિભંગજ્ઞાન પ્રાપ્ત થાય છે ત્યારે તે સમુત્પન્ન વિભંગજ્ઞાનથી પૂર્વ **-યાવત્-** ઉત્તર દિશામાં તથા સૌધર્મ દેવલોક સુધીની ઊર્ધ્વ દિશામાં જુએ છે.

ત્યારે તેના મનમાં એવો વિચાર ઉત્પન્ન થાય છે કે- "મને અતિશય યુક્ત જ્ઞાન-દર્શન પ્રાપ્ત થયું છે. હું પાંચેય દિશાઓમાં જ લોકને જોઈ રહ્યો છું."

કેટલાક શ્રમણ કે બ્રાહ્મણ એવું કહે છે કે - "લોક એક જ દિશામાં છે." જે એવું કહે છે, તે મિથ્યા કહે છે.

આ બીજું વિભંગજ્ઞાન છે.

૩. ત્રીજુ વિભંગજ્ઞાન :

જ્યારે તથારુપ શ્રમણ કે બ્રાહ્મણને વિભંગજ્ઞાન પ્રાપ્ત થાય છે. ત્યારે તે સમુત્પન્ન વિભંગજ્ઞાનથી જીવોની હિંસા કરતાં, જુઠ બોલતા, અદત્ત ગ્રહણ કરતાં, મૈથુન સેવન કરતાં, પરિગ્રહ ગ્રહણ કરતાં અને રાત્રિભોજન કરતાં જુવે છે, પરંતુ તે પ્રવૃત્તિઓનાં દ્વારા થતાં કર્મબંધનને જોતાં નથી.

ત્યારે તેના મનમાં એવો વિચાર ઉત્પન્ન થાય છે કે - "મને અતિશય યુક્ત જ્ઞાન દર્શન પ્રાપ્ત થયેલ છે. જેનાથી હું જોઈ રહ્યો છું કે - "જીવ ક્રિયાથી જ આવૃત્ત છે."

કેટલાક શ્રમણ કે બ્રાહ્મણ એવું કહે છે કે - "જીવ ક્રિયાથી આવૃત્ત નથી." જે એવું કહે છે, તે મિથ્યા કહે છે.

આ ત્રીજુ વિભંગજ્ઞાન છે.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

४. अहावरे चउत्थे विभंगनाणे,

जया णं तहारूवस्स समणस्स वा माहणस्स वा विभंगनाणे समुप्पज्जइ, से णं तेण विभंगनाणेणं समुप्पन्नेणं देवामेव पासइ, बाहिरब्भंतरए पोग्गले परियाइत्ता, पुढेगत्तं णाणत्तं फुसिया, फुरित्ता फुट्टित्ता विकुव्वित्ता णं चिट्ठित्तए।

तस्स णमेवं भवइ अत्थि णं मम अइसेसे नाण-दंसणे समुप्पन्ने, "मुदग्गे जीवे",

संतेगइया समणा वा माहणा वा एवमाहंसु-"अमुदग्गे जीवे", जे ते एवमाहंसु मिच्छं ते एवमाहंसु,

चउत्थे विभंगनाणे।

५. अहावरे पंचमे विभंगनाणे,

जया णं तहारूवस्स समणस्स वा माहणस्स वा विभंगनाणे समुप्पज्जइ, से णं तेण विभंगनाणेणं समुप्पन्नेणं देवामेव पासइ, "बाहिरब्भंतरए पोग्गलए अपरियाइत्ता वा पुढेगत्तं णाणत्तं फुसिया, फुरित्ता, फुट्टित्ता विउव्वित्ता णं चिट्ठित्तए",

तस्स णमेवं भवइ अत्थि णं मम अइसेसे णाण-दंसणे समुप्पन्ने "अमुदग्गे जीवे",

संतेगइया समणा वा माहणा वा एवमाहंसु-"मुदग्गे जीवे", जे ते एवमाहंसु मिच्छं ते एवमाहंसु,

पंचमे विभंगनाणे।

६. अहावरे छट्ठे विभंगनाणे,

जया णं तहारूवस्स समणस्स वा माहणस्स वा विभंगनाणे समुप्पज्जइ, से णं तेण विभंगनाणेणं समुप्पन्नेणं देवामेव पासइ, बाहिरब्भंतरे पोग्गले परियाइत्ता वा अपरियाइत्ता वा, पुढेगत्तं णाणत्तं फुसिया, फुसेत्ता, फुट्टित्ता विउव्वित्ताणं चिट्ठितए।

૪. ચોથું વિભંગજ્ઞાન :

જ્યારે તથારુપ શ્રમણ કે બ્રાહ્મણને વિભંગજ્ઞાન પ્રાપ્ત થાય છે ત્યારે તે સમુત્પન્ન વિભંગજ્ઞાનથી બાહ્ય અને આભ્યંતર પુદ્દગલોને ગ્રહણ કરી દેવોને વિકુર્વણા કરતા જુવે છે તે દેવ પુદ્દગલોનો સ્પર્શ કરી, તેમાં હલચલ પેદા કરી, તેનો સ્ફોટ કરી, પૃથક્-પૃથક્ કાળ અને દેશમાં ક્યારેક એક રુપ અને ક્યારેક વિવિધ રુપોની વિક્રિયા કરે છે.

આ જોઈને તેના મનમાં એવો વિચાર ઉત્પન્ન થાય છે કે - "મને અતિશય યુક્ત જ્ઞાન-દર્શન પ્રાપ્ત થયું છે. જેનાથી હું જોઈ રહ્યો છું કે - "જીવ પુદ્દગલોથી જ બનેલ છે."

કેટલાક શ્રમણ કે બ્રાહ્મણ એવું કહે છે કે - "જીવ પુદ્દગલોથી બનેલ નથી." જે એવું કહે છે, તે મિથ્યા કહે છે.

આ ચોથું વિભંગજ્ઞાન છે.

૫. પાંચમું વિભંગજ્ઞાન :

જ્યારે તથારુપ શ્રમણ કે બ્રાહ્મણને વિભંગજ્ઞાન પ્રાપ્ત થાય છે ત્યારે તે એ વિભંગજ્ઞાનથી બાહ્ય અને આભ્યંતર પુદ્દગલોને ગ્રહણ કર્યા વગર દેવોને વિક્રિયા કરતા જુવે છે, તે દેવ પુદ્દગલોનો સ્પર્શ કરી, તેનામાં હલચલ પેદા કરી, તેનો સ્ફોટ કરી, પૃથક્-પૃથક્ કાળ અને દેશમાં ક્યારેક એક રુપ અને ક્યારેક વિવિધ રુપોની વિક્રિયા કરે છે.

તે જોઈને તેના મનમાં એવો વિચાર ઉત્પન્ન થાય છે કે - "મને અતિશય યુક્ત જ્ઞાન-દર્શન પ્રાપ્ત થયું છે. હું જોઈ રહ્યો છું કે- "જીવ પુદ્દગલોથી બનેલ નથી."

કેટલાક શ્રમણ કે બ્રાહ્મણ એવું કહે છે - "જીવ પુદ્દગલોથી બનેલ છે." જે એવું કહે છે, તે મિથ્યા કહે છે.

આ પાંચમું વિભંગજ્ઞાન છે.

૬. છઠ્ઠુ વિભંગજ્ઞાન :

જ્યારે તથારુપ શ્રમણ કે બ્રાહ્મણને વિભંગજ્ઞાન પ્રાપ્ત થાય છે ત્યારે તે એ વિભંગજ્ઞાનથી દેવોનાં બાહ્ય અને આભ્યંતર પુદ્દગલોને ગ્રહણ કરીને કે ગ્રહણ કર્યા વગર વિક્રિય કરતાં જુએ છે. તે દેવ પુદ્દગલોનો સ્પર્શ કરી, તેમાં હલચલ પેદા કરી, તેનો સ્ફોટ કરી, પૃથક્-પૃથક્ કાળ અને દેશમાં ક્યારેક એક રુપ અને ક્યારેક વિવિધ રુપોની વિક્રિયા કરે છે.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

तस्स णमेवं भवइ अत्थि णं मम अइसेसे नाण-दंसणे समुप्पन्ने, "रूवी जीवे",

ત્યારે તેના મનમાં એવો વિચાર ઉત્પન્ન થાય છે કે - "મને અતિશય યુક્ત જ્ઞાન-દર્શન પ્રાપ્ત થયેલ છે. હું જોઈ રહ્યો છું. "જીવ રુપી જ છે."

संतेगइया समणा वा माहणा वा एवमाहंसु-"अरूवी जीवे" जे ते एवमाहंसु मिच्छं ते एवमाहंसु,

કેટલાક શ્રમણ કે બ્રાહ્મણ એવું કહે છે - "જીવ અરુપી છે." જે એવું કહે છે, તે મિથ્યા કહે છે.

छट्ठे विभंगनाणे।

આ છઠ્ઠું વિભંગજ્ઞાન છે.

७. अहावरे सत्तमे विभंगनाणे,

૭. સાતમું વિભંગજ્ઞાન :

जया णं तहारूवस्स समणस्स वा माहणस्स वा विभंगनाणे समुप्पज्जइ, से णं तेण विभंगनाणेणं समुप्पन्नेणं पासइ सुहुमेणं वायुकाएणं फुडं पोग्गलकायं एयंतं वेयंतं चलंतं खुब्भंतं फंदंतं घट्टंतं उदीरेंतं तं तं भावं परिणमंतं,

જ્યારે તથારુપ શ્રમણ કે બ્રાહ્મણને વિભંગજ્ઞાન પ્રાપ્ત થાય છે ત્યારે તે એ વિભંગજ્ઞાનથી સૂક્ષ્મ વાયુનાં સ્પર્શથી, પુદ્દગલકાયને કંપિત થતાં, વિશેષ રુપથી કંપિત થતાં, ચલિત થતાં, ક્ષુબ્ધ થતાં, સ્પંદિત થતાં, બીજા પદાર્થોનો સ્પર્શ કરતાં, બીજા પદાર્થોને પ્રેરિત કરતાં, વિવિધ પ્રકારનાં પર્યાયોમાં પરિણત થતાં જુવે છે.

तस्स णमेवं भवइ अत्थि णं मम अइसेसे नाण-दंसणे समुप्पन्ने, "सव्वमिणं जीवा",

ત્યારે તેના મનમાં એવો વિચાર ઉત્પન્ન થાય છે કે - "મને અતિશય યુક્ત જ્ઞાન-દર્શન પ્રાપ્ત થયું છે." હું જોઈ રહ્યો છું કે - "આ બધા જીવ જ છે."

संतेगइया समणा वा, माहणा वा एवमाहंसु- "जीवा चेव अजीवा चेव", जे ते एवमाहंसु मिच्छं ते एवमाहंसु,

કેટલાક શ્રમણ કે બ્રાહ્મણ એવું કહે છે કે - "જીવ પણ છે અને અજીવ પણ છે." જે એવું કહે છે- તે મિથ્યા કહે છે.

जैन साइट JAINSITE जैनम् जयति शासनम्

तस्स णं इमे चत्तारि जीवनिकाया णो सम्ममुवगया भवंति, तं जहा-

તે વિભંગજ્ઞાનીને આ ચાર જીવનિકાયોનું સમ્યગ્ જ્ઞાન થતું નથી, જેમકે -

१. पुढविकाइया, २. आउकाइया,
३. तेउकाइया, ४. वाउकाइया।

૧. પૃથ્વીકાય, ૨. અપ્કાય,
૩. તેજસ્કાય, ૪. વાયુકાય.

इच्चेएहिं चउहिं जीवनिकाएहिं मिच्छादंडं पवत्तेइ,

માટે તે આ ચાર જીવનિકાયો પર મિથ્યા દંડનો પ્રયોગ કરે છે.

सत्तमे विभंगनाणे। - ठाणं. अ. ७, सु. ५४२

આ સાતમું વિભંગજ્ઞાન છે.

११६. अण्णाणणिव्वत्ती भेया चउवीसदंडएसु य परूवणं-

प. कइविहा णं भंते ! अण्णाणणिव्वत्ती पण्णत्ता ?

उ. गोयमा ! तिविहा अण्णाणणिव्वत्ती पण्णत्ता, तं जहा-

१. मइअण्णाणणिव्वत्ती, २. सुयअण्णाणणिव्वत्ती,

३. विभंगनाणणिव्वत्ती।

दं. १-२४. ***एवं जस्स जइ अण्णाणा -जाव- वेमाणियाणं।***

- विया. स. १९, उ. ८, सु. ४०-४१

૧૧૬. અજ્ઞાન-નિર્વૃત્તિ ભેદ અને ચોવીસ દંડકોમાં પ્રરુપણ :

પ્ર. ભંતે ! અજ્ઞાન-નિર્વૃત્તિ કેટલા પ્રકારની કહી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! અજ્ઞાન-નિર્વૃત્તિ ત્રણ પ્રકારની કહી છે, જેમકે -

૧. મતિ-અજ્ઞાન-નિર્વૃત્તિ, ૨. શ્રુત-અજ્ઞાન નિર્વૃત્તિ,

૩. વિભંગ-જ્ઞાન-નિર્વૃત્તિ.

દં.૧-૨૪. ***આ પ્રમાણે વૈમાનિકો- સુધી જેના જેટલા અજ્ઞાન હોય તેની તેટલી અજ્ઞાન નિર્વૃત્તિઓ કહેવી જોઈએ.***

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

११७. असोच्चा पंचनाणाणं उप्पायानुप्पाय परूवणं-

प. असोच्चा णं भंते! केवलिस्स वा **-जाव-** तप्पक्खियाए उवासियाए वा केवलं आभिणिबोहियनाणं उप्पाडेज्जा ?

उ. गोयमा ! असोच्चा णं केवलिस्स वा **-जाव-** तप्पक्खियाए उवासियाए वा अत्थेगइए केवलं आभिणिबोहियनाणं उप्पाडेज्जा,

अत्थेगइए केवलं आभिणिबोहियनाणं नो उप्पाडेज्जा ।

प. से केणट्ठेणं भंते ! एवं वुच्चइ-

"से णं असोच्चा केवलिस्स वा **-जाव-** तप्पक्खियाए उवासियाए वा अत्थेगइए केवलं आभिणिबोहियनाणं उप्पाडेज्जा,

अत्थेगइए केवलं आभिणिबोहियनाणं नो उप्पाडेज्जा ?"

उ. गोयमा ! जस्स णं आभिणिबोहियनाणावरणिज्जं कम्माणं खओवसमे कडे भवइ,

से णं असोच्चा केवलिस्स वा **-जाव-** तप्पक्खियाए उवासियाए वा केवलं आभिणिबोहियनाणं उप्पाडेज्जा, जस्स णं आभिणिबोहियनाणावरणिज्जाणं कम्माणं खओवसमे नो कडे भवइ,

से णं असोच्चा केवलिस्स वा **-जाव-** तप्पक्खियाए उवासियाए वा अत्थेगइए केवलं आभिणिबोहियनाणं नो उप्पाडेज्जा ।

से तेणट्ठेणं गोयमा ! एवं वुच्चइ-

से णं असोच्चा केवलिस्स वा **-जाव-** तप्पक्खियाए उवासियाए वा अत्थेगइए केवलं आभिणिबोहियनाणं उप्पाडेज्जा,

अत्थेगइए केवलं आभिणिबोहियनाणं नो उप्पाडेज्जा ।

एवं जहा आभिणिबोहियनाणस्स वत्तव्वया भणिया तहा सुयनाणस्स वि भाणियव्वा,

णवरं-सुयनाणावरणिज्जाणं कम्माणं खओवसमे भाणियव्वे ।

૧૧૭. અશ્રુત્વા પાંચ જ્ઞાનોનાં ઉપાર્જન-અનુપાર્જનનું પ્રરુપણ :

પ્ર. ભંતે ! કેવળી **-યાવત્-** તેની ઉપાસિકાથી સાંભળ્યા વિના શું કોઈ જીવ શુદ્ધ આભિનિબોધિક જ્ઞાન ઉપાર્જન કરી લે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! કેવળી **-યાવત્-** તેની ઉપાસિકાથી સાંભળ્યા વિના કોઈ જીવ શુદ્ધ આભિનિબોધિકજ્ઞાન પ્રાપ્ત કરે છે,

કોઈ જીવ શુદ્ધ આભિનિબોધિક જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરતાં નથી.

પ્ર. ભંતે ! શાં માટે એવું કહેવાય છે કે -

"કેવળી **-યાવત્-** તેની ઉપાસિકાથી સાંભળ્યા વિના કોઈ જીવ શુદ્ધ આભિનિબોધિક જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરે છે.

કોઈ જીવ શુદ્ધ આભિનિબોધિક જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરતાં નથી ?"

ઉ. ગૌતમ ! જે જીવે આભિનિબોધિક- જ્ઞાનાવરણીય કર્મનો ક્ષયોપશમ કરેલ છે.

તે કેવળી **-યાવત્-** તેની ઉપાસિકાથી સાંભળ્યા વગર જ શુદ્ધ આભિનિબોધિકજ્ઞાન ઉપાર્જન કરી લે છે.

પરંતુ જેણે આભિનિબોધિક-જ્ઞાનાવરણીય કર્મનો ક્ષયોપશમ કરેલ નથી.

તે કેવળી **-યાવત્-** તેની ઉપાસિકાથી સાંભળ્યા વગર કોઈ એક શુદ્ધ આભિનિબોધિક જ્ઞાનનું ઉપાર્જન કરી શકતાં નથી.

માટે હે ગૌતમ ! એવું કહેવાય છે કે -

"કેવળી **-યાવત્-** તેની ઉપાસિકાથી સાંભળ્યા વિના જ કોઈ જીવ શુદ્ધ આભિનિબોધિક જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરે છે,

કોઈ જીવ શુદ્ધ આભિનિબોધિક જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરતાં નથી."

જે પ્રમાણે આભિનિબોધિક જ્ઞાનનું વર્ણન કરેલ છે તેજ પ્રમાણે શુદ્ધ શ્રુતજ્ઞાનનાં વિષયમાં પણ કહેવું જોઈએ.

વિશેષ : અહીં શ્રુતજ્ઞાનાવરણીય કર્મનો ક્ષયોપશમ કહેવો જોઈએ.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

एवं चेव केवलं ओहिनाणं भाणियव्वं।

આ પ્રમાણે શુદ્ધ અવધિજ્ઞાનનાં ઉપાર્જનનાં વિષયમાં કહેવું જોઈએ.

णवरं-ओहिनाणावरणिज्जाणं कम्माणं खओवसमे भाणियव्वे।

વિશેષ : અહીં અવધિજ્ઞાનાવરણીય કર્મનો ક્ષયોપશમ કહેવો જોઈએ.

एवं चेव केवलं मणपज्जवनाणं भाणियव्वं,

આ પ્રમાણે શુદ્ધ મનઃપર્યવજ્ઞાનનાં ઉત્પન્ન થવાનાં વિષયમાં પણ વર્ણન કરવું જોઈએ.

णवरं- मणपज्जवनाणावरणिज्जाणं कम्माणं खओवसमे भाणियव्वे।

વિશેષ : મનઃપર્યવજ્ઞાનાવરણીય કર્મનાં ક્ષયોપશમનું વર્ણન કરવું જોઈએ.

एवं चेव केवलणाणं भाणियव्वं,

આ પ્રમાણે કેવળજ્ઞાનનાં ઉત્પન્ન થવાનાં વિષયમાં પણ વર્ણન કરવું જોઈએ.

णवरं-केवलनाणावरणिज्जाणं कम्माणं खए भाणियव्वे।

વિશેષ : અહીં કેવળજ્ઞાનાવરણીય કર્મનો ક્ષય કહેવો જોઈએ.

सेसं तं चेव।

બાકીનું વર્ણન પૂર્વવત્ જાણવું જોઈએ.

प. असोच्चा णं भंते ! केवलिस्स वा **-जाव-** तप्पक्खियउवासियाए वा-

१. केवलिपण्णत्तं धम्मं लभेज्ज सवणयाए **-जाव-**

११. केवलनाणं उप्पाडेज्जा ?

પ્ર. ભંતે ! કેવળી **-યાવત્-** કેવળીપાક્ષિક ઉપાસિકાથી ધર્મ શ્રવણ કર્યા વગર જ શું -

૧. કોઈ કેવળી પ્રરુપિત ધર્મ શ્રવણ લાભ પ્રાપ્ત કરે છે **-યાવત્-** ૧૧. કેવળજ્ઞાન ઉત્પન્ન કરી શકે છે ?

उ. गोयमा ! असोच्चा णं केवलिस्स वा **-जाव-** तप्पक्खियउवासियाए वा-

१. अत्थेगइए केवलिपण्णत्तं धम्मं लभेज्ज सवणयाए, अत्थेगइए केवलिपण्णत्तं धम्मं नो लभेज्ज सवणयाए **-जाव-** ११. अत्थेगइए केवलनाणं उप्पाडेज्जा, अत्थेगइए केवलनाणं नो उप्पाडेज्जा।

ઉ. ગૌતમ ! કેવળી **-યાવત્-** કેવળીપાક્ષિક ઉપાસિકાથી સાંભળ્યા વગર જ,

૧. કોઈ જીવ કેવળી પ્રરુપિત ધર્મ શ્રવણ લાભ પ્રાપ્ત કરે છે અને કોઈ જીવ કેવળી પ્રરુપિત ધર્મ શ્રવણનો લાભ પ્રાપ્ત કરતાં નથી **-યાવત્-** ૧૧. કોઈ જીવ કેવળજ્ઞાન ઉપાર્જન કરી શકે છે અને કોઈ જીવ કેવળજ્ઞાન ઉપાર્જન કરી શકતા નથી.

प. से केणट्ठेणं भंते ! एवं वुच्चइ-

"असोच्चा णं **-जाव-** अत्थेगइए केवलनाणं उप्पाडेज्जा, अत्थेगइए केवलनाणं नो उप्पाडेज्जा, ?"

પ્ર. ભંતે ! શા માટે એવું કહેવાય છે કે -

ધર્મ શ્રવણ કર્યા વગર **-યાવત્-** કોઈ જીવ કેવળ જ્ઞાન ઉપાર્જન કરી શકે છે અને કોઈ જીવ કેવળ જ્ઞાન ઉપાર્જન કરી શકતા નથી ?

उ. गोयमा ! १. जस्स णं नाणावरणिज्जाणं कम्माणं खओवसमे नो कडे भवइ **-जाव-** ११. जस्स णं केवलनाणावरणिज्जाणं कम्माणं खए नो कडे भवइ,

से णं असोच्चा केवलिस्स या **-जाव-** तप्पक्खियउवासियाए वा केवलिपण्णत्तं धम्मं नो लभेज्ज सवणयाए **-जाव-** केवलनाणं नो उप्पाडेज्जा।

ઉ. ગૌતમ ! ૧. જે જીવને જ્ઞાનાવરણીય કર્મનો ક્ષયોપશમ કર્યો નથી **-યાવત્-** ૧૧. કેવળ જ્ઞાનાવરણીય કર્મનો ક્ષય કર્યો નથી.

તે કેવળી **-યાવત્-** કેવળીપાક્ષિક ઉપાસિકાથી સાંભળ્યા વગર કેવળી પ્રરુપિત ધર્મ શ્રવણનો લાભ પ્રાપ્ત કરી શકતા નથી **-યાવત્-** કેવળ જ્ઞાનને ઉત્પન્ન કરી શકતા નથી.

जैन साईट JAINSITE.com जैनम् जयति शासनम्

जस्स णं नाणावरणिज्जाणं कम्माणं खओवसमे कडे भवइ -**जाव**- जस्स णं केवलनाणावरणिज्जाणं कम्माणं खए कडे भवइ, से णं असोच्चा केवलिस्स वा -**जाव**- तप्पक्खियउवासियाए वा केवलिपण्णत्तं धम्मं लभेज्ज सवणयाए, केवलं बोहिं बुज्झेज्जा -**जाव**- केवलनाणं उप्पाडेज्जा।

જે જીવે જ્ઞાનાવરણીય કર્મનો ક્ષયોપશમ કરેલ છે -**યાવત્**- જેને કેવળ જ્ઞાનાવરણીય કર્મનો ક્ષય કરેલ છે. તે કેવળી -**યાવત્**- કેવળીપાક્ષિક ઉપાસિકાથી સાંભળ્યા વગર જ કેવલી પ્રજ્ઞપ્ત ધર્મ શ્રવણનો લાભ પ્રાપ્ત કરી શકે છે, શુદ્ધ બોધિ લાભનો અનુભવ કરી શકે છે -**યાવત્**- કેવળજ્ઞાન ઉત્પન્ન કરી શકે છે.

तस्स णं छट्ठंछट्ठेणं अनिक्खित्तेणं तवोकम्मेणं उड्ढं बाहाओ पगिज्झिय सूराभिमुहस्स आयावणभूमीए आयावेमाणस्स पगइभद्दयाए पगइउवसंतयाए पगइपयणुकोह-माण-माया-लोभयाए मिउमद्दवसंपन्नयाए अल्लीणताए भद्दताए विणीतताए अण्णयाकयाए सुभेणं अज्झवसाणेणं सुभेणं परिणामेणं लेस्साहिं विसुज्झमाणीहिं तयावरणिज्जाणं कम्माणं खओवसमेणं ईहापोह-मग्गण-गवेसणं करेमाणस्स विभंगे नामं अन्नाणे समुप्पज्जइ,

નિરંતર છઠ:છઠનું તપ કર્મ કરતાં સૂર્યનાં સમ્મુખ હાથ ઉંચો કરીને આતાપના ભૂમિમાં આતાપના લેતા તે જીવની પ્રકૃતિ ભદ્રતાથી, પ્રકૃતિની ઉપશાંતતાથી, સ્વાભાવિક રુપથી જ ક્રોધ, માન, માયા અને લોભની અત્યંત મંદતા થવાથી, અત્યંત મૃદુત્વ સંપન્નતાથી, કામભોગોમાં અનાસક્તિથી, ભદ્રતા અને વિનીતતાથી કોઈ સમય શુભ અધ્યવસાય, શુભ પરિણામ, વિશુદ્ધ લેશ્યા અને તદાવરણીય કર્મોનાં ક્ષયોપશમથી ઈહા, અપોહ, માર્ગણા અને ગવેષણા કરતાં વિભંગ નામક અજ્ઞાન ઉત્પન્ન થાય છે.

से णं तेणं विभंगनाणेणं जहण्णेणं अंगुलस्स असंखेज्जइभागं, उक्कोसेणं असंखेज्जाइं जोयणसहस्साइं जाणइ पासइ,

પછી તે એ ઉત્પન્ન થયેલ વિભંગજ્ઞાન દ્વારા જઘન્ય અંગુળનાં અસંખ્યાતમા ભાગ, ઉત્કૃષ્ટ અસંખ્યાત હજાર યોજન સુધી જાણે-જુવે છે.

से णं तेणं विभंगनाणेणं समुप्पन्नेणं जीवे वि जाणइ, अजीवे वि जाणइ,

તે એ ઉત્પન્ન થયેલ વિભંગજ્ઞાનથી જીવોને પણ જાણે છે અને અજીવોને પણ જાણે છે.

पासंडत्थे सारंभे सपरिग्गहे संकिलिस्समाणे वि जाणइ, विसुज्झमाणे वि जाणइ,

તે સારંભી, સપરિગ્રહી અને સંક્લેશ પામતા પાખંડસ્થ જીવોને પણ જાણે છે અને વિશુદ્ધ થતાં પાખંડસ્થ જીવોને પણ જાણે છે.

से णं पुव्वामेव सम्मत्तं पडिवज्जइ,

ત્યાર પછી તે સર્વપ્રથમ સમ્યક્ત્વ પ્રાપ્ત કરે છે.

सम्मत्तं पडिवज्जित्ता समणधम्मं रोएइ,

સમ્યક્તવ પ્રાપ્ત કરીને શ્રમણ ધર્મ પર રુચિ કરે છે.

समणधम्मं रोएत्ता चरित्तं पडिवज्जइ,

શ્રમણ ધર્મ પર રુચિ કરીને ચારિત્ર અંગીકાર કરે છે.

चरित्तं पडिवज्जित्ता लिंगं पडिवज्जइ,

ચારિત્ર અંગીકાર કરીને લિંગ શ્રમણ વેશ સ્વીકાર કરે છે.

तस्स णं तेहिं मिच्छत्तपज्जवेहिं परिहायमाणेहिं परिहायमाणेहिं सम्मद्दंसणपज्जवेहिं परिवड्ढमाणेहिं परिवड्ढमाणेहिं से विभंगे अन्नाणे सम्मत्तपरिग्गहिए खिप्पामेव ओही परावत्तइ।

જેમાં તેના મિથ્યાત્વનાં પર્યાય ક્રમશઃ ક્ષીણ થતાં-થતાં અને સમ્યગ્-દર્શનનાં પર્યાય ક્રમશઃ વધતાં-વધતાં પૂર્ણ સમ્યક્ત્વ યુક્ત થઈ જવા પર તે વિભંગ નામક અજ્ઞાન સમ્યક્ત્વનાં કારણે જ શીઘ્ર અવધિજ્ઞાનનાં રુપમાં પરિવર્તિત થઈ જાય છે.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

प. से णं भंते ! कइसु लेस्सासु होज्जा ?

उ. गोयमा ! तिसु विसुद्धलेस्सासु होज्जा, तं जहा-

१. तेउलेस्साए, २. पम्हलेस्साए,

३. सुक्कलेस्साए ।

प. से णं भंते ! कइसु णाणेसु होज्जा ?

उ. गोयमा ! तिसु- १. आभिणिबोहियनाणं, २. सुयणाणं ३. ओहिनाणेसु होज्जा ।

प. से णं भंते ! किं सजोगी होज्जा, अजोगी होज्जा ?

उ. गोयमा ! सजोगी होज्जा, नो अजोगी होज्जा ?

प. जइ णं भंते ! सजोगी होज्जा किं मणजोगी होज्जा, वइजोगी होज्जा, कायजोगी होज्जा ?

उ. गोयमा ! मणजोगी वा होज्जा, वइजोगी वा होज्जा, कायजोगी वा होज्जा ।

प. से णं भंते ! किं सागारोवउत्ते होज्जा, अणागारोवउत्ते होज्जा ?

उ. गोयमा ! सागारोवउत्ते वा होज्जा, अणागारोवउत्ते वा होज्जा ।

प. से णं भंते ! कयरम्मि संघयणे होज्जा ?

उ. गोयमा ! वइरोसभनारायसंघयणे होज्जा ।

प. से णं भंते ! कयरम्मि संठाणे होज्जा ?

उ. गोयमा ! छण्हं संठाणाणं अन्नयरे संठाणे होज्जा ।

प. से णं भंते ! कयरम्मि उच्चत्ते होज्जा ?

उ. गोयमा ! जहण्णेणं सत्तरयणी, उक्कोसेणं पंचधणुसइए होज्जा ।

प. से णं भंते ! कयरम्मि आउए होज्जा ?

उ. गोयमा ! जहण्णेणं साइरेगट्ठवासाउए, उक्कोसेणं पुव्वकोडिआउए होज्जा ।

प. से णं भंते ! किं सवेदए होज्जा, अवेदए होज्जा ?

उ. गोयमा ! सवेदए होज्जा, नो अवेदए होज्जा ।

પ્ર. ભંતે ! તે અવધિજ્ઞાનીને કેટલી લેશ્યાઓ હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તેને ત્રણ વિશુદ્ધ લેશ્યાઓ હોય છે, જેમકે -

૧. તેજોલેશ્યા, ૨. પદ્મલેશ્યા,

૩. શુક્લલેશ્યા.

પ્ર. ભંતે ! તેને કેટલા જ્ઞાન હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તેને ત્રણ જ્ઞાન હોય છે-૧. આભિનિબોધિક જ્ઞાન, ૨. શ્રુતજ્ઞાન, ૩. અવધિજ્ઞાન.

પ્ર. ભંતે ! તે સયોગી હોય છે કે અયોગી હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે સયોગી હોય છે, અયોગી હોતાં નથી.

પ્ર. ભંતે ! જો તે સયોગી હોય છે તો શું મનયોગી હોય છે, વચનયોગી હોય છે કે કાયયોગી હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે મનોયોગી હોય છે, વચનયોગી હોય છે અને કાયયોગી પણ હોય છે.

પ્ર. ભંતે ! તે સાકારોપયોગયુક્ત હોય છે કે અનાકારોપયોગયુક્ત હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે સાકારોપયોગયુક્ત હોય છે અને અનાકારોપયોગયુક્ત પણ હોય છે.

પ્ર. ભંતે ! તે ક્યા સંહનનવાળા હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે વજ્રઋષભનારાચ સંહનનવાળા હોય છે.

પ્ર. ભંતે ! તે ક્યા સંસ્થાનમાં હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે છ સંસ્થાનોમાંથી કોઈપણ સંસ્થાનમાં હોય છે.

પ્ર. ભંતે ! તે કેટલી ઉંચાઈવાળા હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે જઘન્ય સાત હાથ, ઉત્કૃષ્ટ પાંચ સો ધનુષ ઉંચાઈવાળા હોય છે.

પ્ર. ભંતે ! તે કેટલી આયુષ્યવાળા હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે જઘન્ય સાધિક આઠ વર્ષ, ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટી આયુષ્યવાળા હોય છે.

પ્ર. ભંતે ! તે સવેદી હોય છે કે અવેદી હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે સવેદી હોય છે. અવેદી હોતા નથી.

जैन साइट JAINSITE जैनम् जयति शासनम्

प. जइ णं भंते ! सवेदए होज्जा किं इत्थीवेदए होज्जा, पुरिसवेदए होज्जा, नपुंसगवेदए होज्जा, पुरिसनपुंसगवेदए होज्जा ?

उ. गोयमा ! नो इत्थीवेदए होज्जा, पुरिसवेदए वा होज्जा, नो नपुंसगवेदए होज्जा, पुरिसनपुंसगवेदए वा होज्जा।

प. से णं भंते ! किं सकसाई होज्जा, नो अकसाई होज्जा ?

उ. गोयमा ! सकसाई होज्जा, नो अकसाई होज्जा।

प. जइ सकसाई होज्जा से णं भंते ! कइसु कसाएसु होज्जा ?

उ. गोयमा ! चउसु संजलणकोह-माण-माया-लोभेसु होज्जा।

प. तस्स णं भंते ! केवइया अज्झवसाणा पण्णत्ता।

उ. गोयमा ! असंखेज्जा अज्झवसाणा पण्णत्ता।

प. ते णं भंते ! पसत्था अप्पसत्था ?

उ. गोयमा ! पसत्था, नो अप्पसत्था।

से णं पसत्थेहिं अज्झवसाणेहिं वट्टमाणे-

अणंतेहिं नेरइयभवग्गहणेहिंतो अप्पाणं विसंजोएइ,

अणंतेहिं तिरिक्खजोणिय भवग्गहणेहिंतो अप्पाणं विसंजोएइ,

अणंतेहिं मणुस्सभवग्गहणेहिंतो अप्पाणं विसंजोएइ,

अणंतेहिं देवभवग्गहणेहिंतो अप्पाणं विसंजोएइ,

जाओ वि य से इमाओ नेरइय-तिरिक्खजोणिय-मणुस्स-देवगइनामाओ उत्तरपयडीओ,

तासिं च णं उवग्गहिए अणंताणुबंधी कोह-माण-माया-लोभे खवेइ,

अणंताणुबंधी कोह-माण-माया-लोभे खवित्ता,

अपच्चक्खाणकसाए कोह-माण-माया-लोभे खवइ,

પ્ર. ભંતે ! જો તે સવેદી હોય છે તો શું સ્ત્રીવેદી હોય છે, પુરુષવેદી હોય છે, નપુંસકવેદી હોય છે કે પુરુષ-નપુંસકવેદી હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે સ્ત્રીવેદી હોતા નથી. પુરુષવેદી હોય છે, નપુંસકવેદી હોતા નથી, પરંતુ પુરુષ નપુંસકવેદી હોય છે.

પ્ર. ભંતે ! શું તે સકષાયી હોય છે કે અકષાયી હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે સકષાયી હોય છે, અકષાયી હોતા નથી.

પ્ર. ભંતે ! જો તે સકષાયી હોય છે તો તે કેટલા કષાયોવાળા હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે સંજ્વલન ક્રોધ, માન, માયા અને લોભ આ ચાર કષાયોથી યુક્ત હોય છે.

પ્ર. ભંતે ! તેના કેટલા અધ્યવસાય હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તેના અસંખ્યાત અધ્યવસાય હોય છે.

પ્ર. ભંતે ! તેના તે અધ્યવસાય પ્રશસ્ત હોય છે કે અપ્રશસ્ત હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે પ્રશસ્ત હોય છે, અપ્રશસ્ત હોતા નથી.

તે અવધિજ્ઞાની વધતાં પ્રશસ્ત અધ્યવસાયોથી-

અનન્ત નૈરયિકભવ-ગ્રહણથી પોતાની આત્માને વિસંયુક્ત (અલગ) કરીલે છે,

અનન્ત તિર્યંચયોનિક ભવ ગ્રહણથી પોતાની આત્માને વિસંયુક્ત કરી લે છે,

અનન્ત મનુષ્યભવ- ગ્રહણથી પોતાની આત્માને વિસંયુક્ત કરી લે છે.

અનન્ત દેવ-ભવ ગ્રહણથી પોતાની આત્માને વિસંયુક્ત કરી લે છે.

જો આ નરકગતિ, તિર્યંચ ગતિ, મનુષ્યગતિ અને દેવગતિ નામક ચાર ઉત્તર પ્રકૃતિઓ છે.

તે પ્રકૃતિઓનાં આધારભૂત અનન્તાનુબંધી ક્રોધ, માન, માયા અને લોભનો ક્ષય કરે છે.

અનન્તાનુબંધી ક્રોધ, માન, માયા અને લોભનો ક્ષય કરીને,

અપ્રત્યાખ્યાનાવરણ-ક્રોધ, માન, માયા અને લોભ-કષાયનો ક્ષય કરે છે.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

अपच्चक्खाणकसाए कोह-माण-माया-लोभे खवित्ता,

અપ્રત્યાખ્યાનાવરણ ક્રોધ -માન- માયા અને લોભ-કષાયનો ક્ષય કરીને,

पच्चक्खाणावरणे कोह-माण-माया-लोभे खवेइ,

પ્રત્યાખ્યાનાવરણ-ક્રોધ - માન - માયા અને લોભ-કષાયનો ક્ષય કરે છે.

पच्चक्खाणावरणे कोह-माण-माया-लोभे खवित्ता,

પ્રત્યાખ્યાનાવરણ ક્રોધ - માન - માયા અને લોભ - કષાયનો ક્ષય કરીને,

संजलणे कोह-माण-माया-लोभे खवेइ,

સંજ્વલન ક્રોધ - માન - માયા અને લોભનો ક્ષય કરે છે.

संजलणे कोह-माण-माया-लोभे-खवित्ता,

સંજ્વલન ક્રોધ - માન - માયા અને લોભનો ક્ષય કરીને,

पंचविहं नाणावरणिज्जं,

પાંચ પ્રકારે જ્ઞાનાવરણીય કર્મ,

नवविहं दरिसणावरणिज्जं,

નવ પ્રકારે દર્શનાવરણીય કર્મ,

पंचविहमंतराइयं,

પાંચ પ્રકારે અન્તરાય કર્મ તથા

तालमत्थकडं च णं मोहणिज्जं कट्टु कम्मरयविकरणकरं अपुव्वकरणं अणुपविट्ठस्स अणंते अणुत्तरे निव्वाघाए निरावरणे कसिणे पडिपुण्णे केवलवरनाण-दंसणे समुप्पज्जइ।

મોહનીય કર્મને કાપેલ તાડવૃક્ષનાં સમાન બનાવીને, કર્મરજને ફેલાવનાર અપૂર્વ કરણ (આઠમું ગુણસ્થાન)માં પ્રવિષ્ટ તે જીવને અનન્ત, અનુત્તર, વ્યાઘાત રહિત, આવરણ રહિત, કૃત્સ્ન, પ્રતિપૂર્ણ અને શ્રેષ્ઠ કેવળજ્ઞાન અને કેવળદર્શન ઉત્પન્ન થાય છે.

जैन साइट JAINSITE.com जैनम् जयति शासनम्

प. से णं भंते ! केवलिपण्णत्तं धम्मं आघवेज्जा वा -**जाव**- उवदंसेज्जा वा ?

પ્ર. ભંતે ! તે અસોચ્ચા કેવળી, કેવળી પ્રરૂપિત ધર્મનું વર્ણન કરે છે -**યાવત્**- ઉદાહરણ આપીને સમજાવે છે ?

उ. गोयमा ! णो इणट्ठे समट्ठे, णन्नत्थ एगणाएणं वा एगवागरणेण वा।

ઉ. ગૌતમ ! આ શક્ય નથી, તે ફક્ત એક જ્ઞાત (દૃષ્ટાન્ત) અથવા એક પ્રશ્નનાં ઉત્તરનાં સિવાય અન્ય ઉપદેશ કરતાં નથી.

प. से णं भंते ! पव्वावेज्ज वा, मुंडावेज्ज वा ?

પ્ર. ભંતે ! તે (અસોચ્ચા કેવળી) કોઈને પ્રવ્રજિત કરે છે કે મુંડિત કરે છે ?

उ. गोयमा ! णो इणट्ठे समट्ठे, उवदेस पुण करेज्जा।

ઉ. ગૌતમ ! આ શક્ય નથી, પરંતુ તે ઉપદેશ (નિર્દેશ) કરે છે.

प. से णं भंते ! सिज्झइ -**जाव**- अंतं करेइ ?

પ્ર. ભંતે ! તે સિદ્ધ હોય છે -**યાવત્**- સમસ્ત દુઃખોનો અંત કરે છે ?

उ. हंता, गोयमा ! सिज्झइ -**जाव**- अंतं करेइ।

ઉ. હા ગૌતમ ! તે સિદ્ધ હોય છે -**યાવત્**- સર્વ દુઃખોનો અંત કરે છે.

प. से णं भंते ! किं उड्ढं होज्जा, अहो होज्जा, तिरियं होज्जा ?

પ્ર. ભંતે ! તે (અસોચ્ચા કેવળી) ઊર્ધ્વલોકમાં હોય છે, અધોલોકમાં હોય છે કે તિરછાલોકમાં હોય છે ?

उ. गोयमा ! उड्ढं वा होज्जा, अहो वा होज्जा, तिरियं वा होज्जा।

ઉ. ગૌતમ ! તે ઊર્ધ્વલોકમાં પણ હોય છે, અધોલોકમાં પણ હોય છે અને તિરછાલોકમાં પણ હોય છે.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

उड्ढं होज्जमाणे सद्दावइ-वियडावइ-गंधावइ-मालवंत-परियाएसु वट्टवेयड्ढ-पव्वएसु होज्जा।

જો ઊર્ધ્વલોકમાં હોય તો શબ્દાપાતી, વિકટાપાતી, ગંધાપાતી અને માલ્યવંત નામક વૃત્ત પર્વતોમાં હોય છે.

साहरणं पडुच्च सोमणसवणे वा पंडगवणे वा होज्जा।

તથા સંહરણની અપેક્ષાએ સૌમનસવનમાં અથવા પાંડુકવનમાં હોય છે.

अहो होज्जमाणे गड्डाए वा दरीए वा होज्जा,

જો અધોલોકમાં હોય તો ગર્ત્તમાં અથવા ગુફામાં હોય છે. .

साहरणं पडुच्चं पायाले वा भवणे वा होज्जा।

તથા સંહરણની અપેક્ષાએ પાતાળકળશોમાં અથવા ભવનવાસી દેવોનાં ભવનોમાં હોય છે.

तिरियं होज्जमाणे पण्णरससु कम्मभूमीसु होज्जा, साहरणं पडुच्च अड्ढाइज्जदीव-समुद्द तदेक्कदेस-भाए होज्जा।

જો તિરછાલોકમાં હોય તો પંદર કર્મભૂમિમાં હોય છે તથા સંહરણની અપેક્ષાએ અઢી દ્વીપ અને બે સમુદ્રોનાં એક ભાગમાં હોય છે.

प. ते णं भंते ! एगसमएणं केवइया होज्जा ?

પ્ર. ભંતે ! તે (અસોચ્ચા કેવળી) એક સમયમાં કેટલા હોય છે ?

उ. गोयमा ! जहण्णेणं एक्को वा, दो वा, तिण्णि वा, उक्कोसेणं दस।

ઉ. ગૌતમ ! તે જઘન્ય એક, બે અથવા ત્રણ અને ઉત્કૃષ્ટ દસ હોય છે.

से तेणट्ठेणं गोयमा ! एवं वुच्चइ-

માટે હે ગૌતમ ! એવું કહેવાય છે કે -

असोच्चा णं केवलिस्स वा **-जाव-** तप्पक्खियउवासियाए वा,

કેવળી **-યાવત્-** કેવળીપાક્ષિક ઉપાસિકાથી ધર્મશ્રવણ કર્યા વગર જ -

अत्थेगइए केवलिपण्णत्तं धम्मं लभेज्ज सवणयाए, अत्थेगइए नो लभेज्ज सवणयाए **-जाव-** अत्थेगइए केवलनाणं उप्पाडेज्जा, अत्थेगइए केवलनाणं नो उप्पाडेज्जा।

- विया. स. ९, उ. ३१, सु. ८-३१

કોઈ જીવને કેવળી પ્રરૂપિત ધર્મ શ્રવણ પ્રાપ્ત થાય છે અને કોઈ જીવને ધર્મ શ્રવણનો લાભ પ્રાપ્ત થતો નથી **-યાવત્-** કોઈ જીવ કેવળજ્ઞાન ઉપાર્જન કરે છે અને કોઈ જીવ કેવળજ્ઞાન ઉપાર્જન કરતા નથી.

११८. सोच्चा पंचणाणाणं उप्पायानुप्पाय परूवणं-

૧૧૮. શ્રુત્વા પાંચજ્ઞાનોનાં ઉપાર્જન-અનુપાર્જનનું પ્રરુપણ :

प. सोच्चा णं भंते ! केवलिस्स वा **-जाव-** तप्पक्खिय उवासियाए वा आभिणिबोहियणाणं **-जाव-** केवलनाणं उप्पाडेज्जा ?

પ્ર. ભંતે ! કેવળીથી **-યાવત્-** કેવળી પાક્ષિક ઉપાસિકાથી સાંભળીને શું કોઈ જીવ આભિનિબોધિક જ્ઞાન **-યાવત્-** કેવળજ્ઞાન પ્રાપ્ત કરે છે ?

उ. गोयमा ! सोचा णं केवलिस्स वा **-जाव-** तप्पक्खिय उवासियाए अत्थेगइए आभिणिबोहियणाणं **-जाव-** केवलनाणं उप्पाडेज्जा, अत्थेगइए णो उप्पाडेज्जा।

ઉ. ગૌતમ ! કેવળી **-યાવત્-** કેવળીપાક્ષિક ઉપાસિકાથી ધર્મ સાંભળીને કોઈ જીવ આભિનિબોધિક જ્ઞાન **-યાવત્-** કેવળજ્ઞાન પ્રાપ્ત કરે છે અને કોઈ જીવ પ્રાપ્ત કરતાં નથી.

सेसं जहेव असोच्चा।

બાકીનું વર્ણન "અસોચ્ચા"નાં સમાન છે.

तस्स णं अट्ठमअट्ठमेणं अनिक्खित्तेणं तवोकम्मेणं अप्पाणं भावेमाणस्स पगइभद्दयाए तहेव **-जाव-** ईहापोह-मग्गण-गवेसणं करेमाणस्स ओहिणाणे समुप्पज्जइ।

નિરંતર અઠ્ઠમ - અઠ્ઠમ તપ કર્મથી પોતાની આત્માને ભાવિત કરતાં પ્રકૃતિ ભદ્રતા આદિ ગુણોથી **-યાવત્-** ઈહા, અપોહ, માર્ગણા અને ગવેષણા કરતાં અવધિજ્ઞાન સમુત્પન્ન થાય છે.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

से णं तेणं ओहिनाणेणं समुप्पन्नेणं जहण्णेणं अंगुलस्स असंखेज्जइभागं,

उक्कोसेणं असंखेज्जाइं अलोए लोयप्पमाणमेत्ताइं खंडाइं जाणइ पासइ।

प. से णं भंते ! कइसु लेस्सासु होज्जा ?

उ. गोयमा ! छसु लेस्सासु होज्जा, तं जहा-

१. कण्हलेसाए **-जाव-** ६. सुक्कलेसाए।

प. से णं भंते ! कइसु णाणेसु होज्जा।

उ. गोयमा ! तिसु वा, चउसु वा होज्जा।

तिसु होज्जमाणे-

१. आभिणिबोहियनाणं, २. सुयनाणं, ३. ओहिनाणेसु होज्जा,

चउसु होज्जमाणे -

१. आभिणिबोहियनाणं, २. सुयनाणं, ३. ओहिनाणं ४. मणपज्जवनाणेसु होज्जा।

प. से णं भंते ! किं सजोगी होज्जा, अजोगी होज्जा ?

उ. गोयमा ! ***एवं जोगो, उवओगो, संघयणं, संठाणं, उच्चत्तं, आउयं च एयाणि सव्वाणि जहा असोच्चाए तहेव भाणियव्वाणि।***

प. से णं भंते ! किं सवेदए वा होज्जा, अवेदए वा होज्जा ?

उ. गोयमा ! सवेदए वा होज्जा, अवेदए वा होज्जा।

प. जइ अवेदए होज्जा किं उवसंतवेयए होज्जा, खीणवेयए होज्जा ?

उ. गोयमा ! नो उवसंतवेयए होज्जा, खीणवेयए होज्जा।

प. जइ सवेयए होज्जा किं इत्थीवेयए होज्जा **-जाव-** पुरिसनपुंसगवेयए वा होज्जा ?

उ. गोयमा ! इत्थीवेयए वा होज्जा, पुरिसवेयए वा होज्जा, पुरिसनपुंसगवेयए वा होज्जा।

प. से णं भंते ! सकसाई होज्जा, अकसाई होज्जा ?

उ. गोयमा ! सकसाई वा होज्जा, अकसाई वा होज्जा।

તે એ ઉત્પન્ન અવધિજ્ઞાનનાં પ્રભાવથી જઘન્ય અંગુળનાં અસંખ્યાતમા ભાગ,

ઉત્કૃષ્ટ અલોકમાં પણ લોક પ્રમાણ અસંખ્ય ખંડોને જાણે અને જુવે છે.

પ્ર. ભંતે ! તે કેટલી લેશ્યાઓમાં હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે છહ લેશ્યાઓમાં હોય છે, જેમકે -

૧. કૃષ્ણ લેશ્યા **-યાવત્-** ૬. શુક્લલેશ્યા.

પ્ર. ભંતે ! તે કેટલા જ્ઞાનોમાં હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે ત્રણ કે ચાર જ્ઞાનોમાં હોય છે.

જો ત્રણ જ્ઞાનોમાં હોય તો -

૧. આભિનિબોધિક જ્ઞાન, ૨. શ્રુતજ્ઞાન અને ૩. અવધિજ્ઞાનમાં હોય છે.

જો ચાર જ્ઞાનોમાં હોય તો -

૧. આભિનિબોધિક જ્ઞાન, ૨. શ્રુતજ્ઞાન, ૩. અવધિજ્ઞાન અને ૪. મનઃપર્યવજ્ઞાનમાં હોય છે.

પ્ર. ભંતે ! તે સયોગી હોય છે કે અયોગી હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ***જેમ અસોચ્ચાનાં યોગ, ઉપયોગ, સંહનન, સંસ્થાન, ઉંચાઈ અને આયુષ્યનાં વિષયમાં કહ્યું, તેજ પ્રમાણે અહીં પણ યોગાદિનાં વિષયમાં કહેવું જોઈએ.***

પ્ર. ભંતે ! તે અવધિજ્ઞાની સવેદી હોય છે કે અવેદી હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે સવેદી પણ હોય છે અને અવેદી પણ હોય છે.

પ્ર. જો તે અવેદી હોય છે તો શું ઉપશાંતવેદી હોય છે કે ક્ષીણવેદી હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે ઉપશાંતવેદી હોતાં નથી. પરંતુ ક્ષીણ વેદી હોય છે.

પ્ર. જો તે સવેદી હોય છે તો શું સ્ત્રીવેદી હોય છે **-યાવત્-** પુરુષ નપુંસકવેદી હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે સ્ત્રીવેદી પણ હોય છે. પુરુષવેદી પણ હોય છે અને પુરુષ-નપુંસકવેદી પણ હોય છે.

પ્ર. ભંતે ! તે અવધિજ્ઞાની સકષાયી હોય છે કે અકષાયી હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે સકષાયી પણ હોય છે અને અકષાયી પણ હોય છે.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

प. जइ अकसाई होज्जा किं उवसंतकसाई होज्जा, खीणकसाई होज्जा ?

उ. गोयमा ! नो उवसंतकसाई होज्जा, खीणकसाई होज्जा।

प. जइ सकसाई होज्जा से णं भंते ! कइसु कसाएसु होज्जा ?

उ. गोयमा ! चउसु वा, तिसु वा, दोसु वा, एक्कम्मि वा होज्जा।

चउसु होज्जमाणे-

चउसु संजलणकोह-माण-माया-लोभेसु होज्जा,

तिसु होज्जमाणे-

तिसु संजलणमाण-माया-लोभेसु होज्जा,

दोसु होज्जमाणे-

दोसु संजलणमाया-लोभेसु होज्जा,

एक्कम्मि होज्जमाणे-

एक्कम्मि संजलणे लोभे होज्जा।

प. तस्स णं भंते ! केवइया अज्झवसाणा पण्णत्ता ?

उ. गोयमा ! असंखेज्जा अज्झवसाणा पण्णत्ता।

सेसं जहा असोच्चाए, तहेव -जाव- केवलवरणाण-दंसण समुप्पज्जइ।

प. से णं भंते ! केवलिपण्णत्तं धम्मं आघविज्जा वा -जाव- उवदंसेज्ज वा परूविज्जा वा ?

उ. हंता, गोयमा ! आघविज्जा वा -जाव- उवदंसेज्जा वा परूविज्जा वा।

प. से णं भंते ! पव्वावेज्ज वा, मुंडावेज्ज वा ?

उ. हंता, गोयमा ! पव्वावेज्ज वा, मुंडावेज्ज वा।

प. तस्स णं भंते ! सिस्सा वि पव्वावेज्ज वा, मुंडावेज्ज वा ?

उ. हंता, गोयमा ! पव्वावेज्ज वा, मुंडावेज्ज वा।

प. तस्स णं भंते ! पसिस्सा वि पव्वावेज्ज वा, मुंडावेज्ज वा ?

પ્ર. જો તે અકષાયી હોય છે તો શું ઉપશાંતકષાયી હોય છે કે ક્ષીણકષાયી હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે ઉપશાંતકષાયી હોતા નથી, પરંતુ ક્ષીણકષાયી હોય છે.

પ્ર. ભંતે ! જો તે સકષાયી હોય છે તો કેટલા કષાયોમાં હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે ચાર કષાયોમાં, ત્રણ કષાયોમાં, બે કષાયોમાં અથવા એક કષાયમાં હોય છે.

જો તે ચાર કષાયોમાં હોય છે,

તો સંજ્વલન ક્રોધ, માન, માયા અને લોભમાં હોય છે.

જો ત્રણ કષાયોમાં હોય છે.

તો સંજ્વલન માન, માયા અને લોભમાં હોય છે.

જો બે કષાયોમાં હોય છે.

તો સંજ્વલન માયા અને લોભમાં હોય છે,

જો તે એક કષાયમાં હોય છે,

તો એક સંજ્વલન લોભમાં હોય છે.

પ્ર. ભંતે ! તે અવધિજ્ઞાનીનાં કેટલા અધ્યવસાય બતાવ્યા છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તેના અધ્યવસાય અસંખ્યાત હોય છે.

બાકીનું વર્ણન અસોચ્ચાનાં સમાન કેવળવરજ્ઞાન દર્શનની ઉત્પત્તિ સુધી સમજવું જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! તે કેવળી-પ્રરુપિત ધર્મનું વર્ણન કરે છે -યાવત્- ઉદાહરણ આપીને સમજાવે છે ?

ઉ. હા, ગૌતમ ! તે કેવળી-પ્રરુપિત ધર્મ કહે છે, -યાવત્- ઉદાહરણ આપીને સમજાવે છે.

પ્ર. ભંતે ! શું તે કોઈને પ્રવ્રજિત અને મુંડિત પણ કરે છે ?

ઉ. હા, ગૌતમ ! તે પ્રવ્રજિત પણ કરે છે અને મુંડિત પણ કરે છે.

પ્ર. ભંતે ! શું તેના શિષ્ય પણ કોઈને પ્રવ્રજિત કરે છે અને મુંડિત પણ કરે છે ?

ઉ. હા, ગૌતમ ! તેના શિષ્ય પણ પ્રવ્રજિત કરે છે અને મુંડિત પણ કરે છે.

પ્ર. ભંતે ! શું તેના પ્રશિષ્ય પણ કોઈને પ્રવ્રજિત કરે છે અને મુંડિત કરે છે ?

जैन साईट JAINSITE जैनम् जयति शासनम्
www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

उ. हंता, गोयमा ! पव्वावेज्ज वा, मुंडावेज्ज वा।

ઉ. હા, ગૌતમ ! તેના પ્રશિષ્ય પણ પ્રવ્રજિત કરે છે અને મુંડિત પણ કરે છે.

प. से णं भंते ! सिज्झइ **-जाव-** सव्वदुक्खाणमंतं करेइ ?

પ્ર. ભંતે ! તે સિદ્ધ હોય છે **-યાવત્-** સર્વ દુઃખોનો અંત કરે છે ?

उ. हंता, गोयमा ! सिज्झइ **-जाव-** सव्वदुक्खाणमंतं करेइ।

ઉ. હા, ગૌતમ ! તે સિદ્ધ હોય છે **-યાવત્-** સર્વ દુઃખોનો અંત કરે છે.

प. तस्स णं भंते ! सिस्सा वि सिज्झंति **-जाव-** अंतं करेंति ?

પ્ર. ભંતે ! શું તેના શિષ્ય પણ સિદ્ધ હોય છે **-યાવત્-** સર્વ દુઃખોનો અંત કરે છે ?

उ. हंता, गोयमा ! सिज्झंति **-जाव-** अंतं करेंति।

ઉ. હા, ગૌતમ ! તે પણ સિદ્ધ હોય છે **-યાવત્-** સર્વ દુઃખોનો અંત કરે છે.

प. तस्स णं भंते ! पसिस्सा वि सिज्झंति **-जाव-** अंतं करेंति ?

પ્ર. ભંતે ! શું તેના પ્રશિષ્ય પણ સિદ્ધ હોય છે **-યાવત્-** સર્વ દુઃખોનો અંત કરે છે ?

उ. हंता, गोयमा ! सिज्झंति **-जाव-** अंतं करेंति।

ઉ. હા, ગૌતમ ! તે પણ સિદ્ધ હોય છે **-યાવત્-** સર્વ દુઃખોનો અંત કરે છે.

से णं भंते ! ***किं उड्ढं होज्जा, एवं पुच्छा जहेव असोच्चाए।***

ભંતે ! ***તે ઊર્ધ્વલોકમાં હોય છે. ઈત્યાદિ પ્રશ્ન અને ઉત્તર "અસોચ્ચા" નાં સમાન અહીં પણ જાણવાં જોઈએ.***

जैन साईट JAINSITE .com जैनम् जयति शासनम्

प. ते णं भंते ! एकसमएणं केवइया होज्जा ?

પ્ર. ભંતે ! તે એક સમયમાં કેટલા હોય છે ?

उ. गोयमा ! जहण्णेणं एक्को वा, दो वा, तिण्णि वा, उक्कोसेणं अट्ठसयं।

से तेणट्ठेणं गोयमा ! एवं वुच्चइ-

सोच्चा णं केवलिस्स वा **-जाव-** केवलिउवासियाए वा **-जाव-** अत्थेगइए केवलनाणं उप्पाडेज्जा, अत्थेगइए केवलनाणं नो उप्पाडेज्जा॥

- विया. स. ९, उ. ३१, सु. ३२-४४

ઉ. ગૌતમ ! તે એક સમયમાં જઘન્ય એક, બે કે ત્રણ હોય છે અને ઉત્કૃષ્ટ એક સો આઠ હોય છે.

માટે હે ગૌતમ ! એવું કહેવાય છે કે -

"કેવળી **-યાવત્-** કેવળીપાક્ષિક ઉપાસિકાથી ધર્મ શ્રવણ કરી **-યાવત્-** કોઈ જીવ કેવળજ્ઞાન ઉપાર્જન કરે છે અને કોઈ જીવ કેવળજ્ઞાન ઉપાર્જન કરતાં નથી.

११९. जीव चउवीसदंडएसु सिद्धेसु य नाणानाणित्त परूवणं-

૧૧૯. જીવ ચોવીસ દંડકો અને સિદ્ધોમાં જ્ઞાનીત્વ-અજ્ઞાનીત્વનું પ્રરુપણ :

प. जीवा णं भंते ! किं नाणी, अन्नाणी ?

પ્ર. ભંતે ! જીવ જ્ઞાની છે કે અજ્ઞાની છે ?

उ. गोयमा ! जीवा नाणी वि, अन्नाणी वि।

अत्थेगइया एगनाणी।

जे नाणी ते अत्थेगइया दुन्नाणी,

अत्थेगइया तिन्नाणी,

अत्थेगइया चउनाणी,

जे एगनाणी ते नियमा केवलनाणी।

ઉ. ગૌતમ ! જીવ જ્ઞાની પણ છે અને અજ્ઞાની પણ છે.

કેટલાક જીવ એક જ્ઞાનવાળા છે.

જે જીવ જ્ઞાની છે, તેમાંથી કેટલાક જીવ બે જ્ઞાનવાળા છે.

કેટલાક જીવ ત્રણ જ્ઞાનવાળા છે,

કેટલાક જીવ ચાર જ્ઞાનવાળા છે,

જે એક જ્ઞાનવાળા છે, તે નિયમતઃ કેવળજ્ઞાની છે.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

जे दुन्नाणी ते १. आभिणिबोहियनाणी य, २. सुयनाणी य।

જે બે જ્ઞાનવાળા છે, તે-૧. આભિનિબોધિકજ્ઞાની, ૨. શ્રુતજ્ઞાની છે.

जे तिन्नाणी ते १. आभिणीबोहियनाणी य, २. सुयनाणी य, ३. ओहिनाणी य।

જે ત્રણ જ્ઞાનવાળા છે, તે. ૧. આભિનિબોધિકજ્ઞાની, ૨. શ્રુતજ્ઞાની, ૩. અવધિજ્ઞાની છે.

अहवा १. आभिणिबोहियनाणी य, २. सुयनाणी य, ३. मणपज्जवनाणी य।

અથવા ૧. આભિનિબોધિક જ્ઞાની, ૨. શ્રુતજ્ઞાની, ૩. મનઃપર્યવજ્ઞાની છે.

जे चउनाणी ते १. आभिणिबोहियनाणी य, २. सुयनाणी य, ३. ओहिनाणी य, ४. मणपज्जवनाणी य।

જે ચાર જ્ઞાનવાળા છે, તે-૧. આભિનિબોધિકજ્ઞાની, ૨. શ્રુતજ્ઞાની, ૩. અવધિજ્ઞાની, ૪. મનઃપર્યવજ્ઞાની છે.

जे अन्नाणी ते अत्थेगइया दुअन्नाणी,

જે અજ્ઞાની છે. તેમાંથી કેટલાક જીવ બે અજ્ઞાનવાળા છે.

अत्थेगइया तिअन्नाणी।

કેટલાક જીવ ત્રણ અજ્ઞાનવાળા છે.

जे दुअन्नाणी ते १. मइअन्नाणी य, २. सुयअन्नाणी य।

જે જીવ બે અજ્ઞાનવાળા છે, તે- ૧. મતિઅજ્ઞાની, ૨. શ્રુતઅજ્ઞાની છે.

जे तिअन्नाणी ते १. मइअन्नाणी य, २. सुयअन्नाणी य, ३. विभंगनाणी य।

- विया. स. ८, उ. २, सु. २९

જે જીવ ત્રણ અજ્ઞાનવાળા છે, તે-૧. મતિઅજ્ઞાની, ૨. શ્રુતઅજ્ઞાની, ૩. વિભંગજ્ઞાની છે.

जैन साइट JAINSITE जैनम् जयति शासनम्

प. **दं. १.** नेरइया णं भंते ! किं नाणी, अन्नाणी ?

પ્ર. **દં.૧.** ભંતે ! નૈરયિક જીવ જ્ઞાની છે કે અજ્ઞાની છે ?

उ. गोयमा ! नाणी वि, अन्नाणी वि।

ઉ. ગૌતમ ! નૈરયિક જીવ જ્ઞાની પણ છે અને અજ્ઞાની પણ છે.

जे नाणी ते नियमा तिन्नाणी, तं जहा-

તેમાં જે જ્ઞાની છે, તે નિયમતઃ ત્રણ જ્ઞાનવાળા છે, જેમકે -

१. आभिणिबोहियनाणी य, २. सुयनाणी य, ३. ओहिनाणी य।

૧. આભિનિબોધિકજ્ઞાની, ૨. શ્રુતજ્ઞાની, ૩. અવધિજ્ઞાની.

जे अन्नाणी ते अत्थेगइया दुअन्नाणी,

જે અજ્ઞાની છે, તેમાંથી કેટલાક બે અજ્ઞાનવાળા છે.

अत्थेगइया तिअन्नाणी।

કેટલાક ત્રણ અજ્ઞાનવાળા છે.

एवं तिण्णि अण्णाणाणि भयणाए[1] ।

- विया. स. ८, उ. २, सु. ३०

આ પ્રમાણે ત્રણ અજ્ઞાન (વિકલ્પ)થી જાણવા જોઈએ.

प. इमीसे णं भंते ! रयणप्पभाए पुढवीए णेरइया किं णाणी अण्णाणी ?

પ્ર. ભંતે ! આ રત્નપ્રભા પૃથ્વીનાં નૈરયિક જ્ઞાની છે કે અજ્ઞાની છે ?

उ. गोयमा ! णाणी वि, अण्णाणी वि।

ઉ. ગૌતમ ! જ્ઞાની પણ છે અને અજ્ઞાની પણ છે.

जे णाणी ते णियमा तिण्णाणी, तं जहा-

જે જ્ઞાની છે તે નિશ્ચયથી ત્રણ જ્ઞાનવાળા છે, જેમકે -

१. जीवा. पडि. १, सु. ३२

१. आभिणिबोहियणाणी, २. सुयणाणी, ३. ओहिणाणी।

જે अण्णाणी ते अत्थेगइया दु अण्णाणि, अत्थेगइया ति अन्नाणी।

जे दु अन्नाणी ते णियमा १. मइअन्नाणी य, २. सुय-अण्णाणी य।

जे ति अन्नाणी ते नियमा १. मइ-अण्णाणी, २. सुय-अण्णाणी, ३. विभंगणाणी वि।

सेसा णं णाणी वि, अण्णाणी वि तिण्णि।

एवं -जाव- अहेसत्तमाए।

- जीवा. पडि. ३, सु. ८८ (२)

प. **दं. २,** असुरकुमारा णं भंते ! किं नाणी, अन्नाणी ?

उ. गोयमा ! ***जहेव नेरइया तहेव असुरकुमारा।***

दं. ३-११. ***एवं -जाव- थणियकुमारा।***

प. **दं. १२.** पुढविकाइया णं भंते ! किं नाणी, अण्णाणी ?

उ. गोयमा ! नो नाणी, अन्नाणी, ते नियमा दु अण्णाणी, तं जहा-

१. मइअन्नाणी य, २. सुय अन्नाणी य[1]।

दं. १३-१६. ***एवं -जाव- वणस्सइकाइया***[2]।

प. **दं. १७.** बेइंदिया णं भंते ! किं नाणी, अन्नाणी ?

उ. गोयमा ! नाणी वि, अन्नाणी वि।

जे नाणी ते नियमा दुन्नाणी, तं जहा-

१. आभिणिबोहियनाणी य, २. सुयनाणी य।

जे अन्नाणी ते नियमा दुअन्नाणी, तं जहा-

૧. આભિનિબોધિક જ્ઞાની, ૨. શ્રુતજ્ઞાની, ૩. અવધિજ્ઞાની.

જે અજ્ઞાની છે તેમાંથી કોઈ બે અજ્ઞાનવાળા છે અને કોઈ ત્રણ અજ્ઞાનવાળા છે.

જે બે અજ્ઞાનવાળા છે તે નિયમથી ૧. મતિ-અજ્ઞાની અને ૨. શ્રુત-અજ્ઞાની છે.

જે ત્રણ અજ્ઞાનવાળા છે તે નિયમથી ૧. મતિ અજ્ઞાની, ૨. શ્રુત-અજ્ઞાની અને ૩. વિભંગજ્ઞાની છે.

બાકીની પૃથ્વીઓનાં નૈરયિક જ્ઞાની પણ છે અને અજ્ઞાની પણ છે. પૂર્વવત્ ત્રણેય છે,

આ પ્રમાણે અધઃસપ્તમ પૃથ્વી સુધી જાણવું જોઈએ.

પ્ર. **દં.૨.** ભંતે ! અસુરકુમાર જ્ઞાની છે કે અજ્ઞાની છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ***નૈરયિકોનાં સમાન અસુરકુમારોનાં માટે પણ વર્ણન કરવું જોઈએ.***

દં.૩-૧૧. ***આ પ્રમાણે સ્તનિતકુમારો સુધી કહેવું જોઈએ.***

પ્ર. **દં.૧૨.** ભંતે ! પૃથ્વીકાયિક જીવ જ્ઞાની છે કે અજ્ઞાની છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે જ્ઞાની નથી, અજ્ઞાની છે, તે નિયમતઃ બે અજ્ઞાનવાળા છે. જેમકે -

૧. મતિ-અજ્ઞાની, ૨. શ્રુત-અજ્ઞાની.

દં.૧૩-૧૬. ***આ પ્રમાણે વનસ્પતિકાયિકો સુધી જાણવું જોઈએ.***

પ્ર. **દં.૧૭.** ભંતે ! બેઈન્દ્રિય જીવ જ્ઞાની છે કે અજ્ઞાની છે ?

ઉ. ગૌતમ ! બે ઈન્દ્રિય જીવ જ્ઞાની પણ છે અને અજ્ઞાની પણ છે.

જે જ્ઞાની છે, તે વગર વિકલ્પનાં બે જ્ઞાનવાળા હોય છે, જેમકે -

૧. આભિનિબોધિક જ્ઞાની, ૨. શ્રુત જ્ઞાની.

જે અજ્ઞાની છે, તે નિયમતઃ બે અજ્ઞાનવાળા છે, જેમકે -

१. जीवा. पडि. १, सु. १३ (१५)   २. जीवा. पडि. १, सु. १४-२६

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

१. आभिणिबोहियअन्नाणी य, २. सुयअन्नाणी य[1]।

दं. १८-१९. ***एवं तेइंदिया चउरिंदिया वि***[2]।

प. **दं. २०.** पंचेंदिय-तिरिक्खजोणिया णं भंते ! किं नाणी, अन्नाणी ?

उ. गोयमा ! नाणी वि, अन्नाणि वि।

जे नाणी ते अत्थेगइया दुन्नाणी,

अत्थेगइया तिन्नाणी।

एवं तिण्णि नाणाणि तिण्णि अण्णाणाणि य भयणाए[3]।

- विया. स. ८, उ. २, सु. ३१-३४

प. सम्मुच्छिम पंचेंदियतिरिक्खजोणिय जलयराणं भंते। किं नाणी, अन्नाणी ?

उ. गोयमा ! णाणी वि, अण्णाणी वि,

जे नाणी ते नियमा दुन्नाणी, तं जहा-

१. आभिणिबोहियणाणी य, २. सुयणाणी य,

जे अण्णाणी ते नियमा दुअन्नाणी, तं जहा-

१. आभिणिबोहिय अन्नाणी य, २. सुय अन्नाणि य।

थलयराणं खहयराणं एवं चेव।

प. गब्भवक्कंतिय पंचेंदिय तिरिक्खजोणिय जलयराणं भंते ! किं नाणी अन्नाणी ?

उ. गोयमा ! णाणी वि, अण्णाणी वि।

जे णाणी ते अत्थेगइया दुन्नाणी, अत्थेगइया तिन्नाणी।

जे दुन्नाणी ते णियमा-१. आभिणिबोहियणाणी य, २. सुयणाणी य।

जे तिण्णाणी ते नियमा-१. आभिनिबोहियणाणी, २. सुयणाणी, ३. ओहिणाणी य।

एवं अण्णाणि वि।

૧. આભિનિબોધિક અજ્ઞાની, ૨. શ્રુત-અજ્ઞાની.

દં.૧૮-૧૯. **આ પ્રમાણે ત્રેઈન્દ્રિય અને ૧૯. ચઉરેન્દ્રિય જીવોનાં માટે પણ જાણવું જોઈએ.**

પ્ર. **દં.૨૦.** ભંતે ! પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક જીવ જ્ઞાની છે કે અજ્ઞાની છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે જ્ઞાની પણ છે અને અજ્ઞાની પણ છે.

જે જ્ઞાની છે, તેમાંથી કેટલાક બે જ્ઞાનવાળા છે અને કેટલાક ત્રણ જ્ઞાનવાળા છે.

આ પ્રમાણે ત્રણ જ્ઞાન અને ત્રણ અજ્ઞાન (વિકલ્પ) થી જાણવા જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! સમ્મૂર્ચ્છિમ પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક જલચર શું જ્ઞાની છે કે અજ્ઞાની છે ?

ઉ. ગૌતમ ! જ્ઞાની પણ છે અને અજ્ઞાની પણ છે,

જે જ્ઞાની છે તે નિયમતઃ બે જ્ઞાનવાળા છે, જેમકે-

૧. આભિનિબોધિક જ્ઞાની, ૨. શ્રુતજ્ઞાની.

જે અજ્ઞાની છે તે નિયમતઃ બે અજ્ઞાનવાળા છે, જેમકે -

૧. આભિનિબોધિક અજ્ઞાની, ૨. શ્રુતઅજ્ઞાની.

(સમ્મૂર્ચ્છિમ) સ્થળચરો ખેચરોનાં માટે પણ આ પ્રમાણે કહેવું જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! ગર્ભજ પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક જલચર શું જ્ઞાની છે કે અજ્ઞાની છે ?

ઉ. ગૌતમ ! જ્ઞાની પણ છે અને અજ્ઞાની પણ છે.

જે જ્ઞાની છે તે કેટલાક બે જ્ઞાનવાળા છે અને કેટલાક ત્રણ જ્ઞાનવાળા છે.

જે બે જ્ઞાનવાળા છે તે નિયમથી : ૧. આભિનિબોધિક જ્ઞાની, ૨. શ્રુતજ્ઞાની છે.

જે ત્રણ જ્ઞાનવાળા છે તે નિયમતઃ ૧. આભિનિબોધિક જ્ઞાની, ૨. શ્રુતજ્ઞાની, ૩. અવધિજ્ઞાની છે.

આ પ્રમાણે અજ્ઞાની પણ જાણવા જોઈએ.

१. जीवा पडि. १, सु. २८
२. जीवा. पडि. १, सु. २९-३०
३. जीवा. पडि. ३, सु. ९७ (१)

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

थलयराणं खहयराणं एवं चेव।

- जीवा. पडि. १, सु. ३५-४०

(ગર્ભજ) સ્થળચરો ખેચરોનાં માટે પણ આ પ્રમાણે કહેવું જોઈએ.

दं. २१. ***मणुस्सा जहा जीवा तहेव, पंच नाणाणि तिण्णि अण्णाणाणि य भयणाए[1]।***

- विया. स.८, उ. २, सु. ३५

દં.૨૧. ***જે પ્રમાણે ઔધિક જીવોનું વર્ણન છે તે પ્રમાણે મનુષ્યોમાં પણ પાંચ જ્ઞાન અને ત્રણ અજ્ઞાન વિકલ્પથી કહેવા જોઈએ.***

प. सम्मुच्छिम मणुस्सा णं भंते ! किं नाणी, अन्नाणी ?

उ. गोयमा ! णो णाणी. अण्णाणी. ते नियमा दु अण्णाणी. तं जहा-

१. मइ अन्नाणी, २. सुय अन्नाणी य।

પ્ર. ભંતે ! સમ્મૂર્ચ્છિમ મનુષ્ય શું જ્ઞાની છે કે અજ્ઞાની છે ?

ઉ. ગૌતમ ! જ્ઞાની નથી. પરંતુ અજ્ઞાની છે. તે નિયમતઃ બે અજ્ઞાનવાળા છે, જેમકે -

૧. મતિ અજ્ઞાની, ૨. શ્રુત અજ્ઞાની.

प. गब्भवक्कंतिय मणुस्साणं भंते ! किं नाणी, अण्णाणी ?

उ. गोयमा ! णाणी वि अण्णाणी वि।

जे णाणी ते अत्थेगइया दुन्नाणी, अत्थेगइया तिन्नाणी, अत्थेगइया चउणाणी, अत्थेगइया एगणाणी।

जे दुण्णाणी ते नियमा - १. आभिणिबोहियणाणी, २. सुयनाणी य।

जे तिणाणी ते १. आभिणिबोहियणाणी, २. सुयणाणी, ३. ओहिणाणी य।

अहवा १. आभिणिबोहियणाणी, २. सुयणाणी, ३. मणपज्जवणाणी य।

जे चउणाणी ते णियमा-१. आभिणिबोहियणाणी, २. सुयणाणी, ३. ओहिणाणी ४. मणपज्जवणाणी य।

जे एगणाणी ते नियमा-१. केवलणाणी।

પ્ર. ભંતે ! ગર્ભજ મનુષ્ય શું જ્ઞાની છે કે અજ્ઞાની છે ?

ઉ. ગૌતમ ! જ્ઞાની પણ છે અને અજ્ઞાની પણ છે.

જે જ્ઞાની છે, તે કેટલાક બે જ્ઞાનવાળા છે, કેટલાક ત્રણ જ્ઞાનવાળા છે, કેટલાક ચાર જ્ઞાનવાળા છે અને કેટલાક એક જ્ઞાનવાળા છે.

જે બે જ્ઞાનવાળા છે તે નિયમત : ૧. આભિનિબોધિક જ્ઞાની, ૨. શ્રુતજ્ઞાની છે.

જે ત્રણ જ્ઞાનવાળા છે તે ૧. આભિનિબોધિકજ્ઞાની, ૨. શ્રુતજ્ઞાની, ૩. અવધિજ્ઞાની છે.

અથવા ૧. આભિનિબોધિક જ્ઞાની, ૨. શ્રુતજ્ઞાની, ૩. મનઃપર્યવજ્ઞાની છે.

જે ચાર જ્ઞાનવાળા છે તે નિયમતઃ ૧. આભિનિબોધિક જ્ઞાની, ૨. શ્રુતજ્ઞાની, ૩. અવધિજ્ઞાની, ૪. મનઃપર્યવજ્ઞાની છે.

જે એક જ્ઞાનવાળા છે તે નિયમતઃ એક કેવળજ્ઞાની છે.

एवं अण्णाणी वि दुअण्णाणी, ति अण्णाणी।

- जीवा. पडि. १, सु. ४१

આ પ્રમાણે અજ્ઞાની પણ બે અજ્ઞાનવાળા અને ત્રણ અજ્ઞાનવાળા છે.

दं. २२. ***वाणमंतरा जहा नेरइया।***

દં.૨૨. ***વાણવ્યંતર દેવોનું વર્ણન નૈરયિકોનાં સમાન છે.***

दं. २३-२४. जोइसिय वेमाणियाणं तिण्णि नाणा तिण्णि अन्नाणा नियमा[2]।

- विया. स. ८, उ. २, सु. ३६-३७

દં.૨૩-૨૪. જ્યોતિષ્ક અને વૈમાનિક દેવોમાં ત્રણ જ્ઞાન અને ત્રણ અજ્ઞાન નિયમતઃ પ્રાપ્ત થાય છે.

प. सोहम्मीसाणेसु णं भंते ! कप्पेसु देवा किं णाणी, अण्णाणी ?

પ્ર. ભંતે ! સૌધર્મ- ઈશાન કલ્પમાં દેવ શું જ્ઞાની છે કે અજ્ઞાની છે ?

१. जीवा. पडि. १ सु. ४१
२. जीवा. पडि. १, सु. ४२

www.jainsite.com
For Private & Personal Use Only
info@jainsite.com

उ. गोयमा ! णाणी वि, अण्णाणी वि ।

जे णाणी ते णियमा तिण्णाणी, तं जहा-

१. आभिणिबोहियणाणी, २. सुयणाणी, ३. ओहिणाणी ।

जे अण्णाणी ते णियमा तिअण्णाणी, तं जहा-

१. मइअण्णाणी, २. सुयअण्णाणी, ३. विभंगणाणी य ।

एवं -जाव- गेवेज्जा ।

अणुत्तरोववाइया णाणी, णो अण्णाणी नियमा तिण्णाणी ।

- जीवा. पडि. ३, सु. २०१ (ई)

प. सिद्धा णं भंते ! किं णाणी, अण्णाणी ?

उ. गोयमा ! नाणी, नो अण्णाणी, नियमा एगणाणी केवलणाणी ।

- विया. स. ८, उ. २, सु. ३८

उ. ગૌતમ ! જ્ઞાની પણ છે અને અજ્ઞાની પણ છે.

જે જ્ઞાની છે તે નિયમતઃ ત્રણ જ્ઞાનવાળા છે, જેમકે -

૧. આભિનિબોધિકજ્ઞાની, ૨. શ્રુતજ્ઞાની, ૩. અવધિજ્ઞાની.

જે અજ્ઞાની છે, તે નિયમતઃ ત્રણ અજ્ઞાનવાળા છે, જેમકે -

૧. મતિઅજ્ઞાની, ૨. શ્રુતઅજ્ઞાની, ૩. વિભંગજ્ઞાની.

આ પ્રમાણે ગ્રૈવેયક સુધી જાણવું જોઈએ.

અનુત્તરોપપાતિક દેવ જ્ઞાની છે, અજ્ઞાની નથી તે નિયમતઃ ત્રણ જ્ઞાનવાળા છે.

પ્ર. ભંતે ! સિદ્ધ જ્ઞાની છે કે અજ્ઞાની છે ?

ઉ. ગૌતમ ! સિદ્ધ જ્ઞાની છે, અજ્ઞાની નથી તે વગર વિકલ્પે એક કેવળજ્ઞાનવાળા છે.

१२०. गइआई वीस दार विवक्खया नाणित्तानाणित्त परूवणं -

૧૨૦. ગતિ આદિ વીસ દ્વારોની વિવક્ષાથી જ્ઞાનત્વ અજ્ઞાનત્વનું પ્રરુપણ :

१. गति दारं -

प. निरयगइया[1] णं भंते ! जीवा किं नाणी, अन्नाणी ?

उ. गोयमा ! नाणी वि, अन्नाणी वि ।

तिण्णि नाणाइं नियमा तिण्णि अन्नाणाइं भयणाए ।

प. तिरियगइया णं भंते ! जीवा किं नाणी, अन्नाणी ?

उ. गोयमा ! दो नाणा, दो अन्नाणा नियमा ।

प. मणुस्सगइया णं भंते ! जीवा किं नाणी, अन्नाणी ?

उ. गोयमा ! तिण्णि नाणाइं भयणाए, दो अन्नाणाइं नियमा ।

देवगइया जहा निरयगइया ।

૧. ગતિ દ્વાર :

પ્ર. ભંતે ! નરક ગતિનાં જીવ જ્ઞાની છે કે અજ્ઞાની છે ?

ઉ. ગૌતમ! તે જ્ઞાની પણ છે અને અજ્ઞાની પણ છે.

જે જ્ઞાની છે, તે નિયમતઃ ત્રણ જ્ઞાનવાળા છે અને જે અજ્ઞાની છે તે ભજના (વિકલ્પ) થી ત્રણ અજ્ઞાનવાળા છે.

પ્ર. ભંતે ! તિર્યંચગતિનાં જીવ જ્ઞાની છે કે અજ્ઞાની છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે નિયમતઃ (વગર વિકલ્પનાં) બે જ્ઞાન અને બે અજ્ઞાનવાળા છે.

પ્ર. ભંતે ! મનુષ્ય ગતિનાં જીવ જ્ઞાની છે કે અજ્ઞાની છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તેના ભજના (વિકલ્પ)થી ત્રણ જ્ઞાન હોય છે અને નિયમતઃ બે અજ્ઞાન હોય છે.

દેવગતિનાં જીવોમાં જ્ઞાન અને અજ્ઞાનનું વર્ણન નરક ગતિનાં જીવોનાં સમાન છે.

૧. આ દ્વારમાં ગત્યુન્મુખી જીવોની અપેક્ષાએ પૂછેલ છે.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

प. सिद्धगइया णं भंते ! जीवा किं नाणी, अन्नाणी ?

उ. गोयमा ! *जहा सिद्धा।*

- विया. स. ८, उ.२, सु. ३९-४३

प्र. ભંતે ! સિદ્ધ ગતિનાં જીવ જ્ઞાની છે કે અજ્ઞાની છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ***તેનું વર્ણન સિદ્ધોનાં સમાન છે.***

२. इंदियदारं-

प. सइंदिया णं भंते ! जीवा किं नाणी, अन्नाणी ?

उ. गोयमा ! चत्तारि नाणाइं तिण्णि अन्नाणाइं भयणाए।

प. एगिंदिया णं भंते ! जीवा किं नाणी, अन्नाणी ?

उ. गोयमा ! *जहा पुढविक्काइया।*

बेइंदिय-तेइंदिय-चउरिंदियाणं दो नाणा, दो अन्नाणा नियमा।

पंचेंदिया जहा सइंदिया।

प. अणिंदिया णं भंते ! जीवा किं नाणी, अन्नाणी ?

उ. गोयमा ! *जहा सिद्धा।*

- विया. स. ८, उ. २, सु. ४४-४८

૨. ઈન્દ્રિય દ્વાર :

પ્ર. ભંતે ! સેન્દ્રિય જીવ જ્ઞાની છે કે અજ્ઞાની છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તેને ચાર જ્ઞાન અને ત્રણ અજ્ઞાન ભજના (વિકલ્પ)થી હોય છે.

પ્ર. ભંતે ! એક ઈન્દ્રિયવાળા જીવ જ્ઞાની છે કે અજ્ઞાની છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ***પૃથ્વીકાયિક જીવોનાં સમાન છે. (અર્થાત્ અજ્ઞાની છે.)***

બે ઈન્દ્રિય, ત્રણ ઈન્દ્રિય અને ચાર ઈન્દ્રિયવાળા જીવોમાં નિયમતઃ બે જ્ઞાન અને બે અજ્ઞાન હોય છે.

પાંચ ઈન્દ્રિયોવાળા જીવોનું વર્ણન સેન્દ્રિય જીવોની જેમ કહેવું જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! અનિન્દ્રિય જીવ જ્ઞાની છે કે અજ્ઞાની છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ***તેનું વર્ણન સિદ્ધોનાં સમાન જાણવું જોઈએ.***

३. कायदारं -

प. सकाइया णं भंते ! जीवा किं नाणी, अन्नाणी ?

उ. गोयमा ! पंच नाणाणि, तिण्णि अन्नाणाइं भयणाए।

पुढविकाइया -जाव- वणस्सइकाइया नो नाणी, अन्नाणी। नियमा दुअन्नाणी, तं जहा-

१. मइअन्नाणी य, २. सुयअन्नाणी य।[1]

तसकाइया जहा सकाइया।

प. अकाइया णं भंते ! जीवा किं नाणी, अन्नाणी ?

उ. गोयमा ! *जहा सिद्धा।*

- विया. स. ८, उ. २, सु. ४९-५२

૩. કાય દ્વાર :

પ્ર. ભંતે ! સકાયિક જીવ જ્ઞાની છે કે અજ્ઞાની છે ?

ઉ. ગૌતમ ! સકાયિક જીવોમાં પાંચ જ્ઞાન અને ત્રણ અજ્ઞાન ભજના (વિકલ્પ)થી હોય છે.

પૃથ્વીકાયિકથી વનસ્પતિકાયિક સુધી જ્ઞાની નથી, અજ્ઞાની છે. તે નિયમતઃ બે અજ્ઞાનવાળા છે, જેમકે -

૧. મતિ-અજ્ઞાન, ૨. શ્રુત અજ્ઞાન.

ત્રસકાયિક જીવોનું વર્ણન સકાયિક જીવોનાં સમાન છે.

પ્ર. ભંતે ! અકાયિક જીવ જ્ઞાની છે કે અજ્ઞાની છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ***એનું વર્ણન સિદ્ધોનાં સમાન જાણવું જોઈએ.***

१. जीवा. पडि. १, सु. १३ (१५)

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

४. **सुहुमदारं -**

प. सुहुमा णं भंते ! जीवा किं नाणी, अन्नाणी ?

उ. गोयमा ! ***जहा पुढविकाइया।***

प. बायरा णं भंते ! जीवा किं नाणी, अन्नाणी ?

उ. गोयमा ! ***जहा सकाइया।***

प. नो सुहुमा नोबायरा णं भंते ! जीवा किं नाणी, अन्नाणी ?

उ. गोयमा ! ***जहा सिद्धा।***

- विया. स. ८, उ. २, सु. ५३-५५

५. **पज्जत्तापज्जत्त दारं-**

प. पज्जत्ता णं भंते ! जीवा किं नाणी, अन्नाणी ?

उ. गोयमा ! ***जहा सकाइया।***

प. **दं. १.** पज्जत्ता णं भंते ! नेरइया किं नाणी, अन्नाणी ?

उ. गोयमा ! तिण्णि नाणा, तिण्णि अन्नाणा नियमा।

प. दं. २-११. ***जहा नेरइया एवं -जाव- थणियकुमारा।***

दं. १२. ***पुढविकाइया जहा एगिंदिया।***

दं. १३-१९. ***एवं -जाव- चउरिंदिया।***

प. **दं. २०.** पज्जत्ता णं भंते ! पंचेंदिय-तिरिक्खजोणिया किं नाणी, अन्नाणी ?

उ. गोयमा ! तिण्णि नाणा, तिण्णि अन्नाणा भयणाए।

दं. २१. ***मणुस्सा जहा सकाइया।***

दं. २२-२४. ***वाणमंतर-जोइसिय-वेमाणिया जहा नेरइया।***

प. अपज्जत्ता णं भंते ! जीवा किं नाणी, अन्नाणी ?

उ. गोयमा ! तिण्णि नाणा, तिण्णि अन्नाणा भयणाए।

૪. **સૂક્ષ્મ દ્વાર :**

પ્ર. ભંતે ! સૂક્ષ્મ જીવ જ્ઞાની છે કે અજ્ઞાની છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ***એનું વર્ણન પૃથ્વીકાયિક જીવોનાં સમાન છે.***

પ્ર. ભંતે ! બાદર જીવ જ્ઞાની છે કે અજ્ઞાની છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ***આનું વર્ણન સકાયિક જીવોનાં સમાન છે.***

પ્ર. ભંતે ! નો સૂક્ષ્મ નો બાદર જીવ જ્ઞાની છે કે અજ્ઞાની છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ***તેનું વર્ણન સિદ્ધોના સમાન છે.***

૫. **પર્યાપ્ત-અપર્યાપ્ત દ્વાર :**

પ્ર. ભંતે ! પર્યાપ્તા જીવ જ્ઞાની છે કે અજ્ઞાની છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ***તે સકાયિક જીવોનાં સમાન છે.***

પ્ર. **દં.૧.** ભંતે ! પર્યાપ્ત નૈરયિક જીવ જ્ઞાની છે કે અજ્ઞાની છે ?

ઉ. ગૌતમ ! આમાં નિયમતઃ ત્રણ જ્ઞાન કે ત્રણ અજ્ઞાન હોય છે.

દં.૨-૧૧. ***પર્યાપ્ત (અસુરકુમારોથી સ્તનિતકુમારો સુધી) પર્યાપ્ત નૈરયિક જીવોનાં સમાન છે.***

દં.૧૨. ***પર્યાપ્ત પૃથ્વીકાયિક જીવ એકેન્દ્રિય જીવોનાં સમાન છે.***

દં.૧૩-૧૯. ***આ પ્રમાણે પર્યાપ્ત ચઉરેન્દ્રિય સુધી જાણવું જોઈએ.***

પ્ર. **દં.૨૦.** ભંતે ! પર્યાપ્ત પંચેન્દ્રિય-તિર્યંચયોનિક જીવ જ્ઞાની છે કે અજ્ઞાની છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તેમાં ત્રણ જ્ઞાન અને ત્રણ અજ્ઞાન ભજના (વિકલ્પ)થી થાય છે.

દં.૨૧. ***પર્યાપ્ત મનુષ્ય સકાયિક જીવોનાં સમાન છે.***

દં.૨૨-૨૪. ***પર્યાપ્ત વાણવ્યંતર, જ્યોતિષ્ક અને વૈમાનિક નૈરયિક જીવોનાં સમાન છે.***

પ્ર. ભંતે ! અપર્યાપ્તા જીવ જ્ઞાની છે કે અજ્ઞાની છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તેમાં ત્રણ જ્ઞાન અને ત્રણ અજ્ઞાન ભજના(વિકલ્પ)થી હોય છે.

जैन साईट JAINSITE.com जैनम् जयति शासनम्

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

प. **दं. १.** अपज्जत्ता णं भंते ! नेरइया किं नाणी, अन्नाणी ?

उ. गोयमा ! तिण्णि नाणा नियमा, तिण्णि अन्नाणा भयणा।

दं. २-११. ***एवं -जाव- थणियकुमारा।***

दं. १२-१६. ***पुढविक्काइया -जाव- वणस्सइकाइया जहा एगिंदिया।***

प. **दं. १७.** बेइंदिया णं भंते ! अपज्जत्तगा किं नाणी, अन्नाणी ?

उ. गोयमा ! दो नाणा, दो अन्नाणा नियमा।

दं. १८-२०. ***एवं -जाव- पंचेंदिय-तिरिक्खजोणियाणं।***

प. **दं. २१.** अपज्जत्ता णं भंते ! मणुस्सा किं नाणी, अन्नाणी ?

उ. गोयमा ! तिण्णि नाणाइं भयणाए, दो अन्नाणाइं नियमा।

दं. २२. ***वाणमंतरा जहा नेरइया।***

प. **दं. २३-२४.** अपज्जत्ता जोइसिय वेमाणिया णं भंते ! किं नाणी, अन्नाणी ?

उ. गोयमा ! तिण्णि नाणा, तिण्णि अन्नाणा नियमा।

प. नो पज्जत्तगा-नो अपज्जत्तगा णं भंते ! जीवा किं नाणी, अन्नाणी ?

उ. गोयमा ! ***जहा सिद्धा।***

— विया. स. ८, उ. २, सु. ५६-७०

६. **भवत्थदारं-**

प. निरयभवत्था णं भंते ! जीवा किं नाणी, अन्नाणी ?

उ. गोयमा ! ***जहा निरयगइया।***

प. तिरियभवत्था णं भंते ! जीवा किं नाणी, अन्नाणी ?

પ્ર. **દં.૧.** ભંતે ! અપર્યાપ્તા નૈરયિક જીવ જ્ઞાની છે કે અજ્ઞાની છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તેમાં ત્રણ જ્ઞાન નિયમતઃ હોય છે અને ત્રણ અજ્ઞાન ભજનાથી હોય છે.

દં.૨-૧૧. ***નૈરયિક જીવોની જેમ અપર્યાપ્ત સ્તનિતકુમાર દેવો સુધી વર્ણન કરવું જોઈએ.***

દં.૧૨-૧૬. ***પૃથ્વીકાયિકથી વનસ્પતિકાયિક જીવો સુધીનું વર્ણન એકેન્દ્રિય જીવોનાં સમાન છે.***

પ્ર. **દં.૧૭.** ભંતે ! અપર્યાપ્તા બેઈન્દ્રિય જીવ જ્ઞાની છે કે અજ્ઞાની છે ?

ઉ. ગૌતમ ! આમાં બે જ્ઞાન કે બે અજ્ઞાન નિયમતઃ હોય છે.

દં.૧૮-૨૦. ***આ પ્રમાણે પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક સુધી જાણવું જોઈએ.***

પ્ર. **દં.૨૧.** ભંતે ! અપર્યાપ્તા મનુષ્ય જ્ઞાની છે કે અજ્ઞાની છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તેમાં ત્રણ જ્ઞાન ભજનાથી હોય છે અને બે અજ્ઞાન નિયમતઃ હોય છે.

દં.૨૨. ***અપર્યાપ્ત વાણવ્યંતર જીવોનું વર્ણન નૈરયિક જીવોનાં સમાન છે.***

પ્ર. **દં.૨૩-૨૪.** ભંતે ! અપર્યાપ્તા જ્યોતિષ્ક અને વૈમાનિક દેવ જ્ઞાની છે કે અજ્ઞાની છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તેમાં ત્રણ જ્ઞાન કે ત્રણ અજ્ઞાન નિયમતઃ હોય છે.

પ્ર. ભંતે ! નોપર્યાપ્તા-નોઅપર્યાપ્તા જીવ જ્ઞાની છે કે અજ્ઞાની છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ***એનું વર્ણન સિદ્ધ જીવોનાં સમાન છે.***

૬. **ભવસ્થ દ્વાર :**

પ્ર. ભંતે ! ભવસ્થ નૈરયિક જીવ જ્ઞાની છે કે અજ્ઞાની છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ***એના વિષયમાં નરક ગતિનાં જીવોનાં સમાન કહેવું જોઈએ.***

પ્ર. ભંતે ! ભવસ્થ તિર્યંચ જીવ જ્ઞાની છે કે અજ્ઞાની છે ?

जैन साहित्य JAINSITE.com जैनम् जयति शासनम्

उ. गोयमा ! तिण्णि नाणा, तिण्णि अन्नाणा भयणाए।

प. मणुस्सभवत्था णं भंते ! जीवा किं नाणी, अन्नाणी ?

उ. गोयमा ! ***जहा सकाइया।***

प. देवभवत्था णं भंते ! जीवा किं नाणी, अन्नाणी ?

उ. गोयमा ! ***जहा निरयभवत्था।***

अभवत्था जहा सिद्धा।

- विया. स. ८, उ. २, सु. ७१-७५

७. भवसिद्धियदारं-

प. भवसिद्धिया णं भंते ! जीवा किं नाणी, अन्नाणी ?

उ. गोयमा ! ***जहा सकाइया।***

प. अभवसिद्धिया णं भंते ! जीवा किं नाणी, अन्नाणी ?

उ. गोयमा ! नो नाणी अन्नाणी, तिण्णि अन्नाणाइं भयणाए।

प. नो भवसिद्धिया-नोअभवसिद्धिया णं भंते ! जीवा किं नाणी, अन्नाणी ?

उ. गोयमा ! ***जहा सिद्धा।***

- विया. स. ८, उ. २, सु. ७६-७८

८. सन्निदारं -

प. सण्णी णं भंते ! जीवा किं नाणी, अन्नाणी ?

उ. गोयमा ! ***जहा सइंदिया।***

असण्णी जहा बेइंदिया।

नो सण्णी, नो असण्णी जहा सिद्धा।

- विया. स. ८, उ. २, सु. ७९-८१

९. लद्धिदारं-

प. कइविहा णं भंते ! लद्धी पण्णत्ता ?

उ. गोयमा ! दसविहा लद्धी पण्णत्ता, तं जहा-

१. नाणलद्धी, २. दंसणलद्धी,

३. चरित्तलद्धी, ४. चरित्ताचरित्तलद्धी,

५. दाणलद्धी, ६. लाभलद्धी,

७. भोगलद्धी, ८. उवभोगलद्धी,

९. वीरियलद्धी, १०. इंदियलद्धी।

ઉ. ગૌતમ ! તેમાં ત્રણ જ્ઞાન અને ત્રણ અજ્ઞાન ભજનાથી હોય છે.

પ્ર. ભંતે ! ભવસ્થ મનુષ્ય જીવ જ્ઞાની છે કે અજ્ઞાની છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ***તે સકાયિક જીવોનાં સમાન છે.***

પ્ર. ભંતે ! ભવસ્થ દેવ જ્ઞાની છે કે અજ્ઞાની છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ***આનું વર્ણન ભવસ્થ નૈરયિક જીવોનાં સમાન છે.***

અભવસ્થ જીવોનું વર્ણન સિદ્ધોનાં સમાન છે.

૭. ભવસિદ્ધિક દ્વાર :

પ્ર. ભંતે ! ભવસિદ્ધિક જીવ જ્ઞાની છે કે અજ્ઞાની છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ***તે સકાયિક જીવોનાં સમાન છે.***

પ્ર. ભંતે ! અભવસિદ્ધિક જીવ જ્ઞાની છે કે અજ્ઞાની છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે જ્ઞાની નથી, પરંતુ અજ્ઞાની છે. આમાં ત્રણ અજ્ઞાન ભજના (વિકલ્પ)થી હોય છે.

પ્ર. ભંતે ! નો ભવસિદ્ધિક-નો અભવસિદ્ધિક જીવ જ્ઞાની છે કે અજ્ઞાની છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ***તે સિદ્ધ જીવોનાં સમાન છે.***

૮. સંજ્ઞી દ્વાર :

પ્ર. ભંતે ! સંજ્ઞી જીવ જ્ઞાની છે કે અજ્ઞાની છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ***સેન્દ્રિય જીવોનાં સમાન છે.***

અસંજ્ઞી જીવ બેઈન્દ્રિય જીવોનાં સમાન છે.

નોસંજ્ઞી-નોઅસંજ્ઞી જીવ સિદ્ધ જીવોનાં સમાન છે.

૯. લબ્ધિ દ્વાર :

પ્ર. ભંતે ! લબ્ધિ કેટલા પ્રકારની કહી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! લબ્ધિ દસ પ્રકારની કહી છે, જેમકે -

૧. જ્ઞાનલબ્ધિ, ૨. દર્શનલબ્ધિ,

૩. ચારિત્રલબ્ધિ, ૪. ચારિત્રાચારિત્ર લબ્ધિ,

૫. દાન લબ્ધિ, ૬. લાભ લબ્ધિ,

૭. ભોગ લબ્ધિ, ૮. ઉપભોગ લબ્ધિ,

૯. વીર્ય લબ્ધિ, ૧૦. ઈન્દ્રિય લબ્ધિ.

जैन साहित्य JAINSITE.com जैनम् जयति शासनम्

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

प. **(१.क)** नाणलद्धी णं भंते ! कइविहा पण्णत्ता ?

પ્ર. **(૧.ક)** ભંતે ! જ્ઞાનલબ્ધિ કેટલા પ્રકારની કહી છે ?

उ. गोयमा ! पंचविहा पण्णत्ता, तं जहा-

૩. ગૌતમ ! તે પાંચ પ્રકારની કહી છે, જેમકે -

१. आभिणिबोहियनाणलद्धी **-जाव-** ५. केवलनाणलद्धी ।

૧. આભિનિબોધિકજ્ઞાનલબ્ધિ **-યાવત્-** ૫. કેવળજ્ઞાન લબ્ધિ.

प. **(१.ख)** अन्नाणलद्धी णं भंते ! कइविहा पण्णत्ता ?

પ્ર. **(૧.ખ)** ભંતે ! અજ્ઞાન લબ્ધિ કેટલા પ્રકારની કહી છે ?

उ. गोयमा ! तिविहा पण्णत्ता, तं जहा-

૩. ગૌતમ ! અજ્ઞાન લબ્ધિ ત્રણ પ્રકારની કહી છે, જેમકે -

१. मइअन्नाणलद्धी, २. सुयअन्नाणलद्धी, ३. विभंगनाणलद्धी ।

૧. મતિ-અજ્ઞાન લબ્ધિ, ૨. શ્રુત-અજ્ઞાન લબ્ધિ, ૩. વિભંગજ્ઞાન લબ્ધિ.

प. **(२)** दंसणलद्धी णं भंते ! कइविहा पण्णत्ता ?

પ્ર. **(૨)** ભંતે ! દર્શન લબ્ધિ કેટલા પ્રકારની કહી છે ?

उ. गोयमा ! तिविहा पण्णत्ता, तं जहा-

૩. ગૌતમ ! તે ત્રણ પ્રકારની કહી છે, જેમકે -

१. सम्मद्दंसणलद्धी, २. मिच्छादंसणलद्धी, ३. सम्मामिच्छादंसणलद्धी ।

૧. સમ્યગ્ દર્શનલબ્ધિ, ૨. મિથ્યા દર્શનલબ્ધિ, ૩. સમ્યગ્ મિથ્યાદર્શનલબ્ધિ.

प. **(३)** चरित्तलद्धी णं भंते ! कइविहा पण्णत्ता ?

પ્ર. **(૩)** ભંતે ! ચારિત્ર લબ્ધિ કેટલા પ્રકારની કહી છે ?

उ. गोयमा ! पंचविहा पण्णत्ता, तं जहा-

૩. ગૌતમ ! ચારિત્ર લબ્ધિ પાંચ પ્રકારની કહી છે, જેમકે -

१. सामाइयचरित्तलद्धी, २. छेदोवट्ठावणियलद्धी, ३. परिहारविसुद्धलद्धी, ४. सुहुमसंपरायलद्धी, ५. अहक्खायचरित्तलद्धी ।

૧. સામાયિક ચારિત્ર લબ્ધિ, ૨. છેદોપસ્થાપનિકલબ્ધિ, ૩. પરિહાર વિશુદ્ધલબ્ધિ, ૪. સૂક્ષ્મસંપરાય લબ્ધિ, ૫. યથાખ્યાત ચારિત્ર લબ્ધિ.

प. **(४)** चरित्ताचरित्तलद्धी णं भंते ! कइविहा पण्णत्ता ?

પ્ર. **(૪)** ભંતે ! ચારિત્રા ચારિત્ર લબ્ધિ કેટલા પ્રકારની કહી છે ?

उ. गोयमा ! एगागारा पण्णत्ता ।

૩. ગૌતમ ! તે એક જ પ્રકારની કહી છે.

(५-८) ***एवं दाणलद्धी, लाभलद्धी, भोगलद्धी, उवभोगलद्धी एगागारा पण्णत्ता ।***

(૫-૮) ***આ પ્રમાણે દાનલબ્ધિ, લાભલબ્ધિ, ભોગલબ્ધિ, ઉપભોગલબ્ધિ આ બધી એક-એક પ્રકારની કહી છે.***

प. **(९)** वीरियलद्धी णं भंते ! कइविहा पण्णत्ता ?

પ્ર. **(૯)** ભંતે ! વીર્યલબ્ધિ કેટલા પ્રકારની કહી છે ?

उ. गोयमा ! तिविहा पण्णत्ता, तं जहा-

૩. ગૌતમ ! વીર્યલબ્ધિ ત્રણ પ્રકારની કહી છે, જેમકે -

१. बालवीरियलद्धी, २. पंडियवीरियलद्धी, ३. बालपंडियवीरियलद्धी ।

૧. બાલવીર્ય લબ્ધિ, ૨. પંડિતવીર્ય લબ્ધિ, ૩. બાલ-પંડિતવીર્ય લબ્ધિ.

जैन साईट JAINSITE जैनम् जयति शासनम्

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

प. (१०) इंदियलद्धी णं भंते ! कइविहा पण्णत्ता ?

उ. गोयमा ! पंचविहा पण्णत्ता, तं जहा-

१. सोइंदियलद्धी **-जाव-** ५. फासिंदियलद्धी।

प. १. नाणलद्धिया णं भंते ! जीवा किं नाणी, अन्नाणी ?

उ. गोयमा ! नाणी, नो अन्नाणी पंच नाणाइं भयणाए।

प. तस्स अलद्धीया णं भंते ! जीवा किं नाणी, अन्नाणी ?

उ. गोयमा ! नो नाणी, अन्नाणी, तिण्णि अण्णाणाइं भयणाए।

प. आभिणिबोहियनाणलद्धिया णं भंते ! जीवा किं नाणी, अन्नाणी ?

उ. गोयमा ! नाणी, नो अन्नाणी, चत्तारि नाणाइं भयणाए।

प. तस्स अलद्धिया णं भंते ! जीवा किं नाणी, अन्नाणी ?

उ. गोयमा ! नाणी वि, अन्नाणी वि।

जे नाणी ते नियमा एगनाणी, केवलनाणी।

जे अन्नाणी तेसिं तिण्णि अन्नाणाइं भयणाए।

एवं सुयनाणलद्धीया वि।

तस्स अलद्धीया वि जहा आभिणिबोहियनाणस्स अलद्धीया।

प. ओहिनाणलद्धीया णं भंते ! जीवा किं नाणी, अन्नाणी ?

उ. गोयमा ! नाणी, नो अन्नाणी।

अत्थेगइया तिण्णाणी अत्थेगइया चउनाणी।

जे **तिण्णाणी** ते १. आभिणिबोहियनाणी, २. सुयनाणी, ३. ओहिनाणी।

પ્ર. (૧૦) ભંતે ! ઈન્દ્રિય લબ્ધિ કેટલા પ્રકારની કહી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે પાંચ પ્રકારની કહી છે, જેમકે -

૧. શ્રોત્રેન્દ્રિય લબ્ધિ **-યાવત્-** ૫. સ્પર્શેન્દ્રિય લબ્ધિ.

પ્ર. ૧. ભંતે ! જ્ઞાનલબ્ધિવાળા જીવ જ્ઞાની છે કે અજ્ઞાની છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે જ્ઞાની છે, અજ્ઞાની નથી તેમાં પાંચ જ્ઞાન ભજના (વિકલ્પ)થી પ્રાપ્ત થાય છે.

પ્ર. ભંતે ! જ્ઞાનલબ્ધિ રહિત જીવ જ્ઞાની છે કે અજ્ઞાની છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે જ્ઞાની નથી, અજ્ઞાની છે. તેમાં ત્રણ અજ્ઞાન ભજના (વિકલ્પ)થી પ્રાપ્ત થાય છે.

પ્ર. ભંતે ! આભિનિબોધિકજ્ઞાન લબ્ધિવાળા જીવ જ્ઞાની છે કે અજ્ઞાની છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે જ્ઞાની છે, અજ્ઞાની નથી. ચાર જ્ઞાન ભજના (વિકલ્પ)થી પ્રાપ્ત થાય છે.

પ્ર. ભંતે ! આભિનિબોધિકજ્ઞાન લબ્ધિ-રહિત જીવ જ્ઞાની છે કે અજ્ઞાની છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે જ્ઞાની પણ છે અને અજ્ઞાની પણ છે.

જે જ્ઞાની છે, તે નિયમતઃએક માત્ર કેવળજ્ઞાની છે.

જે અજ્ઞાની છે, તેમાં ત્રણ અજ્ઞાન ભજના (વિકલ્પ)થી પ્રાપ્ત થાય છે.

શ્રુતજ્ઞાન લબ્ધિવાળા જીવોનું વર્ણન પણ આ પ્રમાણે છે.

શ્રુતજ્ઞાન લબ્ધિ રહિત જીવોનું વર્ણન આભિનિબોધિક જ્ઞાનલબ્ધિ રહિત જીવોનાં સમાન છે.

પ્ર. ભંતે ! અવધિજ્ઞાન લબ્ધિયુક્ત જીવજ્ઞાની છે કે અજ્ઞાની છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે જ્ઞાની છે, અજ્ઞાની નથી.

તેમાંથી કેટલાક ત્રણ જ્ઞાનવાળા છે અને કેટલાક ચાર જ્ઞાનવાળા છે.

જે **ત્રણ જ્ઞાનવાળા** છે, તે-૧. આભિનિબોધિકજ્ઞાન, ૨. શ્રુતજ્ઞાન, ૩. અવધિજ્ઞાનવાળા છે.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

जे **चउनाणी** ते १. आभिणिबोहियनाणी, २. सुयनाणी, ३. ओहिनाणी , ४. मणपज्जवनाणी।

જે **ચાર જ્ઞાનવાળા** છે તે ૧. આભિનિબોધિકજ્ઞાન, ૨. શ્રુતજ્ઞાન, ૩. અવધિજ્ઞાન, ૪. મનઃપર્યવજ્ઞાન-વાળા છે.

प. तस्स अलद्धीया णं भंते ! जीवा किं नाणी, अन्नाणी ?

પ્ર. ભંતે ! અવધિજ્ઞાનલબ્ધિથી રહિત જીવ જ્ઞાની છે કે અજ્ઞાની છે ?

उ. गोयमा ! नाणी वि, अन्नाणी वि।

ओहिनाणवज्जाइं चत्तारि नाणाइं तिण्णि अन्नाणाइं भयणाए।

ઉ. ગૌતમ ! તે જ્ઞાની પણ છે અને અજ્ઞાની પણ છે. તેમાં અવધિજ્ઞાનનાં સિવાય ચાર જ્ઞાન અને ત્રણ અજ્ઞાનભજના (વિકલ્પ)થી પ્રાપ્ત થાય છે.

प. मणपज्जवनाणलद्धिया णं भंते ! जीवा किं नाणी, अन्नाणी ?

પ્ર. ભંતે ! મનઃપર્યવજ્ઞાનલબ્ધિવાળા જીવ જ્ઞાની છે કે અજ્ઞાની છે ?

उ. गोयमा ! नाणी, नो अन्नाणी।

अत्थेगइया तिण्णाणी,

अत्थेगइया चउनाणी।

जे **तिण्णाणी** ते-१. आभिणिबोहियनाणी, २. सुयनाणी, ३. मणपज्जवनाणी।

जे **चउनाणी** ते - १. आभिणिबोहियनाणी, २. सुयनाणी, ३. ओहिनाणी, ४. मणपज्जवनाणी।

ઉ. ગૌતમ ! તે જ્ઞાની છે, અજ્ઞાની નથી.

તેમાંથી કેટલાક ત્રણ જ્ઞાનવાળા છે,

કેટલાક ચાર જ્ઞાનવાળા છે.

જે **ત્રણ જ્ઞાનવાળા** છે તે- ૧. આભિનિબોધિકજ્ઞાન, ૨. શ્રુતજ્ઞાન, ૩. મનઃપર્યવજ્ઞાનવાળા છે.

જે **ચાર જ્ઞાનવાળા** છે. તે- ૧. આભિનિબોધિક જ્ઞાન, ૨. શ્રુતજ્ઞાન, ૩. અવધિજ્ઞાન, ૪. મનઃ-પર્યવજ્ઞાનવાળા છે.

जैन साईट JAINSITE .com जैनम् जयति शासनम्

प. तस्स अलद्धीया णं भंते ! जीवा किं नाणी, अन्नाणी ?

પ્ર. ભંતે ! મનઃપર્યવજ્ઞાન લબ્ધિથી રહિત જીવ જ્ઞાની છે કે અજ્ઞાની છે ?

उ. गोयमा ! नाणी वि, अन्नाणी वि,

मणपज्जवनाणवज्जाइं चत्तारि नाणाइं तिण्णि अन्नाणाइं भयणाए।

ઉ. ગૌતમ ! તે જ્ઞાની પણ છે અને અજ્ઞાની પણ છે. તેમાં મનઃ પર્યવજ્ઞાનનાં સિવાય ચાર જ્ઞાન અને ત્રણ અજ્ઞાન ભજના (વિકલ્પ)થી પ્રાપ્ત થાય છે.

प. केवलनाणलद्धिया णं भंते ! जीवा किं नाणी, अन्नाणी ?

પ્ર. ભંતે ! કેવળજ્ઞાનલબ્ધિવાળા જીવ જ્ઞાની છે કે અજ્ઞાની છે ?

उ. गोयमा ! नाणी, नो अन्नाणी, नियमा एगनाणी-केवलनाणी।

ઉ. ગૌતમ ! તે જ્ઞાની છે, અજ્ઞાની નથી તે નિયમતઃ એકમાત્ર કેવળજ્ઞાનવાળા છે.

प. तस्स अलद्धिया णं भंते ! जीवा किं नाणी, अन्नाणी ?

પ્ર. ભંતે ! કેવળજ્ઞાન લબ્ધિ રહિત જીવ જ્ઞાની છે કે અજ્ઞાની છે ?

उ. गोयमा ! नाणी वि, अन्नाणी वि।

केवलनाणवज्जाइं चत्तारि नाणाइं, तिण्णि अन्नाणाइं भयणाए।

ઉ. ગૌતમ ! તે જ્ઞાની પણ છે અને અજ્ઞાની પણ છે. તેમાં કેવળજ્ઞાનને છોડીને બાકી ચાર જ્ઞાન અને ત્રણ અજ્ઞાન ભજના (વિકલ્પ)થી પ્રાપ્ત થાય છે.

प. अन्नाणलद्धिया णं भंते ! जीवा किं नाणी, अन्नाणी ?

પ્ર. ભંતે ! અજ્ઞાનલબ્ધિવાળા જીવ જ્ઞાની છે કે અજ્ઞાની છે ?

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

उ. गोयमा ! नो नाणी, अन्नाणी,

तिण्णि अन्नाणाइं भयणाए।

ઉ. ગૌતમ ! તે જ્ઞાની નથી, અજ્ઞાની છે.

તેમાં ત્રણ અજ્ઞાન ભજના(વિકલ્પ)થી પ્રાપ્ત થાય છે.

प. तस्स अलद्धिया णं भंते ! जीवा किं नाणी, अन्नाणी ?

પ્ર. ભંતે ! અજ્ઞાનલબ્ધિથી રહિત જીવ જ્ઞાની છે કે અજ્ઞાની છે ?

उ. गोयमा ! नाणी, नो अन्नाणी।

पंच नाणाइं भयणाए।

ઉ. ગૌતમ ! તે જ્ઞાની છે, અજ્ઞાની નથી.

તેમાં પાંચ જ્ઞાન ભજનાથી પ્રાપ્ત થાય છે.

जहा अन्नाणस्स लद्धिया अलद्धिया य भणिया एवं मइअन्नाणस्स सुयअन्नाणस्स य लद्धिया अलद्धिया य भाणियव्वा।

જે પ્રમાણે અજ્ઞાનલબ્ધિ અને અજ્ઞાનલબ્ધિથી રહિત જીવોનું વર્ણન કરેલ છે તેજ પ્રમાણે મતિ-અજ્ઞાન અને શ્રુત-અજ્ઞાન લબ્ધિવાળા તથા આ લબ્ધિઓથી રહિત જીવોનું વર્ણન પણ કરવું જોઈએ.

विभंगनाणलद्धियाणं तिण्णि अन्नाणाइं नियमा।

વિભંગજ્ઞાન-લબ્ધિથી યુક્ત જીવોમાં નિયમતઃ (વગર વિકલ્પ) ત્રણ અજ્ઞાન હોય છે અને

तस्स अलद्धियाणं पंच नाणाइं भयणाए, दो अन्नाणाइं नियमा।

વિભંગજ્ઞાન-લબ્ધિરહિત જીવોમાં પાંચ જ્ઞાન ભજના (વિકલ્પ)થી અને બે અજ્ઞાન નિયમતઃ હોય છે.

प. २. दंसणलद्धिया णं भंते ! जीवा किं नाणी, अन्नाणी ?

પ્ર. ૨. ભંતે ! દર્શનલબ્ધિવાળા જીવ જ્ઞાની છે કે અજ્ઞાની છે ?

उ. गोयमा ! नाणी वि, अन्नाणी वि।

पंच नाणाइं, तिण्णि अन्नाणाइं भयणाए।

ઉ. ગૌતમ ! તે જ્ઞાની પણ છે અને અજ્ઞાની પણ છે.

તેમાં પાંચ જ્ઞાન અને ત્રણ અજ્ઞાન ભજનાથી પ્રાપ્ત થાય છે.

प. तस्स अलद्धिया णं भंते ! जीवा किं नाणी, अन्नाणी ?

પ્ર. ભંતે ! દર્શન લબ્ધિરહિત જીવ જ્ઞાની છે કે અજ્ઞાની છે ?

उ. गोयमा ! तस्स अलद्धिया नत्थि।

ઉ. ગૌતમ ! કોઈપણ જીવ દર્શનલબ્ધિ રહિત હોતા નથી.

सम्मद्दंसणलद्धियाणं पंच नाणाइं भयणाए।

સમ્યગ્દર્શનલબ્ધિ પ્રાપ્ત જીવોમાં પાંચ જ્ઞાન ભજના (વિકલ્પ)થી પ્રાપ્ત થાય છે.

तस्स अलद्धियाणं तिण्णि अन्नाणाइं भयणाए।

સમ્યગ્દર્શનલબ્ધિ રહિત જીવોમાં ત્રણ અજ્ઞાન ભજના (વિકલ્પ)થી પ્રાપ્ત થાય છે.

प. मिच्छादंसणलद्धिया णं भंते ! जीवा किं नाणी, अन्नाणी ?

પ્ર. ભંતે ! મિથ્યાદર્શન લબ્ધિવાળા જીવ જ્ઞાની છે કે અજ્ઞાની છે ?

उ. गोयमा ! तिण्णि अन्नाणाइं भयणाए।

ઉ. ગૌતમ ! તેમાં ત્રણ અજ્ઞાન ભજના (વિકલ્પ)થી પ્રાપ્ત થાય છે.

तस्स अलद्धियाणं पंच नाणाइं, तिण्णि य अन्नाणाइं भयणाए।

મિથ્યાદર્શનલબ્ધિ રહિત જીવોમાં પાંચ જ્ઞાન અને ત્રણ અજ્ઞાન ભજના (વિકલ્પ)થી પ્રાપ્ત થાય છે.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

सम्मामिच्छादंसणलद्धिया अलद्धिया य जहा मिच्छादंसणलद्धी अलद्धी तहेव भाणियव्वं।

સમ્યગ્ મિથ્યાદર્શન લબ્ધિ પ્રાપ્ત અને લબ્ધિરહિત જીવોનું વર્ણન મિથ્યાદર્શન લબ્ધિ યુક્ત અને લબ્ધિ રહિત જીવોનાં સમાન છે.

प. **३.** चरित्तलद्धिया णं भंते ! जीवा किं नाणी, अन्नाणी ?

उ. गोयमा ! पंच नाणाइं भयणाए।

तस्स अलद्धियाणं मणपज्जवनाणवज्जाइं, चत्तारि नाणाइं, तिण्णि य अन्नाणाइं भयणाए।

પ્ર. **૩.** ભંતે ! ચારિત્રલબ્ધિયુક્ત જીવ જ્ઞાની છે કે અજ્ઞાની છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તેમાં પાંચ જ્ઞાન ભજના (વિકલ્પ)થી પ્રાપ્ત થાય છે.

ચારિત્ર લબ્ધિ રહિત જીવોમાં મનઃ પર્યવજ્ઞાનને છોડીને ચાર જ્ઞાન અને ત્રણ અજ્ઞાન ભજના (વિકલ્પ)થી પ્રાપ્ત થાય છે.

प. सामाइयचरित्तलद्धिया णं भंते ! जीवा किं नाणी, अन्नाणी ?

उ. गोयमा ! नाणी केवलवज्जाइं चत्तारि नाणाइं भयणाए।

तस्स अलद्धियाणं पंच नाणाइं तिण्णि य अन्नाणाइं भयणाए।

પ્ર. ભંતે ! સામાયિક ચારિત્ર લબ્ધિયુક્ત જીવ જ્ઞાની છે કે અજ્ઞાની છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે જ્ઞાની છે, તેમાં કેવળજ્ઞાનનાં સિવાય ચાર જ્ઞાન ભજના (વિકલ્પ)થી પ્રાપ્ત થાય છે.

સામાયિક ચારિત્રલબ્ધિ રહિત જીવોમાં પાંચ જ્ઞાન અને ત્રણ અજ્ઞાન ભજના (વિકલ્પ)થી પ્રાપ્ત થાય છે.

एवं जहा सामाइयचरित्तलद्धिया अलद्धिया य भणिया,

एवं -जाव- अहक्खायचरित्तलद्धिया अलद्धिया य भाणियव्वा।

णवरं- अहक्खायचरित्तलद्धिया पंच नाणाइं भयणाए।

જે પ્રમાણે સામાયિક ચારિત્ર લબ્ધિવાળા અને લબ્ધિ રહિત જીવોનું વર્ણન કરેલ છે.

તેજ પ્રમાણે -યાવત્- યથાખ્યાત ચારિત્ર લબ્ધિવાળા અને લબ્ધિ રહિત જીવોનું વર્ણન કરવું જોઈએ.

વિશેષ : યથાખ્યાત ચારિત્ર લબ્ધિયુક્ત જીવોમાં પાંચ જ્ઞાન ભજના (વિકલ્પ)થી પ્રાપ્ત થાય છે.

प. **४.** चरित्ताचरित्तलद्धिया णं भंते ! जीवा किं नाणी, अन्नाणी ?

उ. गोयमा ! नाणी, नो अन्नाणी।

अत्थेगइया दुन्नाणी,

अत्थेगइया तिन्नाणी,

जे **दुन्नाणी** ते-१. आभिणिबोहियनाणी य, २. सुयनाणी य।

जे **तिन्नाणी** ते-१. आभिणिबोहियनाणी य, २. सुयनाणी य, ३. ओहिनाणी य।

तस्स अलद्धीयाणं पंच नाणाइं, तिण्णि अन्नाणाइं भयणाए।

- विया. स. ८, उ. २, सु. ११७

પ્ર. **૪.** ભંતે ! ચારિત્રાચારિત્ર લબ્ધિવાળા જીવ જ્ઞાની છે કે અજ્ઞાની છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે જ્ઞાની છે, અજ્ઞાની નથી.

તેમાંથી કેટલાક બે જ્ઞાનવાળા છે,

કેટલાક ત્રણ જ્ઞાનવાળા છે.

જે **બે જ્ઞાનવાળા** છે તે - ૧. આભિનિબોધિકજ્ઞાની અને ૨. શ્રુતજ્ઞાની છે.

જે **ત્રણ જ્ઞાનવાળા** છે, તે -૧. આભિનિબોધિકજ્ઞાની, ૨. શ્રુતજ્ઞાની અને ૩. અવધિજ્ઞાની છે.

ચારિત્રાચારિત્ર લબ્ધિ રહિત જીવોમાં પાંચ જ્ઞાન અને ત્રણ અજ્ઞાન ભજના (વિકલ્પ)થી પ્રાપ્ત થાય છે.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

प. ५-९. दाणलद्धियाणं भंते ! जीवा किं णाणी, अण्णाणी ?

उ. गोयमा ! पंच नाणाइं तिण्णि अन्नाणाइं भयणाए।

प. तस्स अलद्धिया णं भंते ! जीवा किं नाणी, अन्नाणी ?

उ. गोयमा ! नाणी, नो अन्नाणी नियमा एगनाणी-केवलनाणी।

एवं -जाव- वीरियस्स लद्धी अलद्धी य भाणियव्वा।

बालवीरियलद्धियाणं तिण्णि नाणाइं, तिण्णि अन्नाणाइं भयणाए।

तस्स अलद्धियाइं पंच नाणाइं भयणाए।

पंडियवीरियलद्धियाणं पंच नाणाइं भयणाए।

तस्स अलद्धियाणं मणपज्जवनाणवज्जाइं चत्तारि नाणाइं अन्नाणाणि तिण्णि य भयणाए।

प. बालपंडियवीरियलद्धिया णं भंते ! जीवा किं नाणी, अन्नाणी ?

उ. गोयमा ! तिण्णि नाणाइं भयणाए।

तस्स अलद्धियाणं पंच नाणाइं, तिण्णि य अन्नाणाइं भयणाए।

प. १०. इंदियलद्धिया णं भंते ! जीवा किं नाणी, अन्नाणी ?

उ. गोयमा ! चत्तारि नाणाइं तिण्णि य अन्नाणाइं भयणाए।

प. तस्स अलद्धिया णं भंते ! जीवा किं नाणी, अन्नाणी ?

उ. गोयमा ! नाणी, नो अन्नाणी, नियमा एगनाणी-केवलनाणी।

सोइंदियलद्धियाणं जहा इंदियलद्धिया।

પ્ર. ૫-૯. ભંતે ! દાનલબ્ધિ યુક્ત જીવ શું જ્ઞાની છે કે અજ્ઞાની છે ?

ઉ. ગૌતમ ! દાનલબ્ધિયુક્ત જીવોમાં પાંચ જ્ઞાન અને ત્રણ અજ્ઞાન ભજના (વિકલ્પ)થી પ્રાપ્ત થાય છે.

પ્ર. ભંતે ! દાનલબ્ધિ રહિત જીવ જ્ઞાની છે કે અજ્ઞાની છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે જ્ઞાની છે. અજ્ઞાની નથી તેમાં નિયમથી એકમાત્ર કેવળજ્ઞાન હોય છે.

આ પ્રમાણે વીર્ય લબ્ધિયુક્ત અને વીર્યલબ્ધિ રહિત સુધીનું વર્ણન કરવું જોઈએ.

બાળવીર્ય લબ્ધિ યુક્ત જીવોમાં ત્રણ જ્ઞાન અને ત્રણ અજ્ઞાન ભજના (વિકલ્પ)થી પ્રાપ્ત થાય છે.

બાળવીર્ય લબ્ધિ રહિત જીવોમાં પાંચ જ્ઞાન ભજના (વિકલ્પ)થી પ્રાપ્ત થાય છે.

પંડિત વીર્ય લબ્ધિયુક્ત જીવોમાં પાંચ જ્ઞાન ભજના (વિકલ્પ)થી પ્રાપ્ત થાય છે.

પંડિત વીર્ય લબ્ધિ રહિત જીવોમાં મનઃ-પર્યવજ્ઞાનનાં સિવાય ચાર જ્ઞાન અને ત્રણ અજ્ઞાન ભજના (વિકલ્પ)થી પ્રાપ્ત થાય છે.

પ્ર. ભંતે ! બાળ-પંડિત-વીર્યલબ્ધિવાળા જીવ જ્ઞાની છે કે અજ્ઞાની છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તેમાં ત્રણ જ્ઞાન ભજના (વિકલ્પ)થી પ્રાપ્ત થાય છે.

બાળ પંડિત વીર્યલબ્ધિ-રહિત જીવોમાં પાંચ જ્ઞાન અને ત્રણ અજ્ઞાન ભજના (વિકલ્પ)થી પ્રાપ્ત થાય છે.

પ્ર. ૧૦. ભંતે ! ઈન્દ્રિય લબ્ધિ યુક્ત જીવ જ્ઞાની છે કે અજ્ઞાની છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તેમાં ચાર જ્ઞાન અને ત્રણ અજ્ઞાન ભજના (વિકલ્પ)થી પ્રાપ્ત થાય છે.

પ્ર. ભંતે ! ઈન્દ્રિય લબ્ધિ રહિત જીવ જ્ઞાની છે કે અજ્ઞાની છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે જ્ઞાની છે, અજ્ઞાની નથી. તે નિયમતઃ (વગર વિકલ્પનાં) એકમાત્ર કેવળજ્ઞાની છે.

શ્રોત્રેન્દ્રિય લબ્ધિયુક્ત જીવોનું વર્ણન ઈન્દ્રિય લબ્ધિવાળા જીવોનાં સમાન છે.

जैन साइट JAINSITE जैनम् जयति शासनम्

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

प. तस्स अलद्धिया णं भंते ! जीवा किं नाणी, अन्नाणी ?

उ. गोयमा ! नाणी वि, अन्नाणी वि।

जे नाणी ते अत्थेगइया दुन्नाणी, अत्थेगइया एगनाणी।

जे दुन्नाणी ते १. आभिणिबोहियनाणी य, २. सुयनाणी य।

जे एगनाणी ते केवलनाणी।

जे अन्नाणी ते नियमा दुअन्नाणी, तं जहा-

१. मइअन्नाणी य, २. सुयअन्नाणी य।

चक्खिदिय-घाणिंदियलद्धियाणं अलद्धियाण य जहेव सोइंदियस्स लद्धिया अलद्धिया।

जिब्भिंदियलद्धियाणं चत्तारि नाणाइं, तिण्णि य अन्नाणाणि भयणाए।

प. तस्स अलद्धिया णं भंते ! जीवा किं नाणी, अन्नाणी ?

उ. गोयमा ! नाणी वि, अन्नाणी वि।

जे नाणी ते नियमा एगनाणी-केवलनाणी।

जे अन्नाणी ते नियमा दुअन्नाणी, तं जहा-

१. मइअन्नाणी य, २. सुयअन्नाणी य।

फासिंदियलद्धियाणं अलद्धियाणं जहा इंदियलद्धिया य अलद्धिया य।

- विया. स. ८, उ. २, सु. ८२-११६

१०. उवओगदारं-

प. सागारोवउत्ता णं भंते ! जीवा किं नाणी, अन्नाणी ?

उ. गोयमा ! पंच नाणाइं, तिण्णि अन्नाणाइं भयणाए।

प. आभिणिबोहियनाणसागारोवउत्ता णं भंते ! जीवा किं नाणी, अन्नाणी ?

उ. गोयमा ! चत्तारि नाणाइं भयणाए।

પ્ર. ભંતે ! શ્રોત્રેન્દ્રિય લબ્ધિ રહિત જીવ જ્ઞાની છે કે અજ્ઞાની છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે જ્ઞાની પણ છે અને અજ્ઞાની પણ છે.

જે જ્ઞાની છે, તેમાંથી કેટલાક બે જ્ઞાનવાળા છે, કેટલાક એક જ્ઞાનવાળા છે.

જે બે જ્ઞાનવાળા છે, તે ૧. આભિનિબોધિક જ્ઞાની, ૨. શ્રુતજ્ઞાની છે.

જે એક જ્ઞાનવાળા છે, તે એકમાત્ર કેવળજ્ઞાની છે.

જે અજ્ઞાની છે તે નિયમતઃ બે અજ્ઞાન વાળા છે. જેમકે -

૧. મતિ- અજ્ઞાન, ૨. શ્રુત-અજ્ઞાન.

ચક્ષુરેન્દ્રિય અને ઘ્રાણેન્દ્રિય-લબ્ધિયુક્ત અને લબ્ધિ રહિત જીવોનું વર્ણન શ્રોત્રેન્દ્રિયલબ્ધિ યુક્ત અને લબ્ધિ રહિત જીવોનાં સમાન છે.

રસેન્દ્રિયલબ્ધિવાળા જીવોમાં ચાર જ્ઞાન અને ત્રણ અજ્ઞાન ભજના (વિકલ્પ)થી પ્રાપ્ત થાય છે.

પ્ર. ભંતે ! રસેન્દ્રિયલબ્ધિ રહિત જીવ જ્ઞાની છે કે અજ્ઞાની છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે જ્ઞાની પણ છે અને અજ્ઞાની પણ છે.

જે જ્ઞાની છે તે નિયમતઃ (વગર વિકલ્પ) એક જ જ્ઞાન કેવળજ્ઞાન છે.

જે અજ્ઞાની છે તે નિયમતઃ (વગર વિકલ્પ) બે અજ્ઞાનવાળા છે, જેમકે -

૧. મતિ-અજ્ઞાન, ૨. શ્રુત-અજ્ઞાન.

સ્પર્શેન્દ્રિય લબ્ધિ-યુક્ત અને લબ્ધિ રહિત જીવોનું વર્ણન ઈન્દ્રિય લબ્ધિ યુક્ત અને ઈન્દ્રિય લબ્ધિ રહિત જીવોનાં સમાન છે.

૧૦. ઉપયોગ દ્વાર :

પ્ર. ભંતે ! સાકારોપયોગ-યુક્ત જીવ જ્ઞાની છે કે અજ્ઞાની છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તેમાં પાંચ જ્ઞાન અને ત્રણ અજ્ઞાન ભજના (વિકલ્પ)થી પ્રાપ્ત થાય છે.

પ્ર. ભંતે ! આભિનિબોધિકજ્ઞાન-સાકારોપયોગયુક્ત જીવ જ્ઞાની છે કે અજ્ઞાની છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તેમાં ચાર જ્ઞાન ભજના (વિકલ્પ)થી પ્રાપ્ત થાય છે.

जैन साईट JAINSITE .com जैनम् जयति शासनम्

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

एवं सुयनाणसागारोवउत्ता वि ।

ओहिनाणसागारोवउत्ता जहा ओहिनाणलद्धिया ।

मणपज्जवनाणसागारोवउत्ता जहा मणपज्जवनाणलद्धिया ।

केवलनाणसागारोवउत्ता जहा केवलनाणलद्धिया ।

मइअन्नाणसागारोवउत्ताणं तिण्णि अन्नाणाइं भयणाए ।

एवं सुयअन्नाणसागारोवउत्ता वि ।

विभंगनाणसागारोवउत्ताणं तिण्णि अन्नाणाइं नियमा ।

प. अणागारोवउत्ता णं भंते ! जीवा किं नाणी, अन्नाणी ?

उ. गोयमा ! पंच नाणाइं, तिण्णि अन्नाणाइं भयणाए ।

एवं चक्खुदंसण-अचक्खुदंसण अणागारोवउत्ता वि,

णवरं-चत्तारि नाणाइं, तिण्णि अन्नाणाइं भयणाए ।

प. ओहिदंसणअणागारोवउत्ता णं भंते ! जीवा किं नाणी अन्नाणी ?

उ. गोयमा ! नाणी वि, अन्नाणी वि ।

जे नाणी ते अत्थेगइया **तिन्नाणी**,

अत्थेगइया चउनाणी ।

जे **तिन्नाणी** ते १. आभिणिबोहियनाणी य, २. सुयनाणी य, ३. ओहिनाणी य ।

जे **चउनाणी** ते १. आभिणिबोहियनाणी **-जाव-** २-४. मणपज्जवनाणी ।

जे अन्नाणी ते नियमा तिअन्नाणी, तं जहा-

१. मइअन्नाणी य, २. सुयअन्नाणी य, ३. विभंगनाणी य ।

આ પ્રમાણે શ્રુતજ્ઞાન-સાકારોપયોગ-યુક્ત જીવોનું વર્ણન પણ છે.

અવધિજ્ઞાન-સાકારોપયોગ યુક્ત જીવોનું વર્ણન અવધિજ્ઞાન-લબ્ધિયુક્ત જીવોનાં સમાન છે.

મનઃપર્યવજ્ઞાન- સાકારોપયોગયુક્ત જીવોનું વર્ણન મનઃ પર્યવજ્ઞાનલબ્ધિ યુક્ત જીવોનાં સમાન છે.

કેવળજ્ઞાન- સાકારોપયોગયુક્ત જીવોનું વર્ણન કેવળજ્ઞાન લબ્ધિયુક્ત જીવોનાં સમાન છે.

મતિ-અજ્ઞાન-સાકારોપયોગયુક્ત જીવોમાં ત્રણ અજ્ઞાન ભજનાથી પ્રાપ્ત થાય છે.

શ્રુત-અજ્ઞાન-સાકારોપયોગયુક્ત જીવોનું વર્ણન પણ આ પ્રમાણે છે.

વિભંગજ્ઞાન-સાકારોપયોગયુક્ત જીવોમાં નિયમતઃ (વગર વિકલ્પનાં) ત્રણ અજ્ઞાન પ્રાપ્ત થાય છે.

પ્ર. ભંતે ! અનાકારોપયોગયુક્ત જીવ જ્ઞાની છે કે અજ્ઞાની છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તેમાં પાંચ જ્ઞાન, ત્રણ અજ્ઞાન ભજના (વિકલ્પ)થી પ્રાપ્ત થાય છે.

આ પ્રમાણે ચક્ષુદર્શન અને અચક્ષુદર્શન-અનાકારોપયોગયુક્ત જીવોનું વર્ણન કરવું જોઈએ.

વિશેષ : ચાર જ્ઞાન કે ત્રણ અજ્ઞાન ભજના (વિકલ્પ)થી પ્રાપ્ત થાય છે.

પ્ર. ભંતે ! અવધિદર્શન- અનાકારોપયોગયુક્ત જીવ જ્ઞાની છે કે અજ્ઞાની છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે જ્ઞાની પણ છે અને અજ્ઞાની પણ છે.

જે જ્ઞાની છે, તેમાં કેટલાક ત્રણ જ્ઞાનવાળા છે,

કેટલાક ચાર જ્ઞાનવાળા છે.

જે **ત્રણ** જ્ઞાનવાળા છે, તે ૧. આભિનિબોધિક-જ્ઞાન, ૨. શ્રુતજ્ઞાન, ૩. અવધિજ્ઞાનવાળા છે.

જે **ચાર** જ્ઞાનવાળા છે, તે ૧. આભિનિબોધિકજ્ઞાન **-યાવત્-** ૨-૪. મનઃપર્યવજ્ઞાનવાળા છે.

જે અજ્ઞાની છે, તેમાં નિયમતઃ (વગર વિકલ્પનાં) ત્રણ અજ્ઞાન પ્રાપ્ત થાય છે, જેમકે -

૧. મતિ-અજ્ઞાન, ૨. શ્રુત-અજ્ઞાન, ૩. વિભંગ-જ્ઞાન.

JAINSITE.com जैनम् जयति शासनम्

केवलदंसणअनागारोवउत्ता जहा केवलनाण-लद्धिया। -वियास.८,उ.२,सु.११८-१३०

केवळ दर्शन-अनाकारोपयोगयुक्त जीवोनुं वर्णन केवळज्ञान-लब्धियुक्त जीवोनां समान छे.

११. जोगदारं-

प. सजोगी णं भंते ! जीवा किं नाणी, अन्नाणी ?

उ. गोयमा ! ***जहा सकाइया।***

एवं मणजोगी, वइजोगी, कायजोगी वि।

अजोगी जहा सिद्धा।

- विया. स. ८, उ.२, सु. १३१-१३३

૧૧. યોગ દ્વાર :

પ્ર. ભંતે ! સયોગી જીવ જ્ઞાની છે કે અજ્ઞાની છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ***સયોગી જીવોનું વર્ણન સકાયિક જીવોનાં સમાન છે.***

આ પ્રમાણે મનોયોગી, વચનયોગી અને કાયયોગી જીવોનું વર્ણન પણ જાણવું જોઈએ.

અયોગી જીવોનું વર્ણન સિદ્ધોનાં સમાન છે.

१२. लेस्सादारं-

प. सलेस्सा णं भंते ! जीवा किं नाणी, अन्नाणी ?

उ. गोयमा ! ***जहा सकाइया।***

प. कण्हलेस्सा णं भंते ! जीवा किं नाणी, अन्नाणी ?

उ. गोयमा ! ***जहा सइंदिया।***

एवं -जाव- पम्हलेसा।

सुक्कलेस्सा जहा सलेस्सा।

अलेस्सा जहा सिद्धा।

- विया. स. ८, उ. २, सु. १३४-१३७

૧૨. લેશ્યાદ્વાર :

પ્ર. ભંતે ! સલેશી જીવ જ્ઞાની છે કે અજ્ઞાની છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ***સલેશી જીવોનું વર્ણન સકાયિક જીવોનાં સમાન છે.***

પ્ર. ભંતે ! કૃષ્ણલેશ્યાવાળા જીવ જ્ઞાની છે કે અજ્ઞાની છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ***કૃષ્ણલેશ્યાવાળા જીવોનું વર્ણન સેન્દ્રિય જીવોનાં સમાન છે.***

આ પ્રમાણે પદ્મલેશ્યા સુધીનું વર્ણન છે.

શુકલ લેશ્યાવાળા જીવોનું વર્ણન સલેશી જીવોનાં સમાન છે.

અલેશી જીવોનું વર્ણન સિદ્ધોનાં સમાન છે.

१३. कसायदारं-

प. सकसाई णं भंते ! जीवा किं नाणी, अन्नाणी ?

उ. गोयमा ! ***जहा सइंदिया।***

कोहकसाई -जाव- लोहकसाई वि एवं चेव।

प. अकसाई णं भंते ! जीवा किं नाणी, अन्नाणी ?

उ. गोयमा ! पंच नाणाइं भयणाए।

- विया. स. ८, उ.२, सु. १३८-१३९

૧૩. કષાય દ્વાર :

પ્ર. ભંતે ! સકષાયી જીવ જ્ઞાની છે કે અજ્ઞાની છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ***સકષાયી જીવોનું વર્ણન સેન્દ્રિય જીવોનાં સમાન છે.***

આ પ્રમાણે ક્રોધકષાયીથી લોભકષાયી જીવો સુધી જાણવું જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! અકષાયી જીવ જ્ઞાની છે કે અજ્ઞાની છે.?

ઉ. ગૌતમ ! તેમાં પાંચ જ્ઞાન ભજના (વિકલ્પ)થી પ્રાપ્ત થાય છે.

१४. वेददारं-

प. सवेयगा णं भंते ! जीवा किं नाणी, अन्नाणी ?

उ. गोयमा ! ***जहा सइंदिया।***

૧૪. વેદ દ્વાર :

પ્ર. ભંતે ! સવેદક જીવ જ્ઞાની છે કે અજ્ઞાની છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ***સવેદક જીવોનું વર્ણન સેન્દ્રિય જીવોનાં સમાન છે.***

जैन साईट JAINSITE.com जैनम् जयति शासनम्
www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

एवं इत्थिवेयगा, एवं पुरिसवेयगा, नपुंसकवेयगा वि।

अवेयगा जहा अकसाइ।

- विया. स. ८, उ. २, सु. १४०-१४१

१५. आहारदारं-

प. आहारगा णं भंते ! जीवा किं नाणी, अन्नाणी ?

उ. गोयमा ! ***जहा सकसाई।***

णवरं-केवलनाणं वि।

प. अणाहारगा णं भंते ! जीवा किं नाणी अण्णाणी ?

उ. गोयमा ! णाणी वि, अण्णाणी वि,

जे णाणी तेसिं मणपज्जवनाणवज्जाइं चत्तारि नाणाइं, तिण्णि अन्नाणाणि य भयणाए।

- विया. स. ८, उ. २, सु. १४२-१४३

१६. विसयदारं-

प. आभिणिबोहियनाणस्स णं भंते ! केवइए विसए पण्णत्ते ?

उ. गोयमा ! से समासओ चउव्विहे पण्णत्ते, तं जहा-

१. दव्वओ, २. खेत्तओ, ३. कालओ, ४. भावओ।

१. दव्वओ णं आभिणिबोहियनाणी आएसेणं सव्वदव्वाइं जाणइ पासइ।

२. खेत्तओ णं आभिणिबोहियनाणी आएसेणं सव्वं खेत्तं जाणइ पासइ।

३. कालओ णं आभिणिबोहियनाणी आएसेणं सव्वं कालं जाणइ पासइ।

४. भावओ णं आभिणिबोहियनाणी आएसेणं सव्वे भावे जाणइ पासइ[1]।

આ પ્રમાણે સ્ત્રીવેદક, પુરુષવેદક અને નપુંસકવેદક જીવોનું વર્ણન છે.

અવેદક જીવોનું વર્ણન અકષાયી જીવોનાં સમાન છે.

૧૫. આહાર દ્વાર :

પ્ર. ભંતે ! આહારક જીવ જ્ઞાની છે કે અજ્ઞાની છે ?

ઉ. ગૌતમ ! **આહારક જીવોનું વર્ણન સકષાયી જીવોનાં સમાન છે.**

વિશેષ : તેમાં કેવળજ્ઞાન પણ પ્રાપ્ત થાય છે.

પ્ર. ભંતે ! અનાહારક જીવ જ્ઞાની છે કે અજ્ઞાની છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે જ્ઞાની પણ છે અને અજ્ઞાની પણ છે.

જે જ્ઞાની છે, તેમાં મનઃપર્યવજ્ઞાનને છોડીને ચાર જ્ઞાન અને ત્રણ અજ્ઞાન ભજના (વિકલ્પ)થી પ્રાપ્ત થાય છે.

૧૬. વિષય દ્વાર :

પ્ર. ભંતે ! આભિનિબોધિકજ્ઞાનનો વિષય કેટલો કહ્યો છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે સંક્ષેપમાં ચાર પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

૧. દ્રવ્યથી, ૨. ક્ષેત્રથી, ૩. કાળથી, ૪. ભાવથી.

૧. દ્રવ્યથી આભિનિબોધિકજ્ઞાની અપેક્ષાથી સર્વ દ્રવ્યોને જાણે અને જુવે છે.

૨. ક્ષેત્રથી આભિનિબોધિકજ્ઞાની અપેક્ષાથી સર્વક્ષેત્રને જાણે અને જુવે છે.

૩. કાળથી આભિનિબોધિકજ્ઞાની અપેક્ષાથી સર્વકાળને જાણે અને જુવે છે.

૪. ભાવથી આભિનિબોધિકજ્ઞાની અપેક્ષાથી સર્વભાવોને જાણે અને જુવે છે.

---

१. तं समासओ चउव्विहं पण्णत्तं, तं जहा-

१. दव्वओ, २. खेत्तओ, ३. कालओ, ४. भावओ।

१. तत्थ दव्वओ णं आभिणिबोहियनाणी आएसेणं सव्वदव्वाइं जाणइ ण पासइ।

२. खेत्तओ णं आभिणिबोहियनाणी आएसेणं सव्वं खेत्तं जाणइ ण पासइ।

३. कालओ णं आभिणिबोहियनाणी आएसेणं सव्वं खेत्तं जाणइ ण पासइ।

४. भावओ णं आभिणिबोहियनाणी आएसेणं सव्वं खेत्तं जाणइ ण पासइ।

આ પાઠમાં ક્યારેક લિપિ દોષથી 'ण' વધારે લખાયેલ છે. - नंदी सु. ६५

जैन साइट JAINSITE जैनम् जयति शासनम्

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

प. सुयनाणस्स णं भंते ! केवइए विसए पण्णत्ते ?

उ. गोयमा ! से समासओ चउव्विहे पण्णत्ते, तं जहा-

१. दव्वओ, २. खेत्तओ, ३. कालओ, ४. भावओ।

दव्वओ णं सुयनाणी उवउत्ते सव्वदव्वाइं जाणइ पासइ।

एवं खेत्तओ सव्वंखेत्तं, कालओ सव्वंकालं, भावओ उवउत्ते सव्वं भावं जाणइ पासइ[1] ।

प. ओहिनाणस्स णं भंते ! केवइए विसए पण्णत्ते ?

उ. गोयमा ! से समासओ चउव्विहे पण्णत्ते, तं जहा-

१. दव्वओ, २. खेत्तओ, ३. कालओ, ४. भावओ।

१. तत्थ दव्वओ णं ओहिनाणी जहण्णेणं अणंताणि रूविदव्वाइं जाणइ पासइ, उक्कोसेणं सव्वाइं रूविदव्वाइं जाणइ पासइ।

२. खेत्तओ णं ओहिनाणी जहण्णेणं अंगुलस्स असंखेज्जइभागं खेत्तं जाणइ पासइ, उक्कोसेणं अलोए लोयमेत्ताइं असंखेज्जाइं खंडाइं जाणइ पासइ।

३. कालओ णं ओहिनाणी जहण्णेणं आवलियाए असंखेज्जइभागं जाणइ पासइ, उक्कोसेणं असंखेज्जाओ ओसप्पिणीओ उस्सप्पिणीओ अतीतं च अणागतं च कालं जाणइ पासइ।

४. भावओ णं ओहिनाणी जहण्णेणं अणंते भावे जाणइ पासइ, उक्कोसेण वि अणंते भावे जाणइ पासइ, सव्वभावाणमणंतभागं जाणइ पासइ[2]।

प. मणपज्जवनाणस्स णं भंते ! केवइए विसए पण्णत्ते ?

उ. गोयमा ! से समासओ चउव्विहे पण्णत्ते, तं जहा-

१. दव्वओ, २. खेत्तओ, ३. कालओ, ४. भावओ।

१. तत्थ दव्वओ णं उज्जुमई अणंते अणंतपएसिए खंधे जाणइ पासइ, ते चेव विउलमई अब्भहियतराए विउलतराए, विसुद्धतराए, वितिमिरतराए जाणइ पासइ।

પ્ર. ભંતે ! શ્રુતજ્ઞાનનો વિષય કેટલો કહ્યો છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે સંક્ષેપમાં ચાર પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

૧. દ્રવ્યથી, ૨. ક્ષેત્રથી, ૩. કાળથી, ૪. ભાવથી.

દ્રવ્યથી ઉપયોગયુક્ત શ્રુતજ્ઞાની સર્વદ્રવ્યોને જાણે અને જુવે છે.

આ પ્રમાણે ક્ષેત્રથી સર્વક્ષેત્રને, કાળથી સર્વકાળને અને ભાવથી સર્વભાવોને જાણે-જુવે છે.

પ્ર. ભંતે ! અવધિજ્ઞાનનો વિષય કેટલો કહ્યો છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે સંક્ષેપમાં ચાર પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

૧. દ્રવ્યથી, ૨. ક્ષેત્રથી, ૩. કાળથી, ૪. ભાવથી.

૧. દ્રવ્યથી : અવધિજ્ઞાની જઘન્ય (ઓછામાં ઓછું) અનન્ત રુપી દ્રવ્યોને જાણે અને જુવે છે. ઉત્કૃષ્ટ સમસ્ત રુપી દ્રવ્યોને જાણે-જુવે છે.

૨. ક્ષેત્રથી : અવધિજ્ઞાની જઘન્ય અંગુળનાં અસંખ્યાતમાં ભાગ ક્ષેત્રને જાણે-જુવે છે. ઉત્કૃષ્ટ અલોકમાં લોક જેટલા અસંખ્ય ખંડોને જાણે-જુવે છે.

૩. કાળથી - અવધિજ્ઞાની જઘન્ય એક આવલિકાનાં અસંખ્યાતમાં ભાગ કાળને જાણે-જુવે છે. ઉત્કૃષ્ટ અતીત અને અનાગત અસંખ્યાત અવસર્પિણી અને ઉત્સર્પિણી પરિમાણ કાળને જાણે-જુવે છે.

૪. ભાવથી : અવધિજ્ઞાની જઘન્ય- અનન્ત ભાવોને જાણે-જુવે છે અને ઉત્કૃષ્ટ પણ અનન્ત ભાવોને જાણે જુવે છે પરંતુ સર્વ ભાવોમાં અનન્તમા ભાગને જ જાણે-જુવે છે.

પ્ર. ભંતે ! મનઃપર્યવજ્ઞાનનો વિષય કેટલો કહ્યો છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે સંક્ષેપમાં ચાર પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

૧. દ્રવ્યથી, ૨. ક્ષેત્રથી, ૩. કાળથી, ૪. ભાવથી.

૧. દ્રવ્યથી : ઋજુમતિ અનન્ત અનન્તપ્રદેશિક સ્કંધને (સામાન્ય રુપથી) જાણે અને જુવે છે. તેમજ રુપથી અને વિપુલમતિથી તે જ સ્કંધોને અધિક, વિપુલ, વિશુદ્ધ અને સ્પષ્ટ જાણે-જુવે છે.

१. नंदी. सु. ११४ २. नंदी सु. २५

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

२. खेत्तओ णं उज्जुमई जहन्नेणं अंगुलस्स असंखेज्जइभागं, उक्कोसेणं अहे **-जाव-** इमीसे रयणप्पभाए पुढवीए उवरिम हेट्ठिल्लाइं खुड्डागपयराइं, उड्ढं **-जाव-** जोइसस्स उवरिमतले, तिरियं **-जाव-** अंतोमणुस्सखित्ते अड्ढाइज्जेसु दीव-समुद्देसु, पण्णरससु कम्मभूमीसु तीसाए अकम्मभूमीसु छप्पण्णाए अंतरदीवगेसु सण्णीपंचेंदियाणं पज्जत्तगाणं मणोगए भावे जाणइ पासइ, तं चेव विउलमई अड्ढाइज्जेहिं अंगुलेहिं अब्भहियतरागं विउलतरागं विसुद्धतरागं वितिमिरतरागं खेत्तं जाणइ पासइ।

३. कालओ णं उज्जुमई जहण्णेणं पलिओवमस्स असंखेज्जइभागं, उक्कोसेण वि पलिओवमस्स असंखेज्जइभागं अतीयमणागयं वा कालं जाणइ पासइ, तं चेव विउलमई अब्भहियतरागं **-जाव-** वितिमिरतरागं जाणइ पासइ।

४. भावओ णं उज्जुमई अणंते भावे जाणइ पासइ, सव्वभावाणं अणंतभागं जाणइ पासइ, तं चेव विउलमई अब्भहियतरागं **-जाव-** वितिमिरतरागं जाणइ पासइ[1]।

प. केवलनाणस्स णं भंते ! केवइए विसए पण्णत्ते ?

उ. गोयमा ! से समासओ चउव्विहे पण्णत्ते, तं जहा-

१. दव्वओ, २. खेत्तओ, ३. कालओ, ४. भावओ।

१. तत्थ दव्वओ णं केवलनाणी सव्वदव्वाइं जाणइ पासइ।

२. खेत्तओ णं केवलनाणी सव्वं खेत्तं जाणइ पासइ।

३. कालओ णं केवलनाणी सव्वं कालं जाणइ पासइ।

४. भावओ णं केवलनाणी सव्वे भावे जाणइ पासइ[2]।

प. मइअण्णाणस्स णं भंते ! केवइए विसए पण्णत्ते ?

उ. गोयमा ! से समासओ चउव्विहे पण्णत्ते, तं जहा-

१. दव्वओ, २. खेत्तओ, ३. कालओ, ४. भावओ।

२. ક્ષેત્રથી : ઋજુમતિ જઘન્ય અંગુળનાં અસંખ્યાતમાં ભાગ અને ઉત્કૃષ્ટ નીચે આ રત્નપ્રભા પૃથ્વીનાં ઉપરિતન-અધસ્તન ક્ષુલ્લક પ્રતર સુધી, ઉપર જ્યોતિષી ચક્રનાં ઉપરિતળ સુધી અને ત્રિરછા લોકમાં મનુષ્ય ક્ષેત્રની અંદર અઢી દ્વીપ સમુદ્ર સુધી, પંદર કર્મભૂમિઓ, ત્રીસ અકર્મભૂમિઓ અને છપ્પન અંતરદ્વીપોમાં વર્તમાન સંજ્ઞીપંચેન્દ્રિય પર્યાપ્ત જીવોનાં મનોગત ભાવોને જાણે-જુવે છે અને તેજ ક્ષેત્રોને વિપુલમતિ અઢી અંગુલ અધિક વિપુલ, વિશુદ્ધ અને સ્પષ્ટ ક્ષેત્રને જાણે-જુવે છે.

૩. કાળથી ઋજુમતિ જઘન્ય પલ્યોપમનાં અસંખ્યાતમાં ભાગને, ઉત્કૃષ્ટ પણ પલ્યોપમનાં અસંખ્યાતમાં ભાગ ભૂત અને ભવિષ્યત્ કાળને જાણે અને જુવે છે. તે કાળને વિપુલમતિ તેનાથી કંઈક અધિક **-યાવત્-** સુસ્પષ્ટ પણે જાણે અને જુવે છે.

૪. ભાવથી ઋજુમતિ અનન્ત ભાવોને જાણે અને જુવે છે, પરંતુ બધા ભાવોના અનન્તમાં ભાગને જ જાણે અને જુવે છે. તેજ ભાવોને વિપુલમતિ કંઈક અધિક **-યાવત્-** સુસ્પષ્ટ પણે જાણે અને જુવે છે.

પ્ર. ભંતે ! કેવળજ્ઞાનનો વિષય કેટલો કહ્યો છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે સંક્ષેપમાં ચાર પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે-

૧. દ્રવ્યથી, ૨. ક્ષેત્રથી, ૩. કાળથી, ૪. ભાવથી.

૧. દ્રવ્યથી કેવળજ્ઞાની સર્વદ્રવ્યોને જાણે અને જુવે છે.

૨. ક્ષેત્રથી કેવળજ્ઞાની સર્વક્ષેત્ર (લોકાલોક)ને જાણે અને જુવે છે.

૩. કાળથી કેવળજ્ઞાની ત્રણેય ભૂત, વર્તમાન અને ભવિષ્યત્કાળને જાણે અને જુવે છે.

૪. ભાવથી કેવળજ્ઞાની સર્વ દ્રવ્યોના સર્વ ભાવો પર્યાયોને જાણે અને જુવે છે.

પ્ર. ભંતે ! મતિ અજ્ઞાનનો વિષય કેટલો કહ્યો છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે સંક્ષેપમાં ચાર પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

૧. દ્રવ્યથી, ૨. ક્ષેત્રથી, ૩. કાળથી, ૪. ભાવથી.

१. नंदी. सु. ३७ २. नंदी. सु. ४३

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

दव्वओ णं मइअण्णाणी मइअण्णाणपरिगयाइं दव्वाइं जाणइ पासइ।

एवं खेत्तओ कालओ भावओ णं मइअण्णाण परिगयाइं खेत्तं कालं भावाइं च जाणइ पासइ।

प. सुयअण्णाणस्स णं भंते। केवइए विसए पण्णत्ते ?

उ. गोयमा ! से समासओ चउव्विहे पण्णत्ते, तं जहा-

१.दव्वओ, २. खेत्तओ, ३. कालओ, ४. भावओ।

दव्वओ णं सुयअण्णाणी सुयअण्णाणपरिगयाइं दव्वाइं आघवेइ, पण्णवेइ, परूवेइ।

एवं खेत्तओ, कालओ, भावओ णं सुयअण्णाणी सुयअण्णाणपरिगए खेत्ते काले भावे आघवेइ, पण्णवेइ, परूवेइ।

प. विभंगणाणस्स णं भंते ! केवइए विसए पण्णत्ते ?

उ. गोयमा ! से समासओ चउव्विहे पण्णत्ते, तं जहा-

१.दव्वओ, २. खेत्तओ, ३. कालओ, ४. भावओ।

दव्वओ णं विभंगणाणी विभंगणाणपरिगयाइं दव्वाइं जाणइ पासइ।

एवं खेत्तओ कालओ भावओ णं विभंगणाणी विभंगणाणपरिगए खेत्ते काले भावे जाणइ पासइ।

- विया. स. ८, उ. २, सु. १४४-१५१

१७. संचिट्ठणा कालदारं-

प. नाणी णं भंते ! नाणी त्ति कालओ केवचिरं होइ ?

उ. गोयमा ! नाणी दुविहे पण्णत्ते, तं जहा-

१. साईए वा अपज्जवसिए, २. साईए वा सपज्जवसिए।

तत्थ णं जे से साईए सपज्जवसिए से जहण्णेणं अंतोमुहुत्तं,

उक्कोसेणं छावट्ठिं सागरोवमाइं साइरेगाइं[1]।

દ્રવ્યથી મતિ અજ્ઞાની મતિ અજ્ઞાન-પરિગત દ્રવ્યોને જાણે અને જુવે છે.

આ પ્રમાણે ક્ષેત્રથી કાળથી ભાવથી મતિ અજ્ઞાની મતિ અજ્ઞાન પરિગત ક્ષેત્રકાળ અને ભાવોને જાણે અને જુવે છે.

પ્ર. ભંતે ! શ્રુત અજ્ઞાનનો વિષય કેટલો કહ્યો છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે સંક્ષેપમાં ચાર પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

૧. દ્રવ્યથી, ૨. ક્ષેત્રથી, ૩. કાળથી, ૪. ભાવથી.

દ્રવ્યથી શ્રુત અજ્ઞાની શ્રુત અજ્ઞાનનાં વિષયભૂત દ્રવ્યોનું વર્ણન કરે છે. બતાવે છે અને પ્રરુપણા કરે છે.

આ પ્રમાણે ક્ષેત્રથી, કાળથી અને ભાવથી શ્રુત અજ્ઞાની શ્રુત અજ્ઞાનનાં વિષયભૂત ક્ષેત્રકાળ અને ભાવોનું વર્ણન કરે છે, બતાવે છે અને પ્રરુપણા કરે છે.

પ્ર. ભંતે ! વિભંગજ્ઞાનનો વિષય કેટલો કહ્યો છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે સંક્ષેપમાં ચાર પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

૧. દ્રવ્યથી, ૨. ક્ષેત્રથી, ૪. કાળથી, ૪. ભાવથી.

દ્રવ્યની અપેક્ષાએ વિભંગજ્ઞાની વિભંગજ્ઞાનનાં વિષયગત દ્રવ્યોને જાણે-જુવે છે.

આ પ્રમાણે ક્ષેત્રકાળ અને ભાવની અપેક્ષાએ વિભંગજ્ઞાની વિભંગજ્ઞાનનાં વિષયગત ક્ષેત્ર, કાળ અને ભાવોને જાણે-જુવે છે.

૧૭. સંચિટ્ઠણાકાળ દ્વાર :

પ્ર. ભંતે ! જ્ઞાની જીવ જ્ઞાનીનાં રુપમાં કેટલા કાળ સુધી રહે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! જ્ઞાની બે પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

૧. સાદિ, - અપર્યવસિત, ૨. સાદિ-સપર્યવસિત.

આમાંથી જે સાદિ-સપર્યવસિત છે તે જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત સુધી,

ઉત્કૃષ્ટ કંઈક અધિક છયાસઠ સાગરોપમ સુધી રહે છે.

१. जीवा. पडि. ९, सु. २३३

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

प. आभिणिबोहियनाणी णं भंते! आभिणिबोहियनाणी त्ति कालओ केवचिरं होइ ?

उ. गोयमा ! जहण्णेणं अंतोमुहुत्तं,

उक्कोसेणं छावट्ठिं सागरोवमाइं साइरेगाइं।

एवं सुयनाणी वि।

ओहिनाणी वि एवं चेव।

णवरं - जहण्णेणं एक्कं समयं।

प. मणपज्जवनाणी णं भंते ! मणपज्जवनाणी त्ति कालओ केवचिरं होइ ?

उ. गोयमा ! जहण्णेणं एक्कं समयं,

उक्कोसेणं देसूणं पुव्वकोडिं,

प. केवलनाणी णं भंते ! केवलनाणी त्ति कालओ केवचिरं होइ ?

उ. गोयमा ! साईए अपज्जवसिए।

प. अन्नाणी-मइअन्नाणी-सुयअन्नाणी णं भंते ! अन्नाणी-मइअन्नाणी-सुयअन्नाणी त्ति कालओ केवचिरं होइ ?

उ. गोयमा ! अन्नाणी मइअन्नाणी सुयअन्नाणी तिविहे पण्णत्ते, तं जहा-

१. अणाईए वा अपज्जवसिए, २. अणाईए वा सपज्जवसिए, ३. साईए वा सपज्जवसिए।

तत्थ णं जे ते साईए सपज्जवसिए से जहण्णेणं अंतोमुहुत्तं,

उक्कोसेणं अणंतं कालं-अणंताओ उस्सप्पिणि-ओसप्पिणीओ कालओ, खेत्तओ अवड्ढं पोग्गलपरियट्टं देसूणं[1]।

प. विभंगनाणी णं भंते ! विभंगनाणी त्ति कालओ केवचिरं होइ ?

उ. गोयमा ! जहण्णेणं एक्कं समयं,

उक्कोसेणं तेत्तीसं सागरोवमाइं देसूणाए पुव्वकोडीए अब्भहियाइं[2]।

- विया. स. ८, उ. २, सु. १५२-१५३

પ્ર. ભંતે ! આભિનિબોધિકજ્ઞાની આભિનિબોધિકજ્ઞાનીનાં રુપમાં કેટલા સમય સુધી રહે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત,

ઉત્કૃષ્ટ કંઈક અધિક છયાસઠ સાગરોપમ સુધી રહે છે.

આ પ્રમાણે શ્રુતજ્ઞાનીનાં માટે જાણવું જોઈએ.

અવધિજ્ઞાનીનો સંસ્થિતિ કાળ પણ એટલો જ છે.

વિશેષ : તેની સ્થિતિ જઘન્ય એક સમયની છે.

પ્ર. ભંતે ! મન:પર્યવજ્ઞાની મન:પર્યવજ્ઞાનીનાં રુપમાં કેટલા કાળ સુધી રહે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! જઘન્ય એક સમય,

ઉત્કૃષ્ટ દેશોન પૂર્વકોટિ સુધી.

પ્ર. ભંતે ! કેવળજ્ઞાની કેવળજ્ઞાનીનાં રુપમાં કેટલા કાળ સુધી રહે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે સાદિ- અપર્યવસિત હોય છે.

પ્ર. ભંતે ! અજ્ઞાની, મતિ-અજ્ઞાની, શ્રુત-અજ્ઞાની કેટલા કાળ સુધી અજ્ઞાની, મતિ અજ્ઞાની, શ્રુત અજ્ઞાનીનાં રુપમાં રહે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! અજ્ઞાની, મતિ-અજ્ઞાની અને શ્રુતઅજ્ઞાની ત્રણ પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

૧. અનાદિ-અપર્યવસિત, ૨. અનાદિ-સપર્યવસિત, ૩. સાદિ-સપર્યવસિત.

તેમાંથી જે સાદિ-સપર્યવસિત છે, તે જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત,

ઉત્કૃષ્ટ અનન્તકાળ સુધી અર્થાત્ કાળની અપેક્ષાથી અનન્ત ઉત્સર્પિણી અવસર્પિણીઓ સુધી અને ક્ષેત્રની અપેક્ષાથી દેશોન અર્દ્ધપુદ્ગલ- પરાવર્તન સુધી રહે છે.

પ્ર. ભંતે ! વિભંગજ્ઞાની વિભંગજ્ઞાનીનાં રુપમાં કેટલા કાળ સુધી રહે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! જઘન્ય એક સમય,

ઉત્કૃષ્ટ દેશોન પૂર્વકોટિ અધિક તેત્રીસ સાગરોપમ સુધી વિભંગજ્ઞાનીનાં રુપમાં રહે છે.

---

१. जीवा. पडि. ९, सु. २५०

२. (क) जीवा. पडि. ९, सु. २५४

(ख) पण्ण. प. १८, सु. १३४६-१३५३

जैन साईट JAINSITE जैनम् जयति शासनम्
www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

१८. अंतरदारं-

१. णाणिस्स जहण्णेणं अंतोमुहुत्तं,
उक्कोसेणं अणंतं कालं **-जाव-**
अवड्ढं पोग्गलपरियट्टं देसूणं,
२. अन्नाणिस्स दोण्ह वि आइल्लाणं नत्थि अंतरं,
साइयस्स सपज्जवसियस्सं जहण्णेणं अंतोमुहुत्तं,
उक्कोसेणं छावट्ठिं सागरोवमाइं साइरेगाइं।

- जीवा. पडि. ९, सु. २३३

प. १. आभिणिबोहियनाणिस्स णं भंते ! केवइयं कालं अंतरं होइ ?

उ. गोयमा ! जहण्णेणं अंतोमुहुत्तं,
उक्कोसेणं अणंतं कालं **-जाव-** अवड्ढं पोग्गल परियट्टं देसूणं।

२. एवं सुयनाणिस्स वि, ३. ओहिनाणिस्स वि, ४. मणपज्जवनाणिस्स वि।

प. ५. केवलनाणिस्स णं भंते ! केवइयं कालं अंतरं होइ ?

उ. गोयमा ! साइयस्स अपज्जवसियस्स नत्थि अंतरं।

प. ६. मइ अन्नाणिस्स णं भंते ! केवइयं कालं अंतरं होइ ?

उ. गोयमा ! अणाईयस्स अपज्जवसियस्स नत्थि अंतरं, अणाईयस्स सपज्जवसियस्स नत्थि अंतरं, साइयस्स सपज्जवसियस्स जहण्णेणं अंतोमुहुत्तं।
उक्कोसेणं छावट्ठिं सागरोवमाइं साइरेगाइं[1]।

७. एवं सुय अन्नाणिस्स वि।

प. ८. विभंगनाणिस्स णं भंते ! केवइयं कालं अंतरं होइ ?

उ. गोयमा ! जहण्णेणं अंतोमुहुत्तं,
उक्कोसेणं वणस्सइकालो[2]।

- जीवा. पडि. ९, सु. २५४

१९. अप्पबहुत्तदारं-

प. एएसि णं भंते ! नाणीणं, अन्नाणीण य कयरे कायरेहिंतो अप्पा वा **-जाव-** विसेसाहिया वा ?

૧૮. અંતર દ્વાર :

૧. જ્ઞાનીનું જઘન્ય અંતર અન્તર્મુહૂર્તનું,
ઉત્કૃષ્ટ અંતર અનન્તકાળનું **-યાવત્-**
દેશોન અર્દ્ધ પુદ્ગલ પરાવર્ત સુધી રહે છે.
૨. અજ્ઞાનીમાં પ્રારંભનાં બંને ભંગોનું અંતર નથી.
સાદિ-સપર્યવસિતનું જઘન્ય અંતર અન્તર્મુહૂર્તનું,
ઉત્કૃષ્ટ અંતર કંઈક અધિક છયાસઠ સાગરોપમનું છે.

પ્ર. ૧. ભંતે ! આભિનિબોધિક જ્ઞાનનું અંતર કેટલા કાળનું છે ?

ઉ. ગૌતમ ! જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત,
ઉત્કૃષ્ટ અનન્તકાળ **-યાવત્-** કંઈક ઓછું અર્દ્ધપુદ્ગલ પરાવર્તનનું છે.

૨. આ પ્રમાણે શ્રુતજ્ઞાનીનું, ૩. અવધિજ્ઞાનીનું અને ૪. મનઃ પર્યવજ્ઞાનીનું પણ અંતર છે.

પ્ર. ૫. ભંતે ! કેવળજ્ઞાનીનું અંતર કેટલાકાળનું છે ?

ઉ. ગૌતમ ! સાદિ-અપર્યવસિત હોવાથી અંતર નથી.

પ્ર. ૬. ભંતે ! મતિ-અજ્ઞાનીનું અંતર કેટલા કાળનું છે ?

ઉ. ગૌતમ ! અનાદિ અપર્યવસિતનું અંતર નથી, અનાદિ સપર્યવસિતનું પણ અંતર નથી. સાદિ સપર્યવસિતનું અંતર જઘન્ય અંતર્મુહૂર્તનું,
ઉત્કૃષ્ટ કંઈક અધિક છયાસઠ સાગરોપમનું છે.

૭. આ પ્રમાણે શ્રુત-અજ્ઞાનીનું અંતર છે.

પ્ર. ૮. ભંતે ! વિભંગજ્ઞાનીનું અંતર કેટલા કાળનું છે ?

ઉ. ગૌતમ ! જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્તનું,
ઉત્કૃષ્ટ વનસ્પતિ-કાળનું છે.

૧૯. અલ્પ બહુત્વ દ્વાર :

પ્ર. ભંતે ! આ જ્ઞાની અને અજ્ઞાનીમાં કોણ કોનાથી અલ્પ **-યાવત્-** વિશેષાધિક છે?

---

१. जीवा. पडि. ९, सु. २५०
२. विया. स. ८, उ. २, सु. १५४

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

उ. गोयमा ! १. सव्वत्थोवा नाणी,
२. अन्नाणी अणंतगुणा।
- जीवा. पडि. ९, सु. २३३

ઉ. ગૌતમ ! ૧. બધાથી અલ્પ જ્ઞાની છે,
૨. (તેનાથી) અજ્ઞાની અનન્તગુણા છે.

प. एएसि णं भंते! जीवाणं १. आभिणिबोहियणाणीणं, २. सुयणाणीणं, ३. ओहिणाणीणं, ४. मणपज्जवणाणीणं, ५. केवलणाणीण य कयरे कयरेहिंतो अप्पा वा -जाव- विसेसाहिया वा ?

પ્ર. ભંતે ! આ ૧. આભિનિબોધિકજ્ઞાની, ૨. શ્રુત-જ્ઞાની, ૩. અવધિજ્ઞાની, ૪. મનઃપર્યવજ્ઞાની અને ૫. કેવળજ્ઞાની આ જીવોમાંથી કોણ કોનાથી અલ્પ **-યાવત્-** વિશેષાધિક છે ?

उ. गोयमा ! १. सव्वत्थोवा जीवा मणपज्जवणाणी,
२. ओहिणाणी असंखेज्जगुणा,
३-४. आभिणिबोहियणाणी सुयणाणी दो वि तुल्ला विसेसाहिया,
५. केवलणाणी अणंतगुणा।

ઉ. ગૌતમ ! ૧. બધાથી અલ્પ જીવ મનઃપર્યવજ્ઞાની છે.
૨. (તેનાથી) અવધિજ્ઞાની અસંખ્યાતગુણા છે,
૩-૪. (તેનાથી) આભિનિબોધિકજ્ઞાની અને શ્રુતજ્ઞાની આ બંને (તુલ્ય) સમાન છે અને વિશેષાધિક છે.
૫. (તેનાથી) કેવળજ્ઞાની અનન્તગુણા છે.

प. एएसि णं भंते ! जीवाणं मइअण्णाणीणं, सुयअण्णाणीणं विभंगणाणीण य कयरे कयरेहिंतो अप्पा वा -जाव- विसेसाहिया वा ?

પ્ર. ભંતે ! આ ૧. મતિ-અજ્ઞાની, ૨. શ્રુત-અજ્ઞાની અને ૩. વિભંગજ્ઞાની જીવોમાંથી કોણ કોનાથી અલ્પ **-યાવત્-** વિશેષાધિક છે ?

जैन साईट JAINSITE जैनम् जयति शासनम्

उ. गोयमा ! १. सव्वत्थोवा जीवा विभंगणाणी,
२-३. मइअण्णाणी, सुयअण्णाणी दो वि तुल्ला अणंतगुणा[१]।

ઉ. ગૌતમ ! ૧. બધાથી અલ્પ જીવ વિભંગજ્ઞાની છે,
૨-૩. (તેનાથી) મતિ-અજ્ઞાની અને શ્રુત અજ્ઞાની બંને સમાન છે અને અનન્ત ગુણા છે.

प. एएसि णं भंते ! जीवाणं,
१. आभिणिबोहियनाणीणं, २. सुयनाणीणं,
३. ओहिनाणीणं, ४. मणपज्जवनाणीणं,
५. केवलनाणीणं, ६. मइअण्णाणीणं,
७. सुय अण्णाणीणं, ८. विभंगणाणीण
य कयरे कयरेहिंतो अप्पा वा -जाव- विसेसाहिया वा ?

પ્ર. ભંતે ! આ -
૧. આભિનિબોધિકજ્ઞાની, ૨. શ્રુતજ્ઞાની,
૩. અવધિજ્ઞાની, ૪. મનઃપર્યવજ્ઞાની,
૫. કેવળજ્ઞાની, ૬. મતિ-અજ્ઞાની,
૭. શ્રુત અજ્ઞાની અને ૮. વિભંગજ્ઞાની
જીવોમાંથી કોણ કોનાથી અલ્પ **-યાવત્-** વિશેષાધિક છે ?

उ. गोयमा ! १. सव्वत्थोवा जीवा मणपज्जवनाणी,
२. ओहिनाणी असंखेज्जगुणा,
३-४. आभिणिबोहियनाणी सुयनाणी एए दो वि तुल्ला विसेसाहिया,
५. विभंगनाणी असंखेज्जगुणा,
६. केवलनाणी अणंतगुणा,

ઉ. ગૌતમ ! ૧. બધાથી અલ્પ જીવ મનઃપર્યવજ્ઞાની છે,
૨. (તેનાથી) અવધિજ્ઞાની અસંખ્યાતગુણા છે,
૩-૪. (તેનાથી) આભિનિબોધિકજ્ઞાની અને શ્રુતજ્ઞાની બંને પરસ્પર સમાન છે અને વિશેષાધિક છે.
૫. (તેનાથી) વિભંગજ્ઞાની અસંખ્યાતગુણા છે,
૬. (તેનાથી) કેવળજ્ઞાની અનન્તગુણા છે,

---

१. (क) जीवा. पडि. ९, सु. २५४ (ख) विया. स. ८, उ. २, सु. १५५
(ग) जीवा. पडि. ९, सु. २५०

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

७-८. मइअन्नाणी सुयअन्नाणी य दो वि तुल्ला अणंतगुणा।

- पण्ण. प. ३, सु. २५७-२५९

૭-૮. (તેનાથી) મતિ-અજ્ઞાની અને શ્રુત અજ્ઞાની અનન્તગુણા છે અને બંને પરસ્પર સમાન છે.

१२०. पज्जवदारं पज्जवाण य अप्पबहुत्तं-

૧૨૦. પર્યાયદ્વાર અને પર્યાયોનું અલ્પ બહુત્વ :

प. केवइया णं भंते ! आभिणिबोहियनाणपज्जवा पण्णत्ता ?

उ. गोयमा ! अणंता आभिणिबोहियनाणपज्जवा पण्णत्ता।

एवं सुयणाणस्स -जाव- केवलणाणस्स अणंता पज्जवा पण्णत्ता।

एवं मइअण्णाणस्स सुयअण्णाणस्स वि।

प. केवइया णं भंते ! विभंगनाणपज्जवा पण्णत्ता ?

उ. गोयमा ! अणंता विभंगनाणपज्जवा पण्णत्ता।

प. एएसि णं भंते ! १. आभिणिबोहियनाणपज्जवाणं, २. सुयनाणपज्जवाणं, ३. ओहिणाणपज्जवाणं, ४. मणपज्जवनाणपज्जवाणं, ५. केवलनाणपज्जवाण य कयरे कयरेहिंतो अप्पा वा **-जाव-** विसेसाहिया वा ?

उ. गोयमा ! १. सव्वत्थोवा मणपज्जवनाणपज्जवा,

२. ओहिनाणपज्जवा अणंतगुणा,

३. सुयनाणपज्जवा अणंतगुणा,

४. आभिणिबोहियनाणपज्जवा अणंतगुणा,

५. केवलनाणपज्जवा अणंतगुणा।

प. एएसि णं भंते ! मइअन्नाणपज्जवाणं सुयअन्नाण-पज्जवाणं विभंगनाणपज्जवाण य कयरे कयरेहिंतो अप्पा वा **-जाव-** विसेसाहिया वा ?

उ. गोयमा ! १. सव्वत्थोवा विभंगनाणपज्जवा,

२. सुयअन्नाणपज्जवा अणंतगुणा,

३. मइअन्नाणपज्जवा अणंतगुणा।

प. एएसि णं भंते ! आभिणिबोहियनाणपज्जवाणं **-जाव-** केवलनाणपज्जवाणं, मइअन्नाणपज्जवाणं, सुयअन्नाण पज्जवाणं, विभंगनाणपज्जवाण य कयरे कयरेहिंतो अप्पा वा **-जाव-** विसेसाहिया वा ?

પ્ર. ભંતે ! આભિનિબોધિક જ્ઞાનની પર્યાય કેટલી કહી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! આભિનિબોધિક જ્ઞાનની અનન્ત પર્યાય કહી છે.

આ પ્રમાણે શ્રુતજ્ઞાનથી કેવળજ્ઞાન સુધીની અનન્ત પર્યાય કહી છે.

આ પ્રમાણે મતિ-અજ્ઞાન અને શ્રુત-અજ્ઞાનની પર્યાયોનાં માટે જાણવું જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! વિભંગજ્ઞાનની પર્યાય કેટલી કહી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! વિભંગજ્ઞાનની અનન્ત પર્યાય કહી છે.

પ્ર. ભંતે ! આ ૧. આભિનિબોધિક જ્ઞાન, ૨. શ્રુતજ્ઞાન, ૩. અવધિજ્ઞાન, ૪. મનઃપર્યવજ્ઞાન અને ૫. કેવળજ્ઞાનની પર્યાયોમાં કોણ કોનાથી અલ્પ **-યાવત્-** વિશેષાધિક છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ૧. મનઃ પર્યવજ્ઞાનની પર્યાય બધાથી અલ્પ છે.

૨. (તેનાથી) અવધિજ્ઞાનની પર્યાય અનન્તગુણા છે,

૩. (તેનાથી) શ્રુતજ્ઞાનની પર્યાય અનન્તગુણા છે,

૪. (તેનાથી) આભિનિબોધિક જ્ઞાનની પર્યાય અનન્તગુણા છે.

૫. (તેનાથી) કેવળજ્ઞાનની પર્યાય અનન્તગુણા છે.

પ્ર. ભંતે ! આ ૧. મતિ-અજ્ઞાન, ૨. શ્રુત-અજ્ઞાન અને ૩. વિભંગજ્ઞાનની પર્યાયોમાં કોણ કોનાથી અલ્પ **-યાવત્-** વિશેષાધિક છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ૧. બધાથી અલ્પ વિભંગજ્ઞાનની પર્યાય છે.

૨. (તેનાથી) શ્રુત-અજ્ઞાનની પર્યાય અનન્તગુણા છે.

૩. (તેનાથી) મતિ-અજ્ઞાનની પર્યાય અનન્તગુણા છે.

પ્ર. ભંતે ! આ આભિનિબોધિક જ્ઞાન પર્યાયો **-યાવત્-** કેવળજ્ઞાન પર્યાયો, મતિ-અજ્ઞાન, શ્રુત-અજ્ઞાન અને વિભંગજ્ઞાન પર્યાયોમાં કોણ કોનાથી અલ્પ **-યાવત્-** વિશેષાધિક છે ?

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

उ. गोयमा ! १. सव्वत्थोवा मणपज्जवनाणपज्जवा,

२. विभंगनाणपज्जवा अणंतगुणा,

३. ओहिनाणपज्जवा अणंतगुणा,

४. सुयअन्नाणपज्जवा अणंतगुणा,

५. सुयनाणपज्जवा विसेसाहिया,

६. मइअन्नाणपज्जवा अणंतगुणा,

७. आभिणिबोहियनाणपज्जवा विसेसाहिया,

८. केवलनाणपज्जवा अणंतगुणा।

- विया. स. ८, उ. २, सु. १५६-१६२

ઉ. ગૌતમ ! ૧. બધાથી અલ્પ મનઃ પર્યવજ્ઞાનની પર્યાય છે,

૨. (તેનાથી) વિભંગજ્ઞાનની પર્યાય અનન્ત-ગુણા છે,

૩. (તેનાથી) અવધિજ્ઞાનની પર્યાય અનન્ત-ગુણા છે,

૪. (તેનાથી) શ્રુત-અજ્ઞાનની પર્યાય અનન્ત-ગુણા છે,

૫. (તેનાથી) શ્રુતજ્ઞાનની પર્યાય વિશેષાધિક છે,

૬. (તેનાથી) મતિ-અજ્ઞાનની પર્યાય અનન્ત-ગુણા છે,

૭. (તેનાથી) આભિનિબોધિક જ્ઞાનની પર્યાય વિશેષાધિક છે,

૮. (તેનાથી) કેવળજ્ઞાનની પર્યાય અનન્તગુણા છે.

१२१. भावियप्पणो मिच्छद्दिट्ठिस्सऽणगारस्स जाणणं पासणं -

प. अणगारे णं भंते ! भावियप्पा मायी मिच्छद्दिट्ठी वीरियलद्धीए, वेउव्वियलद्धीए, विभंगनाणलद्धीए वाणारसिं नगरिं समोहए, समोहण्णित्ता रायगिहे नगरे रूवाइं जाणइ पासइ ?

उ. हंता, गोयमा ! जाणइ, पासइ।

प. से भंते ! किं तहाभावं जाणइ पासइ, अण्णहाभावं जाणइ पासइ।

उ. गोयमा ! णो तहाभावं जाणइ पासइ, अण्णहाभावं जाणइ पासइ।

प. से केणट्ठेणं भंते ! एवं वुच्चइ-

"णो तहाभावं जाणइ पासइ, अण्णहाभावं जाणइ पासइ ?"

उ. गोयमा ! तस्स णं एवं भवइ-

"एवं खलु अहं रायगिहे नगरे समोहए, समोहण्णित्ता, वाणारसीए नगरीए रूवाइं जाणामि पासामि," से से दंसणे विवच्चासे भवइ,

૧૨૧. ભાવિતાત્મા મિથ્યાદૃષ્ટિ અનગારનું જાણવું-જોવું.

પ્ર. ભંતે ! રાજગૃહ નગરમાં રહેલ માયી મિથ્યાદૃષ્ટિ ભાવિતાત્મા અણગાર વીર્યલબ્ધિથી, વૈક્રિય-લબ્ધિથી અને વિભંગજ્ઞાન લબ્ધિથી વારાણસી નગરીની વિકુર્વણા કરીને શું તદ્દગત રુપોને જાણે-જુવે છે ?

ઉ. હા, ગૌતમ ! તે (પૂર્વોક્ત રુપોને) જાણે અને જુવે છે.

પ્ર. ભંતે ! શું તે યથાભાવથી જાણે-જુવે છે કે અન્યથાભાવથી જાણે-જુવે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે યથાભાવથી જાણતાં-જોતા નથી, પરંતુ અન્યથાભાવથી જાણે-જુવે છે.

પ્ર. ભંતે ! શા માટે એવું કહેવાય છે કે -

"તે યથાભાવથી જાણતાં- જોતાં નથી, પરંતુ અન્યથાભાવથી જાણે-જુવે છે ?"

ઉ. ગૌતમ ! તેના મનમાં આ પ્રમાણે વિચાર હોય છે કે -

"વારાણસી નગરીમાં રહેલ હું રાજગૃહ નગરની વિકુર્વણા કરીને હું તદ્દગત રુપોને જાણુ-જોવું છું." આ પ્રમાણે તેનું દર્શન વિપરીત થાય છે.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

से तेणट्ठेणं गोयमा ! एवं वुच्चइ-

"णो तहाभावं जाणइ पासइ, अण्णहाभावं जाणइ पासइ।"

प. अणगारे णं भंते ! भावियप्पा मायी मिच्छद्दिट्ठी -जाव- रायगिहे नगरे समोहए, समोहणित्ता वाणारसीए नगरीए रूवाइं जाणइ पासइ ?

उ. हंता, गोयमा ! जाणइ, पासइ।

तं चेव -जाव- तस्स णं एवं होइ -

'एवं खलु अहं वाणारसीए नगरीए समोहए, रायगिहे नगरे रूवाइं जाणामि पासामि,

से से दंसणे विवच्चासे भवइ,

से तेणट्ठेणं गोयमा ! एवं वुच्चइ-

"णो तहाभावं जाणइ पासइ, अण्णहाभावं जाणइ पासइ।"

प. अणगारे णं भंते ! भावियप्पा मायी मिच्छद्दिट्ठी वीरियलद्धीए वेउव्वियलद्धीए विभंगणाणलद्धीए वाणारसिं नगरिं रायगिहं च नगरं अंतरा य एगं महं जणवयवग्गं समोहए समोहणित्ता वाणारसिं नगरिं रायगिहं च नगरं तं च अंतरा एगं महं जणवयवग्गं जाणइ पासइ ?

उ. हंता, गोयमा ! जाणइ, पासइ।

प. से भंते ! किं तहाभावं जाणइ पासइ, अण्णहाभावं जाणइ पासइ ?

उ. गोयमा ! णो तहाभावं जाणइ पासइ, अण्णहाभावं जाणइ पासइ।

प. से केणट्ठेणं भंते ! एवं वुच्चइ-

"णो तहाभावं जाणइ पासइ, अण्णहाभावं जाणइ पासइ ?"

उ. गोयमा ! तस्स खलु एवं भवइ-

"एस खलु वाणारसी नगरी,

एस खलु रायगिहे नगरे,

માટે હે ગૌતમ ! એવું કહેવાય છે કે -

"તે તથાભાવથી જાણતાં- જોતાં નથી, પરંતુ અન્યથા ભાવથી જાણે-જુવે છે.

પ્ર. ભંતે ! વારાણસીમાં રહેલ માયી મિથ્યાદષ્ટિ ભાવિતાત્મા અણગાર -યાવત્- રાજગૃહ નગરની વિકુર્વણા કરીને વારાણસીનાં રુપોને જાણે અને જુવે છે ?

ઉ. હા, ગૌતમ ! તે એ રુપોને જાણે અને જુવે છે. **તે જ પ્રકારે -યાવત્-** તે સાધુના મનમાં આ પ્રકારનો વિચાર હોય છે કે -

"રાજગૃહ નગરમાં રહેલ હું વારાણસી નગરીની વિકુર્વણા કરીને તદ્દગત રુપોને જાણું અને જોવું છું."

આ પ્રમાણે તેનું દર્શન વિપરીત થાય છે.

માટે હે ગૌતમ ! એવું કહેવાય છે કે -

"તે યથાભાવથી જાણતાં-જોતાં નથી, પરંતુ અન્યથાભાવથી જાણે-જુવે છે."

પ્ર. ભંતે ! માયી મિથ્યાદષ્ટિ ભાવિતાત્મા અણગાર પોતાની વીર્યલબ્ધિથી, વૈક્રિય લબ્ધિથી અને વિભંગજ્ઞાન લબ્ધિથી વારાણસી નગરી અને રાજગૃહ નગરનાં વચમાં એક મોટા જનપદ વર્ગની વિકુર્વણા કરીને વારાણસી નગરી અને રાજગૃહ નગરનાં વચમાં તે મોટા જનપદ-વર્ગને જાણે અને જુવે છે ?

ઉ. હા, ગૌતમ ! તે જાણે અને જુવે છે.

પ્ર. ભંતે ! શું તે એ જનપદ-વર્ગને યથાભાવથી જાણે-જુવે છે અથવા અન્યથાભાવથી જાણે-જુવે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે એ જનપદ-વર્ગને યથાભાવથી જાણતાં-જોતાં નથી, પરંતુ અન્યથા ભાવથી જાણે-જુવે છે.

પ્ર. ભંતે ! શા માટે એવું કહેવાય છે કે -

"તે યથાભાવથી જાણતાં-જોતાં નથી, પરંતુ અન્યથાભાવથી જાણે-જુવે છે ?"

ઉ. ગૌતમ ! તે અણગારના મનમાં એવો વિચાર હોય છે કે -

"તે વારાણસી નગરી છે,

આ રાજગૃહ નગર છે.

एस खलु अंतरा एगे महं जणवयवग्गे,

तथा આ બંનેનાં વચમાં આ એક મોટું જનપદ-વર્ગ છે.

णो खलु एस महं वीरियलद्धी वेउव्वियलद्धी विभंगनाणलद्धी इड्ढी जुई जसे बले वीरिए पुरिसक्कारपरक्कमे लद्धे पत्ते अभिसमन्नागए",

પરંતુ આ મારી વીર્યલબ્ધિ, વૈક્રિયલબ્ધિ કે વિભંગજ્ઞાન લબ્ધિ નથી અને ન તો મારા દ્વારા ઉપલબ્ધ, પ્રાપ્ત અને અભિસમન્વાગત આ ઋદ્ધિ, દ્યુતિ, યશ, બળ અને પુરુષાકાર પરાક્રમ છે."

से से दंसणे विवच्चासे भवइ।

આ પ્રમાણે ઉપર્યુક્ત અણગારનું દર્શન વિપરીત થાય છે.

से तेणट्ठेणं गोयमा ! एवं वुच्चइ-

"णो तहाभावं जाणइ पासइ, अण्णहाभावं जाणइ पासइ।"

- विया. स. ३, उ. ६, सु. १-५

માટે હે ગૌતમ ! એવું કહેવાય છે કે -

"તે યથાભાવથી જાણતાં- જોતાં નથી. પરંતુ અન્યથાભાવથી જાણે-જુવે છે."

१२२. भावियप्पणो सम्मद्दिट्ठिस्सऽणगारस्स जाणणं पासणं-

प. अणगारे णं भंते ! भावियप्पा अमायी सम्मद्दिट्ठी वीरियलद्धीए वेउव्वियलद्धीए ओहिनाणलद्धीए रायगिहे नगरे समोहए समोहण्णित्ता वाणारसीए नगरीए रूवाइं जाणइ पासइ ?

उ. हंता, गोयमा ! जाणइ पासइ।

प. से भंते ! किं तहाभावं जाणइ पासइ, अण्णहाभावं जाणइ पासइ ?

उ. गोयमा ! तहाभावं जाणइ पासइ, णो अण्णहाभावं जाणइ पासइ।

प. से केणट्ठेणं भंते ! एवं वुच्चइ -

"तहाभावं जाणइ पासइ, णो अण्णहाभावं जाणइ पासइ ?"

उ. गोयमा ! तस्स णं एवं भवइ-

"एवं खलु अहं रायगिहे नगरे समोहए समोहणित्ता, वाणारसीए नगरीए रूवाइं जाणामि पासामि," से से दंसणे अविवच्चासे भवइ।

से तेणट्ठेणं गोयमा ! एवं वुच्चइ -

"तहाभावं जाणइ पासइ, णो अण्णहाभावं जाणइ पासइ।"

बीओ वि आलावगो एवं चेव,

૧૨૨. ભાવિતાત્મા સમ્યગ્દૃષ્ટિ અણગારનું જાણવું-જોવું.

પ્ર. ભંતે ! વારાણસી નગરીમાં રહેલ અમાયી સમ્યગ્દૃષ્ટિ ભાવિતાત્મા અણગાર પોતાની વીર્યલબ્ધિ, વૈક્રિયલબ્ધિ અને અવધિજ્ઞાનલબ્ધિથી રાજગૃહ નગરની વિકુર્વણા કરીને રુપોને જાણે-જુવે છે ?

ઉ. હા ગૌતમ ! તે જાણે-જુવે છે.

પ્ર. ભંતે ! તે એ રુપોને યથાભાવથી જાણે-જુવે છે કે અન્યથાભાવથી જાણે-જુવે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે એ રુપોને યથાભાવથી જાણે-જુવે છે. પરંતુ અન્યથાભાવથી જાણતાં-જોતા નથી.

પ્ર. ભંતે ! શા માટે એવું કહેવાય છે કે -

"તે યથાભાવથી એ રુપોને જાણે-જુવે છે, પરન્તુ અન્યથાભાવથી જાણતાં-જોતા નથી ?"

ઉ. ગૌતમ ! તે અણગારનાં મનમાં આ પ્રમાણે વિચાર હોય છે કે -

"વારાણસી નગરીમાં રહેલ હું રાજગૃહનગરની વિકુર્વણા કરીને વારાણસીનાં રુપોને જાણુ-જોવું છે." આ પ્રમાણે તેનું દર્શન અવિપરીત થાય છે.

માટે હે ગૌતમ ! એવું કહેવાય છે કે -

"તે યથાભાવથી જાણે-જુવે છે, પરંતુ અન્યથાભાવથી જાણતાં-જોતાં નથી."

આ પ્રમાણે બીજા આલાપક પણ કહેવા જોઈએ.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

णवरं - वाणारसीए नगरीए समोहणावेयव्वो, रायगिहे नगरे रूवाइं जाणइ पासइ।

प. अणगारे णं भंते ! भावियप्पा अमायी सम्मद्दिट्ठी वीरियलद्धीए वेउव्वियलद्धीए ओहिनाणलद्धीए रायगिहं नगरं वाणारसिं च नगरिं अंतरा य एगं महं जणवयवग्गं समोहए समोहणित्ता, रायगिहं नगरं वाणारसिं च नगरिं तं च अंतरा एगं महं जणवयवग्गं जाणइ पासइ ?

उ. हंता, गोयमा ! जाणइ पासइ।

प. से भंते ! किं तहाभावं जाणइ पासइ, अण्णहाभावं जाणइ पासइ ?

उ. गोयमा ! तहाभावं जाणइ पासइ, णो अण्णहाभावं जाणइ पासइ।

प. से केणट्ठेणं भंते ! एवं वुच्चइ-

"तहाभावं जाणइ पासइ, णो अण्णहाभावं जाणइ पासइ ?"

उ. गोयमा ! तस्स णं एवं भवइ-

"णो खलु एस रायगिहे नगरे, णो खलु एस वाणारसी नगरी, णो खलु एस अंतरा एगे जणवयवग्गे, एस खलु ममं वीरियलद्धी, वेउव्वियलद्धी, ओहिणाणलद्धी इड्ढी जुई जसे बले वीरिए पुरिसक्कारपरक्कमे लद्धे पत्ते अभिसमण्णागए"

से से दंसणे अविवच्चासे भवइ।

से तेणट्ठेणं गोयमा ! एवं वुच्चइ-

"तहाभावं जाणइ पासइ, णो अण्णहाभावं जाणइ पासइ।"

- विया. स. ३, उ. ६, सु. ६-१०

१२३. भावियप्पअणगारेहिं वेउव्विय समुग्घाएणं समोहयस्स देवाण जाणणं-पासणं-

प. अणगारे णं भंते ! भावियप्पा देवं वेउव्विय-समुग्घाएणं समोहए जाणरूवेणं जायमाणं जाणइ पासइ ?

વિશેષ : વિકુર્વણા વારાણસી નગરીની સમજવી અને રાજગૃહ નગરમાં રહીને રુપોને જાણે-જુવે છે. એવું સમજવું જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! અમાયી સમ્યગ્દૃષ્ટિ ભાવિતાત્મા અણગાર પોતાની વીર્યલબ્ધિ, વૈક્રિયલબ્ધિ અને અવધિ-જ્ઞાનલબ્ધિથી રાજગૃહ નગર અને વારાણસી નગરીનાં વચમાં એક મોટા જનપદ-વર્ગની વિકુર્વણા કરીને તે રાજગૃહનગર અને વારાણસીનાં વચમાં એક મોટા જનપદ-વર્ગને જાણે-જુવે છે ?

ઉ. હા ગૌતમ ! તે જાણે-જુવે છે.

પ્ર. ભંતે ! શું તે એ જનપદ-વર્ગને યથાભાવથી જાણે જુવે છે કે અન્યથાભાવથી જાણે-જુવે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે એ જનપદ વર્ગને યથાભાવથી જાણે અને જુવે છે. પરંતુ અન્યથાભાવથી જાણતાં-જોતા નથી.

પ્ર. ભંતે ! શા માટે એવું કહેવાય છે કે -

"યથાભાવથી જાણે-જુવે છે, પરંતુ અન્યથાભાવથી જાણતાં-જોતાં નથી ?"

ઉ. ગૌતમ ! એ અણગારનાં મનમાં એવો વિચાર હોય છે કે -

"ન તો આ રાજગૃહ નગર છે અને ન તો આ વારાણસી નગરી છે તથા ન તો આ બંનેનાં વચમાં આ એક મોટો જનપદ-વર્ગ છે, પરંતુ આ મારી વીર્યલબ્ધિ છે, વૈક્રિયલબ્ધિ છે અને અવધિજ્ઞાન લબ્ધિ છે તથા આ મારા દ્વારા ઉપલબ્ધ, પ્રાપ્ત અને અભિસમન્વાગત ૠદ્ધિ, દ્યુતિ, યશ, બળ, વીર્ય અને પુરુષાકાર પરાક્રમ છે."

તેનું તે દર્શન અવિપરીત થાય છે.

માટે હે ગૌતમ ! એવું કહેવાય છે કે -

"તે અમાયી સમ્યગ્દૃષ્ટિ અણગાર યથાભાવથી જાણે-જુવે છે. પરંતુ અન્યથાભાવથી જાણતાં-જોતાં નથી."

૧૨૩. ભાવિતાત્મા અણગાર દ્વારા વૈક્રિય સમુદ્‌ઘાતથી સમવહત દેવાદિનું જાણવું-જોવું.

પ્ર. ભંતે ! શું ભાવિતાત્મા અણગાર, વૈક્રિય સમુદ્‌ઘાતથી સમવહત થયેલ અને યાન રુપથી જઈ રહેલ દેવને જાણે-જુવે છે ?

जैन साईट JAINSITE जैनम् जयति शासनम्

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

उ. गोयमा ! अत्थेगइए देवं पासइ, णो जाणं पासइ,
अत्थेगइए जाणं पासइ, नो देवं पासइ,
अत्थेगइए देवं पि पासइ जाणं पि पासइ,
अत्थेगइए नो देवं पासइ, नो जाणं पासइ।

प. अणगारे णं भंते ! भावियप्पा देविं वेउव्विय समुग्घाएणं समोहयं जाणरूवेणं जायमाणिं जाणइ पासइ ?

उ. गोयमा ! १. अत्थेगइए देविं पासइ, णो जाणं पासइ,
२. अत्थेगइए जाणं पासइ, नो देविं पासइ,
३. अत्थेगइए देविं पि पासइ, जाणं पि पासइ,
४. अत्थेगइए नो देविं पासइ, नो जाणं पासइ।

प. अणगारे णं भंते ! भावियप्पा देवं सदेवीयं वेउव्वियसमुग्घाएणं समोहए जाणरूवेणं जायमाणं जाणइ पासइ ?

उ. गोयमा ! १. अत्थेगइए देवं सदेवीयं पासइ, णो जाणं पासइ,
२. अत्थेगइए जाणं पासइ, णो देवं सदेवीयं पासइ,
३. अत्थेगइए देवं सदेवीयं पि पासइ, जाणं पि पासइ,
४. अत्थेगइए णो देवं सदेवीयं पासइ, णो जाणं पासइ। - विया. स. ३, उ. ४, सु. १-३

१२४. भावियप्पमणगारेणं रूक्खस्स अंतो-बाहिं पासण परूवणं-

प. अणगारे णं भंते ! भावियप्पा रूक्खस्स किं अंतो पासइ, बाहिं पासइ ?

उ. गोयमा ! १. अत्थेगइए रूक्खस्स अंतो पासइ, णो बाहिं पासइ,
२. अत्थेगइए रूक्खस्स बाहिं पासइ, णो अंतो पासइ,
३. अत्थेगइए रूक्खस्स अंतो पि पासइ, बाहिं पि पासइ,

ઉ. ગૌતમ ! કોઈ દેવને જુવે છે, પરંતુ યાનને જોતા નથી,
કોઈ યાનને જુવે છે, પરંતુ દેવને જોતાં નથી.
કોઈ દેવને પણ જુવે છે અને યાનને પણ જુવે છે.
કોઈ દેવને જોતાં નથી અને યાનને પણ જોતાં નથી.

પ્ર. ભંતે ! શું ભાવિતાત્મા અણગાર વૈક્રિય સમુદ્દ્યાતથી સમવહત થયેલ યાન રુપથી જઈ રહેલ દેવીને જાણે-જુવે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ૧. કોઈ દેવીને જુવે છે. પરંતુ યાનને જોતાં નથી.
૨. કોઈ યાનને જુવે છે, પરંતુ દેવીને જોતા નથી,
૩. કોઈ દેવીને પણ જુવે છે અને યાનને પણ જુવે છે.
૪. કોઈ દેવીને જોતાં નથી અને યાનને પણ જોતાં નથી.

પ્ર. ભંતે ! શું ભાવિતાત્મા અણગાર વૈક્રિય સમુદ્દ્યાતથી સમવહત તથા યાનરુપથી જઈ રહેલ દેવી સહિત દેવને જાણે-જુવે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ૧. કોઈ દેવી સહિત દેવને જુવે છે, પરંતુ યાનને જોતાં નથી.
૨. કોઈ યાનને જુવે છે, પરંતુ દેવી સહિત દેવને જોતાં નથી.
૩. કોઈ દેવી સહિત દેવને પણ જુવે છે અને યાનને પણ જુવે છે.
૪. કોઈ દેવી સહિત દેવને જોતાં નથી અને યાનને પણ જોતાં નથી.

૧૨૪. ભાવિતાત્મા અણગાર દ્વારા વૃક્ષની અંદર અને બહાર જોવાનું પ્રરુપણ :

પ્ર. ભંતે ! ભાવિતાત્મા અણગાર શું વૃક્ષનાં આંતરિક ભાગને જુવે છે કે બાહ્ય ભાગને જુવે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ૧. કોઈ વૃક્ષનાં આંતરિક ભાગને તો જુવે છે. પરંતુ બાહ્ય ભાગને જોતાં નથી.
૨. કોઈ વૃક્ષનાં બાહ્ય ભાગને જુવે છે, પરંતુ આંતરિક ભાગને જોતાં નથી.
૩. કોઈ વૃક્ષનાં આંતરિક ભાગને પણ જુવે છે અને કોઈ વૃક્ષનાં બાહ્ય ભાગને પણ જુવે છે.

જૈન સાઇટ JAINSITE જૈનમ્ જયતિ શાસનમ્

४. अत्थेगइए रूक्खस्स णो अंतो पासइ, णो बाहिं पासइ। - विया. स. ३, उ. ४, सु. ४/१

१२५. भावियप्पमणगारेणं मूलाइं पासण परूवणं-

प. अणगारे णं भंते ! भावियप्पा रूक्खस्स किं मूलं पासइ, कंदं पासइ ?

उ. गोयमा ! १. अत्थेगइए रूक्खस्स मूलं पासइ, णो कंदं पासइ,

२. अत्थेगइए रूक्खस्स कंदं पासइ, णो मूलं पासइ,

३. अत्थेगइए रूक्खस्स मूलं पि पासइ, कंदं पि पासइ,

४. अत्थेगइए रूक्खस्स णो मूलं पासइ, णो कंदं पासइ।

प. अणगारे णं भंते ! भावियप्पा रूक्खस्स किं मूलं पासइ, खंधं पासइ ?

उ. गोयमा ! ***चउभंगो।***

एवं मूलेणं -जाव- बीजं संजोएयव्वं,

एवं कंदेण वि समं बीयं संजोएयव्वं -जाव- बीयं।

एवं -जाव- पुप्फेण समं बीयं संजोएयव्वं।

प. अणगारे णं भंते ! भावियप्पा रूक्खस्स किं फलं पासइ, बीयं पासइ ?

उ. गोयमा ! ***चउभंगो।***

- विया. स. ३, उ. ४, सु. ४-५

१२६. छउमत्थयाइहिं परमाणुपोग्गलाईणं जाणणं पासणं-

तए णं भगवे गोयमे समणेणं भगवया महावीरेणं एवं वुत्ते समाणे हट्ठ तुट्ठ समणं भगवं महावीरं वंदइ नमंसइ वंदित्ता नमंसित्ता एवं वयासी-

प. छउमत्थे णं भंते ! मणुस्से परमाणुपोग्गलं किं जाणइ पासइ, उदाहु न जाणइ, न पासइ ?

उ. गोयमा ! अत्थेगइए जाणइ, न पासइ,

अत्थेगइए न जाणइ, न पासइ।

૪. કોઈ વૃક્ષનાં આંતરિક ભાગને પણ જોતાં નથી અને બાહ્ય ભાગને પણ જોતાં નથી.

૧૨૫. ભાવિતાત્મા અણગાર દ્વારા મૂળાદિ જોવાનું પ્રરુપણ :

પ્ર. ભંતે ! ભાવિતાત્મા અણગાર શું વૃક્ષનાં મૂળને જુવે છે કે કંદને જુવે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ૧. કોઈ મૂળને જુવે છે, પરંતુ કંદને જોતાં નથી.

૨. કોઈ કંદને જુવે છે, પરંતુ મૂળને જોતાં નથી,

૩. કોઈ મૂળને પણ જુવે છે અને કંદને પણ જુવે છે,

૪. કોઈ મૂળને જોતાં નથી અને કંદને પણ જોતાં નથી.

પ્ર. ભંતે ! ભાવિતાત્મા અણગાર શું વૃક્ષનાં મૂળને જુવે છે કે સ્કંધને જુવે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ***ચાર-ચાર ભંગ પૂર્વવત્ કહેવા જોઈએ.***

આ પ્રમાણે મૂળની સાથે બીજ સુધીનું સંયોજન કરી લેવું જોઈએ.

આ પ્રમાણે કંદની સાથે બીજ સુધીનું સંયોજન કરી લેવું જોઈએ.

આ પ્રમાણે પુષ્પની સાથે બીજ સુધીનું સંયોજન કરી લેવું જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! શું ભાવિતાત્મા અણગાર વૃક્ષનાં ફળને જુવે છે કે બીજને જુવે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ***અહીં પણ પૂર્વોક્ત પ્રકારથી ચાર ભંગ કહેવા જોઈએ.***

૧૨૬. છદ્મસ્થાદિ દ્વારા પરમાણુ પુદ્દગલાદિનું જાણવું-જોવું.

(ત્યારબાદ) ભગવાન ગૌતમને શ્રમણ ભ. મહાવીરનાં આ વર્ણનને સાંભળીને હ્રષ્ટતુષ્ટ થઈને ભ. મહાવીર સ્વામીને વંદન નમસ્કાર કર્યા અને વંદન નમસ્કાર કરી આ પ્રમાણે પૂછ્યું -

પ્ર. ભંતે ! શું છદ્મસ્થ મનુષ્ય પરમાણુ પુદ્દગલને જાણે-જુવે છે અથવા જાણતાં-જોતાં નથી ?

ઉ. ગૌતમ ! કોઈ છદ્મસ્થ મનુષ્ય જાણે છે, પરંતુ જોતા નથી,

કોઈ જાણતાં પણ નથી અને જોતા પણ નથી.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

एवं दुपदेसिए -जाव- असंखेज्जपएसियं खंधं भाणियव्वं।

प. छउमत्थे णं भंते ! मणूसे अणंतपएसियं खंधं किं जाणइ पासइ, उदाहु न जाणइ, न पासइ ?

उ. गोयमा ! १. अत्थेगइए जाणइ, पासइ,

२. अत्थेगइए जाणइ, न पासइ,

३. अत्थेगइए न जाणइ, पासइ,

४. अत्थेगइए न जाणइ, न पासइ,

जहा छउमत्थे तहा आहोहिए वि -जाव- अणंतपएसिए खंधे।

प. परमाहोहिए णं भंते ! मणूसे परमाणु पोग्गलं किं जाणइ पासइ ?

उ. हंता, गोयमा ! जाणइ पासइ **एवं -जाव-** अणंत पएसियं खंधं जाणइ पासइ।

प. परमाहोहिए णं भंते ! मणूसे परमाणुपोग्गलं जं समयं जाणइ, तं समयं पासइ, जं समयं पासइ, तं समयं जाणइ ?

उ. गोयमा ! णो इणट्ठे समट्ठे।

प. से केणट्ठेणं भंते ! एवं वुच्चइ-

"परमाहोहिए णं मणूसे परमाणुपोग्गलं जं समयं जाणइ, नो तं समयं पासइ, जं समयं पासइ, नो तं समयं जाणइ ?"

उ. गोयमा ! सागारे से नाणे भवइ, अणागारे से दंसणे भवइ।

से तेणट्ठेणं गोयमा ! एवं वुच्चइ -

"परमाहोहिए **-जाव-** जं समयं पासइ, नो तं समयं जाणइ।

एवं -जाव- अणंतपएसियं खंधं।

जहा परमाहोहिए तहा केवली वि।

- विया. स. १८, उ. ८, सु. १६-२३

આ પ્રમાણે દ્વિ પ્રદેશી સ્કંધથી અસંખ્યાત પ્રદેશી સ્કંધ સુધી કહેવું જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! શું છદ્મસ્થ મનુષ્ય અનન્ત પ્રદેશી સ્કંધને જાણે-જુવે છે. અથવા જાણતાં-જોતા નથી ?

ઉ. ગૌતમ ! ૧. કોઈ જાણે છે અને જુવે છે.

૨. કોઈ જાણે છે, પરંતુ જોતાં નથી,

૩. કોઈ જાણતાં નથી, પરંતુ જુવે છે,

૪. કોઈ જાણતાં પણ નથી અને જોતાં પણ નથી.

જે પ્રમાણે છદ્મસ્થનું વર્ણન કરેલ છે તેજ પ્રમાણે આધોવધિનું વર્ણન અનન્ત પ્રદેશી સ્કંધ સુધી સમજી લેવું જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! શું પરમાવધિજ્ઞાની મનુષ્ય પરમાણુ પુદ્ગલને જાણે-જુવે છે ?

ઉ. હા ગૌતમ ! જાણે જુવે છે. **આ પ્રમાણે -યાવત્-** અનન્ત પ્રદેશી સ્કંધને જાણે - જુવે છે.

પ્ર. ભંતે ! પરમાવધિજ્ઞાની મનુષ્ય પરમાણુ પુદ્ગલને જે સમય જાણે છે શું તે જ સમય જુવે છે અને જે સમયે જુવે છે શું તેજ સમયે જાણે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે શક્ય નથી.

પ્ર. ભંતે ! શા માટે એવું કહેવાય છે કે -

"પરમાવધિજ્ઞાની પરમાણું પુદ્ગલને જે સમય જાણે છે તેજ સમયે દેખતાં નથી અને જે સમયે દેખે છે તેજ સમયે જાણતાં નથી ?"

ઉ. ગૌતમ ! પરમાવધિજ્ઞાનીનું જ્ઞાન સાકાર હોય છે અને દર્શન અનાકાર હોય છે.

માટે હે ગૌતમ ! એવું કહેવાય છે કે -

"પરમાવધિજ્ઞાની **-યાવત્-** જે સમયે જુવે છે તે જ સમયે જાણતાં નથી."

આ પ્રમાણે -યાવત્- અનન્ત પ્રદેશી સ્કંધ સુધી કહેવું જોઈએ.

જે પ્રમાણે પરમાવધિજ્ઞાનીનાં વિષયમાં કહ્યુ છે તેજ પ્રમાણે કેવળજ્ઞાનીનાં માટે પણ કહેવું જોઈએ.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

१२७. निज्जरा पुग्गलाणं जाणण-पासण परूवणं-

प. अणगारस्स णं भंते ! भावियप्पणो सव्वं कम्मं वेएमाणस्स, सव्वं कम्मं निज्जरेमाणस्स, सव्वं मारं मरमाणस्स, सव्वं सरीरं विप्पजहमाणस्स, चरिमं कम्मं वेएमाणस्स, चरिमं कम्मं निज्जरेमाणस्स, चरिमं मारं मरमाणस्स, चरिमं सरीरं विप्पजहमाणस्स, मारणंतियं कम्मं वेएमाणस्स, मारणंतियं कम्मं निज्जरेमाणस्स, मारणंतियं मारं मरमाणस्स, मारणंतियं सरीरं विप्पजहमाणस्स जे चरिमा निज्जरापोग्गला सुहुमा णं ते पोग्गला पण्णत्ता, समणाउसो ! सव्वं लोगं पि य ते ओगाहित्ता णं चिट्ठंति ?

उ. हंता, गोयमा ! अणगारस्स णं भावियप्पणो सव्वं कम्मं वेएमाणस्स **-जाव-** जे चरिमा निज्जरा-पोग्गला सुहुमाणं ते पोग्गला पण्णत्ता, समणाउसो ! सव्वं लोगं पि णं ते ओगाहित्ता णं चिट्ठंति।

प. छउमत्थे णं भंते ! मणुस्से तेसिं निज्जरापोग्गलाणं किंचि आणत्तं वा, नाणत्तं वा, ओमत्तं वा, तुच्छत्तं वा, गरूयत्तं वा, लहुयत्तं वा जाणइ पासइ ?

उ. गोयमा ! नो इणट्ठे समट्ठे।

प. से केणट्ठेणं भंते ! एवं वुच्चइ-

"छउमत्थे णं मणुस्से तेसिं निज्जरापोग्गलाणं नो किंचि आणत्तं वा, नाणत्तं वा, ओमत्तं वा, तुच्छत्तं वा, गरूयत्तं वा, लहुयत्तं वा जाणइ पासइ ?"

उ. गोयमा ! देवे वि य णं अत्थेगइए जे णं तेसिं निज्जरापोग्गलाणं नो किंचि आणत्तं वा, नाणत्तं वा, ओमत्तं वा, तुच्छत्तं वा, गुरूयत्तं वा, लहुयत्तं वा जाणइ पासइ।

से तेणट्ठेणं गोयमा ! एवं वुच्चइ-

"छउमत्थे णं मणुस्से तेसिं निज्जरापोग्गलाणं नो किंचि आणत्तं वा, नाणत्तं वा, ओमत्तं वा, तुच्छत्तं वा, गरूयत्तं वा, लहुयत्तं वा, जाणइ पासइ, सुहुमाणं ते पोग्गला पण्णत्ता, समणाउसो ! सव्वलोगं पि य णं ते ओगाहित्ता चिट्ठंति।"[1]

- पण्ण. प. १५, सु. ९९३-९९४

१२७. निर्जरा पुद्गलोनुं जाणवा-जोवानुं प्ररुपण :

प्र. भंते ! भावितात्मा अणगारे बधा कर्मोने वेदता, सर्व कर्मोनी निर्जरा करता, समस्त मरणोथी मरता, सर्व शरीरने छोडता, चरम कर्मने वेदता, चरम कर्मनी निर्जरा करता, चरम मरणथी मरता, चरम शरीरने छोडता अने मारणान्तिक कर्मने वेदता, मारणांतिक कर्मनी निर्जरा करता, मारणांतिक मरणथी मरता, मारणांतिक शरीरने छोडता, जे चरम निर्जरानां पुद्गल छे. शुं ते पुद्गल - सूक्ष्म कह्या छे ? हे आयुष्मन् श्रमण ! शुं ते पुद्गल समग्र लोकमां अवगाहन करीने रहेल छे ?

उ. हा गौतम ! पूर्वोक्त भावितात्मा अणगार बधा कर्मोने वेदतां **-यावत्-** ते चरम निर्जरानां पुद्गल सूक्ष्म कह्या छे अने हे आयुष्मन् श्रमण ! ते पुद्गल समग्र लोकमां अवगाहन करीने रहेल छे.

प्र. भंते ! शुं छद्मस्थ मनुष्य ते निर्जरा पुद्गलोनां अन्यत्व, नानात्व, हीनत्व, तुच्छत्व, गुरुत्व के लघुत्वने जाणे-जुवे छे ?

उ. गौतम ! ते अर्थ समर्थ नथी.

प्र. भंते ! शा माटे एवुं कहेवाय छे के -

"छद्मस्थ मनुष्य ते निर्जरा पुद्गलोनां अन्यत्व, नानात्व, हीनत्व, तुच्छत्व, गुरुत्व के लघुत्वने जाणतां जोतां नथी ?"

उ. गौतम ! कोई पण देव ते निर्जरा पुद्गलोने अन्यत्व, नानात्व, हीनत्व, तुच्छत्व, गुरुत्व के लघुत्वने जरा पण जाणतां जोता नथी.

माटे हे गौतम ! एवुं कहेवाय छे के -

"छद्मस्थ मनुष्य निर्जरा पुद्गलोने अन्यत्व, नानात्व, हीनत्व, तुच्छत्व, गुरुत्व के लघुत्वने जाणतां जोतां नथी. कारणके - हे आयुष्मन् श्रमण ! ते पुद्गल सूक्ष्म छे अने संपूर्ण लोकनी अवगाहन करीने स्थित छे."

१. विया. स. १८, उ. ३, सु. ८-९ (१)

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

१२८. चउवीसदंडएसु आहारपोग्गल जाणणं-पासणं-आहारण परूवणं च-

प. **दं. १.** णेरइया णं भंते ! जे पोग्गले आहारत्ताए गेण्हंति ते किं जाणंति, पासंति, आहारेंति ?

उदाहु ण जाणंति, ण पासंति, आहारेंति ?

उ. गोयमा ! ण जाणंति, ण पासंति, आहारेंति।

दं. २-१८. *एवं -जाव- तेइंदिया।*

प. **दं. १९.** चउरिंदिया णं भंते ! जे पोग्गले आहारत्ताए गेण्हंति ते किं जाणंति, पासंति, आहारेंति,

उदाहु ण जाणंति, ण पासंति, आहारेंति ?

उ. गोयमा ! अत्थेगइया ण जाणंति, पासंति, आहारेंति,

अत्थेगइया ण जाणंति, ण पासंति, आहारेंति।

प. **दं. २०.** पंचेंदिय-तिरिक्खजोणिया णं भंते ! जे पोग्गले आहारत्ताए गेण्हंति ते किं जाणंति, पासंति, आहारेंति ?

उदाहु ण जाणंति, ण पासंति, आहारेंति ?

उ. गोयमा ! १. अत्थेगइया जाणंति, पासंति, आहारेंति,

२. अत्थेगइया जाणंति, ण पासंति, आहारेंति,

३. अत्थेगइया ण जाणंति, पासंति, आहारेंति,

४. अत्थेगइया ण जाणंति, ण पासंति, आहारेंति।

दं. २१. *एवं मणूसाण वि।*

दं. २२-२३. *वाणमंतर जोइसिया जहा णेरइया।*

૧૨૮. ચોવીસ દંડકોમાં આહાર પુદ્‌ગલોને જાણવું-જોવું અને આહાર કરવાનું પ્રરુપણ :

પ્ર. **દં.૧.** ભંતે ! નૈરયિક જે પુદ્‌ગલોને આહારનાં રુપમાં ગ્રહણ કરે છે શું તે એને જાણે છે, જુવે છે અને તેનો આહાર કરે છે ?

અથવા જાણતાં નથી, જોતા નથી અને આહાર કરે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે જાણતાં નથી અને જોતાં નથી પરંતુ તેનો આહાર કરે છે.

દં.૨-૧૮. આ પ્રમાણે ત્રેઈન્દ્રિય સુધી જાણવું જોઈએ.

પ્ર. **દં. ૧૯.** ભંતે ! ચઉરેન્દ્રિય જે પુદ્‌ગલોને આહારનાં રુપમાં ગ્રહણ કરે છે શું તે એને જાણે છે, જુવે છે અને તેનો આહાર કરે છે ?

અથવા જાણતાં નથી. જોતા નથી અને આહાર કરે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! કોઈ જાણતાં નથી, પરંતુ જુવે છે અને આહાર કરે છે.

કોઈ જાણતાં નથી, જોતા નથી, પરંતુ આહાર કરે છે.

પ્ર. **દં.૨૦.** ભંતે ! પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક જે પુદ્‌ગલોને આહારનાં રુપમાં ગ્રહણ કરે છે શું તે એને જાણે છે, જુવે છે અને તેનો આહાર કરે છે ?

અથવા જાણતાં નથી, જોતા નથી અને આહાર કરે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ૧. કોઈ જાણે છે, જુવે છે અને આહાર કરે છે.

૨. કોઈ જાણે છે, જોતા નથી, પરંતુ આહાર કરે છે,

૩. કોઈ જાણતાં નથી પરંતુ જુવે છે, આહાર કરે છે.

૪. કોઈ જાણતાં નથી, જોતા નથી, પરંતુ આહાર કરે છે.

દં.૨૧. આ પ્રમાણે મનુષ્યોનાં પણ આહાર જાણવા જોઈએ.

દં.૨૨-૨૩. વાણવ્યંતર, જ્યોતિષીઓનું વર્ણન નૈરયિકોનાં સમાન છે.

जैन साईट JAINSITE जैनम् जयति शासनम्

प. दं. २४. वेमाणिया णं भंते ! जे पोग्गले आहारत्ताए गेण्हंति, जाणंति, पासंति, आहारेंति ?

उदाहु ण जाणंति, ण पासंति, आहारेंति।

उ. गोयमा ! १. अत्थेगइया जाणंति, पासंति, आहारेंति,

२. अत्थेगइया ण जाणंति, ण पासंति, आहारेंति।

प. से केणट्ठेणं भंते ! एवं वुच्चइ-

१. "अत्थेगइया जाणंति, पासंति, आहारेंति,

२. अत्थेगइया ण जाणंति, ण पासंति, आहारेंति ?

उ. गोयमा ! वेमाणिया दुविहा पण्णत्ता, तं जहा-

१. माइमिच्छद्दिट्ठि उववण्णगा य,

२. अमाइसम्मद्दिट्ठि उववण्णगा।

एवं जाव-

से तेणट्ठेणं गोयमा ! एवं वुच्चइ-

१. अत्थेगइया जाणंति, पासंति, आहारेंति,

२. अत्थेगइया ण जाणंति, ण पासंति, आहारेंति।

- पण्ण. प. ३४, सु. २०४०-२०४६

પ્ર. દં.૨૪. ભંતે ! વૈમાનિક દેવ જે પુદ્દગલોને આહારનાં રુપમાં ગ્રહણ કરે છે શું તે એને જાણે છે, જુવે છે અને તેનો આહાર કરે છે ?

અથવા જાણતાં નથી, જોતાં નથી અને આહાર કરે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ૧. કોઈ જાણે છે, જુવે છે, આહાર કરે છે,

૨. કોઈ જાણતાં નથી, જોતાં નથી, આહાર કરે છે.

પ્ર. ભંતે ! શા માટે એવું કહેવાય છે કે -

૧. કોઈ જાણે છે, જુવે છે, આહાર કરે છે.

૨. કોઈ જાણતાં નથી, જોતાં નથી, આહાર કરે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! વૈમાનિક બે પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

૧. માયીમિથ્યાદષ્ટિ-ઉપપન્નક,

૨. અમાયી સમ્યગ્દષ્ટિ-ઉપપન્નક.

આ પ્રમાણે -યાવત્-

ગૌતમ ! એવું કહેવાય છે કે -

૧. કોઈ જાણે છે, જુવે છે, આહાર કરે છે,

૨. કોઈ જાણતાં નથી, જોતા નથી, આહાર કરે છે.

१२९. पट्ठस्स छप्पगारा -

छव्विह पट्ठे पण्णत्ते, तं जहा-

१. संसयपट्ठे,

२. वुग्गहपट्ठे,

३. अणुजोगी,

४. अणुलोमे,

५. तहणाणे,

६. अतहणाणे[1]। - ठाणं अ. ६, सु. ५३४

૧૨૯. પ્રશ્નનાં છ પ્રકાર :

પ્રશ્ન છ પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

૧. **સંશયપ્રશ્ન** : સંશયને દૂર કરવા માટે પૂછાયેલ,

૨. **વ્યુદ્દગ્રહપ્રશ્ન** : કપટથી બીજાને પરાજીત કરવા માટે પૂછાયેલ,

૩. **અનુયોગી** : વ્યાખ્યા માટે પૂછાયેલ,

૪. **અનુલોમ** : કુશળ કામનાથી પૂછાયેલ,

૫. **તથાજ્ઞાન** : સ્વયં જાણતા હોવા છતાં પણ બીજાની જ્ઞાનવૃદ્ધિનાં માટે પૂછાયેલ,

૬. **અયથાજ્ઞાન** : સ્વયં ન જાણવાની સ્થિતિમાં પૂછાયેલ.

१३०. विवक्खया हेऊ- अहेऊ भेय परूवणं-

१. पंच हेऊ पण्णत्ता, तं जहा-

१. हेऊं ण जाणइ,

२. हेऊं ण पासइ,

૧૩૦. વિવક્ષાથી હેતુ- અહેતુનાં ભેદોનું પ્રરુપણ :

૧. પાંચ હેતુ (અનુમાન વ્યવહારી) કહ્યા છે, જેમકે -

૧. હેતુને જાણતાં નથી,

૨. હેતુને જોતા નથી,

---

१. ठाणं अ. ३, उ. २, सु. १७१

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

३. हेऊं ण बुज्झइ,	૩. હેતુ પર શ્રદ્ધા કરતા નથી,
४. हेऊं णाभिगच्छइ,	૪. હેતુને પ્રાપ્ત કરતા નથી,
५. हेऊं अन्नाणमरणं मरइ।	૫. અધ્યવસાયનાં દ્વારા અજ્ઞાનમરણથી મરે છે.
२. पंच हेऊ पण्णत्ता, तं जहा- हेऊणा ण जाणइ **-जाव-** हेउणा अन्नाणमरणं मरइ।	૨. પાંચ હેતુ કહ્યા છે, જેમકે - ૧. હેતુથી જાણતાં નથી **-યાવત્-** ૫. અજ્ઞાન મરણથી મરે છે.
३. पंच हेऊ पण्णत्ता, तं जहा- हेऊ जाणइ **-जाव-** हेउं छउमत्थमरणं मरइ।	૩. પાંચ હેતુ કહ્યા છે, જેમકે - ૧. હેતુને જાણે છે **-યાવત્-** ૫. સહેતુક છદ્મસ્થ મરણ મરે છે.
४. पंच हेऊ पण्णत्ता, तं जहा- हेउणा जाणइ **-जाव-** हेउणा छउमत्थमरणं मरइ।	૪. પાંચ હેતુ (અનુમાન) કહ્યા છે, જેમકે - ૧. હેતુથી જાણે છે **-યાવત્-** ૫. સહેતુક છદ્મસ્થ મરણથી મરે છે.
१. पंच अहेऊ पण्णत्ता, तं जहा- अहेउं ण जाणइ **-जाव-** अहेउं छउमत्थमरणं मरइ।	૧. પાંચ અહેતુ કહ્યા છે, જેમકે - ૧. અહેતુને જાણતાં નથી **-યાવત્-** ૫. અહેતુક છદ્મસ્થ મરણથી મરે છે.
२. पंच अहेऊ पण्णत्ता, तं जहा- अहेउणा ण जाणइ **-जाव-** अहेउणा छउमत्थमरणं मरइ।	૨. પાંચ અહેતુ કહ્યા છે, જેમકે - ૧. અહેતુથી જાણતાં નથી **-યાવત્-** ૫. અહેતુક છદ્મસ્થ મરણથી મરે છે.
३. पंच अहेऊ पण्णत्ता, तं जहा- अहेउ जाणइ **-जाव-** अहेउं केवलिमरणं मरइ।[1]	૩. પાંચ અહેતુ કહ્યા છે, જેમકે - ૧. અહેતુને જાણે છે **-યાવત્-** ૫. અહેતુક કેવળી મરણ મરે છે.
४. पंच अहेऊ पण्णत्ता, तं जहा- अहेउणा जाणइ **-जाव-** अहेउणा केवलिमरणं मरइ। - ठाणं. अ. ५, उ. १, सु. ४१०	૪. પાંચ અહેતુ કહ્યા છે, જેમકે - ૧. અહેતુથી જાણે છે **-યાવત્-** ૫. અહેતુક કેવળી મરણથી મરે છે.

१३१. पगारान्तरेण हेऊ भेय परूवणं-	**૧૩૧. પ્રકારાન્તરથી હેતુનાં ભેદોનું પ્રરુપણ :**
हेऊ चउव्विहे पण्णत्ते, तं जहा-	હેતુ ચાર પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -
१. जावए,	૧. **યાપક :** વિશેષણ બહુલ હેતુ : જેને પ્રતિવાદી જલ્દી ન સમજી શકે,
२. थावए,	૨. **સ્થાપક :** સાધ્યને જલ્દી સ્થાપિત કરનાર હેતુ,
३. वंसए,	૩. **વ્યંસક :** પ્રતિવાદીને ફસાવનાર હેતુ,
४. लूसए।	૪. **લૂષક :** છલનું નિરાકરણ કરનાર હેતુ.
अहवा - हेऊ चउव्विहे पण्णत्ते, तं जहा-	**અથવા** - હેતુ ચાર પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -
१. पच्चक्खे, २. अणुमाणे,	૧. પ્રત્યક્ષ, ૨. અનુમાન,
३. ओवम्मे, ४. आगमे[2]।	૩. ઉપમાન, ૪. આગમ.

१. विया. स.५, उ. ७, सु. ३७-४४ २. अणु. सु. ४३६

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

अहवा-हेऊ चउव्विहे पण्णत्ते, तं जहा-

१. अत्थि त्तं अत्थि सो हेऊ,

२. अत्थि त्तं णत्थि सो हेऊ,

३. णत्थि त्तं अत्थि सो हेऊ,

४. णत्थि त्तं णत्थि सो हेऊ।

– ठाणं. अ. ४, उ. ३, सु. ३३६

અથવા – હેતુ ચાર પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

૧. વિધિ-સાધક : વિધિહેતુ

૨. વિધિ-સાધક : નિષેધ હેતુ,

૩. નિષેધ-સાધક : વિધિ હેતુ,

૪. નિષેધ-સાધક : નિષેધ હેતુ.

१३२. दसविह वाददोसाणं परूवणं-

दसविहे दोसे पण्णत्ते, तं जहा-

१. तज्जातदोसे,

२. मतिभंगदोसे,

३. पसत्थारदोसे,

४. परिहरणदोसे,

५. सलक्खण,

६. कारण,

७. हेउदोसे,

८. संकामणं,

९. निग्गह,

१०. वत्थुदोसे ॥ – ठाणं अ. १०. सु. ७४४

૧૩૨. દસ પ્રકારનાં વાદ-દોષોનું પ્રરુપણ :

દસ પ્રકારનાં દોષ કહ્યા છે, જેમકે -

૧. **તજ્જાત દોષ** : પ્રતિવાદીનાં વચનને સાંભળીને મૌન થઈ જવું,

૨. **મતિભંગ દોષ** : સમય પર ઉત્તર ન સુજવો,

૩. **પ્રશસ્ત દોષ** : સભ્ય કે સભાનાયકની તરફથી થનાર દોષ,

૪. **પરિહરણ દોષ** : સ્વસિદ્ધાન્તથી વિપરીત બાતનું વર્ણન કરવું,

૫. **સ્વલક્ષણ દોષ** : અવ્યાપ્તિ, અતિવ્યાપ્તિ, અસંભવ દોષોથી યુક્ત લક્ષણનું વર્ણન કરવું,

૬. **કારણદોષ** : સાધ્ય વગર પણ કારણનું રહેવું,

૭. **હેતુદોષ** : અસિદ્ધ, વિરુદ્ધ, અનૈકાંતિક દોષોથી યુક્તનું વર્ણન કરવું,

૮. **સંક્રમણ દોષ** : પ્રસ્તુત વિષયને છોડીને અપ્રસ્તુત વિષયની ચર્ચા કરવી,

૯. **નિગ્રહ દોષ** : છળ આદિનાં દ્વારા- પ્રતિવાદીને પરાજીત કરવું,

૧૦. **વસ્તુદોષ** : દોષયુક્ત પક્ષનું વર્ણન કરવું.

१३३. वादस्स विसिट्ठ दोसाणं परूवणं-

दसविहे विसेसे पण्णत्ते, तं जहा-

१. वत्थु,

२. तज्जायदोसे य,

३. दोसे,

४. एगट्ठिए इ य।

५. कारणे य,

૧૩૩. વાદનાં વિશિષ્ટ દોષોનું પ્રરુપણ :

દસ પ્રકારનાં વિશેષ (દોષ) કહ્યા છે, જેમકે -

૧. **વસ્તુદોષ વિશેષ** : પક્ષદોષનાં વિશેષ પ્રકાર.

૨. **તજ્જાત દોષ વિશેષ** : વ્યક્તિગત સ્ખલનાઓને પ્રગટ કરવા.

૩. **દોષવિશેષ** : અતિભંગ આદિ દોષોનાં વિશેષ પ્રકાર.

૪. **એકાર્થિક વિશેષ** : પર્યાયવાચી શબ્દોમાં નિરુક્ત્યર્થથી થનાર દોષ.

૫. **કારણવિશેષ** : ઉપાદાન અને નિમિત્તને છોડીને બીજાને કારણ માનવું.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

६. पडुप्पन्ने,

७. दोसे निच्चे,

८. अहियट्ठमे,

९. अत्तणा,

१०. उवणीए य विसेसेइ य ते दस।

- ठाणं अ. १०, सु. ७४४

૬. **પ્રત્યુત્પન્ન દોષ વિશેષ :** જે દોષનો સંબંધ વર્તમાન કાળથી હોય,

૭. **નિત્યદોષ વિશેષ :** વસ્તુને સર્વથા નિત્ય કે અનિત્ય માનવા પર પ્રાપ્ત થનાર દોષ,

૮. **અધિકદોષ વિશેષ :** વાદકાળમાં દૃષ્ટાંત નિગમ આદિનો અતિરિક્ત પ્રયોગ કરવો,

૯. **આત્મકૃત દોષ વિશેષ :** સ્વયં દ્વારા કૃતદોષ,

૧૦. **ઉપનીત દોષ વિશેષ :** જે દોષ બીજાનાં દ્વારા દૂષિત કરેલ છે.

१३४. दसविहे सुद्धवायाणुओगे परूवणं-

दसविहे सुद्धवायाणुओगे पण्णत्ते, तं जहा-

१. चंकारे,

२. मंकारे,

३. पिंकारे,

४. सेयंकारे,

५. सायंकारे,

६. एगत्ते,

७. पुहत्ते,

८. संजूहे,

९. संकामिए,

१०. भिन्ने। - ठाणं. अ. १०, सु. ७४४

૧૩૪. દસ પ્રકારનાં શુદ્ધ વચનાનુયોગનું પ્રરુપણ :

શુદ્ધ વચન (વાક્ય નિરપેક્ષપદો)ના અનુયોગ (વ્યાખ્યા) દસ પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

૧. **ચંકાર** અનુયોગ : ચકારનાં અર્થનો વિચાર.

૨. **મંકાર** અનુયોગ : મકારનાં અર્થનો વિચાર,

૩. **પિંકાર** અનુયોગ : અપિનાં અર્થનો વિચાર,

૪. **સેયંકાર** અનુયોગ : "સે" અથવા "સેય"નાં અર્થનો વિચાર,

૫. **સાયંકાર** અનુયોગ : સાયં આદિ નિપાત શબ્દોનાં અર્થનો વિચાર,

૬. **એકત્વ** અનુયોગ : એક વચનનો વિચાર,

૭. **પૃથક્ત્વ** અનુયોગ : બહુવચનનો વિચાર,

૮. **સંયુથ** અનુયોગ : સમાસનો વિચાર,

૯. **સંક્રામિત** અનુયોગ : વિભક્તિ અને વચનનાં સંક્રમણનો વિચાર,

૧૦. **ભિન્ન** અનુયોગ : ક્રમભેદ, કાળભેદ આદિનો વિચાર,

१३५. सोउजणाणं पगारा-

१. सेलघण, २. कुडग, ३. चालिणी, ४. परिपुण्णग,

५. हंस, ६. महिस, ७. मेसे य।

८. मसग, ९. जलूग, १०. विराली, ११. जाहग, १२. गो,

१३. भेरि, १४. आभीरी॥ - नंदी. सु. ५१

૧૩૫. શ્રોતાજનોનાં પ્રકાર :

૧. શૈલઘન - ચિકણા ગોળ પત્થર, ૨. કુટક - ઘડો, ૩. ચાલની-ચારણી, ૪. પરિપૂર્ણક-સુઘરીનો માળો ૫. હંસ, ૬. મહિષ, ૭. મેષ, ૮. મશક, ૯. જલૌક-ઈતડી, ૧૦. બિલાડી, ૧૧. ઉંદરની જાતિ વિશેષ, ૧૨. ગાય, ૧૩. ભેરી, ૧૪. અહીર દંપતિ. આનાં સમાન શ્રોત્રાજન હોય છે.

१३६. सोउजणाणं परिसदस्स पगारा-

सा समासओ तिविहा पण्णत्ता, तं जहा-

१. जाणिया, २. अजाणिया, ३. दुव्वियड्ढा।

૧૩૬. શ્રોતાજનોની પરિષદ્નાં પ્રકાર :

સામાન્યથી તે પરિષદ્ (શ્રોત્રાઓનો સમૂહ) ત્રણ પ્રકારની કહી છે, જેમકે -

૧. જ્ઞાયિકા - વિજ્ઞ પરિષદ્, ૨. અજ્ઞાયિકા - અવિજ્ઞ પરિષદ્, ૩. દુર્વિગ્ધા પરિષદ્.

જૈન સાઇટ JAINSITE જૈનમ્ જયતિ શાસનમ્
www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

१. **जाणिया जहा-**

खीरमिव जहा हंसा, जे घुट्टंति इह गुरु-गुणं समिद्धा।

दोसे अ विवज्जंति, तं जाणेह जाणियं परिसं॥

૧. **જ્ઞાયિકા પરિષદનું લક્ષણ આ પ્રમાણે છે -**

જેમ ઉત્તમ જાતિનાં રાજહંસ પાણીને છોડીને દૂધનું પાન કરે છે, તેવી જ રીતે ગુણ સંપન્ન શ્રોતા દોષોને છોડીને ગુણોને ગ્રહણ કરે છે. હે શિષ્ય ! આને જ જ્ઞાયિકા પરિષદ (સમજદારોનો સમૂહ) જાણવી જોઈએ.

२. **अजाणिया जहा -**

जो होइ पगइमहुरा, मियछावय-सीह-कुक्कुडय-भुआ।

रयणमिव असंठविया, अजाणिया सा भवे परिसा॥

૨. **અજ્ઞાયિકા પરિષદનું લક્ષણ આ પ્રમાણે છે -**

જે શ્રોતા હરણ (મૃગ) સિંહ અને કુક્કુટનાં અબોધ શિશુઓનાં સદૃશ સ્વભાવથી મધુર ભોળા-ભલા હોય છે, તેને જેવી શિક્ષા અપાય તે એને ગ્રહણ કરે છે. તે (ખાણથી નીકળેલ) રત્નની જેમ અસંસ્કૃત હોય છે. રત્નોને જેમ ચાહે બનાવી શકાય છે. એવી જ રીતે અનભિજ્ઞ શ્રોતાઓમાં યથેષ્ટ સંસ્કાર આપી શકાય છે. હે શિષ્ય ! આવા અબોધ જનોનાં સમૂહને અજ્ઞાયિકા પરિષદ જાણવી જોઈએ.

३. **दुव्विअड्ढा जहा-**

न य कत्थई निम्माओ, न य पुच्छइ परिभवस्स दोसेणं।

वत्थिव्व वायुपुण्णो, फुट्टइ गामिल्ल य दुव्विअड्ढो॥

- नंदी. सु. ५२-५४

૩. **દુર્વિદગ્ધા પરિષદનું લક્ષણ આ પ્રમાણે છે -**

જે પ્રમાણે અલ્પજ્ઞ પંડિત જ્ઞાનમાં અપૂર્ણ હોય છે. પરંતુ અપમાનનાં ભયથી કોઈ વિદ્વાનને કંઈ પૂછતા નથી. છતાં પણ પોતાની પ્રશંસા સાંભળીને મિથ્યા અભિમાનથી બસ્તિમશકની જેમ ફૂલેલ રહે છે. હે શિષ્ય ! આવા લોકોનાં સમૂહને દુર્વિદગ્ધા પરિષદ જાણવી જોઈએ.

जैन साईट JAINSITE .com जैनम् जयति शासनम्

१३७. चक्खुमंताणं पगारा-

तिविहे चक्खू पण्णत्ते, तं जहा-

१. एगचक्खू, २. बिचक्खू, ३. तिचक्खू,

१. छउमत्थे णं मणुस्से एगचक्खू,

२. देवे बिचक्खू,

३. तहारूवे समणे वा, माहणे वा, उप्पण्णणाण-दंसणधरे तिचक्खूत्ति वत्तव्वं सिया।

- ठाणं. अ. ३, सु. २१२

૧૩૭. ચક્ષુષ્માનોનાં પ્રકાર :

ચક્ષુષ્માન્ ત્રણ પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

૧. એક-ચક્ષુ, ૨. દ્વિ-ચક્ષુ, ૩. ત્રિ-ચક્ષુ,

૧. છદ્મસ્થ મનુષ્ય એક-ચક્ષુ હોય છે.

૨. દેવ દ્વિ-ચક્ષુ હોય છે,

૩. અતિશય જ્ઞાન દર્શનને ધારણ કરનાર તથા રુપ શ્રમણ બ્રાહ્મણ ત્રિ-ચક્ષુ કહેવામાં આવે છે.

१३८. णाय भेयप्पभेय परूवणं-

चउव्विहे णाए पण्णत्ते, तं जहा-

१. आहरणे,

२. आहरणतद्देसे,

३. आहरणतद्दोसे,

४. उवन्नासोवणए।

૧૩૮. જ્ઞાત (ઉદાહરણ)નાં ભેદ-પ્રભેદોનું પ્રરુપણ :

જ્ઞાત (ઉદાહરણ) ચાર પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

૧. **આહરણ** - સામાન્ય ઉદાહરણ,

૨. **આહરણ તદ્દેશ** : એકદેશીય ઉદાહરણ,

૩. **આહરણ તદ્દોષ** : સાધ્યવિકળ આદિ ઉદાહરણ,

૪. **ઉપન્યાસોપનય** : પ્રતિવાદી દ્વારા કરાયેલ-વિરુદ્ધાર્થક ઉપનય.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

(१) आहरणे चउव्विहे पण्णत्ते, तं जहा-

१. अवाए,

२. उवाए,

३. ठवणाकम्मे,

४. पडुप्पन्नविणासी।

(२) आहरणतद्देसे चउव्विहे पण्णत्ते, तं जहा-

१. अणुसिट्ठी,

२. उवालंभे,

३. पुच्छा,

४. निस्सावयणे।

(३) आहरणतद्दोसे चउव्विहे पण्णत्ते, तं जहा-

१. अधम्मजुत्ते,

२. पडिलोमे,

३. अत्तोवणीए,

४. दुरोवणीए।

(४) उवन्नासोवणए चउव्विहे पण्णत्ते, तं जहा-

१. तव्वत्थुए,

२. तदन्नवत्थुए,

३. पडिणिभे,

४. हेऊ।

- ठाणं. अ. ४, उ. ३, सु. ३३५

(૧) આહરણ ચાર પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

૧. **અપાય** : હેય ધર્મનું જ્ઞાપક દૃષ્ટાંત,

૨. **ઉપાય** : ગ્રાહ્ય વસ્તુનો ઉપાય બતાવનાર દૃષ્ટાંત,

૩. **સ્થાપના કર્મ** : સ્વમતની સ્થાપના માટે પ્રયુક્ત દૃષ્ટાન્ત,

૪. **પ્રત્યુત્પન્ન વિનાશી** : તત્કાળ ઉત્પન્ન- દૂષણનું નિરાકરણ કરવા માટે પ્રયુક્ત દૃષ્ટાંત.

(૨) આહરણ તદ્દેશ ચાર પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે-

૧. **અનુશિષ્ટિ** : પ્રતિવાદીનાં મંતવ્યનાં ઉચિત અંશને સ્વીકાર કરી અનુચિતનું નિરસન કરવું,

૨. **ઉપાલંભ** : બીજાનાં મતને તેની જ માન્યતાથી દૂષિત કરવું,

૩. **પૃચ્છા** : પ્રશ્ન પ્રતિપ્રશ્નોમાં જ પરમતને અસિદ્ધ કરવું,

૪. **નિઃશ્રાવચન** : અન્યનાં બહાને અન્યને શિક્ષા આપવી.

(૩) આહરણતદ્દોષ ચાર પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે-

૧. **અધર્મયુક્ત** : અધર્મબુદ્ધિ ઉત્પન્ન કરનાર દૃષ્ટાંત,

૨. **પ્રતિલોમ** : અપસિદ્ધાન્તનું પ્રતિપાદક દૃષ્ટાંત,

૩. **આત્મોપનીત** : પરમતદૂષક દૃષ્ટાંત દ્વારા સ્વમતનું પણ દૂષિત થઈ જવું,

૪. **દુરુપનીત** : દોષપૂર્ણ નિગમનવાળા દૃષ્ટાંત.

(૪) ઉપન્યાસોપનય ચાર પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે-

૧. **તદ્વસ્તુક** : વાદીનાં હેતુ દ્વારા તેનું જ નિરસન કરવું,

૨. **તદન્ય વસ્તુક** : ઉપન્યસ્ત વસ્તુથી અન્યમાં પણ પ્રતિવાદીની વાતને પકડીને તેને હરાવી દેવું,

૩. **પ્રતિનિભ** : વાદીનાં સદૃશ હેતુ બનાવીને તેના હેતુને અસિદ્ધ કરી દેવું,

૪. **હેતુ** : ઉદાહરણ બતાવીને અન્યનાં પ્રશ્નનું સમાધાન કરી દેવું.

१३९. कव्व पगारा-

चउव्विहे कव्वे पण्णत्ते, तं जहा-

१. गज्जे, २. पज्जे,

३. कत्थे, ४. गेए।

- ठाणं. अ. ४, उ. ४, सु. ३७९

૧૩૯. કાવ્યનાં પ્રકાર :

કાવ્ય ચાર પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

૧. ગદ્ય, ૨. પદ્ય,

૩. કથ્ય, ૪. ગેય.

JAINSITE જૈન સાઇટ .com જૈનમ્ જયતિ શાસનમ્

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

१४०. वज्ज-नट्ट गीय-आभिणयाणं चउविहत्त परूवणं-

चउव्विहे वज्जे पण्णत्ते, तं जहा-

१. तए, २. वियए,

३. घणे, ४. झुसिरे[1]।

चउव्विहे नट्टे पण्णत्ते, तं जहा-

१. अंचिए,

२. रिभिए,

३. आरभटे,

४. भसोले[2]।

चउव्विहे गेए पण्णत्ते, तं जहा-

१. उक्खित्तए,

२. पत्तए,

३. मंदए,

४. रोविंदए।

चउव्विहे अभिणए पण्णत्ते, तं जहा-

१. दिट्ठइए, २. पाडिसुए,

३. सामण्णओविणिवाइयं, ४. लोगमज्झावसिए।

- ठाणं. अ. ४, उ. ४, सु. ३७४

૧૪૦. વાદ્ય-નૃત્ય-ગીત-અભિનયનાં ચતુર્વિધત્વનું પરુપણ :

વાદ્ય ચાર પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

૧. **તત-** વીણા આદિ, ૨. **વિતત** : ઢોલ આદિ,
૩. **ઘન**-કાંસ્ય તાલ આદિ, ૪. **ઝુષિર** : વાંસળી આદિ,

નાટ્ય ચાર પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

૧. **અંચિત,** (ધીરે ધીરે નાચવું)

૨. **રિભિત,** (ગીતનાં સ્વરથી નાચવું)

૩. **આરભટ,** (ગાતાં ગાતાં નાચવું)

૪. **ભષોલ,** (ચેષ્ટાઓ બતાવીને નાચવું)

ગીત ચાર પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

૧. **ઉત્ક્ષિપ્તક,** (આરંભમાં ધીમે સ્વરથી ગાવું)

૨. **પત્રક,** (મધ્યમાં ઉંચા સ્વરથી ગાવું)

૩. **મંદક,** (મંદ સ્વરથી ગીતને ઉતારવું)

૪. **રોવિન્દક,** (ધીમા સ્વરમાં પૂર્ણ કરીને ગાવું)

અભિનય ચાર પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

૧. દાર્ષ્ટાન્તિક, ૨. પ્રાતિશ્રુત,

૩. સામાન્યતોવિનિપાતિક, ૪. લોકમધ્યાવસિત.

१४१. मल्लालंकाराणं चउव्विहत्त परूवणं-

चउव्विहे मल्ले पण्णत्ते, तं जहा-

१. गंथिमे,

२. वेढिमे,

३. पूरिमे,

४. संघाइमे।

चउव्विहे अलंकारे पण्णत्ते, तं जहा-

१. केसालंकारे, २. वत्थालंकारे,

३. मल्लालंकारे, ४. आभरणालंकारे।

- ठाणं. अ. ४, उ. ४, सु. ३७४

૧૪૧. માળા અને અલંકારોનાં ચતુર્વિધત્વનું પ્રરુપણ :

માળા ચાર પ્રકારની કહી છે, જેમકે -

૧. **ગ્રંથિમ** - ગુંથેલ,

૨. **વેષ્ટિમ** : ફૂલોમાં લપેટાયેલ,

૩. **પૂરિમ** : પુરાયેલ,

૪. **સંઘાતિમ** : એકથી બીજા પુષ્પને જોડીને બનાવેલ.

અલંકાર ચાર પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

૧. કેશાલંકાર, ૨. વસ્ત્રાલંકાર,

૩. માલ્યાલંકાર, ૪. આભરણાલંકાર.

---

१. राय. सु. १०७ २. राय. सु. १०९

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

-: णाणज्झयणस्स अणुओग-पकरणं :-

: જ્ઞાન અધ્યયનનું અનુયોગ પ્રકરણ :

१४२. आवस्सगाणुओगपइण्णा-

तत्थ चत्तारि नाणाइं ठप्पाइं ठवणिज्जाइं,

णो उद्दिसस्संति,

णो समुद्दिसस्संति,

णो अणुण्णविज्जंति,

सुयणाणस्स उद्देसो समुद्देसो अणुण्णा अणुओगो य पवत्तइ।

प. जइ सुयणाणस्स उद्देसो समुद्देसो अणुण्णा अणुओगो य पवत्तइ, किं अंगपविट्ठस्स-उद्देसो **-जाव-** अणुओगो य पवत्तइ ? **अहवा** अंगबाहिरस्स ?

उ. अंगपविट्ठस्स वि उद्देसो समुद्देसो अणुण्णा अणुओगो य पवत्तइ, अंगबाहिरस्स वि,

इमं पुण पट्ठवणं पडुच्च अंगबाहिरस्स अणुओगो।

प. जइ अंगबाहिरस्स उद्देसो समुद्देसो अणुण्णा अणुओगो य पवत्तइ, किं कालियस्स उद्देसो **-जाव-** अणुओगो य पवत्तइ ? **अहवा** उक्कालियस्स ?

उ. कालियस्स वि उद्देसो समुद्देसो अणुण्णा अणुओगो य पवत्तइ, उक्कालियस्स वि,

इमं पुण पट्ठवणं पडुच्च उक्कालियस्स अणुओगो।

प. जइ उक्कालियस्स उद्देसो समुद्देसो अणुण्णा अणुओगो य पवत्तइ, किं आवस्सगस्स-उद्देसो **-जाव-** अणुओगो य पवत्तइ ? **अहवा** आवस्सग-वइरित्तस्स ?

उ. आवस्सगस्स वि उद्देसो समुद्देसो अणुण्णा अणुओगो य पवत्तइ, आवस्सगवइरित्तस्स वि,

इमं पुण पट्ठवणं पडुच्च आवस्सगस्स अणुओगो।

- अणु. सु. २-५

૧૪૨. આવશ્યકનાં અનુયોગની પ્રતિજ્ઞા :

પાંચ જ્ઞાનોમાંથી ચાર જ્ઞાન (૧. મતિજ્ઞાન, ૨. અવધિજ્ઞાન, ૩. મનઃપર્યવજ્ઞાન, ૪. કેવળજ્ઞાન-વ્યવહાર યોગ્ય ન હોવાથી) સ્થાપ્ય છે અને સ્થાપનીય છે. (કારણકે આ ચાર જ્ઞાનોનાં ઉદ્દેશ્યથી)

ઉદ્દેશ (મૂળ પાઠનું વાંચન) થતું નથી,

સમુદ્દેશ (સ્થિરીકરણ) નથી કરાતું,

અનુજ્ઞા (અધ્યાપનની આજ્ઞા) અપાતી નથી (અને જેનો ઉદ્દેશ, સમુદ્દેશ અનુજ્ઞા હોતી નથી તેનો અનુયોગ પણ હોતો નથી.)

પરંતુ શ્રુતજ્ઞાનનાં ઉદ્દેશ, સમુદ્દેશ, અનુજ્ઞા અને અનુયોગ પ્રવૃત્ત હોય છે.

પ્ર. જો શ્રુતજ્ઞાનનાં ઉદ્દેશ, સમુદ્દેશ, અનુજ્ઞા અને અનુયોગ હોય છે તો શું તે ઉદ્દેશ **-યાવત્-** અનુયોગ અંગપ્રવિષ્ટ શ્રુતમાં હોય છે **અથવા** અંગબાહ્ય શ્રુતમાં હોય છે ?

ઉ. અંગ પ્રવિષ્ટ શ્રુતમાં પણ ઉદ્દેશ, સમુદ્દેશ અનુજ્ઞા અને અનુયોગ હોય છે અને અંગબાહ્ય શ્રુતમાં પણ હોય છે.

પરંતુ અહીં અંગબાહ્યની અપેક્ષાએ અનુયોગ કરાય છે.

પ્ર. જો અંગબાહ્ય શ્રુતમાં ઉદ્દેશ, સમુદ્દેશ અનુજ્ઞા અને અનુયોગ હોય છે તો શું તે ઉદ્દેશ **-યાવત્-** અનુયોગ કાલિકશ્રુતમાં હોય છે **અથવા** ઉત્કાલિક શ્રુતમાં હોય છે ?

ઉ. કાલિકશ્રુતમાં પણ ઉદ્દેશ, સમુદ્દેશ, અનુજ્ઞા અને અનુયોગ હોય છે અને ઉત્કાલિક શ્રુતમાં પણ હોય છે.

પરંતુ અહીં ઉત્કાલિક શ્રુતની અપેક્ષાએ અનુયોગ કરાય છે.

પ્ર. જો ઉત્કાલિક શ્રુતનાં ઉદ્દેશ, સમુદ્દેશ, અનુજ્ઞા અને અનુયોગ હોય છે તો શું તે ઉદ્દેશ **-યાવત્-** અનુયોગ આવશ્યકનાં હોય છે **અથવા** આવશ્યક વ્યતિરિક્ત શ્રુતનાં હોય છે ?

ઉ. આવશ્યક સૂત્રનાં પણ ઉદ્દેશ, સમુદ્દેશ અનુજ્ઞા અને અનુયોગ હોય છે અને આવશ્યકથી ભિન્ન શ્રુતનાં પણ હોય છે.

પરંતુ અહીં આવશ્યકનો અનુયોગ પ્રારંભ કરાય છે.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

१४३. आवस्सयाइपयनिक्खेवपइण्णा-

प. जइ आवस्सयस्स अणुओगो-

आवस्सयण्णं किमंगं अंगाइं ?

सुयक्खंधो, सुयक्खंधा ?

अज्झयणं, अज्झयणाइं ?

उद्देसगो, उद्देसगा ?

उ. आवस्सयण्णं णो अंगं, णो अंगाइं,

सुयक्खंधो, णो सुयक्खंधा,

णो अज्झयणं, अज्झयणाइं,

णो उद्देसगो, णो उद्देसगा।

तम्हा आवस्सयं णिक्खिविस्सामि,

सुयं णिक्खिविस्सामि,

खंधं णिक्खिविस्सामि,

अज्झयणं णिक्खिविस्सामि।

जत्थ य णं जाणेज्जा, णिक्खेवं णिक्खिवे णिरवसेसं।
जत्थ वि य न जाणेज्जा, चउक्कयं निक्खिवे तत्थ॥१॥

- अणु. सु. ६-८

૧૪૩. આવશ્યક આદિ પદનાં નિક્ષેપની પ્રતિજ્ઞા :

પ્ર. જો આવશ્યકનો અનુયોગ છે તો -

શું તે આવશ્યક- એક અંગ રુપ છે કે અનેક અંગ રુપ છે ?

એક શ્રુતસ્કંધવાળા છે કે અનેક શ્રુતસ્કંધવાળા છે ?

એક અધ્યયનવાળા છે કે અનેક અધ્યયન-વાળા છે ?

એક ઉદ્દેશકવાળા છે કે અનેક ઉદ્દેશકવાળા છે?

ઉ. આવશ્યક શ્રુત એક અંગ નથી અને અનેક અંગ પણ નથી,

તે એક શ્રુતસ્કંધવાળા છે, અનેક શ્રુતસ્કંધવાળા નથી,

એક અધ્યયનવાળા નથી, અનેક અધ્યયનવાળા છે,

એક ઉદ્દેશકવાળા નથી, અનેક ઉદ્દેશકવાળા પણ નથી.

આવશ્યક સૂત્ર એક શ્રુતસ્કંધ અને અનેક અધ્યયન-વાળા છે, માટે આવશ્યકનો નિક્ષેપ કરીશ,

શ્રુતનો નિક્ષેપ કરીશ,

સ્કંધનો નિક્ષેપ કરીશ,

અધ્યયનનો નિક્ષેપ કરીશ.

જો નિક્ષેપોના જ્ઞાતા વસ્તુનાં બધા નિક્ષેપોને જાણે છે તો તેને તે બધાનું નિરુપણ કરવું જોઈએ અને જો બધા નિક્ષેપોને જાણતાં નથી તો ચાર (નામ, સ્થાપના, દ્રવ્ય, ભાવ) નિક્ષેપ તો કરવા જ જોઈએ.

१४४. सामाइय अज्झयणस्स अणुओगो-

तत्थ पढमज्झयणं सामाइयं तस्स णं इमे चत्तारि अणुओगद्दारा भवंति, तं जहा-

१. उवक्कमे, २. णिक्खेवे, ३. अणुगमे, ४. णए।

- अणु. सु. ७५

૧૪૪. સામાયિક અધ્યયનનો અનુયોગ :

(આવશ્યક સૂત્રમાં) પ્રથમ સામાયિક અધ્યયન છે અને આના ચાર અનુયોગદ્વાર છે, જેમકે -

૧. **ઉપક્રમ** (સ્વરુપ જાણવું), ૨. **નિક્ષેપ** (સ્થાપના કરવી), ૩. **અનુગમ** (વ્યાખ્યા કરવી), ૪. **નય** (વસ્તુનાં અનેક ધર્મોમાંથી એક ધર્મનું વર્ણન કરવું.)

१. उवक्कमस्स णामाइं छं भेयाणं सरूवो -

प. से किं तं उवक्कमे ?

उ. उवक्कमे-छव्विहे पण्णत्ते, तं जहा-

१. नामोवक्कमे, २. ठवणोवक्कमे, ३. दव्वोवक्कमे,

४. खेत्तोवक्कमे, ५. कालोवक्कमे, ६. भावोवक्कमे।

१-२ नाम-ठवणाओ गयाओ।

૧. ઉપક્રમનાં નામાદિ છ ભેદોનું સ્વરુપ :

પ્ર. ઉપક્રમ શું છે ?

ઉ. ઉપક્રમનાં છ ભેદ કહ્યા છે, જેમકે -

૧. નામ-ઉપક્રમ, ૨. સ્થાપના-ઉપક્રમ, ૩. દ્રવ્ય-ઉપક્રમ, ૪. ક્ષેત્ર-ઉપક્રમ, ૫. કાળ-ઉપક્રમ, ૬. ભાવ-ઉપક્રમ.

૧-૨. નામ અને સ્થાપના-ઉપક્રમનું સ્વરુપ નામ અને સ્થાપના આવશ્યકનાં સમાન જાણવું જોઈએ.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

प. ३. से किं तं दव्वोवक्कमे ?

उ. दव्वोवक्कमे दुविहे पण्णत्ते, तं जहा-

१. आगमओ य, २. नो आगमओ य।

सेसं जहा आवस्सयस्स दव्वोवक्कमे।

प. से किं तं जाणयसरीरभवियसरीर वइरित्ते दव्वोवक्कमे ?

उ. जाणयसरीर भवियसरीर वइरित्ते दव्वोवक्कमे तिविहे पण्णत्ते, तं जहा-

१. सचित्ते, २. अचित्ते, ३. मीसए।

प. से किं तं सचित्तदव्वोवक्कमे ?

उ. सचित्तदव्वोवक्कमे तिविहे पण्णत्ते, तं जहा-

१. दुपयाणं, २. चउप्पयाणं, ३. अपयाणं।

एक्केक्के दुविहे पण्णत्ते, तं जहा-

१. परिक्कमे य, २. वत्थुविण्णासे य।

प. (क) से किं तं दुपए उवक्कमे ?

उ. दुपए उवक्कमे-दुपयाणं १. नडाणं, २. नट्टाणं, ३. जल्लाणं, ४. मल्लाणं, ५. मुट्ठियाणं, ६. वेलंबगाणं, ७. कहगाणं, ८. पवगाणं, ९. लासगाणं, १०. आइक्खगाणं, ११. लंखाणं, १२. मंखाणं, १३. तूणइल्लाणं, १४. तुंबवीणियाणं, १५. कायाणं, १६. मागहाणं।

से तं दुपए उवक्कमे।

प. (ख) से किं तं चउप्पए उवक्कमे ?

उ. चउप्पए उवक्कमे-चउप्पयाणं आसाणं, हत्थीणं इच्चाइ।

से तं चउप्पए उवक्कमे।

प. (ग) से किं तं अपए उवक्कमे ?

उ. अपए उवक्कमे अपयाणं-अंबाणं, अंबाडगाणं इच्चाइं।

से तं अपए उवक्कमे।

से तं सचित्तदव्वोवक्कमे।

प. से किं तं अचित्तदव्वोवक्कमे ?

પ્ર. ૩. દ્રવ્ય ઉપક્રમ શું છે ?

ઉ. દ્રવ્ય ઉપક્રમ બે પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

૧. આગમ દ્રવ્ય-ઉપક્રમ, ૨. નો આગમ દ્રવ્ય-ઉપક્રમ. **બાકી વર્ણન આવશ્યકનાં દ્રવ્ય ઉપક્રમનાં સમાન કહેવું જોઈએ.**

પ્ર. જ્ઞાયક શરીર-ભવ્ય શરીર વ્યતિરિક્ત દ્રવ્ય ઉપક્રમ શું છે ?

ઉ. જ્ઞાયક શરીર-ભવ્ય શરીર વ્યતિરિક્ત દ્રવ્ય- ઉપક્રમ ત્રણ પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

૧. સચિત્ત દ્રવ્ય-ઉપક્રમ, ૨. અચિત્ત દ્રવ્ય-ઉપક્રમ, ૩. મિશ્રદ્રવ્ય-ઉપક્રમ.

પ્ર. સચિત્તદ્રવ્યોપક્રમ શું છે ?

ઉ. સચિત્ત દ્રવ્યોપક્રમ ત્રણ પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે-

૧. દ્વિપદ, ૨. ચતુષ્પદ, ૩. અપદ.

આ પ્રત્યેક ઉપક્રમ પણ બે-બે પ્રકારના કહેવાય છે, જેમકે -

૧. પરિકર્મદ્રવ્યોપક્રમ, ૨. વસ્તુવિનાશ દ્રવ્યોપક્રમ.

પ્ર. (ક) દ્વિપદ- ઉપક્રમ શું છે ?

ઉ. દ્વિપદ ઉપક્રમ - ૧. નટ, ૨. નર્તકી, ૩. દોરડા ઉપર ચઢી ખેલ કરનાર, ૪. કુસ્તિ કરનાર, ૫. મુઠ્ઠીથી લડનાર, ૬. અનેક વેષ ધારણ કરનાર, ૭. કથા કરનાર, ૮. વાનરની પેઠે કૂદનાર, ૯. રાસડા ગાનાર, ૧૦. આખ્યાન દેનાર, ૧૧. વાંસ ઉપર ચઢી ખેલ કરનાર, ૧૨. મંખલિ જાતના ભિક્ષુકો, ૧૩. તૂણ નામનું વાજીંત્ર વગાડનાર, ૧૪. તુંબડાની વીણા વગાડનાર, ૧૫. કાવડિયાઓ અને ૧૬. ચારણ આદિ (બે પગવાળાનું પરિકર્મ અને વિનાશ કરવો.)

આ દ્વિપદ ઉપક્રમ છે :

પ્ર. (ખ) ચતુષ્પદોપક્રમ શું છે ?

ઉ. ચાર પગવાળા અશ્વ, હાથી આદિ પશુઓનાં ઉપક્રમને ચતુષ્પદોપક્રમ કહેવામાં આવે છે.

આ ચતુષ્પદ ઉપક્રમ છે.

પ્ર. (ગ) અપદ- દ્રવ્યોપક્રમ શું છે ?

ઉ. આમ, આમ્રાતક આદિ (વગર પગવાળા)નો ઉપક્રમ.

આ અપદ ઉપક્રમ છે.

આ સચિત્ત દ્રવ્યોપક્રમ છે.

પ્ર. અચિત્ત દ્રવ્યોપક્રમ શું છે ?

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

उ. अचित्त दव्वोवक्कमे खंडाईणं गुडादीणं मच्छंडीणं।

से तं अचित्तदव्वोवक्कमे।

प. से किं तं मीसए दव्वोवक्कमे ?

उ. मीसए दव्वोवक्कमे से चेव थासग- आयंसगा- इमंडिए आसादी।

से तं मीसए दव्वोवक्कमे।

से तं जाणयसरीर भवियसरीर वइरित्ते दव्वोवक्कमे।

से तं नो आगमओ दव्वोवक्कमे।

से तं दव्वोवक्कमे।

प. ४. से किं तं खेत्तोवक्कमे ?

उ. खेत्तोवक्कमे जण्णं हल-कुलियादीहिं खेत्ताइं उवक्कामिज्जंति।

से तं खेत्तोवक्कमे।

प. ५. से किं तं कालोवक्कमे ?

उ. कालोवक्कमे जं णं नालियादीहिं कालस्सोवक्कमणं कीरइ।

से तं कालोवक्कमे।

प. ६. से किं तं भावोवक्कमे ?

उ. भावोवक्कमे दुविहे पण्णत्ते, तं जहा-

१. आगमओ य, २. नो आगमओ य।

प. से किं तं आगमओ भावोवक्कमे ?

उ. आगमओ भावोवक्कमे जाणए उवउत्ते।

से तं आगमओ भावोवक्कमे।

प. से किं तं नो आगमओ भावोवक्कमे ?

उ. नो आगमो भावोवक्कमे दुविहे पण्णत्ते, तं जहा-

१. पसत्थे य, २. अपसत्थे य।

प. से किं तं अपसत्थे भावोवक्कमे ?

उ. अपसत्थे भावोवक्कमे डोडिणि-गणियाऽमच्चाईणं।

से तं अपसत्थे भावोवक्कमे।

प. से किं तं पसत्थे भावोवक्कमे ?

उ. पसत्थे भावोवक्कमे गुरुमादीणं।

ઉ. ખાંડ, ગોળ, ખડીસાકર આદિનો ઉપક્રમ.

આ અચિત્ત દ્રવ્યોપક્રમ છે.

પ્ર. મિશ્ર દ્રવ્યોપક્રમ શું છે ?

ઉ. સ્થાસક (ઘોડાનું આભૂષણ) દર્પણ આદિથી વિભૂષિત અને (કુંકુમ આદિથી) મંડિત અશ્વાદિ સંબંધી ઉપક્રમ.

આ મિશ્ર દ્રવ્યોપક્રમ છે.

આ જ્ઞાયક શરીર-ભવ્ય શરીર વ્યતિરિક્ત દ્રવ્યોપક્રમ છે.

આ નો- આગમ- દ્રવ્યોપક્રમ છે.

આ દ્રવ્યોપક્રમ છે.

પ્ર. ૪. ક્ષેત્રોપક્રમ શું છે ?

ઉ. હળ, કુદાલી આદિ દ્વારા જે ક્ષેત્રને ઉપક્રાંત કરાય છે.

આ ક્ષેત્રોપક્રમ છે.

પ્ર. ૫. કાળોપક્રમ શું છે ?

ઉ. નાળી આદિનાં દ્વારા કાળનું યથાર્થ જ્ઞાન કરવું.

આ કાલોપક્રમ છે.

પ્ર. ૬. ભાવોપક્રમ શું છે ?

ઉ. ભાવોપક્રમ બે પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

૧. આગમભાવોપક્રમ, ૨. નો આગમ ભાવોપક્રમ.

પ્ર. આગમ ભાવોપક્રમ શું છે?

ઉ. ઉપક્રમનાં અર્થનાં જ્ઞાતા અને તેના ઉપયોગથી યુક્ત.

આ આગમ ભાવોપક્રમ છે.

પ્ર. નો આગમભાવોપક્રમ શું છે ?

ઉ. નો આગમભાવોપક્રમ બે પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે-

૧. પ્રશસ્ત, ૨. અપ્રશસ્ત.

પ્ર. અપ્રશસ્ત ભાવોપક્રમ શું છે ?

ઉ. ડોડણી, (બ્રાહ્મણી) ગણિકા અને અમાત્યાદિનાં દ્વારા અન્યનાં ભાવોને જાણવા.

આ અપ્રશસ્ત (નો આગમ) ભાવોપક્રમ છે.

પ્ર. પ્રશસ્ત ભાવોપક્રમ શું છે ?

ઉ. ગુરુ આદિનાં અભિપ્રાયને યથાવત જાણવું.

जैन साइट JAINSITE.com जैनम् जयति शासनम्

से तं पसत्थे भावोवक्कमे।

से तं नो आगमओ भावोवक्कमे।

से तं भावोवक्कमे। - अणु. सु. ७६-९१

આ પ્રશસ્ત (નો આગમ) ભાવોપક્રમ છે.

આ નો આગમભાવોપક્રમ છે.

આ ભાવોપક્રમ છે.

१४५. **उवक्कमस्स आणुपुव्वी आई छ भेया-**

अहवा - उवक्कमे छव्विहे पण्णत्ते, तं जहा-

१. आणुपुव्वी, २. नामं, ३. पमाणं,

४. वत्तव्वया, ५. अत्थाहिगारे, ६. समोयारे।

- अणु. सु. ९२

૧૪૫. ઉપક્રમનાં આનુપૂર્વી આદિ છ ભેદ :

અથવા – ઉપક્રમ છ પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

૧. આનુપૂર્વી, ૨. નામ, ૩. પ્રમાણ,

૪. વક્તવ્યતા, ૫. અર્થાધિકાર, ૬. સમવતાર.

१४६. **आणुपुव्वी उवक्कमस्स भेयाणं सरूवो-**

प. से किं तं आणुपुव्वी ?

उ. आणुपुव्वी दसविहा पण्णत्ता, तं जहा-

१. नामाणुपुव्वी, २. ठवणाणुपुव्वी,

३. दव्वाणुपुव्वी, ४. खेत्ताणुपुव्वी,

५. कालाणुपुव्वी, ६. उक्कित्तणाणुपुव्वी,

७. गणणाणुपुव्वी, ८. संठाणाणुपुव्वी,

९. सामायारियाणुपुव्वी, १०. भावाणुपुव्वी।

१-२ नाम-ठवणाओ तहेव।

૧૪૬. આનુપૂર્વી ઉપક્રમનાં ભેદોનું સ્વરુપ :

પ્ર. આનુપૂર્વી શું છે ?

ઉ. આનુપૂર્વી દસ પ્રકારની કહી છે, જેમકે -

૧. નામાનુપૂર્વી, ૨. સ્થાપનાનુપૂર્વી,

૩. દ્રવ્યાનુપૂર્વી, ૪. ક્ષેત્રાનુપૂર્વી,

૫. કાલાનુપૂર્વી, ૬. ઉત્કીર્તનાનુપૂર્વી,

૭. ગણનાનુપૂર્વી, ૮. સંસ્થાનાનુપૂર્વી,

૯. સામાચાર્યાનુપૂર્વી, ૧૦. ભાવાનુપૂર્વી.

૧-૨. નામ અને સ્થાપના આનુપૂર્વીનું સ્વરુપ નામ અને સ્થાપના આવશ્યકનાં સમાન છે.

प. ३. से किं तं दव्वाणुपुव्वी ?

उ. दव्वाणुपुव्वी दुविहा पण्णत्ता, तं जहा-

१. आगमओ य, २. नो आगमओ य।

सेसं तहेव-जाव-जाणयसरीर-भवियसरीरवइरित्ता दव्वाणुपुव्वी-दुविहा पण्णत्ता, तं जहा-

१. उवणिहिया य,

२. अणोवणिहिया य।

तत्थ णं जा सा उवणिहिया सा ठप्पा।

तत्थ णं जा सा अणोवणिहिया सा दुविहा पण्णत्ता, तं जहा-

१. णेगम-ववहाराणं, २. संगहस्स य।

प. से किं तं णेगम-ववहाराणं अणोवणिहिया दव्वाणुपुव्वी ?

उ. णेगम-ववहाराणं अणोवणिहिया दव्वाणुपुव्वी पंचविहा पण्णत्ता, तं जहा-

પ્ર. ૩. દ્રવ્યાનુપૂર્વી શું છે ?

ઉ. દ્રવ્યાનુપૂર્વી બે પ્રકારની કહી છે. જેમકે -

૧. આગમથી, ૨. નો આગમથી.

બાકીનું વર્ણન દ્રવ્યાવશ્યકનાં સમાન -યાવત્- જ્ઞાયક શરીર ભવ્ય શરીર વ્યતિરિક્ત દ્રવ્યાનુપૂર્વી- બે પ્રકારની કહી છે, જેમકે -

૧. ઔપનિધિકી (ક્રમ વિશેષ) દ્રવ્યાનુપૂર્વી,

૨. અનૌપનિધિકી (વગર ક્રમ વિશેષ) દ્રવ્યાનુપૂર્વી.

આમાંથી ઔપનિધિકી દ્રવ્યાનુપૂર્વી સ્થાપનીય છે.

અનૌપનિધિકી દ્રવ્યાનુપૂર્વી બે પ્રકારની કહી છે, જેમકે -

૧. નૈગમ-વ્યવહારનય સમ્મત, ૨. સંગ્રહનયસમ્મત.

પ્ર. નૈગમનય વ્યવહારનય સમ્મત અનૌપનિધિકી દ્રવ્યાનુપૂર્વી શું છે ?

ઉ. નૈગમ - વ્યવહારનય સમ્મત દ્રવ્યાનુપૂર્વી પાંચ પ્રકારની કહી છે, જેમકે -

जैन साईट JAINSITE जैनम् जयति शासनम्

१. अट्ठपयपरूवणया, २. भंगसमुक्कित्तणया, ३. भंगोवदंसणया, ४. समोयारे, ५. अणुगमे।

- अणु. सु. ९३-९८

૧. અર્થપદપ્રરુપણતા (પદાર્થનું વર્ણન), ૨. ભંગસમુત્કીર્તનતા (ભંગોનો ઉચ્ચારણ), ૩. ભંગોપદર્શનતા (ભંગોને દેખાડવા), ૪. સમવતાર (મળવું), ૫. અનુગમ (વ્યાખ્યા).

१४७. अट्ठपय परूवणाया-

प. **१.** से किं तं णेगम-ववहाराणं अट्ठपयपरूवणया?

उ. णेगम ववहाराणं अट्ठपय परूवणया-तिपएसिए आणुपुव्वी, चउपएसिए आणुपुव्वी **-जाव-** दसपएसिए आणुपुव्वी, संखेज्जपएसिए आणुपुव्वी, असंखेज्ज-पएसिए आणुपुव्वी, अणंतपएसिए आणुपुव्वी।

परमाणुपोग्गले अणाणुपुव्वी।

दुपएसिए अवत्तव्वए।

तिपएसिया आणुपुव्वीओ **-जाव-** अणंतपएसिया आणुपुव्वीओ।

परमाणुपोग्गला अणाणुपुव्वीओ।

दुपएसिया अवत्तव्वगाइं।

से तं णेगम-ववहाराणं अट्ठपयपरूवणया।

प. एयाए णं णेगम - ववहाराणं अट्ठपयपरूवणयाए किं पओयणं?

उ. एयाए णं णेगम- ववहाराणं अट्ठपयपरूवणयाए भंगसमुक्कित्तणया कीरइ।

૧૪૭. અર્થપદ પ્રરુપણતા :

પ્ર. ૧. નૈગમ-વ્યવહારનય સમ્મત અર્થપદપ્રરુપણતા શું છે?

ઉ. નૈગમ વ્યવહારનયસમ્મત અર્થપદ પ્રરુપણતાનું સ્વરૂપ આ પ્રમાણે છે. ત્રિપ્રદેશિક આનુપૂર્વી, ચતુષ્પ્રદેશિક આનુપૂર્વી **-યાવત્-** દસપ્રદેશિક, સંખ્યાત પ્રદેશિક, અસંખ્યાત પ્રદેશિક અને અન્નતપ્રદેશિક સ્કંધ આનુપૂર્વી છે.

પરમાણુ પુદ્ગલ અનાનુપૂર્વીરુપ છે.

દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ અવક્તવ્ય છે.

અનેક ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધ **-યાવત્-** અનેક અનન્ત-પ્રદેશિક સ્કંધ અનેક આનુપૂર્વીઓ છે.

અનેક પરમાણુ પુદ્ગલ અનેક અનાનુપૂર્વીઓ છે.

અનેક દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ અનેક અવક્તવ્ય છે.

આ નૈગમ-વ્યવહારનય સમ્મત અર્થપદ-પ્રરુપણતા છે.

પ્ર. નૈગમ-વ્યવહારનયસમ્મત આ અર્થપદ પ્રરુપણતા દ્વારા આનુપૂર્વીનું શું પ્રયોજન છે?

ઉ. આ નૈગમ-વ્યવહારનય સમ્મત અર્થપદ-પ્રરુપણતા દ્વારા ભંગસમુત્કીર્તના (ભંગોનું વર્ણન) કરાય છે.

१४८. भंग समुकित्तणा -

प. **२.** से किं त णेगम-ववहाराणं भंग समुक्कित्तणया?

उ. णेगम ववहाराणं भंग समुक्कित्तणया-

१. अत्थि आणुपुव्वी, २. अत्थि अणाणुपुव्वी,

३. अत्थि अवत्तव्वए, ४. अत्थि आणुपुव्वीओ,

५. अत्थि अणाणुपुव्वीओ, ६. अत्थि अवत्तव्वयाइं।

१. **अहवा** अत्थि आणुपुव्वी य अणाणुपुव्वी य,

२. **अहवा** अत्थि आणुपुव्वी य अणाणुपुव्वीओ य,

३. **अहवा** अत्थि आणुपुव्वीओ य अणाणुपुव्वी य,

૧૪૮. ભંગોનું ઉચ્ચારણ :

પ્ર. **૨.** નૈગમ - વ્યવહારનય સમ્મત ભંગ સમુત્કાર્તન શું છે?

ઉ. નૈગમ-વ્યવહારનય સમ્મત ભંગ સમુત્કીર્તનતાનું સ્વરુપ આ પ્રમાણે છે, જેમકે -

૧. આનુપૂર્વી છે, ૨. અનાનુપૂર્વી છે,

૩. અવક્તવ્ય છે, ૪. આનુપૂર્વીઓ છે.

૫. અનાનુપૂર્વીઓ છે, ૬. (અનેક) અવક્તવ્ય છે.

૧. **અથવા** આનુપૂર્વી છે અને અનાનુપૂર્વી છે.

૨. **અથવા** આનુપૂર્વી છે અને અનાનુપૂર્વીઓ છે,

૩. **અથવા** આનુપૂર્વીઓ છે અને અનાનુપૂર્વી છે,

जैन साईट JAINSITE जैनम् जयति शासनम्

४. **अहवा** अत्थि आणुपुव्वीओ य अणाणुपुव्वीओ च,

४. **અથવા** આનુપૂર્વીઓ અને અનાનુપૂર્વીઓ છે. ૪ ભંગ

१. **अहवा** अत्थि आणुपुव्वी य अवत्तव्वए य,

૧. **અથવા** આનુપૂર્વી અને અવક્તવ્ય છે.

२. **अहवा** अत्थि आणुपुव्वी य अवत्तव्वयाइं य,

૨. **અથવા** આનુપૂર્વી છે અને અનેક અવક્તવ્ય છે.

३. **अहवा** अत्थि आणुपुव्वीओ य अवत्तव्वए य,

૩. **અથવા** આનુપૂર્વીઓ છે અને એક અવક્તવ્ય છે.

४. **अहवा** अत्थि आणुपुव्वीओ य अवत्तव्वयाइं च,

૪. **અથવા** આનુપૂર્વીઓ છે અને અનેક અવક્તવ્ય છે. ૪ ભંગ

१. **अहवा** अत्थि अणाणुपुव्वी य अवत्तव्वए य,

૧. **અથવા** અનાનુપૂર્વી અને અવક્તવ્ય છે,

२. **अहवा** अत्थि अणाणुपुव्वी य अवत्तव्वयाइं य,

૨. **અથવા** અનાનુપૂર્વી અને અનેક અવક્તવ્ય છે,

३. **अहवा** अत्थि अणाणुपुव्वीओ य अवत्तव्वए य,

૩. **અથવા** અનાનુપૂર્વીઓ અને એક અવક્તવ્ય છે,

४. **अहवा** अत्थि अणाणुपुव्वीओ य अवत्तव्वयाइं च,

૪. **અથવા** અનાનુપૂર્વીઓ અને અનેક અવક્તવ્ય છે. ૪ ભંગ

१. **अहवा** अत्थि आणुपुव्वी य अणाणुपुव्वी य अवत्तव्वए य,

૧. **અથવા** આનુપૂર્વી, અનાનુપૂર્વી અને અવક્તવ્ય છે.

२. **अहवा** अत्थि आणुपुव्वी य अणाणुपुव्वी य अवत्तव्वयाइं य,

૨. **અથવા** આનુપૂર્વી, અનાનુપૂર્વી અને અનેક અવક્તવ્ય છે.

३. **अहवा** अत्थि आणुपुव्वी य अणाणुपुव्वीओ य अवत्तव्वए य,

૩. **અથવા** એક આનુપૂર્વી છે, અનેક અનાનુપૂર્વીઓ છે અને એક અવક્તવ્ય છે.

४. **अहवा** अत्थि आणुपुव्वी य अणाणुपुव्वीओ य अवत्तव्वयाइं च।

૪. **અથવા** એક આનુપૂર્વી છે, અનેક અનાનુપૂર્વીઓ અને અનેક અવક્તવ્ય છે.

५. **अहवा** अत्थि आणुपुव्वीओ य अणाणुपुव्वी य अवत्तव्वए य,

૫. **અથવા** અનેક આનુપૂર્વીઓ છે, એક અનાનુપૂર્વી અને એક અવક્તવ્ય છે.

६. **अहवा** अत्थि आणुपुव्वीओ य अणाणुपुव्वी य अवत्तव्वयाइं च,

૬. **અથવા** અનેક આનુપૂર્વીઓ છે, એક અનાનુપૂર્વી છે અને અનેક અવક્તવ્ય છે.

७. **अहवा** अत्थि आणुपुव्वीओ य अणाणुपुव्वीओ य अवत्तव्वए य,

૭. **અથવા** અનેક આનુપૂર્વીઓ છે અને અનેક અનાનુપૂર્વીઓ છે, એક અવક્તવ્ય છે.

८. **अहवा** अत्थि आणुपुव्वीओ य अणाणुपुव्वीओ य अवत्तव्वयाइं च।

૮. **અથવા** અનેક આનુપૂર્વીઓ, અનેક અનાનુપૂર્વીઓ અને અનેક અવક્તવ્ય છે.

एए अट्ठ भंगा।

આ પ્રમાણે આ આઠ ભંગ થયા.

एवं सव्वे वि छव्वीसं भंगा।

આ બધા મળીને છવીસ (૨૬) ભંગ થાય છે,

से तं णेगम-ववहाराणं भंगसमुक्कित्तणया।

આ નૈગમ-વ્યવહારનય સમ્મત ભંગ-સમુત્કીર્તનતા છે.

प. एयाए णं णेगम-ववहाराणं भंगसमुक्कित्तणयाए किं पओयणं ?

પ્ર. આ નૈગમ-વ્યવહારનય સમ્મત ભંગ સમુત્કીર્તનતાનું શું પ્રયોજન છે ?

उ. एयाए णं णेगम-ववहाराणं भंगसमुक्कित्तणयाए भंगोवदंसणया कीरइ।

ઉ. નૈગમ- વ્યવહારનય સમ્મત ભંગ સમુત્કીર્તનતા દ્વારા ભંગોપદર્શન કરાવાય છે.

- अणु. सु. ९९-१०२

जैन साइट JAINSITE.com જૈનમ્ જયતિ શાસનમ્
www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

१४९. भंगोवदंसणया-

प. ३. से किं तं णेगम-ववहाराणं भंगोवदंसणया ?

उ. णेगम-ववहाराणं भंगोवदंसणया-

१. तिपएसिए आणुपुव्वी,

२. परमाणुपोग्गले अणाणुपुव्वी,

३. दुपएसिए अवत्तव्वए,

४. तिपएसिया आणुपुव्वीओ,

५. परमाणुपोग्गला अणाणुपुव्वीओ,

६. दुपएसिया अवत्तव्वयाइं।

१. **अहवा** तिपएसिए य परमाणुपोग्गले य आणुपुव्वी य अणाणुपुव्वी य,

२. **अहवा** तिपएसिए य परमाणुपोग्गला य आणुपुव्वी य अणाणुपुव्वीओ य,

३. **अहवा** तिपएसिया य परमाणुपोग्गले य आणुपुव्वीओ य अणाणुपुव्वी य,

४. **अहवा** तिपएसिया य परमाणुपोग्गला य आणुपुव्वीओ य अणाणुपुव्वीओ य।

१. **अहवा** तिपएसिए य दुपएसिए य आणुपुव्वी य अवत्तव्वए य,

२. **अहवा** तिपएसिए य दुपएसिए य आणुपुव्वी य अवत्तव्वयाइं च,

३. **अहवा** तिपएसिए य दुपएसिए य आणुपुव्वीओ य अवत्तव्वए य,

४. **अहवा** तिपएसिया य दुपएसिया य आणुपुव्वीओ य अवत्तव्वयाइं च।

१. **अहवा** परमाणुपोग्गले य दुपएसिए य अणाणुपुव्वी य अवत्तव्वए य,

२. **अहवा** परमाणुपोग्गले य दुपएसिया य अणाणुपुव्वी य अवत्तव्वयाइं च,

३. **अहवा** परमाणुपोग्गला य दुपएसिया य अणाणुपुव्वीओ य अवत्तव्वए य,

१४९. ભંગોનું સંકેત કરવું :

પ્ર. ૩. નૈગમ-વ્યવહારનય સમ્મત ભંગ ક્યા પ્રકારથી બતાવામાં આવ્યા છે ?

ઉ. નૈગમ-વ્યવહારનય સમ્મત ભંગ આ પ્રમાણે બતાવામાં આવ્યા છે.

૧. ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધ આનુપૂર્વી છે,

૨. પરમાણુપુદ્‌ગલ અનાનુપૂર્વી છે,

૩. દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ અવક્તવ્ય છે,

૪. અનેક ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધ આનુપૂર્વીઓ છે,

૫. અનેક પરમાણુપુદ્‌ગલ અનાનુપૂર્વીઓ છે.

૬. અનેક દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ અવક્તવ્ય છે.

૧. **અથવા** ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધ અને પરમાણુ પુદ્‌ગલ આનુપૂર્વી અનાનુપૂર્વી રુપ છે,

૨. **અથવા** ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધ અને અનેક પરમાણુ પુદ્‌ગલ આનુપૂર્વી અનાનુપૂર્વી છે,

૩. **અથવા** અનેક ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધ અને પરમાણુ પુદ્‌ગલ આનુપૂર્વીઓ અનાનુપૂર્વી છે,

૪. **અથવા** અનેક ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધ અને અનેક પરમાણુ પુદ્‌ગલ આનુપૂર્વીઓ અનાનુપૂર્વીઓ છે.

૧. **અથવા** ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધ અને દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ આનુપૂર્વી અવક્તવ્ય રુપ છે,

૨. **અથવા** ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધ અને અનેક દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ આનુપૂર્વી અને અનેક અવક્તવ્ય રુપ છે.

૩. **અથવા** અનેક ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધ અને દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ આનુંપૂર્વીઓ અને અવક્તવ્ય રુપ છે,

૪. **અથવા** અનેક ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધ અને અનેક દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ આનુપૂર્વીઓ અને અનેક અવક્તવ્ય રુપ છે.

૧. **અથવા** પરમાણુ પુદ્‌ગલ અને દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ અનાનુપૂર્વી અને અવક્તવ્ય રુપ છે.

૨. **અથવા** પરમાણુ પુદ્‌ગલ અને અનેક દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ અનાનુપૂર્વી અને અનેક અવક્તવ્ય રુપ છે.

૩. **અથવા** અનેક પરમાણુ પુદ્‌ગલ અને દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ અનાનુપૂર્વીઓ અને અવક્તવ્ય રુપ છે,

જૈન સાઈટ JAINSITE.com જૈનમ્ જયતિ શાસનમ્

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

४. **अहवा** परमाणुपोग्गला य दुपएसिया य अणाणुपुव्वीओ य अवत्तव्वयाइं च।

૪. **અથવા** અનેક પરમાણુપુદ્‌ગલ અને અનેક દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ અનાનુપૂર્વીઓ અને અનેક અવક્તવ્ય રુપ છે.

१. **अहवा** तिपएसिए य परमाणुपोग्गले य दुपएसिए य आणुपुव्वी य अणाणुपुव्वी य अवत्तव्वए य,

૧. **અથવા** ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધ પરમાણુપુદ્‌ગલ અને દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ આનુપૂર્વી અનાનુપૂર્વી અને અવક્તવ્ય રુપ છે.

२. **अहवा** तिपएसिए य परमाणुपोग्गले य दुपएसिया य आणुपुव्वी य अणाणुपुव्वी य अवत्तव्वयाइं च,

૨. **અથવા** ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધ પરમાણુપુદ્‌ગલ અને અનેક દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ આનુપૂર્વી અનાનુપૂર્વી અને અનેક અવક્તવ્ય રુપ છે.

३. **अहवा** तिपएसिए य परमाणुपोग्गला य दुपएसिए य आणुपुव्वी य अणाणुपुव्वीओ य अवत्तव्वए च,

૩. **અથવા** ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધ અનેક પરમાણુપુદ્‌ગલ અને દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ આનુપૂર્વી અનાનુપૂર્વીઓ અને અવક્તવ્ય રુપ છે.

४. **अहवा** तिपएसिए य परमाणुपोग्गला य दुपएसिया य आणुपुव्वी य अणाणुपुव्वीओ य अवत्तव्वयाइं य,

૪. **અથવા** ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધ અનેક પરમાણુપુદ્‌ગલ અને અનેક દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ આનુપૂર્વી અનેક અનાનુપૂર્વી અને અનેક અવક્તવ્ય રુપ છે.

५. **अहवा** तिपएसिया य परमाणुपोग्गले य दुपएसिए य आणुपुव्वीओ य अणाणुपुव्वी य अवत्तव्वए य,

૫. **અથવા** અનેક ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધ પરમાણુ પુદ્‌ગલ અને દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ આનુપૂર્વીઓ અનાનુપૂર્વી અને અનેક અવક્તવ્ય રુપ છે.

६. **अहवा** तिपएसिया य परमाणुपोग्गले य दुपएसिया य आणुपुव्वीओ य अणाणुपुव्वी य अवत्तव्वयाइं च,

૬. **અથવા** અનેક ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધ પરમાણુપુદ્‌ગલ અને અનેક દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ આનુપૂર્વીઓ અનાનુપૂર્વી અને અનેક અવક્તવ્ય રુપ છે.

७. **अहवा** तिपएसिया य परमाणुपोग्गला य दुपएसिए य आणुपुव्वीओ य अणाणुपुव्वीओ य अवत्तव्वए य,

૭. **અથવા** અનેક ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધ અનેક પરમાણુ-પુદ્‌ગલ અને દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ આનુપૂર્વીઓ, અનાનુપૂર્વીઓ અને અવક્તવ્ય રુપ છે.

८. **अहवा** तिपएसिया य परमाणुपोग्गला य दुपएसिया य आणुपुव्वीओ य अणाणुपुव्वीओ य अवत्तव्वयाइं च।

૮. **અથવા** અનેક ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધ અનેક પરમાણુપુદ્‌ગલ અને અનેક દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ અનેક આનુપૂર્વીઓ, અનાનુપૂર્વીઓ અને અનેક અવક્તવ્ય રુપ છે.

से तं णेगम-ववहाराणं भंगोवदंसणया।

- अणु. सु. १०३

આ નૈગમ - વ્યવહારનય સમ્મત ભંગો - પ્રદર્શનતા છે.

१५०. समोयारे-

૧૫૦. સમવતાર :

प. ४. से किं तं समोयारे?

णेगम-ववहाराणं आणुपुव्वीदव्वाइं कहिं समोयरंति?

किं आणुपुव्वीदव्वेहिं समोयरंति?

अणाणुपुव्वीदव्वेहिं समोयरंति?

अवत्तव्वयदव्वेहिं समोयरंति?

પ્ર. ૪. સમવતાર (સમાવિષ્ટ) શું છે?

નૈગમ- વ્યવહારનય સમ્મત આનુપૂર્વી દ્રવ્ય - શેમાં સમાવિષ્ટ થાય છે?

શું આનુપૂર્વી દ્રવ્યોમાં સમાવિષ્ટ થાય છે?

અનાનુપૂર્વી દ્રવ્યોમાં સમાવિષ્ટ થાય છે?

કે અવક્તવ્ય દ્રવ્યોમાં સમાવિષ્ટ થાય છે?

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

उ. णेगम-ववहाराणं आणुपुव्वीदव्वाइं आणुपुव्वीदव्वेहिं समोयरंति,

णो अणाणुपुव्वीदव्वेहिं समोयरंति,

णो अवत्तव्वयदव्वेहिं समोयरंति।

प. णेगम-ववहाराणं अणाणुपुव्वीदव्वाइं कहिं समोयरंति ?

किं आणुपुव्वीदव्वेहिं समोयरंति ?

अणाणुपुव्वीदव्वेहिं समोयरंति ?

अवत्तव्वयदव्वेहिं समोयरंति ?

उ. णेगम ववहाराणं अणाणुपुव्वीदव्वाइं-

णो आणुपुव्वीदव्वेहिं समोयरंति, अणाणुपुव्वीदव्वेहिं समोयरंति, णो अवत्तव्वयदव्वेहिं समोयरंति।

प. णेगम-ववहाराणं अवत्तव्वयदव्वाइं कहिं समोयरंति ?

किं आणुपुव्वीदव्वेहिं समोयरंति ?

अणाणुपुव्वीदव्वेहिं समोयरंति ?

अवत्तव्वयदव्वेहिं समोयरंति ?

उ. णेगम ववहाराणं अवत्तव्वयदव्वाइं-

णो आणुपुव्वीदव्वेहिं समोयरंति, णो अणाणुपुव्वीदव्वेहिं समोयरंति, अवत्तव्वयदव्वेहिं समोयरंति।

से तं समोयारे। - अणु. सु. १०४

१५१. अणुगमस्स भेया-

प. ५. से किं तं अणुगमे ?

उ. अणुगमे णवविहे पण्णत्ते, तं जहा-

१. संतपयपरूवणया, २. दव्वपमाणं च, ३. खेत्त, ४. फुसणा य। ५. कालो य, ६. अंतरं ७. भाग, ८. भाव, ९. अप्पाबहुं चेव॥

प. **१.** णेगम-ववहाराणं आणुपुव्वीदव्वाइं किं अत्थि णत्थि ?

उ. णियमा अत्थि।

प. णेगम-ववहाराणं अणाणुपुव्वीदव्वाइं किं अत्थि णत्थि ?

उ. णियमा अत्थि।

ઉ. નૈગમ- વ્યવહારનય સમ્મત આનુપૂર્વીદ્રવ્ય આનુપૂર્વીદ્રવ્યોમાં સમાવિષ્ટ થાય છે,

અનાનુપૂર્વી દ્રવ્યોમાં સમાવિષ્ટ થતાં નથી.

અવક્તવ્ય દ્રવ્યોમાં સમાવિષ્ટ થતાં નથી.

પ્ર. નૈગમ - વ્યવહારનય સમ્મત અનાનુપૂર્વીદ્રવ્ય શેમાં સમાવિષ્ટ થાય છે ?

શું આનુપૂર્વી દ્રવ્યોમાં સમાવિષ્ટ થાય છે ?

અનાનુપૂર્વી દ્રવ્યોમાં સમાવિષ્ટ થાય છે ?

અવક્તવ્ય દ્રવ્યોમાં સમાવિષ્ટ થાય છે ?

ઉ. નૈગમ વ્યવહારનય સમ્મત- અનાનુપૂર્વી દ્રવ્ય આનુપૂર્વી દ્રવ્યોમાં અને અવક્તવ્ય દ્રવ્યોમાં સમાવિષ્ટ થતાં નથી, પરંતુ અનાનુપૂર્વી દ્રવ્યોમાં સમાવિષ્ટ થાય છે.

પ્ર. નૈગમ - વ્યવહારનય સમ્મત અવક્તવ્ય દ્રવ્ય શેમાં સમાવિષ્ટ થાય છે ?

શું આનુપૂર્વી દ્રવ્યોમાં સમાવિષ્ટ થાય છે ?

અનાનુપૂર્વી દ્રવ્યોમાં સમાવિષ્ટ થાય છે.

અવક્તવ્ય દ્રવ્યોમાં સમાવિષ્ટ થાય છે ?

ઉ. નૈગમ વ્યવહારનય સમ્મત - અવક્તવ્ય દ્રવ્ય આનુપૂર્વી દ્રવ્યોમાં અને અનાનુપૂર્વી દ્રવ્યોમાં સમાવિષ્ટ થતાં નથી, પરંતુ અવક્તવ્ય દ્રવ્યોમાં સમાવિષ્ટ થાય છે.

આ સમવતાર છે.

૧૫૧. અનુગમનાં ભેદ :

પ્ર. **૫.** અનુગમ શું છે ?

ઉ. અનુગમ નવ પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

૧. સત્પદપરુપણતા, ૨. દ્રવ્ય પ્રમાણ, ૩. ક્ષેત્ર, ૪. સ્પર્શના, ૫. કાળ, ૬. અંતર, ૭. ભાગ, ૮. ભાવ, ૯. અલ્પબહુત્વ.

પ્ર. **૧.** નૈગમ-વ્યવહારનય સમ્મત આનુપૂર્વી દ્રવ્ય છે અથવા નથી ?

ઉ. નિયમથી છે.

પ્ર. નૈગમ-વ્યવહારનય સમ્મત અનાનુપૂર્વી દ્રવ્ય છે અથવા નથી ?

ઉ. નિયમથી છે.

जैन साईट JAINSITE जैनम् जयति शासनम्

प. णेगम-ववहाराणं अवत्तव्वयदव्वाइं किं अत्थि णत्थि ?

उ. णियमा अत्थि ।

प. २. णेगम-ववहाराणं आणुपुव्वीदव्वाइं किं संखेज्जाइं असंखेज्जाइं अणंताइं ?

उ. नो संखेज्जाइं, नो असंखेज्जाइं, अणंताइं ।

एवं दोण्णि वि ।[1]

- अणु. सु. १०५-१०७

प. ५. णेगम-ववहाराणं आणुपुव्विदव्वाइं कालओ केवचिरं होइ ?

उ. एगं दव्वं पडुच्च जहण्णेणं एगं समयं, उक्कोसेणं असंखेज्जं कालं,

नाणादव्वाइं पडुच्च णियमा सव्वद्धा ।

एवं दोण्णि वि ।

प. ६. णेगम-ववहाराणं आणुपुव्विदव्वाणमंतरं कालओ केवचिरं होइ ?

उ. एगं दव्वं पडुच्च जहण्णेणं एगं समयं, उक्कोसेणं अणंतं कालं,

नाणादव्वाइं पडुच्च णत्थि अंतरं ।

प. णेगम-ववहाराणं अणाणुपुव्विदव्वाणं अंतरं कालओ केवचिरं होइ ?

उ. एगं दव्वं पडुच्च जहण्णेणं एगं समयं, उक्कोसेणं असंखेज्जं कालं,

नाणादव्वाइं पडुच्च णत्थि अंतरं ।

प. णेगम-ववहाराणं अवत्तव्वयदव्वाणं अंतरं कालओ केवचिरं होइ ?

उ. एगं दव्वं पडुच्च जहण्णेणं एगं समयं, उक्कोसेणं अणंतं कालं,

नाणादव्वाइं पडुच्च णत्थि अंतरं ।

प. ७. णेगम-ववहाराणं आणुपुव्वीदव्वाइं सेसदव्वाणं कइभागे होज्जा ?

किं संखेज्जइभागे होज्जा ? असंखेज्जइभागे होज्जा ?

પ્ર. નૈગમ-વ્યવહારનય સમ્મત અવક્તવ્ય દ્રવ્ય છે કે નથી ?

ઉ. નિયમથી છે.

પ્ર. ૨. નૈગમ-વ્યવહારનય સમ્મત આનુપૂર્વી દ્રવ્ય શું સંખ્યાત છે, અસંખ્યાત છે કે અનન્ત છે ?

ઉ. તે સંખ્યાત પણ નથી, અસંખ્યાત પણ નથી, પરંતુ અનન્ત છે.

આ પ્રમાણે બાકીનાં બંને પણ અનન્ત છે.

પ્ર. ૫. નૈગમ-વ્યવહારનય સમ્મત આનુપૂર્વી દ્રવ્ય કાળની અપેક્ષાએ કેટલા કાળ સુધી રહે છે ?

ઉ. એક આનુપૂર્વી દ્રવ્ય જઘન્ય એક સમય અને ઉત્કૃષ્ટ અસંખ્યાત કાળ સુધી તેજ સ્વરુપમાં રહે છે

અને અનેક આનુપૂર્વી દ્રવ્યોની અપેક્ષાએ નિયમતઃ સર્વકાલિક છે.

આ પ્રમાણે બંને (અનાનુપૂર્વી અને અવક્તવ્ય) દ્રવ્યોની સ્થિતિ પણ જાણવી જોઈએ.

પ્ર. ૬. નૈગમ-વ્યવહારનય સમ્મત આનુપૂર્વી-દ્રવ્યોનું કાળની અપેક્ષાએ અંતર કેટલું થાય છે ?

ઉ. એક આનુપૂર્વી દ્રવ્યની અપેક્ષાએ જઘન્ય એક સમય, ઉત્કૃષ્ટ અનન્તકાળ થાય છે,

અનેક દ્રવ્યોની અપેક્ષાએ અંતર નથી.

પ્ર. નૈગમ-વ્યવહારનય સમ્મત અનાનુપૂર્વી દ્રવ્યોનું કાળની અપેક્ષાએ અંતર કેટલું થાય છે ?

ઉ. એક અનાનુપૂર્વી દ્રવ્યની અપેક્ષાએ જઘન્ય એક સમય, ઉત્કૃષ્ટ અસંખ્યાત કાળ પ્રમાણ છે.

અનેક અનાનુપૂર્વી દ્રવ્યોની અપેક્ષાએ અંતર નથી.

પ્ર. નૈગમ- વ્યવહારનય સમત અવક્તવ્ય દ્રવ્યોનું કાળની અપેક્ષાએ અંતર કેટલું થાય છે ?

ઉ. એક અવક્તવ્ય દ્રવ્યનીઅપેક્ષાએ અંતર જઘન્ય એક સમય, ઉત્કૃષ્ટ અનન્તકાળ છે.

અનેક દ્રવ્યોની અપેક્ષાએ અંતર નથી.

પ્ર. ૭. નૈગમ-વ્યવહારનય સમ્મત આનુપૂર્વી દ્રવ્ય બાકીનાં દ્રવ્યોનાં કેટલા ભાગ છે ?

શું સંખ્યાત ભાગ છે ? અસંખ્યાત ભાગ છે ?

૧. (૩-૪) ક્ષેત્ર અને સ્પર્શના (સુ. ૧૦૮-૧૦૯)નું વર્ણન ગણિતાનુયોગ પૃ. ૩૦-૩૨ પર જોવું.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

संखेज्जेसु भागेसु होज्जा ? असंखेज्जेसु भागेसु होज्जा ?

उ. नो संखेज्जइभागे होज्जा, नो असंखेज्जइभागे होज्जा, नो संखेज्जेसु भागेसु होज्जा, णियमा असंखेज्जेसु भागेसु होज्जा।

प. णेगम-ववहाराणं अणाणुपुव्वीदव्वाइं सेसदव्वाणं कइभागे होज्जा ?

किं संखेज्जइभागे होज्जा ? असंखेज्जइभागे होज्जा ?

संखेज्जेसु भागेसु होज्जा ? असंखेज्जेसु भागेसु होज्जा ?

उ. नो संखेज्जइभागे होज्जा, असंखेज्जइभागे होज्जा, नो संखेज्जेसु भागेसु होज्जा, नो असंखेज्जेसु भागेसु होज्जा।

एवं अवत्तव्वगदव्वाणि वि।

प. ८. णेगम-ववहाराणं आणुपुव्वीदव्वाइं कयरम्मि भावे होज्जा ?

किं उदइए भावे होज्जा ? उवसमिए भावे होज्जा ? खइए भावे होज्जा ? खाओवसमिए भावे होज्जा ? पारिणामिए भावे होज्जा ? सन्निवाइए भावे होज्जा ?

उ. णियमा साइपारिणामिए भावे होज्जा।

अणाणुपुव्विदव्वाणि अवत्तव्वयदव्वाणि य एवं चेव भाणियव्वाणि।

प. ९. एएसि णं भंते ! णेगम-ववहाराणं आणुपुव्वीदव्वाणं अणाणुपुव्वीदव्वाणं अवत्तव्वयदव्वाण य दव्वट्ठयाए पएसट्ठयाए दव्वट्ठ-पएसट्ठयाए कयरे कयरेहिंतो अप्पा वा **-जाव-** विसेसाहिया वा ?

उ. गोयमा ! सव्वत्थोवाइं णेगम-ववहाराणं अवत्तव्वयदव्वाइं ***दव्वट्ठयाए,***

अणाणुपुव्वीदव्वाइं दव्वट्ठयाए विसेसाहियाइं,

आणुपुव्वीदव्वाइं दव्वट्ठयाए असंखेज्जगुणाइं।

સંખ્યાત ભાગો રુપ છે ? કે અસંખ્યાત ભાગો રુપ છે ?

ઉ. આનુપૂર્વીદ્રવ્ય બાકીનાં દ્રવ્યોનાં સંખ્યાત ભાગ નથી, અસંખ્યાત ભાગ નથી અને સંખ્યાત ભાગો રુપ પણ નથી, પરંતુ નિશ્ચિત રુપમાં અસંખ્યાત ભાગો રુપ છે.

પ્ર. નૈગમ-વ્યવહારનય સમ્મત અનાનુપૂર્વી દ્રવ્ય બાકીનાં દ્રવ્યોના કેટલા ભાગ છે ?

શું સંખ્યાત ભાગ છે ? અસંખ્યાત ભાગ છે ?

સંખ્યાત ભાગો રુપ છે ? અસંખ્યાત ભાગો રુપ છે ?

ઉ. અનાનુપૂર્વીદ્રવ્ય બાકીનાં દ્રવ્યોમાં સંખ્યાતભાગ નથી. અસંખ્યાત ભાગ છે, સંખ્યાત ભાગો રુપ નથી અને અસંખ્યાત ભાગો રુપ પણ નથી.

આ પ્રમાણે અવક્તવ્ય દ્રવ્યોનું વર્ણન પણ સમજવું જોઈએ.

પ્ર. ૮. નૈગમ-વ્યવહારનય સમ્મત આનુપૂર્વી દ્રવ્ય ક્યા ભાવમાં વિદ્યમાન થાય છે ?

શું ઔદયિક ભાવમાં, ઔપશમિક ભાવમાં, ક્ષાયિક ભાવમાં, ક્ષાયોપશમિક ભાવમાં, પારિણામિક ભાવમાં અથવા સાન્નિપાતિક ભાવમાં વિદ્યમાન છે ?

ઉ. સમસ્ત આનુપૂર્વી દ્રવ્ય સાદિ પારિણામિક ભાવમાં થાય છે.

અનાનુપૂર્વી દ્રવ્યો અને અવક્તવ્ય દ્રવ્યોનાં માટે પણ આ પ્રમાણે વર્ણન કરવું જોઈએ.

પ્ર. ૯. ભંતે ! નૈગમ-વ્યવહારનય સમ્મત આનુપૂર્વી-દ્રવ્ય, અનાનુપૂર્વીદ્રવ્ય અને અવક્તવ્ય દ્રવ્ય દ્રવ્યની અપેક્ષાએ, પ્રદેશની અપેક્ષાએ અને દ્રવ્ય પ્રદેશની અપેક્ષાએ કોણ કોનાથી અલ્પ **-યાવત્-** વિશેષાધિક છે ?

ઉ. ગૌતમ ! **દ્રવ્યની અપેક્ષાએ** . નૈગમ-વ્યવહારનય સમ્મત અવક્તવ્યદ્રવ્ય બધાથી અલ્પ છે,

(તેનાથી) અનાનુપૂર્વીદ્રવ્ય દ્રવ્યની અપેક્ષાએ વિશેષાધિક છે.

(તેનાથી) આનુપૂર્વીદ્રવ્ય દ્રવ્યની અપેક્ષાએ અસંખ્યાતગુણા છે.

जैन साईट JAINSITE.com जैनम् जयति शासनम्

पएसट्ठयाए णेगम-ववहाराणं -

सव्वत्थोवाइं अणाणुपुव्वीदव्वाइं अपएसट्ठयाए,

अवत्तव्वयदव्वाइं पएसट्ठयाए विसेसाहियाइं,

आणुपुव्वीदव्वाइं पएसट्ठयाए अणंतगुणाइं ।

दव्वट्ठ-पएसट्ठयाए सव्वत्थोवाइं णेगम-ववहाराणं-

अवत्तव्वयदव्वाइं दव्वट्ठयाए,

अणाणुपुव्वीदव्वाइं दव्वट्ठयाए अपएसट्ठयाए विसेसाहियाइं,

अवत्तव्वयदव्वाइं पएसट्ठयाए विसेसाहियाइं,

आणुपुव्वीदव्वाइं दव्वट्ठयाए असंखेज्जगुणाइं,

ताइं चेव पएसट्ठयाए अणंतगुणाइं ।

से तं अणुगमे ।

से तं णेगम-ववहाराणं अणोवणिहिया दव्वाणुपुव्वी ।

- अणु. सु. ११०-११८

પ્રદેશની અપેક્ષાએ : નૈગમ-વ્યવહારનય સમ્મત અનાનુપૂર્વીદ્રવ્ય અપ્રદેશી હોવાથી બધાથી અલ્પ છે,

(તેનાથી) પ્રદેશોની અપેક્ષાએ અવક્તવ્ય દ્રવ્ય વિશેષાધિક છે,

(તેનાથી) આનુપૂર્વીદ્રવ્ય પ્રદેશોની અપેક્ષાએ અનન્તગુણા છે,

દ્રવ્ય અને પ્રદેશની અપેક્ષાએ : નૈગમ-વ્યવહારનય સમ્મત અવક્તવ્યદ્રવ્ય દ્રવ્યની અપેક્ષાએ બધાથી અલ્પ છે,

(તેનાથી) દ્રવ્ય અને અપ્રદેશની અપેક્ષાએ અનાનુપૂર્વીદ્રવ્ય વિશેષાધિક છે,

(તેનાથી) પ્રદેશની અપેક્ષાએ અવક્તવ્યદ્રવ્ય વિશેષાધિક છે,

(તેનાથી) આનુપૂર્વીદ્રવ્ય દ્રવ્યની અપેક્ષાએ અસંખ્યાતગુણા છે,

અને તેજ પ્રદેશની અપેક્ષાએ અનન્તગુણા છે.

આ અનુગમનું સ્વરુપ છે.

આ નૈગમ-વ્યવહારનય સમ્મત અનૌપનિધિની દ્રવ્યાનુપૂર્વીનું વર્ણન થયું.

जैन साइट JAINSITE जैनम् जयति शासनम्

१५२. संगहणय सम्मय अणोवणिहिया आणुपुव्वी-

प. से किं तं संगहस्स अणोवणिहिया दव्वाणुपुव्वी ?

उ. संगहस्स अणोवणिहिया दव्वाणुपुव्वी पंचविहा पण्णत्ता, तं जहा-

१. अट्ठपयपरूवणया,
२. भंगसमुक्कित्तणया,
३. भंगोवदंसणया,
४. समोयारे,
५. अणुगमे ।

प. **१.** से किं तं संगहस्स अट्ठपयपरूवणया ?

उ. संगहस्स अट्ठपयपरूवणया - तिपएसिया आणुपुव्वी, चउप्पएसिया आणुपुव्वी **-जाव-** दसपएसिया आणुपुव्वी, संखेज्जपएसिया आणुपुव्वी, असंखेज्जपएसिया आणुपुव्वी, अणंतपएसिया आणुपुव्वी, परमाणुपोग्गला अणाणुपुव्वी, दुपएसिया अवत्तव्वए ।

૧૫૨. સંગ્રહનયસમ્મત અનૌપનિધિની આનુપૂર્વી :

પ્ર. સંગ્રહનય સમ્મત અનૌપનિધિની દ્રવ્યાનુપૂર્વી શું છે ?

ઉ. સંગ્રહનય સમ્મત અનૌપનિધિની દ્રવ્યાનુપૂર્વી પાંચ પ્રકારની કહી છે, જેમકે -

૧. અર્થપદ પ્રરુપણતા (પદાર્થોનું વર્ણન),
૨. ભંગ સમુત્કીર્તનતા (ભંગોનું ઉચ્ચારણ),
૩. ભંગોપદર્શનતા (ભંગોની સ્થાપના),
૪. સમવતાર (સમાવેશ),
૫. અનુગમ (વ્યાખ્યા).

પ્ર. **૧.** સંગ્રહનય સમ્મત અર્થપદ પ્રરુપણતા શું છે ?

ઉ. સંગ્રહનય સમ્મત અર્થપદ પ્રરુપણતાનું સ્વરૂપ આ પ્રમાણે છે : ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધ આનુપૂર્વી છે, ચતુષ્પ્રદેશી સ્કંધ આનુપૂર્વી છે **-યાવત્-** દસપ્રદેશિક સ્કંધ આનુપૂર્વી છે, સંખ્યાત પ્રદેશિક સ્કંધ આનુપૂર્વી છે, અસંખ્યાત- પ્રદેશિક સ્કંધ આનુપૂર્વી છે, અનન્ત પ્રદેશિક સ્કંધ આનુપૂર્વી છે, પરમાણુ પુદગલ અનાનુપૂર્વી છે અને દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ અવક્તવ્ય છે.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

से तं संगहस्स अट्ठपयपरूवणया।

प. एयाए णं संगहस्स अट्ठपयपरूवणयाए किं पओयणं ?

उ. एयाए णं संगहस्स अट्ठपयपरूवणयाए संगहस्स भंगसमुक्कित्तणया कीरइ ।

प. २. से किं तं संगहस्स भंगसमुक्कित्तणया ?

उ. संगहस्स भंग समुक्कित्तणया -

१. अत्थि आणुपुव्वी,

२. अत्थि अणाणुपुव्वी,

३. अत्थि अवत्तव्वए,

४. **अहवा** अत्थि आणुपुव्वी य अणाणुपुव्वी य,

५. **अहवा** अत्थि आणुपुव्वी य अवत्तव्वए य,

६. **अहवा** अत्थि अणाणुपुव्वी य अवत्तव्वए य,

७. **अहवा** अत्थि आणुपुव्वी य अणाणुपुव्वी य अवत्तव्वए य ।

एवं एए सत्त भंगा।

से तं संगहस्स भंगसमुक्कित्तणया।

प. एयाए णं संगहस्स भंगसमुक्कित्तणयाए किं पओयणं ?

उ. एयाए णं संगहस्स भंगसमुक्कित्तणयाए संगहस्स भंगोवदंसणया कज्जइ ।

प. ३. से किं तं संगहस्स भंगोवदंसणया ?

उ. संगहस्स भंगोवदंसणया-

१. तिपएसिया आणुपुव्वी,

२. परमाणुपोग्गला अणाणुपुव्वी,

३. दुपएसिया अवत्तव्वए,

४. **अहवा** तिपएसिया य परमाणुपोग्गला य आणुपुव्वी य अणाणुपुव्वी य,

५. **अहवा** तिपएसिया य दुपएसिया य आणुपुव्वी य अवत्तव्वए य,

६. **अहवा** परमाणुपोग्गला य दुपएसिया य अणाणुपुव्वी य अवत्तव्वए य,

७. **अहवा** तिपएसिया य परमाणुपोग्गला य दुपएसिया य आणुपुव्वी य, अणाणुपुव्वी य अवत्तव्वए य ।

આ સંગ્રહનય સમ્મત અર્થપદ પ્રરુપણતા છે.

પ્ર. સંગ્રહનયસમ્મત અર્થપદ પ્રરુપણતાનું શું પ્રયોજન છે ?

ઉ. સંગ્રહનયસમ્મત આ અર્થપદ પ્રરુપણતા દ્વારા સંગ્રહનય સમ્મત ભંગોનો નિર્દેશ કરાય છે.

પ્ર. **૨.** સંગ્રહનયસમ્મત ભંગોનો નિર્દેશ ક્યા પ્રકારનો છે ?

ઉ. સંગ્રહનય સમ્મત ભંગોનો નિર્દેશ આ પ્રમાણે છે :

૧. આનુપૂર્વી છે,

૨. અનાનુપૂર્વી છે,

૩. અવક્તવ્ય છે,

૪. **અથવા** આનુપૂર્વી અને અનાનુપૂર્વી છે,

૫. **અથવા** આનુપૂર્વી અને અવક્તવ્ય છે,

૬. **અથવા** અનાનુપૂર્વી અને અવક્તવ્ય છે,

૭. **અથવા** આનુપૂર્વી, અનાનુપૂર્વી અને અવક્તવ્ય છે.

આ પ્રમાણે એ સાત ભંગ થાય છે.

આ સંગ્રહનય સમ્મત ભંગસમુત્કીર્તનતા છે.

પ્ર. આ સંગ્રહનયસમ્મત ભંગ સમુત્કીર્તનતાનું શું પ્રયોજન છે ?

ઉ. આ સંગ્રહનય સમ્મત ભંગ સમુત્કીર્તનતાનાં દ્વારા ભંગોપદર્શન કરાય છે.

પ્ર. **૩.** સંગ્રહનયસમ્મત ભંગોપદર્શનતા શું છે ?

ઉ. સંગ્રહનય સમ્મત ભંગોપદર્શનતા આ પ્રમાણે છે -

૧. ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધ આનુપૂર્વી છે,

૨. પરમાણુપુદ્ગલ અનાનુપૂર્વી છે,

૩. દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ અવક્તવ્ય છે,

૪. **અથવા** ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધ અને પરમાણુપુદ્ગલ આનુપૂર્વી અને અનાનુપૂર્વી છે.

૫. **અથવા** ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધ અને દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ આનુપૂર્વી અને અવક્તવ્ય રુપ છે,

૬. **અથવા** પરમાણુપુદ્ગલ અને દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ અનાનુપૂર્વી અને અવક્તવ્ય રુપ છે,

૭. **અથવા** ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધ પરમાણુપુદ્ગલ અને દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ આનુપૂર્વી, અનાનુપૂર્વી અને અવક્તવ્ય રુપ છે.

जैन साईट JAINSITE जैनम् जयति शासनम्

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

से तं संगहस्स भंगोवदंसणया। — ***આ સંગ્રહનયસમ્મત ભંગોપદર્શનતા છે.***

प. ४. से किं तं समोयारे ?
समोयारे संगहस्स आणुपुव्वीदव्वाइं कहिं समोयरंति ?
किं आणुपुव्वीदव्वेहिं समोयरंति ?
अणाणुपुव्वीदव्वेहिं समोयरंति ?
अवत्तव्वयदव्वेहिं समोयरंति ?

પ્ર. ૪. સમવતાર શું છે ?
સમવતાર સંગ્રહનય સમ્મત આનુપૂર્વી દ્રવ્ય શેમાં સમાવિષ્ટ થાય છે ?
શું આનુપૂર્વી દ્રવ્યોમાં સમાવિષ્ટ થાય છે ?
અનાનુપૂર્વી દ્રવ્યોમાં સમાવિષ્ટ થાય છે ?
અવક્તવ્ય દ્રવ્યોમાં સમાવિષ્ટ થાય છે ?

उ. संगहस्स आणुपुव्वीदव्वाइं आणुपुव्वीदव्वेहिं समोयरंति,
नो अणाणुपुव्वीदव्वेहिं समोयरंति,
नो अवत्तव्वयदव्वेहिं समोयरंति।
एवं दोण्णि वि सट्ठाणे सट्ठाणे समोयरंति।
से तं समोयारे। - अणु. सु. ११५-१२१

ઉ. સંગ્રહનય સમ્મત આનુપૂર્વી દ્રવ્ય આનુપૂર્વી દ્રવ્યોમાં સમાવિષ્ટ થાય છે,
અનાનુપૂર્વી દ્રવ્યોમાં સમાવિષ્ટ થતાં નથી.
અવક્તવ્ય દ્રવ્યોમાં પણ સમાવિષ્ટ થતાં નથી.
આ પ્રમાણે બંને (અનાનુપૂર્વી દ્રવ્ય અને અવક્તવ્ય દ્રવ્ય) પણ સ્વસ્થાનમાં જ સમવતરિત થાય છે.
આ સમવતાર છે.

१५३. संगहणयसम्मय अणुगमस्स भेयाणं वत्तव्वया-

૧૫૩. સંગ્રહનય સમ્મત અનુગમનાં ભેદોની વક્તવ્યતા :

प. ५. से किं तं अणुगमे ?
उ. अणुगमे अट्ठविहे पण्णत्ते, तं जहा-
१. संतपयपरूवणया २. दव्वपमाणं ३. च खेत्तं ४. फुसणा य। ५. कालो ६. य अंतरं ७. भाग ८. भाव।
अप्पाबहुं नत्थि।

પ્ર. ૫. સંગ્રહનયસમ્મત અનુગમ શું છે અર્થાત્ કેટલા પ્રકારનાં કહ્યા છે ?
ઉ. સંગ્રહનય સમ્મત અનુગમ આઠ પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -
૧. સત્પદ પ્રરુપણતા, ૨. દ્રવ્ય પ્રમાણ, ૩. ક્ષેત્ર, ૪. સ્પર્શના, ૫. કાળ, ૬. અંતર, ૭. ભાગ, ૮. ભાવ.
આમાં અલ્પબહુત્વ નથી.

प. १. संगहस्स आणुपुव्वीदव्वाइं किं अत्थि णत्थि ?
उ. णियमा अत्थि।
एवं दोण्णि वि।

પ્ર. ૧. સંગ્રહનય સમ્મત આનુપૂર્વીદ્રવ્ય છે અથવા નથી ?
ઉ. નિશ્ચિત રુપથી છે.
આ પ્રમાણે બંને (અનાનુપૂર્વી અને અવક્તવ્ય દ્રવ્યોનાં માટે પણ જાણવું જોઈએ.

प. २. संगहस्स आणुपुव्वीदव्वाइं किं संखेज्जाइं, असंखेज्जाइं, अणंताइं ?
उ. नो संखेज्जाइं, नो असंखेज्जाइं, नो अणंताइं,
णियमा एगो रासी।
एवं दोण्णि वि।[1] - अणु. सु. १२२-१२४

પ્ર. ૨. સંગ્રહનય સમ્મત આનુપૂર્વીદ્રવ્ય સંખ્યાત છે, અસંખ્યાત છે કે અનન્ત છે ?
ઉ. સંગ્રહનય સમ્મત આનુપૂર્વીદ્રવ્ય સંખ્યાત નથી. અસંખ્યાત નથી અને અનન્ત પણ નથી.
પરંતુ નિશ્ચિત રુપથી એક રાશિ છે.
આ પ્રમાણે બંને દ્રવ્ય પણ છે.

૧. (૩-૪) ક્ષેત્ર અને સ્પર્શના (સુ. ૧૨૫-૧૨૬)નું વર્ણન ગણિતાનુયોગ પૃ. ૩૨-૩૩ પર જોવું.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

प. ५. संगहस्स आणुपुव्वीदव्वाइं कालओ केवचिरं होंति ?

उ. सव्वद्धा।

एवं दोण्णि वि।

प. ६. संगहस्स आणुपुव्वीदव्वाणं कालओ केवचिरं अंतरं होइ ?

उ. नत्थि अंतरं।

एवं दोण्णि वि।

प. ७. संगहस्स आणुपुव्वीदव्वाइं सेसदव्वाणं कइभागे होज्जा ?

किं संखेज्जइभागे होज्जा ? असंखेज्जइभागे होज्जा ?

संखेज्जेसु भागेसु होज्जा, असंखेज्जेसु भागेसु होज्जा ?

उ. संगहस्स आणुपुव्वीदव्वाइं सेसदव्वाणं-

नो संखेज्जइभागे होज्जा, नो असंखेज्जइभागे होज्जा,

नो संखेज्जेसु भागेसु होज्जा, नो असंखेज्जेसु भागेसु होज्जा,

णियमा तिभागे होज्जा।

एवं दोण्णि वि।

प. ८. संगहस्स आणुपुव्वीदव्वाइं कयरम्मि भावे होज्जा ?

उ. आणुपुव्वीदव्वाइं णियमा साइपारिणामिए भावे होज्जा।

एवं दोण्णि वि।

९. अप्पाबहुं नत्थि।

से तं अणुगमे।

से तं संगहस्स अणोवणिहिया दव्वाणुपुव्वी।

से तं अणोवणिहिया दव्वाणुपुव्वी।

- अणु. सु. १२७-१३०

१५४. ओवणिहिया दव्वाणुपुव्वी-

प. से किं तं ओवणिहिया दव्वाणुपुव्वी ?

उ. ओवणिहिया दव्वाणुपुव्वी तिविहा पण्णत्ता, तं जहा-

१. पुव्वाणुपुव्वी, २. पच्छाणुपुव्वी, ३. अणाणुपुव्वी य।

પ્ર. ૫. સંગ્રહનયસમ્મત આનુપૂર્વીદ્રવ્ય કાળની અપેક્ષાથી કેટલા કાળ સુધી રહે છે ?

ઉ. (આનુપૂર્વીદ્રવ્ય આનુપૂર્વી રુપમાં) સર્વકાળ રહે છે.

આ પ્રમાણે બંને દ્રવ્ય છે.

પ્ર. ૬. સંગ્રહનયસમ્મત આનુપૂર્વીદ્રવ્યોનું કાળની અપેક્ષાથી કેટલું અંતર છે ?

ઉ. (આનુપૂર્વી દ્રવ્યોનું કાળની અપેક્ષાથી) અંતર નથી.

આ પ્રમાણે બંને દ્રવ્ય છે.

પ્ર. ૭. સંગ્રહનયસમ્મત આનુપૂર્વીદ્રવ્ય બાકીનાં દ્રવ્યોનાં કેટલા ભાગ પ્રમાણ છે ?

શું સંખ્યાત ભાગ છે ? અસંખ્યાતભાગ છે ?

સંખ્યાત ભાગો રુપ છે કે અસંખ્યાત ભાગો રુપ છે ?

ઉ. સંગ્રહનયસમ્મત આનુપૂર્વીદ્રવ્ય બાકીનાં દ્રવ્યોનાં.

સંખ્યાતમાં ભાગ નથી, અસંખ્યાતમાં ભાગ નથી,

અનેક સંખ્યાત ભાગો રુપ નથી, અનેક અસંખ્યાત ભાગો રુપ નથી,

પરંતુ નિશ્ચિત રુપથી ત્રીજા ભાગ રુપ છે.

આ પ્રમાણે બંને દ્રવ્ય પણ છે.

પ્ર. ૮. સંગ્રહનયસમ્મત આનુપૂર્વીદ્રવ્ય કયા ભાવમાં થાય છે ?

ઉ. આનુપૂર્વીદ્રવ્ય નિયમથી સાદિ પારિણામિક ભાવમાં થાય છે.

આ પ્રમાણે બાકીનાં બંને દ્રવ્ય પણ છે.

૯. (રાશિગત દ્રવ્યોમાં) અલ્પબહુત્વ નથી.

આ અનુગમ છે.

આ સંગ્રહનય સમ્મત અનૌપનિધિની દ્રવ્યાનુપૂર્વી છે.

આ અનૌપનિધિની દ્રવ્યાનુપૂર્વી છે.

૧૫૪. ઔપનિધિની દ્રવ્યાનુપૂર્વી :

પ્ર. ઔપનિધિની દ્રવ્યાનુપૂર્વી શું છે ?

ઉ. ઔપનિધિની દ્રવ્યાનુપૂર્વી ત્રણ પ્રકારની કહી છે, જેમકે -

૧. પૂર્વાનુપૂર્વી (અનુક્રમ), ૨. પશ્ચાનુપૂર્વી (વિપરીતક્રમ), ૩. અનાનુપૂર્વી (વ્યુત્ક્રમ).

जैन साइट JAINSITE जैनम् जयति शासनम्

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

प. १. से किं तं पुव्वाणुपुव्वी ?

उ. पुव्वाणुपुव्वी - १. धम्मत्थिकाए, २. अधम्मत्थिकाए, ३. आगासत्थिकाए, ४. जीवत्थिकाए, ५. पोग्गलत्थिकाए, ६. अद्धासमए।

से तं पुव्वाणुपुव्वी।

प. २. से किं तं पच्छाणुपुव्वी ?

उ. पच्छाणुपुव्वी- १. अद्धासमए, २. पोग्गलत्थिकाए, ३. जीवत्थिकाए, ४. आगासत्थिकाए, ५. अधम्मत्थिकाए, ६. धम्मत्थिकाए।

से तं पच्छाणुपुव्वी।

प. ३. से किं तं अणाणुपुव्वी ?

उ. अणाणुपुव्वी-एयाए चेव एगादियाए एगुत्तरियाए छगच्छगयाए सेढीए अण्णमण्णब्भासो दुरूवूणो।

से तं अणाणुपुव्वी।

अहवा ओवणिहिया दव्वाणुपुव्वी तिविहा पण्णत्ता, तं जहा-

१. पुव्वाणुपुव्वी, २. पच्छाणुपुव्वी, ३. अणाणुपुव्वी।

प. १. से किं तं पुव्वाणुपुव्वी ?

उ. पुव्वाणुपुव्वी- परमाणुपोग्गले, दुपएसिए, तिपएसिए **-जाव-** दसपएसिए **-जाव-** संखेज्जपएसिए, असंखेज्जपएसिए, अणंतपएसिए।

से तं पुव्वाणुपुव्वी।

प. २. से किं तं पच्छाणुपुव्वी ?

उ. पच्छाणुपुव्वी-अणंतपएसिए असंखेज्जपएसिए संखेज्जपएसिए **-जाव-** दसपएसिए **-जाव-** तिपएसिए दुपएसिए परमाणुपोग्गले।

से तं पच्छाणुपुव्वी।

प. ३. से किं तं अणाणुपुव्वी ?

પ્ર. ૧. પૂર્વાનુપૂર્વી શું છે ?

ઉ. પૂર્વાનુપૂર્વી - ૧. ધર્માસ્તિકાય, ૨. અધર્માસ્તિકાય, ૪. આકાશાસ્તિકાય, ૪. જીવાસ્તિકાય, ૫. પુદ્‌ગલાસ્તિકાય, ૬. અદ્ધાકાળ.

આ પ્રમાણે (અનુક્રમથી નિક્ષેપ કરવો) પૂર્વાનુપૂર્વી છે.

પ્ર. ૨. પશ્ચાનુપૂર્વી શું છે ?

ઉ. પશ્ચાનુપૂર્વી- ૧. અદ્ધા સમય, ૨. પુદ્‌ગલાસ્તિકાય, ૩. જીવાસ્તિકાય, ૪. આકાશાસ્તિકાય, ૫. અધર્માસ્તિકાય, ૬. ધર્માસ્તિકાય.

આ પ્રમાણે (વિલોમ ક્રમથી નિક્ષેપણ કરવું) પશ્ચાનુપૂર્વી છે.

પ્ર. ૩. અનાનુપૂર્વી શું છે ?

ઉ. અનાનુપૂર્વીનું સ્વરૂપ આ પ્રમાણે છે : એકથી પ્રારંભ કરી એક-એકની વૃદ્ધિ કરવાથી છ સુધી સ્થાપિત શ્રેણીનાં અંકોને પરસ્પર ગુણાકાર કરીને જે રાશિ આવે, તેમાંથી આદિ અને અંતનાં બે રુપોને ઓછા કરવાથી અનાનુપૂર્વી થઈ જાય છે.

આ અનાનુપૂર્વી છે.

અથવા ઔપનિધિની દ્રવ્યાનુપૂર્વી ત્રણ પ્રકારની કહી છે, જેમકે -

૧. પૂર્વાનુપૂર્વી, ૨. પશ્ચાનુપૂર્વી, ૩. અનાનુપૂર્વી.

પ્ર. ૧. પૂર્વાનુપૂર્વી શું છે ?

ઉ. પૂર્વાનુપૂર્વીનું સ્વરુપ આ પ્રમાણે છે : પરમાણુ પુદ્‌ગલ, દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ, ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધ **-યાવત્-** દસપ્રદેશિક સ્કંધ **-યાવત્-** સંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કંધ, અસંખ્યાત પ્રદેશિક સ્કંધ, અનન્તપ્રદેશિક સ્કંધ.

આ પૂર્વાનુપૂર્વી છે.

પ્ર. ૨. પશ્ચાનુપૂર્વી શું છે ?

ઉ. પશ્ચાનુપૂર્વીનું સ્વરૂપ આ છે : અનન્તપ્રદેશિક સ્કંધ, અસંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કંધ, સંખ્યાત પ્રદેશિક સ્કંધ **-યાવત્-** દસપ્રદેશિક સ્કંધ **-યાવત્-** ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધ, દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ, પરમાણુ પુદ્‌ગલ.

આ પશ્ચાનુપૂર્વી છે.

પ્ર. ૩. અનાનુપૂર્વી શું છે ?

उ. अणाणुपुव्वी- एयाए चेव एगाइयाए एगुत्तरियाए अणंतगच्छगयाए सेढीए अन्नमन्नब्भासो दुरूवूणो।

ઉ. અનાનુપૂર્વીનું સ્વરુપ આ પ્રમાણે છે : એકથી પ્રારંભ કરી એક-એકની વૃદ્ધિ કરીને અનન્ત પ્રદેશિક સ્કંધ સુધીની શ્રેણીને પરસ્પર ગુણાકાર કરીને તેમાંથી આદિ અને અંત રુપ બે ભંગોને ઓછા કરવાથી પ્રાપ્ત રાશિ અનાનુપૂર્વી કહેવાય છે.

से तं अणाणुपुव्वी। से तं ओवणिहिया दव्वाणुपुव्वी। से तं जाणग-सरीर भविय सरीर वइरित्ता दव्वाणुपुव्वी।

से तं नो आगमओ दव्वाणुपुव्वी। से तं दव्वाणुपुव्वी।

- अणु. सु. १३१-१३८

આ અનાનુપૂર્વી છે. આ ઔપનિધિની દ્રવ્યાનુપૂર્વી છે. આ જ્ઞાયકશરીર-ભવ્યશરીર વ્યતિરિક્ત દ્રવ્યાનુપૂર્વી છે.

આ નો આગમ દ્રવ્યાનુપૂર્વી છે. આ દ્રવ્યાનુપૂર્વીનું વર્ણન પૂર્ણ થયું.

१५५. खेत्ताणुपुव्वी-

प. ४. से किं तं खेत्ताणुपुव्वी ?

उ. खेत्ताणुपुव्वी दुविहा पण्णत्ता, तं जहा-

१. ओवणिहिया य, २. अणोवणिहिया य।

तत्थ णं जा सा ओवणिहिया सा ठप्पा।

तत्थ णं जा सा अणोवणिहिया सा दुविहा पण्णत्ता, तं जहा-

१. णेगम-ववहाराणं, २. संगहस्स य।

- अणु. सु. १३९-१४१

૧૫૫. ક્ષેત્રાનુપૂર્વી :

પ્ર. ૪. ક્ષેત્રાનુપૂર્વી શું છે ?

ઉ. ક્ષેત્રાનુપૂર્વી બે પ્રકારની કહી છે, જેમકે -

૧. ઔપનિધિની ક્ષેત્રાનુપૂર્વી, ૨. અનૌપનિધિની ક્ષેત્રાનુપૂર્વી.

આ બે ભેદોમાંથી ઔપનિધિની ક્ષેત્રાનુપૂર્વી સ્થાપ્ય છે.

અનૌપનિધિની ક્ષેત્રાનુપૂર્વી બે પ્રકારની કહી છે, જેમકે -

૧. નૈગમ-વ્યવહારનય સમ્મત, ૨. સંગ્રહનય સમ્મત.

१५६. णेगम-ववहारणयसम्मय अणोवणिहिया खेत्ताणुपुव्वी-

प. से किं तं णेगम-ववहाराणं अणोवणिहिया खेत्ताणुपुव्वी ?

उ. णेगम-ववहाराणं अणोवणिहिया खेत्ताणुपुव्वी पंचविहा पण्णत्ता, तं जहा-

१. अट्ठपयपरूवणया, २. भंगसमुक्कित्तणया, ३. भंगोवदंसणया, ४. समोयारे, ५. अणुगमे।

प. **१.** से किं तं णेगम- ववहाराणं अट्ठपयपरूवणया ?

उ. णेगम-ववहाराणं अट्ठपयपरूवणया-तिपएसोगाढे आणुपुव्वी **-जाव-** दसपएसोगाढे आणुपुव्वी, संखेज्जपएसोगाढे आणुपुव्वी, असंखेज्जपएसोगाढे आणुपुव्वी,

૧૫૬. નૈગમ-વ્યવહારનય સમ્મત અનૌપનિધિની ક્ષેત્રાનુપૂર્વી :

પ્ર. નૈગમ-વ્યવહારનય સમ્મત અનૌપનિધિની ક્ષેત્રાનુપૂર્વી શું છે ?

ઉ. નૈગમ- વ્યવહારનય સમ્મત અનૌપનિધિની ક્ષેત્રાનુપૂર્વી પાંચ પ્રકારની કહી છે, જેમકે -

૧. અર્થપદ પ્રરુપણતા, ૨. ભંગસમુત્કીર્તનતા, ૩. ભંગોપદર્શનતા, ૪. સમવતાર, ૫. અનુગમ.

પ્ર. **૧.** નૈગમ-વ્યવહારનયસમ્મત અર્થપદ પ્રરુપણતા શું છે ?

ઉ. નૈગમ-વ્યવહારનયસમ્મત અર્થપદ પ્રરુપણતાનું સ્વરુપ આ પ્રમાણે છે : ત્રણ પ્રદેશાવગાઢ દ્રવ્ય સ્કંધ આનુપૂર્વી છે **-યાવત્-** દસ પ્રદેશાવગાઢ દ્રવ્ય સ્કંધ આનુપૂર્વી છે, સંખ્યાત પ્રદેશાવગાઢ દ્રવ્યસ્કંધ આનુપૂર્વી છે, અસંખ્યાત પ્રદેશાવગાઢ દ્રવ્યસ્કંધ આનુપૂર્વી છે,

जैन साईट JAINSITE जैनम् जयति शासनम्

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

एगपएसोगाढे अणाणुपुव्वी,

આકાશનાં એક પ્રદેશમાં અવગાઢ દ્રવ્યઅનાનુપૂર્વી છે.

दुपएसोगाढे अवत्तव्वए,

બે આકાશપ્રદેશોમાં અવગાઢ દ્રવ્ય અવક્તવ્ય છે.

तिपएसोगाढा आणुपुव्वीओ **-जाव-** दसपएसोगाढा आणुपुव्वीओ, संखेज्जपएसोगाढा आणुपुव्वीओ, असंखेज्जपएसोगाढा आणुपुव्वीओ,

ત્રણ આકાશપ્રદેશોમાં અવગાઢ અનેક દ્રવ્યસ્કંધ આનુપૂર્વીઓ છે **-યાવત્-** દસ પ્રદેશાવગાઢ દ્રવ્યસ્કંધ આનુપૂર્વીઓ છે, સંખ્યાત પ્રદેશાવગાઢ દ્રવ્યસ્કંધ આનુપૂર્વીઓ છે, અસંખ્યાત પ્રદેશાવગાઢ દ્રવ્યસ્કંધ આનુપૂર્વીઓ છે,

एगपएसोगाढा अणाणुपुव्वीओ,

એક પ્રદેશાવગાઢ અનેક પરમાણુપુદ્ગલ દ્રવ્ય અનાનુપૂર્વીઓ છે.

दुपएसोगाढा अवत्तव्वगाइं।

બે પ્રદેશાવગાઢ અનેક દ્રવ્યસ્કંધ અવક્તવ્ય છે.

से तं णेगम- ववहाराणं अट्ठपयपरूवणया।

આ નૈગમ-વ્યવહારનયસમ્મત અર્થપદ પ્રરુપણતાનું સ્વરૂપ છે.

प. एयाए णं णेगम- ववहाराणं अट्ठपयपरूवणयाए किं पओयणं ?

પ્ર. નૈગમ-વ્યવહારનયસમ્મત અર્થપદ પ્રરુપણતાનું શું પ્રયોજન છે ?

उ. एयाए णं णेगम-ववहाराणं अट्ठपयपरूवणयाए णेगम-ववहाराणं भंगसमुक्कित्तणया कीरइ।

ઉ. આ નૈગમ- વ્યવહારનયસમ્મત અર્થપદ પ્રરુપણતા દ્વારા નૈગમ-વ્યવહારનય સમ્મત ભંગોનું વર્ણન કરાય છે.

प. २. से किं तं णेगम- ववहाराणं भंगसमुक्कित्तणया ?

પ્ર. ૨. નૈગમ-વ્યવહારનયસમ્મત ભંગસમુત્કીર્તનતા શું છે ?

उ. णेगम-ववहाराणं भंगसमुक्कित्तणया-

ઉ. નૈગમ- વ્યવહારનયસમ્મત ભંગસમુત્કીર્તનતાનું સ્વરુપ આ પ્રમાણે છે :

१. अत्थि आणुपुव्वी, २. अत्थि अणाणुपुव्वी, ३. अत्थि अवत्तव्वए।

૧. આનુપૂર્વી છે, ૨. અનાનુપૂર્વી છે, ૩. અવક્તવ્ય છે.

एवं दव्वाणुपुव्विगमेणं खेत्ताणुपुव्वीए वि ते चेव छव्वीसं भंगा भाणियव्वा।

અહીં દ્રવ્યાનુપૂર્વીની જેમ જ ક્ષેત્રાનુપૂર્વીનાં પણ છવ્વીસ (૨૬) ભંગ જાણવાં જોઈએ.

से तं णेगम- ववहाराणं भंगसमुक्कित्तणया।

આ નૈગમ-વ્યવહારનય સમ્મત ભંગ સમુત્કીર્તનતાનું સ્વરૂપ છે.

प. एयाए णं णेगम-ववहाराणं भंगसमुक्कित्तणाए किं पओयणं ?

પ્ર. આ નૈગમ-વ્યવહારનયસમ્મત ભંગસમુત્કીર્તનતાનું શું પ્રયોજન છે ?

उ. एयाए णं णेगम-ववहाराणं भंगसमुक्कित्तणयाए णेगम-ववहाराणं भंगोवदंसणया कज्जइ।

ઉ. આ નૈગમ-વ્યવહારનયસમ્મત ભંગસમુત્કીર્તનતા દ્વારા નૈગમ-વ્યવહારનયસમ્મત ભંગોપદર્શનતા કરાય છે.

प. ३. से किं तं णेगम-ववहाराणं भंगोवदंसणया ?

પ્ર. ૩. નૈગમ-વ્યવહારનયસમ્મત ભંગોપદર્શનતા શું છે ?

उ. णेगम-ववहाराणं भंगोवदंसणया-

ઉ. નૈગમ-વ્યવહારનયસમ્મત ભંગોપદર્શનતા આ પ્રમાણે છે -

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

तिपएसोगाढे आणुपुव्वी, एगपएसोगाढे अणाणुपुव्वी, दुपएसोगाढे अवत्तव्वए,

ત્રણ આકાશ પ્રદેશાવગાઢ સ્કંધ આનુપૂર્વી છે, એક આકાશ પ્રદેશાવગાઢ (પરમાણુ સંઘાત) અનાનુપૂર્વી છે તથા બે આકાશ પ્રદેશાવગાઢ સ્કંધ (ક્ષેત્રની અપેક્ષા) અવક્તવ્ય છે.

तिपएसोगाढाओ आणुपुव्वीओ, एगपएसोगाढाओ अणाणुपुव्वीओ, दुपएसोगाढाइं अवत्तव्वयाइं,

ત્રણ આકાશપ્રદેશાવગાઢ અનેક સ્કંધ આનુપૂર્વીઓ છે, એક આકાશ પ્રદેશાવગાઢ અનેક પરમાણુસંઘાત અનાનુપૂર્વીઓ છે તથા દ્વિ આકાશપ્રદેશાવગાઢ (દ્વિપ્રદેશ સ્કંધ આદિ અનેક દ્રવ્ય સ્કંધ) અવક્તવ્ય છે.

अहवा तिपएसोगाढे य एगपएसोगाढे य आणुपुव्वी य अणाणुपुव्वी य,

અથવા ત્રિપ્રદેશાવગાઢ સ્કંધ અને એક પ્રદેશાવગાઢ સ્કંધ એક આનુપૂર્વી અને એક અનાનુપૂર્વી છે.

एवं तहा चेव दव्वाणुपुव्विगमेणं छव्वीसं भंगा भाणियव्वा।

આ પ્રમાણે દ્રવ્યાનુપૂર્વીનાં પાઠની જેમ છવ્વીસ (૨૬) ભંગ અહીં પણ જાણવાં જોઈએ.

से तं णेगम-ववहाराणं भंगोवदंसणया।

આ નૈગમ-વ્યવહારનય સમ્મત ભંગોપદર્શનતાનું સ્વરુપ છે.

प. ४. से किं तं समोयारे ?

समोयारे-णेगम-ववहाराणं आणुपुव्वीदव्वाइं कहिं समोयरंति ?

किं आणुपुव्वीदव्वेहिं समोयरंति ?

अणाणुपुव्वीदव्वेहिं समोयरंति ?

अवत्तव्वयदव्वेहिं समोयरंति ?

પ્ર. ૪. સમવતાર શું છે ?

નૈગમ-વ્યવહારનય સમ્મત આનુપૂર્વી દ્રવ્યોનો સમાવેશ ક્યાં થાય છે ?

શું આનુપૂર્વી દ્રવ્યોમાં,

અનાનુપૂર્વી દ્રવ્યોમાં,

અવક્તવ્ય દ્રવ્યોમાં સમાવેશ થાય છે ?

उ. आणुपुव्वीदव्वाइं आणुपुव्वीदव्वेहिं समोयरंति,

नो अणाणुपुव्वीदव्वेहिं समोयरंति,

नो अवत्तव्वयदव्वेहिं समोयरंति।

ઉ. આનુપૂર્વી દ્રવ્ય આનુપૂર્વી દ્રવ્યોમાં સમાવિષ્ટ થાય છે,

પરંતુ અનાનુપૂર્વી દ્રવ્યોમાં,

અવક્તવ્ય દ્રવ્યોમાં સમાવિષ્ટ થતાં નથી.

एवं तिण्णि वि सट्ठाणे समोयरंति त्ति भाणियव्वं।

આ પ્રમાણે ત્રણેય સ્વ-સ્વ સ્થાનમાં જ સમાવિષ્ટ થાય છે એમ કહેવું જોઈએ.

से तं समोयारे।

આ સમવતારનું સ્વરુપ છે.

प. ५. से किं तं अणुगमे ?

उ. अणुगमे णवविहे पण्णत्ते, तं जहा-

१. संतपयपरूवणया, २. दव्वपमाणं, ३. च खेत्तं, ४. फुसणा य। ६. कालो य अंतरं, ७. भाग, ८. भाव, ९. अप्पाबहुं चेव।

પ્ર. ૫. અનુગમ શું છે ?

ઉ. અનુગમ નવ પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

૧. સત્પદપ્રરુપણતા, ૨. દ્રવ્યપ્રમાણ, ૩. ક્ષેત્ર, ૪. સ્પર્શના, ૫. કાળ, ૬. અંતર, ૭. ભાગ, ૮. ભાવ, ૯. અલ્પબહુત્વ.

प. १. णेगम-ववहाराणं खेत्ताणुपुव्वीदव्वाइं किं अत्थि णत्थि ?

उ. णियमा अत्थि।

एवं दोण्णि वि।

પ્ર. ૧. નૈગમ-વ્યવહારનય સમ્મત ક્ષેત્રાનુપૂર્વી દ્રવ્ય છે કે નથી ?

ઉ. નિયમતઃ છે.

આ પ્રમાણે બંને (અનાનુપૂર્વી અને અવક્તવ્ય) દ્રવ્ય છે.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

प. २. णेगम-ववहाराणं आणुपुव्वीदव्वाइं किं संखेज्जाइं असंखेज्जाइं अणंताइं ?

उ. नो संखेज्जाइं, नो अणंताइं, णियमा असंखेज्जाइं।

एवं दोण्णि वि[1]*।*

- अणु. सु. १४२-१५१

प. ५. णेगम-ववहाराणं आणुपुव्वीदव्वाइं कालओ केवचिरं होइ ?

उ. एगदव्वं पडुच्च जहण्णेणं एगं समयं,

उक्कोसेणं असंखेज्जं कालं,

णाणादव्वाइं पडुच्च सव्वद्धा।

एवं दोण्णि वि।

प. ६. णेगम-ववहाराणं आणुपुव्वीदव्वाणमंतरं कालओ केवचिरं होइ ?

उ. तिण्णि वि एगं दव्वं पडुच्च जहण्णेणं एगं समयं, उक्कोसेणं असंखेज्जं कालं,

णाणादव्वाइं पडुच्च णत्थि अंतरं।

प. ७. णेगम-ववहाराणं आणुपुव्वीदव्वाइं सेसदव्वाइं कइभागे होज्जा ?

उ. *तिण्णि वि जहा दव्वाणुपुव्वीए।*

प. ८. णेगम-ववहाराणं आणुपुव्वीदव्वाइं कयरम्मि भावे होज्जा ?

उ. तिण्णि वि णियमा सादिपारिणामिए भावे होज्जा।

प. ९. एएसि णं भंते ! णेगम-ववहाराणं आणुपुव्वी-दव्वाणं अणाणुपुव्वीदव्वाणं अवत्तव्वयदव्वाण य दव्वट्ठयाए पएसट्ठयाए दव्वट्ठ-पएसट्ठयाए य कयरे कयरेहिंतो अप्पा वा **-जाव-** विसेसाहिया वा ?

उ. गोयमा ! १. सव्वत्थोवाइं णेगम-ववहाराणं अवत्तव्वयदव्वाइं ***दव्वट्ठयाए,***

२. अणाणुपुव्वीदव्वाइं दव्वट्ठयाए विसेसाहियाइं,

३. आणुपुव्वीदव्वाइं दव्वट्ठयाए असंखेज्जगुणाइं,

પ્ર. ૨. (નૈગમ-વ્યવહારનયસમ્મત) આનુપૂર્વી દ્રવ્ય શું સંખ્યાત છે, અસંખ્યાત છે કે અનન્ત છે ?

ઉ. (નૈગમ-વ્યવહારનયસમ્મત) આનુપૂર્વી દ્રવ્ય ન તો સંખ્યાત છે અને ન અનન્ત છે. પરંતુ નિયમતઃ અસંખ્યાત છે.

આ પ્રમાણે બંને (અનાનુપૂર્વી અને અવક્તવ્ય) દ્રવ્ય છે.

પ્ર. ૫. નૈગમ-વ્યવહારનય સમ્મત આનુપૂર્વીદ્રવ્ય કાળની અપેક્ષાએ કેટલા સમય સુધી રહે છે ?

ઉ. એક દ્રવ્યની અપેક્ષાએ જઘન્ય એક સમય,

ઉત્કૃષ્ટ અસંખ્યાત કાળ સુધી,

વિવિધ દ્રવ્યોની અપેક્ષાએ સર્વકાળ રહે છે.

આ પ્રમાણે બંને (અનાનુપૂર્વી અને અવક્તવ્ય દ્રવ્યો) નાં માટે પણ જાણવું જોઈએ.

પ્ર. ૬. નૈગમ-વ્યવહારનય સમ્મત આનુપૂર્વી દ્રવ્યોનું અંતર કેટલા કાળનું છે ?

ઉ. ત્રણેયનું અંતર એક દ્રવ્યની અપેક્ષાએ જઘન્ય એક સમયનું છે અને ઉત્કૃષ્ટ અસંખ્યાતકાળનું છે.

અનેક દ્રવ્યોની અપેક્ષાએ અંતર નથી.

પ્ર. ૭. નૈગમ-વ્યવહારનય સમ્મત આનુપૂર્વી દ્રવ્ય બાકીનાં દ્રવ્યોનાં કેટલા ભાગ પ્રમાણ હોય છે ?

ઉ. **દ્રવ્યાનુપૂર્વીનાં સમાન જ અહીં પણ ત્રણે દ્રવ્યોનાં માટે સમજવું જોઈએ.**

પ્ર. ૮. નૈગમ-વ્યવહારનયસમ્મત આનુપૂર્વીદ્રવ્ય ક્યા ભાવમાં રહે છે ?

ઉ. ત્રણેય દ્રવ્ય નિયમતઃ સાદિ પારિણામિક ભાવમાં જ રહે છે.

પ્ર. ૯. ભંતે ! આ નૈગમ-વ્યવહારનય સમ્મત આનુપૂર્વી દ્રવ્યો, અનાનુપૂર્વી દ્રવ્યો અને અવક્તવ્ય દ્રવ્યોમાં દ્રવ્યાર્થતા, પ્રદેશાર્થતા અને દ્રવ્યાર્થ-પ્રદેશાર્થતાની અપેક્ષાએ કોણ કોનાથી અલ્પ **-યાવત્-** વિશેષાધિક છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ૧. નૈગમ-વ્યવહારનય સમ્મત અવક્તવ્ય દ્રવ્ય, દ્રવ્યોની અપેક્ષાએ બધાથી અલ્પ છે.

૨. (તેનાથી) દ્રવ્યોની અપેક્ષાએ અનાનુપૂર્વી દ્રવ્ય વિશેષાધિક છે.

૩. (તેનાથી) દ્રવ્યોની અપેક્ષાએ આનુપૂર્વી દ્રવ્ય અસંખ્યાતગુણા છે.

---

૧. ૩-૪ ક્ષેત્ર અને સ્પર્શના (સુ. ૧૫૨-૧૫૩)નું વર્ણન ગણિતાનુયોગ પૃ. ૩૦-૩૨માં જોવું.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

४. **पएसट्ठयाए** सव्वत्थोवाइं णेगम-ववहाराणं अणाणुपुव्वीदव्वाइं अपएसट्ठयाए,

५. अवत्तव्वयदव्वाइं पएसट्ठयाए विसेसाहियाइं,

६. आणुपुव्वीदव्वाइं पएसट्ठयाए असंखेज्जगुणाइं।

७. दव्वट्ठ-पएसट्ठयाए सव्वत्थोवाइं णेगम-ववहाराणं अवत्तव्वयदव्वाइं दव्वट्ठयाए,

८. अणाणुपुव्वीदव्वाइं दव्वट्ठयाए अपएसट्ठयाए विसेसाहियाइं,

९. अवत्तव्वयदव्वाइं पएसट्ठयाए विसेसाहियाइं,

१०. आणुपुव्वीदव्वाइं दव्वट्ठयाए असंखेज्जगुणाइं, ताइं चेव पएसट्ठयाए असंखेज्जगुणाइं।

से तं अणुगमे।

से तं णेगम-ववहाराणं अणोवणिहिया खेत्ताणुपुव्वी।

- अणु. सु. १५२-१५८

૪. **પ્રદેશોની અપેક્ષાએ** નૈગમ-વ્યવહારનયસમ્મત અનાનુપૂર્વી દ્રવ્ય અપ્રદેશી હોવાથી બધાથી અલ્પ છે.

૫. તેનાથી પ્રદેશોની અપેક્ષાએ અવક્તવ્ય દ્રવ્ય વિશેષાધિક છે.

૬. તેનાથી આનુપૂર્વી દ્રવ્ય પ્રદેશોની અપેક્ષાએ અસંખ્યાતગુણા છે,

૭. દ્રવ્યો અને પ્રદેશોની અપેક્ષાથી નૈગમ-વ્યવહારનય સમ્મત અવક્તવ્ય દ્રવ્ય બધાથી અલ્પ છે.

૮. (તેનાથી) દ્રવ્ય અને અપ્રદેશની અપેક્ષાએ અનાનુપૂર્વી દ્રવ્ય વિશેષાધિક છે.

૯. (તેનાથી) અવક્તવ્ય દ્રવ્ય પ્રદેશની અપેક્ષાએ વિશેષાધિક છે.

૧૦. (તેનાથી) આનુપૂર્વી દ્રવ્ય દ્રવ્યની અપેક્ષાએ અસંખ્યાતગુણા છે અને તે જ પ્રદેશની અપેક્ષાથી પણ અસંખ્યાતગુણા છે.

આ અનુગમ છે.

આ નૈગમ-વ્યવહારનય સમ્મત અનૌપનિધિની ક્ષેત્રાનુપૂર્વી છે.

१५७. संगहणय सम्मय खेत्ताणुपुव्वी परूवणा-

प. से किं तं संगहस्स अणोवणिहिया खेत्ताणुपुव्वी ?

उ. ***जहेव दव्वाणुपुव्वी तहेव खेत्ताणुपुव्वी णेयव्वा।***

से तं संगहस्स अणोवणिहिया खेत्ताणुपुव्वी।

से तं अणोवणिहिया खेत्ताणुपुव्वी।

प. से किं तं ओवणिहिया खेत्ताणुपुव्वी ?

उ. ओवणिहिया खेत्ताणुपुव्वी तिविहा पण्णत्ता, तं जहा-

१. पुव्वाणुपुव्वी, २. पच्छाणुपुव्वी, ३. अणाणुपुव्वी[1]। - अणु. सु. १५९-१६०

૧૫૭. સંગ્રહનય સમ્મત ક્ષેત્રાનુપૂર્વીની પ્રરુપણા :

પ્ર. સંગ્રહનય સમ્મત અનૌપનિધિની ક્ષેત્રાનુપૂર્વી શું છે ?

ઉ. ***પૂર્વોક્ત સંગ્રહનયસમ્મત અનૌપનિધિની દ્રવ્યાનુપૂર્વીની જેમ આ ક્ષેત્રાનુપૂર્વીનું પણ સ્વરુપ જાણવું જોઈએ.***

આ સંગ્રહનય સમ્મત અનૌપનિધિની ક્ષેત્રાનુપૂર્વી છે.

આ અનૌપનિધિની ક્ષેત્રાનુપૂર્વી છે.

પ્ર. ઔપનિધિની ક્ષેત્રાનુપૂર્વી શું છે ?

ઉ. ઔપનિધિની ક્ષેત્રાનુપૂર્વી ત્રણ પ્રકારની કહી છે, જેમકે -

૧. પૂર્વાનુપૂર્વી, ૨. પશ્ચાનુપૂર્વી, ૩. અનાનુપૂર્વી.

---

૧. (૪) ક્ષેત્રાનુપૂર્વી (સુ. ૧૬૧-૧૭૯)નું બાકી વર્ણન ગણિતાનુયોગ પરિશિષ્ટમાં જોવું.
(૫) કાલાનુપૂર્વી (સુ. ૧૮૦-૨૦૨)નું વર્ણન પણ તે જ પરિશિષ્ટમાં જોવું.
(૬) ઉત્કીર્તનાનુપૂર્વી (સુ. ૨૦૩)નું વર્ણન ધર્મકથાનુયોગ પરિશિષ્ટમાં જોવું.
(૭) ગણનાનુપૂર્વી (સુ. ૨૦૪)નું વર્ણન પણ ગણિતાનુયોગ પરિશિષ્ટમાં જોવું.
(૮) સંસ્થાનાનુપૂર્વી (સુ. ૨૦૫) શરીર અધ્યયનમાં જોવું.
(૯) સમાચારી આનુપૂર્વી (સુ. ૨૦૬)નું વર્ણન ચરણાનુયોગ પરિશિષ્ટમાં જોવું.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

१०. भावाणुपुव्वी-

प. से किं तं भावाणुपुव्वी ?

उ. भावाणुपुव्वी तिविहा पण्णत्ता, तं जहा-

१. पुव्वाणुपुव्वी, २. पच्छाणुपुव्वी, ३. अणाणुपुव्वी।

प. से किं तं पुव्वाणुपुव्वी ?

उ. पुव्वाणुपुव्वी- १. उदइए, २. उवसमिए, ३. खइए, ४. खओवसमिए, ५. पारिणामिए, ६. सन्निवाइए।

से तं पुव्वाणुपुव्वी।

प. से किं तं पच्छाणुपुव्वी ?

उ. पच्छाणुपुव्वी-सन्निवाइए -**जाव**- उदइए,

से तं पच्छाणुपुव्वी।

प. से किं तं अणाणुपुव्वी ?

उ. अणाणुपुव्वी एयाए चेव एगादियाए एगुत्तरियाए छगच्छगयाए सेढीए अन्नमन्नब्भासो दुरूवूणो।

से तं अणाणुपुव्वी।

से तं भावाणुपुव्वी[1]। - अणु. सु. २०७

१०. ભાવાનુપૂર્વી :

પ્ર. ભાવાનુપૂર્વી શું છે ?

ઉ. ભાવાનુપૂર્વી ત્રણ પ્રકારની કહી છે, જેમકે -

૧. પૂર્વાનુપૂર્વી, ૨. પશ્ચાનુપૂર્વી, ૩. અનાનુપૂર્વી.

પ્ર. પૂર્વાનુપૂર્વી શું છે ?

ઉ. પૂર્વાનુપૂર્વી આ પ્રમાણે છે - ૧. ઔદયિકભાવ, ૨. ઔપશમિકભાવ, ૩. ક્ષાયિકભાવ, ૪. ક્ષાયોપશમિક ભાવ, ૫. પારિણામિક ભાવ, ૬. સાન્નિપાતિકભાવ.

આ પૂર્વાનુપૂર્વી છે.

પ્ર. પશ્ચાનુપૂર્વી શું છે ?

ઉ. પશ્ચાનુપૂર્વી આ પ્રમાણે છે - સાન્નિપાતિકભાવથી લઈને ઔદયિકભાવ સુધી ભાવોનું વિપરીત ક્રમથી વર્ણન કરવું,

આ પશ્ચાનુપૂર્વી છે.

પ્ર. અનાનુપૂર્વી શું છે ?

ઉ. એકથી લઈને એકોત્તર વૃદ્ધિ દ્વારા છ સુધીની શ્રેણીમાં સ્થાપિત સંખ્યાનું પરસ્પર ગુણાકાર કરીને પ્રાપ્ત રાશિમાંથી પ્રથમ અને અંતિમ ભંગને ઓછા કરવાથી બાકીનાં રહેલ ભંગ અનાનુપૂર્વી છે.

આ અનાનુપૂર્વીનું સ્વરુપ છે.

આ ભાવાનુપૂર્વીનું વર્ણન છે.

१५८. उवक्कम अणुओगे नाम दुवारस्स भेयप्पभेया-

प. से किं तं णामे ?

उ. णामे दसविहे पण्णत्ते, तं जहा-

१. एगणामे, २. दुणामे, ३. तिणामे, ४. चउणामे, ५. पंचणामे, ६. छणामे, ७. सत्तणामे, ८. अट्ठणामे, ९. णवणामे, १०. दसणामे।

प. से किं तं एगणामे ?

उ. एगणामे पण्णत्ते,

णामाणि जाणि काणि वि दव्वाणु गुणाण पज्जवाणं च।
तेसिं आगमनिहसे नामं ति परूविया सण्णा॥

से तं एगणामे।

૧૫૮. ઉપક્રમ અનુયોગમાં "નામ" દ્વારનાં ભેદ-પ્રભેદ :

પ્ર. નામનું સ્વરુપ શું છે ?

ઉ. નામનાં દસ પ્રકાર કહ્યા છે. જેમકે -

૧. એક નામ, ૨. બે નામ, ૩. ત્રણ નામ, ૪. ચાર નામ, ૫. પાંચ નામ, ૬. છ નામ, ૭. સાત નામ, ૮. આઠ નામ, ૯. નવ નામ, ૧૦. દસ નામ.

પ્ર. એક નામ શું છે ?

ઉ. એક નામનું સ્વરુપ આ પ્રમાણે છે -

દ્રવ્યો, ગુણો અને પર્યાયોનાં જે કોઈ નામ લોકમાં રુઢ છે, તે બધાની "નામ" એવી એ સંજ્ઞા આગમ રુપ નિકષ (કસૌટી)માં કસીને કહેવામાં આવી છે.

આ એક નામ છે.

---

૧. ભાવાનુપૂર્વીનું બાકી વર્ણન આગળ નામ વિવક્ષામાં જોવું.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

प. से किं तं दुणामे ?

उ. दुणामे दुविहे पण्णत्ते, तं जहा-

१. एगक्खरिए य, २. अणेगक्खरिए य।

प. से किं तं एगक्खरिए ?

उ. एगक्खरिए अणेगविहे पण्णत्ते, तं जहा-

ह्री : श्री : धी : स्त्री।

से तं एगक्खरिए।

प. से किं तं अणेगक्खरिए ?

उ. अणेगक्खरिए अणेगविहे पण्णत्ते, तं जहा-

कण्णा, वीणा, लता, माला।

से तं अणेगक्खरिए।

अहवा दुनामे दुविहे पण्णत्ते, तं जहा-

१. जीवनामे य, २. अजीवनामे य।

प. से किं तं जीवणामे ?

उ. जीवणामे अणेगविहे पण्णत्ते, तं जहा-

१. देवदत्तो, २. जण्णदत्तो, ३. विण्हुदत्तो, ४. सोमदत्तो।

से तं जीवनामे।

प. से किं तं अजीवनामे ?

उ. अजीवनामे अणेगविहे पण्णत्ते, तं जहा-

घडो, पडो, कडो, रहो।[1]

से तं अजीवनामे। - अणु. सु. २०८-२१५

प. से किं तं तिनामे ?

उ. तिनामे तिविहे पण्णत्ते, तं जहा-

१. दव्वणामे, २. गुणणामे, ३. पज्जवणामे य।[2]

- अणु. सु. २१७

प्र. દ્વિનામ શું છે ?

ઉ. દ્વિનામ બે પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

૧. એકાક્ષરિક, ૨. અનેકાક્ષરિક.

પ્ર. એકાક્ષરિક દ્વિનામ શું છે ?

ઉ. એકાક્ષરિક દ્વિનામ અનેક પ્રકારનાં કહ્યા છે. જેમકે -

હ્રી (દેવી), શ્રી (લક્ષ્મીદેવી), ધી (બુદ્ધિ), સ્ત્રી આદિ.

આ એકાક્ષરિક નામ છે.

પ્ર. અનેકાક્ષરિક દ્વિનામ શું છે ?

ઉ. અનેકાક્ષરિક દ્વિનામ પણ અનેક પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

કન્યા, વીણા, લતા, માળા આદિ.

આ અનેકાક્ષરિક દ્વિનામ છે.

અથવા દ્વિનામ બે પ્રકારનાં કહ્યા છે. જેમકે -

૧. જીવનામ, ૨. અજીવનામ.

પ્ર. જીવનામ શું છે ?

ઉ. જીવનામ અનેક પ્રકારનાં કહ્યા છે. જેમકે -

૧. દેવદત્ત, ૨. યજ્ઞદત્ત, ૩. વિષ્ણુદત્ત, ૪. સોમદત્ત આદિ.

આ જીવનામ છે.

પ્ર. અજીવનામ શું છે ?

ઉ. અજીવનામ પણ અનેક પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

ઘટ, પટ, કટ, રથ ઈત્યાદિ,

આ અજીવનામ છે.

પ્ર. ત્રિનામ શું છે ?

ઉ. ત્રિનામ ત્રણ પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

૧. દ્રવ્યનામ, ૨. ગુણનામ, ૩. પર્યાયનામ.

१५९. तिणाम विवक्खया सद्दाणं इत्थिआइ लिंग सूअयपच्चय-

तं पुण णामं तिविहं,

१. इत्थी २. पुरिसं, ३. णपुंसगं चेव।

૧૫૯. ત્રિનામની વિવક્ષાથી શબ્દોનાં સ્ત્રીલિંગ આદિ સૂચક પ્રત્યય :

તે ત્રિનામનાં ફરીથી ત્રણ પ્રકાર એ છે -

૧. સ્ત્રીનામ, ૨. પુરુષનામ, ૩. નપુંસકનામ.

---

૧. દ્વિનામનું વિકલ્પ (સુ. ૨૧૬)નો વર્ણન દ્રવ્ય અધ્યયનમાં જોવું.

૨. એમના ભેદ-પ્રભેદ (સુ. ૨૧૮-૨૨૫) દ્રવ્ય, પર્યાય, પુદ્ગલ અધ્યયનમાં જોવું.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

एएसिं तिण्हं पि य अंतम्मि परूवणं वोच्छं ॥

आ त्रणेय प्रકारनां नामोनो બोध तेना अन्त्याक्षरो द्वारा थाय छे.

तत्थ पुरिसस्स अंता १. आ, २. ई, ३. ऊ,
४. ओ य होंति चत्तारि।
ते चेव इत्थियाए हवंति, ओकारपरिहीणा ॥

પુરુષનામોનાં અંતમાં "આ,ઈ,ઊ,ઓ" આ ચારમાંથી કોઈ એક સ્વર હોય છે તથા સ્ત્રીનામોનાં અંતમાં "ઓ"ને છોડીને બાકીનાં ત્રણ (આ,ઈ,ઊ) સ્વર હોય છે.

अं ति य इं ति य उं ति य अंता उ णपुंसगस्स बोद्धव्वा।
एएसिं तिण्हं पि य वोच्छामि निदंसणे एत्तो ॥

જે શબ્દોનાં અંતમાં અં, ઈં, ઉં સ્વર હોય, તેને નપુંસકલિંગવાળા સમજવા જોઈએ. હવે આ ત્રણેયનાં ઉદાહરણ કહે છે -

आकारंतो राया, ईकारंतो गिरी य सिहरी य।

આકારાન્ત પુરુષ નામનું ઉદાહરણ "રાયા" છે. ઈકારાન્તનું "ગિરી" તથા "શિખરી" છે.

ऊकारंतो विण्हू दुमो ओ अंताओ पुरिसाणं ॥

ઉકારાન્તનું "વિષ્ણુ" અને ઓકારાન્તનું દુમો. (દ્રુમ-વૃક્ષ) છે.

आकारंता माला ईकारंता सिरी य लच्छी य।

સ્ત્રી નામમાં "માળા" આ પદ આકારાન્તનું, "સિરી" અને "લચ્છી" પદ ઈકારાન્તનું,

ऊकारंता जंबू वहू य अंता उ इत्थीणं ॥

"જમ્બૂ" અને "વધૂ" ઊકારાન્ત નારી જાતિનાં ઉદાહરણ છે.

अंकारंतं धन्नं इंकारंतं नपुंसकं अच्छिं।

"ધન્નં" આ પ્રાકૃતપદ અંકારાન્ત નપુંસક નામનું ઉદાહરણ છે.

ऊंकारंतं पीलुं च महुं च अंता णपुंसाणं ॥

"અચ્છિં" આ ઈકારાન્ત નપુંસકનામનું તથા "પીળું" "મહું" (મધુ) એ ઉકારાન્ત નપુંસકનાં પદ છે.

से तं तिणामे। - अणु. सु. २२६

આ ત્રિનામ છે.

१६०. चउणाम विवक्खया आगम लोवाइणा सद्द णिप्फत्ति-

૧૬૦. ચતુર્નામની વિવક્ષાથી આગમ, લોપ આદિ દ્વારા શબ્દ નિષ્પત્તિ :

प. से किं तं चउणामे ?

उ. चउणामे चउव्विहे पण्णत्ते, तं जहा-

१. आगमेणं, २. लोवेणं,
३. पयइए, ४. विगारेणं।

प. (१) से किं तं आगमेणं ?

उ. आगमेणं पउमानि पयासि कुण्डानि।

से तं आगमेणं।

प. (२) से किं तं लोवेणं ?

उ. लोवेणं ते अत्र-तेऽत्र, पटो अत्र-पटोऽत्र, घटो अत्र-घटोऽत्र, रथो अत्र-रथोऽत्र।

से तं लोवेणं।

प. (३) से किं तं पगतीए।

उ. पगतीए अग्नी एतौ, पटू इमौ, साले एते, माले इमे।

પ્ર. ચતુર્નામ શું છે ?

ઉ. ચતુર્નામ ચાર પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

૧. આગમનિષ્પન્ન નામ, ૨. લોપનિષ્પન્નનામ,
૩. પ્રકૃતિનિષ્પન્ન નામ, ૪. વિકાર નિષ્પન્ન નામ.

પ્ર. ૧. આગમનિષ્પન્ન નામ શું છે ?

ઉ. પદ્માનિ, પયાંસિ, કુંડાનિ આદિ.

આ બધા આગમનિષ્પન્ન નામ છે.

પ્ર. ૨. લોપનિષ્પન્ન નામ શું છે ?

ઉ. તે + અત્ર - તેઽત્ર, પટો + અત્ર-પટોઽત્ર, ઘટો + અત્ર - ઘટોઽત્ર, રથો + અત્ર - રથોઽત્ર.

આ લોપનિષ્પન્નનામ છે.

પ્ર. ૩. પ્રકૃતિનિષ્પન્ન નામ શું છે ?

ઉ. અગ્ની, એતૌ, પટૂ-એમૌ, શાલે-એતે, માલા-ઈમે આદિ.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

से तं पगतीए।

प. (४) से किं तं विकारेणं ?

उ. विकारेणं दंडस्य अग्रं-दण्डाग्रम्, सा आगता साऽऽगता, दधि इदं-दधीदम्, नदी ईहते-नदीहते, मधु उदकं मधूदकम्, बहु ऊहते बहूहते।

से तं विकारेणं।

से तं चउणामे। - अणु. सु. २२७-२३१

१६१. पंचनाम विवक्खया ओवसग्गियाइ नामं-

प. से किं तं पंचणामे ?

उ. पंचणामे पंचविहे पण्णत्ते, तं जहा-

१. नामिकं, २. नैपातिकं, ३. आक्खाइयं, ४. ओवसग्गियं, ५. मिस्सं य।

अश्व इति नामिकम्, खल्विति नैपातिकम्, धावतीत्याख्यातिकम्, परि-इत्यौपसर्गिकम्, संयत इति मिश्रम्।

से तं पंचनामे - अणु. सु. २३२

१६२. छनाम विवक्खया उदयाइ छब्भावाणं वित्थरओ परूवणं-

प. से किं तं छनामे ?

उ. छणामे छव्विहे पण्णत्ते, तं जहा-

१. उदइए, २. उवसमिए, ३. खइए, ४. खओवसमिए, ५. पारिणामिए, ६. सन्निवाइए।

- अणु. सु. २३३

१. उदइए भावे -

प. से किं तं उदइए ?

उ. उदइए दुविहे पण्णत्ते, तं जहा-

१. उदए य, २. उदयनिप्फण्णे य।

प. से किं तं उदए ?

उ. उदए अट्ठण्हं कम्मपगडीणं उदएणं, से तं उदनाए।

प. से किं तं उदयनिप्फण्णे ?

उ. उदयनिप्फण्णे दुविहे पण्णत्ते, तं जहा-

१. जीवोदयनिप्फन्ने य, २. अजीवोदयनिप्फन्ने य।

આ પ્રકૃતિ નિષ્પન્નનામ છે.

પ્ર. ૪. વિકારનિષ્પન્નનામ શું છે ?

ઉ. દંડસ્ય + અગ્રં = દંડાગ્રમ્, સા + આગતા = સાઽઽગતા, દધિ + ઈદં = દધીદં, નદી + ઈહતે = નદીહતે, મધુ + ઉદકં = મધૂદકં, બહુ + ઊહતે = બહૂહતે.

આ બધા વિકારનિષ્પન્ન નામ છે.

આ ચતુર્નામ છે.

૧૬૧. પાંચ નામની વિવક્ષાથી ઔપસર્ગિકાદિ નામ :

પ્ર. પાંચ નામ શું છે ?

ઉ. પાંચનામ પાંચ પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

૧. નામિક, ૨. નૈપાતિક, ૩. આખ્યાતિક, ૪. ઔપસર્ગિક, ૫. મિશ્ર.

જેમ "અશ્વ" આ નામિકનામનું, "ખલુ" આ નૈપાતિ- કનામનું, "ધાવતિ"આ આખ્યાતિક નામનું, "પરિ" આ ઔપસર્ગિક નામનું અને "સંયત" આ મિશ્રનામનું ઉદાહરણ છે.

આ પાંચનામનું સ્વરુપ છે.

૧૬૨. છ નામની વિવક્ષાથી ઉદયાદિ છહભાવોનું વિસ્તારથી પ્રરુપણ :

પ્ર. છ નામ શું છે ?

ઉ. છ નામ છ પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

૧. ઔદયિક, ૨. ઔપશમિક, ૩. ક્ષાયિક, ૪. ક્ષાયોપશમિક, ૫. પારિણામિક, ૬. સાન્નિ- પાતિક.

૧. ઔદયિક ભાવ :

પ્ર. ઔદયિકભાવ શું છે ?

ઉ. ઔદયિકભાવ બે પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

૧. ઔદયિક, ૨. ઉદયનિષ્પન્ન.

પ્ર. ઔદયિક શું છે ?

ઉ. જ્ઞાનાવરણાદિક આઠ કર્મપ્રકૃતિઓનાં ઉદયથી થનાર ઉદય ઔદયિક ભાવ છે.

પ્ર. ઉદયનિષ્પન્ન શું છે ?

ઉ. ઉદયનિષ્પન્ન બે પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

૧. જીવોદયનિષ્પન્ન, ૨. અજીવોદયનિષ્પન્ન.

JAINSITE जैन साईट
www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

प. से किं तं जीवोदयनिप्फन्ने ?

उ. जीवोदयनिप्फन्ने अणेगविहे पण्णत्ते, तं जहा-

णेरइए, तिरिक्खजोणिए, मणुस्से, देवे,

पुढविकाइए -जाव- वणस्सइकाइए, तसकाइए,

कोहकसायी -जाव- लोहकसायी,

इत्थीवेदए, पुरिसवेदए, णपुंसगवेदए,

कण्हलेसे **-जाव-** सुक्कलेसे,

मिच्छादिट्ठी, अविरए, अण्णाणी, आहारए, छउमत्थे,

सजोगी, संसारत्थे, असिद्धे।

से तं जीवोदयनिप्फन्ने।

प. से किं तं अजीवोदयनिप्फन्ने ?

उ. अजीवोदयनिप्फन्ने चोद्दसविहे पण्णत्ते, तं जहा-

१-२ ओरालियं वा सरीरं, ओरालियसरीर पयोगपरिणामियं वा दव्वं,

३-४ वेउव्वियं वा सरीरं, वेउव्वियसरीरपयोग-परिणामियं वा दव्वं,

एवं ५-६. आहारगं सरीरं ७-८. तेयगं सरीरं ९-१०. कम्मगं सरीरं च भाणियव्वं।

पयोगपरिणामिए वण्णे, गंधे, रसे, फासे।

से तं अजीवोदयनिप्फण्णे, से तं उदयनिप्फण्णे, से तं उदए। - अणु. सु. २३४-२३८

२. **उवसमिए भावे-**

प. से किं तं उवसमिए ?

उ. उवसमिए दुविहे पण्णत्ते, तं जहा-

१. उवसमे य, २. उवसमनिप्फण्णे य।

प. से किं तं उवसमे ?

उ. उवसमे मोहणिज्जस्स कम्मस्स उवसमेणं, ***से तं उवसमे।***

प. से किं तं उवसमनिप्फण्णे ?

उ. उवसमनिप्फण्णे अणेगविहे पण्णत्ते, तं जहा-

પ્ર. જીવોદયનિષ્પન્ન (ઔદયિકભાવ) શું છે ?

ઉ. જીવોદયનિષ્પન્ન અનેક પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

નૈરયિક, તિર્યંચયોનિક, મનુષ્ય, દેવ,

પૃથ્વીકાયિક **-યાવત્-** વનસ્પતિકાયિક, ત્રસકાયિક,

ક્રોધકષાયી **-યાવત્-** લોભકષાયી,

સ્ત્રીવેદી, પુરુષવેદી, નપુંસકવેદી,

કૃષ્ણલેશી **-યાવત્-** શુક્લલેશી,

મિથ્યાદષ્ટી, અવિરત, અજ્ઞાની, આહારક,

છદ્મસ્થ, સયોગી, સંસારસ્થ, અસિદ્ધ.

આ જીવોદયનિષ્પન્ન છે.

પ્ર. અજીવોદયનિષ્પન્ન (ઔદયિકભાવ) શું છે ?

ઉ. અજીવોદયનિષ્પન્ન ચૌદ પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

૧-૨. ઔદારિક શરીર, ઔદારિક શરીરનાં પ્રયોગથી પરિણામિત દ્રવ્ય,

૩-૪. વૈક્રિય શરીર, વૈક્રિય શરીરનાં પ્રયોગથી પરિણામિત દ્રવ્ય,

આ પ્રમાણે ૫-૬. આહારક શરીર ૭-૮. તૈજસ્ શરીર અને ૯-૧૦. કાર્મણશરીરનાં પણ બે-બે વિકલ્પ જાણવા જોઈએ.

પાંચો શરીરનાં વ્યાપારથી પરિણામિત વર્ણ, ગંધ, રસ, સ્પર્શ દ્રવ્ય.

આ અજીવોદયનિષ્પન્ન ઔદયિકભાવ છે. આ ઉદયનિષ્પન્ન છે, આ ઔદયિકભાવોની પ્રરુપણા થઈ.

૨. ઔપશમિક ભાવ :

પ્ર. ઔપશમિક ભાવ શું છે ?

ઉ. ઔપશમિક ભાવ બે પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

૧. ઉપશમ, ૨. ઉપશમનિષ્પન્ન.

પ્ર. ઉપશમ શું છે ?

ઉ. મોહનીયકર્મનાં ઉપશમથી થનાર ભાવ - તે ***ઉપશમ ઔપશમિક ભાવ છે.***

પ્ર. ઉપશમનિષ્પન્ન શું છે ?

ઉ. ઉપશમનિષ્પન્ન (ઔપશમિક ભાવ) અનેક પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

जैन साइट JAINSITE जैनम् जयति शासनम्
www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

उवसंतकोहे -जाव- उवसंतलोभे,
उवसंतपेज्जे, उवसंतदोसे,
उवसंत दंसणमोहणिज्जे,
उवसंतचरित्तमोहणिज्जे, उवसंतमोहणिज्जे,
उवसमिया सम्मत्तलद्धी, उवसमिया चरित्तलद्धी

उवसंतकसायछउमत्थवीयरागे।
से तं उवसमनिप्फण्णे।
से तं उवसमिए। - अणु. सु. २३९-२४१

३. खइए भावे-

प. से किं तं खइए ?

उ. खइए दुविहे पण्णत्ते, तं जहा-
१. खए य, २. खयनिप्फण्णे य।

प. से किं तं खए ?

उ. खए अट्ठण्हं कम्मपगडीणं खएणं से तं खए।

प. से किं तं खयनिप्फण्णे ?

उ. खयनिप्फण्णे अणेगविहे पण्णत्ते, तं जहा-
उप्पण्णणाणदंसणधरे-अरहा जिणे केवली।
खीण आभिणिबोहियणाणावरणे, खीणसुयणाणावरणे, खीणओहिणाणावरणे, खीणमणपज्जवणाणावरणे, खीणकेवलणाणावरणे, अणावरणे, णिरावरणे,

खीणावरणे, णाणावरणिज्जकम्मविप्पमुक्के,
केवलदंसी सव्वदंसी खीणनिद्दे खीणनिद्दानिद्दे
खीणपयले खीणपयलापयले खीणथीणगिद्धे
खीणचक्खुदंसणावरणे, खीणअचक्खुदंसणावरणे, खीणओहिदंसणावरणे, खीणकेवलदंसणावरणे,

अणावरणे, निरावरणे, खीणावरणे
दरिसणावरणिज्जकम्मविप्पमुक्के,
खीणसायवेयणिज्जे, खीणअसायवेयणिज्जे, अवेयणे निव्वेयणे खीणवेयणे सुभाऽसुभवेयणिज्जकम्मविप्पमुक्के,

ઉપશાંત ક્રોધ **-યાવત્-** ઉપશાંત લોભ,
ઉપશાંત રાગ, ઉપશાંત દ્વેષ,
ઉપશાંત દર્શન મોહનીય,
ઉપશાંત ચારિત્ર મોહનીય, ઉપશાંત મોહનીય,
ઔપશમિક સમ્યક્ત્વ લબ્ધિ, ઔપશમિક ચારિત્રલબ્ધિ,
ઉપશાંત કષાય છદ્મસ્થવીતરાગ આદિ.
આ ઉપશમનિષ્પન્ન ઔપશમિક ભાવ છે.
આ ઔપશમિક ભાવનું સ્વરુપ છે.

૩. ક્ષાયિક ભાવ :

પ્ર. ક્ષાયિક ભાવ શું છે ?

ઉ. ક્ષાયિકભાવ બે પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -
૧. ક્ષય, ૨. ક્ષયનિષ્પન્ન.

પ્ર. ક્ષય (ક્ષાયિકભાવ) શું છે ?

ઉ. આઠ કર્મપ્રકૃતિઓનાં ક્ષયથી થનાર ભાવ - તે ક્ષાયિક ભાવ છે.

પ્ર. ક્ષયનિષ્પન્ન (ક્ષાયિકભાવ) શું છે ?

ઉ. ક્ષય નિષ્પન્ન અનેક પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -
ઉત્પન્ન જ્ઞાન દર્શનધારક અર્હત્ જિન કેવળી,
ક્ષીણ આભિનિબોધિક જ્ઞાનાવરણવાળા, ક્ષીણશ્રુત જ્ઞાનાવરણવાળા, ક્ષીણ અવધિજ્ઞાનાવરણવાળા,
ક્ષીણમનઃપર્યવજ્ઞાનાવરણવાળા, ક્ષીણકેવળ જ્ઞાનાવરણવાળા, અવિદ્યમાન આવરણવાળા, નિરાવરણવાળા,

ક્ષીણાવરણવાળા, જ્ઞાનાવરણીય કર્મવિપ્રમુક્ત.
કેવળદર્શી, સર્વદર્શી, ક્ષીણનિદ્રા, ક્ષીણનિદ્રા-નિદ્રા,
ક્ષીણપ્રચલા, ક્ષીણપ્રચલાપ્રચલા, ક્ષીણસ્ત્યાનગૃદ્ધ,
ક્ષીણ ચક્ષુદર્શનાવરણવાળા, ક્ષીણ અચક્ષુદર્શનાવરણવાળા, ક્ષીણ અવધિદર્શનાવરણવાળા, ક્ષીણકેવળ દર્શનાવરણવાળા,

અનાવરણ, નિરાવરણ, ક્ષીણાવરણ,
દર્શનાવરણીય કર્મવિપ્રમુક્ત.
ક્ષીણસાતાવેદનીય, ક્ષીણઅસાતાવેદનીય, અવેદન, નિર્વેદન, ક્ષીણવેદન, શુભાશુભ-વેદનીય-કર્મવિપ્રમુક્ત,

जैन साईट JAINSITE जैनम् जयति शासनम्

खीणकोहे -जाव- खीणलोभे, खीणपेज्जे, खीणदोसे खीणदंसणमोहणिज्जे, खीणचरित्तमोहणिज्जे, अमोहे निम्मोहे खीणमोहे मोहणिज्जकम्मविप्पमुक्के,

क्षीणक्रोध -યાવત્- ક્ષીણલોભ, ક્ષીણરાગ, ક્ષીણદ્વેષ, ક્ષીણદર્શનમોહનીય, ક્ષીણચારિત્ર-મોહનીય, અમોહ, નિર્મોહ, ક્ષીણમોહ, મોહનીય-કર્મવિપ્રમુક્ત,

खीणणेरइयाउए, खीणतिरिक्खजोणियाउए, खीणमणुस्साउए, खीणदेवाउए अणाउए निराउए खीणाउए आउयकम्मविप्पमुक्के,

ક્ષીણનરકાયુષ્ક, ક્ષીણતિર્યંચયોનિકાયુષ્ક, ક્ષીણમનુષ્યાયુષ્ક, ક્ષીણદેવાયુષ્ક, અનાયુષ્ક, નિરાયુષ્ક, ક્ષીણાયુષ્ક, આયુકર્મવિપ્રમુક્ત,

गइ-जाइ सरीरंगोवंग बंधण संघात संघयण अणेगबोंदिविंदसंघायविप्पमुक्के,

ગતિ-જાતિ, શરીર-અંગોપાંગ- બંધન-સંઘાત-સંહનન-અનેકશરીરવૃંદ સંઘાતથી વિપ્રમુક્ત,

खीणसुभनामे खीणासुभणामे अणामे निण्णामे खीणनामे सुभाऽसुभणामकम्मविप्पमुक्के,

ક્ષીણ-શુભનામ, ક્ષીણ અશુભનામ, અનામ, નિર્નામ, ક્ષીણનામ, શુભાશુભનામકર્મવિપ્રમુક્ત,

खीणउच्चागोए खीणणीयागोए अगोए निग्गोए खीणगोए सुभाऽसुभगोत्तकम्मविप्पमुक्के,

ક્ષીણ-ઉચ્ચગોત્ર, ક્ષીણ નીચગોત્ર, અગોત્ર, નિર્ગોત્ર, ક્ષીણગોત્ર, શુભાશુભ ગોત્રકર્મ વિપ્રમુક્ત,

खीणदाणंतराए, खीणलाभंतराए, खीणभोगंतराए खीणउवभोगंतराए खीणविरियंतराए अणंतराए णिरंतराए खीणंतराए अंतराइयकम्मविप्पमुक्के,

ક્ષીણ દાનાન્તરાય, ક્ષીણ લાભાન્તરાય, ક્ષીણભોગાન્તરાય, ક્ષીણ-ઉપભોગાન્તરાય, ક્ષીણ-વીર્યાન્તરાય, અનન્તરાય, નિરંતરાય, ક્ષીણન્તરાય અંતરાયકર્મવિપ્રમુક્ત,

सिद्धे बुद्धे मुत्ते परिणिव्वुए अंतगडे सव्वदुक्खप्पहीणे।

સિદ્ધ, બુદ્ધ, મુક્ત, પરિનિર્વૃત્ત, અંતકૃત-સર્વદુઃખ પ્રહીણ.

से तं खयनिप्फण्णे। से तं खइए।

- अणु. सु. २४२-२४४

આ ક્ષયનિષ્પન્ન ક્ષાયિક ભાવ છે. આ ક્ષાયિકભાવનું વર્ણન થયું.

४. खओवसमिए भावे-

प. से किं तं खओवसमिए ?

उ. खओवसमिए दुविहे पन्नत्ते, तं जहा-

१. खओवसमे य, २. खओवसमनिप्फन्ने य।

प. से किं तं खओवसमे ?

उ. खओवसमे णं चउण्हं घाइकम्माणं खओवसमेणं, तं जहा-

१. नाणावरणिज्जस्स, २. दंसणावरणिज्जस्स,

३. मोहणिज्जस्स, ४. अंतराइयस्स।

से तं खओवसमे।

प. से किं तं खओवसमनिप्फन्ने ?

उ. खओवसमनिप्फन्ने अणेगविहे पण्णत्ते, तं जहा-

૪. ક્ષાયોપશમિક ભાવ :

પ્ર. ક્ષાયોપશમિક ભાવ શું છે ?

ઉ. ક્ષાયોપશમિક ભાવ બે પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

૧. ક્ષયોપશમ, ૨. ક્ષયોપશમનિષ્પન્ન.

પ્ર. ક્ષયોપશમ શું છે ?

ઉ. ચાર ઘાતી કર્મોનાં ક્ષયોપશમ ક્ષયોપશમભાવ છે, જેમકે -

૧. જ્ઞાનાવરણીય, ૨. દર્શનાવરણીય,

૩. મોહનીય, ૪. અંતરાય.

આ ક્ષાયોપશમિક ભાવ છે.

પ્ર. ક્ષયોપશમનિષ્પન્ન (ક્ષાયોપશમિકભાવ) શું છે ?

ઉ. ક્ષયોપશમનિષ્પન્ન ક્ષાયોપશમિકભાવ અનેક પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

खओवसमिया आभिनिबोहियणाणलद्धी **-जाव-** खओवसमिया मणपज्जवणाणलद्धी खओवसमिया मइअण्णाणलद्धी, खओवसमिया सुयअण्णाणलद्धी, खओवसमिया विभंगणाणलद्धी, खओवसमिया चक्खुदंसणलद्धी **एवं** अचक्खुदंसणलद्धी, ओहिदंसणलद्धी, सम्मदंसणलद्धी, मिच्छादंसणलद्धी सम्मामिच्छादंसणलद्धी, खओवसमिया सामाइय चरित्तलद्धी, छेओवट्ठावणलद्धी, परिहारविसुद्धियलद्धी, सुहुमसंपराइयलद्धी, चरित्ताचरित्तलद्धी, खओवसमिया दाणलद्धी **-जाव-** खओवसमिया वीरियलद्धी, पंडियवीरियलद्धी, बालवीरियलद्धी, बालपंडियवीरियलद्धी, खओवसमिया सोइंदियलद्धी **-जाव-** खओवसमिया फासिंदियलद्धी,

ક્ષાયોપશમિક આભિનિબોધિકજ્ઞાનલબ્ધિ **-યાવત્-** ક્ષાયોપશમિક મન:પર્યવજ્ઞાન લબ્ધિ, ક્ષાયોપશમિક મતિ અજ્ઞાન લબ્ધિ, ક્ષાયોપશમિક શ્રુત અજ્ઞાન લબ્ધિ, ક્ષાયોપશમિક વિભંગજ્ઞાન-લબ્ધિ, ક્ષાયોપશમિક ચક્ષુદર્શનલબ્ધિ **આ પ્રમાણે.** અચક્ષુદર્શન લબ્ધિ, અવધિદર્શન લબ્ધિ, સમ્યગ્દર્શન લબ્ધિ, મિથ્યાદર્શન લબ્ધિ, સમ્યગ્મિથ્યાદર્શન લબ્ધિ, ક્ષાયોપશમિક સામાયિક-ચારિત્ર લબ્ધિ, છેદોપસ્થાપના લબ્ધિ, પરિહાર વિશુદ્ધિલબ્ધિ, સૂક્ષ્મસંપરાયિક લબ્ધિ, ચારિત્રાચારિત્ર લબ્ધિ, ક્ષાયોપશમિક દાન લબ્ધિ **-યાવત્-** ક્ષાયોપશમિક વીર્ય લબ્ધિ, પંડિતવીર્ય લબ્ધિ, બાળવીર્ય લબ્ધિ, બાલપંડિત વીર્યલબ્ધિ, ક્ષાયોપશમિક શ્રોત્રેન્દ્રિય લબ્ધિ **-યાવત્-** ક્ષાયોપશમિક સ્પર્શનેન્દ્રિય લબ્ધિ,

खओवसमिए आयारधरे **एवं** सूयगडधरे, ठाणधरे, समवायधरे, विवाहपण्णत्तिधरे, नायाधम्मकहाधरे, उवासगदसाधरे, अंतगडदसाधरे, अणुत्तरोववाइयदसाधरे, पण्हावागरणधरे, खओवसमिए विवागसुयधरे, खओवसमिए दिट्ठिवायधरे, खओवसमिए णवपुव्वी **-जाव-** चोद्दसपुव्वी खओवसमिए गणी, खओवसमिए वायए।

ક્ષાયોપશમિક આચારાંગધારી, **આ પ્રમાણે** સૂત્રકૃતાંગધારી, સ્થાનાંગધારી, સમવાયાંગધારી, વ્યાખ્યાપ્રજ્ઞપ્તિધારી, જ્ઞાતાધર્મકથાંગધારી, ઉપાસકદશાંગધારી, અન્તકૃદશાંગધારી, અનુત્તરોપપાતિક દશાંગધારી, પ્રશ્નવ્યાકરણધારી, ક્ષાયોપશમિક વિપાકશ્રુતધારી, ક્ષાયોપશમિક દૃષ્ટિવાદધારી, ક્ષાયોપશમિક નવપૂર્વધારી **-યાવત્-** ચૌદહ પૂર્વધારી, ક્ષાયોપશમિક ગણી, ક્ષાયોપશમિક વાચક.

से तं खओवसमनिप्फण्णे।

से तं खओवसमिए।

- अणु. सु. २४५-२४७

આ ક્ષયોપશમનિષ્પન્ન ભાવ છે.

આ ક્ષાયોપશમિક ભાવ છે.

५. **पारिणामिए भावे-**

प. से किं तं पारिणामिए ?

उ. पारिणामिए दुविहे पण्णत्ते, तं जहा-

१. साइपारिणामिए य, २. अणाइपारिणामिए य।

प. से किं तं साइपारिणामिए ?

उ. साइपारिणामिए अणेगविहे पण्णत्ते, तं जहा-

जुण्णसुरा जुण्णगुलो जुण्णघयं जुण्णतंदुला चेव।
अब्भा य अब्भरूक्खा संझा गंधव्वणगरा य।
उक्कावाया दिसादाया गज्जियं विज्जू णिग्घाया
जूवया जक्खादित्ता धूमिया,

५. **પારિણામિક ભાવ :**

પ્ર. પારિણામિક ભાવ શું છે ?

ઉ. પારિણામિક ભાવ બે પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

૧. સાદિ પારિણામિક, ૨. અનાદિપારિણામિક.

પ્ર. સાદિ પારિણામિક ભાવ શું છે ?

ઉ. સાદિ પારિણામિક ભાવ અનેક પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

જીર્ણ સુરા, જીર્ણ ગોળ, જીર્ણ ઘી, જીર્ણ ચોખા, અભ્ર, અભ્રવૃક્ષ, સંઝા, ગંધર્વનગર.

તથા - ઉલ્કાપાત, દિગ્દાહ, મેઘગર્જના, વિદ્યુત્, નિર્ઘાત, યૂપક, યક્ષાદિપ્ત, ધૂમિકા,

જૈન સાઈટ JAINSITE જૈનમ્ જયતિ શાસનમ્

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

महिया रयुग्घाओ चंदोवरागा सूरोवरागा चंदपरिवेसा सूरपरिवेसा पडिचंदया पडिसूरया इंदधणू उदगमच्छा कविहसिया अमोहा वासा वासधरा गामा णगरा घरा,

મહિકા, રજોદ્‌ઘાત, ચંદ્રગ્રહણ, સૂર્યગ્રહણ, ચંદ્રપરિવેષ, સૂર્યપરિવેષ, પ્રતિચંદ્ર, પ્રતિસૂર્ય, ઈન્દ્રધનુષ, ઉદકમત્સ્ય, કપિહસિત, અમોઘ, વર્ષ (ભરતાદિ ક્ષેત્ર) વર્ષધર (હિમવાન્ પર્વત આદિ) ગ્રામ, નગર, ઘર,

पव्वया पायाला भवणा निरया रयणप्पभा सक्करप्पभा वालुयप्पभा पंकप्पभा धूमप्पभा तमा तमतमा,

પર્વત, પાતાળકલશ, ભવન, નરક, રત્નપ્રભા, શર્કરાપ્રભા, બાલુકાપ્રભા, પંકપ્રભા, ધૂમપ્રભા, તમઃપ્રભા, તમસ્તમઃપ્રભા,

सोहम्मे ईसाणे **-जाव-** आणए पाणए आरणे अच्चुए गेवेज्जे अणुत्तरोववाइया ईसीपब्भारा परमाणुपोग्गले दुपदेसिए **-जाव-** अणंतपदेसिए।

સૌધર્મ, ઈશાન **-યાવત્-** આનત, પ્રાણત, આરણ, અચ્યુત, ગ્રૈવયક, અનુત્તરોપપાતિક દેવવિમાન, ઈષત્પ્રાગ્ભારા પૃથ્વી, પરમાણુપુદ્‌ગલ, દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ **-યાવત્-** અનન્તપ્રદેશિક સ્કંધ ઈત્યાદિ.

से तं साइपारिणामिए।

આ સાદિ પારિણામિકભાવ છે.

प. से किं तं अणाइपारिणामिए ?

પ્ર. અનાદિ પારિણામિકભાવ શું છે ?

उ. अणाइपारिणामिए-धम्मत्थिकाए अधम्मत्थिकाए आगासत्थिकाए जीवत्थिकाए पोग्गलत्थिकाए अद्धासमए लोए अलोए भवसिद्धिया अभवसिद्धिया।

ઉ. અનાદિ પારિણામિક ભાવ આ પ્રમાણે છે - ધર્માસ્તિકાય, અધર્માસ્તિકાય, આકાશાસ્તિકાય, જીવાસ્તિકાય, પુદ્‌ગલાસ્તિકાય, અધ્ધાસમય, લોક, અલોક, ભવસિદ્ધિક, અભવસિદ્ધિક.

से तं अणाइपारिणामिए। से तं पारिणामिए।

- अणु. सु. २४८-२५०

આ અનાદિ પારિણામિક ભાવ છે. આ પારિણામિક ભાવ છે.

जैन साहित्य JAINSITE जैनम् जयति शासनम्

६. सण्णिवाइए भावे-

૬. સાન્નિપાતિક ભાવ :

प. से किं तं सण्णिवाइए ?

પ્ર. સાન્નિપાતિક ભાવ શું છે ?

उ. सण्णिवाइए एएसिं चेव-उदइय-उवसमिय-खइय-खओवसमिय-पारिणामियाणं भावाणं दुयसंजोएणं तियसंजोएणं चउक्कसंजोएणं पंचगसंजोएणं जे निप्फज्जंति सव्वे ते सन्निवाइए नामे।

ઉ. સાન્નિપાતિક ભાવ આ પ્રમાણે છે - ઔદયિક, ઔપશમિક, ક્ષાયિક, ક્ષાયોપશમિક અને પારિણામિક આ પાંચેય ભાવોનાં દ્વિકસંયોગ, ત્રિકસંયોગ, ચતુઃસંયોગ અને પંચસંયોગથી જે ભાવનિષ્પન્ન થાય છે તે બધા સાન્નિપાતિકભાવ નામ છે.

तत्थ णं दस दुगसंजोगा, दस तिगसंजोगा, पंच चउक्कसंजोगा, एक्के पंचगसंजोगे।

તેમાંથી દ્વિકસંયોગજ દસ, ત્રિકસંયોગજ દસ, ચતુઃસંયોગજ પાંચ અને પંચસંયોગજ એક ભંગ થાય છે. (આ પ્રમાણે બધા મળીને એ છવ્વીસ સાન્નિપાતિક ભાવ છે.)

तत्थ णं जे रो दस दुगसंजोगा से णं इमे -

બે-બેનાં સંયોગથી નિષ્પન્ન દસ ભંગોનાં નામ આ પ્રમાણે છે -

१. अत्थि णामे उदइए उवसमनिप्फण्णे,

२. अत्थि णामे उदइए खयनिप्फण्णे,

३. अत्थि णामे उदइए खओवसमनिप्फण्णे,

૧. ઔદયિક-ઔપશમિકનાં સંયોગથી નિષ્પન્નભાવ,

૨. ઔદયિક-ક્ષાયિકનાં સંયોગથી નિષ્પન્ન ભાવ,

૩. ઔદયિક - ક્ષાયોપશમિકનાં સંયોગથી નિષ્પન્નભાવ,

४. अत्थि णामे उदइए पारिणामियनिप्फण्णे,

૪. ઔદયિક-પારિણામિકનાં સંયોગથી નિષ્પન્ન ભાવ,

५. अत्थि णामे उवसमिए खयनिप्फण्णे,

૫. ઔપશમિક-ક્ષાયિકનાં સંયોગથી નિષ્પન્ન ભાવ,

६. अत्थि णामे उवसमिए खओवसमनिप्फन्ने,

૬. ઔપશમિક-ક્ષાયોપશમિકનાં સંયોગથી નિષ્પન્ન ભાવ,

७. अत्थि णामे उवसमिए पारिणामियनिप्फन्ने,

૭. ઔપશમિક-પારિણામિકનાં સંયોગથી નિષ્પન્ન ભાવ,

८. अत्थि णामे खइए खओवसमनिप्फन्ने,

૮. ક્ષાયિક-ક્ષાયોપશમિકનાં સંયોગથી નિષ્પન્ન ભાવ,

९. अत्थि णामे खइए पारिणामियनिप्फन्ने,

૯. ક્ષાયિક-પારિણામિકનાં સંયોગથી નિષ્પન્ન ભાવ,

१०. अत्थि णामे खयोवसमिए पारिणामियनिप्फन्ने।

૧૦. ક્ષાયોપશમિક-પારિણામિકનાં સંયોગથી નિષ્પન્ન ભાવ.

प. १. कयरे से नामे उदइए उवसमनिप्फन्ने ?

उ. उदइए त्ति मणूसे उवसंता कसाया, एस णं से णामे उदइए उवसमनिप्फन्ने।

પ્ર. ૧. ઔદયિક-ઔપશમિક ભાવનાં સંયોગથી નિષ્પન્ન (સાન્નિપાતિક ભાવ) શું છે ?

ઉ. ઔદયિકભાવમાં મનુષ્યગતિ અને ઔપશમિક ભાવમાં ઉપશાંત કષાય, આ ઔદયિક-ઔપશમિક ભાવનાં સંયોગથી નિષ્પન્ન (સાન્નિપાતિક ભાવ) ભંગ છે.

જૈન સાઈટ JAINSITE જૈનમ્ જયતિ શાસનમ્

प. २. कयरे से नामे उदइए खयनिप्फन्ने ?

उ. उदइए त्ति मणूसे खइयं सम्मत्तं, एस णं से नामे उदइए खयनिप्फन्ने।

પ્ર. ૨. ઔદયિક ક્ષાયિક નિષ્પન્ન ભાવ શું છે ?

ઉ. ઔદયિક ભાવમાં મનુષ્યગતિ અને ક્ષાયિક ભાવમાં ક્ષાયિક સમ્યક્ત્વનું ગ્રહણ ઔદયિક ક્ષાયિક નિષ્પન્ન ભાવ છે.

प. ३. कयरे से णामे उदइए खयोवसमनिप्फन्ने ?

उ. उदए त्ति मणूसे खयोवसमियाइं इंदियाइं, एस णं से णामे उदइए खयोवसमनिप्फन्ने।

પ્ર. ૩. ઔદયિક-ક્ષાયોપશમિક નિષ્પન્ન ભાવ શું છે ?

ઉ. ઔદયિકભાવમાં મનુષ્યગતિ અને ક્ષાયોપશમિકભાવમાં ઈન્દ્રિયાં ગ્રહણ કરવું આ ઔદયિક-ક્ષાયોપશમિક નિષ્પન્ન ભાવ છે.

प. ४. कयरे से णामे उदइए पारिणामियनिप्फन्ने ?

उ. उदए त्ति मणूसे पारिणामिए जीवे, एस णं से णामे उदइए पारिणामियनिप्फन्ने।

પ્ર. ૪. ઔદયિક-પારિણામિક નિષ્પન્ન ભાવ શું છે ?

ઉ. ઔદયિકભાવમાં મનુષ્યગતિ અને પારિણામિકભાવમાં જીવત્વને ગ્રહણ કરવું આ ઔદયિક પારિણામિક નિષ્પન્ન ભાવ છે.

प. ५. कयरे से णामे उवसमिए खयनिप्फन्ने ?

उ. उवसंता कसाया खइयं सम्मत्तं, एस णं से णामे उवसमिए खयनिप्फन्ने।

પ્ર. ૫. ઔપશમિક ક્ષયસંયોગ નિષ્પન્ન ભાવ શું છે ?

ઉ. ઔપશમિક ભાવમાં ઉપશાંતકષાય અને ક્ષય સંયોગ ભાવમાં ક્ષાયિક સમ્યક્ત્વ ગ્રહણ કરવું આ ઔપશમિક ક્ષયસંયોગ નિષ્પન્ન ભાવ છે.

प. ६. कयरे से णामे उवसमिए खओवसमनिप्फन्ने ?

પ્ર. ૬. ઔપશમિક-ક્ષયોપશમ નિષ્પન્નભાવ શું છે ?

उ. उवसंता कसाया खओवसमियाइं इंदियाइं, एस णं से णामे उवसमिए खओवसमनिप्फन्ने।

ઉ. ઔપશમિક ભાવમાં ઉપશાંતકષાય અને ક્ષયોપશમનિષ્પન્ન ભાવમાં ઈન્દ્રિયાં આ ઔપશમિક ક્ષયોપશમ નિષ્પન્ન ભાવ છે.

प. ७. कयरे से णामे उवसमिए पारिणामियनिप्फन्ने?

પ્ર. ૭. ઔપશમિક-પારિણામિક નિષ્પન્ન ભાવ શું છે ?

उ. उवसंता कसाया पारिणामिए जीवे, एस णं से णामे उवसमिए पारिणामियनिप्फन्ने।

ઉ. ઔપશમિકભાવમાં ઉપશાંતકષાય અને પારિણામિક ભાવમાં જીવત્વ આ ઔપશમિક પારિણામિક નિષ્પન્ન ભાવ છે.

प. ८. कयरे से णामे खइए खओवसमियनिप्फन्ने?

પ્ર. ૮. ક્ષાયિક-ક્ષયોપશમિક નિષ્પન્ન ભાવ શું છે ?

उ. खइयं सम्मत्तं खयोवसमियाइं इंदियाइं, एस णं से णामे खइए खयोवसमनिप्फन्ने।

ઉ. ક્ષાયિક ભાવમા સમ્યક્ત્વ અને ક્ષાયોપશમિક ભાવમાં ઈન્દ્રિયાં ગ્રહણ કરવું આ ક્ષાયિક-ક્ષાયોપશમિક નિષ્પન્ન ભાવ છે.

प. ९. कयरे से णामे खइए पारिणामिय निप्फन्ने?

પ્ર. ૯. ક્ષાયિક-પારિણામિક નિષ્પન્ન ભાવ શું છે ?

उ. खइयं सम्मत्तं पारिणामिए जीवे, एस णं से णामे खइए पारिणामियनिप्फन्ने।

ઉ. ક્ષાયિક ભાવમાં ક્ષાયિક સમ્યક્ત્વ અને પારિણામિકભાવમાં જીવત્વ આ ક્ષાયિકપારિણામિક નિષ્પન્ન ભાવ છે.

प. १०. कयरे से णामे खयोवसमिए पारिणामियनिप्फन्ने?

પ્ર. ૧૦. ક્ષાયોપશમિક- પારિણામિક નિષ્પન્ન ભાવ શું છે ?

उ. खयोवसमियाइं इंदियाइं पारिणामिए जीवे, एस णं से णामे खयोवसमिए पारिणामियनिप्फन्ने।

ઉ. ક્ષાયોપશમિક ભાવમાં ઈન્દ્રિયાં અને પારિણામિક ભાવમાં જીવત્વ આ ક્ષાયિક પારિણામિક નિષ્પન્ન ભાવ છે. ***(આ પ્રમાણે આ દ્વિકસંયોગી સાન્નિપાતિક ભાવનાં દસ ભંગોનું સ્વરૂપ છે.)***

तत्थ णं जे ते दस तिगसंजोगा ते णं इमे -

ત્રિકસંયોગજ (સાન્નિપાતિક ભાવ) નાં દસ ભંગ આ પ્રમાણે છે -

१. अत्थि णामे उदइए उवसमिए खयनिप्फन्ने,

२. अत्थि णामे उदइए उवसमिए खओवसमनिप्फन्ने,

३. अत्थि णामे उदइए उवसमिए पारिणामियनिप्फन्ने,

४. अत्थि णामे उदइए खइए खओवसमनिप्फन्ने,

५. अत्थि णामे उदइए खइए पारिणामियनिप्फन्ने,

६. अत्थि णामे उदइए खयोवसमिए पारिणामियनिप्फन्ने,

७. अत्थि णामे उवसमिए खइए खओवसमनिप्फन्ने,

૧. ઔદયિક- ઔપશમિક-ક્ષાયિક નિષ્પન્ન ભાવ,

૨. ઔદયિક- ઔપશમિક-ક્ષાયોપશમિક નિષ્પન્ન ભાવ,

૩. ઔદયિક ઔપશમિક-પારિણામિક નિષ્પન્ન ભાવ,

૪. ઔદયિક-ક્ષાયિક-ક્ષાયોપશમિક નિષ્પન્ન ભાવ,

૫. ઔદયિક-ક્ષાયિક-પારિણામિક નિષ્પન્ન ભાવ,

૬. ઔદયિક-ક્ષાયોપશમિક-પારિણામિક નિષ્પન્ન ભાવ,

૭. ઔપશમિક ક્ષાયિક-ક્ષાયોપશમિક નિષ્પન્ન ભાવ,

જૈનમ્ જયતિ શાસનમ્ JAINSITE.com

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

८. अत्थि णामे उवसमिए खइए पारिणामियनिप्फन्ने,

८. ઔપશમિક-ક્ષાયિક-પારિણામિક નિષ્પન્ન ભાવ,

९. अत्थि णामे उवसमिए खओवसमिए पारिणामियनिप्फन्ने,

૯. ઔપશમિક-ક્ષાયોપશમિક-પારિણામિક નિષ્પન્ન ભાવ,

१०. अत्थि णामे खइए खओवसमिए पारिणामियनिप्फन्ने,

૧૦. ક્ષાયિક-ક્ષાયોપશમિક-પારિણામિક નિષ્પન ભાવ,

प. १. कयरे से णामे उदइए उवसमिए खयनिप्फन्ने ?

પ્ર. ૧. ઔદયિક-ઔપશમિક-ક્ષાયિક નિષ્પન્ન ભાવ શું છે ?

उ. उदए त्ति मणूसे उवसंता कसाया खइयं सम्मत्तं एस णं से णामे उदइए उवसमिए खयनिप्फन्ने ।

ઉ. ઔદયિક ભાવ મનુષ્ય ગતિ, ઉપશાંત કષાય ઔપશમિકભાવ અને ક્ષાયિક સમ્યક્ત્વ ક્ષાયિક ભાવ. આ ઔદયિક ઔપશમિક-ક્ષાયિકનિષ્પન્ન ભાવ છે.

प. २. कयरे से णामे उदइए उवसमिए खयोवसमियनिप्फन्ने ?

પ્ર. ૨. ઔદયિક- ઔપશમિક- ક્ષાયોપશમિક નિષ્પન્ન ભાવ શું છે ?

उ. उदए त्ति मणूसे उवसंता कसाया खओवसमियाइं इंदियाइं, एस णं से णामे उदइए उवसमिए खओवसमनिप्फन्ने ।

ઉ. મનુષ્યગતિ ઔદયિકભાવ, ઉપશાંત કષાય ઔપશમિક ભાવ અને ઈન્દ્રિયાં ક્ષાયોપશમિકભાવ. આ ઔદયિક ઔપશમિક-ક્ષાયોપશમિક નિષ્પન્ન ભાવ છે.

जैन साईट JAINSITE .com जैनम् जयति शासनम्

प. ३. कयरे से णामे उदइए उवसमिए पारिणामियनिप्फन्ने ?

પ્ર. ૩. ઔદયિક - ઔપશમિક-પારિણામિક નિષ્પન્ન ભાવ શું છે ?

उ. उदए त्ति मणूसे उवसंता कसाया पारिणामिए जीवे, एस णं से णामे उदइए उवसमिए-पारिणामियनिप्फन्ने ।

ઉ. મનુષ્યગતિ ઔદયિકભાવ, ઉપશાંતકષાય ઔપશમિક ભાવ અને જીવત્વ પારિણામિક ભાવ. આ ઔદયિક-ઔપશમિક-પારિણામિક નિષ્પન્ન ભાવ છે.

प. ४. कयरे से णामे उदइए खइए पारिणामियनिप्फन्ने ?

પ્ર. ४. ઔદયિક-ક્ષાયિક-ક્ષાયોપશમિક નિષ્પન્ન ભાવ શું છે?

उ. उदए त्ति मणूसे खइयं सम्मत्तं खओवसमियाइं इंदियाइं, एस णं से णामे उदइए खइए खओवसमनिप्फन्ने ।

ઉ. મનુષ્યગતિ ઔદયિક ભાવ, ક્ષાયિક સમ્યક્ત્વ ક્ષાયિક ભાવ અને ઈન્દ્રિયા ક્ષાયોપશમિક ભાવ. આ ઔદયિક ક્ષાયિક ક્ષાયોપશમિક નિષ્પન્ન ભાવ છે.

प. ५. कयरे से णामे उदइए खइए पारिणामियनिप्फन्ने ?

પ્ર. ૫. ઔદયિક-ક્ષાયિક-પારિણામિક નિષ્પન્ન ભાવ શું છે ?

उ. उदए त्ति मणूसे खइयं सम्मत्तं पारिणामिए जीवे एस णं से नामे उदइए खइए पारिणामियनिप्फन्ने ।

ઉ. મનુષ્યગતિ ઔદયિક ભાવ, ક્ષાયિક સમ્યક્ત્વ ક્ષાયિક ભાવ અને જીવત્વ પારિણામિક ભાવ. આ ઔદયિક-ક્ષાયિક-પારિણામિક નિષ્પન્ન ભાવ છે.

प. ६. कयरे से णामे उदइए खओवसमिए पारिणामियनिप्फन्ने ?

પ્ર. ૬. ઔદયિક-ક્ષાયોપશમિક-પારિણામિક નિષ્પન્ન ભાવ શું છે ?

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

उ. उदए त्ति मणूसे खओवसमियाइं इंदियाइं पारिणामिए जीवे एस णं से णामे उदए खओवसमिए पारिणामियनिप्फन्ने।

प. ७. कयरे से णामे उवसमिए खइए खओवसमनिप्फन्ने ?

उ. उवसंता कसाया, खइयं सम्मत्तं, खओवसमियाइं इंदियाइं, एस णं से णामे उवसमिए खइए खओवसमनिप्फन्ने।

प. ८. कयरे से णामे उवसमिए खइए पारिणामियनिप्फन्ने ?

उ. उवसंता कसाया, खइयं सम्मत्तं, पारिणामिए जीवे, एस णं से णामे उवसमिए खइए पारिणामियनिप्फन्ने।

प. ९. कयरे से णामे उवसमिए खओवसमिए पारिणामियनिप्फन्ने ?

उ. उवसंता कसाया खओवसमियाइं इंदियाइं पारिणामिए जीवे, एस णं से णामे उवसमिए खओवसमिए पारिणामियनिप्फन्ने।

प. १०. कयरे से णामे खइए खओवसमिए पारिणामियनिप्फन्ने ?

उ. खइयं सम्मत्तं, खओवसमियाइं इंदियाइं, पारिणामिए जीवे, एस णं से णामे खइए खओवसमिए पारिणामियनिप्फन्ने।

तत्थ णं जे ते पंच चउक्कसंजोगा ते णं इमे-

१. अत्थि णामे उदइए उवसमिए खइए खओवसमनिप्फन्ने,

२. अत्थि णामे उदइए उवसमिए खइए पारिणामियनिप्फन्ने,

३. अत्थि णामे उदइए उवसमिए खओवसमिए पारिणामियनिप्फन्ने,

४. अत्थि णामे उदइए खइए खओवसमिए पारिणामियनिप्फन्ने,

ઉ. મનુષ્ય ગતિ ઔદયિક ભાવ, ઈન્દ્રિયાં ક્ષાયોપશમિક ભાવ અને જીવત્વ પારિણામિક ભાવ. આ ઔદયિક-ક્ષાયોપશમિક-પારિણામિક નિષ્પન્ન ભાવ છે.

પ્ર. ૭. ઔપશમિક-ક્ષાયિક-ક્ષાયોપશમિક નિષ્પન્ન ભાવ શું છે ?

ઉ. ઉપશાંત કષાય ઔપશમિકભાવ, ક્ષાયિક સમ્યક્ત્વ ક્ષાયિકભાવ, ઈન્દ્રિયા ક્ષાયોપશમિક ભાવ. આ ઔપશમિક-ક્ષાયિક-ક્ષાયોપશમિક નિષ્પન્ન ભાવ છે.

પ્ર. ૮. ઔપશમિક-ક્ષાયિક-પારિણામિક નિષ્પન્ન ભાવ શું છે ?

ઉ. ઉપશાંત કષાય ઔપશમિકભાવ, ક્ષાયિક સમ્યક્ત્વ ક્ષાયિક ભાવ, જીવત્વ પારિણામિકભાવ. આ ઔપશમિક-ક્ષાયિક-પારિણામિક નિષ્પન્ન ભાવ છે.

પ્ર. ૯. ઔપશમિક-ક્ષાયોપશમિક-પારિણામિક નિષ્પન્ન ભાવ શું છે ?

ઉ. ઉપશાંત કષાય ઔપશમિક ભાવ, ઈન્દ્રિયાં ક્ષાયોપશમિકભાવ અને જીવત્વ પારિણામિક ભાવ. આ ઔપશમિક-ક્ષાયોપશમિક-પારિણામિક નિષ્પન્ન ભાવ છે.

પ્ર. ૧૦. ક્ષાયિક-ક્ષાયોપશમિક-પારિણામિક નિષ્પન્ન ભાવ શું છે ?

ઉ. ક્ષાયિક સમ્યક્ત્વ ક્ષાયિકભાવ, ઈન્દ્રિયાં ક્ષાયોપશમિક ભાવ અને જીવત્વ પારિણામિક ભાવ. આ ક્ષાયિક-ક્ષાયોપશમિક-પારિણામિક નિષ્પન્ન સાન્નિપાતિકભાવ છે.

ચાર ભાવોનાં સંયોગથી નિષ્પન્ન સાન્નિપાતિકભાવનાં પાંચ ભંગોનાં નામ આ પ્રમાણે છે -

૧. ઔદયિક-ઔપશમિક-ક્ષાયિક-ક્ષાયોપશમિક નિષ્પન્ન ભાવ.

૨. ઔદયિક-ઔપશમિક-ક્ષાયિક-પારિણામિક નિષ્પન્ન ભાવ,

૩. ઔદયિક-ઔપશમિક-ક્ષાયોપશમિક-પારિણામિક નિષ્પન્ન ભાવ,

૪. ઔદયિક-ક્ષાયિક-ક્ષાયોપશમિક-પારિણામિક નિષ્પન્ન ભાવ,

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

५. अत्थि णामे उवसमिए खइए खओवसमिए पारिणामियनिप्फन्ने,

प. १. कयरे से णामे उदइए उवसमिए खइए खओवसमनिप्फन्ने ?

उ. उदए त्ति मणूसे, उवसंता कसाया, खइयं सम्मत्तं, खओवसमियाइं इंदियाइं, एस णं से णामे उदइए उवसमिए खइए खओवसमनिप्फन्ने।

प. २. कयरे से णामे उदइए उवसमिए खइए पारिणामियनिप्फन्ने ?

उ. उदए त्ति मणूसे, उवसंता कसाया, खइयं सम्मत्तं, पारिणामिए जीवे, एस णं से णामे उदइए उवसमिए खइए पारिणामियनिप्फन्ने।

प. ३. कयरे से णामे उदइए उवसमिए खओवसमिए पारिणामियनिप्फन्ने ?

उ. उदए त्ति मणूसे, उवसंता कसाया, खओवसमियाइं इंदियाइं पारिणामिए जीवे, एस णं से णामे उदइए उवसमिए खओवसमिए पारिणामियनिप्फन्ने।

प. ४. कयरे से णामे उदइए खइए खओवसमिए पारिणामियनिप्फन्ने ?

उ. उदए त्ति मणूसे, खइयं सम्मत्तं, खओवसमियाइं इंदियाइं, पारिणामिए जीवे एस णं से नामे उदइए खइए खओवसमिए पारिणामियनिप्फन्ने।

प. ५. कयरे से नामे उवसमिए खइए खओवसमिए पारिणामियनिप्फन्ने ?

उ. उवसंता कसाया, खइयं सम्मत्तं, खओवसमियाइं इंदियाइं, पारिणामिए जीवे, एस णं से नामे उवसमिए खइए खओवसमिए पारिणामियनिप्फन्ने।

तत्थ णं जे से एक्के पंचकसंजोगे से णं इमे-

૫. ઔપશમિક-ક્ષાયિક-ક્ષાયોપશમિક-પારિણામિક નિષ્પન્ન ભાવ.

પ્ર. ૧. ઔદયિક-ઔપશમિક-ક્ષાયિક-ક્ષાયોપશમિક નિષ્પન્ન સાન્નિપાતિક ભાવ શું છે ?

ઉ. ઔદયિક ભાવમાં મનુષ્ય, ઔપશમિક ભાવમાં ઉપશાંત કષાય, ક્ષાયિકભાવમાં ક્ષાયિક સમ્યક્ત્વ અને ક્ષાયોપશમિક ભાવમાં ઈન્દ્રિયાં, આ ઔદયિક-ઔપશમિક-ક્ષાયિક-ક્ષાયોપશમિક-નિષ્પન્નભાવ છે.

પ્ર. ૨. ઔદયિક-ઔપશમિક-ક્ષાયિક-પારિણામિક-નિષ્પન્ન ભાવ શું છે ?

ઉ. ઔદયિક ભાવમાં મનુષ્યગતિ, ઔપશમિક ભાવમાં ઉપશાંતકષાય, ક્ષાયિકભાવમાં ક્ષાયિક સમ્યક્ત્વ અને પારિણામિક ભાવમાં જીવત્વ. આ ઔદયિક-ઔપશમિક-ક્ષાયિક-પારિણામિક નિષ્પન્ન ભાવ છે.

પ્ર. ૩. ઔદયિક-ઔપશમિક-ક્ષાયોપશમિક-પારિણામિક નિષ્પન્ન ભાવ શું છે ?

ઉ. ઔદયિક ભાવમાં મનુષ્યગતિ, ઔપશમિકભાવમાં ઉપશાંતકષાય, ક્ષાયોપશમિકભાવમાં ઈન્દ્રિયાં અને પારિણામિકભાવમાં જીવત્વ, આ ઔદયિક ઔપશમિક-ક્ષાયોપશમિક-પારિણામિકનિષ્પન્ન ભાવ છે.

પ્ર. ૪. ઔદયિક-ક્ષાયિક-ક્ષાયોપશમિક-પારિણામિક-નિષ્પન્ન ભાવ શું છે ?

ઉ. ઔદયિકભાવમાં મનુષ્યગતિ, ક્ષાયિકભાવમાં ક્ષાયિક સમ્યક્ત્વ, ક્ષાયોપશમિકભાવમાં ઈન્દ્રિયાં અને પારિણામિક ભાવમાં જીવત્વ, આ ઔદયિક-ક્ષાયિક-ક્ષાયોપશમિક-પારિણામિક ભાવ નિષ્પન્ન ભાવ છે.

પ્ર. ૫. ઔપશમિક-ક્ષાયિક-ક્ષાયોપશમિક-પારિણામિક નિષ્પન્ન ભાવ શું છે ?

ઉ. ઔપશમિકભાવમાં ઉપશાંતકષાય, ક્ષાયિકભાવમાં ક્ષાયિક સમ્યક્ત્વ, ક્ષાયોપશમિકભાવમાં ઈન્દ્રિયાં અને પારિણામિક ભાવમાં જીવત્વ, આ ઔપશમિક-ક્ષાયિક-ક્ષાયોપશમિક-પારિણામિક નિષ્પન્ન ભાવ છે.

પંચસંયોગજ સાન્નિપાતિકભાવનો એક ભંગ આ પ્રમાણે છે -

जैन साईट JAINSITE.com जैनम् जयति शासनम्

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

अत्थि नामे उदइए उवसमिए खइए खओवसमिए पारिणामियनिप्फन्ने।

प. कयरे से नामे उदइए उवसमिए खइए खओवसमिए पारिणामिय निप्फन्ने ?

उ. उदए त्ति मणूसे, उवसंता कसाया, खइय सम्मत्तं, खओवसमियाइं इंदियाइं, पारिणामिए जीवे, एस णं से णामे उदइए उवसमिए खइए खओवसमिए पारिणामियनिप्फन्ने।[1]

से तं सन्निवाइए, से तं छण्णामे।

- अणु. सु. २५१-२५९

ઔદયિક-ઔપશમિક-ક્ષાયિક-ક્ષાયોપશમિક પારિણામિક નિષ્પન્ન ભાવ.

પ્ર. ઔદયિક-ઔપશમિક-ક્ષાયિક-ક્ષાયોપશમિક-પારિણામિક નિષ્પન્ન ભાવ શું છે ?

ઉ. ઔદયિક ભાવમાં મનુષ્યગતિ, ઔપશમિક ભાવમાં ઉપશાંતકષાય, ક્ષાયિકભાવમાં ક્ષાયિક સમ્યક્ત્વ, ક્ષાયોપશમિક ભાવમાં ઈન્દ્રિયા અને પારિણામિક-ભાવમાં જીવત્વ, આ ઔદયિક-ઔપશમિક-ક્ષાયિક-ક્ષાયોપશમિક-પારિણામિક નિષ્પન્ન ભાવ છે.

આ સાન્નિપાતિક ભાવ છે. આ છ નામ થયા.

१६३. सत्त णाम विवक्खया-सर मंडलस्स वित्थरओ परूवणं-

प. से किं तं सत्तनामे ?

उ. सत्तनामे सत्त सरा पण्णत्ता, तं जहा-

१. सज्जे[2], २. रिसभे, ३. गंधारे, ४. मज्झिमे, ५. पंचमे सरे। ६. धेवए चेव, ७. णेसाए सरा सत्त वियाहिया।

एएसि णं सत्तण्हं सराणं सत्त सरट्ठाणा पण्णत्ता, तं जहा-

१. सज्जं तु अग्गजिब्भाए।

२. उरेण रिसभं सरं।

३. कंठुग्गएणं गंधारं।

४. मज्झजिब्भाए मज्झिमं।

५. णासाए पंचमं बूया।

६. दंतोट्ठेण य धेवयं।

७. मुद्धाणेण य णेसा य, सरट्ठाणा वियाहिया॥

सत्त सरा जीवनिस्सिया पण्णत्ता, तं जहा-

१. सज्जं रवइ मऊरो।

२. कुक्कुडो रिसभं सरं।

३. हंसो णदइ गंधारं।

४. मज्झिमं तु गवेलगा।

५. अह कुसुमसंभवे काले कोइला पंचमं सरं।

६. छट्ठं च सारसा कोंचा।

૧૬૩. સાત નામની વિવક્ષાથી સ્વર મંડળનું વિસ્તારપૂર્વક પ્રરુપણ :

પ્ર. સાત નામ શું છે ?

ઉ. સાત નામ સાત (પ્રકારનાં) સ્વર કહ્યા છે, જેમકે -

૧. ષડ્જ, ૨. ઋષભ, ૩. ગાંધાર, ૪. મધ્યમ, ૫. પંચમ, ૬. ધૈવત, ૭. નિષાદ (આ સાત સ્વર છે.)

આ સાત સ્વરોનાં સાત સ્વરસ્થાન કહ્યા છે, જેમકે -

૧. ષડ્જનું સ્થાન જીહ્વાનો અગ્રભાગ છે.

૨. ઋષભ સ્વરનું સ્થાન વક્ષસ્થળ છે.

૩. ગાંધાર સ્વરનું સ્થાન કંઠ છે.

૪. મધ્યમ સ્વરનું સ્થાન જીવ્હાનો મધ્યમ ભાગ છે.

૫. પંચમ સ્વરનું સ્થાન નાસિકા છે.

૬. ધૈવત સ્વરનું સ્થાન દંતોષ્ઠ સંયોગ છે.

૭. નિષાદ સ્વરનું સ્થાન મૂર્ધા (મસ્તક) છે.

જીવનિઃશ્રિત સાત સ્વર કહ્યા છે, જેમકે -

૧. મયૂર (મોર) ષડ્જ સ્વરમાં બોલે છે.

૨. કુકડો ઋષભ સ્વરમાં બોલે છે.

૩. હંસ ગાંધાર સ્વરમાં બોલે છે.

૪. ગાય અને બકરા મધ્ય સ્વરમાં બોલે છે,

૫. કોયલ વસંતઋતુમાં પંચમ સ્વરમાં બોલે છે.

૬. ક્રૌંચ અને સારસ પક્ષી ધૈવત સ્વરમાં બોલે છે.

---

१. (क) विया. स. २५, उ. ५, सु. ४७-४८ (ख) विया. स. १७, सु. १, सु. २८-२९

२. કંઠ, વક્ષસ્થળ, તાલુ, જિહ્વા, દાંત અને નાસિકા આ છ સ્થાનના સંયોગથી જે સ્વર ઉત્પન્ન થાય તે ષડ્જ સ્વર છે.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

७. णेसायं सत्तमं गयो।

७. હાથી નિષાદ સ્વરમાં બોલે છે.

सत्त सरा अजीवनिस्सिया पण्णत्ता, तं जहा-

અજીવ નિઃશ્રિત સાત સ્વર કહ્યા છે, જેમકે -

१. सज्जं रवइ मुइंगो।

૧. મૃદંગવાદ્યથી ષડ્જ સ્વર નીકળે છે.

२. गोमुही रिसभं सरं।

૨. ગોમુખી વાદ્યથી ઋષભ સ્વર નીકળે છે.

३. संखो णदइ गंधारं।

૩. શંખથી ગાંધાર સ્વર નીકળે છે.

४. मज्झिमं पुण झल्लरी।

૪. ઝાલરથી મધ્યમ સ્વર નીકળે છે.

५. चउचलणपइट्ठाणा गोहिया पंचमं सरं।

૫. ચાર ચરણો પર પ્રતિષ્ઠિત ગોધિકાથી પંચમ સ્વર નીકળે છે.

६. आडंबरो धेवइयं।

૬. નગારાંથી ધૈવત સ્વર નીકળે છે.

७. महाभेरी य सत्तमं।

૭. મહાભેરીથી નિષાદ સ્વર નીકળે છે.

एएसि णं सत्तण्हं सराणं सत्त सर लक्खणा पण्णत्ता, तं जहा-

આ સાત સ્વરોના સ્વર-લક્ષણ સાત કહ્યા છે, જેમકે -

१. सज्जेण लहइ वित्तिं, कयं च ण विणस्सइ।
गावो मित्ता य पुत्ता य, णारीणं चेव वल्लभो॥

૧. ષડ્જ સ્વરવાળા વ્યક્તિ આજીવિકા પ્રાપ્ત કરે છે. તેનો પ્રયત્ન નિષ્ફળ થતો નથી. તેને ગોધન પુત્ર મિત્ર આદિનો સંયોગ પ્રાપ્ત થાય છે અને તે સ્ત્રીઓને પ્રિય હોય છે.

२. रिसभेणं तु एसज्जं, सेणावच्चं धणाणि य।
वत्थगंधमलंकारं, इत्थिओ सयणाणि य॥

૨. ઋષભ સ્વરવાળા વ્યક્તિને ઐશ્વર્ય, સેનાપતિત્વ, ધન-ધાન્ય, વસ્ત્ર, ગંધ, આભૂષણ, સ્ત્રી અને શયન પ્રાપ્ત થાય છે.

३. गंधारे गीयजुत्तिण्णा, वज्जवित्ती कलाहिया।
भवंति कइणो पण्णा, जे अन्ने सत्थपारगा॥

૩. ગાંધાર સ્વરવાળા વ્યક્તિ ગાવામાં કુશળ શ્રેષ્ઠ વૃત્તિવાળા, વાજિંત્ર કળામાં કુશળ, કવિ, પ્રાજ્ઞ અને વિભિન્ન શાસ્ત્રોનાં પારગામી હોય છે.

४. मज्झिमसरसंपन्ना, भवंति सुहजीविणो।
खायइ पियइ देह, मज्झिमं सरमस्सियो॥

૪. મધ્યમ સ્વરવાળા વ્યક્તિ સુખથી જીવે છે, ખાય-પીવે છે. ખવડાવે-પીવડાવે છે અને દાન આપે છે.

५. पंचमसरसंपन्ना, भवंति पुढवीपई।
सूरा संगहकत्तारो, अणेगगणणायगा॥

૫. પંચમ સ્વરવાળા વ્યક્તિ રાજા, શૂર, વીર સંગ્રહકર્તા અને અનેક ગણોનાં નાયક હોય છે.

६. धेवयसरसंपन्ना, भवंति कलहप्पिया।
साउणिया वग्गुरिया, सोयारिया मच्छबंधा य॥

૬. ધૈવત સ્વરવાળા વ્યક્તિ કલહપ્રિય, પક્ષીઓને મારનાર તથા હરણો, સૂઅરો અને માછલીઓને મારનાર હોય છે.

७. चंडाला मुट्ठिया मेया, जे अन्ने पावकम्मिणो।
गोहायगा य जे चोरा, णेसायं सरमस्सिया॥

૭. નિષાદ સ્વરવાળા વ્યક્તિ ચાંડાળ, ફાંસી આપનાર, મુટ્ઠીબાજ, વિભિન્ન પાપ કર્મ કરનાર, ગાયનાં ઘાતક અને ચોર હોય છે.

एएसि णं सत्तण्हं सराणं तओ गामा पण्णत्ता, तं जहा-

આ સાત સ્વરોનાં ત્રણ ગ્રામ (મૂર્છનાઓનો સમૂહ) કહ્યા છે, જેમકે -

१. सज्जगामे, २. मज्झिमगामे, ३. गंधारगामे।

૧. ષડ્જગ્રામ, ૨. મધ્યમગ્રામ, ૩. ગાંધારગ્રામ.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

सज्जगामस्स णं सत्त मुच्छणाओ पण्णत्ताओ, तं जहा-

१. मंगी, २. कोरव्वीया, ३. हरी य, ४. रयणी य, ५. सारकंता य। ६. छट्ठी य सारसी णाम, ७. सुद्धसज्जा य सत्तमा ॥

ષડ્જગ્રામની સાત મૂર્ચ્છાઓ કહી છે, જેમકે -

૧. મંગી, ૨. કૌરવ્વીયા, ૩. હરીત, ૪. રજની, ૫. સારકાંતા, ૬. સારસી, ૭. શુદ્ધષડ્જા.

मज्झिमगामस्स णं सत्त मुच्छणाओ पण्णत्ताओ, तं जहा-

१. उत्तरमंदा, २. रयणी, ३. उत्तरा, ४. उत्तरायया। ५. अस्सोकंता य, ६. सोवीरा, ७. अभिरू हवइ सत्तमा ॥

મધ્યમગ્રામની સાત મૂર્ચ્છાઓ કહી છે, જેમકે -

૧. ઉત્તરમંદા, ૨. રજની, ૩. ઉત્તરા, ૪. ઉત્તરાયતા, ૫. અશ્વકાંતા, ૬. સૌવીરા, ૭. અભિરુદ્ગતા.

गंधारगामस्स णं सत्त मुच्छणाओ पण्णत्ताओ, तं जहा-

१. णंदी य, २. खुद्दिमा,
३. पूरिमा य चउत्थी य, ४. सुद्धगंधारा।
५. उत्तरगंधारा वि य, पंचमिया हवइ मुच्छा उ ॥
६. सुट्ठुत्तरमायामा सा छट्ठी, णियमसो उ णायव्वा।
७. अह उत्तरायया कोडीमा य, सा सत्तमी मुच्छा ॥

ગાંધારગ્રામની સાત મૂર્ચ્છાઓ કહી છે, જેમકે -

૧. નંદી, ૨. ક્ષુદ્રિકા,
૩. પૂરિમા, ૪. શુદ્ધગાંધારા,
૫. ઉત્તર ગાંધારા,
૬. સુષ્ઠુત્તર આયામા,
૭. ઉત્તરાયતા કોટિમા.

સપ્તસ્વરની ઉત્પત્તિ વગેરે :

प. सत्त सरा कओ संभवंति ? गेयस्स का भवइ जोणी ? कइसमया उस्सासा ? कइ वा गेयस्स आगारा ?

પ્ર. સાત સ્વર કોનાથી ઉત્પન્ન થાય છે ? ગીતની યોનિ (જાતિ) શું છે ? તેનો ઉચ્છ્વાસ કાળ કેટલો છે ? અને ગીતનાં આકાર કેટલા છે ?

उ. सत्त सरा णाभीओ भवंति, गीतं च रून्नजोणी य। पादसमया उस्सासा, तिण्णि य गीयस्स आगारा ॥

આइमिउ आरभंता, समुव्वहंता य मज्झगारंमि। अवसाणे य झवेंता, तिण्णि य गेयस्स आगारा ॥

छद्दोसे अट्ठ गुणे, तिण्णि य वित्ताइं दो य भणिइओ। जाणीहिइ सो गाहिइ, सुसिक्खिओ रंगमंचम्मि ॥

ઉ. સાતેય સ્વર નાભિથી ઉત્પન્ન થાય છે, રુદન ગીતની યોનિ છે. જેટલા સમયમાં કોઈ છંદનું એક ચરણ ગવાય છે તેનો તેટલો ઉચ્છ્વાસ કાળ હોય છે અને ગીતના આકાર ત્રણ હોય છે-

૧. પ્રારંભમાં મૃદુ, ૨. મધ્યમાં તીવ્ર, ૩. અંતમાં મંદ. આ ત્રણ ગીતના આકાર છે.

ગાયકની યોગ્યતા :

ગીતનાં છ દોષ, આઠ ગુણ, ત્રણ વૃત્ત અને બે ભાષાઓ હોય છે. જે આને જાણે છે તેજ સુશિક્ષિત વ્યક્તિ જ આને રંગમંચ પર ગાય શકે છે.

१. भीयं,
२. दुयं,
३. रहस्सं गायंतो मा य गाहिं,
४. उत्तालं,
५. काकस्सरं,
६. अणुनासं च होंति गेयस्स छद्दोसा ॥

ગીતનાં છ દોષ :

૧. **ભીત**- ભયભીત થઈને ગાવું,
૨. **દ્રુત**- શીઘ્રતાથી ગાવું,
૩. **હ્રસ્વર**-દીર્ઘ શબ્દોને લઘુ બનાવીને ગાવું,
૪. **ઉત્તાલઃ**- તાલનાં અનુસાર ન ગાવું,
૫. **કાકસ્વરઃ** કાગડાની જેમ કર્ણકટુ સ્વરથી ગાવું,
૬. **અનુનાસઃ** નાકથી ગાવું. આ ગીતનાં છ દોષ છે.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

ગીતનાં આઠ ગુણ :

१. पुण्णं,

१. **પૂર્ણ** : આરોહ અવરોહ આદિ સ્વર કળાઓથી પરિપૂર્ણ હોવું,

२. रत्तं च,

२. **રક્ત** : રાગથી પરિષ્કૃત હોવું,

३. अलंकियं च,

३. **અલંકૃત** : વિભિન્ન સ્વરોથી સુશોભિત હોવું,

४. वत्तं तहा,

४. **વ્યક્ત** : સ્પષ્ટ સ્વરનું હોવું,

५. अविघुट्ठं,

५. **અવિઘુષ્ટ** : નિયત કે નિયમિત સ્વર યુક્ત હોવું,

६. मधुरं,

६. **મધુર** : મધુર સ્વરયુક્ત હોવું,

७. समं,

७. **સમ** : તાલ, વીણા આદિનું અનુગમન કરવું,

८. सुललियं अट्ठ गुणा होंति गेयस्स ॥

८. **સુલલિત** : લલિત લયયુક્ત હોવું, ગીતનાં આ આઠ ગુણ છે.

ગીતનાં આઠ ગુણ હજી છે :

उर-कंठ-सिरविसुद्धं च,

१. **ઉરોવિશુદ્ધ** : જે સ્વર વક્ષસ્થળમાં વિશુદ્ધ હોય,

२. **કંઠવિશુદ્ધ** : જે સ્વર કંઠમાં વિશુદ્ધ હોય,

३. **શિરો વિશુદ્ધ** : જે સ્વર મસ્તકથી ઉત્પત્તિ થવા છતાં પણ વિશુદ્ધ હોય,

गिज्जए मउय-रिभियपदबद्धं ।

४. **મૃદુ** : જે રાગ કોમળ સ્વરથી ગવાય છે.

५. **રિભિત** : ઘણા આલાપોનાં દ્વારા ગીતમાં ચમત્કાર ઉત્પન્ન કરવા.

६. **પદબદ્ધ** : ગીતને વિશિષ્ટ પદ રચનાથી નિબદ્ધ કરવા.

समताल पडुक्खेवं, सत्तस्सरसीभरं गेयं ॥

७. **સમતાળ પદોત્ક્ષેપ** : જેમાં તાલ વાદ્ય અને નર્તકનું વાદકથી સમ હોય (એકબીજાથી મળતું હોય)

८. **સપ્તસ્વર સીભર** : જેમાં સાતેય સ્વર સમાન હોય.

ગીતપદોનાં આઠ ગુણ આ પ્રમાણે છે :

निद्दोसं सारवंतं च,

१. **નિર્દોષ** : અલીક વગેરે બત્તીસ દોષ રહિત થવું,

२. **સારવંત** : વિશિષ્ટ અર્થયુક્ત થવું,

हेउजुत्तमलंकियं ।

३. **હેતુયુક્ત** : અર્થસાધક હેતુયુક્ત થવું,

४. **અલંકૃત** : કાવ્યનાં અલંકારોથી યુક્ત થવું,

उवणीयं सोवयारं च, मितं महुरमेव य ॥

५. **ઉપનીત** : ઉપસંહાર યુક્ત થવું,

६. **સોપચાર** : અવિરુદ્ધ અલજ્જનીય અર્થનું પ્રતિપાદન કરવું,

७. **મિત** : અલ્પપદ અને તેના અક્ષરોથી પરિમિત થવું,

८. **મધુર** : સુશ્રાવ્ય શબ્દ અર્થ અને પ્રતિપાદનની દૃષ્ટિથી પ્રિય થવું.

जैन साइट JAINSITE जैनम् जयति शासनम्

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

९. सममद्धसमं चेव, सव्वत्थ विसमं च जं।
तिण्णि वित्तप्पयाराइं, चउत्थं नो पलब्भइ ॥

વૃત્ત છંદ ત્રણ પ્રકારનાં કહ્યા છે :

૧. **સમ:** જેમાં ચારેય ચરણ અને અક્ષર સમાન હોય,

૨. **અર્દ્ધસમ:** જેમાં પ્રથમ અને તૃતીય, દ્વિતીય અને ચતુર્થ એ ચરણ સમાન હોય,

૩. **સર્વવિષમ :** જેના ચારે ચરણ અને અક્ષર બધા વિષમ હોય, એના અતિરિક્ત ચોથું પ્રકાર મળતો નથી.

१०. सक्कया पायया चेव, दुहा भणिईओ आहिया।
सरमंडलंमि गिज्जंते, पसत्था इसिभासिया ॥

ગીતની ભાષા બે પ્રકારની કહી છે, જેમકે-

૧. સંસ્કૃત, ૨. પ્રાકૃત.

આ બંને પ્રશસ્ત અને ઋષિભાષિત છે. આ સ્વરમંડળમાં ગવાય છે.

ગાયકના પ્રકાર :

प. केसी गायइ महुरं ?
केसी गायइ खरं च रुक्खं च ?
केसी गायाइ चउरं ?
केसी विलंबं ?
दुतं केसी ?
विस्सरं पुण केरिसी ?

પ્ર. ૧. મધુર સ્વરમાં કોણ ગીત ગાય છે ?
૨. કર્કશ અને રુક્ષ સ્વરમાં કોણ ગીત ગાય છે ?
૩. ચતુરતાથી કોણ ગીત ગાય છે ?
૪. વિલંબ સ્વરમાં કોણ ગીત ગાય છે ?
૫. દ્રુત શીઘ્ર સ્વરમાં કોણ ગીત ગાય છે ?
૬. વિસ્વરતાથી કોણ ગીત ગાય છે ?

उ. सामा गायइ महुरं,
काली गायइ खरं च रुक्खं च।
गोरी गायइ चउरं,
काणी विलंबं,
दुयं अंधा ॥
विस्सरं पुण पिंगला ॥

ઉ. ૧. શ્યામા સ્ત્રી મધુર સ્વરમાં ગીત ગાય છે,
૨. કાળી સ્ત્રી કર્કશ અને રુક્ષ સ્વરમાં ગીત ગાય છે,
૩. ગૌરી સ્ત્રી ચતુરતાથી ગીત ગાય છે,
૪. કાણી સ્ત્રી વિલમ્બ (મંદ) સ્વરમાં ગીત ગાય છે,
૫. આંધળી સ્ત્રી દ્રુત શીઘ્ર સ્વરમાં ગીત ગાય છે,
૬. પિંગળા સ્ત્રી વિસ્વરતાથી ગીત ગાય છે.

આ સાત સ્વરોનાં નામ આ પ્રમાણે છે -

अक्खरसमं पयसमं

૧. **અક્ષર સમ:** હ્રસ્વ, દીર્ઘ અને પ્લુત અક્ષરોનાં અનુરુપ સ્વર,

૨. **પદસમ:** રાગનાં અનુરુપ પદ વિન્યાસવાળા સ્વર,

तालसमं लयसमं गहसमं च।

૩. **તાલસમ :** તાલ વાદનનાં અનુરુપ ગવાય તેવા સ્વર,

૪. **લયસમ:** રાગ રાગનીનાં અનુરુપ સ્વર.

૫. **ગ્રહસમ :** વીણા આદિ વાદ્યોનાં અનુરુપ સ્વર.

निस्ससिय उस्ससियसमं,

૬. **શ્વાસોચ્છ્વાસ સમ :** શ્વાસ લેવા-છોડવાનાં યોગ્ય સ્થાન પર રોકાય તેવો સ્વર.

संचारसमं सरा सत्त।

૭. **સંચાર સમ :** વાદ્યો પર આંગળી આદિનાં સંચારનાં અનુરુપ સ્વર. આ સાત સ્વર છે.

जैन साईट JAINSITE जैनम् जयति शासनम्

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

सत्त सरा तओ गामा, मुच्छणा एकविंसइ ।
ताणा एकूणापण्णासा, ***समत्तं सरमंडलं***[1] ॥

સ્વરમંડળ ઉપસંહાર :

આ પ્રમાણે ગીત સ્વર તંત્રી આદિથી સંબંધિત થઈને સાત પ્રકારનાં થઈ જાય છે. સાત સ્વર, ત્રણ ગ્રામ અને એકવીસ મુર્च्छनाઓ હોય છે. પ્રત્યેક સ્વર સાત તાનથી ગવાય છે, તેના સાત ગુણિયા કરવાથી (૪૯) ઓગણપચાસ ભેદ થઈ જાય છે. **આ પ્રમાણે સ્વરમંડળનું વર્ણન સમાપ્ત થયું.**

से तं सत्तणामे। - अणु. सु. २६० (१-११)

આ સાત નામનું વર્ણન થયું.

१६४. अट्ठ नाम विवक्खया अट्ठवयण विभत्ति-

प. से किं तं अट्ठनामे ?

उ. अट्ठनामे अट्ठविहा वयणविभत्ती पण्णत्ता, तं जहा-

१. निद्देसे पढमा होइ,
२. बिइया उवदेसणे,
३. तइया करणम्मि कया,
४. चउत्थी संपयावणे,
५. पंचमी य अपायाणे,
६. छट्ठी सस्सामिवायणे,
७. सत्तमी सण्णिधाणत्थे,
८. अट्ठमाऽऽमंतणी भवे ।

१. तत्थ पढमा विभत्ती, निद्देसे सो इमो अहं व त्ति ।
२. बिइया पुण उवदेसे, भण कुणसु इमं व तव त्ति ।
३. तइया करणम्मि कया, भणियं व कयं व तेण व मए वा ।
४. हंदि णमो साहाए, हवइ चउत्थी संपयाणम्मि ।

१६४. આઠ નામ વિવક્ષાથી આઠ વચન વિભક્તિ :

પ્ર. અષ્ટનામ શું છે ?

ઉ. આઠ પ્રકારની વચન વિભક્તિઓને અષ્ટનામ કહેવામાં આવે છે, જેમકે -

૧. નિર્દેશ - પ્રતિપાદક અર્થમાં પ્રથમા વિભક્તિ હોય છે.
૨. ઉપદેશ- ક્રિયાનાં પ્રતિપાદનમાં દ્વિતીયા વિભક્તિ હોય છે.
૩. ક્રિયા - કારણનાં પ્રતિપાદનમાં તૃતીયા વિભક્તિ હોય છે.
૪. સંપ્રદાનમાં ચોથી વિભક્તિ હોય છે.
૫. અપાદાન (પૃથક્તા) બતાવવાના અર્થમાં પાંચમી વિભક્તિ હોય છે.
૬. સ્વ સ્વામિત્વ પ્રતિપાદન કરવાના અર્થમાં છઠ્ઠી વિભક્તિ હોય છે.
૭. સન્નિધાન (આધાર) નું પ્રતિપાદન કરવાના અર્થમાં સાતમી વિભક્તિ હોય છે.
૮. સંબોધિત આમંત્રિત કરવાના અર્થમાં આઠમી વિભક્તિ હોય છે.

૧. નિર્દેશમાં પ્રથમા વિભક્તિ હોય છે, જેમ- તે, આ, હું.
૨. ઉપદેશમાં દ્વિતીયા વિભક્તિ હોય છે, જેમ - આને કહો, તેમને કહો આદિ.
૩. કરણમાં ત્રીજી વિભક્તિ હોય છે, જેમ - તેના અને મારા દ્વારા કહેવાયું છે, અથવા તેના અને મારા દ્વારા કરાયું છે.
૪. સંપ્રદાન, નમઃ તથા સ્વાહાઃ અર્થમાં ચોથી વિભક્તિ હોય છે. જેમ-"विप्राय गां ददाति" બ્રાહ્મણને ગાય આપે છે. "नमोजिनाय" જીનેશ્વરનાં માટે મારા નમસ્કાર હો अग्नये स्वाहा : અગ્નિ દેવતાને હોમ અપાય છે.

१. ठाणं अ. ७, सु. ५५३

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

५. अवणय गिण्ह य एत्तो, इत्तो त्ति वा पंचमी अपायाणे ।

६. छट्ठी तस्स इमस्स व, गयस्स वा सामिसंबंधे ।

७. हवइ पुण सत्तमी तं इमम्गि आधार काल भावे य ।

८. आमंतणी भवे अट्ठमी उ जह हे जुवाण त्ति ।

से तं अट्ठणामे ।

- अणु. सु. २६१

૫. અપાદાનમાં પાંચમી વિભક્તિ હોય છે, જેમ- ત્યાંથી દૂર કરો અથવા આને લઈ લો.

૬. સ્વસ્વામી સંબંધ બતાવવામાં છઠ્ઠી વિભક્તિ હોય છે, જેમ - તેની અથવા આની આ વસ્તુ છે.

૭. આધાર કાળ અને ભાવમાં સાતમી વિભક્તિ હોય છે, જેમ - (તે ફલાદિ) આમાં છે.

૮. આમંત્રણ અર્થમાં આઠમી વિભક્તિ હોય છે, જેમ - હે યુવાન્ !

આ અષ્ટનામ છે.

१६५. नवनाम विवक्खया नव कव्वरसाणं परूवणं-

प. से किं तं नवनामे ?

उ. नवनामे णव कव्वरसा पण्णत्ता, तं जहा-

१. वीरो, २. सिंगारो, ३. अब्भुओ य, ४. रोद्दो य होइ बोधव्वो । ५. वेलणओ, ६. बीभच्छो, ७. हासो, ८. कलुणो, ९. पसंतो य ॥

१. तत्थ १. परिच्चायम्मि य २. तव-चरणे ३. सत्तुजण-विणासे य । अणणुसयधिइ परक्कमचिण्हो वीरो रसो होइ ।

वीरो रसो जहा -

सो णाम महावीरो जो रज्जं पयहिऊण पव्वइओ ।
काम-क्कोहमहासत्तुपक्खनिग्घायणं कुणइ ॥

२. सिंगारो नाम रसो रइसंजोगाभिलाससंजणणो ।
मंडण-विलास-विब्बोय-हास-लीला-रमणलिंगो ॥

सिंगारो रसो जहा-

महुरं विलासललियं हिययुम्मादणकरं जुवाणाणं ।
सामा सद्दुद्दामं दाएई मेहलादामं ॥

૧૬૫. નવ નામની વિવક્ષાથી નવ કાવ્ય રસનું વર્ણન પ્રરુપણ :

પ્ર. નવનામ શું છે ?

ઉ. નવનામમાં નવ કાવ્ય રસ કહ્યા છે, જેમકે -

૧. વીરરસ, ૨. શ્રૃંગારરસ, ૩. અદ્દભૂત રસ, ૪. રૌદ્રરસ, ૫. ભયાનકરસ, ૬. બિભત્સરસ, ૭. હાસ્યરસ, ૮. કારુણ્ય રસ, ૯. પ્રશાંતરસ.

૧. ૧. પરિત્યાગ કરવામાં ગર્વ કે પશ્ચાત્તાપ ન થવો, ૨. તપશ્ચર્યામાં ધૈર્ય, ૩. શત્રુઓનો વિનાશ કરવામાં પરાક્રમ કરવા રુપ લક્ષણવાળા વીરરસ છે.

વીરરસનું ઉદાહરણ આ પ્રમાણે છે -

રાજ્ય-વૈભવનો પરિત્યાગ કરીને જે દીક્ષિત થયા અને દીક્ષિત થઈને કામ-ક્રોધ આદિ રુપ મહાશત્રુપક્ષનો જેણે નાશ કર્યો, તે જ નિશ્ચયથી મહાવીર છે.

૨. શ્રૃંગાર રસ રતિનાં કારણભૂત સાધનોનાં સંયોગની અભિલાષાના જનક છે. તથા મંડન, વિલાસ, વિબ્બોક, હાસ્ય-લીલા અને રમણ. આ બધા શ્રૃંગારરસનાં લક્ષણ છે.

શ્રૃંગાર રસનું ઉદાહરણ આ પ્રમાણે છે -

કામચેષ્ટાઓથી મનોહર કોઈ શ્યામા (સોળ વર્ષની તરુણી) નાની ઘુઘરીઓથી મુખરિત થવાથી મધુર અને યુવકોનાં હૃદયને ઉન્મત્ત કરનાર પોતાના કટિસૂત્રનું પ્રદર્શન કરે છે.

જૈન સાઈટ JAINSITE જૈનમ્ જયતિ શાસનમ્

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

३. विम्हयकरो अपुव्वो व, भूयपुव्वो व जो रसो होइ।
सो हास विसादुप्पत्तिलक्खणो अब्भूओनाम ॥

૩. પૂર્વમાં ક્યારેક અનુભવમાં ન આવેલ અથવા અનુભવમાં આવેલ, કોઈ વિસ્મયકારી આશ્ચર્યકારી પદાર્થને જોઈને જે આશ્ચર્ય થાય છે તે અદ્દભૂતંરસ છે. હર્ષ અને વિષાદની ઉત્પત્તિ અદ્દભૂતરસનું લક્ષણ છે.

अब्भुओ रसा जहा-

अब्भुयतरमिह एत्तो अन्नं किं अत्थि जीवलोगम्मि।
जं जिणवयणेणऽत्था तिकालजुत्ता वि णज्जंति ॥

અદ્દભૂત રસનું ઉદાહરણ આ પ્રમાણે છે -

આ જીવલોકમાં આનાથી અધિક વિસ્મય શું હોય શકે છે કે - "જીનવચન દ્વારા ત્રિકાળ સંબંધી સમસ્ત પદાર્થને જાણી શકાય છે."

४. भयजणणरूव-सद्दंधकारचिंता कहासमुप्पन्नो।
सम्मोह-संभम-विसाय-मरणलिंगो रसो रोद्दो॥

૪. ભયોત્પાદક રુપ, શબ્દ અથવા અંધકારમાં કલ્પનાઓ ઉત્પન્ન થવી તથા દર્શન આદિથી રૌદ્રરસ ઉત્પન્ન થાય છે તથા સંમોહ, સંભ્રમ, વિષાદ અને મરણ તેના લક્ષણ છે.

रोद्दो रसो जहा-

भिउडीविडंबियमुहा ! संदट्ठोट्ठ इय ! रूहिरमोकिण्ण।
हणसि पसुं असुरणिभा ! भीमरसिय ! अतिरोद्द रोद्दो सि ॥

રૌદ્ર રસનું ઉદાહરણ આ પ્રમાણે છે -

ભૃકુટિઓથી તારુ મુખ વિકરાળ બની ગયું છે, તારા દાંત હોઠોને ચાવી રહ્યા છે, તારુ શરીર લોહીથી લથપથ થઈ રહ્યું છે, તારા મુખથી ભયાનક શબ્દ નીકળી રહ્યા છે, તું રાક્ષસ જેવો થઈને પશુઓની હત્યા કરી રહ્યો છે, એટલા માટે અતિશય રૌદ્રરુપ ધારી તું સાક્ષાત્ રૌદ્ર રસ છે.

जैन साईट JAINSITE जैनम् जयति शासनम्

५. विणयोवयार-गुज्झ-गुरूदारमेरावतिक्कमुप्पण्णो।
वेजणओ नाम रसो लज्जा संका करणलिंगो ॥

૫. વિનય કરવા યોગ્ય માતા-પિતા આદિ ગુરુજનોનું વિનય ન કરવાથી, ગુપ્ત રહસ્યોને પ્રકટ કરવાથી તથા ગુરુ પત્ની આદિની સાથે મર્યાદાનું ઉલ્લંઘન કરવાથી વ્રીડનક રસ ઉત્પન્ન થાય છે. લજ્જા અને શંકા ઉત્પન્ન થાય તે આ રસનું લક્ષણ છે.

वेलणओ रसो जहा-

किं लोइयकरणीओ लज्जणियतरं ति लज्जिया होमो।
वारिज्जम्मि गुरूजणो परिवंदइ जं वहूपोत्तं ॥

વ્રીડનક (ભયાનક) રસનું ઉદાહરણ આ પ્રમાણે છે -

કોઈ વહુ કહે છે - 'આ લૌકિક વ્યવહારથી અધિક લજ્જાસ્પદ અન્ય વાત શું હોય શકે છે ? હું તો આનાથી બહુ લજ્જાવું છું, મને તો આનાથી ઘણી લજ્જા શર્મ આવે છે કે વર વહુનું પ્રથમ સમાગમ થવાથી ગુરુજન-સાસુ આદિ વહુ દ્વારા પહેરાયેલ વસ્ત્રોની પ્રશંસા કરે છે.

६. असुइ कुणव दुद्दंसणसंजोगब्भासगंधनिप्फण्णो।
निव्वेय विहिंसालक्खणो रसो होइ बीभत्सो ॥

૬. અશુચિ- મળ મૂત્રાદિ, કુણપ- શવ મૃતશરીર, દુર્દર્શન- લાળ આદિથી વ્યાપ્ત ધૃણિત શરીરને વારંવાર જોવા રુપ અભ્યાસથી કે તેની ગંધથી ભીભત્સરસ ઉત્પન્ન થાય છે. નિર્વેદ અને અવિહિંસા (ત્યાગ) ભીભત્સરસનું લક્ષણ છે.

बीभच्छो रसो जहा-

ભીભત્સરસનું ઉદાહરણ આ પ્રમાણે છે -

असुइमलभरियनिज्झर सभावदुग्गंधि सव्वकालं पि।
धण्णा उ सरीरकलिं बहुमलकलुसं विमुंचति ॥

અપવિત્ર મળથી ભરેલ (ઝરણાં), શરીરનાં છિદ્રોથી વ્યાપ્ત અને સદા સર્વકાળ સ્વભાવતઃ દુર્ગંધયુક્ત આ શરીર અપવિત્રતાનું મૂળ છે. એવું જાણીને જે વ્યક્તિ તેની મૂર્ચ્છાનો ત્યાગ કરે છે તે ધન્ય છે.

७. रूव-वय-वेस-भासाविवरीयविलंबणासमुप्पन्नो।
हासो मणप्पहासो पकासलिंगो रसो होइ ॥

૭. રૂપ, વય, વેષ અને ભાષાની વિપરીતતાથી હાસ્યરસ ઉત્પન્ન થાય છે, હાસ્યરસ મનને હર્ષિત કરનાર છે અને પ્રકાશ-મુખ નેત્ર આદિનું વિકસિત થવું, અટ્ટહાસ આદિ તેનું લક્ષણ છે.

हासो रसो जहा-

पासुत्तमसीमंडियपडिबुद्धं देयरं पलोयंती।
ही ! जह थणभरकंपणपणमियमज्झा हसइ सामा ॥

હાસ્ય રસનું ઉદાહરણ આ પ્રમાણે છે -

પ્રાતઃ સૂઈને ઉઠે, કાલિમા-કાજળની રેખાઓથી મંડિત દેવરનાં મુખને જોઈને સ્તનયુગલનાં ભારથી નમેલ મધ્યમભાગવાળી કોઈ યુવતી (ભાભી) "હી-હી" કરતી હસે છે.

८. पियविप्पयोग-बंध-वह-वाहि-विणिवाय-संभमुप्पन्नो।
सोचिय-विलविय-पव्वाय-रून्नलिंगो रसो कलुणो ॥

૮. પ્રિયનો વિયોગ, બંધ, વધ, વ્યાધિ, વિનિપાત-પુત્રાદિ મરણ અને સંભ્રમ-પરચક્રાદિનાં ભય આદિથી કરુણરસ ઉત્પન્ન થાય છે. શોક, વિલાપ, અતિશય મલિનતા રુદન આદિ કરુણરસનાં લક્ષણ છે.

कलुणो रसो जहा-

पज्झातकिलामिय यं बाहागयणप्पुयच्छियं बहुसो।
तस्स वियोगे पुत्तिय दुब्बलयं ते मुहं जा यं ॥

કરુણરસનું ઉદાહરણ આ પ્રમાણે છે -

હે પુત્રી ! પ્રિયતમનાં વિયોગમાં તેની વારંવાર અતિશય ચિંતાથી મુરઝાઈ ગયું હોય અને આસુંઓથી વ્યાપ્ત નેત્રવાળા તારું મુખ દુર્બલ થઈ ગયેલ છે.

९. निद्दोसमणसमाहाणसंभवो जो पसंतभावेणं।
अविकारलक्खणो सो रसो पसंतो त्ति णायव्वो ॥

૯. નિર્દોષ (હિંસાદિ દોષોથી રહિત) મનની સમાધિ (સ્વસ્થતા) થી અને પ્રશાંત ભાવથી જે ઉત્પન્ન થાય છે તથા અવિકાર જેનું લક્ષણ છે, તેને પ્રશાંતરસ જાણવું જોઈએ.

पसंतो रसो जहा-

सब्भावनिव्विकारं उवसंत पसंत-सोमदिट्ठीयं।
ही ! जह मुणिणो, सोहइ मुहकमलं पीवरसिरीयं ॥

પ્રશાંતરસનું ઉદાહરણ આ પ્રમાણે છે -

સદ્ભાવનાં કારણે નિર્વિકાર, રુપાદિ વિષયોનાં અવલોકનની ઉત્સુકતાનાં પરિત્યાગથી ઉપશાંત અને ક્રોધાદિ દોષોનાં પરિહારથી પ્રશાંત, સૌમ્ય દૃષ્ટિથી યુક્ત મુનિનું મુખ અતીવ શ્રી થી સંપન્ન થઈને સુશોભિત થઈ રહ્યું છે.

एए णव कव्वरसा बत्तीसादोसविहिसमुप्पण्णा।
गाहाहिं मुणेयव्वा, हवंति सुद्धा व मीसा वा ॥

ગાથાઓ દ્વારા કહેલ આ નવ કાવ્યરસ અલીકતા આદિ બત્રીસ દોષ રહિત વિધિથી ઉત્પન્ન થાય છે અને તે રસ ક્યાંક શુદ્ધ (અમિશ્રિત) પણ હોય છે અને ક્યાંક મિશ્રિત પણ હોય છે.

से तं नवनामे। -अणु. सु. २६२ (१-११)

આ નવ નામનું વર્ણન થયું.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

१६६. दस णाम विवक्खया गुण णिप्फण्णाई णामा-

प. से किं तं दसनामे ?

उ. दसनामे दसविहे पण्णत्ते, तं जहा-

१. गोण्णे, २. नोगोण्णे,

३. आयाणपदेणं,

४. पडिपक्खपदेणं,

५. पाहण्णयाए,

६. अणादियसिद्धंतेणं,

७. नामेणं,

८. अवयवेणं,

९. संजोगेणं,

१०. पमाणेणं।

प. (१) से किं तं गोण्णे ?

उ. गोण्णे-

खमतीति खमणो,

तपतीति तपणो,

जलतीति जलणो,

पवतीति पवणो।

से तं गोण्णे।

प. (२) से किं तं नो गोण्णे ?

उ. नो गोण्णे-

अकुंतो सकुंतो,

अमुग्गो समुग्गो,

अमुद्दो समुद्दो,

अलालं पलालं।

अकुलिया सकुलिया,

नो पलं असतीति पलासो,

अमाइवाहए माइवाहए,

१६६. દસ નામની વિવક્ષાથી ગુણ નિષ્પન્ન આદિ નામ :

પ્ર. દસ નામ શું છે ?

ઉ. દસ નામ આ પ્રમાણે કહ્યા છે, જેમકે -

૧. ગૌણનામ, ૨. નોગૌણનામ,

૩. આદાનપદ નિષ્પન્ન નામ,

૪. પ્રતિપક્ષપદ નિષ્પન્ન નામ,

૫. પ્રધાનપદ નિષ્પન્ન નામ,

૬. અનાદિ સિદ્ધાન્ત નિષ્પન્ન નામ,

૭. નામ નિષ્પન્ન નામ,

૮. અવયવ નિષ્પન્ન નામ,

૯. સંયોગ નિષ્પન્ન નામ,

૧૦. પ્રમાણ નિષ્પન્ન નામ.

પ્ર. (૧) ગૌણ (ગુણનિષ્પન્ન) નામ શું છે ?

ઉ. ગૌણ નામનું સ્વરુપ આ પ્રમાણે છે -

જે ક્ષમાગુણથી યુક્ત હોય તેને "ક્ષમણ" કહેવું,

જે તપે તેને "તપન" કહેવું.

જે પ્રજ્વલિત હોય તેને "પ્રજ્વલન" કહેવું,

જે વહે તેને "પવન" કહેવું.

આ ગૌણ નામનું સ્વરૂપ છે.

પ્ર. (૨) નો ગૌણનામ શું છે ?

ઉ. નો ગૌણનામ આ પ્રમાણે છે -

અકુંત અર્થાત્ ભાલાથી રહિત પક્ષીને પણ "સકુંત" કહેવું, અમુદ્‌ગ અર્થાત્ મગ ધાન્યથી રહિત ડબ્બીને પણ "સમુદ્‌ગ" કહેવું,

અમુદ્રા અર્થાત્ અંગૂઠીથી રહિત સાગરને પણ "સમુદ્ર" કહેવું,

અલાલ અર્થાત્ લારથી રહિત ઘાસને પણ "પલાલ" કહેવું.

અકુલિકા અર્થાત્ ભયથી રહિત હોવા છતાં પણ પક્ષિણીને "સકુલિકા" કહેવું,

પલ અર્થાત્ માંસનો આહાર ન કરવા છતાં પણ વૃક્ષ-વિશેષને "પલાશ" કહેવું,

માતાને ખંભા પર લઈને ન ચાલવા છતાં પણ વિકલેન્દ્રિય જીવવિશેષને "માતૃવાહક" નામથી કહેવું,

जैन साईट JAINSITE जैनम् जयति शासनम्

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

अवीयवावए बीयवावए,

બીજને નહીં ઉગાડનાર જીવ વિશેષને "બીજવાપક" કહેવું.

नो इंदं गोवयतीति इंदगोवए।

ઈન્દ્રની ગાયનું પાલન ન કરવા છતાં પણ કીટ વિશેષને "ઈન્દ્રગોપ" કહેવું.

से तं नो गोण्णे।

આ નો ગૌણનામનું સ્વરુપ છે.

प. (३) से किं तं आयाणपदेणं ?

પ્ર. (૩) આદાનપદ નિષ્પન્ન નામ શું છે ?

उ. आयाणपदेणं आवंती, चातुरंगिज्जं, अहातत्थिज्जं अद्दइज्जं, असंखयं, जण्णइज्जं, पुरिसइज्जं, एलइज्जं, वीरियं, धम्मो, मग्गो, समोसरणं जमईयं।

ઉ. આદાન પદ નિષ્પન્ન નામનું સ્વરુપ આ પ્રમાણે છે - આવંતી, ચાતુરંગીય, યથાતથ્ય, આર્દ્રકીય, અસંસ્કૃત, યજ્ઞકીય, પુરુષકીય, એલકીય, વીર્ય ધર્મ, માર્ગ, સમવસરણ, યમતીત (અધ્યયનના શરૂઆતના પદથી અધ્યયનનું નામ હોય તેને આદાનપદ નિષ્પન્ન નામ કહેવામાં આવે છે.)

से तं आयाणपदेणं।

આ આદાનપદ નિષ્પન્ન નામ છે.

प. (४) से किं तं पडिपक्खपदेणं ?

પ્ર. (૪) પ્રતિપક્ષપદથી નિષ્પન્ન નામ શું છે ?

उ. पडिपक्खपदेणं णवेसु गाम-ऽऽगर-णगर-खेड-कब्बड-मडंब- दोणमुह - पट्टणाऽसम - संवाह - सन्निवेसेसु निविस्समाणेसु असिवा सिवा,

ઉ. પ્રતિપક્ષપદ નિષ્પન્ન નામ આ પ્રમાણે છે - નવીન ગ્રામ, આકર, નગર, ખેટ, કર્બટ, મડંબ, દ્રોણમુખ, પટ્ટન, આશ્રમ, સંબાહ અને સન્નિવેશ આદિમાં નિવાસ કરવાથી અથવા વસાવેલ અશિવા (શિયારની) ને "શિવા" શબ્દથી ઉચ્ચારિત કરવું.

जैन साईट JAINSITE जैनम् जयति शासनम्

अग्गी सीयलो, विसं महुरं, कल्लालघरेसु अंबिलं साउयं,

અગ્નિને શીતળ અને વિષને મધુર, કલાલનાં ઘરમાં "આમ્લ"નાં સ્થાન પર "સ્વાદુ" શબ્દનો વ્યવહાર કરવો.

जे लत्तए से अलत्तए, जे लाउए से अलाउए, जे सुंभए से कुसुंभए, आलवंते विवरीयभासए।

આ પ્રમાણે રક્ત વર્ણનો હોય તેને અલક્તક, લાબુને અલાબુ, સુંભકને કુસુંભક અને વિપરીતભાષકને "અભાષક" કહેવું.

से तं पडिपक्खपदेणं।

આ પ્રતિપક્ષપદ નિષ્પન્ન નામ છે.

प. (५) से किं तं पाहण्णयाए ?

પ્ર. (૫) પ્રધાનપદ નિષ્પન્ન નામ શું છે ?

उ. पाहण्णयाए असोगवणे, सत्तवण्णवणे, चंपकवणे, चूयवणे, नागवणे, पुन्नागवणे, उच्छुवणे, दक्खवणे, सालवणे।

ઉ. પ્રધાનપદ નિષ્પન્ન નામ આ પ્રમાણે છે, જેમકે- અશોકવન, સપ્તપર્ણ વન, ચંપકવન, આમ્રવન, નાગવન, પુન્નાગવન, ઈક્ષુવન, દ્રાક્ષાવન, સાલવન.

से तं पाहण्णयाए।

આ પ્રધાનપદ નિષ્પન્ન નામ છે.

प. (६) से किं तं अणादियसिद्धंतेणं ?

પ્ર. (૬) અનાદિ સિદ્ધાન્ત નિષ્પન્ન નામ શું છે ?

उ. अणादियसिद्धंतेणं-

धम्मत्थिकाए, अधम्मत्थिकाए, आगासत्थिकाए, जीवत्थिकाए, पोग्गलत्थिकाए, अद्धासमए।

ઉ. અનાદિ સિદ્ધાન્ત નિષ્પન્ન નામ આ પ્રમાણે છે -

ધર્માસ્તિકાય, અધર્માસ્તિકાય, આકાશાસ્તિકાય, જીવાસ્તિકાય, પુદ્ગલાસ્તિકાય, અદ્ધાસમય.

से तं अणादियसिद्धंतेणं।

આ અનાદિ સિદ્ધાન્ત નિષ્પન્ન નામ છે.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

प. (७) से किं तं णामेणं ?

उ. णामेणं-

पिउपियामहस्स नामेणं उन्नामियए।

से तं णामेणं।

प. (८) से किं तं अवयवेणं ?

उ. अवयवेणं-

सिंगी, सिही, विसाणी, दाढी, पक्खी, खुरी, णही, वाली।

दुपय चउप्पय बहुपय णंगूली केसरी ककुही॥

परियरबंधेण भडं जाणेज्जा, महिलियं निवसणेणं।

सित्थेण दोणपागं, कविं च एगाइ गाहाए॥

से तं अवयवेणं - अणु. सु. २६३-२७१

प्र. (૭) નામ નિષ્પન્નનામ શું છે.

ઉ. નામનિષ્પન્નનામ આ પ્રમાણે છે -

જે પિતા કે પિતામહ અથવા પિતા કે પિતામહનાં નામથી નિષ્પન્ન હોય છે.

આ નામનિષ્પન્ન નામ છે.

પ્ર. (૮) અવયવ નિષ્પન્નનામ શું છે ?

ઉ. અવયવ નિષ્પન્નનામ આ પ્રમાણે છે -

શીંગડાવાળું જનાવર, મોર, ગેંડો, દાઢવાળા હિંસક પશુ, આકાશમાં ઉડનાર પક્ષી, ખરીવાળુ જાનવર, નખવાળા જાનવર, વાળવાળા જાનવર, બે પગવાળા, ચાર પગવાળા, ઘણાં પગવાળા, લાંગૂલી, કેશરી (સિંહ), કકુદી (પક્ષી) આદિ.

આના સિવાય શસ્ત્રયુક્ત કમર કસેલ યોદ્ધા ઓળખાય જાય છે. વિશિષ્ટ પ્રકારનાં વસ્ત્રોને પહેરવાથી મહિલા ઓળખાય જાય છે. એક કણનાં હાંડીમાં પાકવાથી દ્રોણ પરિમિત અન્નને પકાયેલ મનાય છે, એક જ ગાથા સાંભળવાથી કવિને ઓળખી શકાય છે.

આ અવયવનિષ્પન્ન નામ છે.

जैन साईट JAINSITE.com जैनम् जयति शासनम्

१६७. संजोग णिप्फण्ण णामा-

प. (९) से किं तं संजोगेणं ?

उ. संजोगेणं चउव्विहे पण्णत्ते, तं जहा-

१. दव्वसंजोगे, २. खेत्तसंजोगे,

३. कालसंजोगे, ४. भावसंजोगे।

प. (क) से किं तं दव्वसंजोगे ?

उ. दव्वसंजोगे तिविहे पण्णत्ते, तं जहा-

१. सचित्ते, २. अचित्ते, ३. मीसए।

प. से किं तं सचित्ते ?

उ. सचित्ते गोहिं गोमिए,

महिसीहिं महिसिए,

ऊरणीहिं ऊरणिए,

उट्टीहिं उट्टीवाले।

से तं सचित्ते।

૧૬૭. સંયોગ નિષ્પન્ન નામ :

પ્ર. (૯) સંયોગનિષ્પન્ન નામ શું છે ?

ઉ. સંયોગ ચાર પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

૧. દ્રવ્યસંયોગ, ૨. ક્ષેત્રસંયોગ,

૩. કાળસંયોગ, ૪. ભાવસંયોગ.

પ્ર. (ક) દ્રવ્યસંયોગ નિષ્પન્ન નામ શું છે ?

ઉ. દ્રવ્યસંયોગ ત્રણ પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

૧. સચિત્ત દ્રવ્યસંયોગ, ૨. અચિત્ત દ્રવ્યસંયોગ, ૩. મિશ્ર દ્રવ્યસંયોગ.

પ્ર. સચિત્ત દ્રવ્યસંયોગ નિષ્પન્ન નામ શું છે ?

ઉ. સચિત દ્રવ્યસંયોગ નિષ્પન્ન નામ આ પ્રમાણે છે - ગાયનાં સંયોગથી ગોવાળીયો,

ભેંસના સંયોગથી ભેંસની પટરાણી,

ઘેટાનાં સંયોગથી ઘેટાની પટરાણી,

ઉંટણીઓનાં સંયોગથી ઉંટણીપાલ આદિ નામ થવું.

આ સચિત્ત દ્રવ્ય સંયોગનિષ્પન્ન નામ છે.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

प. से किं तं अचित्ते ?

उ. अचित्ते-

छत्तेण छत्ती, दंडेण दंडी,

पडेण पडी, घडेण घडी,

कडेण कडी।

से तं अचित्ते।

प. से किं तं मीसए ?

उ. मीसए -

हलेणं हालिए, सकडेणं साकडिए,

रहेणं रहिए, नावाए नाविए।

से तं मीसए।

से तं दव्वसंजोगे।

प. **(ख)** से किं तं खेत्तसंजोगे ?

उ. खेत्तसंजोगे-

१. भारहे, २. एरवए, ३. हेमवए, ४. एरण्णवए, ५. हरिवस्सए, ६. रम्मयवस्सए, ७. पुव्वविदेहए, ८. अवरविदेहए, ९. देवकुरूए, १०. उत्तकुरूए।

अहवा - १. मागहए, २. मालवए, ३. सोरट्ठए, ४. मरहट्ठए, ५. कोंकणए, ६. कोसलए।

से तं खेत्तसंजोगे।

प. **(ग)** से किं तं कालसंजोगे ?

उ. कालसंजोगे-

१. सुसमसुसमए, २. सुसमए, ३. सुसमदूसमए, ४. दूसमसुसमए, ५. दूसमए, ६. दूसमदूसमए,

अहवा- १. पाउसए, २. वासारत्तए, ३. सरदए, ४. हेमंतए, ५. बसंतए, ६. गिम्हए।

से तं कालसंजोगे ।

- अणु. सु. २७२-२७८

પ્ર. અચિત્ત દ્રવ્ય સંયોગનિષ્પન્ન નામ શું છે ?

ઉ. અચિત્ત દ્રવ્ય સંયોગ નિષ્પન્ન નામ આ પ્રમાણે છે-

છત્રનાં સંયોગથી છત્રી, દંડનાં સંયોગથી દંડી,

પટનાં સંયોગથી પટી, ઘટના સંયોગથી ઘટી,

કટનાં સંયોગથી કટી આદિ નામ હોય.

આ અચિત્ત દ્રવ્યસંયોગનિષ્પન્ન નામ છે.

પ્ર. મિશ્ર દ્રવ્ય સંયોગનિષ્પન્ન નામ શું છે ?

ઉ. મિશ્ર દ્રવ્ય સંયોગ નિષ્પન્ન નામ આ પ્રમાણે છે -

હળનાં સંયોગથી હાળિક, શકટનાં સંયોગથી શાકટિક,

રથનાં સંયોગથી રથિક, નાવનાં સંયોગથી નાવિક આદિ નામ થાય.

આ મિશ્ર દ્રવ્ય સંયોગનિષ્પન્ન નામ છે.

આ દ્રવ્ય સંયોગનિષ્પન્ન નામ છે.

પ્ર. **(ખ)** ક્ષેત્ર સંયોગનિષ્પન્ન નામ શું છે ?

ઉ. ક્ષેત્રસંયોગ નિષ્પન્ન નામ આ પ્રમાણે છે -

૧. આ ભારતીય છે, ૨. આ ઐરવતક્ષેત્રીય છે, ૩. આ હેમવતક્ષેત્રીય છે, ૪. આ એરણ્યવતક્ષેત્રીય છે, ૫. આ હરિવર્ષ ક્ષેત્રીય છે, ૬. આ રમ્યક્વર્ષક્ષેત્રીય છે, ૭. આ પૂર્વ વિદેહક્ષેત્રીય છે, ૮. આ ઉત્તર વિદેહ ક્ષેત્રીય છે, ૯. આ દેવકુરુક્ષેત્રીય છે, ૧૦. આ ઉત્તરકુરુક્ષેત્રીય છે.

અથવા - ૧. આ માગધીય છે, ૨. માલવીય છે, ૩. સૌરાષ્ટ્રીય છે, ૪. મહારાષ્ટ્રીય છે, ૫. કોંકણદેશીય છે, ૬. કોશલદેશીય છે.

આ ક્ષેત્રસંયોગનિષ્પન્ન નામ છે.

પ્ર. **(ગ)** કાળસંયોગ નિષ્પન્ન નામ શું છે ?

ઉ. કાળ સંયોગ નિષ્પન્ન નામ આ પ્રમાણે છે -

૧. સુષમ સુષમજ, ૨. સુષમજ, ૩. સુષમ દુષમજ, ૪. દુષમ સુષમજ, ૫. દુષમજ, ૬. દુષમ દુષમજ,

અથવા - ૧. પ્રાવૃષિક, ૨. વર્ષારાત્રિક, ૩. શરદ્, ૪. હેમન્ત, ૫. વાસંત, ૬. ગ્રીષ્મ.

આ કાળ સંયોગથી નિષ્પન્ન નામ છે.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

१६८. पसत्थापसत्थ णामा-

प. (घ) से किं तं भावसंजोगे ?

उ. भावसंजोगे दुविहे पण्णत्ते, तं जहा-

१. पसत्थे य, २. अपसत्थे य।

प. से किं तं पसत्थे ?

उ. पसत्थे-

१. नाणेणं नाणी, २. दंसणेणं दंसणी, ३. चरित्तेणं चरित्ती।

से तं पसत्थे।

प. से किं तं अपसत्थे ?

उ. अपसत्थे -

कोहेणं कोही, माणेणं माणी,

मायाए मायी, लोभेणं लोभी।

से तं अपसत्थे, से तं भावसंजोगे, से तं संजोगेणं।

- अणु. सु. २७९-२८१

૧૬૮. પ્રશસ્ત - અપ્રશસ્ત નામ :

પ્ર. (ઘ) ભાવસંયોગનિષ્પન્ન નામ શું છે ?

ઉ. ભાવસંયોગ નિષ્પન્ન નામ બે પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

૧. પ્રશસ્તભાવ સંયોગ, ૨. અપ્રશસ્તભાવ સંયોગ.

પ્ર. પ્રશસ્તભાવ સંયોગનિષ્પન્ન નામ શું છે ?

ઉ. પ્રશસ્તભાવ સંયોગનિષ્પન્ન નામ આ પ્રમાણે છે, જેમકે -

જ્ઞાનથી જ્ઞાની, દર્શનથી દર્શની, ચારિત્રથી-ચારિત્રી આદિ નામ હોય છે.

આ પ્રશસ્ત ભાવ સંયોગનિષ્પન્ન નામ છે.

પ્ર. અપ્રશસ્તભાવ સંયોગનિષ્પન્ન નામ શું છે ?

ઉ. અપ્રશસ્તભાવ સંયોગ નિષ્પન્ન નામ આ પ્રમાણે છે -

ક્રોધનાં સંયોગથી ક્રોધી, માનનાં સંયોગથી માની, માયાનાં સંયોગથી માયી, લોભનાં સંયોગથી લોભી આદિ નામ હોય છે.

આ અપ્રશસ્તભાવ છે. આ ભાવસંયોગ છે. આ સંયોગનિષ્પન્ન નામ છે.

१६९. पमाणनामस्स भेयप्पभेया-

प. से किं तं पमाणे ?

उ. पमाणे णं चउव्विहे पण्णत्ते,[1] तं जहा-

१. णामप्पमाणे, २. ठवणप्पमाणे,

३. दव्वप्पमाणे, ४. भावप्पमाणे।

- अणु. सु. २८२

१. नामप्पमाणे-

प. से किं तं नामप्पमाणे ?

उ. नामप्पमाणे जस्स णं जीवस्स वा, अजीवस्स वा, जीवाण वा, अजीवाण वा, तदुभयस्स वा, तदुभयाण वा पमाणे त्ति णामं कज्जइ।

से तं णामप्पमाणे। - अणु. सु. २८३

૧૬૯. પ્રમાણ નામનાં ભેદ-પ્રભેદ :

પ્ર. પ્રમાણનિષ્પન્ન નામ શું છે ?

ઉ. પ્રમાણનિષ્પન્ન નામ ચાર પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

૧. નામ પ્રમાણ, ૨. સ્થાપના પ્રમાણ,

૩. દ્રવ્ય પ્રમાણ, ૪. ભાવ પ્રમાણ.

૧. નામ પ્રમાણ :

પ્ર. નામ પ્રમાણનિષ્પન્ન નામ શું છે ?

ઉ. નામ પ્રમાણનિષ્પન્ન નામ આ પ્રમાણે છે :

કોઈ જીવ કે અજીવનું, જીવો કે અજીવોનાં, તદુભય કે તદુભયોનું "પ્રમાણ" એવું જે નામ રાખવામાં આવે છે.

આ નામ પ્રમાણ છે.

---

૧. વિયા. શ. ૫, ઉ. ૪, સુ. ૨૭માં ચાર પ્રકારના પ્રમાણ કહેવામાં આવ્યા છે - ૧. પ્રત્યક્ષ, ૨. અનુમાન, ૩. ઉપમા, ૪. આગમ. આનો વિસ્તારથી વર્ણન અણુ. સુ. ૪૩૬-૪૭૦માં છે જે ચરણાનુયોગ પૃ. ૧૮માં જુવો.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

२. **ठवणप्पमाणे-**

प. से किं तं ठवणप्पमाणे ?

उ. ठवणप्पमाणे णं सत्तविहे पण्णत्ते, तं जहा-

णक्खत्त-देवयकुले पासंड-गणे य जीवियाहेउं ।
आभिप्पाउयणामे ठवणानामं तु सत्तविहं ॥८५॥
- अणु. सु. २८४

नक्खत्त देवय णाम ठवणा-

प. (१) से किं तं नक्खत्तणामे ?

उ. नक्खत्तणामे कत्तियाहिं जाए कत्तिए, कत्तियदिण्णे, कत्तियधम्मे, कत्तियसम्मे, कत्तियदेवे, कत्तियदासे, कत्तियसेणे, कत्तियरक्खिए ।

रोहिणीहिं जाए रोहिणिए, रोहिणिदिन्ने, रोहिणिधम्मे, रोहिणिसम्मे, रोहिणिदेवे, रोहिणिदासे, रोहिणिसेणे, रोहिणिरक्खिए ।

एवं सव्वणक्खत्तेसु णामा भाणियव्वा[1] ।

से तं नक्खत्तणामे ।

प. (२) से किं तं देवयणामे ?

उ. देवयणामे-अग्गिदेवयाहिं जाए अग्गिए, अग्गिदिण्णे, अग्गिधम्मे, अग्गिसम्मे, अग्गिदेवे, अग्गिदासे, अग्गिसेणे, अग्गिरक्खिए ।

एवं पि सव्वनक्खत्तदेवयनामा भाणियव्वा[2] ।

से तं देवयणामे । - अणु. सु. २८५

कुलाइ णाम ठवणा-

प. (३) से किं तं कुलनामे ?

उ. कुलनामे-उग्गे, भोगे, राइण्णे, खत्तिए, इक्खागे, णाते कोरव्वे ।

से तं कुलनामे ।

प. (४) से किं तं पासंडनामे ?

उ. पासंडनामे-समणए, पंडुरंगए, भिक्खू, कावालियए, तावसए, परिव्वायगे ।

૨. **સ્થાપના પ્રમાણ :**

પ્ર. સ્થાપના પ્રમાણનિષ્પન્ન નામ શું છે ?

ઉ. સ્થાપના પ્રમાણનિષ્પન્ન નામ સાત પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

૧. નક્ષત્રનામ, ૨. દેવનામ, ૩. કુળનામ, ૪. પાખંડનામ, ૫. ગણનામ, ૬. જીવિતનામ, ૭. આભિપ્રાયિકનામ. આ સ્થાપના પ્રમાણના સાત પ્રકાર છે.

નક્ષત્ર અને દેવ નામ સ્થાપના :

પ્ર. (૧) નક્ષત્રનાં આધારથી સ્થાપિત નામ શું છે ?

ઉ. નક્ષત્રનું સ્વરુપ આ પ્રમાણે છે - કૃત્તિકા નક્ષત્રમાં જન્મેલ નું કાર્તિકેય, કાર્તિકદત્ત, કાર્તિકધર્મ, કાર્તિકશર્મ, કાર્તિક દેવ, કાર્તિકદાસ, કાર્તિકસેન, કાર્તિક રક્ષિત આદિ નામ રાખવું.

રોહિણી નક્ષત્રમાં જન્મેલ નું રોહિણેય, રોહિણીદત્ત, રોહિણીધર્મ, રોહિણીશર્મ, રોહિણીદેવ, રોહિણીદાસ, રોહિણીસેન, રોહિણીરક્ષિત આદિ નામ રાખવું.

આ પ્રમાણે અન્ય બધા નક્ષત્રોની અપેક્ષાએ નામ જાણવા જોઈએ.

આ નક્ષત્ર નામ છે.

પ્ર. (૨) દેવનામ શું છે ?

ઉ. દેવનામનું સ્વરુપ આ પ્રમાણે છે, જેમકે - અગ્નિ દેવતાથી અધિષ્ઠિત નક્ષત્રમાં ઉત્પન્ન થયેલનું આગ્નિક, અગ્નિદત્ત, અગ્નિધર્મ, અગ્નિશર્મ, અગ્નિદેવ, અગ્નિદાસ, અગ્નિસેન, અગ્નિરક્ષિત આદિ નામ રાખવું.

આ પ્રમાણે અન્ય બધા નક્ષત્ર દેવતાઓના નામ પર સ્થાપિત નામોનાં માટે પણ જાણવું જોઈએ.

આ નક્ષત્ર દેવતાઓનાં નામ છે.

કુળ આદિનામ સ્થાપના :

પ્ર. (૩) કુળ નામ શું છે ?

ઉ. કુળનામ - ઉગ્ર, ભોગ, રાજન્ય, ક્ષત્રિય, ઈશ્વાકુ, જ્ઞાત, કૌરવ.

આ કુળનામ છે.

પ્ર. (૪) પાખંડ નામ શું છે ?

ઉ. પાખંડનામ-શ્રમણ, પાંડુરાંગ, ભિક્ષુ, કાપાલિક, તાપસ, પરિવ્રાજક.

૧. ગણિ. પૃ. ૫૯૦માં નક્ષત્રોના નામ જુઓ. ૨. ગણિ. પૃ. ૫૯૪માં નક્ષત્રોના દેવતાઓના નામ જુઓ.

જૈન સાહિત્ય JAINSITE.com જૈનમ્ જયતિ શાસનમ્
www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

से तं पासंडनामे।

प. (५) से किं तं गणनामे ?

उ. गणनामे-मल्ले, मल्लदिन्ने, मल्लधम्मे, मल्लसम्मे, मल्लदेवे, मल्लदासे, मल्लसेणे, मल्लरक्खिए।

से तं गणनामे।

प. (६) से किं तं जीवियाहेऊं ?

उ. जीवियाहेऊं-अवकरए, उक्कुरूडए, उज्झियए, कज्जवए, सुप्पए[1]।

से तं जीवियाहेऊं।

प. (७) से किं तं आभिप्पाइयनामे ?

उ. आभिप्पाइयनामे-अंबए, निंबए, बबूलए, पालासए, सिणए, पिलुयए, करीरए।

से तं आभिप्पाइयनामे।

से तं ठवणप्पमाणे।

- अणु. सु. २८७-२९१

३. **दव्वप्पमाणे-**

प. से किं तं दव्वप्पमाणे ?

उ. दव्वप्पमाणे-छव्विहे पण्णत्ते, तं जहा-

१. धम्मत्थिकाए **-जाव-** ६. अद्धासमए।

से तं दव्वप्पमाणे। - अणु. सु. २९२

४. **भावप्पमाणस्स भेया-**

प. से किं तं भावप्पमाणे ?

उ. भावप्पमाणे-चउव्विहे पण्णत्ते, तं जहा-

१. सामासिए, २. तद्धितए, ३. धातुए, ४. निरुत्तिए। - अणु. सु. २९३

१७०. (१) समास-भेयाण परूवणा-

प. से किं तं सामासिए ?

उ. सामासिए-सत्त समासा भवंति, तं जहा-

१. दंदे य २. बहुव्वीही, ३. कम्मधारए, ४. दिग्गु य।
५. तप्पुरिस, ६. अव्वईभावे, ७. एक्कसेसे य सत्तमे॥९१॥

આ પાખંડ નામ છે.

પ્ર. (૫) ગણનામ શું છે ?

ઉ. ગણનાં આધારથી સ્થાપિત નામ ગણનામ કહેવાય છે. જેમકે - મલ્લ, મલ્લદિન્ન, મલ્લધર્મ, મલ્લશર્મ, મલ્લદેવ, મલ્લદાસ, મલ્લસેન, મલ્લરક્ષિત.

આ ગણ (સ્થાપના નિષ્પન્ન) નામ છે.

પ્ર. (૬) જીવિત હેતુનામ શું છે ?

ઉ. દીર્ઘકાળ સુધી સંતાનને જીવિત રાખવાનાં નિમિત્તથી જે નામ રાખેલ તે જીવિત હેતુ નામ કહેવાય છે, જેમકે - અવકરક (કચરો), ઉત્કુરુટક (ઉકરડો), ઉજ્જિતક, કવવરક, સૂર્પક (સૂપડા).

આ જીવિત હેતુનામ છે.

પ્ર. (૭) આભિપ્રાયિકનામ શું છે ?

ઉ. આભિપ્રાયિકનામ, જેમકે- અંબક, નિમ્બક, બકુલક, પલાશક, સ્નેહક, પીલુક, કરીરક આદિ.

આ આભિપ્રાયિકનામ છે.

આ સ્થાપના પ્રમાણ નિષ્પન્ન નામનું વર્ણન છે.

जैन साईट JAINSITE.com जैनम् जयति शासनम्

૩. **દ્રવ્ય પ્રમાણ :**

પ્ર. દ્રવ્ય પ્રમાણ નિષ્પન્નનામ શું છે ?

ઉ. દ્રવ્ય પ્રમાણ નિષ્પન્ન નામ છ પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

૧. ધર્માસ્તિકાય **-યાવત્-** ૬. અદ્ધાસમય.

આ દ્રવ્ય પ્રમાણનિષ્પન્ન નામ છે.

૪. ભાવ પ્રમાણનાં ભેદ :

પ્ર. ભાવ પ્રમાણ નિષ્પન્ન નામ શું છે ?

ઉ. ભાવ પ્રમાણ ચાર પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

૧. સામાસિક, ૨. તદ્ધિતજ, ૩. ધાતુજ, ૪. નિરુક્તિક.

૧૭૦. (૧) સમાસનાં ભેદોની પ્રરુપણા :

પ્ર. સામાસિક ભાવ પ્રમાણ શું છે ?

સામાસિક નામ નિષ્પન્નતાનાં હેતુ સાત સમાસ છે, જેમકે -

૧. દ્વન્દ્વ, ૨. બહુવ્રીહિ, ૩. કર્મધારય, ૪. દ્વિગુ, ૫. તત્પુરુષ, ૬. અવ્યયીભાવ, ૭. એકશેષ.

---

૧. જે સ્ત્રીનાં બાળક અલ્પાયુમાં મરનાર હોય છે, તેના પુત્રોનાં એવા અપ્રશસ્ત નામ રખાય છે, જેમકે - કચરુમલ, ઓઘડમલ, દુગ્ગડમલ, ફકીરચંદ વગેરે.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

प. १. से किं तं दंदे समासे ?

उ. दंदे समासे-

दन्ताश्च ओष्ठौच दन्तोष्ठम्,

स्तनौ च उदरं च स्तनोदरं,

वस्त्रं च पात्रं च वस्त्रपात्रम्,

अश्वश्च महिषश्च अश्वमहिषम्,

अहिश्च नकुलश्च अहिनकुलम् ।

से तं दंदे समासे।

प. २. से किं तं बहुवीहिसमासे ?

उ. बहुवीहिसमासे-

फुल्ला जम्मि गिरिम्मि कुडय-कलंबा सो इमो गिरी फुल्लियकुडय-कलंबो ।

से तं बहुवीहिसमासे।

प. ३. से किं तं कम्मधारयसमासे ?

उ. कम्मधारयसमासे-

धवलो वसहो धवलवसहो,

किण्हो मिगो किण्हमिगो,

सेतो पटो सेतपटो,

रत्तो पटो रत्तपटो ।

से तं कम्मधारयसमासे।

प. ४. से किं तं दिगुसमासे ?

उ. दिगुसमासे-

तिण्णिकडुगा तिकडुगं,

तिण्णि महुराणि तिमहुरं,

तिण्णि गुणा तिगुणं,

तिण्णि पुरा तिपुरं,

तिण्णि सरा तिसरं,

तिण्णि पुक्खरा तिपुक्खरं,

तिण्णि बिंदुया तिबिंदुयं,

तिण्णि पहा तिपहं,

पंच णदीओ पंचणदं,

सत्त गया सत्तगयं,

नव तुरगा नवतुरगं,

પ્ર. (૧) દ્વન્દ્વ સમાસ શું છે ?

ઉ. દ્વન્દ્વ સમાસનું સ્વરુપ આ પ્રમાણે છે -

દંતાશ્ચ ઔષ્ઠૌ ચ ઇતિ દંતોષ્ઠમ્

સ્તનૌ ચ ઉદરં ચ ઇતિ સ્તનોદરમ્,

વસ્ત્રં ચ પાત્રં ચ ઇતિ વસ્ત્રપાત્રમ્,

અશ્વશ્ચ મહિષશ્ચ ઇતિ અશ્વમહિષમ્,

અહિશ્ચ નકુલશ્ચ ઇતિ અહિનકુલમ્

આ દ્વન્દ્વ સમાસનું સ્વરુપ છે.

પ્ર. (૨) બહુવ્રીહિ સમાસ શું છે ?

ઉ. બહુવ્રીહિ સમાસનું સ્વરુપ આ પ્રમાણે છે -

આ પર્વત પર પુષ્પિત કુટજ અને કદંબ વૃક્ષ હોવાથી આ પર્વત ફુલ્લકુટજકદંબ છે.

આ બહુવ્રીહિ સમાસ છે.

પ્ર. (૩) કર્મધારયસમાસ શું છે ?

ઉ. કર્મધારય સમાસનું સ્વરુપ આ પ્રમાણે છે -

ધવલો વૃષભઃ = ધવલવૃષભઃ,

કૃષ્ણો મૃગઃ = કૃષ્ણમૃગઃ,

શ્વેતઃ પટઃ = શ્વેતપટઃ,

રક્તઃ પટઃ = રક્તપટઃ.

આ કર્મધારય સમાસ છે.

પ્ર. (૪) દ્વિગુ સમાસ શું છે ?

ઉ. દ્વિગુસમાસનું સ્વરુપ આ પ્રમાણે છે -

ત્રણ કટુક વસ્તુઓનો સમૂહ - ત્રિકટુ,

ત્રણ મધુરોનો સમૂહ - ત્રિમધુર,

ત્રણ ગુણોનો સમૂહ - ત્રિગુણ,

ત્રણ પુરોનો સમૂહ - ત્રિપુર,

ત્રણ સ્વરોનો સમૂહ - ત્રિસ્વર,

ત્રણ પુષ્કરો (કમળો) નો સમૂહ - ત્રિપુષ્કર,

ત્રણ બિંદુઓનો સમૂહ - ત્રિબિન્દુ,

ત્રણ પથોનો સમૂહ - ત્રિપથ,

પાંચ નદીઓનો સમૂહ - પંચનદ,

સાત ગજોનો સમૂહ - સપ્તગજ,

નવ અશ્વોનો સમૂહ - નવતુરંગ (અશ્વ),

जैन साइट JAINSITE जैनम् जयति शासनम्

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

दस गामा दसगामं,
दसपुरा दसपुरं।
से तं दिगुसमासे।

प. ५. से किं तं तप्पुरिसे समासे ?

उ. तप्पुरिसे समासे-
तित्थे कागो तित्थकागो,
वणे हत्थी वणहत्थी,
वणे वराहो वणवराहो,
वणे महिसो वणमहिसो,
वणे मयूरो वणमयूरो।
से तं तप्पुरिसे समासे।

प. ६. से किं तं अव्वयीभावे समासे ?

उ. अव्वयीभावे समासे-
अणुगामं,
अणुणदीयं,
अणुफरिहं, अणुचरियं।
से तं अव्वयीभावे समासे।

प. ७. से किं तं एगसेसे समासे ?

उ. एगसेसे समासे-
जहा एगो पुरिसो तहा बहवे पुरिसा,
जहा बहवे पुरिसा तहा एगो पुरिसो,
जहा एगो करिसावणो तहा बहवे करिसावणा,
जहा बहवे करिसावणा तहा एगो करिसावणो,
जहा एगो साली तहा बहवे सालिणो,
जहा बहवे सालिणो तहा एगो साली।
से तं एगसेसे समासे।
से तं सामासिए।

- अणु. सु. २९४-३०१

દસ ગ્રામોનો સમૂહ - દસગ્રામ,
દસ પુરોનો સમૂહ - દસપુર.
આ દ્વિગુસમાસ છે.

પ્ર. (૫) તત્પુરુષ સમાસ શું છે ?

ઉ. તત્પુરુષ સમાસનું સ્વરુપ આ પ્રમાણે છે -
તીર્થમાં કાક - તીર્થકાક,
વનમાં હસ્તી - વનહસ્તી,
વનમાં વરાહ - વનવરાહ,
વનમાં મહિષ - વનમહિષ,
વનમાં મયૂર - વનમયૂર,
આ તત્પુરુષ સમાસ છે.

પ્ર. (૬) અવ્યયીભાવ સમાસ શું છે ?

ઉ. અવ્યયીભાવ સમાસનું સ્વરુપ આ પ્રમાણે છે -
ગ્રામનાં સમીપ = અનુગ્રામ,
નદીનાં સમીપ = અનુનદીકમ્,
(આ પ્રમાણે) અનુસ્પર્શમ્, અનુચરિતમ્ આદિ.
આ અવ્યયીભાવ સમાસ છે.

પ્ર. (૭) એક શેષ સમાસ શું છે ?

ઉ જેમાં એક શેષ રહે તે એક શેષ સમાસ છે, જેમકે -
એક પુરુષ તેવા અનેક પુરુષ,
જેમ અનેક પુરુષ તેવા એક પુરુષ,
જેમ એક કાર્षાપણ તેવા અનેક કાર્ષાપણ,
જેમ અનેક કાર્ષાપણ તેવા એક કાર્ષાપણ,
જેમ એક શાળી તેવા અનેક શાળી (ચોખા)
જેમ અનેક ચોખા તેવા એક શાલી.
આ એક શેષ સમાસનાં ઉદાહરણ છે.
આ સામાસિકભાવ પ્રમાણનામ છે.

१७१. (२) तद्धित-भेयाण परूवणा-

प. से किं तं तद्धियए ?

उ. तद्धियए -
१. कम्मे, २. सिप्प, ३. सिलोए, ४. संजोग, ५. समीवओ, ६. य संजूहे, ७. इस्सरिया, ८. वच्चेण य तद्धितणामं तु अट्ठविहं ॥९२॥

૧૭૧. (૨) તદ્ધિતનાં ભેદોની પ્રરુપણા :

પ્ર. તદ્ધિતથી નિષ્પન્ન નામ શું છે ?

ઉ. તદ્ધિતથી નિષ્પન્ન નામ આ પ્રમાણે છે, જેમકે -
૧. કર્મ, ૨. શિલ્પ, ૩. શ્લોક, ૪. સંયોગ, ૫. સમીપ, ૬. સંયૂથ, ૭. ઐશ્વર્ય, ૮. અપત્ય એ તદ્ધિત નિષ્પન્ન નામનાં આઠ પ્રકાર છે.

જૈન સાઈટ JAINSITE જૈનમ્ જયતિ શાસનમ્

प. १. से किं तं कम्मणामे ?

उ. कम्मणामे - दोस्सिए, सोत्तिए, कप्पासिए, सुत्तवेतालिए, भंडवेतालिए, कोलालिए।

से तं कम्मनामे।

प. २. से किं तं सिप्पनामे ?

उ. सिप्पनामे -

१. वत्थिए, २. तंतिए, ३. तुण्णाए, ४. तंतुवाए, ५. पट्टकारिए, ६. उव्वट्टिए, ७. वरूडे, ८. मुंजकारे, ९. कट्ठकारे, १०. छत्तकारे, ११. वज्झकारे, १२. पोत्थकारे, १३. चित्तकारे, १४. दंतकारे, १५. लेप्पकारे, १६. सेलकारिए, १७. कोट्टिमकारे।

से तं सिप्पनामे।

प. ३. से किं तं सिलोयनामे ?

उ. सिलोयनामे-

समणे, माहणे, सव्वतिही।

से तं सिलोयनामे।

प. ४. से किं तं संजोगनामे ?

उ. संजोगनामे-

रण्णो ससुरए,

रण्णो सालए,

रण्णो सड्ढुए,

रण्णो जामाउए,

रण्णो भगिणीवइ।

से तं संजोगनामे।

प. ५. से किं तं समीवनामे ?

उ. समीवनामे-

गिरिस्स समीवे णगरं गिरिणगरं,

પ્ર. ૧. કર્મનામ શું છે ?

ઉ. કર્મનામ-દોષ્યિક, સૌત્રિક, કાર્પાસિક, સૂત્રવૈચારિક, ભાંડવૈચારિક, કૌલાલિક.

આ કર્મ નામ છે.

પ્ર. ૨. શિલ્પનામ શું છે ?

ઉ. શિલ્પનામ આ પ્રમાણે છે, જેમકે -

૧. **વાસ્ત્રિક** - વસ્ત્ર બનાવનાર, ૨. **તાંત્રિક** - વીણા વગાડનાર, ૩. **તુન્નાક** - રફુ કરનાર શિલ્પી, ૪. **તંતુવાયિક**-વણકર , ૫. **પટ્ટકારિક** - પટ્ટવસ્ત્ર બનાવનાર, ૬. **ઔદ્‌વૃત્તિક** - ઉબટન કરનાર, ૭. **વારુટિક** - એકશિલ્પી વિશેષ, ૮. **મુંજકારિક** - મુંજની રસ્સી બનાવનાર, ૯. **કાષ્ટકારિક** - લાકડાંની વસ્તુ (સુતાર) બનાવનાર, ૧૦. **છત્રકારિક** - છત્રીબનાવનાર, ૧૧. **બાહ્યકારિક** - રથ આદિ બનાવનાર, ૧૨. **પોસ્તકારિક** - જીલ્દસાજ, ૧૩. **ચિત્રકારિક** - ચિત્ર બનાવનાર, ૧૪. **દાંતકારિક** - હાથી દાંત આદિનો સામાન બનાવનાર, ૧૫. **લેપ્યકારિક** - મકાન બનાવનાર, ૧૬. **સેલકારિક** - પત્થર બનાવનાર, ૧૭. **કોટિમકારિક** - ખાણ ખોદનાર અથવા ફર્શ બનાવનાર.

આ શિલ્પ નામ છે.

પ્ર. ૩. શ્લોકનામ શું છે ?

ઉ. શ્લોકનામનું સ્વરુપ આ પ્રમાણે છે -

બધાનાં અતિથિ શ્રમણ, બ્રાહ્મણ આદિ.

આ શ્લોકનામ છે.

પ્ર. ૪. સંયોગનામ શું છે ?

ઉ. સંયોગનામનું સ્વરુપ આ પ્રમાણે છે -

રાજાનો સસરો - રાજકીય સસરો,

રાજાનો શાળો - રાજકીય શાળો,

રાજાનો સાઢૂ - રાજકીય સાઢૂ,

રાજાનો જમાઈ - રાજકીય જમાઈ,

રાજાનો બનેવી - રાજકીય બનેવી.

આ સંયોગનામ છે.

પ્ર. ૫. સમીપનામ શું છે ?

ઉ. સમીપનામનું સ્વરુપ આ પ્રમાણે છે -

ગિરીનાં સમીપનું નગર ગિરિનગર,

जैन साहित्य JAINSITE जैनम् जयति शासनम्

विदिसाए समीवे णगरं वेदिसं,
वेन्नाए समीवे णगरं वेन्नायडं,
तगराए समीवे णगरं तगरायडं।

से तं समीवनामे।

प. ६. से किं तं संजूहनामे ?

उ. संजूहनामे-

तरंगवतिकारे, मलयवतिकारे, अत्ताणुसट्ठिकारे, बिंदुकारे।

से तं संजूहनामे।

प. ७. से किं तं ईसरियनामे ?

उ. ईसरियनामे-

राईसरे तलवरे माडंबिए कोडुंबिए इब्भे सेट्ठी सत्थवाहे सेणावइ।

से तं ईसरियनामे।

प. ८. से किं तं अवच्चनामे ?

उ. अवच्चनामे-

तित्थयरमाया, चक्कवट्टिमाया, बलदेवमाया, वासुदेवमाया, रायमाया, गणिमाया, वायगमाया।

से तं अवच्चनामे।

से तं तद्धिते। - अणु. सु. ३०२-३१०

१७२. (३) धाउय-परूवणा -

प. से किं तं धाउए ?

उ. धाउए-

भू सत्तायां परस्मैभाषा, एध वृद्धौ, स्पर्द्ध संघर्षे, गाधृ प्रतिष्ठा-लिप्सयोर्ग्रन्थे च, बाधृलोडने।

से तं धाउए। - अणु. सु. ३११

१७३. (४) निरुत्तिए परूवणा-

प. से किं तं निरुत्तिए ?

उ. निरुत्तिए-

मह्यां शेते महिषः,

વિદિશાનાં સમીપનું નગર વૈદિશા,
વેન્નાનાં સમીપનું નગર વેન્નાતટ,
તગરાનાં સમીપનું નગર તગરાતટ.

આ સમીપનામ છે.

પ્ર. ૬. સંયૂથનામ શું છે ?

ઉ. સંયૂથ (સંકલનકર્તા) નામ આ પ્રમાણે છે

તરંગવતીકાર, મલયવતીકાર, આત્માનુષષ્ઠિકાર, બિંદુકાર.

આ સંયૂથનામ છે.

પ્ર. ૭. ઐશ્વર્યનામ શું છે ?

ઉ. ઐશ્વર્યનામનું સ્વરુપ આ પ્રમાણે છે -

ઐશ્વર્ય(દ્યોતક)નામ - રાજેશ્વર, તલવર, માડંબિક, કૌટુંબિક, ઈભ્ય, શ્રેષ્ઠી, સાર્થવાહ, સેનાપતિ ઈત્યાદિ.

આ ઐશ્વર્ય નામ છે.

પ્ર. ૮. અપત્યનામ શું છે ?

ઉ. અપત્યનામનું સ્વરુપ આ પ્રમાણે છે -

તીર્થંકરમાતા, ચક્રવર્તીમાતા, બળદેવમાતા, વાસુદેવમાતા, રાજમાતા, ગણિમાતા, વાચકમાતા.

આ બધા અપત્યનામ છે.

આ તદ્ધિત પ્રત્યયજન્ય નામ છે.

૧૭૨. (૩) ધાતુઓ (ક્રિયાઓ)ની પ્રરુપણા :

પ્ર. ધાતુજ નામ શું છે ?

ઉ. ધાતુજનામનું સ્વરુપ આ પ્રમાણે છે -

પરસ્મૈપદી સત્તાર્થક **"ભૂ"** ધાતુ, વૃદ્ધયર્થક **'એધ્'** ધાતુ, સંઘર્ષાર્થક **"સ્પર્દ્ધ"** ધાતુ, પ્રતિષ્ઠા-લિપ્સા કે સંચય અર્થક **"ગાધૃ"** ધાતુ અને વિલોડનાર્થક **"બાધૃ"** ધાતુ આદિથી નિષ્પન્ન.

આ ધાતુજ નામ છે.

૧૭૩. (૪) નિરુક્તિ (વ્યુત્પત્તિ)ની પ્રરુપણા :

પ્ર. નિરુક્તિજ નામ શું છે ?

ઉ. નિરુક્તિજ નામનું સ્વરુપ આ પ્રમાણે છે, જેમકે -

મહ્યાંશેતે - મહિષ - પૃથ્વી પર જે શયન કરે તે મહિષ- ભેંસ,

JAINSITE जैनम् जयति शासनम्

भ्रमति च रौति च भ्रमरः,

ભ્રમતિ રૌતિ ઇતિ ભ્રમર - ભ્રમણ કરતાં જે શબ્દ કરે તે ભ્રમર,

मुहुर्मुहुर्लसति मुसलं,

મુહુર્મુહુર્લસતિ ઇતિ મુસલં - જે વારંવાર ઉંચા-નીચા હોય તે મૂસળ,

कपिरिव लम्बतेत्थच्च करोति कपित्थं,

કપિરિવ લંબતે તથેતિ ચ કરોત ઇતિ કપિત્થં- કપિ-વાંદરાની જેમ વૃક્ષની શાખા પર ચેષ્ટા કરે છે તે કપિત્થ.

चिदिति करोति खल्लं च भवति चिक्खल्लं,

ચિદિતિ કરોતિ ખલં ચ ભવતિ- ઇતિ ચિક્ખલં- પગની સાથે જે ચોટી જાય તે કીચડ,

ऊर्ध्वकर्णःउलूकः

ઊર્ધ્વકર્ણ : ઇતિ ઉલૂક - જેના કાન ઉપર ઉઠેલા હોય તે ઉલૂક.

मेखस्य माला मेखला।

મેખસ્ય માળા મેખલા - મેઘોની માળા મેખલા.

से तं निरुत्तिए। से तं भावप्पमाणे। से तं पमाणनामे।

આ નિરુક્તિજ નામ છે. આ ભાવપ્રમાણ નામનું વર્ણન છે. આ પ્રમાણનામ છે.

से तं दसनामे। से तं नामे।

- अणु. सु. ३१२

આ દસ નામનું વર્ણન છે. આ નામનું વર્ણન પૂર્ણ થયું.

१७४. पमाणस्स भेयप्पभेया-

प. से किं तं पमाणे ?

उ. पमाणे-चउव्विहे पण्णत्ते, तं जहा-

१. दव्वप्पमाणे, २. खेत्तप्पमाणे, ३. कालप्पमाणे, ४. भावप्पमाणे।[1] - अणु. सु. ३१३

१. दव्वपमाणं-

प. से किं तं दव्वप्पमाणे ?

उ. दव्वप्पमाणे-दुविहे पण्णत्ते, तं जहा-

१. पएसनिप्फण्णे य, २. विभागनिप्फण्णे य।

प. से किं तं पएसनिप्फण्णे ?

उ. पएसनिप्फण्णे-परमाणुपोग्गले दुपएसिए **-जाव-** अणंतपएसिए।

से तं पएसनिप्फण्णे।

प. से किं तं विभागनिप्फण्णे ?

उ. विभागनिप्फण्णे-पंचविहे पण्णत्ते, तं जहा-

१. माणे, २. उम्माणे, ३. ओमाणे, ४. गणिमे, ५. पडिमाणे।

૧૭૪. પ્રમાણનાં ભેદ-પ્રભેદ :

પ્ર. પ્રમાણ શું છે ?

ઉ. પ્રમાણ ચાર પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

૧. દ્રવ્યપ્રમાણ, ૨. ક્ષેત્રપ્રપાણ, ૩. કાળપ્રમાણ, ૪. ભાવપ્રમાણ.

૧. દ્રવ્યપ્રમાણ :

પ્ર. દ્રવ્યપ્રમાણ શું છે ?

ઉ. દ્રવ્યપ્રમાણ બે પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

૧. પ્રદેશનિષ્પન્ન, ૨. વિભાગનિષ્પન્ન.

પ્ર. પ્રદેશનિષ્પન્ન દ્રવ્યપ્રમાણ શું છે ?

ઉ. પરમાણુ પુદ્ગલ, દ્વિપ્રદેશી **-યાવત્-** અનંત પ્રદેશોથી જે નિષ્પન્ન હોય તે પ્રદેશનિષ્પન્ન છે.

આ પ્રદેશ નિષ્પન્ન દ્રવ્યપ્રમાણ છે.

પ્ર. વિભાગનિષ્પન્ન દ્રવ્યપ્રમાણ શું છે ?

ઉ. વિભાગનિષ્પન્ન દ્રવ્યપ્રમાણ પાંચ પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

૧. માન (ધાન્ય માપવાનું પાત્ર), ૨. ઉન્માન (ત્રાજવું), ૩. અવમાન (ગજ), ૪. ગણિમ (ગણના), ૫. પ્રતિમાન (સુવર્ણ આદિનું માપ)

1. ठाणं अ. ४, उ. १, सु. २५८

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

प. (१) से किं तं माणे ?

उ. माणे दुविहे पण्णत्ते, तं जहा-

१. धन्नमाणप्पमाणे य, २. रसमाणप्पमाणे य।

- अणु. सु. ३१४-३१७

धन्नमाणप्पमाणे-

प. **(क)** से किं तं धन्नमाणप्पमाणे ?

उ. धन्नमाणप्पमाणे-

दो असतीओ पसती,

दो पसतीओ सेतिया,

चत्तारि सेतियाओ कुलओ,

चत्तारि कुलया पत्थो,

चत्तारि पत्थया आढयं,

चत्तारि आढयाइं दोणो,

सट्ठिं आढयाइं जहण्णए कुंभे,

असीतिआढयाइं मज्झिमए कुंभे,

आढयसतं उक्कोसए कुंभे,

अट्ठआढयसतिए वाहे।

प. एएणं धन्नमाणप्पमाणेणं किं पओयणं ?

उ. एएणं धन्नमाणप्पमाणेणं-मुत्तोली-मुरव-इड्डर-आलिंद-अपवारिसंसियाणं धण्णाणं धण्णमाणप्पमाणनिव्वित्ति लक्खणं भवइ।

से तं धन्नमाणप्पमाणे।

- अणु. सु. ३१८-३१९

रसमाणप्पमाणे -

प. **(ख)** से किं तं रसमाणप्पमाणे ?

उ. रसमाणप्पमाणे-धन्नमाणप्पमाणाओ चउभाग-विवड्ढिए अब्भिंतरसिहाजुए रसमाणप्पमाणे विहिज्जइ, तं जहा-

४. चउसट्ठिया,

८. बत्तीसिया,

१६. सोलसिया,

३२. अट्ठभाइया,

પ્ર. (૧) માન પ્રમાણ શું છે ?

ઉ. માન પ્રમાણ બે પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

૧. ધાન્યમાન પ્રમાણ, ૨. રસમાન પ્રમાણ.

ધાન્ય માપવાનું પ્રમાણ :

પ્ર. **(ક)** ધાન્યમાન પ્રમાણ શું છે ?

ઉ. ધાન્યમાનપ્રમાણ આ પ્રમાણે છે -

બે અસતિની એક પ્રસૃતિ,

બે પ્રસૃતિની એક સેતિકા,

ચાર સેતિકાઓનો એક કુડવ,

ચાર કુડવનું એક પ્રસ્થ,

ચાર પ્રસ્થોનું એક આઢક,

ચાર આઢકોનું એક દ્રોણ,

સાઠ આઢકોનું એક જઘન્ય કુંભ,

એંસી આઢકોનું એક મધ્યમ કુંભ,

સો આઢકોનું એક ઉત્કૃષ્ટ કુંભ અને

આઠસો આઢકોનું એક બાહ હોય છે.

પ્ર. આ ધાન્યમાન પ્રમાણનું શું પ્રયોજન છે ?

ઉ. આ ધાન્યમાન પ્રમાણનાં દ્વારા **મુક્તોલી** (કોઠી) **મુરવ** (બોરી) **ઈડ્ડર** (નાની બોરી), **અલિંદ** (અનાજ ભરવાનું સાધન) અને **અપચારિ** (જમીનનાં અંદરની કોઠી) માં રાખેલ ધાન્યનાં પ્રમાણનું પરિજ્ઞાન હોય છે.

આ ધાન્યમાન પ્રમાણ છે.

પ્રવાહી પદાર્થ માપવાનું પ્રમાણ :

પ્ર. **(ખ)** રસમાન પ્રમાણ શું છે ?

ઉ. રસમાનપ્રમાણ ધાન્યમાન પ્રમાણથી ચારભાગ અધિક અને આભ્યંતર શિખાયુક્ત હોય છે, જેમકે -

(૪) ચાર પલની એક **ચતુઃષષ્ઠિકા** હોય છે.

(૮) આઠ પલપ્રમાણ **દ્વાત્રિંશિકા,**

(૧૬) સોળ પલપ્રમાણ **ષોડશિકા,**

(૩૨) બત્રીસ પલપ્રમાણ **અષ્ટભાગિકા,**

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

६४. चउभाइया,

१२८. अद्धमाणी,

२५६. माणी।

दो चउसट्ठियाओ बत्तीसिया,

दो बत्तीसियाओ सोलसिया,

दो सोलसियाओ अट्ठभाइया,

दो अट्ठभाइयाओ चउभाइया,

दो चउभाइयाओ अद्धमाणी,

दो अद्धमाणीओ माणी।

प. एएणं रसमाणप्पमाणेणं किं पओयणं ?

उ. एएणं रसमाणप्पमाणेणं वारग-घडग-करग-किक्किरि-दइय-करोडि-कुंडिय-संसियाणं रसाणं रसमाणप्पमाण-निव्वित्तिलक्खणं भवइ।

से तं रसमाणप्पमाणे।

से तं माणे। - अणु. सु. ३२०-३२१

खंडाइणं माणप्पमाणे-

प. (२) से किं तं उम्माणे ?

उ. उम्माणे-जण्णं उम्मिणिज्जइ, तं जहा-

१. अद्धकरिसो, २. करिसो, ३. अद्धपलं, ४. पलं, ५. अद्धतुला, ६. तुला, ७. अद्धभारो, ८. भारो।

दो अद्धकरिसा करिसो,

दो करिसा अद्धपलं,

दो अद्धपलाइं पलं,

पंचुत्तरपलसइया पंचपलसइया तुला,

दस तुलाओ अद्धभारो,

वीसं तुलाओ भारो।

प. एएणं उम्माणपमाणेणं किं पयोयणं ?

उ. एएणं उम्माणपमाणेणं-पत्त-अगर-तगर-चोयय-कुंकुम-खंड-गुल-मच्छंडियादीणं दव्वाणं उम्माण-पमाणणिव्वत्तिलक्खणं भवइ।

(૬૪) ચૌંસઠ પલપ્રમાણ **ચતુર્ભાગિકા,**

(૧૨૮) એકસો અઠ્યાવીસ પલપ્રમાણ **"અર્ધમાની",**

(૨૫૬) બસો છપ્પન પલપ્રમાણ **"માની"** કહેવાય છે.

બે ચતુઃષષ્ઠિકાની એક **દ્વાત્રિંશિકા,**

બે દ્વાત્રિંશિકાની એક **ષોડશિકા,**

બે ષોડશિકાઓની એક **અષ્ટભાગિકા,**

બે અષ્ટભાગિકાઓની એક **ચતુર્ભાગિકા,**

બે ચતુર્ભાગિકાઓની એક **અર્ધમાની,**

બે અર્ધમાનીઓની એક **માની** હોય છે,

પ્ર. આ રસમાન પ્રમાણનું શું પ્રયોજન છે ?

ઉ. આ રસમાન પ્રમાણથી **વારક** (નાનો ઘડો) **ઘટ**-કળશ, **કરક** (ઘડો), **કિક્કિરિ** (નાનો કલશ), **દૃતિ**-મશક **કરોડિકા** (પહોળું મુખવાળો વાસણ), **કુંડિકા** (કુંડી) આદિમાં ભરેલ રસોનાં પરિમાણનું જ્ઞાન થાય છે.

આ રસમાન પ્રમાણ છે.

આ માન પ્રમાણ છે.

સાકર આદિ માપવાનું પ્રમાણ :

પ્ર. (૨) ઉન્માન પ્રમાણ શું છે ?

ઉ. જેનો ઉન્માન કરાયો અથવા જેના દ્વારા ઉન્માન કરાય તે ઉન્માન પ્રમાણ કહેવાય છે, જેમકે -

૧. અર્ધકર્ષ, ૨. કર્ષ, ૩. અર્ધપલ, ૪. પલ, ૫. અર્ધતુલા, ૬. તુલા, ૭. અર્ધભાર, ૮. ભાર. (આ પ્રમાણોની નિષ્પત્તિ આ પ્રમાણે થાય છે.)

બે અર્ધકર્ષોનું એક **કર્ષ,**

બે કર્ષોનું એક **અર્ધપલ,**

બે અર્ધોપલનું એક **પલ,**

એકસો પાંચ પલ અથવા પાંચ સો પલોનું એક **તુલા,**

દસ તુલાનું એક **અર્ધભાર** અને

વીસ તુલાનો એક **ભાર** હોય છે.

પ્ર. ઉન્માન પ્રમાણનું શું પ્રયોજન છે ?

ઉ. આ ઉન્માન પ્રમાણથી - ૧. પત્ર, ૨. અગર, ૩. તગર, ૪. ચોયક, ૫. કુંકુમ, ૬. ખાંડ, ૭. ગોળ, ૮. મિશ્રી આદિ દ્રવ્યોનાં પરિમાણનું પરિજ્ઞાન થાય છે.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

से तं उम्माणपमाणे।

આ ઉન્માનપ્રમાણ છે.

- अणु. सु. ३२२-३२३

गत्ताइ माणप्पमाणे-

ખાડા આદિને માપવાનું પ્રમાણ :

प. (३) से किं तं ओमाणे ?

પ્ર. (૩) અવમાન પ્રમાણ શું છે?

उ. ओमाणे-जण्णं ओमिणिज्जइ, तं जहा-

ઉ. જેના દ્વારા અવમાન કરાય અથવા જેનું અવમાન કરાય તે અવમાન પ્રમાણ કહેવાય છે, જેમકે -

हत्थेण वा, दंडेण वा, धणुएण वा, जुगेण वा, णालियाए वा, अक्खेण वा, मुसलेण वा।

હાથથી, દંડથી, ધનુષથી, યુગથી, નાલિકાથી, અક્ષથી અથવા મૂસળથી માપી શકાય છે.

दंडं धणुं जुगं णालिया य, अक्ख मुसलं च चउहत्थं।

દંડ, ધનુષ, યુગ, નાલિકા, અક્ષ અને મૂસળ **ચાર હાથ** પ્રમાણ હોય છે.

दसनालियं च रज्जुं वियाण, ओमाणमण्णाए॥१३॥

દસ નાલિકાની એક **રજ્જૂ** હોય છે તે બધી અવમાન કહેવાય છે.

वत्थुम्मि हत्थमिज्जं, खित्ते दंडं धणुं च पंथम्मि।
खायं च नालियाए वियाणं ओमाणसण्णाए॥१४॥

વાસ્તુ-ગૃહભૂમિને **હાથ** દ્વારા, માર્ગ-રસ્તાને **ધનુષ** દ્વારા અને ખાઈ-કૂવા આદિને **નાલિકા** દ્વારા માપી શકાય છે. આ બધાને અવમાન આ નામથી જાણી શકાય છે.

प. एएणं ओमाणपमाणेणं किं पओयणं ?

પ્ર. આ અવમાન પ્રમાણનું શું પ્રયોજન છે ?

उ. एएणं ओमाणपमाणेणं-खाय-चिय-करगचित-कड-पड-भित्ति-परिक्खेव-संसियाणं दव्वाणं ओमाणप्पमाणव्वित्तित्तिलक्खणं भवइ।

ઉ. આ અવમાન પ્રમાણથી ખાઈ (કુવા) ઈંટ, પત્થર આદિથી નિર્મિત ભવન, ચબુતરો આદિ, કકચિત (આરોથી ખંડિત કાષ્ઠ) આદિ, કટ, પટ, વસ્ત્ર, ભીંત, પરિક્ષેપ અથવા નગરની પરિધિ આદિમાં સંશ્રિત દ્રવ્યોની લંબાઈ, પહોળાઈ, ગહરાઈ અને ઉંચાઈનાં પ્રમાણનું પરિજ્ઞાન થાય છે.

से तं ओमाणे। - अणु. सु. ३२४-३२५

આ અવમાનપ્રમાણનું સ્વરુપ છે.

गणणाप्पमाणे-

ગણતરી કરવાનું પ્રમાણ :

प. (४) से किं तं गणिमे ?

પ્ર. (૪) ગણિમ પ્રમાણ શું છે ?

उ. गणिमे-जण्णं गणिज्जइ, तं जहा-

ઉ. જેની ગણતરી થઈ શકે અથવા જેના દ્વારા ગણતરી કરી શકાય તેને ગણિમપ્રમાણ કહેવાય છે, જેમકે -

एक्को दसगं सतं सहस्सं दससहस्साइं सयसहस्सं दससयसहस्साइं कोडी।

એક, દસ, સો, હજાર, દસ હજાર, લાખ, દસ લાખ, કરોડ ઈત્યાદિ.

प. एएणं गणिमप्पमाणेणं किं पयोअणं ?

પ્ર. આ ગણિમપ્રમાણનું શું પ્રયોજન છે?

उ. एएणं गणिमपमाणेणं-भितग-भित्ति-भत्त-वेयण-आय-व्वय-निव्विसंसियाणं दव्वाणं गणिमप्पमाणनिव्वित्तिलक्खणं भवइ।

ઉ. આ ગણિમપ્રમાણથી ભૃત્ય-નૌકર, કર્મચારી આદિની વૃત્તિ, ભોજન, વેતનનાં આય-વ્યયથી સંબંધિત દ્રવ્યોનાં પ્રમાણની નિષ્પત્તિ થાય છે.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

से तं गणिमे।	***આ ગણિમપ્રમાણનું સ્વરુપ છે.***
- अणु. सु. ३२६-३२७	
सुवण्णाइ माणप्पमाणे-	**સોનું આદિ માપવાનું પ્રમાણ :**
प. (५) से किं तं पडिमाणे ?	પ્ર. (૫) પ્રતિમાન પ્રમાણ શું છે ?
उ. पडिमाणे-जण्णं पडिमिणिज्जइ, तं जहा-	ઉ. જેનું અને જેના દ્વારા પ્રતિમાન કરાય છે, તે પ્રતિમાન કહેવાય છે, જેમકે -
१. गुंजा, २. कागणी, ३. निप्फावो, ४. कम्ममासओ, ५. मंडलओ, ६. सुवण्णो।	૧. ગુંજા-રત્તી, ૨. કાકણી, ૩. નિષ્પાવ, ૪. કર્મમાષક, ૫. મંડળક, ૬. સુવર્ણ.
पंच गुंजाओ कम्ममासओ,	પાંચ રત્તીઓનું એક કર્મમાષ થાય છે.
कागण्यवेक्खया चत्तारि कागणीओ कम्ममासओ।	કાકણીની અપેક્ષાએ ચાર કાકણીઓનું એક કર્મમાષ થાય છે.
तिण्णि निप्फावा कम्ममासओ,	ત્રણ નિષ્પાવનું એક કર્મમાષ થાય છે.
एवं चउक्को कम्ममासओ।	***આ પ્રમાણે કર્મમાષક ચાર પ્રકારથી નિષ્પન્ન થાય છે.***
बारस कम्ममासया मंडलओ,	બાર કર્મમાષકોનું એક મંડળક હોય છે.
एवं अडयालीसाए कागणीए मंडलओ।	**આ પ્રમાણે** અડતાલીસ કાકણીઓનાં બરાબર એક મંડળક થાય છે.
सोलस कम्ममासया सुवण्णो एवं चउसट्ठीए कागणीए सुवण्णो।	સોળ કર્મમાષક અથવા ચૌસઠ કાકણીઓનું એક સ્વર્ણ (સોનૈયા) થાય છે.
प. एएणं पडिमाणप्पमाणे णं किं पयोअणं ?	પ્ર. આ પ્રતિમાન પ્રમાણનું શું પ્રયોજન છે ?
उ. एएणं पडिमाणप्पमाणेणं सुवण्ण-रजत-मणि-मोत्तिय-संख-सिलप्पवालादीणं दव्वाणं पडिमाणप्पमाण-निव्वत्तिलक्खणं भवइ।	ઉ. આ પ્રતિમાન પ્રમાણનાં દ્વારા સુવર્ણ, રજત, મણિ, મોતી, સંખ, શિલા પ્રવાળ આદિ દ્રવ્યોનું પરિમાણ જાણી શકાય છે.
से तं पडिमाणे।	***આ પ્રતિમાન પ્રમાણ છે.***
से तं विभागनिप्फण्णे।	***આ વિભાગ નિષ્પન્ન પ્રમાણ છે.***
से तं दव्वपमाणे।[1]	***આ દ્રવ્યપ્રમાણ છે.***
- अणु. सु. ३२८-३२९	
१७५. भावप्पमाणे संखप्पमाणभेया-	**૧૭૫. ભાવ પ્રમાણમાં સંખ્યા પ્રમાણનાં ભેદ :**
प. से किं तं संखप्पमाणे ?	પ્ર. શંખ પ્રમાણ કેટલા પ્રકારનાં છે ?
उ. संखप्पमाणे-अट्ठविहे पण्णत्ते, तं जहा-	ઉ. શંખ પ્રમાણ આઠ પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -
१. नामसंखा, २. ठवणासंखा, ३. दव्वसंखा, ४. ओवमसंखा, ५. परिमाणसंखा, ६. जाणणासंखा, ७. गणणासंखा, ८. भावसंखा।	૧. નામ સંખ્યા, ૨. સ્થાપના સંખ્યા, ૩. દ્રવ્ય-સંખ્યા, ૪. ઔપમ્ય સંખ્યા, ૫. પરિમાણ-સંખ્યા, ૬. જ્ઞાન સંખ્યા, ૭. ગણના સંખ્યા, ૮. ભાવ સંખ્યા.
प. (१) से किं तं नामसंखा ?	પ્ર. (૧) નામ સંખ્યા શું છે ?

૧. ક્ષેત્ર પ્રમાણ અને કાળ પ્રમાણ ગણિતાનુયોગમાં જુઓ.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

उ. नामसंखा-जस्स णं जीवस्स वा, अजीवस्स वा, जीवाण वा, अजीवाण वा, तदुभयस्स वा, तदुभयाण वा 'संखा' ति णामं कज्जइ।

से तं नामसंखा।

प. (२) से किं तं ठवणासंखा ?

उ. ठवणासंखा-जण्णं कट्ठकम्मे वा, पोत्थकम्मे वा, चित्तकम्मे वा, लेप्पकम्मे वा, गंथिकम्मे वा, वेढिमे वा, पूरिमे वा, संघाइमे वा, अक्खे वा, वराडए वा, एक्को वा, अणेगा वा, सब्भावठवणाए वा, असब्भावठवणाए वा संखा ति ठवणा ठविज्जइ।

से तं ठवणासंखा।

प. नाम-ठवणाणं को पइविसेसो ?

उ. नामं आवकहियं, ठवणा इत्तरिया वा होज्जा, आवकहिया वा होज्जा।

प. (३) से किं तं दव्वसंखा ?

उ. दव्वसंखा-दुविहा पण्णत्ता, तं जहा-

१. आगमओ य, २. नो आगमओ य।

प. (क) से किं तं आगमओ दव्वसंखा ?

उ. दव्वसंखा-जस्स णं "संखा" ति पदं सिक्खितं, ठियं, जियं, मियं, परिजियं **-जाव-** कंठोट्ठ विप्पमुक्कं गुरूवायणोवगयं,

से णं तत्थ वायणाए, पुच्छणाए, परियट्टणाए, धम्मकहाए, नो अणुप्पेहाए,

प. कम्हा ?

उ. अणुवओगो दव्वमित्ति कट्टु।

१. **णेगमस्स** एक्को अणुवउत्तो आगमओ एका दव्वसंखा,

दो अणुवउत्ता आगमओ दो दव्वसंखाओ,

ઉ. નામ સંખ્યા-જે જીવનું કે અજીવનું, જીવોનું અથવા અજીવોનું તદુભય (જીવાજીવ)નું અથવા તદુભયો (જીવાજીવો) નું "શંખ" એવું નામકરણ કરી લેવાય છે.

આ નામ સંખ્યા છે.

પ્ર. (૨) સ્થાપનાસંખ્યા શું છે ?

ઉ. સ્થાપના સંખ્યા-જે કાષ્ઠકર્મમાં, પુસ્તકકર્મમાં, ચિત્રકર્મમાં, લેપ્યકર્મમાં, ગ્રંથિકર્મમાં, વેષ્ટિતમાં, પૂરિતમાં, સંઘાતિમમાં, અક્ષમાં અથવા કૌડીમાં એક કે અનેક રુપમાં સદ્‌ભૂત સ્થાપના કે અસદ્‌ભૂત સ્થાપના દ્વારા "શંખ" આ પ્રકારથી સ્થાપન કરી લેવાય છે.

આ સ્થાપનાસંખ્યા છે.

પ્ર. નામ અને સ્થાપનામાં શું અંતર છે ?

ઉ. નામ યાવત્કથિક હોય છે પણ સ્થાપના ઈત્વરિક પણ હોય છે અને યાવત્કથિક પણ હોય છે.

પ્ર. (૩) દ્રવ્ય સંખ્યા શું છે ?

ઉ. દ્રવ્ય સંખ્યા બે પ્રકારની કહી છે, જેમકે -

૧. આગમ દ્રવ્ય સંખ્યા, ૨. નો આગમ દ્રવ્ય સંખ્યા.

પ્ર. (ક) આગમદ્રવ્ય સંખ્યા શું છે ?

ઉ. આગમદ્રવ્ય સંખ્યા - જેણે શંખ આ પદ સીખી લીધું, હૃદયમાં સ્થિર કર્યું, જીત કર્યું-તત્કાળ સ્મરણ થઈ જાય એવું યાદ કર્યું, મિત કર્યું - મનન કર્યું, અધિકૃત કર્યું **-યાવત્-** નિર્દોષ સ્પષ્ટ સ્વરથી શુદ્ધ ઉચ્ચારણ કર્યું તથા ગુરુથી વાચના કરી.

જેણે વાચના, પૃચ્છના, પર્યટના અને ધર્મકથા પણ કરી છે પરંતુ અર્થનું અનુચિંતન કરવા રુપ અનુપ્રેક્ષાથી રહિત હોય તે આગમથી દ્રવ્યસંખ્યા કહેવાય છે.

પ્ર. કેવી રીતે ? (આનુ શું કારણ છે ?)

ઉ. સિદ્ધાન્તમાં **"અનુપયોગો દ્રવ્યમ્"** એવું કહેવાય છે. અર્થાત્ ઉપયોગથી શૂન્ય હોય તે દ્રવ્ય કહેવાય છે. (તે ભાવ કહેવાય નહીં)

૧. **નૈગમનય**ની અપેક્ષા એ એક ઉપયોગ રહિત આત્મા એક આગમદ્રવ્ય સંખ્યા છે,

બે ઉપયોગ રહિત આત્મા બે આગમદ્રવ્ય સંખ્યા છે,

जैन साईट JAINSITE .com जैनम् जयति शासनम्

तिण्णि अणुवउत्ता आगमओ तिण्णि दव्वसंखाओ,

एवं जावइया अणुवउत्ता तावइयाओ णेगमस्स आगमओ दव्वसंखाओ।

२. ***एवामेव ववहारस्स वि।***

३. **संगहस्स** एको वा अणेगा वा अणुवउत्तो वा अणुवउत्ता वा आगमओ दव्वसंखा वा दव्वसंखाओ वा सा एगा दव्वसंखा।

४. **उज्जुसुयस्स** एगो अणुवउत्तो आगमओ एका दव्वसंखा, पुहत्तं णेच्छइ।

५. **तिण्हं सद्दणयाणं** जाणए अणुवउत्ते अवत्थू,

प. कम्हा ?

उ. जति जाणए अणुवउत्ते ण भवइ।

से तं आगमओ दव्वसंखा।

प. (ख) से किं तं नो आगमओ दव्वसंखा ?

उ. नो आगमओ दव्वसंखा-तिविहा पण्णत्ता, तं जहा-

१. जाणयसरीरदव्वसंखा, २. भवियसरीरदव्वसंखा, ३. जाणयसरीरभवियसरीरवइरित्ता दव्वसंखा।

प. (१) से किं तं जाणयसरीरदव्वसंखा ?

उ. जाणयसरीरदव्वसंखा - "संखा" ति पयत्थाहिकार जाणयस्स जं सरीरयं ववगय-चुय-चइत-चत्तदेहं जीवविप्पजढं **-जाव-** कोई वएज्जा अहो ! णं इमेणं सरीरसमुसएणं "संखा" ति पयं आघवियं **-जाव-** उवदंसियं,

ત્રણ ઉપયોગ રહિત આત્મા ત્રણ આગમ દ્રવ્ય સંખ્યા છે,

આ પ્રમાણે જેટલી ઉપયોગ રહિત આત્માઓ છે તેટલા જ (નૈગમનયની અપેક્ષાએ આગમ) દ્રવ્ય સંખ્યા છે.

૨. ***નૈગમનયનાં સમાન જ વ્યવહારનય આગમ દ્રવ્ય સંખ્યા છે.***

૩. **સંગ્રહનય** એક ઉપયોગ રહિત આત્મા (આગમથી) એક દ્રવ્ય સંખ્યા છે અને અનેક ઉપયોગ રહિત આત્માઓ અનેક આગમ દ્રવ્ય સંખ્યા છે, એવું સ્વીકાર કરતા નથી. પરંતુ બધાને એક જ આગમ દ્રવ્ય સંખ્યા માને છે.

૪. **ઋજુ સૂત્રનયની** અપેક્ષાએ એક અનુપયુક્ત આત્મા એક આગમદ્રવ્ય સંખ્યા છે. તે ભેદનો સ્વીકાર કરતા નથી.

૫. **ત્રણેય શબ્દ નય આદિ** અનુપયુક્ત જ્ઞાયકને અસત્ માને છે.

પ્ર. આનું શું કારણ છે ?

ઉ. જે જ્ઞાયક છે તે ઉપયોગ રહિત હોતા નથી અને જો ઉપયોગ રહિત હોય છે તે જ્ઞાયક હોતાં નથી.

આ આગમ દ્રવ્ય સંખ્યા છે.

પ્ર. (ખ) નો આગમ દ્રવ્ય સંખ્યા શું છે ?

ઉ. નો આગમ દ્રવ્ય સંખ્યાનાં ત્રણ ભેદ કહ્યા છે, જેમકે -

૧. જ્ઞાયક શરીર દ્રવ્ય સંખ્યા, ૨. ભવ્ય શરીરદ્રવ્ય સંખ્યા, ૩. જ્ઞાયક શરીર-ભવ્યશરીર-વ્યતિરિક્ત દ્રવ્ય સંખ્યા.

પ્ર. (૧) જ્ઞાયક શરીર દ્રવ્ય સંખ્યા શું છે ?

ઉ. "સંખ્યા" આ પદનાં અર્થાધિકારથી જ્ઞાતાનું તે શરીર જે વ્યપગત અર્થાત્ ચૈતન્યથી રહિત ચ્યુત-ચ્યવિત-ત્યક્ત જીવ રહિત છે તેને જોઈને **-યાવત્-** કોઈ કહે કે - "અહો ! આ શરીર રુપ પુદ્દગલ સંઘાતએ 'સંખ્યા' પદને ગ્રહણ કરેલ હતું, વાંચેલ હતું **-યાવત્-** ઉપદર્શિત કરેલ હતું, (નય અને યુક્તિઓ દ્વારા શિષ્યોને) સમજાવેલ હતું; તેનું તે શરીર જ્ઞાયક શરીર દ્રવ્ય સંખ્યા છે."

जैन साईट JAINSITE जैनम् जयति शासनम्

प. जहा को दिट्ठंतो ?

उ. अयं घयकुंभे आसि।

से तं जाणयसरीरदव्वसंखा।

प. (२) से किं तं भवियसरीरदव्वसंखा ?

उ. भवियसरीरदव्वसंखा-जे जीवे जोणी जम्मणनिक्खंते इमेणं चेव आत्तएणं सरीरसमुस्सएणं जिणदिट्ठेणं भावेणं 'संखा' ति पयं सेयकाले सिक्खिस्सइ,

प. जहा को दिट्ठंतो ?

उ. अयं घयकुंभे भविस्सइ।

से तं भवियसरीरदव्वसंखा।

प. (३) से किं तं जाणयसरीरभवियसरीर वइरित्ता दव्वसंखा ?

उ. जाणयसरीरभवियसरीर वइरित्ता दव्वासंखा तिविहा पण्णत्ता, तं जहा-

१. एगभविए, २. बद्धाउए, ३. अभिमुहणामगोत्ते य।

प. एगभविए णं भंते ! एगभविए त्ति कालओ केवचिरं होइ ?

उ. गोयमा ! जहण्णेणं अंतोमुहुत्तं,

उक्कोसेणं पुव्वकोडी।

प. बद्धाउए णं भंते ! बद्धाउए त्ति कालओ केवचिरं होइ ?

उ. गोयमा ! जहण्णेणं अंतोमुहुत्तं,

उक्कोसेणं पुव्वकोडीतिभागं।

प. अभिमुहणामगोत्ते णं भंते ! अभिमुहणामगोत्ते त्ति कालओ केवचिरं होइ ?

उ. गोयमा ! जहण्णेणं एक्कं समयं,

उक्कोसेणं अंतोमुहुत्तं।

प. इयाणिं को णओ कं संखं इच्छइ ?

उ. तत्थ **णेगम-संगह-ववहारा** तिविहं संखं इच्छइ, तं जहा-

પ્ર. આનું કોઈ દૃષ્ટાંત છે ?

ઉ. આ ઘૃતકુંભ- ઘીનો ઘડો હતો.

આ જ્ઞાયક શરીર દ્રવ્ય સંખ્યા છે.

પ્ર. (૨) ભવ્યશરીર દ્રવ્ય સંખ્યા શું છે ?

ઉ. જન્મ સમય પ્રાપ્ત થવા પર જે જીવ યોનિથી બહાર નીકળેલ છે અને તે ભવિષ્યમાં તેજ શરીર દ્વારા જીનોપદિષ્ટ ભાવાનુસાર "સંખ્યા" પદને શીખશે એવા તે જીવનું તે શરીર ભવ્ય શરીર દ્રવ્ય સંખ્યા છે.

પ્ર. આનું કોઈ દૃષ્ટાંત છે ?

ઉ. આ ઘૃતકુંભ- ઘીનો ઘડો હશે.

આ ભવ્ય શરીર દ્રવ્ય સંખ્યા છે.

પ્ર. (૩) જ્ઞાયક શરીર ભવ્ય શરીર વ્યતિરિક્ત દ્રવ્ય સંખ્યા શું છે ?

ઉ. જ્ઞાયક શરીર ભવ્ય શરીર વ્યતિરિક્ત દ્રવ્યસંખ્યા ત્રણ પ્રકારની કહી છે, જેમકે -

૧. એક ભવિક, ૨. બદ્ધાયુષ્ક, ૩. અભિમુખનામ ગોત્ર.

પ્ર. ભંતે ! એક ભવિક સંખ્યા "એક ભવિક" રુપમાં કેટલા સમય સુધી રહે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! એક ભવિક સંખ્યા જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત,

ઉત્કૃષ્ટ એક પૂર્વ કોટિ સુધી રહે છે.

પ્ર. ભંતે ! બધ્ધાયુષ્ક જીવ બધ્ધાયુષ્ક રુપમાં કેટલા સમય સુધી રહે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત,

ઉત્કૃષ્ટ એક પૂર્વ કોટિ વર્ષનાં ત્રીજા ભાગ સુધી રહે છે.

પ્ર. ભંતે ! અભિમુખનામ ગોત્રવાળા સંખ્યા અભિમુખ નામ ગોત્ર રુપમાં કેટલા સમય સુધી રહે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! જઘન્ય એક સમય,

ઉત્કૃષ્ટ અન્તર્મુહૂર્ત સુધી રહે છે.

પ્ર. કયો નય (આ ત્રણ સંખ્યાઓમાંથી) ક્યા સંખ્યાને માને છે ?

ઉ. **નૈગમનય, સંગ્રહનય અને વ્યવહારનય** આ ત્રણે પ્રકારની સંખ્યાને સંખ્યારૂપ માને છે, જેમકે -

जैन साईट JAINSITE .com जैनम् जयति शासनम्

१. एक्कभवियं, २. बद्धाउयं, ३. अभिमुहणामगोत्तं च।

૧. એક ભવિક, ૨. બદ્ધાયુષ્ક, ૩. અભિમુખનામ ગોત્ર.

उज्जुसुओ दुविहं संखं इच्छइ, तं जहा-

ઋજુ સૂત્રનય એ બે પ્રકારની સંખ્યા સ્વીકાર કરે છે, જેમકે -

१. बद्धाउयं च, २. अभिमुहणामगोत्तं च।

૧. બદ્ધાયુષ્ક, ૨. અભિમુખનામ ગોત્ર.

तिण्णि सद्दणया अभिमुहणामगोत्तं संखं इच्छंति।

ત્રણેય શબ્દનય માત્ર અભિમુખનામ ગોત્ર સંખ્યાને જ સંખ્યા માને છે.

से तं जाणयसरीरभवियसरीर वइरित्ता दव्वसंखा।

આ જ્ઞાયક શરીર-ભવ્ય શરીર વ્યતિરિક્ત દ્રવ્ય સંખ્યા છે.

से तं नो आगमओ दव्वसंखा, से तं दव्वसंखा।

આ નો આગમ દ્રવ્યસંખ્યા છે. આ દ્રવ્ય સંખ્યા છે.

प. (४) से किं तं ओवमसंखा?

પ્ર. (૪) ઔપમ્ય સંખ્યા શું છે?

उ. ओवमसंखा - चउव्विहा पण्णत्ता, तं जहा-

१. अत्थि संतयं संतएणं उवमिज्जइ,

२. अत्थि संतयं असंतएणं उवमिज्जइ,

३. अत्थि असंतयं संतएणं उवमिज्जइ,

४. अत्थि असंतयं असंतएणं उवमिज्जइ।

ઉ. ઔપમ્ય સંખ્યા ચાર પ્રકારની કહી છે, જેમકે -

૧. સદ્વસ્તુને સદ્વસ્તુની ઉપમા આપવી,

૨. સદ્વસ્તુને અસદ્વસ્તુની ઉપમા આપવી,

૩. અસદ્વસ્તુને સદ્વસ્તુની ઉપમા આપવી,

૪. અસદ્વસ્તુને અસદ્વસ્તુની ઉપમા આપવી.

જૈન સાઈટ JAINSITE.com જૈનમ્ જયતિ શાસનમ્

१. तत्थ संतयं संतएणं उवमिज्जइ जहा-संता अरहंता संतएहिं पुरवरेहिं संतएहिं कवाडएहिं संतएहिं वच्छएहिं उवमिज्जंति, तं जहा-

पुरवरकवाडवच्छा फलिहभुया दुंदभित्थणियघोसा।
सिरिवच्छंकियवच्छा सव्वे वि जिणा चउव्वीसं॥११९॥

૧. આમાંથી જે સદ્વસ્તુને સદ્વસ્તુથી ઉપમિત કરાય છે, તે આ પ્રમાણે છે-સદ્રુપ અરિહંત ભગવંતના પ્રશસ્ત વક્ષસ્થળને સદ્રુપ શ્રેષ્ઠ નગરોના સત્ કપાટોની ઉપમા આપવી, જેમકે -

બધા ચૌવીસ તીર્થંકર (ઉત્તમ) નગરનાં કબાટો (દરવાજા)નાં સમાન વક્ષસ્થળ, આંકડિયા (આકળો)નાં સમાન ભુજાઓ, દેવદુંદુંભિ કે મેઘ ગર્જનાનાં સમાન સ્વર અને શ્રીવત્સથી અંકિત વક્ષસ્થળવાળા હોય છે.

२. संतयं असंतएणं उवमिज्जइ जहा-संताइं नेरइय-तिरिक्खजोणिय-मणूस-देवाणं आउयाइं असंतएहिं पलिओवम-सागरोवमेहिं उवमिज्जंति।

૨. વિદ્યમાન પદાર્થને અવિદ્યમાન પદાર્થથી ઉપમિત કરવું, જેમ - નારક, તિર્યંચ, મનુષ્ય અને દેવોની વિદ્યમાન આયુનાં પ્રમાણને અવિદ્યમાન પલ્યોપમ અને સાગરોપમ દ્વારા બતાવવું.

३. असंतयं संतएणं उवमिज्जइ जहा-

परिजूरियपेरंतं चलंतवेंटं पडंत निच्छीरं।
पत्तं वसणप्पत्तं कालप्पत्तं भणइ गाहं॥१२०॥

जह तुब्भे तह अम्हे, तुम्हे वि य होहिया जहा अम्हे।
अप्पाहेइ पडंतं पंडुयपत्तं किसलयाणं॥१२१॥

૩. અસદ્વસ્તુને સદ્વસ્તુથી ઉપમિત કરવું, જેમકે - સર્વ પ્રકારથી જીર્ણ, ઠંઠલથી ટૂટેલ, વૃક્ષથી નીચે પડેલ, નિસ્સાર અને દુઃખી એવા કોઈ પડતા જુના-જીર્ણ પીળા પાંદડાંને વસંત સમય પ્રાપ્ત નવોદ્ગત કોપળોથી આ પ્રમાણે કહ્યું -

"આ સમયે જેવા તમે છો એવા અમે પણ પહેલા આવાજ હતા તથા આ સમયે જેમ અમે થઈ રહ્યા છીએ તેમજ આગળ ચાલીને તમે પણ થઈ જશો."

णवि अत्थि णवि य होही, उल्लावो किसल-पंडुपत्ताणं ।

उवमा खलु एस कया भवियजण विबोहणट्ठाए॥१२२॥

અહીં જે જીર્ણ પાંદડાઓ અને કોંપળોનાં વાર્તાલાપનો ઉલ્લેખ કરેલ છે, તે ન તો ક્યારેય થયો, નથી થતાં અને થશે પણ નહિ, પરંતુ ભવ્ય જનોનાં પ્રતિબોધનાં માટે ઉપમા આપી છે.

४. असंतयं असंतएण उवमिज्जइ-जहा खरविसाणं तहा ससविसाणं ।

૪. અવિદ્યમાન પદાર્થને અવિદ્યમાન પદાર્થથી ઉપમિત કરવું. જેમ - ખર વિષાણ છે તેવી જ રીતે શશવિષાણ છે અને જેમ શશવિષાણ છે તેવી જ રીતે ખરવિષાણ છે.

से तं ओवम्मसंखा ।[१]

- अणु. सु. ४७७-४९२

આ ઔપમ્ય સંખ્યા છે.

प. (६) से किं तं जाणणासंखा ?

उ. जाणणासंखा-जो जं जाणइ, तं जहा-

सद्दं सद्दिओ, गणियं गणिओ, निमित्तं नेमित्तिओ, कालं कालनाणी, वेज्जो वेज्जियं ।

से तं जाणणासंखा ।[२] - अणु. सु. ४९६

પ્ર. (૬) જ્ઞાન સંખ્યા શું છે ?

ઉ. સંખ્યા જ્ઞાતા - જે સંખ્યાને જાણે છે તેને સંખ્યા જ્ઞાતા કહે છે, જેમકે -

શબ્દને જાણનાર **શાબ્દિક,** ગણિતને જાણનાર **ગણિતજ્ઞ,** નિમિત્તને જાણનાર **નૈમિત્તિક,** કાળને જાણનાર **કાળજ્ઞાની** અને વૈદ્યકને જાણનાર **વૈદ્ય.**

આ જ્ઞાનસંખ્યાનું સ્વરુપ છે.

प. (८) से किं तं भावसंखा ?

उ. भावसंखा- जे इमे जीवा संखगइनाम गोत्ताइं कम्माइं वेदेंति ।

से तं भावसंखा, से तं संखप्पमाणे, से तं भावप्पमाणे, से तं पमाणे । - अणु. सु. ५२०

પ્ર. (૮) ભંતે ! ભાવ સંખ્યા શું છે ?

ઉ. આ લોકમાં જે જીવ સંખ્યા ગતિ નામ ગોત્ર કર્મોનું વેદન કરી રહ્યા છે તે ભાવ સંખ્યા છે.

આ ભાવ સંખ્યા છે, આ સંખ્યા પ્રમાણ છે, આ ભાવ પ્રમાણનું વર્ણન છે, આ પ્રમાણનું વર્ણન થયું.

१७६. वत्तव्वयासरूवं-

प. से किं तं वत्तव्वया ?

उ. वत्तव्वया-तिविहा पण्णत्ता, तं जहा-

१. ससमयवत्तव्वया, २. परसमयवत्तव्वया, ३. ससमयपरसमयवत्तव्वया ।

प. (१) से किं तं ससमयवत्तव्वया ?

उ. जत्थ णं ससमए आघविज्जइ पण्णविज्जइ परूविज्जइ दंसिज्जइ निदंसिज्जइ उवदंसिज्जइ ।

से तं ससमयवत्तव्वया ।

प. (२) से किं तं परसमयवत्तव्वया ?

૧૭૬. વક્તવ્યતાનું સ્વરુપ :

પ્ર. વક્તવ્યતા શું છે ?

ઉ. વક્તવ્યતા (વર્ણન)નાં ત્રણ પ્રકાર કહ્યા છે, જેમકે -

૧. સ્વસમય વક્તવ્યતા, ૨. પરસમયવક્તવ્યતા, ૩. સ્વસમય-પરસમય વક્તવ્યતા.

પ્ર. (૧) સ્વસમયવક્તવ્યતા શું છે ?

ઉ. અવિરોધ રુપથી સ્વસિદ્ધાન્તનું વર્ણન, પ્રજ્ઞાપન, પ્રરુપણ, દર્શન, નિદર્શન અને ઉપદર્શન કરવામાં આવે તે સ્વસમય વક્તવ્યતા કહેવામાં આવે છે.

આ સ્વસમયવક્તવ્યતા છે.

પ્ર. (૨) પરસમય વક્તવ્યતા શું છે ?

---

૧. ૧-૫. પરિમાણ સંખ્યા (સુ. ૪૯૩-૪૯૫) શ્રુત પ્રકરણમાં જુઓ.

૨. ૨-૭ ગણણા સંખ્યા (સુ. ૪૯૭-૫૧૯) ગણિતાનુયોગ પરિશિષ્ટમાં જુઓ.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

उ. जत्थ णं परसमए आघविज्जइ **-जाव-** उवदंसिज्जइ।

ઉ. જે વક્તવ્યતામાં અન્ય મતનાં સિદ્ધાંતનું વર્ણન **-યાવત્-** ઉપદર્શન કરાય છે, તેને પરસમય વક્તવ્યતા કહેવામાં આવે છે.

से तं परसमयवत्तव्वया।

આ પરસમય વક્તવ્યતાનું સ્વરુપ છે.

प. (३) से किं तं ससमयपरसमयवत्तव्वया ?

પ્ર. (૩) સ્વસમય - પરસમય વક્તવ્યતા શું છે ?

उ. जत्थ णं ससमए परसमए आघविज्जइ **-जाव-** उवदंसिज्जइ।

ઉ. જે વક્તવ્યતામાં સ્વસિદ્ધાન્ત અને પરસિદ્ધાન્ત બંનેનું વર્ણન **-યાવત્-** ઉપદર્શન કરાય છે, તેને સ્વસમય-પરસમય વક્તવ્યતા કહેવામાં આવે છે.

से तं ससमयपरसमयवत्तव्वया।

- अणु. सु. ५२१-५२४

આ સ્વસમય-પરસમય વક્તવ્યતા છે.

१७७. वत्तव्वयाए नय परूवणा-

૧૭૭. વક્તવ્યતામાં નયનું પ્રરુપણ :

प. इयाणिं को णओ कं वत्तव्वयमिच्छइ ?

પ્ર. ક્યો નય કંઈ વક્તવ્યતાનો સ્વીકાર કરે છે ?

उ. तत्थ **णेगम संगह ववहारा** तिविहं वत्तव्वयं इच्छंति, तं जहा-

१. ससमयवत्तव्वयं, २. परसमयवत्तव्वयं, ३. ससमयपरसमयवत्तव्वयं।

ઉ. **નૈગમ, સંગ્રહ અને વ્યવહાર નય** ત્રણેય પ્રકારની વક્તવ્યતાને સ્વીકાર કરે છે, જેમકે -

૧. સ્વસમય વક્તવ્યતા, ૨. પરસમયવક્તવ્યતા, ૩. સ્વસમય- પરસમય વક્તવ્યતા.

२. **उज्जुसुओ** दुविहं वत्तव्वयं इच्छइ, तं जहा-

१. ससमयवत्तव्वयं, २. परसमयवत्तव्वयं।

तत्थ णं जा सा ससमयवत्तव्वया सा ससमयं पविट्ठा,

जा सा परसमयवत्तव्वया सा परसमयं पविट्ठा,

तम्हा दुविहा वत्तव्वया, णत्थि तिविहा वत्तव्वया।

૨. **ઋજુ સૂત્રનય** સ્વસમય અને પરસમય- આ બે પ્રકારની વક્તવ્યતાઓને જ માન્ય કરે છે, જેમકે-

૧. સ્વસમય વક્તવ્યતા, ૨. પરસમય વક્તવ્યતા.

કારણકે-આ નયની અપેક્ષાથી ત્રીજી મિશ્ર વક્તવ્યતા સ્વસમય-વક્તવ્યતા પ્રથમ ભેદ (સ્વસમય વક્તવ્યતા)માં,

અને પરસમયની વક્તવ્યતા બીજી ભેદ (પરસમયવક્તવ્યતા)માં અન્તર્ભૂત થઈ જાય છે.

એટલા માટે વક્તવ્યતાનાં બે જ પ્રકાર છે, પરંતુ ત્રિવિધ (ત્રીજી) વક્તવ્યતા નથી.

३. **तिण्णि सद्दणया** एगं ससमयवत्तव्वयं इच्छंति, णत्थि परसमयवत्तव्वया।

૩. **ત્રણેય શબ્દનય** એક સ્વસમય વક્તવ્યતાને જ માન્ય કરે છે. તેના મતાનુસાર પરસમયવક્તવ્યતા નથી.

प. कम्हा ?

પ્ર. કેવી રીતે ?

उ. जम्हा परसमए अणट्ठे अहेऊ असब्भावे अकिरिया उम्मग्गे अणुवएसे मिच्छादंसणमिति कट्टु,

तम्हा सव्वा ससमयवत्तव्वया,

णत्थि परसमयवत्तव्वया,

णत्थि ससमय-परसमयवत्तव्वया।

से तं वत्तव्वया। - अणु. सु. ५२५

ઉ. કારણ કે - પરસમય અનર્થ, અહેતુ, અસદ્ભાવ, અક્રિય, ઉન્માર્ગ, અનુપદેશ અને મિથ્યાદર્શન રુપ છે.

એટલા માટે બધી વક્તવ્યતા સ્વસમયની જ છે.

પરંતુ પરસમય વક્તવ્યતા નથી અને

ન તો સ્વસમય-પરસમય વક્તવ્યતા છે.

આ વક્તવ્યતાનું વર્ણન છે.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

१७८. अत्थाहिगार सरूवं -

प. से किं तं अत्थाहिगारे ?

उ. अत्थाहिगारे जो जस्स अज्झयणस्स अत्थाहिगारे, तं जहा-

१. सावज्जजोगविरती,

२. उक्कित्तण,

३. गुणवओ य पडिवत्ती।

४. खलियस्स निंदणा,

५. वणतिगिच्छ,

६. गुणधारणा चेव ॥१२३॥

से तं अत्थाहिगारे। - अणु. सु. ५२६

१७८. અર્થાધિકારનું સ્વરુપ :

પ્ર. અર્થાધિકાર શું છે. અર્થાત્ સામાયિક આદિ છઃ અધ્યયનોનો શું અર્થ છે ?

ઉ. જે અધ્યયનનો જે અર્થ છે તેનું વર્ણન અર્થાધિકાર કહેવાય છે, જેમકે -

૧. પ્રથમ અધ્યયનનો અર્થ સાવદ્ય યોગવિરતિ અર્થાત્ સાવદ્ય વ્યાપારનો ત્યાગ,

૨. બીજા અધ્યયનનો અર્થ ઉત્કીર્તન-સ્તુતિ કરવી.

૩. ત્રીજા અધ્યયનનો અર્થ ગુણવાન્ પુરુષોને સમ્માન, વંદના, નમસ્કાર કરવા.

૪. ચોથા અધ્યયનનો અર્થ છે આચારમાં લાગેલ સ્ખલનાઓ દોષો આદિની નિન્દા કરવી.

૫. પાંચમા અધ્યયનનો અર્થ વ્રણ ચિકિત્સા કરવી.

૬. છઠા અધ્યયન (પ્રત્યાખ્યાન)નો અર્થ છે ગુણ ધારણ કરવું.

આ અર્થાધિકાર છે.

१७९. समोयारस्स भेयप्पभेया-

प. से किं तं समोयारे ?

उ. समोयारे छव्विहे पण्णत्ते, तं जहा-

१.णामसमोयारे, २.ठवणासमोयारे, ३.दव्वसमोयारे, ४.खेत्तसमोयारे, ५.कालसमोयारे, ६. भावसमोयारे।

प. (१-२). से किं तं णामसमोयारे ?

उ. *नाम-ठवणाओ पुव्ववण्णियाओ।*

प. (३) से किं तं दव्वसमोयारे ?

उ. दव्वसमोयारे-दुविहे पण्णत्ते, तं जहा-

१. आगमओ य, २. णो आगमओ य।

एवं -जाव- से तं भवियसरीरदव्व-समोयारे।

प. से किं तं जाणयसरीरभवियसरीर वइरित्ते दव्वसमोयारे ?

उ. जाणय सरीर भवियसरीर वइरित्ते दव्वसमोयारे- तिविहे पण्णत्ते, तं जहा-

१७९. સમવતારનાં ભેદ-પ્રભેદ :

પ્ર. સમવતાર શું છે ?

ઉ. સમવતાર છ પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

૧. નામ સમવતાર, ૨. સ્થાપના સમવતાર, ૩. દ્રવ્ય સમવતાર, ૪. ક્ષેત્રસમવતાર, ૫. કાળ સમવતાર, ૬. ભાવસમવતાર.

પ્ર. (૧-૨) નામસમવતાર શું છે ?

ઉ. ***નામ અને સ્થાપનાનું વર્ણન પૂર્વવત્ અહીં પણ જાણવું જોઈએ.***

પ્ર. (૩) દ્રવ્યસમવતાર શું છે ?

ઉ. દ્રવ્યસમવતાર બે પ્રકારના કહ્યા છે, જેમકે -

૧. આગમદ્રવ્યસમવતાર, ૨. નો આગમદ્રવ્ય-સમવતાર.

આ પ્રમાણે -યાવત્- ભવ્ય શરીર નોઆગમ દ્રવ્યસમવતારનું સ્વરુપ (દ્રવ્યાવશ્યકના પ્રકરણના ભેદોની જેમ) જાણવું જોઈએ.

પ્ર. જ્ઞાયક શરીર-ભવ્યશરીર વ્યતિરિક્ત દ્રવ્યસમવતાર શું છે ?

ઉ. જ્ઞાયક શરીર-ભવ્યશરીર વ્યતિરિક્ત દ્રવ્યસમવતાર ત્રણ પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

JAINSITE जैनम् जयति शासनम्

१. आयसमोयारे, २. परसमोयारे, ३. तदुभयसमोयारे।

૧. આત્મસમવતાર, ૨. પરસમવતાર, ૩. તદુભયસમવતાર.

सव्वदव्वा वि य णं आयसमोयारेणं आयभावे समोयरंति।

આત્મસમવતારની અપેક્ષાએ બધા દ્રવ્ય આત્મભાવ-(પોતાના સ્વરુપ)માં જ રહે છે,

परसमोयारेणं **जहा** कुंडे बदराणि,

પરસમવતારની **અપેક્ષાએ** કચરામાં બોરની જેમ પરભાવમાં રહે છે,

तदुभयसमोयारेणं **जहा** घरे थंभो आयभावे य, जहा घडे गीवा आयभावे य।

તદુભય સમવતારની **અપેક્ષાએ** ઘરમાં સ્તંભ અથવા ઘટમાં ગ્રીવાનાં સમાન પરભાવ તથા આત્મભાવ-બંનેમાં રહે છે.

२. **अहवा** जाणयसरीरभवियसरीर वइरित्ते दव्वसमोयारे दुविहे पण्णत्ते, तं जहा-

૨. **અથવા** જ્ઞાયકશરીર-ભવ્યશરીર વ્યતિરિક્ત દ્રવ્ય સમવતાર બે પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

१. आयसमोयारे य, २. तदुभयसमोयारे य।

૧. આત્મસમવતાર, ૨. તદુભયસમવતાર.

चउसट्ठिया आयसमोयारेणं आयभावे समोयरइ,

જેમ આત્મસમવતારથી ચતુષ્ષષ્ટિકા આત્મભાવમાં રહે છે.

तदुभयसमोयारेणं बत्तीसियाए समोयरइ आयभावे य।

તદુભય સમવતારની અપેક્ષાએ દ્વાત્રિંશિકામાં પણ રહે છે અને પોતાના નિજ રુપમાં પણ રહે છે.

बत्तीसिया आयसमोयारेणं आयभावे समोयरइ,

દ્વાત્રિંશિકા આત્મસમવતારની અપેક્ષાએ આત્મભાવમાં રહે છે.

तदुभयसमोयारेणं सोलसियाए समोयरइ आयभावे य।

તદુભય સમવતારની અપેક્ષાએ ષોડશિકામાં પણ રહે છે અને આત્મભાવમાં પણ રહે છે.

सोलसिया आयसमोयारेणं आयभावे समोयरइ,

ષોડશિકા આત્મસમવતારથી આત્મભાવમાં સમવતીર્ણ છે.

तदुभयसमोयारेणं अट्ठभाइयाए समोयरइ आयभावे य।

તદુભય સમવતારની અપેક્ષાએ અષ્ટભાગમાં પણ રહે છે તથા પોતાના નિજરુપમાં પણ રહે છે.

अट्ठभाइया आयसमोयारेणं आयभावे समोयरइ,

અષ્ટભાગિકા આત્મસમવતારની અપેક્ષાએ આત્મભાવમાં રહે છે,

तदुभयसमोयारेणं चउभाइयाए समोयरइ आयभावे य।

તદુભય સમવતારની અપેક્ષાએ ચતુર્ભાગિકામાં પણ સમવતરિત હોય છે અને પોતાના નિજરુપમાં પણ સમવતરિત હોય છે.

चाउभाइया आयसमोयारेणं आयभावे समोयरइ, तदुभयसमोयारेणं अद्धमाणीए समोयरइ आयभावे य।

આત્મ સમવતારની અપેક્ષાએ ચતુર્ભાગિકા આત્મભાવમાં અને તદુભય સમવતારથી અર્ધમાનિકામાં સમવતીર્ણ હોય છે અને આત્મભાવમાં પણ હોય છે.

अद्धमाणी आयसमोयारेणं आयभावे समोयरइ, तदुभयसमोयारेणं माणीए समोयरइ आयभावे य।

આત્મ સમવતારથી અર્ધમાનિકા આત્મભાવમાં અને તદુભય સમવતારની અપેક્ષાએ માનિકામાં તથા આત્મભાવમાં પણ સમવતીર્ણ હોય છે.

से तं जाणयसरीरभवियसरीर वइरित्ते दव्वसमोयारे।

આ જ્ઞાયક શરીર-ભવ્યશરીર વ્યતિરિક્ત દ્રવ્ય સમવતાર છે.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

से तं नो आगमओ दव्वसमोयारे। से तं दव्वसमोयारे।

આ નો આગમ દ્રવ્ય સમવતાર છે. આ દ્રવ્ય સમવતાર છે.

प. (४) से किं तं खेत्तसमोयारे ?

उ. खेत्तसमोयारे - दुविहे पण्णत्ते, तं जहा-

१. आयसमोयारे य, २. तदुभयसमोयारे य।

भरहेवासे आयसमोयारेणं आयभावे समोयरइ,

तदुभयसमोयारेणं जंबुद्दीवे समोयरइ आयभावे य।

जंबुद्दीवे दीवे आयसमोयारेणं आयभावे समोयरइ,

तदुभयसमोयारेणं तिरियलोए समोयरइ आयभावे य।

तिरियलोए आयसमोयारेणं आयभावे समोयरइ,

तदुभयसमोयारेणं लोए समोयरइ आयभावे य।

लोए आयसमोयारेणं आयभावे समोयरइ,

तदुभयसमोयारेणं अलोए समोयरइ आयभावे य।

से तं खेत्तसमोयारे।[1]

- अणु. सु. ५२७-५३१

પ્ર. (૪) ક્ષેત્ર સમવતાર શું છે ?

ઉ. ક્ષેત્ર સમવતાર બે પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

૧. આત્મસમવતાર, ૨. તદુભયસમવતાર.

આત્મ સમવતારની અપેક્ષાએ ભરતક્ષેત્ર આત્મભાવમાં રહે છે.

તદુભય સમવતારની અપેક્ષાએ જંબૂદ્વીપમાં પણ રહે છે અને આત્મભાવમાં પણ રહે છે.

આત્મસમવતારની અપેક્ષાએ જંબૂદ્વીપ આત્મભાવમાં રહે છે.

તદુભય સમવતારની અપેક્ષાએ તિર્યક્લોકમાં પણ સમવતરિત હોય છે અને આત્મભાવમાં પણ સમવતરિત હોય છે.

આત્મસમવતારથી તિર્યક્લોક આત્મભાવમાં સમવતીર્ણ હોય છે.

તદુભયસમવતારની અપેક્ષાએ લોકમાં પણ સમવતરિત હોય છે અને આત્મભાવમાં પણ સમવતરિત હોય છે,

આત્મસમવતારથી લોક આત્મભાવમાં સમવતીર્ણ હોય છે,

તદુભય સમવતારની અપેક્ષાએ અલોકમાં પણ સમવતરિત હોય છે અને આત્મભાવમાં પણ સમવતરિત હોય છે.

આ ક્ષેત્ર સમવતાર છે.

प. (६) से किं तं भावसमोयारे ?

उ. भावसमोयारे दुविहे पण्णत्ते, तं जहा-

१. आयसमोयारे य, २. तदुभयसमोयारे य।

कोहे आयसमोयारेणं आयभावे समोयरइ,

तदुभयसमोयारेणं **माणे** समोयरइ आयभावे य।

एवं माणे माया लोभे रागे मोहणिज्जे अट्ठकम्म पगडीओ आयसमोयारेणं आयभावे समोयरंति।

પ્ર. (૬) ભાવ સમવતાર શું છે ?

ઉ. ભાવસમવતાર બે પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

૧. આત્મસમવતાર, ૨. તદુભયસમવતાર.

આત્મસમવતારની અપેક્ષાએ **ક્રોધ** આત્મભાવમાં રહે છે અને તદુભયસમવતારની અપેક્ષાએ **માનમાં** અને આત્મભાવમાં સમવતીર્ણ હોય છે.

આ પ્રમાણે માન, માયા, લોભ, રાગ, મોહનીય અને અષ્ટકર્મ પ્રકૃતિઓ આત્મ સમવતારથી આત્મભાવમાં સમવતરિત હોય છે.

---

१. (५) कालसमवतार (सु. ५३२) ગણિતાનુયોગ પૃ. ૬૯૧ પર જુઓ.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

तदुभयसमोयारेणं छव्विहे भावे समोयरंति आयभावे य।

एवं जीवे जीवत्थिकाए आयसमोयारेणं आयभावे समोयरइ,

तदुभयसमोयारेणं सव्वदव्वेसु समोयरइ आयभावे य।

एत्थ संगहणि गाहा-

कोहे माणे माया लोभे, रागे य मोहणिज्जे य।

पगडी भावे जीवे, जीवत्थि य सव्वदव्वा य॥१२४॥

से तं भावसमोयारे। से तं समोयारे। से तं उवक्कमे।

- अणु. सु. ५३३

તદુભયસમવતારથી છ પ્રકારનાં ભાવોમાં અને આત્મભાવમાં રહે છે.

આ પ્રમાણે જીવ અને જીવાસ્તિકાય આત્મસમવતારની અપેક્ષાએ નિજરુપમાં રહે છે,

તદુભય સમવતારની અપેક્ષાએ. બધા દ્રવ્યોમાં અને આત્મભાવમાં રહે છે.

એની સંગ્રહણી ગાથા આ પ્રમાણે છે -

ક્રોધ, માન, માયા, લોભ, રાગ, મોહનીય કર્મ, પ્રકૃતિભાવ, જીવ, જીવાસ્તિકાય અને સર્વદ્રવ્ય રૂપમાં રહે છે.

આ ભાવ સમવતાર છે. આ સમવતાર છે. આ ઉપક્રમ પ્રથમ દ્વાર છે.

१८०. निक्खेव अणुओगदारस्स भेयप्पभेया-

प. से किं तं निक्खेवे?

उ. निक्खेवे तिविहे पण्णत्ते, तं जहा-

१. ओहनिप्फण्णे य,

२. नामनिप्फण्णे य,

३. सुत्तालावगनिप्फण्णे य।

- अणु. सु. ५३४

૧૮૦. નિક્ષેપ અનુયોગ દ્વારનાં ભેદ-પ્રભેદ :

પ્ર. નિક્ષેપ શું છે ?

ઉ. નિક્ષેપ ત્રણ પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

૧. ઓઘનિષ્પન્ન,

૨. નામનિષ્પન્ન,

૩. સૂત્રાલાપક નિષ્પન્ન.

जैन साईट JAINSITE जैनम् जयति शासनम्

१८१. (१) ओहनिप्फण्णनिक्खेवो-

प. से किं तं ओहणिप्फण्णे?

उ. ओहणिप्फण्णे-चउव्विहे पण्णत्ते, तं जहा-

१. अज्झयणे, २. अज्झीणे, ३. आए, ४. झवणा।

- अणु. सु. ५३५

૧૮૧. (૧) ઓઘનિષ્પન્ન નિક્ષેપ :

પ્ર. ઓઘનિષ્પન્ન નિક્ષેપ શું છે ?

ઉ. ઓઘનિષ્પન્ન નિક્ષેપ ચાર પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

૧. અધ્યયન, ૨. અક્ષીણ, ૩. આય, ૪. ક્ષપણા.

१८२. अज्झयण-निक्खेवो-

प. (१) से किं तं अज्झयणे?

उ. अज्झयणे-चउव्विहे पण्णत्ते, तं जहा-

१. णामज्झयणे, २. ठवणज्झयणे, ३. दव्वज्झयणे, ४. भावज्झयणे।

णाम-ठवणाओ पुव्ववण्णियाओ।

प. से किं तं दव्वज्झयणे?

उ. दव्वज्झयणे-दुविहे पण्णत्ते, तं जहा-

૧૮૨. "અધ્યયન"નું નિક્ષેપ :

પ્ર. (૧) અધ્યયન શું છે ?

ઉ. અધ્યયન ચાર પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

૧. નામ-અધ્યયન, ૨. સ્થાપના-અધ્યયન,

૩. દ્રવ્ય-અધ્યયન, ૪. ભાવ-અધ્યયન.

નામ અને સ્થાપના અધ્યયનનું સ્વરુપ પૂર્વવર્ણિત જેવું જ જાણવું જોઈએ.

પ્ર. દ્રવ્ય-અધ્યયન શું છે ?

ઉ. દ્રવ્ય-અધ્યયન બે પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

१. आगमओ य, २. णो आगमओ य। १. આગમથી, ૨. નો આગમથી.

प. से किं तं आगमओ दव्वज्झयणे ?

उ. आगमओ- दव्वज्झयणे जस्स णं 'अज्झयणे' त्ति पदं सिक्खितं ठितं जितं मितं परिजितं **-जाव-** जावइया अणुवउत्ता आगमओ तावइयाइं दव्वज्झयणाइं।

एवमेव ववहारस्स वि।

संगहस्स णं एगो वा, अणेगो वा, **तं चेव भाणियव्वं।**

से तं आगमओ दव्वज्झयणे।

प. से किं तं णो आगमओ दव्वज्झयणे ?

उ. णो आगमओ दव्वज्झयणे-तिविहे पण्णत्ते, तं जहा-

१. जाणयसरीरदव्वज्झयणे,

२. भवियसरीरदव्वज्झयणे,

३. जाणयसरीरभवियसरीरवइरित्ते दव्वज्झयणे।

प. से किं तं जाणयसरीरदव्वज्झयणे ?

उ. जाणयसरीरदव्वज्झयणे- अज्झयणपयत्थाहिगार जाणयस्स - जं सरीरयं ववगय-चुत-चइय-चत्तदेहं **-जाव-** अहो! णं इमेणं सरीर-समुस्सएणं 'अज्झयणे' त्ति पदं आघवियं **-जाव-** उवदंसियं ति।

प. जहा को दिट्ठंतो ?

उ. अयं घयकुंभे आसी, अयं महुकुंभे आसी।

से तं जाणयसरीरदव्वज्झयणे।

प. से किं तं भवियसरीरदव्वज्झयणे ?

उ. भवियसरीरदव्वज्झयणे-जे जीवे जोणीयजम्मण-निक्खंते इमेणं चेव आदत्तएणं सरीरसमुस्सएणं जिणदिट्ठेणं भावेणं अज्झयणे त्ति पयं सेयकाले सिक्खिस्सइ ण ताव सिक्खइ।

પ્ર. આગમથી દ્રવ્ય-અધ્યયન શું છે ?

ઉ. જેણે "અધ્યયન" આ પદને સીખી લીધું છે, પોતાના હૃદયમાં સ્થિર કરી લીધું છે, જીત, મિત અને પરિજીત કરી લીધું છે **-યાવત્-** જેટલા પણ ઉપયોગથી શૂન્ય છે, તેટલા આગમથી દ્રવ્ય-અધ્યયન છે.

આ પ્રમાણે વ્યવહારનો પણ મત છે,

સંગ્રહનયનાં મતથી એક કે અનેક આત્માઓ એક આગમ દ્રવ્ય-અધ્યયન છે. **ઈત્યાદિ સમગ્ર વર્ણન આગમ દ્રવ્ય-આવશ્યક જેવું જાણવું જોઈએ.**

આ આગમ દ્રવ્ય-અધ્યયન છે.

પ્ર. નો આગમ દ્રવ્ય-અધ્યયન શું છે ?

ઉ. નો આગમ દ્રવ્ય-અધ્યયન ત્રણ પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

૧. જ્ઞાયક શરીર દ્રવ્ય-અધ્યયન,

૨. ભવ્ય શરીર દ્રવ્ય- અધ્યયન,

૩. જ્ઞાયક શરીર ભવ્ય શરીર વ્યતિરિક્ત દ્રવ્ય-અધ્યયન.

પ્ર. જ્ઞાયક શરીર દ્રવ્ય-અધ્યયન શું છે ?

ઉ. અધ્યયન પદનાં અર્થાધિકારનાં જ્ઞાતાનું વ્યપગત ચૈતન્ય, ચ્યુત, ચ્યવિત કે ત્યક્તદેહને **-યાવત્-** જોઈને કોઈ કહે કે અહો ! આ શરીર રુપ પુદ્દગલ સંઘાતથી "અધ્યયન" આ પદનું વર્ણન કરેલ હતું **-યાવત્-** ઉપદર્શિત કરેલ હતું. તે શરીર જ્ઞાયક શરીર દ્રવ્ય અધ્યયન છે.

પ્ર. આ વિષયનું કોઈ દૃષ્ટાંત છે ?

ઉ. (જેમ ઘડામાંથી ઘી કે મધુ કાઢી લીધા પછી પણ) આ ઘીનો ઘડો હતો, આ મધુકુંભ હતું. એવું કહેવાય છે.

આ જ્ઞાયક શરીર દ્રવ્ય-અધ્યયન છે.

પ્ર. ભવ્ય શરીર દ્રવ્ય-અધ્યયન શું છે ?

ઉ. જન્મકાળ પ્રાપ્ત થવા પર જે જીવ યોનિસ્થાનથી બહાર નિકળે છે અને આ પ્રાપ્ત શરીરનાં દ્વારા જીનોપદિષ્ટ ભાવાનુસાર "અધ્યયન" આ પદને શીખશે, પરંતુ હમણાં વર્તમાનમાં સીખતા નથી. તેવા બાળકનું આ શરીર ભવ્ય શરીર દ્રવ્ય અધ્યયન કહેવાય છે.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

प. जहा को दिट्ठंतो ?

उ. अयं घयकुंभे भविस्सइ, अयं महुकुंभे भविस्सइ।

से तं भवियसरीरदव्वज्झयणे।

प. से किं तं जाणयसरीरभवियसरीरवइरित्ते दव्वज्झयणे ?

उ. जाणयसरीरभवियसरीरवइरित्ते दव्वज्झयणे पत्तयपोत्थयलिहियं।

से तं जाणयसरीरभवियसरीरवइरित्ते दव्वज्झयणे।

से तं णो आगमओ दव्वज्झयणे। से तं दव्वज्झयणे।

प. से किं तं भावज्झयणे ?

उ. भावज्झयणे-दुविहे पण्णत्ते, तं जहा-

१. आगमओ य, २. णो आगमओ य।

प. से किं तं आगमओ भावज्झयणे ?

उ. जाणए उवउत्ते।

से तं आगमओ भावज्झयणे।

प. से किं तं नो आगमओ भावज्झयणे ?

उ. नो आगमओ भावज्झयणे -

अज्झप्पस्सा णयणं, कम्माणं अवचओ उवचियाणं।
अणुवचओ य नवाणं, तम्हा अज्झयणमिच्छंति॥१२५॥

से तं णो आगमओ भावज्झयणे। से तं भावज्झयणे।

से तं अज्झयणे। - अणु. सु. ५३६-५४६

१८३. अज्झीण-निक्खेवो-

प. (२) से किं तं अज्झीणे ?

उ. अज्झीणे-चउव्विहे पण्णत्ते, तं जहा-

१. णामज्झीणे, २. ठवणज्झीणे, ३. दव्वज्झीणे, ४. भावज्झीणे।

णाम-ठवणाओ पुव्ववण्णियाओ।

प. से किं तं दव्वज्झीणे ?

પ્ર. આનું કોઈ દૃષ્ટાંત છે ?

ઉ. (જેમ કોઈ ઘડામાં હમણાં ઘી અથવા મધુ ભરેલ નથી તો પણ તેને) આ ઘૃતકુંભ હશે, આ મધુકુંભ હશે એવું કહેવું.

આ ભવ્ય શરીર દ્રવ્યાધ્યયન છે.

પ્ર. જ્ઞાયક શરીર ભવ્ય શરીર વ્યતિરિક્ત દ્રવ્યાધ્યયન શું છે ?

ઉ. પત્ર અથવા પુસ્તકમાં લખેલ અધ્યયન જ્ઞાયક શરીર-ભવ્યશરીર-વ્યતિરિક્ત દ્રવ્યાધ્યયન કહેવાય છે.

આ જ્ઞાયકશરીર - ભવ્યશરીર - વ્યતિરિક્ત દ્રવ્યાધ્યયન છે.

આ નો આગમ દ્રવ્ય - અધ્યયન છે. આ દ્રવ્યાધ્યયન છે.

પ્ર. ભાવ-અધ્યયન શું છે ?

ઉ. ભાવ-અધ્યયન બે પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

૧. આગમભાવ-અધ્યયન, ૨. નો આગમભાવ-અધ્યયન.

પ્ર. આગમભાવ-અધ્યયન શું છે ?

ઉ. જે અધ્યયનનાં અર્થનો જ્ઞાતા હોવાની સાથે તેમાં ઉપયોગયુક્ત પણ હોય.

આ આગમભાવ-અધ્યયન છે.

પ્ર. નો આગમભાવ અધ્યયન શું છે ?

ઉ. નો આગમભાવ- અધ્યયન આ પ્રમાણે છે -

સામાયિક આદિ અધ્યયનમાં ચિત્તને લગાવવા, ઉપાર્જીત કર્મોનો ક્ષય કરવા અને નવીન કર્મોનો બંધ ન કરવા દેવાનાં કારણે સાધક અધ્યયનની અભિલાષા કરે છે.

આ નોઆગમભાવ-અધ્યયન છે. આ ભાવ-અધ્યયન છે. આ અધ્યયન છે.

૧૮૩. "અક્ષીણ" (અક્ષય) નો નિક્ષેપ :

પ્ર. (૨) અક્ષીણ શું છે ?

ઉ. અક્ષીણ ચાર પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

૧. નામ-અક્ષીણ, ૨. સ્થાપના-અક્ષીણ, ૩. દ્રવ્ય-અક્ષીણ, ૪. ભાવ-અક્ષીણ.

નામ અને સ્થાપના અક્ષીણ પૂર્વવત્ છે.

પ્ર. દ્રવ્ય-અક્ષીણ શું છે ?

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

उ. दव्वज्झीणे दुविहे पण्णत्ते, तं जहा-
१. आगमओ य, २. नो आगमओ य।

ઉ. દ્રવ્ય-અક્ષીણ બે પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -
૧. આગમથી, ૨. નો આગમથી.

प. से किं तं आगमओ दव्वज्झीणे ?

પ્ર. આગમ દ્રવ્ય- અક્ષીણ શું છે ?

उ. आगमओ दव्वज्झीणे-जस्स णं अज्झीणे त्ति पदं सिक्खितं ठितं जितं मितं परिजितं ***तं चेव जहा दव्वज्झयणे तहा भाणियव्वं।***

से तं आगमओ दव्वज्झीणे।

ઉ. આગમ દ્રવ્ય- અક્ષીણ જેણે "અક્ષીણ" આ પદને સીખી લીધું છે. સ્થિર, જીત, મિત, પરિજીત કર્યું છે ***ઈત્યાદિ જેવું દ્રવ્ય-અધ્યયનમાં કહ્યું છે તેવું જ અહીં કહેવું જોઈએ.***

આ આગમથી દ્રવ્ય-અક્ષીણ છે.

प. से किं तं नो आगमओ दव्वज्झीणे ?

પ્ર. નો આગમથી દ્રવ્ય-અક્ષીણ શું છે. અર્થાત્ કેટલા પ્રકારનાં કહ્યા છે ?

उ. नो आगमओ दव्वज्झीणे तिविहे पण्णत्ते, तं जहा-
१. जाणयसरीरदव्वज्झीणे,
२. भवियसरीरदव्वज्झीणे,
३. जाणयसरीरभवियसरीरवइरित्ते दव्वज्झीणे।

ઉ. નો આગમદ્રવ્ય- અક્ષીણ ત્રણ પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -
૧. જ્ઞાયક શરીર દ્રવ્ય- અક્ષીણ,
૨. ભવ્ય શરીર દ્રવ્ય- અક્ષીણ,
૩. જ્ઞાયક શરીર- ભવ્યશરીર- વ્યતિરિક્ત-દ્રવ્ય-અક્ષીણ.

प. से किं तं जाणयसरीरदव्वज्झीणे ?

પ્ર. જ્ઞાયક શરીર દ્રવ્ય- અક્ષીણ શું છે ?

उ. अज्झीणपयत्थाहिकारजाणयस्स जं सरीरयं ववगय-चुत-चइत-चत्तदेहं ***जहा दव्वज्झयणे तहा भाणियव्वं।***

से तं जाणयसरीरदव्वज्झीणे।

ઉ. અક્ષીણ પદનાં અર્થાધિકારનાં જ્ઞાતાનું વ્યપગત, ચ્યુત, ચ્યવિત, ત્યક્તદેહ આદિનું વર્ણન ***જેવું દ્રવ્ય-અધ્યયનમાં કહ્યું છે તેવી જ રીતે અહીં પણ કહેવું જોઈએ.***

આ જ્ઞાયક શરીર-દ્રવ્ય-અક્ષીણ છે.

प. से किं तं भवियसरीरदव्वज्झीणे ?

પ્ર. ભવ્ય શરીર દ્રવ્ય-અક્ષીણ શું છે ?

उ. भवियसरीरदव्वज्झीणे-जे जीवे जोणीजम्मणनिक्खंते ***एवं जहा दव्वज्झयणे तहा भाणियव्वं।***

से तं भवियसरीरदव्वज्झीणे।

ઉ. સમય પૂર્ણ થતાં જે જીવ યોનિથી નીકળીને ઉત્પન્ન થયો આદિનું વર્ણન ***જેવું ભવ્ય શરીર દ્રવ્ય-અધ્યયનમાં કહ્યું તેવી જ રીતે અહીં પણ કહેવું જોઈએ.***

આ ભવ્ય શરીર દ્રવ્ય-અક્ષીણ છે.

प. से किं तं जाणयसरीरभवियसरीरवइरित्ते दव्वज्झीणे ?

પ્ર. જ્ઞાયક શરીર- ભવ્ય શરીર- વ્યતિરિક્ત દ્રવ્ય-અક્ષીણ શું છે ?

उ. सव्वागासमेढी।

से तं जाणयसरीरभवियसरीरवइरित्ते दव्वज्झीणे।

से तं नो आगमओ दव्वज्झीणे। से तं दव्वज्झीणे।

ઉ. સર્વાકાશ-શ્રેણિ.

આ જ્ઞાયક શરીર-ભવ્યશરીર-વ્યતિરિક્ત- દ્રવ્ય અક્ષીણ છે.

આ નો આગમથી દ્રવ્ય - અક્ષીણ છે. આ દ્રવ્ય-અક્ષીણ છે.

जैन साईट JAINSITE जैनम् जयति शासनम्

प. से किं तं भावज्झीणे ?

प्र. ભાવ- અક્ષીણ શું છે ?

उ. भावज्झीणे-दुविहे पण्णत्ते, तं जहा-
१. आगमओ य, २. नो आगमओ य।

ઉ. ભાવ-અક્ષીણ બે પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -
૧. આગમથી, ૨. નો આગમથી.

प. से किं तं आगमओ भावज्झीणे ?

પ્ર. આગમથી ભાવ-અક્ષીણ શું છે ?

उ. आगमओ भावज्झीणे जाणए उवउत्ते।

ઉ. જે જાણતા હોય અને ઉપયોગથી યુક્ત હોય તેજ આગમની અપેક્ષાએ ભાવ અક્ષીણ છે.

से तं आगमओ भावज्झीणे।

આ આગમથી ભાવ-અક્ષીણ છે.

प. से किं तं नो आगमओ भावज्झीणे ?

પ્ર. નો આગમભાવ- અક્ષીણ શું છે ?

उ. नो आगमओ भावज्झीणे-
जहा दीवा दीवसयं पइप्पए, दिप्पए य सो दीवो।
दीवसमा आयरिया दिप्पंति, परं च दीवेंति॥१२६॥

ઉ. નો આગમભાવ- અક્ષીણ-
જેમ દીપક બીજા સૈકડોં દીપકોને પ્રજ્વલિત કરીને પણ સ્વયં પ્રદીપ્ત રહે છે, તેવી જ રીતે આચાર્ય પણ દીપકની જેમ સ્વયં દેદીપ્યમાન હોય છે અને બીજા શિષ્યવર્ગને પણ દેદીપ્યમાન કરે છે.

से तं नो आगमओ भावज्झीणे। से तं भावज्झीणे। से तं अज्झीणे। - अणु. सु. ५४७-५५७

આ નો આગમભાવ-અક્ષીણ છે. આ ભાવ-અક્ષીણ છે. આ અક્ષીણ છે.

જૈન સાઈટ JAINSITE.com જૈનમ્ જયતિ શાસનમ્

१८४. आय-णिक्खेवो-

૧૮૪. "આય" (પ્રાપ્તિ) નો નિક્ષેપ :

प्र. (३) से किं तं आए ?

પ્ર. (૩) પ્રાપ્તિ શું છે ?

उ. आए-चउव्विहे पण्णत्ते, तं जहा-
१. नामाए, २. ठवणाए, ३. दव्वाए, ४. भावाए।

ઉ. પ્રાપ્તિ ચાર પ્રકારની કહી છે, જેમકે -
૧. નામ-પ્રાપ્તિ, ૨. સ્થાપના-પ્રાપ્તિ, ૩. દ્રવ્ય-પ્રાપ્તિ, ૪. ભાવ-પ્રાપ્તિ.

नाम ठवणाओ पुव्वभणियाओ।

નામ પ્રાપ્તિ અને સ્થાપના-પ્રાપ્તિનું વર્ણન પૂર્વોક્ત નામ અને સ્થાપના આવશ્યકનાં અનુરુપ છે.

प. से किं तं दव्वाए ?

પ્ર. દ્રવ્ય- પ્રાપ્તિ શું છે ?

उ. दव्वाए-दुविहे पण्णत्ते, तं जहा-
१. आगमओ य, २. नो आगमओ य।

ઉ. દ્રવ્ય- પ્રાપ્તિ બે પ્રકારની કહી છે, જેમકે -
૧. આગમથી, ૨. નો આગમથી.

प. से किं तं आगमओ दव्वाए ?

પ્ર. આગમથી દ્રવ્ય પ્રાપ્તિ શું છે ?

उ. जस्स णं आए त्ति पयं सिक्खितं ठितं **-जाव-** अणुवओगो दव्वमिति कट्टु **-जाव-** जावइया अणुवउत्ता आगमओ तावइया ते दव्वाया।

ઉ. જેણે "પ્રાપ્તિ" આ પદ સીખી લીધું છે, સ્થિર કરી લીધું છે **-યાવત્-** ઉપયોગ રહિત હોવાથી દ્રવ્યરૂપ છે **-યાવત્-** જેટલા ઉપયોગ રહિત છે તેટલા જ આગમથી દ્રવ્ય પ્રાપ્તિ છે.

से तं आगमओ दव्वाए।

આ આગમથી દ્રવ્ય-પ્રાપ્તિ છે.

प. से किं तं नो आगमओ दव्वाए ?

પ્ર. નો આગમ દ્રવ્ય-પ્રાપ્તિ શું છે ?

उ. नो आगमओ दव्वाए तिविहे पण्णत्ते, तं जहा-

ઉ. નો આગમ દ્રવ્ય-પ્રાપ્તિ ત્રણ પ્રકારની કહી છે, જેમકે -

१. जाणयसरीरदव्वाए,
२. भवियसरीरदव्वाए,
३. जाणयसरीरभवियसरीरवइरित्ते दव्वाए।

प. से किं तं जाणयसरीरदव्वाए ?
उ. आयपयत्थाहिकार जाणगस्स जं सरीरगं ववगय-चुत-चइय-चत्तदेहं ***सेसं जहा दव्वज्झयणे।***

से तं जाणयसरीरदव्वाए।

प. से किं तं भवियसरीरदव्वाए ?
उ. जे जीवे जोणीयजम्मणणिक्खंते-***सेसं जहा दव्वज्झयणे।***

से तं भवियसरीरदव्वाए।

प. से किं तं जाणयसरीरभवियसरीरवइरित्ते दव्वाए ?
उ. जाणयसरीरभवियसरीरवइरित्ते दव्वाए तिविहे पण्णत्ते, तं जहा-
१. लोइए, २. कुप्पावयणिए, ३. लोगुत्तरिए।
- अणु. सु. ५५८-५६५

१८५. लोइय दव्वाय-

प. से किं तं लोइए ?
उ. लोइए तिविहे पण्णत्ते, तं जहा-
१. सचित्ते, २. अचित्ते, ३. मीसए य।
प. से किं तं सचित्ते ?
उ. सचित्ते तिविहे पण्णत्ते, तं जहा-
१. दुपयाणं, २. चउप्पयाणं, ३. अपयाणं।
दुपयाणं दासाणं दासीणं,
चउप्पयाणं आसाणं हत्थीणं,
अपयाणं अंबाणं अंबाडगाणं आए।

૧. જ્ઞાયક શરીર દ્રવ્ય-પ્રાપ્તિ,
૨. ભવ્ય શરીર દ્રવ્ય-પ્રાપ્તિ,
૩. જ્ઞાયક શરીર-ભવ્ય શરીર-વ્યતિરિક્ત-દ્રવ્ય-પ્રાપ્તિ.

પ્ર. જ્ઞાયક શરીર દ્રવ્ય-પ્રાપ્તિ શું છે ?
ઉ. "પ્રાપ્તિ" પદનાં અર્થાધિકારનાં જ્ઞાતાનું વ્યપગત, ચ્યુત, ચ્યવિત ત્યક્ત શરીર જ્ઞાયક શરીર-દ્રવ્ય પ્રાપ્તિ છે. ***બાકીનું વર્ણન દ્રવ્યાધ્યયન જેવું જ છે.***

આ જ્ઞાયક શરીર નોઆગમ દ્રવ્ય પ્રાપ્તિ છે.

પ્ર. ભવ્ય શરીર દ્રવ્ય-પ્રાપ્તિ શું છે ?
ઉ. સમય પૂર્ણ થતાં યોનિથી નીકળીને જે જન્મને પ્રાપ્ત થયું. ***ઈત્યાદિ ભવ્ય-શરીર દ્રવ્ય- અધ્યયનનાં વર્ણનની સમાન ભવ્ય શરીર દ્રવ્ય-પ્રાપ્તિ છે.***

આ ભવ્ય શરીર દ્રવ્ય-પ્રાપ્તિ છે.

પ્ર. જ્ઞાયક શરીર-ભવ્યશરીર-વ્યતિરિક્ત-દ્રવ્ય પ્રાપ્તિ શું છે ?
ઉ. જ્ઞાયક શરીર-ભવ્ય શરીર-વ્યતિરિક્ત-દ્રવ્ય પ્રાપ્તિ ત્રણ પ્રકારની કહી છે, જેમકે -
૧. લૌકિક, ૨. કુપ્રાવચનિક, ૩. લોકોત્તર.

૧૮૫. લૌકિક દ્રવ્ય પ્રાપ્તિ (દ્વિપદ ચતુષ્પદ આદિની પ્રાપ્તિ)

પ્ર. લૌકિક દ્રવ્ય-પ્રાપ્તિ શું છે ?
ઉ. લૌકિક દ્રવ્ય-પ્રાપ્તિ ત્રણ પ્રકારની કહી છે, જેમકે -
૧. સચિત્ત, ૨. અચિત્ત, ૩. મિશ્ર.
પ્ર. સચિત્ત-લૌકિક-પ્રાપ્તિ શું છે ?
ઉ. સચિત્ત-લૌકિક-પ્રાપ્તિ ત્રણ પ્રકારની કહી છે, જેમકે -
૧. દ્વિપદ-પ્રાપ્તિ, ૨. ચતુષ્પદ-પ્રાપ્તિ, ૩. અપદ-પ્રાપ્તિ.
આમાંથી દાસ-દાસીઓની પ્રાપ્તિ **દ્વિપદ**-પ્રાપ્તિ છે,
અશ્વો, હાથીઓની પ્રાપ્તિ **ચતુષ્પદ**-પ્રાપ્તિ છે.
કેરી, આમળાનાં વૃક્ષો આદિની પ્રાપ્તિ **અપદ**-પ્રાપ્તિ છે.

जैन साहित्य JAINSITE .com जैनम् जयति शासनम्

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

से तं सचित्ते।

प. से किं तं अचित्ते ?

उ. अचित्ते-सुवण्ण-रयय-मणि-मोत्तिय-संख-सिल-प्पवाल-रत्तरयणाणं (संतसावएज्जस्स) आए।

से तं अचित्ते।

प. से किं तं मीसए ?

उ. मीसए-दासाणं दासीणं आसाणं हत्थीणं समाभरियाउज्जालंकियाणं आये।

से तं मीसए। से तं लोइए।

प. से किं तं कुप्पावयणिए ?

उ. कुप्पावयणिए तिविहे पण्णत्ते, तं जहा-

१. सचित्ते, २. अचित्ते, ३. मीसए य।

तिण्णि वि जहा लोइए।

से तं कुप्पावयणिए।

- अणु. सु. ५६६-५७०

આ સચિત્ત પ્રાપ્તિ છે.

પ્ર. અચિત્ત પ્રાપ્તિ શું છે ?

ઉ. સોના, ચાંદી, મણિ, મોતી, શંખ, શિલા, પ્રવાળ, રક્તરત્ન આદિ સારવાન્ દ્રવ્યની પ્રાપ્તિ અચિત્ત-પ્રાપ્તિ છે.

આ અચિત્ત પ્રાપ્તિ છે.

પ્ર. મિશ્ર પ્રાપ્તિ શું છે ?

ઉ. અલંકારાદિથી તથા વાદ્યોથી વિભૂષિત દાસ-દાસીઓ, ઘોડા, હાથીઓ આદિની પ્રાપ્તિ મિશ્ર પ્રાપ્તિ કહેવાય છે.

આ મિશ્ર પ્રાપ્તિ છે, આ લૌકિક-પ્રાપ્તિ છે.

પ્ર. કુપ્રાવચનિક- પ્રાપ્તિ શું છે ?

ઉ. કુપ્રાવચનિક-પ્રાપ્તિ પણ ત્રણ પ્રકારની કહી છે, જેમકે -

૧. સચિત્ત, ૨. અચિત્ત, ૩. મિશ્ર.

આ ત્રણે લૌકિક - પ્રાપ્તિની જેમ છે.

આ કુપ્રાવચનિક - પ્રાપ્તિ છે.

जैन साईट JAINSITE जैनम् जयति शासनम्

१८६. लोगुत्तरिय दव्वाय-

प. से किं तं लोगुत्तरिए ?

उ. लोगुत्तरिए तिविहे पण्णत्ते, तं जहा-

१. सचित्ते, २. अचित्ते, ३. मीसए य।

प. से किं तं सचित्ते ?

उ. सचित्ते-सीसाणं सिस्सिणियाणं आए।

से तं सचित्ते।

प. से किं तं अचित्ते ?

उ. अचित्ते-पडिग्गहाणं वत्थाणं कंबलाणं पायपुंछणाणं आए।

से तं अचित्ते।

प. से किं तं मीसए ?

उ. मीसए-सीसाणं सिस्सिणियाणं सभंडोवकरणाणं आए।

से तं मीसए। से तं लोगुत्तरिए।

૧૮૬. લોકોત્તરિક દ્રવ્ય પ્રાપ્તિ (શિષ્યાદિની પ્રાપ્તિ)

પ્ર. લોકોત્તરિક-પ્રાપ્તિ શું છે ?

ઉ. લોકોત્તરિક - પ્રાપ્તિ ત્રણ પ્રકારની કહી છે, જેમકે -

૧. સચિત્ત, ૨. અચિત્ત, ૩. મિશ્ર.

પ્ર. સચિત્ત- લોકોત્તરિક- પ્રાપ્તિ શું છે ?

ઉ. શિષ્ય-શિષ્યાઓની પ્રાપ્તિ સચિત્ત (લોકોત્તરિક) પ્રાપ્તિ છે.

આ સચિત્ત પ્રાપ્તિ છે.

પ્ર. અચિત્ત- લોકોત્તરિક-પ્રાપ્તિ શું છે ?

ઉ. પાત્ર, વસ્ત્ર, કંબલ, પાદપ્રોચ્છન આદિની પ્રાપ્તિ અચિત્ત (લોકોત્તરિક) પ્રાપ્તિ કહેવાય છે.

આ અચિત્ત પ્રાપ્તિ છે.

પ્ર. મિશ્ર (લોકોત્તરિક) પ્રાપ્તિ શું છે ?

ઉ. ભંડોપકરણાદિ સહિત શિષ્ય-શિષ્યાઓની પ્રાપ્તિ મિશ્ર પ્રાપ્તિ કહેવાય છે.

આ મિશ્ર પ્રાપ્તિ છે. આ લોકોત્તરિક પ્રાપ્તિ છે.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

से तं जाणयसरीरभवियसरीरवइरित्ते दव्वाए।

से तं नो आगमओ दव्वाए। से तं दव्वाए।

- अणु. सु. ५७१-५७४

१८७. पसत्थापसत्थ भावाए-

प. से किं तं भावाए?

उ. भावाए-दुविहे पण्णत्ते, तं जहा-

१. आगमओ य, २. नो आगमओ य।

प. से किं तं आगमओ भावाए?

उ. भावाए-जाणए उवउत्ते।

से तं आगमओ भावाए।

प. से किं तं नो आगमओ भावाए?

उ. नो आगमओ भावाए-दुविहे पण्णत्ते, तं जहा-

१. पसत्थे य, २. अपसत्थे य।

प. से किं तं पसत्थे?

उ. पसत्थे-तिविहे पण्णत्ते, तं जहा-

१. णाणाए, २. दंसणाए, ३. चरित्ताए।

से तं पसत्थे।

प. से किं तं अपसत्थे?

उ. अपसत्थे-चउव्विहे पण्णत्ते, तं जहा-

१. कोहाए, २. माणाए, ३. मायाए, ४. लोभाए।

से तं अपसत्थे। से तं णो आगमओ भावाए।

से तं भावाए। से तं आए।

- अणु. सु. ५७५-५७९

१८८. झवणा-णिक्खेवो-

प. (४) से किं तं झवणा?

उ. झवणा चउव्विहा पण्णत्ता, तं जहा-

१. नामज्झवणा, २. ठवणज्झवणा, ३. दव्वज्झवणा, ४. भावज्झवणा।

આ જ્ઞાયક શરીર-ભવ્યશરીર-વ્યતિરિક્ત દ્રવ્ય પ્રાપ્તિ છે.

આ નો આગમ દ્રવ્ય-પ્રાપ્તિ છે. આ દ્રવ્ય-પ્રાપ્તિ છે.

૧૮૭. પ્રશસ્ત-અપ્રશસ્ત ભાવોની પ્રાપ્તિ :

પ્ર. ભાવ-પ્રાપ્તિ શું છે ?

ઉ. ભાવ-પ્રાપ્તિ બે પ્રકારની કહી છે, જેમકે -

૧. આગમથી, ૨. નો આગમથી.

પ્ર. આગમ ભાવ-પ્રાપ્તિ શું છે ?

ઉ. પ્રાપ્તિપદનાં જ્ઞાતા અને સાથે જ ઉપયોગથી યુક્ત જીવ આગમ ભાવ પ્રાપ્તિ છે.

આ આગમભાવ- પ્રાપ્તિ છે.

પ્ર. નો આગમભાવ-પ્રાપ્તિ શું છે ?

ઉ. નો આગમભાવ-પ્રાપ્તિ બે પ્રકારની કહી છે, જેમકે -

૧. પ્રશસ્ત, ૨. અપ્રશસ્ત.

પ્ર. પ્રશસ્ત નોઆગમભાવ પ્રાપ્તિ શું છે ?

ઉ. પ્રશસ્ત નોઆગમભાવ-પ્રાપ્તિ ત્રણ પ્રકારની કહી છે, જેમકે -

૧. જ્ઞાન-પ્રાપ્તિ, ૨. દર્શન-પ્રાપ્તિ, ૩. ચારિત્ર-પ્રાપ્તિ.

આ પ્રશસ્ત-ભાવ-પ્રાપ્તિ છે.

પ્ર. અપ્રશસ્ત નોઆગમભાવ-પ્રાપ્તિ શું છે ?

ઉ. અપ્રશસ્તનો આગમભાવ-પ્રાપ્તિ ચાર પ્રકારની કહી છે, જેમકે -

૧. ક્રોધ-પ્રાપ્તિ, ૨. માન-પ્રાપ્તિ, ૩. માયા-પ્રાપ્તિ, ૩. લોભ-પ્રાપ્તિ.

આ અપ્રશસ્ત ભાવ-પ્રાપ્તિ છે. આ નો આગમભાવ-પ્રાપ્તિ છે.

આ ભાવ-પ્રાપ્તિ છે. આ પ્રાપ્તિ છે.

૧૮૮. "ક્ષપણા"નો નિક્ષેપ :

પ્ર. (૪) ક્ષપણા શું છે ?

ઉ. ક્ષપણા ચાર પ્રકારની કહી છે, જેમકે -

૧. નામ ક્ષપણા, ૨. સ્થાપના ક્ષપણા, ૩. દ્રવ્ય-ક્ષપણા, ૪. ભાવ ક્ષપણા.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

णाम ठवणाओ पुव्वभणियाओ।

प. से किं तं दव्वज्झवणा ?

उ. दव्वज्झवणा-दुविहा पण्णत्ता, तं जहा-

१. आगमओ य, २. नो आगमओ य।

प. से किं तं आगमओ दव्वज्झवणा ?

उ. जस्स णं झवणेति पदं सिक्खियं ठितं जितं मितं परिजियं, ***सेसं जहा दव्वज्झयणे तहा भाणियव्वं -जाव-***

से तं आगमओ दव्वज्झवणा।

प. से किं तं नो आगमओ दव्वज्झवणा ?

उ. नो आगमओ दव्वज्झवणा-तिविहा पण्णत्ता, तं जहा-

१. जाणयसरीरदव्वज्झवणा,

२. भवियसरीरदव्वज्झवणा,

३. जाणयसरीरभवियसरीरवइरित्ता दव्वज्झवणा।

प. से किं तं जाणयसरीरदव्वज्झवणा ?

उ. जाणयसरीरदव्वज्झवणा-झवणापयत्थाहिकार जाणयस्स जं सरीरयं ववगय-चुय-चइय-चत्तदेहं, ***सेसं जहा दव्वज्झयणे।***

से तं जाणयसरीर दव्वज्झवणा।

प. से किं तं भवियसरीरदव्वज्झवणा ?

उ. भविय सरीरदव्वज्झवणा-जे जीवे जोणीजम्मणणिक्खंते इमेणं चेव आयत्तएणं सरीर समुस्सएणं जिणदिट्ठेणं भावेणं झवणे त्ति पयं सेयकाले सिक्खिस्सइ, ण ताव सिक्खइ।

प. को दिट्ठंतो ?

उ. जहा अयं घयकुंभे भविस्सइ, अयं महुकुंभे भविस्सइ।

से तं भवियसरीरदव्वज्झवणा।

प. से किं तं जाणयसरीर भवियसरीर वइरित्ता दव्वज्झवणा ?

उ. ***जहा जाणयसरीरभवियसरीरवइरित्ते दव्वाए तहा भाणियव्वा।***

નામ અને સ્થાપનાક્ષપણા પૂર્વવત્ છે.

પ્ર. દ્રવ્ય ક્ષપણા શું છે ?

ઉ. દ્રવ્ય ક્ષપણા બે પ્રકારની કહી છે, જેમકે -

૧. આગમથી, ૨. નો આગમથી.

પ્ર. આગમ દ્રવ્ય ક્ષપણા શું છે ?

ઉ. જેણે 'ક્ષપણા' આ પદ સીખી લીધું છે, સ્થિર, જીત, મિત અને પરિજીત કરી લીધું છે. ***ઈત્યાદિ દ્રવ્યાધ્યયનનાં સમાન કહેવું જોઈએ -યાવત્-***

આ આગમથી દ્રવ્ય ક્ષપણા છે.

પ્ર. નો આગમદ્રવ્ય- ક્ષપણા શું છે ?

ઉ. નો આગમ દ્રવ્ય ક્ષપણા ત્રણ પ્રકારની કહી છે, જેમકે -

૧. જ્ઞાયક શરીર દ્રવ્ય ક્ષપણા,

૨. ભવ્ય શરીર દ્રવ્ય ક્ષપણા,

૩. જ્ઞાયક શરીર - ભવ્યશરીર - વ્યતિરિક્ત - દ્રવ્યક્ષપણા.

પ્ર. જ્ઞાયક શરીર-દ્રવ્યક્ષપણા શું છે ?

ઉ. જ્ઞાયક શરીર-દ્રવ્યક્ષપણા 'ક્ષપણા' પદનાં અર્થાધિકારનાં જ્ઞાતાનું વ્યપગત, ચ્યુત, ચ્યવિત, ત્યક્ત શરીર ***ઈત્યાદિ વર્ણન દ્રવ્ય-અધ્યયનનાં સમાન છે.***

આ જ્ઞાયક શરીર દ્રવ્યક્ષપણા છે.

પ્ર. ભવ્ય શરીર દ્રવ્યક્ષપણા શું છે ?

ઉ. સમય પૂર્ણ થતાં જે જીવ ઉત્પન્ન થયું અને પ્રાપ્ત શરીરથી જીનોપદિષ્ટ ભાવનાં અનુસાર ભવિષ્યમાં 'ક્ષપણા' પદને શીખશે, પરંતુ હમણાં શીખેલ નથી, એવા તે શરીર ભવ્ય શરીર દ્રવ્યક્ષપણા છે.

પ્ર. આનાં માટે શું દૃષ્ટાંત છે ?

ઉ. (જેમ કોઈ ઘડામાં હમણા ઘી અથવા મધુ ભરેલ નથી, પરંતુ ભવિષ્યમાં ભરવાની અપેક્ષાએ) હમણાથી આ ઘી નો ઘડો થશે, આ મધુનો ઘડો થશે એવું કહેવું. ***આ ભવ્ય શરીર દ્રવ્ય ક્ષપણા છે.***

પ્ર. જ્ઞાયક શરીર-ભવ્યશરીર- વ્યતિરિક્ત-દ્રવ્યક્ષપણા શું છે ?

ઉ. ***જ્ઞાયક શરીર-ભવ્યશરીર-વ્યતિરિક્ત-દ્રવ્યક્ષપણા જ્ઞાયક શરીર-ભવ્ય શરીર વ્યતિરિક્ત દ્રવ્યપ્રાપ્તિના સમાન જાણવો જોઈએ.***

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

से तं जाणयसरीरभवियसरीरवइरित्ता दव्वज्झवणा।

આ જ્ઞાયક શરીર-ભવ્યશરીર-વ્યતિરિક્ત-દ્રવ્યક્ષપણા છે.

से तं नो आगमओ दव्वज्झवणा। से तं दव्वज्झवणा।

આ નો આગમ દ્રવ્ય ક્ષપણા છે. આ દ્રવ્ય-ક્ષપણા છે.

प. से किं तं भावज्झवणा ?

उ. भावज्झवणा-दुविहा पण्णत्ता, तं जहा-

१. आगमओ य, २. नो आगमओ य।

प. से किं तं आगमओ भावज्झवणा ?

उ. आगमओ भावज्झवणा-झवणापयत्थाहिकार जाणए उवउत्ते।

से तं आगमओ भावज्झवणा।

प. से किं तं णो आगमओ भावज्झवणा ?

उ. णो आगमओ भावज्झवणा-दुविहा पण्णत्ता, तं जहा-

१. पसत्था य, २. अप्पसत्था य।

प. से किं तं पसत्था ?

उ. पसत्था-चउव्विहा पण्णत्ता, तं जहा-

१. कोहज्झवणा, २. माणज्झवणा, ३. मायज्झवणा, ४. लोभज्झवणा।

से तं पसत्था।

प. से किं तं अप्पसत्था ?

उ. अप्पसत्था-तिविहा पण्णत्ता, तं जहा-

१. नाणज्झवणा, २. दंसणज्झवणा,

३. चरित्तज्झवणा।

से तं अप्पसत्था। से तं नो आगमओ भावज्झवणा।

से तं भावज्झवणा। से तं झवणा।

से तं ओहनिप्फण्णे।

- अणु. सु. ५८०-५९२

प्र. ભાવક્ષપણા શું છે ?

ઉ. ભાવક્ષપણા બે પ્રકારની કહી છે, જેમકે-

૧. આગમથી, ૨. નો આગમથી.

પ્ર. આગમ ભાવક્ષપણા શું છે ?

ઉ. ક્ષપણા આ પદનાં અર્થાધિકારનો ઉપયોગ યુક્ત જ્ઞાતા આગમ ભાવ ક્ષપણા છે.

આ આગમ ભાવક્ષપણા છે.

પ્ર. નો આગમભાવ ક્ષપણા શું છે ?

ઉ. નો આગમ ભાવક્ષપણા બે પ્રકારની કહી છે, જેમકે -

૧. પ્રશસ્તભાવ ક્ષપણા, ૨. અપ્રશસ્તભાવ ક્ષપણા.

પ્ર. (નો આગમ) પ્રશસ્તભાવ ક્ષપણા શું છે ?

ઉ. (નો આગમ) પ્રશસ્તભાવ ક્ષપણા ચાર પ્રકારની કહી છે, જેમકે-

૧. ક્રોધ ક્ષપણા, ૨. માન ક્ષપણા, ૩. માયા ક્ષપણા, ૪. લોભ ક્ષપણા.

આ પ્રશસ્તભાવ ક્ષપણા છે.

પ્ર. અપ્રશસ્તભાવ ક્ષપણા શું છે ?

ઉ. અપ્રશસ્તભાવ ક્ષપણા ત્રણ પ્રકારની કહી છે, જેમકે -

૧. જ્ઞાન ક્ષપણા, ૨. દર્શન ક્ષપણા,

૩. ચારિત્ર ક્ષપણા.

આ અપ્રશસ્તભાવ ક્ષપણા છે. આ નો આગમભાવ ક્ષપણા છે.

આ ભાવક્ષપણા છે, આ ક્ષપણા છે,

આ ક્ષપણા ઓઘનિષ્પન્નનિક્ષેપનું વર્ણન પૂર્ણ થયું.

१८९. (२) नामनिप्फण्णे सामाइयस्स निक्खेवो-

प. से किं तं नामनिप्फण्णे ?

उ. नामनिप्फण्णे-सामाइए से समासओ चउव्विहे पण्णत्ते, तं जहा-

૧૮૯. (૨) નામનિષ્પન્નમાં સામાયિકનો નિક્ષેપ :

પ્ર. નામનિષ્પન્ન નિક્ષેપ શું છે ?

ઉ. નામનિષ્પન્ન "સામાયિક" છે. તે ચાર પ્રકારની કહી છે, જેમકે-

जैन साइट JAINSITE जैनम् जयति शासनम्

१.णामसामाइए, २.ठवणासामाइए, ३.दव्वसामाइए, ४. भावसामाइए।

णाम-ठवणाओ पुव्वभणियाओ।

दव्वसामाइए वि तहेव।

से तं भवियसरीरदव्वसामाइए।

प. से किं तं जाणयसरीरभवियसरीरवइरित्ते दव्वसामाइए?

उ. जाणयसरीरभवियसरीरवइरित्ते दव्वसामाइए-पत्तयपोत्थयलिहियं।

से तं जाणयसरीरभवियसरीरवइरित्ते दव्वसामाइए।

से तं नो आगमओ दव्वसामाइए। से तं दव्वसामाइए।

प. से किं तं भावसामाइए?

उ. भावसामाइए-दुविहे पण्णत्ते, तं जहा-

१. आगमओ य,

२. नो आगमओ य।

प. से किं तं आगमओ भावसामाइए?

उ. आगमओ भावसामाइए - सामाइयपयत्थाहिकारजाणए उवउत्ते।

से तं आगमओ भावसामाइए।

- अणु. सु. ५९३-५९८

૧. નામ સામાયિક, ૨. સ્થાપના સામાયિક, ૩. દ્રવ્ય સામાયિક, ૪. ભાવસામાયિક.

નામસામાયિક અને સ્થાપના સામાયિક પૂર્વવત્ છે.

દ્રવ્ય સામાયિક પણ તેવી જ રીતે જાણવું જોઈએ.

આ ભવ્યશરીર દ્રવ્ય સામાયિક છે.

પ્ર. જ્ઞાયક શરીર - ભવ્ય શરીર - વ્યતિરિક્ત દ્રવ્ય સામાયિક શું છે ?

ઉ. પત્રમાં અથવા પુસ્તકમાં લખેલ સામાયિક પદ જ્ઞાયક શરીર - ભવ્યશરીર - વ્યતિરિક્ત દ્રવ્ય સામાયિક છે.

આ જ્ઞાયક શરીર - ભવ્યશરીર - વ્યતિરિક્ત દ્રવ્ય સામાયિક છે.

આ નો આગમ દ્રવ્ય સામાયિક છે, આ દ્રવ્ય સામાયિક છે.

પ્ર. ભાવ સામાયિક શું છે ?

ઉ. ભાવ સામાયિક બે પ્રકારની કહેવામાં આવી છે, જેમકે -

૧. આગમ ભાવ સામાયિક,

૨. નો આગમભાવ સામાયિક.

પ્ર. આગમભાવ સામાયિક શું છે ?

ઉ. સામાયિક પદનાં અર્થાધિકારનો ઉપયોગ યુક્ત જ્ઞાયક આગમથી ભાવ-સામાયિક છે.

આ આગમ ભાવ સામાયિક છે.

१९०. भाव सामाइए समण सरूवं-

प. से किं तं नो आगमओ भावसामाइए?

उ. नोआगमओ भावसामाइए-

जस्स सामाणिओ अप्पा, संजमे णियमे तवे।
तस्स सामाइयं होइ, इइ केवलिभासियं ॥१२७॥

जो समो सव्वभूएसु, तसेसु, थावरेसु य।
तस्स सामाइयं होइ, इइ केवलिभासियं ॥१२८॥

जह मम ण पियं दुक्खं, जाणिय एमेव सव्वजीवाणं।
न हणइ न हणावेइ य समं, मणती तेण सो **समणो** ॥१२९॥

૧૯૦. ભાવ સામાયિકમાં શ્રમણનું સ્વરૂપ :

પ્ર. નો આગમભાવ સામાયિક શું છે ?

ઉ. નો આગમભાવ સામાયિકનું સ્વરૂપ આ પ્રમાણે છે-

જેની આત્મા સંયમ, નિયમ અને તપમાં લીન છે તે ભાવ સામાયિક છે, એવું કેવળી ભગવાને કહેળું છે.

જે સર્વભૂતો, ત્રસ, સ્થાવર આદિ પ્રાણીઓનાં પ્રતિ સમભાવ ધારણ કરે છે તે ભાવસામાયિક છે, એવું કેવળી ભગવાને કહેળું છે.

જે પ્રમાણે મને દુઃખ પ્રિય નથી, તેવી રીતે બધા જીવોને પણ દુઃખ પ્રિય નથી, એવું જાણીને જે સ્વયં કોઈ પ્રાણીનું હનન કરતાં નથી, બીજાથી કરાવતા નથી અને હનન કરવાની અનુમોદના કરતા નથી. પરંતુ બધા જીવોને પોતાના સમાન માને છે, તેજ **શ્રમણ** કહેવાય છે.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

णत्थि य मे कोइ वेसो, पिओ व सव्वेसु चेव जीवेसु।
एएण होइ **समणो**, एसो अन्नो वि पज्जाओ॥१३०॥

१. उरग २. गिरि ३. जलण ४. सागर ५. नहतल,
६. तरूगण समो य जो होइ। ७. भमर ८. मिग,
९. धरणि, १०. जलरूह ११. रवि १२. पवण
समो य सो **समणो**॥१३१॥

तो **समणो** जइ सुमणो, भावेण य जइ ण होइ पावमणो।
सयणे य जणे य समो, समो य माणावमाणेसु॥१३२॥

से तं नो आगमओ भावसामाइए।

से तं भावसामाइए। से तं सामाइए।

से तं नामनिप्फण्णे। - अणु. सु. ५९९

१९१. (३) सुत्तालावगनिप्फण्णनिक्खेवो-

प. से किं तं सुत्तालावगनिप्फण्णे?

उ. सुत्तालावगनिप्फण्णे - 'इदाणिं सुत्तालावगनिप्फण्णे निक्खेवे' इच्छावेइ, पत्तलक्खणे वि ण णिक्खिप्पइ।

प. कम्हा?

उ. लाघवत्थं।

इओ अत्थि तइये अणुओगद्दारे अणुगमे त्ति,
तहिं णं णिक्खित्ते इहं णिक्खित्ते भवइ,
इहं वा णिक्खित्ते तहिं णिक्खित्ते भवइ,
तम्हा इहं ण णिक्खिप्पइ तहिं चेव णिक्खिप्पिस्सइ।

से तं निक्खेवे। - अणु. सु. ६००

१९२. अणुगम अणुओग परूवणा-

प. से किं तं अणुगमे?

उ. अणुगमे-दुविहे पण्णत्ते, तं जहा-

१. सुत्ताणुगमे य, २. निज्जुत्तिअणुगमे य।

- अणु. सु. ६०१

१९३. निज्जुत्तिअणुगमस्स परूवणा-

प. से किं तं निज्जुत्तिअणुगमे?

જેને સમસ્ત જીવોમાંથી કોઈ પણ જીવનાં પ્રતિ દ્વેષ નથી અને રાગ પણ નથી આ કારણથી તે **શ્રમણ** હોય છે. આ પણ પ્રકારાન્તરથી શ્રમણનો અર્થ છે.

જે ૧. સર્પ, ૨. ગિરિ (પર્વત), ૩. અગ્નિ, ૪. સાગર, ૫. આકાશતળ, ૬. વૃક્ષસમૂહ, ૭. ભ્રમર, ૮. મૃગ, ૯. પૃથ્વી, ૧૦. કમળ, ૧૧. સૂર્ય અને ૧૨. પવનનાં સમાન હોય છે તે શ્રમણ છે.

શ્રમણ ત્યારે જ સંભવિત છે જ્યારે તે પ્રશસ્ત મનવાળા હોય અને ભાવોથી પણ પાપી મનવાળા ન હોય, જે માતા-પિતા આદિ સ્વજનોમાં અને પરજનોમાં સમભાવી હોય અને માન-અપમાનમાં સમભાવનો ધારક હોય.

આ નોઆગમભાવ સામાયિક છે.

આ ભાવ સામાયિક છે, આ સામાયિક છે.

આ નામનિષ્પન્ન નિક્ષેપ છે.

૧૯૧. (૩) સૂત્રાલાપક નિષ્પન્ન નિક્ષેપ :

પ્ર. સૂત્રાલાપકનિષ્પન્ન નિક્ષેપ શું છે?

ઉ. આ સમયે સૂત્રાલાપક નિષ્પન્ન નિક્ષેપની પ્રરુપણા કરવાનો પ્રસંગ હોવા છતાં પણ નિક્ષેપ કરતાં નથી.

जैन साइट JAINSITE जैनम् जयति शासनम्

પ્ર. શા માટે?

ઉ. સંક્ષિપ્ત કરવા માટે અર્થાત્ લઘુતાની અપેક્ષાએ

કારણ કે- આગળ અનુગમ નામક ત્રીજા અનુયોગ દ્વારમાં સૂત્રસ્પર્શી અનુયોગનું વર્ણન છે. માટે ત્યાં પર નિક્ષેપ કરવાથી અહીં નિક્ષેપ થઈ ગયો. અહીં નિક્ષેપ કરવાથી ત્યાં પણ નિક્ષેપ થઈ જાય છે.

એટલા માટે અહીં નિક્ષેપ ન કરતાં ત્યાં જ આનો નિક્ષેપ કરાય છે.

આ નિક્ષેપ પ્રરુપણા છે.

૧૯૨. અનુગમ અનુયોગની પ્રરુપણા :

પ્ર. અનુગમ શું છે?

ઉ. અનુગમ બે પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

૧. સૂત્રાનુગમ, ૨. નિર્યુક્ત્યનુગમ.

૧૯૩. નિર્યુક્ત્યનુગમની પ્રરૂપણા :

પ્ર. નિર્યુક્ત્યનુગમ શું છે?

उ. निज्जुत्तिअणुगमे-तिविहे पण्णत्ते, तं जहा-
१. निक्खेवनिज्जुत्तिअणुगमे,
२. उवग्घायनिज्जुत्तिअणुगमे,
३. सुत्तप्फासियनिज्जुत्तिअणुगमे।

प. से किं तं निक्खेवनिज्जुत्तिअणुगमे ?
उ. *निक्खेवनिज्जुत्तिअणुगमे-अणुगए।*

प. से किं तं उवग्घायनिज्जुत्तिअणुगमे ?
उ. उवग्घायनिज्जुत्तिअणुगमे-इमाहिं दोहिं गाहाहिं अणुगंतव्वे, तं जहा-

१. उद्देसे, २. निद्देसे य, ३. निग्गमे, ४. खेत्त, ५. काल, ६. पुरिसे य।
७. कारण, ८. पच्चय, ९. लक्खण, १०. णये,
११-१२. समोयारणाणुमए॥
१३. किं १४. कइविहं १५. कस्स १६. कहिं,
१७. केसु १८. कहं १९. किच्चिरं हवइ कालं।
२०. कइ २१. संतर २२. मविरहितं,
२३. भवा २४. ऽऽगरिस २५. फासण २६. निरूत्ती॥

से तं उवग्घायनिज्जुत्तिअणुगमे।
- अणु. सु. ६०२-६०४

ઉ. નિર્યુક્ત્યનુગમ ત્રણ પ્રકારની કહી છે, જેમકે -
૧. નિક્ષેપ નિર્યુક્ત્યનુગમ,
૨. ઉપોદ્ઘાતનિર્યુક્ત્યનુગમ,
૩. સૂત્રસ્પર્શિક નિર્યુક્ત્યનુગમ.

પ્ર. નિક્ષેપ નિર્યુક્ત્યનુગમ શું છે ?
ઉ. ***નિક્ષેપની નિર્યુક્તિનું અનુગમ પૂર્વવત્ જાણવું જોઈએ.***

પ્ર. ઉપોદ્ઘાતનિર્યુક્ત્યનુગમ શું છે ?
ઉ. ઉપોદ્ઘાતનિર્યુક્ત્યનુગમનું સ્વરૂપ આ બે ગાથાઓથી જાણવું જોઈએ, જેમકે -

૧. ઉદ્દેશ, ૨. નિર્દેશ, ૩. નિર્ગમ, ૪. ક્ષેત્ર, ૫. કાળ, ૬. પુરૂષ,
૭. કારણ, ૮. પ્રત્યય, ૯. લક્ષણ, ૧૦. નય,
૧૧. સમવતાર, ૧૨. અનુમત.
૧૩. શું, ૧૪. કેટલા પ્રકારનાં, ૧૫. કોને, ૧૬. કયાં આગળ,
૧૭. શે માં, ૧૮. કયાં પ્રકારે, ૧૯. કેટલા સમય સુધી,
૨૦. કેટલા, ૨૧. .ાર, ૨૨. અવિરહિત,
૨૩, ભવ, ૨૪. આકર્ષ, ૨૫. સ્પર્શના, ૨૬. નિર્યુક્તિ.

આ ઉપોદ્ઘાતનિર્યુક્ત્યનુગમ છે.

१९४. सुत्त फासिय णिज्जुत्ति अणुगम-

प. से किं तं सुत्तप्फासियनिज्जुत्तिअणुगमे ?
उ. सुत्तप्फासियनिज्जुत्तिअणुगमे सुत्तं उच्चारेयव्वं अखलियं अमिलियं अविच्चमेलियं पडिपुण्णं पडिपुण्णघोसं कंठोट्ठविप्पमुक्कं गुरूवायणोवगयं।

तो तत्थ णज्जिहिति ससमयपयं वा, परसमयपयं वा, बंधपयं वा, मोक्खपयं वा, सामाइयपयं वा, णो सामाइयपयं वा।

तो तम्मि उच्चारिए समाणे-
केसिंचि भगवंताणं केइ अत्थाहिगारा अहिगया भवंति,

૧૯૪. સૂત્ર સ્પર્શિક નિર્યુક્તિનું અનુગમ :

પ્ર. સૂત્ર સ્પર્શિક નિર્યુક્ત્યનુગમ શું છે ?
ઉ. જે સૂત્રની વ્યાખ્યા કરી રહ્યા છે તે સૂત્રને સ્પર્શ કરનારી નિર્યુક્તિનાં અનુગમ સૂત્ર-સ્પર્શિક-નિર્યુક્ત્યનુગમ કહેવાય છે. આ અનુગમમાં **અસ્ખલિત** અક્ષર છોડ્યા વગર ઉચ્ચારણ કરવું, **અમિલિત** પદમાં લેવ્યા વિના, **અવ્યત્યામ્રેડિત,** (સમાન શાસ્ત્ર પાઠોને મિશ્રિત કર્યા વિના,) **પ્રતિપૂર્ણ, પ્રતિપૂર્ણઘોષ, કંઠોષ્ઠવિપ્રમુક્ત** તથા **ગુરુવાચનોપગત** રૂપ સૂત્રનું ઉચ્ચારણ કરવું જોઈએ.

આ પ્રમાણે સૂત્રનો ઉચ્ચારણ કરવાથી જ્ઞાત થાય છે કે આ સ્વસમય પદ છે. આ પરસમયપદ છે. આ બંધપદ છે. આ મોક્ષપદ છે અથવા આ સામાયિક-પદ છે, આ નોસામાયિક પદ છે.

સૂત્રનો નિર્દોષ વિધિથી ઉચ્ચારણ કરવાથી કેટલાએ સાધુ ભગવંતોને કેટલાય અર્થાધિકાર અધિગત (જ્ઞાત) થઈ જાય છે.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

केसिंचि य केइ अणहिगया भवंति, तओ तेसिं अणहिगयाणं अत्थाणं अभिगमणत्थाए पदेणं पदं वत्तइस्सामि-

१. संहिता य, २. पदं चेव, ३. पदत्थो, ४. पदविग्गहो।
५. चालणा य, ६. पसिद्धी य, छव्विहं विद्धि लक्खणं ॥

से तं सुत्तप्फासियनिज्जुत्ति अणुगमे।

से तं निज्जुत्तिअणुगमे। से तं अणुगमे।

- अणु. सु. ६०५

કોઈ-કોઈને કેટલાક અર્થાધિકાર અનધિગત (અજ્ઞાત) રહે છે. એટલા માટે તે અનધિગત અર્થોને પ્રાપ્ત કરવા માટે એક-એક પદની પ્રરૂપણા કરીશ. જેની વિધિ આ પ્રમાણે છે -
૧. સંહિતા, ૨. પદચ્છેદ, ૩. પદોનો અર્થ, ૪. પદવિગ્રહ, ૫. ચાલવું, ૬. પ્રસિદ્ધિ. આ વ્યાખ્યા કરવાની વિધિનાં છ પ્રકાર છે.

આ સૂત્ર સ્પર્શિક નિર્યુક્ત્યનુગમ છે.

આ નિર્યુક્ત્યનુગમ છે, આ અનુગમ છે.

१९५. नय अणुओगदारं-

प. से किं तं णए?

उ. सत्त मूलणया पण्णत्ता, तं जहा-

१. णेगमे, २. संगहे, ३. ववहारे, ४. उज्जुसुए, ५. सद्दे, ६. समभिरूढे, ७. एवंभूए[1]। तत्थ-

णेगेहिं माणेहिं मिणइ तत्ती **णेगमस्स १** य निरुत्ती।

सेसाणं पि नयाणं लक्खणमिणमो सुणह वोच्छं॥

संगहियपिंडियत्थं **संगह २** वयणं समासओ बेंति।

वच्चइ विणिच्छियत्थं **ववहारो ३** सव्वदव्वेसु॥

पच्चुप्पन्नग्गाही **उज्जुसुओ ४** णयविही मुणेयव्वो।

इच्छइ विसेसियतरं पच्चुप्पण्णं णओ **सद्दो ५**॥

वत्थुओ संकमणं होइ अवत्थु णये **समभिरूढे ६**।

वंजण-अत्थ-तदुभयं **एवंभूओ ७** विसेसेइ॥

णायम्मि गिण्हियव्वे अगिण्हियव्वम्मि चेव अत्थम्मि।
जइयव्वमेव इइ जो उवएसो सो नओ नाम॥

सव्वेसिं पि नयाणं बहुविहवत्तव्वयं निसामेत्ता।
तं सव्वनयविसुद्धं जं चरणगुणट्ठिओ साहू॥

से तं नए। - अणु. सु. ६०६

૧૯૫. નય અનુયોગ દ્વાર :

પ્ર. નય શું છે?

ઉ. મૂળ નય સાત પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

૧. નૈગમનય, ૨. સંગ્રહનય, ૩. વ્યવહારનય, ૪. ઋજુસૂત્રનય, ૫. શબ્દનય, ૬. સમભિરુઢ નય, ૭. એવંભૂતનય.

૧. જે અનેક પ્રમાણોથી વસ્તુને જાણે છે, જે અનેક ભાવોથી વસ્તુનો નિર્ણય કરે છે આ **નૈગમ નય**ની નિરુક્તિ અર્થાત્ વ્યુત્પતિ છે.

બાકીનાં નયોનાં લક્ષણ કરીશ. જેને તમે સાંભળો.

૨. સમ્યક્ પ્રકારથી ગૃહીત એક જાતિનાં પદાર્થ જ જેનો વિષય છે આ **સંગ્રહનયનાં** વચન કહેવાય છે.

૩. **વ્યવહારનય** સર્વદ્રવ્યોના વિષયમાં વિનિશ્ચય કરવામાં નિમિત્તમાં પ્રવૃત્ત થાય છે.

૪. **ઋજુસૂત્રનય** કેવળ વર્તમાનકાળને ગ્રહણ કરે છે.

૫. **શબ્દનય** પદાર્થની વિશેષતાને જ ગ્રહણ કરે છે.

૬. **સમભિરુઢનય** વસ્તુથી ભિન્નને અવસ્તુ માને છે.

૭. **એવંભૂતનય** વ્યંજન અર્થ અને તદુભયને વિશેષ રુપથી સ્થાપિત કરે છે.

આ નયોનાં દ્વારા હેય અને ઉપાદેયનું જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરીને તદનુકૂળ પ્રવૃત્તિ કરવી જોઈએ. આ પ્રમાણેનો જે ઉપદેશ છે તેજ નય કહેવાય છે.

આ બધા નયોનાં પરસ્પર વિરુદ્ધ વર્ણનને સાંભળીને જે સમસ્ત નયોથી વિશુદ્ધ સમ્યક્ત્વ, ચારિત્ર ગુણમાં સ્થિત થાય છે. તે સાધુ છે.

આ નયોનું સ્વરૂપ છે.

---

१. ठाणं अ. ७, सु. ५५२

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

૨૫. સંયત અધ્યયન

પ્રસ્તુત અધ્યયનમાં અનેક સંયત અને નિર્ગ્રંથોનું વિસ્તૃત વર્ણન છે. સંસારમાં કેટલાક જીવો સંયત હોય છે, કેટલાક જીવો અસંયત હોય છે અને કેટલાક જીવો સંયતાસંયત હોય છે. મહાવ્રતધારી સાધુઓ અથવા શ્રમણોને સંયત કહેવામાં આવે છે. પાંચમાં ગુણસ્થાનવર્તી શ્રાવકોને સંયતાસંયત કહેવામાં આવે છે. તથા શેષ સર્વ [પહેલા થી ચોથા ગુણસ્થાન સુધીના] જીવ અસંયત કહેવામાં આવે છે. આ દષ્ટિથી દેવ, નારકી અને એકેન્દ્રિયથી ચૌરેન્દ્રિય સુધીના બધા જીવ અસંયતની શ્રેણીમાં આવે છે. તિર્યંચપંચેન્દ્રિય જીવ અસંયત અને સંયતાસંયત આ બે પ્રકારના હોય છે. મનુષ્ય સંયત પણ હોય છે, અસંયત પણ હોય છે અને સંયતતાસંયત પણ હોય છે. સિધ્ધ આ ત્રણે અવસ્થાઓથી રહિત નોસંયત, નો અસંયત અને નોસંયતાસંયત હોય છે.

સંયત સર્વવિરતિ ચારિત્રથી યુક્ત હોય છે. ચારિત્રના પાંચ ભેદોના આધાર પર સંયત જીવ પાંચ પ્રકારના કહેવામાં આવે છે. જેમકે - (૧) સામાયિક સંયત (૨) છેદોપસ્થાપનીય સંયત (૩) પરિહારવિશુધ્ધ સંયત (૪) સૂક્ષ્મ સંપરાય સંયત (૫) યથાખ્યાત સંયત.

(૧) સામાયિક ચારિત્રના આરાધક સંયત સામાયિક સંયત કહેવાય છે. એ બે પ્રકારના હોય છે - (૧) ઇત્વરિક અને (૨) યાવત્કથિત. પ્રથમ અને અંતિમ તીર્થંકરના શાસનકાળમાં છેદોપસ્થાપનીય ચારિત્ર **(વડીદીક્ષા)** ના પૂર્વ જઘન્ય સાત દિવસ, મધ્યમ ચાર મહિના અને ઉત્કૃષ્ટ છહ મહિના સુધી જે સામાયિક ચારિત્રનું પાલન કરવામાં આવે છે તે **ઇત્વરિક સામાયિક ચારિત્ર** કહેવાય છે. વચ્ચેના બાવીશ તીર્થંકરોના શાસનકાળમાં જીવનપર્યંત સુધી સામાયિક ચારિત્ર ગ્રહણ કરવામાં આવે છે તે **યાવત્કથિત સામાયિક ચારિત્ર** કહેવાય છે. બાવીશ તીર્થંકરોના શાસનમાં અને મહાવિદેહ ક્ષેત્રમાં **છેદોપસ્થાપનીય ચારિત્ર** આપવામાં આવતું નથી.

(૨) જે સંયત છેદોપસ્થાપનીય ચારિત્રવાળો હોય છે તે છેદોપસ્થાપનીય સંયત કહેવાય છે. આ ચારિત્રને આજકાળે વડીદીક્ષા પણ કહેવામાં આવે છે. પરંતુ મૂલગુણોનો ઘાત (નાશ) કરવાવાળા સાધુઓને ફરીથી મહાવ્રતોમાં સ્થિર (અધિષ્ઠિત) કરવા માટે પણ છેદોપસ્થાપનીય ચારિત્રનું મહત્ત્વ છે. આ ચારિત્રમાં પૂર્વપર્યાયનો છેદ તથા મહાવ્રતોનું ઉપસ્થાપન કે આરોપણ થાય છે માટે તે છેદોપસ્થાપનીય ચારિત્ર કહેવાય છે. આ ચારિત્ર બે પ્રકારના છે - (૧) સાતિચાર અને (૨) નિરતિચાર. ઇત્વરિક સામાયિક ચારિત્રવાળા સાધુને તથા એક તીર્થથી બીજા તીર્થમાં જવાવાળા સાધુને મહાવ્રતોનું આરોપણ **નિરતિચાર છેદોપસ્થાપનીય ચારિત્ર** કહેવામાં આવે છે. તથા મૂલગુણોનો ઘાત કરવાવાળા સાધુને ફરીથી મહાવ્રતોમાં આરોપણ **સાતિચાર છેદોપસ્થાપનીય ચારિત્ર** કહેવામાં આવે છે.

(૩) **પરિહારવિશુધ્ધ ચારિત્ર**થી યુક્ત સંયતપરિહાર વિશુધ્ધસંયત કહેવાય છે. આ ચારિત્રમાં પરિહાર અર્થાત્ તપ વિશેષથી કર્મનિર્જરા રૂપ શુધ્ધિ થાય છે. આ ચારિત્રના ધારક સંયત મન, વચન અને કાયાથી ઉત્કૃષ્ટ ધર્મનું પાલન કરતા આત્મવિશુધ્ધિ ને અપનાવે છે. પરિહારવિશુધ્ધ ચારિત્ર બાબત વિશેષાવશ્યક ભાષ્યમાં એક વિશેષ પ્રક્રિયા બતાવી છે. જેમાં નવ સાધુઓનો એક ગચ્છ મળીને આ સાધના કરે છે. નવ સાધુઓમાંથી ચાર સાધુ તપ કરે છે. એક સાધુ પ્રમુખ હોય છે તથા શેષ ચાર સાધુ વૈયાવૃત્ય કરે છે. એ પ્રક્રિયા છ મહિના સુધી ચાલે છે. બીજા છ મહિના સુધી વૈયાવૃત્ય કરવાવાળા સાધુ તપ કરે છે. તથા તપ કરવાવાળા વૈયાવૃત્ય કરે છે. ત્રીજા છ મહિના સુધી પ્રમુખ વ્યાખ્યાતા સાધુ તપ કરે છે. એક અન્ય સાધુ પ્રમુખ રહે છે તથા સાત સાધુ તેની સેવા કરે છે.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

આ પ્રમાણે પરિહાર વિશુધ્ધ ચારિત્રની પ્રક્રિયા અઢાર મહિના સુધી ચાલે છે. આ ચારિત્રના બે પ્રકાર છે - (૧) નિર્વિશ્યમાનક અને (૨) નિર્વિષ્ટકાયિક. આ ચારિત્રને સ્વીકાર કરવાવાળો સાધુ નિર્વિશ્યમાનક અને તેનાથી અભિન્ન ચારિત્ર નિર્વિશ્યમાનક કહેવામાં આવે છે. જેમણે આ ચારિત્રનું આરાધન કરી લીધું છે તે નિર્વિષ્ટકાયિક કહેવાય છે તથા તેનાથી અભિન્ન ચારિત્ર નિર્વિષ્ટકાયિક કહેવાય છે.

(૪) ચોથુ **ચારિત્ર સૂક્ષ્મસંપરાય** છે. આ ચારિત્રવાન્ સાધુ સૂક્ષ્મસંપરાય સંયત કહેવાય છે. આ ચારિત્ર દસમાં ગુણસ્થાનમાં હોય છે કારણ કે - એમાં સંજ્વલન લોભ નામક સૂક્ષ્મસંપરાય શેષ રહે છે. આ ચારિત્ર બે પ્રકારના છે- (૧) સંકિલશ્યમાનક અને (૨) વિશુદ્ધયમાનક. સંકિલશ્યમાનક સૂક્ષ્મ સંપરાય ચારિત્ર ઉપશમશ્રેણીમાં પડેલા સાધુને હોય છે તથા વિશુદ્ધયમાનક ચારિત્ર ક્ષપકશ્રેણી અને ઉપશમશ્રેણીથી આરોહણ કરવાવાળા સાધુને હોય છે.

(૫) મોહનીયકર્મના ઉપશાંત કે ક્ષીણ થવાથી જે છદ્મસ્થ કે જિન થાય છે- તે **યથાખ્યાત સંયત** છે. તે યથાખ્યાત ચારિત્રથી યુક્ત હોય છે. યથાખ્યાત ચારિત્ર અગ્યારથી ચૌદમા ગુણસ્થાન સુધી જોવા મળે છે. આ ચારિત્રના બે ભેદ છે- (૧) છદ્મસ્થ અને (૨) કેવળી. જ્યારે જીવ અગ્યારમા અને બારમા ગુણસ્થાનવર્તી છદ્મસ્થમાં હોય છે ત્યારે છદ્મસ્થ યથાખ્યાત ચારિત્ર કહેવાય છે અને જ્યારે કેવળીમાં હોય છે ત્યારે કેવળી યથાખ્યાત ચારિત્રના નામથી જાણી શકાય છે.

સંયતો અને સાધુઓને આગમોમાં નિર્ગ્રંથ પણ કહેવાય છે. પરંતુ નિર્ગ્રંથોનું વિવેચન અહિં જુદા પ્રકારે મળે છે. નિર્ગ્રંથોના પાંચ પ્રકાર છે - (૧) પુલાક (૨) બકુશ (૩) કુશીલ (૪) નિર્ગ્રંથ અને (૫) સ્નાતક.

પાંચ પ્રકારના ચારિત્રોની સાથે જે આ પાંચ પ્રકારનાં નિર્ગ્રંથોનું વિવેચન કરીએ તો જાણ થાય છે કે પુલાક, બકુશ અને પ્રતિસેવના કુશીલોમાં સામાયિક અથવા છેદોપસ્થાપનીય ચારિત્ર જોવા મળે છે. કષાયકુશીલોમાં પરિહારવિશુધ્ધ અને સૂક્ષ્મ સંપરાય ચારિત્ર જોવા મળે છે. નિર્ગ્રંથો અને સ્નાતકોમાં એક માત્ર યથાખ્યાત ચારિત્ર જોવા મળે છે.

પુલાક એ પ્રકારના નિર્ગ્રંથ છે જે મૂળગુણ તથા ઉત્તરગુણમાં પરિપૂર્ણતા પ્રાપ્ત ન કરતા છતા પણ વીતરાગ પ્રણીત આગમથી ક્યારેય વિચલિત થતા નથી. પુલાકનો અર્થ છે- નિઃસાર ધાન્યકણ. સંયમવાન્ હોવા છતાં પણ જે સાધુ કોઈ નાના દોષના કારણે સંયમને કિંચિત્ અસાર કરી દે છે તે પુલાક કહેવાય છે. પુલાક લબ્ધિના પ્રયોક્તા નિર્ગ્રંથ પુલાક કહેવાય છે. આ લબ્ધિ પુલાક પણ કહેવાય છે. બીજા પ્રકારના પુલાક આસેવના પુલાક કહેવાય છે. લબ્ધિ પુલાક પાંચ કારણોથી પુલાક લબ્ધિનો પ્રયોગ કરવાના કારણે પાંચ પ્રકારના કહ્યા છે - (૧) જ્ઞાન પુલાક (૨) દર્શન પુલાક (૩) ચારિત્ર પુલાક (૪) લિંગ પુલાક અને (૫) યથાસૂક્ષ્મ પુલાક. જ્ઞાન પુલાક સ્ખલના, વિસ્મરણ, વિરાધના આદિ દૂષણોથી જ્ઞાનની કિંચિત્ વિરાધના કરે છે. દર્શન પુલાક સમ્યક્ત્વની વિરાધના કરે છે. આ રીતે ચારિત્રને દૂષિત કરવાવાળા ચારિત્ર પુલાક કહેવાય છે. અકારણ જ અન્ય લિંગ કે વેષને ધારણ કરવાવાળા લિંગ પુલાક કહેવાય છે. સેવન કરવાના અયોગ્ય દોષો ને સાધુ - સાધ્વીઓની રક્ષા કરતા કોઈ સેવન કરે તો તેને યથાસૂક્ષ્મ પુલાક કહેવામાં આવે છે.

બકુશ એવા પ્રકારના શ્રમણ છે જે આત્મશુધ્ધિની અપેક્ષા શરીરની વિભૂષા અને ઉપકરણોની સજાવટ તરફ વધારે રુચિ રાખે છે. તેમજ સ્વાધ્યાય, ધ્યાન, તપ આદિમાં શ્રમ ન કરતા ખાવું-પીવું, શયન, આરામ આદિની પ્રવૃત્તિ કરવા લાગે છે. બકુશ નિર્ગ્રંથ પાંચ પ્રકારના કહેવાય છે - (૧) આભોગ બકુશ (૨) અનાભોગ બકુશ (૩) સંવૃત્ત બકુશ (૪) અસંવૃત્ત બકુશ અને (૫) યથાસૂક્ષ્મ બકુશ. સાધુઓના માટે શરીર, ઉપકરણ આદિને સુશોભિત કરી અયોગ્ય સમજીને પણ જે દોષ લાગે છે તે આભોગ બકુશ છે. જે ન જાનતા દોષ લગાવે છે તે અનાભોગ બકુશ છે. જે પ્રગટરૂપમાં

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

દોષયુક્ત પ્રવૃત્તિ કરે છે તે અસંવૃત બકુશ છે. જે લોક લજ્જાના કારણે છુપાઈથી શરીરની વિભૂષાદિ પ્રવૃત્તિઓ કરે છે એ સંવૃત્ત બકુશ છે. જે આંખોમાં અંજન લગાવે આદિ અકરણીય સૂક્ષ્મ કાર્યોમાં સમય વેડફે તે યથાસૂક્ષ્મ બકુશ છે.

કુશીલનો અર્થ છે - કુત્સિત શીલવાળા. કુશીલ નિર્ગ્રંથના બે પ્રકાર છે - (૧) પ્રતિસેવના કુશીલ અને (૨) કષાય કુશીલ જે સાધક જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર, લિંગ અને શરીર આદિ હેતુઓથી સંયમના મૂળગુણો કે ઉત્તરગુણોમાં દોષ લગાડે છે તે પ્રતિસેવના કુશીલ કહેવાય છે. આ હેતુઓના આધાર પર પ્રતિસેવનાના પાંચ ભેદ છે - (૧) જ્ઞાન પ્રતિસેવના કુશીલ (૨) દર્શન પ્રતિસેવના કુશીલ (૩) ચારિત્ર પ્રતિસેવના કુશીલ (૪) લિંગ પ્રતિસેવના કુશીલ અને (૫) યથાસૂક્ષ્મ પ્રતિસેવના કુશીલ.

કષાયકુશીલમાં માત્ર સંજ્વલન કષાયની કોઈ પ્રકૃતિ જોવા મળે છે. આ જ્ઞાનાદિ હેતુઓથી કષાયની પ્રકૃતિમાં પ્રવૃત્ત થાય છે પણ સંયમના મૂળગુણો અને ઉત્તરગુણોમાં કોઈપણ પ્રકારના દોષ લાગતા નથી. જ્ઞાનાદિ હેતુઓના કારણે આના પણ પાંચ ભેદ છે - (૧) જ્ઞાન કષાય કુશીલ (૨) દર્શન કષાય કુશીલ (૩) ચારિત્ર કષાય કુશીલ (૪) લિંગ કષાય કુશીલ (૫) યથાસૂક્ષ્મ કષાયકુશીલ.

પાંચ નિર્ગ્રંથોના નિર્ગ્રંથભેદમાં કષાય પ્રવૃત્તિ અને દોષોના સેવનનો સર્વથા અભાવ હોય છે. આમાં સર્વજ્ઞતા પ્રગટ થવાની હોય છે. તથા રાગ-દ્વેષનો સર્વથા અભાવ થઈ જાય છે. નિર્ગ્રંથ શબ્દનો વાસ્તવિક અર્થ રાગ-દ્વેષની ગ્રંથિથી રહિતપણાંનો આમાં પૂર્ણતઃ અર્થઘટન થાય છે. આવા નિર્ગ્રંથો જ વીતરાગ થાય છે. સમયની અપેક્ષાએ તેમના પાંચ ભેદ છે- (૧) પ્રથમ સમય નિર્ગ્રંથ અગ્યારમાં કે બારમા ગુણસ્થાનના કાળના પ્રથમ સમયમાં વિદ્યમાન (૨) અપ્રથમ સમય નિર્ગ્રંથ - અગ્યારમાં કે બારમા ગુણસ્થાનમાં બે સમયથી કે તેનાથી વધારે સમયથી વિદ્યમાન. (૩) ચરમ સમય નિર્ગ્રંથ - જેની છદ્મસ્થતા એક સમય શેષ હોય. (૪) અચરમ સમય નિર્ગ્રંથ - જેની છદ્મસ્થતા બે કે બે સમયથી વધારે શેષ હોય. (૫) યથાસૂક્ષ્મ નિર્ગ્રંથ - જે સામાન્ય નિર્ગ્રંથ હોય પ્રથમ આદિ સમયની અપેક્ષાએ ભિન્ન હોય.

સર્વજ્ઞતાયુક્ત નિર્ગ્રંથ સ્નાતક કહેવાય છે. આ નિર્ગ્રંથોની સર્વોત્કૃષ્ટ સ્થિતિ છે. સ્નાતકના પણ પાંચ ભેદ કર્યા છે- (૧) અચ્છવિ (૨) અશબલ (૩) અકર્માંશ (૪) સંશુધ્ધ અને (૫) અપરિસ્ત્રાવી. જે છવિ અર્થાત્ શરીરભાવથી રહિત થઈ ગયુ હોય તે અચ્છવિ કહેવાય છે. પ્રાકૃતના અચ્છવીનો ગુજરાતીમાં અક્ષપી શબ્દ પણ થઈ શકે છે. તાત્પર્ય એ છે કે ચાર ઘાતી કર્મોનું ક્ષપણ કર્યા પછી જેને કંઈ પણ ક્ષપણ કરવું શેષ ન રહ્યું હોય. અશબલનું તાત્પર્ય એ છે કે જેમાં અતિચારરૂપી પંક બિલકુલ પણ ન હોય. ઘાતીકર્મોથી રહિત હોવાના કારણે અકર્માંશ વિશુધ્ધ જ્ઞાન, દર્શન ને ધારણ કરવાના કારણે સંશુધ્ધ તથા કર્મબંધના પ્રવાહથી રહિત થવાના કારણે અપરિસ્ત્રાવી નામ આપવામાં આવ્યું છે.

આ પાંચ પ્રકારના નિર્ગ્રંથોમાંથી પ્રથમ ત્રણ સાધક અવસ્થામાં રહે છે તથા અંતિમ બે વીતરાગ અવસ્થામાં જોવા મળે છે. પુલાક અને બકુશ આ ભેદ દોષયુક્ત સાધુઓના માટે છે. પ્રતિસેવના કુશીલ પણ દોષયુક્ત છે. કષાય કુશીલ તો સૂક્ષ્મ કષાય યુક્ત હોય છે. પાંચ પ્રકારના ચારિત્રોની સાથે એની તુલના કે સંબંધ પર પહેલા વિચાર કરી લીધો છે.

આ અધ્યયનમાં નિર્ગ્રંથો અને સંયતોનો ૩૬ દ્વારો થી પૃથક્ - પૃથક્ નિરુપણ થયું છે. આ ૩૬ દ્વારો થી જ્યારે નિર્ગ્રંથો અને સંયતોનો વિચાર કરવામાં આવે છે તો એના સંબંધમાં પ્રત્યેક પ્રકારની જાણકારીનો સમાવેશ થઈ જાય છે. ૩૬ દ્વારોમાં વેદ, રાગ, ચારિત્ર, કષાય, લેશ્યા, ભાવ આદિ દ્વાર મહત્ત્વપૂર્ણ છે.

વેદદ્વારના પ્રમાણે પુલાક, બકુશ અને પ્રતિસેવના કુશીલ નિર્ગ્રંથ સંવેદક હોય છે. એમાં કામ-વાસના વિદ્યમાન રહે છે. કષાય-કુશીલ અવેદક અને સવેદક બંને પ્રકારના હોય છે. નિર્ગ્રંથ અને સ્નાતકોમાં કામવાસના ન રહે માટે

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

એ બંને અવેદક હોય છે. સંયતોની દૃષ્ટિએ સામાયિકસંયત અને છેદોપસ્થાપનીયસંયતના આ બે પ્રકાર કહ્યા છે. કેટલાક સવેદક હોય છે તથા કેટલાક અવેદક હોય છે. પરિહારવિશુધ્ધિક સંયત સવેદક હોય છે અવેદક નથી હોતા. સૂક્ષ્મ સંપરાય અને યથાખ્યાત સંયત અવેદક હોય છે. એમાં કામવાસના જરા પણ રહેતી નથી.

રાગ-દ્વારના અનુસાર પુલાકથી લઈ કષાયકુશીલ સુધીના નિર્ગ્રંથ સરાગ હોય છે. તેમાં નિર્ગ્રંથ અને સ્નાતક વીતરાગ હોય છે. સામાયિક સંયતથી લઈ સૂક્ષ્મ સંપરાય સુધીના સંયત સરાગ હોય છે તથા યથાખ્યાત સંયત વીતરાગ હોય છે.

કલ્પ દ્વારના અંતર્ગત સ્થિતકલ્પી, અસ્થિતકલ્પી, જિનકલ્પી, સ્થવિર કલ્પી અને કલ્પાતીતના આધારે નિર્ગ્રંથો અને સંયતોનું વિવેચન કરવામાં આવ્યું છે.

ચારિત્ર દ્વારના અંતર્ગત નિર્ગ્રંથના ભેદોમાં સંયતોની સામાયિક આદિ ભેદોનો સમાવેશ કરવામાં આવે છે. તથા સંયતોના ભેદોમાં નિર્ગ્રંથોના પુલાક આદિ ભેદોનો સમાવેશ કરવામાં આવે છે. આ પ્રમાણે સામાયિક સંયત પુલાકથી લઈને કષાય કુશીલ સુધી કંઈ પણ થઈ શકે છે. પરંતુ તે નિર્ગ્રંથ અને સ્નાતક ન થઈ શકે. છેદોપસ્થાપનીય પણ આ પ્રકારના હોય છે. પરિહારવિશુધ્ધિક અને સૂક્ષ્મસંપરાય સંયતોમાં નિર્ગ્રંથોનો માત્ર કષાયકુશીલ ભેદ જોવા મળે છે. યથાખ્યાત સંયતમાં નિર્ગ્રંથ અને સ્નાતક એ બે ભેદ જ જોવા મળે છે. અન્ય ત્રણ નહીં.

પ્રતિસેવના દ્વારમાં મૂળગુણો અને ઉત્તરગુણોના પ્રતિસેવક અને અપ્રતિસેવકની દૃષ્ટિથી વિચાર કર્યો છે. દોષોનું સેવન કરવાને પ્રતિસેવના તથા તેનાથી રહિત થવાને અપ્રતિસેવના કહેવામાં આવે છે.

જ્ઞાન દ્વારમાં કયા નિર્ગ્રંથ અને કયા સંયતમાં કેટલા અને કયા કયા જ્ઞાન જોવા મળે છે તેનો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે. આ જ દ્વારમાં શ્રુત અધ્યયનનું વર્ણન પણ છે. જેના અનુસાર પુલાક જઘન્ય નવ પૂર્વની ત્રીજી આચાર વસ્તુ પર્યંતનું અધ્યયન કરે છે. બકુશ, કુશીલ અને નિર્ગ્રંથ જઘન્ય આઠ પ્રવચન માતાનું અધ્યયન કરે છે. તથા ઉત્કૃષ્ટ દૃષ્ટિએ બકુશ અને પ્રતિસેવના કુશીલ તો દશપૂર્વનું અધ્યયન કરે છે. તેમજ કષાયકુશીલ અને નિર્ગ્રંથ ચૌદ પૂર્વોનું અધ્યયન કરે છે. સ્નાતક શ્રુત વ્યતિરિક્ત હોય છે. એમાં શ્રુતજ્ઞાન હોતું નથી. સામાયિક સંયત, છેદોપસ્થાપનીય સંયત અને સૂક્ષ્મ સંપરાય સંયત જઘન્ય આઠ પ્રવચન માતાનું તથા ઉત્કૃષ્ટ ચૌદ પૂર્વનું અધ્યયન કરે છે. પરિહારવિશુધ્ધિક સંયત જઘન્ય નવપૂર્વની ત્રીજી આચાર વસ્તુ સુધી તથા ઉત્કૃષ્ટ થોડું અપૂર્ણ દશપૂર્વનું અધ્યયન કરે છે. યથાખ્યાત સંયત જઘન્ય આઠ પ્રવચન માતાનું અને ઉત્કૃષ્ટ ચૌદ પૂર્વોનું અધ્યયન કરે છે. તે શ્રુત રહિત અર્થાત્ કેવળજ્ઞાની પણ હોય છે.

તીર્થ, લિંગ, શરીર, ક્ષેત્ર અને કાળ દ્વારોમાં તેના જ સંબંધી વિષયો પર નિરુપણ થયું છે. કાળનું વિવેચન વધારે વિસ્તૃત છે.

ગતિ દ્વારમાં એ નિરૂપણ થયું છે કે કયો સંયત કે નિર્ગ્રંથ કાળધર્મને પ્રાપ્ત કરી કઈ ગતિમાં અને કયાં ઉત્પન્ન થાય છે. પ્રાયઃ બધા સાધુ દેવલોકમાં ઉત્પન્ન થાય છે અને એમાં પણ પ્રાયઃ વૈમાનિક દેવલોકમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

સંયમ દ્વારના અનુસાર પુલાકથી લઈ કષાયકુશીલ સુધી અસંખ્યાત સંયમ સ્થાન કહ્યા છે. નિર્ગ્રંથો અને સ્નાતકોનું એક સંયમ સ્થાન માન્યું છે. સામાયિકથી લઈ પરિહારવિશુધ્ધિક સંયતો સુધી અસંખ્ય સંયમ સ્થાન હોય છે. સૂક્ષ્મ સંપરાય સંયતના અંતર્મુહૂર્તના સમય જેટલા અસંખ્ય સંયમ સ્થાન માન્યા છે. યથાખ્યાત સંયતનો એક સંયમ સ્થાન માન્ય છે. આ દ્વારમાં એના સંયમ સ્થાનોના અલ્પબહુત્ત્વનો પણ વિચાર થયો છે.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

સન્નિકર્ષ - દ્વારમાં ચારિત્ર પર્યવોનું અને એના અલ્પબહુત્વનું વર્ણન છે. યોગદ્વારના અનુસાર પુલાકથી લઈ નિર્ગ્રંથ સુધીના નિર્ગ્રંથ સયોગી છે. જ્યારે સ્નાતક સયોગી પણ છે અને અયોગી પણ છે. સામાયિક સંયતથી લઈ સૂક્ષ્મ સંપરાય સુધીના સંયત સયોગી હોય છે તથા યથાખ્યાત સંયત સયોગી પણ હોય છે અને અયોગી પણ હોય છે. ઉપયોગ દ્વારના અંતર્ગત પુલાક આદિ પાંચ નિર્ગ્રંથ તથા સૂક્ષ્મ સંપરાય સંયતને છોડી ચાર સંયત સાકારોપયુક્ત પણ હોય છે અને અનાકારોપયુક્ત પણ હોય છે. સૂક્ષ્મ સંપરાય સંયત સાકારોપયુક્ત જ હોય છે અનાકારોપયુક્ત હોતા નથી.

કષાય દ્વારના અનુસાર નિર્ગ્રંથ અને સ્નાતક અકષાયી હોય છે. જ્યારે શેષ ત્રણ સકષાયી હોય છે. આ રીતે યથાખ્યાત સંયત અકષાયી હોય છે અને શેષ ચારે સંયત સકષાયી હોય છે.

લેશ્યા દ્વારના અનુસાર પુલાક, બકુશ અને પ્રતિસેવના કુશીલોમાં તેજો, પદ્મ અને શુક્લ આ ત્રણ લેશ્યાઓ જોવા મળે છે. જ્યારે કષાય કુશીલમાં છએ લેશ્યાઓ જોવા મળે છે. નિર્ગ્રંથમાં એક શુક્લ લેશ્યા રહે છે. સ્નાતક સલેશ્ય અને અલેશ્ય બંને પ્રકારના હોય છે. સલેશ્ય હોવાથી પરમ શુક્લ લેશ્યાવાળા હોય છે.

સામાયિક અને છેદોપસ્થાપનીય સંયતોમાં છહો લેશ્યાઓ હોય છે, પરિહાર વિશુદ્ધિમાં તેજો, પદ્મ અને શુક્લ લેશ્યા હોય છે, સુક્ષ્મ સંપરાયમાં એક માત્ર શુક્લ લેશ્યા હોય છે, યથાખ્યાત સલેશ્ય અને અલેશ્ય બન્ને પ્રકારના હોય છે સલેશ્ય થવા પર શુક્લલેશ્યાવાળા થાય છે.

પરિણામ દ્વારમાં વર્ધમાન, હાયમાન અને અવસ્થિત પરિણામોના આધાર પર નિરૂપણ કરેલ છે. બંધ દ્વારમાં કર્મોની મૂળ પ્રકૃતિઓનાં બંધનું વિવેચન છે. કર્મ વેદન દ્વારમાં ઉદયમાં આવેલી કર્મ પ્રકૃતિઓના વેદનનું નિરૂપણ છે. કર્મ ઉદીરણા દ્વારમાં આઠ કર્મ પ્રકૃતિઓમાં કોને કેટલી પ્રકૃતિઓની ઉદીરણા થાય છે એનો ઉલ્લેખ છે.

ઉપસંપત્જહન દ્વારમાં એ બતાવેલું છે કે પુલાક આદિ નિર્ગ્રંથ અને સામાયિક આદિ સંયત પોતાના પુલાકત્ત્વ કે સામાયિક સંયત્વ આદિને છોડીને શું પ્રાપ્ત કરે છે તે નીચે પડે છે કે ઉપર ચઢે છે એમાં એનો બોધ થાય છે.

સંજ્ઞા દ્વાર, આહાર દ્વાર અને ભવદ્વારમાં સંજ્ઞા, આહાર અને ભવની ચર્ચા છે. એના અનુસાર પુલાક, નિર્ગ્રંથ અને સ્નાતક નોસંજ્ઞોપયુક્ત હોય છે. બકુશ અને કુશીલ સંજ્ઞોપયુક્ત પણ માન્યા છે. સામાયિકથી લઈ પરિહારવિશુધ્ધિક સંયત સંજ્ઞોપયુક્ત પણ હોય છે અને નોસંજ્ઞોપયુક્ત પણ હોય છે. સામાયિકથી લઈ સૂક્ષ્મ સંપરાય સુધીના સંયત આહારક હોય છે. જ્યારે યથાખ્યાત સંયત આહારક અને અનાહારક બંને પ્રકારના હોય છે. પુલાકથી લઈ નિર્ગ્રંથ સુધી આહારક અને સ્નાતક અનાહારક હોય છે. આકર્ષ દ્વારમાં ભવ દ્વારને જ આગળ વધાર્યુ છે. તથા એમાં એ વિચાર કર્યો છે કે પુલાક આદિ પોતાના એક કે અનેક ભવોમાં કેટલી વાર સંયમ ગ્રહણ કરે છે. કાળદ્વારનો બે વાર પ્રયોગ થયો છે પણ પ્રયોજન ભિન્ન છે. પહેલા અવસર્પિણી આદિ કાળોમાં પુલાકાદિનું વિવેચન હતું અને આ કાળદ્વારમાં પુલાક આદિના અવસ્થિતિનું વર્ણન છે. અંતરદ્વારમાં એ વિચાર કર્યો છે કે એક પ્રકારના સંયત કે નિર્ગ્રંથ ફરીથી તે જ પ્રકારનો સંયત કે નિર્ગ્રંથ બને તો કેટલા કાળનું અંતર કે વ્યવધાન રહે છે.

સમુદ્ઘાત દ્વારમાં પ્રત્યેક નિર્ગ્રંથ અને સંયતમાં થવાવાળા સમુદ્ઘાતોનું કથન [વર્ણન] છે. ક્ષેત્રદ્વાર પણ બીજીવાર આવ્યું છે. એના લોકના સંખ્યાતવે, અસંખ્યાતવે ભાગ આદિમાં પુલાક આદિના હોવા કે ન હોવાનો વિચાર કર્યો છે. સ્પર્શના દ્વારમાં લોકના સંખ્યાતમાં, અસંખ્યાતમાં આદિ ભાગો ના સ્પર્શ કરવા કે ન કરવાનું વિવેચન છે.

ભાવદ્વારના અનુસાર પુલાક, બકુશ અને કુશીલ ક્ષાયોપશમિક ભાવમાં હોય છે. નિર્ગ્રંથ ઔપશમિક કે ક્ષાયોપશમિક ભાવમાં હોય છે. સ્નાતક ક્ષાયિકભાવમાં હોય છે. સામાયિક આદિ ચાર પ્રકારના સંયત ક્ષાયોપશમિક ભાવમાં હોય છે. જ્યારે યથાખ્યાત સંયત ઔપશમિક કે ક્ષાયિકભાવમાં હોય છે.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

પરિણામ દ્વારમાં એ નિરૂપણ કર્યું છે કે એક સમયમાં અમુક નિર્ગ્રંથ કે અમુક સંયત કેટલા થાય છે ?

છત્રીસમાં દ્વાર નો અલ્પબહુત્વથી સંબંધ છે. એના પ્રમાણે પાંચ નિર્ગ્રંથોમાં સૌથી અલ્પ નિર્ગ્રંથ છે. એનાથી પુલાક, સ્નાતક, બકુશ, પ્રતિસેવના કુશીલ અને કષાય કુશીલ ક્રમશઃ સંખ્યાતગુણા, અસંખ્યાતગુણા છે. પાંચ પ્રકારના સંયતોમાં સૌથી અલ્પ સૂક્ષ્મ સંપરાય સંયત છે. એનાથી પરિહાર વિશુધ્ધિ, યથાખ્યાત, છેદોપસ્થાપનીય અને સામાયિક સંયત ક્રમશઃ સંખ્યાતગુણા છે.

સંયતોને પ્રમત્ત અને અપ્રમત્ત ભેદોમાં પણ વિભક્ત કર્યા છે. એક પ્રમત્તસંયમી જઘન્ય એક સમય અને ઉત્કૃષ્ટ દેશોન પૂર્વકોટિ સુધી રહે છે. અપ્રમત્તસંયમી જઘન્ય અંતર્મુહૂર્ત તથા ઉત્કૃષ્ટ દેશોન પૂર્વકોટિ સુધી રહે છે. અનેક જીવોની અપેક્ષા એ બંને સર્વકાળમાં રહે છે.

દેવગતિમાં સમ્યગ્દર્શન પ્રાપ્ત કરીને પણ કોઈ દેવ સંયત ન થઈ શકે એને અસંયત અને સંયતાસંયત પણ ન કહી શકાય માટે વ્યાખ્યાપ્રજ્ઞપ્તિ સૂત્રમાં એને નોસંયત કહ્યું છે.

અલ્પબહુત્વની દૃષ્ટિથી સંયત જીવ સૌથી ઓછા હોય છે. એનાથી સંયતાસંયત અસંખ્યાતગુણા છે. તથા એનાથી અસંયતજીવ અનંતગુણા છે.

જૈન સાઈટ
JAINSITE.com
જૈનમ્ જયતિ શાસનમ્

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

२५. संजयज्झयणं

सूत्र -

१. **जीव-चउवीसदंडएसु सिद्धेसु य संजयाई परूवणं-**

प. जीवा णं भंते ! किं संजया, असंजया, संजयासंजया, नोसंजय-नोअसंजय-नोसंजयासंजया ?

उ. गोयमा ! जीवा णं संजया वि, असंजया वि, संजयासंजया वि, नो संजय-नोअसंजय- नोसंजयासंजया वि ।

प. **दं. १.** नेरइया णं भंते ! किं संजया **-जाव-** नोसंजय-नो असंजय-नोसंजयासंजया ?

उ. गोयमा ! नेरइया नो संजया, असंजया, नो संजयासंजया, नो नोसंजय, नो असंजय, नोसंजयासंजया ।

दं. २-१९. ***एवं चउरिंदिया,***

प. **दं. २०.** पंचेंदियतिरिक्खजोणिया णं भंते ! किं संजया **-जाव-** नोसंजय-नोअसंजय, नोसंजयासंजया ?

उ. गोयमा ! पंचेंदियतिरिक्खजोणिया नो संजया, असंजया वि, संजयासंजया वि, नो नोसंजय, नोअसंजय, नोसंजयासंजया ।

प. **दं. २१.** मणुस्सा णं भंते ! किं संजया **-जाव-** नोसंजय, नोअसंजय, नोसंजयासंजया ?

उ. गोयमा ! मणुस्सा संजया वि, असंजया वि, संजयासंजया वि, नो नोसंजय-नोअसंजय, नोसंजयासंजया ।

दं. २२-२४. ***वाणमंतरजोइसियवेमाणिया जहा नेरइया ।***

प. सिद्धा णं भंते ! किं संजया **-जाव-** नोसंजय-नो असंजय-नोसंजयासंजया ?

उ. गोयमा ! सिद्धा नो संजया, नो असंजया, नो संजयासंजया, नोसंजय-नोअसंजय-नोसंजयासंजया,

૨૫. સંયત અધ્યયન

સૂત્ર :

૧. **જીવ-ચોવીસ દંડકો અને સિદ્ધોમાં સંયતાદિનું પ્રરુપણ :**

પ્ર. ભંતે ! જીવ શું સંયત હોય છે, અસંયત હોય છે, સંયતાસંયત હોય છે અથવા નો સંયત, નો અસંયત, નો સંયતાસંયત હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! જીવ સંયત પણ હોય છે, અસંયત પણ હોય છે, સંયતાસંયત પણ હોય છે અને નોસંયત, નો અસંયત, નોસંયતાસંયત પણ હોય છે.

પ્ર **દં.૧.** ભંતે ! નૈરયિક શું સંયત હોય છે **-યાવત્-** નો સંયત, નો અસંયત, નો સંયતાસંયત હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! નૈરયિક ન સંયત હોય છે. ન સંયતાસંયત હોય છે અને ન નોસંયત, નોઅસંયત, નોસંયતા-સંયત હોય છે, પરંતુ અસંયત હોય છે.

દં.૨-૧૯. ***આ પ્રમાણે અસુરકુમારાદિથી ચઉરિન્દ્રિયો સુધી જાણવું જોઈએ.***

પ્ર. **દં.૨૦.** ભંતે ! પંચેન્દ્રિયતિર્યંચયોનિક શું સંયત હોય છે **-યાવત્-** નોસંયત, નોઅસંયત, નો-સંયતાસંયત હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! પંચેન્દ્રિયતિર્યંચયોનિક ન તો સંયત હોય છે અને ન નોસંયત, નોઅસંયત, નોસંયતાસંયત હોય છે, પરંતુ તે અસંયત હોય છે અને સંયતાસંયત પણ હોય છે.

પ્ર. **દં.૨૧.** ભંતે ! મનુષ્ય સંયત હોય છે **-યાવત્-** નો સંયત, નો અસંયત, નો સંયતાસંયત હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! મનુષ્ય સંયત હોય છે, અસંયત પણ હોય છે. સંયતાસંયત પણ હોય છે, પરંતુ નોસંયત, નો અસંયત, નોસંયતાસંયત હોતા નથી.

દં.૨૨-૨૪. ***વાણવ્યન્તર, જ્યોતિષ્ક અને વૈમાનિકોનું વર્ણન નૈરયિકોના સમાન જાણવું જોઈએ.***

પ્ર. ભંતે ! સિદ્ધ શું સંયત હોય છે **-યાવત્-** નોસંયત, નોઅસંયત, નોસંયતાસંયત હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! સિદ્ધ ન તો સંયત હોય છે, ન અસંયત હોય છે અને ન સંયતાસંયત હોય છે, પરંતુ નોસંયત, નોઅસંયત, નોસંયતાસંયત હોય છે.

जैन साइट JAINSITE जैनम् जयति शासनम्

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

संजय असंजयमीसगा य, जीवा तहेव मणुया य।
संजयरहिता तिरिया, सेसा असंजया होंति ॥
- पण्ण. प. ३२. सु. १९७४-८०

જીવ અને મનુષ્ય સંયત, અસંયત અને સંયતાસંયત ત્રણેય પ્રકારનાં હોય છે. તિર્યંચ સંયત હોતા નથી તથા બાકી બધા અસંયત હોય છે.

२. संजयाईणं कायट्ठिई परूवणं-

प. संजए णं भंते ! संजए त्ति कालओ केवचिरं होइ ?

उ. गोयमा ! जहण्णेणं एक्कं समयं,
उक्कोसेणं देसूणं पुव्वकोडि।

प. असंजए णं भंते ! असंजए त्ति कालओ केवचिरं होइ ?

उ. गोयमा ! असंजए तिविहे पण्णत्ते, तं जहा-
१. अणाईए वा अपज्जवसिए,
२. अणाईए वा सपज्जवसिए,[1]
३. साईए वा सपज्जवसिए।

तत्थ णं जे से असंजए साईए सपज्जवसिए से जहण्णेणं अंतोमुहुत्तं, उक्कोसेणं अणंतं कालं- अणंताओ उस्सप्पिणिओसप्पिणीओ कालओ।
खेत्तओ अवड्ढपोग्गलपरियट्टं देसूणं।

संजयासंजए जहण्णेणं अंतोमुहुत्तं,
उक्कोसेणं देसूणं पुव्वकोडिं।

प. णोसंजए-णोअसंजए, णोसंजयासंजए णं भंते ! णोसंजए-णोअसंजए, णोसंजयासंजए त्ति कालओ केवचिरं होइ ?

उ. गोयमा ! साईए अपज्जवसिए।[2]
- पण्ण. प. १८, सु. १३५८-६१

૨. સંયત આદિની કાયસ્થિતિનું પ્રરુપણ :

પ્ર. ભંતે ! સંયત સંયતરુપમાં કેટલા કાળ સુધી રહે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! (તે) જઘન્ય એક સમય,
ઉત્કૃષ્ટ દેશોન પૂર્વકોટિ સુધી સંયતરુપમાં રહે છે.

પ્ર. ભંતે ! અસંયત અસંયતરુપમાં કેટલા કાળ સુધી રહે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! અસંયત ત્રણ પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે-
૧. અનાદિ અપર્યવસિત,
૨. અનાદિ સપર્યવસિત,
૩. સાદિ - સપર્યવસિત.

તેમાંથી જે સાદિ - સપર્યવસિત છે, તે જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ટ અનન્તકાળ સુધી (અર્થાત્) કાળની અપેક્ષાથી - અનન્ત ઉત્સર્પિણી - અવસર્પિણીઓ સુધી,
ક્ષેત્રની અપેક્ષાથી - દેશોન અપાર્દ્ધ પુદ્ગલ-પરાવર્તન સુધી તે અસંયત રુપમાં રહે છે.
સંયતા સંયત-જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત સુધી અને
ઉત્કૃષ્ટ દેશોન પૂર્વકોટિ સુધી સંયતાસંયતરુપમાં રહે છે.

પ્ર. ભંતે ! નોસંયત - નોઅસંયત, નોસંયતા-સંયત કેટલા સમય સુધી નોસંયત - નોઅસંયત, નોસંયતાસંયતરુપમાં બની રહે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે સાદિ - અપર્યવસિત છે.

३. संजयाईणं अंतरकाल परूवणं-

१. मंजयस्स संजयासंजयस्स दोण्हवि अंतरं जहण्णेणं अंतोमुहुत्तं, उक्कोसेणं अवड्ढ पोग्गलपरियट्टं देसूणं,

२. असंजयस्स आइदुवे नत्थि अंतरं,
साइयस्स सपज्जवसियस्स जहण्णेणं एक्कं समयं,
उक्कोसेणं देसूणं पुव्वकोडीओ,

૩. સંયત આદિનાં અંતરકાળનું પ્રરુપણ :

૧. સંયત અને સંયતાસંયત બંનેનું અંતર - જઘન્ય અન્તમુહૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ટ દેશોન અપાર્દ્ધપુદ્ગલ પરાવર્તન છે.

૨. અસંયત આદિનાં બે ભંગોનું અંતર નથી.
સાદિ સપર્યવસિતનું અંતર - જઘન્ય એક સમય અને ઉત્કૃષ્ટ દેશોન પૂર્વ કોટિ છે.

---

૧. પ્રથમ ભંગનું વર્ણન અભવ્ય અસંયતની અપેક્ષાથી છે. દ્વિતીય ભંગનું વર્ણન ભવ્ય અસંયતની અપેક્ષાથી છે.
२. जीवा. पडि. ९, सु. २४७

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

३. नोसंजय-नोअसंजय-नोसंजयासंजयस्स नत्थि अंतरं।

- जीवा. पडि. ९, सु. २४७

૩. નોસંયત- નોઅસંયત, નોસંયતાસંયતનું અંતર નથી.

४. **संजयाईणं अप्पबहुत्तं-**

प. एएसि णं भंते ! जीवाणं संजयाणं, असंजयाणं, संजयासंजयाणं, नोसंजय-नोअसंजय, नोसंजयासंजयाण य कयरे कयरेहिंतो अप्पा वा **-जाव-** विसेसाहिया वा ?

उ. गोयमा ! १. सव्वत्थोवा जीवा संजया,

२. संजयासंजया असंखेज्जगुणा,

३. नोसंजय-नोअसंजय, नोसंजयासंजया अणंतगुणा,

४. असंजया अणंतगुणा।[1]

- पण्ण. प. ३, सु. २६१

૪. **સંયત આદિનો અલ્પબહુત્વ :**

પ્ર. ભંતે ! આ સંયતો, અસંયતો, સંયતાસંયતો અને નોસંયત-નોઅસંયત, નોસંયતાસંયત જીવોમાંથી કોણ કોનાથી અલ્પ **-યાવત્-** વિશેષાધિક છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ૧. બધાથી અલ્પ સંયત જીવ છે.

૨. (તેનાથી) સંયતાસંયત અસંખ્યાતગુણા છે,

૩. (તેનાથી) નોસંયત, નોઅસંયત, નો સંયતા-સંયત જીવ અનંતગુણા છે.

૪. (તેનાથી) પણ અસંયત જીવ અનન્તગુણા છે.

५. **नियंठाणं संजयाण य परूवग दार णामाणि-**

१. पण्णवण २. वेद ३. रागे, ४. कप्प ५. चरित्त ६. पडिसेवणा ७. णाणे।

८. तित्थे ९. लिंग १०. सरीरे ११. खेत्ते १२. काले १३. गइ १४. संजम १५. निकासे ॥ १ ॥

१६-१७. जोगुवओग १८. कसाए १९. लेस्सा २०. परिणाम २१. बंध २२. वेए य।

२३. कम्मोदीरण २४. उवसंपजहण २५. सन्ना य, २६. आहारे ॥ २ ॥

२७. भव २८. आगरिसे २९-३०. कालंतरे य ३१. समुग्घाय ३२. खेत्त ३३. फुसणा य।

३४. भावे ३५. परिणामो खलु ३६. अप्पाबहुयं नियंठाणं ॥ ३ ॥

૫. **નિર્ગ્રંથો અને સંયતોના પ્રરુપક- દ્વાર નામ :**

૧. પ્રજ્ઞાપન, ૨. વેદ, ૩. રાગ, ૪. કલ્પ, ૫. ચારિત્ર, ૬. પ્રતિસેવના, ૭. જ્ઞાન,

૮. તીર્થ, ૯. લિંગ, ૧૦. શરીર, ૧૧. ક્ષેત્ર, ૧૨. કાળ, ૧૩. ગતિ, ૧૪. સંયમ, ૧૫. નિકર્ષ, ॥૧॥

૧૬. યોગ, ૧૭. ઉપયોગ, ૧૮. કષાય, ૧૯. લેશ્યા, ૨૦. પરિણામ, ૨૧. બંધ, ૨૨. વેદન,

૨૩. કર્મોની ઉદીરણા, ૨૪. પ્રાપ્ત કરવું- છોડવું, ૨૫. સંજ્ઞા, ૨૬. આહાર. ॥૨॥

૨૭. ભવ, ૨૮. આકર્ષ, ૨૯. કાળ, ૩૦. અંતર, ૩૧. સમુદ્ઘાત, ૩૨. ક્ષેત્ર, ૩૩. સ્પર્શના,

૩૪. ભાવ, ૩૫. પરિમાણ, ૩૬. અલ્પબહુત્વ.

નિર્ગ્રંથ અને સંયતનું વર્ણન આ દ્વારોથી કરેલ છે.

६. **छत्तीसएहिं दारेहिं णियंठस्स परूवणं-**

१. **पण्णवण-दारं-**

प. कइ णं भंते ! नियंठा पण्णत्ता ?

उ. गोयमा ! पंचविहा नियंठा पण्णत्ता, तं जहा-

१. पुलाए, २. बउसे,

३. कुसीले, ४. नियंठे,

५. सिणाए।[2]

૬. **છત્રીસ દ્વારોથી નિર્ગ્રંથનું પરુપણ :**

૧. **પ્રજ્ઞાપના દ્વાર :**

પ્ર. ભંતે ! નિર્ગ્રંથ કેટલા પ્રકારનાં કહ્યા છે ?

ઉ. ગૌતમ ! નિર્ગ્રંથ પાંચ પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

૧. પુલાક, ૨. બકુશ,

૩. કુશીલ, ૪. નિર્ગ્રંથ,

૫. સ્નાતક.

जैन साइट JAINSITE जैनम् जयति शासनम्

---

१. जीवा. पडि. ९, सु. २४७

२. ठाणं अ. ५, उ. ३, सु. ४४५

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

प. १. पुलाए[1] णं भंते ! कइविहे पण्णत्ते ?
उ. गोयमा ! पंचविहे पण्णत्ते, तं जहा-
१. नाणपुलाए, २. दंसणपुलाए,
३. चरित्तपुलाए, ४. लिंगपुलाए,
५. अहासुहुमपुलाए नामं पंचमे।[2]

प. २. बउसे णं भंते ! कइविहे पण्णत्ते ?
उ. गोयमा ! पंचविहे पण्णत्ते, तं जहा-
१. आभोगबउसे, २. अणाभोगबउसे,
३. संवुडबउसे, ४. असंवुडबउसे,
५. अहासुहुमबउसे[3] नामं पंचमे।

प. ३. कुसीले णं भंते ! कइविहे पण्णत्ते ?
उ. गोयमा ! दुविहे पण्णत्ते, तं जहा-
१. पडिसेवणाकुसीले य, २. कसायकुसीले य।

प. ३. (क) पडिसेवणाकुसीले[4] णं भंते ! कइविहे पण्णत्ते ?
उ. गोयमा ! पंचविहे पण्णत्ते, तं जहा-
१. नाण-पडिसेवणाकुसीले,
२. दंसणपडिसेवणाकुसीले,
३. चरित्तपडिसेवणाकुसीले,

પ્ર. ૧. ભંતે ! પુલાક કેટલા પ્રકારનાં કહ્યા છે ?
ઉ. ગૌતમ ! પાંચ પ્રકારનાં કહ્યા છે. જેમકે -
૧. જ્ઞાન પુલાક, ૨. દર્શન પુલાક,
૩. ચારિત્ર પુલાક, ૪. લિંગપુલાક,
૫. યથાસૂક્ષ્મ પુલાક.

પ્ર. ૨. ભંતે ! બકુશ કેટલા પ્રકારનાં કહ્યા છે ?
ઉ. ગૌતમ ! પાંચ પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે-
૧. આભોગ-બકુશ, ૨. અનાભોગ-બકુશ,
૩. સંવૃત્ત-બકુશ, ૪. અસંવૃત્ત-બકુશ,
૫. યથાસૂક્ષ્મ-બકુશ.

પ્ર. ૩. ભંતે ! કુશીલ કેટલા પ્રકારનાં કહ્યા છે ?
ઉ. ગૌતમ ! બે પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે-
૧. પ્રતિસેવના - કુશીલ, ૨. કષાય - કુશીલ.

પ્ર. ૩. (ક) ભંતે ! પ્રતિસેવના કુશીલ કેટલા પ્રકારનાં કહ્યા છે ?
ઉ. ગૌતમ ! પાંચ પ્રકારનાં કહ્યા છે. જેમકે-
૧. જ્ઞાન - પ્રતિસેવનાકુશીલ,
૨. દર્શન - પ્રતિસેવના કુશીલ,
૩. ચારિત્ર- પ્રતિસેવના કુશીલ,

जैन साईट JAINSITE.com જૈનમ્ જયતિ શાસનમ્

---

૧. કષાય કુશીલ નિર્ગ્રંથ જ્યારે પુલાક લબ્ધિનો પ્રયોગ કરે છે ત્યારે પુલાક નિર્ગ્રંથ કહેવાય છે. તે સમયે તેને સંજ્વલન કષાયનો તીવ્ર ઉદય હોય છે. માટે તેનો સંયમ પર્યાય અધિક નષ્ટ થવાથી તેનો સંયમ અસાર થઈ જાય છે. આ લબ્ધિને પુલાક લબ્ધિ અને આ લબ્ધિનાં પ્રયોક્તાને પુલાક નિર્ગ્રંથ કહેવામાં આવે છે. આ લબ્ધિનો પ્રયોગ કરતા સમયે ત્રણ શુભ લેશ્યાઓનાં પરિણામ જ રહે છે. એટલા માટે કષાયની તીવ્રતા થવા પર પણ તે નિર્ગ્રંથ તો રહે જ છે. લબ્ધિ પ્રયોગનો કાળ અન્તર્મુહૂર્તથી અધિક નથી.
આ લબ્ધિ પ્રયોગનાં મૂળ કારણ પાંચ છે - (૧) જ્ઞાન, (૨) દર્શન, (૩) ચારિત્ર, (૪) લિંગ અને (૫) સાધુ-સાધ્વી આદિની રક્ષા.
ટીકાકારે લબ્ધિ પુલાક અને આસેવના-પુલાક આ બે ભેદ પણ કરેલ છે.
પરંતુ સૂત્ર વર્ણિત છત્રીસ દ્વારોનાં વિષયોથી આસેવના પુલાક ભેદની સંગતિ કોઈપણ પ્રકારથી સંભવ નથી. માટે લબ્ધિ પ્રયોગની અપેક્ષાથી જ સૂત્રોક્ત પાંચે ભેદ સમજવા સુસંગત છે.

૨. ठाणांग. अ. ५, उ.३, सु.४४५।

૩. જે શ્રમણની રુચિ આત્મ-શુદ્ધિની અપેક્ષાએ શરીરની વિભૂષા અને ઉપકરણોની સજાવટની તરફ વધારે થઈ જાય છે તો તેની પ્રવૃત્તિ. આહાર, પાણી, આરામ, શયન અને પ્રક્ષાલનની વધી જાય છે અને સ્વાધ્યાય, ધ્યાન, તપ આદિમાં પરિશ્રમ કરવાની પ્રવૃત્તિઓ ઓછી થઈ જાય છે તે બકુશ નિર્ગ્રંથ કહેવાય છે.
બકુશ નિર્ગ્રંથની પાંચ અવસ્થાઓ હોય છે - (૧) લોક લજ્જાનાં કારણે શરીર વિભૂષાદિની પ્રવૃત્તિઓ ગુપ્ત રૂપમાં કરનાર, (૨) લજ્જા નષ્ટ થઈ જવા પર પ્રકટ રુપમાં પ્રવૃત્તિ કરનાર, (૩) તે પ્રવૃત્તિને અયોગ્ય સમજતા થકા કરનાર, (૪) કંઈ સમજ્યા વગર દેખા-દેખી પરંપરાથી કરનાર, (૫) પ્રમાદમાં અનાવશ્યક સમય લગાડનાર અને ગુણોનો વિકાસ ન કરનાર, આ પાંચેય અવસ્થાઓની અપેક્ષાથી આ નિર્ગ્રંથનાં પાંચ પ્રકાર કહ્યા છે.

૪. પ્રતિસેવના કુશીલ નિર્ગ્રંથ ૧. જ્ઞાન, ૨. દર્શન, ૩. ચારિત્ર, ૪. લિંગ (ઉપકરણ) અને ૫. શરીર આદિ અન્ય હેતુઓથી સંયમનાં મૂળ ગુણોમાં કે ઉત્તર-ગુણોમાં પરિસ્થિતિવશ દોષ લગાડે છે. આ અપેક્ષાથી જ એના ઉપર પ્રમાણે પાંચ પ્રકાર કહ્યા છે.

४. लिंग-पडिसेवणाकुसीले,

५. अहासुहुमपडिसेवणाकुसीले नामं पंचमे।[1]

प. ३. (ख) कसायकुसीले[2] णं भंते ! कइविहे पण्णत्ते ?

उ. गोयमा ! पंचविहे पण्णत्ते, तं जहा-

१. नाण-कसायकुसीले, २. दंसण-कसायकुसीले,

३. चरित्त-कसायकुसीले, ४. लिंग-कसायकुसीले,

५. अहासुहुम-कसायकुसीले नामं पंचमे।

प. ४. णियंठे[3] णं भंते ! कइविहे पण्णत्ते ?

उ. गोयमा ! पंचविहे पण्णत्ते, तं जहा-

१. पढमसमय-नियंठे,

२. अपढमसमय-नियंठे,

३. चरिमसमय-नियंठे,

४. अचरिमसमय-नियंठे,

५. अहासुहुम-नियंठे नामं पंचमे।[4]

प. ५. सिणाए णं भंते ! कइविहे पण्णत्ते ?

उ. गोयमा ! पंचविहे पण्णत्ते, तं जहा-

१. अच्छवी, २. असवले, ३. अकम्मंसे,

४. संसुद्ध-नाण- दंसणधरे, अरहा, जिणेकेवली,

५. अपरिस्सावी।[5]

२. वेद-दारं-

प. १. पुलाए णं भंते ! किं सवेयए होज्जा, अवेयए होज्जा ?

૪. લિંગ - પ્રતિસેવના કુશીલ,

૫. યથાસૂક્ષ્મ - પ્રતિસેવના કુશીલ.

પ્ર. ૩. (ખ) ભંતે ! કષાયકુશીલ કેટલા પ્રકારનાં કહ્યા છે ?

ઉ. ગૌતમ ! પાંચ પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે-

૧. જ્ઞાન-કષાય કુશીલ, ૨. દર્શન- કષાયકુશીલ,

૩. ચારિત્ર - કષાય કુશીલ, ૪. લિંગ - કષાય કુશીલ.

૫. યથાસૂક્ષ્મ - કષાયકુશીલ.

પ્ર. ૪. ભંતે ! નિર્ગ્રંથ કેટલા પ્રકારનાં કહ્યા છે ?

ઉ. ગૌતમ ! પાંચ પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે-

૧. પ્રથમ સમય નિર્ગ્રંથ,

૨. અપ્રથમ સમય નિર્ગ્રંથ,

૩. ચરમ સમય નિર્ગ્રંથ,

૪. અચરમ સમય નિર્ગ્રંથ,

૫. યથાસૂક્ષ્મ નિર્ગ્રંથ.

પ્ર. ૫. ભંતે ! સ્નાતક કેટલા પ્રકારનાં કહ્યા છે ?

ઉ. ગૌતમ ! પાંચ પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે-

૧. **અચ્છવી** - શરીરની આશક્તિથી પૂર્ણ મુક્ત, ૨. **અસબલ** : સર્વથા દોષ રહિત ચારિત્રવાળા, ૩. **અકર્માંશ ઘાતી કર્મ** - રહિત, ૪. **વિશુદ્ધ જ્ઞાન દર્શન ધર - અરહંતજિન કેવળી,** ૫. **અપરિશ્રાવી** : સૂક્ષ્મ સાતાવેદનીયનાં સિવાય સંપૂર્ણ કર્મબંધોથી મુક્ત.

૨. વેદ-દ્વાર :

પ્ર. ૧. ભંતે ! પુલાક શું સવેદક હોય છે કે અવેદક હોય છે ?

---

१. ठाणं अ. ५, उ. ३, सु. ४४५

२ (क) કષાય કુશીલ નિર્ગ્રંથ જ્ઞાનાદિ ઉક્ત પાંચ હેતુઓથી સંજ્વલન કષાયની કોઈ પણ એક પ્રકૃતિમાં પ્રવૃત્ત થાય છે. એ અપેક્ષાથી એનાં પાંચ પ્રકાર છે. કષાયમાં પ્રવૃત્ત થતા છતાં પણ એ નિર્ગ્રંથ સંયમનાં મૂળગુણોમાં કે ઉત્તર ગુણોમાં કોઈપણ પ્રકારનાં દોષ લગાડતા નથી. અર્થાત્ સંયમ સમાચારીની નાની મોટી બધી વિધિઓનું યથાર્થ પાલન કરે છે. તેના ભાવ અને ભાષામાં કેવળ સંજ્વલન કષાય પ્રકટ થાય છે.

(ख) ठाणांग. अ. ५, उ.३, सु.४४५।

૩. આ નિર્ગ્રંથમાં કષાય પ્રવૃત્તિનો અને દોષોનાં સેવનનો સર્વથા અભાવ છે. માટે કેવળ કાળની અપેક્ષાથી એની પાંચ અવસ્થાઓ કહી છે. તે નિર્ગ્રંથ લોકમાં અશાશ્વત છે. અર્થાત્ ક્યારેક હોય છે અને ક્યારેક હોતા નથી. માટે પૃચ્છા સમયમાં કેવળ પ્રથમ સમયમાં જ એક કે અનેક નિર્ગ્રંથ મળે છે. આ પ્રમાણે ક્યારેક કદાચ અપ્રથમ સમયવર્તી, ક્યારેક કેવળ ચરમ સમયવર્તી, ક્યારેક કેવળ અચરમ સમયવર્તી નિર્ગ્રંથ મળે છે. આ અપેક્ષાઓથી ચાર ભેદ કહ્યા છે અને ક્યારેક ચારેયભંગોમાંથી અનેક ભંગવર્તી નિર્ગ્રંથ મળે છે. આ અપેક્ષાથી પાંચમો ભેદ કહ્યો છે.

४. ठाणं अ. ५, उ. ३, सु. ४४५

૫. આ નિર્ગ્રંથમાં કષાય ઉદય, કષાયની પ્રવૃત્તિ, દોષ સેવન કે અશાશ્વતતા વગેરે ન હોવાથી ભેદ નથી. છતાં પણ પૂર્વોક્ત નિર્ગ્રંથોનાં ૫-૫ ભેદ કહ્યા છે. એટલા માટે એના પાંચ ગુણોનો સમાવેશ કરીને પાંચ પ્રકાર કહ્યા છે.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

उ. गोयमा ! सवेयए होज्जा, नो अवेयए होज्जा।

प. जइ सवेयए होज्जा, किं इत्थिवेयए होज्जा, पुरिसवेयए होज्जा, पुरिस-नपुंसगवेयए होज्जा ?

उ. गोयमा ! नो इत्थिवेयए होज्जा, पुरिसवेयए होज्जा, पुरिस-नपुंसगवेयए वा होज्जा।

प. २. बउसे णं भंते ! किं सवेयए होज्जा, अवेयए होज्जा ?

उ. गोयमा ! सवेयए होज्जा, नो अवेयए होज्जा।

प. जइ सवेयए होज्जा, किं इत्थिवेयए होज्जा, पुरिसवेयए होज्जा, पुरिसनपुंसगवेयए होज्जा ?

उ. गोयमा ! इत्थिवेयए वा होज्जा, पुरिसवेयए वा होज्जा, पुरिसनपुंसगवेयए वा होज्जा।

३. (क) ***एवं पडिसेवणाकुसीले वि।***

प. ३. (ख) कसायकुसीले णं भंते ! किं सवेयए होज्जा, अवेयए होज्जा ?

उ. गोयमा ! सवेयए वा होज्जा, अवेयए वा होज्जा।

प. जइ अवेयए होज्जा, किं उवसंतवेयए होज्जा, खीणवेयए होज्जा ?

उ. गोयमा ! उवसंतवेयए वा होज्जा, खीणवेयए वा होज्जा।

प. जइ सवेयए होज्जा, किं इत्थिवेयए होज्जा, पुरिसवेयए होज्जा, पुरिसनपुंसगवेयए होज्जा ?

उ. गोयमा ! ***तिसु वि होज्जा, जहा बउसो।***

प. ४. नियंठे णं भंते ! किं सवेयए होज्जा, अवेयए होज्जा ?

उ. गोयमा ! नो सवेयए होज्जा, अवेयए होज्जा।

प. जइ अवेयए होज्जा, किं उवसंतवेयए होज्जा, खीणवेयए होज्जा ?

उ. गोयमा ! उवसंतवेयए वा होज्जा, खीणवेयए वा होज्जा।

प. ५. सिणाए णं भंते ! किं सवेयए होज्जा, अवेयए होज्जा ?

उ. गोयमा ! ***जहा णियंठे तहा सिणाए वि।***

ઉ. ગૌતમ ! સવેદક હોય છે, અવેદક હોતા નથી.

પ્ર. જો સવેદક હોય છે તો શું સ્ત્રી-વેદક હોય છે, પુરુષ-વેદક હોય છે કે પુરુષ નપુંસક-વેદક હોય છે?

ઉ. ગૌતમ ! સ્ત્રી-વેદક હોતા નથી, પુરુષ-વેદક હોય છે અને પુરુષ નપુંસક-વેદક પણ હોય છે.

પ્ર. ૨. ભંતે ! બકુશ શું સવેદક હોય છે કે અવેદક હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! સવેદક હોય છે, અવેદક હોતા નથી.

પ્ર. જો સવેદક હોય છે તો શું સ્ત્રી-વેદક હોય છે, પુરુષ-વેદક હોય છે કે પુરુષ નપુંસક-વેદક હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! સ્ત્રી-વેદક પણ હોય છે, પુરુષ વેદક પણ હોય છે અને પુરુષ નપુંસક-વેદક પણ હોય છે.

૩. (ક) ***પ્રતિસેવના કુશીલનાં માટે પણ આ પ્રમાણે જાણવું જોઈએ.***

પ્ર. ૩. (ખ) ભંતે ! કષાયકુશીલ શું સવેદક હોય છે કે અવેદક હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! સવેદક પણ હોય છે અને અવેદક પણ હોય છે.

પ્ર. જો અવેદક હોય છે તો શું ઉપશાંત- વેદક હોય છે કે ક્ષીણવેદક હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ઉપશાંતવેદક પણ હોય છે અને ક્ષીણવેદક પણ હોય છે.

પ્ર. જો સવેદક હોય છે તો શું સ્ત્રી-વેદક હોય છે, પુરુષ-વેદક હોય છે કે પુરુષનપુંસક-વેદક હોય છે?

ઉ. ગૌતમ ! ***બકુશનાં સમાન ત્રણેય વેદવાળા હોય છે.***

પ્ર. ૪. ભંતે ! નિર્ગ્રંથ શું સવેદક હોય છે કે અવેદક હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! સવેદક હોતા નથી, અવેદક હોય છે.

પ્ર. જો અવેદક હોય છે તો શું ઉપશાંત-વેદક હોય છે કે ક્ષીણ-વેદક હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ઉપશાંત-વેદક પણ હોય છે અને ક્ષીણ-વેદક પણ હોય છે.

પ્ર. ૫. ભંતે ! સ્નાતક શું સવેદક હોય છે કે અવેદક હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ***નિર્ગ્રંથનાં સમાન જ સ્નાતકનું વર્ણન કરવું જોઈએ.***

JAINSITE जैनम् जयति शासनम्
www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

णवरं - नो उवसंतवेयए होज्जा, खीणवेयए होज्जा।

३. **राग-दारं-**

प. १. पुलाए णं भंते ! किं सरागे होज्जा, वीयरागे होज्जा ?

उ. गोयमा ! सरागे होज्जा, नो वीयरागे होज्जा,

२-३. ***एवं -जाव- कसायकुसीले।***

प. ४. नियंठे णं भंते ! किं सरागे होज्जा, वीयरागे होज्जा ?

उ. गोयमा ! नो सरागे होज्जा, वीयरागे होज्जा।

प. जइ वीयरागे होज्जा, किं उवसंतकसाय-वीयरागे होज्जा, खीणकसाय-वीयरागे होज्जा ?

उ. गोयमा ! उवसंतकसाय-वीयरागे वा होज्जा, खीणकसाय-वीयरागे वा होज्जा।

प. ५. सिणाए णं भंते ! किं सरागे होज्जा, वीयरागे होज्जा ?

उ. गोयमा ! ***जहा णियंठे तहा सिणाए वि।***

णवरं-नो उवसंतकसाय-वीयरागे होज्जा, खीणकसायवीयरागे होज्जा।

४. **कप्प-दारं-**

प. १. पुलाए णं भंते ! किं ठियकप्पे होज्जा, अठियकप्पे होज्जा ?

उ. गोयमा ! ठियकप्पे वा होज्जा, अठियकप्पे वा होज्जा,

(२-५) ***एवं -जाव- सिणाए।***

प. १. पुलाए णं भंते ! किं जिणकप्पे होज्जा, थेरकप्पे होज्जा, कप्पातीते होज्जा ?

उ. गोयमा ! नो जिणकप्पे होज्जा, नो कप्पातीते होज्जा, थेरकप्पे होज्जा।

प. २. बउसे णं भंते ! किं जिणकप्पे होज्जा, थेरकप्पे होज्जा, कप्पातीते होज्जा ?

उ. गोयमा ! जिणकप्पे वा होज्जा, थेरकप्पे वा होज्जा, नो कप्पातीते होज्जा।

३. (क) ***एवं पडिसेवणाकुसीले वि।***

વિશેષ : સ્નાતક ઉપશાંત વેદક હોતા નથી, પરંતુ ક્ષીણવેદક હોય છે.

૩. **રાગ-દ્વાર :**

પ્ર. ૧. ભંતે ! પુલાક શું સરાગ હોય છે કે વીતરાગ હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે સરાગ હોય છે, વીતરાગ હોતા નથી.

૨-૩. ***આ પ્રમાણે કષાયકુશીલ સુધી જાણવું જોઈએ.***

પ્ર. ૪. ભંતે ! નિર્ગ્રંથ શું સરાગ હોય છે કે વીતરાગ હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે સરાગ હોતા નથી, વીતરાગ હોય છે.

પ્ર. જો વીતરાગ હોય છે તો શું ઉપશાંત કષાય વીતરાગ હોય છે કે ક્ષીણ કષાય વીતરાગ હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ઉપશાંત કષાય વીતરાગ પણ હોય છે, ક્ષીણ કષાય વીતરાગ પણ હોય છે.

પ્ર. ૫. ભંતે ! સ્નાતક શું સરાગ હોય છે કે વીતરાગ હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ***નિર્ગ્રંથનાં સમાન જ સ્નાતકનું વર્ણન કરવું જોઈએ.***

વિશેષ : સ્નાતક ઉપશાંતકષાય વીતરાગ હોતા નથી, પરંતુ ક્ષીણ કષાય-વીતરાગ હોય છે.

૪. **કલ્પ-દ્વાર :**

પ્ર. ૧. ભંતે ! પુલાક શું સ્થિતકલ્પી હોય છે કે અસ્થિતકલ્પી હોય છે?

ઉ. ગૌતમ ! સ્થિત કલ્પી પણ હોય છે અને અસ્થિતકલ્પી પણ હોય છે.

(૨-૫) ***આ પ્રમાણે સ્નાતક સુધી જાણવું જોઈએ.***

પ્ર. ૧. ભંતે ! પુલાક શું જિનકલ્પી હોય છે, સ્થવિરકલ્પી હોય છે કે કલ્પાતીત હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! જિનકલ્પી હોતા નથી. કલ્પાતીત પણ હોતા નથી. પરંતુ સ્થવિરકલ્પી હોય છે.

પ્ર. ૨. ભંતે ! બકુશ શું જિનકલ્પી હોય છે, સ્થવિરકલ્પી હોય છે કે કલ્પાતીત હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! જિનકલ્પી પણ હોય છે, સ્થવિર કલ્પી પણ હોય છે પરંતુ કલ્પાતીત હોતા નથી.

૩. (ક) ***પ્રતિ સેવનાકુશીલનું વર્ણન પણ આ પ્રમાણે જાણવું જોઈએ.***

जैन साहित्य JAINSITE.com जैनम् जयति शासनम्

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

प. ३. (ख) कसायकुसीले णं भंते ! किं जिणकप्पे होज्जा, थेरकप्पे होज्जा, कप्पातीते होज्जा ?

उ. गोयमा ! जिणकप्पे वा होज्जा, थेरकप्पे वा होज्जा कप्पातीते वा होज्जा,

प. ४. नियंठे णं भंते ! किं जिणकप्पे होज्जा, थेरकप्पे होज्जा, कप्पातीते होज्जा ?

उ. गोयमा ! नो जिणकप्पे होज्जा, नो थेरकप्पे होज्जा, कप्पातीते होज्जा,

५. *एवं सिणाए वि ।*

५. **चरित्त-दारं-**

प. पुलाए णं भंते ! किं-१. सामाइयसंजमे होज्जा,
२. छेदोवट्ठावणियसंजमे होज्जा,
३. परिहारविसुद्धियसंजमे होज्जा,
४. सुहुमसंपरायसंजमे होज्जा,
५. अहक्खायसंजमे होज्जा ?

उ. गोयमा ! १. सामाइयसंजमे वा होज्जा,
२. छेदोवट्ठावणियसंजमे वा होज्जा,
३. नो परिहारविसुद्धियसंजमे होज्जा,
४. नो सुहुमसंपरायसंजमे होज्जा,
५. नो अहक्खायसंजमे होज्जा ।

बउसे, पडिसेवणा-कुसीले वि एवं चेव ।

प. कसाय-कुसीले णं भंते ! किं सामाइयसंजमे होज्जा **-जाव-** अहक्खायसंजमे होज्जा ?

उ. गोयमा ! सामाइयसंजमे वा होज्जा **-जाव-** सुहुम-संपराय संजमे वा होज्जा, नो अहक्खायसंजमे होज्जा ।

प. नियंठे णं भंते ! किं सामाइयसंजमे होज्जा **-जाव-** अहक्खायसंजमे होज्जा ?

उ. गोयमा ! नो सामाइयसंजमे होज्जा **-जाव-** नो सुहुम संपरायसंजमे होज्जा, अहक्खायसंजमे होज्जा ।

एवं सिणाए वि ।

६. **पडिसेवणा-दारं-**

प. पुलाए णं भंते ! किं पडिसेवए होज्जा, अपडिसेवए होज्जा ?

પ્ર. ૩. (ખ) ભંતે ! કષાયકુશીલ શું જિનકલ્પી હોય છે, સ્થવિરકલ્પી હોય છે કે કલ્પાતીત હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! જિનકલ્પી પણ હોય છે, સ્થવિરકલ્પી પણ હોય છે અને કલ્પાતીત પણ હોય છે.

પ્ર. ૪. ભંતે ! નિર્ગ્રંથ શું જિનકલ્પી હોય છે, સ્થવિર કલ્પી હોય છે કે કલ્પાતીત હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે ન જિનકલ્પી હોય છે, ન સ્થવિરકલ્પી હોય છે, પરંતુ કલ્પાતીત હોય છે.

૫. ***સ્નાતકનું વર્ણન પણ આ પ્રમાણે જાણવું જોઈએ.***

૫. **ચારિત્ર દ્વાર :**

પ્ર. ભંતે ! પુલાક શું - ૧. સામાયિક સંયમવાળા હોય છે,
૨. છેદોપસ્થાપનીય સંયમવાળા હોય છે,
૩. પરિહાર- વિશુદ્ધ સંયમવાળા હોય છે,
૪. સૂક્ષ્મ- સંપરાય સંયમવાળા હોય છે કે
૫. યથાખ્યાત સંયમવાળા હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ૧. સામાયિક સંયમવાળા હોય છે,
૨. છેદોપસ્થાપનીય સંયમવાળા હોય છે,
૩. પરિહાર વિશુદ્ધ સંયમવાળા હોતા નથી,
૪. સૂક્ષ્મ-સંપરાય સંયમવાળા હોતા નથી,
૫. યથાખ્યાત સંયમવાળા હોતા નથી.

બકુશ અને પ્રતિસેવના કુશીલનું વર્ણન પણ આ પ્રમાણે છે.

પ્ર. ભંતે ! કષાયકુશીલ શું સામાયિક સંયમવાળા હોય છે **-યાવત્-** યથાખ્યાત સંયમવાળા હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! સામાયિક સંયમવાળા પણ હોય છે **-યાવત્-** સૂક્ષ્મ સંપરાય સંયમવાળા પણ હોય છે પરંતુ યથાખ્યાત સંયમવાળા હોતા નથી.

પ્ર. ભંતે ! નિર્ગ્રંથ શું સામાયિક સંયમવાળા હોય છે **-યાવત્-** યથાખ્યાત સંયમવાળા હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! સામાયિક સંયમવાળા પણ હોતા નથી **-યાવત્-** સૂક્ષ્મ સંપરાય સંયમવાળા પણ હોતા નથી. પણ યથાખ્યાત સંયમવાળા હોય છે.

સ્નાતકનું વર્ણન પણ આ પ્રમાણે છે.

૬. **પ્રતિસેવના દ્વાર :**

પ્ર. ભંતે ! પુલાક શું પ્રતિસેવક હોય છે કે અપ્રતિસેવક હોય છે ?

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

उ. गोयमा ! पडिसेवए होज्जा, नो अपडिसेवए होज्जा।

ઉ. ગૌતમ ! પ્રતિસેવક હોય છે, અપ્રતિસેવક હોતા નથી.

प. जइ पडिसेवए होज्जा, किं मूलगुणपडिसेवए होज्जा, उत्तरगुणपडिसेवए होज्जा ?

પ્ર. જો પ્રતિસેવક હોય છે તો શું મૂળગુણ પ્રતિસેવક હોય છે કે ઉત્તરગુણ પ્રતિસેવક હોય છે ?

उ. गोयमा ! मूलगुणपडिसेवए वा होज्जा, उत्तरगुण-पडिसेवए वा होज्जा।

मूलगुण-पडिसेवमाणे-पंचण्हं आसवाणं अण्णयरं पडिसेवेज्जा,

उत्तरगुण-पडिसेवमाणे-दसविहस्स पच्चक्खाणस्स अण्णयरं पडिसेवेज्जा।

ઉ. ગૌતમ ! મૂળગુણ પ્રતિસેવક પણ હોય છે અને ઉત્તરગુણ પ્રતિસેવક પણ હોય છે.

મૂળગુણમાં પ્રતિસેવના (દોષ-સેવન) કરવા છતાં પણ પાંચ આશ્રવોમાંથી કોઈ એક આશ્રવનું સેવન કરે છે.

ઉત્તરગુણોમાં પ્રતિસેવના (દોષ-સેવન) કરવા છતાં પણ દસ પ્રકારનાં પ્રત્યાખ્યાનોમાંથી કોઈ એક પ્રત્યાખ્યાનમાં દોષ લાગે છે.

प. बउसे णं भंते ! किं पडिसेवए होज्जा, अपडिसेवए होज्जा ?

પ્ર. ભંતે ! બકુશ શું પ્રતિસેવક હોય છે કે અપ્રતિસેવક હોય છે ?

उ. गोयमा ! पडिसेवए होज्जा, नो अपडिसेवए होज्जा।

ઉ. ગૌતમ ! તે પ્રતિસેવક હોય છે, અપ્રતિસેવક હોતા નથી.

प. जइ पडिसेवए होज्जा, किं मूलगुण-पडिसेवए होज्जा, उत्तरगुण-पडिसेवए होज्जा ?

પ્ર. જો પ્રતિસેવક હોય છે તો શું મૂળગુણ પ્રતિસેવક હોય છે કે ઉત્તરગુણ પ્રતિસેવક હોય છે ?

उ. गोयमा ! नो मूलगुण-पडिसेवए होज्जा, उत्तरगुण-पडिसेवए होज्जा,

उत्तरगुण-पडिसेवमाणे-दसविहस्स पच्चक्खाणस्स अण्णयरं पडिसेवेज्जा।

ઉ. ગૌતમ ! મૂળગુણ પ્રતિસેવક હોતા નથી, ઉત્તરગુણ પ્રતિસેવક હોય છે.

ઉત્તરગુણોમાં પ્રતિસેવના (દોષોનું સેવન) કરવા છતાં પણ દસ પ્રકારનાં પ્રત્યાખ્યાનોમાંથી કોઈ એક પ્રત્યાખ્યાનમાં દોષ લાગે છે.

पडिसेवणाकुसीले जहा पुलाए।

પ્રતિસેવના કુશીલનું વર્ણન પુલાકનાં સમાન જાણવું જોઈએ.

प. कसायकुसीले णं भंते ! पडिसेवए होज्जा, अपडिसेवए होज्जा ?

પ્ર. ભંતે ! કષાયકુશીલ શું પ્રતિસેવક હોય છે કે અપ્રતિસેવક હોય છે ?

उ. गोयमा ! नो पडिसेवए होज्जा, अपडिसेवए होज्जा,

ઉ. ગૌતમ ! પ્રતિસેવક હોતા નથી, અપ્રતિસેવક હોય છે.

एवं नियंठे वि।

सिणाए वि एवं चेव।

આ પ્રમાણે નિર્ગ્રંથનું વર્ણન જાણવું જોઈએ.

સ્નાતકનું વર્ણન પણ આ પ્રમાણે છે.

७. णाण-दारं-

૭. જ્ઞાન-દ્વાર :

प. पुलाए णं भंते ! कइसु णाणेसु होज्जा ?

પ્ર. ભંતે ! પુલાકને કેટલા જ્ઞાન હોય છે ?

उ. गोयमा ! दोसु वा, तिसु वा होज्जा,

दोसु होज्जमाणे-दोसु १. आभिणिबोहियणाण, २. सुयणाणेसु होज्जा,

ઉ. ગૌતમ ! બે કે ત્રણ જ્ઞાન હોય છે.

બે હોય તો - ૧. આભિનિબોધિક જ્ઞાન અને ૨. શ્રુત-જ્ઞાન હોય છે.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

तिसु होज्जमाणे तिसु १. आभिणिबोहियणाण, २. सुयणाण, ३. ओहिणाणेसु होज्जा।

ત્રણ હોય તો -૧. આભિનિબોધિક-જ્ઞાન, ૨. શ્રુત-જ્ઞાન અને ૩. અવધિજ્ઞાન હોય છે.

बउसे पडिसेवणाकुसीले वि एवं चेव।

બકુશ અને પ્રતિસેવનાકુશીલનું વર્ણન પણ આ પ્રમાણે છે.

प. कसायकुसीले णं भंते ! कइसु णाणेसु होज्जा ?

उ. गोयमा ! दोसु वा, तिसु वा, चउसु वा होज्जा,

दोसु होज्जमाणे-दोसु १. आभिणिबोहियणाणेसु, २. सुयणाणेसु होज्जा,

तिसु होज्जमाणे-तिसु १. आभिणिबोहियणाण, २. सुयणाण, ३. ओहिणाणेसु होज्जा,

अहवा-तिसु १. आभिणिबोहियणाण, २. सुयणाण ३. मणपज्जवणाणेसु होज्जा,

चउसु होज्जमाणे-चउसु १. आभिणिबोहियणाण, २. सुयणाण, ३. ओहिणाण, ४. मणपज्जवणाणेसु होज्जा,

પ્ર. ભંતે ! કષાયકુશીલને કેટલા જ્ઞાન હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! બે, ત્રણ કે ચાર હોય છે.

બે હોય તો - ૧. આભિનિબોધિક-જ્ઞાન અને ૨. શ્રુત-જ્ઞાન હોય છે.

ત્રણ હોય તો - ૧. આભિનિબોધિક-જ્ઞાન, ૨. શ્રુત-જ્ઞાન અને ૩. અવધિ-જ્ઞાન હોય છે.

અથવા ૧. આભિનિબોધિક-જ્ઞાન, ૨. શ્રુત-જ્ઞાન અને ૩. મનઃપર્યવ જ્ઞાન હોય છે.

ચાર હોય તો - ૧. આભિનિબોધિક-જ્ઞાન, ૨. શ્રુત-જ્ઞાન, ૩. અવધિ-જ્ઞાન અને ૪. મનઃ પર્યવજ્ઞાન હોય છે.

एवं नियंठे वि।

નિર્ગ્રંથનું વર્ણન પણ આ પ્રમાણે છે.

प. सिणाए णं भंते ! कइसु णाणेसु होज्जा ?

उ. गोयमा ! एगम्मि केवलणाणे होज्जा।

प. पुलाए णं भंते ! केवइयं सुयं अहिज्जेज्जा ?

उ. गोयमा ! जहन्नेणं नवमस्स पुव्वस्स तइयं आयारवत्थुं।

उक्कोसेणं नवपुव्वाइंअहिज्जेज्जा।

प. बउसे णं भंते ! केवइयं सुयं अहिज्जेज्जा ?

उ. गोयमा ! जहन्नेणं अट्ठपवयणमायाओ,

उक्कोसेणं दसपुव्वाइं अहिज्जेज्जा।

પ્ર. ભંતે ! સ્નાતકને કેટલા જ્ઞાન હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! એક કેવળ-જ્ઞાન હોય છે.

પ્ર. ભંતે ! પુલાકને કેટલા શ્રુતનું અધ્યયન હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! જઘન્ય-નવમા પૂર્વની ત્રીજી આચાર વસ્તુ સુધીનું અધ્યયન હોય છે.

ઉત્કૃષ્ટ-નવપૂર્વનું અધ્યયન હોય છે.

પ્ર. ભંતે ! બકુશ કેટલા શ્રુતનું અધ્યયન કરે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! જઘન્ય- આઠ પ્રવચન માતાનું અધ્યયન કરે છે.

ઉત્કૃષ્ટ- દસ પૂર્વનું અધ્યયન કરે છે.

एवं पडिसेवणाकुसीले वि।

પ્રતિસેવના કુશીલનું વર્ણન પણ આ પ્રમાણે છે.

प. कसायकुसीले णं भंते ! केवइयं सुयं अहिज्जेज्जा ?

उ. गोयमा ! जहन्नेणं अट्ठपवयणमायाओ,

उक्कोसेणं चोद्दसपुव्वाइं अहिज्जेज्जा।

પ્ર. ભંતે ! કષાયકુશીલ કેટલા શ્રુતનું અધ્યયન કરે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! જઘન્ય- આઠ પ્રવચન માતાનું અધ્યયન કરે છે.

ઉત્કૃષ્ટ- ચૌદ પૂર્વનું અધ્યયન કરે છે.

एवं नियंठे वि।

નિર્ગ્રંથનું વર્ણન પણ આ પ્રમાણે છે.

प. सिणाए णं भंते ! केवइयं सुयं अहिज्जेज्जा ?

उ. गोयमा ! सुयवइरित्ते होज्जा।

પ્ર. ભંતે ! સ્નાતક કેટલા શ્રુતનું અધ્યયન કરે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! શ્રુત વ્યતિરિક્ત હોય છે, અર્થાત્ તેને શ્રુત જ્ઞાન હોતો નથી.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

८. तित्थ-दारं-

प. पुलाए णं भंते ! किं तित्थे होज्जा, अतित्थे होज्जा ?

उ. गोयमा ! तित्थे होज्जा, नो अतित्थे होज्जा,

बउसे पडिसेवणाकुसीले वि एवं चेव।

प. कसायकुसीले णं भंते ! किं तित्थे होज्जा, अतित्थे होज्जा ?

उ. गोयमा ! तित्थे वा होज्जा, अतित्थे वा होज्जा,

प. जइ अतित्थे होज्जा, किं तित्थयरे होज्जा, पत्तेयबुद्धे होज्जा ?

उ. गोयमा ! तित्थयरे वा होज्जा, पत्तेयबुद्धे वा होज्जा,

नियंठे सिणाए वि एवं चेव।

९. लिंग-दारं-

प. पुलाए णं भंते ! किं सलिंगे होज्जा, अन्नलिंगे होज्जा, गिहिलिंगे होज्जा ?

उ. गोयमा ! **दव्वलिंगं पडुच्च** सलिंगे वा होज्जा, अन्नलिंगे वा होज्जा, गिहिलिंगे वा होज्जा,

भावलिंगं पडुच्च नियमं सलिंगे होज्जा,

एवं -जाव- सिणाए।

१०. सरीर-दारं-

प. पुलाए णं भंते ! कइसु सरीरेसु होज्जा ?

उ. गोयमा ! तिसु ओरालिय-तेया-कम्मएसु होज्जा,

प. बउसे णं भंते ! कइसु सरीरेसु होज्जा,

उ. गोयमा ! तिसु वा, चउसु वा होज्जा,

तिसु होज्जमाणे-तिसु ओरालिय-तेया-कम्मएसु होज्जा,

चउसु होज्जमाणे-चउसु ओरालिय-वेउव्विय-तेया-कम्मएसु होज्जा।

एवं पडिसेवणाकुसीले वि।

૮. તીર્થ- દ્વાર :

પ્ર. ભંતે ! પુલાક શું તીર્થમાં હોય છે કે અતીર્થમાં હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તીર્થમાં હોય છે. અતીર્થમાં હોતા નથી.

બકુશ અને પ્રતિસેવનાકુશીલનું વર્ણન પણ આ પ્રમાણે છે.

પ્ર. ભંતે ! કષાય કુશીલ શું તીર્થમાં હોય છે કે અતીર્થમાં હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તીર્થમાં પણ હોય છે અને અતીર્થમાં પણ હોય છે.

પ્ર. જો અતીર્થમાં હોય છે તો શું તીર્થંકર હોય છે કે પ્રત્યેકબુદ્ધ હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તીર્થંકર પણ હોય છે અને પ્રત્યેકબુદ્ધ પણ હોય છે.

નિર્ગ્રંથ અને સ્નાતકનું વર્ણન પણ આ પ્રમાણે છે.

૯. લિંગ - દ્વાર :

પ્ર. ભંતે ! પુલાક શું સ્વ-લિંગમાં હોય છે, અન્ય-લિંગમાં હોય છે કે ગૃહસ્થ-લિંગમાં હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! **દ્રવ્ય-લિંગની અપેક્ષાએ** સ્વલિંગમાં પણ હોય છે, અન્ય-લિંગમાં પણ હોય છે અને ગૃહસ્થ-લિંગમાં પણ હોય છે.

ભાવલિંગની અપેક્ષાએ નિશ્ચિત રૂપથી સ્વલિંગમાં જ હોય છે.

આ પ્રમાણે સ્નાતક સુધી જાણવું જોઈએ.

૧૦. શરીર-દ્વાર :

પ્ર. ભંતે ! પુલાકને કેટલા શરીર હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ઔદારિક, તૈજસ્ અને કાર્મણ એ ત્રણ શરીર હોય છે.

પ્ર. ભંતે ! બકુશને કેટલા શરીર હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! બકુશને ત્રણ કે ચાર શરીર હોય છે.

ત્રણ હોય તો - ૧. ઔદારિક, ૨. તૈજસ્ અને ૩. કાર્મણ હોય છે.

ચાર હોય તો - ૧. ઔદારિક, ૨. વૈક્રિય, ૩. તૈજસ્ અને ૪. કાર્મણ હોય છે.

પ્રતિસેવના કુશીલનું વર્ણન પણ આ પ્રમાણે છે.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

प. कसायकुसीले णं भंते ! कइसु सरीरेसु होज्जा ?

उ. गोयमा ! तिसु वा, चउसु वा, पंचसु वा होज्जा,

तिसु होज्जमाणे-तिसु ओरालिय-तेया-कम्मएसु होज्जा,

चउसु होज्जमाणे-चउसु ओरालिय-वेउव्विय-तेया-कम्मएसु होज्जा।

पंचसु होज्जमाणे-पंचसु ओरालिय-वेउव्विय-आहारग-तेया-कम्मएसु होज्जा,

नियंठे, सिणाए य जहा पुलाओ।

११. खेत्त-दारं-

प. पुलाए णं भंते ! कम्मभूमिए होज्जा, अकम्मभूमिए होज्जा ?

उ. गोयमा ! **जम्मणं-संतिभावं पडुच्च** कम्मभूमिए होज्जा, नो अकम्मभूमिए होज्जा।

प. बउसे णं भंते ! किं कम्मभूमिए होज्जा, अकम्मभूमिए होज्जा ?

उ. गोयमा ! **जम्मणं-संतिभावं पडुच्च**-कम्मभूमिए होज्जा, नो अकम्मभूमिए होज्जा,

साहरणं पडुच्च-कम्मभूमिए वा होज्जा, अकम्मभूमिए वा होज्जा,

एवं -जाव- सिणाए।

१२. काल-दारं-

प. पुलाए णं भंते ! किं ओसप्पिणिकाले होज्जा, उस्सप्पिणिकाले होज्जा, नो ओसप्पिणी नो उस्सप्पिणिकाले होज्जा ?

उ. गोयमा ! ओसप्पिणिकाले वा होज्जा, उस्सप्पिणि काले वा होज्जा, नो ओसप्पिणि नो उस्सप्पिणिकाले वा होज्जा,

प. जइ ओसप्पिणिकाले होज्जा, किं-

१. सुसम-सुसमा काले होज्जा,

२. सुसमा काले होज्जा,

३. सुसम-दुस्समा काले होज्जा,

४. दुस्सम-सुसमा काले होज्जा,

५. दुस्समा-काले होज्जा,

६. दुस्सम-दुस्समा काले होज्जा ?

उ. गोयमा ! **जम्मणं पडुच्च-**

પ્ર. ભંતે ! કષાયકુશીલને કેટલા શરીર હોય છે?

ઉ. ગૌતમ ! ત્રણ, ચાર કે પાંચ શરીર હોય છે.

ત્રણ હોય તો - ૧. ઔદારિક, ૨. તૈજસ્ અને ૩. કાર્મણ.

ચાર હોય તો - ૧. ઔદારિક, ૨. વૈક્રિય, ૩. તૈજસ્ અને ૪. કાર્મણ.

પાંચ હોય તો. ૧. ઔદારિક, ૨. વૈક્રિય, ૩. આહારક, ૪. તૈજસ્ અને ૫. કાર્મણ.

નિર્ગ્રંથ અને સ્નાતકનું વર્ણન પુલાકનાં સમાન છે.

૧૧. ક્ષેત્ર-દ્વાર :

પ્ર. ભંતે ! પુલાક શું કર્મભૂમિમાં હોય છે કે અકર્મભૂમિમાં હોય છે?

ઉ. ગૌતમ ! **જન્મ અને સદ્દ્ભાવની અપેક્ષાએ**-કર્મભૂમિમાં જ હોય છે, અકર્મભૂમિમાં હોતા નથી.

પ્ર. ભંતે ! બકુશ શું કર્મભૂમિમાં હોય છે કે અકર્મભૂમિમાં હોય છે?

ઉ. ગૌતમ ! **જન્મ અને સદ્દ્ભાવની અપેક્ષાએ**-કર્મભૂમિમાં હોય છે, અકર્મભૂમિમાં હોતા નથી.

સાહરણની અપેક્ષાએ-કર્મભૂમિમાં પણ હોય છે અને અકર્મભૂમિમાં પણ હોય છે.

આ પ્રમાણે સ્નાતક સુધી જાણવું જોઈએ.

૧૨. કાળ-દ્વાર :

પ્ર. ભંતે ! પુલાક શું અવસર્પિણી કાળમાં હોય છે, ઉત્સર્પિણી કાળમાં હોય છે કે નો અવસર્પિણી નો ઉત્સર્પિણી કાળમાં હોય છે?

ઉ. ગૌતમ ! અવસર્પિણી કાળમાં પણ હોય છે, ઉત્સર્પિણી કાળમાં પણ હોય છે અને નો અવસર્પિણી નો ઉત્સર્પિણી કાળમાં પણ હોય છે.

પ્ર. જે અવસર્પિણી કાળમાં હોય છે તો શું-

૧. સુસમ-સુસમા કાળમાં હોય છે,

૨. સુસમા કાળમાં હોય છે,

૩. સુસમ-દુસમાકાળમાં હોય છે,

૪. દુસમ-સુસમા કાળમાં હોય છે,

૫. દુસમા કાળમાં હોય છે,

૬. દુસમ-દુસમા કાળમાં હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! **જન્મની અપેક્ષાએ-**

जैन साहित्य JAINSITE .com जैनम् जयति शासनम्

१. नो सुसम-सुसमा काले होज्जा,
२. नो सुसमा काले होज्जा,
३. सुसम-दुस्समा काले वा होज्जा,
४. दुस्सम-सुसमा काले वा होज्जा,
५. नो दुस्समा काले होज्जा,
६. नो दुस्सम-दुस्समा काले होज्जा।

संतिभावं पडुच्च-

१. नो सुसम-सुसमा काले होज्जा,
२. नो सुसमा काले होज्जा,
३. सुसम-दुस्समा काले होज्जा,
४. दुस्सम-सुसमा काले वा होज्जा,
५. दुस्समा काले वा होज्जा,
६. नो दुस्सम-दुस्समा काले होज्जा।

प. जइ उस्सप्पिणि काले होज्जा, किं-
१. दुस्सम-दुस्समा काले होज्जा,
२. दुस्समा काले होज्जा,
३. दुस्सम-सुसमा काले होज्जा,
४. सुसम-दुस्समा काले होज्जा,
५. सुसमा काले होज्जा,
६. सुसम-सुसमा काले होज्जा ?

उ. गोयमा ! **जम्मणं पडुच्च-**
१. नो दुस्सम-दुस्समा काले होज्जा,
२. नो दुस्समा काले वा होज्जा,
३. दुस्सम-सुसमा काले वा होज्जा,
४. सुसम-दुस्समा काले होज्जा,
५. नो सुसमा काले होज्जा,
६. नो सुसम-सुसमा काले होज्जा।

संतिभावं पडुच्च-

१. नो दुस्सम-दुस्समा काले होज्जा,
२. नो दुस्समा काले होज्जा,
३. दुस्सम सुसमा काले वा होज्जा,
४. सुसम-दुस्समा काले वा होज्जा,
५. नो सुसमा काले होज्जा,
६. नो सुसम-सुसमा काले होज्जा,

૧. સુસમ- સુસમાકાળમાં હોતા નથી,
૨. સુસમા કાળમાં હોતા નથી.
૩. સુસમ-દુસમા કાળમાં હોય છે,
૪. દુસમ-સુસમા કાળમાં હોય છે,
૫. દુસમા કાળમાં હોતા નથી.
૬. દુસમ-દુસમા કાળમાં હોતા નથી.

સદ્‌ભાવની અપેક્ષાએ -

૧. સુસમ- સુસમા કાળમાં હોતા નથી.
૨. સુસમા કાળમાં હોતા નથી.
૩. સુસમ-દુસમા કાળમાં હોય છે.
૪. દુસમ-સુસમા કાળમાં હોય છે,
૫. દુસમા કાળમાં હોય છે.
૬. દુસમ-દુસમા કાળમાં હોતા નથી.

પ્ર. જો ઉત્સર્પિણીકાળમાં હોય છે તો શું -
૧. દુસમ-દુસમા કાળમાં હોય છે,
૨. દુસમા કાળમાં હોય છે,
૩. દુસમ-સુસમા કાળમાં હોય છે.
૪. સુસમ-દુસમા કાળમાં હોય છે.
૫. સુસમા કાળમાં હોય છે ?
૬. સુસમ-સુસમા કાળમાં હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! **જન્મની અપેક્ષાએ :**
૧. દુસમ-દુસમા કાળમાં હોતા નથી,
૨. દુસમા કાળમાં હોતા નથી.
૩. દુસમ-સુસમા કાળમાં હોય છે.
૪. સુસમ-દુસમા કાળમાં હોય છે.
૫. સુસમા કાળમાં હોતા નથી.
૬. સુસમ-સુસમા કાળમાં હોતા નથી.

સદ્‌ભાવની અપેક્ષાએ -

૧. દુસમ-દુસમા કાળમાં હોતા નથી.
૨. દુસમા કાળમાં હોતા નથી.
૩. દુસમ-સુસમા કાળમાં હોય છે.
૪. સુસમ-દુસમા કાળમાં હોય છે.
૫. સુસમા કાળમાં હોતા નથી.
૬. સુસમ-સુસમા કાળમાં હોતા નથી.

जैन साईट JAINSITE.com जैनम् जयति शासनम्

प. जइ नो ओसप्पिणि नो उस्सप्पिणि काले होज्जा, किं-

१. सुसम-सुसमा पलिभागे होज्जा,

२. सुसमा पलिभागे होज्जा,

३. सुसम-दुस्समा पलिभागे होज्जा,

४. दुस्सम-सुसमा पलिभागे होज्जा ?

उ. गोयमा ! **जम्मणं-संतिभावं पडुच्च-**

१. नो सुसम-सुसमा पलिभागे होज्जा,

२. नो सुसमा पलिभागे होज्जा,

३. नो सुसम-दुस्समा पलिभागे होज्जा,

४. दुस्सम-सुसमा पलिभागे होज्जा।

प. बउसे णं भंते ! किं ओसप्पिणि काले होज्जा, उस्सप्पिणि काले होज्जा, नो ओसप्पिणि नो उस्सप्पिणि काले होज्जा ?

उ. गोयमा ! ओसप्पिणि काले वा होज्जा, उस्सप्पिणि काले वा होज्जा, नो ओसप्पिणि नो उस्सप्पिणि काले वा होज्जा।

प. जइ ओसप्पिणि काले होज्जा, किं-सुसम-सुसमा काले होज्जा **-जाव-** दुस्सम-दुस्समा काले होज्जा ?

उ. गोयमा ! **जम्मणं-संतिभावं पडुच्च-**

१. नो सुसमसुसमाकाले होज्जा,

२. नो सुसमाकाले होज्जा,

३. सुसम-दुस्समा-काले वा होज्जा,

४. दुस्सम-सुसमा-काले वा होज्जा,

५. दुस्समा-काले वा होज्जा,

६. नो दुस्सम-दुस्समा-काले वा होज्जा,

साहरणं पडुच्च-अन्नयरे समाकाले होज्जा।

प. जइ उस्सप्पिणिकाले होज्जा, किं-

दुस्सम-दुस्समा-काले होज्जा **-जाव-** सुसम-सुसमा-काले होज्जा ?

उ. गोयमा ! **जम्मणं पडुच्च-**

१. नो दुस्सम-दुस्समा काले होज्जा,

२. दुस्समा-काले वा होज्जा,

પ્ર. જો નો અવસર્પિણી નો ઉત્સર્પિણી કાળમાં હોય તો શું-

૧. અપરિવર્તનશીલ સુસમ-સુસમા કાળમાં હોય છે.

૨. અપરિવર્તનશીલ સુસમાકાળમાં હોય છે.

૩. અપરિવર્તનશીલ સુસમ-દુસમા કાળમાં હોય છે.

૪. અપરિવર્તનશીલ દુસમ-સુસમા કાળમાં હોય છે.

ઉ. ગૌતમ ! **જન્મ અને સદ્ભાવની અપેક્ષાથી -**

૧. અપરિવર્તનશીલ સુસમ-સુસમાકાળમાં હોતા નથી.

૨. અપરિવર્તનશીલ સુસમા કાળમાં હોતા નથી.

૩. અપરિવર્તનશીલ સુસમ-દુસમા કાળમાં હોતા નથી.

૪. અપરિવર્તનશીલ દુસમ-સુસમા કાળમાં હોય છે.

પ્ર. ભંતે ! બકુશ શું અવસર્પિણી કાળમાં હોય છે, ઉત્સર્પિણી કાળમાં હોય છે, નો અવસર્પિણી નો ઉત્સર્પિણી કાળમાં હોય છે?

ઉ. ગૌતમ ! અવસર્પિણી કાળમાં પણ હોય છે, ઉત્સર્પિણી કાળમાં પણ હોય છે અને નો અવસર્પિણી નો ઉત્સર્પિણી કાળમાં પણ હોય છે.

પ્ર. જો અવસર્પિણી કાળમાં હોય છે તો શું સુસમ-સુસમા કાળમાં હોય છે **-યાવત્-** દુસમ-દુસમા કાળમાં હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! **જન્મ અને સદ્ભાવની અપેક્ષાથી-**

૧. સુસમ-સુસમા કાળમાં હોતા નથી,

૨. સુસમા કાળમાં હોતા નથી,

૩. સુસમ-દુસમા કાળમાં હોય છે,

૪. દુસમ-સુસમા કાળમાં હોય છે,

૫. દુસમા કાળમાં હોય છે.

૬. દુસમ-દુસમા કાળમાં હોતા નથી.

સાહરણની અપેક્ષાથી કોઈપણ કાળમાં થઈ શકે છે.

પ્ર. જો ઉત્સર્પિણી કાળમાં હોય તો શું -

દુસમ-દુસમા કાળમાં હોય છે **-યાવત્-** સુસમ-સુસમા કાળમાં હોય છે?

ઉ. ગૌતમ ! **જન્મની અપેક્ષાથી -**

૧. દુસમ- દુસમા કાળમાં હોતા નથી,

૨. દુસમા કાળમાં હોય છે,

३. दुस्सम-सुसमा काले वा होज्जा,
४. सुसम-दुस्समा काले वा होज्जा,
५. नो सुसमा काले वा होज्जा,
६. नो सुसम-सुसमा काले वा होज्जा,

संतिभावं पडुच्च-
१. नो दुस्सम-दुस्समा काले होज्जा,
२. नो दुस्समा काले होज्जा,
३. दुस्सम-सुसमा काले वा होज्जा,
४. सुसम-दुस्समा काले वा होज्जा,
५. नो सुसमा काले होज्जा,
६. नो सुसम-सुसमा काले होज्जा,

साहरणं पडुच्च-अन्नयरे समाकाले होज्जा।

प. जइ नो ओसप्पिणि नो उस्सप्पिणि काले होज्जा, किं
१. सुसम-सुसमा पलिभागे होज्जा,
२. सुसमा पलिभागे होज्जा,
३. सुसम-दुस्समा पलिभागे होज्जा,
४. दुस्सम-सुसमा पलिभागे होज्जा ?

उ. गोयमा ! **जम्मणं-संतिभावं पडुच्च -**
१. नो सुसम-सुसमा पलिभागे होज्जा,
२. नो सुसमा पलिभागे होज्जा,
३. नो सुसम-दुस्समा पलिभागे होज्जा,
४. दुस्सम-सुसमा पलिभागे होज्जा,

साहरणं पडुच्च-अन्नयरे पलिभागे होज्जा,

पडिसेवणाकुसीले कसायकुसीले वि एवं चेव।

नियंठो, सिणायो य जहा पुलाए।

णवरं-एएसि णं इमं अब्भहियं भाणियव्वं-साहरणं पडुच्च अण्णयरे समाकाले होज्जा।

૩. દુસમ-સુસમા કાળમાં હોય છે,
૪. સુસમ-દુસમા કાળમાં હોય છે.
૫. સુસમા કાળમાં હોતા નથી.
૬. સુસમ-સુસમા કાળમાં પણ હોતા નથી.

સદ્ભાવની અપેક્ષાથી :
૧. દુસમ-દુસમા કાળમાં હોતા નથી,
૨. દુસમા કાળમાં હોતા નથી,
૩. દુસમ-સુસમા કાળમાં હોય છે,
૪. સુસમ-દુસમા કાળમાં હોય છે,
૫. સુસમા કાળમાં હોતા નથી,
૬. સુસમ-સુસમા કાળમાં પણ હોતા નથી,

સાહરણની અપેક્ષાથી- કોઈપણ કાળમાં થઈ શકે છે.

પ્ર. જો નો અવસર્પિણી નો ઉત્સર્પિણી કાળમાં હોય છે તો શું :
૧. અપરિવર્તનશીલ સુસમ-સુસમા કાળમાં હોય છે.
૨. અપરિવર્તનશીલ સુસમા કાળમાં હોય છે.
૩. અપરિવર્તનશીલ સુસમ-દુસમા કાળમાં હોય છે,
૪. અપરિવર્તનશીલ દુસમ-સુસમા કાળમાં હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! **જન્મ અને સદ્ભાવની અપેક્ષાથી :**
૧. અપરિવર્તનશીલ સુસમ-સુસમા કાળમાં હોતા નથી.
૨. અપરિવર્તનશીલ સુસમા કાળમાં હોતા નથી.
૩. અપરિવર્તનશીલ સુસમ-દુસમા કાળમાં હોતા નથી.
૪. અપરિવર્તનશીલ દુસમ-સુસમા કાળમાં હોય છે.

સાહરણની અપેક્ષાથી : અપરિવર્તનશીલ કોઈપણ કાળમાં થઈ શકે છે.

પ્રતિસેવના કુશીલ અને કષાયકુશીલનું વર્ણન પણ આ પ્રમાણે છે.

નિર્ગ્રંથ અને સ્નાતકનું વર્ણન પુલાકનાં સમાન જાણવું જોઈએ.

વિશેષ : આમાં સાહરણની અપેક્ષાથી કોઈપણ કાળમાં હોય છે, એવું વધારે કહેવું જોઈએ.

जैन साईट JAINSITE .com जैनम् जयति शासनम्
www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

१३. गइ-दारं-

प. पुलाए णं भंते ! कालगए समाणे कं गइं गच्छइ ?

उ. गोयमा ! देवगइं गच्छइ,

प. देवगइं गच्छमाणे किं भवणवासीसु उववज्जेज्जा, वाणमंतरेसु उववज्जेज्जा, जोइसिएसु उववज्जेज्जा, वेमाणिएसु उववज्जेज्जा ?

उ. गोयमा ! नो भवणवासीसु,

नो वाणमंतरेसु,

नो जोइसिएसु,

वेमाणिएसु उववज्जेज्जा।

वेमाणिएसु उववज्जमाणे-

जहण्णेणं सोहम्मे कप्पे,

उक्कोसेणं सहस्सारे कप्पे उववज्जेज्जा।

बउसे, पडिसेवणाकुसीले वि एवं चेव,

णवरं- उक्कोसेणं अच्चुए कप्पे उववज्जेज्जा,

कसायकुसीले वि एवं चेव,

णवरं- उक्कोसेणं अणुत्तर-विमाणेसु उववज्जेज्जा।

णियंठे वि एवं चेव,

णवरं- अजहण्णमणुक्कोसेणं अणुत्तर-विमाणेसु उववज्जेज्जा।

प. सिणाए णं भंते ! कालगए समाणे कं गइं गच्छइ ?

उ. गोयमा ! सिद्धिगइं गच्छइ।

प. पुलाए णं भंते ! वेमाणिएसु उववज्जमाणे किं-

इंदत्ताए उववज्जेज्जा,

सामाणियत्ताए उववज्जेज्जा,

तायत्तीसगत्ताए उववज्जेज्जा,

लोगपालगत्ताए उववज्जेज्जा,

अहमिंदत्ताए उववज्जेज्जा ?

उ. गोयमा ! **अविराहणं पडुच्च-**

૧૩. ગતિ-દ્વાર :

પ્ર. ભંતે ! પુલાક કાળ ધર્મ થઈ ગયા પછી કંઈ ગતિને પ્રાપ્ત કરે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! દેવ ગતિને પ્રાપ્ત કરે છે.

પ્ર. દેવ ગતિમાં ઉત્પન્ન થતા શું ભવનપતિમાં ઉત્પન્ન થાય છે, વાણવ્યંતરમાં ઉત્પન્ન થાય છે, જ્યોતિષીમાં ઉત્પન્ન થાય છે કે વૈમાનિકમાં ઉત્પન્ન થાય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ભવનપતિઓમાં ઉત્પન્ન થતા નથી,

વાણવ્યંતરોમાં ઉત્પન્ન થતા નથી,

જ્યોતિષીઓમાં ઉત્પન્ન થતા નથી,

પરંતુ વૈમાનિકોમાં ઉત્પન્ન થાય છે,

વૈમાનિકોમાં ઉત્પન્ન થતા-

જઘન્ય : સૌધર્મ કલ્પમાં ઉત્પન્ન થાય છે,

ઉત્કૃષ્ટ : સહસ્ત્રાર કલ્પમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

બકુશ અને પ્રતિસેવના કુશીલનું વર્ણન પણ આ પ્રમાણે છે.

વિશેષ : તે ઉત્કૃષ્ટ અચ્યુત કલ્પમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

કષાયકુશીલનું વર્ણન પણ આ પ્રમાણે છે.

વિશેષ : તે ઉત્કૃષ્ટ અનુત્તર વિમાનોમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

નિર્ગ્રંથનું વર્ણન પણ આ પ્રમાણે છે.

વિશેષ : તે અજઘન્ય અનુત્કૃષ્ટ અર્થાત્ કેવળ પાંચ અનુત્તર વિમાનોમાં જ ઉત્પન્ન થાય છે.

પ્ર. ભંતે ! સ્નાતક કાળ ધર્મ થયા પછી કંઈ ગતિને પ્રાપ્ત કરે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! સિદ્ધ ગતિને પ્રાપ્ત કરે છે.

પ્ર. ભંતે ! પુલાક વૈમાનિકોમાં ઉત્પન્ન થાય તો શું -

ઈન્દ્ર રુપમાં ઉત્પન્ન થાય છે,

સામાનિક દેવરુપમાં ઉત્પન્ન થાય છે,

ત્રાયસ્ત્રિંશક દેવરુપમાં ઉત્પન્ન થાય છે,

લોકપાલ દેવરુપમાં ઉત્પન્ન થાય છે,

કે અહમિન્દ્ર રુપમાં ઉત્પન્ન થાય છે?

ઉ. ગૌતમ ! **અવિરાધનાની અપેક્ષાથી -**

जैन साइट JAINSITE जैनम् जयति शासनम्

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

इंदत्ताए उववज्जेज्जा **-जाव-** लोगपालगत्ताए उववज्जेज्जा,

ઈન્દ્રરુપમાં ઉત્પન્ન થાય છે **-યાવત્-** લોકપાલ રુપમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

नो अहमिंदत्ताए उववज्जेज्जा,

અહમિન્દ્ર રુપમાં ઉત્પન્ન થતા નથી.

विराहणं पडुच्च-

વિરાધનાની અપેક્ષાથી -

अण्णयरेसु उववज्जेज्जा,

આ પદવીઓનાં સિવાય અન્ય દેવરુપમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

बउसे पडिसेवणाकुसीले वि एवं चेव।

બકુશ અને પ્રતિસેવના કુશીલનું વર્ણન પણ આ પ્રમાણે છે.

प. कसायकुसीले णं भंते! वेमाणिएसु उववज्जमाणे किं- इंदत्ताए उववज्जेज्जा **-जाव-** अहमिंदत्ताए उववज्जेज्जा ?

પ્ર. ભંતે ! કષાય કુશીલ વૈમાનિક દેવોમાં ઉત્પન્ન થતા શું ઈન્દ્ર રુપમાં ઉત્પન્ન થાય છે **-યાવત્-** અહમિન્દ્ર રુપમાં ઉત્પન્ન થાય છે ?

उ. गोयमा ! **अविराहणं पडुच्च-**

ઉ. ગૌતમ ! ***અવિરાધનાની અપેક્ષાથી -***

इंदत्ताए वा उववज्जेज्जा **-जाव-** अहमिंदत्ताए वा उववज्जेज्जा।

ઈન્દ્રરુપમાં પણ ઉત્પન્ન થાય છે **-યાવત્-** અહમિન્દ્ર રુપમાં પણ ઉત્પન્ન થાય છે.

विराहणं पडुच्च-

વિરાધનાની અપેક્ષાથી -

अण्णयरेसु उववज्जेज्जा।

આ,પદવીઓનાં સિવાય અન્ય દેવરુપમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

प. णियंठे णं भंते ! वेमाणिएसु उववज्जमाणे किं- इंदत्ताए उववज्जेज्जा **-जाव-** अहमिंदत्ताए उववज्जेज्जा ?

પ્ર. ભંતે ! નિર્ગ્રંથ વૈમાનિક દેવોમાં ઉત્પન્ન થતા શું - ઈન્દ્રરુપમાં ઉત્પન્ન થાય છે **-યાવત્-** અહમિન્દ્ર રુપમાં ઉત્પન્ન થાય છે?

उ. गोयमा ! **अविराहणं पडुच्च-**

ઉ. ગૌતમ ! ***અવિરાધનાની અપેક્ષાથી -***

नो इंदत्ताए उववज्जेज्जा **-जाव-** नो लोगपालगत्ताए उववज्जेज्जा, अहमिंदत्ताए उववज्जेज्जा,

ઈન્દ્ર રુપમાં ઉત્પન્ન થતા નથી **-યાવત્-** લોકપાલ રુપમાં પણ ઉત્પન્ન થતા નથી. પરંતુ અહમિન્દ્ર રુપમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

विराहणं पडुच्च-

વિરાધનાની અપેક્ષાએ :

अण्णयरेसु उववज्जेज्जा।

આ પદવીઓનાં સિવાય અન્ય દેવરુપમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

प. पुलायस्स णं भंते ! वेमाणिएसु उववज्जमाणस्स केवइयं कालं ठिई पण्णत्ता ?

પ્ર. ભંતે ! વૈમાનિક દેવલોકમાં ઉત્પન્ન થતા પુલાક કેટલા કાળની સ્થિતિ પ્રાપ્ત કરે છે ?

उ. गोयमा ! जहन्नेणं पलिओवमपुहुत्तं,

ઉ. ગૌતમ ! જઘન્ય અનેક પલ્યોપમ અર્થાત્ બે પલ્યોપમ,

उक्कोसेणं अट्ठारससागरोवमाइं।

ઉત્કૃષ્ટ અઢાર સાગરોપમ.

प. बउसस्स णं भंते ! वेमाणिएसु उववज्जमाणस्स केवइयं कालं ठिई पण्णत्ता ?

પ્ર. ભંતે ! બકુશ વૈમાનિક દેવોમાં ઉત્પન્ન થતા કેટલા કાળની સ્થિતિ પ્રાપ્ત કરે છે ?

उ. गोयमा ! जहण्णेणं पलिओवमपुहुत्तं,

ઉ. ગૌતમ ! જઘન્ય અનેક પલ્યોપમ,

उक्कोसेणं बावीसं सागरोवमाइं।

ઉત્કૃષ્ટ બાવીસ સાગરોપમ.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

एवं पडिसेवणाकुसीलस्स वि ।

प. कसायकुसीलस्स णं भंते ! वेमाणिएसु उववज्जमाणस्स केवइयं कालं ठिई पण्णत्ता ?

उ. गोयमा ! जहण्णेणं पलिओवमपुहुत्तं,
उक्कोसेणं तेत्तीसं सागरोवमाइं ।

प. णियंठस्स णं भंते ! वेमाणिएसु उववज्जमाणस्स केवइयं कालं ठिई पण्णत्ता ?

उ. गोयमा ! अजहन्नमणुक्कोसेणं तेत्तीसं सागरोवमाइं ।

१४. संजम-दारं -

प. पुलागस्स णं भंते ! केवइया संजमठाणा पण्णत्ता ?

उ. गोयमा ! असंखेज्जा संजमठाणा पण्णत्ता ।

एवं -जाव- कसायकुसीलस्स वि,

प. नियंठस्स णं भंते ! केवइया संजमठाणा पण्णत्ता ?

उ. गोयमा ! एगे अजहन्नमणुक्कोसए संजमठाणे पण्णत्ते ।

एवं सिणायस्स वि ।

अप्पबहुत्तं-

प. एएसि णं भंते ! पुलाग, वउस, पडिसेवणा-कुसीलस्स, कसायकुसील, णियंठ, सिणायाणं संजमठाणाणं कयरे कयरेहिंतो अप्पा वा -जाव- विसेसाहिया वा ?

उ. गोयमा ! सव्वत्थोवे णियंठस्स सिणायस्स य एगे अजहन्नमणुक्कोसए संजमठाणे,
पुलागस्स संजमठाणा असंखेज्जगुणा,
बउसस्स संजमठाणा असंखेज्जगुणा,
पडिसेवणाकुसीलस्स संजमठाणा असंखेज्जगुणा,
कसायकुसीलस्स संजमठाणा असंखेज्जगुणा ।

१५. निकाम-दारं-

प. पुलागस्स णं भंते ! केवइया चरित्तपज्जवा पण्णत्ता ?

उ. गोयमा ! अणंता चरित्तपज्जवा पण्णत्ता ।

एवं -जाव- सिणायस्स ।

પ્રતિસેવના કુશીલનું વર્ણન પણ આ પ્રમાણે છે.

પ્ર. ભંતે ! કષાયકુશીલ વૈમાનિક દેવોમાં ઉત્પન્ન થતા કેટલા કાળની સ્થિતિ પ્રાપ્ત કરે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! જઘન્ય અનેક પલ્યોપમ,
ઉત્કૃષ્ટ તેત્રીસ સાગરોપમ.

પ્ર. ભંતે ! નિર્ગ્રંથ વૈમાનિક દેવોમાં ઉત્પન્ન થતા કેટલા કાળની સ્થિતિ પ્રાપ્ત કરે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! અજઘન્ય અનુત્કૃષ્ટ (ફક્ત) તેત્રીસ સાગરોપમની સ્થિતિ પ્રાપ્ત કરે છે.

૧૪. સંયમ-દ્વાર :

પ્ર. ભંતે ! પુલાકનાં કેટલા સંયમ સ્થાન કહ્યા છે ?

ઉ. ગૌતમ ! અસંખ્યાત સંયમ સ્થાન કહ્યા છે.

આ પ્રમાણે કષાયકુશીલ સુધી જાણવું જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! નિર્ગ્રંથનાં કેટલા સંયમ સ્થાન કહ્યા છે?

ઉ. ગૌતમ ! અજઘન્ય અનુત્કૃષ્ટ એક સંયમ સ્થાન કહ્યો છે.

સ્નાતકનું વર્ણન પણ આ પ્રમાણે છે.

અલ્પબહુત્વ :

પ્ર. ભંતે ! પુલાક, બકુશ, પ્રતિસેવના કુશીલ, કષાય કુશીલ, નિર્ગ્રંથ અને સ્નાતક આના સંયમ સ્થાનોમાં કોણ કોનાથી અલ્પ **-યાવત્-** વિશેષાધિક છે ?

ઉ. ગૌતમ ! બધાથી અલ્પ નિર્ગ્રંથ અને સ્નાતકનું અજઘન્ય અનુત્કૃષ્ટ એક સંયમ સ્થાન છે.
(તેનાથી) પુલાકનાં સંયમ સ્થાન અસંખ્યાતગુણા છે.
(તેનાથી) બકુશનાં સંયમ સ્થાન અસંખ્યાતગુણા છે.
(તેનાથી) પ્રતિસેવના કુશીલના સંયમ સ્થાન અસંખ્યાતગુણા છે.
(તેનાથી) કષાયકુશીલનાં સંયમ સ્થાન અસંખ્યાત-ગુણા છે.

૧૫. સન્નિકર્ષ-દ્વાર :

પ્ર. ભંતે ! પુલાકનાં કેટલા ચારિત્ર પર્યવ કહ્યા છે ?

ઉ. ગૌતમ ! અનન્ત ચારિત્ર પર્યવ કહ્યા છે.

આ પ્રમાણે સ્નાતક સુધી જાણવું જોઈએ.

जैन साइट JAINSITE जैनम् जयति शासनम्

प. पुलाए णं भंते ! पुलागस्स सट्ठाण-सन्निगासेणं चरित्तपज्जवेहिं किं हीणे, तुल्ले, अब्भहिए ?

उ. गोयमा ! सिय हीणे, सिय तुल्ले, सिय अब्भहिए।

जइ हीणे-

१. अणंतभागहीणे वा,

२. असंखेज्जइभागहीणे वा,

३. संखेज्जइभागहीणे वा,

४. संखेज्जगुणहीणे वा,

५. असंखेज्जगुणहीणे वा,

६. अणंतगुणहीणे वा।

अह अब्भहिए-

१. अणंतभागमब्भहिए वा,

२. असंखेज्जभागमब्भहिए वा,

३. संखेज्जभागमब्भहिए वा,

४. संखेज्जगुणमब्भहिए वा,

५. असंखेज्जगुणमब्भहिए वा,

६. अणंतगुणमब्भहिए वा।

प. पुलाए णं भंते ! बउसस्स परट्ठाण-सन्निगासेणं चरित्तपज्जवेहिं किं हीणे, तुल्ले, अब्भहिए ?

उ. गोयमा ! हीणे, नो तुल्ले, नो अब्भहिए, अणंतगुणहीणे।

एवं पडिसेवणाकुसीलेण समं वि,

कसायकुसीलेण समं छट्ठाणवडिए,

नियंठस्स सिणायस्स य जहा बउसस्स।

प. बउसे णं भंते ! पुलागस्स परट्ठाण-सन्निगासेणं चरित्तपज्जवेहिं किं हीणे, तुल्ले, अब्भहिए ?

उ. गोयमा ! नो हीणे, नो तुल्ले, अब्भहिए, अणंतगुणमब्भहिए।

પ્ર. ભંતે ! પુલાક પુલાકના સ્વસ્થાનની તુલનામાં ચારિત્ર પર્યવોથી શું હીન છે, તુલ્ય છે કે અધિક છે?

ઉ. ગૌતમ ! ક્યારેક હીન છે, ક્યારેક તુલ્ય છે, ક્યારેક અધિક છે.

જો હીન હોય તો :

૧. અનન્ત ભાગ હીન છે,

૨. અસંખ્યાત ભાગ હીન છે,

૩. સંખ્યાત ભાગ હીન છે,

૪. સંખ્યાત ગુણ હીન છે,

૫. અસંખ્યાત ગુણ હીન છે,

૬. અનન્ત ગુણ હીન છે.

જો અધિક હોય તો -

૧. અનન્ત ભાગ અધિક છે,

૨. અસંખ્યાત ભાગ અધિક છે,

૩. સંખ્યાત ભાગ અધિક છે,

૪. સંખ્યાત ગુણ અધિક છે,

૫. અસંખ્યાત ગુણ અધિક છે,

૬. અનન્ત ગુણ અધિક છે.

પ્ર. ભંતે ! પુલાક બકુશના પર-સ્થાનની તુલનામાં ચારિત્ર પર્યવોથી શું હીન છે, તુલ્ય છે કે અધિક છે ?

ઉ. ગૌતમ ! હીન છે, તુલ્ય નથી અને અધિક પણ નથી. પરંતુ અનન્તગુણ હીન છે.

આ પ્રમાણે પ્રતિસેવના કુશીલની તુલનાનું વર્ણન કરવું જોઈએ.

કષાય કુશીલથી (ઉપરોક્ત અનન્ત ભાગથી લઈને અનન્ત ગુણ સુધી) છ સ્થાન પતિત છે.

નિર્ગ્રંથ અને સ્નાતકની સાથે તુલના બકુશની તુલનાનાં સમાન છે.

પ્ર. ભંતે ! બકુશ પુલાકના પર-સ્થાનની તુલનામાં ચારિત્ર પર્યવોથી શું હીન છે, તુલ્ય છે કે અધિક છે ?

ઉ. ગૌતમ ! હીન નથી, તુલ્ય નથી. પરંતુ અધિક છે અને અનન્ત ગુણ અધિક છે.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

प. बउसे णं भंते ! बउसस्स सट्ठाण-सन्निगासेणं चरित्तपज्जवेहिं किं हीणे, तुल्ले, अब्भहिए ?

उ. गोयमा ! सिय हीणे, सिय तुल्ले, सिय अब्भहिए, छट्ठाणवडिए ।

प. बउसे णं भंते ! पडिसेवणाकुसीलस्स परट्ठाणसन्निगासेणं चरित्तपज्जवेहिं किं हीणे, तुल्ले, अब्भहिए ?

उ. गोयमा ! सिय हीणे -जाव- छट्ठाणवडिए ।

एवं कसायकुसीलस्स वि ।

प. बउसे णं भंते ! नियंठस्स परट्ठाण-सन्निगासेणं चरित्तपज्जवेहिं किं हीणे, तुल्ले, अब्भहिए ?

उ. गोयमा ! हीणे, नो तुल्ले, नो अब्भहिए, अणंतगुणहीणे ।

एवं सिणायस्स वि ।

पडिसेवणाकुसीलस्स कसायकुसीलस्स य एवं चेव बउस वत्तव्वया,

णवरं - कसायकुसीलस्स पुलाएण वि समं छट्ठाणवडिए ।

प. णियंठे णं भंते ! पुलागस्स परट्ठाण-सन्निगासेणं चरित्तपज्जवेहिं किं हीणे, तुल्ले, अब्भहिए ?

उ. गोयमा ! नो हीणे, नो तुल्ले, अब्भहिए, अणंतगुणमब्भहिए ।

एवं -जाव- कसायकुसीलस्स ।

प. नियंठे णं भंते ! नियंठस्स सट्ठाण-सन्निगासेणं चरित्तपज्जवेहिं किं हीणे, तुल्ले, अब्भहिए ?

उ. गोयमा ! नो हीणे, तुल्ले, नो अब्भहिए ।

एवं सिणायस्स वि ।

जहा णियंठस्स वत्तव्वया तहा सिणायस्स वि सव्वा वत्तव्वया ।

પ્ર. ભંતે ! બકુશ-બકુશનાં સ્વસ્થાનની તુલનામાં ચારિત્ર પર્યવોથી શું હીન છે, તુલ્ય છે કે અધિક છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ક્યારેક હીન છે, ક્યારેક તુલ્ય છે, ક્યારેક અધિક છે, અર્થાત્ છઃ સ્થાન પતિત છે.

પ્ર. ભંતે ! બકુશ પ્રતિસેવના- કુશીલનાં પર - સ્થાનની તુલનામાં ચારિત્ર પર્યવોથી શું હીન છે, તુલ્ય છે કે અધિક છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ક્યારેક હીન છે -યાવત્- છઃ સ્થાન પતિત છે.

બકુશ કષાય કુશીલની તુલના પણ આ પ્રમાણે છે.

પ્ર. ભંતે ! બકુશ નિર્ગ્રંથનાં પરસ્થાનની તુલનામાં ચારિત્ર પર્યવોથી શું હીન છે, તુલ્ય છે કે અધિક છે ?

ઉ. ગૌતમ ! હીન છે, તુલ્ય નથી અને અધિક નથી પરંતુ અનન્ત ગુણ હીન છે.

બકુશ સ્નાતકની તુલના પણ આ પ્રમાણે છે.

પ્રતિસેવના કુશીલ અને કષાય કુશીલ પણ છઠ્ઠોની સાથે તુલનામાં બકુશનાં સમાન છે.

વિશેષ : કષાયકુશીલ પુલાકની સાથે પણ છઃ સ્થાન પતિત છે.

પ્ર. ભંતે ! નિર્ગ્રંથ પુલાકનાં પરસ્થાનની તુલનામાં ચારિત્ર પર્યવોથી શું હીન છે, તુલ્ય છે કે અધિક છે ?

ઉ. ગૌતમ ! હીન નથી, તુલ્ય નથી પરંતુ અધિક છે અને અનન્ત ગુણ અધિક છે.

આ પ્રમાણે નિર્ગ્રંથની કષાયકુશીલ સુધી તુલના જાણવી જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! નિર્ગ્રંથ -નિર્ગ્રંથનાં સ્વસ્થાનની તુલનામાં ચારિત્ર પર્યવોથી શું હીન છે, તુલ્ય છે કે અધિક છે ?

ઉ. ગૌતમ ! હીન પણ નથી અને અધિક પણ નથી પરંતુ તુલ્ય છે.

આ પ્રમાણે નિર્ગ્રંથની સ્નાતકનાં સાથે તુલના કરવી જોઈએ.

જે પ્રમાણે નિર્ગ્રંથની વક્તવ્યતા છે તેજ પ્રમાણે છઠ્ઠોની સાથે સ્નાતકની પણ સંપૂર્ણ વક્તવ્યતા જાણવી જોઈએ.

JAINSITE जैनम् जयति शासनम्
www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

अप्पबहुत्तं-

प. एएसि णं भंते ! पुलाग, बउस, पडिसेवणाकुसील, कसायकुसील, णियंठ, सिणायाणं जहन्नुक्कोसगाणं चरित्तपज्जवाणं कयरे कयरेहिंतो अप्पा वा -जाव- विसेसाहिया वा ?

उ. गोयमा ! १. पुलागस्स कसायकुसीलस्स य एएसि णं जहन्नगा चरित्तपज्जवा तुल्ला सव्वत्थोवा,

२. पुलागस्स उक्कोसगा चरित्तपज्जवा अणंतगुणा,

३. बउसस्स पडिसेवणाकुसीलस्स य एएसि णं जहन्नगा चरित्तपज्जवा दोण्ह वि तुल्ला अणंतगुणा,

४. बउसस्स उक्कोसगा चरित्तपज्जवा अणंतगुणा,

५. पडिसेवणाकुसीलस्स उक्कोसगा चरित्तपज्जवा अणंतगुणा।

६. कसायकुसीलस्स उक्कोसगा चरित्तपज्जवा अणंतगुणा,

७. णियंठस्स सिणायस्स य एएसि णं अजहन्नमणुक्कोसगा चरित्तपज्जवा दोण्ह वि तुल्ला अणंतगुणा।

१६. जोग-दारं -

प. पुलाए णं भंते ! किं सजोगी होज्जा, अजोगी होज्जा ?

उ. गोयमा ! सजोगी होज्जा, नो अजोगी होज्जा।

प. जइ सजोगी होज्जा, किं मणजोगी होज्जा, वइजोगी होज्जा, कायजोगी होज्जा ?

उ. गोयमा ! मणजोगी वा होज्जा, वइजोगी वा होज्जा, कायजोगी वा होज्जा।

एवं -जाव- णियंठे।

प. सिणाए णं भंते ! किं सजोगी होज्जा, अजोगी होज्जा ?

उ. गोयमा ! सजोगी वा होज्जा, अजोगी वा होज्जा।

प. जइ सजोगी होज्जा, किं मणजोगी होज्जा, वइजोगी होज्जा, कायजोगी होज्जा ?

उ. गोयमा ! तिन्नि वि होज्जा।

અલ્પબહુત્વ :

પ્ર. ભંતે ! પુલાક, બકુશ, પ્રતિસેવના કુશીલ, કષાય કુશીલ, નિર્ગ્રંથ અને સ્નાતક એના જઘન્ય, ઉત્કૃષ્ટ ચારિત્ર પર્યવોમાંથી કોણ કોનાથી અલ્પ **-યાવત્-** વિશેષાધિક છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ૧. પુલાક અને કષાયકુશીલ આ બંનેનાં જઘન્ય ચારિત્ર પર્યવ પરસ્પર તુલ્ય અને બધાથી અલ્પ છે.

૨. (તેનાથી) પુલાકનાં ઉત્કૃષ્ટ ચારિત્ર પર્યવ અનન્તગુણા છે.

૩. (તેનાથી) બકુશ અને પ્રતિસેવનાકુશીલ આ બંનેનાં જઘન્ય ચારિત્ર પર્યવ પરસ્પર તુલ્ય અને અનન્તગુણા છે.

૪. (તેનાથી) બકુશનાં ઉત્કૃષ્ટ ચારિત્ર પર્યવ અનન્તગુણા છે.

૫. (તેનાથી) પ્રતિસેવના કુશીલનાં ઉત્કૃષ્ટ ચારિત્ર પર્યવ અનન્તગુણા છે.

૬. (તેનાથી) કષાયકુશીલનાં ઉત્કૃષ્ટ ચારિત્ર પર્યવ અનન્તગુણા છે.

૭. (તેનાથી) નિર્ગ્રંથ અને સ્નાતક આ બંનેનાં અજઘન્ય અનુત્કૃષ્ટ ચારિત્ર પર્યવ પરસ્પર તુલ્ય અને અનન્તગુણા છે.

૧૬. યોગ-દ્વાર :

પ્ર. ભંતે ! પુલાક શું સયોગી છે કે અયોગી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! સયોગી છે, અયોગી નથી.

પ્ર. જો સયોગી છે તો શું મન યોગી છે, વચન યોગી છે કે કાય યોગી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! મન યોગી પણ છે, વચન યોગી પણ છે અને કાય યોગી પણ છે.

આ પ્રમાણે નિર્ગ્રંથ સુધી જાણવું જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! સ્નાતક શું સયોગી છે કે અયોગી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! સયોગી પણ છે અને અયોગી પણ છે.

પ્ર. જો સયોગી છે તો શું મન યોગી છે, વચન યોગી છે કે કાય યોગી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે ત્રણેય યોગવાળા હોય છે.

जैन साईट JAINSITE.com जैनम् जयति शासनम्

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

१७. उवओग-दारं -

प. पुलाए णं भंते ! किं सागारोवउत्ते होज्जा, अणागारोवउत्ते होज्जा ?

उ. गोयमा ! सागारोवउत्ते वा होज्जा, अणागारोवउत्ते वा होज्जा,

एवं -जाव- सिणाए।

१८. कसाय-दारं -

प. पुलाए णं भंते ! किं सकसायी होज्जा, अकसायी होज्जा ?

उ. गोयमा ! सकसायी होज्जा, नो अकसायी होज्जा।

प. जइ सकसायी होज्जा, से णं भंते ! कइसु कसाएसु होज्जा ?

उ. गोयमा ! चउसु संजलण कोह-माण-माया-लोभेसु होज्जा।

बउसे पडिसेवणाकुसीले वि एवं चेव।

प. कसायकुसीले णं भंते ! किं सकसायी होज्जा, अकसायी होज्जा ?

उ. गोयमा ! सकसायी होज्जा, नो अकसायी होज्जा।

प. जइ सकसायी होज्जा, से णं भंते ! कइसु कसाएसु होज्जा ?

उ. गोयमा ! चउसु वा, तिसु वा, दोसु वा, एगम्मि वा होज्जा,

चउसु होमाणे-संजलणकोह-माण-माया-लोभेसु होज्जा,

तिसु होमाणे-संजलणमाण-माया-लोभेसु होज्जा,

दोसु होमाणे-संजलणमाया-लोभेसु होज्जा,

एगम्मि होमाणे-एगम्मि संजलणे लोभे होज्जा।

प. णियंठे णं भंते ! किं सकसायी होज्जा, अकसायी होज्जा ?

उ. गोयमा ! नो सकसायी होज्जा, अकसायी होज्जा।

प. जइ अकसायी होज्जा, किं उवसंतकसायी होज्जा, खीणकसायी होज्जा ?

उ. गोयमा ! उवसंतकसायी वा होज्जा, खीणकसायी वा होज्जा।

૧૭. ઉપયોગ- દ્વાર :

પ્ર. ભંતે ! પુલાક શું સાકારોપયુક્ત છે કે અનાકારોપયુક્ત છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે સાકારોપયુક્ત પણ છે અને અનાકારોપયુક્ત પણ છે.

આ પ્રમાણે સ્નાતક સુધી જાણવું જોઈએ.

૧૮. કષાય- દ્વાર :

પ્ર. ભંતે ! પુલાક શું સકષાયી છે કે અકષાયી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! સકષાયી છે, અકષાયી નથી.

પ્ર. ભંતે ! જો તે સકષાયી છે તો તેની કેટલી કષાય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ક્રોધ, માન, માયા, લોભ ચારેય સંજ્વલન કષાય છે.

બકુશ અને પ્રતિસેવનાકુશીલમાં પણ આ પ્રમાણે (ચારેય કષાય) જાણવી જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! કષાય કુશીલ શું સકષાયી છે કે અકષાયી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! સકષાયી હોય છે, અકષાયી હોતા નથી.

પ્ર. ભંતે ! તે જો સકષાયી છે તો તેને કેટલી કષાય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ચાર, ત્રણ, બે કે એક કષાય હોય છે.

ચાર હોય તો - ૧. સંજ્વલન ક્રોધ, ૨. માન, ૩. માયા અને લોભ હોય છે.

ત્રણ હોય તો - ૧. સંજ્વલન માન, ૨. માયા અને ૩. લોભ હોય છે.

બે હોય તો - સંજ્વલન માયા અને લોભ હોય છે.

એક હોય તો - સંજ્વલન લોભ હોય છે.

પ્ર. ભંતે ! નિર્ગ્રંથ શું સકષાયી હોય છે કે અકષાયી હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! સકષાયી હોતા નથી, અકષાયી હોય છે.

પ્ર. જો અકષાયી હોય છે તો શું ઉપશાંત-કષાયી હોય છે કે ક્ષીણ કષાયી હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ઉપશાંતકષાયી પણ હોય છે, ક્ષીણ કષાયી પણ હોય છે.

जैन साईट JAINSITE.com જૈનમ્ જયતિ શાસનમ્
www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

सिणाए वि एवं चेव,

णवरं-नो उवसंतकसायी होज्जा, खीणकसायी होज्जा।

१९. लेस्सादारं-

प. पुलाए णं भंते ! किं सलेस्से होज्जा, अलेस्से होज्जा ?

उ. गोयमा ! सलेस्से होज्जा, नो अलेस्से होज्जा।

प. जइ सलेस्से होज्जा से णं भंते ! कइसु लेसासु होज्जा ?

उ. गोयमा ! तिसु विसुद्धलेसासु होज्जा, तं जहा -

१. तेउलेसाए, २. पउमलेसाए, ३. सुक्कलेसाए।

बउसे पडिसेवणाकुसीले वि एवं चेव।

प. कसायकुसीले णं भंते ! सलेस्से होज्जा, अलेस्से होज्जा ?

उ. गोयमा ! सलेस्से होज्जा, नो अलेस्से होज्जा।

प. जइ सलेस्से होज्जा, से णं भंते ! कइसु लेसासु होज्जा ?

उ. गोयमा ! छसु लेसासु होज्जा, तं जहा -

१. कण्हलेसाए **-जाव-** ६. सुक्कलेसाए।

प. णियंठे णं भंते ! किं सलेस्से होज्जा, अलेस्से होज्जा ?

उ. गोयमा ! सलेस्से होज्जा, नो अलेस्से होज्जा।

प. जइ सलेस्से होज्जा, से णं भंते ! कइसु लेसासु होज्जा ?

उ. गोयमा ! एक्काए सुक्कलेसाए होज्जा।

प. सिणाए णं भंते ! किं सलेस्से होज्जा, अलेस्से होज्जा ?

उ. गोयमा ! सलेस्से वा होज्जा, अलेस्से वा होज्जा।

प. जइ सलेस्से होज्जा, से णं भंते ! कइसु लेसासु होज्जा ?

उ. गोयमा ! एगाए परमसुक्कलेसाए होज्जा।

२०. परिणाम-दारं-

प. पुलाए णं भंते ! किं वड्ढमाणपरिणामे होज्जा, हायमाणपरिणामे होज्जा, अवट्ठियपरिणामे होज्जा ?

સ્નાતકનું વર્ણન પણ આ પ્રમાણે છે.

વિશેષ : તે ઉપશાંત કષાયી હોતા નથી. ક્ષીણ કષાયી હોય છે.

૧૯. લેશ્યા - દ્વાર :

પ્ર. ભંતે ! પુલાક શું સલેશી હોય છે કે અલેશી હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! સલેશી હોય છે, અલેશી હોતા નથી.

પ્ર. ભંતે ! જો સલેશી હોય છે તો કેટલી લેશ્યાઓ હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ત્રણ વિશુદ્ધ લેશ્યાઓ હોય છે, જેમકે-

૧. તેજો લેશ્યા, ૨. પદ્મ લેશ્યા, ૩. શુક્લ લેશ્યા.

બકુશ પ્રતિસેવનાકુશીલનું પણ વર્ણન આ પ્રમાણે જાણવું જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! કષાયકુશીલ શું સલેશી હોય છે કે અલેશી હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! સલેશી હોય છે, અલેશી હોતા નથી.

પ્ર. ભંતે ! જો તે સલેશી હોય છે તો કેટલી લેશ્યાઓ હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! છ લેશ્યાઓ હોય છે, જેમકે -

૧. કૃષ્ણલેશ્યા **-યાવત્-** ૬. શુક્લલેશ્યા.

પ્ર. ભંતે ! નિર્ગ્રંથ શું સલેશ્ય હોય છે કે અલેશ્ય હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! સલેશ્ય હોય છે. અલેશ્ય હોતા નથી.

પ્ર. ભંતે ! જો તે સલેશ્ય હોય છે તો કેટલી લેશ્યાઓ હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! એક શુક્લ લેશ્યા હોય છે.

પ્ર. ભંતે ! સ્નાતક શું સલેશી હોય છે કે અલેશી હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! સલેશી પણ હોય છે, અલેશી પણ હોય છે.

પ્ર. ભંતે ! જો તે સલેશી હોય છે તો કેટલી લેશ્યાઓ હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! એક પરમ શુક્લ લેશ્યા હોય છે.

૨૦. પરિણામ-દ્વાર :

પ્ર. ભંતે ! પુલાક શું વર્ધમાન પરિણામવાળા હોય છે, હીયમાન પરિણામવાળા હોય છે કે અવસ્થિત પરિણામવાળા હોય છે ?

जैन साईट JAINSITE जैनम् जयति शासनम्

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

उ. गोयमा ! वड्ढमाणपरिणामे वा होज्जा, हायमाण-परिणामे वा होज्जा, अवट्ठियपरिणामे वा होज्जा।

एवं -जाव- कसायकुसीले।

प. णियंठे णं भंते ! किं वड्ढमाणपरिणामे होज्जा **-जाव-** अवट्ठियपरिणामे होज्जा ?

उ. गोयमा ! वड्ढमाणपरिणामे होज्जा,

नो हायमाणपरिणामे होज्जा,

अवट्ठियपरिणामे वा होज्जा।

एवं सिणाए वि।

प. पुलाए णं भंते ! केवइयं कालं वड्ढमाणपरिणामे होज्जा ?

उ. गोयमा ! जहण्णेणं-एक्कं समयं,

उक्कोसेणं- अंतोमुहुत्तं।

प. केवइयं कालं हायमाणपरिणामे होज्जा ?

उ. गोयमा ! जहण्णेणं-एक्कं समयं,

उक्कोसेणं- अंतोमुहुत्तं।

प. केवइयं कालं अवट्ठियपरिणामे होज्जा ?

उ. गोयमा ! जहण्णेणं-एक्कं समयं,

उक्कोसेणं- सत्तसमया।

एवं -जाव- कसायकुसीले।

प. णियंठे णं भंते ! केवइयं कालं वड्ढमाणपरिणामे होज्जा ?

उ. गोयमा ! जहण्णेणं-अंतोमुहुत्तं,

उक्कोसेण वि-अंतोमुहुत्तं।

प. केवइयं कालं अवट्ठियपरिणामे होज्जा ?

उ. गोयमा ! जहण्णेणं-एक्कं समयं,

उक्कोसेणं- अंतोमुहुत्तं।

प. सिणाए णं भंते ! केवइयं कालं वड्ढमाणपरिणामे होज्जा ?

उ. गोयमा ! जहण्णेणं-अंतोमुहुत्तं,

उक्कोसेण वि- अंतोमुहुत्तं।

ઉ. ગૌતમ ! વર્ધમાન પરિણામવાળા હોય છે, હીયમાન પરિણામવાળા પણ હોય છે તથા અવસ્થિત પરિણામવાળા પણ હોય છે.

આ પ્રમાણે કષાયકુશીલ સુધી જાણવું જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! નિર્ગ્રંથ શું વર્ધમાન પરિણામવાળા હોય છે **-યાવત્-** અવસ્થિત પરિણામવાળા હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! વર્ધમાન પરિણામવાળા હોય છે.

હીયમાન પરિણામવાળા હોતા નથી,

અવસ્થિત પરિણામવાળા હોય છે.

સ્નાતકનું વર્ણન પણ આ પ્રમાણે છે.

પ્ર. ભંતે ! પુલાક કેટલા સમય સુધી વર્ધમાન પરિણામ-વાળા હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! જઘન્ય - એક સમય,

ઉત્કૃષ્ટ- અન્તર્મુહૂર્ત.

પ્ર. કેટલા સમય સુધી હીયમાન પરિણામવાળા હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! જઘન્ય - એક સમય,

ઉત્કૃષ્ટ - અન્તર્મુહૂર્ત.

પ્ર. કેટલા સમય સુધી અવસ્થિત પરિણામવાળા હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! જઘન્ય - એક સમય,

ઉત્કૃષ્ટ સાત સમય.

આ પ્રમાણે કષાયકુશીલ સુધી જાણવું જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! નિર્ગ્રંથ કેટલા સમય સુધી વર્ધમાન પરિણામ-વાળા હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! જઘન્ય- અન્તર્મુહૂર્ત,

ઉત્કૃષ્ટ પણ અન્તર્મુહૂર્ત.

પ્ર. કેટલા સમય સુધી અવસ્થિત પરિણામવાળા હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! જઘન્ય- એક સમય,

ઉત્કૃષ્ટ- અન્તર્મુહૂર્ત.

પ્ર. ભંતે ! સ્નાતક કેટલા સમય સુધી વર્ધમાન પરિણામ-વાળા હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત,

ઉત્કૃષ્ટ પણ અન્તર્મુહૂર્ત.

जैन साइट JAINSITE जैनम् जयति शासनम्

प. केवइयं कालं अवट्ठियपरिणामे होज्जा ?

उ. गोयमा ! जहण्णेणं-अंतोमुहुत्तं,

उक्कोसेणं-देसूणा पुव्वकोडी।

२१. बंध-दारं-

प. पुलाए णं भंते ! कइ कम्मपगडीओ बंधइ ?

उ. गोयमा ! आउयवज्जाओ सत्तकम्मपगडीओ बंधइ।

प. बउसे णं भंते ! कइ कम्मपगडीओ बंधइ ?

उ. गोयमा ! सत्तविहबंधए वा अट्ठविहबंधए वा।

सत्त बंधमाणे-आउयवज्जाओ सत्तकम्मपगडीओ बंधइ,

अट्ठ बंधमाणे-पडिपुण्णाओ अट्ठ कम्मपगडीओ बंधइ,

एवं पडिसेवणाकुसीले वि।

प. कसाय कुसीलेणं भंते ! कइ कम्मपगडीओ बंधइ ?

उ. गोयमा ! सत्तविह बंधए वा, अट्ठविह बंधए वा, छव्विह बंधए वा,

सत्त बंधमाणे-आउयवज्जाओ सत्त कम्मपगडीओ बंधइ,

अट्ठ बंधमाणे-पडिपुण्णाओ अट्ठ कम्मपगडीओ बंधइ,

छ बंधमाणे-आउय-मोहणिज्जवज्जाओ छ कम्मपगडीओ बंधइ,

प. नियंठे णं भंते ! कइ कम्मपगडीओ बंधइ ?

उ. गोयमा ! एगं वेयणिज्जं कम्मं बंधइ।

प. सिणाए णं भंते ! कइ कम्मपगडीओ बंधइ ?

उ. गोयमा ! एगविह बंधए वा, अबंधए वा।

एगं बंधमाणे-एगं वेयणिज्जं कम्मं बंधइ।

२२. कम्मपगडिवेद-दारं-

प. पुलाए णं भंते ! कइ कम्मपगडीओ वेदेइ ?

उ. गोयमा ! नियमं अट्ठ कम्मपगडीओ वेदेइ।

एवं -जाव- कसायकुसीले।

પ્ર. કેટલા સમય સુધી અવસ્થિત પરિણામવાળા હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! જઘન્ય-અન્તર્મુહૂર્ત,

ઉત્કૃષ્ટ દેશોન (કંઈક ઓછું) ક્રોડ પૂર્વ.

૨૧. બંધ-દ્વાર :

પ્ર. ભંતે ! પુલાક કેટલી કર્મપ્રકૃતિઓ બાંધે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! આયુને છોડીને સાત કર્મપ્રકૃતિઓ બાંધે છે.

પ્ર. ભંતે ! બકુશ કેટલી કર્મપ્રકૃતિઓ બાંધે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! સાત કર્મપ્રકૃતિઓ કે આઠ કર્મપ્રકૃતિઓ બાંધે છે.

સાત બાંધે તો-આયુને છોડીને સાત કર્મપ્રકૃતિઓ બાંધે છે.

આઠ બાંધે તો-પ્રતિપૂર્ણ આઠેય કર્મપ્રકૃતિઓ બાંધે છે.

પ્રતિસેવનાકુશીલનું વર્ણન પણ આ પ્રમાણે છે.

પ્ર. ભંતે ! કષાયકુશીલ કેટલી કર્મપ્રકૃતિઓ બાંધે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! સાત બાંધે છે, આઠ પણ બાંધે છે અને છ પણ બાંધે છે.

સાત બાંધે તો – આયુને છોડીને સાત કર્મપ્રકૃતિઓ બાંધે છે.

આઠ બાંધે તો - પ્રતિપૂર્ણ આઠેય કર્મપ્રકૃતિઓ બાંધે છે.

છ બાંધે તો – આયુ અને મોહનીયને છોડીને છ કર્મપ્રકૃતિઓ બાંધે છે.

પ્ર. ભંતે ! નિર્ગ્રંથ કેટલી કર્મપ્રકૃતિઓ બાંધે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! એક (સાતા) વેદનીય કર્મ બાંધે છે.

પ્ર. ભંતે ! સ્નાતક કેટલી કર્મપ્રકૃતિઓ બાંધે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! એક બાંધે છે કે બાંધતા જ નથી.

એક બાંધે તો (સાતા) વેદનીય કર્મ બાંધે છે.

૨૨. કર્મપ્રકૃતિ વેદન-દ્વાર :

પ્ર. ભંતે ! પુલાક કેટલી કર્મપ્રકૃતિઓનું વેદન કરે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! નિયમથી આઠેય કર્મપ્રકૃતિઓનું વેદન કરે છે.

આ પ્રમાણે કષાયકુશીલ સુધી જાણવું જોઈએ.

प. नियंठे णं भंते ! कइ कम्मपगडीओ वेदेइ ?

उ. गोयमा ! मोहणिज्जवज्जाओ सत्त कम्मपगडीओ वेदेइ।

प. सिणाए णं भंते ! कइ कम्मपगडीओ वेदेइ ?

उ. गोयमा ! वेयणिज्ज-आउय-नाम-गोयाओ चत्तारि कम्मपगडीओ वेदेइ।

प्र. ભંતે ! નિર્ગ્રંથ કેટલી કર્મપ્રકૃતિઓનું વેદન કરે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! મોહનીયને છોડીને સાત કર્મપ્રકૃતિઓનું વેદન કરે છે.

પ્ર. ભંતે ! સ્નાતક કેટલી કર્મપ્રકૃતિઓનું વેદન કરે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ૧. વેદનીય, ૨. આયુ, ૩. નામ, ૪. ગોત્ર આ ચાર કર્મપ્રકૃતિઓનું વેદન કરે છે.

२३. कम्मोदीरण-दारं-

प. पुलाए णं भंते ! कइ कम्मपगडीओ उदीरेइ ?

उ. गोयमा ! आउय-वेयणिज्जवज्जाओ छ कम्मपगडीओ उदीरेइ.

प. बउसे णं भंते ! कइ कम्मपगडीओ उदीरेइ ?

उ. गोयमा ! सत्तविह उदीरए वा, अट्ठविह उदीरए वा, छव्विह उदीरए वा।

सत्त उदीरेमाणे-आउयवज्जाओ सत्त कम्मपगडीओ उदीरेइ।

अट्ठ उदीरेमाणे-पडिपुण्णाओ अट्ठ कम्मपगडीओ उदीरेइ।

छ उदीरेमाणे-आउय-वेयणिज्जवज्जाओ छ कम्मपगडीओ उदीरेइ।

पडिसेवणाकुसीले एवं चेव।

प. कसायकुसीले णं भंते ! कइ कम्मपगडीओ उदीरेइ ?

उ. गोयमा ! सत्तविह उदीरए वा, अट्ठविह उदीरए वा, छव्विह उदीरए वा, पंचविह उदीरए वा।

सत्त उदीरेमाणे-आउयवज्जाओ सत्तकम्मपगडीओ उदीरेइ।

अट्ठ उदीरेमाणे-पडिपुण्णाओ अट्ठकम्मपगडीओ उदीरेइ।

छ उदीरेमाणे-आउय-वेयणिज्जवज्जाओ छ कम्मपगडीओ उदीरेइ।

पंच उदीरेमाणे-आउय-वेयणिय-मोहणिज्जवज्जाओ पंच कम्मपगडीओ उदीरेइ।

૨૩. કર્મ ઉદીરણા-દ્વાર :

પ્ર. ભંતે ! પુલાક કેટલી કર્મપ્રકૃતિઓની ઉદીરણા કરે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! આયુ અને વેદનીય ને છોડીને છ કર્મ-પ્રકૃતિઓની ઉદીરણા કરે છે.

પ્ર. ભંતે ! બકુશ કેટલી કર્મપ્રકૃતિઓની ઉદીરણા કરે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! સાતની ઉદીરણા કરે છે. આઠની ઉદીરણા કરે છે કે છની ઉદીરણા કરે છે.

સાતની ઉદીરણા કરે તો - આયુને છોડીને સાત કર્મપ્રકૃતિઓની ઉદીરણા કરે છે.

આઠની ઉદીરણા કરે તો - પ્રતિપૂર્ણ આઠેય કર્મપ્રકૃતિઓની ઉદીરણા કરે છે.

છની ઉદીરણા કરે તો - આયુ અને વેદનીયને છોડીને છ કર્મપ્રકૃતિઓની ઉદીરણા કરે છે.

પ્રતિસેવના કુશીલનું વર્ણન પણ આ પ્રમાણે છે.

પ્ર. ભંતે ! કષાયકુશીલ કેટલી કર્મપ્રકૃતિઓની ઉદીરણા કરે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! સાતની ઉદીરણા કરે છે, આઠની ઉદીરણા કરે છે, છની ઉદીરણા કરે છે કે પાંચની ઉદીરણા કરે છે.

સાતની ઉદીરણા કરે તો - આયુને છોડીને સાત કર્મપ્રકૃતિઓની ઉદીરણા કરે છે.

આઠની ઉદીરણા કરે તો - પ્રતિપૂર્ણ આઠેય કર્મ-પ્રકૃતિઓની ઉદીરણા કરે છે.

છની ઉદીરણા કરે તો - ૧. આયુ અને ૨. વેદનીય કર્મને છોડીને બાકી છ કર્મપ્રકૃતિઓની ઉદીરણા કરે છે.

પાંચની ઉદીરણા કરે તો - ૧. આયુ, ૨. વેદનીય અને ૩. મોહનીય કર્મને છોડીને બાકી પાંચ કર્મ-પ્રકૃતિઓની ઉદીરણા કરે છે.

JAINSITE जैन साईट जैनम् जयति शासनम्

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

प. णियंठे णं भंते ! कइ कम्मपगडीओ उदीरेइ ?

उ. गोयमा ! पंचविह उदीरए वा, दुविह उदीरए वा।

पंच उदीरेमाणे-आउय-वेयणिज्ज-मोहणिज्ज-वज्जाओ पंच कम्मपगडीओ उदीरेइ,

दो उदीरेमाणे नामं च, गोयं च उदीरेइ।

प. सिणाए णं भंते ! कइ कम्मपगडीओ उदीरेइ ?

उ. गोयमा ! दुविह उदीरए वा, अणुदीरए वा।

दो उदीरेमाणे-नामं च, गोयं च उदीरेइ।

२४. उवसंपज्जहण-दारं -

प. पुलाए णं भंते ! पुलायत्तं जहमाणे किं जहइ, किं उवसंपज्जइ ?

उ. गोयमा ! पुलायत्तं जहइ,

कसायकुसीलं वा, असंजमं वा उवसंपज्जइ।

प. बउसे णं भंते ! बउसत्तं जहमाणे किं जहइ, किं उवसंपज्जइ ?

उ. गोयमा ! बउसत्तं जहइ,

पडिसेवणाकुसीलं वा, कसायकुसीलं वा, असंजमं वा, संजमासंजमं उवसंपज्जइ।

प. पडिसेवणाकुसीले णं भंते ! पडिसेवणाकुसीलत्तं जहमाणे किं जहइ, किं उवसंपज्जइ ?

उ. गोयमा ! पडिसेवणाकुसीलत्तं जहइ,

बउसं वा, कसायकुसीलं वा, असंजमं वा, संजमासंजमं वा उवसंपज्जइ,

प. कसायकुसीले णं भंते ! कसायकुसीलत्तं जहमाणे किं जहइ, किं उवसंपज्जइ ?

उ. गोयमा ! कसायकुसीलत्तं जहइ,

पुलायं वा, बउसं वा, पडिसेवणाकुसीलं वा, णियंठं वा, असंजमं वा, संजमासंजमं वा उवसंपज्जइ,

પ્ર. ભંતે ! નિર્ગ્રંથ કેટલી કર્મપ્રકૃતિઓની ઉદીરણા કરે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! પાંચની ઉદીરણા કરે છે કે બેની ઉદીરણા કરે છે.

પાંચની ઉદીરણા કરે તો - ૧. આયુ, ૨. વેદનીય અને ૩. મોહનીયને છોડીને બાકી પાંચ કર્મપ્રકૃતિઓની ઉદીરણા કરે છે.

બેની ઉદીરણા કરે તો - નામ અને ગોત્ર કર્મની ઉદીરણા કરે છે.

પ્ર. ભંતે ! સ્નાતક કેટલી કર્મપ્રકૃતિઓની ઉદીરણા કરે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! બેની ઉદીરણા કરે છે અને કરતા પણ નથી.

બેની ઉદીરણા કરે તો- નામ અને ગોત્ર કર્મની ઉદીરણા કરે છે.

૨૪. ઉપસંપત્ - જહન-દ્વાર :

પ્ર. ભંતે ! પુલાક પુલાકત્વનો છોડવા પર શું છોડે છે અને શું પ્રાપ્ત કરે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! પુલાકત્વને છોડે છે,

કષાયકુશીલ કે અસંયમને પ્રાપ્ત કરે છે.

પ્ર. ભંતે ! બકુશ બકુશત્વને છોડવા પર શું છોડે છે અને શું પ્રાપ્ત કરે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! બકુશત્વને છોડે છે,

પ્રતિસેવનાકુશીલ, કષાયકુશીલ, અસંયમ કે સંયમાસંયમને પ્રાપ્ત કરે છે.

પ્ર. ભંતે ! પ્રતિસેવના કુશીલ પ્રતિસેવના- કુશીલત્વને છોડવા પર શું છોડે છે અને શું પ્રાપ્ત કરે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! પ્રતિસેવના કુશીલત્વને છોડે છે.

બકુશ, કષાયકુશીલ, અસંયમ કે સંયમાસંયમને પ્રાપ્ત કરે છે.

પ્ર. ભંતે ! કષાયકુશીલ કષાયકુશીલત્વને છોડવા પર શું છોડે છે અને શું પ્રાપ્ત કરે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! કષાય કુશીલત્વને છોડે છે.

પુલાક, બકુશ, પ્રતિસેવનાકુશીલ, નિર્ગ્રંથ, અસંયમ કે સંયમાસંયમને પ્રાપ્ત કરે છે.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

प. णियंठे णं भंते ! णियंठत्तं जहमाणे किं जहइ, किं उवसंपज्जइ ?

उ. गोयमा ! नियंठत्तं जहइ,

कसायकुसीलं वा, सिणायं वा, असंजमं वा उवसंपज्जइ।

प. सिणाए णं भंते ! सिणायत्तं जहमाणे किं जहइ, किं उवसंपज्जइ ?

उ. गोयमा ! सिणायत्तं जहइ,

सिद्धगइं उवसंपज्जइ।

२५. सण्णा-दारं -

प. पुलाए णं भंते ! किं सण्णोवउत्ते होज्जा, नोसण्णोवउत्ते होज्जा ?

उ. गोयमा ! नोसण्णोवउत्ते होज्जा।

प. बउसे णं भंते ! किं सण्णोवउत्ते होज्जा, नोसण्णोवउत्ते होज्जा ?

उ. गोयमा ! सण्णोवउत्ते वा होज्जा, नोसण्णोवउत्ते वा होज्जा।

पडिसेवणाकुसीले कसायकुसीले वि एवं चेव।

णियंठे सिणाए य जहा पुलाए।[1]

२६. आहार-दारं -

प. पुलाए णं भंते ! किं आहारए होज्जा, अणाहारए होज्जा ?

उ. गोयमा ! आहारए होज्जा, नो अणाहारए होज्जा।

एवं जाव णियंठे।

प. सिणाए णं भंते ! किं आहारए होज्जा, अणाहारए होज्जा ?

उ. गोयमा ! आहारए वा होज्जा, अणाहारए वा होज्जा।

२७. भव-दारं-

प. पुलाए णं भंते ! कइ भवग्गहणाइं होज्जा ?

उ. गोयमा ! जहन्नेणं एक्कं, उक्कोसेणं तिण्णि।

प. बउसे णं भंते ! कइ भवग्गहणाइं होज्जा ?

उ. गोयमा ! जहन्नेणं एक्कं, उक्कोसेणं अट्ठ।

પ્ર. ભંતે ! નિર્ગ્રંથ નિર્ગ્રંથત્વને છોડવા પર શું છોડે છે અને શું પ્રાપ્ત કરે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! નિર્ગ્રંથત્વને છોડે છે.

કષાયકુશીલ, સ્નાતક કે અસંયમને પ્રાપ્ત કરે છે.

પ્ર. ભંતે ! સ્નાતક સ્નાતકત્વને છોડવા પર શું છોડે છે અને શું પ્રાપ્ત કરે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! સ્નાતકત્વને છોડે છે.

સિદ્ધત્વને પ્રાપ્ત કરે છે.

૨૫. સંજ્ઞા- દ્વાર :

પ્ર. ભંતે ! પુલાક શું સંજ્ઞોપયુક્ત હોય છે કે નોસંજ્ઞોપયુક્ત હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! નોસંજ્ઞોપયુક્ત હોય છે.

પ્ર. ભંતે ! બકુશ શું સંજ્ઞોપયુક્ત હોય છે કે નોસંજ્ઞોપયુક્ત હોય છે?

ઉ. ગૌતમ ! સંજ્ઞોપયુક્ત પણ હોય છે અને નોસંજ્ઞોપયુક્ત પણ હોય છે.

પ્રતિસેવનાકુશીલ અને કષાયકુશીલ પણ આ પ્રમાણે જાણવું જોઈએ.

નિર્ગ્રંથ અને સ્નાતકનું વર્ણન પુલાકનાં સમાન છે.

૨૬. આહાર-દ્વાર :

પ્ર. ભંતે ! પુલાક શું આહારક હોય છે કે અનાહારક હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! આહારક હોય છે, અનાહારક હોતા નથી.

આ પ્રમાણે નિર્ગ્રંથ સુધી જાણવું જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! સ્નાતક આહારક હોય છે કે અનાહારક હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! આહારક પણ હોય છે અને અનાહારક પણ હોય છે.

૨૭. ભવ-દ્વાર :

પ્ર. ભંતે ! પુલાક કેટલા ભવ ગ્રહણ કરે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! જઘન્ય એક, ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ ભવ ગ્રહણ કરે છે.

પ્ર. ભંતે ! બકુશ કેટલા ભવ ગ્રહણ કરે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! જઘન્ય એક, ઉત્કૃષ્ટ આઠ ભવ ગ્રહણ કરે છે.

1. ठाणं अ. ३, उ. २, मु. १६६

जैन साइट JAINSITE जैनम् जयति शासनम्
www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

पडिसेवणाकुसीले कसायकुसीले वि एवं चेव।

પ્રતિસેવના કુશીલ અને કષાયકુશીલ પણ આ પ્રમાણે જાણવાં જોઈએ.

णियंठे जहा पुलाए।

નિર્ગ્રંથનું વર્ણન પુલાકનાં સમાન જાણવું જોઈએ.

प. सिणाए णं भंते ! कइ भवग्गहणाइं होज्जा ?

ઉ. गोयमा ! एक्कं।

પ્ર. ભંતે ! સ્નાતક કેટલા ભવ ગ્રહણ કરે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! એક જ ભવ ગ્રહણ કરે છે.

२८. आगरिस-दारं-

૨૮. આકર્ષ-દ્વાર :

प. पुलागस्स णं भंते ! एगभवग्गहणिया केवइया आगरिसा पण्णत्ता ?

उ. गोयमा ! जहन्नेणं एक्को, उक्कोसेणं तिण्णि।

प. बउसस्स णं भंते ! एगभवग्गहणिया केवइया आगरिसा पण्णत्ता ?

उ. गोयमा ! जहन्नेणं एक्को, उक्कोसेणं सयग्गसो।

पडिसेवणाकुसीले कसायकुसीले वि एवं चेव।

प. णियंठस्स णं भंते ! एगभवग्गहणिया केवइया आगरिसा पण्णत्ता ?

उ. गोयमा ! जहन्नेणं एक्को, उक्कोसेणं दोन्नि।

प. सिणायस्स णं भंते ! एगभवग्गहणिया केवइया आगरिसा पण्णत्ता ?

उ. गोयमा ! एक्को।

प. पुलागस्स णं भंते ! नाणाभवग्गहणिया केवइया आगरिसा पण्णत्ता ?

उ. गोयमा ! जहन्नेणं दोण्णि, उक्कोसेणं सत्त।

प. बउसस्स णं भंते ! नाणाभवग्गहणिया केवइया आगरिसा पण्णत्ता ?

उ. गोयमा ! जहन्नेणं दोण्णि, उक्कोसेणं सहस्ससो।

एवं -जाव- कसायकुसीलस्स।

प. णियंठस्स णं भंते ! नाणाभवग्गहणिया केवइया आगरिसा पण्णत्ता ?

उ. गोयमा ! जहन्नेणं दोण्णि, उक्कोसेणं पंच।

प. सिणायस्स णं भंते ! नाणाभवग्गहणिया केवइया आगरिसा पण्णत्ता ?

उ. गोयमा ! नत्थि एक्को वि।

પ્ર. ભંતે ! પુલાકનાં એક ભવગ્રહણ યોગ્ય કેટલા આકર્ષ હોય છે ? અર્થાત્ પુલાક એક ભવમાં કેટલીવાર થાય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! જઘન્ય એક, ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ વાર હોય છે.

પ્ર. ભંતે ! બકુશનાં એક ભવગ્રહણ યોગ્ય કેટલા આકર્ષ કહ્યા છે, અર્થાત્ કેટલીવાર થાય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! જઘન્ય એક, ઉત્કૃષ્ટ સેંકડો વાર હોય છે.

પ્રતિસેવના કુશીલ અને કષાયકુશીલ પણ આ પ્રમાણે જાણવાં જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! નિર્ગ્રંથનાં એક ભવગ્રહણ યોગ્ય કેટલા આકર્ષ કહ્યા છે, અર્થાત્ કેટલીવાર થાય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! જઘન્ય એક, ઉત્કૃષ્ટ બે વાર હોય છે.

પ્ર. ભંતે ! સ્નાતકનાં એક ભવગ્રહણ યોગ્ય કેટલા આકર્ષ કહ્યા છે, અર્થાત્ કેટલી વાર થાય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! એક વાર હોય છે.

પ્ર. ભંતે ! પુલાકનાં અનેક ભવ ગ્રહણ યોગ્ય કેટલા આકર્ષ કહ્યા છે, અર્થાત્ કેટલીવાર થાય છે?

ઉ. ગૌતમ ! જઘન્ય બે, ઉત્કૃષ્ટ સાત વાર હોય છે.

પ્ર. ભંતે ! બકુશનાં અનેક ભવગ્રહણ યોગ્ય કેટલા આકર્ષ હોય છે ? અર્થાત્ કેટલીવાર હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! જઘન્ય બે, ઉત્કૃષ્ટ હજારો વાર હોય છે.

આ પ્રમાણે કષાયકુશીલ સુધી જાણવું જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! નિર્ગ્રંથનાં અનેક ભવગ્રહણ યોગ્ય કેટલા આકર્ષ હોય છે ? અર્થાત્ કેટલી વાર હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! જઘન્ય બે, ઉત્કૃષ્ટ પાંચ વાર હોય છે.

પ્ર. ભંતે ! સ્નાતકનાં અનેક ભવગ્રહણ યોગ્ય કેટલા આકર્ષ હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! એક પણ નહિં (કારણ કે તે જ ભવમાં મુક્ત થાય છે)

जैन साइट JAINSITE जैनम् जयति शासनम्

२९. काल-दारं -

प. पुलाए णं भंते ! कालओ केवचिरं होइ ?

उ. गोयमा ! जहन्नेणं अंतोमुहुत्तं,

उक्कोसेण वि अंतोमुहुत्तं ।

प. बउसे णं भन्ते ! कालओ केवचिरं होइ ?

उ. गोयमा ! जहन्नेणं एक्कं समयं,

उक्कोसेणं देसूणा पुव्वकोडी ।

पडिसेवणाकुसीले कसायकुसीले वि एवं चेव ।

प. णियंठे णं भंते ! कालओ केवचिरं होइ ?

उ. गोयमा ! जहन्नेणं एक्कं समयं,

उक्कोसेणं अंतोमुहुत्तं ।

प. सिणाए णं भंते ! कालओ केवचिरं होइ ?

उ. गोयमा ! जहन्नेणं अंतोमुहुत्तं,

उक्कोसेणं देसूणा पुव्वकोडी ।

प. पुलाए णं भंते ! कालओ केवचिरं होइ ?

उ. गोयमा ! जहन्नेणं एक्कं समयं,

उक्कोसेणं अंतोमुहुत्तं ।

प. बउसा णं भंते ! कालओ केवचिरं होइ ?

उ. गोयमा ! सव्वद्धं ।

एवं पडिसेवणाकुसीला कसायकुसीला वि ।

णियंठा जहा पुलागा ।

सिणाया जहा बउसा ।

३०. अंतर-दारं-

प. पुलागस्स णं भंते ! केवइयं कालं अंतरं होइ ?

उ. गोयमा ! जहन्नेणं अंतोमुहुत्तं,

उक्कोसेणं अणंतं कालं, अणंताओ ओसप्पिणि-उस्सप्पिणीओ कालओ,

खेत्तओ अवड्ढं पोग्गलपरियट्टं देसूणं,

एवं -जाव- णियंठस्स ।

प. सिणायस्स णं भंते ! केवइयं कालं अंतरं होइ ?

૨૯. કાળ-દ્વાર :

પ્ર. ભંતે ! પુલાક કાળથી કેટલો સમય રહે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! જઘન્ય પણ અન્તર્મુહૂર્ત,

ઉત્કૃષ્ટ પણ અન્તર્મુહૂર્ત.

પ્ર. ભંતે ! બકુશ કાળથી કેટલો સમય રહે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! જઘન્ય એક સમય,

ઉત્કૃષ્ટ દેશોન (કંઈક ઓછું) એક ક્રોડ પૂર્વ.

પ્રતિસેવના કુશીલ અને કષાય કુશીલનું વર્ણન પણ આ પ્રમાણે છે.

પ્ર. ભંતે ! નિર્ગ્રંથ કેટલા સમય સુધી રહે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! જઘન્ય એક સમય,

ઉત્કૃષ્ટ અન્તર્મુહૂર્ત.

પ્ર. ભંતે ! સ્નાતક કેટલા સમય સુધી રહે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત,

ઉત્કૃષ્ટ દેશોન (કંઈક ઓછું) ક્રોડ પૂર્વ.

પ્ર. ભંતે ! પુલાક કેટલા સમય સુધી રહે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! જઘન્ય એક સમય,

ઉત્કૃષ્ટ અન્તર્મુહૂર્ત.

પ્ર. ભંતે ! બકુશ કેટલા સમય સુધી રહે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! સદા રહે છે.

આ પ્રમાણે પ્રતિસેવના કુશીલ અને કષાયકુશીલ પણ જાણવાં જોઈએ.

નિર્ગ્રંથનું વર્ણન પુલાકનાં સમાન છે.

સ્નાતકનું વર્ણન બકુશનાં સમાન છે.

૩૦. અંતર-દ્વાર :

પ્ર. ભંતે ! પુલાકને ફરી પુલાક થવામાં કેટલા સમયનું અંતર રહે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! જઘન્ય - અન્તર્મુહૂર્ત,

ઉત્કૃષ્ટ - અનંતકાળ અર્થાત્ અનન્ત અવસર્પિણી ઉત્સર્પિણી કાળ,

ક્ષેત્રથી દેશોન અર્ધ પુદ્ગલ પરાવર્તન.

આ પ્રમાણે નિર્ગ્રંથ સુધી જાણવું જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! સ્નાતકને ફરીથી સ્નાતક થવામાં કેટલા સમયનુ અંતર રહે છે ?

जैन साहित्य JAINSITE.com जैनम् जयति शासनम्

उ. गोयमा ! नत्थि अंतरं।
ઉ. ગૌતમ ! અંતર નથી.

प. पुलागाणं भंते ! केवइयं कालं अंतरं होइ ?
પ્ર. ભંતે ! અનેક પુલાકોનું અંતર સમય કેટલું હોય છે ?

उ. गोयमा ! जहन्नेणं एक्कं समयं,
उक्कोसेणं संखेज्जाइं वासाइं।
ઉ. ગૌતમ ! જઘન્ય એક સમય,
ઉત્કૃષ્ટ સંખ્યાત વર્ષ.

प. बउसाणं भंते ! केवइयं कालं अंतरं होइ ?
પ્ર. ભંતે ! અનેક બકુશોનું અંતર કેટલા સમયનું હોય છે ?

उ. गोयमा ! नत्थि अंतरं।
ઉ. ગૌતમ ! અંતર નથી.

एवं -जाव- कसायकुसीलाणं।
આ પ્રમાણે અનેક કષાયકુશીલ સુધી જાણવું જોઈએ.

प. णियंठा णं भंते ! केवइयं कालं अंतरं होइ ?
પ્ર. ભંતે ! અનેક નિર્ગ્રંથોનું અંતર કેટલા સમયનું હોય છે ?

उ. गोयमा ! जहन्नेणं एक्कं समयं,
उक्कोसेणं छम्मासा।
ઉ. ગૌતમ ! જઘન્ય એક સમય,
ઉત્કૃષ્ટ - છઃ માસ.

सिणायाणं जहा बउसाणं।
અનેક સ્નાતકોનું અંતર બકુશનાં સમાન છે.

३१. समुग्घाय-दारं -
૩૧. સમુદ્ઘાત - દ્વાર :

प. पुलागस्स णं भंते ! कइ समुग्घाया पण्णत्ता ?
પ્ર. ભંતે ! પુલાકનાં સમુદ્ઘાત કેટલા કહ્યા છે ?

उ. गोयमा ! तिण्णि सुमग्घाया पण्णत्ता, तं जहा -
१. वेयणासमुग्घाए, २. कसायसमुग्घाए,
३. मारणंतियसमुग्घाए।
ઉ. ગૌતમ ! ત્રણ સમુદ્ઘાત કહ્યા છે. જેમકે-
૧. વેદના સમુદ્ઘાત, ૨. કષાય સમુદ્ઘાત,
૩. મારણાંતિક સમુદ્ઘાત.

प. बउसस्स णं भंते ! कइ समुग्घाया पण्णत्ता ?
પ્ર. ભંતે ! બકુશનાં કેટલા સમુદ્ઘાત કહ્યા છે ?

उ. गोयमा ! पंच समुग्घाया पण्णत्ता, तं जहा -
१. वेयणासमुग्घाए **-जाव-** ५. तेजस्समुग्घाए।
ઉ. ગૌતમ ! પાંચ સમુદ્ઘાત કહ્યા છે, જેમકે-
૧. વેદના સમુદ્ઘાત **-યાવત્-** ૫. તેજસ્ સમુદ્ઘાત.

एवं पडिसेवणाकुसीले वि।
પ્રતિસેવના કુશીલનું વર્ણન પણ આ પ્રમાણે છે.

प. कसायकुसीलस्स णं भंते ! कइ समुग्घाया पण्णत्ता ?
પ્ર. ભંતે ! કષાયકુશીલનાં કેટલા સમુદ્ઘાત કહ્યા છે ?

उ. गोयमा ! छ समुग्घाया पण्णत्ता, तं जहा -
१. वेयणासमुग्घाए **-जाव-** ६. आहारसमुग्घाए।
ઉ. ગૌતમ ! છ સમુદ્ઘાત કહ્યા છે, જેમકે-
૧. વેદના સમુદ્ઘાત **-યાવત્-** ૬. આહાર સમુદ્ઘાત.

प. णियंठस्स णं भंते ! कइ समुग्घाया पण्णत्ता ?
પ્ર. ભંતે ! નિર્ગ્રંથનાં કેટલા સમુદ્ઘાત કહ્યા છે ?

उ. गोयमा ! नत्थि एक्को वि।
ઉ. ગૌતમ ! એક પણ સમુદ્ઘાત નથી.

प. सिणायस्स णं भंते ! कइ समुग्घाया पण्णत्ता ?
પ્ર. ભંતે ! સ્નાતકનાં કેટલા સમુદ્ઘાત કહ્યા છે ?

उ. गोयमा ! एगे केवलिसमुग्घाए पण्णत्ते।
ઉ. ગૌતમ ! એક કેવળી સમુદ્ઘાત કહ્યો છે.

३२. खेत्त-दारं -
૩૨. ક્ષેત્ર - દ્વાર :

प. पुलाए णं भंते ! लोगस्स किं -
संखेज्जइभागे होज्जा,
असंखेज्जइभागे होज्जा,
પ્ર. ભંતે ! પુલાક લોકનાં શું -
સંખ્યાતમાં ભાગમાં હોય છે,
અસંખ્યાતમાં ભાગમાં હોય છે,

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

संखेज्जेसु भागेसु होज्जा,
असंखेज्जेसु भागेसु होज्जा,
सव्वलोए होज्जा ?
उ. गोयमा ! नो संखेज्जइभागे होज्जा,
असंखेज्जइभागे होज्जा,
नो संखेज्जेसु भागेसु होज्जा,
नो असंखेज्जेसु भागेसु होज्जा,
नो सव्वलोए होज्जा।
एवं -जाव- णियंठे।
प. सिणाए णं भंते ! लोगस्स किं -
संखेज्जइभागे होज्जा,
असंखेज्जइभागे होज्जा,
संखेज्जेसु भागेसु होज्जा,
असंखेज्जेसु भागेसु होज्जा,
सव्वलोए होज्जा ?
उ. गोयमा ! नो संखेज्जइभागे होज्जा,
असंखेज्जइभागे होज्जा,
नो संखेज्जेसु भागेसु होज्जा,
असंखेज्जेसु भागेसु होज्जा,
सव्वलोए वा होज्जा।

३३. फुसणा-दारं-
प. पुलाए णं भंते ! लोगस्स किं -
संखेज्जइभागं फुसइ,
असंखेज्जइभागं फुसइ,
संखेज्जेसु भागेसु फुसइ,
असंखेज्जेसु भागेसु फुसइ,
सव्वलोयं फुसइ ?
उ. गोयमा ! ***जहा खेत्त दारे ओगाहणा भणिया तहा फुसणा वि भाणियव्वा।***

३४. भाव-दारं-
प. पुलाए णं भंते ! कयरम्मि भावे होज्जा ?
उ. गोयमा ! खओवसमिए भावे होज्जा।
एवं -जाव- कसायकुसीले।

સંખ્યાતમાં ભાગોમાં હોય છે,
અસંખ્યાતમાં ભાગોમાં હોય છે,
કે સારા લોકમાં હોય છે ?
ઉ. ગૌતમ ! સંખ્યાતમાં ભાગમાં હોતા નથી.
અસંખ્યાતમાં ભાગમાં હોય છે,
સંખ્યાતમાં ભાગોમાં હોતા નથી.
અસંખ્યાતમાં ભાગોમાં હોતા નથી,
સંપૂર્ણ લોકમાં હોતા નથી.
આ પ્રમાણે નિર્ગ્રંથ સુધી જાણવું જોઈએ.
પ્ર. ભંતે ! સ્નાતક લોકનાં શું -
સંખ્યાતમાં ભાગમાં હોય છે,
અસંખ્યાતમાં ભાગમાં હોય છે,
સંખ્યાતમાં ભાગોમાં હોય છે,
અસંખ્યાતમાં ભાગોમાં હોય છે કે
સંપૂર્ણ લોકમાં હોય છે ?
ઉ. ગૌતમ ! સંખ્યાતમાં ભાગમાં હોતા નથી,
અસંખ્યાતમાં ભાગમાં હોય છે,
સંખ્યાતમાં ભાગોમાં હોતા નથી,
અસંખ્યાતમાં ભાગોમાં હોય છે,
સંપૂર્ણ લોકમાં હોય છે.

૩૩. સ્પર્શના-દ્વાર :
પ્ર. ભંતે ! પુલાક લોકનાં શું -
સંખ્યાતમાં ભાગનો સ્પર્શ કરે છે,
અસંખ્યાતમાં ભાગનો સ્પર્શ કરે છે,
સંખ્યાતમાં ભાગોનો સ્પર્શ કરે છે,
અસંખ્યાતમા ભાગોનો સ્પર્શ કરે છે કે,
સંપૂર્ણ લોકનો સ્પર્શ કરે છે ?
ઉ. ગૌતમ ! ***જે પ્રમાણે ક્ષેત્ર દ્વારમાં ક્ષેત્રોની અવગાહના કહી છે તેજ પ્રમાણે અહીં સ્નાતક સુધી સ્પર્શના પણ કહેવી જોઈએ.***

૩૪. ભાવ-દ્વાર :
પ્ર. ભંતે ! પુલાક ક્યા ભાવમાં હોય છે ?
ઉ. ગૌતમ ! ક્ષાયોપશમિક ભાવમાં હોય છે.
આ પ્રમાણે કષાયકુશીલ સુધી જાણવું જોઈએ.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

प. णियंठे णं भंते ! कयरम्मि भावे होज्जा ?

उ. गोयमा ! ओवसमिए वा, खाइए वा भावे होज्जा।

प. सिणाए णं भंते ! कयरम्मि भावे होज्जा ?

उ. गोयमा ! खाइए भावे होज्जा।

३५. परिमाण-दारं -

प. पुलाया णं भंते ! एगसमए णं केवइया होज्जा ?

उ. गोयमा ! **पडिवज्जमाणए पडुच्च -**

सिय अत्थि, सिय नत्थि,

जइ अत्थि जहन्नेणं-एक्को वा, दो वा, तिण्णि वा,

उक्कोसेणं सयपुहत्तं।

पुव्वपडिवन्नए पडुच्च -

सिय अत्थि, सिय नत्थि,

जइ अत्थि जहन्नेणं-एक्को वा, दो वा, तिण्णि वा,

उक्कोसेणं सहस्सपुहत्तं।

प. बउसा णं भंते ! एगसमए णं केवइया होज्जा ?

उ. गोयमा ! **पडिवज्जमाणए पडुच्च-**

सिय अत्थि, सिय नत्थि,

जइ अत्थि जहन्नेणं - एक्को वा, दो वा, तिण्णि वा,

उक्कोसेणं सयपुहत्तं,

पुव्वपडिवन्नए पडुच्च-

जहन्नेणं कोडिसयपुहत्तं,

उक्कोसेण वि कोडिसयपुहत्तं,

एवं पडिसेवणाकुसीला वि,

प. कसायकुसीला णं भंते ! एगसमए णं केवइया होज्जा ?

उ. गोयमा ! ***पडिवज्जमाणए पडुच्च-***

सिय अत्थि, सिय नत्थि,

जइ अत्थि जहन्नेणं-एक्को वा, दो वा, तिण्णि वा,

उक्कोसेणं सहस्सपुहत्तं।

पुव्वपडिवन्नए पडुच्च-

जहन्नेणं कोडिसहस्स पुहत्तं,

उक्कोसेण वि कोडिसहस्स पुहत्तं।

प. नियंठा णं भंते ! एगसमए णं केवइया होज्जा ?

પ્ર. ભંતે ! નિર્ગ્રંથ ક્યા ભાવમાં હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ઔપશમિક ભાવમાં પણ હોય છે અને ક્ષાયિક ભાવમાં પણ હોય છે.

પ્ર. ભંતે ! સ્નાતક ક્યા ભાવમાં હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ક્ષાયિક ભાવમાં હોય છે.

૩૫. પરિમાણ-દ્વાર :

પ્ર. ભંતે ! પુલાક એક સમયમાં કેટલા હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! **પ્રતિપદ્યમાનની અપેક્ષાએ :**

ક્યારેક હોય છે અને ક્યારેક હોતા નથી.

જો હોય છે તો જઘન્ય- એક, બે, ત્રણ,

ઉત્કૃષ્ટ-શત પૃથક્ત્વ (અનેક સો) હોય છે.

પૂર્વ પ્રતિવન્નની અપેક્ષાએ :

ક્યારેક હોય છે અને ક્યારેક હોતા નથી.

જો હોય તો જઘન્ય- એક, બે, ત્રણ,

ઉત્કૃષ્ટ-સહસ્ત્ર પૃથક્ત્વ (અનેક-હજાર) હોય છે.

પ્ર. ભંતે ! બકુશ એક સમયમાં કેટલા હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! **પ્રતિપદ્યમાનની અપેક્ષાએ :**

ક્યારેક હોય છે, ક્યારેક હોતા નથી,

જો હોય છે તો જઘન્ય-એક, બે, ત્રણ,

ઉત્કૃષ્ટ - અનેક સો હોય છે.

પૂર્વ પ્રતિપન્નની અપેક્ષાએ :

જઘન્ય પણ અનેક સૌ કરોડ હોય છે,

ઉત્કૃષ્ટ પણ અનેક સૌ કરોડ હોય છે.

આ પ્રમાણે પ્રતિસેવના કુશીલનું વર્ણન કરવું જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! કષાયકુશીલ એક સમયમાં કેટલા હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! **પ્રતિપદ્યમાનની અપેક્ષાએ :**

ક્યારેક હોય છે અને ક્યારેક હોતા નથી.

જો હોય છે તો જઘન્ય- એક, બે, ત્રણ.

ઉત્કૃષ્ટ-અનેક હજાર હોય છે.

પૂર્વ પ્રતિપન્નની અપેક્ષાએ :

જઘન્ય પણ અનેક હજાર કરોડ હોય છે.

ઉત્કૃષ્ટ પણ અનેક હજાર કરોડ હોય છે.

પ્ર. ભંતે ! નિર્ગ્રંથ એક સમયમાં કેટલા હોય છે ?

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

उ. गोयमा ! **पडिवज्जमाणए पडुच्च-**
सिय अत्थि, सिय नत्थि
जइ अत्थि जहन्नेणं-एक्को वा, दो वा, तिण्णि वा,
उक्कोसेणं बावट्ठं सयं,
अट्ठसयं खवगाणं,
चउप्पण्णं उवसामगाणं,
पुव्वपडिवन्नए पडुच्च -
सिय अत्थि, सिय नत्थि,
जइ अत्थि जहन्नेणं-एक्को वा, दो वा, तिण्णि वा,
उक्कोसेणं- सयपुहत्तं,

प. सिणाया णं भंते ! एगसमए णं केवइया होज्जा ?

उ. गोयमा ! **पडिवज्जमाणए पडुच्च-**
सिय अत्थि, सिय नत्थि,
जइ अत्थि जहन्नेणं-एक्को वा, दो वा, तिण्णि वा,
उक्कोसेणं अट्ठसयं।
पुव्वपडिवन्नए पडुच्च -
जहन्नेणं कोडिपुहत्तं,
उक्कोसेण वि-कोडिपुहत्तं।

३६. अप्पबहुत्त-दारं-

प. एएसि णं भंते ! १. पुलाग, २. बउस, ३. पडिसेवणा-कुसील, ४. कसायकुसील, ५. णियंठ, ६. सिणायाणं कयरे कयरेहिंतो अप्पा वा **-जाव-** विसेसाहिया वा ?

उ. गोयमा ! १. सव्वत्थोवा णियंठा,
२. पुलागा संखेज्जगुणा,
३. सिणाया संखेज्जगुणा,
४. बउसा संखेज्जगुणा,
५. पडिसेवणाकुसीला संखेज्जगुणा,
६. कसायकुसीला संखेज्जगुणा।
- विया. स. २५, उ. ६, सु. १-२३५

ઉ. ગૌતમ ! **પ્રતિપદ્યમાનની અપેક્ષાએ-**
ક્યારેક હોય છે અને ક્યારેક હોતા નથી,
જો હોય છે તો જઘન્ય- એક, બે, ત્રણ.
ઉત્કૃષ્ટ- એક સો બાસઠ હોય છે,
તેમાં ક્ષપક- એક સો આઠ,
ઉપશમક - ચૌપન,
પૂર્વપ્રતિપન્નની અપેક્ષાએ-
ક્યારેક હોય છે અને ક્યારેક હોતા નથી.
જો હોય છે તો જઘન્ય - એક, બે, ત્રણ,
ઉત્કૃષ્ટ- અનેક સૌ હોય છે.

પ્ર. ભંતે ! સ્નાતક એક સમયમાં કેટલા હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! **પ્રતિપદ્યમાનની અપેક્ષાએ-**
ક્યારેક હોય છે અને ક્યારેક હોતા નથી.
જો હોય છે તો જઘન્ય- એક, બે, ત્રણ.
ઉત્કૃષ્ટ - એક સૌ આઠ હોય છે.
પૂર્વ પ્રતિપન્નની અપેક્ષાએ-
જઘન્ય પણ અનેક કરોડ હોય છે,
ઉત્કૃષ્ટ પણ અનેક કરોડ હોય છે.

૩૬. અલ્પ-બહુત્વ-દ્વાર :

પ્ર. ભંતે ! ૧. પુલાક, ૨. બકુશ, ૩. પ્રતિસેવનાકુશીલ, ૪. કષાય કુશીલ, ૫. નિર્ગ્રંથ અને ૬. સ્નાતક આમાંથી કોણ કોનાથી અલ્પ **-યાવત્-** વિશેષાધિક છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ૧. બધાથી અલ્પ નિર્ગ્રંથ છે.
૨. (તેનાથી) પુલાક સંખ્યાતગુણા છે.
૩. (તેનાથી) સ્નાતક સંખ્યાતગુણા છે.
૪. (તેનાથી) બકુશ સંખ્યાતગુણા છે,
૫. (તેનાથી) પ્રતિ સેવના કુશીલ સંખ્યાતગુણા છે.
૬. (તેનાથી) કષાયકુશીલ સંખ્યાતગુણા છે.

७. छत्तीसहिं दारेहिं संजयस्स परूवणं -

१. पण्णवण-दारं -

प. कइ णं भंते ! संजया पण्णत्ता ?

उ. गोयमा ! पंच संजया पण्णत्ता, तं जहा -

૭. છત્રીસ દ્વારોથી સંયતની પ્રરુપણા :

૧. પ્રજ્ઞાપના - દ્વાર :

પ્ર. ભંતે ! સંયત કેટલા પ્રકારનાં કહ્યા છે ?

ઉ. ગૌતમ ! સંયત પાંચ પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે-

१. सामाइयसंजए २. छेदोवट्ठावणियसंजए, ३. परिहारविसुद्धियसंजए, ४. सुहुमसंपरायसंजए, ५. अहक्खायसंजए,

प. (१) सामाइयसंजए णं भंते ! कइविहे पण्णत्ते ?

उ. गोयमा ! दुविहे पण्णत्ते, तं जहा -

१. इत्तरिए य, २. आवकहिए य[1],

प. (२) छेदोवट्ठावणियसंजए[2] णं भंते ! कइविहे पण्णत्ते ?

उ. गोयमा ! दुविहे पण्णत्ते, तं जहा -

१. साइयारे य, २. निरइयारे य,

प. (३) परिहार विसुद्धियसंजए[3] णं भंते ! कइविहे पण्णत्ते ?

उ. गोयमा ! दुविहे पण्णत्ते, तं जहा -

१. निव्विसमाणए य, २. निविट्ठकाइए य,

प. (४) सुहुमसंपरायसंजए[4] णं भंते ! कइविहे पण्णत्ते ?

उ. गोयमा ! दुविहे पण्णत्ते, तं जहा -

१. संकिलिस्समाणए य, २. विसुज्झमाणए य,

प. (५) अहक्खायसंजए[5] णं भंते ! कइविहे पण्णत्ते ?

उ. गोयमा ! दुविहे पण्णत्ते, तं जहा -

૧. સામાયિક સંયત, ૨. છેદોપસ્થાપનીય સંયત, ૩. પરિહાર વિશુદ્ધ સંયત, ૪. સૂક્ષ્મ સંપરાય સંયત, ૫. યથાખ્યાત સંયત.

પ્ર. (૧) ભંતે ! સામાયિક સંયત કેટલા પ્રકારનાં કહ્યા છે ?

ઉ. ગૌતમ ! બે પ્રકારનાં કહ્યા છે. જેમકે -

૧. ઈત્વરિક, ૨. યાવત્કથિક.

પ્ર. (૨) ભંતે ! છેદોપસ્થાપનીય સંયત કેટલા પ્રકારનાં કહ્યા છે ?

ઉ. ગૌતમ ! બે પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે-

૧. સાતિચાર, ૨. નિરતિચાર.

પ્ર. (૩) ભંતે ! પરિહાર વિશુદ્ધ સંયત કેટલા પ્રકારનાં કહ્યા છે ?

ઉ. ગૌતમ ! બે પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

૧. નિર્વિશ્યમાનક, ૨. નિર્વિષ્ટકાયિક.

પ્ર. (૪) ભંતે ! સૂક્ષ્મ સંપરાય સંયત કેટલા પ્રકારનાં કહ્યા છે ?

ઉ. ગૌતમ ! બે પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે-

૧. સંકિલશ્યમાનક, ૨. વિશુદ્ધ્યમાનક.

પ્ર. (૫) ભંતે ! યથાખ્યાત સંયત કેટલા પ્રકારનાં કહ્યા છે ?

ઉ. ગૌતમ ! બે પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે-

---

૧. **સામાયિક ચારિત્ર :** પ્રથમ અને અંતિમ તીર્થંકરનાં શાસનમાં છેદોપસ્થાપનીય ચારિત્ર (મોટી દિક્ષા) આપવાનાં પૂર્વ જઘન્ય સાત દિવસ, ઉત્કૃષ્ટ છ માસનું જે ચારિત્ર હોય છે તે ઈત્વરિક સામાયિક ચારિત્ર છે.
મધ્યમ બાવીસ તીર્થંકરોનાં શાસનમાં જીવન પર્યંતનું જે ચારિત્ર હોય છે તે યાવત્કથિક સામાયિક ચારિત્ર છે. આ તીર્થંકરોનાં શાસનમાં અને મહાવિદેહ ક્ષેત્રમાં છેદોપસ્થાપનીય ચારિત્ર આપવામાં આવતું નથી.

૨. **છેદોપસ્થાપનીય ચારિત્ર :** પ્રથમ અને અંતિમ તીર્થંકરનાં શાસનમાં પ્રતિક્રમણ અધ્યયન અને અન્ય યોગ્યતા થઈ જવા પર જઘન્ય સાત દિવસનાં પછી અને ઉત્કૃષ્ટ છ માસનાં પછી ભિક્ષુને જે વડી દિક્ષા આપવામાં આવે છે તે છેદોપસ્થાપનીય ચારિત્ર છે.
સામાયિક ચારિત્રથી છેદોપસ્થાપનીય ચારિત્રમાં કંઈક સમાચારી સંબંધી ભિન્નતાઓ હોય છે. જેમકે - મર્યાદિત અને ફક્ત સફેદ વસ્ત્ર જ રાખવા, રાજપિંડ ન લેવું વગેરે.

૩. **પરિહાર વિશુદ્ધ ચારિત્ર :** વીસ વર્ષની દીક્ષાપર્યાય અને વિશિષ્ટ યોગ્યતા સંપન્ન નવ સાધુઓનો સમૂહગચ્છથી નીકળીને ક્રમશઃ નિર્ધારિત તપ સાધના કરે છે. તેનું ચારિત્ર "પરિહાર વિશુદ્ધ ચારિત્ર" છે. તે સમૂહમાં એક સાધુ સમૂહની પ્રમુખતા કરે છે, ચાર સાધુ વિશિષ્ટ તપ સાધના કરે છે અને ચાર સાધુ સેવા-કાર્ય કરે છે. પછી સેવા કરનાર સાધુ વિશિષ્ટ તપ સાધના કરે છે અને બીજા ચાર સાધુ સેવા-કાર્ય કરે છે. પછી તે પ્રમુખ સાધુ વિશિષ્ટ તપ સાધના કરે છે. બાકી આઠમાંથી એક સાધુ પ્રમુખતા ધારણ કરે છે અને સાત સાધુ સેવા કાર્ય કરે છે.

૪. **સૂક્ષ્મ સંપરાય ચારિત્ર :** દસમા ગુણસ્થાનવર્તી બધા સાધુ- સાધ્વીઓનું ચારિત્ર "સૂક્ષ્મ સંપરાય ચારિત્ર" છે.

૫. **યથાખ્યાત ચારિત્ર :** ઉપશાંત કષાય વીતરાગ અને ક્ષીણ કષાય વીતરાગનું અર્થાત્ અગિયારમાં, બારમાં, તેરમાં, ચૌદમાં, ગુણસ્થાનવાળાનું ચારિત્ર "યથાખ્યાત ચારિત્ર" છે.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

१. छउमत्थे य, २. केवली य,

गाहाओ -

१. सामाइयम्मि उ कए, चाउज्जामं अणुत्तरं धम्मं ।
तिविहेण फासयंतो, सामाइयसंजयो स खलु ॥१॥

२. छेत्तूण य परियागं, पोराणं जो ठवेइ अप्पाणं ।
धम्मम्मि पंचजामे, छेदोवट्ठावणो स खलु ॥२॥

३. परिहरइ जो विसुद्धं तु, पंचजामं अणुत्तरं धम्मं ।
तिविहेण फासयंतो, परिहारियसंजयो स खलु ॥३॥

४. लोभाणु वेदेंतो जो खलु, उवसामओ व खवओ वा ।
सोसुहुमसंपरायो अहक्खाया ऊणओ किंचि ॥४॥

५. उवसंते खीणम्मि वा, जो खलु कम्मम्मि मोहणिज्जम्मि ।
छउमत्थो व जिणो वा, अहक्खाओ संजओ स खलु ॥५॥

२. **वेद-दारं -**

प. (१) सामाइयसंजए णं भंते ! किं सवेयए होज्जा, अवेयए होज्जा ?

उ. गोयमा ! सवेयए वा होज्जा, अवेयए वा होज्जा ।

प. जइ सवेयए होज्जा, किं इत्थिवेयए होज्जा, पुरिसवेयए होज्जा, पुरिसनपुंसगवेयए होज्जा ?

उ. गोयमा ! इत्थिवेयए वा होज्जा, पुरिसवेयए वा होज्जा, पुरिस-नपुंसगवेयए वा होज्जा ।

प. जइ अवेयए होज्जा, किं उवसंतवेयए होज्जा, खीणवेयए होज्जा ?

उ. गोयमा ! उवसंतवेयए वा होज्जा, खीणवेयए वा होज्जा ।

(२) ***एवं छेदोवट्ठावणियसंजए वि,***

प. (३) परिहारविसुद्धियसंजए णं भंते ! किं सवेयए होज्जा, अवेयए होज्जा ?

૧. છદ્મસ્થ, ૨. કેવળી.

ગાથાર્થ :

૧. સામાયિક - ચારિત્રને અંગીકાર કરીને પછી ચાતુર્યામ (ચાર મહાવ્રત) રુપ અનુત્તર (પ્રધાન) ધર્મને જે મન, વચન અને કાયાથી ત્રિવિધ (ત્રણ કરણથી) પાલન કરે છે તે **"સામાયિક સંયત"** કહેવાય છે.

૨. પૂર્વ પર્યાયનો છેદ કરીને જે પોતાની આત્માને પંચયામ (પાંચ મહાવ્રત) રુપ ધર્મમાં સ્થાપિત કરે છે તે **"છેદોપસ્થાપનીય સંયત"** કહેવાય છે.

૩. જે પંચમહાવ્રતરુપ અનુત્તર ધર્મને મન, વચન અને કાયાથી ત્રિવિધ પાલન કરતો થકો વિશુદ્ધ (કારક તપશ્ચર્યા) ધારણ કરે છે તે **"પરિહાર વિશુદ્ધિ સંયત"** કહેવાય છે.

૪. જે સૂક્ષ્મ લોભનું વેદન કરતો થકો એને ચારિત્ર મોહનીયનું ઉપશમન થાય છે. અથવા ક્ષપક (ક્ષયકર્તા) હોય છે. તે **"સૂક્ષ્મ સમ્પરાય સંયત"** કહેવાય છે. તે યથાખ્યાત સંયતથી કંઈક હીન હોય છે.

૫. મોહનીય કર્મનું ઉપશાંત કે ક્ષીણ થઈ જવાથી જે છદ્મસ્થ કે જિન હોય છે તે **"યથાખ્યાત સંયત"** કહેવાય છે.

૨. **વેદ-દ્વાર :**

પ્ર. ૧. ભંતે ! સામાયિક સંયત શું સવેદક હોય છે કે અવેદક હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! સવેદક પણ હોય છે, અવેદક પણ હોય છે.

પ્ર. જો સેવદક હોય છે તો શું સ્ત્રીવેદક હોય છે, પુરુષવેદક હોય છે કે પુરુષ- નપુંસકવેદક હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! સ્ત્રી વેદક પણ હોય છે, પુરુષવેદક પણ હોય છે અને પુરુષ - નપુંસક વેદક પણ હોય છે.

પ્ર. જો અવેદક હોય છે તો શું ઉપશાંત- વેદક હોય છે કે ક્ષીણ-વેદક હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ઉપશાંત વેદક પણ હોય છે, ક્ષીણ વેદક પણ હોય છે.

(૨) ***છેદોપસ્થાપનીય સંયતનું વર્ણન પણ આ પ્રમાણે છે.***

પ્ર. (૩) ભંતે ! પરિહાર વિશુદ્ધ સંયત શું સવેદક હોય છે કે અવેદક હોય છે ?

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

उ. गोयमा ! सवेयए होज्जा, नो अवेयए होज्जा,

प. जइ सवेयए होज्जा, किं इत्थिवेयए होज्जा, पुरिसवेयए होज्जा, पुरिस-नपुंसगवेयए होज्जा ?

उ. गोयमा ! नो इत्थिवेयए होज्जा, पुरिसवेयए वा होज्जा, पुरिसनपुंसगवेयए वा होज्जा।

प. (४) सुहुमसंपरायसंजए णं भंते ! किं सवेयए होज्जा, अवेयए होज्जा ?

उ. गोयमा ! नो सवेयए होज्जा, अवेयए होज्जा,

प. जइ अवेयए होज्जा, किं उवसंतवेयए होज्जा, खीणवेयए होज्जा ?

उ. गोयमा ! उवसंतवेयए वा होज्जा, खीणवेयए वा होज्जा।

(५) ***एवं अहक्खायसंजए वि।***

३. **राग-दारं-**

प. (१) सामाइयसंजए णं भंते ! किं सरागे होज्जा, वीयरागे होज्जा ?

उ. गोयमा ! सरागे होज्जा, नो वीयरागे होज्जा।

(२-४) ***एवं -जाव- सुहुमसंपराय संजए।***

प. (५) अहक्खायसंजए णं भंते ! किं सरागे होज्जा, वीयरागे होज्जा ?

उ. गोयमा ! नो सरागे होज्जा, वीयरागे होज्जा।

प. जइ वीयरागे होज्जा, किं उवसंतकसायवीयरागे होज्जा, खीणकसायवीयरागे होज्जा ?

उ. गोयमा ! उवसंतकसायवीयरागे वा होज्जा, खीणकसायवीयरागे वा होज्जा।

४. **कप्प-दारं -**

प. (१) सामाइयसंजए णं भंते ! किं ठियकप्पे होज्जा, अठियकप्पे होज्जा ?

उ. गोयमा ! ठियकप्पे वा होज्जा, अठियकप्पे वा होज्जा।

प. (२) छेदोवट्ठावणियसंजए णं भंते ! किं ठियकप्पे होज्जा, अठियकप्पे होज्जा ?

ઉ. ગૌતમ ! સવેદક હોય છે, અવેદક હોતા નથી.

પ્ર. જો સવેદક હોય છે તો શું સ્ત્રી-વેદક હોય છે, પુરુષવેદક હોય છે કે પુરુષ-નપુંસક વેદક હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! સ્ત્રીવેદક હોતા નથી, પુરુષવેદક હોય છે. પુરુષ-નપુંસક વેદક હોય છે.

પ્ર. (૪) ભંતે ! સૂક્ષ્મસંપરાય સંયત શું સવેદક હોય છે કે અવેદક હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! સવેદક હોતા નથી, અવેદક હોય છે.

પ્ર. જો અવેદક હોય છે તો શું ઉપશાંત- વેદક હોય છે કે ક્ષીણ વેદક હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ઉપશાન્ત વેદક પણ હોય છે અને ક્ષીણ વેદક પણ હોય છે.

(૫) ***યથાખ્યાત સંયતનું વર્ણન પણ આ પ્રમાણે છે.***

૩. **રાગ-દ્વાર :**

પ્ર. (૧) ભંતે ! સામાયિક સંયત શું સરાગી હોય છે કે વીતરાગી હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! સરાગી હોય છે, વીતરાગી હોતા નથી.

(૨-૪) ***આ પ્રમાણે સૂક્ષ્મસંપરાય-સંયત સુધી જાણવું જોઈએ.***

પ્ર. (૫) ભંતે ! યથાખ્યાત સંયત શું સરાગી હોય છે કે વીતરાગી હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! સરાગી હોતા નથી, વીતરાગી હોય છે.

પ્ર. જો વીતરાગી હોય છે તો શું ઉપશાંત કષાય વીતરાગી હોય છે કે ક્ષીણ કષાય વીતરાગી હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ઉપશાંત કષાય વીતરાગી પણ હોય છે અને ક્ષીણ કષાય વીતરાગી પણ હોય છે.

૪. **કલ્પ-દ્વાર :**

પ્ર. (૧) ભંતે ! સામાયિક સંયત શું સ્થિત કલ્પી હોય છે કે અસ્થિત કલ્પી હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! સ્થિત કલ્પી પણ હોય છે, અસ્થિત કલ્પી પણ હોય છે.

પ્ર. (૨) ભંતે ! છેદોપસ્થાપનીય સંયત શું સ્થિત કલ્પી હોય છે કે અસ્થિત કલ્પી હોય છે ?

જૈનમ્ જયતિ શાસનમ્ JAINSITE

उ. गोयमा ! ठियकप्पे होज्जा, नो अठियकप्पे होज्जा।

(३) *एवं परिहारविसुद्धियसंजए वि,*

(४-५) *सेसा जहा सामाइयसंजए।*

प. (१) सामाइयसंजए णं भंते ! किं जिणकप्पे होज्जा, थेरकप्पे होज्जा, कप्पातीते होज्जा ?

उ. गोयमा ! जिणकप्पे वा होज्जा, थेरकप्पे वा होज्जा, कप्पातीते वा होज्जा।

प. (२) छेदोवट्ठावणियसंजए णं भंते ! किं जिणकप्पे होज्जा, थेरकप्पे होज्जा, कप्पातीते होज्जा ?

उ. गोयमा ! जिणकप्पे वा होज्जा, थेरकप्पे वा होज्जा, नो कप्पातीते होज्जा।

(३) *एवं परिहारविसुद्धियसंजए वि।*

प. (४) सुहुमसंपरायसंजए णं भंते ! किं जिणकप्पे होज्जा, थेरकप्पे होज्जा, कप्पातीते होज्जा ?

उ. गोयमा ! नो जिणकप्पे होज्जा, नो थेरकप्पे होज्जा, कप्पातीते होज्जा।

(५) *एवं अहक्खायसंजए वि।*

५. **चरित्त-दारं-**

प. (१) सामाइयसंजए णं भंते ! किं पुलाए होज्जा **-जाव-** सिणाए होज्जा ?

उ. गोयमा ! पुलाए वा होज्जा **-जाव-** कसायकुसीले वा होज्जा, नो नियंठे होज्जा, नो सिणाए होज्जा।

(२) *एवं छेदोवट्ठावणिए वि।*

प. (३) परिहारविसुद्धियसंजए णं भंते ! किं पुलाए होज्जा **-जाव-** सिणाए होज्जा ?

उ. गोयमा ! नो पुलाए होज्जा,

नो बउसे होज्जा,

नो पडिसेवणाकुसीले होज्जा,

ઉ. ગૌતમ ! સ્થિત કલ્પી હોય છે, અસ્થિત કલ્પી હોતા નથી,

(૩) ***આ પ્રમાણે પરિહારવિશુદ્ધ સંયત પણ જાણવાં જોઈએ.***

(૪-૫) ***બાકી બંને (સૂક્ષ્મ સંપરાય તેમજ યથાખ્યાત) સંયત સામાયિક સંયતનાં સમાન જાણવું જોઈએ.***

પ્ર. (૧) ભંતે ! સામાયિક સંયત શું જિનકલ્પી હોય છે, સ્થવિર કલ્પી હોય છે કે કલ્પાતીત હોય છે?

ઉ. ગૌતમ ! જિન કલ્પી પણ હોય છે, સ્થવિર કલ્પી પણ હોય છે, કલ્પાતીત પણ હોય છે.

પ્ર. (૨) ભંતે ! છેદોપસ્થાપનીય સંયત શું જિન કલ્પી હોય છે, સ્થવિર કલ્પી હોય છે કે કલ્પાતીત હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! જિન કલ્પી પણ હોય છે, સ્થવિર કલ્પી પણ હોય છે, પરંતુ કલ્પાતીત હોતા નથી.

(૩) ***આ પ્રમાણે પરિહાર વિશુદ્ધ સંયત પણ જાણવું જોઈએ.***

પ્ર. (૪) ભંતે ! સૂક્ષ્મસંપરાય સંયત શું જિન કલ્પી હોય છે, સ્થવિર કલ્પી હોય છે કે કલ્પાતીત હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! જિન કલ્પી હોતા નથી, સ્થવિર કલ્પી પણ હોતા નથી. પરંતુ કલ્પાતીત હોય છે.

(૫) ***આ પ્રમાણે યથાખ્યાત સંયત પણ જાણવા જોઈએ.***

૫. **ચારિત્ર - દ્વાર :**

પ્ર. (૧) ભંતે ! સામાયિક સંયત શું પુલાક હોય છે **-યાવત્-** સ્નાતક હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! પુલાક પણ હોય છે **-યાવત્-** કષાયકુશીલ પણ હોય છે. પરંતુ નિર્ગ્રંથ હોતા નથી અને સ્નાતક પણ હોતા નથી.

(૨) ***આ પ્રમાણે છેદોપસ્થાપનીય સંયત પણ જાણવું જોઈએ.***

પ્ર. (૩) ભંતે ! પરિહારવિશુદ્ધ સંયત શું પુલાક હોય છે **-યાવત્-** સ્નાતક હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! પુલાક હોતા નથી.

બકુશ હોતા નથી,

પ્રતિસેવના કુશીલ હોતા નથી.

જૈન સાઇટ JAINSITE જૈનમ્ જયતિ શાસનમ્

कसायकुसीले होज्जा,
नो णियंठे होज्जा,
नो सिणाए होज्जा।

(४) *एवं सुहुमसंपराए वि।*

કષાય કુશીલ હોય છે.
નિર્ગ્રંથ પણ હોતા નથી.
સ્નાતક પણ હોતા નથી.

(૪) ***આ પ્રમાણે સૂક્ષ્મ સંપરાય સંયત પણ જાણવું જોઈએ.***

प. (५) अहक्खायसंजए णं भंते ! किं पुलाए होज्जा **-जाव-** सिणाए होज्जा ?

उ. गोयमा ! नो पुलाए होज्जा **-जाव-** नो कसायकुसीले होज्जा, णियंठे वा होज्जा, सिणाए वा होज्जा।

પ્ર. (૫) ભંતે ! યથાખ્યાત સંયત શું પુલાક હોય છે **-યાવત્-** સ્નાતક હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ન તો પુલાક હોય છે **-યાવત્-** ન કષાયકુશીલ હોય છે. પરંતુ નિર્ગ્રંથ હોય છે કે સ્નાતક હોય છે.

६. पडिसेवणा-दारं-

प. (१) सामाइयसंजए णं भंते ! किं पडिसेवए होज्जा, अपडिसेवए होज्जा ?

उ. गोयमा ! पडिसेवए वा होज्जा, अपडिसेवए वा होज्जा।

प. जइ पडिसेवइ होज्जा, किं मूलगुण-पडिसेवए होज्जा, उत्तरगुण-पडिसेवए होज्जा ?

उ. गोयमा ! मूलगुणपडिसेवए वा होज्जा, उत्तरगुण पडिसेवए वा होज्जा,

मूलगुणपडिसेवमाणे-पंचण्हं आसवाणं अण्णयरं पडिसेवेज्जा,

उत्तरगुणपडिसेवमाणे-दसविहस्स-पच्चक्खाणस्स अण्णयरं पडिसेवेज्जा।

(२) *एवं छेदोवट्ठावणिए वि।*

૬. પ્રતિસેવના-દ્વાર :

પ્ર. (૧) ભંતે ! સામાયિક સંયત શું પ્રતિસેવક હોય છે કે અપ્રતિસેવક હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! પ્રતિસેવક પણ હોય છે અને અપ્રતિસેવક પણ હોય છે.

પ્ર. જો પ્રતિસેવક હોય છે તો શું - મૂળગુણ પ્રતિસેવક હોય છે કે ઉત્તરગુણ- પ્રતિસેવક હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! મૂળગુણ પ્રતિસેવક પણ હોય છે અને ઉત્તરગુણ પ્રતિસેવક પણ હોય છે.

મૂળ ગુણનું પ્રતિસેવન કરતા- પાંચ આશ્રવોમાંથી કોઈ આશ્રવનું પ્રતિસેવન કરે છે.

ઉત્તરગુણનું પ્રતિસેવન કરતા- દસ પ્રકારનાં પ્રત્યાખ્યાનોમાંથી કોઈ પ્રત્યાખ્યાનનો દોષ લાગે છે.

(૨) ***આ પ્રમાણે છેદોપસ્થાપનીય સંયત પણ જાણવું જોઈએ.***

प. (३) परिहारविसुद्धियसंजए णं भंते ! किं पडिसेवए होज्जा, अपडिसेवए होज्जा, ?

उ. गोयमा ! नो पडिसेवए होज्जा, अपडिसेवए होज्जा।

(४-५) *सुहुमसंपरायसंजए, अहक्खायसंजए वि एवं चेव।*

પ્ર. (૩) ભંતે ! પરિહારવિશુદ્ધ સંયત શું પ્રતિસેવક હોય છે કે અપ્રતિસેવક હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! પ્રતિસેવક હોતા નથી, અપ્રતિસેવક હોય છે.

(૪-૫) ***સૂક્ષ્મ સંપરાય અને યથાખ્યાત સંયત પણ આ પ્રમાણે જાણવું જોઈએ.***

७. णाण-दारं-

प. (१) सामाइयसंजए णं भंते ! कइसु णाणेसु होज्जा ?

उ. गोयमा ! दोसु वा, तिसु वा, चउसु वा णाणेसु होज्जा।

दोसु होमाणे-दोसु आभिणिबोहियणाण-सुयणाणेसु होज्जा।

૭. જ્ઞાન- દ્વાર :

પ્ર. (૧) ભંતે ! સામાયિક સંયતને કેટલા જ્ઞાન હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! બે, ત્રણ કે ચાર જ્ઞાન હોય છે.

બે હોય તો - ૧. આભિનિબોધિક જ્ઞાન અને ૨. શ્રુત- જ્ઞાન હોય છે.

जैन साईट JAINSITE.com जैनम् जयति शासनम्

तिसु होमाणे-तिसु आभिणिबोहियणाण-सुयणाण-ओहिणाणेसु-होज्जा,

अहवा-तिसु आभिणिबोहियणाण-सुयणाण-मणपज्जवणाणेसु होज्जा,

चउसु होमाणे-चउसु आभिणिबोहियणाण-सुयणाण-ओहिणाण-मणपज्जवणाणेसु होज्जा,

(२-४) ***एवं -जाव- सुहुमसंपराए।***

अहक्खायसंजयस्स वि एवं चेव।

णवरं-एगम्मि वि होज्जा।

एगम्मि-होमाणे-केवलणाणेसु होज्जा।

प. (१) सामाइयसंजए णं भंते ! केवइयं सुयं अहिज्जेज्जा ?

उ. गोयमा ! जहण्णेणं-अट्ठ पवयणमायाओ,

उक्कोसेणं-चोद्दस पुव्वाइं अहिज्जेज्जा।

(२) ***एवं छेदोवट्ठावणिए वि।***

प. (३) परिहारविसुद्धियसंजए णं भंते ! केवइयं सुयं अहिज्जेज्जा ?

उ. गोयमा ! जहण्णेणं-नवमस्स पुव्वस्स तइयं आयारवत्थु,

उक्कोसेणं-असंपुण्णाइं दस पुव्वाइं अहिज्जेज्जा।

(४) ***सुहुमसंपरायसंजए जहा सामाइयसंजए।***

प. (५) अहक्खायसंजए णं भंते ! केवइयं सुयं अहिज्जेज्जा ?

उ. गोयमा ! जहण्णेणं-अट्ठ पवयणमायाओ,

उक्कोसेणं-चोद्दसपुव्वाइं अहिज्जेज्जा, सुयवइरित्ते वा होज्जा।

८. **तित्थ-दारं -**

प. (१) सामाइय संजए णं भंते ! किं तित्थे होज्जा, अतित्थे होज्जा ?

उ. गोयमा ! तित्थे वा होज्जा, अतित्थे वा होज्जा।

प. जइ अतित्थे होज्जा, किं तित्थयरे होज्जा, पत्तेयबुद्धे होज्जा ?

ત્રણ હોય તો - ૧. આભિનિબોધિક જ્ઞાન, ૨. શ્રુતજ્ઞાન અને ૩. અવધિજ્ઞાન હોય છે.

અથવા - ૧. આભિનિબોધિક જ્ઞાન, ૨. શ્રુતજ્ઞાન, અને ૩. મનઃપર્યવજ્ઞાન હોય છે.

ચાર હોય તો - ૧. આભિનિબોધિકજ્ઞાન, ૨. શ્રુતજ્ઞાન; ૩. અવધિજ્ઞાન અને ૪. મનઃપર્યવજ્ઞાન હોય છે.

(૨-૪) ***આ પ્રમાણે સૂક્ષ્મ સંપરાય સુધી જાણવું જોઈએ.***

યથાખ્યાત સંયતનું વર્ણન પણ આ પ્રમાણે છે.

વિશેષ : તેને એક જ્ઞાન પણ હોય છે,

એક હોય તો - કેવળજ્ઞાન હોય છે.

પ્ર. (૧) ભંતે ! સામાયિક સંયતનું શ્રુત અધ્યયન કેટલું હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! જઘન્ય આઠ પ્રવચન માતાનું,

ઉત્કૃષ્ટ ચૌદપૂર્વનું અધ્યયન કરે છે.

(૨) ***આ પ્રમાણે છેદોપસ્થાપનીય સંયત પણ જાણવું જોઈએ.***

પ્ર. (૩) ભંતે ! પરિહારવિશુદ્ધ સંયતનું શ્રુત અધ્યયન કેટલું હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! જઘન્ય નવમા પૂર્વની તૃતીય આચાર વસ્તુ સુધી,

ઉત્કૃષ્ટ કંઈક અપૂર્ણ દસ પૂર્વનું અધ્યયન હોય છે.

(૪) ***સૂક્ષ્મ સંપરાય સંયત સામાયિક સંયતનાં સમાન જાણવું જોઈએ.***

પ્ર. (૫) ભંતે ! યથાખ્યાત સંયતનું શ્રુત અધ્યયન કેટલું હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! જઘન્ય આઠ પ્રવચન માતાનું,

ઉત્કૃષ્ટ ચૌદ પૂર્વનું અધ્યયન હોય છે અથવા શ્રુત રહિત હોય છે અર્થાત્ કેવળજ્ઞાની હોય છે.

૮. **તીર્થ- દ્વાર :**

પ્ર. (૧) ભંતે ! સામાયિક સંયત શું તીર્થમાં હોય છે કે અતીર્થમાં હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તીર્થમાં પણ હોય છે અને અતીર્થમાં પણ હોય છે.

પ્ર. જો અતીર્થમાં હોય છે તો શું- તીર્થંકર હોય છે કે પ્રત્યેક બુદ્ધ હોય છે ?

जैन साइट JAINSITE जैनम् जयति शासनम्

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

उ. गोयमा ! तित्थयरे वा होज्जा, पत्तेयबुद्धे वा होज्जा।

ઉ. ગૌતમ ! તીર્થંકર પણ હોય છે અને પ્રત્યેક બુદ્ધ પણ હોય છે.

प. (२) छेदोवट्ठावणिए णं भंते ! किं तित्थे होज्जा, अतित्थे होज्जा ?

પ્ર. (૨) ભંતે ! છેદોપસ્થાપનીય સંયત શું તીર્થમાં હોય છે કે અતીર્થમાં હોય છે ?

उ. गोयमा ! तित्थे होज्जा, नो अतित्थे होज्जा।

ઉ. ગૌતમ ! તીર્થમાં હોય છે, અતીર્થમાં હોતા નથી.

(३) ***एवं परिहारविसुद्धिय संजए।***

(૩) ***આ પ્રમાણે પરિહારવિશુદ્ધિ સંયત પણ જાણવાં જોઈએ.***

(४-५) ***सेसा जहा सामाइयसंजए,***

(૪-૫) ***બાકી બે (સૂક્ષ્મસંપરાય તેમજ યથાખ્યાત) સંયત સામાયિક સંયતનાં સમાન જાણવું જોઈએ.***

९. लिंग-दारं-

૯. લિંગ- દ્વાર :

प. सामाइयसंजए णं भंते ! किं सलिंगे होज्जा, अन्नलिंगे होज्जा, गिहिलिंगे होज्जा ?

પ્ર. ભંતે ! સામાયિક સંયત શું સ્વલિંગમાં હોય છે, અન્ય લિંગમાં હોય છે કે ગૃહસ્થ લિંગમાં હોય છે ?

उ. गोयमा ! **दव्वलिंगं पडुच्च**-सलिंगे वा होज्जा, अन्नलिंगे वा होज्जा, गिहिलिंगे वा होज्जा।

ઉ. ગૌતમ ! **દ્રવ્યલિંગની અપેક્ષાએ** - સ્વલિંગમાં પણ હોય છે, અન્યલિંગમાં પણ હોય છે અને ગૃહસ્થલિંગમાં પણ હોય છે.

भावलिंगं पडुच्च-नियमं सलिंगे होज्जा।

ભાવલિંગની અપેક્ષાએ નિયમથી સ્વલિંગમાં જ હોય છે.

एवं छेदोवट्ठावणिए वि।

આ પ્રમાણે છેદોપસ્થાપનીય સંયત પણ જાણવું જોઈએ.

प. परिहारविसुद्धियसंजए णं भंते ! किं सलिंगे होज्जा, अन्नलिंगे होज्जा, गिहिलिंगे होज्जा ?

પ્ર. ભંતે ! પરિહાર વિશુદ્ધ સંયત શું સ્વલિંગમાં હોય છે, અન્યલિંગમાં હોય છે કે ગૃહસ્થ લિંગમાં હોય છે ?

उ. गोयमा ! **दव्वलिंगं पि, भावलिंगं पि पडुच्च**-सलिंगे होज्जा, नो अन्नलिंगे होज्जा, नो गिहिलिंगे होज्जा,

ઉ. ગૌતમ ! **દ્રવ્યલિંગ અને ભાવલિંગની અપેક્ષાએ**- સ્વલિંગમાં જ હોય છે, પરંતુ અન્યલિંગ અને ગૃહસ્થલિંગમાં હોતા નથી.

सेसा जहा सामाइयसंजए।

બાકી બે સંયત સામાયિક સંયતનાં સમાન જાણવા જોઈએ.

१०. सरीर-दारं -

૧૦. શરીર-દ્વાર :

प. सामाइयसंजए णं भंते ! कइसु सरीरेसु होज्जा ?

પ્ર. ભંતે ! સામાયિક સંયતને કેટલા શરીર હોય છે ?

उ. गोयमा ! तिसु वा, चउसु वा, पंचसु वा होज्जा।

ઉ. ગૌતમ ! ત્રણ, ચાર કે પાંચ શરીર હોય છે.

तिसु होमाणे-तिसु ओरालिय-तेया-कम्मएसु होज्जा,

ત્રણ શરીર હોય તો - ૧. ઔદારિક, ૨. તૈજસ્, ૩. કાર્મણ હોય છે.

चउसु होमाणे-चउसु ओरालिए-वेउव्विय-तेया- कम्मएसु होज्जा,

ચાર શરીર હોય તો - ૧. ઔદારિક, ૨. વૈક્રિય, ૩. તૈજસ્ અને ૪. કાર્મણ હોય છે.

पंचसु होमाणे-पंचसु ओरालिए - वेउव्विय-आहारग तेया-कम्मएसु होज्जा।

પાંચ શરીર હોય તો - ૧. ઔદારિક, ૨. વૈક્રિય, ૩. આહારક, ૪. તેજસ્ અને ૫. કાર્મણ હોય છે.

एवं छेदोवट्ठावणिए वि।

આ પ્રમાણે છેદોપસ્થાપનીય સંયત પણ જાણવા જોઈએ.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

प. परिहारविसुद्धियसंजए णं भंते ! कइसु सरीरेसु होज्जा ?

उ. गोयमा ! तिसु ओरालिए-तेया-कम्मएसु होज्जा।

सुहुमसंपरायसंजए अहक्खायसंजए वि एवं चेव।

११. खेत्त-दारं-

प. सामाइयसंजए णं भंते ! किं कम्मभूमीए होज्जा, अकम्मभूमीए होज्जा ?

उ. गोयमा ! **जम्मणं-संतिभावं पडुच्च**-कम्मभूमीए होज्जा, नो अकम्मभूमीए होज्जा।

साहरणं पडुच्च-कम्मभूमीए वा होज्जा, अकम्मभूमीए वा होज्जा।

एवं छेदोवट्ठावणिए वि।

प. परिहारविसुद्धियसंजए णं भंते ! किं कम्मभूमीए होज्जा, अकम्मभूमीए होज्जा ?

उ. गोयमा ! **जम्मणं-संतिभावं पडुच्च**-कम्मभूमीए होज्जा, नो अकम्मभूमीए होज्जा,

सेसा जहा सामाइयसंजए।

१२. काल-दारं -

प. सामाइय संजए णं भंते ! किं ओसप्पिणि काले होज्जा, उस्सप्पिणि काले होज्जा, नो ओसप्पिणि नो उस्सप्पिणि काले होज्जा ?

उ. गोयमा ! ओसप्पिणि काले वा होज्जा, उस्सप्पिणि काले वा होज्जा, नो ओसप्पिणि-नो उस्सप्पिणि काले वा होज्जा।

प. जइ ओसप्पिणि काले होज्जा, किं सुसमसुसमा काले होज्जा -जाव- दुस्समसुस्समा काले होज्जा ?

उ. गोयमा ! **जम्मणं-संतिभावं पडुच्च-**

१. नो सुसम-सुसमाकाले होज्जा,

२. नो सुसमाकाले होज्जा,

३. सुसम-दुस्समाकाले वा होज्जा,

પ્ર. ભંતે ! પરિહાર વિશુદ્ધ સંયતને કેટલા શરીર હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ત્રણ શરીર હોય છે : ૧. ઔદારિક, ૨. તૈજસ્, ૩. કાર્મણ.

સૂક્ષ્મ સંપરાય સંયત અને યથાખ્યાત-સંયત પણ આ પ્રમાણે જાણવા જોઈએ.

૧૧. ક્ષેત્ર-દ્વાર :

પ્ર. ભંતે ! સામાયિક સંયત શું કર્મભૂમિમાં હોય છે કે અકર્મભૂમિમાં હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! **જન્મ અને અસ્તિત્વની અપેક્ષાએ** - કર્મભૂમિમાં હોય છે, અકર્મભૂમિમાં હોતા નથી.

સાહરણની અપેક્ષાએ - કર્મભૂમિમાં પણ હોય છે અને અકર્મભૂમિમાં પણ હોય છે.

આ પ્રમાણે છેદોપસ્થાપનીય સંયત પણ જાણવું જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! પરિહાર વિશુદ્ધ સંયત શું કર્મભૂમિમાં હોય છે કે અકર્મભૂમિમાં હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! **જન્મ અને અસ્તિત્વની અપેક્ષાએ**-કર્મભૂમિમાં હોય છે, અકર્મભૂમિમાં હોતા નથી.

બાકી બંને (સૂક્ષ્મ સંપરાય તેમજ યથાખ્યાત) સંયત સામાયિક સંયતનાં સમાન જાણવા જોઈએ.

૧૨. કાળ-દ્વાર :

પ્ર. ભંતે ! સામાયિક સંયત શું અવસર્પિણીકાળમાં હોય છે, ઉત્સર્પિણી કાળમાં હોય છે કે નોઅવસર્પિણી નોઉત્સર્પિણી કાળમાં હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! અવસર્પિણી કાળમાં પણ હોય છે, ઉત્સર્પિણી કાળમાં પણ હોય છે અને નોઅવસર્પિણી નોઉત્સર્પિણીકાળમાં પણ હોય છે.

પ્ર. જો અવસર્પિણી કાળમાં હોય છે તો શું સુસમ-સુસમા કાળમાં હોય છે **-યાવત્-** દુસમઃ દુસમાકાળ માં હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! **જન્મ અને અસ્તિત્વની અપેક્ષાએ-**

૧. સુસમ-સુસમા કાળમાં હોતા નથી,

૨. સુસમા કાળમાં હોતા નથી,

૩. સુસમ-દુસમા કાળમાં હોય છે,

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

४. दुस्सम-सुसमाकाले वा होज्जा,

५. दुस्समाकाले वा होज्जा,

६. नो दुस्सम-दुस्समा काले होज्जा,

साहरणं पडुच्च-अण्णयरे समाकाले होज्जा।

प. जइ उस्सप्पिणि काले होज्जा, किं दुस्सम-दुस्समाकाले होज्जा **-जाव-** सुसम-सुसमाकाले होज्जा ?

उ. गोयमा ! **जम्मणं पडुच्च-**

१. नो दुस्सम-दुस्समाकाले होज्जा,

२. दुस्समाकाले वा होज्जा,

३. दुस्सम-सुसमाकाले वा होज्जा,

४. सुसम-दुस्समाकाले वा होज्जा,

५. नो सुसमाकाले होज्जा,

६. नो सुसम-सुसमा काले होज्जा,

संतिभावं पडुच्च-

१. नो दुस्सम-दुस्समाकाले होज्जा,

२. नो दुस्समाकाले होज्जा,

३. दुस्सम-सुसमाकाले वा होज्जा,

४. सुसम-दुस्समाकाले वा होज्जा,

५. नो सुसमाकाले होज्जा,

६. नो सुसम-सुसमाकाले होज्जा।

साहरणं पडुच्च-अण्णयरे समाकाले होज्जा।

प. जइ नो ओसप्पिणि नो उस्सप्पिणिकाले होज्जा, किं सुसम-सुसमापलिभागे होज्जा **-जाव-** दुस्सम-सुसमापलिभागे होज्जा ?

उ. गोयमा ! **जम्मणं-संतिभावं पडुच्च -**

१. नो सुसम-सुसमापलिभागे होज्जा,

२. नो सुसमापलिभागे होज्जा,

३. नो सुसम-दुस्समापलिभागे होज्जा,

४. दुस्सम-सुसमापलिभागे होज्जा।

साहरणं पडुच्च-अण्णयरे समाकाले होज्जा।

एवं छेदोवट्ठावणिए वि।

૪. દુસમ-સુસમા કાળમાં હોય છે,

૫. દુસમા કાળમાં હોય છે,

૬. દુસમ-દુસમા કાળમાં હોતા નથી.

સાહરણની અપેક્ષાએ - કોઈ પણ અપરિવર્તિત કાળમાં હોય છે.

પ્ર. જો ઉત્સર્પિણી કાળમાં હોય છે તો શું દુસમ-દુસમા કાળમાં હોય છે **-યાવત્-** સુસમ-સુસમા કાળમાં હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! **જન્મની અપેક્ષાએ :**

૧. દુસમ-દુસમા કાળમાં હોતા નથી,

૨. દુસમા કાળમાં હોય છે,

૩. દુસમ-સુસમા કાળમાં હોય છે,

૪. સુસમ- દુસમા કાળમાં હોય છે,

૫. સુસમા કાળમાં હોતા નથી.

૬. સુસમ- સુસમા કાળમાં હોતા નથી.

અસ્તિત્વ ભાવની અપેક્ષાએ-

૧. દુસમ - દુસમા કાળમાં હોતા નથી,

૨. દુસમા કાળમાં હોતા નથી,

૩. દુસમ-સુસમા કાળમાં હોતા નથી,

૪. સુસમ-દુસમા કાળમાં હોય છે,

૫. સુસમા કાળમાં હોતા નથી,

૬. સુસમ-સુસમા કાળમાં હોતા નથી.

સાહરણની અપેક્ષાએ-કોઈપણ કાળમાં હોય છે.

પ્ર. જો નોઅવસર્પિણી-નોઉત્સર્પિણી કાળમાં હોય છે તો શું અપરિવર્તિત સુસમ - સુસમા કાળમાં હોય છે **-યાવત્-** અપરિવર્તિત દુસમ- સુસમા કાળમાં હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! **જન્મ અને અસ્તિત્વ ભાવની અપેક્ષાએ :**

૧. અપરિવર્તિત સુસમ - સુસમા કાળમાં હોતા નથી,

૨. અપરિવર્તિત સુસમા કાળમાં હોતા નથી,

૩. અપરિવર્તિત સુસમ - દુસમા કાળમાં હોતા નથી,

૪. અપરિવર્તિત દુસમ- સુસમા કાળમાં હોય છે.

સાહરણની અપેક્ષાએ : કોઈ પણ અપરિવર્તિત કાળમાં હોય છે.

આ પ્રમાણે છેદોપસ્થાપનીય સંયત પણ જાણવા જોઈએ.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

णवरं-उस्सप्पिणी ओसप्पिणीसु जहा संतिभावं तहा साहरणं पडुच्च वि ।

जम्मण-संतिभावं पडुच्च-चउसु वि पलिभागेसु नत्थि ।

सेसं जहा सामाइए।

प. परिहारविसुद्धियसंजए णं भंते ! किं ओसप्पिणिकाले होज्जा, उस्सप्पिणिकाले होज्जा, नो ओसप्पिणि नो उस्सप्पिणिकाले होज्जा ?

उ. गोयमा ! ओसप्पिणिकाले वा होज्जा, उस्सप्पिणिकाले वा होज्जा, नोओसप्पिणि नोउस्सप्पिणिकाले नो होज्जा ।

प. जइ ओसप्पिणिकाले होज्जा, किं सुसम-सुसमाकाले होज्जा **-जाव-** दुस्सम-दुस्समाकाले होज्जा ?

उ. गोयमा ! **जम्मणं पडुच्च -**

१. नो सुसम-सुसमाकाले होज्जा,

२. नो सुसमाकाले होज्जा,

३. सुसम-दुस्समाकाले वा होज्जा,

४. दुस्सम-सुसमाकाले वा होज्जा,

५. नो दुस्समाकाले होज्जा,

६. नो दुस्सम-दुस्समाकाले होज्जा ।

संतिभावं पडुच्च-

१. नो सुसम-सुसमाकाले होज्जा,

२. नो सुसमाकाले होज्जा,

३. सुसम-दुस्समाकाले वा होज्जा,

४. दुस्सम-सुसमाकाले वा होज्जा,

५. दुस्समाकाले वा होज्जा,

६. नो दुस्सम-दुस्समाकाले होज्जा ।

प. जइ उस्सप्पिणिकाले होज्जा, किं दुस्सम-दुस्समाकाले होज्जा **-जाव-** सुसम-सुसमाकाले होज्जा ?

उ. गोयमा ! **जम्मणं पडुच्च -**

१. नो दुस्सम-दुस्समाकाले होज्जा,

२. नो दुस्समाकाले होज्जा,

વિશેષ : ઉત્સર્પિણી અવસર્પિણી કાળમાં અસ્તિત્વ ભાવનાં સમાન જ સાહરણની અપેક્ષાનું વર્ણન છે.

જન્મ અને અસ્તિત્વની અપેક્ષાએ-ચારેય અપરિવર્તિત પલિભાગોમાં હોતા નથી.

બાકીનું વર્ણન સામાયિક સંયતનાં સમાન જાણવુ જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! પરિહારવિશુદ્ધ સંયત શું અવસર્પિણી કાળમાં હોય છે, ઉત્સર્પિણી કાળમાં હોય છે કે નો-અવસર્પિણી નોઉત્સર્પિણી કાળમાં હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! અવસર્પિણી કાળમાં હોય છે, ઉત્સર્પિણી કાળમાં હોય છે, પરંતુ નો અવસર્પિણી નો-ઉત્સર્પિણી કાળમાં હોતા નથી.

પ્ર. જો અવસર્પિણી કાળમાં હોય છે તો શું સુસમ-સુસમા કાળમાં હોય છે **-યાવત્-** દુસમ-દુસમા કાળમાં હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ **! જન્મની અપેક્ષાએ :**

૧. સુસમ - સુસમા કાળમાં હોતા નથી,

૨. સુસમા કાળમાં હોતા નથી,

૩. સુસમ - દુસમા કાળમાં હોય છે,

૪. દુસમ - સુસમા કાળમાં હોય છે,

૫. દુસમા કાળમાં હોતા નથી,

૬. દુસમ- દુસમા કાળમાં હોતા નથી.

અસ્તિત્વ ભાવની અપેક્ષાએ :

૧. સુસમ - સુસમા કાળમાં હોતા નથી,

૨. સુસમા કાળમાં હોતા નથી,

૩. સુસમ- દુસમા કાળમાં હોય છે,

૪. દુસમ - સુસમા કાળમાં હોય છે,

૫. દુસમા કાળમાં હોય છે,

૬. દુસમ- દુસમા કાળમાં હોતા નથી.

પ્ર. જો ઉત્સર્પિણી કાળમાં હોય છે તો શું દુસમ-દુસમા કાળમાં હોય છે **-યાવત્-** સુસમ- સુસમા કાળમાં હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! **જન્મની અપેક્ષાએ :**

૧. દુસમ - દુસમા કાળમાં હોતા નથી,

૨. દુસમા કાળમાં હોતા નથી,

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

३. दुस्सम-सुसमाकाले वा होज्जा,
४. सुसम-दुस्समाकाले वा होज्जा,
५. नो सुसमाकाले होज्जा,
६. नो सुसम-सुसमाकाले होज्जा,

संतिभावं पडुच्च -

१. नो दुस्सम-दुस्समाकाले होज्जा,
२. नो दुस्समाकाले होज्जा,
३. दुस्सम-सुसमाकाले वा होज्जा,
४. सुसम-दुस्समाकाले वा होज्जा,
५. नो सुसमाकाले होज्जा,
६. नो सुसम-सुसमाकाले होज्जा।

प. सुहुमसंपराय-संजए णं भंते ! किं ओसप्पिणिकाले होज्जा, उस्सप्पिणिकाले होज्जा, नो ओसप्पिणी नो उस्सप्पिणी काले होज्जा ?

उ. गोयमा ! ओसप्पिणीकाले वा होज्जा, उस्सप्पिणीकाले वा होज्जा, नो ओसप्पिणी नो उस्सप्पिणीकाले वा होज्जा।

प. जइ ओसप्पिणिकाले होज्जा, किं सुसम-सुसमाकाले होज्जा -जाव- दुस्सम-दुसमाकाले होज्जा ?

उ. गोयमा ! **जम्मणं पडुच्च -**

१. नो सुसम-सुसमाकाले होज्जा,
२. नो सुसमाकाले होज्जा,
३. सुसम-दुस्समाकाले वा होज्जा,
४. दुस्सम-सुसमाकाले वा होज्जा,
५. नो दुस्समाकाले होज्जा,
६. नो दुस्सम-दुस्समाकाले होज्जा।

संतिभावं पडुच्च -

१. नो सुसम-सुसमाकाले होज्जा,
२. नो सुसमाकाले होज्जा,
३. सुसम-दुस्समाकाले वा होज्जा,
४. दुस्सम-सुसमाकाले वा होज्जा,
५. दुस्समाकाले वा होज्जा,
६. नो दुस्सम-दुस्समाकाले होज्जा।

साहरणं पडुच्च-अण्णयरे समाकाले होज्जा।

૩. દુસમ - સુસમા કાળમાં હોય છે,
૪. સુસમ- દુસમા કાળમાં હોય છે,
૫. સુસમા કાળમાં હોતા નથી,
૬. સુસમ - સુસમા કાળમાં હોતા નથી.

અસ્તિત્વ ભાવની અપેક્ષાએ :

૧. દુસમ - દુસમા કાળમાં હોતા નથી,
૨. દુસમા કાળમાં હોતા નથી,
૩. દુસમ - સુસમા કાળમાં હોય છે,
૪. સુસમ- દુસમા કાળમાં હોય છે,
૫. સુસમા કાળમાં હોતા નથી,
૬. સુસમ- સુસમા કાળમાં હોતા નથી.

પ્ર. ભંતે ! સૂક્ષ્મ સંપરાય સંયત શું અવસર્પિણી કાળમાં હોય છે, ઉત્સર્પિણી કાળમાં હોય છે કે નોઅવસર્પિણી નોઉત્સર્પિણી કાળમાં હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! અવસર્પિણી કાળમાં પણ હોય છે, ઉત્સર્પિણી કાળમાં પણ હોય છે અને નોઅવસર્પિણી નોઉત્સર્પિણી કાળમાં પણ હોય છે.

પ્ર. જો અવસર્પિણી કાળમાં હોય છે તો શું સુસમ-સુસમા કાળમાં હોય છે **-યાવત્-** દુસમ- દુસમા કાળમાં હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! **જન્મની અપેક્ષાએ :**

૧. સુસમ - સુસમા કાળમાં હોતા નથી,
૨. સુસમા કાળમાં હોતા નથી,
૩. સુસમ - દુસમા કાળમાં હોય છે,
૪. દુસમ - સુસમા કાળમાં હોય છે,
૫. દુસમા કાળમાં હોતા નથી,
૬. દુસમ - દુસમા કાળમાં હોતા નથી.

અસ્તિત્વ ભાવની અપેક્ષાએ :

૧. સુસમ - સુસમા કાળમાં હોતા નથી,
૨. સુસમા કાળમાં હોતા નથી,
૩. સુસમ- દુસમા કાળમાં હોય છે,
૪. દુસમ - સુસમા કાળમાં હોય છે,
૫. દુસમા કાળમાં હોય છે,
૬. દુસમ-દુસમા કાળમાં હોતા નથી.

સાહરણની અપેક્ષાએ : કોઈપણ અપરિવર્તિત કાળમાં હોય છે.

જૈન સાહિત્ય JAINSITE જૈનમ્ જયતિ શાસનમ્

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

प. जइ उस्सप्पिणिकाले होज्जा - किं दुस्सम-दुस्समाकाले होज्जा **-जाव-** सुसम- सुसमाकाले होज्जा ?

उ. गोयमा ! **जम्मणं पडुच्च -**

१. नो दुस्सम-दुस्समाकाले होज्जा,

२. नो दुस्समाकाले वा होज्जा,

३. दुस्सम-सुसमाकाले वा होज्जा,

४. सुसम-दुस्समाकाले वा होज्जा,

५. नो सुसमाकाले होज्जा,

६. नो सुसम-सुसमाकाले होज्जा।

संतिभावं पडुच्च-

१. नो दुस्सम-दुस्समाकाले होज्जा,

२. नो दुस्समाकाले होज्जा,

३. दुस्सम-सुसमाकाले वा होज्जा,

४. सुसम-दुस्समाकाले वा होज्जा,

५. नो सुसमाकाले होज्जा,

६. नो सुसम-सुसमाकाले होज्जा।

साहरणं पडुच्च-अण्णयरे समाकाले होज्जा।

प. जइ नोओसप्पिणी नोउस्सप्पिणिकाले होज्जा, किं-

१. सुसम-सुसमापलिभागे होज्जा,

२. सुसमापलिभागे होज्जा,

३. सुसम-दुस्समापलिभागे होज्जा,

४. दुस्सम-सुसमापलिभागे होज्जा ?

उ. गोयमा ! **जम्मणं संतिभावं पडुच्च-**

१. नो सुसम-सुसमापलिभागे होज्जा,

२. नो सुसमापलिभागे होज्जा,

३. नो सुसम-दुस्समापलिभागे होज्जा,

४. दुस्सम-सुसमापलिभागे होज्जा।

साहरणं पडुच्च-अण्णयरे पलिभागे होज्जा।

एवं अहक्खाओ वि।

१३. गइ-दारं-

प. सामाइयसंजए णं भंते ! कालगए समाणे कं गइ गच्छइ ?

પ્ર. જો ઉત્સર્પિણી કાળમાં હોય છે તો શું દુસમ-દુસમા કાળમાં હોય છે **-યાવત્-** સુસમ - સુસમા કાળમાં હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! **જન્મની અપેક્ષાએ :**

૧. દુસમ - દુસમા કાળમાં હોતા નથી,

૨. દુસમા કાળમાં હોતા નથી,

૩. દુસમ- સુસમા કાળમાં હોય છે,

૪. સુસમ- દુસમા કાળમાં હોય છે,

૫. સુસમા કાળમાં હોતા નથી,

૬. સુસમ - સુસમા કાળમાં હોતા નથી.

અસ્તિત્વ ભાવની અપેક્ષાએ :

૧. દુસમ- દુસમા કાળમાં હોતા નથી,

૨. દુસમા કાળમાં હોતા નથી,

૩. દુસમ- સુસમા કાળમાં હોય છે,

૪. સુસમ - દુસમા કાળમાં હોય છે,

૫. સુસમા કાળમાં હોતા નથી,

૬. સુસમ- સુસમા કાળમાં હોતા નથી.

સાહરણની અપેક્ષાએ : કોઈપણ અપરિવર્તિત કાળમાં હોય છે.

પ્ર. જો નો અવસર્પિણી નો ઉત્સર્પિણીકાળમાં હોય છે તો શું -

૧. અપરિવર્તિત સુસમ - સુસમા કાળમાં હોય છે,

૨. અપરિવર્તિત સુસમા કાળમાં હોય છે,

૩. અપરિવર્તિત સુસમ-દુસમા કાળમાં હોય છે.

૪. અપરિવર્તિત દુસમ-સુસમા કાળમાં હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! **જન્મ અને અસ્તિત્વ ભાવની અપેક્ષાએ :**

૧. અપરિવર્તિત સુસમ- સુસમા કાળમાં હોતા નથી,

૨. અપરિવર્તિત સુસમા કાળમાં હોતા નથી.

૩. અપરિવર્તિત સુસમ- દુસમા કાળમાં હોતા નથી.

૪. અપરિવર્તિત દુસમ- સુસમા કાળમાં હોય છે.

સાહરણની અપેક્ષાએ : કોઈપણ પલિભાગમાં હોય છે.

આ પ્રમાણે યથાખ્યાત સંયત પણ જાણવા જોઈએ.

૧૩. ગતિ - દ્વાર :

પ્ર. ભંતે ! સામાયિક સંયત કાળધર્મ થઈને કંઈ ગતિને પ્રાપ્ત કરે છે?

जैन साइट JAINSITE जैनम् जयति शासनम्

उ. गोयमा ! देवगइं गच्छइ।

प. देवगइं गच्छमाणे किं भवणवासीसु उववज्जेज्जा -जाव- वेमाणिएसु उववज्जेज्जा ?

उ. गोयमा ! नो भवणवासीसु,

नो वाणमंतरेसु,

नो जोइसिएसु उववज्जेज्जा,

वेमाणिएसु उववज्जेज्जा।

वेमाणिएसु उववज्जमाणे -

जहण्णेणं-सोहम्मे कप्पे,

उक्कोसेणं-अणुत्तरविमाणेसु।

एवं छेदोवट्ठावणिए वि।

एवं परिहारविसुद्धियसंजए वि।

णवरं-उक्कोसेणं सहस्सारे कप्पे उववज्जेज्जा।

एवं सुहुम संपराय संजए वि।

णवरं-अजहण्णमणुक्कोसेणं अणुत्तरविमाणेसु उववज्जेज्जा।

अहक्खाय संजए वि जहा सुहुमसंपराए।

णवरं-अत्थेगइए सिज्झइ **-जाव-** सव्व दुक्खाणमंतं करेइ।

प. सामाइयसंजए णं भंते ! वेमाणिएसु उववज्जमाणे किं-

इंदत्ताए उववज्जेज्जा,

सामाणियत्ताए उववज्जेज्जा,

तायत्तीसगत्ताए उववज्जेज्जा,

लोगपालत्ताए उववज्जेज्जा,

अहमिंदत्ताए उववज्जेज्जा ?

उ. गोयमा ! **अविराहणं पडुच्च**-इंदत्ताए वा उववज्जेज्जा **-जाव-** अहमिंदत्ताए वा उववज्जेज्जा।

विराहणं पडुच्च-अण्णयरेसु उववज्जेज्जा।

एवं छेदोवट्ठावणिए वि।

ઉ. ગૌતમ ! દેવગતિમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

પ્ર. દેવગતિમાં ઉત્પન્ન થતા શું ભવનવાસિઓમાં ઉત્પન્ન થાય છે **-યાવત્-** વૈમાનિકોમાં ઉત્પન્ન થાય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ભવનવાસીઓમાં ઉત્પન્ન થતા નથી,

વાણવ્યંતરોમાં ઉત્પન્ન થતા નથી,

જ્યોતિષી દેવોમાં ઉત્પન્ન થતા નથી,

પરંતુ વૈમાનિક દેવોમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

વૈમાનિકોમાં ઉત્પન્ન થતાં-

જઘન્ય- સૌધર્મ કલ્પમાં ઉત્પન્ન થાય છે,

ઉત્કૃષ્ટ- અનુત્તર વિમાનોમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

આ પ્રમાણે છેદોપસ્થાપનીય સંયત પણ જાણવા જોઈએ.

પરિહાર વિશુદ્ધ સંયત પણ આ પ્રમાણે જાણવા જોઈએ.

વિશેષ : ઉત્કૃષ્ટ સહસ્ત્રાર કલ્પમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

આ પ્રમાણે સૂક્ષ્મ સંપરાય સંયત પણ જાણવા જોઈએ.

વિશેષ : અજઘન્ય અનુત્કૃષ્ટ (અર્થાત્ ફક્ત) અનુત્તર વિમાનમાં જ ઉત્પન્ન થાય છે.

યથાખ્યાત સંયત સૂક્ષ્મ સંપરાય સંયતનાં સમાન જાણવું જોઈએ.

વિશેષ : કોઈ સિદ્ધ પણ થાય છે **-યાવત્-** બધા દુઃખોનો અંત પણ કરે છે.

પ્ર. ભંતે ! સામાયિક સંયત વૈમાનિકોમાં ઉત્પન્ન થતા શું -

ઈન્દ્ર રુપમાં ઉત્પન્ન થાય છે,

સામાનિક દેવ રૂપમાં ઉત્પન્ન થાય છે,

ત્રાયસ્ત્રિંશક દેવ રૂપમાં ઉત્પન્ન થાય છે,

લોકપાલ રૂપમાં ઉત્પન્ન થાય છે,

કે અહમિન્દ્ર રૂપમાં ઉત્પન્ન થાય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! **તે જો અવિરાધક હોય તો** - ઈન્દ્રરૂપમાં ઉત્પન્ન થાય છે **-યાવત્-** અહમિન્દ્ર રુપમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

વિરાધક હોય તો - આ પદવીઓનાં સિવાય અન્ય દેવ રુપમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

આ પ્રમાણે છેદોપસ્થાપનીય સંયત પણ જાણવું જોઈએ.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

प. परिहारविसुद्धियसंजए णं भंते ! वेमाणिएसु उववज्जमाणे, किं इंदत्ताए उववज्जेज्जा **-जाव-** अहमिंदत्ताए उववज्जेज्जा ?

उ. गोयमा ! **अविराहणं पडुच्च-**

इंदत्ताए वा उववज्जेज्जा,

सामाणियत्ताए वा उववज्जेज्जा,

तायत्तीसगत्ताए वा उववज्जेज्जा,

लोगपालत्ताए वा उववज्जेज्जा,

नो अहमिंदत्ताए उववज्जेज्जा,

विराहणं पडुच्च-अण्णयरेसु उववज्जेज्जा।

प्र. ભંતે ! પરિહાર વિશુદ્ધ સંયત વૈમાનિકોમાં ઉત્પન્ન થાય છે તો શું ઈન્દ્રરુપમાં ઉત્પન્ન થાય છે - **-યાવત્-** અહમિન્દ્રરુપમાં ઉત્પન્ન થાય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! **જો અવિરાધક હોય તો** -

ઈન્દ્ર રુપમાં ઉત્પન્ન થાય છે,

સામાનિક દેવ રુપમાં ઉત્પન્ન થાય છે,

ત્રાયસ્ત્રિંશક દેવ રુપમાં ઉત્પન્ન થાય છે,

લોકપાલ રુપમાં ઉત્પન્ન થાય છે પરંતુ

અહમિન્દ્ર રુપમાં ઉત્પન્ન થતા નથી.

જો વિરાધક હોય તો - આ પદવીઓનાં સિવાય અન્ય દેવરુપમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

प. सुहुमसंपरायसंजए णं भंते! वेमाणिएसु उववज्जमाणे किं इंदत्ताए उववज्जेज्जा **-जाव-** अहमिंदत्ताए उववज्जेज्जा ?

उ. गोयमा! **अविराहणं पडुच्च-**नो इंदत्ताए उववज्जेज्जा **-जाव-** नो लोगपालत्ताए उववज्जेज्जा।

अहमिंदत्ताए उववज्जेज्जा।

विराहणं पडुच्च-अण्णयरेसु उववज्जेज्जा।

अहक्खायसंजए वि एवं चेव।

प्र. ભંતે ! સૂક્ષ્મસંપરાય સંયત વૈમાનિકોમાં ઉત્પન્ન થતા શું ઈન્દ્રરુપમાં ઉત્પન્ન થાય છે **-યાવત્-** અહમિન્દ્ર રુપમાં ઉત્પન્ન થાય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! **જો અવિરાધક હોય તો -** ઈન્દ્રરુપમાં ઉત્પન્ન નથી થતો **-યાવત્-** લોકપાલ રુપમાં પણ ઉત્પન્ન નથી થતો.

પણ અહમિંદ્ર રુપમાં જ ઉત્પન્ન થાય છે.

વિરાધક હોય તો - આ પદવીઓના સિવાય અન્ય દેવ રુપમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

આ પ્રમાણે યથાખ્યાત સંયત પણ જાણવું જોઈએ.

प. सामाइयसंजयस्स णं भंते! वेमाणिएसु उववज्जमाणस्स केवइयं कालं ठिई पण्णत्ता ?

उ. गोयमा ! जहण्णेणं-दो पलिओवमाइं,

उक्कोसेणं-तेत्तीस सागरोवमाइं।

एवं छेदोवट्ठावणिए वि।

एवं परिहारविसुद्धिए वि।

णवरं-उक्कोसेणं अट्ठारस सागरोवमाइं।

एवं सुहुमसंपराए वि।

णवरं-अजहन्नमणुक्कोसेणं तेत्तीसं सागरोवमाइं।

अहक्खायसंजयस्स जहा सुहुमसंपरायसंजयस्स।

પ્ર. ભંતે ! વૈમાનિકમાં ઉત્પન્ન સામાયિક સંયતની કેટલા સમયની સ્થિતિ કહી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! જઘન્ય - બે પલ્યોપમની,

ઉત્કૃષ્ટ તેત્રીસ સાગરોપમની.

આ પ્રમાણે છેદોપસ્થાપનીય સંયતની સ્થિતિ જાણવી જોઈએ.

આ પ્રમાણે પરિહારવિશુદ્ધ સંયતની સ્થિતિ જાણવી જોઈએ.

વિશેષ : ઉત્કૃષ્ટ અઢાર સાગરોપમની સ્થિતિ છે.

આ પ્રમાણે સૂક્ષ્મ સંપરાય સંયતની સ્થિતિ જાણવી જોઈએ.

વિશેષ : અજઘન્ય અનુત્કૃષ્ટ તેત્રીસ સાગરોપમની સ્થિતિ છે.

યથાખ્યાત સંયત સૂક્ષ્મ સંપરાય સંયતનાં સમાન જાણવું જોઈએ.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

१४. संजम-दारं-

प. सामाइयसंजयस्स णं भंते ! केवइया संजमठाणा पण्णत्ता ?

उ. गोयमा ! असंखेज्जा संजमठाणा पण्णत्ता।

एवं -जाव- परिहारविसुद्धियसंजयस्स।

प. सुहुमसंपरायसंजयस्स णं भंते ! केवइया संजमठाणा पण्णत्ता ?

उ. गोयमा ! असंखेज्जा अंतोमुहुत्तिया संजमठाणा पण्णत्ता।

प. अहक्खायसंजयस्स णं भंते ! केवइया संजमठाणा पण्णत्ता ?

उ. गोयमा ! एगे अजहण्णमणुक्कोसए संजमठाणे।

अप्प-बहुयं-

प. एएसि णं भंते ! सामाइय, छेदोवट्ठावणिय, परिहारविसुद्धिय, सुहुमसंपराय, अहक्खायसंजयाणं संजमठाणाणं कयरे कयरेहिंतो अप्पा वा -जाव- विसेसाहिया वा ?

उ. गोयमा ! १. सव्वत्थोवा अहक्खायसंजयस्स एगे अजहण्णमणुक्कोसए संजमठाणे।

२. सुहुमसंपरायसंजयस्स अंतोमुहुत्तिया संजमठाणा असंखेज्जगुणा।

३. परिहारविसुद्धियसंजयस्स संजमठाणा असंखेज्जगुणा।

४. सामाइयसंजयस्स छेदोवट्ठावणियसंजयस्स य एएसि णं संजमठाणा दोण्ह वि तुल्ला असंखेज्जगुणा।

१५. निकास-दारं-

प. सामाइयसंजयस्स णं भंते ! केवइया चरित्तपज्जवा पण्णत्ता ?

उ. गोयमा ! अणंता चरित्तपज्जवा पण्णत्ता।

एवं -जाव- अहक्खायसंजयस्स।

प. सामाइयसंजए णं भंते ! सामाइयसंजयस्स सट्ठाणसन्निगासे णं चरित्तपज्जवेहिं किं हीणे, तुल्ले, अब्भहिए ?

૧૪. સંયમ- દ્વાર :

પ્ર. ભંતે ! સામાયિક સંયતનાં કેટલા સંયમ સ્થાન કહ્યા છે ?

ઉ. ગૌતમ ! અસંખ્ય સંયમ સ્થાન કહ્યા છે.

આ પ્રમાણે પરિહાર વિશુદ્ધ સંયત સુધી જાણવું જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! સૂક્ષ્મ સંપરાય સંયતનાં કેટલા સંયમ સ્થાન કહ્યા છે ?

ઉ. ગૌતમ ! અન્તર્મુહૂર્તનાં સમય જેટલા અસંખ્ય સંયમ સ્થાન કહ્યા છે.

પ્ર. ભંતે ! યથાખ્યાત સંયતનાં કેટલા સંયમ સ્થાન કહ્યા છે ?

ઉ. ગૌતમ ! અજઘન્ય - અનુત્કૃષ્ટ એક સંયમ સ્થાન છે.

અલ્પ-બહુત્વ :

પ્ર. ભંતે ! સામાયિક, છેદોપસ્થાપનીય, પરિહાર વિશુદ્ધ, સૂક્ષ્મ સંપરાય અને યથાખ્યાત સંયતોનાં સંયમ સ્થાનોમાંથી કોણ કોનાથી અલ્પ **-યાવત્-** વિશેષાધિક છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ૧. બધાથી અલ્પ યથાખ્યાત-સંયતનું અજઘન્ય- અનુત્કૃષ્ટ એક સંયમ સ્થાન છે.

૨. (તેનાથી) સૂક્ષ્મ સંપરાય સંયતનાં અન્તર્મુહૂર્ત-વાળા સંયમ સ્થાન અસંખ્યાતગુણા છે.

૩. (તેનાથી) પરિહાર વિશુદ્ધ સંયતનાં સંયમ સ્થાન અસંખ્યાતગુણા છે.

૪. (તેનાથી) સામાયિક સંયત અને છેદોપસ્થાપનીય સંયત આ બંનેનાં સંયમ સ્થાન પરસ્પર તુલ્ય અને અસંખ્યાતગુણા છે.

૧૫. સન્નિકર્ષ - દ્વાર :

પ્ર. ભંતે ! સામાયિક સંયતનાં કેટલા ચારિત્ર પર્યવ કહ્યા છે ?

ઉ. ગૌતમ ! અનન્ત ચારિત્ર પર્યવ કહ્યા છે.

આ પ્રમાણે યથાખ્યાત સંયત સુધી જાણવું જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! એક સામાયિક સંયતનાં ચારિત્ર પર્યવ અન્ય સામાયિક સંયતનાં સ્વસ્થાન સન્નિકર્ષ (સ્વજાતીય) ચારિત્ર પર્યવોથી શું હીન છે, તુલ્ય છે કે અધિક છે ?

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

उ. गोयमा ! सिय हीणे, सिय तुल्ले, सिय अब्भहिए, छट्ठाणवडिए ।

ઉ. ગૌતમ ! ક્યારેક હીન છે, ક્યારેક તુલ્ય છે અને ક્યારેક અધિક છે અર્થાત્ છઃ સ્થાન પતિત છે.

प. सामाइयसंजए णं भंते ! छेदोवट्ठावणियसंजयस्स परट्ठाणं-सन्निगासेणं चरित्तपज्जवेहिं किं हीणे, तुल्ले, अब्भहिए ?

પ્ર. ભંતે ! સામાયિક સંયતનાં ચારિત્ર પર્યવ છેદોપસ્થાપનીય સંયતનાં પરસ્થાન સન્નિકર્ષ (વિજાતીય) ચારિત્ર પર્યવોથી શું હીન છે, તુલ્ય છે કે અધિક છે ?

उ. गोयमा ! सिय हीणे, सिय तुल्ले, सिय अब्भहिए, छट्ठाणवडिए ।

ઉ. ગૌતમ ! ક્યારેક હીન છે, ક્યારેક તુલ્ય છે કે ક્યારેક અધિક છે. અર્થાત્ છઃ સ્થાન પતિત છે.

एवं परिहारविसुद्धिएण समं वि ।

પરિહાર વિશુદ્ધ સંયતની સાથે પણ તુલના આ પ્રમાણે કરવી જોઈએ.

प. सामाइयसंजए णं भंते ! सुहुमसंपरायसंजयस्स परट्ठाणंसन्निगासेणं चरित्तपज्जवेहिं किं हीणे, तुल्ले, अब्भहिए ?

પ્ર. ભંતે ! સામાયિક સંયતના ચારિત્ર પર્યવ સૂક્ષ્મ સંપરાય સંયતનાં વિજાતીય ચારિત્ર પર્યવોથી શું હીન છે, તુલ્ય છે કે અધિક છે ?

उ. गोयमा ! हीणे, नो तुल्ले, नो अब्भहिए, अणंतगुण हीणे ।

ઉ. ગૌતમ ! હીન છે, તુલ્ય નથી, અધિક નથી, અનન્ત ગુણ હીન છે.

एवं अहक्खायसंजयेण समं वि ।

યથાખ્યાત સંયતનાં ચારિત્ર પર્યવોનાં સાથે તુલના પણ આ પ્રમાણે છે.

छेदोवट्ठावणिए परिहारविसुद्धिए वि सव्वा वत्तव्वया जहा सामाइयस्स ।

छेदोपस्थापनीय संयत अने परिहार-विशुद्ध संयतनुं संपूर्ण वर्णन सामायिक संयतनां समान छे.

हेट्ठिल्लेसु तिसु वि समं-छट्ठाणवडिए, उवरिल्लेसु दोसु समं हीणे ।

અર્થાત્ નીચેના ત્રણેય ચારિત્રની અપેક્ષાથી- છઃ સ્થાન પતિત છે અને ઉપરનાં બે ચારિત્રથી અનન્ત-ગુણ હીન છે.

प. सुहुमसंपरायसंजए णं भंते ! सामाइयसंजयस्स परट्ठाणंसन्निगासेणं चरित्तपज्जवेहिं किं हीणे, तुल्ले, अब्भहिए ?

પ્ર. ભંતે ! સૂક્ષ્મ સંપરાય સંયતનાં ચારિત્ર પર્યવ સામાયિક સંયતનાં વિજાતીય ચારિત્ર પર્યવોથી શું હીન છે, તુલ્ય છે કે અધિક છે ?

उ. गोयमा ! नो हीणे, नो तुल्ले, अब्भहिए अणंतगुणमब्भहिए ।

ઉ. ગૌતમ ! હીન નથી, તુલ્ય નથી પરંતુ અધિક છે તે પણ અનન્તગુણ અધિક છે.

एवं छेदोवट्ठावणिय-परिहारविसुद्धिएण वि समं ।

છેદોપસ્થાપનીય સંયત અને પરિહારવિશુદ્ધ સંયતનાં સાથે તુલના પણ આ પ્રમાણે કરવી જોઈએ.

सट्ठाणे-सिय हीणे, सिय तुल्ले, सिय अब्भहिए ।

સ્વસ્થાનની અપેક્ષાએ અર્થાત્ એક સૂક્ષ્મ સંપરાય સંયતનાં ચારિત્ર પર્યવ અન્ય સૂક્ષ્મ સંપરાય સંયતનાં ચારિત્ર પર્યવોથી ક્યારેક હીન છે, ક્યારેક તુલ્ય છે અને ક્યારેક અધિક છે.

जइ हीणे-अणंतगुण हीणे ।

જો હીન છે તો - અનન્ત ગુણ હીન છે.

अह अब्भहिए-अणंतगुणमब्भहिए ।

જો અધિક છે તો - અનન્ત ગુણ અધિક છે.

प. सुहुमसंपरायसंजए णं भंते ! अहक्खायसंजयस्स य परट्ठाणंसन्निगासेणं चरित्तपज्जवेहिं किं हीणे, तुल्ले, अब्भहिए ?

પ્ર. ભંતે ! સૂક્ષ્મ સંપરાય સંયતનાં ચારિત્ર પર્યવ યથાખ્યાત સંયત વિજાતીય ચારિત્ર પર્યવોથી શું હીન છે, તુલ્ય છે કે અધિક છે ?

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

उ. गोयमा ! हीणे, नो तुल्ले, नो अब्भहिए, अणंतगुणहीणे ।

अहक्खाय चरित्ते वि-हेट्ठिल्लाणं चउण्ह समं नो हीणे, नो तुल्ले, अब्भहिए-अणंतगुणमब्भहिए ।

सट्ठाणे-नो हीणे, तुल्ले, नो अब्भहिए ।

ઉ. ગૌતમ ! હીન છે, તુલ્ય નથી અને અધિક પણ નથી. પરંતુ અનન્ત ગુણ હીન છે.

યથાખ્યાત સંયતના ચારિત્ર પર્યવ નીચેનાં ચાર સંયતોનાં ચારિત્ર પર્યવોથી હીન નથી, તુલ્ય નથી, પરંતુ અધિક છે, તે પણ અનન્તગુણ અધિક છે.

(યથાખ્યાત સંયતનાં ચારિત્ર પર્યવ) સ્વસ્થાનની અપેક્ષાએ ન તો હીન છે, ન અધિક છે, પરંતુ તુલ્ય હોય છે.

अप्पा-बहुयं -

प. एएसि णं भंते ! १. सामाइय, २. छेदोवट्ठावणिय, ३. परिहारविसुद्धिय, ४. सुहुमसंपराय, ५. अहक्खायसंजयाणं जहन्नुक्कोसगाणं चरित्तपज्जवाणं कयरे कयरेहिंतो अप्पा वा **-जाव-** विसेसाहिया वा ?

उ. गोयमा ! १. सामाइयसंजयस्स छेदोवट्ठावणियसंजयस्स य एएसि णं जहन्नगा चारित्तपज्जवा दोण्ह वि तुल्ला सव्वत्थोवा ।

२. परिहारविसुद्धियसंजयस्स जहन्नगा चरित्तपज्जवा अणंतगुणा ।

३. तस्स चेव उक्कोसगा चरित्तपज्जवा अणंतगुणा ।

४. सामाइयसंजयस्स छेदोवट्ठावणियसंजयस्स य, एएसि णं उक्कोसगा चरित्तपज्जवा दोण्ह वि तुल्ला अणंतगुणा ।

५. सुहुमसंपरायसंजयस्स जहन्नगा चरित्तपज्जवा अणंतगुणा ।

६. तस्स चेव उक्कोसगा चरित्तपज्जवा अणंतगुणा ।

७. अहक्खायसंजयस्स अजहन्नमणुक्कोसगा चरित्तपज्जवा अणंतगुणा ।

અલ્પ-બહુત્વ :

પ્ર. ભંતે ! ૧. સામાયિક સંયત, ૨. છેદોપસ્થાપનીય સંયત, ૩. પરિહારવિશુદ્ધ સંયત, ૪. સૂક્ષ્મ સંપરાય સંયત અને ૫. યથાખ્યાત સંયતનાં જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ ચારિત્ર પર્યવોમાં કોણ કોનાથી અલ્પ **-યાવત્-** વિશેષાધિક છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ૧. સામાયિક સંયત અને છેદોપસ્થાપનીય સંયત આ બંનેનાં જઘન્ય ચારિત્ર પર્યવ બધાથી અલ્પ છે અને પરસ્પર તુલ્ય છે.

૨. (તેનાથી) પરિહાર વિશુદ્ધ સંયતનાં જઘન્ય ચારિત્ર પર્યવ અનન્તગુણા છે.

૩. (તેનાથી) તેના ઉત્કૃષ્ટ ચારિત્ર પર્યવ અનન્ત ગુણા છે.

૪. (તેનાથી) સામાયિક સંયત અને છેદોપસ્થાપનીય સંયત આ બંનેનાં ઉત્કૃષ્ટ ચારિત્ર પર્યવ પરસ્પર તુલ્ય અને અનન્ત ગુણા છે.

૫. (તેનાથી) સૂક્ષ્મ સંપરાય સંયતનાં જઘન્ય ચારિત્ર પર્યવ અનન્ત ગુણા છે.

૬. (તેનાથી) તેના ઉત્કૃષ્ટ ચારિત્ર પર્યવ અનન્ત ગુણા છે.

૭. (તેનાથી) યથાખ્યાત સંયતનાં અજઘન્ય - અનુત્કૃષ્ટ ચારિત્ર પર્યવ અનન્ત ગુણા છે.

१६. जोग-दारं-

प. सामाइयसंजए णं भंते ! किं सजोगी होज्जा, अजोगी होज्जा ?

उ. गोयमा ! सजोगी होज्जा, नो अजोगी होज्जा ।

प. जइ सजोगी होज्जा, किं मणजोगी होज्जा, वइजोगी होज्जा, कायजोगी होज्जा ?

૧૬. યોગ-દ્વાર :

પ્ર. ભંતે ! સામાયિક સંયત શું સયોગી હોય છે કે અયોગી હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! સયોગી હોય છે, અયોગી હોતા નથી.

પ્ર. જો સયોગી હોય છે તો - શું મનયોગી હોય છે, વચનયોગી હોય છે કે કાયયોગી હોય છે ?

जैन साईट JAINSITE.com जैनम् जयति शासनम्

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

उ. गोयमा ! मणजोगी वा होज्जा, वइजोगी वा होज्जा, कायजोगी वा होज्जा।

एवं -जाव- सुहुमसंपरायसंजए।

प. अहक्खायसंजए णं भंते ! किं सजोगी होज्जा, अजोगी होज्जा ?

उ. गोयमा ! सजोगी वा होज्जा, अजोगी वा होज्जा।

प. जइ सजोगी होज्जा, किं मणजोगी होज्जा, वइजोगी होज्जा, कायजोगी होज्जा ?

उ. गोयमा ! मणजोगी वा होज्जा, वइजोगी वा होज्जा, कायजोगी होज्जा।

१७. उवओग-दारं-

प. सामाइयसंजए णं भंते ! किं सागारोवउत्ते होज्जा, अणागारोवउत्ते होज्जा ?

उ. गोयमा ! सागारोवउत्ते वा होज्जा, अणागारोवउत्ते वा होज्जा।

एवं -जाव- अहक्खाए।

णवरं-सुहुमसंपराए सागारोवउत्ते होज्जा, नो अणागारोवउत्ते होज्जा।

१८. कसाय-दारं -

प. सामाइयसंजए णं भंते ! किं सकसायी होज्जा, अकसायी होज्जा ?

उ. गोयमा ! सकसायी होज्जा, नो अकसायी होज्जा।

प. जइ सकसायी होज्जा, से णं भंते ! कइसु कसाएसु होज्जा ?

उ. गोयमा !चउसु वा, तिसु वा, दोसु वा होज्जा।

चउसु होमाणे-चउसु १. संजलण कोह, २. माण, ३. माया, ४. लोभेसु होज्जा।

तिसु होमाणे-तिसु १. संजलण माण, २. माया, ३. लोभेसु होज्जा।

दोसु होमाणे-दोसु १. संजलण माया, २. लोभेसु होज्जा।

एवं छेदोवट्ठावणिए वि।

ઉ. ગૌતમ ! મનયોગી પણ હોય છે, વચનયોગી પણ હોય છે અને કાયયોગી પણ હોય છે.

આ પ્રમાણે સૂક્ષ્મ સંપરાય સંયત સુધી જાણવું જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! યથાખ્યાત સંયત શું સયોગી હોય છે કે અયોગી હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! સયોગી પણ હોય છે અને અયોગી પણ હોય છે.

પ્ર. જો સયોગી હોય છે તો - શું મનયોગી હોય છે, વચનયોગી હોય છે કે કાયયોગી હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! મનયોગી પણ હોય છે, વચનયોગી પણ હોય છે અને કાયયોગી પણ હોય છે.

૧૭. ઉપયોગ - દ્વાર :

પ્ર. ભંતે ! સામાયિક સંયત શું સાકારોપયુક્ત હોય છે કે અનાકારોપયુક્ત હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! સાકારોપયુક્ત પણ હોય છે અને અનાકારોપયુક્ત પણ હોય છે.

આ પ્રમાણે યથાખ્યાત સંયત સુધી જાણવું જોઈએ.

વિશેષ : સૂક્ષ્મ સંપરાય સંયત સાકારોપયુક્ત જ હોય છે. અનાકારોપયુક્ત હોતા નથી.

૧૮. કષાય-દ્વાર :

પ્ર. ભંતે ! સામાયિક સંયત શું સકષાયી હોય છે કે અકષાયી હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! સકષાયી હોય છે અકષાયી હોતા નથી.

પ્ર. ભંતે ! જો સકષાયી હોય છે તો કેટલા કષાય હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ચાર, ત્રણ કે બે કષાય હોય છે.

ચાર હોય તો - ૧. સંજ્વલન ક્રોધ, ૨. માન, ૩. માયા અને ૪. લોભ હોય છે.

ત્રણ હોય તો - ૧. સંજ્વલન માન, ૨. માયા અને ૩. લોભ હોય છે.

બે હોય તો - ૧. સંજ્વલન માયા અને ૨. લોભ હોય છે.

આ પ્રમાણે છેદોપસ્થાપનીય સંયત પણ જાણવું જોઈએ.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

प. परिहारविसुद्धिए णं भंते ! किं सकसायी होज्जा, अकसायी होज्जा ?

उ. गोयमा ! सकसायी होज्जा, नो अकसायी होज्जा।

प. जइ सकसायी होज्जा, से णं भंते ! कइसु कसाएसु होज्जा ?

उ. गोयमा ! चउसु संजलण कोह-माण-माया-लोभेसु होज्जा ।

प. सुहुमसंपराए णं भंते ! किं सकसायी होज्जा, अकसायी होज्जा ?

उ. गोयमा ! सकसायी होज्जा, नो अकसायी होज्जा।

प. जइ सकसायी होज्जा, से णं भंते ! कइसु कसाएसु होज्जा ?

उ. गोयमा ! एगम्मि संजलणे लोभे होज्जा।

प. अहक्खायसंजए णं भंते ! किं सकसायी होज्जा, अकसायी होज्जा ?

उ. गोयमा ! नो सकसायी होज्जा, अकसायी होज्जा।

प. जइ अकसायी होज्जा, किं उवसंतकसायी होज्जा, खीणकसायी होज्जा ?

उ. गोयमा ! उवसंतकसायी वा होज्जा, खीणकसायी वा होज्जा।

१९. लेस्सा-दारं-

प. सामाइयसंजए णं भंते ! किं सलेस्से होज्जा, अलेस्से होज्जा ?

उ. गोयमा ! सलेस्से होज्जा, नो अलेस्से होज्जा।

प. जइ सलेस्से होज्जा, से णं भंते ! कइसु लेसासु होज्जा ?

उ. गोयमा ! छसु लेसासु होज्जा, तं जहा -

१. कण्हलेसाए **-जाव-** ६. सुक्कलेसाए।

एवं छेदोवट्ठावणिए वि।

प. परिहारविसुद्धियसंजए णं भंते ! किं सलेस्से होज्जा, अलेस्से होज्जा ?

उ. गोयमा ! सलेस्से होज्जा, नो अलेस्से होज्जा।

प. जइ सलेस्से होज्जा, से णं भंते ! कइसु लेसासु होज्जा ?

પ્ર. ભંતે ! પરિહાર વિશુદ્ધ સંયત શું સકષાયી હોય છે કે અકષાયી હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! સકષાયી હોય છે, અકષાયી હોતા નથી.

પ્ર. ભંતે ! જો તે સકષાયી હોય છે તો કેટલી કષાય હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! સંજ્વલન ક્રોધ, માન, માયા, લોભ એ ચાર કષાય હોય છે.

પ્ર. ભંતે ! સૂક્ષ્મ સંપરાય સંયત શું સકષાયી હોય છે કે અકષાયી હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! સકષાયી હોય છે, અકષાયી હોતા નથી.

પ્ર. ભંતે ! જો તે સકષાયી હોય છે તો કેટલી કષાય હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! એક સંજ્વલન લોભ હોય છે.

પ્ર. ભંતે ! યથાખ્યાત સંયત શું સકષાયી હોય છે કે અકષાયી હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! સકષાયી હોતા નથી, અકષાયી હોય છે.

પ્ર. જો તે અકષાયી હોય છે તો - શું ઉપશાંત કષાયી હોય છે કે ક્ષીણકષાયી હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ઉપશાંત કષાયી પણ હોય છે અને ક્ષીણ કષાયી પણ હોય છે.

૧૯. લેશ્યા-દ્વાર :

પ્ર. ભંતે ! સામાયિક સંયત શું સલેશી હોય છે કે અલેશી હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! સલેશી હોય છે, અલેશી હોતા નથી.

પ્ર. ભંતે ! જો તે સલેશી હોય છે તો કેટલી લેશ્યાઓ હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! છ લેશ્યાઓ હોય છે, જેમકે -

૧. કૃષ્ણ લેશ્યા **-યાવત્-** ૬. શુક્લ લેશ્યા.

આ પ્રમાણે છેદોપસ્થાપનીય સંયત પણ જાણવું જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! પરિહાર વિશુદ્ધ સંયત શું સલેશી હોય છે કે અલેશી હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! સલેશી હોય છે, અલેશી હોતા નથી.

પ્ર. ભંતે ! જો તે સલેશી હોય છે તો કેટલી લેશ્યાઓ હોય છે ?

जैन साईट JAINSITE जैनम् जयति शासनम्

उ. गोयमा ! तिसु विसुद्धलेसासु होज्जा, तं जहा -
१. तेउलेसाए २. पम्हलेसाए, ३. सुक्कलेसाए।

प. सुहुमसंपरायसंजए णं भंते ! किं सलेस्से होज्जा, अलेस्से होज्जा ?

उ. गोयमा ! सलेस्से होज्जा, नो अलेस्से होज्जा।

प. जइ सलेस्से होज्जा-से णं भंते ! कइसु लेसासु होज्जा ?

उ. गोयमा ! एक्काए सुक्कलेसाए होज्जा।

प. अहक्खायसंजए णं भंते ! किं सलेस्से होज्जा, अलेस्से होज्जा ?

उ. गोयमा ! सलेस्से वा होज्जा, अलेस्से वा होज्जा।

प. जइ सलेस्से होज्जा, से णं भंते ! कइसु लेसासु होज्जा ?

उ. गोयमा ! एगाए सुक्कलेसाए होज्जा।

२०. परिणाम-दारं-

प. सामाइयसंजए णं भंते ! किं १. वड्ढमाणपरिणामे होज्जा,
२. हायमाण परिणामे होज्जा,
३. अवट्ठियपरिणामे होज्जा ?

उ. गोयमा ! १. वड्ढमाणपरिणामे वा होज्जा,
२. हायमाणपरिणामे वा होज्जा,
३. अवट्ठियपरिणामे वा होज्जा।

एवं -जाव- परिहारविसुद्धियसंजए।

प. सुहुमसंपरायसंजए णं भंते ! किं वड्ढमाणपरिणामे होज्जा, हायमाणपरिणामे होज्जा, अवट्ठियपरिणामे होज्जा ?

उ. गोयमा ! वड्ढमाणपरिणामे वा होज्जा, हायमाण-परिणामे वा होज्जा, नो अवट्ठियपरिणामे होज्जा।

प. अहक्खायसंजए णं भंते ! किं वड्ढमाणपरिणामे होज्जा, हायमाणपरिणामे होज्जा, अवट्ठिय परिणामे होज्जा ?

उ. गोयमा ! वड्ढमाणपरिणामे होज्जा, नो हायमाण परिणामे होज्जा, अवट्ठियपरिणामे वा होज्जा।

ઉ. ગૌતમ ! ત્રણ વિશુદ્ધ લેશ્યાઓ હોય છે. જેમકે-
૧. તેજો લેશ્યા, ૨. પદ્મલેશ્યા, ૩. શુક્લ લેશ્યા.

પ્ર. ભંતે ! સૂક્ષ્મ સંપરાય સંયત શું સલેશી હોય છે કે અલેશી હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! સલેશી હોય છે, અલેશી હોતા નથી.

પ્ર. ભંતે ! જો તે સલેશી હોય છે તો કેટલી લેશ્યાઓ હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! એક શુક્લ લેશ્યા હોય છે.

પ્ર. ભંતે ! યથાખ્યાત સંયત શું સલેશી હોય છે કે અલેશી હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! સલેશી પણ હોય છે અને અલેશી પણ હોય છે.

પ્ર. ભંતે ! જો તે સલેશી હોય છે તો કેટલી લેશ્યાઓ હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! એક શુક્લ લેશ્યા હોય છે.

૨૦. પરિણામ - દ્વાર :

પ્ર. ભંતે ! સામાયિક સંયત શું વર્ધમાન પરિણામવાળા હોય છે,
૨. હીયમાન પરિણામવાળા હોય છે કે
૩. અવસ્થિત પરિણામવાળા હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ૧. વર્ધમાન પરિણામવાળા પણ હોય છે.
૨. હીયમાન પરિણામવાળા પણ હોય છે,
૩. અવસ્થિત પરિણામવાળા પણ હોય છે.

આ પ્રમાણે પરિહારવિશુદ્ધ સંયત સુધી જાણવું જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! સૂક્ષ્મ સંપરાય સંયત શું વર્ધમાન પરિણામ-વાળા હોય છે, હીયમાન પરિણામવાળા હોય છે કે અવસ્થિત પરિણામવાળા હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! વર્ધમાન પરિણામવાળા પણ હોય છે, હીયમાન પરિણામવાળા પણ હોય છે પરંતુ અવસ્થિત પરિણામવાળા હોતા નથી.

પ્ર. ભંતે ! યથાખ્યાત સંયત શું વર્ધમાન પરિણામવાળા હોય છે, હીયમાન પરિણામવાળા હોય છે કે અવસ્થિત પરિણામવાળા હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! વર્ધમાન પરિણામવાળા હોય છે, હીયમાન પરિણામવાળા હોતા નથી, અવસ્થિત પરિણામવાળા હોય છે.

www.jainsite.com　　For Private & Personal Use Only　　info@jainsite.com

प. सामाइयसंजए णं भंते ! केवइयं कालं वड्ढमाणपरिणामे होज्जा ?

उ. गोयमा ! जहन्नेणं-एक्कं समयं,
उक्कोसेणं- अंतोमुहुत्तं।

प. केवइयं कालं हायमाणपरिणामे होज्जा ?

उ. गोयमा ! जहन्नेणं-एक्कं समयं,
उक्कोसेणं- अंतोमुहुत्तं।

प. केवइयं कालं अवट्ठिय-परिणामे होज्जा ?

उ. गोयमा ! जहन्नेणं-एक्कं समयं,
उक्कोसेणं -सत्त समया।

एवं -जाव- परिहारविसुद्धिए।

प. सुहुमसंपरायसंजए णं भंते ! केवइयं कालं वड्ढमाणपरिणामे होज्जा ?

उ. गोयमा ! जहन्नेणं-एक्कं समयं,
उक्कोसेणं- अंतोमुहुत्तं,

हायमाणपरिणामे वि एवं चेव।

प. अहक्खायसंजए णं भंते ! केवइयं कालं वड्ढमाणपरिणामे होज्जा ?

उ. गोयमा ! जहन्नेणं-अंतोमुहुत्तं,
उक्कोसेणं-अंतोमुहुत्तं।

प. केवइयं कालं अवट्ठियपरिणामे होज्जा ?

उ. गोयमा ! जहन्नेणं-एक्कं समयं,
उक्कोसेणं-देसूणा पुव्वकोडी।

२१. कम्मवन्ध-दारं-

प. सामाइयसंजए णं भंते ! कइ कम्मपगडीओ बंधइ ?

उ. गोयमा ! सत्तविह बंधए वा, अट्ठविह बंधए वा।

सत्त बंधमाणे आउयवज्जाओ सत्त कम्मपगडीओ बंधइ।

अट्ठ बंधमाणे पडिपुण्णाओ अट्ठ कम्मपगडीओ बंधइ।

एवं -जाव- परिहारविसुद्धियसंजए।

પ્ર. ભંતે ! સામાયિક સંયતનું વર્ધમાન પરિણામ કેટલા સમય સુધી રહે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! જઘન્ય એક સમય,
ઉત્કૃષ્ટ - અન્તર્મુહૂર્ત.

પ્ર. હીયમાન પરિણામ કેટલા સમય સુધી રહે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! જઘન્ય - એક સમય,
ઉત્કૃષ્ટ - અન્તર્મુહૂર્ત.

પ્ર. અવસ્થિત પરિણામ કેટલા સમય સુધી રહે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! જઘન્ય - એક સમય,
ઉત્કૃષ્ટ - સાત સમય.

આ પ્રમાણે પરિહાર વિશુદ્ધ સંયત સુધી જાણવું જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! સૂક્ષ્મ સંપરાય સંયતનું વર્ધમાન પરિણામ કેટલા સમય સુધી રહે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! જઘન્ય - એક સમય,
ઉત્કૃષ્ટ - અન્તર્મુહૂર્ત.

હીયમાન પરિણામનું જઘન્ય - ઉત્કૃષ્ટ સમય પણ આ પ્રમાણે જાણવું જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! યથાખ્યાત સંયતનું વર્ધમાન પરિણામ કેટલા સમય સુધી રહે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! જઘન્ય - અન્તર્મુહૂર્ત,
ઉત્કૃષ્ટ - અન્તર્મુહૂર્ત.

પ્ર. અવસ્થિત પરિણામ કેટલા સમય સુધી રહે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! જઘન્ય - એક સમય,
ઉત્કૃષ્ટ - દેશોન ક્રોડ પૂર્વ.

૨૧. કર્મબંધ - દ્વાર :

પ્ર. ભંતે ! સામાયિક સંયત કેટલી કર્મપ્રકૃતિઓ બાંધે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! સાત કર્મપ્રકૃતિઓ પણ બાંધે છે અને આઠ કર્મપ્રકૃતિઓ પણ બાંધે છે.

સાત બાંધે તો - આયુ કર્મને છોડીને બાકીની સાત કર્મપ્રકૃતિઓને બાંધે છે.

આઠ બાંધે તો - પ્રતિપૂર્ણ આઠેય કર્મપ્રકૃતિઓને બાંધે છે.

આ પ્રમાણે પરિહારવિશુદ્ધ સંયત સુધી જાણવું જોઈએ.

जैन साईट JAINSITE.com जैनम् जयति शासनम्

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

प. सुहुमसंपरायसंजए णं भंते ! कइ कम्मपगडीओ बंधइ ?

उ. गोयमा ! आउय-मोहणिज्जवज्जाओ छ कम्मपगडीओ बंधइ।

प. अहक्खायसंजए णं भंते ! कइ कम्मपगडीओ बंधइ ?

उ. गोयमा ! एगविह बंधए वा, अबंधए वा।

एगं बंधमाणे एगं वेयणिज्जं कम्मं बंधइ।

२२. कम्मवेय-दारं-

प. सामाइयसंजए णं भंते ! कइ कम्मपगडीओ वेएइ ?

उ. गोयमा ! नियमं अट्ठ कम्मपगडीओ वेएइ।

एवं -जाव- सुहुमसंपरायसंजए।

प. अहक्खायसंजए णं भंते ! कइ कम्मपगडीओ वेएइ ?

उ. गोयमा ! सत्तविह वेयए वा, चउव्विह वेयए वा।

सत्त वेएमाणे-मोहणिज्जवज्जाओ सत्त कम्मपगडीओ वेएइ।

चत्तारि वेएमाणे-१. वेयणिज्ज, २. आउय, ३. नाम, ४. गोयाओ चत्तारि कम्मपगडीओ वेएइ।

२३. कम्मोदीरण-दारं-

प. सामाइयसंजए णं भंते ! कइ कम्मपगडीओ उदीरेइ ?

उ. गोयमा ! छव्विह उदीरए वा, सत्तविह उदीरए वा, अट्ठविह उदीरए वा।

छ उदीरेमाणे-आउय-वेयणिज्जवज्जाओ छ कम्मपगडीओ उदीरेइ।

सत्त उदीरेमाणे-आउयवज्जाओ सत्तकम्मपगडीओ उदीरेइ।

अट्ठ उदीरेमाणे-पडिपुण्णाओ अट्ठ कम्मपगडीओ उदीरेइ।

एवं -जाव- परिहारविसुद्धियसंजए।

પ્ર. ભંતે ! સૂક્ષ્મ સંપરાય સંયત કેટલી કર્મપ્રકૃતિઓને બાંધે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! આયુ કર્મ અને મોહનીય કર્મને છોડીને બાકી છયે કર્મપ્રકૃતિઓને બાંધે છે.

પ્ર. ભંતે ! યથાખ્યાત સંયત કેટલી કર્મપ્રકૃતિઓને બાંધે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! એકવિધ બંધક અને અબંધક છે.

એક બાંધે તો એક વેદનીય કર્મ બાંધે છે.

૨૨. કર્મવેદન-દ્વાર :

પ્ર. ભંતે ! સામાયિક સંયત કેટલી કર્મપ્રકૃતિઓનું વેદન કરે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! આઠેય કર્મ પ્રકૃતિઓનું નિરંતર વેદન કરે છે.

આ પ્રમાણે સૂક્ષ્મ સંપરાય સંયત સુધી જાણવું જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! યથાખ્યાત સંયત કેટલી કર્મપ્રકૃતિઓનું વેદન કરે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! સાત કર્મપ્રકૃતિઓનું વેદન કરે છે કે ચાર કર્મપ્રકૃતિઓનું વેદન કરે છે.

સાતનું વેદન કરતો - મોહનીય કર્મને છોડીને સાત કર્મપ્રકૃતિઓનું વેદન કરે છે.

ચારનું વેદન કરતો - ૧. વેદનીય, ૨. આયુ, ૩. નામ અને ૪. ગોત્ર - આ ચાર કર્મપ્રકૃતિઓનું વેદન કરે છે.

૨૩. કર્મ ઉદીરણા-દ્વાર :

પ્ર. ભંતે ! સામાયિક સંયત કેટલી કર્મપ્રકૃતિઓની ઉદીરણા કરે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! છ કર્મપ્રકૃતિઓની ઉદીરણા કરે છે. સાત કર્મપ્રકૃતિઓની ઉદીરણા કરે છે, આઠ કર્મ-પ્રકૃતિઓની ઉદીરણા કરે છે.

છની ઉદીરણા કરે તો - આયુ કર્મ અને મોહનીય કર્મને છોડીને બાકી છ કર્મપ્રકૃતિઓની ઉદીરણા કરે છે.

સાતની ઉદીરણા કરે તો - આયુ કર્મને છોડીને સાત કર્મપ્રકૃતિઓની ઉદીરણા કરે છે.

આઠની ઉદીરણા કરે તો - પ્રતિપૂર્ણ - આઠેય કર્મ-પ્રકૃતિઓની ઉદીરણા કરે છે.

આ પ્રમાણે પરિહાર વિશુદ્ધ સંયત સુધી જાણવું જોઈએ.

जैन साईट JAINSITE जैनम् जयति शासनम्

प. सुहुमसंपरायसंजए णं भंते ! कइ कम्मपगडीओ उदीरेइ-?

उ. गोयमा ! छव्विह उदीरए वा, पंचविह उदीरए वा।

छ उदीरेमाणे-आउय-वेयणिज्जवज्जाओ छ कम्मपगडीओ उदीरेइ।

पंच उदीरेमाणे-आउय-वेयणिय-मोहणिज्जवज्जाओ पंच कम्मपगडीओ उदीरेइ।

प. अहक्खायसंजए णं भंते ! कइ कम्मपगडीओ उदीरेइ ?

उ. गोयमा ! पंचविह उदीरए वा, दुविह उदीरए वा, अणुदीरए वा।

पंच उदीरेमाणे-आउय-वेयणिय-मोहणिज्जवज्जाओ पंच कम्मपगडीओ उदीरेइ।

दो उदीरेमाणे-नामं च, गोयं च उदीरेइ।

२४. उवसंपजहण-दारं-

प. सामाइयसंजए णं भंते ! सामाइयसंजयत्तं जहमाणे किं जहइ, किं उवसंपज्जइ ?

उ. गोयमा ! सामाइयसंजयत्तं जहइ,

छेदोवट्ठावणियसंजयं वा, सुहुमसंपरायसंजयं वा, संजमासंजमं वा, असंजमं वा उवसंपज्जइ।

प. छेदोवट्ठावणियसंजए णं भंते ! छेदोवट्ठावणियसंजयत्तं जहमाणे किं जहइ, किं उवसंपज्जइ ?

उ. गोयमा ! छेदोवट्ठावणियसंजयत्तं जहइ,

सामाइयसंजयं वा, परिहारविसुद्धियसंजयं वा, सुहुमसंपरायसंजयं वा, संजमासंजमं वा, असंजमं वा उवसंपज्जइ।

प. परिहारविसुद्धियसंजए णं भंते ! परिहारविसुद्धियसंजयत्तं जहमाणे किं जहइ, किं उवसंपज्जइ ?

उ. गोयमा ! परिहारविसुद्धियसंजयत्तं जहइ,

પ્ર. ભંતે ! સૂક્ષ્મ સંપરાય સંયત કેટલી કર્મ પ્રકૃતિઓની ઉદીરણા કરે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! છ કર્મ પ્રકૃતિઓની કે પાંચ કર્મ પ્રકૃતિઓની ઉદીરણા કરે છે.

છની ઉદીરણા કરે તો - આયુ કર્મ અને વેદનીય કર્મને છોડીને બાકી છ કર્મ પ્રકૃતિઓની ઉદીરણા કરે છે.

પાંચની ઉદીરણા કરે તો - આયુ કર્મ, વેદનીય કર્મ અને મોહનીય કર્મને છોડીને બાકી પાંચ કર્મ-પ્રકૃતિઓની ઉદીરણા કરે છે.

પ્ર. ભંતે ! યથાખ્યાત સંયત કેટલી કર્મ-પ્રકૃતિઓની ઉદીરણા કરે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! પાંચ કર્મ પ્રકૃતિઓની કે બે કર્મ પ્રકૃતિઓની ઉદીરણા કરે છે. અથવા ઉદીરણા કરતા પણ નથી.

પાંચની ઉદીરણા કરે તો - આયુકર્મ, વેદનીય કર્મ-અને મોહનીય કર્મને છોડીને બાકી પાંચ કર્મ પ્રકૃતિઓની ઉદીરણા કરે છે.

બેની ઉદીરણા કરે તો- નામ કર્મ અને ગોત્ર કર્મની ઉદીરણા કરે છે.

૨૪. ઉપસંપત જહન-દ્વાર :

પ્ર. ભંતે ! સામાયિક સંયત, સામાયિક સંયતપણાને છોડતા શું છોડે છે અને શું પ્રાપ્ત કરે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! સામાયિક સંયતપણાને છોડે છે,

છેદોપસ્થાપનીય સંયત, સૂક્ષ્મ-સંપરાય સંયત, સંયમાસંયમ કે અસંયમને પ્રાપ્ત કરે છે.

પ્ર. ભંતે ! છેદોપસ્થાપનીય સંયત, છેદોપસ્થાપનીય સંયતપણાને છોડતા શું છોડે છે અને શું પ્રાપ્ત કરે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! છેદોપસ્થાપનીય સંયતપણાને છોડે છે.

સામાયિક સંયત, પરિહાર વિશુદ્ધ સંયત, સૂક્ષ્મ સંપરાય સંયત, સંયમા-સંયમ કે અસંયમને પ્રાપ્ત કરે છે.

પ્ર. ભંતે ! પરિહાર વિશુદ્ધ સંયત, પરિહાર વિશુદ્ધ સંયતપણાને છોડતા શું છોડે છે અને શું પ્રાપ્ત કરે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! પરિહાર વિશુદ્ધ સંયતપણાને છોડે છે.

जैन साइट JAINSITE जैनम् जयति शासनम्

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

छेदोवट्ठावणियसंजयं वा, असंजमं वा उवसंपज्जइ।

છેદોપસ્થાપનીય સંયતને કે અસંયમને પ્રાપ્ત કરે છે.

प. सुहुमसंपरायसंजए णं भंते ! सुहुमसंपरायसंजयत्तं जहमाणे किं जहइ, किं उवसंपज्जइ ?

પ્ર. ભંતે ! સૂક્ષ્મ સંપરાય સંયત, સૂક્ષ્મ સંપરાય સંયતપણાને છોડતા શું છોડે છે અને શું પ્રાપ્ત કરે છે ?

उ. गोयमा ! सुहुमसंपरायसंजयत्तं जहइ,

सामाइयसंजयं वा, छेदोवट्ठावणियसंजयं वा, अहक्खायसंजयं वा, असंजमं वा उवसंपज्जइ।

ઉ. ગૌતમ ! સૂક્ષ્મ સંપરાય સંયતપણાને છોડે છે.

સામાયિક સંયત, છેદોપસ્થાપનીય સંયત, યથાખ્યાત સંયત કે અસંયમને પ્રાપ્ત કરે છે.

प. अहक्खायसंजए णं भंते ! अहक्खायसंजयत्तं जहमाणे किं जहइ, किं उवसंपज्जइ ?

પ્ર. ભંતે ! યથાખ્યાત સંયત, યથાખ્યાત સંયતપણાને છોડતા શું છોડે છે અને શું પ્રાપ્ત કરે છે ?

उ. गोयमा ! अहक्खायसंजयत्तं जहइ,

सुहुमसंपरायसंजयं वा, असंजमं वा, सिद्धिगइं वा उवसंपज्जइ।

ઉ. ગૌતમ ! યથાખ્યાત સંયતપણાને છોડે છે,

સૂક્ષ્મ સંપરાય સંયતને કે અસંયમને પ્રાપ્ત કરે છે અથવા સિદ્ધ ગતિને પ્રાપ્ત કરે છે.

२५. सण्णा-दारं-

૨૫. સંજ્ઞા - દ્વાર :

प. सामाइयसंजए णं भंते ! किं सण्णोवउत्ते होज्जा, नो सण्णोवउत्ते होज्जा ?

પ્ર. ભંતે ! સામાયિક સંયત શું સંજ્ઞોપયુક્ત હોય છે કે અસંજ્ઞોપયુક્ત હોય છે ?

उ. गोयमा ! सण्णोवउत्ते वा होज्जा, नो सण्णोवउत्ते वा होज्जा।

एवं -जाव- परिहारविसुद्धियसंजए।

ઉ. ગૌતમ ! સંજ્ઞોપયુક્ત પણ હોય છે અને સંજ્ઞોપયુક્ત પણ હોતા નથી.

આ પ્રમાણે પરિહારવિશુદ્ધ સંયત સુધી જાણવું જોઈએ.

प. सुहुमसंपरायसंजए णं भंते ! किं सण्णोवउत्ते होज्जा, नो सण्णोवउत्ते होज्जा ?

પ્ર. ભંતે ! સૂક્ષ્મ સંપરાય સંયત શું સંજ્ઞોપયુક્ત હોય છે કે અસંજ્ઞોપયુક્ત હોય છે ?

उ. गोयमा ! नो सण्णोवउत्ते होज्जा।

एवं अहक्खायसंजए वि।

ઉ. ગૌતમ ! સંજ્ઞોપયુક્ત હોતા નથી.

આ પ્રમાણે યથાખ્યાત સંયત પણ જાણવું જોઈએ.

२६. आहार-दारं-

૨૬. આહાર-દ્વાર :

प. सामाइयसंजए णं भंते ! किं आहारए होज्जा, अणाहारए होज्जा ?

પ્ર. ભંતે ! સામાયિક સંયત શું આહારક હોય છે કે અનાહારક હોય છે ?

उ. गोयमा ! आहारए होज्जा, नो अणाहारए होज्जा।

एवं -जाव- सुहुमसंपरायसंजए।

ઉ. ગૌતમ ! આહારક હોય છે, અનાહારક હોતા નથી.

આ પ્રમાણે સૂક્ષ્મ સંપરાય સંયત સુધી જાણવું જોઈએ.

प. अहक्खायसंजए णं भंते ! किं आहारए होज्जा, अणाहारए होज्जा ?

પ્ર. ભંતે ! યથાખ્યાત સંયત શું આહારક હોય છે કે અનાહારક હોય છે ?

उ. गोयमा ! आहारए वा होज्जा, अणाहारए वा होज्जा।

ઉ. ગૌતમ ! આહારક પણ હોય છે, અનાહારક પણ હોય છે.

२७. भव-दारं-

૨૭. ભવ-દ્વાર :

प. सामाइयसंजए णं भंते ! कइ भवग्गहणाइं होज्जा ?

પ્ર. ભંતે ! સામાયિક સંયત કેટલા ભવ ગ્રહણ કરે છે ?

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

उ. गोयमा ! जहन्नेणं-एक्कं, उक्कोसेणं-अट्ठ ।

एवं छेदोवट्ठावणियसंजए वि ।

प. परिहारविसुद्धियसंजए णं भंते ! कइ भवग्गहणाइं होज्जा ?

उ. गोयमा ! जहन्नेणं-एक्कं, उक्कोसेणं-तिन्नि ।

एवं -जाव- अहक्खायसंजए ।

२८. आगरिस-दारं-

प. सामाइयसंजयस्स णं भंते ! एगभवग्गहणिया केवइया आगरिसा पण्णत्ता ?

उ. गोयमा ! जहन्नेणं-एक्को, उक्कोसेणं-सयग्गसो ।

प. छेदोवट्ठावणियस्स णं भंते ! एगभवग्गहणिया केवइया आगरिसा पण्णत्ता ?

उ. गोयमा ! जहन्नेणं-एक्को, उक्कोसेणं-बीसपुहुत्तं ।

प. परिहारविसुद्धियस्स णं भंते ! एग भवग्गहणिया केवइया आगरिसा पण्णत्ता ?

उ. गोयमा ! जहन्नेणं-एक्को, उक्कोसेणं-तिन्नि ।

प. सुहुमसंपरायस्स णं भंते ! एगभवग्गहणिया केवइया आगरिसा पण्णत्ता ?

उ. गोयमा ! जहन्नेणं-एक्को, उक्कोसेणं-चत्तारि ।

प. अहक्खायस्स णं भंते ! एगभवग्गहणिया केवइया आगरिसा पण्णत्ता ?

उ. गोयमा ! जहन्नेणं-एक्को, उक्कोसेणं-दोन्नि ।

प. सामाइयसंजयस्स णं भंते ! नाणाभवग्गहणिया केवइया आगरिसा पण्णत्ता ?

उ. गोयमा ! जहन्नेणं-दोन्नि, उक्कोसेणं-सहस्ससो ।

प. छेदोवट्ठावणियस्स णं भंते ! नाणाभवग्गहणिया केवइया आगरिसा पण्णत्ता ?

उ. गोयमा ! जहन्नेणं-दोन्नि,

उक्कोसेणं-उवरिं नवण्हं सयाणं अंतोसहस्सस्स ।

ઉ. ગૌતમ ! જઘન્ય - એક ભવ, ઉત્કૃષ્ટ - આઠ ભવ.

આ પ્રમાણે છેદોપસ્થાપનીય સંયત પણ જાણવું જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! પરિહાર વિશુદ્ધ સંયત કેટલા ભવ ગ્રહણ કરે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! જઘન્ય - એક ભવ, ઉત્કૃષ્ટ - ત્રણ ભવ.

આ પ્રમાણે યથાખ્યાત સંયત સુધી જાણવું જોઈએ.

૨૮. આકર્ષ-દ્વાર :

પ્ર. ભંતે ! સામાયિક સંયતનાં એક ભવમાં ગ્રહણ કરવા યોગ્ય કેટલા આકર્ષ કહ્યા છે અર્થાત્ એક ભવમાં કેટલી વાર પ્રાપ્ત થાય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! જઘન્ય - એક, ઉત્કૃષ્ટ - સૈકડો વાર પ્રાપ્ત થાય છે.

પ્ર. ભંતે ! છેદોપસ્થાપનીય સંયતનાં એક ભવમાં ગ્રહણ કરવા યોગ્ય કેટલા આકર્ષ કહ્યા છે ?

ઉ. ગૌતમ ! જઘન્ય - એક, ઉત્કૃષ્ટ - વીસ પૃથક્ત્વ.

પ્ર. ભંતે ! પરિહારવિશુદ્ધ સંયતનાં એક ભવમાં ગ્રહણ કરવા યોગ્ય કેટલા આકર્ષ કહ્યા છે?

ઉ. ગૌતમ ! જઘન્ય - એક, ઉત્કૃષ્ટ - ત્રણ.

પ્ર. ભંતે ! સૂક્ષ્મ સંપરાય સંયતનાં એક ભવમાં ગ્રહણ કરવા યોગ્ય કેટલા આકર્ષ કહ્યા છે ?

ઉ. ગૌતમ ! જઘન્ય- એક, ઉત્કૃષ્ટ- ચાર.

પ્ર. ભંતે ! યથાખ્યાત સંયતનાં એક ભવમાં ગ્રહણ કરવા યોગ્ય કેટલા આકર્ષ કહ્યા છે ?

ઉ. ગૌતમ ! જઘન્ય - એક, ઉત્કૃષ્ટ- બે.

પ્ર. ભંતે ! સામાયિક સંયતનાં નાના ભવ ગ્રહણ કરવા યોગ્ય કેટલા આકર્ષ કહ્યા છે? અર્થાત્ અનેક ભવોમાં કેટલી વાર પ્રાપ્ત થાય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! જઘન્ય - બે, ઉત્કૃષ્ટ - હજારો વાર પ્રાપ્ત થાય છે.

પ્ર. ભંતે ! છેદોપસ્થાપનીય સંયતનાં નાના ભવમાં ગ્રહણ કરવા યોગ્ય કેટલા આકર્ષ કહ્યા છે?

ઉ. ગૌતમ ! જઘન્ય - બે,

ઉત્કૃષ્ટ - નવસોથી ઉપર અને એક સહસ્ત્રનાં અન્તર્ગત અર્થાત્ ૯૮૦ વાર પ્રાપ્ત થાય છે.

जैन साइट JAINSITE जैनम् जयति शासनम्

परिहारविसुद्धियस्स जहन्नेणं-दोन्नि,
उक्कोसेणं-सत्त।
सुहुमसंपरायस्स, जहन्नेणं-दोन्नि,
उक्कोसेणं- नव।
अहक्खायस्स जहन्नेणं-दोन्नि,
उक्कोसेणं-पंच।

પરિહારવિશુદ્ધ સંયતનાં જઘન્ય-બે આકર્ષ,
ઉત્કૃષ્ટ- સાત આકર્ષ.
સૂક્ષ્મ સંપરાય સંયતનાં જઘન્ય- બે આકર્ષ,
ઉત્કૃષ્ટ - નવ આકર્ષ.
યથાખ્યાત સંયતનાં જઘન્ય - બે આકર્ષ,
ઉત્કૃષ્ટ- પાંચ આકર્ષ કહ્યા છે.

२९. काल-दारं-

प. सामाइयसंजए णं भंते ! कालओ केवचिरं होइ ?
उ. गोयमा ! जहन्नेणं-एक्कं समयं,
उक्कोसेणं-नवहिं वासेहिं ऊणिया पुव्वकोडी।
एवं छेदोवट्ठावणिए वि।
प. परिहारविसुद्धियसंजए णं भंते ! कालओ केवचिरं होइ ?
उ. गोयमा ! जहन्नेणं-एक्कं समयं,
उक्कोसेणं-एक्कूणतीसाए वासेहिं ऊणिया पुव्वकोडी।
प. सुहुमसंपरायसंजए णं भंते ! कालओ केवचिरं होइ ?
उ. गोयमा ! जहन्नेणं-एक्कं समयं,
उक्कोसेणं-अंतोमुहुत्तं।
अहक्खायसंजए जहा सामाइयसंजए।
प. सामाइयसंजया णं भंते ! कालओ केवचिरं होइ ?
उ. गोयमा ! सव्वद्धं।
प. छेदोवट्ठावणिया णं भंते ! कालओ केवचिरं होइ ?
उ. गोयमा ! जहन्नेणं-अड्ढाइज्जाइं वाससयाइं,
उक्कोसेणं-पन्नासं सागरोवमकोडिसयसहस्साइं।
प. परिहारविसुद्धियसंजया णं भंते ! कालओ केवचिरं होइ ?
उ. गोयमा ! जहन्नेणं-देसूणाइं दो वाससयाइं,
उक्कोसेणं-देसूणाओ दो पुव्वकोडीओ।

૨૯. કાળ- દ્વાર :

પ્ર. ભંતે ! સામાયિક સંયત કાળથી કેટલા સમય સુધી રહે છે ?
ઉ. ગૌતમ ! જઘન્ય - એક સમય,
ઉત્કૃષ્ટ - નવ વર્ષ ઓછું ક્રોડ પૂર્વ.
આ પ્રમાણે છેદોપસ્થાપનીય સંયત પણ જાણવું જોઈએ.
પ્ર. ભંતે ! પરિહાર વિશુદ્ધ સંયત કાળથી કેટલા સમય સુધી રહે છે ?
ઉ. ગૌતમ ! જઘન્ય - એક સમય,
ઉત્કૃષ્ટ - ઓગણત્રીસ વર્ષ ઓછું ક્રોડ પૂર્વ.
પ્ર. ભંતે ! સૂક્ષ્મ સંપરાય સંયત કાળથી કેટલા સમય સુધી રહે છે ?
ઉ. ગૌતમ ! જઘન્ય - એક સમય,
ઉત્કૃષ્ટ અન્તર્મુહૂર્ત.
યથાખ્યાત સંયત સામાયિક સંયતનાં સમાન જાણવું જોઈએ.
પ્ર. ભંતે ! સામાયિક સંયત કાળથી કેટલા સમય સુધી રહે છે ?
ઉ. ગૌતમ ! સર્વકાળ રહે છે.
પ્ર. ભંતે ! છેદોપસ્થાપનીય સંયતકાળથી કેટલા સમય સુધી રહે છે ?
ઉ. ગૌતમ ! જઘન્ય - અઢીસો વર્ષ,
ઉત્કૃષ્ટ - પચાસ લાખ ક્રોડ સાગરોપમ.
પ્ર. ભંતે ! પરિહાર વિશુદ્ધ સંયત કાળથી કેટલા સમય સુધી રહે છે ?
ઉ. ગૌતમ ! જઘન્ય - કંઈક ઓછું અર્થાત્ ૫૮ વર્ષ ઓછું બસો વર્ષ.
ઉત્કૃષ્ટ - કંઈક ઓછું અર્થાત્ ૫૮ વર્ષ ઓછું બે ક્રોડ પૂર્વ.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

प. सुहुमसंपरायसंजया णं भंते ! कालओ केवचिरं होइ ?

उ. गोयमा ! जहन्नेणं-एक्कं समयं,

उक्कोसेणं-अंतोमुहुत्तं।

अहक्खायसंजया जहा सामाइयसंजया।

प्र. ભંતે ! સૂક્ષ્મ સંપરાય સંયત કાળથી કેટલા સમય સુધી રહે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! જઘન્ય - એક સમય,

ઉત્કૃષ્ટ - અન્તર્મુહૂર્ત.

યથાખ્યાત સંયત સામાયિક સંયતનાં સમાન જાણવું જોઈએ.

३०. अंतर-दारं-

प. सामाइयसंजयस्स णं भंते ! केवइयं कालं अंतरं होइ ?

उ. गोयमा ! जहन्नेणं-अंतोमुहुत्तं,

उक्कोसेणं-अणंतंकालं, अणंताओ ओसप्पिणि-उस्सप्पिणीओ कालओ,

खेत्तओ अवड्ढं पोग्गल-परियट्टं देसूणं।

एवं -जाव- अहक्खायसंजयस्स।

प. सामाइयसंजया णं भंते ! केवइयं कालं अंतरं होइ ?

उ. गोयमा ! नत्थि अंतरं।

प. छेदोवट्ठावणियसंजया णं भंते ! केवइयं कालं अंतरं होइ ?

उ. गोयमा ! जहन्नेणं-तेवट्ठिवाससहस्साइं,

उक्कसेणं-अट्ठारस सागरोवमकोडाकोडीओ।

प. परिहारविसुद्धियसंजयाणं भंते ! केवइयं कालं अंतरं होइ ?

उ. गोयमा ! जहन्नेणं-चउरासीइं वाससहस्साइं,

उक्कोसेणं-अट्ठारस सागरोवम-कोडाकोडीओ।

प. सुहुमसंपरायसंजया णं भंते ! केवइयं कालं अंतरं होइ ?

उ. गोयमा ! जहन्नेणं-एक्कं समयं,

उक्कोसेणं-छम्मासा।

अहक्खायाणं जहा सामाइयसंजयाणं।

૩૦. અંતર-દ્વાર :

પ્ર. ભંતે ! (એક) સામાયિક સંયતનું કેટલા કાળનું અંતર હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! જઘન્ય - અન્તર્મુહૂર્ત,

ઉત્કૃષ્ટ- અનન્તકાળ અર્થાત્ અનન્ત અવસર્પિણી ઉત્સર્પિણી કાળ,

ક્ષેત્રથી કંઈક ઓછું - અર્દ્ધ પુદ્ગલ પરાવર્તન.

આ પ્રમાણે યથાખ્યાત સંયત સુધી જાણવું જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! અનેક સામાયિક સંયતોનું કેટલા સમયનું અંતર હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! અંતર નથી, અર્થાત્ શાશ્વત છે.

પ્ર. ભંતે ! અનેક છેદોપસ્થાપનીય સંયતોનું કેટલા સમયનું અંતર હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! જઘન્ય - (૬૩) ત્રેસઠ હજાર વર્ષ,

ઉત્કૃષ્ટ - અઢાર ક્રોડા-ક્રોડ સાગરોપમ.

પ્ર. ભંતે ! અનેક પરિહારવિશુદ્ધ સંયતોનું કેટલા સમયનું અંતર હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! જઘન્ય - (૮૪) ચોર્યાસી હજાર વર્ષ,

ઉત્કૃષ્ટ - અઢાર ક્રોડા - ક્રોડ સાગરોપમ.

પ્ર. ભંતે ! અનેક સૂક્ષ્મ સંપરાય સંયતોનું કેટલા સમયનું અંતર હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! જઘન્ય - એક સમય,

ઉત્કૃષ્ટ - છ માસ.

અનેક યથાખ્યાત સંયત અનેક સામાયિક સંયતનાં સમાન જાણવા જોઈએ.

३१. समुग्घाय-दारं-

प. सामाइयसंजयस्स णं भंते ! कइ समुग्घाया पण्णत्ता ?

उ. गोयमा ! छ समुग्घाया पण्णत्ता, तं जहा -

૩૧. સમુદ્ઘાત-દ્વાર :

પ્ર. ભંતે ! સામાયિક સંયતનાં કેટલા સમુદ્ઘાત કહ્યા છે ?

ઉ. ગૌતમ ! છ સમુદ્ઘાત કહ્યા છે, જેમકે -

જૈન સાહિત્ય JAINSITE જૈનમ્ જયતિ શાસનમ્

१. वेयणासमुग्घाए -**जाव**- ६. आहारसमुग्घाए।

एवं छेदोवट्ठावणियस्स वि।

प. परिहारविसुद्धियसंजयस्स णं भंते ! कइ समुग्घाया पण्णत्ता ?

उ. गोयमा ! तिन्नि समुग्घाया पण्णत्ता, तं जहा -

१. वेयणासमुग्घाए, २. कसायसमुग्घाए,
३. मारणंतियसमुग्घाए।

प. सुहुमसंपरायस्स णं भंते ! कइ समुग्घाया पण्णत्ता ?

उ. गोयमा ! नत्थि एक्को वि।

प. अहक्खायसंजयस्स णं भंते ! कइ समुग्घाया पण्णत्ता ?

उ. गोयमा ! एगे केवलिसमुग्घाए पण्णत्ते।

३२. खेत्त-दारं-

प. सामाइयसंजए णं भंते ! लोगस्स किं -
संखेज्जइ भागे होज्जा,
असंखेज्जइ भागे होज्जा,
संखेज्जेसु भागेसु होज्जा,
असंखेज्जेसु भागेसु होज्जा,
सव्वलोए होज्जा ?

उ. गोयमा ! नो संखेज्जइ भागे होज्जा,
असंखेज्जइ भागे होज्जा,
नो संखेज्जेसु भागेसु होज्जा,
नो असंखेज्जेसु भागेसु होज्जा,
नो सव्वलोए होज्जा,

एवं -जाव- सुहुमसंपराए।

प. अहक्खायसंजए णं भंते ! लोगस्स किं संखेज्जइ भागे होज्जा -**जाव**- सव्वलोए होज्जा ?

उ. गोयमा ! नो संखेज्जइ भागे होज्जा,
असंखेज्जइ भागे होज्जा,
नो संखेज्जेसु भागेसु होज्जा,
असंखेज्जेसु भागेसु होज्जा,
सव्वलोए वा होज्जा।

૧. વેદના સમુદ્ઘાત -**યાવત્**- ૬. આહારક સમુદ્ઘાત.

આ પ્રમાણે છેદોપસ્થાપનીય સંયત પણ જાણવું જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! પરિહારવિશુદ્ધ સંયતનાં કેટલા સમુદ્ઘાત કહ્યા છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ત્રણ સમુદ્ઘાત કહ્યા છે, જેમકે-

૧. વેદના સમુદ્ઘાત, ૨. કષાય સમુદ્ઘાત,
૩. મારણાન્તિક સમુદ્ઘાત.

પ્ર. ભંતે ! સૂક્ષ્મ સંપરાય સંયતનાં કેટલા સમુદ્ઘાત કહ્યા છે ?

ઉ. ગૌતમ ! એક પણ સમુદ્ઘાત નથી.

પ્ર. ભંતે ! યથાખ્યાત સંયતનાં કેટલા સમુદ્ઘાત કહ્યા છે ?

ઉ. ગૌતમ ! એક કેવળી સમુદ્ઘાત કહ્યો છે.

૩૨. ક્ષેત્ર-દ્વાર :

પ્ર. ભંતે ! સામાયિક સંયત શું -
લોકનાં સંખ્યાતમાં ભાગમાં હોય છે,
અસંખ્યાતમાં ભાગમાં હોય છે,
સંખ્યાત ભાગોમાં હોય છે,
અસંખ્યાત ભાગોમાં હોય છે કે
સર્વલોકમાં હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! સંખ્યાત ભાગમાં હોતા નથી,
અસંખ્યાત ભાગમાં હોય છે,
સંખ્યાત ભાગોમાં હોતા નથી.
અસંખ્યાત ભાગોમાં હોતા નથી,
સંપૂર્ણ લોકમાં હોતા નથી.

આ પ્રમાણે સૂક્ષ્મ સંપરાય સંયત સુધી જાણવું જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! યથાખ્યાત સંયત શું લોકનાં સંખ્યાત ભાગમાં હોય છે -**યાવત્**- સંપૂર્ણ લોકમાં હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! સંખ્યાત ભાગમાં હોતા નથી.
અસંખ્યાત ભાગમાં હોય છે,
સંખ્યાત ભાગોમાં હોતા નથી,
અસંખ્યાત ભાગોમાં હોય છે,
સંપૂર્ણ લોકમાં હોય છે.

JAINSITE जैन साईट जैनम् जयति शासनम्

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

३३. फुसणा-दारं-

प. सामाइयसंजए णं भंते ! लोगस्स किं संखेज्जइ भागं फुसइ -जाव- सव्वलोयं फुसइ ?

उ. गोयमा ! ***जहेव खेत्त-दारे भणियं तहेव फुसणा वि -जाव- अहक्खायसंजए।***

३४. भाव-दारं-

प. सामाइयसंजए णं भंते ! कयरम्मि भावे होज्जा ?

उ. गोयमा ! खओवसमिए भावे होज्जा।

एवं -जाव- सुहुमसंपरायसंजए।

प. अहक्खायसंजए णं भंते ! कयरम्मि भावे होज्जा ?

उ. गोयमा ! ओवसमिए वा भावे होज्जा, खइए वा भावे होज्जा।

३५. परिमाण-दारं-

प. सामाइयसंजया णं भंते ! एगसमएणं केवइया होज्जा ?

उ. गोयमा ! **पडिवज्जमाणए पडुच्च**-सिय अत्थि, सिय नत्थि,

जइ अत्थि, जहन्नेणं-एक्को वा, दो वा, तिन्नि वा, उक्कोसेणं-सहस्सपुहुत्तं।

पुव्वपडिवन्नए पडुच्च-जहन्नेणं कोडिसहस्सपुहत्तं, उक्कोसेण वि कोडिसहस्सपुहुत्तं।

प. छेदोवट्ठावणिया णं भंते ! एगसमएणं केवइया होज्जा ?

उ. गोयमा ! **पडिवज्जमाणए पडुच्च**-सिय अत्थि, सिय नत्थि।

जइ अत्थि जहन्नेणं-एक्को वा, दो वा, तिन्नि वा, उक्कोसेणं-सयपुहुत्तं।

पुव्वपडिवन्नए पडुच्च-सिय अत्थि, सिय नत्थि।

जइ अत्थि जहन्नेणं-एक्को वा, दो वा, तिन्नि वा, उक्कोसेणं-कोडिसयपुहुत्तं।

प. परिहारविसुद्धिय संजया णं भंते ! एगसमएणं केवइया होज्जा ?

उ. गोयमा ! **पडिवज्जमाणए पडुच्च**-सिय अत्थि, सिय नत्थि।

૩૩. સ્પર્શના - દ્વાર :

પ્ર. ભંતે ! સામાયિક સંયત શું લોકનાં સંખ્યાતમાં ભાગનો સ્પર્શ કરે છે **-યાવત્-** સર્વ લોકનો સ્પર્શ કરે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ***જે પ્રમાણે ક્ષેત્ર દ્વારમાં કહ્યું. તે પ્રમાણે સ્પર્શના માટે પણ યથાખ્યાત સંયત સુધી જાણવું જોઈએ.***

૩૪. ભાવ-દ્વાર :

પ્ર. ભંતે ! સામાયિક સંયત ક્યા ભાવમાં હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ક્ષાયોપશમિક ભાવમાં હોય છે.

આ પ્રમાણે સૂક્ષ્મસંપરાય સંયત સુધી જાણવું જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! યથાખ્યાત સંયત ક્યા ભાવમાં હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ઔપશમિક ભાવમાં પણ હોય છે અને ક્ષાયિક ભાવમાં પણ હોય છે.

૩૫. પરિમાણ- દ્વાર :

પ્ર. ભંતે ! સામાયિક સંયત એક સમયમાં કેટલા હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! **પ્રતિપદ્યમાનની અપેક્ષાએ-** ક્યારેક હોય છે અને ક્યારેક હોતા નથી,

જો હોય છે તો જઘન્ય- એક, બે, ત્રણ. ઉત્કૃષ્ટ - અનેક હજાર.

પૂર્વપ્રતિપન્નની અપેક્ષાએ - જઘન્ય અનેક હજાર ક્રોડ અને ઉત્કૃષ્ટ પણ અનેક હજાર ક્રોડ.

પ્ર. ભંતે ! છેદોપસ્થાપનીય સંયત એક સમયમાં કેટલા હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! **પ્રતિપદ્યમાનની અપેક્ષાએ** - ક્યારેક હોય છે અને ક્યારેક હોતા નથી.

જો હોય છે તો જઘન્ય- એક, બે, ત્રણ.

ઉત્કૃષ્ટ - અનેક સો.

પૂર્વપ્રતિપન્નની અપેક્ષાએ - ક્યારેક હોય છે અને ક્યારેક હોતા નથી.

જો હોય છે તો જઘન્ય- એક, બે, ત્રણ,

ઉત્કૃષ્ટ - અનેક સો ક્રોડ.

પ્ર. ભંતે ! પરિહાર વિશુદ્ધ સંયત એક સમયમાં કેટલા હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! **પ્રતિપદ્યમાનની અપેક્ષાએ** - ક્યારેક હોય છે અને ક્યારેક હોતા નથી.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

जइ अत्थि जहन्नेणं-एक्को वा, दो वा, तिण्णि वा, उक्कोसेणं-सयपुहुत्तं,

पुव्वपडिवन्नए पडुच्च-सिय अत्थि, सिय णत्थि।

जइ अत्थि जहन्नेणं-एक्को वा, दो वा, तिण्णि वा, उक्कोसेणं-सहस्सपुहुत्तं।

प. सुहुमसंपराया णं भंते ! एगसमएणं केवइया होज्जा ?

उ. गोयमा ! **पडिवज्जमाणए पडुच्च**-सिय अत्थि, सिय णत्थि।

जइ अत्थि जहन्नेणं-एक्को वा, दो वा, तिण्णि वा, उक्कोसेणं-बावट्ठं सयं, अट्ठसयं खवगाणं, चउप्पण्णं उवसामगाणं।

पुव्वपडिवन्नए पडुच्च-सिय अत्थि, सिय णत्थि।

जइ अत्थि जहन्नेणं-एक्को वा, दो वा, तिण्णि वा, उक्कोसेणं-सयपुहुत्तं।

प. अहक्खायसंजया णं भंते ! एगसमएणं केवइया होज्जा ?

उ. गोयमा ! **पडिवज्जमाणए पडुच्च**-सिय अत्थि, सिय नत्थि।

जइ अत्थि, जहन्नेणं-एक्को वा, दो वा, तिण्णि वा, उक्कोसेणं-बावट्ठं सयं, अट्ठसयं खवगाणं, चउपन्नं उवसामगाणं।

पुव्वपडिवन्नए पडुच्च-जहन्नेण वि कोडिपुहुत्त, उक्कोसेण वि कोडिपुहुत्तं।

३६. अप्प-बहुय-दारं-

प. एएसि णं भंते ! १. सामाइय, २. छेदोवट्ठावणिय, ३. परिहारविसुद्धिय, ४. सुहुमसंपराय, ५. अहक्खाय-संजयाणं कयरे कयरेहिंतो अप्पा वा **-जाव-** विसेसाहिया वा ?

उ. गोयमा - १. सव्वत्थोवा सुहुमसंपरायसंजया,

२. परिहारविसुद्धियसंजया संखेज्जगुणा,

३. अहक्खायसंजया संखेज्जगुणा,

જો હોય છે તો જઘન્ય - એક, બે, ત્રણ.

ઉત્કૃષ્ટ - અનેક સો.

પૂર્વપ્રતિપન્નની અપેક્ષાએ - ક્યારેક હોય છે અને ક્યારેક હોતા નથી.

જો હોય છે તો જઘન્ય - એક, બે, ત્રણ,

ઉત્કૃષ્ટ - અનેક હજાર.

પ્ર. ભંતે ! સૂક્ષ્મ સંપરાય સંયત એક સમયમાં કેટલા હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! **પ્રતિપદ્યમાનની અપેક્ષાએ** - ક્યારેક હોય છે અને ક્યારેક હોતા નથી.

જો હોય છે તો જઘન્ય- એક, બે, ત્રણ,

ઉત્કૃષ્ટ - એક સો બાસઠ હોય છે. અર્થાત્ એક સો આઠ ક્ષપકનાં અને ચોપ્પન ઉપશામકનાં હોય છે.

પૂર્વ પ્રતિપન્નની અપેક્ષાએ - ક્યારેક હોય છે અને ક્યારેક હોતા નથી.

જો હોય છે તો જઘન્ય- એક, બે, ત્રણ,

ઉત્કૃષ્ટ- અનેક સો.

પ્ર. ભંતે ! યથાખ્યાત સંયત એક સમયમાં કેટલા હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! **પ્રતિપદ્યમાનની અપેક્ષાએ** - ક્યારેક હોય છે અને ક્યારેક હોતા નથી.

જો હોય છે તો જઘન્ય - એક, બે, ત્રણ,

ઉત્કૃષ્ટ- એક સો બાસઠ હોય છે. અર્થાત્ એક સો આઠ ક્ષપકનાં અને ચોપ્પન ઉપશામકનાં હોય છે.

પૂર્વ પ્રતિપન્નની અપેક્ષાએ - જઘન્ય પણ અનેક ક્રોડ અને ઉત્કૃષ્ટ પણ અનેક ક્રોડ હોય છે.

૩૬. અલ્પ-બહુત્વ-દ્વાર :

પ્ર. ભંતે ! ૧. સામાયિક, ૨. છેદોપસ્થાપનીય, ૩. પરિહારવિશુદ્ધ, ૪. સૂક્ષ્મ સંપરાય, ૫. યથાખ્યાત સંયત આમાંથી કોણ કોનાથી અલ્પ **-યાવત્-** વિશેષાધિક છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ૧. બધાથી અલ્પ સૂક્ષ્મ સંપરાય સંયત છે.

૨. (તેનાથી) પરિહાર વિશુદ્ધ સંયત-સંખ્યાતગુણા છે.

૩. (તેનાથી) યથાખ્યાત સંયત-સંખ્યાતગુણા છે.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

४. छेदोवट्ठावणियसंजया संखेज्जगुणा,

५. सामाइयसंजया संखेज्जगुणा।

- विया. स. २५, उ. ७, सु. १-१८८

४. (તેનાથી) છેદોપસ્થાપનીય સંયત સંખ્યાતગુણા છે.

૫. (તેનાથી) સામાયિક સંયત સંખ્યાતગુણા છે.

८. पमत्तापमत्त संजयस्स पमत्तापमत्त संजयभावस्स काल परूवणं -

प. पमत्तसंजयस्स णं भंते ! पमत्तसंयमे वट्टमाणस्स सव्वा वि य णं पमत्तद्धा कालओ केवच्चिरं होइ ?

उ. मंडियपुत्ता ! एगजीवं पडुच्च-जहन्नेणं एक्कं समयं, उक्कोसेणं देसूणा पुव्वकोडी, णाणा जीवे पडुच्च-सव्वद्धा।

प. अपमत्तसंजयस्स णं भंते ! अपमत्तसंयमे वट्टमाणस्स सव्वा वि य णं अपमत्तद्धा कालओ केवच्चिरं होइ ?

उ. मंडियपुत्ता ! एगजीवं पडुच्च-जहन्नेणं अंतोमुहुत्तं, उक्कोसेणं पुव्वकोडी देसूणा, णाणा जीवे पडुच्च सव्वद्धं।

- विया. स. ३, उ. ३, सु. १५-१६

૮. પ્રમત્ત અને અપ્રમત્ત સંયતનું પ્રમત્ત તથા અપ્રમત્ત સંયત ભાવનું કાળ પ્રરુપણ :

પ્ર. ભંતે ! પ્રમત્ત સંયતમાં પ્રવર્તમાન પ્રમત્ત સંયમીનું બધું મળીને પ્રમત્ત સંયમ કાળ કેટલો હોય છે ?

ઉ. મંડિત પુત્ર ! એક જીવની અપેક્ષાએ જઘન્ય એક સમય અને ઉત્કૃષ્ટ દેશોન પૂર્વકોટિ અને અનેક જીવોની અપેક્ષાએ સર્વકાળ હોય છે.

પ્ર. ભંતે ! અપ્રમત્ત સંયતમાં પ્રવર્તમાન અપ્રમત્ત સંયમીનું બધુ મળીને અપ્રમત્ત સંયમ કાળ કેટલો હોય છે ?

ઉ. મંડિતપુત્ર ! એક જીવની અપેક્ષાએ જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ટ દેશોન પૂર્વકોટિ અને અનેક જીવોની અપેક્ષાએ સર્વકાળ હોય છે.

जैन साईट JAINSITE जैनम् जयति शासनम्

९. देवाणं संजयत्ताइ पुच्छाए गोयमस्स भगवओ समाहाणं -

प. 'भंते ! त्ति' भगवं गोयमे समणं भगवं महावीरं वंदइ नमंसइ वंदित्ता नमंसित्ता एवं वयासी -

प. देवा णं भंते ! संजयाइति वत्तव्वं सिया ?

उ. गोयमा ! णो इणट्ठे समट्ठे, अब्भक्खाणमेयं देवाणं।

प. भंते ! असंजया इति वत्तव्वं सिया ?

उ. गोयमा ! णो इणट्ठे समट्ठे, णिट्ठुर वयणमेयं देवाणं।

प. भंते ! संजयासंजया इति वत्तव्वं सिया ?

उ. गोयमा ! णो इणट्ठे समट्ठे, असब्भूयमेयं देवाणं।

प. से किं खाइ णं भंते ! देवाणं वत्तव्वं सिया ?

उ. गोयमा ! देवा णं 'नो संजया' इति वत्तव्वं सिया।

- विया. स. ५, उ. ४, सु. २०-२३

૯. દેવોનાં સંયતત્વાદિનાં પૂછવા પર ભગવાન દ્વારા ગૌતમનું સમાધાન :

પ્ર. 'ભંતે !' આ પ્રમાણે સંબોધિત કરીને ભગવાન ગૌતમએ શ્રમણ ભગવાન મહાવીરને વંદન નમસ્કાર કરીને આ પ્રમાણે પૂછ્યું -

પ્ર. ભંતે ! શું દેવોને સંયત કહી શકાય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! આ અર્થ સમર્થ નથી. (એવું ન કહી શકાય) આ દેવોનાં માટે અભ્યાખ્યાન (મિથ્યા આરોપિત) વર્ણન છે.

પ્ર. ભંતે ! શું દેવોને અસંયત કહી શકાય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! આ અર્થ સમર્થ નથી. (એવું ન કહી શકાય) દેવોના માટે આ (વર્ણન) નિષ્ઠુર વચન છે.

પ્ર. ભંતે ! શું દેવોને સંયતાસંયત કહી શકાય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! આ અર્થ પણ સમર્થ નથી (એવું ન કહી શકાય) દેવોને "સંયતા સંયત" કહેવું અસદ્ભૂત (અસત્ય) વચન છે.

પ્ર. ભંતે ! તો પછી દેવોને શું કહીએ ?

ઉ. ગૌતમ ! દેવોને "નો સંયત" કહી શકાય છે.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

१०. जीव-चउवीसदंडएसु संजयाइ अप्पबहुत्त य परूवणं-

प. जीवा णं भंते ! किं संजया, असंजया, संजयासंजया ?

उ. गोयमा ! जीवा संजया वि, असंजया वि, संजयासंजया वि।

एवं जहेव पण्णवणाए तहेव भाणियव्वं -जाव- वेमाणिया।

प. एएसि णं भंते ! संजया णं असंजयाणं संजयासंजयाण य कयरे कयरेहिंतो अप्पा वा **-जाव-** विसेसाहिया वा ?

उ. गोयमा ! १. सव्वत्थोवा जीवा संजया,

२. संजयासंजया असंखेज्जगुणा,

३. असंजया अणंतगुणा।

प. एएसि णं भंते ! पंचेंदियतिरिक्खजोणियाणं असंजयाणं संजयासंजयाण य कयरे कयरेहिंतो अप्पा वा **-जाव-** विसेसाहिया वा ?

उ. गोयमा ! सव्वत्थोवा पंचेंदियतिरिक्खजोणिया संजयासंजया,

असंजया असंखेज्जगुणा।

मणुस्सा जहा जीवा।

- विया. स. ७, उ. २, सु. २८

१०. જીવ- ચોવીસ દંડકોમાં સંયતાદિનું અને અલ્પ બહુત્વનું પ્રરુપણ :

પ્ર. ભંતે ! શું જીવ સંયત છે, અસંયત છે કે સંયતાસંયત છે ?

ઉ. ગૌતમ ! જીવ સંયત પણ છે, અસંયત પણ છે અને સંયતાસંયત પણ છે.

જે પ્રમાણે પ્રજ્ઞાપના સૂત્રમાં કહ્યુ છે તે પ્રમાણે વૈમાનિક સુધી કહેવું જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! આ સંયત, અસંયત અને સંયતાસંયતમાં કોણ કોનાથી અલ્પ **-યાવત્-** વિશેષાધિક છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ૧. બધાથી અલ્પ સંયત જીવ છે.

૨. (તેનાથી) સંયતાસંયત જીવ અસંખ્યાતગુણા છે.

૩. (તેનાથી) અસંયત જીવ અનન્તગુણા છે.

પ્ર. ભંતે ! આ અસંયત અને સંયતાસંયત પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક જીવોમાં કોણ કોનાથી અલ્પ **-યાવત્-** વિશેષાધિક છે ?

ઉ. ગૌતમ ! સંયતાસંયત પંચેન્દ્રિય- તિર્યંચયોનિક જીવ બધાથી અલ્પ છે,

(તેનાથી) અસંયત અસંખ્યાતગુણા છે.

મનુષ્યોનો અલ્પબહુત્વ ઔધિક જીવનાં સમાન છે.

जैन साइट JAINSITE जैनम् जयति शासनम्

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

૨૯. લેશ્યા અધ્યયન

આવશ્યકસૂત્રની હરીભદ્રીય ટીકામાં લેશ્યાની પરિભાષા કરતા કહ્યું છે, **"श्लेषयत्यात्मानमष्टविधेन कर्मणा ईति लेश्या"** અર્થાત્ જે આત્માને અષ્ટવિધ કર્મોથી શ્લિષ્ટ કરે છે તે લેશ્યા છે. એક અન્ય પરિભાષા **"लिम्पतीति लेश्या"** [ધવલા ટીકા] ના અનુસાર જે કર્મોથી આત્માને લિપ્ત કરે છે તે લેશ્યા છે. કર્મ બંધનમાં પ્રમુખ હેતુ કષાય અને યોગ છે. યોગથી કર્મપુદ્ગલ રુપી રજકણ આવે છે. કષાયરુપી ગોળાથી તે આત્મા પર ચોટે છે. પરંતુ કષાયના ગોળાને ભીનુ કરવાવાળુ પાણી લેશ્યા છે. સૂંકો ગોળો રજકણને ચોટી નહીં શકાય, આ રીતે કષાય અને યોગથી લેશ્યા જુદી છે. સર્વાર્થસિધ્ધ ધવલા ટીકા આદિ ગ્રંથોમાં કષાયના ઉદયથી અનુરંજિત યોગની પ્રવૃત્તિને લેશ્યા કહેવામાં આવી છે. આ ભાવ લેશ્યાનું સ્વરૂપ છે.

લેશ્યાના બે પ્રકાર છે - દ્રવ્ય લેશ્યા અને ભાવ લેશ્યા. દ્રવ્ય લેશ્યા પૌદ્ગલિક હોય છે અને ભાવ લેશ્યા અપૌદ્ગલિક. દ્રવ્ય લેશ્યામાં વર્ણ, ગંધ, રસ અને સ્પર્શ હોય છે. ભાવલેશ્યા અગુરુલઘુ હોય છે.

દ્રવ્ય અને ભાવ આ બંને પ્રકારની લેશ્યાઓના છ ભેદ છે - (૧) કૃષ્ણલેશ્યા (૨) નીલ લેશ્યા (૩) કાપોત લેશ્યા (૪) તેજો લેશ્યા (૫) પદ્મ લેશ્યા અને (૬) શુક્લ લેશ્યા. આમાં પ્રથમ ત્રણ લેશ્યાઓ દુર્ગતિગામિની, સંક્લિષ્ટ અમનોજ્ઞ, અવિશુધ્ધ, અપ્રશસ્ત અને શીત - રુક્ષ સ્પર્શવાળી છે. અંતિમ ત્રણ લેશ્યાઓ સુગતિગામિની, અસંક્લિષ્ટ, મનોજ્ઞ, વિશુધ્ધ, પ્રશસ્ત અને સ્નિગ્ધ - ઉષ્ણ સ્પર્શવાળી છે. વર્ણની અપેક્ષાએ કૃષ્ણલેશ્યામાં કાળો વર્ણ, નીલ લેશ્યામાં નીલો વર્ણ, કાપોત લેશ્યામાં કબૂતરી (કાળો અને લાલ મિશ્રિત) વર્ણ, તેજો લેશ્યામાં લાલ વર્ણ અને પદ્મ લેશ્યામાં પીળો વર્ણ, શુક્લ લેશ્યામાં શ્વેતવર્ણ હોય છે. રસની અપેક્ષાએ કૃષ્ણ લેશ્યામાં કડવો, નીલ લેશ્યામાં તીખો, કાપોત લેશ્યામાં કસાયેલો, તેજોલેશ્યામાં ખાટો-મીઠો, પદ્મલેશ્યામાં આશ્રવની જેમ થોડો ખાટો અને થોડો કષાયેલો તથા શુક્લલેશ્યામાં મધુર રસ હોય છે. ગંધની અપેક્ષાએ કૃષ્ણ, નીલ અને કાપોત લેશ્યાઓ દુર્ગંધયુક્ત હોય છે. તથા તેજો, પદ્મ અને શુક્લલેશ્યાઓ સુગંધયુક્ત હોય છે. સ્પર્શની અપેક્ષાએ કૃષ્ણ, નીલ અને કાપોત લેશ્યાઓ કર્કશ સ્પર્શયુક્ત છે. તથા તેજો, પદ્મ અને શુક્લલેશ્યાઓ કોમળ સ્પર્શયુક્ત છે. પ્રદેશની અપેક્ષાએ કૃષ્ણ લેશ્યાથી શુક્લલેશ્યા સુધી બધી લેશ્યાઓમાં અનંત પ્રદેશ છે. વર્ગણાની અપેક્ષાએ પ્રત્યેક લેશ્યામાં અનંત વર્ગણાઓ છે. પ્રત્યેક લેશ્યા અસંખ્યાત આકાશ પ્રદેશોમાં સ્થિત છે. આ વર્ણન દ્રવ્ય લેશ્યાના અનુસાર જાણવું.

પ્રસ્તુત અધ્યયનમાં ભાવલેશ્યાના અનુરૂપ પ્રત્યેક લેશ્યાનું લક્ષણ આપ્યું છે. કૃષ્ણલેશ્યાથી યુક્ત જીવ પંચાશ્રવમાં પ્રવૃત્ત, ત્રણ ગુપ્તિઓથી અગુપ્ત, ષટ્કાયિક જીવોના પ્રતિ અવિરત આદિ વિશેષતાઓથી યુક્ત હોય છે. જ્યારે શુક્લલેશ્યાવાળા જીવ ધર્મધ્યાન અને શુક્લધ્યાનમાં લીન પ્રશાન્તચિત્ત અને દાન્ત હોય છે. તે પાંચ સમિતિઓથી સમિત અને ત્રણ ગુપ્તિઓથી ગુપ્ત હોય છે. છએ લેશ્યાઓ ઉત્તરોત્તર શુભ છે.

સલેશ્ય જીવ બે પ્રકારના છે - સંસાર સમાપન્નક અને અસંસાર સમાપન્નક. એમાંથી જે અસંસાર સમાપન્નક છે તેઓ સિધ્ધ કહેવાય છે તે યોગ્ય નથી જણાતું. સિધ્ધ તો અલેશ્ય હોય છે. અહિયાં સિધ્ધ શબ્દ મોહક્ષયના લક્ષ્યને સાધવાવાળા જિનના માટે ઉપયોગ થયો હોય એમ જણાય છે. સંસાર સમાપન્નક જીવ બે પ્રકારના છે - સંયત અને અસંયત. સંયત પણ પ્રમત્ત અને અપ્રમત્તના ભેદથી બે પ્રકારના છે. એમાં સિધ્ધ અને અપ્રમત સંયમને છોડી બધા જીવ આત્મારંભી પરારંભી અને તદુભયારંભી છે. અનારંભી નથી.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

લેશ્યાની જેમ લેશ્યાકરણ અને લેશ્યાનિવૃત્તિ પણ કૃષ્ણ આદિના ભેદથી છ પ્રકારની છે. જે જીવને જે લેશ્ય હોય છે તેને તે જ લેશ્યાકરણ અને લેશ્યાનિવૃત્તિ હોય છે. નૈરયિક જીવોમાં કૃષ્ણ, નીલ અને કાપોત એ ત્રણ લેશ્યાઓ હોય છે. ભવનપતિ, વાણવ્યંતર, પૃથ્વીકાય, અપ્કાય અને વનસ્પતિકાયમાં તેજોલેશ્યા મળીને ચાર લેશ્યાઓ હોય છે. તેજસ્કાય. વાયુકાય અને વિકલેન્દ્રિય જીવોમાં કૃષ્ણથી કાપોત સુધી ત્રણ લેશ્યાઓ છે. વૈમાનિક દેવોમાં તેજો, પદ્મ અને શુક્લ એ ત્રણ લેશ્યાઓ છે. તિર્યંચપંચેન્દ્રિય અને મનુષ્યમાં છ લેશ્યાઓ છે. જ્યોતિષી દેવોમાં એક માત્ર તેજો લેશ્યા છે. ચાર ગતિઓની અપેક્ષાએ લેશ્યાનું વિસ્તૃત વર્ણન આ અધ્યયનમાં થયું છે.

સમસ્ત સલેશ્ય જીવોના દંડક ક્રમથી સાત દ્વારોનું વર્ણન ઘણું જ મહત્ત્વપૂર્ણ છે તે સાત દ્વાર એ છે- (૧) સમ-આહાર, શરીર અને ઉચ્છ્‌વાસ, (૨) કર્મ, (૩) વર્ણ, (૪) લેશ્યા, (૫) વેદના, (૬) ક્રિયા અને (૭) આયુ. અહિંયા કર્મ અને ક્રિયામાં ભેદ છે. કર્મ તો અલ્પકર્મ અને મહાકર્મના ભેદથી બે પ્રકારના થાય છે. તથા ક્રિયાઓ પાંચ છે - (૧) આરંભિકી (૨) પારિગ્રહિકી (૩) માયા પ્રત્યયા (૪) અપ્રત્યાખ્યાન ક્રિયા અને (૫) મિથ્યાદર્શન પ્રત્યયા.

લેશ્યાઓનું પરસ્પર પરિણમન થાય છે કે નહીં એના પ્રશ્નોનું વિવેચન કરતા કીધું છે કે કૃષ્ણલેશ્યા, નીલલેશ્યામાં પરિણમે તો એના જ રૂપમાં, એના જ વર્ણમાં, એના જ ગંધમાં, એના જ રસમાં, એના જ સ્પર્શમાં ફરી-ફરી પરિણત થાય છે. આ પ્રકારે નીલલેશ્યા કાપોતલેશ્યા ને પ્રાપ્ત થઈ, કાપોતલેશ્યા તેજોલેશ્યાને પ્રાપ્ત થઈ, તેજોલેશ્યા પદ્મલેશ્યાને પ્રાપ્ત થઈ અને પદ્મલેશ્યા શુક્લ લેશ્યાને પ્રાપ્ત થઈ તે જ રૂપમાં **-યાવત્-** તેના જ સ્પર્શરૂપમાં (ફરી - ફરી) વારંવાર પરિણત થાય છે આને લેશ્યા ગતિ કહેવામાં આવે છે. આ લેશ્યાગતિ થવાથી કૃષ્ણલેશ્યા, નીલ લેશ્યા ને પ્રાપ્ત થઈને પણ કદાચિત્ આકાર ભાવમાત્રાથી અથવા પ્રતિભાગ ભાવમાત્રાથી કૃષ્ણલેશ્યા જ છે. તે નીલલેશ્યા થઈ શકતી નથી. તે જ રીતે બધી લેશ્યાના સંબંધમાં કથન કરેલ છે. લેશ્યાગતિ અશુભ લેશ્યાઓથી શુભ લેશ્યાઓમાં તો હોય જ છે. પરંતુ શુભ લેશ્યાઓમાંથી અશુભ લેશ્યાઓમાં પણ હોય છે. શુક્લલેશ્યાદિનું પરિણમન પદ્મલેશ્યા, તેજોલેશ્યા આદિમાં સંભવ છે. પરંતુ આકાર ભાવમાત્રા અને પ્રતિભાગ ભાવમાત્રાની અપેક્ષાએ પરિણમન થતું નથી.

બંધના સામાન્ય ભેદોની જેમ લેશ્યાનો બંધ ત્રણ પ્રકારનો હોય છે - (૧) જીવ પ્રયોગ બંધ (૨) અનંતર બંધ અને (૩) પરંપર બંધ.

જીવ જે લેશ્યાના દ્રવ્યોને ગ્રહણ કરી મૃત્યુ પામે છે તે એ જ લેશ્યાવાળા જીવોમાં ઉત્પન્ન થાય છે. શુક્લલેશ્યાવાળા સંક્લેશ ને પ્રાપ્ત થઈ કૃષ્ણલેશ્યાવાળો બની જાય છે. તથા કૃષ્ણલેશ્યાવાળા જીવોમાં ઉત્પન્ન થાય છે. આ પ્રમાણે જે જીવ જે લેશ્યામાં કાળ કરે તે તેજ લેશ્યાવાળા જીવોમાં જન્મ લે છે. જીવ જે લેશ્યામાં ઉત્પન્ન થાય છે કદાચિત્ તે જ લેશ્યામાં ઉદ્‌વર્તન કરે છે. પરંતુ તેજોલેશ્યી પૃથ્વીકાયિક આદિ થોડા જીવ કદાચિત્ કૃષ્ણલેશ્યી થઈ ઉદ્‌વર્તન (મરણ) કરે છે. કદાચિત્ નીલલેશ્યી થઈ ઉદ્‌વર્તન કરે છે. કદાચિત્ કાપોત લેશ્યી થઈ ઉદ્‌વર્તન કરે છે. લેશ્યા પરિણત થવાના પ્રથમ સમયે જીવ બીજા ભવમાં ઉત્પન્ન થતો નથી. પરંતુ લેશ્યાના પરિણત થવાથી જ્યારે અંતર્મુહૂર્ત વ્યતીત થઈ જાય છે અને અંતર્મુહૂર્ત શેષ રહે છે ત્યારે જીવ પરલોકમાં જાય છે.

લેશ્યાઓની અપેક્ષાએ ગર્ભ પ્રજનનનું વર્ણન મહત્ત્વપૂર્ણ છે. જે મનુષ્ય અને સ્ત્રી તથા એના ગર્ભથી સંબંધિત છે. એના અનુસાર મનુષ્ય અને સ્ત્રી પોતાના સદશ તથા પોતાનાથી ભિન્ન લેશ્યાવાળા ગર્ભને ઉત્પન્ન કરે છે. સ્થિતિની અપેક્ષાએ કૃષ્ણલેશ્યાવાળા જીવથી નીલલેશ્યાવાળા જીવ કદાચિત્ મહાકર્મવાળા હોય છે. આ પ્રમાણે નીલ લેશ્યાથી કાપોતલેશ્યાવાળા જીવ, કાપોતથી તેજોલેશ્યાવાળા, તેજોલેશ્યાથી પદ્મલેશ્યાવાળા જીવ સ્થિતિની અપેક્ષાએ કદાચિત્ મહાકર્મવાળા થાય છે.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

કૃષ્ણલેશ્યી, નીલલેશ્યી, કાપોતલેશ્યી, તેજોલેશ્યી અને પદ્મલેશ્યી જીવમાં બે, ત્રણ કે ચાર જ્ઞાન હોય છે. બે હોવાથી આભિનિબોધિક અને શ્રુતજ્ઞાન હોય છે. ત્રણ હોવાથી અવધિજ્ઞાન કે મનઃપર્યવ જ્ઞાન વિશેષ હોય છે. ચાર હોવા પર આ બધા જોવા મળે છે. શુક્લલેશ્યાવાળા જીવમાં બે, ત્રણ, ચાર કે એક જ્ઞાન હોય છે. ચાર સુધી તો પૂર્વવત્ છે. પરંતુ એક જ્ઞાન માનવાથી માત્ર કેવળજ્ઞાન હોય છે. કૃષ્ણલેશ્યીની અપેક્ષાએ નીલલેશ્યી નારક ને અવધિજ્ઞાન સ્પષ્ટ હોય છે અને અધિક ક્ષેત્રનો વિષય કરે છે. આ જ પ્રમાણે નીલ લેશ્યીથી કાપોતલેશ્યી નારકીનું અવધિજ્ઞાન સ્પષ્ટ અને અધિક ક્ષેત્રનો વિષય કરે છે.

પ્રસ્તુત અધ્યયનમાં લેશ્યાઓની જઘન્ય ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ, સલેશ્ય - અલેશ્ય જીવોની કાયસ્થિતિ, સલેશ્ય - અલેશ્ય જીવોના અંતરકાળ, સલેશ્ય - અલેશ્ય જીવોનો ચાર ગતિઓમાં અલ્પબહુત્વ, સલેશ્ય જીવોની ઋધ્ધિનો અલ્પબહુત્વ, લેશ્યાના સ્થાનોમાં અલ્પબહુત્વ આદિના વિષયમાં વિસ્તૃત વર્ણન જોવા મળે છે. ગુણસ્થાનની દૃષ્ટિએ લેશ્યાનો વિચાર આ અધ્યયનમાં નથી થયો. અન્યત્ર મળેલ ઉલ્લેખના અનુસાર પહેલાથી છઠ્ઠા ગુણસ્થાન સુધી છએ લેશ્યાઓ હોય છે. સાતમાં ગુણસ્થાનમાં તેજો, પદ્મ અને શુક્લ લેશ્યાઓ હોય છે. જ્યારે આઠમાંથી તેરમાં ગુણસ્થાન સુધી માત્ર શુક્લ લેશ્યા હોય છે.

આ અધ્યયનનું પ્રયોજન અપ્રશસ્તથી પ્રશસ્ત લેશ્યાઓ તરફ ગતિ કરાવવાનું છે.

जैन साईट JAINSITE .com જૈનમ્ જયતિ શાસનમ્

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

२६. लेस्सज्झयणं

૨૬. લેશ્યા અધ્યયન

सूत्र -

१. **लेस्सज्झयणस्स उक्खेवो -**

लेसज्झयणं पवक्खामि, आणुपुव्विं जहक्कमं ।
छण्हं पि कम्मलेसाणं, अणुभावे सुणेह मे ॥

नामाइं वण्ण-रस-गंध-फास-परिणाम-लक्खणं ।
ठाणं ठिइं गई चाउं लेसाणं तु सुणेह मे ॥[१]

- उत्त. अ. ३४, गा. १-२

२. **छव्विहाओ लेस्साओ -**

प. कइ णं भंते ! लेस्साओ पण्णत्ताओ ?

उ. गोयमा ! छ लेस्साओ पण्णत्ताओ, तं जहा -

१. कण्हलेस्सा, २. णीललेस्सा, ३. काउलेस्सा, ४. तेउलेस्सा, ५. पम्हलेस्सा, ६. सुक्कलेस्सा ।[२]

- पण्ण. प. १७, उ. २, सु. ११५६

३. **दव्व-भावलेस्साणं सरूवं -**

प. कण्हलेस्सा णं भंते ! कइवण्णा **-जाव-** कइफासा पण्णत्ता ?

उ. गोयमा ! १. **दव्वलेसं पडुच्च**-पंचवण्णा, पंच रसा, दुगंधा, अट्ठ फासा पण्णत्ता,

२. **भावलेसं पडुच्च**-अवण्णा, अगंधा, अरसा, अफासा पण्णत्ता ।

एवं -जाव- सुक्कलेस्सा ।

- विया. स. १२, उ. ५, सु. २८-२९

४. **लेसाणं लक्खणाइं -**

१. पंचासवप्पवत्तो, तीहिं अगुत्तो छसुं अविरओ य ।
तिव्वारम्भपरिणओ, खुद्दो साहसिओ नरो ॥

સૂત્ર :

૧. **લેશ્યા-અધ્યયનની ઉત્થાનિકા :**

હું યથાક્રમ-આનુપૂર્વીથી લેશ્યા-અધ્યયનનું નિરુપણ કરીશ. (સર્વપ્રથમ) કર્મોની વિધાયક છયે લેશ્યાઓના અનુભાવ (રસવિશેષનાં) વિષયમાં મારાથી સાંભળો.

આ લેશ્યાઓનું વર્ણન નામ, વર્ણ, રસ, ગંધ, સ્પર્શ, પરિણામ, લક્ષણ, સ્થાન, સ્થિતિ, ગતિ અને આયુષ્યનો બંધ આ દ્વારોનાં માધ્યમથી મારાથી સાંભળો.

૨. **છ પ્રકારની લેશ્યાઓ :**

પ્ર. ભંતે ! લેશ્યાઓ કેટલી કહી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! છ લેશ્યાઓ કહી છે. જેમકે -

૧. કૃષ્ણ લેશ્યા, ૨. નીલ લેશ્યા, ૩. કાપોત લેશ્યા, ૪. તેજો લેશ્યા, ૫. પદ્મ લેશ્યા, ૬. શુક્લ લેશ્યા.

૩. **દ્રવ્ય-ભાવ લેશ્યાઓનું સ્વરુપ :**

પ્ર. ભંતે ! કૃષ્ણ લેશ્યામાં કેટલા વર્ણ **-યાવત્-** કેટલા સ્પર્શ કહ્યા છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ૧. **દ્રવ્ય લેશ્યાની અપેક્ષાથી** - તેમાં પાંચ વર્ણ, પાંચ રસ, બે ગંધ અને આઠ સ્પર્શ કહ્યા છે,

૨. **ભાવલેશ્યાની અપેક્ષાથી -** તે વર્ણ, ગંધ, રસ, સ્પર્શથી રહિત છે.

આ પ્રમાણે શુક્લલેશ્યા સુધી કહેવું જોઈએ.

૪. **લેશ્યાઓના લક્ષણ :**

૧. જે મનુષ્ય પાંચ આશ્રવોમાં પ્રવૃત્ત છે, ત્રણ ગુપ્તિઓથી અગુપ્ત છે, ષટ્કાયિક જીવોનાં પ્રતિ અવિરત છે, તીવ્ર આરંભમાં પરિણત છે, ક્ષુદ્ર અને સાહસી છે.

---

૧. ઉત્તરાધ્યયનનાં લેશ્યા અધ્યયનમાં આ ગાથાનુસાર વર્ણાદિનું ક્રમથી વર્ણન છે. પરંતુ વિભિન્ન આગમોનાં લેશ્યા સંબંધી પાઠોનું સંકલન કરવા માટે અહીં ભિન્ન ક્રમથી પાઠોને રાખેલ છે.

२. (क) किण्हा नीला य काऊ य, तेऊ पम्हा तहेव य ।
सुक्कलेसा य छट्ठा उ, नामाइं तु जहक्कमं ॥ - उत्त. अ. ३४, गा. ३

(ख) ठाणं. अ. ६, सु. ५०४ (ग) पण्ण. प. १७, उ. ४, सु. १२१९ (घ) पण्ण. प. १७, उ. ५, सु. १२५०
(ङ) पण्ण. प. १७, उ. ६, सु. १२५६ (च) विया. स. १, उ. २, सु. १३ (छ) विया. स. २५, उ. १, सु. ३
(ज) सम. सम. ६, सु. १ (झ) आव. अ. ४, सु. ६ (ञ) सम. सु. १५३ (३)

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

निद्धंसपरिणामो निस्संसो अजिइन्दिओ।
एयजोगसमाउत्तो **किण्हलेसं** तु परिणमे॥

નિ:શંક પરિણામવાળા છે, નૃશંસ છે, અજીતેન્દ્રિય છે, આ યોગોથી યુક્ત તે જીવ **કૃષ્ણ લેશ્યામાં** પરિણત હોય છે.

२. इस्सा-अमरिस-अतवो, अविज्ज-माया अहीरिया य।
गेही पओसे य सढे पमत्ते, रसलोलुए सायगवेसए य॥

૨. જે ઈર્ષાળુ છે, કદાગ્રહી છે, અતપસ્વી છે, અજ્ઞાની છે, માયી છે, નિર્લજ્જ છે, વિષયાસક્ત છે, પ્રદ્વેષી છે, ધૂર્ત છે, પ્રમાદી છે. રસલોલુપ છે, સુખનો ગવેષક છે.

आरम्भाओ अविरओ, खुद्दो साहस्सिओ नरो।
एयजोगसमाउत्तो, **नीललेसं** तु परिणमे॥

જે આરંભથી અવિરત છે, ક્ષુદ્ર છે, દુઃસાહસી છે, આ યોગોથી યુક્ત તે જીવ **નીલલેશ્યામાં** પરિણત હોય છે.

३. वंके वंकसमायारे, नियडिल्ले अणुज्जुए।
पलिउंचग ओवहिए, मिच्छदिट्ठी अणारिए॥

૩. જે મનુષ્ય વાણીથી વક્ર છે, આચારથી વક્ર છે, કપટી છે, સરલતાથી રહિત છે, સ્વદોષોને છુપાડનાર છે, છલ-કપટનો પ્રયોગ કરનાર છે, મિથ્યાદૃષ્ટિ છે, અનાર્ય છે.

उप्फालग-दुट्ठवाई य, तेणे यावि य मच्छरी।
एयजोगसमाउत्तो, **काउलेसं** तु परिणमे॥

જે મુખમાં આવે તેવા દુર્વચન બોલનાર છે, દુષ્ટવાદી છે, ચોર છે, ઈર્ષ્યા કરનાર છે, આ યોગોથી યુક્ત તે જીવ **કાપોત લેશ્યામાં** પરિણત હોય છે.

४. नीयावित्ती अचवले, अमाई अकुऊहले।
विणीयविणए दन्ते, जोगवं उवहाणवं॥

૪. જે નમ્ર વૃત્તિનાં છે, ચપળતા રહિત છે, માયાથી રહિત છે, અકુતૂહલી છે, વિનય કરવામાં નિપુણ છે, દાંત છે, સ્વાધ્યાયાદિથી સમાધિ સંપન્ન છે, શાસ્ત્રાધ્યયનનાં સમયે તપસ્યાનો કર્તા છે.

पियधम्मे दढधम्मे, वज्जभीरू हिएसए।
एयजोगसमाउत्तो, **तेउलेसं** तु परिणमे॥

જે પ્રિયધર્મી છે, દઢધર્મી છે, પાપભીરુ છે, હિતૈષી છે, આ યોગોથી યુક્ત તે જીવ **તેજોલેશ્યામાં** પરિણત છે.

५. पयणुकोह-माणे य, माया लोभे य पयणुए।
पसंतचित्ते दन्तप्पा, जोगवं उवहाणवं॥

૫. જેના ક્રોધ, માન, માયા અને લોભ અત્યંત અલ્પ છે, જે પ્રશાંતચિત્ત છે, આત્માનું દમન કરે છે, યોગવાન્ તથા ઉપધાનવાન્ છે.

तहा पयणुवाइं य, उवसन्ते जिइन्दिए।
एयजोगसमाउत्तो, **पम्हलेसं** तु परिणमे॥

જે અલ્પભાષી છે, ઉપશાંત છે અને જીતેન્દ્રિય છે, આ યોગોથી યુક્ત તે જીવ **પદ્મ લેશ્યામાં** પરિણત હોય છે.

६. अट्टरूद्दाणि वज्जित्ता, धम्मसुक्काणि झायए।
पसंतचित्ते दन्तप्पा, समिए गुत्ते य गुत्तिहिं॥

૬. જે આર્ત્ત અને રૌદ્ર ધ્યાનોનો ત્યાગ કરીને ધર્મ અને શુક્લ ધ્યાનમાં લીન છે, પ્રશાંત ચિત્ત અને દાંત છે, પાંચ સમિતિઓથી સમિત અને ત્રણ ગુપ્તિઓથી ગુપ્ત છે.

सरागे बीयरागे वा, उवसन्ते जिइन्दिए।
एयजोगसमाउत्तो, **सुक्कलेसं** तु परिणमे॥

-उत्त. अ. ३४, गा. २१-३२

સરાગી (ગૃહસ્થ) કે વીતરાગી (શ્રમણ) છે, પરંતુ ઉપશાંત અને જીતેન્દ્રિય છે, આ યોગોથી યુક્ત તે જીવ **શુક્લ લેશ્યામાં** પરિણત હોય છે.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

५. **दुग्गइसुगइगामिणी लेस्साओ -**

तओ लेसाओ-दोग्गइगामिणीओ, संकिलिट्ठाओ, अमणुण्णाओ, अविसुद्धाओ, अप्पसत्थाओ सीतलुक्खाओ पण्णत्ताओ, तं जहा-

१. कण्हलेसा, २. णीललेसा, ३. काउलेसा।

तओ लेसाओ-सोगइगामिणीओ, असंकिलिट्ठाओ, मणुण्णाओ, विसुद्धाओ, पसत्थाओ, णिद्धुण्हाओ, पण्णत्ताओ, तं जहा-

१. तेउलेसा, २. पम्हलेसा, ३. सुक्कलेसा[1]।

- ठाणं. अ. ३, उ. ४, सु. २२१

६. **लेस्साणं गरूयत्तं लहुयत्तं -**

प. कण्हलेस्सा णं भंते ! किं गरूया, लहुया, गरूयलहुया अगरूयलहुया ?

उ. गोयमा ! णो गरूया, णो लहुया, गरूयलहुया वि, अगरूयलहुया वि।

प. से केणट्ठेणं भंते ! एवं वुच्चइ -

"कण्हलेस्सा णो गरूया, णो लहुया, गरूयलहुया वि, अगरूयलहुया वि ?"

उ. गोयमा ! **दव्वलेस्सं पडुच्च-**ततियपदेणं (गरूयलहुया),

भावलेस्सं पडुच्च-चउत्थ पदेणं (अगरूयलहुया)।

से तेणट्ठेणं गोयमा ! एवं वुच्चइ-

"णो लहुया, णो गरूया, गरूयलहुया वि, अगरूयलहुया वि।

एवं -जाव- सुक्कलेस्सा।

- विया. स. १, उ. ९, सु. १० (१)

७. **सरूवी सकम्मलेस्स पुग्गलाणं ओभासणाइ-**

प. अत्थि णं भंते ! सरूवी सकम्मलेस्सा पोग्गला ओभासेंति, उज्जोएंति, तवेंति **-जाव-** पभासेंति ?

उ. हंता, गोयमा ! अत्थि।

प. कयरे णं भंते ! सरूवी सकम्मलेस्सा पोग्गला ओभासेंति **-जाव-** पभासेंति ?

૫. **દુર્ગતિ-સુગતિ-ગામિની લેશ્યાઓ :**

ત્રણ લેશ્યાઓ - દુર્ગતિ ગામિની, સંક્લિષ્ટ, અમનોજ્ઞ, અવિશુદ્ધ, અપ્રશસ્ત અને શીત-રુક્ષ સ્પર્શવાળી કહી છે, જેમકે -

૧. કૃષ્ણલેશ્યા, ૨. નીલ લેશ્યા, ૩. કાપોત લેશ્યા.

ત્રણ લેશ્યાઓ : સુગતિગામિની, અસંક્લિષ્ટ, મનોજ્ઞ, વિશુદ્ધ, પ્રશસ્ત અને સ્નિગ્ધ-ઉષ્ણ સ્પર્શવાળી કહી છે, જેમકે -

૧. તેજો લેશ્યા, ૨. પદ્મ લેશ્યા, ૩. શુક્લ લેશ્યા.

૬. **લેશ્યાઓનું ગુરુત્વ લઘુત્વ :**

પ્ર. ભંતે ! કૃષ્ણ લેશ્યા શું ગુરુ છે, લઘુ છે, ગુરુ લઘુ છે કે અગુરુ લઘુ છે ?

ઉ. ગૌતમ ! કૃષ્ણ લેશ્યા ગુરુ નથી, લઘુ નથી, પરંતુ ગુરુ લઘુ છે અને અગુરુ લઘુ પણ છે.

પ્ર. ભંતે ! શા માટે એવું કહેવાય છે કે -

"કૃષ્ણલેશ્યા ગુરુ નથી, લઘુ નથી, પરંતુ ગુરુલઘુ પણ છે અને અગુરુ લઘુ પણ છે."

ઉ. ગૌતમ ! **દ્રવ્ય લેશ્યાની અપેક્ષાએ -** તૃતીય પદ (ગુરુલઘુ) છે.

ભાવ લેશ્યાની અપેક્ષાએ - ચોથાપદ (અગુરુલઘુ) છે.

માટે હે ગૌતમ ! એવું કહેવાય છે કે -

"કૃષ્ણ લેશ્યા ગુરુ નથી, લઘુ નથી, પરંતુ ગુરુલઘુ પણ છે અને અગુરુલઘુ પણ છે."

આ પ્રમાણે શુક્લલેશ્યા સુધી જાણવું જોઈએ.

૭. **સરુપી સકર્મ લેશ્યાઓનાં પુદ્દગલોનું અવભાસન (પ્રકાશિત થવું) આદિ :**

પ્ર. ભંતે ! શું સરુપી (વર્ણાદિયુક્ત) સકર્મ લેશ્યાઓનાં પુદ્દગલ સ્કંધ હોય છે. તે અવભાષિત હોય છે, ઉદ્યોતિત હોય છે, તપે છે કે પ્રભાસિત હોય છે ?

ઉ. હા, ગૌતમ ! તે (અવભાસિત **-યાવત્-** પ્રભાસિત) હોય છે.

પ્ર. ભંતે ! તે સરુપી કર્મલેશ્યાનાં પુદ્દગલ ક્યાં છે જે અવભાસિત **-યાવત્-** પ્રભાસિત હોય છે ?

१. (क) पण्ण. प. १७, उ. ४, सु. १२४१ (ख) उत्त. अ. ३४, गा. ५६-५७

जैन साहित्य JAINSITE .com जैनम् जयति शासनम्
www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

उ. गोयमा ! जाओ इमाओ चंदिम सूरियाणं देवाणं विमाणेहिंतो लेस्साओ बहिया अभिनिस्सडाओ ओभासेंति -जाव- पभासेंति ।

एएणं गोयमा ! ते सरूवी सकम्मलेस्सा पोग्गला ओभासेंति -जाव- पभासेंति ।

- विया. स. १४, उ. ९, सु. २-३

८. **लेस्साणं वण्णा-**

प. एयाओ णं भंते ! छल्लेसाओ कइसु वण्णेसु साहिज्जंति ?

उ. गोयमा ! पंचसु वण्णेसु साहिज्जंति, तं जहा -

१. कण्हलेस्सा कालएणं वण्णेणं साहिज्जइ ।

२. णीललेस्सा णीलएणं वण्णेणं साहिज्जइ ।

३. काउलेस्सा काल-लोहिएणं वण्णेणं साहिज्जइ ।

४. तेउलेस्सा लोहिएणं वण्णेणं साहिज्जइ ।

५. पम्हलेस्सा हालिद्दएणं वण्णेणं साहिज्जइ ।

६. सुक्कलेस्सा सुक्किलएणं वण्णेणं साहिज्जइ ।

- पण्ण. प. १७, उ. ४, सु. १२३२

प. **१.** कण्हलेस्सा णं भंते ! वण्णेणं केरिसिया पण्णत्ता ?

उ. गोयमा ! से जहाणामए जीमूए इ वा, अंजणे इ वा, खंजणे इ वा, कज्जले इ वा, गवले इ वा, गवलवलए इ वा, जंबूफलए इ वा, अद्दारिट्ठाए इ वा, परपुट्ठे इ वा, भमरे इ वा, भमरावली इ वा, गयकलभे इ वा, किण्हकेसे इ वा, आगासथिग्गले इ वा, किण्हासोए इ वा, किण्हकणवीरए इ वा, किण्हबंधुजीवए इ वा ।

प. भवेयारूवा ?

उ. गोयमा ! णो इणट्ठे समट्ठे ।

कण्हलेस्सा णं एत्तो अणिट्ठतरिया चेव, अकंततरिया चेव, अप्पियतरिया चेव, अमणुण्णतरिया चेव, अमणामतरिया चेव वण्णेणं पण्णत्ता ।

प. **२.** णीललेस्सा णं भंते ! केरिसिया वण्णेणं पण्णत्ता ?

उ. गोयमा ! से जहाणामए भिंगे इ वा, भिंगपत्ते इ वा, चासे इ वा, चासपिंच्छे इ वा, सुए इ वा, सुयपिच्छे इ वा, सामा इ वा, वणराइ इ वा, उच्चंतए इ वा, पारेवयगीवा इ वा, मोरगीवा इ वा, हलधरवंसणे

ઉ. ગૌતમ ! ચંદ્ર અને સૂર્ય દેવોનાં વિમાનોથી બહાર નીકળેલ જે લેશ્યાઓ છે તે અવભાસિત **-યાવત્-** પ્રભાસિત હોય છે.

હે ગૌતમ ! (એ જ તે ચંદ્ર, સૂર્ય નિર્ગત તેજો લેશ્યાઓ છે) જેનાથી સરુપી કર્મ લેશ્યાનાં પુદ્‌ગલ સ્કંધ અવભાસિત **-યાવત્-** પ્રભાસિત હોય છે.

૮. **લેશ્યાઓનાં વર્ણ :**

પ્ર. ભંતે ! છ લશ્યાઓ કેટલા વર્ણોથી વર્ણિત છે ?

ઉ. ગૌતમ ! પાંચ વર્ણોથી વર્ણિત છે, જેમકે -

૧. કૃષ્ણ લેશ્યા કૃષ્ણ વર્ણથી વર્ણિત છે,

૨. નીલ લેશ્યા નીલ વર્ણથી વર્ણિત છે,

૩. કાપોત લેશ્યા કૃષ્ણ-રક્ત મિશ્રિત વર્ણથી વર્ણિત છે.

૪. તેજો લેશ્યા રક્ત (લાલ) વર્ણથી વર્ણિત છે.

૫. પદ્મલેશ્યા પીળા વર્ણથી વર્ણિત છે.

૬. શુક્લ લેશ્યા સફેદ વર્ણથી વર્ણિત છે.

પ્ર. **૧.** ભંતે ! કૃષ્ણલેશ્યા કેવા વર્ણવાળી કહી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! કાળા મેઘવાળી, સુરમા, ખંજન, કાજળ, ભૈંસનાં શીંગડા, ગવલ વલય, જાંબુનાં ફળ, ભીના અરીઠાં, કોયલ, ભ્રમર, ભ્રમરોની પંક્તિ, હાથીનાં બચ્ચા, કાળા કેશ, આકાશ ખંડ, કાળા અશોક, કાળા કનેર, કાળા બંધુજીવક જેવા વર્ણવાળી કૃષ્ણ લેશ્યા છે.

પ્ર. શું કૃષ્ણ લેશ્યા આવા વર્ણવાળી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! આ અર્થ શક્ય નથી.

કૃષ્ણ લેશ્યા આનાથી પણ અધિક અનિષ્ટ, અકાંત, અપ્રિય, અમનોજ્ઞ અને અમનોહર વર્ણવાળી કહી છે.

પ્ર. **૨.** ભંતે ! નીલ લેશ્યા કેવા વર્ણવાળી કહી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ભૃંગ, ભૃંગની પત્ર, નીલકંઠ, નીલકંઠનાં પત્ર, પોપટ, પોપટની પાંખ, શ્યામા, વનરાજિ, દંતરાગ, કપોતગ્રીવા, મયૂરગ્રીવા, બળદેવ વસ્ત્ર,

જૈન સાઈટ JAINSITE જૈનમ્ જયતિ શાસનમ્

इ वा, अयसिकुसुमए इ वा, बाणकुसुमए इ वा, अंजणकेसियाकुसुमए इ वा, णीलुप्पले इ वा, नीलासोए इ वा, णीलकणवीरए इ वा, णीलबंधुजीवए इ वा।

અળસી પુષ્પ, બાણ પુષ્પ, અંજનકેસરિ પુષ્પ, નીલકમળ, નીલ અશોક, નીલકનેર, નીલબંધુ જીવક વૃક્ષ જેવા વર્ણવાળી નીલ લેશ્યા છે.

प. भवेयारूवा ?

પ્ર. શું નીલ લેશ્યા આવા વર્ણવાળી છે ?

उ. गोयमा ! णो इणट्ठे समट्ठे।

नीललेस्सा णं एत्तो अणिट्ठतरिया -जाव- अमणामतरिया चेव वण्णेणं पण्णत्ता।

ઉ. ગૌતમ ! આ અર્થ શક્ય નથી.

નીલ લેશ્યા આનાથી પણ અધિક અનિષ્ટ **-યાવત્-** અધિક અમનોહર વર્ણવાળી કહી છે.

प. ३. काउलेस्सा णं भंते ! केरिसिया वण्णेणं पण्णत्ता ?

પ્ર. ૩. ભંતે ! કાપોત લેશ્યા કેવા વર્ણવાળી કહી છે ?

उ. गोयमा ! से जहाणामए खयरसारे इ वा, कयरसारे इ वा, धमाससारे इ वा, तंबे इ वा, तंबकरोडए इ वा, तंबच्छिवाडिया इ वा, बाइंगणि कुसुमए इ वा, कोइलच्छदकुसुमए इ वा, जवासा कुसुमे इ वा, कलकुसुमे इ वा।

ઉ. ગૌતમ ! કાથો, કેર, ધમાસા, તાંબુ, તાંબાનાં વાટકા, તાંબાનાં ચમચા, રીંગણનાં પુષ્પ, કોકિલચ્છદ પુષ્પ, જવાસા પુષ્પ, કળ કુસુમ જેવા વર્ણવાળી કાપોત લેશ્યા છે.

प. भवेयारूवा ?

પ્ર. શું કાપોત લેશ્યા આવા વર્ણવાળી છે ?

उ. गोयमा ! णो इणट्ठे समट्ठे।

काउलेस्सा णं एत्तो अणिट्ठतरिया -जाव- अमणामतरिया चेव वण्णेणं पण्णत्ता।

ઉ. ગૌતમ ! આ અર્થ શક્ય નથી.

કાપોત લેશ્યા આનાથી પણ વધારે અનિષ્ટ **-યાવત્-** વધારે અમનોહર વર્ણવાળી કહી છે.

प. ४. तेउलेस्सा णं भंते ! केरिसिया वण्णेणं पण्णत्ता ?

પ્ર. ૪. ભંતે ! તેજો લેશ્યા કેવા વર્ણવાળી કહી છે ?

उ. गोयमा ! से जहाणामए ससरूहिरे इ वा, उरब्भरूहिरे इ वा, वराहरूहिरे इ वा, संबररूहिरे इ वा, मणुस्सरूहिरे इ वा, बालिंदगोवे इ वा, बालदिवागरे इ वा, संझब्भरागे इ वा, गुंजद्धरागे इ वा, जाइहिंगुलुए इ वा, पवालंकुरे इ वा, लक्खारसे इ वा, लोहियक्खमणी इ वा, किमिरागकंबले इ वा, गयतालुए इ वा, चीणपिट्ठरासी इ वा, पालियायकुसुमे इ वा, जासुमणाकुसुमे इ वा, किंसुयपुप्फरासी इ वा, रत्तुप्पले इ वा, रत्तासोगे इ वा, रत्तकणवीरए इ वा, रत्तबंधुजीवए इ वा।

ઉ. ગૌતમ ! શશક રુધિર, મેષ રુધિર, સૂકર રુધિર, સાંભર રુધિર, મનુષ્ય રુધિર, બાળ-ઈન્દ્રગોપ, બાળદિવાકર, સંધ્યા-લાલિમા, ગુંજાર્ધ લાલિમા, ઉત્તમ હીંગળુ, પ્રવાલાંકુર, લાક્ષારસ, લોહિતાક્ષમણિ, કિરમિચીરંગયુક્તકંબલ, ગજતાળુ, ચીન પિષ્ટ રાશિ, પારિજાત પુષ્પ, જયા પુષ્પ, કિંશુક પુષ્પ, લાલ કમળ, લાલ અશોક, લાલ કનેર, લાલબંધુ જીવક જેવા વર્ણવાળી તેજો લેશ્યા છે.

प. भवेयारूवा ?

પ્ર. શું તેજોલેશ્યા આવા વર્ણવાળી છે ?

उ. गोयमा ! णो इणट्ठे समट्ठे।

तेउलेस्सा णं एत्तो इट्ठतरिया चेव, कंततरिया चेव, पियतरिया चेव, मणुण्णतरिया चेव, मणामतरिया चेव वण्णेणं पण्णत्ता।

ઉ. ગૌતમ ! આ અર્થ શક્ય નથી.

તેજો લેશ્યા આનાથી પણ અધિક ઈષ્ટ, કાંત, પ્રિય, મનોજ્ઞ અને મનોહર વર્ણવાળી કહી છે.

प. ५. पम्हलेस्सा णं भंते ! केरिसिया वण्णेणं पण्णत्ता ?

પ્ર. ૫. ભંતે ! પદ્મલેશ્યા કેવા વર્ણવાળી કહી છે ?

जैन साईट JAINSITE.com जैनम् जयति शासनम्

उ. गोयमा ! से जहाणामए चंपे इ वा, चंपयछल्ली इ वा, चंपयभेदे इ वा, हलिद्दा इ वा, हलिद्दगुलिया इ वा, हालिद्दाभेए इ वा, हरियाले इ वा, हरियालगुलिया इ वा, हरियालभेए इ वा, चिउरे इ वा, चिउररागे इ वा, सुवण्णसिप्पी इ वा, वरकणगणिहसे इ वा, वरपुरिसवसणे इ वा, अल्लइकुसुमे इ वा, चंपयकुसुमे इ वा, कणियारकुसुमे इ वा, कुहंडियाकुसुमे इ वा, सुवण्णजूहिया इ वा, सुहिरण्णियाकुसुमे इ वा, कोरेंटमल्लदामे इ वा, पीयासोगे इ वा, पीयकणवीरए इ वा, पीयबन्धुजीवए इ वा।

ઉ. ગૌતમ ! ચંપક, ચંપકની છાલ, ચંપકનાં ટુકડા, હળદર, હળદરની ગુટિકા, હળદરનાં ટુકડા (ખંડ), હરતાળ, હરતાળની ગુટિકા, હરતાળનાં ટુકડા, ચિંકુર, ચિકુરનાં રંગ, સ્વર્ણસીપ, સ્વર્ણ-નિકર્ષ, શ્રેષ્ઠ પીતામ્બર, અલ્લકી પુષ્પ, ચંપા પુષ્પ, કનેર પુષ્પ, કુષ્માંડ લતાપુષ્પ, સ્વર્ણ જુહી પુષ્પ, સુહિરણ્યિકાનું પુષ્પ, કોરંટ પુષ્પમાળા, પીળા અશોક, પીળા કનેર, પીળા બંધુજીવક જેવા વર્ણવાળી પદ્મલેશ્યા છે.

प. भवेयारूवा ?

પ્ર. શું પદ્મલેશ્યા આવા વર્ણવાળી છે ?

उ. गोयमा ! नो इणट्ठे समट्ठे।

पम्हलेस्सा णं एत्तो इट्ठतरिया चेव **-जाव-** मणामतरिया चेव वण्णेणं पण्णत्ता।

ઉ. ગૌતમ ! આ અર્થ શક્ય નથી.

પદ્મલેશ્યા આનાથી પણ અધિક ઈષ્ટ **-યાવત્-** અધિક મનોહર વર્ણવાળી કહી છે.

प. ६. सुक्कलेस्सा णं भंते ! केरिसिया वण्णेणं पण्णत्ता ?

પ્ર. ૬. ભંતે ! શુક્લલેશ્યા કેવા વર્ણવાળી કહી છે ?

उ. गोयमा ! से जहाणामए अंके इ वा, संखे इ वा, चंदे इ वा, कुंदे इ वा, दगे इ वा, दगरए इ वा, दही इ वा, दहिघणे इ वा, खीरे इ वा, खीरपूरे इ वा, सुक्कछिवाडिया इ वा, पेहुणमिंजिया इ वा, धंतधोयरूप्पपट्टे इ वा, सारइयबलाहए इ वा, कुमुददले इ वा, पोंडरियदले इ वा, सालिपिट्ठरासी इ वा, कुडगपुप्फरासी इ वा, सिंदुवारवरमल्लदामे इ वा, सेयासोए इ वा, सेयकणवीरे इ वा, सेयबंधुजीवए इ वा।

ઉ. ગૌતમ ! અંકરત્ન, શંખ, ચંદ્ર, કુંદ પુષ્પ, ઉદક, જલકણ, દધિ, દધિપિંડ, દુગ્ધ, દુગ્ધજાગ, શુષ્કફળી, મયુરપિંછ, મિંજીકા, ધાત રજત પટ્ટ, શારદીય મેઘ, કુમુદ પત્ર, પુંડરિક પત્ર, શાલિપિષ્ટ રાશિ, કુટજપુષ્પરાશિ, સિંદુવાર પુષ્પમાળા, શ્વેતઅશોક, શ્વેતકનેર, શ્વેત બંધુજીવક જેવા વર્ણવાળી શુક્લ લેશ્યા છે.

जैन साईट JAINSITE जैनम् जयति शासनम्

प. भवेयारूवा ?

પ્ર. શું શુક્લલેશ્યા આવા વર્ણવાળી છે ?

उ. गोयमा ! णो इणट्ठे समट्ठे।

सुक्कलेस्सा णं एत्तो इट्ठतरिया चेव **-जाव-** मणामतरिया चेव वण्णेणं पण्णत्ता।

- पण्ण. प. १७, उ. ४, सु. १२२६-१२३१

ઉ. ગૌતમ ! આ અર્થ શક્ય નથી.

શુક્લ લેશ્યા આનાથી પણ અધિક ઈષ્ટ **-યાવત્-** અધિક મનોહર વર્ણવાળી કહી છે.

१. जीमूयनिद्धसंकासा, गवलरिट्ठगसन्निभा।
खंजणंजण-नयणनिभा, किण्हलेसा उ वण्णओ॥

૧. કૃષ્ણલેશ્યા વર્ણની અપેક્ષાથી સ્નિગ્ધ કાળા મેઘનાં સમાન, ભેંસનાં શીંગડા અને અરીઠાનાં સદશ અથવા (ગાડીના) ખંજન, કાજળ કે સુરમો અને કીકીનાં સમાન કાળી છે.

२. नीलाऽसोगसंकासा, चासपिच्छसमप्पभा।
वेरूलिय निद्धसंकासा, नीललेसा उ वण्णओ॥

૨. નીલ લેશ્યા વર્ણની અપેક્ષાથી નીલા અશોક વૃક્ષનાં સમાન, પક્ષીની પાંખનાં સમાન કે સ્નિગ્ધ વૈડૂર્યરત્નની સમાન અતિનીલી છે.

३. अयसीपुप्फसंकासा, कोइलच्छदसन्निभा।
पारेवयगीवनिभा, काउलेसा उ वण्णओ॥

४. हिंगुलुयघायउसंकासा, तरूणाइच्चसन्निभा।
सुयतुण्ड-पईवनिभा, तेउलेसा उ वण्णओ॥

५. हरियालभेयसंकासा, हलिद्दाभेयसन्निभा।
सणासणकुसुमनिभा, पम्हलेसा उ वण्णओ॥

६. संखंककुन्दसंकासा, खीरपूरसमप्पभा।
रययहारसंकासा, सुक्कलेसा उ वण्णओ॥

- उत्त. अ. ३४, गा. ४-९

૩. કાપોતલેશ્યા વર્ણની અપેક્ષાથી અળસીનાં ફૂલ જેવી, કોયલની પાંખ જેવી તથા કબૂતરનાં ગર્દન જેવી કંઈક કાળી અને કંઈક લાલ છે.

૪. તેજોલેશ્યા વર્ણની અપેક્ષાથી હીંગળુ તથા ધાતુ-ગેરુ નાં સમાન, તરુણ સૂર્યનાં સમાન તથા પોપટની ચોંચ કે બળતા દીપકની સમાન લાલ રંગની છે.

૫. પદ્મલેશ્યા વર્ણની અપેક્ષાથી હરતાળનાં ટુકડા જેવી, હળદરનાં રંગ જેવી તથા સણ અને અસનનાં ફૂલ જેવી પીળી છે.

૬. શુક્લ લેશ્યા વર્ણની અપેક્ષાથી શંખ, અંકરત્ન અને કુંદનાં ફૂલની સમાન છે, દૂધની ધારાનાં સમાન તથા રજત અને હાર (મોતીની માળા)ની સમાન સફેદ છે.

९. लेस्साणं गंधा -

प. कइ णं भंते ! लेस्साओ दुब्भिगंधाओ पण्णत्ताओ ?

उ. गोयमा ! तओ लेस्साओ दुब्भिगंधाओ पण्णत्ताओ, तं जहा -

१. किण्हलेस्सा, २. णीललेस्सा, ३. काउलेस्सा।

प. कइ णं भंते ! लेस्साओ सुब्भिगंधाओ पण्णत्ताओ ?

उ. गोयमा ! तओ लेस्साओ सुब्भिगंधाओ पण्णत्ताओ, तं जहा -

१. तेउलेस्सा, २. पम्हलेस्सा, ३. सुक्कलेस्सा।[1]

- पण्ण. प. १७, उ. ४, सु. १२३९-१२४०

जह गोमडस्स गन्धो, सुणगमडगस्स व जहा अहिमडस्स।
एत्तो वि अणन्तगुणो, लेसाणं अप्पसत्थाणं॥

जह सुरहिकुसुमगन्धे, गन्धवासाण पिस्समाणाणं।
एत्तो वि अणन्तगुणो, पसत्थलेसाण तिण्हं पि॥

-उत्त. अ. ३४, गा. १६-१७

૯. લેશ્યાઓની ગંધ :

પ્ર. ભંતે ! દુર્ગંધવાળી કેટલી લેશ્યાઓ કહી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ત્રણ લેશ્યાઓ દુર્ગંધવાળી કહી છે, જેમકે -

૧. કૃષ્ણલેશ્યા, ૨. નીલલેશ્યા, ૩. કાપોત લેશ્યા.

પ્ર. ભંતે ! કેટલી લેશ્યાઓ સુગંધવાળી કહી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ત્રણ લેશ્યાઓ સુગંધવાળી કહી છે, જેમકે -

૧. તેજો લેશ્યા, ૨. પદ્મ લેશ્યા, ૩. શુક્લ લેશ્યા.

મરેલ ગાય, મરેલ કૂતરા અને મરેલ સાપનાં જેવી દુર્ગંધ હોય છે. તેનાથી પણ અનન્ત ગુણી અધિક દુર્ગંધ ત્રણેય અપ્રશસ્ત (કૃષ્ણ, નીલ, કાપોત) લેશ્યાઓની હોય છે.

સુગંધિત પુષ્પ અને પીસેલ સુવાસિત ગંધ દ્રવ્યોનાં જેવી ગંધ હોય છે, તેનાથી પણ અનન્તગુણી અધિક સુગંધ ત્રણેય પ્રશસ્ત (તેજો- પદ્મ- શુક્લ) લેશ્યાઓની હોય છે.

१०. लेस्साणं रसा -

प. **१.** कण्हलेस्सा णं भंते ! केरिसिया आसाएणं पण्णत्ता ?

उ. गोयमा ! से जहाणामए, णिंबे इ वा, णिंबसारे इ वा, णिंबछल्ली इ वा, णिंबफाणिए इ वा, कुडगफलए इ वा, कुडग छल्ली इ वा, कुडगफाणिए इ वा, कडुए इ वा, कडुगपत्ते इ वा, कडुगतुंबी इ वा,

૧૦. લેશ્યાઓનાં રસ :

પ્ર. **૧.** ભંતે ! કૃષ્ણ લેશ્યાનો આસ્વાદ (રસ) કેવો કહ્યો છે ?

ઉ. ગૌતમ ! લીંબડો, લીંબડા-સાર, લીંબડા-છાલ, લીંબડા-કવાથ, કુટજફળ, કુટજ-છાલ, કુટજ-કવાથ, કટુજ, કટુજપત્ર, કટુક-તુંબી,

१. ठाणं अ. ३, सु. ४, सु. २२१

जैन साईट JAINSITE जैनम् जयति शासनम्
www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

कडुगतुंबीफले इ वा, खारतउसी इ वा, खारतउसीफले इ वा, देवदाली इ वा, देवदालिपुप्फे इ वा, मियवालुंकी इ वा, मियवालुंकीफले इ वा, घोसाडिए इ वा, घोसाडइफले इ वा, कण्हकंदए इ वा, वज्जकंदए इ वा।

કટુકતુંબીફળ, કડવી કાકડી, કડવી કાકડી ફળ, દેવદાળી, દેવદાળી પુષ્પ, મૃગવાલુંકી, મૃગવાલુંકીફળ, ઘોષાતિની, ઘોષાતિની ફળ, કૃષ્ણકંદ, વજ્રકંદ જેવો કૃષ્ણલેશ્યાનો આસ્વાદ છે.

प. भवेयारूवा ?

પ્ર. શું કૃષ્ણ લેશ્યા આવા આસ્વાદ વાળી છે ?

उ. गोयमा ! णो इणट्ठे समट्ठे।

कण्हलेस्सा णं एत्तो अणिट्ठतरिया चेव **-जाव-** अमणामतरिया चेव आसाएणं पण्णत्ता।

ઉ. ગૌતમ ! આ અર્થ શક્ય નથી.

કૃષ્ણ લેશ્યા આસ્વાદમાં આનાથી પણ અનિષ્ટ **-યાવત્-** અધિક અમનોહર રસવાળી કહી છે.

प. २. णीललेस्साए णं भंते ! केरिसिया आसाएणं पण्णत्ता ?

પ્ર. **૨.** ભંતે ! નીલલેશ્યાનો આસ્વાદ કેવો કહ્યો છે ?

उ. गोयमा ! से जहाणामए भंगी इ वा, भंगीरए इ वा, पाढा इ वा, चविता इ वा, चित्तामूलए इ वा, पिप्पलीमूलए इ वा, पिप्पली इ वा, पिप्पलीचुण्णे इ वा, मिरिए इ वा, मिरियचुण्णे इ वा, सिंगबेरे इ वा, सिंगबेरचुण्णे इ वा।

ઉ. ગૌતમ ! ભૃંગી, ભૃંગી-કણ, પાઠા, ચવિતા, ચિત્રમૂલક, પીપળામૂળ, પીપર, પીપરચૂર્ણ, મરી, મરીનું ચૂર્ણ, શ્રૃંગબેર, શ્રૃંગબેરનુંચૂર્ણ જેવો નીલલેશ્યાનો આસ્વાદ છે.

प. भवेयारूवा ?

પ્ર. શું નીલ લેશ્યા આવા આસ્વાદવાળી છે ?

उ. गोयमा ! णो इणट्ठे समट्ठे।

णीललेस्सा णं एत्तो अणिट्ठतरिया चेव **-जाव-** अमणामतरिया चेव आसाएणं पण्णत्ता।

ઉ. ગૌતમ ! આ અર્થ શક્ય નથી.

નીલલેશ્યા આસ્વાદમાં આનાથી પણ અધિક અનિષ્ટ **-યાવત્-** અધિક અમનોહર રસવાળી કહી છે.

JAINSITE જૈનમ્ જયતિ શાસનમ્

प. ३. काउलेस्साए णं भंते ! केरिसिया आसाएणं पण्णत्ता ?

પ્ર. **૩.** ભંતે ! કાપોત લેશ્યાનો આસ્વાદ કેવો કહ્યો છે ?

उ. गोयमा ! से जहाणामए अंबाण वा, अंबाडगाण वा, माउलुंगाण वा, बिल्लाण वा, कविट्ठाण वा, भट्ठाण वा, फणसाण वा, दालिमाण वा, पारेवयाण वा, अक्खोडाण वा, पोराण वा, बोराण वा, तेंदुयाण वा, अपक्काणं, अपरियागाणं, वण्णेणं अणुववेयाणं, गंधेणं अणुववेयाणं, फासेणं अणुववेयाणं।

ઉ. ગૌતમ ! આમ્ર, આમ્રાટક, બીજોરા, બિલ્વફળ, કપિત્થ, દ્રાક્ષાફળ, કટહળ, દાડમ, પારાવત, અખરોટ, ઈક્ષુ, બેર, તંદુફળ જે અપક્વ હોય, પૂરા પાકેલ ન હોય, વર્ણથી રહિત હોય, ગંધથી રહિત હોય અને સ્પર્શથી રહિત હોય એવો કાપોત લેશ્યાનો આસ્વાદ છે.

प. भवेयारूवा ?

પ્ર. શું કાપોત લેશ્યા આવા આસ્વાદવાળી છે ?

उ. गोयमा ! णो इणट्ठे समट्ठे।

काउलेस्सा णं एत्तो अणिट्ठतरिया चेव **-जाव-** अमणामतरिया चेव आसाएणं पण्णत्ता।

ઉ. ગૌતમ ! આ અર્થ શક્ય નથી.

કાપોત લેશ્યા આસ્વાદમાં આનાથી અધિક અનિષ્ટ **-યાવત્-** અધિક અમનોહર રસ વાળી કહી છે.

प. ४. तेउलेस्सा णं भंते ! केरिसिया आसाएणं पण्णत्ता ?

પ્ર. **૪.** ભંતે ! તેજો લેશ્યાનો આસ્વાદ કેવો કહ્યો છે ?

उ. गोयमा ! से जहाणामए अंबाण वा **-जाव-** तेंदुयाण वा, पिक्काणं परियावण्णाणं वण्णेणं उववेयाणं गंधेणं उववेयाणं, फासेणं उववेयाणं।

ઉ. ગૌતમ ! પક્વ, પરિપક્વ, પ્રશસ્ત વર્ણ, ગંધ અને સ્પર્શથી યુક્ત આમ્ર **-યાવત્-** તિંદુક ફળ જેવો તેજો લેશ્યાનો આસ્વાદ છે.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

प. भवेयारूवा ?

उ. गोयमा ! णो इणट्ठे समट्ठे।

तेउलेस्सा णं एत्तो इट्ठतरिया चेव **-जाव-** मणामतरिया चेव आसाएणं पण्णत्ता।

प. ५. पम्हलेस्साए णं भंते ! केरिसिया आसाएणं पण्णत्ता ?

उ. गोयमा ! से जहाणामए चंदप्पभा इ वा, मणिसिलागा इ वा, वरसीधू इ वा, वरवारूणी इ वा, पत्तासवे इ वा, पुप्फासवे इ वा, फलासवे इ वा, चोयासवे इ वा, आसवे इ वा, मधू इ वा, मेरए इ वा, कविसाणए इ वा, खज्जुरसारए इ वा, मुद्दियासारए इ वा, सुपक्कखोयरसे इ वा, अट्ठपिट्ठणिट्ठिया इ वा, जंबूफलकालिया इ वा, वरपसण्णा इ वा, आसला मासला पेसला ईसी ओट्ठावलंबिणी ईसी वोच्छेयकडुई ईसी तंबच्छिकरणी उक्कोसमयपत्ता वण्णेणं उववेया **-जाव-** फासेणं उववेया आसायणिज्जा, वीसायणिज्जा, पीणणिज्जा, विहंणिज्जा, दीवणिज्जा, दप्पणिज्जा, मयणिज्जा, सव्विंदिय गायपल्हायणिज्जा।

प. भवेयारूवा ?

उ. गोयमा ! णो इणट्ठे समट्ठे।

पम्हलेस्सा णं एत्तो इट्ठतरिया चेव **-जाव-** मणामतरिया चेव आसाएणं पण्णत्ता।

प. ६. सुक्कलेस्सा णं भंते ! केरिसिया आसाएणं पण्णत्ता ?

उ. गोयमा ! से जहाणामए गुले इ वा, खंडे इ वा, सक्करा इ वा, मच्छंडिया इ वा, पप्पडमोदए इ वा, भिसकंदे इ वा, पुप्फुत्तरा इ वा, पउमुत्तरा इ वा, आयंसिया इ वा, सिद्धत्थिया इ वा, आगासफालिओवमा इ वा, अणोवमा इ वा।

प. भवेयारूवा ?

उ. गोयमा ! णो इणट्ठे समट्ठे।

सुक्कलेस्सा णं एत्तो इट्ठतरिया चेव **-जाव-** मणामतरिया चेव आसाएणं पण्णत्ता।

- पण्ण. प. १७, उ. ४, सु. १२३३-१२३८

પ્ર. શું તેજો લેશ્યા આવા આસ્વાદવાળી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! આ અર્થ શક્ય નથી.

તેજો લેશ્યા આસ્વાદમાં આનાથી પણ અધિક ઈષ્ટ **-યાવત્-** અધિક મનોહર રસ વાળી કહી છે.

પ્ર. ૫. ભંતે ! પદ્મ લેશ્યાનો આસ્વાદ કેવો કહ્યો છે?

ઉ. ગૌતમ ! ચંદ્રપ્રભા મદ્ય, મણિશલાકા મદ્ય, શ્રેષ્ઠ સિંધૂ મદ્ય, શ્રેષ્ઠ વારુણી મદ્ય, પત્રાસવ, પુષ્પાસવ, ફળાસવ, ચોયાસવ, સામાન્ય આસવ, મધુ, મેરક, કાપિશાયન, ખર્જૂરસાર, દ્રાક્ષાસાર, સુપક્વ ઈક્ષુરસ, આઠ પુટોથી નિર્મિત મદ્ય, જાંબુનનો સિરકો, પ્રસન્ના મદિરા જે આસ્વાદનીય, જે મુખ માધુર્યકારિણી હોય, જે પીધા પછી કંઈક કડવો તીક્ષ્ણ હોય, નેત્રોને લાલ કરનારી ઉત્કૃષ્ટ માદક પ્રશસ્ત વર્ણ **-યાવત્-** સ્પર્શથી યુક્ત, આસ્વાદ કરવા યોગ્ય વિશેષ રુપથી આસ્વાદન કરવા યોગ્ય, પ્રીણિનીય, વૃદ્ધિકારક, ઉદ્દીપક, દર્પજનક, મદજનક તથા બધી ઈન્દ્રિયો અને શરીરને આહ્લાદકજનક હોય એવો પદ્મલેશ્યાનો આસ્વાદ છે.

પ્ર. શું પદ્મ લેશ્યા આવા આસ્વાદવાળી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! આ અર્થ શક્ય નથી.

પદ્મલેશ્યા આસ્વાદમાં આનાથી પણ અધિક ઈષ્ટ **-યાવત્-** અધિક મનોહર રસ વાળી કહી છે.

પ્ર. ૬. ભંતે ! શુક્લલેશ્યાનો આસ્વાદ કેવો કહ્યો છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ગોળ, ખાંડ, સાકર, મિશ્રી, મત્સ્યણ્ડી, પર્પટમોદક, ભીસકંદ, પુષ્પોત્તરા, પદ્મોતરા, આદર્શિકા, સિદ્ધાર્થિકા, આકાશસ્ફટિકોપમા અને અનુપમા નામક શર્કરા જેવો શુક્લ લેશ્યાનો આસ્વાદ છે.

પ્ર. શું શુક્લ લેશ્યા આવા આસ્વાદવાળી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! આ અર્થ શક્ય નથી.

શુક્લ લેશ્યા આસ્વાદમાં આનાથી પણ અધિક ઈષ્ટ **-યાવત્-** અધિક મનોહર રસ વાળી કહી છે.

જૈન સાહિત્ય JAINSITE.com જૈનમ્ જયતિ શાસનમ્

१. जह कडुयतुम्बगरसो, निम्बरसो कडुयरोहिणिरसो वा।
एत्तो वि अणन्तगुणो, रसो उ किण्हाए नायव्वो।

२. जह तिगडुयस्स य रसो, तिक्खो जह हत्थिपिप्प-
लीए वा।
एत्तो वि अणन्तगुणो, रसो उ नीलाए नायव्वो॥

३. जह तरूणअम्बगरसो, तुवरकविट्ठस्स वावि जारिसओ।
एत्तो वि अणन्तगुणो, रसो उ काऊए नायव्वो॥

४. जह परियणम्बगरसो, पक्ककविट्ठस्स वावि जारिसओ।
एत्तो वि अनन्तगुणो, रसो उ तेऊए नायव्वो॥

५. वरवारूणीए व रसो, विविहाण व आसवाण जारिसओ।
महु-मेरगस्स व रसो, एत्तो पम्हाए परएणं॥

६. खज्जूर-मुद्दियरसो, खीररसो खण्ड-सक्कररसो वा।
एत्तो वि अणन्तगुणो, रसो उ सुक्काए नायव्वो॥
- उत्त. अ. ३४, गा. १०-१५

૧. જેવી રીતે કડવા તુંબાનો રસ, લીંબડાનો રસ કે કડવી રોહિણીનો રસ કડવો હોય છે, તેનાથી પણ અનન્તગુણા અધિક કડવો કૃષ્ણલેશ્યાનો રસ જાણવો જોઈએ.

૨. ત્રિકટુક (સૂંઠ, પીપળા અને મરી)નો રસ કે ગજપીપળાનો રસ જેટલો તીખો હોય છે, તેનાથી પણ અનન્તગુણા અધિક તીખો નીલલેશ્યાનો રસ જાણવો જોઈએ.

૩. કાચા આંબળા અને કાચા કપિત્થ ફળનો રસ જેવો કસાયેલ હોય છે, તેનાથી પણ અનન્તગુણા અધિક (કસાયેલ) કાપોતલેશ્યાનો રસ જાણવો જોઈએ.

૪. પાકેલી કેરી અથવા પાકેલી કવિત્થનો રસ જેવો ખાટો મીઠો હોય છે, તેનાથી પણ અનન્તગુણા ખાટો મીઠો રસ તેજોલેશ્યાનો જાણવો જોઈએ.

૫. ઉત્તમ મદિરાનો રસ, વિવિધ આસવોનો રસ, મધુ તથા કંઈક ખાટો તથા કંઈક કસાયેલો રસ હોય છે. તેનાથી પણ અનન્તગુણા અધિક (ખાટો-કસાયેલો) રસ પદ્મલેશ્યાનો જાણવો જોઈએ.

૬. ખજૂર અને દ્રાક્ષનો રસ, ખીરનો રસ અથવા ખાંડ કે સાકરનો રસ જેટલો મધુર હોય છે, તેનાથી પણ અનન્તગુણા અધિક મધુર શુક્લ લેશ્યાનો રસ જાણવો જોઈએ.

११. लेस्साणं फासा-

जह करगयस्स फासो, गोजिब्भाए व सागपत्ताणं।
एत्तो वि अणन्तगुणो, लेसाणं अप्पसत्थाणं॥

जह बूरस्स व फासो, नवणीयस्स व सिरीसकुसुमाणं।
एत्तो वि अणन्तगुणो, पसत्थलेसाण तिण्हं पि॥
- उत्त. अ. ३४, गा. १८-१९

૧૧. લેશ્યાઓનો સ્પર્શ :

કરવત, ગાયની જીભ અને શાક નામની વનસ્પતિનાં પાંદડાનાં જેવા કર્કશ સ્પર્શ હોય છે તેનાથી પણ અનન્તગુણા અધિક કર્કશ સ્પર્શ ત્રણેય અપ્રશસ્ત (કૃષ્ણ, નીલ, કાપોત) લેશ્યાઓને હોય છે.

જેમ બૂર નવનીત કે શિરીષનાં પુષ્પોનો કોમળ સ્પર્શ હોય છે, તેનાથી પણ અનન્તગુણા અધિક કોમળ સ્પર્શ ત્રણેય પ્રશસ્ત (તેજો, પદ્મ, શુક્લ) લેશ્યાઓને હોય છે.

१२. लेस्साणं पएसा -

प. कण्हलेस्सा णं भंते ! कइपएसिया पण्णत्ता ?

उ. गोयमा ! अणंतपएसिया पण्णत्ता।

एवं -जाव- सुक्कलेस्सा।
- पण्ण. प. १७, उ. ४, सु. १२४३

૧૨. લેશ્યાઓનાં પ્રદેશ :

પ્ર. ભંતે ! કૃષ્ણ લેશ્યા કેટલા પ્રદેશવાળી કહી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! અનન્ત પ્રદેશોવાળી કહી છે.

આ પ્રમાણે શુક્લ લેશ્યા સુધી કહેવું જોઈએ.

१३. लेस्साणं पएसोगाढत्तं -

प. कण्हलेस्सा णं भंते ! कइपएसोगाढा पण्णत्ता ?

૧૩. લેશ્યાઓનો પ્રદેશાવગાઢત્વ :

પ્ર. ભંતે ! કૃષ્ણ લેશ્યા આકાશનાં કેટલા પ્રદેશોમાં સ્થિત કહેવાય છે ?

जैन साईट JAINSITE जैनम् जयति शासनम्

उ. गोयमा ! असंखेज्जपएसोगाढा पण्णत्ता।

एवं -जाव- सुक्कलेस्सा।

- पण्ण. प. १७, उ. ४, सु. १२४४

ઉ. ગૌતમ ! અસંખ્યાત આકાશ પ્રદેશોમાં સ્થિત છે.

આ પ્રમાણે શુક્લ લેશ્યા સુધી કહેવું જોઈએ.

१४. लेस्साणं वग्गणा -

प. कण्हलेस्साए णं भंते ! केवइयाओ वग्गणाओ पण्णत्ताओ ?

उ. गोयमा ! अणंताओ वग्गणाओ पण्णत्ताओ।

एवं -जाव- सुक्कलेस्साए।

- पण्ण. प. १७, उ. ४, सु. १२४५

૧૪. લેશ્યાઓની વર્ગણા :

પ્ર. ભંતે ! કૃષ્ણ લેશ્યાની કેટલી વર્ગણાઓ કહી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! અનન્ત વર્ગણાઓ કહી છે.

આ પ્રમાણે શુક્લ લેશ્યા સુધી કહેવું જોઈએ.

१५. सलेस्स-अलेस्स जीवाणं आरंभाइ परूवणं -

प. सलेस्साणं भंते ! जीवा किं आयारंभा, परारंभा, तदुभयारंभा, अणारंभा ?

उ. गोयमा ! अत्थेगइया सलेसा जीवा आयारंभा वि, परारंभा वि, तदुभयारंभा वि, नो अणारंभा।

अत्थेगइया सलेसा जीवा नो आयारंभा, नो परारंभा, नो तदुभयारंभा, अणारंभा।

प. से केणट्ठेणं भंते ! एवं वुच्चइ -

"अत्थेगइया सलेसा जीवा आयारंभा वि **-जाव-** अणारंभा वि" ?

उ. गोयमा ! सलेसा जीवा दुविहा पण्णत्ता, तं जहा -

१. संसारसमावन्नगा य, २. असंसारसमावन्नगा य।

१. तत्थ णं जे ते असंसार समावन्नगा ते णं सिद्धा, सिद्धा णं नो आयारंभा **-जाव-** अणारंभा।

२. तत्थ णं जे ते संसार समवन्नगा ते दुविहा पण्णत्ता, तं जहा -

१. संजया य, २. असंजया य।

तत्थ णं जे ते संजया ते दुविहा पण्णत्ता, तं जहा -

१. पमत्त संजया य, २. अपमत्त संजया य।

१. तत्थ णं जे ते अपमत्त संजया ते णं नो आयारंभा **-जाव-** अणारंभा।

२. तत्थ णं जे ते पमत्तसंजया ते सुभं जोगं पडुच्च नो आयारंभा **-जाव-** अणारंभा।

૧૫. સલેશી - અલેશી જીવોનાં આરંભાદિનું પરુપણ :

પ્ર. ભંતે ! લેશ્યાવાળા જીવ આત્મારંભી છે, પરારંભી છે, તદુભયારંભી છે કે અનારંભી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! કેટલાક સલેશી જીવ આત્મારંભી પણ છે, પરારંભી પણ છે અને તદુભયારંભી પણ છે પરંતુ અનારંભી નથી.

કેટલાક સલેશી જીવ આત્મારંભી નથી, પરારંભી નથી અને તદુભયારંભી પણ નથી પરંતુ અનારંભી છે.

પ્ર. ભંતે ! શા માટે એવું કેહવાય છે કે -

"સલેશી જીવ આત્મારંભી પણ છે **-યાવત્-** અનારંભી પણ છે"?

ઉ. ગૌતમ ! સલેશી જીવ બે પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે-

૧. સંસાર સમાપન્નક, ૨. અસંસાર સમાપન્નક.

૧. તેમાંથી જે અસંસાર સમાપન્નક છે તે સિદ્ધ (મુક્ત) છે અને સિદ્ધ ભગવાન આત્મારંભી નથી **-યાવત્-** અનારંભી છે.

૨. તેમાંથી જે સંસાર સમાપન્નક છે તે બે પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

૧. સંયત, ૨. અસંયત.

તેમાંથી જે સંયત છે તે પણ બે પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

૧. પ્રમત્ત સંયત, ૨. અપ્રમત્ત સંયત.

૧. તેમાંથી જે અપ્રમત્ત સંયત છે તે આત્મારંભી નથી **-યાવત્-** અનારંભી છે.

૨. તેમાંથી જે પ્રમત્ત સંયત છે તે શુભ યોગની અપેક્ષાએ આત્મારંભી નથી **-યાવત્-** અનારંભી છે.

जैन साइट JAINSITE जैनम् जयति शासनम्

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

असुभं जोगं पडुच्च आयारंभा वि **-जाव-** नो अणारंभा।

तत्थ णं जे ते असंजया ते अविरइं पडुच्च आयारंभा वि **-जाव-** नो अणारंभा।

से तेणट्ठेणं गोयमा ! एवं वुच्चइ-

"अत्थेगइया सलेसा जीवा आयारंभा वि **-जाव-** अणारंभा वि।"

किण्हलेस्सा, नीललेस्सा, काउलेस्सा जहा ओहिया जीवा।

णवरं-पमत्तअप्पमत्ता न भाणियव्वा।

तेउलेस्सा, पम्हलेस्सा, सुक्कलेस्सा जहा ओहिया जीवा।

णवरं-सिद्धा न भाणियव्वा।

- विया. स. १, उ. १, सु. ९

અશુભ યોગની અપેક્ષાએ તે આત્મારંભી છે **-યાવત્-** અનારંભી નથી.

તેમાંથી જે અસંયત છે તે અવિરતિની અપેક્ષાએ આત્મારંભી છે **-યાવત્-** અનારંભી નથી.

માટે હે ગૌતમ ! એવું કેહવાય છે કે -

"કેટલાક સલેશી જીવ આત્મારંભી પણ છે **-યાવત્-** અનારંભી પણ છે."

કૃષ્ણ લેશ્યા, નીલ લેશ્યા અને કાપોતલેશ્યાવાળા જીવોનાં સંબંધમાં (પૂર્વોક્ત) સામાન્ય જીવોનાં સમાન કહેવું જોઈએ.

વિશેષ : પ્રમત્ત અને અપ્રમત્ત અહીં કહેવા ન જોઈએ.

તેજો લેશ્યા, પદ્મલેશ્યા અને શુક્લ લેશ્યાવાળા જીવોના વિષયમાં પણ સામાન્ય જીવોની જેમ કહેવું જોઈએ.

વિશેષ : સિદ્ધોનું વર્ણન અહીં ન કરવું જોઈએ.

१६. लेस्साकरणभेया चउवीसदंडएसु य परूवणं -

प. कइविहा णं भंते ! लेस्साकरणे पण्णत्ते ?

उ. गोयमा ! लेस्साकरणे छव्विहे पण्णत्ते, तं जहा -

१. कण्हलेस्साकरणे **-जाव-** ६. सुक्कलेस्साकरणे।

दं. १-२४. ***एए सव्वे नेरइयाइं दंडगा -जाव- वेमाणियाणं जस्स जं अत्थि तं तस्स सव्वं भाणियव्वं।***

- विया. स. १९, उ. ९, सु. ८

૧૬. લેશ્યાકરણનાં ભેદ અને ચોવીસ દંડકોમાં પ્રરુપણ :

પ્ર. ભંતે ! લેશ્યાકરણ કેટલા પ્રકારનાં કહ્યા છે ?

ઉ. ગૌતમ ! લેશ્યાકરણ છ પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે-

૧. કૃષ્ણ લેશ્યાકરણ **-યાવત્-** ૬. શુક્લ લેશ્યાકરણ.

દં.૧-૨૪. ***નારકીથી વૈમાનિકો સુધી પણ દંડકોમાં જેની જેટલી લેશ્યાઓ છે તેની તેટલી લેશ્યાકરણ સમ્પૂર્ણ રૂપથી કહેવી જોઈએ.***

१७. लेस्सानिव्वत्ती भेया चउवीसदंडएसु य परूवणं -

प. कइविहा णं भंते ! लेस्सानिव्वत्ती पण्णत्ता, तं जहा -

उ. गोयमा ! छव्विहा लेस्सानिव्वत्ती पण्णत्ता, तं जहा -

१. कण्हलेस्सानिव्वत्ती **-जाव-** ६. सुक्कलेस्सानिव्वत्ती।

दं. १-२४. ***एवं नेरइयाणं -जाव- वेमाणियाणं जस्स जइ लेस्साओ तस्स तइ लेस्सानिव्वत्ती भाणियव्वाओ।***

- विया. स. १९, उ. ८, सु. ३४-३५

૧૭. લેશ્યાનિર્વૃત્તિનાં ભેદ અને ચોવીસ દંડકોમાં પ્રરુપણ :

પ્ર. ભંતે ! લેશ્યાનિર્વૃત્તિ કેટલા પ્રકારની કહી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! લેશ્યાનિર્વૃત્તિ છ પ્રકારની કહી છે, જેમકે-

૧. કૃષ્ણ લેશ્યા નિર્વૃત્તિ **-યાવત્-** ૬. શુક્લલેશ્યા નિર્વૃત્તિ.

દં. ૧-૨૪. ***નારકીથી વૈમાનિકો સુધી જેની જેટલી લેશ્યાઓ છે તેની તેટલી લેશ્યાનિર્વૃત્તિ કહેવી જોઈએ.***

१८. चउवीसदंडएसु लेस्सा-परूवणं -

प. **दं. १.** णेरइयाणं भंते ! कइ लेस्साओ पण्णत्ताओ ?

૧૮. ચોવીસ દંડકોમાં લેશ્યાઓનું પ્રરુપણ :

પ્ર. **દં.૧.** ભંતે ! નારકીઓમાં કેટલી લેશ્યાઓ કહી છે ?

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

उ. गोयमा ! तिण्णि लेस्साओ पण्णत्ताओ, तं जहा -

१. किण्हलेस्सा, २. नीललेस्सा, ३. काउलेस्सा[1]।

- पण्ण. प. १७, उ. २, सु. ११५७

ઉ. ગૌતમ ! ત્રણ લેશ્યાઓ કહી છે, જેમકે -

૧. કૃષ્ણ લેશ્યા, ૨. નીલ લેશ્યા, ૩. કાપોત લેશ્યા.

प. **दं. २-११.** भवणवासीणं भंते ! कइ लेस्साओ पण्णत्ताओ ?

उ. गोयमा ! (असुरकुमारा **-जाव-** थणियकुमाराणं) चत्तारि लेस्साओ पण्णत्ताओ, तं जहा -

१. कण्हलेस्सा **-जाव-** ४. तेउलेस्सा[2]।

- पण्ण. प. १७, उ. २, सु. ११६६ (१)

પ્ર. **દં. ૨-૧૧.** ભંતે ! ભવનવાસી દેવોમાં કેટલી લેશ્યાઓ કહી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! (અસુરકુમાર **-યાવત્-** સ્તનિતકુમારોમાં) ચાર લેશ્યાઓ કહી છે, જેમકે -

૧. કૃષ્ણ લેશ્યા **-યાવત્-** ૪. તેજો લેશ્યા.

प. **दं. १२.** पुढविक्काइयाणं भंते ! कइ लेस्साओ पण्णत्ताओ ?

उ. गोयमा ! चत्तारि लेस्साओ पण्णत्ताओ, तं जहा -

१. कण्हलेस्सा **-जाव-** ४. तेउलेस्सा[3]।

दं. १३, १६. ***आउ-वणस्सइकाइयाण वि एवं चेव***[4]।

પ્ર. **દં.૧૨.** ભંતે ! પૃથ્વીકાયિક જીવોમાં કેટલી લેશ્યાઓ કહી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ચાર લેશ્યાઓ કહી છે, જેમકે -

૧. કૃષ્ણ લેશ્યા **-યાવત્-** ૪. તેજો લેશ્યા.

દં. ૧૩, ૧૬. *અપ્કાય અને વનસ્પતિકાયમાં પણ આ પ્રમાણે ચાર લેશ્યાઓ છે.*

प. **दं. १४, १५, १७, १९.** तेउ[5] वाउ[6] बेइंदिय[7] तेइंदिय, चउरिंदियाणं भंते ! कइ लेस्साओ पण्णत्ताओ ?

उ. गोयमा ! तिण्णि लेस्साओ पण्णत्ताओ, तं जहा -

१. कण्हलेस्सा **-जाव-** ३. काउलेस्सा[8]।

પ્ર. **દં.૧૪,૧૫,૧૭,૧૯.** ભંતે ! તેજસ્કાયિક, વાયુકાયિક, બેઈન્દ્રિય, ત્રેઈન્દ્રિય, ચઉરેન્દ્રિય જીવોમાં કેટલી લેશ્યાઓ કહી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ત્રણ લેશ્યાઓ કહી છે, જેમકે -

૧. કૃષ્ણ લેશ્યા **-યાવત્-** ૩. કાપોત લેશ્યા.

प. **दं. २०.** पंचेंदियतिरिक्खजोणियाणं भंते ! कइ लेस्साओ पण्णत्ताओ ?

उ. गोयमा ! छ लेस्साओ पण्णत्ताओ, तं जहा -

१. कण्हलेस्सा **-जाव-** ६. सुक्कलेस्सा[9]।

પ્ર. **દં. ૨૦.** ભંતે ! પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક જીવોમાં કેટલી લેશ્યાઓ કહી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! છ લેશ્યાઓ કહી છે, જેમકે -

૧. કૃષ્ણ લેશ્યા **-યાવત્-** ૬. શુક્લ લેશ્યા.

प. **दं. २१.** मणुस्साणं भंते ! कइ लेस्साओ पण्णत्ताओ ?

उ. गोयमा ! छ लेस्साओ पण्णत्ताओ, तं जहा -

१. कण्हलेस्सा **-जाव-** ६. सुक्कलेस्सा।

- पण्ण. प. १७, उ. २, सु. ११६०-११६४ (१)

પ્ર. **દં.૨૧.** ભંતે ! મનુષ્યોમાં કેટલી લેશ્યાઓ કહી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! છ લેશ્યાઓ કહી છે, જેમકે -

૧. કૃષ્ણ લેશ્યા **-યાવત્-** ૬. શુક્લ લેશ્યા.

---

१. (क) जीवा. पडि. १, सु. ३२
(ख) ठाणं. अ. ३, उ. १, सु. १४०

२. ठाणं. अ. ४, उ. ३, सु. ३१९

३. (क) विया. स. १९, उ. ३, सु. ३
(ख) ठाणं. अ. ४, उ. ३, सु. ३१९

४. (क) विया. स. १९, उ. ३, सु. १८, २१
(ख) ठाणं. अ. ४, उ. ३, सु. ३१९

५. विया. स. १९, उ. ३, सु. १९

६. विया. स. १९, उ. ३, सु. २०

७. विया. स. २०, उ. १, सु. ४

८. (क) विया. स. २०, उ. १, सु. ६
(ख) ठाणं. अ. ३, उ. १, सु. १४०

९. (क) ठाणं. अ. ६, सु. ५०४
(ख) विया. स. २०, उ. १, मु. ७

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

प. दं. २२. वाणमंतरदेवाणं भंते ! कइ लेस्साओ पण्णत्ताओ ?

उ. गोयमा ! चत्तारि लेस्साओ पण्णत्ताओ, तं जहा -

१. कण्हलेस्सा -जाव- ४. तेउलेस्सा[1]।

प. दं. २३. जोइसियाणं भंते ! कइ लेस्साओ पण्णत्ताओ।

उ. गोयमा ! एगा तेउलेस्सा पण्णत्ता[2]।

प. दं. २४. वेमाणियाणं भंते ! कइ लेस्साओ पण्णत्ताओ ?

उ. गोयमा ! तिण्णि लेस्साओ पण्णत्ताओ, तं जहा -

१. तेउलेस्सा, २. पम्हलेस्सा, ३. सुक्कलेस्सा।

- पण्ण. प. १७, उ. २, सु. ११६७-११६९ (१)

प्र. દં. ૨૨. ભંતે ! વાણવ્યંતર દેવોમાં કેટલી લેશ્યાઓ કહી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ચાર લેશ્યાઓ કહી છે, જેમકે -

૧. કૃષ્ણ લેશ્યા **-યાવત્-** ૪. તેજો લેશ્યા.

પ્ર. દં. ૨૩. ભંતે ! જ્યોતિષ્ક દેવોમાં કેટલી લેશ્યાઓ કહી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! એક તેજોલેશ્યા કહી છે.

પ્ર. દં.૨૪. ભંતે ! વૈમાનિક દેવોમાં કેટલી લેશ્યાઓ કહી છે ?

ગૌતમ ! ત્રણ લેશ્યાઓ કહી છે, જેમકે -

૧. તેજો લેશ્યા, ૨. પદ્મ લેશ્યા, ૩. શુક્લ લેશ્યા.

१९. चउगइसु लेस्सा परूवणं -

१. नेरइएसु लेस्साओ -

प. १. इमीसे णं भंते ! रयणप्पभाएपुढवीए नेरइयाणं कइ लेस्साओ पण्णत्ताओ ?

उ. गोयमा ! एगा काउलेस्सा पण्णत्ता[3]।

२. *एवं सक्करप्पभाए वि।*

प. ३. वालुयप्पभाए णं भंते ! कइ लेस्साओ पण्णत्ताओ ?

उ. गोयमा ! दो लेस्साओ पण्णत्ताओ, तं जहा -

१. नीललेस्सा य, २. काउलेस्सा य।

तत्थ णं जे काउलेस्सा ते बहुतरा, जे नीललेस्सा ते थोवा।

प. ४. पंकप्पभाए णं भंते ! कइ लेस्साओ पण्णत्ताओ ?

उ. गोयमा ! एगा नीललेस्सा पण्णत्ता।

प. ५. धूमप्पभाए णं भंते ! कइ लेस्साओ पण्णत्ताओ ?

उ. गोयमा ! दो लेस्साओ पण्णत्ताओ, तं जहा -

१. कण्हलेस्सा य, २. नीललेस्सा य।

जे बहुतरगा ते नीललेस्सा, जे थोवतरगा ते कण्हलेस्सा।

૧૯. ચાર ગતિઓમાં લેશ્યાનું પ્રરુપણ :

૧. નારકીઓમાં લેશ્યાઓ :

પ્ર. ૧. ભંતે ! રત્નપ્રભા પૃથ્વીની નારકીઓમાં કેટલી લેશ્યાઓ કહી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! એક કાપોત લેશ્યા કહી છે.

૨. *આ પ્રમાણે શર્કરાપ્રભામાં પણ કાપોત લેશ્યા છે.*

પ્ર. ૩. ભંતે ! વાલુકાપ્રભામાં કેટલી લેશ્યાઓ કહી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! બે લેશ્યાઓ કહી છે, જેમકે -

૧. નીલ લેશ્યા, ૨. કાપોત લેશ્યા.

તેમાંથી જે કાપોત લેશ્યાવાળા છે તે અધિક છે અને નીલ લેશ્યાવાળા અલ્પ છે.

પ્ર. ૪. ભંતે ! પંકપ્રભામાં કેટલી લેશ્યાઓ કહી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! એક નીલ લેશ્યા કહી છે.

પ્ર. ૫. ભંતે ! ધૂમપ્રભામાં કેટલી લેશ્યાઓ કહી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! બે લેશ્યાઓ કહી છે, જેમકે -

૧. કૃષ્ણ લેશ્યા, ૨. નીલ લેશ્યા.

તેમાંથી નીલ લેશ્યાવાળા અધિક છે અને કૃષ્ણ-લેશ્યાવાળા અલ્પ છે.

---

१. ठाणं. अ. ६, सु. ५०४

२. ठाणं. अ. ४, उ. ३, सु. ३१९

३. विया. स. १, उ. ५, सु. १८

जैन साहित्य JAINSITE .com जैनम् जयति शासनम्
www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

प. ६. तमाए णं भंते ! कइ लेस्साओ पण्णत्ताओ ?
उ. गोयमा ! एगा कण्हलेस्सा पण्णत्ता।
७. अहेसत्तमाए एगा परमकण्हलेस्सा।
- जीवा. पडि. ३, उ. २, सु. ८८(२)

प्र. ૬. ભંતે ! તમઃ પ્રભામાં કેટલી લેશ્યાઓ કહી છે ?
ઉ. ગૌતમ ! એક કૃષ્ણ લેશ્યા કહી છે.
૭. અધઃસપ્તમ પૃથ્વીમાં એક પરમકૃષ્ણ લેશ્યા છે.

२. तिरिक्खजोणिएसु लेस्साओ -

प. तिरिक्खजोणिया णं भंते ! कइ लेस्साओ पण्णत्ताओ ?
उ. गोयमा ! छ लेस्साओ पण्णत्ताओ, तं जहा -
१. कण्हलेस्सा **-जाव-** ६. सुक्कलेस्सा।
प. एगिंदियाणं णं भंते ! कइ लेस्साओ पण्णत्ताओ ?
उ. गोयमा ! चत्तारि लेस्साओ पण्णत्ताओ, तं जहा -
१. कण्हलेस्सा **-जाव-** ४. तेउलेस्सा[1]।
- पण्ण. प. १७, उ. २, सु. ११५८-११५९
प. **१.** (क) सुहुम-पुढविकाइया णं भंते ! जीवाणं कइ लेस्साओ पण्णत्ताओ ?
उ. गोयमा ! तिण्णि लेस्साओ पण्णत्ताओ, तं जहा -
१. कण्हलेस्सा, २. नीललेस्सा, ३. काउलेस्सा।
- जीवा. पडि. १, सु. १३ (७)
प. (ख) बायर-पुढविकाइयाणं भंते ! जीवाणं कइ लेस्साओ पण्णत्ताओ ?
उ. गोयमा ! चत्तारि लेस्साओ पण्णत्ताओ, तं जहा -
१. कण्हलेस्सा, २. नीललेस्सा, ३. काऊलेस्सा, ४. तेऊलेस्सा। - जीवा. पडि. १, सु. १५
२. (क) ***सुहुम आउकाइया जहेव सुहुम पुढविकाइयाणं।***
- जीवा. पडि. १, सु. १६
(ख) ***बायर आउकाइया जहेव बायर पुढविकाइयाणं।***
- जीवा. पडि. १, सु. १७
३. (क) ***सुहुम-बायर तेउकाइया जहेव सुहुम पुढविकाइयाणं।***
- जीवा. पडि. १, सु. २४-२५
४. ***सुहुम-बायर वाउकाइया जहा तेउकाइयाणं।***
- जीवा. पडि. १, सु. २६
५. (क) ***सुहुम वण्णस्सइकाइयाणं जहेव सुहुम पुढविकाइयाणं।***
- जीवा. पडि. १, सु. १८

૨. તિર્યંચયોનિઓમાં લેશ્યાઓ :

પ્ર. ભંતે ! તિર્યંચયોનિક જીવોમાં કેટલી લેશ્યાઓ કહી છે ?
ઉ. ગૌતમ ! છ લેશ્યાઓ કહી છે, જેમકે -
૧. કૃષ્ણ લેશ્યા **-યાવત્-** ૬. શુક્લ લેશ્યા.
પ્ર. ભંતે ! એકેન્દ્રિય જીવોમાં કેટલી લેશ્યાઓ કહી છે ?
ઉ. ગૌતમ ! ચાર લેશ્યાઓ કહી છે, જેમકે -
૧. કૃષ્ણ લેશ્યા **-યાવત્-** ૪. તેજો લેશ્યા.
પ્ર. **૧.** (ક) ભંતે ! સૂક્ષ્મ - પૃથ્વીકાયિક જીવોમાં કેટલી લેશ્યાઓ કહી છે ?
ઉ. ગૌતમ ! ત્રણ લેશ્યાઓ કહી છે, જેમકે -
૧. કૃષ્ણ લેશ્યા, ૨. નીલ લેશ્યા, ૩. કાપોત લેશ્યા.
પ્ર. (ખ) ભંતે ! બાદર પૃથ્વીકાયિક જીવોમાં કેટલી લેશ્યાઓ કહી છે ?
ઉ. ગૌતમ ! ચાર લેશ્યાઓ કહી છે, જેમકે -
૧. કૃષ્ણ લેશ્યા, ૨. નીલ લેશ્યા, ૩. કાપોત લેશ્યા, ૪. તેજો લેશ્યા.
૨. (ક) ***સૂક્ષ્મ- અપ્કાયમાં સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાયનાં સમાન ત્રણ લેશ્યાઓ છે.***
(ખ) ***બાદર- અપ્કાયમાં બાદર પૃથ્વીકાયનાં સમાન ચાર લેશ્યાઓ છે.***
૩. (ક) ***સૂક્ષ્મ-બાદર તેઉકાયમાં સૂક્ષ્મ પૃથ્વી કાયનાં સમાન ત્રણ લેશ્યાઓ છે.***
૪. ***સૂક્ષ્મ-બાદર વાયુકાયમાં તેઉકાયનાં સમાન ત્રણ લેશ્યાઓ છે.***
૫. (ક) ***સૂક્ષ્મ વનસ્પતિકાયમાં સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાયનાં સમાન ત્રણ લેશ્યાઓ છે.***

१. विया. स. १७, उ. १२, सु. २

जैन साइट JAINSITE.com जैनम् जयति शासनम्
www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

प. ५. (ख) पत्तेयसरीरबायरवणस्सइकाइयाणं भंते ! कइ लेस्साओ पण्णत्ताओ ?

उ. गोयमा ! चत्तारि लेस्साओ पण्णत्ताओ, तं जहा -

१. कण्हलेस्सा **-जाव-** ४. तेउलेस्सा ।

प. ५. (ग) साहारणसरीरबायरवणस्सइकाइया णं भंते ! कइ लेस्साओ पण्णत्ताओ ?

उ. गोयमा ! तिण्णि लेस्साओ पण्णत्ताओ, तं जहा -

१. कण्हलेस्सा, २. नीललेस्सा, ३. काउलेस्सा ।

- जीवा. पडि. १, सु. २०-२१

प. बेइंदिया णं भंते ! कइ लेस्साओ पण्णत्ताओ ?

उ. गोयमा ! तिण्णि लेस्साओ पण्णत्ताओ, तं जहा -

१. कण्हलेस्सा, २. नीललेस्सा ३. काउलेस्सा,

एवं तेइंदियाण वि ।

एवं चउरिंदियाण वि ।

- जीवा. पडि. १, सु. २८-३०

प. सम्मुच्छिम पंचेंदियतिरिक्खजोणियाणं भंते ! कइ लेस्साओ पण्णत्ताओ ?

उ. गोयमा ! तिण्णि लेस्साओ पण्णत्ताओ ।

१. कण्हलेस्सा, २. नीललेस्सा, ३. काउलेस्सा ।

- पण्ण. प. १७,उ. २, सु. ११६३ (२)

प. क. सम्मुच्छिम पंचेंदियतिरिक्खजोणिय जलयरा णं भंते ! कइ लेस्साओ पण्णत्ताओ ?

उ. गोयमा ! तिण्णि लेस्साओ पण्णत्ताओ, तं जहा -

१. कण्हलेस्सा, २. नीललेस्सा, ३. काउलेस्सा,

- जीवा. पडि. १, सु. ३५

ख. सम्मुच्छिम पंचेंदियतिरिक्खजोणिया चउप्पयथलयरा जहा जलयराणं ।

ग. सम्मुच्छिम पंचेंदियतिरिक्खजोणिया परिसप्पथलयरा जहा जलयराणं ।

घ. सम्मुच्छिम-पंचेंदियतिरिक्खजोणिया खहयरा जहा जलयराणं ।

- जीवा. पडि. १, सु. ३६

प. गब्भवक्कंतियपंचेंदियतिरिक्खजोणियाणं भंते ! कइ लेस्साओ पण्णत्ताओ ?

પ્ર. **૫.** (ખ) ભંતે ! પ્રત્યેક શરીર બાદર વનસ્પતિકાયમાં કેટલી લેશ્યાઓ કહી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ચાર લેશ્યાઓ કહી છે, જેમકે -

૧. કૃષ્ણ લેશ્યા **-યાવત્-** ૪. તેજો લેશ્યા.

પ્ર. **૫.** (ગ) ભંતે ! સાધારણ શરીર બાદર વનસ્પતિકાયમાં કેટલી લેશ્યાઓ કહી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ત્રણ લેશ્યાઓ કહી છે, જેમકે -

૧. કૃષ્ણ લેશ્યા, ૨. નીલ લેશ્યા, ૩. કાપોત લેશ્યા.

પ્ર. ભંતે ! દ્વીન્દ્રિયમાં કેટલી લેશ્યાઓ કહી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ત્રણ લેશ્યાઓ કહી છે. જેમકે -

૧. કૃષ્ણ લેશ્યા, ૨. નીલ લેશ્યા, ૩. કાપોત લેશ્યા.

આ પ્રમાણે ત્રેઈન્દ્રિયમાં ત્રણ લેશ્યાઓ હોય છે.

આ પ્રમાણે ચઉરેન્દ્રિયમાં પણ ત્રણ લેશ્યાઓ હોય છે.

પ્ર. ભંતે ! સમ્મૂર્ચ્છિમ પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક જીવોમાં કેટલી લેશ્યાઓ કહી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ત્રણ લેશ્યાઓ કહી છે, જેમકે -

૧. કૃષ્ણ લેશ્યા, ૨. નીલ લેશ્યા, ૩. કાપોત લેશ્યા.

પ્ર. ક. ભંતે ! સમ્મૂર્ચ્છિમ પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક જલચરોમાં કેટલી લેશ્યાઓ કહી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ત્રણ લેશ્યાઓ કહી છે, જેમકે -

૧. કૃષ્ણ લેશ્યા, ૨. નીલ લેશ્યા, ૩. કાપોત લેશ્યા.

ખ. સમ્મૂર્ચ્છિમ પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક ચતુષ્પદ સ્થળચરોમાં જલચર જીવોનાં સમાન ત્રણ લેશ્યાઓ છે.

ગ. સમ્મૂર્ચ્છિમ પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક સ્થળચર પરિસર્પોમાં જલચરોનાં સમાન ત્રણ લેશ્યાઓ છે.

ઘ. સમ્મૂર્ચ્છિમ પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક ખેચર જીવોમાં જલચરોનાં સમાન ત્રણ લેશ્યાઓ છે.

પ્ર. ભંતે ! ગર્ભવ્યુત્ક્રાન્તિક પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક જીવોમાં કેટલી લેશ્યાઓ કહી છે ?

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

उ. गोयमा ! छ लेस्साओ पण्णत्ताओ, तं जहा -

१. कण्हलेस्सा **-जाव-** ६. सुक्कलेस्सा।

- पण्ण. प. १७, उ. २, सु. ११६३ (३)

क. ***गब्भवक्कंतिय-पंचेंदियतिरिक्खजोणिया जलयरा छ लेस्साओ।***

- जीवा. पडि. १, सु. ३८

ख. ***गब्भवक्कंतिय-पंचेंदियतिरिक्खजोणिया चउप्पयथलयरा जहा जलयराणं***[1] ।

ग. ***गब्भवक्कंतिय पंचेंदियतिरिक्खजोणिया परिसप्प थलयरा जहा जलयराणं।***

- जीवा. पडि. १, सु. ३९

घ. ***गब्भवक्कंतिय-पंचेंदियतिरिक्खजोणिया खहयरा जहा जलयराणं***[2] ।

- जीवा. पडि. १, सु. ४०

एवं तिरिक्खजोणिणीण वि।

- पण्ण. प. १७, उ. २, सु. ११६३ (४)

३. मणुस्सेसु लेस्साओ -

प. सम्मुच्छिममणुस्साणं भंते ! कइ लेस्साओ पण्णत्ताओ ?

उ. गोयमा ! तिण्णि लेस्साओ पण्णत्ताओ, तं जहा -

१. कण्हलेस्सा, २. नीललेस्सा, ३. काउलेस्सा।

प. गब्भवक्कंतियमणुस्साणं भंते ! कइ लेस्साओ पण्णत्ताओ ?

उ. गोयमा ! छ लेस्साओ पण्णत्ताओ, तं जहा -

१. कण्हलेस्सा **-जाव-** ६. सुक्कलेस्सा।

मणुस्सीणं एवं चेव[3] ।

- पण्ण. प. १७, उ. २, सु. ११६४ (२-४)

प. कम्मभूमयमणूसाणं भंते ! कइ लेस्साओ पण्णत्ताओ ?

उ. गोयमा ! छ लेस्साओ पण्णत्ताओ, तं जहा -

१.कण्हलेस्सा **-जाव-** ६. सुक्कलेस्सा,

ઉ. ગૌતમ ! છ લેશ્યાઓ કહી છે, જેમકે -

૧. કૃષ્ણ લેશ્યા **-યાવત્-** ૬. શુક્લ લેશ્યા.

ક. ***ગર્ભ વ્યુત્ક્રાન્તિક પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક જલચર જીવોમાં છ લેશ્યાઓ છે.***

ખ. ***ગર્ભ વ્યુત્ક્રાન્તિક પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક ચતુષ્પદ જીવોમાં જલચરોનાં સમાન છ લેશ્યાઓ છે.***

ગ. ***ગર્ભવ્યુત્ક્રાન્તિક પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક પરિસર્પ સ્થળચર જીવોમાં જલચરોનાં સમાન છ લેશ્યાઓ છે.***

ઘ. ***ગર્ભ વ્યુત્ક્રાન્તિક પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક ખેચર જીવોમાં જલચરોનાં સમાન છ લેશ્યાઓ છે.***

આ પ્રમાણે તિર્યંચયોનિક સ્ત્રીઓમાં પણ છ લેશ્યાઓ છે.

૩. મનુષ્યોમાં લેશ્યાઓ :

પ્ર. ભંતે ! સમ્મૂર્ચ્છિમ મનુષ્યોમાં કેટલી લેશ્યાઓ કહી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ત્રણ લેશ્યાઓ કહી છે, જેમકે -

૧. કૃષ્ણ લેશ્યા, ૨. નીલ લેશ્યા, ૩. કાપોત લેશ્યા.

પ્ર. ભંતે ! ગર્ભજ મનુષ્યોમાં કેટલી લેશ્યાઓ કહી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! છ લેશ્યાઓ કહી છે, જેમકે -

૧. કૃષ્ણ લેશ્યા **-યાવત્-** ૬. શુક્લ લેશ્યા.

આ પ્રમાણે (ગર્ભજ) મનુષ્ય સ્ત્રીઓમાં પણ છ લેશ્યાઓ હોય છે.

પ્ર. ભંતે ! કર્મભૂમિજ મનુષ્યોમાં કેટલી લેશ્યાઓ કહી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! છ લેશ્યાઓ કહી છે, જેમકે -

૧. કૃષ્ણ લેશ્યા **-યાવત્-** ૬. શુક્લ લેશ્યા.

---

१. जीवा. पडि. ३, उ. १, सु. ९७

२. **अलेस्सा वि -** जीवा. पडि. १, सु. ४१

३. जीवा. पडि. ३, उ. १, सु. ९७

जैन साइट JAINSITE जैनम् जयति शासनम्

एवं कम्मभूमयमणूसीण वि।

આ પ્રમાણે કર્મભૂમિજ મનુષ્ય સ્ત્રીઓમાં પણ છ લેશ્યાઓ કહેવી જોઈએ.

प. भरहेरवयमणूसाणं भंते ! कइ लेस्साओ पण्णत्ताओ ?

પ્ર. ભંતે ! ભરતક્ષેત્ર અને એરવતક્ષેત્રનાં મનુષ્યોમાં કેટલી લેશ્યાઓ કહી છે ?

उ. गोयमा ! छ लेस्साओ पण्णत्ताओ, तं जहा -

१. कण्हलेस्सा **-जाव-** ६. सुक्कलेस्सा।

ઉ. ગૌતમ ! છ લેશ્યાઓ કહી છે, જેમકે -

૧. કૃષ્ણ લેશ્યા **-યાવત્-** ૬. શુક્લ લેશ્યા.

एवं मणुस्सीण वि।

આ પ્રમાણે એની મનુષ્ય સ્ત્રીઓમાં પણ છ લેશ્યાઓ કહેવી જોઈએ.

प. पुव्वविदेह-अवरविदेहकम्मभूमयमणूसाणं भंते ! कइ लेस्साओ पण्णत्ताओ ?

પ્ર. ભંતે ! પૂર્વવિદેહ અને અપરવિદેહનાં કર્મભૂમિજ મનુષ્યોમાં કેટલી લેશ્યાઓ કહી છે ?

उ. गोयमा ! छ लेस्साओ पण्णत्ताओ, तं जहा -

१. कण्हलेस्सा **-जाव-** ६. सुक्कलेस्सा।

ઉ. ગૌતમ ! છ લેશ્યાઓ કહી છે, જેમકે -

૧. કૃષ્ણ લેશ્યા **-યાવત્-** ૬. શુક્લ લેશ્યા.

एवं मणुस्सीण वि।

આ પ્રમાણે એની મનુષ્ય સ્ત્રીઓમાં પણ છ લેશ્યાઓ કહેવી જોઈએ.

प. अकम्मभूमयमणूसाणं भंते ! कइ लेस्साओ पण्णत्ताओ ?

પ્ર. ભંતે ! અકર્મભૂમિજ મનુષ્યોમાં કેટલી લેશ્યાઓ કહી છે ?

उ. गोयमा ! चत्तारि लेस्साओ पण्णत्ताओ, तं जहा -

१. कण्हलेस्सा **-जाव-** ४. तेउलेस्सा।

ઉ. ગૌતમ ! ચાર લેશ્યાઓ કહી છે, જેમકે -

૧. કૃષ્ણ લેશ્યા **-યાવત્-** ૪. તેજો લેશ્યા.

एवं अकम्मभूमय मणूसीण वि।

આ પ્રમાણે અકર્મભૂમિજ મનુષ્ય સ્ત્રીઓમાં પણ ચાર લેશ્યાઓ કહેવી જોઈએ.

एवं अंतरदीवय मणुसाणं मणुसीण वि।

આ પ્રમાણે અન્તર્દ્વીપજ મનુષ્યો અને મનુષ્ય સ્ત્રીઓમાં પણ ચાર લેશ્યાઓ કહેવી જોઈએ.

प. हेमवय-एरण्णवय-अकम्मभूमयमणूसाणं मणुसीण य कइ लेस्साओ पण्णत्ताओ ?

પ્ર. ભંતે ! હેમવત અને એરણ્યવત અકર્મભૂમિજ મનુષ્યો અને મનુષ્ય સ્ત્રીઓમાં કેટલી લેશ્યાઓ કહી છે ?

उ. गोयमा ! चत्तारि लेस्साओ पण्णत्ताओ, तं जहा -

१. कण्हलेस्सा **-जाव-** ४. तेउलेस्सा।

ઉ. ગૌતમ ! ચાર લેશ્યાઓ કહી છે, જેમકે -

૧. કૃષ્ણ લેશ્યા **-યાવત્-** ૪. તેજો લેશ્યા.

प. हरिवास-रम्मयवास-अकम्मभूमयमणुस्साणं मणूसीण य कइ लेस्साओ पण्णत्ताओ ?

પ્ર. ભંતે ! હરિવર્ષ અને રમ્યકવર્ષનાં અકર્મભૂમિજ મનુષ્યો અને મનુષ્ય સ્ત્રીઓમાં કેટલી લેશ્યાઓ કહી છે ?

उ. गोयमा ! चत्तारि लेस्साओ पण्णत्ताओ, तं जहा -

१. कण्हलेस्सा **-जाव-** ४. तेउलेस्सा।

ઉ. ગૌતમ ! ચાર લેશ્યાઓ કહી છે, જેમકે -

૧. કૃષ્ણ લેશ્યા **-યાવત્-** ૪. તેજો લેશ્યા.

देवकुरूउत्तरकुरू-अकम्मभूमयमणुस्साणं एवं चेव।

દેવકુરુ અને ઉત્તરકુરુ ક્ષેત્રનાં અકર્મભૂમિજ મનુષ્યોમાં પણ આ પ્રમાણે ચાર લેશ્યાઓ કહેવી જોઈએ.

एएसिं मणुस्सीणं एवं चेव।

આની મનુષ્ય સ્ત્રીઓમાં પણ આ પ્રમાણે ચાર લેશ્યાઓ કહેવી જોઈએ.

धायइसंडपुरिमद्धे एवं चेव, पच्छिमद्धे वि।

ધાતકી ખંડનાં પૂર્વાર્દ્ધ અને પશ્ચિમાર્દ્ધમાં પણ આ પ્રમાણે ચાર લેશ્યાઓ કહેવી જોઈએ.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

एवं पुक्खरद्धे वि भाणियव्वं ।

- पण्ण. प. १७,उ. ६, सु. १२५७ (१-१६)

આ પ્રમાણે પુષ્કરાર્ધ્ધ દ્વીપમાં પણ ચાર લેશ્યાઓ કહેવી જોઈએ.

४. देवेसु लेस्साओ -

प. देवाणं भंते ! कइ लेस्साओ पण्णत्ताओ ?

उ. गोयमा ! छ लेस्साओ पण्णत्ताओ, तं जहा -

१. कण्हलेस्सा **-जाव-** ६. सुक्कलेस्सा ।[1]

प. देवीणं भंते ! कइ लेस्साओ पण्णत्ताओ ?

उ. गोयमा ! चत्तारि लेस्साओ पण्णत्ताओ, तं जहा -

१. कण्हलेस्सा **-जाव-** ४. तेउलेस्सा ।

- पण्ण. प. १७, उ. २, सु. ११६५

असुरकुमाराणं चत्तारि लेस्साओ पण्णत्ताओ, तं जहा-

१. कण्हलेस्सा, २. नीललेस्सा,

३. काउलेस्सा, ४. तेउलेस्सा ।

एवं जाव थणियकुमाराणं[2] ।

- ठाणं. अ. ४, उ. ३, सु. ३१९

एवं भवणवासिणीण वि ।

- पण्ण. प. १७, उ. २, सु. ११६६ (२)

२. *वाणमंतरदेवाणं देवीण वि एवं चेव ।*

३. *जोइसियाणं जोइसिणीण वि एगा तेउलेस्सा ।*

- पण्ण. १७, उ. २, सु. ११६७-११६८

प. ४. सोहम्मीसाणेसु णं भंते ! कप्पेसु देवाणं कइ लेस्साओ पण्णत्ताओ ?

उ. गोयमा ! एगा तेउलेस्सा पण्णत्ता[3] ।

- जीवा. पडि. ३, उ. २, सु. २०१

प. (सोहम्मीसाणं) वेमाणिणी णं भंते ! कइ लेस्साओ पण्णत्ताओ ?

उ. गोयमा ! एगा तेउलेस्सा पण्णत्ता ।

- पण्ण. प. १७, उ. २, सु. ११६९ (२)

सणंकुमारमाहिंदेसु एगा पम्हलेस्सा,

एवं बम्हलोगे वि पम्हा ।

लंतए एगा सुक्कलेस्सा -जाव- गेवेज्जा,

अणुत्तरोववाइयाणं एगा परम सुक्कलेस्सा ।

- जीवा. पडि. ३, उ. २, सु. २०१

૪. દેવોમાં લેશ્યાઓ :

પ્ર. ભંતે ! દેવોમાં કેટલી લેશ્યાઓ કહી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! છ લેશ્યાઓ કહી છે, જેમકે -

૧. કૃષ્ણ લેશ્યા **-યાવત્-** ૬. શુક્લ લેશ્યા.

પ્ર. ભંતે ! દેવીઓમાં કેટલી લેશ્યાઓ કહી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ચાર લેશ્યાઓ કહી છે, જેમકે -

૧. કૃષ્ણ લેશ્યા **-યાવત્-** ૪. તેજો લેશ્યા.

અસુરકુમારોમાં ચાર લેશ્યાઓ કહી છે, જેમકે-

૧. કૃષ્ણ લેશ્યા, ૨. નીલ લેશ્યા,

૩. કાપોત લેશ્યા, ૪. તેજો લેશ્યા.

આ પ્રમાણે સ્તનિતકુમારો સુધી ચાર લેશ્યાઓ કહેવી જોઈએ.

આ પ્રમાણે ભવનવાસી દેવીઓમાં પણ ચાર લેશ્યાઓ કહેવી જોઈએ.

૨. **આ પ્રમાણે વાણવ્યંતર દેવ અને દેવીઓમાં પણ ચાર લેશ્યાઓ કહેવી જોઈએ.**

૩. **જ્યોતિષ્ક દેવ અને દેવીઓને એક તેજો-લેશ્યા છે.**

પ્ર. ૪. ભંતે ! સૌધર્મ અને ઈશાન કલ્પમાં દેવોની કેટલી લેશ્યાઓ કહી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! એક તેજોલેશ્યા કહી છે.

પ્ર. (સૌધર્મ- ઈશાન) વૈમાનિક દેવ સ્ત્રીઓમાં કેટલી લેશ્યાઓ કહી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! એક તેજોલેશ્યા કહી છે.

સનત્કુમાર અને માહેન્દ્રમાં એક પદ્મ લેશ્યા છે.
આ પ્રમાણે બ્રહ્મલોકમાં પણ એક પદ્મ લેશ્યા છે.
લાંતક કલ્પથી ગ્રૈવેયકો સુધી એક શુક્લ લેશ્યા છે.
અનુત્તરોપપાતિક દેવોમાં એક પરમશુક્લ લેશ્યા છે.

१. जीवा. पडि. १, सु. ४२ (४ लेश्या)
२. (क) विया. स. १७, उ. १३-१७ (ख) विया. स. १६, उ. ११, सु. २ (ग) विया. स. १६, उ. १२-१४
३. ठाणं. अ. २, उ. ४, सु. १२४

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

૨૦. संकिलिट्ठाऽसंकिलिट्ठ विभागगय लेस्साणं सामित्त परूवणं -

असुरकुमाराणं तओ लेस्साओ संकिलिट्ठाओ पण्णत्ताओ, तं जहा -

१. कण्हलेस्सा, २. नीललेस्सा, ३. काउलेस्सा,

एवं -जाव- थणियकुमाराणं।

पंचेंदियतिरिक्खजोणियाणं तओ लेस्साओ संकिलिट्ठाओ पण्णत्ताओ, तं जहा -

१. कण्हलेस्सा, २. नीललेस्सा, ३. काउलेस्सा।

पंचेंदियतिरिक्खजोणियाणं तओ लेस्साओ असंकिलिट्ठाओ पण्णत्ताओ, तं जहा -

१. तेउलेस्सा, २. पम्हलेस्सा, ३. सुक्कलेस्सा।

मणुस्साणं तओ संकिलिट्ठाओ तओ असंकिलिट्ठाओ लेस्साओ एवं चेव।

वाणमंतराणं जहा असुरकुमाराणं।

- ठाणं. अ. ३, उ. १, सु. १४०

२०. સંક્લિષ્ટ-અસંક્લિષ્ટ વિભાગગત લેશ્યાઓનાં સ્વામીત્વનું પ્રરુપણ :

અસુરકુમારોમાં ત્રણ સંક્લિષ્ટ લેશ્યાઓ કહી છે, જેમકે -

૧. કૃષ્ણ લેશ્યા, ૨. નીલ લેશ્યા, ૩. કાપોત લેશ્યા.

આ પ્રમાણે સ્તનિતકુમારો સુધી જાણવું જોઈએ.

પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિકોની ત્રણ સંક્લિષ્ટ લેશ્યાઓ કહી છે, જેમકે -

૧. કૃષ્ણ લેશ્યા, ૨. નીલ લેશ્યા, ૩. કાપોત લેશ્યા.

પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિકોની ત્રણ અસંક્લિષ્ટ લેશ્યાઓ કહી છે, જેમકે -

૧. તેજો લેશ્યા, ૨. પદ્મ લેશ્યા, ૩. શુક્લ લેશ્યા.

મનુષ્યોની સંક્લિષ્ટ અને અસંક્લિષ્ટ ત્રણ - ત્રણ લેશ્યાઓ આ પ્રમાણે છે.

વાણવ્યંતરોની અસુરકુમારોનાં સમાન ત્રણ સંક્લિષ્ટ લેશ્યાઓ જાણવી જોઈએ.

२१. सलेस्स चउवीसदण्डएसु समाहाराइ सत्तदारा -

प. **दं. १.** सलेस्साणं भंते ! नेरइया सव्वे समाहारा, सव्वे समसरीरा, सव्वे समुस्सासणिस्सासा ?

उ. गोयमा ! णो इणट्ठे समट्ठे।

प. से केणट्ठेणं भंते ! एवं वुच्चइ -

'सलेस्सा नेरइया नो सव्वे समाहारा, नो सव्वे समसरीरा **-जाव-** नो सव्वे समुस्सासणिस्सासा ?

उ. गोयमा ! णेरइया दुविहा पण्णत्ता, तं जहा -

१. महासरीरा य, २. अप्पसरीरा य।

१. तत्थ णं जे ते महासरीरा ते णं बहुतराए पोग्गले आहारेंति, बहुतराए पोग्गले परिणामेंति, बहुतराए पोग्गले उस्ससंति, बहुतराए पोग्गले णीससंति, अभिक्खणं आहारेंति, अभिक्खणं परिणामेंति, अभिक्खणं उस्ससंति, अभिक्खणं णीससंति,

૨૧. સલેશી ચોવીસ દંડકોમાં સમાહારાદિ સાત દ્વાર :

પ્ર. **દં.૧.** ભંતે ! શું બધા સલેશી નારક સમાન આહારવાળા છે. બધા સમાન શરીરવાળા છે તથા બધા સમાન ઉચ્છ્‌વાસ- નિઃશ્વાસવાળા છે ?

ઉ. ગૌતમ ! આ અર્થ સમર્થ નથી.

પ્ર. ભંતે ! શા માટે એવું કહેવાય છે કે -

"બધા સલેશી નારક સમાન આહારવાળા નથી. બધા સમાન શરીરવાળા નથી અને બધા સમાન ઉચ્છ્‌વાસ- નિઃશ્વાસવાળા નથી ?"

ઉ. ગૌતમ ! નારક બે પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

૧. મહાશરીરવાળા, ૨. અલ્પ શરીરવાળા.

૧. તેમાંથી જે મહાશરીરવાળા નારક છે, તે ઘણા વધારે પુદ્દગલોનો આહાર કરે છે, ઘણા વધારે પુદ્દગલોનું પરિણમન કરે છે. ઘણા વધારે પુદ્દગલોને ઉચ્છ્‌વાસમાં લે છે અને ઘણા વધારે પુદ્દગલોને નિશ્વાસમાં છોડે છે. તે વાર-વાર આહાર કરે છે. વાર-વાર પુદ્દગલોનું પરિણમન કરે છે. વાર-વાર ઉચ્છ્‌વાસ લે છે અને વાર-વાર નિઃશ્વાસ છોડે છે.

जैन साइट JAINSITE जैनम् जयति शासनम्

२. तत्थ णं जे ते अप्पसरीरा ते णं अप्पतराए पोग्गले आहारेंति, अप्पतराए पोग्गले परिणामेंति, अप्पतराए पोग्गले उस्ससंति, अप्पतराए पोग्गले णीससंति, आहच्च आहारेंति, आहच्च परिणामेंति, आहच्च उस्ससंति, आहच्च णीससंति,

से तेणट्ठेणं गोयमा ! एवं वुच्चइ -

"सलेस्सा नेरइया नो सव्वे समाहारा, नो सव्वे समसरीरा, नो सव्वे समुस्सासणिस्सासा।"

प. २. सलेस्सा णं भंते ! णेरइया सव्वे समकम्मा ?

उ. गोयमा ! णो इणट्ठे समट्ठे।

प. से केणट्ठेणं भंते ! एवं वुच्चइ-

"सलेस्सा णेरइया णो सव्वे समकम्मा ?"

उ. गोयमा ! सलेस्सा णेरइया दुविहा पण्णत्ता, तं जहा-

१. पुव्वोववन्नगा य, २. पच्छोववन्नगा य।

१. तत्थ णं जे ते पुव्वोववन्नगा ते णं अप्पकम्मतरागा।

२. तत्थ णं जे ते पच्छोववन्नगा ते णं महाकम्मतरागा।

से तेणट्ठेणं गोयमा ! एवं वुच्चइ-

" सलेस्सा णेरइया णो सव्वे समकम्मा।"

प. ३. सलेस्सा णं भंते ! णेरइया सव्वे समवण्णा ?

उ. गोयमा ! णो इणट्ठे समट्ठे।

प. से केणट्ठेणं भंते ! एवं वुच्चइ -

"सलेस्सा णेरइया णो सव्वे समवण्णा ?

उ. गोयमा ! सलेस्सा णेरइया दुविहा पण्णत्ता, तं जहा-

१. पुव्वोववन्नगा य, २. पच्छोववन्नगा य।

१. तत्थ णं जे ते पुव्वोववन्नगा ते णं विसुद्धवण्णतरागा,

२. तत्थ णं जे ते पच्छोववन्नगा ते णं अविसुद्धवण्णतरागा।

२. તેમાંથી જે અલ્પશરીરવાળા નારક છે, તે અલ્પપુદ્‌ગલોનો આહાર કરે છે, અલ્પ પુદ્‌ગલોનું પરિણમન કરે છે, અલ્પ પુદ્‌ગલોનો ઉચ્છ્‌વાસ લે છે અને અલ્પ પુદ્‌ગલોનો નિઃશ્વાસ છોડે છે તે કદાચિત્ (ક્યારેક) આહાર કરે છે, ક્યારેક પુદ્‌ગલોનું પરિણમન કરે છે, ક્યારેક ઉચ્છ્‌વાસ લે છે અને ક્યારેક નિઃશ્વાસ છોડે છે.

માટે હે ગૌતમ ! એવું કહેવાય છે કે -

"બધા સલેશી નારક સમાન આહારવાળા નથી. બધા સમાન શરીરવાળા નથી અને બધા સમાન ઉચ્છ્‌વાસ-નિઃશ્વાસવાળા નથી."

પ્ર. ૨. ભંતે ! બધા સલેશી નારક સમાન કર્મવાળા છે ?

ઉ. ગૌતમ ! આ અર્થ શક્ય નથી.

પ્ર. ભંતે ! શા માટે એવું કહેવાય છે કે -

"બધા સલેશી નારક સમાન કર્મવાળા નથી."

ઉ. ગૌતમ ! સલેશી નારક બે પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

૧. પૂર્વોપપન્નક, ૨. પશ્ચાદુપપન્નક.

૧. તેમાંથી જે પૂર્વોપપન્નક છે, તે અલ્પકર્મવાળા છે.

૨. તેમાંથી જે પશ્ચાદુપપન્નક છે, તે મહાકર્મવાળા છે.

માટે હે ગૌતમ ! એવું કહેવાય છે કે -

"બધા સલેશી નારક સમાન કર્મવાળા નથી."

પ્ર. ૩. ભંતે ! શું બધા સલેશી નારક સમાન વર્ણવાળા છે ?

ઉ. ગૌતમ ! આ અર્થ શક્ય નથી.

પ્ર. ભંતે ! શા માટે એવું કહેવાય છે કે -

"બધા સલેશી નારક સમાન વર્ણવાળા નથી"?

ઉ. ગૌતમ ! સલેશી નારક બે પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે-

૧. પૂર્વોપપન્નક, ૨. પશ્ચાદુપપન્નક.

૧. તેમાંથી જે પૂર્વોપપન્નક છે, તે વિશુદ્ધ વર્ણવાળા છે,

૨. તેમાંથી જે પશ્ચાદુપપન્નક છે તે અવિશુદ્ધ વર્ણવાળા છે.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

से तेणट्ठेणं गोयमा ! एवं वुच्चइ -

" सलेस्सा णेरइया णो सव्वे समवण्णा ।"

४. ***एवं जहेव वण्णेण भणिया तहेव सलेस्सासु वि जे पुव्वोववन्नगा ते णं विसुद्धलेस्सतरागा, जे पच्छोववन्नगा ते णं अविसुद्धलेस्सतरागा ।***

प. ५. सलेस्सा णं भंते ! णेरइया सव्वे समवेयणा ?

उ. गोयमा ! णो इणट्ठे समट्ठे ।

प. से केणट्ठेणं भंते ! एवं वुच्चइ -

"सलेस्सा णेरइया णो सव्वे समवेयणा ?"

उ. गोयमा ! सलेस्सा णेरइया दुविहा पण्णत्ता, तं जहा -

१. सण्णिभूया य, २. असण्णिभूया य ।

१. तत्थ णं जे ते सण्णिभूया ते णं महावेयणतरागा ।

२. तत्थ णं जे ते असण्णिभूया ते णं अप्पवेयणतरागा ।

से तेणट्ठेणं गोयमा ! एवं वुच्चइ -

"सलेस्सा णेरइया णो सव्वे समवेयणा ।"

प. ६. सलेस्सा णं भंते ! णेरइया सव्वे समकिरिया ?

उ. गोयमा ! णो इणट्ठे समट्ठे ।

प. से केणट्ठेणं भंते ! एवं वुच्चइ-

"सलेस्सा णेरइया णो सव्वे समकिरिया ?"

उ. गोयमा ! सलेस्सा णेरइया तिविहा पण्णत्ता, तं जहा -

१. सम्मद्दिट्ठी, २. मिच्छद्दिट्ठी,

३. सम्मामिच्छद्दिट्ठी ।

१. तत्थ णं जे ते सम्मद्दिट्ठी ते णं चत्तारि किरियाओ कज्जंति, तं जहा -

१. आरंभिया, २. परिग्गहिया,

३. मायावत्तिया, ४. अपच्चक्खाणकिरिया ।

२-३. तत्थ णं जे ते मिच्छद्दिट्ठी जे य सम्मामिच्छद्दिट्ठी तेसिं णियइयाओ पंच किरियाओ कज्जंति, तं जहा -

१. आरंभिया, २. परिग्गहिया,

માટે હે ગૌતમ ! એવું કેહવાય છે કે -

"બધા સલેશી નારક સમાન વર્ણવાળા નથી."

૪. **આ પ્રમાણે જેમ વર્ણના માટે કહ્યું તેવું જ લેશ્યાઓનાં માટે પણ કહેવું જોઈએ - કે તેમાંથી જે પૂર્વોપપન્નક છે, તે વિશુદ્ધ લેશ્યાવાળા છે. જે પશ્ચાદુપપન્નક છે તે અવિશુદ્ધ લેશ્યાવાળા છે.**

પ્ર. ૫. ભંતે ! શું બધા સલેશી નારક સમાન વેદનાવાળા છે ?

ઉ. ગૌતમ ! આ અર્થ શક્ય નથી.

પ્ર. ભંતે ! શા માટે એવું કહેવાય છે કે -

"બધા સલેશી નારક સમાન વેદનાવાળા નથી"?

ઉ. ગૌતમ ! સલેશી નારક બે પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે-

૧. સંજ્ઞીભૂત, ૨. અસંજ્ઞીભૂત.

૧. તેમાંથી જે સંજ્ઞીભૂત છે, તે મહાન્ વેદનાવાળા છે.

૨. તેમાંથી જે અસંજ્ઞીભૂત છે, તે અલ્પવેદનાવાળા છે.

માટે હે ગૌતમ ! એવું કહેવાય છે કે -

"બધા સલેશી નારક સમાન વેદનાવાળા નથી."

પ્ર. ૬. ભંતે ! શું બધા સલેશી નારક સમાન ક્રિયાવાળા છે ?

ઉ. ગૌતમ ! આ અર્થ શક્ય નથી.

પ્ર. ભંતે ! શા માટે એવું કહેવાય છે કે -

"બધા સલેશી નારક સમાનક્રિયાવાળા નથી?"

ઉ. ગૌતમ ! સલેશી નારક ત્રણ પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

૧. સમ્યગ્દૃષ્ટિ, ૨. મિથ્યાદૃષ્ટિ,

૩. સમ્યગ્મિથ્યાદૃષ્ટિ.

૧. તેમાંથી જે સમ્યગ્દૃષ્ટિ છે, તે ચાર ક્રિયાઓ કરે છે, જેમકે -

૧. આરંભિકી, ૨. પારિગ્રહીકી,

૩. માયા પ્રત્યયા, ૪. અપ્રત્યાખ્યાનક્રિયા.

૨-૩. તેમાંથી જે મિથ્યાદૃષ્ટિ અને સમ્યગ્ મિથ્યાદૃષ્ટિ છે, તે નિયમથી પાંચ ક્રિયાઓ કરે છે, જેમકે -

૧. આરંભિકી, ૨. પારિગ્રહીકી;

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com
जैन साइट JAINSITE जैनम् जयति शासनम्

	३. मायावत्तिया, ४. अपच्चक्खाणकिरिया,		૩. માયા પ્રત્યયા, ૪. અપ્રત્યાખ્યાન ક્રિયા,
	५. मिच्छादंसणवत्तिया ।		૫. મિથ્યા દર્શન પ્રત્યયા.
	से तेणट्ठेणं गोयमा ! एवं वुच्चइ -		માટે હે ગૌતમ ! એવું કહેવાય છે કે -
	" सलेस्सा णेरइया णो सव्वे समकिरिया ।"		"બધા સલેશી નારક સમાનક્રિયાવાળા નથી."
प.	७. सलेस्सा णं भंते ! णेरइया सव्वे समाउया ?	પ્ર.	૭. ભંતે ! શું બધા સલેશી નારક સમાન આયુવાળા છે?
उ.	गोयमा ! णो इणट्ठे समट्ठे ।	ઉ.	ગૌતમ ! આ અર્થ શક્ય નથી.
प.	से केणट्ठेणं भंते ! एवं वुच्चइ-	પ્ર.	ભંતે ! શા માટે એવું કેહવાય છે કે -
	"सलेस्सा णेरइया णो सव्वे समाउया ?		"બધા સલેશી નારક સમાન આયુવાળા નથી"?
उ.	गोयमा ! सलेस्सा णेरइया चउव्विहा पण्णत्ता, तं जहा -	ઉ.	ગૌતમ ! સલેશી નારક ચાર પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -
	१. अत्थेगइया समाउया समोववण्णगा,		૧. કેટલાક નારક સમાન આયુષ્યવાળા છે અને એક સાથે ઉત્પન્ન થવાવાળા છે.
	२. अत्थेगइया समाउया विसमोववण्णगा,		૨. કેટલાક નારક સમાન આયુષ્યવાળા છે, પરંતુ પહેલા અથવા પાછળ ઉત્પન્ન થયેલ છે.
	३. अत्थेगइया विसमाउया समोववण्णगा,		૩. કેટલાક નારક વિષમ આયુષ્યવાળા છે, પરંતુ એક સાથે ઉત્પન્ન થયેલ છે.
	४. अत्थेगइया विसमाउया विसमोववण्णगा,		૪. કેટલાક નારક વિષમ આયુષ્યવાળા છે અને પહેલા કે પાછળ ઉત્પન્ન થયેલ છે.
	से तेणट्ठेणं गोयमा ! एवं वुच्चइ-		માટે હે ગૌતમ ! એવું કહેવાય છે કે -
	"सलेस्सा नेरइया णो सव्वे समाउया"		"બધા સલેશી નારક સમાન આયુષ્યવાળા નથી."
प.	**दं. २.** सलेस्सा असुरकुमाराणं भंते ! सव्वे समाहारा, सव्वे समसरीरा, सव्वे समुस्सासणिस्सासा ?	પ્ર.	**દં.૨.** ભંતે ! શું સલેશી અસુરકુમાર બધા સમાન આહારવાળા છે, બધા સમાન શરીરવાળા છે અને બધા સમાન ઉચ્છ્વાસ-નિઃશ્વાસવાળા છે ?
उ.	गोयमा ! णो इणट्ठे समट्ठे ।	ઉ.	ગૌતમ ! આ અર્થ શક્ય નથી.
	जहा नेरइया ।		***નારકીનાં સમાન એ બધું જાણવું જોઈએ.***
प.	सलेस्सा असुरकुमाराणं भंते ! सव्वे समकम्मा ?	પ્ર.	ભંતે ! શું બધા સલેશી અસુરકુમાર સમાન કર્મવાળા છે ?
उ.	गोयमा ! णो इणट्ठे समट्ठे ।	ઉ.	ગૌતમ ! આ અર્થ શક્ય નથી.
प.	से केणट्ठेणं भंते ! एवं वुच्चइ-	પ્ર.	ભંતે ! શા માટે એવું કહેવાય છે કે -
	"सलेस्सा असुरकुमारा नो सव्वे समकम्मा ?"		"બધા સલેશી અસુરકુમાર સમાન કર્મવાળા નથી." ?
उ.	गोयमा ! सलेस्सा असुरकुमारा दुविहा पण्णत्ता, तं जहा -	ઉ.	ગૌતમ ! સલેશી અસુરકુમાર બે પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -
	१. पुव्वोववण्णगा य, २. पच्छोववण्णगा य।		૧. પૂર્વોપપન્નક, ૨. પશ્ચાદુપપન્નક.

जैन साइट JAINSITE.com जैनम् जयति शासनम्

१. तत्थ णं जे ते पुव्वोववण्णगा ते णं महाकम्मतरागा।

२. तत्थ णं जे ते पच्छोववण्णगा ते णं अप्पकम्मतरागा।

से तेणट्ठेणं गोयमा ! एवं वुच्चइ -

"सलेस्सा असुरकुमारा नो सव्वे समकम्मा।"

प. सलेस्सा असुरकुमाराणं भंते ! सव्वे समवण्णा ?

उ. गोयमा ! णो इणट्ठे समट्ठे।

प. से केणट्ठेणं भंते ! एवं वुच्चइ -

"सलेस्सा असुरकुमारा नो सव्वे समवण्णा ?"

उ. गोयमा ! सलेस्सा असुरकुमारा दुविहा पण्णत्ता, तं जहा -

१. पुव्वोववण्णगा य, २. पच्छोववण्णगा य।

१. तत्थ णं जे ते पुव्वोववण्णगा ते णं अविसुद्ध वण्णतरागा।

२. तत्थ णं जे ते पच्छोववण्णगा ते णं विसुद्धवण्णतरागा।

से तेणट्ठेणं गोयमा ! एवं वुच्चइ-

"सलेस्सा असुरकुमारा नो सव्वे समवण्णा।"

एवं लेस्साए वि। अवसेसं जहा नेरइयाणं।

दं. ३-११. ***एवं -जाव- थणियकुमारा।***

दं. १२. ***सलेस्सा पुढविकाइया आहार-कम्म-वण्ण-लेस्साइं जहा नेरइया।***

प. सलेस्सा पुढविकाइया णं भंते ! सव्वे समवेयणा ?

उ. हंता, गोयमा ! सव्वे समवेयणा।

प. से केणट्ठेणं भंते ! एवं वुच्चइ-

"सलेस्सा पुढविकाइया सव्वे समवेयणा ?"

उ. गोयमा ! सलेस्सा पुढविकाइया सव्वे असण्णी असण्णीभूयं अणियय वेयणं वेदेंति।

से तेणट्ठेणं गोयमा ! एवं वुच्चइ -

"सलेस्सा पुढविकाइया सव्वे समवेयणा।"

प. सलेस्सा पुढविकाइया णं भंते ! सव्वे समकिरिया ?

૧. તેમાંથી જે પૂર્વોપપન્નક છે, તે મહા કર્મવાળા છે.

૨. તેમાંથી જે પશ્ચાદુપપન્નક છે, તે અલ્પ કર્મવાળા છે.

માટે હે ગૌતમ ! એવું કહેવાય છે કે -

"બધા સલેશી અસુરકુમાર સમાન કર્મવાળા નથી."

પ્ર. ભંતે ! શું બધા સલેશી અસુરકુમાર સમાન વર્ણવાળા છે ?

ઉ. ગૌતમ ! આ અર્થ શક્ય નથી.

પ્ર. ભંતે ! શા માટે એવું કહેવાય છે કે -

"બધા સલેશી અસુરકુમાર સમાન વર્ણવાળા નથી"?

ઉ. ગૌતમ ! સલેશી અસુરકુમાર બે પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

૧. પૂર્વોપપન્નક, ૨. પશ્ચાદુપપન્નક.

૧. તેમાંથી જે પૂર્વોપપન્નક છે, તે અવિશુદ્ધ વર્ણવાળા છે.

૨. તેમાંથી જે પશ્ચાદુપપન્નક છે, તે વિશુદ્ધ વર્ણવાળા છે.

માટે હે ગૌતમ ! એવું કહેવાય છે કે -

"બધા સલેશી અસુરકુમાર સમાન વર્ણવાળા નથી."

આ પ્રમાણે લેશ્યાઓનાં સંબંધમાં પણ કહેવું જોઈએ, બાકી વર્ણન નારકીનાં સમાન છે.

દં. ૩-૧૧. ***આ પ્રમાણે સ્તનિતકુમાર સુધી જાણવું જોઈએ.***

દં. ૧૨. ***સલેશી પૃથ્વીકાયિકોનાં આહાર, કર્મ, વર્ણ અને લેશ્યાનાં વિષયમાં નારકીનાં સમાન કહેવું જોઈએ.***

પ્ર. ભંતે ! શું બધા સલેશી પૃથ્વીકાયિક સમાન વેદનાવાળા છે ?

ઉ. હા ગૌતમ ! બધા સમાન વેદનાવાળા છે.

પ્ર. ભંતે ! શા માટે એવું કહેવાય છે કે -

"બધા સલેશી પૃથ્વીકાયિક સમાન વેદનાવાળા છે ?

ઉ. ગૌતમ ! બધા સલેશી પૃથ્વીકાયિક અસંજ્ઞી છે અને અસંજ્ઞીભૂત થઈને મુર્ચ્છિત અવસ્થામાં વેદના વેદે છે.

માટે હે ગૌતમ ! એવું કહેવાય છે કે -

"બધા સલેશી પૃથ્વીકાયિક સમાન વેદનાવાળા છે."

પ્ર. ભંતે ! શું બધા સલેશી પૃથ્વીકાયિક સમાન ક્રિયાવાળા છે ?

जैन साहित्य JAINSITE.com जैनम् जयति शासनम्

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

उ. हंता, गोयमा ! सलेस्सा पुढविकाइया सव्वे समकिरिया।

प. से केणट्ठेणं भंते ! एवं वुच्चइ -

"सलेस्सा पुढविकाइया सव्वे समकिरिया ?"

उ. गोयमा ! सलेस्सा पुढविकाइया सव्वे माईमिच्छद्दिट्ठी तेसिं णियइयाओ पंचकिरियाओ कज्जंति, तं जहा -

१. आरंभिया -जाव- ५. मिच्छादंसणवत्तिया।

से तेणट्ठेणं गोयमा ! एवं वुच्चइ -

"सलेस्सा पुढवीकाइया सव्वे समकिरिया।"

समाउए जहा नेरइया।

दं. १३-१९. ***एवं -जाव- चउरिंदिया।***

दं. २०. ***सलेस्सा पंचेंदियतिरिक्खजोणिया जहा णेरइया।***

णवरं-णाणत्तं किरियासु।

प. सलेस्सा पंचेंदियतिरिक्खजोणिया णं भंते ! सव्वे समकिरिया ?

उ. गोयमा ! णो इणट्ठे समट्ठे।

प. से केणट्ठेणं भंते ! एवं वुच्चइ -

"पंचेंदियतिरिक्खजोणिया णो सव्वे समकिरिया ?"

उ. गोयमा ! सलेस्सा पंचेंदियतिरिक्खजोणिया तिविहा पण्णत्ता, तं जहा -

१. सम्मद्दिट्ठी, २. मिच्छद्दिट्ठी,

३. सम्मामिच्छद्दिट्ठी।

१. तत्थ णं जे ते सम्मद्दिट्ठी ते दुविहा पण्णत्ता, तं जहा -

१. असंजया य, २. संजयासंजया य।

(क) तत्थ णं जे ते संजयासंजया तेसि णं तिण्णि किरियाओ कज्जंति, तं जहा -

१. आरम्भिया, २. परिग्गहिया,

३. मायावत्तिया।

(ख) तत्थ णं जे ते असंजया तेसि णं चत्तारि किरियाओ कज्जंति, तं जहा -

ઉ. હા ગૌતમ ! બધા સલેશી પૃથ્વીકાયિક સમાન ક્રિયાવાળા છે.

પ્ર. ભંતે ! શા માટે એવું કહેવાય છે કે -

"બધા સલેશી પૃથ્વીકાયિક સમાન ક્રિયાવાળા છે?"

ઉ. ગૌતમ ! બધા સલેશી પૃથ્વીકાયિક માયી-મિથ્યાદષ્ટિ હોવાથી તે નિયમથી પાંચ ક્રિયાઓ કરે છે, જેમકે -

૧. આરંભિકી -યાવત્- ૫. મિથ્યાદર્શનપ્રત્યયા.

માટે હે ગૌતમ ! એવું કહેવાય છે કે -

"બધા સલેશી પૃથ્વીકાયિક સમાન ક્રિયાવાળા છે."

સમાયુષ્કનું વર્ણન નારકીનાં સમાન કરવું જોઈએ.

દ.૧૩-૧૯. ***આ પ્રમાણે ચઉરેન્દ્રિય સુધી સાત દ્વાર કહેવા જોઈએ.***

દ. ૨૦. ***સલેશી પંચેન્દ્રિય - તિર્યંચયોનિકનાં બધા દ્વારોનું વર્ણન નારકીનાં સમાન સમજવું જોઈએ.***

વિશેષ : ક્રિયાઓમાં ભિન્નતા છે.

પ્ર. ભંતે ! બધા સલેશી પંચેન્દ્રિય- તિર્યંચયોનિક શું સમાન ક્રિયાવાળા છે ?

ઉ. ગૌતમ ! આ અર્થ શક્ય નથી.

પ્ર. ભંતે ! શા માટે એવું કહેવાય છે કે -

"બધા સલેશી પંચેન્દ્રિય- તિર્યંચયોનિક સમાન ક્રિયાવાળા નથી?"

ઉ. ગૌતમ ! સલેશી પંચેન્દ્રિય- તિર્યંચયોનિક ત્રણ પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

૧. સમ્યગ્ દૃષ્ટિ, ૨. મિથ્યા દૃષ્ટિ

૩. સમ્યગ્ મિથ્યાદૃષ્ટિ.

૧. તેમાંથી જે સમ્યગ્દૃષ્ટિ છે, તે બે પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

૧. અસંયત, ૨. સંયતાસંયત.

(ક) તેમાંથી જે સંયતાસંયત છે, તે ત્રણ ક્રિયાઓ કરે છે, જેમકે -

૧. આરંભિકી, ૨. પારિગ્રહીકી,

૩. માયા પ્રત્યયા.

(ખ) તેમાંથી જે અસંયત છે, તે ચાર ક્રિયાઓ કરે છે, જેમકે -

जैन साइट JAINSITE जैनम् जयति शासनम्

१. आरंभिया, २. परिग्गहिया

३. मायावत्तिया, ४. अपच्चक्खाणकिरिया।

२. तत्थ णं जे ते मिच्छद्दिट्ठी जे य सम्मामिच्छद्दिट्ठि तेसिं णियइयाओ पंच किरियाओ कज्जंति, तं जहा -

१. आरंभिया **-जाव-** ५. मिच्छादंसणवत्तिया।

से तेणट्ठेणं गोयमा ! एवं वुच्चइ -

सलेस्सा पंचेंदियतिरिक्खजोणिया णो सव्वे समकिरिया।"

प. **दं. २१.** सलेस्सा मणुस्सा णं भंते ! सव्वे समाहारा सव्वे समसरीरा सव्वे समुस्सासणिस्सासा ?

उ. गोयमा ! णो इणट्ठे समट्ठे।

प. से केणट्ठेणं भंते ! एवं वुच्चइ -

"सलेस्सा मणुस्सा णो सव्वे समाहारा, णो सव्वे समसरीरा, णो सव्वे समुस्सासणिस्सासा ?

उ. गोयमा ! सलेस्सा मणुस्सा दुविहा पण्णत्ता, तं जहा -

१. महासरीरा य, २. अप्पसरीरा य।

१. तत्थ णं जे ते महासरीरा ते णं बहुतराए पोग्गले आहारेंति, बहुतराए पोग्गले परिणामेंति, बहुतराए पोग्गले उस्ससंति, बहुतराए पोग्गले नीससंति, आहच्च आहारेंति, आहच्च परिणामेंति, आहच्च उस्ससंति, आहच्च नीससंति।

२. तत्थ णं जे ते अप्पसरीरा ते णं अप्पतराए पोग्गले आहारेंति, अप्पतराए पोग्गले परिणामेंति, अप्पतराए पोग्गले उस्ससंति, अप्पतराए पोग्गले नीससंति, अभिक्खणं आहारेंति, अभिक्खणं परिणामेंति, अभिक्खणं उस्ससंति, अभिक्खणं नीससंति।

से तेणट्ठेणं गोयमा ! एवं वुच्चइ -

૧. આરંભિકી, ૨. પારિગ્રહીકી,

૩. માયા પ્રત્યયા, ૪. અપ્રત્યાખ્યાનક્રિયા.

૨. તેમાંથી જે મિથ્યાદૃષ્ટિ અને સમ્યગ્-મિથ્યાદૃષ્ટિ છે તે નિયમથી પાંચ ક્રિયાઓ કરે છે, જેમકે -

૧. આરંભિકી **-યાવત્-** મિથ્યાદર્શન પ્રત્યયા.

માટે હે ગૌતમ ! એવું કહેવાય છે કે -

"બધા સલેશી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચ યોનિક સમક્રિયા-વાળા નથી."

પ્ર. **દં. ૨૧.** ભંતે ! શું બધા સલેશી મનુષ્ય સમાન આહારવાળા, બધા સમાન શરીરવાળા તથા બધા સમાન ઉચ્છ્વાસ નિઃશ્વાસવાળા છે ?

ઉ. ગૌતમ ! આ અર્થ સમર્થ નથી.

પ્ર. ભંતે ! શા માટે એવું કહેવાય છે કે -

"બધા સલેશી મનુષ્ય સમાન આહારવાળા નથી, બધા સમાન શરીરવાળા નથી અને બધા સમાન ઉચ્છ્વાસ નિઃશ્વાસવાળા નથી"?

ઉ. ગૌતમ ! સલેશી મનુષ્ય બે પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

૧. મહા શરીરવાળા, ૨. અલ્પ શરીરવાળા.

૧. તેમાંથી જે મહાશરીરવાળા મનુષ્ય છે, તે વધારે પુદ્ગલોનો આહાર કરે છે, ઘણા વધારે પુદ્ગલોનું પરિણમન કરે છે, ઘણા વધારે પુદ્ગલોનો ઉચ્છ્વાસ લે છે અને ઘણા વધારે પુદ્ગલોનો નિઃશ્વાસ છોડે છે. તે ક્યારેક આહાર કરે છે, ક્યારેક પુદ્ગલોનું પરિણમન કરે છે, ક્યારેક ઉચ્છ્વાસ લે છે, ક્યારેક નિઃશ્વાસ છોડે છે.

૨. તેમાંથી જે અલ્પ શરીરવાળા છે, તે અલ્પ પુદ્ગલોનો આહાર કરે છે, અલ્પ પુદ્ગલોનું પરિણમન કરે છે, અલ્પ પુદ્ગલોનો ઉચ્છ્વાસ લે છે અને અલ્પ પુદ્ગલોનો નિઃશ્વાસ છોડે છે. તે વારંવાર આહાર કરે છે, વારંવાર પુદ્ગલોનું પરિણમન કરે છે, વારંવાર ઉચ્છ્વાસ લે છે અને વારંવાર નિઃશ્વાસ છોડે છે.

માટે હે ગૌતમ ! એવું કહેવાય છે કે -

જૈન સાહિત્ય JAINSITE જૈનમ્ જયતિ શાસનમ્

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

"सलेस्सा मणुस्सा णो सव्वे समाहारा, णो सव्वे समसरीरा, णो सव्वे समुस्सासणिस्सासा।"

"બધા સલેશી મનુષ્ય સમાન આહારવાળા નથી. સમાન શરીરવાળા નથી અને સમાન ઉચ્છ્વાસ-નિશ્વાસવાળા નથી."

सेसं जहा सलेस्सा नेरइयाणं।

બાકી (વેદના દ્વાર સુધી) વર્ણન સલેશી નારકીનાં સમાન જાણવું જોઈએ.

णवरं-किरियासु णाणत्तं।

વિશેષ : ક્રિયામાં ભિન્નતા છે.

प. सलेस्सा मणुस्सा णं भंते ! सव्वे समकिरिया ?

પ્ર. ભંતે ! શું બધા સલેશી મનુષ્ય સમાન ક્રિયાવાળા છે ?

उ. गोयमा ! णो इणट्ठे समट्ठे।

ઉ. ગૌતમ ! આ અર્થ સમર્થ નથી.

प. से केणट्ठेणं भंते ! एवं वुच्चइ -

"सलेस्सा मणुस्सा णो सव्वे समकिरिया ?

પ્ર. ભંતે ! શા માટે એવું કહેવાય છે કે -

"બધા સલેશી મનુષ્ય સમાન ક્રિયાવાળા નથી ?"

उ. गोयमा ! मणुस्सा तिविहा पण्णत्ता, तं जहा -

१. सम्मद्दिट्ठी, २. मिच्छद्दिट्ठी,

३. सम्मामिच्छद्दिट्ठी।

ઉ. ગૌતમ ! મનુષ્ય ત્રણ પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે-

૧. સમ્યગ્ દૃષ્ટિ, ૨. મિથ્યા દૃષ્ટિ,

૩. સમ્યગ્ મિથ્યાદૃષ્ટિ.

तत्थ णं जे ते सम्मद्दिट्ठी ते तिविहा पण्णत्ता, तं जहा -

१. संजया, २. असंजया,

३. संजयासंजया।

તેમાંથી જે સમ્યગ્દૃષ્ટિ છે, તે ત્રણ પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

૧. સંયત, ૨. અસંયત,

૩. સંયતાસંયત.

तत्थ णं जे ते संजया, ते दुविहा पण्णत्ता, तं जहा -

१. सरागसंजया य, २. वीयरागसंजया य।

તેમાંથી જે સંયત છે, તે બે પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

૧. સરાગ સંયત, ૨. વીતરાગ સંયત.

तत्थ णं जे ते वीयरागसंजया ते णं अकिरिया।

તેમાંથી જે વીતરાગ સંયત છે, તે ક્રિયા રહિત છે.

तत्थ णं जे ते सरागसंजया, ते दुविहा पण्णत्ता, तं जहा -

१. पमत्तसंजया य, २. अपमत्तसंजया य।

તેમાંથી જે સરાગ સંયત છે, તે બે પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

૧. પ્રમત્તસંયત, ૨. અપ્રમત્ત સંયત.

तत्थ णं जे ते अपमत्तसंजया तेसिं एगा मायावत्तिया किरिया कज्जंति,

તેમાંથી જે અપ્રમત્તસંયત છે, તે એક માયા પ્રત્યયા ક્રિયા કરે છે.

तत्थ णं जे ते पमत्त संजया तेसिं दो किरियाओ कज्जंति, तं जहा -

१. आरंभिया, २. मायावत्तिया य।

તેમાંથી જે પ્રમત્તસંયત છે, તે બે ક્રિયાઓ કરે છે, જેમકે -

૧. આરંભિકી, ૨. માયાપ્રત્યયા.

तत्थ णं जे ते संजयासंजया तेसिं तिण्णि किरियाओ कज्जंति, तं जहा -

१. आरंभिया, २. परिग्गहिया,

३. मायावत्तिया।

તેમાંથી જે સંયતાસંયત છે, તે ત્રણ ક્રિયાઓ કરે છે, જેમકે -

૧. આરંભિકી, ૨. પારિગ્રહિકી,

૩. માયાપ્રત્યયા.

जैन साईट JAINSITE.com जैनम् जयति शासनम्

तत्थ णं जे ते असंजया तेसिं चत्तारि किरियाओ कज्जंति, तं जहा -

१. आरंभिया **-जाव-** ४. अपच्चक्खाणकिरिया ।

तत्थ णं जे ते मिच्छद्दिट्ठी जे य सम्मामिच्छद्दिट्ठी तेसिं णियइयाओ पंचकिरियाओ कज्जंति, तं जहा -

१. आरंभिया **-जाव-** ५. मिच्छादंसणवत्तिया ।

दं. २२. ***सलेस्सा वाणमंतराणं जहा असुरकुमारा।***

दं. २३-२४. ***एवं सलेस्सा जोइसिया वि वेमाणिया वि।***

णवरं-वेयणाए णाणत्तं ।

प. सलेस्सा णं भंते ! जोइसिया वेमाणिया सव्वे समवेयणा ?

उ. गोयमा ! णो इणट्ठे समट्ठे ।

प. से केणट्ठेणं भंते ! एवं वुच्चइ -

"सलेस्सा जोइसिया वेमाणिया णो सव्वे समवेयणा ?"

उ. गोयमा ! ते दुविहा पण्णत्ता, तं जहा -

१. माइमिच्छद्दिट्ठीउववण्णगा य,

२. अमाइसम्मद्दिट्ठीउववण्णगा य ।

१. तत्थ णं जे ते माइमिच्छद्दिट्ठी उववण्णगा ते णं अप्पवेयणतरागा ।

२. तत्थ णं जे ते अमाइसम्मद्दिट्ठी उववण्णगा ते णं महावेयणतरागा ।

से तेणट्ठेणं गोयमा ! एवं वुच्चइ -

"सलेस्सा जोइसिया वेमाणिया णो सव्वे समवेयणा।"

- पण्ण. प. १७, उ. १, सु. ११४५

તેમાં જે અસંયત છે તે ચાર ક્રિયાઓ કરે છે, જેમકે-

૧. આરંભિકી **-યાવત્-** ૪. અપ્રત્યાખ્યાન ક્રિયા.

તેમાંથી જે મિથ્યાદષ્ટિ અને સમ્યગ્મિથ્યાદષ્ટિ છે તે નિયમથી પાંચ ક્રિયાઓ કરે છે, જેમકે -

૧. આરંભિકી **-યાવત્-** ૫. મિથ્યાદર્શન પ્રત્યયા.

દં. ૨૨. ***સલેશી વાણવ્યંતરોનાં સાત દ્વાર અસુરકુમારોનાં સમાન છે.***

દં. ૨૩-૨૪. ***સલેશી જ્યોતિષ્ક અને વૈમાનિક દેવોનાં સાતો દ્વાર પણ આ પ્રમાણે છે.***

વિશેષ : વેદનામાં ભિન્નતા છે.

પ્ર. ભંતે ! શું બધા સલેશી જ્યોતિષ્ક અને વૈમાનિક સમાન વેદનાવાળા છે ?

ઉ. ગૌતમ ! આ અર્થ સમર્થ નથી.

પ્ર. ભંતે ! શા માટે એવું કેહવાય છે કે -

"બધા સલેશી જ્યોતિષ્ક અને વૈમાનિક સમાન વેદનાવાળા નથી ?"

ઉ. ગૌતમ ! તે બે પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

૧. માયી - મિથ્યાદષ્ટિ - ઉપપન્નક,

૨. અમાયી - સમ્યગ્દષ્ટિ - ઉપપન્નક.

૧. તેમાંથી જે માયી - મિથ્યાદષ્ટિ - ઉપપન્નક છે, તે અલ્પ વેદનાવાળા છે.

૨. તેમાંથી જે અમાયી સમ્યગ્દષ્ટિ-ઉપપન્નક છે, તે મહાવેદનાવાળા છે.

માટે હે ગૌતમ ! એવું કહેવાય છે કે -

"બધા સલેશી જ્યોતિષ્ક અને વૈમાનિક સમાન વેદનાવાળા નથી."

२२. कण्हादिलेस्साइविसिट्ठ चउवीसदंडएसु समाहाराइ सत्तदारा -

प. **दं. १.** कण्हलेस्सा णं भंते ! णेरइया सव्वे समाहारा, सव्वे समसरीरा, सव्वे समुस्सास णिस्सासा ?

उ. गोयमा ! ***जहा ओहिया तहा भाणियव्वा।***

૨૨. કૃષ્ણાદિ લેશ્યા વિશિષ્ટ ચોવીસ દંડકોમાં સમાહારાદિ સાત દ્વાર :

પ્ર. **દં.૧.** ભંતે ! શું બધા કૃષ્ણ લેશ્યાવાળા નારક સમાન આહારવાળા છે, બધા સમાન શરીરવાળા છે તથા સમાન ઉચ્છ્વાસ-નિઃશ્વાસવાળા છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ***જેવી રીતે સલેશી નારકીનાં સાત દ્વાર કહ્યા તેવી જ રીતે કહેવા જોઈએ.***

जैन साईट JAINSITE जैनम् जयति शासनम्

णवरं- वेयणाए माइमिच्छदिद्ठि उववण्णगा य, अमाई सम्मदिद्ठी उववण्णगा य भाणियव्वा।

વિશેષ : વેદનાદ્વારમાં માયી મિથ્યાદષ્ટિ - ઉપપન્નક અને અમાયી સમ્યગ્દષ્ટિ ઉપપન્નક કહેવા જોઈએ.

सेसं तहेव जहा ओहियाणं।

બાકીનું વર્ણન પૂર્વવત્ ઔધિકનાં સમાન કહેવા જોઈએ.

दं. २-२२. ***असुरकुमारा -जाव- वाणमंतरा एए जहा ओहिया,***

દં.૨-૨૨. ***અસુરકુમારોથી વાણવ્યંતર સુધીનાં સાત દ્વાર ઔધિકનાં સમાન કહેવા જોઈએ.***

णवरं-कण्हलेस्सा णं मणूसाणं किरियाहिं विसेसो **-जाव-** तत्थ णं जे ते सम्मदिद्ठी ते तिविहा पण्णत्ता, तं जहा -

વિશેષ : કૃષ્ણ લેશ્યાવાળા મનુષ્યોમાં ક્રિયાઓની અપેક્ષાએ કેટલીક ભિન્નતા છે **-યાવત્-** તેમાંથી જે સમ્યગ્ દૃષ્ટિ મનુષ્ય છે, તે ત્રણ પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

१. संजया, २. असंजया, ३. संजयासंजया य, ***जहा ओहियाणं।***

૧. સંયત, ૨. અસંયત, ૩. સંયતાસંયત. ***ક્રિયાના માટે બાકીનું વર્ણન ઔધિકનાં સમાન છે.***

दं. २३-२४. ***जोइसिय वेमाणिया आइल्लिगासु तिसु लेस्सासु ण पुच्छिज्जंति।***

દં.૨૩-૨૪. ***જ્યોતિષ્ક અને વૈમાનિક દેવોનાં વિષયમાં પ્રારંભની ત્રણ લેશ્યાઓનાં પ્રશ્ન કરવા ન જોઈએ.***

एवं जहा कण्हलेस्सा वि चारिया तहा णीललेसा वि चारियव्वा।

જેમ કૃષ્ણલેશ્યાવાળોનું વર્ણન કરેલ છે, તે પ્રમાણે નીલલેશ્યાવાળોનું પણ વર્ણન કરવું જોઈએ.

काउलेस्सा णेरइएहिंतो आरब्भ -जाव- वाणमंतरा।

કાપોત લેશ્યા નારકીથી વાણવ્યંતર સુધી પ્રાપ્ત થાય છે.

णवरं-काउलेस्सा णेरइया वेयणाए जहा सलेस्सा तहेव भाणियव्वा।

વિશેષ : કાપોતલેશ્યાવાળા નારકીની વેદના માટે સલેશી નારકીની વેદનાનાં સમાન કહેવા જોઈએ.

तेउलेस्साणं असुरकुमाराणं आहाराइ सत्तदारा जहेव सलेस्सा तहेव भाणियव्वा।

તેજોલેશ્યાવાળા અસુરકુમારોનાં આહાર આદિ સાત દ્વાર સલેશીનાં સમાન કહેવા જોઈએ.

णवरं-वेयणाए जहा जोइसिया तहेव भाणियव्वा।

વિશેષ : વેદનાનાં વિષયમાં જેમ જ્યોતિષ્કોનું કહ્યું છે, તે પ્રમાણે અહીં પણ કહેવું જોઈએ.

तेउलेस्सा पुढवि -आउ- वणस्सइ पंचेंदियतिरिक्ख-जोणिया मणूसा जहा सलेस्सा तहेव भाणियव्वा।

તેજોલેશી, પૃથ્વીકાયિક, અપ્કાયિક, વનસ્પતિકાયિક, પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક અને મનુષ્યોનું વર્ણન સલેશીનાં સમાન કહેવું જોઈએ.

णवरं-मणूसा किरियाहिं णाणत्तं- "जे संजया ते पमत्ता य अपमत्ता य भाणियव्वा सरागा वीयरागा णत्थि।[1]

વિશેષ : તેજોલેશ્યાવાળા મનુષ્યોની ક્રિયાઓમાં ભિન્નતા છે જે સંયત છે તે પ્રમત્ત અને અપ્રમત્ત બે પ્રકારનાં કહેવા જોઈએ અને સરાગ સંયત અને વીતરાગ સંયત હોતા નથી.

वाणमंतरा तेउलेस्साए जहा असुरकुमारा।

તેજોલેશી વાણવ્યંતરોનું વર્ણન અસુરકુમારોનાં સમાન સમજવું જોઈએ.

एवं जोइसिय-वेमाणिया वि।

આ પ્રમાણે જ્યોતિષ્ક અને વૈમાનિકોનાં વિષયમાં પણ પૂર્વવત્ કહેવુ જોઈએ.

---

१. मणुस्सा सरागा वीयरागा न भाणियव्वा - विया. स. १, उ. २, सु. १२

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

सेसं तं चेव।

बाकी सात द्वार पूर्ववत् छे.

एवं पम्हलेस्सा वि भाणियव्वा।

આ પ્રમાણે પદ્‌મલેશ્યાવાળાનાં સાત દ્વાર કહેવા જોઈએ.

णवरं-जेसिं अत्थि।

વિશેષ : જે તે પદ્‌મલેશ્યા હોય તેનું તેમાંજ વર્ણન કરવું જોઈએ.

सुक्कलेस्सा वि तहेव,

जेसिं अत्थि सव्वं तहेव जहा ओहिया णं गमओ।

શુક્લ લેશ્યાવાળોનું પણ વર્ણન તેજ પ્રમાણે છે, તે જેના હોય તેના ઔધિકનાં આલાપક સમાન સાત દ્વાર કહેવા જોઈએ.

णवरं-पम्हलेस्स-सुक्कलेस्साओ पंचेंदियतिरिक्ख-जोणिय-मणूस-वेमाणियाणं एवं चेव।
ण सेसाण त्ति।

- पण्ण. प. १७, उ. १, सु. ११४६-११५५

વિશેષ : પદ્‌મલેશ્યા અને શુક્લ લેશ્યા પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક, મનુષ્ય અને વૈમાનિકોમાં જ હોય છે, બાકીનાં જીવોમાં હોતી નથી.

२३. लेस्साणं विविहविवक्खया परिणमन परूवणं -

૨૩. લેશ્યાઓનું વિવિધ અપેક્ષાઓથી પરિણમનનું પ્રરુપણ :

प. कण्हलेस्सा णं भंते ! कइविहा परिणामं परिणमइ ?

उ. गोयमा ! तिविहं वा, नवविहं वा, सत्तावीसइविहं वा, एक्कासीइविहं वा, बे तेयलिसयविहं वा, बहुं वा, बहुंविहं वा परिणामं परिणमइ।[1]

एवं -जाव- सुक्कलेस्सा।

- पण्ण. प. १७, उ. ४, सु. १२४२

પ્ર. ભંતે ! કૃષ્ણલેશ્યા કેટલા પ્રકારનાં પરિણામોમાં પરિણત થાય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! કૃષ્ણલેશ્યા ત્રણ પ્રકારની, નવ પ્રકારની, સત્યાવીસ પ્રકારની, એક્યાસી પ્રકારની કે બસો તેંતાલીસ (૨૪૩) પ્રકારની અથવા ઘણાથી કે ઘણા પ્રકારનાં પરિણામોમાં પરિણત થાય છે.

આ પ્રમાણે શુક્લલેશ્યા સુધીનાં પરિણામોનું પણ વર્ણન કરવું જોઈએ.

प. से णूणं भंते ! कण्हलेस्सा णीललेस्सं पप्प तारूवत्ताए, तावण्णत्ताए, तागंधत्ताए, तारसत्ताए, ताफासत्ताए भुज्जो-भुज्जो परिणमइ ?

उ. हंता, गोयमा ! कण्हलेस्सा णीललेस्सं पप्प तारूवत्ताए, तावण्णत्ताए, तागंधत्ताए, तारसत्ताए, ताफासत्ताए भुज्जो-भुज्जो परिणमइ।

प. से केणट्ठेणं भंते ! एवं वुच्चइ -

'कण्हलेस्सा णीललेस्सं पप्प तारूवत्ताए **-जाव-** ताफासत्ताए भुज्जो-भुज्जो परिणमइ ?

उ. गोयमा ! से जहाणामए खीरे दूसिं पप्प, सुद्धे वा वत्थे रागं पप्प तारूवत्ताए तावण्णत्ताए, तागंधत्ताए, तारसत्ताए, ताफासत्ताए भुज्जो-भुज्जो परिणमइ।

से तेणट्ठेणं गोयमा ! एवं वुच्चइ -

પ્ર. ભંતે ! શું કૃષ્ણ લેશ્યા નીલલેશ્યાને પ્રાપ્ત કરીને તેના રુપમાં, તેના વર્ણ રુપમાં, તેના ગંધ રુપમાં, તેના રસરુપમાં, તેના સ્પર્શ રુપમાં ફરી-ફરી પરિણત થાય છે ?

ઉ. હા, ગૌતમ ! કૃષ્ણલેશ્યા નીલલેશ્યાને પ્રાપ્ત કરીને તેના રૂપમાં, તેના વર્ણરૂપમાં, તેના ગંધરૂપમાં, તેના રસરૂપમાં, તેના સ્પર્શ રૂપમાં ફરી-ફરી પરિણત થાય છે.

પ્ર. ભંતે ! શા માટે એવું કહેવાય છે કે -

"કૃષ્ણલેશ્યા નીલલેશ્યાને પ્રાપ્ત કરીને તેના રૂપમાં **-યાવત્-** તેના જ સ્પર્શ રૂપમાં ફરી-ફરી પરિણત થાય છે. ?"

ઉ. હા, ગૌતમ ! જેમ (છાશ આદિ ખટાઈનું) જાવણ પામીને દૂધ અથવા શુદ્ધ વસ્ત્ર રંગ મેળવીને તેના રુપમાં, તેના વર્ણ-રુપમાં, તેના ગંધ-રુપમાં, તેના રસ-રુપમાં અને તેના સ્પર્શ-રુપમાં ફરી-ફરી પરિણત થઈ જાય છે.

એ પ્રમાણે હે ગૌતમ ! એવું કહેવાય છે કે -

1. उत्त. अ. ३४, गा. २०

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

"कण्हलेस्सा णीललेस्सं पप्प तारूवत्ताए **-जाव-** ताफासत्ताए भुज्जो-भुज्जो परिणमइ।"

एवं एएणं अभिलावेणं -

णीललेस्सा काउलेस्सं पप्प,

काउलेस्सा तेउलेस्सं पप्प,

तेउलेस्सा पम्हलेस्सं पप्प,

पम्हलेस्सा सुक्कलेस्सं पप्प, तारूवत्ताए **-जाव-** ताफासत्ताए भुज्जो-भुज्जो परिणमइ।

"કૃષ્ણલેશ્યા નીલલેશ્યાને પામીને તેના રુપમાં **-યાવત્-** તેના સ્પર્શ-રુપમાં ફરી-ફરી પરિણત થાય છે."

આ વર્ણનનાં અનુસાર -

નીલલેશ્યા કાપોતલેશ્યાને પ્રાપ્ત કરી,

કાપોતલેશ્યા તેજોલેશ્યાને પ્રાપ્ત કરી,

તેજોલેશ્યા પદ્મલેશ્યાને પ્રાપ્ત કરી,

પદ્મલેશ્યા શુક્લલેશ્યાને પ્રાપ્ત કરી તેના રુપમાં **-યાવત્-** તેના સ્પર્શ રુપમાં ફરી-ફરી પરિણત થઈ જાય છે.

प. १. से णूणं भंते! कण्हलेस्सा, णीललेस्सं, काउलेस्सं, तेउलेस्सं, पम्हलेस्सं, सुक्कलेस्सं पप्प तारूवत्ताए, तावण्णत्ताए, तागंधत्ताए, तारसत्ताए, ताफासत्ताए भुज्जो-भुज्जो परिणमइ?

उ. हंता, गोयमा! कण्हलेस्सा णीललेस्सं पप्प **-जाव-** सुक्कलेस्सं पप्प तारूवत्ताए, तावण्णत्ताए, तागंधत्ताए, तारसत्ताए, ताफासत्ताए भुज्जो-भुज्जो परिणमइ।

प. से केणट्ठेणं भंते! एवं वुच्चइ -

"कण्हलेस्सा णीललेस्सं पप्प **-जाव-** सुक्कलेस्सं पप्प तारूवत्ताए **-जाव-** ताफासत्ताए भुज्जो-भुज्जो परिणमइ?"

उ. गोयमा! से जहाणामए वेरूलियमणी सिया किण्णसुत्तए वा, णीलसुत्तए वा, लोहियसुत्तए वा, हालिद्दसुत्तए वा, सुक्किल्लसुत्तए वा आइए समाणे तारूवत्ताए **-जाव-** ताफासत्ताए भुज्जो-भुज्जो परिणमइ।

से तेणट्ठेणं गोयमा! एवं वुच्चइ -

"कण्हलेस्सा णीललेस्सं पप्प **-जाव-** सुक्कलेस्सं पप्प तारूवत्ताए **-जाव-** ताफासत्ताए भुज्जो-भुज्जो परिणमइ।"

प. २. से णूणं भंते! णीललेस्सा किण्हलेस्सं **-जाव-** सुक्कलेस्सं पप्प तारूवत्ताए **-जाव-** ताफासत्ताए भुज्जो-भुज्जो परिणमइ?

उ. हंता, गोयमा! **एवं चेव।**

३. **एवं** काउलेस्सा कण्हलेस्सं, णीललेस्सं, तेउलेस्सं, पम्हलेस्सं, सुक्कलेस्सं पप्प तारूवत्ताए **-जाव-** ताफासत्ताए भुज्जो-भुज्जो परिणमइ।

પ્ર. ૧. ભંતે! શું કૃષ્ણલેશ્યા, નીલલેશ્યા, કાપોતલેશ્યા, તેજો લેશ્યા, પધ્મ લેશ્યા અને શુક્લ લેશ્યાને પ્રાપ્ત કરીને તેના રુપમાં, તેના વર્ણ રુપમાં, તેના ગંધ રુપમાં, તેના રસ રુપમાં અને તેના સ્પર્શ રુપમાં ફરી-ફરી પરિણત થાય છે?

ઉ. હા, ગૌતમ! કૃષ્ણલેશ્યા નીલલેશ્યાને **-યાવત્-** શુક્લલેશ્યાને પ્રાપ્ત કરીને તેના રુપમાં, તેના વર્ણ રુપમાં, તેના ગંધ રુપમાં, તેના રસ રુપમાં અને તેના સ્પર્શ રુપમાં ફરી-ફરી પરિણત થાય છે.

પ્ર. ભંતે! શા માટે એવું કહેવાય છે કે -

"કૃષ્ણ લેશ્યા નીલ લેશ્યાને **-યાવત્-** શુક્લ લેશ્યાને પ્રાપ્ત કરીને તેના રુપમાં **-યાવત્-** તેના સ્પર્શ રુપમાં ફરી-ફરી પરિણત થઈ જાય છે?

ઉ. ગૌતમ! જેમ કોઈ વૈડૂર્યમણિ કાળા સૂત્રમાં કે નીલા સૂત્રમાં, લાલ સૂત્રમાં કે પીળા સૂત્રમાં અથવા શ્વેત સૂત્રમાં પરોવવાથી તે તેના રુપમાં **-યાવત્-** તેના સ્પર્શ રુપમાં ફરી-ફરી પરિણત થઈ જાય છે.

માટે હે ગૌતમ! એવું કહેવાય છે કે -

"કૃષ્ણ લેશ્યા નીલ લેશ્યાને **-યાવત્-** શુક્લ લેશ્યાને પ્રાપ્ત કરીને તેના રુપમાં **-યાવત્-** તેના સ્પર્શ રુપમાં ફરી-ફરી પરિણત થઈ જાય છે."

પ્ર. ૨. ભંતે! શું નીલલેશ્યા કૃષ્ણલેશ્યાને **-યાવત્-** શુક્લ લેશ્યાને પ્રાપ્ત કરીને તેના રુપમાં **-યાવત્-** તેના સ્પર્શ રુપમાં ફરી-ફરી પરિણત થઈ જાય છે?

ઉ. હા, ગૌતમ! **પૂર્વવત્ (પરિણત થાય) છે.**

૩. **આ પ્રમાણે** કાપોતલેશ્યા કૃષ્ણલેશ્યા, નીલલેશ્યા, તેજોલેશ્યા, પધ્મલેશ્યા અને શુક્લલેશ્યાને પ્રાપ્ત કરીને તેના રુપમાં **-યાવત્-** તેના સ્પર્શ રુપમાં ફરી-ફરી પરિણત થઈ જાય છે.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

४. **एवं** तेउलेस्सा कण्हलेस्सं, णीललेस्सं, काउलेस्सं, पम्हलेस्सं, सुक्कलेस्सं पप्प तारूवत्ताए **-जाव-** ताफासत्ताए भुज्जो-भुज्जो परिणमइ।

५. **एवं** पम्हलेस्सा कण्हलेस्सं, णीललेस्सं, काउलेस्सं, तेउलेस्सं, सुक्कलेस्सं पप्प तारूवत्ताए **-जाव-** ताफासत्ताए भुज्जो-भुज्जो परिणमइ।

प. ६. से णूणं भंते ! सुक्कलेस्सा कण्हलेस्सं, णीललेस्सं, काउलेस्सं, तेउलेस्सं, पम्हलेस्सं पप्प तारूवत्ताए **-जाव-** ताफासत्ताए भुज्जो-भुज्जो परिणमइ ?

उ. हंता, गोयमा ! **एवं चेव।**[1]

- पण्ण. प. १७, उ. ४, सु. १२२०-१२२५

४. **આ પ્રમાણે** તેજોલેશ્યા કૃષ્ણલેશ્યા, નીલલેશ્યા, કાપોતલેશ્યા, પધ્મલેશ્યા અને શુક્લલેશ્યાને પ્રાપ્ત કરીને તેના રુપમાં **-યાવત્-** તેના સ્પર્શ રુપમાં ફરી-ફરી પરિણત થાય છે.

૫. **આ પ્રમાણે** પધ્મલેશ્યા કૃષ્ણલેશ્યા, નીલલેશ્યા, કાપોતલેશ્યા, તેજોલેશ્યા અને શુક્લલેશ્યાને પ્રાપ્ત કરીને તેના રુપમાં **-યાવત્-** તેના સ્પર્શરુપમાં ફરી-ફરી પરિણત થઈ જાય છે.

પ્ર. ૬. ભંતે ! શું શુક્લલેશ્યા કૃષ્ણલેશ્યા, નીલલેશ્યા, કાપોતલેશ્યા, તેજોલેશ્યા અને પધ્મલેશ્યાને પ્રાપ્ત કરીને તેના રુપમાં **-યાવત્-** તેના સ્પર્શ રુપાં ફરી-ફરી પરિણત થઈ જાય છે ?

ઉ. હા ગૌતમ ! **પરિણત થાય છે.**

२४. दव्वलेस्साणं परप्परं परिणमणस्स लेस्सागइ-

प. से किं तं भंते ! लेस्सागइ ?

उ. गोयमा ! लेस्सागइ जण्णं कण्हलेस्सा नीललेस्सं पप्प तारूवत्ताए तावण्णत्ताए तागंधत्ताए तारसत्ताए ताफासत्ताए भुज्जो-भुज्जो परिणमइ।

एवं नीललेस्सा काउलेस्सं पप्प तारूवत्ताए **-जाव-** ताफासत्ताए परिणमइ,

एवं काउलेस्सा वि तेऊलेस्सं, तेऊलेस्सा वि पम्हलेस्सं, पम्हलेस्सा वि सुक्कलेस्सं पप्प तारूवत्ताए **-जाव-** ताफासत्ताए भुज्जो-भुज्जो परिणमइ, **से तं लेस्सागइ।**

- पण्ण. प. १६, सु. १११६

૨૪. દ્રવ્ય લેશ્યાઓનું પરસ્પર પરિણમનની લેશ્યાગતિ :

પ્ર. ભંતે ! લેશ્યાગતિ કોને કહે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! કૃષ્ણલેશ્યા (નાં દ્રવ્ય) નીલલેશ્યાને પ્રાપ્ત કરીને તેના રુપમાં, તેના વર્ણ રુપમાં, તેના ગંધ રુપમાં, તેના રસ રુપમાં તથા તેના સ્પર્શ રુપમાં ફરી-ફરી પરિણત થાય છે, તે લેશ્યા ગતિ છે.

આ પ્રમાણે - નીલલેશ્યા પણ કાપોતલેશ્યાને પ્રાપ્ત કરીને તેના રુપમાં **-યાવત્-** તેના સ્પર્શ રુપમાં પરિણત થાય છે.

આ પ્રમાણે - કાપોતલેશ્યા પણ તેજોલેશ્યાને, તેજોલેશ્યા પધ્મલેશ્યાને તથા પધ્મલેશ્યા શુક્લલેશ્યાને પ્રાપ્ત કરીને તેના રુપમાં **-યાવત્-** તેના સ્પર્શ રુપમાં ફરી-ફરી પરિણત થાય છે, તે **લેશ્યા ગતિ છે.**

२५. आगारभावाइ मायाए लेस्साणं परप्परं अपरिणमनं-

प. से णूणं भंते ! कण्लेस्सा णीललेस्सं पप्प णो तारूवत्ताए, णो तावण्णत्ताए, णो तागंधत्ताए, णो तारसत्ताए, णो ताफासत्ताए भुज्जो-भुज्जो परिणमइ ?

उ. हंता, गोयमा ! कण्हलेस्सा णीललेस्सं पप्प णो तारूवत्ताए, णो तावण्णत्ताए, णो तागंधत्ताए, णो तारसत्ताए, णो ताफासत्ताए भुज्जो-भुज्जो परिणमइ।

૨૫. આકાર ભાવાદિ માત્રાથી લેશ્યાઓનું પરસ્પર અપરિણમન :

પ્ર. ભંતે ! શું કૃષ્ણલેશ્યા નીલલેશ્યાને પ્રાપ્ત કરીને તેના રુપ (આકાર)માં, તેના વર્ણ રુપમાં, તેના ગંધ રુપમાં, તેના રસ રુપમાં અને તેના સ્પર્શ રુપમાં ફરી-ફરી પરિણત હોતી નથી ?

ઉ. હા, ગૌતમ ! કૃષ્ણલેશ્યા નીલલેશ્યાને પ્રાપ્ત કરીને તેના રુપમાં, તેના વર્ણ રુપમાં, તેના ગંધ રુપમાં, તેના રસ રુપમાં અને તેના સ્પર્શ રુપમાં ફરી-ફરી પરિણત થતી નથી.

---

१. (क) विया. स. ४, उ. १०, सु. १ (ख) विया. स. १९, उ. १, सु. २ (ग) पण्ण. प. १७, उ. ५, सु. १२५१

जैन साईट JAINSITE जैनम् जयति शासनम्
www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

प. से केणट्ठेणं भंते ! एवं वुच्चइ-

"कण्हलेस्सा नीललेस्सं पप्प णो तारूवत्ताए **-जाव-** णो ताफासत्ताए भुज्जो-भुज्जो परिणमइ ?"

उ. गोयमा ! आगारभावमायाए वा, से सिया पलिभागभावमायाए वा, से सिया कण्हलेस्साणं वा, णो खलु सा णीललेस्सा तत्थ गया उस्सक्कइ वा, ओसक्कइ वा,

से तेणट्ठेणं गोयमा ! एवं वुच्चइ-

कण्हलेस्सा णीललेस्सं पप्प णो तारूवत्ताए **-जाव-** णो ताफासत्ताए भुज्जो-भुज्जो परिणमइ।

प. से णूणं भंते ! णीललेस्सा काउलेस्सं पप्प णो तारूवत्ताए **-जाव-** णो ताफासत्ताए भुज्जो-भुज्जो परिणमइ ?

उ. हंता, गोयमा ! णीललेस्सा काउलेस्सं पप्प णो तारूवत्ताए **-जाव-** णो ताफासत्ताए भुज्जो-भुज्जो परिणमइ।

प. से केणट्ठेणं भंते ! एवं वुच्चइ -

"णीललेस्सा काउलेस्सं पप्प णो तारूवत्ताए **-जाव-** णो ताफासत्ताए भुज्जो-भुज्जो परिणमइ ?"

उ. गोयमा ! आगारभावमायाए वा, से सिया पलिभागभावमायाए वा से सिया णीललेस्सा णं, सा णो खलु सा काउलेस्सा, तत्थ गया उस्सक्कइ वा, ओसक्कइ वा,

से तेणट्ठेणं गोयमा ! एवं वुच्चइ -

"णीललेस्सा काउलेस्सं पप्प णो तारूवत्ताए **-जाव-** णो ताफासत्ताए भुज्जो-भुज्जो परिणमइ।"

एवं काउलेस्सा तेउलेस्सं पप्प, तेउलेस्सा पम्हलेस्सं पप्प, पम्हलेस्सा सुक्कलेस्सं पप्प।

प. से णूणं भंते ! सुक्कलेस्सा पम्हलेस्सं पप्प णो तारूवत्ताए **-जाव-** णो ताफासत्ताए भुज्जो- भुज्जो परिणमइ ?

પ્ર. ભંતે ! શા માટે એવું કહેવાય છે કે -

"કૃષ્ણલેશ્યા નીલલેશ્યાને પ્રાપ્ત કરીને તેના રુપમાં **-યાવત્-** તેના સ્પર્શ રુપમાં ફરી-ફરી પરિણત થતી નથી ?"

ઉ. ગૌતમ ! તે ક્યારેક આકાર ભાવમાત્રાથી અથવા પ્રતિભાગ ભાવ માત્રાથી કૃષ્ણ લેશ્યા જ છે, તે નીલ લેશ્યા થઈ જતી નથી, તે ત્યાં રહેલ ઘટતી-વધતી નથી.

માટે હે ગૌતમ ! એવું કહેવાય છે કે -

"કૃષ્ણલેશ્યા નીલલેશ્યાને પ્રાપ્ત કરીને તેના રુપમાં **-યાવત્-** તેના સ્પર્શ રુપમાં ફરી-ફરી પરિણત થતી નથી."

પ્ર. ભંતે ! શું નીલલેશ્યા કાપોતલેશ્યાને પ્રાપ્ત કરીને તેના રુપમાં **-યાવત્-** તેના સ્પર્શ રુપમાં ફરી-ફરી પરિણત થતી નથી ?

ઉ. હા ગૌતમ ! નીલ લેશ્યા કાપોત લેશ્યાને પ્રાપ્ત કરીને તેના રુપમાં **-યાવત્-** તેના સ્પર્શ રુપમાં ફરી-ફરી પરિણત થતી નથી.

પ્ર. ભંતે ! શા માટે એવું કહેવાય છે કે -

"નીલલેશ્યા કાપોતલેશ્યાને પ્રાપ્ત કરીને તેના રુપમાં **-યાવત્-** તેના સ્પર્શ રુપમાં ફરી-ફરી પરિણત થતી નથી ?

ઉ. ગૌતમ ! તે ક્યારેક આકારભાવ માત્રાથી અથવા પ્રતિભાગભાવ માત્રાથી નીલલેશ્યા જ છે, તે કાપોતલેશ્યા થઈ જતી નથી. તે ત્યાં રહેલ ઘટતી-વધતી નથી.

માટે હે ગૌતમ ! એવું કહેવાય છે કે -

"નીલલેશ્યા કાપોત લેશ્યાને પ્રાપ્ત કરીને તેના રુપમાં **-યાવત્-** તેના સ્પર્શ રુપમાં ફરી-ફરી પરિણત થતી નથી.

આ પ્રમાણે કાપોતલેશ્યા તેજોલેશ્યાને પ્રાપ્ત કરીને, તેજોલેશ્યા પદ્મલેશ્યાને પ્રાપ્ત કરીને અને પદ્મલેશ્યા શુક્લલેશ્યાને પ્રાપ્ત કરીને તેના રુપમાં -યાવત્- તેના સ્પર્શ રુપમાં ફરી-ફરી પરિણત થતી નથી.

પ્ર. ભંતે ! શું શુક્લલેશ્યા પદ્મલેશ્યાને પ્રાપ્ત કરીને તેના રુપમાં **-યાવત્-** તેના સ્પર્શ રુપમાં ફરી-ફરી પરિણત થતી નથી ?

जैन साईट JAINSITE.com जैनम् जयति शासनम्

उ. हंता, गोयमा ! सुक्कलेस्सा पम्हलेस्सं पप्प णो तारूवत्ताए -जाव- णो ताफासत्ताए भुज्जो-भुज्जो परिणमइ।

प. से केणट्ठेणं भंते ! एवं वुच्चइ-

"सुक्कलेस्सा पम्हलेस्सं पप्प णो तारूवत्ताए -जाव- णो ताफासत्ताए भुज्जो-भुज्जो परिणमइ ?"

उ. गोयमा ! आगारभावमायाए से सिया पलिभागभावमायाए वा से सिया, सुक्कलेस्सा णं सा, णो खलु सा पम्हलेस्सा, तत्थ गया उस्सक्कइ वा ओसक्कइ वा।

से तेणट्ठेणं गोयमा ! एवं वुच्चइ -

"सुक्कलेस्सा पम्हलेस्सं पप्प णो तारूवत्ताए -जाव- णो ताफासत्ताए भुज्जो-भुज्जो परिणमइ।"

- पण्ण. प. १७, उ. ५, सु. १२५२-१२५५

ઉ. હા, ગૌતમ ! શુક્લલેશ્યા પદ્મલેશ્યાને પ્રાપ્ત કરીને તેના રૂપમાં -યાવત્- તેના સ્પર્શ રુપમાં ફરી-ફરી પરિણત થતી નથી.

પ્ર. ભંતે ! શા માટે એવું કહેવાય છે કે -

"શુક્લલેશ્યા પદ્મલેશ્યાને પ્રાપ્ત કરીને તેના રુપમાં -યાવત્- તેના સ્પર્શ રુપમાં ફરી-ફરી પરિણત થતી નથી ?

ઉ. ગૌતમ ! તે ક્યારેક આકારભાવ માત્રાથી અથવા પ્રતિભાગભાવ માત્રાથી શુક્લલેશ્યા જ છે, તે પદ્મલેશ્યા થઈ જતી નથી. તે ત્યાં જ રહેલ ઘટતી-વધતી નથી.

માટે હે ગૌતમ ! એવું કહેવાય છે કે -

"શુક્લલેશ્યા પદ્મલેશ્યાને પ્રાપ્ત કરીને તેના રુપમાં -યાવત્- તેના સ્પર્શ-રુપમાં ફરી-ફરી પરિણત થતી નથી."

२६. चउवीस दंडएसु लेस्साणं तिविह बंध परूवणं-

प. कण्हलेस्साए -जाव- सुक्कलेस्साए णं भंते ! कइविहे बंधे पण्णत्ते ?

उ. गोयमा ! तिविहे बंधे पण्णत्ते, तं जहा-

१. जीवप्पयोगबंधे, २. अणंतरबंधे, ३. परंपरबंधे।

दं. १-२४. ***सव्वे ते चउवीस दंडगा भाणियव्वा,***

णवरं-जाणियव्वं जस्स जं अत्थि।

- विया. स. २०, उ. ७, सु. १९-२१

૨૬. લેશ્યાઓનું ત્રિવિધ બંધ અને ચોવીસ દંડકોમાં પ્રરુપણ :

પ્ર. ભંતે ! કૃષ્ણલેશ્યા -યાવત્- શુક્લલેશ્યાના બંધ કેટલા પ્રકારનાં કહ્યા છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ત્રણ પ્રકારનાં બંધ કહ્યા છે, જેમકે -

૧. જીવ પ્રયોગ બંધ, ૨. અનન્તર બંધ, ૩. પરંપર બંધ.

દં. ૧-૨૪. ***આ બધાનું ચોવીસ દંડકોમાં વર્ણન કરવું જોઈએ.***

વિશેષ : જેના જે (બંધ પ્રકાર) હોય, તેજ જાણવાં જોઈએ.

२७. सलेस्सेसु चउवीस दंडएसु उववज्जणं-

प. **दं. १.** जीवे णं भंते ! जे भविए नेरइएसु उववज्जित्तए से णं भंते ! किं लेसेसु उववज्जइ ?

उ. गोयमा ! जल्लेसाइं दव्वाइं परिआइत्ता कालं करेइ तल्लेसेसु उववज्जइ, तं जहा -

कण्हलेसेसु वा, नीललेसेसु वा, काऊलेसेसु वा,

एवं जस्स जा लेस्सा सा तस्स भाणियव्वा,

दं. २-२२. ***एवं -जाव- वाणमंतराणं।***

૨૭. સલેશી ચોવીસ દંડકોની ઉત્પત્તિ :

પ્ર. **દં.૧.** ભંતે ! જે જીવ નારકીમાં ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય છે તો ભંતે ! તે કેટલી લેશ્યાઓમાં ઉત્પન્ન થાય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે જીવ જે લેશ્યાનાં દ્રવ્યોને ગ્રહણ કરીને કાળ કરે છે, તે જ લેશ્યાવાળા નારકોમાં ઉત્પન્ન થાય છે, જેમકે -

કૃષ્ણલેશ્યાવાળોમાં, નીલલેશ્યાવાળોમાં કે કાપોતલેશ્યાવાળોમાં,

આ પ્રમાણે જેની જે લેશ્યા હોય, તેની તે લેશ્યા કહેવી જોઈએ.

દં. ૨-૨૨. ***આ પ્રમાણે વાણવ્યંતરો સુધી કહેવું જોઈએ.***

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

प. **दं. २३.** जीवे णं भंते ! जे भविए जोइसिएसु उववज्जित्तए से णं भंते ! किं लेसेसु उववज्जइ ?

उ. गोयमा ! जल्लेसाइं दव्वाइं परिआइत्ता कालं करेइ तल्लेसेसु उववज्जइ,

तं जहा-तेउलेस्सेसु ।

प. **दं. २४.** जीवे णं भंते ! जे भविए वेमाणिएसु उववज्जित्तए से णं भंते ! किं लेसेसु उववज्जइ ?

उ. गोयमा ! जल्लेसाइं दव्वाइं परिआइत्ता कालं करेइ तल्लेसेसु उववज्जइ,

तं जहा-तेउलेसेसु वा, पम्हलेसेसु वा, सुक्कलेसेसु वा ।

- विया. स. ३, उ. ४, सु. १२-१४

प्र. **દં.૨૩.** ભંતે ! જે જીવ જ્યોતિષ્કોમાં ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય છે તો ભંતે ! તે કંઈ લેશ્યામાં ઉત્પન્ન થાય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! જે લેશ્યાનાં દ્રવ્યોને ગ્રહણ કરીને જીવ કાળ કરે છે, તે જ લેશ્યાવાળા જ્યોતિષ્કોમાં ઉત્પન્ન થાય છે,

જેમકે - તેજોલેશ્યાવાળોમાં,

પ્ર. **દં.૨૪.** ભંતે ! જે જીવ વૈમાનિક દેવોમાં ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય છે તો ભંતે ! તે કંઈ લેશ્યાઓમાં ઉત્પન્ન થાય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! જે લેશ્યાનાં દ્રવ્યોને ગ્રહણ કરીને જીવ કાળ કરે છે, તે જ લેશ્યાવાળા વૈમાનિક દેવોમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

જેમકે - તેજોલેશ્યા, પદ્મલેશ્યા કે શુક્લલેશ્યા-વાળોમાં.

२८. सलेस्सेसु नेरइएसु उववज्जणं-

प. से नूणं भंते ! कण्हलेस्से **-जाव-** सुक्कलेस्से भवित्ता कण्हलेस्सेसु नेरइएसु उववज्जंति ?

उ. हंता, गोयमा ! कण्हलेस्से **-जाव-** सुक्कलेस्से भवित्ता कण्हलेस्सेसु नेरइएसु उववज्जंति ।

प. से केणट्ठेणं भंते ! एवं वुच्चइ-

कण्हलेस्से **-जाव-** सुक्कलेस्से भवित्ता कण्हलेस्सेसु नेरइएसु उववज्जंति ?

उ. गोयमा ! लेस्सट्ठाणेसु संकिलिस्समाणेसु संकिलिस्समाणेसु कण्हलेस्सं परिणमंति कण्हलेस्सं परिणमित्ता कण्हलेस्सेसु नेरइएसु उववज्जंति,

से तेणट्ठेणं गोयमा ! एवं वुच्चइ-

'कण्हलेस्से **-जाव-** सुक्कलेस्से भवित्ता कण्हलेस्सेसु नेरइएसु उववज्जंति ।'

प. से नूणं भंते ! कण्हलेस्से **-जाव-** सुक्कलेस्से भवित्ता नीललेस्सेसु नेरइएसु उववज्जंति ?

उ. हंता, गोयमा ! कण्हलेस्से **-जाव-** सुक्कलेस्से भवित्ता नीललेस्सेसु नेरइएसु उववज्जंति ।

૨૮. સલેશી નૈરયિકોમાં ઉત્પત્તિ :

પ્ર. ભંતે ! વાસ્તવમાં શું કૃષ્ણલેશી **-યાવત્-** શુક્લલેશી થવા પર પણ કૃષ્ણલેશીવાળા નારકીમાં ઉત્પન્ન થઈ જાય છે ?

ઉ. હા, ગૌતમ ! કૃષ્ણલેશી **-યાવત્-** શુક્લલેશી, કૃષ્ણલેશ્યાવાળા નારકીમાં ઉત્પન્ન થઈ જાય છે.

પ્ર. ભંતે ! શા માટે એવું કહેવાય છે કે -

"કૃષ્ણલેશી **-યાવત્-** શુક્લલેશી થવા પર પણ કૃષ્ણલેશ્યાવાળા નારકીમાં ઉત્પન્ન થઈ જાય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તેના લેશ્યા સ્થાન સંકલેશને પ્રાપ્ત થતા-થતા કૃષ્ણલેશ્યાનાં રુપમાં પરિણત થઈ જાય છે અને કૃષ્ણલેશ્યાનાં રુપમાં પરિણત થવા પર તે જીવ કૃષ્ણલેશ્યાવાળા નારકીમાં ઉત્પન્ન થઈ જાય છે.

માટે હે ગૌતમ ! એવું કહેવાય છે કે -

"કૃષ્ણલેશી **-યાવત્-** શુક્લલેશી કૃષ્ણલેશ્યાવાળા નારકીમાં ઉત્પન્ન થઈ જાય છે."

પ્ર. ભંતે ! વાસ્તવમાં શું કૃષ્ણલેશી **-યાવત્-** શુક્લલેશી થવા પર પણ ફરી નીલલેશ્યાવાળા નારકીમાં ઉત્પન્ન થઈ જાય છે ?

ઉ. હા, ગૌતમ ! કૃષ્ણલેશી **-યાવત્-** શુક્લલેશી થવા પર પણ જીવ નીલલેશ્યાવાળા નારકીમાં ઉત્પન્ન થઈ જાય છે.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

प. से केणट्ठेणं भंते ! एवं वुच्चइ-

"कण्हलेस्से -**जाव**- सुक्कलेस्से भवित्ता नीललेस्सेसु नेरइएसु उववज्जंति ?"

उ. गोयमा ! लेस्सट्ठाणेसु संकिलिस्समाणेसु वा, विसुज्झमाणेसु वा, नीललेस्सं परिणमंति, नीललेस्सं परिणमित्ता नीललेस्सेसु नेरइएसु उववज्जंति ।

से तेणट्ठेणं गोयमा ! एवं वुच्चइ-

"कण्हलेस्से -**जाव**- सुक्कलेस्से भवित्ता नीललेस्सेसु नेरइएसु उववज्जंति ।"

प. से नूणं भंते ! कण्हलेस्से -**जाव**- सुक्कलेस्से भवित्ता काउलेस्सेसु नेरइएसु उववज्जंति ?

उ. गोयमा ! ***एवं जहा नीललेस्साए तहा काउलेस्साए वि भाणियव्वा ।***

प. से केणट्ठेणं भंते ! एवं वुच्चइ-

कण्हलेस्से -**जाव**- सुक्कलेस्से भवित्ता काउलेस्सेसु नेरइएसु उववज्जंति ?

उ. गोयमा ! ***एवं जहा नीललेस्साए तहा काउलेस्साए वि भाणियव्वा ।***

से तेणट्ठेणं गोयमा ! एवं वुच्चइ -

"कण्हलेस्से -**जाव**- सुक्कलेस्से भवित्ता काउलेस्सेसु नेरइएसु उववज्जंति ।"

- विया. स. १३, उ. १, सु. २८-३०

प्र. ભંતે ! શા માટે એવું કહેવાય છે કે -

"કૃષ્ણલેશી -**યાવત્**- શુક્લલેશી થવા પર પણ જીવ નીલલેશ્યાવાળા નારકીમાં ઉત્પન્ન થઈ જાય છે?"

ઉ. ગૌતમ ! લેશ્યાનાં સ્થાન ઉત્તરોત્તર સંક્લેશને પ્રાપ્ત થતાં-થતાં તથા વિશુદ્ધ થતાં-થતાં નીલલેશ્યાનાં રૂપમાં પરિણત થાય છે અને નીલલેશ્યાનાં રુપમાં પરિણત થવા પર તે જીવ નીલલેશ્યાવાળા નારકીમાં ઉત્પન્ન થઈ જાય છે.

માટે હે ગૌતમ ! એવું કહેવાય છે કે -

"કૃષ્ણલેશી -**યાવત્**- શુક્લલેશી થવા પર પણ જીવ નીલલેશ્યાવાળા નારકીમાં ઉત્પન્ન થઈ જાય છે."

પ્ર. ભંતે ! વાસ્તવમાં શું કૃષ્ણલેશી -**યાવત્**- શુક્લલેશી થવા પર પણ જીવ કાપોતલેશ્યાવાળા નારકીમાં ઉત્પન્ન થઈ જાય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ***જે પ્રમાણે નીલલેશ્યાનાં વિષયમાં કહ્યું છે, તે જ પ્રમાણે કાપોતલેશ્યાનાં વિષયમાં પણ કહેવું જોઈએ.***

જૈન સાઈટ JAINSITE.com જૈનમ્ જયતિ શાસનમ્

પ્ર. ભંતે ! શા માટે એવું કહેવાય છે કે -

"કૃષ્ણલેશી -**યાવત્**- શુક્લલેશી જીવ કાપોતલેશ્યાવાળા નારકીમાં ઉત્પન્ન થઈ જાય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ***જે પ્રમાણે નીલલેશ્યાનાં વિષયમાં કહ્યુ છે તે જ પ્રમાણે કાપોતલેશ્યાનાં વિષયમાં પણ કહેવું જોઈએ.***

માટે હે ગૌતમ ! એવું કહેવાય છે કે -

"કૃષ્ણલેશી -**યાવત્**- શુક્લલેશી થવા પર પણ જીવ કાપોતલેશ્યાવાળા નારકીમાં ઉત્પન્ન થઈ જાય છે."

२९. सलेस्सेसु देवेसु उववज्जणं-

प. से नूणं भंते ! कण्हलेस्से -**जाव**- सुक्कलेस्सेसु भवित्ता कण्हलेस्से देवेसु उववज्जंति ?

उ. गोयमा ! ***एवं जहेव णेरइएसु पढमे उद्देसए तहेव भाणियव्वं ।***

नीललेस्साए वि जहेव नेरइयाणं जहा नीललेस्साए ।

૨૯. સલેશીની દેવોમાં ઉત્પત્તિ :

પ્ર. ભંતે ! વાસ્તવમાં શું કૃષ્ણલેશી -**યાવત્**- શુક્લલેશી થવા પર પણ જીવ કૃષ્ણલેશ્યાવાળા દેવોમાં ઉત્પન્ન થઈ જાય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ***જે પ્રમાણે (પ્રથમ ઉદ્દેશકમાં) પૂર્વોક્ત નારકીનાં વિષયમાં કહ્યું તે જ પ્રમાણે અહીં પણ કહેવું જોઈએ.***

નીલલેશ્યાવાળા દેવોનાં વિષયમાં નીલલેશ્યાવાળા નારકીનાં સમાન કહેવું જોઈએ.

एवं -जाव- पम्हलेस्सेसु ।

सुक्कलेस्सेसु एवं चेव;

णवरं-लेस्सट्ठाणेसु विसुज्झमाणेसु-विसुज्झमाणेसु सुक्कलेस्सं परिणमइ, सुक्कलेस्सं परिणमित्ता सुक्कलेस्सेसु देवेसु उववज्जंति ।

से तेणट्ठेणं गोयमा ! एवं बुच्चइ -

'कण्हलेस्से **-जाव-** सुक्कलेस्से भवित्ता सुक्कलेस्सेसु देवेसु उववज्जंति ।'

- विया. स. १३, उ. २, सु. २८-३१

આ પ્રમાણે પદ્મલેશ્યાવાળા દેવો સુધી કહેવું જોઈએ.

શુક્લલેશ્યાવાળા દેવોનાં વિષયમાં પણ આ પ્રમાણે કહેવું જોઈએ.

વિશેષ : લેશ્યા સ્થાન વિશુદ્ધ થતાં-થતાં શુક્લલેશ્યામાં પરિણત થઈ જાય છે અને શુક્લલેશ્યામાં પરિણત થયા પછી જ શુક્લલેશી દેવોમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

માટે હે ગૌતમ ! એવું કહેવાય છે કે -

"કૃષ્ણલેશી **-યાવત્-** શુક્લલેશી થવા પર પણ જીવ શુક્લલેશ્યાવાળા દેવ રુપમાં ઉત્પન્ન થઈ જાય છે.

३०. भावियप्पणो अणगारस्स लेस्साणुसारेणं उववाय परूवणं-

प. अणगारे णं भंते ! भावियप्पा चरमं देवावासं वीइक्कंते, परमं देवावासं असंपत्ते, एत्थ णं अंतरा कालं करेज्जा, तस्स णं भंते ! कहिं गई, कहिं उववाए पण्णत्ते ?

उ. गोयमा ! जे से तत्थ परिणस्सओ तल्लेसा देवावासा तहिं तस्स गइ, तहिं तस्स उववाए पण्णत्ते ।

से ये तत्थगए विराहेज्जा कम्मलेस्सामेव पडिपडइ, से य तत्थ गए नो विराहेज्जा, तामेव लेस्सं उवसंपज्जित्ताणं विहरइ ।

प. अणगारे णं भंते ! भावियप्पा चरम असुरकुमारावासं वीइक्कंते, परमं असुरकुमारावासं असंपत्ते एत्थ णं अंतरा कालं करेज्जा, तस्स णं भंते ! कहिं उववाए पण्णत्ते ?

उ. गोमया ! **एवं चेव ।**

एवं -जाव- थणियकुमारावासं,

एवं जोइसियावासं वेमाणियावासं -जाव- विहरइ ।

- विया. स. १४, उ. १, सु. ३-४

૩૦. ભાવિતાત્મા અણગારનું લેશ્યાનુસાર ઉપપાતનું પ્રરુપણ :

પ્ર. ભંતે ! કોઈ ભાવિતાત્મા અણગારે ચરમ (પૂર્વવર્તી) દેવાવાસ (દેવલોક)નું ઉલ્લંઘન કરેલ હોય પરંતુ ઉત્તરવર્તી દેવાવાસને પ્રાપ્ત ન કરેલ હોય અને વચમાં જ કાળ કરી જાય તો ભંતે ! તેની કંઈ ગતિ થાય છે, ક્યાં ઉત્પત્તિ કહેવામાં આવી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! (ભાવિતાત્મા અનગાર) તેની આસપાસમાં જે લેશ્યાવાળા દેવાવાસ ક્ષેત્ર છે. તેજ તેની ગતિ હોય છે અને ત્યાંજ તેની ઉત્પત્તિ કહેવામાં આવી છે.

તે અનગાર જો ત્યાં જઈને પોતાની પૂર્વલેશ્યાને વિરાધિત કરે છે, તો કર્મ લેશ્યાથી પડે છે અને જો ત્યાં જઈને તે લેશ્યાને વિરાધિત કરતા નથી તો તે એજ લેશ્યામાં વિચરે છે.

પ્ર. ભંતે ! કોઈ ભાવિતાત્મા અણગારે ચરમ અસુર-કુમારાવાસનું ઉલ્લંઘન કરી લીધું અને પરમ અસુરકુમારાવાસને પ્રાપ્ત કરેલ નથી અને તેની વચ્ચમાં જ તે કાળ કરી જાય તો ભંતે ! તેની કંઈ ગતિ થાય છે, ક્યાં ઉત્પત્તિ કહેવામાં આવી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! **પૂર્વવત્ જાણવું જોઈએ.**

આ પ્રમાણે સ્તનિતકુમારાવાસ સુધી કહેવું જોઈએ.

આ પ્રમાણે જ્યોતિષ્કાવાસ અને વૈમાનિકાવાસોનાં માટે પણ કહેવું જોઈએ.

३१. सलेस्सेसु चउवीसदंडएसु ओहेणं उववाय-उव्वट्टणाओ-

प. **दं. १.** से नूणं भंते ! कण्हलेस्से णेरइए कण्हलेस्सेसु णेरइएसु उववज्जइ ? कण्हलेस्से उव्वट्टइ ?

૩૧. લેશ્યાયુક્ત ચોવીસ દંડકોમાં જીવોનું સામાન્યથી ઉત્પાદ-ઉદ્વર્તન :

પ્ર. **દં.૧.** ભંતે ! વાસ્તવમાં શું કૃષ્ણલેશી નારક કૃષ્ણલેશી નારકોમાં જ ઉત્પન્ન થાય છે ? શું કૃષ્ણલેશી થઈને જ ઉદ્વર્તન કરે છે ?

जैन साइट JAINSITE जैनम् जयति शासनम्

जल्लेस्से उववज्जइ तल्लेसे उव्वट्टइ ?

જે લેશ્યામાં ઉત્પન્ન થાય છે શું તેજ લેશ્યામાં ઉદ્દવર્તન કરે છે ?

उ. हंता, गोयमा ! कण्हलेस्से णेरइए कण्हलेस्सेसु णेरइएसु उववज्जइ, कण्हलेस्से उव्वट्टइ,

ઉ. હા, ગૌતમ ! કૃષ્ણલેશી નારક કૃષ્ણલેશી નારકોમાં ઉત્પન્ન થાય છે, કૃષ્ણલેશ્યામાં ઉદ્દવર્તન કરે છે અર્થાત્ મરે છે.

जल्लेसे उववज्जइ तल्लेसे उव्वट्टइ ।

જે લેશ્યામાં ઉત્પન્ન થાય છે, તેજ લેશ્યામાં ઉદ્દવર્તન કરે છે.

एवं णीललेसे वि, काउलेसे वि ।

આ પ્રમાણે નીલલેશી અને કાપોતલેશી પણ સમજવું જોઈએ.

दं. २-११. ***एवं असुरकुमारा वि -जाव- थणियकुमारा वि ।***

દં.૨-૧૧. ***આ પ્રમાણે અસુરકુમારોથી સ્તનિતકુમારો સુધી (ઉત્પાદ અને ઉદ્દવર્તનનું) વર્ણન કરવું જોઈએ.***

णवरं-तेउलेस्सा अब्भइया ।

વિશેષ : તેજોલેશ્યાનું વર્ણન વધારે કરવું જોઈએ.

प. **दं. १२.** से नूणं भंते ! कण्हलेस्से पुढविक्काइए कण्हलेस्सेसु पुढविकाइएसु उववज्जइ ? कण्हलेस्से उव्वट्टइ ?

પ્ર. **દં.૧૨.** ભંતે ! વાસ્તવમાં શું કૃષ્ણલેશી પૃથ્વીકાયિક કૃષ્ણલેશી પૃથ્વીકાયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય છે ? શું કૃષ્ણલેશી થઈને ઉદ્દવર્તન કરે છે ?

जल्लेसे उववज्जइ तल्लेसे उव्वट्टइ ?

જે લેશ્યામાં ઉત્પન્ન થાય છે, શું તેજ લેશ્યામાં ઉદ્દવર્તન કરે છે ?

उ. हंता, गोयमा ! कण्हलेस्से पुढविक्काइए कण्हलेस्सेसु पुढविक्काइएसु उववज्जइ, सिय कण्हलेस्से उव्वट्टइ,

ઉ. હા, ગૌતમ ! કૃષ્ણલેશી પૃથ્વીકાયિક કૃષ્ણલેશી પૃથ્વીકાયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય છે, ક્યારેક કૃષ્ણલેશી થઈને ઉદ્દવર્તન કરે છે.

सिय नीललेसे उव्वट्टइ,

ક્યારેક નીલલેશી થઈને ઉદ્દવર્તન કરે છે,

सिय काउलेसे उव्वट्टइ,

ક્યારેક કાપોતલેશી થઈને ઉદ્દવર્તન કરે છે,

सिय जल्लेसे उववज्जइ तल्लेसे उव्वट्टइ ।

ક્યારેક જે લેશ્યામાં ઉત્પન્ન થાય છે, તેજ લેશ્યામાં ઉદ્દવર્તન કરે છે.

एवं णीललेस्सा काउलेस्सा वि ।

આ પ્રમાણે નીલલેશ્યા અને કાપોતલેશ્યાવાળોમાં પણ (ઉત્પાદ અને ઉદ્દવર્તનનું) વર્ણન કરવું જોઈએ.

प. से नूणं भंते ! तेउलेस्से पुढविक्काइए तेउल्लेस्सेसु पुढविक्काइएसु उववज्जइ ?

પ્ર. ભંતે ! વાસ્તવમાં શું તેજોલેશી પૃથ્વીકાયિક તેજોલેશી પૃથ્વીકાયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય છે ?

तेउलेस्से उव्वट्टइ ?

શું તેજોલેશી થઈને ઉદ્દવર્તન કરે છે ?

जल्लेसे उववज्जइ तल्लेसे उव्वट्टइ ?

જે લેશ્યામાં ઉત્પન્ન થાય છે, શું તેજ લેશ્યામાં ઉદ્દવર્તન કરે છે ?

उ. हंता, गोयमा ! तेउलेस्से पुढविक्काइए तेउलेस्सेसु पुढविक्काइएसु उववज्जइ,

ઉ. હા, ગૌતમ ! તેજોલેશી પૃથ્વીકાયિક તેજોલેશી પૃથ્વીકાયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય છે,

सिय कण्हलेसे उव्वट्टइ,

ક્યારેક કૃષ્ણલેશી થઈને ઉદ્દવર્તન કરે છે,

सिय णीललेसे उव्वट्टइ,

ક્યારેક નીલલેશી થઈને ઉદ્દવર્તન કરે છે,

सिय काउलेसे उव्वट्टइ,

ક્યારેક કાપોતલેશી થઈને ઉદ્દવર્તન કરે છે,

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

तेउलेसे उववज्जइ, णो चेव णं तेउलेस्से उव्वट्टइ।

तेजोलेश्याथी युक्त थईने उत्पन्न थाय छे, परंतु तेजोलेश्याथी युक्त थईने उद्‌वर्तन करता नथी.

दं. १३, १६. ***एवं आउकाइए वणस्सइकाइया वि।***

द.१३, १६. ***आ प्रमाणे अप्‌कायिको अने वनस्पतिकायिको (नां उत्पाद अने उद्‌वर्तन)नुं वर्णन करवुं जोईए.***

दं. १४,१५. ***तेऊ-वाऊ एवं चेव।***

द.१४,१५. ***आ प्रमाणे तेजस्कायिको अने वायुकायिको (नां पण उत्पाद अने उद्‌वर्तन)नुं वर्णन करवुं जोईए.***

णवरं-एएसिं तेउलेस्सा णत्थि।

विशेष : तेमां तेजोलेश्या होती नथी.

दं. १७-१९. ***बिय-तिय-चउरिंदिया एवं चेव तिसु लेसासु।***

द.१७-१९. ***आ प्रमाणे बे ईन्द्रिय, ते ईन्द्रिय अने चउरेन्द्रियोनुं पण त्रण लेश्याओमां (उत्पाद-उद्‌वर्तन) जाणवुं जोईए.***

दं. २०-२१. ***पंचेंदियतिरिक्खजोणिया मणूसा य जहा पुढविकाइया आइल्लियासु तिसु लेस्सासु भणिया तहा छसु वि लेसासु भाणियव्वा।***

द.२०-२१. ***पंचेन्द्रिय तिर्यंच योनिको अने मनुष्योनुं वर्णन जे प्रमाणे पृथ्वीकायिकोनां प्रारंभनी त्रण लेश्याओमां कह्युं छे. ते ज प्रमाणे छ लेश्याओमां पण वर्णन करवुं जोईए.***

णवरं-छप्पिलेस्साओ चारियव्वाओ।

विशेष : छ लेश्याओनो क्रम बदलवो जोईए.

२२. ***वाणमंतरा जहा असुरकुमारा।***

द.२२. ***वाणव्यंतरोनुं (उत्पाद अने उद्‌वर्तन) असुरकुमारोनां समान जाणवुं जोईए.***

जैन साईट JAINSITE .com जैनम् जयति शासनम्

प. **दं. २३.** से नूणं भंते! तेउलेस्से जोइसिए तेउलेस्सेसु जोइसिएसु उववज्जइ?

उ. गोयमा! ***जहेव असुरकुमारा।***

प्र. **द.२३.** भंते! वास्तवमां शुं तेजोलेशी ज्योतिष्क देव तेजोलेशी ज्योतिष्क देवोमां उत्पन्न थाय छे?

उ. गौतम! (तेजोलेशी) ***असुरकुमारोनां समान कहेवुं जोईए.***

दं. २४. ***एवं वेमाणिया वि।***

द.२४. ***आ प्रमाणे वैमानिक देवोनां (उत्पाद अने उद्‌वर्तननां) विषयमां पण कहेवुं जोईए.***

णवरं- दोण्ह वि चयंतीति, **अभिलावो।**

– पण्ण. प. १७, उ. ३, सु. १२०१-१२०७

विशेष : बंने प्रकारनां च्यवन थाय छे एवो **अभिलाप करवो जोईए.**

३२. सलेस्सेसु चउवीसदंडएसु अविभागेणं उववाय-उव्वट्टण परूवणं-

प. **दं. १.** से नूणं भंते! कण्हलेस्से णीललेस्से काउलेस्से णेरइए कण्हलेस्सेसु णीललेस्सेसु काउलेस्सेसु णेरइएसु उववज्जइ? कण्हलेस्से णीललेस्से काउलेस्से उव्वट्टइ, जल्लेसे उववज्जइ तल्लेसे उव्वट्टइ?

३२. सलेशी चोवीस दंडकोमां अविभाग द्वारा उत्पाद-उद्‌वर्तननुं प्ररुपण :

प्र. **द.१.** भंते! वास्तवमां शुं कृष्णलेश्या, नीललेश्या अने कापोतलेश्यावाळा नारकी कृष्णलेश्यावाळा, नीललेश्यावाळा अने कापोतलेश्यावाळा नैरयिकोमां उत्पन्न थाय छे? शुं ते कृष्णलेश्या, नीललेश्या तथा कापोतलेश्यावाळा थईने ज उद्‌वर्तन करे छे. (अर्थात्) जे लेश्यामां उत्पन्न थाय छे शुं तेज लेश्यामां मरण पामे छे?

उ. हंता, गोयमा ! कण्हलेस्स णीललेस्स काउलेस्सेसु उववज्जइ,

जल्लेसे उववज्जइ तल्लेसे उव्वट्टइ।

ઉ. હા, ગૌતમ ! કૃષ્ણલેશ્યા, નીલલેશ્યા અને કાપોત-લેશ્યાવાળા નારકોમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

જે લેશ્યામાં ઉત્પન્ન થાય છે, તેજ લેશ્યામાં ઉદ્વર્તન કરે છે.

प. **दं. २-११.** से नूणं भंते ! कण्हलेस्से **-जाव-** तेउलेस्से असुरकुमारे, कण्हलेस्सेसु **-जाव-** तेउलेस्सेसु असुरकुमारेसु उववज्जइ ?

कण्हलेस्से णीललेस्से काउलेस्से तेउलेस्से उव्वट्टइ ?

जल्लेसे उववज्जइ तल्लेसे उव्वट्टइ ?

પ્ર. **દં.૨-૧૧.** ભંતે ! વાસ્તવમાં શું કૃષ્ણલેશ્યા **-યાવત્-** તેજોલેશ્યાવાળા અસુરકુમાર કૃષ્ણલેશ્યા **-યાવત્-** તેજોલેશ્યાવાળા અસુરકુમારોમાં ઉત્પન્ન થાય છે ?

શું તે કૃષ્ણલેશ્યા નીલલેશ્યા કાપોતલેશ્યા તેજો લેશ્યાવાળા થઈને જ ઉદ્વર્તન કરે છે ?

જે લેશ્યામાં ઉત્પન્ન થાય છે, શું તેજ લેશ્યામાં ઉદ્વર્તન કરે છે ?

उ. गोयमा ! ***एवं जहेव नेरइए तहा असुरकुमारे वि -जाव- थणियकुमारे वि।***

ઉ. હા, ગૌતમ ! ***જેમ નારકીનાં ઉત્પાદ-ઉદ્વર્તનનાં સંબંધમાં કહ્યું, તેવી જ રીતે અસુરકુમારથી સ્તનિતકુમાર સુધી પણ કહેવું જોઈએ.***

प. **दं. १२.** से नूणं भंते ! कण्हलेस्से **-जाव-** तेउलेस्से पुढविक्काइए कण्हलेस्सेसु **-जाव-** तेउलेस्सेसु पुढविक्काइएसु उववज्जइ ? कण्हलेस्से **-जाव-** तेउलेस्से उव्वट्टइ ? जल्लेसे उववज्जइ तल्लेसे उव्वट्टइ ?

પ્ર. **દં. ૧૨.** ભંતે ! વાસ્તવમાં શું કૃષ્ણલેશ્યા **-યાવત્-** તેજોલેશ્યાવાળા પૃથ્વીકાયિક કૃષ્ણલેશ્યા **-યાવત્-** તેજોલેશ્યાવાળા પૃથ્વીકાયિકમાં ઉત્પન્ન થાય છે ? શું તે કૃષ્ણલેશ્યા **-યાવત્-** તેજોલેશ્યાવાળા થઈને જ ઉદ્વર્તન કરે છે ? જે લેશ્યામાં ઉત્પન્ન થાય છે શું તેજ લેશ્યામાં ઉદ્વર્તન કરે છે ?

જૈન સાઇટ JAINSITE .com જૈનમ્ જયતિ શાસનમ્

उ. हंता, गोयमा ! कण्हलेस्से **-जाव-** तेउलेस्से पुढविक्काइए कण्हलेस्सेसु **-जाव-** तेउलेस्सेसु पुढविक्काइएसु उववज्जइ,

सिय कण्हलेस्से उव्वट्टइ,

सिय णीललेस्से उव्वट्टइ,

सिय काउलेस्से उव्वट्टइ,

सिय जल्लेस्से उववज्जइ तल्लेसे उव्वट्टइ,

तेउलेस्से उववज्जइ, णो चेव णं तेउलेस्से उव्वट्टइ।

ઉ. હા, ગૌતમ ! કૃષ્ણલેશી **-યાવત્-** તેજોલેશી પૃથ્વીકાયિક કૃષ્ણલેશ્યા **-યાવત્-** તેજોલેશ્યાવાળા પૃથ્વીકાયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય છે,

ક્યારેક કૃષ્ણલેશી થઈને ઉદ્વર્તન કરે છે,

ક્યારેક નીલલેશી થઈને ઉદ્વર્તન કરે છે,

ક્યારેક કાપોતલેશી થઈને ઉદ્વર્તન કરે છે.

ક્યારેક જે લેશ્યામાં ઉત્પન્ન થાય છે, તેજ લેશ્યામાં ઉદ્વર્તન કરે છે.

તેજોલેશ્યાથી યુક્ત થઈને ઉત્પન્ન તો થાય છે, પરંતુ તેજોલેશ્યાવાળા થઈને ઉદ્વર્તન કરતા નથી.

दं. १३, १६. ***एवं आउक्काइया-वणस्सइकाइया वि भाणियव्वा।***

દં.૧૩,૧૬. ***આ પ્રમાણે અપ્કાયિકો અને વનસ્પતિકાયિકોનાં વિષયમાં પણ કહેવું જોઈએ.***

प. **दं. १४.** से नूणं भंते ! कण्हलेस्से णीललेस्से काउलेस्से तेउक्काइए, कण्हलेस्सेसु णीललेस्सेसु काउलेस्सेसु तेउक्काइएसु उववज्जइ ? कण्हलेसे णीललेसे काउलेसे उव्वट्टइ ? जल्लेसे उववज्जइ तल्लेसे उव्वट्टइ ?

પ્ર. **દં.૧૪.** ભંતે ! વાસ્તવમાં શું કૃષ્ણલેશ્યા, નીલલેશ્યા અને કાપોતલેશ્યાવાળા તેજસ્કાયિક, કૃષ્ણલેશ્યા, નીલલેશ્યા અને કાપોસલેશ્યાવાળા તેજસ્કાયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય છે ? શું કૃષ્ણલેશ્યા, નીલલેશ્યા અને કાપોતલેશ્યાવાળા થઈને ઉદ્વર્તન કરે છે ? જે લેશ્યામાં ઉત્પન્ન થાય છે, શું તેજ લેશ્યામાં ઉદ્વર્તન કરે છે ?

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

उ. हंता, गोयमा ! कण्हलेस्से णीललेस्से काउलेस्से तेउक्काइए कण्हलेसेसु णीललेसेसु काउलेसेसु तेउक्काइएसु उववज्जइ,

सिय कण्हलेसे उव्वट्टइ,

सिय णीललेसे उव्वट्टइ,

सिय काउलेसे उव्वट्टइ,

सिय जल्लेसे उववज्जइ तल्लेसे उव्वट्टइ।

दं. १५, १७-१९. ***एवं वाउकाइया, बेइंदिय, तेइंदिय, चउरिंदिया वि भाणियव्वा।***

प. **दं. २०.** से नूणं भंते ! कण्हलेसे **-जाव-** सुक्कलेसे पंचेंदियतिरिक्खजोणिए, कण्हलेसेसु **-जाव-** सुक्कलेसेसु पंचेंदियतिरिक्खजोणिएसु उववज्जइ ? कण्हलेसेसु उव्वट्टइ **-जाव-** सुक्कलेसेसु उव्वट्टइ ? जल्लेसे उववज्जइ तल्लेसे उव्वट्टइ ?

उ. हंता, गोयमा ! कण्हलेस्से **-जाव-** सुक्कलेस्से पंचेंदियतिरिक्खजोणिए, कण्हलेस्सेसु **-जाव-** सुक्कलेस्सेसु पंचेंदियतिरिक्खजोणिएसु उववज्जइ,

सिय कण्हलेस्से उव्वट्टइ **-जाव-** सिय सुक्कलेस्से उव्वट्टइ,

सिय जल्लेसे उववज्जइ तल्लेसे उव्वट्टइ।

दं. २१. ***एवं मणूसे वि।***

दं. २२. ***वाणमंतरे जहा असुरकुमारे।***

दं. २३-२४. ***जोइसिय-वेमाणिया वि एवं चेव।***

णवरं-जस्स जल्लेसा, तस्स तल्लेसा,

दोण्ह वि चयणं ति भाणियव्वं।[1]

- पण्ण. प. १७, उ. ३, सु. १२०८-१२१४

ઉ. હા, ગૌતમ ! કૃષ્ણલેશ્યા, નીલલેશ્યા અને કાપોતલેશ્યાવાળા તેજસ્કાયિક, કૃષ્ણલેશ્યા, નીલલેશ્યા અને કાપોતલેશ્યાવાળા તેજસ્કાયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

ક્યારેક કૃષ્ણલેશી થઈને ઉદ્દવર્તન કરે છે,

ક્યારેક નીલલેશી થઈને ઉદ્દવર્તન કરે છે,

ક્યારેક કાપોતલેશી થઈને ઉદ્દવર્તન કરે છે,

ક્યારેક જે લેશ્યામાં ઉત્પન્ન થાય છે, તેજ લેશ્યામાં ઉદ્દવર્તન કરે છે.

દં.૧૫, ૧૭-૧૯. ***આ પ્રમાણે વાયુકાયિક તથા બેઈન્દ્રિય, ત્રેઈન્દ્રિય અને ચઉરેન્દ્રિય જીવોનાં વિષયમાં પણ કહેવું જોઈએ.***

પ્ર. **દં. ૨૦.** ભંતે ! વાસ્તવમાં શું કૃષ્ણલેશી **-યાવત્-** શુક્લલેશી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક કૃષ્ણલેશ્યા **-યાવત્-** શુક્લલેશ્યાવાળા પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિકોમાં ઉત્પન્ન થાય છે ? શું કૃષ્ણલેશ્યા **-યાવત્-** શુક્લલેશ્યામાં ઉદ્દવર્તન કરે છે ? (અર્થાત્) જે લેશ્યામાં ઉત્પન્ન થાય છે. શું તેજ લેશ્યામાં ઉદ્દવર્તન કરે છે ?

ઉ. હા, ગૌતમ ! કૃષ્ણલેશી **-યાવત્-** શુક્લલેશી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક કૃષ્ણલેશ્યા **-યાવત્-** શુક્લલેશ્યાવાળા પંચેન્દ્રિયતિર્યંચયોનિકોમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

ક્યારેક કૃષ્ણલેશી થઈને ઉદ્દવર્તન કરે છે **-યાવત્-** ક્યારેક શુક્લલેશી થઈને ઉદ્દવર્તન કરે છે.

ક્યારેક જે લેશ્યામાં ઉત્પન્ન થાય છે. તેજ લેશ્યામાં ઉદ્દવર્તન કરે છે.

દં.૨૧. ***આ પ્રમાણે મનુષ્યનું પણ ઉત્પાદ-ઉદ્દવર્તન કહેવું જોઈએ.***

દં.૨૨. ***વાણવ્યંતરનું ઉત્પાદ-ઉદ્દવર્તન અસુરકુમારનાં સમાન કહેવું જોઈએ.***

દં.૨૩-૨૪. ***જ્યોતિષ્ક અને વૈમાનિકનું ઉત્પાદ-ઉદ્દવર્તન આ પ્રમાણે જાણવું જોઈએ.***

વિશેષ : જેનામાં જેટલી લેશ્યાઓ હોય તેટલી લેશ્યાઓનું વર્ણન કરવું જોઈએ.

બંનેનાં માટે ઉદ્દવર્તનનાં સ્થાનમાં ચ્યવન શબ્દ કહેવો જોઈએ.

१. विया. स. ४, उ. ९, सु. १

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

३३. सलेस्स जीवाणं कया परभवगमण परूवणं-

लेसाहिं सव्वाहिं पढमे, समयम्मि परिणयाहिं तु ।
न वि कस्सवि उव्वाओ, परे भवे अत्थि जीवस्स ॥
लेसाहिं सव्वाहिं चरमे, समयम्मि परिणयाहिं तु ।
न वि कस्सवि उववाओ, परे भवे अत्थि जीवस्स ॥
अन्तमुहुत्तम्मि गए, अन्तमुहुत्तम्मि सेसए चेव ।
लेसाहिं परिणयाहिं जीवा, गच्छन्ति परलोयं ॥

- उत्त. अ. ३४, गा. ५८-६०

३३. સલેશી જીવોનાં પરભવ ગમનનું પ્રરુપણ :

પ્રથમ સમયમાં પરિણત બધી લેશ્યાઓથી કોઈપણ જીવ બીજા ભવમાં ઉત્પન્ન થતા નથી.

અંતિમ સમયમાં પરિણત બધી લેશ્યાઓથી પણ કોઈ જીવ બીજા ભવમાં ઉત્પન્ન થતા નથી.

લેશ્યાઓની પરિણતિ થવા પર જ્યારે અન્તર્મુહૂર્ત વ્યતીત થઈ જાય છે અને અન્તર્મુહૂર્ત બાકી રહે છે તે સમયે જીવ પરલોકમાં જાય છે.

३४. लेस्साणं पडुच्च गब्भ पजणण परूवणं-

प. कण्हलेस्से णं भंते ! मणूसे कण्हलेस्सं गब्भं जणेज्जा ?

उ. हंता, गोयमा ! जणेज्जा ।

प. कण्हलेस्से णं भंते ! मणूसे णीललेस्सं गब्भं जणेज्जा ?

उ. हंता, गोयमा ! जणेज्जा ।

एवं काउलेस्सं तेउलेस्सं पम्हलेस्सं सुक्कलेस्सं छप्पि आलावगा भाणियव्वा ।

एवं णीललेसेण वि काउलेसेण वि तेउलेसेण वि पम्हलेसेण वि सुक्कलेसेण वि एवं एए छत्तीसं आलावगा ।

प. कण्हलेस्सा णं भंते ! इत्थिया कण्हलेस्सं गब्भं जणेज्जा ?

उ. हंता, गोयमा ! जणेज्जा ।

एवं एए वि छत्तीसं आलावगा ।

प. कण्हलेस्से णं भंते ! मणूसे कण्हलेसाए इत्थियाए कण्हलेस्सं गब्भं जणेज्जा ?

उ. हंता, गोयमा ! जणेज्जा,

एवं एए वि छत्तीसं आलावगा ।

प. कम्मभूमयकण्हलेस्से णं भंते ! मणुस्से कण्हलेस्साए इत्थियाए कण्हलेस्सं गब्भं जणेज्जा ?

૩૪. લેશ્યાઓની અપેક્ષાએ ગર્ભપ્રજનનનું પ્રરુપણ :

પ્ર. ભંતે ! શું કૃષ્ણલેશ્યાવાળા મનુષ્ય કૃષ્ણલેશ્યાવાળા ગર્ભને ઉત્પન્ન કરે છે ?

ઉ. હા,ગૌતમ ! તે ઉત્પન્ન કરે છે.

પ્ર. ભંતે ! શું કૃષ્ણલેશ્યાવાળા મનુષ્ય નીલલેશ્યાવાળા ગર્ભને ઉત્પન્ન કરે છે ?

ઉ. હા, ગૌતમ ! તે ઉત્પન્ન કરે છે.

આ પ્રમાણે કાપોતલેશ્યા, તેજોલેશ્યા, પદ્મલેશ્યા અને શુક્લલેશ્યાવાળા ગર્ભની ઉત્પત્તિનાં વિષયમાં છ આલાપક કહેવા જોઈએ.

આ પ્રમાણે નીલલેશ્યાવાળા, કાપોતલેશ્યાવાળા, તેજોલેશ્યાવાળા, પદ્મલેશ્યાવાળા અને શુક્લલેશ્યા-વાળા પ્રત્યેક મનુષ્યનાં છ-છ આલાપક કહેવા જોઈએ અને આ પ્રમાણે આ બધા છત્રીસ આલાપક થયા.

પ્ર. ભંતે ! શું કૃષ્ણલેશ્યાવાળી સ્ત્રી કૃષ્ણલેશ્યાવાળા ગર્ભને ઉત્પન્ન કરે છે ?

ઉ. હા, ગૌતમ ! ઉત્પન્ન કરે છે.

આ પ્રમાણે એ પણ છત્રીસ આલાપક કહેવા જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! કૃષ્ણલેશ્યાવાળા મનુષ્ય શું કૃષ્ણલેશ્યાવાળી સ્ત્રીથી કૃષ્ણલેશ્યાવાળા ગર્ભને ઉત્પન્ન કરે છે ?

ઉ. હા, ગૌતમ ! તે ઉત્પન્ન કરે છે.

આ પ્રમાણે એ પણ છત્રીસ આલાપક થયા.

પ્ર. ભંતે ! કર્મભૂમિક કૃષ્ણલેશ્યાવાળા મનુષ્ય કર્મભૂમિક કૃષ્ણલેશ્યાવાળી સ્ત્રીથી કૃષ્ણલેશ્યાવાળા ગર્ભને ઉત્પન્ન કરે છે ?

જૈન સાઈટ JAINSITE જૈનમ્ જયતિ શાસનમ્

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

उ. हंता, गोयमा ! जणेज्जा,

एवं एए वि छत्तीसं आलावगा।

प. अकम्मभूमयकण्हलेस्से णं भंते ! मणूसे अकम्मभूमयकण्हलेस्साए इत्थियाए अकम्मभूमय-कण्हलेस्सं गब्भं जणेज्जा ?

उ. हंता, गोयमा ! जणेज्जा,

णवरं-चउसु लेसासु सोलस आलावगा।

एवं अंतरदीवगा वि भाणियव्वा।[1]

- पण्ण. प. १७, उ. ६, सु. १२५८

३५. लेस्सं पडुच्च चउवीस दंडएसु अप्प-महाकम्मत्त परूवणं-

प. **दं. १.** सिय भंते ! कण्हलेस्से नेरइए अप्पकम्मतराए, नीललेस्से नेरइए महाकम्मतराए ?

उ. हंता, गोयमा ! सिया।

प. से केणट्ठेणं भंते ! एवं वुच्चइ -

"सिय कण्हलेस्से नेरइए अप्पकम्मतराए, नीललेस्से नेरइए महाकम्मतराए ?"

उ. गोयमा ! ठिइं पडुच्च,

से तेणट्ठेणं गोयमा ! एवं वुच्चइ -

"सिय कण्हलेस्से नेरइए अप्पकम्मतराए, नीललेस्से नेरइए महाकम्मतराए।"

प. सिय भंते ! नीललेस्से नेरइए अप्पकम्मतराए, काउलेस्से नेरइए महाकम्मतराए ?

उ. हंता, गोयमा ! सिया।

प. से केणट्ठेणं भंते ! एवं वुच्चइ-

"सिय नीललेस्से नेरइए अप्पकम्मतराए, काउलेस्से नेरइए महाकम्मतराए ?

उ. गोयमा ! ठिइं पडुच्च,

से तेणट्ठेणं गोयमा ! एवं वुच्चइ-

ઉ. હા, ગૌતમ ! તે ઉત્પન્ન કરે છે.

આ પ્રમાણે એ પણ છત્રીસ આલાપક થયા.

પ્ર. ભંતે ! અકર્મભૂમિક કૃષ્ણલેશ્યાવાળા મનુષ્ય અકર્મભૂમિક કૃષ્ણલેશ્યાવાળી સ્ત્રીથી અકર્મભૂમિક કૃષ્ણલેશ્યાવાળા ગર્ભને ઉત્પન્ન કરે છે ?

ઉ. હા, ગૌતમ ! તે ઉત્પન્ન કરે છે.

વિશેષ : ચાર લેશ્યાઓનાં કુલ સોળ આલાપક થાય છે.

આ પ્રમાણે અંતરદ્વીપજનાં પણ સોળ આલાપક કહેવા જોઈએ.

૩૫. લેશ્યાઓની અપેક્ષાએ ચોવીસ દંડકોમાં અલ્પ-મહાકર્મત્વની પ્રરુપણા :

પ્ર. **દં. ૧.** ભંતે ! શું કૃષ્ણલેશ્યાવાળા નારકી ક્યારેક અલ્પકર્મવાળા અને નીલલેશ્યાવાળા નારકી ક્યારેક મહાકર્મવાળા હોય છે ?

ઉ. હા, ગૌતમ ! ક્યારેક એવા હોય છે.

પ્ર. ભંતે ! શા માટે એવું કહેવાય છે કે -

"કૃષ્ણ લેશ્યાવાળા નારકી ક્યારેક અલ્પકર્મવાળા હોય છે અને નીલલેશ્યાવાળા નારકી ક્યારેક મહાકર્મવાળા હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! સ્થિતિની અપેક્ષાથી એવું થાય છે.

માટે હે ગૌતમ ! એવું કહેવાય છે કે -

"કૃષ્ણલેશ્યાવાળા નારકી ક્યારેક અલ્પકર્મવાળા હોય છે અને નીલલેશ્યાવાળા નારકી ક્યારેક મહાકર્મવાળા હોય છે."

પ્ર. ભંતે ! શું નીલલેશ્યાવાળા નારકી ક્યારેક અલ્પકર્મ-વાળા હોય છે અને કાપોતલેશ્યાવાળા નારકી ક્યારેક મહાકર્મવાળા હોય છે ?

ઉ. હા, ગૌતમ ! ક્યારેક એવું થાય છે.

પ્ર. ભંતે ! શા માટે એવું કહેવાય છે કે -

"નીલલેશ્યાવાળા નૈરયિક ક્યારેક અલ્પકર્મવાળા હોય છે અને કાપોતલેશ્યાવાળા નૈરયિક ક્યારેક મહાકર્મવાળા હોય છે ?"

ઉ. ગૌતમ ! સ્થિતિની અપેક્ષાએ એવું થાય છે.

માટે હે ગૌતમ ! એવું કહેવાય છે કે -

१. (क) विया. स. १९, उ. २, सु. १ (ख) सम. सु. १५३ (३)

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

"सिय नीललेस्से नेरइए अप्पकम्मतराए काउलेस्से नेरइए महाकम्मतराए।"

"નીલલેશ્યાવાળા નૈરયિક ક્યારેક અલ્પકર્મવાળા હોય છે અને કાપોતલેશ્યાવાળા નૈરયિક ક્યારેક મહાકર્મવાળા હોય છે.

दं.२. ***एवं असुरकुमारे वि.***

દં.૨. ***આ પ્રમાણે અસુરકુમારનાં વિષયમાં પણ કહેવું જોઈએ.***

णवरं-तेउलेस्सा अब्भहिया,

વિશેષ : તેમાં એક તેજોલેશ્યા વધારે હોય છે.

दं. ३-२४. ***एवं -जाव- वेमाणिया,***

દં. ૩-૨૪. ***આ પ્રમાણે વૈમાનિક દેવો સુધી કહેવું જોઈએ.***

जस्स जइ लेसाओ तस्स तइ भाणियव्वाओ,

જેમાં જેટલી લેશ્યાઓ હોય, તેની તેટલી લેશ્યાઓ કહેવી જોઈએ.

जोइसियस्स न भण्णइ, जोइसिएसु एगा तेउलेस्सा तत्थ नत्थि अप्पकम्म-महाकम्म परूवणं,

જ્યોતિષ્ક દેવોનાં દંડકનું વર્ણન કરવું ન જોઈએ. કારણકે જ્યોતિષ્કોમાં એક તેજોલેશ્યા જ છે. માટે તેમાં અલ્પકર્મ મહાકર્મની પ્રરુપણા નથી.

प. सिय भंते ! पम्हलेस्से वेमाणिए अप्पकम्मतराए, सुक्कलेस्से वेमाणिए महाकम्मतराए ?

પ્ર. ભંતે ! શું પદ્મલેશ્યાવાળા વૈમાનિક ક્યારેક અલ્પકર્મવાળા અને શુક્લલેશ્યાવાળા વૈમાનિક ક્યારેક મહાકર્મવાળા હોય છે ?

उ. हंता, गोयमा ! सिया।

ઉ. હા, ગૌતમ ! ક્યારેક એવું હોય છે.

प. से केणट्ठेणं भंते ! एवं वुच्चइ-

"पम्हलेस्से वेमाणिए अप्पकम्मतराए सुक्कलेस्से वेमाणिए महाकम्मतराए ?"

પ્ર. ભંતે ! શા માટે એવું કહેવાય છે કે-

"પદ્મલેશ્યાવાળા વૈમાનિક ક્યારેક અલ્પકર્મવાળા હોય છે અને શુક્લલેશ્યાવાળા વૈમાનિક ક્યારેક મહાકર્મવાળા હોય છે ?

उ. गोयमा ! ठिइं पडुच्च,

से तेणट्ठेणं गोयमा ! एवं वुच्चइ-

"पम्हलेस्से वेमाणिए अप्पकम्मतराए, सुक्कलेस्से वेमाणिए महाकम्मतराए,"

ઉ. ગૌતમ ! સ્થિતિની અપેક્ષાએ એવું કહેવાય છે.

માટે હે ગૌતમ ! એવું કહેવાય છે કે -

"પદ્મલેશ્યાવાળા વૈમાનિક ક્યારેક અલ્પકર્મવાળા હોય છે અને શુક્લલેશ્યાવાળા વૈમાનિક ક્યારેક મહાકર્મવાળા હોય છે."

सेसं जहा नेरइयस्स अप्पकम्मतराए -जाव- महाकम्मतराए।

- विया. स. ७, उ. ३, सु. ६-९

બાકીનાં નૈરયિકનાં સમાન અલ્પકર્મવાળા -યાવત્- મહાકર્મવાળા હોય છે એવું કહેવું જોઈએ.

३६. लेसाणुसारेणं जीवाणं नाणभेया-

૩૬. લેશ્યાનાં અનુસાર જીવોમાં જ્ઞાનનાં ભેદ :

प. कण्हलेस्से णं भंते ! जीवे कइसु णाणेसु होज्जा ?

પ્ર. ભંતે ! કૃષ્ણલેશ્યાવાળા જીવમાં કેટલા જ્ઞાન હોય છે ?

उ. गोयमा ! दोसु वा, तिसु वा, चउसु वा णाणेसु होज्जा।

ઉ. ગૌતમ ! બે, ત્રણ કે ચાર જ્ઞાન હોય છે.

दोसु होमाणे-आभिणिबोहिय, सुयणाणेसु होज्जा,

જો **બે** જ્ઞાન હોય તો - આભિનિબોધિકજ્ઞાન અને શ્રુતજ્ઞાન હોય છે.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

तिसु होमाणे-आभिणिबोहिय-सुयणाण-ओहिणाणेसु होज्जा,

જો **ત્રણ** જ્ઞાન હોય તો - આભિનિબોધિકજ્ઞાન, શ્રુતજ્ઞાન અને અવધિજ્ઞાન હોય છે.

अहवा तिसु होमाणे-आभिणिबोहिय-सुयणाण-मणपज्जवणाणेसु होज्जा,

અથવા ત્રણ જ્ઞાન હોય તો - આભિનિબોધિકજ્ઞાન, શ્રુતજ્ઞાન અને મનઃ પર્યવજ્ઞાન હોય છે.

चउसु होमाणे-आभिणिबोहियणाण-सुयणाण-ओहिणाण-मणपज्जवणाणेसु होज्जा,

જો **ચાર** જ્ઞાન હોય તો - આભિનિબોધિકજ્ઞાન, શ્રુતજ્ઞાન, અવધિજ્ઞાન અને મનઃપર્યવજ્ઞાન હોય છે.

एवं -जाव- पम्हलेस्से।

આ પ્રમાણે પદ્મલેશ્યા સુધી વર્ણન કરવું જોઈએ.

प. सुक्कलेस्सेणं भंते ! जीवे कइसु णाणेसु होज्जा ?

પ્ર. ભંતે ! શુક્લલેશ્યાવાળા જીવમાં કેટલા જ્ઞાન હોય છે ?

उ. गोयमा ! दोसु वा, तिसु वा, चउसु वा, एगम्मि वा होज्जा,

ઉ. ગૌતમ ! બે, ત્રણ ચાર કે એક જ્ઞાન હોય છે.

दोसु होमाणे-आभिणिबोहिय-सुयणाणेसु होज्जा,

જો **બે** જ્ઞાન હોય તો - આભિનિબોધિક જ્ઞાન અને શ્રુતજ્ઞાન હોય છે.

एवं जहेव कण्हलेस्साणं तहेव भाणियव्वं -जाव- चउहिं।

આ પ્રમાણે જેમ કૃષ્ણલેશ્યાવાળોનું વર્ણન કર્યું તે પ્રમાણે ચાર જ્ઞાન સુધી કહેવું જોઈએ.

एगम्मि होमाणे एगम्मि केवलणाणे होज्जा।

- पण्ण. प. १७, उ. ३, सु. १२१६-१२१७

જો એક જ્ઞાન હોય તો એક કેવળજ્ઞાન જ હોય છે.

३७. लेसाणुसारेणं नेरइयाणं ओहिनाण खेत्तं-

૩૭. લેશ્યાનાં અનુસાર નૈરયિકોમાં અવધિજ્ઞાન ક્ષેત્ર :

प. कण्हलेस्से णं भंते ! णेरइए कण्हलेस्से णेरइयं पणिहाए ओहिणा सव्वओ समंता समभिलोएमाणे-समभिलोएमाणे केवइयं खेत्तं जाणइ, केवइयं खेत्तं पासइ ?

પ્ર. ભંતે ! કૃષ્ણલેશી નૈરયિક કૃષ્ણલેશી અન્ય નૈરયિકની અપેક્ષાએ અવધિજ્ઞાનનાં દ્વારા ચારે તરફ અવલોકન કરતો કેટલા ક્ષેત્રને જાણે અને કેટલા ક્ષેત્રને દેખે છે ?

उ. गोयमा ! णो बहुयं खेत्तं जाणइ, णो बहुयं खेत्तं पासइ, णो दूरं खेत्तं जाणइ, णो दूरं खेत्तं पासइ, इत्तिरियमेव खेत्तं जाणइ, इत्तिरियमेव खेत्तं पासइ।

ઉ. ગૌતમ ! ન તો વધારે ક્ષેત્રને જાણે છે અને ન તો વધારે ક્ષેત્રને જુવે છે. ન તો દૂરવર્તી ક્ષેત્રને જાણે છે અને ન તો દૂરવર્તી ક્ષેત્રને જુવે છે તે થોડા ક્ષેત્રને જાણે છે અને થોડા ક્ષેત્રને જુએ છે.

प. से केणट्ठेणं भंते ! एवं वुच्चइ-

"कण्हलेस्से णं णेरइए णो बहुयं खेत्तं जाणइ **-जाव-** इत्तिरियमेव खेत्तं पासइ ?"

પ્ર. ભંતે ! શા માટે એવું કહેવાય છે કે -

"કૃષ્ણલેશી નૈરયિક અધિક ક્ષેત્રને જાણતા નથી **-યાવત્-** થોડા જ ક્ષેત્રને જોઈ શકે છે ?

उ. गोयमा ! से जहाणामए केइ पुरिसे बहुसमरमणिज्जंसि भूमिभागंसि ठिच्चा सव्वओ समंता समभिलोएज्जा,

ઉ. ગૌતમ ! જેમ કોઈ પુરુષ અત્યંત સમ અને રમણીય ભૂ-ભાગ પર સ્થિત થઈને ચારે તરફ જુવે,

तए णं से पुरिसे धरणितलगयं पुरिसं पणिहाए सव्वओ समंता समभिलोएमाणे-समभिलोएमाणे णो बहुयं खेत्तं जाणइ, णो बहुयं खेत्तं पासइ **-जाव-** इत्तरियमेव खेत्तं जाणइ, इत्तिरियमेव खेत्तं पासइ,

તો તે પુરુષ ભૂતળ પર સ્થિત પુરુષની અપેક્ષાથી બધી દિશાઓ - વિદિશાઓમાં વારંવાર જુવે તો ન અધિક ક્ષેત્રને જાણે છે અને ન અધિક ક્ષેત્રને જોઈ શકે છે **-યાવત્-** થોડા જ ક્ષેત્રને જાણે છે અને થોડા જ ક્ષેત્રને જોઈ શકે છે.

से तेणट्ठेणं गोयमा ! एवं वुच्चइ-

માટે હે ગૌતમ ! એવું કહેવાય છે કે -

"कण्हलेस्से णं णेरइए णो बहुयं खेत्तं जाणइ -**जाव**- इत्तिरियमेव खेत्तं पासइ।"

"કૃષ્ણલેશી નૈરયિક અધિક ક્ષેત્રને જાણતા નથી -**યાવત્**- થોડા જ ક્ષેત્રને જોઈ શકે છે."

प. णीललेसे णं भंते ! णेरइए कण्हलेस्सं णेरइयं पणिहाय ओहिणा सव्वओ समंता समभिलोएमाणे-समभिलोएमाणे केवइयं खेत्तं जाणइ, केवइयं खेत्तं पासइ ?

उ. गोयमा ! बहुतरागं खेत्तं जाणइ, बहुतरागं खेत्तं पासइ, दूरतरागं खेत्तं जाणइ, दूरतरागं खेत्तं पासइ, वितिमिरतरागं खेत्तं जाणइ, वितिमिरतरागं खेत्तं पासइ, विसुद्धतरागं खेत्तं जाणइ, विसुद्धतरागं खेत्तं पासइ।

प. से केणट्ठेणं भंते ! एवं वुच्चइ-

"णीललेस्से णं णेरइए कण्हलेस्सं णेरइयं पणिहाय -**जाव**- विसुद्धतरागं खेत्तं पासइ ?"

उ. गोयमा ! से जहाणामए केइ पुरिसे बहुसमरमणिज्जाओ भूमिभागाओ पव्वयं दुरूहइ, दुरूहिता सव्वओ समंता समभिलोएज्जा, तए णं से पुरिसे धरणितल-गयं पुरिसं पणिहाय सव्वओ समंता समभिलोएमाणे-समभिलोएमाणे बहुतरागं खेत्तं जाणइ -**जाव**- विसुद्धतरागं खेत्तं पासइ,

से तेणट्ठेणं गोयमा ! एवं वुच्चइ-

"णीललेस्से णेरइए कण्हलेस्सं णेरइयं पणिहाय -**जाव**- विसुद्धतरागं खेत्तं पासइ।"

प. काउलेसे णं भंते ! णेरइए णीललेस्सं णेरइयं ओहिणा सव्वओ समंता समभिलोएमाणे-समभिलोएमाणे केवइयं खेत्तं जाणइ, केवइयं खेत्तं पासइ ?

उ. गोयमा ! बहुतरागं खेत्तं जाणइ -**जाव**- विसुद्धतरागं खेत्तं पासइ।

प. से केणट्ठेणं भंते ! एवं वुच्चइ-

"काउलेस्से णं णेरइए णीललेस्सं णेरइयं पणिहाय -**जाव**- विसुद्धतरागं खेत्तं पासइ ?

उ. गोयमा ! से जहाणामए केइ पुरिसे बहुसमरमणिज्जाओ भूमिभागाओ पव्वयं दुरूहइ, दुरूहित्ता रुक्खं दुरूहइ, दुरूहित्ता दोण्णि पादे उच्चावियं सव्वओ समंता समभिलोएज्जा, तए णं से पुरिसो पव्वयगयं धरणितलगयं च पुरिसं पणिहाय सव्वओ समंता समभिलोएमाणे-समभिलोएमाणे बहुतरागं खेत्तं जाणइ -**जाव**- विसुद्धतरागं खेत्तं पासइ।

પ્ર. ભંતે ! નીલલેશ્યાવાળા નારક કૃષ્ણલેશ્યાવાળા નારકની અપેક્ષાએ ચારે તરફ અવધિજ્ઞાનનાં દ્વારા જુવે તો કેટલા ક્ષેત્રને જાણે છે અને કેટલા ક્ષેત્રને જુવે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! અત્યધિક ક્ષેત્રને જાણે છે અને અત્યધિક ક્ષેત્રને જુવે છે, ઘણા દૂરવાળા ક્ષેત્રને જાણે છે અને ઘણા દૂરવાળા ક્ષેત્રને જુવે છે, સ્પષ્ટ રુપથી ક્ષેત્રને જાણે છે અને સ્પષ્ટ રુપથી ક્ષેત્રને જુવે છે, વિશુદ્ધ રુપથી ક્ષેત્રને જાણે છે અને વિશુદ્ધ રુપથી ક્ષેત્રને જુવે છે.

પ્ર. ભંતે ! શા માટે એવું કહેવાય છે કે -

"નીલલેશ્યાવાળા નારક કૃષ્ણલેશ્યાવાળા નારકની અપેક્ષાએ -**યાવત્**- વિશુદ્ધ રુપથી ક્ષેત્રને જુવે છે?"

ઉ. ગૌતમ ! જેમ કોઈ પુરુષ અત્યંત સમ, રમણીય ભૂમિભાગથી પર્વત પર ચઢે છે અને પર્વત પર ચઢીને ચારો તરફ જુવે તો તે પુરુષ ભૂતલ પર સ્થિત પુરુષની અપેક્ષાએ ચારે તરફ અવલોકન કરતો અત્યધિક ક્ષેત્રને જાણે છે -**યાવત્**- વિશુદ્ધ રુપથી ક્ષેત્રને જુવે છે.

માટે હે ગૌતમ ! એવું કહેવાય છે કે -

"નીલલેશ્યાવાળા નારક, કૃષ્ણલેશ્યાવાળા નારકની અપેક્ષાએ -**યાવત્**- વિશુદ્ધ રુપથી તે ક્ષેત્રને જુવે છે."

પ્ર. ભંતે ! કાપોતલેશ્યાવાળા નારક નીલલેશ્યાવાળા નારકની અપેક્ષાએ ચારે તરફથી અવલોકન કરતો અવધિજ્ઞાન દ્વારા કેટલા ક્ષેત્રને જાણે છે અને કેટલા ક્ષેત્રને જુવે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! અત્યધિક ક્ષેત્રને જાણે છે -**યાવત્**- વિશુદ્ધ રુપથી ક્ષેત્રને જુવે છે.

પ્ર. ભંતે ! શા માટે એવું કહેવાય છે કે -

"કાપોતલેશ્યાવાળા નારક નીલલેશ્યાવાળા નારકની અપેક્ષાએ -**યાવત્**- વિશુદ્ધ રુપથી ક્ષેત્રને જુવે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! જેમ કોઈ પુરુષ અત્યંત સમ રમણીય ભૂ ભાગથી પર્વત પર ચઢે છે અને પર્વત પર ચઢીને વૃક્ષ પર ચઢે છે, તદનન્તર વૃક્ષ પર બંને પગોને ઉંચા કરીને ચારે તરફ જુવે તો તે પુરુષ પર્વત પર અને ભૂતલ પર સ્થિત પુરુષની અપેક્ષાએ ચારે તરફ અવલોકન કરતો અત્યધિક ક્ષેત્રને જાણે છે -**યાવત્**- વિશુદ્ધ રુપથી ક્ષેત્રને જુવે છે.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

से तेणट्ठेणं गोयमा ! एवं वुच्चइ-

"काउलेस्से णं णेरइए णीललेस्सं णेरइयं पणिहाय **-जाव-** विसुद्धतरागं खेत्तं पासइ।"

- पण्ण. प. १७, उ. ३, सु. १२१५

माटे हे गौतम ! એવું કેહવાય છે કે -

"કાપોતલેશ્યાવાળા નારક નીલલેશ્યાવાળા નારકની અપેક્ષાએ **-યાવત્-** વિશુદ્ધ રુપથી ક્ષેત્રને જુવે છે."

३८. अविसुद्ध-विसुद्धलेस्से अणगारस्स जाणण-पासणं-

प. (१) अविसुद्धलेस्से णं भंते ! अणगारे असमोहएणं अप्पाणेणं अविसुद्धलेस्सं देवं देविं अणगारं जाणइ पासइ ?

उ. गोयमा ! णो इणट्ठे समट्ठे।

प. (२) अविसुद्धलेस्से णं भंते ! अणगारे असमोहएणं अप्पाणेणं विसुद्धलेस्सं देवं देविं अणगारं जाणइ पासइ ?

उ. गोयमा ! णो इणट्ठे समट्ठे।

प. ३. अविसुद्धलेस्से णं भंते ! अणगारे समोहएणं अप्पाणेणं अविसुद्धलेस्सं देवं देविं अणगारं जाणइ पासइ ?

उ. गोयमा ! णो इणट्ठे समट्ठे।

प. ४. अविसुद्धलेस्से णं भंते ! अणगारे समोहएणं अप्पाणेणं विसुद्धलेस्सं देवं देविं अणगारं जाणइ पासइ ?

उ. गोयमा ! णो इणट्ठे समट्ठे।

प. ५. अविसुद्धलेस्से णं भंते ! अणगारे समोहयासमोहएणं अप्पाणेणं अविसुद्धलेस्सं देवं देविं अणगारं जाणइ पासइ ?

उ. गोयमा ! णो इणट्ठे समट्ठे।

प. ६. अविसुद्धलेस्से णं भंते ! अणगारे समोहयासमोहएणं अप्पाणेणं विसुद्धलेस्सं देवं देविं अणगारं जाणइ पासइ ?

उ. गोयमा ! णो इणट्ठे समट्ठे।

प. ७. विसुद्धलेस्से णं भंते ! अणगारे असमोहएणं अप्पाणेणं अविसुद्धलेस्सं देवं देविं अणगारं जाणइ पासइ ?

उ. हंता, गोयमा ! जाणइ पासइ।

प. ८. विसुद्धलेस्से णं भंते ! अणगारे असमोहएणं अप्पाणेणं विसुद्धलेस्सं देवं देविं अणगारं जाणइ पासइ ?

૩૮. અવિશુદ્ધ-વિશુદ્ધ લેશ્યાવાળા અણગારનું જાણવું-દેખવું :

પ્ર. ૧. ભંતે ! અવિશુદ્ધ લેશ્યાવાળા અણગાર ઉપયોગ રહિત આત્માથી અવિશુદ્ધ લેશ્યાવાળા દેવ-દેવી અને અણગારને જાણે-દેખે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! આ અર્થ સમર્થ નથી.

પ્ર. ૨. ભંતે ! અવિશુદ્ધ લેશ્યાવાળા અણગાર ઉપયોગ રહિત આત્માથી વિશુદ્ધલેશ્યાવાળા દેવ-દેવી અને અણગારને જાણે-દેખે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! આ અર્થ સમર્થ નથી.

પ્ર. ૩. ભંતે ! અવિશુદ્ધ લેશ્યાવાળા અણગાર ઉપયોગ સહિત આત્માથી અવિશુદ્ધ લેશ્યાવાળા દેવ-દેવી અને અનગારને જાણે-દેખે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! આ અર્થ સમર્થ નથી.

પ્ર. ૪. ભંતે ! અવિશુદ્ધ લેશ્યાવાળા અણગાર ઉપયોગ સહિત આત્માથી વિશુદ્ધ લેશ્યાવાળા દેવ-દેવી અને અણગારને જાણે-દેખે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! આ અર્થ સમર્થ નથી.

પ્ર. ૫. ભંતે ! અવિશુદ્ધ લેશ્યાવાળા અણગાર ઉપયોગ સહિત કે રહિત આત્માથી અવિશુદ્ધ લેશ્યાવાળા દેવ-દેવી અને અણગારને જાણે-દેખે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! આ અર્થ સમર્થ નથી.

પ્ર. ૬. ભંતે ! અવિશુદ્ધલેશ્યાવાળા અણગાર ઉપયોગ સહિત કે રહિત આત્માથી વિશુદ્ધલેશ્યાવાળા દેવ-દેવી અને અણગારને જાણે-દેખે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! આ અર્થ સમર્થ નથી.

પ્ર. ૭. ભંતે ! વિશુદ્ધલેશ્યાવાળા અણગાર ઉપયોગ રહિત આત્માથી અવિશુદ્ધલેશ્યાવાળા દેવ-દેવી અને અણગારને જાણે-દેખે છે ?

ઉ. હા, ગૌતમ ! તે જાણે-દેખે છે.

પ્ર. ૮. ભંતે ! વિશુદ્ધલેશ્યાવાળા અણગાર ઉપયોગ રહિત આત્માથી વિશુદ્ધલેશ્યાવાળા દેવ-દેવી અને અણગારને જાણે-દેખે છે ?

JAINSITE जैनम् जयति शासनम्
www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

उ. हंता, गोयमा ! जाणइ पासइ।

प. ९. विसुद्धलेस्से णं भंते ! अणगारे समोहएणं अप्पाणेणं अविसुद्धलेस्सं देवं देविं अणगारं जाणइ पासइ ?

उ. हंता, गोयमा ! जाणइ पासइ।

प. १०. विसुद्धलेस्से णं भंते ! अणगारे समोहएणं अप्पाणेणं विसुद्धलेस्सं देवं देविं अणगारं जाणइ पासइ ?

उ. हंता, गोयमा ! जाणइ पासइ।

प. ११. विसुद्धलेस्से णं भंते ! अणगारे समोहयासमोहएणं अप्पाणेणं अविसुद्धलेस्सं देवं देविं अणगारं जाणइ पासइ ?

उ. हंता, गोयमा ! जाणइ पासइ।

प. १२. विसुद्धलेस्से णं भंते ! अणगारे समोहया-समोहएणं अप्पाणेणं विसुद्धलेस्सं देवं देविं अणगारं जाणइ पासइ ?

उ. हंता, गोयमा ! जाणइ पासइ।

- जीवा. पडि. ३, सु. १०३

३९. **अणगारेण स-पर कम्मलेसस्स जाणण-पासणं-**

प. अणगारे णं भंते ! भावियप्पा अप्पणो कम्मलेस्सं न जाणइ न पासइ, तं पुण जीवं सरूविं सकम्मलेस्सं जाणइ पासइ ?

उ. हंता, गोयमा ! अणगारे णं भावियप्पा अप्पणो कम्मलेस्सं न जाणइ न पासइ, तं पुण जीवं सरूविं सकम्मलेस्सं जाणइ पासइ।

- विया. स. १४, उ. ९, सु. १

४०. **अविसुद्ध-विसुद्धलेसस्स देवस्स जाणण-पासणं-**

प. १. अविसुद्धलेसे णं भंते ! देवे असमोहएणं अप्पाणेणं अविसुद्धलेसं देवं देविं अन्नयरं जाणइ पासइ ?

उ. गोयमा ! णो इणट्ठे समट्ठे।

प. २. अविसुद्धलेसे णं भंते ! देवे असमोहएणं अप्पाणेणं विसुद्धलेसं देवं देविं अन्नयरं जाणइ पासइ ?

उ. गोयमा ! णो इणट्ठे समट्ठे।

ઉ. હા, ગૌતમ ! તે જાણે - દેખે છે.

પ્ર. ૯. ભંતે ! વિશુદ્ધલેશ્યાવાળા અણગાર ઉપયોગ સહિત આત્માથી અવિશુદ્ધલેશ્યાવાળા દેવ-દેવી અને અણગારને જાણે દેખે છે ?

ઉ. હા, ગૌતમ ! તે જાણે - દેખે છે.

પ્ર. ૧૦. ભંતે ! વિશુદ્ધલેશ્યાવાળા અણગાર ઉપયોગ સહિત આત્માથી વિશુદ્ધલેશ્યાવાળા દેવ-દેવી અને અણગારને જાણે-દેખે છે ?

ઉ. હા, ગૌતમ ! તે જાણે-દેખે છે.

પ્ર. ૧૧. ભંતે ! વિશુદ્ધલેશ્યાવાળા અણગાર ઉપયોગ સહિત કે રહિત આત્માથી અવિશુદ્ધલેશ્યાવાળા દેવ-દેવી અને અણગારને જાણે-દેખે છે ?

ઉ. હા, ગૌતમ ! તે જાણે-દેખે છે.

પ્ર. ૧૨. ભંતે ! વિશુદ્ધલેશ્યાવાળા અણગાર ઉપયોગ સહિત કે રહિત આત્માથી વિશુદ્ધ લેશ્યાવાળા દેવ-દેવી અને અણગારને જાણે-દેખે છે.

ઉ. હા, ગૌતમ ! તે જાણે-દેખે છે.

૩૯. **અણગાર દ્વારા સ્વ-પર કર્મલેશ્યાનું જાણવું - દેખવું :**

પ્ર. ભંતે ! પોતાની કર્મલેશ્યાને નહીં જાણનાર નહીં દેખનાર ભાવિતાત્મા-અણગાર શું સરુપી (સશરીર) અને કર્મલેશ્યા સહિત જીવને જાણે-દેખે છે ?

ઉ. હા, ગૌતમ ! ભાવિતાત્મા અણગાર, જે પોતાની કર્મલેશ્યાને જાણતા-દેખતા નથી, તે સશરીર અને કર્મલેશ્યાને જાણે-દેખે છે.

૪૦. **અવિશુદ્ધ - વિશુદ્ધ લેશ્યાયુક્ત દેવોનું જાણવું- દેખવું.**

પ્ર. ૧. ભંતે ! શું અવિશુદ્ધ લેશ્યાવાળા દેવ ઉપયોગ રહિત આત્માથી અવિશુદ્ધ લેશ્યાવાળા દેવ-દેવી કે અન્યતર (બંનેમાંથી કોઈ એક)ને જાણે-દેખે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! આ અર્થ શક્ય નથી.

પ્ર. ૨. ભંતે ! શું અવિશુદ્ધ લેશ્યાવાળા દેવ ઉપયોગ રહિત આત્માથી વિશુદ્ધ લેશ્યાવાળા દેવ-દેવી કે અન્યતરને જાણે દેખે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! આ અર્થ શક્ય નથી.

JAINSITE.com जैनम् जयति शासनम्

प. ३. अविसुद्धलेसे णं भंते ! देवे समोहएणं अप्पाणेणं अविसुद्धलेसं देवं देविं अन्नयरं जाणइ पासइ ?

उ. गोयमा ! णो इणट्ठे समट्ठे।

प. ४. अविसुद्धलेसे णं भंते ! देवे समोहएणं अप्पाणेणं विसुद्धलेसं देवं देविं अन्नयरं जाणइ पासइ ?

उ. गोयमा ! णो इणट्ठे समट्ठे।

प. ५. अविसुद्धलेसे णं भंते ! देवे समोहयासमोहएणं अप्पाणेणं अविसुद्धलेसं देवं देविं अन्नयरं जाणइ पासइ ?

उ. गोयमा ! णो इणट्ठे समट्ठे।

प. ६. अविसुद्धलेसे णं भंते ! देवे समोहयासमोहएणं अप्पाणेणं विसुद्धलेसं देवं देविं अण्णयरं जाणइ पासइ ?

उ. गोयमा ! णो इणट्ठे समट्ठे।

प. ७. विसुद्धलेसे णं भंते ! देवे असमोहएणं अप्पाणेणं अविसुद्धलेसं देवं देविं अण्णयरं जाणइ पासइ ?

उ. गोयमा ! णो इणट्ठे समट्ठे।

प. ८. विसुद्धलेसे णं भंते ! देवे असमोहएणं विसुद्धलेसं देवं देविं अण्णयरं जाणइ पासइ ?

उ. गोयमा ! णो इणट्ठे समट्ठे।

प. ९. विसुद्धलेसे णं भंते ! देवे समोहएणं अप्पाणेणं अविसुद्धलेसं देवं देविं अण्णयरं जाणइ पासइ ?

उ. हंता, गोयमा ! जाणइ पासइ।

प. १०. विसुद्धलेसे णं भंते ! देवे समोहएणं अप्पाणेणं विसुद्धलेसं देवं देविं अण्णयरं जाणइ पासइ ?

उ. हंता, गोयमा ! जाणइ पासइ।

प. ११. विसुद्धलेसे णं भंते ! देवे समोहयासमोहएणं अप्पाणेणं अविसुद्धलेसं देवं देविं अण्णयरं जाणइ पासइ ?

उ. हंता, गोयमा ! जाणइ पासइ।

પ્ર. ૩. ભંતે ! શું અવિશુદ્ધ લેશ્યાવાળા દેવ ઉપયોગ સહિત આત્માથી અવિશુદ્ધ લેશ્યાવાળા દેવ-દેવી કે અન્યતરને જાણે-દેખે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! આ અર્થ શક્ય નથી.

પ્ર. ૪. ભંતે ! શું અવિશુદ્ધ લેશ્યાવાળા દેવ ઉપયોગ સહિત આત્માથી વિશુદ્ધલેશ્યાવાળા દેવ-દેવી કે અન્યતરને જાણે-દેખે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! આ અર્થ શક્ય નથી.

પ્ર. ૫. ભંતે ! શું અવિશુદ્ધલેશ્યાવાળા દેવ ઉપયોગ સહિત કે રહિત આત્માથી અવિશુદ્ધ લેશ્યાવાળા દેવ-દેવી કે અન્યતરને જાણે-દેખે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! આ અર્થ શક્ય નથી.

પ્ર. ૬. ભંતે ! શું અવિશુદ્ધ લેશ્યાવાળા દેવ ઉપયોગ સહિત કે રહિત આત્માથી વિશુદ્ધ લેશ્યાવાળા દેવ-દેવી કે અન્યતરને જાણે-દેખે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! આ અર્થ શક્ય નથી.

પ્ર. ૭. ભંતે ! વિશુદ્ધ લેશ્યાવાળા દેવ ઉપયોગ રહિત આત્માથી અવિશુદ્ધ લેશ્યાવાળા દેવ-દેવી કે અન્યતરને જાણે-દેખે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! આ અર્થ શક્ય નથી.

પ્ર. ૮. ભંતે ! વિશુદ્ધ લેશ્યાવાળા દેવ ઉપયોગ રહિત આત્માથી વિશુદ્ધ લેશ્યાવાળા દેવ-દેવી કે અન્યતરને જાણે-દેખે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! આ અર્થ શક્ય નથી.

પ્ર. ૯. ભંતે ! વિશુદ્ધ લેશ્યાવાળા દેવ ઉપયોગ સહિત આત્માથી અવિશુદ્ધ લેશ્યાવાળા દેવ-દેવી કે અન્યતરને જાણે-દેખે છે ?

ઉ. હા, ગૌતમ ! તે જાણે-દેખે છે.

પ્ર. ૧૦. ભંતે ! વિશુદ્ધ લેશ્યાવાળા દેવ ઉપયોગ સહિત આત્માથી વિશુદ્ધ લેશ્યાવાળા દેવ-દેવી કે અન્યતરને જાણે-દેખે છે ?

ઉ. હા, ગૌતમ ! તે જાણે- દેખે છે.

પ્ર. ૧૧. ભંતે ! વિશુદ્ધ લેશ્યાવાળા દેવ ઉપયોગ સહિત કે રહિત આત્માથી અવિશુદ્ધ લેશ્યાવાળા દેવ-દેવી કે અન્યતરને જાણે-દેખે છે ?

ઉ. હા, ગૌતમ ! તે જાણે-દેખે છે.

જૈન સાઈટ JAINSITE જૈનમ્ જયતિ શાસનમ્

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

प. १२. विसुद्धलेसे णं भंते ! देवे समोहयासमोहएणं अप्पाणेणं विसुद्धलेसं देवं-देविं अण्णयरं जाणइ पासइ ?

उ. हंता, गोयमा ! जाणइ पासइ ।

एवं हेट्ठिल्लएहिं अट्ठहिं न जाणइ न पासइ उवरिल्लएहिं चउहिं जाणइ पासइ ।

- विया. स. ६, उ. ९, सु. १३

प्र. १२. ભંતે ! વિશુદ્ધ લેશ્યાવાળા દેવ ઉપયોગ સહિત કે રહિત આત્માથી વિશુદ્ધ લેશ્યાવાળા દેવ-દેવી કે અન્યતરને જાણે-દેખે છે ?

ઉ. હા, ગૌતમ ! તે જાણે-દેખે છે.

આ પ્રમાણે દેવ પ્રારંભનાં આઠ ભંગોમાં જાણતા-દેખતા નથી અને અંતિમ ચાર ભંગોમાં જાણે-દેખે છે.

४१. समणं निग्गंथस्स तेउलेस्सोप्पइकारणाणि-

तिहिं ठाणेहिं समणे णिग्गंथे संखित्तविउलतेउलेस्से भवंति, तं जहा -

१. आयावणताए,
२. खंतिखमाए,
३. अपाणगेणं तवोकम्मेणं ।

- ठाणं. अ. ३, उ.३, सु. १८८

૪૧. શ્રમણ નિર્ગ્રંથની તેજોલેશ્યાની ઉત્પત્તિનાં કારણ :

ત્રણ સ્થાનોથી શ્રમણ નિર્ગ્રંથ સંક્ષિપ્ત કરેલ વિપુલ તેજોલેશ્યાવાળા હોય છે, જેમકે -

૧. આતાપના લેવાથી,
૨. ક્રોધશાન્તિ અને ક્ષમા કરવાથી,
૩. જલ રહિત તપસ્યા કરવાથી.

४२. तेउलेस्साए भासकरण कारणाणि-

दसहिं ठाणेहिं सह तेयसा भासं कुज्जा, तं जहा -

१. केइ तहारूवं समणं वा, माहणं वा अच्चासातेज्जा, से य अच्चासातिए समाणे परिकुविए तस्स तेयं णिसिरेज्जा । से तं परितावेइ, से तं परितावेत्ता तामेव सह तेयसा भासं कुज्जा ।

२. केइ तहारूवं समणं वा, माहणं वा अच्चासातेज्जा, से य अच्चासातिए समाणे देवे परिकुविए तस्स तेयं णिसिरेज्जा । से तं परितावेइ, से तं परितावेत्ता तामेव सह तेयसा भासं कुज्जा ।

३. केइ तहारूवं समणं वा, माहणं वा अच्चासातेज्जा से य अच्चासातिए समाणे परिकुविए देवे वि य परिकुविए ते दुहओ पडिण्णा तस्स तेयं णिसिरेज्जा । से तं परितावेंति, से तं परितावेत्ता तामेव सह तेयसा भासं कुज्जा ।

४. केइ तहारूवं समणं वा, माहणं वा अच्चासातेज्जा, से य अच्चासातिए परिकुविए, तस्स तेयं णिसिरेज्जा, तत्थ फोडा संमुच्छंति, ते फोडा भिज्जंति, ते फोडा भिण्णा समाणा तामेव सह तेयसा भासं कुज्जा ।

૪૨. તેજોલેશ્યાથી ભસ્મ કરવાનાં કારણ :

દસ કારણોથી શ્રમણ માહન અપમાનિત કરનારને તેજથી ભસ્મ કરી નાંખે છે, જેમકે -

૧. કોઈ વ્યક્તિ તથારુપ- તેજોલબ્ધિ સંપન્ન શ્રમણ માહનનું અપમાન કરે છે. તે અપમાનથી ક્રોધિત થઈને તેના પર તેજ ફેંકે છે, તે તેજ તે વ્યક્તિને પરિતાપિત કરી દે છે, પરિતાપિત કરી તેને તેજથી ભસ્મ કરી દે છે.

૨. કોઈ વ્યક્તિ-તથારુપ- તેજોલબ્ધિ સંપન્ન શ્રમણ માહનનું અપમાન કરે છે. તેના અપમાન કરવાથી કોઈ દેવ ક્રોધિત થઈને અપમાન કરનાર પર તેજ ફેંકે છે, તે તેજ તે વ્યક્તિને પરિતાપિત કરે છે, પરિતાપિત કરી તેને તેજથી ભસ્મ કરી દે છે.

૩. કોઈ વ્યક્તિ તથારુપ- તેજો લબ્ધિ સંપન્ન શ્રમણ માહનનું અપમાન કરે છે તેના અપમાન કરવાથી મુનિ અને દેવ બંને ક્રોધિત થઈને તેને મારવાની પ્રતિજ્ઞા કરી તેના પર તેજ ફેંકે છે. તે તેજ તે વ્યક્તિને પરિતાપિત કરે છે અને પરિતાપિત કરીને તેને તેજથી ભસ્મ કરી દે છે.

૪. કોઈ વ્યક્તિ તથારુપ - તેજોલબ્ધિ સંપન્ન શ્રમણ માહનનું અપમાન કરે છે. ત્યારે તે અપમાનથી ક્રોધિત થઈને તેના પર તેજ ફેંકે છે. ત્યારે તેના શરીરમાં સ્ફોટ (ફોડા) ઉત્પન્ન થાય છે. તે ફોડા ફૂટે છે અને ફૂટીને તેને તેજથી ભસ્મ કરી દે છે.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

५. केइ तहारूवं समणं वा, माहणं वा अच्चासातेज्जा, से य अच्चासातिए समाणे देवे परिकुविए तस्स तेयं णिसिरेज्जा । तत्थ फोडा संमुच्छंति, ते फोडा भिज्जंति, ते फोडा भिण्णा समाणा तामेव सह तेयसा भासं कुज्जा ।

૫. કોઈ વ્યક્તિ તથારુપ - તેજો લબ્ધિ સંપન્ન શ્રમણ માહનનું અપમાન કરે છે. તેના અપમાન કરવાથી કોઈ દેવ ક્રોધિત થઈને તેના પર તેજ ફેંકે છે. ત્યારે તેના શરીરમાં ગુંમડું ઉત્પન્ન થાય છે. તે ફૂટે છે અને ફૂટીને તેને તેજથી ભસ્મ કરી દે છે.

६. केइ तहारूवं समणं वा, माहणं वा अच्चासातेज्जा, से य अच्चासातिए समाणे परिकुविए देवे वि य परिकुविए ते दुहओ पडिण्णा तस्स तेयं णिसिरेज्जा, तत्थ फोडा संमुच्छंति, ते फोडा भिज्जंति, ते फोडा भिण्णा समाणा तामेव सह तेयसा भासं कुज्जा ।

૬. કોઈ વ્યક્તિ તથારુપ - તેજોલબ્ધિ સંપન્ન શ્રમણ માહનનું અપમાન કરે છે. તેનું અપમાન કરવાથી મુનિ અને દેવ બંને ક્રોધિત થઈને મારવાની પ્રતિજ્ઞા કરી તેના પર તેજ ફેંકે છે. ત્યારે તેના શરીરમાં ગુંમડા ઉત્પન્ન થાય છે, તે ફૂટે છે અને ફૂટીને તેને તેજથી ભસ્મ કરી દે છે.

७. केइ तहारूवं समणं वा, माहणं वा अच्चासातेज्जा से य अच्चासातिए समाणे परिकुविए तस्स तेयं णिसिरेज्जा तत्थ फोडा संमुच्छंति, ते फोडा भिज्जंति, तत्थ पुला संमुच्छंति, ते पुला भिज्जंति, ते पुला भिण्णा समाणा तामेव सह तेयसा भासं कुज्जा ।

૭. કોઈ વ્યક્તિ તથારુપ - તેજોલબ્ધિ સંપન્ન શ્રમણ માહનનું અપમાન કરે છે. ત્યારે તે અપમાન કરવાથી ક્રોધિત થઈને તેના પર તેજ ફેંકે છે, ત્યારે તેના શરીરમાં ગુંમડું ઉત્પન્ન થાય છે. તે ફૂટે છે અને તેનાથી નાની-નાની ફોટકી નીકળે છે. તે પણ ફૂટે છે અને ફૂટીને તેને તેજથી ભસ્મ કરી દે છે.

८. केइ तहारूवं समाणं वा, माहणं वा अच्चासातेज्जा, से य अच्चासातिए समाणे देवे परिकुविए तस्स तेयं णिसिरेज्जा । तत्थ फोडा संमुच्छंति, ते फोडा भिज्जंति, तत्थ पुला संमुच्छंति, ते पुला भिज्जंति, ते पुला भिण्णा समाणा तामेव सह तेयसा भासं कुज्जा ।

૮. કોઈ વ્યક્તિ તથારુપ-તેજોલબ્ધિ સંપન્ન શ્રમણ માહનનું અપમાન કરે છે. તેના અપમાન કરવાથી કોઈ દેવ ક્રોધિત થઈને અપમાન કરનાર પર તેજ ફેંકે છે. ત્યારે તેના શરીરમાં ગુમડું ઉત્પન્ન થાય છે. તે ફૂટે છે ત્યારે તેનાથી નાની-નાની ફોટકી નીકળે છે, તે પણ ફૂટે છે અને ફૂટીને તેને તેજથી ભસ્મ કરી દે છે.

९. केइ तहारूवं समणं वा, माहणं वा अच्चासातेज्जा, से य अच्चासातिए समाणे परिकुविए देवे वि य परिकुविए ते दुहओ पडिण्णा तस्स तेयं णिसिरेज्जा । तत्थ फोडा संमुच्छंति,, ते फोडा भिज्जंति, तत्थ पुला संमुच्छंति, ते पुला भिज्जंति, ते पुला भिण्णा समाणा तामेव सह तेयसा भासं कुज्जा ।

૯. કોઈ વ્યક્તિ તથારુપ - તેજોલબ્ધિ સંપન્ન શ્રમણ માહનનું અપમાન કરે છે. તેના અપમાન કરવાથી મુનિ અને દેવ બંને ક્રોધિત થઈને તેને મારવાની પ્રતિજ્ઞા કરી તેના પર તેજ ફેંકે છે. ત્યારે તેના શરીરમાં ગુંમડા ઉત્પન્ન થાય છે. તે ફૂટે છે. તેમાં ફોટકી નીકળે છે. તે પણ ફૂટે છે અને ફૂટીને તેને તેજથી ભસ્મ કરી દે છે.

१०. केइ तहारूवं समणं वा, माहणं वा अच्चासातेमाणं तेयं णिसिरेज्जा, से य तत्थ णो कम्मइ, णो पकम्मइ, अंचिअंचियं करेइ, करेत्ता आयाहिणं पयाहिणं करेइ करेत्ता उड्ढं वेहासं उप्पयइ, उप्पतेत्ता से णं तओ पडिहए पडिणियत्तइ, पडिणियत्तित्ता तमेव सरीरगं अणुदहमाणे-अणुदहमाणे सह तेयसा भासं कुज्जा ।

૧૦. કોઈ વ્યક્તિ તથારુપ - તેજોલબ્ધિ સંપન્ન શ્રમણ માહનનું અપમાન કરતો તેના પર તેજ ફેંકે છે. તે તેજ તેમાં ઘુસી શકતું નથી. તેની ઉપર-નીચે, નીચે-ઉપર આવતો-જતો, ડાબી-જમણી પ્રદક્ષિણા કરે છે. એવું કરી આકાશમાં ચાલ્યું જાય છે. ત્યાંથી પાછુ ફરી તે શ્રમણ માહનનાં પ્રબળ તેજથી પ્રતિહત થઈને પાછું તેની પાસે આવી જાય છે અને પાછું આવીને તેના શરીરમાં પ્રવેશ કરી તેને તેની લબ્ધિની સાથે ભસ્મ કરી દે છે.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

जहा वा गोसालस्स मंखलिपुत्तस्स तवे तेए।

- ठाणं. अ. १०, सु. ७७६

જે પ્રમાણે ભગવાન મહાવીર પર છોડેલ મંખલીપુત્ર ગૌશાલકની તેજોલેશ્યાનું પરિણામ થયું.

(વીતરાગતાનાં પ્રભાવથી ભગવાન ભસ્મીભૂત ન થયા તે તેજ પાછું ફર્યું અને તે ગૌશાલકને જ બાળી નાંખ્યું.)

४३. लेस्साणं जहण्णुक्कोसा ठिई-

१. मुहुत्तद्धं तु जहन्ना तेत्तीसं सागरा मुहुत्तऽहिया।
उक्कोसा होइ ठिई, नायव्वा किण्हलेसाए॥

मुहुत्तद्धं तु जहन्ना दस उदही पलियमसंख-भागमब्भहिया।
उक्कोसा होइ ठिई, नायव्वा नीललेस्साए॥

३. मुहुत्तद्धं तु जहन्ना तिण्णुदही पलियमसंख-भागमब्भहिया।
उक्कोसा होइ ठिई, नायव्वा काउलेस्साए॥

४. मुहुत्तद्धं तु जहन्ना दो उदही पलियमसंख-भागमब्भहिया।
उक्कोसा होइ ठिई, नायव्वा तेउलेसाए॥

५. मुहुत्तद्धं तु जहन्ना दस होन्ति सागरा मुहुत्तऽहिया।
उक्कोसा होइ ठिई, नायव्वा पम्हलेसाए॥

६. मुहुत्तद्धं तु जहन्ना तेत्तीसं सागरा मुहुत्तऽहिया।
उक्कोसा होइ ठिई, नायव्वा सुक्कलेसाए॥

एसा खलु लेसाणं ओहेणं ठिई उवण्णिया होइ।

- उत्त. अ. ३४, गा. ३४-४० (१)

૪૩. લેશ્યાઓની જઘન્ય- ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ :

૧. કૃષ્ણલેશ્યાની જઘન્ય સ્થિતિ અંતર્મુહૂર્તની છે અને ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ એક મુહૂર્ત વધારે તેત્રીસ સાગરોપમની જાણવી જોઈએ.

૨. નીલલેશ્યાની જઘન્ય સ્થિતિ અન્તર્મુહૂર્તની છે અને ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ પલ્યોપમનાં અસંખ્યાતમાં ભાગ વધારે દસ સાગરોપમની જાણવી જોઈએ.

૩. કાપોતલેશ્યાની જઘન્ય સ્થિતિ અન્તર્મુહૂર્તની છે અને ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ પલ્યોપમનાં અસંખ્યાતમાં ભાગ અધિક ત્રણ સાગરોપમની જાણવી જોઈએ.

૪. તેજોલેશ્યાની જઘન્ય સ્થિતિ અન્તર્મુહૂર્તની છે અને ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ પલ્યોપમનાં અસંખ્યાતમાં ભાગ વધારે બે સાગરોપમની જાણવી જોઈએ.

૫. પદ્મલેશ્યાની જઘન્ય સ્થિતિ અન્તર્મુહૂર્તની છે અને ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ એક મુહૂર્ત વધારે દસ સાગરોપમની જાણવી જોઈએ.

૬. શુક્લલેશ્યાની જઘન્ય સ્થિતિ અન્તર્મુહૂર્તની છે અને ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ એક મુહૂર્ત વધારે તેત્રીસ સાગરોપમની જાણવી જોઈએ.

લેશ્યાઓની આ સ્થિતિ સંક્ષેપમાં વર્ણિત કરેલ છે.

४४. चउगईसु लेस्साणं ठिई-

चउसु वि गईसु एत्तो लेसाण ठिइं तु वोच्छामि॥

दस वाससहस्साइं काउए ठिई जहन्निया होइ।
तिण्णुदही पलिओवम असंखभागं च उक्कोसा॥

तिण्णुदही पलियं-मसंखभागा जहन्नेण नीलठिई।
दस उदही पलिओवम असंखभागं च उक्कोसा॥

दस उदही पलिय असंखभागं जहन्निया होइ।
तेत्तीससागराइं उक्कोसा होइ किण्हाए॥

૪૪. ચાર ગતિઓની અપેક્ષાએ લેશ્યાઓની સ્થિતિ :

હવે ચારેય ગતિઓમાં લેશ્યાઓની સ્થિતિનું વર્ણન કરીશ.

કાપોત લેશ્યાની જઘન્ય સ્થિતિ દસ હજાર વર્ષ છે અને ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ પલ્યોપમનાં અસંખ્યાતમો ભાગ અધિક ત્રણ સાગરોપમ છે.

નીલલેશ્યાની જઘન્ય સ્થિતિ પલ્યોપમનો અસંખ્યાતમો ભાગ અધિક ત્રણ સાગરોપમ છે અને ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ પલ્યોપમનો અસંખ્યાતમો ભાગ અધિક દસ સાગરોપમ છે.

કૃષ્ણલેશ્યાની જઘન્ય સ્થિતિ પલ્યોપમનો અસંખ્યાતમો ભાગ અધિક દસ સાગરોપમ છે અને ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ તેત્રીસ સાગરોપમ છે.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

एसा नेरइयाणं लेसाणं ठिई उवण्णिया होइ ।
तेण परं वोच्छामि तिरिय-मणुस्साण देवाणं ॥

આ નૈરયિક જીવોની લેશ્યાઓની સ્થિતિનું વર્ણન કરેલ છે. તેની આગળ તિર્યંચ, મનુષ્ય અને દેવોની લેશ્યાઓની સ્થિતિનું વર્ણન કરીશ.

अन्तोमुहुत्तमद्धं लेसाण ठिई जहिं-जहिं जाउ ।
तिरियाण नराणं वा वज्जित्ता केवलं लेसं ॥

ફક્ત શુક્લલેશ્યાને છોડીને મનુષ્યો અને તિર્યંચોની જેટલી લેશ્યાઓ છે તે બધાની જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ અંતર્મુહૂર્ત છે.

मुहुत्तद्धं तु जहन्ना उक्कोसा होइ पुव्वकोडी उ ।
नवहि वरिसेहिं ऊणा नायव्वा सुक्कलेसाए ॥

શુક્લલેશ્યાની જઘન્ય સ્થિતિ અન્તર્મુહૂર્ત છે અને ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ નવ વર્ષ ઓછી એક કરોડ પૂર્વ છે.

एसा तिरिय-नराणं लेसाण ठिई उ वण्णिया होइ ।
तेण परं वोच्छामि लेसाण ठिई उ देवाणं ॥

મનુષ્યો અને તિર્યંચોની લેશ્યાઓની સ્થિતિનું આ વર્ણન કર્યું છે. આની આગળ દેવોની લેશ્યાઓની સ્થિતિનું વર્ણન કરીશ.

दस वाससहस्साइं किण्हाए ठिई जहन्निया होइ ।
पलियमसंखिज्जइमो उक्कोसा होइ किण्हाए ॥

(દેવોની) કૃષ્ણલેશ્યાની જઘન્ય સ્થિતિ દસ હજાર વર્ષ છે અને ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ પલ્યોપમનો અસંખ્યાતમો ભાગ છે.

जा किण्हाए ठिई खलु उक्कोसा सा उ समयमब्भहिया ।
जहन्नेणं नीलाए पलियमसंखं तु उक्कोसा ॥

કૃષ્ણલેશ્યાની જે ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ છે, તેનાથી એક સમય અધિક નીલલેશ્યાની જઘન્ય સ્થિતિ છે અને ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ પલ્યોપમનો અસંખ્યાતમો ભાગ છે.

जा नीलाए ठिई खलु उक्कोसा सा उ समयमब्भहिया ।
जहन्नेणं काउए पलियमसंखं च उक्कोसा ॥

નીલ નીલલેશ્યાની જે ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ છે. તેનાથી એક સમય અધિક કાપોતલેશ્યાની જઘન્ય સ્થિતિ છે અને ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ પલ્યોપમનો અસંખ્યાતમો ભાગ છે.

जैन एज्युकेशन JAINSITE जैनम् जयति शासनम्

तेण परं वोच्छामि तेउलेसा जहा सुरगणाणं ।
भवणवइ-वाणमन्तर-जोइस-वेमाणियाणं च ॥

આનાથી આગળ ભવનપતિ, વાણવ્યંતર, જ્યોતિષ્ક અને વૈમાનિક દેવોની તેજોલેશ્યાની સ્થિતિનું નિરુપણ કરીશ.

पलिओवमं जहन्ना उक्कोसा सागरा उ दुण्हऽहिया ।
पलियमसंखेज्जेणं होई भागेण तेऊए ॥

તેજોલેશ્યાની જઘન્ય સ્થિતિ એક પલ્યોપમ છે અને ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ પલ્યોપમનો અસંખ્યાતમો ભાગ અધિક બે સાગરોપમ છે.

दस वाससहस्साइं तेऊए ठिई जहन्निया होइ ।
दुण्णुदही पलिओवम असंखभागं च उक्कोसा ॥

તેજોલેશ્યાની જઘન્ય સ્થિતિ દસ હજાર વર્ષ છે અને ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ પલ્યોપમનો અસંખ્યાતમો ભાગ અધિક બે સાગરોપમ છે.

जा तेऊए ठिई खलु उक्कोसा सा उ समयमब्भहिया ।
जहन्नेणं पम्हाए दस उ मुहुत्तऽहियाइं च उक्कोसा ॥

તેજોલેશ્યાની જે ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ છે તેનાથી એક સમય અધિક પદ્મલેશ્યાની જઘન્ય સ્થિતિ છે અને ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ એક અન્તર્મુહૂર્ત અધિક દસ સાગરોપમ છે.

जा पम्हाए ठिई खलु उक्कोसा सा उ समयमब्भहिया ।
जहन्नेणं सुक्काए तेत्तीस-मुहुत्तमब्भहिया ॥
- उत्त. अ. ३४, गा. ४० (२)-५५

જે પદ્મલેશ્યાની ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ છે તેનાથી એક સમય અધિક શુક્લલેશ્યાની જઘન્ય સ્થિતિ છે અને ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ એક અન્તર્મુહૂર્ત અધિક તેત્રીસ સાગરોપમ છે.

४५. सलेस्स-अलेस्स जीवाणं कायट्ठिई-

प. सलेस्से णं भंते ! सलेसे त्ति कालओ केवचिरं होइ ?

૪૫. સલેશી- અલેશી જીવોની કાયસ્થિતિ :

પ્ર. ભંતે ! સલેશી જીવ સલેશી - અવસ્થામાં કેટલા સમય સુધી રહે છે ?

उ. गोयमा ! सलेसे दुविहे पण्णत्ते, तं जहा -
१. अणाईए वा अपज्जवसिए,
२. अणाईए वा सपज्जवसिए।

प. कण्हलेस्से णं भंते ! कण्हलेस्से त्ति कालओ केवचिरं होइ ?

उ. गोयमा ! जहण्णेणं अंतोमुहुत्तं, उक्कोसेणं तेत्तीसं सागरोवमाइं अंतोमुहुत्तमब्भहियाइं।

प. णीललेस्से णं भंते ! णीललेस्से त्ति कालओ केवचिरं होइ ?

उ. गोयमा ! जहण्णेणं अंतोमुहुत्तं, उक्कोसेणं दस सागरोवमाइं पलिओवमस्स असंखेज्जइ भागमब्भहियाइं।

प. काउलेस्से णं भंते ! काउलेस्से त्ति कालओ केवचिरं होइ ?

उ. गोयमा ! जहण्णेणं अंतोमुहुत्तं, उक्कोसेणं तिण्णि सागरोवमाइं पलिओवमस्स असंखेज्जइभाग-मब्भहियाइं।

प. तेउलेस्से णं भंते ! तेउलेस्से त्ति कालओ केवचिरं होइ ?

उ. गोयमा ! जहण्णेणं अंतोमुहुत्तं, उक्कोसेणं दो सागरोवमाइं पलिओवमस्स असंखेज्जइभा-गमब्भहियाइं।

प. पम्हलेस्से णं भंते ! पम्हलेस्से त्ति कालओ केवचिरं होइ ?

उ. गोयमा ! जहण्णेणं अंतोमुहुत्तं, उक्कोसेणं दस सागरोवमाइं अंतोमुहुत्तमब्भहियाइं।

प. सुक्कलेस्से णं भंते ! सुक्कलेस्से त्ति कालओ केवचिरं होइ ?

उ. गोयमा ! जहण्णेणं अंतोमुहुत्तं, उक्कोसेणं तेत्तीसं सागरोवमाइं अंतोमुहुत्तमब्भहियाइं।

प. अलेस्से णं भंते ! अलेस्से त्ति कालओ केवचिरं होइ ?

उ. गोयमा ! साइए अपज्जवसिए[1]।

- पण्ण. प. १८, सु. १३३५-१३४२

ઉ. ગૌતમ ! સલેશી બે પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -
૧. અનાદિ - અપર્યવસિત,
૨. અનાદિ - સપર્યવસિત.

પ્ર. ભંતે ! કૃષ્ણલેશ્યાવાળા જીવ કેટલા સમય સુધી કૃષ્ણલેશ્યાવાળા રહે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત છે અને ઉત્કૃષ્ટ અન્તર્મુહૂર્ત અધિક તેત્રીસ સાગરોપમ છે.

પ્ર. ભંતે ! નીલલેશ્યાવાળા જીવ કેટલા સમય સુધી નીલલેશ્યાવાળા રહે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત છે અને ઉત્કૃષ્ટ પલ્યોપમનો અસંખ્યાતમો ભાગ અધિક દસ સાગરોપમ છે.

પ્ર. ભંતે ! કાપોતલેશ્યાવાળા જીવ કેટલા સમય સુધી કાપોતલેશ્યાવાળા રહે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ટ પલ્યોપમનો અસંખ્યાતમો ભાગ અધિક ત્રણ સાગરોપમ છે.

પ્ર. ભંતે ! તેજોલેશ્યાવાળા જીવ કેટલા સમય સુધી તેજોલેશ્યાવાળા રહે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ટ પલ્યોપમનાં અસંખ્યાતમો ભાગ અધિક બે સાગરોપમ છે.

પ્ર. ભંતે ! પદ્મલેશ્યાવાળા જીવ કેટલા સમય સુધી પદ્મલેશ્યાવાળા રહે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ટ અન્તર્મુહૂર્ત અધિક દસ સાગરોપમ છે.

પ્ર. ભંતે ! શુક્લલેશ્યાવાળા જીવ કેટલા સમય સુધી શુક્લલેશ્યાવાળા રહે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ટ અન્તર્મુહૂર્ત અધિક તેત્રીસ સાગરોપમ છે.

પ્ર. ભંતે ! અલેશી જીવ કેટલા સમય સુધી અલેશી રુપમાં રહે છે?

ઉ. ગૌતમ ! સાદિ-અપર્યવસિત સમય સુધી રહે છે.

---

१. जीवा. पडि. ९, सु. २५३

जैन साईट JAINSITE.com जैनम् जयति शासनम्
www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

८६. सलेस्स-अलेस्स जीवाणं अंतर काल परूवणं-

प. कण्हलेसस्स णं भंते ! अंतरं कालओ केवचिरं होइ ?

उ. गोयमा ! जहण्णेणं अंतोमुहुत्तं, उक्कोसेणं तेत्तीसं सागरोवमाइं अंतोमुहुत्तमब्भहियाइं।

एवं नीललेसस्स वि, काउलेसस्स वि।

प. तेउलेसस्स णं भंते ! अंतरं कालओ केवचिरं होइ ?

उ. गोयमा ! जहण्णेणं अंतोमुहुत्तं, उक्कोसेणं वणस्सइकालो।

एवं पम्हलेसस्स वि, सुक्कलेसस्स वि।

प. अलेसस्स णं भंते ! अंतरं कालओ केवचिरं होइ ?

उ. गोयमा ! साईयस्स अपज्जवसियस्स णत्थि अंतरं।

- जीवा. पडि. ९, सु. २५३

૪૬. સલેશી- અલેશી જીવોનાં અંતરકાળનું પ્રરુપણ :

પ્ર. ભંતે ! કૃષ્ણલેશ્યાવાળા જીવનું અન્તરકાળ કેટલું છે ?

ઉ. ગૌતમ ! જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ટ અન્તર્મુહૂર્તથી કંઈક અધિક તેત્રીસ સાગરોપમનું છે.

આ પ્રમાણે નીલલેશ્યા અને કાપોત લેશ્યાવાળા જીવોનું અંતરકાળ કહેવું જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! તેજોલેશ્યાવાળા જીવનું અંતરકાળ કેટલું છે ?

ઉ. ગૌતમ ! જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ટ વનસ્પતિ-કાળ છે.

આ પ્રમાણે પદ્મલેશ્યા અને શુક્લલેશ્યાવાળા જીવોનું અંતરકાળ કહેવું જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! અલેશી જીવનું અંતરકાળ કેટલું છે ?

ઉ. ગૌતમ ! સાદિ અપર્યવસિતનું અંતર નથી.

८७. सलेस्स-अलेस्स जीवाणं अप्प-बहुत्तं-

प. एएसि णं भंते ! सलेस्साणं जीवाणं, कण्हलेस्साणं -**जाव**- सुक्कलेस्साणं अलेस्साण य कयरे कयरेहिंतो अप्पा वा -**जाव**- विसेसाहिया वा ?

उ. गोयमा ! १. सव्वत्थोवा जीवा सुक्कलेस्सा,

२. पम्हलेस्सा संखेज्जगुणा,

३. तेउलेस्सा संखेज्जगुणा,

४. अलेस्सा अणंतगुणा,

५. काउलेस्सा अणंतगुणा,

६. णीललेस्सा विसेसाहिया,

७. कण्हलेस्सा विसेसाहिया[1],

८. सलेस्सा विसेसाहिया[2]।

- पण्ण. प. १७, उ. २, सु. ११७०

૪૭. સલેશી - અલેશી જીવોનું અલ્પબહુત્વ :

પ્ર. ભંતે ! આ સલેશી કૃષ્ણલેશી -**યાવત્**- શુક્લલેશી અને અલેશી જીવોમાં કોણ, કોનાથી અલ્પ -**યાવત્**- વિશેષાધિક છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ૧. બધાથી થોડા જીવ શુક્લલેશ્યાવાળા છે,

૨. (તેનાથી) પદ્મલેશ્યાવાળા સંખ્યાતગુણા છે,

૩. (તેનાથી) તેજોલેશ્યાવાળા સંખ્યાતગુણા છે,

૪. (તેનાથી) અલેશી અનન્તગુણા છે,

૫. (તેનાથી) કાપોતલેશ્યાવાળા અનન્તગુણા છે,

૬. (તેનાથી) નીલલેશ્યાવાળા વિશેષાધિક છે,

૭. (તેનાથી) કૃષ્ણલેશ્યાવાળા વિશેષાધિક છે,

૮. (તેનાથી) સલેશી વિશેષાધિક છે.

८८. सलेस्स चउगइयाणं अप्पबहुत्तं-

प. एएसि णं भंते ! १. णेरइयाणं कण्हलेस्साणं, नीललेस्साणं, काउलेस्साण य कयरे कयरेहिंतो अप्पा वा -**जाव**- विसेसाहिया वा ?

उ. गोयमा ! १. सव्वत्थोवा णेरइया कण्हलेस्सा,

૪૮. સલેશી- ચાર ગતિઓનું અલ્પબહુત્વ :

પ્ર. ભંતે ! કૃષ્ણલેશ્યા, નીલલેશ્યા અને કાપોતલેશ્યા-વાળા નૈરયિકોમાં કોણ, કોનાથી અલ્પ -**યાવત્**- વિશેષાધિક છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ૧. બધાથી થોડા કૃષ્ણલેશ્યાવાળા નારક છે.

१ जीवा. पडि. ९, सु. २५३

२. (क) पण्ण. प. ३, सु. २५५ (ख) सव्वत्थोवा अलेस्सा सलेस्सा अणंतगुणा - जीवा. पडि. ९, सु. २३२

जैन साईट JAINSITE जैनम् जयति शासनम्
www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

२. णीललेस्सा असंखेज्जगुणा,

३. काउलेस्सा असंखेज्जगुणा।

प. एएसि णं भंते ! तिरिक्खजोणियाणं कण्हलेस्साणं -जाव- सुक्कलेस्साण य कयरे कयरेहिंतो अप्पा वा -जाव- विसेसाहिया वा ?

उ. गोयमा ! सव्वत्थोवा तिरिक्खजोणिया सुक्कलेस्सा,

एवं जहा ओहिया।

णवरं-अलेस्सवज्जा।

प. एएसि णं भंते ! एगिंदियाणं कण्हलेस्साणं -**जाव**- तेउलेस्साण य कयरे कयरेहिंतो अप्पा वा -**जाव**- विसेसाहिया वा ?

उ. गोयमा ! १. सव्वत्थोवा एगिंदिया तेउलेस्सा,

२. काउलेस्सा अणंतगुणा,

३. णीललेस्सा विसेसाहिया,

४. कण्हलेस्सा विसेसाहिया[1]।

प. एएसि णं भंते ! पुढविक्काइयाणं कण्हलेस्साणं -**जाव**- तेउलेस्साण य कयरे कयरेहिंतो अप्पा वा -**जाव**- विसेसाहिया वा ?

उ. गोयमा ! *जहा ओहिया एगिंदिया।*

णवरं-काउलेस्सा असंखेज्जगुणा।

एवं आउक्काइयाण वि।

प. एएसि णं भंते ! १. तेउक्काइयाणं कण्हलेस्साणं, २. णीललेस्साणं, ३. काउलेस्साण य कयरे कयरेहिंतो अप्पा वा -**जाव**- विसेसाहिया वा ?

उ. गोयमा ! १. सव्वत्थोवा तेउक्काइया काउलेस्सा,

२. णीललेस्सा विसेसाहिया,

३. कण्हलेस्सा विसेसाहिया,

२. (તેનાથી) અસંખ્યાતગુણા નીલલેશ્યાવાળા છે,

૩. (તેનાથી) અસંખ્યાતગુણા કાપોતલેશ્યાવાળા છે,

પ્ર. ભંતે ! આ કૃષ્ણલેશ્યા **-યાવત્-** શુક્લલેશ્યાવાળા તિર્યંચયોનિકોમાં કોણ, કોનાથી અલ્પ **-યાવત્-** વિશેષાધિક છે ?

ઉ. ગૌતમ ! બધાથી ઓછા તિર્યંચયોનિક શુક્લ-લેશ્યાવાળા છે.

આ પ્રમાણે બાકીનું વર્ણન પૂર્વવત્ ઔધિકનાં સમાન કહેવું જોઈએ.

વિશેષ : તિર્યંચોમાં અલેશી નથી.

પ્ર. ભંતે ! કૃષ્ણલેશ્યાવાળા **-યાવત્-** તેજોલેશ્યાવાળા એકેન્દ્રિયોમાંથી કોણ, કોનાથી અલ્પ **-યાવત્-** વિશેષાધિક છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ૧. બધાથી અલ્પ તેજોલેશ્યાવાળા એકેન્દ્રિય છે.

૨. (તેનાથી) કાપોતલેશ્યાવાળા અનન્તગુણા છે,

૩. (તેનાથી) નીલલેશ્યાવાળા વિશેષાધિક છે,

૪. (તેનાથી) કૃષ્ણલેશ્યાવાળા વિશેષાધિક છે.

પ્ર. ભંતે ! કૃષ્ણલેશ્યા **-યાવત્-** તેજોલેશ્યાવાળા પૃથ્વીકાયિકોમાંથી કોણ કોનાથી અલ્પ **-યાવત્-** વિશેષાધિક છે?

ઉ. ગૌતમ ! ***જે પ્રમાણે સમુચ્ચય એકેન્દ્રિયોનું વર્ણન કરેલ છે તે પ્રમાણે પૃથ્વીકાયિકોનું વર્ણન કરવું જોઈએ.***

વિશેષ : કાપોતલેશ્યાવાળા પૃથ્વીકાયિક અસંખ્યાત-ગુણા છે.

આ પ્રમાણે અપ્કાયિકોમાં અલ્પબહુત્વ સમજવું જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! આ ૧. કૃષ્ણલેશ્યાવાળા, ૨. નીલલેશ્યા-વાળા અને ૩. કાપોતલેશ્યાવાળા તેજસ્કાયિકોમાંથી કોણ, કોનાથી અલ્પ **-યાવત્-** વિશેષાધિક છે.

ઉ. ગૌતમ ! ૧. બધાથી અલ્પ કાપોતલેશ્યાવાળા તેજસ્કાયિક છે,

૨. (તેનાથી) નીલલેશ્યાવાળા વિશેષાધિક છે,

૩. (તેનાથી) કૃષ્ણલેશ્યાવાળા વિશેષાધિક છે,

१. विया. स. १७, उ. १२, सु. ३

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

एवं वाउकाइयाण वि ।

प. एएसि णं भंते ! वणस्सइकाइयाणं कण्हलेस्साणं **-जाव-** तेउलेस्साण य कयरे कयरेहिंतो अप्पा वा **-जाव-** विसेसाहिया वा ?

उ. गोयमा ! ***जहा एगिंदियओहियाणं ।***

बेइंदिय, तेइंदिय, चउरिंदियाणं जहा तेउकाइयाणं ।

प. **१.** एएसि णं भंते ! पंचेंदियतिरिक्खजोणियाणं कण्हलेस्साणं **-जाव-** सुक्कलेस्साण य कयरे कयरेहिंतो अप्पा वा **-जाव-** विसेसाहिया वा ?

उ. गोयमा ! ***जहा ओहियाणं तिरिक्खजोणियाणं ।***

णवरं-१. काउलेस्सा असंखेज्जगुणा ।

२. ***सम्मुच्छिमपंचेंदियतिरिक्खजोणियाणं जहा तेउकाइयाणं ।***

३. ***गब्भवक्कंतियपंचेंदियतिरिक्खजोणियाणं जहा ओहियाणं तिरिक्खजोणियाणं ।***

णवरं-काउलेस्सा संखेज्जगुणा ।

४. ***एवं तिरिक्खजोणियाणीण वि ।***

प. **५.** एएसि णं भंते ! सम्मुच्छिमपंचेंदियतिरिक्खजोणियाणं (कण्हलेस्साणं **-जाव-** काउलेस्साण य) गब्भवक्कंतिय-पंचेंदियतिरिक्खजोणियाण य कण्हलेस्साणं **-जाव-** सुक्कलेस्साण य कयरे कयरेहिंतो अप्पा वा **-जाव-** विसेसाहिया वा ?

उ. गोयमा ! १. सव्वत्थोवा गब्भवक्कंतियपंचेंदिय-तिरिक्खजोणिया सुक्कलेस्सा,

२. पम्हलेस्सा संखेज्जगुणा,

३. तेउलेस्सा संखेज्जगुणा,

४. काउलेस्सा संखेज्जगुणा,

५. णीललेस्सा विसेसाहिया,

६. कण्हलेस्सा विसेसाहिया,

આ પ્રમાણે વાયુકાયિકોનું પણ અલ્પબહુત્વ સમજવું જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! આ કૃષ્ણલેશ્યાવાળા **-યાવત્-** તેજોલેશ્યાવાળા વનસ્પતિકાયિકોમાંથી કોણ, કોનાથી અલ્પ **-યાવત્-** વિશેષાધિક છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ***જેમ એકેન્દ્રિય જીવોનું અલ્પબહુત્વ કહ્યું તે પ્રમાણે વનસ્પતિકાયિકોનું પણ કહેવું જોઈએ.***

બેઈન્દ્રિય, ત્રેઈન્દ્રિય અને ચઉરેન્દ્રિય જીવોનું અલ્પબહુત્વ તેજસ્કાયિકોનાં સમાન છે.

પ્ર. **૧.** ભંતે ! આ કૃષ્ણલેશ્યાવાળા **-યાવત્-** શુક્લલેશ્યાવાળા પંચેન્દ્રિય-તિર્યંચયોનિકોમાંથી કોણ, કોનાથી અલ્પ **-યાવત્-** વિશેષાધિક છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ***જેમ ઔધિક તિર્યંચોનું અલ્પબહુત્વ કહ્યુ તે પ્રમાણે પંચેન્દ્રિય- તિર્યંચયોનિકોનું અલ્પ બહુત્વ કહેવું જોઈએ.***

વિશેષ : ૧. કાપોત લેશ્યાવાળા પંચેન્દ્રિય-તિર્યંચયોનિક અસંખ્યાતગુણા છે.

૨. ***સમ્મૂર્ચ્છિમ પંચેન્દ્રિય-તિર્યંચયોનિકોનું અલ્પબહુત્વ તેજસ્કાયિકોનાં સમાન છે.***

૩. ***ગર્ભજ પંચેન્દ્રિય-તિર્યંચયોનિકોનું અલ્પબહુત્વ સમુચ્ચય પંચેન્દ્રિય-તિર્યંચયોનિકોનાં સમાન છે.***

વિશેષ : કાપોતલેશ્યાવાળા સંખ્યાતગુણા છે.

૪. ***આ પ્રમાણે ગર્ભજ પંચેન્દ્રિયતિર્યંચયોનિક સ્ત્રીઓનું પણ અલ્પહુત્વ કહેવું જોઈએ.***

પ્ર. **૫.** ભંતે ! (કૃષ્ણલેશ્યાવાળા **-યાવત્-** કાપોતલેશ્યાવાળા) સમ્મૂર્ચ્છિમ પંચેન્દ્રિય- તિર્યંચયોનિકો અને કૃષ્ણલેશ્યાવાળા **-યાવત્-** શુક્લલેશ્યાવાળા ગર્ભજ પંચેન્દ્રિય- તિર્યંચયોનિકોમાંથી કોણ, કોનાથી અલ્પ **-યાવત્-** વિશેષાધિક છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ૧. બધાથી અલ્પ શુક્લલેશ્યાવાળા ગર્ભજ પંચેન્દ્રિય- તિર્યંચયોનિક છે,

૨. (તેનાથી) પદ્મલેશ્યાવાળા સંખ્યાતગુણા છે,

૩. (તેનાથી) તેજોલેશ્યાવાળા સંખ્યાતગુણા છે,

૪. (તેનાથી) કાપોતલેશ્યાવાળા સંખ્યાતગુણા છે,

૫. (તેનાથી) નીલલેશ્યાવાળા વિશેષાધિક છે,

૬. (તેનાથી) કૃષ્ણલેશ્યાવાળા વિશેષાધિક છે,

जैन साईट JAINSITE जैनम् जयति शासनम्

७. काउलेस्सा सम्मुच्छिमपंचेंदियतिरिक्खजोणिया असंखेज्जगुणा,

८. णीललेस्सा विसेसाहिया,

९. कण्हलेस्सा विसेसाहिया।

प. ६. एएसि णं भंते ! सम्मुच्छिमपंचेंदियतिरिक्खजोणियाणं तिरिक्खजोणिणीण य कण्हलेस्साणं **-जाव-** सुक्कलेस्साण य कयरे कयरेहिंतो अप्पा वा **-जाव-** विसेसाहिया वा ?

उ. गोयमा ! ***जहेव पंचमं तहा इमं पि छट्ठं भाणियव्वं।***

प. ७. एएसि णं भंते ! गब्भवक्कंतियपंचेंदियतिरिक्खजोणियाणं तिरिक्खजोणिणीण य कण्हलेस्साणं **-जाव-** सुक्कलेस्साण य कयरे कयरेहिंतो अप्पा वा **-जाव-** विसेसाहिया वा ?

उ. गोयमा ! १. सव्वत्थोवा गब्भवक्कंतियपंचेंदियतिरिक्खजोणिया सुक्कलेस्सा,

२. सुक्कलेस्साओ तिरिक्खजोणिणीओ संखेज्जगुणाओ,

३. पम्हलेस्सा गब्भवक्कंतियपंचेंदियतिरिक्खजोणिया संखेज्जगुणा,

४. पम्हलेस्साओ तिरिक्खजोणिणीओ संखेज्जगुणाओ,

५. तेउलेस्सा गब्भवक्कंतियपंचेंदियतिरिक्खजोणिया संखेज्जगुणा,

६. तेउलेस्साओ तिरिक्खजोणिणीओ संखेज्जगुणाओ,

७. काउलेस्सा गब्भवक्कंतियपंचेंदियतिरिक्खजोणिया संखेज्जगुणा,

८. णीललेस्सा गब्भवक्कंतियपंचेंदियतिरिक्खजोणिया विसेसाहिया,

९. कण्हलेस्सा गब्भवक्कंतियपंचेंदियतिरिक्खजोणिया विसेसाहिया,

१०. काउलेस्साओ तिरिक्खजोणिणीओ संखेज्जगुणाओ,

११. णीललेस्साओ तिरिक्खजोणिणीओ विसेसाहियाओ,

૭. (તેનાથી) કાપોતલેશ્યાવાળા સમ્મૂર્ચ્છિમ પંચેન્દ્રિય- તિર્યંચયોનિક અસંખ્યાતગુણા છે,

૮. (તેનાથી) નીલલેશ્યાવાળા વિશેષાધિક છે,

૯. (તેનાથી) કૃષ્ણલેશ્યાવાળા વિશેષાધિક છે.

પ્ર. ૬. ભંતે ! કૃષ્ણલેશ્યાવાળા **-યાવત્-** શુક્લલેશ્યાવાળા સમ્મૂર્ચ્છિમ પંચેન્દ્રિય- તિર્યંચયોનિકો અને તિર્યંચયોનિક સ્ત્રીઓમાંથી કોણ, કોનાથી અલ્પ **-યાવત્-** વિશેષાધિક છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ***જેમ પાંચમું અલ્પબહુત્વ કહ્યું તેવી જ રીતે આ છઠ્ઠું કહેવું જોઈએ.***

પ્ર. ૭. ભંતે ! આ કૃષ્ણલેશ્યાવાળા **-યાવત્-** શુક્લલેશ્યાવાળા ગર્ભજ પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિકો અને તિર્યંચયોનિક સ્ત્રીઓમાંથી કોણ, કોનાથી અલ્પ **-યાવત્-** વિશેષાધિક છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ૧. બધાથી અલ્પ શુક્લલેશ્યાવાળા ગર્ભજ પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક છે,

૨. (તેનાથી), શુક્લલેશ્યાવાળી ગર્ભજ પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક સ્ત્રીઓ સંખ્યાતગુણી છે,

૩. (તેનાથી) પદ્મલેશ્યાવાળા ગર્ભજ પંચેન્દ્રિય-તિર્યંચયોનિક સંખ્યાતગુણા છે,

૪. (તેનાથી) પદ્મલેશ્યાવાળી ગર્ભજ પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક સ્ત્રીઓ સંખ્યાતગુણી છે,

૫. (તેનાથી) તેજોલેશ્યાવાળા ગર્ભજ પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક સંખ્યાતગુણા છે,

૬. (તેનાથી) તેજોલેશ્યાવાળી ગર્ભજ પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક સ્ત્રીઓ સંખ્યાતગુણી છે,

૭. (તેનાથી) કાપોતલેશ્યાવાળા ગર્ભજ પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક સંખ્યાતગુણા છે,

૮. (તેનાથી) નીલ લેશ્યાવાળા ગર્ભજ પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક વિશેષાધિક છે,

૯. (તેનાથી) કૃષ્ણલેશ્યાવાળા ગર્ભજ પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક વિશેષાધિક છે,

૧૦. (તેનાથી) કાપોત લેશ્યાવાળી તિર્યંચયોનિક સ્ત્રીઓ સંખ્યાતગુણી છે,

૧૧. (તેનાથી) નીલલેશ્યાવાળી તિર્યંચયોનિક સ્ત્રીઓ વિશેષાધિક છે,

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

१२. कण्हलेस्साओ तिरिक्खजोणिणीओ विसेसाहियाओ।

प. ८. एएसि णं भंते ! सम्मुच्छिम-पंचेंदियतिरिक्खजोणियाणं, गब्भवक्कंतिय-पंचेंदियतिरिक्खजोणियाणं, तिरिक्खजोणिणीण य कण्हलेस्साणं -जाव- सुक्कलेस्साण य कयरे कयरेहिंतो अप्पा वा -जाव- विसेसाहिया वा ?

उ. गोयमा ! १. सव्वत्थोवा गब्भवक्कंतिय-तिरिक्खजोणिया सुक्कलेस्सा,

२. सुक्कलेस्साओ तिरिक्खजोणिणीओ संखेज्जगुणाओ,

३. पम्हलेस्सा गब्भवक्कंतिय-तिरिक्खजोणिया संखेज्जगुणा,

४. पम्हलेस्साओ तिरिक्खजोणिणीओ संखेज्जगुणाओ,

५. तेउलेस्सा गब्भवक्कंतिय-तिरिक्खजोणिया संखेज्जगुणा,

६. तेउलेस्साओ तिरिक्खजोणिणीओ संखेज्जगुणाओ,

७. काउलेस्सा गब्भवक्कंतिय-तिरिक्खजोणिया संखेज्जगुणा,

८. णीललेस्सा गब्भवक्कंतिय-तिरिक्खजोणिया विसेसाहिया,

९. कण्हलेस्सा गब्भवक्कंतिय-तिरिक्खजोणिया विसेसाहिया,

१०. काउलेस्साओ तिरिक्खजोणिणीओ संखेज्जगुणाओ,

११. नीललेस्साओ तिरिक्खजोणिणीओ विसेसाहियाओ,

१२. कण्हलेस्साओ तिरिक्खजोणिणीओ विसेसाहियाओ,

१३. काउलेस्सा सम्मुच्छिम-पंचेंदियतिरिक्खजोणिया असंखेज्जगुणा,

१४. नीललेस्सा सम्मुच्छिम-पंचेंदियतिरिक्खजोणिया विसेसाहिया,

१५. कण्हलेस्सा सम्मुच्छिम-पंचेंदियतिरिक्खजोणिया विसेसाहिया।

१२. (તેનાથી) કૃષ્ણલેશ્યાવાળી તિર્યંચયોનિક સ્ત્રીઓ વિશેષાધિક છે.

પ્ર. ૮. કૃષ્ણલેશ્યાવાળા **-યાવત્-** શુક્લલેશ્યાવાળા આ સમ્મૂર્ચ્છિમ પંચેન્દ્રિય- તિર્યંચયોનિકો, ગર્ભજ પંચેન્દ્રિય- તિર્યંચયોનિકો તથા તિર્યંચયોનિક સ્ત્રીઓમાંથી કોણ, કોનાથી અલ્પ **-યાવત્-** વિશેષાધિક છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ૧. બધાથી અલ્પ શુક્લલેશ્યાવાળા ગર્ભજ તિર્યંચયોનિક છે,

૨. (તેનાથી) શુક્લલેશ્યાવાળી તિર્યંચયોનિક સ્ત્રીઓ સંખ્યાતગુણી છે,

૩. (તેનાથી) પદ્મલેશ્યાવાળા ગર્ભજ પંચેન્દ્રિય- તિર્યંચયોનિક સંખ્યાતગુણા છે,

૪. (તેનાથી) પદ્મલેશ્યાવાળી તિર્યંચયોનિક સ્ત્રીઓ સંખ્યાતગુણી છે,

૫. (તેનાથી) તેજોલેશ્યાવાળા ગર્ભજ તિર્યંચયોનિક સંખ્યાતગુણા છે,

૬. (તેનાથી) તેજોલેશ્યાવાળી તિર્યંચયોનિક સ્ત્રીઓ સંખ્યાતગુણી છે,

૭. (તેનાથી) કાપોતલેશ્યાવાળા ગર્ભજ તિર્યંચયોનિક સંખ્યાતગુણા છે,

૮. (તેનાથી) નીલલેશ્યાવાળા ગર્ભજ તિર્યંચયોનિક વિશેષાધિક છે,

૯. (તેનાથી) કૃષ્ણલેશ્યાવાળા ગર્ભજ તિર્યંચયોનિક વિશેષાધિક છે,

૧૦. (તેનાથી) કાપોતલેશ્યાવાળી તિર્યંચયોનિક સ્ત્રીઓ સંખ્યાતગુણી છે,

૧૧. (તેનાથી) નીલલેશ્યાવાળી તિર્યંચયોનિક સ્ત્રીઓ વિશેષાધિક છે,

૧૨. (તેનાથી) કૃષ્ણલેશ્યાવાળી તિર્યંચયોનિક સ્ત્રીઓ વિશેષાધિક છે,

૧૩. (તેનાથી) કાપોતલેશ્યાવાળા સમ્મૂર્ચ્છિમ પંચેન્દ્રિય-તિર્યંચયોનિક અસંખ્યાતગુણા છે,

૧૪. (તેનાથી) નીલલેશ્યાવાળા સમ્મૂર્ચ્છિમ પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક વિશેષાધિક છે,

૧૫. (તેનાથી) કૃષ્ણલેશ્યાવાળા સમ્મૂર્ચ્છિમ પંચેન્દ્રિય-તિર્યંચયોનિક વિશેષાધિક છે.

जैन साईट JAINSITE जैनम् जयति शासनम्
www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

प. ९. एएसि णं भंते ! पंचेंदियतिरिक्खजोणियाणं तिरिक्खजोणिणीण य कण्हलेस्साणं -**जाव**- सुक्कलेस्साण य कयरे कयरेहिंतो अप्पा वा -**जाव**- विसेसाहिया वा ?

उ. गोयमा ! १. सव्वत्थोवा पंचेंदियतिरिक्खजोणिया सुक्कलेस्सा,

२. सुक्कलेस्साओ तिरिक्खजोणिणीओ संखेज्जगुणाओ,

३. पम्हलेस्सा गब्भवक्कंतिय-पंचेंदियतिरिक्खजोणिया संखेज्जगुणा,

४. पम्हलेस्साओ तिरिक्खजोणिणीओ संखेज्जगुणाओ,

५. तेउलेस्सा गब्भवक्कंतिय-पंचेंदियतिरिक्खजोणिया संखेज्जगुणा,

६. तेउलेस्साओ तिरिक्खजोणिणीओ संखेज्जगुणाओ,

७. काउलेस्साओ तिरिक्खजोणिणीओ संखेज्जगुणाओ,

८. णीललेस्साओ तिरिक्खजोणिणीओ विसेसाहियाओ,

९. कण्हलेस्साओ तिरिक्खजोणिणीओ विसेसाहियाओ,

१०. काउलेस्सा गब्भवक्कंतिय-तिरिक्खजोणिया असंखेज्जगुणा,

११. णीललेस्सा गब्भवक्कंतिय-तिरिक्खजोणिया विसेसाहिया,

१२. कण्हलेस्सा गब्भवक्कंतिय-तिरिक्खजोणिया विसेसाहिया,

प. **१०.** एएसि णं भंते ! पंचेंदियतिरिक्खजोणियाणं, तिरिक्खजोणिणी य कण्हलेस्साणं -**जाव**- सुक्कलेस्साण य कयरे कयरेहिंतो अप्पा वा -**जाव**- विसेसाहिया वा ?

उ. गोयमा ! ***जहेव णवमं अप्पाबहुगं तहा इमं पि।***

णवरं-काउलेस्सा तिरिक्खजोणिया अणंतगुणा।

પ્ર. ૯. ભંતે ! આ કૃષ્ણલેશ્યાવાળા -**યાવત્**- શુક્લલેશ્યાવાળા પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિકો અને તિર્યંચયોનિક સ્ત્રીઓમાંથી કોણ, કોનાથી અલ્પ -**યાવત્**- વિશેષાધિક છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ૧. બધાથી અલ્પ શુક્લલેશ્યાવાળા પંચેન્દ્રિય-તિર્યંચયોનિક છે,

૨. (તેનાથી) શુક્લલેશ્યાવાળી તિર્યંચયોનિક સ્ત્રીઓ સંખ્યાતગુણી છે,

૩. (તેનાથી) પદ્મલેશ્યાવાળા ગર્ભજ પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક સંખ્યાતગુણા છે,

૪. (તેનાથી) પદ્મલેશ્યાવાળી તિર્યંચયોનિક સ્ત્રીઓ સંખ્યાતગુણી છે,

૫. (તેનાથી) તેજોલેશ્યાવાળા ગર્ભજ પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક સંખ્યાતગુણા છે,

૬. (તેનાથી) તેજોલેશ્યાવાળી તિર્યંચયોનિક સ્ત્રીઓ સંખ્યાતગુણી છે,

૭. (તેનાથી) કાપોતલેશ્યાવાળી તિર્યંચયોનિક સ્ત્રીઓ સંખ્યાતગુણી છે,

૮. (તેનાથી) નીલલેશ્યાવાળી તિર્યંચયોનિક સ્ત્રીઓ વિશેષાધિક છે,

૯. (તેનાથી) કૃષ્ણલેશ્યાવાળી તિર્યંચયોનિક સ્ત્રીઓ વિશેષાધિક છે,

૧૦. (તેનાથી) કાપોતલેશ્યાવાળા ગર્ભજ તિર્યંચયોનિક અસંખ્યાતગુણા છે,

૧૧. (તેનાથી) નીલલેશ્યાવાળા ગર્ભજ તિર્યંચયોનિક વિશેષાધિક છે.

૧૨. (તેનાથી) કૃષ્ણલેશ્યાવાળા ગર્ભજ તિર્યંચયોનિક વિશેષાધિક છે.

પ્ર. **૧૦.** ભંતે ! કૃષ્ણલેશ્યાવાળા -**યાવત્**- શુક્લલેશ્યાવાળા આ પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિકો અને તિર્યંચયોનિક સ્ત્રીઓમાંથી કોણ, કોનાથી અલ્પ -**યાવત્**- વિશેષાધિક છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ***જેમ નવમું તિર્યંચયોનિક સંબંધી અલ્પ બહુત્વ કહ્યું તેવી જ રીતે આ દસમું પણ સમજી લેવું જોઈએ.***

વિશેષ : કાપોત લેશ્યાવાળા તિર્યંચયોનિક અનન્તગુણા છે.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

एवं एए दस अप्पाबहुगा तिरिक्खजोणियाणं।

दं. २१. ***एवं मणूस्साणं पि अप्पाबहुगा भाणियव्वा।***

णवरं-पच्छिमगं १०. अप्पाबहुगं णत्थि।

प. **१**. एएसि णं भंते ! देवाणं कण्हलेस्साणं **-जाव-** सुक्कलेस्साण य कयरे कयरेहिंतो अप्पा वा **-जाव-** विसेसाहिया वा ?

उ. गोयमा ! १. सव्वत्थोवा देवा सुक्कलेस्सा,

२. पम्हलेस्सा असंखेज्जगुणा,

३. काउलेस्सा असंखेज्जगुणा,

४. णीललेस्सा विसेसाहिया,

५. कण्हलेस्सा विसेसाहिया,

६. तेउलेस्सा संखेज्जगुणा।

प. २. एएसि णं भंते ! देवीणं कण्हलेस्साणं **-जाव-** तेउलेस्साण य कयरे कयरेहिंतो अप्पा वा **-जाव-** विसेसाहिया वा ?

उ. गोयमा ! १. सव्वत्थोवाओ देवीओ काउलेस्साओ,

२. णीललेस्साओ विसेसाहियाओ,

३. कण्हलेस्साओ विसेसाहियाओ,

४. तेउलेस्साओ संखेज्जगुणाओ।

प. **३**. एएसि णं भंते ! देवाणं देवीण य कण्हलेस्साणं **-जाव-** सुक्कलेस्साण य कयरे कयरेहिंतो अप्पा वा **-जाव-** विसेसाहिया वा ?

उ. गोयमा ! १. सव्वत्थोवा देवा सुक्कलेस्सा,

२. पम्हलेस्सा असंखेज्जगुणा,

३. काउलेस्सा असंखेज्जगुणा,

४. नीललेस्सा विसेसाहिया,

५. कण्हलेस्सा विसेसाहिया,

६. काउलेस्साओ देवीओ संखेज्जगुणाओ,

७. णीललेस्साओ देवीओ विसेसाहियाओ,

આ પ્રમાણે આ દસ અલ્પબહુત્વ તિર્યંચયોનિકોનાં કહ્યા છે.

દં.૨૧. ***આ પ્રમાણે મનુષ્યોનું પણ અલ્પબહુત્વ કહેવું જોઈએ.***

વિશેષ : તેનું અંતિમ (દસમું) ***અલ્પબહુત્વ નથી.***

પ્ર. ૧. ભંતે ! આ કૃષ્ણલેશ્યાવાળા **-યાવત્-** શુક્લ લેશ્યાવાળા દેવોમાંથી કોણ, કોનાથી અલ્પ **-યાવત્-** વિશેષાધિક છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ૧. બધાથી થોડા શુક્લલેશ્યાવાળા દેવ છે,

૨. (તેનાથી) પદ્મલેશ્યાવાળા દેવ અસંખ્યાતગુણા છે,

૩. (તેનાથી) કાપોતલેશ્યાવાળા દેવ અસંખ્યાતગુણા છે,

૪. (તેનાથી) નીલલેશ્યાવાળા દેવ વિશેષાધિક છે,

૫. (તેનાથી) કૃષ્ણલેશ્યાવાળા દેવ વિશેષાધિક છે,

૬. (તેનાથી) તેજોલેશ્યાવાળા દેવ સંખ્યાતગુણા છે.

પ્ર. ૨. ભંતે ! આ કૃષ્ણલેશ્યાવાળી **-યાવત્-** તેજોલેશ્યાવાળી દેવીઓમાંથી કોણ, કોનાથી અલ્પ **-યાવત્-** વિશેષાધિક છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ૧. બધાથી થોડી કાપોતલેશ્યાવાળી દેવીઓ છે.

૨. (તેનાથી) નીલલેશ્યાવાળી વિશેષાધિક છે,

૩. (તેનાથી) કૃષ્ણલેશ્યાવાળી વિશેષાધિક છે,

૪. (તેનાથી) તેજોલેશ્યાવાળી સંખ્યાતગુણી છે.

પ્ર. **૩**. ભંતે ! આ કૃષ્ણલેશ્યાવાળા **-યાવત્-** શુક્લ લેશ્યાવાળા દેવો અને દેવીઓમાંથી કોણ, કોનાથી અલ્પ **-યાવત્-** વિશેષાધિક છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ૧. બધાથી થોડા શુક્લલેશ્યાવાળા દેવ છે,

૨. (તેનાથી) પદ્મલેશ્યાવાળા અસંખ્યાતગુણા છે,

૩. (તેનાથી) કાપોતલેશ્યાવાળા અસંખ્યાતગુણા છે,

૪. (તેનાથી) નીલલેશ્યાવાળા વિશેષાધિક છે,

૫. (તેનાથી) કૃષ્ણલેશ્યાવાળા વિશેષાધિક છે,

૬. (તેનાથી) કાપોતલેશ્યાવાળી દેવીઓ સંખ્યાતગુણી છે,

૭. (તેનાથી) નીલલેશ્યાવાળી દેવીઓ વિશેષાધિક છે,

જૈન સાહિત્ય JAINSITE જૈનમ્ જયતિ શાસનમ્

८. कण्हलेस्साओ देवीओ विसेसाहियाओ,

८. (તેનાથી) કૃષ્ણલેશ્યાવાળી દેવીઓ વિશેષાધિક છે,

९. तेउलेस्सा देवा संखेज्जगुणा,

૯. (તેનાથી) તેજોલેશ્યાવાળા દેવ સંખ્યાતગુણા છે,

१०. तेउलेस्साओ देवीओ संखेज्जगुणाओ।

૧૦. (તેનાથી) તેજોલેશ્યાવાળી દેવીઓ સંખ્યાતગુણી છે.

प. **१**. एएसि णं भंते ! भवणवासीणं देवाणं कण्हलेस्साणं **-जाव-** तेउलेस्साण य कयरे कयरेहिंतो अप्पा वा **-जाव-** विसेसाहिया वा ?

પ્ર. **૧**. ભંતે ! આ કૃષ્ણલેશ્યાવાળા **-યાવત્-** તેજોલેશ્યાવાળા ભવનવાસી દેવોમાંથી કોણ, કોનાથી અલ્પ **-યાવત્-** વિશેષાધિક છે ?

उ. गोयमा ! १. सव्वत्थोवा भवणवासी देवा तेउलेस्सा,

ઉ. ગૌતમ ! ૧. બધાથી અલ્પ તેજોલેશ્યાવાળા ભવનવાસી દેવ છે,

२. काउलेस्सा असंखेज्जगुणा,

૨. (તેનાથી) કાપોતલેશ્યાવાળા દેવ અસંખ્યાતગુણા છે,

३. णीललेस्सा विसेसाहिया,

૩. (તેનાથી) નીલલેશ્યાવાળા દેવ વિશેષાધિક છે,

४. कण्हलेस्सा विसेसाहिया।

૪. (તેનાથી) કૃષ્ણલેશ્યાવાળા દેવ વિશેષાધિક છે,

प. **२**. एएसि णं भंते ! भवणवासिणीणं देवीणं कण्हलेस्साणं **-जाव-** तेउलेस्साण य कयरे कयरेहिंतो अप्पा वा **-जाव-** विसेसाहिया वा ?

પ્ર. **૨**. ભંતે ! આ કૃષ્ણલેશ્યાવાળી **-યાવત્-** તેજોલેશ્યાવાળી ભવનવાસી દેવીઓમાંથી કોણ, કોનાથી અલ્પ **-યાવત્-** વિશેષાધિક છે ?

उ. गोयमा ! ***एवं चेव।***

ઉ. ગૌતમ ! ***આ પ્રમાણે (દેવોનાં સમાન દેવીઓનું પણ અલ્પબહુત્વ) કહેવું જોઈએ.***

प्र. **३**. एएसि णं भंते ! भवणवासीणं देवाण य देवीण य कण्हलेस्साणं **-जाव-** तेउलेस्साण य कयरे कयरेहिंतो अप्पा वा **-जाव-** विसेसाहिया वा ?

પ્ર. **૩**. ભંતે ! કૃષ્ણલેશ્યાવાળા **-યાવત્-** તેજોલેશ્યાવાળા ભવનવાસી દેવો અને દેવીઓમાંથી કોણ, કોનાથી અલ્પ **-યાવત્-** વિશેષાધિક છે ?

उ. गोयमा ! १. सव्वत्थोवा भवणवासी देवा तेउलेस्सा,

ઉ. ગૌતમ ! ૧. બધાથી થોડા તેજોલેશ્યાવાળા ભવનવાસી દેવ છે.

२. भवणवासिणीओ तेउलेस्साओ संखेज्जगुणाओ,

૨. (તેનાથી) તેજોલેશ્યાવાળી ભવનવાસી દેવીઓ સંખ્યાતગુણી છે,

३. काउलेस्सा भवणवासी देवा असंखेज्जगुणा,

૩. (તેનાથી) કાપોતલેશ્યાવાળા ભવનવાસી દેવ અસંખ્યાતગુણા છે,

४. नीललेस्सा विसेसाहिया,

૪. (તેનાથી) નીલલેશ્યાવાળા ભવનવાસી દેવ વિશેષાધિક છે,

५. कण्हलेस्सा विसेसाहिया,

૫. (તેનાથી) કૃષ્ણલેશ્યાવાળા ભવનવાસી દેવ વિશેષાધિક છે,

६. काउलेस्साओ भवणवासिणीओ संखेज्जगुणाओ,

૬. (તેનાથી) કાપોતલેશ્યાવાળી ભવનવાસી દેવીઓ સંખ્યાતગુણી છે,

७. णीललेस्साओ विसेसाहियाओ,

૭. (તેનાથી) નીલલેશ્યાવાળી ભવનવાસી દેવીઓ વિશેષાધિક છે,

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

८. कण्हलेस्साओ विसेसाहियाओ।

८. (તેનાથી) કૃષ્ણલેશ્યાવાળી ભવનવાસી દેવીઓ વિશેષાધિક છે.

एवं वाणमंतराण वि तिण्णेव अप्पाबहुया जहेव भवणवासीणं तहेव भाणियव्वा।

જે પ્રમાણે ભવનવાસી દેવ-દેવીઓનું અલ્પબહુત્વ કહ્યું છે, આ પ્રમાણે વાણવ્યંતરોનાં ત્રણેય અલ્પબહુત્વ કહેવા જોઈએ.

प. एएसि णं भंते ! जोइसियाणं देवाण य देवीण य तेउलेस्साण य कयरे कयरेहिंतो अप्पा वा **-जाव-** विसेसाहिया वा ?

પ્ર. ભંતે ! આ તેજોલેશ્યાવાળા જ્યોતિષ્ક દેવ-દેવીઓ-માંથી કોણ, કોનાથી અલ્પ **-યાવત્-** વિશેષાધિક છે ?

उ. गोयमा ! १. सव्वत्थोवा जोइसियदेवा तेउलेस्सा,

२. जोइसिणिदेवीओ तेउलेस्साओ संखेज्जगुणाओ।

ઉ. ગૌતમ ! ૧. બધાથી અલ્પ તેજોલેશ્યાવાળા જ્યોતિષ્ક દેવ છે,

૨. (તેનાથી) તેજોલેશ્યાવાળી જ્યોતિષ્ક દેવીઓ સંખ્યાતગુણી છે.

प. एएसि णं भंते ! १. वेमाणियाणं देवाणं तेउलेस्साणं, २. पम्हलेस्साणं, ३. सुक्कलेस्साण य कयरे कयरेहिंतो अप्पा वा **-जाव-** विसेसाहिया वा ?

પ્ર. ભંતે ! આ ૧. તેજોલેશ્યાવાળા, ૨. પદ્મલેશ્યા-વાળા, ૩. શુક્લલેશ્યાવાળા વૈમાનિક દેવોમાંથી કોણ, કોનાથી અલ્પ **-યાવત્-** વિશેષાધિક છે ?

उ. गोयमा ! १. सव्वत्थोवा वेमाणिया देवा सुक्कलेस्सा,

२. पम्हलेस्सा असंखेज्जगुणा,

३. तेउलेस्सा असंखेज्जगुणा।

ઉ. ગૌતમ ! ૧. બધાથી અલ્પ શુક્લલેશ્યાવાળા વૈમાનિક દેવ છે,

૨. (તેનાથી) પદ્મલેશ્યાવાળા અસંખ્યાતગુણા છે,

૩. (તેનાથી) તેજોલેશ્યાવાળા અસંખ્યાતગુણા છે.

प. एएसि णं भंते ! वेमाणियाणं देवाणं, देवीण य तेउलेस्साणं, पम्हलेस्साणं, सुक्कलेस्साण य कयरे कयरेहिंतो अप्पा वा **-जाव-** विसेसाहिया वा ?

પ્ર. ભંતે ! આ તેજોલેશ્યાવાળા, પદ્મલેશ્યાવાળા, શુક્લલેશ્યાવાળા વૈમાનિક દેવો અને દેવીઓમાંથી કોણ કોનાથી અલ્પ **-યાવત્-** વિશેષાધિક છે ?

उ. गोयमा ! १. सव्वत्थोवा वेमाणिया देवा सुक्कलेस्सा,

२. पम्हलेस्सा असंखेज्जगुणा,

३. तेउलेस्सा असंखेज्जगुणा,

४. तेउलेस्साओ वेमाणिणीओ देवीओ संखेज्ज-गुणाओ।

ઉ. ગૌતમ ! ૧. બધાથી થોડા શુક્લલેશ્યાવાળા વૈમાનિક દેવ છે,

૨. (તેનાથી) પદ્મલેશ્યાવાળા અસંખ્યાતગુણા છે,

૩. (તેનાથી) તેજોલેશ્યાવાળા અસંખ્યાતગુણા છે,

૪. (તેનાથી) તેજોલેશ્યાવાળી વૈમાનિક દેવીઓ સંખ્યાતગુણી છે.

प. एएसि णं भंते ! भवणवासीणं, वाणमंतराणं, जोइसियाणं, वेमाणियाण य देवाणं कण्हलेस्साणं **-जाव-** सुक्कलेस्साण य कयरे कयरेहिंतो अप्पा वा **-जाव-** विसेसाहिया वा ?

પ્ર. ભંતે ! કૃષ્ણલેશ્યાવાળા **-યાવત્-** શુક્લલેશ્યાવાળા, ભવનવાસી, વાણવ્યંતર, જ્યોતિષ્ક અને વૈમાનિક દેવોમાંથી કોણ, કોનાથી અલ્પ **-યાવત્-** વિશેષાધિક છે ?

उ. गोयमा ! १. सव्वत्थोवा वेमाणिया देवा सुक्कलेस्सा,

२. पम्हलेस्सा असंखेज्जगुणा,

३. तेउलेस्सा असंखेज्जगुणा,

ઉ. ગૌતમ ! ૧. બધાથી અલ્પ શુક્લલેશ્યાવાળા વૈમાનિક દેવ છે,

૨. (તેનાથી) પદ્મલેશ્યાવાળા અસંખ્યાતગુણા છે,

૩. (તેનાથી) તેજોલેશ્યાવાળા અસંખ્યાતગુણા છે,

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

४. तेउलेस्सा भवणवासी देवा असंखेज्जगुणा,

૪. (તેનાથી) તેજોલેશ્યાવાળા ભવનવાસી દેવ અસંખ્યાતગુણા છે,

५. काउलेस्सा असंखेज्जगुणा,

૫. (તેનાથી) કાપોતલેશ્યાવાળા અસંખ્યાતગુણા છે,

६. णीललेस्सा विसेसाहिया,

૬. (તેનાથી) નીલલેશ્યાવાળા વિશેષાધિક છે,

७. कण्हलेस्सा विसेसाहिया,

૭. (તેનાથી) કૃષ્ણલેશ્યાવાળા વિશેષાધિક છે,

८. तेउलेस्सा वाणमंतरा देवा असंखेज्जगुणा,

૮. (તેનાથી) તેજોલેશ્યાવાળા વાણવ્યંતર દેવ અસંખ્યાતગુણા છે,

९. काउलेस्सा असंखेज्जगुणा,

૯. (તેનાથી) કાપોતલેશ્યાવાળા અસંખ્યાતગુણા છે,

१०. णीललेस्सा विसेसाहिया,

૧૦. (તેનાથી) નીલલેશ્યાવાળા વિશેષાધિક છે,

११. कण्हलेस्सा विसेसाहिया,

૧૧. (તેનાથી) કૃષ્ણલેશ્યાવાળા વિશેષાધિક છે,

१२. तेउलेस्सा जोइसिय देवा संखेज्जगुणा।

૧૨. (તેનાથી) તેજોલેશ્યાવાળા જ્યોતિષ્ક દેવ સંખ્યાતગુણા છે.

प. एएसि णं भंते ! भवणवासिणीणं, वाणमंतरीणं, जोइसिणीणं वेमाणिणीण य कण्हलेस्साणं **-जाव-** तेउलेस्साण य कयरे कयरेहिंतो अप्पा वा **-जाव-** विसेसाहिया वा ?

પ્ર. ભંતે ! કૃષ્ણલેશ્યાવાળી **-યાવત્-** તેજોલેશ્યાવાળી ભવનવાસી, વાણવ્યંતર, જ્યોતિષ્ક અને વૈમાનિક દેવીઓમાંથી કોણ, કોનાથી અલ્પ **-યાવત્-** વિશેષાધિક છે ?

उ. गोयमा ! १. सव्वत्थोवाओ देवीओ वेमाणिणीओ तेउलेस्साओ,

ઉ. ગૌતમ ! ૧. બધાથી થોડી તેજોલેશ્યાવાળી વૈમાનિક દેવીઓ છે,

२. तेउलेस्साओ भवणवासिणीओ असंखेज्जगुणाओ,

૨. (તેનાથી) તેજોલેશ્યાવાળી ભવનવાસી દેવીઓ અસંખ્યાતગુણી છે,

३. काउलेस्साओ असंखेज्जगुणाओ,

૩. (તેનાથી) કાપોતલેશ્યાવાળી અસંખ્યાતગુણી છે,

४. णीललेस्साओ विसेसाहियाओ,

૪. (તેનાથી) નીલલેશ્યાવાળી વિશેષાધિક છે,

५. कण्हलेस्साओ विसेसाहियाओ,

૫. (તેનાથી) કૃષ્ણલેશ્યાવાળી વિશેષાધિક છે,

६. तेउलेस्साओ वाणमंतरीओ देवीओ असंखेज्जगुणाओ,

૬. (તેનાથી) તેજોલેશ્યાવાળી વાણવ્યંતર દેવીઓ અસંખ્યાતગુણી છે,

७. काउलेस्साओ असंखेज्जगुणाओ,

૭. (તેનાથી) કાપોતલેશ્યાવાળી અસંખ્યાતગુણી છે,

८. णीललेस्साओ विसेसाहियाओ,

૮. (તેનાથી) નીલલેશ્યાવાળી વિશેષાધિક છે,

९. कण्हलेस्साओ विसेसाहियाओ,

૯. (તેનાથી) કૃષ્ણલેશ્યાવાળી વિશેષાધિક છે,

१०. तेउलेस्साओ जोइसिणीओ देवीओ संखेज्जगुणाओ।

૧૦. (તેનાથી) તેજોલેશ્યાવાળી જ્યોતિષ્ક દેવીઓ સંખ્યાતગુણી છે.

प. एएसि णं भंते! भवणवासीणं **-जाव-** वेमाणियाणं देवाण य देवीण य कण्हलेस्साणं **-जाव-** सुक्कलेस्साण य कयरे कयरेहिंतो अप्पा वा **-जाव-** विसेसाहिया वा ?

પ્ર. ભંતે ! કૃષ્ણલેશ્યાવાળા **-યાવત્-** શુક્લલેશ્યાવાળા ભવનવાસી **-યાવત્-** વૈમાનિક દેવો અને દેવીઓમાંથી કોણ, કોનાથી અલ્પ **-યાવત્-** વિશેષાધિક છે ?

उ. गोयमा ! १. सव्वत्थोवा वेमाणिया देवा सुक्कलेस्सा,

ઉ. ગૌતમ ! ૧. બધાથી થોડા શુક્લલેશ્યાવાળા વૈમાનિક દેવ છે.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

२. पम्हलेस्सा असंखेज्जगुणा,
३. तेउलेस्सा असंखेज्जगुणा,
४. तेउलेस्साओ वेमाणिणीओ देवीओ संखेज्जगुणाओ,
५. तेउलेस्सा भवणवासी देवा असंखेज्जगुणा,
६. तेउलेस्साओ भवणवासिणीओ देवीओ संखेज्जगुणाओ,
७. काउलेस्सा भवणवासी देवा असंखेज्जगुणा,
८. णीललेस्सा विसेसाहिया,
९. कण्हलेस्सा विसेसाहिया,
१०. काउलेस्साओ भवणवासिणीओ देवीओ संखेज्जगुणाओ,
११. णीललेस्साओ विसेसाहियाओ,
१२. कण्हलेस्साओ विसेसाहियाओ,
१३. तेउलेस्सा वाणमंतरा देवा असंखेज्जगुणा,
१४. तेउलेस्साओ वाणमंतरीओ देवीओ संखेज्जगुणाओ,
१५. काउलेस्सा वाणमंतरा देवा असंखेज्जगुणा,
१६. णीललेस्सा विसेसाहिया,
१७. कण्हलेस्सा विसेसाहिया,
१८. काउलेस्साओ वाणमंतरीओ देवीओ संखेज्जगुणाओ,
१९. णीललेस्साओ देवीओ विसेसाहियाओ,
२०. कण्हलेस्साओ देवीओ विसेसाहियाओ,
२१. तेउलेस्साओ जोइसिया देवा संखेज्जगुणा,
२२. तेउलेस्साओ जोइसिणीओ देवीओ संखेज्जगुणाओ।[1]

– पण्ण. प. १७, उ. २, सु. ११७१-११९०

૨. (તેનાથી) પદ્મલેશ્યાવાળા અસંખ્યાતગુણા છે,
૩. (તેનાથી) તેજોલેશ્યાવાળા અસંખ્યાતગુણા છે,
૪. (તેનાથી) તેજોલેશ્યાવાળી વૈમાનિક દેવીઓ સંખ્યાતગુણી છે,
૫. (તેનાથી) તેજોલેશ્યાવાળા ભવનવાસી દેવ અસંખ્યાતગુણા છે,
૬. (તેનાથી) તેજોલેશ્યાવાળી ભવનવાસી દેવીઓ સંખ્યાતગુણી છે,
૭. (તેનાથી) કાપોતલેશ્યાવાળા ભવનવાસી દેવ અસંખ્યાતગુણા છે,
૮. (તેનાથી) નીલલેશ્યાવાળા વિશેષાધિક છે,
૯. (તેનાથી) કૃષ્ણલેશ્યાવાળા વિશેષાધિક છે,
૧૦. (તેનાથી) કાપોતલેશ્યાવાળી ભવનવાસી દેવીઓ સંખ્યાતગુણી છે,
૧૧. (તેનાથી) નીલલેશ્યાવાળી વિશેષાધિક છે,
૧૨. (તેનાથી) કૃષ્ણલેશ્યાવાળી વિશેષાધિક છે,
૧૩. (તેનાથી) તેજોલેશ્યાવાળા વાણવ્યંતર દેવ અસંખ્યાતગુણા છે,
૧૪. (તેનાથી) તેજોલેશ્યાવાળી વાણવ્યંતર દેવીઓ સંખ્યાતગુણી છે,
૧૫. (તેનાથી) કાપોતલેશ્યાવાળા વાણવ્યંતર દેવ અસંખ્યાતગુણા છે,
૧૬. (તેનાથી) નીલલેશ્યાવાળા વિશેષાધિક છે,
૧૭. (તેનાથી) કૃષ્ણલેશ્યાવાળા વિશેષાધિક છે,
૧૮. (તેનાથી) કાપોતલેશ્યાવાળી વાણવ્યંતર દેવીઓ સંખ્યાતગુણી છે,
૧૯. (તેનાથી) નીલલેશ્યાવાળી દેવીઓ વિશેષાધિક છે,
૨૦. (તેનાથી) કૃષ્ણલેશ્યાવાળી દેવીઓ વિશેષાધિક છે,
૨૧. (તેનાથી) તેજોલેશ્યાવાળા જ્યોતિષ્કદેવ સંખ્યાતગુણા છે,
૨૨. (તેનાથી) તેજોલેશ્યાવાળી જ્યોતિષ્ક દેવીઓ સંખ્યાતગુણી છે.

1. विया. स. २५, उ. १, सु. ३

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

४९. सलेस्सदीवकुमाराइणं अप्पबहुत्तं-

प. एएसि णं भंते ! दीवकुमाराणं कण्हलेस्साणं -**जाव**- तेउलेस्साण य कयरे कयरेहिंतो अप्पा वा -**जाव**- विसेसाहिया वा ?

उ. गोयमा ! १. सव्वत्थोवा दीवकुमारा तेउलेस्सा,

२. काउलेस्सा असंखेज्जगुणा,

३. नीललेस्सा विसेसाहिया,

४. कण्हलेस्सा विसेसाहिया।

- विया. स. १६, उ. ११, सु. ३

उदहिकुमारा वि एवं चेव।

- विया. स. १६, उ. १२, सु. १

एवं दिसाकुमारा वि।

- विया. स.१६,उ.१३, सु.१

एवं थणियकुमारा वि।

- विया. स. १६, उ.१४, सु.१

एवं नागकुमारा वि।

- विया. स. १७, उ. १३, सु.१

सुवण्णकुमारा वि एवं चेव।

- विया. स. १७, उ. १४, सु.१

विज्जुकुमारा वि एवं चेव।

- विया. स.१७, उ. १५, सु.१

वाउकुमारा वि एवं चेव।

- विया. स. १७, उ. १६,सु. १

अग्गिकुमारा वि एवं चेव।

- विया.स. १७, उ. १७, सु.१

૪૯. સલેશી દ્વીપકુમારાદિનું અલ્પબહુત્વ :

પ્ર. ભંતે ! કૃષ્ણલેશ્યાવાળા -**યાવત્**- તેજોલેશ્યાવાળા દ્વીપકુમારોમાંથી કોણ કોનાથી અલ્પ -**યાવત્**- વિશેષાધિક છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ૧. બધાથી અલ્પ દ્વીપકુમાર તેજોલેશ્યાવાળા છે,

૨. (તેનાથી) કાપોતલેશ્યાવાળા અસંખ્યાતગુણા છે,

૩. (તેનાથી) નીલલેશ્યાવાળા વિશેષાધિક છે,

૪. (તેનાથી) કૃષ્ણલેશ્યાવાળા વિશેષાધિક છે.

ઉદધિકુમારોનું અલ્પ બહુત્વ પણ આ પ્રમાણે છે.

દિશાકુમારોનું અલ્પ બહુત્વ પણ આ પ્રમાણે છે.

સ્તનિતકુમારોનું અલ્પ બહુત્વ પણ આ પ્રમાણે છે.

નાગકુમારોનું અલ્પ બહુત્વ પણ આ પ્રમાણે છે.

સુવર્ણકુમારોનું અલ્પ બહુત્વ પણ આ પ્રમાણે છે.

વિદ્યુતકુમારોનું અલ્પ બહુત્વ પણ આ પ્રમાણે છે.

વાયુકુમારોનું અલ્પ બહુત્વ પણ આ પ્રમાણે છે.

અગ્નિકુમારોનું અલ્પ બહુત્વ પણ આ પ્રમાણે છે.

५०. सलेस्स जीव-चउवीसदंडएसु इड्ढि-अप्पबहुत्तं-

प. एएसि णं भंते ! जीवाणं कण्हलेस्साणं -**जाव**- सुक्कलेस्साण य कयरे कयरेहिंतो अप्पिड्ढिया वा महिड्ढिया वा ?

उ. गोयमा ! १. कण्हलेस्सेहिंतो णीललेस्सा महिड्ढिया,

२. णीललेस्सेहिंतो काउलेस्सा महिड्ढिया,

३. काउलेस्सेहिंतो तेउलेस्सा महिड्ढिया,

૫૦. સલેશી જીવ ચોવીસ દંડકોમાં ઋદ્ધિનું અલ્પ બહુત્વ :

પ્ર. આ કૃષ્ણલેશ્યાવાળા -**યાવત્**- શુક્લલેશ્યાવાળા જીવોમાં કોણ, કોનાથી અલ્પ ઋદ્ધિવાળા કે મહાૠદ્ધિવાળા છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ૧. કૃષ્ણલેશ્યાવાળોથી નીલલેશ્યાવાળા મહર્દ્ધિક છે,

૨. નીલલેશ્યાવાળોથી કાપોતલેશ્યાવાળા મહર્દ્ધિક છે,

૩. કાપોતલેશ્યાવાળોથી તેજોલેશ્યાવાળા મહર્દ્ધિક છે,

जैन साईट JAINSITE.com जैनम् जयति शासनम्

४. तेउलेस्सेहिंतो पम्हलेस्सा महिड्ढिया,
५. पम्हलेस्सेहिंतो सुक्कलेस्सा महिड्ढिया,
६. सव्वप्पिड्ढिया जीवा कण्हलेस्सा,
७. सव्वमहिड्ढिया जीवा सुक्कलेस्सा।

प. एएसि णं भंते! णेरइयाणं कण्हलेस्साणं, णीललेस्साणं, काउलेस्साण य कयरे कयरेहिंतो अप्पिड्ढिया वा, महिड्ढिया वा?

उ. गोयमा! १. कण्हलेस्सेहिंतो णीललेस्सा महिड्ढिया,
२. णीललेस्सेहिंतो काउलेस्सा महिड्ढिया,
३. सव्वप्पिड्ढिया णेरइया कण्हलेस्सा,
४. सव्वमहिड्ढिया णेरइया काउलेस्सा।

प. एएसि णं भंते! तिरिक्खजोणियाणं कण्हलेस्साणं -जाव- सुक्कलेस्साण य कयरे कयरेहिंतो अप्पिड्ढिया वा, महिड्ढिया वा?

उ. गोयमा! ***जहा जीवा।***

प. एएसि णं भंते! एगिंदियतिरिक्खजोणियाणं कण्हलेस्साणं -जाव- तेउलेस्साण य कयरे कयरेहिंतो अप्पिड्ढिया वा, महिड्ढिया वा?

उ. गोयमा! १. कण्हलेस्सेहिंतो एगिंदियतिरिक्खजोणिएहिंतो णीललेस्सा महिड्ढिया,
२. णीललेस्सेहिंतो काउलेस्सा महिड्ढिया,
३. काउलेस्सेहिंतो तेउलेस्सा महिड्ढिया,
४. सव्वप्पिड्ढिया एगिंदियतिरिक्खजोणिया कण्हलेस्सा,
५. सव्वमहिड्ढिया तेउलेस्सा।

एवं पुढविकाइयाण वि।

एवं एएणं अभिलावेणं जहेव लेसाओ भाणियाओ तहेव णेयव्वं -जाव- चउरिंदिया।

૪. તેજોલેશ્યાવાળોથી પદ્મલેશ્યાવાળા મહર્દ્ધિક છે,
૫. પદ્મલેશ્યાવાળોથી શુક્લલેશ્યાવાળા મહર્દ્ધિક છે,
૬. કૃષ્ણલેશ્યાવાળા જીવ બધાથી અલ્પઋદ્ધિવાળા છે,
૭. શુક્લલેશ્યાવાળા જીવ બધાથી મહાઋદ્ધિવાળા છે.

પ્ર. ભંતે ! આ કૃષ્ણલેશી, નીલલેશી, કાપોતલેશી નારકોમાં કોણ, કોનાથી અલ્પઋદ્ધિવાળા કે મહાઋદ્ધિવાળા છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ૧. કૃષ્ણલેશી નારકોથી નીલલેશી નારક મહર્દ્ધિક છે,
૨. નીલલેશી નારકોથી કાપોતલેશી નારક મહર્દ્ધિક છે,
૩. કૃષ્ણલેશ્યાવાળા નારક બધાથી અલ્પઋદ્ધિવાળા છે,
૪. કાપોતલેશ્યાવાળા નારક બધાથી મહાઋદ્ધિવાળા છે.

પ્ર. ભંતે ! આ કૃષ્ણલેશ્યાવાળા **-યાવત્-** શુક્લલેશ્યાવાળા તિર્યંચયોનિકોમાંથી કોણ, કોનાથી અલ્પઋદ્ધિવાળા કે મહાઋદ્ધિવાળા છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ***જેમ સમુચ્ચય જીવોની અલ્પઋદ્ધિ મહાઋદ્ધિ કહી છે, તે પ્રમાણે તિર્યંચયોનિકોની કહેવી જોઈએ.***

પ્ર. ભંતે ! કૃષ્ણલેશ્યાવાળા **-યાવત્-** તેજોલેશ્યાવાળા એકેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિકોમાંથી કોણ, કોનાથી અલ્પઋદ્ધિવાળા કે મહાઋદ્ધિવાળા છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ૧. કૃષ્ણલેશ્યાવાળા એકેન્દ્રિય તિર્યંચોની અપેક્ષાએ નીલલેશ્યાવાળા એકેન્દ્રિય મહર્દ્ધિક છે,
૨. નીલલેશ્યાવાળાથી કાપોતલેશ્યાવાળા મહર્દ્ધિક છે,
૩. કાપોતલેશ્યાવાળાથી તેજોલેશ્યાવાળા મહર્દ્ધિક છે,
૪. બધાથી અલ્પઋદ્ધિવાળા કૃષ્ણલેશ્યાવાળા એકેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક છે,
૫. બધાથી મહાઋદ્ધિવાળા તેજોલેશ્યાવાળા એકેન્દ્રિય છે.

આ પ્રમાણે પૃથ્વીકાયિકોની અલ્પઋદ્ધિ મહાઋદ્ધિનું અલ્પબહુત્વ કહેવું જોઈએ.

આ પ્રમાણે ચઉરેન્દ્રિય જીવો સુધી જેમાં જેટલી લેશ્યાઓ જે ક્રમથી કહી છે તે ક્રમથી આ આલાપકનાં અનુસાર અલ્પઋદ્ધિ કે મહાઋદ્ધિવાળી જાણી લેવી જોઈએ.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

पंचेंदियतिरिक्खजोणियाणं तिरिक्खजोणिणीण सम्मुच्छिमाणं गब्भवक्कंतियाण य सव्वेसिं भाणियव्वं -जाव- अप्पिड्ढिया वेमाणिया देवा तेउलेस्सा, सव्वमहिड्ढिया वेमाणिया देवा सुक्कलेस्सा ।[1]

- पण्ण. प. १७, उ. २, सु. ११९१-११९७

આ પ્રમાણે સમ્મૂર્ચ્છિમ અને ગર્ભજપંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિકો તથા તિર્યંચયોનિક સ્ત્રીઓથી તેજોલેશ્યાવાળા વૈમાનિક દેવ અલ્પઋદ્ધિવાળા છે અને શુક્લલેશ્યાવાળા વૈમાનિક દેવ મહાઋદ્ધિ-વાળા છે ત્યાં સુધી બધુ વર્ણન પૂર્વવત્ કરવું જોઈએ.

५१. सलेस्स दीवकुमाराइणं इड्ढि अप्पबहुत्तं-

प. एएसि णं भंते ! दीवकुमाराणं कण्हलेस्साणं **-जाव-** तेउलेस्साण य कयरे कयरेहिंतो अप्पिड्ढिया वा महिड्ढिया वा ?

उ. गोयमा ! १. कण्हलेस्सेहिंतो नीललेस्सा महिड्ढिया,

२. नीललेस्सेहिंतो काउलेस्सा महिड्ढिया,

३. काउलेस्सेहिंतो तेउलेस्सा महिड्ढिया,

४. सव्वप्पिड्ढिया कण्हलेस्सा सव्वमहिड्ढिया तेउलेस्सा ।

- विया. स. १६, उ. ११, सु. ४

उदहि-दिसा-थणियकुमाराण य एवं चेव ।

- विया. स. १६, उ. १२-१४

नाग-सुवण्ण-विज्जु-वाउ-अग्गिकुमाराण य एवं चेव ।

- विया. स. १७, उ. १३-१७

૫૧. સલેશી દ્વીપકુમારાદિની ઋદ્ધિનું અલ્પબહુત્વ :

પ્ર. ભંતે ! આ કૃષ્ણલેશ્યાવાળા **-યાવત્-** તેજોલેશ્યા-વાળા દ્વીપકુમારોમાંથી કોણ, કોનાથી અલ્પઋદ્ધિ-વાળા કે મહાઋદ્ધિવાળા છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ૧. કૃષ્ણલેશ્યાવાળાથી નીલલેશ્યાવાળા દ્વીપકુમાર મહર્દ્ધિક છે,

૨. નીલલેશ્યાવાળાથી કાપોતલેશ્યાવાળા દ્વીપકુમાર મહર્દ્ધિક છે,

૩. કાપોતલેશ્યાવાળાથી તેજોલેશ્યાવાળા દ્વીપકુમાર મહર્દ્ધિક છે,

૪. બધાથી અલ્પઋદ્ધિવાળા કૃષ્ણલેશી છે, બધાથી મહાઋદ્ધિવાળા તેજોલેશી છે.

ઉદધિકુમાર, દિશાકુમાર અને સ્તનિતકુમારોની અલ્પઋદ્ધિ મહાઋદ્ધિનું અલ્પ બહુત્વ આ પ્રમાણે છે.

નાગકુમાર, સુવર્ણકુમાર, વિદ્યુતકુમાર, વાયુકુમાર અને અગ્નિકુમારોની અલ્પઋદ્ધિ મહાઋદ્ધિનું અલ્પ - બહુત્વ આ પ્રમાણે છે.

५२. लेस्साणं ठाणा-

प. केवइया णं भंते ! कण्हलेस्सट्ठाणा पण्णत्ता ?

उ. गोयमा ! असंखेज्जा कण्हलेस्सट्ठाणा पण्णत्ता ।

एवं -जाव- सुक्कलेस्सा ।

- पण्ण. प. १७, उ. ४, सु. १२४६

असंखेज्जा ओसप्पिणीण, उस्सप्पिणीण जे समया ।
संखाईया लोगा लेसाणं हुंति ठाणाइं ॥

- उत्त. अ. ३४, गा. ३३

૫૨. લેશ્યાઓનાં સ્થાન :

પ્ર. કૃષ્ણલેશ્યાનાં કેટલા સ્થાન કહ્યા છે ?

ઉ. ગૌતમ ! કૃષ્ણલેશ્યાનાં અસંખ્ય સ્થાન કહ્યા છે.

આ પ્રમાણે શુક્લલેશ્યા સુધી અસંખ્ય સ્થાન જાણવા જોઈએ.

અસંખ્યાત અવસર્પિણી- ઉત્સર્પિણી કાળનો જેટલો સમય છે કે સંખ્યાત લોકોનાં જેટલા આકાશ પ્રદેશ છે તેટલા લેશ્યાઓનાં સ્થાન હોય છે.

५३. लेस्सट्ठाणाणं अप्प-बहुत्तं-

प. एएसि णं भंते ! कण्हलेस्सट्ठाणाणं **-जाव-** सुक्कलेस्सट्ठाणाण य जहण्णगाणं दव्वट्ठयाए, पएसट्ठयाए, दव्वट्ठपएसट्ठयाए कयरे कयरेहिंतो अप्पा वा **-जाव-** विसेसाहिया वा ?

૫૩. લેશ્યાનાં સ્થાનોમાં અલ્પબહુત્વ :

પ્ર. ભંતે ! આ કૃષ્ણલેશ્યા **-યાવત્-** શુક્લલેશ્યાનાં જઘન્ય સ્થાનોમાંથી દ્રવ્યની અપેક્ષાએ, પ્રદેશોની અપેક્ષાએ અને દ્રવ્ય તથા પ્રદેશોની અપેક્ષાથી કોણ, કોનાથી અલ્પ **-યાવત્-** વિશેષાધિક છે?

---

१. (क) विया. स. १, उ. २, सु. १३ (ख) विया. स. १६, उ. ११, सु. ४

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

दव्वट्ठयाए-

उ. गोयमा ! सव्वत्थोवा जहण्णगा काउलेस्सट्ठाणा दव्वट्ठयाए,

जहण्णगा णीललेस्सट्ठाणा दव्वट्ठयाए असंखेज्जगुणा,

जहण्णगा कण्हलेस्सट्ठाणा दव्वट्ठयाए असंखेज्जगुणा,

जहण्णगा तेउलेस्सट्ठाणा दव्वट्ठयाए असंखेज्जगुणा,

जहण्णगा पम्हलेस्सट्ठाणा दव्वट्ठयाए असंखेज्जगुणा,

जहण्णगा सुक्कलेस्सट्ठाणा दव्वट्ठयाए असंखेज्जगुणा,

पएसट्ठयाए-

सव्वत्थोवा जहण्णगा काउलेस्सट्ठाणा पएसट्ठयाए,

जहण्णगा णीललेस्सट्ठाणा पएसट्ठयाए असंखेज्जगुणा,

जहण्णगा कण्हलेस्सट्ठाणा पएसट्ठयाए असंखेज्जगुणा,

जहण्णगा तेउलेस्सट्ठाणा पएसट्ठयाए असंखेज्जगुणा,

जहण्णगा पम्हलेस्सट्ठाणा पएसट्ठयाए असंखेज्जगुणा,

जहण्णगा सुक्कलेस्सट्ठाणा पएसट्ठयाए असंखेज्जगुणा,

दव्वट्ठ-पएसट्ठयाए-

सव्वत्थोवा जहण्णगा काउलेस्सट्ठाणा दव्वट्ठयाए,

जहण्णगा णीललेस्सट्ठाणा दव्वट्ठयाए असंखेज्जगुणा,

एवं कण्हलेस्सट्ठाणा तेउलेस्सट्ठाणा पम्हलेस्सट्ठाणा,

जहण्णगा सुक्कलेस्सट्ठाणा दव्वट्ठयाए असंखेज्जगुणा,

દ્રવ્યની અપેક્ષાથી :

ઉ. ગૌતમ ! દ્રવ્યની અપેક્ષાએ બધાથી અલ્પ જઘન્ય કાપોતલેશ્યાનાં સ્થાન છે,

(તેનાથી) નીલલેશ્યાનાં જઘન્ય સ્થાન દ્રવ્યની અપેક્ષાએ અસંખ્યાતગુણા છે,

(તેનાથી) કૃષ્ણલેશ્યાનાં જઘન્ય સ્થાન દ્રવ્યની અપેક્ષાએ અસંખ્યાતગુણા છે,

(તેનાથી) તેજોલેશ્યાનાં જઘન્ય સ્થાન દ્રવ્યની અપેક્ષાએ અસંખ્યાતગુણા છે,

(તેનાથી) પદ્મલેશ્યાનાં જઘન્ય સ્થાન દ્રવ્યની અપેક્ષાએ અસંખ્યાતગુણા છે,

(તેનાથી) શુક્લલેશ્યાના જઘન્ય સ્થાન દ્રવ્યની અપેક્ષાએ અસંખ્યાતગુણા છે.

પ્રદેશોની અપેક્ષાથી :

બધાથી અલ્પ પ્રદેશોની અપેક્ષાએ કાપોતલેશ્યાનાં જઘન્ય સ્થાન છે,

(તેનાથી) નીલલેશ્યાનાં જઘન્ય સ્થાન પ્રદેશોની અપેક્ષાએ અસંખ્યાતગુણા છે,

(તેનાથી) કૃષ્ણલેશ્યાનાં જઘન્ય સ્થાન પ્રદેશોની અપેક્ષાએ અસંખ્યાતગુણા છે,

(તેનાથી) તેજોલેશ્યાનાં જઘન્ય સ્થાન પ્રદેશોની અપેક્ષાએ અસંખ્યાતગુણા છે,

(તેનાથી) પદ્મલેશ્યાનાં જઘન્ય સ્થાન પ્રદેશોની અપેક્ષાએ અસંખ્યાતગુણા છે,

(તેનાથી) શુક્લલેશ્યાનાં જઘન્ય સ્થાન પ્રદેશોની અપેક્ષાએ અસંખ્યાતગુણા છે,

દ્રવ્ય અને પ્રદેશોની અપેક્ષાથી :

બધાથી અલ્પ દ્રવ્યની અપેક્ષાએ કાપોતલેશ્યાનાં જઘન્ય સ્થાન છે,

(તેનાથી) નીલલેશ્યાનાં જઘન્ય સ્થાન દ્રવ્યની અપેક્ષાએ અસંખ્યાતગુણા છે,

આ પ્રમાણે જઘન્ય કૃષ્ણલેશ્યા સ્થાન, તેજોલેશ્યા સ્થાન, પદ્મલેશ્યા સ્થાન પણ ક્રમશઃ અસંખ્યાત-ગુણા છે,

(તેનાથી) શુક્લલેશ્યાનાં જઘન્ય સ્થાન દ્રવ્યની અપેક્ષાએ અસંખ્યાતગુણા છે,

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

जहण्णएहिंतो सुक्कलेस्सट्ठाणेहिंतो दव्वट्ठयाए जहण्णगा काउलेस्सट्ठाणा पएसट्ठयाए अणंतगुणा,

जहण्णगा णीललेस्सट्ठाणा पएसट्ठयाए असंखेज्जगुणा,

एवं -जाव- सुक्कलेस्सट्ठाणा।

प. एएसि णं भंते! कण्हलेस्सट्ठाणाणं **-जाव-** सुक्कलेस्सट्ठाणाण य उक्कोसगाणं दव्वट्ठयाए, पएसट्ठयाए दव्वट्ठपएसट्ठयाए कयरे कयरेहिंतो अप्पा वा **-जाव-** विसेसाहिया वा ?

उ. गोयमा ! सव्वत्थोवा उक्कोसगा काउलेस्सट्ठाणा दव्वट्ठयाए,

उक्कोसगा णीललेस्सट्ठाणा दव्वट्ठयाए असंखेज्जगुणा,

एवं जहेव जहण्णगा तहेव उक्कोसगा वि,

णवरं- उक्कोसत्ति अभिलावो।

प. एएसि णं भंते! कण्हलेस्सट्ठाणाणं **-जाव-** सुक्कलेस्सट्ठाणाण य जहण्णुक्कोसगाणं दव्वट्ठयाए, पएसट्ठाए, दव्वट्ठपएसट्ठयाए कयरे कयरेहिंतो अप्पा वा **-जाव-** विसेसाहिया वा ?

दव्वट्ठयाए-

उ. गोयमा ! सव्वत्थोवा जहण्णगा काउलेस्सट्ठाणा दव्वट्ठयाए,

जहण्णगा णीललेस्सट्ठाणा दव्वट्ठयाए असंखेज्जगुणा,

एवं कण्हलेस्सट्ठाणा, तेउलेस्सट्ठाणा, पम्हलेस्सट्ठाणा,

जहण्णगा सुक्कलेस्सट्ठाणा दव्वट्ठयाए असंखेज्जगुणा,

जहण्णएहिंतो सुक्कलेस्सट्ठाणेहिंतो दव्वट्ठयाए उक्कोसा काउलेस्सट्ठाणा दव्वट्ठयाए असंखेज्जगुणा,

દ્રવ્યની અપેક્ષાએ જઘન્ય શુક્લલેશ્યા સ્થાનોથી કાપોતલેશ્યાનાં જઘન્ય સ્થાન પ્રદેશોની અપેક્ષાએ અનન્તગુણા છે,

નીલલેશ્યાનાં જઘન્ય સ્થાન પ્રદેશોની અપેક્ષાએ અસંખ્યાતગુણા છે,

આ પ્રમાણે શુક્લલેશ્યાનાં સ્થાનો સુધી અસંખ્યાતગુણા જાણવાં જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! આ કૃષ્ણલેશ્યાનાં ઉત્કૃષ્ટ સ્થાનો **-યાવત્-** શુક્લલેશ્યાનાં ઉત્કૃષ્ટ સ્થાનોમાંથી દ્રવ્યની અપેક્ષાથી પ્રદેશોની અપેક્ષાથી તથા દ્રવ્ય અને પ્રદેશોની અપેક્ષાથી કોણ, કોનાથી અલ્પ **-યાવત્-** વિશેષાધિક છે ?

ઉ. ગૌતમ ! બધાથી અલ્પ દ્રવ્યની અપેક્ષાએ કાપોતલેશ્યાનાં ઉત્કૃષ્ટ સ્થાન છે,

(તેનાથી) નીલલેશ્યાનાં ઉત્કૃષ્ટ સ્થાન દ્રવ્યની અપેક્ષાએ અસંખ્યાતગુણા છે,

આ પ્રમાણે જઘન્ય સ્થાનોનાં અલ્પબહુત્વનાં સમાન ઉત્કૃષ્ટ સ્થાનોનું પણ અલ્પબહુત્વ જાણવું જોઈએ,

વિશેષ : જઘન્ય શબ્દનાં સ્થાનમાં ઉત્કૃષ્ટ શબ્દ કહેવા જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! આ કૃષ્ણલેશ્યા **-યાવત્-** શુક્લલેશ્યાના જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ સ્થાનોમાં દ્રવ્યની અપેક્ષાથી, પ્રદેશોની અપેક્ષાથી તથા દ્રવ્ય અને પ્રદેશોની અપેક્ષાથી કોણ, કોનાથી અલ્પ **-યાવત્-** વિશેષાધિક છે ?

દ્રવ્યની અપેક્ષાથી :

ઉ. ગૌતમ ! દ્રવ્યની અપેક્ષાથી બધાથી થોડા કાપોતલેશ્યાનાં જઘન્ય સ્થાન છે,

(તેનાથી) નીલલેશ્યાનાં જઘન્ય સ્થાન દ્રવ્યની અપેક્ષાએ અસંખ્યાતગુણા છે,

આ પ્રમાણે કૃષ્ણલેશ્યા, તેજોલેશ્યા અને પદ્મલેશ્યાનાં જઘન્ય સ્થાન ક્રમશઃ અસંખ્યાતગુણા છે.

(તેનાથી) શુક્લલેશ્યાનાં જઘન્ય સ્થાન દ્રવ્યની અપેક્ષાએ અસંખ્યાતગુણા છે,

દ્રવ્યની અપેક્ષાએ જઘન્ય શુક્લલેશ્યા સ્થાનોથી કાપોતલેશ્યાનાં ઉત્કૃષ્ટ સ્થાન દ્રવ્યની અપેક્ષાએ અસંખ્યાતગુણા છે,

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

उक्कोसा णीललेस्सट्ठाणा दव्वट्ठयाए असंखेज्जगुणा,

(તેનાથી) નીલલેશ્યાના ઉત્કૃષ્ટ સ્થાન દ્રવ્યની અપેક્ષાએ અસંખ્યાતગુણા છે,

एवं कण्हलेस्सट्ठाणा तेउलेस्सट्ठाणा पम्हलेस्सट्ठाणा,

આ પ્રમાણે- કૃષ્ણલેશ્યા, તેજોલેશ્યા અને પદ્મલેશ્યાનાં ઉત્કૃષ્ટ સ્થાન ક્રમથી અસંખ્યાતગુણા છે,

उक्कोसा सुक्कलेस्सट्ठाणा दव्वट्ठयाए असंखेज्जगुणा।

(તેનાથી) શુક્લલેશ્યાનાં ઉત્કૃષ્ટ સ્થાન દ્રવ્યની અપેક્ષાએ અસંખ્યાતગુણા છે.

पएसट्ठयाए-

પ્રદેશોની અપેક્ષાએ :

सव्वत्थोवा जहण्णगा काउलेस्सट्ठाणा पएसट्ठयाए,

બધાથી અલ્પ પ્રદેશોની અપેક્ષાએ કાપોતલેશ્યાના જઘન્ય સ્થાન છે,

जहण्णगा णीललेस्सट्ठाणा पएसट्ठयाए असंखेज्जगुणा,

(તેનાથી) નીલલેશ્યાનાં જઘન્ય સ્થાન પ્રદેશોની અપેક્ષાએ અસંખ્યાતગુણા છે,

एवं जहेव दव्वट्ठयाए तहेव पएसट्ठयाए वि भाणियव्वं।

આ પ્રમાણે જેમ દ્રવ્યની અપેક્ષાએ અલ્પબહુત્વનું વર્ણન કરેલ છે, તેવીજ રીતે પ્રદેશોની અપેક્ષાથી પણ અલ્પબહુત્વનું વર્ણન કરવું જોઈએ.

दव्वट्ठपएसट्ठयाए-

દ્રવ્ય અને પ્રદેશોની અપેક્ષાથી :

सव्वत्थोवा जहण्णगा काउलेस्सट्ठाणा दव्वट्ठयाए,

કાપોતલેશ્યાનાં જઘન્ય સ્થાન દ્રવ્યની અપેક્ષાએ બધાથી અલ્પ છે,

જૈન સાઈટ JAINSITE .com જૈનમ્ જયતિ શાસનમ્

जहण्णगा णीललेस्सट्ठाणा दव्वट्ठयाए असंखेज्जगुणा,

(તેનાથી) નીલલેશ્યાનાં જઘન્ય સ્થાન દ્રવ્યની અપેક્ષાએ અસંખ્યાતગુણા છે,

एवं कण्हलेस्सट्ठाणा तेउलेस्सट्ठाणा पम्हलेस्सट्ठाणा,

આ પ્રમાણે કૃષ્ણલેશ્યા, તેજોલેશ્યા અને પદ્મલેશ્યાનાં જઘન્ય સ્થાન ક્રમથી અસંખ્યાતગુણા છે,

जहण्णगा सुक्कलेस्सट्ठाणा दव्वट्ठयाए असंखेज्जगुणा,

(તેનાથી) શુક્લલેશ્યાનાં જઘન્ય સ્થાન દ્રવ્યની અપેક્ષાએ અસંખ્યાતગુણા છે,

जहण्णएहिंतो सुक्कलेस्सट्ठाणेहिंतो दव्वट्ठयाए, उक्कोसा काउलेस्सट्ठाणा दव्वट्ठयाए असंखेज्जगुणा,

દ્રવ્યની અપેક્ષાએ જઘન્ય શુક્લલેશ્યા સ્થાનોથી કાપોતલેશ્યાનાં ઉત્કૃષ્ટ સ્થાન દ્રવ્યની અપેક્ષાએ અસંખ્યાતગુણા છે,

उक्कोसा णीललेस्सट्ठाणा दव्वट्ठयाए असंखेज्जगुणा,

(તેનાથી) નીલલેશ્યાનાં ઉત્કૃષ્ટ સ્થાન દ્રવ્યની અપેક્ષાએ અસંખ્યાતગુણા છે,

एवं कण्हलेस्सट्ठाणा, तेउलेस्सट्ठाणा, पम्हलेस्सट्ठाणा, उक्कोसगा सुक्कलेस्सट्ठाणा दव्वट्ठयाए असंखेज्जगुणा,

આ પ્રમાણે- કૃષ્ણલેશ્યા, તેજોલેશ્યા, પદ્મલેશ્યા અને શુક્લલેશ્યાનાં ઉત્કૃષ્ટ સ્થાન દ્રવ્યની અપેક્ષાએ અસંખ્યાતગુણા છે,

उक्कोसएहिंतो सुक्कलेस्सट्ठाणेहिंतो दव्वट्ठयाए, जहण्णगा काउलेस्सट्ठाणा पएसट्ठयाए अणंतगुणा,

દ્રવ્યની અપેક્ષાએ ઉત્કૃષ્ટ શુક્લલેશ્યા સ્થાનોથી જઘન્ય કાપોતલેશ્યાનાં સ્થાન પ્રદેશોની અપેક્ષાએ અનન્તગુણા છે,

जहण्णगा णीललेस्सट्ठाणा पएसट्ठयाए असंखेज्जगुणा,

(તેનાથી) જઘન્ય નીલલેશ્યા સ્થાન પ્રદેશોની અપેક્ષાએ અસંખ્યાતગુણા છે,

एवं कण्हलेस्सट्ठाणा तेउलेस्सट्ठाणा पम्हलेस्सट्ठाणा, जहण्णगा सुक्कलेस्सट्ठाणा असंखेज्जगुणा;

जहण्णएहिंतो सुक्कलेस्सट्ठाणेहिंतो पएसट्ठयाए उक्कोसा, काउलेस्सट्ठाणा पएसट्ठयाए असंखेज्जगुणा,

उक्कोसया णीललेस्सट्ठाणा पएसट्ठयाए असंखेज्जगुणा,

एवं कण्हलेसट्ठाणा तेउलेस्सट्ठाणा पम्हलेसट्ठाणा, उक्कोसगा सुक्कलेसट्ठाणा पएसट्ठयाए असंखेज्जगुणा ।

- पण्ण. प. १७, उ. ४, १२४७-१२४९

આ પ્રમાણે - કૃષ્ણલેશ્યા, તેજોલેશ્યા, પદ્મલેશ્યા અને શુક્લલેશ્યાનાં જઘન્ય સ્થાન પ્રદેશોની અપેક્ષાએ અસંખ્યાતગુણા છે,

પ્રદેશોની અપેક્ષાએ જઘન્ય શુક્લલેશ્યા સ્થાનોથી ઉત્કૃષ્ટ કાપોતલેશ્યાનાં સ્થાન પ્રદેશોની અપેક્ષાએ અસંખ્યાતગુણા છે,

(તેનાથી) ઉત્કૃષ્ટ નીલલેશ્યાનાં સ્થાન પ્રદેશોની અપેક્ષાએ અસંખ્યાતગુણા છે,

આ પ્રમાણે - કૃષ્ણલેશ્યા, તેજોલેશ્યા, પદ્મલેશ્યા અને શુક્લલેશ્યાનાં ઉત્કૃષ્ટ સ્થાન પ્રદેશોની અપેક્ષાએ અસંખ્યાતગુણા છે.

५४. लेस्सऽज्झयणस्सणिक्खेवो-

तम्हा एयाण लेसाणं, अणुभागे वियाणिया ।
अप्पसत्थाओ वज्जित्ता, पसत्थाओ अहिट्ठेज्जासि ॥

- उत्त. अ. ३४, गा. ६१

૫૪. લેશ્યા અધ્યયનનો ઉપસંહાર :

લેશ્યાઓનાં અનુભાગ (વિપાક)ને જાણીને અપ્રશસ્ત લેશ્યાઓનો પરિત્યાગ કરીને પ્રશસ્ત લેશ્યાઓમાં અધિષ્ઠિત થવું જોઈએ.

जैन साईट JAINSITE.com જૈનમ્ જયતિ શાસનમ્

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

૨૭. ક્રિયા અધ્યયન

મન, વચન, કાયાની પ્રવૃત્તિને જૈનદર્શનમાં યોગ કહેવાય છે. એનો સંબંધ ક્રિયા સાથે છે. ક્રિયા એક પારિભાષિક શબ્દ છે. જ્યાં સુધી જીવમાં યોગ વિદ્યમાન છે ત્યાં સુધી ક્રિયા પણ વિદ્યમાન છે. જ્યારે જીવ અયોગી અવસ્થા કે શૈલેશી અવસ્થા અથવા સિધ્ધ અવસ્થા ને પ્રાપ્ત થાય છે ત્યારે તે અક્રિય થઈ જાય છે. તાત્પર્ય એ છે કે યોગ વગર ક્રિયા થતી નથી. માટે ક્રિયાનું કારણ કહો કે માધ્યમ કહો યોગ છે.

વ્યાકરણદર્શનમાં સિધ્ધ અથવા અસિધ્ધ દ્રવ્યની સાધ્યઅવસ્થાને ક્રિયા કહી છે. સાધારણ રીતે આપણે કોઈ કાર્ય સંપન્ન કરવા માટે જે પ્રવૃત્તિ કરીએ છીએ તેને ક્રિયા કહેવાય છે. તે ક્રિયા જીવમાં પણ હોઈ શકે છે અને અજીવમાં પણ હોઈ શકે છે. પણ જૈનદર્શનનો પારિભાષિક ક્રિયાનો સંબંધ જીવથી છે. જીવ પોતાની ક્રિયાથી અજીવમાં યથાસંભવ હલનચલન કરી શકે છે. છતાં પણ તાત્વિક દષ્ટિએ ક્રિયાનું ફળ જીવને મળે છે. માટે જીવમાં જ ક્રિયા માની છે. સ્થાનાંગ સૂત્રમાં પદ્યપિક્રિયા બે પ્રકારની કહી છે જીવ ક્રિયા અને અજીવ ક્રિયા. અહિં અજીવક્રિયાના ઐર્યાપથિકી અને સામ્પરાયિકી નામથી પણ બે ભેદ કર્યા છે. તેનો જીવ સાથે સંબંધ છે. અજીવ સાથે નહીં.

કષાયની ઉપસ્થિતિમાં જે ક્રિયા થાય છે તે સામ્પરાયિકી તથા કષાય રહિત અવસ્થામાં જે ક્રિયા થાય છે તે ઐર્યાપથિકી કહેવાય છે. અહિં તાત્પર્ય એ છે કે ક્રિયા કષાય નિરપેક્ષ છે તેનો કષાય હોય કે ન હોય તેની સાથે કોઈ સંબંધ નથી. તેનો સંબંધ યોગના હોવા ન હોવાથી છે.

આગમોમાં ક્રિયાના વિવિધ પ્રકારના વિભાજન ઉપલબ્ધ છે. સ્થાનાંગ સૂત્રમાં ક્રિયા બે પ્રકારની કહ્યા ઉપરાંત તેના દશેક પ્રકારના વિભાજન જોવા મળે છે. તેમાંથી કેટલાક વિભાજન આ પ્રમાણે છે. જેનો સમાવેશ ક્રિયાના પાંચ ભેદ, તેર ભેદ અથવા પચ્ચીસ ભેદમાં થઈ જાય છે. એમાં જીવ ક્રિયાના જે બે ભેદ છે તે મહત્વપૂર્ણ છે - (૧) સમ્યક્ત્વ ક્રિયા અને (૨) મિથ્યાત્વ ક્રિયા. સમ્યકત્વપૂર્વક કરેલી ક્રિયા સમ્યક્ત્વ ક્રિયા અને મિથ્યાત્વીની ક્રિયાને મિથ્યાત્વ ક્રિયા કહી શકાય છે. ક્રિયામાં રાગ અને દ્વેષ નિમિત્ત બને છે. માટે ક્રિયાના બે ભેદ આ પણ છે - (૧) પ્રેયઃ પ્રત્યયા (રાગજન્ય) (૨) દ્વેષ પ્રત્યયા (દ્વેષજન્ય). પછી પ્રેયઃ પ્રત્યયાને માયા અને લોભના રૂપમાં અને દ્વેષ પ્રત્યયાને ક્રોધ અને માનના રૂપમાં વિભક્ત કરવામાં આવી છે.

જે નિમિત્ત, હેતુ, ફળ અથવા સાધનથી ક્રિયા કરવામાં આવે છે તે નિમિત્ત, હેતુ, સાધન અથવા ફળના આધાર પર ક્રિયાનું નામકરણ કરી દીધું છે. માટે ક્રિયાના અનેક વિભાજન છે.

વ્યાખ્યાપ્રજ્ઞપ્તિ, પ્રજ્ઞાપના, સ્થાનાંગ, સમવાયાંગ વગેરે સૂત્રોમાં ક્રિયાના પાંચ પ્રકાર કહ્યા છે - (૧) કાયિકી (૨) આધિકરણિકી (૩) પ્રાદ્વેષિકી (૪) પારિતાપનિકી અને (૫) પ્રાણાતિપાતિકી. જે ક્રિયામાં કાયાની પ્રમુખતા હોય તે કાયિકી ક્રિયા કહેવાય છે. જે ક્રિયા શસ્ત્ર આદિ ઉપકરણોની સહાયતાથી કરવામાં આવે તે આધિકરણિકી ક્રિયા કહેવાય છે. જે ક્રિયા દ્વેષપૂર્વક કરવામાં આવે છે તે પ્રાદ્વેષિકી ક્રિયા કહેવાય છે. જે ક્રિયા બીજા પ્રાણીઓને કષ્ટકારી હોય તે પારિતાપનિકી ક્રિયા તથા બીજા પ્રાણીઓના પ્રાણોનો અતિપાત કરવાવાળી ક્રિયાને પ્રાણાતિપાતિકી ક્રિયા કહેવામાં આવે છે. જીવના ચોવીસે દંડકમાં આ પાંચ પ્રકારની ક્રિયા જોવામાં આવે છે. એટલું અવશ્ય છે કે જે સમયે જીવ કાયિકી, આધિકરણિકી અને પ્રાદ્વેષિકી ક્રિયાથી સ્પૃષ્ટ થાય છે. તે સમયે પારિતાપનિકી અને પ્રાણાતિપાતિકી ક્રિયાથી કોઈ જીવ સ્પૃષ્ટ થાય છે તથા કોઈ નથી થતા. આ પાંચ ક્રિયાઓના પ્રારંભમાં ત્રણ ક્રિયાઓ કાયિકી, આધિકરણિકી અને પ્રાદ્વેષિકીમાં સહભાવ છે. અર્થાત્ આ ત્રણ ક્રિયાઓ નિયમથી સાથે જ હોય છે. પરંતુ પારિતાપનિકી અને પ્રાણાતિપાતિકી ક્રિયાઓનો

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

સહભાવ નિયત નથી. કદાચિત્ એ સાથે હોય છે અને કદાચિત્ નથી પણ હોતી. એટલું નિર્ધારિત છે કે જ્યારે પ્રાણાતિપાતિકી ક્રિયા હોય છે. ત્યારે જીવને પૂર્વની ચારે ક્રિયાઓ હોય છે. પરંતુ પારિતાપનિકી ક્રિયાના હોવાથી પ્રાણાતિપાતિકી ક્રિયા હોય એ આવશ્યક નથી. શેષ ત્રણ ક્રિયાઓ હોય છે. આ ક્રિયાઓના સહભાવ પર પ્રસ્તુત અધ્યયનમાં જીવ, સમય, દેશ અને પ્રદેશની એકતાના આધાર પર ચાર બિંદુઓથી વિભાજન કર્યો છે. કાયિકી ક્રિયા આદિ આ પાંચે ક્રિયા સંસારમાં જોડવાવાળી હોવાથી આયોજિકા ક્રિયાઓ કહેવામાં આવી છે.

એક બીજા વિભાજનના પ્રમાણે પણ ક્રિયાઓના પાંચ પ્રકાર છે - (૧) આરંભિકી (૨) પારિગ્રહિકી (૩) માયા પ્રત્યયા (૪) અપ્રત્યાખ્યાન ક્રિયા અને (૫) મિથ્યાદર્શન પ્રત્યયા. આમાંથી આરંભિકી ક્રિયા પ્રમાદ વખતે થાય છે. આરંભયુક્ત અથવા હિંસા યુક્ત ક્રિયા આરંભિકી ક્રિયા કહેવાય છે. પરિગ્રહપૂર્વક કરેલી ક્રિયા પારિગ્રહીકી ક્રિયા હોય છે. માયાના નિમિત્તે કરેલી ક્રિયા માયા પ્રત્યયા છે. અપ્રત્યાખ્યાની જીવને અવિરતિના કારણે થવાવાળી ક્રિયા અપ્રત્યાખ્યાન ક્રિયા કહેવાય છે. તથા મિથ્યાત્વના કારણે ઉત્પન્ન ક્રિયાઓ મિથ્યાદર્શન પ્રત્યયા કહી છે. મિથ્યાદૃષ્ટિ જીવમાં આ પાંચે ક્રિયાઓ જોવા મળે છે તથા સમ્યગ્દૃષ્ટિ જીવમાં મિથ્યાદર્શન પ્રત્યયા ક્રિયાને છોડી ચારે ક્રિયાઓ જોવા મળે છે. આ પાંચે ક્રિયાઓના સહભાવનો નિયમ અલગ છે. જે જીવમાં મિથ્યાદર્શન પ્રત્યયા ક્રિયા જોવા મળે છે તેમાં શેષ ચારે ક્રિયાઓ નિયમા જોવા મળે છે. જેમાં પ્રત્યાખ્યાન ક્રિયા હોય છે તેમાં મિથ્યાદર્શન પ્રત્યયા ક્રિયા વૈકલ્પિકરૂપથી હોય છે. પરંતુ શેષ ત્રણ ક્રિયાઓ તેમાં હોય છે. માયા પ્રત્યયા ક્રિયાવાળા ને શેષ ચારે ક્રિયાઓ વૈકલ્પિક રૂપથી હોય છે. જેને પારિગ્રહિકી ક્રિયા હોય છે તેને આરંભિકી અને માયા પ્રત્યયા ક્રિયા નિશ્ચિતરૂપથી હોય છે. પરંતુ શેષ બે ક્રિયાઓ વૈકલ્પિક હોય છે. આરંભિકી ક્રિયાની સાથે માયાપ્રત્યયા ક્રિયા નિયમથી હોય છે. પરંતુ શેષ ત્રણ ક્રિયાઓ કદાચિત્ હોય છે તથા કદાચિત્ નથી હોતી. ચોવીસ દંડકોમાં કોને કેટલી ક્રિયાઓ હોય છે તેનું પ્રસ્તુત અધ્યયનમાં નિર્દેશ છે. અઢાર પાપસ્થાનમાં પ્રત્યેકથી વિરત જીવ કયા પ્રકારની ક્રિયાઓ કરે છે આનો પણ આ અધ્યયનમાં ઉલ્લેખ થયો છે.

આરંભિકી આદિ ક્રિયાઓમાં સૌથી અલ્પ મિથ્યાદર્શન પ્રત્યયા ક્રિયાઓ છે. તેમાં અપ્રત્યાખ્યાન, પારિગ્રહિકી અને આરંભિકી ક્રિયાઓ ઉત્તરોત્તર વિશેષાધિક છે તથા માયા પ્રત્યયા ક્રિયાઓ સૌથી અધિક છે.

ક્રિયાઓના પંચવિધ હોવાનું વર્ણન બીજા પ્રકારોથી પણ થયું છે. જેમકે - (૧) દૃષ્ટિ વિકારજન્ય ક્રિયા (૨) સ્પર્શ સંબંધી (૩) બહારના નિમિત્તથી ઉત્પન્ન (૪) સમૂહમાં થવાવાળી (૫) પોતાના હાથથી થવાવાળી. તેમજ બીજા પ્રકારો પણ છે. જેમકે - (૧) શસ્ત્ર વગર થવાવાળી ક્રિયા (૨) આજ્ઞા દેવાથી થવાવાળી ક્રિયા (૩) છેદન-ભેદન જન્ય ક્રિયા (૪) અજ્ઞાનતાથી થવાવાળી ક્રિયા અને (૫) આકાંક્ષા વગર થવાવાળી ક્રિયા. આ બધી ક્રિયાઓ નૈરયિકોથી લઈ વૈમાનિકો સુધી ચોવીસ દંડકોમાં જોવા મળે છે. મનુષ્યોમાં પાંચ પ્રકારની ક્રિયાઓનું વર્ણન આ પ્રમાણે છે - (૧) રાગભાવજન્ય ક્રિયા (૨) દ્વેષભાવ જન્ય ક્રિયા (૩) મન આદિની દુશ્ચેષ્ટાઓથી જન્ય ક્રિયા (૪) સામૂહિકરુપથી થવાવાળી ક્રિયા અને (૫) ગમનાગમનથી થવાવાળી ક્રિયા.

પાંચ ક્રિયાઓ આ પણ છે - (૧) પ્રાણાતિપાત ક્રિયા (૨) મૃષાવાદ ક્રિયા (૩) અદત્તાદાન ક્રિયા (૪) મૈથુન ક્રિયા અને (૫) પરિગ્રહ ક્રિયા. આ પાંચેય ક્રિયાઓ સ્પૃષ્ટ છે. આત્મકૃત છે તથા આનુપૂર્વીકૃત છે. આ પાંચે ક્રિયાઓનો આશ્રવના ભેદોમાં પણ સમાવેશ થાય છે.

ક્રિયાથી આશ્રવ થાય છે. ત્યારબાદ કર્મબંધ થાય છે. જો ક્રિયાઓ કષાયયુક્ત હોય છે તેનો બંધ અવશ્ય થાય છે અને જો ક્રિયાઓ કષાય રહિત હોય તો માત્ર આશ્રવ થાય છે. બંધ નથી થતો.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

એટલા માટે જ બે પ્રકારનાં ક્રિયા સ્થાન કહ્યા છે - (૧) ધર્મસ્થાન અને (૨) અધર્મસ્થાન. ધર્મયુક્ત ક્રિયા ધર્મસ્થાનનું પ્રમાણ છે તથા અધર્મપૂર્વક કરેલી ક્રિયા અધર્મસ્થાનનું બોધક છે. ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રમાં દર્શન, જ્ઞાન, ચારિત્ર, તપ, વિનય, સત્ય, સમિતિ, ગુપ્તિ વગેરે ક્રિયાઓમાં રુચિ હોવાને ક્રિયા રુચિ કહી છે. ક્રિયા શબ્દનો પ્રયોગ એક સ્થાને ચારિત્રના અર્થમાં પ્રયુક્ત થયો છે. "ज्ञानक्रियाभ्यां मोक्षः" ના અંતર્ગત ક્રિયા શબ્દ ચારિત્રના માટે જ પ્રયુક્ત થયો છે. આ પ્રમાણે જ્ઞાનના આચરણરૂપ જે ચારિત્ર છે તે ધર્મસ્થાન ક્રિયા છે. શેષ બધી ક્રિયાઓ અધર્મસ્થાનની અંતર્ગત આવે છે.

અધર્મસ્થાન રૂપમાં ૧૩ ક્રિયાસ્થાન કહ્યા છે, જેમકે - (૧) અર્થદંડ (૨) અનર્થદંડ (૩) હિંસા દંડ (૪) અકસ્માત્ દંડ (૫) દષ્ટિવિપર્યાસદંડ (૬) મૃષાપ્રત્યયિક (૭) અદત્તાદાન પ્રત્યયિક (૮) અધ્યાત્મ પ્રત્યયિક (દુશ્ચિંતનવાળી) (૯) માન પ્રત્યયિક (૧૦) મિત્રદ્વેષ પ્રત્યયિક (૧૧) માયા પ્રત્યયિક (૧૨) લોભ પ્રત્યયિક અને (૧૩) ઈર્યાપથિક. આમાંથી પ્રારંભના પાંચ ભેદોમાં જે દંડ શબ્દ છે તે ક્રિયાનો જ બોધક છે. ઈર્યાપથિક ક્રિયાના સિવાય અન્ય ક્રિયાઓમાં કષાય કે પ્રમાદની વિદ્યમાનતા છે. આ તેર ક્રિયા સ્થાનોનું આ અધ્યયનમાં ઉદાહરણ સહિત વિસ્તારથી નિરુપણ થયું છે. અધર્મપક્ષીય દાર્શનિકો અને ચિંતકોના મતોનું પણ ખંડન કરવામાં આવ્યું છે. અહિં એ પણ દર્શાવવામાં આવ્યું છે કે જે શ્રમણ - બ્રાહ્મણ એ માને છે કે બધા પ્રાણ **-યાવત્-** સત્વોનું હનન કરી શકાય છે, પોતાના અધીન કરી શકાય છે, દાસ બનાવી શકાય છે, પરિતાપ દઈ શકાય છે, ક્લાન્ત કરી શકાય છે અને પ્રાણોથી વિયોગ પણ કરી શકાય છે તે અનેક દુઃખોના ભાગી થશે.

તેરમું ઈર્યાપથિક ક્રિયાસ્થાનને ધર્મપક્ષીય ક્રિયા સ્થાન માન્યું છે. તેમાં અનગાર પાંચ સમિતિઓથી સહિત હોય છે. ત્રણ ગુપ્તિઓથી ગુપ્ત હોય છે. બ્રહ્મચર્યની નવવાડથી યુક્ત હોય છે. ઉપયોગપૂર્વક બેસે છે, ઊભો થાય છે. અથવા પ્રત્યેક ક્રિયા ઉપયોગપૂર્વક કરે છે તે ઈર્યાપથિક ક્રિયા કરે છે. આ તેરમા ક્રિયાસ્થાનથી જ પ્રત્યેક જીવ સિધ્ધ થાય છે. એમની વિચારધારા અધર્મપક્ષીય ચિંતકો અને દાર્શનિકોથી વિપરીત હોય છે. તે કોઈ જીવનું હનન કરવું, તેને અધીન બનાવવું, દાસ બનાવવો, પરિતાપ દેવું આદિ ક્રિયાનાં ત્યાગી હોય છે. એ સમસ્ત દુઃખોનો અંત કરી લે છે. ત્યારબાદ અક્રિયાની સ્થિતિ બને છે. અક્રિયાનું ફળ સિધ્ધિને પ્રાપ્ત કરે છે.

વ્યાખ્યાપ્રજ્ઞપ્તિ સૂત્રનાં અંતર્ગત ક્રિયા સંબંધી અનેક પ્રશ્ન છે. જેનો ઉત્તર ભગવાન મહાવીર આપે છે. એક પ્રશ્ન છે જયંતિનો, ભંતે ! જીવોનું સુપ્ત રહેવું સારું કે જાગૃત રહેવું સારું ? ભગવાને ઉત્તર આપ્યો - જયંતિ ! જે અધાર્મિક, અધર્મિષ્ઠ, અધર્મનું કથન કરવાવાળો, અધર્મથી આજીવિકા કરવાવાળો જીવ છે તેનું સુપ્ત રહેવું સારું છે. તથા જે ધાર્મિક, ધર્માનુસારી **-યાવત્-** ધર્મથી જ આજીવિકા ચલાવવાવાળો છે. તે જીવોનું જાગૃત રહેવું સારું છે. કોઈ પુરુષ કોઈ ત્રસ જીવોને મારે છે તો શું તે સમયે અન્ય પ્રાણીઓને પણ મારે છે ? ભગવાનનો ઉત્તર "હા" માં જાય છે કારણ કે તે મારવાની ક્રિયા કરતા સમય સુધી અન્ય ત્રસ પ્રાણીઓને પણ મારે છે. ધનુષ ચલાવવાવાળા પુરુષને કાયિકી ક્રિયાથી લઈને પ્રાણાતિપાતિકી સુધીની કેટલી ક્રિયાઓ લાગે છે ? ભગવાન ઉત્તર આપે છે કે જ્યારે પુરુષ ધનુષને ગ્રહણ કરે છે **-યાવત્-** પ્રાણીઓને જીવનથી રહિત કરી દે છે ત્યારે તે કાયિકી ક્રિયા **-યાવત્-** પ્રાણાતિપાતિકી ક્રિયારૂપ પાંચે ક્રિયાઓથી સ્પૃષ્ટ થાય છે. એ જ નહીં જે જીવોના શરીરોથી તે ધનુષ નિષ્પન્ન થયું છે તે જીવ પણ કાયિકી **યાવત્** પ્રાણાતિપાતિકી ક્રિયાઓથી સ્પૃષ્ટ થાય છે. આ તથ્ય આશ્ચર્યમાં નાંખે એવું છે કારણ કે મૃત્યુને પ્રાપ્ત જીવ પોતાના નિર્જીવ ચર્મથી કેવી રીતે કર્માશ્રય કરે છે એ વિચારણીય બિંદુ છે. એવા જ અનેક રોચક અને જ્ઞાનવર્ધક પ્રશ્નો આ અધ્યયનમાં સમાવેશ છે.

ચોવીસ દંડકોમાં એક જીવ એક જીવની અપેક્ષાએ કદાચિત્ ત્રણ, ચાર કે પાંચ ક્રિયાઓવાળા તથા કદાચિત્ અક્રિય

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

હોય છે. એક જીવ અનેક જીવોની અપેક્ષાએ, અનેક જીવ એક જીવની અપેક્ષાએ અને અનેક જીવ અનેક જીવોની અપેક્ષાએ પણ આ જ પ્રમાણે ત્રણ, ચાર કે પાંચ ક્રિયાઓવાળા અથવા અક્રિય હોય છે. પાંચ શરીરોની અપેક્ષાએ ચોવીસ દંડકોમાં ક્રિયાઓનું નિરુપણ થયું છે.

અઢાર પાપોની સંખ્યા અઢાર ક્રિયાઓના રૂપમાં વર્ણિત છે. એ અઢાર ક્રિયાઓ પ્રાણાતિપાત, મૃષાવાદ આદિથી લઈ મિથ્યાદર્શન શલ્ય સુધી છે. આ ક્રિયાઓનું નિરૂપણ કરતી વખતે પ્રશ્ન થયો કે એક જીવ પ્રાણાતિપાત ક્રિયાથી કેટલી કર્મપ્રકૃતિઓ બાંધે છે ? ઉત્તરમાં કહ્યું - સાત કે આઠ કર્મપ્રકૃતિઓ બાંધે છે. આયુષ્ય કર્મનો બંધ કરવાથી આઠ અન્યથા સાત કર્મોનો બંધ કરે છે. આ જ પ્રમાણે મૃષાવાદથી લઈ મિથ્યાદર્શન શલ્ય સુધી સાત કે આઠ કર્મોનો બંધ થાય છે. જે પ્રમાણે અઢાર પાપ ક્રિયાઓમાં પ્રવૃત્તિ થાય છે તે પ્રમાણે તેનાથી વિરમણ પણ કરી શકાય છે.

ક્રિયાના ૨૫ ભેદ પણ મળે છે. તત્વાર્થ સૂત્રમાં ૨૫ ક્રિયાઓ કહી છે. પં. સુખલાલજીએ તેને આ પ્રમાણે ગણાવી છે - (૧) સમ્યક્ત્વ ક્રિયા (૨) મિથ્યાત્વ ક્રિયા (૩) પ્રયોગ ક્રિયા (૪) સમાદાન ક્રિયા (૫) ઈર્યાપથ ક્રિયા (૬) કાયિકી ક્રિયા (૭) અધિકરણિકી ક્રિયા (૮) પ્રાદ્વેષિકી ક્રિયા (૯) પારિતાપનિકી ક્રિયા (૧૦) પ્રાણાતિપાતિકી ક્રિયા (૧૧) દર્શન ક્રિયા (૧૨) સ્પર્શન ક્રિયા (૧૩) પ્રાત્યયીકી ક્રિયા (૧૪) સમન્તાનુપાતન ક્રિયા (૧૫) અનાભોગ ક્રિયા (૧૬) સ્વહસ્ત ક્રિયા (૧૭) નિસર્ગ ક્રિયા (૧૮) વિદાર ક્રિયા (૧૯) આજ્ઞા વ્યાપાદિકી ક્રિયા (૨૦) અનવકાંક્ષ ક્રિયા (૨૧) આરંભ ક્રિયા (૨૨) પારિગ્રહિકી ક્રિયા (૨૩) માયા પ્રત્યયા ક્રિયા (૨૪) મિથ્યાદર્શન પ્રત્યયા ક્રિયા (૨૫) અપ્રત્યાખ્યાન ક્રિયા. પ્રાયઃ આ પચ્ચીસ ક્રિયાઓનો સમાવેશ આ અધ્યયનમાં ક્રિયાના નિરુપિત વિભિન્ન વિભાજનોમાં થઈ ગયો છે.

આ અધ્યયનમાં ક્રિયાનું વ્યાપક વિવેચન થયું છે. કર્મ, આશ્રવ, યોગ, બંધ અને કષાયના સાથે ક્રિયાનો શું અને કેટલો સંબંધ છે તેને આ અધ્યયનમાં અનુશીલનના અનંતર સારી રીતે સમજી શકાય છે.

સંસારનો અંત કરવાવાળી ક્રિયા અંતઃક્રિયા કહેવાય છે. આનું ચાર પ્રકારે નિરુપણ છે.

અંતમાં એ કહી શકાય કે ક્રિયા બંને પ્રકારની હોય છે. ધર્મસ્થાનરૂપ અને અધર્મસ્થાનરૂપ. પણ અધર્મપરક ક્રિયાનો ત્યાગ કરી ધર્મપરક ક્રિયા અપનાવવામાં જ મુક્તિનાં માર્ગનો સમાવેશ છે.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

२७. किरिया अज्झयणं

सूत्र :

१. **किरिया-अज्झयणस्स उक्खेवो-**

णत्थि किरिया अकिरिया वा, णेवं सन्नं निवेसए।
अत्थि किरिया अकिरिया वा, एवं सन्नं निवेसए॥

- सूय. सु. २, अ. ५, गा. ७७२

२. **किरियारुई सरूवं-**

दंसणनाणचरित्ते, तव विणए सच्च समिइ गुत्तीसु।
जो किरिया भावरुई, सो खलु किरियारुई नामं॥

- उत्त. अ. २८, गा. २५

३. **जीवेसु सकिरियत्त-अकिरियत्त परूवणं-**

प. जीवाणं भंते ! किं सकिरिया, अकिरिया ?

उ. गोयमा ! जीवा सकिरिया वि, अकिरिया वि।

प. से केणट्ठेणं भंते ! एवं वुच्चइ-
"जीवा सकिरिया वि, अकिरिया वि"?

उ. गोयमा ! जीवा दुविहा पण्णत्ता, तं जहा-

१. संसारसमावण्णगा य, २. असंसारसमावण्णगा य।

१. तत्थ णं जे ते असंसारसमावण्णगा ते णं सिद्धा, सिद्धा अकिरिया।

२. तत्थ णं जे ते संसारसमावण्णगा ते दुविहा पण्णत्ता, तं जहा-

१. सेलेसिपडिवण्णगा य, २. असेलेसिपडिवण्णगा य।

१. तत्थ णं जे ते सेलेसिपडिवण्णगा, ते णं अकिरिया।

२. तत्थ णं जे ते असेलेसिपडिवण्णगा, ते णं सकिरिया।

से तेणट्ठेणं गोयमा ! एवं वुच्चइ-
"जीवा सकिरिया वि, अकिरिया वि।"

- पण्ण. प. २२, सु. १५७३

४. **ओहेण किरिया-**

एगा किरिया[1]। - ठाणं अ. १, सु. ४

२७. ક્રિયા અધ્યયન

સૂત્ર :

૧. **ક્રિયા અધ્યયનનો ઉપોદ્ઘાત :**

"ક્રિયા અને અક્રિયા નથી એવી સંજ્ઞા રાખવી ન જોઈએ, ક્રિયા પણ છે અને અક્રિયા પણ છે એવી માન્યતા રાખવી જોઈએ."

૨. **ક્રિયા રુચિનું સ્વરુપ :**

દર્શન, જ્ઞાન, ચારિત્ર, તપ, વિનય, સત્ય, સમિતિ અને ગુપ્તિ આદિ ક્રિયાઓમાં જેની ભાવથી રુચિ છે તે ક્રિયા રુચિ છે.

૩. **જીવોમાં સક્રિયત્વ - અક્રિયત્વનું પ્રરુપણ :**

પ્ર. ભંતે ! જીવ સક્રિય હોય છે કે અક્રિય હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! જીવ સક્રિય પણ હોય છે અને અક્રિય પણ હોય છે.

પ્ર. ભંતે ! શા માટે એવું કહેવાય છે કે -
"જીવ સક્રિય પણ હોય છે અને અક્રિય પણ હોય છે ?"

ઉ. ગૌતમ ! જીવ બે પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

૧. સંસારસમાપન્નક, ૨. અસંસારસમાપન્નક.

૧. તેમાંથી જે અસંસાર સમાપન્નક (સંસારમુક્ત) છે. તે સિદ્ધ જીવ છે અને જે સિદ્ધ છે તે અક્રિય છે.

૨. તેમાંથી જે સંસાર સમાપન્નક (સંસાર પ્રાપ્ત) છે, તે પણ બે પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

૧. શૈલેશીપ્રતિપન્નક, ૨. અશૈલેશી પ્રતિપન્નક.

૧. તેમાંથી જે શૈલેશી પ્રતિપન્નક (અયોગી) છે, તે અક્રિય છે.

૨. તેમાંથી જે અશૈલેશી પ્રતિપન્નક (સયોગી) છે, તે સક્રિય છે.

માટે હે ગૌતમ ! એવું કહેવાય છે કે -
"જીવ સક્રિય પણ છે અને અક્રિય પણ છે."

૪. **એક પ્રકારની ક્રિયા :**

ક્રિયા એક છે.

---

१. सम. सम. १, सु. ५

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

५. विविहावेक्खया किरियाणं भेयप्पभेयाओ-

दो किरियाओ पण्णत्ताओ, तं जहा-

१. जीवकिरिया चेव, २. अजीवकिरिया चेव।

१. जीवकिरिया दुविहा पण्णत्ता, तं जहा-

१. सम्मत्तकिरिया चेव, २. मिच्छत्तकिरिया चेव।

२. अजीवकिरिया दुविहा पण्णत्ता, तं जहा-

१. इरियावहिया चेव,

२. संपराइया चेव।

दो किरियाओ पण्णत्ताओ, तं जहा-

१. काइया चेव,

२. अहिगरणिया चेव।

१. काइया किरिया दुविहा पण्णत्ता, तं जहा-

१. अणुवरयकायकिरिया चेव,

२. दुपउत्तकायकिरिया चेव।

२. अहिगरणिया किरिया दुविहा पण्णत्ता, तं जहा-

१. संजोयणाधिकरणिया चेव,

२. णिव्वत्तणाधिकरणिया चेव[1]।

दो किरियाओ पण्णत्ताओ, तं जहा-

१. पाओसिया चेव,

२. पारियावणिया चेव।

१. पाओसिया किरिया दुविहा पण्णत्ता, तं जहा-

१. जीवपाओसिया चेव,

२. अजीवपाओसिया चेव।

- ठाणं अ. २, उ. २, सु. ५०/१-८

प. पाओसिया णं भंते ! किरिया कइविहा पण्णत्ता ?

उ. गोयमा ! तिविहा पण्णत्ता, तं जहा-

१. जे णं अप्पणो वा, २. परस्स वा, ३. तदुभयस्स वा असुभं मणं पहारेइ।

से त्तं पाओसिया किरिया।

- पण्ण. प. २२, सु. १५७०

૫. વિવિધ અપેક્ષાઓથી ક્રિયાઓનાં ભેદ-પ્રભેદ :

ક્રિયા બે પ્રકારની કહી છે, જેમકે -

૧. જીવ ક્રિયા, ૨. અજીવ ક્રિયા.

૧. જીવ ક્રિયા બે પ્રકારની કહી છે, જેમકે -

૧. સમ્યક્ત્વ ક્રિયા, ૨. મિથ્યાત્વક્રિયા.

૨. અજીવક્રિયા બે પ્રકારની કહી છે, જેમકે -

૧. ઈર્યાપથિકી (કષાયમુક્તની ક્રિયા),

૨. સાંપરાયિકી (કષાયયુક્તની ક્રિયા).

ક્રિયા બે પ્રકારની કહી છે, જેમકે -

૧. કાયિકી (કાયાથી થનારી) ક્રિયા,

૨. આધિકરણિકી (શસ્ત્રાદિથી થનારી) ક્રિયા.

૧. કાયિકી ક્રિયા બે પ્રકારની કહી છે, જેમકે -

૧. અનુપરતકાય ક્રિયા (વિરતિ રહિત વ્યક્તિની ક્રિયા),

૨. દુષ્પ્રયુક્તકાય ક્રિયા (વિષયાસક્તની ક્રિયા).

૨. આધિકરણીકી ક્રિયા બે પ્રકારની કહી છે, જેમકે -

૧. સંયોજનાધિકરણિકી (શસ્ત્ર જોડવાની ક્રિયા),

૨. નિર્વર્તનાધિકરણિકી (શસ્ત્ર-નિર્માણની ક્રિયા).

ક્રિયા બે પ્રકારની કહી છે, જેમકે -

૧. પ્રાદ્વેષિકી (ઈર્ષ્યા કરવાની ક્રિયા),

૨. પારિતાપનિકી (પરિતાપ આપવાની ક્રિયા).

૧. પ્રાદ્વેષિકી ક્રિયા બે પ્રકારની કહી છે, જેમકે -

૧. જીવ પ્રાદ્વેષિકી (જીવનાં પ્રતિ ઈર્ષ્યાભાવ),

૨. અજીવ પ્રાદ્વેષિકી (અજીવનાં પ્રતિ ઈર્ષ્યાભાવ).

પ્ર. ભંતે ! પ્રાદ્વેષિકી (દ્વેષ ઉત્પન્ન કરનારી) ક્રિયા કેટલા પ્રકારની કહી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ત્રણ પ્રકારની કહી છે, જેમકે -

૧. સ્વ (પોતાનું), ૨. પર (અન્યનું), ૩. ઉભય (બંનેનું) જેનાથી મન અશુભ પરિણત થઈ જાય છે.

આ પ્રાદ્વેષિકી ક્રિયાનું વર્ણન છે.

१. (क) पण्ण. प. २२, सु. १५६८-१५६९ (ख) विया. स. ३, उ. ३, सु. २-४

जैन सार्थ JAINSITE जैनम् जयति शासनम्

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

पारियावणिया किरिया दुविहा पण्णत्ता, तं जहा-

१. सहत्थपारियावणिया चेव,

२. परहत्थपारियावणिया चेव[1]।

- ठाणं. अ. २, उ. २, सु. ५०/९

प. पारियावणिया णं भंते ! किरिया कइविहा पण्णत्ता ?

उ. गोयमा ! तिविहा पण्णत्ता, तं जहा-

१. जे णं अप्पणो वा, २. परस्स वा, ३. तदुभयस्स वा असायं वेयणं उदीरेइ।

से त्तं पारियावणिया किरिया।

- पण्ण. प. २२, सु. १५७१

दो किरियाओ पण्णत्ताओ, तं जहा-

१. पाणाइवाय किरिया चेव,

२. अपच्चक्खाणकिरिया चेव।

१. पाणाइवायकिरिया दुविहा पण्णत्ता, तं जहा-

१. सहत्थपाणाइवायकिरिया चेव,

२. परहत्थपाणाइवायकिरिया चेव[2]।

- ठाणं अ. २, उ. २, सु. ५०/१०-११

प. पाणाइवायकिरिया णं भंते ! कइविहा पण्णत्ता ?

उ. गोयमा ! तिविहा पण्णत्ता, तं जहा-

१. जे णं अप्पाणं वा, २. परं वा, ३. तदुभयं वा जीवियाओ ववरोवेइ।

से त्तं पाणाइवाय किरिया।

- पण्ण. प. २२, सु. १५७२

२. अपच्चक्खाणकिरिया दुविहा पण्णत्ता, तं जहा-

१. जीव अपच्चक्खाणकिरिया चेव,

२. अजीव अपच्चक्खाणकिरिया चेव।

दो किरियाओ पण्णत्ताओ, तं जहा-

પારિતાપનિકી ક્રિયા બે પ્રકારની કહી છે, જેમકે -

૧. સ્વહસ્તપારિતાપનિકી (પોતાના હાથથી કષ્ટ આપવાની ક્રિયા),

૨. પરહસ્ત પારિતાપનિકી (બીજાનાં હાથથી કષ્ટ અપાવવાની ક્રિયા).

પ્ર. ભંતે ! પારિતાપનિકી (પરિતાપ આપનારી) ક્રિયા કેટલા પ્રકારની કહી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ત્રણ પ્રકારની કહી છે, જેમકે -

૧. સ્વ, ૨. પર, ૩. ઉભય, જેનાથી દુઃખ ઉત્પન્ન થઈ જાય છે.

આ પારિતાપનિકી ક્રિયાનું વર્ણન છે.

ક્રિયા બે પ્રકારની કહી છે, જેમકે -

૧. પ્રાણાતિપાત ક્રિયા (જીવ વધથી થનારી ક્રિયા),

૨. અપ્રત્યાખ્યાન ક્રિયા (અવિરતિથી થનારી ક્રિયા).

૧. પ્રાણાતિપાત ક્રિયા બે પ્રકારની કહી છે, જેમકે -

૧. સ્વહસ્ત પ્રાણાતિપાત ક્રિયા (પોતાના હાથથી મારવાથી થનારી ક્રિયા),

૨. પરહસ્ત પ્રાણાતિપાત ક્રિયા (બીજાનાં હાથથી મરાવવાથી થનારી ક્રિયા).

પ્ર. ભંતે ! પ્રાણાતિપાત (જીવ સમાપ્ત કરનારી) ક્રિયા કેટલા પ્રકારની કહી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ત્રણ પ્રકારની કહી છે, જેમકે -

૧. સ્વ, ૨. પર, ૩. ઉભયનું જેનાથી જીવ નષ્ટ કરી શકાય.

આ પ્રાણાતિપાત ક્રિયાનું વર્ણન છે.

૨. અપ્રત્યાખ્યાનક્રિયા બે પ્રકારની કહી છે, જેમકે -

૧. જીવ અપ્રત્યાખ્યાન ક્રિયા (જીવ સંબંધી અવિરતિથી થનારી ક્રિયા),

૨. અજીવ અપ્રત્યાખ્યાન ક્રિયા (અજીવ સંબંધી અવિરતિથી થનારી ક્રિયા).

ક્રિયા બે પ્રકારની કહી છે, જેમકે -

१. विया. स. ३, उ. ३, सु. ५-६

२. विया. स. ३, उ. ३, सु. ७

जैन साइट JAINSITE जैनम् जयति शासनम्
www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

१. आरंभिया चेव,
१. આરંભિકી ક્રિયા (પાપાર્જનની ક્રિયા),

२. पारिग्गहिया चेव।
२. પારિગ્રહીકી ક્રિયા (પરિગ્રહથી થનારી ક્રિયા).

१. आरंभिया किरिया दुविहा पण्णत्ता, तं जहा-
૧. આરંભિકી ક્રિયા બે પ્રકારની કહી છે, જેમકે -

१. जीवआरंभिया चेव,
૧. જીવ આરંભિકી ક્રિયા (જીવ મારવાની ક્રિયા)

२. अजीवआरंभिया चेव।
૨. અજીવ આરંભિકી ક્રિયા (અચેતન પદાર્થોને તોડવાની ક્રિયા)

२. पारिग्गहिया किरिया दुविहा पण्णत्ता, तं जहा-
૨. પારિગ્રહીકી ક્રિયા બે પ્રકારની કહી છે, જેમકે -

१. जीवपारिग्गहिया चेव,
૧. જીવ પારિગ્રહીકી ક્રિયા (સજીવ પદાર્થોના પ્રતિ મૂર્ચ્છાથી),

२. अजीवपारिग्गहिया चेव।
૨. અજીવ પારિગ્રહીકી ક્રિયા (અજીવ પદાર્થોનાં પ્રતિ મૂર્ચ્છાથી).

दो किरियाओ पण्णत्ताओ, तं जहा-
ક્રિયા બે પ્રકારની કહી છે, જેમકે -

१. मायावत्तिया चेव,
૧. માયા પ્રત્યયા (કપટથી કરનારી ક્રિયા),

२. मिच्छादंसणवत्तिया चेव।
૨. મિથ્યા દર્શન પ્રત્યયા (જુઠી શ્રદ્ધાથી કરનારી ક્રિયા).

१. मायावत्तिया किरिया दुविहा पण्णत्ता, तं जहा-
૧. માયા પ્રત્યયા ક્રિયા બે પ્રકારની કહી છે, જેમકે -

१. आयभाववंकणया चेव,
૧. આત્મભાવ-વંચના (પોતાની મોટાઈ બતાવનારી ક્રિયા),

२. परभाववंकणया चेव।
૨. પરભાવ-વંચના (બીજાને ઠગવાની ક્રિયા).

२. मिच्छादंसणवत्तिया किरिया दुविहा पण्णत्ता, तं जहा-
૨. મિથ્યા દર્શન પ્રત્યયા ક્રિયા બે પ્રકારની કહી છે, જેમકે -

१. ऊणाइरित्तमिच्छादंसणवत्तिया चेव,
૧. ઉનાતિરિક્ત મિથ્યાદર્શન પ્રત્યયા. (તત્વોનું ન્યૂનાધિક સ્વરુપ કહેવાની) ક્રિયા,

२. तव्वइरित्तमिच्छादंसणवत्तिया चेव।
૨. તદ્- વ્યતિરિક્ત મિથ્યાદર્શન પ્રત્યયા (તત્વોનું વિપરીત સ્વરૂપ કહેવાની ક્રિયા).

दो किरियाओ पण्णत्ताओ, तं जहा-
ક્રિયા બે પ્રકારની કહી છે, જેમકે -

१. दिट्ठिया चेव,
૧. દષ્ટિજા (રાગભાવથી જોવાની ક્રિયા),

२. पुट्ठिया चेव।
૨. સ્પૃષ્ટિજા (રાગભાવથી સ્પર્શ કરવાની ક્રિયા).

१. दिट्ठिया किरिया दुविहा पण्णत्ता, तं जहा-
૧. દષ્ટિજા ક્રિયા બે પ્રકારની કહી છે. જેમકે -

१. जीवदिट्ठिया चेव,
૧. જીવ દષ્ટિજા (રાગભાવથી સજીવ પદાર્થોને જોવાની ક્રિયા),

२. अजीवदिट्ठिया चेव।
૨. અજીવ દષ્ટિજા (રાગભાવથી અજીવ પદાર્થોને જોવાની ક્રિયા).

२. पुट्ठिया किरिया दुविहा पण्णत्ता, तं जहा-
૨. સ્પૃષ્ટિજા ક્રિયા બે પ્રકારની કહી છે. જેમકે -

१. जीवपुट्ठिया चेव,
૧. જીવ સ્પૃષ્ટિજા (રાગભાવથી સજીવ પદાર્થોને સ્પર્શ કરવાની ક્રિયા),

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

२. अजीवपुट्ठिया चेव ।

૨. અજીવ સ્પૃષ્ટિજા (રાગભાવથી અજીવ પદાર્થોને સ્પર્શ કરવાની ક્રિયા).

दो किरियाओ पण्णत्ताओ, तं जहा-

ક્રિયા બે પ્રકારની કહી છે, જેમકે -

१. पाडुच्चिया चेव,

૧. પ્રાતીત્યિકી (બાહ્ય પદાર્થોથી કરનારી ક્રિયા),

२. सामन्तोवणिवाइया चेव ।

૨. સામન્તોપનિપાતિકી (પ્રશંસા સાંભળવાથી થનારી ક્રિયા).

१. पाडुच्चिया किरिया दुविहा पण्णत्ता, तं जहा-

૧. પ્રાતીત્યિકી ક્રિયા બે પ્રકારની કહી છે, જેમકે -

१. जीवपाडुच्चिया चेव,

૧. જીવ પ્રાતીત્યિકી (જીવનાં નિમિત્તથી થનારી ક્રિયા),

२. अजीवपाडुच्चिया चेव ।

૨. અજીવ પ્રાતીત્યિકી (અજીવનાં નિમિત્તથી થનારી ક્રિયા).

२. सामन्तोवणिवाइया किरिया दुविहा पण्णत्ता, तं जहा-

૨. સામન્તોપનિપાતિકી ક્રિયા બે પ્રકારની કહી છે, જેમકે -

१. जीवसामन्तोवणिवाइया चेव,

૧. જીવ સામન્તોપનિપાતિકી ક્રિયા (પોતાના સજીવ પદાર્થોની પ્રશંસા),

२. अजीवसामन्तोवणिवाइया चेव ।

૨. અજીવ સામન્તોપનિપાતિકી ક્રિયા (પોતાના અજીવ પદાર્થોની પ્રશંસા સાંભળીને થનારી ક્રિયા).

दो किरियाओ पण्णत्ताओ, तं जहा-

ક્રિયા બે પ્રકારની કહી છે, જેમકે -

१. साहत्थिया चेव,

૧. સ્વહસ્તિકી ક્રિયા (પોતાના હાથથી થનારી ક્રિયા),

२. णेसत्थिया चेव ।

૨. નૈસૃષ્ટિકી (કોઈ વસ્તુનાં ફેંકવાથી થનારી ક્રિયા).

१. साहत्थिया किरिया दुविहा पण्णत्ता, तं जहा-

૧. સ્વહસ્તિકી ક્રિયા બે પ્રકારની કહી છે, જેમકે -

१. जीवसाहत्थिया चेव,

૧. જીવ સ્વહસ્તિકી ક્રિયા (પોતાના હાથમાં રહેલ જીવથી બીજા જીવને મારવાની ક્રિયા),

२. अजीवसाहत्थिया चेव ।

૨. અજીવ સ્વહસ્તિકી ક્રિયા (પોતાના હાથમાં રહેલ શસ્ત્રથી બીજા જીવને મારવાની ક્રિયા).

२. णेसत्थिया किरिया दुविहा पण्णत्ता, तं जहा-

૨. નૈસૃષ્ટિકી ક્રિયા બે પ્રકારની કહી છે, જેમકે -

१. जीवणेसत्थिया चेव,

૧. જીવ નૈસૃષ્ટિકી (જીવને ફેંકવાથી થનારી ક્રિયા),

२. अजीवणेसत्थिया चेव ।

૨. અજીવ નૈસૃષ્ટિકી (અજીવને ફેંકવાથી થનારી ક્રિયા).

दो किरियाओ पण्णत्ताओ, तं जहा-

ક્રિયા બે પ્રકારની કહી છે, જેમકે -

१. आणवणिया चेव,

૧. આજ્ઞાપની (આજ્ઞા આપવાથી થનારી ક્રિયા),

२. वेयारणिया चेव ।

૨. વૈદારિણી (પદાર્થોને છિન્ન-ભિન્ન કરવાની ક્રિયા).

१. आणवणिया किरिया दुविहा पण्णत्ता, तं जहा-

૧. આજ્ઞાપની ક્રિયા બે પ્રકારની કહી છે, જેમકે -

१. जीवआणवणिया चेव,

૧. જીવ-આજ્ઞાપની (અન્ય વ્યક્તિઓને આજ્ઞા આપવાની ક્રિયા),

જૈન સાઈટ JAINSITE.com જૈનમ્ જયતિ શાસનમ્

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

२. अजीवआणवणिया चेव ।	૨. અજીવ-આજ્ઞાપની (અજીવ પદાર્થોનાં સંબંધમાં આજ્ઞા આપવાની ક્રિયા).
२. वेयारणिया किरिया दुविहा पण्णत्ता, तं जहा-	૨. વૈદારિણી ક્રિયા બે પ્રકારની કહી છે, જેમકે -
१. जीववेयारणिया चेव,	૧. જીવ-વૈદારિણી (જીવોને છિન્ન-ભિન્ન કરવાની ક્રિયા),
२. अजीववेयारणिया चेव ।	૨. અજીવ-વૈદારિણી (અજીવોને છિન્ન-ભિન્ન કરવાની ક્રિયા).
दो किरियाओ पण्णत्ताओ, तं जहा-	ક્રિયા બે પ્રકારની કહી છે, જેમકે -
१. अणाभोगवत्तिया चेव,	૧. અનાભોગ પ્રત્યયા. (અસાવધાનીથી થનારી ક્રિયા),
२. अणवकंखवत्तिया चेव ।	૨. અનવકાંક્ષા પ્રત્યયા (પરિણામ વિચાર્યા વગર થનારી ક્રિયા).
१. अणाभोगवत्तिया किरिया दुविहा पण्णत्ता, तं जहा-	૧. અનાભોગ પ્રત્યયા ક્રિયા બે પ્રકારની કહી છે, જેમકે -
१. अणाउत्तआइयणया चेव,	૧. અનાયુક્ત-આદાનતા (અસાવધાનીથી વસ્ત્ર આદિ લેવાની ક્રિયા),
२. अणाउत्तपमज्जणया चेव ।	૨. અનાયુક્ત પ્રમાર્જનતા (અસાવધાનીથી પાત્રઆદિનાં પ્રતિલેખનની ક્રિયા).
२. अणवकंखवत्तिया किरिया दुविहा पण्णत्ता, तं जहा-	૨. અનવકાંક્ષાપ્રત્યયા ક્રિયા બે પ્રકારની કહી છે, જેમકે -
१. आयसरीरअणवकंखवत्तिया चेव,	૧. આત્મ શરીર અનવકાંક્ષા પ્રત્યયા (સ્વશરીરની અપેક્ષા ન રાખતા થનારી ક્રિયા),
२. परसरीरअणवकंखवत्तिया चेव ।	૨. પર-શરીર અનવકાંક્ષા પ્રત્યયા (બીજાનાં શરીરની અપેક્ષા ન રાખતા થનારી ક્રિયા).
दो किरियाओ पण्णत्ताओ, तं जहा-	ક્રિયા બે પ્રકારની કહી છે, જેમકે -
१. पेज्जवत्तिया चेव,	૧. પ્રેય : પ્રત્યયા (રાગભાવથી થનારી ક્રિયા),
२. दोसवत्तिया चेव ।	૨. દ્વેષ પ્રત્યયા (દ્વેષ ભાવથી થનારી ક્રિયા).
१. पेज्जवत्तिया किरिया दुविहा पण्णत्ता, तं जहा-	૧. પ્રેય : પ્રત્યયા ક્રિયા બે પ્રકારની કહી છે, જેમકે -
१. मायावत्तिया चेव,	૧. માયા પ્રત્યયા (રાગભાવથી કપટ કરીને કરનારી ક્રિયા),
२. लोहवत्तिया चेव ।	૨. લોભ પ્રત્યયા (રાગભાવથી લોભ કરીને કરનારી ક્રિયા).
२. दोसवत्तिया किरिया दुविहा पण्णत्ता, तं जहा-	૨. દ્વેષ પ્રત્યયા ક્રિયા બે પ્રકારની કહી છે, જેમકે -
१. कोहे चेव,	૧. ક્રોધ પ્રત્યયા (ક્રોધથી કરનારી ક્રિયા),
२. माणे चेव ।	૨. માન પ્રત્યયા (માનથી કરનારી ક્રિયા).

- ठाणं. अ. २, उ. १, सु. ५०/१३-३६

जैन साइट JAINSITE जैनम् जयति शासनम्

६. **काइयाइ पंच किरियाओ-**

तेणं कालेणं तेणं समएणं **-जाव-** अंतेवासी मंडियपुत्ते णामं अणगारे पगइभद्दए **-जाव-** पज्जुवासमाणे एवं वयासी-

प. कइ णं भंते ! किरियाओ पण्णत्ताओ ?

उ. मंडियपुत्ता ! पंचकिरियाओ पण्णत्ताओ, तं जहा-

१. काइया, २. अहिगरणिया, ३. पाओसिया, ४. पारियावणिया, ५. पाणाइवायकिरिया[1]।

- विया. स. ३, उ. १, सु. १-२

६. **કાયિકી આદિ પાંચ ક્રિયાઓ :**

તે કાળ અને તે સમયમાં ભગવાનનાં અંતેવાસી શિષ્ય પ્રકૃતિભદ્ર મંડિતપુત્ર નામક અણગારને **-યાવત્-** પર્યુપાસના કરતાં આ પ્રમાણે પૂછ્યું :

પ્ર. ભંતે ! ક્રિયાઓ કેટલી કહી છે ?

ઉ. મંડિતપુત્ર ! પાંચ ક્રિયાઓ કહી છે, જેમકે -

૧. કાયિકી, ૨. આધિકરણીકી, ૩. પ્રાદ્વેષિકી, ૪. પારિતાપનિકી, ૫. પ્રાણાતિપાત ક્રિયા.

७. **चउवीसदंडएसु काइयाइ पंच किरियाओ-**

प. **दं. १.** नेरइया णं भंते ! कइ किरियाओ पण्णत्ताओ ?

उ. गोयमा ! पंच किरियाओ पण्णत्ताओ, तं जहा-

१. काइया **-जाव-** ५. पाणाइवायकिरिया।

दं. **२-२४. *एवं -जाव- वेमाणियाणं।***

- पण्ण. प. २२, सु. १६०६

૭. **ચોવીસ દંડકોમાં કાયિકી આદિ પાંચ ક્રિયાઓ :**

પ્ર. **દં.૧.** ભંતે ! નારકોમાં કેટલી ક્રિયાઓ કહી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! પાંચ ક્રિયાઓ કહી છે, જેમકે -

૧. કાયિકી **-યાવત્-** ૫. પ્રાણતિપાતક્રિયા.

દં.૨-૨૪. *આ પ્રમાણે વૈમાનિકો સુધી પાંચ ક્રિયાઓ જાણવી જોઈએ.*

८. **जीवेसु काइयाइ किरियाणं पुट्ठापुट्ठभाव परूवणं-**

प. जीवे णं भंते ! जं समयं काइयाए आहिगरणियाए पाओसियाए किरियाए पुट्ठे तं समयं पारियावणियाए किरियाए पुट्ठे पाणाइवायकिरियाए पुट्ठे ?

उ. १. गोयमा ! अत्थेगइए जीवे एगइयाओ जीवाओ जं समयं काइयाए आहिगरणियाए पाओसियाए किरियाए पुट्ठे तं समयं पारियावणियाए किरियाए पुट्ठे, पाणाइवाय किरियाए पुट्ठे।

२. अत्थेगइए जीवे एगइयाओ जीवाओ जं समयं काइयाए आहिगरणियाए पाओसियाए किरियाए पुट्ठे तं समयं पारियावणियाए किरियाए पुट्ठे, पाणाइवायकिरियाए अपुट्ठे।

३. अत्थेगइए जीवे एगइयाओ जीवाओ जं समयं काइयाए आहिगरणियाए पाओसियाए किरियाए पुट्ठे तं समयं पारियावणियाए किरियाए अपुट्ठे, पाणाइवायकिरियाए अपुट्ठे।

૮. **જીવોમાં કાયિકી આદિ ક્રિયાઓનાં સ્પૃષ્ટા-સ્પૃષ્ટ ભાવનું પ્રરુપણ :**

પ્ર. ભંતે ! જે સમયે જીવ કાયિકી, આધિકરણીકી અને પ્રાદ્વેષિકી ક્રિયાથી સ્પૃષ્ટ થાય છે, શું તે સમયે પારિતાપનિકી ક્રિયાથી સ્પૃષ્ટ થાય છે કે પ્રાણાતિપાતની ક્રિયાથી સ્પૃષ્ટ થાય છે ?

ઉ. ૧. ગૌતમ ! કોઈ જીવ, એક જીવની અપેક્ષાથી જે સમયે કાયિકી, આધિકરણીકી અને પ્રાદ્વેષિકી ક્રિયાથી સ્પૃષ્ટ થાય છે, તે સમયે પારિતાપનિકી ક્રિયાથી પણ સ્પૃષ્ટ થાય છે અને પ્રાણાતિપાતની ક્રિયાથી પણ સ્પૃષ્ટ થાય છે.

૨. કોઈ જીવ, એક જીવની અપેક્ષાથી જે સમયે કાયિકી, આધિકરણીકી અને પ્રાદ્વેષિકી ક્રિયાથી સ્પૃષ્ટ થાય છે, તે સમયે પારિતાપનિકી ક્રિયાથી સ્પૃષ્ટ થાય છે. પરંતુ પ્રાણાતિપાતની ક્રિયાથી સ્પૃષ્ટ થતા નથી.

૩. કોઈ જીવ, એક જીવની અપેક્ષાથી જે સમયે કાયિકી, આધિકરણીકી અને પ્રાદ્વેષિકી ક્રિયાથી સ્પૃષ્ટ થાય છે, તે સમયે પારિતાપનિકી ક્રિયાથી અસ્પૃષ્ટ થાય છે અને પ્રાણાતિપાતની ક્રિયાથી પણ અસ્પૃષ્ટ થાય છે.

---

१. (क) आव. अ. ४, सु. २४ (ख) ठाणं. अ. ५, उ. २, सु. ४१९ (ग) विया. स. ८, उ. ४, सु. २ (घ) पण्ण. प. २२, सु. १५६७ (ङ) सम. स. ५, सु. १ (च) पण्ण. २२, सु. १६०५

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

४. अत्थेगइए जीवे एगइयाओ जीवाओ जं समयं काइयाए आहिगरणियाए पाओसियाए किरियाए अपुट्ठे तं समयं पारियावणियाए किरियाए अपुट्ठे, पाणाइवायकिरियाए अपुट्ठे ।

- पण्ण. प. २२, सु. १६२०

४. કોઈ જીવ, એક જીવની અપેક્ષાથી જે સમયે કાયિકી, આધિકરણીકી અને પ્રાદ્વેષિકી ક્રિયાથી અસ્પૃષ્ટ થાય છે, તે સમયે પારિતાપનીકી ક્રિયાથી પણ અસ્પૃષ્ટ થાય છે અને પ્રાણાતિપાતની ક્રિયાથી પણ અસ્પૃષ્ટ થાય છે.

९. जीव-चउवीसदंडएसु काइयाइ पंचकिरियाणं परोप्पर-सहभावो -

प. जस्स णं भंते ! जीवस्स काइया किरिया कज्जइ तस्स आहिगरणिया किरिया कज्जइ ? जस्स आहिगरणिया किरिया कज्जइ तस्स काइया किरिया कज्जइ ?

उ. गोयमा ! जस्स णं जीवस्स काइया किरिया कज्जइ,
तस्स आहिगरणी णियमा कज्जइ,
जस्स आहिगरणी किरिया कज्जइ,
तस्स वि काइया किरिया णियमा कज्जइ ।

प. जस्स णं भंते ! जीवस्स काइया किरिया कज्जइ,
तस्स पाओसिया किरिया कज्जइ ?
जस्स पाओसिया किरिया कज्जइ,
तस्स काइया किरिया कज्जइ ?

उ. गोयमा ! **एवं चेव** ।

प. जस्स णं भंते ! जीवस्स काइया किरिया कज्जइ ,
तस्स पारियावणिया किरिया कज्जइ ?
जस्स पारियावणिया किरिया कज्जइ,
तस्स काइया किरिया कज्जइ ?

उ. गोयमा ! जस्स णं जीवस्स काइया किरिया कज्जइ,
तस्स पारियावणिया किरिया सिय कज्जइ, सिय णो कज्जइ,
जस्स पुण पारियावणिया किरिया कज्जइ,
तस्स काइया किरिया णियमा कज्जइ ।

एवं पाणाइवायकिरिया वि ।

एवं आदिल्लाओ परोप्परं णियमा तिण्णि कज्जंति ।

जस्स आदिल्लाओ तिण्णि कज्जंति,
तस्स उवरिल्लाओ दोण्णि सिय कज्जंति, सिय णो कज्जंति,

૯. જીવ ચોવીસ દંડકોમાં કાયિકાદિ પાંચ ક્રિયાઓનું પરસ્પર સહભાવ :

પ્ર. ભંતે ! જે જીવને કાયિકી ક્રિયા હોય છે, શું તેને આધિકરણીકી ક્રિયા હોય છે ? જે જીવને આધિકરણીકી ક્રિયા હોય છે, શું તેને કાયિકી ક્રિયા હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! જે જીવને કાયિકી ક્રિયા હોય છે,
તેના નિયમથી આધિકરણીકી ક્રિયા હોય છે,
જેને આધિકરણીકી ક્રિયા હોય છે,
તેને પણ નિયમથી કાયિકી ક્રિયા હોય છે.

પ્ર. ભંતે ! જે જીવને કાયિકી ક્રિયા હોય છે,
શું તેને પ્રાદ્વેષિકી ક્રિયા હોય છે,
જેને પ્રાદ્વેષિકી ક્રિયા હોય છે,
શું તેને કાયિકી ક્રિયા હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! **પૂર્વવત્ (નિયમથી થાય) જાણવું જોઈએ.**

પ્ર. ભંતે ! જે જીવને કાયિકી ક્રિયા હોય છે
શું તેને પારિતાપનિકી ક્રિયા હોય છે ?
જેને પારિતાપનિકી ક્રિયા હોય છે
શું તેને કાયિકી ક્રિયા હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! જે જીવને કાયિકી ક્રિયા હોય છે,
તેને પારિતાપનિકી ક્રિયા ક્યારેક હોય છે અને ક્યારેક હોતી નથી,
પરંતુ જેને પારિતાપનિકી ક્રિયા હોય છે,
તેને કાયિકી ક્રિયા નિશ્ચિત હોય છે.

આ પ્રમાણે પ્રાણાતિપાત ક્રિયાનું સહભાવ કહેવું જોઈએ.

આ પ્રમાણે પ્રારંભની ત્રણ ક્રિયાઓનું પરસ્પર સહભાવ નિયમથી થાય છે.

જેના પ્રારંભની ત્રણ ક્રિયાઓ હોય છે,
તેના આગળની બે ક્રિયાઓ ક્યારેક હોય છે અને ક્યારેક હોતી નથી,

जैन साहित्य JAINSITE जैनम् जयति शासनम्

जस्स उवरिल्लाओ दोण्णि कज्जंति,
तस्स आइल्लाओ तिण्णि णियमा कज्जंति ।

प. जस्स णं भंते ! जीवस्स पारियावणिया किरिया कज्जइ,
तस्स पाणाइवायकिरिया कज्जइ ?
जस्स पाणाइवायकिरिया कज्जइ,
तस्स पारियावणिया किरिया कज्जइ ?

उ. गोयमा ! जस्स णं जीवस्स पारियावणिया किरिया कज्जइ,
तस्स पाणाइवायकिरिया सिय कज्जइ, सिय णो कज्जइ,
जस्स पुण पाणाइवायकिरिया कज्जइ,
तस्स पारियावणिया किरिया णियमा कज्जइ ।

प. जस्स णं भंते ! णेरइयस्स काइया किरिया कज्जइ,
तस्स आहिगरणिया किरिया कज्जइ ?

उ. गोयमा ! ***जहेव जीवस्स तहेव णेरइयस्स वि ।***

एवं णिरंतरं -जाव- वेमाणियस्स ।

प. जं समयं णं भंते ! जीवस्स काइया किरिया कज्जइ,
तं समयं आहिगरणिया किरिया कज्जइ,
जं समयं आहिगरणिया किरिया कज्जइ,
तं समयं काइया किरिया कज्जइ ?

उ. गोयमा ! ***एवं जहेव आइल्लाओ दंडओ भणिओ तहेव भाणियव्वो -जाव- वेमाणियस्स ।***

प. जं देसं णं भंते ! जीवस्स काइया किरिया कज्जइ,
तं देसं णं आहिगरणिया किरिया कज्जइ ?

उ. गोयमा ! ***एवं जहेव आइल्लाओ दंडओ भणिओ तहेव -जाव- वेमाणियस्स ।***

प. जं पएसं णं भंते ! जीवस्स काइया किरिया कज्जइ,
तं पएसं आहिगरणिया किरिया कज्जइ ?

उ. गोयमा ! ***एवं जहेव आइल्लाओ दंडओ भणिओ तहेव -जाव- वेमाणियस्स ।***

જેના આગળની બે ક્રિયાઓ હોય છે,
તેના પ્રારંભની ત્રણ ક્રિયાઓ હોય છે.

પ્ર. ભંતે ! જે જીવનાં પારિતાપનીકી ક્રિયા હોય છે
શું તેને પ્રાણાતિપાત ક્રિયા હોય છે ?
જેના પ્રાણાતિપાત ક્રિયા હોય છે
શું તેને પારિતાપનિકી ક્રિયા હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! જે જીવને પારિતાપનીકી ક્રિયા હોય છે,
તેને પ્રાણાતિપાત ક્રિયા ક્યારેક હોય છે અને ક્યારેક હોતી નથી,
પરંતુ જે જીવને પ્રાણાતિપાત ક્રિયા હોય છે,
તેને પારિતાપનિકી ક્રિયા નિશ્ચિત હોય છે.

પ્ર. ભંતે ! જે નૈરયિકની કાયિકી ક્રિયા હોય છે
શું તેને આધિકરણીકી ક્રિયા હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ***જે પ્રમાણે સામાન્ય જીવોનું વર્ણન છે તે પ્રમાણે નૈરયિકોનાં સંબંધમાં પણ સમજી લેવું જોઈએ.***

આ પ્રમાણે નિરંતર વૈમાનિક સુધી (ક્રિયાઓનું પરસ્પર સહભાવ) કહેવું જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! જે સમયે જીવ કાયિકી ક્રિયા કરે છે
શું તે સમયે આધિકરણીકી ક્રિયા કરે છે,
જે સમયે આધિકરણીકી ક્રિયા કરે છે
શું તે સમયે કાયિકી ક્રિયા કરે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ***જે પ્રમાણે ક્રિયાઓના પ્રારંભિક દંડક કહ્યા છે તે પ્રમાણે અહીં પણ વૈમાનિક સુધી કહેવું જોઈએ.***

પ્ર. ભંતે ! જે દેશમાં જીવ કાયિકી ક્રિયા કરે છે
શું તેજ દેશમાં આધિકરણીકી ક્રિયા કરે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ***જે પ્રમાણે ક્રિયાઓનાં પ્રારંભિક દંડક કહ્યા છે તે પ્રમાણે વૈમાનિક સુધી અહીં પણ કહેવા જોઈએ.***

પ્ર. ભંતે ! જે પ્રદેશમાં જીવકાયિકી ક્રિયા કરે છે શું તેજ પ્રદેશમાં આધિકરણીકી ક્રિયા કરે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ***જે પ્રમાણે ક્રિયાઓનાં પ્રારંભિક દંડક કહ્યા છે તે પ્રમાણે વૈમાનિક સુધી અહીં પણ કહેવા જોઈએ.***

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

एवं एए-१. जस्स २. जं समयं,
३. जं देसं, ४. जं पएसं णं चत्तारि दंडगा होंति।
- पण्ण. प. २२, सु. १६०७-१६१६

આ પ્રમાણે (૧) જે જીવનાં (૨) જે સમયમાં (૩) જે દેશમાં (૪) જે પ્રદેશમાં આ ચાર દંડક હોય છે.

१०. चउवीसदंडएसु आओजिया किरियाणं परूवणं-

प. कइ णं भंते ! आओजिया किरियाओ पण्णत्ताओ ?

उ. गोयमा ! पंच आओजिया किरियाओ पण्णत्ताओ, तं जहा-

१. काइया -जाव- ५. पाणाइवायकिरिया।

दं. *१-२४. एवं नेरइयाणं -जाव- वेमाणियाणं।*

प. जस्स णं भंते ! जीवस्स काइया आओजिया किरिया अत्थि,

तस्स आहिगरणिया आओजिया किरिया अत्थि,

जस्स आहिगरणिया आओजिया किरिया अत्थि,

तस्स काइया आओजिया किरिया अत्थि ?

उ. गोयमा ! *एवं एएणं अभिलावेणं ते चेव चत्तारि दंडगा भाणियव्वा,* तं जहा-

१. जस्स, २. जं समय, ३. जं देसं, ४. जं पदेसं।

दं. *१-२४. एवं णेरइयाणं -जाव- वेमाणियाणं।*
- पण्ण. प. २२, सु. १६१७-१६१९

૧૦. ચોવીસ દંડકોમાં આયોજીકા ક્રિયાઓનું પ્રરુપણ :

પ્ર. ભંતે ! આયોજીકા (જીવને સંસારથી જોડનારી) ક્રિયાઓ કેટલી કહી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! આયોજીકા ક્રિયાઓ પાંચ કહી છે, જેમકે -

૧. કાયિકી -યાવત્- ૫. પ્રાણાતિપાત ક્રિયા.

દં. ૧-૨૪. આ પ્રમાણે નૈરયિકોથી વૈમાનિકો સુધી પાંચે ક્રિયાઓનું વર્ણન કરવું જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! જે જીવને કાયિકી આયોજીકા ક્રિયા છે

શું તેને આધિકરણીકી આયોજીકા ક્રિયા છે ?

જેને આધિકરણીકી આયોજીકા ક્રિયા છે

શું તેને કાયિકી આયોજીકા ક્રિયા છે ?

ઉ. ગૌતમ ! *આ પ્રમાણે આ આલાપકોથી તે ચાર દંડકોનું વર્ણન કરવું જોઈએ. જેમકે -*

૧. જે જીવનાં, ૨. જે સમયે, ૩. જે દેશમાં અને ૪. જે પ્રદેશમાં.

દં. ૧-૨૪. આ પ્રમાણે નૈરયિકોથી વૈમાનિકો સુધી કહેવું જોઈએ.

११. आरंभियाइ पंच किरियाओ -

प. कइ णं भंते ! किरियाओ पण्णत्ताओ ?

उ. गोयमा ! पंच किरियाओ पण्णत्ताओ, तं जहा-

१. आरंभिया २. पारिग्गहिया ३. मायावत्तिया
४. अपच्चक्खाणकिरिया, ५. मिच्छादंसणवत्तिया [1]।
- पण्ण. प. २२, सु. १६२१

૧૧. આરંભિકી આદિ પાંચ ક્રિયાઓ :

પ્ર. ભંતે ! ક્રિયાઓ કેટલી કહી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! પાંચ ક્રિયાઓ કહી છે, જેમકે -

૧. આરંભિકી, ૨. પારિગ્રહીકી, ૩. માયા પ્રત્યયા, ૪. અપ્રત્યાખ્યાન ક્રિયા, ૫. મિથ્યા દર્શન પ્રત્યયા.

१२. आरंभियाइ किरियासामित्त परूवणं-

प. आरंभिया णं भंते ! किरिया कस्स कज्जइ ?

उ. गोयमा ! अण्णयरस्सावि पमत्तसंजयस्स।

प. पारिग्गहिया णं भंते ! किरिया कस्स कज्जइ ?

उ. गोयमा ! अण्णयरस्सावि संजयासंजयस्स।

૧૨. આરંભિકી આદિ ક્રિયાઓનાં સ્વામીત્વનું પ્રરુપણ :

પ્ર. ભંતે ! આરંભિકી ક્રિયા કોને હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! કોઈ એક પ્રમત્તસંયતને હોય છે.

પ્ર. ભંતે ! પારિગ્રહીકી ક્રિયા કોને હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! કોઈ એક સંયતાસંયતને હોય છે.

---

१. ठाणं. अ. ५, उ. २, सु. ४१९

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

प. मायावत्तिया णं भंते ! किरिया कस्स कज्जइ ?

उ. गोयमा ! अण्णयरस्सावि अपमत्तसंजयस्स ।

प. अप्पच्चक्खाणकिरिया णं भंते ! कस्स कज्जइ ?

उ. गोयमा ! अण्णयरस्सावि अपच्चक्खाणिस्स ।

प. मिच्छादंसणवत्तिया णं भंते ! किरिया कस्स कज्जइ ?

उ. गोयमा ! अण्णयरस्सावि मिच्छादंसणिस्स ।

- पण्ण. प. २२, सु. १६२२-१६२६

प्र. ભંતે ! માયા પ્રત્યયા ક્રિયા કોને હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! કોઈ એક અપ્રમત્તસંયતને હોય છે.

પ્ર. ભંતે ! અપ્રત્યાખ્યાન ક્રિયા કોને હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! કોઈ એક અપ્રત્યાખ્યાનીને હોય છે.

પ્ર. ભંતે ! મિથ્યાદર્શન પ્રત્યયા ક્રિયા કોને હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! કોઈ એક મિથ્યાદર્શનીને હોય છે.

१३. चउवीसदंडएसु आरंभियाइ पंचकिरियाओ-

प. **दं. १.** नेरइयाणं भंते ! कइ किरियाओ पण्णत्ताओ ?

उ. गोयमा ! पंच किरियाओ पण्णत्ताओ, तं जहा-

१. आरंभिया **-जाव-** ५. मिच्छादंसणवत्तिया ।

दं. २-२४. ***एवं -जाव- वेमाणियाणं ।***

- पण्ण. प. २२, सु. १६२७

૧૩. ચોવીસ દંડકોમાં આરંભિકી આદિ પાંચ ક્રિયાઓ :

પ્ર. **દં.૧.** ભંતે ! નૈરયિકોમાં કેટલી ક્રિયાઓ કહી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! પાંચ ક્રિયાઓ કહી છે, જેમકે -

૧. આરંભિકી **-યાવત્-** ૫. મિથ્યાદર્શન પ્રત્યયા.

દં.૨-૨૪. ***આ પ્રમાણે વૈમાનિકો સુધી પાંચે ક્રિયાઓ કહેવી જોઈએ.***

१४. पावट्ठाणविरयजीवेसु आरंभियाइ किरियाभेय परूवणं-

प. पाणाइवायविरयस्स णं भंते ! जीवस्स किं आरंभिया किरिया कज्जइ ?

उ. गोयमा ! पाणाइवायविरयस्स जीवस्स आरंभिया किरिया सिय कज्जइ, सिय णो कज्जइ ।

प. पाणाइवायविरयस्स णं भंते ! जीवस्स पारिग्गहिया किरिया कज्जइ ?

उ. गोयमा ! णो इणट्ठे समट्ठे ।

प. पाणाइवायविरयस्स णं भंते ! जीवस्स मायावत्तिया किरिया कज्जइ ?

उ. गोयमा ! सिय कज्जइ, सिय णो कज्जइ ।

प. पाणाइवायविरयस्स णं भंते ! जीवस्स अप्पच्चक्खाणवत्तिया किरिया कज्जइ ?

उ. गोयमा ! णो इणट्ठे समट्ठे ।

प. पाणाइवायविरयस्स णं भंते ! जीवस्स मिच्छादंसणवत्तिया किरिया कज्जइ ?

उ. गोयमा ! णो इणट्ठे समट्ठे ।

एवं पाणाइवायविरयस्स मणूसस्स वि ।

૧૪. પાપસ્થાનોથી વિરત જીવોમાં આરંભિકી આદિ ક્રિયા ભેદોનું પ્રરુપણ :

પ્ર. ભંતે ! પ્રાણાતિપાતથી વિરત જીવ શું આરંભિકી ક્રિયા કરે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! પ્રાણાતિપાતથી વિરત જીવ આરંભિકી ક્રિયા ક્યારેક કરે છે અને ક્યારેક કરતાં પણ નથી.

પ્ર. ભંતે ! પ્રાણાતિપાતથી વિરત જીવ શું પારિગ્રહીકી ક્રિયા કરે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! આ અર્થ સમર્થ નથી.

પ્ર. ભંતે ! પ્રાણાતિપાતથી વિરત જીવ માયાપ્રત્યયા ક્રિયા કરે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ક્યારેક કરે છે અને ક્યારેક કરતા નથી.

પ્ર. ભંતે ! પ્રાણાતિપાતથી વિરત જીવ શું અપ્રત્યાખ્યાન-પ્રત્યયાક્રિયા કરે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! આ અર્થ સમર્થ નથી.

પ્ર. ભંતે ! પ્રાણાતિપાતથી વિરત જીવ મિથ્યા દર્શન-પ્રત્યયા ક્રિયા કરે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! આ અર્થ સમર્થ નથી.

આ પ્રમાણે પ્રાણાતિપાતથી વિરત મનુષ્યનો પણ આલાપક કહેવો જોઈએ.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

एवं -जाव- मायामोसविरयस्स जीवस्स मणूसस्स य।

આ પ્રમાણે માયામૃષાવિરત સુધી જીવ અને મનુષ્યનાં સંબંધમાં પણ કહેવું જોઈએ.

प. मिच्छादंसणसल्लविरयस्स णं भंते ! जीवस्स किं आरंभिया किरिया कज्जइ **-जाव-** मिच्छादंसणवत्तिया किरिया कज्जइ ?

प्र. ભંતે ! મિથ્યાદર્શન-શલ્યથી વિરત જીવ શું આરંભિકી ક્રિયા કરે છે **-યાવત્-** મિથ્યાદર્શન પ્રત્યયા ક્રિયા કરે છે ?

उ. गोयमा ! मिच्छादंसणसल्लविरयस्स जीवस्स आरंभिया किरिया सिय कज्जइ, सिय णो कज्जइ।

एवं -जाव- अप्पच्चक्खाणकिरिया।

मिच्छादंसणवत्तिया किरिया णो कज्जइ।

ઉ. ગૌતમ ! મિથ્યા દર્શન શલ્યથી વિરત જીવ આરંભિકી ક્રિયા ક્યારેક કરે છે અને ક્યારેક કરતા નથી.

આ પ્રમાણે -યાવત્- અપ્રત્યાયખ્યાન ક્રિયા ક્યારેક કરે છે અને ક્યારેક કરતા નથી.

પરંતુ મિથ્યાદર્શનપ્રત્યયા ક્રિયા કરતા નથી.

प. मिच्छादंसणसल्लविरयस्स णं भंते ! णेरइयस्स किं आरंभिया किरिया कज्जइ **-जाव-** मिच्छादंसणवत्तिया किरिया कज्जइ ?

प्र. ભંતે ! મિથ્યા દર્શન શલ્યથી વિરત નૈરયિક શું આરંભિકી ક્રિયા કરે છે **-યાવત્-** મિથ્યા દર્શન-પ્રત્યયા ક્રિયા કરે છે ?

उ. गोयमा ! आरंभिया वि किरिया कज्जइ **-जाव-** अपच्चक्खाण वि किरिया कज्जइ, मिच्छादंसणवत्तिया किरिया णो कज्जइ।

एवं -जाव- थणियकुमारस्स।

ઉ. ગૌતમ ! તે આરંભિકી ક્રિયા પણ કરે છે **-યાવત્-** અપ્રત્યાખ્યાન ક્રિયા પણ કરે છે. પરંતુ મિથ્યા દર્શન પ્રત્યયા ક્રિયા કરતા નથી.

આ પ્રમાણે સ્તનિતકુમાર સુધી ક્રિયા સંબંધી આલાપક કહેવા જોઈએ.

प. मिच्छादंसणसल्लविरयस्स णं भंते ! पंचेन्दियतिरिक्खजोणियस्स किं आरंभिया किरिया कज्जइ **-जाव-** मिच्छादंसणवत्तिया किरिया कज्जइ ?

प्र. ભંતે ! મિથ્યા દર્શન શલ્ય વિરત પંચેન્દ્રિયતિર્યંચ-યોનિક શું આરંભિકી ક્રિયા કરે છે **-યાવત્-** મિથ્યા દર્શન પ્રત્યયા ક્રિયા કરે છે ?

उ. गोयमा ! आरंभिया किरिया कज्जइ **-जाव-** मायावत्तिया किरिया कज्जइ, अपच्चक्खाणकिरिया सिय कज्जइ, सिय णो कज्जइ, मिच्छादंसणवत्तिया किरिया णो कज्जइ।

मणूसस्स जहा जीवस्स।

वाणमंतर-जोइसिय-वेमाणियाणं जहा णेरइयस्स।

- पण्ण. प. २२, सु. १६५०-१६६२

ઉ. ગૌતમ ! તે આરંભિકી ક્રિયા કરે છે **-યાવત્-** માયા પ્રત્યયા ક્રિયા કરે છે, અપ્રત્યાખ્યાનક્રિયાં ક્યારેક કરે છે અને ક્યારેક કરતાં પણ નથી. મિથ્યાદર્શન પ્રત્યયા ક્રિયા પણ કરતા નથી.

(મિથ્યા દર્શન શલ્ય વિરત) મનુષ્યનાં ક્રિયા સંબંધી આલાપક સામાન્ય જીવનાં સમાન કહેવા જોઈએ. વાણવ્યંતર, જ્યોતિષ્ક અને વૈમાનિકોનાં ક્રિયા સંબંધી આલાપક નૈરયિકોનાં સમાન કહેવા જોઈએ.

१५. **चउवीसदंडएसु सम्मदिट्ठियाणं आरंभियाइ किरिया परूवणं-**

सम्मदिट्ठियाणं णेरइयाणं चत्तारि किरियाओ पण्णत्ताओ, तं जहा-

१. आरंभिया,	२. पारिग्गहिया,
३. मायावत्तिया,	४. अपच्चक्खाणकिरिया।

सम्मदिट्ठियाणं असुरकुमाराणं चत्तारि किरियाओ पण्णत्ताओ, तं जहा-

૧૫. **ચોવીસ દંડકોમાં સમ્યગ્દષ્ટિઓનાં આરંભિકી આદિ ક્રિયાઓનું પ્રરુપણ :**

સમ્યગ્દષ્ટી નૈરયિકોમાં ચાર ક્રિયાઓ કહી છે, જેમકે -

૧. આરંભિકી,	૨. પારિગ્રહીકી,
૩. માયાપ્રત્યયિકી,	૪. અપ્રત્યાખ્યાન ક્રિયા.

સમ્યગ્દષ્ટિ અસુરકુમારોમાં ચાર ક્રિયાઓ કહી છે, જેમકે -

JAINSITE जैनम् जयति शासनम्
www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

१. आरंभिया, २. पारिग्गहिया,

३. मायावत्तिया, ४. अपच्चक्खाणकिरिया।

एवं विगलिंदियवज्जं -जाव- वेमाणियाणं।

- ठाणं अ. ४, उ. ४, सु. ३६९

१. આરંભિકી, २. પારિગ્રહીકી,

३. માયા પ્રત્યયિકી, ४. અપ્રત્યાખ્યાન ક્રિયા.

આ પ્રમાણે વિકલેન્દ્રિયોને છોડીને વૈમાનિકો સુધી કહેવું જોઈએ.

१६. मिच्छद्दिट्ठिय चउवीसदंडएसु आरंभियाइ किरिया परूवणं-

मिच्छद्दिट्ठियाणं णेरइयाणं पंचकिरियाओ पण्णत्ताओ, तं जहा-

१. आरंभिया **-जाव-**, ५. मिच्छादंसणवत्तिया।

एवं सव्वेसिं निरंतरं -जाव- मिच्छद्दिट्ठियाणं वेमाणियाणं।

णवरं - विगलिंदिया मिच्छद्दिट्ठी ण भण्णंति। **सेसं तहेव।**

- ठाणं अ. ५, उ. २, सु. ४१९

१६. મિથ્યાદષ્ટિ ચોવીસ દંડકોમાં આરંભિકી આદિ ક્રિયાઓનું પ્રરુપણ :

મિથ્યાદષ્ટિ નૈરયિકોમાં પાંચ ક્રિયાઓ કહી છે, જેમકે -

१. આરંભિકી **-યાવત્-** ५. મિથ્યાદર્શન પ્રત્યયા.

આ પ્રમાણે નિરંતર મિથ્યાદષ્ટિ વૈમાનિકો સુધી બધા દંડકોમાં પાંચે ક્રિયાઓ કહેવી જોઈએ.

વિશેષ : (એકેન્દ્રિય આદિ) વિકલેન્દ્રિયોમાં (સમ્યક્ત્વનો સર્વથા અભાવ હોવાથી) મિથ્યાદષ્ટિ પદ (વિશેષણ)નું વર્ણન કરવું ન જોઈએ. **શેષ દંડકોમાં પૂર્વવત્ જાણવું જોઈએ.**

१७. जीव-चउवीसदंडएसु आरंभियाईकिरियाणं णियमा-भयणा-

प. जस्स णं भंते ! जीवस्स आरंभिया किरिया कज्जइ,
तस्स पारिग्गहिया किरिया कज्जइ ?
जस्स पारिग्गहिया किरिया कज्जइ,
तस्स आरंभिया किरिया कज्जइ ?

उ. गोयमा ! जस्स णं जीवस्स आरंभिया किरिया कज्जइ, तस्स पारिग्गहिया किरिया सिय कज्जइ, सिय णो कज्जइ,
जस्स पुण पारिग्गहिया किरिया कज्जइ,
तस्स आरंभिया किरिया णियमा कज्जइ।

प. जस्स णं भंते ! जीवस्स आरंभिया किरिया कज्जइ,
तस्स मायावत्तिया किरिया कज्जइ ?
जस्स मायावत्तिया किरिया कज्जइ,
तस्स आरंभिया किरिया कज्जइ ?

उ. गोयमा ! जस्स णं जीवस्स आरंभिया किरिया कज्जइ,
तस्स मायावत्तिया किरिया णियमा कज्जइ,
जस्स पुण मायावत्तिया किरिया कज्जइ,
तस्स आरंभिया किरिया सिय कज्जइ, सिय णो कज्जइ।

१७. જીવ-ચોવીસ દંડકોમાં આરંભિકી આદિ ક્રિયાઓની નિયમા-ભજના.

પ્ર. ભંતે ! જે જીવને આરંભિકી ક્રિયા હોય છે
શું તેને પારિગ્રહિકી ક્રિયા હોય છે ?
જેને પારિગ્રહીકી ક્રિયા હોય છે
શું તેને આરંભિકી ક્રિયા હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! જે જીવને આરંભિકી ક્રિયા હોય છે તેને પારિગ્રહીકી ક્રિયા ક્યારેક હોય છે અને ક્યારેક હોતી નથી,
જેને પારિગ્રહીકી ક્રિયા હોય છે,
તેને આરંભિકી ક્રિયા નિયમથી હોય છે.

પ્ર. ભંતે ! જે જીવને આરંભિકી ક્રિયા હોય છે
શું તેને માયા પ્રત્યયા ક્રિયા હોય છે ?
જેને માયા પ્રત્યયા ક્રિયા હોય છે
શું તેને આરંભિકી ક્રિયા હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! જે જીવને આરંભિકી ક્રિયા હોય છે,
તેને નિયમથી માયા પ્રત્યયા ક્રિયા હોય છે,
જેને માયા પ્રત્યયા ક્રિયા હોય છે.
તેને આરંભિકી ક્રિયા ક્યારેક હોય છે અને ક્યારેક હોતી નથી.

JAINSITE જૈન સાઈટ જૈનમ્ જયતિ શાસનમ્
www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

प. जस्स णं भंते ! जीवस्स आरंभिया किरिया कज्जइ,
तस्स अपच्चक्खाण किरिया कज्जइ ?
जस्स अपच्चक्खाण किरिया कज्जइ,
तस्स आरंभिया किरिया कज्जइ ?

उ. गोयमा ! जस्स णं जीवस्स आरंभिया किरिया कज्जइ,
तस्स अपच्चक्खाण किरिया सिय कज्जइ, सिय णो कज्जइ,
जस्स पुण अपच्चक्खाण किरिया कज्जइ,
तस्स आरंभिया किरिया णियमा कज्जइ।

एवं मिच्छादंसणवत्तियाए वि समं।

एवं पारिग्गहिया वि तिहिं उवरिल्लाहिं समं चारेयव्वा।

जस्स मायावत्तिया किरिया कज्जइ,
तस्स उवरिल्लाओ दो वि सिय कज्जइ, सिय णो कज्जइ,
जस्स उवरिल्लाओ दो कज्जइ,
तस्स मायावत्तिया किरिया णियमा कज्जइ,
जस्स अपच्चक्खाण किरिया कज्जइ,
तस्स मिच्छादंसणवत्तिया किरिया सिय कज्जइ, सिय णो कज्जइ,
जस्स पुण मिच्छादंसणवत्तिया किरिया कज्जइ,
तस्स अपच्चक्खाणकिरिया णियमा कज्जइ।

दं. १. णेरइयस्स आइल्लियाओ चत्तारि परोप्परं णियमा कज्जंति।
जस्स एयाओ चत्तारि कज्जइ, तस्स मिच्छादंसणवत्तिया किरिया भइज्जंति,
जस्स पुण मिच्छादंसणवत्तिया किरिया कज्जइ, तस्स एयाओ चत्तारि किरियाओ णियमा कज्जंति।

दं. २-११. ***एवं -जाव- थणियकुमारस्स।***

दं. १२-१९. ***पुढविक्काइया -जाव- चउरिंदियस्स पंच वि परोप्परं णियमा कज्जंति।***

दं. २०. पंचेंदिय-तिरिक्खजोणियस्स आइल्लियाओ तिण्णि वि परोप्परं णियमा कज्जंति,

પ્ર. ભંતે ! જે જીવને આરંભિકી ક્રિયા હોય છે
શું તેને અપ્રત્યાખ્યાનિકી ક્રિયા હોય છે ?
જેને અપ્રત્યાખ્યાનિકી ક્રિયા હોય છે
શું તેને આરંભિકી ક્રિયા હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! જે જીવને આરંભિકી ક્રિયા હોય છે,
તેને અપ્રત્યાખ્યાનિકી ક્રિયા ક્યારેક હોય છે અને ક્યારેક હોતી નથી,
જે જીવને અપ્રત્યાખ્યાનિકી ક્રિયા હોય છે,
તેને આરંભિકી ક્રિયા નિશ્ચિત હોય છે.

આ પ્રમાણે મિથ્યાદર્શન પ્રત્યયાનો સહભાવ કહેવો જોઈએ.

આ પ્રમાણે પારિગ્રહીકી ક્રિયાનાં પણ ત્રણ આલાપક ઉપરનાં સમાન સમજી લેવા જોઈએ.

જેને માયા પ્રત્યયા ક્રિયા હોય છે,
તેના આગળની બે ક્રિયાઓ (અપ્રત્યાખ્યાનિકી અને મિથ્યા દર્શન પ્રત્યયા) ક્યારેક હોય છે અને ક્યારેક હોતી નથી,
(પરંતુ) જેને આગળની બે ક્રિયાઓ હોય છે,
તેને માયા પ્રત્યયા ક્રિયા નિશ્ચિત હોય છે,
જેને અપ્રત્યાખ્યાન ક્રિયા હોય છે,
તેને મિથ્યાદર્શન પ્રત્યયા ક્રિયા ક્યારેક હોય છે અને ક્યારેક હોતી નથી,
(પરંતુ) જેને મિથ્યાદર્શન પ્રત્યયા ક્રિયા હોય છે,
તેને અપ્રત્યાખ્યાન ક્રિયા નિશ્ચિત હોય છે.

દં.૧. નૈરયિકને પ્રારંભિક ચાર ક્રિયાઓ પરસ્પર નિશ્ચિત હોય છે.
જેને આ ચાર ક્રિયાઓ હોય છે તેને મિથ્યાદર્શન પ્રત્યયા ક્રિયા વિકલ્પથી હોય છે,
જેને મિથ્યાદર્શન પ્રત્યયા ક્રિયા હોય છે તેને આ ચારેય ક્રિયાઓ નિશ્ચિત હોય છે.

દં.૨-૧૧. ***આ પ્રમાણે સ્તનિતકુમાર સુધી ક્રિયાઓનું વર્ણન કરવું જોઈએ.***

દં.૧૨-૧૯. ***પૃથ્વીકાયિકોથી ચઉરેન્દ્રિય સુધી જીવોને પાંચે ક્રિયાઓ પરસ્પર નિશ્ચિત છે.***

દં.૨૦. પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિકોને પ્રારંભની ત્રણ ક્રિયાઓ પરસ્પર નિશ્ચિત છે,

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

जस्स एयाओ कज्जंति, तस्स उवरिल्लाओ दो भइज्जंति,

जस्स उवरिल्लाओ दोण्णि कज्जंति, तस्स एयाओ तिण्णि वि णियमा कज्जंति,

जस्स अपच्चक्खाणकिरिया कज्जइ,

तस्स मिच्छादंसणवत्तिया सिय कज्जइ, सिय णो कज्जइ,

जस्स पुण मिच्छादंसणवत्तिया किरिया कज्जइ,

तस्स अपच्चक्खाणकिरिया णियमा कज्जइ।

दं. २१. **मणूसस्स जहा जीवस्स।**

दं. २२-२४. ***वाणमंतर-जोइसिय-वेमाणियस्स जहा णेरइयस्स।***

प. जं समयं णं भंते ! जीवस्स आरंभिया किरिया कज्जइ तं समयं पारिग्गहिया किरिया कज्जइ ?

उ. गोयमा ! एवं एए चत्तारि दंडगा णेयव्वा, तं जहा-

१. जस्स, २. जं समयं, ३. जं देसं, ४. जं पदेसं।

जहा णेरइयाणं तहा सव्वदेवाणं णेयव्वं -जाव- वेमाणियाणं।

- पण्ण. प. २२, सु. १६२८-१६३६

जेने आ त्रणेय क्रियाओ होय छे तेने आगळनी बे क्रियाओ विकल्पथी होय छे,

જેને આ ત્રણેય ક્રિયાઓ હોય છે તેને આગળની બે ક્રિયાઓ વિકલ્પથી હોય છે,

જેને આગળની બે ક્રિયાઓ હોય છે તેને એ પ્રારંભની ત્રણેય ક્રિયાઓ નિશ્ચિત છે.

જેને અપ્રત્યાખ્યાન ક્રિયા હોય છે,

તેને મિથ્યાદર્શન પ્રત્યયા ક્રિયા ક્યારેક હોય છે અને ક્યારેક હોતી નથી,

જેને મિથ્યા દર્શન પ્રત્યયા ક્રિયા હોય છે,

તેને અપ્રત્યાખ્યાન ક્રિયા નિશ્ચિત હોય છે.

દં.૨૧. ***મનુષ્યનું સામાન્ય જીવોનાં સમાન વર્ણન કરવું જોઈએ.***

દં.૨૨-૨૪. ***વાણવ્યંતર, જ્યોતિષ્ક અને વૈમાનિક દેવોનાં નૈરયિકોનાં સમાન વર્ણન કરવું જોઈએ.***

પ્ર. ભંતે ! જે સમયે જીવને આરંભિકી ક્રિયા હોય છે શું તે સમયે પારિગ્રહિકી ક્રિયા હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! આ પ્રમાણે તે ચાર દંડક જાણવાં જોઈએ, જેમકે -

૧. જે જીવનાં, ૨. જે સમયમાં, ૩. જે દેશમાં અને ૪. જે પ્રદેશમાં.

જેમ નૈરયિકોના વિષયમાં તે ચારે દંડક કહ્યા તે પ્રમાણે બધા દેવોના વિષયમાં વૈમાનિકો સુધી કહેવું જોઈએ.

१८. कय-विक्कयमाणाणं आरंभियाइ किरिया परूवणं-

प. गाहावइस्स णं भंते ! भंडं विक्किणमाणस्स केइ भंडं अवहरेज्जा,

तस्स णं भंते ! तं भंडं अणुगवेसमाणस्स-

किं आरंभिया किरिया कज्जइ,

पारिग्गहिया किरिया कज्जइ,

मायावत्तिया किरिया कज्जइ,

अपच्चक्खाणकिरिया कज्जइ,

मिच्छादंसणवत्तिया किरिया कज्जइ ?

उ. गोयमा ! आरंभिया किरिया कज्जइ,

पारिग्गहिया किरिया कज्जइ,

मायावत्तिया किरिया कज्जइ,

૧૮. ક્રેય-વિક્રેતાઓનાં આરંભિકી આદિ ક્રિયાઓનું પ્રરુપણ :

પ્ર. ભંતે ! કરિયાણાનો સામાન વેચતા કોઈ ગૃહસ્થનો તે કરિયાણાનો માલ કોઈ ચોરી કરી લે તો,

ભંતે ! તે કરિયાણાનો સામાનની શોધ કરતા તે ગૃહસ્થને,

શું આરંભિકી ક્રિયા લાગે છે ?

પારિગ્રહીકી ક્રિયા લાગે છે ?

માયા પ્રત્યયિકી ક્રિયા લાગે છે ?

અપ્રત્યાખ્યાનિકી ક્રિયા લાગે છે કે

મિથ્યા દર્શન- પ્રત્યયિકી ક્રિયા લાગે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે પુરુષને આરંભિકી ક્રિયા લાગે છે,

પારિગ્રહીકી ક્રિયા લાગે છે,

માયા પ્રત્યયિકી ક્રિયા લાગે છે અને

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

अपच्चक्खाणकिरिया कज्जइ,

मिच्छादंसणवत्तियाकिरिया सिय कज्जइ, सिय नो कज्जइ,

अह से भंडे अभिसमण्णागए भवइ, तओ से पच्छा सव्वाओ ताओ पयणुई भवंति।

प. गाहावइस्स णं भंते ! भंडं विक्किणमाणस्स कइए भंडं साइज्जेज्जा, भंडे य से अणुवणीए सिया,

गाहावइस्स णं भंते ! ताओ भंडाओ किं आरंभिया किरिया कज्जइ **-जाव-** मिच्छादंसणवत्तिया किरिया कज्जइ,

कइयस्स वा ताओ भंडाओ किं आरंभिया किरिया कज्जइ **-जाव-** मिच्छादंसणवत्तिया किरिया कज्जइ ?

उ. गोयमा ! गाहावइस्स ताओ भंडाओ आरंभिया किरिया कज्जइ **-जाव-** अपच्चक्खाण किरिया कज्जइ,

मिच्छादंसणवत्तिया किरिया सिय कज्जइ, सिय नो कज्जइ,

कइयस्स णं ताओ सव्वाओ पयणुई भवंति।

प. गाहावइस्स णं भंते ! भंडं विक्किणमाणस्स कइए भंडे साइज्जेज्जा भंडे से उवणीए सिया, कइयस्स णं भंते ! ताओ भंडाओ किं आरंभिया किरिया कज्जइ **-जाव-** मिच्छादंसणवत्तिया किरिया कज्जइ,

गाहावइस्स वा ताओ भंडाओ किं आरंभिया किरिया कज्जइ **-जाव-** मिच्छादंसणवत्तिया किरिया कज्जइ ?

उ. गोयमा ! कइयस्स ताओ भंडाओ हेट्ठिल्लाओ चत्तारि किरियाओ कज्जंति,

मिच्छादंसणवत्तिया किरिया भयणाए,

गाहावइस्स णं ताओ सव्वाओ पयणुई भवंति।

અપ્રત્યાખ્યાનિકી ક્રિયા પણ લાગે છે,

પરંતુ મિથ્યાદર્શન પ્રત્યયિકી ક્રિયા ક્યારેક લાગે છે અને ક્યારેક લાગતી નથી,

જો તે પુરુષનો ચોરાયેલ માલ પાછો મળી જાય છે તો તે બધી ક્રિયાઓ હલકી થઈ જાય છે.

પ્ર. ભંતે ! કરિયાણા વેચનાર તે ગૃહસ્થથી કોઈ વ્યક્તિએ કરિયાણાનો માલ ખરીદી લીધો છે અને સોદો પાકો કરવા માટે ખરીદદારે બ્યાનું પણ આપી દીધો છે, પરંતુ તે કરિયાણાનો માલ હજી સુધી લઈ ગયેલ નથી તો -

ભંતે ! તે માલ વેચનાર ગૃહસ્થને તે કરિયાણાનાં માલથી આરંભિકી **-યાવત્-** મિથ્યાદર્શન પ્રત્યયિકી ક્રિયાઓમાંથી કંઈ ક્રિયા લાગે છે ? અને

ખરીદનારને તે કરિયાણાનાં માલથી આરંભિકી **-યાવત્-** મિથ્યાદર્શન પ્રત્યયિકી ક્રિયાઓમાંથી કંઈ ક્રિયા લાગે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે ગૃહપતિને તે કરિયાણાનાં સામાનથી આરંભિકી **-યાવત્-** અપ્રત્યાખ્યાનિકી ક્રિયાઓ લાગે છે.

મિથ્યાદર્શન પ્રત્યયિકી ક્રિયા ક્યારેક લાગે છે અને ક્યારેક લાગતી નથી.

ખરીદનારને તો યે બધી ક્રિયાઓ હલકી થઈ જાય છે.

પ્ર. ભંતે ! કરિયાણા વેચનાર ગૃહસ્થને ત્યાંથી ખરીદનાર તે માલને પોતાને ત્યાં લઈ આવેલ તો ભંતે ! તે ખરીદનારને તે ખરીદેલ કરિયાણા માલથી આરંભિકી **-યાવત્-** મિથ્યાદર્શન પ્રત્યયિકી ક્રિયાઓમાંથી કંઈ ક્રિયા લાગે છે ? તથા -

તે વિક્રેતા ગૃહસ્થને તે માલથી આરંભિકી **-યાવત્-** મિથ્યાદર્શન પ્રત્યયિકી ક્રિયાઓમાંથી કંઈ ક્રિયા લાગે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ખરીદનારને તે કરિયાણા સામાનથી પ્રારંભની (આરંભિકી **-યાવત્-** અપ્રત્યાખ્યાનિકી) ચારે ક્રિયાઓ લાગે છે.

મિથ્યાદર્શન પ્રત્યયિકી ક્રિયા વિકલ્પથી લાગે છે.

વિક્રેતા ગૃહસ્થને તો એ પાંચે ક્રિયાઓ હલકી થાય છે.

જૈન સાઇટ JAINSITE જૈનમ્ જયતિ શાસનમ્

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

प. गाहावइस्स णं भंते ! भंडं विक्किणमाणस्स कइए भंडं साइज्जेज्जा, धणे य से अणुवणीए सिया,

कइयस्स णं भंते ! ताओ धणाओ किं आरंभिया किरिया कज्जइ -जाव- मिच्छादंसणकिरिया कज्जइ ?

गाहावइस्स वा ताओ धणाओ किं आरंभिया किरिया कज्जइ -जाव- मिच्छादंसणकिरिया कज्जइ ?

उ. गोयमा ! कइयस्स ताओ धणाओ हेट्ठिल्लाओ चत्तारि किरियाओ कज्जंति मिच्छादंसण किरिया भयणाए, गाहावइस्स णं ताओ सव्वाओ पयणुई भवंति ।

प. गाहावइस्स णं भंते ! भंडं विक्किणमाणस्स कइए भंडं साइज्जेज्जा, धणे य से उवणीए सिया,

गाहावइस्स णं भंते ! ताओ धणाओ किं आरंभिया किरिया कज्जइ -जाव- मिच्छादंसण किरिया कज्जइ ?

कइयस्स वा ताओ धणाओ किं आरंभिया किरिया कज्जइ -जाव- मिच्छादंसण किरिया कज्जइ ?

उ. गोयमा ! गाहावइस्स ताओ धणाओ आरंभिया किरिया कज्जइ -जाव- अपच्चक्खाण किरिया कज्जइ, मिच्छादंसण किरिया सिय कज्जइ, सिय नो कज्जइ, कइयस्स णं ताओ सव्वाओ पयणुई भवंति ।

- विया. स. ५, उ. ६, सु. ५-८

પ્ર. ભંતે ! કરિયાણા વેચનાર તે ગાથાપતિનાં કરિયાણાને ખરીદનારે ખરીદીને ઘરે લઈ ગયો પરંતુ તેનું મૂલ્ય ન આપ્યું તો-

ભંતે ! ખરીદનારને તે ધનથી શું આરંભિકી ક્રિયા **-યાવત્-** મિથ્યાદર્શન ક્રિયા લાગે છે ?

અને ગાથાપતિને તે ધનથી શું આરંભિકી ક્રિયા **-યાવત્-** મિથ્યાદર્શન ક્રિયા લાગે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ખરીદનારને તે ધનથી પ્રારંભની ચાર ક્રિયાઓ લાગે છે અને મિથ્યાદર્શન ક્રિયા વિકલ્પથી લાગે છે. ગાથાપતિને તો તે ધનથી પાંચે ક્રિયાઓ હળવી હોય છે.

પ્ર. ભંતે ! કરિયાણા વેચનાર ગાથાપતિનાં કરિયાણાને ખરીદનાર ખરીદીને ઘરે લઈ ગયો અને તેને ધન પણ આપી દીધું,

તો ભંતે ! તે ધનથી ગાથાપતિને શું આરંભિકી ક્રિયા **-યાવત્-** મિથ્યાદર્શન ક્રિયા લાગે છે ?

અને ખરીદનારને તે ધનથી શું આરંભિકી ક્રિયા **-યાવત્-** મિથ્યાદર્શન ક્રિયા લાગે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ગાથાપતિને તે ધનથી આરંભિકી ક્રિયા **-યાવત્-** અપ્રત્યાખ્યાન ક્રિયા લાગે છે. પરંતુ મિથ્યાદર્શન ક્રિયા ક્યારેક લાગે છે અને ક્યારેક લાગતી નથી. ખરીદનારની તે પાંચે ક્રિયાઓ હલ્કી હોય છે.

१९. आरंभियाइ किरियाणं अप्पाबहुयं-

प. एयासि णं भंते ! आरंभियाणं **-जाव-** मिच्छादंसण-वत्तियाण य कयरे कयरेहिंतो अप्पा वा **-जाव-** विसेसाहिया वा ?

उ. गोयमा ! १. सव्वत्थोवाओ मिच्छादंसणवत्तियाओ किरियाओ,

२. अप्पच्चक्खाण किरियाओ विसेसाहियाओ,

३. पारिग्गहियाओ किरियाओ विसेसाहियाओ,

४. आरंभियाओ किरियाओ विसेसाहियाओ,

५. मायावत्तियाओ किरियाओ विसेसाहियाओ ।[1]

- पण्ण. प. २२, सु. १६६३

૧૯. આરંભિકી આદિ ક્રિયાઓનો અલ્પબહુત્વ :

પ્ર. ભંતે ! આ આરંભિકી **-યાવત્-** મિથ્યાદર્શન પ્રત્યયા ક્રિયાઓમાંથી કોણ કોનાથી અલ્પ **-યાવત્-** વિશેષાધિક છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ૧. બધાથી ઓછી મિથ્યાદર્શનપ્રત્યયા ક્રિયાઓ છે,

૨. (તેનાથી) અપ્રત્યાખ્યાન ક્રિયાઓ વિશેષાધિક છે,

૩. (તેનાથી) પારિગ્રહીકી ક્રિયાઓ વિશેષાધિક છે,

૪. (તેનાથી) આરંભિકી ક્રિયાઓ વિશેષાધિક છે,

૫. (તેનાથી) માયા પ્રત્યયા ક્રિયાઓ વિશેષાધિક છે.

१. विया. स. ८, उ. ४, सु. २

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

२०. चउवीसदंडएसु दिट्ठियाइ पंच किरियाओ-

पंच किरियाओ पण्णत्ताओ, तं जहा-

१. दिट्ठिया,
२. पुट्ठिया,
३. पाडुच्चिया,
४. सामन्तोवणियाइया,
५. साहत्थिया।

दं. ***१-२४. एवं नेरइयाणं -जाव- वेमाणियाणं।***

- ठाणं. अ. ५, उ. २, सु. ४१९

२१. चउवीसदंडएसु णेसत्थियाइ पंच किरियाओ-

पंच किरियाओ पण्णत्ताओ, तं जहा-

१. णेसत्थिया,
२. आणवणिया,
३. वेयारणिया,
४. अणाभोगवत्तिया,
५. अणवकंखवत्तिया।

दं. ***१-२४. एवं नेरइयाणं -जाव- वेमाणियाणं।***

- ठाणं. अ. ५, उ. २, सु. ४१९ (१)

२२. मणुस्सेसु पेज्जवत्तियाइ पंच किरियाओ-

पंच किरियाओ पण्णत्ताओ, तं जहा-

१. पेज्जवत्तिया,
२. दोसवत्तिया,
३. पओगकिरिया,
४. समुदाणकिरिया,
५. ईरियावहिया।

दं. ***२१. एवं मणुस्साण वि, सेसाणं णत्थि।***

- ठाणं. अ. ५, उ. २, सु. ४१९ (२)

२३. जीव-चउवीसदंडएसु जीवाइं पडुच्च पाणाइवायाइयाणं किरिया परूवणं-

प. अत्थि णं भंते ! जीवाणं पाणाइवाएणं किरिया कज्जइ ?

उ. हंता, गोयमा ! अत्थि।

प. सा भंते ! किं पुट्ठा कज्जइ ? अपुट्ठा कज्जइ ?

૨૦. ચોવીસ દંડકોમાં દષ્ટિજા આદિ પાંચ ક્રિયાઓ :

પાંચ ક્રિયાઓ કહી છે, જેમકે -

૧. દષ્ટિનાં વિકારથી થનારી ક્રિયા.
૨. સ્પર્શનાં વિકારથી થનારી ક્રિયા.
૩. બહારનાં નિમિત્તથી થનારી ક્રિયા.
૪. સમૂહથી થનારી ક્રિયા.
૫. પોતાના હાથથી થનારી ક્રિયા.

દં.૧-૨૪. *આ પ્રમાણે નૈરયિકોથી વૈમાનિકો સુધી પાંચેય ક્રિયાઓ જાણવી જોઈએ.*

૨૧. ચોવીસ દંડકોમાં નૈસૃષ્ટિની આદિ પાંચ ક્રિયાઓ :

પાંચ ક્રિયાઓ કહી છે, જેમકે -

૧. શસ્ત્ર વગર થનારી ક્રિયા,
૨. આજ્ઞા આપવાથી થનારી ક્રિયા,
૩. છેદન-ભેદન કરવાથી થનારી ક્રિયા,
૪. અજ્ઞાનતાથી થનારી ક્રિયા,
૫. આકાંક્ષા વગર થનારી ક્રિયા.

દં.૧-૨૪. *આ પ્રમાણે નૈરયિકોથી વૈમાનિકો સુધી પાંચેય ક્રિયાઓ જાણવી જોઈએ.*

૨૨. મનુષ્યોમાં થનારી પ્રેય-પ્રત્યયા આદિ પાંચ ક્રિયાઓ :

પાંચ ક્રિયાઓ કહી છે, જેમકે -

૧. રાગ ભાવથી થનારી ક્રિયા,
૨. દ્વેષ ભાવથી થનારી ક્રિયા,
૩. મન આદિની દુશ્ચેષ્ટાઓથી થનારી ક્રિયા,
૪. સામૂહિક રૂપથી થનારી ક્રિયા,
૫. ગમનાગમનથી થનારી ક્રિયા.

દં. ૨૧. *આ પાંચેય ક્રિયાઓ મનુષ્યોમાં હોય છે, શેષ દંડકોમાં હોતી નથી.*

૨૩. જીવ-ચોવીસ દંડકોમાં જીવાદિઓની અપેક્ષાએ પ્રાણાતિપાતિની આદિ ક્રિયાઓનું પ્રરુપણ :

પ્ર. ભંતે ! શું જીવ પ્રાણાતિપાતિકી ક્રિયા કરે છે ?

ઉ. હા, ગૌતમ ! કરે છે.

પ્ર. ભંતે ! તે ક્રિયા સ્પૃષ્ટ કરાય છે કે અસ્પૃષ્ટ કરાય છે ?

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

उ. गोयमा ! पुट्ठा कज्जइ, नो अपुट्ठा कज्जइ **-जाव-** निव्वाघाएणं छद्दिसिं, वाघायं पडुच्च सिय तिदिसिं, सिय चउदिसिं, सिय पंचदिसिं।

ઉ. ગૌતમ ! સ્પૃષ્ટ કરાય છે અસ્પૃષ્ટ કરાતી નથી **-યાવત્-** વ્યાઘાત ન હોય તો છ દિશાઓને અને વ્યાઘાત હોય તો ક્યારેક ત્રણ, ચાર કે પાંચ દિશાઓને સ્પર્શ કરીને કરાય છે.

प. सा भंते ! किं कडा कज्जइ ? अकडा कज्जइ ?

પ્ર. ભંતે ! તે ક્રિયા કૃત છે કે અકૃત છે ?

उ. गोयमा ! कडा कज्जइ, नो अकडा कज्जइ।

ઉ. ગૌતમ ! તે ક્રિયા કૃત છે, અકૃત નથી.

प. सा भंते ! किं अत्तकडा कज्जइ ? परकडा कज्जइ ? तदुभयकडा कज्जइ ?

પ્ર. ભંતે ! તે ક્રિયા આત્મકૃત છે, પરકૃત છે કે ઉભયકૃત છે ?

उ. गोयमा ! अत्तकडा कज्जइ, णो परकडा कज्जइ, णो तदुभयकडा कज्जइ।

ઉ. ગૌતમ ! તે ક્રિયા આત્મકૃત છે, પરંતુ પરકૃત કે ઉભયકૃત નથી.

प. सा भंते ! किं आणुपुव्विकडा कज्जइ ? अणाणुपुव्विकडा कज्जइ ?

પ્ર. ભંતે ! તે ક્રિયા આનુપૂર્વી કૃત છે કે અનાનુપૂર્વી કૃત છે ?

उ. गोयमा ! आणुपुव्विकडा कज्जइ, नो अणाणुपुव्विकडा कज्जइ, जा य कडा, जा य कज्जइ, जा य कज्जिस्सइ सव्वा सा आणुपुव्विकडा, नो अणाणुपुव्विकडत्ति वत्तव्वं सिया।

ઉ. ગૌતમ ! તે અનુક્રમપૂર્વક કરાય છે, વગર અનુક્રમથી કરાતી નથી, જે ક્રિયા કરાય ગઈ છે, જે ક્રિયા કરાય છે કે જે ક્રિયા કરાશે, તે બધી અનુક્રમપૂર્વકકૃત છે, પરંતુ અનનુક્રમકૃત નથી એવું કહેવું જોઈએ.

एवं -जाव- वेमाणियाणं।

આ પ્રમાણે વૈમાનિકો સુધી કહેવું જોઈએ.

णवरं- जीवाणं एगिंदियाण य निव्वाघाएणं छद्दिसिं, वाघायं पडुच्च सिय तिदिसिं, सिय चउदिसिं, सिय पंचदिसिं,

વિશેષ : (સામાન્ય) જીવ અને એકેન્દ્રિય નિર્વ્યાઘાતની અપેક્ષાએ છ દિશાઓથી અને વ્યાઘાતની અપેક્ષાએ ક્યારેક ત્રણ, ચાર અને પાંચ દિશાઓથી સ્પૃષ્ટ ક્રિયા કરે છે.

सेसाणं नियमं छद्दिसिं।

શેષ બધા જીવ નિયમથી છયે દિશાઓથી સ્પૃષ્ટ ક્રિયા કરે છે.

प. अत्थि णं भंते ! जीवाणं मुसावाएणं किरिया कज्जइ ?

પ્ર. ભંતે ! શું જીવ મૃષાવાદ-ક્રિયા કરે છે ?

उ. हंता, गोयमा ! अत्थि।

ઉ. હા, ગૌતમ ! કરે છે.

प. सा भंते ! किं पुट्ठा कज्जइ, अपुट्ठा कज्जइ ?

પ્ર. ભંતે ! તે ક્રિયા સ્પૃષ્ટ કરાય છે કે અસ્પૃષ્ટ કરાય છે ?

उ. गोयमा ! ***जहा पाणाइवाएणं दंडओ एवं मुसावाएण वि।***

ઉ. ગૌતમ ! ***જેમ પ્રાણાતિપાતનો દંડક કહ્યો, તે પ્રમાણે મૃષાવાદ-ક્રિયાનો પણ દંડક કહેવો જોઈએ.***

एवं अदिण्णादाणेण वि, मेहुणेण वि, परिग्गहेण वि।

આ પ્રમાણે અદત્તાદાન, મૈથુન અને પરિગ્રહ ક્રિયાનાં વિષયમાં પણ જાણી લેવું જોઈએ.

एवं एए पंच दंडगा।

આ પ્રમાણે એ પાંચ દંડક થયા.

प. जं समयं णं भंते ! जीवाणं पाणाइवाएणं किरिया कज्जइ, सा भंते ! किं पुट्ठा कज्जइ, अपुट्ठा कज्जइ ?

પ્ર. ભંતે ! જે સમયે જીવ પ્રાણાતિપાતિકી ક્રિયા કરે છે, શું તે સમયે તે સ્પૃષ્ટ ક્રિયા કરે છે કે અસ્પૃષ્ટ ક્રિયા કરે છે ?

उ. गोयमा ! ***एवं तहेव -जाव- वत्तव्वं सिया।***

ઉ. ગૌતમ ! ***પૂર્વોક્ત પ્રકારથી અનાનુપૂર્વીકૃત નથી ત્યાં સુધી કહેવું જોઈએ.***

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

एवं -जाव- वेमाणियाणं ।

एवं -जाव- परिग्गहेणं ।

एए वि पंच दंडगा ।

प. जं देसं णं भंते ! जीवाणं पाणाइवाएणं किरिया कज्जइ, सा भंते ! किं पुट्ठा कज्जइ, अपुट्ठा कज्जइ ?

उ. गोयमा ! *एवं -जाव- परिग्गहेणं ।*

एवं एए वि पंच दंडगा ।

प. जं पदेसं णं भंते ! जीवाणं पाणाइवाएणं किरिया कज्जइ, सा भंते ! किं पुट्ठा कज्जइ, अपुट्ठा कज्जइ ?

उ. गोयमा ! *एवं तहेव दंडओ ।*

एवं -जाव- परिग्गहेणं ।

एवं एए वीसं दंडगा ।

- विया. स. १७, उ. ४, सु. २-१२

आ પ્રમાણે વૈમાનિકો સુધી જાણવું જોઈએ.

આ પ્રમાણે પારિગ્રહીકી ક્રિયા સુધી કહેવું જોઈએ.

આ પ્રમાણે તે પાંચ દંડક થયા.

પ્ર. ભંતે ! જે દેશ (ક્ષેત્ર)માં જીવ પ્રાણાતિપાતિકી ક્રિયા કરે છે શું તે દેશમાં તે સ્પૃષ્ટ ક્રિયા કરે છે કે અસ્પૃષ્ટ ક્રિયા કરે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! **પૂર્વવત્ પારિગ્રહીકી ક્રિયા સુધી જાણવું જોઈએ.**

આ પ્રમાણે એ પાંચ દંડક થયા.

પ્ર. ભંતે ! જે પ્રદેશમાં જીવ પ્રાણાતિપાતિકી ક્રિયા કરે છે શું તે પ્રદેશમાં તે સ્પૃષ્ટ ક્રિયા કરે છે કે અસ્પૃષ્ટ ક્રિયા કરે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! **આ પ્રમાણે પૂર્વવત્ દંડક કહેવા જોઈએ.**

આ પ્રમાણે પારિગ્રહિકી ક્રિયા સુધી જાણવું જોઈએ.

આ પ્રમાણે એ કુલ વીસ દંડક થયા.

२४. तालफलपवाडमाणस्स पुरिसस्स किरिया परूवणं-

प. पुरिसे णं भंते ! तालमारुहइ, तालमारुहित्ता तालाओ तालफलं पचालेमाणे वा, पवाडेमाणे वा कइ किरिए ?

उ. गोयमा ! जावं च णं मे पुरिसे तालमारुहइ, तालमारुहित्ता तालाओ तालफलं पचालेइ वा, पवाडेइ वा,

तावं च णं से पुरिसे काइयाए **-जाव-** पाणाइवाय किरियाए पंचहिं किरियाहिं पुट्ठे,

जेसिं पि य णं जीवाणं सरीरेहिंतो ताले निव्वत्तिए, तालफले निव्वत्तिए ते वि णं जीवा काइयाए **-जाव-** पाणाइवाय किरियाए, पंचहिं किरियाहिं पुट्ठा ।

प. अहे णं भंते ! से तालफले अप्पणो गरूयत्ताए **-जाव-** अहे वीससाए पच्चोवयमाणे जाइं तत्थ पाणाइं **-जाव-** सत्ताइं जीवियाओ ववरोवेइ तएणं भंते ! से पुरिसे कइ किरिए ?

उ. गोयमा ! जावं च णं से तालफले अप्पणो गरूयत्ताए **-जाव-** जीवियाओ ववरोवेइ, तावं च णं से पुरिसे काइयाए **-जाव-** पारितावणियाए चउहिं किरियाहिं पुट्ठे,

૨૪. તાડફળ પાડનાર પુરુષની ક્રિયાઓનું પ્રરુપણ :

પ્ર. ભંતે ! કોઈ પુરુષ તાડનાં વૃક્ષ પર ચઢે અને ચઢીને પછી તે તાડનાં ફળને હલાવે કે પાડે તો તે પુરુષને કેટલી ક્રિયાઓ લાગે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! જ્યારે તે પુરુષ તાડનાં વૃક્ષ પર ચઢે છે અને ચઢીને તે તાડ વૃક્ષથી તાડ ફળને હલાવે છે અને પાડે છે,

ત્યારે તે પુરુષ કાયિકી **-યાવત્-** પ્રાણાતિપાતિકી આ પાંચેય ક્રિયાઓથી સ્પૃષ્ટ થાય છે.

જે જીવોનાં શરીરોથી તાડવૃક્ષ અને તાડફળ બનેલ છે, તે જીવ પણ કાયિકી **-યાવત્-** પ્રાણાતિપાતિકી આ પાંચેય ક્રિયાઓથી સ્પૃષ્ટ થાય છે.

પ્ર. ભંતે ! (તે પુરુષ દ્વારા તાડ વૃક્ષને હલાવવાથી) જે તે તાડફળ પોતાના ભારથી **-યાવત્-** પોતાની જાતે પડવાથી ત્યાંનાં પ્રાણી **-યાવત્-** સત્વ જીવ રહિત હોય છે ત્યારે ભંતે ! તે પુરુષને કેટલી ક્રિયાઓ લાગે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! (પુરુષ દ્વારા તાડવૃક્ષને હલાવવાથી) જે તે તાડફળ પોતાના ભારથી પડે **-યાવત્-** જીવનથી રહિત કરે છે તો તે પુરુષ કાયિકી **-યાવત્-** પારિતાપનિકી આ ચાર ક્રિયાઓથી સ્પૃષ્ટ થાય છે.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

जेसिं पि य णं जीवाणं सरीरेहिंतो ताले निव्वत्तिए,

ते वि य णं जीवा काइयाए **-जाव-** पारितावणियाए चउहिं किरियाहिं पुट्ठा,

जेसिं पि य णं जीवाणं सरीरेहिंतो तालफले निव्वत्तिए,

ते वि य णं जीवा काइयाए **-जाव-** पाणाइवाय किरियाए पंचहिं किरियाहिं पुट्ठा,

जे वि य से जीवा अहे वीससाए पच्चोवयमाणस्स उवग्गहे वट्टंति,

ते वि य णं जीवा काइयाए **-जाव-** पाणाइवाय किरियाए पंचहिं किरियाहिं पुट्ठा।

- वियाः स. १७, उ. १, सु. ८-९

जे જીવોનાં શરીરોથી તાડવૃક્ષ નિષ્પન્ન થયું છે.

તે જીવ કાયિકી **-યાવત્-** પારિતાપનિકી આ ચાર ક્રિયાઓથી સ્પૃષ્ટ થાય છે.

જે જીવોના શરીરોથી તાડવૃક્ષ નિષ્પન્ન થયું છે.

તે જીવ કાયિકી **-યાવત્-** પ્રાણાતિપાતિકી આ પાંચે ક્રિયાઓથી સ્પૃષ્ટ થાય છે.

જે જીવ સ્વાભાવિક રુપથી **નીચે** પડતા તાડફળનાં સહાયક થાય છે.

તે જીવ પણ કાયિકી **-યાવત્-** પ્રાણાતિપાતિકી આ પાંચે ક્રિયાઓથી સ્પૃષ્ટ થાય છે.

२५. रूक्खमूलाइ पवाडमाणस्स पुरिसस्स किरिया परूवणं-

प. पुरिसे णं भंते ! रूक्खस्स मूलं पचालेमाणे वा, पवाडेमाणे वा कइ किरिए ?

उ. गोयमा ! जावं च णं से पुरिसे रूक्खस्स मूलं पचालेइ वा, पवाडेइ वा तावं च णं से पुरिसे काइयाए **-जाव-** पाणाइवायकिरियाए पंचहिं किरियाहिं पुट्ठे,

जेसिं पि य णं जीवाणं सरीरेहिंतो मूले निव्वत्तिए **-जाव-** बीए निव्वत्तिए ते वि य णं जीवा काइयाए **-जाव-** पाणाइवायकिरियाए पंचहिं किरियाहिं पुट्ठा।

प. अहे णं भंते ! से मूले अप्पणो गरूयत्ताए **-जाव-** जीवियाओ ववरोवेइ तओ णं भंते ! से पुरिसे कइ किरिए ?

उ. गोयमा ! जावं च णं से मूले अप्पणो गरूयत्ताए **-जाव-** जीवियाओ ववरोवेइ,

तावं च णं से पुरिसे काइयाए **-जाव-** पारितावणियाए चउहिं किरियाहिं पुट्ठे,

जेसिं पि य णं जीवाणं सरीरेहिंतो कंदे निव्वत्तिए **-जाव-** बीए निव्वत्तिए, ते वि य णं जीवा काइयाए **-जाव-** पारितावणियाए चउहिं किरियाहिं पुट्ठा,

जे सिं पि य णं जीवा णं सरीरेहिंतो मूले निव्वत्तिए, ते वि य णं जीवा काइयाए **-जाव-** पाणाइवाय किरियाए पंचहिं किरियाहिं पुट्ठा।

जे वि य णं से जीवा अहे वीससाए पच्चोवयमाणस्स उवग्गहे वट्टंति।

૨૫. વૃક્ષમૂળાદિને પાડનાર પુરુષની ક્રિયાઓનું પ્રરુપણ :

પ્ર. ભંતે ! કોઈ પુરુષ વૃક્ષનાં મૂળને હલાવે કે પાડે તો તેને કેટલી ક્રિયાઓ લાગે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! જ્યારે તે પુરુષ વૃક્ષનાં મૂળને હલાવે કે પાડે છે ત્યારે તે પુરુષ કાયિકી **-યાવત્-** પ્રાણાતિપાતિકી આ પાંચે ક્રિયાઓથી સ્પૃષ્ટ થાય છે.

જે જીવોનાં શરીરોથી મૂળ **-યાવત્-** બીજ નિષ્પન્ન થયા છે, તે જીવ પણ કાયિકી **-યાવત્-** પ્રાણાતિપાતિકી આ પાંચે ક્રિયાઓથી સ્પૃષ્ટ થાય છે.

પ્ર. ભંતે ! જો તે મૂળ પોતાના વજનનાં કારણે નીચે પડે **-યાવત્-** જીવોનો નાશ કરે ત્યારે તે પુરુષને કેટલી ક્રિયાઓ લાગે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! જ્યારે તે મૂળ પોતાના વજનનાં કારણે નીચે પડે છે **-યાવત્-** અન્ય જીવોનો નાશ કરે છે.

ત્યારે તે પુરુષ કાયિકી **-યાવત્-** પારિતાપનિકી આ ચાર ક્રિયાઓથી સ્પૃષ્ટ થાય છે.

જે જીવોનાં શરીરોથી તે કંદ **-યાવત્-** બીજ નિષ્પન્ન થયેલ છે, તે જીવ કાયિકી **-યાવત્-** પારિતાપનિકી આ ચાર ક્રિયાઓથી સ્પૃષ્ટ થાય છે.

જે જીવોનાં શરીરોથી મૂળ નિષ્પન્ન થયેલ છે તે જીવ કાયિકી **-યાવત્-** પ્રાણાતિપાતિકી આ પાંચે ક્રિયાઓથી સ્પૃષ્ટ થાય છે.

જે જીવ સ્વાભાવિક રૂપથી નીચે પડતા મૂળનાં સહાયક હોય છે.

जैन साहित्य JAINSITE जैनम् जयति शासनम्

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

ते वि य णं जीवा काइयाए **-जाव-** पाणाइवाय किरियाए पंचहिं किरियाहिं पुट्ठा।

प. पुरिसे णं भंते ! रूक्खस्स कंदे पचालेमाणे वा, पवाडेमाणे वा कइ किरिए ?

उ. गोयमा ! जावं च णं से पुरिसे कंदे पचालेमाणे वा, पवाडेमाणे वा,

तावं च णं से पुरिसे काइयाए **-जाव-** पाणाइवाय किरियाए पंचहिं किरियाहिं पुट्ठे,

जेसिं पि य णं जीवाणं सरीरेहिंतो कंदे निव्वत्तिए **-जाव-** बीए निव्वत्तिए,

ते वि य णं जीवा काइयाए **-जाव-** पाणाइवाय किरियाए पंचहिं किरियाहिं पुट्ठा।

प. अहे णं भंते ! से कंदे अप्पणो गरूयत्ताए **-जाव-** जीवयाओ ववरोवेइ तओ णं भंते ! से पुरिसे कइ किरिए ?

उ. गोयमा ! जावं च णं से कंदे अप्पणो गरूयत्ताए **-जाव-** जीवियाओ ववरोवेइ,

तावं च णं से पुरिसे काइयाए **-जाव-** पारितावणियाए चउहिं किरियाहिं पुट्ठे,

जेसिं पि य णं जीवा णं सरीरेहिंतो मूले निव्वत्तिए, कंदे निव्वत्तिए **-जाव-** बीए निव्वत्तिए,

ते वि य णं जीवा काइयाए **-जाव-** पारितावणियाए चउहिं किरियाहिं पुट्ठा,

जेसिं पि य णं जीवा णं सरीरेहिंतो कंदे निव्वत्तिए **-जाव-** बीए निव्वत्तिए,

ते वि य णं जीवा काइयाए **-जाव-** पाणाइवाय-किरियाए पंचहिं किरियाहिं पुट्ठा,

जे वि य से जीवा अहे वीससाए पच्चोवयमाणस्स उवग्गहे वट्टंति,

ते वि य णं जीवा काइयाए **-जाव-** पाणाइवाय किरियाए पंचहिं किरियाहिं पुट्ठा।

जहा कंदे एवं -जाव- बीयं।

- विया. स. १७, उ. १, सु. १०-१४

તે જીવ કાયિકી **-યાવત્-** પ્રાણાતિપાતિકી આ પાંચ ક્રિયાઓથી સ્પૃષ્ટ થાય છે.

પ્ર. ભંતે ! કોઈ પુરુષ વૃક્ષનાં કંદને હલાવે કે પાડે છે, તો તેને કેટલી ક્રિયાઓ લાગે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! જ્યારે તે પુરુષ કંદને હલાવે કે પાડે છે.

ત્યારે તે પુરુષ કાયિકી **-યાવત્-** પ્રાણાતિપાતિકી આ પાંચે ક્રિયાઓથી સ્પૃષ્ટ થાય છે.

જે જીવોના શરીરોથી કંદ **-યાવત્-** બીજ નિષ્પન્ન હોય છે,

તે જીવ પણ કાયિકી **-યાવત્-** પ્રાણાતિપાતિકી આ પાંચેય ક્રિયાઓથી સ્પૃષ્ટ થાય છે.

પ્ર. ભંતે ! જો તે કંદ પોતાના વજનનાં કારણે નીચે પડે **-યાવત્-** જીવોનો નાશ કરે તો ભંતે ! તે પુરુષને કેટલી ક્રિયાઓ લાગે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! જ્યારે તે કંદ પોતાના વજનને કારણે નીચે પડે છે **-યાવત્-** અન્ય જીવોનો નાશ કરે છે.

ત્યારે તે પુરુષ કાયિકી **-યાવત્-** પારિતાપનિકી આ ચાર ક્રિયાઓથી સ્પૃષ્ટ થાય છે.

જે જીવોનાં શરીરોથી મૂળ, સ્કંધ **-યાવત્-** બીજ નિષ્પન્ન થાય છે.

ત્યારે તે જીવ કાયિકી **-યાવત્-** પારિતાપનિકી આ ચાર ક્રિયાઓથી સ્પૃષ્ટ થાય છે.

જે જીવોના શરીરોથી કંદ **-યાવત્-** બીજ નિષ્પન્ન થાય છે.

તે જીવ કાયિકી **-યાવત્-** પ્રાણાતિપાતિકી આ પાંચે ક્રિયાઓથી સ્પૃષ્ટ થાય છે.

જે જીવ સ્વાભાવિકરૂપથી નીચે પડતા કંદનાં સહાયક હોય છે,

તે જીવ પણ કાયિકી **-યાવત્-** પ્રાણાતિપાતિકી આ પાંચે ક્રિયાઓથી સ્પૃષ્ટ થાય છે,

જે પ્રમાણે કંદના વિષયમાં આલાપક કહ્યા, તે જ પ્રમાણે (સ્કંધ,ત્વચા, શાખા, પ્રવાલ, પત્ર, પુષ્પ, ફળ) -યાવત્- બીજનાં વિષયમાં પણ કહેવુ જોઈએ.

२६. पुरिसवधकस्स किरिया परूवणं-

प. पुरिसे णं भंते ! पुरिसं सत्तीए समभिधंसेज्जा, सयपाणिणा वा से असिणा सीसं छिंदेज्जा तओ णं भंते ! से पुरिसे कइ किरिए ?

૨૬. પુરુષને મારનારની ક્રિયાઓનું પ્રરુપણ :

પ્ર. ભંતે ! કોઈ પુરુષ બીજા પુરુષને ભાલાથી મારે કે પોતાના હાથથી તલવાર દ્વારા તેનું માથુ કાપે તો ભંતે ! તે પુરુષને કેટલી ક્રિયાઓ લાગે છે ?

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

उ. गोयमा ! जावं च णं से पुरिसे तं पुरिसं सत्तीए समभिधंसेइ, सयपाणिणा वा से असिणा सीसं छिंदइ, तावं च णं से पुरिसे काइयाए -जाव- पाणाइवाय किरियाए पंचहिं किरियाहिं पुट्ठे।

आसन्नवहएण य अणवकंखणवत्तीए णं पुरिसवेरेणं पुट्ठे । - विया. स. १, उ.८, सु. ८

ઉ. ગૌતમ ! જ્યારે તે પુરુષ એ પુરુષને ભાલા દ્વારા મારે છે કે પોતાના હાથથી તલવાર દ્વારા તેનું મસ્તક કાપે છે, ત્યારે તે પુરુષ કાયિકી -યાવત્- પ્રાણાતિપાતિકી આ પાંચે ક્રિયાઓથી સ્પૃષ્ટ થાય છે.

તત્કાળ મારનાર અને બીજાનાં પ્રાણોની પરવાહ ન કરનાર તે (પુરુષ) પુરુષ-વૈરથી સ્પૃષ્ટ થાય છે.

२७. धणुपक्खेवगस्स किरिया परूवणं-

प. पुरिसे णं भंते ! धणु परामुसइ, परामुसित्ता उसुं परामुसइ, उसुं परामुसित्ता ठाणं ठाइ, ठाणं ठिच्चा आययकण्णाययं उसुं करेइ आययकण्णाययं उसुं करेत्ता उड्ढं वेहासं उसुं उव्विहइ, तएणं से उसुं उड्ढं वेहासं उव्विहए समाणे जाइं तत्थ पाणाइं -जाव- सत्ताइं अभिहणइ -जाव- जीवियाओ ववरोवेइ, तए णं भंते ! से पुरिसे कइ किरिए ?

उ. गोयमा ! जावं च णं से पुरिसे धणुं परामुसइ -जाव- जीवियाओ ववरोवेइ, तावं च णं से पुरिसे काइयाए -जाव- पाणाइवायकिरियाए पंचहिं किरियाहिं पुट्ठे,

जेसिं पि य णं जीवाणं सरीरेहिंतो धणुं निव्वत्तिए ते वि य णं जीवा काइयाए -जाव- पाणाइवाय-किरियाए पंचहिं किरियाहिं पुट्ठे,

एवं धणुं पुट्ठे पंचहिं किरियाहिं, जीवा पंचहिं, ण्हारू पंचहिं, उसू पंचहिं, सरे, पत्तणे, फले, ण्हारू पंचहिं।

प. अहे णं से उसू अप्पणो गरूयत्ताए -जाव- अहे वीससाए पच्चोवयमाणे जाइं तत्थ पाणाइं -जाव- सत्ताइं जीवियाओ ववरोवेइ, तावं च णं से पुरिसे कइ किरिए ?

उ. गोयमा ! जावं च णं से उसुं अप्पणो गरूयत्ताए -जाव- जीवियाओ ववरोवेइ, तावं च णं से पुरिसे काइयाए -जाव- पारितावणियाए चउहिं किरियाहिं पुट्ठे।

जेसिं पि य णं जीवाणं सरीरेहिंतो धणुं निव्वत्तिए, ते वि य णं जीवा काइयाए -जाव- पारितावणियाए चउहिं किरियाहिं पुट्ठे।

एवं धणुं पुट्ठे चउहिं, जीवा चउहिं, ण्हारू चउहिं,

૨૭. ધનુષ પ્રક્ષેપકની ક્રિયાઓનું પ્રરુપણ :

પ્ર. ભંતે ! કોઈ પુરુષ ધનુષને સ્પર્શ કરે છે, સ્પર્શ કરીને તે બાણને ગ્રહણ કરે છે, ગ્રહણ કરીને આસનથી બેસે છે, બેસીને બાણને કાન સુધી ખેંચે છે, ખેંચીને ઉપર આકાશમાં ફેંકે છે, ઉપર આકાશમાં ફેંકેલ તે બાણ જે પ્રાણીઓ -યાવત્- સત્વોને મારે છે -યાવત્- જીવથી રહિત કરી દે છે ત્યારે ભંતે ! તે પુરુષને કેટલી ક્રિયાઓ લાગે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! જ્યારે તે પુરુષ ધનુષને ગ્રહણ કરે છે -યાવત્- પ્રાણીઓને જીવનથી રહિત કરી દે છે ત્યારે તે પુરુષ કાયિકી -યાવત્- પ્રાણાતિપાતિકી આ પાંચે ક્રિયાઓથી સ્પૃષ્ટ થાય છે.

જે જીવોનાં શરીરોથી તે ધનુષ નિષ્પન્ન થાય છે તે જીવ પણ કાયિકી -યાવત્- પ્રાણાતિપાતિકી આ પાંચે ક્રિયાઓથી સ્પૃષ્ટ થાય છે.

આ પ્રમાણે ધનુ:પૃષ્ઠ જીવા (ડોરી), સ્નાયુ, બાણ, શર, પત્ર, ફળ અને ન્હારુ (નિર્માતા) પણ પાંચે ક્રિયાઓથી સ્પૃષ્ટ થાય છે.

પ્ર. ભંતે ! જ્યારે તે બાણ પોતાના ભારથી સ્વાભાવિક રુપથી નીચે પડતા ત્યાં પ્રાણીઓ -યાવત્- સત્વોને જીવનથી રહિત કરી દે છે, ત્યારે તે પુરુષને કેટલી ક્રિયાઓ લાગે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! જ્યારે તે બાણ પોતાના ભારથી -યાવત્- પ્રાણીઓને જીવનથી રહિત કરી દે છે, ત્યારે તે પુરુષ કાયિકી -યાવત્- પારિતાપનિકી આ ચાર ક્રિયાઓથી સ્પૃષ્ટ થાય છે.

જે જીવોનાં શરીરથી ધનુષ બનેલ છે, તે જીવ પણ કાયિકી -યાવત્- પારિતાપનિકી આ ચાર ક્રિયાઓથી સ્પૃષ્ટ થાય છે.

આ પ્રમાણે ધનુ:પૃષ્ઠ, જીવા (ડોરી) અને ન્હારુ તે ચાર ક્રિયાઓથી સ્પૃષ્ટ થાય છે.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

उसू पंचहिं, सरे, पत्तणे, फले, ण्हारू पंचहिं,

जे वि य से जीवा अहे पच्चोवयमाणस्स उवग्गहे वट्टंति, ते वि य णं जीवा काइयाए -**जाव**- पाणाइवाय-किरियाए पंचहिं किरियाहिं पुट्ठा।

- विया. स. ५, उ. ६, सु. १०-१२

બાણ, શર, પત્ર, ફળ અને ન્હારુ (નિર્માતા) એ પાંચ ક્રિયાઓથી સ્પૃષ્ટ થાય છે.

જે જીવ નીચે પડતા બાણનાં સહાયક છે. તે જીવ પણ કાયિકી **-યાવત્-** પ્રાણાતિપાતિકી, આ પાંચે ક્રિયાઓથી સ્પૃષ્ટ થાય છે.

२८. मियवधगस्स किरिया परूवणं-

प. पुरिसे णं भंते ! कच्छंसि वा, दहंसि वा, उदगंसि वा, दवियंसि वा, वलयंसि वा, नूमंसि वा, गहणंसि वा, गहणविदुग्गंसि वा, पव्वयंसि वा, पव्वयविदुग्गंसि वा, वणंसि वा, वणविदुग्गंसि वा, मियवित्तीए, मियसंकप्पे, मियपणिहाणे, मियवहाए गंता 'एए मिए' त्ति काउं अण्णयरस्स मियस्स वहाए कूडपासं उद्दाइ, तओ णं भंते ! से पुरिसे कइ किरिए पण्णत्ते ?

उ. गोयमा ! जावं च णं से पुरिसे कच्छंसि वा -**जाव**- मियस्स वहाए कूडपासं उद्दाइ, तावं च णं से पुरिसे सिय तिकिरिए, सिय चउकिरिए, सिय पंचकिरिए।

प. से केणट्ठेणं भंते ! एवं वुच्चइ-

"सिय तिकिरिए, सिय चउकिरिए, सिय पंचकिरिए ?"

उ. गोयमा ! जे भविए उद्दवणयाए, णो बंधणयाए, णो मारणयाए, तावं च णं से पुरिसे काइयाए, अहिगरणियाए, पाउसियाए तिहिं किरियाहिं पुट्ठे।

जे भविए उद्दवणयाए वि, बंधणयाए वि, णो मारणयाए, तावं च णं से पुरिसे काइयाए -**जाव**- पारियावणियाए चउहिं किरियाहिं पुट्ठे।

जे भविए उद्दवणयाए वि, बंधणयाए वि, मारणयाए वि, तावं च णं से पुरिसे काइयाए -**जाव**- पाणाइवाय-किरियाए पंचहिं किरियाहिं पुट्ठे।

से तेणट्ठेणं गोयमा ! एवं वुच्चइ-

"सिय तिकिरिए, सिय चउकिरिए, सिय पंचकिरिए।"

- विया. स. १, उ. ८, सु. ४

૨૮. મૃગવધકની ક્રિયાઓનું પ્રરુપણ :

પ્ર. ભંતે ! મૃગોથી આજીવિકા ચલાવનાર, મૃગવધનો સંકલ્પ કરનાર, મૃગવધમાં દત્તચિત્ત કોઈ પુરુષ મૃગવધનાં માટે નીકળીને કચ્છમાં, દ્રહમાં, જળાશયમાં, લીલાછમ મેદાનમાં, પગદંડીમાં, ગુફામાં, ઝાડીમાં, સઘન ઝાડીમાં, પર્વત પર, દુર્ગમ પર્વત પર, વનમાં, ઘટાદાર વનમાં જઈને "આ મૃગ છે". એવું વિચારીને કોઈ એક મૃગને મારવા માટે જાળ ફેલાવે છે તો ભંતે ! તે પુરુષ કેટલી ક્રિયાવાળો હોય છે?

ઉ. ગૌતમ ! જ્યારે તે પુરુષ કચ્છમાં **-યાવત્-** મૃગવધનાં માટે જાળ ફેલાવે છે ત્યારે તે પુરુષ ક્યારેક ત્રણ ક્રિયાવાળા, ક્યારેક ચાર ક્રિયાવાળા અને ક્યારેક પાંચ ક્રિયાવાળા હોય છે.

પ્ર. ભંતે ! શા માટે એવું કહેવાય છે કે -

"તે પુરુષ ક્યારેક ત્રણ ક્રિયાવાળા, ક્યારેક ચાર ક્રિયાવાળા અને ક્યારેક પાંચ ક્રિયાવાળા હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! જ્યારે તે શિકારી મૃગોને ભયભીત કરે છે. પરંતુ મૃગોને બાંધતા નથી, મારતા નથી, ત્યારે તે પુરુષ કાયિકી, આધિકરણીકી અને પ્રાદ્વેષિકી, આ ત્રણ ક્રિયાઓથી સ્પૃષ્ટ થાય છે.

જ્યારે તે મૃગોને ભયભીત કરે છે, બાંધે છે પરંતુ મારતા નથી, ત્યાં સુધી તે પુરુષ કાયિકી **-યાવત્-** પારિતાપનિકી, આ ચાર ક્રિયાઓથી સ્પૃષ્ટ થાય છે.

જ્યારે તે મૃગોને ભયભીત કરે છે, બાંધે છે અને મારે પણ, ત્યારે તે પુરુષ કાયિકી **-યાવત્-** પ્રાણાતિપાતિકી આ પાંચ ક્રિયાઓથી સ્પૃષ્ટ થાય છે.

માટે હે ગૌતમ ! એવું કહેવાય છે કે -

"તે પુરુષ ક્યારેક ત્રણ ક્રિયાવાળા, ક્યારેક ચાર ક્રિયાવાળા અને ક્યારેક પાંચ ક્રિયાવાળા હોય છે."

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

प. पुरिसे णं भंते ! कच्छंसि वा **-जाव-** वणविदुग्गंसि वा मियवित्तीए, मियसकंप्पे, मियपणिहाणे, मियवहाए गंता "एए मिय" त्ति काउं अण्णयरस्स मियस्स वहाए उसुं णिसिरिइ, तओ णं भंते ! से पुरिसे कइ किरिए ?

उ. गोयमा ! सिय तिकिरिए, सिय चउकिरिए, सिय पंचकिरिए।

प. से केणट्ठेणं भंते ! एवं वुच्चइ -

"सिय तिकिरिए , सिय चउकिरिए, सिय पंचकिरिए।"

उ. गोयमा ! जे भविए णिसिरणयाए तिहिं,

जे भविए णिसिरणयाए वि, विद्धंसणयाए वि, णो मारणयाए चउहिं।

जे भविए णिसिरणयाए वि, विद्धंसणयाए वि, मारणयाए वि, तावं च णं से पुरिसे पंचहिं किरियाहिं पुट्ठे।"

से तेणट्ठेणं गोयमा ! एवं वुच्चइ-

"सिय तिकिरिए, सिय चउकिरिए, सिय पंचकिरिए।"

- विया. स. १, उ. ८, सु. ६

प्र. ભંતે ! મૃગોથી આજીવિકા ચલાવનાર, મૃગવધનો સંકલ્પ કરનાર, મૃગવધમાં દત્તચિત્ત કોઈ પુરુષ મૃગવધનાં માટે નીકળીને કચ્છમાં **-યાવત્-** ઘટાદાર વનમાં જઈને "એ મૃગ છે". એવું વિચારીને કોઈ એક મૃગને મારવા માટે બાણ ફેંકે છે તો ભંતે ! તે પુરુષ કેટલી ક્રિયાવાળો હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ક્યારેક ત્રણ ક્રિયાવાળા, ક્યારેક ચાર ક્રિયાવાળા અને ક્યારેક પાંચ ક્રિયાવાળા હોય છે.

પ્ર. ભંતે ! શા માટે એવું કહેવાય છે કે-

"ક્યારેક ત્રણ ક્રિયાવાળા, ક્યારેક ચાર ક્રિયાવાળા અને ક્યારેક પાંચ ક્રિયાવાળા હોય છે?"

ઉ. ગૌતમ ! જ્યારે તે બાણ કાઢે છે ત્યારે તે ત્રણ ક્રિયાઓથી સ્પૃષ્ટ થાય છે.

જ્યારે તે બાણ કાઢે છે અને મૃગને બાંધે છે, પરંતુ મૃગને મારતા નથી ત્યારે તે ચાર ક્રિયાઓથી સ્પૃષ્ટ થાય છે.

જ્યારે તે બાણ કાઢે પણ છે, મૃગને બાંધે પણ છે અને મારે પણ છે ત્યારે તે પુરુષ પાંચે ક્રિયાઓથી સ્પૃષ્ટ થાય છે.

માટે હે ગૌતમ ! એવું કહેવાય છે કે -

"ક્યારેક ત્રણ ક્રિયાવાળા, ક્યારેક ચાર ક્રિયાવાળા અને ક્યારેક પાંચ ક્રિયાવાળા હોય છે."

२९. मियवहगस्स वधकवहगस्स किरिया परूवणं-

प. पुरिसे णं भंते ! कच्छंसि वा **-जाव-** वणविदुग्गंसि वा मियवित्तीए, मिय संकप्पे, मियपणिहाणे मियवहाए गंता "एस मिय" त्ति काउं अण्णयरस्स मियस्स वहाए आययकण्णाययं उसुं आयामेत्ता चिट्ठेज्जा, अन्ने य से पुरिसे मग्गओ आगम्म सयपाणिया असिणा सीसं छिंदेज्जा,

से य उसूयाए चेव पुव्वायामणयाए तं मियं विंधेज्जा, से णं भंते ! पुरिसे किं मियवेरेणं पुट्ठे, पुरिसवेरेणं पुट्ठे ?

उ. गोयमा ! जे मियं मारेइ, से मियवेरेणं पुट्ठे।

जे पुरिसं मारेइ, से पुरिसवेरेणं पुट्ठे।

૨૯. મૃગવધક અને તેના વધકની ક્રિયાઓનું પ્રરુપણ :

પ્ર. ભંતે ! મૃગોથી આજીવિકા ચલાવનાર, મૃગવધનો સંકલ્પ કરનાર, મૃગવધમાં દત્તચિત્ત કોઈ પુરુષ મૃગવધનાં માટે કચ્છમાં **-યાવત્-** ઘટાદાર વનમાં જઈને "આ મૃગ છે." એવું વિચારીને કોઈ એક મૃગનાં વધનાં માટે કાન સુધી બાણને ખેંચીને તત્પર હોય તે સમયે બીજો કોઈ પુરુષ પાછળથી આવીને પોતાના હાથથી તલવાર દ્વારા તેનું મસ્તક કાપી દે.

તે બાણ પહેલાનાં ખેંચવાથી ઉછળીને મૃગને વીંધી નાંખે તો ભંતે ! તે (અન્ય) પુરુષ મૃગનાં વૈરથી સ્પૃષ્ટ છે કે પુરુષનાં વૈરથી સ્પૃષ્ટ છે ?

ઉ. ગૌતમ ! જે મૃગને મારે છે, તે મૃગનાં વૈરથી સ્પૃષ્ટ છે.

જે પુરુષને મારે છે, તે પુરુષનાં વૈરથી સ્પૃષ્ટ છે.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

प. से केणट्ठेणं भंते ! एवं वुच्चइ-

"जे मियं मारेइ, से मियवेरेणं पुट्ठे, जे पुरिसं मारेइ से पुरिसवेरेणं पुट्ठे ?"

उ. से नूणं गोयमा ! कज्जमाणे कडे, संधिज्जमाणे संधिए, निव्वत्तिज्जमाणे निव्वत्तिए, निसिरिज्जमाणे निसिट्ठे त्ति वत्तव्वं सिया ?

हंता, भगवं ! कज्जमाणे कडे **-जाव-** निसिट्ठे त्ति वत्तव्वं सिया।

से तेणट्ठेणं गोयमा ! एवं वुच्चइ-

"जे मियं मारेइ, से मियवेरेणं पुट्ठे जे पुरिसं मारेइ से पुरिसवेरेणं पुट्ठे।"

अंतो छण्हं मासाणं मरइ काइयाए **-जाव-** पाणाइवाय किरियाए पंचहिं किरियाहिं पुट्ठे।

बाहिं छण्हं मासाणं मरइ काइयाए **-जाव-** पारियावणियाए चउहिं किरियाहिं पुट्ठे।

- विया. स. १, उ. ८, सु. ७

प्र. ભંતે ! શા માટે એવું કહેવાય છે કે-

"જે મૃગને મારે છે, તે પુરુષ મૃગના વૈરથી સ્પૃષ્ટ છે. જે પુરુષને મારે છે, તે પુરુષનાં વૈરથી સ્પૃષ્ટ છે?"

ઉ. ગૌતમ ! "જે કરાય છે તે કરેલ છે, જે સંધાય છે તે સંધાયેલ છે, જે બનાવાય છે તે બનાવેલ છે, જે કાઢવામાં આવે છે તે કઢાવેલ તેમ કહેવાય છે ન ?"

(ગૌતમ) "હા, ભગવન્ ! જે કરાય છે તે કરેલ છે" **-યાવત્-** "જે કઢાય છે, તે કઢાયેલ કહેવાય છે."

માટે હે ગૌતમ ! એવું કહેવાય છે કે -

"જે મૃગને મારે છે, તે મૃગનાં વૈરથી સ્પૃષ્ટ છે અને જે પુરુષને મારે છે, તે પુરુષનાં વૈરથી સ્પૃષ્ટ છે."

જે મરનાર છ માસની અંદર મરે તો મારનાર કાયિકી **-યાવત્-** પ્રાણાતિપાતિકી, આ પાંચે ક્રિયાઓથી સ્પૃષ્ટ થાય છે.

જે મરનાર છ માસનાં પછી મરે તો મારનાર કાયિકી **-યાવત્-** પારિતાપનીકી, આ ચાર ક્રિયાઓથી સ્પૃષ્ટ થાય છે.

जैन साईट JAINSITE .com जैनम् जयति शासनम्

३०. तणदाहगस्स किरियापरूवणं -

प. पुरिसे णं भंते ! कच्छंसि वा **-जाव-** वणविदुग्गंसि वा तणाइं ऊसविय-ऊसविय अगणिकायं णिसिरइ तावं च णं भंते ! से पुरिसे कइ किरिए ?

उ. गोयमा ! सिय तिकिरिए, सिय चउकिरिए, सिय पंचकिरिए।

प. से केणट्ठेणं भंते ! एवं वुच्चइ-

"सिय तिकिरिए, सिय चउकिरिए, सिय पंचकिरिए।"

उ. गोयमा ! जे भविए उस्सवणयाए तिहिं।

उस्सवणयाए वि, णिसिरणयाए वि, णो दहणयाए चउहिं।

जे भविए उस्सवणयाए वि, णिसिरणयाए वि, दहणयाए वि, तावं च णं से पुरिसे काइयाए **-जाव-** पंचहिं किरियाहिं पुट्ठे।

से तेणट्ठेणं गोयमा ! एवं वुच्चइ-

૩૦. તૃણદાહકની ક્રિયાઓનું પ્રરુપણ :

પ્ર. ભંતે ! કચ્છમાં **-યાવત્-** ઘટાદાર વનમાં કોઈ પુરુષ તણખલા એકઠાં કરીને અગ્નિ પ્રગટાવે ત્યારે તે પુરુષ કેટલી ક્રિયાવાળો હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે ક્યારેક ત્રણ ક્રિયાવાળો, ક્યારેક ચાર ક્રિયાવાળો અને ક્યારેક પાંચ ક્રિયાવાળો હોય છે.

પ્ર. ભંતે ! શા માટે એવું કહેવાય છે કે -

"ક્યારેક ત્રણ ક્રિયાવાળો, ક્યારેક ચાર ક્રિયાવાળો અને ક્યારેક પાંચ ક્રિયાવાળો હોય છે ?"

ઉ. ગૌતમ ! જે પુરુષ તણખલા એકઠાં કરે છે, તે ત્રણ ક્રિયાઓથી સ્પૃષ્ટ થાય છે.

જે પુરુષ તણખલા એકઠાં કરે છે અને આગ પણ ભેગી કરે છે, પરંતુ પ્રગટાવતા નથી તે ચાર ક્રિયાઓથી સ્પૃષ્ટ થાય છે.

જે પુરુષ તણખલાં પણ એકઠાં કરે છે, આગ પણ ભેગી કરે છે અને પ્રગટાવે પણ છે ત્યારે તે પુરુષ કાયિકી **-યાવત્-** પ્રાણાતિપાતિકી આ પાંચે ક્રિયાઓથી સ્પૃષ્ટ થાય છે.

માટે હે ગૌતમ ! એવું કહેવાય છે કે -

"सिय तिकिरिए, सिय चउकिरिए, सिय पंचकिरिए।"

- विया. स. १, उ. ८, सु. ५

३१. तत्तलोह उक्खेवनिक्खेवमाण पुरिसस्स किरियापरूवणं-

प. पुरिसे णं भंते ! अयं अयकोट्ठंसि अयोमएणं संडासएणं उव्विहमाणे वा पव्विहमाणे वा कइ किरिए ?

उ. गोयमा ! जावं च णं से पुरिसे अयं अयकोट्ठंसि अयोमएणं संडासएणं उव्विहइ वा, पव्विहइ वा,

तावं च णं से पुरिसे काइयाए -जाव- पाणाइवाय-किरियाए पंचहिं किरियाहिं पुट्ठे,

जेसिं पि य णं जीवाणं सरीरेहिंतो अए निव्वत्तिए, अयकोट्ठे निव्वत्तिए, संडासए निव्वत्तिए, इंगाला निव्वत्तिया, इंगालकड्ढिणी निव्वत्तिया, भत्था निव्वत्तिया,

ते वि य णं जीवा काइयाए -जाव- पाणाइवाय-किरियाए पंचहिं किरियाहिं पुट्ठा।

प. पुरिसे णं भंते ! अयं अयकोट्ठाओ, अयोमएणं संडासएणं गहाय अहिगरणिंसि उक्खिवमाणे वा निक्खिवमाणे वा कइ किरिए ?

उ. गोयमा ! जावं च णं से पुरिसे अयं अयकोट्ठाओ अयोमएणं संडासएणं गहाय अहिगरणिंसि उक्खिवइ वा निक्खिवइ वा तावं च णं से पुरिसे काइयाए -जाव- पाणाइवायकिरियाए पंचहिं किरियाहिं पुट्ठे,

जेसिं पि य णं जीवाणं सरीरेहिंतो अए निव्वत्तिए, संडासए निव्वत्तिए, घम्मट्ठे निव्वत्तिए, मुट्ठिए निव्वत्तिए, अहिगरणी निव्वत्तिया, अहिगरणिखोडी निव्वत्तिया, उदगदोणी निव्वत्तिया, अहिगरणसाला निव्वत्तिया, ते वि य णं जीवा काइयाए -जाव- पाणाइवायकिरियाए पंचहिं किरियाहिं पुट्ठा।

विया. स. १६, उ. १, सु. ७-८

३२. वासं परिक्खमाण पुरिसस्स किरियापरूवणं -

प. पुरिसे णं भंते ! वासं वासइ, वासं नो वासई त्ति हत्थं वा, पायं वा, बाहुं वा, उरुं वा, आउंटावेमाणे वा, पसारेमाणे वा कइ किरिए ?

"તે પુરુષ ક્યારેક ત્રણ ક્રિયાઓવાળા, ક્યારેક ચાર ક્રિયાઓવાળા અને ક્યારેક પાંચ ક્રિયાઓવાળા હોય છે."

૩૧. તપેલા લોખંડ આમ તેમ ફેરવનાર પુરુષની ક્રિયાઓનું પ્રરુપણ :

પ્ર. ભંતે ! ભઠ્ઠીમાં તપેલ લોઢાને, લોઢાની સાણસીથી આમ તેમ ફેરવનાર પુરુષને કેટલી ક્રિયાઓ લાગે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! જ્યારે તે પુરુષ ભઠ્ઠીમાં તપેલ લોઢાને, લોઢાની સાણસીથી આમ તેમ ફેરવે છે,

ત્યારે તે પુરુષ કાયિકી -યાવત્- પ્રાણાતિપાતિકી આ પાંચ ક્રિયાઓથી સ્પૃષ્ટ થાય છે.

જે જીવોનાં શરીરથી લોઢું બનેલ છે, ભઠ્ઠી બની છે, સાણસી બનેલ છે, અંગારા બનેલ છે, અંગાર કાઢવાની લોઢાની છડી બની છે અને ધમણ બનેલ છે.

તે બધા જીવ કાયિકી -યાવત્- પ્રાણાતિપાતિકી આ પાંચે ક્રિયાઓથી સ્પૃષ્ટ થાય છે.

પ્ર. ભંતે ! ભઠ્ઠીમાંથી લોઢાને, લોઢાની સાણસીથી પકડીને એરણ પર રાખતા નિકાળતા પુરુષને કેટલી ક્રિયાઓ લાગે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! જ્યારે તે પુરુષ ભઠ્ઠીમાંથી લોખંડને, લોઢાની સાણસીથી પકડીને એરણ પર રાખે છે અને ઉઠાવે છે ત્યારે તે પુરુષ કાયિકી -યાવત્- પ્રાણાતિ-પાતિકી આ પાંચે ક્રિયાઓથી સ્પૃષ્ટ થાય છે.

જે જીવોનાં શરીરોથી લોખંડ બનેલ છે, સાંણસી બનેલ છે, ઘન બનેલ છે, હથોડા બનેલ છે, એરણ બનેલ છે, એરણની લાકડી બનેલ છે, કુંડી બનેલ છે અને લોહારશાળા બનેલ છે, તે જીવ પણ કાયિકી -યાવત્- પ્રાણાતિપાતિકી આ પાંચે ક્રિયાઓથી સ્પૃષ્ટ થાય છે.

૩૨. વર્ષાની પરીક્ષા કરનાર પુરુષની ક્રિયાઓનું પ્રરુપણ :

પ્ર. ભંતે ! વર્ષા વરસી રહી છે કે નથી વરસતી ? આ જાણવા માટે કોઈ પુરુષ પોતાના હાથ, પગ, બાહુ કે ઉરુ (પિંડલી) ને સંકોચે કે ફેલાવે તો તેને કેટલી ક્રિયાઓ લાગે છે ?

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

उ. गोयमा ! जावं च णं से पुरिसे वासं वासइ, वासं नो वासई त्ति हत्थं वा -जाव- उरूं वा आउंटावेइ वा, पसारेइ वा तावं च णं से पुरिसे काइयाए -जाव- पाणाइवायकिरियाए पंचहिं किरियाहिं पुट्ठे।

- विया. स. १६, उ. ८, सु. १४

ઉ. ગૌતમ ! વર્ષા વરસી રહી છે કે નથી વરસતી ? આ જાણવા માટે કોઈ પુરુષ પોતાના હાથ -યાવત્- ઉરુને સંકોચે છે કે ફેલાવે છે ત્યારે તે પુરુષ કાયિકી -યાવત્- પ્રાણાતિપાતિકી આ પાંચે ક્રિયાઓથી સ્પૃષ્ટ થાય છે.

३३. पुरिस आस हत्थिआइ हणमाणे अन्न जीवाण वि हणणपरूवणं-

प. पुरिसे णं भंते ! पुरिसं हणमाणे किं पुरिसं हणइ, नो पुरिसं हणइ ?

उ. गोयमा ! पुरिसं पि हणइ, नोपुरिसे वि हणइ।

प. से केणट्ठेणं भंते ! एवं वुच्चइ -

'पुरिसं पि हणइ, नोपुरिसे वि हणइ ?'

उ. गोयमा ! तस्स णं एवं भवइ -

'एवं खलु अहं एगं पुरिसं हणामि' से णं एगं पुरिसं हणमाणे अणेगे जीवे हणइ।

से तेणट्ठेणं गोयमा ! एवं वुच्चइ-

'पुरिसं पि हणइ, नोपुरिसे वि हणइ।'

प. पुरिसे णं भंते ! आसं हणमाणे किं आसं हणइ, नो आसे वि हणइ,

उ. गोयमा ! आसं पि हणइ, नोआसे वि हणइ।

से केणट्ठेणं अट्ठो तहेव।

एवं हत्थिं, सीहं, वग्घं -जाव- चिल्ललगं।

प. पुरिसे णं भंते ! अन्नयरं तसपाणं हणमाणे किं अन्नयरं तसपाणं हणइ, नो अन्नयरे तसे पाणे हणइ ?

उ. गोयमा ! अन्नयरं पि तसपाणं हणइ, नो अन्नयरे वि तसे पाणे हणइ।

૩૩. પુરુષ અશ્વ હસ્તિ આદિને મારતા અન્ય જીવોનાં પણ નાશનું પ્રરુપણ :

પ્ર. ભંતે ! કોઈ પુરુષ, પુરુષની ઘાત કરતો પુરુષની જ ઘાત કરે છે કે નોપુરુષ (પુરુષનાં સિવાય અન્ય જીવો)ની પણ ઘાત કરે છે?

ઉ. ગૌતમ ! તે (પુરુષ) પુરુષની પણ ઘાત કરે છે અને નોપુરુષની પણ ઘાત કરે છે.

પ્ર. ભંતે ! શા માટે એવું કહેવાય છે કે -

"તે પુરુષની પણ ઘાત કરે છે અને નોપુરુષની પણ ઘાત કરે છે ?"

ઉ. ગૌતમ ! ઘાતકનાં મનમાં એવો વિચાર હોય છે કે-

"હું એક જ પુરુષને મારું છું" પરંતુ તે એક પુરુષને મારતો અન્ય અનેક જીવોને પણ મારે છે.

માટે હે ગૌતમ ! એવું કેહવાય છે કે -

"તે પુરુષને પણ મારે છે અને નોપુરુષને પણ મારે છે."

પ્ર. ભંતે ! કોઈ પુરુષ અશ્વને મારતો શું અશ્વને જ મારે છે કે નોઅશ્વ (અશ્વનાં સિવાય અન્ય જીવોને પણ) મારે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે (અશ્વઘાતક) અશ્વને પણ મારે છે અને નોઅશ્વ (અશ્વનાં સિવાય બીજા જીવો)ને પણ મારે છે.

એવું કહેવાનું કારણ પૂર્વવત્ સમજવું જોઈએ.

આ પ્રમાણે હાથી, સિંહ, વ્યાઘ્ર, -યાવત્- ચિત્રલ (ચિત્તો) મારવાનાં સંબંધમાં સમજવું જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! કોઈ પુરુષ કોઈ એક ત્રસપ્રાણીને મારતો શું તે જ ત્રસપ્રાણીને મારે છે કે તેના સિવાય અન્ય ત્રસ પ્રાણીઓને પણ મારે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે એ ત્રસ પ્રાણીને પણ મારે છે અને તેના સિવાય અન્ય ત્રસ પ્રાણીઓને પણ મારે છે.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

प. से केणट्ठेणं भंते ! एवं वुच्चइ-
'अन्नयरं पि तसपाणं हणइ, नो अन्नयरे वि तसे पाणे हणइ ?'

ભંતે ! શા માટે એવું કહેવાય છે કે -
"તે પુરુષ એ ત્રસ જીવને પણ મારે છે અને તેના સિવાય અન્ય ત્રસ જીવોને પણ મારે છે ?

उ. गोयमा ! तस्स णं एवं भवइ, एवं खलु 'अहे एगे अन्नयरं तसं पाणं हणामि से णं एगं अन्नयरं तसं पणं हणमाणे अणेगे जीवे हणइ,'

ઉ. ગૌતમ ! ઘાતકનાં મનમાં એવો વિચાર હોય છે કે - 'હું તે જ ત્રસ જીવને મારી રહ્યો છું, પરંતુ તે એ ત્રસ જીવને મારતો તેના સિવાય અન્ય અનેક ત્રસ જીવોને પણ મારે છે.'

ते तेणट्ठेणं गोयमा ! एवं वुच्चइ-
'अन्नयरं पि तसपाणं हणइ, नो अन्नयरे वि तसे पाणे हणइ।'

માટે હે ગૌતમ ! એવું કહેવાય છે કે -
"તે પુરુષ એ ત્રસજીવને પણ મારે છે અને તેના સિવાય અન્ય ત્રસ જીવોને પણ મારે છે."

प. पुरिसे णं भंते ! इसिं हणमाणे किं इसिं हणइ, नो इसिं हणइ ?

પ્ર. ભંતે ! કોઈ પુરુષ ઋષિને મારતો શું ઋષિને જ મારે છે કે નોઋષિ (ઋષિનાં સિવાય અન્ય) જીવોને પણ મારે છે ?

उ. गोयमा ! इसिं पि हणइ, नोइसिं पि हणइ।

ઉ. ગૌતમ ! તે (ઋષિઘાતક) ઋષિને પણ મારે છે અને નોઋષિને પણ મારે છે.

प. से केणट्ठेणं भंते ! एवं वुच्चइ-
"इसिं पि हणइ, नो इसिं पि हणइ ?"

પ્ર. ભંતે ! શા માટે એવું કેહવાય છે કે-
"ઋષિને મારનાર તે પુરુષ ઋષિને પણ મારે છે અને નોઋષિને પણ મારે છે ?"

उ. गोयमा ! तस्स णं एवं भवइ एवं खलु 'अहं एगं इसिं हणामि से णं एगं इसिं हणमाणे अणंते जीवे हणइ।"

ઉ. ગૌતમ ! ઋષિને મારનાર તે ઋષિનાં મનમાં એવો વિચાર થાય છે કે : "હું એક ઋષિને મારું છું. પરંતુ તે એક ઋષિને મારતો અનન્ત જીવોને પણ મારે છે."

से तेणट्ठेणं गोयमा ! एवं वुच्चइ-
"इसिं पि हणइ, नो इसिं पि हणइ।"
- विया. स. ९, उ. ३४, सु. १-६

માટે હે ગૌતમ ! એવું કહેવાય છે કે -
"ઋષિને મારનાર પુરુષ ઋષિને પણ મારે છે અને નોઋષિને પણ મારે છે."

३४. हणमाण पुरिसस्स- फासण परूवणं-

प. पुरिसे णं भंते ! हणमाणे किं पुरिसवेरेणं पुट्ठे, नोपुरिसवेरेणं पुट्ठे ?

उ. गोयमा ! १. नियमा ताव पुरिसवेरेणं पुट्ठे,

२. अहवा पुरिसवेरेण य णोपुरिसवेरेण य पुट्ठे,

३. अहवा पुरिसवेरेण य नोपुरिसवेरेहि य पुट्ठे।

૩૪. મારતા પુરુષનાં વૈર સ્પર્શનનું પ્રરુપણ :

પ્ર. ભંતે ! પુરુષને મારતો કોઈ વ્યક્તિ શું પુરુષ વૈરથી સ્પૃષ્ટ થાય છે કે નોપુરુષ વૈર (પુરુષનાં સિવાય અન્ય જીવના સાથે)થી સ્પૃષ્ટ થાય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ૧. તે વ્યક્તિ નિયમથી પુરુષવૈરથી સ્પૃષ્ટ થાય છે.

૨. અથવા પુરુષ વૈરથી અને નોપુરુષવૈરથી સ્પૃષ્ટ થાય છે.

૩. અથવા પુરુષવૈરથી અને નોપુરુષ વૈરોથી (પુરુષોનાં સિવાય અનેક જીવોનાં વૈર)થી સ્પૃષ્ટ થાય છે.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

एवं आसं -जाव- चिल्ललगं -जाव- अहवा चिल्लग-वेरेण य, णो चिल्लगवेरेहि य पुट्ठे ।

આ પ્રમાણે અશ્વથી ચિત્રલ સુધી (વૈરથી સ્પૃષ્ટ થવા)નાં વિષયમાં પણ જાણવું જોઈએ અથવા ચિત્રલ વૈરથી સ્પૃષ્ટ થાય છે અને નોચિત્રલ વૈરથી સ્પૃષ્ટ થાય છે.

प. पुरिसे णं भंते ! इसिं हणमाणे किं इसिवेरेणं पुट्ठे, णो इसिवेरेणं पुट्ठे ?

उ. गोयमा । १. नियमा ताव इसिवेरेणं पुट्ठे,

२. अहवा इसिवेरेण य णो इसिवेरेण य पुट्ठे,

३. अहवा इसिवेरेण य नो इसिवेरेहि य पुट्ठे ।

- विया. स. ९, उ. ३४, सु. ७-८

પ્ર. ભંતે ! ઋષિને મારતો કોઈ પુરુષ શું ઋષિ વૈરથી સ્પૃષ્ટ થાય છે કે નોઋષિ વૈરથી સ્પૃષ્ટ થાય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ૧. તે (ઋષિ ઘાતક) નિયમથી ઋષિ વૈરથી સ્પૃષ્ટ થાય છે.

૨. અથવા ઋષિવૈરથી અને નોઋષિવૈરથી સ્પૃષ્ટ થાય છે.

૩. અથવા ઋષિવૈરથી અને નોઋષિ વૈરથી (અર્થાત્ ઋષિઓનાં સિવાય અનેક જીવોનાં વૈરથી) સ્પૃષ્ટ થાય છે.

३५. अणगारस्स अंसिया छेयक वेज्ज-अणगारं च किरिया परूवणं-

तए णं समणे भवगं महावीरे अन्नया कयाइ रायगिहाओ नगराओ गुणसिलाओ चेइयाओ पडिनिक्खमइ पडिनिक्खमित्ता बहिया जणवयविहारं विहरइ ।[1]

तेणं कालेणं तेणं समएणं उल्लूयतीरे नामं नयरे होत्था, **वण्णओ,**

तस्स णं उल्लूयतीरस्स नयरस्स बहिया उत्तरपुरत्थिमे दिसिभाए एत्थ णं एगजंबुए नामं चेइए होत्था, **वण्णओ ।**

तए णं समणे भवगं महावीरे अन्नया कयाइ पुव्वाणुपुव्विं चरमाणे **-जाव-** एगजंबुए समोसढे **-जाव-** परिसा पडिगया ।

'भंते ! त्ति' भगवं गोयमे समणं भगवं महावीरे वंदइ नमंसइ वंदित्ता नमंसित्ता एवं वयासि-

प. अणगारस्स णं भंते ! भावियप्पणो छट्ठंछट्ठेणं अणिक्खित्तेणं तवोकम्मेणं उड्ढं बाहाओ पगिज्झिय-पगिज्झिय सूराभिमुहे आयावेमाणस्स तस्स णं पुरत्थिमेणं अवड्ढं दिवसं नो कप्पइ हत्थं वा, पायं वा, बाहं वा, ऊरूं वा आउंटावेत्तए वा, पसारावेत्तए वा पच्चत्थिमेणं से अवड्ढं दिवसं कप्पइ, हत्थं वा, पायं वा, बाहं वा, ऊरुं वा, आउंटावेत्तए वा, पसारावेत्तए वा, तस्स य अंसियाओ लंबंति तं च वेज्जे अदक्खु ईसिं पाडेइ, ईसिं पाडेत्ता अंसियाओ छिंदेज्जा ।

૩૫. અણગારનાં અર્શ છેદક વૈદ્ય અને અનગારની અપેક્ષાએ ક્રિયાનું પ્રરુપણ :

એક સમયે શ્રમણ ભગવાન્ મહાવીર રાજગૃહ નગરનાં ગુણશીલક નામનાં ઉદ્યાનથી નીકળ્યા અને નીકળીને બાહ્ય જનપદોમાં વિચરણ કરવા લાગ્યા.

તે કાળ અને તે સમયમાં ઉલ્લુકતીર નામનું નગર હતું. **તેનુ વર્ણન** (ઔપપાતિકસૂત્રનાં અનુસાર) **જાણવું જોઈએ.**

તે ઉલ્લુકતીર નગરનાં બહાર ઉત્તર પૂર્વ ઈશાન કોણમાં એક જમ્બૂ નામનું ઉદ્યાન હતું, **તેનું વર્ણન** (ઔપપાતિક સૂત્રનાં અનુસાર) **જાણવું જોઈએ.**

એક વાર કોઈ દિવસ શ્રમણ ભગવાન મહાવીર સ્વામી અનુક્રમથી વિચરણ કરતા **-યાવત્-** એક જમ્બૂ નામના ઉદ્યાનમાં પધાર્યા **-યાવત્-** પરિષદ (ધર્મ દેશના સાંભળી) પાછી ફરી.

'ભંતે !' આ પ્રમાણે સંબોધિત કરીને ભગવાન્ ગૌતમે શ્રમણ ભગવાન્ મહાવીરને વંદન નમસ્કાર કર્યા અને વંદન નમસ્કાર કરીને પછી આ પ્રમાણે પૂછ્યું -

પ્ર. ભંતે ! નિરંતર છઠ-છઠની તપસ્યાની સાથે ઉપર કરેલ હાથ સૂર્યની તરફ મુખ કરીને આતાપના લેતો ભાવિતાત્મા અનગારને (કાયોત્સર્ગમાં) દિવસનાં પૂર્વાર્ધ્ધમાં પોતાના હાથ, પગ, બાહુ કે જાંઘને સંકોચવું કે પસારવું કલ્પતુ નથી. પરંતુ દિવસનાં પશ્ચિમાર્ધ્ધ (પાછળ ભાગ)માં પોતાના હાથ, પગ, બાહુ કે જાંઘને સંકોચવું કે ફેલાવવું કલ્પે છે. આ પ્રમાણે કાયોત્સર્ગ સ્થિત તે ભાવિતાત્મા અનગારની નાસિકામાં મસ્સા લટકતા હોય તે અર્શને કોઈ વૈદ્યે જોયું અને કાપવા માટે તેને સુવડાવ્યો અને સુવડાવીને અર્શ મસ્સાનું છેદન કર્યું.

१. विया. स. १८, उ. ७, सु. २३

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

से नूणं भंते ! जे छिंदइ तस्स किरिया कज्जइ ?

जस्स छिज्जइ नो तस्स किरिया कज्जइ णऽन्नत्थगेणं धम्मंतराइएणं ?

उ. हंता, गोयमा ! जे छिंदइ तस्स किरिया कज्जइ, जस्स छिज्जइ नो तस्स किरिया कज्जइ णऽन्नत्थगेणं धम्मंतराइएणं ।

-विया. स. १६, उ. ३, सु. ५-१०

ते समये भंते ! शुं मस्साने कापनार वैद्यने क्रिया लागे छे ?

के जे (अनगार)नो मस्सो कपाय रह्यो छे शुं तेने एक मात्र धर्मान्तरायिक क्रियानां सिवाय अन्य क्रिया तो लागती नथी न ?

ઉ. હા, ગૌતમ ! જે (મસ્સાને) કાપે છે તેને (શુભ) ક્રિયા લાગે છે અને જેનો મસ્સો કપાય રહ્યો છે તે અનગારને ધર્માન્તરાયિક ક્રિયાનાં સિવાય અન્ય કોઈ ક્રિયા લાગતી નથી.

३६. पुढविकाइयाणं आणमपाणममाणे किरिया परूवणं-

प. पुढविक्काइए णं भंते ! पुढविकाइयं चेव आणममाणे वा, पाणममाणे वा, ऊससमाणे वा, नीससमाणे वा कइ किरिए ?

उ. गोयमा ! सिय तिकिरिए, सिय चउकिरिए, सिय पंचकिरिए ।

प. पुढविक्काइए णं भंते ! आउक्काइयं आणममाणे वा, पाणममाणे वा, ऊससमाणे वा, नीससमाणे वा कइ किरिए ?

उ. गोयमा ! ***एवं चेव ।***

एवं -जाव- वणस्सइकाइयं ।

एवं आउक्काइएण वि सव्वे वि भाणियव्वा ।

एवं तेउक्काइएण वि सव्वे वि भाणियव्वा ।

एवं वाउक्काइएण वि सव्वे वि भाणियव्वा ।

प. वणस्सइकाइए णं भंते ! वणस्सइकाइयं चेव आणममाणे वा, पाणममाणे वा, ऊससमाणे वा, नीससमाणे वा कइ किरिए ?

उ. गोयमा ! सिय तिकिरिए, सिय चउकिरिए, सिय पंचकिरिए ।

-विया. स. ९, उ. ३४, सु. १६-२२

૩૬. પૃથ્વીકાયિકાદિઓનાં દ્વારા શ્વાસોચ્છ્વાસ લેવા-છોડવાની ક્રિયાઓનું પ્રરુપણ :

પ્ર. ભંતે ! પૃથ્વીકાયિક જીવ, પૃથ્વીકાયિક જીવને આભ્યંતર અને બાહ્ય શ્વાસોચ્છ્વાસનાં રુપમાં ગ્રહણ કરતા અને છોડતા કેટલી ક્રિયાઓવાળા હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! કેટલાક ત્રણ ક્રિયાવાળા, કેટલાક ચાર ક્રિયાવાળા અને કેટલાક પાંચ ક્રિયાવાળા હોય છે.

પ્ર. ભંતે ! પૃથ્વીકાયિક જીવ, અપ્કાયિક જીવોને આભ્યંતર અને બાહ્ય શ્વાસોચ્છ્વાસનાં રુપમાં ગ્રહણ કરતા અને છોડતા કેટલી ક્રિયાઓવાળા હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ***પૂર્વોક્ત પ્રકારથી જ જાણવું જોઈએ.***

આ પ્રમાણે વનસ્પતિકાયિક સુધી કહેવું જોઈએ.

આ પ્રમાણે અપ્કાયિક જીવોની સાથે પણ પૃથ્વીકાયિક આદિ બધા (૫ ભંગો)નું વર્ણન કરવું જોઈએ.

આ પ્રમાણે તેજસ્કાયિકની સાથે પણ પૃથ્વીકાયિક આદિ બધા (૪ ભંગો)નું વર્ણન કરવું જોઈએ.

આ પ્રમાણે વાયુકાયિક જીવોની સાથે પણ પૃથ્વીકાયિક આદિ બધા (૫ ભંગો)નું વર્ણન કરવું જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! વનસ્પતિકાયિક જીવ, વનસ્પતિકાયિક જીવોને આભ્યંતર અને બાહ્ય શ્વાસોચ્છ્વાસનાં રુપમાં ગ્રહણ કરતા અને છોડતા કેટલી ક્રિયાઓવાળા હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! કેટલાક ત્રણ ક્રિયાવાળા, કેટલાક ચાર ક્રિયાવાળા અને કેટલાક પાંચ ક્રિયાવાળા હોય છે.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

३७. **वाउकायस्स रूक्खाइं पचालेमाणे पवाडेमाणे किरिया परूवणं-**

प. वाउकाइए णं भंते ! रूक्खस्स मूलं पचालेमाणे वा, पवाडेमाणे वा कइ किरिए ?

उ. गोयमा ! सिय तिकिरिए, सिय चउकिरिए, सिय पंचकिरिए।

एवं कंदं -जाव- बीयं।

-विया. स. ९, उ. ३४, सु. २३-२५

३७. **વાયુકાયનાં દ્વારા વૃક્ષાદિ હલાવતા- પાડતાની ક્રિયાઓનું પ્રરુપણ :**

પ્ર. ભંતે ! વાયુકાયિક જીવ વૃક્ષનાં મૂળને હલાવતા અને પાડતા કેટલી ક્રિયાઓવાળા હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! કેટલાક ત્રણ ક્રિયાવાળા, કેટલાક ચાર ક્રિયાવાળા અને કેટલાક પાંચ ક્રિયાવાળા હોય છે.

આ પ્રમાણે કંદ -યાવત્- બીજને હલાવતા આદિનાં માટે ક્રિયાઓ જાણવી જોઈએ.

३८. **जीव-चउवीस दंडएसु एगत्त-पुहत्तेहिं किरियापरूवणं-**

प. जीवे णं भंते ! जीवाओ कइ किरिए ?

उ. गोयमा ! सिय तिकिरिए, सिय चउकिरिए, सिय पंचकिरिए, सिय अकिरिए।

प. **दं. १.** जीवे णं भंते ! णेरइयाओ कइ किरिए ?

उ. गोयमा ! सिय तिकिरिए, सिय चउकिरिए, सिय अकिरिए।

दं. २-११. ***एवं -जाव- थणियकुमाराओ।***

दं. १२-२१. ***पुढविकाइय-आउकाइय-तेउकाइय-वाउकाइय-वणप्फइकाइय-बेइंदिय-तेइंदिय-चउरिंदिय-पंचेंदिय-तिरिक्खजोणिय-मणूसाओ जहा जीवाओ।***

दं. २२-२४. ***वाणमंतर-जोइसिय-वेमाणियाओ जहा णेरइयाओ।***

प. जीवे णं भंते ! जीवेहिंतो कइ किरिए ?

उ. गोयमा ! सिय तिकिरिए, सिय चउकिरिए, सिय पंचकिरिए, सिय अकिरिए।

प. जीवे णं भंते ! णेरइएहिंतो कइ किरिए ?

उ. गोयमा ! सिय तिकिरिए, सिय चउकिरिए, सिय अकिरिए।

एवं जहेव पढमो दंडओ तहा एसो वि बिइओ भाणियव्वो।

३८. **જીવ-ચોવીસ દંડકોમાં એક અને અનેક જીવની અપેક્ષાએ ક્રિયાઓનું પ્રરુપણ :**

પ્ર. ભંતે ! એક જીવ એક જીવની અપેક્ષાએ કેટલી ક્રિયાઓવાળા છે ?

ઉ. ગૌતમ ! કેટલાક જીવ ત્રણ, ચાર કે પાંચ ક્રિયાઓ-વાળા છે અને કેટલાક અક્રિય છે.

પ્ર. **દં.૧.** ભંતે ! એક જીવ એક નૈરયિકની અપેક્ષાએ કેટલી ક્રિયાઓવાળા છે ?

ઉ. ગૌતમ ! કેટલાક નૈરયિક ત્રણ કે ચાર ક્રિયાઓ-વાળા છે અને કેટલાક અક્રિય છે.

દં.૨-૧૧. ***આ પ્રમાણે સ્તનિતકુમાર સુધી કહેવું જોઈએ.***

દં.૧૨-૨૧. ***(એક જીવને) પૃથ્વીકાયિક, અપ્કાયિક, તેજસ્કાયિક, વાયુકાયિક, વનસ્પતિકાયિક, બેઈન્દ્રિય, ત્રેઈન્દ્રિય, ચઉરેન્દ્રિય, પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક અને મનુષ્યની અપેક્ષાએ જીવનાં સમાન ક્રિયાઓ જાણવી જોઈએ.***

દં. ૨૨-૨૪. ***વાણવ્યંતર, જ્યોતિષ્ક અને વૈમાનિકોની નૈરયિકનાં સમાન ક્રિયાઓ કહેવી જોઈએ.***

પ્ર. ભંતે ! એક જીવ અનેક જીવોની અપેક્ષાએ કેટલી ક્રિયાઓવાળા છે ?

ઉ. ગૌતમ ! કેટલાક જીવો ત્રણ, ચાર કે પાંચ ક્રિયાઓવાળા છે અને કેટલાક અક્રિય છે.

પ્ર. ભંતે ! એક જીવ અનેક નૈરયિકોની અપેક્ષાએ કેટલી ક્રિયાઓવાળા છે ?

ઉ. ગૌતમ ! કેટલાક નૈરયિકો ત્રણ કે ચાર ક્રિયાઓ-વાળા છે અને કેટલાક અક્રિય છે.

આ પ્રમાણે જેમ પહેલા દંડકમાં કહ્યું. તે પ્રમાણે અહીં બીજા દંડકમાં કહેવું જોઈએ.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

प. जीवा णं भंते ! जीवाओ कइ किरिया ?

પ્ર. ભંતે ! અનેક જીવ એક જીવની અપેક્ષાએ કેટલી ક્રિયાઓવાળા છે ?

उ. गोयमा ! तिकिरिया वि, चउकिरिया वि, पंचकिरिया वि, अकिरिया वि ।

ઉ. ગૌતમ ! ત્રણ, ચાર કે પાંચ ક્રિયાઓવાળા છે અને અક્રિય પણ છે.

प. जीवा णं भंते ! णेरइयाओ कइ किरियाओ ?

પ્ર. ભંતે ! અનેક જીવ એક નૈરયિકની અપેક્ષાએ કેટલી ક્રિયાઓવાળા છે ?

उ. गोयमा ! ***जहेव आइल्लदंडओ तहेव भाणियव्वो -जाव- वेमाणिय त्ति।***

ઉ. ગૌતમ ! ***જે પ્રમાણે પ્રારંભનાં દંડક કહ્યા છે, તે પ્રમાણે વૈમાનિક સુધી કહેવા જોઈએ.***

प. जीवा णं भंते ! जीवेहिंतो कइ किरिया ?

પ્ર. ભંતે ! અનેક જીવ અનેક જીવોની અપેક્ષાએ કેટલી ક્રિયાઓવાળા છે ?

उ. गोयमा ! तिकिरिया वि, चउकिरिया वि, पंचकिरिया वि, अकिरिया वि ।

ઉ. ગૌતમ ! તે ત્રણ, ચાર કે પાંચ ક્રિયાઓવાળા છે અને અક્રિય પણ છે.

प. **दं. १.** जीवा णं भंते ! णेरइएहिंतो कइ किरिया ?

પ્ર. **દં.૧.** ભંતે ! અનેક જીવ અનેક નૈરયિકોની અપેક્ષાએ કેટલી ક્રિયાઓવાળા છે ?

उ. गोयमा ! तिकिरिया वि, चउकिरिया वि, अकिरिया वि ।

ઉ. ગૌતમ ! ત્રણ કે ચાર ક્રિયાઓવાળા છે અને અક્રિય પણ છે.

दं. २-२४. ***असुरकुमारेहिंतो वि एवं चेव -जाव- वेमाणिएहिंतो।***

દં.૨-૨૪. ***અસુરકુમારોથી વૈમાનિકો સુધી આ પ્રમાણે ક્રિયાઓ કહેવી જોઈએ.***

णवरं-ओरालियसरीरेहिंतो जहा जीवेहिंतो ।

વિશેષ : ઔદારિક શરીરધારીઓની અપેક્ષાએ ક્રિયાઓ જીવોની સમાન કહેવી જોઈએ.

प. णेरइए णं भंते ! जीवाओ कइ किरिए ?

પ્ર. ભંતે ! એક નૈરયિક એક જીવની અપેક્ષાએ કેટલી ક્રિયાઓવાળા છે ?

उ. गोयमा ! सिय तिकिरिए, सिय चउकिरिए, सिय पंचकिरिए ।

ઉ. ગૌતમ ! તે ક્યારેક ત્રણ, ચાર કે પાંચ ક્રિયાઓ-વાળા છે.

प. **दं. १.** णेरइए णं भंते ! णेरइयाओ कइ किरिए ?

પ્ર. **દં.૧.** ભંતે ! એક નૈરયિક- એક નૈરયિકની અપેક્ષાએ કેટલી ક્રિયાઓવાળા છે ?

उ. गोयमा ! सिय तिकिरिए, सिय चउकिरिए ।

ઉ. ગૌતમ ! તે ક્યારેક ત્રણ કે ચાર ક્રિયાઓવાળા છે.

दं. २-११. ***एवं -जाव- थणियकुमाराओ।***

દં.૨-૧૧. ***આ પ્રમાણે -યાવત્- સ્તનિતકુમારની અપેક્ષાએ કહેવું જોઈએ.***

दं. १२-२१. ***पुढविकाइयाओ -जाव- मणुस्साओ जहा जीवाओ।***

દં.૧૨-૨૧. ***પૃથ્વીકાયિક -યાવત્- મનુષ્યની અપેક્ષાએ જીવનાં સમાન ક્રિયાઓ કહેવી જોઈએ.***

दं. २२-२४. ***वाणमंतर-जोइसिय-वेमाणियाओ जहा नेरइयाओ।***

દં.૨૨-૨૪. ***વાણવ્યંતર, જ્યોતિષ્ક અને વૈમાનિકની અપેક્ષાએ નૈરયિકનાં સમાન ક્રિયાઓ કહેવી જોઈએ.***

णवरं-ओरालिय सरीराओ जहा जीवाओ ।

વિશેષ : ઔદારિક શરીરની અપેક્ષાએ જીવનાં સમાન કહેવું જોઈએ.

प. णेरइए णं भंते ! जीवेहिंतो कइ किरिए ?

प्र. ભંતે ! એક નારક અનેક જીવોની અપેક્ષાએ કેટલી ક્રિયાઓવાળા છે ?

उ. गोयमा ! सिय तिकिरिए, सिय चउकिरिए, सिय पंचकिरिए।

ઉ. ગૌતમ ! તે કેટલાક ત્રણ, ચાર કે પાંચ ક્રિયાઓ-વાળા છે.

प. णेरइए णं भंते ! णेरइएहिंतो कइ किरिए ?

પ્ર. ભંતે ! એક નૈરયિક અનેક નૈરયિકોની અપેક્ષાએ કેટલી ક્રિયાઓવાળા છે ?

उ. गोयमा ! सिय तिकिरिए, सिय चउकिरिए।

ઉ. ગૌતમ ! તે કેટલાક ત્રણ કે ચાર ક્રિયાઓવાળા છે.

एवं जहेव पढमो दंडओ तहा एसो वि बिइओ भाणियव्वो।

આ પ્રમાણે જેમ પ્રથમ દંડક કહ્યું, તે પ્રમાણે આ બીજો દંડક પણ કહેવું જોઈએ.

एवं -जाव- वेमाणिएहिंतो।

આ પ્રમાણે -યાવત્- અનેક વૈમાનિકોની અપેક્ષાએ કહેવું જોઈએ.

णवरं-णेरइयस्स णेरइएहिंतो देवेहिंतो य पंचमा किरिया णत्थि।

વિશેષ : એક નૈરયિક અનેક નૈરયિકોની અપેક્ષાથી અને અનેક દેવોની અપેક્ષાથી પાંચમી ક્રિયા કરતો નથી.

प. णेरइया णं भंते ! जीवाओ कइ किरिया ?

પ્ર. ભંતે ! અનેક નૈરયિક એક જીવની અપેક્ષાએ કેટલી ક્રિયાઓવાળા છે ?

उ. गोयमा ! सिय तिकिरिया, सिय चउकिरिया, सिय पंचकिरिया।

ઉ. ગૌતમ ! તે કેટલાક ત્રણ, ચાર કે પાંચ ક્રિયાઓ-વાળા છે.

एवं -जाव- वेमाणियाओ।

આ પ્રમાણે -યાવત્- એક વૈમાનિકની અપેક્ષાથી ક્રિયાઓ કહેવી જોઈએ.

णवरं-णेरइयाओ देवाओ य पंचमा किरिया णत्थि।

વિશેષ : એક નૈરયિક કે એક દેવની અપેક્ષાએ પાંચમી ક્રિયા કરતા નથી.

प. णेरइया णं भंते ! जीवेहिंतो कइ किरिया ?

પ્ર. ભંતે ! અનેક નારક અનેક જીવોની અપેક્ષાએ કેટલી ક્રિયાઓવાળા છે ?

उ. गोयमा ! तिकिरिया वि, चउकिरिया वि, पंचकिरिया वि।

ઉ. ગૌતમ ! તે કેટલાક ત્રણ, ચાર કે પાંચ ક્રિયાઓ-વાળા છે.

प. णेरइया णं भंते ! णेरइएहिंतो कइ किरिया ?

પ્ર. ભંતે ! અનેક નૈરયિક અનેક નૈરયિકોની અપેક્ષાએ કેટલી ક્રિયાઓવાળા છે ?

उ. गोयमा ! तिकिरिया वि, चउकिरिया वि।

ઉ. ગૌતમ ! તે ત્રણ કે ચાર ક્રિયાઓવાળા છે.

एवं -जाव- वेमाणिएहिंतो।

આ પ્રમાણે -યાવત્- અનેક વૈમાનિકોની અપેક્ષાથી ક્રિયાઓ કહેવી જોઈએ.

णवरं-ओरालियसरीरेहिंतो जहा जीवेहिंतो।

વિશેષ : અનેક ઔદારિક શરીરધારીઓની અપેક્ષાએ ક્રિયાઓ અનેક જીવોની ક્રિયાઓનાં સમાન કહેવી જોઈએ.

प. असुरकुमारे णं भंते ! जीवाओ कइ किरिए ?

પ્ર. ભંતે ! એક અસુરકુમાર એક જીવની અપેક્ષાએ કેટલી ક્રિયાઓવાળા છે ?

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

उ. गोयमा ! *जहेव णेरइएणं चत्तारि दंडगा तहेव असुरकुमारेण वि चत्तारि दंडगा भाणियव्वा।*

एवं उवउज्जिऊण भाणेयव्वं ति जीवे मणूसे य अकिरिए वुच्चइ,

सेसाणं अकिरिया ण वुच्चंति,

सव्वे जीवा ओरालियसरीरेहिंतो पंचकिरिया,

णेरइए-देवेहिंतो य पंचकिरिया ण वुच्चंति।

एवं एक्केक्कजीवपए चत्तारि-चत्तारि दंडगा भाणियव्वा।

एवं एयं दंडगसयं, सव्वे वि य जीवादीया दंडगा।

- पण्ण. प. २२, सु. १५८८-१६०४

ઉ. ગૌતમ ! *જેમ એક નારકની અપેક્ષાથી ચાર દંડક કહ્યા, તેવી જ રીતે એક અસુરકુમારની અપેક્ષાથી પણ ક્રિયા સંબંધી ચાર દંડક કહેવા જોઈએ.*

આ પ્રમાણે ઉપયોગપૂર્વક કહેવું જોઈએ કે "એક જીવ અને એક મનુષ્ય" અક્રિય પણ કહેવામાં આવે છે.

બાકી જીવ અક્રિય કહેવામાં આવતા નથી.

બધા જીવ ઔદારિક શરીરવાળાની અપેક્ષાએ પાંચ ક્રિયાઓવાળા છે.

નારકો અને દેવોની અપેક્ષાથી પાંચ ક્રિયાઓ નથી કહેવામાં આવતી.

આ પ્રમાણે એક-એક જીવનાં પદમાં ચાર-ચાર દંડક કહેવા જોઈએ.

એમ કુલ મળીને સો દંડક થાય છે. તે બધા એક જીવ આદિનાં દંડક છે.

३९. जीव-चउवीसदंडएसु पंच सरीरेहिं किरियापरूवणं-

प. जीवे णं भंते ! ओरालियसरीराओ कइ किरिए ?

उ. गोयमा ! सिय तिकिरिए, सिय चउकिरिए, सिय पंचकिरिए, सिय अकिरिए।

प. **दं. १.** नेरइए णं भंते ! ओरालियसरीराओ कइ किरिए ?

उ. गोयमा ! सिय तिकिरिए, सिय चउकिरिए, सिय पंचकिरिए।

प. **दं. २.** असुरकुमारे णं भंते ! ओरालियसरीराओ कइ किरिए ?

उ. गोयमा ! **एवं चेव,**

दं. ३-२४. ***एवं -जाव- वेमाणिए।***

णवरं-मणुस्से जहा जीवे।

प. जीवे णं भंते ! ओरालियसरीरेहिंतो कइ किरिए ?

उ. गोयमा ! सिय तिकिरिए **-जाव-** सिय अकिरिए।

प. नेरइए णं भंते ! ओरालिय सरीरेहिंतो कइ किरिए ?

૩૯. જીવ-ચોવીસ દંડકોમાં પાંચ શરીરોની અપેક્ષાએ ક્રિયાઓનું પ્રરુપણ :

जैन साहित्य JAINSITE .com જૈનમ્ જયતિ શાસનમ

પ્ર. ભંતે ! એક જીવ ઔદારિક શરીરની અપેક્ષાએ કેટલી ક્રિયાઓવાળા છે ?

ઉ. ગૌતમ ! કેટલાક ત્રણ, ચાર કે પાંચ ક્રિયાઓવાળા છે અને કેટલાક અક્રિય પણ છે.

પ્ર. **દં.૧.** ભંતે ! નૈરયિક જીવ ઔદારિક શરીરની અપેક્ષાએ કેટલી ક્રિયાઓવાળા છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે કેટલાક ત્રણ, ચાર કે પાંચ ક્રિયાઓ-વાળા છે.

પ્ર. **દં.૨.** ભંતે ! અસુરકુમાર ઔદારિક શરીરની અપેક્ષાએ કેટલી ક્રિયાઓવાળા છે ?

ઉ. ગૌતમ ! **પૂર્વવત્ ક્રિયાઓ કહેવી જોઈએ.**

દં.૩-૨૪. **આ પ્રમાણે વૈમાનિક સુધી કહેવું જોઈએ.**

વિશેષ : મનુષ્યનું વર્ણન સામાન્ય જીવની જેમ કહેવું જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! એક જીવ ઔદારિક શરીરોની અપેક્ષાએ કેટલી ક્રિયાઓવાળા છે ?

ઉ. ગૌતમ ! કેટલાક ત્રણ ક્રિયાઓવાળા છે **-યાવત્-** કેટલાક અક્રિય છે.

પ્ર. ભંતે ! નૈરયિક જીવ ઔદારિક શરીરોની અપેક્ષાએ કેટલી ક્રિયાઓવાળા છે ?

उ. गोयमा ! ***एवं एसो जहा पढमो दंडओ तहा इमो वि अपरिसेसो भाणियव्वो -जाव- वेमाणिए।***

णवरं-मणुस्से जहा जीवे।

ઉ. ગૌતમ ! **જે પ્રમાણે પ્રથમ દંડકમાં કહ્યું, તે પ્રમાણે આ દંડક પણ સમ્પૂર્ણ વૈમાનિક સુધી કહેવું જોઈએ.**

વિશેષ : મનુષ્યનું વર્ણન સામાન્ય જીવોનાં સમાન જાણવું જોઈએ.

प. जीवा णं भंते ! ओरालियसरीराओ कइ किरिया ?

પ્ર. ભંતે ! ઘણા જીવ ઔદારિક શરીરની અપેક્ષાએ કેટલી ક્રિયાઓવાળા છે ?

उ. गोयमा ! सिय तिकिरिया **-जाव-** सिय अकिरिया।

ઉ. ગૌતમ ! તે કેટલાક ત્રણ ક્રિયાઓવાળા **-યાવત્-** કેટલાક અક્રિય પણ છે.

प. नेरइया णं भंते ! ओरालियसरीराओ कइ किरिया ?

પ્ર. ભંતે ! ઘણા નૈરયિક જીવ ઔદારિક શરીરોની અપેક્ષાએ કેટલી ક્રિયાઓવાળા છે ?

उ. गोयमा ! ***एवं एसोवि जहा पढमो दंडओ तहा भाणियव्वो -जाव- वेमाणिया।***

णवरं-मणुस्सा जहा जीवा।

ઉ. ગૌતમ ! **જે પ્રમાણે પ્રથમ દંડકમાં કહ્યું, તે પ્રમાણે વૈમાનિકો સુધી જાણવું જોઈએ.**

વિશેષ : મનુષ્યોનું વર્ણન સામાન્ય જીવોની જેમ જાણવું જોઈએ.

प. जीवा णं भंते ! ओरालियसरीरेहिंतो कइ किरिया ?

પ્ર. ભંતે ! ઘણાજીવ ઔદારિક શરીરોની અપેક્ષાએ કેટલી ક્રિયાઓવાળા છે ?

उ. गोयमा ! तिकिरिया वि, चउकिरिया वि, पंचकिरिया वि, अकिरिया वि।

ઉ. ગૌતમ ! તે ત્રણ, ચાર કે પાંચ ક્રિયાઓવાળા છે અને અક્રિય પણ છે.

प. नेरइया णं भंते ! ओरालियसरीरेहिंतो कइ किरिया ?

પ્ર. ભંતે ! ઘણા નૈરયિક જીવ ઔદારિક શરીરોની અપેક્ષાએ કેટલી ક્રિયાઓવાળા છે ?

उ. गोयमा ! तिकिरिया वि, चउकिरिया वि, पंचकिरिया वि।

एवं -जाव- वेमाणिया।

णवरं-मणुस्सा जहा जीवा।

ઉ. ગૌતમ ! તે ત્રણ, ચાર કે પાંચ ક્રિયાઓવાળા છે.

આ પ્રમાણે વૈમાનિકો સુધી સમજવું જોઈએ.

વિશેષ : મનુષ્યોનું વર્ણન સામાન્ય જીવોની જેમ જાણવું જોઈએ.

प. जीवे णं भंते ! वेउव्वियसरीराओ कइ किरिए ?

પ્ર. ભંતે ! એક જીવ વૈક્રિય શરીરની અપેક્ષાએ કેટલી ક્રિયાઓવાળા છે ?

उ. गोयमा ! सिय तिकिरिए, सिय चउकिरिए, सिय अकिरिए।

ઉ. ગૌતમ ! કેટલાક ત્રણ કે ચાર ક્રિયાઓવાળા છે અને અક્રિય પણ છે.

प. नेरइए णं भंते ! वेउव्वियसरीराओ कइ किरिए ?

પ્ર. ભંતે ! એક નૈરયિક જીવ વૈક્રિય શરીરની અપેક્ષાએ કેટલી ક્રિયાઓવાળા છે ?

उ. गोयमा ! सिय तिकिरिए, सिय चउकिरिए।

एवं -जाव- वेमाणिए।

णवरं-मणुस्से जहा जीवे।

ઉ. ગૌતમ ! તે કેટલાક ત્રણ કે ચાર ક્રિયાઓવાળા છે.

આ પ્રમાણે વૈમાનિક સુધી કહેવું જોઈએ.

વિશેષ : મનુષ્યનું વર્ણન સામાન્ય જીવની જેમ કરવું જોઈએ.

જૈન સાહિત્ય JAINSITE.com જૈનમ્ જયતિ શાસનમ્

एवं जहा ओरालियसरीरेणं चत्तारि दंडगा भणिया तहा वेउव्वियसरीरेण वि चत्तारि दंडगा भाणियव्वा।

જે પ્રમાણે ઔદારિક શરીરની અપેક્ષાએ ચાર દંડક કહ્યા છે, તેજ પ્રમાણે વૈક્રિયશરીરની અપેક્ષાએ પણ ચાર દંડક કહેવા જોઈએ.

णवरं-पंचमकिरिया ण भण्णइ।

વિશેષ : આમાં પાંચમી ક્રિયાનું વર્ણન ન કરવું જોઈએ.

सेसं तं चेव।

શેષ બધુ વર્ણન પૂર્વવત્ સમજવું જોઈએ.

एवं जहा वेउव्वियं तहा आहारगं वि, तेयगं वि, कम्मगं वि भाणियव्वं, एक्केक्के चत्तारि दंडगा भाणियव्वा जाव-

જે પ્રમાણે વૈક્રિય શરીરનું વર્ણન કરેલ છે, તે જ પ્રમાણે આહારક, તૈજસ્ અને કાર્મણ શરીરનું પણ વર્ણન કરવું જોઈએ અને પ્રત્યેકનાં ચાર-ચાર દંડક કહેવા જોઈએ -યાવત્-

प. वेमाणिया णं भंते ! कम्मगसरीरेहिंतो कइ किरिया ?

उ. गोयमा ! तिकिरिया वि, चउकिरिया वि।

- विया. स. ८, उ. ६, सु. १४-२९

પ્ર. ભંતે ! ઘણા વૈમાનિક દેવ કાર્મણ શરીરોની અપેક્ષાએ કેટલી ક્રિયાઓવાળા છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ત્રણ કે ચાર ક્રિયાઓવાળા છે.

४०. सेट्ठिखत्तियाईणं अपच्चक्खाणकिरियाया समाणत्त-परूवणं-

'भंते !' त्ति भगवं गोयमे समणं भगवं महावीरं वंदइ नमंसइ वंदित्ता नमंसित्ता एवं वयासी-

प. से नूणं भंते ! सेट्ठिस्स य तणुयस्स य किविणस्स य खत्तियस्स य समा चेव अपच्चक्खाणकिरिया कज्जइ ?

उ. हंता, गोयमा ! सेट्ठिस्स य **-जाव-** खत्तियस्स य समा चेव अपच्चक्खाण किरिया कज्जइ।

प. से केणट्ठेणं भंते ! एवं वुच्चइ-

'सेट्ठिस्स य **-जाव-** खत्तियस्स य समा चेव अपच्चक्खाण किरिया कज्जइ ?

उ. गोयमा ! अविरइं पडुच्च।

से तेणट्ठेणं गोयमा ! एवं वुच्चइ-

'सेट्ठिस्स य **-जाव-** खत्तियस्स य समा चेव अपच्चक्खाण किरिया कज्जइ।'

- विया. स. १, उ. ९, सु. २५

૪૦. શ્રેષ્ઠી અને ક્ષત્રિયાદિને સમાન અપ્રત્યાખ્યાન ક્રિયાનું પ્રરુપણ :

'ભંતે !' એવું કહીને ભગવાન્ ગૌતમે શ્રમણ ભગવાન્ મહાવીર સ્વામીને વંદન-નમસ્કાર કરી અને વંદન-નમસ્કાર કરીને આ પ્રમાણે પૂછ્યું -

પ્ર. ભંતે ! શું શ્રેષ્ઠી અને દરિદ્રને, રંક અને ક્ષત્રિય (રાજા)ને સમાન રુપથી અપ્રત્યાખ્યાન ક્રિયા લાગે છે ?

ઉ. હા, ગૌતમ ! શ્રેષ્ઠી **-યાવત્-** ક્ષત્રિય રાજાને સમાન રુપથી અપ્રત્યાખ્યાન ક્રિયા લાગે છે.

પ્ર. ભંતે ! શા માટે એવું કહેવાય છે કે -

"શ્રેષ્ઠી **-યાવત્-** ક્ષત્રિય રાજાને સમાન રુપથી અપ્રત્યાખ્યાન ક્રિયા લાગે છે?"

ઉ. ગૌતમ ! અવિરતિની અપેક્ષાએ એવું કહેવાય છે.

માટે હે ગૌતમ ! એવું કહેવાય છે કે -

"શ્રેષ્ઠી **-યાવત્-** ક્ષત્રિય રાજાને સમાન રુપથી અપ્રત્યાખ્યાન ક્રિયા લાગે છે."

४१. हत्थिस्स य कुंथुस्स य अपच्चक्खाणकिरियाया समाणत्तपरूवणं-

प. से नूणं भंते ! हत्थिस्स य कुंथुस्स य समा चेव अपच्चक्खाण किरिया कज्जइ ?

૪૧. હાથી અને કુંથુવાનાં જીવને સમાન અપ્રત્યાખ્યાન ક્રિયાનું પ્રરુપણ :

પ્ર. ભંતે ! શુ વાસ્તવમાં હાથી અને કુંથુવાનાં જીવને અપ્રત્યાખ્યાનિકી ક્રિયા સમાન લાગે છે ?

जैन साईट JAINSITE जैनम् जयति शासनम्

उ. हंता, गोयमा ! हत्थिस्स य कुंथुस्स य समा चेव अपच्चक्खाण किरिया कज्जइ।

प. से केणट्ठेणं भंते ! एवं वुच्चइ-

'हत्थिस्स य कुंथुस्स य समा चेव अपच्चक्खाण किरिया कज्जइ ?'

उ. गोयमा ! अविरइं पडुच्च।

से तेणट्ठेणं गोयमा ! एवं वुच्चइ-

'हत्थिस्स य कुंथुस्स य समा चेव अपच्चक्खाण किरिया कज्जइ।'

- विया. स. ७, उ. ८, सु. ८

ઉ. હા, ગૌતમ ! હાથી અને કુંથુવાનાં જીવને અપ્રત્યાખ્યાનિકી ક્રિયા સમાન લાગે છે.

પ્ર. ભંતે ! શા માટે એવું કહેવાય છે કે -

"હાથી અને કુંથુવાનાં જીવને અપ્રત્યાખ્યાનિકી ક્રિયા સમાન લાગે છે ?'

ઉ. ગૌતમ ! અવિરતિની અપેક્ષાથી (બંનેમાં સમાનતા હોય છે)

માટે હે ગૌતમ ! એવું કહેવાય છે કે -

"હાથી અને કુંથુવાનાં જીવને અપ્રત્યાખ્યાનિકી ક્રિયા સમાન લાગે છે."

४२. सरीरेंदिय-जोगणिव्वत्तणकाले किरिया परूवणं-

प. जीवे णं भंते ! ओरालियसरीरं निव्वत्तेमाणे कइ किरिए ?

उ. गोयमा ! सिय तिकिरिए, सिय चउकिरिए, सिय पंचकिरिए।

एवं पुढविकाइए वि -जाव- मणुस्से।

प. जीवा णं भंते ! ओरालियसरीरं निव्वत्तेमाणा कइ किरिया ?

उ. गोयमा ! तिकिरिया वि, चउकिरिया वि, पंचकिरिया वि।

एवं पुढविकाइया वि -जाव- मणुस्सा।

एवं वेउव्वियसरीरेण वि दो दंडगा;

णवरं-जस्स अत्थि वेउव्वियं।

एवं -जाव- कम्मगसरीरं।

एवं सोइंदियं -जाव- फासेंदियं।

एवं मणजोगं, वइजोगं, कायजोगं जस्स जं अत्थि तं भाणियव्वं।

एए एगत्तपुहत्तेणं छव्वीसं दंडगा।

- विया. स. १७, उ. १, सु. १८-२७

૪૨. શરીર-ઈન્દ્રિય અને યોગોનાં રચના કાળમાં ક્રિયાઓનું પ્રરુપણ :

પ્ર. ભંતે ! ઔદારિક શરીરને નિષ્પન્ન કરતો જીવ કેટલી ક્રિયાઓવાળા છે ?

ઉ. ગૌતમ ! કેટલાક ત્રણ, ચાર કે પાંચ ક્રિયાઓ-વાળા છે.

આ પ્રમાણે પૃથ્વીકાયિકથી લઈને મનુષ્ય સુધી જાણવું જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! ઔદારિક શરીરને નિષ્પન્ન કરતા અનેક જીવ કેટલી ક્રિયાઓવાળા છે?

ઉ. ગૌતમ ! ત્રણ, ચાર કે પાંચ ક્રિયાઓવાળા છે.

આ પ્રમાણે અનેક પૃથ્વીકાયિકોથી લઈને અનેક મનુષ્યો સુધી કેહવું જોઈએ.

આ પ્રમાણે વૈક્રિય શરીરનાં પણ (એક વચન અને બહુવચનની અપેક્ષાએ) બે દંડક કહેવા જોઈએ.

વિશેષ : જે જીવોને વૈક્રિય શરીર હોય છે તેની અપેક્ષાએ જાણવું જોઈએ -

આ પ્રમાણે કાર્મણશરીર સુધી કહેવું જોઈએ.

આ પ્રમાણે શ્રોત્રેન્દ્રિયથી લઈને સ્પર્શેન્દ્રિય સુધી કહેવું જોઈએ.

આ પ્રમાણે મનોયોગ, વચનયોગ અને કાયયોગનાં વિષયમાં જેને જે હોય તેના માટે કહેવું જોઈએ.

આ પ્રમાણે એકવચન અને બહુવચનની અપેક્ષાએ કુલ છવ્વીસ દંડક થાય છે.

JAINSITE जैन साईट जैनम् जयति शासनम्
www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

४३. जीव-चउवीसदंडएसु किरियाहिं कम्मपयडीबंधा-

प. जीवे णं भंते ! पाणाइवाएणं कइ कम्मपगडीओ बंधइ ?

उ. गोयमा ! सत्तविहबंधए वा, अट्ठविहबंधए वा।

दं. १-२४. *एवं णेरइए -जाव- णिरंतरं वेमाणिए।*

प. जीवा णं भंते ! पाणाइवाएणं कइ कम्मपगडीओ बंधंति ?

उ. गोयमा ! सत्तविहबंधगा वि, अट्ठविहबंधगा वि।

प. दं. १. णेरइया णं भंते ! पाणाइवाएणं कइ कम्मपगडीओ बंधंति ?

उ. गोयमा ! १. सव्वे वि ताव होज्जा सत्तविहबंधगा,

२. अहवा सत्तविहबंधगा य अट्ठविहबंधगे य,

३. अहवा सत्तविहबंधगा य अट्ठविहबंधगा य।

दं. २-११. *एवं असुरकुमारा वि -जाव- थणियकुमारा।*

दं. १२-१६. *पुढवि-आउ-तेउ-वाउ-वणस्सइकाइया य एए सव्वे वि जहा ओहिया जीवा।*

दं. १७-२४. *अवसेसा जहा णेरइया।*

एवं एए जीवेगिंदियवज्जा तिण्णि भंगा सव्वत्थ भाणियव्व त्ति।

एवं मुसावाएणं -जाव- मिच्छादंसणसल्लेणं।

एवं एगत्त-पोहत्तिया छत्तीसं दंडगा होंति।

- पण्ण. प. २२, सु. १५८१-१५८४

४३. જીવ-ચોવીસ દંડકોમાં ક્રિયાઓ દ્વારા કર્મપ્રકૃતિઓનું બંધ :

પ્ર. ભંતે ! એક જીવ પ્રાણાતિપાત ક્રિયાથી કેટલી કર્મ-પ્રકૃતિઓ બાંધે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! સાત કે આઠ કર્મપ્રકૃતિઓ બાંધે છે.

દં. ૧-૨૪. **આ પ્રમાણે નૈરયિકથી લઈને વૈમાનિક સુધી કર્મપ્રકૃતિઓનું બંધ કહેવું જોઈએ.**

પ્ર. ભંતે ! અનેક જીવ પ્રાણાતિપાત ક્રિયાથી કેટલી કર્મપ્રકૃતિઓ બાંધે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! સાત કે આઠ કર્મપ્રકૃતિઓ બાંધે છે.

પ્ર. **દં.૧.** ભંતે ! અનેક નારક પ્રાણાતિપાત ક્રિયાથી કેટલી કર્મપ્રકૃતિઓ બાંધે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ૧. તે બધા નારક સાત કર્મપ્રકૃતિઓ બાંધે છે.

૨. અથવા અનેક નારક સાત કર્મપ્રકૃતિઓનું બંધ કરનાર હોય છે અને એક નારક આઠ કર્મ-પ્રકૃતિઓનું બંધ કરનાર હોય છે.

૩. અથવા અનેક નારક સાત કર્મપ્રકૃતિઓનું બંધ કરનાર હોય છે અને અનેક નારક આઠ કર્મપ્રકૃતિઓનાં બંધ કરનાર હોય છે.

દં. ૨-૧૧. **આ પ્રમાણે અસુરકુમારોથી સ્તનિતકુમારો સુધી કર્મપ્રકૃતિઓનાં બંધને કહેવું જોઈએ.**

દં. ૧૨-૧૬. **પૃથ્વી-અપ્-તેજો-વાયુ-વનસ્પતિકાયિક જીવોની કર્મપ્રકૃતિઓનાં બંધ સમ્પૂર્ણરૂપથી સામાન્ય જીવોનાં સમાન કહેવું જોઈએ.**

દં. ૧૭-૨૪. **શેષ જીવોનું નૈરયિકોનાં સમાન વર્ણન કરવું જોઈએ.**

આ પ્રમાણે એકેન્દ્રિય જીવોને છોડીને શેષ દંડકોમાં સર્વત્ર ત્રણ-ત્રણ ભંગ કહેવા જોઈએ.

આ પ્રમાણે મૃષાવાદથી મિથ્યાદર્શનશલ્ય સુધી કર્મબંધનું વર્ણન કરવું જોઈએ.

આ પ્રમાણે એક અને અનેકની અપેક્ષાથી છત્રીસ દંડક થાય છે.

४४. जीव-चउवीसदंडएसु अट्ठकम्म बंधमाणे किरिया परूवणं-

प. जीवे णं भंते ! णाणावरणिज्जं कम्मं बंधमाणे कइ किरिए ?

૪૪. જીવ-ચોવીસ દંડકોમાં આઠ કર્મ બાંધવાથી ક્રિયાઓનું પ્રરુપણ :

પ્ર. ભંતે ! એક જીવ જ્ઞાનાવરણીય કર્મને બાંધતો કેટલી ક્રિયાઓવાળા હોય છે ?

जैन साइट JAINSITE जैनम् जयति शासनम्

उ. गोयमा ! सिय तिकिरिए, सिय चउकिरिए, सिय पंचकिरिए।

दं. १-२४. एवं णेरइए -जाव- वेमाणिए।

प. जीवा णं भंते ! णाणावरणिज्जं कम्मं बंधमाणा कइ किरिया ?

उ. गोयमा ! तिकिरिया वि, चउकिरिया वि, पंचकिरिया वि।

दं. १-२४. एवं णेरइया निरंतरं -जाव- वेमाणिया।

एवं दरिसणावरणिज्जं, वेयणिज्जं, मोहणिज्जं, आउयं, णामं, गोयं, अंतराइयं य कम्मपगडीओ भाणियव्वाओ।

एगत्त-पोहत्तिया सोलस दंडगा।

- पण्ण. प. २२, सु. १५८५-१५८७

ઉ. ગૌતમ ! (તે) કેટલાક ત્રણ, ચાર અને પાંચ ક્રિયાઓવાળા હોય છે.

દં. ૧-૨૪. આ પ્રમાણે (એક) નૈરયિકથી (એક) વૈમાનિક સુધી આલાપક કહેવા જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! (અનેક) જીવ જ્ઞાનાવરણીય કર્મને બાંધે તો કેટલી ક્રિયાઓવાળા હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! (તે) કેટલાક ત્રણ, ચાર અને પાંચ ક્રિયાઓવાળા હોય છે.

દં. ૧-૨૪. આ પ્રમાણે નૈરયિકોથી વૈમાનિકો સુધી આલાપક કહેવા જોઈએ.

આ પ્રમાણે દર્શનાવરણીય, વેદનીય, મોહનીય, આયુષ્ય, નામ, ગોત્ર અને અંતરાય કર્મપ્રકૃતિઓનાં બંધની ક્રિયાઓનાં આલાપક કહેવા જોઈએ.

એકત્વ અને પૃથક્ત્વની અપેક્ષાએ કુલ સોળ દંડક થાય છે.

४५. **वीयी-अवीयी-पंथेठियस्स संवुड अणगारस्स किरिया परूवणं-**

प. संवुडस्स णं भंते ! अणगारस्स वीयीपंथे ठिच्चा-
पुरओ रूवाइं निज्झायमाणस्स,
मग्गओ रूवाइं अवयक्खमाणस्स,
पासओ रूवाइं अवलोएमाणस्स,
उड्ढं रूवाइं आलोएमाणस्स,
अहे रूवाइं आलोएमाणस्स-
तस्स णं भंते ! इरियावहिया किरिया कज्जइ ?
संपराइया किरिया कज्जइ ?

उ. गोयमा ! संवुडस्स णं अणगारस्स वीयीपंथे ठिच्चा-
पुरओ रूवाइं निज्झायमाणस्स **-जाव-**
अहे रूवाइं आलोएमाणस्स,
तस्स णं नो इरियावहिया किरिया कज्जइ, संपराइया किरिया कज्जइ।

प. से केणट्ठेणं भंते ! एवं वुच्चइ-
"संवुडस्स णं अणगारस्स वीयीपंथे ठिच्चा-
पुरओ रूवाइं निज्झायमाणस्स **-जाव-**
अहे रूवाइं आलोएमाणस्स,

૪૫. **વીચી-અવીચી પથ (કષાય-અકષાયભાવ)માં સ્થિત સંવૃત અણગારની ક્રિયાનું પ્રરુપણ :**

પ્ર. ભંતે ! સંવૃત-અણગાર કષાય ભાવમાં સ્થિત થઈને-
સામેનાં રુપોને નિહારતાં,
પાછળનાં રુપોનું પ્રેક્ષણ કરતાં,
પાર્શ્વવર્તી રુપોનું અવલોકન કરતાં,
ઉપરનાં રુપોને જોતાં અને
નીચેનાં રુપોને જોતાં
શું તેને ઈર્યાપથિકી ક્રિયા લાગે છે ?
કે સાંપરાયિકી ક્રિયા લાગે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! સંવૃત અણગાર કષાય ભાવમાં સ્થિત થઈને -
સામેના રુપોને નિહારતાં **-યાવત્-**
નીચેના રુપોને જોતાં,
તેને ઈર્યાપથિકી ક્રિયા લાગતી નથી, પરંતુ સાંપરાયિકી ક્રિયા લાગે છે.

પ્ર. ભંતે ! શા માટે એવું કહેવાય છે કે -
"સંવૃત અણગાર કષાયભાવમાં સ્થિત થઈને-
સામેનાં રુપોને નિહારતાં **-યાવત્-**
નીચેના રુપોને જોતાં,

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

तस्स णं नो इरियावहिया किरिया कज्जइ, संपराइया किरिया कज्जइ ?"

तेने ईर्यापथिकी क्रिया लागती नथी, परंतु सांपरायिकी क्रिया लागे छे ?"

उ. गोयमा ! जस्स णं कोह-माण-माया-लोभा वोच्छिन्ना भवंति,

तस्स णं इरियावहिया किरिया कज्जइ,

नो संपराइया किरिया कज्जइ,

जस्स णं कोह-माण-माया-लोभा अवोच्छिन्ना भवंति,

तस्स णं संपराइया किरिया कज्जइ,

नो इरियावहिया किरिया कज्जइ,

अहासुत्तं रियं रीयमाणस्स इरियावहिया किरिया कज्जइ,

उस्सुत्तरीयमाणस्स संपराइया किरिया कज्जइ,

से णं उस्सुत्तमेव रीयइ।

से तेणट्ठेणं गोयमा ! एवं वुच्चइ-

"संवुडस्स णं अणगारस्स वीयीपंथे ठिच्चा-

पुरओ रूवाइं निज्झायमाणस्स **-जाव-**

अहे रूवाइं आलोएमाणस्स,

तस्स णं नो इरियावहिया किरिया कज्जइ,

संपराइया किरिया कज्जइ।"

उ. गौतम ! जेना क्रोध, मान, माया अने लोभ नष्ट थई गया छे.

तेने ईर्यापथिकी क्रिया लागे छे.

तेने सांपरायिकी क्रिया लागती नथी.

परंतु जे जीवनां क्रोध, मान, माया अने लोभ नष्ट थया नथी.

तेने सांपरायिकी क्रिया लागे छे.

ईर्यापथिकी क्रिया लागती नथी.

सूत्रनां अनुसार प्रवृत्ति करनारने ईर्यापथिकी क्रिया लागे छे.

सूत्र विरुद्ध प्रवृत्ति करनारने सांपरायिकी क्रिया लागे छे.

कारण के - ते सूत्र विरुद्ध आचरण करे छे.

माटे हे गौतम ! एवुं कहेवाय छे के -

"संवृत अणगार कषाय भावमां स्थित थईने

सामेनां रुपोने निहारतां **-यावत्-**

नीचेनां रुपोने जोतां,

तेने ईर्यापथिकी क्रिया लागती नथी,

परंतु सांपरायिकी क्रिया लागे छे."

प. संवुडस्स णं भंते ! अणगारस्स अवीयीपंथे ठिच्चा-

पुरओ रूवाइं निज्झायमाणस्स **-जाव-**

अहे रूवाइं आलोएमाणस्स,

तस्स णं भंते ! किं इरियावहिया किरिया कज्जइ ?

संपराइया किरिया कज्जइ ?

प्र. भंते ! संवृत अनगार अकषायभावमां स्थित थईने-

सामेना रुपोने निहारतां **-यावत्-**

नीचेनां रुपोने जोतां,

भंते ! शुं तेने ईर्यापथिकी क्रिया लागे छे ?

के सांपरायिकी क्रिया लागे छे ?

उ. गोयमा ! संवुडस्स णं अणगारस्स अवीयीपंथे ठिच्चा-

पुरओ रूवाइं निज्झायमाणस्स **-जाव-**

अहे रूवाइं आलोएमाणस्स,

तस्स णं इरियावहिया किरिया कज्जइ,

नो संपराइया किरिया कज्जइ।

उ. गौतम ! संवृत अणगार अकषाय भावमां स्थित थईने -

सामेना रुपोने निहारतां **-यावत्-**

नीचेनां रुपोने जोतां,

तेने ईर्यापथिकी क्रिया लागे छे,

परंतु सांपरायिकी क्रिया लागती नथी.

प. से केणट्ठेणं भंते ! एवं वुच्चइ-

"संवुडस्स णं अणगारस्स अवीयीपंथे ठिच्चा-

प्र. भंते ! शा माटे एवुं कहेवाय छे के -

"संवृत अनगार अकषाय भावमां स्थित थईने-

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

पुरओ रूवाइं निज्झायमाणस्स -**जाव**-

अहे रूवाइं आलोएमाणस्स,

तस्स णं इरियावहिया किरिया कज्जइ,

नो संपराइया किरिया कज्जइ ?"

उ. गोयमा ! जस्स णं कोह-माण-माया-लोभा वोच्छिन्ना भवंति,

तस्स णं इरियावहिया किरिया कज्जइ,

नो संपराइया किरिया कज्जइ -**जाव**-

उस्सुत्तं रीयमाणस्स संपराइया किरिया कज्जइ।

से णं अहासुत्तमेव रीयइ।

से तेणट्ठेणं गोयमा ! एवं वुच्चइ-

"संवुडस्स णं अणगारस्स अवीयीपंथे ठिच्चा पुरओ रूवाइं निज्झायमाणस्स -**जाव**-

अहे रूवाइं आलोएमाणस्स,

तस्स णं इरियावहिया किरिया कज्जइ, नो संपराइया किरिया कज्जइ।"

- विया. स. १०, उ. २, सु. २-३

સામેનાં રુપોને નિહારતાં -**યાવત્**-

નીચેનાં રુપોને જોતાં,

તેને ઈર્યાપથિકી ક્રિયા લાગે છે,

પરંતુ સાંપરાયિકી ક્રિયા લાગતી નથી ?"

ઉ. ગૌતમ ! જેના ક્રોધ, માન, માયા અને લોભ નષ્ટ થઈ ગયા હોય,

તેને ઈર્યાપથિકી ક્રિયા લાગે છે.

તેને સાંપરાયિકી ક્રિયા લાગતી નથી -**યાવત્**-

સૂત્ર વિરુદ્ધ પ્રવૃત્તિ કરનારને સાંપરાયિકી ક્રિયા લાગે છે.

કારણ કે - તે સૂત્ર વિરુદ્ધ આચરણ કરે છે.

માટે હે ગૌતમ ! એવું કેહવાય છે કે-

"સંવૃત અનગાર અકષાયભાવમાં સ્થિત થઈને સામેનાં રુપોને નિહારતાં -**યાવત્**-

નીચેનાં રુપોને જોતાં,

તેને ઈર્યાપથિકી ક્રિયા લાગે છે, પરંતુ સાંપરાયિકી ક્રિયા લાગતી નથી."

જૈન સાઈટ JAINSITE.com જૈનમ્ જયતિ શાસનમ્

८६. अणाउत्तं अणगारस्स किरिया परूवणं-

प. अणगारस्स णं भंते ! अणाउत्तं गच्छमाणस्स वा, चिट्ठमाणस्स वा, निसीयमाणस्स वा, तुयट्टमाणस्स वा, अणाउत्तं, वत्थं पडिग्गहं कंबलं पायपुंछणं गेण्हमाणस्स वा, निक्खिवमाणस्स वा,

तस्स णं भंते ! किं इरियावहिया किरिया कज्जइ ? संपराइया किरिया कज्जइ ?

उ. गोयमा ! णो इरियावहिया किरिया कज्जइ, संपराइया किरिया कज्जइ।

प. से केणट्ठेणं भंते ! एवं वुच्चइ-

अणगारस्स णं अणाउत्तं गच्छमाणस्स वा -**जाव**- निक्खिवमाणस्स वा, नो इरियावहिया किरिया कज्जइ, संपराइया किरिया कज्जइ।

उ. गोयमा ! जस्स णं कोह-माण-माया-लोभा वोच्छिन्ना भवंति तस्स णं इरियावहिया किरिया कज्जइ, नो संपराइया किरिया कज्जइ।

૮૬. ઉપયોગ રહિત અનગારની ક્રિયાનું પ્રરુપણ :

પ્ર. ભંતે ! ઉપયોગ રહિત ગમન કરતાં, ઉભા રહેતાં, બેસતાં કે પડખું ફેરવતાં અને આ પ્રમાણે વગર ઉપયોગે વસ્ત્ર, પાત્ર, કંબલ અને પાદપ્રોંછન ગ્રહણ કરતાં કે રાખતાં અનગારને શું -

ભંતે ! ઈર્યાપથિકી ક્રિયા લાગે છે ? કે સાંપરાયિકી ક્રિયા લાગે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! આવા અનગારને ઈર્યાપથિકી ક્રિયા લાગતી નથી. પરંતુ સાંપરાયિકી ક્રિયા લાગે છે.

પ્ર. ભંતે ! શા માટે એવું કહેવાય છે કે -

"ઉપયોગ રહિત અનગારને ગમન કરતાં -**યાવત્**- ઉપકરણ રાખતાં ઈર્યાપથિકી ક્રિયા લાગતી નથી, પરંતુ સાંપરાયિકી ક્રિયા લાગે છે ?"

ઉ. ગૌતમ ! જે જીવનાં ક્રોધ, માન, માયા અને લોભ વ્યુચ્છિન્ન (ઉપશાંત) થઈ ગયા છે, તેને જ ઈર્યાપથિકી ક્રિયા લાગે છે. સાંપરાયિકી ક્રિયા લાગતી નથી.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

जस्स णं कोह-माण-माया-लोभा अवोच्छिना भवंति तस्स णं संपराइया किरिया कज्जइ, नो इरियावहिया किरिया कज्जइ ।

अहासुत्तं रियं रीयमाणस्स इरियावहिया किरिया कज्जइ ।

उस्सुत्तं रीयमाणस्स संपराइया किरिया कज्जइ,

से णं उस्सुत्तमेवरियाइ ।

से तेणट्ठेणं गोयमा ! एवं वुच्चइ-

"अणगारस्स णं अणाउत्तं गच्छमाणस्स वा **-जाव-** निक्खिवमाणस्स वा नो इरियावहिया किरिया कज्जइ, संपराइया किरिया कज्जइ ।"

- विया. स. ७, उ. १, सु. १६

પરંતુ જે જીવનાં ક્રોધ, માન, માયા અને લોભ વ્યુચ્છિન્ન થયા નથી તેને સાંપરાયિકી ક્રિયા લાગે છે પરંતુ ઈર્યાપથિકી ક્રિયા લાગતી નથી.

સૂત્રનાં અનુસાર પ્રવૃત્તિ કરનાર અનગારને ઈર્યાપથિકી ક્રિયા લાગે છે.

ઉત્સૂત્ર પ્રવૃત્તિ કરનાર અનગારને સાંપરાયિકી ક્રિયા લાગે છે.

કારણકે - પૂર્વોક્ત અનગાર સૂત્ર વિરુદ્ધ પ્રવૃત્તિ કરે છે.

માટે હે ગૌતમ ! એવું કહેવાય છે કે -

"ઉપયોગ રહિત ગમન કરતાં **-યાવત્-** ઉપકરણ રાખતાં અનગારને ઈર્યાપથિકી ક્રિયા લાગતી નથી. પરંતુ સાંપરાયિકી ક્રિયા લાગે છે."

४७. आउत्तं संवुड अणगारस्स किरिया परूवणं-

प. संवुडस्स णं भंते ! अणगारस्स आउत्तं गच्छमाणस्स **-जाव-** आउत्तं तुयट्टमाणस्स, आउत्तं वत्थं पडिग्गहं कंवलं पायपुंछणं गिण्हमाणस्स वा, निक्खिवमाणस्स वा, तस्स णं भंते ! किं इरियावहिया किरिया कज्जइ ? संपराइया किरिया कज्जइ ?

उ. गोयमा ! संवुडस्सणं अणगारस्स आउत्तं गच्छमाणस्स **-जाव-** निक्खिवमाणस्स तस्स णं इरियावहिया किरिया कज्जइ, णो संपराइया किरिया कज्जइ ।

प. से केणट्ठेणं भंते ! एवं वुच्चइ -

"तस्स संवुडस्स णं अणगारस्स इरियावहिया किरिया कज्जइ, नो संपराइया किरिया कज्जइ ?

उ. गोयमा ! जस्स णं कोह-माण-माया-लोभा वोच्छिन्ना भवंति तस्स णं इरियावहिया किरिया कज्जइ,

तहेव -जाव- उस्सुत्तं रीयमाणस्स संपराइया किरिया कज्जइ, से णं अहासुत्तमेव रीयइ,

से तेणट्ठेणं गोयमा ! एवं वुच्चइ-"तस्स संवुडस्स णं अणगारस्स इरियावहिया किरिया कज्जइ, नो संपराइया किरिया कज्जइ ।"

- विया. स. ७, उ. ७, सु. १

૪૭. ઉપયોગ સહિત સંવૃત્ત અનગારની ક્રિયાનું પ્રરુપણ :

પ્ર. ભંતે ! ઉપયોગ સહિત ચાલતાં **-યાવત્-** પડખું બદલતાં તથા ઉપયોગ સહિત વસ્ત્ર, પાત્ર, કંબલ, પાદપ્રોંછન આદિ ગ્રહણ કરતાં અને રાખતા સંવૃત્ત અનગારને ભંતે ! શું ઈર્યાપથિકી ક્રિયા લાગે છે કે સાંપરાયિકી ક્રિયા લાગે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ઉપયોગ સહિત ગમન કરતાં **-યાવત્-** રાખતાં તે સંવૃત્ત અનગારને ઈર્યાપથિકી ક્રિયા લાગે છે, પરંતુ સાંપરાયિકી ક્રિયા લાગતી નથી.

પ્ર. ભંતે ! શા માટે એવું કેહવાય છે કે -

"તે સંવૃત્ત અનગારને ઈર્યાપથિકી ક્રિયા લાગે છે, પરંતુ સાંપરાયિકી ક્રિયા લાગતી નથી ?

ઉ. ગૌતમ ! જેના ક્રોધ, માન, માયા અને લોભ વ્યુચ્છિન્ન થઈ ગયા છે તેને ઈર્યાપથિકી ક્રિયા લાગે છે.

તે પ્રમાણે -યાવત્- ઉત્સૂત્ર પ્રવૃત્તિ કરનારને સાંપરાયિકી ક્રિયા લાગે છે. કારણકે - તે ઉત્સૂત્ર પ્રવૃત્તિ કરે છે.

માટે હે ગૌતમ ! એવું કહેવાય છે કે- "તે સંવૃત્ત અનગારને ઈર્યાપથિકી ક્રિયા લાગે છે. સાંપરાયિકી ક્રિયા લાગતી નથી."

४८. पच्चक्खाण किरियाया वित्थरओ परूवणं-

सुयं मे आउसं ! तेणं भगवया एवमक्खायं,
इह खलु पच्चक्खाण किरिया नामज्झयणे,
तस्स णं अयमट्ठे-आया अपच्चक्खाणी या वि भवइ,
आया अकिरियाकुसले या वि भवइ,

૪૮. પ્રત્યાખ્યાન ક્રિયાનું વિસ્તારથી પ્રરુપણ :

હે આયુષ્યમાન્ ! તે ભગવાન્ મહાવીર સ્વામીએ એવું કહ્યુ, મેં સાંભળ્યું, આ નિર્ગ્રંથ પ્રવચનમાં પ્રત્યાખ્યાન ક્રિયા નામનું અધ્યયન છે. તેનો આશય એ છે - આત્મા (જીવ) અપ્રત્યાખ્યાની (સાવદ્યાનીનો ત્યાગ ન કરનાર) પણ હોય છે. આત્મા અક્રિયાકુશલ (શુભક્રિયા ન કરવામાં નિપુણ) પણ હોય છે.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

आया मिच्छासंठिए या वि भवइ,

આત્મા મિથ્યાત્વ (ના ઉદય)માં સંસ્થિત હોય છે.

आया एगंतदंडे या वि भवइ,

આત્મા એકાંત રુપથી (બીજા પ્રાણીઓને) દંડ આપનાર પણ હોય છે.

आया एगंतबाले या वि भवइ,

આત્મા એકાંત રુપથી (સર્વથા બાળ અજ્ઞાની) પણ હોય છે.

आया एगंतसुत्ते या वि भवइ,

આત્મા એકાંત રુપથી સુષુપ્ત પણ હોય છે,

आया अवियारमण-वयण-काय वक्के या वि भवइ,

આત્મા પોતાના મન, વચન, કાયા અને વાક્ય (ની પ્રવૃત્તિ) પર વિચાર કરનાર પણ હોતી નથી.

आया अप्पडिहय पच्चक्खायपावकम्मे या वि भवइ,

આત્મા પોતાના પાપ કર્મોનો ઘાત અને પ્રત્યાખ્યાન કરનાર પણ હોતી નથી.

एस खलु भगवया अक्खाए-असंजए-अविरए- अप्पडिहय-पच्चक्खाय-पावकम्मे सकिरिए असंवुडे एगंतदंडे एगंतबाले एगंतसुत्ते, से बाले अवियारमण-वयण-काय- वक्के सुविणम-वि णं पस्सइ, पावे से कम्मे कज्जइ।

આ જીવ (આત્મા)ને ભગવાને અસંયત (સંયમહીન) અવિરત, હિંસા આદિથી અનિવૃત્ત, પાપકર્મનો ઘાત (નાશ) અને પ્રત્યાખ્યાન (ત્યાગ) ન કરેલ, સક્રિય, અસંવૃત્ત, પ્રાણીઓને એકાંત (સર્વથા) દંડ આપનાર, એકાંતબાળ, એકાંતસુપ્ત કહ્યો છે અને મન, વચન, કાયા તથા વાક્ય (ની પ્રવૃત્તિ)નાં વિચારથી રહિત તે અજ્ઞાની (હિંસાનું) સ્વપ્ન પણ જોતાં નથી - અર્થાત્ અવ્યક્ત ચેતનાવાળો છે તો પણ પાપકર્મનો બંધ કરે છે.

जैन साहित्य JAINSITE .com जैनम् जयतु शासनम्

तत्थ चोयए पण्णवगं एवं वयासि-

આ પરથી પ્રશ્નકર્તાએ પ્રરૂપણા કરનારથી આ પ્રમાણે પૂછ્યું -

"अमंतएणं मणेणं पावएणं, असंतियाए वईए पावियाए, अमंतएणं काएणं पावएणं, अहणंतस्स अमणक्खस्स अवियारमण-वयण-काय-वक्कस्स सुविणमवि अपस्सओ पावे कम्मे नो कज्जइ।"

"પાપયુક્ત મન ન હોવાથી, પાપયુક્ત વચન ન હોવાથી તથા પાપયુક્ત કાયા ન હોવાથી જે પ્રાણીઓની હિંસા કરતા નથી, જે અમનસ્ક છે, જેનું મન, વચન, કાયા અને વાક્ય હિંસાદિ પાપકર્મનાં વિચારથી રહિત છે, જે સ્વપ્નમાં પણ પાપકર્મ કરવાનું વિચારતા નથી, એવા જીવને પાપકર્મનો બંધ થતો નથી."

कस्स णं तं हेउं ?

(પ્રશ્નકર્તાથી કોઈકે પૂછ્યું) પાપકર્મનો બંધ ન થવાનું કારણ શું છે ?

चोयए एवं ब्रवीति-

ઉત્તરમાં પ્રશ્નકર્તાએ આ પ્રમાણે કહ્યું -

"अण्णयरेणं मणेणं पावएणं मणवत्तिए पावे कम्मे कज्जइ,

"મન પાપયુક્ત હોવાથી જ માનસિક પાપકર્મ કરાય છે.

अण्णयरीए वईए पावियाए वइवत्तिए पावे कम्मे कज्जइ,

પાપયુક્ત વચન હોવાથી જ વાચિક પાપકર્મ કરાય છે.

अण्णयरेणं काएणं पावएणं कायवत्तिए पावे कम्मे कज्जइ,

પાપયુક્ત શરીર હોવાથી જ કાયિક પાપકર્મ કરાય છે.

हणंतस्स समणक्खस्स सवियारमण-वयण-काय-वक्कस्स सुविणमवि पासओ, एवं गुणजाईयस्स पावे कम्मे कज्जइ।"

જે પ્રાણી હિંસા કરે છે, હિંસાયુક્ત મનોવ્યાપારથી યુક્ત છે, જાણી જોઈને મન, વચન, કાયા અને વાક્યનો પ્રયોગ કરે છે અને સ્વપ્ન પણ જુવે છે. આ વિશેષતાઓથી યુક્ત જીવ પાપકર્મ કરે છે."

पुणरवि चोयए एवं ब्रवीति-

પ્રશ્નકર્તા ફરીથી આ પ્રમાણે કહે છે -

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

तत्थ णं जे ते एवमाहंसु-

"असंतएणं मणेणं पावएणं असंतियाए वईए पावियाए, असंतएणं काएणं पावएणं अहणंतस्स अमणक्खस्स, अवियार-मण-वयण-काय वक्कस्स सुविणमवि अपस्सओ पावे कम्मे कज्जइ, जे ते एवमाहंसु मिच्छा ते एवमाहंसु।"

આ વિષયમાં જે આ કહેવામાં આવે છે કે -

"મન પણ પાપયુક્ત ન હોય, વચન પણ પાપયુક્ત ન હોય, શરીર પણ પાપયુક્ત ન હોય, કોઈ પ્રાણીનો ઘાત ન કરતા હોય, અમનસ્ક હોય, મન, વચન, કાયા અને વાક્યનાં દ્વારા પણ પાપ પ્રવૃત્તિ ન કરતા હોય અને સ્વપ્નમાં પણ (પાપ) ન જોતા હોય, ત્યારે પણ (તે) પાપ કર્મ કરે છે, તો તે મિથ્યા કહે છે."

तत्थ पण्णवगे चोयगं एवं वयासी-

"जं मए पुव्वुत्तं असंतएणं मणेणं पावएणं, असंतियाए वईए पावियाए, असंतएणं काएणं पावएणं, अहणंतस्स अमणक्खस्स अवियार-मण-वयण-काय-वक्कस्स सुविणम वि अपस्सओ पावे कम्मे कज्जइ तं सम्मं।

આના પર ઉત્તરદાતાએ પ્રશ્નકર્તાથી આ પ્રમાણે કહ્યું -

"જે મેં પહેલા કહ્યું હતું કે મન પાપયુક્ત ન હોય, વચન પણ પાપયુક્ત ન હોય, કાયા પણ પાપયુક્ત ન હોય, તે કોઈ પ્રાણીની હિંસા પણ ન કરતા હોય, મનોવિકળ હોય, મન, વચન, કાયા અને વાક્યનું સમજીને પ્રયોગ ન કરતા હોય અને પાપકારી સ્વપ્ન પણ ન જોતા હોય તો પણ એવા જીવ પાપકર્મ કરે છે, આજ સત્ય છે."

कस्स णं तं हेउं ?

આ વર્ણનનો શું હેતુ છે ?

आयरिय आह-'तत्थ खलु भगवया छज्जीवनिकाया हेऊ पण्णत्ता, तं जहा- १. पुढविकाइया **-जाव-** ६. तसकाइया।

આચાર્ય (પ્રજ્ઞાપક) એ કહ્યું - આના માટે ભગવાને છ જીવ નિકાયોને કર્મબંધનાં કારણ રૂપ કહ્યા છે, જેમકે - ૧. પૃથ્વીકાય **-યાવત્-** ૬. ત્રસકાય.

इच्चेएहिं छहिं जीवनिकाएहिं आया अप्पडिहय-पच्चक्खाय-पावकम्मे निच्चं पसढविओवात चित्तदंडे, तं जहा - १. पाणाइवाए **-जाव-** ५ परिग्गहे, ६ कोहे **-जाव-** १८ मिच्छादंसणसल्ले,

આ છ જીવનિકાયનાં જીવોની હિંસાથી જઘન્ય પાપને જે આત્માએ તપશ્ચર્યા આદિ કરીને નષ્ટ કરેલ નથી, પાપકર્મનાં પ્રત્યાખ્યાન કરેલ નથી અને જે સદૈવ નિષ્ઠુરતાપૂર્વક પ્રાણીઓની ઘાતમાં દત્તચિત્ત રહે છે અને તેને દંડ આપે છે, જેમકે - ૧. પ્રાણાતિપાત **-યાવત્-** ૫. પરિગ્રહ તથા ૬. ક્રોધ **-યાવત્-** ૧૮. મિથ્યાદર્શન શલ્ય. (આ અઢાર પાપસ્થાનોથી નિવૃત્ત થતા નથી તે પાપકર્મનો બંધ કરે છે, તે સત્ય છે.)

आयरिय आह तत्थ खलु भगवया वहए दिट्ठंते पण्णत्ते,

આચાર્ય ફરીથી કહે છે, આ વિષયમાં ભગવાને એક હત્યારાનું દૃષ્ટાંત આપ્યું છે.

से जहानामए वहए सिया गाहावइस्स वा, गाहावइपुत्तस्स वा, रण्णो वा, रायपुरिसस्स वा, खणं निदाए पविसिस्सामि खणं लद्धूणं वहिस्सामि पहारेमाणे,

જેમ કોઈ એક હત્યારો હોય, તે ગૃહપતિની અથવા ગૃહપતિનાં પુત્રની અથવા રાજાની કે રાજપુરુષની હત્યા કરવા ચાહે છે અને વિચાર કરે છે કે "હું અવસર જોઈને ઘરમાં પ્રવેશ કરીશ તથા અવસર મળતા જ તેના પર પ્રહાર કરીને હત્યા કરી દઈશ."

से किं नु हु नाम से वहए तस्स वा गाहावइस्स, तस्स वा गाहावइपुत्तस्स, तस्स वा रण्णो, तस्स वा रायपुरिसस्स, खणं निदाए पविसिस्सामि, खणं लद्धूणं वहिस्सामित्ति पहारेमाणे दिया वा राओ वा सुत्ते वा -

તે હત્યારો એ ગૃહપતિની, ગૃહપતિપુત્રની અથવા રાજાની કે રાજપુરુષની હત્યા કરવા માટે અવસર જોઈને ઘરમાં પ્રવેશ કરીશ અને અવસર મળતાં જ પ્રહાર કરીને હત્યા કરી દઈશ. આ પ્રમાણેનો સંકલ્પ-વિકલ્પ કરનાર (તે હત્યારો) દિવસનાં કે રાતનાં, સુતા-

जैन साहित्य JAINSITE जैनम् जयति शासनम्

जागरमाणे वा अमित्तभूए मिच्छासंठिए निच्चं पसढ-विओवातचित्तदंडे भवइ ?

કે જાગતાં પ્રતિક્ષણ આજ વિચારોમાં રહે છે, તે એ બધાનો શત્રુ છે. તે બધાથી મિથ્યા (પ્રતિકૂળ) વ્યવહાર કરવામાં જોડાયેલ છે, ચિત્રરૂપી દંડમાં સદૈવ વિવિધ પ્રકારથી નિષ્ઠુરતા પૂર્વક ઘાતનો વિચાર રાખે છે, શું એવો વ્યક્તિ તે પૂર્વોક્ત (વ્યક્તિઓ)નો હત્યારો કહી શકાય છે કે નહીં ?

एवं वियागरेमाणे समियाए वियागरे चोयए हंता भवइ।

આચાર્યશ્રી દ્વારા આ પ્રમાણે કહેવાથી તે પ્રશ્નકર્તા શિષ્ય સમભાવની સાથે કહે છે - "હા, પૂજ્યવર ! એવો પુરુષ હત્યારો (હિંસક) જ છે."

आयरिया आह-जहा से वहए तस्स वा गाहावइस्स, तस्स वा गाहावइपुत्तस्स, तस्स वा रण्णो, तस्स वा रायपुरिसस्स खणं णिदाए पविसिस्सामि, खणं लद्धूणं वहिस्सामित्ति पहारेमाणे दिया वा राओ वा सुत्ते वा जागरमाणे वा अमित्तभूए मिच्छासंठिए निच्चं पसढविओवायचित्तदंडे,

આચાર્યએ ફરીથી કહ્યું - જેમ તે ગૃહપતિ કે ગૃહપતિનાં પુત્રને અથવા રાજા કે રાજપુરુષને મારવા ચાહનાર તે હત્યારો પુરુષ વિચારે છે કે અવસર મેળવતા જ આના મકાન (કે નગર)માં પ્રવેશ કરીશ અને અવસર મળતા જ પ્રહાર કરીને આનો વધ કરી દઈશ. એવા દુ:વિચારથી તે રાત-દિવસ સુતા જાગતા હંમેશા ઘાત કરતો રહે છે, સદા તેનો શત્રુ બની રહે છે, મિથ્યા કુકૃત્ય કરવા માટે તત્પર રહે છે, વિભિન્ન પ્રકારથી તેના ઘાતને માટે નિત્ય શઠતાપૂર્વક હૃદયમાં દુષ્ટ સંકલ્પ વિકલ્પ કરતો રહે છે.

एवामेव बाले वि सव्वेसिं पाणाणं **-जाव-** सत्ताणं दिया वा राओ वा सुत्ते वा जागरमाणे वा अमित्तभूए मिच्छासंठिए निच्चं पसढविओवातचित्तदंडे, पाणाइवाए **-जाव-** मिच्छादंसणसल्ले।

આ પ્રમાણે (અપ્રત્યાખ્યાની, બાળ, અજ્ઞાની) જીવ પણ સમસ્ત પ્રાણીઓ **-યાવત્-** સત્વોનું દિવસ-રાત, સુતા-જાગતા સદા વૈરી (અમિત્ર) બન્યો રહે છે, મિથ્યાબુદ્ધિથી ગ્રસ્ત રહે છે, તેને નિત્ય નિરંતર તે જીવોને શઠતાપૂર્વક મારવાનાં વિચાર ઉત્પન્ન થાય છે. કારણકે - તે (અપ્રત્યાખ્યાની બાળ જીવ) પ્રાણાતિપાતથી મિથ્યાદર્શન શલ્ય સુધી અઢાર જ પાપસ્થાનોમાં ઓતપ્રોત રહે છે.

एवं खलु भगवया अक्खाए असंजए अविरए अप्पडिहय-पच्चक्खाय-पावकम्मे सकिरिए असंवुडे एगंतदंडे एगंतबाले एगंतसुत्ते या वि भवइ, से बाले अवियार-मण-वयण-काय-वक्के सुविणमवि ण पस्सइ, पावे य से कम्मे कज्जइ।

માટે ભગવાને એવા જીવને માટે કહ્યું છે કે - તે અસંયત, અવિરત, પાપકર્મોનો નાશ અને પ્રત્યાખ્યાન ન કરનાર, પાપક્રિયાથી યુક્ત સંવર રહિત એકાંત રુપથી પ્રાણીઓને દંડ આપનાર સર્વથા બાળ (અજ્ઞાની) અને સર્વથા સુપ્ત પણ હોય છે. તે બાળ અજ્ઞાની જીવ મન, વચન, કાયા અને વાક્યનો વિચારપૂર્વક પ્રયોગ કરતા નથી, (પાપકર્મ કરવાનો) સ્વપ્ન પણ જોતા નથી ત્યારે તે (અપ્રત્યાખ્યાની હોવાનાં કારણે) પાપકર્મનો બંધ કરે છે.

जहा से वहइ तस्स वा गाहावइस्स **-जाव-** तस्स वा रायपुरिसस्स पत्तेयं-पत्तेयं चित्त समादाए दिया वा राओ वा सुत्ते वा जागरमाणे वा अमित्तभूए मिच्छासंठिए णिच्चं पसढविओवातचित्तदंडे भवइ,

જેમ વધનો વિચાર કરનાર હત્યારો પુરુષ તે ગૃહપતિ **-યાવત્-** રાજપુરુષની હત્યા કરવાનો દુર્વિચાર ચિત્તમાં લેતો રાત-દિવસ, સુતા-જાગતા અમિત્ર થઈને કુવિચારોમાં ડૂબીને સદૈવ તેની હત્યા કરવાની ધુનમાં રહે છે.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

एवामेव बाले सव्वेसिं पाणाणं -जाव- सव्वेसिं सत्ताणं पत्तेयं-पत्तेयं चित्तं समादाए दिया वा राओ वा सुत्ते वा जागरमाणे वा अमित्तभूए मिच्छासंठिए -जाव- चित्तदंडे भवइ।

આ પ્રમાણે (અપ્રત્યાખ્યાની પણ) સમસ્ત પ્રાણો -યાવત્- સત્વોનાં પ્રતિ હિંસાનો ભાવ રાખનાર અજ્ઞાની જીવ દિવસ-રાત, સુતા-જાગતાં સદૈવ તે પ્રાણીઓનાં શત્રુ અને મિથ્યા વિચારોમાં સ્થિર થઈને -યાવત્- મનમાં ઘાતની વાત વિચારતા રહે છે.

णो इणट्ठे समट्ठे चोयगो।

પ્રશ્નકર્તાએ કહ્યું - પૂર્વોક્ત વાત માન્ય થઈ શકતી નથી.

इह खलु बहवे पाणा जे इमेणं सरीरसमुस्सएणं णो दिट्ठा वा, नो सुया वा, नाभिमया वा, विण्णाया वा,

કારણકે - આ જગતમાં ઘણા એવા પ્રાણી છે. જેના શરીરને ક્યારેય જોયું નથી, સાંભળ્યું નથી, તે પ્રાણી ન તો પોતાનો ઈષ્ટ કરે છે અને ન તે જ્ઞાત છે.

जेसिं णो पत्तेयं-पत्तेयं चित्त समादाए दिया वा राओ वा सुत्ते वा जागरमाणे वा अमित्तभूए मिच्छासंठिए निच्चं पसढविओवातचित्तदंडे, पाणाइवाए -जाव- मिच्छादंसणसल्ले।

આ કારણથી એવા પ્રાણીઓમાંથી પ્રત્યેક પ્રાણીનાં પ્રતિ હિંસામય ચિત્ત રાખતા દિવસ-રાત, સુતા-જાગતાં, તેનો શત્રુ ભાવ બની રહેતો તથા તેની સાથે મિથ્યા વ્યવહાર કરવામાં સંલગ્ન રહેતો મિથ્યાદર્શન શલ્ય સુધીનાં પાપોમાં આવા પ્રાણીઓનું લિપ્ત રહેવું પણ સંભવ નથી.

आयरिए आह तत्थ खलु भगवया दुवे दिट्ठंता पण्णत्ता, तं जहा -

આચાર્યએ ઉત્તર આપ્યો આ વિષયમાં ભગવાને બે દૃષ્ટાંત આપ્યા છે, જેમકે -

१. सन्निदिट्ठंते य, २. असण्णिदिट्ठंते य।

૧. સંજ્ઞીદૃષ્ટાંત, ૨. અસંજ્ઞી દૃષ્ટાંત.

प. १. से किं तं सण्णिदिट्ठंते ?

પ્ર. ૧.સંજ્ઞી દૃષ્ટાંત શું છે ?

उ. **सण्णिदिट्ठंते** - जे इमे सण्णिपंचिंदिया पज्जत्तगा एएसि णं छज्जीवनिकाए पडुच्च, तं जहा-पुढविकायं -जाव- तसकायं, से एगइओ पुढविकाएणं किच्चं करेइ वि, कारवेइ वि, तस्स णं एवं भवइ-'एवं खलु अहं पुढविकाएणं किच्चं करेमि वि, कारवेमि वि," णो चेव णं से एवं भवइ इमेण वा-इमेण वा, से य तेणं पुढविकाएणं किच्चं करेइ वि, कारवेइ वि, से य ताओ पुढविकाइयाओ असंजय-अविरय-पडिहय-पच्चक्खाय-पावकम्मे या वि भवइ।

ઉ. **સંજ્ઞી દૃષ્ટાંત આ પ્રમાણે છે** - જો તે સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય પર્યાપ્ત જીવ છે. આમાં પૃથ્વીકાયથી ત્રસકાય સુધી ષડ્જીવ નિકાયનાં જીવોમાં જો કોઈ પુરુષ પૃથ્વીકાયથી જ પોતાનો (આહારાદિ) કૃત્ય કરે છે કે કરાવે છે તો તેના મનમાં એવો વિચાર આવે છે કે "હું પૃથ્વીકાયથી પોતાનું કાર્ય કરું પણ છું અને કરાવું પણ છું' પરંતુ તેને તે સમયે એવો વિચાર હોતો નથી કે આનાથી કે આ (અમુક) પૃથ્વીથી જ કાર્ય કરું છું કે કરાવું છું માટે તે વ્યક્તિ પૃથ્વીકાયનો અસંયમી, તેનાથી અવિરત તથા હિંસાનો નિરોધક અને પ્રત્યાખ્યાન કરેલ નથી.

एवं -जाव- तसकायाओ त्ति भाणियव्वं,

આ પ્રમાણે ત્રસકાય સુધીનાં જીવોનાં વિષયમાં કહેવું જોઈએ.

से एगइओ छहिं जीवनिकाएहिं किच्चं करेइ वि, कारवेइ वि, तस्स णं एवं भवइ-'एवं खलु छहिं जीवनिकाएहिं किच्चं करेमि वि, कारवेमि वि,' णो चेव णं से एवं भवइ- इमेहिं वा, इमेहिं वा, से य तेहिं

જો કોઈ વ્યક્તિ છ કાયનાં જીવોથી કાર્ય કરે છે અને કરાવે પણ છે તો તે એવો જ વિચાર કરે છે કે - 'હું છ કાયનાં જીવોથી કાર્ય કરું છું અને કરાવું પણ છું.' તે વ્યક્તિને એવો વિચાર હોતો નથી કે એજ અથવા આ જીવોથી જ કાર્ય કરે છે કે કરાવે છે (બધાથી નહીં) કારણકે તે સામાન્ય રૂપથી તે-

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

छहिं जीवनिकाएहिं किच्चं करेइ वि, कारवेइ वि, से य तेहिं छहिं जीवनिकाएहिं असंजय-अविरय-अप्पडिहय-पच्चक्खाय-पावकम्मे पाणाइवाए **-जाव-** मिच्छादंसणसल्ले।

છહે જીવનિકાયોથી કાર્ય કરે છે અને કરાવે પણ છે. આ કારણે તે પ્રાણી એ છહે જીવનિકાયોનાં જીવોની હિંસાથી અસંયત, અવિરત અને તેની હિંસા આદિથી થયેલ પાપકર્મોનાં પ્રતિઘાત અને પ્રત્યાખ્યાન કરેલ નથી. આ કારણે તે પ્રાણાતિપાતથી મિથ્યા દર્શનશલ્ય સુધીનાં બધા પાપોનું સેવન કરે છે.

एस खलु भगवया अक्खाए असंजए अविरए-अपडिहय-पच्चक्खाय-पावकम्मे, सुविणमवि अपस्सओ पावे य कम्मे से कज्जइ, ***से त्तं सण्णिदिट्ठंते।***

ભગવાને એવા પ્રાણીને અસંયત, અવિરત, પાપકર્મોનો (તપ આદિથી) નાશ તથા પ્રત્યાખ્યાનથી નિરોધ ન કરનાર કહ્યો છે, ચાહે તે પ્રાણી સ્વપ્નમાં પણ ન જોતા હોય તો પણ તે પાપકર્મનો (બંધ કરે છે) ***આ સંજ્ઞીનું દૃષ્ટાંત છે.***

प. से किं तं असण्णिदिट्ठंते ?

પ્ર. અસંજ્ઞી દૃષ્ટાંત શું છે ?

उ. **असण्णिदिट्ठंते -** जे इमे असण्णिओ पाणा, पुढविकाइया **-जाव-** वणस्सइकाइया छट्ठा वेगइया तसा पाणा, जेसिं णो तक्का इ वा, सण्णा इ वा, पण्णा इ वा, मणे इ वा, वई इ वा, सयं वा करणाए, अण्णेहिं वा कारवेत्तए, करेंतं वा समणुजाणित्तए, ते वि णं बाला सव्वेसिं पाणाणं **-जाव-** सव्वेसिं सत्ताणं दिया वा राओ वा सुत्ते वा जागरमाणे वा अमित्तभूया मिच्छासंठिया निच्चं पसढवि-ओवातचित्तदंडा, पाणाइवाए **-जाव-** मिच्छा-दंसणसल्ले।

ઉ. **અસંજ્ઞી દૃષ્ટાંત આ પ્રમાણે છે -** પૃથ્વીકાયિક જીવોથી વનસ્પતિકાયિક જીવો અને છઠા જે ત્રસ સંજ્ઞક અમનસ્ક જીવ છે તે અસંજ્ઞી છે, જેનામાં તર્ક નથી, સંજ્ઞા નથી. બુદ્ધિ નથી, મન નથી, વાણી નથી અને જે પોતે કરી શકતા નથી, બીજા પાસે કરાવી શકતા નથી અને જે કરતા હોય તેને ભલું જાણી શકતા નથી, તે અજ્ઞાની પ્રાણી સમસ્ત પ્રાણીઓ **-યાવત્-** સત્વોનાં દિવસ-રાત, સુતા કે જાગતાં દરેક સમયે શત્રુભૂત થઈને મિથ્યા વ્યવહાર કરનાર હોય છે. તેના પ્રતિ સદૈવ હિંસાત્મક ચિત્તવૃત્તિ રાખે છે. આ કારણે તે પ્રાણાતિપાતથી મિથ્યાદર્શનશલ્ય સુધી અઢાર જ પાપસ્થાનોમાં સદા મગ્ન રહે છે.

इच्चेवं जाणे, णो चेव मणो, णो चेव वई पाणाणं **-जाव-** सत्ताणं दुक्खणयाए सोयणयाए जूरणयाए तिप्पणयाए पिट्टणयाए परितप्पणयाए ते दुक्खण-सोयण **-जाव-** परितप्पण-वह बंधणपरिकिलेसाओ अप्पडिविरया भवंति।

આ પ્રમાણે જો અસંજ્ઞી જીવોને મન હોતુ નથી અને વાણી હોતી નથી તથાપિ તે (અપ્રત્યાખ્યાની હોવાથી) સમસ્ત પ્રાણીઓ **-યાવત્-** સત્વોને દુઃખ આપવું, શોક ઉત્પન્ન કરાવવો, વિલાપ કરાવવો, રડાવવું, પીડા આપવી, વધ કરવો તથા પરિતાપ આપવો, તેને એકી સાથે દુઃખ શોક **-યાવત્-** સંતાપ વધ-બંધન પરિક્લેશ આદિ કરવાથી વિરત થતો નથી. (પણ પાપકર્મમાં સદા રત રહે છે)

इइ खलु ते असण्णिणो वि संता अहोनिसं पाणाइवाए उवक्खाइज्जंति **-जाव-** अहोनिसं परिग्गहे उवक्खाइज्जंति **-जाव-** मिच्छादंसणसल्ले उवक्खाइज्जंति। ***से त्तं असण्णिदिट्ठंते।***

આ પ્રમાણે તે પ્રાણી અસંજ્ઞી હોવા છતાં પણ અહર્નિશ પ્રાણાતિપાત **-યાવત્-** પરિગ્રહમાં તથા મિથ્યા દર્શન શલ્ય સુધીનાં સમસ્ત પાપસ્થાનોમાં પ્રવૃત્ત કહેવાય છે. ***આ અસંજ્ઞીનું દૃષ્ટાંત છે.***

सव्वजोणिया वि खलु सत्ता सण्णिणो होच्चा असण्णिणो होंति, असण्णिणो होच्चा सण्णिणो होंति,

બધા યોનિઓનાં પ્રાણી નિશ્ચિતરૂપથી સંજ્ઞી-અસંજ્ઞી પર્યાયમાં ઉત્પન્ન થઈ જાય છે તથા અસંજ્ઞી થઈને સંજ્ઞી (પર્યાયમાં ઉત્પન્ન) થઈ જાય છે.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

होच्चा सण्णी अदुवा असण्णी, तत्थ से अविविचिया अविधूणिया असमूच्छिया अणणुताविया,

તે સંજ્ઞી કે અસંજ્ઞી થઈને અહીં પાપકર્મોને પોતાથી અલગ ન કરતાં (તપ આદિથી) તેની નિર્જરા ન કરતા (પ્રાયશ્ચિત્ત આદિથી) તેનું ઉચ્છેદન ન કરતાં, તેની આલોચના આદિ ન કરતાં,

१. सण्णिकायाओ वा सण्णिकायं संकमंति,

૧. સંજ્ઞીનાં શરીરથી સંજ્ઞીનાં શરીરમાં સંક્રમણ કરે છે.

२. सण्णिकायाओ वा असण्णिकायं संकमंति,

૨. સંજ્ઞીનાં શરીરથી અસંજ્ઞીનાં શરીરમાં સંક્રમણ કરે છે.

३. असण्णिकायाओ वा सण्णिकायं संकमंति,

૩. અસંજ્ઞીના શરીરથી સંજ્ઞીના શરીરમાં સંક્રમણ કરે છે,

४. असण्णिकायाओ वा असण्णिकायं संकमंति।

૪. અસંજ્ઞીના શરીરથી અસંજ્ઞીના શરીરમાં સંક્રમણ કરે છે.

जे एए सण्णी वा, असण्णी वा सव्वे ते मिच्छायारा निच्चं पसढविओवातचित्तदंडा, तं जहा-

જો તે સંજ્ઞી કે અસંજ્ઞી પ્રાણી છે, તે બધા મિથ્યાચારી છે અને સદૈવ શઠતાપૂર્ણ હિંસાત્મક ચિત્તવૃત્તિ વાળા હોય છે, જેમકે -

१. पाणाइवाए **-जाव-** १८ मिच्छादंसणसल्ले।

પ્રાણાતિપાત **-યાવત્-** મિથ્યાદર્શન શલ્ય (આ અઢાર જ પાપસ્થાનોનું સેવન કરનાર હોય છે.)

एवं खलु भगवया अक्खाए असंजए-अविरए-अप्पडिहय-पच्चक्खाय-पावकम्मे सकिरिए असंवुडे एगंतदंडे एगंतबाले एगंतसुत्ते,

આ કારણથી ભગવાને તેને અસંયત, અવિરત પાપકર્મોનો નાશ અને પ્રત્યાખ્યાન ન કરનાર, અશુભક્રિયાયુક્ત, સંવરરહિત, એકાંતહિંસક, અજ્ઞાની અને એકાંતમાં (ભાવનિદ્રા) સુપ્ત કહ્યો છે.

से बाले अवियार-मण-वयण-काय-वक्के, सुविणमवि अपासओ पावे य से कम्मे कज्जइ।

તે અજ્ઞાની (અપ્રત્યાખ્યાની) જીવ ભલે મન, વચન, કાયા અને વાક્યનો પ્રયોગ વિચારપૂર્વક ન કરતા હોય તથા (હિંસાનું) સ્વપ્ન પણ ન જોતા હોય, છતાં પણ પાપકર્મ કરે છે.

चोयग- से किंकुव्वं-किंकारवं-कहं संजय-विरय-पडिहय-पच्चक्खाय-पावकम्मे भवइ ?

(આ સ્પષ્ટીકરણને સાંભળીને પ્રશ્નકર્તાએ) જીજ્ઞાસા બતાવી કે ત્યારે મનુષ્ય શું કરતો, શું કરાવતો તથા કેવો સંયત, વિરત તથા પાપકર્મનો નિરોધક અને પ્રત્યાખ્યાન કરનાર હોય છે ?

आयरिय आह- तत्थ खलु भगवया छज्जीवणिकाया हेऊ पण्णत्ता, तं जहा -

१. पुढविकाइया **-जाव-** ६. तसकाइया,

આચાર્યએ કહ્યું - આ વિષયમાં ભગવાને પૃથ્વીકાયથી ત્રસકાય સુધી ષડ્જીવ નિકાયોને (સંયત અનુષ્ઠાનનું) કારણ બતાવ્યું છે.

से जहानामए मम अस्सायं दंडेण वा, अट्ठीण वा, मुट्ठीण वा, लेलूण वा, कवालेण वा, आतोडिज्जमाणस्स वा, हम्ममाणस्स वा, तज्जिज्जमाणस्स वा, ताडिज्जमाणस्स वा **-जाव-** उद्दविज्जमाणस्स वा **-जाव-** लोमुक्खमा णमायमवि विहिंसक्कारं दुक्खं भयं पडिसंवेदमि, इच्चेवं जाण सव्वे पाणा **-जाव-** सव्वे सत्ता दंडेण वा **-जाव-** कवालेण वा, आलोडिज्जमाणा वा **-जाव-** उद्दविज्जमाणा वा **-जाव-**

જેમ કોઈ પ્રાણી દ્વારા ડંડાથી, હાડકાથી, મુઠ્ઠીથી, લાકડી, ઠીકરાથી પીડા તાડનના ઉપદ્રવ કરે **-યાવત્-** મારું એક રોમ ઉખાડવામાં આવે તો હું હિંસાજનિત દુઃખ ભય અને અશાતાનો અનુભવ કરું છું. આ પ્રમાણે એવું જાણો કે સમસ્ત પીડિત પ્રાણી **-યાવત્-** બધા સત્વ પણ દંડાથી **-યાવત્-** ઠીકરાથી મારવાથી **-યાવત્-** પીડા આપેલ **-યાવત્-**

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

लोमुक्खमाणमायमवि विहिंसकारं दुक्खं भयं पडिसंवेदेंति,

एक-एक रोम उपाडवाथी हिंसाजनित दुःख अने भयनो अनुभव करे छे.

एवं णच्चा सव्वे पाणा **-जाव-** सव्वे सत्ता ण हंतव्वा **-जाव-** ण उद्दवेयव्वा, एस धम्मे धुवे णिइए सासए समेच्च लोगं खेत्तण्णेहिं पवेदिते।

એવું જાણીને સમસ્ત પ્રાણીઓ **-યાવત્-** સમસ્ત સત્વોનેમારવા ન જોઈએ **-યાવત્-** તેને પીડા ન આપવી જોઈએ. આજ (અહિંસા) ધર્મ જ ધ્રુવ છે, નિત્ય છે, શાશ્વત છે તથા લોકનાં સ્વરૂપને જાણનાર દ્વારા પ્રતિપાદિત છે.

एवं से भिक्खू विरए पाणाइवायाओ **-जाव-** मिच्छादंस- णसल्लाओ।

આવું જાણીને સાધુ પ્રાણાતિપાત **-યાવત્-** મિથ્યાદર્શન શલ્ય આ અઢાર જ પાપસ્થાનોથી વિરત થાય છે.

से भिक्खू णो दंतपक्खालणेणं दंते पक्खालेज्जा, नो अंजणं, णो वमणं, णो धूवणित्तिं पि आइए।

તે સાધુ દાંત સાફ કરનાર કાષ્ઠ આદિથી દાંત સાફ ન કરે, નેત્રોમાં આંજન (કાજળ) ન લગાડે, ઔષધિ લઈને વમન ન કરે અને તડકાનાં દ્વારા પોતાના વસ્ત્રો કે વાળોને સુવાસિત ન કરે.

से भिक्खू अकिरिए अलूसए अकोहे अमाणे अमाया अलोभे उवसंते परिनिव्वुडे।

તે સાધુ સાવદ્યક્રિયા રહિત, હિંસા રહિત, ક્રોધ, માન, માયા અને લોભથી રહિત ઉપશાંત અને પાપથી નિવૃત્ત થઈને રહે.

एस खलु भगवया अक्खाए संजय-विरय-पडिहय-पच्चक्खाय-पावकम्मे अकिरिए संवुडे एगंतपंडिए या वि भवइ।

એવા સાધુને ભગવાને સંયત વિરત અને પાપકર્મનો નિરોધક, પ્રત્યાખ્યાન કરનાર અક્રિય (સાવદ્યક્રિયાથી રહિત) (સંવૃત) સંવરયુક્ત અને એકાંતપંડિત હોય છે, એવું કહ્યું છે.

-सूय. सु. २, अ. ४, सु. ७४७-७५३

जैन साहित्य JAINSITE जैनम् जयति शासनम्

४९. समण-णिग्गंथेसु किरिया परूवणं-

प. अत्थि णं भंते ! समणाणं णिग्गंथाणं किरिया कज्जइ ?

उ. हंता, मंडियपुत्ता ! अत्थि।

प. कहं णं भंते ! समणाणं णिग्गंथाणं किरिया कज्जइ ?

उ. मंडियपुत्ता ! पमायपच्चया, जोगनिमित्तं चं।

एवं खलु समणाणं णिग्गंथाणं किरिया कज्जइ।

- विया. स. ३, उ. ३, सु. ९-१०

૪૯. શ્રમણ નિર્ગ્રંથોમાં ક્રિયાઓનું પ્રરુપણ :

પ્ર. ભંતે ! શું શ્રમણ નિર્ગ્રંથ ક્રિયા કરે છે ?

ઉ. હા, મંડિતપુત્ર ! ક્રિયા કરે છે.

પ્ર. ભંતે ! શ્રમણ નિર્ગ્રંથ ક્રિયા કેવી રીતે કરે છે ?

ઉ. હે મંડિતપુત્ર ! પ્રમાદથી અને યોગોનાં નિમિત્તથી ક્રિયા કરે છે.

આ પ્રમાણે નિશ્ચિય રૂપમાં શ્રમણ નિર્ગ્રંથ ક્રિયા કરે છે.

५०. एगसमए एगकिरिया परूवणं-

प. अण्णउत्थिया णं भंते ! एवमाइक्खंति **-जाव-** एवं परूवेंति-

एवं खलु एगे जीवे एगेणं समएणं दो किरियाओ पकरेइ, तं जहा -

१. सम्मत्तकिरियं च, २. मिच्छत्तकिरियं च।

१. जं समयं सम्मत्तकिरियं पकरेइ, तं समयं मिच्छत्तकिरियं पकरेइ,

૫૦. એક સમયમાં એક ક્રિયાનું પ્રરુપણ :

પ્ર. ભંતે ! અન્યતીર્થિક આ પ્રમાણે કહે છે **-યાવત્-** આ પ્રમાણે પ્રરૂપણા કરે છે કે -

"એક જીવ એક સમયમાં બે ક્રિયાઓ કરે છે, જેમકે -

૧. સમ્યક્ત્વ ક્રિયા અને ૨. મિથ્યાત્વક્રિયા.

૧. જે સમયે સમ્યક્ત્વ ક્રિયા કરે છે તેજ સમયે મિથ્યાત્વ ક્રિયા પણ કરે છે.

२. जं समयं मिच्छत्तकिरियं पकरेइ, तं समयं सम्मत्तकिरियं पकरेइ,

सम्मत्तकिरियापकरणयाए मिच्छत्तकिरियं पकरेइ,

मिच्छत्तकिरियापकरणयाए सम्मत्तकिरियं पकरेइ,

एवं खलु एगे जीवे एगेणं समएणं दो किरियाओ पकरेइ, तं जहा -

१. सम्मत्तकिरियं च, २. मिच्छत्तकिरियं च।

से कहमेयं भंते ! एवं ?

उ. गोयमा ! जन्नं से अन्नउत्थिया एवमाइक्खंति **-जाव-** एवं परूवेंति-

एवं खलु एगे जीवे एगेणं समएणं दो किरियाओ पकरेइ, **तहेव -जाव-** सम्मत्तकिरियं च, मिच्छत्तकिरियं च।

जे ते एवमाहंसु तं णं मिच्छा।

अहं पुण गोयमा ! एवमाइक्खामि **-जाव-** एवं परूवेमि-

एवं खलु एगे जीवे एगेणं समएणं एगं किरियं पकरेइ, तं जहा -

१. समत्तकिरियं वा, २. मिच्छत्तकिरियं वा।

१. जं समयं सम्मत्तकिरियं पकरेइ नो तं समयं मिच्छत्तकिरियं पकरेइ,

२. जं समयं मिच्छत्तकिरियं पकरेइ, नो तं समयं सम्मत्तकिरियं पकरेइ,

सम्मत्तकिरियापकरणयाए, नो मिच्छत्तकिरियंपकरेइ,

मिच्छत्तकिरियापकरणयाए, नो सम्मत्तकिरियंपकरेइ,

एवं खलु एगे जीवे एगेणं समएणं एगं किरियं पकरेइ, तं जहा -

सम्मत्तकिरियं वा, मिच्छत्तकिरियं वा[1]।

- जीवा. पडि. ३, उ. २, सु. १०४

प. अन्नउत्थिया णं भंते ! एवमाइक्खंति **-जाव-** एवं परूवेंति ?

एवं खलु एगे जीवे एगेणं समएणं दो किरियाओ पकरेइ, तं जहा -

१. इरियावहियं च, २. संपराइयं च।

२. જે સમયે મિથ્યાત્વ ક્રિયા કરે છે, તે જ સમયે સમ્યક્ત્વ ક્રિયા કરે છે.

સમ્યક્ત્વક્રિયા કરતો મિથ્યાત્વક્રિયા કરે છે,

મિથ્યાત્વક્રિયા કરતો સમ્યક્ત્વક્રિયા કરે છે.

આ પ્રમાણે એક જીવ એક સમયમાં બે ક્રિયાઓ કરે છે, જેમકે -

૧. સમ્યક્ત્વ ક્રિયા અને ૨. મિથ્યાત્વક્રિયા.

તો ભંતે ! તેનું આ વર્ણન કેવું છે ?

ઉ. ગૌતમ ! જે અન્યતીર્થિક આ પ્રમાણે કહે છે **-યાવત્-** આ પ્રમાણે પ્રરૂપણા કરે છે કે -

એક જીવ એક સમયમાં બે ક્રિયાઓ કરે છે. **તે પ્રમાણે -યાવત્-** સમ્યક્ત્વક્રિયા અને મિથ્યાત્વ ક્રિયા.

જે તે આ પ્રમાણે કહે છે તે મિથ્યા છે.

ગૌતમ ! હું આ પ્રમાણે કહું છું **-યાવત્-** આ પ્રમાણે પ્રરૂપણા કરું છું કે -

"એક જીવ એક સમયમાં એક ક્રિયા કરે છે, જેમકે -

૧. સમ્યક્ત્વ ક્રિયા કે, ૨. મિથ્યાત્વક્રિયા.

૧. જે સમયે સમ્યક્ત્વ ક્રિયા કરે છે તે સમયે મિથ્યાત્વક્રિયા કરતા નથી.

૨. જે સમયે મિથ્યાત્વક્રિયા કરે છે તે સમયે સમ્યક્ત્વ ક્રિયા કરતા નથી.

સમ્યક્ત્વ ક્રિયા કરતો મિથ્યાત્વક્રિયા કરતો નથી.

મિથ્યાત્વક્રિયા કરતો સમ્યક્ત્વ ક્રિયા કરતો નથી.

આ પ્રમાણે એક જીવ એક સમયમાં એક જ ક્રિયા કરે છે, જેમકે -

સમ્યક્ત્વ ક્રિયા કે મિથ્યાત્વક્રિયા.

પ્ર. ભંતે ! અન્યતીર્થિક આ પ્રમાણે કહે છે **-યાવત્-** આ પ્રમાણે પ્રરૂપણા કરે છે કે -

એક જીવ એક સમયમાં બે ક્રિયાઓ કરે છે, જેમકે -

૧. ઈર્યાપથિક અને ૨. સાંપરાયિક.

१. विया. स. ७, उ. ४, सु. १

जैन साईट JAINSITE जैनम् जयति शासनम्
www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

१. जं समयं इरियावहियं पकरेइ, तं समयं संपराइयं पकरेइ,

२. जं समयं संपराइयं पकरेइ, तं समयं इरियावहियं पकरेइ,

इरियावहियाए पकरणयाए संपराइयं पकरेइ,

संपराइयाए पकरणयाए इरियावहियं पकरेइ,

एवं खलु एगे जीवे एगेणं समएणं दो किरियाओ पकरेइ, तं जहा -

१. इरियावहियं च, २. संपराइयं च।

से कहमेयं भंते ! एवं ?

उ. गोयमा ! जं णं ते अण्णउत्थिया एवमाइक्खंति **-जाव-** एवं परूवेंति एवं खलु एगे जीवे एगेणं समएणं दो किरियाओ पकरेइ, तं जहा-

१. इरियावहियं च, २. संपराइयं च।

जे ते एवमाहंसु तं णं मिच्छा।

अहं पुण गोयमा ! एवमाइक्खामि **-जाव-** एवं परूवेमि-

एवं खलु एगे जीवे एगेणं समएणं एगं किरियं पकरेइ, तं जहा -

१. इरियावहियं वा, २. संपराइयं वा।

जं समयं इरियावहियं पकरेइ, नो तं समयं संपराइयं पकरेइ,

जं समयं संपराइयं पकरेइ, नो तं समयं इरियावहियं पकरेइ।

इरियावहियाए पकरणयाए नो संपराइयं पकरेइ,

संपराइयाए पकरणयाए नो इरियावहियं पकरेइ,

एवं खलु एगे जीवे एगेणं समएणं एगं किरियं पकरेइ, तं जहा -

१. इरियावहियं वा, २. संपराइयं वा।

-विया. स. १, उ. १०, सु. २

१. જે સમયે ઈર્યાપથિક ક્રિયા કરે છે, તે સમયે સાંપરાયિક ક્રિયા પણ કરે છે.

૨. જે સમયે સાંપરાયિક ક્રિયા કરે છે, તે સમયે ઈર્યાપથિક ક્રિયા પણ કરે છે.

ઈર્યાપથિક ક્રિયા કરતો સાંપરાયિક ક્રિયા કરે છે.

સાંપરાયિક ક્રિયા કરતો ઈર્યાપથિક ક્રિયા કરે છે.

આ પ્રમાણે એક જીવ એક સમયમાં બે ક્રિયાઓ કરે છે, જેમકે -

૧. ઈર્યાપથિક અને, ૨. સાંપરાયિક.

તો ભંતે ! તેનું આ વર્ણન કેવું છે ?

ઉ. ગૌતમ ! જે અન્યતીર્થિક આ પ્રમાણે કહે છે **-યાવત્-** આ પ્રમાણે પ્રરૂપણા કરે છે કે- એક જીવ એક સમયમાં બે ક્રિયાઓ કરે છે, જેમકે -

૧. ઈર્યાપથિક અને ૨. સાંપરાયિક.

જે તે આ પ્રમાણે કહે છે તે મિથ્યા છે.

ગૌતમ ! હું આ પ્રમાણે કહું છું **-યાવત્-** આ પ્રમાણે પ્રરૂપણા કરું છું કે -

"એક જીવ એક સમયમાં એક જ ક્રિયા કરે છે." જેમકે -

૧. ઈર્યાપથિક અને ૨. સાંપરાયિક.

જે સમયે ઈર્યાપથિક ક્રિયા કરે છે તે સમયે સાંપરાયિક ક્રિયા કરતા નથી.

જે સમયે સાંપરાયિક ક્રિયા કરે છે તે સમયે ઈર્યાપથિક ક્રિયા કરતા નથી.

ઈર્યાપથિક ક્રિયા કરતો સાંપરાયિક ક્રિયા કરતો નથી.

સાંપરાયિક ક્રિયા કરતો ઈર્યાપથિક ક્રિયા કરતો નથી.

આ પ્રમાણે એક જીવ એક સમયમાં એક જ ક્રિયા કરે છે, જેમકે -

૧. ઈર્યાપથિક અને ૨. સાંપરાયિક.

५१. कज्जमाणी दुक्ख निमित्ता किरिया-

प. अण्णउत्थिया णं भंते ! एवमाइक्खंति **-जाव-** परूवेंति, "पुव्विं किरिया दुक्खा,

૫૧. ક્રિયમાણ ક્રિયા દુઃખનું નિમિત્ત :

પ્ર. ભંતે ! અન્યતીર્થિક આ પ્રમાણે કહે છે **-યાવત્-** આ પ્રમાણે પ્રરૂપણા કરે છે કે - "કરવાનાં પૂર્વ કરેલ ક્રિયા દુઃખરુપ છે,

જૈન સાઇટ JAINSITE જૈનમ્ જયતિ શાસનમ્
www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

कज्जमाणी किरिया अदुक्खा,

किरिया समय विइक्कंतं च णं कडा किरिया दुक्खा."

जा सा पुव्विं किरिया दुक्खा, कज्जमाणी किरिया अदुक्खा, किरियासमयविइक्कंतं च णं कडा किरिया दुक्खा, सा किं करणओ दुक्खा अकरणओ दुक्खा ?

अकरणओ णं सा दुक्खा, णो खलु सा करणओ दुक्खा, सेवं वत्तव्वं सिया।

अकिच्चं दुक्खं, अफुसं दुक्खं, अकज्जमाणकडं दुक्खं अकट्टु पाण-भूय-जीव-सत्ता-वेयणं वेदेंतीति वत्तव्वं सिया।

से कहमेयं भंते ! एवं ?

उ. गोयमा ! जं णं ते अन्नउत्थिया एवमाइक्खंति -जाव- वेयणं वेदेंतीति वत्तव्वं सिया।

जे ते एवमाहंसु ते मिच्छा।

अहं पुण गोयमा ! एवमाइक्खामि -जाव- एवं परूवेमि-

'पुव्विं किरिया अदुक्खा,

कज्जमाणी किरिया दुक्खा,

किरियासमयविइक्कंतं च णं कज्जमाणी किरिया अदुक्खा।

जा सा पुव्विं किरिया अदुक्खा,

कज्जमाणी किरिया दुक्खा,

किरियासमयविइक्कंतं च णं कज्जमाणी किरिया अदुक्खा।

सा किं करणओ दुक्खा, अकरणओ दुक्खा ?

करणओ णं सा दुक्खा नो खलु सा अकरणओ दुक्खा-सेवं वत्तव्वं सिया।

किच्चं दुक्खं, फुसं दुक्खं, कज्जमाणकडं दुक्खं कट्टु पाण-भूय-जीव-सत्ता वेयणं वेदेंती त्ति वत्तव्वं सिया[1]। -विया. स. १, उ. १०, सु. १

करાતી ક્રિયા દુઃખરૂપી નથી.

કરવાનો સમય વ્યતીત થઈ ગયા પછી કરેલ ક્રિયા દુઃખરૂપ છે."

જે તે પૂર્વની ક્રિયા છે, તે દુઃખરૂપ છે, કરાતી ક્રિયા દુઃખરૂપ નથી અને કર્યા પછીની કરેલ ક્રિયા દુઃખરૂપ છે. તો શું તે કરવાથી દુઃખરૂપ છે કે ન કરવાથી દુઃખરૂપ છે ?

ન કરવાથી તે ક્રિયા દુઃખરૂપ છે અને કરવાથી દુઃખરૂપ નથી એવું કહેવું જોઈએ.

અકૃત્ય દુઃખ છે, અસ્પૃષ્ય દુઃખ છે અને અક્રિયમાણકૃત દુઃખ છે એવું ન કહેતાં પ્રાણ, ભૂત, જીવ અને સત્વ વેદના ભોગવે છે એવું કહેવું જોઈએ.

તો ભંતે ! શું અન્યતીર્થિકોનો આ મત સત્ય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! જો તે અન્યતીર્થિક એવું કહે છે **-યાવત્-** તે (પ્રાણાદિ) વેદના વેદે છે એવું કહેવું જોઈએ.

જો એવું કહે છે તે મિથ્યા કહે છે.

ગૌતમ ! હું આ પ્રમાણે કહું છું **-યાવત્-** આ પ્રમાણે પ્રરૂપણા કરું છું કે -

"પૂર્વની ક્રિયા દુઃખમય નથી,

કરાતી ક્રિયા દુઃખરૂપ છે.

કરવાનો સમય વ્યતીત થઈ ગયા પછી કરેલ ક્રિયા દુઃખરૂપ નથી.

તે જે પૂર્વ કરેલ ક્રિયા છે તે દુઃખરૂપ નથી,

કરાતી ક્રિયા દુઃખરૂપ છે અને

કર્યા પછીની કરેલ ક્રિયા દુઃખરૂપ નથી.

તે કરવાથી દુઃખરૂપ છે કે ન કરવાથી દઃખરૂપ છે ?

તે કરવાથી દુઃખરુપ છે, ન કરવાથી દુઃખરૂપ નથી એવું કહેવું જોઈએ.

કૃત્ય દુઃખ છે, સ્પૃષ્ય દુઃખ છે, ક્રિયમાણ કૃત દુઃખ છે અને (ક્રિયાઓ આદિ) કરીને પ્રાણ, ભૂત, જીવ અને સત્વ વેદના ભોગવે છે, એવું કહેવું જોઈએ.

५२. किरिया वेयणासु पुव्वावरत्त परूवणं-

प. पुव्विं भंते ! किरिया पच्छा वेयणा ?

पुव्विं वेयणा पच्छा किरिया ?

૫૨. ક્રિયા વેદનામાં પૂર્વાપરત્વનું પ્રરુપણ :

પ્ર. ભંતે ! શું પહેલા ક્રિયા થાય છે અને પછી વેદના થાય છે ? અથવા પહેલા વેદના થાય છે અને પછી ક્રિયા થાય છે ?

१. ठाणं अ. ३, उ. ३, सु. १७५

जैन साइट JAINSITE जैनम् जयति शासनम्
www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

उ. मंडियपुत्ता ! पुव्विं किरिया पच्छा वेयणा, णो पुव्विं वेयणा पच्छा किरिया ।

- विया. स. ३, उ. ३, सु. ८

મંડિતપુત્ર ! પહેલા ક્રિયા થાય છે અને પછી વેદના થાય છે. પરંતુ પહેલા વેદના થાય અને પછી ક્રિયા થાય એવું સંભવ નથી.

५३. जीव-चउवीसदंडएसु अट्ठारस पावट्ठाणेहिं पावकिरिया परूवणं-

प. १. अत्थि णं भंते ! जीवाणं पाणाइवाए णं किरिया कज्जइ ?

उ. हंता, गोयमा ! अत्थि ।

प. कम्हि णं भंते ! जीवाणं पाणाइवाए णं किरिया कज्जइ ?

उ. गोयमा ! छसु जीवणिकाएसु ।

प. अत्थि णं भंते ! णेरइयाणं पाणाइवाए णं किरिया कज्जइ ?

उ. हंता, गोयमा ! **एवं चेव** ।

एवं णिरंतरं णेरइयाणं -जाव- वेमाणियाणं ।

प. २. अत्थि णं भंते ! जीवाणं मुसावाएणं किरिया कज्जइ ?

उ. हंता, गोयमा ! अत्थि ।

प. कम्हि णं भंते ! जीवाणं मुसावाएणं किरिया कज्जइ ?

उ. गोयमा ! सव्वदव्वेसु ।

एवं णिरंतरं णेरइयाणं -जाव- वेमाणियाणं ।

प. ३. अत्थि णं भंते ! जीवाणं अदिण्णादाणेणं किरिया कज्जइ ?

उ. हंता, गोयमा ! अत्थि ।

प. कम्हि णं भंते ! जीवाणं अदिण्णादाणेणं किरिया कज्जइ ?

उ. गोयमा ! गहणधारणिज्जेसु दव्वेसु ।

एवं णिरंतरं णेरइयाणं -जाव- वेमाणियाणं ।

प. ४. अत्थि णं भंते ! जीवाणं मेहुणेणं किरिया कज्जइ ?

उ. हंता, गोयमा ! अत्थि ।

૫૩. જીવ-ચોવીસ દંડકોમાં અઢાર પાપસ્થાનો દ્વારા ક્રિયાઓનું પ્રરુપણ :

પ્ર. ૧. ભંતે ! શું જીવો દ્વારા પ્રાણાતિપાત ક્રિયા કરાય છે ?

ઉ. હા, ગૌતમ ! કરાય છે.

પ્ર. ભંતે ! ક્યા વિષયમાં જીવો દ્વારા પ્રાણાતિપાત ક્રિયા કરાય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! છ જીવનિકાયોનાં વિષયમાં ક્રિયા કરાય છે.

પ્ર. ભંતે ! નારકો દ્વારા પ્રાણાતિપાત ક્રિયા કરાય છે ?

ઉ. હા ગૌતમ ! **આ પ્રમાણે કરાય છે.**

આ પ્રમાણે નિરંતર નૈરયિકોથી વૈમાનિકો સુધી વર્ણન કરવું જોઈએ.

પ્ર. ૨. ભંતે ! શું જીવો દ્વારા મૃષાવાદ ક્રિયા કરાય છે ?

ઉ. હા, ગૌતમ ! કરાય છે.

પ્ર. ભંતે ! ક્યા વિષયમાં જીવો દ્વારા મૃષાવાદ ક્રિયા કરાય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! સર્વદ્રવ્યોનાં વિષયમાં ક્રિયા કરાય છે.

આ પ્રમાણે નિરંતર નૈરયિકોથી વૈમાનિકો સુધી વર્ણન કરવું જોઈએ.

પ્ર. ૩. ભંતે ! શું જીવો દ્વારા અદત્તાદાન ક્રિયા કરાય છે ?

ઉ. હા, ગૌતમ ! કરાય છે.

પ્ર. ભંતે ! ક્યા વિષયમાં જીવો દ્વારા અદત્તાદાન ક્રિયા કરાય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ગ્રહણ કરવા અને ધારણ કરવા યોગ્ય દ્રવ્યોનાં વિષયમાં આ ક્રિયા કરાય છે.

આ પ્રમાણે નિરંતર નૈરયિકોથી વૈમાનિકો સુધી વર્ણન કરવું જોઈએ.

પ્ર. ૪. ભંતે ! શું જીવો દ્વારા મૈથુન ક્રિયા કરાય છે ?

હા, ગૌતમ ! કરાય છે.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

प. कम्हि णं भंते ! जीवाणं मेहुणेणं किरिया कज्जइ ?

उ. गोयमा ! रूवेसु वा, रूवसहगेसु वा दव्वेसु।

एवं णिरंतरं णेरइयाणं -जाव- वेमाणियाणं।

प. ५. अत्थि णं भंते ! जीवाणं परिग्गहेणं किरिया कज्जइ ?

उ. हंता, गोयमा ! अत्थि।

प. कम्हि णं भंते ! जीवाणं परिग्गहेणं किरिया कज्जइ ?

उ. गोयमा ! सव्वदव्वेसु।

एवं णेरइयाणं णिरंतरं -जाव- वेमाणियाणं।

एवं ६. कोहेणं, ७. माणेणं, ८. मायाए, ९. लोभेणं, १०. पेज्जेणं, ११. दोसेणं, १२. कलहेणं, १३. अब्भक्खाणेणं, १४. पेसुण्णेणं, १५. परपरिवाएणं, १६. अरइ-रईए, १७. मायामोसेणं, १८. मिच्छादंसणसल्लेणं, सव्वेसु जीव णेरइयभेदेसु भाणियव्वं णिरंतरं -जाव- वेमाणियाणं ति। एवं अट्ठारस एए दंडगा।

- पण्ण. प. २२, सु. १५७४-१५८०

प. अत्थि णं भंते ! जीवाणं पाणाइवाएणं किरिया कज्जइ ?

उ. हंता, गोयमा ! अत्थि।

प. सा भंते ! किं पुट्ठा कज्जइ, अपुट्ठा कज्जइ ?

उ. गोयमा ! पुट्ठा कज्जइ, नो अपुट्ठा कज्जइ **-जाव-** निव्वाघाएणं छद्दिसिं, वाघायं सिय तिदिसिं, सिय चउदिसिं, सिय पंचदिसिं।

प. सा भंते ! किं कडा कज्जइ, अकडा कज्जइ ?

પ્ર. ભંતે ! કયા વિષયમાં જીવો દ્વારા મૈથુન ક્રિયા કરાય છે ?

ઉ. ગૌતમ! અનેક રુપોમાં કે રુપસહગત દ્રવ્યોમાં આ ક્રિયા કરાય છે.

આ પ્રમાણે નિરંતર નૈરયિકોથી વૈમાનિકો સુધી વર્ણન કરવું જોઈએ.

પ્ર. **૫.** ભંતે ! શું જીવો દ્વારા પરિગ્રહ ક્રિયા કરાય છે?

ઉ. હા, ગૌતમ ! કરાય છે.

પ્ર. ભંતે ! કયા વિષયમાં જીવો દ્વારા પરિગ્રહ ક્રિયા કરાય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! સમસ્ત દ્રવ્યોનાં વિષયમાં (પરિગ્રહ) ક્રિયા કરાય છે.

આ પ્રમાણે નિરંતર નૈરયિકોથી વૈમાનિકો સુધી વર્ણન કરવું જોઈએ.

આ પ્રમાણે ૬. ક્રોધથી, ૭. માનથી, ૮. માયાથી, ૯. લોભથી, ૧૦. રાગથી, ૧૧. દ્વેષથી, ૧૨. કલહથી, ૧૩. અભ્યાખ્યાનથી, ૧૪. પૈશુન્યથી, ૧૫. પરપરિવાદથી, ૧૬. અરતિ-રતિથી, ૧૭. માયામૃષાવાદથી અને ૧૮. મિથ્યાદર્શન-શલ્યથી સમસ્ત જીવો તથા નારકોનાં ભેદોમાં નિરંતર વૈમાનિકો સુધી આલાપક કહેવા જોઈએ. આ પ્રમાણે અઢાર દંડક થયા.

પ્ર. ભંતે ! શું જીવો દ્વારા પ્રાણાતિપાત ક્રિયા કરાય છે ?

ઉ. હા, ગૌતમ ! કરાય છે.

પ્ર. ભંતે ! શું તે (પ્રાણાતિપાત ક્રિયા) સ્પર્શ કરીને કરાય છે કે વગર સ્પર્શ કરીએ કરાય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! સ્પર્શ કરીને કરાય છે. સ્પર્શ કર્યા વગર કરાતી નથી. (સ્પર્શ કરવાથી) **-યાવત્-** વ્યાઘાત ન હોય તો છએ દિશાઓનો અને વ્યાઘાત હોય તો ક્યારેક ત્રણ દિશાઓનો, ક્યારેક ચાર દિશાઓનો અને ક્યારેક પાંચ દિશાઓનો સ્પર્શ કરીને (પ્રાણાતિપાત ક્રિયા) કરાય છે.

પ્ર. ભંતે ! શું તે (પ્રાણાતિપાત) ક્રિયા કરીને કરાય છે કે વગર ક્રિયાએ કરાય છે ?

જૈન સાઈટ JAINSITE.com જૈનમ્ જયતિ શાસનમ્

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

उ. गोयमा ! कडा कज्जइ, नो अकडा कज्जइ ।

ઉ. ગૌતમ ! પ્રાણાતિપાતક્રિયા-ક્રિયા કરીને કરાય છે. વગર ક્રિયાએ ક્રિયા કરાતી નથી.

प. सा भंते ! किं अत्तकडा कज्जइ, परकडा कज्जइ, तदुभयकडा कज्जइ ?

પ્ર. ભંતે ! શું તે પ્રાણાતિપાત ક્રિયા સ્વયં દ્વારા કરાય છે, બીજા દ્વારા કરાય છે કે ઉભય દ્વારા કરાય છે ?

उ. गोयमा ! अत्तकडा कज्जइ, नो परकडा कज्जइ, नो तदुभयकडा कज्जइ ।

ઉ. ગૌતમ ! તે ક્રિયા સ્વયં દ્વારા કરાય છે, બીજા દ્વારા કરાતી નથી અને ઉભય દ્વારા પણ કરાતી નથી.

प. सा भंते ! किं आणुपुव्विं कडा कज्जइ, अणाणुपुव्विं कडा कज्जइ ?

પ્ર. ભંતે ! શું તે (પ્રાણાતિપાત ક્રિયા) અનુક્રમથી કરાય છે કે વગર અનુક્રમથી કરાય છે ?

उ. गोयमा ! आणुपुव्विं कडा कज्जइ, णो अणाणुपुव्विं कडा कज्जइ, जा य कडा, जा य कज्जइ, जा य कज्जिस्सइ, सव्वा सा आणुपुव्विंकडा, नो अणाणुपुव्वि कडत्ति वत्तव्वयं सिया ।

ઉ. ગૌતમ ! તે ક્રિયા અનુક્રમથી કરાય છે, વગર અનુક્રમથી કરાતી નથી. જે ક્રિયા કરાય ગઈ છે, જે ક્રિયા થઈ રહી છે અને જે ક્રિયા કરાશે તે બધી અનુક્રમથી કરાય છે,પરંતુ વગર ક્રમથી કરાતી નથી એવું કહેવું જોઈએ.

प. अत्थि णं भंते ! नेरइयाणं पाणाइवायकिरिया कज्जइ ?

પ્ર. ભંતે ! શું નૈરયિકો દ્વારા પ્રાણાતિપાત ક્રિયા કરાય છે ?

उ. हंता, गोयमा ! अत्थि ।

ઉ. હા, ગૌતમ ! કરાય છે.

प. सा भंते ! किं पुट्ठा कज्जइ, अपुट्ठा कज्जइ ?

પ્ર. ભંતે ! જે ક્રિયા કરાય છે તે (નૈરયિકો દ્વારા) શું સ્પર્શ કરીને કરાય છે કે વગર સ્પર્શે કરાય છે ?

उ. गोयमा ! -जाव- नियमा छद्दिसिं कज्जइ ।

ઉ. ગૌતમ ! તે ક્રિયા -યાવત્- નિયમથી છહે દિશાઓનો સ્પર્શ કરીને કરાય છે.

प. सा भंते ! किं कडा कज्जइ, अकडा कज्जइ ?

પ્ર. ભંતે ! જે ક્રિયા કરાય છે શું તે (નૈરયિકો દ્વારા) ક્રિયા કરીને કરાય છે કે વગર ક્રિયાએ કરાય છે ?

उ. गोयमा ! कडा कज्जइ, नो अकडा कज्जइ **तं चेव** -जाव- नो अणाणुपुव्विं कडत्ति वत्तव्वं सिया ।

ઉ. ગૌતમ ! તે ક્રિયા કરીને કરાય છે વગર ક્રિયાએ કરાતી નથી. **તે પ્રમાણે (પૂર્વવત્)** વગર ક્રમથી કરાતી નથી ત્યાં સુધી કહેવું જોઈએ.

जहा नेरइया तहा एगिंदियवज्जा भाणियव्वा -जाव- वेमाणिया,

એકેન્દ્રિયને છોડીને વૈમાનિક સુધી નૈરયિકના સમાન કહેવુ જોઈએ.

एगिंदिया जहा जीवा तहा भाणियव्वा,

એકેન્દ્રિયનાં વિષયમાં સામાન્ય જીવનાં સમાન કહેવુ જોઈએ.

जहा पाणाइवाए तहा -जाव- मिच्छादंसणसल्ले । एवं एए अट्ठारस पावट्ठाणे चउवीसं दंडगा भाणियव्वा ।

પ્રાણાતિપાત ક્રિયાનાં સમાન મિથ્યાદર્શનશલ્ય સુધી આ અઢાર પાપસ્થાનોનાં વિષયમાં ચોવીસ દંડક કહેવા જોઈએ.

- विया. स. १, उ. ६, सु. ७-११

५४. जीव-चउवीसदंडएसु पावकिरिया विरमण परूवणं-

૫૪. સામાન્ય જીવ અને ચોવીસ દંડકોમાં પાપક્રિયાઓનું વિરમણ પ્રરુપણ :

प. अत्थि णं भंते ! जीवाणं पाणाइवायवेरमणे कज्जइ ?

પ્ર. ભંતે ! શું જીવો દ્વારા પ્રાણાતિપાત વિરમણ કરવામાં આવે છે ?

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

उ. हंता, गोयमा ! अत्थि।

प. कम्हि णं भंते ! जीवाणं पाणाइवायवेरमणे कज्जइ ?

उ. गोयमा ! छसु जीवणिकाएसु।

प. दं. १. अत्थि णं भंते ! णेरइयाणं पाणाइवायवेरमणे कज्जइ ?

उ. गोयमा ! णो इणट्ठे समट्ठे।

दं. २-२४. ***एवं -जाव- वेमाणियाणं।***

णवरं-मणूसाणं जहा जीवाणं।

एवं मुसावाएणं -जाव- मायामोसेणं जीवस्स य मणूसस्स य,

सेसाणं णो इणट्ठे समट्ठे।

णवरं-अदिण्णादाणे गहण-धारणिज्जेसु दव्वेसु,

मेहुणे रूवेसु वा, रूवसहगएसु वा दव्वेसु,

सेसाणं सव्वदव्वेसु।

प. अत्थि णं भंते ! जीवाणं मिच्छादंसणसल्लवेरमणे कज्जइ ?

उ. हंता, गोयमा ! अत्थि।

प. कम्हि णं भंते ! जीवाणं मिच्छादंसणसल्लवेरमणे कज्जइ ?

उ. गोयमा ! सव्वदव्वेसु।

एवं णेरइयाणं -जाव- वेमाणियाणं।

णवरं-एगिंदिय-विगलिंदियाणं णो इणट्ठे - समट्ठे।

- पण्ण. प. २२, सु. १६३७-१६४१

५५. किरिया ठाणस्स दुविहा पक्खा-

सुयं मे आउसं ! तेणं भगवया एवमक्खायं-

इह खलु किरियाठाणे णामऽज्झयणे तस्स णं अयमट्ठे-

ઉ. હા, ગૌતમ ! કરવામાં આવે છે.

પ્ર. ભંતે ! કયા વિષયોમાં જીવોનું પ્રાણાતિપાત વિરમણ કરવામાં આવે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! છ જીવનિકાયોનાં વિષયમાં (પ્રાણાતિપાત વિરમણ) કરવામાં આવે છે.

પ્ર. **દં.૧.** ભંતે ! શું નૈરયિકો દ્વારા પ્રાણાતિપાત વિરમણ કરવામાં આવે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! આ અર્થ સમર્થ નથી.

દં.૨-૨૪. ***આ પ્રમાણે વૈમાનિકો સુધી જાણવું જોઈએ.***

વિશેષ : મનુષ્યોમાં (પ્રાણાતિપાત વિરમણ) સામાન્ય જીવોનાં સમાન કહેવું જોઈએ.

આ પ્રમાણે મૃષાવાદથી માયામૃષાવાદ સુધી સામાન્ય જીવ અને મનુષ્યનું વિરમણ કહેવું જોઈએ.

બાકીનાં દંડકોમાં (પ્રાણાતિપાત વિરમણ) કરવામાં આવતું નથી.

વિશેષ : અદત્તાદાન વિરમણ ગ્રહણ અને ધારણ કરવા યોગ્ય દ્રવ્યોનાં વિષયમાં હોય છે.

મૈથુન વિરમણ અનેક રુપોમાં કે રુપસહગત દ્રવ્યોમાં હોય છે.

શેષ પાપસ્થાનોથી વિરમણ સર્વ દ્રવ્યોમાં થાય છે.

પ્ર. ભંતે ! શું જીવો દ્વારા મિથ્યાદર્શન શલ્યથી વિરમણ કરવામાં આવે છે ?

ઉ. હા, ગૌતમ ! કરવામાં આવે છે.

પ્ર. ભંતે ! કયા વિષયમાં જીવોનાં મિથ્યાદર્શન શલ્યથી વિરમણ કરવામાં આવે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! સર્વ દ્રવ્યોનાં વિષયમાં થાય છે.

આ પ્રમાણે નૈરયિકોથી વૈમાનિકો સુધી (મિથ્યા દર્શનશલ્યથી વિરમણ)નું વર્ણન કરવું જોઈએ.

વિશેષ : એકેન્દ્રિયો અને વિકલેન્દ્રિયોમાં આ થતું નથી.

૫૫. ક્રિયા સ્થાનનાં બે પક્ષ.

હે આયુષ્યમાન્ ! મેં સાંભળ્યું તે ભગવાને આ પ્રમાણે કહ્યુ છે કે -

અહીં "ક્રિયા સ્થાન" નામનું અધ્યયન છે તેનો અર્થ આ છે -

जैन साहित्य JAINSITE .com जैनम् जयति शासनम्

इह खलु संजूहेणं दुवे ठाणा एवमाहिज्जंति, तं जहा -

१. धम्मे चेव, २. अधम्मे चेव,

१. उवसंते चेव, २. अणुवसंते चेव ।

- सूय. सु. २, अ. २, सु. ६९४

આ લોકમાં સંક્ષેપમાં બે સ્થાન આ પ્રમાણે કહેવામાં આવે છે, જેમકે -

૧. ધર્મ સ્થાન, ૨. અધર્મસ્થાન,

૧. ઉપશાંત સ્થાન, ૨. અનુપશાંત સ્થાન.

५६. तेरस किरियाठाणणामाणि -

तत्थ णं जे से पढमस्स ठाणस्स अधम्मपक्खस्स विभंगे तस्स णं अयमट्ठे-

इह खलु पाईणं वा **-जाव-** दाहिणं वा संतेगइया मणुस्सा भवंति, तं जहा -

आरिया वेगे, अणारिया वेगे,

उच्चागोया वेगे, णीयागोया वेगे,

कायमंता वेगे, हस्समंता वेगे,

सुवण्णा वेगे, दुवण्णा वेगे,

सुरूवा वेगे, दुरूवा वेगे ।

तेसिं च णं इमं एयारूवं दंड समायाणं संपेहाए, तं जहा-

णेरइएसु, तिरिक्खजोणिएसु, माणुसेसु, देवेसु,

जे यावन्ने तहप्पगारा पाणा विण्णू वेयणं वेदेंति,

तेसिं पि य णं इमाइं तेरस किरियाठाणाइं भवंतीति मक्खायाइं, तंहा -

१. अट्ठादंडे, २. अणट्ठादंडे, ३. हिंसादंडे, ४. अकम्हादंडे, ५. दिट्ठिविपरियासियादंडे, ६. मोसवत्तिए, ७. अदिन्नादाणवत्तिए, ८. अज्झत्थिए, ९. माणवत्तिए, १०. मित्तदोसवत्तिए, ११. मायावत्तिए, १२. लोभवत्तिए, १३. इरियावहिए[1] ।

- सूय. सु. २, अ. २, सु. ६९४

૫૬. તેર ક્રિયા સ્થાનોનાં નામ :

આ બે સ્થાનોમાંથી પ્રથમ સ્થાન અધર્મ પક્ષનું જે વિકલ્પ છે તેનો આ અર્થ છે કે -

"આ લોકમાં પૂર્વ **-યાવત્-** દક્ષિણ દિશામાં કેટલાક મનુષ્ય હોય છે, જેમકે -

કેટલાક આર્ય હોય છે અને કેટલાક અનાર્ય હોય છે,

કેટલાક ઉંચ ગોત્રનાં હોય છે અને કેટલાક નીચગોત્રનાં હોય છે,

કેટલાક લાંબા કદનાં હોય છે અને કેટલાક નાના કદનાં હોય છે,

કેટલાક સુંદર વર્ણનાં હોય છે અને કેટલાક ખરાબ વર્ણનાં હોય છે,

કેટલાક સુરુપ હોય છે અને કેટલાક કુરુપ હોય છે.

તે આર્ય આદિ મનુષ્યોમાં આ પ્રમાણેનાં દંડ સમાદાન (હિંસાત્મક આચરણ) જોવામાં આવે છે, જેમકે -

નારકમાં, તિર્યંચયોનિકોમાં, મનુષ્યોમાં અને દેવોમાં,

જે આ પ્રમાણેનાં સમજદાર પ્રાણી છે તે સુખ-દુ:ખનું વેદન કરે છે,

તેમાં એ તેર પ્રકારનાં ક્રિયા સ્થાન છે, તે આ પ્રમાણે કહ્યા છે, જેમકે -

૧. અર્થદંડ (સપ્રયોજન હિંસા) (૨) અનર્થ દંડ (નિષ્પ્રયોજન હિંસા) (૩) હિંસા દંડ (હિંસાનાં પ્રતિહિંસા) (૪) અકસ્માત્ દંડ (અકસ્માત્થી કરાયેલ હિંસા) (૫) દૃષ્ટિ વિપર્યાસ દંડ (મતિ ભ્રમથી થનારી હિંસા) (૬) મૃષા પ્રત્યયિક (જુઠથી થનારી ક્રિયા) (૭) અદત્તાદાન પ્રત્યયિક (ચોરીથી થનારી ક્રિયા) (૮) અધ્યાત્મ પ્રત્યયિક (દુ:ચિંતનથી થનારી ક્રિયા) (૯) માન પ્રત્યયિક (અભિમાનથી થનારી ક્રિયા) (૧૦) મિત્રદ્વેષ પ્રત્યયિક (મિત્રથી દ્વેષ કરવાથી થનારી ક્રિયા) (૧૧) માયાપ્રત્યયિક. (માયાથી થનારી ક્રિયા) (૧૨) લોભપ્રત્યયિક (લોભથી થનારી ક્રિયા) (૧૩) ઈર્યાપથિક (ફક્ત ગમનાગમનનાં નિમિત્તથી થનારી ક્રિયા)

१. (क) मम. मम. १३, सु. १५-२४ (ख) आव. अ. ४, सु. २६

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

५७. अधम्मपक्खस्स किरियाठाणाण सरूव परूवणं-

१-पढमे दंडसमादाणे अट्ठादंडवत्तिए त्ति आहिज्जइ,

से जहाणामए केइ पुरिसे-

आयहेउं वा, णाइहेउं वा, अगारहेउं वा, परिवारहेउं वा, मित्तहेउं वा, णागहेउं वा, भूतहेउं वा, जक्खहेउं वा,

तं दंडं तस-थावरेहिं पाणेहिं सयमेव णिसिरइ,

अण्णेण वि णिसिरावेइ,

अण्णं पि णिसिरंतं समणुजाणइ,

एवं खलु तस्स तप्पत्तियं "सावज्जे" ति आहिज्जइ,

पढमे दंडसमादाणे अट्ठादंडवत्तिए त्ति आहिए।

२-अहावरे दोच्चे दंडसमादाणे अणट्ठादंडवत्तिए त्ति आहिज्जइ,

(१) से जहाणामए केइ पुरिसे जे इमे तसा पाणा भवंति, ते णो अच्चाए, णो अजिणाए, णो मंसाए, णो सोणियाए, एवं हिययाए, पित्ताए, वसाए, पिच्छाए, पुच्छाए, बालाए, सिंगाए, विसाणाए, दंताए, दाढाए, णहाए, ण्हारूणीए, अट्ठीए अट्ठिमिंजाए,

णो हिंसिंसु मे त्ति, णो हिंसंति मे त्ति, णो हिंसिस्संति मे त्ति,

णो पुत्तपोसणयाए, णो पसुपोसणयाए, णो अगारपरिवूहणयाए,

णो समणमाहणवत्तिणाहेउं,

णो तस्स सरीरगस्स किंचि विपरियाइत्ता भवइ,

से हंता, छेत्ता, भेत्ता, लुंपइत्ता, विलुंपइत्ता, उद्दवइत्ता उज्झिउं. बाले वेरस्स आभागी भवइ, अणट्ठादंडे।

(२) से जहाणामए केइ पुरिसे-

जे इमे थावरा पाणा भवंति, तं जहा-

इक्कडा इ वा, कडिणा इ वा, जंतुगा इ वा, परगा इ वा, मोरका इ वा, तणा इ वा, कुसा इ वा, कुच्चका इ वा, पव्वगा इ वा, पलालए इ वा, ते णो पुत्तपोसणयाए, णो पसुपोसणयाए, णो अगारपोसणयाए, णो समणमाहणपो-मणयाए, णो तस्स सरीरगस्स किंचि विपरियाइत्ता भवइ,

૫૭. અધર્મ પક્ષનાં ક્રિયા સ્થાનોનાં સ્વરૂપનું પ્રરુપણ :

૧. પહેલું દંડ સમાદાન અર્થદંડ પ્રત્યયિક કહેવાય છે-

જેમ કોઈ પુરુષ -

પોતાના માટે, જાતિનાં માટે, ઘરનાં માટે, પરિવારનાં માટે, મિત્રનાં માટે અથવા નાગ, ભૂત અને યક્ષનાં માટે,

ત્રસ અને સ્થાવર જીવોને સ્વયં દંડ આપે છે.

બીજાથી દંડ અપાવે છે.

દંડ દેનારની અનુમોદના કરે છે.

તે પુરુષને તે દંડનાં નિમિત્તથી સાવદ્ય ક્રિયા લાગે છે.

આ પહેલુ અર્થદંડ પ્રત્યયિક દંડ સમાદાન કહેલ છે.

૨. હવે બીજુ અનર્થદંડ પ્રત્યયિક દંડસમાદાન કહેવાય છે-

(૧) જેમ કોઈ પુરુષ જે તે ત્રસ પ્રાણી છે. તેને તે પોતાના શરીરની રક્ષાનાં માટે, ચામડીનાં માટે, માંસનાં માટે, લોહીનાં માટે, હૃદયનાં માટે, પિત્તનાં માટે, ચરબીનાં માટે, પાંખનાં માટે, પૂંછડીનાં માટે, વાળનાં માટે, શીંગડાનાં માટે, વિષાણનાં માટે, દાંતનાં માટે, દાઢનાં માટે, નખનાં માટે, આંતરડાનાં માટે, હાડકાનાં માટે અને હાડકાનાં મજ્જાનાં માટે મારતા નથી.

આણે મને માર્યું છે, મારી રહ્યો છે કે મારશે. એટલા માટે પણ મારતા નથી.

પુત્ર પોષણનાં માટે, પશુપોષણનાં માટે તથા પોતાના ઘરને શણગારવા માટે પણ મારતા નથી.

શ્રમણ અને બ્રાહ્મણનાં જીવનનિર્વાહનાં માટે,

તેમજ તેના શરીર પર કોઈપણ વિપત્તિ આવે તેનાથી બચવા માટે પણ મારતા નથી.

(પરંતુ વગર કારણે જ) તે અજ્ઞાની તેના પ્રાણોનો નાશ, અંગોનું છેદન, ભેદન, પ્રાણહરણ કરે છે તેમની ચામડી ઉતારી નાખે છે તેમની આંખો કાઢે છે તેમને ઉદ્વેગ પહોંચાડે છે. એમ વ્યર્થ જ વૈરનો ભાગી થાય છે.

(૨) જેમ કોઈ પુરુષ -

જે તે સ્થાવર પ્રાણી છે, જેમકે -

ઈક્કડ, કડબ, જંતુક, પરક, મોરક, તૃણ, ડામ, કુચ્છક, પર્વક અને પલાલ એ વનસ્પતિઓને પુત્ર પોષણનાં માટે, પશુપોષણનાં માટે તથા પોતાના ઘરને શણગારવા માટે શ્રમણ અને બ્રાહ્મણનાં જીવનનિર્વાહનાં માટે તેમજ તેના શરીર પર આવેલ વિપત્તિથી બચાવવા માટે પણ મારતા નથી.

જૈન JAINSITE જૈનમ્ જયતિ શાસનમ્
www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

से हंता, छेत्ता, भेत्ता, लुंपइत्ता, विलुंपइत्ता, उद्दवइत्ता, उज्झिउं बाले वेरस्स आभागी भवइ अणट्ठादंडे।

પરંતુ વગર કારણે જ તે અજ્ઞાની તે સ્થાવર પ્રાણીઓનો નાશ, છેદન, ભેદન, લુંપન, વિલુંપન પ્રાણહરણ કરીને વ્યર્થ જ વૈરનો ભાગી થાય છે.

(३) से जहाणामए केइ पुरिसे-

(૩) જેમ કોઈ પુરુષ -

कच्छंसि वा, दहंसि वा, दगंसि वा, दवियंसि वा, वलयंसि वा, णूमंसि वा, गहणंसि वा, गहणविदुग्गंसि वा, वणंसि वा, वणविदुग्गंसि वा, पव्वयंसि वा, पव्वयविदुग्गंसि वा, तणाइं ऊसविय - ऊसविय,

કચ્છમાં, દ્રહમાં, જલાશયમાં તથા નદી આદિ દ્વારા ઘેરાયેલ સ્થાનમાં, અંધકાર પૂર્ણ સ્થાનમાં, કોઈ ગહેરા સ્થાનમાં, કોઈ દુર્ગમ ગહેરા સ્થાનમાં, વનમાં કે ઘોર વનમાં, પર્વત પર કે પર્વતનાં કોઈ દુર્ગમ સ્થાનમાં તૃણ કે ઘાસને ફેલાવીને,

सयमेव अगणिकायं णिसिरइ,

સ્વયં તેમાં આગ લગાવે છે,

अण्णेण वि अगणिकायं णिसिरावेइ,

બીજાથી આગ લગાડાવે છે,

अण्णं पि अगणिकायं णिसिरंतं समणुजाणइ, अणट्ठादंडे।

અને આગ લગાડનારની અનુમોદના કરે છે. તે પુરુષ નિષ્પ્રયોજન પ્રાણીઓને દંડ આપે છે.

एवं खलु तस्स तप्पत्तियं सावज्जे त्ति आहिज्जइ।

दोच्चे दंडसमादाणे अणट्ठादंडवत्तिए त्ति आहिए।

આ પ્રમાણે તે પુરુષને વ્યર્થ જ પ્રાણીઓની ઘાતનાં કારણે સાવદ્ય કર્મનો બંધ થાય છે. આ બીજુ અનર્થ દંડ પ્રત્યયિક દંડ સમાદાન (ક્રિયા સ્થાન) કહેલ છે.

३-अहावरे तच्चे दंडसमादाणे हिंसादंडवत्तिए त्ति आहिज्जइ-

૩. હવે ત્રીજું હિંસાદંડ પ્રત્યયિક દંડ સમાદાન (ક્રિયાસ્થાન) કહેવાય છે -

से जहाणामए केइ पुरिसे-

જેમ કોઈ પુરુષ -

ममं वा, ममियं वा, अन्नं वा, अन्नियं वा हिंसिंसु वा, हिंसइ वा, हिंसिस्सइ वा,

મને કે મારા સંબંધીને તથા બીજાને કે બીજાનાં સંબંધીને મારેલ હતું. મારે છે કે મારશે,

तं दंडं तस-थावरेहिं पाणेहिं सयमेव णिसिरइ, अण्णेण वि णिसिरावेइ,

એવું વિચારીને કોઈ સ્વયં ત્રસ અને સ્થાવર પ્રાણીઓને દંડ આપે છે, બીજાથી દંડ અપાવે છે.

अन्नं पि णिसिरंतं समणुजाणइ, हिंसादंडे।

દંડ આપનારનું અનુમોદન કરે છે. એવો વ્યક્તિ પ્રાણીઓને (હિંસારુપ) દંડ આપે છે.

एवं खलु तस्स तप्पत्तियं सावज्जं त्ति आहिज्जइ।

આ પ્રમાણે પ્રાણીઓની ઘાતનાં કારણે તે પુરુષને સાવદ્યકર્મનો બંધ થાય છે.

तच्चे दंड समादाणे हिंसादंडवत्तिए त्ति आहिए।

આ ત્રીજુ હિંસા દંડ પ્રત્યયિક દંડ સમાદાન (ક્રિયા સ્થાન) કહેલ છે.

४-अहावरे चउत्थे दंडसमादाणे अकम्हा दंडवत्तिए त्ति आहिज्जइ -

૪. હવે ચોથું અકસ્માત્ દંડ પ્રત્યયિક દંડ સમાદાન (ક્રિયા સ્થાન) કહેવાય છે -

(१) से जहाणामए केइ पुरिसे-

(૧) જેમ કોઈ પુરુષ -

कच्छंसि वा **-जाव-** वणविदुग्गंसि वा, मियवित्तिए, मियसंकप्पे, मियपणिहाणे, मियवहाए गंता,

કચ્છમાં **-યાવત્-** કોઈ ઘોર વનમાં જઈને હરણને મારવાની પ્રવૃત્તિ કરે છે, હરણને મારવાનો સંકલ્પ કરે છે. હરણનું જ ધ્યાન રખાય છે અને હરણનો વધ કરવા માટે જાય છે.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

एए "मिय त्ति" काउं अन्नयरस्स मियस्स वहाए उसुं आयामेत्ता णं णिसिरेज्जा, 'से मियं वहिस्सामि' त्ति कट्टु तित्तिरं वा, वट्टगं वा, चडगं वा, लावगं वा, कवोतगं वा, कविं वा, कविंजलं वा विंधित्ता भवइ।

"આ હરણ છે." તેવું જાણીને કોઈ એક હરણને મારવા માટે તે પોતાના ધનુષ પર બાણને ખેંચીને ચલાવે છે અને "તે હરણને મારીશ". એવો વિચાર કરીને બાણ ફેંકે છે. પરંતુ તેનાથી તીતર, બતક, ચકલી, લાવક કબુતર, વાંદરો કે કપિંજલ પક્ષીને વીંધી નાખે છે.

इइ खलु से अण्णस्स अट्ठाए अण्णं फुसइ अकम्हादंडे।

આ પ્રમાણે તે લક્ષમાં રાખીને જે જીવને મારવા માટે બાણ ફેંકે છે. પરંતુ તેથી અન્યનો ઘાત થઈ જાય છે તે અકસ્માત દંડ છે.

(२) से जहाणामए केइ पुरिसे-

सालीणि वा, वीहिणि वा, कोद्दवाणि वा, कंगूणि वा, परगाणि वा, रालाणि वा णिलिज्जमाणे, अन्नयरस्स तणस्स वहाए सत्थं णिसिरेज्जा,

से सामगं, तणगं, कुमुदगं, विहिऊसियं कालेसुयं तणं छिंदिस्सामि त्ति कट्टु, सालिं वा, वीहिं वा, कोद्दवं वा, कंगुं वा, परगं वा, रालयं वा छिंदित्ता भवइ।

(૨) જેમ કોઈ પુરુષ -

ચોખા, ઘઉં, કોદરી, કંગુ, પરક, રાલ નામનાં અનાજનાં છોડને સાફ કરતાં કોઈ તૃણને કાપવા માટે શસ્ત્ર કાઢે અને તે વિચારે છે કે -

તે શ્યામક, તૃણ, કુમુદક, વ્રીહી આદિને કાપું છું. એવા આશયને લક્ષમાં રાખીને કાપે, પણ લક્ષ્ય ચુકી જતા સાળી, વ્રિહી, કોદ્રવ, કંગુ, પરક અને રાલનાં છોડનું છેદન કરી નાખે છે.

इइ खलु से अन्नस्स अट्ठाए अन्नं फुसइ, अकम्हा दंडे।

આ પ્રમાણે તે જેને લક્ષમાં રાખીને શસ્ત્ર પ્રયોગ કરે છે પણ અન્યને કાપી નાંખે છે તે અકસ્માત્ દંડ છે.

एवं खलु तस्स तप्पत्तियं सावज्जे त्ति आहिज्जइ।

આ પ્રમાણે તે પુરુષને એકાએક જ તે પ્રાણીઓનાં ઘાતનાં કારણે સાવદ્યકર્મનો બંધ થાય છે.

चउत्थे दंडसमादाणे अकम्हा दंडवत्तिए त्ति आहिए।

આ ચતુર્થ અકસ્માત દંડ પ્રત્યયિક દંડ સમાદાન (ક્રિયા સ્થાન) કહેલ છે.

५-अहावरे पंचमे दंडसमादाणे दिट्ठिविप्परियासियादंडे त्ति आहिज्जइ,

૫. હવે પાંચમું દૃષ્ટિ વિપર્યાસ દંડ પ્રત્યયિક દંડ સમાદાન (ક્રિયા સ્થાન) કહેવાય છે.

(१) से जहाणामए केइ पुरिसे -

माईहिं वा, पिईहिं वा, भाईहिं वा, भगिणीहिं वा, भज्जाहिं वा, पुत्तेहिं वा, धूयाहिं वा, सुण्हाहिं वा सद्धिं संवसमाणे मित्तं अमित्तमिति मन्नमाणे मित्ते हयपुव्वे भवइ, दिट्ठी विप्परियासियादंडे।

(૧) જેમ કોઈ પુરુષ -

પોતાના માતા, પિતા, ભાઈ, બહેન, સ્ત્રી, પુત્ર, પુત્રી કે પુત્રવધૂની સાથે મિત્રને શત્રુ સમજીને મારી દે છે તો તે દૃષ્ટિ વિપર્યાસ દંડ (દૃષ્ટિભ્રમ વશ) કહેવાય છે.

(२) से जहाणामए केइ पुरिसे-

गामघायंसि वा, णगरघायंसि वा, खेडघायंसि वा, कब्बडघायंसि वा, मडंबघायंसि वा, दोणमुहघायंसि वा, पट्टणघायंसि वा, आसमघायंसि वा, सन्निवेसघायंसि वा, निगमघायंसि वा, रायहाणिघायंसि वा अतेणं तेणमिति मन्नमाणे अतेणे हयपुव्वे भवइ, दिट्ठीविपरियासियादंडे।

(૨) જેમ કોઈ પુરુષ -

ગામ, નગર, ખેડ, કબ્બડ, મડંબ, દ્રોણમુખ, પત્તન, આશ્રમ, સન્નિવેશ, નિગમ કે રાજધાની પર ઘાતનાં સમયે કોઈ ચોરથી અલગ અચોરને ચોર સમજીને મારી નાખે તો તે દૃષ્ટિ વિપર્યાસ દંડ કહેવાય છે.

एवं खलु तस्स तप्पत्तियं सावज्जे त्ति आहिज्जइ।

આ પ્રમાણે તે પુરુષને દૃષ્ટિ વિપર્યાસથી કરેલ દંડનાં કારણે સાવદ્ય કર્મનો બંધ થાય છે.

पंचमे दंड समादाणे दिट्ठीविप्परियासियादंडे त्ति आहिए।

આ પાંચમી દૃષ્ટિ વિપર્યાસ દંડ પ્રત્યયિક દંડ સમાદાન (ક્રિયા સ્થાન) કહેલ છે.

જૈન સાઇટ JAINSITE જૈનમ્ જયતિ શાસનમ્

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

६-अहावरे छट्ठे किरियाठाणे मोसवत्तिए त्ति आहिज्जइ -

से जहाणामए केइ पुरिसे-

आयहेउं वा, नायहेउं वा, अगारहेउं वा, परिवारहेउं वा, सयमेव मुसं वयइ,

अण्णेण वि मुसं वयावेइ,

मुसं वयंतं पि अण्णं समणुजाणइ।

एवं खलु तस्स तप्पत्तियं मावज्जे त्ति आहिज्जइ।

छट्ठे किरियाठाणे मोसवत्तिए त्ति आहिए।

७-अहावरे सत्तमे किरियाठाणे अदिण्णादाणत्तिए त्ति आहिज्जइ -

से जहाणामए केइ पुरिसे-

आयहेउं वा, नायहेउं वा, अगार हेउं वा, परिवारहेउं वा सयमेव अदिण्णं आदियइ,

अण्णेण वि अदिण्णं आदियावेइ,

अदिण्णं आदियंतं वि अण्णं समणुजाणइ।

एवं खलु तस्स तप्पत्तियं सावज्जे त्ति आहिज्जइ।

सत्तमे किरियाठाणे अदिण्णादाणवत्तिए त्ति आहिए।

८-अहावरे अट्ठमे किरियाठाणे अज्झत्थवत्तिए त्ति आहिज्जइ-

से जहाणामए केइ पुरिसे-

से णत्थि णं केइ किंचि विसंवादेइ सयमेव हीणे, दीणे, दुट्ठे, दुम्मणे, ओहयमणसंकप्पे, चिंतासोगसागर संपविट्ठे, करयलपल्हत्थमुहे, अट्टज्झाणोवगए भूमिगयदिट्ठीए झियाइ।

तस्स णं अज्झत्थिया असंसइया चत्तारि ठाणा एवमाहिज्जंति, तं जहा -

१. कोहे, २. माणे, ३. माया, ४. लोभे।

अज्झत्थमेव कोह-माण-माया-लोहा।

૬. હવે છઠ્ઠું મૃષાપ્રત્યયિક દંડ સમાદાન (ક્રિયા સ્થાન) કહેવાય છે -

જેમ કોઈ પુરુષ -

પોતાના માટે, જ્ઞાતિ વર્ગનાં માટે, ઘરનાં માટે અથવા પરિવારનાં માટે સ્વયં અસત્ય બોલે છે.

બીજાથી અસત્ય બોલાવે છે.

અસત્ય બોલનારની અનુમોદના કરે છે,

આ પ્રમાણે તે પુરુષને અસત્ય પ્રવૃત્તિનિમિત્તથી સાવદ્ય પાપકર્મનો બંધ થાય છે.

આ છઠ્ઠુ મૃષાવાદ પ્રત્યયિક દંડ સમાદાન (ક્રિયા સ્થાન) કહેલ છે.

૭. હવે સાતમું અદત્તાદાન પ્રત્યયિક દંડ સમાદાન (ક્રિયાસ્થાન) કહેવાય છે -

જેમ કોઈ પુરુષ -

પોતાના માટે, જ્ઞાતિનાં માટે, ઘરનાં માટે અને પરિવારનાં માટે અદત્ત (વગર આપેલ) વસ્તુને સ્વયં ગ્રહણ કરે છે,

બીજાથી અદત્ત ગ્રહણ કરાવે છે.

અદત્ત ગ્રહણ કરનારની અનુમોદના કરે છે.

આ પ્રમાણે તે પુરુષને અદત્તાદાન-સંબંધિત સાવદ્ય (પાપ) કર્મનો બંધ થાય છે.

આ સાતમું અદત્તાદાન પ્રત્યયિક દંડ સમાદાન (ક્રિયાસ્થાન) કહેલ છે.

૮. હવે આઠમું દંડ સમાદાન (ક્રિયા સ્થાન) અધ્યાત્મ પ્રત્યયિક કહેવાય છે -

જેમ કોઈ પુરુષ -

કોઈ વિસંવાદ (તિરસ્કાર કે કલેશ)નાં વગર સ્વયમેવ હીન, દીન, દુષ્ટ, દુર્મનસ્ક અને ઉદાસ થઈને, મનમાં ખરાબ સંકલ્પ કરી ચિંતા કે શોક સાગરમાં ડૂબીને હથેળી પર મુખ રાખીને પૃથ્વી પર દૃષ્ટિ કરીને આર્ત્તધ્યાન કરે છે.

નિસંદેહ તેના હૃદયમાં એ ચાર (આધ્યાત્મિક) કારણ કહેવાય છે, જેમકે -

૧. ક્રોધ, ૨. માન, ૩. માયા, ૪. લોભ.

કારણકે - ક્રોધ, માન, માયા અને લોભ એ આંતરિક કારણ છે.

જૈન સાઇટ JAINSITE જૈનમ્ જયતિ શાસનમ્

एवं खलु तस्स तप्पत्तियं सावज्जे त्ति आहिज्जइ।	આ પ્રમાણે તે પુરુષને અધ્યાત્મ પ્રત્યયિક સાવદ્યકર્મનો બંધ થાય છે.
अट्ठमे किरियाठाणे अज्झत्थिए त्ति आहिए।	આ આઠમું અધ્યાત્મ પ્રત્યયિક દંડ સમાદાન (ક્રિયા સ્થાન) કહેલ છે.
९-अहावरे णवमे किरियाठाणे माणवत्तिए त्ति आहिज्जइ-	**૯. હવે નવમું માન પ્રત્યયિક દંડ સમાદાન (ક્રિયા સ્થાન) કહેવાય છે -**
से जहाणामए केइ पुरिसे-	જેમ કોઈ પુરુષ -
(१) जातिमएण वा, (२) कुलमएण वा, (३) बलमएण वा, (४) रूवमएण वा, (५) तवमएण वा, (६) सुयमएण वा, (७) लाभमएण वा, (८) इस्सरियमएण वा, (९) पण्णामएण वा।	(૧) જાતિમદ, (૨) કુળમદ, (૩) બળમદ, (૪) રૂપમદ (૫) તપમદ, (૬) શ્રુતમદ, (૭) લાભમદ, (૮) ઐશ્વર્યમદ, (૯) પ્રજ્ઞામદ.
अन्नयरेण वा मयट्ठाणेणं मत्ते समाणे परं हीलेइ, निंदेइ, खिंसइ, गरहइ, परिभवइ, अवमण्णेइ,	આ મદ-સ્થાનોમાંથી કોઈ એક મદ-સ્થાનથી મત્ત થઈને બીજા વ્યક્તિની અવહેલના કરે છે, નિંદા કરે છે, ઝડકે છે, ગર્હા કરે છે, તિરસ્કાર કરે છે, અપમાન કરે છે.
इत्तरिए अयं अहमंसि पुण विसिट्ठजाइकुल बलाइ गुणोववेए,	તે વ્યક્તિ હીન છે અને હું વિશિષ્ટ જાતિ, કુળ, બળ આદિ ગુણોથી યુક્ત છું.
एवं अप्पाणं समुक्कसे देहा चुए कम्मबिइए अवसे पयाइ, तं जहा-	આ પ્રમાણે તે પોતે પોતાને ઉત્કૃષ્ટ માને છે. એવો વ્યક્તિ શરીર છોડીને કર્મોની સાથે વિવશતાપૂર્વક પરલોક પ્રયાણ કરે છે, જેમકે -
गब्भाओ गब्भं, जम्माओ जम्मं,	એક ગર્ભથી બીજા ગર્ભને, એક જન્મથી બીજા જન્મને,
माराओ मारं, णरगाओ णरगं,	એક મરણથી બીજા મરણને, એક નરકથી બીજા નરકને પ્રાપ્ત કરે છે.
चंडे, थद्धे, चवले, माणी या वि भवइ।	તે ક્રોધી, અવિનયી, ચંચલ અને અભિમાની છે.
एवं खलु तस्स तप्पत्तियं सावज्जे त्ति आहिज्जइ।	આ પ્રમાણે તે પુરુષને અભિમાનની ક્રિયાનાં કારણે સાવદ્ય કર્મનો બંધ થાય છે.
णवमे किरियाठाणे माणवत्तिए त्ति आहिए।	આ નવમું માન પ્રત્યયિક દંડ સમાદાન (ક્રિયાસ્થાન) કહેલ છે.
१०-अहावरे दसमे किरियाठाणे मित्तदोसवत्तिए त्ति आहिज्जइ -	**૧૦. હવે દસમું મિત્ર દોષ પ્રત્યયિક દંડ સમાદાન (ક્રિયા સ્થાન) કહેવાય છે -**
से जहाणामए केइ पुरिसे-	જેમ કોઈ પુરુષ -
माईहिं वा, पिईहिं वा, भाईहिं वा, भगिणीहिं वा, भज्जाहिं वा, धूयाहिं वा, पुत्तेहिं वा, सुण्हाहिं वा सद्धिं संवसमाणे तेसिं अन्नयरंसि अहालहुगंसि अवराहंसि सयमेव गरूयं दंडं निवत्तेइ, तं जहा -	માતા, પિતા, ભાઈ, બહેન, ભાર્યા, પુત્રી, પુત્ર અને પુત્રવધૂઓની સાથે નિવાસ કરતો તેના કોઈ નાના અપરાધથી સ્વયં મોટું દંડ આપે છે, જેમકે -
सीओदगवियडंसि वा कायं ओबोलित्ता भवइ,	ઠંડીનાં દિવસમાં અત્યંત ઠંડા પાણીમાં તેના શરીરને ડૂબાડે છે.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

उसिणोदगवियडेण वा कायं ओसिंचित्ता भवइ,

ગરમીનાં દિવસોમાં તેના શરીર પર ઉકળતું ગરમ પાણી નાંખે છે,

अगणिकाएण वा कायं उड्डहित्ता भवइ,

આગથી તેના શરીર પર ડામ આપે છે.

जोत्तेण वा, वेत्तेण वा, णेत्तेण वा, तया वा, कसेण वा, छियाए वा, लयाए वा, अन्नयरेण वा दवरेण पासाइं उद्दालेत्ता भवइ।

જોતર નેતર, છડી, ચામડા કસ, ચાબુક કે દોરડાથી મારી-મારી તેમની પીઠની ખાલઉતારે છે તેમજ ડંડા કે અન્ય કોઈ પ્રકારની રસ્સીથી પ્રહાર કરીને તેની બગલની ચામડી ઉખેડી નાંખે છે.

दंडेण वा, अट्ठीण वा, मुट्ठीण वा, लेलूण वा, कवालेण वा कायं आउट्टित्ता भवइ।

તેમજ દંડાથી, હાડકાથી, મુઠ્ઠીથી, ઢેખલાથી, ઠીકરાથી માર-મારીને તેના શરીરને લોહીલુહાણ કરી દે છે.

तहप्पगारे पुरिसजाए संवसमाणे दुम्मणा भवंति, पवसमाणे सुमणा भवंति।

એવા પુરુષનાં ઘરમાં રહેવાથી પરિવારવાળા દુઃખી થાય છે અને પરદેશ જવાથી સુખી થાય છે,

तहप्पगारे पुरिसजाए दंडपासी दंडगरूए दंडपुरक्खडे अहिए इमंसि लोगंसि, अहिए परंसि लोगंसि।

એવો દંડો પાસે રાખનાર, ભારે દંડ આપનાર અને દંડાને આગળ રાખનાર પુરુષ આ લોકમાં તો પોતાનું અહિત કરે જ છે પરંતુ પરલોકમાં પણ પોતાનું અહિત કરે છે.

संजलणे कोहणे पिट्ठिमंसि या वि भवइ।

તે ક્રોધથી બળી રહ્યો છે અને પીઠ પાછળ ચાડી ખાય છે.

एवं खलु तस्स तप्पत्तियं सावज्जे त्ति आहिज्जइ।

આ પ્રમાણે તે પુરુષને મિત્રોથી દ્વેષ કરવાનાં કારણે સાવદ્ય પાપકર્મનો બંધ થાય છે.

दसमे किरियाठाणे मित्तदोसवत्तिए त्ति आहिए।

તે મિત્ર દોષ પ્રત્યયિક દંડ સમાદાન (ક્રિયા સ્થાન) કહેલ છે.

જૈન સાઈટ JAINSITE .com જૈનમ્ જયતિ શાસનમ્

११-अहावरे एक्कारसमे किरियाठाणे मायावत्तिए त्ति आहिज्जइ -

૧૧. હવે અગિયારમું માયા પ્રત્યયિક દંડ સમાદાન (ક્રિયા સ્થાન) કહેવાય છે -

जे इमे भवंति-गूढायारा, तमोकासिया, उलूगपत्तलहुया, पव्वयगुरूया, ते आरिया वि संता अणारियाओ भासाओ विउज्जंति।

જે પુરુષ ગૂઢ આચારવાળા, અંધારામાં દુરાચાર કરનાર, ઘૂવડની પાંખ જેવો હલકો હોવા છતાં પણ પોતે પોતાને પર્વતની સમાન ભારે માનનાર એવા તે આર્ય હોવા છતાં પણ અનાર્ય ભાષાઓના પ્રયોગ કરે છે.

अन्नहा संतं अप्पाणं अन्नहा मन्नंति,

તે અન્ય રુપમાં હોવા છતાં પણ સ્વયંને અન્ય રુપમાં માને છે.

अन्नं पुट्ठा अन्नं वागरेंति,

તે અન્ય વાત પૂછવા માટે અન્ય વાતની વ્યાખ્યા કરે છે,

अन्नं आइक्खियव्वं अन्नं आइक्खंति।

તેણે કહેવું તો કંઈ બીજુ હતું, પણ કહેવાય કંઈક બીજુ જાય છે.

से जहाणामए केइ पुरिसे अंतोसल्ले तं सल्लं णो सयं णीहरइ, णो अन्नेण णीहरावेइ, णो पडिविद्धंसेइ, एवामेव निण्हवेइ, अविउट्टमाणे अंतो-अंतो रियाइ,

જેમ કોઈ અંદરનાં શલ્યવાળા પુરુષ તે શલ્યને સ્વયં કાઢતા નથી. બીજા પાસે કઢાવતા નથી. તેનો નાશ પણ કરતા નથી. પરંતુ નિષ્પ્રયોજન તેને છુપાવે છે અને ન કાઢવાથી તે શલ્ય અંદરને અંદર ઊંડો ચાલ્યો જાય છે.

एवामेव माई मायं कट्टु णो आलोएइ, णो पडिक्कमेइ, णो णिंदइ, णो गरहइ, णो विउट्टइ, णो विसोहेइ, णो अकरणयाए अब्भुट्ठेइ, णो अहारिहं तवोकम्मं पायच्छित्तं पडिवज्जइ,

આ પ્રમાણે માયાવી માયા કરીને તેની આલોચના કરતા નથી. પ્રતિક્રમણ કરતા નથી. તેની નિંદા કરતા નથી. ગર્હા કરતા નથી, તેનો ત્યાગ કરતા નથી, તેનું વિશોધન કરતા નથી, ફરીથી કરવા માટે તૈયાર થતા નથી અને યથાયોગ્ય તપકર્મરુપ પ્રાયશ્ચિત સ્વીકાર કરતા નથી.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

मायी अस्सिं लोए पच्चायाइ, मायी परंसि लोए पुणो-पुणो पच्चायाइ, निंदं गहाय पसंसए णिच्चरइ, ण नियट्टइ णिसिरिय दंडं छाएइ,

એવા માયાવી આ લોકમાં જન્મ લે છે અને પરલોકમાં પણ ફરી-ફરી જન્મ લે છે. તે બીજાની નિંદા કરે છે, (બીજાથી ઘૃણા કરે છે) પોતાની પ્રશંસા કરે છે, ખરાબ કાર્યમાં પ્રવૃત્ત થાય છે. અસત્ કાર્યોથી નિવૃત્ત થતા નથી અને દંડ આપીને પણ તેને છુપાવે છે.

मायी असमाहडसुहलेसे या वि भवइ ।

એવો માયાવી અશુભ લેશ્યાઓથી યુક્ત હોય છે.

एवं खलु तस्स तप्पत्तियं सावज्जे त्ति आहिज्जइ ।

આ પ્રમાણે તે પુરુષને માયા યુક્ત ક્રિયાઓનાં કારણે સાવદ્ય પાપકર્મનો બંધ થાય છે.

एक्कारसमे किरियाठाणे मायावत्तिए त्ति आहिए ।

આ અગિયારમું માયા પ્રત્યયિક દંડ સમાદાન (ક્રિયા સ્થાન) કહેલ છે.

१२-अहावरे बारसमे किरियाठाणे लोभवत्तिए त्ति आहिज्जइ -

૧૨. હવે બારમું ક્રિયા સ્થાન લોભ પ્રત્યયિક કહેવાય છે -

जे इमे भवंति आरण्णिया, आवसहिया, गामंतिया, कण्हुईरहस्सिया,

જે તે વનમાં નિવાસ કરનાર, ઝૂંપડી બનાવીને રહેનાર, ગામની નજીક ડેરો નાંખીને રહેનાર, કોઈ ગુપ્ત સાધનાને કરનાર -

णो बहुसंजया, णो बहुपडिविरया सव्वपाण-भूय-जीव-सत्तेहिं,

તે સર્વથા સંયમી નથી, સમસ્ત પ્રાણ,ભૂત, જીવ અને સત્વોની હિંસાથી સ્વયં વિરત નથી.

ते अप्पणा सच्चामोसाइं एवं विउंजंति -

તે સ્વયં કંઈક સત્ય અને કંઈક મિથ્યા વાક્યોનો પ્રયોગ કરે છે કે -

"अहं ण हंतव्वो, अन्ने हंतव्वा,"

"હું મરવા યોગ્ય નથી, અન્ય મરવા યોગ્ય છે,"

'अहं ण अज्जावेयव्वो, अन्ने अज्जावेयव्वा,'

"હું આજ્ઞા આપવા યોગ્ય નથી, અન્ય આજ્ઞા આપવા યોગ્ય છે."

'अहं ण परिघेत्तव्वो, अन्ने परिघेत्तव्वा,'

"હું દાસ થવા યોગ્ય નથી, અન્ય દાસ થવા યોગ્ય છે,"

'अहं परितावेयव्वो, अन्ने परितावेयव्वा,'

'હું સંતાપ આપવા યોગ્ય નથી, અન્ય સંતાપ આપવા યોગ્ય છે.'

'अहं ण उद्दवेयव्वो, अन्ने उद्दवेयव्वा,'

'હું પીડા આપવા યોગ્ય નથી, અન્ય પીડા આપવા યોગ્ય છે.'

एवामेव ते इत्थिकामेहिं मुच्छिया, गिद्धा, गढिया, गरहिया, अज्झोववण्णा जाव वासाइं चउ-पंचमाइं छद्दसमाइं अप्पयरो वा, भुज्जयरो वा भुंजित्तु भोगभोगाइं कालमासे कालं किच्चा अन्नयरेसु आसुरिएसु किब्बिसिएसु ठाणेसु उववत्तारो भवंति ।

આ પ્રમાણે તે સ્ત્રી ભોગોમાં મૂર્છિત, ગૃદ્ધ, ગ્રસ્ત, ગર્હિત, આસક્ત થઈને ચાર, પાંચ, છ કે દસ વર્ષ સુધી થોડા કે અધિક કામભાગોનો ઉપભોગ કરીને મૃત્યુનાં સમયે મરીને અસુરોમાં કે કિલ્વિષિક સ્થાનોમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

तओ विप्पमुच्चमाणा भुज्जो-भुज्जो एलमूयत्ताए तमूयत्ताए जाइमूयत्ताए पच्चायंति ।

તે ત્યાંથી મરીને ફરી-ફરી બકરાની જેમ ગૂંગો, આંધળો અને જન્મથી ગૂંગો- આંધળો થાય છે.

एवं खलु तस्स तप्पत्तियं सावज्जे त्ति आहिज्जइ ।

આ પ્રમાણે વિષય - લોલુપતાનાં કારણે તે પુરુષને લોભ પ્રત્યયિક સાવદ્ય પાપકર્મનો બંધ થાય છે.

જૈન સાઈટ JAINSITE.com જૈનમ્ જયતિ શાસનમ્

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

दुवालसमे किरियाठाणे लोभवत्तिए त्ति आहिए।

इच्चेयाइं दुवालस किरियाठाणाइं दविएणं समणेण वा, माहणेण वा सम्मं सुपरिजाणियव्वाइं भवंति।

- सूय. सु. २, अ. २, सु. ६९५-७०६

५८. अधम्म बहुल मिस्सठाणस्स सरूव परूवणं-

अहावरे तच्चस्स ठाणस्स मिस्सगस्स विभंगे एवमाहिज्जइ- जे इमे भवंति-आरण्णिया **-जाव-** अन्नयरेसु आसुरिएसु किब्बिसिएसु ठाणेसु उववत्तारो भवंति।

तओ विप्पमुच्चमाणा भुज्जो एलमूयत्ताए तमूयत्ताए पच्चायंति।

एस ठाणे अणारिए **-जाव-** असव्वदुक्खप्पहीणमग्गे एगंतमिच्छे असाहू।

एस खलु तच्चस्स ठाणस्स मिस्सगस्स विभंगे एवमाहिए।

- सूय. सु. २, अ. २, सु. ७१२

इच्चेएहिं बारसएहिं किरिया ठाणेहिं वट्टमाणा जीवा नो सिज्झिंसु **-जाव-** नो सव्वदुक्खाणमंतं करेंसु वा, करेंति वा, करिस्संति वा।

- सूय. सु. २, अ. २, सु. ७२१ (१)

५९. अधम्म पक्खे पावादुयाणं समाहरणं-

एवामेव समणुगम्ममाणा इमेहिं चेव दोहिं ठाणेहिं समोयरंति, तं जहा-

धम्मे चेव, अधम्मे चेव, उवसंते चेव, अणुवसंते चेव।

तत्थ णं जे से पढमस्स ठाणस्स अधम्मपक्खस्स विभंगे एवमाहिए।

तत्थ णं इमाइं तिण्णि तेवट्ठाइं पावाउयसयाइं भवंतीतिमक्खायाइं, तं जहा -

१. किरियावाईणं, २. अकिरियावाईणं,

३. अण्णाणियवाईणं, ४. वेणइयवाईणं।

ते वि निव्वाणमाहंसु, ते वि पलिमोक्खमाहंसु,

ते वि लवंति सावगा, ते वि लवंति सावइत्तारो।

- सूय. सु. २, अ. २, सु. ७१७

આ બારમું લોભ પ્રત્યયિક દંડ સમાદાન (ક્રિયા સ્થાન) કહેલ છે.

તે બારમું ક્રિયા સ્થાન રાગ-દ્વેષથી મુક્ત શ્રમણ, બ્રાહ્મણને સમ્યક્ પ્રકારથી જાણી લેવું જોઈએ.

૫૮. અધર્મ યુક્ત મિશ્ર સ્થાનનાં સ્વરુપનું પ્રરુપણ :

હવે ત્રીજું સ્થાન મિશ્રનું વિકલ્પ આ પ્રમાણે કહેવાય છે - જે તે આરણ્યક (અરણ્યવાસી તપસ્વી) આદિ હોય છે **-યાવત્-** તે મરીને અસુરોમાં કે કિલ્વિષિક સ્થાનોમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

તે ત્યાંથી મરીને ફરીથી મેમનાની જેમ ગુંગો અને આંધળાનાં રુપમાં જન્મ લે છે.

આ સ્થાન અનાર્ય **-યાવત્-** બધા દુઃખોનાં ક્ષયનો અમાર્ગ, એકાંત મિથ્યા અને ખરાબ છે.

આ ત્રીજું સ્થાન મિશ્ર પક્ષનો વિકલ્પ આ પ્રમાણે કહેલ છે.

આ (પૂર્વોક્ત) બાર ક્રિયા સ્થાનોમાં વર્તમાન જીવ સિદ્ધ થયેલ નથી. થતા નથી અને થશે નહિં **-યાવત્-** દુઃખોનો અંત કરેલ નથી, કરતા નથી અને કરશે પણ નહિં.

૫૯. અધર્મ પક્ષમાં પ્રાવાદુકોનું સમાહરણ :

આ પ્રમાણે પૂર્વ પ્રતિપાદિત ત્રણ પક્ષ આ બે સ્થાનોમાં સમવતરિત થઈ જાય છે, જેમકે -

ધર્મમાં અને અધર્મમાં, ઉપશાંતમાં અને અનુપશાંતમાં.

તેમાં જે પ્રથમ સ્થાન અધર્મપક્ષનો છે તેનો વિભંગ આ પ્રમાણે કહેલ છે,

એમાં તે ત્રણસો ત્રેસઠ પ્રાવાદુક અર્થાત્ દાર્શનિક કહેલ છે, જેમકે -

૧. ક્રિયાવાદી, ૨. અક્રિયાવાદી,

૩. અજ્ઞાનવાદી, ૪ વિનયવાદી.

તેઓએ નિર્વાણનું વર્ણન કરેલ છે, તેઓએ મોક્ષનું પણ વર્ણન કરેલ છે.

તે શ્રાવકોનું પણ વર્ણન કરે છે અને તે ધર્મ ગુરુઓનું પણ વર્ણન કરે છે.

जैन साईट JAINSITE जैनम् जयति शासनम्

६०. **अधम्म पक्खीय पुरिसाणं पवित्ति परिणामो य-**

से एगइओ आयहेउं वा, णायहेउं वा, सयणहेउं वा, अगारहेउं वा, परिवार हेउं वा, नायगं वा, सहवासियं वा णिस्साए-

१. अणुगामिए, २. अदुवा उवचरए, ३. अदुवा पाडिपहिए, ४. अदुवा संधिच्छेयए, ५. अदुवा गंठिच्छेयए, ६. अदुवा ओरब्भिए, ७. अदुवा सोयरिए, ८. अदुवा वागुरिए, ९. अदुवा साउणिए, १०. अदुवा मच्छिए, ११. अदुवा गोपालए, १२. अदुवा गोघायए, १३. अदुवा सोवणिए, १४. अदुवा सोवणियंतिए।

१. से एगइओ अणुगामियभावं पडिसंधाय तमेव अणुगमियाणुगमिय हंता छेत्ता भेत्ता लुंपइत्ता विलुंपइत्ता उद्दवइत्ता आहारं आहारेइ।

इइ से महया पावेहिं कम्मेहिं अत्ताणं उवक्खाइत्ता भवइ।

२. से एगइओ उवचरगभावं पडिसंधाय तमेव उवचरइ हंता **-जाव-** उद्दवइत्ता आहारं आहारेइ।

इइ से महया पावेहिं कम्मेहिं अत्ताणं उवक्खाइत्ता भवइ।

३. से एगइओ पाडिपहियभावं पडिसंधाय तमेव पडिपहे ठिच्चा हंता **-जाव-** उद्दवइत्ता आहारं आहारेइ।

इइ से महया पावेहिं कम्मेहिं अत्ताणं उवक्खाइत्ता भवइ।

४. से एगइओ संधिच्छेदगभावं पडिसंधाय तमेव संधिं छेत्ता भेत्ता **-जाव-** उद्दवइत्ता आहारं आहारेइ।

૬૦. **અધર્મ પક્ષમાં પુરુષોની પ્રવૃત્તિ અને પરિણામ.**

કોઈ પ્રાણી મનુષ્ય પોતાના માટે, જ્ઞાતિજનોનાં માટે, શયન સામગ્રી માટે, ઘર બનાવવા માટે, પરિવારનાં માટે, પરિચિતજન કે પડોસીનાં માટે નિમ્નોક્ત પાપકર્મનું આચરણ કરે છે -

૧. આનુગામિક (સહગામી) બનીને, ૨. અથવા ઉપચરક (સેવક) બનીને, ૩. અથવા પ્રાતિપથિક (માર્ગમાં લૂંટી લેનાર) બનીને, ૪. અથવા સંધિચ્છેદક (સેંધ લગાડનાર) બનીને, ૫. અથવા ગ્રંથિચ્છેદક (ગાંઠ કાપનાર) બનીને, ૬. અથવા ઔરભ્રિક (ઘેટાનો વધ કરનાર) બનીને, ૭. અથવા સૌકરિક (ડુક્કરનો વધ કરનાર) બનીને, ૮. અથવા વાગુરિક (હરણને પકડનાર) બનીને, ૯, અથવા શાકુનિક (પક્ષીઓને જાળમાં ફસાવનાર) બનીને, ૧૦. અથવા માત્સ્યિક (મચ્છીમાર) બનીને, ૧૧. અથવા ગોવાળક બનીને, ૧૨. અથવા ગૌઘાતક (કસાઈ) બનીને, ૧૩. અથવા શ્વપાલક (કૂતરાને પાળનાર) બનીને, ૧૪. અથવા શૌવનિકાન્તિક (કૂતરાથી શિકાર કરાવનાર) બનીને,

૧. કોઈ પાપી પુરુષ ગ્રામાન્તર જતા કોઈ ધનવાનની પાછળ-પાછળ જઈને તેને દંડાથી મારે છે. (તલવાર આદિથી) છેદન કરે છે, (ભાલા આદિથી) ભેદન કરે છે. (વાળ આદિ પકડીને) ઘસેડે છે, (ચાબુક આદિથી મારીને) તેને જીવન રહિત કરી તેના ધનને લૂંટીને આજીવિકા કરે છે.

આ પ્રમાણે તે મહાન્ પાપ કર્મોનાં કારણે મહાપાપીનાં નામથી પોતે પોતાને જગતમાં પ્રખ્યાત કરી લે છે.

૨. કોઈ પાપી પુરુષ કોઈ ધનવાનનો સેવક થઈને તેનો પીછો કરતો તેને ડંડા આદિથી મારીને **-યાવત્-** જીવન રહિત કરીને ધન છીનવીને આજીવિકાનું ઉપાર્જન કરે છે.

આ પ્રમાણે તે મહાન્ પાપકર્મોથી મહાપાપીનાં રુપમાં પોતે પોતાને જગતમાં પ્રખ્યાત કરી લે છે.

૩. કોઈ પાપી પુરુષ લુટારાનો ભાવ બનાવીને ગ્રામથી આવતા કોઈ ધનાઢ્ય પુરુષનો માર્ગ રોકીને તેને ડંડા વગેરેથી મારીને **-યાવત્-** જીવન રહિત કરી ધન છીનવીને આજીવિકાનું ઉપાર્જન કરે છે.

આ પ્રમાણે તે મહાન્ પાપ કર્મોથી પોતે પોતાને મહાપાપીનાં રુપમાં જગતમાં પ્રસિદ્ધ કરે છે.

૪. કોઈ પાપી પુરુષ ધનવાનનાં ઘરમાં સેંધ લગાવીને પ્રાણીઓનું છેદન, ભેદન કરી **-યાવત્-** તેને જીવન રહિત કરી તેનું ધન છીનવીને આજીવિકાનું ઉપાર્જન કરે છે.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

इइ से महया पावेहिं कम्मेहिं अत्ताणं उवक्खाइत्ता भवइ ।

आ प्रमाणे ते महान् पापकर्मोथी स्वयंने महापापीनां नामथी जगतमां प्रसिद्ध करे छे.

५. से एगइओ गंठिच्छेदगभावं पडिसंधाय तमेव गंठिं छेत्ता भेत्ता **-जाव-** उद्दवइत्ता आहारं आहारेइ ।

५. कोई पापी पुरुष धनवानोनां धननी गांठ कापवानो धंधो अपनावीने तेना स्वामीनुं छेदन-भेदन करी **-यावत्-** तेने जीवन रहित करी तेनुं धन छीनवीने आजीविकानुं उपार्जन करे छे.

इइ से महया पावेहिं कम्मेहिं अत्ताणं उवक्खाइत्ता भवइ ।

आ प्रमाणे ते महान् पाप कर्मोना कारणे ते स्वयंने महापापीनां रुपमां जगतमां विख्यात करी ले छे.

६. से एगइओ उरब्भियभावं पडिसंधाय उरब्भं वा, अण्णयरं वा तसं पाणं हंता **-जाव-** उद्दवइत्ता आहारं आहारेइ ।

६. कोई पापी पुरुष घेटानुं गोवाळ बनीने ते घेटामांथी कोईने के अन्य कोई पण त्रस प्राणीने मारी-पीटीने **-यावत्-** तेने जीवन रहित करी तेनुं मांस खाय छे के तेनुं मांस वेचीने आजीविका चलावे छे.

इइ से महया पावेहिं कम्मेहिं अत्ताणं उवक्खाइत्ता भवइ ।

आ प्रमाणे ते महान् पापकर्मोनां कारणे जगतमां स्वयंने महापापीनां नामथी प्रसिद्ध करी ले छे.

७. से एगइओ सोयरियभावं पडिसंधाय महिसं वा, अण्णयरं वा तसं पाणं हंता **-जाव-** उद्दवइत्ता आहारं आहारेइ ।

७. कोई पापी पुरुष डुक्करोने पाळवानुं अथवा कसाईनो धंधो अपनावीने भेंस, डुक्कर के बीजा त्रस प्राणीने मारी-पीटीने **-यावत्-** तेने जीवन रहित करी पोतानी आजीविकानुं उपार्जन करे छे.

इइ से महया पावेहिं कम्मेहिं अत्ताणं उवक्खाइत्ता भवइ ।

आ प्रमाणे ते महान् पाप-कर्मोनां कारणे संसारमां पोते पोताने महापापीनां नामथी प्रसिद्ध करी ले छे.

८. से एगइओ वागुरियभावं पडिसंधाय मिगं वा, अण्णयरं वा तसं पाणं हंता **-जाव-** उद्दवइत्ता आहारं आहारेइ ।

८. कोई पापी मनुष्य शिकारीनो धंधो अपनावीने हरण के अन्य कोई त्रस प्राणीने मारी-पीटीने **-यावत्-** जीवन रहित करी पोतानी आजीविकानुं उपार्जन करे छे.

इइ से महया पावेहिं कम्मेहिं अत्ताणं उवक्खाइत्ता भवइ ।

आ प्रमाणे ते महान् पापकर्मोनां कारणे जगतमां ते स्वयंने महापापीनां नामथी प्रसिद्ध करी ले छे.

९. से एगइओ साउणियभावं पडिसंधाय सउणिं वा, अण्णयरं वा तसं पाणं हंता **-जाव-** उद्दवइत्ता आहारं आहारेइ ।

९. कोई पापी मनुष्य शिकारी बनीने पक्षीओने के अन्य कोई त्रण प्राणीने मारी-पीटीने **-यावत्-** जीवन रहित करी पोतानी आजीविकानुं उपार्जन करे छे.

इइ से महया पावेहिं कम्मेहिं अत्ताणं उवक्खाइत्ता भवइ ।

आ प्रमाणे ते महान् पापकर्मोनां कारणे जगतमां स्वयंने महापापीनां नामथी प्रख्यात करी ले छे.

१०. से एगइओ मच्छियभावं पडिसंधाय मच्छं वा, अण्णयरं वा तसं पाणं हंता **-जाव-** उद्दवइत्ता आहारं आहारेइ ।

१०. कोई पापी मनुष्य माछीमार बनीने माछली के अन्य त्रस जलजंतुओने मारीने **-यावत्-** जीवन रहित करीने पोतानी आजीविकानुं उपार्जन करे छे.

इइ से महया पावेहिं कम्मेहिं अत्ताणं उवक्खाइत्ता भवइ ।

आ प्रमाणे ते महान् पापकर्मोनां कारणे जगतमां स्वयंने महापापीनां नामथी प्रसिद्ध करी ले छे.

जैन साईट JAINSITE.com जैनम् जयति शासनम्

११. से एगइओ गोपालगभावं पडिसंधाय तमेव गोणं वा परिजविय-परिजविय हंता **-जाव-** उद्दवइत्ता आहारं आहारेइ।

इइ से महया पावेहिं कम्मेहिं अत्ताणं उवक्खाइत्ता भवइ।

૧૧. કોઈ પાપી મનુષ્ય ગાયને પાળવાનો ધંધો સ્વીકાર કરીને (ક્રોધિત થઈને) તેજ ગાયોને અથવા તેના વાછરડાને ટોળાથી પૃથક્ કાઢી-કાઢીને વારંવાર કાઢીને તેને મારે-પીટે છે **-યાવત્-** જીવન રહિત કરી પોતાની આજીવિકાનું ઉપાર્જન કરે છે.

આ પ્રમાણે તે મહાન્ પાપકર્મોનાં કારણે જગતમાં મહાપાપીનાં નામથી પ્રસિદ્ધ થઈ જાય છે.

१२. से एगइओ गोघातगभावं पडिसंधाय गोणं वा, अण्णयरं वा तसं पाणं हंता **-जाव-** उद्दवइत्ता आहारं आहारेइ।

इइ से महया पावेहिं कम्मेहिं अत्ताणं उवक्खाइत्ता भवइ।

૧૨. કોઈ પાપી મનુષ્ય ગોવંશઘાતક (કસાઈ)નો ધંધો અપનાવીને ગાય (બળદ) કે અન્ય કોઈ પણ ત્રસ પ્રાણીને મારી-પીટીને **-યાવત્-** જીવન રહિત કરી પોતાની આજીવિકાનું ઉપાર્જન કરે છે.

આ પ્રમાણે તે મહાન્ પાપ કર્મોનાં કારણે જગતમાં પોતે પોતાને મહાપાપીનાં રુપમાં પ્રસિદ્ધ કરી લે છે.

१३. से एगइओ सोवणियभावं पडिसंधाय सुणगं वा, अण्णयरं वा तसं पाणं हंता **-जाव-** उद्दवइत्ता आहारं आहारेइ।

इइ से महया पावेहिं कम्मेहिं अत्ताणं उवक्खाइत्ता भवइ।

૧૩. કોઈ પાપી મનુષ્ય કૂતરા પાળવાનો ધંધો અપનાવીને તેમાં કોઈ કૂતરાને કે અન્ય કોઈ ત્રસ પ્રાણીને મારી-પાટીને **-યાવત્-** જીવન રહિત કરી પોતાની આજીવિકાનું ઉપાર્જન કરે છે.

આ પ્રમાણે તે મહાન્ પાપકર્મોનાં કારણે જગતમાં સ્વયંને મહાપાપીનાં રુપમાં પ્રસિદ્ધ કરી લે છે.

जैन साईट JAINSITE.com જૈનમ્ જયતિ શાસનમ્

१४. से एगइओ सोवणियंतियभावं पडिसंधाय मणुस्सं वा, अण्णयरं वा तसं पाणं हंता **-जाव-** उद्दवइत्ता आहारं आहारेइ।

इइ से महया पावेहिं कम्मेहिं अत्ताणं उवक्खाइत्ता भवइ।

૧૪. કોઈ પાપી મનુષ્ય શિકારી કૂતરાથી શિકાર કરવાનો વ્યવસાય અપનાવીને મનુષ્ય કે અન્ય પ્રાણીને મારી-પીટીને **-યાવત્-** જીવન રહિત કરી પોતાની આજીવિકાનું ઉપાર્જન કરે છે.

આ પ્રમાણે તે મહાન્ પાપકર્મોનાં કારણે જગતમાં મહાપાપીનાં રુપમાં પ્રસિદ્ધ થઈ જાય છે.

१. से एगइओ परिसामज्झाओ उट्ठित्ता अहमेयं हणामि त्ति कट्टु -

तित्तिरं वा, वट्टगं वा, चडगं वा, लावगं वा, कवोयगं वा, कविं वा, कविंजलं वा अण्णयरं वा तसं पाणं हंता **-जाव-** उद्दवइत्ता आहारं आहारेइ।

इइ से महया पावेहिं कम्मेहिं अत्ताणं उवक्खाइत्ता भवइ।

૧. કોઈ પાપી પુરુષ પરિષદ્નાં વચમાં ઉઠીને કહે છે કે : "હું આ પ્રાણીને મારું છું."

ત્યારપછી તે તીતર, બતક, ચકલી, લાવરી, કબુતર, વાંદરો કે કપિંજલ, અન્ય કોઈ ત્રસ જીવને મારે છે **-યાવત્-** પ્રાણ રહિત કરીને તેનો આહાર કરે છે.

આ પ્રમાણે તે મહાન્ પાપકર્મોનાં કારણે જગતમાં મહાપાપીનાં નામથી પ્રસિદ્ધ થઈ જાય છે.

२. से एगइओ केणइ आयाणेणं विरूद्धे समाणे अदुवा खलदाणेणं, अदुवा सुराथालएणं गाहावईण वा, गाहावइपुत्ताण वा सयमेव अगणिकाएणं सस्साइं झामेइ,

૨. કોઈ પાપી પુરુષ કોઈનાથી વિરુદ્ધ થવાથી કોઈ કારણથી અથવા ખરાબ અન્નાદિ દઈ દેવાથી સુરાપાત્રનો અભિષ્ટ લાભ ન થવાથી નારાજ કે ક્રોધિત થઈને તે ગૃહપતિ કે ગૃહપતિનાં પુત્રોના ધાન્યોને સ્વયં આગ લગાવીને બાળી નાંખે છે.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

अण्णेण वि अगणिकाएणं सस्साइं झामावेइ, — બીજાથી બળાવે છે.

अगणिकाएणं सस्साइं झामंतं पि अण्णं समणुजाणइ। — બાળનારને સારો જાણે છે.

इइ से महया पावेहिं कम्मेहिं अत्ताणं उवक्खाइत्ता भवइ। — આ પ્રમાણે તે મહાન્ પાપકર્મોનાં કારણે જગતમાં મહાપાપીનાં નામથી પ્રસિદ્ધ થઈ જાય છે.

३. से एगइओ केणइ आयाणेणं विरूद्धे समाणे, — ૩. કોઈ પાપી પુરુષ કોઈ કારણથી વિરુદ્ધ થવાથી,

अदुवा खलदाणेणं, अदुवा सुराथालएणं गाहावईण वा, गाहावइपुत्ताण वा, उट्टाण वा, गोणाण वा, घोडगाण वा, गद्दभाण वा सयमेव घूराओ कप्पेइ, — અથવા ખરાબ અન્નાદિ દઈ દેવાથી કે સુરાપાત્રનો અભિષ્ટ લાભ ન થવા દેવાથી તે ગૃહપતિ કે ગૃહપતિ પુત્રોનાં, ઊંટ, બળદ, ઘોડા અને ગધેડાનાં અંગોને સ્વયં કાપે છે,

अण्णेण वि कप्पावेइ, — બીજાથી કપાવે છે.

कप्पंतं पि अण्णं समणुजाणइ। — કાપનારને સારો સમજે છે.

इइ से महया पावेहिं कम्मेहिं अत्ताणं उवक्खाइत्ता भवइ। — આ પ્રમાણે તે મહાન્ પાપકર્મોનાં કારણે જગતમાં મહાપાપીનાં રુપમાં પ્રસિદ્ધ થઈ જાય છે.

४. से एगइओ केणइ आयाणेणं विरूद्धे समाणे, — ૪. કોઈ પાપી પુરુષ કોઈ કારણથી વિરુદ્ધ થવાથી,

अदुवा खलदाणेणं, अदुवा सुराथालएणं गाहावईण वा, गाहावइपुत्ताण वा, उट्टसालाओ वा, गोणसालाओ वा, घोडगसालाओ वा, गद्दभसालाओ वा, — અથવા ખરાબ અન્નાદિ દઈ દેવાથી કે સુરાપાત્રનો અભિષ્ટ લાભ ન થવા દેવાથી તે ગૃહપતિની કે ગૃહપતિનાં પુત્રોની, ઊંટશાળા, ગૌશાળા, અશ્વશાળા કે ગર્દભશાળાને,

कंटगबोंदियाए पडिपेहित्ता सयमेव अगणिकाएणं झामेइ, — કાંટાથી ઢાંકીને સ્વયં આગ લગાવીને બાળી દે છે,

अण्णेण वि झामावेइ, — બીજાથી બળાવી દે છે,

झामंतं पि अन्नं समणुजाणइ। — બાળનારને સારો સમજે છે.

इइ से महया पावेहिं कम्मेहिं अत्ताणं उवक्खाइत्ता भवइ। — આ પ્રમાણે તે મહાન્ પાપકર્મોનાં કારણે જગતમાં મહાપાપીનાં નામથી પ્રસિદ્ધ થઈ જાય છે.

५. से एगइओ केणइ आयाणेणं विरूद्धे समाणे, — ૫. કોઈ પાપી પુરુષ કોઈ કારણથી વિરુદ્ધ થવાથી,

अदुवा खलदाणेणं, अदुवा सुराथालएणं गाहावईण वा, गाहावइपुत्ताण वा, कुंडलं वा, मणिं वा, मोत्तियं वा सयमेव अवहरइ, — અથવા ખરાબ અન્ન આદિ દઈ દેવાથી કે સુરાપાત્રનો અભિષ્ટ લાભ ન થવા દેવાથી તે ગૃહપતિના કે ગૃહપતિ પુત્રોનાં, કુંડલ, મણિ કે મોતીનું સ્વયં અપહરણ કરે છે.

अन्नेण वि अवहरावेइ, — બીજાથી અપહરણ કરાવે છે.

अवहरंतं पि अन्नं समणुजाणइ। — અપહરણ કરનારને સારો સમજે છે.

इइ से महया पावेहिं कम्मेहिं अत्ताणं उवक्खाइत्ता भवइ। — આ પ્રમાણે તે મહાન્ પાપ કર્મોનાં કારણે જગતમાં મહાપાપીનાં નામથી પ્રસિદ્ધ થઈ જાય છે.

६. से एगइओ केणइ आयाणेणं विरूद्धे समाणे — ૬. કોઈ પાપી પુરુષ કોઈ કારણથી વિરુદ્ધ થવાથી,

समणाणं वा, माहणाणं वा, छत्तगं वा, दंडगं वा, भंडगं वा, मत्तगं वा, लट्ठिगं वा, भिसिगं वा, चेलगं वा, चिलिमिलिगं वा, चम्मगं वा, चम्मच्छेदणगं वा, चम्मकोसं वा- — શ્રમણો કે માહણોનાં છત્ર, દંડ, ઉપકરણ, પાત્ર, લાકડી, આસન, વસ્ત્ર, પર્દા (મચ્છરદાની) ચર્મ, ચાકુ કે ચામડાની થેલીનું -

सयमेव अवहरइ, — સ્વયં અપહરણ કરી લે છે.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

अन्नेण वि अवहरावेइ,
अवहरंतं पि अन्नं समणुजाणइ।
इइ से महया पावेहिं कम्मेहिं अत्ताणं उवक्खाइत्ता भवइ।

બીજાથી અપહરણ કરાવે છે.
અપહરણ કરનારને સારો સમજે છે.
આ પ્રમાણે તે મહાન્ પાપકર્મોનાં કારણે જગતમાં મહાપાપીનાં નામથી પ્રસિદ્ધ થઈ જાય છે.

७. से एगइओ णो वितिगिंछइ गाहावईण वा, गाहावइपुत्ताण वा,
सयमेव अगणिकाएणं ओसहीओ झामेइ,
अण्णेण वि झामावेइ,
झामंतं पि अन्नं समणुजाणइ।
इइ से महया पावेहिं कम्मेहिं अत्ताणं उवक्खाइत्ता भवइ।

૭. કોઈ પાપી પુરુષ વગર વિચાર્યે કોઈ ગૃહપતિ કે ગૃહપતિ-પુત્રોનાં ધાન્યોને,
સ્વયં આગ લગાવીને બાળી નાંખે છે.
બીજાથી બળાવે છે,
બાળનારને સારો સમજે છે.
આ પ્રમાણે તે મહાન્ પાપકર્મોનાં કારણે જગતમાં મહાપાપીનાં નામથી પ્રસિદ્ધ થઈ જાય છે.

८. से एगइओ णो वितिगिंछइ गाहावईण वा, गाहावइपुत्ताण वा, उट्टाण वा, गोणाण वा, घोडगाण वा, गद्दभाण वा सयमेव घुराओ कप्पेइ।
अण्णेण वि कप्पावेइ,
अण्णं पि कप्पंतं समणुजाणइ।
इइ से महया पावेहिं कम्मेहिं अत्ताणं उवक्खाइत्ता भवइ।

૮. કોઈ પાપી પુરુષ વગર વિચાર્યે કોઈ ગૃહપતિ કે ગૃહપતિ પુત્રોનાં ઊંટ, બળદ, ઘોડા અને ગધેડાનાં અંગોને સ્વયં કાપે છે.
બીજાથી કપાવે છે.
કાપનારને સારો સમજે છે.
આ પ્રમાણે તે મહાન્ પાપકર્મોનાં કારણે જગતમાં મહાપાપીનાં નામથી પ્રસિદ્ધ થઈ જાય છે.

९. से एगइओ णो वितिगिंछइ गाहावईण वा, गाहावइपुत्ताण वा, उट्टसालाओ वा, गोणसालाओ वा, घोडगसालाओ वा, गद्दभसालाओ वा, कंटगबोंदियाए पडिपेहित्ता सयमेव अगणिकाएणं झामेइ,
अण्णेण वि झामावेइ,
झामंतं पि अन्नं समणुजाणइ।
इइ से महया पावेहिं कम्मेहिं अत्ताणं उवक्खाइत्ता भवइ।

૯. કોઈ પાપી પુરુષ વગર વિચાર્યે કોઈ ગૃહપતિની કે ગૃહપતિનાં પુત્રોની ઉષ્ટ્રશાળા, ગૌશાળા, અશ્વશાળા કે ગર્દભશાળાઓને કાંટાથી ઢાંકીને સ્વયં આગ લગાવીને બાળી નાંખે છે.
બીજાથી બળાવે છે.
બાળનારને સારો સમજે છે.
આ પ્રમાણે તે મહાન્ પાપકર્મોનાં કારણે જગતમાં મહાપાપીનાં નામથી પ્રસિદ્ધ થઈ જાય છે.

१०. से एगइओ णो वितिगिंछइ गाहावईण वा, गाहावइपुत्ताण वा, कुंडलं वा, मणिं वा, मोत्तियं वा सयमेव अवहरइ,
अन्नेण वि अवहरावेइ,
अवहरंतं पि अन्नं समणुजाणइ।
इइ से महया पावेहिं कम्मेहिं अत्ताणं उवक्खाइत्ता भवइ।

૧૦. કોઈ પાપી પુરુષ વગર વિચાર્યે ગૃહપતિ કે ગૃહપતિપુત્રોનાં કુંડલ, મણિ કે મોતીનું સ્વયં અપહરણ કરે છે.
બીજાથી અપહરણ કરાવે છે.
અપહરણ કરનારને સારો સમજે છે.
આ પ્રમાણે તે મહાન્ પાપકર્મોનાં કારણે જગતમાં મહાપાપીનાં નામથી પ્રસિદ્ધ થઈ જાય છે.

जैन साईट JAINSITE जैनम् जयति शासनम्

११. से एगइओ णो वितिगिंछइ, समणाण वा, माहणाण वा, छत्तगं वा, दंडगं वा, भंडगं वा, मत्तगं वा, लट्ठिगं वा, भिसिगं वा, चेलगं वा, चिलिमिलिगं वा, चम्मगं वा, चम्मच्छेदणगं वा, चम्मकोसियं वा-सयमेव अवहरइ,

अण्णेण वि अवहरावेइ,

अवहरंतं अन्नं समणुजाणइ।

इइ से महया पावेहिं कम्मेहिं अत्ताणं उवक्खाइत्ता भवइ।

૧૧. કોઈ પાપી પુરુષ વગર વિચાર્યે શ્રમણો કે માહણોનાં છત્ર, દંડ, ઉપકરણ,પાત્ર, લાકડી, આસન, વસ્ત્ર, મચ્છરદાની, ચર્મ, ચાકુ કે ચર્મકોશનું સ્વયં અપહરણ કરે છે.

બીજાથી અપહરણ કરાવે છે,

અપહરણ કરનારને સારો સમજે છે.

આ પ્રમાણે તે મહાન્ પાપ કર્મોનાં કારણે જગતમાં મહાપાપીનાં નામથી પ્રસિદ્ધ થઈ જાય છે.

१२. से एगइओ समणं वा, माहणं वा दिस्सा णाणाविहेहिं पावकम्मेहिं अत्ताणं उवक्खाइत्ता भवइ।

अदुवा णं अच्छराए आफालेत्ता भवइ।

अदुवा णं फरूसं वदित्ता भवइ,

कालेण वि से अणुपविट्ठस्स असणं वा -जाव- साइमं वा णो दवावेत्ता भवइ।

जे इमे भवंति-वोण्णमंता भारोक्कंता अलसगा वसलगा किमणगा समणगा पव्वयंती ते इणमेव जीवियं धिज्जीवियं संपडिब्रूहेति।

नाइं ते पारलोइयस्स अट्ठस्स किंचि वि सिलिस्संति ते दुक्खंति, ते सोयंति, ते जूरंति, ते तिप्पंति, ते पिट्टंति, ते परितप्पंति, ते दुक्खण-सोयण-जूरण- तिप्पण-पिट्टण-परितप्पण-वह-बंधणपरिकिलेसाओ अपडिविरया भवंति।

१२. કોઈ પુરુષ શ્રમણ કે બ્રાહ્મણને જોઈને નાના પ્રકારનાં પાપકર્મ કરનારનાં રુપમાં પોતે પોતાને પ્રખ્યાત કરે છે.

અથવા ચુટકીઓ વગાડે છે,

અથવા કઠોર વચન બોલે છે.

સમય પર ઘર આવેલને અશન -યાવત્- સ્વાદ્ય આપવા દેતા નથી.

તે કહે છે : "જે તે હોય છે લકડહાર, ભાર ખેંચનાર, આળસુ, શુદ્ર, નપુંસક, યાચક તે આવા ધિક્કારપૂર્ણ જીવિકાવાળા જીવનને ચલાવે છે.

તે કંઈપણ પારલૌકિક અર્થની સાધના કરી શકતા નથી. તે દુઃખી થાય છે. શોક કરે છે, ખિન્ન થાય છે, રડે છે, પીટાય છે અને પરિતપ્ત થાય છે. તે દુઃખ, શોક, ખેદ, અશ્રુ-વિમોચન, પીડા, પરિતાપ, બંધ અને પરિક્લેશથી વિરત થતાં નથી.

ते महया आरंभेणं, ते महया समारंभेणं, ते महया आरंभ-समारंभेणं विरूवरूवेहिं पावकम्मकिच्चेहिं उरालाइं माणुस्सगाइं भोगभोगाइं भुंजित्तारो भवंति, तं जहा-

अन्नं अन्नकाले, पाणं पाणकाले, वत्थं वत्थकाले, लेणं लेणकाले, सयणं सयणकाले,

તે મહાન્ આરંભ, સમારંભ, મહાન્ આરંભ-સમારંભ, નાના પ્રકારના પાપકારી કૃત્યોથી ઉદાર માનુષિક ભોગોને ભોગનાર થાય છે. જેમકે -

ભોજનનાં સમયે ભોજન, પાણીનાં સમયે પાણી, વસ્ત્રનાં સમયે વસ્ત્ર, આવાસના સમયે આવાસ અને શયનનાં સમયે શયન.

सपुव्वावरं च णं ण्हाए कयबलिकम्मे कयकोउयमंगलपायच्छित्ते सिरसाण्हाए कंठे मालकडे आविद्धमणिसुवण्णे कप्पियमालामउली पडिबद्धसरीरे वग्घारियसोणिसुत्तग-मल्ल-दामकलावे अहयवत्थपरिहिए चंदणोक्खित्तगाय-सरीरे-

તે સવાર-સાંજ હાથ-મોં ધોવે, કુળ દેવતાની પૂજા કરે, કૌતુક-મંગળ અને પ્રાયશ્ચિત્ત કરે, માથાથી પગ સુધી સ્નાન કરે, ગળામાં માળા પહેરીને, મણિજટિત સુવર્ણમય ચૂડામણી પહેરીને માળાયુક્ત મુકુટ ધારણ કરી, કમ્મરપટ્ટો બાંધીને, પુષ્પમાળાને ધારણ કરી, નવા વસ્ત્ર પહેરીને શરીર અને તેના અવયવો પર ચંદનનો લેપ કરે.

जैन साइट JAINSITE जैनम् जयति शासनम्

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

महइमहालियाए कूडागारसालाए,
महइमहालयंसि सीहासणंसि इत्थीगुम्मसंपरिवुडे,
सव्वराइएणं जोइणा झियायमाणेणं,
महयाहयनट्ट गीय-वाइय-तंती-तल-ताल-तुडिय-घण-मुइंगपडुप्पवाइयरवेणं, उरालाइं माणुस्सगाइं भोगभोगाइं भुंजमाणे विहरइ।

અતિ વિશાળ કૂટાગારશાળામાં,
અતિવિશાળ સિંહાસન પર બેસી, સ્ત્રી-સમૂહથી પરિવૃત્ત હોય,
પૂરી રાત દિપક બળતો હોય,
મહાન્ પ્રયત્નથી આહત, નાટ્ય, ગીત, વાદ્ય, વીણા, તલ, તાલ, તૂર્ય, ઘંટ અને મૃદંગનાં કુશળવાદકો દ્વારા વગાડતા સ્વરની સાથે ઉદાર માનુષિક ભોગોને ભોગવતા રહે છે.

तस्स णं एगमवि आणवेमाणस्स जाव चत्तारि पंच जणा अवुत्ता चेव अब्भुट्ठेंति,

તે એકને આજ્ઞા આપે છે ત્યારે વગર બોલાવે ચાર-પાંચ મનુષ્ય ઉઠીને ઉભા રહે છે. (તે કહે છે -)

"भण देवाणुप्पिया! किं करेमो? किं आहरेमो? किं उवणेमो?

'હે દેવાનુપ્રિય! અમે શું કરીએ? શું લાવીએ? શું ભેટ કરીએ?

किं उवट्ठावेमो? किं भे हियइच्छियं? किं भे आसगस्स सयइ?"

શું ઉપસ્થિત કરીએ? તમારું દિલ શું ચાહે છે? તમારા મુખને શું સ્વાદિષ્ટ લાગે છે?"

तमेव पासित्ता अणारिया एवं वयंति-

તે પુરુષને જોઈ અનાર્ય આ પ્રમાણે કહે છે -

'देवे खलु अयं पुरिसे, देवसिणाए खलु अयं पुरिसे, देवजीवणिज्जे खलु अयं पुरिसे।'

"આ પુરુષ દેવતા છે, આ પુરુષ દેવ-સ્નાતક છે. આ પુરુષ દેવતા જેવું જીવન જીવવાવાળો છે."

अण्णे वि णं उवजीवंति।

આના સહારે બીજા પણ જીવે છે.

तमेव पासित्ता आरिया वदंति-

તે જ પુરુષને જોઈ આર્ય કહે છે -

अभिक्कंतकूरकम्मे खलु अयं पुरिसे अइधुए, अइआयरक्खे दाहिणगामिए नेरइए कण्हपक्खिए आगमिस्साणं दुल्लभबोहिए या वि भविस्सइ।

તે ક્રૂરકર્મમાં પ્રવૃત્ત, ભારે કર્મવાળા, અતિ સ્વાર્થી, દક્ષિણ દિશામાં જવાવાળા, નરકમાં ઉત્પન્ન થનાર, કૃષ્ણપાક્ષિક અને ભવિષ્યકાળમાં દુર્લભ બોધિક થશે.

इच्चेयस्स ठाणस्स उट्ठित्ता वेगे अभिगिज्झंति,

આ (ભોગી) પુરુષ જેવા સ્થાનને કેટલા પ્રવ્રજિત પુરુષ પણ ચાહે છે.

अणुट्ठित्ता वेगे अभिगिज्झंति,

કેટલાક ગૃહસ્થ પણ ચાહે છે.

अभिझंझाउरा अभिगिज्झंति।

જે તૃષ્ણાથી આતુર છે. (તે બધા) ચાહે છે.

एस ठाणे अणारिए अकेवले अप्पडिपुण्णे अणेआउए असंसुद्धे असल्लगत्तणे असिद्धिमग्गे अमुत्तिमग्गे अनिव्वाणमग्गे अणिज्जाणमग्गे असव्वदुक्खपहीणमग्गे एगंतमिच्छे असाहु।

આ સ્થાન અનાર્ય, દ્વન્દ્વ સહિત, અપ્રતિપૂર્ણ, ન્યાય રહિત, અશુદ્ધ, શલ્યોને ન કાપનાર, સિદ્ધિનો અમાર્ગ, મુક્તિનો અમાર્ગ, નિર્વાણનો અમાર્ગ, નિર્યાણનો અમાર્ગ, બધા દુઃખોના ક્ષયનો અમાર્ગ, એકાંત મિથ્યા અને ખરાબ છે.

एस खलु पढमस्स ठाणस्स अधम्मपक्खस्स विभंगे एवमाहिए।

- सुय. सु. २, अ. २, सु. ७०९-७१०

આ પ્રથમ સ્થાન અધર્મપક્ષનુ વિકલ્પ આ પ્રમાણે નિરૂપિત છે.

अहावरे पढमस्स ठाणस्स अधम्मपक्खस्स विभंगे एवमाहिज्जइ-

આ પ્રથમ સ્થાન અધર્મ પક્ષનું વિકલ્પ (ફરીથી) આ પ્રમાણે કહ્યું છે -

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

इह खलु पाईणं वा -जाव- दाहिणं वा संतेगइया मणुस्सा भवंति, महिच्छा महारंभा महापरिग्गहा अधम्मिया अधम्माणुया अधम्मिट्ठा अधम्मक्खाइ अधम्म-पायजीविणो अधम्मपलोइणो अधम्मपलज्जणा अधम्मसीलसमुदायारा अधम्मेण चेव वित्तिं कप्पेमाणा विहरंति।

પૂર્વ -યાવત્- દક્ષિણ દિશાઓમાં કેટલાક મનુષ્ય હોય છે, જે મહાન્ ઈચ્છાવાળા, મહા આરંભી, મહાપરિગ્રહી, અધાર્મિક, અધર્માનુયાયી, અધર્મિષ્ઠ, અધર્મવાદી, અધર્મ-પ્રાયઃજીવન જીવવાવાળા, અધર્મમાં અનુરક્ત, અધર્મમય સ્વભાવ અને આચરણવાળા અને અધર્મનાં દ્વારા આજીવિકા કરનાર હોય છે.

हण छिंद भिंद विगत्तगा लोहितपाणी चंडा, रूद्दा, खुद्दा, साहस्सिया उक्कंचण-वंचण-माया-णियडि-कूड-कवड-साति संपओग बहुला,

મારો, છેદન કરો, કાપો (આવુ કહીને) ચામડીને ઉખેડનાર, લોહીવાળા હાથ, ચંડ, રૌદ્ર, ક્ષુદ્ર, સાહસિક (વગર વિચાર્યે કામ કરનાર) ઠગ, વંચના, માયા, વક્રવૃત્તિ, જુઠાતોલ-માપ, કપટ, સદેશ-પ્રયોગ દેશ વેષ અને ભાષાને બદલીને અનેકવાર દગો કરનાર.

दुस्सीला दुव्वया दुप्पडियाणंदा असाहू, सव्वाओ पाणाइवायाओ अप्पडिविरया जावज्जीवाए -जाव- मिच्छादंसणसल्लाओ अप्पडिविरया जावज्जीवाए,

દુઃશીલ, દુર્વ્રત, દુષ્પ્રત્યાનંદ (ઉપકારીનો પણ પ્રત્યુપકાર ન કરનાર) અસાધુ, જાવજીવ સુધી સર્વ પ્રાણાતિપાતથી મિથ્યાદર્શન શલ્ય સુધી અવિરત,

सव्वाओ ण्हाणुम्मद्दण-वण्णग-विलेवण-सद्द-फरिस-रस-रूव-गंध-मल्लालंकाराओ अप्पडिविरया जावज्जीवाए,

જાવજીવ સુધી સર્વ પ્રકારના સ્નાન, મર્દન, વર્ણક વિલેપન, શબ્દ, સ્પર્શ, રસ, રૂપ, ગંધ, માળા, અલંકાર વિગેરેથી અવિરત,

सव्वाओ सगड-रह-जाण-जुग्ग- गिल्लि-थिल्लि-सीय-संदमाणिया, सयणाऽऽसण- जाण-वाहण-भोग-भोयण-पवित्थरविहीओ अप्पडिविरया जावज्जीवाए,

જાવજીવ સુધી સર્વ પ્રકારના શકટ, રથ, યાન, યુગ્મ, ગિલ્લિ, થિલ્લિ, શિબિકા, સ્યંદમાનિકા, શયન, આસન, યાન, વાહન, વિગેરે ભોગ અને ભોજનની વિસ્તીર્ણ વિધિથી અવિરત,

सव्वाओ कय-विक्कय-मास-ऽद्धमास-रूवग-संववहाराओ अप्पडिविरया जावज्जीवाए,

જાવજીવ સુધી સર્વ પ્રકારના ક્રય, વિક્રય, માષ, અર્ધમાષ, રૂપિયા વિગેરેનો વ્યવહારથી અવિરત,

सव्वाओ हिरण्ण-सुवण्ण-धण-धण्ण-मणि-मोत्तिय-संख-सिलप्पवालाओ अप्पडिविरया जावज्जीवाए,

જાવજીવ સુધી સર્વપ્રકારના હિરણ્ય, સ્વર્ણ, ધન, ધાન્ય, મણિ, મોતી, શંખ, શિલા, પ્રવાળ વિગેરે બહુ મૂલ્ય-કીમતી વસ્તુઓથી અવિરત,

सव्वाओ कूडतुल-कूडमाणाओ अप्पडिविरया जावज्जीवाए,

જાવજીવ સુધી બધા કૂટ-તોલ, કૂટ-માપથી અવિરત,

सव्वाओ आरंभसमारंभाओ अप्पडिविरया जावज्जीवाए,

જાવજીવ સુધી આરંભ-સમારંભથી અવિરત,

सव्वाओ करण-कारावणाओ अप्पडिविरया जावज्जीवाए,

જાવજીવ સુધી બધા પ્રકારનું કરવું અને કરાવવાથી અવિરત,

सव्वाओ पयण-पयावणाओ अप्पडिविरया जावज्जीवाए,

જાવજીવ સુધી બધા પ્રકારનાં પચન-પાચનથી અવિરત,

सव्वाओ कुट्टण-पिट्टण-तज्जण-तालण-वह-बंधपरिकिलेसाओ अप्पडिविरया जावज्जीवाए।

જાવજીવ સુધી બધા કૂટવા-પીટવા, તર્જન, તાડન, વધ અને બંધ-પરિક્લેશથી અવિરત થાય છે.

जे यावण्णे तहप्पगारा सावज्जा अबोहिया कम्मंता परपाणपरितावणकरा, जे अणारिएहिं कज्जंति तओ वि अप्पडिविरया जावज्जीवाए।

જે આ પ્રમાણેનાં અન્ય સાવદ્ય, અબોધિ આપનાર અને બીજા પ્રાણીઓને પરિતાપ આપનાર કર્મ કરે છે તે જાવજીવ સુધી અનાર્યોથી કરાયેલ કર્મથી અવિરત છે.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

से जहाणामए केइ पुरिसे कलम-मसूर-तिल-मुग्ग-मास-णिप्फाव-कुलत्थ-आलिसंदग-पलिमंथगमादिएहिं अयए कूरे मिच्छादंडं पउंजइ,	જેમ કોઈ પુરુષ ચોખા, મસૂર, તલ, મગ, અડદ, રાજમા, કળથી, ચોળા, કાળા ચણા આદિ ધાન્યોનાં પ્રતિ, અત્યંત ક્રૂર થઈને મિથ્યાદંડનો પ્રયોગ કરે છે.
एवामेव तहप्पगारे पुरिसजाए तित्तिए-वट्टग-लावग-कवोय-कविंजल-मिय-महिस-वराह-गाह-गोह-कुम्म-सिरीसिव-माहिएहिं अयए कूरे मिच्छादंडं पउंजइ ।	**આ પ્રમાણે** તેવો પુરુષ તીતર, બતક, લાવરી, કબૂતર, હરણ, ચાતક, ભેંસ, ડુક્કર, મગર, ગોહ, કાચબો, સાંપ આદિ પ્રાણીઓનાં પ્રતિ અત્યંત ક્રૂર થઈને મિથ્યાદંડનો પ્રયોગ કરે છે.
जा वि य से बाहिरिया परिसा भवइ, तं जहा-	જે તેની બાહ્ય પરિષદ છે, જેમકે -
दासे इ वा, पेसे इ वा, भयए इ वा, भाइल्ले इ वा, कम्मकरे इ वा, भोगपुरिसेइ वा तेसिं पि य णं अन्नयरंसि अहालहुसगंसि सयमेव गरूयं दंडं निव्वत्तेइ, तं जहा-	દાસ, પ્રેષ્ય, ભૃતક, ભાગીદાર, કર્મકર અથવા ભોગ પુરુષ- તેના દ્વારા કોઈ પ્રકારનાં નાના અપરાધ થવા પર સ્વયં ભારી દંડનો પ્રયોગ કરે છે, જેમકે -
इमं दंडेह, इमं मुंडेह, इमं तालेह, इमं ताडेह, इमं अदुयबंधणं करेह, इमं णियलबंधणं करेह, इमं हडिबंधणं करेह, इमं चारगबंधणं करेह, इमं नियल-जुयल-संकोडिय-मोडियं करेह,	જેમ (તે કહે છે) આને દંડિત કરો, આને મુંડિત કરો, આને તર્જના આપો, આને તાડના આપો, આને સાંકળથી બાંધી દો, આને બેડીનાં બંધનથી બાંધી દો, આને ખાડામાં નાખી દો, આને ગુનેગાર બનાવીને જેલમાં નાખી દો, આને બે જંજીરોથી લટકાવી દો.
इमं हत्थच्छिण्णयं करेह,	આના હાથ કાપી દો,
इमं पायच्छिण्णयं करेह,	આના પગ કાપી દો,
इमं कण्णच्छिण्णयं करेह,	આના કાન કાપી દો,
इमं नक्क-ओट्ठ-सीस-मुहच्छिण्णयं करेह,	આના નાક - હોઠ - મસ્તક અને મુખ કાપી દો,
इमं वेयच्छिण्णयं करेह,	આને નપુંસક કરી દો,
इमं अंगछिण्णयं करेह,	આના અંગ કાપી દો,
इमं हिययुप्पाडिययं करेह,	આનું હૃદય ઉખાડી દો,
इमं णयणुप्पाडिययं करेह,	આની આંખો કાઢી દો,
इमं दंसणुप्पाडियंयं करेह,	આના દાંત કાઢી દો,
इमं वसणुप्पाडियंयं करेह,	આના અંડકોશ કાઢી દો,
इमं जिब्भुप्पाडियंयं करेह,	આની જીભ ખેંચી લો,
इमं उल्लंवियंयं करेह,	આને કૂવામાં લટકાવી દો,
इमं धंसियं करेह,	આને ઘસેડો,
इमं घोलियं करेह,	આને પાણીમાં ડૂબાડી દો,
इमं सूलाइयं करेह,	આને શૂળી પર લટકાવી દો,
इमं सूलाभिण्णयं करेह,	આને શૂળીમાં પરોવીને ટુકડા-ટુકડા કરી દો,
इमं खारवत्तियं करेह,	આના પર મીઠું છોડી દો,
इमं वज्झवत्तियं करेह,	આના પર ચામડુ બાંધી દો,
इमं सीहपुच्छियगं करेह,	આની જીનેન્દ્રિયને કાપી દો,
इमं वसहपुच्छियगं करेह,	આના અંડકોશને તોડીને આના મુખમાં નાંખી દો,

જૈન સાઈટ JAINSITE .com જૈનમ્ જયતિ શાસનમ્

इमं कडग्गिदड्ढयगं करेह,

आने चटाईमां लपेटीने आगमां बाळी दो,

इमं कागणिमंसखावियगं करेह,

आना मांसनां टुकडा-टुकडा करीने तेने खवडावो,

इमं भत्तपाणनिरूद्धयं करेह,

आना भोजन-पाणी बंध करी दो,

इमं जावज्जीवं वहबंधणं करेह,

आने जीवन भर मारो अने बांधी राखो,

इमं अण्णयरेणं असुभेणं कुमारेणं मारेह,

आने बीजा कोई प्रकारनां अशुभ अने खराब मारथी मारो,

जा वि य से अब्भिंतरिया परिसा भवइ, तं जहा-

जे तेनी आंतरिक परिषद्द होय छे, जेमके -

मायाइ वा, पियाइ वा, भायाइ वा, भगिणीइ वा, भज्जा इ वा, पुत्ता इ वा, धूया इ वा, सुण्हा इ वा,

माता, पिता, भाई, बहेन, पत्नी, पुत्र, पुत्री अथवा पुत्रवधु,

तेसिं पि य णं अण्णयरंसि अहालहुसगंसि अवराहंसि-सयमेव गरूयं दंडं णिव्वत्तेइ, तं जहा-

तेना द्वारा कोई प्रकारनो नानो अपराध थवाथी स्वयंभारी दंडनो प्रयोग करे छे, जेमके -

सीओदगवियडंसि ओबोलेत्ता भवइ ***जहा मित्तदोसवित्तए -जाव- अहिए परंसि लोगंसि,***

ठंडा पाणीमां तेना शरीरने डुबाडे छे **-यावत्- जे प्रमाणे मित्र द्वेष प्रत्ययिक क्रियास्थानमां दंड कहेल छे तेवो ज दंड आपे छे -यावत्- ते परलोकमां पोतानुं अहित करे छे.**

ते दुक्खंति सोयंति जूरंति तिप्पंति पिट्टंति परितप्पंति ।

ते दुःखी थाय छे, शोक करे छे, खेद थाय छे, आसुं सारे छे, मारवामां आवे छे अने दुःखी थाय छे.

ते दुक्खण-सोयण-जूरण-तिप्पण-पिट्टण-परितप्पण-वह-बंधणपरिकिलेसाओ अप्पडिविरया भवंति ।

ते दुःख, शोक, खेद, अश्रुविमोचन, पीडा, परिताप, वध, बंधन अने परिकलेशथी विरत थता नथी.

जैन साईट
JAINSITE
जैनम् जयति शासनम्

एवामेव ते इत्थिकामेहिं मुच्छिया गिद्धा गढिया अज्झोववन्ना **-जाव-** वासाइं चउपंचमाइं छद्दसमाइं वा अप्पयरो वा भुज्जयरो वा कालं भुंजित्तु भोगभोगाइं पसवित्ता वेरायतणाइं संचिणित्ता बहूणि कूराणि कम्माइं उस्सण्णं संभारकडेण कम्मुणा ।

आ प्रमाणे ते स्त्री-कामोमां मूर्च्छित, गृद्ध, ग्रथित, आसक्त थईने चार-पांच छ-के दस वर्षो सुधी, ओछा अथवा वधारे काळ सुधी भोगोने भोगवीने वैरना आयतनोने जन्म आपीने अनेकवार घणा क्रूर कर्मोनो संचय करी प्रचूर मात्रामां करेल कर्मोनां कारणे दबाय जाय छे.

से जहाणामए - अयगोले इ वा, सेलगोले इ वा, उदगंसि पक्खित्ते समाणे उदगतलमइवइत्ता अहे धरणितल-पइट्ठाणे भवइ ।

जेमके - लोखंडनो गोळो अथवा पत्थरनो गोळो पाणीमां नांखवाथी, पाणीनां किनाराने पार करी धरतीनां तळिये जईने पडे छे.

एवामेव तहप्पगारे पुरिसजाए वज्जबहुले धूयबहुले पंकबहुले वेरबहुले अप्पत्तियबहुले दंभबहुले णियडिबहुले साइबहुले अयसबहुले उस्सण्णं तसपाणघाति कालमासे कालं किच्चा धरणितलमइवइत्ता अहे णरगतलपइट्ठाणे भवइ ।

आ प्रमाणे ते पुरुष जे कर्मथी वधारे भारे बनीने, प्राणितापात विगेरेना भारथी अधिक थईने, अत्यंत पापी थईने, वैरना वधारवावाळा थईने, अत्यंत असत्य बोलनार, दंभी, कपटी, अपयशवाळो अने घणा त्रस प्राणीओनी घात करनार, काळमासमां मरीने, धरातलने पार करी, नीचे नरकनां तळिये जईने पडे छे.

ते णं णरगा अंतो वट्टा बाहिं चउरंसा अहे खुरप्पसंठाण-संठिया, णिच्चंधकारतमसा ववगयगह-चंद-सूर-नक्खत्त-जोइसप्पहा, मेद-वसा-मंस-रूहिर पूयपडल-चिक्खल्ल लित्ताणुलेवणतला, असुई वीसा परमदुब्भिगंधा, काऊअगणिवण्णाभा, कक्खडफासा, दुरहियासा असुभा णरगा, असुभा णरएसु वेदणाओ ।

ते नरकावास अंदरथी गोळ बहारथी चतुष्कोण अने नीचेथी अस्त्रानी धारनां आकारे छे, ते निरंतर अंधकारमां तमोमय, ग्रह, चंद्र, सूर्य, नक्षत्र अने ज्योतिषनी प्रभाथी शून्य, चरबी, वसा, मांस, लोही अने मांसना कादवथी पंकीत तळवाळा, अशुचि, अपक्रवगंधथी युक्त उत्कृष्ट दुर्गंधवाळा, कृष्ण अग्निवर्णनी आभावाळा, कर्कश-स्पर्शथी युक्त अने असह्य वेदनावाळा होय छे. ते नरकावास अशुभ छे अने तेमां अशुभ वेदनाओ छे.

नो चेव णं नरएसु नेरइया णिद्दायंति वा, पयलायंति वा, सायं वा, रतिं वा, धितिं वा, मतिं वा उवलभंति।

તે નરકાવાસોમાં નૈરયિક સૂઈને ઊંઘ લઈ શકતા નથી, બેઠા-બેઠા પણ ઊંઘ લઈ શકતા નથી. તેમાં સ્મૃતિ હોતી નથી, આનંદ હોતો નથી. ધૈર્ય અને મતિ પણ હોતી નથી.

ते णं तत्थ उज्जलं विपुलं पगाढं कडुयं कक्कसं चंडं दुक्खं दुग्गं तिव्वं दुरहियासं णिरयवेदणं पच्चणुभवमाणा विहरंति।

તે ત્યાં ઉત્કૃષ્ટ, વિપુલ, પ્રગાઢ, કટુક, કર્કશ, ચંડ, દુઃખ બહુલ, વિષમ, તીવ્ર અને દુઃસહ્ય નૈરયિક વેદનાનો અનુભવ કરતાં જીવન વીતાવે છે.

से जहाणामए-रूक्खे सिया पव्वयग्गे जाए, मूले छिन्ने, अग्गे गरूए, जओ निन्नं जओ विसमं, जओ दुग्गं तओ पवडइ।

જેમ કોઈ વૃક્ષ પર્વતનાં શિખર પર ઉત્પન્ન થાય, જેની જડ કપાય ગઈ હોય,જે ઉપરથી વજનવાળી હોય, તે જ્યાંથી નીચું, જ્યાંથી વિષમ હોય અને જ્યાંથી દુર્ગમ હોય ત્યાં જ જઈને પડે છે.

एवामेव तहप्पगारे पुरिसजाए गब्भाओ गब्भं, जम्माओ जम्मं, माराओ मारं, णरगाओ णरगं, दुक्खाओ दुक्खं,

આ પ્રમાણે તે પુરુષ એક ગર્ભથી બીજા ગર્ભમાં, એક જન્મથી બીજા જન્મમાં, એક મૃત્યુથી બીજી મૃત્યુમાં, એક નરકથી બીજી નરકમાં અને એક દુઃખથી બીજા દુઃખમાં જાય છે.

दाहिणगामिए णेरइए कण्हपक्खिए आगमिस्साणं दुल्लभबोहिए या वि भवइ।

તે દક્ષિણ દિશાનાં નરકમાં ઉત્પન્ન થનાર, કૃષ્ણપાક્ષિક અને ભવિષ્યકાળમાં દુર્લભ બોધિક થાય છે.

एस ठाणे अणारिए अकेवले **-जाव-** असव्वदुक्खप्पहीणमग्गे एगंतमिच्छे असाहू।

તે સ્થાન અનાર્ય, અકેવળ **-યાવત્-** બધા દુઃખોના ક્ષયનો અમાર્ગ, એકાંતમિથ્યા અને ખરાબ છે.

पढमस्स ठाणस्स अधम्म पक्खस्स विभंगे एवमाहिए।

- सूय. सु. २, अ. २, सु. ७१३

આ પ્રથમ સ્થાન અધર્મપક્ષનું વિકલ્પ આ પ્રમાણે કહેલ છે.

६१. अधम्म पक्खीय पुरिसाणं परीक्खणं-

ते सव्वे पावाउया आइगरा धम्माणं नाणापण्णा नाणाछंदा नाणासीला नाणादिट्ठी नाणारूई नाणारंभा नाणाज्झवसाणसंजुत्ता एगं महं मंडलिबंधं किच्चा सव्वे एगओ चिट्ठंति।

पुरिसे य सागणियाणं इंगालाणं पाइं बहुपडिपुण्णं अयोमएणं संडासएणं गहाय ते सव्वे पावाउए आइगरे धम्माणं नाणापण्णे **-जाव-** नाणाज्झवसाणसंजुत्ते एवं वयासी-हंभो पावाउया आइगरा ! धम्माणं णाणापण्णा **-जाव-** नाणाज्झवसाणसंजुत्ता ! इमं ताव तुब्भे सागणियाणं इंगालाणं पाइं बहुपडिपुण्णं गहाय मुहुत्तगं-मुहुत्तगं पाणिणा धरेह,

णो य हु संडासगं संसारियं कुज्जा,

णो य हु अग्गिथंभणियं कुज्जा,

णो य हु साहम्मिय-वेयावडियं कुज्जा,

णो य हु परधम्मिय-वेयावडियं कुज्जा।

૬૧. અધર્મપક્ષીય પુરુષોનું પરીક્ષણ :

તે દાર્શનિક ધર્મનાં આદિકર્તા, નાના-પ્રજ્ઞાવાળા, નાના અભિપ્રાયવાળા, નાના સ્વભાવવાળા, નાના દષ્ટિ-વાળા, નાના રુચિવાળા, નાના આરંભવાળા, નાના અધ્યવસાયથી યુક્ત એક મોટી ડોળી બનાવીને બધા એક સ્થાન પર બેસે છે.

તે સમયે કોઈ પુરુષ જલતા અંગારોથી ભરેલ પાત્રને લોઢાની સાંણસીથી પકડીને ધર્મનાં આદિકર્તા નાના પ્રજ્ઞાવાળા **-યાવત્-** નાના અધ્યવસાયથી યુક્ત દાર્શનિકોથી બોલ્યા - "હે ધર્મનાં આદિકર્તા ! નાના પ્રજ્ઞાવાળા **-યાવત્-** નાના અધ્યવસાયથી યુક્ત દાર્શનિકો ! તમે બધા જલતા અંગારોથી ભરેલ આ પાત્રને મુહૂર્ત- મુહૂર્ત સુધી હાથોમાં પકડીને રાખો.

આને સાંણસીથી પકડીને બીજાનાં હાથમાં ન આપો.

અગ્નિ-સ્તંભની વિદ્યાનો પ્રયોગ ન કરો.

સાધર્મિકનાં માટે અગ્નિ-સ્તંભન ન કરો.

બીજા ધર્મવાળાનાં માટે અગ્નિ-સ્તંભન ન કરો.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

उज्जुया णियागपडिवन्ना अमायं कुव्वमाणा पाणिं पसारेह,

સીધી લાઈનમાં બેસી, સોગંધપૂર્વક માયાનો પ્રયોગ ન કરતાં હાથને પસારો,

इइ वुच्चा से पुरिसे तेसिं पावाउयाणं तं सागणियाणं इंगालाणं पाइं बहुपडिपुण्णं अओमयं संडासएणं गहाय पाणिंसु णिसिरइ,

આવું કહીને તે પુરુષ તે દાર્શનિકોની સામે બળતા અંગારોથી ભરેલ પાત્રને લોખંડની સાંણસીથી પકડીને તેના હાથોની તરફ આગળ કરે છે.

तए णं ते पावाउया आइगरा धम्माणं नाणापन्ना **-जाव-** नाणाज्झवसाणसंजुत्ता पाणिं पडिसाहरेंति ?

ત્યારે તે ધર્મનાં આદિકર્તા, નાના પ્રજ્ઞાવાળા **-યાવત્-** નાના અધ્યવસાયથી યુક્ત દાર્શનિક પ્રાવાદુકો ! તમે શા માટે હાથને પાછળ ખેંચી રહ્યા છો ?

तए णं से पुरिसे ते सव्वे पावाउए आइगरे धम्माणं नाणापन्ने **-जाव-** नाणाज्झवसाणसंजुत्ते एवं वयासी-

ત્યારે તે પુરુષએ ધર્મના આદિકર્તા, નાના પ્રજ્ઞાવાળા **-યાવત્-** નાના અધ્યવસાયથી યુક્ત તે બધા પ્રાવાદુકોથી આ પ્રમાણે કહ્યો -

'हं भो पावाउया ! आइगरा धम्माणं नाणापन्ना **-जाव-** नाणाज्झवसाणसंजुत्ता ! कम्हा णं तुब्भे पाणिं पडिसाहरह ?

હે ધર્મના આદિકર્તા ! નાના પ્રજ્ઞાવાળા **-યાવત્-** નાના અધ્યવસાયથી યુક્ત દાર્શનિક પ્રાવાદુકો ! તમે શા માટે હાથને પાછળ ખેંચી રહ્યા છે ?

पाणी नो डज्झेज्जा ?

શું હાથ બળશે નહિ ?

दड्ढे किं भविस्सइ ?

હાથ બળવાથી શું થશે ?

दुक्खं, दुक्खं ति मण्णमाणा पडिसाहरह ।

"દુઃખ થશે- દુઃખ થશે." - એવું માનીને તમે હાથ હટાવી લો છો,

एस तुला, एस पमाणे, एस समोसरणे ।

તે તુલા (નિશ્ચિત) છે, તે પ્રમાણ છે અને તે સમવસરણ છે.

पत्तेयं तुला, पत्तेयं पमाणे, पत्तेयं समोसरणे ।

પ્રત્યેકના માટે તુલા (નિશ્ચય) છે. પ્રત્યેકના માટે પ્રમાણ છે અને પ્રત્યેકના માટે સમવસરણ છે.

तत्थ णं जे ते समणा माहणा एवमाइक्खंति **-जाव-** एवं परूवेंति-

જો તે શ્રમણ-બ્રાહ્મણ આવું આખ્યાન **-યાવત્-** આવું પ્રરુપણ કરે છે કે -

सव्वे पाणा **-जाव-** सव्वे सत्ता हंतव्वा, अज्जावेयव्वा, परिघेत्तव्वा, परितावेयव्वा, किलामेयव्वा, उद्दवेयव्वा ।

બધા પ્રાણ **-યાવત્-** બધા સત્વોનું હનન કરી શકાય છે, આધીન બનાવી શકાય છે, દાસ બનાવી શકાય છે, પરિતાપ આપી શકાય છે, કલાન્ત કરી શકાય છે અને પ્રાણોથી વિયોજીત કરી શકાય છે.

ते आगंतु छेयाए ते आगंतु भेयाए,

તે ભવિષ્યમાં શરીરનાં છેદન-ભેદનને પ્રાપ્ત થશે.

ते आगंतु जाइ-जरा-मरण-जोणिजम्मणं-संसार-पुणब्भव-गब्भवास-भवपवंच-कलंकली भागिणो भविस्संति ।

તે ભવિષ્યમાં જન્મ, જરા, મરણ, યોનિજન્મ સંસારમાં વારંવાર ઉત્પત્તિ, ગર્ભવાસ, ભવપ્રપંચમાં વ્યાકુળ ચિત્તવાળા થશે.

ते बहूणं दंडणाणं मुंडणाणं तज्जणाणं अंदुबंधणाणं घोलणाणं माइमरणाणं पिइमरणाणं भाइमरणाणं भगिणीमरणाणं भज्जामरणाणं पुत्तमरणाणं धूयमरणाणं सुण्हामरणाणं, दारिद्दाणं दोहग्गाणं अप्पियसंवासाणं पियविप्पओगाणं बहूणं दुक्खदोमणसाणं आभागिणो भविस्संति,

તે ઘણા દંડ, મુંડન, તર્જન, તાડન, સાંકળથી બાંધેલ, ફેરવવો તથા માતૃમરણ, પિતૃમરણ, ભ્રાતૃમરણ, ભગિની મરણ, ભાર્યામરણ, પુત્ર મરણ, પુત્રી મરણ, પુત્રવધૂ મરણ, તેમજ દરિદ્રતા, દૌર્ભાગ્ય, અપ્રિય-સંયોગ, પ્રિય-વિયોગ અને અનેક દુઃખ અને વૈમનસ્યનાં ભાગી થશે.

જૈન સાઈટ JAINSITE જૈનમ્ જયતિ શાસનમ્

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

अणाइयं च णं अणवदग्गं दीहमद्धं चाउरंतसंसारकंतारं भुज्जो-भुज्जो अणुपरियट्टिस्संति,

તે અનાદિ-અનન્ત, લાંબા માર્ગવાળા, ચતુર્ગતિક સંસાર રુપી અરણ્યમાં વારંવાર પરિભ્રમણ કરશે.

ते नो सिज्झिस्संति **-जाव-** नो सव्वदुक्खाणं अंतं करिस्संति,

તે સિદ્ધ થશે નહિં **-યાવત્-** બધા દુ:ખોનો અંત કરશે નહિં.

एस तुला, एस पमाणे, एस समोसरणे,

આ તુલા છે. આ પ્રમાણ છે અને આ સમવસરણ છે.

पत्तेयं तुला, पत्तेयं पमाणे, पत्तेयं समोसरणे।

- सूय. सु. २, अ. २, सु. ७१८-७१९

પ્રત્યેકનાં માટે તુલા છે, પ્રત્યેકના માટે પ્રમાણ છે અને પ્રત્યેકનાં માટે સમવસરણ છે.

६२. धम्मपक्खीय किरिया ठाणं-

૬૨. ધર્મપક્ષીય ક્રિયા સ્થાન :

अहावरे तेरसमे किरियाठाणे इरियावहिए त्ति आहिज्जइ,

હવે તેરમું ઈર્યાપથિક ક્રિયાસ્થાન કહેવાય છે -

इह खलु अत्तत्ताए संवुडस्स अणगारस्स-

આ જગતમાં આ ક્રિયાસ્થાનમાં આત્મ કલ્યાણનાં માટે સંવૃત અણગાર-

१. इरियासमियस्स,

२. भासासमियस्स,

३. एसणासमियस्स,

४. आयाणभंडमत्तणिक्खेवणासमियस्स,

५. उच्चार-पासवण-खेल-सिंघाणजल्लपारिट्ठावणिया समियस्स।

૧. ઈર્યા સમિતિથી યુક્ત-

૨. ભાષા સમિતિથી યુક્ત-

૩. એષણા સમિતિથી યુક્ત-

૪. પાત્ર, ઉપકરણ આદિનાં ગ્રહણ કરવાની અને રાખવાની સમિતિથી યુક્ત-

૫. મળ-મૂત્ર, કફ, શ્લેષ્મ અને મૈલની પરિષ્ઠાપના સમિતિથી યુક્ત,

१. मणसमियस्स, २.वइसमियस्स, ३. कायसमियस्स।

૧. મન સમિતિ, ૨. વચન સમિતિ, ૩. કાય સમિતિથી યુક્ત.

१. मणगुत्तस्स, २. वइगुत्तस्स, ३. कायगुत्तस्स,

૧. મનો ગુપ્તિ, ૨. વચન ગુપ્તિ, ૪. કાય ગુપ્તિથી ગુપ્ત.

गुत्तस्स गुत्तिंदियस्स गुत्तबंभचारिस्स आउत्तं गच्छमाणस्स, आउत्तं चिट्ठमाणस्स, आउत्तं णिसीयमाणस्स, आउत्तं तुयट्टमाणस्स, आउत्तं भुंजमाणस्स, आउत्तं भासमाणस्स,

જેની ઈન્દ્રિયાં બ્રહ્મચર્યની નવ ગુપ્તિઓથી ગુપ્ત છે, જે સાધક ઉપયોગ સહિત ગમન કરે છે. ઉભો રહે છે, બેસે છે, કરવટ બદલે છે, ભોજન કરે છે, બોલે છે.

आउत्तं वत्थं पडिग्गहं कंबलं पायपुंछणं गेण्हमाणस्स वा, णिक्खिवमाणस्स वा **-जाव-** चक्खुपम्हणिवायमवि अत्थि वेमाया सुहुमा किरिया इरियावहिया नामं कज्जइ।

વસ્ત્ર, પાત્ર, કંબલ, પાદપ્રોંછન આદિને ગ્રહણ કરે છે અને ઉપયોગ પૂર્વક જ તેને રાખે-ઉપાડે છે **-યાવત્-** આંખોની પલક પણ ઉપયોગ સહિત પડ-પડાવે છે, આવા સાધુમાં વિવિધ માત્રાવાળી સૂક્ષ્મ ઈર્યાપથિકી નામની ક્રિયા હોય છે.

सा पढमसमए बद्धपुट्ठा।

બિइयसमए वेइया,

तइयसमए णिज्जिण्णा,

તે પ્રથમ સમયમાં બદ્ધ સ્પૃષ્ટ થાય છે.

બીજા સમયમાં તેનો અનુભવ થાય છે,

તૃતીય સમયમાં તેની નિર્જરા થાય છે.

सा बद्धा पुट्ठा उदीरिया वेइया णिज्जिण्णा सेयकाले अकम्मं याऽ वि भवइ।

આ પ્રમાણે બદ્ધ, સ્પૃષ્ટ, ઉદીરણા, વેદન અને નિર્જરાના ક્રમથી ઈર્યાપથિકી ક્રિયા થાય છે અને આગામી કાળમાં તે અકર્મભાવને પ્રાપ્ત થાય છે.

જૈન સાઈટ JAINSITE .com જૈનમ્ જયતિ શાસનમ્

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

एवं खलु तस्स तप्पत्तियं असावज्जे त्ति आहिज्जइ।

આ પ્રમાણે તે સંવૃત અણગારની ઈર્યાપથિક ક્રિયા અસાવદ્ય કહેવાય છે.

तेरसमे किरियाठाणे इरियावहिए त्ति आहिए।

આ તેરમી ક્રિયા સ્થાન ઈર્યાપથિક કહેલ છે.

से बेमि-"जे य अतीता, जे य पडुप्पन्ना, जे य आगमिस्सा अरहंता भगवंता सव्वे ते एयाइं चेव तेरस किरियाठाणाइं-भासिंसु वा, भासंति वा, भासिस्संति वा,

(શ્રી સુધર્માસ્વામી જમ્બૂ સ્વામીથી કહે છે-) "હું કહું છું કે - ભૂતકાળમાં જેટલા તીર્થંકર થયેલ છે. વર્તમાન કાળમાં જેટલા તીર્થંકર છે અને ભવિષ્ય કાળમાં જેટલા પણ તીર્થંકર થશે તે બધાએ આ તેર ક્રિયાસ્થાનોનું વર્ણન કરેલ છે, કરે છે તથા કરશે.

पण्णविंसु वा, पण्णवेंति वा, पण्णविस्संति वा।

આ પ્રમાણે પ્રરુપણા કરેલ છે, પ્રરૂપણા કરે છે તથા પ્રરુપણા કરશે.

एवं चेव तेरसमं किरियाठाणं सेविंसु वा, सेवंति वा, सेविस्संति वा।"

આ પ્રમાણે તેમણે તેરમું ક્રિયા સ્થાનનું સેવન કર્યું છે, સેવન કરે છે અને સેવન કરશે."

- सूय. सु. २, अ. २, सु. ७०७

एयंसि चेव तरसमे किरियाठाणे वट्टमाणा जीवा सिज्झिंसु **-जाव-** सव्वदुक्खाणमंतं करिंसु वा, करेंति वा, करिस्संति वा।

આમાંથી તેરમાં ક્રિયાસ્થાનમાં વર્તમાન જીવ સિદ્ધ થયેલ છે, થાય છે અને થશે **-યાવત્-** બધા દુ:ખોનો અંત કર્યો છે, કરે છે અને કરશે.

एवं से भिक्खू आयट्ठी आयहिए आयगुत्ते आयजोगी आयपरक्कमे आयरक्खिए आयाणुकंपए आयनिप्फेडए आयाणमेव पडिसाहरेज्जासि त्ति बेमि।

- सूय. सु. २, अ. २, सु. ७२१

આ પ્રમાણે તે આત્માર્થી, આત્માનું હિત કરનાર, આત્મગુપ્ત, આત્મયોગી, આત્માનાં માટે પરાક્રમ કરનાર, આત્માની રક્ષા કરનાર, આત્માની અનુકંપા કરનાર, આત્માથી જગતનો ઉદ્ધાર કરનાર ભિક્ષુ પોતાની આત્માને સમસ્ત પાપોથી નિવૃત્ત કરે છે.

जैन साईट JAINSITE जैनम् जयति शासनम्

६३. धम्म पक्खीय पुरिसस्स विसिट्ठत्तं-

अहावरे दोच्चस्स ठाणस्स धम्मपक्खस्स विभंगे एवमाहिज्जइ-

इह खलु पाईणं वा **-जाव-** दाहिणं वा संतेगइया मणुस्सा भवंति, तं जहा -

आरिया वेगे, अणारिया वेगे,

उच्चागोया वेगे, णीयागोया वेगे,

कायमंता वेगे, हस्समंता वेगे,

सुवण्णा वेगे, दुव्वण्णा वेगे,

सुरूवा वेगे, दुरूवा वेगे,

तेसिं च णं खेत्तवत्थूणि परिग्गहियाणि भवंति।

एसो आलावगो तहा णेयव्वो जहा पोंडरीए -जाव- सव्वोवसंता सव्वयाए परिनिव्वुडे त्ति बेमि।

૬૩. ધર્મપક્ષીય પુરુષનું વૈશિષ્ટ્ય :

હવે બીજુ સ્થાન ધર્મપક્ષનો વિકલ્પ આ પ્રમાણે કહેવાય છે -

પૂર્વ **-યાવત્-** દક્ષિણ દિશામાં કેટલાક મનુષ્ય હોય છે, જેમકે -

કેટલાક આર્ય હોય છે અને કેટલાક અનાર્ય હોય છે.

કેટલાક ઉચ્ચ ગોત્રવાળા હોય છે અને કેટલાક નીચ ગોત્રવાળા હોય છે.

કેટલાક લાંબા હોય છે અને કેટલાક ટૂંકા હોય છે,

કેટલાક ગોરા હોય છે અને કેટલાક કાળા હોય છે,

કેટલાક સુડોળ હોય છે અને કેટલાક કદરૂપા હોય છે,

તેની ભૂમિ અને ઘર પરિગૃહીત હોય છે,

આ આલાપક પોંડરીકનાં સમાન જાણવાં જોઈએ -યાવત્- જે સમસ્ત કષાયથી ઉપશાંત છે અને સમસ્ત ભોગોથી નિવૃત્ત છે (તે ધર્મપક્ષીય છે) એવું હું કહું છું.

एस ठाणे आरिए केवले **-जाव-** सव्वदुक्खप्पहीणमग्गे एगंतसम्मे साहू।

આ સ્થાન આર્ય, દ્વન્દ્વ રહિત **-યાવત્-** બધા દુઃખોના ક્ષયનો માર્ગ, એકાંત સમ્યક્ અને શ્રેષ્ઠ છે.

दोच्चस्स ठाणस्स धम्मपक्खस्स विभंगे एवमाहिए।

આ પ્રમાણે બીજુ સ્થાન ધર્મપક્ષનું વિકલ્પ નિરુપિત છે.

- सूय. सु. २, अ. २, सु. ७११

तत्थ णं जे ते समण-माहणा एवं आइक्खंति **-जाव-** एवं परूवेंति-

જો તે શ્રમણ-બ્રાહ્મણ એવું આખ્યાન **-યાવત્-** એવી પ્રરુપણા કરે છે કે -

"सव्वे पाणा **-जाव-** सव्वे सत्ता ण हंतव्वा, ण अज्जावेयव्वा, ण परिघेत्तव्वा, ण परितावेयव्वा, ण किलामेयव्वा, ण उद्दवेयव्वा।

"બધા પ્રાણ **-યાવત્-** બધા સત્વોનું હનન ન કરવું જોઈએ. અધીરા ન બનવું જોઈએ, દાસ ન બનાવો જોઈએ, પરિતાપ ન આપવો જોઈએ, કલ્પાંત ન કરવો જોઈએ અને પ્રાણોથી વિયોજીત ન કરવું જોઈએ.

ते णो आगंतु छेयाए, ते णो आगंतु भेयाए,

તે ભવિષ્યમાં શરીરનાં છેદન-ભેદનને પ્રાપ્ત થશે નહિં.

ते णो आगंतुं जाइ जरा-मरण-जोणि-जम्मण-संसार-पुणब्भवगब्भवास-भवपवंच कलंकलीभागिणो भविस्संति।

તે ભવિષ્યમાં જન્મ, જરા, મરણ, યોનિ, જન્મ, સંસારમાં વારંવાર ઉત્પન્ન, ગર્ભવાસ, ભવ પ્રપંચમાં વ્યાકુલચિત્ત-વાળા નહીં થાય.

ते णो बहूणं दंडणाणं **-जाव-** णो बहूणं दुक्खदोमणसाणं आभागिणो भविस्संति।

તે ઘણા દંડ **-યાવત્-** અનેક દુઃખ અને વૈમનસ્યનાં ભાગીદાર નહીં થાય.

अणादियं च णं अणवदग्गं दीहमद्धं चाउरंतसंसारकंतारं भुज्जो-भुज्जो णो अणुपरियट्टिस्संति।

તે અનાદિ- અનન્ત લાંબા માર્ગવાળા, ચાર ગતિ સંસારરુપી અરણ્યમાં વારંવાર પરિભ્રમણ કરશે નહિં.

ते सिज्झिस्संति **-जाव-** सव्वदुक्खाणं अंतं करिस्संति।

તે સિદ્ધ થશે **-યાવત્-** બધા દુઃખોનો અંત કરશે.

- सूय. सु. २, अ. २, सु.७२०

६४. धम्मबहुल मिस्सठाणस्स सरूव परूवणं-

૬૪. ધર્મ બહુલ મિશ્ર સ્થાનનાં સ્વરુપનું પ્રરુપણ :

अहावरे तच्चस्स ठाणस्स मीसगस्स विभंगे एवमाहिज्जइ-

હવે ત્રીજું સ્થાન મિશ્રપક્ષનું વિકલ્પ આ પ્રમાણે કહેવાય છે -

इह खलु पाईणं वा **-जाव-** दाहिणं वा संतेगइया मणुस्सा भवंति, तं जहा-

પૂર્વ **-યાવત્-** દક્ષિણ દિશામાં કેટલાક મનુષ્ય એવા હોય છે, જેમકે -

अप्पिच्छा, अप्पारंभा, अप्पपरिग्गहा, धम्मिया, धम्माणुया **-जाव-** धम्मेणं चेव वित्तिं कप्पेमाणा विहरंति,

તે અલ્પ ઈચ્છાવાળા, અલ્પ આરંભવાળા, અલ્પ પરિગ્રહવાળા, ધાર્મિક, ધર્મનું અનુગમન કરનાર **-યાવત્-** ધર્મનાં દ્વારા આજીવિકા કરનાર હોય છે.

सुसीला सुव्वया सुप्पडियाणंदा सुसाहू।

તે સુશીલ, સુવ્રત, સુપ્રત્યાનંદ સુસાધુ છે.

एगच्चाओ पाणाइवायाओ पडिविरया जावज्जीवाए, एगच्चाओ अप्पडिविरया **-जाव-** एगच्चाओ कुट्टण-पिट्टण-तज्जण-ताडण-वह-बंधपरिकिलेसाओ पडिविरया जावज्जीवाए एगच्चाओ अप्पडिविरया।

તે યાવત્જીવન કેટલાક પ્રાણાતિપાતથી વિરત હોય છે અને કેટલાક અવિરત **-યાવત્-** કેટલાક મારવું, પીડવું, તર્જન, તાડન, વધ, બંધ પરિક્લેશથી વિરત હોય છે અને કેટલાક અવિરત હોય છે.

जे यावऽण्णे तहप्पगारा सावज्जा अबोहिया कम्मंता परपाणपरितावणकरा कज्जंति, तओ वि एगच्चाओ पडिविरया जावज्जीवाए, एगच्चाओ अप्पडिविरया।

જો આ પ્રમાણેનાં અન્ય સાવદ્ય, અબોધિ કરનાર, બીજા પ્રાણીઓને પરિતાપ કરનાર, કર્મ વ્યવહાર કરાય છે. તેમાંથી પણ કેટલાક યાવત્જીવન વિરત હોય છે અને કેટલાક અવિરત હોય છે.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

से जहाणामए समणोवासगा भवंति-अभिगयजीवाऽजीवा, उवलद्धपुण्णपावा, आसव-संवर-वेयण-णिज्जर-किरियाऽहिकरण-बंध-मोक्खकुसला,

કેટલાક એવા શ્રમણોપાસક હોય છે - જો જીવ અને અજીવને જાણનાર, પુણ્ય-પાપનાં મર્મને સમજનાર, આશ્રવ, સંવર, વેદના, નિર્જરા, ક્રિયા, અધિકરણ, બંધ અને મોક્ષનાં વિષયમાં કુશલ હોય છે.

असहेज्जादेवासुर-नाग-सुवण्ण-जक्ख-रक्खस-किन्नर-किंपुरिस-गरूल-गंधव्व-महोरगादीएहिं देवगणेहिं निग्गंथाओ पावयणाओ अणइक्कमणिज्जा,

સત્યનાં પ્રતિ સ્વયં નિશ્ચલ દેવ, અસુર, નાગ, સુપર્ણ, યક્ષ, રાક્ષસ, કિન્નર, કિંપુરુષ, ગરુડ, ગંધર્વ, મહોરગ આદિ દેવગણોનાં દ્વારા નિર્ગ્રંથ પ્રવચનથી વિચલિત થતા નથી.

इणमेव निग्गंथे पावयणे निस्संकिया निक्कंखिया निव्वितिगिच्छा लद्धट्ठा गहियट्ठा पुच्छियट्ठा विणिच्छियट्ठा अभिगयट्ठा अट्ठिमिंजपेम्माणुरागरत्ता,

આ નિર્ગ્રંથ પ્રવચનમાં શંકા રહિત, કાંક્ષા રહિત. વિચિકિત્સા રહિત, યથાર્થને સાંભળનાર, ગ્રહણ કરનાર, તે વિષયમાં પ્રશ્ન કરનાર, તેનું વિનિશ્ચય કરનાર, તેને જાણનાર અને પ્રેમાનુરાગથી અનુરક્ત અસ્થિ-મજ્જાવાળા હોય છે.

अयमाउसो ! निग्गंथे पावयणे अट्ठे, अयं परमट्ठे, सेसे अणट्ठे,

હે આયુષ્યમાન્ ! આ નિર્ગ્રંથ પ્રવચન યથાર્થ છે, આ પરમાર્થ છે, બાકી અનર્થ છે. (આવું માનવાવાળા)

ऊसियफलिहा अवंगुयदुवारा चियत्तंतेउरपरघरपवेसा चाउद्दसट्ठमुद्दिट्ठ पुण्णमासिणीसु पडिपुण्णं पोसहं सम्मं अणुपालेमाणा ।

તે અર્ગલાને ઉપર અને દરવાજાને ખુલ્લા રાખનાર, અંતઃપુર અને બીજાનાં ઘરોમાં કોઈપણ રુકાવટ વગર પ્રવેશ કરનાર, ચૌદસ, આઠમ, અમાસ અને પૂર્ણિમાએ પ્રતિપૂર્ણ પૌષધનું સમ્યક્ અનુપાલન કરનાર છે.

समणे निग्गंथे फासुएसणिज्जेणं असण-पाण-खाइम-साइमेणं वत्थ-पडिग्गह-कंबल-पायपुंछणेणं, ओसहभेसज्जेणं, पीढ-फलग-सेज्जासंथारएणं पडिलाभेमाणा,

તે શ્રમણ-નિર્ગ્રંથોને પ્રાસુક અને એષણીય અશન, પાન, ખાદ્ય, સ્વાદ્ય, વસ્ત્ર, પાત્ર, કંબલ, પાદપ્રોંછન, ઔષધ, ભૈષજ, પીઠ-ફલક, શય્યા અને સંસ્તારકનું દાન આપનાર,

बहूहिं सीलव्वय-गुण-वेरमण-पच्चक्खाण-पोसहोववासेहिं अहापरिग्गहिएहिं तवोकम्मेहिं अप्पाणं भावेमाणा विहरंति ।

બહુલ શીલવ્રત, ગુણવ્રત, વિરમણ, પ્રત્યાખ્યાન અને પૌષધોપવાસનાં દ્વારા તથા યથાપરિગ્રહીત તપઃકર્મનાં દ્વારા આત્માને ભાવિત કરતા રહે છે.

ते णं एयारूवेणं विहारेणं विहरमाणा -

તે આ પ્રમાણેનાં વિહારથી વિચરણ કરતાં -

बहूइं वासाइं समणोवासगपरियागं पाउणंति,

ઘણાં વર્ષો સુધી શ્રમણોપાસક પર્યાયનું પાલન કરે છે.

पाउणित्ता आबाहंसि उप्पण्णंसि वा, अणुप्पण्णंसि वा, बहूइं भत्ताइं पच्चक्खाइंति, पच्चक्खाइत्ता बहूइं भत्ताइं अणसणाए छेदेंति,

પાલન કરી રોગાદિની બાધાને ઉત્પન્ન થવાથી કે ન થવાથી અનેક દિવસો સુધી ભોજનનાં પ્રત્યાખ્યાન કરે છે, પ્રત્યાખ્યાન કરીને અનેક દિવસો સુધી ભોજનનું અનશનનાં દ્વારા વિચ્છેદ કરે છે.

छेदेत्ता, आलोइयपडिक्कंता समाहिपत्ता कालमासे कालं किच्चा अण्णयरेसु देवलोएसु देवत्ताए उववत्तारो भवंति,

વિચ્છેદ કરી આલોચના અને પ્રતિક્રમણ કરી સમાધિ પૂર્વક કાળમાસમાં કાળ કરીને કોઈ પણ દેવલોકમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

महिड्ढिएसु महज्जुइएसु **-जाव-** महासोक्खेसु ।

તે દેવલોક મહાન્ ઋદ્ધિ, મહાન્દ્યુતિ **-યાવત્-** મહાન્ સુખવાળા હોય છે.

सेसं तहेव -जाव-

બાકીનું વર્ણન પૂર્વવત્ જાણવું જોઈએ -યાવત્-

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

एस ठाणे आरिए सव्वदुक्खप्पहीणमग्गे -जाव- एगंतसम्मे साहू।

આ સ્થાન આર્ય -યાવત્- બધા દુઃખોનાં ક્ષયનો માર્ગ, એકાંત સમ્યક્ અને સુસાધુ છે.

तच्चस्स ठाणस्स मीसगस्स विभंगे एवमाहिए।

આ ત્રીજું સ્થાન મિશ્ર પક્ષનું વિકલ્પ આ પ્રમાણે કહેલ છે.

- सूय. सु. २, अ. २, सु. ७१५

६५. **धम्मपक्खीयाणं पुरिसाणं पवित्ति परिणाम य-**

अहावरे दोच्चस्स ठाणस्स धम्मपक्खस्स विभंगे एवमाहिज्जइ-इह-खलु पाईणं वा -जाव- दाहिणं वा संतेगइया मणुस्सा भवंति, तं जहा-

अणारंभा अपरिग्गहा धम्मिया धम्माणुगा धम्मिट्ठा -जाव- धम्मेणं चेव वित्तिं कप्पेमाणा विहरंति।

सुसीला सुव्वया सुप्पडियाणंदा सुसाहू-

सव्वाओ पाणाइवायाओ पडिविरया जावज्जीवाए -जाव- सव्वाओ कुट्टण-पिट्टण-तज्जण-ताडण-वह-बंधपरिकिलेसाओ पडिविरया जावज्जीवाए,

जे यावऽण्णे तहप्पगारा सावज्जा अबोहिया कम्मंता परपाणपरितावणकरा कज्जंति त ओ वि पडिविरया जावज्जीवाए।

से जहाणामए अणगारा भगवंतो-

१. इरियासमिया,

२. भासासमिया,

३. एसणासमिया,

४. आयाण-भंड-मत्त-णिक्खेवणासमिया,

५. उच्चार-पासवण-खेल-सिंघाण-जल्लपारिट्ठावणियासमिया-

१. मणसमिया, २. वइसमिया, ३. कायसमिया,

१. मणगुत्ता, २. वइगुत्ता, ३. कायगुत्ता,

गुत्ता, गुत्तिंदिया, गुत्तबंभयारी, अकोहा अमाणा अमाया अलोभा संता पसंता उवसंता परिणिव्वुडा,

अणासवा अगंथा छिन्नसोया निरूवलेवा-

१. कंसपाई व मुक्कतोया,

२. संखो इव णिरंगणा,

६५. **ધર્મપક્ષીય પુરુષોની પ્રવૃત્તિ અને પરિણામ :**

હવે બીજું સ્થાન ધર્મપક્ષનું વિકલ્પ આ પ્રમાણે કહેવાય છે - પૂર્વ -યાવત્- દક્ષિણ દિશામાં કેટલાક મનુષ્ય હોય છે, જેમકે -

અનારંભી, અપરિગ્રહી, ધાર્મિક, ધર્મનું અનુગમન કરનાર, ધર્મિષ્ઠ -યાવત્- ધર્મનાં દ્વારા આજીવિકા કરતાં રહે છે.

તે સુશીલ, સુવ્રત, સુપ્રત્યાનંદ અર્થાત્ ઉપકારીનો ઉપકાર માનનાર સુસાધુ છે.

તે જાવજ્જીવ સુધી સર્વ પ્રાણાતિપાતથી વિરત -યાવત્- જાવજ્જીવ સુધી કુટ્ટન, પીડન, તર્જન, તાડન, વધ, બંધ, પરિક્લેશથી વિરત હોય છે.

જે આ પ્રમાણેનાં અન્ય સાવદ્ય, અબોધિ કરનાર, બીજા પ્રાણીઓને પરિતપ્ત કરનાર કર્મ-વ્યવહાર કરાય છે તેનાથી પણ તે જાવજ્જીવ સુધી પ્રતિવિરત હોય છે.

જેમ અનગાર ભગવંત -

૧. ચાલવામાં સમિત,

૨. બોલવામાં સમિત,

૩. આહારની એષણામાં સમિત,

૪. વસ્ત્ર-પાત્ર લેવામાં અને રાખવામાં સમિત,

૫. ઉચ્ચાર-પ્રસ્રવણ - કફ - શ્લેષ્મ - મેલનાં ઉત્સર્ગમાં સમિત.

૧. મનથી સમિત, ૨. વચનથી સમિત, ૩. શરીરથી સમિત,

૧. મન ગુપ્તિ, ૨. વચન ગુપ્તિ, ૩. કાય ગુપ્તિ.

ગુપ્ત, ગુપ્ત ઈન્દ્રિયવાળા, ગુપ્ત બ્રહ્મચર્યવાળા, ક્રોધ - માન-માયા અને લોભથી મુક્ત, શાંત-પ્રશાંત- ઉપશાંત અને પરિનિર્વાણને પ્રાપ્ત.

આશ્રવથી રહિત, ગ્રંથિથી રહિત, શોકથી રહિત અને લેપથી રહિત.

૧. અલિપ્ત કાંસાની વાટકીની જેમ સ્નેહમુક્ત,

૨. શંખની જેમ રંગ રહિત,

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

३. जीवो इव अप्पडिहयगई,
૩. જીવની જેમ અપ્રતિહત ગતિવાળા,

४. गगणतलं पि व निरालंबणा,
૪. આકાશની જેમ આલંબન રહિત,

५. वायुरिव अपडिबद्धा,
૫. વાયુની જેમ સ્વતંત્ર,

६. सारदसलिलं व सुद्धहियया,
૬. શરદઋતુનાં જલની જેમ શુદ્ધ હૃદયવાળા,

७. पुक्खपत्तं व निरूवलेवा,
૭. કમળપત્રની જેમ નિર્લેપ,

८. कुम्मो इव गुत्तिंदिया,
૮. કાચબાની જેમ ગુપ્ત ઈન્દ્રિયવાળા,

९. विहग इव विप्पमुक्का,
૯. પક્ષીની જેમ સ્વતંત્ર વિહારી,

१०. खग्गविसाणं व एगजाया,
૧૦. ગેંડાનાં શીંગડાની જેમ એકલા,

११. भारंडपक्खी व अप्पमत्ता,
૧૧. ભારંડ પક્ષીની જેમ અપ્રમત્ત,

१२. कुंजरा इव सोंडीरा,
૧૨. હાથીની જેમ પરાક્રમી,

१३. वसभो इव जायत्थामा,
૧૩. બળદની જેમ ભારને ઉપાડવામાં સમર્થ,

१४. सीहो इव दुद्धरिसा,
૧૪. સિંહની જેમ અપરાજીત,

१५. मंदरो इव अप्पकंपा,
૧૫. મંદર પર્વતની જેમ અપ્રકંપ,

१६. सागरो इव गंभीरा,
૧૬. સાગરની જેમ ગંભીર,

१७. चंदो इव सोमलेसा,
૧૭. ચંદ્રની જેમ સૌમ્ય મનોવૃત્તિવાળા,

१८. सुरो इव दित्ततेया,
૧૮. સૂર્યની જેમ દીપ્તિ તેજસ્વી,

१९. जच्चकणगं व जातरूवा,
૧૯. શુદ્ધ સ્વર્ણની જેમ સહજ સુંદર,

२०. वसुंधरा इव सव्वफासविसहा,
૨૦. પૃથ્વીની જેમ બધા સ્પર્શોને સહન કરનાર,

२१. सुहुतहुयासणो विब तेयसा जलंता।
૨૧. ઘીની અગ્નિની જેમ તેજથી દેદીપ્યમાન થાય છે.

णत्थि णं तेसिं भगवंताणं कत्थवि पडिबंधे भवइ,
તેવા ભગવંતોને કોઈ પ્રતિબંધ નથી.

से य पडिबंधे चउव्विहे पण्णत्ते, तं जहा-
તે પ્રતિબંધ ચાર પ્રકારનાં કહ્યા છે. જેમકે -

१. अंडए इ वा, २. पोयए इ वा,
૧. અંડજ, ૨. પોતજ,

३. उग्गहे इ वा, ४. पग्गहे इ वा,
૩. અવગ્રહ, ૪. પ્રગ્રહ.

जण्णं जण्णं दिसं इच्छंति तण्णं तण्णं दिसं अप्पडिबद्धा सुइब्भूया लहुब्भूया अप्पग्गंथा संजमेणं तवसा अप्पाणं भावेमाणा विहरंति।

તે જે-જે દિશામાં જવાની ઈચ્છા રાખે છે. તે - તે દિશામાં અપ્રતિબદ્ધ, શૂચિભૂત, લઘુભૂત ધન-ધાન્યથી રહિત, અલ્પ ઉપધિવાળા, અપરિગ્રહી રહેતા, સંયમ અને તપનાં દ્વારા આત્માને ભાવિત કરતાં વિચરણ કરે છે.

तेसिं णं भगवंताणं इमा एयारूवा जायामायावित्ती होत्था, तं जहा -

તે ભગવંતોની આ પ્રમાણે સંયમી જીવન ચાલવનારી પ્રવૃત્તિ હોય છે, જેમકે -

चउत्थे भत्ते, छट्ठे भत्ते, अट्ठमे भत्ते, दसमे भत्ते, दुवालसमे भत्ते, चोद्दसमे भत्ते, अद्धमासिए भत्ते, मासिए भत्ते, दोमासिए भत्ते, तेमासिए भत्ते, चउम्मासिए भत्ते, पंचमासिए भत्ते, छम्मासिए भत्ते। अदुत्तरं च णं-

તે એક દિવસનો ઉપવાસ, બે દિવસનો ઉપવાસ, ત્રણ દિવસનો ઉપવાસ, ચાર દિવસનો ઉપવાસ, પાંચ દિવસનો ઉપવાસ, છ દિવસનો ઉપવાસ, એક પક્ષનાં ઉપવાસ, એક માસનાં ઉપવાસ, બે માસનાં ઉપવાસ, ત્રણ માસનાં ઉપવાસ, ચાર માસનાં ઉપવાસ, પાંચ માસનાં ઉપવાસ, છ માસનાં ઉપવાસ. અથવા

जैन साईट JAINSITE जैनम् जयति शासनम

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

१. उक्खित्तचरगा,	૧. રસોડામાંથી ભોજનને બહાર કાઢેલ ભોજનને લેનાર,
२. णिक्खित्तचरगा,	૨. રસોડામાં રાખેલ ભોજનને લેનાર,
३. उक्खित्तणिक्खित्तचरगा,	૩. રસોડામાંથી બહાર કાઢેલ તથા રાખેલ ભોજનને લેનાર,
४. अंतचरगा,	૪. નિરસ ભોજન લેનાર,
५. पंतचरगा,	૫. વાસી ભોજન લેનાર,
६. लूहचरगा,	૬. લુખો આહાર લેનાર,
७. समुदाणचरगा,	૭. અનેક ઘરોથી ભિક્ષા લેનાર,
८. संसट्ठचरगा,	૮. લિપ્ત હાથ કે ચમચાથી ભિક્ષા લેનાર,
९. असंसट्ठचरगा,	૯. અલિપ્ત હાથ કે ચમચાથી ભિક્ષા લેનાર,
१०. तज्जायसंसट्ठचरगा,	૧૦. આપનાર દ્રવ્યથી લિપ્ત હાથ કે ચમચાથી ભિક્ષા લેનાર,
११. दिट्ठलाभिया,	૧૧. સામે દેખાય તેવો આહાર આદિ લેનાર,
१२. अदिट्ठलाभिया,	૧૨. સામે ન દેખાય તેવા આહાર આદિ ને લેનાર,
१३. पुट्ठलाभिया,	૧૩. "શું ભિક્ષા લેશો?" એવું પૂછવાથી જ આહાર લેનાર,
१४. अपुट्ठलाभिया,	૧૪. "શું ભિક્ષા લેશો?" એવું પૂછ્યા વગર જ આહાર લેનાર,
१५. भिक्खलाभिया,	૧૫. સ્વયં ભિક્ષા લાવીને ભોજન કરનાર,
१६. अभिक्खलाभिया,	૧૬. બીજા શ્રમણો દ્વારા લાવેલ ભિક્ષાનો આહાર કરનાર,
१७. अण्णायचरगा,	૧૭. પરિચય આપ્યા વગર ભોજન લેનાર,
१८. अन्नगिलायचरगा,	૧૮. આહાર વગર ગ્લાન થવાથી જ ભિક્ષા લેનાર,
१९. ओवणिहिया,	૧૯. પાસે રાખેલ ભોજન લેનાર,
२०. संखादत्तिया,	૨૦. પરિમિત દત્તીઓવાળો આહાર લેનાર,
२१. परिमियपिंडवाइया,	૨૧. પરિમિત દ્રવ્યોની ભિક્ષા લેનાર,
२२. सुद्धेसणिया,	૨૨. નિર્દોષ કે વ્યંજન રહિત આહાર લેનાર,
२३. अंताहारा,	૨૩. બચી ગયેલ આહાર કરનાર,
२४. पंताहारा,	૨૪. વાસી ભોજન કરનાર,
२५. अरसाहारा,	૨૫. હીંગ આદિનાં વઘાર વગરનો આહાર કરનાર,
२६. विरसाहारा,	૨૬. જુના ધાન્યોનો આહાર કરનાર,
२७. लूहाहारा,	૨૭. લુખો આહાર કરનાર,
२८. तुच्छाहारा,	૨૮. તુચ્છ આહાર કરનાર,
२९. अंतजीवी,	૨૯. બચી ગયેલ ભોજનથી જીવન ચલાવનાર,
३०. पंतजीवी,	૩૦. વાસી ભોજનથી જીવન ચલાવનાર,
३१. पुरिमड्ढिया,	૩૧. દિવસનાં પૂર્વાર્ધમાં ભોજન નહીં કરનાર,

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

३२. आयंबिलिया,
૩૨. આયંબિલ તપ કરનાર,

३३. निव्विगइया,
૩૩. ઘૃત આદિ વિકૃતિઓને ન ખાનાર,

३४. अमज्ज-मंसासिणो,
૩૪. મદ્ય-માંસ ન ખાનાર,

३५. णो णियामरसभोई,
૩૫. અધિક રસવાળા ભોજન ન કરનાર,

३६. ठाणाईया,
૩૬. કાયોત્સર્ગ-મુદ્રામાં ઉભા રહેનાર,

३७. पडिमट्ठाईया,
૩૭. પ્રતિમાકાળમાં કાયોત્સર્ગ મુદ્રામાં અવસ્થિત,

३८. णेसज्जिया,
૩૮. વિશેષ પ્રકારથી બેસનાર,

३९. वीरासणिया,
૩૯. વીરાસનની મુદ્રામાં અવસ્થિત,

४०. दंडायतिया,
૪૦. પગને ફેલાવીને બેસનાર,

४१. लगंडसाइणो,
૪૧. લાકડાની જેમ આડા થઈને બેસનાર,

४२. आयावगा,
૪૨. આતાપના લેનાર,

४३. अवाउडा,
૪૩. વસ્ત્ર ત્યાગ કરનાર,

४४. अगत्तया,
૪૪. શરીરથી નિર્મોહી રહેનાર,

४५. अकंडुया,
૪૫. ખંજવાળ ન કરનાર,

४६. अणिट्ठुहा,
૪૬. ન થૂંકનાર,

४७. धुयकेस-मंसु-रोम-नहा,
૪૭. વાળ, શ્મશ્રુ, રોમ અને નખને ન સજાવનાર,

४८. सव्वगायपडिकम्म विप्पमुक्का चिट्ठंति।
૪૮. સંપૂર્ણ શરીરને શણગારવાથી મુક્ત થઈને રહેનાર હોય છે.

जैन साईट JAINSITE जैनम् जयति शासनम्

ते णं एएणं विहारेणं विहरमाणा बहूइं वासाइं सामण्ण-परियागं पाउणंति,

તેઓ આ પ્રમાણે વિચરણ કરતા ઘણા વર્ષો સુધી શ્રામણ્ય-પર્યાયનું પાલન કરે છે.

पाउणित्ता, आबाहंसि, उप्पण्णंसि वा, अणुप्पण्णंसि वा बहूइं भत्ताइं पच्चक्खाइंति,

પાલન કરવામાં અંતરાય ઉત્પન્ન થવાથી કે ન થવાથી, અનેક દિવસો સુધી ભોજનનાં પ્રત્યાખ્યાન કરે છે.

पच्चक्खित्ता बहूइं भत्ताइं अणसणाए छेदेंति,

પ્રત્યાખ્યાન કરીને અનેક દિવસો સુધી ભોજનનો ત્યાગ કરે છે.

छेदेत्ता जस्सट्ठाए कीरइ नग्गभावे मुंडभावे अण्हाणगे अदंतवणगे अछत्तए अणोवाहणए भूमिसेज्जा फलगसेज्जा कट्ठसेज्जा केसलोए बंभचेरवासे परघरपवेसे लद्धावलद्धं-माणावमाणणाओ हीलणाओ निंदणाओ खिंसणाओ गरहणाओ-तज्जणाओ-तालणाओ, उच्चावया गामकंटगा बावीसं परीसहोवसग्गा अहियासिज्जंति, अहियासिज्जित्ता तमट्ठं आराहेंति, आराहित्ता,

ત્યાગ કરીને જે પ્રયોજનનાં માટે નગ્ન-ભાવ, મુંડભાવ, સ્નાનનો નિષેધ, દાંતણનો નિષેધ, છત્રનો નિષેધ, ચંપલનો નિષેધ, ભૂમિ-શય્યા, ફલક શય્યા, કાષ્ઠશય્યા, કેશલોચ, બ્રહ્મચર્યવાસ, ભિક્ષાર્થ પરઘર પ્રવેશ થવાથી આહાર પ્રાપ્તમાં લાભ-અલાભ, માન-અપમાન, અવહેલના, નિંદા, ભર્ત્સના, ગર્હા, તર્જના, તાડના, નાના પ્રકારનાં કટુ શબ્દ આદિ બાવીશ પરીષહ અને ઉપસર્ગ સહન કરે છે. સહન કરતાં સાધુ ધર્મની આરાધના કરે છે.

चरमेहिं उस्सासनिस्सासेहिं अणंतं अणुत्तरं णिव्वाघायं निरावरणं कसिणं पडिपुण्णं केवलवरणाण-दंसणं समुप्पाडेंति,

આરાધના કરતા અંતિમ ઉચ્છવાસ - નિઃશ્વાસોમાંથી અનંત, અનુત્તર, નિર્વ્યાઘાત, નિરાવરણ, પૂર્ણ, પ્રતિપૂર્ણ, કેવળજ્ઞાન દર્શન પ્રાપ્ત કરે છે.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

समुप्पाडित्ता तओ पच्छा सिज्झंति, बुज्झंति, मुच्चंति, परिनिव्वायंति, सव्वदुक्खाणं अंतं करेंति,

एगच्चा पुण एगे भयंतारो भवंति।

अवरे पुण पुव्वकम्मावसेसेणं कालमासे कालं किच्चा अण्णयरेसु देवलोएसु देवत्ताए उववत्तारो भवंति, तं जहा-

महिड्ढीएसु महज्जुइएसु महापरक्कमेसु महाजसेसु महब्बलेसु महाणुभावेसु महासोक्खेसु, ते णं तत्थ देवा भवंति महिड्ढिया -जाव- महासुक्खा हारविराइयवच्छा कडग-तुडिय-थंभियभुया अंगय-कुंडलमट्ठगंड तलकण्ण पीढधारी विचित्तहत्थाभरणा विचित्तमाला - मउलि - मउडा कल्लाणगगंध - पवर-वत्थ-परिहिया कल्लाणग-पवर-मल्लाणुलेवणधरा भासुरबोंदी पलंबवणमालधरा,

दिव्वेणं रूवेणं, दिव्वेणं वण्णेणं, दिव्वेणं गंधेण, दिव्वेणं फासेणं, दिव्वेणं संघाएणं, दिव्वेणं संठाणेणं, दिव्वाए इड्ढीए, दिव्वाए जुईए, दिव्वाए पभाए, दिव्वाए छायाए, दिव्वाए अच्चीए, दिव्वेणं तेएणं , दिव्वाए लेसाए दस दिसाओ उज्जोवेमाणा, पभासेमाणा, गइकल्लाणा, ठिइकल्लाणा, आगमेस्सभद्दया वि भवंति,

एस ठाणे आरिए -जाव- सव्वदुक्खप्पहीणमग्गे एगंतसम्मे साहू।

दोच्चस्स ठाणस्स धम्मपक्खस्स विभंगे एवमाहिए।

- सूय. सु. २, अ. २, सु. ७१४

પ્રાપ્ત કરીને તે સિદ્ધ, બુદ્ધ, મુક્ત અને પરિનિર્વાણને પ્રાપ્ત કરે છે તથા બધા દુઃખોનો અંત કરે છે.

કેટલાક અનગાર એક ભવ કરીને મુક્ત થાય છે.

કેટલાક પૂર્વ કર્મ બાકી રહેવાથી કાળમાસમાં કાળ કરીને દેવલોકમાં દેવરૂપે ઉત્પન્ન થાય છે, જેમકે -

તે દેવલોક મહાન્ ઋદ્ધિ, મહાન્‌દ્યુતિ, મહાન્‌પરાક્રમ, મહાન્ યશ, મહાન્ બળ, મહાન્ સામર્થ્ય અને મહાન્ સુખવાળા હોય છે. તે દેવલોકમાં મહાન્ ઋદ્ધિવાળા **-યાવત્-** મહાન્ સુખવાળા દેવ હોય છે. તે હારથી સુશોભિત વક્ષ સ્થળવાળા, ભુજાઓમાં કડા અને ભુજ રક્ષક પહેરનાર, બાજુબંધ, કુંડળ, કપાળ અને કર્ણ ફૂલને ધારણ કરનાર, વિચિત્ર હસ્તાભરણવાળા, મસ્તક પર માળા અને મુકુટ ધારણ કરનાર, કલ્યાણકારી સુગંધિત ઉત્તમ વસ્ત્ર પહેરનાર, કલ્યાણકારી શ્રેષ્ઠ માળા અને અનુલેપન ધારણ કરનાર, પ્રભાયુક્ત શરીરવાળા, લાંબી વનમાળાઓને ધારણ કરનાર,

દિવ્ય રુપ, દિવ્ય વર્ણ, દિવ્ય ગંધ, દિવ્ય સ્પર્શ, દિવ્ય સંઘાત, દિવ્ય સંસ્થાન, દિવ્ય ઋદ્ધિ, દિવ્ય દ્યુતિ, દિવ્ય પ્રભા, દિવ્ય છાયા, દિવ્ય અર્ચા, દિવ્ય તેજ, દિવ્ય લેશ્યાથી દસે દિશાઓને ઉદ્યોત અને પ્રભાસિત કરનાર, કલ્યાણકારી ગતિવાળા, કલ્યાણકારી સ્થિતિવાળા અને કલ્યાણકારી ભવિષ્યવાળા હોય છે.

તે સ્થાન આર્ય **-યાવત્-** બધા દુઃખોના ક્ષયનો માર્ગ, એકાંત સમ્યક્ અને સુસાધુ છે.

આ બીજું સ્થાન ધર્મપક્ષનો વિકલ્પ કહેવાય છે.

६६. ओहेण अकिरिया-

एगा अकिरिया। - सम. सम. १, सु. ६

६७. अकिरिया फलं-

प. से णं भंते ! अकिरिया किं फला ?

उ. गोयमा ! सिद्धिपज्जवसाणफला पण्णत्ता।[1]

- विया. स. २, उ. ५, सु. २६

६८. सुत्त-जागर-बलियत्त-दुब्बलियत्त-दक्खत्तआलसियत्ताइं पडुच्च साहु-असाहु परूवणं-

प. सुत्तत्तं भंते ! साहू, जागरियत्तं साहू ?

૬૬. સામાન્ય રુપથી અક્રિયા :

અક્રિયા એક છે.

૬૭. અક્રિયાનું ફળ :

પ્ર. ભંતે ! અક્રિયાનું શું ફળ છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તેનું અંતિમ ફળ સિદ્ધિ પ્રાપ્ત કરવાનું છે.

૬૮. સુપ્ત-જાગૃત-સબળત્વ-દુર્બળત્વ-દક્ષત્વ-આળસત્વની અપેક્ષાએ સાધુ-અસાધુ પણાનું પ્રરુપણ.

પ્ર. ભંતે ! જીવોનું સપ્ત રહેવું સારું છે કે જાગૃત રહેવું સારું છે ?

---

१. (क) प. सा णं भंते ! अकिरिया सिं फला ?
उ. निव्वाणफला, - उत्त. अ. २९, सु. २९

प. से णं भंते ! निव्वाणे किं फले ?
उ. सिद्धगइगमणपज्जवसाणफले पण्णत्ते, समणाउसो !
- ठाणं. अ. ३, सु. १९५

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

उ. जयंति ! अत्थेगइयाणं जीवाणं सुत्तत्तं साहू, अत्थेगइयाणं जीवाणं जागरियत्तं साहू।

प. से केणट्ठेणं भंते ! एवं वुच्चइ-

"अत्थेगइयाणं जीवाणं सुत्तत्तं साहू, अत्थेगइयाणं जीवाणं जागरियत्तं साहू ?"

उ. जयंती ! जे इमे जीवा अहम्मिया, अहम्माणुया, अहम्मिट्ठा, अहम्मक्खाई, अहम्मपलोई अहम्मपलज्जणा, अहम्मसमुदायारा अहम्मेणं चेव वित्तिं कप्पेमाणा विहरंति,

एएसि णं जीवाणं सुत्तत्तं साहू।

एए णं जीवा सुत्ता समाणा नो बहूणं पाणाणं, भूयाणं, जीवाणं, सत्ताणं दुक्खणयाए सोयणयाए **-जाव-** परियावणयाए वट्टंति।

एए णं जीवा सत्ता समाणा अप्पाणं वा, परं वा, तदुभयं वा नो बहूहिं अहम्मियाहिं संजोयणाहिं संजोएत्तारो भवंति।

एएसि णं जीवाणं सुत्तत्तं साहू।

जयंती ! जे इमे जीवा धम्मिया धम्माणुया **-जाव-** धम्मेणं चेव वित्तिं कप्पेमाणा विहरंति,

एएसि णं जीवाणं जागरियत्तं साहू।

एए णं जीवा जागरा समाणा बहूणं पाणाणं **-जाव-** सत्ताणं अदुक्खणयाए **-जाव-** अपरियावणयाए वट्टंति।

एए णं जीवा जागरमाणा अप्पाणं वा, परं वा, तदुभयं वा बहूहिं धम्मियाहिं संजोयणाहिं संजोएत्तारो भवंति।

एए णं जीवा जागरमाणा धम्मजागरियाए अप्पाणं जागरइत्तारो भवंति।

एएसि णं जीवाणं जागरियत्तं साहू।

से तेणट्ठेणं जयंति ! एवं वुच्चइ-

'अत्थेगइयाणं जीवाणं सुत्तत्तं साहू, अत्थेगइयाणं जीवाणं जागरियत्तं साहू।"

प. बलियत्तं भंते ! साहू, दुब्बलियत्तं साहू ?

उ. जयंति ! अत्थेगइयाणं जीवाणं बलियत्तं साहू, अत्थेगइयाणं जीवाणं दुब्बलियत्तं साहू।

ઉ. જયંતી ! કેટલાક જીવોનું સુપ્ત રહેવું સારું છે અને કેટલાક જીવોનું જાગૃત રહેવું સારું છે.

પ્ર. ભંતે ! શા માટે એવું કહેવાય છે કે -

"કેટલાક જીવોનું સુપ્ત રહેવું સારું છે અને કેટલાક જીવોનું જાગૃત રહેવું સારું છે ?"

ઉ. જયંતી ! જો તે અધાર્મિક, અધર્માનુસરણકર્તા, અધર્મિષ્ઠ, અધર્મનું વર્ણન કરનાર, અધર્મ-અવલોકનકર્તા, અધર્મમાં આસક્ત, અધર્માચરણ કરનાર અને અધર્મથી જ આજીવિકા કરનાર છે.

તેવા જીવોનું સુપ્ત રહેવું સારું છે.

કારણકે તે જીવ સુપ્ત રહે છે તો અનેક પ્રાણો, ભૂતો, જીવો અને સત્વોને દુઃખ, શોક **-યાવત્-** પરિતાપ આપવામાં પ્રવૃત્ત થતાં નથી.

સુતા રહેવાથી તે જીવ સ્વયંને, બીજાને અને સ્વ-પરને અનેક અધાર્મિક ક્રિયાઓ (પ્રપંચો)માં સંયોજીત કરતા નથી.

એટલા માટે તે જીવોનું સુપ્ત રહેવું સારું છે.

જયંતી ! જો તે ધાર્મિક, ધર્માનુસારી **-યાવત્-** ધર્મથી જ પોતાની આજીવિકા કરનાર છે,

તે જીવોનું જાગૃત રહેવું સારું છે.

કારણ કે તે જીવ જાગૃત હોય તો ઘણા પ્રાણો **-યાવત્-** સત્વોને દુઃખ **-યાવત્-** પરિતાપ આપવામાં પ્રવૃત્ત થતાં નથી.

એવા (ધર્મિષ્ઠ) જીવ જાગૃત રહેતા સ્વયંને, બીજાને અને સ્વ-પરને અનેક ધાર્મિક પ્રવૃત્તિઓમાં સંયોજીત કરતા રહે છે.

એવા જીવ જાગૃત રહેતા ધર્મ જાગરણાથી પોતે પોતાને જાગૃત કરનાર હોય છે.

માટે આ જીવોનું જાગૃત રહેવું સારું છે.

માટે હે જયંતી ! એવું કહેવાય છે કે -

"કેટલાક જીવોનું સુપ્ત રહેવું સારું છે અને કેટલાક જીવોનું જાગૃત રહેવું સારું છે."

પ્ર. ભંતે ! જીવોની સબળતા સારી છે કે દુર્બળતા સારી છે ?

ઉ. જયંતી ! કેટલાક જીવોની સબળતા સારી છે અને કેટલાક જીવોની દુર્બળતા સારી છે.

जैन साइट JAINSITE जैनम् जयति शासनम्

प. से केणट्ठेणं भंते ! एवं वुच्चइ-

"अत्थेगइयाणं जीवाणं बलियत्तं साहू, अत्थेगइयाणं जीवाणं दुव्वलियत्तं साहू ?"

उ. जयंति ! जे इमे जीवा अहम्मिया **-जाव-** अहम्मेणं चेव वित्तिं कप्पेमाणा विहरंति, एएसि णं जीवाणं दुव्वलियत्तं साहू ।

एएणं जीवा एवं जहा सुत्तस्स तहा दुव्वलियस्स वत्तव्वया भाणियव्वा ।

बलियस्स जहा जागरस्स तहा भाणियव्वं -जाव- संजोएत्तारो भवंति,

एएसि णं जीवाणं बलियत्तं साहू ।

से तेणट्ठेणं जयंति ! एवं वुच्चइ-

'अत्थेगइयाणं जीवाणं बलियत्तं साहू, अत्थेगइयाणं जीवाणं दुव्वलियत्तं साहू ।"

प. दक्खत्तं भंते ! साहू, आलसियत्तं साहू ?

उ. जयंति ! अत्थेगइयाणं जीवाणं दक्खत्तं साहू, अत्थेगइयाणं जीवाणं आलसियत्तं साहू ।

प. से केणट्ठेणं भंते ! एवं वुच्चइ-

"अत्थेगइयाणं जीवाणं दक्खत्तं साहू, अत्थेगइयाणं जीवाणं आलसियत्तं साहू ?"

उ. जयंति ! जे इमे जीवा अहम्मिया **-जाव-** अहम्मेणं चेव वित्तिं कप्पेमाणा विहरंति, एएसि णं जीवाणं आलसियत्तं साहू,

एए णं जीवा अलसा समाणा नो बहूणं जहा सुत्ता तहा अलसा भाणियव्वा ।

जहा जागरा तहा दक्खा भाणियव्वा -जाव- संजोएत्तारो भवंति ।

एए णं जीवा दक्खा समाणा बहूहिं-

१. आयरियवेयावच्चेहिं, २. उवज्झायवेयावच्चेहिं,

३. थेरवेयावच्चेहिं,　४. तवस्सीवेयावच्चेहिं,

५. गिलाणवेयावच्चेहिं, ६. सेहवेयावच्चेहिं,

७. कुलवेयावच्चेहिं,　८. गणवेयावच्चेहिं,

९. संघवेयावच्चेहिं,　१०. साहम्मियवेयावच्चेहिं,

પ્ર. ભંતે ! શા માટે એવું કેહવાય છે કે -

"કેટલાક જીવોની સબળતા સારી છે અને કેટલાક જીવોની દુર્બળતા સારી છે ?"

ઉ. જયંતી ! જે જીવ અધાર્મિક **-યાવત્-** અધર્મથી જ આજીવિકા કરે છે, તે જીવોની દુર્બળતા સારી છે.

જે પ્રમાણે જીવોનું સુપ્તપણાનું વર્ણન કરેલ છે તેજ પ્રમાણે દુર્બળતાનું પણ વર્ણન કરવું જોઈએ.

જાગૃતનાં સમાન સબળતાનું વર્ણન ધાર્મિક સંયોજનોઓમાં સંયોજીત કરે છે ત્યાં સુધી કહેવું જોઈએ.

એવા (ધાર્મિક) જીવોની સબળતા સારી છે.

માટે હે જયંતી ! એવું કેહવાય છે કે-

"કેટલાક જીવોની સબળતા સારી છે અને કેટલાક જીવોની દુર્બળતા સારી છે."

પ્ર. ભંતે ! જીવોનું દક્ષત્વ સારું છે કે આળસપણું સારું છે ?

ઉ. જયંતી ! કેટલાક જીવોનું દક્ષત્વ સારું છે અને કેટલાક જીવોનું આળસીપણું સારું છે.

પ્ર. ભંતે ! શા માટે એવું કહેવાય છે કે -

"કેટલાક જીવોનું દક્ષત્વ સારું છે અને કેટલાક જીવોનું આળસીપણું સારું છે.?"

ઉ. જયંતી, ! જે જીવ અધાર્મિક **-યાવત્-** અધર્મથી જ આજીવિકા કરે છે તે જીવોનું આળસીપણું સારું છે.

આ જીવો આળસી હોવાથી સુપ્તનાં સમાન આળસીપણાનું વર્ણન કરવું જોઈએ.

જાગૃતનાં વર્ણનનાં સમાન દક્ષતાના ધર્મની સાથે સંયોજીત કરનાર હોય છે ત્યાં સુધીનું વર્ણન કરવું જોઈએ.

તે જીવ દક્ષ હોય તો -

૧. આચાર્ય વૈયાવૃત્ય,　૨. ઉપાધ્યાય વૈયાવૃત્ય,

૩. સ્થવિર વૈયાવૃત્ય,　૪. તપસ્વી વૈયાવૃત્ય,

૫. રોગી વૈયાવૃત્ય,　૬. નવદીક્ષિત વૈયાવૃત્ય,

૭. કુળ વૈયાવૃત્ય,　૮. ગણ વૈયાવૃત્ય,

૯. સંઘ વૈયાવૃત્ય અને, ૧૦. સાધર્મિક વૈયાવૃત્યથી,

www.jainsite.com　For Private & Personal Use Only　info@jainsite.com

अत्ताणं संजोएत्तारो भवंति।

एएसि णं जीवाणं दक्खत्तं साहू।

से तेणट्ठेणं जयंति ! एवं वुच्चइ -

"अत्थेगइयाणं जीवाणं दक्खत्तं साहू, अत्थेगइयाणं जीवाणं आलसियत्तं साहू।"

- विया. स. १२, उ. २, सु. १८-२०

६९. **चउव्विहाओ अंतकिरियाओ-**

चत्तारि अंतकिरियाओ पण्णत्ताओ, तं जहा-

१. ***तत्थ खलु इमा पढमा अंतकिरिया-***

अप्पकम्मपच्चायाए या वि भवइ, से णं मुंडे भवित्ता अगाराओ अणगारियं पव्वइए, संजमबहुले, संवरबहुले, समाहिबहुले, लूहे, तीरट्ठी उवहाणवं दुक्खक्खवे तवस्सी।

तस्स णं णो तहप्पगारे तवे भवइ, णो तहप्पगारा-वेयणा भवइ,

तहप्पगारे पुरिसजाए दीहेणं परियाएणं सिज्झइ, बुज्झइ, मुच्चइ, परिणिव्वायाइ सव्वदुक्खाणमंतं करेइ,

जहा से भरहे राया चाउरंतचक्कवट्टी,

पढमा अंतकिरिया।

२. ***अहावरा दोच्चा अंतकिरिया,***

महाकम्मे पच्चायाए या वि भवइ, से णं मुंडे भवित्ता अगाराओ अणगारियं पव्वइए, संजमबहुले **-जाव-** उवहाणवं दुक्खक्खवे तवस्सी,

तस्स णं तहप्पगारे तवे भवइ,

तहप्पगारा वेयणा भवइ,

तहप्पगारे पुरिसजाए निरूद्धेणं परियाएणं सिज्झइ **-जाव-** सव्वदुक्खाणमंतं करेइ,

जहा से गयसुहमाले अणगारे, दोच्चा अंतकिरिया।

३. ***अहावरा तच्चा अंतकिरिया,***

महाकम्मे पच्चायाए या वि भवइ, से णं मुंडे भवित्ता अगाराओ अणगारियं पव्वइए, संजम बहुले **-जाव-** उवहाणवं दुक्खक्खवे तवस्सी,

પોતે પોતાને સંલગ્ન કરનાર હોય છે.

માટે આ જીવોની દક્ષતા સારી છે.

માટે હે જયંતી ! એવું કહેવાય છે કે -

"કેટલાક જીવોનું દક્ષત્વ (ઉદ્યમીપણું) સારું છે અને કેટલાક જીવોનું આળસીપણું સારું છે."

૬૯. **ચાર પ્રકારની અંતક્રિયાઓ :**

અંતક્રિયા ચાર પ્રકારની કહી છે, જેમકે -

૧. ***તેમાં આ પ્રથમ અંતક્રિયા છે -***

કોઈ પુરુષ અલ્પ કર્મોની સાથે મનુષ્ય જન્મને પ્રાપ્ત કરે છે. તે મુંડિત થઈને ગૃહસ્થથી અણગાર ધર્મમાં પ્રવ્રજીત થાય, સંયમ, સંવર અને સમાધિયુક્ત થઈને રુક્ષભોજી, સંસાર સાગરને પાર કરવાનો ઈચ્છુક, ઉપધાન કરનાર અને દુઃખને ખપાવનાર તપસ્વી હોય છે.

તેને ન તો તેવા પ્રકારનાં ઉત્કૃષ્ટ તપ હોય છે અને ન તે પ્રકારની ઉત્કૃષ્ટ વેદના હોય છે.

આ પ્રમાણેનો પુરુષ દીર્ઘ પર્યાયનાં દ્વારા સિદ્ધ, બુદ્ધ, મુક્ત, પરિનિર્વૃત્ત થઈને બધા દુઃખોનો અંત કરે છે.

જેવી રીતે ચાતુરંત ચક્રવર્તી ભરત રાજા,

આ પ્રથમ અંતક્રિયા છે.

૨. ***બીજી અંતક્રિયા આ પ્રમાણે છે -***

કોઈ પુરુષ ઘણા બધા કર્મોની સાથે મનુષ્ય જન્મને પ્રાપ્ત કરે છે. તે મુંડિત થઈને ગૃહસ્થથી અણગાર ધર્મમાં પ્રવ્રજીત થાય, સંયમયુક્ત **-યાવત્-** ઉપધાન કરનાર અને દુઃખને ખપાવનાર તપસ્વી હોય છે.

તેને ઉત્કૃષ્ટ તપ થાય છે.

તેને ઉત્કૃષ્ટ વેદના થાય છે.

આ પ્રમાણેનો પુરુષ અલ્પકાલિક સાધુપર્યાયનાં દ્વારા સિદ્ધ થાય છે **-યાવત્-** સર્વ દુઃખોનો અંત કરે છે.

જેવી રીતે ગજસુકુમાલ અણગાર, આ બીજી અંતક્રિયા છે.

૩. ***ત્રીજી અંતક્રિયા આ પ્રમાણે છે -***

કોઈ પુરુષ ઘણા કર્મોની સાથે મનુષ્ય જન્મને પ્રાપ્ત કરે છે. તે મુંડિત થઈને ગૃહસ્થથી અણગાર ધર્મમાં પ્રવ્રજિત થાય, સંયમ યુક્ત **-યાવત્-** ઉપધાન કરનાર અને દુઃખને ખપાવનાર તપસ્વી હોય છે.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

तस्स णं तहप्पगारे तवे भवइ,

तहप्पगारा वेयणा भवइ,

तहप्पगारे पुरिसजाए दीहेणं परियाएणं सिज्झइ -जाव- सव्वदुक्खाणमंतं करेइ,

जहा से सणंकुमारे राया चाउरंतचक्कवट्टी, तच्चा अंतकिरिया।

४. *अहावरा चउत्था अंतकिरिया-*

अप्पकम्म पच्चायाए या वि भवइ, से णं मुंडे भवित्ता अगाराओ अणगारियं पव्वइए, संजमबहुले -जाव- उवहाणवं दुक्खक्खवे तवस्सी,

तस्स णं णो तहप्पगारे तवे भवइ,

णो तहप्पगारा वेयणा भवइ,

तहप्पगारे पुरिसजाए निरूद्धेणं परियाएणं सिज्झइ -जाव- सव्वदुक्खाणमंतं करेइ,

जहा सा मरूदेवा भगवई, चउत्था अंतकिरिया।

- ठाणं. अ. ४, उ. १, सु. २३५

तेने उत्कृष्ट तप होय छे.

तेने उत्कृष्ट वेदना थाय छे.

આ પ્રમાણેનો પુરુષ દીર્ઘ-કાલિક સાધુ-પર્યાયનાં દ્વારા સિદ્ધ થાય છે **-યાવત્-** સર્વ દુઃખોનો અંત કરે છે.

જેમ - **ચાતુરન્ત ચક્રવર્તી સનત્કુમાર રાજા,** આ ત્રીજી અંત ક્રિયા છે.

૪. ***ચોથી અંતક્રિયા આ પ્રમાણે છે -***

કોઈ પુરુષ અલ્પકર્મોની સાથે મનુષ્ય જન્મને પ્રાપ્ત કરે છે. તે મુંડિત થઈને ગૃહસ્થથી અનગાર ધર્મમાં પ્રવ્રજિત થાય, સંયમયુક્ત **-યાવત્-** ઉપધાન કરનાર અને દુઃખને ખપાવનાર તપસ્વી હોય છે.

તેને ન તો ઉત્કૃષ્ટ તપ હોય છે.

ન ઉત્કૃષ્ટ વેદના હોય છે.

આ પ્રમાણેનો પુરુષ અલ્પકાલિક સાધુ-પર્યાયનાં દ્વારા સિદ્ધ થાય છે **-યાવત્-** સર્વ દુઃખોનો અંત કરે છે.

જેમ - **ભગવતી મરુદેવી,** આ ચોથી અંતક્રિયા છે.

७०. जीव-चउवीसदंडएसु अंतकिरिया भावाभाव परूवणं-

प. जीवे णं भंते ! अंतकिरियं करेज्जा ?

उ. गोयमा ! अत्थेगइए करेज्जा, अत्थेगइए नो करेज्जा।[1]

दं. *१-२४. एवं नेरइए -जाव- वेमाणिए।*

प. दं. १. नेरइए णं भंते ! नेरइएसु अंतकिरियं करेज्जा ?

उ. गोयमा ! नो इणट्ठे समट्ठे।

प. दं. २. नेरइए णं भंते ! असुरकुमारेसु अंतकिरियं करेज्जा ?

उ. गोयमा ! नो इणट्ठे समट्ठे।

दं. *३-२४. एवं -जाव- वेमाणिएसु, णवरं-*

प. नेरइए णं भंते ! मणूसेसु अंतकिरियं करेज्जा ?

७०. જીવ-ચોવીસ દંડકોમાં અંતક્રિયાનાં ભાવાભાવનું પ્રરુપણ :

પ્ર. ભંતે ! શું જીવ અંતક્રિયા કરે છે ?

ઉ. હા, ગૌતમ ! કોઈ જીવ અંતક્રિયા કરે છે અને કોઈ જીવ કરતા નથી.

દં.૧-૨૪. આ પ્રમાણે નૈરયિકથી વૈમાનિક સુધી અંતક્રિયાનાં માટે જાણવું જોઈએ.

પ્ર. **દં.૧.** ભંતે ! શું નારક નારકોમાં રહેતા અંતક્રિયા કરે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! આ અર્થ સમર્થ નથી.

પ્ર. **દં.૨.** ભંતે ! શું નારક અસુરકુમારોમાં અંતક્રિયા કરે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! આ અર્થ સમર્થ નથી.

દં.૩-૨૪. ***આ પ્રમાણે વૈમાનિક સુધી અંતક્રિયાની અસમર્થતા જાણવી જોઈએ. વિશેષ -***

પ્ર. ભંતે ! શું નારક મનુષ્યોમાં આવીને અંતક્રિયા કરે છે ?

१. विया. स. १, उ. २, सु. १८

जैनम् जयति शासनम् JAINSITE www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

उ. गोयमा ! अत्थेगइए करेज्जा, अत्थेगइए नो करेज्जा ।

एवं असुरकुमारे -जाव- वेमाणिए ।

एवमेव चउवीसं-चउवीसं दंडगा भवंति ।

- पण्ण. प. २०, सु. १४०७-१४०९

ઉ. ગૌતમ ! કોઈ (અંતક્રિયા) કરે છે અને કોઈ કરતા નથી.

આ પ્રમાણે અસુરકુમારથી વૈમાનિક સુધી કહેવું જોઈએ.

આ પ્રમાણે ચોવીસ દંડકોની ચોવીસ દંડકોમાં અંતક્રિયા કહેવી જોઈએ.

(આ બધી મળીને २४×२४ = ५७६ - પ્રશ્નોત્તર થાય છે.)

७१. अणंतरागयाईणं चउवीसदंडएसु अंतकिरिया परूवणं-

प. **दं. १.** नेरइया णं भंते ! किं अणंतरागया अंतकिरियं करेंति, परंपरागया अंतकिरियं करेंति ?

उ. गोयमा ! अणंतरागया वि अंतकिरियं करेंति, परंपरागया वि अंतकिरियं करेंति ।

एवं रयणप्पभापुढवी नेरइया वि -जाव- पंकप्पभापुढवी नेरइया ।

प. धूम्मप्पभापुढवीनेरइया णं भंते ! किं अणंतरागया अंतकिरियं करेंति, परंपरागया अंतकिरियं करेंति ?

उ. गोयमा ! णो अणंतरागया अंतकिरियं करेंति, परंपरागया अंतकिरियं करेंति ।

एवं -जाव- अहेसत्तमापुढवीनेरइया ।

दं. २-१३, १६. असुरकुमारा **-जाव-** थणियकुमारा पुढवी-आउ-वणस्सइकाइया य अणंतरागया वि अंतकिरियं करेंति, परंपरागया वि अंतकिरियं करेंति ।

दं. १४-१५-१७-१९. तेउ-वाउ-बेइंदिय-तेइंदिय-चउरिंदिया णो अणंतरागया अंतकिरियं करेंति, परंपरागया अंतकिरियं करेंति ।

दं. २०-२४. ***सेसा अणंतरागया वि अंतकिरियं करेंति, परंपरागया वि अंतकिरियं करेंति ।***

- पण्ण. प. २०, सु. १४१०-१४१३

७१. ચોવીસ દંડકોમાં અનન્તરાગતાદિની અંતક્રિયાનું પરુપણ :

પ્ર. **દં.૧.** ભંતે ! શું અનન્તરાગત નૈરયિક અંતક્રિયા કરે છે કે પરંપરાગત અંતક્રિયા કરે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! અનન્તરાગત પણ અંતક્રિયા કરે છે અને પરંપરાગત પણ અંતક્રિયા કરે છે.

આ પ્રમાણે રત્નપ્રભા પૃથ્વીનાં નૈરયિકોથી પંકપ્રભા પૃથ્વીનાં નૈરયિક સુધી અંતક્રિયાનાં માટે જાણવું જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! ધૂમપ્રભા પૃથ્વીનાં અનન્તરાગત નૈરયિક અંતક્રિયા કરે છે કે પરંપરાગત અંતક્રિયા કરે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! અનન્તરાગત અંતક્રિયા કરતા નથી, પરંતુ પરંપરાગત અંતક્રિયા કરે છે.

આ પ્રમાણે અધઃસપ્તમ પૃથ્વી સુધીનાં નૈરયિકોની અંતક્રિયા કહેવી જોઈએ.

દં.૨-૧૩, ૧૬. અસુરકુમારથી સ્તનિતકુમાર સુધી ભવનપતિ દેવ તથા પૃથ્વીકાયિક, અપ્કાયિક અને વનસ્પતિકાયિક અનન્તરાગત જીવ પણ અંતક્રિયા કરે છે અને પરંપરાગત પણ અંતક્રિયા કરે છે.

દં.૧૪,૧૫,૧૭,૧૯. તેજસ્કાયિક, વાયુકાયિક, બેઈન્દ્રિય, ત્રેઈન્દ્રિય અને ચઉરેન્દ્રિય અનન્તરાગત જીવ અંતક્રિયા કરતા નથી. પરંતુ પરંપરાગત અંતક્રિયા કરે છે.

દં.૨૦-૨૪. **બાકી બધા અનન્તરાગત અંતક્રિયા પણ કરે છે અને પરંપરાગત અંતક્રિયા પણ કરે છે.**

જૈન સાઈટ JAINSITE જૈનમ્ જયતિ શાસનમ્

७२. अणंतरागयाणं चउवीसदंडएसु एगसमए अंतकिरिया परूवणं-

प. **दं. १.** अणंतरागया णं भंते ! नेरइया एगसमए णं केवइया अंतकिरियं पकरेंति ?

उ. गोयमा ! जहण्णेणं एगो वा, दो वा, तिण्णि वा, उक्कोसेणं दस।

रयणप्पभापुढवीनेरइया वि एवं चेव -जाव- वालुयप्पभापुढवीनेरइया।

प. अणंतरागया णं भंते ! पंकप्पभापुढवीनेरइया एगसमएणं केवइया अंतकिरियं पकरेंति ?

उ. गोयमा ! जहण्णेणं एक्को वा, दो वा, तिण्णि वा, उक्कोसेणं चत्तारि।

प. दं. २-११. अणंतरागया णं भंते ! असुरकुमारा एगसमएणं केवइया अंतकिरियं पकरेंति ?

उ. गोयमा ! जहण्णेणं एक्को वा, दो वा, तिण्णि वा उक्कोसेणं पंच।

प. अणंतरागयाओ णं भंते ! असुरकुमारीओ एगसमएणं केवइयाओ अंतकिरियं पकरेंति ?

उ. गोयमा ! जहण्णेणं एक्को वा, दो वा, तिण्णि वा, उक्कोसेणं पंच।

एवं जहा असुरकुमारा सदेवीया तहा -जाव- थणियकुमारा।

प. दं. १२. अणंतरागया णं भंते ! पुढवीकाइया एगसमएणं केवइया अंतकिरियं पकरेंति ?

उ. गोयमा ! जहण्णेणं एक्को वा, दो वा, तिण्णि वा, उक्कोसेणं चत्तारि।

दं. ***१३. एवं आउक्काइया वि चत्तारि,***

दं. ***१६. वणस्सइकाइया छ,***

दं. २०. ***पंचेंदिय-तिरिक्खजोणिया दस,***

तिरिक्ख- जोणिणीओ दस,

दं. २१. ***मणुस्सा दस, मणुस्सीओ वीसं,***

दं. २२. ***वाणमंतरा दस, वाणमंतरीओ पंच,***

दं. २३. ***जोइसिया दस, जोइसिणीओ वीसं,***

७२. એક સમયમાં અનન્તરાગત ચોવીસ દંડકોમાં અંતક્રિયાનું પ્રરુપણ :

પ્ર. **દં.૧.** ભંતે ! અનન્તરાગત નારક એક સમયમાં કેટલી અંતક્રિયા કરે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! એક સમયમાં તે જઘન્ય એક, બે કે ત્રણ અને ઉત્કૃષ્ટ દસ અંતક્રિયા કરે છે.

રત્નપ્રભા પૃથ્વીનાં -યાવત્- વાલુકાપ્રભા પૃથ્વીનાં અનન્તરાગત નારક પણ આ પ્રમાણે જ અંતક્રિયા કરે છે.

પ્ર. ભંતે ! પંકપ્રભા પૃથ્વીનાં અનન્તરાગત નારક એક સમયમાં કેટલી અંતક્રિયા કરે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! એક સમયમાં તે જઘન્ય એક, બે કે ત્રણ અને ઉત્કૃષ્ટ ચાર અંતક્રિયા કરે છે.

પ્ર. દં.૨-૧૧. ભંતે ! અનન્તરાગત અસુરકુમાર એક સમયમાં કેટલી અંતક્રિયા કરે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! એક સમયમાં તે જઘન્ય એક, બે કે ત્રણ અને ઉત્કૃષ્ટ પાંચ અંતક્રિયા કરે છે.

પ્ર. ભંતે ! અનન્તરાગત અસુરકુમારિઓ એક સમયમાં કેટલી અંતક્રિયા કરે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! એક સમયમાં તે જઘન્ય એક, બે કે ત્રણ અને ઉત્કૃષ્ટ પાંચ અંતક્રિયા કરે છે.

આ પ્રમાણે જેમ અનન્તરાગત દેવીઓ સહિત અસુરકુમારોની સંખ્યા કહી તેવી જ રીતે સ્તનિતકુમારો સુધીની સંખ્યા કહેવી જોઈએ.

પ્ર. દં.૧૨. ભંતે ! અનન્તરાગત પૃથ્વીકાયિક એક સમયમાં કેટલી અંતક્રિયા કરે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! એક સમયમાં તે જઘન્ય એક, બે કે ત્રણ અને ઉત્કૃષ્ટ ચાર અંતક્રિયા કરે છે.

દં.૧૩. ***આ પ્રમાણે અપ્કાયિક પણ ઉત્કૃષ્ટથી ચાર,***

દં. ***૧૬. વનસ્પતિકાયિક છ,***

દં.૨૦. ***પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક દસ,***

પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક સ્ત્રીઓ દસ.

દં.૨૧. ***મનુષ્ય દસ, મનુષ્યાણી વીસ.***

દં.૨૨. ***વાણવ્યંતરદેવ દસ, વાણવ્યંતર દેવીઓ પાંચ.***

દં.૨૩. ***જ્યોતિષ્કદેવ દસ, જ્યોતિષ્ક દેવીઓ વીસ.***

जैन साईट JAINSITE .com जैनम् जयति शासनम्

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

दं. २४. **वेमाणिया अट्ठसयं, वेमाणिणीओ वीसं।**

- पण्ण. प. २०, सु. १४१४-१४१६

દં.૨૪. **વૈમાનિક દેવ એક સો આઠ, વૈમાનિક દેવીઓ વીસ અંતક્રિયા કરે છે.**

(**દં.૧૪-૧૫.** અનન્તરાગત તેજસ્કાયિક અને વાયુકાયિક અંતક્રિયા કરતા નથી.)

७३. चउवीसदंडएसु उवट्टणानंतरं अंतकिरिया परूवणं-

प. (क) णेरइए णं भंते ! णेरइएहिंतो अणंतरं उव्वट्टित्ता णेरइएसु उववज्जेज्जा ?

उ. गोयमा ! णो इणट्ठे समट्ठे।

प. णेरइए णं भंते ! णेरइएहिंतो अणंतरं उव्वट्टित्ता असुरकुमारेसु उववज्जेज्जा ?

उ. गोयमा ! णो इणट्ठे समट्ठे।

प. णेरइए णं भंते ! णेरइएहिंतो अणंतरं उव्वट्टित्ता नागकुमारेसु **-जाव-** चउरिंदिएसु उववज्जेज्जा ?

उ. गोयमा ! णो इणट्ठे समट्ठे।

प. णेरइए णं भंते ! णेरइएहिंतो अणंतरं उव्वट्टित्ता पंचेंदिय-तिरिक्खजोणिएसु उववज्जेज्जा ?

उ. गोयमा ! अत्थेगइए उववज्जेज्जा, अत्थेगइए णो उववज्जेज्जा।

प. जे णं भंते ! णेरइएहिंतो अणंतरं उव्वट्टित्ता पंचेंदिय-तिरिक्खजोणिएसु उववज्जेज्जा से णं केवलिपण्णत्तं धम्मं लभेज्जा सवणयाए ?

उ. गोयमा ! अत्थेगइए लभेज्जा, अत्थेगइए णो लभेज्जा।

प. जे णं भंते ! केवलिपण्णत्तं धम्मं लभेज्जा सवणयाए से णं केवलं बोहिं बुज्झेज्जा ?

उ. गोयमा ! अत्थेगइए बुज्झेज्जा, अत्थेगइए णो बुज्झेज्जा।

प. जे णं भंते ! केवलं बोहिं बुज्झेज्जा, से णं सद्दहेज्जा, पत्तिएज्जा, रोएज्जा ?

उ. हंता, गोयमा ! सद्दहेज्जा पत्तिएज्जा रोएज्जा।

प. जे णं भंते ! सद्दहेज्जा पत्तिएज्जा रोएज्जा से णं आभिणिबोहियणाण-सुयणाणाइं उप्पाडेज्जा ?

૭૩. ચોવીસ દંડકોમાં ઉદ્‌વર્તનાનન્તર અંતક્રિયાનું પ્રરુપણ :

પ્ર. (ક) ભંતે ! નારક જીવ નારકોમાંથી નીકળીને શું અનન્તર (સીધા) નારકોમાં ઉત્પન્ન થાય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! આ અર્થ સમર્થ નથી.

પ્ર. ભંતે ! નારક જીવ નારકોમાંથી નીકળીને શું અનન્તર (સીધા) અસુરકુમારોમાં ઉત્પન્ન થાય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! આ અર્થ સમર્થ નથી.

પ્ર. ભંતે ! નારક જીવ નારકોમાંથી નીકળીને શું અનન્તર (સીધા) નાગકુમારોમાં **-યાવત્-** ચઉરેન્દ્રિયોમાં ઉત્પન્ન થાય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! આ અર્થ સમર્થ નથી.

પ્ર. ભંતે ! નારક જીવ નારકોમાંથી નીકળીને શું અનન્તર (સીધા) પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિઓમાં ઉત્પન્ન થાય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! કોઈ ઉત્પન્ન થાય છે અને કોઈ ઉત્પન્ન થતા નથી.

પ્ર. ભંતે ! જે નારક નારકોમાંથી નીકળીને અનન્તર (સીધા) પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક જીવોમાં ઉત્પન્ન થાય છે તો શું તે કેવળી પ્રરૂપિત ધર્મ શ્રવણનો લાભ પ્રાપ્ત કરે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! કોઈ ધર્મ શ્રવણનો લાભ પ્રાપ્ત કરે છે અને કોઈ કરતા નથી.

પ્ર. ભંતે ! જે કેવલી- પ્રરૂપિત ધર્મશ્રવણનો લાભ પ્રાપ્ત કરે છે શું તે કેવલી બોધિને પ્રાપ્ત કરે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! કોઈ કેવલી બોધિને પ્રાપ્ત કરે છે અને કોઈ કરતા નથી.

પ્ર. ભંતે ! જે કેવળી-બોધિને પ્રાપ્ત કરે છે તો શું તે તેના પર શ્રદ્ધા, પ્રતીતિ, રુચિ કરે છે ?

ઉ. હા, ગૌતમ ! તે તેના પર શ્રદ્ધા, પ્રતીતિ, રુચિ કરે છે.

પ્ર. ભંતે ! જે શ્રદ્ધા-પ્રતીતિ-રુચિ કરે છે તો શું તે આભિનિબોધિકજ્ઞાન અને શ્રુતજ્ઞાન ઉપાર્જીત કરે છે ?

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

उ. हंता, गोयमा ! उप्पाडेज्जा।

प. जे णं भंते ! आभिणिबोहियणाण-सुयणाणाइं उप्पाडेज्जा से णं संचाएज्जा सीलं वा वयं वा गुणं वा वेरमणं वा पच्चक्खाणं वा पोसहोववासं वा पडिवज्जित्तए ?

उ. गोयमा ! अत्थेगइए संचाएज्जा, अत्थेगइए णो संचाएज्जा।

प. जे णं भंते ! संचाएज्जा सीलं वा **-जाव-** पोसहोववासं वा पडिवज्जित्तए से णं ओहिणाणं उप्पाडेज्जा ?

उ. गोयमा ! अत्थेगइए उप्पाडेज्जा, अत्थेगइए णो उप्पाडेज्जा।

प. जे णं भंते ! ओहिणाणं उप्पाडेज्जा, से णं संचाएज्जा मुंडे भवित्ता अगाराओ अणगारियं पव्वइत्तए ?

उ. गोयमा ! णो इणट्ठे समट्ठे।

प. णेरइए णं भंते ! णेरइएहिंतो अणंतरं उव्वट्टित्ता मणूसेसु उववज्जेज्जा ?

उ. गोयमा ! अत्थेगइए उववज्जेज्जा, अत्थेगइए णो उववज्जेज्जा।

प. जे णं भंते ! उववज्जेज्जा से णं केवलिपण्णत्तं धम्मं लभेज्जा सवणयाए ?

उ. गोयमा ! अत्थेगइए लभेज्जा, अत्थेगइए णो लभेज्जा।

जहा पंचेंदिय-तिरिक्खजोणिएसु तहा मणुस्सेसु -जाव-

प. जे णं भंते ! ओहिणाणं उप्पाडेज्जा से णं संचाएज्जा मुंडे भवित्ता अगाराओ अणगारियं पव्वइत्तए ?

उ. गोयमा ! अत्थेगइए संचाएज्जा, अत्थेगइए णो संचाएज्जा।

प. जे णं भंते ! संचाएज्जा मुंडे भवित्ता अगाराओ अणगारियं पव्वइत्तए से णं मणपज्जवणाणं उप्पाडेज्जा ?

उ. गोयमा ! अत्थेगइए उप्पाडेज्जा, अत्थेगइए णो उप्पाडेज्जा।

ઉ. હા, ગૌતમ ! તે ઉપાર્જીત કરે છે.

પ્ર. ભંતે ! જો આભિનિબોધિક જ્ઞાન અને શ્રુતજ્ઞાનનું ઉપાર્જન કરે છે તો શું તે શીલ, વ્રત, ગુણ, વિરમણ, પ્રત્યાખ્યાન અને પૌષધોપવાસ અંગીકાર કરવામાં સમર્થ હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! કોઈ અંગીકાર કરવામાં સમર્થ હોય છે અને કોઈ સમર્થ હોતા નથી.

પ્ર. ભંતે ! જે શીલ **-યાવત્-** પૌષધોપવાસ અંગીકાર કરવામાં સમર્થ હોય છે તો શું તે અવધિજ્ઞાન ઉપાર્જિત કરે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! કોઈ ઉપાર્જિત કરે છે અને કોઈ કરતા નથી.

પ્ર. ભંતે ! જે અવધિજ્ઞાન ઉપાર્જીત કરે છે તો શું તે મુંડિત થઈને ગૃહત્યાગ કરીને અનગાર ધર્મમાં પ્રવ્રજીત થવામાં સમર્થ થાય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! આ અર્થ સમર્થ નથી.

પ્ર. ભંતે ! નારક જીવ નારકોમાંથી નીકળીને શું અનન્તર (સીધા) મનુષ્યોમાં ઉત્પન્ન થાય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! કોઈ ઉત્પન્ન થાય છે અને કોઈ ઉત્પન્ન થતા નથી.

પ્ર. ભંતે ! જે ઉત્પન્ન થાય છે તો શું તે કેવલીપ્રરુપિત ધર્મશ્રવણનો લાભ પ્રાપ્ત કરે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! કોઈ લાભ પ્રાપ્ત કરે છે અને કોઈ કરતા નથી.

જેમ પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિકોનાં વિષયમાં કહ્યું તે પ્રમાણે મનુષ્યોનાં માટે પણ કહેવું જોઈએ -યાવત્-

પ્ર. ભંતે ! જે અવધિજ્ઞાન ઉપાર્જિત કરે છે તો શું તે મુંડિત થઈને ગૃહ ત્યાગ કરીને અનગાર ધર્મમાં પ્રવ્રજીત થવામાં સમર્થ થાય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! કોઈ સમર્થ થાય છે અને કોઈ થતા નથી.

પ્ર. ભંતે ! જે મુંડિત થઈને ગૃહત્યાગ કરી અનગાર ધર્મમાં પ્રવ્રજીત થવામાં સમર્થ થાય છે તો શું તે મનઃ પર્યવજ્ઞાન ઉપાર્જીત કરે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! કોઈ ઉપાર્જીત કરે છે અને કોઈ કરતા નથી.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

प. जे णं भंते ! मणपज्जवणाणं उप्पाडेज्जा, से णं केवलणाणं उप्पाडेज्जा ?

उ. गोयमा ! अत्थेगइए उप्पाडेज्जा, अत्थेगइए णो उप्पाडेज्जा।

प. जे णं भंते ! केवलनाणं उप्पाडेज्जा से णं सिज्झेज्जा **-जाव-** सव्वदुक्खाणमंतं करेज्जा ?

उ. गोयमा ! सिज्झेज्जा **-जाव-** सव्वदुक्खाणमंतं करेज्जा।

प. णेरइए णं भंते ! णेरइएहिंतो अणंतरं उव्वट्टित्ता वाणमंतर-जोइसिय-वेमाणिएसु उववज्जेज्जा ?

उ. गोयमा ! णो इणट्ठे समट्ठे।

प. **(ख)** असुरकुमारे णं भंते ! असुरकुमारेहिंतो अणंतरं उव्वट्टित्ता णेरइएसु उववज्जेज्जा ?

उ. गोयमा ! णो इणट्ठे समट्ठे।

प. असुरकुमारे णं भंते ! असुरकुमारेहिंतो अणंतरं उव्वट्टित्ता असुरकुमारेसु उववज्जेज्जा ?

उ. गोयमा ! णो इणट्ठे समट्ठे।

एवं -जाव- थणियकुमारेसु।

प. असुरकुमारे णं भंते ! असुरकुमारेहिंतो अणंतरं उव्वट्टित्ता पुढविक्काइएसु उववज्जेज्जा ?

उ. गोयमा ! अत्थेगइए उववज्जेज्जा, अत्थेगइए नो उववज्जेज्जा।

प. जे णं भंते ! उववज्जेज्जा से णं केवलिपण्णत्तं धम्मं लभेज्जा सवणयाए ?

उ. गोयमा ! णो इणट्ठे समट्ठे।

एवं आउ-वणप्फईकाइएसु वि।

प. असुरकुमारे णं भंते ! असुरकुमारेहिंतो अणंतरं उव्वट्टित्ता तेउ-वाउ-बेइंदिय-तेइंदिय-चउरिंदिएसु उववज्जेज्जा ?

उ. गोयमा ! णो इणट्ठे समट्ठे।

अवसेसेसु पंचसु पंचेंदिय-तिरिक्खजोणियादिसु असुरकुमारे जहा णेरइए।

પ્ર. ભંતે ! જે મન:પર્યવજ્ઞાન ઉપાર્જિત કરે છે તો શું તે કેવળજ્ઞાન ઉપાર્જીત કરે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! કોઈ ઉપાર્જીત કરે છે અને કોઈ કરતા નથી.

પ્ર. ભંતે ! જે કેવળજ્ઞાન ઉપાર્જીત કરે છે તો શું તે સિદ્ધ થાય છે **-યાવત્-** બધા દુ:ખોનો અંત કરે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે સિદ્ધ થાય છે **-યાવત્-** બધા દુ:ખોનો અંત કરે છે.

પ્ર. ભંતે ! નારક જીવ, નારકોમાંથી નીકળીને શું અનન્તર (સીધા) વાણવ્યંતર, જ્યોતિષ્ક કે વૈમાનિકોમાં ઉત્પન્ન થાય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! આ અર્થ સમર્થ નથી.

પ્ર. **(ખ)** ભંતે ! અસુરકુમાર અસુરકુમારોમાંથી નીકળીને શું અનન્તર (સીધા) નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! આ અર્થ સમર્થ નથી.

પ્ર. ભંતે ! અસુરકુમાર અસુરકુમારોમાંથી નીકળીને શું અનન્તર (સીધા) અસુરકુમારોમાં ઉત્પન્ન થાય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! આ અર્થ સમર્થ નથી.

આ પ્રમાણે સ્તનિતકુમારો સુધી જાણવું જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! અસુરકુમાર અસુરકુમારોમાંથી નીકળીને શું અનન્તર (સીધા) પૃથ્વીકાયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! કોઈ ઉત્પન્ન થાય છે અને કોઈ ઉત્પન્ન થતા નથી.

પ્ર. ભંતે ! જે ઉત્પન્ન થાય છે તો શું તે કેવળી પ્રરૂપિત ધર્મશ્રવણનો લાભ પ્રાપ્ત કરે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! આ અર્થ સમર્થ નથી.

આ પ્રમાણે અપ્કાયિક અને વનસ્પતિકાયિક જીવોનાં વિષયમાં સમજી લેવું જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! અસુરકુમાર, અસુરકુમારોમાંથી નીકળીને શું અનન્તર (સીધા) તેજસ્કાયિક, વાયુકાયિક, બેઈન્દ્રિય, ત્રેઈન્દ્રિય અને ચઉરેન્દ્રિય જીવોમાં ઉત્પન્ન થાય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! આ અર્થ સમર્થ નથી.

અવશિષ્ટ પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક, મનુષ્ય, વાણવ્યંતર, જ્યોતિષ્ક અને વૈમાનિક આ પાંચોમાં અસુરકુમારની ઉત્પત્તિ આદિનું વર્ણન નૈરયિકોનાં અનુસાર સમજવું જોઈએ.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

एवं -जाव- थणियकुमारे।

આ પ્રમાણે સ્તનિતકુમાર સુધી જાણવું જોઈએ.

प. **(ग)** पुढविक्काइए णं भंते ! पुढविक्काइएहिंतो अणंतरं उव्वट्टित्ता णेरइएसु उववज्जेज्जा ?

પ્ર. (ગ) ભંતે ! પૃથ્વીકાયિક જીવ, પૃથ્વીકાયિકોમાંથી નીકળીને શું અનન્તર (સીધા) નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય છે ?

उ. गोयमा ! णो इणट्ठे समट्ठे।

एवं असुरकुमारेसु वि -जाव- थणियकुमारेसु वि।

ઉ. ગૌતમ ! આ અર્થ સમર્થ નથી.

આ પ્રમાણે અસુરકુમારોથી સ્તનિતકુમારો સુધી ઉત્પત્તિનો નિષેધ જાણવો જોઈએ.

प. पुढविक्काइए णं भंते ! पुढविक्काइएहिंतो अणंतरं उव्वट्टित्ता पुढविक्काइएसु उववज्जेज्जा ?

પ્ર. ભંતે ! પૃથ્વીકાયિક જીવ, પૃથ્વીકાયિકોમાંથી નીકળીને શું અનન્તર (સીધા) પૃથ્વીકાયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય છે ?

उ. गोयमा ! अत्थेगइए उववज्जेज्जा, अत्थेगइए णो उववज्जेज्जा।

ઉ. ગૌતમ ! કોઈ ઉત્પન્ન થાય છે અને કોઈ ઉત્પન્ન થતા નથી.

प. जे णं भंते ! उववज्जेज्जा से णं केवलिपण्णत्तं धम्मं लभेज्जा सवणयाए ?

પ્ર. ભંતે ! જે ઉત્પન્ન થાય છે તો શું તે કેવળી પ્રરુપિત ધર્મશ્રવણનો લાભ પ્રાપ્ત કરે છે ?

उ. गोयमा ! णो इणट्ठे समट्ठे।

एवं आउक्काइयादीसु णिरंतरं भाणियव्वं -जाव- चउरिंदिएसु।

पंचेंदिय-तिरिक्खजोणिय-मणूसेसु जहा णेरइए।

वाणमंतर-जोइसिय-वेमाणिएसु पडिसेहो।

एवं जहा पुढविक्काइओ भणिओ तहेव आउक्काइओ वि वणप्फइकाइओ वि भाणियव्वो।

ઉ. ગૌતમ ! આ અર્થ સમર્થ નથી.

આ પ્રમાણે અપ્કાયિકથી ચઉરેન્દ્રિય સુધી જીવોની નિરંતર ઉત્પત્તિનાં માટે કહેવું જોઈએ.

પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિકો અને મનુષ્યોમાં ઉત્પત્તિ નૈરયિકોનાં સમાન જાણવું જોઈએ.

વાણવ્યંતર, જ્યોતિષ્ક અને વૈમાનિકોમાં પૃથ્વીકાયિકની ઉત્પત્તિનો નિષેધ સમજવો જોઈએ.

આ પ્રમાણે જેમ પૃથ્વીકાયિકની ઉત્પત્તિનાં વિષયમાં કહ્યું છે તે પ્રમાણે અપ્કાયિક અને વનસ્પતિકાયિકનાં વિષયમાં પણ કહેવું જોઈએ.

प. **(घ)** तेउक्काइए णं भंते ! तेउक्काइएहिंतो अणंतरं उव्वट्टित्ता णेरइएसु उववज्जेज्जा ?

પ્ર. **(ઘ)** ભંતે ! તેજસ્કાયિક જીવ, તેજસ્કાયિકોમાંથી નીકળીને શું અનન્તર (સીધા) નારકોમાં ઉત્પન્ન થાય છે ?

उ. गोयमा ! णो इणट्ठे समट्ठे।

एवं असुरकुमारेसु वि -जाव- थणियकुमारेसु वि।

पुढविक्काइय-आउ-तेउ-वाउ-वणस्सइ-बेइंदिय-तेइंदिय-चउरिंदिएसु अत्थेगइए उववज्जेज्जा, अत्थेगइए णो उववज्जेज्जा।

ઉ. ગૌતમ ! આ અર્થ સમર્થ નથી.

આ પ્રમાણે તેજસ્કાયિક જીવની અસુરકુમારોથી સ્તનિતકુમારો સુધી ઉત્પત્તિનો નિષેધ સમજવું જોઈએ.

પૃથ્વીકાયિક, અપ્કાયિક, તેજસ્કાયિક, વાયુકાયિક, વનસ્પતિકાયિક, બેઈન્દ્રિય, ત્રેઈન્દ્રિય અને ચઉરેન્દ્રિયોમાં કોઈ ઉત્પન્ન થાય છે અને કોઈ ઉત્પન્ન થતા નથી.

प. जे णं भंते ! उववज्जेज्जा से णं केवलिपण्णत्तं धम्मं लभेज्जा सवणयाए ?

પ્ર. ભંતે ! જે ઉત્પન્ન થાય છે તો શું તે કેવળી પ્રરુપિત ધર્મશ્રવણનો લાભ પ્રાપ્ત કરે છે ?

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

उ. गोयमा ! णो इणट्ठे समट्ठे।

प. तेउक्काइए णं भंते ! तेउक्काइएहिंतो अणंतरं उव्वट्टित्ता पंचेंदिय-तिरिक्खजोणिएसु उववज्जेज्जा ?

उ. गोयमा ! अत्थेगइए उववज्जेज्जा, अत्थेगइए णो उववज्जेज्जा।

प. जे णं भंते ! उववज्जेज्जा से णं केवलिपण्णत्तं धम्मं लभेज्जा सवणयाए ?

उ. गोयमा ! अत्थेगइए लभेज्जा, अत्थेगइए णो लभेज्जा।

प. जे णं भंते ! केवलिपण्णत्तं धम्मं लभेज्जा सवणयाए से णं केवलं बोहिं बुज्झेज्जा ?

उ. गोयमा ! णो इणट्ठे समट्ठे।

प. तेउक्काइए णं भंते ! तेउक्काइएहिंतो अणंतरं उव्वट्टित्ता मणूस-वाणमंतर-जोइसिय-वेमाणिएसु उववज्जेज्जा ?

उ. गोयमा ! णो इणट्ठे समट्ठे।

एवं जहेव तेउक्काइए णिरंतरं एवं वाउक्काइए वि।

प. (ड.) बेइंदिए णं भंते ! बेइंदिएहिंतो अणंतरं उव्वट्टित्ता णेरइएसु उववज्जेज्जा ?

उ. गोयमा ! ***जहा पुढविक्काइए।***

णवरं-मणूसेसु **-जाव-** मणपज्जवणाणं उप्पाडेज्जा।

एवं तेइंदिय-चउरिंदिया वि -जाव- मणपज्जवणाणं उप्पाडेज्जा।

प. जे णं भंते ! मणपज्जवणाणं उप्पाडेज्जा से णं केवलणाणं उप्पाडेज्जा ?

उ. गोयमा ! णो इणट्ठे समट्ठे।

प. **(च)** पंचेंदियतिरिक्खजोणिए णं भंते ! पंचेंदियतिरिक्खजोणिएहिंतो अणंतरं उव्वट्टित्ता णेरइएसु उववज्जेज्जा ?

ઉ. ગૌતમ ! આ અર્થ સમર્થ નથી.

પ્ર. ભંતે ! તેજસ્કાયિક જીવ તેજસ્કાયિકોમાંથી નીકળીને શું અનન્તર (સીધા) પંચેન્દ્રિયતિર્યંચ-યોનિકોમાં ઉત્પન્ન થાય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! કોઈ ઉત્પન્ન થાય છે અને કોઈ ઉત્પન્ન થતા નથી.

પ્ર. ભંતે ! જે (પંચેન્દ્રિયતિર્યંચયોનિકમાં) ઉત્પન્ન થાય છે તો શું તે કેવળી પ્રરૂપિત ધર્મશ્રવણનો લાભ પ્રાપ્ત કરે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! કોઈ લાભ પ્રાપ્ત કરે છે અને કોઈ કરતા નથી.

પ્ર. ભંતે ! જે કેવળી પ્રરૂપિત ધર્મશ્રવણનો લાભ પ્રાપ્ત કરે છે તો શું તે કેવળીબોધિને પ્રાપ્ત કરે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! આ અર્થ સમર્થ નથી.

પ્ર. ભંતે ! તેજસ્કાયિક જીવ તેજસ્કાયિકોમાંથી નીકળીને શું અનન્તર (સીધા) મનુષ્ય, વાણવ્યંતર, જ્યોતિષ્ક કે વૈમાનિકોમાં ઉત્પન્ન થાય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! આ અર્થ સમર્થ નથી.

આ પ્રમાણે જેમ તેજસ્કાયિક જીવની નિરંતર ઉત્પત્તિ આદિનાં માટે કહ્યું તે પ્રમાણે વાયુકાયિકનાં વિષયમાં પણ સમજી લેવું જોઈએ.

પ્ર. (ડ) ભંતે ! બેઈન્દ્રિય જીવ બેઈન્દ્રિય જીવોમાંથી નીકળીને શું અનન્તર (સીધા) નારકોમાંથી ઉત્પન્ન થાય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ***જેમ પૃથ્વીકાયિક જીવોનાં વિષયમાં કહ્યું છે તેવું જ કહેવું જોઈએ.***

વિશેષ : મનુષ્યોમાં ઉત્પન્ન થઈને મનઃપર્યાયજ્ઞાન સુધી જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરી શકે છે.

આ પ્રમાણે ત્રેઈન્દ્રિય - ચઉરેન્દ્રિય જીવ પણ -યાવત્- મનઃપર્યાયજ્ઞાન પ્રાપ્ત કરી શકે છે.

પ્ર. ભંતે ! જે મનઃપર્યાયજ્ઞાન પ્રાપ્ત કરે છે તો શું તે કેવળજ્ઞાન પ્રાપ્ત કરે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! આ અર્થ સમર્થ નથી.

પ્ર. **(ચ)** ભંતે ! પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિકોમાંથી નીકળીને શું અનન્તર (સીધા) નારકોમાં ઉત્પન્ન થાય છે ?

જૈન સાઈટ JAINSITE જૈનમ્ જયતિ શાસનમ્

उ. गोयमा ! अत्थेगइए उववज्जेज्जा, अत्थेगइए णो उववज्जेज्जा।

प. जे णं भंते ! उववज्जेज्जा से णं केवलिपण्णत्तं धम्मं लभेज्जा सवणयाए ?

उ. गोयमा ! अत्थेगइए लभेज्जा, अत्थेगइए णो लभेज्जा।

प. जे णं केवलिपण्णत्तं धम्मं लभेज्जा सवणयाए से णं केवलं बोहिं बुज्झेज्जा ?

उ. गोयमा ! अत्थेगइए बुज्झेज्जा, अत्थेगइए नो बुज्झेज्जा।

प. जे णं भंते ! केवलं बोहिं बुज्झेज्जा से णं सद्दहेज्जा पत्तिएज्जा रोएज्जा ?

उ. हंता, गोयमा ! सद्दहेज्जा पत्तिएज्जा रोएज्जा।

प. जे णं भंते ! सद्दहेज्जा पत्तिएज्जा रोएज्जा से णं आभिणिबोहियणाण सुयणाण-ओहिणाणाइं उप्पाडेज्जा ?

उ. हंता, गोयमा ! उप्पाडेज्जा।

प. जे णं भंते ! आभिणिबोहियणाण-सुयणाण-ओहिणाणाइं उप्पाडेज्जा से णं संचाएज्जा सीलं वा **-जाव-** पोसहोववासं वा पडिवज्जित्तए ?

उ. गोयमा ! णो इणट्ठे समट्ठे।

एवं असुरकुमारेसु वि -जाव- थणियकुमारेसु।

एगिंदिय-विगलिंदिएसु जहा पुढविकाइए।

पंचेंदिय-तिरिक्खजोणिएसु मणूसेसु य जहा णेरइए।

वाणमंतर-जोइसिय-वेमाणिएसु जहा णेरइएसु।

एवं मणूसे वि।

वाणमंतर-जोइसिय-वेमाणिए जहा असुरकुमारे।

- पण्ण. प. २०, सु. १४१७-१४४३

ઉ. ગૌતમ ! કોઈ ઉત્પન્ન થાય છે અને કોઈ ઉત્પન્ન થતા નથી.

પ્ર. ભંતે ! જે ઉત્પન્ન થાય છે તો શું તે કેવળી પ્રરૂપિત ધર્મશ્રવણનો લાભ પ્રાપ્ત કરે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! કોઈ લાભ પ્રાપ્ત કરે છે અને કોઈ કરતા નથી.

પ્ર. ભંતે ! જે કેવળી પ્રરૂપિત ધર્મશ્રવણનો લાભ પ્રાપ્ત કરે છે તો શું તે કેવળબોધિને પ્રાપ્ત કરે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! કોઈ કેવળબોધિને પ્રાપ્ત કરે છે અને કોઈ કરતા નથી.

પ્ર. ભંતે ! જે કેવળબોધિને પ્રાપ્ત કરે છે તો શું તે તેના પર શ્રદ્ધા, પ્રતીતિ, રુચિ કરે છે ?

ઉ. હા, ગૌતમ ! તે તેના પર શ્રદ્ધા, પ્રતીતિ, રુચિ કરે છે.

પ્ર. ભંતે ! જે શ્રદ્ધા, પ્રતીતિ, રુચિ કરે છે તો શું તે આભિનિબોધિક જ્ઞાન, શ્રુતજ્ઞાન અને અવધિજ્ઞાન ઉપાર્જીત કરે છે ?

ઉ. હા, ગૌતમ ! તે ઉપાર્જીત કરે છે.

પ્ર. ભંતે ! જે આભિનિબોધિક જ્ઞાન, શ્રુતજ્ઞાન અને અવધિજ્ઞાન ઉપાર્જીત કરે છે તો શું તે શીલવ્રત **-યાવત્-** પોષધોપવાસ અંગીકાર કરવામાં સમર્થ થાય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! આ અર્થ સમર્થ નથી.

આ પ્રમાણે પંચેન્દ્રિય તિર્યંચોમાંથી નીકળીને અસુરકુમારોમાં -યાવત્- સ્તનિતકુમારોમાં ઉત્પત્તિનાં વિષયમાં જાણવું જોઈએ.

એકેન્દ્રિય અને વિકલેન્દ્રિય જીવોમાં ઉત્પત્તિનું વર્ણન પૃથ્વીકાયિક જીવોનાં સમાન જાણવું જોઈએ.

પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક અને મનુષ્યોમાં ઉત્પત્તિનું વર્ણન નૈરયિકનાં સમાન જાણવું જોઈએ.

વાણવ્યંતર, જ્યોતિષ્ક અને વૈમાનિક દેવોમાં ઉત્પત્તિનું વર્ણન નૈરયિકોનાં સમાન છે.

આ પ્રમાણે મનુષ્યની પણ ઉત્પત્તિનું વર્ણન જાણવું જોઈએ.

વાણવ્યંતર, જ્યોતિષ્ક અને વૈમાનિકની ઉત્પત્તિનું વર્ણન અસુરકુમારોનાં સમાન છે.

JAINSITE जैन साईट

७४. कण्ह-नील-काउलेस्सेसु पुढवी-आउ वणस्सइकाइयाणं अंतकिरिया परूवणं-

तेणं कालेणं तेणं समएणं समणस्स भगवओ महावीरस्स -**जाव**- अंतेवासी मागंदियपुत्ते नामं अणगारे पगइभद्दए जहा मंडियपुत्ते -**जाव**- पज्जुवासमाणे एवं वयासी-

प. से नूणं भंते ! काऊलेस्से पुढविकाइए काउलेस्से-हिंतो पुढविकाइएहिंतो अणंतरं उव्वट्टित्ता माणुसं विग्गहं लब्भइ, केवलं बोहिं बुज्झइ, केवलं बोहिं बुज्झित्ता तओ पच्छा सिज्झइ -**जाव**- अंतं करेइ ?

उ. हंता, मागंदियपुत्ता ! काऊलेस्से पुढविकाइए -**जाव**- अंतं करेइ।

प. से नूणं भंते ! काऊलेस्से आउकाइए काऊलेस्सेहिंतो आउकाइएहिंतो अणंतरं उव्वट्टित्ता माणुसं विग्गहं लब्भइ माणुसं विग्गहं लभित्ता केवलं बोहिं बुज्झइ -**जाव**- अंतं करेइ ?

उ. हंता, मागंदियपुत्ता ! काऊलेस्से आउकाइए -**जाव**- अंतं करेइ।

प. से नूणं भंते ! काऊलेस्से वणस्सइकाइए -**जाव**- अंतं करेइ।

उ. हंता, मागंदियपुत्ता ! ***एवं चेव -जाव- अंतं करेइ।***

प. 'सेवं भंते ! सेवं भंते त्ति' मागंदियपुत्ते अणगारे समणं भगवं महावीरं -**जाव**- वंदित्ता नमंसित्ता जेणेव समणे निग्गंथे तेणेव उवागच्छइ तेणेव उवागच्छित्ता समणे निग्गंथे एवं वयासी-

"एवं खलु अज्जो ! काउलेस्से पुढविकाइए **तहेव** -**जाव**- अंतं करेइ,

एवं खलु अज्जो ! काउलेस्से आउकाइए -**जाव**- अंतं करेइ,

एवं खलु अज्जो ! काउलेस्से वणस्सइकाइए -**जाव**- अंतं करेइ."

तए णं ते समणा निग्गंथा मागंदियपुत्तस्स अणगारस्स एवं माइक्खमाणस्स -**जाव**- एवं परूवेमाणस्स एयमट्ठं

૭૪. કૃષ્ણ-નીલ-કાપોતલેશી પૃથ્વી-અપ્-વનસ્પતિકાયિકોમાં અંતક્રિયાનું પ્રરુપણ :

તે કાળ અને તે સમયમાં શ્રમણ ભગવાન મહાવીરનાં અંતેવાસી -**યાવત્**- પ્રકૃતિભદ્ર માકંદિકપુત્ર નામના અણગારે મંડિતપુત્ર અણગારનાં સમાન -**યાવત્**- પર્યુપાસના કરતાં આ પ્રમાણે પૂછ્યું -

પ્ર. ભંતે ! શું કાપોતલેશી પૃથ્વીકાયિક જીવ, કાપોતલેશી પૃથ્વીકાયિક જીવોમાંથી મરીને સીધા મનુષ્ય શરીરને પ્રાપ્ત કરે છે અને પછી કેવળજ્ઞાન ઉપાર્જીત કરે છે, કેવળજ્ઞાન ઉપાર્જીત કરીને તત્પશ્ચાત્ સિદ્ધ-બુદ્ધ-મુક્ત થાય છે -**યાવત્**- બધા દુઃખોનો અંત કરે છે ?

ઉ. હા, માકંદિક પુત્ર ! તે કાપોતલેશી પૃથ્વીકાયિક જીવ -**યાવત્**- બધા દુઃખોનો અંત કરે છે.

પ્ર. ભંતે ! શું કાપોતલેશી અપ્કાયિક જીવ, કાપોતલેશી અપ્કાયિક જીવોમાંથી મરીને સીધા મનુષ્ય શરીરને પ્રાપ્ત કરે છે અને મનુષ્ય શરીર પ્રાપ્ત કરીને કેવળ જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરે છે, કેવળજ્ઞાન પ્રાપ્ત કરીને -**યાવત્**- બધા દુઃખોનો અંત કરે છે ?

ઉ. હા, માકંદિક પુત્ર ! કાપોતલેશી અપ્કાયિક જીવ -**યાવત્**- બધા દુઃખોનો અંત કરે છે.

પ્ર. ભંતે ! કાપોતલેશી વનસ્પતિકાયિક જીવ -**યાવત્**- બધા દુઃખોનો અંત કરે છે ?

ઉ. હા, માકંદિક પુત્ર ! ***તે પણ આ પ્રમાણે (પૂર્વવત્) -યાવત્- બધા દુઃખોનો અંત કરે છે.***

પ્ર. "ભંતે !" તે આ પ્રમાણે છે, "ભંતે !" તે આ પ્રમાણે છે, આવું કહીને માકંદિકપુત્ર અનગાર શ્રમણ ભગવાન મહાવીરને -**યાવત્**-વંદના નમસ્કાર કરીને જ્યાં શ્રમણ નિર્ગ્રંથ હતા, તે ત્યાં આવ્યા અને તેનાથી આ પ્રમાણે કહ્યું -

"હે આર્યો ! કાપોતલેશી પૃથ્વીકાયિક જીવ **પૂર્વોક્ત પ્રકારથી** -**યાવત્**- બધા દુઃખોનો અંત કરે છે,

હે આર્યો ! કાપોતલેશી અપ્કાયિક જીવ -**યાવત્**- બધા દુઃખોનો અંત કરે છે,

હે આર્યો ! કાપોતલેશી વનસ્પતિકાયિક જીવ -**યાવત્**- બધા દુઃખોનો અંત કરે છે."

તદનન્તર તે શ્રમણ નિર્ગ્રંથોને માકંદિકપુત્ર અણગારે આ પ્રમાણે કહ્યું -**યાવત્**- આ પ્રમાણે પ્રરુપણા કરી

जैन साईट JAINSITE .com जैनम् जयति शासनम्

णो सद्दहंति, पत्तियंति, रोयंति, एयमट्ठं असद्दहमाणा अपत्तिएमाणा अरोएमाणा जेणेव समणे भगवं महावीरे तेणेव उवागच्छंति तेणेव उवागच्छित्ता समणं भगवं महावीरं वंदंति नमसंति वंदित्ता नमंसित्ता एवं वयासी-

તે માન્યતા પર શ્રદ્ધા, પ્રતીતિ, રુચિ કરી નહિ અને તેના પર અશ્રદ્ધા, અપ્રતીતિ, અરુચિ બતાવતા જ્યાં શ્રમણ ભગવાન મહાવીર સ્વામી હતા ત્યાં આવ્યા અને ત્યાં આવીને તેમણે શ્રમણ ભગવાન મહાવીર સ્વામીને વંદન નમસ્કાર કર્યા અને વંદન-નમસ્કાર કરીને આ પ્રમાણે પૂછ્યું -

एवं खलु भंते! मागंदियपुत्ते अणगारे अम्हं एवमाइक्खइ **-जाव-** एवं परूवेइ-

ભંતે ! માકંદિકપુત્ર અણગારે અમારાથી આ પ્રમાણે કહ્યું **-યાવત્-** પ્રરૂપણા કરી કે -

एवं खलु "अज्जो ! काउलेस्से पुढविकाइए **-जाव-** अंतं करेइ ।

"હે આર્યો ! કાપોતલેશી પૃથ્વીકાયિક **-યાવત્-** બધા દુઃખોનો અંત કરે છે.

एवं खलु अज्जो ! काउलेस्से आउकाइए **-जाव-** अंतं करेइ

હે આર્યો ! કાપોતલેશી અપ્કાયિક **-યાવત્-** બધા દુઃખોનો અંત કરે છે.

एवं खलु अज्जो ! काउलेस्से वणस्सइकाइए **-जाव-** अंतं करेइ ।

હે આર્યો ! કાપોતલેશી વનસ્પતિકાયિક **-યાવત્-** બધા દુઃખોનો અંત કરે છે.

से कहमेयं भंते ! एवं ?"

ભંતે ! એવું કેવી રીતે થઈ શકે છે ?"

'अज्जो ! त्ति' समणे भगवं महावीरे ते समणे निग्गंथा आमंतित्ता एवं वयासी-

'હે આર્યો !' આ પ્રમાણે સંબોધિત કરીને, શ્રમણ ભગવાન મહાવીરે તે શ્રમણ નિર્ગ્રંથોથી આ પ્રમાણે કહ્યું -

जं णं अज्जो ! मागंदियपुत्ते अणगारे तुब्भे एवमाइक्खइ **-जाव-** परूवेइ-

"હે આર્યો ! માકંદિકપુત્ર અણગારે જે તમને કહ્યું છે **-યાવત્-** પ્રરૂપણા કરી છે -

एवं खलु अज्जो ! काउलेस्से पुढविकाइए **-जाव-** अंतं करेइ,

હે આર્યો ! કાપોતલેશી પૃથ્વીકાયિક **-યાવત્-** બધા દુઃખોનો અંત કરે છે,

एवं खलु अज्जो ! काउलेस्से आउकाइए **-जाव-** अंतं करेइ,

હે આર્યો ! કાપોતલેશી અપ્કાયિક **-યાવત્-** બધા દુઃખોનો અંત કરે છે.

एवं खलु अज्जो ! काउलेस्से वणस्सइकाइए **-जाव-** अंतं करेइ,

હે આર્યો ! કાપોતલેશી વનસ્પતિકાયિક **-યાવત્-** બધા દુઃખોનો અંત કરે છે.

सच्चे णं एसमट्ठे, अहं पि णं अज्जो ! एवमाइक्खामि **-जाव-** एवं परूवेमि ।

તેમનું આ કથન સત્ય છે, "હે આર્યો !" હું પણ આ પ્રમાણે કહું છું **-યાવત્-** પ્રરૂપણા કરું છું.

एवं खलु अज्जो ! कण्हलेस्से पुढविकाइए कण्हलेस्सेहिंतो पुढविकाइएहिंतो **-जाव-** अंतं करेइ ।

હે આર્યો ! કૃષ્ણલેશી પૃથ્વીકાયિક જીવ કૃષ્ણલેશી પૃથ્વીકાયિકોમાંથી નીકળીને **-યાવત્-** બધા દુઃખોનો અંત કરે છે.

एवं खलु अज्जो ! नीललेस्से पुढविकाइए **-जाव-** अंतं करेइ,

હે આર્યો ! નીલલેશી પૃથ્વીકાયિક પણ **-યાવત્-** બધા દુઃખોનો અંત કરે છે.

एवं काउलेस्से वि,

આ પ્રમાણે કાપોતલેશી પૃથ્વીકાયિક પણ -યાવત્- બધા દુઃખોનો અંત કરે છે.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

जहा पुढविकाइए एवं आउकाइए वि, एवं वणस्सइकाइए वि, सच्चे णं एसमट्ठे।

'सेवं भंते ! सेवं भंते त्ति' समणा निग्गंथा समणं महावीरं वंदंति नमंसंति वंदित्ता नमंसित्ता जेणेव मागंदियपुत्ते अणगारे तेणेव उवागच्छंति उवागच्छित्ता मागंदियपुत्तं अणगारं वंदंति नमंसंति वंदित्ता नमंसित्ता एयमट्ठं सम्मं विणएणं भुज्जो-भुज्जो खामेंति।

- विया. स. १८, उ. ३, सु. २-७

७५. चउवीसदंडएसु तित्थगरत्तं अंतकिरिया य परूवणं-

प. **दं. १.** रयणप्पभापुढविनेरइए णं भंते ! रयणप्पभा-पुढविनेरइएहिंतो अणंतरं उव्वट्टित्ता तित्थगरत्तं लभेज्जा ?

उ. गोयमा ! अत्थेगइए लभेज्जा, अत्थेगइए णो लभेज्जा।

प. से केणट्ठेणं भंते ! एवं वुच्चइ-

"अत्थेगइए लभेज्जा, अत्थेगइए णो लभेज्जा ?"

उ. गोयमा ! जस्स णं रयणप्पभापुढविनेरइयस्स तित्थगरणाम-गोयाइं कम्माइं बद्धाइं पुट्ठाइं निधत्ताइं कडाइं पट्ठवियाइं णिविट्ठाइं अभिनिविट्ठाइं अभिसमण्णागयाइं उदिण्णाइं, णो उवसंताइं भवंति,

से णं रयणप्पभापुढविनेरइए रयणप्पभापुढविनेरइएहिंतो अणंतरं उव्वट्टित्ता तित्थगरत्तं-लभेज्जा,

जस्स णं रयणप्पभापुढविनेरइयस्स तित्थगरणाम-गोयाइं णो बद्धाइं **-जाव-** णो उदिण्णाइं उवसंताइं भवंति,

से णं रयणप्पभापुढविनेरइए.हिंतो अणंतरं उव्वट्टित्ता तित्थगरत्तं णो लभेज्जा,

से तेणट्ठेणं गोयमा ! एवं वुच्चइ-

'अत्थेगइए लभेज्जा, अत्थेगइए णो लभेज्जा।"

જે પ્રમાણે પૃથ્વીકાયિકનાં વિષયમાં કહ્યું તે પ્રમાણે અપ્કાયિક અને વનસ્પતિકાયિક -યાવત્- બધા દુઃખોનો અંત કરે છે. આ વર્ણન સત્ય છે ત્યાં સુધી કહેવું જોઈએ.

"ભંતે ! તે આ પ્રમાણે છે, ભંતે ! તે આ પ્રમાણે છે." તે કહીને એ શ્રમણ-નિર્ગ્રંથોએ શ્રમણ ભગવાન મહાવીર સ્વામીને વંદન નમસ્કાર કર્યા અને વંદના નમસ્કાર કરીને જ્યાં માકંદિક પુત્ર અણગાર હતા ત્યાં આવ્યા, ત્યાં આવીને વંદન નમસ્કાર કર્યા. વંદના નમસ્કાર કરીને પછી તેવોએ (તેના વર્ણનની અવજ્ઞાનાં માટે) તેનાથી વિનયપૂર્વક વારંવાર ક્ષમાયાચના કરી.

૭૫. ચોવીસ દંડકોમાં તીર્થંકરત્વ અને અંતક્રિયાનું પ્રરુપણ :

પ્ર. **દં.૧.** ભંતે ! રત્નપ્રભા પૃથ્વીનો નૈરયિકજીવ રત્નપ્રભા-પૃથ્વીનાં નૈરયિકોથી નીકળીને શું અનન્તર (સીધા) તીર્થંકર પદ પ્રાપ્ત કરે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! કોઈ તીર્થંકર પદ પ્રાપ્ત કરે છે અને કોઈ કરતા નથી.

પ્ર. ભંતે ! શા માટે એવું કહેવાય છે કે -

"કોઈ તીર્થંકર પદ પ્રાપ્ત કરે છે અને કોઈ કરતા નથી."?

ઉ. ગૌતમ ! જે રત્નપ્રભા પૃથ્વીનાં નારકે તીર્થંકર નામ-ગોત્ર કર્મ બદ્ધ, સ્પૃષ્ટ, નિધત્ત કૃત નિકાચિત કરેલ, પ્રસ્થાપિત કરેલ, (સ્થિત કરેલ), અભિનિવિષ્ટ (વિશેષ રુપથી સ્થિત કરેલ), અભિસમન્વાગત કરેલ અને ઉદયમાં આવેલ પણ ઉપશાંત થયેલ નથી.

તે રત્નપ્રભા પૃથ્વીના નૈરયિક રત્નપ્રભા પૃથ્વીનાં નૈરયિકોમાંથી નીકળીને અનન્તર (સીધા) તીર્થંકર પદને પ્રાપ્ત કરે છે,

પરંતુ જે રત્નપ્રભાપૃથ્વીનાં નૈરયિક તીર્થંકર નામ ગોત્ર કર્મ બાંધેલ નથી **-યાવત્-** ઉદયમાં આવ્યું નથી અને ઉપશાંત છે.

તે રત્નપ્રભા પૃથ્વીનાં નૈરયિક રત્નપ્રભા પૃથ્વીથી નીકળીને સીધા તીર્થંકરપદ પ્રાપ્ત કરતા નથી.

માટે હે ગૌતમ ! એવું કહેવાય છે કે -

"કોઈ નૈરયિક તીર્થંકર પદ પ્રાપ્ત કરે છે અને કોઈ કરતા નથી."

જૈન સાઈટ JAINSITE .com જૈનમ્ જયતિ શાસનમ્

एवं-जाव-वालुयप्पभापुढविनेरइएहिंतो तित्थगरत्तं लभेज्जा।

આ પ્રમાણે વાલુકાપ્રભા પૃથ્વી સુધીનાં નૈરયિકોમાંથી નીકળીને સીધા તીર્થંકર પદ પ્રાપ્ત કરે છે. (અને કોઈ કરતા નથી.)

प. पंकप्पभापुढविनेरइए णं भंते ! पंकप्पभापुढविनेरइएहिंतो अणंतरं उव्वट्टित्ता तित्थगरत्तं लभेज्जा ?

उ. गोयमा ! णो इणट्ठे समट्ठे, अंतकिरियं पुण करेज्जा।

प. धूमप्पभापुढविनेरइए णं भंते ! धूमप्पभापुढविनेरइएहिंतो अणंतरं उव्वट्टित्ता तित्थगरत्तं लभेज्जा ?

उ. गोयमा ! णो इणट्ठे समट्ठे, **विरइं** पुण लभेज्जा।

प. तमापुढविनेरइए णं भंते ! तमापुढविनेरइएहिंतो अणंतरं उव्वट्टित्ता तित्थगरत्तं लभेज्जा ?

उ. गोयमा ! णो इणट्ठे समट्ठे, **विरयाविरयं** पुण लभेज्जा।

प. अहेसत्तमा पुढविनेरइए णं भंते ! अहेसत्तमा पुढविनेरइएहिंतो अणंतरं उव्वट्टित्ता तित्थगरत्तं लभेज्जा ?

उ. गोयमा ! णो इणट्ठे समट्ठे, **सम्मत्तं** पुण लभेज्जा।

प. दं. २-१३. असुरकुमारे णं भंते ! असुरकुमारेहिंतो अणंतरं उव्वट्टित्ता तित्थगरत्तं लभेज्जा ?

उ. गोयमा ! णो इणट्ठे समट्ठे, **अंतकिरियं** पुण करेज्जा।

एवं निरन्तरं -जाव- आउक्काइए

प. दं. १४. तेउक्काइए णं भंते ! तेउक्काइएहिंतो अणंतरं उव्वट्टित्ता तित्थगरत्तं लभेज्जा ?

उ. गोयमा ! णो इणट्ठे समट्ठे, ***केवलिपण्णत्तं धम्मं लभेज्ज सवणयाए।***

एवं वाउक्काइए वि।

પ્ર. ભંતે ! પંકપ્રભા પૃથ્વીનાં નારક પંકપ્રભા પૃથ્વીનાં નૈરયિકોમાંથી નીકળીને શું અનન્તર (સીધા) તીર્થંકર પદ પ્રાપ્ત કરે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! આ અર્થ સમર્થ નથી. પરંતુ તે અન્તક્રિયા કરી શકે છે.

પ્ર. ભંતે ! ધૂમપ્રભા પૃથ્વીનાં નારક ધૂમપ્રભા પૃથ્વીનાં નારકોમાંથી નીકળીને શું અનન્તર (સીધા) તીર્થંકર પદ પ્રાપ્ત કરે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! આ અર્થ સમર્થ નથી, પરંતુ તે **વિરતિ** પ્રાપ્ત કરી શકે છે.

પ્ર. ભંતે ! તમાપૃથ્વીનાં નારક તમાપૃથ્વીનાં નારકોમાંથી નીકળીને શું અનન્તર (સીધા) તીર્થંકર પદ પ્રાપ્ત કરી શકે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! આ અર્થ સમર્થ નથી. પરંતુ તે **વિરતાવિરત** (દેશ વિરતિ) ને પ્રાપ્ત કરી શકે છે.

પ્ર. ભંતે ! અધઃસપ્તમ પૃથ્વીનાં નારક અધઃસપ્તમ પૃથ્વીનાં નૈરયિકોમાંથી નીકળીને શું અનન્તર (સીધા) તીર્થંકર પદ પ્રાપ્ત કરે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! આ અર્થ સમર્થ નથી. પરંતુ તે **સમ્યક્ત્વ** પ્રાપ્ત કરી શકે છે.

પ્ર. દં.૨-૧૩. ભંતે ! અસુરકુમાર દેવ અસુરકુમારોમાંથી નીકળીને શું અનન્તર (સીધા) તીર્થંકર પદ પ્રાપ્ત કરે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! આ અર્થ સમર્થ નથી. પરંતુ તે **અન્તક્રિયા** કરી શકે છે.

આ પ્રમાણે નિરંતર અપ્કાયિક સુધી જાણવું જોઈએ.

પ્ર. દં.૧૪. ભંતે ! તેજસ્કાયિક જીવ તેજસ્કાયિકોમાંથી નીકળીને શું અનન્તર (સીધા) તીર્થંકર પદ પ્રાપ્ત કરે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! આ અર્થ સમર્થ નથી. પરંતુ ***તે કેવળી પ્રરૂપિત ધર્મશ્રવણ પ્રાપ્ત કરી શકે છે.***

આ પ્રમાણે વાયુકાયિકનાં વિષયમાં પણ સમજી લેવું જોઈએ.

JAINSITE જૈનમ્ જયતિ શાસનમ્

प. दं. १५-१६. वणप्फइकाइए णं भंते ! वणप्फइकाइएहिंतो अणंतरं उव्वट्टित्ता तित्थगरत्तं लभेज्जा ?

उ. गोयमा ! णो इणट्ठे समट्ठे, अंतकिरियं पुण करेज्जा।

प. दं. १७-१९. बेइंदिय-तेइंदिय-चउरिंदिएणं भंते ! बेइंदिय तेइंदिय चउरिंदिएहिंतो अणंतरं उव्वट्टित्ता तित्थगरत्तं लभेज्जा ?

उ. गोयमा ! णो इणट्ठे समट्ठे, मणप्पज्जवणाणं पुण उप्पाडेज्जा।

प. दं. २०-२३. पंचेंदिय-तिरिक्खजोणिय-मणूस-वाणमंतर-जोइसिए णं भंते ! पंचेंदियतिरिक्खजोणिय मणूस वाणमंतर जोइसिएहिंतो अणंतरं उव्वट्टित्ता तित्थगरत्तं लभेज्जा ?

उ. गोयमा ! णो इणट्ठे समट्ठे, अंतकिरियं पुण करेज्जा।

प. दं. २४. सोहम्मगदेवे णं भंते ! अणंतरं चयं चइत्ता तित्थगरत्तं लभेज्जा ?

उ. गोयमा ! अत्थेगइए लभेज्जा, अत्थेगइए णो लभेज्जा।

एवं जहा रयणप्पभापुढविनेरइए।

एवं -जाव- सव्वट्ठसिद्धगदेवे।

- पण्ण. प. २०, सु. १४४४-१४५८

७६. **चउवीसदंडएसु चक्कवट्टिआईणं परूवणं-**

प. रयणप्पभापुढविनेरइए णं भंते ! रयणप्पभापुढविनेरइएहिंतो अणंतरं उव्वट्टित्ता चक्कवट्टित्तं लभेज्जा ?

उ. गोयमा ! अत्थेगइए लभेज्जा, अत्थेगइए णो लभेज्जा।

प. से केणट्ठेणं भंते ! एवं वुच्चइ-

'अत्थेगइए लभेज्जा, अत्थेगइए णो लभेज्जा ?'

उ. गोयमा ! ***जहा रयणप्पभापुढवी नेरइयस्स तित्थगरत्ते।***

પ્ર. દં.૧૫-૧૬. ભંતે ! વનસ્પતિકાયિક જીવ વનસ્પતિ-કાયિકોમાંથી નીકળીને શું અનન્તર (સીધા) તીર્થંકર પદ પ્રાપ્ત કરે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! આ અર્થ સમર્થ નથી. પરંતુ તે અન્તક્રિયા કરી શકે છે.

પ્ર. દં.૧૭-૧૯. ભંતે ! બેઈન્દ્રિય- ત્રેઈન્દ્રિય- ચઉરેન્દ્રિય જીવ બેઈન્દ્રિય, તેઈન્દ્રિય, ચઉરેન્દ્રિય જીવોમાંથી નીકળીને શું અનન્તર (સીધા) તીર્થંકર પદ પ્રાપ્ત કરે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! આ અર્થ સમર્થ નથી પરંતુ મનઃ પર્યવજ્ઞાનનું ઉપાર્જન કરી શકે છે.

પ્ર. દં. ૨૦-૨૩. ભંતે ! પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક-મનુષ્ય, વાણવ્યંતર અને જ્યોતિષ્ક દેવ પંચેન્દ્રિય તિર્યંચ યોનિક, મનુષ્ય, વાણવ્યંતર અને જ્યોતિષ્ક દેવોમાંથી નીકળીને શું અનન્તર (સીધા) તીર્થંકર પદ પ્રાપ્ત કરે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! આ અર્થ સમર્થ નથી, પરંતુ અન્તક્રિયા કરી શકે છે.

પ્ર. દં. ૨૪. ભંતે ! સૌધર્મ કલ્પનાં દેવ, પોતાના ભવથી ચ્યવન કરીને શું અનન્તર (સીધા) તીર્થંકર પદ પ્રાપ્ત કરે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! કોઈ પ્રાપ્ત કરે છે અને કોઈ કરતા નથી.

બાકીનું વર્ણન રત્નપ્રભા પૃથ્વીનાં નારકનાં સમાન જાણવું જોઈએ.

આ પ્રમાણે સર્વાર્થસિદ્ધ વિમાનનાં દેવ સુધી જાણવું જોઈએ.

૭૬. **ચોવીસ દંડકોમાં ચક્રવર્તિત્વ આદિની પરુપણા :**

પ્ર. ભંતે ! રત્નપ્રભા પૃથ્વીનાં નારક રત્નપ્રભા પૃથ્વીનાં નારકોમાંથી નીકળીને શું અનન્તર (સીધા) ચક્રવર્તીપદ પ્રાપ્ત કરે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! કોઈ ચક્રવર્તીપદ પ્રાપ્ત કરે છે અને કોઈ કરતા નથી.

પ્ર. ભંતે ! શા માટે એવું કહેવાય છે કે -

"કોઈ ચક્રવર્તીપદ પ્રાપ્ત કરે છે અને કોઈ કરતા નથી"?

ઉ. ગૌતમ ! ***જેમ રત્નપ્રભા પૃથ્વીનાં નારકને તીર્થંકર પદની પ્રાપ્તિનાં સંબંધમાં કહ્યું છે. (તે પ્રમાણે અહીં પણ કહેવું જોઈએ.)***

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

प. सक्करप्पभापुढविनेरइए णं भंते ! सक्करप्पभापुढविनेरइएहिंतो अणंतरं उव्वट्टित्ता चक्कवट्टित्तं लभेज्जा ?

उ. गोयमा ! णो इणट्ठे समट्ठे।

एवं -जाव- अहेसत्तमापुढविनेरइए।

प. तिरिय-मणुए णं भंते ! तिरिय-मणुएहिंतो अणंतरं उव्वट्टित्ता चक्कवट्टित्तं लभेज्जा ?

उ. गोयमा ! णो इणट्ठे समट्ठे।

प. भवणवइ-वाणमंतर-जोइसिय-वेमाणिए णं भंते ! भवणवइ-वाणमंतर-जोइसिय-वेमाणिएहिंतो अणंतरं उव्वट्टित्ता चक्कवट्टित्तं लभेज्जा ?

उ. गोयमा ! अत्थेगइए लभेज्जा, अत्थेगइए णो लभेज्जा।

एवं बलदेवत्तं पि।

णवरं-सक्करप्पभापुढविनेरइए वि लभेज्जा।

एवं वासुदेवत्तं दोहिंतो पुढवीहिंतो वेमाणिएहिंतो य अणुत्तरोववाइयवज्जेहिंतो, सेसेसु णो इणट्ठे समट्ठे।

मंडलियत्तं-अहेसत्तमा-तेउ-वाउवज्जेहिंतो।

- पण्ण. प. २०, सु. १४५९-१४६६

प्र. ભંતે ! શર્કરાપ્રભા પૃથ્વીનાં નારક શર્કરાપ્રભા પૃથ્વીનાં નારકોમાંથી નીકળીને શું અનન્તર (સીધા) ચક્રવર્તીપદ પ્રાપ્ત કરે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! આ અર્થ સમર્થ નથી.

આ પ્રમાણે અધઃ સપ્તમ પૃથ્વીનાં નારક સુધી જાણવું જોઈએ.

प्र. ભંતે ! તિર્યંચયોનિક અને મનુષ્ય તિર્યંચયોનિકો અને મનુષ્યોમાંથી નીકળીને શું અનન્તર (સીધા) ચક્રવર્તીપદ પ્રાપ્ત કરે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! આ અર્થ સમર્થ નથી.

प्र. ભંતે ! ભવનપતિ, વાણવ્યંતર, જ્યોતિષ્ક અને વૈમાનિક દેવ ભવનપતિ, વાણવ્યંતર, જ્યોતિષ્ક અને વૈમાનિક દેવોમાંથી નીકળીને શું અનન્તર (સીધા) ચક્રવર્તી પદ પ્રાપ્ત કરે છે ?

ઉ. ગૌતમ ! કોઈ ચક્રવર્તી પદ પ્રાપ્ત કરે છે અને કોઈ કરતા નથી.

આ પ્રમાણે બળદેવત્વનાં વિષયમાં પણ સમજી લેવું જોઈએ.

વિશેષ : શર્કરાપ્રભા પૃથ્વીનાં નૈરયિક પણ - બળદેવ પદ પ્રાપ્ત કરી શકે છે.

આ પ્રમાણે વાસુદેવત્વ બે પૃથ્વીઓ (રત્નપ્રભા, શર્કરાપ્રભા)થી તથા અનુત્તરોપપાતિક દેવોને છોડીને બાકી વૈમાનિકથી પ્રાપ્ત કરી શકે છે, પરંતુ શેષ જીવોમાં આ અર્થ સમર્થ નથી.

અધઃ સપ્તમ પૃથ્વીનાં નારકો તથા તેજસ્કાયિક, વાયુકાયિક જીવોને છોડીને શેષ જીવોમાંથી નીકળીને અનન્તર (સીધા) મનુષ્યભવમાં ઉત્પન્ન જીવ માંડલિક (જાગીરદાર) પદ પ્રાપ્ત કરે છે.

७७. चउवीसदंडएसु चक्कवट्टि रयणाणमुववाओ-

१. सेणावइरयणत्तं २. गाहावइरयणत्तं, ३. वड्ढइरयणत्तं, ४. पुरोहियरयणत्तं, ५. इत्थिरयणत्तं च एवं चेव,

णवरं-अणुत्तरोववाइयवज्जेहिंतो।

आसरयणत्तं हत्थिरयणत्तं च रयणप्पभाओ णिरंतरं **-जाव-** सहस्सारो अत्थेगइए लभेज्जा, अत्थेगइए णो लभेज्जा।

७७. ચોવીસ દંડકોમાં ચક્રવર્તી રત્નોનો ઉપપાત :

૧. સેનાપતિ રત્નપદ, ૨. ગાથાપતિ (ભંડારી), ૩. સુથાર રત્નપદ, ૪. પુરોહિત રત્નપદ અને ૫. સ્ત્રી રત્નપદની પ્રાપ્તિનાં સંબંધમાં પણ આ પ્રમાણે જાણવું જોઈએ.

વિશેષ : અનુત્તરોપપાતિક દેવોને છોડીને સેનાપતિ રત્ન આદિ પદ પ્રાપ્ત થાય છે.

રત્નપ્રભા પૃથ્વીથી લઈને નિરંતર સહસ્ત્રાર દેવલોકનાં દેવ સુધી કોઈ જીવ અશ્વરત્ન અને હસ્તિરત્ન પદ પ્રાપ્ત કરે છે અને કોઈ કરતા નથી.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

चक्करयणत्तं छत्तरयणत्तं चम्मरयणत्तं दंडरयणत्तं असिरयणत्तं मणिरयणत्तं कागिणिरयणत्तं एएसि णं असुरकुमारेहिंतो आरद्धं णिरंतरं -जाव- ईसाणेहिंतो उववाओ,

सेसेहिंतो णो इणट्ठे समट्ठे।

- पण्ण. प. २०, दा. ४, सु. १४६७-१४६९

અસુરકુમારોથી લઈને નિરંતર ઈશાનકલ્પ સુધીમાંથી ચક્રરત્ન, છત્રરત્ન, ચર્મરત્ન, દંડરત્ન, અસિરત્ન, મણિરત્ન અને કાકિણીરત્નની ઉત્પત્તિ થાય છે.

શેષ જીવોમાંથી થતી નથી.

७८. भवसिद्धियाणं अंतकिरियाकाल परूवणं-

૭૮. ભવસિદ્ધિકોની અંતઃ ક્રિયાનું કાળ પ્રરુપણ :

संतेगइया भवसिद्धिया जीवा, जे एगेणं भवग्गहणेणं सिज्झिस्संति, बुज्झिस्संति मुच्चिस्संति, परिनिव्वाइस्संति, सव्वदुक्खाणमंतं करिस्संति।

- सम. सम. १, सु. ४६

કેટલાક ભવ સિદ્ધિક જીવ એવા હોય છે કે જે એક મનુષ્ય ભવ ગ્રહણ કરીને સિદ્ધ, બુદ્ધ, મુક્ત, પરિનિવૃત્ત થશે અને બધા દુઃખોનો અંત કરશે.

संतेगइया भवसिद्धिया जीवा जे दोहिं भवग्गहणेहिं सिज्झिस्संति -जाव- सव्वदुक्खाणमंतं करिस्संति।

- सम. सम. २, सु. २३

કેટલાક ભવ સિદ્ધિક જીવ એવા છે કે જે બે ભવ ગ્રહણ કરીને સિદ્ધ થશે -**યાવત્**- બધા દુઃખોનો અંત કરશે.

संतेगइया भवसिद्धिया जीवा जे तिहिं भवग्गहणेहिं सिज्झस्संति -जाव- सव्वदुक्खाणमंतं करिस्संति।

- सम. सम. ३, सु. २४

કેટલાક ભવ સિદ્ધિક જીવ એવા છે જે ત્રણ ભવ ગ્રહણ કરીને સિદ્ધ થશે -**યાવત્**- બધા દુઃખોનો અંત કરશે.

संतेगइया भवसिद्धिया जीवा जे चउहिं भवग्गहणेहिं सिज्झस्संति -जाव- सव्वदुक्खाणमंतं करिस्संति।

- सम. सम. ४, सु. १८

કેટલાક ભવ સિદ્ધિક જીવ એવા છે કે જે ચાર ભવ ગ્રહણ કરીને સિદ્ધ થશે -**યાવત્**- બધા દુઃખોનો અંત કરશે.

संतेगइया भवसिद्धिया जीवा जे पंचहिं भवग्गहणेहिं सिज्झिस्संति -जाव- सव्वदुक्खाणमंतं करिस्संति।

- सम. सम. ५, सु. २२

કેટલાક ભવ સિદ્ધિક જીવ એવા છે કે જે પાંચ ભવ ગ્રહણ કરીને સિદ્ધ થશે -**યાવત્**- બધા દુઃખોનો અંત કરશે.

संतेगइया भवसिद्धिया जीवा जे छहिं भवग्गहणेहिं सिज्झिस्संति -जाव- सव्वदुक्खाणमंतं करिस्संति।

- सम. सम. ६, सु. १७

કેટલાક ભવ સિદ્ધિક જીવ એવા છે કે જે છ ભવ ગ્રહણ કરીને સિદ્ધ થશે -**યાવત્**- બધા દુઃખોનો અંત કરશે.

संतेगइया भवसिद्धिया जीवा जे सत्तहिं भवग्गहणेहिं सिज्झिस्संति -जाव- सव्वदुक्खाणमंतं करिस्संति।

- सम. सम. ७, सु. २३

કેટલાક ભવ સિદ્ધિક જીવ એવા છે કે જે સાત ભવ ગ્રહણ કરીને સિદ્ધ થશે -**યાવત્**- બધા દુઃખોનો અંત કરશે.

संतेगइया भवसिद्धिया जीवा जे अट्ठहिं भवग्गहणेहिं सिज्झिस्संति -जाव- सव्वदुक्खाणमंतं करिस्संति।

- सम. सम. ८, सु. १८

કેટલાક ભવ સિદ્ધિક જીવ એવા છે કે જે આઠ ભવ ગ્રહણ કરીને સિદ્ધ થશે -**યાવત્**- બધા દુઃખોનો અંત કરશે.

संतेगइया भवसिद्धिया जीवा जे नवहिं भवग्गहणेहिं सिज्झिस्संति -जाव- सव्वदुक्खाणमंतं करिस्संति।

- सम. सम. ९, सु. २०

કેટલાક ભવ સિદ્ધિક જીવ એવા છે કે જે નવ ભવ ગ્રહણ કરીને સિદ્ધ થશે -**યાવત્**- બધા દુઃખોનો અંત કરશે.

संतेगइया भवसिद्धिया जीवा जे दसहिं भवग्गहणेहिं सिज्झिस्संति -जाव- सव्वदुक्खाणमंतं करिस्संति।

- सम. सम. १०, सु. २५

કેટલાક ભવ સિદ્ધિક જીવ એવા છે કે જે દસ ભવ ગ્રહણ કરીને સિદ્ધ થશે -**યાવત્**- બધા દુઃખોનો અંત કરશે.

जैन JAINSITE.com જૈનમ્ જયતિ શાસનમ્

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

संतगइया भवसिद्धिया जीवा जे एक्कारसहिं भवग्गहणेहिं सिज्झिस्संति -**जाव**- सव्वदुक्खाणमंतं करिस्संति ।

- सम. सम. ११, सु. १६

કેટલાક ભવ સિદ્ધિક જીવ એવા છે કે જે અગિયાર ભવ ગ્રહણ કરીને સિદ્ધ થશે -**યાવત્**- બધા દુઃખોનો અંત કરશે.

संतगइया भवसिद्धिया जीवा जे बारसहिं भवग्गहणेहिं सिज्झिस्संति -**जाव**- सव्वदुक्खाणमंतं करिस्संति ।

- सम. सम. १२, सु. २०

કેટલાક ભવ સિદ્ધિક જીવ એવા છે કે જે બાર ભવ ગ્રહણ કરીને સિદ્ધ થશે -**યાવત્**- બધા દુઃખોનો અંત કરશે.

संतगइया भवसिद्धिया जीवा जे तेरसहिं भवग्गहणेहिं सिज्झिस्संति -**जाव**- सव्वदुक्खाणमंतं करिस्संति ।

- सम. सम. १३, सु. १७

કેટલાક ભવ સિદ્ધિક જીવ એવા છે કે જે તેર ભવ ગ્રહણ કરીને સિદ્ધ થશે -**યાવત્**- બધા દુઃખોનો અંત કરશે.

संतगइया भवसिद्धिया जीवा जे चउद्दसहिं भवग्गहणेहिं सिज्झिस्संति -**जाव**- सव्वदुक्खाणमंतं करिस्संति ।

- सम. सम. १४, सु. १८

કેટલાક ભવ સિદ્ધિક જીવ એવા છે કે જે ચૌદ ભવ ગ્રહણ કરીને સિદ્ધ થશે -**યાવત્**- બધા દુઃખોનો અંત કરશે.

संतगइया भवसिद्धिया जीवा जे पण्णरसहिं भवग्गहणेहिं सिज्झिस्संति -**जाव**- सव्वदुक्खाणमंतं करिस्संति ।

- सम. सम. १५, सु. १६

કેટલાક ભવ સિદ્ધિક જીવ એવા છે કે જે પંદર ભવ ગ્રહણ કરીને સિદ્ધ થશે -**યાવત્**- બધા દુઃખોનો અંત કરશે.

संतगइया भवसिद्धिया जीवा जे सोलसहिं भवग्गहणेहिं सिज्झिस्संति -**जाव**- सव्वदुक्खाणमंतं करिस्संति ।

- सम. सम. १६, सु. १६

કેટલાક ભવ સિદ્ધિક જીવ એવા છે કે જે સોળ ભવ ગ્રહણ કરીને સિદ્ધ થશે -**યાવત્**- બધા દુઃખોનો અંત કરશે.

संतगइया भवसिद्धिया जीवा जे सत्तरसहिं भवग्गहणेहिं सिज्झिस्संति -**जाव**- सव्वदुक्खाणमंतं करिस्संति ।

- सम. सम. १७,सु. २१

કેટલાક ભવ સિદ્ધિક જીવ એવા છે કે જે સત્તર ભવ ગ્રહણ કરીને સિદ્ધ થશે -**યાવત્**- બધા દુઃખોનો અંત કરશે.

संतगइया भवसिद्धिया जीवा जे अट्ठारसहिं भवग्गहणेहिं सिज्झिस्संति -**जाव**- सव्वदुक्खाणमंतं करिस्संति ।

- सम. सम. १८, सु. १८

કેટલાક ભવ સિદ્ધિક જીવ એવા છે કે જે અઢાર ભવ ગ્રહણ કરીને સિદ્ધ થશે -**યાવત્**- બધા દુઃખોનો અંત કરશે.

संतगइया भवसिद्धिया जीवा जे एगूणवीसाए भवग्गहणेहिं सिज्झिस्संति -**जाव**- सव्वदुक्खाणमंतं करिस्संति ।

- सम. सम. १९, सु. १५

કેટલાક ભવ સિદ્ધિક જીવ એવા છે કે જે ઓગણીસ ભવ ગ્રહણ કરીને સિદ્ધ થશે -**યાવત્**- બધા દુઃખોનો અંત કરશે.

संतगइया भवसिद्धिया जीवा जे वीसाए भवग्गहणेहिं सिज्झिस्संति -**जाव**- सव्वदुक्खाणमंतं करिस्संति ।

- सम. सम. २०, सु. १७

કેટલાક ભવ સિદ્ધિક જીવ એવા છે કે જે વીસ ભવ ગ્રહણ કરીને સિદ્ધ થશે -**યાવત્**- બધા દુઃખોનો અંત કરશે.

संतगइया भवसिद्धिया जीवा जे एक्कवीसाए भवग्गहणेहिं सिज्झिस्संति -**जाव**- सव्वदुक्खाणमंतं करिस्संति ।

- सम. सम. २१, सु. १४

કેટલાક ભવ સિદ્ધિક જીવ એવા છે કે જે એકવીસ ભવ ગ્રહણ કરીને સિદ્ધ થશે -**યાવત્**- બધા દુઃખોનો અંત કરશે.

संतगइया भवसिद्धिया जीवा जे बावीसाए भवग्गहणेहिं सिज्झिस्संति -**जाव**- सव्वदुक्खाणमंतं करिस्संति ।

- सम. सम. २२, सु. १६

કેટલાક ભવ સિદ્ધિક જીવ એવા છે કે જે બાવીસ ભવ ગ્રહણ કરીને સિદ્ધ થશે -**યાવત્**- બધા દુઃખોનો અંત કરશે.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

संतेगइया भवसिद्धिया जीवा जे तेवीसाए भवग्गहणेहिं सिज्झिस्संति **-जाव-** सव्वदुक्खाणमंतं करिस्संति ।

- सम. सम. २३, सु. १३

કેટલાક ભવ સિદ્ધિક જીવ એવા છે કે જે તેવીસ ભવ ગ્રહણ કરીને સિદ્ધ થશે **-યાવત્-** બધા દુઃખોનો અંત કરશે.

संतेगइया भवसिद्धिया जीवा जे चउवीसाए भवग्गहणेहिं सिज्झिस्संति **-जाव-** सव्वदुक्खाणमंतं करिस्संति ।

- सम. सम. २४, सु. १५

કેટલાક ભવ સિદ્ધિક જીવ એવા છે કે જે ચોવીસ ભવ ગ્રહણ કરીને સિદ્ધ થશે **-યાવત્-** બધા દુઃખોનો અંત કરશે.

संतेगइया भवसिद्धिया जीवा जे पणवीसाए भवग्गहणेहिं सिज्झिस्संति **-जाव-** सव्वदुक्खाणमंतं करिस्संति ।

- सम. सम. २५, सु. १८

કેટલાક ભવ સિદ્ધિક જીવ એવા છે કે જે પચ્ચીસ ભવ ગ્રહણ કરીને સિદ્ધ થશે **-યાવત્-** બધા દુઃખોનો અંત કરશે.

संतेगइया भवसिद्धिया जीवा जे छव्वीसाए भवग्गहणेहिं सिज्झिस्संति **-जाव-** सव्वदुक्खाणमंतं करिस्संति ।

- सम. सम. २६, सु. ११

કેટલાક ભવ સિદ્ધિક જીવ એવા છે કે જે છવ્વીસ ભવ ગ્રહણ કરીને સિદ્ધ થશે **-યાવત્-** બધા દુઃખોનો અંત કરશે.

संतेगइया भवसिद्धिया जीवा जे सत्तावीसाए भवग्गहणेहिं सिज्झिस्संति **-जाव-** सव्वदुक्खाणमंतं करिस्संति ।

- सम. सम. २७, सु. १५

કેટલાક ભવ સિદ્ધિક જીવ એવા છે કે જે સત્તાવીસ ભવ ગ્રહણ કરીને સિદ્ધ થશે **-યાવત્-** બધા દુઃખોનો અંત કરશે.

संतेगइया भवसिद्धिया जीवा जे अट्ठावीसाए भवग्गहणेहिं सिज्झिस्संति **-जाव-** सव्वदुक्खाणमंतं करिस्संति ।

- सम. सम. २८, सु. १५

કેટલાક ભવ સિદ્ધિક જીવ એવા છે કે જે અઠ્યાવીસ ભવ ગ્રહણ કરીને સિદ્ધ થશે **-યાવત્-** બધા દુઃખોનો અંત કરશે.

संतेगइया भवसिद्धिया जीवा जे एगूणतीसाए भवग्गहणेहिं सिज्झिस्संति **-जाव-** सव्वदुक्खाणमंतं करिस्संति ।

- सम. सम. २९, सु. १५

કેટલાક ભવ સિદ્ધિક જીવ એવા છે કે જે ઓગણત્રીસ ભવ ગ્રહણ કરીને સિદ્ધ થશે **-યાવત્-** બધા દુઃખોનો અંત કરશે.

संतेगइया भवसिद्धिया जीवा जे तीसाए भवग्गहणेहिं सिज्झिस्संति **-जाव-** सव्वदुक्खाणमंतं करिस्संति ।

- सम. सम. ३०, सु. १६

કેટલાક ભવ સિદ્ધિક જીવ એવા છે કે જે ત્રીસ ભવ ગ્રહણ કરીને સિદ્ધ થશે **-યાવત્-** બધા દુઃખોનો અંત કરશે.

संतेगइया भवसिद्धिया जीवा जे इक्कतीसाए भवग्गहणेहिं सिज्झिस्संति **-जाव-** सव्वदुक्खाणमंतं करिस्संति ।

- सम. सम. ३१, सु. १८

કેટલાક ભવ સિદ્ધિક જીવ એવા છે કે જે એકત્રીસ ભવ ગ્રહણ કરીને સિદ્ધ થશે **-યાવત્-** બધા દુઃખોનો અંત કરશે.

संतेगइया भवसिद्धिया जीवा जे बत्तीसाए भवग्गहणेहिं सिज्झिस्संति **-जाव-** सव्वदुक्खाणमंतं करिस्संति ।

- सम.सम. ३२, सु. १४

કેટલાક ભવ સિદ્ધિક જીવ એવા છે કે જે બત્રીસ ભવ ગ્રહણ કરીને સિદ્ધ થશે **-યાવત્-** બધા દુઃખોનો અંત કરશે.

संतेगइया भवसिद्धिया जीवा जे तेत्तीसाए भवग्गहणेहिं सिज्झिस्संति **-जाव-** सव्वदुक्खाणमंतं करिस्संति ।

- सम. सम. ३३, सु. १८

કેટલાક ભવ સિદ્ધિક જીવ એવા છે કે જે તેત્રીસ ભવ ગ્રહણ કરીને સિદ્ધ થશે **-યાવત્-** બધા દુઃખોનો અંત કરશે.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

७९. **बंध-विमोक्ख विदु अन्तकडे त्ति भवई-**

जमाहु ओहं सलिलं अपारगं,
महासमुद्दं व भुयाहिं दुत्तरं ।
अहे व णं परिजाणाहि पंडिए,
से हु मुणी अंतकडे त्ति वुच्चई ॥

जहा य बद्धं इह माणवेहिं,
जहा य तेसिं तु विमोक्ख आहिए ।
अहा तहा बंधविमोक्ख जे विदू,
से हु मुणी अंतकडे त्ति वुच्चई ॥

इमम्मि लोए परए च दोसु वि,
ण विज्जई बंधणं जस्स किंचि वि ।
से हू णिरालंबणमप्पतिट्ठिओ,
कलंकली भवपवंच विमुच्चई ॥

- आ. सु. २, अ. १६, सु. ८०२-८०४

७૯. **બંધ અને મોક્ષનાં જ્ઞાતા અંત કરનાર હોય છે :**

તીર્થંકર ગણધર આદિ એ કહ્યું છે કે - અપાર સલીલ-પ્રવાહવાળા સમુદ્રને ભુજાઓથી પાર કરવો દુસ્તર છે તેવી જ રીતે સંસારરૂપી મહાસમુદ્રને પણ પાર કરવો દુસ્તર છે. માટે આ સંસાર સમુદ્રનાં સ્વરૂપને (જ્ઞ-પરિજ્ઞાથી) જાણીને (પ્રત્યાખ્યાન-પરિજ્ઞાથી) તેનો પરિત્યાગ કરી દે. આ પ્રમાણેનો ત્યાગ કરનાર પંડિત મુનિ કર્મોનો અંત કરનાર કહેવાય છે.

મનુષ્યોએ આ સંસારમાં મિથ્યાત્વ આદિનાં દ્વારા જે રૂપથી કર્મ બાંધેલ છે, તે પ્રમાણે સમ્યગ્-દર્શન આદિ દ્વારા તે કર્મોનો વિમોક્ષ થાય છે તે પણ બતાવેલ છે. આ પ્રમાણે બંધ અને મોક્ષનાં કારણોનો વિજ્ઞાતા મુનિ અવશ્ય સંસારનો અથવા કર્મોનો અંત કરનાર કહેવાય છે.

ઈહલોક - પરલોકનાં બન્ને લોકોમાં જેનો કિંચિત્ માત્ર પણ રાગાદિ બંધન નથી. તથા સાધક નિરાલંબ ઈહલૌકિક-પરલૌકિક સ્પર્શથી રહિત છે અને કોઈ પણ જગ્યાએ પ્રતિબદ્ધથી પણ રહિત છે, તે સાધુ નિશ્ચયથી આ સંસારમાં જન્મ-મરણનાં પ્રપંચથી વિમુક્ત થઈ જાય છે.

८०. **किरियावाइआइ समोसरणस्स भेयचउक्कं-**

प. कइ णं भंते ! समोसरणा पण्णत्ता ?

उ. गोयमा ! चत्तारि समोसरणा पण्णत्ता, तं जहा-

१. किरियावाई, २. अकिरियावाई,
३. अन्नाणियवाई, ४. वेणइयवाई ।[1]

- विया. स. ३०, उ. १, सु. १

८०. **ક્રિયાવાદી આદિ સમવસરણનાં ચાર ભેદ :**

પ્ર. ભંતે ! સમવસરણ કેટલા કહ્યા છે ?

ઉ. ગૌતમ ! સમવસરણ (વિભિન્ન મતોનાં વિચાર) ચાર પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

૧. ક્રિયાવાદી, ૨. અક્રિયાવાદી,
૩. અજ્ઞાનવાદી, ૪. વિનયવાદી.

८१. **अकिरियावाईणं अट्ठ पगारा-**

अट्ठ अकिरियावाई पण्णत्ता, तं जहा-

१. एगावाई,
२. अणेगावाई,
३. मित्तवाई,
४. णिम्मित्तवाई,
५. सायवाई,
६. समुच्छेयवाई,
७. णियावाई,
८. णसंतिपरलोगवाई ।

- ठाणं. अ. ८, सु. ६०७

८१. **અક્રિયાવાદીઓનાં આઠ પ્રકાર :**

અક્રિયાવાદી આઠ પ્રકારનાં કહ્યા છે, જેમકે -

૧. એકવાદી : એક જ તત્વને સ્વીકાર કરનાર,
૨. અનેકવાદી : એકત્વને સર્વથા અસ્વીકાર કરનાર,
૩. મિતવાદી : જીવોને પરિમિત માનનાર,
૪. નિર્મિતવાદી : જગત્કર્તૃત્વને માનનાર,
૫. સાતવાદી : સુખથી જ સુખની પ્રાપ્તિ માનનાર,
૬. સમુચ્છેદવાદી : ક્ષણિકવાદી,
૭. નિત્યવાદી - લોકને એકાંત નિત્ય માનનાર,
૮. અસત્ પરલોકવાદી : પરલોકમાં વિશ્વાસ નહીં કરનાર.

१. (क) उत्त. अ. १८, गा.२३ (ख) ठाणं. अ.४, उ. ४, सु.३४५ (ग) सूय. सु.१, अ.६, गा.२७ (घ) सूय. सु.१, अ.१२, गा.१

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

८२. चउवीसदंडएसु वादि समवसरणा-

दं. १. णेरइयाणं चत्तारि वादि समोसरणा पण्णत्ता, तं जहा-

१. किरियावाई, २. अकिरियावाई, ३. अण्णाणियावाई, ४. वेणइयावाई।

दं. **२-११. *एवं असुरकुमाराण वि -जाव- थणियकुमाराणं,***

दं. ***१२-२४. एवं विगलिंदियवज्जं -जाव- वेमाणियाणं।***

- ठाणं. अ. ४, उ. ४, सु. ३४५

८३. जीवेसु एक्कारसठाणेहिं किरियावाइआइ समोसरणपरूवणं-

प. **१.** जीवा णं भंते ! किं किरियावाई, अकिरियावाई, अन्नाणियवाई, वेणइयवाई ?

उ. **गोयमा** ! जीवा किरियावाई वि, अकिरियावाई वि, अन्नाणियवाई वि, वेणइयवाई वि।

प. **२. सलेस्सा** णं भंते ! जीवा किं किरियावाई **-जाव-** वेणइयवाई ?

उ. गोयमा ! किरियावाई वि **-जाव-** वेणइयवाई वि।

एवं -जाव- सुक्कलेस्सा।

प. अलेस्सा णं भंते ! जीवा किं किरियावाई **-जाव-** वेणइयवाई ?

उ. गोयमा ! किरियावाई, नो अकिरियावाई, नो अन्नाणियवाई, नो वेणइयवाई।

प. **३. कण्हपक्खिया** णं भंते ! जीवा किं किरियावाई **-जाव-** वेणइयवाई ?

उ. **गोयमा** ! नो किरियावाई, अकिरियावाई वि, अन्नाणियवाई वि, वेणइयवाई वि।

सुक्कपक्खिया जहा सलेस्सा।

४. सम्मद्दिट्ठि जहा अलेस्सा।

मिच्छद्दिट्ठि जहा कण्हपक्खिया।

प. सम्ममिच्छदिट्ठीणं भंते ! जीवा किं किरियावाई **-जाव-** वेणइयवाई ?

उ. गोयमा ! नो किरियावाई, नो अकिरियावाई, अन्नाणियवाई वि, वेणइयवाई वि।

૮૨. ચોવીસ દંડકોમાં વાદિ સમવસરણ :

દં.૧. નૈરયિકોનાં ચાર વાદિ સમવસરણ કહ્યા છે, જેમકે-

૧. ક્રિયાવાદી, ૨. અક્રિયાવાદી, ૩. અજ્ઞાનવાદી. ૪. વિનયવાદી.

દં.૨-૧૧. ***આ પ્રમાણે અસુરકુમારોથી સ્તનિતકુમારો સુધી ચાર-ચાર વાદિ સમવસરણ જાણવું જોઈએ.***

દં.૧૨-૨૪. ***આ પ્રમાણે વિકલેન્દ્રિયોને છોડીને વૈમાનિકો સુધી ચાર-ચાર વાદિ સમવસરણ કહેવા જોઈએ.***

૮૩. જીવોમાં અગિયાર સ્થાનો દ્વારા ક્રિયાવાદી આદિ સમવસરણોનું પ્રરુપણ :

પ્ર. **૧.** ભંતે ! શું જીવ ક્રિયાવાદી છે, અક્રિયાવાદી છે, અજ્ઞાનવાદી છે કે વિનયવાદી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! જીવ ક્રિયાવાદી પણ છે, અક્રિયાવાદી પણ છે, અજ્ઞાનવાદી પણ છે અને વિનયવાદી પણ છે.

પ્ર. **૨.** ભંતે ! સલેશી જીવ શું ક્રિયાવાદી છે **-યાવત્-** વિનયવાદી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ક્રિયાવાદી પણ છે **-યાવત્-** વિનયવાદી પણ છે.

આ પ્રમાણે શુક્લલેશ્યા સુધી કહેવું જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! શું અલેશી જીવ ક્રિયાવાદી છે **-યાવત્-** વિનયવાદી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે ક્રિયાવાદી છે, પરંતુ અક્રિયાવાદી, અજ્ઞાનવાદી કે વિનયવાદી નથી.

પ્ર. **૩.** ભંતે ! શું કૃષ્ણપાક્ષિક જીવ ક્રિયાવાદી છે **-યાવત્-** વિનયવાદી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ક્રિયાવાદી નથી, પરંતુ અક્રિયાવાદી, અજ્ઞાનવાદી અને વિનયવાદી છે.

શુક્લ પાક્ષિક જીવોનું વર્ણન સલેશી જીવોનાં સમાન છે.

૪. સમ્યગ્ દૃષ્ટિ જીવ અલેશી જીવોનાં સમાન છે.

મિથ્યા દૃષ્ટિ જીવ કૃષ્ણ પાક્ષિક જીવોનાં સમાન છે.

પ્ર. ભંતે ! શું સમ્યગ્મિથ્યા દૃષ્ટિ જીવ ક્રિયાવાદી છે **-યાવત્-** વિનયવાદી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે ક્રિયાવાદી અને અક્રિયાવાદી નથી, પરંતુ તે અજ્ઞાનવાદી અને વિનયવાદી છે.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

५. णाणी -जाव- केवलनाणी जहा अलेस्सा।

६. अन्नाणी -जाव- विभंगनाणी जहा कण्हपक्खिया।

७. आहारसन्नोवउत्ता -जाव- परिग्गहसन्नोवउत्ता जहा सलेस्सा।

नो सन्नोवउत्ता जहा अलेस्सा।

८. सवेयगा -जाव- नपुंसगवेयगा जहा सलेस्सा।

अवेयगा जहा अलेस्सा।

९. सकसायी -जाव- लोभकसायी जहा सलेस्सा।

अकसायी जहा अलेस्सा।

१०. सजोगी -जाव- कायजोगी जहा सलेस्सा।

अजोगी जहा अलेस्सा।

११. सागारोवउत्ता अणागारोवउत्ता य जहा सलेस्सा।

- विया. स. ३०, उ. १, सु. २-२१

૫. જ્ઞાનીથી કેવળજ્ઞાની સુધી અલેશી જીવોનાં સમાન છે.

૬. અજ્ઞાનીથી વિભંગજ્ઞાની સુધી કૃષ્ણપાક્ષિક જીવોનાં સમાન છે.

૭. આહાર સંજ્ઞોપયુક્ત -યાવત્- પરિગ્રહ સંજ્ઞોપયુક્ત જીવ સલેશી જીવોનાં સમાન છે.

નો સંજ્ઞોપયુક્ત જીવ અલેશી જીવોનાં સમાન છે.

૮. સવેદીથી નપુસંકવેદી સુધી જીવ સલેશી જીવોનાં સમાન છે.

અવેદી જીવ અલેશી જીવોનાં સમાન છે.

૯. સકષાયીથી લોભકષાયી સુધી જીવોનું વર્ણન સલેશી જીવોનાં સમાન છે.

અકષાયી જીવ અલેશી જીવોનાં સમાન છે.

૧૦. સયોગીથી કાયયોગી સુધી જીવ સલેશી જીવોનાં સમાન છે.

અયોગી જીવ અલેશી જીવોનાં સમાન છે.

૧૧. સાકારોપયુક્ત અને અનાકારોપયુક્ત જીવ સલેશી જીવોનાં સમાન છે.

८४. चउवीसदंडएसु एक्कारसठाणेहिं किरियावाईआइ समोसरण परूवणं-

प. **दं. १.** नेरइया णं भंते ! किं किरियावाई **-जाव-** वेणइयवाई ?

उ. गोयमा ! किरियावाई वि **-जाव-** वेणइयवाई वि।

प. सलेस्सा णं भंते ! नेरइया किं किरियावाई **-जाव-** वेणइयवाई ?

उ. गोयमा ! किरियावाई वि **-जाव-** वेणइयवाई वि।

एवं -जाव- काउलेस्सा।

कण्हपक्खिया किरियाविवज्जिया।

एवं एएणं कमेणं जहेव जच्चेव जीवाणं वत्तव्वया सच्चेव नेरइयाण वि -जाव- अणागारोवउत्ता।

૮૪. ચોવીસ દંડકોમાં અગિયાર સ્થાનો દ્વારા ક્રિયાવાદી આદિ સમવસરણોનું પ્રરુપણ :

પ્ર. **દં.૧.** ભંતે ! શું નૈરયિક ક્રિયાવાદી હોય છે **-યાવત્-** વિનયવાદી હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે ક્રિયાવાદી પણ હોય છે **-યાવત્-** વિનયવાદી પણ હોય છે.

પ્ર. ભંતે ! શું સલેશી નૈરયિક ક્રિયાવાદી હોય છે **-યાવત્-** વિનયવાદી હોય છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે ક્રિયાવાદી પણ હોય છે **-યાવત્-** વિનયવાદી પણ હોય છે.

આ પ્રમાણે કાપોતલેશી નૈરયિક સુધી જાણવું જોઈએ.

કૃષ્ણપાક્ષિક નૈરયિક ક્રિયાવાદી નથી.

જે પ્રમાણે જે ક્રમથી સામાન્ય જીવોનાં સંબંધમાં કહ્યું છે તે જ પ્રમાણે અને તે જ ક્રમથી નૈરયિકોના પણ (અગિયાર સ્થાન) અનાકારોપયુક્ત સુધી કહેવા જોઈએ.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

णवरं-जं अत्थि तं भाणियव्वं, सेसं न भण्णइ।

दं. २-११. *जहा नेरइया एवं -जाव- थणियकुमारा।*

प. दं. १२. पुढविकाइया णं भंते ! जीवा किं किरियावाई -जाव- वेणइयवाई ?

उ. गोयमा ! नो किरियावाई, अकिरियावाई वि, अन्नाणियवाई वि, नो वेणइयवाई।

एवं पुढविकाइयाणं जं अत्थि तत्थ सव्वत्थ वि एयाइं दो मज्झिल्लाइं समोसरणाइं -जाव- अणागारोवउत्त त्ति।

दं. १३-१९. *एवं -जाव- चउरिंदियाणं, सव्वट्ठाणेसु एयाइं चेव मज्झिल्लगाइं दो समोसरणाइं।*

णवरं-सम्मत्तनाणेहि वि एयाणि चेव मज्झिल्लगाइं दो समोसरणाइं।

दं. २०. *पंचेंदिय-तिरिक्खजोणिया जहा जीवा।*

णवरं-जं अत्थि तं भाणियव्वं।

दं. २१. *मणुस्सा जहा जीवा तहेव निरवसेसं।*

दं. २२-२४. *वाणमंतर-जोइसिय-वेमाणिया जहा असुरकुमारा।*

- विया. स. ३०, उ. १, सु. २२-३२

विशेष : જેનું જે છે તે જ કહેવું જોઈએ. બાકી ન કહેવું જોઈએ.

દં. ૨-૧૧. જે પ્રમાણે નૈરયિકોનું વર્ણન છે તે જ પ્રમાણે સ્તનિતકુમારો સુધી કહેવું જોઈએ.

પ્ર. દં.૧૨. ભંતે ! શું પૃથ્વીકાયિક જીવ ક્રિયાવાદી -યાવત્- વિનયવાદી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે ક્રિયાવાદી અને વિનયવાદી હોતા નથી. પરંતુ અક્રિયાવાદી અને અજ્ઞાનવાદી હોય છે.

આ પ્રમાણે પૃથ્વીકાયિકોમાં જે પદ સંભવ હોય, તે બધામાં અનાકારોપયુક્ત સુધી મધ્યના બે પદ (અક્રિયાવાદી અને અજ્ઞાનવાદી) કહેવા જોઈએ.

દં.૧૩-૧૯. આ પ્રમાણે ચઉરેન્દ્રિય સુધી પણ બધા સ્થાનોમાં મધ્યનાં બે સમવસરણ કહેવા જોઈએ.

વિશેષ : સમ્યક્ત્વ અને જ્ઞાનમાં પણ એ જ બે મધ્યનાં સમવસરણ જાણવા જોઈએ.

દં.૨૦. પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક જીવોનું વર્ણન સામાન્ય જીવોનાં સમાન છે.

વિશેષ : આમાં પણ જેના જે સ્થાન હોય તે કહેવા જોઈએ.

દં.૨૧. મનુષ્યોનું સમગ્ર વર્ણન સામાન્ય જીવોનાં સમાન જાણવું જોઈએ.

દં.૨૨-૨૪. વાણવ્યંતર, જ્યોતિષ્ક અને વૈમાનિકોનું વર્ણન અસુરકુમારોનાં સમાન જાણવું જોઈએ.

८५. किरियावाईआइ जीव-चउवीसदंडएसु भवसिद्धियत्त-अभवसिद्धियत्तस्स परूवणं-

प. १. किरियावाई णं भंते ! जीवा किं भवसिद्धिया अभवसिद्धिया ?

उ. गोयमा ! भवसिद्धिया, नो अभवसिद्धिया।

प. अकिरियावाई णं भंते ! जीवा किं भवसिद्धिया अभवसिद्धिया ?

उ. गोयमा ! भवसिद्धिया वि, अभवसिद्धिया वि।

एवं अन्नाणियवाई वि, वेणइयवाई वि।

૮૫. ક્રિયાવાદી આદિ જીવ ચોવીસ દંડકોમાં ભવસિદ્ધિકત્વ અને અભવસિદ્ધિકત્વનું પ્રરુપણ :

પ્ર. ૧. ભંતે ! ક્રિયાવાદી જીવ શું ભવસિદ્ધિક છે કે અભવસિદ્ધિક છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ભવસિદ્ધિક છે, અભવસિદ્ધિક નથી.

પ્ર. ભંતે ! અક્રિયાવાદી જીવ શું ભવસિદ્ધિક છે કે અભવસિદ્ધિક છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે ભવસિદ્ધિક પણ છે અને અભવ-સિદ્ધિક પણ છે.

આ પ્રમાણે અજ્ઞાનવાદી અને વિનયવાદી જીવોનાં વિષયમાં પણ સમજવું જોઈએ.

JAINSITE जैन साईट जैनम् जयति शासनम्

प. २. सलेस्सा णं भंते ! जीवा किरियावाई किं भवसिद्धिया अभवसिद्धिया ?

उ. गोयमा ! भवसिद्धिया, नो अभवसिद्धिया।

प. सलेस्सा णं भंते ! जीवा अकिरियावाई किं भवसिद्धिया अभवसिद्धिया ?

उ. गोयमा ! भवसिद्धिया वि, अभवसिद्धिया वि।

एवं अन्नाणियवाई वि, वेणइयवाई वि।

एवं -जाव- सुक्कलेस्सा जहा सलेस्सा।

प. अलेस्सा णं भंते ! जीवा किरियावाई किं भवसिद्धिया अभवसिद्धिया ?

उ. गोयमा ! भवसिद्धिया, नो अभवसिद्धिया।

३. *एवं एएणं अभिलावेणं कण्हपक्खिया तिसु वि समोसरणेसु भयणाए।*

सुक्कपक्खिया चउसु वि समोसरणेसु भवसिद्धिया, नो अभवसिद्धिया।

४. *सम्मद्दिट्ठी जहा अलेस्सा।*

मिच्छद्दिट्ठी जहा कण्हपक्खिया।

सम्मामिच्छद्दिट्ठी दोसु वि समोसरणेसु जहा अलेस्सा।

५. *नाणी -जाव- केवलनाणी भवसिद्धिया, नो अभवसिद्धिया।*

६. *अन्नाणी -जाव- विभंगनाणी जहा कण्हपक्खिया।*

७. *सण्णासु चउसु वि जहा सलेस्सा।*

नो सण्णोवउत्ता जहा सम्मद्दिट्ठी।

८. *सवेयगा -जाव- नपुंसगवेयगा जहा सलेस्सा।*

अवेयगा जहा सम्मद्दिट्ठी।

९. *सकसायी -जाव- लोभकसायी जहा सलेस्सा।*

પ્ર. ૨. ભંતે ! સલેશી ક્રિયાવાદી જીવ શું ભવસિદ્ધિક છે કે અભવસિદ્ધિક છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે ભવસિદ્ધિક છે, અભવસિદ્ધિક નથી.

પ્ર. ભંતે ! સલેશી અક્રિયાવાદી જીવ શું ભવસિદ્ધિક છે કે અભવસિદ્ધિક છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે ભવસિદ્ધિક પણ છે અને અભવસિદ્ધિક પણ છે.

આ પ્રમાણે અજ્ઞાનવાદી અને વિનયવાદી પણ સલેશીનાં સમાન છે.

આ પ્રમાણે (કૃષ્ણલેશીથી) શુક્લલેશી સુધી સલેશીનાં સમાન જાણવું જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! અલેશી ક્રિયાવાદી જીવ શું ભવસિદ્ધિક છે કે અભવસિદ્ધિક છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે ભવસિદ્ધિક છે, અભવસિદ્ધિક નથી.

૩. **આ પ્રમાણે આ અભિલાપથી કૃષ્ણપાક્ષિક ત્રણે સમવસરણમાં વિકલ્પથી ભવસિદ્ધિક છે.**

શુક્લપાક્ષિક જીવ ચારેય સમવસરણમાં ભવસિદ્ધિક છે. અભવસિદ્ધિક નથી.

૪. **સમ્યગ્દષ્ટિ અલેશી જીવોનાં સમાન છે.**

મિથ્યાદષ્ટિ કૃષ્ણપાક્ષિકનાં સમાન છે.

સમ્યગ્મિથ્યાદષ્ટિ અજ્ઞાનવાદી અને વિનયવાદી આ બંને સમવસરણમાં અલેશીનાં સમાન છે.

૫. **જ્ઞાનીથી કેવળજ્ઞાની સુધી ભવસિદ્ધિક છે, અભવસિદ્ધિક નથી.**

૬. **અજ્ઞાનીથી વિભંગજ્ઞાની સુધી કૃષ્ણપાક્ષિકનાં સમાન છે.**

૭. **ચારેય સંજ્ઞાઓમાં પણ સલેશી જીવોનાં સમાન છે.**

નો સંજ્ઞોપયુક્ત જીવ સમ્યગ્ દષ્ટિનાં સમાન છે.

૮. **સવેદીથી નપુંસકવેદી સુધીનું વર્ણન સલેશી જીવોનાં સમાન છે.**

અવેદી જીવનું વર્ણન સમ્યગ્ દષ્ટિનાં સમાન છે.

૯. **સકષાયીથી લોભકષાયી સુધી સલેશીનાં સમાન છે.**

जैन साईट JAINSITE जैनम् जयति शासनम्

अकसायी जहा सम्मद्दिट्ठी।

१०. *सजोगी -जाव- कायजोगी जहा सलेस्सा।*

अजोगी जहा सम्मद्दिट्ठी।

११. *सागारोवउत्ता अणागारोवउत्ता जहा सलेस्सा।*

दं. १. *एवं नेरइया वि भाणियव्वा,*

णवरं-णायव्वं जं अत्थि।

दं. २-११. *एवं असुरकुमारा वि -जाव- थणियकुमारा।*

दं. १२. *पुढविकाइया सव्वट्ठाणेसु वि मज्झिल्लेसु दोसु वि समोसरणेसु भवसिद्धिया वि, अभवसिद्धिया वि।*

दं. १३-१६. *एवं -जाव- वणस्सइकाइय त्ति।*

दं. १७-१९. *बेइंदिय-तेइंदिय-चउरिंदिया एवं चेव,*

णवरं-सम्मत्ते, ओहिए नाणे, आभिणिबोहियनाणे, सुयनाणे, एएसु चेव दोसु मज्झिमेसु समोसरणेसु भवसिद्धिया, नो अभवसिद्धिया।

सेसं तं चेव।

दं. २०. *पंचेंदिय-तिरिक्खजोणिया जहा नेरइया,*

णवरं-णायव्वं जं अत्थि।

दं. २१. *मणुस्सा जहा ओहिया जीवा।*

दं. २२-२४. *वाणमंतर-जोइसिय-वेमाणिया जहा असुरकुमारा।*

- विया.स. ३०, उ. १, सु. ९४-१२५

अकषायी જીવ સમ્યગ્દષ્ટિનાં સમાન છે.

૧૦. *સયોગીથી કાયયોગી સુધી સલેશીનાં સમાન છે.*

અયોગી જીવ સમ્યગ્દષ્ટિનાં સમાન છે.

૧૧. સાકારોપયુક્ત અને અનાકારોપયુક્ત જીવ સલેશીનાં સમાન છે.

દં.૧. *આ પ્રમાણે નૈરયિકોનાં વિષયમાં કહેવું જોઈએ.*

વિશેષ : તેમાં જે સ્થાન છે તે કહેવા જોઈએ.

દં.૨-૧૧. *આ પ્રમાણે અસુરકુમારોથી સ્તનિતકુમારો સુધી જાણવું જોઈએ.*

દં.૧૨. *પૃથ્વીકાયિક જીવ બધા સ્થાનોમાં અને મધ્યનાં બંને સમવસરણમાં ભવસિદ્ધિક પણ હોય છે અને અભવસિદ્ધિક પણ હોય છે.*

દં.૧૩-૧૬. *આ પ્રમાણે વનસ્પતિકાયિક સુધી જાણવું જોઈએ.*

દં.૧૭-૧૯. *બેઈન્દ્રિય, ત્રેઈન્દ્રિય અને ચઉરેન્દ્રિય જીવ પણ આ પ્રમાણે છે.*

વિશેષ : સમ્યક્ત્વ, અવધિજ્ઞાન, આભિનિબોધિક જ્ઞાન અને શ્રુતજ્ઞાન આની મધ્યનાં બન્ને સમવસરણોમાં ભવસિદ્ધિક છે, અભવસિદ્ધિક નથી.

બાકી બધું પૂર્વવત્ જાણવું જોઈએ.

દં.૨૦. *પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક જીવ નૈરયિકોનાં સમાન છે.*

વિશેષ : તેમાં જે સ્થાન છે તે બધું કહેવું જોઈએ.

દં.૨૧. *મનુષ્યોનું વર્ણન સામાન્ય જીવોનાં સમાન છે.*

દં.૨૨-૨૪. *વાણવ્યંતર, જ્યોતિષ્ક અને વૈમાનિકોનું વર્ણન અસુરકુમારોનાં સમાન છે.*

८६. अणंतरोवन्नग चउवीसदंडएसु चउसमवसरण परूवणं-

प. अणंतरोववन्नगा णं भंते ! नेरइया किं किरियावाई **-जाव-** वेणइयवाई ?

उ. गोयमा ! किरियावाई वि **-जाव-** वेणइयवाई वि।

प. सलेस्सा णं भंते ! अणंतरोववन्नगा नेरइया किं किरियावाई **-जाव-** वेणइयवाई ?

૮૬. અનન્તરોપપન્નક-ચોવીસ દંડકોમાં ચાર સમવસરણનું પ્રરુપણ :

પ્ર. ભંતે ! શું અનન્તરોપપન્નક નૈરયિક ક્રિયાવાદી છે **-યાવત્-** વિનયવાદી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! તે ક્રિયાવાદી પણ છે **-યાવત્-** વિનયવાદી પણ છે.

પ્ર. ભંતે ! શું સલેશી અનન્તરોપપન્નક નૈરયિક ક્રિયાવાદી છે **-યાવત્-** વિનયવાદી છે ?

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

उ. गोयमा ! *एवं चेव,*

एवं जहेव पढमुद्देसे नेरइयाणं वत्तव्वया तहेव इह वि भाणियव्वा।

णवरं-जं जस्स अत्थि अणंतरोववन्नगाणं नेरइयाणं तं तस्स भाणियव्वं।

एवं सव्व जीवाणं -जाव- वेमाणियाणं।

णवरं-अणंतरोववन्नगाणं जहिं जं अत्थि तहिं तं भाणियव्वं।

- विया. स. ३०, उ. २, सु. १-४

ઉ. ગૌતમ ! **પૂર્વવત્ જાણવું જોઈએ.**

જે પ્રમાણે પ્રથમ ઉદ્દેશકમાં નૈરયિકોનું વર્ણન કર્યું છે તે જ પ્રમાણે અહીં પણ કરવું જોઈએ.

વિશેષ : અનન્તરોપપન્નક જીવોનાં જ્યાં જે સંભવ હોય ત્યાં તે કહેવું જોઈએ.

આ પ્રમાણે બધા જીવોનું વૈમાનિકો સુધી વર્ણન કરવું જોઈએ.

વિશેષ : અનન્તરોપપન્નક જીવોમાં જ્યાં જે સંભવ હોય ત્યાં તે કહેવું જોઈએ.

८७. किरियावाईआइ अणंतरोववन्नग चउवीसदंडएसु भवसिद्धियत्त अभवसिद्धियत्त परूवणं-

प. किरियावाई णं भंते ! अणंतरोववन्नगा नेरइया किं भवसिद्धिया अभवसिद्धिया ?

उ. गोयमा ! भवसिद्धिया, नो अभवसिद्धिया।

प. अकिरियावाई णं भंते अणंतरोववन्नगा नेरइया किं भवसिद्धिया अभवसिद्धिया ?

उ. गोयमा ! भवसिद्धिया वि, अभवसिद्धिया वि।

एवं अन्नाणियवाई वि, वेणइयवाई वि।

प. सलेस्सा णं भंते ! किरियावाई अणंतरोववन्नगा नेरइया किं भवसिद्धिया, नो अभवसिद्धिया ?

उ. गोयमा ! भवसिद्धिया, नो अभवसिद्धिया।

एवं एएणं अभिलावेणं जहेव ओहिए उद्देसए नेरइयाणं वत्तव्वया भणिया, तहेव इह वि भाणियव्वा -जाव- अणागारोवउत्त त्ति।

एवं -जाव- वेमाणियाणं,

णवरं-जं जस्स अत्थि तं तस्स सव्वं भाणियव्वं।

इमं से लक्खणं-जे किरियावाई सुक्कपक्खिया सम्मामिच्छद्दिट्ठी य एए सव्वे भवसिद्धिया, णो अभवसिद्धिया।

सेसा सव्वे भवसिद्धिया वि, अभवसिद्धिया वि।

- विया. स. ३०, उ. २, सु. ११-१६

૮૭. ક્રિયાવાદી આદિ અનન્તરોપપન્નક ચોવીસ દંડકોમાં ભવસિદ્ધિક અને અભવસિદ્ધિકનું પ્રરુપણ :

પ્ર. ભંતે ! અનન્તરોપપન્નક નૈરયિક ક્રિયાવાદી શું ભવસિદ્ધિક છે કે અભવસિદ્ધિક છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ભવસિદ્ધિક છે, પરંતુ અભવસિદ્ધિક નથી.

પ્ર. ભંતે ! અનન્તરોપપન્નક નૈરયિક અક્રિયાવાદી શું ભવસિદ્ધિક છે કે અભવસિદ્ધિક છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ભવસિદ્ધિક પણ છે અને અભવસિદ્ધિક પણ છે.

આ પ્રમાણે અજ્ઞાનવાદી અને વિનયવાદી પણ જાણવું જોઈએ.

પ્ર. ભંતે ! સલેશી અનન્તરોપપન્નક નૈરયિક ક્રિયાવાદી શું ભવસિદ્ધિક છે કે અભવસિદ્ધિક છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ભવસિદ્ધિક છે પરંતુ અભવસિદ્ધિક નથી.

આ પ્રમાણે આ અભિલાપથી જે પ્રમાણે ઔઘિક ઉદ્દેશ્યમાં નૈરયિકોનું વર્ણન કરેલ છે તે જ પ્રમાણે અહીં પણ અનાકારોપયુક્ત સુધી કહેવું જોઈએ.

આ પ્રમાણે વૈમાનિકો સુધી જાણવું જોઈએ.

વિશેષ : તેમાં જેનું જે સ્થાન છે. તેના તે બધા સ્થાન કહેવા જોઈએ.

તેનાં આ લક્ષણ છે - જે ક્રિયાવાદી શુક્લપાક્ષિક અને સમ્યગ્મિથ્યાદૃષ્ટિ છે તે બધા ભવસિદ્ધિક છે, અભવસિદ્ધિક નથી.

બાકી બધા ભવસિદ્ધિક પણ છે અને અભવસિદ્ધિક પણ છે.

જૈન સાઈટ JAINSITE .com જૈનમ્ જયતિ શાસનમ્

८८. **परंपरोववन्नग चउवीसदंडएसु चउसमवसरणाइ परूवणं-**

प. परंपरोववन्नगा णं भंते ! नेरइया किं किरियावाई -जाव- वेणइयवाई ?

उ. गोयमा ! ***एवं जहेव ओहिओ उद्देसओ तहेव परंपरोववन्नएसु वि नेरइयाइओ तहेव निरवसेसं भाणियव्वं।***

तहेव तियदंडगसंगहिओ।

- विया. स. ३०, उ. ३, सु. १

૮૮. **પરંપરોપપન્નક ચોવીસ દંડકોમાં ચાર સમવસરણાદિનું પ્રરુપણ :**

પ્ર. ભંતે ! પરંપરોપપન્નક નૈરયિક ક્રિયાવાદી છે -યાવત્- વિનયવાદી છે ?

ઉ. ગૌતમ ! ***જે પ્રમાણે સામાન્ય જીવોનાં ઉદ્દેશક કહ્યા છે, તે જ પ્રમાણે પરંપરોપપન્નક નૈરયિકાદિઓનાં બધા સ્થાન સંપૂર્ણ કહેવા જોઈએ.***

તે જ પ્રમાણે ત્રણે દંડકો સહિત પણ કહેવા જોઈએ.

८९. **अणंतरोववगाढाईसु समोसरणाइ परूवणं-**

एवं एएणं कमेणं जच्चेव बंधिसए उद्देसगाणं परिवाडी सच्चेव इहं पि -जाव- अचरिमो उद्देसो।

णवरं-अणंतरा चत्तारि वि एक्कागमगा,

परंपरा चत्तारि वि एक्कगमएणं,

एवं चरिमा वि, अचरिमा वि एवं चेव।

णवरं-अलेस्सी केवली अजोगी न भण्णइ,

सेसं तहेव। - विया. स. ३०, उ. ४-११

૮૯. **અનન્તરાવગાઢાદિમાં સમવસરણાદિનું પ્રરુપણ :**

આ પ્રમાણે આ ક્રમથી બંધ શતક (૨૬મું) માં ઉદ્દેશકોની જે પરિપાટી છે, તે જ ચારેય સમવસરણની પરિપાટી અહીં પણ અચરમ ઉદ્દેશક સુધી કહેવી જોઈએ.

વિશેષ : અનન્તરોપપન્નકનાં ચાર ઉદ્દેશક એક સમાન છે.

પરંપરોપપન્નકનાં પણ ચાર ઉદ્દેશક એક સમાન છે.

આ પ્રમાણે ચરમ અને અચરમનાં આલાપક પણ છે.

વિશેષ : અલેશી, કેવળી અને અયોગીનું વર્ણન અહીં ન કરવું જોઈએ.

બાકી બધુ પૂર્વવત્ છે.

जैन साईट JAINSITE जैनम् जयति शासनम्

પરિશિષ્ટ

(૧ – ૨)

JAINSITE
જૈન સાઈટ
જૈનમ્ જયતિ શાસનમ્

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

પરિશિષ્ટ-૧

સંદર્ભ સ્થળસૂચિ

દ્રવ્યાનુયોગનાં અધ્યયનોમાં વર્ણિત વિષયોનું ધર્મકથાનુયોગ, ચરણાનુયોગ, ગણિતાનુયોગ અને દ્રવ્યાનુયોગનાં અન્ય અધ્યયનોમાં જ્યાં જ્યાં જેટલા ઉલ્લેખ છે તેનાં પૃષ્ઠાંક અને સૂત્રાંક સહિત વિષયોની સૂચી આપવામાં આવી છે. જીજ્ઞાસુ પાઠક તે તે સ્થળોથી પૂર્ણ જાનકારી (માહિતી) પ્રાપ્ત કરી લે.

'वक्कंति' અધ્યયનમાં ૩૨ દ્વાર અને ૨૦ દ્વાર સંબંધી બે ટિપ્પણ આપેલ છે. તેના અનુસાર બધા અધ્યયનોમાં સમઝી લેવું જોઈએ.

અહીં સૂત્રાંક-પૃષ્ઠાંક હિન્દી અનુયોગના આપેલ છે. પણ તેમાં અધ્યયનનો નામ આપ્યો છે. જેથી જીજ્ઞાસુ અધ્યયન કાઢી સૂત્રાંકથી પાઠ જોઈ શકે છે. ગણિતાનુયોગમાં પાઠ ઉમેરવાથી સૂત્રાંક બદલી ગયા છે પણ ત્રણે અનુયોગના સૂત્રાંક હિન્દી-ગુજરાતીના લગભગ સરખા છે.

– વિનયમુનિ

૧૫. વિકુર્વણા અધ્યયન. (પૃ. ૬૦૫ – ૬૪૫)

ગ્રન્થ		પૃષ્ઠાંક	અધ્યયન	સૂત્રાંક	વિષય
ધર્મકથાનુયોગ :					
ભાગ-૧	ખંડ-૧	પૃ. ૯	ઋષભચરિત્ર વર્ણન	સૂ. ૨૫	સંવર્તક વાયુની વિકુર્વણા.
ભાગ-૨	ખંડ-૩	પૃ. ૫૩	દ્રોપદી વર્ણન	સૂ. ૧૧૯	કૃષ્ણની નરસિંહ રુપ વિકુર્વણા.
દ્રવ્યાનુયોગ :					
		પૃ. ૧૪૨૭	દેવગતિ વર્ણન	સૂ. ૫૭	મહર્દ્ધિકાદિ દેવના તિર્યક્ પર્વતાદિના ઉલ્લંઘન પ્રલંઘનના સામર્થ્ય - અસામર્થ્યનું પ્રરુપણ.
		પૃ. ૧૪૨૭	દેવગતિ વર્ણન	સૂ. ૫૮	અલ્પઋર્દ્ધિક આદિ દેવ-દેવીઓના પરસ્પર મધ્યમાંથી ગમન સામર્થ્યનું પ્રરુપણ.
		પૃ. ૧૪૨૯	દેવગતિ વર્ણન	સૂ. ૫૮	ઋદ્ધિની અપેક્ષાએ દેવ-દેવીઓનું પરસ્પર મધ્યમાંથી વ્યતિક્રમણ સામર્થ્યનું પ્રરુપણ.
		પૃ. ૧૪૨૯	દેવગતિ વર્ણન	સૂ. ૬૦	દેવનું ભાવિતાત્મા અણગારનું મધ્યમાંથી નીકળવાનું સામર્થ્ય-અસામર્થ્યનું પ્રરુપણ.
		પૃ. ૧૪૩૦	દેવગતિ વર્ણન	સૂ. ૬૧	દેવોના દેવાવાસાંતરોની વ્યતિક્રમણ ઋદ્ધિનું પ્રરુપણ.
		પૃ. ૧૮૪૬	પુદ્ગલ વર્ણન	સૂ. ૮૧	પરમાણુ પુદ્ગલ સ્કંધોના અસિધારાદિ પર અવગાહનાદિનું પ્રરુપણ.

૧૬. ઈન્દ્રિય અધ્યયન. (પૃ. ૬૪૬ – ૬૯૪)

ગ્રન્થ	પૃષ્ઠાંક	અધ્યયન	સૂત્રાંક	વિષય
ચરણાનુયોગ :				
ભાગ-૨	પૃ. ૨૭૬	તપાચાર વર્ણન	સૂ. ૫૭૧	ઈન્દ્રિય પ્રતિ સંલીનતાનાં પાંચ પ્રકાર.
દ્રવ્યાનુયોગ :				
	પૃ. ૯૦	પરિણામ વર્ણન	સૂ. ૨	ઈન્દ્રિય પરિણામના પાંચ પ્રકાર.
	પૃ. ૧૧૬	જીવવર્ણન	સૂ. ૨૧	સઈન્દ્રિય અનિન્દ્રિય જીવ.
	પૃ. ૧૧૮	જીવવર્ણન	સૂ. ૨૧	એકેન્દ્રિય આદિ છ પ્રકારના જીવ.
	પૃ. ૧૧૯	જીવવર્ણન	સૂ. ૨૧	એકેન્દ્રિય આદિ નવ પ્રકારના જીવ.
	પૃ. ૧૩૧	જીવવર્ણન	સૂ. ૪૫	પ્રથમ સમય એકેન્દ્રિયાદિ જીવ.
	પૃ. ૧૮૧	જીવવર્ણન	સૂ. ૮૬	ઈન્દ્રિયનિષ્પન્ન કરનાર જીવોમાં અધિકરણી- અધિકરણ.
	પૃ. ૭૦૧	જ્ઞાન વર્ણન	સૂ. ૧૨૦	સઈન્દ્રિય અનિન્દ્રિય જીવ જ્ઞાની છે કે અજ્ઞાની.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

ગ્રન્થ	પૃષ્ઠાંક	અધ્યયન	સૂત્રાંક	વિષય
દ્રવ્યાનુયોગ :	પૃ. ૯૨૬	ક્રિયા વર્ણન	સૂ. ૪૨	ઈન્દ્રિયના રચનાકાળમાં ક્રિયાઓનું પ્રરુપણ.
	પૃ. ૧૧૨૮	કર્મ વર્ણન	સૂ. ૭૦	ઈન્દ્રિયવશાર્ત્ત જીવોના કર્મ બંધાદિનું પ્રરુપણ.
	પૃ. ૧૨૮૩	તિર્યંચગતિ વર્ણન	સૂ. ૩૬ (૨૫)	ઉત્પલ પત્ર આદિના જીવ સઈન્દ્રિય કે અનિન્દ્રિય.
	પૃ. ૧૪૭૫	વુક્કંતિ વર્ણન	સૂ. ૩૧	રત્નપ્રભા આદિ નરકાવાસોમાં શ્રોત્રેન્દ્રિય **-યાવત્-** સ્પર્શનેન્દ્રિય કેટલા ઉત્પન્ન થાય છે.
	પૃ. ૧૪૭૭	વુક્કંતિ વર્ણન	સૂ. ૩૨	રત્નપ્રભા આદિ નરકાવાસોમાં શ્રોત્રેન્દ્રિય**-યાવત્-** સ્પર્શ નેન્દ્રિય કેટલા ઉદ્વર્તન કરે છે.
	પૃ. ૧૫૪૪	ગર્ભ વર્ણન	સૂ. ૬	ગર્ભમાં ઉત્પન્ન જીવના સઈન્દ્રિય શરીર ઉત્પત્તિનું પ્રરુપણ.
	પૃ. ૧૫૭૮	યુગ્મ વર્ણન	સૂ. ૨૨ (૨૫)	કૃતયુગ્મ એકેન્દ્રિય સઈન્દ્રિય.
	પૃ. ૧૮૨૬	પુદ્ગલ વર્ણન	સૂ. ૫૫	ઈન્દ્રિય વિષયરુપ પુદ્ગલોનું પરસ્પર પરિણમન.
	પૃ.૧૯૦૨	પ્રકીર્ણક	સૂ. ૨૬	ઈન્દ્રિય વિષયોમાં અનુરક્તિનાં પાંચ હેતુ.
	પૃ. ૧૬૦૪	ગમ્મા વર્ણન	સૂ. ૩ (૧૩)	નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થનાર તિર્યંચ પંચેન્દ્રિય યોનિઓમાં પાંચે ઈન્દ્રિય.

૧૭. ઉચ્છ્વાસ અધ્યયન. (૬૯૫– ૭૦૮)

ગ્રન્થ	પૃષ્ઠાંક	અધ્યયન	સૂત્રાંક	વિષય
દ્રવ્યાનુયોગ :				
	પૃ. ૧૯૪	જીવ વર્ણન	સૂ. ૯૮ (૧)	ચોવીસ દંડકમાં સમાન ઉચ્છ્વાસ.
	પૃ. ૮૫૮	લેશ્યા વર્ણન	સૂ. ૨૧ (૧)	સલેશી ચોવીસ દંડકોમાં બધા સમાન ઉચ્છ્વાસ નિઃશ્વાસવાળા નથી.
	પૃ. ૯૨૦	ક્રિયા વર્ણન	સૂ. ૩૬	પૃથ્વીકાયિકાદિઓના દ્વારા શ્વાસોચ્છ્વાસ લેવા છોડવાની ક્રિયાઓનું પ્રરુપણ.
	પૃ. ૧૨૮૧	તિર્યંચગતિ વર્ણન	સૂ. ૩૬ (૧૫)	ઉત્પલ પત્ર આદિના જીવ ઉચ્છ્વાસક કે નિઃશ્વાસક.
	પૃ. ૧૫૭૮	યુગ્મ વર્ણન	સૂ. ૨૨ (૧૪)	કૃતયુગ્મ એકેન્દ્રિયમાં શ્વાસોચ્છ્વાસાદિ.
	પૃ. ૧૭૧૦	ચરમાચરમ વર્ણન	સૂ.૨ (૫)	નૈરયિકાદિના શ્વાસોચ્છ્વાસ ચરમ કે અચરમ.

૧૮. ભાષા અધ્યયન. (પૃ. ૭૦૯ – ૭૩૩)

ગ્રન્થ	પૃષ્ઠાંક	અધ્યયન	સૂત્રાંક	વિષય
ચરણાનુયોગ :				
ભાગ-૧	પૃ. ૫૧૦ - ૫૩૨	ભાષા સમિતિ	સૂ. ૭૮૭-૮૪૧	ભાષા સંબંધી વર્ણન.
ભાગ-૨	પૃ. ૨૮૨	તપાચાર વર્ણન	સૂ. ૫૮૪	પ્રતિમાધારીની કલ્પનીય ભાષાઓ.
દ્રવ્યાનુયોગ :				
	પૃ. ૧૧૬	જીવ વર્ણન	સૂ. ૨૧ (૧૧)	ભાષક - અભાષક જીવ.
	પૃ. ૭૨૪	જ્ઞાન વર્ણન	સૂ. ૧૩૪	દસ પ્રકારના શુદ્ધ વચનાનુયોગ..
	પૃ. ૭૪૪	જ્ઞાન વર્ણન	સૂ. ૧૫૯	સ્ત્રીલિંગ આદિ સૂચક પ્રત્યય.
	પૃ. ૭૫૭	જ્ઞાન વર્ણન	સૂ. ૧૬૪	આઠ વચન વિભક્તિ.
	પૃ. ૧૦૯૦	કર્મ વર્ણન	સૂ. ૧૮	અસત્ય આરોપથી કર્મબંધનું પ્રરુપણ.
	પૃ. ૧૧૩૭	કર્મ વર્ણન	સૂ. ૭૯ (૮)	ભાષક- અભાષકની અપેક્ષાએ આઠ કર્મોનો બંધ.
	પૃ. ૧૭૧૦	ચરમાચરમ વર્ણન	સૂ. ૨ (૪)	નૈરયિક આદિની ભાષા ચરમ કે અચરમ.

जैन साइट JAINSITE.com जैनम् जयति शासनम्

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

૧૯. યોગ અધ્યયન. (પૃ. ૭૩૪ – ૭૪૭)

ગ્રન્થ	પૃષ્ઠાંક	અધ્યયન	સૂત્રાંક	વિષય
ચરણાનુયોગ :				
ભાગ-૧	પૃ. ૨૪૫	ત્રસકાય વર્ણન	સૂ. ૩૪૬	આર્ય-અનાર્ય વચનોનું સ્વરુપ.
ભાગ-૨	પૃ. ૨૦૭	સંઘ વ્યવસ્થા વર્ણન	સૂ. ૪૩૨	વચન સંપદાના ચાર પ્રકાર.
ચરણાનુયોગ :				
ભાગ-૨	પૃ. ૧૦૪	પ્રત્યાખ્યાન વર્ણન	સૂ. ૨૫૯	યોગ પ્રત્યાખ્યાનનું ફળ.
ભાગ-૨	પૃ. ૨૭૭	તપાચાર વર્ણન	સૂ. ૫૭૩	યોગ પ્રતિસંલીનતાના ભેદ.
ભાગ-૨	પૃ. ૯૧	શ્રમણ પ્રતિક્રમણ	સૂ. ૨૩૧	બત્રીસ યોગ સંગ્રહ.
ભાગ-૧	પૃ. ૭૩૦-૭૩૮	ગુપ્તિ વર્ણન	સૂ. ૩૧૧- ૩૩૭	ત્રણે યોગોનું વર્ણન.
દ્રવ્યાનુયોગ :				
	પૃ. ૩	દ્રવ્ય વર્ણન	સૂ.૨	યોગ - નિરોધથી સિદ્ધિ.
	પૃ. ૯૦	પરિણામ વર્ણન	સૂ. ૨ (૫)	યોગ પરિણામના ત્રણ પ્રકાર.
	પૃ. ૧૧૬	જીવ વર્ણન	સૂ.૨૧ (૪)	સયોગી - અયોગી જીવ.
	પૃ. ૧૮૨	જીવ વર્ણન	સૂ. ૮૭	યોગ-નિષ્પન્ન કરનાર જીવોમાં અધિકરણી- અધિકરણ.
	પૃ. ૧૮૬	જીવ વર્ણન	સૂ. ૯૧ (૧૦)	કાળાદેશની અપેક્ષાએ યોગ.
	પૃ. ૨૦૫	જીવ વર્ણન	સૂ. ૧૦૦ (૯)	ક્રોધોપયુક્તાદિ ભંગોમાં યોગ.
	પૃ. ૨૩૬	જીવ વર્ણન	સૂ. ૧૪૦	યોગની અપેક્ષાએ ચૌદ પ્રકારના સંસારી જીવોનો અલ્પ બહુત્વ.
	પૃ. ૨૬૭	પ્રથમાપ્રથમ વર્ણન	સૂ. ૨ (૧૦)	ચોવીસ દંડકમાં યોગ દ્વાર દ્વારા પ્રથમા પ્રથમત્વ.
	પૃ. ૩૮૧	આહાર વર્ણન	સૂ. ૨૬ (૯)	સયોગી આદિ આહારક કે અનાહારક.
	પૃ. ૬૮૩	જ્ઞાન વર્ણન	સૂ. ૧૦૬	વૈમાનિક દેવો દ્વારા કેવળીના મન, વચન, યોગોનું જ્ઞાન.
	પૃ. ૬૯૨	જ્ઞાન વર્ણન	સૂ. ૧૧૭	અશ્રુત્વા અવધિજ્ઞાનીમાં ત્રણ યોગ.
	પૃ. ૬૯૫	જ્ઞાન વર્ણન	સૂ. ૧૧૮	શ્રુત્વા અવધિજ્ઞાનીમાં ત્રણ યોગ.
	પૃ. ૭૦૯	જ્ઞાન વર્ણન	સૂ. ૧૨૦ (૧૧)	સયોગી - અયોગી જીવ જ્ઞાની છે કે અજ્ઞાની.
	પૃ. ૮૦૯	સંયત વર્ણન	સૂ. ૬ (૧૬)	પુલાક આદિ સયોગી કે અયોગી.
	પૃ. ૮૩૦	સંયત વર્ણન	સૂ. ૭ (૧૬)	સામાયિક સંયત આદિ સયોગી કે અયોગી.
	પૃ. ૯૨૬	ક્રિયા વર્ણન	સૂ. ૪૨	યોગના રચનાકાળમાં ક્રિયાઓનું પ્રરુપણ.
	પૃ. ૧૧૭	જીવ વર્ણન	સૂ. ૨૧ (૩)	મનોયોગી આદિ જીવ.
	પૃ. ૧૨૬૬	તિર્યંચગતિ વર્ણન	સૂ. ૧૧ (૫)	એકેન્દ્રિય જીવ કાયયોગી.
	પૃ. ૧૨૬૮	તિર્યંચગતિ વર્ણન	સૂ. ૧૨	વિકલેન્દ્રિય જીવોમાં યોગ.
	પૃ. ૧૨૬૯	તિર્યંચગતિ વર્ણન	સૂ. ૧૩	પંચેન્દ્રિય જીવોમાં મનોયોગ આદિ.
	પૃ. ૧૨૮૧	તિર્યંચગતિ વર્ણન	સૂ. ૩૬ (૧૨)	ઉત્પલ પત્રના જીવમાં યોગ.
	પૃ. ૧૧૦૭	કર્મ વર્ણન	સૂ. ૩૬ (૧૦)	સયોગી દ્વારા પાપકર્મ બંધન.
	પૃ. ૧૪૭૬	વુક્કંતિ વર્ણન	સૂ. ૩૧	રત્નપ્રભા આદિ નરકાવાસોમાં કેટલા મનોયોગીની ઉત્પત્તિ અને ઉદ્વર્તન.
	પૃ. ૧૪૭૬	વુક્કંતિ વર્ણન	સૂ. ૩૧	રત્નપ્રભા આદિ નરકાવાસોમાં કેટલા વચનયોગીની ઉત્પત્તિ અને ઉદ્વર્તન.
	પૃ. ૧૪૭૬	વુક્કંતિ વર્ણન	સૂ. ૩૧	રત્નપ્રભા આદિ નરકાવાસોમાં કેટલા કાયાયોગીની ઉત્પત્તિ અને ઉદ્વર્તન.
	પૃ. ૧૫૭૭	યુગ્મ વર્ણન	સૂ. ૨૨ (૧૨)	કૃતયુગ્મ એકેન્દ્રિય કાયયોગી.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

ગ્રન્થ	પૃષ્ઠાંક	અધ્યયન	સૂત્રાંક	વિષય
દ્રવ્યાનુયોગ :	પૃ. ૧૧૩૮	કર્મ વર્ણન	સૂ. ૭૯ (૧૧)	મનોયોગી આદિની અપેક્ષાએ આઠ કર્મોનો બંધ.
	પૃ. ૧૧૭૨	કર્મ વર્ણન	સૂ. ૧૨૮ (૧૦)	સયોગી આદિમાં ક્રિયાવાદી આદિ જીવો દ્વારા આયુ બંધનું પ્રરુપણ.
	પૃ. ૧૬૭૭	આત્મા વર્ણન	સૂ. ૫, ૬	મનોયોગ આદિમાં જીવ અને જીવાત્મા.
	પૃ. ૧૭૦૫	સમુદ્ઘાત વર્ણન	સૂ. ૨૨	કેવળી-સમુદ્ઘાતમાં યોગ યોજનનું પ્રરૂપણ.
	પૃ. ૧૭૦૬	સમુદ્ઘાત વર્ણન	સૂ. ૨૩	કેવળી સમુદ્ઘાતાનન્તર મનોયોગઆદિકના યોજનનું પ્રરુપણ.
	પૃ. ૧૭૧૩	ચરમાચરમ વર્ણન	સૂ. ૩ (૧૦)	સયોગી, અયોગી, મનોયોગી આદિ ચરમ કે અચરમ.
	પૃ. ૧૭૭૭	પુદ્ગલ વર્ણન	સૂ. ૨૨	મનોયોગ આદિમાં વર્ણાદિ.
	પૃ. ૧૯૦૬	પ્રકીર્ણક	સૂ. ૩૭	વચન પ્રયોગના સાત પ્રકાર.
	પૃ. ૧૬૦૪	ગમ્મા વર્ણન	સૂ. ૩ (૯)	નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થનાર અસંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચ યોનિઓના યોગ.

૨૦. પ્રયોગ અધ્યયન (પૃ. ૭૪૮ – ૭૭૧)

ગ્રન્થ	પૃષ્ઠાંક	અધ્યયન	સૂત્રાંક	વિષય
ચરણાનુયોગ : ભાગ-૨	પૃ. ૨૦૮	સંઘ વ્યવસ્થા વર્ણન	સૂ. ૪૩૫	પ્રયોગ સંપદાના ચાર પ્રકાર.
દ્રવ્યાનુયોગ :	પૃ. ૧૪૮૫	વુક્કંતિ વર્ણન	સૂ. ૪૩	પ્રયોગની અપેક્ષાએ ઉત્પાદ-ઉદ્વર્તન.
	પૃ. ૧૮૦૧	પુદ્ગલ વર્ણન	સૂ. ૪૩	પ્રયોગ પરિણત પુદ્ગલોનું પ્રરુપણ.
	પૃ. ૧૮૧૨	પુદ્ગલ વર્ણન	સૂ. ૪૬	એક દ્રવ્યના પ્રયોગ પરિણતાદિનું પ્રરુપણ.

૨૧. ઉપયોગ અધ્યયન (પૃ. ૭૭૨ – ૭૮૩)

ગ્રન્થ	પૃષ્ઠાંક	અધ્યયન	સૂત્રાંક	વિષય
દ્રવ્યાનુયોગ :	પૃ. ૯૧	પરિણામ વર્ણન	સૂ. ૨	ઉપયોગ પરિણામના બે પ્રકાર.
	પૃ.૧૧૬	જીવ વર્ણન	સૂ.૨૧ (૯)	સાકારોપયોગ - અનાકારોપયોગ જીવ.
	પૃ. ૧૮૭	જીવ વર્ણન	સૂ. ૯૧ (૧૧)	કાળાદેશની અપેક્ષાએ ઉપયોગ.
	પૃ. ૨૦૫	જીવ વર્ણન	સૂ. ૧૦૦ (૧૦)	ક્રોધોપયુક્તાદિ ભંગોમાં ઉપયોગ.
	પૃ. ૨૬૭	પ્રથમાપ્રથમ વર્ણન	સૂ. ૨ (૧૧)	ચોવીસ દંડકમાં ઉપયોગ દ્વાર દ્વારા પ્રથમા પ્રથમત્વ.
	પૃ. ૩૮૧	આહાર વર્ણન	સૂ. ૨૬ (૧૦)	સાકારોપયોગ આદિ આહારક કે અનાહારક.
	પૃ. ૬૯૨	જ્ઞાન વર્ણન	સૂ. ૧૧૭	અશ્રુત્વા અવધિજ્ઞાનીમાં બે ઉપયોગ.
	પૃ. ૬૯૫	જ્ઞાન વર્ણન	સૂ. ૧૧૮	શ્રુત્વા અવધિજ્ઞાનીમાં બે ઉપયોગ.
	પૃ. ૭૦૮	જ્ઞાન વર્ણન	સૂ. ૧૨૦ (૧૦)	સાકારોપયોગ અનાકારોપયોગ જીવ જ્ઞાની.
	પૃ. ૮૦૯	સંયત વર્ણન	સૂ. ૬ (૧૦)	પુલાક આદિમાં સાકારોપયોગ-અનાકારોપયોગ.
	પૃ. ૮૩૧	સંયત વર્ણન	સૂ. ૭ (૧૭)	સામાયિક સંયત આદિ સાકારોપયુક્ત કે અનાકારોપયુક્ત.
	પૃ. ૧૨૬૬	તિર્યંચગતિ વર્ણન	સૂ. ૧૧ (૬)	એકેન્દ્રિય જીવોમાં સાકારોપયોગી કે અનાકારોપયોગી.
	પૃ. ૧૨૬૮	તિર્યંચગતિ વર્ણન	સૂ. ૧૨	વિકલેન્દ્રિય જીવોમાં સાકારોપયોગી કે અનાકારોપયોગી.
	પૃ. ૧૨૬૯	તિર્યંચગતિ વર્ણન	સૂ. ૧૩	પંચેન્દ્રિય જીવોમાં સાકારોપયોગી કે અનાકારોપયોગી.
	પૃ. ૧૨૮૧	તિર્યંચગતિ વર્ણન	સૂ. ૩૬ (૧૩)	ઉત્પલપત્ર આદિના જીવ સાકારોપયોગી અનાકારોપયોગી.
	પૃ. ૧૪૭૬	વુક્કંતિ વર્ણન	સૂ. ૩૧	રત્નપ્રભાના નરકાવાસોમાં સાકારોપયોગયુક્ત અનાકારોપયોગ યુક્ત જીવ કેટલા ઉત્પન્ન થાય છે, ઉદ્વર્તન કરે છે.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

ગ્રન્થ	પૃષ્ઠાંક	અધ્યયન	સૂત્રાંક	વિષય
દ્રવ્યાનુયોગ :	પૃ. ૧૪૭૮	વુક્કંતિ વર્ણન	સૂ. ૩૧	રત્નપ્રભાના નરકાવાસોમાં અનાકારોપયોગયુક્ત સાકારોપયોગયુક્ત જીવ કેટલા ઉદ્વર્તન કરે છે.
	પૃ. ૧૫૭૮	યુગ્મ વર્ણન	સૂ. ૨૨ (૧૩)	કૃતયુગ્મ એકેન્દ્રિય જીવ સાકારોપયોગી અનાકારોપયોગી.
	પૃ. ૧૧૦૭	કર્મ વર્ણન	સૂ. ૩૬ (૧૧)	સાકાર અનાકારોપયોગયુક્ત દ્વારા પાપ કર્મ બંધન.
	પૃ. ૧૧૩૮	કર્મ વર્ણન	સૂ. ૭૯ (૧૨)	સાકાર - અનાકારોપયોગીની અપેક્ષાએ આઠ કર્મોનો બંધ.
	પૃ. ૧૧૭૨	કર્મ વર્ણન	સૂ. ૧૨૮ (૧૧)	સાકારોપયોગયુક્ત આદિમાં ક્રિયાવાદી આદિ જીવો દ્વારા આયુબંધનું પ્રરુપણ.
	પૃ. ૧૬૭૭	આત્મા વર્ણન	સૂ. ૫, ૬	સાકારોપયોગ આદિમાં જીવ અને જીવાત્મા.
	પૃ. ૧૭૧૩	ચરમાચરમ વર્ણન	સૂ. ૩ (૧૧)	સાકારોપયોગ આદિ ચરમ કે અચરમ.
	પૃ. ૧૭૭૭	પુદ્ગલ વર્ણન	સૂ. ૨૩	સાકારોપયોગ આદિમાં વર્ણાદિનો અભાવ.
	પૃ. ૧૬૦૪	ગમ્મા વર્ણન	સૂ. ૩ (૧૦)	નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થનાર અસંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિઓમાં સાકારોપયોગ-અનાકારોપયોગ.

૨૨. પશ્યતા અધ્યયન. (પૃ. ૭૮૪ – ૭૮૯)

(ધર્મકથાનુયોગ, ગણિતાનુયોગ, ચરણાનુયોગમાં વર્ણન પ્રાપ્ત થતો નથી)

૨૩. દૃષ્ટિ અધ્યયન. (પૃ. ૭૯૦ – ૭૯૫)

ગ્રન્થ	પૃષ્ઠાંક	અધ્યયન	સૂત્રાંક	વિષય
દ્રવ્યાનુયોગ :				
	પૃ. ૧૧૭	જીવ વર્ણન	સૂ. ૨૧	સમ્યગ્દષ્ટિ આદિ જીવ.
	પૃ. ૧૮૬	જીવ વર્ણન	સૂ. ૯૧ (૬)	કાળાદેશની અપેક્ષાએ દૃષ્ટિ.
	પૃ. ૧૯૦	જીવ વર્ણન	સૂ. ૯૬ (૩)	ચોવીસ દંડકોમાં સમ્યગ્દષ્ટિ આદિની વર્ગણા.
	પૃ. ૨૦૪	જીવ વર્ણન	સૂ. ૧૦૦ (૭)	ક્રોધોપયુક્તાદિ ભંગોમાં દૃષ્ટિ.
	પૃ. ૨૬૫	પ્રથમાપ્રથમ વર્ણન	સૂ. ૨ (૬)	ચોવીસ દંડકમાં દૃષ્ટિ દ્વાર દ્વારા પ્રથમા પ્રથમત્વ.
	પૃ. ૭૧૬	જ્ઞાન વર્ણન	સૂ. ૧૨૧	મિથ્યાદૃષ્ટિ અણગારનું જાણવું-જોવું.
	પૃ. ૭૧૭	જ્ઞાન વર્ણન	સૂ. ૧૨૨	સમ્યક્દૃષ્ટિ અણગારનું જાણવું-જોવું.
	પૃ. ૩૭૯-૩૮૦	આહાર વર્ણન	સૂ. ૨૬ (૫)	સમ્યક્ દૃષ્ટિ આદિ આહારક કે અનાહારક.
	પૃ. ૧૨૬૬	તિર્યંચગતિ વર્ણન	સૂ. ૧૧ (૩)	એકેન્દ્રિય જીવ મિથ્યા દૃષ્ટિ.
	પૃ. ૧૨૬૮	તિર્યંચગતિ વર્ણન	સૂ. ૧૨	વિકલેન્દ્રિય જીવોમાં સમ્યક્ દૃષ્ટિ આદિ.
	પૃ. ૧૨૬૯	તિર્યંચગતિ વર્ણન	સૂ. ૧૩	પંચેન્દ્રિય જીવોમાં સમ્યક્ દૃષ્ટિ આદિ.
	પૃ. ૧૨૮૧	તિર્યંચગતિ વર્ણન	સૂ. ૩૬	ઉત્પલ પત્ર આદિમાં મિથ્યાદૃષ્ટિ.
	પૃ. ૧૪૯૪	વુક્કંતિ વર્ણન	સૂ. ૫૪	નરક પૃથ્વીઓમાં સમ્યક્ દૃષ્ટિ આદિનું ઉત્પાદ -ઉદ્વર્તન.
	પૃ. ૧૪૯૬	વુક્કંતિવર્ણન	સૂ. ૫૭	દેવોમાં સમ્યક્ દૃષ્ટિ આદિની ઉત્પત્તિ.
	પૃ. ૧૫૭૩	યુગ્મ વર્ણન	સૂ. ૧૮	ક્ષુદ્રકૃતયુગ્માદિ સમ્યગ્દષ્ટિ - મિથ્યાદૃષ્ટિ નૈરયિકોના ઉત્પાતાદિ.
	પૃ. ૧૫૭૭	યુગ્મ વર્ણન	સૂ. ૨૨ (૧૦)	કૃતયુગ્મ એકેન્દ્રિય મિથ્યાદૃષ્ટિ છે.
	પૃ. ૯૦૬	ક્રિયા વર્ણન	સૂ. ૧૫	સમ્યક્ દૃષ્ટિઓની આરંભિકી આદિ ક્રિયાઓનું પ્રરુપણ.
	પૃ. ૧૧૦૫	કર્મ વર્ણન	સૂ. ૩૬ (૪)	સમ્યક્ દૃષ્ટિ આદિ દ્વારા પાપકર્મોનો બંધ.
	પૃ. ૧૧૩૫	કર્મ વર્ણન	સૂ. ૭૯ (૩)	સમ્યક્દૃષ્ટિ આદિની અપેક્ષાએ આઠકર્મોનો બંધ.

જૈન સાઈટ JAINSITE.com જૈનમ્ જયતિ શાસનમ્

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

ગ્રન્થ			પૃષ્ઠાંક	અધ્યયન	સૂત્રાંક	વિષય
દ્રવ્યાનુયોગ :			પૃ. ૧૧૭૧	કર્મ વર્ણન	સૂ. ૧૨૮(૪)	સમ્યક્દૃષ્ટિ આદિમાં ક્રિયાવાદી આદિ જીવો દ્વારા આયુ બંધનું પ્રરુપણ.
			પૃ. ૧૪૯૪	વુક્કંતિ વર્ણન	સૂ. ૫૪	સાત નરક પૃથ્વીઓમાં સમ્યક્દૃષ્ટિઓનું ઉત્પાદ ઉદ્વર્તન.
			પૃ. ૧૬૭૬	આત્મા વર્ણન	સૂ. ૫, ૬	સમ્યક્ - દૃષ્ટિ આદિમાં જીવ અને જીવાત્મા.
			પૃ. ૧૭૧૩	ચરમાચરમ વર્ણન	સૂ. ૩	સમ્યક્ - દૃષ્ટિ આદિ ચરમ કે અચરમ.
			પૃ. ૧૭૭૭	પુદ્ગલ વર્ણન	સૂ. ૨૧	સમ્યક્-દૃષ્ટિ આદિમાં વર્ણાદિનો અભાવ.
			પૃ. ૧૬૦૪	ગમ્મા વર્ણન	સૂ. ૩(૭)	નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થનાર અસંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિઓમાં દૃષ્ટિઓ.

૨૪. જ્ઞાન અધ્યયન (પૃ. ૭૯૬ – ૧૦૮૦)

ગ્રન્થ			પૃષ્ઠાંક	અધ્યયન	સૂત્રાંક	વિષય
ધર્મકથાનુયોગ :						
	ભાગ-૧	ખંડ-૧	પૃ. ૧૧૭	મહાવીર વર્ણન	સૂ. ૨૯૬	ભ. મહાવીર સ્વામીને મનઃપર્યવજ્ઞાનની ઉત્પત્તિ.
	ભાગ-૧	ખંડ-૨	પૃ. ૨૨	મહાબલ વર્ણન	સૂ. ૪૮	સુદર્શનને જાતિ સ્મરણજ્ઞાન.
	ભાગ-૧	ખંડ-૨	પૃ. ૧૬૧	મેઘકુમાર વર્ણન	સૂ. ૩૨૫	બોત્તેર કલાઓના નામ.
	ભાગ-૧	ખંડ-૨	પૃ. ૨૮૩	મુદ્ગલ પરિવ્રાજક વર્ણન	સૂ. ૫૨૧	મુદ્ગલને વિભંગજ્ઞાન.
	ભાગ-૧	ખંડ-૨	પૃ. ૨૯૧	શિવરાજઋષિ વર્ણન	સૂ. ૫૩૨	શિવને વિભંગજ્ઞાન.
	ભાગ-૨	ખંડ-૪	પૃ. ૯૧	પ્રદેશીરાજા વર્ણન	સૂ. ૪૪	પાંચ પ્રકારના જ્ઞાન અને તેના ભેદ-પ્રભેદ.
ચરણાનુયોગ :						
	ભાગ-૧		પૃ. ૧૫	ધર્મપ્રજ્ઞાપના વર્ણન	સૂ. ૧૫	જ્ઞાન ઈહભવિક કે પરભવિક.
	ભાગ-૧		પૃ. ૧૮	ધર્મપ્રજ્ઞાપના વર્ણન	સૂ. ૨૫	જ્ઞાન ગુણ પ્રમાણ.
	ભાગ-૧		પૃ. ૨૨	ધર્મપ્રજ્ઞાપના વર્ણન	સૂ. ૨૯	લૌકિક લોકોત્તર આગમના પ્રકાર.
	ભાગ-૧		પૃ. ૫૧	આચાર પ્રજ્ઞપ્તિ વર્ણન	સૂ. ૭૪	જ્ઞાન-આરાધનાના ત્રણ પ્રકાર.
	ભાગ-૧		પૃ. ૫૨	આચાર પ્રજ્ઞપ્તિ વર્ણન	સૂ. ૭૫	જ્ઞાનઆરાધનાનું ફળ.
	ભાગ-૧		પૃ. ૫૫-૧૨૩	જ્ઞાનાચાર વર્ણન	સૂ. ૮૧-૨૦૮	જ્ઞાનાચારમાં જ્ઞાન સંબંધી વિસ્તૃત વર્ણન.
	ભાગ-૧		પૃ. ૭૪૦	પરિશિષ્ટ વર્ણન	સૂ. ૮૪	જ્ઞાનની ઉત્પત્તિ-અનુત્પત્તિના કારણ.
	ભાગ-૨		પૃ. ૭૮-૮૨	પ્રતિક્રમણ વર્ણન	સૂ. ૨૧૬	ચાર પ્રકારના આવશ્યક.
	ભાગ-૨		પૃ. ૧૭૬	અનાચાર વર્ણન	સૂ. ૩૫૬	શ્રુતજ્ઞાનની અપેક્ષાએ.
	ભાગ-૨		પૃ. ૧૯૦	અનાચાર વર્ણન	સૂ. ૩૭૨	આઠ પ્રકારના મહાનિમિત્ત.
	ભાગ-૨		પૃ. ૨૦૬	સંઘ વ્યવસ્થા વર્ણન	સૂ. ૪૩૦	શ્રુત સંપદાના ૪ પ્રકાર.
	ભાગ-૨		પૃ. ૨૦૭	સંઘ વ્યવસ્થા વર્ણન	સૂ. ૪૩૩	વાચના સંપદાના ૪ પ્રકાર.
	ભાગ-૨		પૃ. ૨૦૭	સંઘ વ્યવસ્થા વર્ણન	સૂ. ૪૩૪	મત્તિ સંપદાના ૪ પ્રકાર.
	ભાગ-૨		પૃ. ૨૩૮	સંઘ વ્યવસ્થા વર્ણન	સૂ. ૪૯૮	શ્રુત ગ્રહણના માટે અન્ય ગણમાં જવાનો વિધિ નિષેધ.
	ભાગ-૨		પૃ. ૨૪૧	સંઘ વ્યવસ્થા વર્ણન	સૂ. ૫૦૧	આચાર્ય આદિને વાચના આપવા માટે અન્ય ગણમાં જવાનો વિધિ-નિષેધ.
	ભાગ-૨		પૃ. ૩૪૨	તપાચાર વર્ણન	સૂ. ૬૮૩	સૂત્ર સીખવાના હેતુ.
	ભાગ-૨		પૃ. ૩૪૨	તપાચાર વર્ણન	સૂ. ૬૮૪	સ્વાધ્યાયનું ફળ.
	ભાગ-૨		પૃ. ૩૪૩	તપાચાર વર્ણન	સૂ. ૬૮૭	સૂત્ર વાચનાના પાંચ હેતુ.
	ભાગ-૨		પૃ. ૩૪૩	તપાચાર વર્ણન	સૂ. ૬૮૮	સૂત્ર વાચનાના યોગ્ય.
	ભાગ-૨		પૃ. ૩૪૪	તપાચાર વર્ણન	સૂ. ૬૮૯	સૂત્ર વાચનાના અયોગ્ય.
	ભાગ-૨		પૃ. ૩૪૪	તપાચાર વર્ણન	સૂ. ૬૯૦	સૂત્ર વાચનાનું ફળ.
	ભાગ-૨		પૃ. ૪૦૪	વીર્યાચાર વર્ણન	સૂ. ૮૧૧	જ્ઞાનાદિથી યુક્ત મુનિનું પરાક્રમ.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

ગ્રન્થ	પૃષ્ઠાંક	અધ્યયન	સૂત્રાંક	વિષય
દ્રવ્યાનુયોગ :	પૃ. ૨૭	અસ્તિકાય વર્ણન	સૂ.૨	જીવના આભિનિબોધિક જ્ઞાન આદિની અનન્ત પર્યાયો.
	પૃ. ૪૧-૪૫	પર્યાય વર્ણન	સૂ.૫ (૯-૧૦)	જ્ઞાન-અજ્ઞાનની અપેક્ષાએ પર્યાયોનું પરિમાણ.
	પૃ. ૪૯-૬૫	પર્યાય વર્ણન	સૂ.૬	જઘન્ય - ઉત્કૃષ્ટ- અજઘન્ય- અનુત્કૃષ્ટ આભિનિબોધિક જ્ઞાનવાળા નૈરયિક, તિર્યંચ, મનુષ્ય અને દેવની પર્યાયોનું પરિમાણ.
	પૃ. ૫૩	પર્યાય વર્ણન	સૂ. ૬	જઘન્ય-ઉત્કૃષ્ટ-અજઘન્ય-અનુત્કૃષ્ટ મતિ અજ્ઞાની પૃથ્વીકાયિકના પર્યાયોના પરિમાણ.
	પૃ. ૫૯	પર્યાય વર્ણન	સૂ. ૬	જઘન્ય-ઉત્કૃષ્ટ-અજઘન્ય- અનુત્કૃષ્ટ અવધિજ્ઞાનવાળા પંચેન્દ્રિય તિર્યંચ યોનિઓની પર્યાયોનું પરિમાણ.
	પૃ. ૬૩	પર્યાય વર્ણન	સૂ. ૬	જઘન્ય-ઉત્કૃષ્ટ-અજઘન્ય-અનુત્કૃષ્ટ અવધિજ્ઞાનવાળા મનુષ્યની પર્યાયોનું પરિમાણ.
	પૃ. ૬૪	પર્યાય વર્ણન	સૂ. ૬	જઘન્ય-ઉત્કૃષ્ટ-અજઘન્ય-અનુત્કૃષ્ટ મનઃ પર્યવજ્ઞાનવાળા મનુષ્યના પર્યાયોનું પરિમાણ.
	પૃ. ૬૪	પર્યાય વર્ણન	સૂ.૬	જઘન્ય-ઉત્કૃષ્ટ-અજઘન્ય-અનુત્કૃષ્ટ, કેવળજ્ઞાની મનુષ્યના પર્યાયોનું પરિમાણ.
	પૃ. ૨-૩	દ્રવ્ય વર્ણન	સૂ.-૨	જીવાજીવના જ્ઞાનનું માહાત્મ્ય.
	પૃ. ૯૧	પરિણામ વર્ણન	સૂ.૨ (૭)	જ્ઞાન પરિણામના પાંચ પ્રકાર.
	પૃ. ૯૧	પરિણામ વર્ણન	સૂ. ૨ (૭)	અજ્ઞાન પરિણામના ત્રણ પ્રકાર.
	પૃ. ૧૧૬	જીવ વર્ણન	સૂ.૨૧ (૮)	જ્ઞાની- અજ્ઞાની જીવ.
	પૃ. ૧૧૮	જીવ વર્ણન	સૂ.૨૧ (૫)	આભિનિબોધિક જ્ઞાની આદિ ૬ પ્રકારના જીવ.
	પૃ. ૧૧૯	જીવ વર્ણન	સૂ.૨૧ (૭)	આભિનિબોધિક જ્ઞાની આદિ ૮ પ્રકારના જીવ.
	પૃ. ૧૮૬	જીવ વર્ણન	સૂ.૯૧ (૯)	કાળા-દેશની અપેક્ષાએ જ્ઞાન.
	પૃ. ૨૦૪	જીવ વર્ણન	સૂ. ૧૦૦ (૮)	ક્રોધોપયુક્તાદિ ભંગોમાં જ્ઞાન.
	પૃ. ૨૬૬	પ્રથમાપ્રથમ વર્ણન	સૂ.૨ (૯)	ચોવીસ દંડકોમાં જ્ઞાન દ્વાર દ્વારા પ્રથમા પ્રથમત્વ.
	પૃ. ૩૮૧	આહાર વર્ણન	સૂ.૨૬ (૮)	જ્ઞાની આદિ આહારક કે અનાહારક.
	પૃ. ૪૫૩	વિકુર્વણા વર્ણન	સૂ.૧૬	ચૌદ પૂર્વીના હજાર રુપ કરવાનું સામર્થ્ય.
	પૃ. ૫૬૮	ઉપયોગ વર્ણન	સૂ.૮	કેવલીઓમાં એક સમયમાં બે ઉપયોગનો નિષેધ.
	પૃ. ૮૦૦	સંયત વર્ણન	સૂ. ૬	પુલાક આદિના જ્ઞાન.
	પૃ. ૮૨૨	સંયત વર્ણન	સૂ. ૭ (૭)	સામાયિક સંયત આદિમાં જ્ઞાન.
	પૃ. ૮૭૬	લેશ્યા વર્ણન	સૂ. ૩૬	લેશ્યાના અનુસાર જીવોમાં જ્ઞાનના ભેદ.
	પૃ. ૮૭૬	લેશ્યા વર્ણન	સૂ. ૩૭	લેશ્યાના અનુસાર નૈરયિકોમાં અવધિજ્ઞાન ક્ષેત્ર.
	પૃ. ૧૨૬૬	તિર્યંચગતિ વર્ણન	સૂ.૧૧ (૪)	એકેન્દ્રિય જીવોમાં જ્ઞાની-અજ્ઞાની.
	પૃ. ૧૨૬૮	તિર્યંચગતિ વર્ણન	સૂ.૧૨	વિકલેન્દ્રિય જીવોમાં જ્ઞાની-અજ્ઞાની.
	પૃ. ૧૨૬૯	તિર્યંચગતિ વર્ણન	સૂ. ૧૩	પંચેન્દ્રિય જીવોમાં જ્ઞાની-અજ્ઞાની.
	પૃ. ૧૨૮૧	તિર્યંચગતિ વર્ણન	સૂ. ૩૬ (૧૧)	ઉત્પલ પત્રના જીવ જ્ઞાની કે અજ્ઞાની.
	પૃ. ૧૧૦૬	કર્મ વર્ણન	સૂ. ૩૬	જ્ઞાની-અજ્ઞાની દ્વારા પાપકર્મ ભંગ.
	પૃ. ૧૪૭૫	વુકકંતિ વર્ણન	સૂ. ૩૧	રત્નપ્રભાના નરકાવાસોમાં અવધિજ્ઞાની ઉત્પત્તિ.
	પૃ. ૧૪૭૭	વુકકંતિ વર્ણન	સૂ. ૩૨	રત્નપ્રભાના નરકાવાસોમાં અવધિજ્ઞાની ઉદ્વર્તન.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

ગ્રન્થ	પૃષ્ઠાંક	અધ્યયન	સૂત્રાંક	વિષય
દ્રવ્યાનુયોગ :	પૃ. ૪૮૫	ઈન્દ્રિય વર્ણન	સૂ. ૧૯	ઈન્દ્રિય અવગ્રહ આદિના ભેદ.
	પૃ. ૧૪૭૫	વુક્કંતિ વર્ણન	સૂ.૩૧	રત્નપ્રભાના નરકાવાસોમાં શ્રુતજ્ઞાનીની ઉત્પત્તિ.
	પૃ. ૧૪૭૭	વુક્કંતિ વર્ણન	સૂ. ૩૨	રત્નપ્રભાના નરકાવાસોમાં શ્રુતજ્ઞાનીની ઉદ્‌વર્તન.
	પૃ. ૧૪૭૫	વુક્કંતિ વર્ણન	સૂ.૩૧	મતિ-અજ્ઞાનીની ઉત્પત્તિ.
	પૃ. ૧૪૭૭	વુક્કંતિ વર્ણન	સૂ. ૩૨	મતિ-અજ્ઞાનીની ઉદ્‌વર્તન.
	પૃ. ૧૪૭૫	વુક્કંતિ વર્ણન	સૂ. ૩૧	શ્રુત અજ્ઞાનીની ઉત્પત્તિ.
	પૃ. ૧૪૭૭	વુક્કંતિ વર્ણન	સૂ. ૩૨	શ્રુતિ-અજ્ઞાનીની ઉદ્‌વર્તન.
	પૃ. ૧૪૭૫	વુક્કંતિ વર્ણન	સૂ. ૩૧	વિભંગ અજ્ઞાનીની ઉત્પત્તિ.
	પૃ. ૧૪૭૭	વુક્કંતિ વર્ણન	સૂ. ૩૨	વિભંગ-અજ્ઞાનીની ઉદ્‌વર્તન.
	પૃ. ૧૫૬૭ - ૧૫૬૮	યુગ્મ વર્ણન	સૂ. ૯	જ્ઞાન પર્યાયની અપેક્ષાએ કૃતયુગ્માદિનું પ્રરુપણ.
	પૃ. ૧૫૬૮	યુગ્મ વર્ણન	સૂ.૧૦	અજ્ઞાન-પર્યાયોની અપેક્ષાએ કૃતયુગ્માદિનું પ્રરુપણ.
	પૃ. ૧૫૭૭	યુગ્મ વર્ણન	સૂ.૨૨ (૧૧)	કૃતયુગ્મ એકેન્દ્રિયમાં બે અજ્ઞાન.
	પૃ. ૧૧૩૭	કર્મ વર્ણન	સૂ.૭૯ (૧૦)	જ્ઞાની-અજ્ઞાનીની અપેક્ષાએ આઠ કર્મોનો બંધ.
	પૃ. ૧૧૭૨	કર્મ વર્ણન	સૂ.૧૨૮	આભિનિબોધિક આદિ જ્ઞાની અને અજ્ઞાની ક્રિયાવાદી આદિ જીવો દ્વારા આયુબંધનું પ્રરુપણ.
	પૃ. ૧૬૭૫	આત્મા વર્ણન	સૂ.૨	જ્ઞાનની અપેક્ષાએ આત્મ-સ્વરુપ.
	પૃ. ૧૬૭૬-૭૭	આત્મા વર્ણન	સૂ.૫, ૬	ઔત્પત્તિકી આદિ બુદ્ધિમાં, અવગ્રહ આદિમાં આભિનિબોધિક આદિ પાંચ જ્ઞાનોમાં જીવ અને જીવાત્માનું વર્ણન.
	પૃ. ૧૬૭૬ -૭૭	આત્મા વર્ણન	સૂ.૫-૬	મતિ-અજ્ઞાન આદિમાં જીવ અને જીવાત્મા.
	પૃ. ૧૭૧૩	ચરમાચરમ વર્ણન	સૂ.૩ (૯)	જ્ઞાની-અજ્ઞાની આભિનિબોધિક આદિ જ્ઞાની ચરમ કે અચરમ.
	પૃ. ૧૭૭૫	પુદ્‌ગલ વર્ણન	સૂ.૧૩	ઔત્પત્તિકી આદિ બુદ્ધિઓમાં વર્ણાદિનું પ્રરુપણ.
	પૃ. ૧૭૭૫	પુદ્‌ગલ વર્ણન	સૂ.૧૩	અવગ્રહ આદિમાં વર્ણાદિ.
	પૃ. ૧૭૭૭	પુદ્‌ગલ વર્ણન	સૂ. ૨૧	જ્ઞાન-અજ્ઞાન આદિમાં વર્ણાદિનો અભાવ.
	પૃ. ૧૬૦૪	ગમ્મા વર્ણન	સૂ. ૩ (૮)	નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થનાર અસંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક જીવ અજ્ઞાની.

૨૫. સંયત અધ્યયન (પૃ.૧૦૮૧ – ૧૧૫૨)

ગ્રન્થ	પૃષ્ઠાંક	અધ્યયન	સૂત્રાંક	વિષય
દ્રવ્યાનુયોગ :	પૃ.૧૧૮	જીવ વર્ણન	સૂ.૨૧ (૩)	સંયત આદિ જીવ.
	પૃ.૧૮૬	જીવ વર્ણન	સૂ.૯૧ (૭)	કાલાદેશની અપેક્ષાએ સંયત.
	પૃ.૨૬૫	પ્રથમાપ્રથમ વર્ણન	સૂ.૨ (૭)	ચોવીસ દંડકમાં સંયત દ્વાર-દ્વારા પ્રથમાપ્રથમત્વ.
	પૃ.૩૮૦	આહાર વર્ણન	સૂ.૨૬ (૬)	સંયત આદિ આહારક કે અનાહારક.
	પૃ.૧૧૩૫	કર્મ વર્ણન	સૂ.૯૭ (૨)	સંયત-અસંયતની અપેક્ષાએ આઠ કર્મ પ્રકૃતિઓનો બંધ.
	પૃ.૧૭૧૩	ચરમાચરમ વર્ણન	સૂ.૩ (૭)	સંયત આદિ જીવ ચરમ કે અચરમ.

૨૬. લેશ્યા અધ્યયન (પૃ.૧૦૫૩ – ૧૨૨૭)

ગ્રન્થ	પૃષ્ઠાંક	અધ્યયન	સૂત્રાંક	વિષય
ચરણાનુયોગ :				
ભાગ-૨	પૃ.૯૦	આવશ્યક વર્ણન	સૂ.૨૩૧	છ લેશ્યા.

જૈન સાઈટ JAINSITE.com જૈનમ્ જયતિ શાસનમ્

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

ગ્રન્થ	પૃષ્ઠાંક	અધ્યયન	સૂત્રાંક	વિષય
દ્રવ્યાનુયોગ :	પૃ. ૯૦	પરિણામ વર્ણન	સૂ. ૨ (૪)	લેશ્યા પરિણામના છ પ્રકાર.
	પૃ.૧૧૬	જીવ વર્ણન	સૂ.૨૧ (૭)	સલેશી અલેશી જીવ.
	પૃ.૧૧૯	જીવ વર્ણન	સૂ.૨૧ (૬)	કૃષ્ણલેશી આદિ જીવ.
	પૃ.૧૮૫	જીવ વર્ણન	સૂ.૯૧ (૫)	કાલાદેશની અપેક્ષાએ લેશ્યા.
	પૃ.૧૯૧	જીવ વર્ણન	સૂ.૯૬ (૫)	ચોવીસ દંડકોમાં કૃષ્ણલેશી આદિની વર્ગણા.
	પૃ.૧૯૫	જીવ વર્ણન	સૂ.૯૮ (૪)	ચોવીસ દંડકોમાં સમાન લેશ્યાવાળા.
	પૃ.૨૦૪	જીવ વર્ણન	સૂ.૧૦૦ (૬)	ક્રોધોપયુક્તાદિ ભંગોમાં લેશ્યા.
	પૃ.૨૬૪	પ્રથમાપ્રથમ વર્ણન	સૂ.૨ (૫)	ચોવીસ દંડકમાં લેશ્યા દ્વાર દ્વારા પ્રથમા પ્રથમત્વ.
	પૃ.૬૯૨	જ્ઞાન વર્ણન	સૂ.૧૧૭	અશ્રુત્વા અવધિજ્ઞાનીમાં ત્રણ લેશ્યા.
	પૃ. ૬૯૫	જ્ઞાન વર્ણન	સૂ. ૧૧૮	શ્રુત્વા અવધિજ્ઞાનીમાં છ લેશ્યા.
	પૃ.૭૦૯	જ્ઞાન વર્ણન	સૂ.૧૨૦ (૧૨)	લેશી-અલેશી જ્ઞાની છે કે અજ્ઞાની.
	પૃ.૩૭૯	આહાર વર્ણન	સૂ.૨૬ (૪)	સલેશી આદિ આહારક કે અનાહારક.
	પૃ.૫૬૧	પ્રયોગ વર્ણન	સૂ.૧ (૧૨-૧૩)	લેશ્યાગતિ અને લેશ્યાનુપાત ગતિનું સ્વરુપ.
	પૃ.૮૧૦	સંયત વર્ણન	સૂ.૬ (૧૯)	પુલાક આદિ સલેશી છે કે અલેશી.
	પૃ.૮૩૨	સંયત વર્ણન	સૂ.૭ (૧૯)	સામાયિક સંયત આદિ સલેશી છે કે અલેશી.
	પૃ.૧૧૦૫	કર્મ વર્ણન	સૂ.૩૬ (૨)	સલેશી જીવો દ્વારા પાપકર્મ બંધન.
	પૃ.૧૨૬૬	તિર્યંચગતિ વર્ણન	સૂ.૧૧ (૨)	એકેન્દ્રિય જીવોમાં લેશ્યાઓ.
	પૃ.૧૨૬૮	તિર્યંચગતિ વર્ણન	સૂ.૧૨	વિકલેન્દ્રિય જીવોમાં લેશ્યાઓ.
	પૃ.૧૨૬૯	તિર્યંચગતિ વર્ણન	સૂ.૧૩	પંચેન્દ્રિય જીવોમાં લેશ્યાઓ.
	પૃ.૧૨૭૫	તિર્યંચગતિ વર્ણન	સૂ.૨૪	કૃષ્ણલેશી એકેન્દ્રિયોનાં ભેદ-પ્રભેદ.
	પૃ.૧૨૭૬	તિર્યંચગતિ વર્ણન	સૂ.૨૫	અનન્તરોપપન્નક કૃષ્ણલેશી એકેન્દ્રિયોના ભેદ-પ્રભેદ.
	પૃ.૧૨૭૬	તિર્યંચગતિ વર્ણન	પૃ.૨૬	પરંપરોપપન્નક કૃષ્ણલેશી એકેન્દ્રિયોના ભેદ-પ્રભેદ.
	પૃ.૧૨૭૬	તિર્યંચગતિ વર્ણન	પૃ.૨૭	અનન્તરાવગાઢાદિ કૃષ્ણલેશી એકેન્દ્રિયોનાં ભેદ-પ્રભેદ.
	પૃ.૧૧૫૦	કર્મ વર્ણન	સૂ.૯૪	લેશ્યાની અપેક્ષાએ એકેન્દ્રિયોમાં સ્વામીત્વ બંધ અને વેદનનું પ્રરુપણ.
	પૃ.૧૧૭૦	કર્મ વર્ણન	સૂ.૧૨૮ (૨)	સલેશી ક્રિયાવાદી આદિ જીવોનો આયુ બંધ.
	પૃ.૧૨૭૬	કર્મ વર્ણન	સૂ.૨૮	નીલ-કાપોતલેશી એકેન્દ્રિયોનાં ભેદ-પ્રભેદ.
	પૃ.૧૨૭૭	કર્મ વર્ણન	સૂ.૩૦	કૃષ્ણલેશી ભવસિદ્ધિક એકેન્દ્રિયોનાં ભેદ-પ્રભેદ.
	પૃ.૧૨૭૭	કર્મ વર્ણન	સૂ.૩૧	અનન્તરોપપન્નકાદિ કૃષ્ણલેશી ભવસિદ્ધિક એકેન્દ્રિયોનાં ભેદ-પ્રભેદ.
	પૃ.૧૨૭૮	કર્મ વર્ણન	સૂ.૩૨	નીલ-કાપોતલેશી ભવસિદ્ધિક એકેન્દ્રિયોનાં ભેદ-પ્રભેદ.
	પૃ.૧૨૮૦	કર્મ વર્ણન	સૂ.૩૬	ઉત્પલ પત્ર આદિમાં જીવોની-લેશ્યાઓ.
	પૃ.૧૪૭૫	વુક્કંતિ વર્ણન	સૂ.૩૧	રત્નપ્રભા પૃથ્વીનાં નરકાવાસમાં કાપોતલેશીની ઉત્પત્તિ.
	પૃ. ૧૪૭૭	વુક્કંતિ વર્ણન	સુ. ૩૨	રત્નપ્રભા પૃથ્વીનાં નરકાવાસમાં કાપોતલેશીની ઉદ્વર્તન.
	પૃ.૧૫૫૭	ગર્ભ વર્ણન	સૂ.૨૦	કૃષ્ણ-નીલ-કાપોતલેશી એકેન્દ્રિય જીવોના વિગ્રહગતિનાં સમયનું પ્રરુપણ.
	પૃ.૧૫૭૦-૧૫૭૨	યુગ્મ વર્ણન	સૂ.૧૪-૧૬	ક્ષુદ્રકૃતયુગ્માદિની અપેક્ષાએ કૃષ્ણ-નીલ-કાપોતલેશી નૈરયિકોનાં ઉત્પાદનું પ્રરુપણ.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

ગ્રન્થ		પૃષ્ઠાંક	અધ્યયન	સૂત્રાંક	વિષય
દ્રવ્યાનુયોગ :		પૃ.૧૫૭૭	યુગ્મ વર્ણન	સૂ.૨૨ (૯)	કૃતયુગ્માદિ એકેન્દ્રિય કૃષ્ણલેશી તેજોલેશી છે ?
		પૃ.૧૫૮૨	યુગ્મ વર્ણન	સૂ.૨૫	લેશ્યાઓની અપેક્ષાએ મહાયુગ્મવાળા એકેન્દ્રિયોમાં ઉત્પાતાદિ.
		પૃ.૧૫૮૩	યુગ્મ વર્ણન	સૂ.૨૬	કૃષ્ણલેશી ભવસિદ્ધિક કૃતયુગ્મ રાશિમાં ઉત્પત્તિ આદિ.
		પૃ.૧૫૮૩	યુગ્મ વર્ણન	સૂ.૨૬	નીલલેશી ભવસિદ્ધિક કૃતયુગ્મ રાશિમાં ઉત્પત્તિ આદિ.
		પૃ.૧૫૮૩	યુગ્મ વર્ણન	સૂ.૨૬	કાપોતલેશી ભવસિદ્ધિક કૃતયુગ્મ રાશિમાં ઉત્પત્તિ આદિ.
		પૃ.૧૫૮૫	યુગ્મ વર્ણન	સૂ.૨૯	સલેશી મહાયુગ્મ બેઈન્દ્રિયોમાં ઉત્પત્તાદિ બત્રીસ દ્વારોનું પ્રરુપણ.
		પૃ.૧૬૭૬	આત્મા વર્ણન	સૂ.૫-૬	કૃષ્ણલેશ્યા આદિમાં જીવ અને જીવાત્મા.
		પૃ.૧૭૧૩	ચરમાચરમ વર્ણન	સૂ.૩	સલેશી, કૃષ્ણલેશી આદિ ચરમ કે અચરમ.
		પૃ.૧૭૭૭	પુદ્દગલ વર્ણન	સૂ.૨૦	કૃષ્ણલેશ્યા આદિમાં વર્ણાદિ.
		પૃ.૧૬૦૩	ગમ્મા વર્ણન	સૂ.૩ (૬)	નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થનાર અસંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચ યોનિકોની લેશ્યાઓ.

૨૭. ક્રિયા અધ્યયન (પૃ.૧૨૨૮ – ૧૩૪૭)

ગ્રન્થ		પૃષ્ઠાંક	અધ્યયન	સૂત્રાંક	વિષય
ધર્મકથાનુયોગ :					
ભાગ-૧	ખંડ-૧	પૃ.૨૪૪	ભરતચક્રવર્તી વર્ણન	સૂ.૫૮૦	ભરત રાજાનાં રત્નો અને મહાનિધિયોની ઉત્પત્તિ.
ભાગ-૧	ખંડ-૧	પૃ.૨૫૧	ચક્રવર્તી સામાન્ય વર્ણન	સૂ.૬૦૯-૬૧૦	ચક્રવર્તીનાં ચૌદ રત્ન.
ચરણાનુયોગ :					
ભાગ-૧		પૃ.૪૮૮	ક્રિયા સમિતિ વર્ણન	સૂ.૭૪૬	સંવૃત્ત અણગારની ક્રિયા.
ભાગ-૨		પૃ.૮૯	પ્રતિક્રમણ વર્ણન	સૂ.૨૩૧	પાંચ ક્રિયા.
ભાગ-૨		પૃ.૯૦	પ્રતિક્રમણ વર્ણન	સૂ.૨૩૧	તેર ક્રિયા સ્થાન.
ભાગ-૨		પૃ.૧૮૯	અનાચાર વર્ણન	સૂ.૩૭૧	તેર ક્રિયા સ્થાન.
દ્રવ્યાનુયોગ :					
		પૃ.૧૯૬	જીવ વર્ણન	સૂ.૯૮ (૬)	ચોવીસ દંડકમાં સમાનક્રિયા.
		પૃ.૮૫૯	લેશ્યા વર્ણન	સૂ.૨૧ (૬)	સલેશી ચોવીસ દંડકોમાં બધી સમાન ક્રિયાવાળા નથી.
		પૃ.૧૨૮૨	તિર્યંચગતિ વર્ણન	સૂ.૩૬ (૧૮)	ઉત્પલ પત્ર આદિનાં જીવ સક્રિય કે અક્રિય.
		પૃ.૧૫૭૮	યુગ્મ વર્ણન	સૂ.૨૨ (૧૮)	કૃતયુગ્મ એકેન્દ્રિય ક્રિયાયુક્ત.

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

પરિશિષ્ટ – ૨

સંકલનમાં પ્રયુક્ત આગમોના સ્થળ નિર્દેશ

(આગમોના ક્રમથી અધ્યયન, ઉદ્દેશક, સૂત્રાંક ક્રમબદ્ધ કરેલ છે.)

१५. विकुर्वणा अध्ययन (पृ. ६०५-६४५)

स्थानांग सूत्र

पृष्ठांक		स्थल निर्देश		
६०८		अ. १		सू. १२
६०८		अ. ३	उ. १	सू. १२८

व्याख्याप्रज्ञप्ति सूत्र

पृष्ठांक		स्थल निर्देश		
६२३-६३५		श. ३	उ. १	सू. २-३०
६४४-६४५		श. ३	उ. ४	सू. ६-७
६४५		श. ३	उ. ४	सू. ८-११
६१३-६१४		श. ३	उ. ४	सू. १५-१८
६१८-६१९		श. ३	उ. ४	सू. १९
६१९	टि.	श. ३	उ. ४	सू. १९
६१४		श. ३	उ. ५	सू. १-३
६१४-६१५		श. ३	उ. ५	सू. ४-५
६१५		श. ३	उ. ५	सू. ६-७
६१५-६१६		श. ३	उ. ५	सू. ८-९
६१६		श. ३	उ. ५	सू. १०
६१६		श. ३	उ. ५	सू. ११
६१६-६१७		श. ३	उ. ५	सू. १२-१४
६१९		श. ३	उ. ५	सू. १५-१६
६१९	टि.	श. ३	उ. ५	सू. १५ (१)
६१७-६१८		श. ३	उ. ६	सू. ११-१३
६२१		श. ५	उ. ४	सू. ३६
६४४	टि.	श. ५	उ. ६	सू. १४
६३८-६४०		श. ६	उ. ९	सू. २-१२
६१९-६२१		श. ७	उ. ९	सू. १-४
६२२-६२३		श. १२	उ. ९	सू. १७-२०
६०९-६१३		श. १३	उ. ९	सू. १-२५
६१९		श. १३	उ. ९	सू. २६
६१९	टि.	श. १३	उ. ९	सू. २७
६४१-६४२		श. १४	उ. ८	सू. २४
६४०		श. १७	उ. २	सू. १८
६०८-६०९		श. १७	उ. २	सू. १९
६३५-६३६		श. १८	उ. ५	सू. १२-१५
६४२		श. १८	उ. ७	सू. ३८-४०
६४२-६४३		श. १८	उ. ७	सू. ४२-४४
६२१-६२२		श. १८	उ. १०	सू. २-३

जीवाभिगम सूत्र

पृष्ठांक		स्थल निर्देश	
६४३-६४४		पडि. ३	सू. ८९ (२)
६३७-६३८		पडि. ३	सू. ११० (११०-११७)
६४०-६४१		पडि. ३	सू. २०३

१६. इन्द्रिय अध्ययन (पृ. ६४६-६९४)

स्थानांग सूत्र

पृष्ठांक		स्थल निर्देश		
६५०		अ. ४	उ. ३	सू. ३३४ (३)
६६७	टि.	अ. ४	उ. ३	सू. ३३६
६५०	टि.	अ. ५	उ. ३	सू. ४४३
६५०		अ. ६		सू. ४८६
६५०-६५१		अ. १०		सू. ७०६

समवायांग सूत्र

पृष्ठांक		स्थल निर्देश	
६६७	टि.	सम. ६	सू. ६

व्याख्याप्रज्ञप्ति सूत्र

पृष्ठांक		स्थल निर्देश		
६४९	टि.	श. २	उ. ४	सू. १
६५७	टि.	श. ३	उ. ९	सू. १
६५३-६५४		श. ५	उ. ४	सू. १-४
६५४-६५५		श. ७	उ. ७	सू. २-१२
६५७	टि.	श. ८	उ. २	सू. ९०
६४९	टि.	श. १६	उ. १	सू. १९
६४९	टि.	श. १७	उ. १	सू. १६
६६०		श. १९	उ. ९	सू. ६-७
६५९		श. १९	उ. ८	सू. ११-१४
६६०	टि.	श. २०	उ. ४	सू. १
६८८	टि.	श. २५	उ. ३	सू. ११८

जैन साईट JAINSITE .com जैनम् जयति शासनम्

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

पृष्ठांक	स्थल निर्देश			

जीवाभिगम सूत्र

६६१	टि.	पडि. १	सू. १३ (८)
६६२	टि.	पडि. १	सू. १४-२६
६६३	टि.	पडि. १	सू. २८
६६४	टि.	पडि. १	सू. २९-३०
६६१	टि.	पडि. १	सू. ३२
६६४	टि.	पडि. १	सू. ३५-४१
६६५	टि.	पडि. १	सू. ४२
६५५-६५७		पडि. ३	सू. १८९
६८८		पडि. ४	सू. २०८
६८८	टि.	पडि. ४	सू. २०८
६९०	टि.	पडि. ४	सू. २०९
६८७	टि.	पडि. ८	सू. २२८
६८८	टि.	पडि. ९	सू. २५०
६८७	टि.	पडि. ९	सू. २५८

प्रज्ञापना सूत्र

६८८-६९०	पद ३		सू. २२७-२३१
६९०-६९४	पद ३		सू. २९२-३०६
६४९	पद १५	उ. १	सू. ९७३
६५०	पद १५	उ. १	सू. ९७४
६४९	पद १५	उ. १	सू. ९७५
६४९	पद १५	उ. १	सू. ९७६
६४९	पद १५	उ. १	सू. ९७७
६४९-६५०	पद १५	उ. १	सू. ९७८
६६५-६६६	पद १५	उ. १	सू. ९७९
६८५-६८६	पद १५	उ. १	सू. ९८०-९८२
६६१-६६५	पद १५	उ. १	सू. ९८३-९८९
६५२	पद १५	उ. १	सू. ९९०-९९१
६५३	पद १५	उ. १	सू. ९९२
६६०	पद १५	उ. २	सू. १००७-१००८
६५९-६६०	पद १५	उ. २	सू. १००९
६६०	पद १५	उ. २	सू. १०१०
६५७	पद १५	उ. २	सू. १०११
६५७	पद १५	उ. २	सू. १०१२
६५८-६५९	पद १५	उ. २	सू. १०१३
६६५	पद १५	उ. २	सू. १०१४
६६९	पद १५	उ. २	सू. १०१५
६६८	पद १५	उ. २	सू. १०१६
६६६-६६८	पद १५	उ. २	सू. १०१७-१०२३
६६९	पद १५	उ. २	सू. १०२४
६६९-६७०	पद १५	उ. २	सू. १०२५-१०२९
६७०-६८२	पद १५	उ. २	सू. १०३०-१०५५
६८२	पद १५	उ. २	सू. १०५६-१०५७
६८२-६८४	पद १५	उ. २	सू. १०५८-१०६७
६८६-६८८	पद १८		सू. १२७१-१२८४

नन्दी सूत्र

६५२		नंदी	सू. ६५ गा. ७५-७६
६६७	टि.	नंदी	सू. ५४-५६

१७. उच्छ्वास अध्ययन (पृ. ६९५-७०८)

समवायांग सूत्र

७०३	सम. १	सू. ४३-४४
७०३	सम. २	सू. २०-२१
७०३-७०४	सम. ३	सू. २१-२२
७०४	सम. ४	सू. १५-१६
७०४	सम. ५	सू. १९-२०
७०४	सम. ६	सू. १४-१५
७०४	सम. ७	सू. २०-२१
७०४	सम. ८	सू. १५-१६
७०५	सम. ९	सू. १७-१८
७०५	सम. १०	सू. २२-२३
७०५	सम. ११	सू. १३-१४
७०५	सम. १२	सू. १७-१८
७०५	सम. १३	सू. १४-१५
७०६	सम. १४	सू. १५-१६
७०६	सम. १५	सू. १३-१४
७०६	सम. १६	सू. १३-१४
७०६	सम. १७	सू. १८-१९
७०६	सम. १८	सू. १५-१६
७०७	सम. १९	सू. १२-१३
७०७	सम. २०	सू. १४-१५
७०७	सम. २१	सू. ११-१२

जैन साईट JAINSITE .com जैनम् जयति शासनम्

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

पृष्ठांक		स्थल निर्देश		
३०१		सम. २२		सू. ११-१२
३०१	टि.	सम. २३		सू. ९
३०२	टि.	सम. २४		सू. ११
३०२	टि.	सम. २५		सू. १४
३०२	टि.	सम. २६		सू. ८
३०२	टि.	सम. २७		सू. १२
३०२	टि.	सम. २८		सू. ११
३०२	टि.	सम. २९		सू. १५
३०३	टि.	सम. ३०		सू. १३
३०३	टि.	सम. ३१		सू. ११
३०३	टि.	सम. ३२		सू. १२
३०३	टि.	सम. ३३		सू. ११

व्याख्याप्रज्ञप्ति सूत्र

६९८	टि.	श. १	उ. १	सू. ६ (१-२)
६९९	टि.	श. १	उ. १	सू. ६ (३)
६९९	टि.	श. १	उ. १	सू. ६ (१२-२३)
७००	टि.	श. १	उ. १	सू. ६ (२४)
७०८	टि.	श. २	उ. १	सू. ६
६९७-६९८		श. २	उ. १	सू. २-६
७०४		श. ९	उ. ३४	सू. ९-१५

जीवाभिगम सूत्र

७०७-७०८		पडि. ३	सू. ८८ (१)
७०७		पडि ३	सू. २०१ (ई)

प्रज्ञापना सूत्र

६९८-७०३		पद १	सू. ६९३-७२४

१८. भाषा अध्ययन (७०९-७३३)

आचारांग सूत्र

७१५	टि.	श्रु. २	अ. ४	उ. १	सू. ५२३	

स्थानांग सूत्र

७३०	टि.	अ. २	उ. २	सू. ६९/१०
७१३	टि.	अ. ४	उ. ४	सू. २३८
७१२	टि.	अ. १०		सू. ७४१
७१२	टि.	अ. १०		सू. ७४१

व्याख्याप्रज्ञप्ति सूत्र

७१५-७१६		श. १	उ. १०	सू. १
७३१	टि.	श. २	उ. ६	सू. १
७३२		श. ५	उ. ४	सू. २४
७१९		श. १०	उ. ३	सू. १९
७१४		श. १३	उ. ७	सू. २
७१४		श. १३	उ. ७	सू. ३
७१४		श. १३	उ. ७	सू. ४
७१५		श. १३	उ. ७	सू. ५
७१५		श. १३	उ. ७	सू. ६
७१५	टि.	श. १३	उ. ७	सू. ७
७१६		श. १३	उ. ७	सू. ८
७१३	टि.	श. १३	उ. ७	सू. ९
७३१		श. १४	उ. ९	सू. १२
७३२		श. १६	उ. २	सू. १४-१५
७३२-७३३		श. १८	उ. ७	सू. २
७२९		श. १९	उ. ९	सू. ८
७२९		श. १९	उ. ८	सू. १५-१६

जीवाभिगम सूत्र

७३१		पडि. ९	सू. २३५
७३१	टि.	पडि. ९	सू. २३५ (१-२)

प्रज्ञापना सूत्र

७३१	टि.	पद. ३	सू. २६४
७१६-७१७		पद. ११	सू. ८३०-८३१
७१७-७१८		पद. ११	सू. ८३२-८३८
७११		पद. ११	सू. ८५८-८५९
७११-७१३		पद. ११	सू. ८६०-८६६
७१२	टि.	पद. ११	सू. ८६३ गा. १९५
७२९-७३०		पद. ११	सू. ८६७-८६९
७१३		पद. ११	सू. ८७०
७१३-७१४		पद. ११	सू. ८७१-८७६
७१९-७२४		पद. ११	सू. ८७७-८७८
७२६-७२७		पद. ११	सू. ८७९
७२७		पद. ११	सू. ८८०
७२७-७२८		पद. ११	सू. ८८१-८८६
७२८-७२९		पद. ११	सू. ८८७
७२४-७२५		पद. ११	सू. ८८८-८९१
७२५-७२६		पद. ११	सू. ८९२-८९५
७१३	टि.	पद. ११	सू. ८९८
७१४		पद. ११	सू. ८९९
७३१		पद. ११	सू. ९००
७३०-७३१		पद. १८	सू. १३७४-१३७५

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

पृष्ठांक		स्थल निर्देश		

उत्तराध्ययन सूत्र

७१२	टि.	अ. २४		गा. ९

१९. योग अध्ययन (पृ. ७३४-७४७)

स्थानांग सूत्र

७४३		अ. १		सू. १३
७४३		अ. १		सू. ३१-३३
७३८		अ. ३	उ. १	सू. १३२
७३८		अ. ३	उ. १	सू. १३२(३)
७४७		अ. ३	उ. १	सू. १३४(३-५)
७४६	टि.	अ. ३	उ. १	सू. १४७
७४१		अ. ३	उ. १	सू. १८१
७४१		अ. ३	उ. ४	सू. १९८
७३६-७३७		अ. ४	उ. १	सू. २५४
७४७		अ. ४	उ. १	सू. २५५

व्याख्याप्रज्ञप्ति सूत्र

७३६		श. १	उ. ९	सू. १३
७३९		श. १३	उ. ७	सू. १०
७४०		श. १३	उ. ७	सू. ११(१)
७४०		श. १३	उ. ७	सू. ११(२)
७४०		श. १३	उ. ७	सू. ११(३)
७४०		श. १३	उ. ७	सू. ११(४)
७४०		श. १३	उ. ७	सू. १२-१३
७३९		श. १३	उ. ७	सू. १४
७४२		श. १३	उ. ७	सू. १५
७४२		श. १३	उ. ७	सू. १६
७४२		श. १३	उ. ७	सू. १७
७४२		श. १३	उ. ७	सू. १८-१९
७४२-७४३		श. १३	उ. ७	सू. २०-२१
७४१		श. १३	उ. ७	सू. २२
७३६		श. १७	उ. १	सू. १७
७४५-७४६		श. १८	उ. ७	सू. १२-१९
७४६		श. १८	उ. ७	सू. २०-२२
७४१		श. १९	उ. ८	सू. १७-१८
७३८		श. १९	उ. ८	सू. ४२-४३
७३९		श. २५	उ. १	सू. ६-७
७३६		श. २५	उ. १	सू. ८
७४४-७४५		श. २५	उ. १	सू. ९

जीवाभिगम सूत्र

७३७		पडि. १	सू. १३(१६)
७३७		पडि. १	सू. १४-२६
७३७		पडि. १	सू. २८
७३७		पडि. १	सू. २९-३०
७३७		पडि. १	सू. ३२
७३८	टि.	पडि. १	सू. ३२, ३८
७३७-७३८		पडि. १	सू. ३५-४०
७३८		पडि. १	सू. ४१
७३८		पडि. १	सू. ४२
७३८	टि.	पडि. ३	सू. ९७
७३८	टि.	पडि. ३	सू. ८८(२)
७४४	टि.	पडि. ९	सू. २४४
७४४		पडि. ९	सू. २४४
७४५	टि.	पडि. ९	सू. २४४

प्रज्ञापना सूत्र

७४४	पद ३	सू. २५२
७४३-७४४	पद १८	सू. १३२१-१३२५

२०. प्रयोग अध्ययन (पृ. ७४८-७७१)

स्थानांग सूत्र

७५०		अ. ३	उ. १	सू. १३२/२

समवायांग सूत्र

७५२	टि.	सम. १३	सू. ७
७५०	टि.	सम. १५	सू. १
७५२	टि.	सम. १५	सू. ७

व्याख्याप्रज्ञप्ति सूत्र

७७१	टि.	श. ८	उ. ७	सू. २५

प्रज्ञापना सूत्र

७५०	पद १६	सू. १०६८
७५०-७५२	पद १६	सू. १०७०-१०७६
७५२-७६२	पद १६	सू. १०७७-१०८४
७६२	पद १६	सू. १०८५
७६२-७६३	पद १६	सू. १०८६-१०८९
७६३	पद १६	सू. १०९०
७६३	पद १६	सू. १०९१
७६३-७६८	पद १६	सू. १०९२-११०४
७६८-७७१	पद १६	सू. ११०५-११२२

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

पृष्ठांक		स्थल निर्देश		

२१. उपयोग अध्ययन (पृ. ७७२-७८३)

व्याख्याप्रज्ञप्ति सूत्र

पृष्ठांक		स्थल निर्देश		
७८२		श. १	उ. ९	सू. ११
७७४		श. १	उ. ९	सू. १४
७७५	टि.	श. १	उ. ५	सू. २६
७७४		श. १२	उ. ५	सू. ३२
७७४	टि.	श. १६	उ. ७	सू. १
७७९	टि.	श. १६	उ. ७	सू. १
७७५		श. १९	उ. ८	सू. ४४-४५

जीवाभिगम सूत्र

पृष्ठांक		स्थल निर्देश	
७८१		पडि. १	सू. १३(१४)
७७६	टि.	पडि. १	सू. १३ (१७)
७७६	टि.	पडि. १	सू. १४-२६
७८१		पडि. १	सू. १४-२६
७७६	टि.	पडि. १	सू. २८
७८२		पडि. १	सू. २८-२९
७७६	टि.	पडि. १	सू. २९
७८२		पडि. १	सू. ३०
७७६	टि.	पडि. १	सू. ३०
७७५	टि.	पडि. १	सू. ३२
७८१		पडि. १	सू. ३२
७८२		पडि. १	सू. ३५-४०
७७७	टि.	पडि. १	सू. ३५-४०
७७९	टि.	पडि. १	सू. ३५
७७७	टि.	पडि. १	सू. ४१
७८२		पडि. १	सू. ४१
७७७	टि.	पडि. १	सू. ४२
७७९	टि.	पडि. १	सू. ४२
७७९	टि.	पडि. १	सू. ४२
७८२		पडि. १	सू. ४२
७७७	टि.	पडि. ३	सू. ९७(१)
७७९	टि.	पडि. ३	सू. ९७(१)
७७५	टि.	पडि. ३	सू. १०६-१२७
७७७	टि.	पडि. ३	सू. २०१(ई)
७७९	टि.	पडि. ३	सू. २०१(ई)
७८१		पडि. ९	सू. २३३
७८१	टि.	पडि. १	सू. २३३
७८३	टि	पडि. ९	सू. २४६
७८३		पडि. ९	सू. २४६
७८३	टि.	पडि. ९	सू. २४६

प्रज्ञापना सूत्र

पृष्ठांक	स्थल निर्देश	
७८१	पद ३	सू. २६२
७८३	पद १८	सू. १३४६-१३५७
७८१	पद १८	सू. १३६२-१३६३
७७४	पद २९	सू. १९०८-१९१०
७७४	पद २९	सू. १९११
७७५-७७७	पद २९	सू. १९१२-१९२७
७७७-७७९	पद २९	सू. १९२८-१९३५
७७९-७८१	पद ३०	सू. १९६३-१९६८

२२. पश्यता अध्ययन (पृ. ७८४-७८९)

व्याख्याप्रज्ञप्ति सूत्र

पृष्ठांक		स्थल निर्देश		
७८९	टि.	श. १६	उ. ७	सू. १

प्रज्ञापना सूत्र

पृष्ठांक	स्थल निर्देश	
७८५	पद ३०	सू. १९३६-१९३८
७८५	पद ३०	सू. १९३९
७८५-७८७	पद ३०	सू. १९४०-१९५३
७८७-७८९	पद ३०	सू. १९५८-१९६२

२३. दृष्टि अध्ययन (पृ. ७९०-७९५)

स्थानांग सूत्र

पृष्ठांक		स्थल निर्देश		
७९१	टि.	अ. ३	उ. ३	सू. १८७

व्याख्याप्रज्ञप्ति सूत्र

पृष्ठांक		स्थल निर्देश		
७९१	टि.	श. १	उ. २	सू. ९/२
७९१	टि.	श. १	उ. २	सू. १०/२
७९२		श. १	उ. ९	सू. ११
७९१	टि.	श. १९	उ. ३	सू. ४
७९२		श. १९	उ. ९	सू. ८
७९२		श. १९	उ. ८	सू. ३६-३७
७९१	टि.	श. २०	उ. १	सू. ४
७९१	टि.	श. २०	उ. १	सू. ७
७९२-७९३		श. २०	उ. ७	सू. १८
७९१	टि.	श. २४	उ. १२	सू. ३

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

पृष्ठांक	स्थल निर्देश			
		जीवाभिगम सूत्र		
७९१	टि.	पडि. १		सू. १३/१३
७९१	टि.	पडि. १		सू. १६-२६
७९१	टि.	पडि. १		सू. २८
७९१	टि.	पडि. १		सू. २९-३०
७९१	टि.	पडि. १		सू. ३२
७९३		पडि. १		सू. ३५-४०
७९३		पडि. १		सू. ४१
७९१	टि.	पडि. १		सू. ४२
७९१	टि.	पडि. ३	उ. ३	सू. ८८(२)
७९१	टि.	पडि. ३		सू. ९७(१)
७९३-७९४		पडि. ३		सू. २०१(ई)
७९४		पडि. ९		सू. २३७
७९४-७९५		पडि. ९		सू. २३७
७९५	टि.	पडि. ९		सू. २३७
		प्रज्ञापना सूत्र		
७९५		पद. ३		सू. २५६
७९१		पद ११		सू. १३९९-१४०५

२४. ज्ञान अध्ययन (पृ. ७९६-१०८०)

पृष्ठांक	स्थल निर्देश			
		आचारांग सूत्र		
८२७	श्रु. २	अ. १	उ. १	सू. ३३४
		सूत्रकृतांग सूत्र		
९०७-९१०	श्रु. २	अ. २		सू. ७०८
		स्थानांग सूत्र		
९३८-९३९		अ. २	उ. १	सू. ५५
९३९-९४०		अ. २	उ. १	सू. ५५
८१०	टि.	अ. २	उ. १	सू. ६०(१)
९१३	टि.	अ. २	उ. १	सू. ६० (२)
९२९	टि.	अ. २	उ. १	सू. ६०/३-११
९१३	टि.	अ. २	उ. १	सू. ६०(१२)
९१३	टि.	अ. २	उ. १	सू. ६०/१३-१५
८१२	टि.	अ. २	उ. १	सू. ६०(१६)
९२५	टि.	अ. २	उ. १	सू. ६०(१६)
८१०	टि.	अ. २	उ. १	सू. ६०(१७)
८१७		अ. २	उ. १	सू. ६०(१९-२०)
८२४	टि.	अ. २	उ. १	सू. ६०/२१
८७९	टि.	अ. २	उ. १	सू. ६०/२२-२३
९४०		अ. २		सू. १०९
८७३	टि.	अ. २	उ. ४	सू. १२०
८९५		अ. ३	उ. १	सू. १६०
९९०	टि.	अ. ३	उ. २	सू. १७१
९९४		अ. ३		सू. २१२
१०५३	टि.	अ. ४	उ. १	सू. २५८
८७०	टि.	अ. ४	उ. १	सू. २६२
८८९	टि.	अ. ४	उ. १	सू. २७७
९९४-९९५		अ. ४	उ. ३	सू. ३३५
९९१-९९२		अ. ४	उ. ३	सू. ३३६
८१२	टि.	अ. ४	उ. ४	सू. ३६४(१)
८१६		अ. ४	उ. ४	सू. ३६४(२-३)
९९६		अ. ४	उ. ४	सू. ३७४ (१-२)
८७३	टि.	अ. ४		सू. ३७८
९९५		अ. ४	उ. ४	सू. ३७९
९९०-९९१		अ. ५	उ. १	सू. ४१०
९३४	टि.	अ. ५		सू. ४५०
८१०	टि.	अ. ५	उ. ३	सू. ४६४(१)
९३४	टि.	अ. ६		सू. ४७८
८१६-८१७		अ. ६		सू. ५१०(१-४)
८१४	टि.	अ. ६		सू. ५२५
९१४	टि.	अ. ६		सू. ५२६
९९०		अ. ६		सू. ५३४
९४१-९४४		अ. ७		सू. ५४२
८२७		अ. ७		सू. ५४५(४-५)
९३५		अ. ७		सू. ५५०
१०८०	टि.	अ. ७		सू. ५५२
१०३८	टि.	अ. ७		सू. ५५३
९३४	टि.	अ. ७		सू. ५६७
९३४	टि.	अ. ८		सू. ६१०
८७३	टि.	अ. ८		सू. ६२९
८२६-८२७		अ. ९		सू. ६६२
९१०		अ. ९		सू. ६७८
८७३	टि.	अ. १०		सू. ७३१(१)
८७३	टि.	अ. १०		सू. ७३१(२)
८७६		अ. १०		सू. ७४२

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

पृष्ठांक		स्थल निर्देश	
९९२-९९३		अ. १०	सू. ७४४(१-३)
९३४		अ. १०	सू. ७५४
८९८-९००		अ. १०	सू. ७५५
९३८		अ. १०	सू. ७६३

समवायांग सूत्र

पृष्ठांक		स्थल निर्देश	
८३२-८३३		सम. १	सू. १-३
८१४	टि.	सम. ६	सू. ६
८२७	टि.	सम. ९	सू. ३
८७३	टि.	सम. १३	सू. ६
८७२	टि.	सम. १४	सू. २
८७३	टि.	सम. १४	सू. ३
८७३	टि.	सम. १५	सू. ६
८२९	टि.	सम. १६	सू. १
८७३	टि.	सम. १६	सू. ५
८२७		सम. १८	सू. ४
८७३	टि.	सम. १८	सू. ६
८४८	टि.	सम. १९	सू. १
८७३	टि.	सम. २०	सू. ६
८७०	टि.	सम. २२	सू. २
८२९		सम. २३	सू. १
८२७		सम. २५	सू. ५
८७३	टि.	सम. २५	सू. ९
८९०		सम. २६	सू. १
८१५	टि.	सम. २८	सू. ३
९१०		सम. २९	सू. १
८९०		सम. ३६	सू. १
८९७		सम. ३७	सू. ४
८९७		सम. ३८	सू. ४
८९७		सम. ४०	सू. ५
८९७		सम. ४१	सू. ३
८९७		सम. ४२	सू. ८
८६९		सम. ४३	सू. १
८९७		सम. ४३	सू. ५
८९२		सम. ४४	सू. १
८९८		सम. ४४	सू. ५
८९८		सम. ४५	सू. ८
८७६		सम. ४६	सू. १
९०६		सम. ४६	सू. २
८२७		सम. ५१	सू. १
८३१		सम. ५७	सू. १
८११		सम. ६६	सू. ४
८७४		सम. ७१	सू. २
८३६		सम. ८१	सू. ३
८३४	टि.	सम. ८४	सू. १०
८३६		सम. ८४	सू. १०
८९८		सम. ८४	सू. १३
८२७		सम. ८५	सू. १
८७२	टि.	सम. ८८	सू. २
८२५-८२६		सम.	सू. १३६
८२५	टि.	सम.	सू. १३६
८७६	टि.	सम.	सू. १३६
८२७-८२९		सम.	सू. १३७
८३०		सम.	सू. १३८
८३१-८३२		सम.	सू. १३९
८३३-८३४		सम.	सू. १४०
८४२-८४४		सम.	सू. १४१
८५३-८५५		सम.	सू. १४२
८५६-८५७		सम.	सू. १४३
८५९-८६१		सम.	सू. १४४
८६२-८६३		सम.	सू. १४५
८६५-८६७		सम.	सू. १४६
८६९-८७०		सम.	सू. १४७
८७५-८७६		सम.	सू. १४७
८७०-८७१		सम.	सू. १४७(१)
८७१-८७२		सम.	सू. १४७(२)
८७२-८७४		सम.	सू. १४७(३)
८७४-८७५		सम.	सू. १४७(४)
८७५		सम.	सू. १४७(५)
८७८		सम.	सू. १४८(१-२)
८७७		सम.	सू. १४८(३)
८७७		सम.	सू. १४८(४)
९१३	टि.	सम.	सू. १५३
९२४	टि.	सम.	सू. १५३
८३३		सम.	सू. १५९

जैनसाईट JAINSITE .com जैनम् जयति शासनम्

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

व्याख्याप्रज्ञप्ति सूत्र

पृष्ठांक	स्थल निर्देश			
८३६		श. १	उ. १	सू. २
८४१	टि.	श. १	उ. २	सू. १
८३६		श. २	उ. १	सू. १
८३६	टि.	श. २	उ. १	सू. १ का पाठान्तर
८४१		श. २	उ. १	सू. २
८४१	टि.	श. २	उ. ५	सू. २०
८३७		श. ३	उ. १	सू. १
८४१	टि.	श. ३	उ. १	सू. १
८३९		श. ३	उ. १	सू. ६५
८४१	टि.	श. ३	उ. २	सू. १
८४१	टि.	श. ३	उ. ३	सू. १
९८४-९८५		श. ३	उ. ४	सू. १-३
९८५-९८६		श. ३	उ. ४	सू. ४/१
९८६		श. ३	उ. ४	सू. ४-५
८३९		श. ३	उ. ५	सू. १६
९८१-९८३		श. ३	उ. ६	सू. १-५
९८३-९८४		श. ३	उ. ६	सू. ६-१०
८४१	टि.	श. ३	उ. ७	सू. १
८४१	टि.	श. ३	उ. ८	सू. १
८४१	टि.	श. ३	उ. ९	सू. १
८४१	टि.	श. ३	उ. १०	सू. १
८३७		श. ४	उ. १	सू. १
८४१	टि.	श. ४	उ. १	सू. १
८३७		श. ५	उ. १	सू. १
८४१	टि.	श. ५	उ. १	सू. २-३
८४१	टि.	श. ५	उ. २	सू. १
९३०-९३१		श. ५	उ. ४	सू. २५-२८
१०८६	टि.	श. ५	उ. ४	सू. २७
९३५-९३६		श. ५	उ. ४	सू. २९-३०
९३६-९३७		श. ५	उ. ४	सू. ३१-३२
९३०		श. ५	उ. ४	सू. ३४
९३७-९३८		श. ५	उ. ४	सू. ३५
९९१	टि.	श. ५	उ. ७	सू. ३७-४४
८४१	टि.	श. ५	उ. ८	सू. १-३
८४१	टि.	श. ५	उ. ९	सू. १
८३९		श. ५	उ. ९	सू. १८

पृष्ठांक	स्थल निर्देश			
८४१	टि.	श. ५	उ. १०	सू. १४
८४१	टि.	श. ५	उ. १०	सू. १
८३७		श. ६	उ. १	सू. १
८४१	टि.	श. ६	उ. २	सू. १
८३९		श. ६	उ. १	सू. १४
८४०		श. ६	उ. ३	सू. १
८४०		श. ६	उ. ८	सू. २६
९३०	टि.	श. ६	उ. १०	सू. १४
८४०		श. ६	उ. १०	सू. १५
८३७		श. ७	उ. १	सू. १
८४१	टि.	श. ७	उ. १	सू. १
८४१	टि.	श. ७	उ. ४	सू. १
८४१	टि.	श. ७	उ. ५	सू. १
८४१	टि.	श. ७	उ. ६	सू. १
८३७		श. ८	उ. १	सू. १
८४१	टि.	श. ८	उ. १	सू. १
९३४	टि.	श. ८	उ. २	सू. २०-२१
८१०		श. ८	उ. २	सू. २२
९४०-९४१		श. ८	उ. २	सू. २४-२८
९५४-९५५		श. ८	उ. २	सू. २९
९५५		श. ८	उ. २	सू. ३०
९५६-९५७		श. ८	उ. २	सू. ३१-३४
९५८		श. ८	उ. २	सू. ३५
९५८		श. ८	उ. २	सू. ३६-३७
९५९		श. ८	उ. २	सू. ३८
९५९-९६०		श. ८	उ. २	सू. ३९-४३
९६०		श. ८	उ. २	सू. ४४-४८
९६०		श. ८	उ. २	सू. ४९-५२
९६१		श. ८	उ. २	सू. ५३-५५
९६१-९६२		श. ८	उ. २	सू. ५६-७०
९६२-९६३		श. ८	उ. २	सू. ७१-७५
९६३		श. ८	उ. २	सू. ७६-७८
९६३		श. ८	उ. २	सू. ७९-८१
९६९-९७०		श. ८	उ. २	सू. ८२-११६
९६३-९६८		श. ८	उ. २	सू. ११७
९७०-९७२		श. ८	उ. २	सू. ११८-१३०

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

पृष्ठांक		स्थल निर्देश		
९७२		श. ८	उ. २	सू. १३१-१३३
९७२		श. ८	उ. २	सू. १३४-१३७
९७२		श. ८	उ. २	सू. १३८-१३९
९७२-९७३		श. ८	उ. २	सू. १४०-१४१
९७३		श. ८	उ. २	सू. १४२-१४३
९७३-९७६		श. ८	उ. २	सू. १४४-१५१
९७६-९७७		श. ८	उ. २	सू. १५२-१५३
९७८	टि	श. ८	उ. २	सू. १५४
९७९	टि	श. ८	उ. २	सू. १५५
९८०-८८१		श. ८	उ. २	सू. १५६-१६२
८४१	टि.	श. ८	उ. ४	सू. १
८४१	टि.	श. ८	उ. ५	सू. १
८४१	टि.	श. ८	उ. ७	सू. १-२
८४१	टि.	श. ८	उ. ८	सू. १
८४१	टि.	श. ८	उ. १०	सू. १
८३७		श. ९	उ. १	सू. १
८४१	टि.	श. ९	उ. १	सू. १
८४१	टि.	श. ९	उ. २	सू. १
८४१	टि.	श. ९	उ. ३	सू. १ (१-२)
८४१	टि.	श. ९	उ. ३१	सू. १
९४५-९५१		श. ९	उ. ३१	सू. ८-३१
९५१-९५४		श. ९	उ. ३१	सू. ३२-४४
८४१	टि.	श. ९	उ. ३२	सू. १
८४१	टि.	श. ९	उ. ३३	सू. १
८४१	टि.	श. ९	उ. ३४	सू. १
८३७		श. १०	उ. १	सू. १
८४१	टि.	श. १०	उ. १	सू. १
८४१	टि.	श. १०	उ. २	सू. १
८४१	टि.	श. १०	उ. ३	सू. १
८४१	टि.	श. १०	उ. ४	सू. १-४
८४१	टि.	श. १०	उ. ५	सू. १
८३७		श. ११	उ. १	सू. १
८४१	टि.	श. ११	उ. १	सू. ३
८४१	टि.	श. ११	उ. १०	सू. १
८३८		श. १२	उ. १	सू. १
८४२	टि.	श. १२	उ. ३	सू. १
८४२	टि.	श. १२	उ. ४	सू. १
८४२	टि.	श. १२	उ. ५	सू. १
८१३-८१४		श. १२	उ. ५	सू. ९
८१९		श. १२	उ. ५	सू. १०
८४२	टि.	श. १२	उ. ६	सू. १
८४२	टि.	श. १२	उ. ७	सू. १
८४२	टि.	श. १२	उ. ८	सू. १
८३८		श. १३	उ. १	सू. १
८४२	टि.	श. १३	उ. १	सू. १
८४०		श. १३	उ. ४	सू. १
८४२	टि.	श. १३	उ. ६	सू. १
८४२	टि.	श. १३	उ. ७	सू. १
८४२	टि.	श. १३	उ. ९	सू. १
८३८		श. १४	उ. १	सू. १
८४२	टि.	श. १४	उ. १	सू. १
८४०		श. १४	उ. ३	सू. १
८४०		श. १४	उ. ४	सू. १
८४०		श. १४	उ. ५	सू. १
८४२	टि.	श. १४	उ. ६	सू. १
८४२	टि.	श. १४	उ. ७	सू. १
९३२		श. १४	उ. १०	सू. १-६
९३३-९३४		श. १४	उ. १०	सू. ७-११
९३२-९३३		श. १४	उ. १०	सू. १२-२४
८३८		श. १६	उ. १	सू. १
८४२	टि.	श. १६	उ. १	सू. १
८४२	टि.	श. १६	उ. २	सू. १ (१-२)
८४२	टि.	श. १६	उ. ३	सू. १
८४२	टि.	श. १६	उ. ४	सू. १
८४२	टि.	श. १६	उ. ५	सू. १-२
९१०-९११		श. १६	उ. ६	सू. १-२
९११-९१३		श. १६	उ. ६	सू. २०-३५
९२४	टि.	श. १६	उ. १०	सू. १
८४२	टि.	श. १७	उ. १	सू. १
८३८		श. १७	उ. १	सू. २
१०३३	टि.	श. १७	उ. १	सू. २८-२९
८४२	टि.	श. १८	उ. १	सू. १
८३८		श. १८	उ. १	सू. १
८४२	टि.	श. १८	उ. २	सू. १
८४२	टि.	श. १८	उ. ३	सू. १
८४२	टि.	श. १८	उ. ३	सू. ८-९ (१)
९८८	टि.	श. १८	उ. ३	सू. ८-९ (१)
८४२	टि.	श. १८	उ. ४	सू. १

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

पृष्ठांक	स्थल निर्देश			
८४२	टि.	श. १८	उ. ७	सू. १
८४२	टि.	श. १८	उ. ८	सू. १
९८६-९८७		श. १८	उ. ८	सू. १६-२३
८४२	टि.	श. १८	उ. ९	सू. १
८४२	टि.	श. १८	उ. १०	सू. १
८३८		श. १९	उ. १	सू. १
८४२	टि.	श. १९	उ. १	सू. १
८४२	टि.	श. १९	उ. ३	सू. १
८१०		श. १९	उ. ८	सू. ३८-३९
९४४		श. १९	उ. ८	सू. ४०-४१
८३८		श. २०	उ. १	सू. १
८४२	टि.	श. २०	उ. १	सू. १
८७९		श. २०	उ. ८	सू. ८-९
८७८		श. २०	उ. ८	सू. १०-११
८७६		श. २०	उ. ८	सू. १५
८३८		श. २१	उ. १	सू. १
८४२	टि.	श. २१	उ. १	सू. १
८३९		श. २२	उ. १	सू. १
८४२	टि.	श. २२	उ. १	सू. १
८२५		श. २३	उ. १	सू. १
८४२	टि.	श. २३	उ. १	सू. १
८४२	टि.	श. २४	उ. १	सू. १
८४२	टि.	श. २४	उ. २	सू. १
८४२	टि.	श. २४	उ. ३	सू. १ (१-२)
८३९		श. २५	उ. १	सू. १
८४२	टि.	श. २५	उ. १	सू. १
८७६		श. २५	उ. ३	सू. ११५
८२५	टि.	श. २५	उ. ३	सू. ११६
१०३३	टि.	श. २५	उ. ५	सू. ४७-४८
८४२	टि.	श. २५	उ. ६	सू. २
८४१		श. २५	उ. ७	सू. १८९
८४२	टि.	श. २५	उ. ८	सू. १
८३९		श. २६	उ. १	सू. १
८४२	टि.	श. २६	उ. १	सू. ३
८४२	टि.	श. ३१	उ. १	सू. १
८३४-८३५				उपसंहार सूत्र
८३६				उपसंहार सूत्र
८३६		पृ.११८३		सू. २

पृष्ठांक	स्थल निर्देश				
		ज्ञाताधर्मकथांग सूत्र			
८४५-८४८		श्रु. १		अ. १	सू. १-१३
८४८		श्रु. १		अ. १	सू. २१
८४८		श्रु. १		अ. १	सू. १-२
८४८-८४९		श्रु. १		अ. ६	सू. १-४
८४९		श्रु. १		अ. १९	सू. ३२
८४९		श्रु. १		अ. १९	सू. ३३
८४९	टि.	श्रु. १		अ. १०	सू. १-४
८४९	टि.	श्रु. १		अ. ११	सू. १-३
८५०-८५१		श्रु. २		अ. १	सू. १-४
८५१		श्रु. २	व.१	अ. १	सू. ५-६
८५१		श्रु. २	व.१	अ. १	सू. ३४
८५१-८५२		श्रु. २	व.१	अ. २	सू. ३५-३६
८५२		श्रु. २	व.१	अ. ५	सू. ६३
८५२		श्रु. २	व.२	अ. १	सू. ४४-४५
८५२		श्रु. २	व.३	अ. १	सू. ५१
८५२		श्रु. २	व.४	अ. १	सू. ६०
८५२		श्रु. २	व.५	अ. १	सू. ६५
८५२		श्रु. २	व.५	अ. १	सू. ६९
८५२		श्रु. २	व.७	अ. १	सू. ७०
८५३		श्रु. २	व.८	अ. १	सू. ७३
८५३		श्रु. २	व.९	अ. १	सू. ७६
८५३		श्रु. २	व.१०	अ. १	सू. ७८
८५३		श्रु. २	व.१०	अ. १	सू. ८०
		उपासकदशा सूत्र			
८४६	टि.			अ. १	सू. १-५ (क)
८५५				अ. १	सू. २
८५५				अ. १	सू. ८६
८५६				अ. २	सू. १-२
८५६				अ. १०	सू. २८
		अन्तकृद्दशा सूत्र			
८४६	टि.		व.१	अ. १	सू. १-३
८५७-८५८			व.१	अ. १	सू. ३-८
८५८			व.१		सू. २५
८५८			व.८		सू. १५
८५९			व.८		सू. ३८

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

अनुत्तरोपपातिकदशा सूत्र

पृष्ठांक		स्थल निर्देश		
८६१-८६२		व.१		सू. १-२
८६२		व.३		सू. ७५

प्रश्नव्याकरण सूत्र

पृष्ठांक		स्थल निर्देश		
८६४		श्रु. १	अ. १	सू. १
८६८		श्रु. २	अ. ५	सू. २३

विपाक सूत्र

पृष्ठांक		स्थल निर्देश		
८४६	टि.	श्रु. १	अ. १	सू. १-४
८६८-८६९		श्रु. १	अ. १	सू. ४-९
८४६	टि.	श्रु. २	अ. १	सू. १
८६९		श्रु. २	अ. १	सू. १-४
८६९		श्र.२	अ. १०	सू. २

राजप्रश्नीय सूत्र

पृष्ठांक		स्थल निर्देश	
९९६	टि.	गय.	सू. १०७
९९६	टि.	गय.	सू. १०९
८१४	टि.	गय.	सू. २४१
८२५	टि.	राय.	सू. २४१
९१३	टि.	गय.	सू. २४१
९१९	टि.	गय.	सू. २४१
९२५	टि.	गय.	सू. २४१

जीवाभिगम सूत्र

पृष्ठांक		स्थल निर्देश	
८८०		पडि. १	सू. १
९५६	टि.	पडि. १	सू. १३(१५)
९६०	टि.	पडि. १	सू. १३(१५)
९५६	टि.	पडि. १	सू. १४-२६
९५७	टि.	पडि. १	सू. २८
९५७	टि.	पडि. १	सू. २९-३०
९५५	टि.	पडि. १	सू. ३२
९५७-९५८		पडि. १	सू. ३५-४०
९५८	टि.	पडि. १	सू. ४१
९५८		पडि. १	सू. ४१
९५८	टि.	पडि. १	सू. ४२
८८१		पडि. २	सू. ६४
९२१	टि.	पडि. ३	सू. ८८(२)
९५५-९५६		पडि. ३	सू. ८८(२)
८८०-८८१		पडि. ३	सू. ९४
९५७	टि.	पडि. ३	सू. ९७(१)
९५८-९५९		पडि. ३	सू. २०१(ई)
९२३	टि.	पडि. ३	सू. २०२
९७६	टि.	पडि. ९	सू. २३३
९७८		पडि. ९	सू. २३३
९७८-९७९		पडि. ९	सू. २३३
९७७	टि.	पडि. ९	सू. २५०
९७८	टि.	पडि. ९	सू. २५०
९७९	टि.	पडि. ९	सू. २५०
९७७	टि.	पडि. ९	सू. २५४
९७८		पडि. ९	सू. २५४
९७९	टि.	पडि. ९	सू. २५४

प्रज्ञापना सूत्र

पृष्ठांक		स्थल निर्देश		
८८१		पद १		सू. १
८८१-८८२		पद १		सू. २
८८२		पद ३		सू. २१२
९७९-९८०		पद ३		सू. २५७-२५९
८८२		पद ६		सू. ५५९
८८२		पद १५		सू. ९७२
९८८		पद १५		सू. ९९३-९९४
८८२-८८३		पद १५	उ. २	सू. १००६
८१४	टि.	पद १५		सू. १०१७-१०१९
८८३		पद १७	उ. ४	सू. १२१८
८८३		पद १८		सू. १२५९
९७७	टि.	पद १८		सू. १३४६-१३५३
८८३		पद २०		सू. १४०६
८८३		पद ३३		सू. १९८१
९१३	टि.	पद ३३		सू. १९८२
९२०-९२३		पद ३३		सू. १९८३-२००७
९२३-९२४		पद ३३		सू. २००८-२०१६
९१९		पद ३३		सू. २०१७-२०२१
९२०		पद ३३		सू. २०२२-२०२६
९२४		पद ३३		सू. २०२७-२०३१
८८३		पद ३४		सू. २०३२
९८९-९९०		पद ३६		सू. २०४०-२०४६

जम्बुद्वीपप्रज्ञप्ति सूत्र

पृष्ठांक	स्थल निर्देश	
८९२	वक्ख.७	सू. २१३

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

पृष्ठांक		स्थल निर्देश		
		चन्द्रप्रज्ञप्ति सूत्र		
८८८	टि.	पा.१		सू. १-७
		सूर्यप्रज्ञप्ति सूत्र		
८८४		पा.१		सू. १-२
८८५		पा.१		सू. ३
८८५-८८६		पा.१		सू. ४-५
८८६-८८७		पा.१		सू. ६
८८७-८८८		पा.१		सू. ७
८८८		पा.२०		सू. १०७
		निरियावलिका सूत्र		
८८९	टि.	व.१	अ. १	सू. १
८९२-८९४		व.१	अ. १	सू. १-५
८९४		व.१		सू. ३५
८९७		व.५		उपसंहार
		कल्पावतंसिका सूत्र		
८९४		व.२		सू. १
८९४		व.२		सू. ३
		पुष्फिया सूत्र		
८९५		व.३		सू. १
८९५		व.३		सू. ७
		पूष्पचूलिका सूत्र		
८९५-८९६		व.४		सू. १-५
८९६		व.४		सू. १०
		वृष्णिदशा सूत्र		
८९६-८९७		व.५		सू. १-५
८९७		व.५		सू. २०
		दशवैकालिक सूत्र		
८८०		चू.२		गा.१
		उत्तराध्ययन सूत्र		
८९०-८९१		अ. २		सू. १-२
८९१		अ. ६		गा.१८
८९१		अ. ८		गा.२०
८९१		अ. ११		गा.१
८१०	टि.	अ. २८		गा.४
९४०		अ. २८		गा.५
८९१		अ. २९		सू. ७४
८९१		अ. ३६		गा.४७
८९१		अ. ३६		गा.२६८

पृष्ठांक		स्थल निर्देश	
		नंदी सूत्र	
८१०	टि.	नंदी	सू. १
८१०		नंदी	सू. २
९१३		नंदी	सू. ३-५
९१३-९१४		नंदी	सू. ६-९
९१६		नंदी	सू. १२
९१६		नंदी	सू. १३
९१८-९१९		नंदी	सू. १४
९१४-९१६		नंदी	सू. १६-२२
९१७		नंदी	सू. २३
९१७-९१८		नंदी	सू. २४
९१६		नंदी	सू. २५
९७४	टि.	नंदी	सू. २५
९१९		नंदी	सू. २६
९१९		नंदी	सू. २७
९२५-९२८		नंदी	सू. २८-३६
९२५		नंदी	सू. ३६ (ख)
९७५	टि.	नंदी	सू. ३७
९२८		नंदी	सू. ३८
९२८-९३०		नंदी	सू. ३९-४४
९७५	टि.	नंदी	सू. ४३
८१०-८११		नंदी	सू. ४५-४६
८१२		नंदी	सू. ४७
८१२-८१३		नंदी	सू. ४८-५२
९९३		नंदी	सू. ५१
९९३-९९४		नंदी	सू. ५२-५४
८१४		नंदी	सू. ५३
८१४		नंदी	सू. ५४-५६
८१५		नंदी	सू. ५८
८१५		नंदी	सू. ५९
८११		नंदी	सू. ६०
८१५-८१६		नंदी	सू. ६०
८१९		नंदी	सू. ६१
८१७-८१९		नंदी	सू. ६२-६४
९७३	टि.	नंदी	सू. ६५
८१४	टि.	नंदी	सू. ६६

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

पृष्ठांक		स्थल निर्देश	
८१४		नंदी	सू. ६७
८१९	टि.	नंदी	सू. ६८
८२०		नंदी	सू. ७२
८२०		नंदी	सू. ७३
८२१		नंदी	सू. ७४
८२१		नंदी	सू. ७५
८२२		नंदी	सू. ७६
८२२-८२३		नंदी	सू. ७७
८२३-८२४		नंदी	सू. ७८
८२४		नंदी	सू. ७९ (क)
८२४		नंदी	सू. ७९ (ख)
८२७		नंदी	सू. ८०-८२
८२५		नंदी	सू. ८२
८२६	टि.	नंदी	सू. ८३
८२७-८२८		नंदी	सू. ८३
८२९	टि.	नंदी	सू. ८४
८२८-८२९		नंदी	सू. ८४-८५
८३०-८३१	टि.	नंदी	सू. ८५
८३२	टि.	नंदी	सू. ८६
८३४	टि.	नंदी	सू. ८८
८४४	टि.	नंदी	सू. ८८
८५५	टि.	नंदी	सू. ८९
८५७	टि.	नंदी	सू. ९०
८६१	टि.	नंदी	सू. ९१
८६३	टि.	नंदी	सू. ९२
८६७-८६८	टि.	नंदी	सू. ९३
८७०	टि.	नंदी	सू. ९८
८७०	टि.	नंदी	सू. ९९
८७०	टि.	नंदी	सू. १००
८७१	टि.	नंदी	सू. १०१
८७१	टि.	नंदी	सू. १०२-१०७
८७२	टि.	नंदी	सू. १०८
८७२	टि.	नंदी	सू. १०९ (१)
८७३	टि.	नंदी	सू. १०९ (२-३)
८७४	टि.	नंदी	सू. ११०-१११
८७७	टि.	नंदी	सू. १११
८७८	टि.	नंदी	सू. ११२-११३
८७५	टि.	नंदी	सू. ११२
८७५	टि.	नंदी	सू. ११३
८७६	टि.	नंदी	सू. ११४
८७७	टि.	नंदी	सू. ११४
९७४	टि.	नंदी	सू. ११४
८२०	टि.	नंदी	सू. ११५
९०६		नंदी	सू. १२०
९०६-९०७		नंदी	सू. १२०

अनुयोगद्वार सूत्र

पृष्ठांक		स्थल निर्देश	
८१०	टि.		सू. १
८४६	टि.	अ. १	सू. १
९९७			सू. २-५
९९८			सू. ६-८
९००			सू. ३०
९००			सू. ३१-३३
९००-९०४			सू. ३४-४५
९०४-९०५			सू. ४६-५०
९०५			सू. ५१
९९८			सू. ७५
९९८-१००१			सू. ७६-९१
१००१			सू. ९२
१००१-१००२			सू. ९३-९८
१००२-१००३			सू. ९९-१०२
१००४-१००५			सू. १०३
१००५-१००६			सू. १०४
१००६-१००७			सू. १०५-१०७
१००७-१००९			सू. ११०-११४
१००९-१०११			सू. ११५-१२१
१०११			सू. १२२-१२४
१०१२			सू. १२७-१३०
१०१२-१०१४			सू. १३१-१३८
१०१४			सू. १३९-१४१
१०१४-१०१७			सू. १४२-१५१
१०१७-१०१८			सू. १५२-१५८
१०१८			सू. १५९-१६०
१०१९			सू. २०७

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

पृष्ठांक	स्थल निर्देश
१०१९-१०२०	सू. २०८-२१५
१०२०	सू. २१७
१०२०-१०२१	सू. २२६
१०२१-१०२२	सू. २२७-२३१
१०२२	सू. २३२
१०२२	सू. २३३
१०२२-१०२३	सू. २३४-२३८
१०२३-१०२४	सू. २३९-२४१
१०२४-१०२५	सू. २४२-२४४
१०२५-१०२६	सू. २४५-२४७
१०२६-१०२७	सू. २४८-२५०
१०२७-१०३३	सू. २५१-२५९
१०३३-१०३८	सू. २६० (१-११)
१०३८-१०३९	सू. २६१
१०३९-१०४१	सू. २६२(१-११)
१०४२-१०४४	सू. २६३-२७१
१०४४-१०४५	सू. २७२-२७८
१०४६	सू. २७९-२८१
१०४६	सू. २८२
१०४६	सू. २८३
१०४७	सू. २८४
१०४७	सू. २८५
१०४७-१०४८	सू. २८७-२९१
१०४८	सू. २९२
१०४८	सू. २९३
१०४८-१०५०	सू. २९४-३०१
१०५०-१०५२	सू. ३०२-३१०
१०५२	सू. ३११
१०५२-१०५३	सू. ३१२
१०५३	सू. ३१३
१०५३-१०५४	सू. ३१४-३१७
१०५४	सू. ३१८-३१९
१०५४-१०५५	सू. ३२०-३२१
१०५५-१०५६	सू. ३२२-३२३
१०५६	सू. ३२४-३२५
१०५६-१०५७	सू. ३२६-३२७
१०५७	सू. ३२८-३२९

पृष्ठांक	स्थल निर्देश		
९९१	टि.		सू. ४३६
१०५७-१०६२			सू. ४७७-४९२
९०५			सू. ४९३-४९५
१०६२			सू. ४९६
१०६२			सू. ५२०
१०६२-१०६३			सू. ५२१-५२४
१०६३			सू. ५२५
१०६४			सू. ५२६
१०६४-१०६६			सू. ५२७-५३१
१०६६-१०६७			सू. ५३३
१०६७			सू. ५३४
१०६७			सू. ५३५
१०६७-१०६९			सू. ५३६-५४६
१०६९-१०७१			सू. ५४७-५५७
१०७१-१०७२			सू. ५५८-५६५
१०७२-१०७३			सू. ५६६-५७०
१०७३-१०७४			सू. ५७१-५७४
१०७४			सू. ५७५-५७९
१०७४-१०७६			सू. ५८०-५९२
१०७६-१०७७			सू. ५९३-५९८
१०७७-१०७८			सू. ५९९
१०७८			सू. ६००
१०७८			सू. ६०१
१०७८-१०७९			सू. ६०२-६०४
१०७९-१०८०			सू. ६०५
८८४			सू. ६०६
१०८०			सू. ६०६

दशाश्रुतस्कन्ध सूत्र

८९१-८९२	दशा. १		सू. १

आवश्यक सूत्र

९१०	टि.	अ. ४	

२५. संयत अध्ययन (पृ. १०८१-११५२)

स्थानांग सूत्र

१११४	टि.	अ. ३	उ. २	सू. १६६
११८९	टि.	अ. ५	उ. ३	सू. ४८५
१०९०	टि.	अ. ५	उ. ३	सू. ४८५
१०९१	टि.	अ. ५	अ. ३	सू. ४८५ (१-३)

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

व्याख्याप्रज्ञप्ति सूत्र

पृष्ठांक	स्थल निर्देश			
११५१		श. ३	उ. ३	सू. १५-१६
११५१		श. ५	उ. ४	सू. २०-२३
११५२		श. ७	उ. २	सू. २८
११२०-११५१		श. २५	उ. ७	सू. १-१८८
१०८९-११२०		श. २५	उ. ६	सू. १-२३५

जीवाभिगम सूत्र

पृष्ठांक	स्थल निर्देश			
१०८८-१०८९		पडि. ९		सू. २४७
१०८८-१०८९	टि.	पडि. ९		सू. २४७

प्रज्ञापना सूत्र

पृष्ठांक	स्थल निर्देश			
१०८९		पद ३		सू. २६१
१०८८		पद १८		सू. १३५८-१३६१
१०८७-१०८८		पद ३२		सू. १९७४-१९८०

२६. लेश्या अध्ययन (पृ. ११५३-१२२७)

स्थानांग सूत्र

पृष्ठांक	स्थल निर्देश			
११७४	टि.	अ. २	उ. ४	सू. १२४
११६८	टि.	अ. ३	उ. १	सू. १८०
११६८	टि.	अ. ३	उ. १	सू. १८०
११७५		अ. ३	उ. १	सू. १८०
१२०५		अ. ३	उ. ३	सू. १८८
११५८		अ. ३	उ. ४	सू. २२१
११६२	टि.	अ. ३	उ. ४	सू. २२१
११७४		अ. ४	उ. ३	सू. ३१९
११६८	टि.	अ. ४	उ. ३	सू. ३१९ (१-३)
११६९	टि.	अ. ४	उ. ३	सू. ३१९
११५६	टि.	अ. ६		सू. ५०४
११६४	टि.	अ. ६		सू. ५०४
११६९	टि.	अ. ६		सू. ५०४
१२०५-१२०७		अ. १०		सू. ७७६

समवायांग सूत्र

पृष्ठांक	स्थल निर्देश		
११५६	टि.	सम. ६	सू. १
११५३	टि.	सम.	सू. १५३ (३)
११९८	टि.	सम.	सू. १५३ (३)

व्याख्याप्रज्ञप्ति सूत्र

पृष्ठांक	स्थल निर्देश			
११६६-११६७		श. १	उ. १	सू. ९
११८४	टि.	श. १	उ. २	सू. १२
११५६	टि.	श. १	उ. २	सू. १३
१२२३	टि.	श. १	उ. २	सू. १३
११६९	टि.	श. १	उ. ५	सू. १८
११५८		श. १	उ. ९	सू. २० (१)
११८९-११९०		श. ३	उ. ४	सू. १२-१४
११९६	टि.	श. ४	उ. ९	सू. १
११८७	टि.	श. ४	उ. १०	सू. १
१२०३-१२०५		श. ६	उ. ९	सू. १३
११९८-११९९		श. ७	उ. ३	सू. ३-९
११५६		श. १२	उ. ५	सू. २८-२९
११९०-११९१		श. १३	उ. १	सू. २८-३०
११९१-११९२		श. १३	उ. २	सू. २८-३१
११९२		श. १४	उ. १	सू. ३-४
१२०३		श. १४	उ. ९	सू. १
११५८-११५९		श. १४	उ. ९	सू. २-३
११७४	टि.	श. १६	उ. ११	सू. २
१२२१		श. १६	उ. ११	सू. ३
१२२३		श. १६	उ. ११	सू. ४
१२२३	टि.	श. १६	उ. ११	सू. ४
१२२१		श. १६	उ. १२	सू. १
१२२१		श. १६	उ. १३	सू. १
१२२१		श. १६	उ. १४	सू. १
११७४	टि.	श. १६	उ. १२-१४	
१२२३		श. १६	उ. १२-१४	
११७०	टि.	श. १७	उ. १२	सू. २
१२११	टि.	श. १७	उ. १२	सू. ३
१२२१		श. १७	उ. १३	सू. १
१२२१		श. १७	उ. १४	सू. १
१२२१		श. १७	उ. १५	सू. १
१२२१		श. १७	उ. १६	सू. १
१२२१		श. १७	उ. १७	सू. १
११७४	टि.	श. १७	उ. १३-१७	
१२२३		श. १७	उ. १३-१७	
१२८७	टि.	श. १९	उ. १	सू. २
११९८	टि.	श. १९	उ. २	सू. १
११६८	टि.	श. १९	उ. ३	सू. ३

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

पृष्ठांक		स्थल निर्देश		
११६८	टि.	श. १९	उ. ३	सू. १८-२१
११६८	टि.	श. १९	उ. ३	सू. १९
११६८	टि.	श. १९	उ. ३	सू. २०
११६७		श. १९	उ. ८	सू. ३४-३५
११६७		श. १९	उ. ९	सू. ८
११६८	टि.	श. २०	उ. १	सू. ४
११६८	टि.	श. २०	उ. १	सू. ६
११६८	टि.	श. २०	उ. १	सू. ७
११८९		श. २०	उ. ७	सू. १९-२१
११५६	टि.	श. २५	उ. १	सू. ३
१२२०	टि.	श. २५	उ. १	सू. ३

जीवाभिगम सूत्र

पृष्ठांक		स्थल निर्देश		
११७०		पडि. १		सू. १३ (७)
११७०		पडि. १		सू. १५
११७०		पडि. १		सू. १६
११७०		पडि. १		सू. १७
११७०		पडि. १		सू. १८
११७१		पडि. १		सू. २०-२१
११७०		पडि. १		सू. २४-२५
११७०		पडि. १		सू. २६
११७१		पडि. १		सू. २८-३०
११६८	टि.	पडि. १		सू. ३२
११७१		पडि. १		सू. ३५
११७१		पडि. १		सू. ३६
११७२		पडि. १		सू. ३८
११७२		पडि. १		सू. ३९
११७२		पडि. १		सू. ४०
११७२	टि.	पडि. १		सू. ४१
११७४	टि.	पडि. १		सू. ४२
११६९-११७०		पडि. ३	उ. २	सू. ८८ (२)
११७२	टि.	पडि. ३	उ. १	सू. ९७
११७२	टि.	पडि. ३	उ. १	सू. ९७
१२०२-१२०३		पडि. ३		सू. १०३
११७४		पडि. ३	उ. २	सू. २०१ (१-२)
१२१०	टि.	पडि. ९		सू. २३२
१२०९	टि.	पडि. ९		सू. २५३
१२१०		पडि. ९		सू. २५३
१२१०	टि.	पडि. ९		सू. २५३

प्रज्ञापना सूत्र

पृष्ठांक		स्थल निर्देश		
१२१०	टि.	पद ३		सू. २५५
११८७		पद १६		सू. १११६
११७५-११८३		पद १७	उ. १	सू. ११४५
११८३-११८५		पद १७	उ. १	सू. ११४६-११५५
११५६		पद १७	उ. २	सू. ११५६
११६७-११६८		पद. १७	उ. २	सू. ११५७
११७०		पद १७	उ. २	सू. ११५८-११५९
११६८		पद १७	उ. २	सू. ११६०-११६४ (१)
११७१		पद १७	उ. २	सू. ११६३ (२)
११७१-११७२		पद १७	उ. २	सू. ११६३ (३)
११७२		पद १७	उ. २	सू. ११६३ (४)
११७२		पद १७	उ. २	सू. ११६४ (२-४)
११७४		पद १७	उ. २	सू. ११६५
११६८		पद १७	उ. २	सू. ११६६ (१)
११७४		पद १७	उ. २	सू. ११६६ (२)
११६९		पद १७	उ. २	सू. ११६७-११६९ (१)
११७४		पद १७	उ. २	सू. ११६७-११६८
११७४		पद १७	उ. २	सू. ११६९ (२)
१२१०		पद १७	उ. २	सू. ११७०
१२१०-१२२०		पद १७	उ. २	सू. ११७१-११९०
१२२१-१२२३		पद १७	उ. २	सू. ११९१-९७
११९२-११९४		पद १७	उ. ३	सू. १२०१-१२०७
११९४-११९६		पद १७	उ. ३	सू. १२०८-१२१४
१२००-१२०२		पद १७	उ. ३	सू. १२१५
११९९-१२००		पद १७	उ. ३	सू. १२१६-१२१७
११५६	टि.	पद १७	उ. ४	सू. १२१९
११८५-११८७		पद १७	उ. ४	सू. १२२०-१२२५
११५९-११६१		पद १७	उ. ४	सू. १२२६-१२३१
११५९		पद १७	उ. ४	सू. १२३२
११६२-११६४		पद १७	उ. ४	सू. १२३३-१२३८
११६२		पद १७	उ. ४	सू. १२३९-१२४०
११५८	टि.	पद १७	उ. ४	सू. १२४१
११८५		पद १७	उ. ४	सू. १२४२
११६५		पद १७	उ. ४	सू. १२४३

जैन साईट JAINSITE.com जैनम् जयति शासनम्

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

पृष्ठांक		स्थल निर्देश		
११६५-११६६		पद १७	उ. ४	सू. १२४४
११६६		पद १७	उ. ४	सू. १२४५
१२२३		पद १७	उ. ४	सू. १२४६
१२२३-१२२७		पद १७	उ. ४	सू. १२४७-१२४९
११५६	टि.	पद १७	उ. ५	सू. १२५०
११८७	टि.	पद १७	उ. ५	सू. १२५१
११८७-११८९		पद १७	उ. ५	सू. १२५२-१२५५
११५६	टि.	पद १७	उ. ६	सू. १२५६
११७२-११७४		पद १७	उ. ६	सू. १२५७ (१-१६)
११९७-११९८		पद १७	उ. ६	सू. १२५८
१२०८-१२०९		पद १८		सू. १३३५-१३४२

उत्तराध्ययन सूत्र

११५६		अ. ३४	गा. १-२
११५६	टि.	अ. ३४	गा. ३
११६१-११६२		अ. ३४	गा. ४-९
११६५		अ. ३४	गा. १०-१५
११६२		अ. ३४	गा. १६-१७
११६५		अ. ३४	गा. १८-१९
११८५	टि.	अ. ३४	गा. २०
११५६-११५७		अ. ३४	गा. २१-३२
१२२३		अ. ३४	गा. ३३
१२०७		अ. ३४	गा. ३४-४० (१)
१२०७-१२०८		अ. ३४	गा. ४० (२) - ५५
११५८	टि.	अ. ३४	गा. ५६-५७
११९७		अ. ३४	गा. ५८-६०
१२२७		अ. ३४	गा. ६१

आवश्यक सूत्र

११५६	टि.	अ. ४	सू. ६

२७. क्रिया अध्ययन (पृ. १२२८-१३४७)

आचारांग सूत्र

१३४०		श्रु. २	अ. १६	सू. ८०२-८०४

सूत्रकृतांग सूत्र

१३४०	टि.	श्रु. १	अ. ६	गा. २७
१३४०	टि.	श्रु. १	अ. १२	गा. १
१२८८-१२८९		श्रु. २	अ. २	सू. ६९४
१२८९		श्रु. २	अ. २	सू. ६९४
१२९०-१२९७		श्रु. २	अ. २	सू. ६९५-७०६
१३१०-१३११		श्रु. २	अ. २	सू. ७०७
१२९८-१३०४		श्रु. २	अ. २	सू. ७०९-७१०
१३११-१३१२		श्रु. २	अ. २	सू. ७११
१२९७		श्रु. २	अ. २	सू. ७१२
१३०४-१३०८		श्रु. २	अ. २	सू. ७१३
१३१४-१३१८		श्रु. २	अ. २	सू. ७१४
१३१२-१३१४		श्रु. २	अ. २	सू. ७१५
१२९७		श्रु. २	अ. २	सू. ७१७
१३०८-१३१०		श्रु. २	अ. २	सू. ७१८-७१९
१३१२		श्रु. २	अ. २	सू. ७२०
१२९७		श्रु. २	अ. २	सू. ७२१ (१)
१३११		श्रु. २	अ. २	सू. ७२१
१२७४-१२८१		श्रु. २	अ. ४	सू. ७४७-७५३
१२३२		श्रु. २	अ. ५	सू. ७७२

स्थानांग सूत्र

१२३२		अ. १		सू. ४
१२३३		अ. २	उ. २	सू. ५० (१-८)
१२३४		अ. २	उ. २	सू. ५० (९)
१२३४		अ. २	उ. २	सू. ५० (१०-११)
१२३४-१२३७		अ. २	उ. २	सू. ५० (१३-३६)
१२८४	टि.	अ. ३	उ. ३	सू. १७५
१३१८	टि.	अ. ३	उ. ३	सू. १९५
१३२१-१३२२		अ. ४	उ. १	सू. २३५
१३४१		अ. ४	उ. ४	सू. ३४५
१३४०	टि.	अ. ४	उ. ४	सू. ३४५
१२४३-१२४४		अ. ४	उ. ४	सू. ३६९
१२३८	टि.	अ. ५	उ. २	सू. ४१९
१२४१	टि.	अ. ५	उ. २	सू. ४१९
१२४४		अ. ५	उ. २	सू. ४१९
१२४९		अ. ५	उ. २	सू. ४१९
१२४९		अ. ५	उ. २	सू. ४१९ (१-२)
१३४०		अ. ८		सू. ६०७

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

समवायांग सूत्र

पृष्ठांक		स्थल निर्देश	
१२३२	टि.	सम. १	सू. ५
१३१८		सम. १	सू. ६
१३३७		सम. १	सू. ४६
१३३७		सम. २	सू. २३
१३३७		सम. ३	सू. २४
१३३७		सम. ४	सू. १८
१२३८	टि.	सम. ५	सू. १
१३३७		सम. ५	सू. २२
१३३७		सम. ६	सू. १७
१३३७		सम. ७	सू. २३
१३३७		सम. ८	सू. १८
१३३७		सम. ९	सू. २०
१३३७		सम. १०	सू. २५
१३३८		सम. ११	सू. १६
१३३८		सम. १२	सू. २०
१२८९	टि.	सम. १३	सू. १५-२४
१३३८		सम. १३	सू. १७
१३३८		सम. १४	सू. १८
१३३८		सम. १५	सू. १६
१३३८		सम. १६	सू. १६
१३३८		सम. १७	सू. २१
१३३८		सम. १८	सू. १८
१३३८		सम. १९	सू. १५
१३३८		सम. २०	सू. १७
१३३८		सम. २१	सू. १४
१३३८		सम. २२	सू. १४
१३३९		सम. २३	सू. १३
१३३९		सम. २४	सू. १५
१३३९		सम. २५	सू. १८
१३३९		सम. २६	सू. ११
१३३९		सम. २७	सू. १५
१३३९		सम. २८	सू. १५
१३३९		सम. २९	सू. १५
१३३९		सम. ३०	सू. १६
१३३९		सम. ३१	सू. १४
१३३९		सम. ३२	सू. १४
१३३९		सम. ३३	सू. १४

व्याख्याप्रज्ञप्ति सूत्र

पृष्ठांक		स्थल निर्देश		
१३२२	टि.	श. १	उ. २	सू. १८
१२८६-१२८७		श. १	उ. ६	सू. ७-११
१२५५		श. १	उ. ८	सू. ४
१२५७-१२५८		श. १	उ. ८	सू. ५
१२५६		श. १	उ. ८	सू. ६
१२५६-१२५७		श. १	उ. ८	सू. ७
१२५३-१२५४		श. १	उ. ८	सू. ८
१२६८		श. १	उ. ९	सू. २५
१२८३-१२८४		श. १	उ. १०	सू. १
१२८२-१२८३		श. १	उ. १०	सू. २
१३१८		श. २	उ. ५	सू. २६
१२३८		श. ३	उ. १	सू. १-२
१२३३	टि.	श. ३	उ. ३	सू. २-४
१२३४	टि.	श. ३	उ. ३	सू. ५-६
१२३४	टि.	श. ३	उ. ३	सू. ७
१२८४-१२८५		श. ३	उ. ३	सू. ८
१२८१		श. ३	उ. ३	सू. ९-१०
१२८६-१२८८		श. ५	उ. ६	सू. ५-८
१२५४-१२५५		श. ५	उ. ६	सू. १०-१२
१२७३-१२७४		श. ७	उ. १	सू. १६
१२८२	टि.	श. ७	उ. ४	सू. १
१२७४		श. ७	उ. ७	सू. १
१२६८-१२६९		श. ७	उ. ८	सू. ८
१२३८	टि.	श. ८	उ. ४	सू. २
१२४८	टि.	श. ८	उ. ४	सू. २
१२६६-१२६८		श. ८	उ. ६	सू. १४-२९
१२५९-१२६०		श. ९	उ. ३४	सू. १-६
१२६०-१२६१		श. ९	उ. ३४	सू. ७-८
१२६२		श. ९	उ. ३४	सू. १६-२२
१२६३		श. ९	उ. ३४	सू. २३-२५
१२७१-१२७३		श. १०	उ. २	सू. २-३
१३१८-१३२१		श. १२	उ. २	सू. १८-२०
१२५८		श. १६	उ. १	सू. ७-८
१२६१-१२६२		श. १६	उ. ३	सू. ५-१०
१२५८-१२५९		श. १६	उ. ८	सू. १४

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

पृष्ठांक		स्थल निर्देश		
१२५१-१२५२		श. १७	उ. १	सू. ८-९
१२५२-१२५३		श. १७	उ. १	सू. १०-१४
१२६९		श. १७	उ. १	सू. १८-२७
१२४९-१२५१		श. १७	उ. ४	सू. २-१२
१३३१-१३३३		श. १८	उ. ३	सू. २-७
१२६१	टि.	श. १८	उ. ७	सू. २३
१३४०		श. ३०	उ. १	सू. १
१३४१-१३४२		श. ३०	उ. १	सू. २-२१
१३४२-१३४३		श. ३०	उ. १	सू. २२-३२
१३४३-१३४५		श. ३०	उ. १	सू. ९४-१२५
१३४५-१३४६		श. ३०	उ. २	सू. १-४
१३४६		श. ३०	उ. २	सू. ११-१६
१३४७		श. ३०	उ. ३	सू. १
१३४७		श. ३०	उ. ३	सू. ४-११
		जीवाभिगम सूत्र		
१२८१-१२८२		पडि. ३	उ. २	सू. १०४
		प्रज्ञापना सूत्र		
१३२२-१३२३		पद २०		सू. १४०७-१४०९
१३२३		पद २०		सू. १४१०-१४१३
१३२४-१३२५		पद २०		सू. १४१४-१४१६
१३२५-१३३०		पद २०		सू. १४१७-१४४३
१३३३-१३३५		पद २०		सू. १४४४-१४५८
१३३५-१३३६		पद २०		सू. १४५९-१४६६
१३३६-१३३७		पद २०		सू. १४६७-१४६९
१२३८	टि.	पद २२		सू. १५६७
१२३३	टि.	पद २२		सू. १५६८-१५६९

पृष्ठांक		स्थल निर्देश		
१२३३		पद २२		सू. १५७०
१२३४		पद २२		सू. १५७१
१२३४		पद २२		सू. १५७२
१२३२		पद २२		सू. १५७३
१२८५-१२८६		पद २२		सू. १५७४-१५८०
१२७०		पद २२		सू. १५८१-१५८४
१२७०-१२७१		पद २२		सू. १५८५-१५८७
१२६३-१२६६		पद २२		सू. १५८८-१६०४
१२३८	टि.	पद २२		सू. १६०५
१२३८		पद २२		सू. १६०६
१२३९-१२४१		पद २२		सू. १६०७-१६१६
१२४१		पद २२		सू. १६१७-१६१९
१२३८-१२३९		पद २२		सू. १६२०
१२४१		पद २२		सू. १६२१
१२४१-१२४२		पद २२		सू. १६२२-१६२६
१२४२		पद २२		सू. १६२७
१२४४-१२४६		पद २२		सू. १६२८-१६३६
१२८७-१२८८		पद २२		सू. १६३७-१६४१
१२४२-१२४३		पद २२		सू. १६५०-१६६२
१२४८		पद २२		सू. १६६३
		उत्तराध्ययन सूत्र		
१३४०	टि.		अ. १८	गा. २३
१२३२			अ. २८	गा. २५
१३१८	टि.		अ. २९	सू. २९
		आवश्यक सूत्र		
१२३८	टि.		अ. ४	सू. २४
१२८९	टि.		अ. ४	सू. २६

जैन साईट JAINSITE जैनम् जयति शासनम्

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

દ્રવ્યાનુયોગ

ભાગ-૨

સમાપ્ત

JAINSITE
www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com

- દ્રવ્યનો અર્થ : આ ધ્રુવ સ્વભાવી તત્વ, જે વિભિન્ન પર્યાયોને પ્રાપ્ત કરીને પણ પોતાના મૂળ ગુણને નથી છોડતો.
- મૂળ બે તત્ત્વ છે : જીવ અને નિર્જીવ, આ બે તત્ત્વોનો વિસ્તાર છે - પંચાસ્તીકાય, ષડ્દ્રવ્ય, નવતત્ત્વ વિગેરે.
- જુદી-જુદી દ્રષ્ટિઓ અને જુદી-જુદી શૈલીઓથી ચેતન તથા જડની વ્યાખ્યા અને વર્ગીકરણ જેમાં છે તેને દ્રવ્યાનુયોગ કહેવામાં આવે છે.
- આગમોના ચાર અનુયોગોમાં દ્રવ્યાનુયોગનો વિષય સૌથી વિશાળ અને ગંભીર ગણાય છે. દ્રવ્યાનુયોગનો સમ્યક્જ્ઞાતા 'આત્મજ્ઞ' કહેવાય છે અને અવિકલ્પ સમગ્ર રૂપમાં પરિજ્ઞાતા 'સર્વજ્ઞ' કહેવાય છે.
- દ્રવ્યાનુયોગ સબંધી આગમપાઠોનું મૂળ તથા ગુજરાતી અનુવાદની સાથે વિષયક્રમનું વર્ગીકરણ કરીને સરળ સુબોધ અને સુગ્રાહ્ય બનાવવાનો એક ભગીરથ પ્રયત્ન છે : 'દ્રવ્યાનુયોગનું પ્રકાશન'.
- જૈન સાહિત્યના ઈતિહાસમાં આવો મહાન અને વ્યાપક પ્રયત્ન પ્રથમવાર થયો છે. શ્રુતજ્ઞાનના અભ્યાસી વાચકો માટે આ અદ્વિતીય અને અદ્‌ભૂત ઉપક્રમ છે. જે સદીઓ સુધી યાદગાર રહેશે.
- સંપૂર્ણ દ્રવ્યાનુયોગના વિષયના ચાર ખંડો અને સિત્તેર ઉપખંડો (અધ્યયનો)માં વિભાજીત કરેલ છે. જેની અંદર તે વિષયોને સંબંધિત જુદા-જુદા આગમપાઠોને એકત્ર સંગ્રહિત કરી એક સુવ્યવસ્થિત રૂપ આપેલ છે.
- આ પહેલા ધર્મકથાનુયોગ, ગણિતાનુયોગ અને ચરણાનુયોગ કુલ સાત ભાગો પ્રકાશિત થઈ ચુકેલ છે.
- અનુયોગ સંપાદનનો આ શ્રમસાધ્ય કાર્ય માનસિક એકાગ્રતા, સતત અધ્યયન, અનુશિલન-નિષ્ઠા અને સંપૂર્ણ ભાવના સાથે અનુયોગ પ્રવર્તક ઉપાધ્યાય પ્રવર મુનિશ્રી કન્હૈયાલાલજી મ. 'કમલ' દ્વારા સંપાદન થયેલ છે.
- લગભગ પચાસ વર્ષની સુદીર્ઘ સતત શ્રુત ઉપાસનાના બળ ઉપર હવે જીવનના નવમા દસકમાં આપે આ કાર્ય સંપન્ન કરેલ છે.
- આ શ્રુત સેવામાં આપના મહાન સહયોગથી સમર્પિત સેવાભાવી, એકનિષ્ઠ કાર્યશીલ શ્રી વિનયમુનિજી 'વાગીશ' નો અપૂર્વ સહયોગ ચિરસ્મરણીય રહેશે.
- આ સંપૂર્ણ સેટ હિન્દી ભાષાંતર સાથે પ્રકાશિત થયેલ છે. જેનું ગુજરાતી ભાષાંતર વિદુષી મહાસતીજી ડૉ. મુક્તિપ્રભાજીએ અને તેમની વિદુષી શિષ્યાઓએ કરેલ છે.
- આગમ અનુયોગ ટ્રસ્ટ અમદાવાદના નિષ્ઠાવાન સમર્પિત જિનભક્ત અધિકારીગણ તથા ઉદારદીલ શ્રુતપ્રેમી સદસ્ય સદગૃહસ્થોના સહયોગથી આ અતિ વ્યયસાધ્ય કાર્ય સંપન્ન થયેલ છે.
- ચાર અનુયોગોના અગિયાર વિશાળ ગ્રંથો ટ્રસ્ટના સદસ્ય બનનારને માત્ર રૂા. ૨૫૦૦/- માં ઉપલબ્ધ રહેશે.

પ્રકાશિત ચાર અનુયોગ ગ્રંથો

(૧) ધર્મકથાનુયોગ ભાગ ૧ તથા ૨ રૂા. ૧૩૦૦/-

(૨) ચરણાનુયોગ ભાગ ૧ તથા ૨ રૂા. ૯૦૦/-

(૩) ગણિતાનુયોગ ભાગ ૧ તથા ૨ રૂા. ૧૧૦૦/-

સંપર્ક સૂત્ર

આગમ અનુયોગ ટ્રસ્ટ
સ્થાનકવાસી જૈનવાડી
૨૮-૨૯, સ્થાનકવાસી સોસાયટી,
નારણપુરા ક્રોસિંગ પાસે, અમદાવાદ-૧૩.

SCAN-O-GRAFIX A'BAD - 079 - 791 17 57

www.jainsite.com For Private & Personal Use Only info@jainsite.com